M. TVLLII
CICERONIS
Epiſtolæ familiares,

CVM HVBERTINI, PHILETICI, ASCENSII, & Egnatij commentariis; Pauli Manutij ſcholiis, ab ipſo proxime recognitis; & annotationibus aliorum uirorum, quos hic poſuimus.

Aulus Gellius,
Alexander ab Alexandro,
Georgius Merula,
Angelus Politianus,
Petrus Crinitus,
Cælius Rhodiginus,
Gulielmus Budæus,
L. Io. Scopa Parthenopæus,
Franciſcus Robortelius,
M. Antonius Muretus a nobis additus.

Adiecimus etiam in margine eas Pauli Manutii, ac Sebaſtiani Conradi annotationes, quibus omnia, quæ alii aut omiſerant, aut peruerſe interpretati fuerant, planiſsime explicantur; in fine uero libri, uerba græca, latinis expreſſa.

Quantum autem ſtudij in ſanandis horum librorum mendis ſit a nobis adhibitum, nemo unquam ſatis explicuerit.

VIRTVTE DVCE,

COMITE FORTVNA.

Venetiis apud Ioannem Gryphium 1565.

QVia ad epistolatum primi libri cognitionem non parum conduxerit, uitæ, & casum auctoris cognitio; eam cõplectar paucissimis. M. Tullius Cicero, Arpini natus, Romæ, quò puer perductus fuerat, tantũ in discendo profecit, ut in causis dicendis primum locũ consecutus sit: tantumq; ueritatis, & reip. studio potuit, ut omnes honores suo ordine obtinuerit. in consulatu autẽ sic ese gessit, ut nõ minus ueræ gloriæ in toga metuerit, quàm alius quispiã in armis. liberauit. n. urbẽ ab incendio, & ciuitatem a cæde cõiuratorum, Catilina duce. in quos cũ animaduertisset, & Catilina iã in prœlio cecidisset; primus in toga triũphauit; primusq; parens patriæ appellatus est, erectis eius gloriæ perpetuis monumentis. Quæ res illi inuidiæ non parũ peperit, præsertim apud Cæsarem, & paulo post apud Clodiũ, uirum apprime nobilẽ; qui, captus amore Põpeiæ, uxoris Cæsaris, in domo eius, in ueste muliebri, deprehẽsus est temerasse festa Bonæ, maribus non adeunda, deæ. ob quã rẽ in ius uocatus, negauit se tunc in urbe fuisse. citatus autem Cicero in eum testis asseruit Clodium eo die secum Romæ fuisse. quod idẽ & alii præclari uiri testati sunt. Clodius tamen, iudicibus corruptis, pecunia absolutus est. Cæsar aũt uxorem repudiauit, quòd diceret, Domum Cæsaris non solũ crimine, sed etiã suspicione criminis uacare debere. in Clodiũ, ut Ciceroni incõmodet, nihil grauius egit. At Clodius, ultionis auiditate, a patribus ad plebẽ per adoptionẽ trãsiuit: factusq; tribunus plebis Ciceroni diẽ dixit, ꝙ nobilissimos ciues necasset, indicta cã. erant aũt tunc consules L. Piso, Cæsaris socer, & P. Gabinius: qui prouinciarũ spe Clodii conatibus fauebãt. quod intelligẽs Cicero, cũ neq; a Põpeio, neq; ab aliis amicis satis tutaretur, aufugit: absensq; dãnatus est a Clodio: ut, bonis eius publicatis, quadringẽtis millibus passuũ ab Italia igni, & aqua illi interdiceretur: qui uerò hospitio suscepisset, exul esset, & sua amitteret omnia. additũq; rogationi est, ne quis de eo reducẽdo referret, disputaretúe, aut pedibus in sententiã iret. Quæ omnia populus sciuit, atq; approbauit, maxima, ut semper fuit, animorũ mutabilitate. Clodius ita exulis uillas diripuit, & incẽdit; domũ in palatio a fundamẽtis demolitus est, & in area tẽplũ libertatis constituit; fortunas oẽs hastæ subiecit: nec tamẽ in tota illa auctione sector quispiã repertus est. Cicero in Macedoniã aufugit: ubi a Plãco benigne exceptus est. Clodius aũt ob uictoriã insolẽtior factus, etiam Põpeium in publica cõcione cõtumeliis proscidit, quærẽs ut populus, ꝙ Põpeius is esset, respõderet: Quis uno digito caput scaberet? quis uir uirũ quæreret? & similia. Qua cõtumelia irritatus Põpeius, fretusq; Lentuli auctoritate, ad quem proximæ sunt epistolæ, & qui Ciceroni amicissimus fuit, auctor fuit Tito Annio trib. pl. ut rogationem ad populũ ferret de Cicerone reuocãdo. Quæ res ingẽtes turbas cõcitauit. Clodius. n. cũ factione sua tribuniciæ obstitit rogationi; eoq; obtinẽte aliquandiu nihil agi potuit: certatũq; est interim in publico armis; tribuniciaq; potestas uiolata est, multi quoq; interfecti, adeo ut Q. Cicero, Marci frater, inter cadauera latitans, sit seruatus. postremo Põpeius, ingenti bonorum manu ad hoc ipsum ex tota Italia collecta, Clodium foro expulit; auxilioq; fuit, ut populus sine aliquo maiore motu rogaretur. Nũquã maior populi Rom. de aliqua re cõsensus fuisse dicitur: neq; tã magnum aliàs totius Italiæ studiũ, quæ ad hoc ipsum Romã confluxerat: ut nõ magis eleganter, quàm uere Cicero postea gloriatus sit, Italiæ se humeris ab exilio reportatũ. Senatus caritate, & beneuolẽtia cũ populo certauit; decreuitque, ut publice laudarentur ciuitates, quæ Ciceronẽ humaniter accepissent; ut domus, & uillæ eius publico instaurarẽtur sumptu. Rediit sextodecimo mense, postquã urbe eiectus fuerat; in senatuq; aliquantulum floruit: quo tẽpore ad Lentulum primi libri epistolas scripsit. deinde Ciliciam, post Lentulum, & Appium Claudium Pulchrum, prouinciam obtinuit: unde reuersus bella ciuilia inter Cæsarem, & Pompeium offendit orta. quæ res effecit, ut triumphare non potuerit. diu autem ad concordiam utrũq; frustra hortatus, Pompeium tãdem secutus est. quo uicto, & occiso, per Dolabellam, generum suum, Cæsari reconciliatus, cum in foro locus non esset, ad philosophiam se contulit. tandem, Cæsare occiso, cum libertatis publicæ gratia eius percussores tutaretur, & in M. Antonium, Cæsaris uindicẽ, Philippicas habuisset, postquã Antonius, Lepidus, & Augustus triũuiratũ iniissent, ab Antonio, aliis cõniuentibus, proscriptus est; & in fuga deprehensus, capite, & manu, qua Philippicas scripserat, trũcatus est.

L. Ioannis Scopæ assertio de genere M.T. Ciceronis.

MVltos & audiuimus, & legimus, Leonardum Aretinum, Plutarchi celeberrimum interpretem, & uirum magna doctrina, sectantes, Ciceronem a Tullo, Volscorum rege, traxisse genus, indubitanter affirmare: & hoc ita esse & illos, & nonnullos uel omnibus inuiti concẽdere. nos uero quamuis iadiu in illorum uestigiis immorati fuissemus; id semp ambigebamus. proinde hoc accuratius indagare cœpimus. quid uerbis est opus? id ipsum apud Ciceronem nunquam, cui maxima esset adhibenda fides, comperimus. ideo Ciceronem nostrum, eloquentię parentem, non a rege duxisse genus, sed a quodã Arpinate duximus: & hoc ita esse, ratione primum, deinde priscorũ auctoritatibus suffulti comprobabimus. Quis onquam, ut ex ipsius Ciceronis monumentis apertissime colligitur, Ciceronem non solum ante, quàm exularet, sed ne regressum quidem, demissum, abiectumq; conspexit? ut enim ad Lentulum scribens, ait: In quo ego spem fefelli non modo inuidorum, sed etiam inimicorum meorum: qui de ... Q. Merello L.F. quondam falsam opinionem acceperunt, quem post reditum dictitant fracto animo, & demisso fuisse. sed, quod de illo acceperant, aut etiam suspicabantur, de me idem cogitabant, abiectiore animo ore fururum: cum resp. maiorem etiam mihi animum, q̃ unquam habuissem, daret; quæ iam declarasset, sese non potuisse me uno ciue carere. non ne omnes se ipsum q̃ creberrime de rebus pro rep. gestis iactasse legimus? quis enim nescius est, Ciceronem, cum Catilinę, ceterorumq; coniuratorum arma, & consilia suę concesserint togę, sic gloriatum fuisse? *Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.* non ne se ipsum, ꝙ primus artis oratoriæ campos, & delitescentem apud Latinos philosophiam aperuit, atq; indicauerit, uulgo ad sidera tollit? unum suo culmini, & celsitudini triumphum intelligens, quem ex fugatis superatisq; hostibus Parthis, contra quos, mortuo M. Crasso, accesserat, merebat, deesse prædicabat. iccirco si de prædictis intrepide gloriabatur; quanto magis suum a regia stirpe defluxisse genus asseruisset? Qua de re non a rege oriundum fuisse diiudicamus, sed nouum fuisse hominem, auctoribus grauissimis, indicabimus. Sallustius in inuectiua cõtra Ciceronem hec scribit: Verum, ut opinor, homo nouus Arpinas ex Crassi familia illius uirtutem imitatur. & inferius, Oro te, Romule Arpinas, qui egregia uirtute omnes Paullos. quibus Sallustij uerbis Arpinatem, & nouum fuisse hominem, & non a rege dedoctum esse, constat. & Cicero ipse in Sallustium his fatetur uerbis: Si hoc fuit illius initium nominis, & dignitatis, cur non æque de nobis existimetur? cuius ut res gestæ illustres sunt, & uita integerrime acta, quasi uero sis ab illis uiris Sallusti ortus: quòd si esses, nonnullos iam tuę turpitudinis pigeret. ego meis maioribus uirtute mea præluxi: ut, si prius non fuerint, a me accipiant initium memoriæ suæ. idẽ inferius, Satius est me meis rebus gestis florere, quàm maiorum opinione niti, & ita uiuere, ut sim posteris meis nobilitatis initium, & uirtutis exemplum. Quis ingenio crassus, & obtusus a rege Ciceronem discendisse audebit asserere? nam si in acerrimum inimicum Sallustium non se suis maioribus nobilem, ne illi aliquanto præstãtior in progenie pręponeretur, nominauit: non ne ineptum & timidum fuisse dubio procul censeremus? Sed quoniam torrentem eius imitabatur lingua, hoc ipsi non ascribitur. & Iuuenalis in 8. sat. refert:

Hic nouus Arpinas ignobilis, & modo Romæ
Municipalis eques galeatum ponit ubique.

et Basilius,

Hic iacet Arpinas, manibus tumulatus amici:
Qui fuit orator summus, & eximius:
Quem nece crudeli mactauit ciuis, & hostis.
Nil agis Antoni, scripta diserta manent.
Vulnere nempe tuo Ciceronem conficis; at te
Tullius æternis uulneribus lacerat.

et Pompelianus,

Doctrinæ antistes, rerum mirabilis auctor,
Tullius existens nobilis ex humili,
Cui dedit excellens ars oratoria nomen,
Virtute ingenij uenit ad astra sui.

licet non me prætererat fore nonnullos, qui quidẽ hęc ex oratione Catilinæ citabunt. nam prædicare aliquando solitus originem se generis habuisse ex Tulli Hostilij familia, Volscorum regis, quidem populo R. inimicissima. & inferius, Hic hic nouus Cicero Arpinas ex Tullorum familia: sed illos, quęso, nostra ne lancinẽt prius, quàm cuncta perpenderint. Verum, omissis uerbis, Catilinæ mentem aperiamus: si Catilinæ, & non alterius, quod magis comprobarem, illa sit inuectiua. Catilina, cum se iam accusatum, & iam damnatum animaduerteret, orationem (cunctis namque licebat temporibus illis) habuit in senatu; & quò se uehementius excusaret, Ciceronem impensius criminaretur, & in odium, atque inuidiam populi duceret atrocius Romani, retulit; regia Ciceronem oriundum stirpe, populo inimicissima R. quoniam Romani, regibus exactis, non reges modo, sed nomen quoque regium odio uel maximo habebant. arguebatq; uastum Ciceronis animum esse extinguendi nobilitatem. quod non ita esse hoc ducor argumento, ꝙ Cicero in actionibus contra Catilinam criminantem, id est fassus nunq̃, neq; meminit. & in actione 5. in Verrem ita respondet: Ne ista præclara nobilitas desinat queri populum R. hominibus nouis, atq; industriis libenter honores mandare, semperq; mandasse. non est querendum in ea ciuitate, quæ propter uirtutem omnibus nationibus imperat, uirtutem plurimum posse. sit apud alios imago P. Africani: ornetur alij mortui uirtute, ac nomine: talis ille uir fuit, ita de populo R. meritus est, ut non uni familiæ, sed uniuersæ ciuitati commendatus esse debeat: est aliqua mea pars uirilis, quòd eius ciuitatia sum, quam ille amplam, illustrem, clarămq; reddidit; præcipue ꝙ in his artibus pro mea parte uersor, quarum ille princeps fuit ęquitate, industria, temperantia, defensione miserorum, odio improborum: quæ cognatio studiorum, & artium propemodum non minus est coniuncta, q̃ ista, qua uos delectamini, generis, & nominis. & in actione 6. Videmus, quanta sit inuidia, quantoq; in odio apud quosdam homines nobiles nouorũ hominum uirtus, & industria. & inferius, Hominum nobilium non ferè quisquã nostræ industriæ fauet. Cicero se pręterea in epistolia nouum ubique hominem appellat. Nouus dicitur homo, cuius maiores nullam habuerunt dignitatem. Leonardus, ne tantam fortasse Ciceronis maiestatem dehonestaret, illũ regia decorauit stirpe. quod autem dixit habere genus a rege, non ipse commentus est. accepit enim ab Eusebio, Eutropio, & Silio Italico sic in 8. Punicorum scribente:

Tullius æratas raptabat in agmina turmas,
Regia progenies, & Tullo sanguis ab alto.

sed hunc errorem ex illo Ciceronis in prima Tusc. manasse loco credimus. inquit enim Cicero, Regnante meo gentili: ubi, gentili, de mea gente quidam exponunt, cum de meo nomine intelligendum sit. Gentilis nanque non modo, qui est de eadem gente, sed etiam nomine dicitur, Festo, Cinthio, & Cicerone in Topicis auctoribus: qui ab alio uocabulo Cognominis appellatur. Plautus in Bacch. Illa mea cognominis est. Cicero quoque dicitur, non quòd habebat faciem quadratam instar ciceris, ut Priscianus: nunquam enim quadratum uidi cicer, sed rotundum. Idem Leonardus ait, ꝙ habebat carunculam in nare instar ciceris. hæc priori est præstantior sententia. nos autem in hoc M. Terentium Varronem, Romanorum omnium facile doctissimum, sequimur. inquit enim Cicerones dictos, quorum maiores fuerunt inuentores ciceris serendi, ut Fabij a faba, Lentuli a lente, sic Cicerones a cicere. Varronem Plinius sequitur. quod Ephorbius quoque hisce confirmat uerbis:

Quicunque in libris nomen Ciceronis adoras,
Aspice, quo lateat conditus ille loco.
Ille uel orator, uel ciuis maximus, idem
Clarus erat facie, clarior eloquio.
At, ne quid fortuna uiro nocuisse putetur,
Viuit, & æternum docta per ora uolat.

Vocabatur Tullius a patre, uel quòd eius maiores fuerunt tullorum. i. aquæ ductuum inuentores. Tullij nanque, ut Frontinus de aquę ductibus, uocantur ductus aquarum.

Argumentum epiſtolarum M. T. C. ad Lentulum per Georgium Merulam Alexandrinum.

AEGYPTIORVM *reges a Ptolemæo, Lagi filio, qui primus Alexandro ſucceſſit, Ptolemai appellati ſunt: quorum nomina, atque ex moribus indita cognomina cum apud ſcriptores Græcos leguntur, tum ex ordine ſucceſſionis in ultimo Geographiæ libro a Strabone commemorantur. Auletes uero, ultimus Ptolemæorum, flagitioſus traditur, utpote qui choraulam exercuerit, atque in regia certamina celebrarit; ad quæ & ipſe cum aliis concertaturus prodibat. Huius frater fuit Ptolemæus alter, cui Cyprus in ditionem conceſſerat, ut idem Strabo refert. hic, cum aduerſus Romanos, bene de ſe meritos, ingratum ſe præberet, ſublatus & ipſe eſt: inſula uero a Romanis occupata fuit. ſed Auletes ad ſtabiliendum regnum, pecunias quibuſdam Romanorum proprias, & mutuo acceptas, ut amicus & ſocius Romanorum appellaretur, impendit: quas poſtea cum ab Aegyptiis per uim exigeret, moleſtus ciuibus erat, tum propter hoc, tum etiam quòd a Romanis Cyprum repetere nolebat. quam rem Alexandrini iubebant, uel repudiata Romanorum amicitia, & ſocietate. ergo cum nec eos, ut quieſcerent, perſuaſiſſet; nec poſſet per uim cogere; (peregrinum enim exercitum non habebat) Romam ex Aegypto profugit; accuſauitque Aegyptios, quòd eum regno expuliſſent. Contigit autem, ut de eo reducendo ageretur, Lentulo Spinthere conſule, cui Cilicia mandata fuerat. Interea Alexandrini dum ignorarent, regem in Italiam ueniſſe, quem mortuum exiſtimabant, Berenicem, illius filiam, in regno conſtituerunt: quæ primum Cybioſactem maritum cepit. hunc diebus paucis eiecit, cum eius ignobilitatem, illiberalitatemq́; pati non poſſet. pro illo alius uenit, qui & ipſe ſe Archelaum, Mithridatis filium, ſimulabat: qui Archelai quidem filius erat, eius, qui contra Syllam bellum geſſit. Rex autem Ptolemæus, Romam profectus, a Pompeio ſuſcipitur, & ſenatui commendatur. hoc cum Alexandrini reſciuiſſent, centum oratores Romam miſerunt, qui reſponderent criminibus, quibus a rege accuſarentur; recriminarenturq́ue illum de ui, & iniuria, quibus eos affeciſſet. quo præcognito, quamuis Romæ eſſet, legatis rex inſidiatus eſt; ſubſeſſoribusq́ue aliò, atque aliò dimiſſis, in itinere multos eorum prius, quàm Romam uenirent, interfecit: quoſdam in urbe ipſa tolli curauit: alios perterrefaciens, uel pecuniis corrumpens, perſuaſit, ut neque conuenirent, & colloquerentur magiſtratus de ijs, pro quibus miſſi fuerant, neque in totum ullam memoriam de cæde aliorum facerent. quod negotium occultum fuit. Senatus autem grauiter rem tulit, cauſam eorum accerrime M. Fauonio alio agente modo. nam multi legati ſociorum Romam miſſi, per uim perditi fuerant: præterea non pauci Romanorum dona acceperant, qui non permitterent Dionem (qui unus erat legatorum) in ſenatum ingredi, neque mentionem ullam de cæde legatorum, quouſque is adeſſet, facere. cæſo uero per dolum Dione, neque de eo pœnam rex dedit. At cum Pompeius, ut ſupra diximus, regem domi ſuſcepiſſet, illum hoc facto admodum ſubleuauit. cum plurimi autem inde accuſarentur, pauci admodum conuicti fuere. tantum acceptio munerum poterat, ut ſe inuicem ob proprium quiſque periculum iuuarent. & hæc quidem pecuniarum gratia mortales faciebant. Sed principio inſequentis anni Iouis ſimulacro, quod in Albano erectum erat, fulmine icto, per aliquod tempus reductio Ptolemæi repreſſa eſt, ſimul etiam, quòd Sibyllinos uerſus adeuntes, hoc aſcriptum inuenere:* Si Aegypti rex, auxilio quodam indigens, uenerit, eius amicitiam ne abnueritis; ſed illum quidem cum multitudine ne iuueritis: quod ſi aliter factum fuerit; labores, & pericula habebitis. *Ex hoc conuenientiam uerſuum ad ea, quæ tunc gererentur, admirantes, quæcunque prius decreuiſſent, reſcidere, C. Catoni, tribuno pl. in primis obtemperantes, per quem Sibyllinorum uerſuum ſententia in publicum uenerat. nam, cum non liceret quidquam Sibyllinorum uerſuum, niſi prius ſenatus decreuiſſet, in uulgus enunciare, Cato ueritus, ne Sibyllæ ſors occultaretur, ſacerdotes coegit, prius, quàm reſponſum a ſenatu acciperent, oraculum Sibyllæ aperire. Poſt hæc uero cum ſententiæ in ſenatu dicerentur, cenſerentq́ue quidam reditum regis Lentulo Spintheri, ſed ſine exercitu; alij uero rem deferrent Pompeio, ut eum cum duobus lictoribus reduceret: Ptolemæus, cognita Sibyllæ ſententia, rogauit, ut per Pompeium reduceretur. Plutarchus uero Canidium tradit rogationem ad tribunos pl. tuliſſe, ut Pompeius ſine exercitu cum gemino lictore ad Ptolemæum cum Alexandrinis conciliandum deſtinaretur. cui rei non grauiter haſiſſe uiſus eſt Pompeius: ſed ſenatus id omiſit, cauſa honeſte reddita, quòd uiro timeret, ſimul etiam, quòd eo ad rem frumentariam uti uellet. quanquam (ut ijdem hiſtorici, hoc eſt, Dion, & Plutarchus tradunt) Lentulus Spinther, etiam conſul, maxime laboraſſet, ut præfectura annonæ Pompeio mandaretur, tradita illi omni poteſtate terrarum, & maris, quæ Rom. populo paterent. hoc autem fecit Spinther, ut, ad maiorem magiſtratum Pompeio promoto, ipſe ad regem Ptolemæum auxilio mitteretur. A. Plancus in collegio tribunorum recitauit literas, quibus notabatur, Ptolemæum orare, ut pro Spinthere Pompeius mitteretur. Cum uarias autem, & diſſidentes ſenatorum ſententias Ptolemæus cognouiſſet, deſperato reditu, Epheſum conceſſit, apud deam uicturus. poſtea uero, quanquam Romani auxilium abnegaſſent, & grauiter eius largitiones fe[r]rent, reductus eſt, & regnum recuperauit. Hoc autem fecerunt Pompeius, atque Gabinius. tantum enim potentia, & pecunia tunc ualuerunt, ut præter populi uoluntatem, & ſenatus decreta, Pompeius Gabinio ſcripſerit, quem Syriæ cum exercitu præfecerat, ut regem reduceret. nihil enim curarunt, alter muneribus, alter uero gratia, de Sibyllinis uerſibus. Reus deinde Gabinius factus eſt; ſed conuinci non potuit tum Pompeij, tum pecuniarum gratia. Sed cum legamus,*

legamus, Catonem Rhodij cum esset, atque responsum Ptolemæi Cyprij expectaret, altero Ptolemæo a ciuibus tunc pulso, & , relicta Alexandria, Romam nauiganti, ea spe, ut Pompey, & Cæsaris armis in regnum reduceretur, consilium optimum dedisse, ut domum rediret, & cum suis ciuibus pacaretur: dubitabit aliquis, cur Dion tradidit, Alexandrinos ægre tulisse, Ptolemæum pati Cyprum occupari a Romanis, cum rex ipse uiueret, & insulam in potestate haberet. illud addimus, quantum tempora supputare potuimus, cum Alexandrini de rege eijciendo consilia inirent, tunc P. Claudium Pulchrum, qui auctor fuit tollendi Ptolemæi, in piratas incidisse, regemque rogasse, ut se redimeret. sed precium perexiguum rex misit, adeo ut piratæ id excipere erubescerent. remissa igitur regi pecunia, & dimisso Claudio sine precio, tribunus deinde pl. creatus Claudius euicit, ut M. Cato in Cyprum mitteretur, eam ab rege ablaturus. sed Ptolemæus, re intellecta, prius, quàm ille aduentasset, se ipsum interemit. Cato insulam accepit, & regis opes uenundedit, pecunia omni in publicum ærarium relata. quod Lucanus significat, cum dicit:

Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.

Ergo cum iussu populi mitteretur Cato ad pecuniam accipiendam, satis Cyprus Romanorum imperio parebat, cum indignitate regni Aegyptiorum: iureque Alexandrini iniquo animo ferebant, insulam, cui per multos annos Ptolemæi imperauerant, in Romanorum iura cedere. Suetonius quoque significat, post initam cum populo R. societatem, Ptolemæum Alexandria pulsum. nam Cæsar laborabat, ut sibi Aegyptus prouincia plebiscito daretur, nactus extraordinarij imperij occasionem, quòd Alexandrini regem, suum socium, atque amicum a senatu appellatum, expulerant. igitur ut socius, atque amicus Rom. populi Ptolemæus a senatu reduci postulabat. nec sine causa, atque iniuste senatus de eo reducendo tractauit. Quæ autem foret uersuum Sibyllinorum sententia, satis supra demonstrauimus. restat, ut exponamus, atque comprobemus, Creditores, legendum esse, non, competitores. sed hoc, subiecta Ciceronis uerba ad Q. fratrem confirmabunt. Creditores uero regis aperte pecunias suppeditant contra Lentulum, sine dubio res a Lentulo remota uidetur esse cum magno meo dolore, quanquam multa feci. Sed ualde miror, cum Domitius, exponens illud Iuuenalis,

Ipsi magna sonant, sed tunc creditor audit Præcipue.

inquit enim, Creditor, qui pecuniam credit debitori: Creditor item, cuius pecunia aliquid aliud agit, ut hoc loco, & apud Ciceronem, Res agitur per eosdem creditores. Nugatoris planè hominis uerba, quæ nec coarguenda sunt. nam quid aliud aliquid creditorum pecunia aduersus Lentulum ageret, non intelligo. Sed qui pecuniam regi crediderint, nihil equidem, quod ex historia habeatur, inueni, præterquam ea, quæ de Rabirio Postumo Cicero scribit. is enim grandem pecuniam regibus Alexandrinis crediderat. pulsus interea regno Ptolemæus, dolosis consiliis, ut dixit Sibylla; postquam sensit Postumus, Romam uenit. huic egenti, & roganti, hic infelix pecuniam credidit: nec tamen primum, nam regnanti crediderat absens. nec temere se credere putabat, quòd erat nemini dubium, quin is in regnum restitueretur a senatu, populoq; Romano. In dando autem, & credendo processit longius: nec suam solum pecuniam credidit, sed etiã amicorum. stulte, quis negat? aut quis non admonet, quod male cecidit, bene consultum putaret? id est difficile, quod cum spe magna sis ingressus, id non exequi usque ad extremum. supplex erat rex, multa rogabat, omnia pollicebatur: ut iam metuere Postumus cogeretur, ne quod crediderat, perderet, si credere constituisset modum. nihil autem erat rege illo blandius, nihil hoc benignius: ut magis pœniteret cœpisse, quàm desistere liceret. Per hæc Ciceronis uerba constat, Rabirium suam, & amicorum pecuniam regi, & in Aegypto, & postquam pulsus regno fuit, credidisse. quod conuenit cum eo, quod Dion scribit, regem, dum regnaret, Romanis quibusdam pecunias stabiliendi regni gratia mutuo acceptas impendisse. Quòd autem largitione regia multi corrupti fuissent, & supra ex Dione demonstrauimus, & Cicero idem significat, hæc subiungens: Hinc primum exoritur crimen illud, senatum corruptum esse dicunt. docetq; Cicero, ad sumptum itineris, ad magnificentiam apparatus, comitatumq; regium, suppeditatam pecuniam a Postumo fuisse. Ergo ausim ego affirmare, creditores regios, qui Lentulum pecunia oppugnarent, non alios fuisse, quàm Rabirium, & eius amicos, qui pecunias regi crediderant. Hic suboritur alia dubitatio: Si rex Romam uenerat, cur scribit Cicero, Ammonium, regis legatum, aperte Lentuli partes pecunia oppugnare? Respondemus, regem, ut supra demonstratum est, in consulatu Lentuli Spintheris, & Q. Metelli Nepotis Romam uenisse, illicq; non inimico populo R. senatum datum, post uero, cum uaria decernerentur, Ephesum concessisse, & aut Romæ legatum Ammonium reliquisse, aut ex Asia misisse, ad procurandam in regnum restitutionem. Scribit in eadem oratione idem Cicero, Rabirium, posteaquam rex a Gabinio reductus fuit, in Aegypto mansisse, ut pecuniam exigeret, etiam infra dignitatem Romani nominis. Lentulus uero, consulatu functus, in prouinciam Ciliciam, quæ ei mandata fuerat, concessit; ex qua facilis erat in Aegyptum transitus: & commode potuisset, siue cum exercitu, siue sine exercitu, regem deducere. quare in rege per se reducendo multum per amicos laborabat. Et de creditoribus quidem regiis abunde, ut arbitror, dictum est.

HISTORIA DE PTOLEMAEO REGE,

AD INTELLIGENTIAM PRIMI LIBRI,

a Paulo Manutio collecta.

REx Ægypti Ptolemæus, cognomento Auletes, quia tibiis canere, præter dignitatem regiam, solitus esset, pater Ptolemæi, qui Magnum Pompeium occidit, & Cleopatræ, notissimę feminæ; eiectus ab Ægyptiis propter flagitia, maximeq; ob acerbissimam intolerabilium tributorum exactionem, Romam uenit consulatum gerentibus P. Lentulo, & Q. Metello: queritur iniuriam: pro sua, pro maiorũ societate, ueterrimoq;, ac perpetuo erga populũ R. studio, suppliciter orat, ut restituatur: nec impetrat magno negotio, uel Pompeij gratia, regis caussam adiuuantis, eiq; non solum amicitia, Mithridatico bello contracta, sed etiam hospitio coniuncti: uel, quòd eius regis, quem senatus, ac populus Romanus biennio ante socium, amicumque appellasset, iniurias ulcisci, non modo iustum, sed exemplo etiam utile, speciosumque uidebatur. Accedebant merita. nam, ut a Varrone scriptum Plinius memorat, Pompeio, circa Iudęam bellum gerenti, octo equitum millia Ptolemæus, nullo reip. sumptu, præsidio miserat. His de caussis fit s.c. referente consule P. Lentulo, ut sortiantur consules, uter eũ in regnum reducat. prior exiit sors Lentuli, simul cum administratione Ciliciæ. nam Hispania, quæ Metello Nepoti, eius collegæ, obtigit, longe ab Ægypto remota, cum reductione regis Alexandrim coniungenda non fuit. huius & s.c. & sortis in oratione in Pisonem mentio fit his uerbis: Auderet Gabinius, si non acerrime fureret, quam prouinciam P. Lentulus, cum & auctoritate senatus, & sorte haberet, interposita religione deposuisset, eam sibi tum adsciscere, cum, etiam si religio non impediret, mos maiorum tamen, & exempla, & grauissimæ legum pœnæ uetarent. Postea per C. Catonem, tribunum pl. obiecta senatui religio est, prolato e sibyllinis uersibus oraculo, ne rex cum multitudine reducatur; si fiat, malo publico futurum. tum fit alterum s.c. referente Marcellino consule; regem cum multitudine reduci, periculosum reip. uideri. deinde, quis sine exercitu reducat, deliberatur. alij eum honorem Lentulo, quem iam antea & s.c. & sortis beneficio acceperat, conseruabant: alij Pompeio mãdandum, alij aliter censebant. uarietas opinionum rem extraxit, Catonis uero, tribuni pl. audacia disturbauit penitus, atq; peruertit. nã, & ab initio tribunatus, ut Fenestella docet apud Noniũ, concionibus assiduis inuidiam regi, ac Lentulo concitauit; & mox, lege etiam de abrogando Lentulo Ciliciæ imperio promulgata, animos eorum, qui Lentulo fauebant, a minore cura ad summũ timorẽ traduxit: Pompeium uero, in senatu aspere, & acerbe accusatum, eò redegit, ut consilium reducendi regis abijceret. itaque rex, desperato senatus auxilio, confugit ad Gabinium, Syriæ proconsulem: a quo, promissis decem talentorum millibus, Pompeio etiam, qui eo anno cum Crasso consul fuit, admodum pro eo contendente, facile impetrauit, ut restitueretur. ex quo postea Gabinius maiestatis accusatus, ꝙ prouinciæ suæ finibus, contra legem Corneliam de maiestate, excessisset, corruptis iudicibus absolutus est. mox tamen repetundis in iudicium uocatus, defendente, Pompeii rogatu, Cicerone, qui priore iudicio accusauerat, odio maxime prioris iudicij damnatus, publicatus bonis, in exsilium abiit: quem postea dictator Cæsar restituit. Hinc illa in eum oblique coniecta in oratione, quam habuit in senatu, contra collegam eius, L. Pisonem: Se ipsum, fasces suos, exercitum populi Romani, numen interdictumq; deorum immortalium, responsa sacerdotum, auctoritatem senatus, iussa populi, nomen ac dignitatem imperij regi Ægyptio uendidit: in Ægyptum uenit: signa contulit cum Alexandrinis: cepit Alexandriam. Atque hoc in loco fœdam Appiani negligentiam dissimulare non possum, qui Gabinium, Pompeio tertium consule, de maiestate damnatum putat: in quo dupliciter peccat, primum temporis, deinde criminis inscientia. nam Gabinius biennio ante Pompeii tertium consulatũ, Domitio & Appio cos. damnatus est, non de maiestate, quo crimine, corruptis iudicibus, euasit, sed de repetundis, odio maxime iudicij de maiestate, quod corruptum esse constabat. utrunque docet Dionis historia, lib. xxxix. cui si fides abrogatur, ipse certe non refelletur Cicero, quo ego, pręsertim in rebus illius ætate gestis, locupletiorẽ testẽ non quęro. is in epistola xvi. ad Atticum, lib. iv. & lib. iii. ad Q. fratrem, epistola iv. prorsus patefacit ἀνιστορησίαν Appiani. Pulsus est Ptolemæus e regno post quattuor fere annos, quàm regnare cœperat, Romamque uenit P. Lentulo, Q. Metello cos. quod quidem e Ciceronis agraria in Rullum licet conijcere: in qua non hunc Auletem Ptolemæum, sed alium regnare, Alexandro rege mortuo, indicat his uerbis: Eum, qui regnum illud hoc tempore teneat, genere regio non esse, uideo inter omnes conuenire. De Auletę nunquam ita loqueretur, de quo in oratione pro domo, Cuius, inquit, cum patre, auo, maioribus societas populo Romano iuncta est. Præterea socius, & amicus populi Romani Cęsare consule appellatus est. quod ipse Cæsar scriptum reliquit lib. iii. de bello ci. & Cicero epist. xvi. lib. ii. ad Atticum idem significat. ut uideatur paullo ante regnum accepisse, quod societate statim, atque amicitia populi Romani confirmandum curauit. Quòd si rex fuit ante Cæsarem consulem, nec fuit consule Cicerone, ut ex eius agraria oratione ostendimus: sequitur, ut quarto fere, aut tertio regni anno eiectus Romam uenerit. quo anno, ut dixi iã, consulatum gerebant Spinther Lentulus, & Metellus Nepos. id quod non modo Liuius, ut ex epitome cognoscitur, & Dio, sed Strabo etiam, grauis auctor, significat, cum eiectum ait esse Ptolemæum Gabinio Syriam obtinente, eiq; successisse Archelaum, Gabinij familiarem, uxore ducta trium Ptolemæi filiarum maxima Berenice, quam postea cum Archelao restitutus a Gabinio Ptolemæus interemit. Honor autem ille societatis, & amicitiæ populi Romani, a Ptolemæo, sicuti a reliquis quoque regibus, non mediocriter expetitus, caussam attulit, ut anno proximo ab Ægyptiis eijceretur. emit enim societatem a Cæsare consule, eiusq; genero Pompeio, ut Suetonius prodidit, sex prope talentorum millibus: quæ sunt, nummo nostro, scutatorum tricies & sexcenta millia: commune lingua, tres milliones, & sexcenta millia. quam pecuniam mutuatus a feneratoribus, & amicis, quorum e numero fuit C. Rabirius Postumus, quem postea Cicero defendit, intolerabilia tributa, ut creditoribus satisfaceret, Ægyptiis imposuit. ex quo, multitudine concitata, pulsus est. Neque uero tantam pecuniam Cæsari primum a Ptolemæo datam, ut ei regnum societate, & amicitia populi R. confirmaretur, deinde Gabinio, ut exactus restitueretur, quisquã mirabitur, qui ex annuis Ægyptii uectigalibus quantum caperet, animaduertet. capiebat enim talentorum duodena millia quingena, id est scutatorum septuagies quingena millia: quantum hodie uniuersi Galliarum regni, quod omnium regnorum fructuosissimum habetur, annua tributa non conficiunt. Mirum etiam, quod a Varrone traditum scripsit Plinius, hunc Ptolemæum, Pompeio circa Iudæam res gerente, octona millia equitum sua pecunia tolerauisse, mille conuiuas, totidem aureis potoriis, mutantem uasa cum ferculis, saginasse.

[1] Epistolę, quas familiares uocant, scriptæ sunt omnes post consulatum, ante exilium, in exsilio, post exsilium: ante exsilium quinque, prima omnium, quę, Pompeio Magno, inscribitur; altera Q. Metelli Celeris ad Ciceronem, tertia Ciceronis ad eum, quarta ad C. Antonium, quinta ad P. Sextium; quę lib. v. omnes leguntur: in exsilio, ad Terentiam uxorem quinque, lib. xiv. post exsilium reliquę omnes. Ad Lentulum lib. i. diuersis temporibus, id est toto triennio scriptę sunt: sex quidem primæ, gerentibus consulatum Marcellino, & Philippo: septima, & octaua, Pompeio, & Crasso: nona, Domitio, & Appio: quod ex earum argumentis, & obseruatione cognoscitur historiæ.

Hubertini Clerici Crescentinatis in epistolis Ciceronis commentum.

HVIVS voluminis epistolas, etsi omnes communi appellatione Ciceronis dicuntur, constat tamen ex earum inscriptionibus a multis, variisq; eius saeculi doctissimis viris diversis etiã temporibus scriptas, tanta dicendi elegantia, & gratia, ut si non ex eadem officina, ab optimo tamen artifice exisse quaeq; videantur: tanta fuit illius saeculi non modo in rei militaris laudibus, verum etiam in omnium bonarũ disciplinarum, praecipueq; rhetoricae facultatis cognitione, & exercitatione felicitas, & gloria. quae tamen ne nostro quidem saeculo cessit, si nos ipsi nobis deesse nolimus, & nostrae negligentiae culpam in ipsa tēpora, in quibus tamen sine dubio plurimum momenti esse non negaverim, totã transferre designamus, & ingeniorum nostrorum bonitate utamur. quamobrem pueros, adolescentesq; oēs non solum exhortor, verumetiam obsecro, ut eloquentiae studiis, quae maximam gloriam hominibus affert, totis viribus incumbant, atq; adeo ex his familiaribus epistolis initia sumant: has die noctuq; legant, has ediscant, has imitentur, in his se exerceant, his se oblectent: deinde alios Ciceronis non minus eruditos, quàm elegantes libros evoluant: & tamen alios quoq; Romanae linguae probatos auctores ita tamen & legant, ut hunc unũ sibi vel vexilliferum, vel potius ducē constituant, quem sequantur. neq; enim sine causa Quintiliano dictum est, eum posse scire se plurimum profecisse, cui Cicero placebit. Ego ita hoc opus declarare studebo, ut mea ope, & interpretatione fretus, nemo iã aggrediendũ dubitet. ut igitur clarius harũ ad Lentulum epistolarũ argumentum appareat; ex Strabonis auctoritate Ptolemaeorũ series breviter plurimũ narranda videtur. deinde Appiani, & Plutarchi, & reliquorum, qui de his rebus scripserunt, auctoritate Ciceronis mentē ita declarare studebimus, ut industria nostra multis prosit. sic igitur inquit Strabo lib. XVII. in descriptione Aegypti: Ptolemaeus, Lagi filius, Alexandro successit, Ptolemaeo aũt Philadelphus, Philadelpho Euergetes, postea Philopater Agatocliae, postea Epiphanes, postea Philomator, filio imperiũ a patre accipiente. huic vero frater successit, secundus Euergetes nominatus, quē & Physconē dicunt: cui Ptolemaeus cognomento Lathurus successit, Lathuro aũt aetate nostra Auletes, Cleopatrae pater. Sed oēs post tertiũ Ptolemaeum male vixerunt, deliciis corrupti, omniũ vero pessime quartus, & septimus, & ultimus Auletes, qui praeter alia flagitia ēt choraulam exercuit: & adeo in ea gloriabatur, ut non cunctaretur certamina in regia celebrare, ad quae & ipse cũ aliis concertaturus prodibat. Atq; hic est, quē Alexandrini exegerunt. &, cum ei tres filiae essent, una natu grandiorē, quae legitima erat, reginã fecerunt: & duae eius filiae infantes adhuc, atq; inutiles regno exciderũt. Reginae viri ex Syria accersiti, praesertim Cybiosactes quidã, qui se ex Syriacorũ stirpe simulabat. hunc diebus paucis regina eiecit, cũ eius ignobillitatem, illiberalitatemq; pati non posset. pro illo alius venit, qui & ipse se Archelaũ, Mithridatis filium, simulabat, qui Archelai quidē filius erat, eius, qui contra Syllam bellũ gessit, & postea a Romanis in honore maximo habitus est: & avus eius fuit, qui tēpore nostro postremus in Cappadocia regnavit, Comanorũ sacerdos, quae in Ponto sunt: & cũ Gabinio tunc diversatus est, tanquam cũ eo contra Parthos militaturus. hoc itaq; nesciente, ille per amicos quosdã ad reginã deductus, rex declaratur. Interea Auletē, Romam profectum, Pompeius suscipit, & senatui cõmendat, ac de reductione eius agit, & de nece legatorum, qui supra centum cõtra regem venerant: e quibus fuit Dion Academicus, princeps legationis. Ptolemaeus itaq; ab A. Gabinio reductus Archelaum, & filiã interemit. Haec Strabo, cũ quo & Appianus & Plutarchus cõsentiunt, & T. Livius lib. 101. & hic fuit pater eius, per quem Põpeius est interemptus. Verum ait Plutarchus in vita Catonis: Ptolemaeus, quē Auletem appellavit Strabo, prius, quàm Romã veniret, accersitus a Catone Rhodum venit: quocum posteaquã locutus est, cõsulente Catone, ne, tanta felicitate relicta, laboribus, & dispendiis, & observationibus eorũ, qui Romae potentes essent, se subiiceret, quorum cupiditatē si universa Aegyptus in pecuniã redigatur, vix explere posset, & ornare, ut domum rediret, & cũ suis civibus pacaretur, & se ipso Catone unà navigaturũ & intercessurum pollicente; rex, tanquã ex insania quadam resipiscēs, veritatemq; agnoscens, & virtutem Catonis admirans, decrevit primum ita facere, ut Cato suadebat; sed postea ab amicis in priorem spem reductus, cum Romã eorum hortatu venisset, statim errorē suum cognovit: damnavitque, q̃ nõ divino Catonis consilio paruisset. Alia etiã dicit Plutarchus; quae quia nihil ad rē faciunt, omittuntur. illud certissimum habeatur, & Strabo loco supradicto, T. Livij, & Plutarchi in vita Catonis auctoritate, hunc Ptolemaeum a suis civibus fuisse exactum, & ob iniurias, quas patiebatur, Romam venisse. nam quē Val. Maximus dicit a fratre minore expulsum, ex libro III. cõmentariorum belli Alexandrini Iulij Caesaris colligitur, fuisse huius Ptolemaei filium. dicit. n. in testamento patris scriptos fuisse heredes ex duabus filiis maiorē, & ex duabus eã, quae aetatē antecedebat. Cumq; his Ptolemaeus se resti tui curaret, idq; maxime Lentulus, qui in Ciliciã proconsulatum gerebat, facere cuperet; negotium suũ, cum ipse abesset, Ciceroni mãdaverat: cui paulo ante ab exilio revocando plurimũ operae, & studij praestiterat, & instãtissime affuerat. dabat igitur operã Cicero, ut per Lentulũ reduceretur, sicut Lentulus ante discessum suũ etiam in senatu egerat. verũ rex ut erat ambitiosus, per Põpeium, q̃ per Lentulum reduci malebat: idque, corruptis nõnullis senatoribus, assequi cõtendebat: erãt tamen, qui adversarentur: tanta erat varietas sententiarũ in senatu. Quãobrem cum haec in senatu agerētur, Cicero admonet Lentulũ de rebus omnibus, & praecipue de sua erga Lentulum voluntate, & animo, & officio; & quàm sint variae senatorum de hoc negotio Alexandrino sententiae. latenter tamē innuit Lentulo, non posse fieri, ut obtineatur; cum ostendit rē corruptam esse, & non esse in iis fidē, in quibus summa esse debebat: quae omnia ostendunt difficultatem, & quasi impossibilitatem rei. Huic aũt reductioni regiae difficultatē afferebant Sibyllina carmina: quibus monebatur populus R. exercitum non esse mittendum in Aegyptum, ut & Appianus scribit, & Lucanus lib. 4. Pharsaliae aperte declarat his versibus:

—Noxia civili tellus Ægyptia fato.
Haud equidem immerito Cumanae carmine vatis
Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles, ripasq; ęstate tumentes.

Quid igitur de horum carminum religione sentiatur in senatu, Cicero declarat hac epistola.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM FAMILIARIVM
LIBER PRIMVS.

ARGVMENTVM.

PTOLEMÆVS *Auletes, rex Ægypti flagitiosus, cum ob tyrannidem ab Alexandrinis esset exactus, confugit ad Romanos, quos ante multa largitione amicos, pro regno firmando sibi deuinxerat. Eum Pompeius exceptum hospitio senatui commendauit. Cumque ut se restitui in regnum curaret, idque maxime Lentulus, qui in Cilicia proconsulatum gerebat, facere cuperet, negotium suum, cum abesset, Ciceroni mandauerat, cui paulo ante ab exilio reuocando plurimum operæ, & studij præstiterat. Dabat igitur operam Cicero, ut per Lentulum reduceretur, sicut Lentulus etiam ante suum discessum in senatu egerat. uerum rex, ut erat ambitiosus, per Pompeium, quam per Lentulum reduci malebat: idque, corruptis non nullis senatoribus, assequi contendebat. erant tamen qui aduersarentur: tanta erat in senatu sententiarum uarietas. Quamobrem cum hæc ita agerentur, admonet Cicero Lentulum de rebus omnibus, & præcipue de sua erga Lentulum uoluntate, & animo, & quam sint uariæ de hoc negotio Alexandrino senatorum sententiæ, latenter innuens, non posse fieri, ut obtineatur, cum ostendit rem corruptam esse, & non esse in his fidem, in quibus summa debebat esse. Huic autem reductioni regiæ difficultatem afferebant Sibyllina quoque carmina, quibus monebatur populus Rom. regem Ægypti, si quando auxilio indigens ueniret ad Rom. exercitu nullo pacto esse iuuandum. Quam diuersa autem de hisce carminibus in senatu sententia fuerit, aperit quoque hac epistola.*

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat Lentulo, quid in causa illius in senatu actum sit.

M. CICERO P. LENTVLO PROCONSVLI S.

1

EGO omni officio, ac potius pietate erga te, ceteris satisfacio omnibus; mihi ipse nunquam satisfacio. tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorũ; ut, quoniam tu, nisi perfecta re, de me non conquiesti; ego, quia nõ idem in tua causa efficio, uitam mihi esse acerbam putem. in causa hæc sunt. Ammonius regis legatus aperte pecunia nos oppugnat. res agitur per eosdem creditores, per quos, cum tu aderas, agebatur. regis causa, si qui sunt, qui uelint, qui pauci sunt; omnes rem ad Pompeium deferri uolunt. senatus religionis calumniam, non religione, sed maleuolentia, & illius regiæ largitionis inuidia comprobat. Pompeium & hortari, & orare, & iam liberius accusare, & monere, ut magnam infamiam fugiat, non desistimus. sed plane nec precibus nostris, nec admonitionibus reliquit locum. nã cum in sermone quotidiano, tum in senatu palã sic egit causam tuam, ut neq; eloquentia maiore quisquã, neq; grauitate, nec studio, nec cõtentione agere potuerit, cum summa testificatione tuorum in se officiorũ, & amoris erga te sui. Marcellinum tibi esse iratũ scis. is, hac regia causa excepta, ceteris in rebus se acerrimum tui defensorẽ fore ostendit. quod dat, accipimus: quod instituit referre de religione, & sæpe iã retulit, ab eo deduci nõ potest. Res ante idus acta sic est: nã hæc idibus mane scripsi. Hortensij, & mea, & Luculli sententia cedit religioni de exercitu: (teneri enim res aliter non potest) sed ex illo S.C. quod, te referente, factum est, tibi decernit, ut regem reducas: quod cõmodo reip. facere possis: ut exercitum religio tollat, te auctorem senatus retineat. Crassus tres legatos decernit, nec excludit Pompeium; censet enim etiã ex iis, qui cum imperio sunt. Bibulus tres legatos ex iis, qui priuati sunt. huic assentiuntur reliqui consulares, præter Seruilium, qui omnino reduci negat oportere; & Volcatiũ, qui, Lupo referente, Pompeium decernit; & Afraniũ, qui assentitur Volcatio. quæ res auget suspicionẽ Pompeij uoluntaris: nã aduertebatur Pompeij familiares assentire Volcatio. Laboratur uehemẽter: inclinata res est. Libonis, & Hypsæi non obscura cõcursatio, & contentio, omniũq; Pompeij familiarium studium, in eã opinionem rem adduxerunt, ut Põpeius cupere uideatur. cui qui nolunt, iidem tibi, q eũ ornasti, non sunt amici. Nos in causa auctoritatem eo minorem habemus, quòd tibi debemus. gratiam autem nostram extinguit hominũ suspicio, quòd Põpeio se gratificari putant. ut in rebus multo ante, quàm profectus es, ab ipso rege, & ab intimis, ac domesticis Pompeij clam exulceratis, deinde palam à consularibus exagitatis, & in summam inuidiam adductis, ita uersamur. nostram fidem omnes, amorem tui absentis præsentes tui cognoscent. si esset in iis fides, in quibus summa esse debebat; non laboraremus.

EGO omni officio] Sensus est. Ego omne officium meum, aut multo magis pietatem in hac tua causa reductionis regiæ tibi ita pstõ, ut nemo existimet, quidquam à me prætermitti, aut diligentius effici posse, aut debere. Mihi autem non ita uidetur: qui quantum pro te facio, minus officio meo puto. Officium ab efficiendo dicitur: eo quòd quæritur quid efficere cuiusquenq; conueniat pro conditione personæ: ut Donatus inquit. Pertinet autem, teste Asconio Pediano, ad uirtutem: ut hominis est officiũ pietatem colere, licet interdũ dicamus, Lenonis est officium insidiari pudicitiæ: & accusatoris officium est inferre crimina: sed frequentius ad uirtutem refertur. [Pietate) .i. intimo, & quasi sacro affectu. Pietas.n. (ut Cic. de Nat. Deo. inquit) est iustitia erga deos: unde Non. Marc. Pietatẽ hanc docti ueteres esse uoluerunt: quasi penitus, & in penetralibus recondatur, usurpatũ est, ut non solũ in deos, sed in parentes, & in eos, quos ueneramur, dicamur pij: non autem erga inferiores, ut quidam male utuntur: nisi in eos, qui de eodem sunt sanguine, ut mater pia in filium: & pietas, paterna dicitur, & filij in patrem, ut Virg. Sũ pius Æneas: & quia deos, etiam patrẽ ab igne liberasset. [Ceteris omnibus) Qui putant nihil posse à me pro te maius fieri. [Mihi) Quia tantum me tibi debere puto, ut nullo officio, aut

HVB.

Officium.

Pietas.

pietate implere possim. [Tanta.n.est magnitudo) Ratio est superioris propositionis: & est sensus. tua erga me merita ita magna sunt: qm̃ tu nunquam conquieuisti propter me, nisi impetrata restitutione mea: ut ego putem uitam mihi esse acerbam, & insuauem, quia non possum in causa tua id efficere quod cupis: sicut tu fecisti in mea, quod cupiebam. Merita dr̃r facta. & qm̃ sunt tã mala, q̃ bona, ꝓ loco, intelligendũ est: & est meritũ plusquam officium. quod ipsius Ciceronis exempla in his epistolis declarant. [Acerbam) Insuauem, & plenam solicitudinem, & horridam. [Putem) Existimem. i. ut uita uideatur mihi iniucunda, quia non efficio, &c. Ordo autem est. Tanta est magnitudo tuorum meritorum, ut putem uitam mihi esse acerbam: quia non efficio idem in causa tua. s. quod tu in mea effecisti: qm̃ tu non conquieuisti de me, nisi re perfecta. i. impetrato reditu meo in patriam. [De me). i. pp me. Nam de inter alia significata, pp significat: ut Terent. in Euou. Quantum me amas de fidicina hac? [In causa hæc sunt.) Facit attentum Lentulum, cum summam rei se expositurum ostendit. [Oppugnat) translatum est ex re militari: ut. n. dicimus oppugno urbẽ tormentis: ita dicit. Cic. Ammonius oppugnat nos pecunia. i. tentat sententiam nostram fauore pecuniæ opprimere, atque euertere. Oppugnare autẽ est contra pugnare offendendi causa. Repugnare resistere, & quasi contra pugnam agere causa defensionis. Propugnare defendere: unde & propugnacula, quæ ad defensionem fiunt: ut & propugnacula bello tuta parant. expugnare uero est ui, & propugnando uincere. [Ammonius) nomen propriũ legati, qui nomine regis senatores pecunia corrumpebat: ut contra fautores Lentuli sentirent, & dicerẽt deferrentq́; hãc reductionem Põp. potius quam Lentulo. [Creditores) Quibus pecunia promissa est, ut regi faueant. Nam ut C. iurisconsultus ait. ff. si certum petatur, creditores non tantum accipiuntur, qui pecuniam crediderunt, sed omnes, quibus ex qualiber causa debetur, sicut exemplo uel locato: uel ex alio ullo contractu debetur. ergo, inquit Cic. tractatur hæc causa per eosdem fautores regis, quibus promissa sunt pmia, per quos tractabatur, cum tu aderas. Nam ut in fine epistolę ostenditur, ante discessum Lentuli ab urbe iam res corrumpi cœperat. & hic est uetus sensus, neque competitores est legendum. Possumus tamen etiam intelligere creditores, qui pecuniã mutuam fidei regis credidissent. [Si qui sunt, qui uelint) .s. reductionem. [Causa regis) .i. pp ipsum regem. [Qui pauci sunt) Nã uolebant quidem plerique regem restitui: sed alij mouebantur officio populi, & hi Lent. fauebant; alij mouebantur causa ipsius regis: ideoq; ut maiore honore reduceretur, deferebant hanc reductionem Pompeio: utpote qui esset multo honoratior Lẽtulo. [Senatus) Sensus est: Senatus comprobat calumniam religionis nõ pp ipsam religionẽ, sed pp odium, quod rex in sua largitione sibi cõflauit. Neque. n. oẽs senatores erãt corrupti. [Calũniã) qdã exponũt falsam interpretationẽ. qđ mihi nõ placet. sed potius cauillationẽ. i. frustratoriã cõtentionẽ. Nã senatores nõ uno modo Sibyllina carmina interpretabãtur. Probãt igitur, ne cũ exercitu reduceretur, nõ tam, ut tuerentur Sibyllæ sententiã, q̃ ne deferretur Pompeio, qui tũc plurimũ in ciuitate poterat, & P.R. exercitus imperator erat. [Illius) Hoc nomẽ in cõtẽptũ dictũ est. [Largitionis) .i. pecuniariæ corruptionis, nã largitas dicitur rõnabilis, & diffinitus liberalitatis effectus, largitio uero uitiũ, cũ ob iniustã causam alicui largitur. [Inuidia) Odio, alias uero dicit dolor alienæ felicitatis. [Cõprobat) Suis sententiis affirmat. [Pompeiũ & hortari) Vt amicũ. [Orare) Vt superiorẽ. [Liberius) Mos Cic. est ponere plerũque cõparatiuum pro positiuo: liberius quoque pro ualde libere. i. nulla habita rõne & respectu. [Monere) Vt familiarem. hæc aũt omnia plerũque facimus pro amicis, q̃ pro nobis ipsis non faceremus, ut Cic. inquit in Lælio de amicitia. Ostenditur igitur se nullam partem & officium suum erga Lẽt. prætermisisse. [Nec reliquit locũ precibus, nec admonitionib.) .i. non passus est se aut orari, aut admoneri. Relinquere enim locum precibus est pati, ut preces ad se deferant. [Sic egit) Sic dicit. [Studio) Voluntate, & animi effectu. [Contentione) Ad uerba refertur: nã cõtentio est, ut inquit Cic. oratio uehemens, & ad psuadẽdum accõmodata. ergo contentione ui sermonis. [Tũ in senatu) publice. [Tũ in sermone quotidiano) .i. priuatim apud amicos. [Eloquentia) Dicendi ornatu, & ad uerba retulit. [Grauitate) Ad sententias. [Studio) Affectu animi, & uehementi uoluntate. [Cum testificatione) Approbatione. [Hac causa excepta,) De reducendo rege. [Acerrimum) Vehementissimum. [Fore) Futurũ. [Quod dat, accipimus.) Male sentiunt, qui sic interpretãtur, quod dicit, intelligimus. nam potius prouerbialiter dictum est. [Quod dat) .i. quod pro te facit. [Accipimus.) Nõ spernimus, gratũ habemus. [Quod instituit) Quod proposuit, decreuit. [Referre) Hoc in loco publice proponere, & in senatu dicere. [De religione) De Sibyllino carmine, quod omino seruari uolebat. [Deduci) Amoueri. & ordo est: nõ potest deduci ab eo qđ instituit referre. [Hortensij, & Luculli sñia) Hos tres dicit idem sen. s. q̃ pareatur religioni. [Nam cedit religioni) .i. paret religioni, approbat religionem. [De exercitu.) .s. non ducendo in Ægyptum. [Teneri.) Obtineri. s. pro te. [Res) Causa, reductio regis. [Aliter) Nisi cedẽdo religioni. [Sed ex illo S.C. quod te referente) Sẽsus est, ꝑ illud S. C. quod est factũ ante discessum tuũ, cum tu de reductione regia in senatu retulisti, decernitur, & statuitur, ut tu regem deducas: quia cum sis uicinus Ægypto, commode potes id facere, ut tu auctor sis reducendi regis: & tamen seruetur sententia Sibyllę, ne cum exercitu reducatur. [Quod commodo facere possis) .s. propter uicinitatẽ, quia es in Cilicia, quæ est propinqua Ægypto. [Religio tollat exercitũ) .i. ut à reductione remoueatur exercitus, sicut religio. i. Sibyllinum carmẽ præcipit. [Crassus tres legatos) Pergit ostendere uarias fuisse in senatu de hac re sententias, & primo Crassi, deinde Bibuli, postea ceterorum. [Qui cum imperio) Sunt qui imperium habent, qui prę sunt exercitui Romano. [Priuati) .s. sine magistratu, qui non sunt cum imperio. [Assentiuntur) Adhærent, acquiescunt. [Qui omnino) .i. nec cũ exercitu, nec sine exercitu. [Lupo referente) Ea relatione enim Lupi, qui erat pro Pomp etiam Volcatius Pomp. decernebat reductionem. [Qui assentitur Volcatio) Decernenti Pomp. [Auget suspicionem uolũtatis Pomp.) .i. facit, ut omnes magis suspicientur Põp. uelle reducere, cum L. Afranius, & Volcatius simul decernãt Põp. [Nam) ad amplificationẽ suspicionis q̃ familiares Pomp. assentiantur Volcatio, q̃ Pomp. decernit. [Aduertebatur) Cognoscebatur, impersonaliter dictum. [Laboratur ue.) Prouerbialiter dicit. multum inest negotij. [Inclinata res est.) Translatio sumpta à domo ruinam minante, ut Virg. in 10. In te omnis domus inclinata recumbit. [Ergo inclinata res est) .i. iam incipit tua defensio regię causæ deficere. [Libonis, & Hypsæi) Qui pro Pomp. contenderant. [Concursatio) Quia non solum conueniebant: sed etiam hunc, & illum ambibant, & huc & illuc concursabant. [Cui) Pomp. [Qui nolunt) .s. decerni reductionẽ regis. [Quòd eum ornasti) Oratione tua: nam Lent. ante discessum suum habuerat orationem honorificam pro Pompeio. [Quòd tibi debemus.) Nam existimabit me potius tibi fauere, quia sum tibi obligatus, quã quòd existimem id fore honestum, aut utile pro P. R. [Gratiam) Quæ mihi apud ciues erat propter beneficia in remp. collata. [Extinguit) Translatio ab igni, id est, omnino oppressit. [Suspicio) Opinio: nam suspicio est & bona, & mala: ut inferius ad Curionem: q̃ ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas. i. opinor. [Gratificari) Rem gratam facere, si ei faueant. [Vt in rebus) Sensus est: ut ante discessum tuũ uersabamur in rebus causæ regiæ corruptis, & ita agitatis, ut & magnum odium parauerit regi & suis, ita etiã nunc uersamur. [Exulceratis) Corruptis: translatio à corporibus: ulcus autem dicitur à græco ἕλκω, & est corporis laceratio: unde ulcerare, lacerare, frãgere: unde Horat. in Serm. Mantica cui lumbos onere ulcerat, atq; eques armos. [In summam inuidiam) In summum odium, quia superius dicit illius regiæ largitionis inuidia &c. [Exagitatis) Varie commotis. [Ita uersamur) Ita agitamur. [Nostram fidem) Erga te. [Præsentis & absentis) .i. omnes cognoscent me, & in absentem, & in præsentem fidelem fuisse, & amicum. [Non laboraremus) Non uexaremur laboribus in obtinenda hac causa.

Merita. — De. — Oppugno — Repugno — Propugno — Expugno. — Creditor. — Calumnia — Cauillatio. — Largitas — Largitio — Inuidia. — Liberius. — Relinquere locũ precibus. — Contentio.

EGo omni officio) Inquit, ò Lent. in te colendo atque obseruando ceteris omnibus satisfacere uideor, mihi uero nullo modo. Nam pro tuorum erga me uel magnitudine, uel dignitate meritorum nihil efficio. Nunquam enim propter me conquiesti, donec perfecisti rem meam: ego uero, quia non idem in tua causa efficere possum, uitam esse mihi grauẽ, & acerbã existimẽ. Sed in his quæramus uerborum iuncturam. Ego: huiusmodi uocaliũ concursum in aliis accusarem: sed Cic. cõcedemus, qui cũ Demosthene, ut ait Fabius, modice respexerunt ad hanc partem. Nam & coeuntes literæ, quæ συναλοιφαὶ dicuntur, etiam leniorem faciunt orationem: quasi omnia uerba suo fine claudantur, & habet, ut ait Cic. ille tanquam hiatus, & cõcursus uocalium molle quiddam: & quod indicet nõ ingratam negligentiã de re hominis magis, q̃ de uerbis laborantis. Verũ in hoc quid medium tenendum est: nam ut negligentis est parũ hoc pati, ita humilitatis utique perhorrescere. Qui. n. Theopõ-

Referre. — Suspicio. — Exulcero — Vlcus — Vlcero. — PHIL.

pum.

pum, & Isocr. secuti sunt, ab huiusmodi uocalium concursu nimium abhorruerunt. Qui, ut idem inquit Fabius, cum accidit, hiat, & intersistit, & quasi laborat oratio: pessime longæ, quæ easdem inter se literas committunt, sonabunt: præcipuus tñ erit hiatus earum, quæ cauo, aut maxime patulo ore efferuntur. Verum sunt illiusmodi collisiones uocalium fugiendæ, quæ reddunt deformem hiatum, & inconcinnam orationem: de quibus Cic. sic ait. Compositio est uerborum constructio æqualiter perpolita: ea conseruabitur, si fugiemus crebras uocalium concursiones, quæ uastam, atq; hiantem orationē reddunt. Quod ut Græci fugiant, uocales abiiciunt: & earum loco signum apponunt, qđ ab eis ἀπόστροφος, à nostris conuersio dicitur. Ego, ἐμφατικῶς dixi. Pronomina.n. maioris sunt ponderis, q̃ nocē ostendant: nā quod non aperte dicunt, intelligi nolunt: ut illud Maro. Me ne incepto desistere uictam? sub illo pronomine me, intellexit reginam, deorum, sororem, & coniugem Iouis. Sic nunc Cic. cum dixit ego, intellexit se illum talem, qui cum Lent. familiarissime uixit, & qui tot beneficia ab eo acceperat. [Officio) Omni debita actione, quæ proficiscitur à uirtute pro rerum atq; psonarum dignitate, proq; loco atq; tempore seruato. Est enim officium, ut inquit Marius, uniuscuiusq; personæ actus construens secundum mores ciuitatis. Dicitur & officium aliqñ uitiosorū, sed pperam: nec satis recte diffiniri potest sine admistione finis. Spectat.n. ad finem officij: & ita differt à fine, ut officio qđ agendum sit, in fine qđ complectendum considerare debemus. Dictū quidem non ab officiendo, hoc est nocendo à contrario sensu, ut multi uoluerunt: sed ab efficiendo: qm̃ id tale est, quod effici debeat, & si non fit, in culpa est, & illam uirtutis actionem præfert, quam Græci πρᾶξιν dicunt. [Ac potius pietate) ἐπανόρθωσις correctio, qua tollitur quod primo dictum est: & pro eo reponit, quod magis idoneum uidetur: hoc autem animus auditoris maxime commouetur. Est uero pietas obseruantia quædam, & reuerentia in parentes, in omnes maiores nostros, in deos immortales, quam græci εὐσέβειαν, hoc est religionem & quasi iustitiam quandam in deos appellant. Hinc Æneas se pium facit, ut sum pius Æneas, pp deos raptos ab hostibus, & uectos in Latium & patrē Anchisen, quē humeris sustulit, ut, Ceruici imponere nostræ. Nec me labor iste grauabit. Cic. pietas est, inquit, iustitia erga deos. & alibi pietatem dicit, q̃ erga patriā, aut parentes, aut alios sanguine coniunctos officium conseruare moneat. Quid? qꝫ à deis in hoīes Virg. retulit, ut Dij, si qua est cœlo pietas, q̃ talia curet. [Ceteris satisfacio oibus) Qm̃ oēs existimant me non posse plus ꝓ te facere, q̃ facio. Et in his animaduertendum est, inter duos casus similes cōcinne ponimus aliqđ tertium dissimile, siue præpositionem, ut omnibus in terris, siue uerbum, ut aliquid tale: ut, Ceteris satisfacio omnibus. Est.n. honestius sic ista coniungere, q̃ si dicas in oībus terris, aut, Ceteris omnibus satisfacio. Verum cōsulendæ sunt aures. Interdum enim nō admittunt similes inter se casus aliquid. Tenendum est igitur, ut uerba adaugescant. Sic in hoc uerbo satisfacio dicendum est, qꝫ & cōiunctim, & diuisim eo uti possumus, ut facio satis, & satisfacio, & tertium inter ipsas duas dictiones adiungi pōt, ut Cic. ad Marcellum satis nostræ coniunctioni, amoriq; facturum, hoc est satisfacturum. [Ceteris) Sic inflecte, ut pulcher, & ab eo dicit, quod apud Græcos λοιπὸς nominatur. [Ipse) Cum eodem pondere, ut ego, & usurpatum tam in prosa oratione, q̃ in uersu. Ars enim exigit, ut ipsius, non ipse dicamus, ut Terēt. Ipsius mihi Dauus dixit. Nunq̃ plus habet negationis, quam non. [Tāta.n. est) Post propositionem, quamprimum rationem adiungit: nā quinque partes habere debet argumentatio, propositionem, rōnem, rationis confirmationem, exornationem, & conclusionem, siue complexionem. Nulla est enim tā longa materia, q̃ non his facile complecti possit. Enim idem est quod apud græcos γὰρ, rōnem causamq; superioris sensus ostendit, & eleganter ſm locū possidet, ut hic. Tanta.n. aut tertium, ut fatendum est enim. Primū uero, aut quartum locum nunquam tenet, nec in positione locari potest. Quod autem in ea legamus epistola, Cur.n. tibi hoc non gratificer nescio, ne te fugiat illud non esse principium epistolæ, sed sic. posuit.n. ut quasi rationem adiungeret, qꝫ in titulo, P. Valerium iurecoosultum esse dixerat. [Magnitudo meritorū) Fuerat enim Tull. in exiliū eiectus à Clo. & in Macedonia exulauit, & sexto decimo post fugam mense, T. Annij Milonis, & Lent. opera ab exilio reuocatus, maxima cum gloria & gratulatione ciuium in urbem reuersus est: de quo nunc meminit, & addit, Tu nisi perfecta re de me non conquieuisti. Meritum enim proprie, & beneficium amicorum sunt, & gratuito conferuntur. Meritum etiam aliquādo refertur ad malum, obsequium adulatorū est, ut illud in Scena dictum, Obsequium amicos, ueritas odium parit. Id etiā ad amicos relatum inuenimus, unde Quintil. simul ut pleniori obsequio demererer amantissimos mei. Seruitium uero seruitus est. Virg. Seruitio enim tulimus. unde seruitia pro seruis sæpe legimus. Pro meritis etiam beneficiis dicūtur officia, unde Quint. Duxit me similis ætas, euicerūt officia, cepit fides amantem, odisse non potui. [De me) propter me, ut Terent. Quantum me amas de fidicina hac. [Idē) simile, & non uoce, nec scriptura, neutrū à masculino disiungitur, sed quātitate. Constat enim prima breui, quando neutrum est. Horat. in poetica, Inuitum qui seruat, idem facit occidēti. quando masculinū longa, ut Iup. omnibus idē. [Efficio) differt a facio, nā facere est in opere esse, efficere uero perfectā operā dare. [Vitam) Hæc à uiuēdo appellata, unde dicitur euitari, quasi è uita discedere. & id uetus uerbū Cic. ex antiquissimo poeta in Tusculanis sic habet. Priamo uitam euitari, sic compositum, ut exanimari. [Acerbā inf.) Et amarā. Translatio est, quæ debet esse modesta, pudens, & cum ratione in rem consimilē transeat, ut nunc à pomis acerbis ad uitam. [Putem) Frequentius in fine clausulæ locandum esse uerbū, uel in hac epistola quis facile intueri potest. Omnes enim (ut uidemus) huius epistolæ partes quodammodo uerbis clauduntur. Quod imitari debemus, quantum ad aures pertinebit, quæ in his consulendæ sunt. Et Quint. inquit. Verbo sensum claudere multo, si compositio patiatur, optimum est. Putare enim existimare est, ut, Putares non unquā accidere posse, & conferre rationem. Plaut. Putatur ratio cum argentario. In purgandis etiam arboribus putare dicimus. unde nascitur disputare, quod est eiectis, & purgatis erroribus, quæ cū ratione dicta sunt colligere. [In causa hæc sunt) Docilem facit. Sed quid causa sit, quidque inter causam, & quæstionē intersit, non ignorare pulchrum est. Omnis materia, quam oratores agendam accipiunt, aut peculiaris est aut generalis. siquidē peculiaris fuerit, eam græci ὑπόθεσιν, nonnunquam uocant, Latini causam dicent, quæ sic diffinitur. Causa est res, quæ habet controuersiā in dicendo positam, cum certarum personarum interpositione, ut si dicas. Ptolemæus est in regnum à Lentulo reducēdus. Sin uero generalis extiterit, à Græcis dicetur θέσις, à nostris uero appellatur quæstio, quam sic diffiniūt. Quæstio est res, quæ habet cōtrouersiam in dicendo positam sine certarum personarum interpositione, ut si dicas regi expulso restituendum imperiū. aliter, causa est impetus animi ad peragendum, & differt a ratione Ratio est, ut inquit Marius, ordo gerendarum rerum ex causa uenientium, ut quid quo loco facias, aut dicas, nō ignores. Sanè ueteres causam per geminum ſſ scribere consueuerunt, & in sepulcro Bibuli caussa legitur. et alibi, Rei gerēdæ caussa. Quintil. de hac meminit, & tunc geminatur, qñ scilicet inter duas uocales longas media ponitur aut post uocalem longam, ut caussa, cassus, diuissiones, dissignatores, [Ammonius) Præparato per exordium auditoris animo ad audiendum narrare incipimus ea ordine, quæ gesta sunt. Sicut Cic. in rhetoricis nos facere docuit. Est hæc διήγησις, quam Latini narrationem dicunt. Huius uirtus est, ut breuis, dilucida, & uerisimilis sit. Narrat igitur, quæ in senatu de reducendo in Ægyptum Ptolemæo acta sunt, postq̃ Lent. ad audiendum parauit. De propriis personarum apud Græcos nominibus sic habeto. Pauca, aut nulla esse omnino sine alterius rei significatione, ut Hippolytus ideo appellatus, qꝫ fuisset ab equis dissolutus, ἵππος, equum, λύω, soluo significat. aliud certe fuerat illi nomen prius, quod est ab hoc obscuratū. Sic Hector dictus, qꝫ solus haberet sub sua defensione patriam, qua si defensor, & tutator patriæ. Quod sentit Plato in eo libro, qui κρατύλος, ἢ περὶ ὀρθότητος ὀνομάτων, inscribitur. Ait enim Hectorem ideo appellatum, qꝫ urbem contra hostium impetum tenuerit, patriamq; defenderit: ἔχω unde deducitur, habeo, & teneo significat. Tenere uero proprie est gubernare, tueri, atq; defendere. Vnde Virg. *Omni ditione tenerent.*

Et in summa custos Tarpeiæ Manlius arcis
Stabat pro templo, & capitolia celsa tenebat.

Sed Hom. huius nominis significationem dilucidius explicauit. ut, Solus enim hic seruabat urbem, & mœnia longi ambitus. Itē, Solo stabat Hectore Troia. Possem de iis innumerabilia dicere, sed ad Ammonium redeamus. Hoc nomen ab arena dicimus appellatum, quam græci ἄμμον dicunt, unde & Iupiter Ammonius, qꝫ in Arena Libyca coleretur, nominatus est. [Legatus) Hunc Oppici, & barbari ambasciatorem dicere consueuerunt, nos latine legatum, & oratorem nuncupamus. Sed legatorū duo sunt genera. Vnum eorum, qui à S. P. Q. R. imperatoribus dabant, ut non opi solum, & adiumento, sed imperatoriam maiestatem

Compositio | *Officium* | *Officij finis.* | *Correctio* | *Pietas* | *Æneas cur pius.* | *Pietas* | *Interpositio.* | *Aures consulendæ.* | *Facio satis.* | *Satisfacio.* | *Meritum.* | *Obsequiū.* | *Beneficiū* | *Seruitiū.* | *De* | *Idem* | *Efficio* | *Facio.* | *Vita* | *Euitari* | *Exanimo.* | *Puto* | *Disputo.* | *Causa.* | *Quæstio.* | *Ratio.* | *Caussa.* | *Hippolyt.* | *Hector.* | *Teneo* | *Habeo.* | *Ammonius.* | *Legatus.* | *Duo genera legatorum.*

In exercitu absente imperatore retinerent,& custodiæ, atque re
rum gestarum cugnitionem legatis imperatores committere so-
lebant, propria tamen iurisdictione uti non poterant, sed dunta
xat, quæ ab imperatoribus mandabâtur. Et si contigisset, quòd
imperatores in prouincia morerentur, mandata tamen sibi nego-
tia legati exigere debebant. Alterû eorû,de quibus Var. sic ait,
Legati, qui lecti publice, quorum opera cõsilioq; uteretur per-
egre magistratus, qui'ue nuntij senatus, aut populi essent. Hos
etiam oratores dicimus ab orando.i.agendo, quoniam reip. &

Orator.

aliorum mandata peragerent, unde Virg. Centum oratores
augusta ad mœnia regis Ire iubet. Quos græci πρέσβεις di-
cunt. [Aperte nos oppugnat.) Quoniam effusa pecuniarum
largitione multi ab eo senatores corrumpebâtur. pecunia non
hic tantummodo pro numis accipimus, sed maiores nostri om-
nem diuitiarum modum sub hoc nomine colligebant. Di-

Pecunia
Peculium.

ctam pecuniam à peculio, & id a pecoribus appellatam uolue-
runt, quibus constabat antiquorum uniuersa substantia. [Aper-
te) Huiusmodi aduerbia a datiuo formantur, o, in e, conuerso,
ut docto, docte, optimo, optime. Inde illud, e, in nominibus
præter bene & male semper longum. [Oppugnat) Insectatur:
hæc uerba ita differunt, ut pugnare non ad loca, sed ad personas

Pugno
Expugno

referamus: non.n.latine dicimus, pugnaui castella, pugnaui mu-
ros, sed pugnaui tecum, cum hostibus, cum feris. Expugnare
uero, ad personas, & ad loca: licet ad personas non ita sit in usu;
ut, Expugnaui urbes, expugnaui naues: unde Liu. Vna duas na-

Oppugno
Repugno
Propugna cula.

ues expugnauit. Et Iustinus: Occupata arce Tarentinorum,
expugnatis ueteribus incolis. Oppugnare autem ad personas,
& loca, ut oppugnaui urbem.i.contra urbem uim intuli, & hic.
Pecunia nos oppugnat, hoc est, isectatur largitione pecunię nos

Creditor.

opprimere. Repugnare uero est pugnando resistere, & quasi
pugnando se opponere, ne offendatur. At repugnare est pro-
cul se defendere, unde propugnacula nûcupâtur, quæ ad defen
sionem sunt facta. Virg. Propugnacula bello tuta parat. [Res
agitur per eosdem creditores) Hoc est, expositio ista pecunia-
rum per eos fit, qui regi pecuniam mutuant. Quod & Cic. in
epist. ad Q. fr his uerbis ostendit. In ea re Pomp. quid uelit,
non despicio: familiares eius quid cupiant, omnes uident. Cre-
ditores uero regij aperte pecunias suppeditant contra Lent.
Qui ergo competitores hic legendum putant, ex hoc se errare
cognoscant: sed sunt creditores non modo, qui pecuniam ali-
cui credunt, & mutuant, sed quibus ob aliquam rem quispiam
debet, ut uendidisti mihi pateram sestertio, non dedi sestertiû,
effectus es ergo meus creditor, qui debeo tibi sestertiû pro pa-
tera, & est sic confutatio. Len. enim dicere potuisset, qui sunt
isti creditores, respondet hi sunt, qui erant, cum tu hic aderas.

Res.

Res enim maximum habet in lingua Latina principatum. In-
terdum ꝑ eo, quod possidemus, accipitur, ut Iuuen. res minor
est hodie here quàm fuit. Aliquando pro imperio, ut Virgil.
Res Agamemnonias, uictriciaq; arma secutus. Non nunquam

Factum.

pro utilitate. Terent. Si in re est utrique. Sæpe pro negotio,
& causa, & maxime capitur apud oratores. & inter factum &
rem hanc differentiam ponunt: ut res illa sit, quæ certam sui for
mam, & speciem circa cognitionem retinet: factum uero sit qd-
dam confusum & incertum. Sic etiam ago innumeras significa-

Ago
Pædago- gus
Actor
Actuosi Mimi.

tiones amplectitur: uel in primis signat ducere, & græcum est;
unde pædagogus puerorum ductor, Interdum ante se pellere,
Virg. Potum pastas age Tityre. Et recitare. Vt acta ludis Me-
galensibus, unde actor recitator, & ornator, & actuosi mimi no
minantur. significat etiam loqui. ut Terent. in Adelph. Est ne is,
de quo agebam? & fugare, ut Virgil. in Georg. Membris agit
atra uenenis. & rependere: ut cum dicimus, ago gratias. Sed a-
gere animam est mori: ut Cœlius ad Cic. Hortensius, cum has
literas scripsi, animâ agebat, id est, moriebatur. Et Mart. Cum
nihil est Neuole agas animam. & hoc loco agere est tractare, fa
cere. [Regis causa) Propter regis petitionem. [Si qui sunt,
qui uelint) hoc est, restitutione ista regis: si qui sunt, qui uelint,
ut reducatur, omnes isti hanc curam Pomp. deferendam uolunt,
tanquam homini in ciuitate primario, sed admodum pauci sunt,
qui uelint huiusmodi reductionem. [Rem) Curam, & reductio-
nem regis. [Ad Pôpeium) qui inter ciues erat illustris, & maio-
ris auctoritatis, & gratiæ, q̃ Lent. & illum intelligit, qui cû Cæ-
sare de imperio certauit, & tandem iussu Ptolemæi in Ægypto
profugus, occisus est. [Senatus religionis calumniã comprobat)
Altera confutatio est. Lent. enim dicere potuisset: postquam
omnes pro Pomp. sentiunt, ut dicis; senatus autem cui assenti-
tur? à quo uult, ut reducatur? Ait Cic. ꝙ nec tibi, nec Pomp. se-
natus fauere uidetur: sed libros Sibyllinos præferendos, & qđ
ipsi præcipiunt, faciendum putant. Sed quare calumniam dixit
religionis? qa re uera de reducendo rege non loquebantur scri-
pta Sibyllæ, sed ne Romanus exercitus in terram Ægyptum ꝓ-
diret: & isti dolo interpretabantur mentem Sibyllæ, ne rex re-
duceretur. hoc autem faciebant propter corruptionẽ regiæ lar-
gitionis, quoniam maximam. ex eo infamiam P. R. cõsequebat.

Calumnia
Calumniari.

Calumniam igitur non pro sua peculiari significatione, sed pro
falsa interpretatione sumamus. Calumnia.o.duo significat, cal-
liditatem, ut Cic. sæpe optimas causas ingenij calumnia ludifi-
cate solet, & mendacem quandã infamationem: unde calûniari,
& falso crimine accusare, & cauillari: & calumnia pro cauilla-
tione dicimus, in qua etiam significatione nunc accipiendã pu-
tarem. [Non religione) Ne rex reduceretur, sed ne exercitus in
Ægyptum ꝓficisceretur. poterat.n.sine exercitu reduci, ut pau-
lo post ait, exercitum religio tollat. [Senatus) Quẽ greci συγ-
κλίαν, uel συγκλητὸν dicunt, nostri senatum appellant. Qui autẽ
in eo erant, senatores dicebantur, apud Lacedæmonios uero ait

Patres Senatores.

Cic. qui amplissimum magistratum gerebant, ut erant sic etiam
συγκλητοὶ appellabantur. Hos primo Romulus centum crea-
uit, quos à similitudine curæ, & ab honore patres, ab annis se-
natores, uel, ut ait Plin. à pietate patres appellauit. Additi sunt
inde centum, & minorum gentium patres appellati. Tanta erat
auctoritatis senatoria dignitas, ut ne reges quidem, aut cõsules,
aut alius magistratus inconsulto senatu aliquid moliretur. Et
Tullius Hostilius diruta Alba senatorum ordinem expleuit.
Tunc Tull. Seruilios, Quintos, Geganos, Curiatios, Cocilios in
senatores adscripsit. In senatu uero ante quintum & uigesimum
annum adscribebatur nemo, nisi ꝑcellenti aliqua uirtute fuisset

Senatoria dignitas.
Tria gene- ra senato- rum.

ornatus. Senatorum uero tria genera: patricij, pedarij, insiti.
A patribus enim à Romulo constitutis, & patribus minorû gen-
tium per censores, & alios admissis, Patricij nominabantur. Pe-
darij, qui sententiam in senatu dicere non poterant, sed in alio-
rum sententias pedibus ibant consentientes. Siue pedarij, ad il-
lorum differentiam, qui sella curuli in senatum uehebant, & ipsi
pedibus irent necesse esset. Insiti uero, quos alio uocabulo le-
gitimos dicimus, erant, qui decreto senatorum omnium senatui
adscribebantur. Esse præterea, inquit Varro, equites quosdam,
quibus dicendæ in senatu sententiæ potestas non esset, tametsi
in senatum accedere possent, & in aliorû sententias ibant, & hi
erant, qui nondum à censoribus inter senatores adscripti erant,

Religio.

licet functi pluribus ante magistratibus fuissent. [Religionis)
Cultura deorum est, & metus: hinc Virg. Religione patrum
multos seruata per annos. Connexa enim sunt ista, religio &
metus: nam ea timore nata est religio, ut Statius ait: Primus
in orbe deos fecit timor. Hinc pro timore religio: ut Terẽ. mi-
hi nihil esse religio est dicere. Atq; inde appellatam Mansurius

Cerimonia
Demophy- le.

Sabinus scriptum reliquit, quòd propter sanctitatem aliquâ re-
mota, ac seposita à nobis sit: nomen à relinquendo dictum, tan
quam cęrimonię a carendo, siue ab oppido Cere, quod est in
Tuscia: pro quo lege Val. libros uero Sibyllinos Demophyle
Cumęa, siue, ut alij dicunt, Amalthea, Seruio Tullio regnante
Tarquinio Prisco trecentis philippeis emendos portauit. qui cû
iã allati fuissent, sex incensi, tres empti fuerunt Apollinis tẽ-
plo dedicati, quibus primum dati custodes duumuiri ex gente
patricia, inde accessu temporis, quintum demum ad xv. creuit
numerus. At Gell. ex antiquis annalibus refert anum incogni-
tam Tarquinio Superbo ix. libros attulisse, & pro eis grande ꝑ-
tium postulasse, qua derisa, sex incensis, tres eodem pretio regi
uendidisse: quod pro omnibus à principio postularet, & ea eo
nusquã amplius uisam, libros in sacrario positos, xv. uiros ad in-
spiciendum adire institutos, si quando dij immortales publice
cõsulendi erant. Sed Plin. inquit, inter oẽs conuenire, Sibyllam
tres libros attulisse, ex quibus duos igni concrematos. Decem
uero uirgines Sibyllarum nomina sortitæ sunt, ꝙ quasi deorum
consilia cecinissent. Cumæa, Libyca, Persica, Delphica, Phrygia,
Samia, Erythrea, Tiburtina, Cumana, Hellespontica, omnes suis
auctoribus celebratæ, de quibus Varro, & Lact. meminerût. [Il-
lius) Ad contẽptum. [Regiæ largitionis inuidia) Propter odiû,
& infamiã corruptionis, quæ secuta est ex largitione regis. Lar-
gitio.n.est non ad liberalitatem, sed ad prodigalitatẽ referenda:

Largitio
Largitas
Inuidia.

est.n. uitiorum, non uirtutum, largitas uero uirtutum, nõ uitio-
rum. Inuidia aût non hic dicta, ꝙ senatus inuideret: sed ꝙ odio
haberet. Dupliciter.n. inuidia sumitur. Aut ꝓ dolore alienæ feli-
citatis, ut Mart. Rûpitur inuidia: & in hac, ut inquit Socr. inest
hoc boni: ꝙ tormentum est habentibus. Aut pro odio, & male-
uolentia: ut hoc loco. Aut pro detractione, ut est apud Terẽ. Si-
ne inuidia laudem inuenias, & amicos pares. [Cõprobat) Ra-
tionibus

tionibus ſuis affirmat. [Et hortari] Et orare. Et aũt ſic gemina tum ſpecies eſt membri orationis, quæ moram affert: & quandã tarditatem in dicendo: & idem ſignãt partim & partim. Hortari autem implentis eſt: & horto, & hortor antiqui dicebant: ut populo & populor, mereor & mereo. Hortamur amicos, monemus filios. Cic. ad Plancũ. Sic moneo, ut filium, ſic hortor, ut & propriuni & amiciſſimũ. Et ideo hæc ait, ut Lent. demonſtret nihil oĩno prætermiſſum, quod ad eius honorem pertinere uideretur. Orare uero inferioris eſt, unde Terent. Simo, cum apud ſeruum hoc uerbo uti uellet, inquit, ſi æquũ eſt, oro te Daue. & differt ab exorare, adorare, & ſupplicare. Eſt. n. orare quaſi ore precari, Exorare uero precibus impetrare, unde Terẽ. Oro, uixq; exoro. Adorare eſt uenerari, & honorẽ exhibere: ut in ſtatuis, & imaginibus deorum facere conſueuimus, quas non oramus, ſed adoramus. [Supplic.] Quod applicatione genuum deductum eſt. ſignificat in aduerſis magis gratiam poſtulare, & id tñ hominis. Adorare aũt eſt etiã brutorum. unde elephantes, ut inquit Plin. ſolẽ adorare dñr. [Liberius] Nulla habita rõne dignitatis Põp. [Accuſare,] Non ad pares uel minores tñ, ſed ad omne genus hominum referri põt. [Monere] .i. conſulentis eſt, & ad rem futuram pertinet. [Infamiã] Fuiſſet infamiæ, & dedecori Pomp. qui nũ erat, in ciuitate primarius: ut hoc ſibi negotiũ cõmittẽdum curaret: uel præſertim quod ſe nõ curaturum dixerat. [Sed plane] Nec precibus noſtris, nec admonitionibus reliquit locũ, nõ pertulit ſe amplius orari: ſed dixit ſe uelle oĩa facere, ad quæ ipſum hortatus ſum, adeo ꝙ pluribus precibus, aut admonitionibus non opus eſſe uideretur, & ſic plane nullũ orandi, aut admonendi locum ipſe nobis reliquit. Nam relinquere locum precibus eſt, uelle ꝙ ad ſe preces iterũ deferantur. [Planè] Et hmõi aduerbia graui tono pronuncianda ſunt. In ultima enim βαρίαν accipiunt. [Nam cum in ſermone quotidiano.] Ratio eſt, & ait ꝙ ſic Põp. ſuſcepit partes tuas, tam in ſenatu, q̃ etiã apud oẽs homines, ut nemo maiore eloquentia, aut grauitate, aut contentione ſuſcipere potuiſſet, teſtificando merita complura in ſe tua, & amorem ſingularẽ, quo ſe abs te complectũ profitebatur. In hoc aũt quod dicimus, ſic uerba collige. Exigit elegãtia ſermonis: ut, Nã ſemper primum locũ in oratione ſortiatur, alias ſedes habere nõ põt, niſi in cõpoſitione, ut q̃dnã igitur cẽſes, & quonã pacto, & quianam: ut, Heu quianã tanti cinxerũt æthera nimbi. [Tũ & tũ] .i. partim, & partim, & ſic dicimus, qñ partes orationis ſunt æquales, qñ uero partes ſunt diſpares, & inæquales, tũc dicimus, cũ & tũ. Sermo differt ab epiſtola. Is eſt, ut inq̃t Cic. inter p̃ntes oratio quotidianæ locutioni finitima, epiſtola uero, ut ante diximus, abſentes alloquimur. [Palã] Ad oẽs, corã ad certas pſonas referimus, accẽtũq; retinẽt in fine acutũ. [Egit cãm] Defendit, aut iudicauit. Agere cãm, & dicere cãm defendere, & iudicare eſt. Cic. in Tuſc. Nec qñ apud Græcos iudices res agetur, poteris adhibere Demoſthenẽ tibi ipſi: pro te erit maxima corona cauſa dicenda. [Studio,] ad nobilitatẽ. [Cõtẽtione] Ad uerba refertur. Eſt. n. cõtentio, ut ait Cic. oratio uehemẽs, & ad perſuadendũ accõmodata. [Cũ in ſe.] In loco publico. Tũ in ſe. q. Inter domeſticos, & familiares in loco priuato. Eloquẽtia facũdia, quã ſi uolumus diffinite, dicẽdi exercitationẽ dicemus: & 4. reb. cõficitur, natura, uſu, exercitatiõe, arte. Neceſſario igitur, ut ait Fab. dantur in eloquẽtia præcepta dicendi. [Quiſq̃] In utroq; genere maſc. & fœm. quiſq;, & quiſq̃ dicitur. [Nec grauitate,] Quo ad ſñias ἐπαναληψις eſt, quam latine repetitionem dicimus, hæc ad exornãdã, & augendã orationẽ adhibetur. multũ habet uenuſtatis, plurimũ grauitatis & acrimoniæ, ut inq̃t Cic. [Teſtificatione] Cõmemoratione, & approbõne. [Officiorũ] Nũc bñficiorum, ut alibi. Odioſum ſane genus hoĩum eſt officia exprobrãtiũ, quæ meminiſſe debet is, in quẽ collata ſunt, nõ cõmemorare qui cõtulit. [Marcellinũ] M. Cl. Marc. unus erat ex 15. uiris, in quorũ cuſtodia libri Sibyllini tenebãtur. [Acerrimũ] Vehemẽtiſſimum. [Tui defenſorem] Paſſiue dicimus, ꝙ ab eo defenderis. Nam mei, tui, ſui, noſtri, & ueſtri ſemper paſſiue ponuntur. Virg. Quique ſui memores alios fecere merẽdo Cic. qđ deſiderium tui ferre non poſſet. Qđ aũt antiqui, mis, tis, ſis, in eiſdẽ genitiuis utebantur, ſemꝑ actiue ponebãt, ꝙ hæc Plautina ṽba demonſtrãt. Da diẽ hũc hoſpitem rebus mis agendis. Loco quorũ qñ actiue loq̃mur, meus, tuus, ſuus recte dicimus. Sic noſtrum & ueſtrum in genitiuo plurali, q̃ à mis, & tis naſcũtur, actiue tñ ponuntur. Sed iſtorũ ꝓnominũ elegantiã in ea epiſt. pluribus oſtẽdemus. In qua multi ita legunt. Eã aũt unius tui ſtudio me aſſeq poſſe cõfido: meo iudicio nõ bene. [Fore] Cũ futuri tꝑis ſit, eſſe uero p̃ntis, ut alibi Tull. Spero te amicũ Lacedæmonius & eſſe, & fore: non exiguæ elegantiæ, ut fore cũ futuro iungamus. Nõ. n.

Horto. Hortor. Populo. Populor. Mereo. Mereor. Moneo. Oro. Exoro. Adoro. Supplico. — Accuſo. Moneo. Relinquo. — Locum precibus. Planè. — Nam. Tũ, & tũ. Cum. Tum. Sermo. Epiſtola. — Palam. Coram. Agere cauſam. Contentio. — Eloquẽtia. Quis. Quiſque. Quiſquã. Diſcenſor. — Mei, tui, ſui, noſtri, ueſtri. — Fore.

lecturũ fore dicimus, ſed lecturum eſſe, ſic etiã legendũ eſſe, non legendũ fore, niſi legẽdum & hmõi ꝓ noie ſumamus ſine tꝑe, ꝙ ſit aliq̃d dignum lectione. Quid. n. aliud ſignaret lecturum fore, q̃ lecturum futurum eſſe, quo nihil abſurdius dici põt. tñ interdum auctores iungunt, & legẽdũ fore, & hmõi dici poſſe demonſtrant: ego uero non auſim. [Qđ dat, accipimus] .i. quodcunq; ꝓ te aut facit, aut dicit, ailueuimus. ſicut. n. ferme uulgo dici ſolet. Verum accipere diffuſæ ſignificationis eſt: nõ. n. modo capere ſignãt: ut, Accipe & hæc manuũ tibi q̃ monumenta mearum Sint puer: uerũ etiã intelligere: ut, Accipe nunc Danaũ inſidias. In cuius ſignãtione, q nunc hoc loco accipiunt, nõ bene ſentire uñr. Refertur etiã ad oculos, ut te fortiſſime Teucrũ Accipio, agnoſcoq; libens: & idẽ ſentire: ut Ter. Aliter tuũ amorẽ, atq; eſt, accipis. Et tractare. Terent. Acceptus miſeris modis. Eſt etiã adhibere conuiuã in menſa. Terent. accipit hoiem nemo melius. & Virg. Illos porticibus rex accipiebat in amplis. Nec uelim exponas, ut Mart. Sec. Dona accipere ꝓ paſcere, id brutis damus, non hoibus. [Inſtituit] Propoſuit, alias incepit, unde inſtitutum ꝓpoſitum, & inceptum aliqñ ſignãt alias inſtituere eſt docere, unde inſtĩones, p̃ceptiones appellãtur, quibus inſtituimur, & docemur. [De religione] Honeſtius auferendi caſus datur, cum de ꝓpõne huic ṽbo, q̃ accuſandi, ſed utrũq; ad cõſultationem ferre ſignãt. Sæpe iã retulit, regem nõ reducendum eſſe cum exercitu. In quo aiaduertendum eſt, q̃d ſit referre in ſenatu, ſenatui, & ad ſenatũ, & tibi, & ad te. Referre ſenatui, & i ſenatu eſt exponere, & renunciare, ut Virg. Referes ergo hic, & nuncius ibis Pelidæ genitori. Liu. poſtq̃ legati cõſulibus, & i ſenatu, q̃ geſta erãt, extulerunt. Referre ṽo ad ſenatum, & ad te, eſt in cõſultatione ad ſenatum, uel ad te reducere, ex quo naſcitur S. C. hinc Virg. Dilectos populi ad p̃ceres, primumq; parentẽ mõſtra Deum refero. Et ut hoc aptius intelligeretur, adiunxit, Quæ ſit ſñia poſco. Ad populum etiã referre in eadẽ ſñia erat. Ex quo fiebat rogatio, cuius noĩe oĩa plebiſcita, & priuilegia, atq; leges cõfuſo & indiſtincto uocabulo dicebãtur. & aiaduertendum hmõi ſignãtionẽ nõ i oratione ſolum, ſed aliqñ etiã in re uerſari. Quint. ad patrẽ arma nõ retuli .i. reportaui. Cic. Si ad unum oĩa referenda ſunt, digniſſimum eſſe Põp. ꝑ referenda in unum oĩa. [Deduci] Amoueri, alias deducitur q̃s i lætitiã & q̃s ducitur ad ſupplicium. Naues de terra deducuntur i mare. De mari ſubducuntur in terrã. Nã hæc idib. mane ſcr. Oĩa. n. ſe ſcr. poſſe diligenter oñdit, q̃ uſq; ad id. Martias acta erat in ſenatu. Nec ſilẽtio p̃terierim cal. nonarũ iduumq; rõnẽ, cum i epiſtolis admodum neceſſaria eſſe uideatur, niſi hãc a multis diligentiſſime explicatã cognoſceremus, uel in primis de hac Macr. accuratiſſime diſputauit. Nos igitur duntaxat ipſarũ noĩa exponemus. Tres ſunt ſolẽnes dies q̃buslibet menſibus attributi, cal. nonæ, id. q̃ tñmodo numero multitudinis declinãtur. Principio cuiuſq; menſis cal. nomen impoſitũ eſt, & id Iunoni ſacrum. Ouid. Vendicat Auſonias Iunonis cura cal. & ideo Auſonia, qñ Græci cal. non hñt. Hinc eſt illud facete dictum Aug. qđ i Trãq. ſcriptum inuenimus, cum aliquos debitores nõ ſoluturos agnoſceret, illos ad cal. Græcas ſoluturos aiebat, quaſi nũq̃ ſoluturos. Sane cal. ἀπὸ τοῦ καλεῖν, appellatas apud Mac. legimus his ṽbis. Itaq; ſacrificio a rege, & minore põtifice celebrato. Idem ponit calata. i. uocata in capitolium plebe iuxta curiã calabram, quæ caſæ Romuli ꝓxima eſt, quot numero dies à cal. ad nonas ſupereſſent ꝓnuntiabat: uerbum aũt καλεῖν Græcum eſt, & uocare ſignificat, & hunc diem, q ex iis diebus, q calarentur, primus eſſet, placuit cal. uocari: hinc & ipſi curiæ, ad quã uocabãtur, calabræ nomen datum eſt, & claſſi, ꝙ oĩs in eã populus uocaretur. cal. ṽo ꝑ c, latinum ſcribẽdas puto, i quo errare multos uidemus. Nã k, ut Fab. inq̃t, eſt latinis oĩno ſupflua, qñ inter c, & k, nulla eſt differentia. hinc Nig. uir doctus, ut inquit Var. neq, k, neq; q, in cõm. ſuis unquã uſus eſt. His ſuccedũt nonæ, iõ appellatæ, quaſi nonæ initium obſeruationis. qñ, ut inq̃t Mac. p̃nit nonam lunã oportebat nonarum die populares, q in agris eſſent, cõfluere, in urbẽ accepturos cauſas feriarũ a rege ſacrorũ, ſciturosq; q̃d eſſet eo menſe faciendum: aut nonæ iõ dictæ, ꝙ ab eo die ſemꝑ ad idus 9. dies putantur. Sicut apud Hetruſcos plures habebantur nonæ, ꝙ hi nono quoq; die regem ſuum ſalutabant, & de propriis negotiis conſulebãt. Nullis autem numinibus dicatæ ſunt. Ouid. Nonarum tutela Deo caret. Qui ſequuntur nonas idus noĩatur Ioui ſacræ, ut idibus alba Ioui grandior agna cadit. Multas huius uois Macr. rõnes adducit, ſed illã oibus ueriorem exiſtimat, ut idus uocemus diem numero multitudinis tñ, q diuidit mẽſem. Iduare. n. Hetruſca lingua diuidere eſt: unde uidua, quaſi ualde idua. i. ualde diuiſa noĩata eſt. Placet adhuc alias ṽbis Mac. rõnes apponere, Iduũ, inq̃t, nomen à Tuſcis, apud quos is dies itis uocatur,

Accipio. — Inſtituo. Inſtitutus. Inſtitutio. — Refero in ſenatum. Senatuſconſultum. Rogatio. — Deduco. Subduco. Ratio calendarum. — Curia calabra. Claſſis. Idus. — Nonæ. — Idus. Iduare. Vidua. Iduum.

Idus
Salij.
Dieſpiter.

ſumptũ eſt. Itim aũt illi interpretãtur Iouis fiduciã, nam, cũ Iouẽ accipiamus, lucis auctor eſt. unde & Luc. Solij in carminibus canunt, & Cretẽſes Δία τὴν ἡμέραν uocant, ipſi quoque Rom. dieſpitrem dñt, ut diei patrẽ. Iure hic dies Iouis fiducia uocatur, cuius lux non finitur cũ Solis occaſu, ſed ſplendorẽ diei, ac noctis continuat illuſtrãte Luna, qđ ſemꝑ in pleniſunio.i.i medio mẽſe fieri ſolet. Alij putãt Idus, ꝙ eo die plene luna uideatur, á uidẽdo quaſi uidus appellatas, mox litera u detracta: ſicut cõtra, ĩ qđ grẹci εἴδειν nos u, litera addita uidere dicimus. Nõnullis placet idus dictas a uocabulo græco εἴδειν, ꝙ eo die plenã ſpeciẽ luna demõſtret. Sunt q Idus ab Ioue idola dictas, quã hoc nomine uocat Tuſci, & oĩbus idibus imolatur Ioui a flamine. Mane & Mani, ueſpere & ueſperi, here & heri dicebat antiq̃tas. dictũ mane

Mane
Mani.
Veſpere
Veſperi.
Here
Heri.

á mano, qđ ueteres bonũ uolebãt, ꝙ ſit ſane melior pars diei, ſiue mane, ꝙ á manibus oriri uideatur, ſiue ab ortu manare. [Hortẽſij, & mea, & Luculli ſẽtẽtia) Qm̃ dicere potuiſſet Lẽt. audio, qd ſenatus, qd Marc. qd itẽ Põp. in hac re faciat, ut dicatur, tu aũt ó Cic. qd ſentis? qd itẽ alij complurea? ait Cic. mea, & Hort. & Luc. ſnĩa cedit religioni de exercitu, ut. .rex ſine exercitu reducatur. Et quare nos ita ſentimus, qm̃ res aliter teneri non põt. Fuit Hort. ciuis R. tãta eloquẽtia prẹditus, ut ſecũdus á Cic. putaretur, & tãta mũditia, & cultu corporis circunſpectus, ut multa in eũ, quaſi in quendã mimũ in ipſis actionibus, & cauſis dicta ſint. ꝙ aũt ita culte amictus incederet, ait Mac. faciẽ in ſpeculo ꝗrebat, ubi ſe intuens totã corpori ſic applicabat, ut rugas ne forte, ſed induſtria locatas artifex nodus aſtringeret, & ſinus ex cõpoſito defluens modũ lateris abiret. Is præterea dixit diẽ collegẹ, q ſibi obuius oſtenſus fortuitu ſtructuram togæ duxerat, & capitale putauit, ꝙ in humero ſuo locũ ruga mutaſſet. Eiuſdẽ munditiæ Demoſthenẽ fuiſſe apud Gell legimus. Mores uero Luc. & uitã Plut. oſtẽdit. Fuit is L. Lucullus.i.imp. appellatus ex uictoria, quã ex Armenia reportauit, [Cedit) Superator. Aut cedit.i. obedit, & aſſentitur. [De exercitu) Ne in terrã Ægyptũ ducatur. [Teneri) Impetrari. [Res) Reductio regia. [Aliter) Quam aſſentiendo carmini Sibyllino. [S. C.) Summo conſ. ſenatorum. [Tibi decernit) deliberat, & comprobat, ut tu ſine exercitu regem reducas. [Cõmode) Hoc eſt c rep. ſunt qui putent ad cõmoditatẽ Lent. referẽdum, ꝙ uicinus eſſet Ægypto, & ex hoc regẽ ipſum cõmode reducere poſſet, qđ mihi non placet, ſuperiorẽ laudo ſententiam. [Rem) Regis reſtitutionẽ. [Auctoiẽ) Quaſi

Hortẽſius.

Decernere.

ducẽ, & gubernatorẽ. Decernere aũt eſt de rebus magis certã perferre ſnĩam, unde dicitur ſenatus decretum. hinc Liu. decreuerũt.n. cũ populus regem iuſſiſſet, id ſic ratum eſſet, ſi patres auct. fierent.i. ſua auctoritate comprobarẽt. Auctor uero ille dicitur, q rẽ facit aliq̃, aut bellũ, aut pacẽ gerit. Liu. de Ænea. Qđ auctor pacis fuit, & reddẽdæ Helenæ. Sic oratores, & poetas, & hmõi ſcriptores auct. noiamus, quaſi operum conditores. Tutores ẽt pupillorũ ex ſnĩa iurecõſultorũ auct. appellari põt. Inde dicta eſt auctoritas, q̃ eſt uis quædã, & dignitas cũ honore. Duces ẽt militũ auct. dicebãtur, unde auctorare, qđ eſt obligare deducitur, hinc auctorũ ſubiectum & obligatũ, & auctoramentũ obligationum appellamus. Auctor uero, ut ante diximus, ab agẽdo, hoc eſt, orando, ſiue recitando appellatus, oratorẽ ſignificat, & cauſidicũ, & hiſtrionẽ, & oẽs q comœdias, & tragœdias agũt. Hinc actiones cauſæ forẽſes, & orationes appellãtur. Hinc actus comœdiarũ, atq; tragœdiarũ, de quo ſic Flac. Ne'ue minor quinto, neu ſit ꝓductior actu Fabula, q̃ poſci uult, & ſpectat reponi.

Auctor
Auctoritas
Auctorare
Auctoratus
Auctoramentum
Actiones
Actus.

[Craſſus tres legatos) Vt a tribus electis á ſenatu reducatur Ptolem. inter hos tñ tres uult annumerari Põp. ut Pomp. cũ duobus aliis legatis auct. reductionis fiãt. Cenſet.n. ex iis, q cũ imperio ſint, ergo Pomp. erat cum imperio, & tunc præerat annonẹ, qđ imperium & magiſtratum ꝑ quinquennĩũ geſſerat, unde legimus legẽ cõſules ſcripſerunt, qua Põp. ꝑ quinquẽniũ omnis ptãs rei frumentariæ totu orbe terrarũ daretur, & Liu. de hoc meminit. M. Craſſum illũ intellige, qui cum Põp. & Cæſ. in rep. locij ita cõſueuerũt, ut neqd gereretur, qđ diſplicuiſſet uni ẽ tribus, de quo Luc. facta tribus dñis cõis Roma. [Treis) Potius in is, q̃ in es in accuſatiuo faciũt nomina, quoꝝ genitiuus pluralis in ium exit, quod pro dignitate ſermonis nũc illud ponere debemus, ne Cæſ. Omnes Gallia in treis partes. nõ bñ diceremus in tris partis aut in tres partes, & Criſp. Omneis hoies, nõ oẽs hoies. Varietas ſermonis multũ decoris affert. [Bibulus) Hic eſt ille, q cũ Cẹſare cõſul fuit, ꝓ tpe oĩa ad arbitrium ſuũ Cæſar adminiſtrauit, adeo, ut nõnulli, cũ qd ſignarent, nõ Cæſare, & Bibulo, ſed Iulio, & Cæſ. cõſulibus actũ ſcriberẽt, & ex hoc hi uerſus ferãtur, quos á Tranqllo accepimus, Nõ Bibulo quidq̃ nuper, ſed Ceſare factũ. Nã Bibulo fieri cõſule nil memini. [Qui priuati) Hoc

Nomina q̃ faciunt in is accuſatiuum.

Priui
Priuilegiũ
Aſſentio
Aſſentior.
Conſul
Conſularis poteſtas.
Præter.

eſt ſine magiſtratu, ab eo dicti, ꝙ antiq priuos ſingulos dicebãt, unde priuilegiũ appellatũ eſt. [Huic) Bibulo. [Aſſentiuntur) Adhærẽt huius opinioni. Aſſentio, & aſſentior in una & eadẽ ſignificatione dñr. [Conſulares) Qui cõſules fuerunt. cõſules dũ gerunt conſulatum, conſules deſignati, q per annum ante creabãtur, q̃ inirent cõſulatũ, & conſularis poteſtas. [Prẹter Seruiliũ) Excepto Seruilio, aliás ꝑter cõtra ſignificat, ut Terẽt. Prẹter ciuiũ morẽ. [Volcatium, & Afraniũ,) intellige præter: hi ẽt duo ſentiebãt pro Pomp. Is eſt ille L. Afranius, qui cum Petreio, & M. Var. legatis in Hiſpania partes Põp. tutabantur, ad quos ꝓficiſcens Cæſ. inqt ſuis, ſe ire ad exercitũ ſine duce, & inde reuerſoꝝ ad ducem ſine exercitu. [Suſpicionẽ) Vt Pomp. cupere uideretur. [Nam aduertebatur) Cognoſcebatur, exaggeratio eſt ſuſpicionis. [Familiares) Amicos, uel domeſticos. Caue ꝓ famulis, & ſeruis familiares dicas, niſi conſulte facias, ut honeſtiore uocabulo eos appellãdo ad te amãdũ allicias, quod antiq facere cõſueuerunt. Hinc Mac. inqt, maiores noſtri oẽm dñis inuidiã, oẽm ſeruis contumeliam detrahentes, dñm patrẽfamilias, ſeruos familiares appellauerũt. Colãt ergo te potius ſerui tui, mihi crede, q̃ timeãt. [Laborator) Multum ineſt laboris utriq; parti. Illi.n. pro Pomp. nos uero pro te laboramus. ſed illi nos ſuperãt, ex quo inqt. Inclinata res eſt ad Pomp. metaphora á re ad cõſiliũ. [Vehemẽter) A ue, & mẽte naſcitur uehemens, ſicut quẹdã alia. Habet.n. hẹc particula ue, ut ait Gel. intẽtionẽ quãdã, ut uetus ab ætatis magnitudine, & uehemẽs á mentis ui, & impetu: habet & diminutionẽ, ut ueſanus. [Libonis & Hyſpæi) Hi erãt Pomp. familiares. [Cõcurſatio) Nunc hos, nunc illos cõueniendo, & orãdo rẽ Pomp. curabãt. [Contentio) Quaſi cõcertatio ꝓ re Põp. [Studiũ) Immenſa uolũtas. [Cupere,) Cupimus, & appetimus imoderata, unde appetitus. & cupiditas eſt immẽſa & immoderata quẹdã auiditas. Optamus, & experimus, q̃ honeſta & moderata ſunt. [Cui q nolũt) Siqui ſunt qui Põp. aduerſantur. tidẽ tibi nõ ſunt amici, quia amicus Pomp. fuiſti, unde qui nolũt Pomp. nolunt ẽt tibi. [Quòd eũ ornaſti,) Tua liberalitate, ut inquit i alia epiſt. & plurибus beneficiis affeciſti, de quo ipſe ẽt nũc meminit Pomp. ut cũ ſumma teſtificatione tuoꝝ in ſe officioꝝ.

Vehemens
Vetus
Veſanus.
Studium
Cupio
Appeto
Appetitus
Cupidum
Opto
Expeto.

[Nos in cauſa) Suã ait auctoritatẽ in hac cauſa paruã eſſe, & eo minoris ponderis, quo Lent. debere uidebatur, cur nõ rõne, & cõmodo reip. ſed amoris uinculo moueri oẽs enim exiſtimari poterant. Auctoritatẽ, nim, ac poteſtatem. [Gratiã) Auctoritatem & beneuolentiã, quam beneficiis in remp. ampliſſimis conſecutus erat. [Extinguit) Deprimit, apta tranſlatio ab aqua, & igni. [Suſpicio) Opinio: ſuſpicãtur.n. me officio moueri erga me tuo, nõ rõne io reip. cõmodũ. [Gratificari) rẽ gratã facere, ſi tibi aduerſantur, & illa faueãt. Sed plus eſt gratificari q̃ rẽ gratã facere, gratificamur.n. quaſi beneficia conferimus: Facimus uero rẽ grata, cũ obſequimur, & inſeruimos, unde deos hoibus gratificari dicimus, gratũ ꝟo facere nõ dicimus. [Vt in reb.) regię reductionis. hyperbatõ eſt, & ordo uerboꝝ hmõi, ita uerſamur in rebus, ut multo ante, q̃ es profectus. ſin Cabeiã. Verſamur aũt.i. uexamur, paſſiue dixit. [Ab intimis) Maiorẽ uim habet intimus, q̃ familiaris. [Clã) a clauibus deductũ. his.n. claudimus, q̃ celari uolumus. [Exulceratis) corruptis: apta metaphora á morbo ulcus, unde ſit ulcerare. [Exagitatis) cõmoris largitiõe pecuniaꝝ. [Sũmã inuidiã) Grãde odium ſenatus. [Noſtram fidẽ) Opẽ, & auxilium erga te, ut Virg. Tyrrhenamq; fidem. Multis.n. modis ſumitur, diffiniturq; fides: uel in primis ut ſit cõmẽdatorum fida executio, uel obſeruantia, itẽ dictoꝝ, conuentorũq; cõſtantia, & ideo appellata, ꝙ fiat, quod dictum eſt. [Noſtrã fidẽ) Largo, & uulgari ſumpto uocabulo pro amore, & obſeruantia. [Prẹſentis & abſentis) Quòd tam abſentem, q̃ prẹſentem ſingulari fide, & amore te ipſum proſecutus ſum. [Cognoſcent) Nullam inter cognoſco, & agnoſco differentiam facimus, ſed qdã cognoſcere antiquos dñt. [Laboraremus) Nullo labore uexaremur in hac re cõſequenda. Sed quãta ex hac ſolicitudine afficeretur, ex eo demõſtrauit, ꝙ ad Q. F. ſcripſit, de rege, inquit, Alexãdrino factum S.C. cum multitudine eum reduci periculoſum reip. Reliqua cũ eſſet in ſen. cõtentio Lent. ne an Põp. reduceret, obtinere cauſam Lẽt. uidebatur. In ea re nos, & officio erga Lẽt. mirifice, & uolũtati Põp. ꝓclare ſatiſfecimus. [Vale) hac ſalutatione cõcludere ſolemus epiſt. & ꝙ græci ἔρρωσο, noſtri dñt uale. Solemus & interdũ addere ſalue, ut Cic. ad Tyronẽ, uale mi Tyro, uale & ſalue: ſed ualere, ꝓprie recedẽtis eſt, ſaluere aũt aduenientis, unde Trãq. in fortuna Galbẹ, & ut liberti, ſeruiq; bis die frequentes adeſſent, ac mane ſaluere, ueſperi ualere ſibi ſinguli dicerent.

Verſor.
Intimus.
Vlcus
Vlcerare.
Fides.
Agnoſco
Cognoſco.
Gratificor
Rem gratam facio.

EGo omni) Qm̃ argumentum huius epiſtolæ, & ferè totius primi libri iam explicauimus, ſatis fuerit pro more, quẽ hic

aſcen.

ſeruare

seruare constitui, primo elegantem dictionū quarundam usum exponere, deinde ordinem cum explanatione subtexere. Ego pronomen non nisi ad emphasim exprimi solitum, in principio sermonis magnam uim obtinet, id q̄ depingēdam posuit multas uocales continuas, q̄ cum mora, & grauitate prononciari uolunt, impediunt.n.fluxum orationis: ut. Ego omni officio &c. Officium est suum cuiusq; munus, ob quod faciendum ipse factus, aut institutus sit, ut officium preceptori est præcipere, discipuli discere, boni uiri gratiam referre, bonæ ciuitatis caduceatoribus, & summis magistratibus obuiā prodire. Ob enim præpositio duo notat, propter & contra, unde officio.i.noceo, quasi contra id, quod utile sit, facio. Pietas addit officio obseruantiā quandam, & uenerationē, & ita ferè est in maiores, ut in Deū, patriam, parentes, quos amanter colere debemus. dico ferè, qa Virg. pietatem pro pia custodia acceptam cœlo.i.cœlestibus in inferiores dedit, dicens: Dij, si qua est cœlo pietas, q̄ talia curet. Quia ergo Cic. Lent. non solum officium, sed etiā pietatē, tanq̄ parenti impendit, p ἐπανόρθωσιν.i.correctionem addit: Ac potius pietate. Erga, semp beneuolentiam significat. cōtra, ferè hostilitatem, in utranq; affectionē. Mihi ipse, ita Cic. rarissime enim ipse ab eo componitur. Efficere est cū effectu, cōsummatione rei, & ita plus est, q̄ facere. Vitam acerbam, pulchra coniunctio, cū uita nihil sit iucundius. Oppugnat, q uim infert, expugnat, q capit, & uincit. Creditores sunt, q sua aliis credunt, hoc est qbus aliqd debetur. Ordo est. O Lent. Ego, inqt Cic. satisfacio omni officio.i.debito munere, ac studio erga te, ac potius.i.qd' potius dicā, omni pietate.i.ueneratione & obseruātia erga te, ceteris oibus.i.in oculis ceterorum oium, aut q̄ium ceteris uideri pōt. Ipse.i.egomet, nunq̄ satisfacio mihi.i.in oculis meis, aut iudicio meo. Pulchre, qa repetit uerbū satisfacio, omittitur particula at, sed, uero, aūt, ceterum &c. Affert cām dicti, & est optimus modus orationis dū, quod seqtur, pmissi cām affert. Enim.i.qa magnitudo tuorū meritorū erga me est tāta: ut qm tu non conquieuisti de me.s.restituēdo ab exilio in urbē, nisi te pfecta.i.donec me restitutum uideres, qa nō efficio in cā tua.i.qa non efficio te uoti cōpotem, puté uitam esse acerbam mihi. Hęc .s.q̄ dicam, sunt in causa, q non idē efficio. Ammonius pprium est nomen, legatus regis.s.Ptolemæi.i.quem rex Romā misit ad solicitandam reductionē sui p Pomp. oppugnat nos i.contra nos pugnat, aperte pecunia.i.largitione pecuniaria, qua senatus corrumpebatur. Res.i.lis, & controuersia. Significat.n.sine adiūcto litem, uenerem, & diuitias. litē, ut hoc loco. uenerem, ut rem habuit cū uxore. diuitias, ut re sine nullus eris. Cū adiūcto autē uaria notat, ut res literaria, resp. res militaris &c. Inepte autē genitiuum rerū pro imperio poni cēset Valla, ut Lacedæmonij diu rerū potiti sunt. Ego potius subaudiā ablatiuū imperio. Nec mirandum, si tā uarie accipiatur, cū auct. eodem Valla ipsum nomen res sit unū ac uerum trāscendens de omni ente dicibile, agitur p eosdē creditores.s.regis.i.q regi pecuniam crediderant, & in Ægypto, & in urbe, quā, ut reciperent, summopere curabant regē potenter restitui: sunt tñ, q creditores dñs cōmissarios esse, qbus litis decidendæ negotium cōmissum fuerat, p quos agebatur, cum tu aderas. Si q sunt, q uelint sup. litē dirimi, cā.i.ex utilitate & odio regis, q.s.id uolentes sunt pauci, h.d. ad consolationem Lent. oēs uolunt rem.s.de qua lis est. hoc est reductionē regis Ægypti, deferri ad Pōp.i.honorifice cōmitti Pompeio.s. Cneo, cognomento Magno, senatus.i.consiliū senatorū, seu patrū conscriptorum, cōprobat calūniam.i.callidam interpretationē religionis, hoc est impedimentū tibi illatum p libros Sibyllinos uetantes regē cum exercitu reduci, contra quos facere religiosum.i.metuendū erat. Comprobat, dicit non religione.i.uero metu faciendi cōtra monita diuina, sed maleuolentia, qa tibi male uult, & inuidia illius.s.famosę, & apertæ largitionis.s.profusionis pecuniæ ad captandū, aut corrūpendum senatum factæ, regiæ.i.nomine regis, & p solicitatores eius, hoc est odio in re sumpto, quia p largitionem oēs corrupti sunt. Pōpeium &c. Prosequitur q̄ pro Lēt. egit reliqua, dicēs. Liberius.i aliquāto magis libere, q̄ nos deceat, aut in nostra cā faciamus, & monere: ut illi bene consulētes, ut fugiat magnā infamiam, quā incurrat, si contra te, cui tm̄ debet, faciat. Sed, sup. Pompeius nec reliqt plane.i.manifeste, aut omnino locum precibus nostris, nec admonitionibus nostris.i.sic egit, ut non opus fuerit eum amplius precari, aut monere. Nos non desistemus, in quo uerbo summa notatur diligentia, &.i.simul hortari Pōp. tanq̄ amicum, & orare tanq̄ principem, & accusare etiam. Nam ipse egit causam tuam.i.secundum te stetit, cum.s.tra sit, q in sermone quotidiano.i.familiari cum amicis confabulatione tum.s. multo manifestius egit causam tuam palam in senatu.i.concilio patrum conscriptorum, sic ut quisq̄ neque potuerit agere.s.cām tuam maiore nec eloquentia, nec grauitate, q̄ in gestu erat, nec studio, q in affectione, nec contentione.i.certamine, cum testificatione.i.protestatione summa i.maxima tuorum officiorum.i.decenter, & benefactorum in se, & amoris sui erga te.i.quē habet in te. Tu scis, q.d. non opus est dicto, Marcellinum, (alij Marcellum, legunt) esse iratum tibi, qa cum sit unus ex 15 uiris, & ita Sibyllinorum librorum uaticinia maximi faciens, tu cōtra ea facere paras. Sunt q iratum legant, ut sit, tuis rebus etiam sacro addictum, sed uulgatiorem sequimur lectionem. Is .s.Marcellinus, aut Marcellus ostendit.i præfefert, se fore.i.futurum esse acerrimum defensorem tui. hac causa regia.i.de rege reducēdo excepta, qa contra Sibyllinos libros nihil dicere ausit. Nos accip.i.gratum, & ratum habemus, quod dat.i.tibi concedit.i.qdquid in fauorem tui dicit, gratum est. Ipse non potest deduci.i.amoueri, & in contrarium adduci: ab eo quod instituit.i.propositum referre.s.in consultationem senatus, aut P. R. adducere, & iam retulit sæpe. De religione.i.religiosa obseruatione uaticiniorum Sibyllinorum. Res.i.contentio acta est sic.i.in modum sequentem ante Idus.s. Ianuarias, ut proxima epist. patebit.i.ante 14. diem. nam ego scripsi hæc idibus.i.ipso die 14. mane. In hunc aūt modum res acta est. Sententia Hortensij, & mea, & Luculli cedit religioni.i. concors est religioni de exercitu.i.uetanti regem deduci cum exercitu. R. enim.i. quia res non pōt teneri.i.obtineri aliter, q. d. si aliter possemus, aliter sentiremus, sed snīa sup. Hortensij, mea, & Luculli, decernit.i.adiudicat tibi, ex senatus. quod factum est te referente.i.in consultationem senatus adducente, an per te reduci debeat. (decretum aūt erat, q sic, sed postea incidit calumnia, ex libris Sibyllinis negantibus cum exercitu reducendum) ut autē S. C. seruetur, & contra religionē nihil fiat, decreuit sententia nostra, ut tu deducas.i.honorifice in patriam reducas regē, quod possis facere cōmode.i.sine obstaculo, sic sup. ut religio.i.auctoritas librorum Sibyllinorū, tollat.i.demat tibi exercitū.i.ne deducas cū exercitu, & senatus, q decreuit p te reducendum, retineat te auctorem.s.reductionis, & ita utrūq; seruetur decretum, & senatus, & religionis. non.n.uetuit religio deduci, sed cum exercitu. Crassus unus, e patribus conscriptis, decernit.i.p snīa sua constituit tres legatos.s.cū rege mittendos in Ægyptum, nec excludit Pomp. Enim, pro qa censet.i.iudicat legatos sumēdos : etiam ex iis, q sunt cū imperio.i.q sunt in magistratu aliquo precipuo. Bib. sup. censet sumēdos tres legatos: etiam ex iis, q sunt priuati.i.nullo magistratu fungentes. Reliqui sup. uiri cōsulares .i.qui aliqn̄ consularem gesserunt, & ita primores patrū, assentiuntur huic.s.Bibulo, præter Seruiliū, q negat oportere.i.expedire omnino sup. regem reduci, & sup. præter Volcatium, q decreuit.i.adiudicauit Pompeio reductionē. Lupo.s.senatore, referente.i.adducente in consultationē, & ita eiusdem snīæ existēte, & sup. præter Afranium, q assentitur Volcatio, q̄ res.s. q assentitur Volcatio, auget suspicionē uoluntatis Pōp.i.quæ habetur de Pōp. q uelit regē reducere, licet propter Lent. dissimulet. Nam aduertebatur.i.cōperiebatur a plerisq; familiares Pōp. assentire (ergo utrunq; dicitur, & assentior deponentialiter, & assentio actiue) Volc. Laboratur.i.cōtenditur uehemēter. Sunt aūt impersonalia aduertebatur, & laboratur, aut laboratur a familiaribus Pōp. q eius uoluntatē amplius celare non pñt, quia res est inclinata.i.incipit tendere ad ruinam, hoc est, cōsilium eorum incipit detegi, qa cōcursatio, & cōcertatio nō obscura.i.manifestata, Libonis, & Hypsęi, & studium.i.diligens solicitatio oīum familiarium Pōp. adduxerunt rē in opinionem, ut Pōp. uideatur cupere .s.reducere regem. Cui.s.Pōpeio qui nolunt.i non bene uolunt, nec fauēt, aut, qui nolunt reductionē decerni, iidem nō sunt amici tibi. Quòd.i.quia ornasti.i.honore affecisti, & sublimasti eum .s.Pomp. Nos habemus in causa.i.in hac controuersia, eò.i.propterea auctoritatem.i.uim, psuadendi, aut perorandi, minorē, q debemus.i.obnoxij & deuincti sumus tibi.s quia p te in urbem restituti. Sententiose hoc dictum, nā facilius creditur alienis, q̄ necessariis, aut debitoribus aliquem cōmendantibus. illi enim quod expedit; hi, quod optant, suadere uidentur. Autē pro sed, suspicio.i.latens opinio hominum, extinguit.i.deprimit, & adnihilat, gratiam nostram.i.quam apud eos alioqui ualeremus. est enim gratia potestas: ea, qua quippiā ualemus, eò q grati, & accepti sumus, q.i.homines sup. putant se gratificari.i.rem gratam facere Pomp.s.decernendo illi reductionem. & ita maior gratia Pomp. extinguit minorē Cic. nos itaq; uersamur, ut sup. uersabamur multo anteq̄ profectus es.s.in prouinciam, in rebus.i.cau-

fis exulceratis corruptis, clam.i.dissimulanter, ab ipso rege, id
est, Ptolemæo, qui summis uiribus annixus est à Pomp. reduci,
& ab intimis ac domesticis Pomp. deinde sup. in rebus exagi-
tatis.i eiectis uiolenter & ignominiose, palã a consularibus sup.
uiris, & adductis in summam inuidiã.i.odio, aut æmulationem,
hoc est, sicut ante profectionem tuã prius occulte, deinde palam
plurimi erant in hac causa corrupti, ita adhuc sunt. Omnes tui
.s.amici præsentes.i.qui in urbe sunt, cognoscent fidem nostram
& amoré, sup.nostrum, tui absentis.i.quem habemus in te absen
tem. Alij legunt præsentisque: ut sit, oẽs tui cognoscent fidem
nostram & amoré sup.nostrum, ut tui absentis.i.qui nunc abes,
& præsentis, qñ aderis. Si fides, fidelitas esset in iis, quibus sum-
ma fides debebat esse, utpote in Põp.de quo optime meritus es,
non laboraremus.i.sine labore te uoti cõpotem faceremus. Vale.
Particula uulgata, quã in huius epistolæ fine oẽs textus habent.

IO. BAP. AGN.

LEntulo primum Cic. hac epist. quantum debeat, tum quid
de regis re, uel ab eius actum legatis, uel à ciuitatis princi-
pibus, & præsertim à Pomp. tentatum, senatusq; totius deinde
sententiam, suumq; hac in re studium, & curã, uel dehortandi
Pomp. uel aliorum excitandi, postremo senatorũ diuersas sñias,
simulq; maleuolorum quorũdam in eum animum, & imminutam
suam gratiã, quod illi plurimum deberet, quodq; cõplures gratifi-
cari se Pomp. putarent, explicat. Nulla tñ in re, quod & absens
ipse, & præsentes eius amici cognoscere poterũt, defuturũ sese
pollicetur. [Lentulo pcons.) Is est Lent. cui consulatũ cũ Me-
tello Nepote gerẽti, similis illi admodũ histrio Secundanus Spin
ter nomine, Spinteris cognomentum dedit, ut Metello Teren-
tianus ille Pamphilus, Pãphili, quiq; ædilis, Apollinaribus lu-
dis primus carbasinis uelis theatrum totũ induxisse dicitur. Plin.
& Fab.6. auct. & Val.9. Illud obiter annotarim, Spinteri nomen
ueteribus Græciæ comicis peculiare fuisse, de homine.s.Barba-
ro & Phryge. Quin & tragœdiæ auctor hoc noẽ celebris ab He
raclea, cuius fabulæ duæ, Cõbustus Hercules, & afflata fulmine
Semele, legebantur. Is igitur Lent. & in prætura, ne Cic. in exi-
lium pelleretur, summo studio contenderat, ut Cic. in epist. ad
Q.fr.& nõ multo post in cõsulatu, ut de exilio restitueretur, enι
xissime curarat. Quare Cic. illum in orationibus parenté, & salu
tis suæ Deũ non ueretur dicere, qui post consulatum pconsule
in Ciliciam pfectus, restitutionem hanc regiã sibi potissimum
demandari optabat. cuius cã Cic. soliciros erat admodom, quod
oibus ferme huiusce libri testatur epist. Belli ciuilis inter Cæs.
& Põp. gesti initio, secutus Põpeianas partes, dũ Asculo præest
decem cohortibus, aduentu Cæsaris deterritus, inde profugit.
mox Corphinij cũ Domitio inclusus bñficio Cæs. impetrata non
sibi solum, sed aliis quoq; Rom. ciuibus uenia, uixit: qua tñ sic
abusus est, ut in acie quoq; Pharsalica contra Cęsarem steterit
Hircius. Et qm̃ hunc Cic. pconsulem appellat, illud primo dixe
rim, non paruum esse eorum lapsum, q rectum huiusce nois ca-
sum, & huic similiũ uitiant. siquidé hæc oĩa, pconsule, ppræto
re, pquæstore, recto casu dicenda sunt, quod ex Salustij lectio-
ne, ubi corrupti non sint codices, aduertas. Sed D. Aug in libel
lo, quem de Grãmatica scripsit, citabitur auctoritas in hæc uer-
ba. sic.n.ibi, Ab e, litera uocali nullum Latinũ, nisi iuncta præ-
positione, masculinum inuenimr: ut pconsule, ppræτore. Ergo
iuncta præpõne fiunt Latinæ, ut dixi, ppræτore, pquæstore. nam
ueteres nominatiuo casu pconsul dicebant, attendentes nullum
nomen apud Latinos uirilis generis in e, exire. Hæc Aug. Prócõ
sules aũt primum Albo & Sp. Fusio coss. creati cœpti, cũ infeli-
citer re gesta in Æquis, dum alter coss. Romæ delectum habet,
Quintium primum pcons. suppetias laturum collegæ decernit.
Inde uerò hoc nomen ductum, quod uice consulũ sese gererent. Et
sanè insignia pconsulibus ppe eadem, q̃ & consulibus prætereq̃
qđ sex tñ lictoribus uti concessum iis est. Is si puinciæ pacatæ
præsit, qd agat, quod sit eius officiũ, late apud Iurisc. primo de
eius officio legas. Illud quod ad euxenia attinet, scitu nõ indi-
gnum, Antonini, & Seueri imp. cauentiũ, & ne oĩno, & ne sem-
per, ne'ue ab oĩbus accipiant. Mittebantur uerò pcons. priscis
tpibus, qui rebus militaribus præessent, qualis Scipio Maior in
Hispaniam, & Marcellus in Siciliã, quibus qm̃ sine magistratu
esse uiderentur, & quod proconsule nemo ad eam diẽ triumpharet,
& quod amissa tantum recuperãt, negari triumphum placuit, cum
alioqui maximas res gessissent. Plut. i Scipione, & Maximo se-
cundo. Qui uero prouinciis præerant, quales erant Hispaniæ,
Asia, Sicilia, hi oẽs post gestum consolatum, sorte diligebãtur,
adeo ut Cic. multo post gestum consulatum in Cilicia pconsu-
le ierit. Fuitq; sequentibus tpibus hæc dignitas omniũ maxima,
adeo ut imperatores quoque ipsi nec aliis maioré dare possent,
& sibi quemadmodum tribunitiam potestatem, sic præconsula-
re imperium. & ius quintæ relationis arrogarent. [Per eosdem
creditores) Hosce Rab. Posthumum, & reliquos eius socios in-
telligi uult, qui regi, & priusquam regno pelleretur, ut regnum
stabiliret, & post expulso, ne datæ deperirent pecuniæ, magnam
pecuniæ uim crediderant, qua magna senatus pars corrupta lan-
guebat. Cic. pro Posthumo. pulsus interea è regno Ptolemæus
dolosis consiliis, ut dixit Sibylla, id postquam sensit Posthumus,
Romam uenit, huic egẽti, & roganti, hic infelix pecuniã credi
dit. nec tum primum, nam roganti crediderat absens, quæq; se-
quuntur alia. quem Posthumum à Mẽmio accersitum, Cic. lu-
culenta defendit oratione, docẽs nec culpam corrupti senatus
Posthumianam esse, nec quod ille necessitas cõpulsus discœtes fue
rat regis palliatus, dãdum homini uitio. quod ex Cic. epist. quo-
que ad Q.fr. manifeste colligitur. [Calumniã) Græci hanc συκο-
φαντίαν dicũt. Iurisc. de uerb. sig. [Marcellinũ) Hunc puto C. Lẽ-
tulum Marcellinum fuisse consularem, qui Pompeium in con-
cionibus sæpe lacerarit, quiq; cum in concione de Pompeij po-
tentia grauiter conquereretur, assensusq; illi clara uoce esset po
pulus, Acclamate, inquit Quirites, acclamate dũ licet: iam.n.
uobis hoc facere impune nõ licebit. hæc Maximus. sed Plutarc.
in Pomp. tanquam insensissimi meminit. Illud Ascon. annotat,
Marcellos Marcellinosq; inter se gentiles fuisse. [Hortensij, &
Luculli) Is est Hortensius, qui multũ eloquentia, sed tamen in-
fra Ciceronem ualuit: adeo ut unum & uiginti natus annum, L.
Crasso & Scæuola coss. prima sua forensi causa, cũ ipsorũ coss.
iudicio, tum eorum, qui interfuere, omniũ probatus discesse-
rit. uir & ipse cõsularis, qui sub initia belli ciuilis inter Cæs. &
Pompeium gesti, dũ Cicero è Cilicia reuerteretur, obiit, quod
ipse Cic. in prin. de Cl. orat. docet, & in calce sic addidit, Sic
Q. Hortensij uox extincta est fato suo, nostra publico. Et paulo
post, Nos aũt Brute, qm̃ post Hortensij clarissimi oratoris uocẽ
orbæ eloquẽtiæ quasi tutores relicti sumus, domi teneamus eam
septam liberali custodia. Sed Cęlius ad Cic. Hortensius, cũ hęc
scriberem, agebat animã. Huic pbro data est nimia mollities,
& in toto uestitu supra q̃ credas, anxia quædam elegãtia, ut col
legæ diem dixerit, quod in angustiorem locum obuiam sibi factus,
togæ structuram fortuito deturbasset occursu. adeo capitale id
collega crimen duxit. qua de re Torquatus illum, & gesticula-
tricem, & Dionysiæ notissimæ saltatricis nomine non potuit nõ
appellare. Sed quantum Lucullus eloquentia inferior, tanto rei
militaris scientia rerum gestarũ magnitudine clarior, ut q bello
Mithridatico prius Syllę auspiciis, mox suis, clarissimas res ges-
serit. quiq; longe omnium clarissimam de Tigrane & Mithridate
uictoriam exiguis admodum copiis contra infinitas reportarit.
In qua pugna, ut auctor Plut. est, cum magna pars militũ obser-
uandum diem illũ diceret, qui prid. nonas Oct. esset, tanq̃ nefa
stũ, quippe quo Cymbri Romanas delessent Cępione duce co
pias, Confidite, inquit, ego illum uobis è nefasto felicissimũ red
dam. Tãdem cũ illum cõtentionũ ciuilium pœnituisset, otio se
emãcipauit, nũc literis, nũc uoluptatibus aliis honestis uacãs, ut
& in illis plurimum pfecerit & hisce Xerxis togati cognomen-
tũ sibi pepererit. Illud non possũ nõ mirari, eminentissimos au
ctores, Latinũ unũ, Gręcũ alterũ, Cic. dico, & Plut. (quẽ haud
satis dignoscas, fuerit ne grauior, an doctior) inter se dissidẽtes,
cũ Cic. in eo lib. cui titulus est, Lucullus, (quẽ alij scd̃m Acade
micarũ q.) faciat rudẽ prorsus militaris disciplinæ Lucullũ, sed
ingenij incredibili quadã magnitudine, & diuina rerũ memoria,
nũc peritiores disciplinæ militaris pcõtando, nũc res a maiori-
bus gestas legẽdo effecerit, ut q̃ laus imperatoria oĩum ppe opi
nione in illo desiderabatur, eã cumulatissimã & absolutissimam
maximis rebus felicissime a se gestis præstiterit: Plut. cõtrã cla
rum illũ & peritũ admodũ sub Sylla scr. bello Marsico, & paulo
post contra Archelaũ Mitridatẽq; strenuã nauasse operã. [Qui
cũ imp. sunt.) Differt sanè plurimũ, cũ imperio esse, & cũ ptate.
ille.n. cũ imperio ad urbẽ esse dicebatur, cui nominatim a popu
lo demãdabatur imperiũ, cũ ptate, q à populo alicui præficere-
tur negotio. [Bibulus) Is est M. Bibulus, q C. Cæsari i cõsulatu
datus collega, nulla pene i re se cõsulẽ gessit, adeo ut illũ Cæsar
obnuntiantẽ foro repulerit. unde carmina in illum, statim edita,
Sueton. auctor. Non Bibulo quicquam nuper, sed Cæsare ge-
stum est: Nam Bibulo fieri consul nil memini. Huic procon-
suli Syriam administrãti, Cleopatra milites Gabinianos, à qui-
bus constabat liberos suos duos indolis egregiæ necatos, uin-
ctos misit, ut grauissime cladis ultioné arbitrio suo exigeret. Sed
ea moderatione animi fuit, ut quo maius offerri beneficium
alteri non potuisset, ultro contempserit, non suam esse uin-

dictę

dictę potestatem, sed senatus dictitans. Secuto paulo post ciuili bello, Pompeianas, quas semper secutus partes fuerat fouẽs, uniuersæ classi præficitur. In hac præfectura dum nimis solerter nimisq; pertinaciter se gerit, seu in patriã amore, seu in Cæsarem odio, in ualetudinem incidẽs, Corcyrę paulo post naturæ cõcessit. Hic complura & accurate scriptitauit, quãuis orator non esset, & egit multa cõstanter, relicto post se tertio filio ex Catonis Porcia suscepto, qui de rebus gestis a Bruto libellum nõ inelegãtem scripsisse Tranquil. Cic. Max. Plin. præter Seruilium. Intellige Isauricum ab Isauris debellatis Ciliciæ populis dictum, quiq; Coryco, Olympo, Phaselide, oppidis expugnatis, triumphum ex iis duxerit. Ouid. Africa uictorem de se uocat, alter Isaurũ. Illud est quod Valerius memoriæ prodidit animaduersione dignum, quòd testimonio suo reum affixerit, qui cum illi in Laurentina uia occurrit, loco admodum augusto descendere de equo noluerit. Hic postea uita functus publico funere Romæ elatus est, auctor Eusebius. Fuit uero alter Pompeius Isauricus collega Cæsaris in consulatu initio belli ciuilis creatus, auctor App. [Volcatiũ, & Afraniũ) Familiares hi Pompeij. uerũ Afranius historiarum monumentis notior, & familiaritate Pompeij clarior. Hic consul cum Metello fuit, quem in epistolis ad Atticum Auli sæpe filium nuncupat. Pompeianos præterea exercitus ductauit in Hispania, & cum Pompeio uariis bellis militauit, postea dimissus à Cæsare liberaliter cum iterum se bellorum tumultibus inseruisset, ac profligato in acie Pharsalica Pompeio, in Africam ad Iubam se contulisset, captus à Cæsare, ob perfidiam occiditur. [Inclinata res) Trãslatio sumpta a parietibus. [Libonis, & Hypsæi) Familiares hi Pompeio, sed Hipsæus consularis, quiq; in cõsulatus petitione Milonis cõpetitor fuerit. Huic Põpeius genibus affixo, supplicantiq; ut se ab imminẽtis iudicij periculo eriperet, Facesse hinc, inquit, nec cœnæ mihi tẽpus eximas. [Nostram fidẽ) Corrigenda in hunc modũ uerba, Nostrã fidẽ omnes, & amorem tui absentis, præsentes tui cognoscent.

PAVLVS MANVTIVS.

QVod cõmodo reip. facere possis) Olim ita emẽdauimus, cum aliter in omnibus impressis legeretur. sunt aũt uerba, quibus ueteres utebantur, ut id, quod faciendũ decernerent, ita demum fieri uelle ostenderẽt, si modo reip. cõmodo fieri posset. Cæs. lib. 1. cõm. ch. 12. Quoniã M. Messalla, M. Pisone cos. senatus cẽsuisset, uti, quicunq; Galliã prouinciã obtineret, quod cõmodo reip. facere posset, Heduos ceterosq; amicos populi R. defenderet; se Heduorũ iniurias nõ neglecturũ. & lib. 5. ch. 60. scribit Labieno, si reip. cõmodo facere posset, cũ legione ad fines Neruiorũ ueniat. item lib. 6. ch. 73. Labienũ, Treboniumq; hortatur, si reip. cõmodo facere possint, ad eam diẽ reuertantur. Cic. item ad Brutum epist. 5. Decreui hoc amplius, ut tu, si arbitrarere utile fore, & è rep. esse, persequerere Dolabellã bello; si minus id cõmodo reip. facere posses, in iisdem locis exercitum cõtineres. ad Appium aũt epist. 7. lib. 3. Quod, inquit, tuo cõmodo fieri possit, utriusq; nostrum magni interest, prius ut te conueniam, quàm decedas. & lib. 13. ad Memmium, Quod sine molestia tua fiat &c. ad Atticum autem epist. 3. lib. 1. Quod commodo tuo facere poteris, uenias ad id tempus. itemq; alibi sæpius, quod tuo commodo fiat, quod sine peccato meo fiat. quibus ex locis, ueterem hanc, atque usitatam fuisse locutionẽ, cognoscere quiuis potest. Nostra cõiectura hæc est, quã, ut ostendimus, ueterũ scriptorũ auctoritas cõfirmat. ꝙ si qs legere malit, Quod cõmodo rem facere possis, ut fere est in omnibus antiquis exemplaribus, accipiendũ erit, cõmodo pro commode, quemadmodum & Plaut. in Friuolaria, & Titinius in Iurisperita locuti sunt: quos Charisius citat: qui etiam, arcano, pro arcane, quotidio, pro quotidie ueteres dixisse, tradit.

IOAN. SCOP.

SOlent mediusfidius non minimã in adulescentulorũ animos ambiguitatẽ aliquando inserere cõmentarij. Nihil etiam pẽsi habent, quibus maxime scribũt: ut se dũ alios carpant, ostentent. Sic nanq; sibi famã, & decus cõparare credunt: hoc nos non alia de causa dicimus, quòd alter interpretũ in prima Cic. epis. ad Lẽtulũ in illo loco, Senatus religionis calũniã, ait, calumniã quidã exponunt falsam interpretationẽ: quod mihi non placet, sed potius cauillationẽ, id est, frustratoriam contentionem. Nã senatores nõ uno modo Sibyllina carmina interpretabãtur. Alter ait, quia re uera de reducẽdo rege nõ loquebãtur scripta Sibyllę, & calũniã pro falsa interpretatione sumit. Hæc cum miselli legunt adulescẽtuli, obstupescunt, & cuius dictis insistant, prorsus ignorant. Nos uero neutri assentientes calumniã cauillationẽ interpretamur. libri nanque Sibyllini præcipiebant, si Ægypti rex auxilio quodã indigens uenerit, eius amicitiã ne abnueritis, sed illum multitudine ne iuueritis, ꝙ si alter factũ fuisset, labores, & pericula habebitis. Quæ Sibyllæ uerba C. Cato trib. pleb. populo primus promulgauit. Calumniam ergo, nõ ꝙ religionis esset aliqua calumnia, sed calũniose, id est, cauillose senatus attestabatur, ut exercitũ prohiberet Romanũ Ægyptũ petere. Senatores enim irati, & odio regem habentes, cũ Ptolemæũ pecuniã per Ammoniũ regis legatũ ex Epheso Romã missum largientẽ, & multos magistratus, ipsumq; senatum oppugnantem, ut a Põpeio cum exercitu reduceretur, deprehendissent, aiebant, cũ nõ omnes essent oppugnati, libros Sibyllinos pręcipere, ne rex reuocaretur. & hęc erat calũnia, id est, cauillatio quędã nõ religionis, id est, librorũ Sibyllinorũ, sed ipsius, ut ne quis propter exercitus cupiditatem Alexandriã iret, ut inferius indicat, aperte sic dicẽs, Inuidis atq; obtrectatoribus nomen inductũ fictę religionis, nõ tã ut te impedirent, quam ut quis ꝓpter exercitus cupiditatẽ Alexandriã uellet ire, & hoc ob Põpeium, qui tunc nõ Romani exercitus (ut unus interpretum ait) erat imperator, sed rei frumẽtariæ totius Italię pręerat, ut Plut. in uita Põp. & hoc Põpeius ipse consecutus fuerat Lentuli fauore, ut ex eodẽ Plutarcho colligitur, & ipse Cic. in hac epistola innuit, dicens, ꝙ eum ornasti, quẽ locum exponunt interpretes, ꝙ eũ ò Lentule laudasti, antequam Roma in Ciliciã profectus esses, non ad hoc, sed ad rei frumẽtariæ dignitatẽ (ut diximus) omnino est referendum. Quòd libri Sibyllini prohibebant exercitum Romanũ Ægyptũ petere, Lucanus ad Pompeiũ, qui non ab hoc Ptolemæo (ut quidam asserunt) sed ab huius filij setuis iussu regis fuit obtruncatus, ut Plutar. Cæsar in Comment. & Appian. indicant, alludens ait, Noxia ciuili tellus Ægypta fato, Haud equidem immerito Cumanæ carmine uatis Cautum, ne Nili Pelusia tãgeret ora Hesperius miles, ripasq; ęstate tumentes. Ceterum ut iuuenibus nimio studio, & auiditate nõ parua flagitantibus quot libri fuerũt Sibyllini, & quot Sibyllę, prosimus: hic quę apud multos, uariosq; auctores omni nostra adhibita sedulitate legimus, contexi mus. Sibyllinos libros non fuisse unius Sibyllæ, sed appellatos uno nomine Sibyllinos, quòd omnes fœminæ uates Sibyllæ sunt à ueteribus nuncupatæ, uel ab unius Delphidis nomine, uel à cõsiliis deorũ denunciandis σιοὺς enim deos, & non θεοὺς, consiliũ non βουλὴν, sed βουλίαν appellãt æolico genere sermonis. Itaq; Sibyllam dictam esse quasi σιοῦ βουλίαν, id est, Dei consilium, seu scientiã: licet apud Lact. sed mendose nimis θεοῦ βουλὴν legatur. Ceterum Sibyllas decem numero fuisse, ut Hieron. cõtra Iouinianũ, constat. Prima fuit de Persis, cuius mentionẽ fecit Nicanor, nominata Sambate. hanc Chalcidicã ueteres perhibent, alij Hebręam. Secunda Libyca, cuius meminit Euripides. Tertia Delphica, de qua Chrisippus loquitur. Quarta Cumæa, quã Italicam, eo ꝙ in Italiæ solitudinibus uixit, appellãt, cuius meminit Næuius de bello Pun. & Piso in annalibus. Quinta Erythræa Eryphila, quã Apollonius Erythræus affirmat suã fuisse ciuem, eamq; Graiis Ilium petentibus uaticinatã & perituram esse Troiam, & Homerũ mendacia scripturũ. Altera quoque fuit ex eadẽ urbe diuinatrix, quę Athenais uocata dicitur. Sexta Samia à Samo insula nuncapata; quam Fitho nominatã ferunt, de qua scripsit Eratosthenes in antiquis annalibus Samiorũ reperisse se scriptum. Septima Cumana, siue Cumæa nomine Amalthea, quæ ab aliis Demophile, uel Hierophile ob sacrarũ rerum amorẽ dicitur, licet Erophile in multis legatur auctoribus, sed mẽdose: sunt qui Tarasandram uocant, nonnulli Alianã Lithrã. Virgilius autem in 6. Deiphoben Glauci Dei marini filiam, Phœbi, Triuiæque sacerdotem nominat. Hinc Ausonius Vincas Cumæam tu quoque Deiphoben: & hæc Romanorum fata hæroico scripsit carmine. Tibullus in 2.

Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla,
Abdita quæ senis fata canis pedibus,

Huius sacellum (ut Solinus) prope Aornũ est situ, & sepulcrum in Sicilia in oppido, cui nomen est Lilybęũ, sęculaq; per metalla diuisit, definiuitq; quis quo sęculo imperaret, & Solẽ ultimũ id est, decimũ esse uoluit, moxq; omnibus finitis omnia differenter renouari. quę Platonis quoq; fuit opinio. quę nouẽ libros attulit ad regẽ Tarquiniũ Priscũ, ac pro eis trecẽtis Philippeos postulauit: rexq; aspernatus pretij magnitudinẽ, ac mulieris insaniã derisit, illa in cõspectu regis tres cõbussit, ac pro reliquis idẽ pretiũ postulauit, quæ denuo trib. aliis cõbustis, cum in eodẽ pretio perseueraret, motũ esse regẽ, ac residuos trecẽtis aureis emisse. Sed eã mulierẽ tunc à Tarquinio digressam postea nusquã locı uisam cõstat. Libri tres in sacrarium conditi Sibyllini appellati, ad eos quasi ad oraculum quindecim uiri adeũt, cũ dij immortales publice cõsulendi sunt, uel ut Cic. in 1. de Diuin. quoties senatus decem uiros ad libros ire iussit. Octauo Hellespontica in

agro

agro Troiano nata uico nō Marinesso, ut mēdose legitur in L. Lactantij c.6. sed Marpesso, ut Pausanias in Troade ita uocās Sibyllę domicilium, uel Mermasso, ut Stephanus iuxta Gergithiū, & Polichnē urbes Troadi finitimas, qua scribit Eraclites Pōticus Solonis, & Cyri fuisse tpibus. Nona Phrygia. q̄ uaticinata fuit Ancyrę. Decimā fuisse Tyburtē nomine Albunęā, quę Tyburi colitur ut dea. Quę omnia ex Lact. in 1.c.6. Gel. in 1.c.19. & diuo Aug. ex lib. de Ciuit. Dei, & reliqs de Sibyllis scribētibus accepimus. Martianus uero Capella nō decem, sed duas fuisse Sibyllas sic in fine secūdi scribēs ait: Sibylla, uel Erythręa, quęq; Cumęa est, uel Phrygias, quas nō decē (ut asserūt) sed duas fuisse nō nescis, id est, Hierophilē: licet in Martiano Erophilā, sed mēdose legatur: Troianā Merimessi filiā, & Symachia Hippotensis filiā, q Erythręę ,pgenita etiā Cumis est uaticinata. Ælianus aūt in 12. Sibyl. quatuor asserit fuisse, Erythræā, Samiā, Ægyptiā, Sardianā. Sūt q sex itē adiiciūt: inter quas Cumæā, Iudęamq;. Plin. uero & Solinus tres tantū, & non nouē, ut Gellius, Dionys. in 4. & Lact. fuisse libros Sibyllinos tradūt: quorū duobus cōbustis tertius à Rom. occultabatur. Religio, ut neqd scitu dignū relinquatur, est deorū cultura dicta non à relegēdo, tanquā relegerēt, & diligēter retractarēt omnia, q ad cultū deorū pertinēt, ut Cic. de Nat. deorū lib. 2. circa finē ait, sed à religādo, ut Lact. lib. 4.c.28. quia hoc uinculo pietatis obstricti Deo, & religati sumus, uel à re. i. effectu, & eligo: ut Aug. in 10. de Ciuit. Dei, uel à relinquendo, ut Massurius iurisc. quia cūcta, cū ad religionē accedimus, omittere debemus. Hoc etiā, ut ne quid amplius in hac epist. desideretur, omissa interpretū sententia addimus: quòd ille locus, ex illo senatusc. sic est intelligēdus: ut senatus sit rectus casus, & ordo senatus ex illo cōsulto tibi decernit, ut regē deducas, quod comode facere possis: & cōmode ad Lentuli cōmoditatē, cū sit in Ægypto uicinus, (licet alter interpretū neget) referēdus cēsemus, quod Cic. epist. 7. primi libri Epist. his uerbis apertissime demonstrat, qm senatusc. nullū extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adēpta sit; eaq;, quę de ea re scripta est auctoritas, cui scis intercessū esse, ut ne quis omnino regē reduceret, tantā uim habet, ut magis iratorū hominū studiū, quam constantis senatus cōsiliū esse uideatur; te posse perspicere, qui Ciliciā Cypruq; teneas, qd efficere, & quid cōsequi possis. uel cōmode. i. utiliter, & conuenietet tā P. R. quam Ptolemæo, si sine exercitu ibis in Ægyptū. sunt, qui qūo interrogatiue legunt: & tunc sensus erit, quod .s. reuocare regē qūo possis facere? ut. i. postq̄ religio tollat. i. tollere uelit exercitum, quasi dicat, quòd non possis reuocare.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nunciatoria & hac est. continet autem causas frustra habiti senatus: & quid sperandum deinceps Lentulo sit ex secunda conuocatione, ostendit.

CICERO S. D. LENTVLO. 2.

IDIBVS Ian. in senatu nihil est confectū: propterea quòd dies magna ex parte consumptus est altercatione Lentuli Cos. & Caninij tribuni pl. eo die nos quoq; multa uerba fecimus, maximeq; uisi sumus senatū commemoratione tuæ uoluntatis erga illum ordinem cōmouere. itaq; postridie placuit, ut breuiter sententias diceremus. uidebatur enim recōciliata nobis uoluntas senatus esse: quod tum dicendo, tū singulis appellandis, rogandisq; perspexerā. itaq;, cū sententia prima Bibuli pronuntiata esset, ut tres legati regem reducerēt; secunda Hortensij, ut tu sine exercitu reduceres, tertia Volcatij, ut Pōpeius reduceret: postulatū est, ut Bibuli sentētia diuideretur, quatenus de religione dicebat: ei rei quia iā obsisti nō poterat, Bibulo assensū est. de tribus legatis, frequētes ierūt in alia omnia. proxima erat Hortēsij sentētia, cū Lupus trib. pl quòd ipse de Pōpeio retulisset, cōtendere cœpit, ante se oportere discessionē facere, q̄ cōsules. eius orationi uehemēter ab omnibus reclamatū est: erat. n. & iniqua, & noua. cōsules neq; cōcedebāt, neq; ualde repugnabāt, diē cōsumi uolebāt: id quod est factū: perspiciebāt enim in Hortensij sentētiā multis partibus plures ituros: q̄q̄ aperte Volcatio assentirētur. multi rogabātur, atq; id ipsū cōsulibus inuitis: nā ij Bibuli sententiā ualere cupierūt. Hac cōtrouersia usq; ad noctē ducta, senatus est dimissus; & ego eo die casu apud Pōpeiū cœnaui: nactusq; tēpus hoc magis idoneū, quàm nunquā antea, quòd post tuū discessū is dies primus honestissimus nobis fuerat in senatu, ita sū cū illo locutus, ut mihi uideret animum hominis ab omni alia cogitatione ad tuā dignitatē tuendā traducere. quē ego ipsum cū audio, prorsus eū libero omni suspicione cupiditatis; cū aūt eius familiares omniū ordinū uideo, perspicio id, quod iā omnibus est apertū, totā rē istā iāpridē à certis hominibus, nō inuito rege ipso, cōsiliariisq; eius, esse corruptā. Hæc scripsi ad xvj kal. Feb. ante lucē. eo die senatus erat futurus. nos in senatu, quemadmodū spero, dignitatē nostrā, ut potest in tanta hominū perfidia, & iniquitate, retinebimus. Quod ad popularē rationē attinet: hoc uidemur esse cōsecuti, ut ne quid agi cū populo aut saluis auspiciis, aut saluis legibus, aut deniq; sine ui possit. De his rebus pridie, quàm hæc scripsi, senatus auctoritas grauissima intercesserat. cui cū Cato, & Caninius intercessissent; tamen est perscripta eā ad te missā esse arbitror. De ceteris rebus, quidquid erit actum, scribam ad te: &, ut quàm rectissime agantur, omni mea cura, opera, diligentia, gratia prouidebo. Vale.

IDibus Ian.) Sēt. Cic ad Lēt. nihil idib. Ian. de causa regia esse confectum in senatu, propter longā contentionē Lent. consulis & Caninij; sed postridie cum dictæ fuissent sententię uariæ, prima Bibuli, altera Hortēsij, tertia Volc. dicit placuisse plerisq; ut Bibuli sententia discuteretur: quoniā de religione loqueretur: deinde ostendit Cic. se agnouisse, cum apud Pomp. cœnasset, quo animo ille esset ad causam regiā, cū tamen aliter uideretur in ea re eius familiares: postremò significat factū esse de hac re senatusc. esseq; perscriptum, cum Cato, & Canin. illud impedire conarētur. [Idibus Iā). xiij. die Ian. [Nihil est cōfectū) Conclusum. Propterea, ideo, propter hanc causam. [Altercatione) Iurgio, cōtentione, uerborū concertatione. [Lētuli Cos. & Caninij trib. pleb.) Hi. n. uarie sentiebant. Nā auctore Plut. Canin. ad trib. pl. legē tulit, ut Pōp. sine exercitu cum gemino lictore ad Ptol. eum Alexādrinis cōciliandū mitteretur. est autē hic Lent. cognominatus Spinter: qui primus usus est purpura, quam dibaphā. i. bis tinctam uocāt. [Visi sumus). i. uisum est nobis. [Cōmouere) Interdū perturbare: ut Ter. cōmoui hominē: sed hic est à proposito deflectere: & q uolumus persuadere, ut apud Ouid. 9. Metam. Dicta Iouis mouere deos. neque erat bene affectus Lent. (Cōmemoratione) expone, declaratione. i. uisus sū reddere tibi amicum senatum: cōmemorando tuam erga eum uoluntatem. [Illum ordinem). s. senatorum. [Reconciliata) Reddita amica: nam conciliamus nouos, reconciliamus ueteres, qui erāt alienati. [Appellandis) Nominandis. [Rogandis) Interrogandis. s. sententiam suam. De ordine rogandarum sententiarum uide A. G. lib. 4. cap. 10. ubi multa dicit: & apud eundem lib. 13. cap. 7. inferius tamē a nobis dicētur quæ ad rem pertinebunt. [Clam obsisti) Occulte, quia tuebatur religionē. [Frequentes ierunt in alia omnia) .i. contra alia omnia: nā & sētētia pedibus ferebatur, ut A. G. dicit lib. 1. c. 18. [Proxima) secunda post sentētiā Bibuli. [Intēdere) contra conari, & moliri: uel intēdere, iniicere, & quasi proponere. [Oportere) Decere, conuenire. [Facere discessionem) .i. senatusc. nam fiebant aut p rogationem, & p exquisitas sententias, cum res dubia erat, & rogabatur unusquisq; sniam, quam uerbis efferebat: aut p discessionem, hoc est, qñ omnes, aut pleriq; idem sentientes in unam partē pedibus ibant, & discedebant.

B v a.

Dibaphum

Commoueo

Concilio

Reconcilio

Intendo.

Senatusc. quomodo fi.

scedebant: ut A. G. loco superius dicto testatur his uerbis, Quid igitur cum senatusc. p discessionem fiebat, non'ne uniuersi senatores sniam pedibus ferebant? dicebat ergo Lupus, quia esset trib. pl. oportere se prius facere senatusc. q̃ consules. (Reclamatum) Cótradictum, & quasi cum clamore reiesum. (Erat.n. iniqua) Quòd tribus p̃ponerentur consulibus, q teste Gell. etiam senatores in curiã uocandi ius habebant. (Et noua) Propter cõsuetudinem maiorum inauditã. (Consules neq; cunc. neq; repugnabant) .i. aduersabantur. s. Lupo. (Diẽ con.) s. contentione ne aliqd decerneretur. (Id quod) .i. quod est.n. Cic. loquendi ornatus. (In Hor. sent.) Quæ erat, ut tu reduceres sine exercitu, q̃ q̃dẽ consules noluissent. (Quanquam aperte Volcatio assentirentur) Qui cẽsebat, ut Póp. reduceret, & h.d. q̃q̃ consules aperte assentiebantur Volc. pro Póp. decernenti, tñ uolebant diem contendendo consumi, qa uidebant plures ex senatoribus p̃baturos sniam Hort. censentis, ut Lent. reduceret sine exercitu, qđ ipsi consules minimè uoluissent. (Multi) Ex senatoribus. (Rogabãtur) .s. sententiat. (Atq; id ipsum) .i. & hoc, & est ornatus loquẽdi modus: ut si diaero cõsecutus est maximum honorem, atq; id ipsum amicis tuis gaudentibus: inuitis consulibus .i. cõtra uoluntatem cõsulum. (Nã ij) .s. consules. (Bibuli sniam ualere) .i. habere locum. s. de trib. leg. priuatis. (Ad noctem ducta) Quia senatusc. ante ortum, aut post occasum Solis ratũ nõ erat, ut A. G. dicit auct. Var. (Dimissus) Ex curia missus abiit. (Casu) Sorte quadam, non dedita opera. (Apud Põpeium) .i. cum Póp. Apud autem loci, & p̃sonæ, coniunctionem significat, ut apud amicã: penes uero potestatem, dominium, ut Ouid. Fast. Me penes est unũ uasti custodia mũdi. (Nactus) inueni uel reperi. (Quã unq̃ antea) .i. q̃ nullo alio tpe. s. essẽ nactus. (Quod) .i. qa. (In die.) quo discrepatum est in senatu uariis sentẽtiis causæ regiæ. (Honestissimus) Pulcherrimus, & plenus honoris: & est ordo, eo die cœnaui apud Pomp. & nactus tẽpus magis idoneum &c. ut mi. ui. traducere animum hoc. i. Póp. s. a restõne regia. (Ad tuam dign. tuend.) .i. ad efficiendum, ut reductio tibi mandaretur, hoc.n. ad dignitatem tuã pertinet. (Quem ipsum) .i. quem Póp. sed ipsum addidit, ut q.d. quantum ipse significat. (Cum audio) .s. loquentem. (Prorsus) Omno. (Libero) Absolum. (Cupiditatis) Reducendi regem. i. iudico nihil prorsus esse de eo suspicandum, q̃ appetat hãc restõnem. (Oium ordinum) A. G. dicit magistratus p̃ quos senatus haberi soleret: hoc esse. Dictatorem, Consules, Prætorem, Trib. pl. Interregem, Præfectum urbis: qbus si contigisset eodem tpe Romæ esse ius senatus consulendi fuisse, quo supra ordine scripti essent. Extraordinario autem iure addit Tribunos quoq; militares, q p̃ consulibus fuissent. Item a. uiros, qbus imperium cõsulare tutum esset. Item triumuiros rei. constituendę cã creatos ius consulendi senatus habuisse. & hi sunt oẽs ordines, quos dicit Cic. (Totam rem ista) .i. cãm. (Senatus erat futurus) .i. habendus, uel conuenturus. (Vt põt) .s. retineri. (In tanta perfidia) Quia in prima epist. dixit si esset in iis fides &c. (Quod ad P. R.) .i. ad rem populi, hoc est, quãtum p̃tinet ad id, quod populus facere, & p̃stare suis suffragiis põt. Nam timendum fuerat, ne si Pomp. rogasset populum, cui erat carissimus: fortasse hæc reductio ad eum delata esset, sed Cic. fauens Lent. p̃uiderat, ne populus posset Pomp. aliqd aduersus Lent. p̃stare, quin faceret cõtra leges, & auspicia: sine quibus P. R. nihil magnum agendum putabat. (Agi cum popolo) .i. populum rogari: nam p̃prie agere cum populo, ut dicit A. G. est populum rogare. (Aut deniq; sine ui) Sine uiolentia. i. qñ fiat cõtra id, quod iã p̃ Lent. sit cõstitutũ. (Auctoritas) Snia. (Grauissima) sanctissima, quã nõ temere liceat infringi. (Intercessit) Interposita est. (Cui) Auctoritati. (Intercessissent) Impedimento fuissent, obstitissent. Nã intercedere interdum est interponi, & construitur cum casu hñte p̃põnem, ut intercessi apud senatum de tua salute, uel p̃ tua salute: interdum est obstare, & impedimento esse, & cõstruitur cum datiuo, ut meæ sniæ intercessisti. i. impedimento fuisti. Ius aũt interdicendi ne senatusc. fieret, ut A. G. auct. Var. dicit, fuit iis solis, q eadem p̃tate, qua q senatusc. facere uellẽt, maiore'ue essent. (Prouidebo) Dabo operam. (Cura) Ad animum. (Opera) Ad corpus. (Gratia) Ad amicos, & ad populum refertur. (Diligentia) Tam ad corpus, quam ad animum.

Apud, Penes.

Dictator. Consul. Prætor. Trib. pl. Interrex. Præfectus urbis.

Ago cũ populo.

Intercedo.

Cura, Opera, Gratia, Diligẽtia.

ASCEN.

IDibus Ian.) Superiorem epist. scripserat idib. Ian. mane: hac autem indicat nihil idibus in senatu cõfectum: recitatque, q̃ postridie acta sint, cum modesta officii sui cõmendatione: demũ pollicetur se Lent. de oibus rebus certiorem facturum. Idus in singulis mensib. dicuntur octo: ego potius credam singulas esse, sed dīr 8. esse diem post nonas. Dictæ.n. sunt idus ab iduo. i. diuido, & diuido, eo q̃ is dies ferè mensem p̃ medium diuidit: est enim in Ian. xiiij. Cetera cum ordine explanabo. Ordo autem est. Nil est confectum. i. conclusum, & diffinitum in senatu. i. in curia senatoria: idibus Ian. propterea quòd dies est consumptus ex magna parte altercatione. i. contentione Lent. consulis: quod dicit ad differentiam Lent. ad quem scribit, qui erat pro cons. i. consulari potestate in prouincia fungens, & Caninij trib. pl. qui aut de hoc, aut potius de altero negotio contendebant. nam si eorum contentio ad rem Lent. procons. spectasset, Cic. eam expressisset. Nos quoque. i. etiam nos fecimus eo die multa uerba. i. multa locuti sumus. Et uisi sumus. s. nobis: cõmouere .i. afficere beneuolentia in re: senatum maximè. i. præcipue, cõmemoratione uoluntatis tuæ. i. eo q̃ indicamus optimã uoluntatem tuam: erga illum ordinem. s. senatorium. itaq; placuit, ut diceremus sententias breuiter. i. sine longa disceptatione: postridie. i. die sequente idus: ideo autem placuit. enim pro quia: nobilitas senatus uidebatur esse reconciliata nobis. i. in gratiam redisse, ac iterum fauere nobis: hoc est causæ nostræ. quod. i. quã rem: ego perspexeram. i. deprehenderã clare: tum. s. pariter dicendo. i. cum causam tuam dicerem, nam assentiri uidebantur: tum. i. pariter appellandis, & rogandis singulis. i. cum singulos alloquerer, & rogarem, quid sentirent. Itaque cum sententia Bibuli, ut tres legati reducerent regem. s. Ptolemæum esset pronuntiata prima: & sententia Hortensij. s. ut tu reduceres supple cum sine exercitu: esset pronuntiata secunda: & sententia Volcatij. s. ut Pomp. reduceret, esse pronuntiata tertia, postulatum est. s. a iudicibus ut sententia Bibuli diuideretur: quatenus. i. inquantum dicebat de religione: diuideretur, inquã, in duo membra: quorum unum esset non oportere contra religionem cum exercitu reduci: alterum, ut per tres legatos sine exercitu duceretur. Cui rei. s. quatenus dicebat de religione: quia nõ poterat obsisti. i. contrastari: (est autem impersonaliter dictum) hoc est, quia nemo audebat contradicere, assensum est Bibulo, qa omnes approbauerunt non esse deducendum cum exercitu. De tribus legatis, id est, quantum erat, q̃ per tres legatos deducendum censebat: frequentes. i. plurimi iudicum, ierunt. i. eundo sententiam, & uoluntatem suam declarauerunt, in alia omnia. i. in alias sententias potius, quàm in Bibuli. Proxima. i. secunda sententia erat Hortensij. s. ut tu sine exercitu reduceres. Cui. s. sententiæ Lupus Trib. pl. cœpit intendere. s. impedimentum, ne approbaretur, eo q̃ ipse retulisset. i. in consultatione adduxisset de Pompeio. i. an ne potius per Pompeium reduci deberet. Intendit autem. i. obstitit, & impedimentũ iniecit: eo quòd diceret, se oportere facere discessionem. i. adeundo ad cuiusque sententię auctoritatem uellet eius sententiam approbare: propositis enim sententiis, ne lõgum esset percunctari, iudices de singulis quid sentirent, iubebantur auctores sententiarum ab aliis discedere: & iudices ad eum, cuius sententiã approbarent, accedere, & ita eundo ferebant sententiam, antequam Cõsules. Reclamatum est uehementer ab oibus: orationi. i. assumptio eius. Enim pro quia, oratio eius erat iniqua, & noua. i. inaudita. In ferendis sententiis prior locus erat consulibus q̃ trib. pl. Consules neque concedebant. s. assertionem Lupi, neq; repugnabãt ualde. i. uehementer, quia ipsi uolebant diem consumi. i. sine approbatione sententiæ transigi, id quod factum est, uolebãt autem diem consumi. Enim p̃ qa, ipsi p̃spiciebant. i. p̃spicaciter uidebãt, aut prospiciebant. i. præuidebant: plures ituros in sententiã Hortensij, sup. à multis patribus plures inq̃, quã in aliorũ sententiam, q̃q̃ ipsi, qui irent in sniam Hortensij, assentirentur aperte Volcatio, q Põp. honorem addixerat. Multi. s. iudicum rogabantur. s. sniam atque idipsum. s. fiebat consulibus inuitis. Nam ij consules uolebant sententiam Bibuli ualere. i. approbari. Hac controuersia. s. de tribus sententiis ducta. s. agitata, & de industria prolongata usque ad noctem. i. postq̃ sic ducta est, senatus est dimissus. s. domum: & ego cœnaui ea die, aut eo die. i. in eius diei uespere, apud Pomp. casu. i. euentu, fortuito, aut quia illi obuiam factus ad cœnam inuitatus est: aut ab amico illuc adductus, & nactus. i. assecutus hoc tempus magis idoneum. s. ad agenda cum Pompeio, quę uellem, q̃ unquã antea, q̃. i. eo q̃ is dies fuerat nobis in senatu, honestissimus. i. honorificentissimus, post tuũ discessum. i. omnium dierum, quos habueram post tuum discessum, aut quia primus sententiam rogatus, aut potius qa senatum maxime p̃mouere uisus, & bñuole auditus fuerat. Sum locutus cum illo. s. Pompeio. ita ut uiderer mihi traducere animum hois .s. Põpeij, ab omni alia cogitatione ad tuendam dignitatem tuã, quæ uideretur lędi, si à petitione excideris. Quem ipsum. i. ut dicunt, in propria persona, cum ego audio. s. de te loquentem: & libero eum prorsus. i. omnino, omni suspicione cupiditatis. s. reducendi

ducendi regis, cum autem uideo familiares eius oium ordinum .i. in quocunque statu, & gradu dignitatis sint, ego perspicio .i. animaduerto id, quod est iam apertum .i. manifestum oibus, uidelicet totam rem istam .s. de reductione regis per te, esse iam pridem corruptá à certis hominibus nõ inuito .i. annuente rege, & cõsiliariis eius, qui .s. malint eum Põp. reduci. Ego scripsi hæc ad xvj. sup. diẽ cal. .s. qui est ante cal. connumerato tñ die calendarum, qui primus cuiusq; mensis est Februarij, ante lucem, hoc est, summo mane. Senatus .i. congregatio, & cõcilium senatorum erat futurus .i. habẽdus eo die. Non igitur quotidie fiebat senatus. Nos, queadmodũ spero, retinebimus dignitatem nostram .i. honeste stabimus, & audiemur pro te loquentes in senatu, ut .i. quantum potest sup. fieri, aut retineri in tanta perfidia hominũ. Quod .i. quantum attinet ad rõnem popularem .i. uulgarem, hoc est quantũ pertinet ad iudicium populi, (nã dum lis à senatu discindi non poterat, facta cõcione referebatur ad populum) nos uidemur consecuti .i. obtinuisse hoc: ut nequid .i. ut nihil possit agi cum populo .i. referri ad populum, aut transigi à populo, aut saluis auspiciis, quia populus rogari nõ poterat auspiciis renuẽtibus: tunc autem Cic. ostenderat, aut ostendere paratus erat auspicia abnuere, aut saluis legibus, quia leges uetabat tunc populum rogari, aut denique sine ui .i. uiolentia, quæ quia non facile fit, censet iudicium populi, qui Pompeio fauerer, non magnopere timẽdum. Auctoritas senatus grauissima .i. maximi ponderis, & uigoris, quia sanctissima, intercessit .i. interposita est, & addita, iis rebus .s. nequid cũ populo agatur, pridie .i. die ante, quá scripsi hæc: cui .s. auctoritati, & approbationi senatus, cũ Cato, & Caniu. intercessissent .i. suam auctoritatem ad impediẽdum interposuissent, & ita obstitissent: tñ .i. nihilominus, ipsa est perscripta .i. in rem iudicatá, & (ut Galli dicunt) in arrestam transacta, hoc est, irrefragabiliter ratificata. Videri possit mirũ, quod Cic. uno uerbo in eadem ferè clausula tam diuerse utatur. nã senatus intercessit .i. approbauit, & Cato intercessit .i. impedire uoluit: uerum intercedere unum significat, id uidelicet, quod partes cõponentes, sed animus intercedentiũ diuersitatẽ facit, nam auctoritas senatus intercessit, promulgationi legis, ut ratificaret: Catonis, ut refelleret: non ergo dicá intercessit .i. approbauit, sed intercedendo approbanit &c. Ego arbitror eá .s. auctoritatem senatus, aut legem perscriptam esse missam ad te. Ego scribam ad te de ceteris rebus quidquid erit actum, & prouidebo .i. prospiciam omni cura mea, opera .i. labore, diligẽtia, & gratia: ut .s. ceteræ res agantur quàm rectissime .i. ualde decenter. Pulchra est anxesis in iis uocabulis cura, opa, diligentia, gratia, nã multi curant per alios, nec quisquã ferè operá sine cura adhibet, nec diligentiá sine opera, nec gratiam impartit sine diligentia. qui .n. gratia sua aliquid facit, quidquid per se, aut per alios potest, facit. Sanè licet inepte dixeris, puer erit perculsus, pro percutietur, non tñ inepte dixit, quidquid actum erit, non quidquid agetur: non enim dum agentur, sed dum acta erunt, scribenda censet.

PAVLVS MANVTIVS

LEntuli consulis) In libris quibusdam manuscriptis legitur, Lucij consulis, non omnino absurde: potest .n. intelligi de L. Philippo Lentuli Marcellini in consolatu collega. sed, Lentuli, si legas; de Lentulo Marcellino accipietur. [Quatenus de religione dicebat) cum Bibulus sententia sua duas res complexus esset, de religione, & de tribus legatis: postulatum est, ut eius snia diuideretur, id est ut singulis de rebus separatim referretur. ac de religione quatenus dixit, ut .s. contra Sibyllinos libros ne decerneretur, quod regem Ægyptium cũ exercitu reduci uetarent, assensum, inquit, est. caput illud, de tribus legatis, qui regem reducerent, improbatum. dixit aũt, frequentes ierunt in alia omnia, pro frequentes dissenserunt. neq; solum ire in alia oia, sed & discedere, & transire, eodem sensu ueteres dicebant. lib. x. ad Plancum. Eum, inquit, senatus reliquit, & in alia oia discessit. Hirtius autem prope finem libri viij. de bello Gallico, Discessionem, ait, facitnte Marcello, senatus frequens in alia omnia transiit. Festus. Qui hoc censetis, illuc transite: qui alia omnia, in hanc partem. his uerbis præit, omnis uidelicet cá; ne dicat, qui non censetis. inde factum, ut, ire in alia omnia, idem significet, quod non censere .i. contra id, de quo discessio fit, sentire. [Multis partibus plures) qui sic exponunt, uidisse consules, in Hortẽsij sniam plures ituros à multis partibus .i. hinc & illinc; parum omnino agnoscunt purissimá, & ornatissimam locutionem, qua eloquentissimi eius ætatis uiri suis in scriptis eleganter usi sunt. M. Cœl. lib. harum epist. 8. Turpe tibi erit, Patischum Curioni decem pantheras misisse, te non multis partibus plures. item Cæsar lib. 3. de bello. c. Numero multis partibus esset inferior. Multis partibus plures, & multis partibus inferior dixerunt, pro eo, quod est, multo plures, & multo inferior. Cic. item lib. 3. de finibus. Multis partibus malit, pro multo malit. Suetonius quoque, non omnino malus latinitatis auctor, in Iulij uita eodem loquendi modo usus est.

CO. AGR.

NIhil idibus Ian.) quo die senatus est habitus, actum esse, consulis Lentuli, & Caninij Trib. pl. contentionibus, tum quantum ipse senatum sibi in cá conciliasset, admonet. Postridie dictis omnium sententiis postulatum fuisse, uti de singulis referretur. In hac sniarum uarietate, uarie senatum agitatum, tanto utrinq; studio, ut nihil eo die agi potuerit. Pompeium quidem sibi ab hac restitutione regia alienũ uideri, familiares uero eius nihil magis contendere. Se tñ nulla in re defuturum pollicetur non in senatu modo, sed ad populum, quantum .s. saluis legibus consequi poterit. [Altercatione Lentuli consumptus) Hũc Lentulum Marcellinum puto, de quo supra. [Caninij) Is est, qui, auctore Plut. in Pompeij uita, rogationem tulit, ut Põpeius regẽ gemino lictore restitueret. Sed senatus rem eam cum iniq; ferret, causam prætexuit, ideo se id nolle, quod uiro timeret. [Sententia diuid.) Sic Cic. in oratione pro Mil. Decernebat .n. ut ueteribus legibus tantummodo extra ordinem quæreretur. diuisa sententia est. Hęc Cic. Sed Ascon. Diuidere, inquit, sentẽtiam est, cum aliquis in dicenda snia duas pluresue res complectitur. & si non omnes eæ probantur, postulat ut diuidantur .i. ut de singulis rebus referatur. Fieri aũt poterat huiusce diuisionis postulatio ab unoquoq; senatorum, qui uel sedẽdo hoc postulasset, ut tñ integrũ esset illi, qui orationem habebat, an diuidere uellet. Cũ igitur tres hæ simul sniæ quasi coaceruatim dictę essent, postulatum est, ut de singulis referretur. [Intendere) Trãslatio sumpta ab arcubus, qui proprie dñr intendi. [Erat .n. iniqua, & noua) Quid .n. iniquius, quàm tribunorum pl. priorem sententiam in senatu referri, cũ cõsularis suprema esset dignitas? [Traducere) Remouere, sed alibi infamare. quale illud in sacris literis, Cũ nollet eá traducere. Græci hoc παραδειγματίζειν. unde epigrãmatarius poeta, Rideris, multoq; magis traduceris Afer. Et Satyricus, Altera quos nudo traducit Gallia talo. [Totam hanc rem iam pridem esse corruptam) Videtur hoc in loco Theophanis actum, & literas, quæ diuulgabantur, innuere, queádmodum Plut. in Pomp. est auctor. [Senatus auctoritas grauissima) Ea erat, ut paulo post Cic. ostendit, ne rex omnino restitueretur. [Cato, & Caninius) Duo trib. pl. Pompeij studiosissimi. neque enim est ille Cat. Vti. secundus, sed ab hoc longe diuersus.

CICERO S. D. LENTVLO. 3

AVLO Trebonio, qui in tua prouincia magna negotia, & ampla, & expedita habet, multos annos utor ualde familiariter. is cũ antea semper & suo splẽdore, & nostra, ceterorũq; amicorum cõmendatione gratissimus in prouincia fuit: tum hoc tempore propter tuum in me amorẽ, nostramq; necessitudinem uehementer confidit, his meis literis se apud te gratiosum fore. quæ ne spes eum fallat, uehementer te rogo; cõmendoq; tibi eius omnia negotia, libertos, procuratores, familiam; in primisque, ut quæ T. Ampius de eius re decreuerit, ea comprobes; omnibusque rebus eum ita tractes, ut intelligat nostram commendationem non uulgarem fuisse. Vale.

HVA.

AVlo Trebonio) Trebonius cum sub Cæsare in Gallia militans multa incõmoda, & dispendia contraxisset reparandæ rei familiaris gratia in Cilicia ad negotiationẽ .i. mercaturá nauigauit, ubi cũ Titi Appij procons. benignitate multas immunitates suis negotiis impetrasset, ne à publicanis, aut aliis quibuslibet uexaretur, cum postea Lent. Appio successisset, Cic. ipsum ei cõmẽdat, ut quod T. Appius de eius rebus decreuit, ipse oino comprobet, & præstet. ostenditq; iustam esse sibi causam cõmendandi hunc hominem propter ueterem familiaritatem, quæ sibi cum eo fuit, denique quòd in prouincia Cilicia omnibus prouincialibus semper gratissimus fuit: & propter eius uirtutẽ claritudinem & propter commendationem ipsius Cic. & ceterorum amicorum: sed nunc maximè confidere, se fore Lent. gratissimum: à quo

à quo sciret Cic. maximè amari. Is autem Trebonius cum uideretur primo, & putaretur esse amicus Cæsari: postea coniurauit cum Bruto & Cassio in eius necem: ipse demum in Asia à Dolabella interemptus est. [In tua prouincia) Cui præs. [Magna & ampla) inculcatio dictionum: quamuis alij dicant magnum, quod in cumulũ sui, & magnitudinem crescit: amplum, quod late patet, & per multa diffunditur. alij dicunt amplitudinem, & dignitatem, & laudem rei referri. Expedita, non implicita litibus. [Is) Trebonius. [Antea) Superiori tempore. [In prouincia) Cilicia. [Suo).s.propria uirtute, aut etiam nobilitate. [Tum) Maximè, nam cum semper minus significat, quàtum. [Necessitudinem) Necessitudo interdum significat tum, cui nõ facile resistitur. interdum coniunctionem uel sanguinis, uel amoris. [Cõfidit) Certissime credit. [Fore gratiosum) Futurum ualde gratũ: nam gratiosus plenus gratia dicitur. [Liberos) Quos in prouincia habet. [Procuratores) Procuratores dicuntur proprie gestores negotiorum: nã actores causarũ, causidici dicuntur. [Comprobes) Confirmes. [Ita tractes) Ita adiuues. [Non uulg.) Non uilem, non tepide scriptam.

Magnus. Amplus. Gratiosus. Procurator. Causidicus.

ASCEN. A Treboniu &c.) Hæc epistola cõmendaritia in quibusdam * exemplaribus ad finem præcedentis adscripta est, in aliis seorsum posita: quæ sequi malui: eo ꝙ uerisimilis est eam Trebonio ad præferẽdã eã quando uelit, traditã. Miro studio, & aptissimis uerbis, licet paucis, hominẽ cõmendat, ita ut pueris sit penitus ediscenda hæc epistola, & pro exemplari habenda. In cuius principio animaduertant, non ridiculũ esse, quod Seruius dixit accusatiuum tẽporis continui præsertim honestiorem esse locutionem: nam Cic. ita ferè locutus est: ut multos annos, tot &c. quod nunc quasi necessarium erat: eo quod alter ablatiuus adest. Ordo est. Ego utor ualde familiariter multos annos, q. d. & sum usus iam multos annos A. Trebonio: qui habet in tua prouincia.s. Cilicia: quæ tibi proconsuli decreta est: negotia ut sunt mercaturæ, magna.i.magnæ impensæ: & ampla.i.honorifica: & expedita.i.non implicita litibus, aut obnoxia publicanis. Is.s. A. Trebonius: cum.s. ita sit, ꝙ fuit semper antea gratissimus in prouincia.s. ista: & .i. simul suo splendore.i.honestate summa uitæ: & cõmendatione nostra, & ceterorum amicorum. ubi notet puer coniunctionem posse diuersos casus copulare, dummodo dictio regens eos exigat, ut hoc loco: nam cõmendatione nostrũ non est in usu, quod etiã notet: & cõmendatione nostri non patitur significatio: tamen.i.multo euidentius confidit hoc tempore propter tuum amorẽ in me.i. quia scit, quòd abs te amor, & propter nostram necessitudinem.i.uinculum amicitię, se fore gratiosum.i. plenum gratiæ, & cõmendationis apud te, iis literis meis. quæ spes ne fallat.i. decipiat eum, rogo uehementer te, & cõmendo tibi omnia negotia eius, liberos.i. prolem legitimam, quia propter multa dispendia in Gallia sub Cæsare accepta in Ciliciam cum tota familia migrauerat, procuratores.s. negotiorum, & causarum eius, quos factores uocant: familiam.s. omnem, & in primis, ut comprobes ea, quæ T. Ampius, qui ante te prouinciam rexit, decreuit de eius re, ut.s. merx eius libera sit à uectigalibus & portoriis, & tractes eũ supple in omnibus rebus, ita, ut intelligat cõmendationẽ nostram fuisse non uulgarem, sed egregiam & ualentem.

PAVLVS MANVTIVS. T Ampius) Antea, T. Appius, corrupte legabatur: duo enim * prænomina simul esse non possunt, ut si dicas, M. Caius, aut Cn. Lucius. Ampiorũ autem familiã Romæ fuisse, uerissimũ est. & potuit hic esse T. Ampius ille, qui tribunatum pl. gessit M. Cicerone C. Antonio cos. legemq; tulit cum T. Labieno trib. pl. ut Cn. Pompeius, confecto Mithridarico bello, ludis circensibus corona aurea, & omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem prætexta, coronaq; aurea. Velleius lib. II.

IO. BADON. A Trebonio &c.) In epistolis cõmẽdatitiis hæc fermè sunt, * quæ obserues: ut prius cõmendationis alleges iustissimas causas. tum quid nam id sit, quod petas, breui & dilucide explices. postremo uel illum beneficij semper memorem, uel te perpetuo debiturum pollicearе. Sunt autẽ epistolæ in hoc genere uulgaris cuiusdã nomine. sunt aliæ rursus optimæ, prout uel beneuolentia maior, uel cõmendationis honestior causa uideatur. Ducuntur aũt illæ causæ uel à maiorum uetustissimo necessitudinis uinculo, uel ab ea, quã cum illo contraxeris pridem, beneuolentia, uel ab ipsius, quem cõmendes, personę dignitate, & probitate, uel ab alterius tibi amicissimi, qui rem abs te, pro amico, cui negare nequaquam potueris, exposcerit. Sed etiã ad rei ipsius explicationem ualet non parum honestas causæ, magnitudo, periculum in re magnum, summa utilitas, quam se consecuturum speret. Sed & si, qui ante in re illa idem senserint, quid petas, non parum proderit. neque non ualet, & id plurimũ, ad emerendũ causæ tuæ fauorem, ꝙ in calce addas, uirum optimum gratissimumq; esse, semper beneficij memorem, semper illum cũ tota familia debiturum: te uero nunquam beneficij obliuisci posse. [Trebonio) Is uero Trebonius est, qui in Galliis sub Cæsare militans, cum eo semper usque ad belli ciuilis exitũ fuit, quiq; inter huius belli à Cæs. ad oppugnationẽ Massilię pręfectus est. Tandem in Cæs. conspirans, inter Cæsaris cõspiratores unus, cum Asiæ præesset, post Cæsaris necem primus omniũ coniuratorum à Dolab. consule interficitur, capta insidiis Smyrna, ipsoq; adhuc dormiente capto. Sed & eius caput in modum pilę affiaum, à militibus Cæsarianis iactatum est, quoad contusum contritumq; fuit. [Titus A.) De hoc lib. 3. plenius.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quo minus ex uoluntate Lentuli & Ciceronis res confecta sit, conijcit culpam in senatus discessionem. Subiungitur commendatio officij sui, a cura & prouidentia, qua in confirmatione causæ usus est.

CICERO S. D. LENTVLO. 4

AD xvj. kal. Feb. cum in senatu pulcherrime staremus, quòd iam illam sententiam Bibuli de tribus legatis pridie eius diei fregeramus, unumq; certamen esset relictũ, sententia Volcatij; res ab aduersariis nostris extracta est uariis calũniis. causam enim frequẽti senatu, *in magna uarietate, magnaq; inuidia eorum, qui à te causam regiam aliò trãsferebant, obtinebamus. eo die acerbum habuimus Curionem, Bibulũ multo iustiorem, pene etiam amicum. Caninius, & Cato negarunt se legem ullam ante comitia esse laturos. senatus haberi ante kal. Feb. per legem Pupiã, id quod scis, non potest, neq; mense Feb. toto, nisi perfectis, aut reiectis legationibus. hæc tamẽ opinio est pop. R. à tuis inuidis, atq; obtrectatoribus nomen inductũ fictæ religionis, nõ tã ut te impedirẽt, quàm ut ne quis propter exercitus cupiditatẽ Alexandriã uellet ire. dignitatis aũt tuæ, nemo est, quin existimet habitam esse rationẽ ab senatu: nemo est enim, qui nesciat, quo minus discessio fieret, per aduersarios tuos esse factum. q nunc pop. R. nomine, re aũt uera sceleratissimo latrocinio, si qua conabuntur agere: satis prouisum est, ut ne qd saluis auspiciis, aut legibus, aut iã sine ui agere possint. Ego neq; de meo studio, neq; de non nullorum iniuria scribendum mihi esse arbitror. quid enim aut me ostentem, qui si uitam pro tua dignitate profundam, nullam partem uidear tuorum meritorũ assecutus; aut de aliorũ iniuriis querar; quod sine summo dolore facere nõ possũ? ego tibi à ui, hac præsertim imbecillitate magistratuũ, p̃stare nihil possũ: ui excepta, possũ confirmare, te & senatus, & pop. R. summo studio amplitudinẽ tuã retenturũ. Vale.

*non

MYR. AD xvj. cal. Feb.) Edocet Cicero Lent. quòd cum esset in senatu pro causa Lent. magno honore, quia deiecerat sententiam Bibuli, uariis cauillationibus, & contentionibus res distracta est, ut non potuerit concludi: cum in tanta uarietate sententiarum uideretur esse obtenturus causam: & declarat, quos habuerit amicos, quos aduersarios: ostenditq; senatum haberi non posse per totum Feb. per legem Pupiam: & fictam esse quãdam interpretationem ab inimicis Lent. non tam, ut impediretur Lent. ab hac reductione, quàm ne quis uellet eum imperio proficisci in Ægyptum: postremo se prouidisse, ne quid posset fieri aduersus Lent. saluis aut legibus, aut auspiciis: neque

que tantum pro Lent. efficere posse, etiam si uitam pro eo funderet, ut posit minimæ parti beneficiorum Lent. erga se satisfacere: facturum tamen, nisi fiat sibi uiolentia, ut obtineat amplitudinem, & dignitatem ipsius Lent. [Ad xvj cal.) Sub auditur, ante cal. inclusiue tamen, ut dies cal. etiam intelligatur. [Cum staremus) Nam dicentes stabant. [Pulcherrime) Cum maximo honore. [Quòd)quia [F.)Deieceramus. [Vnum certamen).i. solum .s.sententia Volc. frangenda, quia uolebat, ut Pomp.reduceret.[Extracta)distracta: producta in aliud tempus dilata.[Variis calumniis)Variis cauillationibus,uel falsis criminibus. [Transferebant alio à te.i.tibi eripiebant,& aliū conferebant. [Causam regiam) Reductionem regis. [Acerbum) Aduersarium. [Bibulum) eius pridie sententiam fregerat Cic. [Ante cal.) quia post xij.cal. Feb.sequebantur comitia, quibus populus congregabatur, & multa per se agere poterat seorsum à senatu: qui propter dies comitiales haberi non poterat usque ad cal. Mar. comitiales autem dies uocabant, ut uoluit Festus, cum in comitio conueniebant: qui locus à coeundo dictus est, quasi coitium. Comitiis uero rogabatur populus de rebus decernendis: unde & rogatio dicta est secundum Festum, cum populus consulitur de uno pluribus'ue hominibus, & de una plu ribus'ue rebus, de quibus omnibus sentendiatur.& rogare est populū consulere, uel petere ab eo, ut id faciat, quod ferat, ut Atteio Capitoni placet.apud Aulum Gellium rogatio est, cū aliquid statuitur, siue plebs, siue populus agat:lex est generale iussum. rogante magistratu Cato igitur & Canin. trib.pleb.uolebant iis comitialibus diebus ut rogationes, & leges populi aut confirmarentur a senatu, aut reiicerentur, neque legem ullam promulgare uolebant ante comitia consularia: quæ erant futura cal.Mart. uolebant enim rogationes populi olim intermissas iis diebus aut perfici, aut reiici. quod Cic.alibi ad Q. Fr.scribens iis uerbis significat. Itaq; Cato concionatus est se comitia haberi non siturum, si sibi cum populo dies essent exempti: lege enim Pupia ita erat decretum, ut iis diebus fierent tantum comitia populi: neque senatus ullo pacto haberi posit. quam rem in calumniā legis Pupiæ scribens C. alibi iis uerbis notat, Appius interpretatur non impedire se lege Pupia, quo minus haberet senatum, & quod Sabina sancitum sit, cogi à cal.Feb.usque ad cal.Mart.senatū quotidie legatis dari.& idem Cic.ad Q. Fr scribens exponit hos dies appellatos comitiales iis uerbis. Reliqua cum esset in senatu contentio, Lent.ne an Pomp.reduceret, obtinere causam Lent. uidebatur, res calumnia extracta est per obtrectatores Lentuli, cū serui sunt dies comitiales, per quos senatus haberi non poterat.[Se esse laturos ullam legem)de causa regia.[Ante cōm.).s. consularia, quæ usque ad cal.Mart. differebantur per legem Pupiam, usque ad quod tempus eadem lege senatus haberi non poterat, ut dictum est. [Id quod scis).i. quod scis. [Nisi perfectis,)Expeditis, aut reiectis in aliud tempus reseruatis, quia toto eo mense dabatur senatus, quotidie solis legationibus non altis causis.[Ficte relig.).i.falsæ.s.posse, & debere regem reduci cum exercitu.[Non tam) Impedirent te, qui non haberes exercitum.[Alexandriam) Vrbē Ægypti: unde Ptolem.Auletes fuerat exactus, ut diximus in argumento. [Habitā esse rationem).i. respectum.[Quominus)ut non.[Fieret discessio)senatus.s.ut supradictū est.[Per aduersarios).i.ab aduersariis. [Qui nunc P.R. nomine, re autem uera sceleratissimo latrocinio) qui nunc sub specie tuendi P.R sed re uera, ut tibi noceat, si tentabunt aliqua facere, prouidi, ne posint facere, quin faciant contra leges, & auspicia, & quin faciant tibi uiolentiam.[Studio)Voluntate, uel officio erga te.[De iniuria enim)Quorundam tibi illata. [Quid enim)Ratio prioris propositionis. [Ostentem)Iactem, profundam, ponā, impendam.[Assecutus).i. adęquasse uel attigisse.[Aut de aliorum iniuriis querar) ratio secundæ propositionis.[Quod .s. queri de iniuriis in te illatis. [Imbecillitate) .i.inconstantia, uel timiditate.[Præstare)Efficere.[Excepta ui).i.uiolentia.i.nisi fiat nobis uiolentia. [Possum te aff.)Quod defendemus amplitudinem tuam.i.dignitatem. [Summo studio) Summo fauore. [Retenturum)Seruaturum.

Dies comitiales. Comitium rogatio. Lex.

ASCEN. AD xvj. kal. &c.) Protestatur se uiriliter pro Lent. dignitate certasse, parum tamen obtinuisse ob quorundam iniuriam. Stare dicitur orator, & actor, dum ea, quæ orat aut agit, placent. Comitia sunt dies, & loca, quibus, & ad quæ coit populus ad creandos nouos magistratus, aut ad res graues decernendas.

Ordo est. Cū nos staremus pulcherrime.i.cū actio nostra placeret, & prospera esset in senatu: ad.i.circiter xvj. kal.Feb.q.i.qa nos fregeramus .i. abrogaueramus pridie .s. eius diei .i. die eum diem p̄cedente.illam.s.notam, & sæpe dictam sententiam Bib. de tribus legatis.s.pro rege sine exercitu mittendis, & unum certamen esset relictum uidelicet sententia Volc. res est extracta.s.è manibus nostris ab aduersariis, uariis calumniis.i.iniquis cauillationibus.Enim.i.quia obtinebamus causam.s.tuā sup. in frequenti senatu, & magna uarietate.s. sententiarū à diuersis latarū: & magna inuidia.i.odio eorū. Qui transferebant causam regiam à te alio.i. ad alium, ut pote ad Pompeiū. Nos habuimus Curionē .s.causidicum, qui postea Cæsari adhæsit: acerbum.i. acrem aduersarium: & habuimus Bib.iustiorem.i.æquiorem multo, & penè etiam amicum. Canin. & Cato, q intercesserant, ne lex ferretur: ne ad populū res referretur: negarunt se esse laturos ullā legē ante comitia.i.priusq̄ populus cōueniret ad magistratus eligendos. Senatus.i. ut dicunt consistoriū, & curia senatorū, non potest haberi ante kal. Feb. per legē Pupiam, quæ cauet, ut tantisper, dum Comitia fierent, senatus non haberetur: id quod.i. quam rem tu scis. non enim recens erat ea lex. Neq; senatus potest haberi toto mense Feb.nisi legationibus perfectis.i. determinatis, aut reiectis.i.posthabitis:ita ut nō placeret de eis q̄dq̄ agi tamen.i.nihilominus hæc est opinio P. R. nomen.i. mentionem religionis fictæ.i.simulatæ, cū tamen uerum esset ita carmine Sibyllino cauere, sed potuit populus falso opinari id ab æmulis fictū: inductū sup. esse ab inuidis, & obtrectatoribus tuis, hoc est quos tu inuidos, & detractores habes, ac pateris.sed sic Valla tuā dicendū perciperet.non tā.i.non tantopere ea causa, ut impedirent te, q̄.i.quantopere, ut nequis uellet ire Alexandriam. i. regiam urbem Ægypti: propter cupiditatem exercitus.i. quia uidebant exercitum tā cupidū eius profectionis, aut quia cupiebant exercitum. Autem.i.sed nemo est, qui non existimet rationē.i. respectū honorificū tuæ dignitatis, esse habitam ab senatu.n. qa nemo est, qui nesciat factū esse per aduersarios tuos, quo minus .i.ut non fieret discessio.i.latio sententiæ cognitis iudiciis senatus per discessionem ad suæ cuiusque opinionis auctorem factā. Nunc.i.deinceps, si.s.æmuli tui conabuntur agere qua.i. aliqua nomine P.R.i.sub prætextu referendi ad populum, eo q senatū tibi fauentem uident.Aūt.i.sed: re uera.i.non simulata, latrocinio scelaratissimo, quia per largitionem corrupti fas, & nefas uenale hñt, satis est prouisum.s.p auctoritatem senatus, ut nequid posint agere. Vacat ut quid sæpe apud Cic. sic reperies.s.cū populo auspiciis saluis.i.auspicatu, aut legibus saluis, aut tam post quā auspicia, & leges refragantur: sine ui.i.uiolentia, quæ actio nulla foret. Ego neq; arbitror scribendum esse mihi, neque de studio meo.s.in te: neque de iniuria nonnullorum.i.quorundam. Enim.i.quia:quid.i.ad quid, aut ostentē me.i.iactem officiū meū in te? qui si profundam.i.abunde exponā: uitam.s.meam pro dignitate tua: nullam.i. non ullam: non uidear assecutus.i.æquiparasse ullam partem meritorū tuorum.s.in me. Aut quid querar.i. conquerar de iniuriis aliorum, quod.i.quam rem non possum facere sine summo dolore? q.d.frustra. Ego nihil possum præstare .i.exhibere, & efficere tibi in hac imbecillitate magistratuum, id est, in qua magistratus ferè corrupti sunt: at, id est, sed, ea .i.imbecillitate magistratuum, excepta · possum confirmare.i. certificare: te retenturum tuā dignitatem summo studio, & senatus, & P. R.i.tam sen. quàm P. R.

PAVLVS MANVTIVS. PRidie eius dici fregeramus;)Dicit quod supra in epistola II. in qua ita scripsit: De tribus legatis, frequentes ierunt in alia omnia. sed cum ibi factum id esse dicat die, q cōsecutus est idus Ian.hic aūt die, qui xvj.kal.Feb.antecessit, fuere, q, dū arbitrantur, Ianuario mensi, ut nunc, ita tum unum & xxx. fuisse dies, corruptum esse locum crederent, uidentes hanc diem, ut quidē ipsi numerabant, aliam esse ab ea, q̄ est in epist. 2.cū tamen eandem esse oporteret, q absq; dubio locus hic alter de tribus legatis repetitio prioris esset. q si ad rationē eius anni, quo scripta est epistola, supputassent: & locum carere mendo, & eandē, quā in II. epistola diem significari, cognouissent. fuit enim tunc Ianuarius mensis tantummodo xxix.dierū. postea Iulius Cæsar, annum corrigens, binos addidit, &, ut tricenos singulos haberet, qui antea tantummodo xxix. habuerat, effecit. Macrobius. [Ego tibi à ui,)Timebat, ne tribunus aliquis per uim legem ferret, qua Lentulo uel Ptolemęi regis restitutionem eriperet, uel imperium abrogaret:quod factum est. epistola II. libri II. ad Quintum fratrem eadem de re scribens, Quid futurum sit, inquit, latrocinio tribunorum, non diuino: sed tamen suspicor per uim rogationem Caninium perlaturum.

IO. BADON. AD xvj. kal.Feb.)Quę sextodecimo kal.Februarias in senatu sint acta, docet. nam post Bibuli sententiam pridie à se infractā, cum optime de re speraret, nihil per Volcatiū tandē potuisse confici. hic Curionis acerbitatem, Bibuli quandā penè æquitatem

ęquitatē Caninij, Catonisq; iniquitatē fuisse: comitiales postea dies secutos, qui lege Pupia definiti erant, ab inuidis mentionē religionis ea tamē de causa inductā, ne cui restitutionis regię pretextu exercitus decerneretur, ipsius dignitatem hactenus motten sam, φ si qui aduersarij fuerint, se enixissime curaturū, nequid sal uis legibus illi audeant: ut tn̄ interim nihil aut de summo suo studio, aut industria remittat. neq; enim se diffidere, dūmodo uis absit, facile sibi omnia ex animi sententia cessura. [Varietate) Hęc de coloribus proprie dicitur. [Acerbū Cur.) A pomis immaturis sumpta translatio, q̄ minime grati saporis sunt. Hunc ego filium puto, qui multū eloquentia per ea tempora ualuit. & cum in tribunatu primū Cæsari aduersaretur, mox auro Cæsaris, & Gallicis captus spoliis, in Cæsarianas partes transitiuit audax & acer, pcipuaq; ciuilis belli fax. quippe qui simulato metu cum Roma profugisset, ad Cęsarem sedentē tunc ad Rubiconem in castra uenerit, illumq; ad bellum quā primum patriæ inferendum adhortatus sit. missus postmodum a Cæsare in Africam, dum audacius quàm cautius bellum gerit, in insidias à Sabura præcipitatus cū toto penè exercitu internecione occiditur. Ad hunc sunt Cic. epist. lib. 2. De eo Luc. sic lib. 3. cecinit: Haud alium tanta ciuem tulit indole Roma, Aut cui plus leges deberent recta sequenti. Sed & Cic. in lib. de Cl. or. hæc de Curione: Curio si diutius uixisset, magnam esset eloquentiæ laudē consecutus: huius enim dictio in eo, quod uerisimile uisum esset, facilis, soluta, acutę & crebræ sententiæ, ut nihil ornatius, nihil expeditius esse posset. is si me audire uoluisset, honores quàm opes consequi maluisset. Et paulo post: Huic inerat sine arrogantia grauitas, sine segnitie uerecundia. sed illum æstus quidam insolitæ adolescentibus gloriæ absorbuit: qui quia miles imperatori nauarat operam, imperatorem se statim esse cupiebat. Hęc Cic. Hic ille est, qui duplicia illa theatra, quæ in amphitheatri formam duceret, portentuosum planè opus, lignea construxit, quibus Rom. populum ueluti auctoratum circūduceret, ut uideri possit uniuersum R. populū funebri patris munere ad eius tumulum depugnasse. Plin. septimo, tres perpetua serie Curiones oratores facit, auum. s. patrē, & filium. Sed pater nullis literis, nulla liberalium artium cognitione, domestico tn̄ quodam loquendi usu, tertius post Crassum & Antonium orator numerabatur. Sed & Curiones dicti ministri theatrales, quorum uoce aliquid populo uulgaretur. unde Rufinus in Eusebij interpretatione. Polycarpum per Curionem pronunciari placuit Christianum esse. Et Martial. Scripta nostra Curione non egent. Plaut. præterea in fabula Aulul. Curionem nunc pro curioso, nunc pro macro, quasi curis confecto accipit, auctor Nonius, & Festus. Varro quoque principes curiarum Curiones dictos scribit. [Neque mense Febr.) Erat enim hic mensis legationibus audiendis attributus. [Studio) Vehemens est animi applicatio ad aliquid peragendum. Fabius. [Præstare) Verbum iurisconsultorū. Hic autē epistolæ finis totus moratus est. hac enim in parte Cic. gratissimū suū erga Lentulum probat animum, qui si uitam ipsam profunderet, nullam meritorum Lentuli erga se partē sibi consecutus esse uideatur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quis fuerit affectus Ciceronis in amicis iuuandis, hac epistola exprimitur. Habentur & noua causæ, cur negotium minus confectum sit.

CICERO S. D. LENTVLO. 5

Exorditur a temporū iniquitate, & hominū perfidia.

TAMETSI nihil mihi fuit optatius, q̄ ut primum abs te ipso, deinde à ceteris omnibus quàm gratissimus erga te esse cognoscerer: tamen afficior summo dolore, eiusmodi tempora post tuam profectionem consecuta esse, ut & meam, & ceterorum erga te fidem, & beneuolentiā absens experirere. te aūt uidere, & sentire eandem fidem hominum in tua dignitate, quā ego in mea salute sum expertus, ex tuis literis intellexi. Nos cum maxime consilio, studio, labore, gratia de causa regia niteremur; subito exorta est nefaria Catonis promulgatio, quæ nostra studia impediret, & animos à minore cura ad summum timorē traduceret. sed tamen in eiusmodi rerum perturbatione q̄q̄ omnia sunt metuenda, nihil magis, quàm perfidiam, timemus, & Catoni quidē, quoquo modo se res habet, profecto resistimus. De Alexandrina re, causaq; regia tantum habeo polliceri, me tibi absenti, tuisq; præsentibus cumulate satisfacturū. sed uereor, ne aut eripiatur nobis, aut deseratur: quorū utrum minus uelim, nō facile possum existimare. sed, si res coget, est quiddā tertium, quod neq; Selicio, nec mihi displicebat: ut neq; iacere regē pateremur, nec, nobis repugnantibus, ad eum deferri, ad quē prope iā delatū esse existimatur. à nobis agentur oia diligenter: ut neq;, si quid obtineri poterit, nō contendamus; nec, si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. Tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi est, oēm amplitudinem, & dignitatem tuam in uirtute, atq; in rebus gestis tuis, atq; in tua grauitate positā existimare; si quid ex iis rebus, quas tibi fortuna elargita est, nō nullorum hoium perfidia detraxerit, id maiori illis fraudi, q̄ tibi, futurū. A me nullum tempus prætermittitur de tuis rebus & agēdi, & cogitandi: utorq; ad oia Q. Selicio: neq; .n. prudentiorē quenquam ex tuis, neque fide maiore esse iudico, neq; amantiorē tui. Hic quæ agantur, quæq; acta sint, ea te & literis multorum, & nuntiis cognoscere arbitror: quæ aūt posita sunt in coniectura, quæque mihi uiā fore, ea puto tibi à me scribi oportere. Posteaquam Pompeius apud populum ad viij. Id. Feb. cum pro Milone diceret, clamore, cōuicioq; iactatus est, in senatuq; à Catone aspere, & acerbe oīum magno silentio est accusatus; uisus est mihi uehementer esse perturbatus. itaque Alexandrina causa, quæ nobis adhuc integra est, (nihil. n. tibi detraxit senatus, nisi id, quod per eandem religionem dari alteri non potest) uidetur ab illo plane esse deposita nunc id speramus, idq; molimur, ut, cū rex intelligat sese, id quod cogitabat, ut à Pōpeio reducatur, assequi non posse, & nisi per te sit restitutus, desertum se, atq; abiectū fore, proficiscatur te. quod sine ulla dubitatione, si Pōpeius paulū modo ostenderit sibi placere, faciet. sed nostri hominis tarditatē, & taciturnitatem. nos tn̄ nihil, quod ad eā rem pertineat, prætermittimus. ceteris iniuriis, q̄ ppositæ sunt à Catone, facile, ut spero, resistemus. amicū ex consularibus neminē tibi esse uideo, præter Hortensiū, & Lucullū. ceteri sunt partim obscurius iniqui, partim non dissimulanter irati. Tu fac animo forti, magnoque sis; speresq; fore, ut, fracto impetu leuissimi hominis, tuam pristinam dignitatem, & gloriam consequare.

TAmetsi) Respōdēs Cic. Lent. qui ei gratias egerat, φ diligēter, & fideliter eius causam tueretur, dicit se dolore affici eiusmodi accidisse necessitatem temporū, ut Lent. cogat nunc fidem, & beneuolentia Cic. & ceterorū amicorū in dignitate sua experiri, licet semper optauerit se gratissimū cognosci posse erga ipsum Lent. & quod ipse Lent. in absentia experiatur eandem esse hominum fidē in dignitate sua, q̄ fuerat olim in salute ipsius Cic. deinde subdit fauores, quos hret pro Lent. impeditos esse subita, & nefaria promulgatione Catonis: qui legem ad populū tulerat, ut puincia abrogaret Lent. nam iis, qui dic̄t Catonem promulgasse legem de prorogãda prouincia Cæsari in alterū quinquennium, & ei dandū stipendiū, non facile assentior, cum Plut. in uita Cæs. & Catonis longe aliter dicat, neq; Catonem unq̄

HVB.

adduci potuisse,ut id sentiret postea ꝙ declarat Cic. qd speret posse fieri de causa Alexandrina,hortaturq; Lent.ut si hanc reductioné obtinere non possit,ꝓ sapientia,magnitudineq; animi sui:existimet dignitaté suã non in hac reductione,sed in uirtute, clarisq, rebus gestis esse positã,se aũt usurũ omni diligentia, adhibiturũq; socium consilioꝝ oium Q. Selicium hominé prudenté, & Lent.amicissimum: atq; de rebus iam ꝑteritis dicit se nihil scriptuꝝ: sed de iis, q̃ tantũ putant esse futuræ.itaq; significat Põp.grauiter accusatũ a Catone, uideri deposuisse omnino oém curã causæ Alexandrinæ. Dicitq; se quibusdã coniecturis ꝑspicere,ꝙ rea ipse a Lent.reduci optabit: quandoqdé uidet se non posse assequi,ut à Põp. reducatur: sicut ante cogitauerat.& breuiter de animo quorundã Lent. certiorem reddit, & hortat ipsum,ut forti sit animo.[Tametsi)Sensus est, etsi nihil unq̃ magis optaui,q̃ ut tu in primis,deinde ceteri oés,me gratissimũ cognoscerent:tñ doleo uenisse tpa post tuũ discessũ, quibus oporteat te absenté experiri fidem, & amoré erga te meũ,& ceteroꝝ amicorum. [Quàm gratiss.)Valde gratissimus: nã q̃ cum superlatiuo iungitur. semper auget, sicut per cum positiuo: dicimus tñ ꝑquam gratissimus, & q̃ mox: quod recte Festo significat, q̃ cito.[Afficior summo dol.)Summe doleo: afficior & ad aium,& ad corpus refertur: & quamuis affici malis tñ cõsuetudo ꝑsumpserit, ut dicit Nonius Mar.tñ & de bonis positũ est:ut M.T.of. lib. 1. aliquo honore, aut imperio affectos obseruare, & colere debemus:significat aũt ſm adiuncta: ut afficio locũ luce.i.do lucé loco,ut Varro,Coronã ex auro,&gemmis fulgenté gerit luce locum afficiens.& afficio lætitia.i.do letitiã. & sic in reliquis,ut letali uulnere affectus es.i.letaliter uulneratus. [Eiusmodi).i.talia.[Cõsecuta)Euenisse,successisse.[Post pr.) i.post tuũ discessum.s.ea urbe Roma. Nã proficisci, quamuis significet omnem motũ,tñ maximè de loco dr̃,ut Virg.in 1. Æn. Huc lætũ Tyriisq; diem, Troiaq; profectis,Esse uelis.[Te antè) Sensus & ordo est, intelleaı ex tuis literis te sentire, & cognoscere eandé esse fidé hominũ in tua dignitate, quam ego expertus sum in salute mea: quia multi, quos tibi fidos putabas, sic te nunc deseruerunt, sicut olim me, cũ in exiliũ missus sum. [Eandem) Talem. [Quã) .i.qualem: nam relatiua substantiæ sæpe ꝓ relatiuis accidentis ponuntur:non sum is,quem credis.i.talis,qualé credis.[Videre,) Cognoscere: sensus.n.corporis plerunque ad animum referuntur,ut non uides, quantum erres.i.non cognoscis.[Sentire) Iudicare: & plus est, q̃ uidere. [In tua dignitate) Quia oppugnabatur dignitas Lent.quam sibi constituerat in reductione regia. [In mea salute).i.uita: quia Cic.in exilium misso aqua, & igni interdictum est. [Niteremur) Magnis uiribus laboraremus, & agceremus: nã niti inter alia significat etiam suo honore conari: ut M.T.Tusc.lib.3 Tũ illud,quod Sisyphus uersat saxum sudans, nitendo nõ proficit hilum. [Consiliũ).i.cogitatis rationibus, & prudentia.[Studio)Vehementi uoluntate,& diligentia.[Labore) Ei ce,& opera.[Gratia)Fauore,& est articulus exornatio.[Exorta est) Translatiue.i. repente prolata, & edita est. [Promulgatio) Quia Cato promulgauit legé de imperio Lent. qui in Cilicia erat,abrogando: ut Cic.ad Q. F. scribens testatur his uerbis. Cato legé tulit de imperio Lent. abrogando: uestitũ filius mutauit.[Nostra studia) Nostros fauores.[A minore cura).s.defensionis Lent. i.a cura tuendi Lent. iam refrigerata. [Ad summũ timoré traduceret).s.faceret,ut oés summæ timerent fauoré Lent.[In eiusmodi perturbatione rerum).i.in tali rerum dissensione.[Quanquã omnia sunt metuenda) Quia in perturbatione rerũ nemo suas res habet tam certas, ut possit conficere.[Quã perfidiam).i.ne decipiamur ab iis, qui qdé ꝓmiserunt, & qui se nostros ostendunt, & profitentur.[Quoquo)Vtcunq;,qualitercunque.[Habeo poll.)Græcè dicit:ita.n.dr̃ ἔχω ποιεῖν.i.habeo facere: & sic de singulis.i.possum polliceri.[Tibi absenti, tuisq; ꝑsentibus fai) Ita facturũ,ut neq; tu absens à me plus possis exigere,q̃ facio, neque tui ꝑsentes.[Sed uereor,ne eripiatur causa regia à nobis,aut def.Ostendit,quod sentiat de hac causa,& Lent. latenter significat hanc causam non posse obtineri. [Ecipiatur à nobis)Vt alij detur.[Aut deferatur) Vt omnino per nullũ reducatur rex. [Quoꝝ utrum).i.quod hoꝝ duorũ. [Minus uelim) Minus desiderem.[Quiddã tertium).i.unum tertium. nã quiddã cum adiectiuis iungitur, quoddam cum substantiuis: ut quiddã pulchrum,quoddã animal.[Q. Selicio)Hic etsi non magni nominis uir,non tamen contemnendus,fuit boni consilij, & Lent. amicus.[Pateremur).i.sineremus, & permitteremus. [Neque iacere).i.neq; deferri, quo minus restituerentur.[Nec ad eũ def.) Significat Pomp.ad quem propè iam delatũ existimatur, ex studio amicorũ Pomp.multi iudicabant ferè rem inclinatam esse ad Pomp.ut in ꝑcedentibus epistolis apparuit.[Propè) Ferè, est.n. hoc in loco aduerbiũ. [A nobis agent oia dilig.).i.utar omni diligentia in causa tua: ita tñ ut nõ contendamus, si non poterit obtineri,& ne uideamur repulsi, si non obtinebimus. [Vt neq;,siqd obtineri poterit, nõ contend.) est.n. contẽdere de eo, quod obtineri nõ possit,& qui nimiũ cõtendit de aliqua re, si eã non obtinet,uidet repulsus: ideo dicit se usurũ ea diligentia, ut hoc sibi non accidat.s.ut aut cõtendat frustra, aut repulsus uideat.[Tuæ sapientiæ, magnitudinisq; animi) Quasi desperans negotium obtineri posse,consolatur Lent.& cũ hortatur,ut pro sapientia magnitudineq; animi sui existimet dignitatem suã non consistere in hac reductione regia, sed in bonis animi & ꝑclaris rebus gestis.[Ex iis rebus,quas fortuna elargita est)Honores .n.& dignitates, & magistratus, & similia fortunæ sunt munera. [Perfidia) Iniquitas, fallacia.[Fraudi)Pœnæ periculo. [Prætermittitur) Relinquitur. [Et agendi,& cogitandi) Aut histeron proteron est,q.a prius cogitamus,deinde agimus:aut dixit se nõ solum ꝑstare amico operã suam in agendo, sed curã & cogitationé in cõsulendo & excogitando,q̃ ei possunt ꝓdesse. Facilius .n.pro aliquo aliqd agimus,q̃ pro eo cogitandi curã suscipimus: quia etiam pro nobis ipsis nũ nisi de rebus magnis hoc facimus. [Neque prudentiorem,neque fide maioré, neq; amantioré tui) Tria tetigit,q̃ in omni consilio sunt expetenda, ut à sapiente sit, à fideli, ab amico.nã si unum horũ desit, nõ est satis tutũ.[Hic) Romæ. [Quæq;) Duæ partes sunt.i. & quę agunt nunc. quæq; acta sunt ante.[Literis,& nuntiis)His enim duabus rebus amici certiores fieri & possunt,& solent,siqd eos intelligere oporteat. [Quę aũt posita sunt in cõiectura).i. de qbus non potest afferri certa probatio, sed possunt aliqbus signis diiudicari. [Fore).i. futura. [Oportere)Decere,cõuenire. [Posteaq̃ Pompeius) Non est epistola separata a superiori textu. scribit.n. quæ sunt in cõiectura.s.Pompeiũ uideri ualde perturbatum, postq̃ in senatu est ualde exagitatus, & à Catone grauissime obiurgatus: cum ipse Pomp.defenderet Miloné,aduersareturq; Catoni. [Conuicioq;) Cõuicium quasi conuocium dicitur: & est cauillatio, & contumelia. [Iactatus)Et quasi agitatus. translatio a procellis. [Magno sil.) Vel ipsius Pomp.qui non ausus est respondere:uel melius, Magno silentio.s.audientiũ: & cõsequenter magna attentione,ut Cic.lib 4.Rh.ad Her.q̃ dicitur similitudo, qñ magnam populi cõmouerit iis rebus expectationé repente silentio facto uocé emittat acerbissimã &c.[Alexãdrina causa).i.causa Ptolemęi Alexandrini.[Quæ adhuc est nobis integra).i.de qua nihil aliud adhuc est cõstitutũ: uel q̃ est in priore, & solito statu. Nam integra res dicitur, de qua nihil est immutatum. [Detraxit) Diminuit,imminuit,abstulit. [Per religioné).i.per Sibyllina sententiam.[Nihil enim) Vsq; ad uidetur, parẽthesis est.i. interpositio sententiæ,q̃ tñ saluo sensu posset omitti. [Deposita) Relicta, omissa. [Ab illo).s. Pomp.[Nunc).s. deposita hac causa Pomp. [Molimur)Enitimur, & magno conatu facimus,uel meditamur. [Vt cũ rex)Ptolemæus. [Intelligat se nõ posse assequi) Se non posse obtinere.[Quod cogitabat).s.ut à Põp.reduceret.[Proficiscatur)Veniat.[Ad te)Vt eum ducas.[Desertum)Derelictum. [Atq; abiectum) Contemptũ. [Fore)Futurum. [Quod) Quam rem.s.ut ad te proficiscatur.[Faciet).s.ipse rex. [Si modo) Tantummodo.[Placere sibi).i.se uelle,sibi gratũ esse. [Sed nostri hominis).s.Pomp. [Tarditatem) Quia non cito dicit sententiam suam. [Taciturnitatem)Maturum silentium,Silentium.n. potest esse sine rõne, taciturnitas est cũ ratione.[Ceteris iniuriis,)ꝑ promulgationé nefariam,de qua dictũ est superius.[Resistemus) Repugnabimus,uincemus.[Hortensiũ, & Luc.)Ambos præstantissimos uiros,Hortensij eloquentia, Lucul. liberalitate. [Ceteri).s.senatores.[Obscurius).i.obscure,clam.[Iniqui) Aduersarij, inimici. [Non dissimulanter).i. aperte, nam dissimulare est occultare,& nõ demonstrare, quod sit:simulare ostendere id,quod non sit.[Fore)Futurum.s.hoc. [Vt cons.).i. obtineas. [Tuam pristinam dignitatem)Imperium,quod geris in Cilicia:nam tulerat legem de abrogando imperio Lent.ideo dicit.[Fracto imp).i.uicta temeritate, & irrationabili sententia hominis. [Leuissimi) s. Cat.Neq; mirandum,si leuissimũ dixerit Catonem, quem alibi grauissimum uirum appellat:nam pro locis, & pro personis, ad quas scribimus, solemus uariare sententias. hic ergo oppugnabat Lent.amicum suum,ut ipsi Lent. placeat,appellat leuissimũ.

Propè. *Cõtendere.* *Conuiciũ.* *Integra res.* *Silentium. Taciturnitas.* *Dissimulo. Simulo.*

Quàm mox. *Afficior.* *Proficiscor.* *Video.* *Sentire.* *Nitor.*

ASCAN.

TAmetsi &c.) Lent. egerat Ciceroni gratias ob gratum officium, in tuẽda causa sua. Cui Cic.nunc rescribens dicit sibi dolere ea tẽpora incidisse, ut Lentulus cogatur experiri fidem & beneuolentiam suorũ, & præsertim ipsius Ciceronis erga se. docet etiam,ꝙ Cato legem tulerit de prouincia abroganda Lentulo:

tulo: quam rem Lent. uerebatur euenturam. De rege aũt reducendo per Lentulum dicit se bene sperare, cui uideat rex ipse id uelle. Ordo est. Tametsi.i. q̃q̃ nihil fuit mihi optatius, q̃ ut cognoscerer esse quã gratissimus.i. ualde gratus, erga te: primũ aba te ipso, deinde à ceteris oĩbus. Tamen ego afficior summo dolore.i. summe doleo: ea tpa cõsecuta esse post tuam profectionem .i. abitũ ab urbe, ut tu abseos experirere.i. cogereris experiri, & .i. simul meã, &.i. simul ceterorũ fidẽ.i. fidelitatem, & beneuolentiã erga te. Aũt.i. sed ego intellexi ex tuis literis te uidere, & sentire eandẽ fidem.i. fidelitatem hoĩum in tua dignitate .s. seruanda, hoc est fictam, & simulatam, quam ego sum expertus in mea salute: cum .s. in exilio essem. Nos cum niteremur maximè de causa regia.i. reductione regis, consilio, studio, labore, gratia.i. oĩbus uirib⁹: nefaria ꝓmolgatio Catonis.s. ut tibi prouincia abrogaretur: est exorta subito: quæ.s. promulgatio impediret studia nostra.s. quibus nitebamur tibi reductionem decerni: & traduceret aĩos nostros, à minore cura.s. reductionis obtinendæ. Ad summum timorẽ .s. prouinciæ tibi amittendæ. Sed q̃q̃ oĩa sunt metuenda in eiusmodi perturbatione rerum: tñ nihil timemus magis, q̃ perfidiam.s. eorum, qui se amicos simulãt: & resistemus Catoni quoquo modo.i. q̃ocunque res habeat sese. Ego habeo .i. possum tñ polliceri de re Alexandrina: & pro.i. causa regia.i. de reductione regis Alexandrini, me satisfacturum cumulate.i. abunde: tibi absenti, & tui præsentibus.s. quantũ tu audies, & illi uidebunt. Sed uereor ne aut causa regia eripiat à nobis, aut deserat.s. ab senatu & P.R. hoc est ne rex aut per alium, aut ꝑ nullum reducatur: quorum.s. duorum: utrum ego uelim minus, non possũ existimare.i. iudicare facile. Sed si res coget.s. adhoc deuenire, est quiddam perfugium tertium: quod neq; displicebat Selicio.s. amico tuo, neque mihi: ut neque pateremur regem iacere.i. neglectũ esse: nec nobis repugnantibus.i. quia nos repugnaremus: pateremur supple negotium deferri ad eum.s. Pompeium ad quem existimatur iam esse propè.i. quasi delatum. Oĩa agentur diligenter à nobis: ut neque non contendamus, siquid poterit obtineri: nec siqd nõ obtinuerimus, uideamur esse repulsi. Est.s. officium: tuæ sapiẽtiæ, & magnitudinis animi.s. tui existimare.i. iudicare oẽm amplitudinem, & dignitatem tuam esse positam.i. contineri: in uirtute.s. tua atque in rebus tuis gestis atque in grauitate tua. Si nonnullorum.s. quorundam hoĩum, ut Catonis, & Pompeij perfidia detraxit tibi quid.i. aliquid ex iis reb⁹ quas fortuna est largita tibi.i. ea honorib⁹ & dignitatibus externis: aut prudẽtiæ tuæ est existimare: id futurũ sup. esse maiori fraudi.i. detrimento illis.s. perfidis, q̃ tibi. Nullum tempus & agendi, & cogitandi de tuis rebus, ꝑtermittitur à me, & utor ad oĩa Q. Selicio. Neque.n. iudico quenq̃ ex tuis prudentiorem supple eo, nec maiorem.i. præstantiorem fide.i. fidelitate, neque amantiorem tui.i. qui te magis amet. Hic &c. In multis exemplaribus principium est alterius epistolæ, & ita potius, q̃ cum superiore legatur. Ego arbitror te cognoscere literis multorum, & nuntiis quæ agantur quæq;.i. quæ & acta sint, hic.i. Romæ: autẽ.i. sed, ego puto oportere ea scribi a me tibi, quæ posita sunt in coniectura: quæq; .i. & quæ uidẽr mihi fore.i. futura esse. posteaq̃ Pomp. cũ diceret.s. causam: pro Milone .s. homicida: apud populum ad octauum Idus Februarias, iactatus est.i. ferè exagitatus est clamore & conuicio .s. populi.s. non admittentis eius orationem: accusatus est quoq; .i. etiam in senatu, à Catone acerbe, & silentio omnium magno, quod signum erat Catonem accusando Pompeium senatui placere. Põpeius supple uisus est mihi esse perturbatus uehementer. Itaque causa Alexandrina, quæ est nobis adhuc integra. Enim.i. quia senatus nihil detraxit tibi, nisi id, quod nõ potest dari.i. cõcedi alteri. Per eandẽ religionẽ.s. librorum Sibyllinorum, hoc est ne cum exercitu reducas: uidetur esse deposita planè.i. oĩno aut manifeste: ut res tota uĩ in plano sita, nos spamus nunc id, & molimur id, ut cum rex .s. Ptolemæus intelligat se se non posse assequi id, quod cogitabat.s. ut a Põp. reducatur, & se fore desertũ, atque abiectum, nisi sit restitutus per te, ipse supple proficiscatur.i. ueniat ad te: quod supple rex faciet sine ulla dubitatione, si Põp. ostenderit modo.i. solummodo, paulum.i. modico indicio, aut signo placere tibi.s. ut ad te proficiscaẽ. Sed tu nosti tarditatẽ hominis.s. Pompeij, & taciturnitatẽ, quia nec dicto, nec facto uoluntatem suam indicare solebat, tñ nos nihil prætermittimus, quod pertinet ad eam rem.s. ut inducam Põp. ad significandum se uelle regem per te reduci. Nos resistemus facile, ut spero, ceteris iniuriis, q̃ propositæ sunt a Catone, qui.s. uolebat legem de abroganda Lent. prouincia promulgare. Ego neminẽ ex cõsularibus.i. ex iis, qui cõsules fuerunt, aut cõsulatum gesserunt. Alibi etiam ij consulares dñr, qui consulatu digni cẽsent,

uideo.i. cõsidero (refertur.n. ad iudicium animi) amicum tibi ꝑter Hortensium & Luc. Ceteri sunt iniqui.i. infensi in te: partim obscurius.i. occultius, partim sunt irati tibi nõ dissimulanter .i. aperte. Tu fac sup. ut, sed uenuste subauditur particula ut: sis animo forti, & magno, & speres fore.i. futurum esse & euentuꝶ, ut cõsequare.i. nãciscare, & obtineas, tuam dignitatem, & gloriã pristinã.i. prioris status tui, hoc est quam prius habuisti. Est .n. pristinum, quod ab aliquo prius est habitum. Priscum quod in priori bus fuit sæculis in aliis nimirum hominibus, ut prisca frugalitas Romanorum, & hoc imperu hominis leuissimi.s. Catonis, qui sine legitima causa te oppugnat, fracto.i. repercusso. Mirum autẽ est ꝙ Catonem, cui grauitas propria erat, leuissimum dicat.

PAVLVS MANVTIVS.

HIc quæ agantur) aut hoc est alterius epistolæ initium: aut, quæ sequuntur, nõ eodem die scripta sunt, quo superior epistolæ pars. sæpe autem accidit, ut litteras non continuata, sed crebro repetita scriptione conficiamus, singulis diebus noui aliquid appingentes, id quod in epistolis ad Atticum, & ad Q. F. scriptis sæpissime factum uidemus.

IO. SAP. SGN.

TAmetsi nihil mihi &c.) Quanto ipse afficiatur dolore, quantaque molestia, ꝙ absens ille suam ceterorumq; amicorꝶ experiri cogatur fidem, qđ & in restitutione sua euenisse sibi illi uiderit, scribit. tum C. Catonis audaciam, nefariamq; promulgationem exortam admonet, quidq; aut ab eo timendum, aut de regis restitutione sperandum sit, certiorẽ facit, adhortaturq;, ut quãcunque sortẽ fortuna dederit, magno eam aĩo erectoq; ferat, atque à uirtutibus suis præsidium petat, cum interim & ipse, & Q. Selicius, nihil non tentaturi pro rei confectione sint. Nunc id superesse spei, ut qñ Pompeius populo senatuiq; libentibus iactatus sit, & perpetua penè Catonis oratione laceratus, deposita planè ab illo causa, ad ipsum integre deferatur. quod facile consecuturum se speret, dummodu Põp. cuius tarditatem timeat, placere id sibi annuerit. Nec uero à Catone interim planè timendũ quidq̃, aut a consularibus boni sperandũ, Hortensio Luculloq; exceptis, cũ alij aut occulte oderint, aut aperte irati sint. Sed tñ facile, fracta Catonis leuitate, pristinum honorem dignitatemq; consecuturum non diffidit. [Tametsi) epistolæ principium moratum. [Nefaria Catonis promolgatio) quam de abrogando Lentuli imperio trib pl. tulerat. Cicero ad Q. F. C. Cato legem promulgauit de imperio Lentuli abrogando, uestitum filius mutauit. Illud lectorẽ admonitum uelim, hunc esse Catonem alium ab Vticensi: siquidem hic C. prænomine, ille Marci, quod Cic. in epist. ad Q. F. ostendit. Nec ꝟo Vticensis tribunus hoc esse potuit tpe, cũ aliquot ante annis cum Metello trib. pl. fuisset, & in eo magistratu constantissimum uirum egisset, Ciceronis & C. Antonij consulatu. [Neque.n. prudentiorem) tria tangit, q̃ amico consilium danti necessaria sint, ut uidelicet prudenter res expendat, summa fide cõmissam sibi rẽ exequatur, sed & beneuolentiam non exiguam præseferat. Quid.n. uel illius prudentiæ, uel fidei credas, cuius beneuolentiæ diffidas? [Elargita) mire admodũ hoc uerbo rem expressit. [Cõiectura) στοχασμὸν Græci appellant. [Postquam Pompeius) Locus totus hic ex actis eorum temporum ab historia petendus. Plutarchus igitur in Pomp. est auctor, ꝙ cũ Pomp. causam pro quodam diceret, Milonem (ut arbitror) intelligens, Clodius sui similibus stipatus, in altiorem se locum receperit, ibiq; aduocata populi concione, sic rogasse ait: Quis imperator impudicitia laborat? qs uir uirũ q̃rit? quis uno digito scalpit caput? Succlamarum uero ad singula, Pompeiũ illum esse. Et paulo post, Tristabatur uero magis ille, ꝙ senatus Clodij facto mirifice delectari uisus est, dum desertũ Cic. illi exꝓbare studet. Cic. quoque ad Q. F. lib. 3. scribens, hunc epistolæ locum subobscurum alioqui, iis uerbis apertiorem facit, Põpeiũ à Clodianis in concione conuiciis & maledictis laceratum, Clodium à Pompeianis, quo illi parem referrẽt gratiam, magnis clamoribus exceptum, uersusq; obscenissimos in Clodiũ Clodiãq; dictos. Addit præterea, quod ex Plutarcho paulo ante recitauimus, ab operis Clodianis factum, sed paulo post habito senatu ab Apollinis decretum esse factum, ut quæ ad vj idus Februarias facta essent, contra remp. facta essent. Eo quoque C. Catonem uehementer in Pomp. inuectum, Pompeiumq; ab illo tanq̃ reum perpetua orone accusatum, ubi de Cic. laudibus disserit, cum ꝑfidiam Põp. exprobraret, magno audientium assensu & silentio. Quare aut hic quoque vj. idus, aut ibi ad viij. legendum puto. Asconius in Miloniana, in hæc uerba, Pompeius tñ cum defenderet Milonem apud populum, de ui accusante Clodio obstitit, & ut legimus apud Tyronem Ciceronis libertum quarto de uita eius oppressum à Clodio L. Cæcilium ꝑtorẽ constat. [Nisi id qđ per eandem religionem dari alteri non potest) hoc uidelicet est,

nequis cū multitudine aut exercitu regē reduceret. Cic. ad Q. F. Factū est sena: usconsultū, cū multitudine eum reduci periculosū reip. uideri. [Nostis hominis tarditatem, & taciturnitatem) uitia hæc duo a Pompeij obtrectatoribus sæpe illi obiecta, (qđ & in Tiberio imperatore, & in Publio quodā Vicinio, pbro datū est) qui. s. ut auctor est Gellius, tractim diceret, tanquam singula uerba uelleret, dictaretq;, nō scriberet. unde q̄dā nō infestiue, Ter dic aut ounq̄, ait Cic. ad Q. F. Messalā tui studiosum esse arbitror, Pōpeium etiā simulatorē puto. & ad Att. lib. 4. Pōpeius fremit: quæritur, Scauro studet. sed utrū fronte an mente, dubitaſ. [Leuissimi hominis) C. Catonem nō Vticensem, ut dixi, sed diuersum notat. Quid. o. aut ineptius dici, aut minus credibile scribi de Catone potuit, q̄ leuitatem uiro omnium constantissimo obiectare? Atq; hic mihi C. Cato uideſ, pro quo causam Scaurus, M. Scauri filius dixit, quem absolutum constat. Asconius.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusatio est per ἀπολογίαν, sine reiectionem: Breuius scribo, quia utriusq; nostrum amicus Pollio rem tibi omnem enarrabit, Recitat ipse causas consolationis doloris sui, ne omnino spem de causa deposuisse credatur.

CICERO S. D. LENTVLO. 6

QVAE gerantur, accipies ex Pollione, qui oībus negotiis nō interfuit solum, sed præfuit. Me in summo dolore, quem in tuis rebus capio, maxime. f. cōsolatur spes, quòd ualde suspicor fore, ut infringatur hominum improbitas & consiliis tuorū amicorū, & ipsa die, qua debilitātur cogitationes & inimicorū, & proditorū. Facile secundo loco me cōsolatur recordatio meorū temporū: quorū imaginē uideo in rebus tuis. nam etsi minore in re uiolatur tua dignitas, quàm mea salus afflicta sit: tamen est tanta similitudo, ut sperē te mihi ignoscere, si ea nō timuerim, q̄ ne tu quidem unquam timenda duxisti. sed præsta te eum, qui mihi à teneris, ut Graeci dicunt, unguiculis es cognitus. illustrabit, mihi crede, tuam amplitudinem hominum iniuria. à me omnia summa in te studia, officiaq; expecta. non fallam opinionem tuam. Vale.

NVB.

QVæ gerātur,) Pollio Lent. & Cic. amicus interfuerat oīb', q̄ Romæ agitata fuerāt in causa Lent. & de rege reducendo, & maxime de impio, qđ Cato uolebat ei abrogari. Itaque cū nunc Pollio ad Lent. in Ciliciam proficisceretſ, dicit Cic. se breuius scribere, quia oīa intelliget ab ipso Pollione corā. Scribit tñ in summo dolore, quē de rebus Lent. capit, se unā hr̄e cōsolationē, ꝙ sperat nefariā promulgationē Catonis, & cetera studia, & cogitationes inimicoꝝ, & aduersarioꝝ Lēt. posse ipso tpe debilitari, & frangi. Deinde Cic. dicit aliam se hr̄e cōsolationē, ꝙ cū uideat quandā similitudinē suæ olim causæ, cū missus est in exiliū, & nunc causæ Lent. cum oppugnatur in dignitate, sperat eundē fore exitū. s. ut quēadmodū bene successit Cic. ita bene succedat ipsi Lent. Postremo hortatur eum, ut se p̄stet uirꝫ magni aī, qualē p̄stitit à teneris annis. [Quę gerantur) quę fiant. [Accipies) intelliges, cognosces. Significat etiā audio, posco, tracto, gratum habeo, ut supra, quod dat, accipimus. [Ex). i. à. [Interfuit) p̄sens fuit quantum ad personā. [Sed p̄fuit). i. etiā operam præstitit, & multum gessit, & tutatus est. nam præesse est tutelæ esse: unde & præsides prouinciarum dicti sunt. [Me in summo dolore) eleganter incipit ōro ab opposito, sed tñ non decet ita superstitiosos, ut hoc semp obseruet. Nā plerunq;, ut noluit Quint. cōsulendæ sunt aures. [Scilicet) certe: nā nō ponit declaratiue: qđ raro apud idoneos reperiſ, sed aut affirmatiue, aut ironice. ut. s. in superis labor est, & Terent. Id populus curat. s. [Valde) multum, & est syncopatū à ualide: unde pducit e finale. Horat. posuit & ualdius p ualidius in epistolis, ut nouit me ualdius ipso, sicut & caldus p calidius, ut apud Marcellū: Iā defecisset portātes calda ministros. & alibi sępius: & calfacio & calfactus, ut Ouid. in Ibin. Nōdū calfacti uelitis basta solū. & 7. Metam. Cæde recalfecit. qb' dictionib' syncopatis tantū in cæ

Accipio. Præsum. Præses. Scilicet. Valde, Valdius. Caldus Calfacio Calfactus.

mine utimur, nisi ualde, qđ poetis, & oratoribus est cōe. qđ autē caldus non dicendū sit in psa, Q. lib. 1. inst. oratoriaꝝ ostendit auctoritate Cic. in Orat. & Aug. in epist. [Suspicor) opinor, arbitror: unde suspicio opinio tum in bonā, tum in malā partē, sed sæpius in malā. [Fore) futuꝝ esse. [Infringaſ) conteraſ, ad nihil reducaſ. [Hominū imp.) norat Catoē, qui promulgauerat legē, ut imperiū Cilicię abrogaretur Lentulo. [Improbitas) iniquitas, perfidia. [Consiliis) pp consilia. [Tuoꝝ amicoꝝ) quos multos, & & optimos habes, q te ab hoꝝ improbitate tuebuntſ. & hoc maxime pp se dicit. [Et ipsa die). i. ipso tpe, nam dies, etsi in fœminino gn̄e significat spatium xxiiij. horaꝝ: tñ pprie ponitſ p tpe: ut Tibullus, Longa dies hoī docuit parere leones, & Iuuen. Longa dies igiſ quid contulit. i. longum tps. [Proditoꝝ) deceptorū, nā prodere interdum est porro. i. longe dare, ut Virg. Prodimur, atque italis longe disiungimur oris. Et pdere est indicare, & decipere, ut unius ob irā prodimur, unde proditores, q indicant, q̄ dn̄t cælare, & decipiunt, ideo perfidi deceptores dn̄r. Alia significat pro loco, & s̄m diuersos grāmaticos. [Qua debilitanſ) imminuunſ. [Cogitationes) cōsilia, deliberationes, oīa. i. primo impetu animi maiora fiunt, debilitanſ autē successu tpis, q a aut sequitur diffidentia perficiendi, quod primo superaueras, aut aliquod impedimentum interuenit. unde bene monebat Cæsar apud Luc. Sit subitum, quodcunq; paras. [Secundo loco) apud Ciceronem ornate dī p secundo. [Recordatio) p memoria. [Meoꝝ tpūm). i. meoꝝ casuum. [Quoꝝ imaginē). i. similitudinē. [Video in rebus tuis) q a cū multi te deserant, sicut olim me deseruerunt: ut postea mutati sunt: ut mihi fauerent: ita spero facturos erga te. Norat aūt Pōp. de cuius fide Cic. non dubitabat, cum in exilium missus est, à quo tñ deceptus est, quāuis postea mutato consilio Pōpeius Cic. reuocandum curauerit, ppea dicit se sperare inde factuꝝ Pōpeium in causa Lēt. qđ olim fecit in causa Cic. ut quē oppugnauerit, eidē mutato consilio faueat, quēadmodum postea fauit Cic. quem ante contra promissā fidē deseruerat. [Minore in re) q a minor est dignitas, quā salus: tu. n. certas utrū reducas regē, sicut promissum est tibi. In mea autē causa agebatur utrum essem & uiuerē, cum fuerā è patria eiectus. [Afflicta sit) deiecta, prostrata. [Tñ tanta est similitudo) sensus. Etsi oino nō sit ęqualis similitudo rerū tuaꝝ & meaꝝ, q a minore in re uiolaris, q̄ ego afflictus sum, q a ego in salute, tu in dignitate es læsus: tñ tanta est similitudo, ꝙ spero te esse nō reprehensuꝝ, si ego nō diffisus fuero in causa tua, quēadmodum neq; tu tunc diffidebas in mea. & hoc est, qđ dicit. [Vt sperē te mihi ignoscere) dare ueniā, nō accusare. plerunq;. n. creditur esse parui amoris in causa amici nō timere, & hr̄e fiduciā. [Non timuerim ea) s. hos, q te impugnāt, nunq̄ mutatum iri ab improbitate sua. [Quæ ne tu quidē) pro ne quidē. sed inter ne, & q dē semper aliqd interponendum est, aliter nunq̄ iunguntur. [Vnq̄) quo tpe agebatur de salute mea. [Duxisti) existimasti. [Timenda) q a nec tu unquam de me timuisti, q a aliquādo fierent mihi mitiores, q me impugnabant: & fortuna mea meliorem exitum habitura esset. [Sed p̄sta). i. exhibe, ostende, redde. [Te eum). i. talem. [Qui) qualis. [Es cognitus à teneris ung.) a teneris annis. s̄m prouerbium Græcorum, q dn̄t ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων. Vnguicula autē uerum est diminutiuū s̄m formā, quamuis non seruet genus primitiuum. nam ungula denominatiuum est non diminutiuum. [Illustrabit) clariorem reddet, q a qn̄ quispiam oppugnatus uincit, aut iniuste oppugnatus intelligitur, fit clarior, & magis laudatur. [Amplitudinē) dignitatem. [Hominum) inimicoꝝ. [Iniuria) quæ in te infertur, ut abrogetur dignitas tua. [A me oīa &c.). i. spera me in te collaturū omnes. i. summos fauores, quos potero. [Non fallam opinionem tuam). i. quęcunq; à me expectaueris, ea oinn efficiam.

Suspicio. Dies. Prodo. Porro. Proditores. Vnguicula, Vngula.

ASCAN.

QVæ gerantur, &c.) Quia Pollio in Ciliciam ad Lentulum proficiscebatur, dicit eum oia ex eo cogniturū. quæ quia plausibilia, & grata non sunt, hortatur Lentulum ad fortitudinem & operam suam, cum aliud non possit, pollicetur illi strenuā. Ordo est. Tu accipies. i. intelliges ex Pollione sup. ea quæ geruntur sup. Romæ, qui. s. Pollio non solum interfuit. i. p̄ns fuit oībus negotiis, sed sup. etiam præfuit. s. tanq̄ præses. Spes cōsolatur maximè in summo dolore, quem capio in rebus tuis. s. tā aduersis, ꝙ. i. quia. s. suspicor ualde fore. i. futuꝝ esse, ut improbitas hoīum infringatur, &. i. simul, cōsiliis tuorū amicorum: & ipsa die. i. tpe longo, q̄. s. dies, aut mora, debilitat cogitationes & inimicoꝝ, & proditorū. Recordatio meoꝝ tpum. s. tam contrarioꝝ: ut in exiliū abeundū fuerit: consolaſ me facile secundo loco: quoꝝ. s. tpum meoꝝ: imaginē. i. imitationē & similitudinem ego uideo in reb' tuis. Nam etsi. i. q̄q̄ tua dignitas uiolaſ in minore re, q a repulsa modica, q̄ mea sit afflicta, q a ut dixi exilia: tā

ta

ta similitudo est, ut sperē te ignoscere mihi, si ego ea nō timuerim, q̃ ne tu quidē dixisti .i. existimasti unq̃ timēda sup. Sed p̄sta .i. exhibe te eū.s. forti aīo, hominē: q cognitus es mihi: ut Græci dicunt.i. ut in pūerbio Græcor̄ est: græcis tñ uerbis: a teneris unguiculis.i. ab ineūte ętate. apta tñ est translatio: nā ab uno ungue totius cognoscit leonis animus futurus. Crede mihi, iniuria hoīum illustrabit.s. clariorē faciet tuā dignitatē: sicut Iuno, & Eurystheus Herculis auxerunt famā, & tyranni martyrū Christi gloriā. Expecta à me .i. polliceor tibi oīa summa studia, & officia in te. Ego non fallā opinionem tuam .s. de me. Vale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Respondet uarijs Lentuli literis. Primum caussas dicit, cur non tam frequenter, quàm cupiat, scribat. Addit numerum eorū qui Lentulo aut male, aut bene cupiant. De Pompeio quoque conciliato gaudere se dicit. Postremò consiliū suū aperit, quo Lentulus ab aduersariorum iniuria tutus esse possit.

CICERO S. D. LENTVLO PROCOS. 7

LEGI tuas literas; quibus ad me scribis, gratū tibi esse, quòd crebro certior per me fias de oībus rebus, & meam erga te beneuolentiā facile perspicias. quorū alterū mihi, ut te plurimū diligā, facere necesse est; si uolo is esse, quē tu me esse uoluisti: alterū facio libēter, ut, quoniā interuallo locorū, & tēporum disiuncti sumus, per literas tecum quā sæpissime colloquar. quod si rarius fiet, quàm tu expectabis: id erit causæ, quòd non eius generis meæ literæ sunt, ut eas audeā temere cōmittere. quoties mihi certorum hominum potestas erit, quibus rectè dē: nō prætermittā. Quòd scire uis, qua quisq; in te fide sit, & uoluntate: difficile dictu est de singulis. unum illud audeo, quod antea tibi sæpe significaui, nunc quoq;, re perspecta & cognita, scribere: uehemēter quosdā hoīes, & eos maxime, qui te & maxime debuerunt, & plurimū iuuare potuerunt, inuidisse dignitati tuæ: simillimāq; in re dissimili, tui tēporis nunc, & nostri quondā fuisse rationē: ut, quos tu reip. causa læseras, palā te oppugnarēt: quorum auctoritatē, dignitatē, uoluntatēq; defenderas, nō tā memores essent uirtutis tuæ, quàm laudis inimici. Quo quidē tēpore, ut perscripsi ad te antea, cognoui Hortēsium percupidū tui, studiosum Lucullum, ex magistratibus aūt L. Raciliū & fide, & aīo in te singulari. nā nostra propugnatio, ac defensio dignitatis tuæ, propter magnitudinē beneficij tui fortasse plerisq; officij maiorē auctoritatē habere uideatur, quàm sñiæ. præterea quidē de cōsularibus nemini possum aut studij erga te, aut officij, aut amici animi esse testis. etenim Pōpeium, qui mecum sæpissime, nō solum à me prouocatus, sed etiā sua sponte, de te cōicare solet, scis tēporibus illis nō sæpe in senatu fuisse. cui quidē literæ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, periucundæ fuerunt. mihi quidē humanitas tua uel summa potius sapiētia, nō iucunda solū, sed etiā admirabilis uisa est: uirum n. excellentē, & tibi tua præstanti in eum liberalitate deuinctum, nō nihil suspicantē, propter aliquorum opinionē suæ cupiditatis te ab se abalienatum, illa epistola retinuisti. qui mihi cum semper tuæ laudi fauere uisus est, etiā ipso suspiciosissimo tēpore Caniniano: tū uero, lectis tuis literis, perspectus est à me, toto aīo de te, ac de tuis ornamētis, & cōmodis cogitare. Quare ea, quæ scribā, sic habeto, me, cū illo re sæpe cōicata, de illius ad te sñia, atq; auctoritate scribere: quoniā S. C. nullum extat, quo reductio regis Alexandrini tibi adēpta sit; eaq;, quæ de ea scripta est auctoritas, cui scis intercessū esse, ut ne quis oīno regē reduceret, tātā uim habet, ut magis iratorū hoīum studiū, quàm cōstantis senatus consiliū esse uideatur; te posse perspicere, qui Ciliciā, Cyprūq; teneas, quid efficere, & quid cōsequi possis: &, si res facultatē habitura uideatur, ut Alexandriā, atq; Aegyptū tenere possis; esse & tuæ, & nostri imperij dignitatis, Ptolemaide, aut aliquo propinquo loco rege collocato, te cū classe, atq; exercitu proficisci Alexādriā; ut, cū eā pace, præsidiisq; firmaris, Ptolemæus redeat in regnū: ita fore, ut per te restituatur, quēadmodū senatus initio cēsuit; & sine multitudine reducatur, quemadmodū hoīes religiosi Sibyllæ placere dixerunt. Sed hæc sñia sic & illi, & nobis probabatur, ut ex euentu hoīes de tuo cōsilio existimaturos uideremus: si cecidisset, ut uolumus, & optamus, oēs te & sapiēter, & fortiter; sin aliquid esset offensum, eosdē illos, & cupide, & temere fecisse, dicturos. quare, quid assequi possis, nō tā facile est nobis, quàm tibi, cui prope in conspectu Aegyptus est, id iudicare. nos quidē hoc sentimus: si exploratū tibi sit posse te illius regni potiri, nō esse cunctandū; sin dubiū, nō esse conandum. illud tibi affirmo, si tē istā ex sñia gesseris, fore, ut absens à multis, cum redieris, ab oībus collaudere. offensionem esse periculosā propter interpositā auctoritatem, religionēq; uideo. sed ego te ut ad certā laudem adhortor, sic à dimicatione deterreo: redeoq; ad illud, quod initio scripsi, totius facti tui iudicium nō tā ex cōsilio tuo, quàm ex euentu hoīes esse facturos. Quòd si hæc ratio rei gerendæ periculosa tibi uidebitur; placebat illud, ut si rex amicis tuis, qui per prouinciā imperij tui pecunias ei credidissent, fidē suā præstitisset; & auxiliis eum tuis & copiis adiuuares: eam esse naturā, & regionē prouinciæ tuæ, ut illius reditum uel adiuuando cōfirmares, uel negligendo impedires. In hac ratione qd res, quid cā, quid tēpus ferat, tu facillime, optimeq; perspicies: quid nobis placuisset, ex me potissimum putaui te scire oportere. Quòd mihi de nostro statu, de Milonis familiaritate, de leuitate, & imbecillitate Clodij gratularis: minime miramur te tuis, ut egregium artificem, præclaris operibus lætari. quanquam est incredibilis hominum peruersitas; (grauiori n. uerbo uti non libet) qui nos, quos fauendo in communi causa retinere potuerunt, inuidendo abalienauerunt: quorum maleuolentissimis obtrectationibus nos scito de uetere illa nostra, diuturnaq; sententia propè iā esse depulsos; nō nos quidē, ut nostræ dignitatis simus obliti, sed ut habeamus rationem aliquando etiam salutis poterat utrunque præclare, si esset fides, si grauitas in hoibus cōsularibus: sed tāta est in plerisq; leuitas, ut eos nō tā cōstantia in rep. nostra delectet, q̃ splēdor offendat. Quod eo liberius ad te

tuæ uirtutis. [Quàm essent inimici laudis).i. q dolerent laude tua. [Vt perscripsi antea).s.in fine epistolæ,q̃ incipit, Tametsi. [Percupidũ)amatorem, nam cupere pro amare ponitur, ut Terent.in Andr. Vel q ipsi bene cupio Glycerio. ponitur tamé cõ sequẽs p antecedẽti,quẽ enim amamus,ei bene cupimus.[Studio sum)fautoré: nã studere fauere significat,ut Nas. 12.Metam. Cui studeat Deus ois habet. [Et Magistratibus).i.q magistratũ.i. offi cium administrant.[Propognatio, ac defensio) declaratio unius per alterum: oñ propugnatio eadem,quę & defensio: nisi q defensio quo quomodosit, propugnatio per contentionem. [Offi cii tui)in me collati restitutione mea, & est sensus:quod pro te facio in defendẽda tua dignitate,uidetur fortasse quibusdam potius à me fieri ex officio,& ex debito accepti a te magni beneficii:q̃ q ita sentiam,& iudicem te mereri. [Sententię) cogitati,& pensati iudicij[Præterea)præter supradictos. Præterea interdum est simpliciter aduerbium ordinis: aut temporis,ut apud Horat.lib.1.sermonum.Præterea nec sic, ut qui iocularia ridens Præcurram. Interdum habet in se pronomen tam singularia,quá pluralis numeri inclusum singularis,ut Virg.Si duo præterea tales idæa tulisset Terra uiros.i. præter eum.i. Æneam pluralis: ut hic prẹterea.i.prẹter eos: & apud Cic.sæpius, & significat non solum præter eos,uel eum, sed etiam præter te: ut te doctũ existimo,præterea neminem.i.præter te. & significat præter me,ut mihi credis, prẹterea nemini.i.præter me.& eodem modo significat prẹter nos,præter uos,præter illos,& est aduertenda hæc significatio.[Possum esse testis nemini studii).i. neminem possem uere dicere tibi præstare officium,aut studium,aut animum amicum: nam testium est uera dicere. [Etenim Pompeium)Solum Pomp.excipit: dequo dicit se non posse iudicare: quia raro fuerit in senatu, cum agebatur de rebus Lentuli. [A me prouocatus)à me inuitatus, & ad loquendũ de te deductus. [Cõmunicare).i.me participem facere,mecum conferre. [Cui) Pomp.[Proxime)Nuperrime. [Quod).i. quam rem.s.fuisse pertucundam. Vel quod intellexerim.i.inquantum intellexerim. [Mihi quidẽ) laudat Cic. Lentulum, q Pomp.à se alienatum humanissimis literis sibi reconciliauerit,& retinuerit. [Humanitas).i.consuetudo,siue facultas,quæ maxime decet hominẽ: uel pro eruditione & doctrina ponitur. Dicit enim A.G. Humanitas proprie est eruditio,& institutio,quam in bonas artes dicimus: quas qui sinceriter cupiunt appetuntq;, hi sunt maxime humanissimi: huiusce enim scientię cura, & disciplina ex uniuersis animantibus uni homini data est: ideoq; humanitas appellata. [Vel summa potius sapientia) correctio est: nam plus est sapientia, q̃ humanitas: siquidem est sapientia humanarum diuinarumq; rerum cognitio, & moderatio. [Non iucunda solum). s.fuit. [Sed admirabilis).i.magna & laudabilis. [Visa est) & intelligitur admirabilis. [Virum) .s.Pomp. [Deuinctum) astrictum, coniunctum. [Nonnihil) aliquid. [Suspicantem) male opinantem. [Vel) .i. etiam,ut Virg. Vel Priamo miseranda manus. [Illa epistola) .s. quam nuperrime miseras.[Cum semper).i.& semper. [Suspiciosissimo tempore Caninij) .s. quo tempore omnes suspicabantur Caninium intercessisse senatusconsulto pro te facto: ut faueret Pomp. ut uisum est in 2. epist. [Perspectus) cognitus. [Lectis tuis literis.i.postquam legit tuas literas. [Ornamentis) laudibus,& honoribus. [Sic habeto)sic credito,sic existimato. [De sententia illius) i.ex illius iudicio. [Et auctoritate) suasione.i. crede me scribere ad te ea, quæ scribã ita iudicante & suadente Pomp. [Quoniam senatusc.) longum est hyperbaton, & obscurus aliquantulum, & difficilis ordo: ideoq; explanandus est sic ordo: quare habeto me scribere tibi,quæ scribam ex sententia Pomp.s.te,qui teneas Cyprum,& Ciliciam posse perspicere, quid possis efficere,& consequi. quoniam nullum senatusc. quo reductio tibi sit adempta: & qm ea auctoritas, cui sit intercessurum &c. [Extat)apparet, perscriptum est. [Quo)propter qđ. [Adempta) sublata: ut alij mandetur. [Eaq;) subauditur etiã: quoniam intercessum à Catone & à Caninio,ut supra uisum est. [Nequis omnino) nam erat perscripta auctoritas.i. suasio, & sententia quorundam senatorum,ut nequis regem omnino reduceret.i.nec Pomp. nec Lent. nec quispiam alius. quod magis ex iracũdia quadam horum senatorum,q̃ uero iudicio,& constãti consilio factum esse Cic.dicit,ideoq; non ualere. [Tantam uim habet).i.tantum ualet. [Studium) uoluntas. [Iratorum hominum) & ideo non possunt recte iudicare. [Quam constantia) prudens deliberatio. [Teneas) gubernes. [Cyprum, & Ciliciam)his enim duabus præerat Lent.quę sunt uicinę Ægypto. [Consequi)obtinere. [Facultatem) possibilitatem eius, quod sequitur.s.ut possis tenere Alexandriam. [Atque Ægyptum).s.

Studeo.

Propugnatio, Defensio.

Præterea

Humanitas.

Sapientia.

ut possis ire in Ægyptum. [Esse) interesse. [Tuę dignitatis).i. tui honoris. [Et nostri imperij)Romani. [Te proficisci).i. ire. [Cum classe, atque exercitu).i.cum omni apparatu militari. [Collocato rege).i. posito rege, interea dũ tu ibis in Ægyptum. [Ptolemaide)quæ urbs est Pentapoleos inter Ægyptum & Africam, olim teste Seruio,& Strabone, Barce appellata. [Aut propinquo).i.Ægypto. [Vt Ptolemæus redeat).s.in patriam. [Cũ) .i.postquam. [Eam).s.Alexandriam, quæ erat irata Ptolemæo, quem expulerat, ut diximus in primo argumento. [Pręsidiis).i. tuis militibus positis ad tutelam loci,antequam rex reducatur: nam præsidium dicitur,quod ponitur ad tutelã alicuius loci, uel personæ ante periculum: & dicitur à præ, & sedeo. est aũt quam dicimus mutationem loci uel personæ. subsidium uero,quod datur in periculis à subsidendo, & est quem dicimus uulgo succursum. [Ita fore).i.ita futurum: & subauditur, sic habeto ita fore. [Initio)ante discessum Lentuli ut est uisum superius. [Sine multitudine) sine exercitu magno. [Religiosi) obseruatores religionis. [Illi)Pompeio. [Probabatur)approbabatur,placebat. [Vt uideremus)cognosceremus. [Existimaturos) iudicium facturos. [Ex euentu)ex eo,quod uel bene, uel male tibi euenisset. [Cecidisset) simplex pro composito.i.si accidisset. [Te sapienter & fortiter).i.cum magno consilio, & animo,subauditur dicturos fecisse. [Offensum).i.læsum,erratum,cespitatum.[Eosdem illos) qui fuissent te laudaturi, si accidisset, ut uolumus. [Dicturos)subaudi habeto dicturos. [Cupide)ex appetitu. cõtra id,quod dixit sapienter. [Temere).i.inconsiderate,cõtra fortiter. Nam fortitudo est cõsiderata periculorum susceptio, & laborum perpessio cum ratione utilitatis: cui contraria temeritas. [Assequi) efficere de hac reductione. [Nobis) qui sumus remoti. [Propè)ferè. [In conspectu) ante oculos. [Nos quidem) quasi dicat,quidquid tibi uideatur,ego ita sentio. [Sentimus)iudicamus. [Exploratum) certum. [Potiri illius regni) .s.obtinere illud regnum.s.Ægypti. potiri autem est aliquid cũ difficultate,aut desiderio assequi:ut potior amica,& Cæsar tandẽ potitus est Gallia.construitur autem cum ablatiuo; ut apud Virgil.lib.1.Æneid.Egressi optata Troes potiuntur arena.& cũ genitiuo: ut apud Cic.in epistola sequenti. Otium exoptandũ est, quod ij pręstaturi uidentur, qui rerum potiuntur. Interdũ etiã iungitur cum accusatiuo, sed in raro usu: ut Terent. patria potitur commoda. & frequentius est tertiæ coniugationis in uerbo excepto infinitiuo: ubi sequitur quartam, sicut etiam in participio. [Cunctandum)notandum: & subauditur nos hoc sentimus. [Non esse conandum).i.tentandum: ut Virgil. Ter conatus ibi collo dare brachia circum. Est enim conari frustra aliquid tentare.i.experiri. ut Achelous uersus in taurum conatus est Herculem uincere. & Eunuchus conatus est mulierem comprimere. [Non esse conandum) quia turpius est repelli ab incepto negotio,q̃ nunquam esse aggressum. [Affirmo tibi) certissimum dico. [Rem istam).i.reductionem. [Ex sententia) ex proposito.s.tuo.i.ut tu cupis. [Fore) futurum. [Cum redieris, ab omnibus collaudere) quia præsentia tua faciet, ut aliqui te laudent: qui absentem non laudassent. [Offensionem).i. errorem.s.tuum in reducendo rege.i.si quid cespitaueris in reducendo rege, periculosum esse uideo, propterea q dicent te fecisse contra religionem,& auctoritatem eorum, qui interpretabantur Sibyllina carmina. [Auctoritatem) sententiam: uel potest esse endiadis: ut sit propter auctoritatem, & religionem.i. propter auctoritatem religionis: uel melius auctoritatem Catonis, & Caninij,& aliorum,quos superius religiosos appellauit, qui dicebant sine multitudine reducendum regem. [Sed ego te) oratio,in qua ego præponitur uerbo, semper grauitatem, & ueritatem præsefert: ut Virg. Æneid.lib.4.Ego te,quæ plurima fando Enumerare uales, nunquam regina negabo Promeritã. Sunt multa alia exempla tum apud Ciceronem, tum uero apud Terẽtium, & alios. [Ego te) dat consilium Lentulo: & sic adhortatur eum ad suscipiendam prouinciam reductionis regiæ,si res uidebitur habere facultatem,ut ex sententia confici possit. ita deterret,& dehortatur eum à dimicatione.i.ne suscipiat rem,si habuerit litem,& difficultatem: ita,ut necesse sit deuenire ad dimicationem. [Redeoque ad illud) commemoratio est exornatio rethorica: quoniam eandem sententiam sæpius repetit.[Ex consilio) ex sententia. [Quòd si hæc ratio) tertium consilium,quo possit reducere regem nõ offensa auctoritate senatus:ut ipse rex sese fide obliget prouincialibus Lent. qui ei pecuniam credant, qua possit aliquos milites conscribere, & cogere: ita tamen, ut Lentulus suis copiis eum adiuuet. Dicit enim eam esse naturam prouinciæ,quę sic uicina Ægypto, ut si Lentulus uelit ipsum adiuuare,

Ptolemais Barce.

Præsidiũ.

Subsidiũ.

Fortitudo.

Potior.

Conor.

Commemoratio.

iuuare, omnino redeat in regnum. Si uero negligat eum adiuuare, idē fit, quasi impediat ipsum: quia nisi Lentulus uisus sit ei fauere, neque Ægyptus eum recipiet, neque ipse rex solus quicquam efficere poterit. [Cōfirmares) Stabilires. [Vel neg.) .i. non curādo. s. reditum ipsius regis. [Quid nobis pl.) Dicit se scripsisse de hac restitutione ea, quę sibi uidebantur esse faciēda. [Quòd mihi de nostro statu) Alia pars epistolæ, in qua respondet Lentulo: qui ei gratulatus fuerat, quod haberet Milonem amicissimum, & oībus cōstaret Clodium imbecillem, & leuem hominem esse, qui nulla re offensus à Cicer. ab eo tū alienatus esset non culpa Cic. sed quod uideret Milonem inimicum suum familiarē Ciceroni. [De nostro statu) Qui etiam nunc aliquam auctoritatem, & dignitatem in rep. retinemus. [Leuitate) Vilitate. [Et imb.) Inconstantia, Hoc autem dicit: quia cum fauore Cæsaris, & Crassi factus fuisset Clodius trib. pl. ea mercede, ut Ciceronem ciuitate eiiceret: Pompeio nihil audente aduersari cum hoc fecisset, restitutus postea Cicero studuit Clodium, quem habuerat infestissimum: sibi reconciliare, ne amplius eius seditionibus uexaretur: sed ille non permansit in amicitia: quia uidebat Ciceronem familiariter uti Milone: quem ipse maxime sibi inimicum cognoscebat. ideo appellat eum leuem. i. contemptibilem, & nullo honore dignum: & imbecillem. i. inconstantem: quia aliena culpa eum deseruit: neque. n. apud uiros graues aliena culpa nobis obest. [Gratularis) Causa mea gaudes: gratulamur. n. nostri, & gratulamur aliis .i. aliorum causa: gaudemus nobis. i. causa nostra, ut idem Cic. lib. 6. Tibi gratulor, mihi gaudeo. Sed gratari est solum poetarum: gratulari uero & poetarum, & oratorum. [Non miramur) Vtitur quadam similitudine sumpta ab artifice, quæ talis est: sicut egregius artifex delectatur suis præclaris operibus, ita non miror te, qui quasi artifex me fabricasti, & fecisti, cū ab exilio reuocasti, delectari. [Tuis operibus) .i. me, qui sum opus tuum. [Quanquā est incredibilis hominum peruersitas) Ac si dicat non est tamen nobis tanta felicitas in nostro statu, ut omnino nobis gratulandum sit. [Peruersitas) Iniquitas, malignitas. nam peruersus dicitur, qui a bono in malum uersus est. [Incredibilis) maxima, quæ uix credi possit. [Grauiore) enim uerbo) .i. acerbiore: ut puta si dixisset proditio, uel perfidia, uel aliud tale. [Fauendo) Si fauissent. [In communi causa) .i. in causa, & utilitate reip. [Abalienarūt) Remouerunt. [Inuidendo) Dum inuiderent laudibus, & uirtutibus meis, effecerunt, ut à defensione reip. alienatus sim. [Obtrectationibus) Aduersationibus, & oppugnationibus: nam obtrectare est cōtra rectè tractātes facere, ut uoluit Festus. [Diuturna) Adiuturna plus est quàm ueteri. [Sententia) Deliberatione, & iudicio, semper defendendi remp. & pluris faciendi eam, quàm salutē propriam. [Depulsos) Contra uoluntatem amotos, nam depellimur à re grata, & iucunda, ut Virg.

Depulsos lacte, domiq́ue clauderet agnos.

[Propè) Ferè, ut ostendat se posse adhuc permanere in sententia, si illi desinant ei obtrectare, & in malū uertere, quæ pro repub. rectè, utiliter faciat. [Non nos quidem) Dicit Cicero se non destitisse a sententia iuuandæ reip. quod ignoret, & oblitus sit, quid dignitas sua postulet: sed ut etiam habeat respectum & curam uitæ suæ: quæ esset in periculo, si cōtra uoluntatem illorum maleuolorum & inuidorum ageret. [Non nos quidem) .s. scito esse depulsos [Vt) .i. quia. [Simus obliti) .i. immemores. [Nostræ dignitatis) quid dignitas nostra exigat: quæ suadet, ut remp. tueamur. [Aliquando) Tandem, ac si dicat post multa pericula. [Salutis) .i. uitæ, ut saluus esse possim. [Vtrunque) .s. & dignitatis, & salutis haberi ratio. [Præclare) Optimè. [Grauitas) Constantia. [Consulares) Consulares dicebantur, qui aliquando consulatū gessissent, aut etiā qui consulatu digni essent, ut Cicero inferius libro quarto, ad Seruium Sulpicium. Nam & Q. Maximus, qui filium consularem magnis rebus gestis amisit. [Sed tanta est in plerisque) Sensus est, sed multi adeo sunt leues, ut potius eis displiceat splendor meus & gloria, quam adeptus sum in repub. quàm constantia mea & stabilis perseuerantia eos delectet. [Leuitas) Leuitas, non inconstantia, ut quidam male interpretantur, sed ut Gellius, & qui rectè proprie, atque integre loquuntur, sentiunt, leuitas est, quæ à nobis uilitas dicitur, & leues, quos nos uiles, & nullo honore dignos dicimus. M. T. ij Antonianarum: nam cum genus quoddam sordidissimæ uitæ, atque uictus M. Antonij idē modo straturus esset, quod in caupona delitesceret, quod ad uesperum perpotaret, & ore inuoluto iter faceret, ne cognosceretur. Hæc & alia huiusmodi cum dicturus esset: uidete, inquit, hominis leuitatem, tanquam prorsus ista dedecora hoc uitio notarentur. ergo leuitas. i. uilitas, ignauia. [Liberius) Audentius, non timide, ingenue. [Quæ sum adeptus per te) Quia tu es causa, ut nunc sim in rep. [Sed olim) Antequam missus sum in exilium. [Propè) Fere. [Nascenti) .i. incipienti. [Præfuisti) Fuisti, iuuisti. [Simul) .i. etiam. [Nouitati meæ) Nouos homines, ut inquit Seruius, appellamus eos, quorū nulli maiores clari sunt, sed per seipsos cum primum magistratum in rep. adepti sunt, cuius significationis exempla multa sunt apud Cic. ergo hic nouitati meę. i. mihi homini nouo: qui per me nixus ad dignitates ascendi, non ratione meorum maiorum. Neque enim omnino accedamus iis, qui dicunt nouos homines eos esse, qui nullā adhuc dignitatem, aut magistratum gesserunt. [In re enim) Arguit, quod potius inuisum sit suæ uirtuti, quam nouitati: propterea quod si inuidissent nouitati, non inuidissent Lent. qui non est nouus: sed habuit suos maiores clarissimos: cui dicit uehementer esse inuisum, quoniam non passi sunt eum excellere, cum posset. [In principibus) .i. inter primarios, quasi diceret inter multos. [Altius euolare) Altius ascendere: & quodammodo excellere, & esse supra alios, quasi solum. [Noluerunt) .s. homines leues, & maleuoli. [Euolare) Translatio sumpta ab auibus accommodata ad homines, & dignitates, & ad altiora ascendentes, ut Horat. lib. 1. epist. Maiores pennas nido extendisse loqueris. [Dissimilem) .s. meę, quia plus est lædi in salute, quàm in dignitate, quod declarat, cū dicit. [Multum interest) .i. multum distat. [Minuatur) Non tollatur penitus: quia si etiam non fueris assecutus, quod cupis, non tamen amittis omnem laudem, & dignitatem tuam. [Deseratur) Quod plus est, quàm minui. [Meæ. s. fortunæ. [Tua uirtute) Tua liberalitate in me restituendo pręstita. i. fecisti, ut nō multū possim queri de fortuna mea, quia non passus es diutius me exulem esse. [Curasti enim) Ratio superioris propositionis: dedisti. n. operam, ut plus laudis, & gloriæ compararem post reditum, quā amisissem fortunam, cum exulaui. [De fortuna) De bonis fortunæ, quæ multa amiserat, dirutis etiam ædibus suis, à Clodio. [Te uero) Nunc admonet, & hortatur Lentulum, ut ita gerat prouinciam, ut ad laudem comparatam olim in consulatu suo optime gesto addat etiam magnam administratæ prouinciæ gloriam. Id autem se cum ex officio debito, tum ex beneuolentia consulere dicit. [Incitatus) adductus, coactus. [Amore meo) erga te. [Consequare) acquiras. [Industria) solertia. [Magnitudinem animi tui) id est, magnitudinem tuam. Sed aduertendum, quòd magnanimus, & magnanimitas solum conueniunt poetis: nam oratores dicunt magni animi, uel magno animo uirum pro magnanimo; & magnitudinem animi pro magnanimitate. [Admiratus) laudaui tanquam egregiam. [Inflectas) mutes, uertas ab instituto. [Opinio) secundum Seruium est spes: ut Marc. Tul. ad Cæsarem: Posthac quod noles à me fieri, scribito unicam opinionem. i. spem, Idem officiorum tertio. Opinionem afferunt populo eorum similes fore, quos sibi delegerint ad imitandum. Opinio etiam secundum Nonium Marcellū significat famam, ut Cic. ad Cæsarem iuniorem lib. 1. Erat opinio bona de Plautio, bona de Lepido: ergo hic possumus intelligere pro utroque. [Magna opinio) .i. spes, uel fama de te: sed melius hic pro fama ponitur, ut sit sensus: multum & honorifice ab hominibus nominaris. [Commendatio) laudatio. [Liberalitatis) .s. tuæ. [Memoria consulatus tui) .i. omnes libenter recordātur ea, quæ pręclarissima gessisti in consulatu tuo. [Hæc) à te ante gesta, & commendationem tuæ liberalitatis, & memoriam tui cōsulatus. [Expressiora) manifestiora, & ueriora: tractum ab imaginibus, quæ exprimunt & repręsentant eos, ad quorum similitudinem sunt factę. [Illustriora) clariora, & excellētiora. [Aliquantulum laudis) aliqua pars laudis. [Accesserit) additum fuerit. [Ea prouincia, atque ea imperio) qua pręerat & prouincię, & exercitui simul. [Quam) .s. pecuniam. [Volo) cupio. [Gerere) administrare. [Quę per exercitum) subauditur in iis, quę gerenda sunt administranda. [Per imperium) per magistratū .i. per pconsulatū tuū. [Meditere) meditari significat discere excogitare, & exercere, unde meditatio militaris. i. exercitatio. uidetur hic esse expositio, uel potius interpretatio, quoniam nō iterat idē uerbum, sed mutat id, quod positum est alio uerbo, quod idem ualet, nam hęc uerba omnia hic posita ad idem ferè significatum referuntur. [Meditere) in animo proponas, excogites. [Senatus) .i. iudices. [Quin) ut non. [Adeptus) tu adeptus, & consecutus .i. postquam fueris adeptus. [Summum gradum) summum statum, ut pręsis aliis. [Mea cohortatio) admonitio: sed ut uitaret arrogantiam maluit appellare cohortationem. [Inanis) uacua, sine pondere. [Sine causa) .i. sine aliquo iusto respectu. [Illa ratio) ille respectus. [Mouit me) ut putarem te admonendum .i. suasit mihi, ut te admonerem ex iis, quę utrique nostrū euenerunt: ut considerares posthac, quibus credendum, & quibus non creden-

Margin notes (left): Gratulor. Grator. Gaudeo. — Peruersitas. Peruersus. — Obtrectatio. Obtrectare. — Cōsulares. — Leuitas. Leuis.

Margin notes (right): Noui homines. — Magnanimus. Magnanimitas. Opinio. — Meditor. Meditatio. Militaris.

credendum esset. [Euentus) Dicimus & euenta in neutro genere, pro iis, quæ casu aut fortuna nobis eueniunt, tam mala, quam bona, licet Donatus in Ecyra Terentij dicat, *Euentus. Euenta.* Euentus esse tantum de rebus bonis. [In omni reliqua uita) Id est, in tota uita, quæ tibi superest. [Quos caueres) Quos uitares. *Credo.* [Crederes) Fideres: nam credere significat fidere. ut Virg. in Buc.

O formose puer nimium ne crede colori.

[Quòd scribis) Alia pars epistolæ responsiua de statu reipub. præcipueque de Cæsare, qui tunc erat in Gallia, cui de prorogando imperio in aliud quinquennium, & decernendo stipendio agebatur in senatu: de qua re erant uariæ sententiæ. Alij enim dicebant mittendum esse, qui ei succederet: alij indignum esse aliũ mitti: qui iam tot gentibus uictis Cęsarianæ laudis gloriam intercipiret. Itaque cum ille auctore Plut. rebus Galliæ optimè dispositis in Cisalpinam traiecisset: clarissimi, & amplissimæ auctoritatis uiri complures Lucam ad eum euenerunt Pompeius, Crassus, & Sardiniæ prętor Appius, & Nepos Hispaniæ proconsul: ita ut lictores centũ, & uiginti senatorij ordinis circiter ducentos fuerint. hic consilio constituto decreuerunt Crassum, ac Pomp. designare consules, oportere pecunias Cæsari suppeditari, & belli administrationem in aliud quinquennium prorogari. Quæ res à prudentibus iniquissima iudicabatur. Hæc Plutar. Itaque Cicer. nunc dicit. [Summa dissensio) Id est, sententiarum uarietas. [Contentio) Certatio. [Dispar) Propter id, quod subdit. [Nam qui plus opibus) Sensus est: qui enim sunt ditiores, & potentiores, tantũ perfecisse uidentur, quia habuerunt stultos, & inconstantes aduersarios, ut sicut plus ualent opibus, ita etiam plus ualeant auctoritate, id est, plus credatur quidquid senserint, & suaserint. [Stultitia) Quasi dicat nulla alia ratione, nisi quia aduersarij, qui contra Cæsarem sentiunt, ita sunt stulti, ut nesciant tueri causam suam, & incõstantes, quòd in eo, quod semel pro rep. senserint, perseuerare non possint. Ideoque dicit Cicero Stultitia, & inconstantia, non iustitia, aut honestate causæ, sed quia non habet, qui aut sciant, aut uelint resistere. [Auctoritate) Fide, & grauitate sententiarũ. [Paucis aduersantibus) Id est, repugnantibus. quia pauci erant, qui auderent contra Crassum, Pomp. & reliquos uiros magnæ auctoritatis sentire. Et quamuis ipse Cicero hic dicat sibi non probari, quæ de Cæsare erant decreta, tamen in oratione, quam habuit de prouinciis cõsularibus, longe aliter dicit: ubi ostẽdit se sensisse prouinciã Galliam iterum Cęsari decernendam, & decem legatos, & tandem se in gratiam Cęsaris propter reipub. utilitatẽ rediisse. Ita aliter loquitur in epistola apud amicum, aliter in oratione apud senatum. [Sunt consecuti) Id est, obtinuerunt. [Per senatum) Senatu concedente. [Quod ne per populum quidem) Quia facilius, concedit populus, qui minus intelligit, q̃ senatus, quasi dicat plus obtinuerunt, quàm sperabãt, quia quod uix à populo, qui minus considerat, se imperaturos sine seditione sperabant, impetrauerunt etiam à senatu, qui solet maturius deliberare. [Nam & stipendium) Dicit quid assecuti sint: ut stipendium, id est, pecuniæ suppeditarentur Cæsari. [Et decem legati) Quos Cæs. petiuerat sibi dari. [Perfectum est) Obtentum, & impetratum est. [Ne succederetur) Cæs. in Gallia. [Lege Sempronia) Qua non decebat esse ultra id tempus, quod prius fuisset constitutum. nam Cæsar missus fuerat in Galliam tantummodo per unum quinquennium, quo finito lege Sempronia constituebatur ei successor, qui ne ei mitteretur, perfectũ est ab amicis Cæsaris, quia pauci resistebant eis. [Non delectat me) Nõ placet mihi. [Scribo tamen) Philosophicum consilium magis ex schola Peripateticorum, quàm Stoicorum, qui solam uirtutem, & honestatem per se solam appetendam uolunt, Peripatetici autem etiam propter aliud. Dicit igitur, & quãuis scribat breuiter, scribit tamen, ut admoneat ipsum Lent. id quod quamuis fuerit deditus omnibus literis à pueritia, tamen magis experientia, quàm discendo didicit, ut donec res eius sunt integræ, & immutatæ, & in solito statu, discat non esse quærendã salutem, & uitam, quæ sit futura sine dignitate, neque etiam quærendam dignitatem cum periculo salutis. Itaque consuluit, ut *Experientia.* utriusque habeatur ratio propter utrauque. [Experiendo) Re ipsa probando. & ita dat maiorem fidem consilio suo: quoniam res experientia cognitæ certiores sunt, quàm quas ex libris discimus. experientia enim, ut uulgo dicitur, facit artẽ. [Quod ipse deditus) Subauditur quamuis deditus. [Rebus integris) In pristino statu manentibus. [Habendam rationem) Habendum respectum & curam. [Salutis sine dignitate) Quæ enim uita esse potest, quæ sit sine dignitate? [Neque dignitatis sine salute) Quid enim prodest summis fungi dignitatibus sine incolumitate & salute? Monet igitur, ut curet dignitatem, sed tamen ne ad eã ita contendat, ut salutem suam in discrimen, & manifestum periculum coniiciat, aut agendo, aut sentiendo contra potentiores, quemadmodum ipse Cic. ante fecerat contra Crassum, & Cęs. & Clodium. [Quòd mihi de filia) Duobus generis collocauit Cic. filiam suam Tulliam. Primum Pisoni Crassipedi, qui parum cum ea uixit: post eius mortẽ tradita est Dolabellæ, eo tẽpe, quo Cic. præerat Ciliciæ, ut infra epistola Cic. cognoscemus. Nunc aũt respondet Lentulo, qui gratulatus fuerat eidem matrimonio filiæ & Crassipedis: quod dicit ex humanitate Lentuli fieri. [Et opto) A diis peto, quorum beneficio hoc consequi possum, ut hæc coniunctio, & affinitas mihi sit futura uoluptati. [Lentulum nostrum) More amicorũ loquitur, nam filiũ Lentuli suum dicit. erat hic Lentulus adolescens Lentuli filius, quem ut instituat, tum artibus liberalibus, sicut cœpit, tum uero multo magis exemplo, & imitationi sui hortatur. [Artibus liberalibus studuisti) Operam dedisti. [Nulla disciplina) Nulla eruditio & institutio. [Præstantior) Melior, excellentior. [Hac) Quam ex imitatione tui acceperit, ut enim mala exempla domestica ad corrũpendos animos ualent, magnis cum subeant animos auctoribus, ut inquit Iuuen. ita probitates, & bona exempla parentum, & seniorũ maxime instituunt adolescentiam. [Quem nos) Dicit hũc adolescentẽ a se duplici de causa amari, & quia est filius dignus tali patre, & qui ab eo & diligitur, & semper dilectus est. æquum est enim ut à quibus amamur, eosdem redamemus. [Filius dignus te) Bono ingenio, bonisq; moribus, sicut tu es.

AACAN. Legi tuas literas &c.) Respondens epistolæ Lent. dicit se merito, & libenter de rebus Lent. ad eum scribere. pollicetur q; se nullum certum nuncium prætermissurũ, cum incerto credere taleis literas non sit tutum, quin ei ad Lent. literas det. Reiicit deinde culpã, quis Lent. nota dilata, ac impedita sunt, in quorundam perfidiam. Tum laudat, q̃ ad Pomp. humanè scripserat. Tum de rege reducendo consilium suum aperit. Tum perfidiam quorundã detestatur, & tandem Lent. ad uirtutem accendit. Est aũt longa, & ita accurate scripta epistola. Ordo est. Ego ò Lent. legi literas tuás, quibus scribis ad me, gratũ esse tibi, q̃ certior fias crebro per me de omnibus rebus, & sup. q̃ perspicias. i. agnoscas facile, beneuolentiam meam erga te. Quorum alterum. s. ut diligam plurimum te: necesse est mihi facere, si uolo esse ia. i. talis: quem. i. qualem, tu uoluisti me esse: alterum. s. ut certiorẽ faciam, facio libenter, ut qñ nos sumus disiuncti, interuallo. i. in territio, & distantia locorũ, & temporũ: non q̃ sint diuersis temporibus, sed q̃ non uno tempore eadẽ audire & uidere possunt, ego colloquar quàm sæpissime tecum per literas. Quod. s. me colloqui tecum per literas, si fiet rarius, q̃ expectabis, id erit causæ, quòd meæ literæ non sunt eius generis, ut audeam cõmittere. i. credere, & dare tabellarijs eas temere. i. inconsiderate. Quoties potestas. i. facultas certorum hominum erit mihi, quibus dem. i. committam: recte. i. sine periculo, non prætermittam sup. ad te dare. Quòd tu uis scire, qua fide. i. fidelitate, & uoluntate sit quisque in. i. erga, & aduersum te: est difficile dictu. i. ut dicatur de singulis. Ego audeo scribere ad te illud unum, quod significaui antea sæpe tibi, nunc quoque. i. etiam nunc, re perspecta, & cognita, quosdam homines, & maxime eos, qui & debuerunt maxime, & potuerunt plurimum iuuare te, inuidisse uehementer dignitati tuæ, & simillimam rationem tui temporis nunc. i. quod nunc est, & nostri temporis quondam, fuisse in re dissimili, quia in dignitate tua, & in salute mea, ut sup. ij. quos tu læseras causa reip. oppugnarent te palam, & illi, quorum defenderas auctoritatem, dignitatem, & uoluntatem, non essent tam. i. tantum memores uirtutis tuæ, q̃. i. quantum essent inimici laudis. s. tuæ. Quo quidem tẽpore, ut perscripsi aut scripsi antea ad te, ego cognoui Hortensium percupidum tui. s. iuuandi, & Lucullum studiosum tui. Autem. i. sed, ego cognoui ex magistratibus. i. qui tunc magistratu fungebantur, Lucium Rutilium & fide, & animo singulari supple in te. Et si quis dicat, quid de tua fide, & animo in Lent. sentis Cicero? nunquid minus singulari fide, aut animo in eum es, aut fuisti, q̃ Rutilius? Respondet quasi tacitæ obiectioni, ac si dicat, dixi, Rutilium singulari, Nam nostra propugnatio, id est, concertatio pro te, ac defensio. i. protectio dignitatis tuæ, uideatur fortasse plerisque habere maiorem auctoritatem officij. s. debiti persoluti, q̃ sententiæ. s. ſuo iudicio ad te latæ propter magnitudinem beneficij tui. Hoc est, quia omnes noluerunt me tibi plurimũ debere, eo q̃ te referente ab exilio reuocatus sum: minus creditum est mihi de te præclara prædicanti, & pollicenti. putatum est enim a plerisque me id facere, non quia de te ita sentirem, sed quia tibi plurimũ deberem. quam sniam etiã supra inseruit.

seruit. Præterea quidem. Ordo est. Quidē.i.certe:præterea.i. insuper, ac præter iam dictos: ego nemini.i.non alicui: nō possum esse testis alicui, aut studij, aut officij, aut animi amici erga te. Etenim.i.qa certe tu scis Pōp. qui solet cōmunicare.i.familiariter loqui mecū de te sæpissime, non solum prouocatus.i.excitatus prius ad hoc a me: sed etiā sua sponte.i.a nullo prouocatus: scis, inquam, Pomp. non sæpe fuisse in senatu illis tēporibus .s. qbus de tua causā agitatum est. & ita tacite Pomp. purgat. Cui .s. Pomp. quidem.i.certe literæ tuæ, quas miseras proxime, quod dn̄t ultimate, fuerunt periucundæ: quod.i quam rem, ego intellexerim facile. Quidem.i.certe: ut de Pomp. taceam: humanitas, uel potius summa sapientia tua uisa est mihi nō solū iucunda, sed etiā admirabilis.i.digna admiratione. Enim.i. qa tu retinuisti .s. in amicitia: illa epistola .s. quam proxime ad eum dedisti: uirū excellentem, & deuinctū.i.obligatū tibi tua præstanti liberalitate in eum, suspicantē nonnihil, immo multum, te alienatum.i.alienū factum, & auersum ab se, pp opinionē aliquor, cupiditatis suæ.i.quam quidam habuerunt de cupiditate sua reducēdi regis. Qui.s. Pōp. cū .s. ita sit, ꝙ uisus est mihi semper fauere laudi tuæ, etia ipso suspiciosissimo tpe Caniniano.i.cū Caninius, & Catorem ad populum referri uolebāt, eo ꝙ patres conscripti tibi fauere uidebantur: tū uero.i. tunc præcipue, & quasi ad uerū: lectis literis tuis.i.postq̄ legerat literas tuas. ipse Pōp. perspectus est à me cogitare toto aīo de te, ac de ornamentis, ac cōmodis tuis.i.quō te aut ornare, aut cōmodo aliquo afficere possit. Quare habeto.i.teneto sic ea, que scribam, q.d. ex consilio utriusq; ut pote me scribere ad te de snia illius .s. Pomp. atq; auctoritate, re sæpe cōicata cū illo. Quō nullum senatusc. extat, quo reductio regis Alexandrini sit adempta tibi, & ea auctoritas, quæ scripta est de ea.i.reductione, ut nequis omnino reduceret: cui .s. auctoritati scis, intercessum esse.i.quosdā se opposuisse, & ita non est pscripta, nec ratificata, habet tantā uim, q.d. ferè nullā, ut potè tantummodo eā: ut uideatur magis esse studiū hominum iratorum, qui rectè consulere nequeūt: (quia impedit ira animum, ne possit cernere uerū) q̄ consiliū sen. constantis.i.firmi, & ratione consultantis. Et habeto te, qui teneas Ciliciam, & Cyprū prouincias, posse perspicere, quid possis efficere .s. in reducendo regem, & qd .s. emolumenti possis consequi.i.obtinere. Et pspicere posse, si res.i.negotium hoc uideatur habere facultatem, ut possis tenere.i.possidere, tanq̄ prouincias, aut prouinciæ partes: Alexandriam, regiam regum Ægypti. Atque Ægyptum .s. reliq̄ id sup. esse dignitatis, &.i.simul tuę: &.i.simul imperij nostri.i.Romani, hoc est pertinere ad dignitatem tuā, & totius imperij, te proficisci.i.ut proficiscearis Alexandriam: cum classe, atq; exercitu. & hoc rege collocato Ptolemaide.i. in ea urbe Pētapoleos inter Ægyptum, & Africā, olim Barce dicta: aut aliquo .s. alio loco propinquo: ut cum.i. postq̄ firmaueris eam .s. Alexandriā pace.i.cōcordia cū rege, & præsidiis.i.militibus tuis ad tutelā urbis, & ut in fide seruetur. (est.n. præsidiū, quod gallice dr̄ guarnison) Ptolemæus redeat in regnum: ita fore.i.futurum esse: re pere, te perspicere: ut .s. Ptolemæus restituat per te, quemadmodū senatus ex snia Hortensij censuit initio, & reducat sine multitudine.i.sine exercitu, saltē tunc, cum restitueretur præsente: unde callida perspicitur religionis interpretatio: quemadmodū hoies religiosi: Archaismos est.i.amara irrisio.i.qui se fingunt religione uictos ita sentire: dixerunt placere Sibyllę.i.consilio Sibyllino, quod in prænotamentis recitauimus. Sed hæc snia.i.hoc consiliū probabatur sic.i.eatenus illi .s. Pomp. & nobis.i. mihi: ut uideremus hoies existimaturos.i.iudicaturos de tuo consilio ex euentu.i.s̄m quod euenerit, & exitū habuerit inceptum tuū. Si .s. inceptum tuum, cecidisset.i.euenisset: ut uolumus .s. euenire, & optamus, uideremus oēs dicturos te fecisse, & fortiter & sapienter. sin aliquid esset offensum .i. pctm̄ per te in eo conatu, eosdē illos dicturos esse te fecisse & cupide.i.ambitiose, & temere.i.insipienter, ac imprudenter. Quare.i.quamobrē: non tā facile est iudicare nobis.i. Pōp. & mihi, q̄ tibi, in cuius ppe.i.qnasi cōspectu est Ægyptus: quid possis assequi .s. an laudem, an uituperationē populi. Id quidem &c. hoc alij sic distinguunt, ne particula id adhæreat superiori, & legatur: Nos qui idē, alij coniungunt sic, Nos qdem sentimus id hoc .s. modo aut loco, si sit tibi exploratum.i.compertum, & certum teneas: tracta metaphora ab exploratoribus uiarum tpe belli: te posse potiri illius regni. sup. imperio, sed sicut non addimus ablatiuum, cum dicimus potior rerum, ita nec additur nūc genitiuo regni, quod Vallę annotandum erat: q de rerum tantū mentionē facit, non esse cunctandum.i.immorandū tibi, si sit dubium .s. utrum possis potiri regni, non esse conandū.i.frustra annitendū. Nam conamur ferè inanū, ac frustra. Ego affirmo tibi illud, si gesseris rem istā ex sua .i. ut sentis.i.ex uoluntate tua cum prospero euentu. fore.i. futurū esse: ut tu absens.i.tantisper dum aberis, collaudere à multis: cū redieris sup. collaudere ab omnibus. Offensionē &c. Ordo est, Ego uideo offensionem.i. errorē & peccatū in tali causā, de qua iam locutus est: esse periculosam, pp auctoritatem .s. senatus interpositam.i.q̄ intercessit, cauens ne qd temere agatur, & pp religionē.i.metū, quem incusserūt libri Sibyllini. Sed ut ego adhortor te ad certā laudem .s. si sine offensione rē peregeris, sic deterreo sup. te à dimicatione.i.concertatione dubia.i. a dubiæ laudis conamine, q.d. nō ausim penitus consulere, cū sit res periculosa, sed tm̄ indicare, qd fructus consequare, si rem prospere gesseris, & monere uolui. Et redeo ad id.i.ad narrationē illius, qd̄ scripsi initio: hoies esse facturos iudiciū totius facti tui.i. de toto facto tuo, non tā ex consilio tuo, q̄ ex euentu. Quale iudicium ęgre ferens Phyllis Ouidiana dicit, Exitus acta probat.i.dicis mihi, quòd exitus acta probat.i.quòd ex euentu res prudenter, aut imprudenter suscepta cēsebitur? Careat successibus opto, Quisqs ab euentu facta notanda putat, q.d. nunq̄ felicē habeat exitum rei, q ab euentu prudentem incipientē iudicat. Nam sępe p infortuniū res prudenter incepta infelicem habet exitū, & contra per fortunæ applausum res temere incepta feliciter finitur. Sed, ut hic Cic. innuit, populus ferè fortunam sequitur, & id prudenter inceptū putat, quod feliciter euenit: ꝙ si hæc ratio.i.formæ rei gerendæ .s. quā modo adduxit, uidebitur tibi periculosa: illud placebat .s. mihi hæc monenti: ut si rex præstitisset fidem suā .i. exhibuisset promissionem de restituendis sibi creditis amicis tuis, q credidissent ei pecunias, per prouinciam imperij tui, & adiuuares eū auxiliis tuis, & copiis, placebat aūt dico eam esse naturā & rationem prouinciæ tuæ, ut uel confirmares reditū illius, adiuuando .s. eum: uel impedires negligendo, hoc est, si senseris, ꝙ p pecuniam à prouincialibus tuis mutuo datam restituendus sit tuo consilio, quod prouinciales nimirum sequantur, aut reduceretur, aut negligetur rex, penes te ergo est eius reductio. Tu perspicies facillime, & optime in hac ratione, qd res ferat.i.afferat .s. momenti, quid causa ferat, quid tēpus ferat. Ego putaui oportere te scire potissimū ex me quid placeat nobis. Vbi notet puer in prima psona licere modo singulariter, modo pluraliter, modo mistim de uno loqui, ut hoc loco, me & nobis & in sequēti particula. Quòd mihi de nostro statu &c. Nos minime.i. nequaquam miramur: ꝙ tu gratularis mihi de statu nostro .s. prospero, utpote de familiaritate Milonis, quem contra Clodij amicos Cic. postea defendit, de leuitate.i. incōstantia, & imbecillitate.i.impotentia animi, præsertim Clodij, minime, inquam, mirabar te, ut egregium artificem lætari tuis præclaris operibus, q.d. Per te enim Miloni conciliatus sum, & per te cum sim urbi restitutus, & Miloni carus, Clodio sum inuisus. Quanq̄.i. tametsi peruersitas hominū .s. quorundā ut Clodij, & Cæl. est incredibilis.i.tam magna, ut uix credi possit: dicit peruersitas, enim.i.quia nō liber uti uerbo grauiore.i.molestiore, & acerbiore, quale esset, si dixisset perfidia, immanitas, pernicies &c. nā peruersus dr̄, q a bono in malū est uersus & inclinatus, etiā si mali adhuc nihil egerit, qui .s. hoies peruersi, abalienauerunt .s. a se inuidendo.i.per inuidiam, sup. eos, quos potuerunt retinere .s. in amicitia, fauēdo .s. eis, in causa cōi.i.reip. utilitate, ut in depressione coniuratorū in patriā. Quorum .s. hoium obtrectationibus.i.prauis, utpote à recta uia retractionibus & obstaculis, maleuolentissimis .i. ex summa maleuolentia ortis scito nos esse propè.i.quasi depulsos, iā à uetere illa diuturna snia nostra .s. qua decreuimus cōtra omnium maleuolentiam. Remp. quacunque ratione possemus semper iuuare. Loquitur aūt de se uno, licet, dicat nos. Nos quidem scito non ab ea snia depulsos esse, ut.i.ueluti simus obliti nr̄æ dignitatis, sed ut habeamus aliqñ.i.tandem rōnem salutis.i.ut consulamus saluti nostræ: nam enim prius ob studium in remp. fit in exilium actus, ueretur, si pergat, capite puniri. Vtrunque .s. hēc rationem & dignitatis, & salutis, aut utrunque .i. & nuper, & nunc remp. iuuare contra maleuolos, poterat, sup. fieri præclare, si fides, si grauitas.i.constantia esset in hoibus consularibus.i.q cōsules fuerunt, sed tanta leuitas.i.inconstantia, & ad perfidiā facilitas, est in plerisque, ut constantia nr̄a in remp. nō delectet eos tā .i.tantopere, q̄ .s. quantū splendor .s. noster offendat.i.lædat, & cruciet eos, quod ego scribo eo liberius ad te, qui, aut ꝙ pfuisti non solū ijs tēporibus .s. felicibus, q̄ sum adeptus per te, sed etiā pfuisti olim nr̄æ laudi, dignitati, & uirtuti, ppè.i.quasi nascēti. Simul .i. similiter eo, ꝙ uideo.i. considero non esse inuisum nouitati.i. ignobilitati meæ. Est enim nouus homo, q primus in domo sua magistratum gerit, ut Cic. consulatum, ut putabam antehac.

Enim

Enim.i.quia ego perspeai similia uitia inuidorum in te homine nobilissimo oium, quem tñ.s.te, illi.s.inuidi passi sunt facile esse in principibus.i.numero principũ urbis, noluerunt certe euola re.i.celeriter prouehi altius. Gaudeo fortunã tuam, licet aduer sam, fuisse dissimilem.s.meę. multũ.n.interest.i.differt utrũ laus minuatur ut tua, an salus deferatur ut olim mea, ne tñ pœniteret nimis meę.i.fortunæ, perfectum est uirtute tua. Enim.i.quia, tu curasti, ut plus esset additum.i.adiectum ad memoriam nominis nostri, q̃ uideretur ademptum.i.ablatum de fortuna, quia quasi totius Italiæ humeris in urbem reductus est, Lentulo de eius reductione referente. Vero.i.sed, ego incitatus tũ.i.pariter beneficiis tuis, tũ.i.pariter amore meo, ut consequare.i.cõsequaris omni cura atque industria omnem gloriam, ad quã fuisti inflammatus à pueritia, & ne flectas unquam iniuria.i pp iniuriã cuiusquam magnitudinem animi tui, quã ego admiratus sum semper, & amaui semper. Magna opinio.i.æstimatio hominum est de re, magna cõmẽdatio.i.collaudatio liberalitatis.s.tuę, & sup. magna memoria consulatus tui.s.quem tam splendide gessisti: tu profecto uides, quanto expressiora.i.euidentiora, & quanto illustriora.i.clariora sint hæc futura: cum.i.postquam aliquantulum laudis accesserit.i.additum sit, aut aduenerit, ex prouincia atq; ex imperio.s.quod in prouincia geris. Quanq̃ ego uolo te gerere ea, quæ gerenda sunt per exercitum atque imperium, ita ut meditere.i.aio exerceas, & geras hęc multo añ.s.q̃ geras opere ipso ut pares te huc.i.ad hæc gerẽda, ut cogites hæc, ut exerceas te ad hæc, & sentias id, qđ quia sperasti semp, nõ dubito qn intelligas adeptus.i.cũ sis adeptus, utpote, te posse facillime obtinere summum atque altissimum gradum ciuitatis.s.Romanæ. Quæ quidem cohortatio mea ne uideretur tibi inanis, aut suscepta.s.à me, sine causa, illa ratio mouet me, ut putarẽ te admonẽdum ex cõibus euentis nostris.i.quæ utrique nostrum euenerunt, ut considerares in omni uita reliqua, quibus.s.hominibus crederes.i.credere deberes, & quos caueres.i.cauere deberes. Sũma dissensio est.s.inter cõsulares uiros, sed cõtentio.i.certamẽ est dispar.i.disparium uiriũ. Nam sup.ij, qui plus ualent opibus .i.diuitiis, armis, & potentia.s.clientum, & fauore uñr mihi pfecisse tñ stultitia & inconstantia.i.pp stultitiã, & inconstantiam aduersariorũ, ut & ualerent iam plus auctoritate. Itaque.i.& ita paucis aduersantibus.i.cum pauci obstent, ipsi consecuti sunt p senatum.i.senatu approbante, oia, quæ ne quidem.i.non iam, aut non saltem arbitrabantur assequi p populum sine seditione. Nã & stipẽdium decretum est Cęsari.i.pro exercitu eius, & decẽ legati.s.qui cũ eo pficiscantur in Galliam, & pfectum est.i.impetratum p decretum, ne succederetur.s.Cæsari anteq̃ bellũ confecerit lege Sempronia, q̃ erat lata, ne ultra certum tps quis in puincia imperium haberet, sed eo finito illi successor mitteretur. hæc nũc sibi displicere innuit Cic. qa sic Lentulo placere putat, in oratione tñ de prouinciis cons. aliter sentit hæc eadẽ pbans cũ ẽ rep. tũc esse putaret. Quod.i.quã rem ego scribo ad te breuius.s.q̃ facerẽ, q hic status reip. delectat me. scribo tñ, ut admoneam te id, qđ ego deditus.i.penitus addictus pueritia omnib' literis.i.disciplinis, cognoui tñ magis experiẽdo, q̃ discendo.s.ẽ libris rerũ gestarum aut disciplinæ militaris, ut discas rebus tuis integris.i.tantisper dum integræ sunt, & saluæ, neq; rõnem.i.curam, & respectũ salutis nostrę hñdam esse.i.haberi debere, sine dignitate, neque dignitatis sine salute, hoc est ne tm̃ nitamur dignitatem nostrã tueri, ut uitã amittamus, nec uitã, ut dignitate careamus: nã melius est mori, q̃ cum dedecore amissa dignitate uiuere. Vnde Iuuen. Sũmũ crede nefas animã præferre pudori, Et pp uitam uiuendi perdere causas. Quòd tu gratularis mihi.i. mihi rem lætam euenisse: tibi iucundum esse cõtendis, de filia.s. Tullia & Crassipede.s.Pisone, eius marito, & Cic. genero, duob' enim nupsit Tullia Cic. prius Pisoni Crassipedi, qui cum parũ uixit, deinde Dolabellæ, cum Cic. (quã Lentulus nunc regit Ciliciam) regeret prouinciã: agnosco.s.in ea gratulatione humanitatem.i.clementiam, & beneuolentiam tuam. Et spero, & opto, qđ in plus se extendit. Speramus.n.tm̃, q̃ meritis nostris, aut certis rõnibus assequi possumus. Optamus q̃cunque nobis cõmodo forent. Vnde Æn.7. Turne quod optanti diuum pmittere nemo Auderet &c. Et ita sperare nõ posset, licet optaret, unde hoc loco dicendũ uř, & opto & spero. Nam plus est sperare, q̃ optare, licet plures optent, q̃ sperent, & plura optemus, q̃ speremus. Hãc cõiunctionem.s.cõiugalem, fore.i.futuram esse nobis uoluptati. Et quia de filia gratulatus erat Lentulus, memor filij eius nomine paterno uocati, dicit. O Lẽtule fac erudias Lentulũ nostrũ.i. filium tuum, etiam mihi quasi paterna caritate dilectu, adolescentẽ eximia spe summæ uirtutis, id est, in quo est eximia spes de summa uirtute, scilicet futura. hæc est uera lectio; quam etiam Valla non diffitetur, sed ordinem non intellexit, nam non probauit diuersos casus ad unũ referri, quapropter multi legũt summa uirtute, quod multis non placet, non.n.uero simile sit in adolescente summã esse uirtutẽ, ideo genitiuus summæ uirtutis non construit cum noie adolescentem, sed cum nomine spe. fac inquã erudias eum, cũ.s.ita sit, quod ceteris artibus, qbus ipse.i. tu studuisti semp, tum.i.tunc, in primis i.pcipue, imitatione tui .i.ut talem patrẽ imitetur. Nulla.n.disciplina erit pstantior hoc .s.facto, & ita potius legã, q̃, ut alij dicunt hac. Non.n.in imitatione paterna uř disciplina, sed factum, ac opus. Præterea si maxime censeret disciplinã esse in imitatione patris, uideret Cic. dicturus fuisse istac.s.tua disciplina, qua te imitari eũ docebis: potuisset tñ hæc dixisse.s.q̃ tibi significo: ceterũ hoc qddam urgentius habet. Quẽ.s.Lent. filium tuum, nos amamus in primis .i.inter primos, & habemus carũ, &.i.simul qa tuus est filius, & .i.simul qa filius est dignus te.i.tali, ac tam pstanti patre, &.i.simul, qa diligit nos, & dilexit nos semp.s.dũ p ætatẽ potuit. Pulchre obseruat elegãtiã, ut qđ minus est, uidelicet diligere, puero det, qđ maius, sibi, unde nõ cõgruit summa uirtute eũ dixisse.

Legi tuas literas) Lentuli literis rñsurus Cic. ostendit in eo, qđ & crebriores literas miserit, & magnæ semp bñuolẽtiæ argumenta dederit, iure id à se amoris, gratiq; erga illũ animi testificatione factũ. Tum q̃ hoium uoluntas, q̃ fides sit, quãtum inuidorum, quantũ dissimulatorum, aptissime docet. Quo Hortẽ. & Luc. ea consularib' animo, quo ceteri. Quo ea magistratibus Racilius, quo deniq; Põp. quem fautorem adiutorẽq; ad oia fore pollicet. Sed & qd de regia restõne, ex sua Pompeiiq; snia tentandum existimet, consiliũ dans, ita admonet, ut ea euẽtu restõnẽ illam, aut multũ infamiæ, aut multũ laudis allaturã putet. In eo uero qđ de familiaritate Milonis, de Clodij ibecillitate sibi gratuletur, nihil sese admirari, si ipse, ut optimus artifex, suis potissimum operib' delectet. utcunq; tñ sit, incredibilem esse quntũdã improbitatem, q se de pristina sua uolũtate, non tã ut dignitatis oblitus uideat suæ, q̃ ut & salutis rõnẽ aliqñ habeat, depulerint, q sane eundẽ animũ in ipsius oppugnãda dignitate, quẽ in salute sua, dissimili tñ in re, declararint. Hortatur demũ illum ad hæc forti animo & erecto despiciẽda: contra, ad oẽm gloriam consequẽdã, qualis reip. status sit, edocet, simulq; in eo, qđ de filiæ nuptiis sibi gratulet, humanitatẽ laudãs, ut filium suũ tũ aliis bonis artib', tum pcipue sui imitatione erudiat, rogat, quẽ à se mirabiliter amari fateat. [Propugnatio & def.) Noia huiuscemodi notæ maximè à Cic. i epist. usurpari solẽt. [Scis nõ sæpe fuisi sen.) Vř tẽpus id innuere, quo Põp. ducta Cornelia, q̃ P. Crasso Marci filio à Parthis interẽpto desponsata fuerat, in otio degeret pcul ab urbis molestiis, in hortis, & amœniorib' Italiæ locis frequẽs, nõ sine aliqua sua infamia, q cum resp. seditionib' agitaret, ipse uxori uacans reip. curã abiecisset. [Ciliciã) Asiatica hæc regio duplex, una Thebaica, altera Lyrnessia, q̃ iterũ sic diuidit, ut q̃dã Trachea, q̃dam Cãpestris dicat. Trachea maritima tota, & Tauro ferme mõre circũuallata: Cãpestris à Põpeiopoli & Tarso fecunda admodũ est, & plana. [Cyprũ) Maris Pãphylij insula, Cerastis qñq; a pmontoriorũ copia dicta, nouẽ olim regnorũ sedes, & Acamantis, & Amathusia, & Macaria, & Sphecia, Stephano: à Plinio, Aspelia, & Meionis, quã Astynomus Crypton, ἀπὸ τοῦ κρύπτειν, q.i. freqnẽter aquis inundaret, putat prius dictam, q̃uis alij a Cypro Cyniræ filio malint. Hæc primo tyrannis subiecta, mox Persis, inde ad Ptolemaicos reges imperiũ trãsiit, adempta mox Ptolemæo Cleopatræ patruo, P. Claudij Pulchri trib. pl. rogatione, q iniquo tulerat animo, exiguum admodũ ptium p sui redẽptione à rege missum, cũ prius rex sibi uiolẽtas manus intulisset, ptoria puincia M. Catonis opa facta est, q ex regia gaza maximã pecuniæ uim Romã transuexit. Plin. Strab. Steph. Eustathius. [Alexandriã) Ciuitas longe clarissima ab Alexãdro cõditore nomẽ sortita, ac p excellentiã ciuitas dicta. Duodeuiginti hoc noie censent urbes auct. Steph. [Ptolemaide) Phœniciæ oppidum satis celebre, Ace prius nũcupata, qm Græci ἄκος, medicamentũ dicunt. Acem aũt Claud. Iulius, q Phœniciã cõscripsit, hinc dictã putat, qcũ Hercules laboraret ulcerib', quę ex hydrę ueneno cõtraxerat, oraculo Delphico cõsulto rñsum tulit, post longam illũ peregrinationem cõualiturũ, cum primũ ad flumen puenisset, in cuius ripis hydræ pquã similis herba nasceret. Tãdem cũ in Phœniciam puenisset, & fluuiũ inuenisset, animaduertit herbã hydræ psimilem esse à capitũ multiplicitate: quotcũq; enim cæderet, totidẽ enascebant. Colasaion aũt herbæ nomen, cuius succo (q candidus emittitur) sanatus, nomen urbi dedit. Sed & altera Pamphyliæ est, & altera Ægypti Thebaicæ regio-

ius

nis Græco ritu utens. De Phœnice aût Cic. oĩno sentit. [Si res) Locus mendosus, atq; ita restituendus. Si rex amicis tuis, q ꝑ ꝓuinciã imperij tui pecunias ei credidissent, fidẽ suam ꝓstitisset, & auxilijs eũ &c. [Leuitate & imbecillitate Clodij) Leuitas hęc & imbecillitas Clodiana ea est, de qua Cic. ad Att. 4. Quòd cũ Catuli porticum, q̃ iam ad tectum locatione cons. ꝑuenerat, disturbasset, cũ Q. F. primo lapidũ coniectu fracta, deinde coniectis ignibus inflammata fuisset domus, uisa est ea res bonis oĩbus ꝑiniqua, & noua. Quare post hunc furorem, cũ iã oĩbus se odio esse animaduerteret, seq; ad suppliciũ cunctorum uocibus exposci, desertus ab oĩbus seruos ad libertatẽ uocauit: Cic. penè in sacra uia confecit: domum Cic. Milonisq; postea expugnare, & incendere conatus est. tãdẽ a Flacco è Milonis domo eductis uiris fortibus repulsos, interfectis è Clodiano latrocinio notissimis quibusq;, ipsoq; pene Clodio, nisi in interiorem partẽ ędiũ se recepisset, necato: q aduersante ꝑcipue Marcellino, nec illud impetrare potuit, ut comitia sua herent. præturam. n. ille, quo Miloni cõsulatũ petẽti resistere posset, petebat, & Miloni i cõsulatus petitione mirũ in modũ aduersabat. [Perpaucis aduersantib⁹) Catonem intelligit, Catonisq; ęmulum Fauoniũ. sanè cõstat, Catonem dũ diem dicendo cupit eximere, à Trebonio trib. pl. q rogationem ferebat, in carcerẽ duci iussum. sed tandem cum uictus uerecũdia Trebonius esset, Catonem missum fieri iussit sequẽti mox die pulso ꝑ uim Aquilio trib. pl. fugatisq; optimatib. rogatio lata, ꝓrogatumq; Cæsari in Gallias ad alterũ quinquennium imperium, decẽq; legiones ad id bellum gerendũ decretæ. Quo facto, nihil amplius sibi cum plebe agendũ cẽsens Cato, ad Põp. conuersus, admonuit cauendũ sibi à Cæsaris potẽtia, quam cum uellet, deponere minime posset. Verum hæc oĩno Pomp. contempsit, Plut. [Lege Sẽpronia) Quam Sẽpronius tulit, ne successor Cęsari daret, quiq; contra de dãdis Gabinio Pisonique, quorũ unus Syriam, alter Macedoniã imperio obtinebat, successoribus lege censuit. Cic. in oẽone de ꝓuinciis consularib⁹: Decernẽdę sunt nobis lege Sẽpronia duæ. Verũ, ut ingenue qđ sentio, dicã, corrupta mihi uẽ hæc lectio, nec Sẽpronia, sed Trebonia, legendum, ex Plut. & Floro, quorũ alter & in Catonis Vticẽsis, & ĩ Põp. uita, à Trebonio trib. pl. rogationem latã memoriæ ꝓdidit, & ipsum Catonem rogationi aduersantẽ in carcerẽ duci à Trebonio iussum, neq; nõ interim statim dimissum. Florus uero ĩ hęc ỽba: Is cum legẽ impediret, qua ꝓuinciæ consulares in quinquẽniũ, Põpeio Hispaniæ, Crasso Syria, Parthicumq; bellũ, Cæsari Galliæ & Germania dabant, à C. Trebonio trib. pl. legis auctore in uincula ductus est. Vt & illud ĩ oẽone de ꝓuinc. cõs. lege Trebonia, & non Sẽpronia legam. [Decem legati) Quorũ singuli singulis legionib⁹ præessent, è qb⁹ Q. Cic. frater unus fuerit. [Q & mihi de filia & de Crassipede gratularis) Tulliolam filiã & Pisonem cognomento Crassipedẽ, à pedum. s. crassitudine dictũ intelligit, cui primo Tulliola nupserit. post cuius mortẽ de amicorũ snia cum Cicero Ciliciam ꝓcons. administraret, Cornelio Dolabellę nupsit, ægre id ferente Cicerone, nec satis ꝓbante: q̃ cum ea partu obiisset, quo tpe Cęs. contra Põp. liberos bellum gereret, molestissime tulit. Cumq; alia, ut inqr Lact. satis ęquo tulisset animo, filiæ morte adeo cõsternatus est, ut tunc se à fortuna superatum plane fateretur. Illud non possum non mirari, Pędianum scribere, post Pisonis mortem P. Lentulo nuptam Tulliolam, apud illum ex partu decessisse. Nisi ita dicas, P. Cor. Dolabellam Lentulũ dictũ, q̃ à Lentulo adoptatus, Lentuli quoq; nomen assumpserit. qua de re plura in epistolis Cœlianis dicemus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principium epistolæ idem est, quod in superiore, cuius initium, Quæ gerantur. Et hic Cicero propemodum animum in causa Lentuli demittit, quid senatus nullo neque ordine, neque iudicio negotia transigat.

CICERO S. D. LENTVLO. 8

DE omnibus rebus, quæ ad te pertinent, quid actum, quid constitutum sit, quid Pompeius susceperit, optime ex Emplatorio cognosces; qui non solũ interfuit his rebus, sed etiam ꝓfuit; neq; ullum officium erga te hoĩs amantissimi, prudentissimi, diligentissimi prætermisit. ex eodem de toto statu rerum cõium cognosces: q̃ quales sint, nõ facile est scribere: sunt quidem certe in amicorum nostrorum potestate, atq; ita, ut nullam mutationem unquam hac hominum ætate habitura res esse uideatur. ego quidẽ, ut debeo, & ut tute mihi præcepisti, & ut me pietas, utilitasq; cogit, me ad eius rõnes adiungo, quem tu in meis rõnibus tibi esse adiungendum putasti. sed te non præterit, quàm sit difficile, sensum in rep. præsertim rectum, & confirmatũ, deponere. uerumtñ ipse me conformo ad eius uoluntatẽ, à quo honeste dissentire non possum. neq; id facio, ut forsitã quibusdam uideor, simulatione. tantum. n. animi inductio, & mehercule amor erga Põp. apud me ualet, ut, q̃ illi utilia sunt, & quæ ille uult, ea mihi omnia iam & recta, & uera uideantur. neque, ut ego arbitror, errarent ne aduersarij quidẽ eius, si, cũ pares esse non possent, pugnare desisterent. Me quidem etiam illa res consolatur, quòd ego is sum, cui uel maxime concedant oẽs, ut uel ea defendam, quæ Pompeius uelit; uel taceam; uel etiã, id quod mihi maxime lubet, ad nostra me studia referã literarũ: quod profecto faciã, si mihi per eiusdem amicitiã licebit. quæ. n. proposita fuerãt nobis, cum & honoribus amplissimis, & laboribus maximis perfuncti essemus, dignitas in sententiis dicendis, libertas in rep. capessenda, ea sublata tota, sed nec mihi magis, quàm oĩbus. nam aut assentiendum est nulla cũ grauitate paucis, aut frustra dissentiendũ. Hæc ego ad te ob eã causam maxime scribo, ut iã de tua quoq; ratione meditere. cõmutata tota ratio est senatus, iudiciorũ, rei totius publicæ: otium nobis exoptandũ est: quod ij, qui potiuntur rerũ, præstaturi uidentur, si quidam hoĩes patientius eorum potentiã ferre potuerint. dignitatem qdem illam consularẽ fortis, & constantis senatoris, nihil est, quod cogitemus: amissa est, culpa eorũ, qui à senatu & ordinẽ coniunctissimum, & hoĩem clarissimum abalienarũt. Sed, ut ad ea, quæ coniunctiora rebus tuis sunt, reuertar: Põpeium tibi ualde amicũ esse cognoui: & eo tu consule, quantũ ego perspicio, oĩa, q̃ uoles, obtinebis. qbus in rebus me ille sibi affixũ habebit: neq; à me ulla res, quæ ad te pertineat, negligetur. neq;. n. uerebor, ne sim ei molestus: cui iucũdũ erit etiam propter id ipsum, quòd me esse gratũ uidebit. Tu uelim tibi ita persuadeas, nullam rẽ esse minimam, quæ ad te pertineat, quæ mihi non carior sit, quàm meæ res oẽs. idq; cum sentiã; sedulitate mihimet ipse satisfacere possum; re quidem ipsa ideo mihi non satisfacio, quòd nullam partẽ tuorum meritorũ non modo referenda, sed ne cogitanda quidẽ gratia consequi possum. Rem te ualde bene gessisse rumor erat. expectabantur literæ tuæ: de quibus eramus iam cum Pompeio locuti: quæ si erunt allatæ, nostrum studiũ extabit in conueniendis magistratibus, & senatoribus. Cetera, quæ ad te pertinebunt, cũ etiã plus contenderimus, quàm possumus, minus tamen faciemus, quàm debemus.

DE omnibus rebus) Cic. in hac epist. excusat se apud Lẽt. q̃ non scribat de rebus, quæ ad eum pertinent, quia poterit melius de eis intelligere ex Emplatorio eius amicissimo, quem

dicit omnibus eius rebus in senatu tractatis interfuisse, & etiã præfuisse. deinde docet eundem, quo i statu sit resp. ostenditq; se maxime hærere uoluntati Pomp. cum alij male de rep. sentiant, ita ut potius iã exoptet otium, & uocationem quandam à rep. quam administrationem. ostendit deinde Cic. Pomp. ualde amicum esse Lentulo, ita non dubitet Lentulum omnia posse fauore Pomp. consequi, & ad hoc se usurum omni diligentia. Postremo dicit res Lentuli maiori sibi curæ esse, q̃ omnes res suas, nihilq; posse pro eo tñ facere, ut plus non debeat, q̃ possit. [Actum) Tractatum, quantum ad ptm. [Constitutum) ad futurũ. [Susceperit) Arripuerit, supra se acceperit causã tuã. [Interfuit, & præfuit) Quid differãt, uide supra 10 epist. quę gerãtur. [Ex eodem Emplastorio) Rerũ cõmunium, rerum publicarũ. [Atque ita,) Sunt in ptãte amicorũ, M. Crassi, Cæsaris, & Põp. nã etsi Cæsar aberat, inerat tñ fœdus cum Crasso, & Põp. ut ipsi cõsulatum peterent. se. n. eis auxilio ad hoc futurum multos ad suffragia milites mittendo, q cũ consules declarati fuissent, prouincias exercitusq; decreuerunt, Cæsari Gallias in aliud quinquennium assignauerunt, auct. Plut. in uita Pomp. [Nullam mutationem) Quia adeo sunt potentes, ut ex eorum manu administratio reip. nostra ætate nullo mõ tolli posse uideatur. [Vt debeo) pp tua erga me merita. [Tute) Tu, nam te additio est magis, q̃ compositio, & breuis est te: & additur solũ ntõ, non ẽt aliis casibus. [Præcepisti mihi) Nõ iussisti, sed instituisti, & docuisti. nã præcipere est docere: unde pceptor, & præceptũ, qd', ut ait Sẽ. epist. 86. est particulare ad bene uiuendũ documentũ, ut cũ pręcipitur, quid uir uxori, qd uxor uiro debeat, qd ciuis peregrino, peregrinus ciui. [Et ut me diæta) Tpis rõ, & modus. i. ipsa dies, signãs ut locum domus, in quo tñ uersamur, & legem uictus. quidã tñ codices hñt, ut dignitas, utilitasq; cogit, sed magis pbo, ut legat diçta. [Ad rõnes) Ad cõsilia facta. [Eius) Põp. Io meis rõnibus cũ ab exilio sum reuocatus, quia eius opera sibi utendum putasti, ut ipse Cic. in oratione pro domo sua ad põtifices plenissime ostendit his uerbis, illud uero est hominis ingrati tacere. Itaque libentissime prædicabo Cn. Põp. studio, & auctoritate ęque unumquenque nostrũ opibus, contẽtione, pcibus, periculis, denique p salute mea præcipue laborasse: his tuis. P. Lẽtule, cũ tu nihil aliud dies, & noctes, nisi de salute mea cogitares, consiliis oibus interfuit: hic tibi grauissimus auctor ad instituendam, fidelissimus socius ad cõparandam, fortissimus adiutor ad rẽ pficiendã fuit: hic municipia coloniasq; adiit: hic Italiæ totius auxilium cupientis implorauit, hic in senatu princeps sniæ fuit: idemq; cũ dixisset, sum ẽt P. R. p salute mea obsecrauit. [Sed te non præterit,) Non te fugit, non ignoras: quod. n. prętérit nos, à nobis ignoratur. [Sensum) Sniam, opinionem. [Pręsertim rectum) Quia qd' intelligimus nos bene sensisse, ptinacius, & firmius tenemus, & difficilius deponimus, præcipue, si uiri boni dici, & haberi uolumus. [Rectum) Probatũ. [Confirmatũ) Semper à teneris usq; annis ita sentiendo. [Verumtñ) Quãuis quod dixi, sit difficile. [Conformo) Accõmodo. alij legũt confirmo, quod idem est. [Eius) Pomp. [Dissentire) Discrepare. [Honeste) quia est de me benemeritus. [Id) Vt confirmẽ me ad uoluntatem eius. [Simulatione) Quod nõ probem, nec putem recte factum, qd' ille faciat, aut sentiat. Simulamus. n. qd' nõ sumus, dissimulamus qd' sumus. [Tñ eum) Probat qd' nõ simulatione id faciat, sed uera snia: dicit. n. se eam opinionem habere de Põp. & eum tñ amare, ut oia recta putet, quæ utilia sunt ipsi Põp. aut quæ ille uelit. [Inductio animi) Persuasio, & ppositũ quoddam. [Tñ ualet) Tñ potest, & efficit. [Recta) Ad offm. i. honesta. [Vera). i. bona, & utilia. nam uerum plerunque p bono ponit. Horat. i 1. epist. qd' uerũ atq; decẽs curo, & rogo. Idẽ eodẽ lib. Metiri se quẽq; suo modulo, ac pede uerũ. i. bonũ, & utile. &, ut dñt dialectici, uerũ & bonũ cõuertũtur, ois aũt deliberatio circa hęc duo est maxime i. circa utile & honestũ. [Neq; ut ego arbitror.) Sẽsus est: neq; errarẽt eius aduersarij, si desisterẽt, & cessarent aduersus eũ cõtẽdere, cum oino ei pares esse nõ possint. [Neq; errarẽt aduersarij quidẽ eius) Aduertẽdũ negationẽ negationi postpositã nõ semp affirmãdi uim habere, sed & negãdi magis, cũ altera pro uniuersali ponit, & particulares sequũtur, hoc modo: nullas accepi à te literas nec breues, nec plixas. quo gñe usus est Virg. in Buc. — Nulla neq; amnẽ Libauit quadrupes, nec graminis attigit herbam. Vbi memini quẽdam habitũ non indoctum errare: q qm hanc rationem non intelligeret, pro nulla diceret ulla esse legendũ, quod nullo pacto est faciendum. Item una sola negatio postposita negationi non affirmat, sed negat: ita tñ, ut sequens iungatur cũ qdem, ut hoc loco patet, ut si dixero, Non tibi hoc persuaderet, ne Christus qdem. Item non pñt sine dolore ferre aduersã, ne philosophi qdem. Huius aũt tel, & significationis negatiuę duarũ negatiuarũ hæc est causa, qa subauditur alia negationis pars sic, Nõ tibi hoc psuaderet, ne Christus qdẽ. i. non tibi persuaderet hoc aliqs. deinde ad maius significatũ subiungo, ne Christus qdem, cui oino est credẽdũ. s. psuaderet. Ergo his duabus rõnibus cum particulares sequũtur uniuersalẽ, & cũ secunda iungitur cum qdem, negationes iũctæ negant, & non affirmant. Interdum tñ sine qdẽ duę negationes negãt, cũ una particularis omittitur, ut Terent. Agrũ in his regionibus meliorẽ neque pretij maioris nemo habet. subauditur enim neq; meliorem. Varro quoque in uitis patrũ ostẽdit duas negatiuas pro una accipiendas. Si aũt duobus uerbis aut positis, aut intellectis addant duæ negatiuæ, non dubiũ est, quin negẽt, positis sic, nec me amas, nec mihi credis, intellectis sic nec uirtuti studes, nec literis. intelligit. n. iterũ studes. & hæc de negatione hoc loco utiliter tangẽda putauimus. [Neq; errarẽt) Benefacerẽt. [Pares) Æquales. [Pugnare) Cõtendere. [Me qdẽ) q. d. me solũ nemo reprehẽdit, si uel pro Põp. qppiam dixi, uel ẽt tacui, uel ẽt si non eo in senatũ, sed ad libros, & studia philosophię me refero, cui ante operã dedi. [Vel ẽt) Vt Virg. Vel Priamo miserãda manus. i. ẽt Priamo. [Maxime) Libẽtissime, ut est apud Terẽt. sæpissime. [Vt uel ea defendã) Vel interdum pro ẽt ponitur, ut paulo ante dictũ est: interdũ est disiũctiua particula, ut uel scribam, uel ad te ueniã: interdũ copulatiua, ut maxime me sibi amicum facit uel uirtus, uel doctrina tua. hic. n. uel ppoñitur, quod sæpissime apud idoneos auctores reperit. alias ẽm Donatũ correctionẽ significat: ut apud Cic. uel optimã me sanè uitã: & teste Prisciano pro ualde frequenter ponitur: ut Cic. pro Murena, uel maximũ bellũ P. R. cum rege Antiocho gessisse. [Maxime iubet) Præcipue placet. [Referam) Reuertar: quia aliquantulũ intermiserat pp occupationes reip. [Si lic.) Cõcedetur. i. si eius amicitia me hoc facere patiet, p qua oia pterinitterẽ, ut ei inseruirẽ. Est aũt ornatus dicẽdi modus, nõ licet mihi p te hinc abire . i. tu nõ uis uel tu nõ pateris me hic abire. [Quæ. n. prop) Ratio quare uelit se libẽter ad studia literarũ referre, qa nõ amplius ea sunt, quę solebãt esse uersantibus in rep. quæ cõmemorat digni tatẽ libertatẽ &c. [Proposita) pparata, oblata. [Perfuncti est.) . i. administrassemus. [Honorib' ampl.) Prætura, cõsulatu, & ceteris magistratibus. sed tñ amplissimos honores intellexit pcipue cõsulatũ. [Ex laboribus max.) In administratione reip. & pcipue in opprimẽdo Catilina, & ceteris cõiuratis. [Dignitas) Dignitas diuersis modis accipitur, nũc pro auctoritate honesta, ut hoc loco, nunc p magistratuũ administratione, & p honore, ut Cic. ppria uirtute multas dignitates adeptus est. & dignitas sacerdotij maior est, q̃ pturę. interdum significat pulchritudinẽ uirilẽ, ut testat Cic. lib. 1. off. cũ dicit, Pulchritudinis duo esse genera, unũ muliebre, quã uenustatẽ appellamus, alterũ uirile, qua dignitatẽ dicimus. ut Galeacius Maria princeps est egregia dignitate corporis Dignitas etiam interdũ p merito accipit, ut reddendũ est unicuiq; p dignitate sua. i. p merito suo. [Sentẽtiis dic.) Snia, ut uoluit Nonius, interdũ p sensibilitate ponit, interdũ p animi iudicio, & cognitione, ut hic. [Dicẽdis sent.) . i. dicẽdis iudiciis animi, & q̃ sentio. Dicere sniam duob' modis accipimus. Primũ cũ ad unũquẽq; indifferẽter refert: ut nemo est i nrã ciuitate, cui nõ liceat libere sniam suã dicere. i. efferre, & pnũtiare, qd' sensit. i. qd' habet in animo. Deinde aliter accipit, cũ ad iuris partes refert. i. cũ uel ex lege, uel ex ęquo, & bono, uel ex alia parte iuris snia dr, ut iudex in cã mea dixit sniam. i. sanciuit, qd ius uellet, & ut. ff. de arbitris ser. Paulus, dicere sniam existimat is, q ea mente id pnũtiat, ut sm hoc discedere eos, q litigãt à tota cõtrouersia uelit. [Libertas) Potẽtia ingenua. Est. n. libertas in bonũ, licẽtia uo i malũ, cũ qs libertate abutit usq; ad temeritatẽ, & pcacitatẽ, ut Quint. Quæ i aliis libertas est, in aliis licẽtia uocat: p eo aũt, qd' imperiti dñt, hic dedit mihi licẽtiam, ut scriberẽ, q & recte sentiunt & ornate loquunt, dñt, hic dedit mihi potestatẽ, uel fecit mihi potẽtiã scribendi, uel facultatẽ scribẽdi, uel p hũc mihi licuit scribere. [In rep. capes.) Defendẽda, suscipiẽda ad tuẽdũ. Ea dignitas & libertas [Sublata) E[r]epta, amota. [Sed nec mihi) Subaudi sublata est. [Magis q̃ rel.) qa nemini iã licet cum dignitate sniam dicere, aut libere rẽp. capessere. Nam ratio superioris ppõnis bipartita p disiunctionem. [Aut assentiẽdum est paucis) . i. descẽdẽdum in sniam paucorum. [Nulla grauitate) Nulla auctoritate, & dignitate seruata, qa iudicium paucorũ non uĩ anteferendum multorũ sententiis. [Aut frustra dissentiẽdum) . i. frustra aduersandum. Frustra aũt dixit, qa oino oportet succũbere: qm rũ potẽtiores sint opib', plus etiã possunt auctoritate & snia. [Maxime) Præcipue. [De tuis rõnib') De reb' tuis & cõmodis.

Tute.
Præceptor
Præceptũ.
Diæta.
Simulo
Dissimulo.
Verum
Bonum.
Delibera-tio.
Vel.
Dignitas.
Sententia.
Libertas
Licentia.

R. atio.

nā rō interdum id significat, ut infrā dicetur. [Tota rō) .i.totus modus.solutus, tota uia. [Senatus) q a nō in eo modo habet, quo solebat, neq; liberæ sniæ dicuntur. [Iudiciorum) Iudicialium causaꝝ, quæ in foro coram iudicib⁹ agebant.q ex ordine equestri eligi solebant, unde Horat. in 1. Sermonū. Vnū ex iudicib⁹ selectis obiiciebat. Idem lib.2. Serm. Tu cum ꝓiectis insignib⁹ annulo equestri Romanoq; habitu ꝓdis ex iudice Dama. Et Cic. sæpe in omnibus suis hoc demonstrat. [Reipublicæ totius administ.) Quia non habetur rō bonorum uiroꝝ, sed ꝑ libidine dantur magistratus, q ante solebāt dari uirtuti. [Otiū) Tranquillitas, securitas, nā otiosus securum significat. Terē: in And. Otioso iā nunc animo esse impero. nā nisi q securus est, non est otiosus: & negotium ꝑ solicitudine ponit, ut infra lib.3. ad Appium Pulchrum. Cū est ad nos allatū de temeritate eoꝝ, q tibi negotium facesserent. [Potiuntur rerū) Qui hñt statum reip. in potestate sua. De ṽbo potiri diximus supra in ꝑcedenti epist. [Si q dam homines) Non dicit, q sint, qm inter Cic. & Lent. satis constabat, q essent: aut certe ita dicit, quasi Lentulus cōiicere posset, q essent: neq; est legendum siquidē, ut q dam male ꝑceperunt. [Potuerint) Potuerunt, futurum subiunctiui pro futuro indicatiui. [Ferre) Pati, q a q dā indignabantur, nec satis ferre posse uidebant paucos in ciuitate tm̄ posse, ut quicq d uellent, efficerent. [Dignitatem qdē illa) Sensus est, nō possumus iā expectare, ut amplius sit dignitas illa cōsularis, quæ solebat esse libera in fortibus & cōstantibus senatoribus: q habita rōne nullius personæ, nec metu, nec gratia deterrebātur ab officio. [Amissa est.n.) Probat, quasi illa dignitas nō sit cogitāda, ut adhuc sit, sicut solebat. [Est.n.amissa) Perdita. ordinē plebeiū significat, q Cęsari fauebat, corruptus muneribus missis ab eo ex Gallia. alij intelligunt ordinē equestrem. [Et hoiem clarissimum) Vt innuere Cęsarē. i. cui multa aduersabantur, ne Gallia prouincia in alterum quinquénium ei decerneretur. [Sed ut omissis ceteris) Ostēdit, q sit amor Pōpeij erga ipsum Lentulū. [Reuertar) Redeā. [Coniūctiora) Propinquiora, magis pertinētia: & dixit reuertar: quia in secunda parte epist. iam dixit in reb⁹ Lentuli se confirmatū esse ad uoluntatē Pōpeij, quē supra non nominauit, sed significauit cū dixit, me ad eius rōnes adiungo. [Et eo cōsule) Fuerat.n electus cōsul cū Crasso. [Quibus in reb⁹) Tuis obtinēdis. [Affixū) Adhærētē, ut ꝑ te ab eius latere nunq̄ discedā. [Negliget) Prętermittet, aut cōtēnet, ēt si sit parua. [Neque.n.uer.) Occurrit obiectioni, qđ qspiam fortasse diceret eū futurū molestū Pōp. ideo dicit, ꝙ nō timebit, ut sit molestus Pomp. cui iucundum erit qdquid faciet Cic. pro Lēt. ēt ꝑꝑ hoc, ꝙ uidebit ipm̄ gratū erga Lētulū. [Molestus) Grauis, importunus, odiosus. [Illi) Pōp. [Cui iucūdū erit) Qđ faciā ꝑ te. [Etia) q.d. si nullę essent aliæ cāæ, q̄ sunt multę. [Quòd me gr. uid.) Gratitudo.n.animi o ib⁹ iucūda esse solet, & qđ ex osso, & merito fieri uidemus, nō possum⁹ nō ꝓbare. [Tu uelim) Ondit quāte curę sint sibi res oēs Lēt. [Persuadeas tibi,) Confidas, certū habeas. [Minimā) Valde paruā, quāto magis, quę sunt maximę. [Id cum sentiam) Alij cod. hñt id, quęcunq; sentiā: alij ad: sed hæc est uera lectio: idq; cū sentiam, & est sensus. Et cum sentiā id.i.cū hoc in aīo habeam ꝙ nulla res minima est, q̄ ad te pertineat, q̄ mihi nō sit carior, q̄ oēs res meæ. [Nō possum mihi metipsi satisfacere sedulitate) .i. instāti & fideli officio, & diligētia: nam sedulus, teste Nonio & Donato, significat sine dolo, & instāter. [Re ipsa) Affectu ipso, & uere. [Conseq) æquare: & est sensus, non satisfacio mihi.i.non uideor facere, quod debeo erga te: q a non solum nō possum tibi referre grām in ulla parte tuorū meritoꝝ erga me, sed neque ēm possum satis cogitare, quod minus est. [Rem re) Bene dicit q s rumor sit de rebus, quas Lēt. in prouincia egerat. [Rumor erat) .i.opinio, uel fama: nā, ut Laurent. uoluit, rumor, & fama idē sunt: licet fama interdum pro celebritate rei, uel hois ponatur: ut fama Camilli, & fama pyramidū Ægyptiaꝝ adhuc uiuit. Est aūt proprie fama, & rumor sermo in populo sine certo auctore in bonum, uel in malū de re recenti. [Expectabātur) A nobis. [Studiū) Diligentiam. [Extabit) Erit, apparebit. [In cōueniendis) Alloquendis pro te. [Cōtenderimus,) Nixi erimus, intēderimus, certauerimus pro te. [Quàm possumus) Quàm sunt uires meę, & est cōis loquendi modus. [Quàm debemus) Quia cū me in salute adiuueris, non uideor posse tuis erga me meritis satisfacere.

Officium. Otiosus. Negotiū. *Sedulus. Sedulitas.* *Fama. Rumor.*

ASCEN.

DE omnibus &c.) Dicit Emplatoriū ad Lentulum proficiscētem, ubi aduenerit, omnia, quæ ad rem Lentuli pertinerēt, nuntiaturū. Quap ꝓ Emplatorium ipsum, ut illi fides habeatur, non parū cōmendat. Ordo est. Tu ò Lentule cognosces optime.i.commodissime de omnibus rebus, q̄ pertinent ad te, quid sit actum, & quid sit constitutum, & quid Pomp. susceperit.s. faciendum, cognosces, inq̄, ea Emplatorio uiro illo præstāti, qui non solum interfuit his rebus, sed ēt pręfuit.s.tāq̄ præcipuus actor, aut curator, neque ꝑtermisit erga te ullū officium hominis amantissimi, prudentissimi, diligentissimi. Tu cognosces ex eodē de toto statu rerū cōium.i.reip. quæ quales sint, nō est facile scribere. Sunt quidē certe in ptāte amicorū nostrorū.s.M.Crassi, C.Cæsari, Cn. Pompeij, atque ita.i.taliter sunt in eoꝝ ptāte, ut res nullā.i.non ullā, non uideatur habitura esse unq̄ ullam mutationē hac ętate.i.durante hac ętate hominum. Ego quidē, ut debeo, & ut tute.i.tuipse, in nrō ꝑꝑ tertiam personam uerbi tū eo non dicimus tumet, sed tute, aut tutemet, ꝑcepisti.i.mandasti mihi, & ut dignitas cogit, quia indecoꝝ est habere simultatē cum summis uiris. Et utilitas cogit, q a durū est potētissimis resistere. Adiungo me ad rōnes i.cōsilia, & negotia eius.s.Pomp. quē tu putasti adiungendū esse tibi.i.ad utilitatē tuam in rōnibus.i.consilius & factis meis. Sed te non præterit.i.tu bene nosti, q̄.i.quantum difficile sit deponere sensum.i.sniam & iudiciū in rep.i.in gubernatione, & iuuamine reip. ꝑsertim rectum.i.nō erroneū, & confirmatū. Sentiebat aūt Cic. non utile reip. fore gubernacula ad paucos deuolui, & quēuis unum, aut paucos cōtra legē magistratu stabiliri: & ita licet fauere Cęsari & Pōp. ut summis uiris: uerebatur tm̄ eorū potētiā reip. offuturā. Veruntā ipse cōformo.i.accōmodo me (alij legunt confirmo) .i.stabilio me ad uoluntatem eius.s.Pōp. a quo non possum honeste dissentire. Neque facio id, ut uidetur forsitā quibusdā simulatione.i.ꝑ simulationē, aut simulanter: enim.i.quia inductio animi.i.ꝑsuasio, quā induxi in animum meū, Pōp. bene de rep. sentire, & Hercule me .s.ita iudicāte uel uindicāte, ut uerū aut falsum dico amore Pōp. .i.in Pōp. tm̄ ualet apud me, ut ea oīa, quæ sunt utilia illi, & quę ille uult, uideantur mihi iā & recta, & uera.i.iusta. Neque, ut arbitror, errarent ne quidem.i.non ēt aduersarij eius.s.Pōp. si desisterent pugnare.i.repugnare, aut contēdere.s.cum Pōp. cum non possent esse pares. Quidē.i.certe, &.i.ēt, illa res consolatur me, ꝙ ego sum is.i.talis, cui oēs concedant.i.ꝑmittant, uel.i.etiā maxime, ut uel.i.aut defendā ea, quę Pompeius uelit, uel taceā .i.nihil de eis dicā, uel ēt id, quod.i.quę res libet maxime mihi, referam.i.iterum applicē me ad studia nostra literarū, quod ego faciam ꝑfecto.i.re uera, si licebit mihi per amicitiā eiusdem.s. Pōp. enim pro, quia, ea dignitas in sententiis dicēdis.i.in iudicio ferēdo: & ea libertas in rep. capessenda.i.gerenda, & administrāda, quę fuerat proposita nobis, cum essemus perfuncti.i.ad finē usque functi, honoribus.i.magistratibus amplissimis, ut sunt consulares, & laboribus maximis in detegenda, & uindicāda cōiuratione Catilinæ, & cōiuratoꝝ, est sup. sublata.i. subtracta nobis tota, sed nec magis mihi, q̄ omnibus.s.aliis. Nā aut assentiēdum est paucis cum nulla grauitate, aut dissentiendum frustra. quia nimis potentes sunt. Ego scribo hæc ad te maxime ob eam causam, ut tu mediteris.i.cogites quoque iam de rōne tua. Tota ratio senatus iudiciorum totius reip. est cōmutata, & ita otium est expectandum nobis, quod.s.otium.i.uocationē à rep. ij, qui potiuntur rerū.s.imperio.i.qui dominātur, ut tres supradicti, uidentur præstaturi. Ergo præsto etiam præstatum facit: siquidē hoīes potuerint ferre patiētius.i.æquiore animo, potentiā eorū. Nihil est ꝙ cogitemus quidem illam dignitatē consularem, senatoris fortis, & cōstantis.s.quam nos gessimus, & quales fuimus: & ideo non reprobo, qui legūt dignitatē quondā illā &c. Sup. ea dignitas est amissa culpa eoꝝ, q abalienauerūt a senatu ordinem coniunctissimū.s.senatui, utpote equestrem, ut uero simile est, & hoiem clarissimū.s.Cęsarem, cum uellēt illi abrogare prouinciam, quam equites illi prorogatam uolebant. Sed ut ego reuertar ad ea, quę sunt coniunctiora rebus tuis: ego cognoui Pompeium esse ualde amicum tibi: & tu obtinebis oia, q̄ uoles, quantū ego perspicio, eo consule.i.dū consul erit. In quibus rebus.s.habebit me affixum sibi. Neque ulla res, quæ ꝑtineat ad te, negligetur à me. Neq;.n.uerebor, ne sim molestus illi.s.Pōpeio, cui erit iucundū ēt ꝑꝑ id ipsum, ꝙ uidebit me esse gratū.s.erga te. Tu uelim &c. Ordo est. Velim, ut sup. tu ꝑsuadeas tibi nullā rē minimā esse, q̄ pertineat ad te, q̄ mihi non sit carior, q̄ meæ res oēs. Cum sentiam id.s.quod dictum est, non possum satisfacere mihimetipsi sedulitate.i.diligenti opera, & seorsum à dolo facta: qdem.i.certe, ego ideo nō satisfacio mihi.i.iudicio meo, aut pietati meæ, re ipsa.i.effectu ipso ꝙ nullam.i.non ullā, non possum cōseq.i.obtinere aut æqparare: ullā partē meritorū tuorum.s.in me, aut de me, non modo gratia referenda.i.ęquali beneficio reddēdo, sed ne quidem.i.non saltem cogitanda.s.gratia .i.in animo habenda. Rumor erat te gessisse rem.i.imperiū tuum in prouincia ualde bene. Literæ tuę.s.ad senatū mittendę, de q bus

bus eramus locuti cum Pompeio, expectabantur.s.a senatu, quæ si erunt allatæ, nostrum studium.i.diligẽs opera extabit.i.reliqua erit in magistratibus, & senatoribus conueniendis.i.uisendis loquendi de te gratia. Cetera, quæ ad te pertinebunt, sup. extabũt nobis procuranda, cum &.i.ẽt contenderimus plus, q̃ possumus, tñ faciemus minus, q̃ debemus. Vrbane dictũ, & pueri annotabũt, cum illa particula ẽt honesta. Tu uelim ita tibi persuadeas &c.

PAVLVS MANVTIVS. ALD. F.

EMplatorio) Malim, C. Pletorio: cũ in antiquo lib. scriptum sit, C. Platorio. Platorij autem Romæ familia fuit.

DE omnibus rebus) Nihil sibi de reip. rebus scribendum, cum Platorius ad eum ueniret, affirmat, cuius prudentiam, & fidem in Lentuli negotio mirifice laudat, ex quo facile de uniuerso reip. statu cognoscat, sese in omnibus ad Pompeij uoluntatem sententias suas accommodare, a quo honeste dissentire nequeat. Quod cum faciat, magnis illius erga se meritis, & animi propensissima semper in illum inductione id a se fieri probat: ita tamẽ, ut si per amicitiam illius sibi liceat, nihil antiquius otio literario sibi futurum non dissimulet, qñ dignitas jam illa senatoria tota conciderit. Pompeium aũt sibi uideri amicissimum, a quo tamen uestigium nullum discessurus nisi perfecta re sit, qñ non minori sibi curæ Lentuli dignitas q̃ sua sit, quod facile, cũ literæ de rebus in ꝓuincia bene gestis ab eo uenerint, (nam tu mor erat bene rẽ gestã) extabit. [Diæta) Etsi quid ipsa sit diæta, non nesciam, magis tamen illa mihi probatur lectio, ut dignitas utilitasq; scribẽdum putem, quod & uetustiores codices præferunt: neque.n.adduci possem hoc uerbo nunc Ciceronem uti uoluisse, quo aut nunquam, aut q̃ parcissime hoc significato usus est: sed & uix in ipsa Græcia tale quid inuenias. Nam aut ita definitur Galeno in eo libello, cui titulus est, ἰατρὸς, ut nihil ad hunc locum faciat, aut pro rõne uictus cotidiani usurpatur a doctis, aut pro loco, in quo assidue uiuamus, & mutuo conuersemur, aũt pro sententia, quam arbiter dixerit. [Vt quibusdã uidetur simulatione) Nam Ciceronem plerique inconstãtiæ, instabilisq; animi notarunt. unde exiit illud, Nil mirum, si anguste sẽderet, qui duabus sellis uteretur. Vtcũq; tamen sit, propensior semper in Pompeij beneuolentiam fuit, ut quamuis magnis Cæsaris beneficiis obstrictus, quãuis genero suo Dolabella, & Cœlio, & aliis amicis obstantibus, ut aliquem in locũ potius succederet, q̃ bellis ciuilibus se immisceret: summo tamen suo cum discrimine, nec satis Pompeianis copiis fidens, ad Pompeiũ nauigarit. [Vt quę illi utilia sunt) h.d. qm̃ cum ab exilio reuersus esset, in Pompeij gratiam & dixit & fecit multa, multorũ inimicitias suscepit, & simultates sustinuit, & Vatinium hominem unũ omnium sibi infestissimum adhortationibus Pompeij defendit, & cum Gabinio in gratiam redijt, ut seq. epistola latius. [Ne aduersarij quidem eius) Crassum, Catonem, Catonisq; æmulos, & Clodianorum quosdam intelligit, qui omnino Pompeio infestissimi erant. [Perfuncti essemus) Sic & hac epist. sequenti. Alias (ut in epist. ad Brutũ) defuncti uocabulo libẽtius est usus. [Ordinem cõiunctissimũ.) Equestrẽ.s.intelligi uoluit Cic. sępe a senatu alienatum, sępe conciliatũ, prout iudicandi ratio uel senatoribus deferebatur, uel a senatu translata, ad equites delata est, donec ex utroque ordine iudices eligerentur. qua de rẽ locis suis copiosius. [Et hominem clarissimũ) Intelligit Põpeium, nõ Cęsarem, quem Cicero cũ primum redijt ab exilio, senatui in primis conciliauit. quod ex epistolis Cic. ad Q. fr. præcipue cognoscas. [Rumor erat hic) .s.q̃ in prouincia imperator a militibus appellatus esset, quodq; summa fortitudinis & prudentiæ laude se gesserat. quod sequenti epist. Cic. ostendit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hæc epistola partim Lentuli, partim Ciceronis, in negotiis consumitur: Lentuli quidem, quod de rebus ad illum pertinentibus a Cicerone certior fiat, & officij erga se amplissimam memoriam sentiat renouari; Ciceronis uero, quando ille se purgat & leuitatis & inconstantiæ, quod cum iis redierit in gratiam, quos antea, ut inimicissimos, oppugnarat, & uexarat. Reiicit autem in temporum constitutionem culpam, & a sapientissimorum iudicio, & auctoritate, inculpabilem se præstare nititur.

CIC. S. D. LENTVLO PROCOS. 9

PEriucũdæ mihi fuerunt literæ tuæ: quibus intellexi, te perspicere meam in te pietatẽ. quid .n. dicam, beneuolentiam? cum illud ipsum grauissimum, & sanctissimũ nomẽ pietatis leuius mihi meritis erga me tuis esse uideatur. Quòd autem grata tibi mea erga te studia scribis esse: facis tu quidem abundantia quadam amoris, ut etiã grata sint ea, quæ prætermitti sine nefario scelere non possunt: tibi autem multo notior, atq; illustrior meus in te animus esset, si hoc tempore omni, quo seiuncti fuimus, & unà, & Romæ fuissemus. nam in eo ipso, quod te ostendis esse facturum, quodq; & in primis potes, & ego a te uehementer expecto, in sententiis senatoriis, & in omni actione, atque administratione reip. floruissemus. de qua, ostendam equidem paulo post, qui sit meus sensus, & status: & rescribã tibi ad ea, quæ quæris. sed certe & ego te auctore amicissimo, ac sapiẽtissimo, & tu me cõsiliario, fortasse non imperitissimo, fideli quidem, & beneuolo certe usus esses. quanquam tua quidẽ causa, te esse imperatorem, prouinciamq; bene gestis rebus cum exercitu uictore obtinere, ut debeo, lætor. sed certe, qui tibi ex me fructus debẽtur, eos uberiores, & præstantiores præsens capere potuisses. in eis uero ulciscendis, quos tibi partim inimicos esse intelligis propter tuam propugnationem salutis meæ, partim inuidere propter illius actionis amplitudinem, & gloriam, mirificum me tibi comitem præbuissem. quanquam ille perennis inimicus amicorum suorum, qui tuis maximis beneficiis ornatus in te potissimum fractam illã & debilitatam uim suam contulit, nostram uicẽ ultus est ipse sese: ea est enim conatus, quibus patefactis, nullam sibi in posterum non modo dignitatis, sed ne libertatis quidem partem reliquit. Te aũt etsi mallem in meis rebus expertum, quàm etiam in tuis; tñ in molestia gaudeo, eãdem fidem cognoscere hoium nõ ita magna mercede, quam ego maximo dolore cognorã. de qua rõne tota iã uidetur mihi exponendi tẽpus dari; ut tibi rescribam ad ea, quæ quæris. Certiorem te per literas scribi esse factum, me cum Cæsare, & cũ Appio esse in gratia: teq; id nõ reprehẽdere adscribis. Vatinium aũt scire te uelle ostendis, quibus rebus adductus defenderim, & laudarim, quod tibi ut planius exponã, altius paulo rõnem meorum consiliorũ repetã, necesse est. Ego me Lẽtule initio rerum, atq; actionum tuarum non solum meis, sed ẽt reip. restitutum putabam: &, quoniam tibi incredibilem quẽdam amorem, & oĩa in te ipsum summa, ac singularia studia deberẽ, reip. quæ te in me restituendo multum adiuuisset, eum certe me animum merito ipsius debere arbitrabar, quẽ antea tãtũmodo cõi officio ciuium, nõ aliquo erga me singulari beneficio, debitum præstitissem. Hac me mẽte fuisse, & senatus ex me, te cõsule, audiuit, & tu in nostris sermonibus, collocutionibusq; ipse uidisti. etsi iam primis tẽporibus illis, multis rebus meus offendebatur animus; cum te agẽte de reliqua nostra dignitate, aut occulta nõ nullorum odia, aut obscura in me studia cernebam. nã neque de monumẽtis meis ab iis adiutus es, a quibus debuisti, neq; de ui nefaria, qua cum fratre erã domo expulsus: neque hercule in iis ipsis rebus, quæ quãq̃ erãt mihi propter rei familiaris naufragia necessa-

ria

riæ, tñ à me memini putabantur in meis damnis ex auctoritate senatus resarciendis, eã uoluntatẽ, quã expectaram, præstiterunt. Quæ cum niderem, (neq; enim erant obscura) non tñ tam acerba mihi hæc accidebant, quàm erant illa grata, quæ fecerant. itaque, quanquam & Pópeio plurimum, te quidem ipso prædicatore ac teste, debebã; & eum nõ solũ beneficio, sed amore etiam, & perpetuo quodam iudicio meo diligebam: tamen, non reputans quid ille uellet, in omnibus meis sententiis de rep. pristinis permanebam. Ego, sedente Cn. Pópeio, cũ ut laudaret P. Sextium, introiisset in urbẽ; dixissetq; testis Vatinius, me fortuna, & felicitate C. Cæsaris commotum, illi amicum esse cœpisse; dixi, me eam Bibuli fortunam, quam ille afflictã putaret, oĩum triumphis, uictoriisq; anteferre: dixiq; eodem teste alio loco, eosdem esse, qui Bibulum exire domo prohibuissent, & qui me coegissent. tota uero interrogatio mea nihil habuit aliud, nisi reprehensionem illius tribunatus: in qua omnia dicta sunt libertate, animoque maximo de ui, de auspiciis, de donatione regnorũ. neq; uero hac in causa modo, sed constãter sæpe in senatu. quin etiam, Marcellino, & Philippo cos. nonis Apr. mihi est senatus assensus, ut de agro Campano, frequenti senatu, idib. Maij referretur. num potui magis in arcem illius causæ inuadere, aut magis obliuisci temporũ meorum, & meminisse actionum? hac à me sententia dicta, magnus animorum motus est factus, cum eorum, quorum oportuit, tum illorum eriam, quorũ nunquam putaram. nam, hoc S.C. in meam sententiam facto, Pompeius, cum nihil mihi ostendisset se esse offensum, in Sardiniam, & in Africam profectus est: eoque itinere Lucam ad Cæsarem uenit: ubi multa de mea sñia questus est Cæsar, quippe qui etiam Rauẽnæ Crassum ante uidisset, ab eoque in me esset incensus. sane moleste Pópeium id ferre constabat: quod ego cum audissem ex aliis, maxime ex meo fratre cognoui. quẽ cum in Sardinia Pópeius, paucis post diebus, quã Luca discesserat, conuenisset; Te, inquit, ipsum cupio, nihil oportunius potuit accidere. nisi cum Marco fratre diligenter egeris; depẽdendũ tibi est, quod mihi pro illo spopondisti. quid multa? questus est grauiter: sua mérita cõmemorauit: quid egisset sæpissime de actis Cæsaris cum ipso meo fratre, quidq; sibi is de me recepisset, in memoriam redegit: seq;, quæ de mea salute egisset, uoluntate Cæsaris egisse, ipsum meũ fratrem testatus est: cuius causam, dignitatemq; mihi ut cõmendaret, rogauit; ut eam ne oppugnarem, si nollem, aut non possem tueri. Hæc cum ad me frater pertulisset, & cum ante tamen Pompeius ad me cum mãdatis Vibullium misisset, ut integrũ mihi de causa Campana ad suum reditũ reseruarẽt collegi ipse me, & cum ipsa quasi repub. sum collocutus; ut mihi, tã multa pro se perpesso, atque perfuncto, concederet, ut officiũ meum, memoremq; in benemeritos animũ, fidemq; fratris mei præstarem; eumq;, quem bonũ ciuem semper habuisset, bonum uirum esse pateretur. In illis autem meis actionibus, sententiisq; omnibus, quæ Pompeium uidebantur offendere, certorum hominum, quos iam debes suspicari, sermones referebantur ad me: qui cũ illa sentirẽt in rep. quæ ego agebã, semperq; sensissent; me tamen non satisfacere Pompeio, Cæsaremque inimicissimum mihi futurum, gaudere se aiebant. erat hoc mihi dolendum, sed multo magis illud, quòd inimicũ meum, meũ autem? immo uero legum, iudiciorũ, otij, patriæ, bonorum omnium, sic amplexabantur, sic in manibus habebãt, sic fouebant, sic, me præsente, osculabantur, non illi quidem ut mihi stomachum facerent, quem ego funditus perdidi, sed certe ut facere se arbitrarentur. Hic ego quantum humano consilio efficere potui, circumspectis rebus omnibus, rõnibusq; subductis, summam feci cogitationum mearum omnium: quem tibi, si potero, breuiter exponam. Ego si ab improbis, & perditis ciuibus rẽp. teneri uiderem, sicut & meis tẽporibus scimus, & nõ nullis aliis accidisse accepimus; non modo præmiis, q̃ apud me minimum ualent, sed ne periculis quidem cõpulsus ullis, quibus tñ mouentur etiã fortissimi uiri, ad eorum causam me adiungerem, ne si summa quidem eorum in me merita constarent. cũ autẽ in rep. Cn. Pompeius princeps esset, uir is, qui hanc potẽtiam, & gloriam maximis in remp. meritis, præstantissimisq; rebus gestis esset consecutus, cuiusq; ego dignitatis ab adolescentia fautor, in prætura aũt, & ĩ consulatu adiutor ẽt extitissem; cumq; idẽ auctoritate, & sñia per se cõsiliis, & studiis tecũ me audiuisset; meumq; inimicum, unum in ciuitate haberet inimicum: nõ putaui famam incõstantiæ mihi pertimescendam, si quibusdam in sententiis paulum me immutassem, meamq; uoluntatem ad summi uiri, de meq; optime meriti dignitatẽ aggregassem. in hac sñia cõplectendus erat mihi Cæsar, ut uides, in cõiuncta & causa, & dignitate. hic multũ ualuit cum uetus amicitia, quam tu non ignoras mihi, & Q. fratri cum Cæsare fuisse; tum humanitas eius, ac liberalitas, breui tẽpore & literis, & officiis perspecta nobis, & cognita. Vehementer etiã res ipsa publica me mouit: quæ mihi uidebatur cõtentionẽ, præsertim maximis rebus à Cæsare gestis, cum illis uiris nolle fieri, &, ne fieret, uehementer recusare. Grauissime aũt me in hanc mẽtẽ ĩpulit & Pópeij fides, quã de me Cæsari dederat, & fratris mei, quã Pópeio. Erant præterea hæc aĩaduertẽda ĩ ciuitate, quæ sunt apud Platonem nostrum scripta diuinitus: QVALES in rep. prĩcipes essent, tales reliquos solere esse ciues. tenebam memoria, nobis consulibus, ea fundamẽta iacta ex kal. Ian. confirmãdi senatus, ut neminẽ mirari oporteret, nonis Dec. tantum uel animi fuisse in illo ordine, uel auctoritatis. idẽq; meminerã, nobis priuatis usque ad Cæsarẽ, & Bibulũ cos. cũ suiæ nostræ magnũ in senatu pódus haberent, unum fere sensum fuisse bonorũ oĩum. postea, cũ tu Hispaniã citeriorẽ cũ imperio obtineres; neque resp. cõsules haberet, sed mercatores prouinciarum, & seditionum seruos, ac ministros; iecit quidam casus caput meum, quasi certaminis causa,

causa,in mediam contentionē, dissensionemq́; ciuilem.quo in discrimine cum mirifica senatus, incredibilis Italiæ totius, singularis bonorum oīum consensio in me tuendo extitisset ; nō dicam,quid acciderit: (multorum est enim, & uaria culpa) tantum dicam breui , non mihi exercitum , sed duces defuisse. in quo,ut iam sit in iis culpa, qui me non defenderunt, non minor est in iis, qui reliquerunt. & si accusandi sunt, qui pertimuerunt ; magis ēt reprehendendi,qui se timere simularunt. Illud quidē certe nostrum consilium iure laudandū est,quòd meos ciues , & à me seruatos, & me seruare cupientes , spoliatos ducibus , seruis armatis obiici noluerim; declararíq́; maluerim,quāta uis esse potuisset in cōsensu bonorum, si iis pro me stāte pugnare licuisset, cum afflictum excitare potuissent. quorum quidē animum tu non perspexisti solum, cum de me ageres, sed ēt confirmasti, atq; tenuisti. qua in causa non modo nō negabo, sed ēt semper & meminero, & prædicabo libenter.usus es quibusdam nobilissimis hoībus fortioribus in me restituendo,quā fuerant iidem in tenendo. qua in sñia si constare uoluissent, suā auctoritatē simul cū salute mea recuperassent. recreatis.n.bonis uiris consulatu tuo,& cōstantissimis atq; optimis actionibus tuis excitatis, Cn. Pōpeio præsertim ad causam adiuncto, cū ēt Cæsar, rebus maximis gestis, singularibus ornatus, & nouis honoribus, ac iudiciis senatus, ad auctoritatē eius ordinis adiūgeretur ; nulli improbo ciui locus ad rēp. uiolādā esse potuisset. sed attēde, quæso,quæ sint consecuta. Primum illa furta muliebrium religionum , qui non pluris fecerat Bonam deam , quàm tres sorores, impunitatem est eorum sentētiis assecutus,qui cū tribunus pl.pœnas à seditioso ciue per bonos uiros iudicio persequi uellet, exemplum præclarissimū in posterum uindicandæ seditionis de rep. sustulerunt : idemq́; postea non meum monimētum, (non.n.illæ manubiæ meæ,sed operis locatio mea fuerat) monimentū uero senatus,hostili nomine,& cruētis inustū literis esse passi sunt. qui me hoīes quòd saluum esse uoluerunt, est mihi gratissimum : sed uellē, non solū salutis meæ , quemadmodū medici, sed ēt , ut aliptæ, uirium, & coloris rationē habere uoluissent. nunc, ut Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit , reliquam partē corporis inchoatam reliquit : sic quidam homines in capite meo solum elaborarunt, reliquū corpus imperfectum,ac rude reliquerunt. in quo ego spem fefelli non modo inuidorum,sed ēt inimicorū meorum : qui de uno acerrimo , & fortissimo uiro , meoq́; iudicio, omnium magnitudine animi , & constantia præstantissimo, Q. Metello L. F. quondam falsam opinionem acceperunt : quem post reditum dictitant fracto animo , & demisso fuisse. est uero probandum , qui & summa uoluntare cesserit, & egregia animi alacritate abfuerit, neq; sane redire curarit ; eū ob id ipsum fractum fuisse aio, in quo cū oēs hoīes, tum M. illum Scaurū , singularem uirū , constantia, & grauitate superasset. sed quod de illo acceperant , aut etiā suspicabantur , de me idem cogitabant , abiectiore aīo me futurum : cum resp.maiorem etiā mihi animū, quàm unquam habuissem , daret ; q̄ iam declarasset , sese non potuisse me uno ciue carere : cumq́; Metellum unius tribuni pl. rogatio,me uniuersa resp.duce senatu,comitāte Italia, promulgātibus oībus, referēte cōsule , comitiis centuriaris , cunctis ordinibus hoībusq́; incūbētibus, oībus deniq; suis uiribus recuperasset. neq; uero ego mihi postea quidquam assumpsi , neque hodie assumo , quod quequā maleuolētissimū iure possit offendere.tantum enitor, ut neq; amicis, neq; ēt alienioribus opera,cōsilio, labore desim. Hic meæ uitæ cursus offendit eos fortasse , qui splendorem , & spēm huius uitæ intuentur , solicitudinē aūt , & laborē perspicere non possunt. Illud uero non obscure q̄rūtur in meis sentētiis , quibus ornem Cæsarē , quasi desciuerim à pristina causa.Ego aūt cū illa sequor, quæ paulo ante proposui, tum hoc nō in postremis, de quo cœperā exponere . non offendes eundē bonorum sensum Lentule , quē reliquisti : qui confirmatus consulatu nostro , non nunquam postea interruptus , & afflictus ante te consulem , recreatus abs te totus est, nunc ab iis, à quibus tuendus fuerat , derelictus : idq́; non solum fronte , atq; uultu, qui[illegible]tio facillime sustinetur, ij declarāt, q̄ tum nostro illo statu opti[illegible]es noīabātur , sed etiā sñia sæpe iam , tabellaq́; docuerunt . itaq; tota iam sapientiū ciuiū,qualē me & esse, & numerari uolo, & sñia , & uoluntas mutata esse debet : id.n.iubet idem ille Plato, quem ego auctorem uehemēter sequor : TANTVM cōtendere in rep. quantū probare tuis ciuibus possis : uim neq; parenti , neq; patriæ afferre oportere . atque hāc q̄dem ille cām sibi ait nō attingendæ reip. fuisse , quòd cū offendisset populum Atheniēsem, prope iam desipientem senectute ; cumq́; eum nec persuadendo,nec cogendo regi posse uidisset;cū persuaderi posse diffideret,cogi fas esse nō arbitraretur. Mea ratio fuit alia, quòd neq; desipiente populo, neque īte gra re mihi ad cōsulendū capesserem ne remp. implicatus tenebar. sed lætatus tamen sum,quòd mihi liceret in eadem causa & mihi utilia, & cuiuis bono recta defendere. Huc accessit cōmemorāda quædā , & diuina Cæsaris in me, fratremq́; meū liberalitas : q mihi , quascunq; res gereret,tuēdus esset ; nunc ī tanta felicitate, tātisq́; uictoriis, ēt si in nos nō is esset , qui est , tamē ornandus uideretur. sic.n.te existimare uelim ; cū à uobis meæ salutis auctoribus discesserim , neminē esse,cuius officiis me tā esse deuinctū non solum cōfitear,sed ēt gaudeam. quod quoniam tibi exposui; facilia sunt ea , q̄ à me de Vatinio , & de Crasso requiris. Nam de Appio quòd scribis , sicut de Cæsare, te non reprehendere : gaudeo tibi cōsilium probari meum. De Vatinio aūt,primum reditus intercesserat in gratiam per Pōpeium,statim ut ille prætor est factus ; cum quidem ego eius petitionē grauissimis in senatu sententiis oppugnassem,neq; tam illius lædendi causa, quàm defendendi, atq; ornādi Catonis : post aūt Cæsaris , ut illum defenderem ,

mira

mira contentio est consecuta. cur autem laudarim, peto à te, ut id à me ne'ue in hoc reo, ne'ue in aliis requiras; ne tibi ego idem reponam, cum ueneris; tametsi possum uel absenti. recordare enim, quibus laudationem ex ultimis terris miseris: nec hoc pertimueris: nã à me ipso laudãtur, & laudabũtur iidẽ. sed tamen defendẽdi Vatinij fuit etiã ille stimulus, de quo in iudicio, cũ illũ defenderẽ, dixi me facere quiddã, quod in Eunucho parasitus suaderet militi.

Vbi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comessatũ: tu, Pamphilam
Cantatum prouocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Sic Paul. Man. * Par pro pari referto, quod eam mordeat.

sic petiui à iudicibus, ut quoniã quidã nobiles homines, & de me optime meriti nimis amarẽt inimicũ meũ, meq; inspectãte sæpe eũ in senatu modo seuere seducerent, modo familiariter, atq; hilare amplexarentur; quoniamq; illi haberent suum Publium, darẽt mihi ipsi alium Publium, ĩ quo possem eorum aĩos mediocriter lacessitus leuiter repungere. neq; solũ dixi, sed ẽt sæpe facio, diis, hominibusq; approbãtibus. Habes de Vatinio: cognosce de Crasso. Ego cum mihi cum illo magna iã gratia esset, quòd eius oẽs grauissimas iniurias cõis concordiæ causa, uoluntaria quadam obliuione contriuerã; repentinã eius defensionẽ Gabinij, quem proximis superioribus diebus acerrime oppugnasset, tñ si sine ulla mea cõtumelia suscepisset, tulissẽ: sed, cũ me disputãtẽ, nõ lacessentẽ, læsisset; exarsi, nõ solũ pñti, credo, iracundia, (nã ea tã uehemens fortasse nõ fuisset) sed cũ iclusum illud odiũ multarum eius in me iniuriarũ, q̃ ego effudisse me esse arbitrabar, residuum tamen, insciente me, fuisset, omne repente apparuit. Quo quidem tempore ipso quidã hoĩes, & iidẽ illi, quos sæpe nutu, significationeq; appello, cũ se maximum fructũ cepisse dicerent ex libertate mea, meq; tũ deniq; sibi esse uisum reip. qualis fuissem restitutũ; cũq; ea contentio mihi magnũ etiam foris fructũ tulisset: gaudere se dicebãt, mihi & illũ inimicũ, & eos, qui in eadem causa essent, nũquam amicos futuros. quorũ iniqui sermones cũ ad me per hoĩes honestissimos perferrentur; cumq; Põpeius ita cõtendisset, ut nihil unquam magis, ut cũ Crasso redirem in gratiam; Cæsarq; per literas maxima se molestia ex illa contentione affectũ ostenderet: habui non temporum solum rõnem meorum, sed etiã naturæ: Crassusq;, ut quasi testata populo R. esset nostra gratia, pene à meis laribus in prouinciam est profectus. nam cum mihi cõdixisset, cœnauit apud me in mei generi Crassipedis hortis. quamobrem eius causam quod te scribis audisse magna illius cõmendatione susceptam, defendi in senatu, sicut mea fides postulabat. Accepisti, quibus rebus adductus, quamq; rẽ, causamq; defenderim, quiq; meus in rep. sit pro mea parte capessenda status. de quo sic uelim statuas; me hæc eadẽ sensurũ fuisse, si mihi integra oĩa, ac libera fuissent. nam neque pugnandum arbitrarer cõtra tantas opes; neque delẽdum, etiam si id fieri posset, summorum ciuium principatu; neq; permanendum in una snĩa, cõuersis rebus ac bonorum uoluntatibus immutatis; sed temporibus assentiendum. NVNQVAM n. præstantibus in rep. gubernanda uiris laudata est in una snĩa perpetua permãsio. sed, ut in nauigando tẽpestati obsequi artis est, etiam si portum tenere non queas; cum uero id possis, mutata uelificatione, assequi, stultum est eum tenere cum periculo cursum, quẽ ceperis, potius, quàm, eo commutato, quo uelis, tamen peruenire: sic, cum omnibus nobis in administranda rep. propositum esse debeat, id quod à me sæpissime dictũ est, cum dignitate otium; NON idẽ semper dicere, sed idem semper spectare debemus. Quãobrẽ, ut paulo ante posui, si essent oĩa mihi solutissima; tamen in rep. non alius essem, atque nũc sum. cũ uero in hunc sensum & alliciar beneficiis hominũ, & compellar iniuriis; facile patior ea me de rep. sentire, ac dicere, quæ maxime cũ mihi, tũ ẽt reip. rõnibus putem conducere. Apertius autem cum hæc ago, ac sæpius, quòd & Q. frater meus legatus est Cæsaris; & nullum meum minimũ dictum, non modo factum pro Cæsare intercessit, quod ille nõ ita illustri gratia exceperit, ut ego eum mihi deuinctum putarem. itaque eius omni & gratia, quæ summa est, & opibus, quas intelligis esse maximas, sic fruor, ut meis. nec mihi aliter potuisse uideor hoĩum perditorũ de me cõsilia frangere, nisi cum præsidiis iis, quæ semper habui, nunc etiam potentium beneuolentiam coniunxissem. his ego cõsiliis, si te præsentem habuissem, ut opinio mea fert, essem usus eisdem: noui .n. temperantiam, & moderationem naturæ tuæ: noui aĩum tum mihi amicissimum, tum nulla in ceteros maleuolentia suffusum, cõtraq; cum magnum & excelsum, tum etiam apertum, & simplicem. uidi ego quosdã in te tales, quales tu eosdem in me uidere potuisti. quæ me mouerunt, mouissent eadẽ te profecto. sed quocunque tempore mihi potestas præsentis tui fuerit, tu eris omnium moderator cõsiliorum meorum: tibi erit eidem, cui salus mea fuit, etiam dignitas curæ. me quidem certe tuarum actionum, snĩarum, uoluntatum, rerum denique oium socium, comitemq; habebis; neque mihi in oĩ uita res tam erit ulla proposita, quàm ut quotidie uehementius te de me optime meritũ esse, lætere. Quòd rogas, ut mea tibi scripta mittam, quæ post discessum tuũ scripserim; sunt orationes quædam, quas Menocrito dabo, neq; ita multæ, ut pertimescas. scripsi etiã, (nã ẽt ab orationibus disiungo me fere, referoq; ad mansuetiores musas, quæ me maxime, sicut iam à prima adolescentia delectant) scripsi igitur Aristotelico more, quemadmodum quidem uolui, tres libros ĩ disputatione, ac dialogo de oratore: quos arbitror Lentulo tuo fore nõ inutiles: abhorrent. n. à cõibus præceptis, & omnem antiquorum & Aristotelicã, & Isocraticam rõnem oratoriam cõplectuntur. scripsi ẽt uersibus tres libros de temporibus meis: quos iam pridem ad te misissem, si esse edendos putassem: sunt. n. testes, & erunt

erunt sempiterni meritorũ tuorũ erga me, meæq́; in te pietatis. Sed, qa uerebar, non eos, qui se læsos arbitrarentur, (etenim id feci parce, & molliter) sed eos, quos erat infinitũ bene de me meritos omnes nominare. quos tamen ipsos libros, si quem, cui recte cõmittã, inuenero, curabo ad te perferendos. atque istam quidem partem uitæ, consuetudinisq́; nostræ totam ad te defero quantum literis, quantũ studiis ueteribus nostris delectationibus, consequi poterimus, id omne ad arbitriũ tuum, qui hæc semper amasti, libentissime cõferemus. Quæ ad me de tuis rebus domesticis scribis, quæq́; mihi cõmẽdas, ea tantæ mihi curæ sunt, ut me nolim admoneri, rogari uero sine magno dolore uix possim. Quod de Q. fratris negotio scribis, te priore æstate, quòd morbo impeditus in Ciliciã nõ transieris, cõficere non potuisse, nunc aũt omnia facturum, ut cõficias: id scito esse eiusmodi, ut frater meus uere existimet, adiuncto isto fundo, patrimonium fore suum per te constitutũ. Tu me de tuis rebus oĩbus, & de Lentuli tui, nostriq́; studiis, & exercitationibus uelim quam familiarissime certiorem, & quam sæpissime facias; existimesq́;, neminem cuiquam neque cariorem, neque iucundiorem unquam fuisse, quàm te mihi; idq́;, me, nõ modo ut tu sentias, sed ut omnes gentes, etiam ut posteritas omnis intelligat, esse facturum. Appius in sermonibus antea dictitabat, postea dixit etiã in senatu palam, sese, si licitum esset legem curiatam ferre, sortiturum esse cum collega prouinciam: si curiata lex non esset, separaturũ cum collega, tibiq́; successurũ: legem curiatam consuli ferri opus esse, necesse non esse: se, quoniã ex S. C. prouinciã haberet, lege Cornelia imperium habiturum, quoad in urbem introisset. ego, quid ad te tuorũ quisq́; necessariorum scribat, nescio: uarias esse opiniones intelligo. sunt qui putent posse te non decedere, quòd sine lege curiata tibi succedatur: sunt etiam, qui, si decedas, à te relinqui posse, qui prouinciæ præsit. mihi non tam de iure certum est, (quanquam ne id quidem ualde dubium est) quàm illud, ad tuam summam amplitudinem, dignitatem, liberalitatem, qua te scio libentissime solere frui, pertinere, te sine ulla mora prouinciam successori concedere; præsertim cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possit illius cupiditatem refutare. ego utrunque puto meum esse; &, quid sentiã, ostendere; & quod feceris, defendere. Scripta iam epistola superiore, accepi tuas literas de publicanis: quibus æquitatẽ tuam non potui nõ probare. facilitate aũt qđ uellem, consequi potuisses, ne eius ordinis, quem semper ornasti, rem, aut uoluntatem offenderes. equidem non desinam tua decreta defendere: sed nosti consuetudinem hominum. scis, quàm grauiter inimici illi ipsi Q. Scæuolæ fuerint. tibi tamen sum auctor, ut quibus rebus possis, eum tibi ordinẽ aut reconcilies, aut mitiges. id etsi difficile est, tamen mihi uidetur esse prudentiæ tuæ. Vale.

uidetur suaudendũ, non miss.

AVD. Periucundæ) M. T. C. epistolæ omnes quo longiores, eo mihi elegantiores, & utiliores uidentur. Itaque eo diligentius à nobis interpretãdæ sunt: neque.n. eis assentior, qui quasdã breuiores electas se habere iactat, quas solas ꝓponendas asserũt, quasi gẽmas quasdã præcipuas, idq́; quibusdã rerũ iperitis haud difficile ꝑsuadẽt. qđ nõ aliã ob cãm a plerisq; factũ arbitror, nisi qa difficiliores negotij arbitrarẽtur eas aggredi, & igenio uincere, q̃ plus artis, plus igenij, plus historiarũ, plus deniq; rerũ oium cogitationis haberẽt, imitati eos, q ꝑꝑ ipotẽtiã rei pecuniariæ, cũ ꝑtiosissimas gẽmas emere nõ possint, quascũq; emerũt, uxoribꝰ suis ꝑtiosissimas esse ꝑsuadere conãtur; cũ tñ eorũ artes, & simulationes aliqñ detegãt. Sed eos omittamus, & iã oĩã oĩbꝰ uel ad difficillimas quasq; aperiamus, ut q̃ añhac à paucis itelligẽdæ difficultatis caritudine emi (ut ita dixeri) nõ potuerũt: iã ꝑducãtur, & facillime nobis copiã faciẽtibꝰ cõparent, ut oium cõmodis iã cõsuluisse itelligamur. Cõtinet igit hęc epist. multas partes, quas singulas enumerare tũ molestũ, tũ uero nõ ualde utile puto: colligent tñ, quę magis necessarię esse uidebũtur, ut facilius habeat totius epist. argm̃, qđ q de hoc tãdẽ esse putamus. Primũ rñdet Cic. Lẽt. q scripserat studia Cic. in se sibi gratissima fuisse, & ostẽdit id magis esse ex abũdãtia amoris ipsius Lẽt. q̃ ꝙ merita sua hoc exigãt, aut si qua ꝓ Lẽt. fecit, q̃ qdẽ ita fuerũt debita ꝙ sine magna rephensione ꝑtermitti nõ potuissent: potuisse aũt facilius Cic. erga se animũ cognoscere, si ambo Romę fuissent quo tpe fuerũt locorũ interuallo seiũcti. gratulatur tñ ipsi Lẽt. ꝙ ꝓuinciã cũ summa laude administraret tametsi ille Romę fuisset, dicit se facilius potuisse ulcisci eos, q eũ oppugnassent, qa ille Cic. defẽdisset Clodium tñ, q laudatus à Lẽt. eũ pcipue oppugnasset, suis sceleribꝰ iã hoc esse assecutũ, ut nullã uel dignitatis, uel libertatis, partẽ in posterũ sibi reliquerit. Deinde qa Lẽt. habebat multos aduersarios, gratulatur ei Cic. ꝙ ille habeat inimicos in re ita magna sicut ipse cognouit. qa hic indignitate, Cic. uero in salute læsus est. Et qm̃ cũ intellexisset Lẽt. Cic. in grãm rediisse cum Cęs. cum quo multũ antea dissenserat, ut ẽt ipse fatet in oratione de ꝓuinciis consularibus, & cũ Appio Pulchro, cũ quo habuerat magnas simultates, scripserat se id nõ reprehẽdere uelle, tñ potissimũ itelligere, qua causa adductus Cic. defendisset & laudasset Vat. quẽ ante tãtopere oppugnasset, & in quẽ acerrime inuectus esset in causa Sextij: Cic. omnium harũ rerũ rationes reddit, & quemadmodũ olim sine salutis suę ratione rẽp. omnino tutatus sit, ita nũc existimasset hñdã rationẽ salutis, neq; tñ deserẽdã rẽp. neq; dignitatis suę opinionẽ. Reddit ẽt rõnẽ de reditu in gratiã cũ M. Cras. a quo grauissimis iniuriis fuisset affectus cũ eius potissimũ fauore adiutus fuisset Clod. in oppugnatione Cic. Reliquę partes locis suis ita declarabũtur, ut omnino tota epist. intelligi possit. [Periucũdę) Valde iucũdę. plenę delectationis. [Perspicere) Plane cognoscere. [Pietatẽ) Religiosam quãdã animi uenerationẽ. de pietatis signatione in prima epist. dictũ est. [Quid.n. dicã, beneuolentia?) Quę multo minor est, q̃ pietas. [Cũ) Ratio est huius iterrogationis, q.d.n. dicã? [Illud ipsum nomẽ) Hęc pronomina habent emphasim, q.d. quo nomine nullũ põt esse maius. [Videat leuius) Putetur minus, & lõge uilius: qa nõ habeo uocabulũ, quo possim uti ad declarãdũ animi mei effectum, cũ nomẽ pietatis, quo nullũ põt esse grauius, sit ẽt uilius, & minus, q̃ exigunt tua merita erga me. de eo.n. Cic. ita scr. in oratione de reditu suo: P. Lẽt. parẽs, deus salutis nostrę, uitę, fortunę, memorię, nominis &c. Itẽ in oratione ꝓ Domo sua ad põtifices, sic inqt An: ego cũ P. Lẽt. cõsul optime de me, ac de rep. meritus &c. [Tuis meritis) Beneficiis. [Facis abũdãtia quadã amoris) Quia multum me amas, nã omnia, q̃ ab eo, quẽ amamus, siũt erga nos, ẽt si minima sunt, solẽt in nobis esse ualde grata. [Quę ꝑtermitti). i. omitti. [Sine nefario scelere) Sine impietate & maxima ingratitudine. & est sensus, ꝙ scribis ea esse tibi grata, q̃ ꝓ te facio, facis, qa multũ me amas. & iõ ea ẽt grata habes, q̃ nõ solũ facere debeo, sed ẽt q̃ nõ possem ꝑtermittere, qn maximũ scelus admittere uiderer. [Tibi aũt) h.d. ꝑspexisti, qd egerim ꝓ te, sed multo clarius cognouisses, si fuisses Romę his tpibꝰ, qbꝰ absuisti à nobis, qa facilius pñtibꝰ, q̃ absentibꝰ ostẽdimus mẽtẽ nostrã. [Nã in eo ipso) Rñsio est ad aliã partẽ epistolę Lẽt. ꝙ si fuisset Romę, floruisset cõ Cic. in administratione reip. idq́; aliqñ se facturũ ostẽdebat. Dicit Cic. ita fuisse futurũ, qa ipsi omnino floruissent i eo ipso, qđ iferius dicit i sentẽtiis senatoriis dicẽdis, & i omni actione &c. [Floruissemus) Excelluissemꝰ. [Paulo post) In ꝓcessu epistolę, q̃ alij male diuidũt ab hac. [Sensus) Sntia. [Et rescribã tibi) Sicut incipit rescribere, cũ dicit certiorẽ te ꝑ literas, &c. [Sed certe) Vel saltẽ, uel certe ꝑfecto, ut sit affirmatiu aduerb. [Te auctore) Cõsiliario nõ imperitissimo. i. cõsiliario nõ omnino indocto, & imperito. uitat n. arrogantiã, ut nolie se dicere peritissimum. [Fideli) Hoc.n. possum de me dicere, ꝙ fideliter tibi cõsuluissem & amãter. & est ordo, sed certe ego essem

Pietas.

ſem uſus te auctore amiciſſimo & ſapiētiſſimo. [Et tu) Subaudi uſus eſſes me cōſiliario fortaſſe &c. cōſiliarius, q pbet cōſiliū. [Quā̄ q) .h.d. ſe tñ lętari, ꝙ ipſe Lēt. impator in Cilicia res bene geſſerit. [Victore) Aduerſus Parthos, & alios hoſtes P.R. q ꝓuinciǫ imminebāt. [Sed certe) q.d. q̄q̄ lętor, ꝙ abſens bene geſſeris & res, & ꝓuinciā: tñ maluiſſem te eſſe Romę: q̄a q̄ tibi debeo, multo melius pñti, q̄ abſenti præſtare potuiſſem, & ita tu fructus, quos tibi debeo, uberiores a me pñs accipere potuiſſes.

Fructus.

[Fructus) Trāslatio eſt ſumpta ab agris. q̄.n. amicis ꝓ præſtitis debemus, trāslatiue fructus appellātur: qm̄, ut inq̄t Cicero, debemus imitari agros fertiles, q plus reddūt, q̄ acceperūt. [Vlciſcendis) Puniēdis uel uindicādis: nā ulciſcor utrūq; ſignāt, auct. Aſconio Pęd. q̄q̄ parnū differre uñr, ſed hic melius uidicādis.

Vlciſcor Vindico.

Eſt aūt ulciſci, ſiue uindicare, iniuriā nō ipunitā relinquere, & quaſi par pari referre: ut ſummatim diffiniā, eſt maledictū aliquod, aut malefactū defendere. [Partim inimicos eſſe) Oſtendit hic duas fuiſſe cāſ, q̄a ſibi inimicos cōparauerit, aut q̄a defendit Cic. aduerſus impetū Clodij, aut q̄a pulcherrime, & cum ſummo honore egit ꝓuinciā, ob q̄ multi ei inuidebāt, neq; uolebāt ei decerni ea, quictorib⁹ imperatorib⁹ a P.R. decerni ſolebāt. [Propugnationē) Defenſionē. [Salutis meę) Vitę meæ, cū in exiliū exire coactus ſum. [Amplitudinē) Dignitatē. [Illius actionis) Aut q̄d optime geſſerit res in prouincia, aut certe pp ea, q̄ in cōſulatu antea egerat, ut dixit ſuperius, Magna eſt memoria cōſulatus, de quo multi inimici ei inuidebāt. [Mirificū) Magnū, & audētē pluſq̄ exiſtimet. [Quanq̄) q.d. habuimus ēt deos nobis fauētes, q̄a ille ſceleratus Clod. perpetuus inimicus oium, q de eo benemeriti ſunt, ꝓ nobis uindictā fecit de ſe ipſo, q̄a ꝓpter ſua ſcelera amiſit omnē dignitatē & libertatē in futurū. [Quanq̄ ille) Nō dicit, q ſit, ſed intelligit Clod. perpetuus inimicus amicorū ſuorum, q ſemp maleſecit iis, a quib⁹ eſt bene affectus. [Ornat⁹) Adiutus [Tuis maximis beneficiis) Qui ei ſemp fauiſti, & auxiliū pręſtitiſti, ut extolleretur. [In te potiſſ.) Pręcipue in te, quāuis idē fecerit in alios. [Fractā uim) Quia iā amiſit auctoritatē, neq; tm̄ poteſt, q̄tū poterat, cū me oppugnauit. [Cōiulit) Cōiecit, cōuertit. [Vltus eſt aūt uicē noſtrā ipſe ſeſe) .i. de ſe ipſo fecit uindictā ꝓ nobis. [Sele) .i. i ſe ipſo. Se, & ſeſe, Seruius i arte à Ceſare ita diſtingui ait, ut ſe dicamus, cū aliquē q̄d in aliū feciſſe oſtēdimus, ut hic fatetur ſe nocuiſſe mihi. Cū aūt ſeipſum, tūc dicimus ſeſe.

Se, Seſe.

[Vicē noſtrā) .i. quod nos facere debeamus .i. uice noſtri. [Eſt.n. ea) Oſtēdit, q̄d egerit cōtra ſeipſum. [Eſt conatus) Tētauit, aggreſſus eſt. [Ea q̄b⁹ patefactis) Sacrilegiū eius intelligit, cū ad ſacra deę Bonæ muliebri habitu auſus eſt uenire, ꝓpter amorē Pompeię uxoris Cęſ. [Nō modo dignitatis) Quia ꝓpter fœditatē ſuorū ſcelerū omnib⁹ honorib⁹ indignus habit⁹ eſt. Neq;.n. ſolū Pōpeiæ Cæſ. uxoris mœchus fuit, ſed ēt cū duab⁹ ſororib⁹ cōcubuit, quarū altera nupſerat Lucullo, altera Metello clariſſimo uiro, q̄ multis i locis Cic. cōmemorat. Refert ēt Liuius & Plutarchus. [Sed ne libertatis) Quis liber eſſe nō poteſt, q aliquo publico ſcelere eſt pollutus: neq;.n. pōt, aut ēt audet ſe defendere q ſe infectū cognouit. Vnde Iuuen. Vnde tibi frontē libertatemq; parētis, Cū facias peiora ſenex. [Te aūt) Senſus eſt: & ſi mallē te potius expertū eſſe in reb⁹ meis, q̄ in tuis, qualis ſit fides hominū: q̄a pluris facio res tuas, q̄ meas: tñ gaudeo, ꝙ nō cognoſcas fidē hominū tāto tuo damno, quāto dolore ego cognouerim. [In reb⁹ meis) In meis commodis. [In moleſtia) Quam capio de reb⁹ tuis ita exagitatis. [Gaudeo) Accipio hāc lętitiā, & cōſolationē. [Te cognoſcere eā fidē) Quia ut alibi Cic. ita amicitia, & fides hoium aduerſis ꝓbāt, ſicut aurū igni. [Nō ita magna mercede) Nō tā caro ꝑtio, ut uulgo dicim⁹, uel nō tā magna impēſa, & dano. [Quā maximo dolore m.) Quā maximo .i. quāto maximo. [Ego cogn. fidē hoium) quia nō tāta fuerat merces eoꝝ, q̄ dignitate tua uiolata amiſiſti, q̄tus fuit dolor afflictę, & prope perditę ſalutis meę. [De qua ratione) De qua re & cauſa & negotio. [Tempus) Occaſionē quādā, & opportunitatē. [Dari) offerri, q̄a incidēter feci mētionē de fide hominū, q̄ uariā erga me cognoui magno dolore eo tpe quo a Clo. Clodianiſq; omnib⁹ iniqſſime ſum uexatus. [Vt reſcribā tibi) Oſtēdit igit hāc epiſtolā totā eſſe reſpōſiuam. [Ad ea, q̄ q̄ris) A me ſcire. [Certiorē) Nō eſt initiū epiſtolę, ut q̄dā male ſentiūt, ſed ut ea uerbis præcedētib⁹ aperte ꝓſpicit, coniūgit cū ſuperiori textu epiſtolę. [Factū certiorē) Edoctū eſſe, intellexiſſe. [Appio) Quidā fruſtra ſomniāt Appiū Clodiū, ꝑ quem coactus eſt in exiliū ire; cū apud nullū omnino legal, quòd cum eo recōciliatus ſit: ſed Appiū intellexit Pulchrū cognomēto, ad quē multas epiſtolas ſcribit lib. 3. in q̄b⁹ Cic. fatetur ſe in gratiā rediiſſe, & ſimultatē depoſuiſſe. [Vatiniū aūt) In hūc inuectus eſt Cic. uehemēter in cauſa, & extat oratio Ciceronis admodū cōtumelioſa i Vatiniū teſtem. [Oſtēdis) Significas ꝑ literas tuas. [Adductus) Motus, cōpulſus, laudarim, & deſcoderim, his.n. duab⁹ reb⁹ maxime demōſtrat recōciliata gratia. [Laudarim.) Quē ante mille criminib⁹ onerarim. [Defenderim) Quem totis uiribus oppugnauerim. [Planius) Apertius. [Neceſſe eſt, repetā) Summam reuocem, & ſubauditur ut repetam. [Altius) Longius, magis ab initio. [Conſiliorum) cogitationum, deliberationum. [Ego) Vt diximus ſupra, hoc pronomen in principio orationis præſefert grauitatem, & ueritatem narrationis. Dicit.n. Cic. poſt reſtitutionem ſuam ſe ita fuiſſe gratum, ut non ſolum exiſtimaret ſe reſtitutum ſuis, ſed etiam multo magis ipſi reipub. & non ſolum exiſtimaſſe ſe debere Lent. à quo præcipue fuiſſet adiutus, ſed etiam debere ipſi reip. eum animum, quem antequam accepiſſet hoc ſingulare beneficium, debebat communi officio ciuium.

Ego.

[Actionum tuarum) Quæ in tuo conſulatu pro me reſtituendo apparuerunt. Aut reuera actionum tuarum in tuo conſulatu, quę egiſti de inſtaurādis ędibus meis, quę per Clodium fuerant dirutæ, & de reſtituendis mihi reliquis, quę amiſeram. [Meis) Fratri, & liberis, & amicis, & propinquis. [Et quoniam deberem tibi) Senſus eſt. Et quoniam debebam ſummopere amare, per quē pręcipue fuiſſem reſtitutus: arbitrabar me etiam debere reipub. quę fuiſſet tibi in reſtitutione mea: ſaltem eū animum, quem debebam antea, ſicut ceteri ciues, cum non dum eſſem affectus tam ſingulari beneficio. [Incredibilem) Maximum. [Singularis) Vnita, pręcipua, quaſi quę pro nullo alio debeo. [Studia) Pluſquam amor. [Adiuuiſſet) Quia multorum ciuium optimorum fauore eſt reſtitutus Cic. quos nunc intelligit per rempublicam. [Certe) Saltem. [Eum) Talem. [Merito) Singulari beneficio reſtitutionis meę. [Tantummodo) Non alia propria, aut ſpeciali obligatione. [Communi officio) Quia omnes ciues communiter debent reip. ſuæ. [Debitum) Obligatum. [Non aliquo ſingulari beneficio) Sicut nunc eſt debitus hoc tanto beneficio. [Pręſtitiſſem) Exhibuiſſem, demonſtraſſem. [Hac me mēte) Hoc ꝓpoſito, hac intentione. [Te conſule) Cum eſſes conſul. [Vidiſti) Cognouiſti. [Collocutionibus) Familiaribus congreſſionibus inter te, & me. [Primis temporibus) Poſtquā fui reſtitutus [Offendebāt) Moleſtia afficiebāt. [Cū agente te) Te tractante. [De reliqua) Vt præter reditum meum reſtituerentur mihi reliqua, q̄ amiſeram. [Aut occulta) Senſus eſt: aut cognoſcebam quibuſdam me clam odio haberi, aut non ſatis aperte mihi fauere, ſicut debebant. [Obſcuriora) Aliquantum obſcura, non ſatis apta. [Studia) Fauores, uoluntates .ſ. cognoui, quòd quidā mihi aperte fauere nō auderent. [Nam neque) Dicit in quibus rebus maxime cognouerit quorundam uel occulta odia, uel obſcura ſtudia. [Nam neque) Senſus eſt, cū ageres de monimētis meis, de ui nefaria ulciſcenda, quam intulerat mihi Clodius, denique de reſtituendis mihi oibus iis, quę ante amiſeram, nō adiuuerūt te, qui debuerūt adiuuare: in quo cognoui quòd aut oderāt me aut aperte fauere non audebant: neque præſtiterunt eam uoluntatem, quam ab eis expectabam. [De monimētis) De domo mea quam Clodius libertati dicauerat, de qua Lent. ſæpe egerat in ſenatu & apud pōtifices, ut reſtitueretur Cic. & extat oratio ipſius Cic. de domo ſua ad pontifices, in qua oſtendit domum ſuā à P. Clodio iure conſecrari non potuiſſe, petitq; eam ſibi reſtitui; quam multis in locis in ea orōne monimentū appellat, ꝙ Clodius iactaret ſe eam conſecraſſe in monimentū, & ꝑpetuam memoriam libertatis, cum potius eiecto Cic. amiſſa eſſet libertas: unde in prędicta oratione ſic inquit, cum de libertate locutus eſſet: Hęc me domo mea pellet, hęc ultra afflictę ciuitatis reip. ſpoliis ornabitur, hęc erit in eo monimēto, quod poſitum eſt, ut eſſet iudicium oppreſſi ſenatus ad memoriam ſempiternam turpitudinis. & multis aliis in locis in ea oratione monimētum appellat domum ſuam. Eſt aūt monimentum alicuius rei memoriam, à mentis monitione dictū

Monimentum.

[De ui) Violentia, quia Clod. eiecit Cic. armata manu. [Cum fratre) Qui, quamuis non fuerit eiectus ex urbe, eſt tamen eiectus domo ſua, quam Clod. intēderat, ut eſt in oratione pro Milone: & abſente fratre ita uexatus, ut cum de eius reſtitutione ageretur, orta cōtentione, uno tribuno uulnerato, & multis aliis interfectis, ipſe nō alia uia euaſerit, q̄ ꝙ ſe mortuum fingens inter cadauera per forum iacentia delituerit, auctor Plut. in uita Cic. [Neq; hercule) Ordo eſt, neq; hercle pręſtiterunt eā uoluntatem, quam expectabam in iis rebus, quæ tamen minimi à me putabantur, quāuis erāt mihi neceſſariæ propter naufragia rei familiaris. [Iis ipſis rebus) q.d. minimis. & intelligit ſupellectilia, & agros &c. quæ Cic. rapta fuerant, quę quamuis ille paruifaceret, tamen dicit ſibi fuiſſe neceſſaria, propter magnum infortunium exilij, quod perpeſſus fuerat. [Erāt neceſſariæ) Quia in eiuſmodi caſu ſolent omnia eſſe neceſſaria,

Naufragus, Naufragium.

necessaria, quæ fortuna prospera uidebant superfluæ. [Minimi putabantur) Quia non erant uera bona, sed fortunæ subiecta. [Naufragia) Comparat enim semper Cic. dissensiones ciuiles tempestatibus: damna uero, quæ ex eis patitur, naufragia appellat, ut in oratione pro Milone. Equidem ceteras tempestates, & procellas in illis duntaxat fluctibus concionum &c. Naufragus autem dicitur naui fracta eiectus, & naufragium ponitur modo pro nauigandi periculo, modo pro nauigationis damno, & infortunio, & iactura. ergo hic naufragia iacturas & amissiones intelligamus. [Resarciendis) Tractum à uestibus, quæ diffutæ sarciuntur. i. componuntur. ergo sarciendis. i. componendis, quia erant dissipatæ exilio meo, uel instaurãdis, & emẽdandis, unde & sarcinatores (teste Nonio) sutores dicuntur. [Neque enim erant) Parenthesis est. [Obscura) Occulta, sed apertissima. [Nõ tamen tam acerba). i. non tã iniquo animo ferebam hæc, in quibus non adiuuabam te causa mei, quam habebam grata ea, quæ fecerant, cum me restituendum & senserant, & dixerãt. [Acerba) Molesta, grauia. [Illa) Quæ fecerant, in me restituendo. [Itaque) Conclusio, uel potius illatio quædam ex superioribus, quibus dixit se nullius odio, aut alia causa potuisse unquam alienari à rep. Nunc igitur dixit, quòd quamuis plurimum deberet Pompeio, non solum quia fuerat ab eo adiutus in restitutione, sed ẽt q̃a eum semp̃ plurimũ amauerat, & de eo semp̃ bene iudicauerat, non tñ habuit tantum respectum quid ipse Pomp. uellet, q̃ permansit semper in pristinis sententiis suis de rep. [Te prædicatore) te assertore & aperte dicente me ei plurimum debere. [Iudicio meo) Quod de eo peroptimum habueram. [Non reputans) Non considerans, aut cogitans. [Permanebam) Perseuerabam. [Pristinis) Consuetis, quas sententias habueram etiam ante exilium meum. [Sententiis de rep.) Videtur hoc dicere, q̃ q̃uis plurimum faceret Pomp. cui plurimum debebat, & ipse Põp. faueret Cæsari, cui uolebat prorogare prouinciã in alterũ quinquennium, cuius denique dignitatem omnino sustinebat, & defendebat, cum in aliis, tum uero in diuisione agri campani: tñ nunquam ullo respectu Pomp. potuit deterreri, quo minus diceret pro rep. quod sentiebat: cum maxime spreto Bibulo à Cæsare eius, collega ita ut nusquã in consulatus dignitate nominaretur, non dubitauerit dicere se pluris facere iacentem fortunã, & calamitatem Bibuli, q̃ Cæsaris auctoritatem, quod ita declarat. [Ego, sedente Cn. Pompeio) Vt audiret orationem Sextij. Cũ Sextius uenisset in urbem, qui omnibus comitiis declaratus quæstor uenerat ad urbem ut de laudibus Pompeij diceret. Vatinius uero Testis dixerat Ciceronem adductum felicitate, & fortuna prospera Cæsaris cœpisse esse illi amicum. cui Cic. respõdit se pluris facere fortunam Bibuli quam ipse Vat. afflictã putaret, q̃ oẽm felicitatem, & oẽs uictorias Cæsaris, ut ostẽderet in eligenda amicitia Cæs. se non fortunam, sed iudicium secutum esse. [Dixissetq; testis Vatinius) Ita est ordinandus textus, ut intelligamus, & cũ Vatinio testis dixisset me commotum fortuna, & felicitate Cæs. cœpisse se esse amicum illi, ego dixi me anteferre fortunam Bibulo &c. Nam si testis Vatinius sit parenthesis, ut quidam imperiti historiæ, & male intelligentes Cic. interpretantur, quis erit nominatiuus huius uerbi dixisset? neque. n. intelligi potest Sext. qui erat amicissimus Cic. neque hoc dixisset. ergo necesse est dicere, Dixisset Vatinius testis, q̃ fuerat testis cõtra Mil. & Sex. ut patet in orat. aduersus ipsum Vat. [Cõmotũ) Adductum, incitatum. [Ille) Vatinius. [Vellet) cuperet. [Afflictam) Quassatam, miseram: quia à Bibulo semper Vat. dissensit, & ut est auctor Cic. in oratione contra Vatinium. [eTstem) Voluit ẽt eum in uincula ducere, cum ipse Bib. bene de rep. sentiret, & nusquam progrederetur, cũ esset collega Cæsaris in cõsulatu, quinimmo toto tempore sui consulatus teste Cicer. & Plutarcho in uita Cæsaris continuit se domi clausum. Superuacaneum puto ponere uerba Cic. in oratione cõtra Vat. q̃ hunc locum declarant. [Eodem teste) Sunt, qui putẽt intelligi eodẽ Vat. teste, quod nõ procedit, quia hæc non dixit Cic. teste Vatinio, sed dixit ipsi Vat. Eodẽ subaudi Sextio. [Teste) præsente, audiente. & hic est uerus sensus. [Eosdem esse) Inuidos, & inimicos reip. [Qui prohibuissent) Vetuissent. [Exire domo) Quopiam qui Cæsari fauebant, coegerunt Bib. se continere domi. [Et qui me coegissent) Exire domo, & in exilium. Itaque dicit se dixisse Vat. teste Sext. se ab eisdem coactum ire in exilium, q̃ postea Bib. inimici fuissent. [Tota uero interrogatio) Tota oratio mea in Vat. illa. n. oratio tota, ut patet iis, qui eam uiderũt, plena est interrogationibus de uariis rebus. [Reprehensionẽ illius tribunatus) Clod. & Vat. qui ambo trib. pl. fuerunt. De tribunatu Vat. his uerbis testatur Cic. in oratione in Vat. Factus est trib. pl. Quid. n. de te, Hispaniẽsibus flagitiis tuis, sordidisq;

Sarcinatores.

furtis interrogem? q̃ro primum quod genus & improbitatis, & sceleris in eum magistratum prætermiseris? & App. lib. 2. tribunos uero declarauit Vatin. & Clod. cognomine Pulchrum. [Libertate, animoq; maximo) .i. forti animo, & liberrimo. usus est enim Cic. his uerbis. Erumpet. n. aliquando ex me uera uox: & dicam sine cunctatione, quod sentio. [De auspiciis) contemptis à Vatin. sic. n. dicit in prædicta oratione, cum auspicia, quibus hæc urbs condita est, quibus omnis resp. atque imperium tenetur, contempseris, initioq; tribunatus tui senatui denuntiaris tuis actionibus, augurum responsa, atque eius collegij arrogantia impedimento non futura. [De donatione regnorum) Inuidiose dixit regna potestatem, quam hic ad opprimendam rẽp. Cæsari, Põpeio, & Crasso dari uellet, tametsi hoc Cic. dissimulat in oratione in Vatinium, uel q̃m tulerat leges reip. perniciosas, dixit donationem regnorum tribunatum Vatinij, & Clodij, cum in Vatinium his uerbis utatur: Quæro cogitaris ne in illo tuo intolerabili regno, nam cupis id audire, sed latrocinio augurem fieri. & Appianus, Tribunum tunc quidem ad Ciceronis insidias parauit, cũ ille triumuirorum consensum ad monarchiã aspirantium palam probaret tribunatum. [Modo) tantũmodo. [In hac causa) Contra Vatinium. [Sed constanter) Fortiter. [In senatu) Nam orationem in Vatinium non in senatu habuit, sed in foro. [Mihi est assensus) Sententiam meam probauit. [Vt referretur) ut proponeretur. nam id suadebat Cic. ut referretur de agro campano, quem Cæsar uolebat diuidi. Cic. autem nolebat, egitq;, ut abrogaretur quicquid in ea causa esset decretum. [In arcem) In summitatem. h. d. non potui altius causam tueri de agris campanis non diuidendis. [Inuadere) Ingredi. [Magis) Quia inuectus est acerrime in Cæsarẽ, ita ut non caruerit suspicione à se, & Bibulo, & Catone missum esse Vectium uirum popularem, qui Cæsarem & Pomp. interficeret, idque professus est Vectius, & ensem sibi à Postumio Bibuli lictore datum. [Temporum meorum) Quibus coactus sum exire in exilium, cum aduersatus essem uoluntati potentum, quorum temporum dicit se oblitum, quia non consideraret, quod sibi euenisset. [Meminisse) Actionum eorũ, quæ pro reip. egissem, aut egere deberẽ. [Hac sententia) Vt referretur de agro campano contra Cæsarem, Pomp. & ceteros, qui Cæs. fauebant. [Motus) tractum à mari: magnæ perturbationes animorũ. [Cum) partim. [Quorũ oportuit) Non ex ui uerbi dixit, oportuit, quorum, sed ex ui nominis subintellecti. [Quorum) Subaudi motuum. [Oportuit) Decuit fieri. [Tum illorum) Motus factus est. [Quorum) Motuum. [Nunquam putaram) Factum iri, & est sensus, hac sentẽtia à me dicta perturbati sunt, & qui debuerunt & quos nunq̃ putassem perturbari. [Nam) Ostendit aliquem ex iis, qui perturbati sunt. [In meam sententiam) Pro mea sententia. In enim interdũ pro contra, interdum loco pro, ponitur, ut bene sentio in rẽp. & in hoc loco. obtinuit enim Cic. ut fieret senatusconsultum pro sententia sua. [Pompeius) Qui Cæsari fauebat, & noluisset eũ obtinere de agris Campaniæ diuidendis. [Cum ostendisset) Simulasset. [Se nihil offensum) Nihil læsum mea sententia, nec causam sibi displicere. [Lucam uenit) Quæ urbs est Hetruriæ, & ita scribit Plut. non autem in Lucaniam, ut quidam codices habent mẽdose. [Vbi) Lucæ. [Questus) Cum Põpeio. [De mea sentẽtia) Contra ipsum de agro campano. [Vidisset Cæsar) Crassum, qui ei fauebat: quia conuenerant hi tres, ut Pompeius, & Crassus cõsulatum inirent, & ipse Cæsar earum nationum, quibus ante præfuisset, imperio in alterum quinquennium præficeretur. Sic mutuo consensu rẽp. inter se partiti sunt. [Incensus) Irritatus, stimulatus. [In me) Contra me. [Ab eo) Crasso, qui ei dixisset me eius causæ diuidendorum agrorum, & præcipue q̃ circa Capuã essent, aduersatum esse. [Sane) Pompeium ostendit se intellexisse: cum ex aliis multis, tũ uero ex fratre Pompeium id ualde moleste tulisse. [Maxime) Præcipue. [Ex fratre) Q. Cic. fratre meo. [Conuenisset) Deprehendisset, casu inuenisset. [Inquit) Pompeius [Teipsum cupio) Verba iratum animum indicantia. Terent. in Andr. O te ipsum quærebã: optato aduenis. aliquot me adiere, ex te auditũ qui aiebant: hodie filiam meam nubere tuo gnato: id uiso, tu ne, an illi insaniant. Ita. n. irati dicere solemus, te ipsum cupio, teipsum quærebã, & similia. Ergo sicut Chremeti irato apud Terent. non fuit satis dicere, ò teipsum quærebam, sed addit, optato aduenis: ita nunc Põpeius perturbatus primum inq̃t, Teipsum cupio. deinde subdit, Nihil oportunius potuit accidere, q̃ ut te conuenirẽ [Cum M. fratre) M. T. Cic. fratre tuo. [Egeris) qđ mihi spopondit, ut præstet. nã promiserat Q. Cic. Marcum fratrem nihil facturum aduersus uolũtatem Põpeij. [Oportunius) Commodius q̃ ut te conuenirem. [Dependendũ) Persoluendum. tractum à pecunia, quæ pendeba-

Ager Campanus diuidendus.

In.

Luca.

Spondeo
Promitto
Sponsor.

tur, qm̃ apod antiquos pœnæ erant pecuniariæ. Vnde Virg. in 6. Æneid. Tum pendere pœnas Cecropidæ iussi. [Spopondisti) receptisti. p'os est .n. spondere, q̃ promittere. Vnde sponsorea dicti sunt. [Quid multa) Ita loqmur, cum uolumus breuiter concludere. [Quęstus) de me. [Grauiter) Acerbe. [Cõmemorauit) eapofuit, & exprobtauit, ut Ter. Illec commemoratio est qoasi exprobratio immemoris beneficij. [Quid egisset) Locutus esset. [Cum ipso m. f.) cum quo communicauerat multa de actis Cæsaris. [Is) frater meus. [Redegit in memoriam) fratri meo. [Recepisset) Promisisset: & quasi super fidem suam spopondisset. [Seque, qoæ de mea salute) Sensus est, adduxit te stem fratrem meũ se fecisse consensu Cæsaris ea, quę fecisset de salute mea. i. reuocatione mei ab exilio. [Cuius) Cæsaris. [Causam) De agro Campano. [Et dignitatem) De prorogaodo imperio in aliud quinquennium. [Vt cõmendaret) Frater meos. [Rogauit) Pompeius frattem meum. [Vt eam ne oppugnarem) Vt si nollem, ocl non possem eam defendere, saltem noo oppognarem. [Hæc cum frater) concludit, quia reconciliatus sit cum Cęsare. [Tamen) quamuis iam antea ea diaisset fratri meo. [Cum mandaris) commissionibus. [Vt teseruarem integrum) ot nihil agerem, ut nihil agere ociperem. [Ad suom reditum) donec ipse reuersus esset ea Africa, uel ea Satdinia, ubi locutos fuerat cũ fratre. [Collegi me) tractũ à copiis sioe eaercitu .i. incepi mecum diligentius considerare.

Colligo me

[Et cum ipsa quasi) quasi dixi, qm̃ non cum rep. sed tanquam cum rep. locotos est. i. finxi me cũ rep. loqui, ot concederet mihi, qui pto ea multa essem perpessus, ut etiã possem memotẽ, & gratũ me ostendere erga eos, qui de me essent benemeriti, & ut concederet mihi, ut ea præstatem, q̃ frater meus de me spopondisset Pompeio, ot ita uideret uir bonus erga benemeritos de me, sicot Ipsa resp. habuisset me erga se ciuẽ bonum. [Perpesso) qoi essem perpessus, & tolerassem. [Atque perfuncto). i. qui essem perfunctus. i. finiuissem tot mala pro se. nam perfuncti malis dicuntur, qui mala finierunt, & iam suot ꝑpe liberati, sic & defuncti malis, ut Virg. 6. Æn. O tandem magnis pelagi defunctæ periclia, Sed terra grauiora manent. [Officium) debitum meum, quod mea interesset, ut ostendimus in 3. epist. [Memorem) beneficiorum acceptorum. & gratum. [In benemeritos) erga eos, à quibos essem bene affectus. [Fidem fratris) quam frater pro me Pomp. dedisset. [Præstarem) eahiberem, re ipsa perficerem, uel dependerem & soluerem. ut si dixero sic, quamcunque fidem pro me dederis, pręstabo. i. soluam, & exhibebo.

Perfunctus
Defunctus.

[Bonum ciuem) in defendenda patria, in opprimendis coniuratoribus, & inimicis P. R. [Bonum uirum) erga amicom meũ in prestanda fide, quæ esset de me data, & ut beneficij à Põpeio in me collati memor, & gratus essem: quod ad uirum bonũ pertinet. [Actionibus) in iis, quę faciebam. [Et sententiis) ex iis, quę sentiebã, & dicebam io senatu. [Pompeium offendere) Põpeio displicere. [Certorum) qoorundã, uel potius certorũ, prudẽtium, & fidelium. [Quos) homines. [Debes suspicari). i. quos etsi non nomino, tamen debes putare, & existimare, qoi sint. [Cum sentirent). i. sententiis suis probarent, & semper probassent, eademq; ipsi sensissent semper: aiebant tamen se gaudere, quamuis idem sentirem, quod ipsi: tamen gauderent me aduersari Pomp. & ꝙ propter has sententias Cęsar esset mihi futurus inimicissimus. [Non satisfacere). i. non respondere, non facere, quod cuperet. [Erat hoc mihi dolendum) q. d. qoamois hæc esset mihi magna & iusta causa doloris, ꝙ illi gauderent, me non gratificari Pomp. & facere mihi inimicum Cæs. tñ hoc magis erat, dolendum ꝙ blandiebantor inimico, ot mihi stomachum facerent. [Erat hoc) qood diai hos gauisos esse. [Meum inimicum) Clodium intelligit. [Meum autem) correctio est, q. d. diai inimicum meum. [Immo uero legum) quas ille nollas obseruabat. [Iudicioꝝ) quæ non timebat, cũ & sacrilegus, & adulter fuisset. [Ocij) quia temp. uexabat, & omnes uiros bonos, per quos ciuitas gubernabatur. [Patriæ) coius cupiebat euersionẽ. neque ob aliam rem Milonem impediebat, ne consul decerneretur, & crearetur, nisi qoia uidebat eum solom esse, qui eius nefariis conatibus obsisteret. [Bonorũ omnium) quia uir sceleratissimus bonorum esse non potest. [Sic ampleaabantur) tractũ à matribus uel notricibus, quæ hoiosceemodi blanditias filiis suis facere solent. [Sic, sic) repetitio est. [Sic fouebant) sic tanquam in gremio, & in olnis habebant. [Me præsente) ut maior esset dolor uidentis. [Non ut facerent). i. non quod facerent nam ut causatiua est coniunctio, & pro qm̃, uel quod, uel quia, in hoc loco ponit̃. [Stomachum) bilem, indignationem. [Sed certe) saltem. [Arbitrarentur) existimarent. [Se) facere stomachũ. [Qoem ego ꝑdidi) iam .n. assuefactus som hm̃oi rebus, & iniuriis. [Funditus) penitus. [Hic) tunc. [Subductis) dispositis, compositis, & ut ita dixerim, calcularis &c. Terentianum uerbum [Summam) perseuerat in translatione mercatoris, & calculationis. [Summam feci) .i. omnes meas cogitationes quadam quasi computatione collegi. [Breuiter) captat docilitatem. [Si potero) ut ostendat multas essem barum cogitationum causas. [Ego) ostendit suũ cõsiliũ fuisse honestissimum. dicit .n. ꝙ si uidisset temp. teneri ab improbissimis uiris, sicus tpibus suis, & aliis scit aliqñ accidisse: neque præmiis, neqoe periculis ullis adduci potuisset, ot se uoquam talẽbus uiris adiungeret, etiã si ab eis maxima accepisset beneficia. [Perditis) oĩ uitio cõtamioatis, de qbus nulla omnino esset spes. [Teneri) regi, administrari. [Meis tpibus) cum Clodius, & Vatinius tribuni essent. [Aut meis tpibus) cum eiectus sum in exilium. [Et nõnullis aliis tpibus) notat aũt tpa Marij, & Syllæ ꝑcipue, deinde alioꝝ, ꝑ quos fuit seditiõ in rep. & est ordo, si uiderẽ temp. teneri ab improbis, & ꝑditis ciuib⁹, sicut scimus accidisse io meis tpib⁹ & nõnullis aliis tpibus nõ modo adiungerẽ me ad causam eoꝝ impulsus pręmiis, q̃ apud me minime ualẽt, sed ne periculis quidem impulsus, quibus tñ &c. [Impulsus) motus, coactus. [Pręmiis) remunerationibus. [Quæ apud me minime ualent). i. q̃ ego satis facile cõtemno. quod est uiri fortis, ut ipse io 1. Offic. dicit, nihil est tam magni animi, q̃ pecuniam contẽnere, si non habeas: si habeas, ad liberalitatem, beneficentiamq; conferre. Præmia aũt, & munera differunt: qoia munera cuicunqoe, pręmia uero tm̃ uirtuti, & merentibus debentur. Aduertendum tamen præmium pro remuneratione mali interdum inueniri, ut apud Virg. 2. Æn. Priamus ad Pyrrhum loquens.

Premium
Munus.

[Sed ne periculis quidem uel amittendaꝝ fortunarum, uel etiam oitæ. Sed ne periculis: quos enim præmia noo mouent, adducuntur plerunque periculis, ut aliquid faciaot, quod qoidem dicit Cic. se non fuisse facturum tãquam uirum bonum, fortem, & uere Stoicum, quem nullis periculis à recto abduci decet, ut ipse Cic. multis in locis ostendit: & Horat. 1. Epist. ad Quintium his uersibus,

Vir bonus, & prudens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarum, quid me perferre, patiq;
Indignum coges? adimam tibi nempe pecus, rem,
Lectos, argentum. tollas licet. in manicis, &
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.
Ipse Deus simul atque uolam, me soluet, opinor.
Hoc sentit, moriar. mors ultima linea rerum est.

[Quibus) periculis. [Mouentur) flectuntur a proposito. [Fortissimi uiri) sententiæ pro loco accipiendæ sunt. nam aliter loquimur, cũ generaliter aliqd dicimus, aliter cũ specialiter aut de oobis, aut de alio pro causa nostra loquimur. ergo quamuis Cic. alibi sentiat uirum fortem neque dolore, neque metu, neque periculo, neque ulla alia denique re à recto moueri oportere; tamen hic dicit fortissimos uiros interdũ moueri periculis, ut magis se laudet qui eis numquam motus sit. [Ad causam) ad parteoi: nam causa interdum pro quæstione implicita cõtrouersiis accipitur: ut Cicero diligenter egit causam Milonis. interdum pro excusatione, ut honesta est causa tui discessus: interdum pro parte, ut causa tua differt à mea, ut Lucanus lib. 1.

Victrix causa deis placuit, sed uicta Catoni.

[Ne). i. non adiungerem. [Si) quamuis, hoc est si etiã affecissent me summis beneficiis. [Constarent) apparerent, probari possent. [Merita) beneficia. [Cum aũt) enumerat aliquot caosas, & rationes, quibus ostendit se honeste motum esse, ut assentiretur Pompeio, & primum, ꝙ Pompeius principatum, & potentiam, quam hẽret in rep. & gloriã non casu, sed meritis, & rebus gestis clarissimis sit consecutus, & ꝙ eius dignitati ab adolescentia semper fauerit, & ꝙ non solũ ei fauerit, sed etiã in ptura, & in consolatu suo eum adiuuerit, quod plus est, deinde ꝙ ipse Põpeius adiuuisses ipsum Cic. auctoritate, & solã per se, consiliis uero, & studiis simul cum Lentulo, & postremo, ꝙ Põpeios existimasset sibi inimicum Clodium, quia Clodius esset inimicus Ciceroni. his causis dicit, se motum, ut non uereretur hri inconstans, si in quibusdã senteneiis paululũ se mutasset ab eo, qđ solitus esset sẽtire, & dicere. [Princeps) primarius. [Vir is) uir talis, tã excellẽs. [Hãc potentiã) quam maximã habet pręter ceteros in administratione reip. [Et gloriam) qua excellit non modo omnes Romanos ciues, uerumetiã omnes, q̃ ubique clarissimi fuerunt, ot ipse ad Appium scribens huius uoluminis lib. 3. de Pomp. loqoeos sic inquit: Tum alterius omnium seculorum, & gentium principia. & idem alibi ad eundem Appiũ scribens, Nec mehercle uidi aliter existimare Cn. Pompeiũ, quem omnibus, qui onq̃ fuerunt, uel P. Lentulum, quem mihi ipsi antepono. [Meritis) erga remp. ciuesq; suos, tum ꝑ bella maxima, & ferè innumerabilia confecta, tũ ꝑ metũ famis, & penuriæ ab eo sublatũ, cũ eo facto imperatore, & ꝑposito maximo bello, ut ipse Cic. in oratione pro le-

ge Manilia inquit ea summa inopia, & caritate rei frumentariæ, repente tanta utilitas consecuta est uniusspe, & nomine, quãtam uix summa ubertate agrorũ diuturn a pax efficere potuisset. [Rebus gestis) præstantissimis, quæ a Cic. in prædicta oratione, & a Plut. in eius uita cõmemorantur. [Cuiusq;) duæ dictiones sunt, hoc est & cuius dignitatis. [Ego ab adolescentia) mea. [In pretura autem & consulatu) non Pompeij, sed pretura mea, consulatu meo. [Adiutor) qui plus est q̃ fautor. [Cumq́ue idem) Pompeius. [Auctoritate) qua plurimum ualet. [Per se) .i. solus, quia ipse se auctoritate, & sñia me adiuuit, cum in ceteris meis dignitatibus, tum uero in restitutione mea. [Consiliis, & studiis tecum) .i. te socio, & participe cõsilioꝝ, & studioꝝ suoꝝ de restitutione mea. [Meiq́; in.) Clodiũ intelligit. [Vnum) pcipuũ, singularẽ. [Famam) nomen. [Inconstantiæ) instabilitatis .i. non putaui mihi uerendum esse, ut diceret inconstans, & instabilis, si paululũ à sententia mea solita declinarem pro Pomp. cum omnia antedicta extarent. [Quibusdam sententiis) non omnibus sed iis tñ, quæ non essent contra remp. & quibusdã sententiis intelligimus mutatum Cic. causa Pompeij, ne aduersaretur Cęsari, cõtra quẽ ante senserat & dixerat multa, ut ipse ostẽdit in oratione de ꝓuinciis cõs. [Summi uiri) Põp. de meq́; [Opt. mer.) q me multis beneficiis affecisset, & præcipue, ꝗ eius studiis, & sententiis potissimũ esset in patriã restitutus. [Aggregassem) latenter ostendit honestam fuisse mutationem suę sententię, cum dicit aggregassem, non adiunxissem, ut ostendat multos alios cum eo sensisse. aggregamur. n. non uni, sed multitudini, qm̃ grex de multis dicitur. [In hac sñia) mutationis sñię meę pro Pompeio. [Complectandus) amandus, fouendus. [Cęsar) cui Pomp. fauebat. [Coniuncta) cum Pompeio, qm̃ ille Cæsarem suscepisset adiuuandum & defendẽdum aduersus æmulos. [Hic) in hac re, ut cõplcterer Cęsarẽ. Enumerat aũt aliquot causas, pp quas ad Cæsaris fauorem sit cõuersus, cui ante multis sententiis aduersatus esset. [Cum uetus amicitia) quæ ideo melior est, q̃ noua, quia uetus experientiis, & periculis multis potest esse probata. de qua in orõne de prouinciis cons. sic inquit. Ac primum illud tp̃s familiaritatis, & consuetudinis, quę mihi cum illo, q̃ fratri meo, quæ C. Varroni consobrino nostro, ab omnium nostra adolescẽtia fuit, ꝑtermitto. [Quia non ignoras mihi, & Q. fratri) ambos .n. Cęsar multum dilexit, ita ut Q. Ciceronem in Gallia apud se in maximo honore semper habuerit, & M. C. ut sibi legatus esset nõ solum suasit, uerum ẽt rogauit. [Humanitas) uel doctrina, uel potius mansuetudo quędam. [Eius) Cęsaris. [Liberalitatis) ptõpta exhibitio beneficiorum. [Vehementer ẽt) alia maior, & grauior ratio, ꝗ cã reip. desierit aduersari Cæsari. imo inceperit ei fauere, ut idem in prędicta oratione de prouinciis cons. fatetur his uerbis. Atq; hoc, si inimicissimus essem Cęsari, sentirem tñ. atque deinde, in ea ipsa oratione explicat causas reconciliationis suę cum Cæs. aut potius confirmationis sententiarum ipsius. [Ipsa) q.d. cui omnia debeo, cui saluti salutẽ meã semp postponendam putaui. [Maximis rebus gestis) in Gallia. [Cum illis uiris) .i. talibus uiris, qualis esset Cęsar, & Pomp. [Ne fieret) consentio. [Recusare) renuere, & quantũ posset, ꝓhibere: q̃a cuilibet reip. maxime utile est, cum oẽs ciues suos, tũ uero ipsos principes cõcordes habere. [Grauissime) uehemẽtissime, & est alia causa. [In hanc mẽtẽ) in hoc propositum, in hanc dispositionẽ. [Fides) ꝓmissio, & quasi sponsio q̃dã, ut supradictũ est. & in prędicta oratione testatur, sic dicẽs. Si denique Põp. idẽ mihi testis de uolũtate Cæs. & spõsor est illi de me &c. [Impulit) impegit, immisit. [Fratris mei) fides. [Põp. dederat) ut ante dictũ est. Erãt præterea alię grauiores, & uehemẽtiores causę; ne si ipsi, q principes in rep. habebantur, dissentirent, atq; discordarẽt, inimicitiarũ, & discordiarũ aliis exẽplũ darent. [Animaduertẽda) diligenter consideranda. [Diuinitus) diuino quodam ingenio, nã Platonẽ & principẽ ingenij & diuinum hominem appellat Cic. [Principes) qui dignitate, & potẽtia aliis antecellerẽt. [Reliquos ciues) inferiores. [Tenebã memoria) recordabar. [Nobis consulib⁹) me cõsule. [Ea) talia. [Fundamẽta) firmamẽta cõseruãdę, & stabiliẽdę reip. [Iacta) posita, facta. & est trãslatio sumpta eũ ab oibus ædificiis: tum uero a Catonibus .i. portub⁹ manu factis, q̃bus magna iaci fundamẽta necesse est. [Calẽdis Ian.) eũ primum consulatum inij. nam eo tp̃e inibatur consulatus, ut Ouid. primo Fastorum. Iamq́; noui præeunt fasces, noua purpura fulget, Et noua cõspicuum pondera sentit ebur. [Confirmãdi senatus) ut cõfirmaretur senatus. nam confirmãdi nomẽ est, non participium. & hoc dicit, qm̃ cum primũ Cic. factus est cõsul, statim cogitauit quõ Catilinæ, & reliquoꝝ coniuratorũ fauorẽ opprimere posset, & senatus, ut ita facere censuit, cõfirmatus, & ꝑsuasus sñia Cic. in illo ordine senatorio. [Tñ animi, & auctoritatis) ut dicere, & cẽsere auderet oĩno puniẽdos eos esse, qui contra rẽp. suam coniurassent, q patriæ euersionem machinati essent: quod factũ est nonis Decembris. [Idemq́;) .s. ego. [Nobis priuatis) .i. me nullũ gerente magistratũ usque ad consulatũ Cęs. & Bibuli. [Põdus) auctoritatẽ, fidem. [Vnum) .i. eundẽ, & cõiunctũ, & in nullo discrepantem. [Sensum) iudicium, sñiam. [Cũ tu) o Lentule. [Hispaniam citeriorem) est .n. & ulterior Hispania. [Cum imp.) cum exercitu. [Consules) quãuis .n. consules nomine dicerẽtur: te tñ ipsi consules non erant: q̃a non faciebant ea, quæ ad cõsules pertinebant, sed cõsulatu abutebãtur. unde dicit remp. non habuisse consules, q̃a non quærebãt utilitatẽ & dignitatẽ reip. [Sed mercatores) qui proprium lucrum q̃rerẽt, & iustitiã non redderẽt, sed uẽderent, & ꝓuinciarũ administratione potius mercarentur, & uẽderẽt q̃ uirtute, & meritis adipiscerentur. [Seruos, ac ministros) .i. quasi famulos. [Seditiosũ) discordiarũ suæ reip. nõ aũt cõcordiæ, & amicitię auctores. [Quidam casus) non uoluntas mea, sed quidam euentus, aut fortuna. [Iecit) immisit. [Caput) uitam meã. [Contentionem ciuilem) quam illi mali, & auari, & seditiosi consules excitassent. [Quasi certaminis causa) tanquam mihi esset aduersus illos certandũ; uel ut ego ita iniectus in ciuilem contentionem essem causa certaminis, & à multis pro me arma sumerentur. [Quo in discrimine) in quo periculo salutis meæ, qui essem è patria eiectus, cui aqua, & igni interdictum esset. [Cum mirifica senatus) .i. cum & senatus, & tota Italia, & omnes boni in me tuendo consensissent. [Senatus) qui non solum uehementer doluit pp exilium Cic. sed, ut ipse testatur in oratione, in qua post reditum suum egit gratias senatui, habitu etiã, & indumentis testatus est mœrorẽ. sic. n. inquit. Nostra memoria senatores ne in suis quidem periculis mutare uestem solebant, in meo periculo senatu ueste mutata fuit, & idem in Vatinium. Deinde eius uiri discessum increpas, quem uides omnium ciuium desiderio, ipsius denIq; reip. luctu esse reuocatum. & Plut. in uita eius dicit mutasse uestẽ cum Cic. uniuersum equestrem ordinem, & usq; ad uiginti millia hominũ. [Nõ dicam, quid acciderit) Mauult. n. intelligi, q̃ exprimere se à magnis, & multis uiris fuisse desertum, à quibus defendi debuerat. tacet autem pręcipue pp Pompeium, qui passus facile fuerat eũ è ciuitate eiici. [Varia culpa) alij. n. timiditate quadam me deseruerunt, alij maleuolentia, alij ꝗ quibusdam se gratificari crederent, si mihi non adessent. [Tm̃ dicam) q.d. hoc possum uere dicere. [Breui) paucis. & absolutum est, ut breui concludam, breui ad te ueniam. [Nam exercitum) quem maximum habere potuissem pp multorum in me beneuolentiam. [Sed duces defuisse) qui regerent hos, q mihi fauebant. uel posuit pluralem pro singulari, ut dicat defuisse ducẽ. s. se. i. se noluisse assentire iis, qui erant parati eum defendere, quia si uoluisset esse eoꝝ dux, non esset illa passus. melius tñ duces intelleait Põp. à quo desertus est: nam cum ad Pompeium uenisset, ut ab eo auxilium imploraret, Pompeius uidens, ꝗ si cum eo locutus esset, honeste negare non posset, pp mirificam Cic. in se fidem, & beneuolẽtiam, cum ab initio huius contentionis in Albanum, secessisset, domo per posticum egressus iussit renuntiari Cic. se abesse domo, & ita deseruit eum, testis Plut. & App. Id aũt rogatu Cęs. fecisse credit. [In quo) in qua re, & defuerint mihi duces. [Vt) quamuis. [Qui non defenderunt) cum pro conseruatione reip. mihi plurimũ deberent. [Non minor) culpa. [Qui reliquerũt) cum essent hi mihi ueteri familiaritate coniuncti. & latẽter pulsat, ut diximus, Pomp. turpius est aũt aliquem relinquere, quem iam defendendum susceperimus, q̃ non defendere, quem nondũ tueri cœperimus. [Et, si accusãdi) grauiter reprehẽdẽdi. [Qui pertimuerunt) uel tribunitium furorem, quia, ut est auctor Plut. tm̃ terrorem Clodiana arma iniecerant, quibus curiam obsederant, ut quidam senatores laceratis togis è curia fugerẽt, uel L. Pisonem & P. Gabiniũ consules, quorum Pis. erat infensus Cic. ꝗ erat socer Cæs. cum quo aliquãdo dissenserat Cic. in rep. alter P. Gabinius ob supplicium coniuratorum. [Simularunt) sicut Põp. qui neminẽ debuerat timere, uel tangit alios, q in destitutione Cic. simularunt se timere Crassum, Cęs. & Põp. q leniter ferebãt Cic. eiici, aut etiã curabãt, uel certe simularũt se timere arma tribunitia, & inimicitias cõsulum. [Illud quidem) cõmendat Cic. quod fecit in discessu, cũ. n. & L. Lucullus uir magnæ auctoritatis, & plerique alij hortarẽtur, ut arma ad defensionem suã sumerent, & simul auxilium pollicerẽtur, ut eum retinerent in urbe, noluit Cic. ciues suos in certamẽ trahere, satis sibi esse dicens, ꝗ eorũ studia intellexisset, & simul cognouisset quid efficere potuisset, si arma sumere uoluisset. [Consiliũ) propositum, uel sapiẽs factum [Conseruatos) in oppressione coniuratorum. [Spoliatos) priuatos, quasi hostes tractũ est. n. a mi

Aggregatu.

Quo die cõsulatus inibatur.

litibus. spolia.n.dñr quęcunque hosti detrahuntur. [Ducibus) Pompeio, & ceteris, qui paratos ad defensionem hortari, & regere debuissent. [Seruis armatis) quos Cl. contra me in arma coegerat. [Obiici) opponi, tanquã uiles, uel inuisos, sic Dido apud Virg. 4. Æneid. His germana malis oneras, atque obiicis hosti. [Declararīq; maluerim).i. potius, q̃ sinerem eos pugnare, uoluerim ostendere quãtum potuissent efficere uiri boni bene de rep. sentientes. si pugnassent pro me dignitatem retinente eũ & afflictũ, si ego permisissem, excitare potuerint. [Quãta uis) quãta potestas. [Si hi) boni. [Restitissent pugna) .i. in pugna.i. pugnassent. [Restitissent) .i. aduersati essent, & opposuissent se aduersariis meis. [Pro me stante) .i. ꝑ me nondũ deiectu ex statu, & dignitate. Nam stare interdum ponitur pro eo, quod est in pristino statu manere, ut Virg. 2. Æn. Troiaq; nunc stares, Priamiq; arx alta maneres. Neque intelligitur hic stante pugna, ut quidã male exposuit: sed, ut diximus, restitissent pugna pro me stante. [Afflictum) fortuna concussum, iam dignitate deiectum ab inimicis meis. [Quoq;) bonorum. [Cum ageres) diceres, tractares in senatu. [De me) ne talis iniuria mihi inferretũ, ut ea patria carerẽ, quam conseruarẽ. [Cõfirmasti) cõprobasti, quia laudasti, ꝙ tam pij essent in me. [Et tenuisti) cum Clod. niteretur eos à me alienare, & contra me irritare. [Qua in causa) meę restitutionis. [Nõ modo nõ negabo) non solũ nõ silebo, & non dicam sic esse. [Meminero) semꝑ memoria tenebo. [Et ꝓdicabo) et aperte dicam. [Nobilissimis hoibus) multos quidẽ, sed Põp. ꝓcipue notat. [Fortioribus) maioris animi in me restituẽdo, qa studiis, & fauoribus Põp. restitutus est Cic. [Idem) .s. uiri nobilissimi [In me tuendo) anteq̃ eiiceret, quia, ut supra notauimus, nõ ausus est Põp. ꝓhibere eiici ex urbe Cic. quẽ postea totis uirib⁹, ut multis in locis supra ostendimus, restituẽdum curauit. [Qua in snia) in quo ꝓposito fortitudinis, quo usi fuerant in me restituẽdo [Constãte) constanter ꝑmanere, & ꝑseuerare. [Recuperassent suam auctoritatẽ) quam amiserant, cum facile passi sunt me iniuste à uiro sceleratissimo ex rep. eiici, de qua essem optime meritus. [Simul cũ salute mea) & h.d. & auctoritatẽ suã, & meã salutem simul recuperassent. [Recreari) corroborati, atq; animati, qa fuerant ualde uexati, & agitati a Clod. & Clodianis. [Cõsulatu tuo) in quo à te, & Pomp. & Annio Mil. trib. pl. cœptũ est agi de restitutione mea. [Excitari) inflammari ad restituẽdũ me. [Actionibus tuis) aduersus improbos de restitutione mea. [Constantissimis) quia nullius minis aut inimicitiis deterritus es à proposito, & à me iuuãdo. [Cn. Põpeio) quasi diceret oium maximo, & quo socio ad eam rem nemo debuerat timere. [Adiuncto) addito ad causam meæ restitutionis, qa, ut auct. est Plut. Põp. ductus pnia, ꝙ Cic. ex urbe a Clod. pelli passus esset, subito mutata mente de illo reuocando cum ceteris amicis cogitare cœpit. [Cũ & Cæsar) alia rõ quare nulli improbo locus in urbe esse potuisset, qa cũ auctoritas senatus Cic. fauisset, Cęs. à senatu bene affectus ei ordini adiũctus erat. [Gestis) in Gallia. [Singularibus) pręcipuis. [Et nouis) .i. inusitatis, qa ei prorogatum est imperium in aliud qnquẽnium, qđ ante nulli alij cõtigerat. [Iudiciis senatus) quia senatus iudicauit Cęs. dignũ talib⁹ honoribus. [Addiũgeretur) .i. accederet. [Ad auctoritatẽ) ad grauẽ uoluntatẽ, & sniam. [Eius ordinis) .s. senatorii. [Locos) .i. facultas. [Violanda) lędendam, opprimendã, sicut à Clod. uiolata fuerat. [Improbo) scelerato. [Sed attende) facit attentũ Lent. narraturus ꝓlixius & lõgius repetiturus ea qbus nõ modo adductus, sed cõpulsus est, ut Cęs. recõciliaretur. hæc.n. oia eò tẽdũt. [Attende) attente audi. [Quę cõsecuta) q̃ postea euenerũt. [Primũ illa furta) notat qđ Clod. fecit in sacris Bonę deę, qbus nulli masculo licebat interesse. & Iuuen. & Tibul. ostẽdũt. Nã cum P. Clod. Cęs. uxorẽ amaret, cũ sacra ꝑ noctẽ fierẽt, muliebri ueste domũ Cæs. q põtifex erat, ingressus, inter mulieres primo latuit, deinde cũ errabũdus ꝑ ædes incederet, rogatus ab ancilla Aureliæ matris Cęs. qd q̃reret, pedissequã Põpeię q̃rere se ostẽdit noĩe Aurã, illã ex uoce suspicata uirũ cõfestim clamorẽ extulit. Mulieres excitæ assurgũt, portas claudũt, domũ ꝑscrutãtur, tãdẽ latẽtẽ Clod. ĩ quodã cubiculo dephẽdũt. Is postea de pollutis sacris accusatus ad refellẽdã accusationẽ se ea die abfuisse ꝓcul ab urbe allegauit. accusator Cic. testẽ citari fecit, ꝙ ea die Cl. domi eius fuisset, id erat uerũ, & Cic. testatus est, testati sunt & alij clarissimi uiri, sed tñ ille corruptela iudicũ absolutus est. hęc Plut. Sed quõ hęc cõsecuta sunt, cũ ante exiliũ Cic. eodem Plut. auctore, facta sint, & illo testimonio Cic. irritatus sit Clod. aduersus eũ: solutio qdẽ difficilis esse uĩ. neq; ab ullo, quod legerim, aut audiuerim adhuc scripta, aut dicta est: sed hãc esse puto ut non dicat illa furta muliebriũ religionũ cõsecuta esse, sed hoc sentit ꝑꝑ illã impunitatẽ, quã ex illis furtis muliebriũ religionũ

Stare.

& uiolatoꝝ deę Bonę sacroꝝ Clod. corruptis iudicib⁹ assecutus est, eũ trib. pl. eũ puniendũ censeret sublatũ exẽplũ puniẽdi ceteros, qm eũ esset indultũ Clod. in tãto scelere, nõ uidebãtur puniẽdi alij, si qñ ĩ populo seditionẽ excitassent, ne in peiori cõditione essent, q̃ fuisset Clod. q de maximis sceleribus fuisset absolutus. [Furta s.) & nocturna adulteria: ut Martisq; dolos, & dulcia furta. [Muliebriũ religionũ) sacroꝝ deę Bonę, q̃ colebatur solũ a mulieribus, q̃ uiolata sunt à Clod. ut diximus. [Qui) subauditur eius. s. Clod. [Bonã deã) quia ut stuprauerat tres sorores suas, ita paruifecit uiolare sacra deæ Bonæ. [Tres sorores) diximus supra, cuius fuerint uxores duæ eius sorores, cũ qbus concubuit, de tertia non satis habeo compertum, nisi ꝙ Cic. & alibi ei obiicit, ꝙ cum tribus sororib⁹ suis rem habuerit. [Impunitatem) absolutionem, indẽnationẽ. [Scelerum) & incestus in sorores & sacrilegij uiolatæ religionis. [Sententiis) iudicum, quos ille corruperat. [Qui) iudices. [A seditioso c.) qui seditiones concitabat contra Cic. quem in iudicium uocauit, ꝙ ante sniam à senatu latã, Lent. Cethegũq; supplicio affecisset. [Persequi) exigere. [Per bonos uiros) qui censebant talem hoiem esse puniendum. [Iudicio) publica damnatione. [Sustulerunt) amouerũt. [Exẽplũ) nã cum uni parcitur, & alteri parcendum putatur, & ut Cic. alibi dicit, qđ exẽplo fit, id iure fieri putãt. [In posterum) in futurum. [Vindicandæ) puniendæ, opprimendæ. [Iidem) iudices posteaq̃ Cl. absoluerat incestus, & sacrilegij, ut ante diximus. [Monimẽtum) quiddam dñt statuã, quã populus Cic. erexisset, cũ hac inscriptione, Patri pñæ: sed de statua ex idoneis auctoribus nõ satis mihi constat. Melius igitur intelligemus monimentũ, memoriam earũ reꝝ, quas pro cõseruatione reip. gesserat, unde dixit. [Non meũ mon.) ut ostendat nunquam sua, q̃ reip. fuisse, q̃ gessit. [Non.n.) ratio quare nõ sui monimẽtũ. [Manubię) Ser. in 1. Æn. Virg. dicit in libris Etruscorũ lectum esse iactus fulminũ manubias dici. Asc. Ped. dicit manubias fuisse ꝓdas imperatoꝝ de quibus, qđ uellent, facerẽt. sed omissis alioꝝ opinionibus uideamus, qd sentiat A. G. ꝓprietatũ uerborũ diligẽtissimus exquisitor. Aliud omnino, inq̃t, ꝓda, aliud manubię, in libris rerũ uerborumq; ueterũ scriptũ est. nã prẽda dicitur corpora ipsa rerũ, q̃ capta sunt: Manubiæ uero appellatę sunt pecuniæ q̃ à q̃store ex uẽditione ꝓdę sunt redactę. Idq; ꝓbat auctoritate Cic. in oratione, qua dixit de lege Agr. cal. Ia. contra Rullũ, dicit tñ quosdã nõ ignobiles scriptores, aut temere, aut incuriose prædã pro manubiis, aut manubias pro ꝓdã posuisse. Sed q proprie signateq; locuti sunt, sicut Cic. in ea oratione, manubias pecuniã dixisse. In hac aũt epist. Cic. intellexit manubias fructũ, & laudẽ oppressæ coniurationis. [Sed operis) qđ pręstiterã reip. aduersus coniuratores. [Locatio) quia Cic. locauerat opus suum senatui .i. pro senatu fecerat, contra coniuratores, uel potius, & melius, Locatio operis, qđ ei locatum fuerat à senatu, cũ aduersus coniuratores designatus est cõsul. locationis .n. significatio, ut Non. ait, manifesta est, ut locatio operis, quod datur alicui faciendũ, & locatio fundi q datur colono in fidẽ & curam. Ergo locatio operis .i. opus ipsum opprimendę coniurationis meũ erat, & mihi a senatu locatũ. [Monimẽtũ uero) .s. huius facti memoria non mea, sed senatus. Id aũt dixit, nõ ꝙ monimentũ non esset & suum, sed ut à se moueret inuidiã, & Clod. & iudices q a passi essent id monimentũ ita carpi, & deuastari, in odiũ inuidiamq; adduceret, eũ non sibi, sed senatui iniuriam factã diceat. [Hostili noie) proditoris, uel occisoris ciuium: quia dicebat Cl. dãnandum Cic. ꝙ indicta causa ciues R. necasset. [Cruẽtis literis) Titulo cruento, hoc est iniquissimo edicto, quo in exilium sum eiectus, quasi fuissem hostis P.R. non cõseruator. [Inustũ) signatum, & est tractum à signis, q̃ ferro candenti imprimũtur, ut Virg. notas, & nomina gentis inurunt .i. imprimunt, & signant. [Passi sunt) permiserunt, cum deberent prohibere. [Qui hoies) qui ante hęc passi erant. [Me saluum) quis consenserunt postea, ut Cic. reuocaretur ab exilio. ergo saluum, incolumẽ, & in patriam reuocatũ ab exilio, ubi mihi erat aqua, & igni interdictũ, & maxima pœna ꝓposita, siqs me recepisset, & est ordo. Qui homines, ꝙ me saluũ esse uoluerunt, est mihi gratissimũ. [Sed uellẽ) sensus est. Sed uellẽ, ꝙ habuissent respectũ nõ solum meæ salutis ĩ me reuocãdo, sed & dignitatũ post restitutionem meã. qđ dicit per quandam similitudinem sumptã a medicis, & aliptis. Aliptes dicitur ab ἀλείφω, qđ est ungo, erat.n. qui palęstritas in gymnasio ungebat, a Martiale latine dictus est unctor. Nec rapit inuerti tas sordibus unctor opes. Medicus uero, q male ualẽtib⁹, & in lecto iacẽtibus medetur. Clinicus dicit ἀπὸ τῆς κλίνης .i. à lecto. Vnde Mart. Soror filia Clinici Labulla. Clinici .i. medici, nam aliptes sanos palæstritas curabat, ut & colerent, & uires illis adderet. Ideo nũc Cic. dicit, Sed uellẽ habuissent rõnem, curam salutis

Monimentum. *Manubiæ.* *Præda.* *Locatio.* *Inuro.* *Aliptes* *Medicus* *Clinicus.*

tis uitæ, hoc est, non solum cõsuluissent saluti meæ, ut medici solent consulere, sed ẽt consuluissent uiribus, & colori, ut aliptę. ꝑ uires aũt & colorem intellexit, dignitatem, & locũ suũ solitũ in rep. [Nunc, ut Apelles) Apelles pictor & ingenio, & gratia, quã in se iactabat, ꝓstantissimus: ita ut, q ante se fuerant, & post se futuri erãt, superaret, si ita gratus Alex. Magno: fuit, ut teste Pli. ueterato edicto uetuerit se ab alio pingi. quod etiã Horat. lib. ult. epist. affirmat his uersibus: Idem rex ille poema, Qui tã ridiculum, tam care prodigus emit, Edicto uetuit, nequis se pter Apellem pingeret, aut alius Lisippo duceret æra. De hoc Plin. multa dicit lib. 35. Et quamuis difficile dicat esse enumerare, q̃ ab hoc nobilissima dicta sunt, memorat tamen quædam, inter q̃ Venerem exeuntem ẽ mari, quam D. August. postea dicauit in delubro patris Cæs. post hanc Apelles inchoauerat aliam Venerem Coiis superaturus priorem illam suam, inuidit mors peracta parte, nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuẽtus est. de hac Venere nunc intelligit Cic. ergo sensus est. Nũc isti laborauerunt solum in capite meo .i. in mea salute, & in ceteris me deseruerũt, sicut Apelles perfecit politissime caput, & pectus Veneris; & reliquam partem imperfectã reliq̃t. [In capite) .i. in salute. & perseuerauit in similitudine picturę, qa dixit de capite, & pectore Veneris. [Reliquerunt) qa ut & ipse superius dixit, & Plut. testis, multi, q iuuerãt Cic. in restitutione in patriã, postea ea inuiderũt. [In quo) in qua re, ꝙ post restitutioné meã essem relictus ab aliis. [Fefelli .i. decepi. [Spem) quia aliter me gessi q̃ sperauerant inuidi atq; inimici mei: q sperauerãt post reditum meum futurũ aío abiectiore, cum longe aliter me prę-stiterim. [Qui) inuidi & inimici. [Acceperũt falsam opinionẽ) falso opinati sunt, & iudicauerunt. [De Q. Metello) Q. Cecilius Metellus Numidicus, auctore Plin. & Liuio, de Iugurta triũphauit. Is cũ legem Apuleiam per uim latam iurare noluisset, in exiliũ actus est: quod Smyrnæ satis fortiter tulit. Liu. dicit Rhodi. Nam cum postea Claudij trib. pl. rogatione reuocatus esset, cum ludis in theatro literas accepisset, nõ eas prius legere dignatus est, q̃ spectaculum finiretur, in quo ostendit se forti aío illud exilium tulisse, cũ tñ nõ nulli falsò suspicati sint eũ post reditum aío fuisse abiecto, & fracto, cũ potius fortissimo fuerit, qđ Cic. arguit, & probat ex illius uoluntario discessũ, & egregia animi alacritate in absentia, q ẽt redire nõ curaret, ut non sit uerisimile eũ post reditum, fractũ, abiectumq; fuisse. [Vno) quasi solo, & cui aliter non sit ferè repertus par. [Acerrimo) erectissimo. [Et fortissimo) in tolerãdis aduersis & ꝓcipue exilio. [Præstantissimo oium) qui omnes magnitudine animi, & constantia superaret. sunt aũt magnitudo animi, & constantia partes fortitudinis. [Constantia) perseuerantia, qa semper cum summa alacritate abfuit. [Lucij filio) quia fuit alius Q. Metellus Macedonicus, & alius ipsius Numicidi filius pius cognominatus, q patrẽ assiduis lacrymis & precibus ab exilio reuocauit. [Dictitãt) iactãt, frequẽter dicunt. [Fracto) debilitato. [Demisso) humili, & abiecto. [Est uero) confirmat hmõi opinionem Cic. & arguit non potuisse ita esse. Est uero: uero dictio apta ad ironiam, ut apud Virgil. Egregiam uero laudem, & spolia, ampla refertis, Tuq; puerq; tuus. Vero .i. certe, ironice. [Est probandum) uerisimile, est credendum, q.d. minime. [Qui) subaudi Metellum. [Cesserit) abierit, discesserit ex urbe in exilium. [Sũma uolũtate) qui si uoluisset iurare in legẽ Apuleiam, potuisset esse in urbe, cum a bonis ciuibus defenderet: nam, ut Liu. inquit, ne causa certaminum esset, in exilium uoluntarium profectus est Rhodũ, ubi legendo & audiẽdo magnos uiros, aduocabat. ergo [Sũma) .i. libera. [Voluntate cess. & abfuerit) fuerit absens ab urbe Roma. [Egregia) pręcipua, singulari. Alacritas media est inter lętitiam & tristitiam. est aũt, auctore Don. alacritas proprie imitatio quædã uultus gestientis in spem aliquam, interdũ tñ in malũ accipitur, ut apud Cic. in Tusc. his uerbis. Vir igitur tẽperatus, cõstans, sine metu, sine ęgritudine, sine alacritate, ulla libidine nõ uexatus. Secundum Asc. Pęd. alacris siue alacer (utrũque .n. dicitur) is est, qui ingentis est sensus, quod est indicium erecti animi, atque sublimis. ergo hic [Alacritate) erectione & sublimitate animi, nõ declinãtis in tristitiam, quòd esset imbecillitatis, neq; in lętitiam, quia esset dementiæ, exilio, & malis suis lætari, sed mediũ ut diximus, retinet. [Curarit) quia nunq̃ pro reditu suo supplicauit, & acceptas literas de reditu suo, usq; ad finẽ ludorũ legendas distulit. [Ob id ipsum) ꝙ summa uolũtate, & animi alacritate tulisset. [In quo) .s. fortiter & modeste tolerãdo exilium. [Superasset) uicisset. [Cum oẽs homines) .i. omnes alios, qui fortiter unq̃ tulerũt exilium, & aduersa. [Tũ) præcipue. [M. illum Scaurum) q.d. præstantissimum, & cui uix quispiã constantia, & grauitate anteponatur: de quo uide apud Liu. & Plin. de uiris illustr. [Singularem) unicum & nulli cõparabilem, quem tñ Metellus superauit. [Sed quod) quemadmodum, inquit, de illo Metello falso acceperãt, aut ẽt suspicati erãt, ita ẽt de me cogitabant, me post reditũ animo abiectiore futurum. [Acceperant) intellexerant, qa multis annis ante fuerat. [Aut ẽt suspicabantur) quasi correctio, ut dicat eos potius hoc suspicatos esse de Metello, q̃ ab aliquo accepisse. [Idem) quod de Metello. [Abiectiore) remissiore. [Cum resp.) q.d. cũ resp. uideret hortari me, ut multo maiori essem animo, q̃ ante fuissem, cũ ostendisset se non posse carere me ciue suo, quẽ tanto omniũ consensu reuocasset. [Præstaret) exhiberet. [Quæ) resp. [Declarasset) aperte ostendisset. [Me uno ciue) quem tanto omnium, ut diximus, consensu reuocasset, quod sibi ad magnã gloriã in oratione in Vat. adducit his uerbis: Quid ergo homo ipetitissime solide, laudis ac uerę dignitatis prę illãtius mihi potuit accidere? qđ optabilius ad immortalitatẽ gloriæ, atque ad memoriam mei nominis sempiternam? q̃ omnes ciues meos iudicare ciuitatis salutem cum unius mea salute esse conionctã. [Cumq; Metellum) probat se debuisse habere maiorẽ animũ, q̃ habuisset Metel. qa Metellus unius Claudij trib. pl. lege reuocatus est, se aũt non solũ totius ciuitatis, sed sociorũ & totius Italiæ consensu. qđ declarat nunc in epistola & in oratione prædicta, ut ẽt supra ostendimus, & auctores sunt App. & Plut. qui dñt de nulla unq̃ re tñ fuisse consensum, quantus fuit omnium de reuocatione Cic. [Duce senatu) .i. primo, & maximo auctore, q, testẽ App. Cic. ẽt exulẽ ciuitatibus, regibus & potentatibus cõmẽdauerat. [Italia comitante) quia ex multis Italię ciuitatibus confluxerunt uiri boni, q Cic. in patriam comitati sunt. [Promulgãtib') legẽ de reditu meo ferentibus. [Referẽte) proponente de me. [Consule) qui maior est q̃ trib. pl. q de restitutione Metelli rogationem tulerat. Rogatio qđ significet, edictũ est supra in aliis epist. [Comitiis centuriatis) ubi cuiusque census, & ętatis hoĩs esset, ubi essent centuriæ populi pro restitutione mea congregatę. nã comitia, auct. A. G. aut centuriata aut curiata dicebãtur, cum ea censu, & ętate suffragia ferebantur, & fiebant in campo Martio. curiata uero, cũ de gñibus oibus suffragium ferebatur. [Cunctis) omnibus. [Ordinibus) magistratuũ Rom. [Incũbentibus) penitus adnitẽtibus, fauẽtibus. [Oibus suis uiribus) quantum omnino poterãt. [Neque uero) postq̃ ostẽdit se, ꝙ neq; fracto, neque abiecto animo fuisset, nũc ostendit se ẽt noluisse esse animo elato. [Assumpsi) attribui, arrogaui. [Hodie) nunc, hoc tpe. [Quanq̃ maleuolentissimorũ) quanto ergo minus amicissimos. [Iure) merito, nisi uelint inique de me queri. [Offendere) lędere, displicere: qa in tanto omnium fauore, seruaui tñ singularẽ modestiam, ut ẽt maleuolos offenderẽ. [Tñ) solũ. [Enitor) studiose conor. [Alienioribus) iis, quos nunq̃ noui, uel iis, q mihi non sunt amici, quia alieni a me sunt. [Opera) fauore, utputa dicendo. [Consilio) bene consulendo. [Labore) pro eis agẽdo. [Hic cursus) hæc dispositio. [Hic modus) hoc genus uitę meę, q cum nõ sim fracto aoimo, ꝓsum tñ multis. [Offendit eos) .i. nõ placet eis, q tñ uidẽt, & considerant me exterius .i. honores aliquos meos, sed nõ ꝓspiciunt labores, quos fero, ut hos honores mihi cõparẽ .i. inuident mihi, q2 uideor honorari, sed non cognoscunt quot labores & solicitudines feram. [Speciem) apparentiam, pulchritudinem superficiei. [Huius uitę) talis uitę, q̃ sine abiectione animi multis prodest. [Intuentur) respiciunt, considerãt. [Laborem corporis) solicitudinem, animi anxietatem. [Perspicere) intelligere. [Illud uero) dixit eos fortasse offendi curriculo prędictę uitę, hoc aũt affirmat, ꝙ aperte cõquerẽtur, ꝙ ipse Cic. suis sententiis laudet & ornet Cęs. contra quẽ toties senserit, & dixerit, quasi aperte nũc discedat à pristina causa defendendę reip. [Non obscure) palã, aperte. [Ornem Cæsarem) laudem. [Sententiis) quas in senatu dico. [Desisterem) discederem, deficerem [Pristina) consueta. [Causa) defensionis reip. [Ego aũt) adducit alias causas, quib' dicit se mutasse propositũ erga Cæs. [Quæ paulo ante ꝓposui) de gñe uitę meæ. [Nõ in postremis) liptote .i. in primis. [Cœperam exponere) quia dixerat incredibilẽ fuisse consensum totius Italiæ, & omniũ bonorũ in eo tuẽdo, & Lent. usum esse qbusdã fortioribus in eo restituẽdo, q̃ fuerãt in tuẽdo, sed eos nõ cõstitisse in ea laũa &c. & ideo nunc ꝓgit exponere dicens mutatum esse sensum bonoꝝ, inquiens. [O Lentule) affectu animi usus est uocatiuo, ut Virg. Non hæc ò Palla dederas promissa parenti. [Nõ offendes) non inuenies, quia offendere ẽt signat inuenire. [Eũdem) talẽ. [Sensum) sñiam. [Bonorum) ciuium. [Quem) qualem. [Reliquisti) cũ Roma in ꝓuinciam ꝓfectus. [Confirmatus) corroboratus.

Apelles.

Cæcilius Numidicus.

Magnitudo animi, Cõstantia.

Vero. Alacritas, Alacris, Alacer,

Offendo.

[Consulatu tuo] te consule, cum de me restituendo egisti. [Nõ nunq̃) aliquo tpe, interdum. [Interruptus) intermissus. [Afflictus) quassatus. [Ante te consulem) anteq̃ tu esses consul. [Recreatus) ut paulo supra dixit. recreati enim boni uiri consulatu tuo &c. signat Cęs. Põp.& Crassi. [Tuendus) seruandus, sustinendus. [Idq;) quod ille sensus, q fuerat tuẽdus, sit derelictus. [Declarant) aperte demonstrant. [Vultu) oris cõpositione ad uoluntatis suę significationem. nam, ut Non. scribit, uultus, & facies in hoc distant: uultus.n. est uolũtas, q̃ pro motu animi in facie ostẽdit, facies uero species. Sal. in Cat. prorsus in facie, uultuq; uerecundia inerat. Seru. etiam inquit. Vultus est uoluntatis indiciũ, qui pro uoluntatis uarietate mutatur. Virg. 1. Æn. Spẽ uultu simulat. inde ẽt cœli, & terrę uultum appellamus, q a cõmutari cõtingit. Prisc. quoq; uultus, inqt, uolũtatis signat affectũ in facie intelligi, quo metum, gaudium, tristitiã, lætitiam. & sicut a colo, cultus, ita a uolo, uultus discendit &c. Facies tñ, prædicto Non. auctore, pro totius corporis forma ab antiquis posita est, ut.n. ab aspectu species, a fingendo figura, ita a factura corporis facies. Plaut. in Pen. Sed earũ nutrix q̃ sit facie mihi expedi. Statura nõ magna, corpore aquilino ipsa est. neque uero solum dicitur facies de hominibus, sed de montibus, de mari, & de ceteris rebus dicit. Sal. lib. 2. hist. Sardinia i Africo mari facie uestigij humani, in occidentẽ q̃ in orientẽ latior. antiq aũt, ut Gell. notat, declinabant hæc facies huius facies, uel facij, sicut ẽt dies, dij, ꝓ faciei, & diei. Virg. lib. 1. Geor. Libra dies somniq; pares ubi fecerit horas. Licet Ser. legat die, & adducat tõnes. At lib. 1. Æn. dicit, Munera lætitiãq; dij. ꝓ diei, non aũt dei. [Fronte) aspectu, uere autẽ & diserte, Gel. teste, frons masc. gñe a Cęcilio ponit. Hi sunt inimici pessimi frõte hilaro, tristi corde. Festus Põ. ẽt idẽ dicit. Neoterici tñ fœm. neutri gñe, & sic a nostris grãmaticis ꝑcipitur. [Quibus) frõte, & uultu. [Simulatio) fictio, q a facile frõte, & uultu fingere possumus, q̃ nõ habemus. aio, ut Æneas apud Virg. Spem uultu simulat, ꝑmit altum corde dolorẽ. [Sustinetur) perficitur. [Sensu) snia, quam aperte dñt. [Tabella) quam legib[9] instituerãt, qđ fieri uellẽt. ita.n. q cq d uellent, efficiebãt, ut uetitũ te App. neque cõsulibus, ꝑ singulos annos exercitus ducere, aut bellum gerere fas esset, hac uel in primis trium uiroꝶ potentia ꝓhibitis quicq̃ agere. [Docuerunt) ostẽderunt. [Itaque) infert ex ꝑdicta mutatione optimatum, ꝙ ẽt reliqui ciues minores qui & esse & haberi boni uolunt, mutare debent sniam suam. [Qualem) sapientem. [Numerari) quia non debemus negligere, quę opinio de nobis sit, & quales habeamur. [Snia) uerbo[r] & orationis suę in senatu ꝓnuntiata. [Voluntas) animi motus, & institutio ad aliqd, uel appetendũ, uel fugiendũ. [Id.n.) locus ab auctoritate. [Idẽ ille) quẽ paulo ante dixit diuinitus scripsisse, quales essent in rep. principes, tales reliquos ciues esse solere. [Sequor auctorẽ) suasorẽ, ꝑceptorem uiuendi. [Contendere) eniti. [Probare) ostẽdere & ꝑsuadere recte factũ ꝓbabile efficere nõ ultra. [Vim) uiolẽtiã, idẽ nihil esse faciendum inuitis parentibus, aut inuita patria. [Ait) Plato. [Hanc causam) dicit Plato se ꝑꝑ hanc cãm abstinuisse ab administratione reip. ꝙ cũ inuenisset populũ Atheniensem ita ꝓpe desipiẽtẽ, ut nec ꝑsuasionibus, nec ui regi posse uideret, cũ uideret in ꝑsuasionibus nullã esse fiduciã ad eũ regendũ, nõ existimauit fas esse eũ cogere, itaque maluit nõ attingere eius administrationẽ, & regimẽ. [Attingendę) suscipiẽdę ad administrandũ. [Offendisset) inuenisset. [Prope) ferè. [Desipientem) delirantẽ. [Senectute) quia Areopagitæ, qbus tradita erat cura reip. tñmodo extremę senectutis electi erant. difficilius est aũt senes ab aliquo instituto remouere, q̃ iuuenes. [Nec ꝑsuadendo) uerbis. [Cogẽdo) legib[9], institutis, & ceteris reb[9]. [Diffideret) desperaret, nullã haberet fiduciã. [Fas esse) licere. [Cogi) a se, q a existimabat, nõ licere ciuẽ alium, ciuẽ ẽt ad benefaciendũ ꝑ uim cogere. [Mea ratio) conditio. [Alia) diuersa a Plat. [Populo) .s. R. est sensus, mea rõ diuersa fuit a Plat. q a ille ob ꝑdictam causam noluit attingere remp. ego uero erã incertus, an rẽp. capesserẽ: cũ neque P.R. desiperet, neq; in mea ꝑtãte esset cõsultare, an id facerẽ, q a si ẽt non ꝓbassem suscipiẽdã rẽp. quorũdã tñ causa adducebar, ut id facerẽ. Ordo notãdus est, q a a multis & ordo, & sensus ignoratur, ita ut ẽt textus in qbusdam codicib[9] sit corruptus. Sic ergo ordinat. Mea rõ fuit alia, quã tenebar implicatus, capesserẽ ne rẽp. neque populo desipiente, neque re integra mihi consulẽdũ. [Integra re) .i. libera, & in ꝑtãte mea. [Ad consulendũ) deliberandũ .s. an capesserẽ, q a si ẽt ob placuisset mihi, quorundã tñ causa adducebar, ut hoc facerẽ ergo tenebar ĩplicatus, ĩpeditus, ĩcertus. [Ne) .i. an. [Capesserẽ rẽp.) suscipere administrandã, q a hinc me aduocabat animus, inde impellebat causa amicoꝶ qbus nõ licebat aduersari, ideo dixit, re non integra ad consulendũ. [Sed tñ) in hac difficultate capessendæ reip. [Quod liceret mihi) quod possem oĩbus ꝑmittentibus. [Mihi utilia) q̃ mihi ꝓdessent. utile aũt fuit Cic. Põp. & Cæs. obseq. [Recta) honesta. de his aũt duobus utili & honesto maxime cõsultamus, neque improbatur cõsiliũ de snia utili, dũmodo nõ repugnet recto, & honesto, sicut nũc Cic. fecisse uidemus, q & utilia sibi, & recta defendisse dicit, cũ nihil cõtra rẽp. ꝓ Cæs. se sensisse fateatur in oratione de ꝓuinc. cõs. [Huc accessit) alia excusatio. [Huc) ad hoc, qđ supra diximus. [Accessit) addita est. [Cõmemorãda) non recẽsenda, obliuioni nõ tradẽda. [Liberalitas) quam, ut supra dixit, & officiis, & scriptis significauit. [Fratrem meũ) Q. Cic. cui, ut diximus, Cęs. multa bñficia cõtulit, & eũ in Gallia legatũ habuit. [Quascũque res ger.) .i. ẽt si nõ tã magnas, & ꝑclaras. [Nũc) .i. scilicet quascunque res gereret, mihi erat tuẽdus, multo magis talibus tantisq; rebus gestis mihi erat ornãdus & laudandus, ẽt si non esset talis in me, & fratrem meum, qualis est, & fuit. [Tanta felicitate) dignitatis in alterũ quinquennium prorogatæ, & tot rerum gestarũ. [Tantis) tam magnis, & egregiis. [Victoriis) quas in Gallia consecutus est, præter ceteras, quas ante fuerat adeptus. [In nos) in me fratremq; meũ. [Is) talis qualis est tã liberalis. [Videretur) putaretur. [Ornãdus) mea snia, & laude honestãdus. [Sic.n.) sensus est. Velim sic existimes, ꝙ te Pompeioq; excepto nemo est, a quo magis gaudeã accepisse beneficia, q̃ a Cæs. uelim existimare sic. i. certum putare, cũ discesserim a uobis. s. te, & Pomp. auctoribus meæ salutis. quia, ut supra ostendimus, opera Lentuli & Pomp. præcipue reuocatus est Cicero ab exilio. [Cum discesserim a uobis) modus est dicẽdi pro eo qđ est uobis exceptis, ut si dicas, cum discessi a parẽtibus meis, nemo est mihi te carior. i. parẽtibus meis exceptis. [Officiis) beneficiis. [Tam deuinctũ) tam astrictũ, & obligatum. [Confitear) aperte dicam. [Sed ẽt gaudeã) quia interdum aliq profitemur, quod tñ nobis est ingratũ. [Quod) me officiis Cæsaris lætari. [Quod requiris) postulas a me. [De Vatinio, & Crasso) quibus sum reconciliatus, cũ ante eis fuissem inimicus. [De Appio) cum quo ẽt rediit in gratiam, ut in epistolis ad eum scriptis uidebimus, qđ Lent. scribebat se non reprehẽdere. [Cõsilium meũ.) meum factum, uel deliberationem meam redeundi in gratiam cum Appio. [De Vatinio aũt) dicit Pompeii causam fuisse, ut ipse Cic. rediret in gratiam cũ Vatinio, quem ante in senatu oppugnasset. [Reditus in gratiam) reconciliatio cum Vatinio. [Intercesserat) interuenerat, interpositus erat. [Per Pomp.) a Pompeio intercedente. [Statim) ut cum primum, uel statim, subito. [Vt) postq̃. [Ille) Vatinius. [Petitionẽ) præturæ eius Vatinii. [Oppugnassem) tanq̃ hostis impugnassem, & restitissem, ne ipsam præturam consequeretur. [Grauissimis) probatissimis. [Illius) Vatinii. [Defendendi Cat.) qui Vatinio aduersabatur in petitione præturæ. [Post aũt) primum inqt causa Põp. sum illi reconciliatus, sed postea secuta est petitio Cæs. de eadẽ reconciliatione, immo ut & illum defenderẽ. [Mira) maxima, incredibilis. [Contentio) petitio. s. a me. [Defenderem) illum Clodium. [Cur aũt laudarim) q.d. cum Cæs. a me petiuisset solum, ut eum defenderem, cur ẽt laudauerim, peto a te hoc ne reqras neque in Vatinio, neque in aliis reis, nec nunc scribam ad te idẽ quod postea erit ẽt dicendum corã, cum ueneris. [Ne requiras) ne postules, exigas a me. [In hoc reo) Vatinio, quem & defendi, & laudaui. Reus aũt dicitur quicunque in aliqua est causa, ẽt si nihil admiserit. i. contra quẽ quispiam agit. [In aliis) quos defenderim aut laudauerim. [Reponã) iterũ dicam. [Idẽ) qđ ad te nũc scribi uis. [Cũ ueneris) R. quia cũ ueneris R. dicã tibi corã. [Tametsi) q̃q̃ possumus subaudi exponere. [Vel) etiam. [Absenti) .i. ita possum tibi nũc dicere, sicut essem dicturus postq̃ redisses R. [Recordare) dicit Cic. se idem fecisse, quod fecisset Lent. qui eos laudasset, quos ante habuisset inimicos, & aduersarios. [Recordare) memento, reduc ad memoriã. [Quibus hominibus) ad quos homines: est.n. datiuus casus. [Laudationẽ) orationẽ, in qua eos laudasti. [Ex ultimis terris) remotissimis: quidã intelligunt ea Hispania, quam Horat. appellat ultimã Hesperiam, sed possumus ẽt intelligere Ciliciã, cũ ipse Cic. ex Cilicia scribat ad Cur. inferius in epist. Sera gratulatio. lõge.n. absum. sero audio. [Neu ꝑtimuesis) .i. nec ꝑtimeas recordari. Nam ratio quare nõ debeat ꝑtimere, q a eosdem ego laudo, & laudabo qbus tu misisti laudationẽ tuam. & non dicit, q sint. quidam intelligunt publicanos, qđ non probo. alii ꝓbabilius intelligũt Põp. aduersatũ esse aliquantulũ Lent. in obtinenda ꝓuincia, ob idq; inter eos quandã simultatẽ fuisse. postea uero Lent. laudasse Põp. & quosdã alios, qui cũ eo sensissent, & ad eos ex Cilicia laudationẽ, misisse: qđ forsasse significat in prima epist. Cic. cũ dixit. Cui q nolũt, idẽ tibi non sunt amici, ꝙ eũ ornasti. dicit igitur Cic. ut ipse Lent. recordetur, quos laudauerit ante se oppugnatos, & sibi inimicos,

se.n.

Facies huius facies. Frons.

Rectus ordo contextus.

Reus.

&.n.idem fecisse. [Iidem)quibus laudationem tuã misisti. [Sed
tñ)alia causa præter supradictã,quare Vatiniũ defenderit, ut sto
machũ faceret qbusdã,q ut stomachũ Cic.facerẽt,Cl.ipsius ini-
micũ non solum amarent, sed etiã in eius cõspectu eum amplexa
rentur,& in senatu cum eo,quasi ipsum magnificarent, loquere n
tur seorsum,quasi de rebus magnis cõmentaturi. Sumit aũt simi
litudinẽ huius ꝓpositi sui stomachum faciendi suis inimicis ex
Eun. Ter.[Sed tñ)q.d.licet causa Pomp.& Cæs.hoc fecerim.[Il-
le stimulus)illud calcar,illa instigatio, atque impulsio. & est tra
ctum ab equis,uel bobus,qui tardiores stimulo excitant, atque
impellunt. [De quo)stimulo.[In iudicio)in ipsa causa. [Quid-
dam)rem quandam. [Parasitus) Gnato. [Militi) Thrasoni. [In
Eunucho) nomen est comœdiæ Terent. [Vbi nominabit Phæ-
driam) totus hic textus est Terentij, & omnia uerba Gnato-
nis,usque ad eum locũ,si petitui,ubi adaptat hanc similitudinem
dicens, ꝙ sicut Gnato persuadebat Thrasoni, ut hæc ad indigna
tionem Thaidis faceret,si fortasse blandiretur Phędriæ, ut face
ret stomachum,& dolorem ipsi Thrasoni: ita dicit se petiuisse a
iudicibus,ut concederent sibi P.Vat.ad indignationem quorum
dam nobilium hoium,qui,ut facerent stomachum Cic. eius ini-
micum Clodium fouebant, & amplexabantur. [Vbi) quando,
[Nominabit) Thais. [Phædriam) riualem tuum. [Tu Pamphi-
lam) nominato. [Continuo)statim: ut Thais non tam Pamphi-
lam amari q̃ sibi uicem dari putet.[Hec) Thais.[Formã] pulchri
tudinem. [Illius) Phædriæ.[Tu huius)Pamphilæ formam lauda-
to. [Contra)hic contra uicem significat.[Denique) ne singula
enumeret,quæ potest contra eũ facere,concludit, ut contra iniu
riam quamlibet,aliam ipse iniuriã paret.[Par pari)prouerbiali
ter dixit.[Quod]par,uel absolute. [Quod).i.q̃ res. [Mordeat)
lædat, offendat.[Sic)accõmodatio similitudinis.[A iudicibus)q
de Vatinio essent iudicaturi. Ordo est, sic petiui a iudicibus
ut ipsi darent mihi alium P. qm̃ quidam nobiles haberẽt suũ, P.
illi nobiles,cum optime meriti de me amarent nimis inimicum
meũ &c. potest & sic ordinari.qm̃ quidã nobiles & de me opti-
me meriti amarẽt nimis inimicũ meũ,& me inspectãte modo sę-
pe se uere seducerẽt in senatu: modo amplexarent familiariter,
atq; hilare.petiui a iudicibus ut ipsi darent mihi aliũ Publiũ,qm̃
ipsi haberent suum Publium, quo possem &c.& hic posterior or
do magis probatur. [Optimi meriti de me) qui me olim benefi-
cio affecissent uel in restitutione mea, uel in dignitatibus obti-
nẽdis.[Inimicũ)P.Clo.[Modo) interdũ. [Seducerent) seorsum
ab alijs ducerẽt quasi de rebus grauibus secreto locuturi. [Mei)
in cõspectu meo, ut mihi stomachum facerent.[Amplexarentur
familiariter) sine grauitate, quod solemus apud amicos facere.
[Qm̃ illi)nobiles. [Suum Publium).s.Clod.[Darent) concede
rent. [Alium Publicum)P.Vatiniũ.[Io quo)Vatinio.[Possem re
pungere)remordere, uicissim offendere.[Leuiter) paulisper,ali
quantulum.[Lacessitus) iratus,prouocatus ab illis ꝙ blandiren-
tur inimico meo.[Dixi).s.in iudicio. [Sed facio) quia & defen-
do, & laudo ipsum Vat.quẽ illi oderunt.[Diis, hoibusq; appro-
bantibus).i.iuste & merito,quia & dij, & hoies sentiunt rectum
esse,ut illi pari referam,qui non aliam ob causam amant Clod.ni
si ut mihi stomachum faciant. [Habes) intelligis, cognoscis. Est
aũt hęc trãsitio exornatio rhetorica.[De Crasso) quare ei recõ-
ciliatus sum.[Ego) primum ostendit, quo pacto gratia, quæ si-
bi olim cũ Crasso fuerat,sit refrissa,cũ in defẽsione Gabinij Cic.
non lacessentem ipsum lacessisset. Deinde subdit causam recõci
liationis. Ego: ordo est,ego tulissem defensionem Gabinij, quẽ
proximis diebus oppugnassem, si suscepisset eam sine contume-
lia mea, cum magna gra iam esset mihi cũ illo, quod contriuerã
uoluntaria obliuione oẽs eius grauissimas iniurias causa cõis cõ
cordiæ.[Gratia)beneuolentia.[Cum illo)Crasso.[Quod)quia.
[Cõtriueram) deleueram, obliteraueram. [Omnes iniurias il-
lius) quia Crassus olim irritauerat Clod. contra Cic. & ei faue-
rat ad consequendum tribunatum,ut facilius Cic.eijceret ea ur-
be. erat.n.infestissimus Cic.ꝙ dicebatur ab eo fuisse nominatus
inter conscios coniurationis.Nam Cic.in oratione,quam de cõ-
sulatu suo habuit, refert Crassum ad se noctu uenisse cum literis
Catilinæ: quibus eum tanq̃ conscium hortabatur Catilinam ad
confirmandam coniurationem, & ob hanc causam semper oppu
gnauit Cic. [Communis)publicæ. [Voluntaria obliuione)cum
nullus me impulisset, ut ita facerem. [Repẽtinam) subitam,qa
ante oppugnaueras eum.[Gabinij) qui infensus erat Cic. ꝑꝑ dã
nationem cõiuratorũ. Erat aũt L.Pisonis soceri Cæs. in cõsulatu
collega uir audacissimus, & seditiosus; & amicus Cæs. auctor
App.[Suscepisset)illam defensionẽ.[Cõtumelia)iniuria.[Dispu-
tantem)sententias dicentem & dilucidantem. [Non lacessentẽ)
non prouocantem ipsum Crassum. [Exarsi) excandui, incensus
sum.[Præsenti).i.ex ea prouocatione orta.[Nam ea)parenthesis
est.[Tam uehemens) si fuisset solus ea præsenti iracundia. [Sed
illud odium)sed occurrunt, inquit, oẽs iniurię,quas mihi ante
intulisset,quarũ odium putabam in me extinctum: cum tñ adhuc
me insciente residuum fuisset.[Inclusum)in pectore meo recon
ditum. [Quod) odium. [Effudisse) eiecisse, euomuisse. [Arbi-
trabar) quia plerunq; cessantibus iniuriis ita obliuiscimur odij,
quod concepimus, & pectore recondimus, ut iam nesciamus
illud in nobis esse. facta autem noua iniuria statim apparet illud
odium, quod ita erat sepultum, ut iam non putaremus amplius
esse in nobis,&.i.quod Cic.nunc dicit.[Residuum tñ)subauditur
cum.ut sit cũ tñ.[Fuisset residuũ) i.resedisset,& remãsisset in cor
de meo. [Me insciente)quia eo quiescente ab iniuriis, ego quo
que ita quieueram,ut nescirem aliquid odij in me resedisse.[Resi
duum) reliquum. [Fuisset)quidam male legunt fugisset,& male
ad Crassum referunt: etiã si legatur fuisset, cũ Cic.de odio suo
in Crassum intelligat. si fugisset legatur, quod non placet,dicat
fugisset.s.ex memoria mea,ut putabam. [Tamen residuum).i.tñ
relictum.s.in pectore meo. [Apparuit)exarsit, subito exiit in
lucem, factum est palam, cum ante lateret. [Apparuit aũt) quia
cum primum lacessiuit me in causa Gabiniana, exiluit memoria
odij mei in eum ꝑꝑ ueteres iniurias. [Quo tempore) cõtentio
ois de Gabinio. & incipit numerare causas, quare reconciliatus
sit Crasso. [Quidam homines) non puto Pomp. & Crassum in-
telligi,qa eos dicit inferius suasisse concordiam inter Crassum,
& Cic.[Nutu)non nomine proprio sed quibusdam signis, quasi
oculis.[Significatione)demonstratione.[Fructum).i.utilitatem.
[Ea libertate mea) qui quod sentirem, libere dicere auderem,
nullius habita rõne. [Tum) cum uiderent me Crasso libere re-
spondentem,& repugnantem in cã Gabinij,quem ille defenden-
dũ suscepisset cõtra me, cum eũ ante oppugnasset. [Visum sibi)
dicerent.[Qualis fuissem)ante exilium meũ.s.libere,& magno,
atque infracto aio.[Ea contentio)cum Crasso de Gabinio.[Etiã
foris)apud externos extra urbem.[Gaudere se dicebãt) cum su-
pradicta,inqt,se ita hẽrent,illi dicebant tñ se gaudere, ꝙ haberẽ
Crassum inimicum,& ꝙ oẽs,qui Gabinio fauerent,nunq̃ essent
mihi futuri amici. [Illum)Crassum. [In eadẽ causa) defensionis
Gab. in qua erat Crassus. [Quorum homines) quos dixit se nu-
tu appellare.[Iniqui)maleuoli,qa cum fructum ex mea libertate
se capere facerent,tñ dicebant se gaudere, ꝙ ego mihi inimicos
parassem.[Honestissimos)optimos,& probatissimos, uel hono-
ribus insignos. [Cumque)alia causa, quare redierit in gratiam
cum Crasso,quia Pomp.uehementissime,ut ita faceret, ab eo pe
tiuerat.[Contendisset)uehementer petiuisset.[Vt nihil unq̃ ma
gis).s.cõtenderit a me. [Cæsarq;) alia causa ꝑꝑ Cæs. [Conten-
tione) controuersia mea,& Crassi. [Per literas)quas ad me scri-
psit.[Affectum meorũ)accepisse molestiam,& dolorem. [Ratio
nem).i. respectum. [Temporum) quæ ꝑꝑ multa aduersa, quæ
mihi acciderant, & ꝑꝑ mutatã erga me fidem hominum, potius
pacem, q̃ discordiam suadebant. [Sed etiã naturæ meæ) quæ est
mitis,& facilis ad placandum.[Crassusque)hoc etiam dicit Plut.
Crassum ita reconciliatũ Cic. ut anteq̃ ad bellum Parthicũ ꝓfi-
cisceret,apud eum cœnauerit.[Quasi te).i. tanq̃ illa cœna aper
te demonstrasset P.R.nos in gratiam redisse.[Testata) testimo
nio cõprobata,in significatione passiua, ut inferius ad Curio. ut
apud aium tuum testatum reliquerim,qd senserim. [Gratia no-
stra)mea, & Crassi reconciliata. [A laribus) a domo in prouin-
ciam Syriam aduersos Parthos.[Pene) quia ferè existimat eũ cœ
nasse domi suæ,cum cœnauit apud se in hortis git. [Nam,cum)
dicit Cras. non inuitatũ ab ipso Cic.sed ꝙ amoris fuit indicium,
ipse se obtulit cœnaturũ apud Cic.[Condixisset) denunciasset se
uelle cœnare apud me in hortis,& in uiridario.[Crassipedis)Pi-
sonis: ita.n.cognominabatur primus gener Cic.[Quamobrem)
infert Cic.ꝙ ex hac recõciliatione gratiæ suscepit causam Cras.
de Parthico bello defendẽdam fideliter,sicut ꝓmiserat Cras.qa,
cũ ille auidissime illam prouinciam suscepisset ꝑꝑ cupiditatem,
& auaritiam,urbe egredienti,multa quidem & dira tribuni annũ
tiauerũt, & ne Parthis huius mali ꝓrsus indignis bellũ inferret,
monuerũt, cui minime parẽti publicas execrationes extulerunt,
auctor App.ergo qa assumpserat sibi illam prouinciã,tribunis,&
aliis multis aduersantibus,Cic.suscepit illã causam defendendã.
[Cõmendatione) laude, qa eum ualde laudaui. [Quod) q̃ rem
.s.me defendisse causam Cras. [Mea fides) quã ei discedenti ꝓ-
miserã.[Accepisti)properat Cic.ad cõclusionem.[Quibus reb.)
quia ꝑcib⁹, & suasionib. amicorũ, ut dixi supra,& utilitate mea,
[Quam rem,causamq;)quia Cæs.rem & causam de agro campa-
no,

Testatus

no,& Vatinij causam, & Crassi de bello Parthien defendi. [Sta tus)conditio. [Pro mea parte) quantum possum. [De quo) sta tu. [Statuas)iudices.[Hæc eadem)quę sensi. [Si oia fuissent integra,& libera) arbitrio,.i.si etiá nūc essem in libertate mea adhuc sentiēdi,quę uellem,ne supradictis rebus essem cōpulsus.[Nam) ratio quare idē sentiret,quod semel sensit. [Pugnandū) resistendū.[Tantae opes)tantam potentiá Cęs. Pōp.& Cras.[Delendū) e ciuitate tollendū. [Principatū)dominationē,& pęminentiam. [Sūmorū ciuiū) Cæs.Pōp.& Crassi.[Si fieri posset)i si esset possibile.[Nec p.)persistendum.s.arbitrarer. [Vna) semper eadem. [Couersis rebus)cum res sint mutatæ, & iá uoluntates bonorū; [Assentiendum) obsequendum, cedendum. [Tpibus) qualitatibus temporum.[Nunq̄ enim)ratio,& est sententiæ exornatio,& est sensus.Nunq̄ est laudatum, q̄ præstantes uiri in gubernanda rep·semper permaneát in una sententia,sed sic,ut nauta, qui iter suum in aliquem certū locum disposuerat,mutato uento mutat ꝓpositum itineris, neque contra tempestatem nititur: ita in administratione reip.mutatis rebus, & uolūtatibus multorū,sapientis est etiam mutare ꝓpositū. & bene gubernatorem reip.gubernatori nauis cōparat,quia populus cōparatur fluctibus,& tempestatibus à Virg.& Cic.in oratione pro Mil.resp.uero nauis administrator gubernatori nauis.[Præstantibus)excellentibus.[Permansio)perseuerantia.[Perpetua) immutabilis. [Sed) ea similitudine probat cedendum tpibus. [Artis est) habetur ars, quia etiam de nauigatione dr ars. [Obsequi) cedere,non ire contra. [Etiá si portum).i.etiam si ita cedendo tempestati, uideas tñ te non posse ad portū peruenire. [Cum uero) argm à minori ad maius,& est sensus, si obsequendum est tempestati, etiam si non possis ad portū peruenire,stultum est certe non obsequi,tunc cū mutata nauigatione, & obsequendo tempestati ipsum portum oino tenere possis.[Velificatione) nauigatione: nam uelificare nauigare significat,à uelis faciendis.i.ponendis.ita.n. dr,ut Virg. Vela fecit tñ,& Iuuen.Creditur olim uelificatus Athos. [Assequi id).i portum tenere. [Stul.est).i. dementiæ est uelle potius perseuerare cū periculo in nauigatione. [Quem ceperis)q̄ peruenire in portū ad salutem ea nauigatione mutata. [Cursum) nauigationem. [Quod uelis).s.portum.[Sic)adaptat similitudinem. [Cum oibus nobis).s.cum nos oēs debeamus nobis ꝓponere otium cū dignitate,non debemus semper idem facere,& eādem semper hēre sententiam: sed debemus idem spectare.i.respicere ad illud otium cū dignitate: ut ipsum quacunque uia asseq possumus, dūmodo honesta. [Otium)quies,concordia. [Cum dignitate) cum honore. [Idem dicere) quod semel à nobis sit dictū,& in eadem perseuerare snia.[Sed idem semp spectare) sed unū semp respicere, ad quod uel mutatione sentētię possumus peruenire,hoc est ad otiū cum dignitate. [Quamobrē)cōclusio est superioris particulæ,& repetitio eius,quod supradixit.[Solutissima)liberrima,adhuc in arbitrio meo. [Alius)in alia sentētia. [Atque) quàm. [Cū uero) arguit à minori ad maius, & est sensus,si omnia essent mihi,ut dixi,libera: tñ non alius essem, q̄ nūc sum:sed cū beneficia Cæs.& Pomp.me alliciant, ut ita sentiá & me cogant iniuriæ eorū, qui á me bene affecti: gaudent tñ malis meis: libenter adducor,ut eá sniam habeam,quæ & mihi,& reip: sit utilis.[Alliciar)adducar,& blande attrahar.[Beneficiis) Cæs. & Pomp.[In hunc sensum)in hanc sententiam, quá nunc habeo: non aduersando Cæs. Pomp. aut Crasso. [Compellar) cogar. [Iniuriis) eorū qui dicebant se gaudere, q̄ Crassum hàberē inimicum,& oēs qui Gab.defenderent,nunq̄ futuros mihi amicos. [Facile)libenter. [Patior) permitto.[Rationibus) commodis. [Conducere)utilia esse. [Apertius)manifestius. [Legatur) in Gallia.[Et nullum meum).i.nihil unquam dixi tam paruum, aut feci pro Cæs.quod ille non ita habuerit gratum, ut uideret mihi quodámodo obligatus. [Minimum dictum) quanto magis maximum dictum, si minimum etiá cū summa gratia accepit. [Non modo)nedum.i.multo magis factum,hoc est siquid pro eo feci. [Illustri)aperta,clara. [Gratia) gratitudine, q̄a omnibus cōmemorabat,quæ pro eo dixissem,aut fecissem. [Deuinctum) astrictū,obligatū,cum potius ego ei essem obligatus. nam Cæs. profecturus in Galliam,petiuit Cic.legatū suum. Sed ille arte Clodij reuocatus est,cuius legationis locum subiuit postea Q. Cic. eius frater. [Gratia) fauore,& beneuolentia, quam habet Cæs. apud oēs. [Et opibus) potentia .i. eandem capio uoluptatē, & fructū de gratia,& opibus Cæs.quá de meis.[Nec aliter) sensus, cū multi me destituissent, & decepissent post restitutionē meá, nō uidebar posse aliter deuicere eorū pfida cōsilia, nisi doctrina, & consiliis meis adiunxissem etiá beneuolentiam potentum uirorū,Pomp.Cęs.& Crassi,q̄ me iuuare,& tueri possent. [Frangere) deiicere,prosternere. [Consilia de me) qui me cogitarent, & agitarent. [Proditorum) qui me destituerunt, cum ante simulassent,se mihi esse amicos. alii libri habent, Perditorum, sceleratorū.[His præsidiis)quæ mihi essent ad tutelam.& intelligit doctriná suam ingenium,consilium & animi fortitudinem. [Quę semper).i.quę semper in me fuerunt. [His ego consiliis) si fuisses pñs, cum capiebam hæc cōsilia existimo, q̄ esses usus eisdem consiliis,quia tu non aliter censuisses. [Eisdem).s.consiliis quibus sum usus,quia ne ipse cōsuluisset,ut eis uteret, nec aliter facerem,q̄ feci. [Nnui) dicit quare opinatur se fuisse usurū iisdem consilijs, etiam si Lent.fuisset Romæ. [Moderationē & temperantiam) moderatio, auctore Nonio Mar. ex modestia, q̄ est fundamentum,soliditas & basis ipsa uirtutis gignitur, q̄ moderatio temperet, adiungatq; modos in factis, & dictis & ceteris talibus quę agendi officio utuntur. Tēperantia uero,teste Donato,pro consilio, & prouidentia ponitur. Terent. in Phorm. Si est patrue,culpá ut Antipho in se admiserit, Ex qua re minus rei foret,aut famæ temperans: Nō causam dico,quin, quod meritus sit,ferat. [Tum amicissimū) & amicissimum. [Suffusum) infectum: aspersum. [Maleuolentia) odio quo aliter mihi consuluisses. [Contra).i. potius. [Magnū & excelsum) ad remittendū & obliuiscendū iniurias. [Apertum)quia non aliter sentis, aliter simulas. [Simplicē) sincerum,non duplicem, & tortuosum. [Tales) tali animo ita mutatus. [In te) erga te. [Eædem) rationes. [Mouissent te)ut cōsuleres mihi faciendū, quod feci. [Quę mouerunt me)adduxerunt me,ut id facerē.[Sed quocunq; tpe)q.d. hæc feci te absente,sed quotiescunq; potero te hēre pręsentē,semper habebo te gubernatorem oium consiliorū meorū.[Potestas) facultas.[Fuerit mihi moderator)temperator,gubernator. [Cōsiliorū meorū)quia nihil putabo faciēdū,nisi qđ tu censueris. [Tibi erit) sicut olim habuisti curá meæ salutis,cū me restituendum curasti,ita habebis curam meæ dignitatis. [Tibi eidem) tibi ipsi. [Sociū)opere & labore.[Comitē).i. sentiendo & cōsulēdo, uel etiam sequendo quoquo ieris.[Actionum)oium,quæ ages. [Sententiarum)oium,quę dices. [Voluntatem)iudiciorū, & opinionum tuarum.[Neq; in omni uita) hoc est in tota uita mea nihil erit, quod tam faciendo proponá,q̄ ut ita me gerá,qđ quotidie magis gaudeas te contulisse in me beneficia. [Proposita) instituta, deliberata. [Lætere uehementius)magis gaudeas. [Te esse optime meritū)de me,te contulisse in me beneficia. Sicui fortasse uideor in explanatione huius epist. fuisse prolixior,& loquacior, existimet ingens pelagus inermi cymba non esse tentandum.

Velifica.

Non modo.

Moderatio, Modestia.

Temperantia.

QVOD rogas)hæc pars superioris epistolæ omnino esse uidetur,licet á plerisq; pro epistola ponatur. quod ideo putatū est q̄a à mentione Appij Cęs.Pom. Cras.& Vatinij discessit. sed hic respondet aliis partibus epistolæ Lent.quia & de omnibus supra memoratis quęsiuerat Lent. & insuper rogauerat eū, ut q̄ post profectionem suam in Ciliciam scripsisset,ad se mitteret. Itaque ostendit Cic,quæ sint ea scripta.inter quę maxime laudat libros quos de oratore scripsit ad Q. F.& postea adducit causam quare nondū ediderit libros,quos de temporibus suis scripserat. Deinde pollicetur diligentiam suá in rebus domesticis Lent. de q̄bus dicit se non posse ab eo rogari sine dolore.cōmendat postea ei negotium quoddam Q. F. quod uidetur fuisse de emptione cuiusdam fundi in Cilicia: quem Q. Cic. magnificaret. subdit deinde uarias quasdá sententias de successione Lent. in ipsa prouincia,quia Appius cuperet ei succedere. hortatur aūt Lent. ut ei prouinciam concedat. Postremo ei consulit, ut sibi reconciliet publicanos,quos á se aliquantulum alienauerat. [Quòd rogas) quòd oras, & est respondendi modus. [Orationes) oratio uariis modis accipitur: sed hic pro oratione, quæ partibus rhetoricis constat. [Neque ita multæ.i.tot,tam multæ. [Vt pertimescas)multitudinem earum. [Carmina) poemata. [Fere) ne uideatur relinquere penitus. [Ab orationibus) a soluto dicendi genere.quod.n.certo pedum numero non constat,oratio appellatur.sed certe, Ab orationibus, á causis forensibus,in q̄bus solebam multum uersari. [Mansuetiores)amœniores. Delectant.n. carmina, quasi Syrenū cantus longe magis,q̄ oratio soluta. [Refero me) q̄a antea eis operá dederat,ut ipse dicit. [A prima ad.) quia,ut Seruius est auctor,quælibet ætas tres partes habet. Primam,mediam,& præcipitem. [Scripsi)composui. [Dialogo) dialogus nō est,ut imperiti interpretantur,sermo duorū,á dia,quod est duo,quod nusq̄ legit: sed est quælibet oratio, ubi disputátes introducuntur quotquot auctori libuerit. Dicit aūt á uerbo Græco διαλέγομαι,disputo. Ideo dixit Cic. disputatione. [Et)stat expositiue p.i.[Quemadmodū uolui)abitrio,& iudicio meo. [De oratore) quo opere Cic. uehementer gloriatur, ut inferius

Oratio.

Dialogus

lib.6

lib.6.Epist.ad Leptam scribens in quadam epistola,q incipic. Simul ac accepi.[Aristotelico)nō q Arist.aut Isocr.dialogo utāt, sed h.d.q scripsit lib.de orat.more Arist.& Isocr.s.relicto forēsi dicendi genere,sicut illi reliquerunt:ut ipse Cic.in 3. off. Eodēq; modo de Arist.& Isoc.iudico,quorum uterque suo studio delectatus contempsit alterum: uel quia idem fecit, quod de Aristot. & Isocr. qui post philosophiæ tractatus scripserunt etiam præcepta rhetorices, sicut Cicero ostendit in libro de Diuin. his uerbis. Cum Arist.& Theophrastus cum subtilitate,tum copia excellentes uiri,cum philosophia dicendi & præcepta côiunxerunt, nostri quoque oratorum libri in eundem librorum numerum referendi uidentur. Isocrates autem Gorgiæ Leontini philosophi auditor fuit: cuius domus, ut Cicer.in Bruto refert, quasi ludus quidam, atque officina dicendi patuit. de quo ita dicit.Quanquam forensi luce caruit, intra parietes aluit aliā gloriam: quam nemo q dem meo iudicio postea est consecutus: cuius è schola,uelut i oratione meminit,uelut ex equo Troiano, innumerabiles oratores prodierunt. [Versibus) metris: sed metrum nomē est declarationis. quo raro utunt auctores, nisi declarationis causa: ut si grāmaticus dicat, metrorū multa sunt genera:non aūt legi metra tua, nec in oratione soluta,nec in carmine,sed uersus,carmina, numeros, musas. Aut utemur periphrasi, hoc est circunlocutione,ut ponendo nomen huius mulę pro carminibus,aut citharā Apollineā, aut cantus phœbeos, & pierios, & similia. Metrum apud poetas idoneos nunquam memini legere. [Temporibus meis)non omnibus temporibus uitæ meæ,sed iis, quibus primum in rep.florui in consulatu meo, deinde ab inimicis uexatus in exilium missus, & inde reuocatus: hęc .n. sua tempora appellat,ut supra,sicut & meis temporibus scimus, & nonnullis aliis accidisse.[Sed edendos)exhibendos,proferendos.Nam edere ab e,& do côpositum significat proferre, & maxime,ut est digestis de edendo,significat copiam describēdi facere.& in hac significatione potest optime hic accipi.[Meritorū) ostendit in prima epistola. [Meęq; pie.].s.erga te, in prima epistola,Ego omni officio,ac potius pietate. Sed subaudi non puta ui edendos.[Quia uerebar) timebam. [Læsos)offensos,q scripsissem me ab eis iniuste oppugnatum, aut eos mihi inuidisse, ut dixi supra.[Id feci).i.læsi.[Parce)moderate , non etiam quantū merebatur. [Molliter)non acerbe,indulgenti animo, quia non in eos acriter inuectus sum. [Sed eor) subaudi uerebar. [Erat infinitum) res infinita, & quodāmodo impossibilis. [Nominare omnes) omnes nominatim declarare, quia fuerant penè innumerabiles. [Committam)credam,tradam. [Recte) tuto, & fideliter. [Atque istam) pollicetur se esse cômunicaturum cum Lent.quæcunque scribet,aut leget.[Vitæ)quam côsumo in scribendo. [Consuetudinis)qua consueuerat Cic.assidue uersari in literis. [Quantum literis)declarat,quæ sit illa pars. [Literis) cognitione literarum. [Veteribus) quibus a teneris annis operam dedimus: [Delectationibus) liberalium disciplinarum. [Consequi) efficere. [Conferemus) attribuemus ad arbitriū tuum,ut uoles. [Hęc amasti).i.his delectatus es.[Hęc).i.talia. [Domesticis) familiaribus priuatis. [Nolim admoneri)quia propter meū in te amorem,per me ipse recordor. [Rogari) orari.[Sine dolore)quia puto diffidere beneuolētiæ nostræ.[Quod de Q.F.)ad aliam epistolæ Lent.partē rñdet,in qua se excusauerat,q non potuisset Q.Cic.negotium côficere, qa priore ęstate morbo implicitus in Ciliciā ire non potuisset,se tñ nunc daturū operam ut côficeret.uī aūt,ut dixi,negotium hoc fuisse fundus, quē Q. Cic.opera Lent.emere cupiebat,quē ab eo tanti fieri dicit Cic.ut eo sibi adiūcto existimet patrimoniū suū p ipsum Lēt. fuisse côstitutum.[Implicitus)impeditus. [Transire)ex Cypro. Nā,ut uisum est in epistola, q incipic, Legi tuas literas,præerat Lent.Cypro, & Ciliciæ. [Conficere)perficere,exequi,absoluere.[Nunc facturum)subaudi,quod scribis te.[Huiusmodi)tale, talis momenti.[Adiuncto)addito sibi uel rebus suis. [Constitutū) confirmatum,stabilitum.[Studiis)literarum.[Exercitationibus) quid potissimum scribat,& in quo se exerceat.[Existimes) iudices. [Neminem).i.neminem ab aliquo magis fuisse amatum, q te à me [Idq;),neminem fuisse cariorem cuiquam, q te mihi. [Sentias)cognoscas.[Oēs gentes)tam externæ, q Italiæ. [Etiā posteritas)etiam q post uos nascentur. [Appius dictitabat) quid Appius diceret de succedēdo ipsi Lent.[In sermonibus) collocutionibus amicorū priuatis,& familiaribus. [Dictitabat)sæpe, & frequēter dicebat.[Etiam in senatu)Quasi in loco publico, ubi uellet uerba sua pondus hēre. [Ferre) promulgare. [Legem curiatam)lex curiata nō à Curio latore,sed à curiatis comitiis, de quibus supra diximus,dicta est,qm à comitiis curiatis erat côstituta. quæ lex prohibebat,prouinciam cuiq designari sine sorte, hoc est ne pтores,aut proconsules,aut imperatores succedere in prouinciis possent,nisi eas prius inter se sortiti fuissent.Huic côtraria fuit lex Cornelia,qua permittebatur, ut puincię etiā sine sorte designari possent sine senatu. creatus igitur côsul Appius dicebat,q si liceret ferre legem curiatam, sortiret cum collega prouinciam.Si aūt lex curiata non esset,quæ prouinciā sortiri iubebat,dicebat se separaturum prouinciam cū collega,ut collegę côsulatus in urbe,sibi uero in puincia obtingeret,succederetq; Lent.neque necesse est sibi,q esset consul, ferre illam legē curiatam:qa iam senatus per legem Corneliā decreuisset, ut ille prouinciā haberet non obstante lege curiata.& qm introisset in urbem ad petendum consulatum,dicebat se habiturū imperium, qa cpe comitiorū, qui côsulatū peterent,adesse necesse erat. Auctor Appian.lib.2.ubi de Cæs.côsulatu loqtur.[Opus esse c.).s. ferre legē curiatā,sibi necesse nō esse ferre legem curiatam, & subaudi dixit,sūt tñ esse côtraria opus esse,& necesse non esse, sed nō ita est.nā opus esse ad officium pertinet, necesse uero q se aliter hēre nō potest,ut opus est pceptori bene instruere discipulos, sed nō est necesse.sic ergo dicebat Appius ad consulē pertinere ferre legem curiatam,sed nō necesse esse,qa adhoc non cogeretur, qa esset consul: quo ergo dixit si licitum esset.soluitur, quia aut ipa comitiorū prohibebant,quæ fortasse tunc non fiebāt,aut qa illa lege (teste A. G.) minoribus magistratibus creandis dabāt: sicut maiores magistratus centuriatis comitiis fiebant. Ergo si licitum esset,quia magistratus erat maior,q ea lege non dabatur: Maiores aūt magistratus(eodem Gellio teste)sunt censores,côsules,& pтores, reliqui minores appellantur. Prætores aūt consulū collegæ esse poterant & eodē auspicio creabātur. [Separaturū) diuisurū sine sorte. alij lib. hñt se pacturum: quod nō displicet mihi,ut pacturū.i.conuenturum. [Cū collega) ut ille in Italia remaneret,ipse uero in prouinciā proficisceret. [Quoad in urbē introisset)post comitia centuriata, quæ in cāpo Martio extra pomeria habebant, & côsulr, q post senatusc. ex comitiis introisset in urbē,licebat & permittebatur per legem Corneliā ire cū imperio in prouinciam,quam hēet ex senatosc côsulto. Itaque hac lege Cornelia dicebat Appius se successurū Lent.sine lege curiata,quā nō esset ei necesse ferre, propter causas supradictas.[Se imperium habiturum) subaudi dixit. [Quòd in urbem introisset)quia centuriata comitia inter pomœria fieri nefas esset,quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non fit. auctor A.G.[Quod ad te scribat) tibi esse agendum de dimittenda puincia successori. [Variar esse opiniones) diuersas esse sñias, an Appius tibi iure succedere possit per legem Corneliam, an nō.[Sunt qui putent) declarat unam opinionem. [Sine lege curiata) sine qua successor dari non potest. [Sunt etiam qui) subaudi putant. [Relinqui) substitui loco tui. [A te) sine auctoritate senatus. [Mihi)ponit consiliū suum, dicitq; : q non tant certum habet quid fit de iure, qq ne de hoc quidem ualde dubitat,quam certum habet, quod ad eius summā amplitudinem & dignitatem pertinet prouinciam statim successori concedere, ne uideatur fuisse nimium cupidus illius puincię retinendæ. [Qui) liberalitate. [Frui solere).i. delectari. [Sine ulla mora) statim sine iussu senatus. [Illius) Appij. [Cupiditatem) erat enim cupidissimus obtinendi illam prouinciam. [Ego utrunque)excusat se,q ei uideatur dedisse consilium suum. dicit igitur ad se pertinere,& dicere Lent.qđ sentiat,& defendere qd quid ille fecerit. [Vtrunque).s.quod sequitur. [Quod feceris) siue bene, siue male.[Scripta iam epistola) Hęc.n.est additio q-dam epistolę.[De publicanis) contra quos Appius quædam decreta noua fecerat eis damnosa. [Quibus) literis. [Non probare) laudare,& confirmare. [Æquitātem tuam) quia cognouit te ęqtate adductum contra eos fecisse,quod feceris,[Facilitate, aūt) benignitate ignoscendo. [Consequi)efficere. [Ne offenderes) ne læderes.[Eius ordinis) publicanorū.[Ornasti) laudasti,& honorasti.[Equidem)sensus est,non cessabo defendere qd-qd decreueris in puincia, sed exemplis aliorū edoceri debes,dū scias,quales soleāt esse publicani in eos,q aliquid côtra uolūtatē eorū decernunt. [Hominum)publicanorum.[Ipsi illi)habent emphasim geminata pronomina,q.d.tam æquo & iusto.[Q.Scęuolæ)iuris peritissimo.[Tibi tamen) qq eos offendisti.[Sū auctor) suadeo,consulo.[Quibus rebus)aliquibus rationibus. [Reconcilies)reducas in gratiā.[Aut mitiges) placatiorem reddas, ne tam grauiter sit tibi inimicus. [Id)uel reconciliari, uel mitigari ordinē publicanorū.[Difficile)qa ualde sunt irritati, & tibi infesti pp tua in eos decreta.[Esse prudentiæ tuæ) tuæ sapientiæ,ut quacunque ratione eum ordinem tibi reconcilies.

Margin notes: *Isocrates.* — *Metrum.* — *Edo.* — *Lex curiata.* — *Opus est, Necesse est.* — *Maiores magistratus.*

QVi frater fuerit P.Scæuolæ) Q.Scæuolæ auguris patris. Tu hunc consultorū disertissimū putes à Cic. dictum, cum non

PHIL.

non P. Scæuolam Cic. dicat iurisconsultorum disertissimum sed Q. hunc Mucium Scæuolam, de quo hac in epistulæ parte, quo longe melius ex monimentis Ciceronianis agnoscas. Fuere igitur, ut ad summam rem totam breui colligam, Scæuolæ duo. Publiorum prænominibus prædictus pontifex maximus, & consularis. Qui. P. Crassum & Q. Mucium filios reliquit: Crassum Mucianum dictum, P. uero Scæuolam. Q. Scæuolæ patrem fuisse. Cũ uero bis in suo procons. publicanorum offendisset ordinem, qui potentissimus erat, negotium illi postea reuerso exhibuere non minimum. quod & hoc in loco tangens, ab exemplo admonet Lent. ut publicanorum ordini sese omnino reconciliet.

ASCEN.

PEriucũdę) Epist. hæc sanè lõga, multa graphice scripta, gratiam capiat Lent. eiq; gratulatur. Cl. criminatur. Se incõstantię purgat, ꝙ cum Cęs. Appio Pulchro, Vatinio, Crassoq; in gratiam redierit, factorum rationes afferendo, ac demum se Lẽt. rursus cõmendatum facit: ut cũ ordine patebit. Ordo autem est. Literæ tuæ fuerũt mihi perincundæ: qbꝰ intellexi te ꝑspicere. i. clare uidere meam pietatẽ. i. obseruantiã, & uenerationẽ: in. i. erga te. Et quia dixit pietatẽ, quę in superiores est, ut in principio scripsi, addit quasi dicat, dixi pietatẽ. Enim pro quia, quid. i. ad quid dicam beneuolentiam? cum illud grauissimum & sanctissimum nomen pietatis uideatur mihi esse leuius. i. minoris momẽti, meritis tuis erga me, ꝙ aũt scripsisti, mea studia erga te esse grata tibi. tu quidẽ. i. certe. Nõ tñ significat proprie certe: sed cũ sit expletiua coniunctio, ad ornatum ponitur, uimq; quandam habet per aliã uocẽ nõ explicabilem, facis sup. id, quadam abundãtia amoris: ut etiam ea, quæ prætermitti non pñt sine nefario scelere, sint grata. s. tibi. Aũt. i. sed animus meus in te esset tibi multo notior, atque illustrior, i. clarior, & ꝑspectior, si fuissemus omni. i. toto hoc tpe quo fuimus seiuncti. i. separati, &. i. simul, una. i. in uno loco, & Romę, ubi de rebus tuis actum est. Nam nos floruissemus in eo tpe: quod. i. quam rem &c. alij legunt in eo ipso, qđ tu ostẽdis facturum te esse. s. cũ aderis, & qđ tu potes in primis; & sup. quod ego expecto uehemẽter a te. Floruissemus, inquit, in sententiis senatoriis. i. in senatu dandis, aut datis, & in omni actione, atque administratione reip. de qua. s. rep. equidem ego quidem ostendam paulo post, qui sit sensus meus. i. qd sentiam, & qui status sup. eius, aut meus in ea, & rescribam. s. paulo post tibi ea, quæ queris. Sed certe. i. indubitate, & ego sup. usus essem te auctore amicissimo ac sapientissimo & tu usus esses me consiliario non imperitissimo fortasse, quod per modestiam addit, qdem. i. quod dicere licet, usus esses consiliario fideli, & certe. i. omnino indubitanter: beneuolo. s. si Romæ fuisses. Quanquam ego lætor, ut debeo tua qdem causa. i. propter bonum tuum non meum te esse imperatorem. s. in Cilicia, & obtinere prouinciam rebus bene. i. feliciter gestis, cum exercitu uictore. sed. i. attamen: certe tu præsens, si pręsens fuisses: potuisses capere ex me eos fructus, qui debentur tibi ex me, uberiores. i. fecũdiores, seu ampliores & pręstantiores. i. sed ego ꝓbuissem. i. exhibuissem me comitem, qui minor est, q̃ socius: mirificum. i. mira facientem in ulciscendis eis, quos intelligis tibi esse partim inimicos, ꝓp tuã ꝓpugnationẽ salutis meæ. i. quia pugnasti pro salute mea, & intelligis partim inuidere tibi propter amplitudinẽ, & gloriam illius actionis. s. qua reductionem Cic. obtinuit: nullo. n. modo de rebus gestis in prouincia loquitur, cum antea, q̃ in prouinciam abierit, hanc inuidiam contraxerit: neque de rebus gestis in cõsulatu, cum consulis non sit agere causas, sed dicere sententias. Quãquam. i. nihilominus ille perennis inimicus amicoꝝ suoꝝ. i. a quibus beneficiũ accepit, uidelicet Clodius, q ornatus. i. honorifice adiutus tuis maximis beneficiis, cõtulit potissimum in te suã nim illam fractam, & debilitatam: ita ut non posset nocere: ipse ultus est sese. i. in seipso uice nr̃a. aut sint accusatiui casus sese. sic ultus est uicem nostrã. i. quem nos ulcisci debebamus, uidelicet sese. docet quõ ultus sit. Enim. i. quia ipse conatus est ea, uidelicet sacrilegiũ, adulterium, & incestum cum Põpeia uxore Cęs. noctu in ueste muliebri, dum agerentur sacra Bonę deæ non adeunda uiris. A quo tñ scelere per corruptionem iudicum liberatus est, Cęsare potius dissimulante, q̃ persequentem ultionẽ criminis: repudium tñ uxori misit, ꝙ diceret domum amplifici uiri nõ solũ culpa, sed etiam suspicione culpę debere uacare. Ne tñ Cęsarem lędat Cic. non dicit sacrilegium perpetrasse, quod etiam non constat, sed conatũ esse. deprehensus enim & agnitus fuerat. Quibus. i. sceleribus eius patefactis, nã in ius uocatus est ob ea, sed, ut dixi, absolutus, nullam, i. non ullam reliquit sibi in posterum. i. in tẽpus post illa futurum, ullam partem nõ modo dignitatis, sed nequidem. i. non saltem, aut non etiam libertatis. Non. n. liber est censendus tali scelere obnoxius. Te autem &c. Etsi. i. q̃q̃ ego mallem te expertum esse in rebus meis, q̃ etiam in tuis. i. licet mallẽ in meo malo, q̃ in tuo te quorundã perfidiam deprehendisse, tñ ego gaudeo etiam in molestia. i. in re molesta te cognoscere eã fidem, quæ nulla est, hoc est perfidiam temporum non ita magna mercede, quia non in periculo uitę, ut ego, sed duntaxat dignitatis: quam. s. fidem hominum. i. perfidiam, ego cognoram maximo dolore. De qua ratione. i. consideratione, aut re tota uidetur tempus exponendi. i. ut exponatur, iam dari, ut ego perscribam. i. respondeam tibi ad ea, quæ quæris. Tu scribis te factũ esse certiorem. i. certificatum esse per literas, me esse cum Cęsare, & cum Appio in gratia. i. reconciliatione, & scribis te non reprehendere id. aũt. i. sed, tu ostendis te uelle scire, quibus rebus ego adductus. i. prouocatus defenderim, & laudarim Vatinium manifestũ nuper inimicum. Quod. i. quam causam ut ego exponam tibi plenius. i. satis plene, necesse est, sup. ut repetam paulo altius rõnem consiliorum meorum. Ego ò Lentule putabam me initio. i. ab initio rerum, & actionum tuarum. s. pro me, esse restitutum nõ solum meis. s. amicis, & necessariis, sed etiam reip. ut in ea flore rẽ, sicut ante exilium. Et qm ego deberem tibi incredibilem quendam amorem, & oĩa summa, ac singularia in te ipsum, arbitrabar me debere reip. quæ in me restituendo. i. in restitutione mei, adiuuisset te multũ. Hoc. n. nomine Lentulus Ciceronis restitutionem impetrauit, ꝙ ostenderet reip. maxime utilem fuisse, ac fore debere, inquam certe. i. saltem eum animum. i. eum affectũ, merito. i. propter meritum ipsius, quem ego ꝑstitissem debitum antea tantũmodo. i. duntaxat cõmuni officio ciuium. i. quod omnes boni ciues reip. debent nõ aliquo singulari beneficio erga me. Et. i. simul senatus audiuit ex me te consule. i. cum dicerem coram te cõsule, &. i. simul ipse. i. tu uidisti. i. agnouisti. est. n. uidere, teste Augustino, cõmune ad omnes sensus. in nostris sermonibus, & collocutionibus. s. priuatis, me fuisse hac. i. huiusmodi mente. i. hoc animo in rẽp. Etsi. i. q̃q̃ animus meus offendebatur multis rebus iam primis illis temporibus, cum te agẽte de reliquis nostra dignitate. i. de restitutione in pristinę locũ dignitatis, cernebam aut occulta nonnulloꝝ odia, aut obscura studia in me. i. fauores dubios, ut ab iis, q non auderent aut nollẽt adhuc indicare, quod mihi studerent. Nam neque adiutus es ab iis, a quibus debuisti. s. adiuuari, de monimentis meis. i. de domo mea, quam Clodius, ut etiam ęternum rei monimentum, libertati dicauerat, mihi restituenda, neque adiutus es de ui nefaria, qua eram expulsus domo cum fratre. Neque hercle præstiterunt eam uoluntatem, quam expectarem in iis ipsis rebus. i. fortunæ bonis, quæ q̃q̃ erant mihi necessaria propter naufragia. i. plenariam perditionem, nedum iacturam rei familiaris, q̃ in naufragio omnia pereunt, in iacturis tñ, quæ ad deonerandam nauim eiiciuntur. tñ putabantur. i. ęstimabant a me minimi. s. ualoris, in dãnis meis resarciendis. i. recuperandis ea auctoritate senatus. Quæ. s. eoꝝ neglecta studia, aut odia in me, cum uiderem. i. perspicerem, neque enim erãt obscura, tñ hęc non accidebant mihi tam. i. tantum acerba, quam. i. quantum illa, quæ fecerant. s. restituendo me urbi. Vide tñ an ne potius legẽdum sit, quę feceram, ut scilicet ingrati essent in me, gratum tñ erat, ꝙ bene de illis meritus eram, erant grata. s. mihi. Itaque quanquam ego & . i. simul, debebam plurimum Pomp. te quidem ipso prædicatore. i. publico assertore, ac teste, &. i. simul diligebam eum, non solum beneficio. s. suo in me, sed etiam amore, & quodã iudicio meo perpetuo, tñ ego non reputans. i. agitans animo, quid ille uellet, permanebam in oĩbus sententiis meis pristinis de rep. id est, quas ante exilium habueram de rep. ut. s. libertas Romana cum legibus uigeret. Ego cum sedẽte Cn. Pompeio. s. in sede iudicialis, Sextius introisset in urbem, ut laudaret Põp. & Vatinius testis. s. eoꝝ, quæ a Sextio in laudem Põpeij dicebantur, dixisset me cõmotum. i. prouocatũ fortuna, & felicitate Cæs. cœpisse esse amicum illi: dixi me anteferre omnibus triumphis, uictoriisq;. s. Cæsaris, eam fortunam Bibuli, q fuerat collega Cæs. in consulatu, quam. s. fortunã Bibuli. s. Vatinius putaret afflictam. Dixiq; eodem. s. Pomp. teste, alio loco, eosdẽ esse qui prohibuissent Bibulum exire domo, nihil enim agere audebat in cõsulatu, tanq̃ domum pro exilio haberet: & q coegissent me. s. exire domo. dr & domum, sed frequentius domo. Vero pro sed, tota interrogatio mea nihil habuit, nisi reprehensionem tribunatus illius Vatinij, cũ Clodio, in quo dicerẽ, in qua. s. interrogatione, aut reprehensione mea, omnia dicta sunt libertate sup. maxima & animo, de ui. i. uiolentia ipsoꝝ, de auspiciis. s. contemptis, de donatione regnoꝝ. i. de traditione rerum in manus Crassi, Pompeij, & Cæs. de quibus oĩbus extant testimonia in oratione Cicer. in Vatinium. Quæ q̃a inest manibus, & ab aliis commẽtariis citata, nõ fuit nobis afferenda. Nec ꝟo sup. dixi in Vatinium, & eos quos ille reip. dominos imposuit modo. i. solummodo in hac causa. s. quam agebam contra Vatinium, aut qua Vatinius

nius testis me taxaret, sed supple dixi sæpe constanter in senatu. Q. etiam Marcello, & Philip. consulibus senatus est assensus mihi nonis Aprilibus, ut referretur in frequenti senatu idib. Maiis de agro Campano, quē Cęs. uolebat militibus suis diuidi. Cic. intercessit, obtinuitq; in senatu, ut idibus Maiis frequenti senatu de ea re referretur. atq; ita impedita est cupiditas Cęs. Ego potui non inuadere magis in arcem.i.expugnationem illius causę, quia q arcē cœpit, urbe fere potitur, aut obliuisci magis temporum meorum, q̄.s.ea libertate utendo in Cęsarem, & meminisse, repete magis, actinnum.i.pristinarum. Hac sententia dicta.i.hoc iudicio lato à me: magnus motus aiorum est factus: cum.i.cum ita sit, q eorum.s.motus aiorum sit factus, quorū oportuit.s.eum fieri, hoc est quorum interfuit: tum.i.multo magis etiam eorū, quorum nunq̄ putaram.s.motum fieri pp ea. Nam hoc senatusc. facto in meam sententiā.i.ut uolebam, Pomp. cum nihil ostendisset se esse offensum, profectus est in Sardiniam, & in Africam: & uenit eo itinere, quod in Sardiniam faciebat, Lucā.i.ad eā urbē Italię, ad Cęsarem. Ibi uel ubi Cęsar questus est multa de mea sola sententiā, quippe qui etiā ante uidisset Rauennæ Crassum, & esset incensus ira, ab eo.s. Crasso in me, constabat Pōp. ferre.i. pati id.s.q Cęsarem offendissem, sanè.i.multum moleste. Quod cum ego audissem ex aliis, cognoui ex fratre meo.i.Q. Cicerone. quem.i.fratrem meū cum Pomp. conuenisset.i.accessisset colloquendi gratia, in Sardinia paucis diebus postquam discesserat Luca. inqt.s.cū primū uideret fratrē, cupio teipsum. nihil potuit accidere oportunius.i.quàm ut te conuenirem. Nisi tu egeris diligenter cum Marco fratre.s. Cicerone, nō sñ ponitur Cicer. qa iratorum est breuiter loqui, dependendum.i.persoluendū est tibi, qđ spopondisti mihi pro illo, q.d. longe aliter facit, q̄ tu de illo pollicitus es. Quid multa sup. dicam? ipse conquestus est grauiter. Cōmemorauit sua merita in me: inquit Cic. Et redegit in memoriam, qđ egisset sæpissime de actis Cęs. cū ipso fratre meo, hoc est quō acta Cęs. quæ Ciceroni oberant, antiquarit, & q is.s.frater meus recepisset.i.pollicitus esset de me. Et testatus est.i.in testē sibi assumpsit ipsum fratrem meum: se.s. Pōp. egisse de uoluntate Cæsaris sup. ea, quę egisset de salute mea. Cuius.s. Cæsaris causam, & dignitatem rogauit Pomp. fratrem, ut cōmendaret mihi, ut si nollem, aut non possem tueri.i. protegere eam, non oppugnarem eam. Cum frater.s. Quintus pertulisset hæc ad me, & cum tñ.i.nihilominus Pomp. misisset ad me Vibullium cū mandatis.i.præceptis, ut reseruarem mihi integrum.i. intactum totum negotium de causa Campana.i. de agro Campano non diuidendo sup. usque ad reditum suum. ipse.i.ego collegi me.i. uires rationis meæ, & collocutus sum quasi cum ipsa rep. ut ipsa cōcederet mihi perpesso, atque perfuncto tam multa pro se, ut præstarem.i. exhiberem officium meum, & animum memorem.i.gratum in benemeritos.s. Pomp. & Cæsarem. Et præstarem fidem.i.sanctam promissionem de me fratris mei, & pateretur eū me.s.aut fratrem meum, quem habuisset semper bonū ciuem, qa reip. studiosum, esse bonum uirum, quia amicis fidelem. Autem.i.sed sermones certorum hominum, forte Catonis, & Caninij, quos tu debeas iam suspicari. siqui fuerint, referebant ad me, illis actionibus meis, & sententiis omnibus, quæ uidebantur offendere.i. lædere Pomp. quæ.s. homines cum sentirent in rep. illa quæ ego agebam.i.sentirent me recte agere, & sensissem semper, tñ aiebat se gaudere me non satisfacere Pomp.i. contra Pompeiū. Pōpeium uincendum, & Cæs. futurum mihi inimicissimum, hoc erat dolendum mihi, sed illud multo magis q sic amplexabātur, sic habebant in manibus tanq̄ rem carissimam, sic fouebant, sic osculabantur me præsente Clodium inimicum meum, meum aūt.i.dixi meum, immo inimicum legum, iudiciorū, otij.i.tranquilitatis, patriæ, & bonorum oīum. non quidem sup. faciebant illi hoc, ut facerent mihi stomachum.i.concitarent bilē, aut prouocarent ad iram: quem.s.stomachum ego pdidi funditus: sed certe ut ipsi arbitrarētur se facere.s.mihi stomachū hic.i.in hac re: ego quantum potui efficere cōsilio humano omnibus rebus circunspectis, & omnibus rationibus subductis.i. redactis in summā omnium cogitationum mearum, quam exponam tibi breuiter, si potero. Ego, ut dixi, graues orationes sic Cic. auspicari solet. Ordo est. Si uero uiderē remp. teneri ab improbis, & pditis ciuib', sicut scimus accidisse & meis temporib'.i.in cōsulatu meo, & nonnullis aliis, ego non modo non compulsus ullis præmiis, quæ.s.pręmia minime.i.nequaquam ualent apud me, alij legunt minimum, alij minimi, sed ne quidem periculis, quibus tñ etiam fortissimi uiri mouētur, adiungerem me ad causam eorū, ne quidem.i.nō etiam, si summa merita eorū in me cōstarent.i.certa essent. Autem.i.sed cum Cn. Pomp. esset princeps in rep. is uir, qui cōsecutus esset.i.obtinuisset, hanc potentiā, & gloriā maximis

meritis.s.suis in remp. & præstantissimis rebus gestis, & cuius dignitatis ego extitissem fautor in adolescentia.i.cum esset adhuc adolescens. Autem.i.sed extitissem.i.fuissem etiam adiutor.s. dignitatis eius in prætura & cōsulatu, q cum idem.s. Pomp. adiuuisset me per se.i.sine socio, auctoritate & sententia, & tecū consiliis, & studiis.i.fauoribus, & haberet inimicum meum unum.i. unicū in ciuitate.i.quem solum habebā inimicum, uidelicet Clodium, nō putaui famam.i.infamiam inconstantiæ, pertimescendā mihi, si ego immutassem me paululū in q̄busdā sententiis, & aggregassem meam uoluntatem ad dignitatem uiri summi, & meriti optime de me. Cæsar, ut uides, complectendus erat mihi in hac sententia.s.quā de Pomp. habebam, in causa, & dignitate coniuncta, quia dixerat Pomp. se Cæsare fautore Ciceronem iuuisse, & tunc tpis maxime concordes erant Pomp. & Cæsar, hic.i. in hac re, & recōciliatione multū ualuit, tum.i.pariter, uetus amicitia, quam tu non ignoras fuisse mihi, & Q. F. cum Cęs. tum.i.pariter humanitas, & liberalitas eius.s. Cęsaris, perspecta, & cognita nobis breui tpe & literis, & officiis.i.beneficiis eius. Etiā resp. mouit me uehementer, quæ uidebatur mihi nolle contentionem fieri.s.a me cum illis uiris.s.tam excellentibus. Præsertim maximis rebus gestis.i. postquam maximæ res essent gestæ à Cæsare. Et resp. uidebatur recusare.i.renuere uehemēter ne.s. contentio fieret. Autem.i.sed, &.i.simul, fides.i.sancta promissio Pōpeij, quā dederat Cæsari, de me, &.i.simul fides fratris mei, quam dederat Pomp. de me, impulit grauissime.i. potentissime in hanc mentē.i.in hoc ppositum, & in hanc uoluntatem. Preterea.i.insup, hęc erant animaduertēda sup. mihi in ciuitate, quę sunt scripta apud Platonem nrm.i. cuius sectę nos sumus, diuinitus.i. quasi à deo missa. Quales principes essent in rep. tales reliquos ciues solere esse. Ego tenebam memoria ea fundamenta senatus consi mandi iacta.i.constituta esse cal. Ianuariis nobis consulibus.i.cū essemus consules, ut neminem.i.non aliquem, non oporteret mirari rñ.i.tam multū, uel animi.i.animositatis, uel auctoritatis fuisse in illo ordine.s.senatorio nonis Decembribus. Idemque.i.& ego idē meminerā nobis priuatis.s.cum nullo fungeremur magistratu usq; ad Cęsarem, & Bibulum consules, cū sententię nræ haberēt magnū pondus.i. magnam auctoritatem in senatu. unū ferè sensum bonorum omnium fuisse.i. omnes ferè bonos fuisse cōcordes in administratione reip. Postea.i.deinde, cū tu ò Lent. obtineres cum imperio.i.exercitu, qa imperator, Hispaniam citeriorem.i.quæ uicinior est Italiæ, neque resp. haberet cōsules.s. sibi fauentes & ita ueros, quia consules creantur, ut reip. potissimum consulant, sed hēret mercatores prouinciarum.i.qui puincias uēderent, ut mercatores merces suas, & seruos, ac ministros seditionum, quidam casus.i. fortuitus euentus non dedita opera iecit.i.immisit caput meum, quasi causa certaminis, in mediā contentionem, & dissensionem ciuilem. In quo discrimine.i. in quo periculo, cū consensio senatus extitisset.i.fuisset aut euasisset mirifica, & consensio totius Italiæ extitisset incredibilis, & omniū bonorum singularis in tuendo.i. defendendo me, non dicam, q̄d acciderit, quia notum est eum, à quibus protegi debuerat, & potuerat, desertum, in exilium eiectum; (est.n. culpa multorū, & uaria) tñ.i. duntaxat, dicam breui.i.paucis uerbis exercitū.i.multitudinem populi, quæ me defenderet, nō defuisse sup. mihi, sed duces.i. principes uiros, qui defensionem susciperent. In quo.s.facto, ut iam culpa sit in ijs, qui non defenderunt me, non minor.s. culpa est in iis, qui reliquerunt me. Et si accusandi sunt, q pertimuerunt.s.defendere me, reprehendendi sunt etiam magis, qui simulauerunt se timere. Illud quidem consilium nrm (quod dicturus est) fuit laudādum iure.i.merito, cōsiliū, mq̄, nrum.i.meū.q noluerim ciues meos, & conseruatos à me.s. in coniuratione Catilinæ, & cupientes seruare.i.saluum facere me, (saluo.n. uerbū in antiquorū usu non erat, sed seruo,) obijci seruis.s. Clodianis, armatis.s.in me, & meos spoliatos ducibus: qa Cic. illis dux esse nolebat. cum tñ Lucullus, & quidam alij eum ad resistendū ui adhortarentur. propterea dicit sibi duces, non exercitum defuisse. & q maluerim declarare, quanta uis potuisset esse in consensu bonorū, si ij, uidelicet boni restitissent.i.mānsissent, pugna.i.in cōcertatione, pro me stante.i.non expulso, q potuissent excitare quasi de morte ad uitam, sup. me afflictum.i.summa calamitate affectū. Et ferè similis snia illa saluatoris nostri, An nescitis, quod possum rogare patrē meum, & mittet mihi &c. Nam uult dicere, cū posset maxime ui resistere, noluit, cōtentus ostendisse se posse. Quorū.s. bonorū, aium.i.uoluntatem, tu non solum pspexisti, cū ageres de me, sed etiā cōfirmasti, atq; tenuisti.i.pseuerare fecisti: in qua causa ego nō modo.i.non solū nō negabo, sed etiā & meminero, & pdicabo semp libēter, ut usus es q̄busdā hoībus nobilissimis fortioribus.i. cū essent fortiores in restituendo me, q̄ ijdē fuerant

fuerāt in tenēdo sup.me in urbe.Loqtur de Pomp.& Cæs.in qua snia.i.proposito,si uoluissent constare.i.perseuerare,ipsi recuperassent suā auctoritatem simul cum salute mea.Eoim pro qa, bonis uiris recreatis.i.quod dñt refectis, & ad pristinam animosita tem restitutis,tuo consulatu,& excitatis.s.ad adiouandum,actionibus tuis optimis, & constantissimis,præsertim Cn. Pomp. adiuncto ad causam,cū etiā Cęs. rebus maximis gestis .i. postq̄ res maximas gesserat,ornatus singularibus,& nouis bonorib.ac iudicus senatus adiungeret ad auctoritatem eius ordinis.s.bonoꝶ senatoꝶ.nulli.i.nó ulli locus fuisset ciui improbo ad uiolādā rempub.Sed attēde.i.animaduerte diligenter quæso,quæ sint cōsecuta.Primum secuta sunt illa furta religionū muliebrium,sup. eius .s.Clodij:qui nó fecerat.i.non ęstimarat,pluris Bonam deam , q̄ tres furores: qa sicut tres sorores per incestum polluerat,ita per sacrilegium sacra Bonę deæ uiolare parauerat:assecutus sententiis.s.corruptorum iudicum impunitatem scelerū:aut potius sic, assecutus impunitatem.s.incesti, & sacrilegij sui sententiis scelerum.i.sceleratissimorum hoium.Sicut in Terent. Vbi est ille scelus,q me pdidit?Qui.s.scelesti hoies:cum trib. pleb. nellet persequi pœnas à seditioso ciue : iudicio.s.constituto per bonos uicos:sustulerunt in posterum.i. omne tps futurum : præclarissimū exemplum seditionis de rep.uindicandi.i.puniēdi. Idem.s.corrupti iudices,passi sunt postea.Monimentum.i. ædificiū perpetuæ memoriæ reꝶ à me gestarum,cum titulo patris patriæ,nó pecunia mea erectū : non.n.illæ manubię meæ.i.pretia reꝶ quæ duci ex præda cópetunt:sup.erant, q.d.nulla spolia inhonestissima detraxi:ut ex manubiis arcus triūphales,aut templa,aut alia monimenta exigerem.Sed locatio operis fuerat mea.i.ære meo factæ: monimentū uero sup.fuerat senatus: qui publico impendio id curauit : esse inustum .i. cauterio inscriptum noie hostili,& cruentis literis . Qui hoies,q̧ uoluerunt me esse saluum,est gratissimū mihi,sed uellem sop.ut uoluissent hr̄e rónem.i.respectum, & curam non solum salutis meę.i. uitæ,quemadmodum medici.i. curatores ægritudinum sup.sciunt:sed uoluissent hr̄e etiam rationem uirium,& coloris.i.stabilimēti,& dignitatis in senatu,ut aliptæ.i.curatores membrorum morbidorum & uulneꝶ ac ulceꝶ. Nunc ut .i. quemadmodum , Apelles pictor nobilissimus:perfecit caput Veneris,& summas partes pectoris, sup.eius, arte policissima:reliqt reliquam partē corporis .s. Veneris , inchoatā.i.ocdicunt,tm̄ protractam:sic quidam homines elaborauerunt solū in capite meo .i. in uita mihi seruanda & reliquerunt reliquū corpus.i.quę pertinent ad ornatum & ad dignitatem meam,imperfectum,ac rude.i.nó politum,hoc est,de dignitate,& ornatu meo nullam curam habuerunt. In quo.i.in qua re, ego fefelli spem nó modo inuidorum,qui occulti sunt: sed etiā inimicorū meorum , q manifesti sunt. Qui.s.inuidi,& inimici acceperunt quidem falsam opinionem de uno uiro acerrimo & fortissimo, & meo iudicio præstantissimo oium magnitudine & constantia animi,uidelicet,Q. Metel.filio Lucij:q de Iugurta triumphauit,licet summā uictoriam illi Marius præripuerit:quem .s. hoies maleuoli dictitant.i.frequenter dñt fuisse post reditum.s. ab exilio : qa noluit regi male assentiri:aio fracto,& demisso.i.abiecto. Est uero pbandum,nó solum dictitandum,eū,qui & cesserit.s.furori ciuiū,summa uolūtate,& absuerit.i.in exilio fuerit,egregia alacritate animi : neque sanè curarit redire , fuisse ob id ipsum fractū .i. uictū animi.In quo.s.facto,cum superasset oēs hoies, tum Marcum illum Scaurum uirum singularem cōstantia,& grauitate.Sed quod .s.inuidi, & inimici acceperant , aut etiā suspicabantur de illo.s. Q . Metello:idem cogitabant de me.s.me futurū aio abiectiore .s.post reditum,cum resp.daret mihi maioré aium q̄ unq̄ habuissem : q̄.s.resp.declarasset sese non potuisse carere me uno ciue. Cumq; rogatio.s.de uolū tate senatus populiq; R.an placeret Metellū reuocare ab exilio: unius trib . pl.s. Claudij recuperasset Metellū:uniuersa resp.recuperasset me: senatu duce, Italia comitate,oibus.s.iudicib⁹,promulgantibus.s.legem de me reducendo consule: qui maior est,q̄ trib. pl. referente.i.rogante de me, comitiis centuriatis.i.per centurias cōuocatis : cunctis ordinibus , hoinibusq; incumbētib⁹ .i. pcliuib⁹ ad me reducendū & deniq; oibus uiribus suis. Neque uero ego assumpsi postea, neque assumo hodie quidq̄,quod possit offendere.i.iusta ratione quenquā maleuolētissimum.i.quamuis sit maleuolentissimus . Ego enitor .i.manifeste laboro, tantum.i.tantūmodo: ut neq; desim amicis , neque etiam alienioribus.s. à me,opera,consilio,labore.Hic cursus uitæ meæ offendit fortasse eos q intuentur splendoré, & speciem.i.decentiam huius.i.huiusmodi uitę:aūt.i. sed non possunt perspicere solicitudinem,& laborem . Vero.i.sed ipsi querunt.i. conqueruntur nó obscure.i.manifeste : illud in meis sententiis , quibus ornem Cæs. quasi destiterim.i.desciuerim,à causa pristina.i.defensione reip.Ego aūt cum sequor illa quæ proposui pauloante:tamē sup.sequor hoc, de quo cœperam exponere : non in postremis.i.non inter minimum curanda . O Lentule tu non offendes.i.non inuenies cum redieris eundem sensum .i. eandem sententiam bonorum.s.quem reliquisti : cum in prouinciā abiisti,qui.s.sensus, aut consensos bonorum , confirmatus consulatu nostro,nonnunquam postea interruptus,& afflictus ante te consulem.i.ante quam esses consul,est totus recreatus.i.reformatus & refectus à te. Derelictus nunc ab iis,à quibus fuerat defendendus.Et ij,q nominabantur,tum.i.tunc: illo nostro statu.i.cū esset status noster,hoc,est cū non staremus , & placeremus in senatu , optimates.i.optimi in ciuitate declarat id.i. sensū bonoꝶ esse derelictū,non solum fronte,qua perspicitur animi iudiciū,& uultu, quo agnoscitur uoluntas:qbus.s.duobus membris fronte, & uultu,simulatio sustinetur.i.cōseruatur:sed docuerunt.i.ostenderūt, etiā sæpe,sensu.i.snia, & tabella.i.publico scripto . Itaq;.i.& ita tota snia , & uoluntas ciuiū sapientium : qualē .s. ciuem sapientem ego uolo me,&.i.simul esse : &.i.simul numerari.i.reputari . (Ab eo quod sequitur id quod pręcedit,qa quos numeramus cū sapientibus,aut inter sapientes,reputamus sapientes) debet iam .i.deinceps esse mutata.Enim.i.qa ille idem Plato.s.diuinus philosophus,qué auctorem ego uehemēter sequor, iubet id.s.cōtendere.i.ut contendas tm̄ in rep.quantū possis pbare .i. persuadere & ostēdere beneficiū esse ciuib⁹ tuis . Et iubet neq; oportere afferre uim.i.uiolentiā parēti neq; patriæ. Atque ille quidem ait hāc causam,nó attingendæ reip.fuisse sibi,q̧ cū offendisset.i.cōperisset populū Athen. iā ppè desipienté senectute . Cumq; uidisset eū nec persuadēdo,nec cogēdo regi,posse,cū dissideret posse persuaderi,qa ut senex decrepitus in errore persisteret,& nó arbitraret fas sup.eū cogi.Cómentarij intelligunt desipienté senectute,eo q̧ in Areopago.i.Martis uico, fere seniores sniā dicebāt,ac iudices erant:quod mihi minime uī.non.n.tales pręficiebātur iudiciis,ut delirare præter ceteros putarentur,sed de toto populo Athenien.sentire uī Plato,q̧ iam senectute desiperet.i.inueteratus praua cōsuetudine ferè incorrigibilis esset. dum.n.noua instituitur resp. oēs suo funguntur cum sedulitate officio : ut de religionū sectis uidere licet: at ubi consenuerit institutio, labascūt animi.Mea ratio.i.ut uulgo dñt,conditio, aut cōsideratio gubernandę reip. fuit alia .s. a Platonis ratione : q̧ teneret implicatus.i.perplexus,& incertus : ne.i.an caperem.i. susciperem regendam remp. neque populo.s. Rom. desipiente .i. cum P. R. nondū desiperet : amauit enim adhuc libertatem reip. neque re .i.conditione aut statu reipub. integra ad consulendū, quia respub. à paucis tota occupatur. Se tamen.i.licet res non esset penitus integra, lætatus sum q̧ liceret mihi in eadem causa.i. in eodem statu reip.defendere,&.i.simul,utilia mihi,& recta.i.iusta,& honesta cuiuis bono,quia licet illi tres principes soli rerū potiri uellent : non tm̄ iniqua iudicia reciperent. huc .i. ad has rationes accessit quædam commemoranda .i. digna cómemoratione & diuina liberalitas Cæs. in me , & fratrem meum.s. Quintum. Scio grammaticorum ordinem exigere,ut sic construam.Quædā liberalitas Cæs.commemorāda,& diuina accessit.i.addita est adhuc:sed non tam constructionem illam,q̄ continuationem sermonis,& explanationem modo sector.qui.s.Cęs.quia optime de nobis meritus, esset tuendus.i. defendendus mihi.i. à me:quascunque res gereret.i.etiā si minimū laudabiles. Nunc et si nó esset is.i.talis in nos,qui.i.qualis est.tm̄ uideretur ornandus.s.à nobis oratione,& obseruantia,in tanta felicitate,& tātis uictoriis. Sic.n.uelim te existimare.i.iudicare de causa mea.Cū ego discessśerim à uobis.s.te & Pomp.auctoribus salutis meæ.i. cum nó respexerim ad uos.i.uobis exceptis,neminé esse,cuius officiis.i. beneficiis,ego nó solū confitear, sed & gaudeā me esse deuinctū.i. obligatū , tam.i.tantopere,ut cū Cęs. Quod.i. cuius rónem,quā exposui.i.declaraui tibi ea,q̄ reqris à me de Vatinio, & de Crasso,sunt facilia .s. ad purgandū aut stabiliēdum rónib⁹. Nā q̧ scribis te nó reprehendere de Appio.i.q̧ audisti me recōciliatū Appio,sicut non rephendis de Cęs.i.q̧ audisti cum Cæs. in gratiam redisse: gaudeo meum consilium probari tibi.Aūt.i.sed,de Vatinio.i.quantū est de Vatinij reconciliatione,reditus in grām.i. reconciliatio eius,intercesserat per Póp.statim. Vt.i.postq̄, ille.s. Vatinius est factus ptor,cum q dem oppugnassem.i.pugnando,& resistendo molestassem in senatu , petitionem .s. præturę eius.s. Vatinij,sententiis grauissimis.i.maximi ponderis,neque sup.oppugnassem petitionem eius : tam.i.tm̄,causa eius.s.Vatinij lędendi,q̄.i.quantum,sup.causa Catonis defendendi,atq; ornandi.Aūt .i.sed mira contentio.i.instancia Cæs.ut defenderé illum.s. Vatiniū reum factum,est cōsecuta post.s.illam oppugnationem meā. Aūt.i.sed sup.cur laudarim.i.laudauerim Vatinium,q. d.si rogas,

cur

Rem. Repon.

cur etiã laudauerim eũ,nedum defenderim,peto à te, ut non re-
quiras.s.eius rei causam a me,ne'ue in hoc reo.s. Vatinio, ne'ue
in aliis sup.reis. Est aũt reus omnis,cui causa dicẽda est.i. qui se
purgare debet,& qui accusatur,aut postulatur, etiam si innocen
tissimus fuerit,me ego reponam.i.iterum accomulatius dicam cũ
ueneris.s.è Cilicia Romam. Et ita uidet̃ accipi,ut in primo uer-
so Iuuenalis, Nunq̃ ne reponam? Est autẽ reponere iterum poue
re:ponimus aũt,cum aliquid primum scribimus: ut in Poetica;
Quia ponere totum nescit: aut cum asserimus, unde positio dia
lecticis:aut cum mutuo,aut accommodato damus,quasi apponen
tes:unde repouere est aut iterum,& ita emẽdatius scribere,ut in
arte poetica,Scriptor honoratum si forte reponis Achillem: aut
restituere,quæ nobis posita sunt.i.credita,aut aliqd pro illis: un-
de Iuturna Virgiliana ad Iouẽ, Hæc capta pro uirginitate repo-
nis? Tametsi.i.q̃q̃,ego possum.s.ostendere cur Vatinium lauda-
rim,uel.i.etiã absenti .s. Lentolo. Enim pro qoia ô Lentule re
cordare.i.reduc ad memoriã,aut tu recordaris,quib⁹.s.hoib⁹ tu
miseris laudationẽ .i.orationẽ cõmendatoriam ex ultimis terris
.i.aut ex Hispania,aut potios ex Cilicia,quod potius dixero. Nã
citeriorem Hispaniã tenuerat Lent. q.d.nimirũ, Cæsari,Põpeio,
Crasso,& similibus,nec pertimueris.i.nolim pertimescas, hoc.s.
fecisse.i.eis laudationẽ misisse. nam iidem .i. homines laudantur
& laudabunt à meipso.Sed tñ etiã ille stimulus.i.illa occasio me
urgens,& pungens, fuit laodandi Vatinij,de quo dixi in iudicio:
cum defenderem illum.s.Vatiniũ: dixi,inquã,me facere quiddã,
quod parasitus.s.Gnato,suaderet militi.s.Thrasoni, q erat miles
gloriosus,in Eunuchu.i.comœdia illa Terentiana.Suadet aũt his
uerbis, Vbi.s.Thais meretricula nominabit Phædriam .s.riualẽ
Thrasonis,tu continuo sup.nominato Pamphilam.s.puellã egre-
giam, ad quam Thais suspicabatur militẽ adiecisse aium. Si illa
.s.Thais dicet,qñ.i.qñque intromittamus ô Thraso,Phædriã co-
messatum.i.ut comedat oobiscum.tu sup.dicito prouocemus Pã
philam ad cantandum.Si hęc.s.meretricula Thais, laudabit for-
mam illius.s.amatoris sui Phædriæ,tu contra.i.est econtrario, lau
dato,sup.formam,huius.s.puellæ nrę Pãphilę. Denique referto
par pari.i.p quouis oerbo tibi molesto; alterum æque molestũ
illi.Quod mordeat.i.acriter pũgat eã.s.meritriculã, quã ut inuit
si nominis pp iniuriam illatam nõ nominat parasitus. Est aũt Pa
rasitus cibi captator,coius gratia aut adulatur, aut plausibilia di
cit,& facit diuitibus prodigis.Sic.i.eo modo,petioi à iudicibus,
ut qñ quidam hoies nobiles,& optime meriti de me, ut Cesar,
& Pomp.amarent uimia ioimicum meum,uidelicet Clod. & sedu
cerent.i.seorsom ab aliis ducerent,tanq̃ arcana cum illo cõsulta
turi,aut cõmunicaturi cũ illo.modo,i.interdum illũ in senatu,me
spectante sæpe eum & amplexarentur,modo.i.interdum eum fa-
miliariter,atque hilare.i.hilariter, & qñ illi.s.nobiles, uolentes
mihi facere;quod dolerec, haberent suũ .i. sibi carum, ut simu-
labant saltem, Publium .s. Clodium,ipsi darent mihi alium Pu-
blium.s.Vatinium:in quo.s.Publio,ego lacessitus.i. puocatus ad
iram possem repungere.i.contrario,aut uicissim repungere leui
ter .i. modica offensa,animos eo℞.s.nobilium hoiũm. Neq; dixi
sup.illud solum.i.sine effectu,sed facio etiã sæpe.i. repuogo aios
eorũ,diis,& hoibus approbantibus,aut quia oibos iustum uide-
retur,aut quia prospere succederet.Habes.s. rõnem recõciliatio
nia de Vatinio, cognosce, sup.rõnem de Crasso. Ego cum ma-
goa gratia .i.grata cõmuoicatio,& beneuolentia mutua esset mi
hi iam cum illo.s.Crasso,q cõtriuerã oẽs iniurias eius grauissi-
mas.hoc modo non inepte ponitur oĩa cum superlatiuo, ut oẽs
optimates,quod est ac si dicas,oẽs optimi uiri.cõtriueram, inq̃
.i.aboleuerã, quadam obliuione uoluntaria,causã cõcordiæ cõis
tulissem.i.tolerauissem.Repentinam.i.subitam defeusionem eiua
Gabinij.i.qoia ipse defendit Gabiniom,& ita genitiuus eius acti
ue sigoificat, Gabinij passiue,quẽ.s. Gabiniũ ipse Crassus oppu-
gnasset, superioribua dieb⁹ pximia .i. tuuc pxime transactis:ta-
metsi suscepisset.s.defensionẽ Gabinij, sine ulla cõtumelia mea.
Sed cũ Crassus lacessisset.o.iniuria prouocasset,me disputantẽ;
non lacessentem, exarsi.i.incensus sum nou solũ psenti .i. q̃ tunc
inferebatur iniuria:credo.i.ut credu . nã ea.s.psens iniuria, non
fuisset fortasse tam uehemens, sed cũ illud odiũ multarum iniu-
riarum eius.s.Crassi in me,inclusum.s.adhuc in pectore, qđ ego
arbitrabar effudisse omne.i.simul totũ, tñ.i.nihilominus, fuisset
residuũ.i.residens adhuc in pectore,me inscieute,sup.ipsum appa
ruit repente omne.i.totum simul.Quod quidem tpe ipso.s. quo
Crasso aduersarer,quidam hoĩes,& iidem illi,quos appello.i. uo
co,sæpe nutu.i.indicio,& significatione.s.quadã perfecta, & mo
res eo℞ non per propria nomina. intelligere aũt uidetur Cato
nem,& Bibulum, similesq; reip.amatores, cũ dicerent se cepis-
se maximũ fructum ex libertate mea.s.dicendi in Crassum sum-
mũ oitum, & dicerent me denique tum.i.tunc tandẽ, uisum esse
sibi,restitutũ reip.qualis essem.i.ex integro cum pristioa liberta
te dicendi,& cũ ea contentio.s.cũ Crasso,tulisset.i.attulisset mi-
hi etiam foris.i.extra senatũ,magnũ fructum, ipsi dicebãt se gau
dere,& illum inimicum.s.tam nobilem, & eos,qui essent in eadẽ
causa, ut Põp.Cæs.& Gabiniũ nunq̃ futuros amicos mihi. Quo
rum sermones iniqui,'quia propterea quòd libere pro rep.starẽ,
gaudebant mihi summos uiros perpetuo hostes fore,cũ perfer-
rentur ad me per hoies honestissimos,& cum Pomp. ita conten-
disset,ut nihil sup. couteuderit unq̃ magis, ut redirẽ cum Cras-
so in gratiam, & Cæsar ostenderet per literas se affectum maxi-
ma molestia ex illa cõtentione,habui rationẽ.i.cunsiderationẽ,
& respectum nou solum eorum tpum, quibus illi uiri oĩa pote-
rant: sed etiã naturæ meæ, q̃ placabilis & exorabilis est. i. re-
dij cum Crasso in gratiam. Et Crassus est profectus in prouin-
ciam.s.Parthicam,penè.i.quasi,à meis laribus.i. ædibus & peoa
tibus,ut nostra gratia esset quasi testata.i.testimonio certo com
probata P.R. Nã cũ.s.Crassus,condixisset .i. denunciasset se uel
le cœnare domi meæ,ipse cœnauit apud me in hortis Crassipe-
dis.s.Pisonis generi mei .i. mariti Tulliæ filiæ meæ. Quamobrẽ
ego defendi in senatu,sicut fides mea postulabat, causam eius su
sceptam.s.a me magna cõmendatione illius.s.Crassi qui mihi cau
sam suam maximopere cõmendarat.quod.i quam rem, tu scribis
te audisse. O Lentule tu accepisti.i.intellixisti,quibus reb⁹ ego
adductus defenderim, quanque.i.unamquanque rem,& causam.
aut quanque sint duæ particulæ: sic & accepisti,quam rem & cau
sam defẽderim. & accepisti, qui.i.qualis sit status meus in rep.ca
pessenda.i.amplexanda & defendenda pro parte mea.s.uirili. De
quo.s.statu meo in rep.ego uelim sup.ut statuas.i. constituas sic
me esse censuram.i.iudicaturum in aio meo,hæc.s.quæ nunc sen
tio,si oĩa fuissent mihi integra,ac libera.Nã neque arbitrarer pũ
gnandum sup.esse mihi,contra tãtas opes.s. Crassi, Cæs.& Põp.
neque arbitrarer principatum summo℞ ciuium delẽdum sup. es-
se.i.deleri oportere,ẽt si id possit fieri. Neque permanendũ sup.
esse mibi in una snia.i.unu proposito,rebus cunuersis.s.ad alium
statum, & uoluntatibus bono℞.s.ciuiũ mutatis. Eoim.i.qa, per-
mansio perpetua in una snia in gubernanda rep. nunq̃ est lauda-
ta uiris pręstantibos,quia debent sese accõmodare temporibus.
Sed ut in nauigando.i.in nauigatione,est artis.i. pertinet ad artẽ
obsequi. i.obtemperare tempestati, etiã si nõ queas.i. quilibet
nauta non queat,tenere.i.assequi portum:cum uero possit assequi
.i.tenere portũ,uelificatione.i.dispositione uelorũ mutata, stul-
tum est tenere eum cursum,quem cœperis.i.inceperis,cum peri
culo.s.submersionis potius q̃ peruenire,sup.eò quò uelis,tñ.i.ta
metsi eo.s.cursu tuo: cõmutato, sic cũ ppositum debeat esse oi-
bus nobis in admioistranda rep. id quod sæpe dictum est à me,oi
deliter otium.i. tranquillitas uitæ cum dignitate.i.honestate, &
splendore, nos oon debemus dicere semper idem. Sed debemus
spectare.i.spectando conari assequi semper idem. Quamobrẽ ut
posoi.i.dixi paulo aote, si oĩa essent mihi soluta.i.libera : tñ non
essem alius iu rep.atque.i.q̃ sum nunc. Vero.i.sed cũ ego, & .i.si-
mul alliciar.i.blãde inducar beneficiis hoiuoi: & impellar.s. uio
lẽter,iniuriis huium,in huuc sensum.i. in banc sniam, ego facile
patior me sentire,ac dicere de rep.ea maximè,quæ putem cõdu-
cere.i.otilia esse multum,cũ.s.ita sit,q mihi tum .i. mulro magis
rõoibus.i.cõmodis reip.Aũt.i.sed,ego ago.i.tracto,& dico, hec
apertius,ac sæpius,q.i qa,&.i.simul.Q .F.meus est legatus Cęs.
.i.missus cũ Cæs.in Galliam,ad uices illius(si opus fuerit) geren
das,&.i.simul nullũ dictũ meũ minimum.i.etiã minimum,nõ mo
do.i.non solũ factũ pro Cæs.i.quod fecerim p Cæsare, interces-
sit.s.ad impetrandum aliquid à Cæs.quod ille.i Cæsar,nõ accepe
rit sup.cum gratia ita illustri.i.pspicua,& clara,ut putarẽ.i. puta-
re possem eũ deuinctum.i.obligatũ mihi. Itaq;.i.& ita ego fruor
sic,&.i.simul omni grã eius q̃ summa est, & opibus quas intelli-
gis esse maximas,ut meis. Nec uideor mihi potuisse aliter fran-
gere cõsilia perdito℞ hoium de me,nisi cõiunxissem cũ iis pręsi-
diis.i.tutaminibus uitæ meæ,uidelicet doctrina,eloquiu,fide,cõ
stantia,integritate. q̃ ego habui semper,nunc etiã beneuolentiã
potentiũ.s. oiro℞. Si ego habuissem te pñtem his consiliis.i. cũ
inirẽ hęc cõsilia: ego essem usus eisdẽ, ut opinio mea fert .i. ut
opinor,qa tu eadẽ suasisses. Ego.n.noui tẽperantiã & moderatio
nẽ naturæ tuæ,noui aium tuũ,cũ.s.ita sit,q amicissimũ mihi,tũ.s.
multo oerius est,q nulla maleuolẽtia in ceteros fusũ.i.infectũ
aspersum'ue. Et cõtra.i.ecõtrario,noui,tñ,cum.s.ita sit,q magnũ
& excelsum,tum etiã apertum.i.nõ dissimulatũ,& simplicẽ.i. nõ
fraudulentũ. Ego uidi quosdã tales in te,quales tu potuisti uide
re eosdẽ io me: ea quæ mouerũt me.s.ad ineundũ in grã,eadẽ mo
uissent pfectò te. Sed quocunq; tpe potestas.i.facultas tui pñtis

fuerit

fuerit mihi, tu eris moderator oium consilio℞ meo℞, etiã dignitas mea erit tibi eidẽ curę, cui salus mea fuit curę. Certe tu habebis me sociũ tanq̃ parem, & comitẽ.i. ut minorem, actionum, snia rum, uoluntatum: denique.i.& ut semel dicam, omnium rerum tuarum. Neque res.s. aliqua erit mihi tam, i. tantopere. proposita.i. affectata, in omni.i. tota uita.s. mea q̃ ut lętere quotidie .i. in dies uehementius te esse meritum optime de me, hoc est quã ut me tibi gratissimum iudices, Ponitur ergo quotidie etiam cum incremento, quo in dies, & in horas non carent.

. QVOD Rogas &c,) Hic q̃dam exemplaria principium nouæ habent epistolę, eo quòd alterius uñr, quę cõtinentur in bac parte argumẽti, sed potuit Lent. in epistola sua primũ scripsisse de studio Cic. in se, deinde de recõciliatione cum diuersis, ad quę hactenus respondit, & demum de studio literario, ad quod nunc respondet, & ita una fuerit epistola, ut pluribus placere uideo: unde nõ erat inferenda particula, Vale. Ordo igitur est, quòd.i. quia rogas, ut mittã tibi scripta mea, quæ scripserim post discessum tuum, sup. ea, sunt orationes quædam, quas dabo.s. portandas ad te Menocrito.s. tabellario, neque sup. sunt ita multæ, ut pertimescas sup. eas perlegere. & est iocose, aut modeste dictũ, quasi uero cruciandus sit multa℞ lectione. Scripsi etiã carmina quædam, nam disiungo i. separo me, ab orationibus.s. habendis. unde patet non ita habitas esse orationes, ut scriptæ sunt: na & cultius, & accuratius postea scripsit nonnullas. & refero me ad musas mansuetiores, utpote in q̃bus nulla est contentio, quales sunt uersus de astrorum rõne, quibus Aratum transtulit: quę.s. musæ mansuetiores, sup. delectant me maximè, sicut delectarunt me iã à prima adolescentia. non tñ optimam habuit metis uenam. Scripsi etiam more Aristotelico, quidem.i. certe quemadmodum uolui, i. quantum conatus sum, tres libros de Oratore in disputatione, ac pro.i. dialogo.i. diuersorum disputantium sermone. non.n. dẽ dialogus duo℞ sermo, sed disputatio, quotcunque inter se loquũtur, à uerbo διαλέγομαι, quod est comprobo, disputo &c. quos, s. libros, ego arbitror fore non inutiles Lent. tuo. s. filio. Etenim.i. quia abhorrent.i. alieni sunt à pręceptis cõibus, & ita qui singularis euadere uult, non debet in triuialibus uersari, & complectuntur.i. continent oẽm rationem oratoriam antiquorum, & Aristotelicam, & Isocraticam. Scripsi etiã uersibus tres libros de tẽporibus meis, quos misisse iampridem.i. iam à plusculo tempore, & adhuc mitterem, si putassem edendos esse.i. edi & emitti debere, quia aũt tales non fuerunt, opinor deperiisse. Sunt enim & erunt testes sempiterni (cui sententiæ facta inuiderunt) meritorum tuorum erga me, & pietatis meæ. s. in te, aut potius in rempub. Sed quia uerebar nominare nõ eos, qui arbitrarentur se læsos. Etenim.i. quia certe, id feci.i. lęsi aliquos, parce, i. sobrie, & molliter.i. leniter, sed sup. uerebar nominare eos, quos benemeritos de me erat infinitum nominare oẽs, Quos ipse.i. licet tales sint, libros, tñ si inuenero quem.i. aliquem, cui cõmittam recte, ego curabo perferendos .i. ut perferantur ad te. Atque defero ad te.i. tibi transmitto istam quidem partem uitæ, & consuetudinis nřæ totam, q̃a oĩa scripta in otio illi cõicanda cẽset, unde addit. Quantũ delectationis poterimus consequi literis, & quantũ studiis nostris ueteribus, id oẽ conferamus ad arbitrium tuum, qui amasti semper hæc.s. studia literaria. Ea, quæ tu scribis ad mẽ de rebus tuis domesticis, & cõmendas mihi, sunt mihi tantæ curæ, ut nolim me admoneri. Autem, i. sed uix possim rogari. s. a te sine magno dolore, quia qui multum rogat, diffidere uĩ, Quod scribis de negotio Q. F. s. mei, te non potuisse conficere, sup. ipsum æstate priore, q̃.i. quia tu impeditus morbo nõ transieris. s. è Cypro in Ciliciam, aũt.i. sed tu scribis nunc te factu℞ oĩa, ut conficias.i. absoluas, & expedias, scito id.i. negotium, esse eiusmodi, ut frater meus existimet uere isto fundo, quem petit, adiũcto. s. rebus suis, patrimoniũ suum cõstitutũ sup. esse per te. Tu me &c. Ordo est, oelim sup. ut tu facias me certiorem.i. doceas me, q̃ familiarissime, & q̃ sępissime, i. ualde aut summe familiariter, & frequenter, de omnibus rebus tuis, & de studiis, & exercitationibus Lentuli tui, s. filij naturalis, & nostri. s. cura Visum est mihi: ideo potius dici, facio te certiorem, q̃ certũ. quòd certior fiat, q prius aliquantulũ certus erat: certus etiam dici potest, q nihil sciuerit, quia ergo amantius petimus certiores nos fieri, & modestius dicimus nos certiores alios facere, ideo sic loqui institutum est. & existimes neminẽ fuisse cuiq̃ neq; cariorẽ, neq; iucũdiorẽ unquã q̃ te mihi. hic tres negationes nõ plus efficiunt q̃ duæ. & me esse factu℞, ut non modo tu sentias id, sed ut omnes gentes sup. sentiant, & ut omnis posteritas intelligat. s. perscripta aut narrationes hominũ. Appius dictitabat .i. frequẽter dicebat in sermonib⁹ .i. confabulationibus non iuridicis, postea dixit etiam palàm in senatu, si esset licitum se ferre legem curiatam.i. curiatim ad populum, hoc est per curias conuocatum, latam, sup. se sortiturum esse prouinciam cũ collega.i. cum eo, qui secum consul erat in annum sequentẽ, lex aũt Curiata non permittebat, prouinciam obtineri sine sortitione, & si lex Curiata non esset .i. si non esset licitum eã ferre, dixit sup. se separaturum.i. diuisurum cũ collega, & successurum tibi. s. in Ciliciã, quod etiam cõtingit, & dixit ferre legem Curiatã esse opus.i. utile, & operæpretium consuli, q̃a sic uterque sorte iudicio ꝓuinciam, aut urbem regendã obtinens suspicione imperiositatis ac auaritiæ absoluebatur. & dixit scire legem Curiatam non esse necesse: quia dixit se, qm̃ haberet ꝓuinciam ex senatusc. habiturũ imperium lege Cornelia, q̃ ipsum sine sortitione ꝑmittebat. Quod.i. donec introisset in urbem. s. Romam. Ego nescio quid quisque necessario℞ tuo℞ scribat ad te, intelligo uarias opiniones esse: sunt qui putant te non posse decedere. s. prouincia: q̃ succedatur tibi sine lege Curiata: sunt etiam q putant, si decedas. s. de prouincia, sup. uicariũ posse relinqui à te, q præsit prouinciæ. Nõ tam certũ est mihi de iure .i. quid potius facere oporteat, q̃q̃ oẽ id quidẽ est ualde dubiũ, q̃.i. quãtum, sup. certum mihi est, illud. s. te concedere successori prouinciã sine mora pertinere ad summam amplitudinẽ tuam, qua tot functus es honoribus, dignitatẽ qua eis perfunctus es, liberalitatem qua scio te solere frui libenter, & qua de tuo iure uidearis uelle concedere: prę sertim, quod illñt specialiter, cum nõ possis refutare cupiditata illius. s. successoris tui, sine suspicione cupiditatis tuæ. Ego puto utrunq; esse meum.i. mei officij. raro aut nunq̃ repetitur mea, cum uerbo est, &. t. simul, ostendere, q̃d sentiam sup. faciendũ, defendere quod feceris. Scripta iam epistola superiore: ergo hoc erat principiũ nouę epistolę, accepi literas tuas de publicanis.i. publici uectigalib⁹ redẽptoribus, qb⁹ .s. literis, aut de q̃bus publicanis, ego nõ potui non ꝓbare.i. coactus sum approbare ęquitatem tuam. s. qua eos cõdemnasti ęq̃ssime, uellem aũt sup. ut potuisses. s. ęq̃tate id permittente, cõsequi .i. obtinere, facilitate.i. p facilitatem, & exhortabilitatẽ tuã, ne offenderes.i. læderes rẽ, aut uolũtatẽ eius ordinis. s. publicanorũ, quẽ ornasti semp. Eqdẽ.i. ego q̃dẽ quãtũ ad me attinet, nõ desina defendere decreta tua. s. quæ contra eos decreuisti, sed nosti consuetudinem hoium, scis, quàm.i. quantũ grauiter illi ipsi fuerint inimici Q. Scęuolę. Tamen.i. tametsi ęque cõtra eos iudicasti, ego sum auctor.i. cõsiliator & admonitor, ut, aut recõcilies aut mitiges tibi eum ordinem. s. publicano℞, quibus, aut si quibus.i. aliquib⁹ rebus possis. Id, etsi est difficile, quia turpe est decreta, prę sertim iusta reuocare, tamen uidetur mihi esse prudentiæ tuæ. s. ut possis id honeste efficere inuento bono medio.

NOn modo præmiis) ita legendũ est, & ita in libris uetustissimis habetur. sed cum locutio primo aspectu durior uideatũ, hinc factum est, ut ueterem lectionem hactenus oẽs contempserint: quam nos eo libentiis restituimos, quòd ea Ciceronem alibi quoque non semel usum esse animaduertimus. epistola enim vj. lib. x. ad Atticum, Regnum, inquit, non modo Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. & ad eundem lib. 9. Mihi non modo irasci, grauissima iniuria accepta, sed ne dolese quidem impone licet. libro autem de oratore I. Neque solum in scientiam meam, sed ne rerum quidem magnitudinem perspicit. harum autem epistolarum lib. 9. Hoc tamen scito, non modo me, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurum sit. quanquam hic quoque inculcata erat dictio, non, quæ in libris manuscriptis non est. Et Varro lib. viij. de lingua Lat. Dicam de uniuersa analogia, cur non modo uideatur reprehendenda, sed etiam cur in usu quodammodo sequenda. (In prætura aũt, & in consulatu) in pręturа orationem habuit pro lege Manilia; qua populum est hortatus, ut Pompeio Mithridaticum bellum, legem Manilio ferente, demandaretur. In consulatu aũt cum aliis officiis Pompeium ornauit, tum etiã illo, quòd retulit de supplicationibus et decernendis pro rep. Mithridatico bello felicissime gesta: ut in oratione de prouinciis. (Si iis pro me stante pugnare licuisset) adolescens cũ hos epistolarum libros, quàm diligentissime tum potuit, emendarem, hunc locum ita, ut legitur, ex libris antiquis restitui, cum antea ita corruptus esset, ut bonus sensus elici nullus posset. (Primum illa furta) subaudi fuerant, quasi dicat, omitto corruptum illud iudicium de sacris Bonæ deę uiolatis, loquor de iis, q̃ post reditum meũ flagitiose cõmissa sunt. nã, si Primũ illa furta, intelligas reditũ Ciceronis esse consecuta, ꝑter historiæ fidem erit. neque enim illa furta muliebrium religionũ Ciceronis exiliũ sunt consecuta. itaque Vbaldini Bandinelli, q legendũ arbitrator, illa furia, coniecturam probamus. qm̃ tñ in omnibus antiquis libris, illa furta, legimus, opinioni nostræ, fortasse nobis ipsis assentantes, libentius acquiescimus. (Liberalitatem) alij, libertatem

PAVLVS MANVTIVS.

Epistola

tatem.ego nihil muto. librum.n.perantiquum habet adolescens nobilis, & Bernardinus Maffeus, in quo liberalitatem scriptum est. quam uocem eo libentius conseruaui, ꝙ sequitur, Cum sine suspicione tuæ cupiditatis non possis illius cupiditatẽ refutare.ꝙ enim dixerat, liberalitatem, contrarium opposuit, suspicione cupiditatis. [Felicitatem aũt, qđ uellem, consequi potuisses) sic plane quattuor libri ueteres, uno excepto, in quo, pro, felicitatem, est, Facilitate. ego sic interpretor. Felix aũt, qđ uellem, in eo esse potuisses, ne quid contra eius ordinis, quẽ semꝑ honestasti, aut rem, aut uoluntatem ageres. Atq; hęc mihi uẽ huius loci germana sñia. qua delector eo magis, ꝙ antiquoꝝ librorum testimonio comprobatur.

IO. BAP. EGN.

PEriucundæ mihi fuerunt literæ tuę) tametsi prima laus epistolarum sit breuitas, ut ꝙ alterã legentis manum implere nõ debeant: sępe tñ fit, uel reꝝ magnitudine & copia, uel amore & respondendi studio, prolixiores ut simus. quã certe ꝓlixitatem eatenus probes, quatenus ad rem oratio faciat, nihilq; oĩno superfluat. quod & Cic. hac epistola facile arguit. qui, posteaquã gratissimum erga Lent. aĩum significauit suũ, cũ se illi nihil nõ debere fateat: tum, quare Vatiniũ defenderit, quẽ acerbissime prius accusarat, respondet. repetito tñ altius oium cogitationũ suarũ principio, ita ut partim inimicoꝝ suoꝝ odio, partim Pompeij beneficiis, & Cęs. cõtentione summa impulsus potius, ꝗ̃ suo consilio adductus, patrociniũ illud suscepisse se affirmet, ad quod ꝑterea faciendũ ipse quoq; reip. status, iã planè immutatus, illum penè coegerit, cũ sapientibus uiris nequaꝗ̃ in una sñia reip. gubernandæ perpetua sit laudanda permansio. quare facilior multo de Crasso futura sit satisfactio, cũ illi se reconciliatũ iisdẽ ferè auctoribus & causis quibus & Vatinio antea probet. qđ quidẽ, si sibi integra oĩa in rep. ut superioribus temporibus erant, forent, facere debuisset: ꝓsertim cũ tantis Cęs. beneficiis deuinctus sit, uel fratris sui legatione Gallica, uel ipsius humanitate, ut nõ ea ꝓbare, ꝗ Cęs. uelit, oĩa non possit. qua in re imitandũ sibiipsi Lent. fuisse, q qua animi magnitudine & simplicitate sit io multos, quos reip. causa læserat, eisdẽ reip. causa reconciliatus sit. [Sine nefario scelere) magna uerborum uis uel illo nefario uel scelere. siquidẽ Nefarium dicamus, quasi sine farre, quo maiores nři in sacris ad expiationes sunt usi: & scelus proprie id dicat, qđ in patriã cõmittitur, quasi ita sentiat, futurum illud planè scelus omnium maximũ, si in Lent. causa non oĩ studio, cura, industria elaborasset. Et sanè nihil ingrato hoĩe detestabilius. [Consiliario fortasse nõ imperitissimo) forma modestiæ. [Fideli & ben.) tria uidelicet sunt, quæ in consiliariis, ut diximus, requiras, prudentiam, fidem beneuolentiam. [Quanꝗ̃ tua quidem causa) hoc ad superiorem epistolam pertinet, ubi de rumore rei bene gestæ scribit Cic. [Propugnationem salutis, & amplitudinem actionis) utrunque ad Lent. consulatum referendum est. nam ꝙ Cic. salutẽ tutatus acerrime sit, hoc Ciceronis inimici iniquissime tulerãt; ꝙ uero summã ex eo facto laudem, cũ apud P.R. & equestrem ordinẽ, tũ uero apud senatum, fortissimi.s. & constantissimi consulis, simul & gratissimi hoĩs reportarat, ideo amplitudinẽ actionis addit. Quamuis.n. summo omnium ordinum studio Cic. in patriam reditus expeteretur, & Pomp. iam uel ob id, ꝙ Clodius ipm insectari cœperat, hoc enixissime curaret, & Ciceronis frater, & amici alij summopere cõtenderẽt: Lent. tñ, ut ex huiusce epistolis libri, & orationibus apparet, tanꝗ̃ auctori, & salutis suæ deo, ut ipse sæpe in orationibus, etiam atque etiam debebat: quippe q cum primũ cõsulatũ init, nihil antiquius habuit reiectis aliis oĩbus curis, quã ut ipsum Cic. ab exilio reuocaret. Quare apparet, ut opinor, amplitudinẽ actionis ad Ciceronis restitutionem pertinere. agitur.o. hic de rebus ante à Lent. gestis, non quę tunc in prouincia gereret. Sed & illud quemuis dormitantem admonere potuit, tũ quòd in orationibus Cic. magnam ex hoc facto laudem Lent. tribuit: tũ quòd superius addidit, magnam esse memoriã consulatus illius. neque.n. in tanta re, quanta erat Cic. restitutio, ut pellẽdi Clodiani ferro, & armis de foro fuerint, prius, ꝗ̃ referri tuto potuerit, exiguum aut prudentiæ aut constantiæ suę aut fortitudinis specimen dedit, qñ contra maximas aduersarioꝝ opes res era gerenda. [Quanquã ille perennis inimicus) Clodiũ intelligit, qui cum antea amicus Cicer. fuisset, mox illi infestissimus euasit; sed & cum Pomp. studere in primis simulasset, in illũ non multo post Cic. expulsum probra grauissima iactauit, & insidias uitæ hominis præstantissimi tetendit, ut hęc pręcipue causa restituendi Ciceronis fuerit. [Nostram uicem ultus est ipse se se) nõ uideo, qui bene de sacris Bonæ deæ uiolatis intelligi hoc in loco possit, cum res illa tribus ante annis gesta sit, & nũc Cic. ea potius innuat, quę post reditum suum gesta esse uideantur. Quare mihi illa uidetur innuere potius, quæ post Cicer. reditũ ab illo summæ audaciæ facinora parrata sunt, quo.s. tempore, & Ciceronem, & Ciceronis fratrem Quintum ferro appetierit, & basilicæ partẽ cum Cic. domo, quam instaurãdam locarat, diruerit. tum uero illum plane interfectum iã à Milone significet, cũ .s. addit, nullam iam sibi partem reliquisse. [Cum Appio, & Cęs.) De Appio lib. 3. Quod uero addit de Cæs. illud planè significat tẽpus, quo post legatum Q. F. Cæsari datum, & Trebatio cõmendatum, summa plane familiaritate illi coniunctus sit, adeò ut sæpe Cic. in epistolis fateaẽ, Cæs. à se tm̃ amari, quãrum excepto Pomp. aliũ ferme neminem. [Vatinium aũt) hic est P. Vatinius, cognomẽto Testis, Calui oratoris inimicitiis clarus, q cum se eloquentia Calui dãnandum timeret, exurgens è subsellio, Nũ, inqt, iudices, si iste disertus est, ideo me cõdẽnari oportet? Fuit hic non ludibrio solum R.P. sed odio, ut illum quandoque edentem gladiatorium munus lapidibus petierint. unde Castelli facetum illud planè rñsum, q post legem latam, nequis nisi pomũ in theatro iaceret, interroganti an nux pinea pomum esset: Si in Vatinium ieceris, pomum est, rñdit. Sed in eo iudicio, quo illũ Caluus accusauit, cum frõtem sibi Vatinius candido sudario tergeret, idq; ipsum in inuidiam uocaret accusator: Quãuis, inqt, reus sim, panem tñ candidum edo. Assecutus hic tribunatum Põpeij Cæsarisq; fauore, illum totum ad Cæs. gratiam gessit: subinde uero, cum iisdem fautoribus præturam peteret, turpiter priore die mentito Põp. quasi de cęlo seruasset, qm̃ M. Catonẽ prima tribus prætorem renuntiarat, sequenti magnis largitionibus fretus, uicit, Catoq; maximo P.R. dedecore repulsam passus est, ut Caluus illi occurrens, Perfrica, inqt, frontẽ Vatini, si te digniorem putas prætorem, ꝗ̃ Catonem. Accusarat & hũc prius Cic. magna quidem contentione, & acerbissima oratione (quæ adhuc extat) lacerarat, nullumq; uisus est flagrantiore odisse odio præter Clodium. adeò ut Ouinio, Vatinij liberto factus obuiam, cum de ualetudine dñi interrogasset, recteq; illũ habere rñdisset Ouinius: Recte, ergo mortuus est, diceret. Sed & mire illum elusit, cum glorianti Vatinio se bina millia iam ambulare posse, qũ æger antea pedibus cõmodioris ualetudinis esset fact᷒: Nil mirum, inquit, dies.n. longiores sunt. Atque idem cũ de Vatinij morte nuntiatum esset, cuius parum certus dicebatur auctor, Interim, inqt, fruar usura. Ceterum reuersus ab exilio Cic. Pompeij precibus, & Cæs. contentione uictus nõ solum Vatinio recõciliatus est, sed illum insuper, saluis eius rebus, defendit Cic. in Phil. 10. Vatinius, q decimo anno iure laudatus à nobis, & hoc tempore merito laudandus est, aperuit olim Dyrrhachij portas Bruto, & exercitum tradidit. Sed & ipse Vatinius in epistola cliẽtem se Cic. appellat. Otto deinde ciuili bello, secutus Cęs. nauali ꝑlio Octauim Pompeianarum partium ducem uicit, & Dalmatiæ quibusdam expugnatis oppidis, imperator à militibus appellatus: Quintil. Macr. Seneca, Plut. Cæsar. Fuit ꝟo alter Vatinius Beneuentanus, Neronis tẽporibus, sutrinæ tabernæ alumnus, inter fœdissima Neronianæ aulæ portenta, corpore detorto, qui scurrilibus primo facetiis ad cõtumelias, ad optimi deinde cuiusque criminationem comparatus, eo usque ualuit, ut diuitiis, gratia, ui in nocendo primus esset. huius celebrati sunt Vatiniani calices: Tacitus, Iuuenal. Martial. [Sextius) fortasse P. Sextius, cuius in oratione contra Vatinium meminit Cic. & quẽ de ui accusatum luculentissima oratione (quę hodie legitur) defenderit. hic trib. pl. creatus, Cicer. restitutionem studiosissime complexus, parum abfuit, quin à Clodianis interficeretur. [Bibuli for. af.) eam uidelicet intelligit, quam ille suo in cõsulatu à C. Cæs. passus est, cum rarissime in publicũ prodiret Cæs. remp. totam per uim ad sese trahente, ut plerique in factis retulerint, Iulio & Cęs. coss. Tranquil. Plut. auctores. De hoc repetee, quæ superius diximus. [Marcellino, & Philippo cos.) C. Lẽtulus Marcellinus is est, quem Cic. non indisertum unquam sibi uisum scribit, in cõsulatu uero etiam pereloquentem, non tardũ sententiis, non inopem uerbis, uoce canora, facetũ satis. Philippus uero Martiæ pater, q cum repulsam a M Herẽnio in petitione consulatus passus esset, non multo post consulatum adeptus, non parum eloquẽtia ualuit: nam summis duobus, Crasso uidelicet, & Antonio, ita proximus accedebat, ut proximus tñ lõgo esset interuallo. sed tñ erat in illo libertas summa, facetiæ multę, satis creber in reperiendis, solutus in explicandis sentẽtiis, disciplinis uero Græcis ita instructus, ut facile inter alios emineret, in altercando etiam cum aliquo aculeo facetus. In consulatu cũ grauiter esset in senatum inuectus in concione, in L. Crassi consularis, & Drusi inimicitias grauissimas incidit, ut L. Crassus eũ sibi consulẽ esse negarit, cui senator ipse non esset. Sed & Catulus

lius mira mordacitate eũ pupugit. Cũ.n.Philippus, Quid latras, dixisset, Catule, Furem, uideo, respõdit. Hic quamuis disertus, & eruditus haberetur, solitus tñ ita est ad dicẽdũ surgere, ut quod primũ uerbum habiturus esset, nesciret: diceretq́, cũ brachium concalfecisset, tũc se solere pugnare. Sed nescio satis, de hoc Philippo potius, an altero loquatur: qñ Philippum hũc constet ante mortẽ C. Crassi fuisse consulem, cum Cic. eo tpe iã adolescẽtiam cauisset. Quare alium hunc fuisse affirmare libet & fortasse eius filiũ, q per hec tpa satis floruerit, non consulatu solum suo, sed paterni uois hæreditate. sic.n. Cic. oratione de prouinciis cons. Tuus pater Philippe, non uno tpe cum suis inimicissimis rediit in gratiam. Atque hinc facile illum esse constare possit, quem Augusti Cæs. uitricum historici faciunt. Atq; hic est, q cum Seruio Sulpicio, & L. Pisone legatus ad Antoniũ Mutinam obsidentem profectus est, ut Cic. in Philipp. & Appianus auctores sunt. Suet. in Aug. [De auspiciis.) legẽ Aeliam, & Fusiã sublatam a Vatinio, & Clodio trib. pleb. intelligit. quæ certissima reip. propugnacula muriq́; trãquillitatis, & otij semper fuerant, & tribunitios furores sæpe represserant. Erãt aũt leges hæ duæ, quæ cum alia multa ad auspicia seruanda sancirẽt, tum uero, nequid, Ioue tonãte, aut fulgurãte, agi cũ populo posset. Tulerat uero Clodius, nequis per eos dies, q bus cum populo agi liceret, de cęlo seruaret. qua lege obnunciatio, qua perniciosis legibus resistebatur, quã Ælia lex, & Fusia cõfirmauerãt, erat sublata. quæ oia ex Cic. orationib⁹ in Vatinium & Pisonem copiosius accipias. [De donatione r.) miror satis quid alij uel de trium uirum potestate, uel de legibus hic à Vatinio latis senserint, cũ Cic. ipse in oratione contra Vatinium apertissime significet, hæc à Vatinio fuisse tentata. Eius uerba ea oratione illa hęc sunt: Volo uti mihi rñdeas, feceris ne fœdera trib. pl. cum ciuitatibus, cum regibus, cũ tetrarchis? erogaris ne pecunias ex ærario tuis legibus? Quæ sanè uerba innuũt a Vatinio in tribunatu suo multis ciuitatib⁹ immunitates cõcessas, reges aliquot institutos, tetrarchas prouinciis impositos. nã & Cic. ad Atticum in hęc uerba, (Clodium Vatiniumq́; oino innuens) orbis hic in rep. est conuersus, citius oĩno q̃ potuit. id culpa Catonis: sed rursus improbitate illoꝝ, q auspicia, q Æliam legem, q Iuniã & Liciniã, q Heliam & Didiam neglexerunt, q oĩa remedia reip. effuderũt, q regna, q prædia tetrarchis, q immanes pecunias paucis dederũt. Asconius uero à Clodio, q collega Vatinii ĩ tribunatu fuit, tradit Tigranem, Tigranis à Luc. primum fracti, à Põp. demum debellati, filium in catenis depositum fuisse apud Flauiũ senatorem, q postea cum esset prætor eo anno, quo tribunus Clodius fuit, petiit ab eo Clodius, ut Tigranem adduci iuberet: adductũ, & in conuiuio collocatum, Flauio minimè reddidit, repetenteq́; subinde Pomp. in nauem imposuit, missumq́; fecit. Verum Tigrane tempestate Antium delato, cum ad eum nunciũ Clodius Sex. Clodium misisset, Flauius uero ad diripiendũ regẽ accurrisset, pugna utrinq; cõmissa est: in qua multi ex utraq; parte cecidere, plures tñ ex Flauij, q solus Romã uix perfugerit. Quib⁹ iam cõstet, quare donationem regnorum Cic. inuidiose dixerit. [De agro Campano) C. Cæsar dictator in consulatu suo, cũ turbulentum potius tribunũ q̃ bonum cõsulem ageret, tulerat ad populum, ut ager Campanus, & is in primis q Stellates nũcupabatur, uiritim populo diuideretur. quæ res & uectigalia publica imminuebat, & Cæs. gratam in primis reddebat Romanam plebem. Sed cũ ille post consulatum suũ in prouinciã profectus esset, tẽtata sæpius res illa ẽ, ut quod de agro Campano diuidendo Cæs. tulerat, irritum fieret. Quod cum Cic. quoq; è rep. esse uideretur, dicit se libere in totam causam inuectũ esse, quod Pomp. Cæsariq́; permolestum acciderat, qñ ipse præter Stellatẽ cãpum agrũ Campanũ ad subsidia reip. uectigalem relictum extra sortẽ diuiserit, ac uiginti millibus ciuiũ q bus terni plures ue liberi essent, assignarit: Suet. Plut. App. Nam quod de Vectio à Cæs. per Vatinium immisso refert cõmentator, etsi uerũ.i. nihil tñ ad hunc locum. Quod.n. ad Vectiũ attinet, cõsulatu id Cæsaris actũ est. hoc uero quod de Agro Cãpano addit, Lentulo, Marcellino, & Philippo consulibus gestum, q cõsules creati sunt post Cic. ab exilio reditum. [In Sardiniam, & Africam) eam Põpeij ꝓfectionẽ innuit, Cũ præfectus rei frumentariæ per quinquẽnium, suadente id Cic. & mandata ei amplissima potestate, ut laboranti urbi inopia succurreret, in Siciliam primũ, mox in Sardiniam, & Africam profectus. eũ quindecim legatos delegisset, magnam frumẽti om urbi intulit. Sed cũ soluere ex Africa pararet, tempestatibus aduersis non audẽtib⁹ se mari credere gubernatoribus, primus nauim conscendit, exclamans: Nauigari necesse est, uiuere non est necesse. [Lucam ad Cæs.) Cæsar cum magnas res interim gereret in Gallis, Domotii prætoris minis territus, qui si cõsul creatus esset, ablaturum se Cæs. & prouĩciã, & exercitum minabatur, Lucam e Gallis uenit, eoq́; cum uenisset, Põp. Crassumq́;, & oẽs ferè urbis magistratus exciuit, & centũ uiginti lictores tunc affuisse memoriæ proditum sit. ibi inter eos ita pactũ, Pomp. Crassusq́; consulatum peteret, sibi in alterum quinquennium prouincias prorogarẽt. [Crassum aute uidisset, ab eoque in me esset incensus) fuit enim Crassus iam, ex quo Catilinam oppresserat Cic. in ipsum aĩo infestissimo, quippe qui psuasum haberet, a Cic. alitam suspicionem, tanq̃ Crassus, & ipse cum Catilina in patriæ perniciem conspirasset. Sed historiã de Crasso paulo post latius. [Recepisset) sumptum hoc uerbum de iurisconsultorũ suppellectile. apud eos.o. huius uerbi ea est significatio, cum in data dote donatione ue quis exceperit, quod est proprie receperit. Plaut. in Trinũmo, Posticulum hoc recepit, cum ædes uendidit. Sed & Cic. in 2. de Orat. Sed dicis tecum ædes uenderes, ne in rutis quidem & cęsis ouium tibi paternum recepisse. Vnde receptitius seruus, quem (ut arbitror) Plaut. in Asin. dotalem quoque dixerit. [Stomachum facerent) patremfamilias Macr. appellat stomachum, quasi totum animal solus gubernet: si enim ille ægrescat, tunc in ancipiti oĩa nostra est. neq; enim alimonia in officio suo tunc est, cuius postea beneficio natura ita uolente uiuamus. Atque, ut auctor est Plin. hoc nomine est sub arteria iam carnosa inanitas adnexa spinæ, ad latitudinem, ac longitudinem, lagenæ modo fusa. Græci nunc stomachum, nũc ἀνάφορον, Aristot. Pollux, Suidas. Theodorus gulam utrunq; uertit. Sensus igitur est: Eos amplecti quidem Clodium, quòd arbitrarent Cic. ad indignationem excitari hoc facto posse, cum tñ iam diu occaluisset. Sed hoc totum a Gręcis sumptum, qui & ipsi hoc uerbum, & ab eo aduerbiũ, in hunc penè sensum usurpẽt. [Consules haberet, sed mercatores) Gabinium & Pisonem cnss. intelligit, quorum consulatus pulsus est furore Clodiano in exilium. [Quasi certaminis causa) illud innuit, quod uariis in locis Cicero affirmat, quæsisse Clodium non tam ut Cic. patria pelleret, q̃ ut seditionẽ aliq̃, dum boni uiri Cic. defendunt, excitaret. Sperabat enim pulso Cic. & perturbata rep. tum sceleꝝ suorum impunitatem, tum facillimum ad ea, quæ machinaretur, aditum sibi datum iri. [Et nouis honoribus) non de prorogato imperio sentiendum, qñ aliis imperium sæpe prorogatum constet, sed de supplicationibus, q̃ ob res feliciter in Gallis gestas à Cęs. nunc in dies nouẽ, nũc quindecim, nunc uiginti sunt illi decretæ, quod nulli ad eam diem contigisse alii, Cęs. in cõmẽtariis suis affirmat. Sed & Cic. pro Balbo, in hęc uerba: C. Cęsarem senatus & gñe supplicationum amplissimo ornauit, & numero dierum nouem. idem in angustiis ęrarii uictorem exercitum stipẽdio affecit, decẽ legatos decreuit, lege Sempronia succedẽdũ non censuit. In quibus uerbis idem fermè error, cum, Trebonia, lege scribendum fuerit. [Quæ sint consecuta) locũ hũc ut corruptũ existimẽ, facit ꝟboꝝ ordo inuersus, ut ex dictis nullius oĩno sit sensus, quare ita restituẽdã lectionẽ, ut nõ decerno, sic existimo primum illa furta muliebrium religionum, q non pluris fecerat Bonam deam q̃ tres sorores, impunitatem sceleꝝ sententiis assecutus, cum trib. pl. & quæ sequũtur. Nam hoc alterum, q, superfluum oĩno sit, necesse est. Erit aũt uerborum ordo talis: Primũ illa furta muliebrium religionũ sustulerunt, exemplum præclarissimum uindicandæ seditionis in posterũ, qñ trib. pl. pœnas nollet persequi à seditioso ciue, q assecutus impunitatẽ sceleꝝ sententiis, non pluris fecerat Bonam deam, q̃ tres sorores. Atque hoc pacto quęstio illa, qua dicanť hęc cõsecuta, cum multo ante gesta sint hęc oĩa, nihil oĩno diligentem lectorem perturbet, cũ hæc dicãtur a Cic. per anticipationem: ut cum ea uelit dicere, q̃ sint consecuta, postea q̃ Cęs. ornatus est nouis honoribus, anticipet quędã quę a Cl. multo ante patrata facinora fuerant. Sic igitur non dicit consecutum esse id, ꝙ Clo. pollutaꝝ religionũ fuerit absolutus, aut quòd monimentũ suũ cruentis literis inusisset: sed cũ ante hęc oĩa cõmisisset, ea postea secuta sunt, ꝙ in se restituẽdo pleriq; quã debuerant fidem, non exhibuere. [Bonam deã) hęc soror Fauni, q in Latio regnauit & coniux fuit, quã Senecã Fatuã, ideo dictam putet C. Bassus, q a mulieribus fata caneret, quemadmodũ ipse Faunus uiris. fuit uero hæc in fœmina pudicitia tanta, ut eam, quoad uixerit, præter uiꝝ suum uiderit nemo, nemo, nomen audierit. Contra Sex. Clod. retulit eo in lib. quem Græce scripsit, eã, ꝙ dolium releuisset, uinumq́; ebibisset, a marito uirgis myrteis cæsam, sed eam nõ multo post, cum uiꝝ facti pœniteret, deam factam esse, muliebriq́; tantum cultu uenerandam, atque in facti memoriam amphoram obuolutam in sacris poni: Lactantius auctor. Hanc Græci γυναικείαν dicũt, Midæ

regis

regis matrem, siue ex Liberi matribus unam. Huic tabernacula
uitigineis intexta ramis, huic draco tribuitur, cui cum mulieres
sacrificat, nulli uiro ad ea sacra est aditus. Erant aũt sacra illa Or
phicis fermè orgiis similia. Plutarchus, Lactan. [Quam tres so-
rores) ubique Cic. Clod. sororum incestum obicit, & quandoq;
necem. Et constat Clodium omnino sorores tres quæ clarissi-
mis postea uiris nupsere, constuprasse. quarum una Metelli Cele
ris uxor Quadrans dicta sit, q adolescens pro nūmis argenteis
ęreos quadrantes in ipsius Clodiæ loculos coniecerit. Nupsit &
una Lucullo, de qua Plut. scribit, q cum Clodiam impurissimam
fœminam repudiasset, Catonis Seruiliam sororem duxit, nihilo
sanè meliorem, nisi q fraterno incestu polluta non esset. Tertia
Martio regi nomine Terentia, & ipsa impudica, locata est. Plut.
in Cic. uita est auctor. [Trib. pl.) Fusium, ut arbitror, intelligit tri
bunum, de quo Cic. ad Att. trib. pl. Fusius in concionem produ-
xit Pomp. res agebatur, in Circo Flaminio, & erat in eo ipso lo-
co illo die Nundinarum πανήγυρις. Quæsiuit ex eo, placeret ne
ei centum iudices à prætore legi, quorum consilio idem pretor
uteret. id aũt erat de Clodiana religione ab senatu constitutũ.
Atq; alia epist. Postea uero q̃ Hort. excogitauit, ut legẽ de reli-
gione Fusius trib. pl. ferret, in qua nihil aliud a cõsulari rõne dif-
ferebat, nisi iudicũ genus, uindicandæ seditionis. exemplum su-
stulerunt. nam triginta illum iudices, quos fames magis q̃ fama
cõmouerat, absoluerunt; quinq; & uiginti, summo quãuis ꝓposi-
to periculo, cõdẽnarunt. Satis. n. constat, nullum unq̃ turpiorẽ iu
dicum consessum. Maculosi senatores, tribuni ęrari uerius q̃ ęra
rij assueturi, ut quãuis testimonium Cic. contra Clodium dixe-
rit, quãuis uiri boni plerique inique Clodianum facinus ferrent,
Hortensio accusante, Catulo obtinente, tñ incertis iudicũ sen-
tentiis uictor abierit, cãto prius metu iudicaturis iniecto, uel cõ
ductis seruoꝝ operis, uel populari fauore, ut puncta in tabellis
haud satis dignosci possent. [Idemq; postea non meũ m.) historia
hæc habet: Pulso Cicerone Clodiana factione, præter alias pœ-
nas hoc quoque irrogatum supplicij est, ut domus, quam ille, in
oculatissima palatij parte possederat, cõsterneret, in qua liberta
tis quoque simulacrum, literis incisis in base facti causam testan
tibus, positum est, cum antea quoque a Menula nescio quo Ana
gnino Clodius statuam sibi poni passus esset. Sed reuerso post Ci
cerone, cum pontifices domus partem restituendam decreuissent,
atque ex ęrario pecuniã ad eam construendã numerassent, uñr
tñ simulacrum illud non oino sustulisse quod iniustum cruentis li
teris, non esse oino deletum Cic. uehementer dolet. Quæ oia
ex orationibus Cic. & ad Att. epistolis pcipies. in ea. n. quam ad
pontifices pro Domo sua egit his uerbis Clod. à Menula positã
statuam docet: At tu etiam ereptor ciuitatis, legem de iniuriis
publicis tulisti Anagnino nescio cui Menulæ ꝑ gratiam, q tibi
ob eã legem statuã in meis ędib⁹ posuit. & ducẽtissimo ab hinc
uersu, cũ de domo sua loquat, ita addit. In qua si manet illud non
monimentũ urbis sed sepulcrũ, inimico nomine inscriptũ demi-
grandũ potius aliquò est q̃ habitãdũ in ea urbe, in qua trophęa,
& de me, & de rep. cõstituta uideã. hæc Cic. Ceteꝝ Cic. domus
cum M. Flacij, q cũ C. Graccho contra rẽp. fecerat, cuiusq; domũ
senatus euertendã censuerat, atq; in ea Q. Catulus porticũ ali-
quãto post ex Cimbricis manubiis fecerat, coniuncta esset, totã
ꝗ porticũ Catuli deleuit, & eã cum M. Ciceronis domo coniun-
xit, & in ea libertatis simulacrum Tanagręę uidelicet cuiusdã me
retricis locauit. Cic. in eadẽ oratione: At unde inuenta est ista li
bertas? q̃ſiui. n. diligenter. Tanagręę quędã meretrix fuisse di-
cit, eius non longe a Tanagris simulacrũ è marmore in sepulcro
positũ fuit. Atq; hoc totũ est, qđ dicit hoc in loco Cic. domum
suã non suum monimentũ fuisse sed senatus: cũ. s. senatus ea ęra-
rio data pecunia, domũ inædificandam Cic. censuit. In cuius tñ
parte simulacrum positum ut permansisse literis inscriptis, q̃ a
Clodio libertatẽ restitutam post Cic. expulsum, posteritati signi
ficarent. Cic. cũ alibi, tum in Pisoniana oratione, totã hãc rem cõ
plexus est in hæc uerba: Me cõsequentibus diebus in ea ipsã do
mo, qua tu me expuleras, quam incenderas, pontifices, coss. collo
carunt, mihiq; (quod antea nemini) pecuniam publicam ad ędifi-
candam domũ censuerunt. & ad Att. lib. 4. Superficiẽ ędiũ coss.
de consilij sententia ęstimarunt uicies, cetera io re ualde libera-
liter. Atq; ex iis, quæ recitata paulo uberius a me sunt, constare
iam cuiuis arbitror, qđ Cic. in hac parte uoluerit, cum alioqn ha
ctenus inuoluta essent oia. [Q. Metello) de hoc in oratione,
qua populo gratias egit de Reditu suo: Non ut pro Q. Metello
clarissimo uiro iam spectata ętate filius, non L. Dalmaticus con-
sularis summa auctoritate uir, nõ Q. Metellus censorius, nõ eo-
rũ liberi, non Q. Metellus nepos, q tum cõsulatum petebat. Fuit
aũt familia Metelloꝝ Romę adeo popularis, ut Neuius poeta
carmen in illos tale factitarit, Saturniũ, Fato fiunt Metelli Romę
consules. qđ cũ iniquius accepissent, tanq̃ fortunæ, non eoꝝ uir
tuti tributæ dignitates uiderentur, eodẽ carminis genere respon
derunt: Dabunt malum Metelli Neuio poetæ. [M. Scaurũ) sena-
tus hic princeps quãuis patre, q carbonariã exercuerat, natus,
summæ prudentiæ & grauitatis habitus uir: uariis tñ procellis
sæpius agitatus: nã & auaritiæ insimulatus est, cũ legatus inter
decẽ ad Iugurtham missus esset, & ambitus à Rutilio in consula-
tus petitione cõpetitore reus actus, q absolutus, Rutilium in iu-
dicium uocauit. Verum hic Cic. neutrum hoꝝ (ut opinor) intel-
lexit: sed id tps Scauri innuit, cũ Q. Seruilius Cæpio Scauꝝ obli
gationis Asiaticæ inuidia, & aduersus leges pecuniaꝝ captarum
reũ fecit repetundaꝝ lege, quã tulit Seruilius Glaucia. Quo tpe
Scaurus tanta animi magnitudine fuit, ut Cępionẽ accusatorem
suũ detulerit, & inquisitionis breuioris spatio accepto effecerit,
ut prior causam Cæpio diceret. sed & nõ multo post eiusdem Cę
pionis insidiis petitus lege Varia, in iudicium uocatus uenit, quã
Varius Hispanus tulerat, ut quęreretur de iis, quoꝝ opera Italię
populi rebellassent, sperans quęstionem opprimendi Scauri sese
habituꝝ. Quare accersitus per uiatorem ad Varium lxxij. annos
natus morbo adhuc grauis, sic apud iudices egit: Q. Varius Hi-
spanus M. Scauꝝ principem senatus socios in arma ait cõcitas-
se. M. Scaurus princeps senatus negat: Testis nemo est: Utri uos
Quirites conuenit credere? Cicero, Asconius, Valerius, Plinius.
[Quibus l.) eam. s. intelligi uult, quã adhiberi in iudiciis solitam,
postea Pomp. lege lata sustulit. Idẽ postea cum Munatium Plan-
cum reum laudaturus accessisset, Cato aures obstruxit, neqd cõ
tra legem cõmitteret. Plut. Tranquillus: Ne laudatione quidem
iudiciali data, August⁹ Tacitus in subselliis sedit. [Ex ult. ter.) Hi
spanias intellige, ubi ꝓcurant tunc tpis gessit Lent. [Repentinam
def. Gab.) is est, qui collega L. Pisoni a Pomp. in consulatu post
C. Cęsarem datus est, quos & in consulatu acerrima oratione in
sectatus est, & cũ ab exilio rediisset, memor sese ipsis prodentib⁹
patria pulsum, nunq̃ destitit proscindere: tandemq; magnis cona
tibus euicit, ut Gabinio Syria, Pisoni Macedonia turpiter reuo
catis auferentur. Ceterum Gabinius cum præter alia scelera in
prouincia perpetrata, tũ uero quod nullo S. C. facto, de Põp. tñ
uoluntate Ptolemæũ restituisset in regnum cũ exercitu. qđ per
senatusc. cautũ fuerat, ne fieret, accusatus est Cic. ad Q. F. Vehe
mẽter uexatus est Gabinius. & 4. post lib. Gabiniũ tres adhuc fa-
ctiones postulãt. L. Lẽtulus Flaminis filius, qui iã de maiestate po
stulauit: T. Nero cum bonis subscriptorib⁹: C. Mẽmius trib. pl.
cum L. Capitone. & paulo post: Apud Catonẽ erat diuinatio in
Gabinium futura inter Mẽmium, & T. Neronem & C. Antoniũ,
in quos R. M. F. putabamus fore, ut Mẽmio daret, & si erat Nero-
nis mira contentio. Quid quęris? bene premitur, nisi noster Põp.
diis hominibusq; inuitis negotium euerteret. & alia: additq; mox,
Gab. de ambitu fecit cum P. Sylla, subscribẽte priuigno Mẽmio
Cæcilio Syllæ filio. contradixit L. Torquatus, omnibusque li-
bentib⁹ non obtinuit. Eum tñ Cic. absolutum scribit, graui ad-
modum iudicum fama, & Lent. accusatoris ignominia liberatus
tñ dictaturę Pomp. rumore, xxij. sententiis condemnatus est,
cum lxx. tulisset, ut affirmet Gab. absolutionem legem impunita
tis esse. Appianus tñ facit Gab. accusatum & condemnatum,
qm regem restituisset, ut nõ possim nõ mirari, nisi absolutum for
tasse aliis criminibus dicas condemnatum maiestatis. Cum hoc
tandem Cic. in gratiã rediit contendente maximis precibus Põp.
[Appius in ser.) uerba adeo mendosa sunt, ut ea in integrum re
stitui posse nequaq̃ sperem. quęcunque autẽ ad hanc diem exẽ-
plaria uidere mihi licuit, uidi autem q̃ plurima, eandem lectio-
nẽ hñt. utcunque tñ sit ea, in medium afferemus. quę si uerba
ipsa non emendarint, quid tñ Cic. hac in parte sibi uelit, explica
turi sumus. Altius igitur præfabimur de uniuersa comitioꝝ ratio
ne, ut locus hic facilior intellectu omnino sit. Comitia igit aut
Centuriata erant, aut Curiata, aut Tributa. Centuriæ primis se-
cundis. Curiæ tributis loci, & regionis, unde conuenirent, nomẽ
dedere. Ne uero in his immorer, quæ uel ab A. G. aut Festo, aut
ab iis, q nostro sæculo aliquid de his scripsere: Comitia Centu-
riata asserimus tum habita, cũ sacerdotia, & maiores dignitates
demandarẽt a populo. adeo ut si qñ Dictatorem populus dixis-
set, Comitiis Centuriatis dictũ putem. Centuriatis autem Comi
tiis non tñ magistratus demandari solitos, quod quidam opinati
sunt, sed rogationes quoque ad populum uideo. Cic. in oratione
ad populum de reditu suo: Huius consilia P. Lentuli sententiam,
senatus auctoritatẽ uos secuti, in eo me loco, in quo uestris be-
neficiis fueram, eisdem Centuriis, quibus collocaratis, reposuistis,

De Comitiis uide Gryphium Calepinum.

& ad senatum: Quo die nos Comitiis Centuriatis, quæ maxime
maiores iusta dici haberiq; uoluerũt, accersiuit I patriã, ut eedẽ
Centuriæ, quę me cõsulem fecerãt, consulatũ meum cõprobarent.
Sed & hac epistola referente cos. Comitiis Cẽturiatis resti
tutũ se testatur. Sed & leges oẽs, dũmodo ad rem militarẽ nõ at-
tinerẽt, Cẽturiatis Comitiis latas aduerto. unde & Cic. legẽ Cẽ-
turiatam in oratione pro lege Agraria dixit, quæ .s. Comitiis Cẽ-
turiatis lata esset. At uero Curiata Comitia longe ab his diuersa:
nã ut Centuriata in demandandis patritiis magistratibus, tributa
plebeis instituta sunt, sic Curiata auspiciorũ, & militaris tñ rei
gerẽdæ causa remãsere, ut consuli prætori'ue siue cui alij cũ ipe
rio, si legẽ Curiatam non hr̃et, attingere rem militarem nõ lice
ret. Atq; hæc quæ dicta à me sunt dete ojum diffitillima, Cic. I
oratione pro lege Agraria, & Liuij testimoniis cõfirmabuntur.
ille igitur in orõne. Nam Cẽturiata lex censoribus ferebatur, tũ
Curiata ceteris patritiis magistratibꝰ. q uerba manifeste arguũt
priscis tpibus, Curiatis magistratus patritios designari solitos q̃
postea auspicioꝝ reiq; militaris tñ causa ad spẽm atq; usurpa-
tionẽ uetustatis per triginta lictores cõstituta sint. Et paulo post
idẽ Cic. Nũc qa prima illa Comitia tenetis Cẽturiata, & tributa,
Curiata auspicioꝝ causa remãserũt. Hic aũt trib. pl. qa uidebat
potestatẽ neminẽ iniussu populi aut plebis hr̃e posse, Curiatis ea
Comitiis, quæ uos nõ sinitis, cõfirmauit: Tributa, quæ erãt ura,
sustulit. Nam, ꝙ nisi Curiata lex lata esset, res militaris admini-
strari nõ posset, idẽ ostendit Cic. decimo ab hinc uersu: cõsulibꝰ
legẽ Curiatã ferẽtibꝰ à trib. pl. sæpe intercessum est. Hic trib. pl.
lege Curiata, quã P. R. ferat, ademit intercedẽdi potestatẽ. Atqui
hoc cũ in eo reprehendẽdũ est ꝙ ꝑ trib. pl. tribunitia potestas
minuitur: tũ in eo deridendũ ꝙ consuli, si legem Curiatam nõ
habet, attingere rẽ militarẽ non licet huic cũ uetat, intercedẽdi
potestatẽ, & si intercessum sit: tñ eandem constituit. In epistola
quoq; ad Q. F. tertia: Appius sine lege Curiata cõfirmat se Lẽtu-
lo successurũ. Liuius uero lib. 2. ab Vrbe cõdita, cũ de Volero-
ne loquitur, Ne uerbo qdem uiolatis cõsulibus rogationem tu-
lit ad populum, ut plebeij magistratus tributis Comitiis crearẽ-
tur. & paulo post: Lex silentio perferẽ, tũ primum tributis Co-
mitiis creati tribuni sunt. Illud uelim admonitũ diligentem le-
ctorem, frequẽs esse in exemplaribus uitiũ, ubi tribunitia Comi-
tia pro tributis legantur. Sed redeo ad rem de Curiatis Comi-
tiis, quorũ causa hæc omnis instituta oratio sit. Liuius igitur no-
no ab urbe condita de his in hæc uerba: Papirius D. Iuniũ Bu-
bulcum magistrum equitũ dixit: atque ei legem Curiatã de im-
perio ferenti, triste omnẽ diẽ diffidit, (sic enim scribere q̃ quod
oia hñt exemplaria, Diffudit, malo) ꝙ saucia curia fuit principiũ
duabus insignibꝰ cladibus captę urbis, & Caudinę pacis ꝙ utro
que anno eiusdem curiæ fuerat principiũ. Macer Licinius tertia
ea clade, quæ ad Cremeram accepta est, abominandã eã Cu-
riam facit. dictator postero die auspiciis repetitis pertulit legẽ.
Idẽ in quinto, ubi de Camilli restitutione, hæc de Curiatis co-
mitiis & lege addit: Accepto ide senatus decreto, ut & comitiis
Curiatis reuocatis uideretur. & paulo post, Non prius profe-
ctum ab Ardea, q̃ comperit legẽ latã, ꝙ nec iniussu populi mu-
tari finibus posset, nec nisi dictator dictus auspicia in exercitu
hr̃e, lex Curiata lata est. Sed & sexto ab Vrbe condita, Camilli
uerba hæc sunt. Comitia Curiata, quæ rem militarem cõtinent
comitia Centuriata, quibus consules tribunosq; militares crea-
tos, ubi auspicato, nisi ubi assolent, fieri pñt? Quibus testimoniis
facile adducor, ut sensum corruptissimoꝝ alioq uerboꝝ hũc es-
se potem, ꝙ Appius, q ex senatusc. prouinciam Ciliciam nomina
tim hr̃et, ex quo poterat rẽ militarem administrare, & sine lege
Curiata, qñ .s. cos. imperium obtineret, ꝓdicabat ubiq;, ꝙ si lex
Curiata ferretur inter se, & collegã sortiri prouinciã uellet: si
Curiata lex non ferretur, uelle se ꝓuinciam, quã senatusc. tene
ret, nõ iã sortiri, sed pacisci cũ collega, ut .s. ille non Cilicia ꝓ-
uincia cederet, quam ipse ꝑ senatũ haberet certã, ne in alienã il
lã uocaret. Quod igit dicit, si Coss. legẽ Curiatã ferre liceret, id
intelligit, si trib. pl. nõ intercessissent, qñ illi sępe, ut Cic. ostẽdi-
mus testimonio, intercederẽt, ne cupidius uidelicet, q̃ è rep. es-
set, ij, q prouincias peterent, rem militarem administrarẽt. Cum
uero dicit, Cõsuli ferre opus esse, se nõ esse necesse, id dicit alijs
quidem consulibus, quicunque rem militarem attingere uellent,
non licet id priusq̃ lex Curiata ꝓlata esset, se necesse minime es-
se, qm̃ senatus illi nominatim cum imperio prouinciam cẽsuis-
set. quod ille ita interpretabatur, ac si per senatusc. demãdata si-
bi prouincia, rem militarem possit attingere, etiã sine Curiata
lege qua res militaris demandari semper sit solita: ut si ita legas
& ordines: non inepte (quantum ego conijcio) rem percipias,
Appius in sermonibus antea dictitabat: postea dixit etiã in se-
natu palam, sese, si licitum esset cõsuli legem Curiatam ferre, sor
titurũ esse cum collega prouinciam, si Curiata lex nõ esset, se pa
cturum cum collega, tibiq; successurum: legemq; Curiatã con-
suli ferre opus esse, non esse necesse se, qm̃ ex S. C. prouinciã ha-
beret. Quæ tñ omnia non iudicantis, sed æstimantis esse hois uo
lo. Illud non parum me perturbat, quod legiã lege Cornelia im-
perium habiturũ, ꝙ in urbem introisset. nam ut sciam qd Corne
lia sit lex, de qua copiosius aliis à me libris dissereretur, & quantũ
ualeat introire in urbẽ, non nesciam: tñ non tñ elaborare potui,
ut superioribus adglutinare satis cõmode potuerim, nisi Quoad
in urbẽ pro quod legas, ut Appius extra urbem uideat tunc fuis-
se, qñ qui cum imperio esset, urbẽ introire non posset. Qua ex
re admonemur, cũ multa nos, quæ alij hactenus non adnotarint,
de tota hac comitiali rõne in medium ꝓtulerimus, quæ aliis mi
litarẽ uiam ꝓmonstrent, non tortuosas semitas, homines tñ nos esse
qbus oia scire nequaq̃ liceat. Conferat igitur diligẽtius cãdidus
Lector hæc nostratia: inueniet (ni fallor) multos multoꝝ erro-
res, negligentiã etiã dephendet, ut sæpe dormire his satius fue-
rit, q̃ hęc tã somniculosa memoriæ mãdare. Nos uero primi (ut
opinor) Cẽturiatis comitiis leges quoq; ferri, nos tributis plebe
ios magistratus demãdari, nos qd Tributa a Curiatis distẽt, (quæ
alij magno errore eadẽ esse putarũt) nos Curiatis comitiis, & le-
gibus rẽ militarẽ tñ, & auspicia ꝓcurata retteximus. Verũ de his
satis. [Scis q̃ grauiter inimici illi ipsi fuerint Q. Scæ.] tres Scęuo
las Q. ꝑnomine fuisse inuenio. Primũ eum, quẽ augurẽ Cic. libel-
lo de Amic. & de Cl. or. dicit, socerũ C. Fanij, & Lęlij. Alterũ pon
tificẽ max. quem longe præstantissimum ciuẽ, & ingenio, & indu
stria fuisse cõstat, quiq; adeo coniunctè cũ Lent. Crasso uiro Cõ
sulari, & cẽsorio uixerit, ut preter Tribunatũ, quem anno postq̃
Cras. gessit, & censurã, quã nemo utiq; Scæuolaꝝ petiit, oẽs cũ
Crasso gesserit magistratus. Tertiũ uero & ipm augurem dictũ,
q peritissimus iuris, idemq; personis est habitus aliquãto post
Scæuolã pontificem. Veꝝ hic de Q. Mutio Scęuola põtifice in-
telligẽdum arbitror, q in lib. 1. Cic. de Or. disputat, quiq; iuriscõ-
sultoꝝ disertissimus est habitus. Tametsi ipse in Scæuolis nullã
admodũ fuisse eloquentiã fateatur. Hic uero post consulatũ Asiã
procõsul rexit ea integritate & innocentia, ut ꝓuincia decedẽ
ti quędã festa totius Asię populi in eius honorẽ constituerent, q̃
Mutia dicerent. Asconius. ut inde Cic. in 3. in Ver. actione inui-
diosissime dixerit, ut ad Mutij innocentiã referat. Hic denique cũ
partes fouerert Syllanas a C. Marij filio in uestibulo ædis Vestę
occisus est: Florus. De hoc, opinor, intellexit Cic. in epist. dida
scalica ad Q. F. his uerbis, Nã Grçci si te uiuentẽ intuebunt, ut
quendã ex annaliũ memoria, ut etiã de cœlo diuinũ hoiem esse
in ꝓuinciã delapsum putẽt. Põponius quoque de Origine iuris
primum hũc ius ciuile cõstituisse tradit, gñatim in libros decẽ &
octo redigendo. Cuius postea fuere discipuli sanè q̃ multi cele-
bres, Aquilius, Gallus, Lucilius, Balbus. Ser. Sulpitij ꝓceptor. Illud
uelim diligentẽ admonitũ lectorẽ, in Põponio si Cic. potius cre
das, ea in parte ubi de Iurisc. agit, magnũ errorem deprehẽdi me
moriolę. s. ubi L. Crassum nominat quẽ Cic. P. ꝑnomine in lib. de
cl. or. fuisse scribit q frater fuerit P. Scęuolę Q. Sceuolę auguris
patris, tũ hunc cõsultoꝝ disertissimũ putet a Cic. dictũ cũ nõ P.
Scęuolã Cic. dicat iurisc. disertissimũ, sed Q. hunc Mutiũ Scęuo
lã, de quo hac in epist. parte, quod lõge melius ex monimẽtis Ci
ceronianis agnoscas. Fuere igit, ut ad summã rem totã breui col-
ligã, Scęuolę duo: Publioꝝ prænominibus, ꝓdictos põtifex ma-
ximus, & cõsularis, q P. Crassum, & Q. Mutiũ filios reliqt, Cras-
sum Mutianum dictum: P. uero Scęuolã, Q. Scæuolæ patrẽ fuis-
se. cum uero is in suo proconsulatu publicanoꝝ offendisset ordi
nem, q potentissimus erat: negotium illi postea reuerso exhibue
re non minimum. quod & hoc in loco tangens, ab exemplo ad-
monet Lent. ut publicanorum ordini sese omnino reconciliet.

GILBERTI LONGOLII LEMMA.

Iocus quidem in Valerium, sed urbanus, quiq; aculeum in animo Valerij relinquat: sed is tamen figuratus ab aliorum testimonio, ne nouas causas contumeliæ excitat.

M. CICERO S. D. L. VALERIO IVRISCONSVLTO. 10

CVr enim tibi hoc non gratificer, nescio; præser
tim cum is tpibus audacia pro sapientia li-
ceat

ceat uti. Lentulo nostro egi per literas tuo nomine gratias diligenter. sed tu uelim desinas iam nostris literis uti, & nos aliquando reuisas, & ibi malis esse, ubi aliquo numero sis, q̃ istic, ubi solus sapere uideare. q̃q̃ qui istinc nunc ueniunt, partim te superbum esse dicunt, ꝙ nihil respondeas; partim contumeliosum, ꝙ male respõdeas. sed iam cupio tecum coram iocari. quare fac, ut quãprimum uenias: neque in Appuliam tuam accedas; ut possimus saluũ te uenisse gaudere. nam illò si ueneris, * tanquam Vlysses cognosces tuorum neminem. Vale.

* Verba ex Plauto sumpta.

MVR.

CVr enim) hæc epistola non scribitur ad P. Lent. ad quem superiores, sed ad L. Valerium, qui se iurisconsul. profitebatur, & appellari gaudebat. Itaque in hac epistola eum irridet Cic. & deinde hortatur, ut tandem Romam reuertatur, ne toties literas ab amicis expectet, & malit esse Romę, ubi multi alij sunt iurisconsulti, quam in Cilicia, ubi solus sapere uideatur. Deinde quamuis cum eo iocari uideatur, tamen eum arrogantiæ carpit. [Cur enim) quidam dicunt deesse principium huic epistolæ, q̃a .n. particula non conueniat principio orationis: sed nõ aduertũt principiũ epistolæ iunctum esse cum fine tituli epistolæ. nã cum dicit. M. T. C. S. D. L. Valerio iurisconsul. subdit. [Cur .n. tibi hoc nõ gratificer, nescio) hoc est nescio, cur in hoc tibi nõ morẽ geram, ut te iurisconsultũ appellem. Gratificer: gratum faciã. q̃a scio te hoc nomine delectari. [Audacia) quia hic Valerius usurpat sibi nomen iurisconsul. cum tamen haberet paruam cognitionẽ legũ, ut ipse Cic. lib. 3. ad Appium, L. Valer. iurisc. ualde tibi cõmendo, etiã si non est iurisc. melius .n. ei cauere uolo, q̃ ipse aliis solet. erat aũt hic L. Valer. in Cilicia apud Lent. ibiq; mansit post discessum Lẽt. cũ Appio, q ei successerat, ut ex prædictis uerbis Cic. facile cognoscitur. [Pro sapientia) sicut tu uteris. [Egi gratias) dixi gratias. [Tuo nomine) tuis uerbis, tua (ut dicam) parte: quia benemeritus erat Lent. de hoc Valerio. [Desinas) cesses, omittas. [Vti nostris literis) uel quas ad te scribo, uel ad alios pro te. [Aliquando) tandẽ. [Reuisas) reuideas, ad uidendum uenias. [Malis) potius uelis. [Ibi) Romæ. [Aliquo numero) similium tui, & eorũ, qui sunt legum periti. [Solus) quia es inter barbaros, & imperitos. [Quanquam) nunc Cic. licet uideatur iocari, tñ serio carpit eum. [Istic) ubi tu es. nam hic significat locum præsentem ei qui loquitur. Istic, ad eum qui audit. Illic, locum significat absentem ab utroque, eodemq; modo significant pronomina, hic, iste, ille, & reliqua omnia aduerbia ab eis deducta, quantumcunq; motũ significent. [Partim) ordo est q̃q̃ qui illinc ueniunt, subaudi eorũ. [Partim dicũt) .i. pars dicit, ut declarat A. G. & probat exemplis. [Superbum) elatum, arrogantem. [Quòd nihil respondeas) superborũ enim est salutantibus, aut petentibus non respondere. [Cõtumeliosum) iniuriosum. [Male) inhumane, cum contumelia. [Sed iam) ne aduertat hæc serio dicta, statim intulit sed iam. [Corã) uerbia. [Quare) conclusio. [Fac) modus hortandi potius, q̃ imperandi. [Quamprimum) una est dictio cõposita, & significat ualde cito. Cum primum uero due partes sunt, necesseq; est eis adiungere duo uerba. ut est illud Virg. Cumprimum pasti repetet præsepia tauri, Siqua tui Corydonis habet te cura, uenito. [Appuliã tuam) uel unde hic esset oriundus, uel in qua ille diutius cum aliqua gratia fuisset. Est aũt Appulia ꝓuincia Italiæ mari Adriatico conterminã, q̃ & Iapygia dicta est ab Iapyge Dædali filio: qui eam regionem tenuit usq; ad Dauniam. [Saluum) incolumẽ. i. te uenisse hunc non in Appuliam. [Illo) illuc. [Tanq̃ Vlysses) q post longos maris errores cũ domum redisset, tã à suis non cognoscebatur, q̃ eos non cognoscebat, ita ꝙ a Telegono filio, quem ex Circe susceperat, ꝑ imprudentiam est interemptus. Soli tñ canes (teste Homero) caudarũ adulatione aduentum dñi exceperunt. [Neminẽ) nullum. & eleganter dictio negatiua locat in fine orationis, nullus autem gñaliter ad oĩa refertur: ut nullus hõ, nullus ager, nullus lapis. Nemo uero tñ ad homines, licet Virg. dixerit. Turne quod optanti diuum promittere nemo Auderet. Nemo enim improprie pro nullus posuit, cũ de Deis loqueretur: quod poetæ conceditur, oratori nullo modo.

Hic
Istic
Illic

Quamprimum.
Cum primum.
Appulia.
Iapygia

Nemo
Nullus

ASCEN.

CVr enim &c.) ex hac epistola potissimum conuincitur salutationem esse de integritate epistolæ, ad eam .n. respicit principium eius. Nam q̃a Valerium quendam arrogantem hominẽ per iocum dixerat iurisc. salutando sic, Valer. iurisc. addit, q. d. dixi iurisc. nescio .n. cur non gratificer. i. in gratiã tuã faciã, aut dicam hoc. i. te iurisc. saltem, præsertim cum liceat uti his tpibus, i. tam corruptis, audacia pro sapientia. Ego egi diligenter Lent. nostro. s. amico gr̃as tuo nomine. i. pro te, ꝑ literas. sed uelim ut sup. tu desinas iã uti literis nostris, & reuisas. i. iterũ uisum uenias nos aliqñ. i. tandẽ, & malis esse ibi. s. Romæ, ubi sis aliquo numero. i. pretio, quia hoĩes nihili non numerãtur, q̃ istic. s. in ꝓuincia, ubi nunc es, ubi uideare solus sapere. q̃q̃ i. tametsi sup. iã q ueniũt istinc i. ab eo loco, ubi es, dñt partim te esse superbũ q̃ nihil respondeas, partim contumeliosum. i. inferre multas contumelias, ꝙ respondeas male. Sed ego cupio iã iocari tecũ coram. i. in præsentia. quare fac, ut uenias quamprimũ. i. ualde cito: neque accedas in Appuliã tuam. s. patriam, ut possimus gaudere te uenisse saluum. Nam si ueneris illo. i. in Appuliã neminem tuorũ cognosces, tanq̃ si esses Vlysses, qui post decennale bellũ, & plurimum annorum errorem ad suos reuersus, & à nemine agnitus, tandem à Telegono filio est interfectus. Dixi plurimum annorũ errorem: nam si Telegonum, à quo interfectus est, ex Circe sustulerat, necesse est plus quàm decem annorum illi demum errorem. aũt dicamus longe post reditum ab illo interfectum. Licet autem à nemine est cognitus, neminemq; cognosceret, canes tamen, teste Hom. caudarum adulatione aduentum domini exceperunt, quos longæuos fuisse necesse est, si dominũ agnouerũt.

PAVLVS MANVTIVS.

CVr enim tibi hoc non gratificer, nescio) sensus horũ uerborũ ex titulo pendet. cũ .n. ita inscripsisset, VALERIO IVRISCONSVLTO, subiunxit, nã cur te iurisc. non appellem, nescio, ẽt si iurisconsultus ualde non sis: iocans uidelicet cum eo familiarius; quod ẽt in reliqua epistola facit. & lib. 3. ad Appium scribens, L. Valerium, inq̃t, iurisc. ualde tibi cõmendo, sed ita ẽt, si non est iurisconsultus. Qui aũt sunt, q huius epistolæ initium desiderari potius, q̃ esse hoc, quod legitur, existiment; aliud huic simile Ciceronis exẽplum ex epistolis ad Atticum scriptis afferemus. ita igitur lib. 3. M. CICERO S. D. Q. CAECILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO. Quod quidem ita esse, & auunculum tuum functum esse officio, uehemẽtissime ꝓbo. quorum uerborum sensum hic quoque ex titulo regi, nemini est obscurum. dicit .n. se probare ita esse. i. eum, ab auũculo adoptatum, & heredem factum, appellari non, ut antea, T. Pomponium Atticũ, sed (ut in adoptionibus fieri solebat, in q̃bus eius, q adoptabat, & prænomen, & nomen, & cognomen, & aliqñ etiã agnomen ii, qui adoptabantur, sumebant, nomen, quod ante habuerant, ita mutantes, ut in annũ desineret: cognomen tñ suum, ut antea fuerat, retinebant, sed post eius cognomen ponebant, q adoptarat, si modo id ille habuisset) Q. Cæcilium Q. F. Pomponianum Atticum. ut nemo iam de epistola ad Valeriũ dubitare possit. [Partim te superbum esse dicunt, ꝙ nihil respondeas; partim contumeliosum, ꝙ male respondeas) iocus est in his uerbis & abstrusus, & elegans. uult enim innuere, ideo nihil eum respõdere, non ꝙ superbus sit, sed ꝙ aut eum nemo consulat, cum homines bonum iurisconsultum non existiment; aut, si quis consulat, nullum auferat responsum ob eius inscientiam: ideo autem male rñdere, non ꝙ contumeliosus, sed ꝙ imperitus, & indoctus.

IO. BAEGN.

CVr enim tibi hoc non gratificer) Valer. Iurisc. irridẽs hortatur ad domum reuisendam, & suos: ne solus ibi esse uelit, ubi sapiens inter insipiẽtes uideatur. Futurum autẽ id planè restatur, ut cum domum reuiseret, ꝓp tam longam absentiam agnoscat neminem. Nihil rñdeas. Hoc peculiare iurisconsultorum est uerbũ, ut dicantur iis rñdere, q eos cõsuluerint, Vnde est illud apud Pomponiũ de origine iuris, quod ante tp̃a Augusti ius non dabatur à principibus publice respondendi: sed qui fiduciã studiorum suorum habebant, consulentibus respondebant, neque responsa utique signata dabãt, sed plerunque iudicibus ipsis scribebant. primus hoc Augustus cauit, ut ex auctoritate sua responderent, quo maior iuris auctoritas accederet. sed Hadrianus imperator, cum uiri prætorii peterent, ut sibi liceret respõdere, rescripsit: Hoc non peti, sed præstari solere. & ideo si quis fiduciam sui haberet, non se id prohibiturum, quo minus populo responderet. Concessum hoc est Massurio denique Sabino à Tiberio principe, qui grãdis natu, quinquagenarius uidelicet, in equestrem ordinem receptus est propter scientiæ opinionem.

M. TVLLII CICERONIS EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER SECVNDVS.

ARGVMENTVM.

Haec epistola prima secundi libri scribitur ad Curionem adolescentem, de quo magna spes habebatur. nam ad eloquentiam uidebatur natus, & patrem ac auum oratores optimos exaequare, quem uenali lingua Lucanus scripsit, quod cum Caesari aduersaretur, postea corruptus eiusdem factionis, eius factus sit defensor, saeua quidem mercede. nam, cum in initio belli ciuilis ad Caesarem confugisset, pro eodem paulo post in Africa cum exercitu occisus est. Nunc ait ad eum scribit Cicero, cum adhuc in Africa magistratū gereret, longe ante bellum ciuile, respondens accusatoriae epistolae, qua Ciceronē tarditatis in scribendo accusarat, significans accusationē illam ex amore profectam, tametsi immeritam, nō ingratam esse: deinde ad uirtutem incendit adolescentem.

GILBERTI LONGOLII LEMMA.

Duas partes habet haec epistola: prior excusationem, mistam officij commendatione, proponit: posterior adhortationē ad gloriā, & laudē subijcit.

M. CICERO S. D. C. CVRIONI.

QVANQVAM me nomine negligentiae suspectum tibi esse doleo: tamē non tã mihi molestũ fuit, accusari abs te officiũ meum, q̃ iucundũ te qri: psertim cũ, in quo accusabar, culpa uacatē; in quo aut desiderare te significabas meas literas, pteferres pspectũ mihi qdē, sed tamē dulcē, & optatũ tuũ amorē. equidē neminē ptermisi, quē qdē ad te peruenturum putarem, cui literas nō dederim. etenim * quis est tam in scribendo impiger, q̃ ego? a te uero bis, terúe ad summũ, & eas perbreues accepi. quare si iniquus es in me iudex; condēnabo eodem ego te crimine. sin me id facere noles; te mihi aequum praebere debebis. Sed de literis hactenus. non enim uereor, ne nō scribendo te expleā; praesertim si in eo genere studium meum non aspernabere. Ego, te abfuisse tam diu à nobis, & doleo, q carui fructu iucundissimae consuetudinis tuae; & laetor, q absens omnia cum maxima dignitate es consecutus. quodq; in omnibus tuis rebus meis optatis fortuna * respondet; breue est, quod me tibi praecipere meus incredibilis in re amor cogit. tãta est expectatio uel animi, uel ingenij tui; ut ego te obsecrare, obtestariq; non dubitem, sic ad nos *confirmatus reuertare, ut quam expectationē tui concitasti, hãc sustinere, ac tueri possis. & quoniam meam tuorum erga me meritorum memoriã nullã unq̃ delebit obliuio: te rogo, ut memineris, quantaecunque tibi accessiones fient & fortunae, & dignitatis, eas te nō potuisse consequi, nisi meis puer olim fidelissimis, atque amantissimis cōsilijs paruisses. quare hoc animo in nos esse debebis, ut aetas nostra iam ingrauescens, in amore, atque in adolescentia conquiescat tua. Vale.

quis est tã scribendo.

respondit.

confirmatus.

QVanquam me nomine) Hic Curio, ad quem nunc Cic. scribit, auum, & patrem egregios oratores habuit, & ipse in dicendi facultate clarissimus. quod inter fortunae exempla annumerari potest, hic posteaq in initijs dissensionum Pomp. & Caes. tribunus electus est, populo acceptissimus, Caesaris inimicissimus, ad dicendum paratissimus: quem postea plurimo aere alieno oppressum, ut pro se ageret Caesar, facile adegit: auctor Appian. lib. 2. Ante uero haec tempora, cum adhuc penè adolescens magistratum gereret in Asia, per literas accusauit Cic. negligentiae conquerens, quòd ab eo nihil literarum acciperet; ad quem Cic. respondet huiuscemodi accusationem praeseferre quendam amorem, cum ostendat se desiderare officium Cic. in scribendo. Excusat tamen se Cic. q non fuerit negligens, sed plures ad eum literas scripserit, quam ab eo acceperit. Promittitque se posthac saepius scripturum. Deinde ostendit in quanta expectatione sit ipse Curio, hortaturque eum, ut spem de se susceptam sustineat, & tueatur. & ita se gerat, ut aliquando consolationi esse possit senectuti ipsius Cic. cuius praeceptis optime fuerat institutus. [Quanquam) sensus est, licet doleam, quòd habeas me suspectum negligentiae, cum quereris, quòd nihil literarum ad te scripserim: tamē non tã moleste tuli, q accuses officiũ meũ in scribendo praeter meritum quàm fuit mihi iucundum, quòd ipsum requisiueris, & desideraueris. [Officium) debitum meum, quod pro amicitia tibi praestare debeo saepe scribendo. [Accusari) reprehendi, quòd intermittatur. [Requiri) desiderari à te. [Praesertim) probatio superioris propositionis. [Cum uacarem) cum carerem, & uacuus essem. [In quo accusabar) id est, in eo, in quo accusabar, hoc est in negligentia: quia nulla in me fuit. [Significans) demonstrans. [Praeferres) ostendis, aperte indicas. [Perspectum) cognitum. [Sed tamen) q. d. licet cognoscam me a te amari, tamen mihi dulce est, & optabile, ut iustum tuũ amorem ita mihi testificeris exigendo à me literas, & scribendo officium. [Equidem) incipit excusare dicens se neminem praetermisisse, quem putaret ad Curionem uenturum, cui literas ad eum non dederit. [Cui literas non dederim) ad te perferendas. Is enim, per quem literae mittuntur, in datiuo frequētissime ponitur cum hoc uerbo do: Is, ad quē mittuntur, in accusatiuo cum praepositione ad, ut ducali tabellario literas ad te dedi. neque est opus addere perferendas, aut aliud simile, quia elegantius intelligitur, quàm exprimitur, etiam apud Cic. misi literas ad te, & tibi per proprium tabellarium. [Tam impiger) id est, tam promptus, & est lipotes minus enim dicit & plus intelligit. [A te uero) incipit accusare, ipsum Cur. quòd rarius ab eo literas acceperit, quam ad ipsum dederit. [Ad summum) q dicimus ad plus. Et interest utrum ad summum, an ad summa dicas. Ad summũ enim respicit numeri cōprehensionē, ut bis aut ter ad summum te uidi. ad summam orationis antedictae, aut rei ante memoratae affert conclusionem. Sic Cicero, Socratem, Arist. Demosthenem ingenio, doctrina, & dicendi elegantia superauit. Ad summam uno Cicerone dicendi facultate nemo praestantior inuentus est. Tale est illud Iuuen. Ad summam non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thrax, Qui sumpsit pennas, mediis sed natus Athenis. [Et eas) ornatus est apud Cic. post substantiuum ante adiectiuum addere hoc relatiuum, Is ea id: nulla tamen necessitate nisi ornatus causa. Vel etiam idē eadem idē. [Quare) conclusio suę excusationis & accusationis Curionis. [Iniquus) iniustus, qui de me inique iudices, falsoque suspiceris, me negligentem esse. [Eodem crimine) negligentiae. Dicimus autem condemno te crimine & criminis. Sal. in Catil. Praeter rerum capitalium condemnatis. ubi etiam notandum est praeter iunctum cum ablatiuo. [Noles) non uoles. [Id) ut te negligentiae accusem. [Aequum) ne me immerito accuses. [Sed de literis) quas quereris a me intermissas. [Hactenus) sit dictum. [Non uereor) non dubito. [Ne expleam te) ne tibi satisfaciam. [Scribendo) ad te saepe. [Non aspernabere) non fastidies,

Ad summum, Ad summam.

Condemno te crimine & criminis.

Praeter iunctum cũ ablatiuo.

stidies, non respues. [Studium meum) diligentiã scribendi. [In eo genere) literarum. [Ego) artificiose incipit hortari ipsum Curionem. [Tandiu) tanto tpe. fuerat. n. ferè duos annos in Asia. [Et doleo, & lætor) diuisio est. rem. n. a re semouens utranq; absoluit rõne subiecta, ut patet. [Doleo) ratio prioris partis. [Fructu) uoluptate. [Consuetudinis) conuersationis. [Et lętor) absoluit secundam partem. [Quòd absens) a nobis remotus. [Omnia) laudem, & de te spem optimam. [Breue) facit docilem ne existimaretur futurus loquacior in principio. [Breue) breuis res, breue quiddã. [Quod) breue. [Præcipere tibi) te docere uel admonere. [Incredibilis) maximus, quòd uix possit credi. [Tanta) præceptum antecedenti e rõne. [Expectatio) spes bona. [Animi cui) bene à natura instituti partibus honestas, hoc est prudentia, iustitia, fortitudine, & temperantia: q̃ oĩa animi sunt. [Vel) ut diximus supra, uel pro & sæpe ponitur ut hic: nam utrunq; in eo esse uult. [Vel ingenij) ad omnia intelligenda. Est. n. ingenium uis quędam naturalis nobis insita ad intelligendum. [Obsecrare) per sacra rogare. [Obtestari) adiuuare, & plus est q̃ obsecrare: ut patet hic & apud Horat. lib. 1. epist. Quod te per genium, dextramq; deosq; precor. Obsecro, & obtestor uitæ me redde priori. [Non dubitem) immo audeam. [Redeas) ex Asia. [Confirmatus) dispositus, & bene institutus. [Tui) de te. [Sustinere) seruare. [Tueri) plus est q̃ sustinere, & significat defendere. [Et qm̃) rogat Cicero Curionem, ut meminerit quidquid fuerit assecutus se nunquam fuisse assecutum, nisi paruisset ei: eum puer esset sub præceptis & institutione Cicer. [Quantęcunque) q̃ magnæ: uel etiam quot, nam quantus interdum pro quot legimus apud D. Ambrosium, raro tamen apud historiographos, melior tamen est prior sensus. [Accessiones) incrementa. [Fortunæ) conditionis. [Et dignitatis) amplitudinis. [Puer) tu cum esses puer. [Fidelissimis) fidei plenis. (Et amant.) Plenis amore. quæ duo, ut supra diximus, in omnibus consiliis esse debẽt [Paruisses) assensus esses, & re ipsa fecisses. instituerat. n. eum Cic. ut rẽp. ante omnia caram haberet, ac defenderet. [Quare) conclusio exhortationis. [In nos) erga nos, quorum consiliis es multa consecutus. [Ingrauescens) senescens. [Conquiescat) consolationem accipiat, & recreetur. [In adolescentia tua) & ingenij, & animi dotibus ornata. Adolescentia autem apud Cic. etiam pro iuuenta ponitur ubique. sed maxime id perspici potest in Catone maiore, ubi sic inquit. Quin adolescentia citius senectuti obrepit. & alibi, Atq; senex meliore conditione est q̃ adolescens, & multis aliis in locis. at iouenta poeticum est.

Vel. — Ingenium. — Obsecro. — Adolescentia. Iuuenta.

QVanquam me) Appian. in Romana hist. diligentissimus, Cur. de quo nunc agimus, singulari eloquentia, graui consilio, & magno animo fuisse ostendit lib. 2. de bello ciuili, & dissentientibus Cæs. & Pomp. cum senatu trib. pl. fuisse cõmemorat, & grauissimas ante bellum ciuile cum Cæs. inimicitias habuisse. Exorto inde paucis post tpibus inter Cęs. & Põp. bello ciuili, mutato consilio partes Cęs. secutus est, & in Libyam missus a Cæs. contra Varum, & Iubam imperator appellari uoluit, & pugnans apud Bragadam fluuium haud longe ab Vtica interfectus est, & ipsi caput abscissum, & Iubæ delatũ. Hic est, de quo meminit Hieronymus his Vbis, Curio promptus, & popularis orator Romæ habetur insignis, q deinceps in Africa pudore amissi exercitus mori maluit, q̃ euadere. Et item Tranquil. in uita Cæs. hunc aũt mira quadam necessitudine Cic. cõiunctũ fuisse, uel ex eorum literis facile possumus intueri. Is adhuc admodũ adolescẽs quæsturam gerebat in Asia: & per literas conquestus est, quantũ e obiectura colligimus, Cic. nimia in scribendo negligentem esse, nihilq; ad eum literarum dare. tunc has ad eum literas scribendas putauit, quibus duo cõplectitur, in primis purgat obiecta, demõstrans se non esse in scribendo negligentem: inde ad curandã opinionem summæ uirtutis de se concitatam, Curioné uehementer hortatur. Et qm̃, ut diximus, quæstores erant in Asia: primo quid sit quęstura docebimus. A q̃renda pecunia publica, maleficiisq; indagandis, quęstores dicti sunt. Duo primum inde plures, tã ex plebe, q̃ ex gente patricia constituti sunt. Horum aũt triplex est genus, & qui publico ęrario, quos ętate nostra camerarios, siue camerlengos uulgus appellat; & qui maleficus, dandisq; iudiciis pręsunt, quos maleficiorum iudices hodie nuncupamus; & qui militiæ, seneschalchi exercitus uulgo nominantur. Est profecto antiquissima huius magistratus origo, adeo q multi a Romulo, & Numæ temporibus institutum existiment. Verũ ego ante Tullum Hostilium quæstores fuisse non inuenio, qui fuit tertius à Romulo. Gerendorum præterea honorum, dicendæq; in senatus sentẽtiæ principium quæsturam fuisse comperio. [Quanq̃ me nomine negligentię suspectum tibi esse doleo) tametsi dolori mihi est, q in scribendo ad te ipsum, tu me suspicaris negligentem esse. Quanquã, & aliis eiusdẽ significantiæ dictionibus, ut tametsi, etsi cũ indicatiuo semper in principiis orationum: ita uti debemus, ut nõ modo Cic. sed alios oẽs usos fuisse conspicimus. In rhetoricis. n. sic habet. Etsi negotiis familiarib' impediti nis satis otij studio suppeditare possumus. Et in officiis. Quanq̃ te Marce fili annũ, iam audientem Cratippum, idq; Athenis, abundare oportet. Et Terent. Quanquam hæc inter nos nuper notitia admodum est. Nulli tñ existimes quin etiã in aliis uerborum modis interdũ possis has dictiones apponere. Nam principiis orationum exceptis, quæ sibi loca peculiariter ascriscit, cum aliis modis uti possumus, ut Plin. ad Cornelium Priscum: Dedit enim mihi quantum maxime potuit: daturus amplius si potuisset. Tametsi, quid homini dari potest maius, q̃ gloria, laus, & æternitas? Eiusdem etiam significationis sunt, licet, & quamuis, sed nõ eiusdem naturæ, qm̃ in omnibus locis tam cum indicatiuo, q̃ cum subiunctiuo indifferenter coniungi possunt. [Nomine) appellatione, q me negligentem appelles. Nomen alij quasi notamen per cõcisionem dicunt: nos gręcum putamus ab eo dictum, quod illi νέμω quod est tribuo, appellatum uolunt. Nulla est enim res cui non sit nomen aliquod attributum. Illumq; uere sapientem esse crediderunt, qui potuit rebus omnibus nomen ostẽdere. Omne autem, quod loquimur, nomen est, omnesq; partes orationis nomina appellari possunt, cum prima nominis significantia in rerum omnium appellatione uersetur. Sunt & aliæ complures nominis species, inter quas prænomen: cognomen, & agnomen inuenimus, quæ sic inter se discrepant: prænomen quod antefertur nomini, & id aut una, aut duabus, aut tribus literis explicatur, ut P. Publius, duabus, ut Cn. Cneus, tribus, ut Sex. Sextus. Id qdem á Sabinis, & Romanis exortum esse percusso fœdere inter eos manifestũ est. Sabini enim Romanorum nomina suis nominibus anteferre cœperunt, eodẽ modo Romani Sabinorum suis, ut maiori beneuolentia iungeretur. Cognomen maiorum est a sanguine uel familia deriuatiuo, ut Iulius a Iulio Ascanio, Cornelius a Corneliorum familia appellatus. Agnomen tribus modis accipitur, a Fortuna ut Africanus, a corpore, ut Crasso, ab aio, ut Pius Æneas, & Tarquinius Superbus. [Tamen) sensus est: non tantum moleste tuli, q tu me negligentiæ accusabas, quantum profecto lætatus sum, q dum me ita accusabas, meum scribendi ad te officium requirebas. Solent plerique post huiusmodi dictiones, q̃q̃, tametsi, quãuis, licet, etsi adiungere nihilominus pro tñ: barbare faciunt non latine: exigunt. n. istæ dictiones, ut in oppositum ipsarum locetur tñ. Interdum etiam sine illis apponimus tñ: & tunc, aut præintelligimus q̃q̃, aut idem significat, quod uerum & sed cum relatiuo coniunctũ: ut si sic dicas, Curio uir fuit eloquentissimus, cui tñ in eloquentia Cic. anteponas, & q est idẽ, si dixeris, uir fuit eloquentissimus Curio, sed cui Cic. anteferendum putas. Hæc duo, sed tñ, aut, at & tñ elegantia aliquantulum differunt: latinitate non differunt: & cum alterum eorum sufficeret, coniunguntur ut, Nil mihi rescribas: attamen ipse ueni. Et Cicero, Sed tñ dulcem, & optatum amorem tuum. & ab eo, quod antiqui dicebant tamen, idem dictum est & tandem, & tñ. [Accusari) dicant, quod uolunt alij, nos accusare dicimus tam in redarguendis, reprehendisq; uitiis, q̃ in deferendis criminibus iudici, uel cẽsori, aliisq; quibuscunque. Incusare uero in redarguendis moribus adhibita quadam querela sine relatione ad iudices, & utroque sic ad omne genus indifferenter utimur. Terentius, Quid me incusas Clitipho? Et idem, Quam ob causam accuser, nescio. Virgilius, Talibus incusat. Incuso te iudici non dicimus, sed accuso te iudici. [Abs te) has tres ablatiuas præpositiones a, ab, abs, sic cum literis collocamus. Abs cum te, ut abs te: & abs Tullio accepimus. Aliquando cum qui, ut Terentius, Absquiuis homine beneficium accipere gratum est. ab uero cum duabus liquidis, ut ab Romulo Romano nomen accepit, & ab legibus Numma appellatus. cum omnibus præterea dictionibus incipientibus à uocali, ut ab Olympo Olympiadas dixerunt cum iota consono, ut ab Ione principium. A uero cum ceteris iungitur: ut á Sublica pons, Sublicius dictus est. [Iucundum) nullam ponas differentiam, siue iocundũ, siue iucundum dicas: nam o, & u, affinitate iunguntur sine discrimine, & quodcunque uoluptatem nobis atque lętitiam affert, iocundum appellamus. Errant qui pro lętis iocundos uocant. Potest & Thersites, tristis, infelix, & stultus meo Tomæ iocũdus esse, qm̃ ex eius infelicitate & insania capit uoluptatẽ. [Tam, & quam) non tñ superlatiuis iungi pñt, ut Terent. q̃ minima spe si tuus erit, tam maxime patris partem in leges conficiet suas: quantum etiam comparatiuis, & positiuis, ut Virgil. Tam magis illa tremens & tristibus effera flammis,

Quæstura. — Quæstor. — Etsi. — Tametsi. — Quamuis. — Licet. — Nomen. — Prænomẽ. — Cognomẽ. — Agnomen. — Tamen. — Sed tamen. — Attamen. — Accuso. — Incuso. — A, ab, abs. — Numma unde. — Iocundũ. — Iucundũ. — Lætus. — Tanquã.

Specialiter, Præsertim, Præcipue. Culpa. Defectus. Careo Culpa. uacare. Desidero. Præmesero. Equidem. Nemo. Prætermitto, Omitto, Remitto, Intermitto. Qui pro cui. Huic. Vero. Ad summum. Infandũ. Toruum. Ad summam, In summa. Etenim. Præ per.

Quàm mag is effusę crudescunt sang uine pugnę: Positiuis uero hoc loco [Pręsertim) pręcipue. Caue ne dicas specialiter ꝓ pręsertim, aliud est.n. specialiter, aliud pręsertim, & pręcipue, & hic nunc ponitur: ut quod dictum est comprobet. [Accusabar) accusabatur.n. negligentię scribendi: at Cic. dicit se fuisse diligentissimum, & complures ad eum literas misisse: unde merito se uacare culpa. Est aũt culpa error: nec uelim intelligas culpã pro defectu, in qua multi errant. nam defectus à deficiendo appellatur, qñ deest, & deficit, ut deficiunt libri. ergo defectu librorum literis operam dare non possum. Iuuen. Quod nil salit Arcadio iuueni culpa docẽtis. arguitur, ꝙ nesciuit ipsum docere, at neglexit: non aũt defectus arguitur ꝙ defuerit. Nam præsto fuit, & nõ docuit. Tunc defectus argueretur docentis qñ defuisset. [Vacarem) latiuius, ac elegantius, ꝗ si dixisset culpa carerem. nõ.n. proprie dicimus, careo culpa, careo detrimento, tametsi Hor. dicat in epistolis, Stultitia caruisse, & Cic. Missimum pręter culpam, ac pctm, qua semꝑ caruisti, & carebis. Est.n. ꝓprie carere qbus indigemus. Cic. in Tusc. qõnibus, Satiatis uero, & expletis iucundius est carere ꝗ frui, q̃q̃ non caret is, qui nõ desiderat. Alias uacare qñ datiuo iũgimus, significat operã dare, ut literis uacam⁹. E contrario cum à præpositionem ablatiuo iungimus, ut á literis uacamus, cessare significat. [Interdum uacet) impersonaliter dicimus pro placere, aut tempus uacuum esse. Virg. Et uacet annales nostrorum audire laborum. [Desiderare) de re absenti, & futura, a sidere deductum. Vnde apud Liuium legimus. Desiderata sunt decem millia hoium.i. defuerunt. [Prætefers) demonstras. ꝓ præmesero dicimus, præicfers, præsefert, & præseferũt. In primo uero ac secũda persona multitudinis, nunq̃ audiuimus, neque legimus. [Perspectum) antea cognitum multis in rebus. [Equidẽ) excusationis initium. q̃ diligens fuerit in scribendo demonstrat, dicitq; neminem pręteremisisse, quem ad Cur. iturum putaret, qn ꝑ eum literas perferendas curaret. Equidẽ apud Virg. non nisi cum prima persona iungitur, ut Equidem per litora certos Dimitiã. & Haud equidẽ tali me dignor honore. Apud alios auctores indifferenter legimus cum ni persona positum. Persius, Per me equidem sint oĩa protinus alba, & Cic. multis in locis idẽ facit. [Neminem) in utroque gñe usi sunt ueteres. Terent. Vnum hoc scio neminem hic peperisse. Siquidem hanc distinctionẽ in fine clausulæ locare uolemus, ornate dicemus. Cic. illò si ueneris tanq̃ Vlysses cognosces tuorum neminem. [Prętermisi) pręteremittere est negligentia, siue ignorantia officiũ suũ non facere Cicero. Quod a Panætio ꝓtermissum esse miror. Omittere est oino relinquere. Terent. Omitte mulierẽ. & Horat. Aut spem deponas, aut patrem illius omittas. Remittere, quasi suspendere est, & per aliquot tpa nõ exercere. Intermittere uero ea aliqua uocatione ab opere cessare, ut Cic. in Tusc. Retuli me Brute te hortãte maxime ad ea studia, quę retenta aio, remissa tpibus longo interuallo intermissa reuocari. [Cui literas non d.) qui fert literas in datiuo, ad quẽ perferuntur in accusatiuo cum ad ꝓpositione ponimus. Crispus, Vulturno literas ad Catilinam dat. Et q fert, reddit. Ad quẽ feruntur, accipit. Scito etiã q pro cui ueteres scripsisse, & monosyllabum esse. Virg. Cui pater intactam dederat. Sed per diæresim duarum syllabarum interdum apud poetas fieri, ut est illud, Ex ordine fulgens. Cui dat nomen Sinopes, quod carmẽ sodaticum est, ea duobus ionicis à maiore, & tribus trocheis. Eodem modo huic: ut Statius, Falsus huic pennas, & cornua sumere terræ. [A te uero bis) purgatis obiectis transfert culpam, si qua culpa est, in Cur. Vero multis modis accipitur. Interdũ consentientis aduerbium, alias confirmantis, aliqñ conuenit ironiæ: ut Virg. Egregiã uero laudẽ, & spolia ampla refertis. [Ad summ.) spectat ad numerum. multi tñ summum hic legunt nomen pro aduerbio, ut infandum, & toruum, ut Nauibus infandum amissis, & toruum tuentibus hirquis. Sed non placet. Dicimus enim ad summum qñ ad numerum referimus, ut hoc loco, & alibi pro Milone. Vnus aut ad summũ duo inimici sunt qui Milonis causam non probarent. Et ad L. Messenium, excepto uno, inquit, & ad summum altero. Qñ uero ad summũ dicimus, & in summa ad finem referimus alicuius prædictæ materiæ. Quintil. in corpore proiecto. In summa non recedo. & Iuuen. Ad summã non Maurus erat, nec Sarmata, nec Thraa, Qui sumpsit pennas, medius se natus Athenis. [Etenim).i. nam est enim causalis coniunctio. [Perbreues) ualde breues. Maiorem tñ uim habet in cõpositione prę q̃ per: nec cum omnibus uocalibus indifferenter coniungi possunt. Nam præ quędam aspernantur, quædam amant, & econtrario per, ut præpotens, pręcelsus, prælatus. non enim perpotẽs percelsus, perlatus dices. Item periucundus, pergrauis, perpulcher, perbreues dicimus: pręautẽ ista non admittunt. [Accepi) accipere literas dicimus: recipere literas non dicimus, si Tulliũ uolumus imitari. At Plinius Nepos recipere literas uicit frequẽtissime. [Quare) utrisque partis querelarũ conclusio. [Iniquus iudex) ut me scribendo negligentem existimes. [Eodem crimine) eadem suspicione negligentiæ. Nam nũc crimen pro suspicione ponit: ut Virg. Formidine crimen acertuat: & Semperq; odiis & crimine Drance infensus iuueni. [In me) ut, Quid meus Æneas in te cõmmittere tantũ: est.n. in tam in appositione q̃ in compositione dictio uesa: ut amor in te meus, hoc est erga te, & si iniquus in me iudex, hoc est contra me. in compositione uero nunc intentionem habet, ut Terent. Quia me immutatum uidet & incuruum senem. nunc diminutionem, ut iniquũ, non ęquũ, insanum, non sanum: quod pro ualde sanum, & magnum interdum accipimus, ut Persius, Insani dicta Catonis. [Sin me id facere noles) ut te negligentem dicam. [Æquum) appellando me in scribendo negligentem. Sin nunquam ponimus nisi pręcesserit si, ut Terent. Si illum relinquo, eius uitæ timeo: sin opitulor, huius minas. Nec aliter differunt si & sin q̃ præcedentia. Errant, qui dicunt sin ꝓ si uõ. [Sed de literis hactenus) non modo poetis, sed oratoribus interdũ dimittere uerbum cõcessum est: quod pluribus in locis Cic. factitauit, ut de his alias plurib⁹, & nũc, de literis hactenus, & ibi. hic est ille, q urbẽ, & quem senatus. Duobus uero modis accipitur sed, aut discretiue, ut nõ modo doctus, sed apprime eruditus, & inceptiue, ut, Terentius. Sed Pãphilũ uideo, pro atque. [Hactenus) ex hac & tenus, quod significat finẽ, dictũ est. quam dictionẽ diuidit plerunq; tmesis, ut Virgil. Hac Troiana tenus fuerit fortuna secuta. qđ prosa oratio non admittit. [Non enim uereor) tres plerunque negationes idem significãt quod duæ: quod sæpissime Cic. facere cõsueuit. Huius uerbi natura est tam cũ negatione, q̃ sine negatione idẽ efficere, ut uereor ne illũ pr imprudẽtẽ opprimat: &, uereor, illũ &c. Eiusdẽ naturę sunt timeo & metuo, q̃ ỽba differũt a uereri, hoc.n. filiorum, illa uero seruorum esse dicimus. [Expleam) reddam, satisfaciam. loquendi modus per translationem, & differt a satiari. Hoc ad immodestia, illud ad modestiam pertinet. Cic. q̃que expleri, ac satiari nullo modo possunt. [Eo genere) officio scribẽdi. [Nõ aspernabere) contẽnes, aut respues. [Studium) in scribendo diligentiam. [Ego te absuisse) aggreditur secundam partem, quam diximus, & artificiosa exhortatione est usus, & primo colligit ab eo beneuolentiã: quod tametsi exordiũ sit, possumus tñ per totũ corpus orationis seruare. [Tadiu) nam per duos propemodũ annos fuit in Asia. [Et doleo, & lætor) διλέμμα quod Cic. diuisionẽ appellat, & sic diffinit. Diuisio est quę rẽ semouens a re utraque absoluit rõne subiecta. & est sensus. Tum doleo ꝙ frui cõsuetudine tua nõ potui, tũ gaudeo, ꝙ absens multũ nominis & glorię cõsecutus es, & in te tua uotis meis fortuna satisfecit. [Absuisse) b. nũ mutat in f. dñæ causa, ne a ỽbo adsum deduci uideat. [Cõsuetudinis) pro cõuersatione. Sed tu ne dicas cõuersationẽ: hoc nomẽ apud Cic. non memini me legisse, licet alij utanẽ. [Et lætor) secunda pars διλέμματος. Lętamur uultu, gaudemus aio. [Omnia) puta laudẽ, & gloriam, & spem, apud oẽs de te maximã. [Rñdet) assentitur, satisfacit. Virg. Dictis rñdet cetera matris. Sed rñdere proprie est priorem alloqui, dictũ sanè quasi spõdere .i. uerba fundere. [Breue est) hortatur ut quam de se apud Romanos opinionem concitarat, eã non modo sustinere, sed tueri, atque defendere conaretur. & uno uerbo docilẽ facit, cum ait, [Breue est) breuis res. [Præcipere) tanq̃ ipsius admonere, & docere. [Amor) ad res oẽs referri potest, Charitas duntaxat ad homines, a χάρις, quod est gratia. [Incredibilis) adeo magnus, ut uix credi possit. [Expectatio est) quasi, ut ita loquar, reputatio, & bona spes. Et animaduertendũ mistã esse rationẽ cum præcepto. [Animi) ad intelligentiam. Nam aĩus est proprie quo sapimus, atque intelligimus, quo uirtus, quo ferat error. [Ingenij) ad naturæ subtilitatem, & pro natura ingenium dicimus, utrunq, Græci φύσιν appellant. [Obs.) plus est obtestari q̃ obsecrare. Sed obsecrare, maiorẽ uim habet, q̃ rogare, aut orare, & oratio semper debet augeri. Obtestamur uero quempiam, cũ adiuramus eum, quẽ rogamus. [Reuertare) ex ꝓuincia redeas. [Confirmatus) uirtute institutus. [Tui) de te ipso. [Concitasti) commouisti. [Sustinere) à sursũ & teneo cõseruare. [Et qm) hoc est qm quo ad uiaero tua beneficia recordabor. Qm & quia ut plurimũ tenent primũ locum in oratione, nisi postponantur interiectionibus, siue aduerbiis, & coniunctionibus. [Quantæcunque) ad magnitudinem potius, quàm ad numerum refertur. [Memoriam) quæ est, ut ait Cic. firma animi rerum, & uerborũ, & dispositionis perceptio. [Te rogo) ut tu etiam, meorum in te officiorum memineris, ac si tecum cogites, istas te nõ potuisse habere, fortunam, digni-

In. Sin. Si. Sed. Hactenus. Vereor, Dubito, Metuo, Timeo. Expleo. Satio. Diuisio. Cõsuetudo. Cõuersatio. Lætor. Amor, Caritas. Expectatio. Animus. Ingenium. Obsecro. Sustineo. Memoria.

Accessio, Accessus. *Fortuna.* *Olim.*

dignitates,& gloriam,nisi tu meis,cũ puer esses,consiliis paruisses, & meã fuisses doctrinam secutus. Ex quo intelligimus Curionem Ciceronis fuisse discipulum. [Accessiones) incrementa, & amplificationis.differt.n.accessio ab accessu,nã accessus est in aliquẽ locum profectio:Accessio aũt est amplificatio,& incremẽtum quarũcunque rerũ.Hęc aũt duplici significantia uerbi colligũtur à quo descẽdũt,qđ est accedo. Id.n.interdum signãt adire & apropinquare:ut Terent. Accede ad hũc ignẽ,iam calescet plus satis. onde accessus. Interdum uero crescere,& adiũgere: ut Æditati tuę accessit dictatura,hoc est adiũcta est & icreuit. unde accessio.[Fortunę)felicitatis,& amplę conditionis,unde fortunas uumero multitudinis diuitias nuncupamus.[Dignitatis) statu<s>. [Puer) A teneris annis, hoc ẽt noĩe filium Gręco more appellamus,ut Virg. tuq; puerq; tuus. Græci dicunt παῖς, ut Hom. ἀνδρὸς ἰητροῦ παῖς ἔμμεναι ἄλλα θεοῖο.[Olim)pterιti tpis,ut Terent. Alium nunc censes esse me , atque olim cũ dabã.alias futuri : ut, Hunc tu olim cœlo spoliis orientis onustũ Accipies Aliqñ pñris : ut,Tumidis quod fluctibus olim Tunditur.[Consiliis) Hęc sunt hoĩum omnia , consilium, factum , successus . consiliũ animi est factum corporis, successus fortunæ. Cõsilium uero plenum debet esse fide,& amore.Ideo adiunxit [Fidelissimis,atque amantissimis paruisses) obedinisses , & executioni mandasses.

Quare, Quapropter, Quamobrem. Ergo, Igitur.

[Quare) quapp,quamobrẽ,in maioribus sanè cõclusionib⁹ : ergo & igiť io minorib⁹ ut solemus. [Hoc aio) hoc est dispositus erga uos qui bona tibi consilia dedimus. [Ingrauescẽs) consenescens. [Adolescẽs) ab adolesco,quod est cresco,appellata. In nulla.n.ętate ita crescunt corpora , ut in adolescentia , quę etiã pro iuuenta ponitur,cum ętas apud antiquos tripertita fuerit,in pueritiã,adolescẽtiam,& senectutẽ.Hinc ait Cic.in Cat.maiore. Quin adolescẽtia citius senectuti obrepit,q̃ adolescẽtia pueritię.

ASCEN.

QVanquam me oomine negligeutię &c.) Hęc epistola prima secundi huius libri,& multę aliæ scribitur ad Curionem adolescentẽ magnæ spei , nam ad eloquentiam uidebatur natus , & patrem atque auum oratores pręclaros æquaturus,quem tñ oeenali lingua Lucanus cecinit.ꝙ cum in tribunatu, quem gessit in principio dissensionis Cæsaris, & Pompeij à senatu , grauis esset Cæs. oppugnator, postea in principio belli ciuilis, quod contra Pomp.suscepit,grandi pecunia corruptus,eiusdem factus est defensor. sæua quidẽ mercede , nam in Africa ad Bragadam contra Varum , & Iubam tanquam imperator pugnans pro Cæsare, cecidit, eiusque caput ad Iubam allatum est. Nunc autem ad eũ scribit Cic. cum adhuc quęsturam in Asia gereret longe ante bellum ciuile , ridens epistolæ , quæ tarditatis arguerat , significaosque illam accusationem sibi non molestam , eo ꝙ ex amore sit pfecta , tametsi immeritam. Deinde ad uirtutẽ cohortat. Ordo est. Quanq̃.i.tametsi ò Curio ego doleo me esse suspectũ tibi, nomine.i.specie,aut prętextu negligentiæ, quia non scripserim ad te, tñ non tam.i.non tantopere molestum fuit mihi, officium meum accusari.i.culpari nomine negligentiæ abs te , q̃.i. quantum,aut quanto periucundũ fuit sup. officium meũ requiri .i.exigi abs te , pſertim ꝙ uacarẽ.i.uacuus essem, culpa sup.eius aut in eo,quo accusabar.Autem.i.sed,in quo.i.in eo, ꝙ signãs te desiderare literas meas , prætefers.i.indiciis manifestis ostẽdis, amorem tuum sup. in me , q̃dem.i.certe pspectũ.i.agnitũ mihi, sed tñ.i.nihilominus,dulcẽ & optatũ.Equidẽ.i.certe,aut ego qđẽ .i.certe neminem prætermisi, quidẽ.i.ne mentiar, dico neminẽ, quẽ putarẽ pueturum ad te, cui non dederim literas. Etenim.i. nam certe,quis est tam impiger.i.diligens in scribendo,q̃.i.quãtum ego sup. sum.q.d.nemo, aut perquàm rarus. Vero.i.sed ego accepi sup.litteras à te bis, ue,pro uel, ter ad summam.i.ut plurimum, & eas perbreues.i.ualde breues. Quare.i.quãobrẽ.i.si tu es iniquus iudex in me,cõdẽnãdo.sine tarditatis, ego cõdẽnabo te eodẽ crimine:sin.i.sed si,tu noles me id facere.i.te condẽnare, tu debebis pbere mihi te æquũ.i.iudicẽ. Sed hactenus sup. scripsi de literis,q.d.cõfidenter.Non.n.uereor ne nõ.i.ut uõ explcã .i.satiẽ te scribendo. Notum est cum uerbis timendi, & uerendi idẽ efficere affirmationẽ & negationẽ , ut uereor ne facias, & ut facias, caue facias, caue ne facias, caue ut facias idẽ sunt & hic, uereor ne non & non, idem sibi uolunt , pſertim si non aspernabere studium.i.diligens obsequium meum, in eo genere.s. scribẽdi amico. Ego,&.i.simul,doleo te abfuisse tãdiu à nobis, ꝙ.i. quia,carui fructu.i.uoluptate,iucundissimæ consuetudinis.i.cõuersationis tecum, &.i.simul, lętor, ꝙ tu absens cõsecutus es omnia.s.expectanda cũ maxima dignitate, quodq;.i.& ꝙ fortuna eñdet meis optatis.i.uotis,in omnib⁹ rebus tuis. Breue est quod incredibilis amor meus in te,cogit me præcipere tibi. Tãta expectatio est uel animi.i.uolũtatis, uel ingenij tui.i.intellectus & industriæ tuæ,ut ego non dubitem obsecrare.i.per sacra,ut pote per amicitiam rogare,& obtestari.i. fidem deorum, & tuã obtestãdo postulare,sup.ut reuertare.i.reuertaris ad nos cõfirmatus sic,ut possis sustinere.i.exhibere, & tueri.i.protegere,hanc expectationem tui,quam excitasti.i.ut tantus redeas, quantum te redicturum indoles tua,& cœpta studia pollicẽtur. Et qm nulla obliuio delebit unquam memoriam tuorum meritorum erga me,rogo te,ut memineris quantæcunque accesiones.i. quãtacunque incrementa & fortunæ, & dignitatis fient tibi,te nõ potuisse cõsequi eas.s.accesiones,nisi tu puer.i.cũ esses adhuc puer, paruisses.i.obeduisses olim,consiliis meis fidelissimis atque amantissimis.i.ob amorem tui datis. Quare tu debebis esse in.i.erga nos hoc.i.huiuſmõi animo,ut ætas nostra iam ingrauescens conquiescat in amore, atque adolescentia tua.Nihil.n.iucundius est senibus, ad uidere adolescentes,qui optime uolunt uirtuti incumbere.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Consolatoria est epistola. deinde dissuasio,ut sumptus inutiles in funerem patris non facias: nam in funere parentis ludos edere populo decreuerat Curio,&c, ut Cicero, se absente , denuntiaret, mandarat .

CICERO S. D. CVRIONI. 2

GRaui teste priuatus sum amoris summi erga te mei, patre tuo, clarissimo uiro : qui cum suis laudibus , tum uero te filio superasset omnium fortunam,si ei contigisset, ut te ante uideret,quàm à uita * discederet . sed spero nostram amicitiam non egere testibus . tibi patrimonium dii fortunẽt. me certe habebis, cui carus æque sis, & periucundus,ac fuisti patri . Vale .

decederet

MVR.

GRaui teste)Curio ante reditum suum ex Asia in Italiam amiserat patrem suum Romæ qui optime nosset , quantum Cic.amaret filium suum. Itaque dolet Cic. in hac epistola eius testimonium amoris sui erga Curionem sibi ereptum : callide tamen confirmat sibi Curionis amicitiam, dicens se sperare eam non egere testibus : cum iam debeat esse confirmatissima . Postremo pollicetur se fore Curioni loco patris.[Graui)fide pleno, magna auctoritate & existimatione.[Teste amoris mei)qui optime sciret meum in te amorem,& de eo testis esse posset.[Clarissimo)multis præclaris rebus gestis spectatissimo.[Cum) .i.& sed ut diximus minus significat q̃ tum. [Suis laudibus) propter laudes, quas sibi merito comparauit. [Tum uero) Et maxime. [Te filio) propter te filium.s. talem tantæ expectationis. [Superasset omnium fortunam).i.omnium fortunatissimus , & felicissimus fuisset. [Fortunam) bonam , hoc est felicitatem . nam interdum & mala intelligitur pro loco, ut apud Virg.1. Æn.Nunc eadem fortuna uiros tot casibus actos insequitur . Item in 6. Quæ forma uiros, fortuna'ue mersit. [Si ei) patri tuo. [Contigisset) euenisset,quasi res felix & optata . Contingunt.n. optata.i.si hoc munus,& ut ita dicam,hanc gratiam a Deo obtinuisset. [Vt ante] felicitatis.n. existimatur aut mori inter nostros, aut saltem eos,qui sunt nobis carissimi, posse ante mortem nostram uidere . Vnde queritur Ariadne apud Ouid.

Cum. Tum. *Fortuna.* *Cõtingunt optata.*

Ergo ego nec matris lacrymas moritura uidebo ,
Nec mea, qui digitis lumina condat, erit !

Patrimonium. Carus Iucundus.

[Testibus] Quia satis puto eam tibi perspectam : egent.n. testibus quæ sunt dubia & obscura.[Tibi) optanti felicitatem. [Patrimonium) rem a patre relictam. [Fortunent) Secundent . [Cui) mihi. [Æque) tam. [Ac)quàm. [Carus, & iucundus) cari dñr,quos in pretio habemus, ut pote q aliqua necessitudine nobis sunt coniuncti, ut filii, parentes,fratres. Iucundi,qui aut uirtutibus aut morũ suauitate nobis sunt uoluptati.& qm aliquis põt esse carus,non iucundus,ideo solent hæc duo iungi : ut apud Iuuen. Iucundum,& carum sterilis facit uxor amicum . Et multis in locis apud Cic. & præcipue ostendit lib. 1. de Fin. bonorum, & malorum his uerbis: Nam diligi,& carum esse iucundũ est.i.est uoluptati. nam eo in loco de uoluptate loquitur .

PHIL.

GRaui teste)aliud scribendi genus est epistolarum , aliud orationum publicarum & forensium. In his.n. ut negotia ueniunt , ita & aut sine arte, aut cum artificio exponuntur : in orationibus aũt semper uti artificio solemus . reddit hic cũ de mor

te

te patris certiorem, cuius obitum se dolere ostendit, q grauissimũ testem amiserat amoris quo ipsum Curionem cõplectebatur. Verum se sperare cõmemorat, suam in eũ amicitiã tantam esse, ut nullis egere testibus uideatur, & se illum loco filii habiturum pollicetur. Patri uero & nomen erat Curioni. Fuit & alius eodẽ nomine appellatus, eademq; disciplina insignis, eadẽ & familia & domo oriũdus. [Graui) seuero, & magno, cui maxima erat fides adhibenda. [Sum) inqt, ego priuatus ô Curio patre tuo uiro clarissimo, q testis erat amoris summi erga te mei: obiit.n. mortis diem. Testimoniorũ uero duo sunt gñа, manifestũ, & cæcũ. Manifestũ est, cum certos testes & pñtes habemus. Cæcũ uero cum multitudinẽ, aut ciuitatẽ nõ ignorare dicimus, ut Cic. pro lege Manil. Testis est tota Sicilia. In cæcis etiã insitutandũ, tabulæ & absentes personę adhibẽtur. [Clarissimo) rebus gestis, & eloquẽtia illustrissimo. Cũ & tũ, ita ponũtur : ut cũ præcedat, tũ sequatur : & cũ aliqd generale, tũ aliqd speciale cõplectatur, & plus significat tũ, q̃ cũ. Adde q exigunt u cſemper indicatiuo iungãtur nisi ambę sub eodẽ uerbo claudãtur, ut nunc uidemus. Et Quint. Quod cũ oibus cõfitendũ est, tum nobis præcipue, q rasione dicẽdi a bono uiro nõ separamus. [Suis) propriis, ut Sunt hic & sua præmia laudi. Laudatio est oratio, quæ alicuius laudẽ amplectitur: ita laus continetur, laudatio continet. [Te filio) cũ suo pondere dixit te, hoc est tali tantaq; ui tute præditq. [Fortunam) felicitatem. [Contigisset) contingunt bona & optata, accidunt mala & insperata, sed illa apud auctores confunduntur. [Ante uideret) mori.n. inter suos fortunatum putant & mortem nimus graue. Hinc Æneas, O terq; quaterq; beati, Queis ante ora patrum Troiæ sub mœnibus altis Contigit oppetere. Et Ariadne : Nec matris, inquit, lacrymas moritura uidebo, Hæc mea q digitis lumina condat, erit. Ante & post habent ulm quãdam comparatiui tam in sensu, q̃ in constructione. [A uita discederet) moreretur. In eadem significatione migrare, decedere, excedere dicimus, sed necesse est addamus appositum ex uita, ut Cic. antequam ex hac uita migro. sine apposito non satis intelligam migrare pro mori. Sic excedere cum apposito dicendum, ut idem Cic. Meditatione adeundi sui muneris excessit e uita. Decedere uero sine appositione uitæ, pro mori etiam sumemus, ut decessit, hoc est mortuus est. [Spero) idẽ est quod credo. Mart. Spero me assecutum esse tale temperamentum. Et Quint. Innocentiam puellæ satis, ut spero, defendimus. [Testibus) illa dñr testibus egere, quæ sunt ambigua, sed amicitia nostra non est ambigua. [Patrimonium) quod possidemus a patre relictum, non tamen matrimoniũ pro eo quod est à matre relictũ, sed pro maritali teda dicimus. [Dii) quasi optãtis est. [Fortunent) secundent. [Certe) affirmantis est, ut alibi Cic. certe contra Cæsarem ingressus est armatus. [Æque ac) hoc est sic ut, uel tam & q̃ : eodem modo æque & atque, ut Brutus ad Cic. Hoc ego ad meum officium priuatarum rerum æque atque ullam aliam rem pertinere arbitror. & Terent. Æque miser atque ego. [Carus) gratia & amore coniunctus, unde caritas, & aspiratur. At pro penuria caritas, & carus sine aspiratione a carendo appellantur. quo uerbo Terent. etiam est usus : ut, Tum annona cara est. Consuetudo tamen usurpauit, ut sine aspiratione carum pro gratum etiam scribamus sicut cetera multa, ut fama, fuga. & quoniam unũ ea his sine altero esse non potest, ideo recte iunguntur, ut Iuuen. Iucundum & carum sterilis facit uxor amicum.

Testimoniorum duo genera. *Cum Tum* *Laudatio Laus* *Contingũt bona Accidunt mala.* *Ante post* *Discedo Migro* *Decedo.* *Patrimonium Matrimonium.* *Certe.* *Æq; atq;* *Carus* *Caritas* *Iucundus*

ASCEN. GRaui teste &c.) Significat sibi dolori esse mortem patris Curionis oratoris clarissimi, & uiri grauissimi. Ordo est. Ego, inquit Cic. priuatus sum graui teste summi amoris mei.i. de summo amore meo erga te, uidelicet patre tuo uiro clarissimo, qui.s. pater tuus cõscius amoris in te mei, & ita optimus testis eum sup. superauit fortunam omnium, laudibus suis.i. sibi propriis, tum uero superasset te filio.i. eo q habuisset te filium, si contigisset.i. cum difficultate quadam datum fuisset ei a diis aut fatis, ut uideret te.s. reuersum è prouincia, nã aliter sæpe & diu uiderat, antequam discederet è uita. Sed spero amicitiam nostrã non egere testibus. Dii fortunent.i. secundent, & prosperum faciant tibi patrimonium.i. quod derelictũ est a patre, tu certe habebis me, cui sis ęque carus, & periucũdus, ac.i. sicut fuisti patri.

CICERO S. D. CVRIONI. 3.

Omnes legerunt, Nempe, sed perperam.

RVpæ studium non defuit declarandorum munerum tuo nomine : sed nec mihi placuit, nec cuiq̃ tuorum, quidq̃ te absente fieri, quod tibi, cum uenisses, non esset integrum. meam quidem sñiam aut scribã ad te postea pluribus aut, ne ad eã meditere, imparatum te offendã, coramq; cõtra istã tuam rõnem, meã dicã : ut aut te in meã sñiam adducam ; aut certe testatum apud animũ tuũ relinquã, qd senserim : ut, si quando, qd nolim, displicere tibi tuum consilium cœperit, possis meũ recordari. Breui tamen sic habeto, in eum statum tẽporum tuũ reditũ incidere, ut iis bonis, q̃ tibi natura, studio, fortuna data sunt, facilius omnia, q̃ sunt in rep. amplissima, consequi possis, q̃ muneribus ; quorum neque facultatem quisq̃ admiratur ; (est.n. copiarum, non uirtutis) neque quisquã est, quin satietate iam defessus sit. Sed aliter, atque ostenderã, facio, qui ingrediar ad explicandam rationem sententiæ meæ. quare omnem hanc disputationem in aduentum tuum differo. Sũma scito in expectatione te esse, eaq; à te expectari, quæ à summa uirtute, summoq; ingenio expectanda sunt. ad quæ si es, ut debes, paratus, qd ita esse cõfido ; plurimis, maximisq; muneribus & nos amicos, & ciues tuos uniuersos, & rẽp. afficies illud pfecto cognosces, mihi te neq; cariorẽ, neq; iucundiorẽ esse quẽquã. Vale.

RVD. NEmpe) audito nuntio de obitu paterno Curio, ut eum meritis honoribus psequeret, instituit ludos gladiatorios edere P.R. ut hac liberalitate P.R. fauorẽ, & gratiam sibi cõciliaret, qm in funeribus clarorum uirorum spectacula edi solebant, & in primis ludi circenses & gladiatorij. Sed cum abesset ipse Curio, id negotium dederat Cic. & quibusdam aliis amicis, ut populo denuntiarent ea munera nomine Cur. quæ esset editurus, cũ uenisset. qd se diligenter fecisse rescribit Cic. sed tñ nõ placuisse sibi, ut ipse Curio ante aduẽtũ suũ amicis declarasset se factur ũ eos ludos. maluisset.n. eũ reseruare hãc declarationẽ usq; ad aduentũ suũ, ut cũ uenisset, fuisset in eius ptãte, an uellet facere nec ne. & huius sñię suæ rõnem dicit se scripturũ plurib' ; Ad aduentũ eius reseruaturũ ut ei corã eam exponat. & tñ ei dicit fuisse melius facturum, si alia rõne fauorem populi sibi conciliandũ putasset. Postremo ostendit quantum onus sustinear satisfaciẽdi expectationi hominũ, q̃ de eo est maxima : cui si satisfecerit, dicit illud fore munus & maximũ & gratissimum, & ipsi Cic. & ciuibus suis, & uniuersę reip. [Nempe) legendũ est Rupę .s. non nuper & certe. [Studium) non placet ut hic p uolũtate ponatur, sed p diligentia : qa nõ dicit se uoluisse hoc fieri, sed tñ diligenter fecisse. [Declarandorũ) denuntiandorũ P.R. [Tuo nomine) tuis uerbis. [Munerũ) ludorum, q̃ esset editurus in funere paterno, cum primũ ad urbẽ uenisses, nec intelligamus ea dona fuisse, q̃ ciuibus distribui suo nomine iussisset Curio, qa nõ dixisset declarandorum. neque.n. declarantur dona priusq̃ dentur. Deinde ostendit contrariũ locus sequẽs cũ dixit, nec qsquã est, quin iam satietate defessus sit : neque.n. fatigatio aut satietas donorum quenq̃ capit. [Sed nec) quãquam dicit se diligenter declarasse populo q Curio esset editurus hęc munera : tamen dicit ; nec sibi nec cuiquã ex ppinquis aut amicis Cur. placuisse hoc, ut aliquid fieret in eius absentia, quod postea non esset in eius potestate cum uenisset. [Te absente) ab urbe. [Fieri) a nobis in declaratione hoȝ munerũ. [Integrũ) in tua ptãte, ut posses tuo arbitrio cõmutare. nam quod semel declarauimus nõ esse facturos, non est nobis integrum. hoc est, non est in ptãte non facere ; quia turpe omnino est uiro claro id nõ præstare, quod semel pmisit. [Cum uenisses) Romã. [Equidem) dicit se postea scripturum sñiam suã, quare non placuerit ei hæc munera declarari populo ante aduentum eius. [Quid sent.) quæ sit sñia mea. [Postea) alio tpe, non nunc. [Pluribus) subaudi uerbis. [Aut, ne).i. reseruabo aduentum tuum, ne interea mediteris aliq̃ obiectionem ad ea, quę dicam. [Ad ea) contra ea, quæ à me dicẽda sunt. [Meditere) cogites, pręspares. [Offendam) inueniam. [Imparatum) improuisum, nõ imparatum, imprędicatũ. [Corã) nõ literis, sed uerbis. [Istam).i. tuã. [Adducã te in sñiam).i. psuadebo tibi, qd sentio, trahã te in opinionem meam. [Testatum) apertum, declaratum : &, ut diximus, habet sigñationẽ passiuam. [Ut, si quando)

Nempe Studium. *Testatum passiue.*

si qñ) quis occurrebat eum posse rñdere, ad qđ adduceã me in sñiam tuã, postq̃ res acta est, neque amplius mihi integra. Ideo dicit Cic. ut saltẽ si tuum consiliũ cœperit tibi aliqõ displicere, possis recordari meũ consilium. [Si qñ) aliqñ. [Tuum consiliũ) de declarandis muneribus. [Meum) quod tibi olim dederam, antequam declararentur. Debemus.n.intelligere Cic. consuluisse ante Curioni, ne ederet hęc munera, neq; ẽt declararet ante aduentum suum, ẽt si uellet edere: sed Curione ita iubẽte Cic. diligẽter declarasse, cũ tñ ei hoc, ut ipse dicit, nõ placuisset. [Recordari) in memoriam reducere, quo poteris cognoscere me tibi fideliter & amanter consuluisse. [Quod nolim) quod utinam ita non sit, ut tibi displicere incipiat consilium tuũ. & est parẽthesis. [Breui) absolute ponitur. i. paucis uerbis. [Sic habeto) sic existimatio. [Tuũ reditũ) ex Asia. [Incidere) deuenire. [Incurrere in eũ statum). i. in talẽ statum & conditionẽ tpum. [Iis bonis) iis muneribus. [A natura) triplicia.n.bona philosophi esse uolunt, animi, corporis, & fortunę. A natura q̃ bona animi & corporis ferre solet. Animi bona sunt iusticia, prudẽtia, fortitudo, & tẽperãtia, quę qdem à natura originem hñt, ut uoluit Cic. lib. 1. Off. bona corporis, uires, dignitas, siue pulchritudo, agilitas, facũdia, & sĩmilia, q̃ omnia abunde erant in Curione. [Studio) diligentia, ut est eloquentia, cognitio liberalium disciplinarũ, q̃ studio cõparantur. [Fortuna) fortunæ bona, q̃ & externa dñr, sunt honores, diuitiæ, clientelę, amicitię, affinitates, & similia, quib⁹ abundabat Curio. quibus omnibus rebus dicit Cic. eũ potuisse facilius consequi omnia, quę erãt amplissima in rep. q̃ illis munerib⁹ q̃ erat exhibiturus, quorum satietas iam multos ceperat, qã à multis quotidie edebant. [Muner.) ludis. [Facultatem) possibilitatem. [Nemo admiratur) nemo laudat, aut existimat laudabilem. Est.n. facultas munerum. [Copiarum) diuitiarum, sigñat & exercitum in plurali. [Non uirtutis) h.d. facultas ludorũ publice est diuitum, non uirorum bonorum, q̃ alia ratione amorem populi sibi parare student. [Quin) qui non. [Defessus) fastiditus. [Satietate) tædio, quia quotidie non deerant ludi. Sed aliter ostendit ea sibi excidisse, quæ supra dixit de sñia sua. [Aliter) contra. [Atque) .i.q̃. [Ostenderam) proposueram, quia dixeram me postea scripturum pluribus quid sentirem, aut dicturum coram cum uenissem. [Ingrediar) incipiã, procedo. [Explicandã) declarandam. [Omnem) totam. [Disputationem) de ratione sñiæ meæ. [Differo) reseruo, prorogo. [Expectationẽ) ut ẽt dixit in fine primę epist. ad eũ scriptę. [Expectari) sciro. [A summa u.) .i. ab hoie summæ uirtutis. [Sũmo ingenio) ab hoię summi ingenij, qualem oẽs te existimant. [Ad quæ) quæ à te expectãtur. [Paratus) dispositus, instructus, ut ea præstare possis. [Quod) te esse paratum. [Confido) certissimus sum. [Plurimis muneribus) .i. æstimabimus nos plurima maximaq; munera à te accepisse, & multo plura & maiora q̃ sint ista q̃ es editurus, si satisfeceris expectationi, quæ de te summa est. [Omes un.) oẽs usq; ad unũ.

Bonum triplex. *Copia.* *Quin.*

NEmpe) agitur de muneribus Curionis per Cic. & ceteros eius amicos declarandis P. R. quæ in honorem funebrem patris sui Curio celebranda decreuerat, postquam de eius morte sibi renunciatum fuit: hoc.n. cum ipse non adesset, Cic. negotium dedit, & quibusdã alijs familiaribus suis. At Cic. suã de his sñiam omnino non ostendit, sed oẽm de ipsis disputationẽ in reditum Cur. differre cõmemorat. In calce uero literarũ adiungit, maximo teneri desiderio P.R. Curionis aduẽtus, ut eius opera & auspicio resp. defendatur. Huc ad argñ. Sed quænã munera fuerint illa, est hominum diuersa sñia. Nos aũt ita sentimus. Mortuo Curione, quem huius Curionis patrem fuisse diximus, quadam coniectura colligimus, ut filius tanti nominis adolescẽs decreuisset, ut meriti honores paternis manibus præstarent. Et qñ, ut scimus, aberat in Asia tunc quæstor, ad Cic. literas dedit, ut hmõi futura munera P.R. declaranda curaret, quæ funebres ludos fuisse dicimus, & maxime gladiatores atque circenses, sed funerũ põpa, ut uaria, ita etiam maxima apud antiquos fuit. Placet aũt quosdã exequiarũ modos recensere, nec erit ab instituto nostro alienum. Essedones defunctorũ funera cantibus psequebantur, ossaq; capitum argento, gemmis, & auro cælata in poculorũ usum tenere dicebantur. Adde, q̃, ut ait Herod. eorum cadaueribus uescebãtur ammixta pecudum carnibus. Assyrii nõ prius condebant sepulcro corpora q̃ lamarentur à feris: Parthi uero parentes extinctos feris, & alitib⁹ deuorandos abijciebant. Inde ossa carnibus exuta sepeliebant. Ægyptii mortuos suos aromatibus conditos domi conseruabant. Persæ, ut corpora quamplurimum durarent, cera circũlita reponebant. Plebs hyrcana publicos alebat canes: optimates uero domesticos, sic quisq; pro sua facultate nobiles parabat canes, à quibus laceraretur. Quotiescunque ẽt aut reges aut principes moriebãtur, una cum ipsis ad eorũ põpas dilecti equi aut serui, & apud Indos una de uxoribus clarior incendebãtur. Adde q̃ in fortium uirorũ sepulcris captiuos necare consueuerunt. qđ apud Hom. in Patrocli funeribus factũ legimus, ubi Achilles post multos cęsos boues & pecudes, post infusum mel & oleũ, post ẽt occisos 4. equos, & 2. canes, 12. captiuos Troianos occidit, & pyræ iniecit. Quid pterea Æneas in Palladis funere factitauit, Virg. Hom. secutus, carminibus suis inseruit. Et in funeribus institutum apud R. ne crudum illũ sequerẽtur morẽ mactandorũ hoium, ut gladiatorũ paria dimicarent. à bustis gladiatores bustuarii appellati, & ea sacra Inferiæ dicebãtur, qñ in locis præstabantur. & qñ per nouem dies fieri consueuerũt, nouendiales dicti p copia reiũ, proq; uirorũ cõpositione colebantur. quos Æneas Anchisæ patri ludos in Sicilia faciũdos curauit, totus 5. Æn. plenus est. Hic ergo munera funebres põpas accipiẽdas dico, non dona, q̃ darentur populo, ut quidã intelligunt. Idq; nobis probabilius uideri facit gladiatorũ munus, & duo theatra, q̃ Curio maxima ex ligno in paterno funere uersatili libramento post reditum faciunda curauit. [Nẽpe studiũ) declarauimus, inquit, funebres ludos in honorem patris tui faciũdos, ut tu iusseras declarare atq; renũtiare, P.R. Sed nec mihi placuit, nec cuiquam amicorũ tuorũ, ut aliquid te absẽnte fieret, qđ, cum uenisses, non esset in ptãte tua positum. Nempe affirmantia est, & primum locum in oratione potissimũ sibi uẽdicat. Sic Pers. Nempe hoc assidue. est interdũ quasi rñdentis aduerb. ut, Cui tot annos inseruio, nẽpe principi gratissimo. Et nem, p nempe, antiqui dicebant. Studiũ & exercitatio sic differũt. Studium animi ad aliquid agendũ diligentiam, exercitationẽ uero suscepti actus cõtinuationem appellamus. [Defuit) de aliqñ minuit, ut demens, desum. Interdum auget, ut defessus, ualde fessus. [Tuo noie) mepti dũt, tua parte. Tu dices, tuo noie, meo noie. Ex te, ex me. Verbis tuis, uerbis meis. Tuo iussu, meo iussu, ut meo noie Aristophilo S.P. dices. [Nec) per apocopẽ nascitur a neque. c, n, & q, literæ sunt affines: & eodem loco nec, & neq; ponũtur. & hoc a non differũt, qã non negat solũ, nec & neque negant, & copulant, sigñantq; & non. Aliqñ nec pro nõ accipimus, ut Fabius, Persolui gratia non potest, nec malo pati. [Fieri) in declarandis muneribus aliquid a nobis fieret. [Cum uenisses) coniunctiui modi particula indicatiuũ dari non potest. Cum uenis nõ dicimus, nisi cum pro tpis aduerbio capiatur, ut cũ p qñ uenis. [Integrum) hoc est in ptãte tua positum. Sic in Tusc. Atq; et integrum quidem fuit. [Sententiam) quare hæc populo declaranda fuisse non placuerit ante reditũ tuũ. [Pluribus) .s. uerbis. [Ad eam meditere) nequid ue contra sñiam meam cogitare possis, & obijcere. aut ea leges, & intellige quæ dicturus sum. [Ad) contra: ut, Prima quod ad Troiam p caris gesserat Argis: Aut super, ut Terent. Tũ siquis magistrum ceperit ad eam rem improbum. [Ne) non solum negantis uim habet, sed imperantis. hinc est q̃ nunquam cum prima persona singularis numeri iungi potest, nisi intelligatur pro ut non: ut si dixeris, Ne dicam doctus, sed admodum eruditus. In illa uero particula non uis negantis est, & cum omnibus personis indifferenter iungi potest. [Imparatum) impremeditatum. [Offendam) inueniam. Terent. in Eun. Offendi adueniens quendam mei loci, atque ordinis. Et Plaut. in Amphit. Adueniens tenebrosum offendi domi. Alias est lædere. Horat. in Poetica: Nec dicet cur ego amicum Offendam in nugis. Idem: Et crassum unguentum, & sardo cum melle papauer Offendunt. [Coram) præsentibus uerbis. [Contra istam tuam rationem) ne funebria fierent munera. [In meam sñiam adducam) tibi persuadebo, ut qđ ipse sentio, tu quoque faciẽdum existimes. Ad in compositione ualde sigñat, ut Teren. Sancte te adiurat. [Testatum) expositum, passiue dictum. [Apud animum) in cogitatione tuæ mentis. apud, & penes ita differũt, ut inquit Pomp. q̃ apud personam cum loco sigñat. Penes uero personam & dominium, ac potestatem, quod trahitur à penitus. Maioris itaque significationis est penes, q̃ apud. Penes me libri sunt, qui mei sunt. Apud me libri sunt, qui mei non sunt. [Si qñ) interdum, quasi obiectioni rñdet. [Quod nolim) parenthesis est, quam latine interpositionem sententiæ appellamus. [Consiliũ) de declarandis muneribus. [Meum consilium) .s. à tuo alienum, quod in reditu tuo audies de non declarandis. [Recordari) recusatiuo potius antiqui q̃ ablatiuo iungebãt, quo & nos uti possumus. [Breui tñ sic habeto) paucis uerbis intellige. Hæc oratio dicendi finem ostendit. sunt.n. quædam uerba, quæ ad operis finẽ pertinent, ut, Habes Marce fili munus mea quidem sentẽtia magnum. & alibi, Habes quæ sentiam Brute de ratione dicendi. & Fabius, Habes Marcelle Victori. & alibi, Hęc sunt, quæ putaui dicenda

De modis exequiarũ apud antiquos. *Inferiæ.* *Nouendiales.* *Nempe.* *Nem.* *Studium.* *De.* *Tuo noie.* *Non, nec, neque.* *Ad.* *Ne.* *Offendo.* *Ad.* *Apud.* *Penes.* *Parenthesis.* *Recordor.*

dicenda hoc tpe. [Statum) conditionem. [Incidere) a fortuna uenire dedita opera, ut in reip. tempus nō incideris, sed ueneris. Iudicio.n. tuo, non casu in ipsum discrimen rerum contulisti tribunatum tuum. [Iis bonis) uirtutibus & auxiliis. [Natura) a qua animi bona oriuntur & corporis. Sunt.n. animi bona uirtutes, corporis uero ualetudo, pulchritudo, & hmōi, quibus omnibus Curio erat ornatus. [Studio) omnium bonarum artium disciplina. [Fortuna) diuitiis, opibus, & aliis hmōi. Duæ peripatetici inter bona eatenus numerare consueuerunt, cum tria bonorū gña prædicassent animi, corporis, & fortunæ. [In rep.) statu ciuitatis libero. [Muneribus) ludis funebribus, gladiatoriis. [Facultatem) quod facere possis, cum diuitiis, & opibus abundas. [Admiratur) admiramur uirtutes. Cic. Sæpenumero admirari soleo.

Admiror
Miror

Miramur uero moles, ædificia & hmōi. Miratur molem Æneas magalia quondam. dicit aūt q̄ nemo miratur, q̄ hmōi munera præstare possis. [Copiarū) ad copias rerum & diuitias ptinet.

Copia
Copiæ

Est.n. copia tam singulari numero, q̄ multitudinis rerum abūdantia. sed cū copias tm̄ plorariue dicimus, exercitum signãmus. Terent. Pro quantas secum copias adducit. [Non uirtutis) ad opulentos, inquit, ista pertinent edendorum munerum populo non ad bonos uiros, qui uirtutibus non ludis. populo grati conantur efficere. [Satietate) quasi tædio istorum.s.munerū quotidie spectandorum. [Defessus) fastidio, & despicientia affectus, à defatiscor.

Defessus
Defatiscor
Fessus
Defessus
Lassus
Lapsus
Laxus
Fatigatus

Sunt quædam participia, quæ eiusdem signationis esse uidr: sed longe discrepãt, fessus, defessus, lassus, lapsus, laxus, fatigatus, iactatus: nam fessus animi est & corporis. Defessus plus est q̄ fessus. Lassus præterea animi est & corporis, sed quadam laboris molestia quasi confectus. Lapsus item corporis est, atque animi, sed qui labitur. Laxus uero, qui lentus, qui mollis est, ut habena, funis, corda. Virg. Et pmere, & laxas sciret dare iussus habenas. Fatigatus dicitur terris. Iactatus mari. [Sed aliter, atque ostenderam, facio) hoc ideo subiunxit, ne contra institutū facere uideretur. dixerat.n. rōnem sententiæ suę nolle, donec ipse rediret, explicare, unde quasi ista excedisse demonstrat. [Atque) pro q̄.

Aliter

[Aliter) contra. Virg. Dis aliter uisum. [Hanc) non benedixisset istam uel illam. [Differo) prorogo. [Ostenderā) pollicitus fueram, cū ista constitueram differre in aduentum tuum. [Ingrediar) accedo, incipio. [Summa scito) missa de muneribus qōne ad aliā rem transit. quod tñ facere non solemus, nisi primo fecerimus auditores attētos, interpositis hmōi uerbis, ut De his hactenus, de his alias pluribus, de his satis, & hmōi. [A summa uirt.) hoc est hominibus, qui summa uirtute, summoq; ingenio præditi sunt, qualem te ipsum omnes intelligunt. [Ad quæ omnia) quæ a te expectantur. [Vt debes) debemus.n. omnia pro salute reip. uitā etiam liberorum, & nostram. Brut. & duo Decii sunt exēplo. [Paratus) dispositus. [Confido) certam fidem & spem habeo. [Plurimis) ad numerum. [Maximis) ad magnitudinem. [Ciues &c.)

Ciues
Conciues

conciues dixissent multi. Qui.n. dñs ciuitatis est, is homines illius ciuitatis suos ciues appellat. Qui uero non dñs, sed ex eadem ciuitate oriundus, conciues suos dicit. Verum hmōi differentiā neque à Cic. neque ab aliis doctissimis uiris obseruatā inuenio, quorum exemplis nos uti poterimus, & ciues & conciues indifferenter dicere. milites uero cōmilitones, serui cōseruos, liberti collibertos, discipuli condiscipulos suos appellant. [Vniuersos) quasi osque ad unum omnes appellatos. [Afficies) afferes, & dabis plurima, & maxima beneficia. Sed tam in bonum, q̄ in malum afficere dicimus: ut afficio te iniuria, dolore, molestia, dāno, morte. & afficio te gaudio, uoluptate, diuitiis, muneribus. Et si uoles diffinire quid sit afficere, dices. Afficere est affectionē quādam animorum afferre, unde affectus, affectionesq; dñr. Affectionem Cic. ita diffiniuit. Affectio est animi & corporis ex tpe de causa mutatio, quam etiam perturbationem possumus appellare. Affectus aūt Cic. in huiusmodi significatione non est usus, sed Quint. & alii. [Cognosces) considerabis, & intelliges neminē me habere te ipso cariorem. Nam cognoscere est diligenter & accurate considerare & intelligere.

Afficio
Affectio
Affectus
Cognosco

A A C E N.

NEmpe studium) interrogauerat Curio, quare Cic. non curasset patri ludos funebres, ut gladiatorum paria populo in arena exhiberi. credebat.n. miserrima gentilium superstitio fraude dæmoniorum seducta sanguinis effusionem defunctorū manibus gratam. ad hoc respondet Cic. Nempe cetera unde rectius nempe, q̄ nuper legitur. Et uerius noua est epistola q̄ superioris pars. Ordo aūt est. Nempe .i. certe, ut rōnem assignem ad q̄sita tua. Studium .i. diligens cura. Munerum .i. spectaculorum gladiatorii certaminis populo quasi pro munere in funere parentis declarandorū .i. exhibendorum. Nomine tuo .i. cū declaratione nominis tui. Nō defuit supp. mihi, sed nec placuit mihi; nec cuiquā tuorum, quidq̄ fieri te absente, quod nō esset integrū .i. intactum tibi, cum uenisses è prouincia. Equidē .i. ego quidem. Aut scribam ad te postea pluribus sup. uerbis sniam meā, aut, ne meditere .i. exercendo te coges. Ad eā offendā te imparatum .i. omnino improuisum, ut non admonitum, & dicā. Coram .i. tibi pñti, rationē meā, contra illum .s. tuam .i. tecū disceptabo. Vt aut adducam te in sniam meam, aut certe .i. saltem, si non adduxero. Relinquam testatum .i. protestatum apud animū tuum, quid senserim: ut, si qñ .i. aliqñ. consilium tuum cœperit displicere tibi, quod .i. quam rem. Nolim .s. accidere. Possis recordari meum. tñ .i. nihilominus, licet aut pluribus alias, aut nihil tecum de ea re agere constituerim. Habeto .s. sniam meam. breui .s. narratione, utpote habeto. Tuū reditū incidere in eū statum tpum, ne possis consequi oīa, q̄ sunt in rep. amplissima, facilius iis bonis .i. p hæc bona q̄ sunt tibi data, natura, studio, fortuna. Miror cur pcipuum omnium bonorū datorē Deū prętermittat, natura dantur facundia, firmū latus, bona ualetudo, & gratia ex eis, studio, prudentia, & ceteræ uirtutes morales, quas nisi Deus caritate imbuat, nullæ sunt fortuna, diuitiæ, & popularis aura. Quàm muneribus .i. largitionibus munerū arenæ. Quorū .s. munerū. Neq; q̄sq̄ admiratur facultatē; est.n. ea facultas copiarū .i. opulentiæ. Non uirtutis, neque q̄sq̄ est, q n sit iam defessus satietate .s. spectandi ea. Sed ego facio aliter, atque ostenderā .i. indicauerā me facturū. Qui ingrediar ad explicandā rōem sniæ meæ. quare ego differo oēm hanc disputationem in .s. usque ad aduentum tuū. Scito te esse in summa expectatione, & ea expectari à te, q̄ expectanda sunt à summa uirtute, & summo ingenio. ad quæ .s. exhibēda, si es paratus, ut debes .s. esse. qđ cōfido esse, ita afficies & oēs amicos, & ciues tuos uniuersos, & rēp. plurimis & maximis muneribus .i. re, q̄ gratior erit q̄ si dederis plurima & maxima munera. Profecto tu cognosces illud, quenquā neque cariorem, neque iucundiorem esse mihi, te .i. q̄ tu es.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Argumentum epistolæ à Cicerone affectatum est, ut [illegible] uel ap id ageret, quod aliquis sine reprehensione non posset, nempe ut hortaretur eadem ratione, qua sæpius antea. Quod ut non aperte faceret, obstabat nobilis Curionis animus, ne is diffidentia sui labefactaretur.

CICERO S. D. CVRIONI. 4

EPistolarum genera multa esse nō ignoras, sed unum illud certissimum, cuius causa inuenta res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra, aut ipsorum interesset. * huius generis literas à me profecto non expectas: * domesticarum.n. rerum tuarum habes & scriptores, & nuntios; in meis autem rebus nihil est sane noui. Reliqua sunt epistolarū genera duo, quæ me magnopere delectant; unum familiare, & iocosum, alterum seuerum, & graue. utro me minus deceat uti, nō intelligo. iocer ne tecū per literas? ciuem mehercule non puto esse, qui temporibus his ridere possit. an grauius aliquid scribam? quid est, quod possit grauiter à Cicerone scribi ad Curionem, nisi de rep. atq; in hoc genere hæc mea causa est, ut neq; ea, q̄ nūc sentio, uelī scribere. quāobrem, quoniam mihi nullum scribendi argumentū relictum est; utar ea clausula, qua soleo; teq; ad studium summæ laudis cohortabor. est.n. tibi grauis aduersaria constituta, & parata, incredibilis quędam expectatio, quam tu una re facillime uinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam* admiraris, * quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. In hanc sententiam scriberem plura, nisi te tua sponte satis incitatum esse confidetem,

in huius generis sententia literas domesticas

ad maris quibus

derem : & hoc, quidquid attigi, non feci inflammandi tui causa, sed testificandi amoris mei. Vale.

NVB.

EPistolarum) proponit Cic. tria potissimum epistolarum genera, quorum cum nullo sibi utendum esse probet, ad illud maxime deuenit, qđ intendit, ut Curionem cohortetur ad laudē & gloriam, quam dicit posse comparari bonis artibus, in quibus hortatur ut uehemẽter elaboret. Est autem artificiosum exhortationis genus, qui non ex abrupto exposuit quid uellet. [Nō ignoras) scis. [Gña) species. [Illud unum) illud præcipuum. Res ipsa) ipsa epistola. [Vt certiores).i. ut admoneremus absentes, & si quid esset, qđ ꝑꝑ eos, aut ꝑꝑ nos oporteret eos intelligere. hac.n. causa maxime inuenta est epistola. Ouid. in Heroidib. His Arcana notis terra pelagoq; feruntur, Inspicit acceptas hostis ab hoste notas. Et D. Hieronymus ad Marcell. epist. 15. Epistolare officium est de re familiari, aut de quotidiana conuersatione aliquid scribere, & quodammodo absentes interdum præsentes fieri, mutuoq; quid aut uelint, aut quid gestum sit, nuntiare, licet interdum confabulationis tale conuiuium doctrinæ quoque sale condiatur. & Cic. ad Nigid. lib. 4. ep. quæ incipit, Quærenti mihi, epistolarum quoque gña cõmemorat. [Interesset nostra) utile esset nobis. [Aut ipsorū interesset.) ipsis esset utile, & ad ipsos pertineret. [Huius gñis) huius qualitatis .i. huiusmodi literis, quibus te faciam certiorē. [Tuarum.n.) reddit rõnem, quare tales literas à se non expectet. [Domestica rū) familiariū, de qbus uelis fieri certior. [Scriptores) qui scribant præter me. [Nuntios) qui uerbis referāt, ut se habeāt res tuæ. [In meis aūt) quia occurrebat scribendū fuisse Ciceroni de suis: rñdet se nihil habere noui. [Reliqua) præter illud unū, de quo diximus. [Vnū) ex his duob⁹. [Familiare, & iocosum) in quo & familiariter scribimus & cū iocis. [Alterū) secundū horū duorū. [Seuerū, & graue) quod de rebus seueris & grauibus tractat. [Vtro) horū duorū, nam uter de duobus tm̃ dicitur, quis de pluribus & duobus. [Non intelligo) nescio utro horū generū minus conueniat me uti, quia neutro omnino me uti licet. [Iocer ne) prima pars horū duorū generū. Iocer ne : debeo ne iocari. [Per literas) quia interdum iocamur & uerbis corā, & est interrogatio. [Ciuem) subiectio, quæ latenter continet solutionem, ut ꝓbet sibi non esse iocandum, quia nullus ciuis sit, q hoc tpe iocari possit, ergo ne sibi quidē. [An grauius) secunda pars. [Quid est) q.d. nihil, ut ostendat nihil sibi grauiter omnino scribendū esse. [A Cic.) habent sigñantiam uel emphasim hæc noīa à Cic. ad Cur. q.d. à uiro graui ad grauissimum. [In hoc gñe) in hac conditione. [Quæ.n. sentio) quæ in aīo non habeo, q̃ non probo. Fictū .n. hois est.ea dicere, & scribere, q̃ nō sentiat. [Quamobrē) conclusio, in qua ostendit quid sibi scribendum relinquatur. [Argm̃) materia. [Nullū) eorum generū epistolarū, q̃ esse solent. [Clausula) conclusione, partiuncula orationis. [Qua soleo) uti, cum ad te scribo. [Est.n.) proponit causam exhortationis, dein de exhortationē, & est sensus. est.n. quædā expectatio de te, quæ tanquam grauis aduersaria quædam est tibi cõstituta, & parata, quam solis bonis artibus, & recte factis posis superare. [Aduersaria) substantiuū est, & est ordo, Quædam expectatio incredibilis est constituta & parata tibi aduersaria grauis .i. tanq̃ aduersaria grauis. expectatio.n. quæ de nobis est tanq̃ aduersaria & concertatrix nostra non sinit nos quiescere, ut eā uel æquare, uel superare possimus. aduersaria aūt in fœm. gñe, quia de expectatione loquitur. [Quam) expectionem aduersariam tuam. [Vinces) superabis. [Vna re) q̃ sequitur. s. [Si stat.) si decreueris. [Hoc) .s. quarum laudū, & est ordo, si hoc constitues esse tibi elaborandū in iis artibus, quibus artibus hæ laudes comparantur, quarum laudum gloriam adamaris. [Elaborandum) insudandum, incumbendum. [His artibus) honestis, uel his uirtutibus. Nam ars interdum pro uirtute ponitur. [Quibus comparantur laudes) quia laus semper sequitur uirtutem. ut noluit Cic. in officiis: Oē, quod honestū est, ēt si à nullo laudetur, tm̃ ꝑ se laudabile est, sed raro fit, ut uirtutibus, & bonis artibus nō cõparentur laudes. [Gloriā quarū laudū tu adamaris) pro adamaueris .i. quarū laudū gloria semꝑ es delectatus, qa semꝑ amasti gloriam, q̃ ex laudibus nascitur. [In hanc sniam) cohortandi te ad amorē laudū. [Tua sponte) per te ipm̃, sine ullius impulsione. [Incitatū) stimulatum. [Et hoc qdqd) .i. hoc, qđ [Attigi) leuiter & paucis tetigi, & cõmemoraui. [Inflāmandi) incēdendi. & ē trāslatio ab igni, sed plus ē inflāmare q̃ incendere. Virg. 4. Æn. His dictis incensum animum inflammauit amore. [Testificandi) aperte declarandi, quasi testimonio quodam. [Amoris mei) erga te.

Vter
Quis
Ars
Inflamma re

EPistolarum) ex quo resp. labefactari iam prope, & extingui uidebatur, & Curionem P. R. animo esse magno & excelso cognoscebat, spem in eo maximā curandæ reip. collocauit, tanquam qui ex omnibus unus auderet, ac posset eam ipsam in ueterem dignitatem ac libertatem uindicare. Quamobrem nil aliud huius epistolæ uerba præseferre uñr, q̃ Curionē ad capessendam hanc immortalē conseruandæ libertatis gloriam adhortari, & quibusdam quasi insinuationibus ad id genus accedit. nō .n. audet ex Cæsaris timore apertius loqui de rep. [Genera) amat Cic. pro qualitate genus dicere. quo uocabulo Cic. opera plena sunt. Multa ꝓfecto epistolarum gña dicit esse, sed duntaxat hæc tria complectitur. Vnum, cuius causa inuenta est epistola. Alterū familiare & iocosum. Tertium seuerum & graue, quę in multas epistolarum species diffunditur. Sunt.n. aliquæ paramithiacæ. Sunt & paracaleticæ, parathecæ, parangelmaticæ, & id genus innumerabiles sunt Cic. & aliorum epistolæ. Sunt etiam eroticæ, & id magis poetarum, q̃ oratorum. Extant eroticæ Tibulli, Nasonis, Propertij, & item Saphus epistolę. pręterea sunt ethicę, ut ad Lucill. Seneca. Adde theologicas epistolarū species, ut Platonis de rebus diuinis, Pauli, Petri, Ioannis, Hieronymi, Augustini, & Cypriani, quæ leguntur hodie. Sunt item pragmaticæ, hypotheticæ, prosphoneticæ, proseuticæ, & aliæ cõplures. Et nullā aliā facimus inter epistolam, & literas differentiam, nisi ꝙ unā epistolam dicimus, unam literam non dicimus, numero tm̃ multitudinis literas pro epistola ponimus, ex quo unas literas ꝓ una epistola recte scribimus, ut Cic. unis literis totius ęstatis res gestas ad senatum perscriberē. Vnus.n. tunc pluralem numerum accipit, qñ cum nomine tm̃ pluratiuo coniungitur, ut nuptię, arma, literæ. Terent. Ex unis nuptiis. duas præterea epistolas, non binas epistolas: & econtrario, binas literas, non duas literas dicimus. redarguit Cic. filium in hoc errantem M. T. poetæ uero maiore sumpta scribendi licentia, litera pro epistola uti possunt: ut apud Sappho. Nunquid ubi aspecta est studiosæ litera dextrę, Protinus est oculis cognita nostra tuis. [Inuenta) melius q̃ reperta. Inuenimus.n. ex industria & labore, reperimus casu & fortuna : ut Ouid. Tu non inuenta reperta es. [Res ipsa) hoc est epistola. [Vt certiores faceremus absentes) hoc est absentibus significaremus. [Causa est) qua dicit epistolam inuentam esse, de quo Hieron. ad Marc. sic habet. Epistolare officium est de re familiari, aut de quotidiana conuersatione aliquid scribere, & quodammodo absentes interdum præsentes fieri, mutuoq; quid aut uelint, aut quid gestum sit nunciare. Et Naso inquit. His arcana notis terra pelagoq; feruntur, Inspicit acceptas hostis ab hoste notas. Facio te certum in prosa oratione non dicimus, sed facio te certiorem. Poetæ tm̃, facio te certum, dicunt. Virg. Anchisen facio certum. Nā uersus heroicus & elegiacus certiorē non capit, & alia huiusmodi multa breuem inter duas longas habentia, ut Ciuitas. Et caue etiam dicas, ago te certum aut certiorem : id nusquam lectū est. [Si quid esset quod eos scire aut nostra, aut ipsorū interesset) hoc est aliquid esset, quod aut ad ipsorum, aut ad nostram utilitatē accederet. Interesse.n. utile esse significat, & ideo appellatū quasi in re esse, hoc est utilitate alicuius esse. nā res utilitatem plerunque sigñat ut Terēt. Si in re est utrique. hinc puto interesse ab in, & re, & esse cõpositō. Ex quo mea, tua, sua, nostra, & uestra. & qa interesse dicimus, nil aliud ꝓfecto sigñamus, q̃ in re mea, tua, & hmōi esse. Sic ēt ipsoꝝ interesse, hoc est i re ipsoꝝ esse. [Scriptores) ratio est, q a ad eū hmōi literas nō mittat. Scriptor opīs est auctor & cõditor. Librarius, q scriptoris opā trāscribit aut uēdit, quē bibliopolam dicimus, sed hic scriptores, q ad te scribant, & nuntios q nūtient, & referāt. [Nil noui) nullum nouum, quod possim, aut debeam tibi significare. [Nihil literarum) nullas literas, honestius genitiuū neutro diuersi casus adiungemus. Cic. Id quod datur otij, libētius in philosophia consumere consueuimus. Idem ne parū auctoritatis esset in fabula. [Magnopere) ꝓ ualde, & uehementer, quo etiā disiunctiue uti possumus, ut magno delectant opere literę tuę. [Familiare) quo ad amicos familiariter. [Iocosum) quo plerunque per literas animi gratia iocamur cum amicis. [Seuerū & graue) quo res graues, præsertim ad statum reip. ad religionem, ad deos immortales pertinentes, exponimus, q̃ res aut mediocri figura dicendę, aut ubertate cõplectendæ sunt. Tres.n. sunt styli, quos alij characteres, alij gña, alij figuras orationis appellāt, qbus omnis scriptoꝝ materia explicatur. Gracilis, quē Cic. infimum & extenuatū appellat, in quo cauendū, ut inqt Horat. ne uergas ad unum, qđ appellatur siccum, aridum, & exãgue. Mediocris siue medius, ad quē qui ꝑuenire non possunt, & ꝑ cõfinia huius styli uagantur, in uitium cadunt, qđ dissolutum & fluctuās

PHIL.
Epistolæ
Litera
Literæ.
Inuenio
Reperio.
Certū facio
Certiorem facio.
Interesse.
Scriptor
Librarius.
Magnopere.

appellatur. Grauis denique uberius; in quo maxime fugiendum est qđ suffultum, turgidum, & inflatũ dici potest. Id aũt cõmitti tur, ut inqt Cic. cum aut nouis, aut priscis uerbis aut duriter aliũ de trãslatis, aut grauioribus, q̃ res postulat, aliqđ dicit. [Vtro) iocoso, aut graui. Vter & alter de duobus tm̃. Alius de plurib⁹, Quis de duobus & pluribus. [Intelligo) intelligere est rẽ certa tenere, cõpositũ sane ab inter & lego: nã r, & l, cõuertitur, ut interlego, intelligo, plego, pellego pluceo, pelluceo. Iuuen. Cri cice pelluces. [Vn)utor dicimus, qñ res saluo usũ nobis summini stratur amicis. Abutor uero, qñ rẽ & usum deperdimus. [Iocer) interrogatio est ad illud. [Vnũ) familiare & iocosum, iocamur uerbis, ludimus factis, sic iocus in uerbis, ludus in factis. Sed iter dũ ista cõfunduntur, ut iocus in factis, ludus sit in uerbis. Ouid. Hos ignara iocos tribuit natura puellis, Materia ludunt uberiore uiri. Et Iuuen. Quoties noluit fortuna iocari. [Ciuem) R, intellige, ἔμφασις, hoc est subiectio, qua demonstrat se etiã iocari non posse, cum nullus sit ciuis, qui iocari possit. [Mehercule) per Herculem, per quem iurare poterant solum uiri, ut per Castora solum fœminæ, per Pollucem uterque sexus. [His tpib⁹) miseris, & afflictis, & his habet emphasim. [An grauius) ad illud quod ait, alterum, seuerum, & graue. [A Cicerone ad Curionẽ) ἐμφατικῶς ista protulit, quasi ab amante remp. ad amantissimum, & studiosissimum reip. [In hoc genere) graui & seuero, in quo uersatur resp. [Quæ nunc sentio) laudo, & approbo. [Quamobrem) ex conclusione prædictorum demonstrat, quid ad scribendum relictum sit. [Argm̃) materia, hoc. n. nomine, ut inquit Fab. complectimur omnia, q̃ Græci ἐνθυμήματα, ἐπιχειρήματα, ἀποδείξεις, uocant. Nos comentum sniam cum ratione & quo tertio diximus quãdã cõclusionẽ appellamus, sed Valgius ἐπιχείρημα, aggressionem uocat. Celsus argm̃, quo aliquid probaturi sumus mente cõceptum, & si nondum uerbum explanatum sit. Quidam rationem, Cic. ratiocinamentum & quasi syllogismum quẽdam appellat. ἀπόδειξιν uero Fabius audientem probationem esse demonstrat, quam Cæcil. ab ἐπιχειρήματι solo gñe conclusionis distare cõmemorat. Natura uero omnium argumentorum est ratio quædam rei dubiæ faciens fidem per ea, quæ certa sunt. Reliqua sunt argumentorum genera duo. Vnum, quo fabulæ comœdiarum exponitur. quod a Cic. sic diffinitum est. Argm̃ est res ficta, quę tñ fieri potuit, uelut argumenta comœdiarum. Alterum est omnis materia ad scribendum destinata, in cuius significatione hic accipimus Et Cic. ad Br. Etsi, inquit, argm̃ simile nõ erat. Hinc ẽt opus, ut ait Fabius, paulo numerosius uulgo appellatur argumentosum. [Clausula) περίοδος i. eo ambitu, & breuitate. [Ad studium summæ laudis) in conseruanda libertate ciuitatis est summa laus, de qua Virg. Vincit amor patriæ, laudumq; immensa cupido. [Est enim) ratio est futuræ exhortationis, & ait quandam incredibilem de eo expectationem esse. & eam sibi paratam esse sicuti quandam aduersariam, quam solũ benefaciendo superare posset. Et sicut aduersarium dicimus, sic aduersariã substantiuum. Et est ordo. Quædam incredibilis expectatio est constituta, & parata tibi grauis aduersaria, quæ tecũ est certatura. [Incredibilis) adeo magna, q̃ uix credi possit. [Expectatio) ut ipse solus saluam remp. reddat. Est. n. expectare impatienter cupere sine præscriptione temporis. Expecto uero uix certũ tẽpus desiderare. [Si hoc statueris) quasi præceptũ ponit, quo intelligat, quid faciendum, ut aduersariam sibi cõstitutam & expectationem uincere possit. Ordo est, si hoc statueris elaborandũ esse in iis artibus, quibus artibus hæ laudes cõparãtur, quarũ laudum gloriam adamaris. [His artibus) his uirtutibus conseruandę libertatis. Ars. n. concisione primitiui, quod est apud Grę cos ἀρετή, nominatur, quo nomine uirtutem accipimus. Artis uero, hoc est uirtutis species sunt quattuor, prudentia, tẽperantia iustitia, & fortitudo. [Laudis cohortabor) quoniam laudes semper sunt comites uirtutum. Omne. n. quod honestum est, ut ait Cic. etiam si a nullo laudetur, tamen per se laudabile est. [Gloriam) frequentem famam cum laude. ex laudibus. n. nascitur gloria. [Adamatis) id proprie amatorum est, ut Quint. Omnes matres liberos suos, tanquam adamarent, amant. [Comparantur) Acquiruntur, & constituuntur. Terent. Atq; ex incõmodis alterius sua ut comparet cõmodi. [Incitatum) cõmotum, accẽsum. [Considerem) certe & constanter crederem. [Attigi) leuiter tetigi. [Inflammandi tui) ut te ipsum inflammarẽ, sed ut testificarer amorem erga te meũ. Metaphora ab igni deducta, & plus est inflammare q̃ incẽdere. Maro, His dictis incensum animum inflammauit. Et est duplex loquendi modus, Grammaticus per gerundium, ut non feci te inflammandi gratia, sed testificandi amorem meum: & oratorius per participium, ut inflammandi tui causa. & cum dicimus causa, dicere etiam possumus studio uel gratia inflammandi.

Adamo

Comparo

Inflammo

Incendo

EPistolarum) diserte tria enumerat epistolarum genera, quorum cum nullius sibi sit argm̃, non est quod ad Curionẽ scribat, ne tñ nihil scribat, ad uirtutẽ adhortatur uerbis memoratu dignissimis. Ordo est: O Curio tu nõ ignoras multo, quia tria esse genera epistolarum, sed illud unum certissimum, cuius causa ipsa res. i. epistola est inuenta, ut faceremus absentes certiores, si quid esset, quod eos scire interesset. i. in re & utilitate aut damno esset, aut nostra. s. qui scribimus, aut ipsorum, ad quos scribimus. Tu profecto non expectas ã me literas huius generis habes. n. & scriptores & nuntios rerum tuarum domesticarum. Autem. i. sed, nihil est sane. i. multum noui in meis rebus. s. domesticis. Reliqua genera epistolarum sunt duo, quæ delectant me magnopere, unum familiare & iocosum, alterum seuerum & graue, sed sup. non intelligo, utro. i. quo horum duorum minus deceat me uti. Iocer ne. i. non decet, ut iocer tecum per literas, & ita utar iocoso genere. Respondet. Mehercule. s. ita tractaute, uerum dico. Non puto esse ciuem. s. in tota urbe, qui possit ridere his tpibus. An scribam aliquid grauius? Sed sup. quid est qđ possit scribi grauiter ã Cic. ad Cur. nisi de rep. Atq; aut potius atqui, hæc mea causa est in hoc genere, ut neque uelim scribere hæc quę sentio nunc. Quamobrem, qñ nullũ argm̃. i. nulla materia scribẽdi, est relictum mihi, ego utar ea clausula, qua soleo, & cohortabor te ad studium summæ laudis. Enim. i. quia, aduersaria grauis est constituta & parata tibi. s. expectatio quædam incredibilis. quam tu uinces facillime una re, si statueris. i. constitueris in animo tuo hoc. s. Quarum laudum gloriam tu adamaris p adamaueris. ergo adamamus etiam honeste. & quibus artibus, ex. i. eiusmodi laudes comparentur. i. acquirantur, esse sup. tibi laborandum in iis. s. artibus. Ego scriberem plura in hãc sententiam. i. ad formam huius sententiæ, nisi considerem te esse incitatum satis tua sponte. i. spontanea uoluntate, & quicquid attigi hoc. i. huiusmodi, non feci causa tui inflammandi, sed causa amoris mei, scilicet in te testificandi.

ASCEN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratulatio Ciceronis, quòd Curio & materiam, & occasionem habeat amplificationis dignitatum, laudumq; suarum. &, ut aliquando remp. capessat, sub finem callide adhortatur.

CICERO S. D. CVRIONI. 5

HAec negotia quo modo se habeant, ne epistola quidem narrare audeo tibi. etsi ubicunque es, ut scripsi ad te antea, in eadem es naui; tamen, quòd abes, gratulor; uel quia non uides ea, q̃ nos; uel quòd excelso, & illustri loco sita sit laus tua, in plurimorum & sociorum, & ciuium conspectu: quæ ad nos nec obscuro, nec uario sermone, sed & clarissima, & * una omnium uoce perfertur: Vnum illud nescio, gratuler ne tibi, an timeam, q̃ mirabilis est expectatio reditus tui: non quo uerear, ne tua uirtus opinioni hominum non respondeat: sed mehercule, ne, cum ueneris, non habeas iam, quod cures: ita sunt omnia debilitata iam prope, & extincta. Sed hæc ipsa, nescio, recte ne sint literis commissa. quare cetera cognosces ex aliis. tu tamen, siue habes aliquam spem de rep. siue desperas; ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo ciue, ac uiro debent, qui sit remp. afflictam, & oppressam miseris temporibus, ac perditis moribus in ueterẽ libertatem, & dignitatẽ uindicaturus. Vale.

* mina

HÆc negotia) ostendit Cic. q̃ periculoso statu sit resp. & gratulatur Curioni, q̃ absit duplici de causa, uel q̃ reip. pericula & uexationes non uideat, uel q̃ absens omnia cum summa laude consequatur. Deinde cum dicit se dubitare utrum ei gratuletur, quòd sit uenturus, an doleat: latenter eum incendit ad defensionem reip. ad quam tñ in fine epistolæ eum aperte & modeste

NVR.

deſte hortatur. [Hęc negotia) quæ Romæ geruntur in rep.[Ne epiſtola quidem) quæ ſolet eſſe liberior. multo ergo minus nuntiis auderem narrare. [Vbicunque es) etiam in locis remotiſſimis. [In eadem naui) in eodem periculo. & eſt tractum à nauigantibus, qui, cum ſunt in eadem naui, in eodem ſunt periculo. Perdita.n.rep. cõe eſt malum abſentium & pñtium dolor: tñ maior præſentium, qui uideant. [Antea) alia epiſtola, quæ non eſt in hoc uolumine. [Gratulor) tua cauſa gaudeo. [Vel) et. [Quæ nos) uidemus. [Vel) alia cauſa. [Excelſo) alto. [Illuſtri) conſpicuo, claro. eorum.n. qui ſunt in dignitate, nullum uerbum aut factum poteſt eſſe obſcurum. [Sita) poſita, cõſtituta. [Sociorũ) P.R. erant.n. ſocii P.R. qui cum eo erant fœdere coniuncti. [Ciuium) R. qui ſunt in Aſia, [Quæ) laus tua. [Nec obſcuro) ignoto. [Nec uario) uarius ſermo dicitur de aliquo, cum non eadem dñr. [Clariſſima) contra id, quod dixit obſcuro. [Et una) eadẽ, & perſeueranter & eleganter dicitur una uoce & uno ore p uno conſenſu, & uno fauore, ut Cicero in Læl. De quo omnes uno ore &c. [Perfertur) nuntiatur. [Vnum illud) q.d. de abſentia ſcio me poſſe tibi gratulari, ſed illud unum eſt, de quo dubito an tibi gratuler, an potius timeam, ꝙ aduentus tuus mirabiliter ab omnibus expectatur. [Non ꝙ uerear) excuſat hanc dubitationem ſuam. [Ne).i.ut. [Non rñdeat) non ſatisfaciat. [Opinioni) expectationi. [Mehercule) iurantis eſt aduerb. [Ne, cũ ueneris) Romam, & ſubauditur uereor. [Quod cures) curantur q̃ hñt ſpem ſalutis, cum difficultate tñ, quia curari proprie (teſte Don.) dicitur qđ quaſi arduum & graue eſt: & ideo uſus eſt uerbo medicorum, ad quos curare pertinet. [Ita debilitata) quia dixit cures, uſus eſt et uerbo ad ægrotum pertinente. [Debilitata) male affecta. [Et prope extincta) prope deleta, & conſumpta, extingui.n. eſt mori, ut Ouid. in Heroid. Primo ꝙ extinguar in æuo. Et Virg. in 6. Æn. Infelix Dido uerus mihi nuntius ergo Venerat extinctam ferro. Ergo extincta, quaſi deſperata, quia de extinctis nulla eſt omnino ſpes. hæc aũt dicit quia adminiſtratio reip. erat tantũmodo in ptãte quorundam potentum, qui magis pro libidine q̃ pro ratione agebant. [Hæc ipſa) quæ ſcripſi, cum multo plura ſint, q̃ non audeam ſcribere [Recte) tuto, ne qſpiam ſe à me tangi & offendi putet. [Cetera) quæ non audeo ſcribere. [Tu tñ) ſubaudi quamuis dixerim omnia debilitata & extincta. [Siue habes) hoc eſt ſiue ſperas remp. poſſe adhuc ad ſalutem reduci, ſiue nullam omnino habes ſpem. [Para) rebus ipſis. [Meditare) conſulta. [Cogita) inueni; nam cogitare frequentatiuum eſt à cogo. & eſt ſenſus, cogere ad aliquid inueniendum. [Viro) non ad ſexum nunc, ſed ad uirtutem retulit. [Vindicaturus) recepturus, reſtituturus. [Afflictam) debilitatam. [Oppreſſam) deiectam & uiolentia proſtratam. [Miſeris) infelicibus. [Perditis) peſſimis. [Veterem) priſtinam & ſolitam. [Libertatem) quia timebat Cic. reip. qm̃ Cæſar trib. pl. iam hortatus erat, ut legem ferrent, qua Cæſari, quamuis abſenti ſecundum conſulatum petere liceret. præterea omnia in trium poteſtate erant.

Curare — *Extingui* — *Cogitare*

PHIL. HÆc negotia) Cæſ. Craſſ. & Pomp. ita rẽp. oppreſſerant, ut omnino debilitata iam prope & extincta uideretur. Nec audebat Tullius timore trium potentiſſimorum aperte hæc ipſa dicere, uel maxime ꝙ Cæſ. ad ſecundũ conſulatum ſpirabat, & ad id hortatus erat, ut legem ferret. demonſtrat aũt in quanto periculo reſp. ſita ſit, & gratulatur, ꝙ abſens ea non uideat mala, q̃ ipſi uidebant in rep quodq; laudem ꝑpemodum immortalẽ abſentia cõſequatur. Inde hortatur Curionem, tanq̃ in eo unicum pſidium libertatis ſitũ ſit, ut ea paret, mediteur, cogitet, quæ debeat ia cogitare, q ſit rẽp. defenſurus. [Hæc).ſ. quæ ſunt in rep. Negotium ſanè in multas res diffunditur, ſed apud oratores negotium eſt cõgregatio perſonarũ, locorũ, tpum, cauſarũ, modorũ, caſuum, factorũ, inſtrũtũ, ſermonum, ſcriptorũ, & non ſcriptorũ. & tale negotium Græci [illegible] dñt. alqñ negotium pro labore ſumitur, ut Quint. Quid negotii eſt iſte poetarum portẽta cõuincere, & Da mihi hoc negotiũ. [Ne epiſtola quidem) quæ nec erubeſcere, nec timere cõſueuit, ergo longe minus hæc ipſa nũtiis narrare auderem. Aduerte autem ꝙ ne & quidem nunquã iungi patiũtur ſine medio. Quint. Nã mihi ne dicere qdem uidetur. Cic. ad Her. ne ad ſolatium qdem. Et in Tuſc. Atq; ei ne integrum qdem fuit. [Audeo) in rebus arduis diximus. [Naui) periculo, [illegible] à nauigantib. ut dicimus. In portu nauigat, q eſt ſine periculo. Si reſp. peribat, cõis oium calamitas ſequebat, tã abſentium q̃ præſentiũ [Ea q̃ nos) ſup. uidemus. Magis.n. mouẽt quæ uñr q̃ quæ audiuntur, na aure certior eſt oculus. [In excel.) et illuſtris plus eſt illuſtre q̃ excelſum. [Sociorũ) confœderatorũ P.R. Amicus & ſocius ita diſcrepãt. Amicus eſt, q alicui uſu uitæ ſimilis pio ac ſincero & pfecto amore coniungitur.

Negotium — *Aure certior eſt oculus.* — *Excelſum* — *Illuſtre* — *Socius* — *Amicus*

Socius uero, q cum aliquo ad aliqd peragendũ aliquo pacto coniũgitur. unde Cic. hæc duo cõiungere ſolet, ut ſocios P.R. atque amicos, & in lib. de Inuent. Firmiſſimas ſocietates atq; ſanctiſſimas amicitias. [Ciuiũ) q cũ eo erãt in Aſia, Curionis laudẽ uidebãt. [Clariſſima) exhortationis genus, quod Græci ἀντίθεσιν, nři cõtrarium uocant, breuibus & cõtinuatis uerbis perfectum eſſe debet. [Vna uoce) ut dr̃ uno ore.i. uno conſenſu. Terent. uno ore oĩa bona dicere. [Vnum illud) quòd abſens ſis, congratulari me poſſe tibi cognoſco. Sed unũ eſt, quod uereor, an tibi cõgratuler, an timeã, ꝙ tantopere deſideratur aduẽtus tuus. [Non ꝙ uerear) excuſatio dubitationis. [Rñdeat) ſatisfaciat. Scio inq̃t ꝙ uirtus tua ſuperat oium hoium opinionem. Virtus.n. eſt habitus animi in naturæ modum, ut ait Martius, rõni cõſentaneus. [Ne) pro ut. [Cures) quid arduũ ſignificamus & graue, hoc uerbo, qđ eſt proprie medicorum. & ad hoc alluſit, cum ſubſecutus eſt, [Ita ſunt oĩa debilitata).i. quaſi uiribus confecta. [Extincta) quaſi deſperata μεταφορικῶς, unde extingui mori dicimus: ſed tranſlatũ ſignificat ad alterius rei mentionem. [Recte) ſine periculo, ne ad aures Cæſaris peruenirent. [Literis cõm.) cõmittere, aut mandare literis ſcribere. [Cetera).ſ. detrimenta reipub. quæ ſcribere non audeo. [Spem) ſpes incertarum rerum, expectatio certarũ. [Para) meditare, cogita: articulus eſt. Meditari uero eſt exercere à uerbo Græco μελετᾶν, l, in d, conuerſo, ut ecõtrario ſeda ſella. parare ad rem meditari, ad conſilium, cogitare ad inueniendum retulit. [Ac uiro) exaggeratio eſt, nam inter ciues & uiles hoies numerantur, ſed uir non niſi q uirtute prædius ſit, dici poteſt, ut apud Græcos: & nunc uirum ad uirtutẽ proprie referimus. [Perditis) iniquiſſimis & improbiſſimis. Iuuen. Audacia pdita. [Moribus) et bonus & malus mos eſſe poteſt, pharmacon, uenenum, ualetudo. [Veterem) quæ antea ſortita erat. Senex, antiquus, uetus hoc modo differũt. Senex qui ad ſenilem peruenit ætatem, & ad uitam duntaxat ipſius proprium referendum eſt. Vetus ad publica tpa ſuperiora. Antiquus uero tam de ſenibus dici poteſt, q̃ de ueteribus: ut homo iſte eſt antiquus: & antiqui noſtri facere conſueuerũt, niſi ꝙ habet neſcio quid plus uetus q̃ antiquus, unde Iuuen. Antiquum, & uetus eſt alienum Poſtume lectum Concutere. [Vindicaturus).i. in libertatem reuocaturus. Inter uendico, & uindico hoc diſcrimen eſt; uendicamus nobis auctoritatem, i. attribuimus, & quaſi noſtram propriã eſſe facimus. Ouid. Vendicat Auſonias Iunonis cura Calendas. Vindicamus uero iniurias, hoc eſt ulciſcimur, & punimus, unde uindicta dicitur. Iuuen. Vindicta nemo magis gaudet q̃ fœmina. Vindicare etiam ſignificat reuocare in libertatem, ut hoc loco, & ad Cæl. Iuniorem. Qui ſi nihil ad beneficium addere, qui me una cum rep. in libertatem ut uindicaſſent: & in academicis, Aliqua poteſtas ſic uindicet in libertatem: & liberare atque defendere. Cic. in Cat. maiore, Senectus eſt natura loquacior: ne ab omnibus eam uitijs uidear uindicare. Quare hic uindicaturus per i, & non per e, legendum eſt, in quo multi errant.

Virtus — *Spes* — *Expectatio* — *Paro* — *Cogito* — *Vetus* — *Vendico* — *Vindico* — *Vindicaturus*

ASCEN. HÆc negotia &c.) Gratulatur Curioni, ꝙ abſit a tanta reip. pturbatione, cũ neque uexationes eius uideat, neque abſens ſumma laude priuet. deide monet ut ita inſtructus redeat, ut poſſit rẽ priſtinæ dignitati reſtituere. Ordo eſt. Ego ne qdẽ.i. non etiã aut non ſaltem audeo narrare tibi epiſtola, quõ hæc.ſ. reip. nřę negotia habeãt ſe, etſi.i. q̃q̃, ubicunq; es, tu es in eadẽ naui.i. in eodem periculo, ut ſunt qui in eadem naui periclitantur, ut ſcripſi antea ad te, ergo non omnes Cic. epiſtolæ collectæ ac ſeruatę ſunt. tamen gratulor.i. tibi de tuo bono applaudo, ꝙ abes.ſ. ab urbe, uel quia nõ uides ea, quę nos, ſup. uidemus, uel ꝙ laus tua ſit ſita, ſup. in loco excelſo, & illuſtri.i. perſpicuo, & claro, ut pote in conſpectu plurimorum & ſociorũ & ciuiũ. Quæ.ſ. laus tua, perfertur ad nos, nec obſcuro, nec uario.i. uacillante ſermone, ſed uoce, &.i. ſimul clariſſima, & una omnium. Ego neſcio illud unum an gratuler tibi an timeam.i. timere debeam tibi.i. pro te, ꝙ expectatio reditus tui eſt mirabilis, non ſup. ideo timeam, quòd.i. ut uerear, ne prout uirtus tua reſpondeat.i. ſatiſfaciat opinioni hominum; ſed mehercule, ſup. ideo timeam, ne cum ueneris non habeas iam quod cures, ita omnia ſunt iam debilitata, & prope.i. quaſi extincta. Sed neſcio ne.i. an hæc ipſa ſint commiſſa, recte.i. decenter literis. Quare.i. quamobrem quia de his dubito, tu cognoſces cetera ex aliis. Tamen.i. nihilominus, tu ſiue habes aliquam ſpem de rep.ſ. reſtituenda, ſiue deſperas.ſ. de ea, para.i. meditare, & cogita ea quæ debent eſſe in eo ciue ac uiro, qui ſit uindicaturus.i. uindicando iniurias reſtituturus in ueterem libertatem, ac dignitatem remp. afflictam, & quod plus eſt, oppreſſam temporibus miſeris, ac moribus perditis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Solicite Cicero Milonem commendat Curioni, uti illius consulatus, & dignitas, tanquam sui ipsius, curæ sit. Est autem artificiosa epistola, omnibus locis suasionis referta.

CICERO S. D. CVRIONI. 6

NOndum erat auditum, te ad Italiam aduentare, cum * Sex. Iulium, Milonis mei familiarem, cum his ad te literis misi: sed tamen, cum appropinquare tuus aduentus putaretur, & te iam ex Asia Romam uersus profectum esse constaret; magnitudo rei fecit, ut non uereremur, ne nimis cito mitteremus, cum has ad te quamprimum perferri literas magnopere nellemus. Ego, si mea in te essent officia solum, Curio, tanta, quanta magis à te ipso prædicari, quàm à me ponderari solent; uerecundius à te, si qua magna res mihi petenda esset, contenderem. GRAVE est.n. homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet; ne id, quod petat, exigere magis, quàm rogare, & in mercedis potius, quàm beneficii loco numerare uideatur. sed quia tua in me nel nota omnibus, uel ipsa nouitate meorum temporũ clarissima, & maxima extiterũt; EST'QVE animi ingenui, cui multum debeas, eidem plurimum nelle debere: non dubitaui id à te per literas petere, quod mihi omnium esset maximum, maxime que necessarium. neque.n. sum ueritus, ne sustinere tua in me uel innumerabilia beneficia non possem; cum præsertim confiderem, nullam esse gratiam tantam, quam nõ uel capere animus meus in accipiẽdo, uel in remunerãdo, cumulandoq; illustrare posit. Ego omnia mea studia, omnem operam, curam, industriam, cogitationem, mentem denique omnẽ in Milonis consulatu fixi, & locaui: statuique, in eo me non officii solum fructum, sed etiam pietatis laudem debere quærere. neque uero cuiquam salutem, ac fortunas suas tantæ curæ fuisse unquam puto, quantæ mihi sit honos eius: in quo omnia mea posita esse decreui. huic te unũ tanto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo, ut nihil sit præterea nobis requirendum. habemus hæc oia; bonorum studium conciliatum ex tribunatu, propter nostram, ut spero te intelligere, causam; uulgi, ac multitudinis, propter magnificentiam munerum, liberalitatemq; naturæ; iuuentutis, & gratiosorum in suffragijs, propter ipsius excellentem in eo genere uel gratiam, uel diligentiam; nostram suffragationem, si minus potentem, at probatam tamen, & iustam, & debitam, & propterea fortasse ẽt gratiosam. dux nobis, & auctor opus est, & eorum uentorum, quos proposui, moderator quidam, & quasi gubernator. q si ex omnibus unus optandus esset; quẽ tecum conferre possemus, non haberemus. quamobrẽ, si me memorem, si gratum, si bonũ uirũ uel ex hoc ipso, ꝙ tam uehementer de Milone laborẽ, existimare potes; si dignũ deniq; tuis beneficijs iudicas: hoc à te peto, ut subuenias huic meæ solicitudini, ut huic meæ laudi, uel, ut uerius dicã, prope saluti tuum studiũ dices. De ipso T. Annio tantũ tibi polliceor, te maioris animi, grauitatis, cõstãtiæ, beneuolẽtiæ erga te, si cõplecti hoiem uolueris, habiturũ esse neminẽ. mihi uero tantum decoris, tantum dignitatis adiunxeris, ut eundem te facile agnoscam fuisse * in laude mea, qui fueris in salute. Ego, ni te uidere scirem, cũ hæc ad te scriberem, quãtum officij sustinerem, * quantopere mihi esset in hac petitione Milonis omni nõ modo contẽtione, sed ẽt dimicatione elaborandum; plura scriberem. nunc tibi oẽm rem, atque causam, meq; totum commendo, atque trado. unum hoc sic habeto; si à te hanc rẽm impetraro, me pene plus tibi, q̃ ipsi Miloni, debiturum. non enim mihi tam mea salus cara fuit, in qua præcipue sum ab illo adiutus, quàm pietas erit in referenda gratia iucunda. eam autem unius tui studio me assequi posse, confido. Vale.

NOndum) Clodius, ut in j. lib. exposuimus, nõ solum Cic. sed eius amicorum hostis atque inimicus fuit: uerum cum Clodius præturam peteret, & eodem anno Annius Milo consulatum, in quo competitores quosdam satis potentes haberet, Metellum, Hypsæum, & Scipionem, cum uideret Clodius præturam, fore debilem & quasi mancam, consule Milone; ei uehementer aduersabatur, ne consulatum adipisceretur, & eius competitoribus studebat. Cic. aũt cũ à Milone fuisset bene affectus in restitutione sua ab exilio, cupiens gratum animum in eum ostendere, summopere pro eo laborabat, ut ipsum consulatum obtineret. Itaque cum Curio ex Asia Romam uenturus esset, quem cognosceret posse multum in hac re & prodesse Miloni, misit ei obuiam has literas, in quibus primum ostendit quantum sibi sit laborandum pro Milone, & artificiose ostendit necesse sibi esse, ut Cur. cui plurimum deberet, nunc etiam in Milonis causa rogaret, ut ei in hac cõpetitione cõsulatus ita faueat, ut omnino ipsum consequatur. Adducit autem rationes multas, quibus ostendit petitionem suam esse honestissimam. Denique ex quattuor rebus, quas Seruius in omni petitione seruandas dixit; nulla omnino deest. Siquidem honestatẽ habet, cum pro amico salutis suæ auctore rogat. Possibilitatẽ, cum ostẽdit Curionem posse id efficere, quod petit, si modo uoluerit. Modus ẽt declaratur, cum fauorẽ eius in consulatu Milonis se petere ostẽdit, & ut præbeat se ducem suffragiis aliorum, quæ se hẽc dicit. Postremo subdit spem remunerationis: & per se & Annium Milonem. Est aũt hæc epistola omnium cõmendatitiarum Cic. artificiosissima, & uehementissima. [Aduentare) propinquum esse, appellare. [Appropinquare) propinquũ esse: non loco, sed tpe: ut si dixero Circa festum natalis Christi appropinquat aduẽtus ducis Mediolani. i. propinquus est ut ueniat: q̃a eo tẽpore solet maxime Mediolanum petere. Ita in hoc etsi Curio erat adhuc remotus & nondũ ad Italiam aduentabat, tamen putabatur eius aduentus esse propinquus: quia cum iam constaret eum ex Asia discessisse, paucis dieb' erat uẽturus. [Putaretur) existimaretur, q̃a finitum est tempus tui magistratus. [Romam uersus) hæc præpopositio eleganter postponitur, ut hic patet. [Constaret) notũ esset. [Profectum) discessisse. [Magnitudo rei) .i. magna & magni momenti, atque ponderis. [Vt non uereremur) timeremus. [Ne nimis cito) ante aduentum tuum. [Cum uellemus) cum cuperemus. [Has literas) nostras commendaticias pro Milone. [Quamprimũ) ut diximus supra, subito, ut ante aduentũ tuũ esses admonitus, q̃d à te fieri uellẽ. [Ego) iam incipit sibi conciliare animũ Curionis, nõ tã Cur. sibi debere, q̃ se Curioni. Ideoq; ut ei magis debeat, dicit se nõ dubitasse ab eo per literas petere id, quod sibi esset omnium maximũ & necessarium. [Officia in te) merita mea in te collata. [Solum) tantũmodo. [A te ipso prædicari) publice laudari. [Magis) potius. [Ponderari à me) æstimari à me, quia non tanti ea æstimo, quantum tu prædicare ea soles. [Verecundius) ratione huius uerecundiæ. [Graue) molestũ, difficile. [Pudenti) uerecundo, pudoris pleno. [De quo putet se bene m.) cui præstiterit beneficia. [Magis) potius. [Loco mercedis) pro remuneratione sui meriti. [Exigere) poscere. [Quàm beneficii) pro quo ei debeat. [Vel nota) cognita. [Clarissima) nulli obscura.

obscura. [Nouitate meorum tpm) quibus mihi noua, & bonis ciuibus insueta acciderunt. nam beneficia, q̃ pstantur temporib' aduersis, solent esse maiora, & clariora, qa nõ pñt latere. [Estq;) iungitur cum superiori sic, & quia est animi ingenui &c. [Ingenui) liberalis & simplicis. [Velle debere) uelle esse obligatum. [Cui debeas) ei, cui merito obligatus sis. id aũt libẽter facit ingenuus animus. Rusticus aũt & seruilis animus spernit ei debere, a quo bñficia acceperit, & ne debeat, plerunq; non uult petere, aut capere beneficium. [Debeas) secunde persona pro tertia eleganter ponitur tam in carmine q̃ in oratione soluta. Virg. 3. Æn. Migrantis cernas, p cernat aliqs. [Nõ dubitaui) ausus sum. & est ordo, sed qa tua in me, uel nota omnibus &c. [Non dubitaui p lras) quia es absens, nec possum tecum corã loq. [Neq; enim) occurrit obiectioni dicens, q̃ quis innumerabilia bñficia à Cur. accipiat, confidit tñ se posse oĩa sustinere. [Vel) .i. etiam. [Gratiam) beneficium. [Capere) in accipiendo .i. cuius bñficij animus me' nõ esset capax, qa liberalis animus, ut uoluit Arist. etiam in accipiendo bñficium cognoscit, qa non dubitat accipere qa se dignum cognouit. [In remunerando) reddẽdo per eam grãm. [Vel cumulãdo) uel & augendo qđ accepissem. [Illustrare) ornatiorem & clariorem reddere. [Studia) affectus animi, desideria. [Oẽm mentem) intentionem oẽm mentis. [Fixi) posui, firmaui. [Statui) iudicaui, uel decreui. [Fructum) uoluptatem .i. existimaui me non solum debere ita facere, ut uidear in eum usus officio meo, sed qđ plus est, ut lauder fuisse pius tanq̃ in patrem. [Officij) meriti. [Pietatis) q plus est q̃ officium. [Laudẽ) commendationem apud oẽs. [Neq; uero) ex quadam comparatione ostendit quantæ curæ sit sibi, ut Milo consequat hunc consulatum. & est sensus, cum q libet naturaliter habeat curam suæ salutis, & suarum rerum, nõ puto ppriam salutem & pprias res fuisse unq̃ tãtæ curæ alicui q̃tæ curæ sit mihi eius honor. [Suã) ppriam. [Honos) ut cõsulatũ cõsequat. [Fortunas) res, diuitias. [In quo) uel honore, uel Milone. [Studia) fauores. [Huic) petitionis possibilitas. [Te unũ) te solum. [Si uolueris) quasi astringit eũ ut faciat. [Præterea) pter te, uel postea. [Habemus) ostendit adiumenta, q̃ habeat ad hanc cãm: & ea enumerat. [Studiũ) fauorem, & uolũtatem. [Ex tribunatu) Milonis, q tulit legem de reuocãdo Cic. cum esset trib. pl. [Propter nostram cãm) qa boni uiri cum uidissent Cic. à Cl. uexatum, & à Milone reuocatum atq; defensum, cõciliati sunt ualde erga Milonem, q de Cic. reuocatione tam diligẽter exegisset. [Vulgi, & multitudinis) .i. plebis. [Munerum) ludoR, quos Milo magnificentissimos ante exhibuerat, qb' sibi conciliauerat animos multitudinis, qm iis plebecula gaudet. [Vulgi, & multitudinis) subaudi studiũ habemus. [Naturæ) Milonis q nõ coactus. sed natura liberalis est. [Iuuentutis) iuuenum Rom. [GratiosoR) q apud populum grãm habent. [Suffragiis) fauorib'. sunt. n. suffragia quasi uoces, q̃ dicebant in comitiis, & in tabella scribebant, cum qsq̃ suam declarabat uolũtatem de aliquo eligendo in magistratum, inde ponit p auxilio, & suffragari est auxilium & fauorem ferre. & refragari est pugnare, sed cauẽdum ne abutamur sic dicẽdo: Lacedæmonij suffragia miserũt Atheniensib': qa auxilia dicẽdũ est; q̃ pprie de re militari dñr, q̃uis & ad alia referant iterdũ. Suffragiũ Vo uoce tm dr, & sic suffragari & refragari. [Ipsius) Milonis. [Diligẽtiæ) quã adhibet, ut oib' sit grat'. [Nostri) mei Cic. [Suffragationẽ) fauorem, ut diximus. [Si minus) si nõ. [Potẽtem) magnæ auctoritatis. [At) saltem. [Probatam) bonam & laudatam. [Iustam) pp eius pbitatem. Iustum est. n. fauere bonis. [Debitam) pp eius in me merita. [Propterea) pp id. s. q sit debita. [Gratiosam) qa solent esse grata ea, q̃ ex debito ab aliquo fieri putant. Ingratum. n. & immemorem nemo est q nõ oderit. [Dux) princeps, tractum à militia, ubi milites sine duce minus audẽt & ualẽt. Vnde Virg. Vrget pñcia Turni. dicimus aũt opus est mihi duce, & opus est dux. [Vẽtorũ) uulgi, & multitudinis, quam uentum appellauit pp instabilitatem: aut qa ex multitudine seditio plerũq; mouet, q̃, ut supra diximus, tẽpestati comparat, sicut etiam tẽpestas seditionis: ut Virg. 1. Æn. Ac ueluti magno in populo, cum sæpe coorta est. Seditio, sæuitq; aĩs ignobile uulgus. [Proposui) ante diai. [Moderator) rector. i. cuius sapiẽtia & auctoritate ducant, ut idẽ Virg. Tum pietate grauem ac meritis si forte uirum quem Conspexere silent: arrectisq; aurib' astant. [Gubernator) qa de uẽtis locutus est: gubernatorem etiam transitiue dixit, cum pprie de naui dicat gubernator: ut Virg. in 6. Æn. Ecce gubernator sese Palinurus agebat. Ergo perseuerauit in translatione nauigantium, ut ita intelligat, q̃ quẽadmodum nauigantibus, ut ad portum pueniant, opus est q arte & prudentia sciat moderari uentos, & est opus bono gubernatore: ita sibi opus est duce aliquo, q regat istam multitudinem, & seruet eam in fauore Mil. ut cõsequat consulatum, ne ipsa multitudo & uulgus tanq̃ uenti sine moderatore mutent. [Vnus) solus. [Ex oibus) ciuibus Romanis. [Exoptandus) eligendus, optare enim eligere dr. Virg. 1. Æn. Pars optare locum tecto. Et Terẽ. in And. Quæ sese optauit hic diuitias inhoneste parare potiusq̃ i pña pauper honeste uiuere. uñ & optio dr electio p optatio. [Conferre) cõparare, qa neminem potius q̃ à te eligẽdũ putarẽ. [Quaobrẽ) cõclusio, in quo ostẽdit nihil sibi deñegãdũ à Curione ex his, q̃ petit. [Memorẽ) beneficiorum acceptoR. [Si gratum) in referenda grã, nam, ut inqt Cic. bñficium male locatum maleficium puto, & stultum est in immemorẽ, & ingratum bñficium conferre. [Si bonum uirũ) cui iucũdũ & dignũ bñfacere. [Vel ex hoc ipso) dicit ex hoc ipso, q Miloni uiro bono faueat, posse existimari se esse uirũ bonum. [Laborem) curem, solicitus sim. [De) .i. pp. [Si dignum) generaliter dicit, si me ob aliq̃ rem putas, in quem bñficia tua cõferas. [Subuenias) succurras, auxilieris. [Meæ solicitudini) labori & anxietati, quam de Milone suscipio. [Laudi) qe sperabat maximã laudẽ, si eius studiis Milo esset adeptus consulatũ unde supra dixit, sed etiam pietatis laudem debere q̃rere. [Vel, ut uerius dicam) correctio est. [Propriæ) meæ. [Saluti) existimat. n. in Milonis consulatu cõsistere salutem suam. [Dices) dicare & dare uelis. est aũt dico primæ coniugationis, & est, auct. Don. plusq̃ dare. dicatur. n. ppetuo, datur ad tempus. Terẽt. in Phorm. operam hanc tibi dico. Virg. 1. Æn. Propriamq; dicabo. [De ipso) ultima pars petitionis, hoc est remunerationis oblatio ex psona Mil. & ex psona sua. [T. Annio Milone) appellatus est. n. T. Annius Mil. [Complecti) suscipere defendendum. [Animi) fortitudinis in aggregandis reb' magnis. [Grauitatis) auctoritatis. [Constantiæ) pseuerationis erga te. [Mihi uero) ostẽdit q̃ sibi gratum sit hoc futurum qđ p Mil. faciet. [Adiunxeris) p adiunges. [Vt eũdem) ut cognoscam te ita fuisse promptum ad ea, in qbus agitur salus mea, sicut olim fuisti in salute. [Eundem) talem, tam benignum. [Qui) qualis. [Ego) nunc adducit causam, quare pluribus eum non roget, qa Curio satis intelliget q̃ obligatus sit Cic. ipsi Miloni. [Quãtum officij) quantum debiti. [Sustinerem) esset mihi impositum. [Cõtentione) uerborum. [Dimicatione) cõcertatione, si sit opus. [Trado) tradere est fidei alicuius credere. Virg. in Buc. Nup mihi tradidit Ægõ. [Tibi) pp studium & fauorem tuũ Mil. pstitũ. [Penè) ferè. [Quãm ipsi) q adiutor fuit in salute mea. [Neque. n.) sensus est. Nam non tam mihi cara est salus mea, in qua ille pcipue me adiuuit, q̃ erat iucunda pietas in referenda gratia. [Præcipue) maxime, quia etiã ab aliis. [Referende gratia) reddendo per meritum. [Eam) pietatem. [Studio) fauore. [Tui unius) tui solius, si uolueris Mil. studere.

NOndum erat) in scribendis epist. possumus uti, uel non uti artificio. Id. n. in nostro arbitrio situm est. Sed cum negotium habet aliquod ponderosum, Cic. magna ex parte loq studet. Hanc epistolam si qs diligenter attendat, nihil inueniet qđ non sit laude, & admiratione dignissimum. Est. n. arte & subtilitate dicendi admodum plena. In qua exordienda in primis auditorem facit attẽtum, cum rem magnã pollicet allaturum ut magnitudo rei fecit, Vt nõ uereremur, ne nimis cito mitteremus. Et ibi beneuolum reddit, Ego si mea in te essent officia solum Curio tanta. Item à psona auditoris, Sed qa tua in me uel nota omnibus. Docilem facit cum paulo post inqt, In Mil. consulatu fixi & locaui. Est aliud prærea animaduertendum, hanc petitionem illis quatuor rhetoricis partib' cõstare, ut sit pstãdi facultas, sit honestum qđ petit, habeat modum, sequat remuneratio. Possibilitatẽ ostendit, cum ait: Huic te unum tãto adiumento esse, si uolueris, posse intelligo. Modum uero, cũ ait: Habemus hæc omnia, & ut subuenias huic me solicitudini, uel (ut uerius dicã) pprie saluti, tuum studiũ dices. demq; remunerationem ostendit, ut de ipso T. Annio tm polliceor. Sed, ut qd a Cic. petit, facilius cognosci posset, breuiter argm exponere uisum est. Id aũt est hmõi. T. Annius Milo cõsulatũ magna quadam cõtẽtione petebat, cuius tũc erãt multi cõpetitores potẽtissimi uiri, Scipio, Hypsæus, & Metel. q res non minori curæ Cic. q̃ Miloni, cum pp amorẽ inter se maximum, tum uel in primis pp magnitudinem meritorum, q in eum Milo cõtulerat: nam eius opera Tullius ab exilio reuocatus maxima cum gratulatione ciuium in urbem Romam reuersus est. Igit Cic. tanti non immemor beneficij omnibus in reb' uel pcertim in eo consulatu benemeriti gratiam referre conabatur, ut talem magistratum Cic. industria consequeret, uel maxime q illi Clodius Cic. inimicus plurimum aduersabat, & competitoribus fauebat. Erat. n. eodem anno Clod. præturam petiturus, quo Milo consulatum: nec ignorabat, Milone consule parui ponderis in rep. futuram esse præturam suam. Quapp omni arte Milonem insectabatur, ne cõsulatum adipisci posset. Tullius ue-

Animus liberalis. *Suffragiũ, Suffragor, Refragor, Auxiliũ.* *Gubernator.* *Opto, Optio.* *Dico.* *Trado.* *Petit.*

ro multum ac diu iu hac re perficienda laborauit, Nec dum cõsecura res erat, cum ex Asia Romã Curio reuerteretur. Et qm̃ nõ ignorabat, ꝙ qdquid erat amplissimum in rep. Curio pp opinionem, quam de se concitarat, facile consequi posset, non dubitauit id per literas ab eo petere, qund erat illi maximum, maximeq́; neceſſarium, ut ipse consulatum à senatu pro Milone peteret, quem certo sciebat non negaturum esse. [Nondum] eiusdem

Dum, Donec,

ferme naturæ sunt & donec, sed elegantia differuot. Nã ne, nõ, nec, cõmode iunguntur, cum dum, nunq̃ tñ cũ donec. Signãt ẽt dum & donec usque ad, uel quandiu, & donec subiunctiuo, dũ indicatiuo coouenniunt, ut literis inseruiam, donec moriar. i. usque ad mortẽ, & tua merita recordabor, dũ uiuo, i. quãdiu uiuo.

Italiæ. Vento, Aduento, Asia,

[Ad Italiam) Varro & Timæus à copia bouum, quæ in Italia esse dicitur, appellatã eãistimant. ἰταλὸς. n. ueteri ligua Grecorũ bouẽ signat. Virg. uero à duce dictam Siculo fuisse cõmemorat, ut, Nunc fama minores Italiam dixisse ducis de nomine gentẽ. [Aduentate) uentare, & aduentare dicimus, frequentatiua à uenio. [Ex Asia) in qua gesserat magistratũ, ab Oceani & Tethyos filia, & Iapeti coniuge Asiã, inquit Hesiod. appellatã: Lydiã uero à Lydo, Atyos filio, nominatam fuisse cõmemorat. Est ẽt eius nominis palus in Lydia Caistro proxima gruibus abundantissima. [Romã uersus) sic exigit elegantia, ut hæc particula uersus postpouatur dictioni. Sic Sulp. ad Cic, Megarã uersus nauigarẽ. Quid aũt de uerbis Romæ appellatione sentimus, in libro de honoribus publicis diximus. [Profectũ) discessisset. [Constaret) manifestum esset. [Magnitudo) attentũ facit. [Nimis cito) ante aduentum. [Vellemus) optaremus. [Ego, si mea) ordo est, Ego contenderẽ. & est principium cõciliande gratie, Cur. ad seipsum demõstrat se plus Cur. debere, q̃ Curio Cic. deberet. Sed pro magnitudine animi pollicetur se illi accumulatissime satisfacturũ. [Magis) pro maius, à positiuo magnum. non. n. dicimus maius studeo, sed magis studeo, nec maius potuit Scipio q̃ Annibal, Pomp. tñ ab eo dictũ existimat, qđ Græci μᾶλλον dñt. [Predicari) apte laudari. [Põderari) μεταφορικῶς, pro existimari. [Cõtenderem) peterẽ. [Graue est. n.) sensus est ꝙ cũ quis homo pudens, & modestus aliqđ in quempiam beneficiũ cõtulerit, sitq́; postea ipse ab eo aliquid magnum petiturus; molestum est petere, qm̃ putat oe beneficiũ, qđ prior ipse contulerat, repetere, & pro eo quasi mercedem exigere uideat. & est exornatio, quam Greci γνώμην, nostri sententiã dñt. [Petere) petimus gratia, poscimus meritis, postulamus iure, expostulamus q̃rela, flagitamus ardore, rogamus pcibus. [De quo se bene putet) in quẽ ipse beneficia contulerit. [Loco mercedis) pro remuneratione collocati beneficij. [Exigere) debitum repetere. [Tua) beneficia. [Nouitate meorũ tpm) dum fuit in exilio, nouitas. n. plerunque pro spm perturbatione ponitur & tpa pluratiue ad felicitatẽ ut plurimum referuntur. Cic. O tpa, ô mores q̃ aduersis tpibus beneficia pstantur, solent esse cariora & magis cognita, unde subiũgit, clarissima & maxima extitere. Sunt & tpa felicitatis, sed raro sine epitheto ponuntur. [Estq́; animi ingenui) pertinet ad animũ liberalẽ & nobilẽ. nã rusticorũ animi recipiendis beneficiis iacent, nisi temeritate aliter se gerant.

Peto, Postulo, Posco, Expostulo, Flagito, Rogo. Tempora,

Ingenuus, Libertinus,

Ingenuus ille dicitur, q liberis parentibus natus est, nec postea factus seruus: econtrario Libertinus, qui iusta seruitute manumissus est. [Debeas) elegãter ponitur secunda persona pro tertia, tam in uersu, q̃ in prosa oratione. Iuuenalis, Dicas forsitan unde ingenium par patriæ. [Debere) obligatum esse. huius uerbi significationem Cic. in Parad. explicauit hoc modo: Tu posse te dicito. qm̃ quidem potes, debere tene dixeris, qñ nihil quis debet, nisi quod est turpe nõ reddere. [Non dubitaui) dirige sic uerba. Sed quia tua &c. [Per literas) non expectando reditum tuum. [Neque. n. sum ueritus) refutatio est & quasi responsio obiectioni.

Vel.

[Vel) pro ẽt, ut Ter. uel rex: & in Phorm. uel occidito, Interdũ pro ueluti, ut Ter. uel hic Pamphilus. Alias disiunctiua coniunctio plerũque correptionem significat, ut Cic. uel optimam me fane uitam. [Cõfiderem) pro constanti haberem posse accumulatissime gratias referre. [Gratiam) beneficium.

Capere,

[Capere) cum ut id, quod i uobis est, assumimus, capere dicimus, qui se dignum in accipiendo beneficio cognoscit, illud accipere nõ dubitat, & id magni & liberalis hominis esse philosophi tradiderunt. [Cumulando) plura referendo q̃ acceperat. [Ego omnia mea studia) articulus est, [Studia) uoluntates, & affectus animi.

Cura, Curatio,

[Curam) differt à curatione, hæc proprie medicorum, cura uero reliquorum esse dicitur non à curãdo, ut inqt Prisc. appellata, sed ab eo ꝙ cor urat. Hinc Ennius quasi huius nominis originem explicans inquit: Curam'ue leuasso, Quæ nunc te coquit. Hanc Græci μερίμναν dicunt, hanc etiam pro amore Latini capiunt. Virg. At regina grauii iandudum saucia cura. [Industriam) A qua non fit industriosus, sed idustrius, sicut nec à uirtute uirtuosus. licet Boethiꝰ uirtuosum tu non dicas. Has. n. deriuationes latinas aspernatur, sed ꝓ uirtuosum Tull. dicit, bonum, iustum, studiosum, fortem, nunquam uirtuosum apud Cic. inuenies, ex quo ait tametsi uitiosum dicit, uirtuosum tñ dicere non ausim. [In eo) consulatu. [Officij) quod pro meritis in me suis efficere debeo, fructus est uoluptas: gauderem. n. multum non solum uideri usus officio in Milonem, sed laudari pius in eum fuisse.

Industria, Industrius

Pietas.

[Pietatis) nunc pro singulari amore pietatem accipimus, & plus est q̃ officium, ut supra diximus. [Laudem) commendationem. [Debere quærere) ut Milo consulatum omnino consequatur, & illud proprie quęri dicitur, quod cum difficultate inuenitur.

Non solũ.

Non solum & non modo semper exigunt post se aut sed, aut uerũ: ut non solũ Athenis cognomen deportasse, sed prudentiam & humanitatem intelligo. & in epist. ad Appium. Ita est homo non modo prudẽs, uerum etiam, quod uidi, curiosus.

Nõ modo. Nedum, Neq; uero.

Sed caue dicas nedum, pro nõ solum. Est. n. alius loquendi modus. Exigit. n. ante se orationem hoc modo: adirem pro te mortem, nedum uerba pro te facerem. & sub uno uerbo utranque sententiam complecti hoc modo: Adirem pro te mortem, ne dum laborem. At nullo modo dicendum est sic: Nedum laborem pro te adirem, uerum etiam mortem. in quo multi errauere. [Neq; uero) ex quadam quasi cõparatione dicit ꝙ nullus unquã tanti fecit aut fortunam, aut salutẽ suam, quanti ego consulatum Milonis mei. Et animaduerte, ꝙ nec, & neque eleganter iunguntur cum hac particula uero, sed aũt nõ quam pati pñt, quod iure sibi uendicat non. Dicimus. n. aũt nec uero, & neque uero.

Non aũt.

[Salutem) neque dicas salutes. numero. n. multitudinis non inuenitur apud doctos uiros. [Honos) ut adipiscatur consulatũ. honos, & labos, pro honor & labor, nõ tã ỽsu q̃ prosa oratione dici pñt. Sic in Tusculanis, honos alit, artes, qđ Virg. Semper honos nomenq́; tuum.

Honos, Labos.

[Omnia mea) nihil excepit, sed animi, corporis, & rerũ externarũ bona ĩtellexit esse posita pro honore Milonis, ut magis Curio moueretur ad id agendum, qđ Tullius pro Mil. petebat. [Si uolueris) uim hñt hęc ỽba quasi ad cogendũ us faciat. [Intelligo) plus est q̃ si dixisset credo. nã q̃ itelligimus, certa sunt, q̃ ỽo credimus, falsa esse pñt.

Intelligo, Credo.

[Præterea) præter te unum. [Habemus hæc omnia) petit statum causę, & rei peragendę facilitatem ostendit, & Milonis mores, & gratiam, & adiumenta, q̃ habeat, paucis enumerat. [Bonorũ studium) habemus, inqt, in primis bonorũ ciuiũ, hoc est patriciorum uoluntatẽ, qui consulatũ Miloni uolunt. [Conciliatũ) in beneuolentiam Milonis & fauorẽ adductum. [Ex tribunatu) ipsius Milonis, qñ de reuocando ab exilio Cic. legẽ tulit. [Propter nostram, ut spero te intelligere, causam) quam uenuste inter duas causas similiter cadentes diuersa interposita sunt uerba. per causam uero nostram ab exilio reductionem intelligit, de qua sæpe diximus. [Vulgi, ac multitudinis) repete habemus studium. & ꝑ uulgus ac multitudinem plebeios intelligit. [Propter magnificentiam munerum) ludorũ, quos populo ante Milo ꝓbuerat, quibus maxime plebeiorũ animos ad se amandũ allexerat. [Iuuentutis) repete habemus studia iuuentutis, & aliorũ, q gratiosi erãt in dandis suffragiis. Omnes. n. Miloni fauebãt, cũ ipse in dandis suffragiis maxima prudentia uteretur, ut neminem offendere, & multis gratificari uideretur.

Suffragiũ, Suffragatio, Suffragor, Refragor.

Sunt. n. suffragia, & suffragationes in eligendis magistratibus uoces & auxilia, quorũ uarius est modus. alibi fabis utuntur: alibi pillulis ex panno factis, alibi uocibus in tabella ascriptis, ut senatus apostolicus in eligendo Põtifice facere cõsueuit. Inde suffragari ꝓ auxiliari dicimus, & refragari pro repugnare, & suffragium pro auxilio ponitur: nõ tamẽ dicas, Carthaginienses suffragia miserunt Annibali & hmõi. aũe enim auxilia dicimus, non suffragia, quæ hmõi uocibꝰ ut ita loquar, accommodanda sunt. [In eo genere) in dandis suffragiis. [Nostram suffragationem) intellige habemus. [Minus potentem) nõ multę gratię, uel auctoritatis, qm̃ omnes sciebant Cic. Miloni primum debere, ideo in hac petitione Milonis parũ auctoritatis habebat: uidebatur. n. non ratione, sed gratia & debito moueri, aut ad euitandam arrogantiam, inquit, minus potentem. [At) saltem. [Gratiosam) ex debito. Solent. n. iocunda & grata esse, quæ à debito proficiscuntur. quis. n. laudat ingratum? nemo.

Nomina in osus.

Nomina in osus desinentia, copiam habitationem, uehementiam, & quandam affectionem præseferunt. [Dux nobis, & auctor opus est) quia ad optimum finem hanc rem ducat, & metaphora à militibus esse potest, qui sine duce non multum proficiunt.

Opus est.

Opus est mihi illa res, illius rei, illã rem, & illa re dicimꝰ. [Ventorum) à nautis metaphora, & uulgus ac multitudinẽ intellexit: in qbus nulla solet esse constantia tanquam in uentis, & facile

& facile ut uenti mutanẽ, & ut plurimum in contrariam sniam. Virg. Scinditur incertum studia in contraria uulgus. [Moderator) cuius psuasione moueanẽ, ut est illud Maronis, Tum pietate grauem ac meritis si forte uirum quem Cōspexere silent: arrectisq; aurib⁹ astant. [Gubernator) μεταφορικῶς à naui, cuius rector gubernator dr̃, ut Virg. Ecce gubernator sese Palinurus agebat. Et in metaphora nauigantium pseuerauit, cum uentos nominasset: q̃ ut arte reguñẽ, ita regi à certo duce hmōi multitudinem oportebat, ne tanq̃ uenti mutareẽ, sed constans esset in fauore Milonis. [Vnus) præcipuus. [Exoptandus) eligendus. [Si me.) .s.bñficiorum. hac uerborum iūctura te uti nolim, ut ab eadem syllaba sumaẽ initium dictionis, in qua superior desinit, qm̃ facit inconcinnam oronem, ut illud Maro. Et dorica castra. eodem modo ab eisdem syllabis dico. Videndum est, inq̃t Fab. ne syllabę uerbi prioris ultimæ sint primę sequentis. Id neq; pcipi mireẽ, Cic. excedit in carmine. O fortunatam natam me cōsule Romam. [Quāobrem) conclusio, in qua ostendit nihil sibi denegandum à Cur. ex iis, q̃ petit. [Memorem) bñficiorum acceptorum. [Si gratum) in referēda gr̃a. bñficium, inquit Cic. male collocatum maleficium puto, & stultum est immemorem, & ingratum bñficium conferre. [Si bonum uirum) repetitio est, & conferre bñficium bono uiro iucundum est. [Quod) .s. me esse memorem. [De Milone) qui est uir bonus. [De) .i. propter. [Di-

Dico
De

ces) primæ cōiugationis uerbum, ut Virg. Propriamq; dicabo. Et plus est dicare q̃ dare, nam dicamus ppetuo: damus uero ad tempus. [Vel, ut dicā) correctio est. [De ipso T. Annio) T. Annius Milo dicebaẽ, remuneratio petitionis. [Maioris animi) articulus. [Si complecti hoiem) modus loquendi apud disertos uiros frequentissimus, p̃ amare & defendere & fauere. Solent & addere amore, uel bñuolentia, fauore, & hmōi, & ita dicere, magno te amore complector, & hoiem p̃ illo ponere, ut uidisti hoiem, hoc est uidisti illum. [Mihi uero) q̃ grande bñficium sit in eum collaturus, ostendit, si hanc sumet p̃ Milone puinciam. [Eundem) ita diligentem, & benignum. [In laude mea) maximę sibi laudi futurum existimabaẽ, si eius opera Milo consulatū adipisceret. [Qui) qualis. [In salute) qm̃ ab exilio reuocatus est, ubiq; locorum suam ab exilio reuocationem salutem appellat. [Ego, ni te) ordo est. Ego plura scriberem, ni te &c. [His uerbis) causam ostendit cur non plurib⁹ uerbis secum agat, cū sciat Tul. Miloni plurimum debere. [Officij) in me collocati ab eo.

Commendo te principi, Cōmēdo te apud principem.

[Commendo) indocti dicunt recommendo, & recōmitto, & recommendationem. Tu fac dicas, commendo, committo commendationem. & interest multū, cum commēdo te principi dicimus, & commendo te apud principem. nam commendo te principi, est committo te. Commendo te apud principem, est laudo te. [Atq; trado) est. n. tradere alicuius fidei se committere, & sub eius psidio esse. [Habeto) ad finem spectat, ut diximus ante. [Pręcipue) ante alios. [Pietas) singularis obseruantia amoris. [Studio) opera, & diligentia, & fauore. Sanè legēdū, Tuo unius studio, non tui unius. [Confido) constanter teneo, uel credo, ut alibi Cic. quanquam Crat. nostro principe huius memoria philosophorum hæc te assidue audire, atque accipere confido.

ASCAN.

NOndum erat &c.) Multo artificio & summa accuratione commendat Cur. causam Milonis consulatum petentis, cuius adeptione nihil gratius contingere sibi posse late declarat, ideoq; ostendit eum se literis admonendum habuisse, ne aduersarij eius & pcipue Clodij cā in contrariam sniam trahatur. Docetq; rei, quam petit, facilitatem, si modo Curio annuerit. Sane nos docemur ex hac epistola ĩ re graui exornationib⁹ uti posse. Ordo est. Nondum erat auditum te aduentare ad Italiam, cum ego misi Sex. Iulium familiarẽ Milonis mei. s. amici ad te cū his literis. Sed tñ cum tuus aduentus putareẽ appropinquare, & cōstare te pfectum esse iā ex Asia Romam uersus, magnitudo rei fecit, ut nō uereremur, ne mitteremus nimis cito, cū uellem⁹ magnopere. i. magna cura, & diligentia, has lr̃as pferri ad te, q̃ primum. i. ualde cito. ô Curio si mea officia essent in. i. erga te, solū tanta, quāta solent pdicari magis à te ipso, q̃ ponderari à me, contenderem. i. obnixe peterem, uerecūdius à te si qua. i. aliqua magna res esset petenda mihi. Enim. i. qa, graue. i. molestum est homini pudēti. i. hñti pudorem, aut uerecūdo petere aliqd magnū ab eo, de quo putet se bene meritum, ne uideaẽ magis exigere. i. uiolenter expostulare, q̃ rogare qđ petat, & numerare, sup. illud potius in loco mercedis, q̃ in loco bñficij. s. gratis facti. Sed qa tua beneficia in. i. erga me extiterunt, ne I nota oibus, uel clarissima. i. euidentissima & maxima, ipsa nouitate. i. p. p ipsam nouitatem. i. raritatem temporum meorum. i. eorum, quę acciderunt temporibus nostris, hoc est quibus consulatū gerebamus.

Videntur enim tempora esse consulum quodammodo eo quòd ab eis denominabantur olim anni. Estq;. i. & est animi ingenui, sup. officium. i. pertinet ad animum ingenuum. i. minime seruilem, uelle debere eidem, cui debeas plurimum, sup. ideo ego non dubitaui. i. non sum ueritus, petere id à te per literas, quod esset mihi maximum omnium. s. expectandorum, & est maxime necessarium. Artificiosissime (ut dixi) ad obtinenda quæ uult, incepit. Nam quasi aliud agens rei, quam petit, & honestatem, & necessitatem ostendit. Vnde addit. Neq; enim sum ueritus, ne. i. ut non possem, dico ne. i. ut. nam satis esset ne possem, sine non. ut cum igiẽ apponat non, ne quod ualet per se, non ualet tantum ut: quod ideo accidit, q̃, ut dixi, uerba timoris & uerandi, quę tacitam negationem important, idem efficiunt cum & sine negatione, & ita, & tres negationes non plus efficiunt, q̃ duæ, sustinere tua, uel. i. etiam, innumerabilia beneficia in me. præsertim cum considerem nullam esse gratiam, quam animus meus non posset uel capere. i. comprehendere in accipiendo. i. cum acciperet, uel illustrare. i. illustriorem facere remunerando & cumulando. i. augendo eam. Ego &c. Post longam insinuationem tandem aperit quid petat, dicens, Ego fixi. i. firmaui & locaui in consulatu Milonis omnia studia mea, omnem operam sup. meam, omnem sup. curam, industriam, cogitationem, denique omnem mentem, statuique. i. & cōstitui me debere quærere in eo, non solum fructum. i. utilitatem officij. s. bene locati, sed etiam laudem pietatis. Neque uero puto salutem ac fortunas cuiquam suas fuisse unquam tantæ curę, quantæ. s. curæ honos eius. s. Milonis, sit mihi, in quo. s. honore eius, ego decreui omnia studia mea esse. Ego intelligo te unum posse esse, si uolueris, huic. i. huiusmodi amico meo tanto adiumento, ut nihil sit requirendum nobis, præterea. i. præter te unū. Nos habemus hęc omnia. s. adiumenta, utpote studium. i. fauorem, bonorum. s. ciuium, conciliatum. i. conquisitum Miloni ex tribunatu. s. eius, quem decenter gessit, conciliatum, dico studium bonorum. Propter nostram causam, ut spero te intelligere, & studium uulgi ac multitudinis, propter magnificentiā munerum, & liberalitatẽ naturę. i. naturalem Milonis, & sup. studium iuuentutis. i. multitudinis iuuenum, & gratiosorum. i. eorum q̃ habent multā gratiam & prærogatiuam in suffragiis p. p excellentem uel gratiam uel diligentiam ipsius in eo genere. s. hoium conciliando & sup. p. p nostram suffragationem, s. i. licet forte minus potentem, at. i. certe pbatam & iustā & debitā, & ppterea fortasse etiā gratiosam. Dux & auctor. s. huius petitionis, est opus. i. necessarius nobis, & quidam moderator eorū uentorū. i. aurarum, hoc est fauorū & suffragiorū, q̃ sępe facillime ut uenti leui momento mutanẽ. Et quasi gubernator, q. s. moderator & gubernator, si unus sit exoptandus, nobis ex oibus, non habemus sup. quēpiam quē possumus conferre tecum. Quāobrem si potes existimare. i. iudicare me uirum memorem. s. bñficij habendi in animo si gratū in bñficio referendo. Si uirum bonū, uel. i. etiā ex hoc ipso. s. facto meo, q̃ laborē tā uehemēter de Milone. i. de honore Miloni augendo: denique si iudicas me dignum tuis bñficiis, ego peto hoc à te ut subuenias huic solitudini meæ ut dices. i. dedices, aut dedas, & quasi consecres, & pprium facias studium tuum huic laudi, uel, ut dicam uerius, saluti pprię. ego polliceor tibi de ipso T. Annio. s. Milone, tm̃. i. tam multum, aut nullū, aut id solum, te neminē. i. non aliquē, non esse habiturum aliquē maioris animi, grauitatis, constantiæ, bñuolētiæ erga te sup. q̃ ipsum, si uelis cōplecti. i. in amicitiam tuā acceptare hoiem. Vero. i. sed tu adiunxeris mihi tm̃ decoris, tm̃ dignitatis, ut ego agnoscam facile te fuisse eundē in laude mea, qui fueris in salute. s. mea, hoc est in recuperando reditu ab exilio. Ego ni. i. nisi scirem te uidere. i. pspicere cum scriberem ad te, quantum officij. s. Milonis in me sustinerem, & quātopere esset mihi elaborādum in hac petitione. s. consulatus Milonis. i. qua Milo consulatum petit, nō modo. i. non solum omni contentione. s. uerborum, sed etiam omni dimicatione. i. cōcertatione, qualis est armorum, scriberem plura. Nunc quia ita est, quod rē omnem nosti, commendo tibi omnē rem, atque causam, & me totum commendo, atque trado. i. tibi dedo. habeto. i. firmiter teneto hoc unum sic, si ego impetrauero hāc unam rem à te, me debiturum sup. esse tibi plus q̃ ipsi Miloni. Non enim mea salus fuit mihi tam cara, in qua sum adiutus, præcipue ab illo. s. Milone. q̃. i. quantum, pietas. s. mea, in referenda gratia erit iucunda. i. delectabilis sup. mihi. Autem pro sed, ego confido me posse assequi. i. obtinere, eam. s. pietatem in Milonem studio. i. annixu & fauore tui unius. i. solius.

PAVLVS MANVTIVS.

IN suffragiis studia) dictionem, studia, sustulimus. supra enim dixit, studium: è qua uoce sequentes genitiui reguntur.

FR. RO. Etiāſi Cic.epiſtolæ,quæ uulgo familiares appellantur, noſtra ætate à doctis,innumerabilibus propè mēdis fuerūt expurgatæ,priſtinoq; nitori reſtitutę,quę laus maxima ex patre Petro Victorio uiro eruditiſſimo eſt tribuenda: ſemper tñ aliquid ſeſe afferet attētè legētibus antiqua illarū epiſtolarum exēplaria. Quod id ipſum nuper mihi cōtigit.nā,cū peruetuſtū,quod domi habeo iā diu exēplar,cōferrē cum impreſſis,incidi in ea uerba,q̄ ſic leguntur diſtincta epiſt.7.li.ii.ad Cur.Non uereor, nequid timide, neq̄d ſtulte facias, ſi ea defendes, q̄ ipſe recta eſſe ſenties. Quòd in id reip.tp̄s non incideris,ſed ueneris,(iudicio.n.tuo,non caſu, in ipſum diſcrimen rerū cōtuliſti tribunatū tuū) profectò uides, quanta uis in Rep.tēporum ſit,quāta uarietas rerū, q̄ incerti exitus,q̄ flexibiles hominū uoluntates q̄d inſidiarum , q̄d uanitatis, in uita,non dubito,quin cogites.Non dubito,quin oēs, ſi attente legerint hæc uerba,offendantur tñ perplexo uerborū ordine,etiā ſenſu,qui etſi aliquis uideri poteſt,non eſt tñ aptus,& concinnus. Meus ille ſic habet iſta uerba deſcripta,& interpuncta, quæ cum quiſpiā legerit,facile indicabit ita omnino eſſe legendū, & interpungendum locū hunc.Non uereor,nequid timide, nequid ſtulte facias,ſi ea defendes,q̄ ipſe recta eſſe ſenties, quòd in id reip. tp̄s non incideris,ſed ueneris,iudicio.n.tuo,non caſu in ipſum diſcrimen rerum contuliſti tribunatum tuū: profectò uides,quanta uis in rep.ſit temporum, quāta uarietas rerū,q̄ incerti exitus,quā flexibiles hominum uoluntates,quid inſidiarum, q̄d uanitatis in uita,non dubito,quin cogites.Antea tres fiebant in hac oratione periodi.Prima, Non uereor . Secunda , Quòd in rep. tempus. Tertia. Quāta uis in rep.temporum.adde q̄ & una fiebat παρένθεσις,quæ diſiungebat uerba.Nunc ſi ita legas , ut demonſtraui, duæ tātum erunt periodi:Prior,Non uereor ne.Altera:Profectò uides quanta uis &c.Quòd in id reip.tempus non incideris , ſed ueneris.leuiter hæc uerba ſunt interpungenda à ſuperioribus. nā eſt ratio prioris propoſitionis.Iudicio.n.tuo,non caſu, eſt altera ratio proximarum dictionum.Sed ueneris. Profectò uides quanta uis in rep.Quòd ſit ſumendum alterius periodi initium , patet ex perſpicuitate.Cum enim duo contineat uerba hæc periodus. Vnum illic,uides.Alterum in fine,cogites.uidetur elegantiſſime omnia diſtinxiſſe Cicero. Nam cum ait, Quanta uis in rep. temporum ſit,quanta uarietas rerum,quàm incerti exitus,quàm flexibiles hominum uoluntates.Merito dixit,uides.iſthęc.n.uidentur & oculis,& ſenſu . Cum uero ait , quid inſidiarum, quid uanitatis in uita,nō dubito,quin cogites . merito retulit ad cogitationem.inſidiæ.n.& uanitas cum ſint occultæ,cogitatione ſapientum perſpiciuntur.Adde quòd plurimum eſt uenuſtatis in illa repetitione facta per uerba ſimilia quàm, quanta,quàm, rurſus cū ad ſecundum referuntur uerbum cogites,quid,quid . Iſthæc fortaſſe uerboſius quàm oportebat a me dicta ſunt, ſed malui in hac re explicanda,meam reprehendi, quàm requiri diligentiam .

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quanquam alia multa in hac epiſtola agat Cicero, ſolitam tamen denſulam non omittit , qua adoleſcentis animum ad confidentiam ſui ipſius confirmat.

CICERO PROCOS. S. D. CVRIONI TRIB. PL. 7

SEra gratulatio reprehendi non ſolet, pſertim ſi nulla negligētia prætermiſſa eſt. longe.n.abſum; audio ſero.ſed & tibi gratulor:&,ut ſempiternæ laudi tibi ſit iſte tribunatus, exopto: teq; hortor , ut oia gubernes,& moderere prudentia tua; ne te auferant aliorū conſilia.nemo eſt, qui ſapientius tibi ſuadere poſſit te ipſo. nunq̄ labere,ſi te audies.non ſcribo hoc temere.cui ſcribam,uideo.noui animum,noui conſiliū tuū. non uereor, ne quid timide,ne quid ſtulte facias,ſi ea defendes, q̄ ipſe recta eſſe ſenties. q̄ in id reip. tp̄s non incideris, ſed ueneris, (iudicio .n.tuo.non caſu, in ipſum diſcrimē rerum contuliſti tribunatū tuū)profecto uides,quāta uis in rep. tēporū ſit,quāta uarietas rerū,q̄ incerti exitus, q̄ flexibiles hominū uoluntates:quid inſidiarum, quid *uanitatis in uita, nō dubito, q̄n cogites.ſed,amabo te,cura,& cogita,nihil noui,ſed illud idem , quod initio ſcripſi.tecum loquere:te adhibe in conſilium:te audi:tibi obtēpera.alteri,qui melius dare conſiliū poſſit,q̄ tu,nō facile inueniri pōt: tibi uero ipſi certe nemo melius dabit . Dii immortales , cur ego non ad ſum uel ſpectator laudū tuarū,uel particeps, uel ſocius,uel miniſter conſiliorū? tametſi hoc minime tibi deeſt: ſed tamē efficeret magnitudo , & uis amoris mei,conſilio te ut poſſem iuuare . Scribam ad te plura alias.paucis.n.diebus eram miſſurus domeſticos tabellarios:ut,quoniam ſane feliciter,& ex mea ſnia remp.geſsimus,unis literis totius æſtatis res geſtas ad ſenatū pſcriberē. De ſacerdotio tuo quantā curā adhibuerim,quamq; difficili in re , atq; cauſa, cognoſces ex iis literis , quas Thraſoni liberto tuo dedi. Te, mi Curio,pro tua incredibili in me beneuolentia,meaq; itē in te ſingulari,rogo,atq; oro, ne patiare mihi quidq̄ ad hanc prouinciale moleſtiam tp̄is prorogari.præſens tecum egi,cum te tribunum pl.iſto anno fore non putarem:itemq; periui ſæpius per literas,ſed tum quaſi à ſenatore nobiliſsimo, & adoleſcente gratioſiſſimo,nunc à tribuno pl. & à Curione trib.non ut decernatur aliquid noui, quod ſolet eſſe difficilius ; ſed ut ne quid noui decernatur; & ut S.C. & leges defendas ; eaq; mihi conditio maneat, qua profectus ſum . hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

*uanitatis

HVB. SEra gratulatio)poſt finitū tp̄s magiſtratus,quē Cur.geſſerat in Aſia,reuerſus Romam creatus eſt Trib.pl. cui Cic. ex Cilicia ſcribēs primum excuſat ſe de ſera gratulatione huius dignitatis. Deinde ei gratulatur , & ſimul hortatur, ut prudentia ſua ita ſe regat,ne aliorum conſiliis auferatur . intelligebat.n.Cic. Cur. à Cæſ.ſolicitari in partes ſuas,quem,ut diximus,ære alieno oppreſſum tandem adegit.Itaq; nūc Cic.eū laudans hortatur, ut ſit fortis & conſtans in tuenda rep. & cum ſit ſapientiſſimus,ita ut aliis poſſit conſulere,multo melius dicit eū poſſe conſulere ſibi ipſi. Poſtea Cic.dolet q̄ non ſit Romæ,ut poſſet aut ſpectare quæ pręclara à Cur.geruntur,aut etiā eū conſilio iuuare.Poſtremo rogat eū,ut det operā ne tempus prouinciæ ei prorogetur,quēadmodū dicit ſe eū rogaſſe Romæ corā.[Sera)tarda.[Gratulatio)eſt gaudiū ex aliena felicitate , alias uero pro actione gratiarū ponitur, & gratulari pro agere gratias.Terent. Deſine mulier gratulando deos obtūdere.[Prætermiſſa)ad tēpus omiſſa.[Abſum) quia Cil. procul abeſt ab urbe Roma,& eſt excuſatio ſeræ gratulationis. [Sero audio)quæ Romæ fiunt pp̄ longinquitatem locorū & itinerum difficultatē.[Sed tibi)dicit, ſe nunc facere quod diſtulit, ut gratuletur Cic.de tribunatu adepto.[Exopto) uotis & precibus expoſco.[Iſte)tuus.[Sempiternæ laudi) ut ita eum geras, ut conſequare ſempiternā laudem.[Gubernes,)tractum,ut diximus ſupra,ab eo,qui nauē regit.[Moderere)cum modo & ratione regas.[Aliorum conſilia)neminem nominat,ſed latenter ſignificat Cæſ.qui nitebatur Cur.in partes ſuas,ut diximus,trahere.[Auferant)abducant à recto propoſito , & ſententia defendendæ reip. [Suadere)cōſulere.[Labere,)penultima producta.i.errabis, &eſt translatio.[Audies te) auſcultabis tibi,& conſilium tuum ſequi uolueris:nam audire præcepta alicuius dicimur , cum eis paremus.[Temere.) ſine cauſa.[Cui)quali,q.d. ſapientiſſimo & conſtantiſſimo ciui.[Animum,)fortem,& ſtudioſum libertatis.[Cōſilium)prudentiam.[Timide) quia dixit noui animum tuum: eſt .n.timiditas cōtraria fortitudini.[Stulte)pp̄ id, quod dixit, noui conſilium, quia ſtultitia eſt contraria prudentiæ. [Senties)iudicabis.[Recta)honeſta:nam rectum dicitur,quod cū officio fit:idē & honeſtum dicitur.[Quòd)quia[Incideris) caſu ueneris.[Sed ueneris).i.iudicio & certa ſnia ueneris: nam incidere eſt caſu incurrere & uenire,ut incidi in latrones,incidi in magnam perturbationem reip.[Iudicio).i.certa ſnia,conſulto.[Non caſu,)nō inconſiderate,

Gratulatio
Gratulor

considerate, nõ fortuito. [Contulisti tribunatũ in ipsum discrimen).i.uoluisti esse tribunus, in ipso periculo reip. [Discrimen) nunc periculum, alias experientiã signãt & differentiã. [Rerũ) imperij & status Romani, ut Virg.3.Æn. Postquã res Asię. [Cõnulisti) contecisti, distulisti. [Vis tpm) impetus & uiolẽtia tpm. apparet pro conditione tpm ponuntur, ut Cic. O mores, ò tpa. [Varietas) diuersitas, alij.n.gaudent isto statu, alij dolẽt. [Incerti) ignorati dubij. [Insidiarum) fraudum, proditionum: ut, Accipe nunc Danaum insidias. [Vanitatis) mendaciorum, & infidelitatis. nam, ut inquit A. G. uani sunt, non ut uulgo desipientes, & hebetes, aut inepti, sed ut ueteres doctissimi dñt, mendaces & infidi, & Nonius insidiosos & subdolos dici ostẽdit. [Amabo) blandientis est particula comicis ualde familiaris. [Initio) huius epistolæ, repetit aũt eandem sniam diuersis uerbis. [Tecũ loquere) idem est quod supra, Nemo est, qui suadere tibi prudẽtius possit &c. [Obtempera) obseqre. [Tibi) tuo iudicio. [Alteri).i.alij. [Tibi) argm à minori ad maius, ut q alijs consulere sciat, se multo melius consulat. [Dabit) consilium. [Dij immortales) exclamatio præ magno desiderio Curionis. [Non adsum) Romæ. [Spectator) inspectator, cognitor. spectamus.n.q sunt uoluptati, unde & spectacula laudum, uirtutum, uel re uera cõmendationũ, quas es tribunatu tuo adipisceris. [Particeps) communicator, uel passiue.i.cui tu participares consilia tua. [Socius) in laboribus. [Minister) suggestor. [Hoc).s.habere consilia. [Minime deest) quia per te multum sapis. [Vis) uehementia, ptãs. [Iuuare) auxilio esse. [Consilio) meo. [Alias) alio tpe. [Paucis diebus).i.intra paucos dies. [Domesticos) proprios meos: nam erant tabellarij publici. [Tabellarios) nuntios, qui literas deferũt à tabellis ferendis. [Vt, qm) ordo est, ut unis literis res gestas totius æstatis ad senatum perscriberem, qm sane feliciter &c. [Feliciter) prospere, quia uictoriam habuerat aduersus Parthos. [Ex mea snia, sm uota & optata mea. [Gessimus) in hac prouincia. [Vnis literis) una epistola. [Totius æstatis) quas una æstate gessi, tunc.n.tps est gerendi belli. [De sacerdotio) sacerdotes oẽs à sacris dicti, ut uoluit Var. Erant aũt sacerdotũ uaria gña, alij.n. põtifices à posse & facere sm Sceuolam dicti: uel, ut maluit Varro, à põte, qa Sublicius pons ab his factus est primũ & restitutus sæpe. erant aũt & maximi pontifices & minores. põtificibus uero, teste Macc. erat permissa potestas memoria rerũ gestarũ i tabulas conferendi: & hos annales appellant maximos, quasi à põtificibus maximis factos: unde & Virg. ait ex persona Æneæ pontificis maximi, Et uacet annales nostrorũ audire laborũ ex alijs sacerdotibus. alij appellantur flamines diales, alij Martiales: & denique ab eo deo, cui essent sacrati, nomen accipiebãt. Cupiebat igitur Curio aliqd sacerdotium opera & fauore Cic. de quo nunc scr. Cic. se multũ laborasse. [Difficili) quia fortasse multos aduersantes haberet. [Mi Curio) incipit ei blãdiri. [Incredibili) maxima. [Singolari) egregia & incõparabili. [Oro) plus est in sensu, q̃ rogo. [Ne patiare) ne finas, ne permittas. [Molestiam prorogari) quã in hac prouincia capio. Ostendit.n. se mitũ illic esse. [Prorogari).i.differri. [Egi t.) rogaui te, locut' sum tecum. [Presens) corã, cum essem Romæ. [Sed t.) ostendit hanc suã petitionẽ maiorẽ habere uim debere, quia ante petiuerat à Cur. tanquam senatore solum, nũc uero à Cur. etiã trib. [Fore) quia nondũ erat facta mentio aliqua de tribunatu suo. [Adolescente) iuuene. [Gratiosissimo) ualde grato & accepto. [A trib. pl.) q.d. à magistratu, q nũc p te ipsum potes, qd ante per alios erat faciendũ. & primo gñaliter dixit à tribuno pp supradictam, causam q plus haberet auctoritatis q̃ ante. deinde subdit. [Et à Curione) q.d. qui totus es meus, quem nihil mihi negare decet, & qui poteris quantum uoles. magna.n. uis est in nomine pprio, q.d. non à quouis tribuno hoc peto, sed ab eo, qui potest. [Non) subaudi peto. [Aliquid noui).i. pro hoc meo pcõsulatu, uel imperio. [Quod) decernere aliquid noui. [Difficilius) quia difficilius aliquid noui deliberatur p aliquo in magistratu, q̃ seruatur id, qd fuerat pmissum. [Sed).s. peto. [Vt ne) pro ne.i. ut non. [Decernatur qd noui).i. ut senatus nihil oĩno decernat de hoc meo imperio, nisi ut qua conditione pfectus sum in puinciam, eadem mihi seruetur. qd declarat dicens. [Sed) peto. [S.C.) quo mihi decreta fuerat prouincia tm in annum. [Et leges) quibus cauetur ut finito anno magistratui detur successor. [Conditio) Conuentio, ea.n. conditione iuerat in prouinciam, ut post annũ inde discederet. [Maneat) constet, seruetur, ut Virg. Æn.2. Tu modo promissis maneas.i. non discedas à promissis.

Tẽpora pro conditione tẽporum ponuntur. *Vanitas* *Vani.* *Spectator.* *Sacerdotes.* *Oro* *Rogo*

EPIST. I. Sera gratulatio) congratulatur Cur. quòd ex Asia reuersus tribunatum consecutus sit, quem magistratum adiisse & factum Cæs. inimicum App. scriptum reliquit. Sed cum tandẽ ære alieno oppressũ Cæs. in suas partes adduxit, ut ante diximus. Hortaturq; Cur. ad suscipiendam reip. defensionem, & perpaucos intelligat esse Romæ, qui saluam remp. uelint, adhibeat in consiliũ neminem, sed se solum audiat, sibi obtemperet, suum duntaxat cõsilium sequatur. inde dicit se dolere q abest ab urbe, & spectare non potest, quæ ab eo geruntur in rep. Postremo rẽ suam Cur. cõmendat, ne sibi in Cil. prorogetur imperium. Erat autem tũ Cic. cum has ad eũ literas scriberet, in Cil. proconsul, Curio Romæ trib. pl. Ex quo uidendum in primis cuiusmodi magistratus isti fuerint. Procons. erant, qui cũ potestate cõsulari extra ordinẽ in prouincias belli gerendi causa mittebãtur, & eandẽ propemodũ potestatem habebant, quã consules, nisi q 6. tantũ lictores secum ducebant, illi 12. Et si quidem is aliqua occupatus causa, ad prouinciam sibi traditam accedere, aut ibi adesse nequiuisset, legatũ subrogabat, q propemodum parẽ procons. potestatẽ gerebat. Res.n. grauiores administrare nequibat, q proconsuli procurãdæ deferebantur. Procõsularis uero dignitas fuit primum eo tẽpore, ut arbitror, instituta, quo Posthumus Albus, & Semp. Fuscus consulatum gerebant, quorũ alter aduersus Equos bellũ gerens obsessus, est alter in urbe remãserat: & is ut collegæ ferret auxiliũ, T. Quintũ procons. creauit, ante ipsum inuenio neminẽ. Hæc deinde ita diffusa & obseruari cœpta est, ut qui cõsules fuissent exacto eorũ officio, sequenti anno proconsules remanerent, & ad diuersas belli gerendi causa prouincias mitterentur. Tribunorum tria sunt genera, Celerum, Militũ, & Pleb. Trib. celerũ CCC. milites ad continuũ & regis, & reip. præsidium sub se habebant, quos primus omnium Romulus ex quaque curia, quas ipse 30. constituerat, 10. asciuit, & his tres uiros præfecit, eosq; quoniã à tribubus elegerat, tribunos uoluit appellari. Celeres uerò à celeritate plerique dictos existimant. Sunt qui à Celere, qui Remũ occiderat, & q primo his ordinibus à Romulo præfectus fuerat, appellatos putẽt. Tribuni uero militũ totius exercitus defensores erãt, ne uis aliqua, uel seditio inter milites oriretur. Et tres primũ ad postulationẽ plebis constituti, qui eandẽ cũ consulibus habebãt ptãtem, cũ bella sæuirent, & ex plebe dilectus fieret, ne grauiter ferret. Tres, inquã, constituti fuerunt, Sempronius Attracinus, L. Attius, & C. Cœlius uiri patritij. M. Geni. & P. Curiatio coss. Ante hos tñ trib. pl. erant qui aduersus omnẽ senatum plebẽ defenderent. Istorũ uero creandorũ causa initio fuit successio pleb. à patribus in montem sacrũ facta, qui tertio lapide distat ab urbe. Fuit & Menenii Agrippæ diligentia hac conditione reuocata, ut plebeios magistratus in urbe haberet. Tunc duo creati sunt Trib. pl. A. Virginio & T. Vetulio coss. Additi deinde fuerunt tres alij T. Quintio & Appio Claudio coss. Demum 5. alij Q. Minutio, & M. Hor. Puluillo coss. quorum quidẽ tribunorũ tanta erat auctoritas, ut omnia senatus decreta irrita tenerentur, nisi per eos approbata, ipsorumq; signata sigillo fuissent. Verum quæ & quanta fuerit tribunorum potentia, A. G. Labeonis sententia, atque Varronis, ostendit, quod in eo legere poteris. [Sera gratulatio) quandam excusationem præmittit, quoniam aliquantulum tardus in gratulando fuisse uidebatur. [Sera) tarda. Mart. Nil facis, & serũ est alium mihi quærere regem. [Longe absum:) multum.n. distat ab urbe Rom. Cil. in qua tũc Cic. procons. [Audio sero.) quæ Romæ geruntur. hoc est tarde. Nec tu dicas bonum sero pro bona uespera, id enim nusquam lectum est, tametsi, non solum tarde significet, sed post solis occasum, unde serotinus. [Sed tibi) nunc se gratulari dicit, quòd longinquitas locorum abstulerat. [Gratulor) gratari & gratulari significatione non differunt, sed stylo. Gratari enim poetarum est, & historicorum, Gratulari uero oratorum, significantq; uerbis ostendere te gaudere alicuius felicitate apud eum, qui felix est, & datiuum uolunt, ut, Gratare sorori, & tibi Gratulor. ad nos ipsos interdum referri potest ob aliquam felicitatem nostram, ut si dicimus, Gratulor scriptis meis. [Sempiternæ) nunquam perituræ. Sempiternum diis damus. [Perpetuũ) hominibus. [Moderere) cum modo regas & ratione. [Prudentia) quæ est rerum bonarum & malarum per omne tempus scientia. [Ne te auferant) in eorum sententiam ducant, defensionem rep. deserendo, & hoc propter Cæs. dixit, qui eum in partes suas abducere conabatur, quod tandem fecit. Aufero ex ab, & fero, & b, in u, mutatur. [Laberis) in errorem cades, accentum in pen. μεταφορικῶς dixit. [Temere) stulte, sine causa. [Si te audies) si tuum cõsilium sequeris. [Cui scribam, uideo) q.d. se uidere ad prudentissimum uirum scribere. Emphasis est. [Noui animum).s. magnificum, laudem, & gloriam appetentem, & libertatis amantissimum. [Noui consilium) esse sanissimum, & reip. profuturum, quod ex animo tuo nascitur. [Timide) ad animum refertur, timor.n. est contra magnanimitatem, [Stulte) ad cõsilium, species est ma

Tria tribunorum sunt genera. *Sera* *Serotinus.* *Grator* *Gratulor* *Sempiterna* *Perpetuũ.* *Timor*

litiæ. nam stultitia est prudentiæ contraria, ea qua nascitur consilium. [Senties) censchis. [Non incideris, sed ueneris) unum in casu & fortuna, alterum in iudicio & consilio positum est. [Iudicio) consilio, consulto, & dedita opera. [Casu) fortuito. [Discrimen rerum) periculum reip. ut eam defenderet. nam res pro statu reip. posuit: ut Virg. Res Agamemnonias, uictriciaq; arma secutus per tot discrimina rerum. aliás differentiam signat. Virg. Tros Tyriusq; mihi nullo discrimine agetur. [Contulisti) coniecisti [Tribunatum tuum) quód tribunus esse uoluisti, cum tãto periculo resp. laboret. [Tpum) perturbationũ. [Quid inf.) qm nusquam tuta fides: numero tm multitudinis insidias dicimus: & fraudes, atque proditiones significant. [Quid uanitatis) refertur. n. uanitas ad fingenda mendacia, & perfidiam, & differt á stoliditate, cuius rei meminit Apollinaris, auct. Nigidio, apud Gellium his uerbis. Vanos proprie dici nõ, ut uulgus dicit, desipientes, hebetes, aut ineptos, sed ut ueterũ doctissimi dixisseot, mendaces, & infidos, & leuia inaniaq; pro grauibus & ueris astutissime componẽtes. Stolidos aũt uocari non tam stultos, & excordes, q̃ tetros, & molestos, & illepidos, quos Græci ὀχληροὺς καὶ φορτικοὺς dicũt. [Quin) quód nõ, ut, quin uatem insanam aspicias. Alias quin pro immo etiá, aut atque etiã ut, quin aspera Iuno. Interdum pro cur non. Virg. Quin tu aliquid saltem potius, quorũ indiget usus Viminibus molliq; paras detexere iunco. Et indicatiuo iungitur tam in prosa oratione, q̃ uersu. Fab. Quin tu potius amittis iuuenis consilii rõnem. [Amabo) aduerb. blandiẽtis est, & in antepen. habet accentum. Terent. Dic amabo. [Cura, & cogita) imperantis uerba, nam cura & cogitatione quidam leguntur. [Nihil noui) nolo, inquit, aliquid noui cogites, aut cures. [Sed illud idem, quod initio scripsi). s. ne te auferant aliorũ consilia, & hmõi superius dicta. [Tecum loquere) eundem sensum cum superioribus per diuersa uerba. [Consilium) quia nemo ita fauebat reip. ut ipse Curio. [Spectator) qui inspiceret laudes tuas, quas ex tribunatu consequeris. Spectare. n. ad omnia refertur, sed proprie ad uoluptatem pertinet, unde spectacula nuncupantur. [Tametsi hoc tibi minime desit) qm per te sapis, & potes omnia, & oẽs laudum tuarum spectatores esse poterunt. [Tabellarios) literarum latores. In ceratis. n. tabulis scribebat antiquitas, unde tabellæ pro literis dicebantur, & tabellæ pro testamento. Iuuen. Signatæ tabulæ dictum feliciter. [Ex mea sententia) ut uolui. nam Parthos superauerat. [Remp. gessimus) cõmodum reip. fecimus, ad uitandam arrogantiam numero plurali est usus. Tribus. n. modis plurali pro singulari numero uti possumus. Ad magnificentiã styli. Luc. Bella per Æmathios plusquam ciuilia campos Iusq; datum sceleri canimus. Ad exprimẽdum indignationem. Virg. Moriemur inultæ. Sed moriamur ait. Et ad humilitatem ostendendam. Cic. Non spe moti uenimus ad scribendum. [Vnis) nominibus adhæresctt plurali numero tantũmodo declinatis, ut arma, literæ. [Res gestas) in administratione magistratus, & ad remp. pertinẽtibus, inq; rebus publicis, ac maioribus, & ad plurimos ẽt spectantibus, & maxime in re militari res gestas dicimus. [Totius æstatis) quas tota æstate gesseram. [De sacerdotio tuo) hanc sacerdotii dignitatem Curio affectabat, pro eo uero impetrando Cic. non mediocriter laborauit. Ex patribus. n. ut de huius dignitatis origine aliquid dicamus, Numa secundus á Romolo Martium M. Fab. pontificem primum elegit, eiq; sacra, ut inquit Liu. omnia exscripta, exsignataq; attribuit. Quattuor exinde ex gente patricia, & totidem ex plebeia pontifices constituti sunt, quorum unus dicebatur maximus, qui solus templo Vestæ, Palladisq; custodiæ uos cum sacerdote maximo præsidebat, & eius auctoritate omnia sacra regebantur. Huic aũt sacrorum rex suppositus erat, ne regis appellatione regiam dignitatem inuaderet, quibus sacra primum fuisse constituta manifestum est: quod tñ ne penitus ab hominum memoria extingueretur, unus tñ sacerdos post reges exactos á rep. institutus est, qui rex sacrorum, sacrificulusq; diceretur. Et qm erant uaria sacerdotiũ genera, Flamines, Diales, Martiales, Quirinales, Salii, Pontifices minores, Pontifices maximi, reges sacrorum, sacrificuli, & qui ẽt Cybelles sacra facerent, qui Galli dicebantur, & quidam alii. Non ausim dicere quodnam sacerdotiũ ex iis omnibus Curio appetebat, satis est exponere quod sacerdotium cupiebat, pro quo Cic. adipiscendo diligenter operã dedit. [Difficili) propter competitores. [Te mi Curio) ad rẽ suam accedit, rogatq; Cur. det operam, ut exacto tpe magistratus, quẽ tunc in Cilicia gerebat, ne sibi prorogetur imperium, sed ad cõstitutam diem redire possit in urbem R. Libẽtius. n. manebat in urbe sine magistratu q̃ cum magistratu extra urbem. quod & in ea demõstrauit ep. Vrbem mi Rufe cole, & in ista luce uiue. [Mi Curio) suauitatem quandam dicendi, & uim amoris ostendimus, qñ hmõi appellationes inserimus, Mi Curio, mi Marcelle, mi Rufe. [Molestiam) quam in hac prouincia patior, cum inuitus illic esset. [Præsens) A minori ad maius. [Prorogari) in longum & ultra cõstitutum tempus deduci. [Sed tum). s. egi tecum, & locutus sum de hac re mea, qm nõ eras. trib. pl. sed certe senator nobilissimus, & adolescens gratiosissimus. Nunc uero, cum hæc eadẽ á te peto, es trib. pl. ꝙ multo magis hanc rem mihi conficere poteris. [Nunc á trib. pl.) oẽs codices quos ego hactenus uidi, hunc locum mendosum hñt, dicuntq; nunc á tyranno P. Lent. est aũt hoc modo legendũ, Nunc a trib. pl. & á Curione trib. Nec tyrannus pro tribuno ponitur. [Et á Curione trib.) non diuersam personam dicit, sed eandem, & sic dicit. [A Curione) tanq̃ ab eo, qui totius esset ipsius Cic. & proprium nomen artificiose posuit in exaggeratione quadã, & tanq̃ ab eo trib. diceret hoc se petere, qui plurimũ posset in rep. [Quod solet esse difficilius) ut aliqd noui, & præter patrium morẽ decernatur, qđ tunc fieret, si tps Cic. prorogaretur. [Sed ut nequid noui decernatur) quod á contrario sensu solet esse facilius, ut finito anno ẽ ꝓuincia decedat. [Vt S. C.) quo decretũ est ꝑ annum hoc mihi. [Et leges defendas] quibus cauetur, neq; ultra constitutum tps in magistratu manere possit. [Qua ꝓfectus sum) hac. n. cõditione & lege in ꝓuinciã iuerat, ut finito anno ẽ prouincia decederet. Legendũ sanẽ conditio sine c. Distat. n. cõditio, atque cõdictio: á condicendo. n. condictio nascitur, q̃ pronuntiationem quandã, & actionem signat, á condendo uero conditio deriuatur, quæ ꝑ fortuna & sorte, & quasi electione, & conuentione quadam accipit. Caue referas ad naturam, nam non moris est, sed fortunæ. Itaque male dñt quidam bonæ, aut malæ cõditiõnis quẽpiam, si ad naturam referunt. At si fortunam optime dñt bonæ, aut malæ, paruæ, aut magnæ conditionis hominem, ut aut pauper sit, aut diues, & hmõi, quæ fortunæ sunt, nõ naturæ, ut apud Liu. multis in locis legimus cõditiones pacis oblatas. In quo ẽt animaduertendũ, ꝙ qui offerunt conditionẽ nunq̃ aliis uerbis ferme q̃ istis utuntur, fero, pono, offero conditionẽ: q uero conditionem accipiunt, nunq̃ alio uerbo, q̃ accipio. Sic Terent. de Glycerio, accepit conditionem. Et Liuius, Conditionem acceperunt. Verum si mẽtis qualitatem significare uoluerimus, nõ conditionem dicemus, sed naturã, aut ingeniũ, ut bonæ, aut malæ naturæ, benigni, aut maligni ingenii adolescens. [Maneat) seruetur, firma sit.

SEra gratulatio) quo tpe Curio Romam redierat, & trib. pl. creatus fuerat. Cic. Ciliciam prouinciã regebat, ẽ qua cum audisset tandem Cur. successum, gratulatur ei, purgans tarditatem gratulationis, & simul adhortans, ne quorumuis consiliis ab Reip. studio auferatur, in qua re tacite Cæs. notabat. demum rogat, ut Curio faciat, ne sibi ꝓuincia ꝓlongetur. Ordo est. Gratulatio de bono alterius, sera. i. licet tarda, non solet reprehendi, præsertim. i. hoc præasserto, si sup. gratulatio, nulla. i. non ulla, nõ est prætermissa ulla negligentia. i. per ullam negligentiam, subaudi qualis est nostra. Enim. i. quia, ego absum. s. ab urbe lõge, ut potẽ in Cil. audio. s. q̃ illic geranť sero. i. tarde. aliqñ sero est nimis tarde. Sed licet sero, ó Cur. ego gratulor tibi, & exopto ut iste tribunatus sit tibi sempiternæ laudi. i. ad perpetuam laudem. Et hortor te, ut gubernes omnia, & sup. ut moderere. i. tẽperes omni prudentia tua, ne cõsilia aliorũ, ꝓsertim Cæs. & Pomp. auferanť te. s. á recto tramite iustitiæ & curæ reip. Nemo est, qui possit suadere tibi sapientius te ipso. i. q̃ tu ipse. Tu nunq̃ labere. i. cades in errorem aut turpe facinus, si audies te. i. sequeris iudicium tuũ. Ego nõ scribo hoc temere. i. incõsulte, uideo. i. animaduerto cui scribã. Noui animum, noui cõsilium tuũ. non uereor ne facias quid. i. aliquid timide. s. ne pecces per timorẽ, ut faciunt, q sciũt, qd faciundũ sit, sed faciunt quod potẽtioribus placet, & sup. ne facias qd. i. aliqd stulte, ut faciunt imprudẽtes, cum bene facere uelint nesciũt. si defendes ea, quę ipse. i. tu senties esse recta. Tu uides ꝓfecto ꝙ nõ incideris. i. s. casu, fortuito, in id. s. tã turbulentũ tps reip. cũ. s. resp. est in periculo ne opprimatur, sed ueneris. i. spõte te immiseris. Enim, ꝓ qa, tu cõtulisti tribunatũ tuũ, in ipsum discrimẽ. i. periculũ rerũ, in quo. s. discernit qs rerũ potiatur, iudicio tuo. i. dedita opera, nõ casu. Ego non dubito qn cogites, quãta uis. i. uiolẽtia aut potestas tpum. s. piculosorũ, cũ resp. ad paucorũ gubernationẽ lapsura uideať, & quãta uarietas rerũ sup. sit, q̃. i. quantũ incerti exitus, q̃. i. quãtũ flexibiles. i. mutabiles sup. sint uolũtates oĩum, qd insidiarũ, & qd uanitatis. i. mẽdacii & falsitatis sup. sit in uita. s. humana, aut eorũ, quos ipse nouit. Sed amabo te, blãdiẽdi uerbũ, quod cũ casum regat, licet blãde ponatur, uerbũ manet, & accentũ suũ retinet, cura & cogita nihil noui, sed illud idẽ qđ scripsi initio. Loquere tecũ. i. cũ iudicio tuo adhi-

Vanus
Stolidus
Quin
Spectatio
Spectaculum
Tabella
Conditio
Cõdictio
ascan.

adhibe te in cōſiliū, audi te.i. obedi tibi, obtēpera.i. acquieſce tibi ſup. aliqs q poſſit melius ꝙ tu dare cōſiliū alteri, nō pōt inueniri facile. uero.i. ſed certe nemo dabit tibi melius.ſ. cōſiliū repe te ꝙ tu. Dii.i.ō Dii immortales, cur ego nō adſum uel ſpectator laudū tuarū, uel particeps, uel ſocius, uel miniſter conſiliorum, tametſi.i. ꝗꝗ, hoc.ſ. hīc miniſtrū cōſiliorū, minime deeſt tibi, ſed tn̄.i. nihilominus, magnitudo & uis.i. abūdantia amoris mei, efficeret ut poſſem iuuare te cōſilio. ego ſcribam alias.i. alio tpe, plura ad te, eīn.i. qa ſup. cū hęc ſcriberē miſſurus erā, paucis dieb.ſ. poſt, hoc eſt paucos dies, tabellarius domeſticas.i. q pferūt tabellas, & lras domeſticos, non publicas, ut qm̄ geſſimus rēp. ſane.i. multū feliciter, & ea ſnia mea.i. ex uoto meo, pſcriberem ad ſenatū res geſtas totius æſtatis unis lris. Tu cognoſces ex iis lris quas dedi.ſ. ad te Thraſoni liberto tuo.i. manumiſſo, & libertate donato, quātā curā ego adhibuerī de ſacerdotio tuo.i. qd̄ me intercessore cōſequi ſperaſti, & in ꝗ.i. quantū difficili re atq; cauſa. O mi Curio, ego rogo atq; oro te, ꝓ tua incredibili beneuolētia in me, & ꝓ mea ſingulari beneuolētia in te, ne patiare qdꝗ tpis ꝓrogari.i. ꝓlōgari, & extendi mihi, ad hāc moleſtiā ꝓuinciale.i. regēdę ꝓuincię. Ego pn̄s.i. cū eſſem tecū Romę, cū nō putarē te fore.i. futurū trib. pl. iſto anno, egi tecū, & petiui ſępius p lras ita.ſ. ut nō patiaris mihi ꝓuinciā ꝓrogari. Sed petiui ſup. tū.i. tūc quaſi à ſenatore.i. patritio nobiliſſimo, & adoleſcēte & gratioſiſſimo.i. pleno maximæ gratiæ, nūc ſupp. pero à trib. pl. & à Cur. q.d. potentiſſimo & prudētiſſimo & amiciſſimo tribuno, nō ſup. peto ut aliqd noui decerna.ſ. per S.C. quod.ſ. decernere aliqd noui ſolet eſſe difficilius, ſed ut neqd noui decernat; qualis eſſet ꝓrogatio imperii, quæ ſine nouo decreto nō fieret, ut defendas S.C. & leges.ſ. uetātes ultra præſcriptū tps ꝓuinciā tenere, & ea cōditio, qua pfectus ſum.ſ. ut expletō tpe legitimo redeam domū, maneat mihi. Ego rogo te hoc uehementer, etiā atque etiam.i. frequenter, ut cōmentarii dicunt, ſed non declarant, minus eſt in rogādo, ꝗ in orando. Rogare enim eſt proprie diſquirere, an uelis facere, & ita precari ut facias, ſi ita uidentur. Orare ꝟo eſt quaſi oratorio more precari & implorare. Quia ergo parū eſt per ſe rogare, addit uehementer & etiā, atque etiā.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Leuis obiurgatio per reiectionem, hoc eſt, apodexin non.n. ab amiciſſimo ſibi ſcribi cupit, quæ à uulgo paſſim produntur. Ex quo ne clam illius ſententiam, dogliſcente inter Cæſarem, & Pompeium diſcordia, requirit, ut animum hominis, exploratum, ad partes Pompeii, cui plus fauebat, inclinet.

CIC. PROCOS. S. D. COELIO RVFO. 8

Vide ep. 1. lib. 8.

QVid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladitorum compoſitiones, ut uadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres, & ea, quæ nobis, cum Romæ ſumus, narrare nemo audeat? uide, quantum tibi meo iudicio tribuam: (nec mehercule iniuria: * πολιτικώτερον enim te adhuc neminem cognoui) ne illa quidem curo mihi ſcribas, quæ maximis in rebus reip. geruntur quotidie; niſi quid ad me ipſum pertinebit. ſcribent alii; multi nūtiabunt: perferet multa ēt ipſe rumor. quare ego nec ꝑterita, nec ꝑſentia abs te, ſed, ut ab homine longe in poſterū ꝓſpiciente, futura expecto: ut, ex tuis literis cū formā reip. uiderim, quale ædificium futurū ſit, ſcire poſsim. neq; tamē adhuc habeo, quod te accuſem. neq; .n. fuit, qd̄ tu plus ꝓuidere poſſes, ꝗ quiuis noſtrum, in primisq; ego, q cū Pomp. cōplures dies nullis in aliis, niſi de rep ſermonibus uerſatus ſum: ꝗ nec poſſunt ſcribi, nec ſcribenda ſunt. tātū habeto, ciuē egregiū eſſe Pōpeiū, & ad oia, quæ prouidēda ſunt in rep. & animo, & cōſilio paratū. quare da te homini: cōplectetur, mihi crede. iā iidē illi & boni, & mali ciues uidētur, q nobis uideri ſolēt. Ego, cū Athenis decē ipſos dies fuiſsē, multūq; mecū Gallus noſter Caninius; ꝓficiſcebar

ciuilio-rem.

inde pridie nō Quint. cum hoc ad te literarū dedi. tibi cū omnia mea cōmendatiſſima eſſe cupio, tum nihil magis, ꝗ ne tēpus nobis prouinciæ prorogetur. in eo mihi ſunt omnia. quid, quando, & quomodo, & per quos agendū ſit, tu optime cōſtitues. Vale.

QVid? tu) Cic. in Ciliciam proficiſcens mandauerat Cœlio Ruf. ut ad eū de ſtatu reip. ſępe ſcriberet. in quo ut ei ſatisfaceret, Cœlius ſcripſerat quęcunque ēt minutiſſima agebantur. Itaque ſcribit nunc Cic. ſe non expectare ab eo quæ quotidie fiunt, quæ à multis aliis ſcribi poterant, ſed expectare quæ putantur futura tanquam ab homine prudentiſſimo, & reip. peritiſſimo. Id aūt dicit Cic. quia iam multo ante olfaciebat diſcordiā ciuilē, & diſſenſionem inter Cæſ. & Pomp. qd̄ cū dicit ſe multum locutum, & ab eo ſecreta intellexiſſe de rep. quę literis non ſunt cōmittenda, affirmat tn̄ eū bene de rep. ſentire. hortatur itaque Cœlium, ut ei adhæreat, & eū ſequatur. Poſtremo rogat ipſum Cœlium, ut det operam ne tp̄s ꝓuincię ei, ꝓrogetur, quia cupiebat finito anno magiſtratus Romā redire. [Quid) modus eſt familiariter corripiendi, & eſt ſenſus, cū ego mādaui tibi ut ad me ſępe ſcriberes, qd exiſtimas me mandaſſe tibi, ut ēt ea ſcriberes, quæ priuata ſiunt? [Quid) deeſt uerbū, & ſubauditur, uel dicis ut r̄ndes. [Mandaſſe) cōmiſſionē dediſſe, nā mādata proprie uerbis fiunt. [Compoſitiones) proprie dixit, hoc eſt cōparationes & cōiunctiones, nam alter contra alterum gladiatorē eligebatur, ut pares pugnarent, & illa talis cōparatio appellabatur cōpoſitio, qa uidebatur ad cōparationē poni. Horat. in Ser. Rupili & Perſi par pugnat, uti non Cōpoſitus melius cū Bitho Bacchius. [Vadimonia) fideiuſſiones. [Dilata) à prętore. Iuu: Differt uadimonia prætor. Vadari eſt fideiubere, inde uades fideiuſſores, ut uoluit Feſtus, qui dantur in re capitali, inueniunt tn̄ & ꝓ cuiuslibet fideiuſſoribus. [Chreſti) raptoris cuiuſdā nomen proprium. [Compilationem) furta, rapinas, a pilis telis Rom. non autem à pilis uellendis, quæ dictio corripit primā ſyllabam, compilo aūt producit. Horat. in Ser. Ne me compilaſſe putes, Criſpini ſcrinia Lippi. Dr̄ aūt compilare milites q ncceſis hoſtibus in bello tollunt inſignia. [Mitteres) ſ. literis. [Et ea) quæ, non placet mihi, ut carpat hic Pōp. Cęſ. & Craſ. qm̄ in hac epiſtola laudaturos eſt Pomp. [Audeat) ne fortaſſe offendat aliquem narrando ea, quę ſunt contra ius & honeſtum. [Vide) pro audi, uel intellige: nam ſenſus ſæpe pro ſenſu ponitur, ut uideo quantū me ames: pro intelligo & cognoſco, dictum eſt ſuperius. [Quantum tribuam tibi) quanti te eſtimem. [Iniuria) immerito. ſ. tibi tribuo multum. [πολιτικώτερον) .i. ciuiliorem: eſt autē comparatiuum ſm formam græcam, qm̄ & a dictione græca deducitur πολιτικός.i. ciuilis & ciuitatis peritus. [Nec illa) dicit ꝗ nolit ad te ſcribi. [Curo) cupio. [Niſi qd) .i. ꝗ uidebitur tangere, uel rem, uel honorem meum. [Nuntiabunt) uerbis. [Ipſe rumor) famā ipſa quæ nihil poteſt tacere. [Pręterita, nec pn̄tia) quæ quiſque non ſtultus facile poteſt intelligere. [Sed, ut) .i. ſicut. [In poſterū) .i. futurū. [Lōge proſpiciēte) ualde prouido, & futura ēt intelligente, quod contingit ſolū prudentiſſimis. [Expecto) deſidero. [Formam) quaſi deſignationem, translatio ab architectis. ut Cic. in 1. Off. Formam qdē ipſam M. fili & tanꝗ faciem honeſti uides. [Viderim) cognouerim. [Ædificium) perſeuerat in tranſlatione, & eſt ſenſus, ut cum uiderim ea tuis literis qualem opinionē habes de rep. poſſim cognoſcere qualis ſit futurus ipſe ſtatus reip. [Nec tn̄) more amici excuſat eum, quòd nihil adhuc de his rebus ad eum ſcripſerit. [Adhuc) hucuſque. [Fuit) aliquid. [Prouidere) proſpicere, ante uidere. [Quiuis) quilibet. [Noſtrū) mei & cęterorū ciuium R. [In primis) præſertim. [Ego) ſubaudi ꝗ, ut ſit ꝗ ego. [Cōplures) .i. multos, abſolute.n. ſine comparatione ponitur. [Verſatus ſum) aſſidue fui, nam uerſari eſt in aliqua re eſſe. [Quæ) ſubaudi eorū, ut ſit in ſermonibus eorū .i. earū rerum. [Quæ nec poſſ. ſcribi, ꝑ ꝑ uul.) qa penè infinita locuti ſumus. [Nec ſcribenda ſunt) quia arcana ſunt, neque literis diuulganda. [Habeto) ſcito. [Egregiū) optimum. [Paratum.) prōptum animo, audacia, & fortitudine. [Conſilio) prudentia. [Prouidenda) preparanda. [Da te homini) coquere hominem, & ei obſequere. [Homini) Pompeio. [Complectetur) accipiet, cum amore & caritate. [Illi) Pomp. [Vr̄, iudicātur.i. eoſdem exiſtimant, & bonos, & malos ciues, quos ego bonos, & malos iudico. [Ipſos decem) .i. totos decē dies. [Multum) ſępe per illos decem dies. [Mecū) ſubaudi fuiſſet. [Noſter) amicus utriuſque. [Proficiſcebar) diſcedebā. [Inde) Athenis.

uvr.

Mandata.

Cōpoſitio.

Vades, Vadimonium.

Cōpilatio, Compilo, Pilum.

[Quintiles) Iulias. [Pridie non.)sexto die Iulii, qui est prid. nonas. [Cum) qñ, quo tpe. [Hoc literarum) has literas, hoc substãtiue ponitur. [Tum) maxime. [Nihil magis) cupio esse condemnatum. [Quàm] subaudi hoc [Ne tps) spatium tpis, administrationis. [In eo) ne tps prorogetur mihi. [Omnia sunt) omnia constitui, q a nihil aliquid peto, si modo id assequi potuero. [Quid) quæ res, ne prorogetur tempus. [Qñ) quo tpe, an statim acceptis literis meis, an expectata oportunitate alius tpis & diei. [Quo modo) qua uia, qua ratione. [Per quos) quorum fauore & suffragio. [Agendum) tractandum. [Tu) qui es sapientissimus, & es Romæ. [Constitues) iudicabis, dispones.

ASCEN.

QVid &c.) scribitur ad Cœliũ Rufum, cui Cic. in Ciliciã proficiscens mandarat, ut sæpius, ad se ad rep. scriberet, Cœlius aũt ludrica rescripserat. Vnde Cic. Quid? modus est interrogandi, existimas tu me mandasse tibi hoc, ut mitteres mihi. s. in scriptis, compositiones. i. paria, nam pares ferè componebantur ad certamen gladiatorum. s. in arena, & uadimonia. i. fideiussiones sistendi se aut alium in iudicio, dilata. s. a prore, & compilationé. i. furta, & spoliationé Chresti. i. rem, quam Chrestus fur notorius fecerit. Et ea, quæ cum sumus Romæ, nemo audeat narrare nobis, eo q nimis uilia sunt. Vide quãtum ego tribuam tibi meo iudicio, nec mehercule iniuria supp. tribui mihi tñ, enim. i. quia ego neminé cognoui adhuc πολιτικώτερον. i. ciuilio rem te, πολιτικὸς græce est ciuilis aut urbanus, unde fit comparatiuus πολιτικώτερος. i. ciuilior & urbanior. Ne quidem. i. non etiam, curo, ut sup. scribas mihi illa q geruntur quotidie in maximis rebus reip. nisi quid. i. aliqd sup. eorũ pertinebit ad me, alii scribent. s. ea, multi nuntiabunt sup. ea, & ipse rumor, qui incertũ habet auctorem, perferet & multa. Quare. i. quamobré, ego nec expecto abs te, nec preterita, nec pñtia, sed futura, ut ab homine prospiciéte longe in futurũ, ut cũ uiderim ex tuis literis formã reip. possim scire, quale ædificiũ. i. qualis structura status eius sit futurũ futura, aut futurus, metaphora ab ædificio, cuius conspecto fundaméto facile futura pspicitur. Neq; tñ habeo adhuc qd. i. pp quod, ego accusem te. Neq; n. fuit sup. aliqd, quod, aut causã, qd tu posses puidere plus q̃ quis nostrũ, & in primis. i. pcipue ego. i. quá ego, q uersatus sum cũ Pomp. cũ plures dies in nullis aliis sermonibus nisi de rep. in sermonibus inq̃ eorũ q̃ &c. sic exponit Hubert. potest ét sic accipi, quæ. i. quæ res habitæ cũ Pomp. nec possunt scribi, quia multa sunt, & disceptando sine diffinitione aliqua inter nos dicta, nec sunt scribenda. i. talia quę debent scribi, eo q multa sæpe cum amicis fabulãdo dicimus, quę nolumus scriptis mandare. Tantũmodo habeto. i. p certo teneto Pomp. esse ciuem egregium. i. non uulgarem, sed excellenter laudabilé, & paratũ, & animo. i. uoluntate & consilio. i. prudẽtia, ad omnia quæ sunt prouidenda in rep. Quare. i. quamobrê, da. i. accõmoda, aut crede te homini. s. Pomp. cõplectet sup. te. i. te suspiciet, crede sup. id mihi. Illi iidem uñr iam nobis & boni, & mali ciues, qui solent uideri: hoc est illi boni, qui solent uideri boni, & illi mali, q mali. Ego, cum fuissem Athenis decem dies ipsos. s. quibus cum Pomp. in sermonib. de rep. uersatus sum, & C. Caninius noster. s. amicus, aut familiaris, fuisset multum. i. p multa parte tpis, proficiscebar. i. discedebam inde pridie non. Quin. i. q̃ nunc sunt Iuliæ, cũ. i. quo tpe ego dedi. i. misi, ad te hoc literarũ. i. has literas. Attende non recte scriptum fuisse nonas Iulias, q a quo tpe hæc scripta sunt, nõdum. Quintilis. i. Iulius, qui quintus à Martio, & Sextilis. i. Augustus, qui sextus est ab eodem, a Iulio & Augusto denominationem sumpserant. Cum. i. ita sit q cupio omnia mea. s. negotia esse cõmendatissima tibi, tñ nihil magis. i. uehementius sup. cupio, q̃ ne tempus prouinciæ. s. gubernandæ prorogetur. i. prolongetur & extẽdatur mihi. in eo. s. obtinendo sunt mihi omnia mea sup. uota aut cõmoda; qd. s. curato ne prouincia prorogetur mihi, quando. i. quo tempore, & quo modo, & per quos sit agendum, constitues. i. iudicabis & discernes, optime. i. commodissime.

GILBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratulatoria est epistola, qua de dignitate, & repulsis competitoribus illi congratulatur.

CICERO S. D. M. COELIO RVFO, AEDILI CVR. DES. 9

Primum

PLurimum * tibi, ut debeo, gratulor, lætorq; cũ præsenti, tũ ẽt sperata tua dignitate, serius, non negligentia mea, sed ignoratione rerum omnium. in iis. n. sum locis, quò & propter longiquitaté, & propter latrocinia tardissime omnia perferuntur. & cum gratulor: tum uero, quibus uerbis tibi gratias agam, non reperio, q ita factum sit, ut dederis nobis, queadmodũ scripseras ad me, * quẽ semper ridere possemus. itaque cum primũ audiui, ego ille ipse factus sum, (scis quẽ dicam) * egiq; oẽs illos adolescẽtes, quos ille iactitabat. difficile est loqui. Te aũt cõtẽplans * absentẽ, & quasi tecum corã loquerer, Non ædepol quantã egeris rem, neque quantũ facinus feceris. qd quia præter opinioné mihi acciderat, referebã me ad illud: Incredibile hoc factu obiicitur. repẽte uero * incessi oĩbus lætitiis. in quod cum obiurgarer, q nimio gaudio pene desiperé; ita me defendebã: Ego uoluptaté * animi nimiã. qd q̃ris? dũ illũ rideo, pene sum factus ille. Sed hæc pluribus, multaq; alia & de te, & ad te, cũ primũ ero aliquid otij nactus. Te uero mi Rufe diligo, quem mihi fortuna dedit amplificatoré dignitatis meæ, ultorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum, ut eos partim scelerum suorum, partim etiam ineptiarũ pæniteret. Vale.

quod — *egiq;* — *absentem quasi* — *immersi* — *Subaudi, errorē esse puto. sumptũ à Trabea poeta, ut est in Tusc. & l. 2. de Fin.*

HVB.

PRimum tibi) creatus erat Cœlius ędilis cur. cõpetitore, ut quidam uolunt, Attilio, quodam homine, & glorioso iactatore, q ante repulsam ædilitatis iactauerat se habere quosdã iuuenes gratiosos, quorũ suffragiis oia possit obtinere, q̃ uellet, quos & tũc ẽt iactabat. Itaq; primũ Cic. gratulat Cœlio q factus sit ędilis, deinde agit ei gr̃as, q dedisset ei, qué posset ridere. nã scripserat Cœlius q̃ solitus esset iactare cõpetitor suus Attilius, qué in petitione ædilitatis superasset, de quo tñ se risisse scribit Cic. ut pené uideret desipere. Postremo signat suũ erga Cœliũ amoré meritũ & debitum. [Pñti) Ædilitate. [Sperata) futura q a in posterũ te ad maiora uenturũ spero. [Serius) tardius, subaudi gratulor. [Ignoratione rerũ omnium) qui ignoro omnia q̃ Romæ tam publica, q̃ priuata fiunt, pp longinquitatem locorũ, ut sibi dic. [Quò) ad q̃ loca. [Tardissime) post multum tp̃s, patrocinia, grassationes, & pericula latronum, qui obsident uias. [Tũ uero) maxime præter gratulationem. [Quibus uerbis) qua oratione. [Gratias agã) quia hanc rem sibi adeo gratam ostendit, ut se ei obligatũ existimet. [Ita factus) ita cõsecutus sis qd uolebas. [Semper) quia habebimus istum, de quo scribis, ppetuã risus & ioci causam & materiam. [Audiui) inanem iactãtiã hois. [Ille ipse factus). s. repręsentaui illũ, & factus sum sicut ille. [Scis q. d.) non uult aperte nominare. [Egi) repręsentaui, finxi, uerbum comicum. [Iactitat) ostentat, inaniter laudat. [Adolescẽtes) iuuenes. [Difficile est loqui) ne intelligatur ab omnibus. [Contemplans) considerans. [Absentem) à me, q a tu es Romę. [Quasi) tanquam. [Coram) in præsentia. [Egeris) perfeceris cõsilio tuo. [Facinus) factum in bonam partem. [Feceris) quia agimus animo & consilio: facimus rebus. [Præter opinionem) pter expectationé, q a fortasse aliqd scripserat Cœlius esse factũ, quod Cic. nunq̃ esset opinatus. & est sensus. Ego contemplãs te absentem, non contemplans quantum egeris facinus, referebam me ad illud &c. quia se contemplabar. non aũt id quod fecisses, ideoq; uidebatur mihi incredibile. [Referebam me) reuocabam me, redibã. Ad illud, ostendit qd sit illud. s. incredibile: grauius est. n. incredibile, q̃ inopinatum & præter spem, & subaudi incredibile esse, uix. n. poterat Cic. credere. [Factum obiicit). i. occurrit mihi esse factũ à te, quod scripseras. [Obiicitor). i. quasi ante oculos offertur. [Repente) statim, ut credidi esse factum. [Incessi) ingrui, inuasi. [Omnib' læt.) in omnia gaudia. Incessere. n. datiuo iungitur: ut Virg. 4. Georg. Nam sæpe duobus Regibus incessit magno discordia motu. Quidam tñ uolunt hæc omnia uerba incredibile usq; ad hunc locum, omnibus lætitiis, esse ex ueteri comœdia: q a lætitiis in plurali, non uideatur Ciceronianũ uerbum. [In quo) in qua re, q redundarem omnibus lætitiis. [Obiurgarer) reprehenderer, q a uidebar facere præter grauitatem meam: nam nimia lętitia indicium est tum imprudentiæ, tũ leuitatis.

Ago — *Facio* — *Incessere.*

leuitatis, ideo dixit. [Penè) ferè. [Deſiperem) inſanirem. [Defendebam) aduerſus obiurgantes. Ego, ſubaudi exiſtimo. [Voluptatem) lætitiam. [Nimiam) immoderatam, hoc eſt non puto homines poſſe ſatis ſeruare modum in uoluptate ſua. [Quid quæris) quid plura, quid opus eſt uerbis: eſt.n. dicendi modus, cum paucis uolumus oſtendere aliquid. Horat. in epiſt. Quid quæris? uiuo & regno ſimul iſta reliqui. [Illum) ciuem, dediſti mihi ridendum. [Sum factus ille) .ſ. ferè factus aliis deridendus, quia nimio gaudio penè deſipiebam. [Ille) .i. ridiculus ſicut ille. [Pluribus) ſubaudias uerbis, ſcriberem de hac re. [Multa alia) ſcriberem. [De te) de rebus tuis. [Otij) quietis, uacationis a negotiis meis. [Rufe) appellabatur enim M. Cœlius Rufus. [Amplificatorem) quia ſemper fauerat Cic. in obtinendis dignitatibus. [Vltorem) uindicatorem. [Inimicorum) qui mihi nocuerunt. [Inuidorum) qui fortunæ & dignitati meæ inuiderunt. quidam uolunt hic Pomp. a Cic. latenter pulſari, qui impulerat competitorem Cœlij, ut candidatus peteret ædilitatem, quo ſuccumbente dicit Pomp. qui eum impulerat, uindicatum eſſe a Cœlio pro Cic. cui ipſi Pomp. uidebatur inuidiſſe, quoniam paſſus eſt eum mitti in exilium. ſed nõ placet, ut de Pompeio intelligatur, ſed potius generaliter de omnibus inuidis eius. [Scelerum) quia me inique eiecerunt ex urbe, & ad inimicos retulit. [Ineptiarum) ad inuidos, qui multa inepte in me dixerunt & fecerunt.

Pauli.

PLurimũ tibi) Cic. Cœlium Rufum ſingulari beneuolentia cõplectebatur, & amicorum eſt rebus ſecundis amicorum gaudere, aduerſis dolere. lætatur, itaque Cic. plurimũ: atque illi eõ gratulatur, ꝙ ędilitatem Curulem conſecutus ſit, uel preſertim ꝙ in ea petenda C. Attilium competitorem euicerat iactabundum hominem, qui dicere ſolitus erat oẽs adoleſcentes R. habere ſe, qui in eo magiſtratu conſequendo ſuffragarentur. Agitq; ex hoc illi gratias, ꝙ hominem dederat, quẽ ſemper ridere poſſet. ſcripſerat.n. Cœlius quæ Attilius iactare ſolebat, quibus Cic. riſu emori quodammodo uidebatur. Singularem deinde ſuum amorem Cic. in Cœlium oſtendit.

Dignitate

[Dignitate) nunc ædilitatem intelligit, ſed dignitas eſt, ut a Cic. diffinit, alicuius honeſta, & cultu & honore digna auctoritas: cuius uero poteſtatis eſſet ędilitas, ſuperius diximus. [In iis enim ſum locis) in Cil. [Quò) in quam Cilic. [Tardiſsime) poſt longum temporis ſpatium. [Propter latrocinia) quæ a uiolatoribus fiebant, prius quam Cic. prouinciam ingrederetur. Sed inquit Strab. ꝙ multa in Cil. latrocinia exercebantur: unde & piratæ Cilices appellantur.

Pyratæ.

Sed Cilices ut piratæ fierent, cauſa fuit Tryphon, & regum ignauia, quia tunc Ciliciæ ac Siriæ ex ſucceſsione imperabant.

Latrones

Latrones uero in bonam partem accipiebant antiquitus, & pro eis qui conducti militabant, a λατρεύω quod eſt colo, & ſeruio appellari. nunc autẽ pro graſſatoribus & qui in uiis ex latere adoriuntur, & graſſantur, aut latenter, & ex occulto inſidiantur.

Fero

[Perferuntur) tam in ſimplici, quã in compoſito multas id uerbũ ſignificationes amplectitur. Eſt.n. ferre, portare, oſtẽtare, hẽre, pati, conſerere, diſturbare, dicere, dare, exhibere, dirigere, ducere. In cõpoſitione uero pro qualitate compoſiti ſignificantiã ſumit

Efferre, Differre, Perferre

ut efferre. ad ſepulcrum portare, Terent. Effertur funus, & extra ferre. Liu. Omnia ea oppido efferuntur. [Differre) in longum trahere. Cic. in aliud tempus differendum puto. Virg. Diſtulit in ſeram cõmiſſa piacula mortem. Et differentiam eſſe, ut murus & paries differunt. & hoc loco perferre ſignificat portare, & denuntiare, alibi uero tolerare, & pati. Terent. Omnes perferre, ac pati. & huiuſmodi multa cum hoc uerbo compoſita uariam ſignificationem accipiunt.

Cũ & tum

[Et cum gratulor) cum & tum interdum ſignificat quamuis, & tñ, ut hoc loco intelligẽdum puto, & alibi Cic. cũ in omnibus cauſis grauioribus C. Cęſ. initio dicendi cõmoueri ſoleam uehementer, quã uel uſus, uel ętas mea ut poſtulare: tum in hac ita me multa perturbãt. [Quibus uerbis tibi gratias agã) adeo mihi rem gratã feciſti, ut tibi perpetuo me debiturũ agnoſcam: & quo ſatis tibi dignas agere gratias poſsim, non reperio.

Ago gratias Habeo gratiam Refero gratias Reddo grates Perſoluo grates.

Agimus uerbis gratias, habemus aio, referimus factis. Plancus ad Cic. Immortales ago tibi gratias, agamq; dum uiuam: nam relaturum me affirmare nõ poſſum. Cic. ad Vat. Nec enim tu mihi gratiã habuiſti: uerumetiam cumulatiſſime retuliſti. Sed referre gratiã tam in bonam, quã in malam partem dicere poſſumus. In bonã, Cic. quã pietas erit in referenda gratia iucũda. In malam, Terent. Quidqd uenire in mentem nũc mihi poſſit, q referã illi ſacrilego gratiam, q hunc ſuppoſuit nobis. Reddere uero & pſoluere grates dñt poetæ. Virg. Grates perſoluere dignas. Aliud pterea notandum puto, ut ſemper dicas. Ago gratias pluratiue, & habeo gratias uel gratiam utroq; numero, & refero gratiã numero ſingulari, raro aũt uel nunq̃ refero grãs numero multitudinis dicimus. Illud uero ꝙ in hac ſignificatione multi rẽ gratiorem dñt, nõ eſt latinũ, ſed barbarũ. Nec referre deo gratiã dicimus, ſed agere, aut hẽre, eodem modo quo ſalutam' deos. [Quod ita fact.) q.d. quod optabas, adeptus ſis. [Dederis) conſtitueris. [Quę ſemp ridere poſſemus) ea uidelicet, quę C. Attilius cõpetitor tuus iactabat, aut quem legẽdũ, ut de eo ſic intelligat, dediſti nobis unum, q nobis ppetuam prębebit ridẽdi atq; iocãdi materiam, contẽplando eius ineptias. [Cum primũ aud.) q̃ ad me de Attilio ſcripſeras ſiue ipm Attiliũ, quẽ mihi tuæ literæ attulerũt, tanq̃ loquentem me corã. [Ego ille factus ſum) pręſentando illum tanq̃ minus, quaſi ſum factus ille Attilius. [Scis quẽ dicam) nolebat ab aliis intelligi, ſed Attiliũ dicebat. [Ego) tanq̃ minus repſentaui geſtu & uerbis. [Quos ille iact.) in laudẽ ſuam, & dicit oẽs ſe hẽre adoleſcẽtes Rom. in ſuffragiis gratioſos,

Iactare Facinus

iactare eſt inaniter gloriari. Virg. Illa ſe iactet in aula. [Facinus) nũc factum bonũ, interdum & malũ, ut mors, & uenenum. [Egeris & fec) agimus aĩo & cõſilio, facimus re ipſa, & manu. Sed iſta cõfundunt. [Opinionẽ) expectationẽ. Scripſerat.n. aliqd fortaſſe Cœlius, quod Cic. minime cogitarat. [Cõtemplans) cõtemplatur.n. non qd egerit, ſed illud abſentẽ. [Referebã) reducebã. Ordo, eſt Contemplans te abſentem referebã me ad illud. [Incredibile hoc factũ obiecit) uerba ut ſint, quę Attilius dicere ſolebat, & quo magiſtratũ impetrare non potuit, quem Cœlius cõſecutus & admirans, & dolens Attilius dicebat. [Obiicit hoc in factũ incredibile) quòd Cœlius potius magiſtratum conſecutus ſit, quã ego. alij aliã afferunt ſententiam, quæ mihi non placet. [Omnibus lętitiis) bene lętitiis & nõ gaudiis. Eſt.n. gaudium ſapientis, lętitia inſipientis, ut in Tuſculan. Cic. dixit. Et ſunt iſta non Cic. uerba, non.n. ipſe lætitiis pluratiue dixiſſet. Sed ea Cæcilio ueteri comico in hunc cum Cœlio ſermonem ad maiorem animi uoluptatem accepta.

Gaudium Lætitia

[Ego uoluptatẽ h n.) deeſt uerbũ puto, qđ ex nimia lætitia, aut indignatione plerunque dimittitur, tã apud oratores, quã apud poetas. Et eſt ſenſus. Puto ego immoderatam hoium uoluptatem ſeruare non poſſe rõnem & modum. [Dum illũ rideo) C. Attilium. [Penè ille factus ſum) Hoc eſt, ut ego ita eſſem omnibus ridiculo habẽdus ex nimio riſu & lætitia ut Attilius nobis erat ineptiis ſuis ridẽdus. [Cum primũ) duæ dictiones. [Ero nactus) inuenero. ſunt.n. quædam participia, quæ ſignificationẽ ſui uerbi non habent, ut nactus.

Diligo Amo

[Diligo] minus eſt diligere q̃ amare. Cic. ad Brut. L. Cl. ualde nos diligit, aut, ut uerius dicam, ualde nos amat. Et alibi, Sic faciet, ut me aut amabis, aut quod contentus ſum, diliges. [Inimicorum) Clodianos intelligit [.Honeſtũ) publicum, inimicum priuatum, accipimus. [Inuidorum) non audet aperte loqui: ſed Pomp. intelligit. qui Cic. defenſionẽ contra Clodium recuſauit, & eũ paſſus eſt in exiliũ mitti, & in petitione ædilitatis fauit Attilio, de quo nunc agitur: immo eum ad petendã ædilitatem in cõpetentia Cœlij cõpulit: in qua ſuperatus eſt a Cælio contra uoluntatem, & uim Pomp. [Scelerum ſuorum) cum omnia Cic. bona diſſipaſſent, quando in exilium eiectus eſt, & ad inimicos referendum eſt. [Ineptiarum) quòd Pomp. Cic. opem petenti aduerſus Clodium præſtare noluiſſet, & hoc inuidens. Poteſt & id eſſe generaliter dictum ſine aperta nota Pompeij.

Ascan.

PRimum) gratulatur Cœlio ꝙ ędilitatem cum exploſione aduerſarij aſſecutus ſit, quod quaſi aſſentiat, facit, ſed perplexe, unde obſcurior eſt epiſtola. Ordo aũt eſt. Ego gratulor primũ tibi, ut debeo, & lętor .i. gaudeo, cum pręſenti dignitatẽ ſua, q a ædilitatem aſſecutus eſt, cum etiam ſperata, q a ſperat reliquos magiſtratus cũ ſuo tẽpore aſſecuturũ, aut ſperata a nobis priusq̃ obueniſſet, gratulor uq̃ ſerius .i. tardius q̃ deceat, aut aliquantulum tarde, non negligentia mea, ſed ignoratione rerum olum .ſ. quę geruntur Romæ. Ego .n. ſum in his locis quò .i. ad q̃ oĩa perferuntur tardiſſime & .i. pariter, pp longinqitatem, & .i. pariter, pp latrocinia .i. impedimenta & pericula, pp latrones & obſeſſores uiarum. Et cum .ſ. ita ſit ꝙ gratulor: tum uero .i. multo uerius, non reperio quibus uerbis agam tibi gratias, ꝙ ita factus ſis .ſ. ędilis, ut dederis nobis quemadmodũ ſcripſeras ad me, ſup. C. Attilium hominem uanum & futilem, quem poſſemus ridere ſemper. Itaque .i. & ita, cum ego audiui primum, ego factus ſum ille .ſ. per imaginationem .i. finxi me eſſe illum, tu ſcis quẽ dico, q.d. factum ſum C. Attilius, & egi .i. repręſentaui etiam per imaginationem, oẽs illos adoleſcentes .ſ. gratioſos. Quos ille iactitaui .ſ. ſibi ſuffragaturos fuiſſe, difficile eſt loqui .ſ. ne intelligar ab omnibus, aut potius, q a riſu impediar, cũ iſta quæ ſcripſiſti recolo. Autem .i. ſed ego contemplans te abſentem & quaſi loquerer tecum corã, ædepol .i. per ędem Pollucis, non ſup. contemplans, quantã rem egeris, neq; quantũ facinus feceris .ſ. uincendo Attilium

tilium quod.s.p imaginationem assumpsisse personã Attilij sine contemplatione uictoriæ meæ.i.adhuc talis qualis erat anteq̃ in ctus esset, cecidertt mihi ꝑter opinionem, nihil tale optanti, nec putanti, ꝙ personam eius assumpserim in aio meo, referebam oẽ ud illud.i.totus uersabar in ea cogitatione, ac si essem Attilius, & sup.hoc incredibile.s. qđ tu eũ sic uicisti, obiicitur.s. cogitationi meę, uero.i.sed incessi, alij ab incesso, ego ab incedo deductũ puto.i.pompose ingressus sum, sup.cum omnibus lætitiis.s. ꝙ cũ illius personam egissem, repente ad me reuersus per imaginationẽ, tñ intellexi te uictorem, in quo.s.superbo incessu propter lętitias, cum obiurgarer.s.phantastice, ꝙ desiperem penè.i.insanirẽ quasi nimio gaudio, defendebam.s. per imaginationem quasi in somno, me ita.s.his uerbis. Ego habui nimiam uoluptatem, & ita nimium risi. Facile adducor in eorum sententiam, q censent hũc locum esse totum in aliqua ueteri comœdia sicut in 1.lib.locum ex Eun. Terentij non multo minorem assumpsit. Nam lætitiis Cic.non dixisset. Sunt ista uerba alicuius gloriantis de se, quę cũ quadrent homini a Cœlio uicto, adducuntur a Cic. Quid quæris.s.finem phantasię, aut imaginationis meę? Duos ego rideo illũ.s.a te uictum Attilium, factus sum penè.i.quasi ille.i.ridiculus ut ille. Sed hæc, sup. ut scribentur a me, pluribus sup.uerbis, multaq́; alia: & de te.s.dicta, & ad te dicta: sup.scribentur a me pluribus, cum primum nactus ero aliquid otij. Vero, pro sed, o mi Rufe, ego diligo te, utpote quẽ fortuna dedit mihi amplificatorẽ dignitatis meæ, & supple ultorem, non modo inimicorum, sed etiam inuidorum meorum, ut pœniteret eos partim scelerũ suorum, partim etiam ineptiarum, ut eum quem nunc taxat, in quo se ultum dicit Cic.eo ꝙ sibi quoque aduersarius esset.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ne alienet a se Cœlij animũ exprobratione immemoris officij, quod in nouis dignitatibus nonnunquam solent mutari animi, culpam in tabellarios consilio transfert. Deinde res gestas suas cum amplificatione exponit: scilicet ut dignum se esse ostendat amicitia, & familiaritate Cœlij.

M. CIC. IMP. S. D. M. COELIO RVFO, AEDILI CVR. DES. 10

quàm temere cum ad uel, temere.

TV uide,*q̃ ad me literæ non perferantur. non .n.adduci possum, ut abs te, posteaq̃ ædilis factus es, nullas putẽ datas; ꝑsertim cũ esset tanta res, tãtæ gratulationis: de te, qa, qđ sperabã: de illo, (balbus.n.sum) ꝙ non putarã atqui sic habeto, nullã me epistolã accepisse tuam post comitia ista ꝓclara, q̃ me lætitia extulerunt. ex quo uereor, ne idẽ eueniat in meas literas. equidẽ nunq̃ domum*nisi unã epistolã, q̃n esset ad te altera. nec mihi est te iucundius quidq̃, nec carius. sed balbi nõ sumus. ad rem redeamus. Vt optasti, ita est. uelles*enim, ais, tantummodo ut haberem negotij, quod esset ad laureolã satis. Parthos times, quia diffidis copiis nostris. ergo ita accidit. nam, *Parthico bello nuntiato, locorum quibusdam angustiis, & natura montium fretus, ad Amanum exercitum adduxi, satis probe ornatum auxiliis, & quadam auctoritate apud eos, q me non norant, nominis nostri. multum est.n. in his locis: Hiccine est ille, q urbem? quem senatus? nosti cetera. cum uenissem ad Amanum, q mons mihi cum Bibulo cõmunis est, diuisus aquarũ diuortiis; Cassius noster, qđ mihi magnæ uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostẽ reiecerat. Bibulus prouinciam acceperat. interea cum meis copiis omnibus uexaui Amanienses hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliq dissipati. castella *munita, improuiso aduentu capta, & incensa. ita uictoria iusta imperator appellatus apud Issum; quo in loco sæpe, ut ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum; abduxi exercitum ad infestissimam Ciliciæ partem. ibi quintum & uigesimum iam diem aggeribus, uineis, turribus oppugnabam oppidum munitissimum *Pindenissimum, tantis *opibus, tantoq́; negotio, ut mihi ad summã gloriam nihil desit, nisi nomen oppidi. quod si, ut spero, cepero; tum uero literas publice mittam. Hæc ad te in præsenti scripsi, ut speres assequi id, quod optasti. Sed, ut redeam ad Parthos, hæc æstas habuit hunc exitum satis felicẽ: ea, quæ sequitur, magno est in timore. quare mi Rufe uigila, primum ut mihi succedatur: sin id erit, ut scribis, &, ut ego arbitror, *spissius.i. difficilius; illud, qđ facile est, neqd hi temporis prorogetur. De rep. ex tuis literis, ut antea tibi scripsi, cum præsentia, tum etiam futura magis *expecto. quare, ut ad me omnia quam diligentissime perscribas, te uehementer rogo. Vale.

quinetiam esset

num mi ais.

Vid epist. 4 lib. 15.

munita

Strab. lib. 7 operibus

expecto

TV uide) primũ Cic.dicit se nullas a Cœlio literas accepisse, postq̃ sit factus ædilis, uereriq́ue oẽ & suæ redditæ non sint Cęlio; deinde breuiter exponit quid in Cilicia gesserit cum magna sui nominis laude & gloria. [Tu uide) .i. audi. [Quam t.) Quanto timore perferentium, & subaudi perferantur. [Quam n.) correctio ꝙ dr̃ immo q̃ non perferantur qa non modo timide perferunt, sed nullæ omnino: puto tñ textum fuisse deprauatum, ut pro uide additũ sit timide, cum ita debeat legi, tu uide q̃ ad me literæ tuę nõ perferantur. Non.n.probat ꝙ nõ perferantur, qa nullas ab eo acceperit: nec sibi persuadere potest eũ nullas scripsisse. [Adduci) cõpelli, ad credendum persuaderi. [Vt putem) ut existimẽ. [Datas) tabellariis ad me. [Tanta) tã magna, tanti põderis.s.ædilitas tua. [Gratulationes) amicorũ tuorũ, qa superaueris cõpetitorẽ tuum: fuit aũt scripta hæc epistola ante superiorẽ, ut aperte patet. [Quia de nihilo) eclipsis, deest.n.uerbum, & subauditur cõsecutus est de nihilo.i.de minima impẽsa tua [Quod sperabã) Ædilitatẽ & uictoriã aduersus cõpetitorẽ tuũ. [Balbus.n.) qa nõ expressit ũbũ, ideo subdidit balbus sum, nõ audeo efferre quod sentio, nam balbi dñr q uitio linguæ non bene pñt exprimere uerba, Persius. Rancidulũ quiddam balba de nare locutus. [Quod) quã rem, me esse balbum. [Non putaram) qa putaram me posse libere loqui, sed ideo difficile esse loqui. [Comitia tua) postq̃ creatus es ædilis. nam in creatione ædiliũ hebant comitia in cãpo Martio, ubi cõgregabatur populus. ædilis aũt magistratus erat, q non tñ sacrarum, sed ẽt priuatarum ædium curã gerebat. Erat aũt ędilis curulis q ex patribus creatus sella curuli uehebatur. ędilis aũt plebis hęc munera habebat, ludos instituere, & curare, ut cloacæ publicę & aquęductus ceteraq́; edificia lauta mũda, integraq́; seruarentur. Item ꝙ uitiosum pro sincero, malum pro bono, fractum pro integro uendisset ędilitio dicto redhiberetur, & mensuras & pondera iusta curabat & cetera similia. [Præclara) quia cum magno honore tuo declaratus es ędilis illis comitiis. [Extulerunt) arrexerunt & sublimauerunt me gaudio. nam ut dicimus premi dolore, ita arrigi lætitia. Virgil. His animum arrecti dictis & fortis Achates, Et pater Æneas. [Ex quo) ob quam rem qa nullæ tuæ literæ perlatæ sunt ad me. [In meas) de meis literis ne ad te perferantur sicut nec tuę ad me. [Equidem) affirmatiua particula: & dicit se sæpe scripsisse. [Domum) Romam ad meos. [Altera) epistola quam ad te scribebam. [Balbi non sumus) quia iam aperte loquimur. [Ad rem) non ad mentionem ipsius Cœlij intellexit, de quo supra dixit, sed ad rem suã, qa inceperat loqui de literis, quas ad Cœliũ scripserat. [Vt optasti) de me fore. [Ita est) ita euenit. [Velles) dicit quod id optasset, nam Cœlius dicebat ꝙ uellet Cic. hẽc tñ negotij in Cilicia, quãtum satis esset ad obtinendam laureolam, quod sibi euenisse dicit. [Ais uelles) dicis ꝙ uelles & cuperes. [Tantummodo) solũmodo. [Negotij) subaudi id negotij. [Quod esset satis) quod sufficeret. [Ad laureolam) non triumphum intelligit, q dabatur cõfecto bello, quod nondũ Cic. fecerat, qa, ut infra dicet, dubitabat adhuc de anno futuro, sed ouationem dicit, quæ ob aliquã insignẽ uictoriam dabatur: unde & Domitianus deuictis Sarmatis triumphũ repudiauit. Lauream tñ uoluit, hoc est ouationem, q̃ erat minor triũphus: dicebatur aũt ouatio a uoce militũ, q̃ fiebat geminata o, litera per impositionem u. [Parthos) populus Asiæ. [Copiis)

Balbus

Aedilis

Equidem

Laurea ouatio

Parthi

Copiæ

[Times) propter me. [Quia diffidis) non credis, nõ es securus. [Copiis) exercitui.i.q̃a non putas copias nostras posse eis resistere, copię in plurali pro exercitu maxime ponitur. [Ita accidit) ue dicam tibi: nam declarat q̃uo acciderit. [Bello Parthico.i.cũ primum nunciatum est mihi bellum a Parthis moueri. [Fretus) tutus, munitus. [Angustiis) facibus.i.angustis & strictis locis, quib⁹ locis parua manu possem multos repellere. [Natura montiũ) qui sunt difficiles hostibus ascendendum, & apti ad repellendum. [Amanum) montem. Amanus mons, q teste Strab. lib. xj. scinditur cũ Antitauro a quodam monte, q a Caria Lyciaq; incipiens ibi nec latitudinem meotione digna ostendit, nec altitudinẽ. porrigitur aũt Amanus ad Euphratem usque ad Melitinam, ad quam Cõmagena Cappadocię adiacet, deinde montes sequũtur, qui trans Euphratem sunt cũ prædictis continui, nisi quantũ flumen per medium fluens interrumpit. [Ornatum) instructum, munitum. [Probe) cõmode, sufficienter. [Ausiliis) .i. ausiliaribus militibus collectis ad auxilium meum. [Auctoritate) fama & æstimatione. [Mei nominis) quod olim præclaris rebus gestis illustre reddidi in consulatu meo, opresso furore coniuratorũ. [Non norant) præsentia q me nunq̃ uiderant: nec sciebãt me imperatorẽ ꝓuinciæ esse cum Cic. de quo tanta audissent. [Multũ) magnum: subaudi nomen meũ. [In his oris) in his regionibus totius Asiæ. [Hiccine) probat magnum & celebre esse nomen suũ, q̃a de eo ita dr̃. [Hiccine) hic ne, admiratine. [Vrbem) Romam seruauit a furore coniuratorum: est aũt eclypsis, q̃a deest uerbũ, [Senatus) subaudi pleno consensu ab exilio reuocauit. [Nosti cetera) q.d. nõ est opus dicere cetera, quæ nosti de me dici posse, ut pater patriæ, ciuis amantissimus reip. [Qui mõs) Amanus [Cõis cum Bibulo) q̃a Bibulus pręerat Antiochiæ, quę & finitima erat Amano. [Diuortiis aquarum) diuisionibus aquarum, qm a parte Australi, quę est Taurus, q Armeniam disterminat a Mesopotamia, fluunt Tigris & Euphrates, q Mesopotamiam circondant, inde exeunt & alij fontes. [Cassius) q ꝓfuerat Antiochiæ ante Bibulũ. [Reiecerat) expulerat. [Hostẽ) .i. hostes Parthos, & est intellectio, cũ singularis ꝓ plurali ponitur, ut Pœnus pro Pœni. [Feliciter) cum uictoria. [Quod) cum reiecisse hostes. [Amanienses)

Vexare

incolas Amani mõtis. [Hostes) P.R. [Vexaui) exagitaui, perturbaui. dr̃ aũt a ueho, sed maiorẽ habet uim, q̃ primitiuum. Virg. Dulichias uexasse rates. [Dissipati) Dispersi, fugati. [Munita) rebus bellicis & muris ac fossis roborata. [Improuiso) repentino, insperato, q̃a superueni anteq̃ aduerterent, & pręuiderent ad uentũ meũ. [Victoria iusta) legitima, q̃a talis fuit, ut merito possim appellari imperator. [Apud Issum) nomen est loci in Syria,

Issos

quæ Antiochia cognominatur: de quo Põp. Mela lib. j. in descriptione ipsius Syriæ, sic inq̃t: At i recessu intimo locus est magni aliq̃n discriminis fusorũ ab Alexandro Persarũ fugientisq; Darij spectator ac testis: nũc ne minima q̃dem, tunc ingenti urbe celebris Issos fuit, & hac re sinus Issicus dr̃. hęc ille. nunc Cic. hãc historiã tangit, quę supra dictis uerbis declaratur. [Clitarchus) Puto esse alium, q̃ eum, q Alexandrũ secutus illius gesta scripsit. [Infestissimã) inimicissimam. [Ibi) in ea parte, quæ esset infestissima Ciliciæ. [Pindenissum) oppidũ Syriæ, non Ciliciæ. [Quintũ & uigesimum) .i. uigintiquinque dies, sed eleganter minor numerus ꝓponitur. [Oppugnabã) premebã bello. [Opibus) uiribus. [Negotio) labore. [Aggeribus) agger dr̃ ꝓprie lapidũ aut terræ coaceruatio, improprie tñ, quãuis raro de ceteris & rebus dr̃. ergo aggeribus quos erexi circa muros. [Vineis) uinea instrũ bellicũ, quod testudinem appellant ob similitudinẽ, q̃ ea milites tanq̃ uitibus tegãtur. [Turribus) aut lateritiis ex tpe factis, aut qđ magis placet ligneis & mobilibus quas phalas uocãt. [Nomẽ oppidi) nisi ut oppidũ sit captum, nã ex oppugnationis arte, & labore summã quidẽ gloriã suum adeptus. [Cepo) expugnauero. [Publice) ad S. P. Q. R. (Optasses) ut Laureolam obtinerem. [Hęc ęstas) qua ea gessi, quę scripsi. [Exitum) finem. [Sequitur) uẽtura est. [Est in timore) .s. mihi, hoc est ualde timeo a me. [Vigila) diligẽter cura. [Sin id) .s. ut mihi succedat. [Erit spissius) Difficilius aut tardius, q̃a spissus tardũ significat, auctore Non: Marcello. [Illud) subaudi uigila uel cura. [Quid tpis) aliquod spatiũ tpis. [Antea) aut illa epistola, q̃ incipit, q̃du, aut alia forsasse epistola, quę non sit in hoc uolumine. [Magis) potius. [Tanq̃) ab homine longe in posterum prospiciente, ut supra dixit. [Perscribas) plene scribas, nam p auget significatum actus.

Agger

Vinea

Phala

Spissius

Per

ASCENSI.

TV uide) queritur se nihil ab Ruso literarũ accepisse, reiiciẽs culpã in tabellarios, unde uereretur suas quoq; interceptas: scribit tamen quid in Cilicia gesserit, non sine laudis suæ amplificatione. Ordo est. Tu uide q̃ timide sup. perferantur literæ, aut agant tabellarij, q pp latrocinia nõ audẽt in Ciliciã ꝓficisci, q̃.i. quãtũ, non.i. q̃ omnino non perferantur l̃re ad me. Non enim possum adduci.s. in opinionem, hoc est persuaderi, ut putem nullas literas datas abs te posteaq̃ factus es ędilis. ꝓsertim cum esset tanta res & tantę gratulationes de te. Quia qđ sperabã de, uolebat aliq̃d dicere, quod q̃a nõ audet literis cõmittere, addit Nihilo q. d. de nihilo dico, sum.n. balbus.i. fact⁹ sermone imperfecto & semipleno, quod non putarã.s. euentur. Atqui.i. sed, si dubitas cur dubitẽ ad te scribere, habeto sic: Me nullã epistolã tuam accepisse post comitia ista præclara.i. post tpa q̃bus coeũte populo ad creãdos magistratus declaratus es ædilis cur. quæ.s. comitia extulerũt.i. quasi extra me ipsum tulerũt & exultare fecerunt me lætitia, ex quo.i. ex qua re, hoc est ob quã rem, q̃a.s. nullam a te accepi, ego uereor ne idẽ.s. q̃ nõ perferatur, eueniat in literas meas.i. in perniciẽ literarũ mearum. Equidem.i. ego certe, nunq̃ misi domum unam epistolã q̃n altera.s. epistola esset ad te. nec quidq̃ est mihi iocũdius, nec carius, q̃.s. ad te scribere, sed sup. modo non sumus balbi.i. ĩpediti lingua. Redeamus igit̃ ad rẽ, ita est.i. ita se res habet, ut optasti. Tu.n. ais, uelles.i. q̃ uelles, ut hrem.s. in prouincia, modo.i. solum tñ negotij, quod esset satis ad laureolã.i. minorẽ speciem triũphi, hoc est ouationem, quæ contingebat in non satis ampla uictoria, aut quæ esset in hostes non satis iustos, ut triũphus in eos decernatur. Quia uero a triumphatoris laurea mitti solebat, dicit per diminutionem laureolam. Tu times Parthos.i. nõ uis me obire pericula iusti triumphi, qualia darent bella cum Parthis, q̃a diffidis copiis nostris.i. multitudini exercitus nostri. ergo accidit, ita ut laureolam metuerim. Nam bello Parthico nunciato, ego fretus.i. adiutus & confisus quibusdam angustiis locorum, adduxi exercitum ad Amanum.s. montem, qui cum Antitauro a Tauro monte scinditur, & ad Euphratem & Militinam usque progreditur. Crescit aũt multum in latum & altum & multifidus est, pars australior est Taurus, qui a Caria Lyciaq; incipiens, porrectus uero ad orientem conualles apud Ciliciam cõplectitur, ut auctor est Strab. lib. xj. Dux inq̃ exercitũ ornatum.i. instructũ, probe.i. decẽter. Ausiliis & quadam auctoritate nominis nostri apud eos qui me nõ norant.s. prius: enim.i. quia, nomen sup. nostrum.i. fama, est multum.i. ampla, in his locis.s. in quib⁹ sum. Dicunt.n. qui me primum uident, hiccine est ille.s. Cic. qui urbẽ.s. præseruauit a coniuratis, quem senatus.s. pleno consensu quasi in humeris totius Italiæ ab exilio reductũ uoluit? nosti cetera, q.d. non opus est tibi explanem quid de me dicant. non tñ nunc balbus est. Sed ut tacitus dicit. Quin etiam sapiẽtibus cupido gloriæ nouissima exuitur. Cum uenissem ad Amanum, qui mons est cõis mihi cum Bibulo, q̃a Bibulus Antiochiæ ꝓerat, q̃ Amano adiacet: diuisus.s. inter nos, diuortiis.i. interstitiis, & in diuersa uersis fluctibus aquarũ, tunc sup. Cassius noster.s. amicus, aut conciuis, cõiecerat feliciter hostẽ ab Antiochia, quod mihi fuit magnæ uoluptati, & sup. Bibulus acceperat prouĩciam.s. pacatã. Ego uexaui.i. exagitaui interea cũ omnib⁹ copiis meis.i. & simul oẽs copiæ meæ uexauerunt, aliter non dixisset cum: Amaniẽses, ut ab Athenę Atheniensis. alij Amanenses, ut a Verona Veronẽsis, legunt. certum aũt est in accusatiuo dici Amaniẽses, & scribi posse, Amanienseis. hostes sempiternos.s. P.R. multi, sup. hostiũ sunt, sup. occisi, multi sup. capti. reliqui dissipati, castella munita.s. mœnibus aut situ locali, capta & incensa sunt aduẽtu improuiso. Ita.i. & sic ego, sup. sum appellatus ab exercito iperator uictoria iusta.i. satis magna, ut imperator appeller, apud Issum partem illam Syriæ, in quo loco, ut audiui ex te, Clytarchus auctor græcus narrauit sępe tibi, Darium regem Persarum esse superatũ ab Alexandro rege Macedonum. De Isso aũt Pomp. Mela in descriptione Syriæ sic inq̃t: In recessu intimo locus est magni aliq̃n discriminis fusorum ab Alexandro Persarũ, fugientisq; Darij spectator ac testis. nunc ne minima quidem, tunc ingenti urbe celebris Issos fuit, & hac re sinus Issicus dr̃. Hęc ille, referẽte Hubertino, q̃a alium putat esse Clitarchum, q̃ qui Alexandrũ secutus illius gesta scripsit, quod nullo modo est dubitandũ, si accipimus Clitarchum narrasse Cœlio ore proprio. Nam multo post tpa Alexandri hæc cõtigerunt. Verũ ego intelligo Ciceronem id uelle dicere, Cœlium diligentem esse historiarum lectorem, atque ita eũ censere solitũ, quę legerit in libris auctorũ, ea se ab illis audiuisse narrantibus. sed ad iudiciũ cuiusque refero. Abduxi.s. ab Isso exercitũ, ad partem.s. Syriæ, infestissimam Ciliciæ.s. prouinciæ nrę. Ibi oppugnabam iam.s. cum ista scriberem, quintũ & uigesimum diem. Ecce q̃uo minorẽ numerũ rite præponit, & accusatiuo incõtinuato utitur aggerib⁹.s. aggestis ante oppidũ, ne quis exeat, uineis.i. testudinibus, hoc est cõtextuiis ex scutis & pluteis supra capita militũ contra immissa desuper tela, ut

ut solemus sub uineis in lātū ductis à sole ,pregi,& turrib᷒ .i.pha lis ligneis ad oppugnationē utilibus.Pindenissum oppidum.f. Syriæ unde prius dixi , nonē parté Ciliciæ,sed ad partē infestissimā Ciliciæ munitissimum tātis operibus.i. difficultatibus sustinendi belli ,& tanto negotio.i.studio & labore , ut nihil desit mihi ad summā gloriam nisi nomē oppidi , quod .f. exiguū putatur , sic quidā.Alij (qbus potius accedo) sic accipiunt, oppugnabā Pindenissum oppidū munitissimū,aggeribus,uineis,turribus, & sup. tātis opibus.i.uiribus,& tanto negotio,ut nihil desit mihi ad summam gloriā , nisi nomen oppidi.i. ut denominet ab eo Pindenissus,sicut a Numātia Scipio Numantinus,quod oppidū si cepero, ut spero.f.me capturū esse,tū uero.i. ad uos & sine dissimulatione,unde innuit has literas missas ædili eo ātio, ut senatui legēdas det,licet illud aperte nō dicat,mittam literas publice.i.ad senatū ut publicent.Ego scripsi ad te hęc in pñti,ut speres,te assequi id quod optasses.f.ut haberem tñ negotij,qđ esset ad laureolā satis.Sed ut redeā ad Parthos.i.ad narrationē de Parthis,quos Cœlius stripsit se timere,hæc ęstas habuit hunc exitum satis felicē, qa nihil agendum fuit cum Parthis,sup.ęstas,quę sequitur est in magno timore.i.multum timēda,quare ò mi Rufe uigila.i. uigilanter cura primū,ut succedatur mihi.i. ut non prorogetur mihi prouincia,sin.i.sed si,id erit.i.succedat mihi, ut scribis,& ut ego arbitror,serius.i.multum tarde.Alij,quibus magis accedo, legūt spissius.i.tardius.Nam (ut inquit Non. Marcel.) Spissum duo significat.nam spissum dicimus densum.Virg.2.Georg.In sua posse negabunt Ire loca,& scrobibus superabit terræ repletis . Spissus ager. Cic.de Orat.lib.2. Et principia tarda sunt , & exitus tñ spissi & producti esse debent . Spissum significat tarde . Plaut. in Pennlo,Eheu,quos ego habui ariolos,haruspices, qui,siqd boni promittunt,pro spisso uenit,id quod mali,præsentariū est. Næu. in Gym.At.n.tu minus spisse, atque tarde incedis . Hęc ille. In quibus primum exemplum Cic.quod pro denso Mar. citat, mihi etiā pro tardo accipiendū uī-nā,ut id se significare indicet, addi dit & producti. Productum .n. est porrò.i. in longum ductum , id aūt tardum est. Sanè spissum unum significat per se,uidelicet densum,alterū ex consequenti , & per metaphoram:uidelicet tardū, eo φ res spissa tarde penetratur,terra spissa tardum iter facit:homo spissus ferè tardus ingreditur, & omnia spissa lēta sunt: unde contra,lenium in cōpositione plenū,& quasi spissum noeamus . Sed hęc larius diximus,eo φ quidam homines nō indocti, forte tñ nō accipientes uimuocabuli,pro spissius serius supposuerūt . Sed eum ad hominem in primis literatum scribat Cic.nō ea industria usus non uulgatis uocabulis, ut hoc quod proxime subdit, uigila ne quid temporis . Non.n.uigilia id præstare possit,sed uigilans curam: dicam statim,fortasse illa epistola . Quid ?tu &c. qnia illa admonuit ne scribat pręsentia . sed ad ordinem redeo: uigila.i.uigilanter cura illud quo facile est,nequid temporis pro getur mihi.i.ut successor suo tempore mittatur. Ego expecto.f. ut dit nunc noua,de repub.ut scripsi tibi antea,fortasse illa epistola . Quid ? tu &c.ex tuis literis,eum.f.ita sit, φ expecto pręsentia,tum etiam magis futura. Quare ego rogo te uehementer,ut scribas ad me omnia quamdiligentissime.i.ualde diligenter.

PAVLVS MANVTIVS.

De te,quia,quod sperabam, de Hillo, (balbus enim sum) qđ non putaram)in epistola, quæ tertia est 8.libri , Cœlius de Hirro competitore loquens , ita scripserat : Spero te celeriter auditurū & de nobis,quod sperasti; & de illo , quod nix sperare ausus es . itaque Cicero respondens , iisdem ferè uerbis eadem repetit : & quia Cœlius scripserat , de nobis , quod sperasti; de illo , quod uix sperare ausus es ; rescribit ; de re, quia, quod sperabam ; de Hillo, (balbus enim sum)quod non putaram . facete autem, cum repeteret nocem illam Cœlij, Illo , aspirationē addidit,& subiunxit (balbus enim sum) Hirrum significans : cuius nomen propter balburiem exprimi a se non posse fingit . in sequentibus autem cum,r,literam expedire proferat,Sed balbi,inquit , non sumus . [Diuisus aquarum diuortiis) plerosque latet huius loci sensus . & uidi doctos alioqui uiros,qui sic interpretarentur : fuisse fluuium,qui montem Amanum interfluens diuideret,& Ciceroni,ac Bibulo cōmunem faceret : cum dixerit Cicero,non,diuisus fluuio,aut,diuisus aquis,sed, diuisus aquarum diuortiis . quam illi uocem parum diligenter attenderant . Diuortium aūt aquarum ita fit.cadunt in montem aquæ pluuię.is mōs cum sit procliuis,utrinque defluant,& decurrant,necesse est. ita fit,ut diuidantur,& earum quasi diuortium fiat . itaque dixit de oratore lib.I. Vt ex Apennino fluminum , sic ex cōmuni sapientium iugo sunt doctrinarum facta diuortia . ad Atticum autem idem scribit,quod ad Cœlium. inquit enim lib. V. Ad Amanum contendi , qui Syriam a Cilicia aquarum diuortio diuidit. Li-

uius etiam lib. 38.ubi loquitur de Cn Manlio,Propè,inquit, ipsis iugis ad aquarū diuortia castra posuisse .i. ad eum locum , unde aquæ duas in partes diuisæ incipiunt defluere . a quo igitur loco ex Amano monte Ciliciam uersus aquæ delabebantur, ad eū usque locum Cilicia pertinebat . & ex altera montis parte, eadē Siriæ,quam Bibulus regebat,erat ratio.terminum enim habebat eū locum , unde in eam ex Amano defluere aquæ incipiebant .

Tribus erratis lapsum uidimus uirum sanè eruditū epistolarum familiarium Cic. interpretem non infacundum , cuius scripta uulgo innotuere . Primo illa ad M. Cœlium epistola, in qua uerba sunt Cic.Oppugnaui quinque & uiginti diebus , aggeribus, uineis, turribus , oppidum Pindenissum munitissimum, tātis operibus ut mihi ad summam gloriam nihil desit nisi nomen oppidi . Quid sibi Cic. uellet his uerbis,non satis asse qui uidebatur : cū nomē est oppidi nihil censeret aliud φ ipsum oppidum,ac si diceret , Ad summam mihi gloriam nihil deest,ni si ut oppidum,quod oppugnare adortus sum, denique expugnē . Quod tñ longe abesse a uero intellectu apparet.Quid quęso nomen oppidi cum ipso oppido cōmune habuit : aut qđ tam insolens,aut Cic.facundia tm abesse potius , φ uerba planè exposito poetico sensu,& quasi figuris circūscribere, aut coloribus infucare ? Quod tñ aliter intelligi oportere , ex contextu uerborum liquere arbitror. Cū enim ex oppidis ui expugnatis imperatores plerunque nomina ferrent , quippe cū ex Coriolis Martius Coriolanus, & ex Fidenis Sergius Fidenas,atque ex Creta uictis Metellus Creticus dicti sint:(quæ sibi cognomenta in testimonium maximæ & expertæ uirtutis, rerumq; gestarum gloriæ adoptarūt) hc Cic. cum spem haud dubiam potiundi hēet oppidi nihil deesse ad summā gloriam,nisi nomen oppidi, & cognomentū ex Pindenisso asseuerat,uidelicet sicut Africani,Numantini, & Cretici,illi nomina tulere,sic ex Pindenisso ipse cognomentū ferat.

Alexander ab Alexandro Genialium dierū lib.2.cap.7

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Vt ad Atticum scribit Cœlius, Ciceronem hortatus fuerat ,ut in prouincia maneret . In hac itaque epistola causas reddit, cur id sibi non faciendum existimet. Deinde,cum apud ædiles Rom. ludorum procuratio esset , & ædilitatem suam populo spectabilem reddere caperet Cœlius , & ob id pantheras a Cicerone petijsset , quid de illis possit , rescribit Cicero.

CICERO IMP. S. D. COELIO, AEDILI CVR. II

PVtares ne unquam accidere posse , ut mihi uerba deessent,neque solū ista uestra oratoria , sed hæc etiam leuia nostratia?desunt autem pp hāc causam,quòd mirifice sum solicitus, quidnam de ,puīciis decernatur . Mirum me desideriū tenet urbis, incredibile meorum , atque in primis tui , satietas autē prouinciæ ; uel qa uidemur eam famam consecuti, ut non tām accessio quærenda,φ fortuna metuenda sit: uel quia totum negotium non est dignū uiribus nostris , qui maiora in rep. onera sustinere & possimus, & soleamus : uel qa belli magni timor impendet : quod uidemur effugere , si ad constitutam diem decedemus. De pantheris per eos , qui uenari solent,agitur mandato meo diligenter : sed mira paucitas est : & eas,quæ sunt, ualde aiunt queri,φ nihil cuiquam insidiarum in mea prouincia,nisi sibi,fiat. itaque constituisse dicuntur in Cariā ex nostra prouincia decedere. sed tamen sedulo fit , & in primis a Pathisco. quidquid erit, tibi erit ; sed , quid plane erat,nesciebamus . Mihi mehercule magnæ curæ est ædilitas tua.ipsa dies me admonebat: scripsi enim hæc ipsis Megalensibus.tu uelim ad me de oī reip.statu quādiligentissime perscribas.ea.n. certissima putabo , quæ ex te cognouero . Vale.

PVtares ne) primum Cic.ita solicitum esse dicit qđ decernatur de prouinciis,ut nihil ei succurrat, quod scribat . solicitus

XVB.

tus autem erat, quod uetebatur ne ei prorogaretur prouincia, ea qua iam discedere cupiebat. deinde qm petiuerat ab eo Cœlius aliquot pantheras, quas posset exhibere populo in ludis, quos erat facturus, dicit Cic. mirã esse paucitatem, se tñ daturũ operam ut capiantur, & ad eũ mittant: propterea ꝙ magnę curę sit sibi ędilitas eius. [Putares ne) ne magis admiratio q̃ interrogatio est. qđ nemini debeat uideri uerisimile Cic. deesse ỽba ad scribendũ. [Accidere) euenire. [Oratoria) s. deesse: quia nunq̃ putares. qui scis me hr̃e mirã quandã dicendi copiam. [Leuia) uulgaria, non exqsita. [Nostratia) patria: q̃ uel sponte occurrunt, & obuia sunt loqui uolentibus. [Desint) dicit ea deesse sibi, & adducit causam. [Quod) quia. [Solicitus) anxius. [Decernatur) statuatur a senatu. [De prouinciis) appropinquabant. n. comitia, q̃ fiebant de prouinciis consularibus quibus comitiis aut noui magistratus decernebantur in prouincias, aut ueteres in senatusconsulto confirmabantur. timebat igitur, ne prorogaretur sibi prouincia, in qua, ut in multis locis ostendit, erat inuitissimus & iã pp multas causas, quas in hac epistola, & in aliis exponit, discedere cupiebat. [Mirum) causa, quare cupiat discedere pp desiderium urbis Romæ, desiderium aũt de absentibus semp dr̃, & sæpe pro absentis ponit. [Incredibile) subaudi desiderium. [Satietas) quasi fastidium quoddam. quod superius ostendit, cum dixit ad hanc prouincialem molestiam. [Vel) quia aliæ causę tres maiores. [Vel) &c. [uidemur) .i. uideor mihi, pluralis p singulari. [Cõsecuti) adepti. [Accessio) incrementum: quia nihil uidetur posse addi ad gloriam meam. [Fortuna metuenda) ne metuatur mihi qm rebus lætis libẽter solet inuideri: & ut, inquit Lucan. in se magna ruunt, & Terent. O fortuna ut nunq̃ es perpetua bona. [Vel quod) alia causa, quia ipse Cic. idoneus sit maiori negotio q̃ administrationi illius prouinciæ. [Totum negotium) huius prouincię. [Qui) antecedens huius relatiui inclusum est in pro nomine possessiuo nostris. [Maiora onera) quia dixit uiribus perseuerauit in translatione. nam qui plus ualent uiribus, plus oneris sustinere possunt. [Soleam) quia gessi consulatum in urbe cũ magna laude, quod fuit maius & difficilius negotium q̃ præesse prouincię. [Vel quia) tertia causa: quia imminet magnũ bellum à Parthis, quod uidetur sibi posse uitare si ad tp̃s cõstitutũ discesserit ex prouincia. [Impendet) imminet, futurus est. [Timor) quia în præcedenti epist. dixit. Hæc ęstas habuit exitũ satis felicẽ, ea, quę sequitur, in magno est timore. [Quod) bellum. [Videmur nobis) .i. quod ego uideor. [Effugere) euitare. [Ad diem cõstit.) ad tẽpus mihi statutum in prouincia, quia usque ad illud tp̃s non incipiebatur bellum. [De pantheris) quas a me petis tibi mitti. Panthera animal uarij coloris, homini amicũ, cui in cãdido breues macularum oculi sunt: nam Panthera Tigris macularum uarietate propè solę bestiarum spectantur. Sunt qui tradant in armo huic similem lunæ esse maculam crescentem in orbes, & cauantem pari modo cornua. Abundat aũt præcipue in Africa & Syria. hoc animal a Romanis in spectaculis ludorum sępe exhibebatur. nam & Scaurus primus ædilitate sua uarias centum quinquaginta uniuersas misit. Deinde Pomp. magnus quadrigentas decem. D. Augustus quadringentas uiginti. Denique de hoc animali uide Plin. lib. 8. cap. 17. [Agitur) fit, inquiritur. [Mandato) ita. n. mandaui ut diligenter perquirantur. [Mira) magna. [Paucitas) pantheraꝶ. i. admodum paucę sunt. [Et eas) iocatur Cic. cum Cœlio. [Queri) conqueri, lamentari: non aũt queri, inquiri. [Insidiarum) quia huiuscemodi ferę plerunque insidiis capiuntur. [Nisi sibi) ipsis pantheris. [Cuiquam) latenter se cõmendat: cũ ostendit ita a se teneri prouinciam, ut nullis fiant insidiæ. [Cõstituisse) decreuisse dr̃ pantherę. [In Cariam) quæ est finitima prouincia. [Nostra prouincia) Cilicia. [Sedulo) instanter, diligenter. [A Patischo) huic enim mãdauerat Cic. ut inquireret pãtheras. [Quidquid) pantherarum. [Erit) inuenietur. [Tibi erit) tuũ erit. [Quid esset) quod posset inueniri. [Admonebat) s. ędilitatis tuæ. i. reducebat mihi ad memoriam ędilitatem tuam. [Scripsi) dicit quare admonitus sit ędilitatis Cœlij, quia scripsit hęc Megalensibus festia magnæ matris, quibus ędiles solebant celebrare ludos. [Certissima) uerissima. [Ex te) prudentissimo, qui perspicacissima intelligis, & amicissimo, qui non nisi uera scriberes. [Cognouero) intellexero.

Desiderii

PHIL.

PVtares ne) duo complectitur, desiderium in primis, quo à prouincia decedendi tenebatur, inde cum Cœlius a Cic. per literas petiuisset, ut eius opera Pantheræ caperentur, quas in apparatu ædilitij muneris habere cupiebat, quid de illis captum sit, eum facit his literis certiorem. [Putares ne) cum admiratione mista cum interrogatione legẽdum est. [Mihi) ἐμφατικῶς dixit mihi qui totum fermè terrarum orbem impleui scriptis meis [Ista uestra) iste audientis personam ostendit, hic ỽo dicentis. Ille aũt ad tertiam refertur. Terẽt. in Hecyr. Aut istæc mihi ætas, & forma essent, aut tibi hæc sententia. Et Virg. Ille meos primus, qui me sibi iunxit amores, Abstulit, ille habeat secum, seruetq; sepulcro. [Leuia) extenuata, nõ exquisita, & quasi triualia. [Nostratia) ad contemptum dixit, quasi uernacula. [Solicitus) anxietate & perturbatione affectus. Errant qui solicitum pro diligẽte appellant. [De prouinciis) quas P.R. diuiserat, & ad eas gubernãdas cum magistratu ciues mittebat. Sed, ut inquit Strabo, aliter atque aliter diuidebantur, quarum alię Cęsaris, aliæ populi dicebantur. In suas præfecturas Cæsar ipse administratores mittebat. In populi prouincias, populus imperatores, uel cõsules mittebat, sicut postulauerat. Ab initio duas cõsulares fecerat, Libyam, & Asiam. Cisaliam & montem Taurum. Prætores uero decem, Europam, Iberiam, Sardiniã, Siciliam, Illyriam, Macedoniam, Acheam, Cretam, Cyprũ, Bithyniam. Ceteras Cæsar prouincias habebat, in quarum alias procuratores mittebat consulares uiros, in alias prætorios, in alias homines ex equestri ordine. [Decernatur) instabant enim comitia, quibus aut noui eligebantur magistratus, aut q in magistratu erant, ea senatusconsulto prorogabatur imperium. [Mirum) ratio est. [Satietas) molestia enim afficiebatur esse amplius in prouincia, quod & hoc loco & alibi pluribus demonstrauit. [Fortuna) poetæ deam faciunt: ut, Nos te facimus fortuna deã, cæloq; locamus, Virg. Fortuna omnipotens & ineluctabile fatũ. Gręci fatum εἱμαρμένην, dicunt fortunam τύχην. Fatũ uero Chrysippus diffiniuit hoc modo: Fatum est sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum, & catena uoluens seipsam, & implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus arcta nexaq; est. Homerus uero nullo in loco uoluminis sui τύχην appellat. quo uocabulo à Græcis fortuna nominatur, sed Ѳεὸν dicit deum rectum & solum, cui omnia gubernanda cõmittit. [Negotiũ) administratio huius prouinciæ. [Maiora onera) μεταφορὰ ad uires. nec arrogãter dictum, nam eius potissimũ consilio resp. regebatur, cuius opera fuit salua, ex quo pater patriæ nominat᷑ & ipse de se dicit, O fortunatam natam me consule Romam. bene ergo soleã dixit. [Magni) tres posuit causas, quibus ad discedẽdũ mouebatur, sed hęc tertia erat potissima ꝙ Parthicum bellum instabat, & id effugere posse uidebatur, si ad constitutã diem decederet, hoc est finito anno. [Impendet) imminet. [De panth.) pro munere ædilitio habẽdis a Cœlio. De his Plin. sic habet: Pãtheris in candido breues macularũ oculi ferunt, colore earũ mire solicitari quadrupes cunctas, sed capitis toruitate terreri. quãobrem occultato eo reliqua dulcedine inuitas corripiũt. Sunt q tradunt in armo iis similẽ lunæ esse maculam crescẽtem in orbes, & cauantem pari modo cornua, & qđ mirãdum de Pãthera, Demetrius physicus scriptum reliqt. Cum fœta esset, catulis ꝓpter in foueã delapsis, hominẽ ad illos fouea extrahẽdos blandiens, & murmurãs duxit. Syria atque Libya his animalibus abũdãt: quæ ĩ spectaculis Romani plurimũ adhibebãt. Et primus sua ædilitate Scaurus misit centum qnquaginta, Põp. quadringẽtas decem, Augustus quadringẽtas uiginti. Pãthera à πᾶν appellatur & Ѳὴρ ꝙ tota omnino fera sit. [Valde aiũt queri) iocus Cic. quo iustitiam, & uirtutes suas ostendit, cũ dicat illa animalia solũ de Cic. querelas afferre, ꝙ nihil insidiarũ cuiq̃ nisi sibi fieret, & ꝙ in ea prouincia oẽs præter ipsa tuti erãt, ea quo ait illa cõstituisse ex Cilicia in Cariam decedere. Est. n. Caria regio post Rhodum, & ab Eleunte & Lorymis, ut ait Strabo, flexaũ quẽdam habet ad Aquilonem. Cares, ut idem, inquit, sub Minoe fuerunt, & tunc Leleges dicebant, & insulas habitãt: postea facti sunt continentis habitatores, multãq; maritimæ oræ, & mediterraneæ occuparũt. Dicta quidem est Cara rege, q primum auguria reperit, ut inquit Plin. Est Caria, quæ in minori Asia sita est inter Ioniam, & Lyciam. [In mea ꝓuincia) Ciliciam dicit à Cilicia Agenoris filio appellatã minoris Asiæ regionem, &, ut ait Plin. Syriæ proximam, & Tauro mõti suppositam. Strabo ultra Taurum: inqt esse, & diuidi in Ciliciã, Thraciam, & Campestrẽ, Thracia orã habet maritimam. Campestris uero à Solis, & Tharso Issum usque ꝑtendit. [A Patis.) uenatore primario, cui Cic. hanc uenandi curam dederat. [Tibi erit) ad me mittetur. [Erit) capitur. [Ædilitas) quã Græci ἀγορανομίαν dicunt, & ædiles ἀγορανόμους. Horũ duo genera, Plebei, & Curules, quorũ duo ex patribus Curules, Duo plebei ex plebe cõstituti sunt. Maioris tñ dignitatis Curules, q a sella, qua in publicum uehebantur, appellati: quã Curulem sellam Tullus Hostilius Romæ primus habendã in magistratibus instituit, cũ debellasset Hetruscos, quorũ magistratibus hæc erãt insignia. Primi aũt ex patribus ædiles creati sunt,

Solicitus.

Fortuna

Fatum

Panthera.

Caria unde

Cilicia

Aedilitas

Duo aedilii genera.

ti sunt, dictatore populum rogante, Cn. Quintius Capitol. & P. Corn. Scipio. addidit duos C. Cæsar, q annonæ præessent, & Cereales nũcupati sunt. Ædiles uero plebei & Curules ędibus publicis, priuatisq; cloacis, aquarum ductibus & aliis quibuscunq; publicis ędificiis, ludis, ac templis, rebus emũdis uendendisq; ac mensuris præerant, ab ędibus appellati. Æditiciũ uero munus id erat cuiusque ędilis ꝓprium, ut suis impensis ludos pro facultate ac dignitate faciundos curaret, qđ in lib. de officiis Cic. meminit: Nõne Pomp. ędilis factus theatrum suum tanta impẽsa fundatum incredibili ludoꝝ pompa dicauit? Nonne & Atilius Serranus, & L. Scribonius ędiles facti, & senatus, & plebis loca in celebrandis ludis secreuerunt. Minime igit mirandũ, si Cœlius pro ædilitio munere faciũdo, uel ex Cilicia pãtheras deferẽdas curabat. [Admonebat) in memoriam reducebat ędilitatẽ tuam, qm̃ hæc ipsis Megalensibus scripsi, quibus ipsi ædiles in honorẽ Cybelis ludos celebrare solebant. Megalensibus ludis, Cybelis consecratis. M. Iunius Brutus, ut inquit Liu. de bello Maced. ædẽ magnę matris deũ in magno palatio dedicasset, & ludos ob eam dedicationem factos, Megalensia appellatos. Hi etiam ludi diis magnis præstabant. Erant enim ludoꝝ species quatuor Megalenses, Funebres, Plebei, & Apollinares. [Quãdiligentissime) quam pro ualde duntaxat superlatiuo iungitur. Per aũt pro ualde tantũmodo positiuo. nõ ergo dicimus perdiligentissime, peroptime, permaxime: sed quamdiligentissime, quamoptime. Item nõ dicimus q̃diligenter q̃belle, sed perdiligenter, perbelle. Etsi q̃ pro quantum accipimus, nunq̃ superlatiuo, sed positiuo semper adiungitur, ut quam mites sunt liberis suis parentes. [Certissima) uerissima. [Ea te) qui solitus es semper uera dicere.

Aedilitiũ munus. *Ludi* *Quam* *Per*

PVtares ne &c.) dicit sibi præ solicitudine penè uerba deesse utinus se cupere in urbem redire, & pantheras, quas Cœlius populo exhibendas petierat, esse captu difficillimas. Ordo est. O Cœli putares, ne posse accidere unq̃, ut uerba deessent mihi, non solũ ista uestra oratoria. i. q̃bus uos, q in senatu, aut ad populũ loquimini, utimini, sed & hęc lęuia. i. facilia, nostraria. i. q̃bus nostræ sectæ homines, hoc est rei bellicę intẽti utunt? Desunt aũt. s. uerba propter hanc causam, q̃ sum solicitus mirifice, quidnam decernatur. i. senatusconsulto, & populi rogatione cõstitui debeat, de prouinciis. s. abrogandis, aut prorogandis. Mirũ desideriũ urbis, & incredibile desiderium meorum. s. familiarium & amicoꝝ, tenet. i. afficit me, atque in primis. i. pręcipue, satietas prouinciæ actæ. i. peractæ, uel quia nos uidemur consecuti eam tamam, ut accessio. i. incrementum & additio ad eam, nõ sup. sit tã. dictũ quęrenda, q̃. i. quantum fortuna. s. aduersa sit metuenda. Vel quia totum negotium. i. hoc bellum cum barbaris & indoctis hominibus non est dignum uiribus nostris, qui possemus etiam doctos regere, quia ego & possim, & soleam sustinere in tep. maiora onera, uel quia timor magni belli impendet. i. imminet, quod . s. bellum nos uidemur effugere. i. euitare, si decedemus. s. de prouincia ad diem constitutam. i. ad tempus constitutum. Agitur diligenter mandato meo de Pantheris. i. de eo quod petisti, ut tibi mittam Pantheras. i. animalia illa maculosa, & aspectu iucunda, per eos, q solent uenari sup. eas, sed mira paucitas sup. earum est, & aiunt. s. homines, eas, quę sunt, queri. i. cõqueri ualde quòd aut nihil insidiarum fiat cuiq̃ in prouincia mea nisi sibi. itaque ipsę Pantheræ dr̃ constituisse. i. proposuisse decedere ea ꝓuincia nostra in Cariam. Sed tñ sup. negotium, sut uenatio fit sedulo. i. diligẽter, quasi sine dolo, & in primis. i. ꝑcipue a Patischo. ꝓprium est uenatoris. Quidq̃d erit. s. captũ, erit tibi, sed nos nesciebam⁹ plane quid esset. i. captũ cum hęc scriberemus. Ædilitas tua est mihi mehercule magnę curæ, ipsa dies. s. q̃ hęc scribebã, admonebat me, scripsi. n. hęc ipsis Megalẽsibus. i. eo tempore quo spectacula exhiberi solent Cybeli, seu magnę matri Deum. Ego uelim sup. ut tu perscribas ad me quãdiligentissime de omni statu reip. Ego. n. putabo ea certissima, quæ cognouero ex te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Literarum officium a Cœlio requirit: hortaturq; ut ad urbana negotia se totum comparet.

CICERO IMP. S. D. COELIO AEDILI CVR. 12

SOlicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuosæ cõciones, ita molestæ quinquatribus afferebantur: nam citeriora nondum audiebamus. sed tamen nihil me magis solicitabat, q̃ in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum: sunt. n. multa: sed ea nõ audeo scribere. illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum literarum. quare etsi cum tu hæc leges, ego iã annuum munus confecero: tamen obuiæ mihi uelim sint literæ tuæ, q̃ me erudiant de omni rep. ne hospes planè ueniam. hoc melius, q̃ tu facere nemo potest. Diogenes tuus, homo modestus, a me cũ Philone Pessinunte discessit. iter habebant ad *Deiotarum regem: q̃q̃ omnia nec benigna, nec copiosa cognorant. Vrbem mi Rufe cole, & in ista luce uiue. omnis. n. peregrinatio, quod ego ab adolescentia iudicaui, obscura & sordida est iis, quorum industria Romæ potest illustris esse. quod cum probè scirem, utinam in sententia permansissem. cum una mehercule ambulatiuncula, atque uno sermone nostro omnes fructus prouinciæ nõ confero. spero me integritatis laudem consecutum. non erat minor ex contemnenda, q̃ ex conseruata prouincia. spes triumphi, inquis? satis gloriose triumpharẽ, si non essem tandiu quidem in desiderio rerũ mihi carissimarum. sed, ut spero, propediem te uidebo. tu mihi obuiam mitte epistolas te dignas. Vale.

Lemm.

SOlicitus) miratur Cic. se nihil literaꝝ accepisse a Cœlio de iis, quæ Romæ facta essent, cum tumultuosas quasdam cõciones quinquatriis cõcitatas audisset. Deinde, ut ostendat se inuitũ esse in prouincia, hortatur eũ ad colendã urbem, ad quam dicit se ꝓpediem uenturum pp desiderium rerũ sibi carissimarũ. [Solicitus) anxius, plenus perturbationis. [De rebus) pp res quę in urbe fierent: nam de interdum pp significat, ut alibi declarauimus. [Tumultuosæ) plenæ tumultus & seditionis. [Conciones) concio, ut docet A. G. ex auctoritate Vt. Flacci, tria significat, locum suggestumq;, unde uerba fiunt. Item significat cœtum populi assistentis: ut Cic. in Lęlio: Concio, quæ ex imperitissimis cõstat, tamen iudicare solet &c. Item orationẽ ipsam, quę ad populum dr̃, ut hic conciones: quas quidem in Pompeio fuisse existimant. [Quinquatriis) quinquatria dicebantur festa, quę fiebant qnto die post idus. a qnq;. n. dr̃ qnquatrus dies q̃ qnq; ab idib. dieꝝ numerus, nam atrus nihil significat, auctor Gel. his aũt diebus, fiebant: maxime sacra Palladi, ut innuit Iuuen. in Satyra. Omnibus in terris Eloquiũ aut famam Demosthenis aut Ciceronis Incipit optare & totis qnquatrib⁹ optat. Quisq; adhuc uno parte tam colit asse Mineruam. Declinatur aũt substantiue in plurali tam tertię q̃ secundæ declinationis, sicut cetera nomina festorũ ut uoluit Macr. audierat igitur Cic. quinquatriis factas esse quasdam conciones ualde tumultuosas sibi molestas, q a aut in Põp. ut diximus, aut in aliquem ex amicis suis fuissent. [Afferanbint) nuntiabantur. [Molestæ) Graues. [Citeriora) hoc est quæ citra quinquatria acta sunt, q. d. recentiora nondum audiebam. [His molestijs) quas capio de huiuscemodi tumultibus. quia dixit se solicitum esse. [Si qua ridenda) præter ea quę me cruciant, si qua essent digna risu, utpote aut dicta aut facta. [Non audeo) quia fortasse erant in Pompeianos. [Illud moleste fero) q. d. præter cetera. [Nihil tuarum literarum) nullas tuas literas. [Quare) rogat eum ut ad se scribat, & instruat de iis, quę Romę geruntur. [Etsi) quamuis. [Confecero) finiero. [Munus) officium, magistratum. [Annum) prouinciale, quod in annum dabatur. [Obuiæ) cum ueniam R. [Erudiãt. edoceãt) informent, ut ita dicam. [Hospes) quasi ignarus omnino reip. qm̃ hospitum atque peregrinoꝝ officium, ut uoluit Cic. est quid in alienis ciuitatibus fiat, nescire. [Modestus) ad maximã laudem priuatis hominibus tribuit modestia. [Pessimonte) Pessimon locus est Phrygiæ: unde Cybele Romam aduecta est, ob quam rem appellata est Pessimontia. [Iter habebant) ibant. [Oia nec benigna) dicit Cic. q̃q̃ omnem meam benignitatem nondum cognouerant: sed hoc sentit, q̃q̃ omnia nec benigna nec copiosa esse cognouerãt apud eum,

Solicitus. *De* *Concio* *Quinquatria* *Modestia* *Pessimon* *Pessimõtia*

eum, ad quem prnũciscebantur, ad illum tenebant [Benigna) ex prompta, liberalis, & ad animum refertur benignitas. [Vrbem) Romam. hortatur eum ad colendum urbem, in qua uirtus potest elucere. [Ista luce) quasi alia loca sint tenebræ, ubi non possit emergere & elucere uirtus hoīs. [Peregrinatio) ἐκδημία peruagatio locorũ, absentia a patria sua. [Obscura) ignobilis: quia parũ laudis cõparat. [Sordida) inhonesta q̃a habet interdum suspicionẽ questus, & auaritiæ. [Industria) ingeniũ, honesta exercitatio. [Illustris) clara, nobilis. i. qui tales sunt, ut eorum industria Romæ cognosci possit. [Probe) optime. [In sententia) qua dixit se ab adolescentia id iudicasse. [Ambulatiuncula) cõgressione, breui cõsuetudine. i. cũ breui spatio tp̃is, quo tecũ delectationis gr̃a deambulare possim. [Fructus) utilitates & uoluptates. [Cõfero) cõparo, q̃a oĩa minoris puto, q̃ unam ambulatiunculã. [Integritatis) innocentię, hoc est spero me id esse assecutũ, ut oẽs laudẽt me nulla re corruptum unq̃ fuisse, sed ꝓuinciam integerrime administrasse. [Non erat) occurrit obiectioni ꝙ remaneat in ꝓuincia, & h. d. cũ in mea potestate sit remanere in ꝓuicia, nõ minus triumphũ spero ex contemnenda & omittenda ipsa prouincia, q̃ ex eo ꝙ conseruauerim eam ab impetu Parthorum. [In qua) prouincia. [Triumpharem) animo lætarer quasi triumphans. [Nisi) hoc est nisi desiderarẽ multa quę habeo Romę mihi carissima, q̃ non sinunt me esse aĩo tranquillo. [Obuiã mitte) aduenienti.

PHIL.

SOlicitus equidem) tametsi Tullius longe distabat: tñ habebat Romæ scriptores & nuntios, ut non ignoraret quæ in urbe tractabantur. Quapropter cum quinquatrus celebrarentur, quasdam ibi seditiones exortas accepit, atque cum id potius aliorũ quàm Cœlij literis cognouisset, aliquantulum moleste tulit. de quo nunc facit eum per has literas certiorem, & ut inuitus in prouincia esse uideatur, hortatur Cœliũ ut urbem colat, neque cesset ad eum scribere. quod tametsi propediem uenturus sit, obuias tñ sibi literas ab eo mitti uehementer exoptat,* à quib* planè erudiatur de omni statu reip. cuius uisendæ incredibili desiderio tenebatur. [Solicitus) uexatus & perturbatus, dictus quidẽ quasi solo citatus, hoc est ex suo loco motus, hinc solicitudo, q̃ mentibus inhærescit, & solicitatio, quę ab alio fit. Ex quo illum locum apud Terent. ita legere debemus: Amor, misericordia, nuptiarum solicitatio. [De) propter, ut supra. [Conciones) nunc orationes in Pomp. factæ & Attilium. Sic enim Cic. sen serat, nam concio tria significat locum in primis, in quo conueniunt, & suggestum, in quo habetur oratio, de quo meminit Gel. auctoritate Cic. in oratione, quæ inscripta est contra concionem Q. Metelli. Ascendi, inq̃t, in concionem, concursus est populi factus. Secundũ significat oratonẽ, ut in tit. libri Cic. qui inscriptus est contra concionem Q. Metelli, hoc est contra orationem, qua egit Q. Metellus. Et Cic. in epist. ad Dol. legi. n. concionem tuam, nihil illa sapientius. Tertio multitudinem uno loco ad audiendum congregatum, ut Cic. in oratione, conciones exclamare sæpe audiui, cum apta uerba cecidissent. [Tumultuosæ) turbulentæ, tumultus plenę. [Quinquatriis) solennis dies quinquatrus est dictus, ꝙ quinque ab idib. dierum sit numerus, in quo atrus nihil ꝑter supplemẽtũ nominis affert. Varro hic ait, ꝙ erat post diem quintum idus quinquatrus dies: ut a Tusculanis post diem sextum uocať sexatrus, & post diem septimũ septimatrus. Si præterea apud Faliscos decimatrus. Et Festus inq̃t, ꝙ post diem quintum iduum celebratur quinquatrus dictus: ut triatrus, sexatrus, septimatrus, & decimatrus. Ludi uerũ, qui illis diebus, quinquatria dicebantur. Mineruæ 14. Cal. Apriles, de quibus meminit Naso his uerbis: Vna dies media est, post sunt sacra Mineruæ, Numina quę adiectis quinque diebus habet. Sanguine prima uacat, nec fas concurrere ferro, Causa ꝙ est illo nata Minerua die. Altera tresq; super rasa celebrantur arena Ensibus expertis bellica læta dea est. Et Iuuen. Incipit optare & totis quinquatribus optat, Quisquis adhuc uno partã colit asse Mineruã. Nec mirandum si quinquatriis & quinquatribus inuenitur, nam oĩa festorum nomina, ut Saturnalia, bacchanalia, tam tertiæ sint declinationis, q̃ secundæ, tñ numero multitudinis declinata. [Si qua ridenda) tangit Pomp. & Attilium, de his. n. ad Cic. rumor accesserat, & ideo miratur magis nihil ad eum a Cœlio scriptum. [Non aud. scrib.) ꝑ Pomp. quem aperte nõ audebat offendere, & alios quosdam. [Illud moleste fero) prę ceteris illud mihi molestum est, quare rogat ad eum ut scribat. [Annuum munus) prõconsulatum meum in Cilicia. Magistratus. n. munera dicebantur, q̃a petentibus tanquã munera donabantur, ut ludi gladiatorij quos in munus. P. R. recipiebat, & q̃ illos donabat, munerarius dicebatur. [De oĩ rep.) ad maiorem significantiã mutauit nois proprietatem, nam omne, totum, & cunctum discrepant. Oẽ de uniuersis, ut oẽs hoĩes, qui sese student præstare ceteris animantibus summa ope niti decet. Totum oĩs de unius corporis plenitudine dicimus, ut Cic. Meq; totum tibi commendo. Cunctum uero quasi omne, & totum in uno loco coniunctũ: ut cuncti Cic. concionatem audiebant. Confunduntur tñ ista plerunq;, ut hic, & Stat. Totos in pœnam ordire nepotes. & Maro. Oẽmq; reuerti ꝑ Troiam. [Obuiæ mihi uelim sint literæ tuæ) uariatus loquẽdi modus, dicimus. n. Obuius sum tibi, obuio tibi, Fio obuius tibi, Do me tibi, atq; offero me tibi obuiũ. Eodem mõ aduerbialiter obuiã dicimus, ut obuiam ꝓfectus sum regi. Et paulo post, mihi obuiã mitte epistolas te dignas. [Hospes) quasi omnium rerum ad temp. ꝑtinentium ignarus. Est. n. hospitum ignorare, q̃ in alienis ciuitatibus fiunt. [Diogenes) libertus Cœlij, [Philone) Milesius fuit, & Cic. amicus. [Pessimonte) emporiũ est Phrygiæ, &, ut inq̃t Strabo, tẽplum maximum habet magnæ uenerationis matris Deum, quam Angidistam uocant. Hic locus magnifice ab Attalicis regib* extructus est, & templo & porticib* ex albo lapide Rom. celebre reddiderunt, educta inde deæ statua & Pessimontia appellata. [Nec benigna, nec copiosa) non ad se referunt, sed ad regem Hyacton, regem Asiæ maximi oĩs. [Vrbẽ mi Rufe cole) multi diuidunt hanc epistolam a superiori, & aliã esse uolunt. nos unam cum superiori facimus, & desiderio urbis Cœlium ad incolendam urbem uehementer hortatur. Vrbis nomine ꝑ excellentiam Romam accipimus, ut ꝑ poetam apud Gręcos Homerum, apud nos Virg. ab urbo orbi dicta, q̃ mœnia, muros, parietes, domos signãt, ut a ciendo ciuitas, q̃ uiros urbem habitantes ac iure in ea uiuentes ostendit. [Ista luce) bene lucẽ dixit, ubi põt uirtus elucescere, & ita alibi sicut Romæ. [Peregrinatio) quasi nauigatio q̃dam ꝑ aliena loca. [Obscura) sine luce alicuius laudis. [Sordida) ex suspicione lucri & auaritiæ. [In sñia ꝑmansissem) ut nunq̃ Romæ discessissem, sicut ab adolescẽtia iudicaui. [Cõfero) in comparationem pono. pluris. n. minimam uoluptatem faciebat, quam cum amicis Romæ capere poterat, q̃ quosq; amplissimos fructus, quos ex ꝓuincia colligere potuisset. [Integritatis) ut oẽs me laudent innocenter, & sine auaritia ꝓuinciam gubernasse. Legunť hæc lib. 5. epist. ad Att. [Ex con.) cum in meo sit arbitrio, & uoluntate in ꝓuincia remanendi, spero non minorem triũphum ex contẽnenda, & dimittẽda q̃ ex conseruata ꝓuincia me habiturum. [Triumpharem) lętarer: ut Ter. Id ꝟo serio triumphat. & allusit uero triumpho, q̃ dabať uictori ꝑ re bene gesta. & est sensus, Lętarer ergo plurimũ in hac prouincia, nisi tãto desiderio tenerer urbis, & incredibili meorũ. [Rerum car.) has res carissimas intelligit esse urbẽ, rẽp. amicos, domesticos suos. [Propediẽ) accẽtum pone in antepenultima aduerb. est, quasi ꝓpẽ sit dies appellatũ, ut ꝓpemodum quasi ꝓpẽ mensura dictũ. [Te dignas) tui dignas non dicimus.

Totum, Cunctum. Obuiam. Pessinun. Vrbs, Ciuitas.

SOlicitus &c.) rursus miratur se nihil literarum a Cœlio accepisse, cum tñ quinquatriis nouæ inciderint conciones, & citq; urbem, cuius desiderio teneret, Cœlio colendam. Ordo est. Equidem. i. ego certe, eram solicitus de reb* urbanis. i. q̃ in urbe transactæ essent, ita. i. usq; adeo tumultuosæ, ita. i. tñ molestæ conciones. i. oꝛones habitæ ad populum conuocatum, afferebantur. i. annuntiabanť mihi. Quinquatriis. i. ludis & festis Mineruæ, habitis ex more, quinto die post idus, dico, inq̃t, quinquatriis, nam nondum audiebamus citeriora. i. q̃ facta essent citra quinquatria, aut tp̃e uiciniore nobis q̃a minus ꝑterito, q̃ sint quinquatria. Sed tñ nihil solicitabat me magis. i. uehementius, q̃ me non ridere tecũ in his molestiis. s. quas patior in ꝓuincia, si qua. i. aliqua essent ridenda. Sunt. n. multa sup. ridẽda. Vť contrariũ, qđ dixit si qua essent, & postea dicit, sunt. n. multa, sed non est. Nam sensus est, priusq̃ certior essem factus ꝑ alios, nil solicitabat me magis, q̃ me nõ posse ridere tecum, si qua essent ridẽda, ubi aũt certior factus sum, scio multa fuisse ridẽda. Sed ego non audeo scribere ea, ne forte incidãt in manus eorum, quos rideat. Ego fero moleste illud. s. me nihil hic adhuc lr̃arum tuarum de his reb*. s. q̃ tũc contigerũt. Quare etsi. i. q̃q̃ cum tu leges hæc, ego cõfecero. i. finiero iã munus. i. officium annuum: tñ uelim ut sup. lr̃æ tuæ sint obuiã mihi, q̃. s. lr̃æ erudiant me de oĩ. i. tota rep. ne ueniã planè. i. oĩno, hospes. i. ut hospes & peregrinus, ignarus oĩum rerũ urbanarum. Nemo põt facere melius hoc. s. ne planè hospes ueniã, q̃ tu. Diogenes tuus. s. ꝓcurator rerũ tuarum, homo modestus, discessit a me cũ Philone, Pessinũte. i. ab eo loco insigni in Phrygia, qđ inde Cybele Romam trãsuecta sit, q̃ Pessinũtia dici solet, declinať aũt Pessinus Pessinũtis, ut, Opus opuntis, Amathus amathuntis, Hiericus hiericuntis &c. Ipsi. s. ambo Diogenes & Philo habebãt iter. i. ire debebant ad Laicum regẽ s. Asiæ. Alij legunt ad Deiotarum, alij ad Hyacton, q̃q̃ ipsi cognorant

Propediem Propemodum. Te dignas. ASCEN.

Solicitum Solicitudo Solicitatio Concio Quinquatrus Sexatrus Septimatrus Decimatrus Quinquatria Saturnalia Bacchanalia Munera Munerarius

gnorant oïa.f.q̃ essent agendã cum rege,nec benigna, nec copio fa.i.magni fructus . O mi Rufe cole.i.inhabita,urbem.f.Romã, quæ cũ urbs per se ponitur,semper intelligitur,& uiue in ista luce.f.clarorum uirorum.Omnis.n.peregrinatio est obscura,& sordida.quod ego iudicaui ab adolescentia,iis,quorum industria potest esse illustris Romæ.Quod cũ ego scirẽ probe.i.decenter,& probabiliter,utinam permansissem in sñia . Mehercule.f. ita tractante,ut uerum dico,ego non confero.i. non comparo in ualore & iucunditate,oẽs fructus prouinciæ, eum una ambulatiuncula, sup.nostra,atque uno sermone nostro,quã & quem simul hře solemus.Ego spero me consecutum laudem integritatis.i. ꝙ integram & minime auaram gesserim in prouincia uitam, spes triumphi non erat minor ex prouincia contemnenda.i.quã contemnerem amplius tenere, q̃ ex prouincia conseruata, sup.fuisset,si eã conseruare.i.diutius cum imperio seruare uoluissem , aut minor spes triumphi.i.magnæ gloriæ erat ea prouincia,si eã contemnere uoluissem q̃ ea conseruata,i. per curam meam . In qua.f.prouincia conseruata,ego triumpharem gloriose quidem .i. certe,si non essem tandiu in desiderio rerum carissimarum mihi .i. amicorum & familiarium . Sed,ut spero,ego uidebo te propediem.i. tempore mox futuro:tu mitte obuiam mihi epistolas dignas te , id est , quæ censeantur a te missæ & scriptæ .

PAVLVS MANVTIVS. Q Vinquatrus)dictum opinor nominandi potius,q̃, ut alij crediderunt,generandi casu . nam hanc uocem tantum multitudinis numero memini me legisse . forte etiam legi possit,quinquatribus,ut intelligatur dies, quo gestæ sunt res, non quo allatæ: cum inferat,citeriora non dum audiebamus . nã in libro scripto, quem habet uir doctissimus , Hieronymus Ferrarius Corrigiensis,legitur,quinquat. ut etiam pro gladiatoribus,gladiat.uetustis in libris qoandoque scriptum uideas .

DOCT. INT. SPero me integritatis laudem consecutum , non erit minor ex contemnenda, q̃ ex conseruanda prouincia spes triumphi, in qua satis gloriose triumpharem,si non essem tandiu quidem in desiderio rerum mihi carissimarum &c. Legendum . [Spes triumphi inquis)ut sit quasi ὑποφορὰ Cœlij,per occupationem a Cic.posita, dein subiungatur ἀνθυποφορὰ , [Satis gloriose triumpharem &c.) Nam in illo,quod antecessit , [Non erit minor) subaudi Laus : quod est ex sententia superiori repetendum .

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Officiosa est epistola, qua se consilio Cœlij acquiescere uelle ostendit.

CICERO IMP. S. D. COELIO, AEDILI CVR. 13

RAras tuas qdem,(fortasse.n.non perferuntur) sed suaues accipio literas. uel quas ꝓxime acceperam , q̃ prudentes , q̃ multi & officij , & consilii . etsi omnia sic constitueram mihi agenda , ut tu admonebas:tamen confirmantur nostra consilia, cũ sentimus prudentibus , fideliterq; suadentibus idem uideri . Ego Appium , ut sæpe tecum locutus sum , ualde diligo : meq; ab eo diligi statim cœptũ esse, ut simultatem deposuimus , sensi . nam & honorificus in me consul fuit,& suauis amicus, & studiosus studiorum etiam meorum . mea uero officia ei non defuisse , tute es testis : quoniam κωμικὸς μάρτυς , ut opinor,accidit Phania.& mehercule etiã pluris eum feci, ꝙ te amari ab eo sensi . iam,me Pompeij totum esse scis : Brutum a me amari intelligis. qd est causæ , cur mihi non sit in optatis, complecti hominem florentem ætate , opibus, honoribus,ingenio , liberis,propinquis,affinibus, amicis? collegam meum præsertim , & in ipsa collegij laude, & scientia studiosum mei ? Hæc eo pluribus scripsi, quod * mihi significabant tuæ litteræ subdubitare , qua essem erga illum uoluntate . credo te audisse aliqd. falsum est,mihi crede,siqd audisti.genus institutorũ,& rationũ mearum dissimilitudinem non nullam haber cum illius administratione prouinciæ.ex eo quidam suspicati fortasse sunt aĩorum cõtẽtione,nõ *opinionũ dissensione,me ab eo discrepare.nihil aũt feci unq̃,neque dixi,qđ cõtra illius existimationẽ esse uellem.post hoc negotium aũt, & temeritatem nostri Dolabellæ,deprecatorem me pro illius periculo præbeo. erat in eadem epistola ueternus ciuitatis.gaudebã sane,& congelasse nostrũ amicũ lætabar otio . Extrema pagella pupugit me tuo chirographo.qd ais? Cæsarẽ nunc defendit Curio? qs hoc putaret prer me?nã,ita*uiuã,putaui.Dij immortales, q̃ ego risum nostrum desidero ? Mihi erat in aĩo,quoniã iurisdictionem confecerã,ciuitates locupletarã ; publicanis etiã superioris lustri reliqua sine sociorũ ulla querela conseruarã ; priuatis, summis,infimis fueram iucundus;proficisci in Ciliciam nonis Maij,&, cum primũ æstiua attigissem,militaremq; rem collocassem, decedere ex S. C. Cupio te ædilẽ uidere : miroq; desiderio me urbs afficit , & omnes mei, tuque in primis . Vale .

non nihil · *uoluntatũ* · *ita uiuã*

RVB. RAras tuas)ostẽdit Cic. quanti faciat literas Cœlii. quas etsi raras,suaues tñ sibi esse dicit, ꝓsertim quasdam, quibus dicit se admonitum fuisse a Cœlio, ut concorditer ageret cum Appio: quod tamen se ita facere constituisse dicit . & adducit rationes & causas multas , quare debeat amare Appium , ostenditq;,quæ fuerit causa, quare quidam falso suspicati sint eos dissentire . Postremo optat Cic. esse Romæ , tum ut possit ridere cum Cœlio & aliis amicis,tum ut possit eũ ædilẽ uidere.[Fortasse)parenthesis,& excusat Cœliũ,quod fortasse ille scribat,sed eius literæ nõ perferantur . [Suaues)dulces,iucundas . [Vel) etiam,aut præcipue . [Proxime) nouissime . [Quam prudentes).f.officij & consilij.[Quam multi) quam magni. [Officij) humanitatis . [Consilij)quia consulebas ut fugerem omnium inimicitias, & ꝓcipue Appij . [Constitueram) decreueram . [Vt tu admonebas).f.mihi esse agenda . [Confirmantur) deliberatiora fiunt,& certiora. [Sentimus) cognoscimus.[Prudentibus) qualis tu es.[Fideliter) sincere,sine dolo . [Idẽ uideri) idẽ iudicari,eandẽ sentẽtiam hři. [Ego iam se.)ostẽdit se nullam causam hře,quare oderit Appiũ , sed potius causam diligendi.[Cœptum)inceptum. [Me diligi ab eo).i,inceptum esse ut ego ab illo diligerer.[Vt)postq̃ . [Simultatem)odium quoddam occultũ, quod ante erat inter nos : & dicta est simultas a simulatione.[Deposuimus)quia fuerant reconciliati Ap. & Cic.cũ ante fuisset iter eos simultas,ꝓpea ꝙ in causa,quã Cic.egit apud pontifices de domo sua,Ap.uehementer eũ oppugnauit.unde Cic.lib.3.ad Ap.Reditus illustris in gratiã, in quo ne ꝑ imprudẽtiã quidẽ errari potest sine suspicione ꝓfidię . [Nã honorificus) arguit a causis probabilibus , quare debuerit eũ diligere.[Honorificus in me).i.eum esset consul, ꝓsecutus est me honore . [Studiosus) fautor . [Studiorum) uoluntatum,qa qđ uolui,ille cõfirmauit.[Mea uero) dicit se idẽ fecisse cõtra Ap.ut in nullis studiis,& officiis ei defuerit,teste Cœl. [Tu scis) tu es testis, qm̃ κωμικὸς sentẽtia ex aliqua uetere comœdia, in qua Phania aliqs testis alicuius rei introduceretur.nã de Phania Terent. nõ satis placet,nec uř cõuenire.sensus aũt est,tu scis mea officia ei non defuisse,qa Phania comi eus testis accidit.i. qm̃ tu accidisti tanq̃ Phania comicus testis: loqtur.n.de Cœl. tanq̃ de tertia persona, hoc est sicut Phania testis est in comœdia , ita tu testis es qđ ꝓ eo egerim.[μάρτυς) testis.dř aũt & μάρτυς attice,& μάρτυρ lingua cõi.κωμικὸς Comicus, q in comœdia introducit̃, Phania aliquis,qui in comœdia de aliqua re certissime testificat . Et ideo dicit,ut opinor.[Eum) Appium . [Quod) quia. [Te amari ab eo) .i. causa tua,qa scio eum tibi esse carũ. [Iam me)alia ratio ꝙ causa Pomp.& Bruti,quos habet amicissimos, diligat etiã Ap.iis necessitudine cõiunctum.si.n.diligit Pomp.& Brut. debet etiã diligere,q cum eis sunt affinitate & necessitudine cõiuncti. erat aũt Appius socer Bruti,& filij Pomp.ut ostendit Cic. ad Ap. lib.3.epist.4.his uerbis:Duos.n.duarũ ętatum plurimi facio,Cn. Pomp.fi.tuæ socerũ,& M.Brutum generũ tuum. & in epistola, q̃ incipit,Cũ est ad nos allatum,circa finem:Quis unq̃ tanti quenquam

quam fecit, quanti ego Cn. Pōp. socerū tuæ filiæ, & in epistola sequenti quę incipit Cum essem in castris, sic inq̄t: Lętor, uirtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum &c. Ergo cū dixit. [Iam me totum Pomp. esse scis) uoluit quasi innuere necesse esse App. q̄ sit socer filij Pomp. a se amari, q̄ totus sit Pomp. Brutū, eius generum. [Quid causæ) quæ causa. [In optatis) inter optata mea, inter ea, quę maxime sunt mihi cara, & optata. [Cōplecti) amare. [Hominem) Appiū. [Florentem ętate) adhuc uiridi ętate, q̄a senes ideo facilius cōtemnunt, q̄m non pñt diutius aut ꝓdesse, aut obesse, cū sint propinqui morti. dicit igitur hūc fuisse amandum, q̄a florebat ætate. [Opibus) erat.n. Ap. opulētissimus. uel opib⁹ potētia, qua ualet in urbe nostra, unde & lib. 3. ad App. Quid cōmodis meis apti⁹ q̄ hominis nobilissimi, atq; honoratissimi cōiunctio: cuius opes, ingeniū, liberi, affines, propinqui mihi magno uel ornamēto, uel pręsidio esse possent. [Honoribus) quibus affluxerat App. [Liberis) habebat.n. multos filios & filias, & clarissimis familijs collocatas: est aūt in his dictionibus articulus. [Collegā) in augnratu, ut ostendit Cic. inferius ad ipm Ap. amplissimi sacerdotij collegium, in quo nō modo amicitiā uiolari, apud maiores nostros fas nō erat, sed ne optari quidē sacerdotē licebat, q̄ cuiq̄ ex collegio esset inimicus. fuerunt igitur collegæ Cic. & Ap. [Ipsa laude) sua. [Et scientia) hoc est, cū ex sacerdotio magnam laudem assequeretur. & esset peritissimus, mei tñ semper studiosus fuit. [Eo) ꝑꝑ id. [Significabant) tacite demonstrabant. [Subdubitare) paululum dubitare. [Voluntate) animo. [Erga illum) App. [Credo) q̄ā subdubitas de uoluntate mea erga illum. [Falsum est) quod audisti. [Genus) dicit ꝑꝑ quid homines existimauerint Cic. non esse bono aīo erga Ap. q̄a cū successisset ei Cic. in prouincia, & mutasset q̄dam, quę Ap. ante instituisset: alterq; administraret prouinciam, quā ipse administrasset: existimauerunt quidā hoc fieri, q̄a essent inimici, quod nō ita erat, sed q̄a plerunque accidit, ut in eadē re uaria sit opinio, sed tñ utraque bona, sicut erat Ap. & Cic. in administratione prouinciæ, & ideo nunc dicit, [Genus) modus, forma quędā. [Institutorum) decretorum, ordinationum mearū quas feci in ꝓuincia post discessum Appij. [Illius) Appi. [Dissimilitudinē) differentiam: quædā.n. mutauit Cic. ut plenius appatet lib. 3. ex omnibus epistolis, quas ad App. scribit. [Ex eo) q̄ mea instituta hñt quandam dissimilitudinem cū illius administratione. [Quidā) maleuoli, & q̄, ut infra dicet, nos, quo aīo inter nos sumus, scire nollēt. [Suspicati sunt) existimauerunt. [Contentione) cōtrouersia. [Animorum) in quibus stat beneuolentia, & maleuolētia. [Dissensione uol.) quæ & inter eos, q̄ non sint inimici, esse potest, ut in eadē re diuersam habeant uoluntatem: nā dissensio est sententiarum diuersitas. [Discrepare) disconuenire, discordare. [Fecisse) re. [Dixi) uerbo. [Existimationem) auctoritatē, reputationem. [Post hoc negotiū) Hoc est, pręter hoc, q̄ aliter sensit de administranda ꝓuincia q̄ ipse. [Et temeritatē nostri Dol.) h.d. cū Dolabella gener Cic. quædā temere egisset cōtra Ap. accusando eū ambitus, oppugnabatur ab App. Cic. q̄a erat gener suus, eū defendit, & ideo dicit, post temeritatē defensam a me. temeritatē aūt attribuit Dol. q̄a erat audacissimus, quod & Ap. Alexandr. lib. 3. confirmat. [Nri) uel generi, uel nostri utriusq; amici, & mei, & tui. [Deprecatorē) rogatorem, supplicatorē, plusq̄ si diceret defensorem. [Illius) non Dolabellæ, sed Ap. [Periculo) q̄a præter ambitum etiā maiestatis fuerat accusatus: ut lib. 3. patebit. defendebatur aūt a Cic. absente per literas deprecāte multos pro eo. [Erat ueteranus ciuitatis) sunt uerba Cœlij, q̄bus, ut q̄busdā placet, latenter pulsat Pomp. nā Cœlius eum ueteranū ciuitatis appellauerat. [Gaudebam s.) q̄ ad me scripsisti de ueterano ciuitatis: quod q̄d, aut quale esset, non satis intelligere possumus. [Congelasse) refrixisse, cessasse. [Nostrū amicum) non ausim affirmare, quē intelligit, nā & ipse intelligi noluisse demōstrat, cū dicit nostrū: ita.n. loquimur, cum ab eo tm̄ intelligi uolumus, cū quo loquimur. [Lætabor otio) quia dixit congelasse, siue.n. Pomp. siue aliū quempiam intelligit. fortasse ille aliquantulū dimiserat animum ab aliquo cœpto: in his aūt epistolis satis sit, q̄ ex uerbis capiamus fructū, & ex sententiis, quæ mores respiciunt, nā in sensibus occultis, q̄ nihil afferūt ad cōmoditatē dicendi, nihil refert, si minus sagittā ipsam in meta figere possum⁹. [Extrema pagella) in fine epist. quę erat, aut liberti, aut alicuius scribæ sua manu exarata, addiderat Cæl. manu propria hæc uerba: Cęs. nō defendit Curio. quod Cic. quasi ridēs ostendit se credere, q̄a sciebat Cur. corruptū esse a Cęs. q̄, ut supra diximus, eū grandi ære alieno liberauerat. de corruptione aūt Cur. uisus est suspicari Cic. i epist. q̄ incipit, Sera gratulatio, in qua tam multis uerbis eū hortatus est ad defensionē reip. [Pagella extrema) .i. extrema pars pagellæ tuæ, hoc est epistolæ, siue chartæ. paginę aūt dictæ sunt, ut uoluit Festus, q̄ suā q̄que obtineant regionē, ut pagi: uel a pagendo, q̄ in illis uersus panguntur .i. infinguntur. [Pupugit) percussit. [Tuo chirographo) tuo scripto, quod manu tua exarasti. nam solebant interdum dictare aliis scribentibus. [Qui ais) admiratiue. [Cęsarem) cū admiratione etiā ꝓnunciandū, & subauditur ais. [Quis hoc putaret) ironice, q.d. non credo. [Pręter me) qui noui Cur. [In uia putaui) modus est dicendi, ita putarā in itinere. [Risum uestrū) quem scio uos habere ꝑꝑ huiuscemodi mutationes rerū. [Mihi) dicit Cic. quid constituerit facere. [Mihi erat in animo) constitueram. proposuerā. [Locupletare) ditare ciuitates Ciliciæ. [In pub.) quibus eram daturus modū exigendi uectigalia. nā ij sunt, qui maxime spoliant ciuitates, genus, ut uoluit iurisc. audax. [Qm̄ confeceram) finieram. [Iurisdictionem) lustrationem iurisdictionis meę. [Etiam sup.) sensus est, etiā cū ante lustraui prouinciam, reliqua q̄ ad publicanos non pertinebant, conseruata sunt sine ulla q̄rela. [Sociorū) .i. ita, ut nullus ex sociis nostris, hoc est ex iis, qui nobis cū fœdere essent iuncti, q̄ri possent. Solebant aūt magistratus lustrare, hoc est circuire totam iurisdictionem suam, & prouidere ubi opus esset. q̄d dicit se fecisse Cic. & nunc, & ante, sine ulla q̄rela sociorū ergo, In superioribus lustris .i. cū ante lustraui ꝓuinciam. [Conseruata) subaudi sunt. [Iocundus) quidā cod. hñt iustus. [In priuatis) sensus est, fui iucūdus in omni ordine & genere hominū. q̄d declarat dicens. [In priuatis) sine magistratu. [Sūmis) principib⁹, infimis, plebeis. [Proficisci) subaudi, erat in animo. [In Ciliciā) erat.n. in locis finitimis prouincię, q̄a lustrauerat eam. [Æstiua) loca ubi milites æstate sunt, sicut hyberna ubi habitāt hyeme. [Attigissem) aduenissem. [Nonis Maij) vij. die maii. Nec uideatur cuiq̄ inconueniens, q̄ dixerit æstiua, cum tunc nondum uideatur esse tempus æstatis: q̄m, ut uoluit Vlp. iurisconsultus, Æstas, ut peritiores uoluerunt, incipit ab ęquinoctio uernali, & desinit ęquinoctio autūnali: ita æstas sex mensium, & hyems totidem generaliter dicitur. [Collocassem) in ęstiuis. [Decedere) subaudi, erat in animo. [Ex sen.) quo erat decretum, ut finito annuo magistratu Cic. posset discedere, ut ostendit supra ad Cur. ut senatuscons. & leges defendas, &c. [Te ædilem) qui erat factus ędilis absente Cic.

ASCEN.

RAras &c.) Dicit literas Cœlii raras quidem, sed iucundas ad se dari & gratas, & pręsertim eas, q̄bus hortatus erat Cœlius ut ipse Cic. cum Appio gratiam ineat. ad quam ineundam idem Cic. dicit multas sibi causas esse. rursusq; desiderio urbis se teneri, ut cū amicis rideat, scribit. Ordo est. Ego accipio tuas literas q̄dē .i. certe raras, licet multas forte scripseris. fortasse.n. nō perferunt, sed suaues .i. iucundas, uel .i. etiā, eas quas acceperā proxime, q̄ .i. quantum prudentis, & q̄ .i. quantum multi, & officii, & consilii, q.d. plurimi. Etsi .i. q̄q̄, ego constitueram .s. priusq̄ admoneres, omnia agenda mihi sic ut tu admonebas, tñ nostra consilia confirmant .i. stabiliuntur, cum sentimus idē uideri prudentibus & suadentibus uidelicet, sup. quod nobis. Ego ualde diligo Appiū ut locutus sum sæpe tecū, & sensi me cœptū diligi ab eo statim, ut .i. postq̄, deposuimus simultatem .i. latens odiū & ęmulationē simulatam. Nam ipse fuit, & .i. simul honorificus .i. honorem faciens, cōsul in .i. erga me, & amicus suauis, & studiosus, etiam studiorum meorum, uero pro sed, tu es testis, mea officia .i. debita obseq̄a non defuisse ei. Qm̄ μάρτυρ .i. martyr, hoc est testis, κωμικὸς comicus, hoc est qualis inducitur in comœdia utrique nota, ex comœdo .s. Phania libertus, accidit, ut opinor, mihi, hoc est sicut in comœdia aliquis q̄ rē optime norat, eo q̄ iā ferè gesserat, aut uiderat, ita Phania libertus eius, de quo in prima epist. 3. lib. q̄ rem optime nouit, mihi certissimus est testis, μάρτυς dr̄ Attice, & cōmuni græcorum lingua martyr testis. Et mehercule, ego feci .i. ęstimaui sup. Appiū etiā pluris, q̄ .i. q̄a ego sensi te amari ab eo. Tu iam scis, me totū Pōp. & intelligis Brutū amari a me. q̄d igitur causæ est, cur non sit mihi in optatis .i. inter cetera optata, cōplecti hominem florentem ętate .i. q̄ est in flore ętatis uidelicet Appium, & florentem opibus, honoribus, ingenio, liberis .i. legitima ꝓle, propinquis .s. consanguinitate, affinitate .i. propinquis uxoris, amicis .s. acquisitis pręsertim collegam meū .s. in collegio augorum, & studiosum mei in ipsa laude, & scientia collegii Ego scripsi hæc pluribus .i. compluribus sup. uerbis, aut plurib⁹ q̄ alio q̄ fecissē, q̄ literæ tuæ significabāt mihi, te subdubitare .i. occulte. aut aliquantulum dubitare, qua uoluntate ego essem erga illū uidelicet App. Credo te audisse aliquid .i. simultatis, aut odii mei in eum. Crede mihi Rufe, si audisti .i. aliquid .s. tale: sup. id esse falsum. Genus .i. ratio, & forma institutorum .i. morum, & rationum mearum .s. uiuendi, habet nonnullam .i. quandam dissimilitudinē, cū administratione prouincię illius. Nam Cic. Appio successe-

Dissensio

Pagina

uat in prouinciam. quidam suspicati sunt fortasse ex eo .i. ex ea dissimilitudine regendi, me discrepare ab eo, contentione ,i. pu naci pugna, animorum .i. uoluntatum, nō dissensione opinionū. Aūt .i. sed, ego nihil feci, aut dixi unq̄, q̄ uellē esse cōtra existimationem .i. iudicium illius. Alij legunt æstimationem .i. reputationem, & auctoritatē illius. Aūt .i. sed, post hoc negotiū .s. q̄ in forma gubernandę prouinciæ ab eo dissenserim. & post temeritatē Dolabellæ nři .s. generi. nam post mortē Crassipedis, Tulliam duxit Cic. filiam. pro eo me deprecatorē .i. intercessorem & supplicatorem, ut ignoscatur pro periculo illius .s. App. In eadem epistola .s. tua, erat Veteranus ciuitatis .i. scripsisti de ueterano quodam ciuitatis, qui cū molestiam inferret cōi amico, repulsus est. unde ait Cic. Gaudeba sanè .i. multū, & lætabar amicum nřum congelasse .i. torpuisse otio .i. sic illo Veterano cessante ab infestatione, refrixisse, ut congelari censeatur. Extrema pagella .i. tabella, in qua scripta erant superiora a manu secretarij Cœlii pupugit .i. stimulauit, me tuo chirographo .i. scripto tua manu. nā qui dictāt epistolas, priusquā claudant, & obsignent, partē solent interdū q̄dā ascribere manu ꝓpria, q̄ nolunt scribas suos scire. scripserat aūt Cœlius Cor. non defendisse causam Cæs. onde Cic. Quid ais? Curio non defendit Cæsarem. Quia putaret hæc p̄ter me, q.d. nemo. Ego tñ debebam putare, ut qui Cur. ad hoc induxerim, ut nullis consiliis p̄terquā suis acquiesceret, postea tñ omnium Cęsari adhæsit. Affert tamen Cic. aliam rationem de industria dicēs, nam ego putaui ita .s. quòd non defenderet Cæsarem, in urb. O dii immortales, quàm .i. quantum, ego desidero risum nostrum. Hactenus ad epistolā Cœlii. In animo erat mihi .s. cum hæc scriberem, quoniam confeceram .i. finieram, iurisdictionem .i. tempus, quos ius prouincialibus dicerem, locupletare .i. ditare ciuitates .s. Ciliciæ, etiam in publicanis .i. in publicanorum exactione refrænanda. Reliqua, præter publicanorum negotia, conseruata sunt superioribus lustris .i. lustrationibus, & censuris sine ulla querela sociorum. Iucundus, aut iustus fueram in priuatis .i. non gerentibus magistratum in summis, & infimis, & repete, In animo erat proficisci in Ciliciam forte ex Cypro, unu utranque partē tenebant proconsules in Ciliciam missi, aut ab ea parte, quæ est iuxta Amanum montem, Nonis Maiis .s. tunc proxime futuris. Et in animo erat decedere ex senatus .i. sicut senatus decreuerat, cum attigissem prima æstiua .i. tempora apta militiæ, & bello gerendo, & collocassem .i. deposuissem rem militarem. Ego cupio uidere te, & urbs, scilicet Roma afficit me miro desiderio, & omnes mei sup. afficiunt, & tu in primis sup. afficis me miro desiderio. Sunt qui superiora sic ordinent. Sine querela sociorum in priuatis, summis, & infimis iucundus, id est, lætus fueram proficisci in Cil. & cetera, sed sequar priorem sensum.

Alexander ab Alex. loco supra citato

MEa uero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς μάρτυρ, ut opinor, accidit Phania) quod interpres in Terentiano Phania non posse accōmodari aiebat, sed alium quendam fuisse Phaniam, de quo sentiret Cic. q in notitiam nomenq; non uenit. Quæ uerba si pensitare quis uolet, atque ingenii acie non obtusa rimari, etiam ad Terent. Phaniam saluo sensu accommodabit. Cum enim Phania ille Terentianos Chremetis frater fuerit, & Crito Andrius inopino aduentu oportune introducatur aduenisse, quo significante de Phania Chremetis fratre, & filia Glycerio in notitiam uenit, ipsamque filiam esse compertum habuit: pariter Cic. peroportune Comicum Phaniam aduenisse dicit .i. aliquid secreti consilii, quod nondū emerserat, produisse in lucem: quo sicut in Phania Terent. Glycerium Chremetis filia, & Phanię neptis apparuit; sic ipsius opera oportune sit intellectū, Cic. officia illi non defuisse, & se de Ap. benemeritum significari.

Cel. Rho. antiq. lect. lib. 3. c. 31.

LOcus est ex secundo familiarium epist. nō enarratus ad hanc diem, sed omnino exculcatus, & offusa caligine, inscitiæ tenebris ita obuolutus, ut in Cicerone Cic. subinde quæratur. Verum oratoris uerba iam subsignemus. [Mea uero officia ei non defuisse, tu es testis, quoniam κωμικὸς μάρτυρ, ut opinor, accidit Phania) male feriati Comicum testem Phaniam augurantur, ex uetere comœdia repetitum, in qua Phania testis introduceretur: referuntq; ad Cœliū. qui sensus, ut male conceptus, mire friget, Cic. elegantia indignus. immo nec coit, etiam si uiolenter omni pede confabricatis inuentis nugalibus ad eū uerba retorqueas, pensitent modo legentes. Et quidem frequentissimi M. Tullio mos, ex ueteribus pleraq; aduocare obscurius, cuius ferè modi est ad Cœlium illud, Repente uero incessi omnibus lætitiis. In quo Latinæ quidem rei literatores, quid afferāt, sumus constitutum hīc. Ex Cœlio uero esse ea liquet ex Cic. 2. de Fin. ut scias nō esse hic Arietini oraculi ambagiosā historiā. Inibi aduocatur & Trabea, de quo arbitror itidem sensisse Familiarū nono Cic. etiamsi grāmaticis inscita, inauditaq; est nomēclatura. Verum, ut a diuerticulo fabulam repetamus, ego in Menandri comœdia fuisse Phaniam, obseruasse uideor apud Plut. in cōmentatione, quæ est de Tranquillitate. Ceterū id ad propositā modo quæstionem nihil. nam Phaniam hunc Ciceronianum nō alium accipio, q̄ Appij, de quo ibi intelligit orator, libertum, sicuti comprobant Cic. uerba, epist. 1. iij. lib. quem hic comicū testem dicit, non, uti opinor, q a uetus comœdia Phaniā habeat, ueluti fidei inuiolatæ numen sanctius: (id. n. proculdubio commentum est uanissimum, & ad libidinem concepta diuinatio) sed q̄ libertus is ingenio esset lętiore, facetoq; minime subdolo, aut inuido, & proinde iucundo admodum, & amœno. Expende Cic. uerba ex ea, quam modo aduocauimus, epistola: in nostrā sententiam remis uelisq; eundum censueris. Is ergo apud Cœliū ęquissime Appij naturam, Cic. in eum studia & merita suauissime & uerissime aperuerat: quod ultro citroq; creberrime, sicuti mos fuit temporum illorum, & nil est notius, commearet.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Fabium de meliore nota commendat, nempe animi uirtutibus & ingenio. &, quo pacto res Romanæ habeat, requirit.

CICERO IMP. S. D. COELIO AEDILI CVR. 14

MArco Fabio, uiro optimo, & homine doctissimo, familiarissime utor: mirificéque eum diligo, cum propter summum eius ingenium summamque doctrinam, tum propter singularem, modestiam. eius negotium sic uelim suscipias, ut si esset res mea. noui ego uos magnos patronos. hominem occidat oportet, qui uestra opera uti uelit. sed in hoc homine nullam accipio excusationem. omnia relinques, si me amabis, cum tua opera Fabius uti uolet. Ego res Romanas uehementer expecto, & desidero: in primisque, quid agas, scire cupio: nam iandiu propter hiemis magnitudinem nihil noui ad nos afferebatur. Vale.

HVB.

MArco Fabio) commendat Cic. Fabium Cœlio ea ferè forma, qua solet uti in cōmendandis amicis: rogatq;, ut eum in omnibus rebus commendatum habeat. [Fabio) laudat Fabiū a bonitate & doctrina. [Mirifice) uehementer, mirabiliter. [Cū propter) dicit, propter quæ eum maxime amet. [Modestiam) probitatem. [Negotium) causam, quam fortassis ille habebat Romę: in qua ei opus erat auxilio Cœlij. [Suscipias) defendendum capias. [Vt) sicut. [Si esset res mea) quam non dubito tibi esse commendatissimam. [Noui) iocatur cum Cœlio, & forsasse etiam serio loquitur. [Vos) .i. similes tui. [Patronos) causidicos. [Hominem) hoc dicit: adeo estis magni patroni, quòd non suscipitis causas nisi magnas, & in quibus agatur de capite alicuius, ex quibus plus emolumenti consequimini. [Hominem) Ordo est. Oportet ut is occidat hominem, qui uelit uti uestra opera .i. uestro patrocinio, & defensione. [Occidat hominem) habeat causam capitalem, & magnam, qualis est de cæde hominis. [Sed) quasi dicat, quamuis non nisi magnas causas suscipere soleas. [In hoc homine) Fabio. [Accipio) admitto. [Relinques) non solum postpones, sed omittes. [Res Romanas) quid Romæ agatur. [Hiemis) tempestatis, quæ prohibeat quempiam ex Roma huic nauigare. Hyems autem interdum pro tempore ponitur, ut Virg. Georg. Hyems ignaua colono. Interdum pro tempestate, & ui uenti: ut idem in 1. Æn. Vicit hyems. Item, Sępe illos aspera ponti interclusit hyems. [Nil noui) de rebus Romanis. [Ad nos) huc in Cil. [Afferebatur) nunciabatur.

Hyems.

PHIL.

MArco Fabio, uiro) multę in hac sententia reperiuntur epistolæ Cic. imitatione dignissimæ. uult Cœlio amici causam commendare: & initio, quanta eū beneuolentia prosequatur, ostendit. Inde causam eius commendat, & hominem. Postremum, quanto cognoscendarum rerum Romanarum desiderio teneatur.

teneatur, adiúgit. [Viro optimo, & homine doctissimo) laus est à bonitate, & doctrina, sed contra rationem dicendi, quod minus est, secúdo loco posuit: crescere.n. debet oratio. Vir aût maiorem uim habet, q̃ hŭ, ut ad Marcellŭ, Neque monere te audeo prçstá ti prudentia uirŭ, neq; cõfirmare maximi animi hominẽ uirumq; fortissimŭ. Et ad Sextium, Hortarer, ut & hominẽ & uirum esse meminisses. Prçterea plus est bonum esse, q̃ doctum. Et Cic. primŭ dixit optimo, inde doctissimo. eodẽ ordine est usus in epist. ad Thermŭ: ut A. Manlio iam pridem utor familiarissime optimo uiro, atque homine gratissimo. Et ad eundem alibi dixit. Hoc ipso uincit uiros optimos, hominesq; innocentisissimos legatos tuos. Sed animaduertendum est, q in omni compositione, ut ait Fabius, tria sunt necessaria. Ordo, iunctura, numerus. In ordine cauendŭ, ne decrescat oratio, & fortiori subiungatur aliqd infirmius, ut sacrilegio fur. Augeri.n. debent sententiæ, ut ibi Cic. Tu, inquit, istis faucib⁹, istis laterib⁹, ista gladiatoria totius corporis firmitate. Est & alius naturalis ordo, ut uiros ac fœminas, diẽ ac noctẽ, ortŭ & occasum dicas q̃ retrorsum, quo ordine & hic est usus Cic. & alibi, ut diximus. [Vtor) cõmune apud antiquos uerbŭ erat, ut hortor. Eodẽ modo cõsolor, & uereor. lege A. G. lib. 15. [Suspicias) supra te capias ad defendendŭ. Antiq. susum pro sursum dicebãt, & succipio pro suspicio, & sic Virg. posuit, ut succepit ignem foliis. & suscipere & capere ita utimur, ut ad curas, sumptus, inimicitias suscipere potius referamus: Capere uero ad labores, molestias, & dolores potius accõmodemus. [Vt) tanq. multis.n. modis hæc particula in oratione colligitur, interdum pro postq̃. Virg. Vt belli signum. Aliqñ pro sicut, hoc modo, Ita Põp. temp. oppressit, ut Cęs. Plerunq; significat quo modo. Virg. Vt uidi, ut perij, hoc est postquã uidi, quo modo perij. Alias pro q. Interdum causam amplectitur superioris sensus, ut do operam literis, ut doctus euadam. Interdum ad exornandŭ oratio nem accipitur: ut, Fabius, Quis credat me fecisse, ut stipitem filio negarem? hoc est qs credat stipitem me negasse filio. [Noui uos magnos patronos) confutatio est, & patronos causarum defensores dicimus, ut Terent. Huic opus est patrono, quem defensorẽ paro. Et eos, q seruos manumiserŭt suos, ut Mar. Cauimus, & dñi ius omne, emittimus ęgro, Munere dignus erat cõualuisse meo. Sensit deficiens sua præmia, meq; patronum Dixit ad inferuas liber iturus aquas. [Vos) ac si dixisset te, & tui similes. [Hominem occidat oportet). i. ut habeat causam capitalẽ & arduã, qualis est de homicidio. quoniam parua causa non est digna patrocinio uestro, & eloquentia: q res graues defendere possitis, & soleatis, non leues, ut hæc ipsa est Fabij, quam tibi cõmendo. Est aũt loquendi modus, ad ostendendam magnam uiri auctoritatem: qui rebus uilibus, & abiectis non se misceret, sed magis & grauibus: qualis esset, siquis hominem occidisset, & eum iste defenderet, ut Cic. Milonem. [Sed in hoc homine) Fab. hoc est tametsi non nisi arduas causas suscipiatis: tamen in Fabio meo nullam excusationem, ut uel parŭ, uel magnŭ sit negotium eius. [Tua opera) patrocinio, & defensione. opera est actio, opus est finis, & fructus. Sed interdum opus pro opera sumitur. Virg. Mollibus ẽ stratis opera ad fabrilia surgit. [Hiemis) Varro latinum facit ab hiando appellatum. at ego magis græcum puto: ab ὕω, quod est pluo, denominatum, & anni partem significat, & tempestatem, nunc anni.

Vtor / Hortor / Consolor / Vereor — Vt — Patronus — Opera / Opus / Hiems

ASCEN.

FAbio &c.) commendat Cœlio Fabium dicens, Ego utor familiarissime Fabio uiro optimo, & homine doctissimo, & diligo eum mirifice, cum .s. ita sit, quòd propter summum ingenium eius, & summam doctrinam, tum sup. multo magis propter singularem modestiam eius. Ego uelim sup. ut suscipias .s. adiuuandum negotium eius sic, ut si esset res mea. Ego noui uos, hoc est te, & tui similes, magnos pa. i. defensores magnorum reorum. oportet sup. ut is, qui uelit uti opera uestra, occidat hominem. iocose id dictum est. Sed ego nullam accipio .i. admitto, excusationem in hoc homine. tu relinques omnia, si amabis me, cum .i. quando, Fabius uolet uti opera .i. diligentia, & labore tuo. Ego expecto uehementer, & desidero res Romanas .i. ut res Romanæ scribantur ad me, & cupio in primis scire quid agas. Nam propter magnitudinem hiemis nihil noui afferebatur, scilicet cum hæc scriberem, iandiu, id est, à multis diebus, ad nos.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Missa est hæc epistola. nam & diligentiam amicorum agnoscit, & quid de Dolabella, & Tulliæ nuptijs sentiat, scribit. & cur Cælium prouinciæ præfecerit, rationem reddit.

CICERO IMP. S. D. COELIO AEDILI CVR. 15

NON potuit accuratius agi, neque prudentius, q̃ actum est à te cum Curione de supplicatione. & mehercule confecta res est ex mea sententia, cŭ celeritate, tum quòd is, q erat iratus, competitor tuus, & idẽ meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus. quare scito me sperare ea, quæ sequuntur: ad quæ tu te para. Dolabellam à te gaudeo primum laudari, deinde etiam amari. nam ea, quæ speras Tulliæ meæ prudentia tẽperari posse, scio cui epistolæ tuæ respondeat. quid, si meam legas, quam ego tum ex tuis literis misi ad Appiŭ? sed quid agas? sic uiuitur. quod actum est, dij approbẽt. spero fore iucundum generum nobis. multŭ in eo tua nos humanitas adiuuabit. Resp. me ualde solicitat. faueo Curioni: Cæsarem honestum esse cupio: pro Pompeio emori possum. sed tamen ipsa rep. nihil mihi est carius. in qua tu non ualde te iactas. districtus enim mihi uideris esse, quòd & bonus ciuis, & bonus amicus es. Ego, de prouincia decedens, quæstorem Cœlium præposui prouinciæ. puerum, inquis? at quæstorem, at nobilem adolescentem, at omnium ferè exemplo. neque erat superiore honore *usus, quem præficerem. Pontinius multo ante discesserat à Q. fratre impetrari non poterat: quem tamen si reliquissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus uoluisset, ex prouincia decessisse, quoniam alterum me reliquissem. fortasse & illud adderent, senatum eos uoluisse prouinciis præesse, qui antea non præfuissent; fratrem meum triennium Asiæ præfuisse. denique nunc solicitus non sum: si fratrem reliquissem, omnia timerem. postremo non tam mea sponte, quàm potentissimorum *uirorŭ exemplo, qui*omnes Cassios, Antoniosq; complexi sunt. hominem adolescentem non tam allicere uolui, q̃ alienare nolui. hoc tu meum consilium laudes necesse est: mutari enim non potest. De Ocella parŭ plane ad me scripseras, & in actis non erat. Tuæ res gestæ ita notæ sunt, ut trans montem Taurum etiã de * Matrinio sit auditŭ. Ego, nisi quid me Etesiæ morabuntur, celeriter, ut spero, uos uidebo. Vale.

nullus — duorum iuuenes — matrimonio

HVB.

NOn potuit) re bene gesta in Cilicia à Cic. procurauerant Cœlius, & Curio ei supplicationẽ decerni. qđ cŭ obtinuissent, laudat Cic. eorũ in hac re & diligentiã & prudentiã, dicitq; se spetare triumphŭ. deinde scribit de Dolabella genero, & Tullia filia, quæ Dolabellæ absente Cic. locata fuerat, ut ipse Cic. scribit lib. 2. ad App. postea ostendit se esse solicitŭ de rep. & excusat se, q de puincia decedens Cœliŭ quendã adolescentem ei pfecerit, ostenditq; se id tŭ optima rõne, tŭ exẽplo, & imitatione excellentiŭ uirorũ hoc fecisse. [Accuratius) diligentius, studiosius. [Supplicatione) mihi decernenda ob rem bene in Cilicia gestã. Nã supra dixit: Hæc æstas habuit exitum satis felicem. [Cõfecta res) impetrata supplicatio, & decreta mihi. [Ex snia) ut uolebam. [Tum celeritate) pp celeritatẽ dicit duplici de causa esse confectam rem ex sentẽtia sua: primum qa celeriter, deinde quia Attil. competitor ipsius Cœlij assensus est huic rei. [Quòd is) Attil. innuit: de quo diximus supra. [Competitor tu. & idẽ me.) hic .n. Attilius, q paulo ante fuerat cõpetitor Cœlij in ędilitate, uẽ & fuisse cõpetitor Cic. in petitione puinciæ Cil. ideo dicit, [Iratus) quia nõ potuit obtinere quod uolebat. [Est assensus) fauit, dedit suffragiŭ. [Ei) innuit Cur. cŭ quo Cœlius egerat de suppli-

catione.[Ornauit)cõmendauit.[Res meas) gestas à me in prouincia.[Diuinis)maximis,immortalibus.habuerat.n.Curio orationẽ de laudibus rerũ gestarum Cic.[Sperare) expectare.[Quę sequuntur)triumphũ dicit se sperare,cum iã obtinuerit supplicationẽ.[Ad quæ] ad quem triumphũ.[Para)ut ita mihi adsis,sicut affuisti in supplicatione.[Dolabella)locata erat Tullia Cic. filia matrimonio Dolabellæ eo tpe,quo Cic.præerat Cilicię. Itaq; scripserat Cœlius honorifice de Dolabella, & laudauerat eum apud Ciceronẽ:quare dicit, se gaudere, optareq;, ut sibi & filiæ suæ hæc affinitas sit felix.[Laudari à te)placere tibi,cõmendari. [Amari)carũ esse.Nã ea scripserat Cœlius, Dolabellã esse temerariũ,sicut eũ appellauit supra Cic.sed sperare posse aliquando ad meliora reduci.[Tulliæ) uxoris eius prudentia.qđ Cic.affirmat ita fore dicẽs.[Scio)cõfido,qx noui filiã meã. [Posse tẽperari)mitigari,minui,qa uitia naturæ,aut ẽt longi habitus minui quidẽ pñt,tolli aũt minime.[Ea quæ speras).s.posse tẽperari.intelligit aũt prodigalitatẽ & temeritatẽ.alij tñ accipiunt,speras times, ut sit acyrologia,ut illud Virg.Hũc ego si tñ potui sperare dolorẽ.placet tñ magis prior sensus. [Cui)Tullię meæ.[Respõdeãt) ad eam dirigantur.i.cui fac ut tuæ literæ rñdeant,hoc est ad eã, nõ ad me mittanẽ de Dolabella.[Quid si) dicit se ẽt scripsisse de Dolabella ad Appiũ,oportere eum ferre,quẽ fortuna sibi generũ dederit,nõ ipse elegerit:erat.n.absens Cic. [Meam) epistolam. [Ad Appiũ)puto esse illam epist.3.lib.quæ incipit, Gratulor tibi prius.[Ex tuis literis) pp tuas literas.i.nactus materiã ea tuis literis,qb⁹ ad me de Dolabella scripseras multa.[Sed qđ agas),pUerbialis dicẽdi modus,cum irreuocabile est quod semel actum. [Sic ui.)q.d.non eũ perfectis,sed q aliqua ex parte pñt reprehendi.Sic Pers. Sic uiuit illa subter Cæcũ uulnus habes.[Dij app.) dij fortunent,& felix faciant.[Quod actũ est)hoc matrimoniũ. [Fore Dol.)iucundum,ex quo ẽt possim aliqñ uoluptatem & iucũditatẽ capere. [Nã spero) eũ mutaturũ mores prudẽtia filiæ meæ:uxorũ.n.prudentia multũ solet mederi uitiis maritorũ. [In eo)ut sit nobis incũdus gener.[Humanitas) doctrina, sapientia, uel ingenij mãsuetudo & facilitas.[Adiuuabit) si eũ tuis cõsiliis moderatus fueris.[Respub.)dicit Cic. se esse ualde solicitum de rep.& maxime qa quamuis amet Pomp. Cæs. & Cur. q uñt eam pturbare,tñ magis amat ipsam remp.[Cupio Cæs. honestũ)subaudi esse.i.opto,ut Cęs.ualde honoretur.Terent.in And. Vel qđ ipsi bene cupio Glycerio. [Emori) uitam effundere, quod plus est,q̃ uel fauere,uel honestissime cupere. [Iactas)exerces,inimisces,laboras,tractum à nauigantibus q in mari tempestate iactantur.nam,ut supra diximus,perturbatio rei tempestati comparat. [Districtus)illigatus,in neutrã partẽ declinãs .i. neq; ad istorum quos supra noiaui,neq; ad reip.fauorẽ inclinatus. [Qđ) qa:reddit rõnẽ,quare Cœlius in neutrã pẽdeat partẽ : qa neq; rẽp.neq; amicos uellet deserere.[Bonus c.)cuius offm est remp.nõ oppugnare,si nõ possis tueri.[Bonus amicus)qa non uis ẽt pp defensionẽ reip.amicitiam deserere:ergo dixit,[Videris districtus)qđ uulgo dicimus,uideris mihi tenere pedẽ in utroq; calceo. & latẽter eũ carpit,q pp amicitiam rẽp.deserat.[Ego)nunc dicit se discedentẽ ex prouincia reliquisse loco sui Cœlium quendã adolescentem.quod ne uideatur temere fecisse:excusat multis rõnib⁹ factũ suum.[Quæstorẽ)meũ.[Præposui)pfeci.s.loco mei. [Puerũ)obiectio,quã sibi posset facere hic Cœlius,ad quẽ scribit.[In qs)tu ò Cœli.[Puerũ subandi pposuisti ò Cic. nõ q esset puer, sed adolescens. Sed ita solet nobis obiici, ut p adolescẽte puer qspiã dicat.[Ad quęstorẽ)rñsio Cic.& h.d.puerũ q dẽ Cœliũ pposui,sed tñ q̃storẽ meũ, & nobilissimũ adolescentẽ, & q compositis moribus oium ferẽ possit esse exemplũ. [Neq; erat) subaudi qspiã. [Vsus)functus. [Superiore) q̃ hic Cœl. [Quẽ præficerẽ) .i.quẽ possẽ pficere prouinciæ. & est sensus, nõ erat alius q fuisset in maiore honore,aut dignitate, q̃ Cœlius, quẽ præponerẽ. præponebantur.n.q essent usi maioribus honoribus ut ostẽdet in epist.penult.huius s.lib.ad Thermũ,cum dicit.Habes.n.neminẽ honoris gradu superiorẽ.[Põtinius)anthypophora est: qa occurrebat Cœl.rñsurum Pontinium potuisse pfici : dicit enim ẽ puincia discessisse,neq; Q.F.uoluisse remanere,neq; ẽt sine reprehensione sua eũ relinqui potuisse.[Imperari)obtineri,ut pesset prouinciæ me discedente.[Alterum me)dicitur.n.frater ferẽ alter. ergo nõ uisus fuissem discedere, si reliqssem fratrẽ:qa reliqssem alterũ me.[Vt sen.uol.).s.me discedare.[Fortasse)alia causa, qa frater eius ante triẽniũ Asiæ pposuisset, senatũ aũt uoluisse eũ pesse puinciæ: q antea nõ præfuisset.[Denique)cõcludit se lõge melius pfecisse Cœl.adolescentẽ prouinciæ,q̃ fratrem.[Omnia) infamiã, reprehensionẽ & reliqua,quæ de fratre pñt timeri. postremo excusat factũ suum imitatione aliorũ, & maxime Pomp.

Frater

& Cęs.[Cõplexi) .s.amauerunt, caros habuerunt. [Cassios) ad Pomp. refertur, q plurimum amauit Cassium. [Antonios) pp M.Ant.quẽ Cęs.carum habuit. [Hoiem adul.) Cœliũ. [Non tã allicere) hoc est,nõ tã feci,ut hunc Cœl. allicerẽ hoc bñficio,q̃ alienarẽ negando ei quod merito possem pstare.[Hoc tu) familiariter cũ amico loqtur:de re.n.acta deliberare stultũ est. [Cõsiliũ meũ) qa maluerim pficere puinciæ Cœliũ, q̃ alium. [Necesse est) qa mutari non põt qđ ipse declaras. [De Ocella) quidã nolũt blãdimenti causa appellatã uxorẽ Cœlij:ego uero puto esse nomẽ propriũ non uxoris,sed cuiusdã uiri,q aliqd in urbe egisset, quod esset dignũ referri in acta, quãuis relatum non esset:& de eo a Cœlio nõ satis planẽ ad se scriptũ. & hic posterior sẽsus magis pbabilis nř. nã si de uxore intellexisset,dixisset de Ocella tua. [In actis) in gestis publicis, quæ acta dicebantur. Iuuen. Fient ista palã, cupiẽt & in acta referri.[Nõ erat) ex hoc patet, q nõ intelligit de uxore, qa in actis non ponebantur nisi ea,q̃ ad reip. rõnes pertinebãt. [Res tuæ gestæ) omnia, quę agis.[Notæ) celebres, clarę.[De Matrimo) quod inter Dolabellã,& Tulliam filiã tuis auspiciis est factũ.[Trans Taurum montẽ) Taurus mons Ciliciæ,q,ut inquit Solinus, ab Indico primũ mari surgit, deinde a scopulis Cęlidonis inter Ægyptiũ & Pamphylium pelagus obiectus septẽtrioni dextero latere, lęuo meridianę plagę, occidẽti obuersus frõte profusa. Is quoquo uersus mari alluit, procedit in prominentias, & pro gentium & linguarũ uarietate plurifariam nominantur. eius nomina uideanẽ apud ipsum Solinũ.ubi de Cilicia scribit,& de hoc mõte longe multa.[Ethesię) uẽti, quos Strab. lib.3.eosdẽ subsolanos.i.euros appellat, hos uẽ cos, lib.17.Idẽ dicit incipiẽte æstate flare e borealib⁹ plagis, & a pelago apud Alexandriã Ægypti urbẽ : quare Alexãdrini optimam æstatem agunt. Diodorus idem uř sentire dicẽs,Nilum crescere incipere solstitio æstiuali, nondum ethesiis flantibus, cum decrescat æquinoctio autumnali eisdem ethesiis quiescẽtibus. Idẽ affirmat Pomp. Mella lib.1.ubi de incremẽto Nili tractat.

Acta.

Taurus.

Ethesiæ.

ARGVM.

NOn potuit &c.) re bene gesta a Cic. in Cilicia, procurauerunt Cœlius, & Cur. supplicationem ei decernendam, pro qua eis gratias agit, dicitq; se sperare triumphum, demum nonnihil de Dolabella genero suo meminit. Ordo est. O cœli,non potuit agi accuratius.i.cũ maiori cura, q̃ actum est a te cũ Cur. de supplicatione scilicet mihi pro te bene gesta decernenda. Est autem supplicatio, quam rogationem, ac processionem generalem uulgo appellant, quę pro summa uictoria decerni solet,unde magna oritẽ illi gloria, q eã pepererit. & mehercule res est cõfecta,ea sñia mea,cũ.s.itẽ fit,q cõfecta est celeritate, tũ q ia cõpetitor tuus.s.in ædilitate.i.qui tecum petiuerat ædilitatẽ, iratus.s.q repulsam acciperet, & idem meus.s.competitor in obtinenda prouincia,assensus est ei.s.aut Põp.aut Cæs.aut alteri amico, qui ornauit.i.decorauit res nostras diuinis laudibus. Quare scito sperare ea,quæ sequũtur.i.quæ sequi solent supplicatione, uidelicet triumphum, ad quæ.s.obtinenda mihi tu para te. Ego gaudeo primum Dolabellam generum meum laudari abs te,deinde etiam amari. Nam ea,quæ tu speras,posse temperari.i.moderari prudẽtia Tulliæ meæ.s.filiæ,uxoris Dolabellę,scio cui epistolæ tuæ rñdeãt.i.unde id te sperare significas.Quid,sup.scriberes, aut diceres, si legas meam epistolã? quam ego misi,tũ.i.tũc, ex literis tuis.s.exceptam, ad Ap. Et cum per imaginationẽ Cic. ad hæc Cœlius miraretur, q.d.non debuisse ex literis suis epistolam mitti, rñdet Cic. Sed quid agas? uiuiẽ.s.nunc ferẽ ab omnibus sic.i.ut talia faciant. Dij immortales approbent.i.secundẽt, quod actum est. Ego spero Dolabellam sup. fore.i.futurum esse generum iucundum nobis. Tua humanitas iuuabit nos multum in eo.Resp.i.status reip. solicitat me ualde. Faueo Cur. qui Cæs. opppugnat. Ego cupio honestissime.i.ut honestissima contingant Cæs. possum.i.eo animo sum, ut possim emori pro Pomp. sed tñ nihil est mihi carius rep. in qua tu non iactas.i.ostẽtas, te ualde. Tu.n.uideris mihi esse districtus.i.arctatus ne libere agas, q.i.quia tu es &c.i.simul bonus ciuis, & ita nihil uis contra remp. agere, & bonus amicus.s.eorũ, q cum rep.contẽdũt, & ita nihil uis cõtra eos agere. Ego decedẽs prouincia.s.Cilicia pposui prouinciæ Cœlium.s.alterũ quæstorem.i.q erat quæstor, quem receptorem uulgo dicunt. Tu inquis.i.dicis mihi sup.præposuisti prouinciæ puerum,sup.præposui,fateor: at.i.sed quęstorem, at.i.sed nobilem adolescentem,at exẽplo ferẽ omniũ.Neq; erat sup. alter in exercitu usus superiore.i.altiore honore, quẽ præficerem.s.prouinciæ. Nam Pontinius discesserat multo ante, & non poterat impetrari a Q. F. s.meo, ut præficeretur. quem tamen si reliquissem, iniqui dicerent me non decessisse ex prouincia planẽ post annum, ut senatus uoluisset, qm reliquissem.s.

in

in prouinciā alterum me, q̃ frater dicit q. ferè alter. Et sup. iniqui adderent fortasse illud senatum uoluisse eos preesse prouincus, qui non præfuissent antea, & sup. fratrem meum fuisse Asiæ triennium. i. per spatium trium annorum. Denique ego non sum nunc solicitus, & si reliquissem pro me in prouincia fratrem, ego timerem omnia. Postremo non tam sponte. i. propria uoluntate, & inclinatione mea, q̃ exemplo duorum potentissimorum. i. Cęs. & Pomp. qui complexi sunt. i. caros habuerunt, & fouerunt oẽs Cassios, ut Pomp. & Antonius, ut Cæs. ego nõ tam uolui allicere .s. in amicitiam meam hominem adolescentẽ. s. Cœlium, q̃ nolui sup. eum alienare a me. Necesse est sup. ut tu laudes hoc consiliũ meũ, non. o. potest mutari. i. aliter se hre, quia iam factum est. Tu scripseras ad me parũ. i. non satis plane. i. plene, de Ocella. i. de actis Ocellæ, & nõ erat. s. factum eius in actis. s. ad me missis. Res tuæ gestæ, ita sunt notæ, ut sit auditum etiam de matrimonio. i. tuo, trans Taurum montem. s. maximum in confinio Cil. Ego uidebo uos celeriter, ut spero, nisi Ethesię. i. uenti illi subsolani .i. Euri, æstate tamen à Boreali parte flantes, morabuntur. i. destinebunt in mora me.

PAVLVS MANVTIVS.

EXemplo) antea, exemplum. nos ex uetustis libris, exemplo, olim correximus, & impressimus. [Pontinius) nam is quidem superiore honore usus erat: fuerat enim prætor Cicerone cos. itaque dixit ad Att. epist. 2. lib. 6. Fratrem solum habeo prætorium: Pontinius enim iam à me discesserat. [De Matrinio) locus obscurus, cuiusmodi in ipsius Ciceronis scriptis alij quoque sunt. quare etsi sensum non percipio, tamen ueterem lectionem libenter conseruo. omnino & libri sunt, in quibus legitur, De matrimonio; sed uetustiores habent, De Matrinio, quæ uox quid sibi uellet, cum minus constaret: fuisse opinor, qui Matrinio delerint, & matrimonio ex ingenio reposuerint. forte autem, cum ad Cœlium ædilem scribat, de Matrinio scriba ædilicio, cuius meminit in orat. pro Cluentio, quidpiam significauit: sed nihil affirmamus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusat se à falsa suspicione Cœlij, quam in contrariam uoluntatem detorquet: tantum scilicet se a Cæsaris & Pompeij dissidijs dissidere, ut nihil pace & tranquillitate reip. carius habeat.

CICERO IMP. S. D. COELIO AEDILI CVR. 16

MAgno dolore me affecissent tuæ literæ, nisi iam & ratio ipsa depulisset oẽs molestias, & diuturna desperatione rerũ obduruisset animus ad dolorem nouum. sed tamen, quare acciderit, ut ex meis superioribus literis id suspicarere, quod scribis, nescio. quid enim fuit in illis præter querelam temporum, quæ non animum meum magis solicitum haberent, quàm tuum? nam non eam cognoui aciem ingenij tui; quod ipse uideam, te id ut nõ putem uidere. illud miror, adduci potuisse te, qui me penitus nosse deberes, ut me existimares aut tam improuidum, qui ab excitata fortuna ad inclinatam, & prope iacentem * desciscerem; aut tam inconstantem, ut collectam gratiam florentissimi hominis effunderem, à meque ipse deficerem, &, quod initio, semperque fugi, ciuili bello interessem. Quod est igitur meum triste consilium? ut discederem fortasse in aliquas solitudines. nosti enim non modo stomachi mei, cuius tu similem quondam habebas, sed etiam oculorum in hominum insolentium * indignitate fastidium. Accedit etiam molesta hæc pompa lictorum meorum, nomenq́; imperij, quo appellor. eo si onere carerẽ, quamuis paruis Italiæ latebris contentus essem. sed incurrit hæc nostra laurus non solum in oculos, sed iam etiam in uoculas maleuolorum. quod cum ita esset, nihil tamen unquam de profectione, nisi uobis approbantibus, cogitaui. sed mea prædiola tibi nota sunt. in his mihi necesse est esse, ne amicis molestus sim. Quòd autẽ in maritimis facillime sum, moueo non nullis suspicionem, uelle me nauigare. quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otiũ. nam ad bellum quidem quî conuenit? præsertim cõtra eum, cui spero me satisfecisse; ab eo, cui tamẽ satisfieri nullo modo potest. Deinde sententiã meã tu facillime perspicere potuisti iam ab illo tpe, cũ in Cumanum mihi obuiam uenisti: nõ. n. te celaui. sed non ne tum ꝓuidisti, quàm abhorrerem ab urbe relinquenda? quod cum audissem; non ne tibi affirmaui, quiduis me potius perpessurum, quàm ex Italia ad bellum ciuile exiturum? quid ergo accidit, cur consilium mutarem? non ne oĩa potius, ut in sententia permanerem? credas hoc mihi uelim, quod puto te existimare, ex his miseriis nihil aliud me quærere, nisi ut homines aliquando intelligant, me nihil maluisse, q̃ pacẽ; ea desperata, nihil tam fugisse, q̃ arma ciuilia. huius me constantiæ, puto fore, ut nunq̃ peniteat. etenim memini in hoc genere gloriari solitũ esse familiarẽ nostrũ Q. Hortensiũ, ꝙ nunq̃ bello ciuili interfuisset. hoc nostra laus erit illustrior, qđ illi tribuebatur ignauiæ: de nobis id existimari posse nõ arbitror. Nec me ista terrent, quæ mihi à te ad timorẽ fidissime, atque amantissime ꝓponuntur. nulla est. n. acerbitas, quæ non oĩbus hac orbis terrarum ꝑturbatione impendere uideatur: quã qdẽ ego a rep. meis priuatis, & domesticis ĩ cõmodis libentissime uel istis ipsis, q̃ tu me mones, ut caueã, redemissem. Filio meo, quẽ tibi carũ esse gaudeo, si erit ulla resp. satis amplum patrimoniũ relinq̃ memoriam nominis mei: sin aũt nulla erit, nihil accidet ei separatim a reliquis ciuibus. Nã qđ rogas, ut respiciã generũ meum, adolescentẽ optimum, mihiq́; carissimũ: an dubitas, cum scias quanti cum illum, tum uero Tulliã meam faciam, qn ea me etiã uehementissime solicitet? & eo magis, quòd in cõibus miseriis hac tantum oblectabar specula, Dolabellam meũ, uel potius nostrũ fore ab iis * molestiis, quas liberalitate sua contraxerat, liberũ. uelim quæras, quos ille dies sustinuerit, in urbe dũ fuit, q̃ acerbos sibi, q̃ mihi ipsi socero non honestos. itaque neque ego hunc Hispaniensem casum expecto; de quo mihi exploratum est, ita esse, ut tu scribis: nec quicquã astute cogito. si quando erit ciuitas; erit profecto nobis locus. sin autem non erit; in easdem solitudines tu ipse, ut arbitror, uenies, in quibus nos consedisse audies. sed ego fortasse * uaticinor; & hæc omnia meliores habebunt exitus. recordor. n. desperationes eorum, qui senes erant adolescente me. eos ego fortasse nunc imitor, & utor ætatis uitio. uelim, ita sit: sed tamẽ togã * prætextam texi Oppio, puto te audisse. nã Curtius noster dibaphũ cogitat: sed eum infector moratur. Hæc aspersi, ut scires, me tamẽ in * stomacho solere ridere. De Dolabella quod scripsi, suadeo uideas, tanquam si res tua agatur. Extremum illud erit: nos nihil turbulenter,

de ſi. Florem

dignitate

.i. ab ære alieno

aluciner, in ſano, ut in orat. pro Sext.

magiſtratũ paratam.

ridere cũ iracundiã.

nihil temere faciemus. te tamẽ oramus, qbuſcũq; erimus in terris, ut nos, liberosq; noſtros ita tueare, ut amicitia noſtra, & tua fides poſtulabit. Vale.

MAgno dolore) functus Cic. magiſtratu ꝓuincię cũ in Italiã ueniſſet, olteodiſſetque iam bella ciuilia exardere inter Cæſ. & Pompeium, in Cumanũ ſe receperat: qa cũ non eſſet locus in urbe auctoritati uiroꝝ: qa pudebat eum eſſe in urbe eum contemptu: q in prouincia triumphum meruiſſet: quem tñ noluit: qa exiſtimauit indignũ patria lugente triumphare: ſcripſerat aũt ad M. Cœliũ literas, qbus cõquerebatur de tpibus ita turbulentis. qbus lectis exiſtimauit Cœlius Cic. contra Cęſ. eſſe affectũ pro Põp. deinde qa erat in locis maritimis, ſuſpicatus eſt eũ elegiſſe illa loca, ut cõmodius poſſet ad caſtra Põpeiani nauigare: quare hortatus fuerat ipſum Cœlius, ne immiſceret ſe his bellis ciuilibus: maxime cõtra Cęſ. idq; faceret ſui ipſius, & filij ſui M. Cic. & generi Dolabellæ, & filiæ cauſa. ad q oia ita rñdet Cic. plene, ut oſtendat Cœliũ falſo oia de ſe ſuſpicatum: ſeq; nihil unq̃ magis cupiuiſſet, q̃ pacẽ. quam & ſi conſequi nõ poſſit, uult tñ ut oẽs intelligant ſe fugiſſe bella ciuilia. Reliqua uidebuñt in texto epiſtolę. [Tuę literę) quib' declaraſti mihi magnas diſcordias ciuiles, & pericula reip. [Ratio) prudens & cõſiderata cogitatio: ratione. n. docemur, nõ eſſe inconſolabiliter dolenda, quæ neceſſe eſt pati. [Depuliſſet) amouiſſet ex animo meo. [Obduruiſſet) induratos eſſet, & aſſuefactus, & iam quodãmodo (ut ita dixerim) callum feciſſet. [Ad dolorem) tolerandum. [Diuturna) longi tpis, quod. n. deſperatur, neceſſe eſt ęquo animo ferre, Nam (ut ait Seneca) ſtultũ eſt timere, quod uitare non poſſis. [Deſperatione) quia uidebã nullam eſſe de rep. ſpem, ideo induruerat animus meus ad dolorem. [Sed tñ) nunc oſtendit eum falſo ſuſpicatum eſſe Cic. ſtudere partibus Pompeianis uel profecturũ ad bellum. [Literis ſuperioribus) non puto eas literas eſſe in hoc uolumine, quidquid alij dicant. [In illis) literis meis, [Querelam tempoꝝ) querebar. n. de tpibus, quibus ciues ita eſſent inter ſe diſcordes, ut nullam haberent rationẽ reip. [Quæ) querela. [Haberet ſolicitum) premeret ſolicitudine. [Quam tuũ) a quo ſcio amari remp. uel legatur, Haberent: & tunc intelligemus, quæ tpa non magis afferrẽt mihi ſolicitudinem q̃ tibi. Nam non probat animũ eius non minus ſolicitum, q̃ ſuum. & eſt ſenſus, ego non noui ingeniũ tuũ tale, ut non putem te uidere, & cognoſcere id, quod ego ipſe uideam. [Eam aciem) id acumen. [Eam) .i. talem, & tam hebetem. [Videre) cognoſcere. [Illud) accuſat eum, q facile crediderit Cic. deſerturum Cęſ. & fauere Põp. [Adduci) perſuaderi tibi. [Penitus) intus & incute, ut dicitur. [Nolle) prudentem & conſideratum. [Improuidum) inconſideratum. [Deliſterem) deficerem, diſcederem. [Excitata) erecta. ſ. Cæſ. qui iam cogerat Pomp. ex Italia diſcedere. [Inclinatam) pendentẽ & ruinę proximam, &, ut diximus ſupra, tractũ ab ædibus minantibus ruinam. [Iacentem) quaſi proſtratam & ſine ſpe: & intelligit fortunam Pomp. quæ iam fuerat multis cladibus afflicta. [Aut tam inconſtantem) ſubaudi exiſtimares. [Inconſtantem) inſtabilem, mutabilem. [Vt effunderem) abijcerem. Tranſlatio a rebus liquidis, quę effundi ſolent. [Gratiam) beneuolentiam, amicitiam. [Collectam) comparatam, acquiſitam. [Hominis florentiſſimi) nõ Põp. intelligit, ſed Cæſ. cuius gratiã ſibi collegerat, ut uiſum eſt in .j. lib. in epiſt. lõga. ergo h. d. Cic. Miror q cũ penitus noſſe debeas qualis ſim: potueris tibi pſuadere me eſſe uel improuidũ, uel inconſtantem. [Improuidum) ut desererem uictorem, & hærerem quaſi uicto. [Inconſtantem) ut amitterẽ gratiam Cęſ. clariſſimi & florentiſſimi uictoris: quam ipſe mihi collegi, & cõparaui ei fauendo. [Deficerem me) relinquerem me. ille dr deficere ſe, q abiicit uel ſpernit ea, quę ad tuẽdum ſunt neceſſaria, nec perſtat in propoſito. [Initio) quod bellũ eſt inceptum. [Semperq;) in toto proceſſu bellorũ. [Intereſſe) id. n. uidet inconſtantiæ, ut nunc intereſſem bello: quod ſemper effugi & damnaui. [Quod eſt) facit interrogationem quæ ſibi fieri poſſet, & ad eum reſpondet. [Conſilium) deliberatio. [Triſte) quia his tẽporibus nihil poteſt deliberari, niſi triſte. [Vt diſce.) ſubiectio interrogationis. [Solitudines) in loca ſola, & deſerta. [Noſti enim) reddit rationem huius ſubiectionis. [Stomachi mei) hoc eſt animi, & eſt tranſlatio: qa ut ſtomachus facile mouetur, cũ ſentit aliquid, a quo abhorret, ita & animus delicatus. [Cuius) ſtomachi. [Similem) qui ita facile indignabaris, cum uidebas aliqd, quod tibi diſpliceret, ſicut ego nunc. [Quondam) nam aſſueſeciſti. [Faſtidium) moleſtia, tędium, indignatio. [Inſolentium) arrogantium. Faſtidium oculoꝝ, indignatio uiſus.

Deficie me

[In ind.) hoc eſt cũ uideo hoĩes inſolentes eſſe in indignitate. i. cũ nullam habeant indignitatem. [Accedit) ad ſupradictas cauſas. [Hæc põpa lictorum) quos habeo pp dignitatem imperatoriam. Pompa omne ſpectaculum dr in lętis, & aduerſis a Græco πέμπω. i. mitto. dr. n. pompa nuptiarum, ſacrorum pompa funerum. lictores uero dñr miniſtri cõſulis, proconſulis, præſidis, prætoris, ſiue imperatoris. cõſuli aũt dãtur duodeni, alijs tñ ſeni. dicti, ut uoluit A. G. ex auctoritate Valgi, a ligando: q cũ magiſtratus P. R. quempiam uerberari iuſſiſſet, cura eius & manus ligari uinciriq; a uiatore ſolita ſint; iiſq; qui e collegio uiatorũ officium ligãdi haberet, lictor ſit appellatus. Sed idẽ dicit Tã ronem Tullium M. C. libertũ ſcripſiſſe lictores a limo uel a licio dictos. nam qui magiſtratib', inquit, præminiſtrabant, cincti erãt. addit alia multa A. G. quę licet apud eum uidere. Nonius etiam a ligando lictorem dictum uoluit. Feſtus Pomp. q faſces uirgarũ ligatos ferunt, & parẽtes magiſtratibus delinquentibus plagas inferũt. [Moleſta) grauis mihi. alij codices, & qdẽ uetuſti hñt, accedit huic moleſtiæ. [Quo appellor) quia ab omnibus dicor imperator. [Eo honore) ut non noiarer imperator. [Qoibuſuis) q. d. etiam incommodis & minus claris. [Latebris) receſſu aliquo, & loco ubi poſſem latere. [Laurus noſtra) gloria triumphi, quem merui ob res præclare geſtas in Cilicia. Lauro autem coronabãtur triũphantes & uictores. [Incurrit) obijcitur, hoc eſt non ſolũ clare uidetur a maleuolis meis, ſed etiam de ea loquũtur ipſi maleuoli, ut uolunt. [Voculas) detractiones, oblocutiones. [Quod) noſtrã laurum incurrere in oculos, & uoculas maleuolorum. [Cum ita eſſet) .i. q̃ ois ita eſſe ſcirem. [De profectione) diſceſſu meo ex Italia. [Niſi uobis approbantib') niſi uobis aſſentientibus, & laudantibus me ita facere. [Prædiola) meæ poſſeſſiunculæ. [In iis) prædiolis. [Moleſtus amicus) ſi ſim in urbe. [Maritimus) uicinis mari. [Mouet) facit, inijcit. [Enauigare) naui diſcedere. [Quod) enauigare. [Non nollem) uellẽ. [Ad otium) ad pacem, & ad tranquillitatem uitæ. [Qui) qũo. [Conuenit) conſentaneũ eſt. q. d. nullo modo, præſertim cũ ſim cupidior otij, q̃ belli. [Præſertim) probat quare non ſit uериſimile eum diſcedere. [Contra eũ) Cæſ. [Satis feciſſe) ſignificaſſe me ei eſſe amicum, cum feci ꝓ eo, quod uolebat. [Ab eo) Pomp. .l. enauigare a Pomp. l. a partib' Pompeianis contra ipſum Cęſ. [Nullo modo) pp incredibilia eius in me merita, ut diximus in 1. lib. ſup epiſt. longa. [Sententiam meam) quã tibi expoſui. [Iã ab illo tpe) poſt illud tempus. [In Cumanum) ubi habeo prædia mea. [Veniſti) obuiam mihi redeunti a Cil. [Celaui te) .ſ. qd animi haberem. i. aperte omnia tibi expoſui. dicimus aũt celo te hanc rem. Ouid. in Heroi. Hoc te celauimus unum. Et de hac re. Cic. ad Metellum lib. 5. Scito te a fratre magnis de reb' fuiſſe celatum. [Prouidiſti) proſpexiſti, & cognouiſti. [Quã) quantum. [Abhorrerẽ ab) alienus eſſem a diſcedendo ab urbe, ex quo nũc debuiſti ſuſpicari me eſſe nauigaturum aliqũo. [Quod cum audiſſem) te prouidiſſe me eſſe alienũ ab urbe reliquenda. [Affirmaui) certo promiſi. [Quiduis) quodcunque malum. [Quid ergo) infert ex ſupradictis nullam habẽdam fuiſſe ſuſpicioẽ de diſceſſu ſuo. [Quid ergo accidit) cũ interrogatione legẽdũ eſt. [Conſilium) deliberationem nõ diſcedendi ex Italia ad bellũ ciuile. [Omnia) ſubaudi acciderunt. [Miſeriis) malis. [Aliquãdo) tãdem. [Ea deſperata) .i. paucis ſpe amiſſa. [Puto) .ſ. ſpero futurum. [Nunq̃ pœniteat) ut ſemper lęter me fuiſſe in hoc ꝓpoſito, & in eo perſeueraſſe. [Etenim) exẽplo extollit factum ſuum, & cõſilium fugiendi bellum ciuile. Nã ſi Hortenſius gloriabatur non interfuiſſe bello, a quo pp ignauiam abſtinuerat, quãto magis gloriari poteſt Cic. qui uoluntate ipſa bello nõ interfuerit. [Hortenſium) oratorẽ optimum: eum, cui Cato uxorem ad procreãdã ſobolem cõceſſit, familiarẽ Cic. ut ipſe teſtatur. [In hoc gñe) in hac cauſa, in ſimili conditione. [Illuſtrior) clarior, maior. [Ignauię) timiditati: eſt. n. ignauia contraria fortitudini. [Id) quod ſimus ignaui, qa multa oſtendi documenta fortitudinis & conſulatu meo & in adminiſtratione prouincię. [Nec me iſta) reſpondet ad ea, quæ Cœlius dixerat eſſe reſpicienda pp ſuos: quibus Cic. dicit ſe non terreri. [Proponuntur) commemorantur, & quaſi ante oculos mihi ponunt. [Fideliter am.) quia ſcio te hoc & fideliter & amanter facere, quia nolles incõmoda mea. [Ad timorem) mihi faciendum, ut terreas me. [Nulla eſt enim) h. d. ſiquid mali ex hoc bello accidet, omnibus accidet: & hoc malum ſi poſſem meis incõmodis, & damnis a rep. remouere, libenter facerem. [Acerbitas) calamitas. [Perturbatione) tumultu ciuili. [Impẽdere) imminere. [Priuatis) ꝓpriis. [Incõmodis) damnis, iacturis. [Vel iſtis) .i. etiam iſtis, & ſignificat amiſſionem fortunarum, infelicitatẽ liberorũ, & generi Dolabellæ.

Pompa. Lictor.

Voculas.

[Rede-

Redemo.

[Redemissem)remouissem,quasi dãdo mea priuata, ut resp. careret illis incõmodis. illud.n. proprie est redimere : ut capriuitaté tuam meis fortunis redemi.i. dedi forunas meas pro captioitate tua. [Memoriam nominis mei)quia nullum pulchrius, & præstantius relinq patrimonium a parentibus poteſt ſuis filiis, q̃ rerum pręclaæ geſtarũ gloria,& memoria: unde & ipſe Cic.lib.1. off. Licet.n.mihi M.fili apud te gloriari, ad quem & hæreditas huius gloriæ & factorum imitatio pertinet. [Nulla erit) .ſ. resp. hoc eſt ſi peedita & oppreſſa fuerit. [Separatim)ſeorſum.i.nihil ei accidet,quod non accidat ceteris. [Cum ſcias) hoc eſt cum duplici de cauſa ſcias eũ mihi eſſe cariſſimum,& pp eum, qoem ſemper amaui,& pp filiam meam,quæ cũ ſit mihi cariſſimam,neceſſe eſt eius maritũ mihi carũ eſſe, nam generi maxime amanẽ pp filias. [Reſpiciã) tuear,& ipſius reſpectum habeam. [An du bitas)ordo eſt,quod rogas,ut reſpiciam &c.ao dubitas, qnio ea cura me uehementiſſime ſolicitet. [Eo magis) ſolicitet.[Specula,non pro loco edito & eminẽti in hoc accipitur, unde aliqoid uidere & ſpeculari poſſumus : ut apud Virg.in Buc. Specula de montis in altũ Deferat: ſed blandimenti gratia uſus eſt diminuti

Specula
Recula

uo a ſpe,ut ſit. Hac ſpecula,hac una parua ſpe, ut enim a res recula,ita a ſpes ſpecula. Speculam aũt intelligit filiam Tulliam,in cuius ſermone,& ſuauitate,ut ipſe ad Ser.Sulpicium lib.4.ait oẽs curas,& moleſtias deponere coſueuerat.oam ot ita ordinetur textus,hac tñ oblectabar ſpecula,Dolabellam meum ab his moleſtiis uacuum fore,oon placet,neque conuenit, cum de filia fecerit mentionẽ dicens an dubitas,cum ſcias quãti cum illũ, tum ueeo Tulliam meam faciam,quin ea cura me ſolicitet,deinde ſubdidit,& eo magis ꝙ io cõibus moleſtiis, hac tñ oblectabar ſpeculã,quã ſine dubio intellexit de filia ſua, ſequentem aũt textũ ita ordinari : Dolabellã meum uelim eſſe uacuũ ab his moleſtiis & cet.oſtendit ioferius, ubi dicit de Dolabella: ꝙ ſcripſi ſuadenudeas,tãq̃ ſi tua res agatur, nam ſignificat uelle,ut opera Cœlij liberetur. [Dolabellã)ordo eſt, uelim Dolabellã fore uacuũ &c. [Velim) cupio & quaſi te rogo. [Fore uacuũ) cariturum per te & opera tua. [cõmunibus) quæ non ad me ſolum, ſed ad alios quoque pertinent. [Liberalitate ſua) ad excuſationem Dolabellæ dixit liberalitatem,cum melius prodigalitatem dixiſſet: potest legi libertate,ut ſit audacia quadam & quaſi temeritate,nam

Liber
Suſtineo

liber dr̃ qui nullius habito reſpectu,qđ ſentit,dicit & facit.[Cõtraxerat)ſibi fecerat.[In urbe) dũ fuit.nam tunc cum Cic.ſcribebat, erat in caſtris cum Cæſ. [Suſtinuerit) tulerauerit, nam ſuſtinemus quę ſont oneri & moleſtiæ. [Acerbos) graues. [Non honeſtos mihi)quia multa oportuit me facere pro eo, quę non erant ſatis conuenientia dignitati meę. [Hiſpanienſem caſum) hoc bellum.quod in Hiſpania oũc geritur a Cęſ.contra Petreiũ & Afranium,quos apud Ilerdam obſederat. [Expecto) ut multi exiſtimant,q credunt me expectare, ut pro euentu illius belli no

Hiſpanus
Hiſpanien ſis

uum capiam conſilium,& deliberem quid mihi ſit agendum.Hiſpanum dicimus hominem ex Hiſpania, Hiſpanienſem uero, qui licet ſit in Hiſpania,tñ non eſt ex Hiſpania: unde dicimus Romanum exercitum Hiſpanienſem .i. qui in Hiſpania militat. [Exploratum) certum,manifeſtum. [Vt tu ſcribis) quòd Cæſ.omnino ſit futurus uictor. ſic.n. conijcimus a Cœlio ſcriptum fuiſſe. [Aſtute) callide,ut meaꝝ rerum rationem habeam,& non dignitatis publicæ. [Locus)io ipſa ciuitate,ſicut ceteris. [Non erit) ciuitas. [Tu ipſe) quia perdita ciuitate & rep. non magis erit

Solitudo

tibi locus q̃ mihi.[Solitudioes) receſſus,loca remota. [Conſediſſe) conſtitiſſe,commoratos eſſe. [Sed ego) ꝙ fortaſſe omnia erunt meliora q̃ dicit,quia uaticinatur, & nõ ex certa ratione dicit. [Vaticinor)diuino. [Et hec omnia) quę tantum timoris nobis afferunt. [Exitus) fines. [Meliores) q̃ uaticinamur & putamus.[Recordor) argumentuo ab ætate,ſe.n. ſenem nunc deſperare dicit,ſicut olim adoleſcens uidit alios ſenes deſperaſſe,quę tñ meliora euenerunt.ex defectu.n.ſanguinis ſenes ſunt timidiores,& ideo ut plurimũ deſperant,cũ adoleſcentes contra ex abũdantia ſanguinis multũ audeant & ſperent. [Me adoleſcente) cũ ego eſſem adoleſcens.[Imitor) eos, & facio ſicut illi faciebaot. [Ætatis uitio) nam ſenes ſemper ſolent prædicere multa futura,&,ut diximus,propiores ſunt ad deſperationem & timorem, q̃ ad ſpem.[Velim ita ſit) utinam ita ſit,ꝙ uaticinor more ſenũ, ꝙ hæc omnia meliores habeãt exitus.[Sed tñ)hic locus eſt difficillimus pp deprauationem textus: oam alij legunt togã prætextam texi apio,alij Appio placet tñ melius, apio : ut ſit ſenſus coniunctus cum ſuperiori: hæc omnia fortaſſe meliores habebũt exitus,ſed tñ texi togam prætextam apio, hoc eſt imperatoriã

Toga
Prætexta

ueſtem meam texi amaritudine.Toga.n.ueſtis cõia omnium Romanorum tã mulierum q̃ uirorũ.Prætexta uero erat inſigne magiſtratuũ: ab Ethruſcia a Tullo Hoſtilio rege Romanorũ tertio ad R. translatum:qoem habitom eo tpe pueri noo uſurpabant, ſed poſtea a Tarquinio Priſco,cum de Sabinis triumphaſſet, data eſt prætexta cũ bulla aurea filio annorũ quatuordecim, ꝙ hoſtem manu percuſſiſſet,& inde uſurpatum,ut pueri quoq; ea uterentur.qm̃ igitur erat inſigne magiſtratuum,& Cic.proconſul & imperator in Cil. fuerat: ideo dixit, [Texi) ornaui. [Togam prætextam) imperatoriam dignitate. [Apio) amaritudine, q.d. quam magis decebat tegi & ornari lauro.nam, ut ſupradiximus, licet meruiſſet triumphũ Cic. non tñ exiſtimauit triumphandũ

Apium

lugente patria. Apium.n.pro amaritudine & dolore poſuit.eſt.n. herba amara. Virg. Floribus atque apio crines ornatus amaro. Licet Seruius in eo loco exponat amaro.i.uiridi. [Puto te aud.) me texiſſe togam prætextam apio.[Curtius noſter) is erat utriuſque amicus. [Dibaphum)purpuram bis tinctam ſignificat.nam

Dibaphũ

δὶς bis, βάπτω tingo ſigoificat. ponitur etiam pro ueſte duplicis coloris, ut puto hic itelligi,ut dicat C.Curtius cogitat ueſtẽ duplicis coloris,ſed eum tinctor expectat,qui faciet eam oniuus: metaphorice enim loquit̃ Curtium utriuſque partibus & Cæſarianis & Põp. ſtudere,ſed neceſſe fore ut unius tñ ſit.[Infector) βάπτης tinctor.[Moratur)expectat.[Aſperſi)leuiter tetigi,& io catus ſum. [In ſtomacho)in moleſtia, io indignatione. [Quod ſcripſi)ut ſit liber a moleſtiis ſuis.[Extremum ep.).i.hæc erit cõcluſio.[Turbulenter) iracunde, impetuoſe, temere,icõſiderate. [Liberos) Filios.

MAgno dolore &c.) quia rediens è prouincia intellexerat bella ciuilia inter Cęſ.& Pomp.orta,noluit in urbẽ redire, ſed in Cumanum agrum ſe recepit, queſtus per literas ad Cœlium miſſas de calamitatibus temporũ ſuorum, quibus prohibebatur triumphare, immo locum ſe dignom in rep.recipere. Intellexerat aũt Cœlius eo cõſilio in Cumano manſiſſe,ut facilius

Argum.

poſſet ad Pomp.tranſire contra Cęſ.quod ne faciat, dehortatus erat idem Cœlius per ſalutem filij & generi. Vnde nunc ſe purgat Cic.nihilominus adhæſurus Põp. Ordo eſt. Literę tuę affeciſſent me magno dolore,niſi iam cum allatæ ſuot,&.i.ſimul ratio ipſe depuliſſet oẽs moleſtias. Et.i.ſimul animus.ſ.meus obduruiſſet.i.obduratus fuiſſet,diuturna deſperatione rerum,ad.i.contra,dolorem nouum. Sed tñ neſcio quare acciderit, ut ſuſpicareris ex ſuperioribus literis meis,id quod ſcribis.ſ.me in Cumano manſiſſe, ut ad Pomp. contra Cæſ. tranſitem. Quid .n. fuit in illis.ſ. ſuperioribus literis meis prӕterq̃ querelam temporũ.i. de temporibus noſtris,quæ.ſ.querela,non ſit et animum magis ſolicitom q̃ tuum.Nã ego oon cognoui aciẽ.i.acumẽ ingenij tui, eã.i.talẽ,aut tale,ut oõ putẽ te uidere,id quod ipſe.i.ego uideã. Ego miror illud uidelicet te potuiſſe adduci,q deberes noſſe penitus me, ut exiſtimares,aut me tã improuidũ,q.i.ut deſiſterẽ.i. tranſirem,ab fortuna.ſ.Cæſ.excitata.i.uigẽte,& exurgẽte,ad fortunã ſup.Pomp.iuclinatã.ſ.ad caſum,& ꝑpe.i.qoaſi iacentẽ, aut tam conſtantem, ut effunderem.i.penitus perderẽ, gratiam hoĩs florentiſſimi,uidelicet Cęſ.collectam.ſ.lõga manu, & deficerẽ a me.i.a ſalute,& hono meo,& intereſſem bello ciuili, qđ fugi in initio & ſemper.Igitur quod triſte conſiliuoi meum ſ.quod mihi obiicis,fortaſſe,ut diſcederẽ io aliqoas ſolitudines.i. deſertas terras. Tu.o.noſti non ſolũ faſtidium.i.aſpernationẽ ſuperbam ſtomachi mei.Cuius.i.ſtomachi mei ſimilem tu quondam habebas, ſed etiã faſtidiũ oculoꝝ io indignitate.i.indignis honoribus hominũ inſolentiũ.i.ſuperboꝝ,& petulãter agentium. Etiam hæc põpa moleſta.ſ.mihi, lictoꝝ meoꝝ,qoos procõſul,ac imperator nondũ remiſerat,accidit.ſ.ad faſtidium, & nomẽ imperij,quo appellor. ſi ego carerẽ eo onere ſ.ſuſcepti honoris, & nominis,cõtentus eſſem latebris Italię,quãuis.i.quantumuis paruis.Sed hęc nſa laurus.i.hic triumphus noſter incurrit.i.obiicit,non ſolum in oculos,ſed etiã in uoculas.i.obtrectatiunculas maleuoloꝝ. Qđ cũ eſſet ita, tñ nihil cogitaui unq̃ de ꝓfectione.i.diſceſſione ab Italia,aut orbe,niſi uobis approbantibus. Sed pręd iola mea ſunt nota tibi:oportet me eſſe io his.ſ.prædiolis, hoc eſt paruis ꝑdiis meis.ne ſim moleſtus amicis ſup.meis, qa ſi Romæ eſſet, alterutri fauere cogeretur. uterque aũt amicus erat, & dũ alteri faueret,alterũ ſibi,& ſuis inimicũ haberet. Quod aũt ſum io maritimis,ſup.locis.i.uicinis mari,mouet facile nõnullis.i. quibuſdam ſuſpicionem,me uelle enauigare.i.excedere Italia nauibus,quod non nollẽ, quod minus eſt q̃ uellem,qa coactis quædam ſunt, q̃ neque uolũt,neq; nolunt,qa nolle non pñt,& uelle nõ debent, ſi poſſem.ſ.enauigare ad otium.ſ.alibi obtinendũ.nam q.deni.i.certe.qui.i.quo conueoit.i. conueniẽs,& utile ſit, ſup. enauigare ad bellũ: pręſertim contra eũ.ſ.Cęſ.cui ſpero me ſatisfeciſſe, & ita nullã illi eſſe occaſionẽ belli in me,& enauigare ad bellũ,ab eo

.i.discedendo ab eo.s.Pomp. cui tñ nullo modo pôt satisfieri,qa
salutem suâ Cic.illi debebat. Deinde.i.secundo loco,tu potuisti
perspicere facillime sentétiam meâ iam ab illo tpe, cum.i.quo
uenisti obuiam mihi in Cumanum.s.agrum.Non.n.celaui te ser-
moné.s.de ea re.Sed nóne,q. d.maxime,tu ꝓuidisti.i. prouidétia
tua cognouisti,tum.i.tunc, q̃ .i.quantû ego abhorrerê .i. alienus
essem,& repugnarê ab urbe relinquêda?Quod.i.te prouidisse me
abhorrere ab urbe relinquêda,cû audissem.s.ex te,aut tuis,nône
affirmaui tibi me perpessurû potius qd uis .i. quodlibet incómo-
dum,q̃ exiturum sup.esse ex Italia,ad bellû ciuile?Quid ergo se
cidit cur mutarem consilium.s.meû?q.d.nihil.unde addit.Nonne
oîa sup.acciderût potius,ut permanerê in sñia?q.d.maxime. Ego
uelim sup.ut credas mihi hoc,qđ puto te existimare .i. iudicare
de me, sup. me nihil q̃rere aliud ea his miseriis.s.quas patiebat
in agro, nisi ut hoies intelligât aliqñ me nihil maluisse .i. magis
uoluisse,q̃ pacê. Et ea desperata.i.cû esset desperata a me,nihil
fugisse tâ.i tâtopere,q̃.i.quâtopere, bella ciuilia . Ego puto me
fore.i.futuꝶ esse huius cóstátię,ut nûq̃ pœniteat sup.huius sñię.
Etenim ego memini Hort. familiarem nrm solitum esse gloriari
in hoc genere.s.uiuédi,ꝙ nunq̃ interfuisset bello ciuili.Hæc laus
nra,ꝙ abstinebimus a bello ciuili,erit illustrior.i.clarior,& nobi
lior,q̃ Hortésio,& nó interfuisse bello ciuili tribuebat illi.s.Hor
tésio ignauiæ.i.ad ignauiâ,& imbecillitaté,& arbitror id.s.ꝙ ꝓp
ignauiâ abstinuerimus nos,nó posse existimari.i.iudicari de no-
bis,qa prouinciam impacatâ petierat,unde uia dû reuersus erat
cû merito triumphi.Nec.i.& non,ista,quę proponunt mihi fidis-
sime,atque amantissime.i.ut ab amico fidissimo,ut pote a te ad ti
moré.i.ut deterrear a susceptione belli ciuilis , ne uidelicet filio
& filiæ,ac gñro grauem inimicum parem,terrét me.Nulla.n.acer
bitas est,quę non uideat impendere.i. imminere hac ꝑturbatio-
ne terrarum,omnibus.s.uiuentibus siue bello intersint, siue non,
quam.s.perturbationem ego quidé redemissem libentissime a re
pub.meis incómodis priuatis,& domesticis. uel.i.etiam illis ip-
sis,quę tu mones me,ut caueam.Hoc est libéter passus essem, ut
liberi mei paterentur,quę illis impendere mones incómoda , ut
resp.his malis sit libera.Qui.n.aliquid redimit,unû pro alio dat.
& ita Cic.uellet redemisse perturbationé reip.perturbatione do-
mus suę.i.effecisse ꝑ incómoda domus suę, ut resp. nulla accipe
ret incómoda.unde addit,ego relinq̃ filio meo.s.M.Cicer. satis
amplû patrimoniû uidelicet memoriâ nois mei,si ulla resp.erit.s.
futura finito bello sin aût.i.sed si nulla erit,nihil accidet ei sepa-
ratim a ceteris ciuibus.i.quod nó idé acciderit ceteris ciuibus .
& ita dilémate concludit frustra timeri pro filio. Nam quod ro-
gas,ut respiciâ.s.miseranter generum meû , uidelicet Dolabellâ
adolescenté optimum & mihi carissimum , an dubitas qn ea cu-
ra solicitet me uehementer,cum scias quanti faciam.i.ęstimê,cû
.s.ita sit ꝙ plurimi faciâ illum.s.generum meû Dolabellam,tû ue
ro multo apertius est ꝙ plurimi faciam Tulliam meam.s.filiâ , &
eo magis sup.solicitet me,ꝙ ego oblectabar in cóibus malis tan
tum.i.dûtaxat hac specula.i.parua spe,de filia mihi reliqua.No-
tum est diminutiua in quinta declinatione fieri deponendo .s. &
addédo cula,ut dies diecula,spes specula,res recula. ueruntamen
ego hoc loco non dânem eos,qui sic exponunt.hac specula.i.spe
culatione,aut loco ad spectandû apto,sup qua,uidebâ Dolabel-
lâ meum.s.generum,uel potius nostrum.s.amicû côem fore ua-
cuû.i.immunem . alij legunt liberû ab iis molestiis,quas côtra
xerat,liberalitate.i.largitate sua . alij tñ prodigum dñt,& sunt q
hic libertate legendû censeât,ut sit, quas côtraxerat libertas in
loquendo in Póp.eius aût tunc uacuus fore uidebat, ꝙ in castris
Cæs.militans ab eo tutandus esset.si liberalitate legendû est,sen-
sus est.eum suspectum fuisse Cęs. ꝓp liberalitatem forte in Póp.
aut aliqué amicoꝶ eius.q sensus difficilis est in re hmôi,quâ fa-
tis erat, & scribenté,& eû,ad qué scribebat,intelligere: pręser-
tim cû ex industria sępe mentem suam alios,si forte in eoꝶ ma-
nus inciderint literæ,celet.Velim quęras.i.disquiras,quos.i.qua
les dies,ille .s. Dolabella sustinuerit.i.passus sit,dû fuit in urbe,q̃
.i.quantû acerbos,q̃.i. quantum non honestos mihi socero .s.il-
lius,quasi dicat acerbissimos,& minime honestos, forte indigna
contumelia propter Cæs.a Pompeianis affectum dicit.non tamé
palam propter Cicer.& liberalitatem suam , læsum. unde tacite
laudat ꝙ ad Cęs.in castra profectus est.id tamé facit,quia ita Cę
lio placere uidet,cum tñ Dolabellam retrahere a Cęs.aliqñ co-
natus sit . Itaque neque ego expecto hunc casum Hispanien.i.q
continget in Hispania,quo côtra Petreium & Afranium Pom-
peianos duces Cęs.exercitû suum duxerat,hoc est nó simulo me
alterius amicum,donec de casu Hispaniensi certior fiam . casum
aût dicit, aut dubium euentû belli , aut potius cladis reip. uter-

uter uicerit,de quo.s.casu exploratû.i.ꝑspectû,& clarum est mi
hi ita esse, sicut tu scribis,hoc est quod meliores ꝓ Cæs.militêt,
nec cogito quidq̃ astute.i.callide,& dissimulanter,si ciuitas.i.cô
municatio & libertas ciuium erit, qñ.i.aliqñ sup.Romę, ꝓfecto
locus erit nobis, sup. in ea.sin aût.i.sed si ciuitas nó erit,sed sup.
dominium alicuius in urbe:non.n.uidetur ciuitas,nisi ubi ciuilia
iura.i.ea sententia ciuium dominatur.tu ipse,ut arbitror, uenies
.s.tandem, in easdem solitudines.i.desolationes, & uacuitates ci
uiû, in q̃bus audies nos.s.seniores côsedisse,q.d.licet pro tpe for
san speres tibi aliq̃ remp. & ita aliq̃ ciuitaté fore , tñ tu uidebis
solitudinem ciuium in urbe,êt si plena sit hominum,propheticû
illud,Qûo sedet sola ciuitas plena populo:ad intelligentiâ huius
loci faciat. Sed ego uaticinor.i.diuino fortassis.i.ut diuinantes
nulla coniectura futura hæc dico, & hæc omnia habebût melio-
res exitus. Recordor.n.desperationes eorum, qui erât senes me
adolescente.i.cum essem adolescês, tpe forte Syllano, & Maria-
no, ego imitor fortasse nunc eos , & utor uitio ætatis.s.senilis, q̃
ꝙ parum habet sanguinis,meticulosa est.Velim ita sit, ut.s.uitio
ętatis hęc licet non euentura, metuant. Sed tñ &c.locus hic sa-
ne obscurus est,& per metaphorâ intelligendus,intelligitur au-
tem dupliciter:nam alij texi a tergo deducût,alij a tego,& prio-
res apio legût,posteriores Appio.prioꝶ sensus est:Sed ego sexi
.i.operui togam prætextam.i.uesté triumphalé , apio.i.herba il-
la,qua triumphantes olim utebâtur.unde ille, Est apium dictû ꝙ
apex hoc ferre solebat Victoris , ueterum fieret dum mora triû-
phans.q.d.Cic.ego paro iam mihi apparatum triumphalé, prius
.n.dixerat se sperare triumphum. Hubert.quidem legit, apio, &
texi a tego præteritum, sed in alio sensu , ut sit apio.i.amaritudi-
ne. est.n.herba amara.sed id nó placet,quia se ridere cû hęc di-
ceret, fatetur,puto te audisse.s.ꝙ texerim prætextâ apio. Poste-
riorum sensus est:Sed puto te audisse togam prætextam.i.uestem
triûphalem texi.i.operi tectorio fieri , Appio.s.Pulchro.i.sperâ-
dum est,ꝙ ille triumphum obtinebit in ea calamitate tempoꝶ.
ꝙ per irrisionem dicit,cum sciat illum id frustra sperare.Nâ Cur
tius noster cogitat.i.pretêdit obtinere dibaphû.i.uestem purpu-
ræ bis tinctâ.nâ δὶς dî bis, & βάπτω tingo.Hubertinus tñ intel-
ligit ꝙ Curtius utriusq; partis esse uelit,& ita ab utraq; purpurâ
expectet.ego mallem de utriusq; uana spe in obtinendo triûpho
intelligere , sed infector.i.tinctor Græce βάπτης, moraê.i.tenet
in mora eû.s.Curtium, quo minus habeat dibaphû. Ego asperssi his
scilicet de Ap. & Curtio , ut scires me tamen.i.tametsi i stoma-
cho.i.cum bili,& indignatione summa,solere ridere. Quod scri-
psi de Dolabella,suadeo uideas.i.prospicias, tanquâ si tua res a-
gatur. illud erit extremum.s.huius epistolæ,uidelicet ꝙ nos ni-
hil faciemus turbulenter, nihil temere: tamen nos oramus te,in
quibuscunque terris erimus, ut tueare nos & liberos nostros,ita
ut amicitia nostra & fides tua postulabit. Vale,

PAVL. MAN.

NOn enim te cęlaui sermonem . sed non ne tum prouidisti)
sic antea. postea alij aliter emendarunt. nos , cum in uete-
re libro scriptum uideremus , non enim te cælaui , sed nomen
tuum prouidisti : coniecturam secuti correximus: non enim te
cęlaui. sed nó ne tû prouidisti, &c. [Sed ego fortasse uaticinor)
nô est hic uaticinor pro diuino, sed pro ariolor , & quasi deliro,
ut êt in oratione pro Sext. Vaticinari eos,atq; insanire dicebat,

Alexander ab Alex. lo co prius signato.

VTor ætatis uitio, uelim ita sit. sed tamen togam pretextam
texi apio , puto te audisse) quid uerba , signarent, haud
perspicue capere interpres uisus fuit. Dicebat enim his uerbis
id notari , quasi meam togam mœrore circundedi , cum apium
amarum esse constet, quòd animo afflicto & iacentem esset. Id ta-
men aliter intelligi côuenire, qui sensum eruere uolet,haud du
bie animaduerterit. Cum enim apium funetalis herba fuerit,
exq; apij corona defunctorum tumulos ornari, atque in ludis fu
nebribus apio coronari uictores proditum sit, merito, inqt, cû
tot calamitatibus resp. opprimatur, ob immodicas simultates &
ingruentia bella, cum in atrocissimo fluctus reip.inciderim , ip-
siq; cadenti nihil opis afferre ualeam, meam,inquit,togam prę-
textam,quæ magistratû decet,texi apio,hoc est funere,quasi eo
indignationis uenerit, ut cum ulterius labâtem remp. ferre ne-
queat, deq; illius interitu crucietur & sollicitus sit, sibi iâ in ex-
tremo uitæ curriculo mortem proposuerit, quam pro re p. liben-
ter subiturus fuit.quod est dicere, si resp. moriet,se nolle uiue-
re.Sicut Asinius Pollio ad Cic. Nam nec reip.deesse uolo,nec su
peresse,inquit.Ideo togam prætextam,quæ Prætoria & consula-
ris est, apio, hoc est, funere texuerit. quod etiam Græco est ꝓ-
uerbio usurpatum, ut i mala ualetudine,& rebus accisis,& deplo
ratis, apio opus esse dicant. Quos intellectus, qui ré assequi uo
let, ex uerborum contextu plané redundare perspiciet.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Duo agit in hac epistola Cicero. Primo respondet missæ epistolæ Caninij, deinde purgat se, adiectis causis uariis, quare Bibulo neminem commendari possit, aut debeat.

CICERO IMP. S. D. CANINIO SALLVSTIO PROQVAES. 17

LIteras à te mihi stator tuus reddidit Tarsi ad xvj. kal. Sext. his ego ordine, ut uideris uelle, respondebo. De successore meo nihil audiui: nec quequam fore arbitror. quin ad diem decedã, nulla cã est, presertim sublato metu Parthico. cõmoraturum me nusq̃ sane arbitror. Rhodum, Cicerone cũ puerorum, accessurum puto. neq; id tamẽ certũ est. ad urbem uelim q̃primũ uenire: sed tamẽ iter meũ reip. & rerũ urbanarũ rõ gubernabit. successor tuus non põt ita maturare ullo modo, ut tu me in Asia possis cõuenire. De rõnibus referendis, non erat incõmodum te nullam referre: quã tibi scribis à Bibulo fieri potestatem: sed id uix mihi uideris p legẽ Iuliam facere posse: quam Bibulus certa quadã ratione non seruat, tibi magnopere seruãdam cẽseo. Quod scribis, Apamea psidium deduci non oportuisse: uidebam * idẽ ceteros existimare: molesteq; ferebam, de ea te minus cõmodos sermones maleuolorum fuisse. Parthi trãsierint, nec ne, pter te, uideo dubitare neminem: itaq; oĩa psidia, q̃ magna, & firma parauerã, commotus hoĩum non dubio sermone dimisi. Rõnes mei q̃storis nec uerum fuit me tibi mittere; nec tũ erant cõfectæ. eas nos Apameæ deponere cogitabamus. De pda mea pter q̃stores urb. i. populum R. teruncium nec attigit, nec tacturus est qsq̃. Laodiceæ me pdes accepturum arbitror oĩs pecuniæ publicæ; ut & mihi, & populo cautum sit sine uecturæ periculo. Qđ scribis ad me de drachmis CCCIↃↃↃ: nihil est qđ in isto genere cuiq̃ possim cõmodare. oĩs. n. pecunia ita tractatur, ut præda à pfectis, q̃ autem mihi attributa est, à q̃store curetur. Qđ quæris, qd existimem de legionibus, q̃ decretæ sunt in Syriam: antea dubitabã, uenturæ ne essent; nũc mihi nõ est dubium, qn, si antea auditum erit, otium esse in Syria, uentura non sint. Marium qdem successorẽ tarde uideo esse uẽturũ; ppterea q̧ senatus ita decreuit, ut cum legionibus iret. Vni epistolæ respõdi. uenio ad alterã. Petis à me, ut Bibulo te quãdiligentissime cõmendem. in quo mihi uoluntas nõ deest: sed locus uidetur esse tecum expostulãdi. solus. n. tu ex oibus, q cũ Bibulo sunt, certiorem me nunq̃ fecisti, q̃ ualde Bibuli uolũtas à me sine cã abhorreret. pmulti. n. ad me detulerunt; cum magnus Antiochiæ * metus esset, & magna spes in me, atq; in exercitu meo, solitum dicere, qduis se ppeti malle, q̃ uideri eguisse auxilio meo. qđ ego officio q̃storio te adductũ reticere de ptore tuo nõ moleste ferebã: quanq̃, queadmodũ tractarere, audiebã. ille aurem, cum ad Thermũ de Parthico bello scriberet, ad me * literam nunquã misit, ad quem intelligebat eius belli periculum ptinere. tãtum de auguratu filij sui scripsit ad me. Ĩ quo ego misericordia cõmotus, & q̧ semp amicissimus Bibulo fui, dedi operã, ut ei qnãhumanissime scriberẽ. ille si oibus est maleuolus, qđ nunq̃ existimaui: minus offendor in me. sin à me est alienior: nihil tibi literæ meæ pderunt. nam, ad senatũ quas Bibulus literas misit, in iis, qđ mihi cum illo erat cõe, sibi soli attribuit. se ait curasse, ut cum q̃stu populi pecunia pmutaretur. qđ aũt meũ erat pprium, ut alariis transpadanis uti negarem; id etiam populo se remisisse scribit. qđ uero illius erat solius, id mecum cõmunicat. equitibus auxiliariis, inquit, cum amplius frumenti postularemus. Illud uero pusilli animi, & ipsa maleuolẽtia ieiuni, atq; inanis, q̧ Ariobarzanem, quem senatus p me regem appellauit, mihiq; cõmendauit, iste in literis non regẽ, sed regis Ariobarzanis filiũ appellat. hoc animo q sunt, deteriores fiũt rogati: sed tibi morẽ gessi: literas ad eũ scripsi: quas cũ acceperis, facies qđ uoles. Vale.

certos — *tumultus* — *literas*

LIteras a te) Caninius Sallustius quæstor erat Bibuli, q pérat Antiochię: is ad Cic. duas epistolas scripserat: unã plenã uarijs petitionib' & interrogationib': qb' oibus rñdet Cic. ut ex prima parte epist. colligit. oam supfluum est numerare partes. In altera epistola petierat Caninius a Cic. ut eũ Bibulo ptori diligenter p lrãs suas cõmendaret. qđ quamuis se facere dicat Cicero: adducit tamen quasdam rationes, quibus ostendit commendationem suam parum ponderis apud Bibulum habituram. Literas) epistolam. [A te) nomine tuo, uel literas a te. i. literas tuas, ut si dicam, hęc sententia est ab Aristotele, pro est sententia Aristot. [Stator) is dicitur, qui apud magistratum assidue est a crebra statione, ponitur pro satellite, & apparitore, qui reos in ius, uel in carcerem ducit. quispiam igitur stator Caninij reddiderat eius literas Cic. [Tarsi) Ciliciæ metropolis, quam Perseus Danaes proles nobilissima locauit. hanc Cydnus fluuius interfluit, fuitque PAVLI apostoli patria. [His) literis tuis. [Ordine) particulatim, ut omnia soluã, quę a me petiuisti. [De successore) prima rñsio. cupiebat enim scire Caninius, utrum esset uenturus successor Cic. [Quin decedam) ut nõ discedã. [Ad diem) statutam. s. mihi ad hanc puincialem administrationem ad finem anni. [Metu Parthico) quẽ de Parthis habebamus. [Sublato) amoto q a transieruntin prouinciam, postq̃ a nobis multas acceperunt clades. [Cõmoraturum) cessaturum, facturum moram. [Nusq̃) nullo loco, signãt aũt in loco, & ad locum, ut nusq̃ fui, & nusq̃ uado. Horat. in Serm. Quæ nusq̃ prepit. [Rhodum) ibi. n. erat filius Cic. & nepos. iden dixit, causa Cic. puerorum. Est aũt Rhodos insula in mari Pãphylio una ex Cycladibus dicta, ut quidam uolunt, q̧ augurio capuli rosę illic inuentæ sit condita. nam ῥόδον, græcę rosa dicitur. Diod. tñ placet dictam a Rhodo filia Neptuni a Ioue dilecta, ut Hom. cecinit. dicitur aũt & urbs & insula eodem nomine, sicut & Chios. [Certum est mihi) constitutum, & deliberatum, ut accedã Rhodum. [Vrbem) Romam p antonomasiam. [Ratio) reip. [Gubernabit iter) hoc est licet dixerim me nusq̃ commoraturum, & uenturum q̃primum ad urbem: tñ regam iter meũ, ut uidebitur interesse reip. [Maturare) accelerare aduentum suum. [Vt possis conuenire me) quia ante discessero ex Asia, q̃ tuus successor uenerit. cupiebat. n. Caninius loqui cum Cic. sed non licebat ei discedere, nisi successor eius prius uenisset, quẽ in dies expectabat. [De rõnibus) ad aliam partem rñdet, quia consulerat Caninius Cic. utrum consuleret reddendam rõnem pecunię, quia erat q̃stor, cum Bibulus pretor faceret ei potestatem, uellet ne referre an non. Itaq; consulit Cic. ne redderet rõnem ollam, si possit, licet dicat eum cogi ad referendum per legem Iuliam, quam & si Bib. non uult seruare, dicit tñ seruandam esse Caninio. [Referẽdis) reddendis rõnibus pecuniæ, & administrationis prouinciæ. [Incõmodum tibi) liptote. i. tibi erat ualde utile. [Quã potestem) arbitrium. s. nõ reddendi. [A Bibulo ptore tuo) id. s. ut nullã referas rõnem. [Legem Iuliã) qua tulerat Iul. Cæsar, q̃ q̃stores & ceteros magistratus rõnem administratæ puinciæ reddere iubet. [Quã) legem Iuliã. [Bibulus) quasi p cõtẽptũ cũ sæpius oniat. [Certa rõne) pp ueteres inimicitias, q̃ sibi fuerant, olim cũ Cęs. in cõsulatu, ut declarauimus lib. 1. i epist. lõga. [Tibi) q es q̃stor, & q fortasse nõ habebis eã executionẽ, quam habebit Bibulus.

M V R. — *Nusquã* — *Rhodos*

[Apa-

Apamea.

[Apamea) urbs est Asiæ, in quã Antiochus Soter hoies trãstulit ex Celinis, & urbẽ appellauit de noie matris Apameæ, auct. est Strab. lib. 12. & Solin. Ex ea urbe remouerat Cic. p̃sidia sublato iam, ut supra dixit, metu Parthico, qđ Caninius non ꝓbauit, & multi alij ea de re Cic. imprudentiæ arguebãt, qđ urbẽ imunitã reliqsset. quos sermones sibi molestos esse dicit. [Præsidiũ) milites, quos ad tutelã loci in ea urbe posuerã. nã subsidiũ dr̃ qđ datur laborãtib⁹, & post periculũ [Deduci) remoueri. [Nõ oportuisse) nõ decuisse, neq; utile fuisse. [Idem) qđ tu. s. non oportuisse. [Minus cõmodos). i. nõ honestos, nec mites. [Ea de re) de deductione p̃sidij. [Trãsierint) in ꝓuinciã suã. [Preter te) qa ceteris oib⁹ est certissimũ. [Oia p̃sidia) q̃ nõ solũ Apameę, sed ubiq; erãt. [Cõmotus) adductus. [Nõ dubio) certissimo. [Firma) ualida, & robusta. [Dimisi) deduxi ex locis ubi erãt, & a me dimisi.

Dimittere.

Dimittere. n. ad multitudinẽ, & maxime ad milites ptinet. Ter. in Eun. Iã iube exercitum dimitti. [Rõnes) scripserat Caniu. ꝙ intellexerat Cic. ad se mittere rõnes sui q̃storis, qđ Cic. negat esse uerum qa nec misit, nec potuisset mittere, cum nondũ essent cõfectæ. [Eas) rõnes. [Deponere) reliquere apud aliquẽ. [De p̃da) quã de Parthis uinctis sum adeptus. uolebat aũt Caninius scire qd de ea actum esset. Itaq; dicit Cic. nihil a quoq̃ esse de ea tactum, nisi a q̃storib⁹ P.R. [Vrbanos) qa erãt & alij q̃stores ꝓuinciales, sicut q̃stor Cic. & Canin. q̃stor Bibuli. Hi aũt urbani q̃stores remissi a populo acceperãt partẽ p̃dę. id declarat. [Præter q̃stores). i. P.R. nã qđ isti acceperant, noĩe P.R. acceperat. [Triuncium) triuncius dr̃ a tribus unciis, ut uoluit Varro, eũdem Fest. appellat triũcium, eadem rõne ꝙ sit trium unciarũ. est. n. genus numi.

Triunciũ.

Præ.

[Laodiceæ) urbs est Antioch. [Predes) fideiussores dñr: tñ ꝓpriẽ fm Asconiũ Ped. prędes satisdatores locupletes ꝓ re, de qua apud iudices lis est, ne interea q tenet diffidens causę, possessionẽ deteriorem faciat, tecta dissipet, excidat arbores, & culta deserat. Festus aũt dicit ꝙ pręs est is q populo se obligat. & interrogatus a magistratu si pręs sit, ille r̃ndet pręs. Cautũ sit mihi ut tutus sim ꝑ ipsos fideiussores de peconia publica. [Sine periculo ucturæ) ut possit tuto aduehi in Italiã sine periculo meo, & P.R. qa p̃des tenent ad oia pericula. [Q đ. s.) cõiicimus Caniniũ petiuisse mutuo a Cic. q̃ngentas drachmas, cui r̃ndet, se nõ posse mutuare, qa illa p̃da non sit in ptãte sua, sed eoꝝ, q a P.R. essent p̃fecti illi pecuniæ. [Drachmis) δραχμαὶ ꝓ põdere ponit, & cõstat ex decem & octo siliqs, uel trib⁹ scrupulis. Idem & sentit Prisc. & dicit octo drachmis unciã cõfici. significat & genus monetę eadem rõne, quam diximus de põdere, qa oẽs monetę põderabant. a plerisq; latinis scribit ꝑ g, dragchma. [In isto gñe) pecuniarum publicarũ. [Cõmodare) notãdum ṽbum impropriẽ positum. nam cõmodantur, q̃ reddũtur eadem numero & specie, ut uestis, equus, liber. Mutuant ea, q̃ nõ redduntur eadẽ numero, sed specie, ut uinum, frumentũ, numi. Interdum tñ cõmodare ponitur simpliciter ꝓ eo qđ est cõmodum & utile facere & gratificari, sicut contra incõmodare ꝓ molestum esse & nocere. Ter. I And. Magis adeo ut mihi incõmodet, quam ut obsequat Gnato. Itaq; forsan non absurde hoc in loco accipiet cõmodare ꝓ commodum facere, gratificari & inseruire. [Vt p̃da) tanq̃ p̃da q non mea est, sed publica. [A p̃fectis) ab iis, q p̃sunt ipsi pecunię. Attributa est mihi ꝓ portione mea mihi assignata & data. [Curai) administrat. [A q̃store) q est mihi datus a P.R. [Q đ q̃ris) ad aliam partẽ. [Decretæ in Syriam) q̃ in Syriã mitti debebant. [Antea) superioribus dieb⁹ priusq̃ Parthi trãsirent. [Nũc) sensus est, nũc certus sum ꝙ oĩno non uenient, si modo anteq̃ discedãt ex Italia, auditum fuerit Syriã esse pacatam, & sine periculo ꝑꝑ discessum Parthoꝝ. [Quin nõ sint uẽturæ) q noĩo nõ ueniãt. [Si añ) . s. quã discedãt ex Italia. [Otium) pacẽ. [Successorẽ) tuũ. [Iret) ueniret. [Cũ legionib⁹) quas si duxerit, nõ ita ꝓperare poterit, sicut si solus ueniret, solutus cura exercitus regendi. [Petis) incipit r̃ndere secundę epist. [Bibulo) prætori Syrię, siue Antioch. nam utroq; noĩe eadem ꝓuincia appellat. [In quo) ut cõmendẽ te. [Volũtas) qa libenter facio. [Expostulãdi) q̃rendi de te, & te accusandi. [Locus) occasio, tempus. [Ex oib⁹) q erãt apud Bib. a quibus factus sum certior de eius erga me animo, a te solo nihil unq̃ mihi scriptum est. [Abhorreret a me) alienata & disiuncta esset. [Sine cã) qa nulla re eum offenderã. [Permulti) ꝓbat apertissimo & certissimo multoꝝ testimonio, ꝙ Bibulus a se abhorreret: nã imminente magno periculo Antiochię, cũ multi dicerent uirtute, & exercitu Cic. posse ei ꝓuinciæ facile subuenri, solebat dicere Bibulus se potius passurũ quoduis malũ & periculũ, q̃ uideri eguisse auxilio Cic. qđ est argũ magnę alienationis animi & pessimæ uolũtatis. nam in magnis periculis nisi simus oĩno animo ꝑuersissimo, solemus ab oib⁹, uel inimicissimis auxilia libenter accipere, & neminẽ prorsus aspernari. [Solitum). s. Bibulum. solitum aũt, qa non semel, sed sæpius id dixisset. [Quiduis) quodcũq; malum & incõmodũ. [Q đ). s. dictum Bibuli. [Nõ moleste) nõ grauiter, indulgebã n. tibi. [Adductum) motũ. [Officio q̃storio) qđ sub eo p̃tore gerebas, ꝑꝑ qđ non ausus es id ad me scribere, ne fortasse tibi illud officium eriperet. [Tractarere) ab ipso Bib. a quo te male tractari audiebã, licet tu nõ auderes dicere q̃ ille de me dixisset. [Ad Thermũ) is & in Asia ꝓprætor erat, ut ex sequẽti epist. cognoscet. Pręerat aũt ei parti Asiæ, q̃ dr̃ Bithynia. [Lr̃am) nõ epistolã dicit, sed lr̃am ꝓ elemẽto ponit, ut est a, b, c, d. q. d. Cũ ad Thermum, q erat remotior, scriberet de bello, qđ Parthi inferrẽt Cilicię, ne unam q̃dem lr̃am ad me misit, ad quẽ sciebat ptinere illud bellũ, qa erã uicinior Parthis. [Tñ) hoc dicit solũ scripsit ad me de auguratu ḟlij sui, qa res sua erat. filius. n. Bibuli uoluerat fieri augur, in quo q̃rebat fauorẽ Cic. q auguratum cũ summa gloria gesserat, & in eo magnam habebat auctoritatẽ. [In quo) in qua re. [Misericordia) ꝑꝑ filium eius, q fortasse erat uir bonus, & oppugnabat iniuste a q̃busdam, ne auguratũ assequeret. [Ei) nõ ad eũ, ut plerịq; oẽs male arbitrant, sed pro eo: dicimus. n. scripsi tibi literas ꝓ p̃ura tua. hic. n. tibi significat ꝓ te. [Scriberẽ) cõmẽdatitias lr̃as. [Offendor) lædor. i. nõ moleste fero. [In me) esse maleuolũ, qa puto esse ferẽdũ i me qđ facit in alios oẽs. [A me) solũ, & nõ ab aliis. [Proderũt) quas accipiet ab eo, a quo sit alienus. [Nã ad senatũ) alias ꝓbationes eius, seu maleuolẽtiæ, seu alienationis animi adducit. qa cũ scripsisset Bibulus ad senatũ, q̃ sibi cõia essent cum Cic. sibi soli attribuebat, quæ erant ad laudẽ: quę uero erant sua solius, cõicabat cum Cic. q oia ex eis aliqoid reprehensionis merebatur. quę aũt ea sint Cic. declarat. [Se ait curasse). i. quod sibi soli attribuit, cũ id esset sibi cõe cũ Cię. [Pecunia) quã ea p̃ędã contraxi. [Quæstu) lucro. [Permutaretur) uel in aliam pecuniam, quæ redderetur postea Romę, uel in aliquas merces, quibus aliquod lucrum haberetur, ut interdum fieri solet, quod cum fuisset cõsiliũ tã Cic. q̃ Bibuli, Bibulus tñ sibi soli attribuebat. [Quod autem) ecce peruersi animi iudicium, qui sibi soli attribuebat, quod erat ei cõe cum Cicerone, & quod esset ꝓprium ipsius Ciceronis, sibi quoque ascriberet. Id aũt hoc erat: nam eum haberet Cicero in Cilicia milites Italos ad tuendam prouinciam missos, ea pacata discessu Parthorum, Cicero milites dimittendos censuit, ut P.R. eius stipendij impensa leuaret. cuius rei eum Bibulus ne cõscius quidem fuisset, scripsit ad senatum se quoque milites illos censuisse dimittendos, ut usurparet Cic. de ea re cõmendationis partem. [Proprium) non alius cuiusquam. s. ut [Negarem uti) ut dicerem me nolle uti. [Alariis) equitibus, qui alarij dicũtur, ꝙ uice alarum pedites tegãt.

Alarij.

Militaria autẽ uocabula, ut uoluit A. Gellius, tradita sunt ab ipsis reb⁹, q̃ ita nominant ꝓprie, quasi reꝝ i acie istruẽda sui cuiusq; uocabuli imagines ostẽduntur. Sunt aũt ferè hæc qb⁹ istructa certo modo acies appellari solet. Frõs; subsidia, cuneus, orbis, glob⁹, forfices, serta, alæ, turres, cornu. Et idẽ q̃dã alia inuenire est i libris eoꝝ, q de militari disciplina scripserunt. [Trãspadanis) Lõgobardis ultra Padũ habitantibus. [Idẽ &) sicut ego, cum nihil omnino sciret. [Populo) ut eius grãm hoc facto q̃rat. [Q đ ṽo erat solius) qđ ipse sol⁹ fecerat me insciẽte, mecũ cõmunicat. & quod hoc sit, declarat. s. eq̃rib⁹ auxiliariis. hęc sunt uerba Bibuli, q̃ scripserat ad senatũ, & P.R. cũ. n. peteret plus frumẽti a populo R. pro uictu equitũ, q erant in Asia a sociis i auxiliũ missi, immiscuit Cic. q nihil petebat, qm̃ satis ꝓuiderat suis. Bibulus aũt scribebat in plurali numero, Postularemus, q. d. ego & Cicero. est aũt oratio ipersecta, cuius pars tãtũmodo posita est ad indicãdã maleuolentiã Bibuli, q Ciceronẽ admisceret ei rei, cuius omnino esset ignarus. debuerat. n. dicere, cũ postularẽ. [Illud ṽo) aliud euidẽtissimũ argumẽtũ maioris maleuolẽtię, ꝙ Ariobarzanẽ literis suis dedignat⁹ est appellare regẽ, qa senatus cum opa & suffragio Cic. regẽ appellasset, & ipsum Ciceroni cõmẽdasset. [Ariobarzanem) rex Cappadocũ, quẽ senatus Romanus regẽ appellauit, cõmẽdauitq; Cic. ut eius regnũ salutemq; defenderet, ut optime apparet lib. 15. huius uoluminis in epistolis ad M. Catonẽ & senatũ: hũc Bibulus ob maleuolẽtiã i Cicerone i lr̃is, quas ad senatũ scripsit, ubi opus erat eũ nominare, noluit regẽ appellare, ne uideret Cic. honorare, cuius causa fuerat a senatu Rex appellatus. [Pusilli animi) parui, & minuti, & uilis animi. id n. faciebat, ut ulcisceret odiũ & maleuolẽtiã suã i Cic. uindicta aũt delectari pusilli animi est. Iuuen. Quippe minuti semꝑ & infirmi est animi exiguiq; uoluptas Vltio. [Ieiuni, & inanis) insatiabilis, inexplicabilis, tractũ a ieiuno, & a uacuo, & esurienti stomacho, qui non facile satiat cibo, ita & animus iniquus nõ facile explet maleuolẽtia. Iuuen. Sat. penul.

uul. Hic ieiuniū odiū. [Per me) opa mea. [Cōmēdauit) ut eius quasi patronus essem, & salutē regnumq; tueret. [Iste Bib.) ad cōtēptū aūt dixit iste, quasi iniquus & maleuolus, q dedignatus est qd̄ senatus est dignatus .s. appellare eū regē. [Ariobarzanis) nam & pater eodē nomine appellabaī. [Hoc animo) tali, tā malo & puerso. [Fiunt deteriores) fiunt peiores. [Rogati) .s. ab aliquo, cū quispiā rogauerit eos, ordo, qui sunt hoc animo, quo est Bibulus, rogati fiūt deteriores. [Sed) q.d. licet sit tā malo animo, ut rogatus a me uideaī futurus deterior. [Sed tibi morē gessi) obsecutus sum tibi, q a te ei cōmendaui. [Literas) cōmēdaticias pro te. [Quas literas) misit enim eas Cic. ad ipsum Caninium. [Qd̄ uoles) uel reddes ei, uel omittes, ut tibi faciendū uidebiī.

ASCEN.

Literas &c.) scribiī hæc epist. ad Caniniū Salustiū e Cilicia, unde in epistolarū collectione nō habitus est respectus tpm, sed personarū, ad quos missę sint, cū loco unde missę. Quæ ergo e Cilicia fere missę sunt huius secūdi libri epistolę, prius collegit Tiro, q ad Curionē datæ sunt, deide q ad Cœliū, tū tres ad alios datas: q tñ prius scriptę erāt q̄ superior. Nā supiorē a Cumano misit. Erat aūt Caninius iste q̄stor Bibuli, qui prçerat Antiochiæ, q ad Cic. duas miserat epistolas, unā plenā uariarū petitionū, ad quas Cicero respōdet, alterā qua petiit a Cic. Bibulo p̄tori suo cōmendari. qd̄ Cic. se factuṝ dicit, sed uereri, ut literę suę parū sint habituræ pōderis apud Bibulū. Ordo est. Stator .i. minister, stare solitus, paratus ire quò eū miseris, reddidit mihi Tarsi .i. cum essem Tarsi ad 16. cal. Sextilis .i. Augusti, literas, sup. datas, uel scriptas a te. Ego respōdebo his ordine .i. ad singulas particulas, quo ordine scriptæ sunt, ut .i. quēadmodū, tu uideris uelle. De successore meo .i. qd̄ petiisti de successore meo, an haberem, & qs esset, ego nihil audiui, neq; arbitror quenq̄ fore .i. futurum esse, & tñ nulla causa est, qn decedā ad diē .s. cōstitutā a senatu p̄sertim metu Parthico .i. bello cū Parthis gerēdo sublato .i. de medio lato, & amoto. Ego arbitror sanè .i. multum me cōmemoratuṝ .i. tractuṝ morā, nusq̄ .i. i nullo loco. Puto sup. me accessuṝ Rhodū ad urbē, aut insulā illā in mari Pāphylio, unā ex Cycladib⁹, causa Cic. pueroṝ .s. filij, & nepotis q illic erāt. Neq; tñ certū. sup. est id, uolo uenire q̄primū .i. ualde cito, ad urbē .i. Romā. Sed tñ ratio .i. qualitas, & status reip. & reṝ urbanaṝ gubernabit iter meū. Successor tuus .i. q tibi succedet, nō pōt ullo modo maturare .i. accelerare, sup. iter suū, ita ut tu possis cōuenire me i Asia. De rōnib⁹ .i. cōputis (ut dn̄t) referēdis .i. reddēdis de q̄stura corā deputatis, & p̄tore nō erat incōmodū .s. tibi nullā .s. rōnem referre. quā potestatē .s. nō referēdi rōnē, tu scribis fieri tibi a Bibulo .s. p̄tore tuo. Sed tu uix uideris posse id facere, per legē Iuliā, q iubet unūquēque legē, rationē, magistratus a se gesti, & p̄cipue q̄sturæ referre debere, quam .s. legem, Bibulus nō seruat quadā ratione certa .s. tibi, ego cēseo seruādā tibi magnopere. Quod scribis non oportuisse p̄sidiū .i. illud militum, qd̄ erat i̇positū, ut urbē defendat ab hostib⁹, & i fide teneat, deduci Apamea, ab ea urbe Asię, ego uidebā ceteros existimare .i. cēsere, idē & ferebā moleste sermones maleuoloṝ fuisse minus cōmodos de ea re .i. de abductione p̄sidij. Ne .i. an, Parthi trāsierint .s. in p̄uinciā nostram, nec ne .i. an non, uideo neminē dubitare p̄ter te, q a oēs scūt, q̄ nō. Itaq; ego commotus nō dubio sermone hominū dimisi oia p̄sidia, s. urbiū, q parauerā, magna & firma, neo fuit uerū me mittere: id est q̄ mitterem tibi rationes .i. cōputos, q̄storia meæ nec erāt cōfectę tū .i. tūc, cū eas deterer mittere. Nos cogitabamus deponere .i. relinquere quasi deposito apud aliquē Apameæ. Quicq̄ p̄ter q̄stores urbanos .i. urbis Romæ .i. populum Romanū, nec attigit, nec tacturus est de p̄da mea, triunciū .i. ualorē triū unciaṝ æris. Ego arbitror me acceptuṝ Laodiceæ, q urbs Antiochię est, p̄des, id est fideiussores omnis pecuniæ publicæ: hoc est q ad ærarium Rom. p̄tinet, ut cautū, id est caute p̄spectū sit, & mihi, & populo .s. Romano sine p̄iculo uicturę .i. qd̄ est i uehēdo p regiones, unde inuēti sunt quos bācarios uocāt. Quod tu scribis ad me de D .i. q̄ngētis, alij tātū CCCLIII. hńt drachmis .i. pōderib⁹ æris cōstātib⁹ octodecim siliquis, uel trib⁹ scrupulis .s. tibi mutuo dādis, nihil est, qd̄ possim cōmodare, id est cōmodū facere, aut p̄stare cuiq̄ io isto genere .s. officij. Omnis .n. pecunia tractaī ita a p̄fectis, ut p̄da: aūt .i. ea pecunia, q est attributa mihi curaī a q̄store .i. i manu est q̄storis. Qd̄ q̄ris, q d existimē de legionib⁹, q decretæ sunt in Syriā, ego dubitabā antea, ne p̄ an, uēturę sint, nūc nō est dubiū mihi q si auditū erit antea otiū, id est cessationē a bello eo q̄ Parthi abierunt esse in Syria, legiones supple uēturę nō sint. Ego uideo q dē Mariū, hominē illius ætatis, successorē, id est q debeat succedere, aut p̄tori, aut tibi, esse uenturṝ tarde p̄pterea q̄ senatus decreuit ita, ut iret, scilicet in p̄uinciā cū legionibus, id est certoṝ numeroṝ copiis. Ego respōdi uni epistolæ .s. tuæ; uenio ad alterā. Petis a me, ut cōmēdē q̄ diligentissime Bibulo .s. p̄tori tuo, re. in quo .s. negotio, uoluntas non deest mihi; sed locus expostulandi .s. agēdi de iniuriis, aut q̄relandi tecum uiī esse, sup. mihi. Tu .n. solus ex oibus, qui sunt cum Bibulo, nunq̄ fecisti me certiorē, q̄ .i. quātum ualde, uoluntas Bibuli abhorreret .i. aliena esset, & aduersa a me sine eā. Permulti .n. detulerunt .i. occulte nunciauerunt mihi, cum magnus metus esset Antiochię, de aduentu Parthorum, atq; magna spes in me, & in exercitu meo. Bibulum, supple solitum dicere, se malle perpeti quiduis .i. quodlibet incommodū, aut malum, quàm uideri eguisse auxilio meo. Quod .s. dictū Bibuli, ferebam nō moleste te adductū .i. ad hoc inductum, officio quæstorio .i. eo q̄ esses quęstor Bibuli, & ita illi deuinctus reticere de p̄tore tuo, q̄ q̄ audiebam, quēadmodum .i. ad quem modum & formam tu tractarere .i. tractareris a Bibulo, q.d. miseris modis. Autem .i. sed, ille .s. Bibulus, cum scriberet ad Thermum, p̄prętorem Asię, seu Bithyniæ, de bello Parthico, nunq̄ misit literas ad me, ad quem intelligebat periculū eius belli .s. Parthici, pertinere, eo q̄ Cilicia Antiochię p̄pinquior est, q̄ Asia. Supple Bibulus scripsit tñ ad me de auguratu filij sui .i. ne filius suus adoptaretur in collegium augurum, qd̄ sine Cic. assensu facere non poterat, cum Cic. augur esset, in quo .s. facto, aut filio eius, ego cōmotus misericordia, & q̄ fui semper amicissimus Bibulo dedi operam, ut scriberem ei q̄ humanissime. Si ille .s. Bibulus est maleuolus oibus, quod nunq̄ existimaui .i. iudicaui de eo, ego minus offendor in me .i. si est maleuolus in me. Sin autē .i. sed sup. est alienior a me, q̄ a ceteris, literæ meę .s. commendaticiæ, nihil p̄derunt. Na in iis literis, quas Bibulus misit ad senatum, ipse sup. attribuit sibi soli, qd̄ erat mihi cōmune cum illo. Nam ait se curasse, ut pecunia populi .s. R. p̄mutaretur .i. daretur negotiatoribus in p̄uincia, & reciperetur alia Romæ cum q̄stu .i. cum lucro. Autem .i. sed, ipse scribit se remisisse .i. relaxasse, tāq̄ onus, populo .s. R. id, quod erat meum p̄prium .i. meo solius consilio, & adiutorio factum, ut .s. negarē uti alariis .s. militibus in alis .i. cornibus aciei locandis, transpadanis .i. sumendis a populo trās Padum incolenti: ut sunt Patauini, Veneti &c. Vero, .s. sed, ipse cōmunicat mecum .i. mihi etiam attribuit id, qd̄ erat illius solius .s. consilio aut opera factum. inquit .n. in epistola ad senatum, cū postularemus equitib⁹ .i. p̄ eq̄tibus auxiliariis, amplius .i. plusq̄ frumenti &c. id aūt Cic. p̄ suis non postulauerat. Illud uero, qd̄ sequitur, sup. fuit animi pusilli, & ieiuni .i. sterilis & infœcundi, quicquam ad liberale facinus, ipsa maleuolentia .i. p̄p maleuolētiā ipsam. q̄ q a senatus appellauit Ariobarzanē, p̄ me .i. suasu meo, regē .s. Cappadocum, cōmendauit mihi eum .s. iutādum, iste .s. uilis, q a maleuolus & turpiter agens, uidelicet Bibulus, appellat in literis suis nō regē, sed filium regis, q a pater eius etiā Ariobarzanes noīe rex fuerat. Ij, sup. q sunt hoc .i. huiusmōi animo .s. tā maleuolo, fiunt deteriores .i. adhuc minus boni, rogati .i. si rogenī. sed ego gessi morem .i. obsecutus sum tibi, scripsi literas ad eum, quas cū acceperis, facias qd̄ noles .i. aut dabis, aut retinebis eas.

PAVL. MAN.

Drachmis) Græci scriptores drachmam usurpant pro denario Romano, subtilioris computationis molestiā uitantes. uere aūt drachma denario non rñdet, sed superatur septima parte: quod e Celso & Plinio colligitur. Denarium aūt intelligo eum, qui postremis reip. tēporibus in usu fuit, pondere unius drachmę, & septimę partis, ut essent septem in uncia, & singuli ęstimarentur quattuor sestertiis .i. assibus duodecim. Drachma uero non eadem fuit Atticis, Babyloniis, Æginetis. Atticis enim pro sex obolis fuit, Babyloniis pro septem, Æginetis pro decē, CCCIƆƆƆ] cētum millibus. hæc porro summa duodecim sestertiorū millia nostratis pecuniæ cōficiet, q Sallust. mutua petierat.

Vaterea numerorum notas uariarunt, primam quincto loco, deinde decimo, mox quinquagesimo, tum centesimo, eodem in reliquis ordine conseruato, mutato numeri signo quoties numerus a quinario ad duplum, & a duplo rursus ad quinarium peruenisset.

Prima nota fuit I, unus, usque ad quattuor iterata.

Secunda nota, V, quinque, in quinario primum numeri uariata.

Tertia, X, decem, in duplo quinario, ut iam dixi, mutationem recipiens.

Quarta, L, quinquaginta, aucto post tertiam notam, id est post X, in quincuplum numero.

Quincta, C, centum, duplicato quinquagenario.

Sexta, IƆ, quingenta, & hic quincupli ratione seruata.

Septima, CIƆ, mille, habita dupli ratione.

Octaua mutatio fuit, cum ad quinque millia peruenissent. nā, ne toties iterarēt, CIƆ, his notis usi sunt, IƆƆ, quinque millia.

Nona

Nona mutatio, a quincuplo, in duplũ recepit has notas, CCIↃↃ, decem millia.

Decima, a duplo in quincuplum, IↃↃↃ, quinquaginta millia.

Vndecima, & ultima, a quincuplo in duplum, CCCIↃↃↃ, centum millia.

Nec ultra notarum mutatio progressa est. ita sunt omnino undecim uariæ, deinceps a nobis demonstratæ, cũ iterandæ.

I, unus:
V, quinque:
X, decem:
L, quinquaginta:
C, centum:
IↃ, quingenta:
CIↃ, mille:
IↃↃ, quinque millia:
CCIↃↃ, decem millia:
IↃↃↃ, quinquaginta millia:
CCCIↃↃↃ, centum millia.

Quam cognitionem legentibus non iniocundam fore, sum arbitratus.

Hoc autem adiungã, a prima nota I, ceteras omnes fluxisse. nam, V, duæ primæ notæ sunt, infima parte coniunctę. Item X, est quinarij numeri nota duplicata, cũ duæ, V, in acuto angulo coniunguntur. At, L, quid est, nisi prima illa nota, I, recta, & altera prostrata, simul iunctæ? quo si addideris in summa parte aliam primam notam, item prostratam, fiet centum. non enim priscis temporibus, pro cẽtum, scribebant, C, quod ad ætatem nostram permansit: sed, [, quę erant tres primæ notæ consociatæ, una recta, duæ prostratæ, cum recta coniunctæ, una in superiore parte, altera in inferiore. Quingenta uero fecerunt, addita ad tres notas, quas proxime nominaui, quarta recta, cũ duabus prostratis coniuncta, hoc modo []. qua figura duplicata, fecerunt mille, hoc modo, []]. unde postea, librariorum arbitrio, uariæ notę, quæ, mille, significarent, factæ sunt, quarum non nullas ostendemus. nam ex []], fieri cœptum est, ∞, & ∞, & CIↃ, & CIↃ unde M deriuatum, quo pro mille hodie quoque utimur: cum olim nota fuerit, non littera.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit, ut curam quæstoris habeat, nec huic præferat legatos: & quo id facilius consequatur, exquisitis argumentis, ex sinceris locis depromptis, aggreditur.

M. CICERO IMP. S. D. Q. THERMO PROPRAET. 18

OFficium meum erga Rhodonem, ceteraque mea studia, q̃ tibi, ac tuis præstiti, tibi homini gratissimo grata esse uehementer gaudeo: mihiq; scito in dies maiori curæ esse dignitatem tuã: quæ quidem a te ipso integritate, & clementia tua sic amplificata est, ut nihil addi posse uideatur. sed mihi magis, magisque quotidie de rationibus tuis cogitanti placet illud meum consilium, quod initio Aristoni nostro, ut ad me uenit, ostendi; graues te suscepturum inimicitias, si adolescens potens, & nobilis a te ignominia affectus esset. & hercle sine dubio erit ignominia. habes enim neminẽ honoris gradu superiorem. ille autem, ut omittã nobilitatem, hoc ipso uincit uiros optimos, hominesq; innocẽtissimos legatos tuos, ꝙ & quæstor est, & quæstor tuus. nocere tibi iratum neminem posse perspicio: sed tamen tres fratres, summo loco natos, promptos, non indisertos, te nolo habere * iratos, præsertim iure: quos uideo deinceps tribunos pl. per triennium fore. tempora autem reipub. qualia futura sint, quis scit? mihi quidem turbulẽta uidẽtur fore. cur ego te uelim incidere in terrores tribunicios? præsertim cum sine cuiusquam reprehensione legatis quæstorem possis anteferre. qui si dignum se maioribus suis præbuerit, ut spero, & opto; tua laus ex aliqua parte fuerit: sin quid offenderit; sibi totum, nihil tibi offenderit. Quæ mihi ueniebant in mentem, quæ ad te pertinere arbitrabar; ꝙ in Ciliciam proficiscebar, existimaui me ad te oportere scribere. tu quod egeris, id uelim dii approbent: sed, si me audies, uitabis inimicitias, & posteritatis otio consules. Vale.

Inimicos, (margin)

OFficium) scribit Cic. ad Thermum prętorem siue proconsulem Bithyniæ, qui scripserat ad Cic. sibi grata fuisse officia, quæ in Rhodonem contulisset, & ea etiam, quæ in ipsum Thermũ & ceteros præstitisset. quare dicit se uehementer gaudere. Deinde quia discessuro Thermo ex prouincia contendebat quæstor eius cum legatis, ut potius ipse præponeretur q̃ ipsi legati, & Thermus magis uidebatur inclinari ad legatos pficiendos, hortatur Cic. ne hoc faciat, ne irritet animum ipsius quæstoris nobilissimi. probatq; interesse & utilitatis & honoris Thermi proponere ipsum quæstorem legatis. quis autem fuerit hic quæstor, neque Cic. hic dicit, neque adhuc mihi est compertum. [Rhodonem) hunc intelligimus fuisse amicum quempiam, aut forte etiam necessarium Thermi. [Officium) beneficium, & promptam humanitatem. [Studia) fauores. [In dies) dietim, sed hoc minus est in usu, non incongruũ tamen. [Dignitatem) auctoritatem. [Integritate) continentia, contra auaritiam. [Clementia) mansuetudine, & est contraria iræ, remittit autem clementia de eo quod posset quispiam de iure persequi & punire. [Sed mihi) dat ei consilium, ut præponat potius quæstorem prouinciæ, q̃ legatos, & reddit rationem sui consilij. [Rationibus) negotiis & utilitatibus tuis. [Aristoni) is a Thermo ad Cic. missus fuerat de hac re, cui Cic. dedit hoc idẽ consilium, quod nunc dat Thermo per literas, quòd graues esset suscepturus inimicitias, si legatis quæstorem præponeret. [Qđ ostendi) quod declaraui. [Vt) post q̃. [Ignominia) iniuria, dedecore. Ignominia, auct. Nonio, dicuntur nominis nota. [Potens) rebus & amicis. [Et hercle) affirmatio sententiæ suæ. [Habes enim) ratio quare erit ignominia. [Superiorem) maiorem. [Gradu honoris) quia apud prætorem maior dignitas erat quæstura: æquum autem erat eum præponi, qui honore esset superior, ut uisum est supra in epist. quæ incipit. Non potuit accuratius. [Ille autem) ostendit quare præponendus sit legatis, quia pręter nobilitatem familiæ suæ maximam, est etiam quęstor, neque quæstore alterius, sed ipsius Thermi, ex quo magis adduci debet Thermus, ut ei faueat, & pręponat prouinciæ. [Viros optimos) laudat legatos, ut magis laudet ipsum q̃storem, quẽ in omnibus eis anteponit. [Hoc ipso) hac ipsa re, præcipue. [Quòd) quia. [Et quæstor tuus) nam si quæstor cuiuslibet esset, deberes tamen eum pręponere, nunc multo magis, ꝙ quæstor tuus est. [Nocere) ἀντιπροφορᾷ utitur: dicit enim q̃ a Thermo possent obijci, ꝙ paruifacit inimicitias ipsius quæstoris, quia nihil a quoquam ei nocere potest. ad quod sapienter respondet Cic. & caute innuit, ꝙ si nunc non posset nocere, posset tamen in futurum. [Sed tamen) licet uideam neminem tibi posse nocere. [Tres fratres) habebat n. ille q̃stor duos alios fratres uiros pstantissimos, quos nunc Cic. metuendos esse dicit. [Summo loco) illustri psapia. extollit n. animum, & audaciorẽ facit originis nobilitas. [Prŏptos) intrepidos, fortes. [Nõ indisertos) liptote, eloquentissimos. Prodest aũt multum eloquentia ad cõciliandũ fauorem populi. & hæc oia posuit, ut deterreat Thermum ab eorum inimicitiis. [Inimicos) qa si unum ex ipsius lęseris. [Iure) qa plerunq; aliqui fiunt nobis inimici nullo iure, nulla nostra culpa. qđ non est magnopere curãdum, sed tunc timẽdum est, cũ iure facimus nobis inimicos. [Quos) fratres. [Deinceps) per ordinem. [Per triennium) per tres annos, qa alius succederet alij. Nam simul & eodem tpe tres fratres tribuni esse non poterant. [Fore) futuros. [Tribuni) ut habetur digestis de origine iuris, a plebe creati sunt, qui essent plebei magistratus, iisdem temporibus cum plebs secessisset, anno uero 17 post reges exactos dicti tribuni, quia tunc in tres partes populus diuisus erat, & ex singulis singuli creabantur. partes aũt, in quas populus esset diuisus, erant Rhamnenses, Luceres, & Tatienses. Tribuni autem plebei ex tribunis militum, ut uoluit Varro,

x v a. (margin)

Clementia. (margin)

Ignominia. (margin)

Tribuni. (margin)

Varro, primum facti sunt, qui plebem defenderent in secessione crustumerina: acceperunt autem nomen tribuni militum, ꝙ terni tribus tribubus Rhamnium, Lucerũ, Tatiensium olim ad exercitum mittebantur. horum officium qñ tribunorum mentio incepta admonet, non uidetur esse absurdum referre, ut & alijs locis possit hæc cognitio succurrere. Tribunorum igitur militariũ officium, ut est digestis de re militari, uel eorum, qui exercitui ꝓsunt, erant milites in castris continere, ad exercitationem producere, claues portarũ suscipere, uigilias interdum circuire, frumẽtationibus cõmilitonum interesse, frumentum præbere, mẽsuræ fraudem coercere, delicta ſm suam auctoritatem his modis castigare, principiis frequẽter interesse, querelas cõmilitonum audire, ualetudinarios inspicere, officium regentis exercitum non tñ in danda, sed ẽt obseruanda disciplina consistere. [Quis sit) q.d. nemo, quia quotidie aliqua innouantur. [Mihi) dicit iudicium suum. [Vñr) putantur. [Turbulenta) tristia, plena perturbationis. [Incidere) deuenire, incurrere. [Terrores) ut timeas illos tres fratres futuros tribunos, quoniam magna erat auctoritas & potestas trib. pl. qui plerunque populum, quo uellẽt, flecterent. [Cur uelim) quare debeo uelle, q.d. nulla est causa, cum & te diligam, & tu facile prouidere possis. [Præsertim) ostendit quõ possit ꝓuidere. [Præsertim) q.d. hac præcipue existente causa. [Cum possis ante f.) cũ possis præponere quæstorem legatis sine reprehensione cuiusquam, quia quisque scit id esse iustum & honestum. [Qui) quæstor. [Dignum maioribus) si imitatus fuerit maiores suos, & se pro famaillorum gesserit. [Ex aliqua parte) quia ex una parte erit laus eius, qui se bene gesserit, ex altera tua, qui eum ad aliam prouinciam erexeris. [Sin offenderit) peccauerit. [Quid) aliquid. [Sibi) contra se, in dedecus suum. [Nihil tibi) in dedecus tuum, & ita arguit, quod utcunque sit ille administraturus prouinciam, ipsi Thermo nulla omnino futura est reprehensio. [Quæ) .n. ostendit Cic. se adductũ iure amicitiæ hæc scripsisse. [Quæ ueniebant in mentem) quæ cogitatione ipsa comprehendebam. Nam uenire in mẽtem interdum est recordari, interdum cogitare. [Pertinere ad te) spectare ad tuum commodum. [Oportere) decere propter amicitiam nostram. [Quòd) quia. [Proficiscebar in Ciliciam) fuerat.n. in Cappadocia cum Ariobarzane rege. [To quod) sensus est. Dij bene uertant quod egeris, & id tibi bene succedat. [Audies me) mihi credes, mihi auscultabis, & obtemperabis. [Consules) prospicies, prouidebis. [Ocio posteritatis) quieti etiam tuorum, qui post te futuri sunt.

Venio in mentem.

PHIL.

OFficium meum) ualde iucundum est, cum quis officium in quempiam confert, ut illud accipienti gratum esse cognoscat. Hinc est illud Terent. Sosiæ dictum Gaudeo siquid feci aut faciam quod placeat Simo, & id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam. Eodem modo tunc Cic. qui in Thermum, & Rhodonem eius beneficia contulit, illa Thermo grata fuisse uehementer gaudet. erat aũt Thermus proprætor in Hellesponto, & de prouincia discessurus, & quẽnam in prouincia sua loco dimitteret, agitabat. Contentio erat inter quæstorem eius & legatos maxima, cum quisque ipsoꝝ Thermi loco relinqui conaretur. Thermus aũt magis assentiri legatis, ꝙ quæstori uidebat. unde has Cic. ad eum literas perferendas curauit, quibus eũ uehementer hortatur, & multis rõnibus probat, ut uelit quæstorem suum legatis anteferre. Sed priusꝙ hanc epistolam explicemus: pauca de hoc magistratu dicamus. Prætoꝝ tria esse gña diximus, cum de honoribus publicis tractaremus, urbanum, peregrinum, & prouincialem. Prouinciales aũt ad gubernandas, tutandasq; prouincias cũ exercitu legebãtur, qui & proprætores dicebantur: quæstoresq; secum ducebant, & legatos: & tot proprætores creabantur, quot urbes in deditionem P.R. deuenerant. Vrbani uero prætores ibi ꝓsidebant, apud quos ius oẽ publicum, & priuatum erat. Et coꝝ qdem tanta erat auctoritas, ut ob honoꝝ ius, qđ ab ipsis ferebaẽ, honorarium diceretur: ac nouum ius cõdere, & uetera abrogare poterant: & consularem propemodũ dignitatem obtinebant. Lictores tñ sex duntaxat habebãt. Sed cũ Paulus Æmilius in Hispaniam prætor proficisceretur, 12. lictores secũ duxisse a P.R. concessos inuenio. Trabea item ipsius erat & curulis sella, & cũ ipsi abessent, ꝓfectus urbis cõstituebatur coꝝ loco, & post tribunoꝝ militum dignitatem fuerunt bellica tempestate instituti ꝓꝑ grauissimum onus, quod consules sustinebãt. Peregrini postremum additi urbanis prætoribus fuerant, cum admodum impediti essent, rebusq; gerundis satisfacere nequiuissent, qui peregrinos audirent. Prætores uero iden appellati, ꝙ populo præirent. Id Lucil. quem Varro testatur, ait. Ergo prætorẽ est ante & præire, & eodem auspicio creabãtur, quo consules: hinc & consulum collegas fuisse dicebant. [Officium) nunc beneficium.

Prætores.

Ius honorarium.

[Rhodonem) sororium Thermi. [Præstiti) accommodaui ad id faciendum, quod petitur. Sed huius uerbi significatio peculiaris est melius esse. Item excellere, unde dicitur præstantia excellentia. Hi uero loci pleni sunt omnes beneuolentia, ut auditorem alliciant. [Indies) hoc est quotidie. Verum indies, & indiem, & quotidie differunt. Indies enim ut plurimum cum cõparatiuo iungimus, & αὔξησιν habet, ut hoc loco, indies maiori cura. Etiam sine comparatiuo, sed sua cum αὔξησιν. Indiem uero multi duntaxat in præsenti die rationem accipiunt, & cũ hoc uerbo uiuo, ut plurimum coniungi uolunt. Sic Fab. non ut feræ, uolucres præsentis modo temporis memores indiem uiuunt. Verum ego in longi temporis rationem Terentianam Pythiam accepisse intelligo, cum ait: Credo, sed indiem istud Parmeno fortasse quod minitaris, tu iam pendebis. Eodem modo in horas, & in horam dicimus. Quotidie uero tam cum αὔξησιν, ꝙ sine αὔξησιν, dici potest, unde elegantia sermonis quotidie lego dicimus, indies lego non dicimus, & cum comparatiuo, ut paulo post. Mihi magis, magisq; quotidie de rationibus tuis cogitanti. [Dignitatem) præturam in Hellesponto. Quod autem ibi magistratum gessisset, aliæ nobis ad eum literæ significauerunt. Omnia, inquit, tibi commendo negotia eius, quæ sunt in Hellesponto. & alibi, Siquid habebit cum aliquo Hellesponto controuersiæ, ut in illam administrationem reiicias. [Integritate & clementia) de his etiam alia in epistola: Sed tñ cum non fugiat quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate & clementia, qua te esse in omnibus constat. Sed mihi consilium summa perit, ut quæstorem relinquat in ꝓuincia suo loco, non legatos. [Rationibus) de rebus ad remp. pertinentibus, & honorem, & salutem tuam. [Aristoni) is enim ad Cic. pro hoc negotio a Thermo missus fuit, & idem dedit illi consilium, quod nunc dat Thermo. Grauissimas.s. inimicitias suscepturum, si legatos quæstori præponeret. [Inimicitias) caue dicas inimicitiam numero singulari. nusquam enim inimicitiã leges, nisi apud Ennium, qui sic habet: Ego eo ingenio oatus sum, amicitiam, atque inimicitiam in fronte promptam gero. [Adolescens) quæstorem dicit. [Ignominia affectus) si tu de ꝓuincia discessurus alterum reliqueris, quam quæstorem tuum. [Ignominia) iniuria est enim hæc nominis nota, atque macula. [Habes) argumentum ab auctoritate. Et est ratio quare sit ignominia. [Honoris gradu superiorem) qm quæstura pluris apud prætorem erat ꝙ legatio. Thermus enim quæstorem habebat & legatos. Nam uice imperatoria quæstores in exercitu ex decreto P. R. fungebantur. [Nobilitatem) raro sine adiuncto ponimus. Meson est. In laudem uergit, & in uituperationem, dicta quidem quasi noscibilitas, & nobilis quasi noscibilis, unde nobile scortum, nobilem latronem dicimus. Eiusdem sunt naturæ eximius & insignis, unde meretricem insignem & eximiam appellamus. [Hoc ipso) hac re quod est quæstor. [Nocere) antipophora est. Respondit enim tacitæ obiectioni, quam Thermus facere potuisset, & dat ei consilium, ut euitet inimicitias. [Perspicio) antiqui spicio sine compositione dicebant, hoc tempore sine compositione non utimur, & pro qualitate coniuncti significationem amplectitur. [Tres fratres) habebat.n. quæstor eius fratres duos. Dictus frater, quasi ferè alter, unde Cic. de Q. fratre dixit ꝙ alterum me reliquissem. Siue a lingua Græcorũ antiquissima φρατρία qui ἀδελφὸς hodie nuncupaẽ. [Summo loco natos) dat his auctoritatem & locũ pro nobilitate generis exprimus, alias argm̃ significat extra notã eius nois significationem. [Promptos) diligentes & strenuos. [Nõ indisertos) eloquentes. maximam.n. uim habet ad cõcitandum populũ eloquentis. Dñr enim hæc omnia ad perterrendum Thermum, ne quæstori suo legatos anteferat. [Per triennium fore) quoniam tres erant fratres, & quisq; per se trib. pl. futurus erat. Triplex est enim in his, quæ tempus significant, dicendi modus. Aut in accusatiuo sine præpositione. Terent. Tandem non ego illa caream si sit opus, uel totum triduum. Aut in ablatiuo sine præpositione. Cic. Paucis.n. diebus eram missurus domesticos tabellarios. Aut in accusatiuo cum præpositione. Quintil. Post impetratam studiis meis quietem quam per 20 annos erudiendis iuuenibus impenderam. [Turbulenta) metaphora: uidebat enim Cæsarem, & Pomp. uelle remp. occupare. [Tribunitios terrores) ex quo tres fratres dixit per triennium trib. pleb. futuros. & bene terrores dixit. maxima enim erat tribunorum auctoritas, omnia enim decreta senatus irrita habebantur, nisi per eos approbata fuissent. Adde quòd q, t, p, licet uocationem non haberent, ut inquit Varro, non modo priuatum, sed etiam consulem in rostra uocari iusserunt. Sed quare ius uocandi nõ haberent, cum summam coercendi potestatem

Præsto, Præstãtia.

In dies
In diem
Quotidie.

In horas
In horam.

Nobilitas
Nobilis
Eximius
Insignis.

Perspicio.

Frater.

testatem habuissent, A. Gellius explicauit. Et alibi nos de tribunis locuti sumus. [Præsertim) hac potissimum ratione. [Siue te) qm iustum & honestum. [Offenderit) in aliquo errauerit. [Nihil tibi offenderit) in nullum detrimentum tuum, siue dedecus cadet. Sed si quid mali & dedecoris erit, sibi erit. [Proficiscebar in Ciliciam) nam cum Ariobarzane rege ibi steterat. [Oportere) conuenire, iure amicitiæ nostræ, qua motus hæc omnia ad te scribenda putaui. [Dij approbent) q tibi succedat. Dij bene uertant, apud antiquos dici solebant, qn aliquid prẹter spem ueniebat, cum aliter euenire timuissent: quibus rebus ita se in utranq; partem uertentibus, Vertumnum deum prẹesse putabat antiquitas. [Si me audies) mihi auscultabis, & si meis uerbis audiẽs fueris. Nec ausim dicere, Si meis uerbis audies: licet in captiui duo Plaut. dixerit, Haud audiebat facto. dicimus enim audiens sum tibi, p obedio tibi, & audiens sum te, p audio te. [Posteritatis otio cõsules) ut tu & posteri tui oẽs tranquille & quiete uiuatis: hoc conseq. poteris, si qstorem istum beneficiis tuis afficies. Est.n. tibi consulere tibi puidere. Lucan. Cõsulite extremis augusto in tempore rebus. Sed ad corporis & rerum extremarum magis q̃ ad animi bona pertinere uidetur.

Bene uertat.

ASCEN. OFficium &c.) Thermus proprẹtor, seu proconsul Bithyniẹ scripserat ad Cic. sibi eius officium in Rhodonem gratum fuisse: de quo se gaudere nunc dixit Cic. monetq; ne legatos qstori, præsertim tam nobili & potenti prẹferat. Ordo est. Ego gaudeo uehementer officium meum erga Rhodonem, & cetera studia mea, quæ præstiti tibi, ac tuis. s. amicis, esse grata tibi homini gratissimo. Et scito dignitatem tuã esse mihi curẹ in dies maiori. quæ quidem dignitas tua amplificata est a te ipso, integritate & clementia tua, sic ut nihil uideatur posse addi. s. ad eam. Sed illud meum consilium, quod ostendi Aristoni nostro. s. cõi amico, initio, ut. i. postquam, uenit ad me, placet mihi quotidie magis magisq;, uidelicet te suscepturum esse graues. i. molestas tibi inimicitias, si adolescens. s. quæstor tuus (quẽ nõ nominat) potens & nobilis, affectus esset a te ignominia. s. in prẹferendis illi legatis, & hercle erit ignominia sine dubio. Enim, p quia, tu neminem habes superiorem gradu honoris. Autẽ. i. sed, ille. s. quæstor tuus, ut omittam. i. taceam nobilitatem eius, uincit hoc ipso, legatos tuos optimos, & homines innocentissimos, q est, &. i. simul quæstor, &. i. simul quæstor tuus. Quæstor aũt a conquirendo, & colligendo dictus est, qui publica uectigalia recipiat, & stipendium militibus ponit. Ego perspicio, ne forte id dicat, aut cogitet. hoc addit, neminem iratum. i. licet sit iratus, posse nocere tibi, sed tantum nolo, te habere inimicos tres fratres, natos summo loco. i. clarissimis natalibus promptos. i. expeditos ad dicendum & faciendum, non indisertos. i. nõ imperitos artis dicendi, quos uideo, id est animaduerto, fore deinceps. i. p ordinem trib. pl. per triennium. Autem id est sed, licet nemo tibi his rebus stantibus nocere possit, quis scit qualia tẽpora sint reip. futura? q. d. nemo. Quidem. i. certe, ea uidentur mihi fore turbulenta, sicut maxime fuerint, ut ex ultima epist. ad Cœlium ædilem patuit. igitur, cur. i. qua de causa, q. d. nulla iusta. Ego uelim te incidere in terrores tribunitios, q. d. licet nocere forte non poterunt, terrere tñ poterunt. Præsertim cum possis anteferre legatis quæstorem sine reprehensione cuiusquam, qui. s. quæstor, si præbuerit se dignum maioribus suis, ut spero, & opto, sup. eum se prẹbiturum esse, fuerit sup. ad laus tua ex aliqua parte, quia tu primus eum ad dignitatem promoueris. sin it. sed si, ipse offenderit, idest peccauerit totum sibi. i. detrimentũ & dedecus suum, nihil tibi, quia tu eum, quem debes, prætuleris. Ego existimaui me oportere scribere ad te ea, quẹ ueniebant mihi in mentẽ, quæ arbitrabar pertinere ad te, quod. s. hẹc scribens proficiscebar in Ciliciam, ego uelim dij approbent id, quod tu egeris. Si audies me. i. obedies mihi, tu uitabis inimicitias, & consules. i. prospicies, otio. i. paci, posteritatis. i. post te futurorum, quia ex simultate iacta longa surgere solet discordia.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gaudet ob quæstorem sibi datum, quem maxime cupiebat; & ut ad se ueniat ante, quàm e prouincia decedat, hortatur.

CICERO IMP. S. D. C. COELIO L. F. QVAES. 19

CVm optatissimum nuntium accepissem, te mihi quæstorem obtigisse; eo iucundiorem mihi eam sortem sperabam fore, quo diutius in prouincia mecum fuisses. magni n. uidebatur interesse, ad eã necessitudinem, quam nobis sors tribuisset, consuetudinem quoque accedere. postea, cum mihi nihil neque a te ipso, neque ab ullo alio de aduentu tuo scriberetur; uerebar, ne id ita caderet, quod etiam nunc uereor, ne ante, quàm tu in prouinciam uenisses, ego de prouincia decederem. accepi autem a te missas literas in Cilicia, cum essem in castris, ad x. kal. Quint. scriptas humanissime: quibus facile & officium, & ingenium tuum perspici posset: sed neque unde, neque quo die datæ essent, aut quo tempore te expectarem, significabant: nec is, qui attulerat, a te acceperat; ut ex eo scirem, quo ex loco, aut quo tempore essent datæ. quæ cum essent incerta; existimaui tamen esse faciundũ, ut ad te statores meos, & lictores cum literis mitterem: quas si satis oportuno tempore accepisti; gratissimum mihi feceris, si ad me in Ciliciam quamprimum ueneris. Nam quod ad me Curius, consobrinus tuus, mihi, ut scis, maxime necessarius, quod item C. Virginius, propinquus tuus, familiarissimus noster, de te accuratissime scripsit, ualet id quidem apud me multum, sicuti debet hominum amicissimorum diligens commendatio: sed tuæ literæ, de tua præstanti dignitate, & de nostra coniunctione, maximi sunt apud me põderis. mihi quæstor optatior obtingere nemo potuit. quãobrem quæcunq; a me ornamẽta in te proficiscẽtur; elaborabo, ut omnes intelligant, a me habitam esse rationem tuæ, maiorumq; tuorum dignitatis. sed id tam facilius consequar, si ad me in Ciliciã ueneris. qđ ego & mea, & reip. & maxime tua interesse arbitror. Vale.

CVm &c.) C. Cœlius adolescens nobilissimus, & optimus designatus fuerat quæstor Cic. in Cilicia: quare primum Cicero se ualde gaudere ostendit. Deinde quia tandiu neque a Cœlio, neque a quoquam alio literas acceperat de eius aduentu in Ciliciam, & appropinquabat finis magistratus Cic. dicit se uereri, ne Cœlius tantum differat aduẽtum suum, ut ipse Cic. ante discesserit ex prouincia. Ex quibusdam autem literis eius dicit se nihil percipere potuisse, quia in his neque dies, neque locus erat scriptus, unde essent datæ. denique ostendit Cic. quòd licet Cœlius a quibusdam sibi amicissimis fuerit commẽdatus, nulla tamen commendatio, maior apud se esse potest de eius dignitate, q̃ literæ ipsius. Quamobrem rogat ipsum, ut ueniat q̃primum. pollicetur enim se omnia in eum collaturum. qđ facilius efficere potuerit, si fuerit in Cilicia apud eũ. [Optatissimum) gratissimum, iucundissimum. [Te obtigisse) te uenisse, electum esse. [Eam sortem) eam fortunam, q obtigisses mihi quæstor. nam sorte eligebantur. [Eo) tanto. [Quo) quanto. [Diutius) longiori tpe, quia multum temporis fuerat hic Cœlius cum Cic. in prouincia, antequam factus esset quæstor. [Magni interesse) plurimi referre, magni esse ponderis & momenti. [Consuetudinem) conuersationem, quam habuissemus ante simul in prouincia. [Necessitudinem) coniunctionem. s. quæsturæ. [Sors) fortuna. [Accedere) addi, adiungi. i. uidebatur mihi esse maximum quiddam: quòd ad conuersationem, quæ antea inter nos fuisset in prouincia, adiungeretur etiam ista necessitudo quæsturẹ; quam fortuna, quæ te quæstorem meum esse uoluit, nobis dedisset. [Scriberetur) pro scribebatur, eleganter apud Cic. sẹpe ita legitur. [De aduentu tuo) quando esset futurus. [Verebar) timebã, uel dubitabã. [Caderet) accederet, simplex pro composito. [Decederem) abirem de prouincia ante tuũ aduentum. [Accepi) dicit ea eius literis cognouisse eius ingeniũ optimum: sed non quo tpe esset uenturus. [Humanissime) eruditissime.

M V B.

tiſſime.[Officiũ)erga me.[Ingenium)eruditiſſimum.[Perſpici)
cognoſci. [Sed neque ſignificabant) non indicabant.[Vnde) ex
quo loco: an Romæ an aliũde. [Quo tpe) an ſero an cito.[Nec
is) nec ille. [Attulerat) ad me literas tuas. [Acceperat a te) ſed
ab alio: cui fortaſſe tu ante dediſſes ferẽdas.[Ex eo) quia q̃ acci
pit lrãs ab eo, q̃ ſcripſit aut miſit, ſcit quo loco, & quo tp̃e ſint
datę. quod ſcire non põt, q̃ interdum per iter ab aliis accipiunt.
[Quæ) de aduentu tuo. [Statores) ut diximus ſupra, ſatellites.
[Lictores) miniſtros meos, ut dictum eſt ſupra, exiſtimaui faciẽ-
dum, ut mitterem. eleganter utitur Cic. pro exiſtimaui mittendo,
exiſtimaui faciendum, ut te admonerem, pro exiſtimaui te admo-
nendum, & ſic de reliquis. [Oportuno) idoneo, ut poſſis acce-
lerare, anteq̃ ego finito magiſtratu diſcedam. [Quamprimum)
rapidiſſime, celerrime. [Nam q̃) dicit nullius literas cõmendati-
cias de Cœlio plus apud ſe ualere, quã literas ipſius Cœlij, licet
iſtorum, quos nominat, literas plurimum ualere dicat. [Neceſ-
ſarius) amicus. [Propinquus) ſanguine, nõ habitatione. [Valet)
poteſt, & habet magnum pondus. [Sicuti debet cõmẽdatio) quia
cõmendatio amiciſſimorum noſtrorum multum apud nos ualere
debet. [De tua) q.d. ſi multum ualerent pro dignitate alterius,
quanto magis pro tua. [De noſtra) coniunctione, de noſtra be-
neuolentia, & neceſſitudine huius tuę quęſturę. [Maximi pon-
deris) maximę auctoritatis, maximi effectus. [Quæcunque or-
namenta) omnes honores. ponitur enim hic quæcunque ſimpli-
citer pro omnia: neq habet aliquam uim relatiui in hoc loco.
[Proficiſcentur in te) uenient ad te, in te conferentur. [Habi-
tã rationem) habitum reſpectum, habitam conſiderationem.
[Tuorum maiorumque) qui homines clariſſimi fuerunt. [Con-
ſequar) efficiam. [Intereſſe) utile eſſe: hunc autem Cœlium eũ
ſine dubio eſſe puto, quem Cic. de prouincia diſcedens, prouin-
ciæ prępoſuit, ut uiſum eſt in epiſtola, quæ incipit, Non potuit
accuratius. unde apparet non eſſe obſeruatum, ut epiſtolę in hoc
uolumine eo ordine ponerentur, quo eſſent ſcriptæ. nam hanc
ſcriptam ante memoratam ad Cœlium ædilem omnibus ſanè in-
telligentibus facillime conſtat. Itemq; eſt de multis aliis in aliis
libris diſpoſitis & maxime quæ ſunt in ſequenti lib. ad Appium
ſcriptæ, qui fuit procõſul, & imperator in Cilicia ante Cicero-
nem, cum in præcedentibus appareat eum iam fuiſſe in prouin-
cia & ſucceſſiſſe Appio. debuerat igitur hic tertius liber, qui
ſequitur, pręponi ſecundo.

PHIL. CVm optatiſſimum) uoluptatem oſtendit, quam ceperat, q̃
Cœlius ſibi quæſtor obtigiſſet, & moleſtiam quód nimis tar
dare uidebatur. timebat enim, ne antequam Cœlius in prouin-
ciam ueniret, ipſe de prouincia deceſſiſſet. Demum omnia pro
eo ſe facturum pollicetur, & maxime hortatur, maturet acceſ-
ſum. & id reip. ac utriuſq; ipſorum plurimum intereſſe cõmemo-
rat. Is eſt ille Cœlius, quem Cicero de prouincia decedens pro-
uincię præpoſuit, ut in ſuperiori dixit epiſtola. ex quo apparet
has epiſt. nõ eſſe ordine collocatas. Inqt. n. ego de prouincia de
cedens, quæſtorem Cœlium prępoſui prouincię. [Nuntium) tã
pro eo qui nuntiat, q̃ pro re ipſa quæ nuntiatur, maſc. gñe dici-
mus. [Eam) ſortem, fortunã, q. ſ. mihi quęſtor obtigiſſet. [Eo &
quo) tanto & quanto. Magni. n. acta propoſitione rõnem adiũ-
git pro qua maxime has dictiones locare ſolemus. nã. n. nanque.
Neceſſitudo [Magni). i. plurimę utilitatis & magni momenti. [Neceſſitudi-
nem) coniunctionem & amicitiam. Eſt. n. neceſſitudo, ut inquit
Neceſſitas Gellius, ius quoddã & uinculũ religioſæ coniunctionis. & eiuſ-
Neceſſarius. dem ſignificationis dicit eſſe neceſſitas, a qua neceſſarij aliquo
iure affinitatis, atque familiaritatis coniuncti appellant. Altera
utriuſque uocabuli ſignificãtia nota eſt omnib⁹. Quód aũt ne-
ceſſitas pro iure amicitiæ, ac affinitatis uinculo poſita ſit, Cæſar
in Plancia rogatione oſtendit his uerbis: Equidẽ mihi uideor ꝑ
nrã neceſſitate, non labore, nõ opera, nõ induſtria defuiſſe. Eſt
aũt ſenſus, mihi quid præſtantiſſimum eſſe uideat, quod ad no-
ſtram conſuetudinem, quę diu inter nos fuit, ét iſta neceſſitu-
do & coniunctio quęſturæ accederet, quã ſors ipſa, & fortuna
nobis, dedit, ut quęſtor meus eſſet. [Conſuetudinẽ) Cic. nunq̃
dixit conuerſationem. [Accedere) adiungi in Cilicia. huius ꝓ-
Coraceſiũ uinciæ initium dñt eſſe Coraceſium oppidum, ſed Artemidor⁹
Celederis. Celederim ciuitatem. [Ad X. cal. Quint.) circiter 20. diem Iu-
nij. [Sed) animaduerte, cum dicimus decimo calẽdas, & ad deci-
mum calendas. nam per decimo calendas dies certus oſtenditũ
qui eſt decimus a calendis futuri menſis. ſed cũ dicimus, ad de-
cimum calendas, nõ ipſum decimum diem accipimus, q̃ eſt ante
calendas futuri menſis, ſed aliquem diem illis proximum. Itaq;
Quintilis. ad pro circiter accipiendum eſt. Quintilis uero menſis a nume
ro appellatus eſt, qui erat quintus a Martio, a quo annus cepit
initium. Inde q̃m Cæſar eo mẽſe natus eſt, in eius honorẽ Iulius
nominatus eſt: & qui ſequitur, ſextilis dicebatur: nunc Auguſtus
ab Octauio Auguſto dictus eſt. September Germanici nomẽ ac-
cepit. Inde Octobrem Domitianus iuſſit ſuo nomine appellari.
Sed ubi infauſtum, ut ait Macrobius, uocabulum uiſum eſt: ex
omni ære uel ſaxo placuit eradi. Menſes quoque uſurpatione ty
rannicæ appellationis exuti ſunt. Cautio poſtea principium diri
omnis infauſta uitãtium menſibus a ſeptem uſque ad decẽ pri-
ſca nomina reſeruauit. [Faciundum) caue dicas fiendum. [Stato-
Stator. res) hos, uernaculo ſermone prouiſionatos dicimus, a ſiſtendo
uel ſtando appellatos: unde Iuppiter ſtator, q̃ ſtare fecerit fugiẽ
tes Romanos, & qui apparitores magiſtratuum nuntij tabella-
Lictor. rij'ue fuerint, ſtatores appellati ſunt. [Lictores) a ligãdo appella
tos uult Gel. ex opinione Valgi. Ruf. Tiro tñ Ciceronis libertus
Propinquus. a limo, uel a licio, quo cincti erant, & magiſtratib⁹ miniſtrabãt,
lictores dictos refert. [Propinquus) ad genus & ſanguinem: uici-
Vicinus nus ad loca. [Conſobrinus) quaſi ſororinus dictus eſt. Sobrini. n.
Conſobrinus. ſunt ex duabus ſororibus ex fratre. Conſobrini uero ex fratre ac
Sororius. ſorore, cũ alter ex fratre, alter ex ſorore natus ſit. Ac ex duobus
Patrueles. fratribus patrueles nominantur. [Neceſſarius) amicus. [Maxi-
me) Pom. quod plurimum facio pro cuiuſcunque commenda-
tione, ſed prę ſertim pro dignitate & honore tuo. [Proficiſcen-
Habere rationem. tur) conferentur. [Ornamenta) honores & commoda. [Ha-
bitam eſſe rationem) habere rationem, cum genitiuo poſitum
ſignificat reſpectum habere, ſed quando ablatiuum ponimus cum
hac præpoſitione cum, ſignificamus habere commercium, atque
negotium. Cic. in Catone maiore, Rationem habet cum terra,
quæ nunquam recuſat imperium.

ASCAN. CVm optatiſſimum &c.) gratulatur Cœlio Lucij filio, non
quidem ſuperiori, ſed alteri, quòd ſibi quæſtor ſit deſigna-
tus. Ordo eſt. Cum ego accepiſſem nuntium optatiſſimum, te
ſorte te obtigiſſe. i. forte quadam eueniſſe, quęſtorem mihi. i. in
prouincia mea, mecum ſperabam eam ſortem. i. ſortionem fore
mihi iucundiorem eo. i. tanto, quo. i. quanto, fuiſſe diutius me-
cum in prouincia. non enim ſolebant quæſtores aſſidue aut ſta-
tim eſſe in prouincia, ſed cum pecunia publica recipienda, &
militibus perſoluenda eſſet. enim. i. quia, uidebatur. ſ. mihi inte-
reſſe. i. referre magni ad eam neceſſitudinẽ. i. uinculum amoris,
quã ſors attribuiſſet nobis, quoque. i. etiam, conſuetudinem. i.
familiarem conuerſationem accedere. i. addi. Sed ſup. Poſtea-
quam nihil ſcriberetur mihi neque a teipſo, neque ab ullo
alio de aduentu tuo, uerebar, quod & nunc uereor, ne id ca-
deret. i. eueniret ita. ne, prout, priuſquam ueniſſes in prouincia,
decederem de prouincia. Accepi autem, cum eſſem in caſtris,
ad. i. circiter, decimum. ſ. diem, calendas. i. ante, aut inter calen-
das, Quintiles. i. Iulias, literas miſſas a te ſcriptas humaniſſime.
quibus & officium & ingenium tuum poſſit perſpici facile. Sed
literæ illæ neque ſignificabant. i. neque exprimebant, unde. i. de
quo loco, neque quo die eſſent datæ, aut quo tempore ego ex-
pectarem te. Nec is, qui acceperat eas, attulerat, ſup. eas, a te,
ut ſcirem ea eo, ex quo loco, & quo tempore eſſent datæ Quæ
ſ. loco, & quo tempore &c. cum eſſent incerta, tñ. i. nihilominus
ego exiſtimaui eſſe faciendum ut mitterẽ ad te ſtatores meos. i.
ſatellites, & nuntios, ad hoc paratos, quales ſunt, quos poſtos
dñt Galli, & lictores. i. miniſtros publicos, cum inſignibus ſuis,
cum literis meis, quas ſi accepiſti tempore ſatis oportuno, ut. ſ.
ea, q̃mandarem, exequi poſſes, tu feceris mihi gratiſſimum, ſi
ueneris quam primum. i. ualde cito ad me in Ciliciam. Nam q̃
Curtius conſobrinus tuus. i. ſororis patris tui filius, neceſſarius
mihi maxime. i. maxima neceſſitudine deuinctus mihi, ut ſcis, ic
qd' Virginius ꝓpinquus. i. conſanguineus tuus familiaris noſter
ſcripſit accuratiſſime de te, id quidem ualet multum apud me.
Tantum enim ualuit, quod eum poſtea uicarium reliquerit, ſi-
ent diligens commendatio hominum amiciſſimorum debet. ſ.
multum ualere, ſed literæ tuæ præſertim de tua dignitate & de
noſtra coniunctione. ſ. per uinculum amicitiæ, ſunt apud me ma
ximi ponderis. Nemo potuit obtingere. i. ſorte euenire mihi,
quæſtor optatior. ſ. quãm tu. quamobrem quęcunque ornamen-
ta proficiſcentur a me in te, hoc eſt quibuſcunque te ornabo,
ego laborabo, ut omnes intelligant rationem. i. reſpectum & cu-
ram dignitatis tuæ, & maiorum tuorum eſſe habitã a me. ſ. in te
ornando. Sed ego conſequar tã facilius, id. ſ. ut te ornem pro di-
gnitate tua, ſi ueneris ad me in prouinciam, quod. ſ. te uenire in
prouinciam priuſquã diſceſſero, ego arbitror intereſſe. i. in re,
& utilitate eſſe, & mea, & reip. & maxime. i. præcipue tua. Quia
decreuerat eum derelinquere uicarium, donec ſucceſſor aduenit-
ret. quod etiam ex ſuperioribus feciſſe conſtat.

M. TVL.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM FAMILIARIVM
LIBER TERTIVS.

ARGVMENTVM.

TErtius ferè liber scribitur ad Appium Pulchrum. Sed noris lector non seruatum esse ordinem temporum in epistolarum libris. nam argumenta secundi libri erant ante argumenta tertij. Appius enim erat ante Ciceronem in Cilicia prouincia; & tamen epistolæ secundi ex Cilicia a Cicerone ferè missæ sunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principium epistolæ apodioxis est, De republica nihil scribo, quamuis tu petieris. nam Phania tibi rem omnem aperiet. Deinde animum suum erga Appium declarat. Sunt & aliquot commendationes personarum, sed præcipue L. Valerij iureconsulti.

M. CICERO S. D. APPIO PVLCHRO IMP.

SI ipsa resp. tibi narrare posset, quomodo sese haberet; non facilius ex ea cognoscere posses, q̃ ex liberto tuo Phania: ita est homo nõ modo prudens, uerumetiam, quo uidi, curiosus. quapropter ille tibi omnia * explanabit. id enim mihi & ad breuitatẽ est aptius, & ad reliquas res prouidentius. De mea aũt beneuolentia erga te etsi potes ex eodem Phania cognoscere, tamen uidentur etiam aliquæ meæ partes. sic enim tibi persuade, carissimum te mihi esse cum propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ; tum ꝙ ex literis tuis, & ex multorum sermonibus intelligo, omnia, quæ a me profecta sunt in te, tibi accidisse gratissima. quod cum ita sit; perficiam profecto, ut longi temporis usuram, qua caruimus, intermissa nostra cõsuetudine, & gratia, crebritate, & magnitudine officiorum meorum sarciam. idque me, quoniam tu ita uis, puto non inuita Minerua esse facturum: quam quidem ego si forte de tuis sumpsero, non solum Pallada, sed etiam Appiada nominabo. Cilix libertus tuus antea mihi minus fuit notus; sed, ut mihi reddidit a te literas, plenas & amoris, & officij, mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem literarum tuarum. iucunda mihi eius oratio fuit, cum de animo tuo, cum de sermonibus, quos de me haberes, quotidie mihi narraret. quid quæris? biduo factus est mihi familiaris, ita tamen, ut Phaniam ualde sim desideraturus. quẽ cum Romã remittes, qđ, ut putabamus, celeriter eras facturus; omnibus ei de rebus, quas agi, quas curari a me nolles, mandata des uelim. L. Valerium iurisconsultum ualde tibi commendo, sed ita etiam, si non est iurisconsultus. melius enim ei cauere uolo, quã ipse aliis solet. ualde hominem diligo. est ex meis domesticis, atque intimis familiaribus. omnino tibi agit gratias: sed idẽ scribit, meas literas maximum apud te pondus habituras. id eum ne fallat, te etiam atque etiam rogo. Vale.

explanabit.

SI ipsa resp.) rogatus Cic. ab Appio Pulchro imperatore in Cilicia, ut sæpe ad eum scriberet, quid in rep. ageretur, dicit, se breuius scribere, quia Phania eius libertus, uir curiosissimus, omnia diligentissime explanabit. quem summopere laudat. Itaq; hac causa de rep. parcius scribit: de amore autem suo erga eum ita summatim scribit, ut dicat eum sibi carissimum & propter humanitatem eius, & propter gratitudinẽ. Itaque pollicetur se esse resarturum quidquid intermissum est & officiis, & literis. Postea laudat etiam Cilicem libertum Appij. ita tamen ut ei uideatur anteponere Phaniam, de quo in principio epistolæ dixit. Postremo commendat ei L. Val. quendam iuris professorem, quem & gratum erga Lent. esse ostẽdit, & maximam habere fiduciam in literis Cic. de se commendaticiis ad Lent. [Ipsa) quæ optime se nouit. [Narrare posset) haberet linguam, ut posset ipsa statum suum exprimere. [Quomodo) in quo statu. [Facilius) clarius. [Liberto) libertus is dicitur, qui cum esset seruus, manumissus est, & libertate donatus. [Ita est non modo prudens) intelligens, memor eorum, quæ uidit, aut audiuit. Nam prudentię tres sunt partes, intelligentia præsentium, memoria præteritorum, prouidentia futurorum. [Curiosus) solicitus, diligens in inuestigandis rebus. [Quod uidi) .i. quantum uidi, & cognoui. [Explanabit) plane declarabit. Id enim dicit dupliciter tibi prodesse, quod Phania omnia App. explanabit. [Id) .s. ꝙ omnia tibi explanabit. [Ad breuitatem lit.) ut breuius scribam: prima commoditas. [Et ad reliquas res) .i. ceteras in rep. tractandas: secunda commoditas. [Prouidentius) aptius & utilius. [De mea) dicit sua interesse aliquid scribere de suo erga Appium amore, licet Phania possit etiam aliquid referre. [Aliquæ meę partes) aliquantulum mea interesse, & esse ex aliqua parte officium meum. [Persuade tibi) certissimũ habe, confide. [Suauitates) delectationes ingenij, quo plurimũ polles: ego autem ualde delector ingeniosis. [Humanitatis) doctrinę, officij, quod assidue præstas in seruanda amicitia nostra. [Tum) alia causa, quare habet ipsum amicissimũ: quia nouerit ipsum gratissimum acceptorum a se beneficiorum. [Accidisse) euenisse. [Quæ profecta) .s. quæ collata sunt a me in te. [Quod) quęres .i. quod omnia, quæ in te contulit, tibi acciderint gratissima. [Perficiam) consequar re ipsa, & affectu faciam. [Sarciam) reficiam, emendem. Translatio sumpta a uestibus, quæ scissæ & ruptæ, dicuntur resarciri. Terent. in Adelph. Vestes scindit, resarcientur. ita per translationem dicuntur resarciri res, quæ sunt interruptæ & intermissæ. [Usuram) usum, fructũ. [Qua) osura. [Intermissa) interrupta, cessante. [Et gratia) beneuolentia. & hęc sunt, quibus uult resarcire usuram temporis .s. gratia ad amorem crebritate, & magnitudine, ut frequentiora, crebriora, & maiora fiant, quam consueuerunt. [Id) ut resarciam & gratia, & crebritate, & magnitudine officiorum. [Non inuita Minerua) non repugnante natura, & ingenio meo. nam Minerua plerunque apud Cic. pro ingenio ponitur. Item Horat. Tu nihil inuita facies, dices'ue Minerua. [Quoniam tu ita uis) quoniam ita tibi placet, & sentis, quòd non inuita Minerua omnia faciam. [Quam quidem) Mineruam .i. promptitudinem ingenij. [De tuis) scriptis, & officiis sumpsero .i. si sumpsero idem ingenij officium, quod præsto, non solum appellabo illam Mineruam tuam. [Pallada) hoc est suo nomine [.Sed Appiada) ut a te accipiat nomen, quasi dicat ingenium, & mãsuetudinem quandam Appianam. Appias autem habet formam

Libertus.
Tres partes.

patro-

patronymici ab Appio: hæc Appias Appiadis. [Cilix) laudat hunc libertum. Serui enim plerunque a prouinciis accipiunt nomina, ut a Cilicia Cilix, a Syria Syrus, eadem nomina retinent facti liberti. [Minus notus) incognitus. [Sed ut) sed postquam. [Amoris) tui erga me, illis literis demonstraui. [Mirifice) ualde. [Subsecutus) imitatus, nam sicut tu humane scripseras, ita & ipse humane mecum locutus est. [Suo sermone) quem mecum habuit de te. [Iucunda) grata. [Oratio) sermo. [Cum de) hoc est, cum maxime mecum loqueretur. & quòd me amas, & quòd de me quotidie honorifice loquaris. [Quos) sermones. [Haberes) diceres. [De me) de mea commendatione honorifice. [Biduo) duobus diebus, quasi dicat breui spatio temporis. [Ita tamen) subaudi est factus familiaris. & præponit Phaniam huic Cilici. [Sim desideraturus) expectaturus. [Quem) Phaniam. [Cum remittes) ex Cilicia. [Quod) remittere ipsum Romam. [Celeriter) breui. [Vt putabamus) quia sciebamus multa esse, quæ Romæ esses missurus. [Des mandata) ei mandes & committas. [Agi) tractari. [L. Valerium) commendat ei amicum & familiarem suum. [Iurisconsultum) iurisperitum & sapientem. Ita enim se appellabat, ut dictum est, in ultima epistola primi libri. [Sed ita etiam) subaudi cõmendo. [Si) quamuis. [Nõ est) nam arrogabat sibi id nomen. dicit ergo Cic. eum tibi commendo, etiam si non est is, quem profitetur. [Cauere) consulere, prouidere. [Quam ipse aliis) quia propter imperitiam iuris plerunque amittit causas quas suscipit defendendas. [Hominem) Valerium. [Intimis) propinquioribus, ab intra enim deducitur intimus. [Omnino) ostendit eum esse gratum erga Appium, quia gratias agit Appio de iis, quæ erga eum fecit. [Idẽ) Lentulo. [Scribit) ad me ex Cilicia. [Literas) commendatitias. [Id) quòd meæ literæ habebant magnum pondus apud te. [Ne eum fallat) ne hac opinione decipiatur.

Intimus.

SI ipsa resp.) fuerat olim inter Cic. & App. singularis beneuolentia, & iucundissima consuetudo, quæ aliquantulum intermissa, hic nunc literis reuocatur in gratiam. Meminit ueteris inter se consuetudinis, & ita narrat omnia, ut simultatis oblitus esse uideatur. App. in Cil. procons. & imperator erat exercitus. ad eum Phania se confert, cui dat Cic. ad Appium literas breuiores, q̃ instituerat, qm̃ relaturum esse Phaniam omnia diligenter putabat, quæ in rep. gerebantur. Tangit adhuc quædam de amore suo in App. quem dicit esse sibi carissimum, & longi temporis usuram, qua caruerunt literarum crebritate resarturum. Laudatur & item Phania, & in calce literarum ei L. Valerium cõmendat. Resp. Romo. apud Dion. inquit se audire multas esse apud Græcos, & Barbaros rerum publicarum formas, tres uero ex omnibus esse ab eis, qui utantur, summe laudatas, nec ullam tñ earum esse sinceram, uerum pestes adesse quasdam unicuiq; ingenitas, ita ut difficilis fieret optima electio, uidebatq; eos per otium consultantes dicere utrum se ab uno gubernari, an a paucis uellent, an constitutis legibus populo permittere reip. patrocinium. [Narrare) tanquam res animata. [Quo modo) quo in statu & fortuna. [Prudens) ut meminit omnia quæ uidit & audiuit in rep. Prudentiæ partes sunt memoria, intelligentia, & prouidentia. [Curiosus) diligens & accuratus ad indagandas, & perscrutandas res. [Id enim) quòd Phania sit ita prudens, & q̃ facilius omnia explicabit. [Ad reliquas res) prouidentius. cum ea q̃ sunt secreta eorum in rep. tractanda, quæ tuis literis committi non possint, ipse tibi omnia explicabit. [De mea autem beneuolentia) id nunc ipse non diceret, nisi simultas inter eos fuisset exorta intermissa amicitia. [Meæ partes) officia & effectus. partes.n. numero pluratiuo, idem significat quod officium, ut meæ partes sunt, hoc est meum officium, & ad me attinet, ad me pertinet, mei muneris est. [Persuade) certissimum puta. Suademus facilia, persuademus difficilia. Et suadere facientis est, persuadere perficientis. [Ingeniis) optimæ naturæ. & est φιλαυτόν. [Officij) quo me prosequeris. [Humanitatis) nunc mansuetudinem, quã Græci φιλανθρωπίαν dicunt, alias eruditionem significat. in qua significatione nunc etiam capere possemus, unde humanitatis studia nuncupat. i. eruditionis, quam παιδείαν Græci uocant, qd̃ in Cat. maiore uidemur accepisse, cum ait: Non solũ Athenis cognomẽ deportasse se, sed prudentiam & humanitatem intelligo. Quod tamen aptius Varro demonstrauit. Praxiteles, inquit, qui pp artificium egregium nemini est paulum modo humaniori ignotus. [Vsuram) commercium illius tpis, quo simul usi non sumus. Et uti ponitur pro uiuere: Terent. dederis unde utatur. i. uiuat. sic usura dicit etiã uita, ut est illud, Vnius usura more gladiatoris isti uitam dedisset. [Sarciam) reficiam, a scissis uestib⁹ ducta metaphora, quæ resarciri dicuntur, qñ scissæ sunt. [Qm̃ tu ita uis) ita uideris petere a me. [Non inuita Minerua) non repugnante natura. Sic Maro: Quid faciam? crassa Minerua mea est. & Horat. Tu nihil inuita facies, dicesue Minerua. [Quam) Mineruam, & promptam naturam. [Non solum Pallada sed App.) allusit utrique nomini Mineruæ: quę etiam Pallas nominatur, & Appium: unde a Minerua dixit Pallada, ab Appio Appiada, ut, q. d. ingenium quoddam Appianum, & Minerua a uerbo, πάλλω, quod est quatio, Pallas nominata, & ab Appio Appias. Quod autem uim minuat Minerua nuncupatur. [Cilix) Phania. Errant qui alium credunt. Seruorum nomina multis sumebãtur modis. Aut a nationibus, ut Cilix Mysię Syrus: aut a moribus, ut Pseudulus Dauus: aut a negotio, ut Dromo: aut ab accidentibus, ut Lesbia: aut ex spẽ formę, ut Pinatius. nec mutabant nomina, & si liberti fiebant. [Literarum tuarum) nota q̃ sicut uerba bene in fine adaurescunt, sic ẽt pronomina. [Iucunda) quę mihi lætitiam, & uoluptatem attulit. [Quotidie) non semel, sed assidue. [Quid quæris) quid opus pluribus. [Sed ita) .s. tibi cõmendo. [Si non est iurisconsultus) quamuis non sit iureconsultus, id.n. sibi nominis arrogabat. [Cauere) prouidere, consulere. iocatur Tullius cõmendando Vale. App. Erat homo fortasse non multum eruditus, ideo sic de ipso loquitur. Solet interdum cũ amicis iocari, cum esset admodum facetus. in Lent. enim generum suum inquit. Quis generum meũ gladio alligauit? Et in Vatin. consulem, Magnum, inquit, ostentum anno Vatinij factum est: qd̃ illo cõsule nec bruma, nec uer, nec æstas, nec autumnus fuit. Itẽ in eundẽ, Volui in consulatu tuo uenire, sed nox me comprehendit. Item semel interrogatus post Cæsaris uictoriam, cur in electione partis errasset: respondit iocatus in Cęs. Præcinctura me decepit. Et item ad Cassium de Cæs. morte, Vellem idibus Martiis me ad cœnam inuitasses, pfecto reliquiarum nihil fuisset: nunc me reliquiæ uestræ exercent. Plurimum his iocis Cic. delectatus est, ex quibus Tiro libertus libros fecit. Dicitur autẽ iureconsultus, & iurisc. a consultando appellatus, unde etiã consultor. Sed consultus est, qui doctus, & sapiens dignus quidem a quo petatur consilium, tam participio q̃ nomine. Consultor uero, qui consilium dat aliis, & qui ab aliis consilium capit. [Hominem) illum L. Valerium. [Etiam atque etiam) pro uehementer: interdum etiam significat adhuc. Terent. Non satis me pernoste etiam qualis sim Simo. Et alibi, Nil suspicans etiam mali.

De Cic. facetiis.

Iurecons. Consultor, Consultus. Etiam.

SI ipsa resp. &c.) hæc est prima 3. libri epist. ad App. Pulch. ad quem reliquæ ferè scribentur. Est autem amicitiæ reconciliatiua, & imitatione digna. Primum cõmendat Phaniæ prudẽtiam, deinde amorem suum in Appium modeste cõmemorat, & App. mirifice laudat: tum Cilicem, libertum eius, extollit, & demum Val. laudat. Sanè, qa Cic. Appio in Ciliciam successit, unde 2. lib. epist. missæ sunt, cõstat argumenta tertij lib. ante secunda argumẽta euenisse. Vnde nõ cõtexitur hæc historia in epistolarum serie. Ordo autem uerborum hic est. Si ipsa resp. posset narrare tibi o Appi quomodo ipsa haberet sese, tu posses facilius cognoscere .s. id ex ea, quàm ex Phania liberto tuo, ita. i. usque adeo, est ipse homo, non modo. i. non solum prudens, uerum etiam, quod. i. quantum uidi, uir ęquus. i. iustus, & curiosus. i. solers scrutator rerum. quapropter ille explanabit tibi omnia .s. negotia reipub. id enim est mihi, &. i. simul aptius ad breuitatem, & prouidentius. i. cõsultius ad reliquas res. Etsi. i. quanquam, tu potes cognoscere ea eodem Phania de beneuolentia mea erga te, tamen etiam aliquę partes uidentur meæ. i. ad me spectare, ut insinuem tibi. Enim. i. quia persuade tibi, sic te esse carissimum mihi, cum .s. ita sit, quòd propter multas suauitates ingenij, officij, humanitatis tuæ, tum. i. multo magis, q̃ intelligo ex literis tuis, & ex sermonibus multorum omnia quę profecta sunt a me, in te. i. omnia beneficia, quæ in te contulerim, accidisse gratissima tibi. Quod. i. quæ res. .s. omnia a me perfecta tibi gratissima accidisse, cum sit ita, ego perficiam pfecto, ut sarciam. i. reficiam, hoc est reficiam profecto usuram. i. usumfructum, cõmercium, & mutuum nostri usum longi tẽporis .s. quo, & qua uti potuissemus, & non sumus usi per longũ tempus, utpote quo caruimus consuetudine. i. familiari conuersatione intermissa. i. ad tempus omissa, sarciam, inquit, & gratia, & crebritate. i. fauore eorum, & frequentia, & magnitudine officiorum .s. in te collocatorum, & ego puto me facturum id, qm̃ tu uis. ita .s. ut id putem, Minerua. i. naturali industria mea, ac in ingenij mei, non inuita. i. astipulante. Vnde Flaccus, Tu nihil inuita facies, dicesue Minerua. quam .s. Mineruã, si ego forte sumpsero de tuis .s. rebus ornandis, ego nominabo non solum Palladã, ut uulgo dicitur, sed etiam Appiada, hoc est nomine a te ducto, ut sit Minerua Appias, aut quasi Appij filia, aut q̃ ad Appiũ ga

ascan.

pertinens,nam forma patronymici fœminei ſæpe pro poſſeſſiuo utimur. Cilix.i.homo e Cilicia, non Phania, ſed alter, libertus tuus, fuit mihi minus notus antea. ſed ut reddidit mihi literas a te.ſ.miſſas,plenas,& amoris, & officij.i.honorifici obſequij, ipſe ſubſecutus eſt.i.cõprobauit ſermone ſuo mirifice humanitatẽ literarum tuarum. Oratio eius fuit iucunda mihi, cum narraret mihi quotidie de animo tuo.ſ.in me, de ſermonibus,quos habe res de me.Quid quęris.ſ.exitum rei, ipſe factus eſt mihi familia ris biduo.i.ſpatio duorum dierum, ita tamẽ ut ſim ualde deſideraturus Phaniam.ergo non idem eſt,quod Phileticus tamen aſſerit. quem.ſ.Phaniam, cum tu remittes Romam,quod facturus eras.ſ.cũ hæc ſcriberemus, celeriter, ut putabamus,uelim,ſupp. ut des ei mandata.i.ut dicũt, cõmiſſiones de omnibus reb᷒ quas uelles curari a me. Ego commendo tibi L.Valerium iuriſconſ. quo nomine eum irriſit in ultima epiſt. t. lib. quę ideo forte ad finem huius erat ponenda, ꝙ non ſub Lentulo, ſed ſub Appio in Cilicia eſſet. unde nunc addit. Sed ita ſup. cõmendo eum,etiã ſi non eſt iuriſconſultus.ego.n.uolo cauere.i.cõſulere, & prouide re melius ei, hoc addendo. poſſet.n.dicere Appius ſe nullum Valerium iuriſconſultum illic noſſe. quàm ipſe ſolet.ſ.cauere aliis .ſ.quos defendit. Ego diligo hominem ualde.ipſe eſt ex meis domeſticis, atque intimis familiaribus. Ipſe agit omnino tibi gratias.ſ.de impenſis beneficiis, ſed idẽ ſcribit meas literas habituras maximum pondus apud te. rogo te etiam,atque etiam ne id, quod ſcribit, fallat eum. Vale.

PAVL. MAN. QVoniam tu ita uis) tibi placet officiis coli amicitiam noſtram: quod, ſi tibi non placeret, facerem inuita Minerua. qui ſi efficies, ut idem tuis quoque propinquis placeat, (tacite Appium hortatur, ut reliquos Clodios, ob ueteres cum P. Clodio inimicitias infenſos, ſibi reconciliet) eandemq́ue Mineruam,quam abs te non inuitam habeo, ab ipſis accipiam: ego plane hoc non Mineruę magis, quàm tibi teſeram acceptum, & iure eam non tam Pallada, ut uocatur, quàm Appiada, de tuo nomine, nuncupabo. Iocum autem Cicero quęſiuit in nominibus ſimiliter deſinentibus. ideo, quam Mineruam, dixerat, Pallada poſtea, cum Appiada uellet ſubiungere, appellauit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Veritus Cicero, ne Appij animum a ſe alienaret, quòd ei in prouincia ſuccederet, callida lenimenta quædam excogitat, quibus animum illius, ut alibi ſcire licet, irritabilem placet, & ſibi conciliet. Deinde petit, ut prouinciam ei ita tradat, ut quàm facillima ratione eam adminiſtrare poſſit.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 2

CVm & contra uoluntatem meam, & præter opinionem accidiſſet, ut mihi cum imperio in prouinciam proficiſci neceſſe eſſet: in multis, & uariis moleſtiis, cogitationibusq́ue meis hæc una conſolatio occurrebat, quòd neque tibi amicior, quàm ego ſum, quiſquam poſſet ſuccedere; neque ego ab ullo prouinciam accipere, qui mallet eam mihi quammaxime * aptam, explicatamq́ue tradere. quòd ſi tu quoque eandem de mea uolũtate erga te ſpem habes: ea te profecto nunquam fallet. A te maximopere pro noſtra ſumma coniunctione, tuaq́ue ſingulari humanitate etiam atque etiam peto, & quæſo, ut, quibuſcunque rebus potes, (potes autem plurimis) proſpicias, & conſulas rationibus meis. uides ex S. C. prouinciã eſſe habendam. ſi eã, quoad eius facere potueris, quamexpeditiſſimam mihi tradideris: facilior erit mihi quaſi decurſus mei temporis. quid in eo genere efficere poſſis, tui conſilij eſt. ego te, quod tibi ueniet in mentẽ mea intereſſe, ualde rogo. Pluribus uerbis ad te ſcriberem, ſi aut tua humanitas longiorem orationem * expectaret; aut id fieri noſtra amicitia pateretur; aut res uerba deſideraret, ac non * pro ſe ipſa loqueretur. hoc uelim tibi pſuadeas; ſi rationibus meis a te prouiſum eſſe intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam uoluptatem eſſe capturum. Vale.

apertam *expeteret* *per*

PHIL. CVm &c.) ne quæras ordinem epiſtolarũ. non.n.extat: nam ſupra Cic. in prouincia proconſulẽ fuiſſe legimus, nunc ꝟo nondum profectum uidemus. Succeſſit Appio, & illi priuſquam in prouinciam ſe contuliſſet, hac epiſtola blandiendum putauit. Sciebat enim Appium moleſte laturum dari ſibi in prouincia ſucceſſorem, maxime Cic. cuius adminiſtratione eius laudes & bene geſta facile obſcurari poſſent. optabat etiam Appius in prouincia diutius permanere. Quapropter nunc Cic. contra uoluntatem ſuam ſibi accidiſſe conatur oſtendere, ut in prouinciã proficiſcatur: ſed ad conſolationem ſuam hoc duntaxat, unũ, inquit, accedere, quòd nemo unquam Appio ſuccedere potuiſſet, qui eſſet ei amicior, ꝙ Cic. nec Cic. quiſpiam tradere prouinciam quamexpeditiſſimam maluiſſet, ꝙ̃ Appius. & ad id faciendum, & ad mutuum inter ſe amorem conſeruandum uehemẽter hortatur. Hanc ob cauſam Cic. in Ciliciam mittebatur, quõ maximus Parthici belli timor inſtabat. [Contra uoluntatẽ) inuitus .n. ab urbe diſcedebat. [Cũ imperio) preeſſem exercitui, contra Parthos. [Hæc una) pcipua, & quaſi ſola. [Occurrebat) eueniebat, mihi ueniebat in mentem. [Quòd neque) hæc eſt illa conſolatio. [Qui mallet) magis uellet quã tu. [Explicatam) liberam, omnibus controuerſiis ſolutam. [Ab ullo) a quoquam alio. Q̃ dixit quid ſperet ab Appio, nunc dicit quòd ſi Ap. eãdem habuerit ſpem de eo, minime falletur. [Ea) ſpes. [Nunquã) pro nõ: ut, Nunquam hodie effugies, &, Nunquam hodie omnes moriemur inulti. poſſumus tamen intelligere nunquam, nullo tpe. [A te) adiurat nunc ipſum App. ut ei tradat pՙuinciã explicatã. [Quæſo) rogo. [Peto) gratis exigo. [Cõiunctione) amicitia. [Proſpicias) prouideas. quod declarauit, cum dixit, conſules. nam cõſulere hoc in loco pro prouidere accipitur. [Rationibus) utilitatibus, & negotiis. [Potes aũt pl.) parentheſis eſt. [Ex S. C.) non mea uoluntate, ſed quia ita ſenatus decreuit. [Si eam) ordo eſt, Si tradideris eam mihi quamexpeditiſſimam, quod quidẽ facere poteris, quaſi decurſus mei tpis erit facilior. [Quaſi d.) adminiſtratio, trãſlatio eſt, ideo dixit quaſi. [Quod q.) quam rẽ. ſ. tradere eam mihi expeditiſſimam. [Tui conſilij) tuæ deliberationis .i. tuum eſt conſulere & deliberare. [In eo genere) in hoc negotio componendæ, & expediendę prouinciæ, quam mihi tradas. [Ego) ſenſus, & ordo eſt. Ego ualde rogo te id, quod ueniet tibi in mentem intereſſe mea, hoc eſt mihi eſſe utile, & ad me pertinere. [Veniet in mentẽ) cogitabis. [Pluribus) dicit tribus de cauſis ſe non pluribus ad eum ſcribere. [Si aũt) prima cauſa, humani.n. uiri non expectant longam orationem. [Aut noſtra amicitia) amico.n. ſatis eſt ſignificare, quid ab amico uelit. [Pateretur) fineret, permitteret. [Id) ſcribere ad te pluribus. [Aut res) tertia cauſa.i. ſi res egeret uerbis, honeſta.n. res non eget multitudine uerborũ, quia ſponte ſua ipſa ſe cõmendat. [Ac nõ) ſubaudi ſi. [Ipſa) res. [Non loqueretur) pro ſe, pro cõmendatione ſua: uidetur autem honeſta res loqui pro ſe. quia inuitat, & quodammodo cogit homines ad ſe ſuſcipiendam aut faciendã. [Hoc uelim) pollicetur remunerationem huius petitionis, ſi eam impetrauerit, quia Appius capiet magnam, & perpetuã uoluptatem ex eo, qđ fecerit: quia cognoſcet ſe præſtitiſſe officiũ grato uiro.

Locus depranatus, & nunquã ab aliis, ut in cæteris ſolere, correptus, nec mihi ſus ſuit.

HVBER. CVm &c.) deſignatus Cic. imperator in Cilicia, & ſucceſſor App. cum eius ingeniũ noſſet, ꝙ ęgre laturus eſſet dari ſibi ſucceſſorem, quia uoluiſſet diutius eſſe in prouincia, & maxime Cic. qui ſingulari prouidẽtia potuiſſet laudes Appij, ſi quas eſſet adeptus in adminiſtratione pՙuincię, obſcurare: exiſtimauit Cic. hac epiſt. App. eſſe leniendum, & ſibi conciliandum. Itaq; ad excuſationem ſuam oſtendit, ꝙ cõtra uoluntatem ſuam & opinionem accidiſſet ei, ut imperator in Ciliciam pՙficiſceretur, ſuccederetq; Appio. in multis, & uariis moleſtiis ſuis hanc conſolationem accipit, ꝙ neq; quiſquã poſſet ſuccedere Appio, q eſſet ei amicior ꝙ̃ ipſe Cic. nec Cic. poſſet ſuccedere alij q mallet ei tradere prouinciam liberam, & expeditam, ꝙ̃ Appius. qđ quidẽ ita de ſe affirmat eſſe. hortaturq; Appium, ut eodem modo erga eum ſit affectus, ut ei prouinciam tradat liberam, & expeditam, ut facilior ſit ei adminiſtratio. quod ſi fecerit, pollicetur, & affirmat fore, ut Appius magnam ex hac re capiat uoluptatem. [Contra uoluntatem) quia nolebam hoc negotium prouinciæ adminiſtrandę, cum multo libentius eſſem Romæ. [Opinionem) quia nunquam opinatus eſſem, ut qui ſolitus ſum gerere

consulatum ad proconsulatum & minorem magistratum eligeret. [Accid.) euenisset. [Cũ imperio) cũ dignitate imperiali, & exercitu. [In prouinciam) Ciliciã, cui tu praees. [Necesse esset) cogeret ex S. C. [In multis) ad numerum, quia multas habebat molestias. [Variis) diuersis ad qualitatem. [Necesse est) quasi cogeretur a senatu. [Consolatio) solatium & solamen in re est, consolatio in uerbis. [Occurrebat) in mentem ueniebat: alias obuiare significat. Iuuen. Occurrit matrona potens. [Amicior) ab eo, quod est amicus amicior, errant qui amicior dñt. [Quæso) nunc rogantis est, alias obiurgantis. [Quoad eius) hoc est inquantum. Sic in rhetor. Cum assensione adiutorum, quoad eius fieri poterit. [Coniunctione) familiaritate. [Rationibus) utilitatibus, & negotiis. [Decursus) administratio prouincię μεταφορικῶς. [Tui consilij) ad te pertinet consilio tuo decernere. [Genere) expediendæ prouinciç. [Pluribus) tres enim caussas adducit non plura scribere oportere. [Rationibus) negotiis, & est remuneratio beneficij, si hoc, quod petit Cic. faciet Appius. magnæ enim uoluptati est se cognoscere grato, & bono uiro beneficium præstitisse, & sic a sensu contrario, magno dolori est ingrato, & malo uiro beneficium præstitisse. [Magnam uoluptatem) remuneratio, quæ secuta est, si quod petitum est, conferetur.

Solatii. Solamen. Consolatio. Occurrit. Quæso.

ASCEN. CVm & contra &c.) argutissime significat Appium gaudere debere se illi successorem esse designatum, cum sciat Appium id minime uelle, uel quòd prouinciam sibi prorogari mallet, uel minorem successorem dari, ne Cic. sui nominis splendore & uitę integritate, famam ac gloriam Appij deprimat. dicit ergo contra uoluntatem suam accidisset: sed quia accidit, se curaturum, ut Appio gratum sit. Ordo est. Cum accidisset, &.i. pariter contra uoluntatem meam, &.i. pariter præter opinionem, ut necesse esset mihi proficisci in prouinciam supp. tuam, quod tamen non dicit, cum imperio.i. tanquam imperatori, hęc una consolatio, quam dicturus est, occurrebat mihi in multis, & uariis molestiis, & cogitationibus meis, uidelicet quòd neque quisquam amicior. Errant ergo qui amicitior dicant. tibi, quàm ego sum: posset succedere tibi, neque ego, supp. possem accipere prouinciam ab ullo, qui mallet.i. uellet magis.s. quàm tu, tradere mihi eam, quam maxime.i. summe aptam & explicatam.i. euacuam, & expeditam omnibus curis & impedimentis. Quod si tu quoq; habes eandem spẽ de uoluntate mea erga te, profecto ea.s. spes, nunquam fallet te. Ego peto a te, & quæso.i. quęro, maximopere.i. maxima diligentia, & opera, etiã atque etiam.i. iterum atque iterum, pro summa nostra coniunctione, & tua singulari humanitate.i. propter uel per summam coniunctionem nostram, & singularem humanitatem tuam, ut prospicias, & consulas rationibus.i. rebus meis in prouincia obeundis quibuscunque rebus tu poteris, poteris autem plurimis. Tu uides, quia scit ei scriptum esse prouinciam esse habendam .i. oportere haberi a me, ex S. C. si tradideris mihi eam expeditissimam.i. minime implicatam, quod quidem poteris facere, facilior erit mihi quasi decursus.i. leuis transitus, mei temporis. Est tui consilij.i. pertinet ad consilium tuum prospicere, quod possis efficere in eo genere. Ego rogo ualde te.s. ut facias id, quod ueniet tibi in mentem.i. quod considerabis interesse.i. in utilitate esse mea. Ego scriberem ad te pluribus uerbis, si aut humanitas tua expectaret orationem longiorem, aut nostra amicitia pateretur id fieri, aut res desideraret uerba, ac ipsa.s. res non loqueretur pro se. Ego uelim supp. ut persuadeas tibi hoc, si intellexero esse prouisum.i. consultum, rationibus.i. rebus meis a te, te capturum ex eo.i. ex ea re uoluptatem magnam, & perpetuam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit, ut si quos milites Appius nondum dimiserat, eos uero ne nunc dimittat, ne uacuam prouinciam obtineat. senatum enim negare ullam conscriptionem militum.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 3

AD xj. kalend. Iun. Brundusium cum uenissem, Q. Fabius, legatus tuus, mihi præsto fuit, eaque me ex tuis mandatis monuit, quæ non modo mihi, ad quem pertinebant, sed uniuerso senatui uenerant in mentem, præsidio firmiori opus esse ad istam prouinciam. censebant enim omnes ferè, ut in Italia supplementum meis, & Bibuli legionibus scriberetur. id cum Sulpicius consul passurum se negaret, multa nos quidem questi sumus; sed tantus consensus senatus fuit, ut mature proficisceremur, parendum ut fuerit: itaque fecimus. Nunc, quod a te petij literis iis, quas Romæ tabellariis tuis dedi, uelim tibi curæ sit, quæ successori coniunctissimo, & amicissimo commodare potest is, qui prouinciam tradit, ut ea, pro nostra * constantissima uoluntate erga te, cura, ac diligentia tua complectare: ut omnes intelligant, nec me beneuolentiori cuiquam succedere, nec te amiciori potuisse prouinciam tradere. Ex iis literis, quarum exemplum ad me misisti, quas in senatu recitari uoluisti, sic intellexeram, permultos a te milites esse dimissos: sed mihi Fabius idem demonstrauit, id te cogitasse facere, sed, cum ipse a te discederet, integrum militum numerum fuisse. id si ita est; pergratum mihi feceris, si istas exiguas copias, quas habuisti, quamminimum immi nueris. qua de re S. C. quæ facta sunt, ad te missa esse arbitror. equidem pro eo, quanti te facio, quidquid feceris, approbabo: sed te quoque confido ea esse facturum, quæ mihi intelliges maxime esse accommodata. Ego C. Pontinium, legatum meum, Brundusij expectabam: eumque ante kal. Iun. Brundusium uenturum arbitror. qui cum uenerit; * quæ primum nauigandi nobis facultas data erit, ea utemur. Vale.

conscia- tissima · *cum*

MVR. AD xj. cal.) electus imperator, ut diximus, Cic. proficiscens in Ciliciam, cum esset Brundusij, dicit se edoctum a Q. Fabio legato Appij ex eius mandatis, opus esse pluribus militibus ad tuendã prouinciam rogabaturq;, ut daret operã, ut hi milites mitterentur. Itaque scribit hoc uenisse in mentem non sibi, ad quem pertineret, sed uniuerso senatui, seq; id diligenter agitasse antequam discederet Roma, sed nihil potuisse confici ante discessum, quia omnes instabant ut celeriter discederet. Postea uero rogat App. sicut in precedenti epistola, ut studeat ei tradere prouinciam quam expeditissimam. Deinde quia scripserat App. ad senatum se dimisisse multos milites, Fab. autem dixerat ei nondũ dimisisse, sed tantúmodo cogitasse dimitteret, rogat eum, ut si nondum dimisit, nolit ullo pacto dimittere, nec uelit imminuere ullas paruas copias, quas habet, ne Cic. inueniat postea prouinciam uacuam, & spoliatam militibus. quod a senatu ita decretũ esse dicit. Postremo dicit se nauigaturum Ciliciam uersus, cum primum C. Pontinius legatus suus uenerit Brundusium. [Brund.) oppidum est, auctor Pomp. Mela, in Calabria. [Mihi præsto fuit) mihi presto se obtulit. [Ex mandatis tuis) secundum mandata tua, ita enim ei mandaueras. [Ad quem pertinebant) qui debuerant hæc multo magis, quàm alij, cogitare. [Firmiori) ualidiori. [Præsidio) militum munitione. nam, ut supra diximus, quę ad tutelam locorum ponuntur, presidia appellamus a præsidendo, quod ante ponantur, q̃ periculum adueniat. Nam subsidia dicuntur, quę laborantibus periculo mittunt, ergo firmiori præsidio, maiori copia militũ. [Istam) ubi tu es, & subaudi, tuendã. [Censebant) dicit quo pacto uenerat in mentem senatui: quia fere omnes iudicabant ut milites conscriberentur in Italia, qui supplerent legiones & Bibuli, & Cic. [Censebant) iudicabant. [Scriberetur) uerbum militare, scribi.n. & cõscribi dicuntur milites, q ad militię stipendium capiuntur. [Supplementum) qa cum legiones continerent sex millia sexcentos sexaginta sex milites, interdum deerat legitimus numerus: & q conscribebantur ad supplendas illas legiones, dicebãtur supplementum. [Meis) quas habeo in Cilicia. [Bibuli) qui præest Syriæ, q̃ est meæ prouinciæ finitima. [Se passurum) se permissurum, ut

Præsidia. Subsidia. · *Scribo. Conscribo. Lego. Supplementum.*

scriberetur supplementũ. [Nos) ego Cic. [Multa) multum. [Sed consensus) cõis uoluntas, & concors snia. [Vt pficisceremur) ut discederemus Rom. & ueniremus in Ciliciã. [Parẽdum ut) .i. ut obediendum, & obsequendũ fuerit. [Itaq;) duæ sunt dictiones .i. & ita fecimus, qa celeriter discessimus facta nulla conclusione de hoc supplemento cõscribendo. [Literis) superiorem epist. significat, in qua idẽ petiuit. [Cõmodare) cõmodum facere, ut notauimus supra in epist. q̃ incipit, Literas a testatore. [Tradit) finito magistratu, qui põt, si uult facere multa cõmoda successori. [Ea) quæ potest accõmodare. [Complectare) conficias. [Pro nostra) adiurat eum. [Exemplum) copiam, ut uulgo dicitur, literarum.n. quas ad senatum App. scripserat, miserat & exẽplum ad Cic. [Recitari) pronunciari. [Dimissos) licẽtiatos: gratia.n. declarationis utor uerbis minus usitatis. [Demonstrauit) significauit, narrauit. [Cogitasse) deliberasse, in aio dimittere. [Integrum) nulla ex parte diminutum, nullis adhuc militibus dimissis. [Cũ discederet a te) nam quid post eius discessum feceris, non satis sciri potest. [Id si ita est) ut adhuc sit integer numerus militum. [Istas copias exiguas) illum tuum paruum exercitum. [Quamminimum) .i. nulla omnino ex parte. [Imminueris) pro imminues, dimittendo aliquos. [Qua de re) .s. ut nõ diminuas istas copias. [Quę facta .s.) q̃ senatus decreuit. [Pro eo, quãti te facio) pro tanto, quanti te facio .i. pro meo erga te amore, pro tanto, quanti te existimo. [Approbabo) laudabo, affirmabo, ratum habebo. [Quicquid) siue bene, siue male factum. [Accõmodata) utilia. [Facultas) potestas. [Ea) facultate.

ASCEN. AD xj. &c.) significat se solicitasse sicut Appij legatus monuerat, ut supplementum præsidij firmioris pro tuenda prouincia scriberetur. Deinde rogat Appium ea curet, quæ sibi conducibilia norit. Demũ tacite innuit, ideo supplemento opus esse, q intellexerat Appiũ multos dimisisse. Ordo est. Cũ ego uenissem Brundusium .i. in eam urbẽ maritimam Italię, ad xj. cal. Iunias, Q. Fab. legatus fuit mihi præsto .i. pñs, & monuit me ex tuis mandatis, ea q̃ uenerant in mentẽ, non mihi, ad quem pertinebant, sed uniuersis senatui, uidelicet opus esse ad istã puinciã .s. quam regis, utpote Ciliciam curandã, psidio .i. ptectione, & custodia militũ fidelium, firmiori .s. q̃ habeas. Enim .i. qa, oẽs fere .s. partes conscripti, censebant .i. iudicabant, ut supplemẽtũ scriberetur in Italia, legionibus meis .i. mihi decretis, & legionibus Bibuli .i. Bibulo, ut Antiochiam ducat, assignatis. Idq; .i. & id, cum Sulpicius consul .s. anni illius, negaret se passurum id .i. talem descriptionem militum, nos quidem .i. certe, q̃sti .i. cõquesti sum multa, sed tñ consẽnsus senatus fuit, ut pficisceremur .s. in puinciam, mature .i. celeriter, ut fuerit parendũ .i. ut necesse fuerit parere senatui, & nos fecimus ita .i. statim profecti sumus. Nũc uelim id sit tibi curæ, qđ petij a te in literis, quas dedi Romæ tuis tabellariis, ut cõplectare .i. suscipias p nostra cõstantissima uolũtate, erga te cura & diligentia tua, ea, q̃ is, q puinciam tradit, põt cõmodare .i. cõmode facere, successori sup .s. sibi coniunctissimo .s. necessitudine amicitiæ, ut oẽs intelligant, nec me potuisse succedere cuiq̃ beneuolentiori, nec te potuisse tradere puinciam amiciori .i. magis amico homini. Ego intellexerã ea ex literis, quarũ exemplũ .i. qđ dñr duplum, & imperiti copiam misisti ad me, & sup. quas uoluisti recitari in senatu sic, uidelicet p multos milites esse dimissos a te. Sed idẽ Fab. .s. legatus tuus demõstrauit mihi, te cogitasse facere id, sed integrũ numerũ militum fuisse, cũ ipse discederet a te. Sed .i. ita, si dimiseris multos, tu feceris mihi pgratũ, si imminueris q̃ minimũ .i. ualde parũ, & q̃minime potes istas .s. tuas copias .s. militum exiguas. de qua re ego arbitror missa esse ad te ea, q̃ facta sunt S.C. .i. per decretũ senatus, sup ea re consulti. Equidem, ego quidẽ, approbo quicqd feceris pro eo .i. tanto, quanti te facio, sed ego confido te quoque facturũ supp. esse ea q̃ tu intelliges esse accõmodata mihi maxime. Ego expectaba Brundusij C. Pontiniũ legatũ meũ .i. ad Ciliciam regẽdam mihi datum, & arbitror eum uenturum Brũdusium ante cal. Iun. q. d. intra decem dies. qui cum uenerit, cũ .i. ubi primũ facultas nauigandi erit data .s. a Deo, & natura nobis, nos utemur ea.

PAVL. MAN. PRu nostra constantissima uoluntate erga te) nihil muto. Cicero enim id agit, ut ostendat, etsi Appij consuetudine pp inimicitias P. Clodij non sit usus, nunquam tñ ei se fuisse inimicum, neque sua in illum pristinã uolũtatẽ unq̃ fuisse immutatã. epistola ẽt huius lib. 9 ita scribit, Conscientiã meæ cõstantis erga te uoluntatis. itaque de hac lectione non arbitror esse dubitandũ. [C. Pontinium legatũ) Ciceronis Cilicię pconsulis q̃stores fuere L. Messinius, C. Cœlius: legati Q. Cicero, eius frater, C. Pontinius, M. Anneius, L. Tullius: tribunus mil. Q. Fufidius: pfectus euocatorũ Antonius: præfectus fabrũ Q. Lepta: scriba M. Tullius: accẽsus Pausanias: interprẽs M. Marcilius. de quęstorib' legitur in his epist. l 2. 13. 16. de legatis l. 15. de tribuno mil. l. 13. epist. 12. de pfecto euocatorũ l. 3. de pfecto fabrũ l. 3. de scriba l. 5. & ad Atticum. de accenso l. 3. de interprete l. 13.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

De mutuo Ciceronis & Appij amore extant in hac epistola testimonia.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 4

PRidie non. Iun. cũ essem Brundusij, literas tuas accepi: quibus erat scriptũ, te L. Clodio mandasse, quæ illum mecum loqui uelles. eum sane expectabam, ut ea, quæ a te afferret, quamprimum cognoscerem. Meum studium erga te, & officium, tametsi multis iam rebus spero tibi esse cognitum, tamen in iis maxime declarabo, quibus plurimum significare potuero, tuam mihi existimationem, & dignitatem carissimã esse. mihi & Q. Fabius Virgilianus, & C. Flaccus L. F. & diligẽtissime M. Octauius Cn. F. demonstrauit, me a te plurimi fieri: quod egomet multis argumentis iam antea iudicaram, maximeq; illo libro augurali, quem ad me, amantissime scriptum, suauissimum misisti. mea in te omnia summæ necessitudinis officia constabunt. nam cum te ipsum, ex quo tempore tu mẽ diligere cœpisti, quotidie pluris feci: tum accesserunt etiam coniunctiones necessariorum tuorum. duos enim duarum ætatum plurimi facio, Cn. Põpeium, filiæ tuæ socerum, & M. Brutum, generum tuum. collegij quoque coniunctio, præsertim tam honorifice a te approbata, non mediocre uinculum mihi quidem attulisse uidetur ad uoluntates nostras copulandas. Sed, si Clodium conuenero, ex illius sermone ad te scribam plura: & ipse operam dabo, ut te quamprimum uideam. Qđ scribis, manendi tibi causam eam fuisse, ut me conuenires: id mihi, * ne mentiar, gratum est. Vale.

* uehementer

PRidie) cum Cic. adhuc esset Brundusij, dicit se expectare Lent. Clod. quem App. scripserat se ad eum mittere cum multis mandatis suis, ut intelligat quid afferat ab ipso App. & quamuis existimet animum amoremq; suum in App. esse ei satis cognitum: tamen dicit se declaraturum in iis, in quibus poterit maxime sibi esse curæ, eius auctoritatem, & dignitatem. Addit etiam intellexisse a quibusdam, quos nominat in epistola, se plurimi fieri ab App. quod etiam multis signis dicit se intellexisse, sed præcipue quia App. ad eum Auguralem librum scripsisset. Itaque pollicetur se omnia pro eo facturum, quem ut amet, dicit multas esse causas, quas commemorat. [Pridie non.) quarto die Iunij. [Mandasse) mandata dedisse, commisisse. [Quæ) subaudi ea. [Illum) Clod. [A te afferret) quę nomine tuo esset mihi narraturus. [Studium) promptam uoluntatem, animum. [Maxime) pręcipue. [Significare) ostendere. [Existimationem) auctoritatem. [Egomet) etiam hoc demõstratione eorum. [Argumẽtis) signis. [Augurali) in quo de iure augurali tractasti: nam in eo erat App. peritissimus. [Amantissime) cum summo amore. [Necessitudinis) amicitiæ. [Cõstabunt) apparebũt. nam dicit quare oia necessitudinis officia debeãt in eũ constare, qa ex quo incepta est inter eos bñuolentia, Cic. nõ solum eũ pp ipsum semp pluris fecit, sed etiã pp Pomp. & Brutũ, q essent ipsi Appio affinitate coniuncti. [Accesserunt) additæ sunt. [Duos.n.) declarat qui sint hi necessarij. [Duarũ ætatũ.) Põp.n. iam senex, Brutus aũt iuuenis erat, [Socerũ) nam filio Põp. nupserat

MVR.

pſerat filia Appij, altera Bruto. [Collegij coniunctio) quia Cic. & Ap. fuerant collegæ in collegio augurũ. [Honorifice) qa ſp me honoraſti, ut ſupra in epiſt quę incipit, Raras tuas, ubi dicit de App. præſertim in ipſa collegij & laude & ſcientia ſtudioſum mei. [Non mediocre) maximum. [Copulandas) coniungẽdas. [Ex ſermone) ſm ſermonem illius. i. ſm ea, q̃ mihi retulerit noie tuo. [Manẽdi) in Cil. diutius q̃ fueras facturus. [Eam cauſam) eum reſpectũ, ut cõuenires, alloquereris me priusq̃ illuc diſcederes. [Ne mentiar) ut uerum dicam. Scripſerat App. ſe fuiſſe diſceſſurum citius ex ꝓuincia, niſi expectaſſet Cic. cũ quo loq uolebat, eaq; cã ſe manſiſſe diutius. qđ Cic. ſcribit ſibi gratũ fuiſſe.

ASCAN. PRidie non. &c.) ruſus indicat beneuolentiam ſuam in App. Pulchrum, cõmemoratq; ſe grauium uirorũ teſtimonio cõprobatum habere App. in ſe amorem. quapropter multas cauſas affert, cur App. nõ uulgariter colat. Ordo eſt. Ego accepi literas tuas pridie. i. die immediate p̃cedẽte non. Iunij, q̃ ſunt V. eiuſdem mẽſis die, cum eſſem Brũduſij. ergo nondum diſceſſerat illinc. q bus erat ſcriptum te mandaſſe L. Clodio ſup. ea q̃ uelles illum loq mecum. Ego expectabam ſanè. i. multum eum. ſ. Clodium, ut cognoſcerem q̃primum. i. ualde celeriter, ea q̃ afferret. ſ. in mandatis a te. Tametſi ego ſpero, meum ſtudiũ erga te & officium: eſſe iã cognitum tibi multis reb⁹ tñ ego declarabo. ſ. ſtudium & officium meũ erga te. Maxime in reb⁹, qb⁹ potero ſignificare, plurimum. i. abũdantiſſime, exiſtimationem. i. iudicium, & auctoritatem tuã, & dignitatem tuã, eſſe cariſſimã mihi. Q. Fab. Virgilianus, & C. Flaccus filius Lucij, ſup. demõſtrauerunt, & M. Octauius filius Cnęi. i. Octauij monſtrauit diligẽtiſſime, me fieri. i. æſtimari, plurimi. i. maximo p̃cio, aut uirũ maximi p̃cij a te. Qđ. i. quã rem ẽgomet, hoc eſt ego p me ipſum iudicaram p iudicaueram ante multis argumentis. i. approbationib⁹, aut mediis approbãdi, & maxime illo libro augurali. i. de arte augurãdi. quem ſcriptum amantiſſime ad me. i. ad illuſtrationem nois mei, tu miſiſti mihi ſuauiſſimum. i. iucũdiſſimum. Oia mea officia neceſſitudinis, i. cõiũctionis neceſſarię tecum cõſtabunt. i. euidẽtia erũt in te, ſumma. i. maxima. Vnde licet nõ apte dixeris oia ſumma officia, qđ cum nõ penitus abſurdum ſit, tñ aptiſſime dicere licet oia officia mea cõſtãt, aut ſunt in te ſumma. Nã eũ. ſ. ita ſit, ꝙ ego feci quotidie pluris te ipſum, ex ſup. eo tempore. i. poſt id tempus, quo tpe tu cœpiſti diligere me, tũ. i. multo manifeſtius, acceſſerunt etiam coniunctiones. i. deuinctiones neceſſariorum tuorum. Ego. n. facio plurimi, duos. ſ. uiros, aut proceres duarum ætatum. i. Cn. Pompeium ſocerum filiæ tuæ, qa filia tua nupſit filio eius, & ita Pomp. iam ſeniorem, & M. Brutum generum tuũ. i. cui filia tua nupſit, & ita iunior eſt. Vnde eos duarum ętatum dixit. coniũctio. i. cõmercium aut ſocietas, collegij. ſ. auguralis, pſertim approbata a te. ſ. in lib. tuo aut ſciẽtia, & uita tua, tam honorifice, ut mihi qdem attuliſſe nõ mediocre, immo ingens uinculum, ad copulãdas uoluntates noſtras. Sed ſi ego cõuenero. i. adiero Clodium. ſ. Lent. nõ Publiũ q ſummus inimicus Cic. erat, ego ſcribã plura ad te ex ſermone illius, & ipſe. i. ego dabo operam, ut uideam te quãprimum. i. ualde cito. Quod ſcribis eam fuiſſe tibi cãm manendi. ſ. in ꝓuincia, ut conuenires me. i. loquereris mecum, id mihi gratum eſt, ne mentiar, ſi aliter dixero.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Collaudat Appij uoluntatem, quòd eius rationem in prouincia accipienda habuiſſet nam id ſuperioribus literis petierat. Deinde ſe iter ad Appium directurum, quocunque ille uellet, ſcribit.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 5

TRalles ueni ad vj. kal. Sext. ibi mihi p̃ſto fuit L. Lucilius cum literis, mandatisq; tuis: quo quidem homine neminem potuiſti nec mihi amiciorem, nec, ut arbitror, ad ea conoſcẽda, q̃ ſcire uolebam, aptiorem, prudẽtiorem'ue mittere. ego aũt & tuas literas legi libenter, & audiui Lucilium diligenter. Nũc, quoniam & tu ita ſentis; (ſcribis. n. q̃ de noſtris officiis ego ad te ſcripſerim, etſi ea iucũda fuerunt, tamẽ, quoniam ex alto repetita ſint, nõ neceſſaria te putaſſe) & te uera, cõfirmata amicitia, & pſpecta fide, cõmemoratio officiorum ſupuacanea eſt: eam partẽ orationis p̃termittam. tibi tamẽ agam, ut debeo, gratias. animaduerti. n. & didici ex tuis literis, te oibus in rebus habuiſſe rõnem, ut mihi conſuleres, reſtitueresq;, & p̃parares quodã mõ oia, quo mea rõ facilior & ſolutior eſſe poſſet. hoc tuum officiũ cum mihi gratiſſimũ eſſe dicã; ſeqtur illud, ut te exiſtimare uelim, mihi magnæ curæ fore, atq; eſſe iam, primũ ut ipſe tu, tuiq; oẽs, deinde etiam ut reliq ſcire poſſint, me tibi eſſe amiciſſimũ. qđ q bus adhuc nõ ſatis eſt * pſpectũ, ij mihi nolle magis hoc animo nos eſſe, quàm nõ intelligere uidentur. ſed pfecto intelligent. neque. n. obſcuris pſonis, nec paruis ĩ cauſis res agetur. ſed hoc fieri melius, q̃ dici, aut ſcribi, uolo. Qđ itinerum meorum rõ te non nullam in dubitationẽ uidetur adducere, uiſurus ne me ſis in ꝓuincia: ea res ſic habet. Brundiſij cũ loquerer cum Phania liberto tuo, ueni in eũ ſermonem, ut dicerem, me libẽter ad eam partem prouinciæ primum eſſe uenturum, quò te maxime uelle arbitrarer. tunc mihi ille dixit, claſſe te uelle decedere: pfore accõmodatum tibi, ſi ad Sidã, maritimam partem ꝓuinciæ, nauibus acceſſiſſem dixi me eſſe factur ũ: itaq; feciſſem, niſi mihi L. Clodius noſter Curcyræ dixiſſet, minime id eſſe faciendum: te Laodiceæ fore ad meum aduẽtum. erat id mihi multo breuius, multoq; cõmodius, cum pſertim te ita malle arbitrarer. tua ratio poſtea eſt commutata. nunc, quid fieri poſſit, tu facillime ſtatues. ego tibi meum cõſilium exponam. * Prid. kal. Sext. puto me Laodiceæ fore: ubi perpaucos dies, dum pecunia accipitur, quæ mihi ex publica pmutatione debetur, cõmorabor. deinde iter faciam ad exercitum: ut circiter idib. Sext. putem me ad Iconium fore. ſed, ſi quid nunc me fallit in ſcribendo, (procul. n. aberam ab re ipſa, & locis) ſimul ac progredi cœpero, q̃ celerrimis potero, & q̃ creberrimis literis faciam, ut tibi nota ſit omnis ratio dierum, atque itinerum meorum. oneris tibi imponere nec audeo quidquam, nec debeo: ſed quod tuo commodo fieri poſſit, utriuſque noſtrum magni intereſt, prius ut te conueniam, q̃ decedas. quam facultatem ſi quis caſus eripuerit; mea tamen in te omnia officia conſtabunt, non ſecus, ac ſi te uidiſſem. Tibi de noſtris rebus nihil ſum ante mandaturus p literas, q̃ deſperaro coram me tecum agere poſſe. Quod te a Scæuola petiiſſe dicis, ut, dum tu abeſſes, ante aduentum meum prouinciæ præeſſet: eũ ego Epheſi uidi; fuitq; mecum familiariter triduũ illud, quod ego Epheſi commoratus ſum: nec ex eo quidquam audiui, quod ſibi a te mandatum diceret. ſane uellem potuiſſet obſequi uoluntati tuæ: non enim arbitror noluiſſe. Vale.

perſpicuum. *propter*

MVR. TRalles) ſignificat Cic. ſe accepiſſe App. literas, quas libenter legerit, & audiuiſſe diligenter L. Lucilium, quem App. ad ſe miſiſſet, cum multis mandatis. quem hominem plurimum laudat, agitque gratias App. de officiis inter ſe collatis. Deinde oſtendit quanti faciat, quòd cognouerit App. conſuluiſſe eius rõnibus adminiſtrandæ prouinciæ, ſicut ab eo petiuiſſe duabus epiſtolis ſuperius declaratis. Et quoniam ſcripſerat in præcedenti epiſtola ſe ea cauſa remanſiſſe in prouincia, ut conueni-

ret Cic. & literis, quibus nũc respondet, dicebat se oune dubitare, quod iter esset facturus: Cic. profecturus in prouinciã dicit se accõmodaturum iter suum ad uoluntatem Appij. paucia tamẽ ostendit, quod iter facere instituerit, seque secundum processum facturum certiorẽ ipsum App. de omni ratione suorum itinerum. magnique interesse dicit prius, ut colloquantur, q̃ ipse discedat. Postremo quoniam scripserat Ap. & rogauerat Scæuolam quendã, ut uellet præesse prouinciæ se absente, donec Cic. uenisset, caute & honeste ostendit Cic. id non esse uerum, quia inuenit hunc Scæuolam Ephesi, neque ei aliquid de ea re dixit, quod fecisset, si fuisset uerũ, quòd Ap. ab eo id petiuisset. [Trallis) urbs Asiæ sita est in uertice quodam plano, qui promontorium natura munitũ habet: cuius circuitus satis bene septus est. ea optime habitatur, & ab omnibus opulentis, si qua alia Asiaticarum urbium. hanc autem ab Argiuis conditam dñt, & a Thracibus quibusdam. Hæc Str. lib. 14. quo etiam auctore sunt alię Trallis in Phrygia Meandrũ fluuium transeunti, in medio ferẽ itinere, ubi sunt Carię fines. Declinatur autem cantum plurali oo numero, & mittit tam nñõ quã accusatiuo in is tantum, sicut Alphis, Syrtis, Sardis, auct. Prisc. [Quo homine) laudat hunc L. Lucilium. [Aptiorem) magis idoneum. [Cognoscenda) .s. mihi. [Scire) intelligere ex mandatis tuis. [Prudentiorem) quem uulgo dicimus magis discretum. [Nunc autem) scripserat Cic. de officiis inter se & App. mutuo collatis antea, quę App. superuacanea esse dicebat, quia confirmata amicitia non est opus hac cõmemoratione officiorum. Itaque nũc Cic. confirmat ita esse, & ideo nullã facit amplius de eis mẽtionem, tñ agit ei gratias. [Nũc) ordo est. Nũc ea partẽ orõnis pretermittã, qm̃ tu ita sentis, scribis.n. &c. [Sentis) iudicas, ita tibi uidetur. [Scribis.n.) per parenthesim oia dicta sunt usque ad eũ locũ, eã partem orationis. [Ea alto) ea remoto, lõge. [Repetita) inchoata. [Et re uera) ex psona sua confirmat sn̄iam Ap. dicit.n. re uera ita est, inter eos, q hñt inter se firmam amicitiã, & qui fidẽ mutuã perspexerũt, superuacaneũ est cõmemorare pterita officia [Eã partẽ orationis) de cõmemoratione officiorũ. [Animaduerti) perspexi, didici, intellexi. [Rationẽ) consideratiõnẽ. [Consuleres) prospiceres, pdesses. [Restitueres) ordinares. [Ratio) uia, modus administrandæ puinciæ. Solutior, liberior, expeditior. [Officium) pparationis & ordinationis rõnum puinciæ. [Sequitur) cõsequẽs est. nã si est mihi gratissimũ, qđ fecisti p me, cõsequẽter debes existimare te esse mihi magnæ curæ. [Primũ) duplici rõne dicit eũ sibi magnę curę esse, primũ ut ipse Ap. & eius ppinq: secũdo ut & ceteri oẽs intelligãt, q sit ei amicissimus. [Qđ) me esse amicissimũ tibi. [Qoib⁹) añs est ij, ut sit ij, qbus nõ est. [Satis pspectũ) bene cognitũ. [Magis uol.) magis dolere, & uõ esse cõtenti. [Hoc aio) ita amico & coniuncto. [Quàm nõ intelligere) quia re uera intelligũt, quo aio simus, sed qa dolent, nolũt clare intelligere. [Intelligent) etiam inuiti. [Res agetur) ostendetur beneuolentiã. [Obscuris) ignobilibus: in quibus minus apparent beneficia collata. [Paruis) parui ponderis, sed in maximis. [Sed hoc) .i. malo hæc rebus & effectu ostendere, quã ỳbis. [Fieri) a me, qđ rñdet alij parti epistolæ Appij. [Ratio) dispositio, institutio. [Adducere in dubitationẽ) facere te dubitare. [Sis uisuros me) anteq̃ discedas. [Ea res) .s. ratio meorũ itinerũ. [Brũdusij) dicit nũc non satis esse certum, qđ iter faciat, ut cõueniat Appiũ: qm̃ Phania eius libertus dixerat eum discessurũ naui. Itaq; fore accõmodatũ, si Cic. ad illã maritimã partẽ accessisset & nauigasset: ea quã esset discessurus Ap. qđ cũ ita instituisset Cic. facere, ostẽdit se postea aliter se intellexisse a Lẽt. Clod. q fuerat ab Ap. ad Cic. cũ multis mandatis missus. ab eo.n. intellexit Cic. Appium forę Corcyræ ad aduentũ suũ. qđ quidẽ erat cõmodum Cic. quia iter erat breuius. Postea uero dicit Appiũ mutasse ppositum itineris prius instituti, pmittit tñ ei, ut statuat quid fieri possit. [Quò) ad quam partẽ. [Te uelle) .s. me uenire. [Classe) nauibus. [Perfore) futurum, subaudi dixit. [Accõmodatum) utile & commodum .s. tibi. [Maritimam) uicinam mari. [Partem) unde eras discessurus. [Itaq;) duæ partes, hoc est & ita fecissem. [Corcyræ) aduerbialiter ponitur. i. cum esset Corcyræ, quæ insula est in mari Ionio olim Phæacum patria Alcinoi regis. [Minime) nullo pacto. [Id esse faciendum) ut accederem ad illam partem maritimam. [Te Laodiceæ fore) .i. te futurum Laodiceæ, subaudi nisi dixisset: est aũt Laodicea urbs Syriæ, teste Põp. Mela, in ea parte, cui Antiochiæ cognomen est. [Id) uenire Laodiceã. [Commodius) aptius. [Te ita malle) .i. potius uelle, q̃ id, quod dixisset Phania. [Arbitrarer) quia mihi ita dixerat Lent. uir prudentissimus, cui mandata dederas. [Tua ratio) tuum ppositum. [Statues) iudicabis. [Possit fieri) an possis me uidere, an non,

Trallis.

Corcyræ.

quia id erit fm rõnem tui discessus. [Consilium) deliberationẽ. [Accipitur) a me. [Ex publica permutatione) qa illic erat accepturus pecuniam, q̃ postea Romæ erat reddenda ei, q mutasset. ita.n. iusserat senatus. ideo dixit, ex publica pmotatione, quod uulgo dicimus p literas cambitionis. [Deinde) postq̃ accepero dictam pecuniam. [Iconium) oppidũ Cappadocię, optime olim habitatum, fortunatiorem regionem habens. alterum est in Asiæ in Põtica regione apud Trogetem lacũ, auctor Strab. [Si qd fallit me) si qd erro. [In scribendo) .s. itinere, quod sum facturus. [Procul) parenthesis. [Simul ac) postq̃, ut primum. [Progredi) pcedere ulterius puinciam uersus. [Quàm creberrimus) pluribus. [Oneris) significat Cic. latenter Appium fugere, ne conueniatur. iõ dicit magni interesse, ut conueniat, & colloquanẽ, sed non audere tñ ei instare, nisi quantum cõmodo eius fieri possit. [Nec debeo) qa non sum ita de te meritus, ut liceat tibi aliqd oneris imponere. [Quod) q̃ res .s. ut conueniamus. [Tuo cõmodo) tua cõmoditate. [Quam facultatẽ) quã possibilitatem. [Constabunt) apparebunt. i. faciam tñ omnia q̃ p te debuero. [Secus) aliter minus. [Ac) quam ut non secus ac iussi faciunt. [Mandaturus) cõmissurus. [Desperaro) spẽ amisero. [Agere) loq. [Corã) in pñria. [Qđ re) latenter innuit falsum esse, qđ scripserat de successore puinciæ. [Eum) Scæuolam. [Ephesi) q̃ urbs est Ioniæ celeberrimo Dianæ tẽplo clara. [Mecũ) apud me. [Triduum) totos tres dies. [Illud) .s. triduum. [Qđ) qa tm̃ triduum commoratus sum Ephesi. [Nec ex eo) Scæuola. [Quidquam) qđ ab eo petiuisses, ut tibi succederet. qđ declarat dicens. [Quod mandatum .s.) ut tibi succederet. qđ quidem dixisset mihi, si esset uerum. & ita latenter, & callide conuincit eum mendacij. [Potuisse) subaudi Scæuolam. [Uoluntati tuæ) in succedendo tibi.

Iconium.

Ephesus.

TRalles ueni &c.) primum dicit se Trallibus cõuenisse ab Lucilio cum literis & mãdatis Appij. Deinde eundẽ aptissimum fuisse ad indicanda ea, q̃ maximopere scire uolebat. Tũ gratias agit Appio de beneficiis eius, ac demum quod Appio de Scæuola scripserat, refellit. Ordo aũt est. Ego ueni Trallis. i. in eam urbem Asiæ ad 13 cal. Sext. i. August. ibi L. Lucilius fuit pstõ. i. præsens, & paratus mihi ad expediẽda ea, q̃ uellet mecũ agere, cum literis & mandatis tuis. Quo quidem hoĩe, neminem .i. non aliquem hoĩem, non potuisti mittere aliquẽ nec amiciorem mihi. nec, ut arbitror, aptiorem ad cognoscenda .s. ex eo, ea q̃ uolebã scire, ue, pro uel, prudentiorẽ. Ego aũt & legi lr̃as tuas libẽter, & audiui Luciliũ diligẽter. Nũc qm̃ tu sentis ita, (scribis .n. ea, q̃ ego scripserim ad te de officiis nostris, etsi ea fuerũt incũda tibi, tñ, qm̃ repetita sunt ex alto. i. ea primordiis cãrum, nõ necessaria te putasse) amicitia cõfirmata. i. postq̃ amicitia est cõfirmata, & fide factã, aut potius perfecta. i. plene cognita, cõmemoratio officiorum est supuacanea. i. supflua, ego prætermittam eã partem orõnis .s. q̃ esset de cõmemoratione bñficiorum. Tñ. i. nihilominus ego agam tibi gr̃as, ut debeo. Animaduerti.n. & didici ea literis tuis, te habuisse in oibus rebus rõnem. i. considerationem & ppositum, ut consuleres. i. quasi consulendo pdesses, mihi, & ut restitueres .s. ablata, & pparares quodam modo oia cã cetera, q̃ restituta, quo. i. ideo, ut mea rõ. i. meum negotium in puincia, possit esse facilior & solutior. i. liberior & expeditior. Cum ego dicam hoc officium tuum esse gratissimum mihi, illud sequitur, ut uelim te existimare, fore. i. futurum esse, atq; esse .s. nunc, mihi magnæ curę, iam primum. i. illud primũ, ut tu ipse, & oẽs tui, deinde etiam ut reliq possint scire, me esse amicissimum tibi, qđ .s. me esse amicissimum tibi, ij, qbus non est adhuc pspectum satis, uñr mihi nolle magis non esse hoc .s. iam bñuolo animo, q̃ non intelligere, qa licet intelligant, tñ quia inuident nobis, & nolint nos esse concordes, & dissimulant se pspicere amicitiam nostram. Sed pfecto ipsi intelligent. neque.n. res agetur personis obscuris, nec causis paruis. Sed ego uolo hoc fieri melius, q̃ dici, aut scribi. Quòd rõ itinerum meorum uf te adducere in nonnullam dubitationem, oe. i. an, sis uisurus me in puincia, ea res habet sic. Cum ego loquerer Brundusij cum Phania liberto tuo, ueni in eum sermonẽ, ut dicerẽ me libenter uenturũ esse primum ad eã partem puinciæ, quo. i. in quã, ego arbitrarer te uelle maxime .s. me uenire, tunc ille .s. Phania dixit mihi pfore .i. multum fore accõmodatum tibi, si accessissem nauibus ad illã partem maritimam prouinciæ, quo. i. ad quam, uelles decedere classe, ego dixi me esse facturum sup. id. Et ita fecissem, nisi Lẽt. Clodius noster .s. cõis amicus dixisset Corcyræ. i. in Corcyræ insula, id minime. i. nequaquam faciendum, & nisi dixisset, sup. te fore, ad. i. usque, ad meum aduentum Laodiceæ, quæ est urbs Syriæ, teste Pomp. Mela, in parte, cui Antiochiæ cognomen est. Id .s. iter, erat mihi breuius multo, & multo commodius præ-

ASCIU.

sertim

sertim cum arbitrarer te malle.i.magis uelle ita.s.me facere. Sequentia statim explanabo. Sane Corcyra est iosula io mari Ionio, unde mirandum est, quod nomen insulæ in genitiuo posuit, quasi aduerbialiter: nisi diaerimus in ea insula urbem esse eiusdem nominis, quod sæpe contingit, ut de Rhodo supra diximus. Tua ratio.i.propositum tuum cum ratione, est mutata .i.mutatum postea, nunc tu statues.i.constitues, & ordinabis facillime, quid posset fieri, ego expouam.i.declarabo tibi meũ consilium. Ego puto me fore Laodiceæ prid. calend. Sext.i.ad primum diem Augusti, per dies paucos dum.i.donec pecunia, quæ debetur mihi ex permutatione publica, uulgo cambium dicunt, alij bancam, accipitur.i.a trapezitis, aut orgonatoribus, quam restituendam acceperant. deinde iter faciam.i.iterabo ad exercitum, ut putem me fore ad Iconium, oppidum Cappadociæ, optime habitatum olim, circiter idus Sextiles.i.decimumtertium diem Augusti. Sed si quid fallit.i.decepit me nunc io scribendo.i.dum hæc scribo. ego enim absum procul a re ipsa, & locis, faciam, quàm.i.quantum, potero celerrime, & quàm creberrimis.i.plurimum crebris literis, ut omnis ratio dierum atque itinerum meorum sit nota tibi: simul ac.i.statim postquam.i.aut potius eodem tempore, quo cœpero progredi. Ego nec audeo, nec debeo imponere tibi quicquam oneris, sed quod possit fieri supp. commodo tuo, interest.i.refert magni, utriusque nostrum.s.& tua & mea, ut conueniam prius te q̃ decedas.s.de prouincia. Quam facultatem.s.conueniendi, si quis casus eripuerit, tum.i.nihilominus, omnia officia mea cõstabunt.s.constanter fient in te, non secus.i.non aliter, ac.i.q̃, si uidissem te. Ego nihil sum mandaturus tibi de negotiis nostris per literas ante, quam desperaro pro desperauero me posse agere tecum coram.i.in præsentia. Quod dicis te petisse a Scæuola, ut præesset prouinciæ, dum.i.donec, tu abesses ante aduentum meum, supp. non est sperandum, quia ego uidi eum Ephesi, quæ urbs est Ioniæ, olim propter templum Dianæ clarissima, & fuit mecum familiariter triduum illud, quod ego commoratus sum Ephesi, nec audiui ab eo quidquam, quod diceret mandatum sup. esse sibi a te. Autem.i.sed ego nellem sane.i.multum, aut sano consilio, supp. eum potuisse obsequi uoluntati tuę. non enim arbitror supp. eum noluisse obsequi .i.obtemperare uoluntati tuæ. Vale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Expostulat cum Appio, quid promissi fidem non seruet.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO IMP. 6

CVm meum factum cum tuo comparo; etsi non magis mihi faueo in nostra amicitia tuenda, quàm tibi: tamen multo magis me facto delector, quàm tuo. ego enim * Brundusij quæsiui ex Phania, cuius mihi uidebar & fidelitatem erga te perspexisse, & nosse locum, quem apud te is teneret, quam in partem prouinciæ maxime putaret te uelle, ut in succedendo primum uenirem. cum ille mihi respondisset, nihil me tibi gratius facere posse, q̃ si ad Sidam nauigassem: etsi minus dignitatis habebat ille aduentus, & ad multas res mihi minus erat aptus; tamen me ita dixi esse facturũ. idem ego cum L. Clodium Corcyræ conuenissem, hominem ita tibi coniunctum, ut mihi, cum illo cum loquerer, tecum loqui uideter: dixi ei, me ita facturum esse, ut in eam partem, quam Phania rogasset, primum uenirem. tũc mihi ille cum gratias egisset, magnopere a me petiuit, ut Laodiceã ꝑrimus itẽ: te in prima prouincia uelle esse, ut q̃primũ decederes: quin, nisi ego successor essem, quem tu cuperes uidere, te antea, q̃ tibi successum esset, decessurum fuisse. quod quidem erat consentaneum cum iis literis, quas ego Romæ acceperã; ex quibus perspexisse mihi uidebar, q̃ festinares decedere. respondi Clodio, me ita esse facturum, ac multo quidem libentius, q̃ si illud esset faciendum, qd̃ pmi seram Phaniæ. itaq; & consilium mutaui; & ad te statim mea manu scriptas literas misi: quas qdem ex tuis literis intellexi satis mature ad te esse perlatas. Hoc ego meo facto ualde delector: nihil.n. potuit fieri amantius. considera nunc uicissim tuum. Non modo ibi non fuisti, ubi me q̃primum uidere posses; sed eò discessisti, quò ego te ne persequi quidem possem triginta diebus, qui tibi ad decedendum lege, ut opinor, Cornelia constituti essent. ut tuum factum illis, qui, quo animo inter nos simus, ignorant, alieni hominis, ut leuissime dicam, & fugientis congressum, meum uero coniunctissimi, & amicissimi esse uideatur. Ac mihi tamen ante, q̃ in prouinciam uenirem, redditæ sunt a te literæ: quibus etsi te Tarsum proficisci demonstrabas; tamen mihi non dubiam spem mei conueniendi afferebas: cum interea, credo equidẽ, maleuoli homines, (late enim patet hoc uitium, & est in multis) sed tamen probabilem materiem nacti sermonis, ignari meæ constantiæ, conabãtur alienare a te uoluntatem meam; qui te forum Tarsi agere, statuere multa, decernere, iudicare dicerent; cum posses iã suspicari, tibi esse successum: quæ ne ab iis quidẽ fieri solerent, q breui tempore sibi successum iri putarent. Horum ego sermone non mouebar: quin ẽt (credas mihi uelim) si quid tu ageres, leuari me putabam molestia: & ex annua prouincia, quæ mihi longa uideretur, prope iam undecim mensium ꝑuinciam factam esse gaudebam, si absenti mihi unius mensis labor detractus esset. Illud (uere dicã) me mouet, in tanta militum paucitate abesse tres cohortes, quæ sint plenissimæ, nec me scire ubi sint. Molestissime autem fero, q, te ubi uisurus sim, nescio: eoq; ad te tardius scripsi, q quotidie te ipsum expectabam: cum interea ne literas quidem ullas accepi, quæ me docerẽt, quid ageres, aut ubi te uisurus essem. itaq; uirum fortem, mihiq; in primis probatum, Antonium, præfectum euocatorũ, misi ad te, cui, si tibi uideretur, cohortes traderes: ut, dum tempus anni esset idoneum, aliquid negotij gerere possem. in quo tuo consilio ut me sperarem esse usurum, & amicitia nostra, & literæ tuæ fecerant: quod ego ne nunc quidem despero. sed plane, quando, aut ubi te uisurus sim, nisi ad me scripseris, ne suspicari quidem possum. ego, ut me tibi amicissimum esse & æqui, & iniqui intelligant, curabo. de tuo in me animo iniquis secus existimandi uideris non nihil loci dedisse. id si correxeris, mihi ualde gratum erit. & ut habere rationem possis, quo loco me, salua lege Cornelia, conuenias: ego in prouinciam ueni pridie kal. Sext. iter in Ciliciam facio per Cappadociam. castra moui ab Iconio pridie kal. Septemb. nunc tu & ex diebus, & ex ratione itineris, si putabis me esse conueniendum, constitues, quo loco id commodissime fieri possit, & quo die. Vale.

Brundisi.

CVm meum)maxima pars huius epistulæ ex præcedẽti epist. aperitur, in qua cum uideretur dubitare Appius uisurus ne esset Cic. ante discessum suum ex prouincia, exposuit Cic. rõnem & propositum itineris sui, & commemorat omnem institutionem, & disputationem factam inter se & Appium, & literis & nuntiis de rõne itineris in quo & officium suum laudat, ꝙ quantum potuit intelligere uoluntatem Appij, studuit ei satisfacere, ut eũ conueniret, cũ eũ longe aliter fecisse q̃ratur, q, ne conueniretur a Cic. non expectauit eum Laodiceæ, ueluti cõstituerat, quæ erat, in finibus ꝓuincię, sed in interiorẽ ꝓuinciã se recepit itinere multorũ dierum. ubi quãuis esset iam functus magistratu, reddebat iura, & ꝓuinciam tractabat, quasi ad se pertineret: cum id non liceret facere iam dato sibi successore. qđ tñ Cic. ostendit se non modo non moleste tulisse, uerum etiam gauisum esse, qa uideret se leuatum molestia administrationis ꝓuincię unius mẽsis, quo ille administrasset, quasi adhuc esset procõsul. Deinde accusat eum, ꝙ dimiserit tres cohortes, cũ esset rogatus a Cic. per literas, ut uisum est superius, ne id faceret, & grauissime cõquerit ꝙ nullo pacto scire possit, ubi eũ cõueniat. dicit tñ se facturũ, ut oẽs intelligant se bonũ amicum fuisse, cum Appius aliter fecerit. quod erratũ rogat eũ, ut uelit corrigere. Postremo ostendit ubi sit, & quod iter faciat. [Cũ meum factũ) id, quod ego feci [Comparo) ad comparatiõe adduco, utrum sit magis ex officio. [Non faueo m.) non magis tueor partem meam, q̃ tuam, quod uulgo dicimus non magis do ius mihi, q̃ tibi, & est ornate dictum. [Delector m. facto) laudo quod ego feci, q̃ id, quod tu fecisti. [Ego.n.) repetit nunc oẽm disputationẽ itineris factam per nuntios & literas, & primũ quæ dixerat Phania libertus eius, & Lent. Clodius, quem ille miserat cum mãdatis, ut uisum est plene in pręcedentib⁹ epistolis. deide qđ scripserat ipse Appius ad Cic. cum adhuc esset Romę, in quib⁹ omnibus dicit se studuisse quantum potuit satisfacere eius uoluntati. [Et nosse locum) scire, quem locũ ille haberet apud te. quia erat ex intimis Appij, cuius consilio maxime utebatur. laudat autem eum Cic. ut probet fuisse credendũ quod ille dixisset. [Quã in partem) textus hic est facilis, & in superiore epist. declarat⁹. [Sidam) Sida urbs Lycię portum hñs, auctor Põp. Mela lib. 1. [Minus dignitatis) minus honoris. i. etsi non erat mihi satis honestus aduentus meus ĩ Sidã. [Minime aptus). i. ẽt incõmodus ad multa facienda. [Tñ) quia intellexeram te ita uelle. [Ita facturum) .i. uenturũ Sidã. [Idẽ ego) q.d. i eo, qđ Phania dixisset, officium amicitiæ & beneuolentiæ erga te declarare constituerã. [Corcyrę) ut in superiore epist. [Tecum) .i. ut uiderer audire alterum te, uel potius te ĩpm, ita uidebar nosse mentem tuã, & quicquid in pectore habes. [Te uelle esse) subaudi diait. [In prima prouincia) in prima parte prouincię Italiam uersus. [Quin) pro quinetiam. i. insuper, præter id. [Te fuisse decessurũ) subaudi diait, nisi ego essem tibi successor, quẽ ꝓcipue cuperes. [Qđ quidẽ) te cupere me uidere, neq; uelle aliter discedere, nisi me conuenisses. [Erat consentaneum) conueniebat, concordabat. [Festinares) properares. [Ita) .s. ut Laodiceam irem. [Quod ꝓmiseram Phaniæ) .i. ut irem Sidam, sicut ille dixerat te uelle. [Cõsilium) sententiam, ne irem Sidam. [Mea) q.d. propria, ut ostẽderem tibi promptum animum meum in obsequendo tibi, quocunque iuberes me uenire. [Satis mature) satis in tempore. Nam mature dicitur fieri, teste A. G. auct. Nigidio, quod neq; citi⁹, neque serius fit, sed medium est quiddam tẽperatum, unde scite Virg. 1. Æn. diait, Maturate fugam i. non celeriter, sed tempate facite, ne ex celeritate euersę forent naues Troianorũ. [Ex tuis) quas ad me scripsisti ex argũ mearũ. [Hoc ego) repetit cõmẽdationem & officiũ sui facti. [Amantius) cũ maiori amore, amorosius. [Considera) inspice. [Vicissim) contra, sicut meum aperui. [Tuum) factum. [Non modo) ostendit ꝙ non solum fefellit fidem in eo, quod ꝓmiserat, quia non uenit ad loca constituta: sed ẽt ita abiit longe, ut Cic. non possit eũ ꝑsequi 30 diebus. nã, ut diaimus, in interiorem prouĩciã se receperat, q̃ quidẽ erat maxima. [Lege cornelia) qua permittebatur, ut finito annuo magistratu, liceret tñ esse in prouincia 30 dies. [Constituri) decreti. [Ad.s.) ut tibi succederetur: nam aliter non essent tibi constituti. [Vt) subauditur, ita discessisti, ut diximus lõge, ut illi, qui nesciũt animũ nostrum inter nos coniunctissimum, dicant factum tuum fuisse hominis alieni a beneuolentia. [Leuissimi) nullius existimationis, uel etiã inconstantissimi. [Et fugientis congressum) collocutionem amici & conuentionem. [Meum) factum, subaudi ut. [Videatur) putetur. [Coniunctissimi) contra id, quod dixit alieni. [Ac mihi) adhuc conuincit eum inconstantię ex ꝓmissione literaꝝ suaꝝ, quib⁹ ille promittebat fore, ut cõueniret Cic. licet iret Tharsum, quam urbem diximus esse Ciliciæ, erat auc in interiore parte. [Non dubiam) q.d. certam. [Cum interea) laudat Cic. constantiam suam aduersus inconstantiam Appij, ꝙ cũ multi tentarent alienare eum ab Appio, dicẽtes Appiũ Tarsi ita statuere, iudicare, decernere, quẽadmodum antea, cum esset ꝓconsul, quod uideret, ꝑiudicare dignitati Cic. dicit tñ se nunq̃ moleste tulisse, sed poti⁹ gauisum esse. [Late.n.) parẽthesis. [Hoc uitium) maleuolẽtiæ, & detractionis. [Late patet) in multis locis regnat. [Nacti) adepti. [Probabilem) uerisimilẽ. & ita latẽter mordet App. quem licet maleuoli, tñ ob aliquam iustam causam accusarent. [Ignari meæ constantię) qui nesciebãt, me ita esse constantem, ut non facile eoꝝ detractionib⁹ moueret, nec ꝟbis ab amicis alienaret. [Conabantur) frustra tentabant, & uolebãt. [Qui) maleuoli. [Agere foꝝ) foꝝ multa significat, ut scribit Festus Pomp. at agere foꝝ di pręfectus prouinciæ, cum ciuitatib⁹ conuocatis de earum negotiis, & controuersiis cognoscit. ergo foꝝ agere, iura reddere, & causas audire. [Statuere) facere statuta. [Decernere) firmiter deliberare, sancire: unde & decreta dñr sanctiones q̃dam eoꝝ, q habent auctoritatem, ut principũ, consulum, senatus. [Iudicare) de causis & cõtrouersiis ferre iudicia, quæ non debuisses facere cũ posses. [Suspicari) opinari. [Esse successum) datũ tibi successorem: ad quem pertinet supradicta facere. [Quæ) supradicta. s. forum agere, statuere &c. [Ne ab iis quidem) q.d. hæc non facerent, q breui expectarent successorem, quanto minus tu facere debuisti, q poteras existimare iã tibi esse successum. [Non mouebar) non irascebar tibi. [Credas uelim) h.d. quia uix est credibile, ut magistratu successuro placeat prædecessorem suum agere, quæ ad se pertineãt. [Si qd ageres) si qd statueres & iudicares, ut audiebam a te fieri. [Leuari) exonerari. [Molestia) labore. [Et ex annua) sensus est, & ex administratione unius anni, quod tp̃s uĩ mihi longum, gaudebam iam unum mensem esse cõfectum te administrãte, remaneretq; mihi tp̃s breuius, & molestiam, q̃ erat annua, redactã esse in xj. menses. [Prouinciæ undecim mensium) .i. administrationem xj. mensium. [Esse factam m.) quia iam unum mensem administrasses. [Longa) quia contra uoluntatem meam mittor in prouinciam. [Labor) administrationis. [Detractus) diminutus tua administratione. [Illud) eum accusat de tribus cohortibus dimissis. [Mouet) turbat, molestum est. [Paucitate militum) tam exiguis copiis militum, ut in supiorib⁹ epistolis dixit. [Abesse) a prouĩcia. [Nec me scire) subaudi mouet me. [Nec scire) .i. quod nesciam ubi sint. [Plenissime) integerrime, cõscripto ab ipsis cohortibus supplemẽto. [Molestissime) q. d. licet qđ dixi moleste ferã, tñ hoc molestissime fero ꝙ &c. [Eo) propter. [Te ĩpm) te ꝑsentẽ, non amplius literas tuas, aut nuntios. [Interea) dũ te expecto. [Ne literas qdem) quod minus est, quã teipsum. [Docerẽt) instruerent, informarent. [Fortẽ) magni animi hoiem. [Probatũ) spectatum & mihi gratũ. [Præfectum euocatorũ) qui ꝑest euocatis militibus. Tria aũt erant militiæ gña, ut Ser. in 1. & in 7. Æn. declarauit. legitima eorũ, q singuli iurabant pro rep. esse facturos, nec discedebant nisi cõpletis militię tp̃ib⁹. Tumultus uero eorum, q ad uoũ bellũ militabãt, utputa si fuissent bellum Gallicum, uel Italicũ, in qbus ex periculi uicinitate erat timor multus. Euocatio uero fiebat, cũ ad diuersa loca diuersi ꝑp cogendos mittebãtur exercitus. [Cui) Antonio. [Traderes) cõmitteres meo nomine. [Si tibi uideretur) si putares tradendas. mãsuete.n. cum eo loquitur tanq̃ cum hoĩe superbo, ne irritet eũ ad irã, aut indignationẽ. qđ fortasse fecisset, si dixisset, cui traderes cohortes, sicut debes. [Tempus anni) quia erat æstiuum tp̃s aptum bellis gerendis. Erat.n. Augustus mẽsis, ut in supiori epistola uisum est, & ĩ fine huius. [Aliqd negotij) aliquid belli. [In quo) in qua re. s. ut possem gerere aliqd negotij. [Amicitia) quę mihi dabat spẽ de te optimã. [Et literæ) quib⁹ multa mihi pollicebaris. [Fecerant) persuaserant mihi. [Tuo consilio) ut ẽt mihi consuleres qũo mihi esset agẽdũ. [Quod) .s. me uisurũ tuo cõsilio. [Ne despero) non sum sine spe. [Qñ) quo tp̃e. [Aut ubi) quo in loco. [Suspicari) opinari, existimare, multo minus scire. [Æqui) boni, & amici. [Iniqui) maleuoli, & inimici. [De tuo) accusat eum, quòd dederit materiam maleuolis suspicãdi de animo suo erga Cic. aliter quàm sit, qa existimauerunt eũ esse alienatum. Ordo est. Videris dedisse nõ nihil loci iniquis existimãdi secus de tuo aĩo in me. [Non nihil loci) .i. aliquid occasionis. [Secus aliter, uel q̃ ego dederim, uel q̃ sit, quia existimãt te esse alienatum a me cum non sis. [Id) .s. ꝙ dedisti occasionẽ &c. [Si correxeris) si emendaueris, ut nunc des occasionẽ existimandi bene. [Et) .s. subaudi gratum erit. [Habere rõnem) constituere. [Salua lege Cor.) quæ non plures, q̃ triginta dies constituebat

Sida.

Quin.

Maturo.

Forum.

Decernere
Decretum.

Tria militiæ genera.

ei, postq̃ ueniſſet ſucceſſor. [In prouinciam) in Aſiam. [Per Cappadociam) quę eſt Aſiæ regio, regnum Ariobarzanis. [Caſtra) exercitum. milites interdum enim pro loco, ubi ſtant milites, interdum pro militibus ipſis ponuntur caſtra: ut nos caſtra mouemus. [Iconio) oppido, ut diximus Cappadociæ. [Ex diebus) quibus dixi me mouiſſe caſtra. & eſt ſenſus, cõputatis diebus mei itineris, & diebus, quibus per legem Corneliam licet tibi eſſe in ꝓuincia, ſi ea æſtimabis ꝙ poſſis me conuenire, conſtitues quo loco & quo die id commodiſſime fieri poſſit. ſ. ut me conuenias.

Castra

Iconium

ASCEN.

CVm meum &c.) conqueritur Cic. ꝙ Appius uiſus ſit occaſionem quęſiſſe ne conueniatur a ſe, & nolle magiſtratu abire, cum illo adhuc fungatur in prouincia. quod tñ Cic. in ęquiorem partem acipit: accuſat tñ Appium, ꝙ tres cohortes dimiſerit, & rurſus ꝙ Appium conuenire non poteſt, pollicetur tñ ſe amicitiæ in illũ partibus functurũ. Ordo eſt. Cũ. i. qñ, ego comparo factum meum cum tuo, etſi. i. q̃q̃, ego non faueo magis in amicitia noſtra tuenda. i. protegenda mihi q̃ tibi, tñ ego delector multo magis meo facto quàm tuo. Ego. n. quæſiui ea Phania. ſ. liberto tuo. cuius. ſ. Phanię ego uidebar mihi, & . i. ſimul ꝑſpexiſſe fidelitatem erga te, &. i. ſimul noſſe. i. cognoſcere, locũ. i. gradum æſtimationis, quem is teneret erga te, in quam partẽ prouinciæ ipſe putaret te uelle maxime, ut ego uenirẽ primũ in ſuccedendo. ſ. tibi, cum ille ſ. Phania, rñdiſſet mihi, me nihil gratius poſſe facere tibi; q̃ ſi nauigaſſem ad Sidam. i. urbem illã Lyciæ, aut portum eius. habet. n. portũ urbs ea, etſi. i. q̃q̃, ille aduẽtus. ſ. in Sidam, habebat minus dignitatis, & erat minus aptus. ſ. q̃ ceteri, mihi ad multas res. ſ. honeſte gerendas, tñ ego dixi me eſſe facturũ ita. ſ. ut ille conſueuerat. Ego cum conueniſſem Corcyrę. i. in ea inſula. aut urbe eius Lentulum Clod. hoiem ita cõiunctum tibi, ut cum loquerer cum illo, uideret mihi loqui tecũ, dixi me facturum eſſe idem. i. eandem rem, aut idem dixi ita, ut uenirẽ primum in eam partem, quam Phania rogaſſet, tunc ille cum egiſſet gratias mihi, petiuit a me magnopere, ut irẽ protinus Laodiceã, & ſup. dixit, te uelle eſſe in prima prouincia. i. in prima parte Romã uerſus, ut decederes quamprimum. i. ualde cito. quin. i. inſuꝑ dixit, te fuiſſe deceſſum, niſi ego eſſem ſucceſſor, quẽ tu cuperes uidere antea quã ſucceſſum eſſet tibi. Quod. ſ. dictũ Lẽtuli, erat quidem. i. certe conſentaneum. i. conſonum, & eiuſdem ſnīæ cũ tuis lrīs. ſ. tuis, quas ego acceperã Romæ. Ex quibus. ſ. literis ego uidebar mihi ꝑſpexiſſe. i. clare uidiſſe, & intellexiſſe, q̃. i. quantũ, feſtinares decedere. ſ. è prouincia. unde decedere non eſt ꝑ ſe mori, ſed de loco, aut officio, aut prouincia cedere, ſicut nec defungi eſt mori, ſed a rem functione abire, quod moriẽtes faciũt. Ego rñdi Clodio. ſ. Lentulo me facturum eſſe ita, ac quidem multo libentius, q̃ ſi illud, quod promiſeram Phaniæ, eſſet faciendũ. Itaque. i. & ita, ego, &. i. ſimul, mutaui conſilium & miſi ſtatim ad te literas ſcriptas manu mea, quas quidem ego intellexi ex literis tuis eſſe platas ad te ſatis mature. i. tẽpeſtiue, aut cito. Hoc &c. Ego delector ualde hoc facto meo, qđ pręnarratum eſt. Enim ꝓ quia, nihil potuit fieri amantius. i. magis amanter, aut cum maiore amore meo in te. Conſidera nunc uiciſſim tuum. ſ. factum. Tu non modo. i. nõ ſolum nõ fuiſti. ſ. Laodiceæ, ubi poſſes uidere me quamprimum. i. ualde cito, ſed diſceſſiſti eò quò ego ne quidem. i. non etiam, triginta diebus. i. ſpatio triginta dierũ poſſem perſequi. i. ad conſummationẽ ſequi, hoc eſt ſequendo attingere te. Qui. ſ. triginta dies eſſent conſtituti tibi, ut opinor, ad ſuccedendum tibi. i. quibus lege Corn. decedendũ tibi erat ꝓuincia. Hoc aut ut, factum tuum, uideatur illis qui ignorãt quo aoimo ſumus inter nos. i. qui ignorant beneuolentiam noſtram mutuam, eſſe hominis alieni, ut dicam leuiſſime. i. cum leuiſſima nota ſimultatis, aut hominis fugientis congreſſum meum non cõiunctiſsimi & amantiſsimi mei. Attamen literæ ſunt redditæ mihi a te. ſ. ſcriptæ anteq̃ uenirem in prouinciam, quibus. ſ. literis, etſi. i. q̃q̃, demonſtrabas te proficiſci Tarſum. i. ad urbẽ Ciliciæ, tñ afferebas mihi non dubiam. i. certam ſpẽ, conueniendi mei. i. ꝙ conuenires me, cum interea, credo equidem homines maleuoli, (nam hoc uitium. ſ. maleuolentiæ & inuidiæ patet. i. extenditur late, & eſt in multis) ſed tamen. i. nihilominus, quamuis maleuoli ſuſpicari poſſent, nacti materiam probabilem ſermonis. ſ. de nobis faciendi, aut quem de nobis habuerunt, ignari conſtantiæ meæ, conabantur alienare uoluntatem meam a te, qui dicerent te agere Tarſi Forum. ſ. iudiciale, ſtatuere. i. ſtatuta cõdere, decernere, & iudicare multa, cum poſſes ſuſpicari ſucceſſum eſſe iam tibi. Quæ. ſ. iã dicta officia, forum agere, ſtatuere &c. ſolerent quidẽ. i. certe, fieri ab iis, qui putarẽt ſuccedi. i. ſucceſsionem fieri ſibi breui tpe. i. ut Hubertinus intelligit, poſt breue tempus. nã quando decedendum eſt, ſolent diligentiſſime reliqua munera prouinciæ explere, ſed Appius ſero id tunc feciſſet, cum ſibi ſucceſſum eſſe ſuſpicari debebat. Aliis uidetur hoc dicere, Appium eo aoimo id faceret, ꝙ putaret ſucceſſionem Cic. breui tempore fore. i. parum duraturam, & ita noluiſſe intermittere munera prouinciæ. Ego non monebar. ſ. a conſtanti amore, ſermone horum. ſ. huiuſmodi hominum, quinetiam (uelim credas mihi) ego putabam me leuari. i. deonerari, moleſtia. i. moleſto negotio, ſi tu ageres quid. i. aliquid in prouincia. ſ. Et gaudebam prouinciam eſſe factam mihi propè. i. quaſi xj. menſium ex prouincia annua. i. 12 menſium, quę uideretur mihi longa, gaudebam, inquam, ſi labor unius menſis eſſet detractus mihi abſenti. Illud dicam uere, mouet. i. afficit dolore me tres cohortes quæ ſint pleniſſimæ. i. perfectiſſimæ abeſſe i. dimiſſas a te in tanta paucitate militum, nec me ſcire ubi ſint, & uidelicet eas reuocem. At. i. ſed, ego fero moleſtiſſime, ꝙ neſcio ubi uiſurus ſum te, & eo. i. idcirco, ſcripſi ad te tardius ꝙ expectabam quotidie teipſum, cum interea ne quidem. i. non ſaltem, accepi ullas literas. ſ. a te quę. ſ. literæ docerent me quid ageres, aut ubi uiſurus eſſem te. Itaque. i. & ita, ego miſi ad te uirum fortem & probatum mihi in primis, uidelicet Antonium præfectum. ſ. militum euocatorum. i. q ꝑ euocationem militant. Tria. n. ut Seruius docet, erãt militum genera, legitimum unum, eorum, q ſinguli iurabant pro rep. ſe eſſe facturos, & ij non diſcedebant niſi completo militiæ tempore: alterum tumultus, eorum uidelicet, qui orto tumultu ad unum bellum militabant, ut in Bel. Gall. & Italico: tertium euocationis, cum ad diuerſa loca diuerſi propter cogendos mittebantur exercitus. Cui. ſ. præfecto euocatorum tu traderes cohortes, ſi uideretur tibi. i. ita faciendũ, ut poſſem gerere aliquid negotij, dum. i. donec tempus anni eſſet idoneum. ſ. ad bellum gerendum. In quo. ſ. negotio gerendo, & amicitia noſtra, & literæ tuæ fecerãt, ut ſperarem me eſſe uſurum conſilio tuo. Sed planè. i. omnino, ne quidem. i. non ſaltem ſuſpicari poſſum, ubi aut qñ ſim uiſurus te. Ego curabo, ut ęqui & iniqui intelligant me eſſe amiciſſimum tibi. tu uideris dediſſe iniquis non nihil loci. i. occaſionis, & quaſi anſam, exiſtimandi. i. iudicandi, ſecus. i. aliter de animo tuo in me. ſi tu correxeris id, erit ualde gratum mihi. Et ut poſſis habere rõnem. i. modũ, quo loco conuenias me, lege Corn. ſalua. i. intra trigeſimum diem, ego ueni in prouinciã prid. cal. Sext. i. ultimo die Iulij, & facio iter in Ciliciam ꝑ Cappadociam. Ego moui caſtra ab Iconio oppido illo Cappadocię, prid. cal. Septẽb. i. ult. die Auguſti: nunc tu conſtitues, & ex diebus & ex rõne itineris, ſi putabis me eſſe conueniendum, quo loco & quo die, is. ſ. cõuẽtus noſter poſſit fieri cõmodiſſime. Vale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Appius tumens nobilitate sua, (erat enim hoc gentilitiũ illi, & ob id Ciceronem propemodum contemnens) multa indignatus aduersum se exempla a Cicerone perpetrata callide confingit, cum non haberet aliud, quod ad Ciceronis expostulationem responderet. Hæc Cicero ita eleganter confutat, ut superbiam omnem, quam illi adscribebat, in eundem retorqueat.

CICERO IMPER. S. D. APPIO PVLCHRO. 7

PLuribus uerbis ad te ſcribam, cum plus otij nactus ero. hæc ſcripſi ſubito, cum Bruti pueri Laodiceæ me conueniſſent, & ſe Romam properare dixiſſent. itaq; nullas iis, præterq̃ ad te, & ad Brutũ, dedi literas. Legati Appiani mihi * uolumẽ a te plenũ querelæ iniquiſſimæ reddiderunt; ꝙ eorum ædificationem literis meis impediſſem. eadẽ epiſtola petebas, ut eos quãprimum, ne in hiemem inciderent, ad facultatẽ ædificandi liberarem: & ſimul peracute q̃rebare, ꝙ eos tributa exigere uetarẽ prius, q̃ ego re cognita, ꝑmiſiſſem: genus. n. quoddã fuiſſe impediendi, cũ ego cognoſcere non poſſem, niſi cum ad hiemem me ex Cilicia recepiſſem. ad omnia accipe: & cognoſce æquitatem expoſtulationis tuæ. Primum, cum ad me aditũ eſſet ab iis, q dicerent a ſe intolerabilia tributa exigi: quid habuit

longissimas literas. epi. 31. l. 12.

bWit

buit iniqtatis, me ſcribere, ne facerent ante, q̃ ego rem, cauſamq́; cognoſcerem? Nõ poterã, credo, ante hiemẽ. ſic. n. ſcribis. Quaſi uero ad cognoſcẽdũ ego ad illos, nõ illi ad me uenire debuerint. tã longe, inquis? qd? cũ dabas *iis literas, p quas mecũ agebas, ne eos impedirem, quo minus ante hiemẽ ædificarent; nõ eos ad me uenturos arbitrabare? tametſi id quidẽ ſecerunt ridicule. quas. n. literas afferebãt, ut opus æſtate facere poſſent; eas mihi poſt brumã red diderũt. Sed ſcito, & multo plures eſſe, q de tributis recuſent, q̃ q exigi uelint; & me tamẽ, qđ te uelle exiſtimẽ, eſſe facturum. De Appianis hactenus. A Pauſania, Lentuli liberto, *accenſo meo audiui, cũ diceret, te ſecum eſſe queſtũ, ꝙ tibi obuiam non ꝓdiiſſem. ſcilicet cõtẽpſi te: nec põt fieri me qdq̃ ſupbius. Cum puer tuus ad me ſecunda fere uigilia ueniſſet; iſq́; te ante lucẽ Iconiũ mihi uenturũ nuntiaſſet; incertumq́;, utra uiã, cũ eſſent duæ; altera Varronem, tuũ familiariſsimũ, altera Q. Leptã, pſectum fabrum meũ, tibi obuiã miſi: mandaui utriq; eorũ, ut ante ad me excurrerẽt, ut tibi obuiã prodire poſſem. currens Lepta uenit; mihiq́; nuntiauit, te iã caſtra pꝛtergreſſum eſſe. confeſtim Iconiũ ueni. cetera iã tibi nota ſunt. An ego tibi obuiam non ꝓdirẽ? primũ Ap. Claudio? deinde imperatori? deinde more maiorũ? deinde, qđ caput eſt, amico? pſertim cũ in iſto genere multo ẽt ambitioſius facere ſoleã, q̃ honos meus, & dignitas poſtulet. Sed hæc hactenus. Illud idẽ Pauſania dicebat te dixiſſe: Quid? Appius Lentulo, Lentulus Appio proceſsit obuiã, Cicero Appio noluit? Quæſo, ẽt ne tu has ineptias, homo, mea ſnĩa, ſumma prudẽtia, multa ẽr doctrina, plurimo rerũ uſu, addo urbanitatem, q̃ eſt uirtus, ut Stoici rectiſsime putant, ullã Appietatem, aut Lentulitatẽ ualere apud me plus, q̃ ornamenta uirtutis, exiſtimas? cũ ea conſecutus nondum erã, q̃ ſunt hoĩum opinionibus ampliſsima: tamẽ iſta ueſtra nomina nunq̃ ſum admiratus: uiros eos, q ea uobis reliquiſſent, magnos arbitrabar. poſtea uero q̃ ita & accepi, & geſsi maxima impia, ut mihi nihil neq; ad *honorẽ, neq; ad gloriã acquirendũ putarẽ: ſuperiorem quidem nũq̃, ſed parem uobis me ſperaui eſſe factũ. nec mehercule aliter uidi exiſtimare uel Cn. Põpeium, quẽ oĩbus, q unq̃ fuerunt, uel P. Lentulũ, quem mihi ipſi antepono. tu ſi aliter exiſtimas; nihil errabis, ſi paulo diligentius, (ut, qd ſit ἐξοχὴ, qd ſit εὐγένεια, ĩtelligas) Athenodorus, Sãdonis filius, qd de his rebus dicat, attenderis. Sed, ut ad rẽ redeã, me tibi nõ amicũ modo, uerum etiã amiciſsimũ exiſtimes uelim. ꝓfecto oĩbus meis officiis efficiã, ut ita eſſe, uere poſsis iudicare. tu aũt ſi id agis, ut minus mea cauſa, dũ ego abſum, debere uidearis, q̃ ego tua laborarim: libero te iſta cura.

παρ᾽ ἐμοί γε καὶ ἄλλοι

Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.

ſin aũt natura es φιλαίτιος: illud nõ perficies, quo minus tua cã uelim; hoc aſſequere, ut, quã in partẽ accipias, minus laborẽ. Hæc ad te ſcripſi liberius, fretus cõſcientia officij mei, beneuolentiaq́;, q̃ à me certo iudicio ſuſceptã, quoad tu uoles, conſeruabo. Vale.

*has

*& à Ceſonio audiui, uel, in acceſſu meo audiui

*honorem. n. ad gratiam

*i. excellentia.

*i. nobilitas

*i. apud me quidem & alij, qui me colent maxime uero cõſiliarius Iupiter.

*i. querulus

PLuribus) diſceſſerat Appius ea prouincia, & iam Romam ſe receperat, unde ad Cic. legatos cũ literis plenis querimoniæ miſerat, ꝙ Cic. edicto impediſſet eorũ ædificationem, quam facerent in memoriam & gloriam Appii, exactis tributis ex prouincia: ad quod reſpondet Cic. plene, & ſe exſcuſat, callide accuſans Appium, ꝙ prouinciam ita oppreſſerit, ut plures ſint, qui recuſent ſoluere tributa pro hac ædificatione, q̃ qui uelint. Deinde quia queſtus erat Appius, ꝙ Cic. ei uenienti ex prouincia obuiam non exiſſet: diceretq́; id feciſſe, ꝙ ſe contemneret: primum Cic. ſe excuſat diligenter: oſtenditq́; ſe uſum omni diligentia, ut in hoc ſatisfaceret officio ſuo: ſed culpam fuiſſe Appij, qui non reddiderit eum certiorem, qua uia eſſet uenturus oſtenditq́; multas fuiſſe cauſas quibus ei obuiam ꝓdire debuerit, quas commemorat, ipſum tñ Appium quodammodo irridens. & cũ commemorauerat Appius Lent. exiſſe ſibi obuiam, Cic. aut noluiſſe, quaſi comparatione Lent. nobiliſſimi deprimeret Cic. irritatus Cic. comparatione eius ſuperbiam aperta reprehenſione retundit, oſtendens ſe nulla re eſſem inferiorem uel Appio, uel Lentulo, quia uera nobilitas non conſiſtit in uetuſtate, & ſplendore generis, ſed in uirtutibus, & recte factis. quibus dicit ſe ei parem eſſe, idq́ue opinione clariſſimorum uiroꝝ ita eſſe affirmat. Poſtremo dicit, ꝙ ſi contemnetur ab ipſo Appio: habebit tñ alios, non eo inferiores, à quibus honorabitur: ſe tñ ſeruaturum beneuolentiam ſuam in eum quandiu ille uolet. [Plus otij) plus cõmoditatis, tpis. [Nactus ero) habuero. [Cito) raptim, properanter. [Pueri) ſerui. [Præter) .i. ad alium neminem præter q̃ ad te. poſtponenda eſt. n. dictio, q̃: nam niſi poſtponatur: dicetur præter te, & non præter ad te. [Legati) hi enim ab Apamea ad Cic. miſſi fuerant propter ędificationem, quam eſſent facturi in honorem Appij. [Volumen) inuidioſe dixit, ꝙ non literas, ſed uolumẽ. i. uerboſiſsimam epiſtolam. [Plenum querelæ) tuæ querimonię. [Eorum) legatorum. [Literis meis) quibus ſcripſeram, ne quid facerent priuſquam ego rem cognouiſſem. [Eadem epiſtola) quam ſupra appellauit uolumen. [Liberarem) liberos facerem, darem eis licentiam, quia impediebantur mandato Cic. [Ne hiemem) cum incommodiſsime fiunt ædificationes pp frigora. [Inciderent) deuenirent. ſ. tpe ædificationis. [Et ſimul) .i. etiam. [Peracute) callide, aſtute quaſi innueres tibi iniuriam fieri. [Tributa) quæ impoſita erant propter illam ædificationem. [Exigere) repoſcere. [Vetarem) prohiberem. [Permiſiſſem) conceſsiſſem. ſ. exigere tributa. [Re cognita) honeſtate intellecta. [Genus) .i. quod acute dixit eum eſſe queſtũ: cum enim Cicer. uetaret ædificationem priuſquam rem cognouiſſet, dicebat Appius hunc eſſe quendam prohibendi modum. qa cum non poſſet Cic. cognoſcere rem pp remotionem locorum: uetebat tñ ædificationem fieri, donec cognoſceret. quod quidẽ quid aliud eſt, q̃ quodãmodo aperte dicere ſe nolle fieri. [Quoddam genus) quandam rõnem, quendam modum. [Me recepiſſem) rediſſem. [Ad hiemem) ad hyberna. tpe. n. hiemis recipiũt ſe milites in hyberna. [Accipe) audi, ut Accipe nũc Danaum inſidias. [Ad oĩa) quæ tu ſcribis. [Æquitatem) ironice, q. d. quæ nulla eſt, ſed potius iniquitas. [Expoſtulationis) querimoniæ. [Aditum ad me) uentum ad me. Dicimus. n. adeo te, & ad te. [Intolerabilia) nimis grauia. [Exigi) propter iſtam ędificationem. [Quid iniquitatis) quid iniuſtitiæ, q. d. nihil. [Habuit) ſ. hoc. [Me ſcribere) ad eos q exigebant tributa. [Ne facerent) ne exigerent ea. [Rem cauſamq́;) .i. cauſam rei. [Non poteram) obiectio. [Quaſi uero) uerba ironica cõfutationi apta. [Ad me) qui eſſem proconſul, cuius opera agebant. [Tã longe) obiectio, quæ poſſet ab Appio fieri. [Quid) cõfutatio obiectionis. [Quid) ſubaudi dices. [Nũ.) an. [Arbitrabare) exiſtimabas, q. d. immo exiſtimabas. Hoc ergo iſert Cic. quare nõ ita poterãt uenire ad me longe, ut hac cauſa cognoſceretur, ſicut erãt uenturi, allaturi ad me literas tuas. [Tametſi) quanquam. [Ridicule) .i. irriſorie. [Poſt br.) cum iam eſſet prẹteritum tempus æſtatis. quo tpe petebatur in literis, ut poſſent ædificare. [Bruma) breuior pars hiemis, a breuitate dierum dicta, quaſi βραχὺ ἦμαρ. [Recenſent) renuant, ut exigatur. [Hactenus) ſ. dictum ſit. [A Pauſania) accuſat nunc arrogantiæ Appium, & ſe excuſat. [Lentuli) is. n. præfuerat Ciliciæ ante Appiũ, nam ei Appius ſucceſſerat. [Secum) cum ipſo Pauſania. [Prodiſſem) exiſſem. [Obuiam) cum diſcederet ex prouincia, & ego uenirẽ. [Scilicet) dictio apta ad ironiam: ut, Scilicet in ſuperis labor eſt. [Contempſi te) ita. n. dicis. [Nec poteſt fieri) dicis nihil oĩno me eſſe ſuperbius, qui dedignatus ſim tibi obuiã prodire. [Cum puer) incipit Cic. ſe excuſare, ꝙ uſus ſit oĩ diligentia, ut exiret obuiã, ſed neſciuiſſe uiam, qua ille eſſet uenturus. [Puer) ſeruus. [Secunda uigilia) nox. n. apud milites in uigi

Noctem in uigilias di uidi, primam, secundam, & tertiam uigiliam.

lias diuidit:qm seruant castra uicissim per uigilias. & dicebatur prima,secunda,& tertia uigilia:& ipsi custodea dicebãt uigiles. [Incertumq;)uel nunciasset,uel etiam mihi incertum.[Vtra)qua [Ambe)tantum duę. nam ambo non dr̃,nisi cum præcesserint duæ dictiones,ut Cic.& Virg.ambo docti.uel hæc dictio duo: ut uidi duos homines,ambos mihi amicissimos:uel postremo cũ de his loquimur, quæ tantũmodo sunt duo,ut ambos perdidit ille oculos:& ambas aures, & ambas manus. [Præfectum fabrũ) qui pesset fabris,hoc est architectis meis,uel fabris lignariis, qui in castris haberi solent ad faciendas machinas.[Fabrum)pro fabrorum per syncopam.[Vtrique)& Lepτæ,& Varroni.[Excurrerẽt) approperarent. [Prodirem) prodire possem. [Prætergressum) transiuissem.[Cetera) quæ à me facta sunt pro officio amicitiæ. [An obuiam)nunc ostendit multas sibi fuisse causas,qua re ei obuiam prodiret.irridet tamen eum. [An non prodirem) .i. nonne debueram prodire obuiam.[Primum Ap.Claudio) q.d.nobilissimo ciui.[Deinde imperatori) gerenti dignitatem & magistratum amplissimum. [More maiorũ) instituto maiorũ nostrorum, qui uoluerunt, ut successores discedẽtibus magistratibus obuiã prodirent.[Quod caput est) quod est summũ omnium. nam uis amicitię omnibus ante dictis præstat.[In isto genere) præstandũ officium meum honorandi magistratus. [Ambitiosius) quia interdum plus facio q̃ debeo. quod solent facere ambitiosi,ut sibi postea reddãt uicissim pares honores.[Hactenus di.fine).i.satis. [Quid ni) .s. certe, exprimit autẽ affectum animi indignantis. [Appius Lentulo) q.d.nobilissimi nõ indignati sunt se uicissim honorare prodeundo obuiam alter alteri. [Et Cic.noluit)q.d. ignobilis, & nouus ciuis. [Quęso) interrogantis est cum reprehensione.[Has inept.).i.subaudi dixisti.[Vsu)experientia, qua deberes esse sapiẽtior. [Vrbanitatẽ) q̃ græce dr̃ ἀστειότης morũ facilitas & honestas,media inter scurrilitatem & austeritatem. [Stoici)ut ostenditur in ethicis. [Putant)opinantur. [Appietatem) cũ contemptu dicit gentem uel nobilitatem Appiorũ,& Lentulorum:q̃a dixerat Appius Lent.Lentulus Appio processit obuiam. [Valere apud me)pluris à me fieri. [Ornamenta uirtutis)uirtutem ipsam: quę uere ornat hominẽ.[Amplissima) maxima.s.honores & dignitates.[Opinione)quia sm̃ Stoicos non sunt bona. [Ista uestra nomina)Appiorũ,& Lentulorũ:quę ita iactatis. [Viros magnos)excellentes: qui uirtute sua nobilitassent familiam suam.[Ea)nomina.[Posteaq.d.ante non admirabar) sed postquã administraui magna imperia & magistratus amplissimos, ita ut nihil deesset ad honorẽ & ad gratiẽ populi acquirendã:non putaui me superiorem uobis.i.uobis anteponendum,q̃ habuistis uestros maiores claros.[Sed parem) ęqualem, nec omnino inferiorem. [Nec mehercule)locus ab auctoritate, ne uideatur ipse temere de se pręsumpsisse, & iudicasse. [Lentulum) eum,qui pfuerat Cilicię antequã Appius, ad quẽ scriptę sunt epistolæ primi lib. [Aliter) quã Pomp.& Lent.qui iudicant me esse uobis parem. [Paulo d.)acutiore iudicio.[ἀξίωσις).i.excellẽtia.[εὐγένεια).i.nobilitas,quæ differt ab excellẽtia quæ est generis & maiorũ.Nobilitas uero est generis,& sui ipsius,ut ostẽdit Iuuen. Tota licet ueteres exornẽt undique ceræ Atria nobilitas sola est,atque unica uirtus.[Athenodorus) Athenodori,ut scribit Strab.lib 14. duo fuerunt: quorum unus Cordilion dictus est: alter Sandonis filius à uico quodam Cananita dictus. Cęsaris præceptor fuit, & in summo honore apud illum habitus. is nobilitatem sola uirtute metiebatur. [Vt ad rem)quia inter multas causas, quas dixerat sibi fuisse.ut ei obuiam prodiret, dixerat deinde q̃ caput est,amico,postea diuerterat ad eum reprehendẽdum. [Ita).s.me tibi esse amicissimum. [Tu aũt) ego,inquit, omnibus officiis faciam, ut intelligas me tibi esse amicissimum. [Tu autem) si agis id, ut in absentia mea uidearis minus debere,& esse obligatus mea causam,quam ego laboraui tua causa,non curo. uolebat.n.Appius uideri debere Cic.qui multum antea eius causa laborauerat, & dedignabatur eum laudare, a quo fuerat & multum & sæpe laudatus.[Laborauerim) curauerim,effecerim. [Tua).s.causa. [Libero)absoluo. [Ista cura) ne uidearis debere mihi,hoc est non curo,qui si non honorabor ab Appio,honorabor ab aliis. quod declarat uerbis Agamemnonis apud Homer.in ι. Iliad. sic loquẽtis aduersus Achillẽ, πάρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι, Οἵ κέ με τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς.i.apud me quidem & alij,qui me honorabunt: maxime autem consiliarius Iuppiter. [φιλαίτιος) querulus, uel litium cupidus,& amator.φίλος amicus,αἰτία causa & accusatio. [Illud non perficies)hoc est nõ assequeris,non obtinebis.[Quo minus) duæ sunt partes. [Quo).i.ut uelim.minus tua causa.i.minorem pro te,& utilitate tua habeam uoluntatem. [Assequere) perficies.[Vt minus) laborem,ut minus curem. [In quam partem) an in bonam, an in malam. [Accipias).s.id quod tua causa uelim. [Liberius) apertioribus & pluribus uerbis. [Fretus) tutus, confisus.[Officij mei erga te)quoniam nulla re tibi defui.[Beneuolentięq;) meę erga te. [Certo iudicio) non temere.[Susceptam)inceptam. [Quoad) quousque, quandiu.

Quoad. ASCAN.

P Luribus uerbis &c.) discedendo Appius ex prouincia, cum Apameæ esset, inde ad Cic.legatos miserat cum literis plenis querelarum, quòd Cic. edicto impediuisset ædificationem, quam Apameam cœperat, in gloriosam memoriam Appij exactis tributis ex prouincia. Ad quod respondet Cic.se purgans, & Appium callide accusans, q̃ prouinciam oppresserit. Deinde purgat, q̃ Appio non ierit obuiam, refellitq;, q̃ Lentuli nobilitatẽ suæ nouitati tãtopere prætulerit Appius. Ordo est. Ego scribã ad te pluribus uerbis.s.q̃ nunc,cum nactus ero plus otij.Ego scripsi hæc subito, cũ pueri.i.serui Bruti cõuenissent.i.uenissent ad me Laodiceę.i.in ea urbe Antiochiæ,& dixissent se pperare.i. pperãter iter parare Romam.Itaque.i.& ita, ego nullas.i.nõ ullas, nõ dedi iis.i.eis ullas literas pterq̃ ad te,& ad Brutũ.Legati Apameani.i.ab Apamea urbe Antiochię.Sunt tamẽ q̃ Appiani legũt: sed errant, ut patebit in epistola,quę incipit,Vix tandẽ.reddiderunt mihi a te.s.missum, uolumẽ.i.libellum, plenum querelę iniquissimę.i.iniustissimę,q̃.i.q̃a ego ipediuissem literis meis ędificationem eorũ.s.legatorum. ut potuisse dicere suã. Tu petebas eadẽ epistula, ut liberarem i.liberos facerem,& potestatẽ eis facerẽ ad facultatem ędificandi.i.ut possint ędificare,quã primũ .i.ualde cito, statim uisis literis tuis. ne inciderẽt in hyemẽ, quia magna ędificia fieri non solẽt. & querebare.i.querebaris simul peracute.i.multũ subtiliter,q̃ ego uetarẽ eos exigere tributa.s. ad ędificationem perficienda(erat aũt in honorem Appij cœpta) prius.i.anteq̃ ego permisissem re cognita,hoc est q̃ nõ prius exigerem,q̃ permisissem & nollem permittere nisi re cognita.Aũt.i. sed querebare.i.querendo dicebas, fuisse quoddam genus.i.formam, aut rationem impediẽdi.i.me non aliud quæsiuisse, q̃ ut impedirem ędificationem, cum ego non possem cognoscere.s.rẽ nisi eũ ad hyemem recepissem me ex Cilicia.in hyeme aũt, ut dixi,ędificatio minus apte fieret. Accipe, sup. respõsum ad omnia, & cognosce ęquitatem, quam nullam putas,expostulationis tuę .i.manifestæ postulationis iniuriarũ de me primum cum aditum .i.accessum esset ad me,ab iis.s.Cilicibus,qui dicerent tributa intolerabilia.i.grauissima exigi a se,quid iniquitatis habuit me scribere.i.q̃ scriberem, ne.i.ut nõ facerẽt antequam cognoscerem rẽ & causam? Credo, sic.n.scribis, non poterã sup. cognoscere rem,& causam ante hyemem:& est per ironiam dictum,unde addit. Quasi uero ego debuerim ire ad illos.s.legatos,qui pecuniã exigebãt, & illi non debuerint uenire ad me. Inquis.i.scio,q̃ iã dicis, uenirent illi ad te, tam longe? Quid? modus interrogãdi, cum dabas iis literas, per quas mecum agebas,ne impedirẽ eos, quo minus.i.ut nõ,aut quia ædificarent ante hyemẽ,nõ arbitrabare eos uenturos ad me? Tametsi.i.nihilominus tñ, etiam si nõ arbitratus esses,ipsi fecerunt quidẽ.i.uenerunt ad me,ridicule.i. stulte, ita ut rideri possent.Enim.i.q̃a, ipsi reddiderũt mihi post brumam.i.breuissimum tempus lucis, hoc est post medium hyemis,eas literas,quas afferebãt,ut possent facere opus ęstate.s.durante.Sed scio,&.i.simul,plures multo esse,q̃ recusent.s.exactionẽ de tributis,quam q̃ uelint sup.ea exigi,& tñ.i.nihilominus,me esse factũ q̃d existimẽ te uelle.Hactenus sup. respõdi,aut scripsi de Apameanis.s.legatis.Ego audiui a Pausania liberto Lentuli, ac a Cęsonio, cum dicerent.i.audiui eos dicẽtes, te questum .i.conquestũ esse secum,q̃ non prodiissem obuiam tibi.s.redeũti e pouincia. Scilicet.i.scire licet, quamobrẽ q̃ i cõtempsi te, nec quidquam potest fieri superbius me. Cum puer.i.seruus tuus,uenisset ad me secũda uigilia noctis,& is nũtiasset te uẽturum Iconium.i.in eam urbem Cappadociæ, ante lucẽ,& incertũ sup. esset utra uia.i.qua duarũ uiarum.s.uenturus esses, cũ duæ.s.uię essent, ego misi altera uia obuiã tibi Varronem familiarissimum tuum.& altera.s.uia Leptam præfectum meũ fabrũ,pro fabrorũ, & mandaui utrique eorũ,ut excurrerent.i.extra ordinem,ac pompam præcurrerent ad me, ut possem prodire obuiam tibi. Lepta currẽs uenit,& nũtiauit mihi, te iã prætergressum esse castra.s. Romana.Ego ueni cõfestim.i.cũ festinatione Iconiũ.i.in eã urbem Cappadociæ. Cetera sunt iã nota tibi, q.d.scis q̃ pér te steterit, quo minus te conuenirem. An.i.utrum uerisimile est q̃ nõ prodirem obuiam,primum Ap. Claudio.s.Pulchro? q.d.homini nobilissimo, deinde imperatori? deide more maiorũ.i.ex ueterẽ instituto,deinde, quod est caput.i.præcipuum momentũ rei,amico, pręsertim cum soleam facere in isto genere.s.officiorum, & multo ambitiosius.i.copiosius & curiosius,quam honor meus & dignitas

dignitas sup. mea postulat. Sed hæc hactenus sup. sint dicta. Illud &c. Idem Pausania .s. libertus Lentuli dicebat te dixisse illud. Quid'ni ? id est, cur non ita fieret. est ironia. Appius sup. processit obuiam Lentulo redeunti è prouincia, cum ille succederet, Lētulus processit obuiam Appio .s. ex eadem redeūti, hoc est nobilissimus nobilissimo, Cic. homo nouus nouit .s. ꝓcedere obuiā Appio. Quæso .i. quero ex te tu'ne, sup. effutiuisti has, i. huiusmodi ineptias, homo, cum sis homo, mea sententia .i. quantū ego de te sentio, summa prudentia .i. habens summā prudentiā, etiam multa doctrina .i. hñs multā doctrinā, & plurimo usu rerū, addo urbanitatē .i. asteismon, hoc est morū honestatē, quæ in urbibus potius q̃ in agro est: q̄.s. urbanitas est uirtus, ut Stoici putant .i. censent rectissime, existimas .i. iudicas tu ulla Apietatē .i. nobilitatē & gentilitatē Appiorū. aut Lentulitatē .i. nobilitatē Lentulorū, ualere plus .i. esse maioris æstimationis apud me q̃ ornamenta uirtutis. q.d. longe erras, nā cum nondū consecutus erā ea, q̄ sunt amplissima opinionibus .i. s̄m opiniones hominū, uidelicet consulatū & triūphos, tñ .i. nihilominus, ego nunq̃ sum admiratus .s. tanq̃ rē admiratione dignā, ista .s. q̄ iactatis, nomina uestra, sed sup. arbitrabar uiros, q reliquissent uobis ea .s. nomina ꝑclara, magnos. nā nisi illi magni fuissent, nō reliqssent posteris suis nomina ꝑclara. Vero .i. sed posteaq̃ ego accepi .i. audiui, & gessi imꝑia maxima, ita ut putarē nihil deesse mihi neq; ad honorē sup. acquirendū, neq; ad gloriā acquirendā, speraui me esse factū nunq̃ quidem superiorem, sed parem uobis. Nec mehercule ego uidi uel Cn. Pōpeium, quem antepono omnibus, qui unq̃ fuerunt, uel Lentulū quē antepono mihi ipsi, existimare .i. cēsere & iudicare aliter .s. q̃ ꝙ par uobis factus essē. Tu ô Appi si existimas .i. iudicas aliter, nihil errabis, si ut intelligas qđ sit ὑπεροχὴ eaoche .i. excellentia, qd sup. sit εὐγένεια .i. nobilitas & bona natiuitas, attenderis .i. animaduerteris, qd Athenodorus filius Sandonis (addit aūt id, q a, ut Strab. refert, fuit etiā alter Cordilion dictus: hic aūt Sandonis filius fuit præceptor Cęsaris) dicat de his rebus, q a nobilitatē uirtute metiebat, dicebatq; quod Iuuen. Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ Atria nobilitas sola est, atq; unica uirtus. sed ut redeā ad rē .i. q đ ad utilitatē faciat: ego uelim sup. ut existimes, me non modo .i. nō tantum, amicū tibi, uerū etiam amicissimū. Profecto ego efficiā omnibus officiis meis, ut tu possis iudicare ita esse uere. Tu autem si agis .i. prætendis id, ut tu uidearis debere minus sup. laborare mea causa. dum .i. donec ego absum, q̃ ego laborarim pro laborauerim tua sup. causa, ego libero te ista cura .i. sum contentus, ut mea causa non labores: nā, ut inquit Agamemnon Homericus ad Achillem iratum in primo Iliad. παρ' ἐμοί γε .i. apud me καὶ ἄλλοι .i. & alij sup. sunt Οἵ κέ με τιμήσουσι qui me honorabunt μάλιστα δὲ, maxime aūt μητίετα cōsiliarius Ζεύς Iupiter. q.d. Cic. si tu minus honorabis, me honorabunt alij. si aūt es natura .i. ꝑ naturā φιλαίτιος .i. querulus; tu nō ꝑficies quo minus .i. ut nō uelim .s. laborare, aut ꝓdesse in causa tua, aut sic quo .i. ut uelim minus sup. propterea in causa tua, sed sup. tu assequere .i. obtinebis hoc, ut laborē .i. curē minus in quam partē accipias .s. hæc à me scripta, siue in bonā, siue in malā. Ego scripsi has ad te liberius .i. multū libere, aut liberius, q̃ par est, fretus cōscientia officij mei, & beneuolentiæ supp. meæ, quā susceptā certo iudicio à me conseruabo quoad .i. quandiu tu uoles.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hæc epistola in refutandis Appij falsis insimulationibus, utpote de suspicione taciturnitatis, de legatis prohibitis, de fama imminuta consistit. sed ita tamen refutat, ut non tam Appio mendacium impingat, quam falsis delatoribus, quibus citius, quam decebat uirum probum, aures concessisset. monet tamen sub finem, ut amicitiam tueatur, & defendat.

CICERO PROCOS. S. D. APPIO PVLCHRO. 8

ETSI, quantū ex literis tuis intelligere potui, uidebā te hanc epistolā, cū ad urbē esses, esse lectură, refrigerato iam leuissimo sermone hoīum ꝓuinciali: tamen, cum tu tā multis uerbis ad me de improborū oratione scripsisses, faciendū mihi putaui, ut tuis literis breui respondere. Sed prima duo capita epistolæ tuæ tacita mihi quodā modo relinquenda sunt. nihil. n. habent, qđ aut definitū sit, aut certū; nisi, me uultu, & taciturnitate significasse, tibi nō esse amicū; idq; pro tribunali, cū aliqd ageretur, & nō nullis in conuiuiis intelligi potuisse. Hoc totū nihil esse, possum intelligere: sed, cū sit nihil, ne qd dicatur quidē intelligo. illud qdē scio, meos multos, & illustres, & ex supiore, & ex æquo loco sermones habitos cū tua summa laude, & cū magna significatione nostræ familiaritatis, ad te uere potuisse deferri. Nā qđ ad legatos attinet, qd à me fieri potuit aut elegātius, aut iustius, q̃ ut sūptus egētissimarū ciuitatū minuerē sine ulla imminutione dignitatis tuæ, ꝓsertim ipsis ciuitatibus postulātibus? nā mihi totū genus legationū tuo nomine ꝓficiscentiū notū nō erat. Apameæ cū essem, multarū ciuitatū principes ad me detulerūt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cū soluēdo ciuitates nō essent. hic ego multa simul cogitaui. primū, te, hoīem nō solū sapientē, uerū etiā, ut nunc loqmur, urbanū, nō arbitrabar genere isto legationū delectari. idq; me arbitror Synnadis pro tribunali multis uerbis disputauisse: primū, Ap. Claudiū senatui, populoq; R. nō Myndensiū testimonio (de ea. n. ciuitate mētio facta est) sed sua spōte esse laudatū: deinde me ista uidisse multis accidere, ut eorū causa legationes Romā uenirēt; sed his legationibus nō meminisse ullū tēpus laudandi, aut locū dari: studia mihi eorū placere, ꝙ in te bene merito grati essent; cōsiliū totū uideri minime necessariū: si aūt uellēt declarare in eo officium suū; laudaturū me, si qs suo sumptu functus esset officio; cōcessurū, si legitimo; nō permissurū, si infinito. quid. n. reprehendi pōt? nisi qđ addis, uisum esse quibusdā, edictū meū, quasi consulto ad istas legationes impediendas esse accōmodatū. iam nō tā mihi uidētur iniuriā facere ij, q hæc disputant, q̃, si cuius aures ad hanc disputationē patent. Romæ cōposui edictū. nihil addidi, nisi qđ publicani me rogarunt, cū Samū ad me uenissent, ut de tuo edicto totidē uerbis transferrē in meū. diligētissime scriptum caput est, qđ ꝑtinet ad minuendos sumptus ciuitatū: quo in capite sunt qdā noua, salutaria ciuitatibus, qbus ego magnopere delector. Hoc uero, ex quo suspicio nata est, me exqsiuisse aliqd, in quo te offenderē, tralaticiū est. neque. n. erā tā desipiens, ut priuatæ rei causa legari putarē, qui & tibi non priuato, & pro re non priuata sua, sed publica, nō in priuato, sed in publico orbis terræ cōsilio .i. in senatu, ut gratias agerent, mittebātur. Neq;, cū edixi, ne qs iniussu meo ꝓficisceretur, exclusi eos, q me in castra, & q trans Taurū ꝑsequi non possent. nā id est maxime in tuis literis ridendū. qd. n erat, ꝙ me persequerētur in castra, Taurū ue transirēt; cū ego Laodicea usq; ad Iconiū iter ita fecerim, ut me oīum illarū diœcesiū, q̄ cis Taurū sunt, oīumq; earum ciuitatū magistratus, legationesq; cōuenirent? Nisi forte postea cœperunt legare, q̃ ego Taurū transgressus sum. qđ certe nō ita est. cū. n. Laodiceæ, cū Apameæ, cū Synnadis, cū Philomeli, cū Iconij essem, qbus in oppidis oībus cōmoratus sum: oēs iā istius generis legationes erāt constitutæ. Atq; hoc tamen te scite uolo, me de isto sumptu legationū aut minuendo, aut remittēdo decreuisse nihil, nisi quod principes ciuitatū à me postulassent,

quam si

concilio

neq; & cū

indiſsimê ſtulaſſent,ne*in uenditionẽ tributorum, & illã acer bisſimam exactionem, quam tu nõ ignoras capitũ, atq; hoſtiorũ inducerentur ſumprus minime neceſ ſarij.Ego aũt,cum hoc ſuſcepiſſem,nõ ſolũ iuſtitia, ſed etiã miſericordia adductus,ut leuarẽ miſeriis ꝑditas ciuitates,& perditas maxime per magiſtratus ſuos,nõ potui in illo ſumptu nõ neceſſario negligens eſſe.Tu,cũ iſtiuſmodi ſermones ad te delati de me ſunt,nõ debuiſti credere.ſin aũt eo genere delectaris,ut,q̃ tibi in mentẽ ueniant,aliis attribuas:genus ſermonis ĩducis in amicitiã minime liberale. Ego, ſi in ꝓuincia de tua fama detrahere unq̃ cogitaſsẽ, non ad generũ tuũ Lẽtulum , neq; ad libertum tuũ Brũduſij,neq; ad ꝑfectum fabrũ Corcyræ,quẽ in lo cũ me uenire uelles,tetuliſſem.Q uare potes doctiſ ſimis hoibus auctoribus, quorũ ſunt de amicitia ge rẽda præclariſsime ſcripti libri, genus hoc totũ ora tionis tollere:*Diſputabãt;ego contra diſſerebã: Di cebãt;ego negabã.an mihi de te nihil eſſe dictũ unq̃ putasme hoc qdem,ꝙ,cum me Laodiceã uenire uo luiſſes, Taurũ ipſe tranſiſti?ꝙ iiſdem diebus meus cõuẽtus erat Apameæ, Synnadis, Philomeli , tuus Tarſi?nũ dicã plura; ne,in quo te obiurgẽ, id ipſum uideat imitari.illud dicã,ut ſentio:ſi iſta, quæ alios loqui dicis, ipſe ſentis; tua ſumma culpa eſt : ſin alij tecũ hæc loquuntur;tua tamen, quòd audis,culpa non nulla eſt . mea ratio in tota amicitia noſtra cõſtans, & grauis reperietur quòd ſi qs me aſtutiorem fingit:qd poteſt eſſe callidius, q̃, cum te abſentem ſemper defenderim,cum ꝑſertim mihi uſu uen turum non arbitrarer,ut ego quoque abſens à te de fendendus eſſem;nunc cõmittere,ut tu iure optimo me abſentẽ deſerere poſſes? unum genus excipio ſer monis,in quo perſæpe aliqd dicitur, qđ te putẽ nolle dici:ſi aut legatorum tuorum cuipiam aut ꝑfecto rum,aut tribunorum mil.male dicitur: qđ tamẽ ipſum nõ mehercule adhuc accidit me audiente, ut aut grauius diceretur,*aut in plures, q̃ mecum Cor cyræ Clodius eſt locutus ; cũ in eo genere maxime quereretur te aliorum improbitate minus felicẽ fuiſſe . hos ego ſermones, quòd & multi ſunt, & tuã exiſtimationem,ut ego ſentio, nõ offendunt,laceſsi ui nunq̃,ſed non ualde repreſsi.ſi quis eſt,q neminẽ bona fide in gratiam putet redire poſſe ; nõ noſtrã is perfidiã coarguit , ſed indicat ſuam : ſimulq; non de me is peius,q̃ de te,exiſtimat. ſin autẽ quẽ mea inſtituta in prouincia non delectant , & quadã diſ ſimilitudine inſtitutorũ meorũ,ac tuorũ lædi ſe pu tat,cũ uterq; noſtrũ recte fecerit, ſed nõ idẽ uterq; ſecutus ſit:hunc ego amicũ habere non curo. liberalitas tua,ut hominis nobiliſsimi,latius in prouincia patuit:noſtra ſi anguſtior,etſi de tua ꝑlixa,bene ficaq; natura*limauit aliqd poſterior annus,pp quã dam triſtitiam temporũ;non debent mirati hoies, cum & natura ſemper ad largiendum ex alieno fuerim reſtrictior, & temporibus, quibus alij mouentur,iiſdem ego mouear,me eſſe acerbum ſibi,ut ſim dulcis mihi. De rebus urbanis quòd me certiorem feciſti,cum per ſe mihi gratum fuit , tum quòd ſignificaſti tibi omnia mea mandata curæ fore . in quibus unũ illud te præcipue rogo,ut cures,ne quid mihi ad hoc negotij aut oneris accedat , aut tpis : Hortenſiumq̃ue , noſtrum collegã, & familiarẽ, roges,ut,ſi unq̃ mea cã quidq̃ aut ſenſit, aut fecit, de hac quoq; Inĩa bima decedat : qua mihi nihil põt eſſe inimicius. De noſtris rebus qđ ſcire uis : Tarſo non. Oct. Amanum uerſus ꝓfecti ſumus.hæc ſcripſi poſtridie eius diei,cum caſtra haberẽ in agro Mopſuheſtiæ. ſi quid egero,ſcribam ad te : neq; domũ unquam ad meos literas mittam,quin adiungã eas, quas tibi reddi uelim. De Parthis quod quæris, fuiſſe nullos puto. Arabes qui fuerunt, admiſto Par thico ornatu , dicuntur omnes reuertiſſe . hoſtem eſſe in Syria negant ullum . Tu uelim ad me quam ſæpiſſime & de tuis rebus ſcribas, & de meis,& de omni reipub. ſtatu . de quo ſum ſolicitus eo magis, ꝙ ex tuis literis cognoui, Pompeium uoſtrum in Hiſpaniam iturum. Vale.

uidentur eſſe uerba ex Attici litteris. Ad Att. lib.5.ep.16

aut impurius

elimabit

ETſi) hæc epiſtola ferè tota eſt reſponſiua epiſtolę Appij,niſi in fine. Conqueſtus enim fuerat primum , quod Cic. uultu, & taciturnitate ſignificaſſet ſe non eſſe amicum Appij . quod Cic. dicit ſe nõ intelligere, quia nihil fuit. Deinde conqueſtus erat , ꝙ cum ciuitates prouinciæq; decreuiſſent mittere publico ſumptu legationes Romam ad laudandum Appium in ſenatu , Cic. edicto ſuo , & decreto prohibuiſſet ipſas legationes. de qua re ſe excuſat diligenter. Addiderat Appius ꝙ Cic.de eius fama in prouincia detraxiſſet. quod omnino negat Cic. & dicit Appium aut hoc improbe finxiſſe , aut ſi audiuit ab aliquo, eum errasse tamen, ꝙ nimis temere, & leuiter crediderit. Poſtremo oſtendit ſibi gratũ eſſe, ꝙ admonitus fuerit de rebus urbanis ab Appio : quem rogat, ut agat cum Hortẽſio familiari ſuo, ut omnino nõ approbet ꝙ Cic.remaneat in prouincia per duos annos. breuius demum admonet Appium, ubi nunc ſit , & quid noui ſit in Cilicia . [Videbam) intelligebam. [Hanc) meã. [Ad urbem) in urbe. Significat enim nunc in loco,ut Priama quod ad Troiam pro caris geſſerat argis. [Refrigerato) remiſſo , diminuto , ceſſante , ſicut contra feruere ponitur pro creſcere & frequentari. [Leuiſſimo ſermone) .i.leuiſſimorum hominum ſermone. Prouincialium) illius prouinciæ.i. Cilicum , qui gaudent inter nos diſſidiũ ponere. [Multis uerbis) longiore epiſtola. [Faciendum putaui) id eſt uiſum eſt mihi.[Breui) id eſt paucis uerbis. [Capita) capitula, primę partes , uel clauſulæ primę. [Tacita) ſine ulla mentione & reſponſione. [Diffinitum) determinatum. [Certum) expreſſum : uidentur enim eſſe ſomnia quę in principio epiſtolæ ſcribis. [Vultu) faciei qualitate , qua poſſumus ſignificare animum noſtrum , ut puta ſi rideamus , cũ quiſpiam detrahit de honore alterius : ſignificamus nos non eſſe ei amicos,qa nõ rideremus. Cum uero ꝓpter illas detractiones obducimus,aut rugamus frontẽ,oſtẽdimus nos amicos,q nolumus audire eius detractiones . deprehendi aũt uultu animi qualitatẽ oſtẽdit Iuuẽ. Deprehẽdas animi tormẽta latẽtis in ęgro Corpore,deprehẽdas & gaudia ſumit utrũq;,Inde habitũ facies.[Taciturnitate)quia ſi detrahẽtib⁹ nihil cõtra reſpõdemus,uidemur cõfirmare. ergo. [Vultu) oſtẽdẽdo lętitiã cũ tibi detrahebatur. [Taciturnitate) tacẽdo , & quodãmodo affirmãdo q̃ de te dicebant.[Id) me nõ eſſe tibi amicũ.[Pro tribunali).i.i tribunali.Nã ꝓ hic ꝓ in ponit.In tribunali aũt.i.cũ ius redderẽ. [In cõuiuiis) qb⁹ interfuerã. [Hoc totũ) qđ dicis me ſignificaſſe uultu & taciturnitate i tribunali & i cõuiuiis me nõ eſſe amicũ tibi.[Nihil eſſe a me) nunq̃ a me eſſe factũ. [Neq d dicaſ) qa ex nihilo nihil poteſt elici.[Illud) dixit ſe nulla re oſtẽdiſſe ſe eſſe inimicũ Appio, nec unq̃ ei detraxiſſe, nũc dicit ſe ẽt ſępe laudaſſe. [Illud) qđ ſeqtur.i.meos ſermones.[Habitos) dictos a me.[Illuſtres) claros , honorificos. [Ex ſuperiore loco) in tribunali. [Ex æquo) inferiore, ut in conuiuiis & ceteris locis.[Laude tua) cũ magna tua cõmẽdatione.[Ex ſignatione) demõſtratione,teſtificatione. [Quod ad leg.) reſpõdet alij parti epiſtolæ de impeditione legationum. [Elegãtius) dignius. [Aut iuſt.) cum maiori iuſtitia. [Egẽtiſſimarũ) pauperrimarũ.[Sũptus) q imponebant ꝑ mittẽdis legationib⁹. [Poſtularib⁹) a me, ut imminuerem ſumptus earũ. neque enim mea ſponte motus ſum, ut id facerem. [Genus leg.) id eſt

a v b.

Ad urbem ſignificare nũc in loco.

idest quales essent oẽs legati, qui proficiscunť Romã. [Tun np.) tua causa, ut te laudarent. [Principes) primates. [Detulerunt ad me) renuntiauerunt mihi. [Decerni) statui in prouincia. [Soluẽdo non essent) soluere non possent, soluendi facultatem nõ haberent. [Hic) tunc, est.n. aduerb. tp̃is: ut Hic Regina grauem gẽmis, auroq; poposcit, Impleuitq; mero paterã. alias loci, ut, Hic illius arma, hic currus fuit. [Vrbanum) ciuilẽ, cultis moribus. Vt nunc loqmur, quia uerbũ erat tp̃ibus Cic. nouũ. ut ostẽdi, Quint. lib. 8. ubi tractat de ornatu orationis, & adducit hũc locum Cic. [Isto genere legationum) .i. talibus legationibus, quę nulla necessitate proficiscerenť, sed tm̃ ut te laudarent. [Synnadis) qđ est oppidũ Phrygiæ ad Cariæ fines: unde marmora effodiũť, quę Synnadica dñr. [Id) .s. te non delectari hoc gñe legationum. [Primum) .s. dicebã. [Ap. Claudium) .s. te. [Myndẽsiũ) Myndum oppidum Cariæ. [Sponte) per se ipm̃. i. sua causa & non testimonio legationũ. In ea.n. dicit quare potius dixerit Mydensium q̃ alioꝝ populoꝝ, quia in ciuitate mẽtio facta est de hac re. [Senatui) a senatu: datiuus pro ablatiuo. [Deinde) .i. dicebam. [Accidisse) cõtra eoꝝ uoluntatem euenisse. [Boꝝ causa) ut eos laudarent [Tẽpus) occasionẽ dari. [Laudandi) eos quorũ causa uenissent. [Studia) dicebã mihi placere uoluntatem eoꝝ. ꝙ essent grati erga te, pp merita tua bene administratę prouinciæ, sed [Consiliũ) deliberationem proficiscendi Romã tua causa. [Minime nec.) q̃a, ut dixi, tua sponte satis est laudatus senatui & P.R. [Officiũ suum) .i. si uellẽt demonstrare se esse gratos, sicut eos esse decet. [Laudatiuũ) subaudi diai. [Esset functus off.) uenisset Romã ad laudãdũ te. [Sũptu suo pr.) non aũt sumptu publico, q exigitur contra uoluntatem multoꝝ. [Concessurum) permissurũ, ut fungereť officio. [Legitimo) .s. sumptu. i. honesto, moderato. [Infinito) nimio, & immoderato. [Esse uis.q.) quosdam existimasse. [Quasi consulto) q.d. dedita opa & tantũmodo ad hoc, ut impedirẽ legationem, & non ꝑdessem prouinciæ. [Accõmodatum) adaptatũ, factum. [Iam) inceptiua particula in hoc loco. [Disputant) proferunt. [Hæc tal.) .s. me fecisse edictũ de industria, ut impedirẽ legationes tua causa ꝓfecturas. [Cuius) alicuius. [Patent) sunt expositæ, quod est signum inconstantiæ, & amoris nõ ueri. Nam inqt Cic. in Lælio, Addendũ eod. ut nec criminibus inferẽdis delecteť amicus, nec credat oblatis. q̃ ptinent oĩa ad inconstãtiã. Idẽ in eod. lib. paulo inferius, Iam deinde nõ solum ab alio oblatas criminationes repellere, sed neq; ipm̃ quidem esse suspiciosum semꝑ aliqd existimantẽ ab amico esse uiolatum. [Edictum) decretũ. [publicani) q publica tractant & conducunt. [Samum) Samos tantũmodo dr̃ pro insula. Sanie uero & Samus pro urbe dr̃. auctor Strab. lib. 10. [Romæ) cum essem Romæ, ubi nihil suspicabar de hmõi legationibus. [Addidi) occurrit obiectioni, ne diceret eum forte pollea eum subito id addidisse. [Caput) capitulũ, quod ego trãstuli de tuo edicto in meum. [In caput) de minuendis sumptibus. [Noua) a te non cogitata. [Salutaria) utilia. [Quibus) salutaribus. [Delector) quia cum pręsim prouinciæ, oĩa refero ad eius utilitatẽ. [Offenderẽ te) facerẽ contra te. [Translatitiũ) fictitiũ, in me falso translatum. [Neque.n.) reddit rõnem quare hoc sit translatitium. [Priuatę rei) sed potius causa publica. [Legari) mitti subaudi eos. [Qui mit.) .s. Romam. [Tibi nõ priuato) qui gesseras magistratũ. [Non priuata sua) nõ ipsorum tm̃ prouincialiũ. [Edixi) decreui, statui. [Iniussu) sine meo mandato. [Exclusi) excepi. [Persequi me) uenire ad me, q eram admodum longe. [Taurũ) montẽ quẽ Cic. transierat. [Ridiculũ) dignum risu, quia sine ratione dictum. [Quid.n.erat) h.d. nullã fuisse causam, quare eum persequereнť trans Taurum, q̃a ante, q̃ transiret Taurũ, ita egerat iter suum, ut non modo illæ legationes: uerũ etiam legationes oĩum ciuitatũ potuerint eum conuenire. [Ad Iconium) unde paulo ante mouerat castra, ut in supioribus epistolis ostendit. [Diœcesium) diœcesis scribitur p œ diphthongũ: & significat gubernationẽ administrationem. nam διοικῶ significat guberno. ergo diœcesium, iurisdictionũ, gubernationum prouincię. [Cis) citra. [Magistratus) officiales. [Philomeli) quod est oppidum Phrygiæ in magna planicie à septentrione, auctor Strabo. [Illius generis) huiusmodi quę mitterẽtur causa laudandi te. [Atque) dicit se nihil decreuisse sua spõte de huiusmodi legationibus, nisi qđ postulationibus principum ciuitatis coactus est facere. [Remittendo) pro dimittendo. [Postulassent) rogassent. [In uenditionem tributorum) quia plerunq; uendunt ur tributa iis, q postea ea exigunť sine ulla clementia. [Acerbissimam) crudelissimam, accipiendo pignora, & subhastando bona eoꝝ, qui debent tributa. [Capitũ, atque hostiorum) quę per capita & per ostia fit, & imponitur. [Inducerentur) imponerentur, & quasi in malam consuetudinem reducerentur. [Minime necessarij) & ideo non tolerabiles: nam sumptus necessarij etiam si sint graues, æquius tolerantur. [Ego aũt cum hoc suscepissem) aggressus essem, ut defenderem. [Adductus) motus. [Miseriis) calamitatibus. [Perditas) afflictas, consumptas. [Per suos magistratus) latenter pulsat Appium. [Non negligens) lip tote. i. diligentissimus. [Non debuisti) ut ostendimus supra esse officium boni amici & constantis. [Aliis) multi enim sunt qui multa fingunt, & ea falsa tribuũt amicis quos pessimos esse ostendit. Horat. in sermonibus his uerbis, Fingere qui non uisa potest, secreta tacere Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto. [Minime liberale) minime honestum. [Ego) probat ꝙ nunquam detraxerit de fama Ap. neque enim consequens est, ut qui studeat aliũ honorare, detrahat de eius fama. se autem dicit studuisse honorare Appium, cum retulerit ad generum eius, ad Phaniam libertum, & Leptam ꝓfectum fabrum suorum, in quẽ locum Appius uellet eum uenire: se enim uenturum quocunque uenisset. Ergo non est uerisimile ꝙ cogitauerit ei detrahere. [Ad libertum) ad Phaniam, ut supra in aliis epistolis. [Præfectum fabrum) Leptam, ut supra [Venire) ut mecum loqui posses. [Quare) concludit huiusmodi sermones delatos, ꝙ Cicer. ei detraxisset, oĩno non fuisse credendos auctoritate eorum, qui de amicitia scripserũt: ut ꝓbauimus supra ex Lælio Ciceronis. [Auctoribus) doctoribus, suasoribus .i. doctissimorum uirorum sñia. [Gerenda) colenda, seruanda. [Orationis) detractoriæ, & transferendi criminationes falsas in amicum. [Tollere) remouere, non credere. [Disputabant) ostendit quid debuerit facere Appius, q̃a debuerat refellere criminationes, quæ ad se deferebanť de Cic. sicut ipse refellebat ad se delatas. [Disserebam) disputabam. credo esse uerba sumpta ab aliquo, qui dicat in amicitia ita esse faciendum. [Contra) ea quæ mihi deferebantur, ita tu facere debueras. [De te) quod faceres contra honorem meum. [Nec huc quidem) .s. putas esse dictum. [Venire me) sicut indicauerat mihi Lent. Clod. ut in præcedentibus epistolis est uisum. [Conuentus) .i. iurisdictio, quia illuc conueniebant populi, ubi erat proconsul. [Apamea, & Laodicea) Phrygiarum urbium maximæ sunt. [Tuus Tharsi) quia illic quotidie decernebas, statuebas, iudicabas, forum habebas, ut supra in epistola, quæ incipit, Cum meum factum. Tunc.n. maleuoli homines detulerant Cic. Appium præiudicare eius honori, quia adhuc ita prouinciam administraret: quasi Cic. pro nullo esset. [Id ipsum) quod attribuam tibi, quod in mentem uenerit. [Obiurgem) accusem te: quia te accuso ꝙ id feceris. [Si ista) dilemma argumentum, quod ex utraque parte concludit [Ipse lenis) ipse iudicas & credis. [Culpa) quia temere credis. [Sin autem) altera pars argumenti. [Quod audias) ꝙ iis patefacias aures: quia non deberent aures tuæ patere delationibus istorum. [Nonnulla) aliqua, sed maior quàm superior. [Quod si quis) argumentatur aliis rõnibus, ꝙ nulla fuerit causa, quare debuerit ei detrahere. & occurrit obiectioni: si quispiam fortasse diceret eũ esse callidũ & uersutum, qđ q̃dem esse non posset, si ei detraheret: quem ante laudasset eo tp̃e: non sperabat euenturum, ut in aliqua re posset postea laudari ab Appio: nunc aũt eum egeat huius fauore q̃to uerisimile est quod egisset, ut mereretur ab eo deseri? [Fingit) putat. [Astutiorem) comparatiuum pro positiuo. [Quid potest) ostendit quod hæc essent contra astutiam, quæ dicitur fecisse. [Incallidius) stolidius, simplicius. [Vt) ordo est: quid potest esse incallidius, quàm cõmittere ut tu optimo iure me deserere posses, cum te absentẽ defenderim, cum ꝑsertim non arbitrarer &c. [Defenderim) olim Romæ. [Te absentem) ab urbe, cum esses in prouincia. [Pręsertim) ne fortasse dicatur fecisse ut idem ab eo postea acciperet. [Vsu uenturũ) euenturum. Nam usu uenire, euenire, & contingere significat. [Absens) nunc cum sum in prouincia. [Quoque) sicut te defenderam. [Committere) facere. [Iure op.) merito ipso, iustissima causa: q̃a si tibi detraherẽ, nunc merito me deserere posses. [Vnum g.) in uno tm̃ dicit Cic. se fortasse offendisse Ap. si fortasse audiuit aliquos ex tribunis uel ꝓfectis Appii minus honorifice de eo loquentes: quod tñ etiam dicit ratũ fuisse. [Excipio) quia diai me nunquam cogitasse detrahere tibi. [Excipio unũ genus ser.) quendam loquendi modũ. [Nolle dici) quia nõ uideatur esse tibi honorificum: & declarat quod sit illud. [Si aut q) i. aliquis. [Maledicit) male loquitur de te. [Quod ipsum) ut male diceret de te. [Me aud.) corã me. [Grauius) asperius. [Impurius) inhonestius. [In eo genere) in eiusmodi sermone. [Minus fel.) moderate eum reprehendit. noluit dicere, te male tractasse prouinciam: sed fuisse infelicem, non tua culpa sed aliorum improbitate, iniquitate aliorum, q essent sub te in administratione prouinciæ, quorũ improbitate dedecus ad te redundarit. [Hos) tales. dicis quare hos sermones audierit, & eos non

repressерit

oluendo on essent · *Hic* · *Vrbanus* · *Synnadis* · *Synnadica marmora* · *Iam* · *Diœcesis* · *Philomelũ* · *Apamea* · *Laodicea* · *Dilemma*

repreſſerit,ne audiret.[Tuã exiſtimationem) tuam auctoritatẽ, & dignitatẽ,qa nõ tua ſed alioꝝ culpa diceris minus felix fuiſſe. [Nõ laceſſiui).i.non captaui, non ꝓuocaui,non ꝗſiui, aut inuitaui.[Repreſſi).i.uetui dici . [Si qs eſt)dilẽmate quodam oſtendit oĩno contemnẽdus eſſe eus,q iſta deferunt Appio de Cic.Dicit.n.ſe recõciliatum eſſe Appio bona fide.quod ſi qs fortaſſe nõ credit, dicit ꝑꝑ hoc ſe non probari perfidũ : ſed potius eum, q nõ credat. & eſt prima pars argumenti . [Coarguit) comprobat. redierat.n.in gratiam ut uiſum eſt ſuperius,reditus in gratiã illuſtris &c.[Indicat ſuam) quia q perfidus eſt, credit & exiſtimat alios eſſe perfidos.[De te) quem eodẽ modo exiſtimat non bona fide eſſe recõciliatum,ſicut nec me.[Sin aũt)altera pars argumenti diſſimilitudine,qa alia ſunt mea, alia fuerũt tua inſtituta. [Recte fecerit) quia uterque noſtrum habuit rationem iuſtitię & honeſtatis in iis, quæ à nobis ſtatuta ſunt. [Non ideo)quia ego aliter, & tu aliter ſtatuiſti.[Hunc talem uirũ)cui nõ placent mea inſtituta,cũ ſint recta:quia diſſentiunt à tuis : qa mea magis reſtrinxerunt impẽſas,ꝗ tua.[Liberalitas)latenter & caute mordet Ap.ꝙ ꝓuinciã nimis magnis ſumptib⁹ onerasset: qm̃,cũ large expẽderet,large ẽt pecuniã exigebat.qđ ſe facere nolle dicit & ꝑꝑ aſperitatẽ tẽpoꝝ,& qa natura eſt reſtrictior, ad largiendũ de alieno.qđ latenter ſignificat feciſſe Appium.[Liberalitas)noluit dicere largitas,aut prodigẽtia,quam tñ intelligit. [Patuit) apparuit. [Vt)tanꝗ.[Nobiliſſimi) cui à natura ſit ingenita liberalitas,qa nobiles ſolent eſſe liberaliores . [Noſtra) liberalitas [Anguſtior) tenuior. [Prolixa)larga : ut Ter. Accipit nemo melius neque prolixius .i. largius . [Limitabit) moderabitur, minuet, præſcribet . [Poſterior) ſequens poſt tuum magiſtratum. [Triſtitiam)infelicitatem,qa ſunt aliqui anni aſperiores , q non poſſunt ferre ſumptus ſolitos . [Natura) ingenio meo naturaliter.qđ officiũ eſt iuſtitiæ: neque.n.ut ipſe in 3.offic.inqt,eripiendum eſt alij quod aliis largiamur.[Temporibus).ſ.triſtibus.[Mouent) efficiuntur.& eſt alia ratio quare ſit reſtrictior.eſt aũt ſenſus,& ordo,& cum iiſdem tẽpibus triſtibus & malis,qbus alij mouentur.[Iiſdem ego)moueor me non eſſe acerbum eis . [Vt ſim dulcis mihi).i.ut mouear non uelle quęrere cõmodum meum cũ incõmodo alioꝝ.quod q facit,eſt acerbus aliis , ut ſit dulcis ſibi. [Acerbum) iniquum.[Sibi) i.ipſis.ſ.aliis non eſſe.legendum eſt, & non me eſſe,qm̃ ita in emendatis codicibus legĩt,& aliter ſenſus ſtare non poteſt. [De rebus) oſtẽdit duplici de cauſa ſibi gratum fuiſſe ꝙ ab eo redditus ſit certior de rebus R.ꝗ ratione ſe haberent.& quia intellexit ea,quæ cupiebat de rebus urbanis,& quia cognouit mandata ſua fuiſſe curę Appio,cui mandauerat ut ſępe ad ſe ſcriberet.[Per ſe)ſponte ſua . [Tum) alia cauſa . [In qbus) mandatis.[negotij)adminiſtrandæ prouinciæ . [Oneris) oneroſi officii.i.ne aliud onus addatur mihi, ut faciam plura, ꝗ facio aut feci. [Accedat) addatur . [Aucẽpis) .i. plus tẽpis maneam in prouincia,ꝗ erat mihi ſtatutum .i.ultra annum . [Aut ſenſit)iudicauit ſententiam,& opinionem habuit ꝑꝑ me.[Decedat de hac ſententia bima)omittat oĩno etiã hanc ſententiam duoꝝ annorũ de cõmemoratione mea in prouincia. [Bima)duorum annorum. ſenſerat enim Hortẽſius cum multis aliis ut Cic.per duos annos remaneret in prouincia:de qua ſententia ut recedat,uult eum rogari ab Appio . [Quo) qua ſententia bima . [Inimicius) magis aduerſum : quia nihil eſt quod minus uellem. [Amanum uerſus) Hæc ꝓpoſitio uerſus,eleganter nominibus locorũ poſtponitur, ut Italiam uerſus, Romã uerſus . Amanus aũt mons eſt, ut ſupra docuimus , inter Ciliciam & Antiochiam. Pomp. Mela : prima eſt reliqua pars Syrię , cui Antiochiæ cognomen additur , & in ora eius urbs Seleucia , Hippatos &c. Tum mõs Amanus, & ab eo ſtatim Miriandros,& Cilices.[Poſtridie eius diei).i.q eſt poſt nonas Octob. [Mopſuheſtiæ) nomẽ eſt loci in Aſia . [Adiungã) illis quas mitto ad meos[De Par.)quæſierat.n. App.à Cic.an Parthi ingreſſi eſſent prouinciam, qa audiuerat tumultũ in ea fuiſſet.itaque reſcribit Cic.ſe arbitrari nullos fuiſſe.[Qui fuerũt) in ꝓuincia.[Admiſto ornatu Parthico)qa Arabes acceperunt habitum armaturæ Parthorum,qui oẽs dicebanẽ reuertiſſe in prouinciam ſuam.[Hoſteis)pro hoſtes . [De quo)ſtatu reip. [Solicitus) anxius. [Noſtrum)mihi amicũ,tibi etiam affinitate coniunctum.quia filius Pompeij erat gener Appij, ut ſupra uiſum eſt.

Prolixum
Limitare
Verſus Amanus

ABCIV.

ETſi) rñdet epiſtulæ Appij,qua multa obiecerat , quę purgat, uti legenti facile patebit . Ordo aũt eſt.etſi .i. ꝗꝗ ego uidebam, quantum potui intelligere ex literis tuis, te lecturum ſup. eſſe hanc epiſtolã,cum ueniſſes ad urbem.ſ.Romam, ſermone leuiſſimo .i. inconſtantiſſimo , hominum prouincialium,qui iniquè cõqueſti fuerunt de Cic.refrigerato.i.temperato & ſedato iam,& tñ cum tu ſcripſiſſes ad me tã multis uerbis , de ſermone.i.locutione hominum improboꝝ,ego putaui faciẽdũ mihi.i. me debere facere,ut reſpõderem breui.i.breuiter,uel breui ſup. epiſtola, uel reſponſione,literis tuis. Sed duo prima capita.i.principales ſententię epiſtolæ tuę relinquenda ſunt mihi quodãmodo tacita.enim.i.qa nihil habẽt, quod ſit aut diffinitum.i.determinatũ,aut certũ,niſi me ſignificaſſe uultu & taciturnitate.i.eo ꝙ uultum iratum haberem & nihil dicerem, me ſup.nõ eſſe amicum tibi. idq;.i.& id potuiſſe intelligi pro tribunali.i.ante tribunal, cum aliquid ageretur, & nonnullis. i.quibuſdam conuiuiis. Ego, inqt Cic. poſſum intelligere hoc totum nihil eſſe.i.ex uana ſuſpicione eſſe ortum. ſed cum ſit nihil.ſ.in te, nec quidem.i. non etiam,aut non ſaltem intelligo,qđ dicatur. Quidem.i.certe, ego ſcio illud multos ſermones meos habitos & illuſtres.i.claros,& ex ſuperiore loco.i.cum in ſede magiſtrali ſederem,& i loco æquo.i.plano,cũ ut priuatus loquerer cũ ſumma laude tua & cũ magna ſolicitudine.i.anxietate , & ſignificatione familiaritatis noſtræ,potuiſſe deferri.i.delatorie afferri ad te,uere.i.ueraciter. Nam quod attinet ad legatos, qui cõmunib⁹ ſumptibus uolebant Romam proficiſci, ut Appiũ publice laudarent, quid potuit fieri a me aut elegãtius.i.decẽtius, aut iuſtius, quàm ut minuerem ſumptus.i.expẽſas ciuitatum egentiſſimarum, ſine ulla imminutione dignitatis tuæ , ꝓſertim ipſis ciuitatibus poſtulãtibus ſup. illud,q.đ.nihil. Nam totum genus legationum.i.legatorum proficiſcentium.i.abeuntium tuo nomine , non erat notum mihi.i.non erat approbatum a me,cum neſcirem iuſtam rationẽ earum,cum ego eſſem Apameæ.i.i ea urbe Antiochię,aut,ut alij dicunt, Phrigię.ſed Strab.dicit ſic : Antiochenſibus ad Auſtrum Apamea eſt in mediterraneo ſita. Et paulo ante de Antiochenſi prouincia, quę eſt pars Syrię,loquẽs dicit, Vocatur etiam tetrapolis ex inſignib⁹ urbibus quæ ibi ſunt, & ſi plures ſint , maxime tñ 4. ſunt Antiochia apud Daphnẽ , & Seleucia in Pieria , & Apamea,& Laodicea,quæ propter concordiam ſorores dicebanẽ. Eas Seleucus condidit. Maxima ab eius patre Antiocho Antiochia dicta eſt,munitiſſima ab eo, Apamea vero ab eius uxore, Laodicea autem a matre nominata eſt. Alibi tamẽ dicit Apameã , & Laodiceam Phrygiarum urbium maximas. Sed Phrygia generaliter ea quoque pars dr. Principes multaꝝ ciuitatum detulerunt ad me.i.clã inſinuauerunt mihi , ſumptus nimis magnos decerni.i.decreto adiudicari, legatis.ſ.Romam ituris, cũ ciuitates nõ eſſent ſoluendo.i.ut ſoluant. Ego cogitaui multa ſimul hic.i.in hac re aut hoc te tẽpe : primum arbitrabar te hominem,non ſolũ ſapientem, uerũetiã,ut nũc loquimur,urbanũ.i.politum ſermone & moribus non delectari iſto gñe legationum.ſ.quæ in uanũ exhauriret egentiſſimas ciuitates. Et ego arbitror me diſputaſſe id multis uerbis pro tribunali.i.in tribunali Synnadis.i.in eo oppido Cariæ,ubi uis eſt marmoꝝ,quæ Synnadica inde dñr. Alij Phrygiæ quoque eam addicunt,quia uicina ſunt loca.Phrygiaq; maior ea complectitur. Eſt aũt forma ablatiui pluralis. Primum ſup.dixi diſputando Ap.Claud.eſſe laudatũ ſenatui & P.R.i.a ſenatu & P. R. aut corã ſen. & P. R. non teſtimonio Myndenſiũ .i.legatorum e Myndo oppido Cariæ. mentio.n.legationis mittendæ facta eſt in eo oppido , ſed ſua ſpõte.i.ſine alicuius interceſſione. Nam ſenatus de rep. benemeritos ſponte laudare ſolebat.deide ſup.dixi,me uidiſſe iſta accidere multis,ut legationes uenirent Romam, cauſa eorum.ſ.laudandorum, ſed dixi , me nõ meminiſſe , ullũ tẽpus aut locum laudãdi dari his.i.huiuſmodi legationibus.Sicut Agrecius dicit,memini exigit prę ſens tẽpus: ut memini uidere,nõ uidiſſe ; & hic dari,non datũ eſſe. Idq; Cic. ferè obſeruat. Valla tñ in Raudenſem improbat. Certum aũt eſt Virg. in Georg.dixiſſe.Memini Corycium uidiſſe ſenem.& Perſium, memini ſomniaſſe. ſed frequẽtior eſt per præſens locutio. Dixi ſup.ſtudia eoꝝ,q ire,aut mittere uolebãt,placere,ꝙ eſſent grati in te benemerito, ſed ſup. dixi conſilium totũ.ſ.de mittẽdis legatis, uideri minime neceſſarium. Si aũt uellent declarare officiũ ſuũ in eo.ſ.cõſilio, aut incepto, dixi ſup. me laudaturũ,ſi quis functus eſſet officio.ſ.legationis Romã cui laudãdi gratia ſuo.i.proprio ſumptu, nõ ciuitatũ egentium. & dixi conceſſurũ, ſi ſup. functus eſſet ſuo ſumptu legitimo.i.rõnabili , qualem leges ꝑmittunt, & ſup. dixi me non permiſſurũ ſi infinito.ſ.ſumptu quia cederet in detrimentum reip. cui expedit,ut unuſquiſq; re ſua bene utatur. Diſputaui autẽ publice, aut fateor me diſputaſſe publ.quid.n.poteſt reprehendi.ſ.in meo facto,niſi ꝙ addas uiſum eſſe quibuſdã edictum meum , eſſe accommodatum.i.applicatum, quaſi conſulto.i.conſilio præuio ad iſtas legationes impediendas. Iam uero ij, qui hæc diſputant.i.uariis ſermonib⁹ agitant non uidentur mihi facere iniuriam,tantum.i.in tantum,q .i. quantum, ſupp. is,ſi cuius.i.ſi quis talis ſit,ꝙ eius aures patẽt ad

hanc

hanc disputationem, tacite notat Appium, qui detractores libenter audit, modestius tñ dicit si cuius, q̃ si diceret, ut multi legunt, q̃ ij quorum &c. aut, is cuius &c. Ego composui edictum Romæ .i. cum adhuc Romæ essem, nec quidquã de legationibus illis suspicarer, & nihil addidi, nisi id qđ publicani .i. q publica uectigalia cõducunt & tractant, rogarunt me cum uenissent ad me Samum .i. in eam urbem insulę eiusdem nominis, sed urbs etiam Samæ dicitur insula tantum Samos, ut transferrem .i. trãsmutarem, de edicto in meum .s. edictum, scripsi diligẽtissime, totidem uerbis, quot esset scriptum in tuo edicto, hoc est, ut qood erat in tuo edicto, ponerem aliter, in quo capite sunt quædam noua salutaria ciuitatibus quibus ego delector magnopere. Vero pro sed, hoc ea quo suspicio data est me exquisiuisse .i. cogitasse aliquid, in quo offenderem te, est trãslatitium .i. ceu translatitium .i. fictitium & falsò in me translatum, ex malitia eorũ qui talia cogitãt & faciunt. Neque enim eram tam desipiens, ut putarem sup. eos legare causa rei priuatæ, qui mittebant ut gratias agerent, & tibi non priuato, sed publico magistratu functo, & non pro re priuata sua .i. tibi propria, sed sup. & non .s. gratias agerent, in priuato .s. loco, sed in publico consilio orbis terræ .i. in senatu .s. R. Neque enim cum edixi .i. in pub. mandato iussi, nequis proficisceretur .s. Romam iniussu .i. sine iussu meo, exclusi eos, qui non possent persequi .i. ad finem usque sequi (non enim semper in malum accipitur) me in castra, & qui non possent persequi me trans Taurum .s. montem. quia qui nequis dicit omnes includis sub uetatione sua. Nam .i. maxime ridendum in literis tuis. Scripserat enim Appius mordendo Cic. q cum prohibuisset quenquã iniussu suo proficisci Romam, non prohibuerit proficisci secum in castra, & trans Taurum. immo dicit Cic. generalem se fecisse prohibitionem, neque opus fuisset, ut legationes mitterentur secum aut in castra, aut trans Taurum. Quid .n. erat, quod .i. propter quod persequerentur in castra, ne, pro uel, transirent Taurum, nomen est maximi montis, Armeniam à Cilicia dirimentis. cum ego fecerim iter à Laodicea .i. ab ea urbe Antiochiæ, aut Syriæ, seu Phrygiæ maioris, usque ad Iconium oppidum Cappadociæ, ita ut magistratus & legationes omnium diœcesium .i. iurisdictionum, ac gubernationũ, à uerbo διοικῶ, quod est guberno, unde secunda per œ scribitur, & tertia a Græcis per η, & ita ambæ sunt longæ: est διοίκησις, diœcesis, dispositio, gubernatio, iurisdictio. quæ sunt cis .i. citra Taurum, & omnium illarum ciuitatum, conuenirent me .s. agredi mecum de rebus suis gratia, nisi forte legati sup. cœperunt legari .i. mitti postea q̃ ego transgressus sum Taurũ, quod certe non est ita. Cum enim essem Laodiceæ, cum essem Apameæ, cũ repete essem, Synnadis, cum .s. essem Philomeli, cũ essem Iconij, quæ sunt oppida iam nota in prouincia sita: Iconiũ quidem in Cappadocia, Philomelum in Phrygia .s. maiore quod situ est in magna planicie a Septentrione: cetera prius dicta sunt. Synnada quidem urbs est Asiatica ad Cariæ fines, ut Strabo dicit, nõ magna est, ad quam planicies iacet oleis consita lx. fere stadiorũ. Vlterius est Dorci uicus & Synna dici lapidis fodina. De declinatione autem nequid hæsites, quia Cic. Synnadis aduerbialiter dicit: credã uti ablatiuo plurali, ut sit nominatiuus Synnada synnadorum. Calepinus tamen dicit apud Sidonium declinari Synnas Synnadis, quod hoc dici non posset, nam ab eo nominatiuo diceretur hoc Synnade, aut Synnadi, non Synnadis, in quibus omnibus oppidis ego cõmoratus sum .i. moram traxi, omnes legationes illius generis .s. quæ mitterentur tui laudandi gratia, erãt constitutæ .i. translatæ. Atq; ego uolo te tamen scire, hoc me nihil decreuisse .i. decreto cõstituisse, de isto sumptu legationũ, aut minuendo, aut remittendo .s. illis, qui eo onerabantur, nisi quod principes ciuitatum postulassent mane .i. matutino tpe eius diei quod decreuerã, ne sumptus minime .i. omnino nõ necessarij ducerentur in uenditionem tributorum: interdum .n. tributa uendũtur, & qui ea emunt, acerbissime exigunt, & illa acerbissimam exactionẽ capitum, atque ostiorũ .i. de singulis capitibus atq; ostiis domus, quam tu non ignoras, quia eius tpe urgebat, aut ab eo, aut eius gratia instituta erat. Ego aũt cũ suscepissem .i. faciendũ recepissem hoc .s. ne fierent sumptus non necessarij, adductus .s. ad hoc non solum iustitia, quæ nimiã exactionẽ prohibet, sed & misericordia, ut leuarem .i. deonerarem miseras ciuitates perditas .i. pereuntes, & perditas maxime per magistratus suos, non potui negligens esse in illo sumptu non necessario .s. uetando. Tu cũ sermones illiusmodi .s. detractorij & inimicitiarum generatiui, essent delati ad te de me, non debuisti credere. Si autem delectaris hoc genere .i. fictionum, aut sermonum, ut attribuas aliis .i. dicas tibi dicta esse ab aliis, quæ ueniant tibi in mentem .i. quæ putatis dicta, aut facta esse potuisse: tu inducis in amicitiam genus sermonis minime .i. nequaquam liberale .i. libero homine dignũ. Si ego cogitassem nunquam detrahere de tua fama in prouincia, non tulissem ad Lentulum generum tuum .i. ad iudicium & uoluntatem generi tui Cn. Lentuli, neque ad Libertum tuum .s. Phaniam Brundusij, cum adhuc essem Brundusij, quæ est urbs Italiæ, neque ad præfectum fabrum pro fabrorum, Corcyræ .i. cũ essem Corcyræ, aut in Corcyra insula, in quem locum uelles me uenire .s. ad conueniendum te, aut ut conueniar a te. quare tu potes doctissimis hominibus auctoribus .i. ad approbantibus, quorum .s. auctorum libri sunt .i. extant scripti præclarissime de amicitia gerẽda, tollere hoc totum genus orationis .s. quale est dicentium. Supple homines, aut inimici disputabant .s. de alicuius perfidia. Ego differebam .i. diuersa ab eis asserebam contra. ipsi dicebãt .s. aliquid male de re, aut de alio, ego negabam. Talia enim solent dicere, qui uolunt uideri amici, cum non sint, quia fingunt se refellisse ea quæ unnquam dicta sunt, ut non ipsi, sed alij ea dixisse putentur. sic tamen, ut licet, dicant se cõtradixisse, putent inimicos illorum, de quibus talia dicta narrant, uere censere. non omnes intelligunt hunc locum. An ò Appi, putas nihil unquam esse dictum mihi de te? ne quidem .i. non saltem hoc? quod cũ uoluisses me uenire Laodiceam, ipse transisses Taurum, & q meus conuentus .i. iurisdictio erat Apameę, Synnadis, Philomeli, & tuus conuẽtus erat Tarsi iisdem diebus, quod argumentum erat te nolle ꝓuincia decedere. Non dicam plura, ne uidear imitari id ipsum, in quo ego obiurgem te. Ego dicam illud, ut sentio, si ipse .i. tu, sentis .i. ex sententia tua asseris ista quæ dicis alios loqui, est tua summa culpa. sin autem .i. sed si, alij loquuntur hæc secum, tñ tua culpa est nonnulla .i. ex aliqua parte, quod audis .s. tales. Mea ratio .i. forma faciendi & dicendi reperietur constans & grauis in tota amicitia nostra. Quòd si quis fingit me astutiorem .i. callidiorẽ, quid potest esse in callidius .i. magis non callidũ, hoc est stultius & simplicius, quã cum ego defenderim semper te absentem, pręsertim cum ego non arbitrabar usu uenturum .i. euenturũ mihi, ut ego essem defendendus à te absens, ego cõmitterẽ nunc ut tu possis optimo iure .i. æquissimis rationibus deserere me absentẽ .i. existentem in prouincia. Ego excipio unum genus sermonis .i. nihil dico de eo in quo aliquid dicitur persepe, quod putem te nolle dici .i. ut dicatur. si aut quispiam legatorum tuorum .i. qui tui in prouincia legati fuerant, aut tribunorum militum, male dicit .s. de te. Quod ipsum .i. male dicere de te mehercule, non accidit adhuc me audiente, ut sup. quidquã diceretur, aut grauius .i. molestius, aut impurius .i. obscœnius .s. de te, q̃ Clodius .i. Lentulus est locutus mecum Corcyræ, cum quereretur .i. conquereretur, maxime in eo genere .s. sermonis te fuisse minus felicem .s. in gubernanda prouincia improbitate .i. propter improbitatẽ aliorum. hoc autem dicendu significant non bene rexisse prouinciã, non infelix est, qui bene regit. Egò nunq̃ lacessiui .i. prouocaui hos .i. huiusmodi sermones de te, q ipsi sunt & simul multi, & ita non erant lacessendi .i. captandi aut prouocandi, cum gratis fierent, & q non offendunt existimationem .i. auctoritatem tuam. nescio an rectius legatur æstimationẽ tui, ut ego sentio. sed ego non repressi ualde .i. permisi eos fieri. Si quis est qui putat neminem posse redire in gratiam bona fide .i. sine deceptione, is non coarguit perfidiam nostram. q̃a non sumus tales aut non sciet nos tales etiam si sumus, sed indicat suam .s. perfidiam. simulq; .i. & similis .i. talis nõ existimat .i. iudicat, peius de me q̃ de te. Sin aũt .i. sed si mea instituta .i. mores mei in prouincia, nõ delectant quẽ .i. aliquem, ac putat se lędi quadã dissimilitudine institutorũ meorum .i. morum meorum, aut rerum institutarum à me. Cum uterque nostrũ fecerit recte, sed uterque nostrum nõ sit secutus idẽ, ego non curo hic hunc .i. huiusmodi amicum. Liberalitas tua patuit latius in prouincia, ut hominis nobilissimi, si nostra sup. liberalitas erit aut patebit angustior .i. strictior, & minus lata, & si annus posterior .i. qui tum annum secutus est. Tacite aũt taxat profusionẽ Appij. quia sicut agricolis raro sunt duæ messes fertiles continuæ, eo q prioris abundantia fœcunditatem terræ exhaurit. ita cum Ap. anno suo, quem fertilem ceulet, tantum pecuniæ exhauseris, non est mirandum si posterior sit sterilis, limitabit .i. arctabit & restringet aliquid de tua natura .i. tuo ingenio, prolixa .i. larga. Vnde Comicus, Accipit nemo prolixius. quod tñ ad tempus referri potest, & benefica .i. inclinata, ad benefaciendũ, limitabit dicit ꝓꝓ quandam tristitiam .i. infelicitatem & infœcũditatẽ tempori, quia sicut læta dicimus quę fœcũda sunt, ita tristitia quæ sterilia. Sanè arguit uitia Appiana in tpa trãsfert. hoĩes nõ debent mirari, cum ego fuerim semper restrictior .i. parcior & .i. simul natura .i. per naturam & indolẽ meã ad largiendũ ex alieno, qđ Ap. fecit. Et .i. simul mouear .i. cõmouear iisdem tpibus .s. tristibus,

tristibus,quibus alii mouentur,me esse acerbũ sibi,ut sim dulcis mihi.i.ut non lædã conscientiam meã largiendo de alieno. Vnde quia non largior,quibus App. largitus est,sum illis acerbus, aut mihi quia rectæ sõiæ conscius sum,dulcis sum. Sunt qoi in emendatis codicibus scriptum asserant,non esse acerbũ, ubi nos legimus me esse acerbũ,dicantq; sensum aliter stare nõ posse,sed ego contra sentio.ꝙ fecisti me certiorem de rebus urbanis. Cũ.s.ita sit quòd fuit gratũ mihi per se, tum sup.magis fuit gratũ quòd.i. ꝙ significasti oĩa mandata mea fore tibi curę. In quibus.s.mandatis, ego rogo te illud unum ꝑcipue, ut cures nequid aut oneris aut tẽporis.i.prorogationis, accedat.i.addatur mihi, ad hoc negotii.s. prouincialis. & sup.ut roges Hortensiũ collegam nostrũ in auguratu, & familiarem, ut si unq̃ ant sensit, aut fecit quidq̃ mea causa decedat quoque .i. etiam de hac sñia bima .i. biennij mihi prorogandi, qua .s. sñia nihil potest esse mihi inimicius.i. magis contrariũ. Quod uis scire de rebus nostris: Nos sumus ꝓfecti Amanũ uersus. semper postponitur uersus, & est Amanus mons inter Ciliciã & Antiochiã. Tarso, ex ea urbe Cilicię, nonis Octobris. Ego scripsi hæc postridie eius diei .i. die sequente nonas Octobris, cũ hrem castra in agro Mopsuhestiæ, q̃ in Asia est. Scribã ad te, si egero q.d.i.aliquid. neq; mittã unq̃ lr̃as domũ ad meos, q̃o adiungam, sup.lr̃as quas uelim reddi tibi. Id quod quæris de Parthis, an.s.uenerint cõtra Romanos, ego puto nullos.s.Parthos fuisse. & Arabes, qui fuerũt, Parthico ornatu admisto, q̃a partim uestiti erãt more Parthico, dñr oẽs reuertisse sup. in patriã. Negant.s.homines aut exploratores, ullũ hostẽ esse in Syria. Ego uelim, sup.ut tu scribas ad me q̃ sępissime.i. ualde sæpe, & de tuis reb⁹.s.priuatis, & de meis, & de oĩ statu reip. de quo sum solicitus, eo magis ꝙ cognoui ea literis tuis Pompeium nostrum, scilicet communem amicum, iturum in Hispaniam.

PAVL. MAN. Cvm ad urbem esses) antea, isses. nos, esses, ex libris manu scriptis, & ex aliis ipsius Cic. locis. inquit enim, ad eundem App. scribens, Ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. & ad Attic. lib. viij. Trebatius quidem scripsit, se ab illo ix. kal. Feb. rogatum esse, ut scriberet ad me, ut essem ad urbem. & alibi. dicebatur aũt de iis, qui cum potestate prouinciali reuersi, aut in ꝓuinciam profecti non dum essent. Pedianus. [Lædi se putat) quod ex meis institutis nõ eos fructus capiat, quos capere solitus erat ex tuis. Huc spectat id, quod sequitur, Liberalitas tua: & illud paullo post, Non debent mirari homines, me esse acerbum sibi, ut sim dulcis mihi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Redit quasi in gratiam cum Appio, postea quam intellexit, quo animo erga se ille esset.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO. 9

VIx tandem legi literas dignas Ap. Clodio, plenas humanitatis, officij, diligentiæ. aspectus uidelicet urbis tibi tuam pristinã urbanitatem reddidit. nam quas ex itinere ante, q̃ ex Asia egressus es, ad me literas misisti, unas de legatis à me prohibitis ꝓficisci, alteras de * Appianorũ ædificatione impedita, legi pinuitus. itaque cõscientia meæ constantis erga te uolũtatis rescripsi tibi subiratus. iis uero literis lectis, quas Philotimo, liberto meo, dedisti, cognoui, intellexiq; in ꝓuincia multos fuisse, qui nos, quo aĩo inter nos sumus, esse nollẽt; ad urbem uero ut accesseris, uel potius ut primum tuos uideris, cognosse te ex iis, qua in te absentem fide, qua in oĩbus officiis tuendis erga te obseruantia, & constantia fuissem. itaque quãti illud me æstimare putas, quod est in tuis literis scriptum? si qd acciderit, quod ad meam dignitatẽ pertineat, etsi uix fieri possit, tamen te parem mihi gratiam relaturũ. tu uero facile facies: NIHIL est.n. quod studio, & beneuolentia, uel amore* potius effici nõ possit. Ego, etsi & ipse ita iudicabã, & fiebam crebro à meis ꝑ literas certior; tamen maximã lætitiam cepi ex tuis literis de spe minime dubia, & plane explorata triũphi tui: neque uero ob eam causam, quo ipse facilius consequerer, (nam id quidẽ * ἐν ἀνέμοις est) sed mehercule, ꝙ tua dignitas, atque amplitudo mihi est ipsa cara ꝑ se. quare, quoniã plures tu habes, q̃ ceteri, quos scias in hanc ꝓuinciam proficisci; ꝙ te adeunt fere oẽs, siquid uelis: gratissimũ mihi feceris, si ad me, simul atq; adeptus eris, quod & tu cõfidis, & ego opto, literas miseris. longi subsellij, ut noster Põpeius appellat, iudicatio, & mora si quẽ tibi item unum, alterum ue diem abstulerit; (quid .n. potest amplius?) tua tamen dignitas suũ locum obtinebit. sed, si me diligis, si à me diligi uis, ad me literas, ut quãprimũ lætitia afficiar, mittito. Et uelim reliquũ quod est promissi, ac muneris tui, mihi persoluas. cũ ipsam cognitionem iuris auguralis consequi cupio: tum mehercule tuis incredibiliter studiis erga me, muneribusq; delector. ꝙ aũt à me tale quiddam desideras: sane mihi considerandum est, quonã te remunerer potissimum genere. nam profecto nõ est meum, qui in scribendo, ut tu soles admirari, tantum industriæ ponam, cõmittere, ut scribendo negligens fuisse uidear; ꝓsertim cum id non modo negligentis, sed etiam ingrati animi crimen futurũ sit. uerũ hæc uidebimus. Illud, quod polliceris, uelim pro tua fide, diligentiaq;, & pro nostra non instituta, sed iã inueterata amicitia cures, enitare, ut supplicatio nobis quãhonorificentissime, quamprimũq; decernatur. Omnino serius misi literas, q̃ uellem. in quo cum difficultas nauigandi fuit odiosa: tum ipsum discessum senatus incidisse credo meas literas. sed id feci adductus auctoritate, & cõsilio tuo: idq; à me recte factum puto, ꝙ non statim, ut imperator appellatus sim, sed aliis rebus additis, æstiuisque confectis, literas miserim. Hæc igitur tibi erunt curæ, quemadmodum ostendis: meque totum, & mea, & meos commendatos habebis. Vale.

ep. 7. huius lib.

nidem me-

do, diligere, uoluntas est; q̃ amare. ep. 14. l. 9. & 1. ad Brut. s. Epistemoni.

VRBAN. VIx tandem) ut ex superioribus epistolis cognitum est, conquestus fuerat Appius, ꝙ Cic. ędificationem quandam, q̃ in honorem Appij fieret, impedisset, & quod legationes, q̃ Romã ad eũ laudandum erant profecturæ, prohibuisset. Ita.n. maleuoli quidam retulerãt Appio ante, q̃ ex Asia discederet: sed postea quàm Romam aduenit, intellexit à suis, qua obseruantia & cõstantia in tuẽdis oĩbus officiis erga Appium fuisset Cic. itaq; scripserat ad eũ humanissime, ostẽderatq; se falsum intellexisse. Quã obrem Cic. nunc cũ eo iocatur dicens se nunc tandẽ accepisse ab eo humanitatis plenas literas: quia postq̃ uenit ad urbem, urbanitatem pristinam recuperauit, cũ ante ex itinere scripsisset aliq̃ rusticius & asperius. Deinde ei gratulatur, ꝙ scripserat se sperare triumphũ: quem cum primum consecutus fuerit, rogat ut eũ lõga epistola certiorẽ reddat. Postea uero rogat eũ, ut absoluat libros augurales, quos ei promiserat: pro quorũ remuneratione dicit sibi diligenter considerandũ, quid dignum afferre possit. Eũ postremo rogat, ut det operam, ut supplicationes ei decernãtur pro re bene gesta in prouincia: de qua dicit quare serius ad senatum scripserit. [Vix tandem) post multũ temporis, ut Vix tandẽ magnis Ithaci clamoribus actus, Cõposito rumpit uocem. neq; tñ tam refertur ad diuturnitatem tp̃is, q̃ ad effectum expectãtis. [Dignas Ap.) q.d. homine nobilissimo, quem quidem humaniorem esse decet. [Aspectus uidelicet) ostendit magni interesse quibus in locis uersemur, q̃a ex aliis rusticitatẽ, ex aliis urbanita-

Prist. *Pristinus*

tem trahimus.[Vrbis)Romæ.[Pristinam)consuetam, solitamus non aût recte diceremus priscam, qa priscus alienæ & remotę ętatis est; pristinus aût ante actæ, sed tñ nostræ ętatis, neq; ualde remotæ. (Reddidit) restituit, qa eam amiseras, cum esses inter barbaras gentes in prouincia. [Nam quas)dicit quare nunc tã dem acceperit ab eo literas plenas humanitatis: quia superiores fuerãt plenæ querelæ.[Ex itinere) ex uia: cum Romã uersus pro ficisccereris.[Egressus)exiuisti.[Vnas) distinguit quæ sunt illæ li teræ: unas qbus rñdit in pcedenti epist. [Altera de ædificatione) quibus Cic.rñdit in epist.q̃ incipit, Plurib⁹ uerbis. [Perinuitus) ualde, nõ libenter.[Conscientia) quia sciebã me nihil egisse con tra dignitatem & honoré tuum.[Subiratus)aliquantulum iratus, ut in pcedentibus epistolis rñsiuis uidere licet.[Multos)maleuo los.[Nollent)dolerent. [Quo q.).s.fido & côcredi. [Vt) postq̃. [Vel potius)correctio est.[Cognosse)subaudi intellexi.[Ex his) .s.tuis[Obseruantia)reuerétia. [Oibus officiis)oibus, quę à me effici deberét.[Quãti ęstimare)quanti facere, q.d.maximi.[Et- si qd) snia est sumpta ex epist.Appi : qa ita scripserat ad Cic. in hanc sniam: quã ponit hic Cic. sed ubi ille dixerat dignitatem tuam, Cic.qa de se loqtur, dicit dignitaté meã. [Etsi) quanq̃. [Vix fieri possit)uix sit possibile, ut mihi paré referas gratiam. [Relaturum)redditurũ:ut ita pro me faceres, sicut ego pro te fe cerã.[Tu uero)quia Ap.dixerat uix fieri posse, ut parem ei grãm referre posset: Cic.refutat, & dicit id facile fieri posse, qa nihil est tã difficile, quod nõ facile sit uolẽti. [Facies).i. referes mihi paré gratiã.[Facile)quia ille dixerat uix.[Nihil)ratio facilitatis. [Studio)propter uoluntate.[Vel amore potius)correctio est: qa plus est amor, q̃ beneuolentia. qa ex eo beneuolẽtia nasci- tur: ut ostendit Cic. in Lęlio his uerbis: Amor .n. ex quo no- minata est, princeps est ad bñuolentiã coniungendã.[Ego)nunc ei gratulatur, q scripserat se sperare triumphũ. quod etsi à suis se ante intellexisse dicit; tñ ostẽdit sibi gratissimũ fuisse se eius lris cognouisse.[Ita).s.te nõ dubiam hře spem triũphi tui. [De spe) tua.[Triũphi):tibi decernendi, pp rés in puincia gestas. [Explo- rata)certa.[Neq; uero)occurrit obiectioni: ne dicat cepisse lęti tiã de hac spe triũphi causa sua, ut si triũphus decerneretur Ap- pio, ét ipse, q multo plura egisset, honestius posset petere.[Ipse) ego. [Cõsequerer) obtineré.s.triũphũ: si tu obtinuisses. [Id).s. optaré triumphũ tibi mea causa.[Est ἐπικούρειον).i.Epicureũ.Epi curei.n. ut Cic.multis in locis, oia ad suã uoluptaté, & ad suum cõmodum referunt.[Sed mehercule)aduerbiũ est iurãtis, & sub- audi cepi maximã lętitiã.s.ideo.[Quòd)quia.[Per se)sua spõte, ppria causa sua.[Quare)infert ex supradictis sibi gratissimũ fo- re, si, ut primũ adeptus fuerit triũphum, eũ lris suis admonuerit. [Plures)accusatiuus est casus pluralis numeri. plures aût intelli ge ipsos nuntios uel tabellarios.[Quàm ceteri)qui sunt Romę: ne fortasse diceret App.eũ posse admoneri alioR literis.[Quos) nuntios. [Quod) ratio quare sciat plures pficisci in prouiciam q̃ alij, qa nemo ferè ibat in prouinciam, q non adiret ipm Appiũ. & peteret si qd uellet scribere: qa cum fuisset ante imperator in p uincia, existimabant oés eum aliquid ét hre, de quo uellet scribe- re.[Velis)aut scribere, aut agi p eos pro te in prouincia.[Simu- latq;)dictio cõposita, & significat cum primũ, uel postq̃. [Qđ tu cõfidis)quod certo credis te adeptum. & intellige triumphũ. [Lõgi subsellij)subsellia dnr sedes & pulpita, in quibus spectabã tur ludi à subsedendo. Pers. Trossulus exultat tibi p subsellia le- uis. hic aût p cõtẽptũ rostra senatoR appellauit subsellia. dixie ergo lras lõgi subsellij.i.longe cõsultationis & iudicationis: qa in subsellijs longo tpe morant, q delectant spectaculis. hmõi aût lo quendi modũ usurpauit Põp.in contẽptũ senatoR, qui tãdiu in ro stris morarẽt deliberaturi, quãdiu morarent in subsellijs, hoc est pulpitis q spectarent ludos: est aût sensus: mihi rem gratissimã fe- ceris, si cum primũ adeptus fueris triumphũ, qué confidis te ade- pturum, miseris ad me lřas illius lõgę deliberationis senatus. qa quotidie differebat senatus hãc deliberationé decernẽdi triũphũ ipsi Ap.[Iudicatio, & mora)endiadis est.i.iudicationis mora. iu- dicatio aût hoc loco significat deliberationé.[Quem unum) ali- qué unum.[Alterũ)secundum.i.unum, duos, aut tres dies. prouer- bialiter locutus est, intelligens aliquot dies, sic Terent. in Andr. Postq̃ amator accessit unus, atq; ité alter &c.i. aliquot amato- res. [Abstulerit)eripuerit, ne tã cito decernat tibi triumphus. [Quid.n.)parẽthesis. [Ampli⁹ q̃).s.auferre aliquot dies.[Locũ) statũ suũ.i.cñ obtinebit triũphũ. [Sed)ostendit q̃ sit cupidus au- diẽdi & intelligẽdi, ab eo triũphũ esse impetratũ.[Vt afficiar lę titia)ut lętor tua causa nõ mea: ut supra dixi.[Et uelim) nũc ro- gat ipm, ut perficiat libros augurales, quos Cic. pmiserat. [Reli quũ muneris) quod restat de munere pmisso: nã partẽ iã ad Cic.

Simulatq; *Subsellia* *Epicurei* *Endiadis*

miserat.[Persolnas)pficias, cõpleas.[Cũ)dicit duab⁹ de causis se expectare hos libros. Primũ qa cupidus sit auguralis disciplinæ q̃ in illis libris optime explicabat ab Appio, sed multo magis, qa incredibiliter delectetur oibus muneribus & studiis, q̃ ab Appio proficiscũtur. & ita ut magnificare ingeniũ eius. Sed qm posuit cum & tum: plus ponderis ostendit esse in secũda causa: nam tũ (ut sępe diximus) magis signat q̃ cum.[Cognitioné) sciam. [Iu ris)erat ius augurũ, sicut hodie ius põtificũ. [Quòd aût) excu- sat se apud App. q aliquid tale ab ipso Cic. petiuerat.i.ut Cic. etiam aliqd cõponeret, quod ad se scriberet. ad qđ rñdet Cic. diligenter sibi cõsiderãdum esse, quo munere eum remuneret, ut aliqd tale faciat, ne uideat fuisse negligés erga eũ, i qué ét pos set uideri igratus, nisi aliqd magnũ redderet. [Tale qddã) aliqd tale, qđ ex studijs meis pficiscat.[Nõ est meũ) nõ decet me, nõ est officij mei.[Qui)ego.[Industriæ) diligẽtię.[Cõmittere)fa- cere. & ut plurimũ in malã partẽ accipitur: significat.n.peccare, uñ & cõmissum peccatũ dicit. est aût ordo, nõ est meum q ponã tm industrię in scribẽdo, ut tu soles admirari, cõmittere: ut ne- gligés i scribẽdo fuisse uidear, psertim &c. [Admirari) admira- bat.n.Appius scripta Cic. ita esse tersa & emẽdata, ut nihil addi aut reprehendi posse uideret. de quo nũc se Cic.latẽter laudat. [Videar negligẽs) qđ q dẽ mihi accideret, nisi p tali & p tanto tuo munere aliqd egregium excogitaré, quo te remuneré.[Prę- sertim) addit unam uehemẽtissimam cãm huius diligentiæ adhi- bẽdę: qa nõ solum uideret negligés, sed ét ingratus erga talem uirum.[Crimé) culpa, iputatio.[Videbimus) cõsiderabimus.[Il- lud) rogat Cic.Appium, ut det operã supplicationes ei decerni, sicut spõte pmiserat.[Pollicetis)sponte pmittis: pollicemur.n. spõte, pmittimus rogati, licet interdũ hęc cõfundant. [Fide) qa dicis esse factutũ, ut fiat, qđ pollicetis.[Pro fide)erga tua mihi.s. pmissa. [Nõ instituta) nõ noua, & nũc incepta. [Inueterata) iã- diu inter nos apta, & quodãmodo facta uetera. [Enitare) re ipsa pficias.[Supplicatio) q̃ pcedebat triumphũ. Iã.n.multa in puin- cia feliciter gesserat Cic. p qbus petebat supplicationem sibi decerni. [Quãhonorificentissime) qa supplicationes poterant fieri interdum cũ maiore honore, interdum cũ minore.[Quàpri mum) petit.n.ut cito decernat.[Oino)excusat tarditatem suarũ literarum ad senatũ de reb⁹ a se gestis.[Serius) tardius.[In quo) in qua re: ut serius mitterem lřas.[Difficultas nauigãdi) ostendit duo incõmoda sibi fuisse in his lřis, & q nõ facile possent naui- gare q uenirẽt ex Cilicia, & q credit lřas suas i discessum senatus incidisse. sed hãc ultimam cãm, q lřę suę in discessu senatus ince derint, dicit nõ fuisse sine rõne: qa App.eũ hortatus fuerat, ut ita faceret. [Odiosa) molesta & ingrata mihi.[Incidisse)deuenisse, allatas & redditas esse.[In ipsum discessum sen.) qda uolũt intel ligi, cũ senatus faceret sniarum discessioné, de qua satis multa i 1.lib.diximus, cũ exponeremus illum locũ in secũda epist. Anté oportere se facere discessioné, q̃ consules. Alij discessum legẽdũ putãt a discedendo, ut intelligamus in ipsum discessum.i.in cõté tioné & discordiã senatus. Harum duarũ snãtum prima esset for tasse pbabilior, sed utraq; nequaq̃ uera: qa neq; discessus usquã legit p discessione, de qua dixim⁹ ex auctoritate A.G.neq; Cic. absens potuerat scire, qñ senatores facerent sniarum discessioné .i.expeditioné. ergo melius est intelligere discessum, cũ senatus ab urbe discederet: qa in maximis calorib⁹ solebãt senatores rus secedere ualetudinis cã. qđ qdem, qñ esset, Cic. satis scire pote- rat ex cõsuetudine. nã hoc maxime Augusto mẽse fiebat. Horat. in epist. Quinque dies tibi pollicitus me rure futurũ, Sextilem totũ mẽdax desideror, atq; Si me uiuere uis sanũ recteq; ualẽté, Quã mihi das ægro, dabis ægrotare timẽti Mecœnas ueniã &c. [Feci id)ut meę lřę inciderẽt in discessum senatus. [Adductus) motus.[Auctoritate) grauitate, q talis es, q facile potueris mihi psuadere. [Et cõsilio) ita.n.consuluisti, ut facerem. [Statim) re- pente, subito.[Vt) postq̃. [Appellatus imp.) .i.qa nõ statim, cum datũ est mihi nomé imperatoris, nolui scribere ad senatũ. [Aliis de reb⁹)utputa puincia bene cõstituta, multis ét uictoriis partis. [Additis).s.ad nomé imperatoris.[Cõfectis ęstiuisq;) finitis ęsti uis.i.educto exercitu ab ęstiuis ad hyberna. nã, ut supra diximus, ęstiua dicunt loca militũ in ęstate, hyberna ṽo in hyeme. [Hæc) & de libris auguralib⁹ absoluẽdis, & de supplicatione mihi decer nenda. [Ostẽdis).i.literis & pmissionib⁹ tuis significas te esse fa cturum. [Me totũ) hoc satis poterat esse ad declaranda q̃ infra dicet. nam me, totum significabat personam, meam dignitatem & rem, & meos omnes. sed a genere, ut plerunque facit, descẽdit ad speciem, & declarauit quid sit me totum.s.& mea & meos.

Cũ & tũ. *Cõmittere* *Cõmissũ.* *Polliceor* *Promitto.* *Aestiua,* *Hyberna.*

V(Ix tandem) multa questus fuerat de Cic. Appius, ut supra uidimus: sed postq̃ in urbé redierat, & fauoré Cic.in se intel-

a ac an.

lexerat:

lexerat: amicas scripsit literas. unde nunc familiarius omissa simultate ad eũ scribit dicens: Ego oĩa .i. cũ difficultate, legi tandẽ lr̃as dignas Ap. Clodio .i. q̃ scriberẽt ab Ap. Clodio, ut pote plenas humanitatis, officij, diligentie. Videlicet .i. uidere licet, unde id euenerit, q̄ aspectus urbis s. Romę reddidit tibi urbanitatẽ .i. comitatẽ & ciuilitatẽ pristinã .i. quã habueras prius quã urbe exiueras. Nã ego legi p̃uuitus .i. ualde inuitus lr̃as. s. binas, quas misisti ad me, ea itinere priusq̃ egressus es ex Asia, unas de legatis prohibitis a me, proficisci. s. Romã, alteras, de ędificatione Apameor̃ impedita. s. ut q̃rebaris, á me. Ex hoc loco patet supra legendum esse Apameã legati, nõ Appiani. Itaq; .i. & ita, ego subiratus .i. aliquantulũ iratus tibi, conscĩetia mea .i. p̃p conscientiã meã uoluntatis constantis erga te .i. q̄ mihi conscios erã nihil in te peccasse, uero .i. sed, his literis quas dedisti Philotimo liberto meo lectis, cognoui intellexiq; multos fuisse in p̃uincia q nollent nos esse .i. uellent nos non esse eo aĩo .i. ea beneuolẽtia inter nos, quo & qua sumus. Vero pro sed, ubi accesseris ad urbẽ uel potius ut primũ uideris tuos .s. amicos & necessarios intellexi sup. te cognosse pro cognouisse: alij, legũt cognoscere, ex iis. s. tuis, qua fide .i. fidelitate fuissem, in te absentẽ, qua obseruãtia & cõstantia fuissem erga te in tuẽdis .i. protegẽdis & cõseruandis oĩbus officiis q̃. s. amicus amico debet. Itaq; .i. & ita, quanti putas me ęstimare .i. appreciare illud quod est scriptũ in literis tuis. Si qd inciderit qd̃ pertineat ad meã dignitatẽ .i. qd̃ noris ad meã dignitatẽ ptinẽs: te posse facere: etsi .i. q̃q̃ uix posset fieri. s. ut referas mihi parẽ grã, tñ .i. nihilominus, te relatur̃ sup. esse mihi parẽ grã, q.d. nimiũ maximi. Verũ .i. sed tu facies facile. s. id qd̃ uix fieri posse dixeras. n. i. q̄, nihil est quod nõ possit effici studio & bñuolentia, uel potius amore. Etsi ipse .i. ego p̃ me iudicabã ita, & fiebã crebro .i. frequenter certior p̃ lr̃as à meis. s. datas ad me, tñ ego cepi maximã lętitiam ex lr̃is tuis de spe triũphi tui minime dubia & explorata .i. tanq̃ explorata & perfecta. Neq; ũo sup. cepi maximã lęticiã de spe triumphi tui, ob eã causam, quo .i. ut, ipse .i. ego cõsequerer .i. obtinerẽ facilius. s. triumphũ in consimili negocio. Nã quidẽ .i. certe, id. s. lętari de bonis amici, quatenus ad suũ cõmodum faciant, est ἐπικούρειον .i. epicureũ & ad Epicureos pertinens. q oĩa ad suam uoluptatẽ & cõmoda p̃pria metiunt bona. sed mehercule, ob eã, sup. causam lętabar, q̄ dignitas tua atq; amplitudo ipsa est cara mihi p̃ se .i. ẽt sine respectu cõmodi mei. Dixi prius raro Cic cõponere pronomen ipse & se, unde non dixit p̃ seipsam, sed ipsa p̃ se. Quare qm̃ tu habes plures q̃ ceteri, quos scias p̃ficisci in hãc, ubi ego sum, p̃uinciã, uidelicet in Ciliciã, q̄ .i. q̄ ferè oẽs uenientes. s. in Ciliciã adeunt te. s. sciscitãtes siqd uelis. tu feceris mihi gratissimũ, si miseris ad me lr̃as, simulatq; .i. statim postq̃ aut eodẽ tp̃e, qd̃ adeptus eris id qd̃ & tu cõfidis. s. te adeptur̃ esse, & ego opto, uidelicet triumphũ. Iudicatio & mora lõgi subsellij .i. plurimor̃ q in subsellijs sunt, q & multi sunt, & diu cõsultant, cũ si perperã iudicent, facile reprehẽdant, ut Põp. noster. s. cõis amicus appellat, si abstulerit tibi quẽ .i. aliquẽ diẽ. s. priusq̃ triumphus, itẽ .i. similiter, adhuc unũ diẽ, ue, p̃ uel, alter̃ .i. tertiũ: q d. n. potest amplius. s. auferre, q.d. nihil, tñ dignitas tua tenebit suũ .i. sibi debitũ locũ .i. statutũ triumphũ. Sed si tu diligis me, & uis diligi à me mittito ad me lr̃as, ut afficiar lętitia .i. lęter, quãprimũ .i. ualde cito. Etiã uelim persoluas mihi reliquũ qd̃ est promissi ac muneris tui .i. qd̃ de augorali scientia te perfecturũ p̃misisti, qd̃ tñ q̄ priusq̃ promitteret, nõ debebat, addit ac muneris. In superiorib⁹ aũt cõstat librũ de augurali sciẽtia Appiũ Cic. dicatum misisse. Nam sup. cũ ita sit, q̄ cupio consequi ipsam cognitionẽ iuris augurij, tũ mehercule, sup. multo magis est q̄ delector incredibiliter studiis tuis erga me & munerib⁹ tuis, q̄ aũt desideras a me quiddã tale .i. lr̃atiũ munus tibi nuncupatũ, sanè .i. ualde cõsiderandũ est mihi quonam gñe potissimũ .i. è plurimis, ego remunerer .i. referendo munus donẽ te. Nã profecto non est meũ .i. officij mei, q ponã (ut soles admirari) tm̃ industrię .i. studiosę opę, in scribẽdo, cõmittere .i. pati, ut uidear fuisse negligens in scribẽdo, p̃sertim cũ id futurũ sit crimen, non modo .i. nõ solũ, animi negligẽtis, sed etiã ingrati, uerũ .i. sed, nos uidebimus hoc .i. q de hoc agemus. Illud quod polliceris &c. Sũt q putent e auguralis adhuc libro p̃ficiendo loqui, & ita legũt, Enitare utẽ &c. quasi duo p̃cetur. alij utrunq; ad supplicationẽ referunt sic: Ego uelim cures & sup. enitare, illud quod polliceris. s. te curatorum, pro fide & diligentia tua, & pro nr̃a amicitia, nõ instituta .i. incepta sup. nuper, sed iam inueterata .i. longa cõsuetudine firmata. Vt supplicatio .i. ut dñt, to tus populi, ut nunc fit in processione gñali, gratiarum actio pro te bene gesta, decernatur. s. p̃ senatusc. nobis. quã honorificẽtissime, quãprimũ ego misi. s. ad senatum de uictoria oĩno serius .i. tardius, q̃ uellem literas. In quo. s. in mittẽdis literis, eum. s. ita fuerit q̄ difficultas nauigãdi fuit odiosa .i. molesta nobis, tñ sup. magis odiosum fuit, q̄ credo literas meas incidisse in ipsum discessum senatus .i. cum uacationes fierent in senatu. nõ. n. semper senatus cogebatur. alij aliter intelligunt. Sed feci id .i. serius misi literas meas, adductus .i. p̃suasus & adhoc inductus auctoritate, & cõsilio tuo, & puto id factum á me rectum, q̄ non miserim statim, ut sum appellatus. s. ab exercitu p̃ iusta uictoria imperator. Obtenta. n. legitima uictoria solebat exercitus ducẽ suũ salutare imperatorẽ, & non aliter literas. s. ad senatũ aliis rebus additis & ęstiuis confectis .i. eo q̄ alię res ẽt honore dignę sint additę, & ęstiua iã sint confecta, ut non sit timor de nouo bello. Igitur hic erunt tibi curę .i. ad curã, quemadmodum ostendis, & habebis me totum & mea. s. negotia aut bona, & meos. s. amicos & necessarios cõmendatos. s. tibi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hac epistola plenum testimonium de sua erga Appium uoluntate dedit cum significat sibi illius dignitatem non aliter curæ fore, ac sui ipsius. Hortatur idem Appium, ut improborum conatus fortiter ferat. Postremo excusat se de falsa illa suspicione legationis prohibitæ.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO. 10

CVm est ad nos allatũ de temeritate eorũ, q tibi negotiũ facesserent; etsi grauiter primo nũtio cõmotus sum, q̄ nihil tam p̃ter opinionem meã accidere potuit; tamen, ut me collegi, cetera mihi facillima uidebantur, q̄ & in te ipso maximã spẽ, & in tuis magnã habebã; multaq; mihi ueniebãt in mẽtem, quamobrẽ istũ laborẽ tibi etiã honori putarẽ fore: illud planè molestè tuli, q̄ certissimũ & iustissimũ triũphum hoc inuidorũ cõsilio esse tibi * ereptũ uidebam. Quod tu si tãti facies, q̃ti ego semp iudicaui faciundũ esse: facies sapienter, & ages uictor ex inimicorũ dolore triũphũ iustissimũ. ego. n. plane uideo fore *neruis, opibus, sapientiaq; tua, uehemẽter ut inimicos tuos pœniteat intemperantiæ suæ. De me tibi sic, cõtestans oẽs deos, p̃mitto, atq; cõfirmo: me p̃ tua dignitate (malo. n. dicere, q̃ p̃ salute) in hac p̃uincia, cui tu p̃fuisti, rogando deprecatoris; laborando, p̃pinqui; auctoritate, cari hoĩs, ut spero, apud ciuitates; grauitate, imperatoris susceptorũ officia, atq; partes. oĩa uolo a me & postules, & expectes. uincam meis officiis cogitationes tuas. Q. Seruilius p̃breues a te mihi literas reddidit: q̃ mihi tamen nimis lõgæ uisæ sunt. iniuriã. n mihi fieri putabã, cum rogabat. nollẽ accidisset tẽpus, in quo perspicere posses, quãti ego te, quanti Põpeium, quem unum ex oĩbus facio, ut debeo, plurimi, quanti Brutũ facerem: q̃q̃ in consuetudine quotidiana p̃spexisses, sicuti p̃spicies: sed quoniã accidit; si qd à me p̃termissum fuerit, cõmissum facinus, & admissum dedecus confitebor. Pontinius, q à te tractatus est p̃stanti, ac singulari fide, cuius tui beneficij sum ego testis, p̃stat tibi memoriã, beneuolentiamq;, quã debet. q cum, maximis rebus suis coactus, à me inuitissimo decessisset; tamen, ut uidit tua interesse, cõscendens iã nauẽ Ephesi Laodiceã reuertit. talia cũ te studia uideã habiturũ esse innumerabilia; planè dubitare non possum, quin tibi amplitudini ista solicitudo futura sit. si uero effeceris, ut * censor creetis; etsi ita gesseris censuram, ut debes, & potes: non tibi solum, sed tuis omnibus

uide ep. 6. lib. 2.

neruis opus,

censores creantur

uideo in perpetuũ summo te p̃sidio futurũ. Illud pu
gna, & enitere, ne qd nobis tp̃is progetur: ut, cũ hic
tibi satisfecerimus, istic quoq; nostrã in te beneuo-
lẽtiã nauare possimus. Quæ de hoĩũ, atq; ordinũ oĩũ
erga te studiis scribis ad me, *minime mihi mirã-
da, et maxime iucũda accidrũt: eadẽq; ad me pscri
pra sunt a familiaribus meis. itaq; capio magnã uo
luptatẽ, cũ tibi, cuius mihi amicitia nõ solũ ampla,
sed etiã iucunda est, ea *tribui, q̃ debeantur; tuũ ue
ro etiã num remanere in ciuitate nostra studia ppe
oĩum consensu erga fortes, & industrios uiros: q̃ mi
hi ipsi una semp tributa merces est laborũ, & uigi-
liarũ mearũ. Illud uero mihi pmirum accidit, tantã
temeritatẽ fuisse in eo adolescente, cuius ego salutẽ
duobus capitis iudiciis summa contentione defen-
di, ut, tuis inimicitiis suscipiendis obliuisceretur pa
troni oĩum fortunarum, ac rõnum suarũ; p̃sertim cũ
tu oĩbus uel ornamẽtis, uel p̃sidiis redundares; illi,
ut leuissimẽ dicã, multa deessent: cuius sermo stul-
tus, & puerilis erat iã antea ad me à M Cœlio, fami
liari nostro, perscriptus: de quo item sermone mul-
ta scripta sunt abs te. ego aũt citius * cũ eo, q tuas
inimicitias suscepisset, ueterẽ coniunctionẽ diremis
sem, q̃ nouam cõciliassem. neque enim de meo erga
te studio dubitare debes: neq; id est obscurum cui-
q̃ in puincia, nec Romæ fuit. sed tamẽ significatur
in tuis literis suspicio q̃dã, & dubitatio tua: de qua
alienũ tp̃s est mihi tecũ expostulandi, purgandi aũt
mei necessariũ. Vbi. n. ego cuiq̃ legationi fui impe
dimẽto, quo minus Romã ad laudem tuam mittere
tur? aut in quo potui, si te palã odissem, minus qđ
tibi obesset, facere; si clam, magis aperte inimicus
esse? Quòd si essẽ ea pfidia, qua sunt ij, q in nos hæc
cõferunt: tamen ea stultitia certe nõ fuissẽ, ut aut in
obscuro odio apertas inimicitias, aut, in quo tibi
nihil nocerẽ, summam ostenderem uoluntatem no
cendi. Ad me adire quosdã memini, q dicerent, ni-
mis magnos sumptus legatis decerni. qbus ego non
tã imperaui, q̃ censui, sumptus legatis quãmaxime
ad legem Corneliã decernendos. atque in eo ipso
me non pseuerasse, testes sunt rõnes ciuitatũ: in qui
bus quantum quæque uoluit legatis tuis datum, in-
duxit. Te aũt quibus mendaciis hoĩes leuissimi one
rarunt? non modo sublatos sumptus, sed etiã à pcu
ratoribus eorũ, qui iam profecti essent, repetitos, &
ablatos; eamq; causam multis omnino non eundi
fuisse. quererer tecũ, atque expostularem, nisi, ut su
pra scripsi, purgare me tibi hoc * tuo tẽpore, quàm
accusare te, mallẽ, idq; putarem esse rectius. itaque
nihil de te, q credideris de me; quamobrẽ non de-
bueris credere, pauca dicam. nam si me uirũ bonũ, si
dignum iis studiis, eaq; doctrina, cui me à pueritia
dedi, si satis magni animi, non minimi cõsilij in ma
ximis rebus perspectum habes: nihil in me nõ modo
perfidiosum, & insidiosum, & fallax in amicitia, sed
ne humile quidẽ, aut ieiunum debes agnoscere. sin
aũt me astutum, & occultũ lubet fingere: quid est,
quod minus cadere in eiusmodi naturam possit,
quàm aut florentissimi hominis aspernari beneuo-
lentiam; aut eius existimationem oppugnare in
puincia, cuius laudem domi defenderis; aut in ea
re animum ostendere inimicum, in qua nihil obsis;
aut id eligere ad pfidiã, qđ ad indicandum odium
aptissimũ sit, ad nocẽdũ leuissimũ? Quid erat aũt,
cur ego in te tã implacabilis essem; cũ te ex fratre
meo ne tũc qdẽ, cũ tibi ppe necesse esset eas agere
partes, inimicũ mihi fuisse cognouissem? cũ uero re
ditũ nostrum in gratiã uterq; expetisset: qd in con
sulatu tuo frustra mecũ egisti, qđ me aut facere, aut
sentire uoluisses? qd mihi mãdasti, cum te Puteolis
psequerer, in quo nõ expectationem tuã diligentia
mea uicerim? Quòd si id est maxime astuti, oĩa ad
suã utilitatẽ referre: qd mihi tãdẽ erat utilius, qd
cõmodis meis aptius, q̃ hoĩs nobiliss. atq; honora-
tissimi cõiunctio, cuius opes, ingeniũ, liberi, affines,
ppinqui mihi magno uel ornamẽto, uel p̃sidio esse
possent? q̃ tamen ego oĩa in expetẽda amicitia tua,
nõ astutia quadã, sed aliqua potius sapiẽtia secutus
sum. Quid illa uincula, qbus qdẽ libẽtissime astrin
gor, quãta sunt? studiorũ similitudo, suauitas cõsue
tudinis, delectatio uitæ, atq; uictus, sermonis socie
tas, literæ interiores. Atq; hæc domestica. Quid il-
la tandẽ popularia? reditus illustris in gratiam; in
quo ne p imprudentiam qdem errari põt sine suspi
cione perfidiæ, amplissimi sacerdotij collegium,
in quo nõ modo amicitiam uiolari apud maiores
nostros fas nõ erat, sed ne cooptare qdẽ sacerdotẽ
licebat, q cuiq̃ ex collegio esset inimicus. Quæ ut
omittam tã multa, atq; tanta; qs unquã tanti quẽ-
quam fecit, aut facere potuit, aut debuit, quãti ego
Cn. Pompeium, socerum filiæ tuæ? etenim si meri-
ta ualent: patriam, liberos, salutem, dignitatẽ, me
metipsum mihi p illum restitutum puto. si consue-
tudinis iucunditas: quæ fuit unquam amicitia con
sularium in nostra ciuitate cõiunctior? si ulla amo
ris, atq; officij signa: quid mihi ille non cõmisit?
quid non mecum cõmunicauit? quid de se in sena-
tu, cum ipse abesset, per quẽquam agi maluit? q-
bus ille me rebus non ornatissimum uoluit amplis-
sime? qua deniq; ille facilitate, qua humanitate tu-
lit cõtentionem meam p Milone, aduersantem in-
terdum actionibus suis? quo studio puidit, ne qua
me illius tẽporis inuidia attingeret, cum me cõsi-
lio, cũ auctoritate, cũ armis deniq; texit suis? qui-
bus quidem tẽporibus hæc in eo grauitas, hæc ani-
mi altitudo fuit, non modo ut Phrygi alicui, aut
Lycaoni, qđ tu in legatis fecisti, sed ne summorum
quidem hominũ maleuolis de me sermonibus cre-
deret. huius igitur filius cũ sit gener tuus; cumq;,
præter hanc cõiunctionem affinitatis, q̃ sis Cn. Põ-
peio carus, quamq; iucundus, intelligam: quo tãdẽ
animo in te esse debeo? cum p̃sertim eas ad me is
literas miserit, qbus, etiam si tibi, cui sum amicissi-
mus, hostis essem, placarer tñ, totumq; me ad eius ui
ri, ita de me meriti, uoluntatem, nutumq; cõuerte-
rem. Sed hæc hactenus: pluribus. n. etiã fortasse uer
bis, quàm necesse fuit, scripta sunt. Nunc ea, q̃ a me
* pfecta, quæq; ĩstituta sunt, cognosce. atq; hæc agi-
mus, & agemus magis p dignitate, q̃ pro periculo
tuo. te. n. ut spero, propediẽ cẽsorẽ audiemus: cuius

magistratus

ad Placũ, Nec miror, & gaudeo. ep. 1. lib. 10. tribui uideo, quæ

abeo

tuo

profecta, quæq; cõstituta.

magistratus officia, q̄ sunt maximi animi, summiq; cõsilij, tibi diligentius, & accuratius, q̄ hæc, quæ nos de te agimus, cogitanda esse censeo. Vale.

ARGVM.

CVm est)cū intellexisset Cic. Ap.ambitus accusatū esse, eum hac epist.cõsolatus est,dicés se ita cõfidere & in eius innocétia,& in p̄sidio amicoꝝ eius, ut nō dubitet istum laboré & uexatioñé accusationis fore ei honori. & q̄a inuidoꝝ quoq; maleuolentia triumphū obtinere Ap.nō poterat,qué scripserat se cõfidere adepturū esse,hortat ét Cic.ut ęquo aīo id ferat, se aūt polliceri oīno defensurū eius nomé & dignitaté in ꝓuincia:neq; de h.d.se posse rogari sine iniuria. Rogat deinde Ap. ut det operā, ne quid tpis sibi proroget in ꝓuincia , ut possit Romæ suum fauoré ei p̄stare. & qm̄ scripserat Ap.se cognouisse incredibilé beneuolentiā oīum ordinum erga se:respõdet Cic. se minime mirari, cū talis sit,q mereatur fauorem oīum bonoꝝ uiroꝝ. Multis postremo ṽbis se excusat Cic.q nō impediuisset legationé,quę Romę mittebat ad laudes ipsius Appij.& adducit rōnes,quare id facere nec uoluerit,nec debuerit usq; ad finé epist.[Allatū)nontiatū.[De temeritate)de audacia, & impudétia. [Facesserét negotiū)darent tibi laboré & impedimentū . nam negotiū pro labore plerunq; ponit. [Grauiter cõmotus)uehementer perturbatus. [Primo nuntio)statim,ut primū audiui.[Qd̄)q̄a.& est ratio quare primo nūtio sit grauiter cõmotus.[Præter meā opinioné).i.ꝓter meā spé:oīa.n.existimassem,potius tibi euentura quā hoc ut accusareris.[Vt)postq̄. [Collegi me)diligentius cõsideraui.[Cetera) reliqua , quę ptinent ad defensioné tuā.Cetera aūt dixit, q̄a accusationé nō poterat uitare,q̄ iam facta erat. [In te ipso).i. qué sciebā & sapientissimū & innocétem.[In tuis amic.&p.)qui defensioné tuā fortissime susciperent. [Multaq;)subaudi & quod multa.[Veniebant in menté)cogitabant ā me. [Quamobrem).i. ꝓp q̄ multa. nā quamobré cum ponit causatiue,tā plurali rńdet q̄ singulari. Singulari sic : unum est quamobré oés te amādū putent.i ꝓp qd̄ unū. Plurali sic : quatuor sunt quamobré imperator maxime laudet.i.ꝓp quę quatuor.[Istū laboré)istā uexationem. [Honori)ad honorem.[Fore)futurū.[Illud)dicit se multū doluisse,cū uideret Ap.inuidorū maleuolétia triumphū,ut sperauerat, obtinere nō posse.[Illud) q.d.præ ceteris omnibus incommodis fuit.[Inuidorū consilio)non aūt tua culpa , quia eū optime merueras.[Quod)hoc relatiuū refert sensum totius clausulæ, ut sit quod.i.triumphū tibi ereptū esse inuidorū consilio.[Quāti ego iudicaui faciendū) q nunq̄ in talibus felicitaté esse existimaui, neq; in maxime expetédis esse duxi. [Facies sap.)q̄a si nō magni feceris, nō multū etiā cruciaberis,q eis priueris:nā iis,quę expetenda existimant,moleste carent.Horat.in epist. Si qd mirabere pones inuitus.[Ages triumphū ex dolore inimicoꝝ).i. triumphabis de dolore inimicoꝝ qui nollent te triūphare.neq; intelligit eū esse re uera triumphū,quem meruerat acturū: sed tamtummodo habiturū triumphū de dolore inimicoꝝ , si ipse ęquo aīo tulerit hāc iniuriā,&[de ereptione triūphali.[Neruis)robore, uirib[9]. Terent.ubi tu neruos intédas tuos.q locus nō est, ut quidā existimāt,obscœne intelligendus,sed neruos robur & uires. [Sapientiaq; tua) ut sapienter te geras,ut facias inimicos tuos pœnitere temeritatis suæ.[Intéperātiæ)temeritatis,qua usi sunt in te.[Cõtestans)adiurans,& in testimoniū adducés.[Cõfirmo) certifico. [Malo.n.) parenthesis.[Malo)est sensus, sum magis cõtentus ꝓmittere tibi pro dignitate q̄ pro salute q̄ pluris solet fieri q̄ dignitas.q̄a illa semel amissa nunq̄ recuperat, dignitas uero potest recuperari.[In hac ꝓuincia)Cilicia.[Pręfuisti)quā administrasti ante me. [Deprecatoris).f. me suscepturū officia atq; partes deprecatoris q̄a pro te ꝓcabor quæcūq; uidebo esse necesse . [Laborando)quia ꝓpinqui maxime solét suscipere laboré ꝓ nobis. [Auctoritate cari)q̄a q carus est,plurimū ualet auctoritate, quā plurima & maxima plerunq; efficiunt.[Grauitate) ueneratione : q̄ mihi habet ꝓp nomé iperatoris,quo appellor,& est ordo,cõtestās oés deos,sic ꝓmitto atq; cõfirmo de me,me in hac ꝓuincia, cui p̄fuisti , suscepturū officia atq; partes deprecatoris rogando propinqui,laborando hoīs,ut spero,cari apud ciuitates auctoritate,imperatoris grauitate.hoꝝ aūt genitiuoꝝ cuiuslibet subaudiédū est officia atq; ptes.& est distributio,exornatio rhetorica:q̄a negotia q̄dā certa in plures psonas distribuunt & articulus , q̄n singula ṽba interuallis distinguunt,cæsa oratione.[Cari)dilecti. [Vt spero)uitat arrogantiā,ne affirmet se esse carū ciuitatib[9].dicit aūt Cic. se nihil pretermissurū esse qd̄ ꝓ Ap. efficere possit. [Et postules)possis familiariter & iure quodā amicitiæ petere. [Expectes)speres,credas oīno te impetraturū.[Vnicā)sensus,plura in

Negotium

Quamobrē

te bńficia conferā , q̄ tu cogitare possis. [A te)nomine tuo.[Nimis magnæ)ꝓp causam sequenté, q̄a existimabā mihi iniuriā fieri,cū ā te rogabar.q potius uel petere familiariter,uel iubere debuisses.[Pōpeium)filiæ tuæ socerū.[Brutum g.t.)hos.n. duos cū magnificaret Cic. ꝓp eos ostendit necesse esse,ut & Ap.q eis affinitate cõiunctus erat,in oī re tueret . [Quanq̄ in cõsuetudine quot.) q.d.ét si nō accidisset,ut nūc in ꝓuincia ostéderé tibi meū erga Pōp.& Brutū amoré & obseruātia, tñ & rōne in cõsuetudine,hoc est cõuersatione quotidiana tibi declarassem. [Sicuti ꝓspicies)q̄a cū ero Romæ,faciā, q cognosces quāti faciā & Pōp. & Brut.q̄a eorū cā nihil erit,qd̄ ꝓ te nō suscipiā.[Sed qñ).i.sed qñ:nā qñ hoc loco causatiuū est,nō tpale.[Ita ac.)ita euenit,ut ꝓp negotia tua , & hic in ꝓuincia & Romæ ꝓp accusationé uel ereptioné triūphi ꝓspiceres,quanti facerē Pōp. Brut.&te.[Facinus & ad.).i.cõfiteor me & male fecisse,& fecisse cõtra decus & honoré meū:si qd ꝓtermisero,qd̄ ꝓ te a me fieri debeat [Pontinius)hic fuerat cū Appio in Cil.& postea remāserat cū Cic. hūc aūt ab Ap.optime tractatū dicit Cic. esse in eū & gratū & bńuolū. [Tui bńficij)erga ipm Pōtiniū.[Præstat)exhibet, ostédit ī [Quā debet ꝓp)singulare bñficiū ā te acceptū.[Coactus maximis suis re).i.nō libéter,sed cõpulsus negotiis suis magni pōderis & momēti.[A me inuit).i.q oīno noluissé ipm discedere.[Vt uidit).i.postq̄ cognouit.[Interesse sua)ēē tuū cõmodū,ad rē suā pertinere. [Reuertit)redit,dicim[9] aūt reuerti & reuersus sum ; reuerto aūt raro legim[9].Reuertor.n.utimur frequentius.[Talia) sēsus est satis clarus talis,cū uideā te habiturū talia studia,hoc est tales uolūtates & aīos prōptos taliū uirorū,qualis est Pōtinius,q oīa diligenter facit,q̄ ad tuā utilitaté ptinere existimat. [Nō possum dubitare).i.oīno cõfido,qd̄ hęc.[Solicitudo).i.anxietas quā nūc tibi p̄bent inuidi tui,erit tibi. [Amplitudo).i.incrementū dignitatis,& cõuertet in honoré tuū . [Sin ṽo) procurabat .n. Appius ut censores crearēt,inter quos & ipse creari uolebat.[Gesseris)administraueris . [Vt debes) ꝓp imitationé illius proaui tui clarissimi cēsoris Appij Cęci. [Et potes)q̄a es sapiētissim[9] & doctissimus . [Pręsidio)adiumēto.plurimū.n.ꝓdest posteris uirtus & gloria maioꝝ suoꝝ : quoꝝ causa & memoria multa assequunt : q̄ aliter asseq nō possent.[Pugna)contéde cõtra eoꝝ sniam : q in alteꝝ annū administrationé ꝓuincię mihi ꝓrogari uolunt.[Hic) in ꝓuincia.[Istic quoq;)ét Romę ubi tu es: nā,ut supra diximus, hic ad psonā loquentis refert,istic ad psonā secundā,illic ad psonam absemé.[Satisfecerimus pro te,q̄ debuerimus & potuerim[9]. [Nauare)diligéter p̄stare.[Voluntate).f.bona & prōpta . [Minime mi.)minime digna admiratione.[Et) ꝓ sed ponit.[Eadé)q̄ tu scripsisti.[Cū tibi).i.& tribui.[Tū).i.& sed magis significat q̄ cū, ut sępius diximus.[Studia)uoluntates prōptas . [Quę m.)qd̄ premiū.f.studioꝝ.[Oium ꝓpe consensu) q̄a semp habuisti studia ꝓpe oīū bonoꝝ uiroꝝ.Dicit aūt se duplici de cā gaudere,& q̄a ea tribuunt Ap.q̄ debent, & q̄a uideat adhuc prōptas uoluntates erga uiros bonos remanere ferè oium cõsensu.[Laboꝝ)quos ꝓ tuenda rep.suscepi.[Vigiliarū) ꝓp studia literaꝝ , q̄ maxime uigiliis cõsecutus sū: uel uigiliarū.i.cū diligētia mea & uigilātia oppressi cõiurationé Catil.Iuuen. Sed uigilat consul , uexillaque uestra coercet.[In eo adol.) quidā intelligūt Dolabellā a quo Ap. fuisset accusatus.Alij malūt Vatiniū:qd̄ magis probo,licet & Dolabella fuerit acerrimus inimicus & oppugnator Ap.[Saluté)uitā.[Duob[9] capitis iudiciis)q̄a bis accusatus est capitis Vatinius, & bis ā Cic.defensus.[Obliuisceret)q cū sciret te a me amari,debuerat rōne mei,q fuerā eius patronus,& defensor,desistere a te accusādo,& oppugnādo , & ā suscipiēdis inimicitiis tuis.[Ornamétis ꝓp honores a te administratos optime. [Vel p̄sidiis) ꝓp nobilitaté familię ,et multitudiné ꝓpinquoꝝ & amicoꝝ tuoꝝ:q̄ oīa solent esse p̄sidio.maior.n.respectus solet hri eorū,q iis oībus p̄dictis abūdāt.[Redundares)abūdares,plenus esses.[Illi) Vatinio accusatori tuo.[Vt leuissime dicā).i.ne iniuriose dicā & acerbe. [Multa deessét)ecce quō leuissime dixit : noluit.n.dicere , cū ille nihil eoꝝ hrét,qd̄ fuisset acerbius & iniuriosius.[Stultus) insipiens,sine cõsideratione.[Puerilis)sine rōne, q̄a puerorū loquacitas est sine rōne.[De quo).f.sermone.[Iié)etiā.[Ego aūt) sensus est. Si ille,q tuas inimicitias suscepisset, fuisset mihi cõiunctissimus,potius diremissé & dimisissé ueteré coniunctioné cum eo causa tui,q̄ conciliassé nouā:ut intelligeret quanti te facerē. [Diremissé)dimisissem,abstulissem.[Cõciliassem)comunissem. [Studio) uoluntate. [Id) studium meum. [Obscorum) incognitū. [In ꝓuincia & Rom.) ubi ostendi oībus quo aīo in te essem. [Dubitatio)de meo studio erga te.[Alienū)non aptum,nec congruum,q̄a alia sunt mihi faciēda.[Expostulādi)cõquirēdi.[Purgandi)excusandi.[Necessarium) ne tacédo uidear esse in culpa.

Quando

Reuerto. & reuertor

Hic Istic Illic

Es Cum Tum

[Vbi.n.)incipit excusare quod obiecerat Ap. ꝙ impedisset legationes, quę pro laudibus eius Româ mittebant: quod ꝓbat optimis rônibus, & argumentis oino esse falsum. [Quo minus) ut nô [Ad tuam laudem)ut te laudaret in senatu R. [Aut)ratio â probabili. si, inqr, palá te odissē, in quo potui tibi minus nocere q̃ impediendo hmôi legationes. [Palam)aperte. [Sic)impediendo ea, quæ pertinerent ad laudê tuá. [Magis apte)magis clare, cû deberē q̃rere potius esse occulte inimicus, q̃a te palá non oderá. [Quod si)confutat rône aduersariorû, q cû essent ꝑfidi, nô erubescebat hæc dicere de Cic. & h.d. si ēt essē ita ꝑfidus, sicut sunt illi q in me hæc côferût: tñ nô essem ita stultus & demēs, ut cû odiû meû sit in te occultû, uellem in occulto odio sumere inimicitias aptas. illud.n. esset stulti. nec ēt essem ita stultus, ut uellē ostendere me hre summá uoluntatē nocendi in eo quo nihil tibi nocerē. [Sapiēs.n.)si uidet se nô posse nocere, dissimulat ēt uoluntatē nocendi. qđ ego ēt fecissem, quē scis non esse stultû. [Nocerē nihil) quia si ēt impediuissem legationē, tu tñ nihil amisisses de dignitate tua, & ita nihil tibi nocuisset. [Ad me) has ferè sñias ēt dixit supra in epistola, quæ incipit, Etsi quantû. [Adire memini) notâdû est elegantissime iungi huic ꝟbo memini pñs tēpus infinitiui, ut hic, & memini audire, memini legere. Rarissime aût memini audiuisse, memini legisse, nisi necessitate carminis, ut apud Virg. in Georg. Naque sub œbalię memini me turribus altis Coryciû uidisse senē. [Imperaui)iussi: qđ si fecissē, fortasse posses me accusare. [Censui)probaui, iudicaui. [Ad legē Cor.).i. ꝟm legē Cor. q̃ sumptû legatis diffiniebat. [In eo ipso).i. in ea sñia. i. ut sumptus ad legē Cor. decerneretur. [Non ꝑseuerasse)non ꝑmansisse. [Rônes)computationes. [In qbus)ciuitatibus. [Quantum uol.)non aût quantû decernebat lex Cor. sicut ego consueuerá prius. & ita apparet ꝙ non ꝑseueraui in ea sñia. [Quibus)qualibus, q.d. ꝑfide côfictis & cûpositis, & cû admiratione legendû est. [Onerarût) impleuerunt. [Leuissimi)uilissimi, nullo honore digni. [Sublatos)remotos ipsis legatis. [Repetitos) exactos, reuocatos. [Procuratoribus) gestoribus negotiorum, quos uulgus factores appellat. [Profecti essent) uenissent Romam. [Ablatos) ereptos. [Eamq; causant)quia uiderēt me uel tollere sumptus legatis ꝓfecturis, uel repetere â ꝓcuratoribus eorû, q iam essent profecti, multos noluisse ꝓficisci Romam ad tē laudandû. [Atq;) ꝓ & ponitur, nã expostulare queri significat. [Id).s. pugnare me potius q̃ queri tecû. [Rectius)honestius. [Nam si) utitur argô qđ græce dilēma dr: latine uero diuisio, cû rem se monentes a re utráq; absoluimus, rône subiecta. Dicit.n. qđ siue bonus uir & sincerus, siue malus & astutus ab Ap. est existimatus, nihil tale tñ oino fuisse facturus existimadus est. [Nã si)prima ps argumêti. [Studus) humanitatis & eloquêtię, quę non pñt nisi in uirû bonû cadere: q̃a oratorē uirû bonum esse oportet. & ad iustitiá hæc retulit, ꝑꝑ q̃ maxime, ut ipse in officiis inqr, uiri boni nominantur. [Magna animi)satis fortē in grauitate côstantiaq; seruáda. qđ ad fortitudinē & magnificentiam ꝑtinet. [Nô minimi)uitauit arrogantiam ne diceret de se maximi consilij. [In maximis reb.) in qbus maxime cognoscit hoîs prudêtia. maximis aût dixit ꝑcipue ꝑꝑ oppressam coniurationem. [Perspectum)cognitû. quod plus est q̃ existimare. [Nihil)subiicit rônem primæ partis. [Perfidiosum & insidiosum)cû perfidia & insidiis factû, quod esset contra iustitiá & fortitudinē. q̃a quem fortē dicimus, eundē bonû & iustû philosophi etiá uolût. [Nc humile)qđ esset simpliciter côtra fortitudinē & magnificentiá, cuius est ut res magnas & excelsas expetere & gerere, ita res humiles oino côtênere. ergo humile retulit ad id qđ dixerat magni ai, aut ieiunû. [Insatiabile)ut supra diximꝰ. Iuuen. Hinc ieiunû odiû. [Sin aût)altera ps. [Astutû)simulatorē. [Occultû)dissimulatorē. [Fingere)facere, mêtiri, cû nô sim. [Quid est) subiectio rônis huius 2. ptis, qua diluit ꝓpositionē. i. se nô esse astutû nec occultû. [Eiusmodi n.) .i. in hoîes talis naturę, q̃a astuti & occulti nô aspernãt bñuolêtiá boîû potentû & florētissimos, sed potius eá captát: ēt si eos oderit. [Aspnari)respuere, cûtênere, fastidire. [Existimationē)auctoritatē, reputationē. [In ꝓuincia)ubi minus possem tibi nocere. [Domi)Romæ. [Defenderis)secunda ꝑsona pro tertia ꝓ defenderit aliqs, hoc est defenderim ego. [Aut) alia ratio. [Nihil obsis) nihil nocere possis, q̃a hoc esset côtra astutiá. [Aut)alia ratio. [Indicandû odiû) quod astutus potius occultaret. [Leuissimum)minimû, q̃a si hoc fecissem, indicassem aptissime odiû meû in te, neque tñ tibi multû nocere potuissem. [Quid erat)postq̃ Cic. arguit ex īgenio & natura sua hoc nô fuisse faciêdû, qđ Ap. ei obiiciebat: nûc arguit ex partibus & causis Appij. contra quē oppugnandû ostendit nullá fuisse causam, cum cognouerit eû non fuisse sibi inimicû: tunc eû maxime esse posset eo tpe, quo Cic. oppugnabat Clodium: q

Expostulo. Quid sit dilemma.

erat de familia Appij. [Implacabilis)iratus, inimicus. [In te) côtra te. [Fratre meo tunc) cui oino credo. [Propè) fere. [Necesse esset) quia sine reprehensione non possumus deserere ꝓpinquum, cum agitur de eius salute. [Eas partes agere).i. id facere, ut.s. esses mihi inimicus, q̃a oppugnabá Cl. gentilē tuum, cuius cá erat ferè necesse te mihi inimicû esse. [Cû uero) alia potior causa. [Vterque expetisset) uterq; desiderasset & q̃sisset. tunc.n. maxime firma debet esse recôciliatio, cû ex utriusq; uolûtate ꝓuenit. [Quid)q.d. nihil, oia.n. feci, quæ me rogasti. [Egisti)rogasti. [Frustra)sine affectu. [Sentire) iudicare, ex sñia mea in senatu dicere. [Mandasti) dixisti faciendû, cômisisti. mandamus.n. uerbis. [Puteolis)ciuitas Campanię, & ꝟm Festum dicta est ab aquæ calidę putore, licet alij putêt a multitudine puteoꝝ earûdē aquarum grá factoꝝ. dicta est aût Dicæarchia a iustitia administrationis & gubernationis: & côdita est a Samiis, ut uoluit Euseb. eo tpe, quo Tarquinij a Bruto ab urbe expulsi sunt. [Prosequerer) assidue sequerer, tecum uenirē. [In quo)quod mihi mandasses. [Non uicerim expectationē).i. non facerē plusq̃ sperasses, & putasses me esse facturû. [Quod si) cômoratio est exornatio. ꝑmanet.n. in hoc, ut ꝓbet contra astutiam fuisse, ut eû oppugnaret. [Si est) .i. q̃a est. affirmatiue.n. ponit hæc dictio si. [Maxime) q̃a cû alios curet, aut curare uideat astutus, maxime tñ utilitatem suá q̃rit. [Tádē) compêdiosam significat côclusionē. [Aptius) côuenientius. [Hominis) tui Appij.s. [Nobilissimi) ex familia. [Honoratissimi) ꝑꝑ doctriná, uel ꝑꝑ dignitates administratas. [Cuius opes) hæc omnia, q̃ sequunt in App. esse significat. [Opes) ingenium, articulus est, exornatio. [Ornamêtu) honori. [Præsidio) adiumento ad consequenda ea, q̃ uellē. [Quæ tñ) occurrit obiectioni, q̃a negauerat se esse astutum. ne respectus & enumeratio supradictorum uideat eum mouisse, dicit se esse secuturum supradicta oia non astutia, sed sapiêtia, q̃a sapiêtis est ea côsiderare in amico. [Quid)subaudi dicá. [Vincula) urgêtissimę & strictiss. causę. [Quanta) q.d. maxima.s. [Studiorum) humanitatis & philosophię. [Similitudo) quia itē tu eis delectaris, sicut ego. [Consuetudinis) conuersationis, quæ, ut Cic. in Lęlio inquit, auget beneuolêtiam. [Vitæ, ac uictus) uita cû multa alia signât, cum uero teste Donato fortuná accidentem uiuentibus: & accipitur pro moribus uiuêdi, ut hic. Victus aût uerbo, ut est digestis de uerb. sign. continetur: quę esui, potui, cultuiq́, corporis atque homini necessaria sunt. utrunque igitur dicit sibi fuisse cum App.s. uitę & uictus côsuetudinem. [Sermonis) collocutionis, q̃ maxime uel contingit, uel coniungit, uel auget beneuolentiam. [Lrę interiores) secretiores. [Hęc) supradicta. [Domestica) .s. sunt. [Popularia) magis nota populo. & q̃ sint, declarat. [Reditus)restitutio in gratiam, cum inter eos, ut supra uisum est, fuissent magnæ simultates. [Illustris) clarus, omnibus notus. [Per imp.) per ignorantiá. & est sensus, in quo ēt si quidq̃ errarē per imprudentiam, possum putari potius errasse perfidia q̃ imprudêtia. [Sacerdotij) auguralis dignitatis, quæ apud antiquos sacerdotium erat. [Amplissimi) maximi & dignissimi. [Violari)offendi. [Fas) licitum. [Sed oe o.) .i. nec eligi quidē, quod minus est. [Sacerdotem) augurē. [Ex collegio aug.) quia erat horum sacerdotum collegium. [Quæ) antedicta oia. [Omittam) prætercam. [Tam multa) tot numero. [Tanta tam magna, tanti ponderis, quæ me poterant prohibere ab inferenda tibi iniuria. [Quis unquam) addit alias causas, quibus ostendit sibi nullo pacto fuisse offendendum App.s. respectu Pomp. & Bruti: quos Cic. ostêdit sibi esse carissimos, quorû causa innuit oportuisse ēt Ap. esse sibi carû, q esset ei affinitate coniûctus. [Etenim, si mer.) beneficia maxima. [Valent) ad obligationē amoris. [Patriá, lib.) articulus q̃a cû opera Pomp. sit hęc oia consecutus: ꝑꝑ restitutionē. Dicit se existimare hęc oia sibi a Pomp. restituta. [Si côs.) alia ratio de beneuolentia sua erga Pôp. s. iucûda côsuetudo, q̃a fuerunt oium ciuium Rom. coniunctissimi. [Iucûditas) suæ uitæ & subaudi ualet. [Signa) indicia. [Commisit)credidit, meæ fidei tradidit. qđ est signû amoris. [Côicauit) .s. mecum. i. qđ est cuius me participem non fecerit: quod nô fecisset, nisi me summopere amasset. [Agi) tractari. [Maluit)potius uoluit. s. q̃ per me. [Cum abesset) cum nô esset in urbe. [Quibus reb.) .q.d. omnibꝰ. [Ornatissimû) honoratissimû. [Amplissime) cum magna dignitate. [Qua) quali, admiratiue, q.d. incredibili. [Facilitate) mâsuetudine. [Tulit) passus est. [Contentionem) orationem uehementissimá pro defensione Milonis, q Clodium interfeceras. [Actionibus) institutionibus, gestis illius Pomp. [Quo studio) qua diligentia, q.d. maxima. [Inuidia) homines inuidi. [Illius tpis)quo defendebá homicidam Milonem. [Attingeret)læderet, q̃a dispo suit armatos ad defensionem meá, ut tuto possem dicere. hoc idē

Mandasti. Puteoli.

Vita Victus.

ostendit

ostendit in exordio orationis Miloonianæ. [Consilio) sapientia. [Armis) quæ pro templis disposuerat, ut diaimos. [Texit) defendit. Virg. Nec Apollinis insula rexit. [Quibus téporibus) Clodianis. [Phrygi aut Lyc. al.) .i. alicui leui homini & mendaci, quales sunt Phryges & Lycaones: nam Phrygia & Lycaonia regiones sunt Asiæ. [Quod) quam rem. s. credere leuissimis hoībus. [In legatis) q dicebant a me esse impeditu. [Fecisti) credidisti. [Summorū) quorū dignitas potuisset excusare Pomp. si eis de me credidisset. [Maleuolis ser.) sermonibus maleuolorum. qui apud eum de me detrahebant, qbus quidem ille non credidit. [Huius) Pomp. [Quo) q.d. optimo & amicissimo. [Debeo) pp supradictas causas oēs. [Cum præsertim) addit aliam causam, qa Pomp. miserat literas ad Cic. ut eius causa hrēt cōmendatam dignitatē Appij. [Is) Pomp. [Placarer) redirem amicus. [Conuerterem) traducerē. [De me meriti) q tot & tantis me affecit beneficijs. [Nutū) signū & significationē, q̄ mihi solo nutu faceret. [Hactenus) dicta sint. [Perfecta) peracta, ad exitum deducta. [Instituta) incepta. [Pro dig.) pro honore tuo amplificando. [Quām pro periculo) .i. q̄ ut tibi noceamus, & periculum aliquod afferamus. [Propediē) cito. [Censorem] .s. factum & creatū. [Cuius mag.) .s. censuræ. [Officia) administrationem. [Quæ sunt maximi animi) quia censuræ officiū ad uiros maximi animi pertinet, qa cēsores dicunt magistri morū, dicti a cēsendo .i. arbitrando, qa illis summum erat arbitrium aliorū morū, licet Festus dicat dictos, q quisq; tāti suā existimare soleret, quantum illi censuisset: quod quidē non est absurdum. nam & rerum erant censores & morum. [Agimus) facimus. [Accuratius) maiori cura, quia hoc magis pertinebit ad laudem tuam, si diligenter cogitaueris, quomodo geras officia censuræ potius quàm quæ me contra te fecisse dicis.

ARGVM. Cum est ad nos) cū intellexisset Cic. Appium ambitus accusari, consolatur eum dicens, se confidere eam coram & iniuriā aliquando ad honorem eius facturum. Et quia triumphum sibi inuidorū obtrectatione ereptū questus erat, hortatur, magno id animo ferat, pollicetur se eius nomen in prouincia protecturū. Rogat deinde Appium, ut det operam, ne qd sibi tēpus ad ꝓuinciam prorogetur. Dicitq; se non mirari fauorem omnium ordinū in Appium, cū eo dignissimus sit. Postremo accuratissime attestatur se nō impediuisse legationem ꝓuincialiū ad laudandum Ap. in senatu mittendā, ut cum ordine patebit. Ordo est. Cū .i. qō allatum est ad nos. Sunt q legant cū nobis allatū est, cuius eadem est sententia, sed forma dicendi minus Ciceroniana, de te meritate eorū qui facessierint .i. fecerint tibi negotium .i. curam & molestiam purgandi te de crimine ambitus, quo accusabantur, q largitionibus, precibus, minis, promissis, aliisq; corruptionibus magistratum petebant, cuius conuicti de saxo Tarpeio, ut Mãlius Capitolinus olim, præcipitabantur. Etsi .i. q̄q̄ cōmotus sum grauiter primo nuncio, q .i. quia, nihil potuit accidere tā .i. tm̄, contra opinionē meam, q̄ sup. illud: tn̄, ut .i. postq̄ collegi me .i. uires animi mei ex ea cōmotione. Cetera .i. quæ restarent .s. ut absoluaris, uidebantur mihi facillima, q habebam maximā spem in te ipso .i. innocentia ac dignitate tua, & magnam spem in tuis .s. amicis & necessariis. & multa ueniebant mihi in mentem .i. occurrebāt cogitationi meæ, quamobrem .i. ob quæ putarem istum laborē .s. purgandi, fore .i. futurum esse tibi etiam .i. insuper, honori .i. ad honorem. Ego tuli .i. passus sum, illud plane .i. omnino moleste, q uidebam triumphum certissimum & iustissimum esse ereptum tibi, hoc consilio inuidorū. Quod .i. quam ereptionem triumphi factā esse tibi, si tu facies .i. æstimabis tanti, quanti ego iudicaui semp faciendum esse, hoc est minimi. Quia Cic. nunq̄ in talibus felicitatē constituit, nec triomphum inter expetenda locauit, tu facies sapienter: & tu uictor .i. uoti compos spernendo, sicut Christiani boni uincunt mundum, ages triumphū iustissimum ex dolore inimicorū .s. tuorū, quibus dolebit q tibi non doleat, & q tam constanter contumeliam erepti triumphi feras. Ego .n. uideo fore opus planè .i. omnino, neruis .i. uiribus, cōstantia, & sapientia tua uehementer, ut pœniteat inimicos tuos intēperantiæ .i. immodestiæ, aut potius petulantiæ & insolentiæ. Ego obtestans .i. in testimonium uocans oēs deos, promitto atque cōfirmo tibi de me suscepturum pro dignitate tua (malo .n. dicere sic, q̄ pro salute .s. tua .i. q̄ dicere me suscepturum pro salute tua) non .n. putat salutem in periculo esse, aut si putat, euitandi mali hominis gratia dicere nō uult. hac in prouincia, cui tu præfuisti, officia atq; partes .i. munera & debita obsequia deprecatoris .i. ꝓcantis, ne culpæ detur, rogando .s. pro te. officia propinqui .s. consanguinitate, laborādo .s. pro te, officia hominis cari, ut spero .s. me esse apud ciuitates, auctoritate .i. per auctoritatem meā interceddēdo, & officia, ac partes imperatoris, grauitate .i. per grauitatem, qua utar in te laudā do. Ego uolo sup. ut postules, & expectes oīa .s. officia à me. ego uincam .i. superabo, cogitationes tuas officijs meis .i. plus faciam pro te q̄ cogitare poteris. Q. Seruilius reddidit mihi a te .s. datas perbreues literas, quæ tn̄ uisæ sunt mihi nimis lōgæ. ego .n. putabam iniuriam fieri, cum rogabar .s. a te. Ego nollem: sup. ut tempus accidisset, in quo posses perspicere .i. clare uidere, quāti ego facerem te, quanti ego facerem Pomp. .s. socerum filiæ tuæ, quem unum præ omnibus ego facio, ut debeo, plurimi, quanti facerem Brutum, q̄q̄ perspexisses, in quotidiana consuetudine .i. conuersatione .s. cum in urbe fuissem, & perspicies .s. qn̄ adero. sed qm̄, sup. tale tēpus accidit, si quid .s. officij, fuerit prætermissum à me, ego confitebor facinus .i. factum turpe cōmissum, & dedecus admissū .s. à me .i. me incurrisse in ipsum. Pontinus. Argumento a beneuolentia Pontini sumpto argumentatur multorū studijs rem Appij adiutum iri. Fuerat is Pontinus cum Appio in Cicilia, & cum discedere pararet, qa intellexit Appij interesse, ut illic diutius eius nomen defensurus maneret, ab itinere reuersus est. Ordo est. Pontinus (opinor publicanū esse) qui tractatus est à te in Cilicia .s. præstanti, & singulari fide, cuius beneficij tui .i. in eum ego sum testis, ꝓstat .i. exhibet tibi memoriam .i. gratitudinem, sicut memores gratos dicimus, & beneuolentiam, quam debet, qui cum coactus maximis rebus suis descessisset à me inuitissimo, qa uoluissem eum retinere: tn̄, ut .i. postq̄, uidit .i. cognouit, interesse tua .i. in re, & utilitate tua, esse reditum suum in prouinciam, conscendens iam nauem .s. ut in Italiam transfretaret, reuertit .i. redijt Epheso Laodiceā. Cum ego uideam te habiturum esse innumerabilia talia studia .i. fauores in te, ego non possum planè .i. omnino dubitare, quin ista solicitudo sit futura tibi amplitudini .i. ad amplitudinem, & maiorē dignitatem. Si uero efficis, ut censores creent, etsi tu gesseris censurā: ergo uidetur consequens esse, si censores creent, Appium censorem fore. qd̄ ex eo forte argumentat Cic. q nouit Appiū id maximopere contendere, aut qa qui anno preterito prouinciam laudabiliter rexerit, censuram se rē adeptus sit. ita ut debes, ne à maioribus tuis, præcipue ab Appio Cæco, degeneres, & potes, quia uir prudens, ego uideo id futurum summo præsidio, non solum tibi, sed supple etiam omnibus tuis. Sunt qui legant summo te præsidio, ut sit: Video te futurum summo præsidio, &c. sed decentius dicitur quæsturam laudabiliter gessisse, futurum Appio præsidio, q̄ ipsum Appium sibi. Pugna .i. quasi pugnando contende, & enitere illud, uidelicet ne quid temporis prorogetur nobis .s. in prouincia, ut cum satis fecerimus tibi hic, ubi nunc sumus, possimus nauare .i. grauiter exercere, nostram beneuolētiam in te quoque .i. etiam illic .s. Romæ, ubi tu es. Ex hoc loco potuit Valla facile agnoscere, qd̄ de hic, & istic præcipit. Et quæ tu scribis ad me de studijs omnium hominum, atq; ordinum erga te, acciderunt mihi minime miranda. qa miramur quorū causam ignoramus, aut quæ tā magna sunt, ut uix agnoscamus, aut tam bona, ut imitemur. & acciderunt maxime iucunda, & eadē sunt perscripta ad me à familiaribus meis. Itaq; capio magnam uoluptatē, cum .s. ita sit, q capiam uoluptatem, ea tribui, quæ debeantur tibi, cuius amicitia est mihi non solum ampla .i. honorifica, sed etiā iucunda. tū uero .i. tunc magis uerū est, q uoluptatem capiam, studia .s. hominum, remanere etiam nunc, q.d. in perditissimus tēpibus, in ciuitate nostra, erga fortes & industrios .i. solertes uiros, propè .i. quasi, cōsensu omniū, quæ merces .s. q studia hominum ferè sint erga fortes & industrios, est tributa semper mihi ipsi, una .i. sola, laborū & uigiliarum mearū. Vero .i. sed, illud accidit mihi permirum .i. ualde mirum, tantā temeritatem fuisse in eo adolescente, cuius salutem .i. uitā ego defendi summa cōtentione in duobus iudicijs capitis .i. in quibus agebatur de periculo capitis eius, uidelicet Vatinij, ut ipse obliuisceretur tuis inimicitiis suscipiendis .i. dum tuas inimicitias susciperet, patroni .i. protectoris omnium fortunarum & rationum, uidelicet mei. q.d. Cic. si ad me respexisset, cum sciret me tibi summum esse amicum, non suscepisset tecum inimicitias, præsertim cum tu redundares omnibus uel ornamentis, uel præsidijs, & sup. multa deessent illi, ut dicam leuissime .i. minime grauiter in eū: quia si uerum uellet aperte dicere, diceret illi omnia deesse. Cuius .i. adolescentis, utpote Vatinij, sermo stultus & puerilis erat iā antea perscriptus ad me a M. Cœlio familiari nostro, de quo itē sermone multa scripta sunt abs te .i. à te. sed abs uenuste præponitur q, & t. Ego aūt sup. si Romæ fuissem, citius diremissem .i. soluissem & dirupissem, ueterē cōiunctione cum eo, qui suscepisset tuas inimicitias, citius, inquam, q̄ conciliassem nouam .i. cum eo, si non fuisset coniunctus. neque .n. debes dubitare de studio meo erga te, neque id .s. studium meum in te est oscurum cuiq̄ in prouincia, nec fuit .s. cum illic essem, obscurū cuiq̄ Romæ. Sed tn̄ su-

spicio quædam significatur tuis literis,& dubitatio tua,de qua tē
pus est alienum.i.importunum,expostulandi tecum.i.arguēdi te
iniuriarum,quod inique suspiceris,ac dubites:tempus aūt purgā
di mei.i.ut me purgem,est necessarium . Nam quæ obiecit, uera
nō erant. Vnde dicit:Enim.i.quia ubi fui ego impedimento cuiq̄
legationi,quo minus.i.ut non mitteretur Romam ad tuam lau-
dem? Aut si ego odissem te palam,in quo potui minus facere, q̄
obesset.i.noceret tibi si essem tā magis aperte inimicus? quòd si
essem ea perfidia,qua sunt ij,qui confixerūt hęc in nos,tū ego eer
te non fuissem ea stultitia,ut aut ostenderem in odio obscuro, si
obscure te odissem,inimicitias apertas,aut ostenderem summam
uoluntatē nocendi, sup.in eo,in quo nihil nocerē tibi, ut in im-
pedienda legatione. Ad me & cetera. Memini,hoc uerbum, ut di
xi,pręsente gaudet.i.memoriam teneo quosdam adire.i.q̄ quidā
adirent me qui dicerent nimis magnos sumptus decerni.i. decre
to prætorio,attribui legatis.s. Romam mittēdis quibus ego non
tam imperaui.i.iussi auctoritate imperatoria,q̄.i.quantum , cen-
sui.i.probaui & iudicaui tanq̄ cōsilij dator, sumptus decernēdos
quam maxime.s. fieri posset,aut proxime ad legem Corn.i.sm le
gem Corneliam,quę diffinierat sumptus legatis decernendos .
Atq; me non perseuerasse.i.permansisse,in eo ipso.s.iudicio, aut
consilio meo,testes sunt rationes.i. supputationes ciuitatum , in
quibus.s.rationibus,quæque ciuitas indixit.i.inscripsit sup.tantū
quantum uoluit gratum sup.esse legatis,non quantum lex Corn.
uelit. Autem pro sed,quibus.i.qualibus mēdaciis homines leuis-
simi.i. uanissimi onerarunt te , uidelicet sumptus legatorum non
modo.i.non solum sublatos.i.subductos & imminutos, sed etiam
repetitos,& ablatos à procuratoribus eorum, qui iā profecti es-
sent.i.discessissent , & eam causam fuisse multis omnino non eū
di? Quererer tecum.i.de te,atque expostularem tecum. i. agerē
de iniuriis nisi,ut supra scripsi,nollē purgare me tibi hoc tpe tuo
.s.aduerso,& periculoso,cum potius iuuandus ab amico , q̄ acu-
sandus sis,q̄ accusare te, & nisi putarē id.s.ut me purgem , esse re
ctius,q̄ ut te accusem. Itaque nihil sup.dicam de te,q̄ credideris
.s.non credenda de me , & sup.dicam pauca,quamobrem non de-
bueris credere.s.talia de me. Nam si tu habes perspectum .i. eui-
denter cognitum & exploratum in maximis rebus,me,sup.uirum
bonum,& dignum iis studiis & ea doctrina,cui dedi,aut dedidi.i.
addixi me à pueritia,sū,sup. perspectum habes me esse uirum sa
tis magni animi,& non minimi consilij in maximis rebus , quod
superiori quadrat,uidelicet particulæ pspectum , tu nihil debes
agnoscere in me,non modo.i.non solum perfidiosum .i. plenum
perfidiæ,& insidiosum,& fallax in amicitia, sed ne quidem.i.non
saltem humile.i.uile,& abiectum. Nunquam enim humile lauda
tur à ueteribus aut ieiunum.i.timide & dissimulāter dictum, aut
factum,ut uiri minus integri solēt. Sin autem.i. sed si libet.s.tibi
fingere,non enim id uere dicere posses,me sup.uirum etiam astu
tum.i.uersipellem, & perniciose callidum & occultum.i. tectum
& fraudulentum. quid est quod minus posset cadere in naturā hu
iusmodi.s.iam astutam & duplicem , q̄ aut aspernari beneuolen-
tiam hominis florentissimi , qualis erat Appius , aut oppugnare
in prouincia existimationem.i.auctoritatem , aut ęstimationem
.i. famam eius cuius laudem defenderis domi,aut ostendere ani
mum inimicum in ea re, in qua nihil.i.in nullo obsis.i.noceas? Id
Cic.callide non semel asserit,ut saltem id credidisse puteś . nam
Appius credidit plurimū obfuisse,si.n.legati ipsum laudaturi Ro
mam uenissent,forte ambitus accusatus non fuisset. Aut eligere
id ad perfidiam.s.exercendam,quod sit apertissimum,aut potius
apertissimum ad iudicandum .i.prodendum odium,latens.s.prius
in animo,& sup.leuissimum.i. minimi momenti & ualoris ad no-
cendum? Autem.i.sed quid erat,cur.i. quomobrem ego essem tā
implacabilis in te? cum cognouissem ex fratre me .s.Q . Cicero
ne,te ne quidem.i.non saltem tunc fuisse inimicum mihi cum es-
set tibi ꝓpē.i.quasi necesse agere eas partes.s.inimici,hoc est cū
agere reum P.Clodium propinquum tuum . nam hic Appius di-
ctus est Clodius, cognomento Pulcher . Cum uero uterque no-
strum expetisset reditum in gratiam.i.recōciliationem, quid egi
sti mecū,modestius dicit , q̄ quid petisti a me in cōsulatu tuo.i.
cū cōsul esses frustra.i. sine obtentione eius , quod uoluisses me
facere,aut sentire? q.d. nihil. Quod mandasti mihi cum prosequę
rer.i.honorifice sequerer te,Puteolis.i.cum essemus Puteolis ur
be Italiæ,in quo ego non uicerim.i. superauerim diligentia mea
expectationem tuam,q.d.nihil quod sit.i.sup.hominis astuti,ma-
xime referre omnia ad utilitatem suam,quid randē erat mihi uti
lius,quid aptius commodis meis , q̄ coniunctio hominis nobilissi
mi,atque honoratissimi,cuius opes,ingenium, liberi, affines,ꝓ
pinqui,possent esse mihi magno,uel ornamēto,uel pręsidio? q.d.
nihil. Quę tū omnia ego secutus sum in expetenda amicitia tua,
non astutia quadam.i.malitiosa calliditate , sed potius sapientia.
Quid illa uincula.s.necessitudinis,quibus ego astringor libentis-
sime, quanta sunt? q.d. maxima nimirū, uidelicet, similitudo stu
diorū, suauitas consuetudinis,delectatio uitæ,atque uictus.i.cō-
iunctus, societas sermonis, literę interiores.i.secretiores : ut de
re augurali, aut alia quis arcana. atq; hęc domestica.s.negotia .
Quid tandem sup.sunt dicenda aut censenda, illa popularia.i.po-
pulo nota, & plausibilia, uidelicet reditus in gratiam.i.recōcilia
tio nostra, illustris.i.clara & perspicua omnibus. in quo.s.reditu,
ne quidem.i.nō etiam aut saltem , potest errari.i.ab aliquo.i.er-
ror aliquis cōmitti per imprudentiam.i.licet esset per imprudē-
tiam,& nō per malitiam, sine suspicione perfidię:q̄a siquid pec-
cet post recōciliationem,licet per ignorātiam factū fuerit,puta
bitur per perfidiam factum : item collegium.i.cōpar munus & so
cietas sacerdotij amplissimi.i.auguralis, i quo.s.collegio,nō mo
do.i.nō solum,fas non erat apud maiores nostros amicitiā uiola-
ri.i.ut uioletur,sed ne q̄dem.i.non saltem,aut nō etiam licebat,
optari.i.eligi sacerdotem,q̄ esset inimicus cuiq̄ ex collegio. No
tū est eleganter inter ne , & quidem id poni , cui quid cōuenire
maxime uī, & tū nō cōuenit, ut ne Deus q̄dē facta infecta fa-
cere potest,ne optare quidem licebat &c.hac aūt Cic.frequēter,
& elegāter utitur. Quæ.s.popularia, aut necessitudinū uinculā,
ut omittā iā multa , atque tanta.i.tā magna.s.alia : quis unq̄ fe-
cit aut facere potuit,aut debuit unq̄ tanti quenq̄,quāti sup.feci
Cn. Pomp.socerū.i.patrē mariti filiæ tuę. Etenim si merita ualēt
.i.ad aliquē magni faciendū, ut certe ualere debēt, ego puto pa-
triā, qua donatus erat, liberos, salutē, dignitatē, memetipm re-
stitutū mihi p illum. Si iucunditas cōsuetudinis sup.ualet ad hoc,
quę amicitia cōsularium sup. uirorū.i.eorū, q aliqn cōsulatū ges-
serunt, fuit unq̄ in nostra.i.Romana ciuitate coniūctior, q̄.s.nra
.i.mea, & Pōpeij? q.d.nulla. Si ulla signa amoris atq; officij,repe
te ualent ad hoc , quid ille.s.Pōp. non cōmisit.i.credidit, ac mā
dauit mihi? q.d.nihil,& ita oīa commisit. q̄d non cōicauit mecū?
q.d. ēt nihil , & ita oīa cōicauit mecū. quid maluit agi p quenq̄
alium.s.q̄ per me, de se in senatu,cū ipse abesset? q.d.nihil p quē
cunq;. in q̄bus rebus , ille.s. Pomp. nō uoluit me ornatū amplis-
sime? q.d.in nullis non uoluit,& ita i oībus uoluit. Legi pōt sine
negatione in eadem tū sententia sic. In q̄bus reb⁹ ille uoluit me
ornatum amplissime,q.d.in oībus. Et sic quadrat cum sequenti
particula,priore modo quem magis sequor cum pręcedentibus.
Denique.i.ut simul multa dicam, ac tandē cōcludam,qua felici-
tate, q.d.maxima,qua humanitate.i.māsuetudine,ille tulit.i.pas
sus est cōtentionem meam pro Mil. aduersantem interdū actio-
nibus suis? q.d. ēt maxima. Pompeius aūt,ꝑp affinitatem eū Clo
dianis interdū pro Clodio egerat. Quo studio.i.qua diligentia,
sup.Pōp.prouidit.i.prospexit & cauit, ne qua inuidia.i.molestia
illius tpis, attingeret me,cum texit.i.protexit me cōsilio.s.suo,
cum texit me auctoritate.s.sua , denique cū texit me armis sup.
suis : non est igitur ordo , texit cum armis suis , sed cū.i.qn̄. pro
quo ēt cum scribitur , texis armis suis &c.q. d. maximo nimirū
studio. Quibus quidē tpibus.s.ꝑp factiones multorū pericolo-
sas hæc.i.huiusmodi grauitas, & hæc altitudo animi fuit i eo,ut
modo ut nō crederet de me alicui Phrygi , aut Lycaoni.i.nato i
Phrygia,aut Lycaonia,quod tu fecisti in legatis.s.quos illi credi
disti a me prohibitos. sanè Phrygia , & Lycaonia regiones sunt
Asię, & plurimæ urbes in quibus se Cicer. egisse in superioribus
eorum memorauit, sunt Phrigię. sed nec quidem , quod tamē ma-
gis debuisset,credidit maleuolis sermonibus hominum summo-
rum de me. Priusquam cetera prosequar,aperiēdus est mihi lo-
cus de usu negationum : nam enim Laurentius Valla argutissime
doceat has particulas non solum, non tantum affirmatiuam con-
stituere orationem,nisi altera subditur negatio:dum enim dico,
non modo te diligo,sed etiam amo,non nego me diligere te, sed
tantum diligere, & ita negatio nō cadit in uerbū,sed in particu-
lam restrictiuam. Gulielmus tū Budæus uir acutissimo ingenio,
& multa exercitatione prædites,quamplurimis exemplis probat
summos uiros dictis particulis tanq̄ negatiuis usos. ut uidere est
in annotationibus Pandectarum . id aūt mirum est aut Vallam
nō animaduertisse, aut illos cōmisisse , nisi dicamus Vallā putas-
se errore imperitorū librariorū negationem sublatā , quæ tū re-
perenda nō est,ubi principali uerbo negatio pręponit,ut hoc lo
co,sed ne summorum q̄dem, tunc.n.negatio pro utraq; clausula
agere censebitur : quapropter eum repetij,& putē sic loqui po-
tuisse si uoluisset, non modo, ut Phrygi alicui aut Lycaoni &c.
Phryges aūt & Lycaones, ut Cretes, & ceteri ferè Gręci mēda
ces sunt. uñ Gręca fide mercari apud comicos est pñti pecunias

Græcis

Græcis.n.pp mēdacia & perfidiam non creditur. Igitur.i.ut ad rem redeā, filius huius Pōpeij,cui tm̄ tribuo, cum sit gener tu⁹ .i.maritus filię tuę,cumq; intelligā,q̄.i.quātum carus,quāque.i. & quantū iucundus sit Cn. Pōpeio pter hanc coniunctione affinitatis,qa filius eius tibi gener est,quo tādē animo debeo esse in te pserttim,cum is.s.Pōpeius miserit ad me eas.i.hm̄ōi literas,qbus.i.cuiusmodi, &t si essem hostis tibi, cui sum amicissimus,tn̄.i. nihilominus placarer.i.fierē amicus,& tranqllo in eū aio, & cōuerterē me totū ad uoluntatē, & nutū.i.signū uolūtatis eius.i.talis uiri meriti,ita.i.taliter de me.Sed hæc supp.scripta sunt hactenus.i.in hāc usq; partē,& in hūc locū,aut hoc tp̄s.Sunt.n.scripta fortasse pluribus uerbis, q̄ fuit necesse. Nūc.i.deinceps cognosce ea,q sint pfecta.i.cōsummata a me queq;.i.& ea,q sint instituta.i.incepta. Atque nos agimus, & agemus hęc magis p dignitate.s.tua.i.ut nihil detrahatur de dignitate tua, q̄ p periculo tuo .i.ut euites periculum salutis tuæ,qd' nullū putamus tibi impendere. enim p qa, nos audiemus propediem.i.statim,qa ppe est dies (ut spero) te censorē,cuius.s.cēsuræ magistratus.s.magistralis honoris & ptātis, officia q sunt maximi animi, ne.s.formidet potentes notare,& summi cōsilij,ne in meritos notet,ego cēseo esse cogitanda tibi.i.a te diligētius.i.maiore opera, & accuratius .i.maiore cura, q̄ hæc quę nos agimus de te.i.ut accusationē ambitus expugnes, aut q̄ hæc, q nos in puincia agimus.i.disputamus de te,de qbus supra conquestus erat quod non amice agerentur a Cic. Censor dicitur arbiter morum, & rerum,qa officij erat mores taxare,& ab ordine pristino,si meruerint, amouere, & ornamenta, ut equos & phaleras,adimere,prÆterea quātū aliquis licite possideret,ęstimare, & pro eo censum imponere.

PAVL. MAN. SI clam, magis aperte inimicus esse) cum antea legeretur, sic iam magis aperte inimicus essem: Petrus Danebus Parrisiēsis, uir doctrinæ singularis,cuius ego iudicium, ut debeo, plurimi facio, animaduertit, corruptum esse locum, & sententiam secutus, nihil adiuuantibus uetustis libris, ex ingenio felicissime correxit. [Ad me adire quosdam memini, nimirum ex Epicteto, qui dicerent) licet alij credant quod cuique lubet. ego tres illas dictiones, nimirum ex Epictero, Ciceronis esse nō existimo, neque hactenus in uetustis libris inueni, quanquam & multos,& uetustissimos inspexerim. [Quæ a me perfecta,queq; instituta sint, cognosce) alij,quę a me profecta.placet,perfecta, consentientibus antiquis libris, ut hoc dicat, exponere se uelle non solum quę pro Appio iam perfecerit, sed etiam quę instituerit. exposuit autem, opinor, in commentario, quem literis adscriptum mittebat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principium est gratulatorium, quòd accusatione aduersariorum non succubueris. deinde laudat Appium, & confirmat, quòd bene de rep. sentiat, & erga eam optime sit affectus. postremo ueniam petit, si forte quid stomacho maiore ad Appium scripserit.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO, VT SPERO, CENSORI. 11

CVm essem in castris ad fluuium Pyramum, redditæ mihi sunt uno tempore a te epistolæ duæ, quas ad me Q. Seruilius Tarso miserat. earum in altera dies erat adscripta non. Apr. in altera, quæ mihi recentior uidebatur, dies non erat. respondebo igitur superiori prius: in qua scribis ad me de absolutione maiestatis. de qua etsi permultum ante certior factus eram literis, nuntiis, fama denique ipsa: (nihil enim fuit clarius: non quo quisquam aliter putasset: sed nihil de insignibus ad laudem uiris obscure nuntiari solet) tamen eadem illa lætiora fecerunt mihi tuæ literæ: non solum, quia planius loquebantur, & uberius, q̄ uulgi sermo: sed etiam, quia magis tibi uidebar gratulari, cum de te ex te ipso audiebā. complexus igitur sum cogitatione te absentem, epistolam uero osculatus, etiam ipse mihi gratulatus sum. quæ enim a cuncto populo, a senatu, a iudicibus ingenio, industriæ, uirtuti tribuuntur: quia mihi ipse assentor fortasse, cum ea esse in me fingo; mihi quoque ipsi tribui puto: nec tam gloriosum exitum tui iudicij extitisse, sed, tam prauam inimicorum tuorum mentem fuisse, mirabar. De * ambitu uero quid interest, inquies, an de maiestate? ad rem nihil: alterum enim non attigisti, alteram auxisti. ueruntamen est maiestas, ut Sylla uoluit, ne in quemuis impune declamare liceret. ambitus uero ita apertam uim habet, ut aut accusetur improbe, aut defendatur. quî enim facta, aut non facta largitio ignorari potest? tuorum autem honorum cursus cui suspectus unquam fuit? me miserum, qui non affuerim. quos ego risus excitassem. Sed de maiestatis iudicio duo mihi illa ex tuis literis iucundissima fuerunt: unū, quòd te ab ipsa rep. defensum scribis; quæ quidē etiam in summa bonorum, & fortium ciuium copia tueri tales uiros deberet; nunc uero eo magis, quòd tanta penuria est in omni uel honoris, uel ætatis gradu, ut tam orba ciuitas tales tutores complecti debeat. alterum, quòd * Pompeij, & Bruti fidem, beneuolentiamque mirifice laudas. lætor uirtute, & officio cum tuorum necessariorum, meorum amicissimorum, tum maxime alterius omnium sæculorum, & gentium principis, alterius iampridem iuuentutis, celeriter, ut spero, ciuitatis. De mercenariis testibus a suis ciuitatibus notandis, nisi iam aliquid factum est per Flaccum, fiet a me, cum per Asiam decedam. nunc ad alteram epistolam uenio. Quòd ad me quasi formam communium temporum, & totius reip. misisti expressam: prudentia literarum tuarum ualde est mihi grata. uideo enim & pericula leuiora, quàm timebam, & maiora præsidia; siquidē, ut scribis, omnes uires ciuitatis se ad Pompeij ductum applicauerunt. tuumq; simul promptum animum, & alacrem perspexi ad defendendam remp. mirificamq; cepi uoluptatē ex hac tua diligentia, q in summis tuis occupationibus mihi tamen reip. statum per te notum esse uoluisti. Nam augurales * libros ad commune utriusq; nostrū otium serua. ego.n.a te cum tua promissa per literas flagitabam, ad urbem te otiosissimum esse arbitrabar. nunc tamen, ut ipse polliceris, p auguralibus libris rōnes tuas confectas oēs expectabo. Tullius, cui mandata ad me dederas, nō conuenerat me: nec erat iā quisquam mecum tuorum, præter oēs meos, qui sunt omnes tui. Stomachosiores meas literas quas dicas esse, non intelligo. bis ad te scripsi, me purgās diligenter, te leuiter accusans in eo, q de me cito * credidisses. quod genus querelæ mihi quidē uidebatur esse amici: sin tibi displicet, non utar eo posthac. sed si, ut scribis, eæ literæ non fuerunt disertæ; scito meas non fuisse. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat, quē non probat: sic tu, (libet enim mihi iocari) quod disertum non erit, ne putatis meum. Vale, & in censura, si iam es censor, ut spero, de proauo multum cogitato tuo.

de quo non diu erat absolutus.

epist.4.huius lib.

epist.9.l.10 ad Att.

epist.8 huius lib.

Ivr.

CVm essem) Cic. primum dicit sibi gratissimum iucundissimumq; fuisse, quòd ea literis Appij intellexit, quod tamen antea nuntiis & fama cognouerat eum absolutum esse maiestatis, cuius, ut supra uidimus, fuerat accusatus, & eo magis se esse lętatum, ꝙ intellexit eum ab uniuersa rep. esse defensum, & ꝙ Pomp. & Bruti singularem fidem & beniuolētiam laudauit. Deinde alteris eius literis rńdēs significat gratissimum quoq; sibi fuisse, ꝙ Appius formam reip. ita ad eum misisset epist. sua expressam, ut facile potuerit cognoscere, quo in statu esset resp. & quo animo esset Appius erga eam. Postea uero dicit se nunc in eis magnis negotiis non expectare ab eo libros augurales, quos se missurum ꝓmiserat, quorum loco expectat eius orationes. Postremo quia App. scripserat se accepisse a Cic. quasdam stomachosas literas, quas cognouerat cum animi perturbatione a Cic. scriptas, qa essent minus elegantes. Primo Cic. excusat illam indignationem qua scripserat, & petit ab eo ueniam. Deinde iocās dicit eum existimare debere quascūq; literas uiderit minus disertas & elegantes, non esse Cic.

Castra. [In castris) apud milites. nam castra in plurali numero dicuntur loca, ubi stant milites, quasi castrata, uel ꝙ ibi castretur libido, qa mulieres inde disciplina militaris abesse iubebat.

Ad. [Ad) apud, ut Virg. 1. Æneid. Prima qđ ad Troiam ꝓ caris gesserat Argis. Idem, Phrygij Simeontis ad undam. [Pyramum) fluuium Ciliciæ ad Aminodem ꝓmontoriū, q auct. Pomp Mela urbem Malosen pterfluit. [Tarso) ex Tarso, de qua diximꝰ supra fuisse, auct. Sol. a Perseo cōditā, licet Euseb. a Sardanapalo malit. [Dies) qua data erat. [Adscripta) subscripta, notata. [Nonarum) quæ sunt die quinto. [Recentior) posterior, magis noua. [Non erat) .s. adscripta. [Superiori) priori .s. epistolæ. [Permultum antea) .i. ualde antea, hoc est multo tempore ante. [Literis) quia ad me fuerat hoc scriptū te fuisse absolutum. [Nuntiis) qui uerbis id mihi retulerunt. [Fama) publico rumore, qa ubique ferebatur. [Nihil.n.) parenthesis est usq; ad tñ. [Clarius) magis notum. [Non quo) non quia. [Aliter) quam est factum .i. ꝙ non absolueceris, quia oēs putabant te absolutum iri, quia nulla re maiestatem læseras. [Insignibus) præclaris, egregiis. [Ad laudem) nam ea, quæ nuntiantur ad uituperationem, timidius nūtiantur & obscurius: quæ uero ad cōmendationem insignum uirorum spectant, ea apertissime efferuntur. [Tñ) quāuis literis & nuntiis intellexissem. [Non solum) dupli ci de causa ostendit ea sibi fuisse lætiora ea eius literis q̄ ex nūtiis, & qa Appius apertius & abundantius scripserat, q̄ alij nuntiassent, & qa uidebatur ei magis gratulari, cum de eius rebus ab eodem ipso intellexisset. [Planius) apertius. [Vberius) copiosius absolutione tua. [Sermo uulgi) .i. fama ipsa .s. loquebatur. [Complexus sum) uisus sum te amplecti cogitatione, & imaginatione ipsa. est.n. uoluptas quædam imaginaria, ut ostēdit Seru. in Buc. Virg. qua etiā absentibꝰ fruimur, ut patet in 2. ecl. de Corydone & Alexi. ea aūt est & de rebus honestis, ut cum amicum absentem cogitatione ipsa alloquimur, osculamur, cōplectimur: & de rebꝰ turpibus, ut de Biblide, q̄ cum Channo fratre cogitatione, & imaginatione ipsa concūbebat. [Cogitatione) animo. [Osculatur) quod solemus facere causa magni amoris, cum literæ ab amicis de rebus lętis nobis redduntur. [Gratulatus) gauisus etiam mea causa. [Ingenio) ingeniosis uiris, & uirtute ꝑditis, qualis tu es. [A populo) a senatu. horum.n. consensu absolutus fuerat Appius. [Assentor) blandior mihi, placeo mihi. melius.n. assentor, q̄ assentio legitur. [Fingo) puto. [Ea) .s. ingeniū, industriam, uirtutem. [Mihi quoq;) sicut tibi, qa ea, q̄ tribuuntur similibus nostris, uidentur tribui nobis. Ordo est, quæ.n. tribuuntur ingenio &c. a cuncto populo, a senatu, & iudicibꝰ, puto ea quoq; tribui mihi, quia ipse fortasse assentor mihi, cum fingo ea esse in me. Ille uero sibiipsi dicitur assentari q sibi persuadet ea in se esse quę non sunt. qđ plerunq; faciunt assentatores alus.

Gloriosus [Gloriosum) splendidum, cum tanto tuo honore, & gloria. Et notandum gloriosum hic in bonam partē accipi, cum alias iactabundum significet. [Iudicij) quo maiestatis absoluius es.

Exitus. [Exitum) finem quia quanto maior fuit oppugnatio, tanto gloriosior fuit absolutio. [Tam prauam) tam iniquam, ut te innocentem & immeritum oppugnarent. De ambitu uero qa quidam dicebant Appium non sulum maiestatis, sed etiam ambitus accusandum fuisse: ideo nunc Cic. ostendit nihil interesse utrum ambitus an maiestatis fuisset accusatus, quia utriusq; æque fuisset absolutus. [Inquies) dices mihi o Appi. [Quid interest) qđ refert, q̄ differentia.

Ambitus. [De ambitu) .s. fueris accusatus, q erat crimē affectati honoris largitionibus, & corruptionibus. [Nihil interest) quantū ad te pertinet, quia in neutro peccasti: nihil.n. interest utrum aliquis accusetur furti, an homicidij, cum utriusq; est innocēs. [Alterum) ambitum, qa honores potius merere studuisti q̄ petere. [Alteram) maiestatem P. R. [Verumtñ) ponit quandam differentiam inter ambitum & maiestatem. [Verumtñ) quāuis dixerim nihil interesse de maiestate, an de ambitu &c. [Vt Sylla uoluit) .i. legibus cauit. [In quemuis) in quemlibet nisi omnino posset ꝓbari maiestatem esse læsam. [Declamare) dici exhortationis causa. Solebant.n. Romani adolescentes eloquētiæ studiosi exercendi ingenij gratia inuehi orationibus suis in eos, quos scirent aliquo crimine posse notari: accusabant.n. eos, ut dicit Q. & Cic. 1. off. Sylla uero lege cauit, ꝙ si quispiam accusat alium maiestatis, q non posset probare crimen, teneretur ad pœnam talionis. & ideo dixit, [Impune) sine pœna.

Declamare *Declamationes.* [Declamari) dici. nam declamare est in ficto themate se exercere, unde declamationes Quint. & Senecæ. [Declamari i quēuis) .i. quēuis sub ptextu exercitationis & declamationis accusari. [Apertam uim) manifestam. nam ita aperte cognoscitur. [Aut accuset improbe) .i. aut inulte fiat accusatio, ita ut prima facie ab omnibus cognoscatur esse improba. [Aut defendatur) si etiam non accusetur improbe. [Qui) q̄uo. Ratio, quare accusetur improbe, qa si quisquam largitionibus corrūpit senatum, aut populū non possunt illæ largitiones esse occultæ. ergo si nullis apparentibus largitionibus quispiam accusetur; improbe accusatur, sicut App. accusabatur. [Largitio) corruptio, q̄ fit pecunia, aut ceteris muneribus. de ea dictum est in 1. epist. 1. libri. [Ignorari) nesciri, q.d. nullo modo.

Honor *Suspectus.* [Cursus) continua administratio. dicitur enim cursus honorum gradus, cum honor honori succedit, ut ędilitati ptura, consulatui censura. [Suspectus) .i. ęstimatus, male quæsitus. [Cui) .q.d. nemini. [Me miserū) ex magno affectu amoris hoc dixit. [Affuerim) Romæ tunc, cum es accusatus maiestatis. [Quos risus) .q.d. magnos. [Excitassem) cōmouissem .s. de accusatoribus tuis, quos ostendissem ridicule fecisse, cum te immerito accusarunt. [Illa duo) illæ duæ partes. [Vnum) .s. fuit mihi iucundissimum. & est prima pars. [Ab ipsa rep.) quod fuit maximi honoris, ꝙ resp. susciperet defensionem tuam. [Quæ) resp. [In summa ciuiū c.) .i. q̄ etiam si abūdaret uiris bonis & fortibꝰ, deberet tñ tueri tales uiros, qualis tu es. ergo multo magis cum magna sit penuria similium tui.

Penuria. [Penuria) inopia. [Honoris) dignitatis, ut puta in ordine ædilitio, uel ptorio, uel senatorio, uel aliorum honorum. [Vel ętatis) .i. & iuuenum, & senum.

Complecti. [Complecti) amore, fauore. [Alterum) subaudi fuit mihi iucundissimum in literis tuis. [Fidem) erga te. [Virtute) quantum ad fidē. [Officio) quantum ad bñuolentiam, q̄ & amicis, & affinibꝰ ex officio pstanda est. [Cum tuorum) .i. & qa sunt tui necessarij & affines. [Tum maxime) .i. & pcipue, qa sunt uiri clarissimi. [Alterius) Pompeij. [Principis) omnium sęculorum & gentium .i. q antecellit oēs, q omnibus sęculis unquam fuerunt, aut q nūc in omnibus gentibus usquam sunt. [Alterius) bruti. [Iuuentutis) subaudi principis .i. q excellit iampridem oēs iuuenes Romanos, erat.n. & ipse iuuenis.

Celeriter. [Celeriter) .i. mox cum erit paulo maturior. [Ciuitatis) omnium ciuium R. [De testibus) quidam testes mercede cōpulsi falsum testificati erāt contra Appium, quos puniendos curauerat Appius, rogaueratq; Cic. ut hoc faceret, cui Cic. rńdet, ꝙ si Flaccus; cui mandauit, de hoc nihil egit, oĩno ipse faciet, cum p Asiā decedet. [Notandis) ignominia & ꝓbro afficiēdis, notabant aūt ignominia, & ꝓbro, quoties probabātur fuisse falsi, & cauet publice, ne amplius testes esse possint tanq̄ infames & falsi conuicti.

Nota *Quid.* Nota.n. ut inquit Festus, nunc signum in pecoribus significat. Virg. in Georg. Continuoq; notas, & nomina gentis inurunt. Nunc literas singulas aut binas, nunc ignominiam. Itē, Nonius inqt: Nota dicitur ꝓbrum. Lucil. lib. 30. Quem scis scire tuas oēs maculasq; notasq;: inde notare dicit. Iuuen. Sed q̄ Fabricius censor notet. Horat. Magna cum libertate notabant.

Notare. [Mercenariis) mercede conductis, non ueritatis tuendæ gratia. [A suis ciuitatibus) uolebat.n. a singulis ciuitatibus, de qbus fuissent hi testes, eos notari & puniri. [Aliquid) .i. nisi iam sunt cœpti notari. [Fiet a me) notabuntur a me. [Decedam) iter faciam decedens. [Quòd ad me) ad aliam partem epistolæ rńdet, qa Appius scripserat ad Cic. formam status reip. [Quasi) translatiue.

Forma. [Formam) designationem, ut supra, ut cum formam reip. cognouero, quale sit futurum reliquum ędificium intelligam.

Expressa. [Expressam) aperte figuratam, repræsentatam, quasi uiderim ipsam remp. prudentia, qua mihi ipsam formam reip. expressisti. [Leuiora) minora. [Præsidia) pro defensione reip. [Maiora) .s. q̄ putabam.

Si quidem. [Siqdem) qm̃, & est ratio leuiorum periculorum, & maiorum psidiorum. [Oēs ntres) .i. oēs, qui in ciuitate aliqd possunt. [Adductum) ad imperium, ad uoluntatem.

Applicare *Promptus.* [Appli cauerunt) adiunxerunt. [Promptum) expositum, paratum. [Alacrem)

ẽrem) erectum, atq; sublimẽ. [Diligentia) qua usus es in scribendo. [Io summis occupationib') qbus nisi fuisses diligens, potueras reuocari a scribendo. [Augurales libros) quos te missurum pmiseras. [Ad cõe otium) cũ uterq; nostrũ nimis erit negotiis implicitus. [Tu) Romæ, ego in prouincia. [Serua) differ, reserua. [Flagitabã) instanter poscebã. [Ad urbem) .i. in urbe. [Tuorum) quos ad me misisses. existimabat .n. Appius Tulliũ quendam ex suis esse apud Cic. [Qui) .s. mei. [Sunt tui) qa amicoꝶ oia cõia. [Stomachosiores) iracundas, plenas indignationis. [Literas) .s. meas. [Bis) ut uisum est in pcedentibus epist. [Purgans) excusans: qa querebaris ꝙ ego impediuissem legationem, q̃ ad laudes tuas Romam erat pfectura. [Leuiter) non acerbe. [Accusans) in proxima precedenti epistola. [Amici) quibus interdũ licet reprehendere alium amicum beneuole. [En) gńe querelę .i. non ulterius, ut amplius querar de te. [Vt scribis) quia scripserat Appi' eas literas nõ fuisse elegãtes: qa erãt cũ stomacho scriptæ. [Disertæ) eloquẽtes, elegantes. [Meas) qui nescio scribere nisi eloquẽter. & quãuis uideatur Cic. iocari, tñ se laudat. [Aristarchus) is fuit optim' grãmaticus, qui Homeꝶ interpretat' est. [Homeri uersum) .s. esse. [Quẽ) uersum. [Nõ pbat) nõ approbat iudicio suo .i. q ei nõ placet: multa .n. carmina credunt esse isserta Rapsodię Homeri, q̃ ab eo poeta nunq̃ fuerit cõdita. Dicit igitur quẽadmodũ Aristarchus uersum, q in Homero minus ei placet, negabat esse Homeri: ita tu quodcũq; scriptum minus disertum & elegans uideris, ne putes esse meũ. [Libet .n. iocari) parenthesis: qua utitur, ut uitet arrogantiam. [Quod) .s. scriptum. [Ne putaris) pro ne putes. [Io cẽsura) in administratione censurę. [Si es censor) si iam creatus es cẽsor. [Vt spero) quia scripserat Appius se laborare, ut cẽsor crearetur. [Cogitato de pauo tuo) habeto proauum tuum clarissimum censorem in animo, ut eum morib' & re ipsa imiteris. is aũt fuit Appius Cęcus.

ASCEN.

CVm essem &c.) gratulatur primum ꝙ absolutus sit maiestatis uoiuersę penẽ reip. suffragio. Deinde alteris eius literis respondens gratias agit formam reip. ab Appio sibi expressam. Et qa in magno negotio fuit Appius, non petit ab eo libros augurales, quos supra perficiẽdos monebat, sed orationes eius. purgãs demum quod uisus est scripsisse ad Appium literas stomachosas. Ordo est. Cũ ego essem in castris apud fluuium Pyramum, qui est in Cilicia, duę epistolę tuæ sunt redditę mihi uno tpe, quas Q. Seruilius miserat Tarso .i. ex ea urbe Asię. Dies .s. qua data, erat adscripta in altera earũ, uidelicet nonaꝶ Aprilisũ in altera, quæ uidebatur mihi recentior, dies nõ erat .s. adscripta. Rñdebo igit prius superiori .s. in qua dies adscripta erat. In qua scribis ad me de absolutione maiestatis .s. affectatę. De qua .s. absolutione, etsi .i. q̃q̃ certior factus erã pmultum .s. tpis ante literis .i. p literas, nuntiis .i. p nuntios, denique .i. tandẽ, fama ipsa .i. p famã ipsam. Nihil .n. fuit clari' .i. euidẽtius, aut illustrius nũtiatum, nõ sup. ita fuit clare nuntiatũ, ꝙ quisq̃ putasset aliter .s. futuꝶ, sed ꝙ nihil solet nũtiari obscure de uiris insignibus .i. insignitis laude, aut non segnibus ad laudẽ, quia sunt ẽt insignes ad uitia. to literę tuę fecerũt mihi eadẽ illa .s. a tot nuntiata, lætiora .i. iucundiora non solum, quia .s. literæ tuæ loquebantur planius .i. manifestius, eo ꝙ in plano sita melius uidẽtur q̃ inter colles, uberius .i. abundantius q̃ sermo uulgi, sed ẽt qa ego uidebar magis gratulari tibi, cũ .i. quando, ego audiobã .s. iam lęta de te ex teipso. Igitur ego cõplexus sum cogitatione .i. per imaginationẽ, te absente. Vero, p sed, ego osculatus sum epistolã, & ipse .i. egomet, gratulatus sum mihi .i. felicitati q̃ mihi in tua felicitate sperãda erat. Quæ .n. tribuuntur ingenio .i. bonę indoli, & in nobis ĩgenitę, industrię .i. solertiæ, exercitatione acqsitæ, aut auctę, & uirtuti iã rõne stabilitę, a cuncto populo, a senatu, a iudicib' qui omniũ suffragiis absolutus fuerat, ego puto tribui quoque .i. etiã mihi ipsi, quia ipse .i. ego uštentior .i. blãdior fortasse mihi, cum ego fingo .i. imaginor ea .s. iam dicta ingenium, industriam, & uirtute m esse in me. Nec mirabar tam gloriosum exitum iudicij .s. de te habiti fuisse, sed sup. mirabar mentẽ tuoꝶ inimicoꝶ fuisse tam prauam, iniquã & peruersam. tu uero quia ego priua dixi, ꝙ i epistola ad me scribis de absolutione maiestatis, inqes, quid interest de ambitu .s. sim accusatus & absolutus, ac .i. q̃, aut an de maiestate, q.d. nihil. unde & Cic. rñdet. Nihil sup. interest ad rem .i. ad litẽ & negotiũ tuũ, cum utriusque sis innocẽs. Enim .i. qa tu non attigisti alterum .s. ambitũ, & auxisti alteꝶ .s. maiestatem, quã tam gloriose gessisti. alij exponunt ad rem .i. molem criminis: qa conuictus maiestatis, non minus punitur, quã ambitus, sed facilius est conuincere ambitus q̃ maiestatis. Maiestatis .n. reus est, q arguitur ambitione quadam affectasse maiestatem, aut decerni sibi aut prorogari indecẽter. Ambitus uero, q largitionibus, pcibus, minis, pollicitationibus, & aliis corruptionibus ad magistratum uiã affectabat. Vnde ambitio & crimen maiestatis in aio, est ambitus in opere ipso & rebus exteriorib'. & ideoqa de occultis non est agẽdum sine testibus, Sylla noluit declamationes fieri io rerũ maiestatis. reum aũt ambitus licebat unicuique agere, dum in probationibus nõ deficeret. Vnde addit. Verumtñ maiestari est supp talis, ut Sylla uoluit .i. lege cauit & sanciuit, ne .i. ut nõ liceret declamari .i. declamationem fieri de crimine maiestatis, in quẽuis .i. quẽlibet, impune .i. passim sine punitione. Declamatio aũt est ad utranq; partem de crimine & absolutione alicuius, & de faciendo, aut non faciendo aliquo negotio disputatio. quam exercitationis gratia rhetorũ discipuli facere solebant, nõ sine clamore, ut inducerent animos & formam in ueris causis agendis. uero .i. sed, ambitus habet uim ita apertã .i. manifestã, ut aut censeatur iprobe, utpote qñ accusatur innocens, aut defendat improbe .s. a patrono manifesti criminis. Enim .i. qa quid .i. qũo potest largitio facta, & nõ facta .i. an facta, an non facta sit ignorari? q.d. nullo modo, cũ fiat publice, nec paucis. imperiũ .n. aut dominatio non põt a paucis dari. Sed dubium est, dũ largitiones fiũt, quo animo fiant. qd' cõiectura quadã ex uerbis & ceteris factis largientis perspicit. Autem p sed, cursus .i. continuatio, honorũ i. magistratuũ tuorum, cui fuit unq̃ suspectus? q.d. nulli. Me miserũ. Modeste, ne excandescere uideatur, subiicet particulam, o, q non affuerim .s. in absolutione tui. Quos risus ego excitassem .s. in accusatores tã temerarios? q.d. maximos. Sed de iudicio maiestatis, quo .s. absolutus erat, illa duo fuerunt mihi iucundissima ex lrĩs tuis. Vnũ qd' scribis te defensum ab ipsa rep. q̃ .s. resp. hoc est oẽs eius gubernatores, deberet tueri .i. pteg ere tales uiros .s. qualis tu es, q dẽ .i. certe ẽt i summa copia ciuiũ bonoꝶ, & fortiũ, nũc ṽo sup. debet eo magis, ꝙ tãta penuria .i. paucitas & difficultas inueniẽdi tales uiros, est i oi gradu, uel honoris .i. tã magistratuũ, q̃ priuatoꝶ, uel ętatis .i. tã senũ, q̃ iuuenũ, ut ciuitas tã orba .i. priuata patronis, debeat cõplecti .i. fouere tales tutores. Alterũ .s. mihi iucũdũ fuit ꝙ laudas mirifice fidem & beneuolentiam Põpeij & Bruti. lætor uirtute & officio .i. pp uirtutem & officium, tom .s. ita sit ꝙ tuoꝶ necessariorũ .s. Põpeij & Bruti, q sunt tibi affines, & ita necessarij, & amicissimorũ meorũ, tũ maxime .s. lętor & uirtute & officio alterius .s. Pompeij principis omniũ sęculorũ & gentium .i. omnium hoium, qui sunt aut fuerũt in quauis natione. & sup. uirtute, & officio alterius .s. Bruti, iampridem .i. iam a plusculo tpe principis sup. iuuẽtutis .s. Romanæ, & sup. futuri celeriter, ut spero, principis ciuitatis .s. totius, excepto tamen Pompeio, hoc est lętor primũ tantum uirtutis, & officij esse in uiris tibi maxime necessariis, & mihi amicissimis, deinde & multo magis in uiris summis & principibus, altero totius mundi, & omnium temporum, altero nũc iuuentutis, & mox totius ciuitatis futuro. De testib' .i. quod scribis, de testibus mercenariis .i. mercede cõductis ad dandum contra te falsum testimonium, notandis .s. nota infamię a ciuitatibus suis nisi aliquid factũ est iam per Flaccum .s. psidem illis a me constitutũ, fiet a me, cum decedam .s. de prouincia per Asiam. Venio nunc ad alteram epistolam. Quòd misisti .s. in altera illa epistola, ad me quasi formam .i. designationẽ, & speciem temporum communium, & totius reip. expressam .i. expresse descriptam, prudentia literarum tuarum est mihi ualde grata. Video .n. & pericula leuiora, quam timebam, maiora præsidia .s. reip. sup. quam sperabam. siquidem .i. quoniam, aut si duæ sunt particulæ, quidem .s. certe, si, ut scribis, omnes uires ciuitatis applicauerunt se ad ductum .i. auspicium, felicitatem, & prudentiam ducendi Pompeij, & prospexi simul tuum animum promptum, & alacrem .i. acrem, & strenuum, ut sumus in reb', quas alacres facimus, ad defendendam remp. & cepi mirificã uoluptatem ex hac diligentia tua. Si dicas, ergo hic ad secundã quoque personam respicit: dicam unam rem a duobus possideri posse, & ita ad diuersos fieri respectum. unde Cic. ad diligentiã Appij quia ab eo profecta est, dicit, hac. q.d. quę in his literis, quas teneo, scripta est. ꝙ i summis occupationibus tuis, uoluisti tamen .i. nihilominus, statum reip. esse notum mihi per te. Nam serua .i. concedo ut serues libros augurales, quos supra perficipẽ tiit, ad otium cõmune utriusque .i. donec & tibi scribẽdi, & mihi legẽdi eos dabitur otium. Ego enim flagitabam .i. exigebam per literas a te tua promissa .s. de perficiendis libris auguralibus, arbitrabar te esse otiosissimum ad urbem .i. in urbe. Raro tamẽ ad pro in ponitur, sæpius pro apud: quo circa posset dici ad urbẽ .i. circa res urbanas. Nunc tamen expectabo, ut ipse .i. tu pollicearis, orationes tuas oẽs confectas .i. absolutas, p libris auguralibus .i. loco auguralium. Tullius, cum dedisti mandatu ad me .i. q̃

mihi

Serua Flagitare.

mihi diceret, non conuenerat me.i.nõ uenerat allocuturus meum, nec quisquam tuorum.i.familiarium erat iam mecum, præter oẽs meos, qui fuur omnes tui. Ego non intelligo quas literas meas dicas esse stomachosiores.i.ex animi magno stomacho.i. indignatione scriptas. Ego scripsi ad te bis, purgãs diligenter.s. de crimine pdidię ac læsæ amicitię, accusans leuiter te in eo qđ credidisses cito de me. Quod genus querelæ uidebatur q.dem.i. certe mihi esse amici.i.ptinere ad amicum hoiem, qa reconciliatoria est amicitiæ potius, q̃ offensiua talis q̃rela. Sin.i.sed si, id genus querelæ displicet tibi, non utar eo amplius posthac.i.post hoc tẽpus. Sed si, ut scribis, hæ literæ.s.stomachosiores non fuerunt disertæ, scito, nõ fuisse meas. hoc iocose & cõfidenter dicit. Vt.n.Aristarchus negat uersum sup.esse Homeri, quẽ nõ pbat.i. non approbat: sic tu, (libet.n.mihi iocari) qđ non erit disertum, ne putaris.i.noli ut putes meum sup.esse. Vale. & cogitato multũ de proauo tuo.s.Appio Cęco, q clarissimam gessit censuram, in censura.i.in gerenda censura si es iam cẽsor, ut spero.s.te esse.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Grauiter ferens Appius Tullialam Ciceronis Dolabellæ, infestissimo Appij inimico, desponsam, expostulauerat cum Cicerone. ob id excusationem parans, totam culpam in absentiam suam reiicit: & deinde Appij animum in amicitia confirmat.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO. 12

GRatulabor tibi prius, (ita enim rerum ordo postulat) deinde ad me conuertar. Ego uero uehementer gratulor de iudicio ambitus; neq; id, quod nemini dubium fuit, absolutũ te esse; sed illud, q, quo melior ciuis, quo uir clarior, quo fortior amicus es, quoque plura uirtutis, & industriæ ornamenta in te sunt, eo mirandum est magis, nullam ne in tabellæ quidem latebra fuisse absconditã maleuolentiam, q̃ te impugnare auderet. non horũ temporum, non horum hominum, atq; morum negotium. nihil iam sum pridem admiratus magis. De me autem suscipe paulisper meas partes; & eũ te esse finge, q ego sum. si facile inueneris, qđ dicas; noli ignoscere hæsitationi meæ. ego uero uelim mihi, Tulliæq; meæ, sicut tu amicissime, & suauissime optas, prospere euenire ea, quæ, me insciente, facta sunt a meis; sed ita cecidisse, ut agerentur eo tpe, spero omnino cum aliqua felicitate, & opto; uerũ tamen plus me in hac spe, tua sapientia, & humanitas consolatur, q̃ oportunitas tpis. itaq;, quemadmodum expediam exitum huius institutæ orationis, non reperio. neque.n. tristius dicere quidq̃ debeo * ea de te, quam tu ipse omnibus optimis prosequeris. neque non me tamen mordet aliquid: in quo unum non uereor, ne tu parum perspicias, ea, q gesta sunt, ab * illis esse gesta, quibus ego ita mandaram, ut, cum tam longe abfuturus essem, ad me ne referrent, agerent quod probassent. In hoc autem mihi illud occurrit: quid tu igitur, si affuisses? rem probassem: de tpe, nihil te inuito, nihil sine cõsilio egissem tuo. uides me sudare, iandudum laborantẽ, quo modo ea tuear, quæ mihi tuenda sunt, & te nõ offendam. leua me igitur hoc onere: nunquã enim mihi uideor tractasse causam difficiliorem. sed tamen sic habeto: nisi iam tunc omnia negotia cum summa tua dignitate diligentissime confecissem; tametsi nihil uidebatur ad meum erga te pristinũ studium addi posse; tamen, hac mihi affinitate renuntiata, non maiore equidem studio, sed acrius, apertius, significantius dignitatem tuam defendissem. decedenti mihi, & iam imperio annuo terminato, ante diem iij.non. Sext. cum ad Sidam naui accederem, & mecum Q. Seruilius esset, literæ a meis sunt redditæ. dixi statim Seruilio, (etenim uidebatur esse commotus) ut omnia a me maiora expectaret. quid multa? beneuolentior tibi, quàm fui, nihilo sum factus, diligentior quidem ad declarandam beneuolentiam multo. nam ut uetus nostra simultas antea stimulabat me, ut cauerem, ne cui suspicionem fictæ reconciliatæ gratiæ darem: sic affinitas noua curam mihi affert cauendi, ne quid de summo meo erga te amore detractum esse uideatur. Vale.

i.de his no puto.

a M. Cæl. epist.6.l.8.

GRatulabor) huius epistolæ argumentum in duas partes diuiditur. nam primo Cic. gratulatur Appio de absolutione ambitus, cuius, ut supra uidimus, fuerat accusatus. deinde q̃a Cic. filia Tullia, eo absente, in puincia locata fuerat Dolabellæ inimicissimo Appij, Appius uehementer questus erat de Cic. q contraxisset affinitatem cum eo, quem sciret sibi inimicissimum. Itaq; Cic. se excusat q se absente id factum sit, q si fuisset domi, nihil fecisset sine consilio ipsius Appij. Et postremo affirmat q propter hanc affinitatem nihil omnino est alienatus ab Appio. Sed promittit se pro eo multo maiora esse facturum, q̃ antea fecisset. [Tibi) causa tui. [Ita) ut tibi gratuler prius. [Ordo rerũ) prius.n. de reb' amicorũ, deinde de nostris dicere debemus. [Ad rem meam) ad excusationem meam. [Ambitus) quo es absolutus. [Neq; id) subaudi mirãdum fuit, quod paulo inferius ponit, .s. te esse absolutũ. [Nemini dubium) nemo.n. dubitasset te absolutum iri, quia ambitum nunquã attigisti. [Quo) quanto. [Melior uir) .h.d. non est mirandũ te fuisse absolutũ, q̃a nemini hoc dubiũ erat. Sed quanto es melior uir, & clarior, eo magis est mirandũ q in accusatione tua ubiq; apparuerit maleuolentia hominum in te. [Ne in tabellæ latebra) hoc est ne in occultissima quidem parte tabellæ, in qua est scripta accusatio tua. [Absconditam) occultam, quia erat apertissima. [Auderet) quasi contra ius. [Impugnare te) te criminari, tibi esse aduersa. [Horum) talium, tam corruptorum. [Non negotium) .s. fuisse absconditum in latebra tabellæ. [Negotium) quod tibi facesseret. [Nihil magis) quàm hoc.s. quòd ita aperte fueris impugnatus, cum sis uir clarus, fortis, cum habeas multa ornamenta industriæ & uirtutis. [De me) nunc incipit de se dicere. [Suscipe meas partes) .i. finge te esse me. Pone te loco mei. [Et eum) declaratio est superioris orationis, suscipe personam meam. [Quid dicas) contra id, quod factum esse quereris. [Noli ignoscere) quasi dicat, tunc non petam ueniam [Hæsitationi) .i. dubitationi, uel melius ignorationi meæ. [Velim) pro nolo.i. cupio. [Me insciente) quia eram, ut scis, in prouincia. [A meis) ab uxore, & amicis. [Sed ita cecidisse) sensus est: spero quòd feliciter euenerit, ut fieret hic contractus affinitatis eo tempore, quo eram absens. [Cecidisse) pro accidisse. [Cum aliqua felicitate) quasi dicat non sine numine diuum. [Veruntamen) ostendit quòd plus consolationis potest ei afferre de hac affinitate contracta Appij sapientia, si non ægre tulerit, si considerauerit casum. [Quam opportunitas temporis) .i. commoditas .s. quod hoc factum sit me insciente, propter quod non est, q de me quereris. Itaque demonstrat Cic. solicitudinem & anxietatem animi sui, quia propter perturbationem animi dicit se nescire inuenire conclusionem huius orationis. [Expediam) explicem, absoluam. [Exitum) finem, conclusionem. [Institutę) inceptæ. [Tristius) infelicius, quod protendat malum futurum. nam quando est factum, non debeo dicere mihi displicere hoc esse factum, quod fortasse esset signum infelicitatis futurę, & pręcipue putatur in matrimoniis, quoties altera pars dicit se pœnitere facti, habetur pro malo omine. [Eam rem) id matrimonium, eam affinitatem. [Quam) rem. [Prosequeris optimis omnibus) .i. quam tu in literis tuis dicis optare felici auspicio esse confectam, cui optas optima omnia. nulla.n. matrimonia fiebant, nisi prius captatis auspiciis.

Impugnare.

Inscientia.

Expedire.

Lucan.

Lucan. *Contentiq; sufficit Bruto.*
Iuuen. *Veniat cum signatoribus auspex.* &,
Signatæ tabulæ dictum feliciter.
Virg. 1. Æn. *Cui pater intactam dederat, primisq; locarat Hominibus.*

[Mordet) angit, cruciat [In quo) in qua re. [Nô uereor).i. in quo nô dubito te parum perspicere ea esse gesta nô a me, sed ab illis, quibus ita mandaram, ut me absente facerent, quod eis uideretur utile. [Non uereor) nô dubito, scio. [Ne) .i. ut. [Parum perspicias) nô consideres diligenter. [Tá longe) in Cilicia, q̃ est remotissima ad urbe. [Ne referrem ad me) non nuntiarêt mihi, non redderent me certiorem, nisi inuenissent, ubi cômode locarent filiam meam. [Agerent) subauditur, sed mandaram ut agerent. [Quod probassent) quod eis placuissent, qđ utile putassent. [In hoc) r̃ndet obiectioni, quæ posset sibi fieri ab Appio. In hoc, qđ dixi esse factum me insciête, qa mandauerá, ut nihil referrêt ad me pp longinquitatem locoꝝ. [Occurrit) obiicitur, uenit in mentem a te posse dici sic. [Quid igitur) obiectio Appij. [Quid) .s. fecisses ô Cic. [Si affuisses) si fuisses Romæ, dedisses ne ea Dolabellæ? [Rem) factum, conditionem. & est initio obiectionis. [Probassem) laudassem .i. placuisset mihi conditio. Et notanda prudentia Cic. cui q̃uis non multû placeret Dolabella, tñ post factum non de eo maledicit. [De tpe) .s. conficiendi illius negotij. [Te inuito) te nolente, qa distulissem quantû uoluisses. [Sudare) h. d. ut ostendat hanc rem sibi magnæ esse solicitudini: sudamus. n. aut corporis defatigatione, aut calore, aut denique animi angore & solicitudine. Alij legunt sua de re, alij suadere: sed neutrum conuenit menti Cic. [Laborantem) curantem, quô defendam id, qđ tuendû est mihi, hoc est id, qđ iá est factû, & tñ non faciam contra uoluntatê tuá. qđ q̃ est difficile, ideo dicit sudare. [Leua me hoc onere) aufer mihi hoc onus: pôteris. n. si acceperis excusationem meá, & existimaueris hoc a me dedita opera factû non esse. [Tractasse) egisse difficiliorê q̃ hác. s. tuear q̃ tuenda sunt mihi, & te non offendam. [Sic habeto) signât pp hác affinitatem se nihil esse alienatum ab Appio. dicit. n. q si iá egisset omnia eius negotia, sicut debuit, nûc nûtiata sibi hac affinitate, ageret ea non maiore studio, quia non posset, sed tatem clarius & apertius, ut intelligeret App. ipsum Cic. nihil esse erga se immutatum. [Confecissem) composuissem. [Negotia tua) quæ hic in prouincia habes, & de ædificatione tua, & de legatione ad laudes tuas Romá mittenda. [Pristinû studium) pristinam uoluntatem & amorem. [Nihil addi) quia erat summum. [Maiore studio) quia non potuissem. qa, ut dixi, nihil uidebatur posse addi. [Acrius) uehementius, instantius. [Significantius) cum maiori significatione & testificatione mei erga te animi. [Decedenti) dicit Cic. se non solum nunc polliceri hoc Appio, uerum etiam multo ante dixisse Seruilio, q in prouincia agebat negotia Appij. [Terminato) finito. iam. n. ferè finierat annum Cic. i prouincia, cum redditæ sunt ei literę de hac affinitate. quo quidem tpe dixit Seruilio, ut multo maiora beneficia a se expectare q̃ ante. uidebatur. n. esse perturbatus, & ęgre ferre illam affinitatê, qa sciebat Dolabellam esse inimicissimum Appio. [Sidam) urbê Lyciæ q̃ portum habet. [Cômotus) perturbatus hoc nuncio [Maiora) quam ante pollicitussem. [Expectaret) speraret me p te facturû. [Nihilo beneuolêtior) nihil auctus in amore, qa nihil poterat ad meam erga te beneuolêtiam addi. [Diligentior) promptior. [Vetus simultas) quæ aliqñ inter nos fuerat. [Stimulabat) hortabatur. est aût sensus, sicut pp ueterem simultatem, quę inter nos fuerat, cogebar ita facere, ne darem suspicionê hominibus me esse tibi ficte & non uere reconciliatû: ita nunc noua affinitas facit, ut caueam, ne propter eam uideatur aliquid de meo erga te amore esse diminutum. [Detractum) diminutum.

Confecissem. — ASCAN.

GRatulor &c.) gratulatur Appio de absolutione ambitus, purgatq; q Tullia, se absente, data sit nuptum Dolabellæ, homini App. inimicissimo: & pollicet pp illá se nihil de amicitia Appiana detracturû. Ordo est. Ego gratulor, aut gratulabor tibi prius. i. priore parte epistolæ, deinde côuertar ad me. i. ad rê meam purgandam. ordo. n. rerum postulat ita: sic fieri ut prius de amicis, deinde de nobis agamus. Ego uero gratulor sup. tibi uehementer, te absolutum esse de iudicio ambitus. i. in quo causam dicebas de ambitu. i. maiestate malis artibus affêctata. neque id, quod nemini dubium fuit. s. futurum, uidelicet te absolutum esse, mirádum, sed est illud, q quo. i. quanto melior ciuis es, quo .i. quanto uir clarior, quo. i. quanto, amicus fortior. i. constátior es, eo est mirandum magis, nullam. i. non ullam beneuolentiam, quæ auderet. s. tam impudenter oppugnare te, non fuisse abscôditam, ne quidem. i. non saltem latebra. i. angulo aliquo, tabellę .i. libelli accusatorij, hoc est q ipsa præ uerecûdia, si quam habuisset, se non abscondérit in aliquo loco abdito tabellæ accusatoriæ & diffamatoriæ, sed palam te accusare ausa sit. Nô. n. negotium, quod factum est tibi, fuit horum tpm, in qbus uirtuti adhuc locus & honos est, & boni florent, non horû hoîum q boni ferè sunt & tibi ferè necessarij, atq; motû sup. horum hoîum & tpor, & ita ego nihil sum admiratus magis iampridê. i. iam a plusculo tpe. s. q̃ q inuêti sint tam impudentes, ut auderêt nô modo per occultam delationem, sed êt per manifestá accusationê i publico iudicio te ambitus postulare, quo Cic. satis assentátee dicit pcipue, cû antea ei de eadê re gratulatus sit, sed uidet App. assentationis appetens, & potuerunt superiores literæ non esse plitę, idq; Cic. uereri. De me aût: aggreditur secundá partê epistolæ dicens. Aût. i. sed de me. i. quátû ad nuptias filiæ meæ attinet, suscipe paulisper. i. p paulû tpis partes meas. s. purgatiuas, finge te esse eû, q ego sum: si tu ueneris facile qd dicas. i. r̃ndeas ad purgandum factû ipm ad dánandum, noli ignoscere. i. parcere, aut ueniam dare hæsitationi. i. perplexitati & tarditati meæ in loquendo. Ego uero. i. certe, uelim ea, q̃ facta sunt a meis me insciête, euenire prospere mihi & Tulliæ meæ. i. filiæ, hoc est nuptias eius cum Dolabella, sicut tu optas amicissime & suauissime. moris. n. est, dum de nouis nuptiis aut loquimur aut scribimus, dicere feliciter. unde Iuuen. dictû est, feliciter sut dij bene uertát, aut quas dij secundêt. qđ & Appius uidetur scripsisse magis ex more, aut p ironiam quá ex animo. Cic. tñ callide interpretatur ex aîo scriptû. sed cecidisse. i. casu euenisse ita ut agerent eo tpe. s. quo abessem, aut quo dissensiones orirent inter principes. Dolabella. n. Cæs. adhæsurus uidebat, App. & Brutus Pôpeio. spero omnino & opto, sup. cecidisse cû aliqua, sed icerta mihi felicitate, uerûtñ sapiêtia & humanitas tua côsolat me plus hac in spe. s. de felicitate nuptiarû q̃ opportunitas tpis, qa difficile est in dissensione principû ciuitatis feliciter uiuere. Itaq; nô reperio, queádmodû expediá. i. expedite faciam exitû. i. finê huius orationis institutæ .i. icepte, de nuptiis filiæ. Neq; . n. debeo dicere qdq̃ tristius i cá rê. i. nuptiis filię, q̃ tu ipse psequeris omnib⁹. i. pcationib⁹, auspiciis, optationib⁹, uotis optimis. ná dum boni & prudêtes uiri bona pcant, & optát aliqb⁹ cœptis omê est. i. iudiciû boni euêtus, neq; nô. i. attñ aliqd mordet. i. tristitia afficit me, i quo non uereor. i. nô dubito, unû, uidelicet ne. i. aut q n Notû est cum uerbis uerêdi timêdiq; idê facere negationê & affirmationê, ut uereor ne facias, & ut facias. pspicias. i. cognoscas parû ea q̃ gesta sunt de côtractu mrimoniali, esse gesta ab illis. s. amicis & necessariis meis qb⁹ ego. s. discedês mandará ita, cû essem absuturus tá lôge .s. ab eis ne referrent ad me. i. ne côsulerent me sup. illi agerêt, qđ pbassent. In hoc aût. s. dicto, ad ostêdêdû meo côsilio non esse factû occurrit. i. obiicit, hoc obiici pôt mihi illud, Igitur o Cic. qd tu sup. fecisses si fuisses? r̃ndet. Ego pbassem. i. approbassem rê. i. côtractû matrimonialê. Sed sup. qa dicis hoc tpe tá piculoso nô debuisse fieri, ego nihil egissem te inuito, & nihil egissem sine côsilio tuo de tpe. s. nuptiarum celebrandarû. Vides me sudare. i. angore quodam opprimi, iandudû. i. ab eo tpe quo icepta est môtio de nuptiis filię, laborátê qûo tuear. i. defendá ea q̃ mihi sunt tuêda. i. defendêda, & nô offendá. i. lædá te. Igit leua. i. libera me hoc onere, q. d. qđ portare uix possum. Ego. n. nunq̃. i. nô unq̃, nô uideor mihi tractasse unq̃ cám difficiliorê. Tñ habeto sic. i. p certo teneto, nisi ego confecissem iá. i. pfecissem iá tunc. s. cû talia mihi nûtiata sunt diligêtissime oîa negotia cû summa dignitate tua, tametsi nihil uidebat posse addi ad pristinû studiû meû erga te, iñ hac affinitate. s. Cû Dolabella inimico tuo nûtiata mihi. i. si fuisset prius nuntiata, equidem. i. ego quidem defendissem dignitatem tuam. s. in prouincia, non maiore studio quia id fieri non potuisset, sed acrius, apertius, significantius. i. cû maiore euidentia, eo q suspectus fuissem. Sed sup. literæ redditæ a meis, mihi decedenti. s. de prouincia, & annuo imperio iam terminato ante nonas Sext. i. Augusti mensis. quia uenerat in prouinciam prid. cal. Sextiles. ut supra dixit, cum accederem naui. i. in nauim, ad Sidam urbem Lyciæ, aut portum eius. unde hic & prius præpositionem posuit. & Quintus Seruilius esset mecum. Dixi statim Seruilio, ideo statim, cienim. i. quia ipse uidebatur esse cômotus, quod talem nuntium accepissem, ut expectaret a me omnia. s. officia maiora. s. q̃ prius. Quid multa supp. dicam? ego nihilo. i. in illo sum factus beneuolentior tibi quam fui, qa putat id fieri non potuisse, sed sup. factus sum multo diligentior ad beneuolentiam declarandam. Nam ut. i. quemadmodum, uetus simultas nostra. i. latens odium & ęmulatio, stimulabat. i. urgebat me antea, ut cauerem ne darem cui. i. alicui, suspicionem gratię reconciliatæ. i. iterum initæ & renouatæ fictæ. i. simulâter & non uere: sic affinitas. s. cum Dolabella, affert mihi nouam cu-

tam

ram cauendi, nequid uideatur esse detractum de summo amore meo erga te. Vale.

PAVL. MAN. ANte diem iij. non. Sext.) perinde est, ac si dixisset, iij. non. Sext. id ex libri xvj. epistola v. ad Tironem intelligi facile potest. ante diem iij. non. ueteres dicebant, id est, die tertio ante nonas. nam cum dicitur, iij. non. concisa locutio est: quæ integra esset, si diceres, iij. die ante nonas: qua non admodum utebantur antiqui, sed eius loco, ante diem iij. nonas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Officium suum Appio commendat: & id rursus ut faciat Appius, propter Dolabellæ inimicitias monet.

CICERO IMP. S. D. APPIO PVLCHRO. 13

QVasi diuinarem, tali in officio fore mihi aliquando expectandum studium tuum; sic, cum de tuis rebus gestis agebatur, inseruiebam honori tuo. dicam tamen uere: plus, quàm acceperas, reddidisti. quis enim ad me non perscripsit, te non solum auctoritate orationis, sententia tua, quibus ego a tali uiro contentus eram, sed etiam opera, consilio, domum ueniendo, conueniendis meis, nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse? hæc mihi ampliora multo sunt, quàm illa ipsa, propter quæ hæc elaborantur. INSIGNIA enim uirtutis multi etiam sine uirtute assecuti sunt: talium uirorum tanta studia assequi sola uirtus potest. itaque mihi propono fructum amicitiæ nostræ ipsam amicitiam, qua nihil est uberius, præsertim in iis studiis, quibus uterque nostrum deuinctus est. nam tibi me profiteor & in repub. socium, de qua idem sentimus; & in quotidiana uita coniunctum cum iis artibus, studiisque, quæ colimus. uelim ita fortuna tulisset, ut, quanti ego omnes tuos facio, tanti tu meos facere posses: quod tamen ipsum, nescio qua permotus animi diuinatione, non despero. sed hoc nihil ad te: nostrum est onus. illud uelim sic habeas, quod intelliges; hac re nouata, additum potius aliquid ad meum erga te studium, cui nihil uidebatur addi posse, quàm quidquam esse detractum. Cum hæc scribebam, censorem iam te esse sperabam. eo breuior est hæc epistola, &, ut aduersus magistrum morum, modestior. Vale.

HVBER. QVasi) hac epistola ostendit Cic. quàm grata habuerit, quę in absentia sua intellexit ab Appio sibi præstita fuisse: quem in nullo genere officij sibi defuisse fatetur. Deinde pollicetur se fore socium, & coniunctum ipsi Appio in administratione reipub. de qua dicit utrunque idem sentire, nec minus etiam se fore coniunctum in uita quotidiana. postea uidetur eum latenter rogare, ut tandem deponat inimicitias suas in Dolabellam. quod eum facturum se sperare dicit. Postremo pollicetur Cic. se facturum, ut intelligat Appius nihil esse detractum de amore suo erga eum. [Quasi) tanquam. [Diuinarem) præscirem, animo præuiderem. Et notandum hoc artificiose esse dictum a Cic. ut ostendat beneficia Appij erga se non tam sibi præstita, quàm reddita fuisse. & est sensus, ego antea, cum agebatur de rebus tuis, sic inseruiebam honori tuo, quasi præsagirem, & pręuiderem fore aliquando opus, ut tu idem pro me facturus esses in tali officio. s. tuendi honoris. [Expectandum) rogandum, exigendum. [Studium) fauor tuus, prompta uoluntas. [Sic) adaptatio similitudinis. refertur autem ad quasi. [Inseruiebam) præstabam operam meam. Inseruire autem est uoluntatis & amoris. Seruire uero necessitatis & conditionis. [Honori tuo) ut eū tuerer. [Dicam tamen) hoc subdit Cic. ne uideatur obiecisse beneficium Appio. [Dicam uere) ingenue fatebor, dicam ueritatem. [Plus) in quo laudat eum iustitia, in qua, ut iubet Hesiod. debemus imitari agros fertiles, qui plus reddunt quàm acceperint. [Quis) quasi dicat quilibet. [Auctoritate orationis) grauissima oratione tua pro me in senatu dicta. [Sententia) .i. sentiendo de me optime. [Quibus) .s. auctoritate orationis & sententia. [A tali uiro) qualis tu es, quia loco maximi muneris nobis esse debet, cum uiri clarissimi & grauissimi nobis, uel orationis suæ auctoritatem, uel sententiam præstant. [Contentus eram) nihil ultra requirebam. [Sed etiam) .i. sed quod plus est, & signum maioris humanitatis & beneuolentiæ. [Opera) pro me laborando. [Consilio) sapientibus suasionibus tuis domum ueniendo, propter id, quod dixit opera. [Conueniendis meis) alloquendis meis, & dando eis consilium, quidnam pro me agere deberent. [Nullum onus officij cuiquam reliquum fecisse?) hoc est nulli omnino reliquisse aliquod de me, quia totum suscepisti, & omnia pro me ita fecisti, ut nihil reliqueris aliis quod facerent. [Reliquum fecisse?) pro reliquisse, eleganter dictum, sicut missum facere pro dimittere. [Hæc) quæ a te præstita sunt. [Mihi) .s. opera & consilium tuum. [Multo amp.) multo maiora & pluris æstimanda. [Illa ipsa) honores & dignitates meę. [Propter quæ) .s. illa ipsa. i. propter quos honores & dignitates. [Hæc) quæ a te fiunt. [Elaborantur) cum labore fiunt. [Insignia) ratio est superioris propositionis. [Insignia uirt.) .i. honores & dignitates. hæc. n. sunt insignia uirtutis, quia honor præmium est uirtutis. [Assecuti) adepti. [Sine uirtute) quia fortunæ fauore multi sine uirtute magnas dignitates adepti sunt. [Talium) .i. clarissimorum & optimorum, qualis tu es. [Sola uirtus) quia boni non possunt conciliari malis, quia sunt omnino diuersi. [Fructum) utilitatem & uoluptatem. [Ipsam amicitiam) non autem ea, quæ per te consecutus sum, quia nostra amicitia uulgaris esset. Nam, ut inquit Naso. Vulgus amicitias utilitate probat. [Qua) amicitia. [Nihil uberius) quia parit innumerabiles fructus, quia uera est [Iis studiis) philosophię, & artes dicendi. [Deuinctus) astrictus, omnino deditus. [Profiteor) aperte denuncio & polliceor. [Socium) adiutorem: quia socius in periculis aut rebus magnis dicitur. [Idem sentimus) quia ambo uolumus eum optime defendi, & conseruari. [Quotidiana) familiari in rebus priuatis. [Colimus) sequimur, seruamus [Velim) latenter ab eo petit, ut tandem reconcilietur Dolabellæ genero suo, cui Appius erat inimicissimus. [Tulisset) uoluisset, permisisset. [Omnes tuos) quos uehementer amo, & plurimi facio. [Posses) omnibus odiis, & inimicitiis depositis. [Meos) propter Dolabellam, ut supra diximus. [Quod ipsum) .s. posse te tanti facere meos, quanti ego facio tuos. [Non despero) immo penè cōfido. [Nescio qua) quasi dicat latenti quadam & non sine causa excitata. [Diuinatione) presagio. animus enim meus uidetur mihi dicere ita fore. [Nihil ad te: nostrum est onus) .s. pertinet, quia parum tibi obesse possunt inimicitiæ Dolabellæ, & parum prodesse eius amicitia. [Onus nostrum) .i. ad me pertinet, hoc mihi faciendum est, ut tu eis reconcilieris. [Habeas) .i. credas. [Quod intelliges) quod re ipsa cognosces. [Nouata hac re) facta hac noua affinitate. [Additū) .i. adiūctū [Ad studium) ad amorem erga te. [Cui) studio. [Addi) quia erat summum, ut in pcedenti epistola dixit. [Detractum) diminutum. [Hæc) hanc epistolam. [Eo) propter hanc causam, quia sperabam te esse censorem. [Magistrum morum) censorem. nam censores apud Romanos pręerant moribus corrigendis. [Modestior) ne me aut loquacitatis aut impudentiæ notes.

Seruio *Inseruio.*

PHIL. QVasi diuinarem) cum adhuc Cic. in Cilicia cum imperio moraretur, multorum literis intellexerat Appium plura in Ciceronis familiam beneficia contulisse: quod quam sibi gratum fuerit, hac epistola significauit: quæ tota plena est beneuolentię, & amoris. Inde profiteor, quod est amicorum proprium idem uelle, & idem nolle cum Appio tam in repub. quàm in re priuata, in quibus omnibus se illi socium fore pollicetur. Tangit adhuc quædam obscurius de Dolabella genero suo, cum quo simultates Appius habere uideretur. ad quas deponendas tacito quodam sensu ab eo Cic. uidetur exposcere, & Appium confidere depositurum. Demum ostendit, cum hęc scriberet, eum creatum esse censorem. Qua pro re censoriam dignitatem hic aliquantulum uideamus. Censores eodem rogabantur auspicio, quo etiam consules, atque prætores, & magistri morum

Censores.

De censu. uirorum de Gryphij Calepinũ.

rum dicebantur: censui & muribus regendis castigandisque, lustrisq; condendis preerant, quibus sub quinquenoio tota ciuitas cum supplicijs publicis lustrabatur. præcedebatq; censoris scriba, & sæculare carmen decantabat, ut dij rempub. in annos redderent meliores: quotq; Romani ciues in illu lustro fuissent, censebantur. quod primo Seruius Tullius instituit, cum omnem exercitom perfecto censu sox, tauris tribus lustrauit. quo quidẽ lustr. M. lxxx. ciuium censa dicuntur, q arma ferre possent. hinc quinque annorum spatium lustrum appellatum, quod Olympias grece dicitur. Duo tantum censores erant, ad quorum censionem.i.iudicium tota ciuitas censeretur. Est.n.censere iudicare, arbitrari, & interdum suadere, & decernere: unde censores nominati. Verum quid proprie fuerit censoris officium, Liu.24.lib. docet his uerbis: Censores uacui ab operum locãdorum cura ꝑpter inopiam ærarij, ad mores hominum regendos animaduertunt, castigandaq; uita, q uelut diutius morbis ęgra corpora ex se gignunt. Nata bello erant, & quenque a magistratu, senatuq; abdicare poterant, si eo indignus uideret. Quod ex Catone maiore censurio, T. Flaminij frater expertus est, ex senatu eiectus, q exhortatione meretricis quępiam reum securi feriri iussit, & inde mortui censoris loco alius subrogari nõ poterat. Is aũt primum in urbe magistratus institutus est a senatu, cum nulla per multos annos ciuium censura, nullum in urbe lustrum factum fuisset, ut inuenirentur, qui huic rei gerundæ præessent: duo tamen censores creati sunt, Papirius, & Sempronius, Geganio Macrino, & T. Quintio Capitolino coss. per quinquennium id munus duraret, institutum est. quod tandem Mam. Æmilius dictator ad annum redegit, Iulio Virg. & M. Appio coss. [Quasi diuinarem) tanquam pręuoscerem, & pręuiderem. est autem id artificiose dictum a Cic. quo uult latenter intelligi Appium non tam beneficia in Cic. & eius familiam pręstitisse, quàm reddidisse. Et est sensus: Cũ in te aliquando beneficia conferebam, quasi diuinabam quod necesse esset aliquando mihi itidem in me faceres, quod ego in te feci, & ipsa abs te beneficja acciperem. Sed dicit Appium longe maiora ac plura, quàm acceperat, reddidisse. Diuinare proprie est uera dicere de futuro, unde prouerbium esse ueteres uoluerunt, diuinare sapientem. [Tali in officio) defendendi honoris. [Fore expectandum) flagitandum. omnes Cic. epistolę, quas ipse legerim, sic habent. sed fore cum participio futuri temporis iungi non satis dicam: licet quidam posuerunt, ut ante diximus. [Inseruiebam) studium meum prębebam. Seruimus dominis, inseruimus amicis. illud enim coacti facimus, hoc uero uoluntate & beneuolentia. [Dicam tamen) hoc adduxit, ne Appio exprobrasse beneficia uideretur. [Plus laus a gratitudine. [Orationis) quam in senatu egit Appius in tuendo honore Cic. [Sententia) bene de me sentiendo. [Contentus) nil ultra requirendo. [Domum) nunc ipsum domicilium, & tam quartę, quàm secundę inflexionis est, sed quartæ parietes, secundæ locum, quem quis tenet in domo, significat. [Conueniendis) dando consiliũ pro me ipso. [Nullũ onus officij cuiqnam reliquũ fecisse) ꝙ nihil omnino reliquerit aliis faciendum, quod ad honorem & commodum Cic. pertineret. quid enim faciendum erat? ipse solus Appius diligenter obiuit. & sic dictum est reliquum fecisse pro reliquisse, ut sępissime apud Terent. missum facere ꝑ dimittere. [Hæc) .s. quę tu mihi pręstitisti, & meis. [Ampliora) pluris facienda. [Quam illa ipsa) .s. honores mei. [Hæc) .s. quæ tu mihi & meis pstitisti. [Insignia) honores & dignitates. & est exornatio sentẽtiæ & ratio superioris propositionis. [Sine uirtute) ut M. Terentius Varro, qui sine uirtute uirtutis insignia, hoc est consolatum, quem cum Paulo Æmilio gessit, consecutus est. [Talium uirorum) qualem te ipsum esse cognosco. [Sola uirtus) quoniam uirtute prędici non nisi cum prædictis uirtute conueniunt. [Itaque mihi propono fructum amicitię nostræ ipsam amicitiam) hoc est quòd pluris facio ipsam amicitiam, quàm illud quod a te consecutus sum, & fructum qui ex ipsa amicitia nascitur, & ipsam amicitiam omnibus fructibus anteferendam puto. Non enim propter utilitatem amici esse debemus, sed propter ipsam amicitiam: per se enim ipsam colenda est amicitia, non propter aliud. [Vberius) quoniam etsi innumerabiles fructus ex ea nascuntur, tamen non propter illud colitur amicitia. [Nam tibi) aperit uim amicitiæ. [Rep.) duobus constat, publico, & priuato. [Profiteor) quasi polliceor, atque demonstro. Idem Crispus, Idem uelle, atque idem nolle ea demum firma amicitia est. [In quotidiana uita coniunctum) iu re priuata. Vterque similibus studiis & moribus tenebatur. Amicus .n. mihi aliquis esse non potest, nisi mei similis extitat. Est enim amicus, ut ante diximus, qui mihi usu uitæ similis, pio ac fidelis amore coniungitur. [Quæ colimus) oratoria dicit, & philosophica studia. Est enim studium ad aliquam rem assidua, & uehemens animi cum magna uoluptate occupatio. [Velim) propter Dolabellã id dicere uidetur, quem sciebat ab Appio non amari. [Tanti facere) existimare. [Quod tamen ipsum) .s. quòd tu tãti meos facere possis, quanti ego tuos facio. [Nihil ad te) q.d. parum refert, an Dolabella te amet, an non amet, cum tibi parum eius amicitia prodesse & parũ inimicitię obesse possiot. [Onus nostrum) ad ipsum attinet, qui rogo, illum abs te ob amorem nostrum non expellas. [Habeas) tibi persuadeas. [Renouata) facta affinitate cũ Dolabella, qui gener meus est factus. [Quàm quicquam esse detractum) licet Dolabellam non ames, non tamen diminutum est aliquid de amore meo erga te. [Eo breuior) quòd .s. te censorem esse sperabam, ne caderem in censoriam notam, cum censorum sit mores hominum iudicare: ne si longior extitisset epistola, accusatione digna uideretur: nam uel leuissima ex causa censores nota afficere solebãt homines. unde equitem R. nimis comptum, & nitidum, & equum macilentum habentem, a censoribus interrogatum, Cur ipse tam splendidus, & equus tam macilentus esset, respondentem, Quoniam ego me ipsum curo, equum uero Statius meus, ignominia affecerunt. [Aduersus) pro apud: Terent. Et id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam. dicitur enim & aduersus, & aduersum. [Magistrum morum) censorem. Est enim mos tam bene, quàm male uiuendi consuetudo. significat interdum similitudinem, ut in morem apri genuinum fragit. Magistri ideo appellati, quòd magis quàm ceteri omnes possint: unde magistratos, qui per imperia potentiores sunt. Antiqui magistrare pro regere, & moderari dicebant.

Studium.

Diuinare

Prouerb. ueteres.

Seruio Inseruio.

Lustrum. Olympias

Censere.

ASCAN.

QVasi diuinarem) gratias quodammodo agit Appio, quòd se absente plurima in familiam suam beneficia contulerat. quo circa profitetur se cum Appio in omnibus conaturum annitaurumque, ut Dolabellam in communes partes trahat. Et demum dicit se sperare Appium censorem esse. unde epist. tota beneuolentiæ significatiua est. Ordo autem est. Ego inseruiebã honori tuo, cum agebatur.i.disceptabatur de rebus tuis gestis.s. in prouincia, sic quasi diuinarem studium tuum fore aliquando expetendum mihi in tali.i. consimili officio, ubi fore cum futuro uidetur adhærere. Sed tu reddidisti plus, quàm acceperas.s. beneficij. Quis enim non perscripsit? q.d. nemo, hoc est unusquisque perscripsit ad me, te nullum onus officij fecisse cuiquam reliquũ.i. reliquisse cuiquam faciendum, cum tu uniuersum solus obires. nam solum auctoritate orationis & sententia, quibus etam .i. fuissem, ut in Serm. decies centena dedisses. Nil erat.i. fuisset in loculis. Virg. in Georg. laurus erat pro esset. contentus a tali .i. tam excellenti uiro, sed etiam opera, consilio, ueniendo domũ .s. meam, & supp. conueniendis.i. uisitandis colloquendi gratia, meis.s. familiaribus. Hæc.s. officia tua sunt.i. reputantur, aut æstimantur mihi ampliora multo, quàm illa. ipsa.s. supplicationes, aut triumphos, propter quæ laboratur.i. cum labore fiunt. Enim, pro quia multi assecuti sunt insignia uirtutis, ut honores, seu magistratus, & triumphos. Sine uirtute, quia alij ui, alij malis artibus, alij fortuna, sed sup. sola uirtus potest assequi tanta studia talium uirorum, accurate loquitur, quia magni uiri interdum indignis leuia studia impendunt, & tanta studia interdum conferuntur, sed non a talibus uiris. Itaq; ego propono.i. constituo mihi fructum.i. ultimum finem expetendę amicitiæ, ipsam amicitiam.i. nihil amplius peto in amicitia, quàm ipsam amicitiam, quæ.s. amicitia nihil est uberius.i. abundantius, præsertim in iis studiis.s. auguralis, & legalis scientię, quibus uterque nostrum deuinctus.i. obligatus est. Nam ego profiteor me tibi, &.i. simul socium in repub. de qua sentimus coniunctum supp. fore in uita quotidiana cum iis artibus, & studiis, quæ colimus. Ego uelim fortuna tulisset ita ut tu possis facere omnes meos tanti, quanti ego facio omnes tuos. hoc dicit propter Dolabellam generum suum Appio inimicum, quod ipsum.s. te posse omnes meos tanti facere, tamen.i. nihilominus non despero.s. aliquando fore nescio qua diuinatione.i. quo pręsagio animi. Sed hoc nihil ad te supp. pertinet, onus hoc est nostrum.i. nobis id curandum est, ut ita fiat. Velim supp. ut habeas.i. certum teneas, illud.s. quod iam dicam, uidelicet quod intelliges, hac re nouata.i. per hanc rem nouatam potius aliquid additum, quàm detractum esse ad meum studium erga te, cui.s. studio, nihil uidebatur posse addi. Ego sperabam, cum scribebam hæc, te iam esse censorem, eo.i. & propterea hęc epistola est breuior, & modestior.i. temperatior in uerbis, ut.s. esse debet, aduersus.i. erga magistrum morum, hoc est censorem.

M. TVL.

M. TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM FAMILIARIVM
LIBER QVARTVS.

ARGVMENTVM.

Reuersus Cicero è prouincia, offendit motus ciuilis belli inter Cæsarem & Pompeium: qui, utriusque amicos concilians sibi, Pompeium mitigare satagebat, ut, compositis rebus, triumpharet: qua spe deposita, in Campanum agrum secessit, raróque in urbem rediit: cum incertus esset, utrius partes sequeretur. nam Pompeij opes in iustiore causa fractas uidebat, Cæsaris in minus iusta florentes. quocirca tandem a reipub. & Pompeio contra Cæsarem stetit, ei manifeste significans nihil sibi reipub. carius. Itaque, cum abesset ab urbe, scripsit ad eum Trebatius, Seruium desiderare eum, ut de reipub. commodis inter se agerent: cui respondens nunc Cicero, innuit id sero futurum, se facturum tamen, ubi Seruio conueniens uidebitur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Suasoria est epistola, ut Seruius omnem curam iuuandæ reipub. deponat.

M. CICERO S. D. SER. SVLPICIO.

CAIVS Trebatius, familiaris meus, ad me scripsit, te ex se quæsisse, quibus in locis essem; molesteque ferre, quòd me propter ualetudinem tuam, cum ad urbem accessissem, non uidisses; & hoc tempore uelle te mecum, si propius accessissem, de officio utriusque nostrum communicare. Vtinam Serui saluis rebus (sic enim est dicendum) colloqui potuissemus inter nos. profectò aliquid opis occidenti reipub. tulissemus. cognoram enim iam absens, te hæc mala multo ante prouidentem, defensorem pacis & in consulatu tuo, & post consulatum fuisse. ego autem cum consilium tuum probarem, & idē ipse sentirem, nihil proficiebam. sero enim ueneram: solus eram: rudis esse uidebar in causa: incideram in hominum *pugnandi cupidorum insanias. nunc, quoniam nihil iam uidemur posse opitulari reipub. si quid est, in quo nobismet ipsis consulere possimus, non ut aliquid ex pristino statu nostro retineamus, sed ut quamhonestissime lugeamus: nemo est omnium, quicum potius mihi, q̄ tecum, communicandum putem. nec enim clarissimorum uirorū, quorum similes esse debemus, exempla, neque doctissimorum, quos semper coluisti, præcepta te fugiunt. atque ipse antea ad te scripsissem, te frustra in senatum, siue potius in conuentum senatorum esse uenturum, ni ueritus essem, ne eius animum offenderem, qui a me, ut te imitarer, petebat. cui quidem ego, cum me rogaret, ut adessem in senatu, eadem omnia, quæ a te de pace, & de *Hispaniis dicta sunt, ostendi me esse dicturum. *rē uides, quo modo se habeat; orbem terrarum, imperiis distributis, ardere bello; urbem sine legibus, sine iudiciis, sine iure, sine fide, relictam direptioni, & incendiis. itaq; mihi uenire in mentem nihil potest, non modo quod sperem, sed uix iam quod audeam optare. sin autem tibi, homini prudentissimo, uidetur utile esse, nos colloqui: quāquam longius etiam cogitabam ab urbe discedere, cuius iam etiam nomen inuitus audio; tamen propius accedam. Trebatio mandaui, si quid tu eum uelles ad me mittere, ne recusaret: idque ut facias, uelim: aut, si quem tuorum fidelium uoles, ad me mittas: ne aut tibi exire ex urbe necesse sit, aut mihi accedere. ego tibi tantum tribuo, quantum mihi fortasse arrogo: ut exploratum habeam, quidquid nos communi sententia statuerimus, id omnes homines probaturos. Vale.

epist.14. b. lib. & 11. l.6. & 6. l.9. & 10. l.16.

ad Att. epist.18. l.9. ep.8. l.8.

epist.11. lib.16.

VVBER.

CAius Trebatius) reuersus Cic. Romam ea Cilicia, ubi cum maxima laude prouinciam gesserat, cum offendisset ciuilium discordiarum motus, & Cæsaris atque Pompeij dissensionem, utriusque amicos concilians, Pompeium mitigare non desistebat: sed cum nihil proficere uideret, abiecta spe triumphi, in prædiola sua circa Campaniam, & oram maritimam cum fascibus & lictoribus, quos populus Rom. ei concesserat, ut esset remotus ab oculis uulgi, & a populari tumultu, se contulerat. Inde autem raro ad urbem ueniebat, quoniam incertum erat, quid sibi esset agendum: q͂ in Pōpeio fractas opes, & non ꝓbanda consilia, in Cæsare uero flagitiosam belli cām esse uidebat. Itaq; cum ad alterum officii, ad alterū rōne salutis inclinandum esse uideret, cupiditate pacis ab utroque reuocabatur. Tandem tamen honestatem utilitati anteposuit, & ita cum Cæsare post fugam Pompeij locutus est, ut aperte ostenderet nihil esse sibi ipsa repub. carius. Itaque cum iam orbis terrarum arderet bellis ciuilibus, & ad eum scripsisset C. Trebatius Ser. Sulpiciū moleste tulisse, q͂ eum, cum ad urbem accessisset, uidere non potuisset, q͂ mala ualetudine laborasset: cupere autem eum & uidere, & alloqui de eo, quod utrique esset agendum. respondet Cic. quòd si potuissent colloqui re integra & salua, profuissent aliquid reip. q̄m eum semper cupidum pacis esse cognouit, sicut & ipse fuit. Sero autem nunc esse conuenturos pro rep. hortatur tñ conueniant, ut si reip. iam consulere non possunt, saltem rebus suis consulant. polliceturq; se esse uenturum ad urbē, si opus fuerit, etsi Seru. cum eo colloquendum existimauerit. [Trebatius) is iurisconsultus fuit amicissimus Cic. a quo Cæs. cum esset in Gallia, diligentissime cōmendatus est, ut uidebimus inf. lib.7. [Quæsisse) interrogasse. unde & quæstio pro interrogatione ponitur. [Valetudinem) s. malam. nam ualetudo bona dicitur. Horat. lib. 1. epist. Quid faueat dulci nutricula maius alumno, Quā sapere, & fari possit: quæ sentiat, & cui Gratia, fama, ualetudo contingat abunde. Distinguitur autem uel epitheto: ut bona ualetudo, uel mala: uel distinguitur locis, ut his duobus exemplis præcedentibus. nam in hac epistola necessario intelligimus malam ualetudinē: apud Horat. uero bonam. [Ad urbem) ea prædiis meis. Velle te, subaudi scripsit. Hoc tempore tā turbulento. [De officio) de eo quod utriq; nostrū facere oporteat. [Vtinam) dolet Cicero perniciem publicam nimis progressam esse antequam colloqui potuerit. [Saluis) integris, nódum

Trebatius
Quæstio
Valetudo.

ita

ita afflictis. [Occidenti) pereunti, ad exitum labenti. occasus.n. de rebus maiorib' dicitur. Virg.2.Æneid. Testor in occasu Troię nec tela, nec ullas Vitauisse uices Danaum. [Absens) cum adhuc essem in Cilicia. [Hæc mala) bellorum ciuilium. [Prouidentem) a longe cognoscentem. [In consulatu) fuerat.n.consul cum M. Marcello eo anno, quo Cic.fuerat in ꝓuincia. [Probarem) laudarem. [Consilium tuum) de pace quærenda. [Idem sentirem) idem uellem, quod tu.s.pacem. [Proficiebam) assequebar, nihil poteram facere. [Sero) quia tam erant inflammati animi ita ut non facile restringi possent. [Solus) alij.n.erant cupidiores belli q̃ pacis. [Rudis) nouus, non instructus rerum, q̃ Romæ geruntur, quia absueram diu. [Incideram) incurreram, casu deuenerã. [In insanias) insani enim sunt, qui bellum malũt q̃ pacem. [Opitulari) opem ferre, subuenire. [Consulere) prouidere. [Ex pristino statu) ee solita dignitate, quia uideo ferè impossibile esse. [Quamhonestissime) quanto maiore honore fieri poterit. [Lugeamus) simus in mœrore propter calamitates reip. [Nemo omnium) ad maiorem significationem addidit omnium, q.d.ne ex amicissimis quidem. [Qui cum) .i.cum quo, est autem anastrophe. [Communicandum) conferendum, colloquendum. Ordo autem est: Nunc qm̃ uidemur nihil opitulari posse reip. nemo omnium qcum potius communicandum putem, q̃ tecum, si quid est, in quo &c. [Exempla) propositiones clarorum dictorum, aut factorum, quibus maxime excitantur animi hominum. [Quorum) clarorum uirorum. [Similes) imitatores. similis uutem cum ad morum imitationem refertur, genitiuo iungitur: ut Pyrrhus non fuit similis Achillis. & uersus Lucani non sunt similes uersuum Virgilij. Horat.in Serm. Similesq; meorum Mille die uersus describi posse Trebati. Cum uero ad formam refertur, datiuo iungitur. Virg.1.Æn. Os humerosq; Deo similis. [Fugiunt) ignorantur a te. eleganter.n.dicimus, non fugiunt me præcepta Cic. pro eo, qd̃ est, scio præcepta Cic. [Imo p.) correctio. [In conuentum) quia conueniebant quidem senatores, sed nequaquam erat senatus, quia ibi non ualebant snię, quæ pro rep.dicerentur. [Frustra) quia non admitteretur quod sentires, & agendum esse diceres. [Ni ueritus essem) nisi timuissem. [Eius) .s.Cæsaris. [De Hispaniis) q̃ fuerant decretæ Pomp.& uniuersa Africa simul, quam ꝑ legatos administrabat. auctor est Plut.in uita Cæs. & idem in uita Cic. sic inqt Cic.in prędiis commorantem Cæs.uidit, & nõnulla aduersus eũ questus, tandem rogauit, ut ad urbem adesset: cui Cic.nihil summisse, nihil nisi cum dignitate & magno animo respondit: ostendens quas sententias dicturus foret, si adesset, quas reip.calamitates ploraturus. non.n.placere senatui exercitum P.R. contra aliũ mitti. Item P.R. exercitum in Hispanias duci, non in Græciam transportari &c. [De Hispaniis) quas nolebat Cæsar administrari a Pomp.per legatos, sed uolebat, ut ipse ꝓficisceretur. de qua re, quod dixerat Seru. idem dicit Cic. se fuisse dicturum. quid autem dixisset, non exprimit, sed possumus conijcere idem dictum fuisse a Seruio de Hispaniis, qd̃ scribit Hirc.1.cõm.belli ciu. responsum a Pomp. si Cæs.in Galliam reuertatur, si Arimino excedat, se in Hispanias ꝓfecturum. [Quo modo) q.d. pessime. [Ardere) comparatur.n. frequẽnter bellum incendio. [Imperiis distributis) in diuersas partes missis. nã, ut App.lib.2.inquit, Cæs. Lep. Æmilium urbi præfecerat, tribunum autem M. Ant. Italiæ exercitibusq;, q circum eam essent, ꝓsidere uoluit, Curionem Catonis loco Siciliæ imperare. Quintum Sardiniæ, ad Illyricos Cæs. misit Antonium, Licinio Crasso Galliam, q̃ intra alpes est, regendam tradidit &c. Pomp. autem ex Capua Nuceriam, ex Nuceria deinde Brundusium se contulerat, ut Ionio mari superato in Epirum traiceret. in eum itaq; locum delatus belli apparatũ aggrediebatur, gentibus omnibus, prætoribus, dynastis, regibus, ac ciuitatibus ꝑ literas imperat, ut quammaxima quisque potest celeritate ad bellum se conferat, & hęc qdem magna gentium multitudine diligentiaq; parabantur. Pomp. exercitus in Hiberia cõsederat, omnibus in promptu paratis &c. Ideo nunc Cic. dixit orbem terrarum ardere bellis, imperiis distributis. [Vrbem) .s. Romam. [Relictam) qe Pomp. & ceteri senatores fugerant. [Direptioni) depopulationi. Nã, ut inquit App. thesauros usq; in illam diem a nemine contactos militibus Cæs. rapere concessit. [Sine legibus) quoniam uoluntate, aut potius libidine uictoris, non autem legibus omnia ugebantur. Luc.lib.3. Phœbea palatia complet Turba patrum nullo cogendi iure senatus E latebris educta suis, non consule sacræ Fulserunt sedes, non proxima lege potestas. Pretor adest, uacuęq; loco cessere curules. Omnia Cæsar erat &c. [Quod sperem) quia omnia uidentur desperanda. [Optare) quod est facilius q̃ sperare. speramus.n. quæ uidentur possibilia: optare autem etiam impossibilia licet. sed rem ad tantam calamitatem deductam dicit: ut non solum habeat quid speret, sed neq; etiam quid audeat optare. quia quamuis optare possimus quod fieri non potest, stultum tamen est. [Colloqui) simul loqui. [Longius) .s. quam nunc sum. [Inuitus) qa semper renouat mihi dolores. [Propius) ad urbem. [Mandaui) commisi, ut ita dicam. [Ne recusaret) ne respueret.s.uenire. [Quid) .i.propter aliquid. [Quem) aliquem. [Accedere) ad urbem, ad quam inuitus uenio. [Tribuo) do auctoritatem, & fidẽ. [Arrogo) .i.mihi temere attribuo.i.sicut fortasse arroganter de me præsumo, ita uere de te existimo & iudico. [Exploratum) certum. [Communi sententia) Tuo, & meo iudicio. [Probaturos) approbaturos & dicturos recte statutum.

Exempla. *Similis.* *Bellum incendio sæpe comparari.* *Optare.*

ARGUM.

CAius Trebatius &c.) reuersus e Cilicia offendit Cic. motus belli ciuilis inter Cæs. & Pomp. attamen, utriusque amicos ad concordiam solicitaos, Pompeium mitigare satagebat, ut cõpositis rebus triumpharet. qua spe deposita, in Campanum agrũ secessit, raroq; in urbem rediit, cum incertus esset, utrius partes sequeretur. nam Pompeij opes in iustiori causa fractas uidebat, Cæsaris in minus iusta florentes. Quocirca tandem pro rep. cum Pompeio contra Cæs. stetit, ei manifeste significans nihil sibi rep. carius. Itaque cum abesset ab urbe, scripsit ad eum Trebatius, Ser. Sulpicium desiderare cũ, dum de reip. commodis inter se agerent. cui respondens inquit ad seru futurum, se facturum tñ, ubi Seruio conueniens uideat. Ordo est. Caius Trebatius familiaris meus, qui sub Augusto postea ꝓꝑ legalem scientiam in honore fuit, scripsit ad me, te quæsisse ex eo in qb' locis essem. & sup. te ferre moleste, q non uidisses me, cum ad urbem accessissem, ꝓꝑ ualetudinem tuam.s.malã, & scripsit te uelle hoc tpe communicare mecum de officio utriusq; nostrum.s.circa reip.curam, si accessissem propius.s.ad urbẽ aut ad te. O Serui utinam potuissemus colloqui inter nos rebus.s.publicis & nostris saluis. Sic.n.est dicendum, hoc est dixi rebus saluis, qu mihi saluæ non uidentur: profecto nos tulissemus aliquid opis.i.auxilij, reip. occidenti.i.tendenti ad interitum. Ego.n.absens cognorãm pro cognoueram, te ꝓuidentem hęc mala, multo ante.s.q̃ euenirent, fuisse defensorem.i. ꝓtectorem pacis, & .i.tum in consulatu tuo, &.i.cum post consulatum.s.tuum. Ego autem cum ꝓbarem cõsilium tuum, & ipse.i.egomet aut ꝑ me sentirem idem, ego nihil proficiebam.i.utilitatis faciebam. Enim, pro qa, ueneram.s.e prouincia, sero.i.nimis tarde, ego eram solus.s.in ea sententia, uidebar esse rudis.i.minus expertus in causa, incideram.s. improuisus in insanias hominum.i.Cęsaris, & Pompeij, cupidorum pugnandi. alij legunt, rudis, etsi uidebar, incideram tñ in hominum &c. Sed id minus placet non.n.illud tñ congruit cum ꝓpior particula. non.n.ideo minus uidebatur incidere posse in insanias illas, q rudis esset. unde potius legam, incideramq;, uel rudis, ut esse uidebar, incideram &c. Nunc qm̃ nihil.i.non aliqd. Nos non uidemur posse iam opitulari reip.i auxiliari aliquid.i. in aliquo, si quid est in quo possimus, aut possumus consulere.i. consulto prodesse, & opitulari nobismecipsis, non sup.id dico, ut retineamus.i.quasi sperem non posse retinere aliquid ex pristino, .i.priore & prius a nobis habito, statu nostro, sed, ut lugeamus.s. statum nostrum, ac reip. q̃ honestissime.i.ualde honeste, nemo est omnium.s.mortalium, qui cum.i.cumqon ego putem potius cõmunicandum sup. esse mihi sup. consilium meum, q̃ tecum. Nec enim exempla uirorum clarissimorum.i.nobilissimorum, quorũ similes esse debemus.s.in moribus (unde in genitiuo dixit) neq; præcepta doctissimorum.i.nobilissimorum, quorum similes esse debemus.s.in scientiam tuam, hoc est te non latent, illis autem duobus maxime prudentes euadimus. Atque ipse.i.ego, scripsissem antea ad te, te uenturum esse frustra in senatum, siue potius in conuentum senatorum. Non.n.senatum iam putat; cum libertas decernendi ablata sit. ni.i.nisi essem ueritus, ne offenderem animum eius.s.Cęsaris, q petebat a me, ut inuitarem te.s.ad ueniendum in senatum, cui.s.Cęsari, qdem.i.certe, cũ rogaret me, ut adessem in senatu, ostẽdi me esse dicturum.i.decreturum, oĩa, quę dicta sunt a te, de pace, & de Hispaniis.s.administrandis per legatos, non per Pomp.ipsum, ut uolebat Cęsar. Tu uides rem.i. statum reip. quo habet, aut habeat se, utpote uides orbem terrarum ardere bello, imperiis distributis.s.Cęsarianis, & Põpeianis, & uides urbem.s.Romam relictam direptioni & incendiis, sine legibus, sine iudiciis, sine iure, sine fide. Itaq; nihil pot uenire mihi in mentem.i.nihil possum cogitare, non modo.i.non solum, quid sperem.i.sperare debeam, sed iam uix sup.in mẽtem uenit, quid audeam optare, ut supra dixi. cum in plus se extendat, minoris difficultatis est optare, q̃ sperare. Optamus.n.omnia, quę uidentur

lia sunt: speramus duntaxat ea, q̃ ob merita nostra, aut ex benignitate eius, a quo ea speramus, nobis contingere posse confidimus. Sin auté.i.sed si, nos colloqui, uidetur tibi homini prudétissimo esse utile, q̃q̃ ego cogitabam discedere ab urbe, etiá.i. adhuc longius, q̃ sim, cuius.s.urbis, ego audiam inuitus é: nomé, tñ accedam propius. Ego mádaui Trebatio, si tu uelles eũ mittere, quid.i.aliquid, de me, ne recusaret.s.mittere illud, & uelim ut facias id.i.mittas ad me aliqd per Trebatiũ, aut si uoles mittas ad me quem.i.aliquem tuorum fidelium, ne necesse sit, aut tibi exire ex urbe, aut mihi accedere.s.urbem. Ego tribuo tibi tñ .s.prudétię & auctoritatis, quantum arrogo.i.arroganter sumo fortasse mihi, ut habeam exploratum.i.certissimũ, quicquid nos statuerimus, sententia eum omni omnes homines probaturos id.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Consulit Seruio, ut ab urbe discedat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 2

AD iij. kal. Maias, cum essem in Cumano, accepi tuas literas: quibus lectis, cognoui non satis prudenter fecisse Philotimum; qui, cum abs te mandata haberet, ut scribis, de omnibus rebus, ipse ad me non uenisset, literas tuas misisset: quas intellexi breuiores fuisse, q eum perlaturum putasses. sed tamen postquam literas tuas legi, Postumia tua me conuenit, & Seruius noster. his placuit, ut tu in Cumanum uenires: * quod etiam, mecum, ut ad te scriberem, egerunt. Quòd meum cõsilium exquiris: id est tale, ut capere facilius ipse possim, q̃ alteri dare. quid enim est, quod audeam suadere tibi, homini summa auctoritate, summaq; prudentia? si * quid rectissimum sit, quærimus: pspicuum est. si quid maxime expediat: obscurum. sin ij sumus, q profecto esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum, honestumque sit: non potest esse dubium, quid faciendum nobis sit. Quod existimas meam causam coniunctã esse cum tua: certe similis in utroque nostrum, cum * optime sentiremus, error fuit. nam omnia utriusque consilia ad concordiam spectauerunt. qua cum ipsi Cæsari nihil esset utilius; grariam quoque nos inire ab eo, defendenda pace, arbitrabamur. quantum nos fefellerit, & quem in locum res deducta sit, uides; neque solum ea perspicis, quæ geruntur, quæq; iam gesta sunt, sed etiam qui cursus rerum, qui exitus futurus sit. Ergo aut probare oporret ea, quæ fiunt; aut interesse, etiam si non probes. quorum altera mihi turpis, altera etiam periculosa rõ uidetur. Restat, ut discedendum putem: in quo reliqua uidetur esse deliberatio, quod consilium in discessu, quæ loca sequamur. omnino cum miserior res nunq̃ accidit, tum ne deliberatio quidé difficilior. nihil.n.constitui pôt, qđ non incurrat in magnam aliquam difficultatem. Tu, si uidebitur, ita censeo facias: ut, si habes iam statutum, quid tibi agendum putes, in quo non sit coniunctum consilium tuum cum meo, supersedeas hoc labore itineris, sin autem est, quod mecum communicare uelis: ego te expectabo. tu, quod tuo commodo fiat, quamprimum uelim uenias, sicut intellexi & Seruio, & Postumiæ placere. Vale.

qui — *idē ep.19. lib.5.* — *idem*

AD iij. cal.) sicut in superiore epistula uidimus, Ser. Sulpicius cupiebat loqui cum Cic. de officio utriusque ipsorum in tumultu bellorum ciuilium. & de hoc scripserat ad Cic. per Philotimum quendam, sed eo breuius, quòd putauerat ipsum Philotimum allaturum literas ad Cic. eique reliqua expositurum coram. sed cum Philotimus misisset literas per alium, Cic. ostẽdit eum male fecisse. Deinde dicit, quemadmodũ Postumia uxor Seruij, & Seruius eius filius laudabant, ut ipse Seruius ueniret ad Cic.i Cumanum, ut cum eo loqueretur: rogarẽtq; Cic. ut ad eum ita scriberet. Deinde rñdens Ser. Sulpicio, qui quęrebat, quod esset eius consilium his miseris tpibus, dicit id esse difficillimũ, si utilitati consulendum sit, si uero honestati, esse satis perspicuum. Et ita significat omnia esse suscipienda pro defensione reip. & consuluit esse discedendum Roma, sed consultandum esse ad quę loca maxime se conferre debeant. Quòd si idé Seru. sentit, dicit non esse necesse, ut ad se ueniat. siu ŷo habeat aliã sententiam, eum se expectare dicit. [Cumano).i.in agro Cumano. habebat.n.iuxta Cumas Cic. pręd ia sua. appellat autem locũ absolute Cumanũ, eo q esset in agro Cumano, sicut Tusculanum a Tusculis oppido. Est autem Cumæ oppidum in litore Cãpanu conditum ab iis, qui ex Chalcide urbe Euboeæ uenerũt, q̃ hodie dicitur Niger pôs: Cumum uero urbs est iuxta lacũ Larium; x qua fit deriuatiuum & Comanus, & Comensis: a Cumis autem possessiuum tum Cumæus, tum Cumanus. [Mandatum abs te) commissionem a te.i.cui tu dixisses omnia, quę uelles illum mihi referre. [Misisset) per alium, cum ipse deberet afferre. [Eum) Philotimũ, qui suppleuisset id, quod tu minus scripseras, quia dederas ei de omnibus rebus mandata. [Conuenit me) locuta est mecum. [Tua).s.uxor. ut, Hanc tua Penelope. [Seruius) filius tuus. [Noster) tuus natura, meus amore. [His) Postumiæ & Seruio. [In Cumanum) ubi sum. [Egerunt mecum) me rogarunt. [Scriberem).s.ut uenires in Cumanum. [Quod iam) incipit respõdere iis, quæ Seruius per literas a Cic. q̃siuerat. [Meũ consilium) mea consultatio, mea deliberatio. [Id) .s.consilium meũ. [Capere) eligere. Virg. lib. 1. Æn. Aut capere, aut captis iã despectare uidentur. Idem, Atque oculis capere ante locũ. [Facilius) quia plerunque necessitate coacti capimus consilium, qđ aliis non daremus, præcipue uiris, quos longe prudentiores nobis existimamus. [Quid est) q. d. nihil, cum tu nõ indigeas suasione mea & consilio, qui melius potes aliis consulere. [Suadere) consulere, hortari ut facias. [Si) oritur diuisione, & concludit singula membra diuisionis. [Rectissimum) optimum cum uirtute & officio. tetigit autem duas partes deliberationis.s.honestatem & utilitatem. Rectum.n.ſm Cic. dicitur, quod cum uirtute & officio fit. [Perspicuum) clarum, apertum: quia ueritas ipsa p se elucet. perspicuum est.n.q non debemus deserere remp. cui omnia debemus. [Quid maxime expediat).i.quid utilissimũ sit, & tangit secundam partem deliberationis. [Obscurũ) .s.est, hoc est non satis exploratum & manifestum. [Ij) tales. [Qui) quales. [Esse debemus).i.boni ciues, & boni uiri. [Vt nihil) declarat quales esse debeant.s.ut nihil existimẽt esse utile, nisi quod honestum sit. nam ita debent existimare uiri boni, ut uoluit Cic. in officiis, & in parad. [Quid faciendum sit) quia intelligemus, aut consulendum reip. si poterimus, si non poterimus, saltem cõsulendum saluti nostrę q̃ honestissime fieri poterit. [Coniunctam cum tua).i.esse in eadem conditione qua tu. [Similis error) quia ambo decepti sumus, qui credebamus Cæsarem posse deduci ad conuentionem pacis, cuius simulabat se esse cupidum, cum latenter bellum optaret. [Idem sentiremus) eandem haberemus sententiam.s.de pace. [Spectauerunt) respexerunt, directa sunt. [Inire gratiam ab eo) ei gratificari, & quasi beneficiũ pręstare. qa sicut erat inferior iustitia & honestate causa, ita etiam putabat futurus inferior uictoria: sed fortuna ei fauit, &, ut inquit Lucan. Victrix cã deis placuit, sed uicta Catoni. [Quantũ fefellerit nos) quia longe aliter fuit: quia Cęsar malebat bellum, quàm pacem. [In quem locum) in quem statum, q. d. in pessimum, ita ut ferè nulla sit amplius spes. [Geruntur) nunc. [Qui cursus) quæ dispositio. [Exitus) finis, quem potest uidere, & perspicere tantummodo uir prudentissimus, qualis tu es. [Ergo) ex superioribus infert quid uideatur esse faciendum. [Probare) laudare, affirmare, quæ fiũt uoluntate Cęs. siue bona, siue mala. [Interesse) in senatu. [Etiam si non probes) secũda persona, pro prima, uel tertia.i.etiam si quibusdam non probetur qđ fit, oportet tñ interesse, ut in superiori epistola ostendimus ex ŷbis Luc. [Turpis) non digna uiro bono; quem non decet probare nisi quæ recta sunt. [Altera periculosa) interesse, si non pbes: qa si affueris, & non probaueris quæ fiunt, offendes uoluntatem

Cumæ Cumum Comanus Comensis Cumæus Cumanus

Cæsaris.

Cæsaris, ita ut postea tibi noceri possit. ob hanc igitur causam, ut scribit Plut. non dubitauit Cic. magno animo Cęsari respondere, ut in præced. epistola ostendimus, & ostendere quasi snias dicturus esset, si adesset. quæ cum Cæs. dici nolle respondisset, ita putabam, inquit Cic. atque ego: ideo nolo adesse, q aut mihi dicenda sunt quæ sentio, & nullo modo silere possum: aut non ueniendum. [Restat) ex sufficienti enumeratione. s. cum sit turpe probare quæcunq, fiunt etiam si sint mala, uel cum periculo interesse, si non probes. [Restat) sequitur. [In quo) in qua discedendi sententia. [Quę loca sequamur) ad quæ loca nos conferamus. [Difficilior) durior & alterum sequitur ex altero. in rebus enim miseris non potest esse nisi difficillima deliberatio. [Constitui) deliberaui. [Incurrat) incidat. [Difficultatem) periculum, sequendo siue Pomp. siue Cęs. & item siue manēdo, siue discedendo: quia adhuc non satis exploratum habemus quid sit futurum. [Si habes statutum) si statuisti, & decreuisti. [In quo) .s. quod putes agendum. [Tuum consilium) tua deliberatio. [Nō sit coniunctum cum meo) .s. consilio. i. in quo non idem cōstituas quod ego dixi constituisse. s. ut discedamus, & uideamus quo, & ad q loca. [Supersedeas) abstineas, omittas. [Hoc labore itineris) .i. omittas ad me uenire, quod non potes facere sine labore pp ualetudinem tuam. Supersedeo autem cum ablatiuo iungitur, & significat omittere. [Sin autem est) .s. tibi. i. si habeas. [Communicare mecum) mecum conferre. [Qd') .s. uenire ad me. [Fiat tuo commodo) ut uenias, cum tibi fuerit cōmodius uenire. [Sicut) .s. te uenire quamprimum. [Placere) quia rogauerat Cic. ut ad Seru. scriberet, ut ad se ueniret causa consulendi de officio utriusque.

ASCEN. AD iij. cal. &c.) accusat Philotimum q ad se nō uenerat cum mandatis Sulpicianis: deinde dicit uxorem, & filium Seruij consulere, ut in Cumanum ad se ueniat. Tum de reip. auxilio, q difficile sit, disputat: & demum quo consilio ad se in Cumanum uenire possit, explanat. Ordo est. Ego accepi literas tuas ad iij. cal. Maias. i. biduo ante primum diem Maij, cum essem in Cumano. s. agro, qbus lectis cognoui Philotimum fecisse non satis prudenter. Qui cum haberet mandatū abs te sup. loquendi mecum, de oibus rebus, ut scribis, ipse. i. quod dicunt in persona, nō uenisset ad me, & supp. misisset literas tuas, quas intellexi fuisse breuiores, q putasses eum platurum, & ita reliqua dicturū. Sed tā postq legi literas tuas, Postumia tua. s. uxor conuenit me. i. uenit ad me, & Seruius noster, quia tuus filius & mihi carus, supp. conuenit me. placuit iis. s. uxori, & filio, ut tu uenires in Cumanū .s. agrum, q etiam egerunt mecum. i. induxerūt me, ut scriberem ad te. Quód tu exquiris. s. p literas tuas, consilium meum, est id. s. consilium meum tale, ut ipse. i. ego, possim facilius capere. s. consilium, q dare alteri. Quid. n. est, quod audeam suadere homini summa auctoritate & summa prudētia, q. d. nihil. Si qrimus. i. disquirimus, qd sit rectissimum. s. factu. id sup. est pspicuum. i. euidens, q a rectissimum est in rep. etiam usq; ad mortē stare. Si sup. qrimus, quid expediat. i. utile sit, maxime obscurum sup. est. Sin .i. sed si, uos sumus, q debemus pfectò esse, utpote ij. i. tales, ut arbitremur nihil expedire. i. utile esse nisi qd' sit rectum & honestum, non pōt esse dubium qd sit faciendū nobis. i. qd facere debeamus, q. d. certum est, q debeamus p rep. certare usq; ad mortem. Qd' tu existimas meam causam esse coniunctam cum tua. Certe similis error fuit in utroq; nostrum, cum sentiremus idē. Nam oia consilia utriusq; spectauerunt. i. attenderunt, ad cōcordiam. s. Cęsaris, & Pompeij. Quanq nihil esset utilius ipsi Cæs. bello. i. q bellum, tā sup. nos arbitramur nos iuire quoque. i. etiā gratiam ab eo. s. Cæs. defendenda pace. i. defendendo pacem. Vbi notabit grāmaticus Cic. male loqui p ablatiuos plurales in designatione sequelæ positos, q p gerūdium cum casu ab eo recto, sed frequentius p ablatiuos plurales, ut in pręfat. offic. legendis nostris, p legendo nostra &c. Tu uides quātum. s. opinio aut spes fefellerit nos, & in quem locum. i. statum res deducta sit. Neque pspicia solum, q geruntur, queque. i. & q gesta sunt, sed etiam q cursus, & qs exitus rerum sit futurus. Ergo oportet. s. te, q es in urbe, & quélibet alium, aut pbare. i. approbare, & consensu confirmare, ea q fiunt. s. in urbe, & præcipue in senatu, aut interesse. i. præsentem esse, etiam si non pbes. i. non approbes ea, quatum. s. rōnum ac conditionum, altera ratio. s. probantis ea, q fiunt, cum non sit probanda, uidetur mihi esse turpis, altera ratio. s. eius, qui interest iis, quæ non pbat, uidetur etiam periculosa, quia iram prouocat eōrum, q probari cupiunt. Restat. i. reliquum est, ut putem discedendum. s. a Roma, ubi sine turpitudine aut periculo uitæ esse non liceat, in quo. s. quod restat, hoc est in discedendo, uidetur deliberatio esse reliqua. i. relicta, quod consilium & quæ loca sequamur in discessu. i. discedendo, cum. s. ita sit, q res miserior. i. q patriam fugere, & nescire quò te recipias, nūquam accidit nobis, tum. s. multo uerius est, q ne quidem. i. non etiā deliberatio accidit supp. nunquam difficilior. Nihil. n. potest constitui. i. deliberari, statui, quod non incurrat. i. celeriter incidat in aliquam magnam difficultatem. Si uidebitur. s. consultum & utile, ego censeo sup. ut facias ita, ut si habes iam statutum. i. decretum, quid putes agendum tibi, in quo. s. agendo consiliū meū non sit coniūctum cum tuo, supersedeas. i. non utare hoc labore itineris. s. ueniendi ad me, sin autem. i. sed si, est sup. aliquid, quod uelis communicare mecum, ego expectabo te. s. in Cumano. Ego uelim tu uenias quamprimum. i. ualde cito, quod fiat tuo commodo, sicut intellexi placere, & . i. simul, Seruio. s. filio tuo, & . i. simul, Postumiæ. s. uxori tuæ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Conquestio de miseria suorum temporum: mox consolatio a recta conscientia, & bonarum artium studio: postremo filij commendatio, quo pari uoluptate aliqua a doloribus afficiat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 3

VEhementer te esse * solicitum, & in communibus miserijs præcipuo quodā dolore angi, multi ad nos quotidie deferunt. quod quanquam minime miror, & * meum quodammodo agnosco: doleo tamen te, sapientia præditum prope singulari, non tuis bonis delectari potius, quàm alienis malis laborare. Mequidem, etsi nemini * concedo, qui maiorem ex pernicie, & peste reip. molestiam traxerit; tamen multa iam consolantur, maximeq; conscientiam consiliorum meorū, multo enim ante, tanquam ex aliqua specula, prospexi tempestatem futuram; neque id solum mea sponte, sed multo etiam magis monente, & denuntiante te. etsi. n. absfui magnam partem consulatus tui: tamē & absens cognoscebā, quæ esset tua in hoc pestifero bello cauendo, & prædicendo sententia: & ipse affui primis temporibus tui consulatus, cum accuratissime monuisti senatum collectis omnibus bellis ciuilibus, ut & illa timerent, quæ meminissent; & scirent, cum superiores, nullo tali exemplo antea in rep. cognito, tam crudeles fuissent, quicunq; postea remp. oppressisset armis, multo intolerabiliorem futurum. NAM quod exemplo fit, id etiam iure fieri putant, & aliquid, atque adeo multa addunt, & afferunt de suo. Quare meminisse debes, eos, qui auctoritatem, & consilium tuum non sunt secuti, sua stultitia occidisse, cum tua prudentia salui esse potuissent. Dices: Quid me ista res cōsolatur in tantis tenebris, & quasi parietinis reip.? est omnino uix consolabilis dolor: tanta est omniū rerum amissio, & desperatio recuperandi: sed tā & Cæsar ipse ita de te iudicat, & oēs ciues sic existimant, quasi lumē aliquod, extinctis ceteris, elucere sanctitatē, & prudentiam, & dignitatem tuam. Hæc tibi ad leuandas molestias magna esse debēt. Quòd aūt a tuis abes, id eo leuius ferendum est, q eodem tempore a multis, ac magnis molestiis abes: quas ad te oēs perscriberem, nisi uererer, ne ea cognosceres absens, quæ quia non uides, mihi uideris meliore esse conditione, q nos, qui uidemus. Hactenus existimo no-

reip. causa. ep. 1. l. 6.

*i. dolorem

ep. 29 l. 10

ſtram conſolationem recte adhibitam eſſe, quoad certior ab homine amiciſſimo fieres iis de rebus, quibus leuari poſſent moleſtiæ tuæ. reliqua ſunt in te ipſo neque mihi ignota, nec minima ſolatia, &, ut quidem ego ſentio, multo maxima: quæ ego ipſe experiens quotidie ſic probo, ut ea mihi ſalutem afferre uideantur. Te autem ab initio ætatis memoria teneo, ſumme omnium doctrinarum ſtudioſum fuiſſe, omniaque, quæ a ſapientiſſimis ad bene uiuendum tradita eſſent, ſummo ſtudio, curaque didiciſſe: quæ quidem uel optimis rebus & uſui, & delectationi eſſe poſſent: his uero temporibus habemus aliud nihil, in quo acquieſcamus. Nihil faciam inſolenter: nec te, tali uel ſcientia, uel natura præditum, hortabor, ut ad eas te referas artes, quibus a primis temporibus ætatis ſtudium tuum dediſti. tantum dicam, quod te ſpero approbaturum; me, poſteaquam illi arti, cui ſtudueram, nihil eſſe loci neque in curia, neque in foro uiderim, omnem meam curam, atque operam ad philoſophiam contuliſſe. tuæ ſcientiæ excellenti, ac ſingulari non multo plus, quàm noſtræ, relictum eſt loci. Quare nõ equidem te moneo; ſed mihi ita perſuaſi, te quoque in iiſdem uerſari rebus, quæ etiam ſi minus prodeſſent, animum tamẽ a ſolicitudine abducerent. Seruius quidem tuus in omnibus ingenuis artibus, in primiſq; in qua ego me ſcripſi acquieſcere, ita uerſatur, ut excellat; a me uero ſic diligitur, ut tibi uni concedam, præterea nemini; mihique ab eo gratia refertur: in quo ille exiſtimat, quod facile appareat, cum me* colat, & obſeruet, tibi quoque in eo ſe facere gratiſſimum. Vale.

ep 4.b.l.

RVBER.

VEhementer) cum præeſſet Ser. Sulp. Achaiæ poſt bellum Pharſalicum, afflictis & concuſſis partibus Pompeianis, & Cæſ. multa agente ꝑ libidine ſua, grauiter multumq; angebatur. quod cum Cic. multorum ſermone intellexiſſet, eum hac epiſtola conſolandum duxit. affert igitur & enumerat multas cauſas conſolationis, inter quas præcipue enumerat rectam conſcientiam, & ſtudia literarum, quibus oſtendit eſſe acquieſcendũ. Poſtremo oſtendit Ser. eius filium, ſtudioſum eſſe liberalium artium, ſeque uehementer ab eo diligi. [Solicitum) anxium, commotum. [Communibus) quæ ad oẽs pertinent. [Miſeriis) calamitatibus. [Præcipuo) non uulgari, ſed maximo. [Deferũt) renunciant. [Quod) .ſ. te angi præcipuo dolore. [Minime miror) quia ſcio, quantum ames ipſam remp. [Meum) .ſ. dolorem. [Quodammodo) quaſi quodam ſpeculo. [Agnoſco) recordor. quia quando uidemus aliquem dolere ea re, qua nos dolemus, recognoſcimus quodam modo dolorem noſtrum, & reducimus in memoriam, & nobiſcum dicimus, talis eſt dolor meus. [Preditum) ornatum. [Prope) ferè. [Singulari) egregia, quaſi quę in te ſolo ſit. [Tuis bonis) tua ſapientia & honore, quẽ tibi præſtat Cęſ. q & dignitatẽ tuã curat, & tuas res integras eſſe uoluit. [Alienis malis) quæ aliis acciderũt. [Laborare) cruciari. [Me) enumerat Cic. ea, ex qbus conſolationẽ capit, ut oſtẽdat ea poſſe etiam eſſe conſolationi ipſi Seruio. [Nemini concedo) a nemine uincor, nemine ſum inferior. [Traxerit) accepit. [Maiorẽ) quàm ego. [Pernicie) calamitate, excidio. [Cõſiliorum) quæ ſemper ſpectauerunt ad concordiam & utilitatem reip. [Multo ante) quàm mouerentur bella ciuilia. [Tempeſtatem futuram) .i. cladem belli ciuilis: quam comparauit tempeſtati. Virg. quanta per Idęos ſęuis effuſa Mycenis Tempeſtas ierit campos &c. [Tanquam ex aliqua ſpecula) translatio ſumpta uel a ruſticis, uel a nautis, qui ex aliquo loco eminẽti ſolent præuidere uentos, & tempeſtatẽ futuram. Specula non ſignificat ſimpliciter feneſtram, ut uulgus imperitum uſurpat, ſed dr̃ quilibet locus, unde lõge ſpeculari poſſumus, ſiue ſit mõs, ſiue turris, ſiue quid aliud eminens. Virg. in Buc. Specula de montis in altũ deferat. Idem in 2. Æneid. Specula Miſenus ab alta dat ſignum. Ouid. in Heroid. In ſpeculis omnis Abidos erat &c. [Mea ſpõte) per me ipſum ſolum, conſilio meo. [Monente) conſulente. [Denunciante) apte ſignificante ipſam cladem futuram. [Multo magis) .ſ. quàm mea ſponte. [Etſi) probatio quã monente Sulpicio præuiderit tẽpeſtatem. & eſt ſenſus, licet .n. abfuerim maximã partem tp̃is, quo geſſiſti conſulatũ tuũ: tñ ſemper cognoui, quæ eſſet ſententia tua de hoc pernicioſo & calamitoſo bello, quod & prędixiſti, & caueri poſſe demonſtraſti. [Abfui) quo tp̃e erã in Cilicia. [Magnam partẽ tui conſulatus) .i. magnã partem tp̃is tui conſulatus. dicimus aũt abfui magnam partẽ, & magna parte. [Conſulatus) quia eo tp̃e Sulpicius gerebat conſulatum, quo Cic. profectus eſt in ꝓuinciã. [Cognoſcebã) uel opinione quã de tua prudentia habebã, uel relatione multorũ. [Cauendo) uitando. [Primis tp̃ib⁹ c.) qa in principio conſulatus tui erã Romę. [Accuratiſſime) diligentiſſime. [Collectis) cõnumeratis, ante oculos audientiũ poſitis. [Bellis) ciuilibus ſuperiore tp̃e geſtis. [Quę meminiſſem) quę tenerent memoria accidiſſe ſuperioribus. [Et ſcirent) ordo eſt, cum collectis bellis ciuilibus monuiſti, ut illa timerent q̃ meminiſſent, & ut ſcirent, cum ſuperiores fuiſſent tam crudeles in rep. nullo exemplo, poſtea futurum intolerabiliorem quicunq; oppreſſiſſet remp. armis. [Intolerabiliorem) crudeliorem. [Nam quod) ratio ſuperioris propoſitionis, eſt autem ſententiæ exornatio. [Exemplo) imitatione. [Iure) ſine reprehenſione. [Adeo multa) ualde multa, qa nemo repente fuit turpiſſimus. [Afferunt) de ſuo aliquid etiã ex ſe nouum addunt, quod ex imitatione nullius hñt. [Quare) concluſio huius conſolationis, quam ex conſcientia conſilior̃ eſſe uult. [Occidiſſe) periiſſe. [Sua ſtultitia) ignorantia. quia nõ cognouerunt q̃ recte eis conſuleres. [Salui) incolumes. [Tua prudentia) quæ eos monebat, quõ poſſent periculum uitare, ſi modo parere uoluiſſent. [Dices) ponit obiectionem, quam poſſet facere Seruius. [Quid) ecce obiectio. [Iſta res) quòd qui non ſunt ſecuti conſilium meum, ſua ſtultitia perierint, quia malum alterius nihil facit ad conſolationem noſtram. [Vix conſolabilis) qui uix ullam poſſit recipere conſolationem. [Et deſperatio recuperandi) quia quę amiſſa aliqñ recuperari poſſe ſperantur, tolerabiliora ſunt, q̃ ea, de qbus nulla ſpes eſt. [Sed tñ) hucuſque fuit obiectio: nunc ponit rñſionem. [Ipſe) hoc pronomen habet maximam uim, q.d. cuius iudicio nullum poteſt eſſe preſtantius. [Quaſi) tanq̃. [Aliquod lumen) nam uirtutes ipſę & uiri excellentes luminibus comparantur .i. tanq̃ aliq̃ ſplendidam facem & lucem. [Sanctitatem) integritatem, fortitudinẽ. [Extinctis) mortuis. & perſeuerauit in translatione: dixerat .n. lumen. [Ceteris) .ſ. luminibus. & intelligit preſtãtiſſimos uiros, qui in bello ciuili perierunt. [Hęc) ſupradicta omnia & conſcientia conſilior̃ tuor̃, & iudicium, quod Cæſ. & ceteri ciues de te habent. [Magna) efficacia. [Leuandas) minuendas. [Quòd aũt) conſolatus eſt Cic. Seruium de cõibus miſeriis, nunc uero cõſolatur eum de abſentia eius a patria, quam moleſtiſſime ferebat. [Eodem tp̃e) .i. cum abes a tuis, ipſo eodem tp̃e abes etiã a multis & magnis moleſtiis, quas neceſſe eſſet te hñe, ſi Romę eſſes. [Quas) moleſtias, a quib⁹ abes. [Niſi uererer) niſi timerẽ, ne ſi ſcriberem, tu abſens ea cognoſceres, quę quia non uides, exiſtimo tibi magnę eſſe felicitati, & eſſe in meliori cõditione, q̃ nos ſumus, qui ea uidemus. ergo uult ſignare Cic. nolo hęc ad te ſcribere, ne meis literis cogaris cognoſcere ea, quę prodeſt tibi nõ uidere. [Hactenus) hucuſque. & eſt ſenſus, hucuſq; exiſtimo me adhibuiſſe oẽm cõſolationem, ut tanq̃ amiciſſimus te certiorem facerem de rebus omnibus, quę poſſent tibi moleſtias, & dolores auferre. [Adhibitam) adiunctam, appoſitam. [Certior fieres) admonereris, inſtrueteris. [Recte) iure amicitiæ. [Quoad) quatenus, inquantum, uel ut. [Reliqua ſolatia) pter ea, de quib⁹ factus es a me certior. [In teipſo) non in alio, quia non ſunt externa bona, ſed animi & tua. [Neq; ignota mihi) quia noui uirtutes & doctrinã tuam. [Nec minima) .i. neq; paruę efficacię ad cõſolandum. [Et ut) eſt quaſi correctio. quia dixerat neque minima, ne putarent ẽe mediocria, ſubdit multo maxima. Et notandum multo tam ſuplatiuo, q̃ comparatiuo iungi. [Vt ego ſentio) ut ego iudico, ut eſt mea ſnia. [Quæ) .ſ. quæ in te ipſo ſunt maxima. [Ego ipſe) ne uideatur alieno teſtimonio hæc dicere, dixit egomet. [Experiens) probans, cognoſcens re ipſa. [Quotidie) quia Seru. aſſidue ad Cic. aliquid ſcribebat, & multo eum pręmonebat. [Probo) laudo, ſic mihi placet. [Salutem) conſeruationem uitæ & fortunarum mearum. [Teneo memoria) recordor. [Studioſum)

Specula.

Abfui magnam partem, magna parte.

Ipſe.

Hactenus.

Multo.

[Studiosum) cupidum, amatorem. [Omniom doctrinarum) omnium disciplinarum liberalium. [A sapientissimis) a philosophis, a qnibus traduntur præcepta bene niuendi. Horat. in epist. Inter cuncta leges, & percunctabere doctos: Qua ratione queas traducere leniter çuum &c. Et paulo post, Quid minuat curas, & quid tibi reddat amicum. [Bene) laudabiliter, & honeste. [Quæ quidem) .s. tradita a sapientissimis uiris. [Vel optimis) .i. etiam fœcundissimis. [Vsui) utilitati, quanto ergo magis potest esse utilitati rebus aduersis. [His temporibus) .q.d. miserrimis & turbulentissimis. [Nihil aliud) præter illa præcepta. [Atquiescamus) recreemur, deponamus curas, & solicitudines. quantũ autem prosit ad deponendas curas studium philosophiæ, ostendit Cic. in Tusculanis quęstinnibus, & in prœmio lib. a. offic. [Nihil faciam) cum dicat se audere hortari Seruium, latenter tñ eum hortatur, ut se ad philosophiam conferat. est aũt occupatio, q. maxime dicit quod negat se dicturum. [Insolenter) arroganter, audacter. nam insolens audacem significat, & arrogantem, & superbum, ut Cic. p M. Marcello, Et uictoria, q natura sui insolens est. significat etiam insuetum, & insolitum. Cic. pro Deior. Mnucor etiam insolentia loci. Sal. Insolẽs uera audiendi. Terent. Qnid tu Athenas insolens. [Tali) tam excellenti. [Scientia) doctrina. [Vel natura) subandi tali .i. tam bona. & duo dixit, naturam & scientiam. [Quibus homines maxime d.) quid in uita deceat, ut ipse in 1. Off. ostẽdit. [Referas te) recipias te, redeas. [Studium) animum, curam. [Tñ) .q.d. unum solum dicam. [Approbaturum) confirmaturum, a me dictum esse uere. [Illi arti) dicendi. [Cui studueram) tui dabam operam. [Nihil loci) nihil pretij, nihil estimationis esse, neq; admitti. [In curia) quantum ad genus deliberatiuum. [Neque in foro) quantum ad iudiciale genus. qnia in curia deliberabatur a senatu, q.d reip. maxime conduceret: in furo uero agebantur causæ iudiciales. quæ ideo & forenses dicuntur. [Curam) animi intentionem. [Operam) laborem. [Tuę scientiæ) .i. cognitioni legum, quam sępe Cic. scientiam appellat. erat autem Ser. Sulp. iurisc os. optimus. [Singulari) egregiæ. [Non multo plus loci est relictũ) .i. non multo plus sunt in pretio q̃ ars mea oratoria, quia quod Cæs. placebat, pro legibus erat. [Quare) concludit huiuscemodi latentem exhortationem. [Non moneo te) q es me sapiẽtior, uitiut frequenter occupatione, & ne uitet arrogantiam, & ne ęgreferat Seruius, si aperte admoneatur. [Ita persuasi mihi) ita induxi in animum. [Te quoque) sicut me. [Versari) exerceri. [Quæ) res. [Si minus prodessent) si etiam nullam afferrent utilitatem. [Abducerent) amouerent. quanto ergo magis debes uersari, cum & prosint, & animum a solicitudine abducere possint. [Seruius) ultima pars epistolę, in qua commendat studiũ Seruij eius filij, & eius amorẽ erga se. [Seruius) filius tuus. [Ingenuis) liberalibus, quæ ingenuos .i. liberos homines decent. [In hac) .s. philosophia morali. [Acquiescere) recreari, deponerẽ curas. [Ita uersatur) ita exercetur, ita incumbit. [Vt excellat) ut maxime emineat inter æquales. [Tibi uni concedam) te uno sim inferior, a te solo uincar in eo amando. [Præterea) .i. præter te. [Nemini) .s. concedam. & est sensus, ita eum amo, ut post te, qui es eius pater, nemo alius magis eum amet, q̃ ego. [Refertur gratia) .i. refert mihi uicem. quia sicut ille a me amatur, ita ego ab illo amor. sic .n. refertur gratia amoris, cum ab iis redamamur, quos amamus. [In quo) in qua re .s. referendo mihi gratiam. [Ille existimat) sensus est, in referenda mihi gratia amoris ille existimat se facere etiam tibi rem gratissimam, quod facile appareat, & cognoscatur q colat me. [Tibi quoq;) sicut. [Gratissimũ) quia scit me a te amari, existimat se tibi gratissimum facere, si & ipse amet. [Facile) clare. [Appareat) intelligatur. [Obseruet) reuereatur. est autem ordo, in quo ille existimat se facere gratissimum, quod facile appareat, cum me colat & obseruet. [In eo) .s. q appareat q me colat.

ASCEN. Vehementer &c.) cum preesset Ser. Sulp. Achaiæ post bellum Pharsalicum, grauiter angebatur multa per Cæsarem imperiose geri in urbe. quod cum Cic. ex multis intellexisset, cũ hac epistola consolatur, adducens multas causas consolatorias, inter quas pręcipue adducit rectam conscientiam & studia literarum, quibus ostendit acquirscendum esse. Postremo scribit Ser. Sulpicij filium studiosum liberalium artium, ipsumq; a se, & se ab eo uehementer diligi. Ordo est. Multi deferunt ad nos quotidie .i. denunciant nobis te esse solicitum uehementer, & angi .i. angustiari & premi, quodam dolore pęcipue .i. singulari & proprer. ceterorum dolores magnu, in miseriis communibus. Quod quãquam miror minime, & agnosco .s. in dolore tuo, quodammodo meum .s. dolorem, q. æqualis & de consimili causa est, doleo tamen te pręditum sapientia, prope .i. quasi, singulari .i. tam magna ut tibi soli contingat, non delectari potius tuis bonis .s. animi, hoc est uirtutibus & scientiis, q̃ laborare .i. angi, malis .i. uitiis alienis, ut Cæsaris tyrannide. Quidem .i. certe, etsi .i. quanq̃, ne mini concedo, q .i. ut is traxerit maiorem molestiam .i. cruciatum animi, ex pnicie .i. ęrumna & peste .i. calamitate reip. tñ multa consolantur iam me, & maxime conscientia cõsiliorum meorum, hoc est, quia mihi conscius sum nihil me consuluisse Pompeio, aut alteri, ob quod hæc mala subsecuta sint. Enim, p quia ego prospexi tanquam ex aliqua specula .i. loco alto ad speculandum apto, multo ante .s. quàm ueniret, tempestatem futuram. Neq; sup. id .i. pspexi tempestatem futuram, solum .i. solum modo, mea sponte .i. ppria natura, & instigatione, seu, ut dicunt, meo solius instinctu, sed etiam multo magis, te monẽte & denunciante .i. significante futurum, qoasi ex certo augurio, ut pollarij denuntiare solebant. Enim .i. q., etsi .i. quãquam abfui .s. ab urbe magnam partem .i. durante magna parte. (Vnde manifeste patet Ciceronem tempus continuum in accusatino libenter ponere) consolatus tui .i. temporis, quo consul eras: tamen, & .i. partim, absens .s. cum abessem, cognoscebam, quæ .s. qualis sententia tua esset in cauendo .i. fugiendo, & pdicendo .i. denunciando hoc bello pestifero .s. Cæsaris & Põp. quo resp. periit, & .i. partim, affui pcimis temporibus consulatus tui, cum .i. qñ, monuisti accuratissime .i. cum summa cura, & diligentia senatum .i. patres conscriptos, oibus bellis ciuilibus collectis .i. simul cõmemoratis, in oratione, & admonitione tua monuisti, dico, ut .s. patres conscripti, & .i. simul, timerent illa .i. similia eorum, q̃ meminissent .i. memoria tenerent iam transacta, & scirent, quicunq; postea .i. tpibus futuris, oppressissent armis remp. futurum intolerabiliorem multo .s. q̃ superiores, cum superiores .s. oppressores reip. ut Sylla & Marius, fuissent tam crudeles, nullo tali exemplo cognito in rep. .i. licet nullum haberent, cuius crudelitatem imitarẽtur, eo q primi libertatis oppressores erant, & ita magis debebant uereri uiolare tam atrociter remp. quàm qui aliorum exempla sectarent. Nam sup. ferè omnes homines, putant, id quod fit exemplo .i. ad exemplum fieri etiam iure, sed ipsi addunt & afferunt aliquid, atque adeo .i. ad hoc usque q multa addunt de suo .i. proprio ingenio, atque more. Quare tu debes meminisse eos, qui non sunt secuti auctoritatem & consilium tuum occidisse .i. periisse stultitia sua, cum potuissent esse salui, prudentia tua .i. per prudentiam tuam. Dices .i. respondebis: quid .i. in quo, ista res consolatur me in tantis, & quasi perpetuis tenebris .i. obscurationibus, & oppressionibus reip. respondet Cic. Dolor de amissione reip. est omninõ uix consolabilis .i. consolatione mitigabilis: tanta est amissio omnium rerum, & desperatio recuperandi supp. earum aut eas, sed tamen .i. nihilominus, & .i. tñ, Cæsar ipse .s. caput omnium malorum, iudicat ita de te, & omnes ciues existimant sic sanctitatẽ .i. incorruptionẽ uitę, & prudentiam, & dignitatem tuam elucere .i. manifeste lucere, tanquam aliquod lumen .s. magnum ceteris .s. luminibus, aut talibus uiris extinctis. Hæc .s. quæ de te creduntur, debent esse tibi magna .i. magni momenti, ad molestias .s. animi tui leuandas .i. mitigandas & minuendas. Quod autem abes a tuis (erat .n. in Achaia) sup. id ferendum .i. patiendum & tolerandum est lenius .i. facilius. ideo q abes eodem tpe, a multis & magnis molestiis, quas .s. molestias, ego perscriberẽ ad te omnes, nisi uererer, ne .i. ut tu absens cognosceres ea .s. mala urbis, q̃ quia non uides, uideris mihi esse meliore condirione .i. statu uitę, q̃ nos, q uidemus sup. ea. Ego existimo nostram cõsolationem esse adhibitam .s. recte .i. decenter .i. ad hunc finem, quoad .i. quatenus, aut quatinus, fieres certior .i. sciẽtior, ab hoie amicissimo, dẽ iis rebus, quibus molestię tuæ possent leuari .i. minui. Reliqua solatia sunt in te ipso nec minima, nec ignota mihi. & quidẽ .i. certe, ut ego sentio, multo .i. longe maxima, quę .s. solatia ipse .i. ego experiens quotidie probo .i. comprobo sic, ut ea .i. consilia uideantur afferre mihi salutem. Autem .i. sed, ut rem, de qua loquor, aperiam, ego teneo memoria, te fuisse ab Initio ætatis, hoc est ab ineunte ętate studiosum summe .i. summopere, omnium doctrinarum .s. liberalium, & didicisse summo studio & cura .s. summa omnia q̃ essent tradita a sapientissimis ad uiuendum bene, q̃ .s. tradita a sapientissimis, quidem .i. certe, possent esse, uel .i. etiã optimis .i. in lætissimis rebus, & .i. simul usui .i. utilitati, & .i. simul, delectationi .i. uoluptati, uero pro sed, nos nihil habemus aliud, in quo acquiescamus .i. contenti simus, his tpibus .s. malis. Ego nihil faciam insolenter .i. supra modum & superbe, neq; hortabor te præditum tali, uel scientia .s. acquisita, uel natura .i. naturali prudentia, ut referas te ad eas artẽs, qbus dedisti .i. addixisti, studium tuum a primis temporibus ætatis .s. tuæ. Ego dicam tñ

.i.tantūmodo, sup. id, quod spero te approbaturum, uidelicet me cōtulisse omnem curam meam, atque operam ad philosophiam, postquam uiderim nihil loci esse neq; in curia.i.in senatu, neq; in foro.s.iudiciali, illi arti.s.oratoriæ, aut bene dicendi, cui studueram. Solebant aūt orationes in tribus locis fieri, in senatu, ad patres conscriptos, in iudicio ad iudices, & in concione ad Quirites. unde orantes sup. compellāt, aut patres cōscriptos, aut iudices, aut quirites.i.pop.Rom. Non multo plus loci.i.experientiæ & usus, relictum est scientiæ tuę.s.legali, excellēti, ac singulari, q̄ nostræ.s.oratoriæ, & causidicę. Quare equidem.i.ego quidem, nō moneo te, sed psuasi ita mihi.i.iudico ita mihi oīsum esse, te quoq; uersari.i.utile esse, si etiam tu uerseris in iisdem reb⁹.s.philosophicis, q.s.res etiam si prodesscnt minus.i.non satis, tñ abducerent animum a solicitudine. Quidem.i.certe, q.d. quidquid tu facturus sis, Seruius tuus.s.filius, uersatur in omnibus artibus ingenuis.i.ingenuo dignis, hoe est liberalib⁹, & in primis in hac sup. arte, hoc est in philosophia, in qua scripsi.s.paulo ante, me acquiescere.i.contentum esse, & quietem animi inuenire. Vero, p sed, ipse diligitur sic a me, ut concedam.i.locum dem, tibi uni.i.soli, prętерea.i.pręter te, nemini. hoc est, ut plus tñ diligatur a te, sed a nemine altero, & gratia refertur mihi ab eo.i.quātum amoris a me accipit, tantum refert, & ita non minus me diligit, q̄ diligatur a me. In quo.s.facto, hoc est in gratia referenda, & in mutuo amore mihi præstando, ille existimat supple id, quod facile appareat.i.euidens satis est, se in eo, qđ colat, & obseruet, me facere quoque, id est etiam tibi gratissimum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Respondet excusationi Seruij, & illius negotium præ suo extollit. Narrat item, qua ratione in pristinum locum per Cæsaris beneficia Marcellum restituerit. Postremo & Seruij filiique illius eruditionem & probitatem laudat. itaque missa est epistola.

CICERO S. D. SVLPICIO. 4

ACcipio excusationem tuam, qua usus es, cur sæpius ad me literas uno exemplo dedisses; sed accipio ex ea parte, quatenus aut negligentia, aut improbitate eorum, qui epistolas accipiant, fieri scribis, ne ad nos perferantur. illam partem excusationis, qua te scribis orationis paupertate (sic enim appellas) iisdem uerbis epistolas sæpius mittere,* nec agnosco, nec probo. & ego ipse, quem tu per iocum (sic enim accipio) diuitias orationis habere dicis, me non esse uerborū admodum inopem agnosco. *εἰρωνεύεσθαι enim non necesse est. sed tamē idem, nec hoc* εἰρωνευόμενον, facile cedo tuorum scriptorum subtilitati, & elegantiæ. Consilium tuum, quo te usum scribis hoc Achaicum negotium non recusauisse, cum semper probauissem, tū multo magis probaui, lectis tuis pximis literis. omnes enim causæ, quas cōmemoras, iustissimæ sunt, tuaq; & auctoritate, & prudentia dignissimæ. Quod aliter cecidisse rem existimas, atque opinatus sis: id tibi nullo modo assentior. sed quia tanta perturbatio, & confusio est rerum, ita perculsa, & prostrata fœdissimo bello iacent omnia, ut is cuique locus, ubi ipse sit, miserrimus esse uideatur. propterea & tui te consilij pœnitet, & nos, qui domi sumus, tibi beati uidemur. at contra nobis non tu quidem uacuus molestiis, sed præ nobis beatus. atque hoc ipso melior est tua, quàm nostra conditio; quòd tu, quid doleas, scribere audes; nos ne id quidem tuto possumus; nec id uictoris uitio, quo nihil moderatius, sed ipsius * uictoriæ, quæ ciuilibus bellis semper est insolens. Vno te uicimus, quòd de Marcelli,* collegæ tui, salute paulo ante, quàm tu, cognouimus; etiam me hercule, quòd, quemadmodum ea res ageretur, uidimus. nam sic fac existimes, post has miserias, id est, postquam armis disceptari cœptum est de iure publico, nihil esse actū aliud cum dignitate. nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate Marcelli, (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & æquitate tua, & prudentia, repente præter spem dixit, se senatui roganti de Marcello ne hominis quidem causa negaturum. fecerat autem hoc senatus, ut, cum a L. Pisone mentio esset facta de Marcello, & cum C. Marcellus se ad Cæsaris pedes abiecisset, cunctus consurgeret, & ad Cæsarem supplex accederet. noli q̄rere: ita mihi pulcher hic dies uisus est, ut speciem aliquam uiderer uidere quasi reuiuiscentis reipub. itaque cum omnes ante me rogati gratias Cæsari egissent, præter Volcatium; (is enim, si eo loco esset, negauit se facturum fuisse) ego rogatus mutaui meum consilium. nam statueram, non mehercule inertia, sed desiderio pristinæ dignitatis, in perpetuum tacere. fregit hoc meum consilium & Cæsaris magnitudo animi, & senatus officium. itaque pluribus uerbis egi Cæsari gratias: meque, metuo, ne etiam in ceteris rebus honesto otio priuarim: quod erat unicum solatium in malis. sed tamen, quando effugi eius offensionem, qui fortasse arbitraretur, me hanc rempublicam non putare, si perpetuo tacerem; modice hoc faciam, aut etiam intra modum; ut & illius uoluntati, & meis studiis seruiam. nam etsi a prima ætate me omnis ars, & doctrina liberalis, & maxime philosophia delectauit: tamen hoc studium quotidie ingrauescit, credo & ætatis maturitate ad prudentiam, & his tēporum uitiis, ut nulla res alia leuare animum molestiis possit. a quo studio te abduci negotiis, intelligo ex tuis literis: sed tñ aliquid iam noctes te adiuuabunt. Seruius tuus, uel potius noster, summa me obseruantia colit: cuius ego cum omni pbitate, summaq; uirtute, tum studiis, doctrinaq; delector. is me cum sæpe de tua mansione, aut decessione communicat. adhuc in hac sum sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæsar uelle uideatur. res sunt eiusmodi, ut, si Romæ sis, nihil te præter tuos delectare possit. de reliquis, nihil melius ipso est. ceteri, & cetera eiusmodi, ut, si alterutrum necesse sit, audire ea malis, quàm uidere. hoc nostrum consiliū nobis minime iucundum est, qui te uidere cupimus: sed consulimus tibi. Vale.

Margin notes: .i.uerū esse non fateor. — .i.dissimulare — .i.simulās. — epist. 9. huius lib. — in cōsolatoria epist. 12. huius lib.

ACcipio) cum Ser. Sulp. Achaiæ præfectus, sæpius ad Cic. literas eodem exemplo scripsisset, intellexissetq; Cic. id admirari, se excusauerat, duplici de causa id fecisse. Primum pp negligentiam & improbitatem eorum, qui cum epistolas acciperent ferendas, sæpenumero non reddant. Se igitur scripsisse multas eodem exemplo, ut saltem aliquæ redderentur. Deinde id fecisse inopia dicendi & paupertate orationis, quia nesciret epistolas eiusdem ferè argumenti uariis modis scribere, sicut potest facere Cic. quem dicebat posse idem uario modo dicere, quia haberet copiam magnam & diuitias orationis. Itaque Cic. ei rńdēs dicit se accipe primam causam excusationis de improbitate

bitate eorum, qui non reddant literas: alteram uero minime, ꝙ
pp inopiam orõnis eodem argumẽto sępe scribat, cum etiã ipse
cedat eius scriptorum subtilitati & elegantiæ. Deinde qa scri-
pserat quo cõsilio & qua rõne motus Achaicum negotium susce
pisset ? rñdet Cic. eum bene sensisse, nec rem aliter accidisse q̃
ipse putasset. s. ꝙ non esset libenter in Achaia, dicit hoc non esse
pp molestiam ꝓuinciæ, sed qm̃ res ita ꝑturbatæ sunt & confusę
& ꝓstratæ ciuilib⁹ bellis, ut nullus locus ẽt amœnissimus cuiq̃
gratus esse possit aut iucũdus. Postea uero exponit, qua huma-
nitate & liberalitate C. Cęs. senatui rogãti M. Marcellum resti
tuerit. dicitq́; quõ se egerit erga Cæs. ꝓ hac restõne. Postremo
laudat plurimum & ꝓbitatem & doctrinã Seruij eius filij. [Acci
pio) acceptam habeo, & approbo. [Eodem exẽplo) eadẽ forma,
eisdem uerbis. [Ea ea parte) qa excusationem in duas partes di-
uiserat, ut diximus in argumẽto. [Quatenus) inquãtum, alias ỽo
significat qñ. [Negligentia) incuria, cum nõ curãt reddere. [Im
probitate) ꝑfidia, cum nolũt reddere, qa sint improbi. [Fieri) acci
dere. [Illam partẽ) secundam, quã nocauimus in argumẽto. [Pau-
pertate) inopia: qa non sis copiosus in dicẽdo. [Sic. n. scribis) usus
enim fuerat Seru. hoc uocabulo, paupꝫtate, qđ magis est trãsla-
tum q̃ ꝓprium. & iõ ne uideret Cic. abuti eo uocabulo, attribuit
id Seru. [Nec agnosco) qa uideo te habere copiam orõnis. [Nec
ꝓbo) nec approbo, nec affirmo. [Per iocum) serio hoc dixerat
Seru. Cic. habere diuitias orõnis, sed ipse, ut arrogãtiam uitet,
dicit se accipere dictum ioco, non serio. [Diuitias) copiã trans-
latiue, sicut ẽt paupertatem posuit. sunt enim hæc cõtraria diui-
tiæ & paupertas. [Admodum inopem) cum nõ possit negare om-
nino qđ est manifestum, attenuat, ut uitet arrogantiam: & assen-
tatur aliquãtulum Seruio. [Nõ admodum) nõ ualde εἰρωνεύεσθαι si-
mulare, ironice loq. [Non est necesse) qa me nosti. [Idem) ego
ipse. [Nec εἰρωνεύομαι) nec simulãs, sed uere & sincere loquẽs.
[Cedo subtilitati) sum inferior subtilitate tuorum scriptorum.
[Atq; elegãtiæ) ornatui. subtilitatem aũt dixit quantũ ad inuen-
tionem spectat, elegãtiam ad elocutionem. [Cõsilium) alia pars
epistolæ. [Consiliũ) ratio, cogitatio. [Te usum non recusauisse)
.i. te usum, ut non recusares. [Negotium Achaicum) ꝓuinciam
Achaicam, quam Cæs. tibi obtulit. [Semꝑ) antequam scriberes
aliqd. [Tuis literis) qbus reddit rationem, quare non recusaue-
ris. [Dignissime tuę auctoritate) .i. tales, quales deceat auferri a
uiro eius auctoritatis, & prudẽtiæ, cuius es & haberis. [Qđ) ad

Atque.

aliam partem epistolæ. [Cecidisse) euenisse. [Atq;) .i. q̃. [Opi-
natus sis) cum scripsisti id negotium. scripserat. n. Seru. cum est
ꝓfectus in ꝓuinciam, se nũquam opinatum fore, ut sibi molestũ
esset cõmorari in Achaia: nunc uero esse sibi molestum, qa in ea
inuitus moratur. ad qđ rñdet Cic. ꝙ si etiam esset Romæ, nõ mi-
nus inuitus esset. quia pp miseriam temporum quisque inuitus
est, ubicunq; sit. [Assentior) sum tuę sententiæ. [Sed, quia) sed
quia omnia ita sunt ꝑculsa & prostrata fœdissimo bello, ut is lo-
cus uideatur cuiq; miserrimus, ubi ipse sit: ideo pœnitet te susce
pisse negotium Achaicum: & nos, qui sumus Romæ, uidemur tibi

Perculsus.

esse beati. [Perculsa) concussa, a percello, perculi, perculsum.
[Prostrata) uiolenter deiecta. [Fœdissimo) crudelissimo, ut Sal.

Iacent.

Fœdi oculi. [Iacent) in contemptu sunt. [Is locus) etiam opti-
mus & amœnissimus. [Videatur) non aũt re uera sit, quia infeli-
citas rerum facit nobis ingratum esse quemlibet locum. [Pro-
pterea) ideo, pp hanc causam, quia oĩa iacent. [Tui consilij) ꝙ
susceperis Achaicum negotium. est aũt ordo, sed quia tanta est
perturbatio & confusio omnium rerum, & quia omnia ita iacẽt
perculsa & prostrata fœdissimo bello, ut cuiq; uideatur esse mi-
serrimus is locus, ubi ipse sit, ꝓpterea pœnitet te cõsilij tui. [Ac
contra) uicissim, & qđ dicitur econuerso. [Nobis) qui sumus

Præ nobis.

Romæ. [Non uacuus) non carens. [Præ nobis) comparatione &
respectu nostrum. [Hoc ipso) hac ipsa re, si etiam nulla alia esset.
[Quid doleas) .i. pp qd doleas. i. causam tuorũ dolorũ. [Audes)
quia non habes qui te apud Cæs. accusent, aut qui moleste ferãt.
[Tuto) sine periculo. [Nec id) .s. ꝙ non audemus scribere. [Vi
tio) culpa. s. fit. [Victoris) Cęs. [Quo) Cæs. [Moderatius) hu-
manius. [Insolens) superbe & arrogans, ut supra diximus. [Vno
te uicimus) una re sumus te beatiores. [Salute) restitutione.
exultauerat. n. qa fuerat aduersarius Cæs. in consulatu suo, ne-
que postea poterat æquo animo ferre oppressionem reip. Tandẽ
deprecante senatu & C. Marc. eius fratre, Cæsar liberaliter con
cessit, ut in patriam rediret: sed cũ ille nollet, etiam literis Cic.
ut infra uidebimus, & suorum uehemẽter rogatus, differretq́; re
ditum suum, a Magio Chilone, familiari suo, pugione interem-
ptus est. [Collegæ) fuerat. n. consul unã cum Ser. Sul. [Vidimus)
quia interfuimus, cum a Cæs. impetratus est eius reditus in pa-
triã. [Cũ dignitate) cũ honore. [Aliud) quàm restitutionẽ Mar-
celli. [Disceptare armis de iure publico) .i. contendisse armis, cu
ius causa esset iustior. Luc. Iusq; datũ sceleri e animus. i. ius ar-
mis ciuilib⁹ q̃situ. [Accusata acerbitate) .i. cũ dixisset Marcellũ
fuisse nimis acerbũ erga se, & esse æquũ ulrũ & prudẽtẽ. [Acer-
bitate) asperitate & ꝑtinacia. Sic. n. dicit Cæs. formaliter usum
esse hoc ỽbo, acerbitate, qa Marcellus aduersabat ei: dicebatq́;
se nõ posse ferre eius tyrannidẽ. [Prudẽtia) qa putasti esse cedẽ-
dũ tꝑibus: &, cũ tu uidisti te nõ posse ei resistere, non putasti ad-
uersandũ. [Repẽte) subito. [Rogãti) ut Marcellus restitueretur.
[Præter spem) quia cũ dixisset uerba supradicta, oẽs credebant
eum nunquã esse indulturum Marcello. [De Marcello) pp Mar
cellũ. [Ne hominis quidem causa) .i. non solum non negaturum
causa senatus rogantis, sed neque etiam causa ipsius Marcelli, a
quo fuisset offensus. In quo ostenditur maxima clementia Cęs.
& sapientia, qui ut faceret gratam restitutionem Marcello, di-
xit non solũ concedere eam causa senatus rogantis, sed etiã cau
sa ipsius Marcelli. [Hominis) .i. Marcelli. [Fecerat) quia dixerat
superius, quẽadmodum ea res ageretur, uidimus: ideo nunc ostẽ-
dit, quemadmodum acta sit. [Fecerat) constituerat hoc, quod
sequitur. [Vt cum mentio) sensus est: ita ordinauerat senatus,
ut L. Piso primo ita iniiceret mentionem apud Cæs. de Marcel-
lo, & C. Marcell. eius frater abiiceret se ad pedes Cæs. supplica
turus: deinde totus senatus assurgeret, & ipse etiã Cæsari sup-
plicaret pro Marcello. [Facta mentio) iniecta uerba. [A L. Piso
ne) is in magna erat auctoritate apud Cæs. quippe erat eius so-
cer, pr̃ Calphurnię, uxoris Cæs. [Marcellus) L. Marcellus. [Ab
iecisset) proiecisset, prostrasset. [Ad pedes) quod faciunt suppli
cantes, & petentes misericordiam. Ouid. Et iacet ante pedes
Græcia mœsta tuos. [Cunctus) uniuersus. [Noli quærere) ele-

Pulcher.

gans dicendi modus, q. d. crede mihi. [Pulcher) honestus, lętus.
[Viderer uidere) q. d. licet resp. sit oppressa: tamẽ hoc egit Cęs.
eum tanta dignitate, ut uideretur resp. quodammodo reuiuiscere
& recuperare pristinam formam. [Reuiuiscentis) translatio est.
Dixit. n. in prima epist. huius quarti, Occidenti reip. i. pereũti.
ergo nunc dixit reuiuiscentis. i. in uita reuertentis, hoc est in pri
stinum statum. [Speciem) apparentiam. [Rogati) quia, ut dixi-
mus in 1. lib. rogabantur singuli senatores sententiam suã. [An-
te me) non in conspectu meo, sed antequã ergo rogatus essem.
[Is) Volcatius. [Eo loco) in senatu. [Facturum) ut ageret gratias
Cæs. dedignabatur. n. hoc facere in tali loco. [Consilium) propo
situm, deliberationem. [Nam statueram) dicit quod esset suum
consilium. s. nusquam amplius habere orationem in publico pro

Inertia

quoquam. [Non inertia) .i. ignauia, quia nescirem: nam iner-
tia contraria est industriæ, & ad animum refertur: potest tamen
etiam hic accipi pro negligentia corporis, ut sit, Non inertia

Desideriũ.

.i. non quia pigeret me. [Desiderio pristinæ dignitatis) .i. amis-
sione pristinæ & ꝑeritę dignitatis. dicitur. n. desiderium ꝓprie
de rebus aut amissis, aut qb⁹ caremus Cic. in Lælio, Ego si Sci-
pionis desiderio me moueri negem &c. ergo dixit, qa uideo me
amisisse pristinã dignitatẽ. [Tacere) nunquã amplius publice di
cere. [Fregit) uicit, mutauit. [Et Cæsaris) duo dixit fregisse cõ-
silium suum, ut perpetuo taceret: magnitudinem animi Cæs. qui
motus est, ut parceret inimico, & ei in patriam redeundi pote-
statem daret: deinde & officium senatus, quẽ ꝓ tali uiro suppli-
care, & gratias agere Cęs. nõ puduerat. [Magnitudo animi) .i. ma
gnanimitas, q̃ maxime cernit in parcendo inimicis, ut ipse lib. 1.
off. Nec uero audiendi sunt, q graniter inimicis irascendum pu-
tãt: idq́; magni animi & fortis uiri esse censent. nihil. n. laudabi-
lius, nihil magno & ꝓclaro uiro dignius placabilitate & clemen
tia. [Officium) humanitas in agendis gratiis, quia ꝓ restitutione
tanti uiri non putauit turpe agere gratias Cæs. [Plurib⁹ uerbis)
uel multis uel pluribus q̃ alij. nam habuit orationem, quę hodie
etiam extat, quę pro M. Marcello inscribitur, quę incipit, Diu-
turni silentij. [Priuarim honesto otio) existimabat. n. honestum
otium non ire in senatu, neq; pro quoquam aliquid dicere, quo
uidebatur se priuasse, quia nunc inceperat. & qui semel incepit
aliquid agere, non uidetur habere honestam causam desinendi.
[In ceteris rebus) quibus exigat, ut idem faciam, quod feci 1 re-
stitutione Marcelli. [Quod) .s. honestum otium. i. tacere. [Erat
unicum solarium) erat mihi solum leuamen dolorum. nam & ip-
sa oratione Marcellina, dicit se usum diuturno silentio, partim
dolore, partim pudore. [Sed tamen) adducit rationem, quare ad-
ductus sit, ut priuaret se hoc otio, ne offenderet uoluntatẽ Cæs.
qui existimaret Cic. si perpetuo taceret, hoc facere, qa existima
ret remp. Cesare eam tenente, nullam esse. Ne ergo Cæsar hãc
opinionem de se caperet, dicit se dixisse pro M. Marcello, & esse

dictũrum interdum pro aliis, sed non crebro. [Effugi) oitaui offensionem, ne offenderem ooluntatem Cęs. & ei displicerem. [Non putare) hanc remp. s. esse eo regnante, sed esse penitus pditã. [Modice) seruato modo, oon frequẽtissime. [Hoc) ut ueniam ad exercitationem dicendi. [Intra modum).i. etiam minus quàm modice, q.d. rarissime. [Seruiam) obsequar, obtemperẽ, satisfaciam. [Et meis studiis) quę sine exercitatione quodãmodo exarescereot, & deficerent, quia cum omnia alia studia, tum uero studia eloquentię magnam exigunt exercitationẽ: ut ipse in 1. lib. ad Herẽ. & in Oratore dicit. [Ars, & doctrina) ars, quæ collectione præceptorum constat, ut grammatica & rhetorica. doctrina uero exeoplis & institutionib' perficitor, ut doctrina philosophiæ, & legum, licet & iuriscõsultus artem appellet largo modo quasi uirtutem quandam. artes igitur intellexit, grammaticam, rhetoricam, geometriam, musicam, arithmeticam, quibus omnibus Cic. operam dedit. quia, ut ipse in Oratore ostendit, & Quint. affirmat, sunt necessariæ oratori. [Philosophia). s. ethica.i. moralis. [Hoc studium) eloquentię, & agendi causas. [Ingrauescit) augetur, fit grauius, & magis perfectum. [Credo) duas subdit rationes, quare hoc studium quotidie magis ingrauescat, & crescat. Primom, quia ętas eo fit prudentior, quo fit maturior. Deinde quia in his miseris temporibus nullum aliud habet solatium & leuamen molestiarum suarum. [Credo) subaudi ingrauescit magis quotidie. [Maturitate) perfectione, aptitudine, tractum a fructibus, qui eo sunt perfectiores & meliores quo maturiores. Virg. Æneid. Maturus Acestes. [Ætatis) senilis. [Ad prudentiam) sicut.n. maturitas fructuum est ad dulcedinem, ita ętatis maturitas ad prudẽtiam, quę est seoectutis, sicut teneritas adolesceotię. quanto aotem quispiam prudentior est, tanto aptior est studiis philosophię: cuius, ut inquit Arist. i t. ethic. Adolescens oõ est capax auditor, propterea q nõ est molta expertus. [Et his uitiis temporum). s. credo hoc studium ingrauescere. [His uitiis) propter hęc uitia. [Temporum) quibus nullus locus est relictus arti dicendi, neque in foro, neque i curia, oec amplius retinemus nostram pristinam dignitatẽ. [Vt) subaudi ita ingrauescit. [Vt oulla alia res) præter studia literarũ & maxime philosophię. [Leuare) leuẽ facere. [Molestiis) angoribus quos capio de oppressione reip. [A quo studio). s. philosophiæ. [Abduci) abstrahi, remoueri. [Negotiis) occopationibus, quæ sunt tibi maxime in ista prouincia. [Noctes) tempora nocturna, quibus resarcies studendo, quæ subtrahuntur tibi oegotiis diurnis: ita.n. facere solent studiosi. [Iam noctes) quia incipiunt esse longiores. [Seruius) dicit quantum colatur a Seruio eius filio. [Vel potius) correctio. [Noster) otriusque nostrum: tuus, ut supra diximus, natora: meus amore. [Omni probitate) omni bonitate. [Quæ) magis hic ponitur declaratiue, quam copulatiue: ut sit, [Quæ) hoc est, [Summa uirtute) pręcipua & egregia ante omnes æquales suos. [Delector) capio uoluptatem. [Tum maxime) et præcipue. [Is) Seruius tuus filius. [Mansione) commoratione in prouincia Achaia. [Et decessione).i. decessu, hoc est an sis mansurus, an decessurus. [Mecum) quasi cum patre, quod est signum maximæ beneuolentię. [Adhuc) hactenus, usque ad hunc diem. [Velle) cupere, ot regamus nos, sicut uolet. [Res) conditiones rerum. [Eiusmodi) tales. [Nihil possit delectare te) nihil possit tibi afferre ooluptatem & esse iucundum. [Pręter tuos) exceptis tuis, quia de reliquis potius caperes molestiam quam uoluptatem. [De reliqois) quę Romæ sunt. [Ipso) Cæs. cui natura dedit singularem clementiã. [Ceteri) q sunt apud Cæs. [Et cetera) q̃ ab eis geruntur. [Eiusmodi) talis cooditionis. [Alterutrum) uel audire, uel uidere. [Malis) potius uelis. [Quàm uidere) quia minor est dolor, ut inferius dicet, in sensu aorium, quàm in seosu oculorum, hoc est in audiendo, quàm uidendo. [Consilium) quod damus tibi, ut malis audire q̃ uidere. hoc est ut malis abesse, q̃ ueuire Romã. [Minime est iucondum) minime est gratom, quia do tibi inuitus, q̃m uellem te oidere. [Sed consulimos tibi).i. prospicimus tibi, & utilitatem tuam quærimus, quę est ut absis: non aũt uoluptatem nostrã, qoæ esset, si Romã oenires, & te uidere possemus.

Ars
Doctrina.

Ingrauescit.

ASCEN.

Accipio excusationem) purgauerat se Seru. Sulpicius, q multas eiusdem exempli literas misisset, quia dobitaret, an priores essent perlatæ, & quòd inopia sermonis alterius exempli scribere nequiret. quarũ excusationum priorem Cic. accipit, non posteriorem. Laudat deinde consilium Seruij, quo Achaicum negotium non recusauerat. hortaturq; eum tacite Cęs. clemẽtię cõdere. & filiũ rursus laudat. Ordo est. Accipio.i. approbo excusationem tuam, qua usus es, cur dedisses ad me sępius literas eodem exemplo.i. eadem forma uerborum, sed accipio.i. approbo eam ex ea parte, quatenos scribis fieri aut negligentia, aut improbitate eorum qui epistolas accipiant. s. perferendas, ne perferantur ad nos. Ego nec uosco.i. deprebendo in scriptis tuis, oec probo illam partem excusatioois, quam tu scribis te mittere sæpius epistolas iisdem ṽbis, paupertate.i. inopia, (sic.n. appellas) orationis.i. rationis dicendi. Ego ipse, quem tu dicis per iocum, ego.n. accipio.i. itelligo sic. s. te id dicere, habere diuitias oratioois, agnosco me non esse admodom.i. ualde, inopẽ uerborum. Enim.i. quia, non est necesse. εἰρωνικῶς.i. ironice, ac dissimulanter loqui, sed tamen id. s. ego, nec εἰρωνευόμενος.i. ironice loquens, sed uere, & ex animo, hoc. s. quod dicã, cedo facile .i. fateor me succumbere, subtilitati & elegãtiæ tuorum scriptorum, q.d. sincere loquens, nec te inopem sermonis, nec ditiorem q̃ ego sim, ęstimo. Cum ego semper approbassem hoc consiliũ tuum quo usum.i. cum sis eo osus, scribis te non recusauisse hoc negotium Achaicũ.i. quod publice geris in Achaia: tum probaui multo magis proximis literis tuis lectis. Omnes enim causę, quas comemoras, sont iustissimæ & dignissimę tua auctoritate, & prudentia.i. quæ a te tali uiro approbarentur, aut quę te tã prudentem & magnum uirum ad hoc adducerent. Quod exstimas rem cecidisse aliter, atque.i. q̃ sis opinatus, ego nullo modo assentior.i. astipulor, & concedo tibi id, sed quia tanta perturbatio & coofusio rerum est, omnia iacent ita perculsa & prostrata fœdissimo, qoia ciuili & ioter affines, bello, ut is locus uideatur cuique misertimius, ubi ipse sit propterea.i. & ideo tui &.i. simul pœnitet te consilij tui, &.i. simul, nos qoi sumus domi, oidemur tibi beati. At.i. sed, sup. tu uideris nobis cõtra.i. ecoutrario, non quidem uacuus molestiis.i. omnino sioe molestiis, sed beatus p̃ nobis.i. respectu nostri.i. atque tua cõditio.i. fortuna, aut forma uiuendi, est melior quàm nostra, hoc ipso.i. ppter hoc ipsum, quod tu audes scribere quid doleas, nos oe quidem.i. oon saltem possumus id. s. scribere qoid doleamus, tuto.i. sine periculo nec id sup. accidit uitio uictoris. s. Cęsaris, quo nihil supp. est moderatius.i. tẽperãtius, utẽs uictoria, sed sup. uitio ipsius uictoriæ, qoæ est semper insolens.i. immoderata & superba sup. in bellis ciuilibus eo quòd domi semper habet, q uictor est, occultos hostes reliquos. Nam uicimus te.i. beatitudinem tuam superauimus, uno.i. una re quòd cognouimus de salute Marcelli collegæ tui scilicet in cousolatu, coi Cæs. igoouit paulo.i. modico ante quàm tu etiam, me hercle quod uidimus, quemadmodum ea res.i. reconciliatio Marcelli agebatur. Nam existimes.i. censeas sic, nihil aliod actum esse cũ dignitate, post has miserias, id est postquam cœptum est disceptari armis de iure publico, id est imperij Romani. unde Luc. Iusque datum sceleri. Nam & ipse Cæsar, acerbitate.i. pertinaci constantia Marcelli, ipse eoim Cęsar appellabat sup. constantiam Marcelli, sic, id est acerbitatẽ, castigata.i. reprehensa, & æquitate & prudentia tua laudata honorificentissime, dixit repeote pręter spem se ne quidem.i. nõ saltem caosa hominis.i. licet Marcellus nimis acerbus esset, se negaturum senatui roganti de Marcello.i. reductione Marcelli in urbem cum bona uenia Cæsaris. Autem.i. sed, senatus fecerat hoc .s. quod dicet, ut cum mentio facta esset de Marcello a L. Pisooe. Et cũ Marcellus.i. Lucius frater M. Marcelli abiecisset se ad pedes Cęsaris. s. Iulij, ipse. s. senatus, coosurgeret cunctus.i. simul totus, & accederet supplex ad Cæs. Noli q̃rere sup. quomodo Cęsar senatum ad se accedẽtem acceperit, quia hic dies, quo hęc cõtigerunt, uisus est mihi ita polcher, oi uiderer. s. mihi, uidere aliquam speciem.i. repręsentationẽ & effigiem, quasi reuiuiscẽtis .i. iterum uitam capientis & renasceotis reip. Itaque cum omnes rogati. s. sententiam ante me.i. antequã ego, egissent gratias Cæsari, de reuocatione M. Marcelli pręter Volcatiom. Is.n. negauit se esse facturum.i. rediturum ad Cæsarem, aut eius gratiã, si esset eo loco. s. quo Marcellus. s. io eo statu. sunt qui intelligant in eũ locum.i. in senatu, & negauit se facturũ, ot ageret gratias: sed turpiter errant: quõ enim rogari poterat sententiam, si non erat in senatu. Rogatum aũt fuisse indicat particula præter. Ego rogatus. s. sententiam de reditu Marcelli, mutaui consilium meum. Nam statueram tacere in perpetuum. s. in senatu.i. nullam sententiam dicere. noo mehercule. s. ita iudicante ac tractãte, ut uerum dico sup. id statueram inertia.i. propter inertiam.i. carentiam artis & industrię, sed desiderio dignitatis pristiuæ.i. prius habitæ. Et.i. simul magnitudo animi Cæsaris, &.i. simul officium senatus, qui ita pro Marcello intercessit, fregit hoc consilium meum de perpetuo silentio in senatu habendo. itaque egi Cæsari gratias pluribus uerbis. s. quàm constitueram, aut ploribus.i. uerbis multis. Neque propterea q semel sententiam dixi uetuo me priuari otio honesto.i. uacatione a negotio reip. decẽui etiam in ceteris

rebus

rebus, quod. s. otium, erat unum. i. solum solatium in malis. Sed tamen quoniam effugi offensionem eius. s. Cęsaris qui arbitrarẽt fortasse me nõ putare. i. censere, hanc quę nunc est, sup. esse rẽp. si tacerem perpetuo, ego faciam hoc modice. i. parce loquar in senatu, aut etiam intra. alij legunt infra, aut citra. i. non usque ad modum. i. iustam mensuram: sed sicut dicimus extra modum pro supra modum, ita intra modum pro infra modum, ut seruiam. i. inseruiam & obsequar, &. i. simul, uoluntati eius, &. i. simul studijs meis. Nam etsi. i. quanquam, omnis ars & doctrina liberalis & maxime philosophia. s. moralis, delectauit me à prima ætate, tamen hoc studium. s. philosophiæ, ingrauescit. i. fit grauius & maioris auctoritatis quotidie, credo &. i. simul maturitate ętatis ad prudẽtiã: q̃a iuuenes auctore philosopho sunt philosophiæ moralis inutiles auditores, eo q̃ mores probati eis non sapiunt. & his uitijs. i. propter hęc uitia temporũ, quę tãta sunt, ut nulla alia res pręter philosophiam possit leuare animum à molestijs. Consulto in multis locis ab expositione Hubertini discedo. is enim ita exponit, hoc studium eloquentiæ & agendi gratias. Sed errat. nam ideo intra modum dicit se dicturum sententiam iam ut studijs suis inseruiat non quidem eloquentiæ sed philosophiæ moralis. Quę stodia licet illi in prima ętate iucunda fuerint: tamen eorum auctoritas & amor cum ętate crescit, p̃sertim ea malitia temporum, qua non licebat in senatu & iudicijs eloquentiã exercere. A quo studio. s. philosophiæ, ego intelligo ex tuis literis, te abduci negotijs. i. per negotia: sed tamen noctes, quæ longiores tunc fiebant, adiuuabunt te iam. i. deinceps, aliquid. i. in aliquo. Non ergo de eloquentiæ, sed philosophiæ studio locutus est. nõ enim eloquentia noctu exercetur. Seruius tuus. s. filius, uel potius noster. s. communis filius, tuus per naturam, meus per amorem paternum, colit. i. ueneratur me summa obseruantia. Cuius. s. Seruij tui, ego delector cũ. s. ita sit quòd delector, omni probitate, & summa uirtute, tum sup. multo uerius est quòd delector studijs & doctrina. Is, scilicet Ser. communicat. i. cum familiaritate loquitur mecum sæpe de mansione, aut discessione tua, scilicet in, aut de prouincia. Ego sum adhuc in hac sententia, ut nihil faciamus nisi quòd Cæsar uideatur uelle maxime. Res sunt eiusmodi, id est, ita se habent, ut si sis Romæ, nihil possit delectare te præter tuos. de reliquis, id est, inter reliquos, qui non sunt tui, nihil est melius ipso Cæsare, cetera. i. homines, & cetera, negotia sup. sunt, eiusmodi. i. talia, ut si sit necesse alterutrum, id est, unum duorum, aut uidere, aut audire ea, tu malis. i. magis uelis audire ea, quam uidere. Hoc consilium nostrum, scilicet quo deterremus te a uidendis, quæ Romæ sũt, est minime, id est, omnino non iucundum nobis, qui cupimus uidere te, sed nos consulimus, id est, prospicimus, & utile consilium damus tibi. Vale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Perfectum consolationis exemplum est ista epistola, eiusmodi argumentis instructa, ut non solum dolores luctusq; quoslibet leuare, sed & plane tollere possit.

SVLPICIVS S. D. CICERONI. 5

POsteaquam mihi renũtiatum est de obitu Tulliæ filiæ tuæ; sanequã pro eo, ac debui, grauiter, molesteq; tuli, communemq; eam calamitatem existimaui: qui si istic affuissem, neq; tibi defuissem, coramq; meum dolorem tibi declarassem. etsi genus hoc consolationis miserum, atq; acerbum est; ꝓpterea quia per quos id fieri debet, propinquos, ac familiares, ipsi pari molestia afficiuntur, neq; sine lacrymis multis id conari queunt; ut magis ipsi uideãtur aliorum cõsolatione indigere, q̃ alijs posse suũ officium ꝓstare: tamen, quæ in ꝓsentia mihi in mentem uenerunt, decreui breui ad te perscribere: non q̃ ea te fugere existimẽ: sed q̃ forsitan dolore impeditus, minus ea perspicias. Quid est, q̃ tantopere te cõmoueat tuus dolor intestinus? cogita, queãd modũ adhuc fortuna nobiscum egerit: ea nobis erepta esse, quæ hoibus non minus, quàm liberi, cara esse debent, patriam, honestatem, dignitatem, honores oẽs. hoc uno incommodo addito, q̃d ad dolorẽ adiungi potuit? aut quĩ non in illis rebus exercitatus animus callere iam debet, atq; oĩa minoris æstimare? an illius uicem, credo, doles? quoties in eam cogitationem necesse est & tu ueneris, & nos sæpe incidimus, hisce tẽporibus non pessime cum iis esse actum, q̃bus sine dolore licitum est mortẽ cum uita commutare. q̃d aũt fuit, quod illam hoc tpe ad uiuendum magnopere inuitare posset? q̃ res? q̃ spes? q̃d animi solatium? ut cum aliquo adolescẽte primario coniũcta ætatem ageret? licitum est tibi, credo, ꝓ tua dignitate ex hac iuuẽtute generum deligere, euius fidei liberos tuos te tuto cõmittere putares. an ut ea liberos ex sese pareret, quos cũ florentes uideret, lætaretur? q. rem a parente traditam ꝑ se tenere possent, honores ordinatim petituri essent in rep. in amicorum negotiis liberalitate sua urerẽtur? q̃d horum fuit, q̃d non prius, q̃ datum, ademptum sit? at uero malum est liberos amittere: malum, nisi hoc peius sit, hæc sufferre, & perpeti. Quæ res mihi nõ mediocrem cõsolationem attulit, nolo tibi cõmemorare; si forte eadem res tibi minuere dolorem possit. Ex Asia rediens, cũ ab Aegina Megaram uersus nauigarem, cœpi regiones circũcirca ꝓspicere. post me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, sinistra Corinthus: q̃ oppida quodam tpe florentissima fuerunt, nunc ꝓstrata, & diruta ante oculos iacent. cœpi egomet mecum sic cogitare: Hem, nos homũculi indignamur, si q̃s nostrum interiit, aut occisus est, quorum uita breuior esse debet, cum uno loco tot oppidum cadauera ꝓiecta iaceãt? uisne tu te Serui cohibere, & meminisse hoĩem te esse natum? crede mihi, cogitatione ea nõ mediocriter sum cõfirmatus. hoc idẽ, si tibi uidetur, fac ante oculos tibi ꝓponas. modo uno tpe tot uiri clarissimi interierunt: de imperio ꝑterea tanta diminutio facta est: omnes ꝓuinciæ conquassatæ sunt: in unius mulierculæ animula iactura facta sit, tantopere cõmoueris? q̃ si hoc tpe non suum diem obiisset; paucis post annis tamẽ ei moriendum fuit, quoniam homo nata fuerat. Etiam tu ab hisce rebus animum, ac cogitationẽ tuam auoca: atq; ea potius reminiscere, q̃ digna tua ꝑsona sunt: illam, quãdiu ei opus fuerat, uixisse: una cum rep. fuisse: te patrem suum ꝑtorem, consulẽ, augurem uidisse: adolescẽtibus primariis nuptam fuisse: oĩbus bonis prope ꝑfunctam esse: cũ resp. occideret, uita excessisse. q̃d est, q̃d tu, aut illa eum fortuna hoc nomine quæri possitis? Deniq; noli te obliuisci Ciceronem esse, & eum, q̃ aliis cõsueueris ꝑcipere, & dare consilium; neq; imitari malos medicos, q̃ in alienis morbis ꝓfitẽtur se tenere medicinæ sciam, ipsi se curare non possunt: sed potius, q̃ aliis tute ꝑcipere soles, ea tute tibi subiice, atque apud animum propone. NVLLVS dolor est, quem non longinquitas tpis minuat, atq; molliat. hoc te expectare tẽpus tibi turpe est, ac non ei rei sapiẽtia tua te occurrere. q̃ si q̃s est inferis sensus est: q̃ illius amor in te fuit, pietasq; in oẽs suos, hoc certe illa te facere nõ uult. da hoc illi mortuæ:

ep. 28 l. 7.

ad Att. epist. 13 l. 12.

mortuæ, da ceteris amicis,& familiaribus, qui tuo dolore mœrent : da patriæ ; ut, si qua in re opus sit, opera, & consilio tuo uti possit. Denique, quoniam in eam fortunam deuenimus, ut etiã huic rei nobis seruiendum sit; noli cõmittere, ut quisquam te putet non tam filiam, quàm teip. tempora,& aliorum uictoriam lugere. Plura me ad te de hac re scribere pudet, ne uidear prudentiæ tuæ diffidere. quare, si hoc unum proposuero, finẽ faciam scribendi. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, magnamq́ue ex ea re te laudem adipisci. fac aliquando intelligamus, aduersam quoque te æque ferre posse, neque id maius, quàm debeat, tibi onus uideri; ne ex oĩbus uirtutibus hæc una tibi uideatur deesse. Quod ad me attinet, cum te tranquilliore esse animo cognouero, de iis rebus, quæ hic geruntur, quemadmodumq́ue se prouincia habeat, certiorem faciam. Vale.

BVSAR.

Immo tres fuere, Piso, Crassipedes, Dolabella.

POsteaquam) Tulliola, Cic. filia, quę primo nupserat Pisoni Crassipedi: deinde Dolabellæ post mortẽ Pisonis, tanti fuit ingenij,& mox suauitatis,& elegantiæ, ut merito ita à patre amaretur, ut sæpe animulam suam appellaret, nunquam tantis molestiis angeretur, quin eas omnes in sermone filiæ deponeret. Ea mortua, iam rep. occupata, & oppressa a Cæs. cum inconsolabiliter doleret Cic. Ser. Sulpicius, eius amicissimus, uir magno ingenio,& præstanti doctrina, hac epistola elegantissima eum consolandum duxit, adductis & collectis undique & rationibus &, exẽplis, quę possent omnem dolorem non modo leuire, uerum etiã ferè penitus tollere. arguit enim & à necessitate generali moriẽdi,& ab auctoritate,& dignitate, & sapientia Cic. quem non decet lacrymis luctuq́; indulgere. Deinde ostẽdit hunc obitum eo tempore utiliter filiæ suæ contigisse, ut magis quodãmodo ei gratulandũ sit q̃ dolendum. [Renuntiatũ) .i. nunciatum. compositum pro simplici. [Obitu) morte: obire enim, quod nunc simpliciter mori significat, apud antiquos cũ additione ponebatur, ut obiit mortem. Virg. Morte obita qualis fama est uolitare figuras. Iuuenal. Sine additione posuit: Magnus ciuis obit, & formidatus Othoni. Significat. n. adire, unde obire mortẽ est ire ad mortem. [Saneq̃ pro eo) ordo est, sanè tuli q̃ grauiter ac moleste pro eo ac debui. uĩ aliquantulum durus ordo, & durior adaptatio uerbor: sed quamuis hic fuerit doctissimus, non tñ habuit eam facilitatem, quam Cic. [Quàm grauiter) notandũ hic, q̃ iunctum cum positiuo, quod apud Cic. aut nusq̃, aut rarissime reperitur. [Ac debui) qui exponunt sicut debui, nõ satis ꝓbant quod dñt, cum ac nõ id significet, sed potius dicẽdũ est, ac debui .i.& debui. s. ferre grauiter & moleste, qa sunt tibi amicissimus. [Cõem) non generalem oĩbus, ut quidam interpretantur, sed & meã, & tuã, ut supra in j. epist. huius 4. lib. quidquid cõi consilio statuerimus. Cõmunem ait, quia amicor oĩa sunt cõia. [Qui) .s. ego. [Istic) Romæ. [Defuissem) consolando. [Coram) apud te, in conspectu tuo. [Meum dolorem) ut intelligeres te a me amari, & tu æquius ferres tuum. nam, ut inquit Cicero in Lælio, Aduersa quo pacto ferre possemus, nisi essent, qui grauius ac nos ferrent? [Hoc genus) quo ego utor. [Durum) difficile. [Ipsi) .i. propinqui & familiares. [Ea) quæ ad consolationem pertinent. [Pari) æquali ei, quem consolaturi sunt. [Id tu) .s. consolari. [Conari) tentare, efficere. [Vt) subauditur ita ut. [Summ officium) consolandi. quod ideo dixit officium, quia ad amicos pertinet. [Tamen) quamuis durum sit hoc genus consolationis, qa pari molestia afficior. [Venerunt in mentẽ) quæ recordatione & cogitatione complexus sum. [Breui) .i. paucis uerbis. & captat docilitatem .i. audiendi attentionem. [Non quòd) non quia. [Ea fugere) .i. ea à te ignorari. [Minus perspicias) minus nũc ea consideres q̃ ego. [Quid) q.d. nihil. & est interrogatio. [Commoueat) cõmouere & perturbare debeat. [Dolor intestinus) dolor interior dolor animi: qa est etiã dolor exterior, ut est dolor capitis,& cęterorũ membrorum. interdũ est ex percussione aliqua. [Cogita) uult arguere sæpius hoc incõmodum esse æquo animo ferendum, cum necesse fuerit ferre, quæ multo maiora fuerunt quæ quidem enumerat. [Quemadmodum) quàm male & acerbe. [Egerit nob.) nos tractauerit. [Esse) .s. cogita. [Quàm liberi) quos tu tantopere luges. nam liberorum, appellatione, etiam una filia intelligitur, ut infra uidebimus: & Terent. Cui tu liberos cõmittas tuos. [Patriam) .s. ereptã nobis, quia occupata est à tyranno. [Honestatem) rationem honeste uiuendi, quia nemini licet dicere quod sentit. [Dignitatem) auctoritatem, & locum, quem quisque habeat pro conditione sua [Honores) administrationes magistratuũ, qui honores dicuntur, ut consolatus & pręture: quæ propriæ honor dicitur, unde ius honorariũ .i. ius prætoris. Ouid. j. Fast. Verbaq́; honoratus libera prætor habet. Reliqui tñ magistratus etiam largo modo honores dicunt, ut paulo infra, Honores ordinatim petituri essent. Luc. Ille semel raptos nunquam dimittet honores. [Hoc uno) hoc solo de obitu filiæ tuæ. [Quid adiungi p.) quid addi ad dolorem, quem ex supradictis rebus capiebamus, q.d. nihil, quia tantus erat dolor ex amissione prædictarum rerum, ut addito hoc incõmodo filiæ tuæ nihil tñ potuerit addi ad illum tantũ dolore, quia nihil est ferè in comparatione illius. [Aut qui) alia ratio, quia ab assuetis non est tanta passio. dicit ergo, animus illis incõmodis ex doloribus de amissione patriæ bonorum & dignitatis nonne iam debet fecisse callum, & ita induruisse, ut non iam sentiat hunc nouum dolorẽ? [Exercitatus) assuetus, uersatus. [Tu in illis reb.) in incõmodis reip.& amissionibus prædictarum. [Qui) quo, aut cur. Horat. Qui fit Mecœnas, ut nemo qua sibi sorte, Seu ratio dederit, seu sors obiecerit ulla. Contentus uiuat, qui enim accipitur pro quo modo, aut cur. [Non debet callere) .i. iam fecisse callum & assuetudinem. & est translatio. Est. n. callus durities carnis, quæ fit ꝑ assiduitatem laboris. [Omnia) quę accidunt aduersa. [Minoria æstimare) .i. minoria facere q̃ si nunquam expertus esset mala. [An illius) incipit cõfutare singula, quę Cic. obiicere posset. [Vicem) sortem, fortunam moris. [Quoties) q.d. sæpissime. Est autem sensus cum interrogatione. quàm sæpe ò Cic. necesse fuit, ut tu deueneris, & ego inciderim in eam cogitationem. quod feliciter euenit iis, qui potuerunt iis tꝑibus mori siue dolore. [Veneris) sponte. [Et nos inc.) .i. casu deuenimus, cum non curaremus id cogitare. [Non esse actum pessime cum iis) .i. non male. eleganter. n. dicimus, Bene est actum mecum, pro eo qđ est, mihi bene euenit. [Quibus lic.) .i. qui potuerunt mortem cum uita cõmutare .i. mori. [Siue dolore) .s. amissæ patriæ & dignitatis &c. [Quid aũt) occurrit alteri obiectioni, ostenditq́; nihil fuisse iis tꝑibus, quare ualde debuisset optare uitam. & cõmemorat ferè, q̃ solẽt hoĩes ad uitæ cupiditatẽ inuitare. [Quid fuit) q.d. nihil. [Inuitare) allicere, hortari. [Quę res) ꝑsentis tꝑis. [Quę spes) futuri. [Quod solatium) quę recreatio animi in multis malis. [Vt cum al.) quia dixit nihil esse, quod posset eam inuitare ad uiuendum, percurrit omnia, quæ potuissent inuitare. & ostendit partim ei contigisse, partim talia esse, ut ne optanda quidem fuerint. [Ageret ętatẽ) uiueret toto tꝑe uitæ suæ sine diuortio. [Licitum est tibi) rñdet supradictæ obiectioni, &, ut multi uolunt, ostendit eã non debuisse optare uitam ꝑꝑ hoc, quia in tota iuuẽtute Romana, q̃ erat ualde corrupta, non potuisset eligi maritus Tullię, sicut exigebat dignitas ipsius Cic. dicit ergo, Licitũ est tibi, cũ interrogatione .i. potuisti. [Deligere) optare, excerpere; q.d. non. [Ex hac iuuentute) q.d. iam mala & corrupta. placet tñ melius, ut affirmatiue dicat: potuisti, credo, eligere ex iuuentute R. generũ te dignum, ut si hoc debuerit ipsam inuitare ad uitam, ostendit, ei non primariis defuisse, quia infra dicet, adolescentibus primariis nuptam fuisse. & sic sentio dicendũ. [Liberos tuos) tuam filiam, ut supradiximus. [An) subaudi hoc poterat eam inuitare ad uiuẽdum. [Florentes) prospera fortuna utentes. [Lętarerur) quia nulla re magis lętantur parentes, quam felicitate filiorum. Virgil. Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus. [Rem) patrimonium. [Honores) magistratus. [Ordinatim) gradatim: quia primo petuntur minores, deinde maiores. [Libere) defendendo amicos, & adiuuando rempub. ex quibus duabus rebus maximam gloriam comparabant adolescentes Romani, ut docet Cic. in off. [Quid horum) quasi dicat nihil, & ita ostendit, ea non fuisse optanda. [Ademptum) sublatum, ereptum nobis. [Priusquam datum sit) hoc est impossibile, ut aliquid nobis adimatur priusquam detur, sed philosophice locutus est. Harũ enim rerum tam breuis est usus, ut uideantur nobis eripi priusquã dari. [At uero) alia obiectio, quàm malũ sit admittere filios. [Nisi) q.d. concederem, nisi etiã esset peius pati, quæ nunc fiunt in urbe, quę si patimur, quare non debemus pati amissionem filiorũ. [Sufferre & perpeti) plus semper significant pati & perpeti, q̃ sufferre. hoc. n. molestiam solum corporis, alia uero etiã animi significãt. Horat. in epist. Rure meo possum quiduis perferre patique. [Quę res) ordo est, uolo tibi commemorare, quæ res attulit

Obire

Quã iunctum cum positiuo.

Ac.

Conari

Dignitas

Honores

Callus

Bene est actum mecum.

Suffero

Patior

Perpetior

sit mihi consolationem &c. [Cõmemorare) exponere. [Eadem
res) quę mihi attulit consolationem. [Ego) ostendit Ser. omnia
subiecta esse morti, & exitio necessitate natæ uel casu. [Ægina)
urbs Æaci, quā à nomine matris Æginæ appellauit. in qua habi
tarunt Myrmidones, qui ex formicis secundum fabulas facti sunt
homines. prius appellata est Oenopia, teste Ouid. lib. 7. Metam.
Oenopiam ueteres appellauere, sed ipse Aeacus Æginam matris
de nomine dixit. Ea aūt fuit, teste Pomp. circa Peloponneson in
ęgeo epidaurico litori proxima. Megara uero urbs fuit olim in
Attica, auctore Str. lib. 9. Pomp. dicit esse in Megaride, quæ est in
Thessalia. hæc olim dicta est Alchatoe. nota est infortunio Nisi
regis, à Sylla filia crine purpureo spoliati, ut scrib. Ouid. late cir-
ca principiū lib. 8. Met. Sunt aūt in Europa. nec uideatur incō
ueniens, quia dixerit, ex Asia rediens. Potuerat .n. ex Asia re-
diens ad has urbes Europæ peruenisse: ut si quis dicat, ex Hispania
rediens cum Mediolanum uersus irem, non tñ sequitur, ꝙ Medio
lanum sit in Hispania. [Ab Ægina) ex Asia .n. redeunti prius oc-
currit Ægina. [Circūcirca) ab oī parte. [Post me) retro me, qa
ab eo discesseram. [Piræeus) .i. in Attica. fuit urbs portus Athe
niensium. [Corinthus) fuit urbs Achaiæ sub Isthmo medio ma-
ris Ionij & Ægei, aliquando cognominata Corcyra, auctore Str.
postea Ephyræ: deinde instaurata à Corintho Orestis filio, Co-
rinthus est appellata. olim celeberrima & ditissima: frequenta
ta à nautis & mercatoribus propter multitudinem meretricum,
quæ illic habitabant. [Quæ oppida) .i. urbs. nam & oppidum pro
urbe ponitur. Virg. lib. 3. Georg. Ascræumq; cano Romana per op
pida carmen. [Quodam tempore) q.d. remoto à memoria ętatis
nostræ olim. [Prostrata) deiecta. [Diruta) ruinosa. [Hem) Interi
iectio corripientis seipsum, uel indignantis. [Homunculi) uiles
homines. est .n. dimin. Item & homuncio, & humulus, & homu-
lulus. [Indignamur) moleste ferimus. [Nostrū) hominum. [Inte-
rit) morte naturali consumptus est. [Occisus) ab aliquo interē
ptus. [Quorum) hominum. [Breuior) quia urbes comparatione
hominum uidentur habituræ ęternitatem. [Cadauera) de urbi
bus dixit translatiue ab hoibus. [Vis ne) adhuc sunt uerba, quę
secum cogitauit. [Cohibere) reprimere, colligere te, & ad ra
tionem reducere. [Hominem) q.d. mortalem & corruptibilem.
[Crede) iam conuertit sermonem suum ad Cic. [Confirmatus)
corroboratus contra dolorem. [Idem quod ego feci) ut tu simi
liter cogites. [Proponas ante oculos) fingas te uidere. [Modo)
paulo ante, cum gerebātur bella ciuilia. [Tot uiri) Pomp. M. Ca-
to & alij quamplurimi. [De imperio) nostro R. [Conquassatę)
magna clade perculsæ. [Omnes) Luc. Totis pugnatum est uiri-
bus orbis. [Mulierculæ) cōsolationis gratia usus est diminutiuo,
& ad id refertur, quod dixit, tot uiri clarissimi. [Animula) q.d. q
non erat, si uixisset, res ullas magnas factura. [Iactura) amissio. di
cimus autem feci iacturam in mortem patris, non autem habui,
uel accepi iacturam. [Tantopere) tam uehementer, tam inconso
labiliter. [Fuit moriendum) necessario fuerat moritura. [Paucis
post annis) q.d. igitur accessio paucorum annorum eam iuuare
potuisset. [Nata homo) ꝙ animal ex parte diffinitionis suæ mor
Etiam tale est. [Etiam) non copulatiua est particula in hoc loco, sed hor
tantis ponitur, ēt pro eia. [Hisce) talibus quibus doles. [Auoca)
collige. [Reminiscere) recordare, reduc in memoriam. [Tua
Persona persona) conditione, & qualitate tua. Cic. in 1. offic. Intelligendū
est ēt duabus nos à natura indutos esse personis. alias significat
laruam. [Illam) .s. reminiscere. [Vna cum rep.) .i. amisse, cū uiue-
ret resp. [Prætorem, consulem, augurem) his omnibus magistra-
tibus functus est Cic. [Vidisse) quod potuit ei multum satisfecis-
se ad uitam: quia non poterat te uidere maiorem. [Primariis) ex
primis, & optimis urbis nostræ, Pisoni, & Dolabellæ. [Bonis) cō
modis fortunæ. [Perfunctam) usam. [Occideret) periret, quia
amissa rep. quid solatij in uita habere potuerat? [Quid est) q.d. ni
hil. [Hoc nomine) hac causa mortis. [Deniq;) post multas ratio
nes deponendi doloris. [Ciceronem) q.d. tantum & talem ui-
rum, de quo tanta est apud oēs opinio. [Et eum) .s. te esse. [Præci
pere) præcepta dare fortitudinis, & constantiæ. quod maxime
Imitari fecit in libris officiorū. [Neque imitare) sequere. & est modi i-
Sequi peratiui. imitamur aūt mores, facta & dicta & gestus: sequimur
uero corpus. & sequi interdum pro imitari ponitur, ut Tullij fi-
lius non est secutus patrem: imitari uero nunq̄ pro sequi ponit.
neque enim recte dicimus, tu præcedis, ego te imitor: sed po-
tius sequor dicendū est. [Malos) imperitos. [Profitent) aperte
dicūt. [Tenere) habere. [Tute) tu ipse. Nā te adiectio est. [Sub-
nee) præpone ad consolationem. [Longinquitas) diuturnitas.
[Molliat) mitiget, si penitus auferre non potest. [Hoc tempus)
uenturum. quod minuat dolorem. [Non occurrere ei rei) .i. pro

peruenire, & anticipare eam rem. s. medicinam temporum. [Tua
sapientia) per tuam sapientiam, quę debet tibi auferre eum do
lorē, quem tempus auferret. [Si quis sensus inferis) .i. si in mor
te est aliquis sensus, qui certe est. [Inferis) mortuis. quia ad in-
feros descedunt, ut credebant antiqui: ut Ouid. Tendimus huc
omnes. Iuuenal. Esse aliquos manes & subterranea regna. Et
paulo post, Illuc heu miseri traducimur. [Qui) ordo est, illa nō
uult te facere hoc pro illo amore, quia amor illius fuit in te, &
Da pro illa pietate, quæ pietas illius fuit in omnes suos. [Da) con-
cede, quia non uult te hoc facere. [Mœrere tuo dol.) mœrere
quia doles. Virg. Et nostro doluisti sępe dolore. [Cōsilio tuo)
quo non posset uti, si premereris luctu filiæ amissæ. [Deniq;) ul-
tima ratio consolationis: & est sensus. Denique quoniam deue-
nimus in eam fortunam, ut sm̄ aliorum iudicium uiuere opor-
teat, noli facere, ut quisquā existimet, si diutius fueris in luctu,
te potius lugere, quia Cæs. occupauerit temp. & uictor fuerit,
quam quòd filiam amiseris. [In eam fortunam) in hanc condi-
tionem malam. nam cum fortuna & bona & mala dicatur, pro lo
cis intelligere debemus. [Seruiendum huic rei) obtemperandū
huic rei, ut sequamur tempora. [Committere) efficere. [Tem-
pora reip.) mutata & mala. [Aliorum) Cæsarianorum, quos for-
tasse offendemus, si existimabunt nos lugere, quia uictores fue-
rint, & nobis nihil tamen proderimus. [Diffidere prudentiæ)
non credere te satis prudentem, si plura præcepta subdidero.
Nam intelligenti pauca sufficiunt. [Vnum) quod sequitur. [Pul-
cherrime) cum magna laude, sine elatione, & superbia. quod
ipse Cic. præcepit in 1. Offic. his uerbis: Atque etiam in rebus
prosperis, & ad uoluntatē nostrā fluētib', superbiā magnopere,
fastidiū arrogātiamq; fugiamus. [Aduersam) .s. fortunā. ut idē sis
in aduersis, qui fuisti in ꝓsperis: qm̄ p̄clara est æqualitas ī omni
uita: idemq; semꝑ uultus, eademq; frons. [Neq; uideri) subaudi
fac intelligamus non uideri tibi maius onus q̄ debeat. .i. te non
magis moleste ferre, q̄ postulat iactura tua. qđ qdem fieri nō de-
bet. Iuuen. Flagrātior ęquo Nō debet dolor esse uiri, nec uul-
nere maior. [Ex omnib' uirtutibus) q̄ in te sunt. [Hęc una) for-
titudo & animi magnitudo in aduersis ferendis. [Tranquilliore)
quietiore magis sine dolore, q perturbat ipsum animum. [Hic)
in Achaia, cui præsum. [Habeat se) in quo statu sit.

PHIL. POsteaquā) habuit Cic. Terentiam uxorē: ex ea liberos Tul-
liolā, & Ciceronē ꝓcreasse, & illis parū felix fuisse manife-
stū est. nā filius haudquaq̄ bonæ expectationis est habitus. filiā
ꝟo Tulliolā cū propter suauitatem uel animi, uel ingenij, & mo
rum ipsius eā tantopere amaret, ꝙ & animulā, & corculū, & ani-
mæ suæ dimidiū sæpenumero appellarit. Mors acerbissima eo
tēpore intercepit, quo Cæsar ī Hispania contra Pōpeij filios bel-
lū gerebat. cuius obitū Cic. grauissime tulit. In eius cōsolationē
multi scripsere, uel ipse Cęsar, q ex Hispania ad cōsolādū Cic.
literas misit. Item Brutus, & Ser. Sulpicius has ad eum literas de-
dit, consolationis plenas, & multi cōsilij. Primo quantum ipse
Sulpicius dolorem accepisset, ostēdit. Inde seipsum ad consola-
tionis genus accōmodat. in quo multas rationes adducit: & ar-
gumētatur a necessitate naturæ, cum omnino moriēdum sit om-
nibus: & ab auctoritate, & sapiētia Cic. quem ita in luctu esse
turpissimum uidebatur: & quędam adhuc exempla commemo-
Renuntio rat, quibus non aliquorū morte dolēdum esse demonstrat. [Re-
Retego nuntiat) significatum, multa a re composita contrariam a sim-
Refigo plici significationem accipiunt, ut te ego retego, quod est ape-
rio. Figo, refigo, quod fixum erat, euello. Claudo recludo. Si-
gno resigno. Vello reuello. Alia uero complura non sunt huius-
modi: ut est repeto, remaneo, reuello, rescisco: quod pro-
prie est aliquid, postquam gestum scio, quod nesciebam, & re-
nuntio aliquid postquam factum est, alicui significo uel dico,
Obire quod nesciebat. [De obitu) morte. obire enim mori signifi-
cat etiam sine adiuncto. Sed solemus interdum addere mortē uel
mortis diē: ut obit mortem, obit mortis diem, & obire diē suū.
Quin ēt dicimus obire alias res, ut obire Romā, hoc est ire ad
Ob Romam. Enn. Ob Romam noctu legiones ducere cœpit. Obire
Obitus legationem, fungi officio legationis. Et ob in compositione nō
modo significat ad, sed circum, ut obsidere urbem: alias pp, ut
obsides, quasi obsides appellati, qui ob fidem præstandā dantur.
& obitus nō modo mortem significat, sed occasum signorū: Virg.
Sanè quā Nec frustra signorum obitus speculamur, & ortus. Et obitus pro
aditu legimus. [Sanè q̄) hoc est multum, & ualde aduerbia, ut op
pido, q̄q̄ positiuo iungunt, ut sanè q̄ grauiter, & moleste tuli. Et
Cœcil. ad Cic. sanè q literis Cæsaris sumus cōmoti. Et Brutus ad
eundem, Sanè q̄ gauisus sim. Liu. Oppido q̄ parua erant. In his
sensus est: Postq̄ intellexi filiam tuam esse mortuam, ualde graui
ter,

ter,& moleste tuli. [Cōem)quia amicus : nam amicorum oīa debent esse cōia. Cic. in Lęl. [Aduersa) quo pacto ferre possemus, nisi essent, q grauius ac nos ferrent ? proprie dictū inter duos : á con,& munus, quasi munus duorū: his uerbis beneuolentiam collegit. [Calamitatem)pro omni detrimēto, & infelicitate calamitas dici pōt, sed ꝓprie rustici calamitatē grandinem dnt, ꝙ καλάμου, hoc est stipula & calamū, ac segetem cōminuat. [Affuissem) præsens fuissem. [Defuissem) in te consolando. [Genus) more suo pro qualitate. dicit.n. genus hoc cōsolationis, quod affertur a me tibi est q.d minimum, & acerbum: eo ꝙ qui sunt familiares & ꝓpinqui, per quos ea cōsolatio fieri deberet, ipsi æque dolent ac tu ipse. [Propterea)quia. Ordo est, Propterea, quia ipsi.s. familiares, & propinqui, per quos propinquos & familiares ea consolatio fieri deberet. Quod aūt iungi uidebatur ipsi, & sic dicere ipsi ꝓpinqui, ac familiares, iunxit relatiuo, qđ est p quos, & ornati⁹ inqt, per quos ea fieri debet ꝓpinquos ac familiares. est.n. hęc rectior, atq; ornatior in relatiuis locutio, qua multi sunt usi poetę & oratores, uel in primis Cic. Sic.n. habet. de offic. j. Quorū aūt officiorū pcepta traduntur ea quæq̄ pertinēt ad finē bonorū. & sic intelligendum non figurate apud Ter. Quas credis esse has, nō sunt ueræ nuptiæ:& populo quas fecisset tabulas. Eodē modo Virg. Vrbē quā statuo uestra est. [Id conari) consolationem afferre. [Lacrymis)Gellius aspirationē addenda censet. Sed grœci δάκρυα dnt. [Vt)intellige ita ut. [Suū officium) consulandi munus. [In pſentia) dicit & in pſentiarum & iā pteriti sunt tpis, q̄ futuri. Fabius, Quia pauci aderat, non putauit in pſentia differendū. Lucius Annæus. Sed si calūniator aderit, differēdū in pſentia erit. [In mentē mihi uenerunt)quę cogitaui Non minus eleganter diceremus, si aut occurrere aut succurrere, aut subire in eadē significatione uteremur. [Decreui breui) paucis uerbis hmōi desinentias fuge. incōcinnā.n. orationē efficiūt. Hoc loco attētum facit. [Te fugere)multis id modis uenuste dici pōt : Te latere, nescire, ignorare, clam te esse, ignarū esse, te fallere, nō recapere, te pterire. & à sensu contrario, nō minus uenuste dicim⁹. [Perspicias)mediteris. [Quid est) cōsolationis initium, & narratio earū rerum, quę ad consolationem pertinent. [Intestinus) adeo magnus, ꝙ intus in pcordiis fixus esse uideatur, q dolor est animi interior, quo fit etiā exterior corporis. [Cogita)argūm à cōmuni, & maiori iactura, quorum comparatione hæc, quæ minora sunt, ęquiore etiam animo ferenda sunt. [Quemadmodū) q̄ pessime. [Fortunam) hanc dicit Crispus in omni re dominari. Verum Cicero dixit, Virtuti fortuna ipsa cedit. quod á Xenophonte accepisse uidet. inquit enim. Et alibi Crispus, Fortuna cum moribus immutatur: est enim hęc inconstans, fragilis, perfida, lubrica, nec quos illustrat, ppetuo fouet, nec quos deserit, perpetuo premit. [Egerit) sese habuerit, nos tractauerit. [Liberi) pro quibus tu tantopere lamentaris. Pro uno etiam filio, uel filia numero multitudinis liberos appellamus, ut arma, nuptiæ. Sed animaduerte, ꝙ unos, binos, ternos ue liberos non dicimus, sed duos, tres, quattuor : ut duos habeo liberos, unum ex concubina, alterum ex uxore. & intellige filium. [Patriam) articulus est. Sed in huiusmodi exornationibus adhibendis seruandum est, ne nimis crebre collocentur. Inquit enim ipse ad Heren. Exornationes, si raro disponentur, distinctum sicuti coloribus si crebro collocantur, obliquam reddunt orationem. Hęc autem quæ ipse cōmemorat, uel in primis patria, non minus nobis cara, q̄ liberi esse debent. [Patriā)i Cæsare occupatam. [Honestatem) bene & honeste uiuendi rationem. [Et libertatem)libere loquendi. [Dignitatem) auctoritatē in senatu. [Honores)magistratus, qui proprie honores appellātur. Luc. Ille semel captos nunq̄ deponit honores. [Qui) quo: ut Terent. Qui uocare. [Hoc uno incōmodo) .s. morte filiæ. [Quid ad dolorem adiungi potuit) quę ex honoribus amissis capiebam, q.d. nihil, cum is dolor comparatione nihil sit. [In illis rebus)erepta patriā, & ceteris. [Exercitatus)assuetus, exercitus uero fatigatus. Virg. Nate Illiacis exercita fatis. [Callere) quasi callum iam fecisse, & ita induruisse, ut nullū dolorē nouū sentire posset. Sanè dictum μετάφορικῶς, á callo pedum, uel manuum ex nimia exercitatione perueniente: inde callere etiam dicimus quod optime nosse. [An illius) confutatio in ea, quæ Cic. potuisset obiicere. [Vicem) locum, & sortem, quæ est mortalis, & tu fortasse uelles non uiuere ꝓpter ista mala reipub. [Cogitationem) .s. feliciter iis euenisse, qui potuerunt sine dolore ex hac uita decedere his miseris temporibus. [Veneris)ex teipso. [Incidimus) casu ducti, cum nobis id cogitare curę non esset. [Hisce) comicum est, quo etiam oratores, & poetæ utuntur. Consueuerunt antiqui de omnibus articularibus per omnes casus addere, ut hicce, huiusce, hæcce, hocce. nunc uero his addimur casibus, qui exeunt in s, ut huiusce, hisce, hosce hisce. Et animaduerte unum, ꝙ etiam nominatiuum pluralem hisce antiqui soliti sunt dicere. quod in Eunucho legimus, ut hisce hoc munere arbitrantur suam Thaidem esse. [Non pessime actum) optime euenisse. modus loquendi elegantissimus, ut bene est actum cum Philethico. i. bene Philethico euenit. [Sine dolore)qui non uiderunt perditum temp. [Licitum est)potuerunt. [Mortem cum uita cōmutare) mori, quod multis dicitur modis, ut obire diem suum Sulpicius : Nuntiatum est Marcellum diem suum obiisse. & oppetere. Virg. Contigit oppetere. Addimus & mortem. Cic. de Diuin. ęquius esse censuit se maturam oppetere mortem, q̄ P. Africani filiam migrare de uita. Sine apposito migrare pro mori non dicimus. Cic. antequam ex hac uita migro, conspicio in meo regno; in his tectis P. Cornelium Scipionem. alias excedere, discedere, & decedere dicimus è uita. Cicero, Antonius in ipsa cura, & meditatione adeundi sui muneris excessit è uita. Idē ad curionem: Si ei contigisset, ut te ante uideret q̄ á uita discederet. Et in Cat. maiore, Idem fieri de statione & prę sidio uitę decederet. Alias defunctum uita, quasi perfunctum uita uiuendi munere. Virg Defunctaq; corpora uita. Alibi, Neque adhuc crudelibus occubat umbris Et nunc callum lumine lugent. Quid, quòd agere animam est mori ? Cœlius ad Cic. Hortensius qū has literas scripsit, animam agebat. Mar. Attale ne quid agas desit, agas animam. Itē perire, interire, extinctum esse, expirare, animam effundere, uitam cum sanguine fundere, uitam fugere, animam linquere, animam exhalare. Virg. Animam exhalasset opimam. & aliis huiusmodi innumerabilibus modis. [Hoc tpe)tam misero, & infelici. argūm ab utili. utile fuit illi mori, ne uideret infelicia tpa. [Quin autem fuit) altera confutatio obiectionis, quam ei Cic. facere potuisset, & multa cōmemorat quibus homines ad uiuendum magnopere mouentur. [Inuitare) nunc exhortari & trahere. [Quæ res)ad præsens. [Spes) ad futurum tempus refertur. [Licitum est)potuisti. [Generū deligere) habuerat.n. duos ex Tulliola generos, primum Crassipedem Pisonem, quem priusquam in Ciliciam iret, extinctum uidit, alterū Cor. Dolabellam. [Liberos tuos)Tulliolam dicit. [Cōmittere) plus est q̄ cōmendare. Cōmittimus.n. magna, & quę periculo subiecta sunt. [An) .s. poterat illam ad uidendum inuitare hoc quod sequitur. [Vt ea) Tulliola. [Florentes) in aliqua dignitate & honore. [Lætaretur) lætantur.n. matres bona filiorum fortuna maiorem in modum. [Rem) hęreditatem. [Ordinatim) ex ordine senatorio, in quo ante quintum & decimum annum admittebatur nemo, nisi quispiam aliqua præcellenti uirtute ornatus & primo minores petebantur magistratus, inde maiores. [In amicorū negotiis)in defendendis amicis. [Quid borū fuit)nihil. [Prius q̄ datum)dari.n. ex iis, quæ diximus, aliqd non poterat, qm̄ id omne prius a Cæs. ademptum fuerat. unde datum á parentibus ademptū á Cæs. [At uero)alia confutatio obiectionis. [Hæc sufferre, ac perpeti) .s. quæ fiunt in urbe. & cum ista, q̄ in urbe fiūt mala patimur, cur etiam filiorum amissionem non patimur? Sufferimus.n. corpore, patimur uero corpore, & animo. Itaque plus est pati, & perpeti, q̄ sufferre. Terent. in Ande. Facile omnes perferre, ac pati, cum quibus erat [Quæ res)melius ut cū inferiore sententia coniunganius, q̄ cum superiore, & sic exponamus ut dixeram, [Volo tibi cōmemorare rem) quæ res mihi non mediocrem cōsolationem attulit si forte &c. [Volo aūt ab eo dictum) quod Græci βούλομαι. [Ex Asia) Asia Europæ coniungitur ad Tanaim fluuiū. eam diuidit Taurus mons bifariam, cuius partes ad Aquilonem, partem ad meridiem relinquit. Vnam interiorem Gręci, alterā exteriorem appellant. bene ergo rediens ex Asia ingressus Europam uidit oppida, quæ dicit, & sunt in Europa. [Ægina) hæc urbs & insula primo Oenopia dicabatur, tamen ab Ægina Æsopi filia, quam Iup. adamauit, & ex ea Rhadamanthum, & Æacum filios suscepit, Ægina nominata. de qua Naso sic habet in Met. Oenopia ueteres appellauere, sed ipse Æacus Æginam matris de nomine dixit. [Megara) Asiæ regionis pars, ut ait Strab. Megaricum solum extitit. sed urbem ipsā Megaram Heraclidæ, cum fuissēt præhonesti, & Megaricam terram tenuissent, mœnibus cinxere. & hæc Megarensiū ciuitas, ut idē inquit, multa fortunæ uarietate perfuncta est. Habuit & philosophorum studia, quos appellauere Megaricos, q Euclidis Soc. auditori successere. Est aūt Megarensis ager, sicut & Atticus, asper minimeq; ferax, cuius partem ampliorem continent montes, quos oneos .i. Asinarios uocant. Pomp. Mella non Attica regione, sed in Megaride, quæ quidē est in Thessalia dicit esse, nota quidem est fabula regis Nisi & Syllę, quæ, Minois amore corrupta, aureum crinem abrupit

In præsentia,
In præsentiarum.
Liberi.
Honores
Exercitatus,
Exercitus
Callere.
Hisce
Mori quot modis dicimus.
Inuitare
Spes
Committere,
Commendare
Suffero,
Patior,
Perpetior.
Volo
Asia
Aegina
Oenopeia
Megara.

Versus *Piræus*

abrupit patri.[Versus) semper postponitur dictioni, mutatq; accentum in penult.[Dextra Piræeus) portum & urbem in Attica regione fuisse docent multi, uel in primis Strab. & Plin. hi.n. locũ ipsum maximis laudibus extulerunt, & ibi ædẽ Iouis Seruatoris esse dixerunt, & Mineruę templũ. de quo loco qũo multa Str. uerba fecisset, tandẽ sic finem fecit: Piręum quoque portũ in habitatulos angustias contraxerunt, & ędẽ Iouis Seruatoris, porticus ipsa tẽpli admirabiles habet tabulas clarissimorum artificũ, in pluuium aũt spectabiles habet statuas. Ceterorum longi muri dissipati fuerũt. Primũ quidem Lacedæmoniis emollẽtibus, postea uero Romanis. Qua tempestate Sylla & Piręum, & oppidũ ꝑ obsidionẽ expugnauit, urbs ipsa sitaum est in plano, quaquauersus habitato. quo in situ uetustum Mineruæ tẽplum fulgit. in quo lacta extinctæ lichnus est, & uirginia domus, qua Ictinus cõdidit, ubi palladium est ex ebore perfectum opus Phidiæ.

Corinthus

[Corinthus) in Achaia urbs quondam florentissima: quæ Cercyra primo dicta, inde Ephyra, demũ eũ delata fuisset, & ab Orestis filio restituta, qui Corinthus uocabatur, Corinthi nomen accepit: quam deinde Romani funditus deleuerunt. L. Munio. Postremo iterum á diuo Cæsare restitura est. de quo Strab. sic ait: Corinthus uero deserta diutius manens á D. Cæsare denuo restituta, ꝑꝑ bonum terræ ipsius ingeniũ, missis eo colonis frequẽtibus generis libertinorũ, qui rudera solicitantes, & sepulchra refodientes plurima inueniebãt fictilia, ostraceaq; toreumata, permulta ẽt Ænęa, ornata subinde mirati opera tam fabrefacta nullum indiscussum dimisere sepulchrum. unde inuentis talibus locupletati, multoq; disponentes pretio, urbem Romam mortuis repleuere Corinthiis. Sic.n. de sepulchris exceptã prędã nominabant ostraceam. [Oppida florentissima) prę fertim Piręus & Corinthus, de qua Corintho sic etiã Strab. loquitur: Ciuitas ipsa Corinthiorum amplissima usq; fuit & opulentissima, seu uiros innumerabiles ad ciuile regimen peritissimos, siue exuuias opificum artes aio uertis.

Met.

[Egomet) illudmet. assumptiue dicimus potiusquam compositiue, & paragoge est, & in prima persona oibus casibus iungi præterito, secunda uero in nominatiuo non ponimus, ne si tumet diceremus, uerbum esse uideretur, & sciendũ, quod aut differentiæ, aut significantiæ causa adiungitur met.

Hem

[Hem) indignantis, & seipsũ increpantis aduerb. Quidam uero en legunt, quod non probo.

Homunculus, Homuncio Homulus, Homullulus.

[Homunculi) quæ in o desinunt, si diminutiua sunt, o, in u, conuertunt, & culus accipiũt, ut homo homũculus. Plaut. in rude te, homunculi quanti estis eiecti. dĩ ẽt homuncio, homulus, & homullulus. Plaut. in eodem, homulus ex Argilla & luto factus. [Interut) natura. [Occisus est) uiolentia. [Oppidorum) oẽs urbes præter Romam hoc nomine appellantur. Roma uero ab excellẽtia peculiare urbis nomen accepit. Dictum sanè oppidũ: ꝙ illuc opes conferantur. [Cadauera) νεκρὰ σώματα ab animantibus. [Breuior) cõparatione oppidorũ. [Vis ne tu te Serui cohibere) quæ secum dicebat Ser. illa cogitans. [Cohibere) ad rõnem te ducere & colligere. [Hoiem esse natum) & intelligit se moriturum. nam omnis orta occidunt: & Flac. Debemur morti nos nostraq;. Idẽ, Mortalia facta peribunt. [Confirmatus) ad omnia. s. ęquo animo ꝑferẽda: quæ nobis affert necessitas naturæ, inter quę mors in primis numerari potest: ut ad euitandũ arrogantiã, ne tãto uiro præcipere uideretur. [Tot uiri) non modo de Rom. intelligendum esset, sed generaliter dictum.

Interire *Perire*

[Interierunt) interire aũt est eorum omnium finem hre. Vnde leuior est perire, q̃ interire. Plaut. in captiuis duo: qui per uirtutem perit, at non interit. [De imperio) non solum de Romano, sed generaliter de omnibus ꝑ totũ urbem terrarum, sed magis de Romano. [Conquassatæ) nõ tam á fortuna, q̃ a natura & moribus agitatæ, & percussæ magna strage. [Iactura) perditio: feci iacturam dicimus, habui uero, aut accepi iacturam non dicimus. [Mulierculæ animula) non ad displicentiam diminutione est usus, sed ad comparationem tam ꝑclarissimarum rerum quæ oẽs interierunt, & ad consolationẽ eius, qũo tot uiri excellentissimi interiissent, interire ẽt potuit ista.

Post Clam Ante Etiam Reminiscor.

[Paucis post annis) qm̃ uita nostra breuis est. hinc Naso, Cito pede labitur ętas. & Flac. Heu Postume, Postume labunt anni. &, Nil est annis uelocius. Post, clam, ante tam accusatiuæ erant præpositiones, q̃ ablatiuę: ut multis ante diebus, & longo post tꝑe uenit, & sic dictum paucis post annis, quasi ꝙ nihil profuisset prorogatio paucorũ annorum. [Qm̃ homo nata f.) id est mortalis. omnia.n. quæ nascuntur, occidũt. & hac lege, inquit Cic. nati sumus, ut omnibus telis fortunæ proposita sit uita nostra, neque esse recusandum, quo minus, quã in nati sumus conditione uiuamus: neue tam grauiter eos casus feramus, quos nullo consilio uitare possumus, euẽtusq; aliorũ memoria repetendo nihil accidisse nobis noui cogitemus. [Etiã) nunc est hortantis. [Ea reminiscere) Accusatiuum exigit: ut recordor.

Persona Personatus.

[Digna tua persona) conditione & qualitate, qui philosophus, qui orator, qui pater patriæ primus omnium appellatus fuisti. Alias persona significat laruã. Vt personati appellantur laruati. [Vixisse) similiter desinens: & articulus: uixit enim tanto tempore, quanto resp. in libertate, & pater in dignitate permansit, & ipsa in omni suauitate uiuẽdi uersari potuit: nam si diutius uixisset, profecto uidisset multa, quæ noluisset. Itaque utile fuit mori. [Prætorẽ) primu quęstor fuit in Sicilia, & tunc Romę penuria rei frumentariæ annonam mittẽdam curauit: ædilis ut factus est, postea prętor urbanus. inde consulatum consecutus, in quo Catilinam, Galbam, C. Ant. & Q. Cornificium competitores habuisse, Plut. ostendit. a Catilinaria coniuratione patriam liberauit, quo tempore pater patriæ primus omnium Romanorum nominatus est. Fuit etiam Augur post Crassi interitum. inde paulo post proconsul missus in Ciliciam.

Augures.

Augures.n. ut de muneribus publicis diximus, captandis auguriis auspiciisq; faciundis ad ineundas res magnas præerãt, & prudẽtissimi uiri, & magnæ auctoritatis habebantur, a Numa primum quattuor ex gente patricia: quattuor & plebe constituti: nihil eorũ quodammodo moliebantur Romani, presertim in eundis magistratibus, nisi prius sumptum fuisset augurium. His aũt omnibus mirifica fides adhibebatur, q̃ maxime L. Tarquin. Prisco Actius Næu. Cato, & nouacula confirmauit: qui uero ea spreuerunt, in maximas clades incidere. L. Crassus cum spretis auspiciis exercitum duxit in Parthos, & Claudius Pulcher, ut inquit Suet. apud Ciliciam non pascentibus in auspicando pullis per contemptum religionis in mari demersis, quasi ut biberent qñ esse nollent, prœlium nauale iniit, superatus, cum dictatorem dicere a senatu iuberetur, uel iterum deludens discrimini publico Hyliciã uiatorẽ suum dixit. Mãsit aũt, ut Dionys. inqt, diu Romanis hic mos auspiciorum, nec sub regibus tantum, cum esset urbs, sed post regum electionem in consulũ, & prætorum creatione. obsoleuit aũt ętate nostra, nisi quatenus imago eius quædam adhuc relicta est, quę sit huius causa. Collocantur.n. q sunt magistratus accepturi exurgentes, ꝙ sub lucem ꝑcationes quasdam faciunt aperto cœlo. præsentiumq; aliquis auspicium, qui mercedem de publico accipiunt, fulgur eis indicare a sinistris dicit etiam si nullum fuerit. Illi aũt capto auspicio ex uoce abeũt ad magistratus capescendos, & ea auibus Catas primus, auguriũ reperit. Ait Plin. [Adolescẽtib⁹) Pisoni, & Dol. [Hoc no.) mortis causa. [Præcipere) docere, unde ꝑceptor doctor in omni gñe uitæ. Cic. dare ꝑcepta & consilia cõsueui, uel in consulẽdis hominibus non pauca scripta reliqt, unde de cõsolatione librũ fecit, & in oĩ bene uiuendi officio libros, quos de officiis appellauit.

Imitari Sequi. Malus pro indocto. Curare Curatio.

[Imitari) ad facta, & dicta moresq; aliorum refertur. Sequi uero ad personam. Virg. Sequiturq; patrem non passibus equis. & Oibus est magnum uates imitatus Homerum. nunq̃.n. lectum est imitari ꝑ sequi positum, ut si dicas pręimitabor, sed pre sequar. [Malos) indoctos & rudes. [Profitentur) denuntiant. [Curare) mederi. Vnde curatio, quæ proprie medicorum est. Medicinæ scientiam hanc, Hieron. inquit, in tres partes esse diuisam, i. doctrinam, rationem, & usum, cuius inuentorem Apollinem fuisse dicunt: ut, Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbẽ Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis. Socrates, & multi alij apud Ægyptios inuentam esse cõmemorãt. Plato in partes quinque diuisam esse confirmat Pharmaceutriam, Chirurgicam, Diętıcam, Nisognomonicam, & Veterhicam. Hieron. inquit, medicinam utilissimã esse mortalib⁹.

Tute. Animus Anima.

[Tute) assumptiue: ut egomet, sic Cic. pro Mur. quasi tute noris ita saluras. [Apud an.) intellectum, & mentem. Nam animo sapimus, anima uiuimus. Iuuen. Principio indulsit communis conditor illis. Tantum animas nobis animum quoque, ut nos, Affectus petere auxiliũ, & ꝑstare iuberet. [Nullus dolor) sentẽtia est. Quod.n. lõginqitas tꝑis est allatura. i. nos ante capere prudẽtia, consilio, tolerantia, rõne debemus. [Si quis etiam inferis sensus est) ꝙ anima sit immortalis, & sentiat, quemadmodum Pherecides Syrus primus omnium tradidit. cuius opinionem Pithagoras, & item Plato, multiq; alij excellentes uiri secuti sunt. [Inferis) qui ad inferos & Elysios cãpos descendunt: ut credidit antiquitas. Iuuen. Heu miseri traducimur. Et Ouid. Tendimus huc oẽs. Verum umbras mortuorum inferos petere, aut corpore interire, & earum loca esse simulacrum ante inferos, animas uero cœlum ascendere existimabant. [Non uult) ut lacrymes, & doleas eius morte: quæ potius immortalitas appellanda est, q̃ interitus, & illuc est profecta, ubi æuo fruatur sempiterno. Hæc autem uita mors est. Cum quis illuc peruenerit, tunc uiuere incipiet. qua ratione adductus Socrates, cum sibi mortale iudicium pararet, Spes, inquit, me tenet

haud

haud mediocris bene mihi euenire:quod quáprimom mihi moriendum est. Nam uideor cœlum ascendere. Nolim mortui nos eorum interitum deflere. Quod etiam Enn.dixit: Nemo me lacrymis decoret,neq; funera fletu Faxit. Hom.Nil prosunt lacrymæ uitali luminæ functis, Nec uitam reuocare ualent, nec fata moueri.[Da)concede: nec amplius doleas.[Mœrent)qa uident te mœrere,& dolere.Sic Virg.Et nostro doluisti sæpe dolore. Mœrere uero cum diphthógo dolere significat,á morte uel mala parca deductum.Virg.Sola domo mœret uacua.Sine diphthongo autem idem est,qđ mereor.ut si bene quid de te merui, alias significat militare,ut ęre mereor paruo. Aliquando questum sordidissimum capere,unde meretrix appellatur. [Fortunam) malam conditionem, ut consilio & iussu aliorum nos uiuere oporteat. [Nobis ser.) obediendum. & id tu non aliter dicas, q̃ cum datiuo in huiusmodi sermone.ut mihi dicendum est,mihi legendum,non á me dicendum,nec á me legendum. [Huic rei) ne aliquis putet,pręsertim Cæsar, ad cuius uoluntatem omnia crát accómodanda,te non tam filiæ mortem, q̃ aliorum uictoriam lugere, utpute Cæsar & suorum. [Lugere) quasi lucis egere dr. Cum enim quis dolet,amat obscurum. Vnde luctus, qui differt á dolore:uultu enim & habitu luctus ostenditur. Dolor uero animi est. Dolorem uetare non possum, Luctum uetare possumus. [Secundam for.)non minus laboris est felicem ferre fortunam, ne quid cómittamus,quod accusandum sit,q̃ aduersam. Ex quo Cic.lib.j.off.sic præcepit:Atque etiam in rebus prosperis, & ad uoluntatem nostram fluentibus,superbiam magnopere,fastigiú, arrogantiamq; fugiamus.diu enim est usus secunda fortuna Tullius,uel pręsertim cum consul esset.[Pulcherrime)maxima cum laude.[Aduersam) in prosperis & in aduersis eundem esse oportet, & Socratem imitari: qui nunquam mutabat frontem: ut in isto casu filiæ: sed in omni aduersa fortuna se constantissimum fuisse ostendit: uel maxime quoniam in exilium á Clodio deiectus est,& eius bona publicata sunt,domus euersa,uillæ incensæ, de quo in paradoxis etiá meminit his uerbis. At uide, q̃ ista tui latrocinij tela contempserim,iactatá,& emissam á te nefariam in me iniuriam semper duxi:peruenisse eam ad me nunquam putaui.& alia huiusmodi multa,quibus se contempsisse aduersam fortunam ostendit.[Neque uideri) ut Iuuen. Flagrantior æquo Nó debet dolor esse uiri, nec uulnere maior. [Hæc una) .s.tolerantia doloris.[Quæ hic ger.)Græciam dicit: ibi enim magistratú gerebat á Cæsare missus.de quo Cic. meminit ad Cec. Vt Cassium sibi legauit: Brutum Galliæ præfecit: Sulpic. Græciæ.

ARGVM.

POsteaquam &c.)audita morte Tulliæ filiæ Cic.cósolatur eú Ser. Sulpicius cuius est hæc consolatoria epistola,usq; adeo Ciceronianis in stylo similis, ut,quod Valla ait, sublato nomine uix internoscas. Ordo est. Posteaquam renuntiatú est mihi de obitu Tulliæ filiæ tuæ, ego tuli sup. eum sane q̃ .i. perquam grauiter & moleste pro eo ac .i.qđ debui, & existimaui.i.iudicaui eam.s. amissionem liberorum sup. esse communem calamitatem omnium parentum. Qui.s.ego, si affuissem istic.i. Romæ aut ubi tu es: neque defuissem tibi.i.tibi affuissem auxilio, & consolationi, & declarassem tibi coram.i.in pręsentia, meum dolorem. Etsi.i.q̃q̃ genus hoc consolationis est minimum, atque acerbum quia de grauissima iactura,propterea quia ipsi per quos ea.s.genera,aut officia consolationis debét fieri, utpote per propinquos uel familiares.Respondet eleganter præcedenti, ná in cói loquela diceret,propinqui ac familiares afficiuntur pari.i.ęquali molestia, neque possunt conari id.i.consolari propinquum in morte liberorum sine multis lacrymis, ut ipsi uideantur magis indigere consolatione aliorum,q̃ præstare aliis officium suum.s. consolandi sibi caros,tń ego decreui pscribere ad te breui.s.epistola, aut oratione ea,quę uenerunt sup.mihi in mẽtem, in pręsentia.i.modo. nota q̃ alij legunt quo,sed minus placet.i.qa existimem sup. ea,quæ uenerunt mihi in mentem,fugere.i.latere te, sed q̃ impeditus dolore pspicias ea forte minus.i.non satis.aut minus.i.non perspicias ea,aut minus sup.quá ego. Quid est quod.i. pp quod dolor intestinus.i.intra uiscera tua inhærens,cómoueat.i. cóturbet,& afficiat tantopere.i.tam uehementer te? Cogita quẽadmodum fortuna egerit adhuc nobiscum,uidelicet ea erepta esse nobis, q̃ debent esse cara hoibus non minus,q̃ liberi,utpote patriá, honestatem.s.uitę,dignitatem.s.personæ,honores oẽs ab aliis impédi solitos:hoc uno incómodo.s.de morte filiæ,qđ respectu superiorum paruum censet additu,quid potuit adiungi.i.addi ad dolorẽ,q.d.parú aut nihil,qa tantus esse debuit,ut nó admittat accessionẽ.aut q.i.qs animus exercitatus in illis rebus.s. malis & multis ac diuturnis,nó debet iam callere.i.obdurescere & callum cótrahere,q.d.nullus nó debet,& ita ois debet,atq; debet ęstimari .i.appretiari oía minoria sup. quá illa. An credo (quod p ironiá inserit)dolea.i.dolenter fers,tu oicem.i.sortẽ,illius.s.filiæ tuę defunctæ? Quotiea necesse est,q.d.frequẽtissime, sup.ut tu ueneris .s.ordinate pp obiecta tibi psentia.Vt nos incidimus.s. casu, qui aduersa urbis afferunt,aut occurrunt nobis sæpe,in eá cogitationẽ.i.ut cogitemus nó pessime,immo bene actú esse,hisce.i.hmói tam malis tpibus cum iis, qbus licitú est cómutare mortem cú uita .i. accipiendo mortẽdare uitam sine dolore .s. alio, utpote amissæ patriæ,honoris,dignitatis &c.Quid aút fuit,quod posset inuitare.i.allicere,magnopere illá.s.filiá tuam ad uiuendú? q̃ res? quæ spes?quod solatiú animi?q.d.nulla,& nullum. An sup. ut ipsa cóiúcta.s.matrimonio,duo.n.uiri eius mortui fuerát.Credo,inquit Seruius,licitú est tibi pro dignitate tua .i. q̃ est dignitas tua, deligere.i.de multis legere,generú.i.maritú filię, si adhuc uiueret,cuius fidei tu putares cómittere tuto liberos tuos, & te. An sup.ideo ut ea pareret ex sese.s.ipsá,liberos quos cú uideret florẽtes.s.in ciuitate libera,lętaretur?q possent tenere p se.i.sine psidio alterius, rem traditá á patre.i.patrimoniú auitum,& q essent petituri ordinatim.i.ex ordine,honores.i.magistratus, & sup. q. uterenẽ in negotiis amicorum libertate sua.i.libere suos defẽderẽt. q.d.frustra hęc speres.unde addit,Quid horum fuit.s.sperádú filię, quod non sit prius ademptú.i.ablatú,qa impeditum ne daretur, q̃ datum?q.d.nihil.At uero &c.Obiicit alia doléda,quę mox purgat dicẽs:At.i.sed,uero.i.pro certo malú est amittere liberos.i.legitimam plem, unde hic,& in Terent. de unica filia liberi dńr. Malú sup.sit,nisi hoc sit peius, uidelicet sufferre & perpeti hæc .s.dicta incómoda de amissione libertatis,& honoris. Ego uolo cómemorare tibi,q̃ res attulit mihi nó mediocrẽ.i. excellentem cósolationẽ,si forte eadẽ res posset minuere tibi dolorẽ. Ego redięs ex Asia,cú nauigarẽ ab Ægina urbe Æaci in Ægeo mari circa Pelepónesum, Epidaurico litori pxima, in qua habitasse dńr Mirmydones, ex formicis sm fabulas homines facti:dictaq; prius erat Oenopia.unde Ouid. Oenopiam ueteres appellauere, sed ipse Æacus Æginá matris de nomine dixit. Megaram uersus.i. ad eá urbem olim in Attica claram,cœpi circunspicere regiones circúcirca.s.quæ iacebát in circuitu. Ægina.s.urbs erat post me, Megara erat ante me,Piræeus,urbs,& portus in Attica olim nó lóge ab Athenis, erat sup.dextra sup. parte. Corinthus urbs in Achaia olim florẽtissima, prius Cercyra, ac demú á Corintho Orestis filio,á quo erat instaurata,Corinthus dicta sup. erat sinistra.s.pte florentissima,nunc iacet ante oculos.s.hoium prostrata. Egomet cepi cogitare mecú sic.Hem,indignátis particula, nos homúculi,indignamur.i.ęgre patimur,si qs nostrum interiit.s. propria morte,aut occisus est,quę mors est uiolenta, quorum uita debet esse breuior,cú cadauera.i.reliquiæ,& ruinæ,tot oppidorum, iaceant piecta uno loco,hoc est spatio parú distáte. O Serui,allo quẽ seipsum,uis ne tu cohibere.i. cótinere intra terminos mortalitatis tuæ,te,& meminisse te esse natum hoiem.i.animal mortale?Crede mihi ó Cic.sup.ego sum cófirmatus .i. firmior factus ad mortẽ meam aut meorum,ęquo aio ferendam,non mediocriter, immo summe aut excellẽter ea.i.eiusmodi cogitatione de interitu oppidorum præstantium.Fac,si uẽ tibi.s.utile,aut faciẽdú, sup.ut pponas tibi ante oculos.s.mẽtis,hoc idem.s. urbium desolationẽ sup.& q̃ &c.aut hoc.s.quod dicá,item.i.cósimiliter, aut hoc idẽ .i.consimile,uidelicet,Tot uiri clarissimi interierũt modo.i. paulo ante uno tpe.s.conflictus Pharsalici,& ex illo ẽt alij, ut Pompeius.& Cato,q postea perierunt.Pręterea tẽta diminutio facta est de imperio.s.Rom.Oẽs prouinciæ sunt cóquassatæ.i.frequenter concussæ,cómoueris.i.conturbaris,tu tantopere,si iactura.i. perditio facta est in animula.i.uita.unius muliericulæ.s.filiæ tuæ.oia diminuit ad leuandú dolorẽ iacturę. Quę.s.muliercula,hoc est filia tua,si non obiisset,id est,consummasset,diem suum .i. tempus uitæ suæ, tamen.i. nihilominus moriendum fuit.i.necesse fuit ea mori.post.i.post modum,paucis annis,id est, intra paucos annos qm fuerat nata homo. Vbi homo de muliere dr. Etiá tu auoca .i.adhuc cogitationem tuam ab hisce.i. hmói rebus,quæ te cruciant,atque reminiscere potius ea,quæ sunt digna persona tua.i. uiri cósularis,& oratoris clarissimi,philosophiq; præstátis, reminiscere itaque illam uixisse quádiu fuerat opus.i.utile ei fuisse.s. in uita unà.i.simul cum rep.s.Romana,uidisse te patrem suum cósulem sup.& augurem.i. sacerdotem in collegio augurum: fuisse nuptam adolescentibus primariis.i.in urbe,utpote Crassipedi,& Dolabellæ,esse propẽ.i. quasi perfunctam oibus bonis,qa bonis naturæ,cum esset elegans & facunda;bonis fortunę,ut honoribus diuitiisq;;bonis animi, ut uirtute & scientia;præterea bonis matrimonij,liberis & fide matrimoniali, excessisse uita cú resp. occideret. Quid est q̃ tu possis aut illa.i.filia tua, possit q̃ri cú

fue-

fortuna hoc noie.i.causa talis mortis?q.d.nihil. Deniq; noli obliuisci te esse Cic.& eum,qui consueueris præcipere alijs, & dare consiliu:neq; imitare medicos malos,q profitētur se tenere sciētiam medicinæ in morbis alienis,& non ipsi pñt curare. Sed potius tute.i.tu ipse,subijce tibi ea quæ tute.i.tu ipse, soles pcipere alijs, atq; propone sup.ea apud aium.s.tuum. Nullus dolor est .i.tam magnus,quē non longinquitas tpis minuat, atque molliat .i.mitiget. Turpe est tibi.s.uiro prudēti expectare hoc tēpus.s.lōgum,ac te non occurrere ei rei.s.mitigationi doloris per longinquitatem tpis,hoc est præuenire illā rōnem mitigandi doloris sapientia tua.i.per sapientiam tuam. Quòd si qs sensus.i.pceptio rerū quæ hic fiunt,est ēt inferis,qui amor.i.is.n.fuit amor illius.s.filiæ tuæ in te, & sup. q pietas, hoc est ea pietas fuit illius in oēs suos,illa certe nō uult te facere hoc.i.expectare mitigationē doloris ex lōginquitate tpis. Da.i.cōcede,hoc.s.ut dolorē mitiges illi.s.eā caræ filiæ tuæ mortuæ,& ceteris amicis & familiaribus, q mœrent tuo dolore,da patriæ, ut si opus sit in qua.i.aliqua re, ipsa possit uti opera,& cōsilio tuo. Deniq; qm deuenimus in eā fortunam.s.miseram ut ēt seruiendum.i. prospiciendū sit ēt huic rei:noli cōmittere,ui quisq̄ putet,te lugere non tā filiam, q̄ tpa reip.s.calamitosa,& uictoriam alior,præcipue Cæs. Plura &c. pudet me scribere plura ad te de hac re .i. de cōsolatione tui ob mortē filiæ,ne uidear diffidere prudentiæ tuæ. Quare ego faciā finem scribendi,s.i.postq̄ proposuero hoc unū. Nos uidimus aliquoties te ferre pulcherrime fortunam secūdam.i.prosperam,ut in consulatu,& reditu ab exilio,& te adipisci.i.acquirere magnā laudem ex ea re, fac sup. ut intelligamus aliqn.i.tādē te ferre æque.i.æquo animo,aut æqualiter,ac secundam, aduersam sup. fortunā:neque.i.& non fac,ut & intelligamus, id uideri tibi onus maius,q̄ debeat,ne hæc una uirtus.s.magnanimæ patientiæ, uideat deesse tibi ex oībus uirtutibus,hoc est cū alias oēs habeas. Quòd.i.quæres,aut,quantū,seu quatenus attinet ad me, ego faciā te certiorē de iis rebus,q gerūtur hic, hoc est in puincia, & quēadmodū puincia.s.Achaia se habet, tunc sup.certiorē te faciā,cū cognouero te esse aio tranqlliore.i.hre aium trāquilliorē.

PAVL. MAN. AN illius uicem (credo) doles) forte melior lectio, At illius uicem c.d.ut per ironiam sine interrogatione dicta sint.non enim satis apte coniungi uidentur, An credo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quamuis Seruij consolationem acceperit: reddit tamen alias causas,ut doloribus cedat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 6

Simile principium epi. 30.lib.7.

EGo uero,Serui,uellē,ut scribis,in meo grauissimo casu affuisses. quantū .n. psens me adiuuare potueris & consolando,& prope æque dolēdo, facile ex eo intelligo,q,literis tuis lectis,aliquantulum acquieui.nam & ea scripsisti,q leuare luctū possent;& in me cōsolando non mediocrem ipse animi dolorem adhibuisti. Seruius tamē tuus oibus officiis,q illi tpi tribui potuerunt,declarauit, & quātī ipse me faceret,& q̄ suum talem erga me aium tibi gratū putaret fore:cuius officia iucundiora scilicet sæpe mihi fuerunt,nunq̄ tamē gratiora.me aūt non oratio tua solū, & societas pene ægritudinis, sed ēt auctoritas consolatur.turpe.n.esse existimo, me nō ita ferre casum meū,ut tu,tali sapientia pditus, ferendū putas.sed opprimor interdū,& uix resisto dolori,q ea me solatia deficiunt,quæ ceteris, quorum mihi exēpla ppono, simili in fortuna nō defuerūt. nā & Q. Maximus,q filium consularem, clarum uirū,& magnis rebus gestis, amisit, & L. Paullus, qui duos septem diebus,&*uester Gallus, & M. Cato,q summo ingenio,summa uirtute filium perdidit, iis temporibus fuerunt, ut eos tum ipsorum dignitas cōsolaretur ea,quā ex rep.consequebatur.mihi aūt, amissis * ornamentis iis, quæ ipse commemoras, quæque etam maximis laboribus adeptus, unum manebat illud solatium,quod ereptum est. nō amicorum negotiis,non reip.procuratione impediebātur cogitationes meæ. nihil in foro agere libebat: aspicere curiam non poteram. existimabam id, qđ erat, omnes me & industriæ meæ fructus,& fortunæ perdidisse. sed cum cogitarem hæc mihi tecum, & cum quibusdam esse cōia; & cum frangerem iam ipse me, cogeremque illa ferre toleranter: habebā quò confugerem, ubi conquiescerem, cuius in sermone, & suauitate oēs curas, doloresq; deponerē. nunc autem hoc tam graui uulnere etiam illa, quæ consenuisse uidebantur, recrudescunt. non enim ut tum me a rep. mœstum domus excipiebat, quæ leuaret: sic nunc domo mœrens ad remp. confugere possum, ut in eius bonis acquiescam. itaque & domo absum, & foro: q nec eum dolorem, quē a rep. capio, domus iam consolari pōt, nec domesticum resp. quo magis te expecto, teq; uidere quāprimum cupio. maior mihi leuatio afferri nulla potest,q̄ coniunctio consuetudinis, sermonumq; nostrorum. q̄q̄ sperabam tuum aduentum (sic.n.audiebam) appropinquare. ego autem cum multis de causis te exopto quamprimum uidere, tum etiam, ut ante cōmentemur inter nos, qua ratione nobis traducendum sit hoc tempus, quod est totum ad unius uoluntatem accōmodandum, & prudētis, & liberalis, &,ut perspexisse mihi uideor,nec a me alieni, & tibi * amicissimi. quod cum ita sit; magnæ tamen est deliberationis, quæ ratio sit ineunda nobis, non agendi aliquid, sed illius concessu, & beneficio quiescendi. Vale.

quia fuit e Sulpicia familia.

ep.5.huius libri.

cū eius filij Cæs. arma cōtra Pōp. secutus sit. ad Att.ep. ult.l.9. & 3.lib 10.
HVBER.

EGo uero) rñdet Cicero superiori epistolæ Seruij Sulpicij, quem non sine causa dicit optasse in suo grauissimo casu:pp ea q si absens literis ei profuit, multo magis profuisset, si affuisset. Dicit tñ nullum officium consolationis, quæ posset in tali casu afferri, pteruissum esse a Seruio eius filio erga se. Deinde cōmemorat ea, quę faciant dolorem suum grauiorem, & intolerabiliorem de morte filiæ. Postremo multis de causis dicit se cupere uidere, & alloqui ipsum Seruium, & pcipue, ut iter se cōferant, & cōstituant,quo modo utrique traducendum sit illud tps, quo resp.erat i potestate Cæs. ut ēi scripsit in 1. epist.3.lib. [Ego)ut supra notauimus,& ueritatē,& grauitatem sentētię p̄ se fert i principio orationis. [Vt scribis) qui ut scripserat Seruius, q tristie affuissem &c. [Quantum)ratio quare uellet eū affuisse. [Præsentia) .s.tua.i.si pręsens fuisses. Est aūt argm̄ a minori ad maius. & est sensus, quantum potueris me iuuare consolando, si præsens fuisses,clare ex hoc intellexi: q,lectis literis tuis,multū consolationis accepi. [Prope) æque, ferè, æqualiter. ut.n.in pcedenti epistula notauimus,communicatio doloris solet eum facere leuiorem. [Ex eo) ex ea re. [Acquieui) mitigatus sum. [Ea) talia adduxit enim Seruius & exēpla, & rationes efficacissimas; ut uisum est supra. [Leuare) minuere, leuem facere. [Luctum) mœrorem. [Non mediocrem) i.maximum: liptote est. [Adhibuisti) adiunxisti. [Dolorem) dixerat.n.Seruius, Sane quam pro eo,ac debui, grauiter molesteq; tuli. Deinde paulo post,coráq; meum dolorem tibi declarassem. [Tuus) filius. [Officiis) debitis. [Illi tempori) tam luctuoso & tristi. [Declarauit) aperte ostendit. [Quàm gratum) quia demonstrauit, q si ita faceret erga me, faceret tibi rem gratissimam. [Fore) futurum. [Talē animum) tam officiosum & humanum. [Cuius) Seruij tui. [Iucundiora) cum non ērat de rebus lugubribus. [Nunquam gratiora) quia nunquam sunt gratiora beneficia, quàm cum in necessitate præstantur. [Oratio tua) prudentissima, abundans & exēplis & sentētiis. [Et societas ægritudinis) .i.communicatio quædam doloris tui cum meo propter casum meum. [Auctoritas) existimatio

matio & opinio,quę de te optima habetur. [Turpe)non conueniens mihi, inhonestum. [Vt) sicut. [Tali)tam excellenti, quia auctoritas hominis plurimũ ualet ad persuadendum: unde Virg.

Tum pietate grauem, ac meritis si forte uirum quem
Conspexere, silent, arrectisq; auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

[Opprimor) deiicior, obruor ipso dolore. [Vix resisto dolori) uix fero & uinco dolorem. [Quod)quia. [Deficiunt me) derelinquunt, absunt à me. [Ceteris)quos inferius nominat. [In simili fortuna)in obitu filiorum. [Q.Maximus).s.Fabius qui Hannibalẽ mora fregit:de quo Ennius, Vnus qui nobis cunctando restituit rem. De hoc & Liuius, & Plin.in uiris illustr. plene scripsit, & Plut.plenius. [Consulatem uirum)qui consulatum aliqñ gesserat. [Magnis rebus gestis)qui magna & pręclara gesserat, quo fuerat magis dolendũ:nam quanto pluris sunt homines, tanto grauius ferri solent eorũ obitus.

L.Paulus

[L.Paulus).s. Æmilius. is qui de Perse rege Macedonię triũphauit.Is,ut inquit Val.Max.lib.5. cap.ult.cũ ex quattuor filiis duos iure adoptionis in Corneliã Fabiamq; gentem patris funere suo quartum ante diem præcessit; alter in triumphali curru cõspectus post diem tertiũ expirauit. Itaq; qui ad donandos usque filios abundauerat, in orbitate subito destitutus est. quem casum quo robore animi sustinuerit, oratione, quam de rebus à se gestis apud populum habuit, hanc adiiciendo clausulam, nulli ambiguum reliquit: Cum in maximo prouectu felicitatis nostræ, Quirites, timerem, ne quid mali fortuna moliretur, Iouem Opt.Max. Iunonemq; reginam, & Mineruam precatus sum, ut si quid aduersi populo immineret, totum in meã domum conuerteretur. quapropter bene habet. annuendo.n.uotis id egerunt: ut uos potius meum casum doleatis, q̃ ego uestris ingemiscam. Hæc Val.

M.Cato

M.C.senior, q, ut scr. Plut. in eius uita, ex duobus filiis, alterum maiorẽ nato cũ imperator bella gereret, amisit. cuius mortem modice ac sapienter tulit, nec postea reip. minus intentus fuit, de quo Cic.in Lęlio, quõ, ut alia omittam, mortem filij tulit. [Noster Gallus) utriusque amicus. [Iis temporibus).i.talibus temporibus.i.[Bon tum ipsorum).i. propria. [Consolaretur)quia compensabat amissionem filiorum honore dignitatis. [Iis) eis, uel illis. [Commemoras)pro commemorasti in epistola tua .s. prima dignitate, honestate &c. [Maximis laboribus)studiis & uigiliis. [Vnum)solum. [Quod ereptum est) .i.remanebat mihi filia, quæ erat mihi solatium unum post ea ornamenta amissa. [Negotiis amicorum).i.defendendis amicis; ãdeo in rhetor.ad Heren.Etsi negotiis familiaribus impediti.i.defensionibus familiarium & amicorum non aũt familiaribus.i.domesticis.quod declaratur ex hoc loco. [Impediebantur)occupabantur, detinebantur. amouent enim solicitudinem animi huiusmodi negotia. Ouid.in epist.Herus ad Leandrum:

Vos modo uenando, modo rus geniale colendo
Ponitis in uaria tempora longa mora.
Aut fora uos retinent, aut uncta dona palæstræ, &c.

[Procuratione)administratione. [In foro).i.non me delectabant causæ iudiciales: in quibus antea multum uersabar. [Aspicere curiam)quanto ergo minus adire eam, si etiam non poterã aspicere, quia uidebam nihil libere in ea agi posse. & ita ostendit se omisisse genus deliberatiuũ, quod in curia agebatur. [Id, quod erat).s.uerum. [Me perdidisse)amisisse. [Fructus industriæ & fortunæ).i.oẽs dignitates, & honores, quos partim mihi industria, & ingenio meo comparaueram, partim fortuna ipsa mihi dederat. [Iis enim duabus rebus) aut altera earum, honores & dignitates comparamus, sed ut plurimum plus ualet fortuna sine industria, q̃ industria sine fortuna. [Sed) ostendit, quam consolationem de amissione harũ rerũ acciperet. quod.s. uideret hęc eadẽ aliis multis accidisse. nã, ut uulgo fertur, Solatium est miseris socios hẽre malorũ. [Cũ quibusdã aliis)quibus eadem essent erepta, quæ mihi. intelligit aũt M.Marcellũ, Brutum & Cassium, & reliquos, qui fuerant Pompeiani. [Frangerem me).i.animum meum uincerem. [Quò confugerem).i.in quo esset mihi profugium solatii.s.filiam meam. [Etiam) non solum noua. [Consenuisse) tempore debilitata: tractum ab ætate, quę senescens debilitatur.

Recrudescunt.

[Recrudescunt)renouantur: tractum à uulneribus, quæ agitatione nimia interdum recrudescunt.i.cruda & noua fiunt. [Non.n.)ratio quare & uetera recrudescant, & grauius ferat nũc amissionẽ reip. q̃ ante amissam filiam. & est sensus, sicut tunc mœstus propter remp. habebam domi filiam, in cuius sermone omnem męstitiam deponerem, ita nunc amissa filia non habeo remp. ad quam possim confugere, ut in ea deponam meos dolores. Ordo est: ut tũ domus excipiebat me mœstũ à rep. quæ leuaret me, sic nũc mœrens domo nõ possum confugere ad rẽp. ut acquiescã in eius bonis. [Non)adiungenda est hæc dictio non uerbo possum, sicut notauimus in ordine. [Tum).s.cum amisimus ea ornamenta, quę cõmemoras, & amissa rep. [Quæ)domus. [Leuaret).s.me mœstitia. [Sic nunc) amissa filia. [Domo) domestico incommodo obitus filiæ. [Confugere)auxilii & solatii causa uenire. Virgil.

Ad te confugio, & supplex tua numina posco.

[Bonis eius).s.reip.quia amissa sunt. [Itaque) refert ex supradictis, q neque iuuat eum esse domi, nec in foro. [Domo) pp mœrorem filiæ, cuius est necesse meminisse, cum sum domi. [Et foro)pp incommodum reip. [Quod)quia. & est ratio quare absit domo. [Nec domesticum) ratio quare absit foro, quia nec in domo inuenit amplius consolationem de amissa rep. nec in foro habet consolationem amissę filiæ: qa amissæ sunt dignitates, quę potuissent ipsum consolari. [Quo)pp quam rem. [Magis) q̃ expectarem, si modo essem in hoc dolore. [Nulla ratio).s.consolationis. [Maior)efficacior. [Consuetudinis)conuersationis. [Sermonum nostrorum) collocutionum.

Appropinquo.

[Appropinquare) propinquum esse. Appropinquare non ad locum hic, sed ad tempus refertur, ut supra notauimus alio loco. [De multis) propter multas. [Tum etiam)maxime.

Commentarius.

[Commentemor) conferamus, colloquamur, disputemus. Cic. in Lęlio, Cum in hortos Decij Bruti commentandi causa, ut assolet, uenissemus. [Traducendum)agẽdum, prætereundum. [Hoc tempore) quo resp. est in potestate Cæsaris. [Vnius) Cæs. ut supra, Adhuc sum in hac sententia, nihil ut faciamus, nisi q maxime Cæsar uelle uideatur. [Et prudentem) Cęs. [Neu à me alienum) quia non me spernit, immo uidetur amare, [Cum ita sit).i. quamuis ita sit q Cæs.neque à me sit alienus, & tibi sit amicissimus. [Magnæ) consideratæ, & prudenter, & diu cogitatæ. [Incunda) aggrediendæ, suscipiendæ. [Nõ agendi)quia facultas agendi aliqd nobis erepta est. [Quiescendi)uiuendi in otio.ut in 1.lib.Otium nobis exoptandum est.

PHIL.

Ego uero)quanti apud Cic. ponderis fuit huiʼ consolatio, quam exposuimus, his literis facile cognosci potest. Demonstrat in primis consolationis effectum, qui lectis eius literis aliquantulum acquieuit, multo magis si ipse affuisset. Dicit præterea q Seruius, eius filius, oĩa præstitit in illo acerbissimo casu, quæ ab homine amicissimo præstari potuissent. Inde doloris sui causa ostendit & quæ languorem suum acerbiorem esse faciunt. Demum reditum eius expectare se dicit, ac eum desiderare maxime multas ob causas quamprimum uenire, uel potissimum, ut inter se constituant, quonam pacto illud tempus utrique ipsorum traducendum sit, quo ad manus Cæsaris oĩa peruenerunt.

Ego

[Ego) cum suo pondere: & in principio orationis maiorẽ grauitatẽ in dicendo pfefert.

Vero

[Vero) nunc consentientis est, ut apud Terẽt. Ego uero maneo. [Quantum.n.)ratio quare uoluisset ut Seruius affuisset. [Præsens)a minori ad maius est argũ. [Æque) à simili. nã cũ quempiã similiter dolere, ut nos dolemus, dolor nobis omnino fit leuior.

Facul
Difficul
Leuare

[Facile)caue dicas faciliter, quo antiqui utebantur pro benigne. dicebãt etiam facul, & difficul, pro facile, & difficile. [Leuare)leuem reddere. Virg. Nostrumq; leues quæcunque laborem. rationes intellige, quibus Seruius est usus. [Dolorem) ex eo quod scripserat Seruius, Sanè q̃ grauiter & moleste tuli. Et item, coramq; meum dolorem tibi declarassem. [Seruius tamen tuus)ambo Seruij dicebantur pater, & filius. Quantam igitur iste Ciceroni consolationem præsens attulerit, nõ paucis exponit. [Illi tempori)calamitoso, inefficaci, & mœsto.

Iucundum
Gratum

[Quanti faceret).i.existimaret tibi gratum. [Tibi gratum)non solum mihi, sed tibi gratum, cum ita se haberet in meo luctu. [Iucundiora sæpe)nunquam tamen gratiora. iucundum in rebus lętis dicimus, gratum in rebus aduersis. Quod in epistola ad Lucceium ostendit: Amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in his literis, quas à te proxime accepi, sed ille quidem ignotus, sed tamen gratus, & optatus, dicerem iucundũ, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem. inest etiã in iucundo gratia quędã oblectamenti; in grato aũt quędam utilitas & fructus. [Oratio tua) suauissimis, & sapientissimis sententiis plena, & exẽplis. [Societas) propè ęque dolendo. [Auctoritas) existimatio tua, quæ profecto apud oẽs homines est maxima. [Turpe) non mihi conueniens.

Præditus

[Præditus)tam uirtute, q̃ uitio præditum hoiem dicimus. Itaq; non recte præditum pro ornato, sed pro habente exponemus: ut præditus sum uirtute, habeo uirtutem. & præditus sum uitio, habeo uitium. Terent. Qui haberem filium tali ingenio præditum. Et Cic. pro Sylla, Singulari in humanitate & crudelitate pdiũ. nec dicas, à te præditus sum uirtute. id.n. latinitas non admittit. [Resisto dolori)obluctor, & uix dolorem perpeti possum.

Exemplum

[Exempla)est.n.exemplum, ut ait Cic. dicti aut facti certi auctoris nomine facta propositio. [Deficiunt)deficio te, & deficio à te primum

mum significat relinquo te, absum tibi: alterum recedo à fide tua, & quasi rebello, ut Boi defecerunt à Romanis: unde defectio pro rebellatione ponitur, & non deficiunt, pro relinquunt, quia post se tenet accusatiuum. [Simili fortuna) mortem filiorũ. [Q. Fab. Max.) hic est ille de quo Ennius: Vnus homo nobis cunctando restituit rem. & multa de eo præclara leguntur, uel potissimum apud Liuium in Bel. Pun. contra Hannibalem Carthaginensium ducem. filium habuit, qui consul fuit, & magnis rebus gestis illustratus, & uiuo patre extinctus est. in eius funere pater orauit in foro, & orationẽ inde, quam habuit, in lucem edidit. Lege Plut. in uita Q. Fabij Max. [L. Paullus) P. Æmilium dicit, qui de Perse Macedoniæ rege triumphum egit. Audi quæ de hoc hoie Val. inquit lib. 5. Ex quattuor filiis formæ insignis, egregiæ indolis duos iure adoptionis in Corneliam Fabiamq; gentem tralatos, sibi ipse denegauit. duos ei fortuna abstulit. quorum alter triumphum patris funere suo quartum ante diẽ præcessit: alter in triumphali curru conspectus post diem tertium expirauit. Itaque qui ad donandos usq; liberos abundauerat, in orbitate subito destitutus est. quem casum quo robore animi sustinuerit: oratione, quam de rebus à se gestis apud populum habuit, hanc adiiciẽdo clausulam, nulli ambiguum reliquit: Cum in maximo prouentu felicitatis uestræ, Quirites, timerem, ne quid mali fortuna moliretur, Iouem Opt. Max. Iunonemq; reginam, & Mineruam precatus sum, ut si quid aduersi P. R. immineret, totum in meam domum conuerteretur. Quapropter bene habet se res: annuendo. n. uotis meis id egerũt, ut uos potius meũ casum doleatis, q̃ ego uestrũ ingemiscerẽ. Sed uberioribus uerbis hæc apud Plut. legimus in uita Pauli Æmilij. cuius sententiam ita traduximus: Cum quattuor essent Æmilio liberi, duos in adoptionem dedit alienæ familiæ, Scipionem & Fabium. duos uero, quos deinde ex altera uxore susceperat, in sua familia retineri duxit. sed eorum alter annos 26. natus quinque duntaxat ante diebus q̃ triumphum ageret, extinctus est. alter uero 12. annum agens tertia die post triumphũ obiuit mortis diem. Triumphauit autem quamprimum post funus primi filij. Deinde uero post triumphum magnanime ductũ altero extincto filio P. R. in concionem uocauit: ubi luculentissimam orationem habuisse dicitur: quam etiam Plut. suis uerbis complexus est: ubi eam leges. [Noster Gallus) ciuis Romanus iure consultus. M. Cat. Censoriũ intelligit. duos hic filios habuit matribus diuersis, & ętatibus longe dispares, ut inquit Gellius. nam iam adolescente altero, matre eius amissa, ipse quoque multum senex, Solonis clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium, ex qua natus est ei M. Cato Solonianus. Alter eius filius natu maior, de cuius morte nunc agitur, prętor designatus patre uiuo mortuus est. egregios de iuris disciplina libros reliquit. At Plut. in uita Catonis ait: Ex duobus filiis alterum maiorem natu, cum bella imperator gereret, amisit. de quo etiam meminit Cic. in Lęlio suo. quo, ut alia omittam, mortem filij tulit. i. tam ęquo animo & sapienter tulit. [Iis temporibus) quibus resp. florentissima erat. [Amicorum negotiis) in defendendis amicis, quorũ maximus numerus fuit. Inter quos defensus est L. Flaccus repetundarum opinione omnium dãnatus. & alij innumerabiles. [Reip. procuratione) in administranda rep. in qua tantum gloriæ consecutus est. [In foro) in genere iudiciali. [Aspicere curiam non poteram) in genere deliberatiuo. Est. n. forum quo iura tractantur. unde forenses Cic. orationes dictæ sunt illæ, quas egit in foro, ut pro Q. Ligario, pro Roscio Sext. pro A. Cluentio, proque multis aliis, quos hic esset longum dicere. In curia uero magna cum laude uersatus est, & quas habuit in curia, & ad populum orationes, has publicas appellamus: ut de lege Manilia, de lege agraria, de proscriptorum filiis, deq; multis aliis rebus & psonis, quas in eius uita posuimus. [Industriæ) exercitationis in rebus honestis, ab indulgendo appellatam, hoc est operam dando siue abutendo, quòd maximũ habeat in rebus agendis ardorẽ. [Hæc) quæ dixi. [Fructus) honores dicit & dignitates, quas tum industria Cic. dederat, tum fortuna. his. n. ista comparantur: sed maiorem uim habet in his fortuna q̃ industria. [Sed cum cogitarem) demonstrat, quam consolationem accepisset. [Et cum quibusdam) q. d. cum omnibus, qui reip. statum & libertatem colunt, ut Brutus & Cassius. [Frangerem) uincerem me ipsum. [Habebam quò confugerem) Tulliolam, apud quam omnem animi mei molestiam & mœrorem deponebam. [Graui uulnere) morte filiæ. [Consenuisse) iam debilitata esse: translatio à senibus. [Recrudescunt) renouantur. Translatio à uulnere. [Non. o.) ratio est quare illa mala recrudescerẽt, & cur grauius nunc amissam remp. ferret, q̃ ante mortem filiæ. Sensus est, cum eram aliquã mœstus, à rep. confugiebã domum ad filiam, quæ leuaret mihi mœstitiã: at nunc domo filia mœrens non habeo q̃ ad remp. cofugere possim, quæ leuet luctum mihi. Ordo, non possim sic nũc domo mœrens ad remp. confugere, ut tũ me à rep. &c. [Domo absum & foro) q̃ nec domi, nec in rep. aliquid iam consolationis inuenio, & q̃ filiam perdiderim, & remp. [Maior ratio) cũ multas attuleris rationes, ut hunc dolorem ęquo aio feram, nulla uidetur maior ratio afferri posse, q̃ q̃ quamprimum uenias, & coniunctionem consuetudinis & sermonum nostrorũ habeamus. [Commentemur) meditemur, & conferamus. [Traducendum) percurrendum. [Hoc tempus) . s. reip. s. calamitosum, & in potestate Cæsaris positum. [Vnius) Cęsarem dicit. [Videor) exigit elegantia sermonis latini, ut sic dicamus, uideor tibi benedicere, uideris mihi bene scribere, & ille uidet mihi optime disputare, & uidemur nobis errare, uos mihi uidemini, illi mihi uidentur ludere. caue dicas, ut tibi, q̃ ego benedicam, & uidetur mihi q̃ tu bene scribas, & ut mihi q̃ nos male agamus, & huiusmodi. [Nec à me alieni) amabat eum Cęsar atque Cic. amicitiam hse uehementer optabat. Principio. n. belli ciuilis hortatus est eum Cæs. ut cum ipso sentiret. sed maluit cum Pomp. uinci, q̃ cum Cæsare uictorem esse pulso ex Italis Pomp. Romã profectus. Cęsar multa de Cic. conquestus, tandẽ orauit, ut Romæ uellet esse: cui Cic. respondit, sibi adesse non posse, ubi quid dicendum esset, tacere oportere. respondit Cæsar, super hoc deliberandum: paulo post iterum scripsit se illi ignoscere, q̃ non adfuisset, idque in optimam partem accipere. Inde post uictoriam in Pharsalia Cęsar in Italia redeunti Cic. apud Tarentum factus est obuiam: quem Cæsar perhumaniter complexus est, & multa cum eo locutus. inde Romam se contulerunt. & quoniam summa rerum arbitrio unius tenebatur: Tullius otio literario sese tradidit, & in uilla sua morabatur: in urbem non ueniebat nisi salutandi gratia, aut alicuius amici sui defendendi causa, ut pro Q. Ligario, pro Deior. rege, pro M. Marcel. quos apud Cæs. ualde iratum defendit. [Illius cõcessu & beneficio) ut si quid concedit, aut donat nobis Cæs. in eo conquiescamus, nec aliud agamus. ut alibi dixit Tullius, adhuc sum in hac sententia, nihil ut faciamus, nisi quod maxime Cæs. uelle uideatur.

EGo uero &c.) Respondet superiori epistolæ Ser. Sulpicij, eumq; presentem sibi fieri mire exposcit, ut de ratione uitæ inter se consulent, ut cum ordine latius patebit. Ordo aũt est. O Serui, ego uero . i. pro certo, & citra simulationem, uellem sup. ut affuisses, ut scribis, in meo dolore grauissimo. s. de morte filiæ. Enim pro quia, ego facile intelligo quantum potueris . i. potuisses me adiuuare præsens. i. si præsens fuisses. Alij legunt præsentia, sup. tua, quod quadrat cum particula literis, & consolando, & dolendo propè. i. quasi, æque. i. æqualiter, atque ego intelligo, inquam ex eo, q̃ acquieui aliquantulum literis tuis. Nam tu, &. i. simul scripsisti ea, quæ possent leuare. i. diminuere luctum, & ipse. i. tute adhibuisti, non mediocrem, sed ingentem dolorem animi in me consolando, Tamen. i. licet, pręsens non fuisti & absens satisfecisti: Seruius tuus. s. filius, declarauit omnibus officia . i. quæ potuerunt tribui illi tempori: & . i. simul, quanti ipse faceret me, & quàm . s. quantum, putaret talem animum suum erga me, fore . i. futurum gratum tibi. Cuius, scilicet filij tui officia fuerunt, scilicet, id est, quod scire licet, cum sit euidens, sæpe iucundiora mihi, quia in re læta, in qua est iucunditas, tamen nunquam fuerunt gratiora. i. acceptiora, & utiliora mihi. Aũt. i. sed, non solum oratio tua penè . i. quasi, societas . i. æqualitas ægritudinis. s. animi ex dolore, sed etiã auctoritas tuã consolatur me. Ego enim existimo turpe me non ferre ita casum meum, ut tu prædutus, i. præ ceteris deo & natura, ac studio tuo donatus tali sapientia, putas ferendum, sup. esse. Sed ego opprimor. s. dolore interdum, & uix. i. cum difficultate resisto dolori, q̃ ea solatia. i. eæ res consolatoriæ, deficiũt. i. deserunt me, q̃ non defuerunt in simili fortuna ceteris, quorum propono mihi exempla. Nam & Quintus. s. Fabius Max. qui amisit filium consularem. i. qui consulatum gesserat, uirum clarum. i. illustrem magnis rebus gestis. i. postq̃ magnas res gesserat. Et Lucius Paullus . s. Macedonicus, qui Persam regem in triumphum duxit, qui septem diebus. i. spatio septem dierũ, amisit duos. s. filios, precatus deos, ut si quid detrimenti reip. pararent, in domum suam deflecterent. Et Gallus noster. s. familiaris, & M. Cato, qui perdidit filium, summo ingenio, & summa uirtute. i. habentem summum ingenium, & summam uirtutem, fuerunt. s. oẽs dicti, iis. i. talibus tẽporibus, ut dignitas ipsorum, quam consequebantur ex rep. consolaretur, tum. i. tunc, eos. Autem. i. sed unum illud solatium, quod ereptum est, uidelicet filia indulgentissima manebat. i. reliquum, aut reliqua erat mihi, iis ornamentis, quæ ipse. i. tu cõmemoras,

Forum. Forenses orationes.

Industria.

Videor.

ascxv.

hoc est consulari, & augurali dignitate, & quæ eram adeptus maximis laboribus amissis. s. per occupationem reip. à Cæsare, cogitationes meę non impediebantur negotiis amicorum, non impediebantur pro curatione reip. quia nihil libebat sup. mihi agere in foro. s. iudiciali pro amicis, & non poteram præ indignatione aspicere curiam. i. senatum, ubi pro rep stare solebā. Ego existimabam. i. iudicabam, id quod erat. s. me perdidisse omnes fructus, & . i. simul, industriæ. i. naturalis artis & fortunæ meæ . i. per fortunam, acquisitos. Sed cum ego cogitarē hæc. s. incōmoda, & damna, esse mihi cōmunia tecum, & cum quibusdā. s. aliis bonis, & cum ipse. i. egomet, frangerem iam me. i. propositum meum dolendi de amissione honorum, & bonorum, non filiæ, & cogerem me ferre toleranter. i. patienter, illa. i. tam insignia aduersa, uidelicet amissionem fructuū industriæ, & fortunæ, ego habebam. s. ante mortem filiæ quò. i. ad quam, confugerem. s. solatium habiturus, & ubi. i. in qua conquiescerem. i. tranquillitatem animi inuenirem, & in cuius sermone & suauitate. s. sermonis & morum, ego deponerem. i. exuerem, & reiicerem oēs curas & dolores. Autem . i. sed, nunc. s. post mortem filiæ, etiam illa quæ uidebantur consenuisse. i. antiquata, & è memoria per longitudinem temporis deleta, recrudescunt. i. recentia, rursus fiunt, & in priore ægritudine, hoc uulnere tam graui. s. de morte filiæ accepto. Non enim &c. Ordo est. Enim. i. quia ut. i. quemadmodū, domus. i. familia, & præcipue filia excipiebat me, tum. i. tunc ante mortem filiæ, & stāte rep. mœstum . i. reuersum mœstum à rep. i. si quid aduersi in rep. uidissem, excipiebat, inquit, quæ. i. talis quæ, aut, quæ. i. ut leuaret me. s. ab ea ægritudine, sic ego mœrens nunc domo propter mortem filiæ non possum confugere ad remp. ut acquiescam . i. tranquillitatem animi accipiam, in bonis eius. Itaque. i. & ita, ego absum & domo, & foro, ꝙ. i. quia, nec domus potest iam cōsolari. i. consolando leuare, eum dolorem, quem capio a rep. nec resp. potest consolari dolorem domesticum. i. quē capio domi ob mortem filię. quo. i. quocirca, ego expecto te magis. s. q̃ expectarem, si aliunde consolationem inuenirem, & cupio uidere te quamprimum. i. ualde cito. Maior, ratio . s. ad consulationem nulla potest afferri mihi, q̃ coniunctio consuetudinis. i. frequentis conuersationis, sup. tuę & sermonum tuorum, quanquam. i. tametsi, sperabā aduentum tuum propinquare, audiebam enim sic. Ego aūt cum . s. ita sit, ꝙ exopto te uidere quamprimum, de multis causis. i. ob multas causas, tum. i. multo magis, etiam ut cōmentemur. i. cōmiscendo disquiramus inter nos ante. s. q̃ tempus, aut oportunitas elabatur, qua ratione. i. uia & modo, hoc tempus sit traducendū . i. transigendum nobis, quod tempus est accōmodandum. i. conformandum totum ad uoluntatem unius . s. hominis utpote Cæsaris, & prudentis, q̃a modeste & sagaciter usus est uictoria, & liberalis, quia clementer multis etiam gratis ignouit, & ut uideor perspexisse, nec. i. non etiā alieni à me, q̃a Cæsar Cic. monuerat, ut à bellis ciuilibus abstineret: & post uictoriam eum sępe amice ad curiam inuitarat, & amicissimi tibi, quia sæpe absentem laudarat. Quod cum sit ita, tñ est magnæ deliberationis, quæ ratio sit ineunda. i. inceptanda nobis, non agendi aliquid sed quiescendi, concessu. i. p concessū & bñficio. i. per beneficiū illius. s. Cæsaris.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Suadet Marcello, ut, relicta sua sententia, qua perpetuum exilium sibi decreuerat, Romam redeat, & Cæsaris humanitate fruatur.

CICERO S. D. MARCELLO. 7

ETsi eo te adhuc cōsilio usum intelligo, ut id reprehendere non audeam; non quin ab eo ipse dissentiam; sed quòd ea te sapientia esse iudicem, ut meū consiliū non anteponam tuo: tamē & amicitiæ nostræ uetustas, & tua summa erga me beneuolentia, quæ mihi iam à pueritia tua cognita est, me hortata est, ut eam scriberem ad te, quæ & saluti tuæ cōducere arbitrarer, & non aliena esse ducerē à dignitate. Ego eum te esse, qui horum malorum initia multo ante uideris, consulatū magnificentissime, atq; optime gesseris, p̃clare memini. sed idē etiā illa uidi, neque te cōsilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias Cn. Pompeij, nec genus exercitus p̃bare, semperque summe diffidere. qua in sententia me quoque fuisse, memoria tenere te arbitror. itaque neque tu multum interfuisti rebus gerendis: & ego id semper egi, ne interessem. non. n. iis rebus pugnabamus, quibus * ualere poteramus, cōsilio, auctoritate, causa, quæ erant in nobis superiora; sed lacertis, & uiribus, q̃bus pares non eramus. uicti sumus igitur, aut, si uinci dignitas non potest, fracti certe, & abiecti. in quo tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cū * spe uincendi simul abiecisti certandi etiam cupiditatem; ostendistiq́; sapientem, & bonum ciuem initia belli ciuilis inuitum suscipere, extrema libenter non p̃sequi. Qui non idem cōsiliū, qđ tu, secuti sunt; eos uideo in dno genera esse distractos. aut. n. renouare bellum conati sunt, hiq́; se in Africam contulerūt; aut quemadmodum nos, uictori sese crediderunt. medium quoddam tuum consilium fuit, q hoc fortasse humilis animi duceres, illud p̃tinacis. fateor, a plerisque, uel dicam ab oībus sapiens tuum consilium, a multis etiam magni ac fortis animi iudicatum: sed habet ista ratio, ut mihi quidem uidetur, quendam modum, præsertim cum tibi nihil deesse arbitrarer ad tuas fortunas omnes obtinēdas, præter uoluntatem. sic enim intellexi, nihil aliud esse, quod dubitationem afferret ei, penes quem est potestas, nisi ꝙ uereretur, ne tu illud beneficium omnino non putares. de quo quid sentiam, nihil attinet dicere; cum appareat ipse quid fecerim. sed tamen si iam ita constituisses, ut abesse perpetuo malles, quàm ea, quæ nolles, uidere: tamen id cogitare deberes, ubicunque esses, te fore in eius ipsius, quem fugeres, potestate. qui si facile passurus esset, te carentem patria, & fortunis tuis, quiete, & libere uiuere: cogitandum tibi tamen esset, Romæ ne, & domi tuæ, cuiusmodi res esset, an Mitylenis, aut Rhodi malles uiuere. sed cum ita late pateat eius potestas, quem ueremur, ut terrarum orbem complexa sit: nō ne mauis sine periculo tuæ domi esse, quàm cum periculo alienæ? equidem etiam si oppetenda mors esset, domi, atque in patria mallem, quàm in externis, atque alienis locis. hoc idem omnes, qui te diligunt, sentiunt; quorum est magna pro tuis maximis, clarissimisq́; uirtutibus multitudo. Habemus etiam rationem rei familiaris tuæ, quam dissipari nolumus. nam, etsi nullam potest accipere iniuriam, quæ futura perpetua sit; propterea quòd neque is, qui * tenet remp. pateretur, neque ipsa resp. tamen impetum prædonum in tuas fortunas fieri nolo. ij autem qui essent, auderem scribere, nisi te intelligere confiderem. Hic te unius solicitudines, unius etiā multæ, & assiduæ lacrymæ C. Marcelli, fratris optimi, deptecantur. nos cura, & dolore proximi sumus, precibus tardiores, quòd ius adeundi, cum ipsi deprecatore eguerimus, non habemus. gratia tantum possumus, quantum uicti. sed tamen consilio, studio Marcello non desumus: a tuis * reliquis non adhibemur: ad omnia parati sumus. Vale.

idem aliter ep.1.l.6.

idem aliter ep.6.l.7.

idem aliter ep.8.9.13. huius lib.

uide ep.8. & 11.h.l.

Etsi

RVBER.

ET (si) M. Marcellus, qui collega S. Sulpic. fuerat in consulatu initio bellorum ciuilium, cum partes Pomp. maxime secutus esset, & adiuuisset: postea uicto Pomp. Pharsalico prœlio contulerat se Athenas: ubi constituerat agere exilium perpetuum. quia putabat se non posse esse tutum Romæ, quia Cæsari aduersarius fuisset. Verum cum iam Cic. & plerique alij iam essent restituti in patriam concedente Cæsare, Cic. id agebat, ut M. quoque Marcel. restitueretur: quod quidem Cæs. iam promiserat se concessurum: licet diceret se adhuc habere suspectã uoluntatem Marcelli. Marcel. uero perstabat in proposito uelle omnino abesse Roma, & ut uitaret pericula, q̃ sibi Romæ essent, & ne uideret oppressionem reip. Itaq; Cic. hac epist. nititur persuadere, ut omnino redeat in patriam, existimetque, ubicunque sit, se esse sub potestate Cęs. & ꝙ si non uiderit oppressionem reip. & tyrannidem Cęs. cogetur tñ audire: in quo non erit multo minor dolor. Ne autem indignetur Mar. ꝙ Cic. ei consulat, laudat Cic. in principio epist. & prudentiam & consilium eius: quod etsi hucusque honestum fuit: tñ nunc mutandum dicit. [Adbuc) hocusque. [Eo consilio) ut. s. abesses à patria. [Quin) ut non. [Dissentiam ab eo) quia re uera dissentio, neque mihi placet. [Sed ꝙ) ratio quare nõ audeat id reprehendere, cum ei non placeat. [Ea sapientia) tali sapientia. [Non anteponam tuo) non existimem esse melius tuo, quia puto te multo sapientiorem esse q̃ me. & licet non probem tuum consilium, existimo tamẽ non sine causa à te sapientissimo uiro esse susceptum. [Tamen) licet non audeam reprehendere tuum consilium. [Vetustas) antiquitas quia iam multa annis est inchoata. Cic. in Lęlio, maxima est enim uis uetustatis & consuetudinis. [Quæ) beneuolentia tua erga me. [Hortata est) induxit: quia tenemur quærere utilitatem eius à quo amamur. [Conducere) utilia esse. cõduco. n. datiuo iunctum significat prodesse, & utile esse. [Non aliena) non absurda. [A dignitate). s. tua quam existimarem non esse contra dignitatem & honorem tuum. Nam consilia omniũ debent respicere nõ solum utilitatem amici, sed honestatem. quę duo dicit Cic. à se seruata. [Ego) laudat Cic. prudentiam M. Marcel. & cõsilia quib⁹ usus est, & ante bella ciuilia & in ipsis bellis, ut facilius ꝑsuadeat quod ei faciendũ sit post finem hoꝝ belloꝝ ciuiliũ. [Cõsulatum) in quo habet collegã, ut diximus, Ser. Sulp. [Præclare) optime. [Sed idem). i. ego idem, q meminit supradicta. [Vidi illa) s. quæ sequuntur. Ordo est, Sed ego idẽ uidi illa, te neq; probare consiliũ belli ciuilis ita gerendi, nec copias &c. [Consilium) modum. [Ita) sicut gestum. [Copias) exercitum. Sic. n. significat in plurali. Salust. Ingẽtes hostium copias parua manu fusas. Virg tñ metri causa dixit, Quæ sit me circũ copia lustro. [Neque copias). s. quas hñet minores, q̃ tanto bello essent necessariæ. [Genus exercitus) qui magis esset ex togatis imperitis belli, & ex Cappadocibus, & Asianis, & oĩbus peregrinis, q̃ ex militibus Italicis, cum Cæs. hñet robur militum exercitatissimoꝝ. quod nõ placebat Marcel. [Te nõ p.) te nõ laudare, tibi non placere. [Diffidere) subaudi & memini te diffidere. s. nullam hic fiducia uictoriæ Pompeianæ ꝑꝑ supradicta. [Summe) ualde. [In qua snia) in opinione, ꝙ Pomp. non esset futurus uictor. [Tenere memoria) te meminisse, quia tecum cõmunicabam. [Itaque) quia neq; probabamus exercitum Põp. & semper diffidebamus. [Rebus gerendis) quia postq̃ uidisti male cedere Pomp. discessisti à bello. [Egi, ne interessem) non negat se interfuisse, sed egisse ne interesset, si potuisset. [Quibus) rebus. [Consilio, auctoritate) hæ sunt res, quib⁹ dicit se potuisse ualere, & contendere cũ Cæs. si his rebus esset pugnatum, sed pugnabatur uiribus corporis, quibus longe erant inferiores Cæsarianis exercitatis, & induratis multis & diuturnis bellis. [Causa) honestate causæ, qua potuissemus esse superiores: quia nos pro rep. illi contra remp. pugnabant. [Lacer.) subaudi pugnabamus. [Pares) s. nostris hostibus. i. æquales, & apti ad resistendum. [Igitur) ꝑꝑ supradictam causam, q a pugnabamus uiribus, & lacertis, quibus non eramus pares hostibus, non auctoritate & causa, quibus eramus superiores. [Aut si) quasi correctio est, quia occurrebat uirtutẽ nõ posse uinci, ideo dixit. [Fracti) quassati, debilitati. Virg. Fracti bello fatisq; repulsi. Idem, Fractæ uires, auersa deæ mens. [Certe) saltem. [Abiecti) in contemptum deducti & humiliati. [In quo) in qua re. [Nemo potest non laudare). i. impossibile est, qu oẽs laudent. [Abiecisti) deposuisti. [Cupiditatem decertandi) uoluntatem pugnæ: quia discessisti à bello. [Cum spe uincendi) cũ non sperares uictoriam posse amplius Pomp. contingere post cladem Pharsalicam. ergo sic intelligendum est, ꝙ cum spe uincẽdi abiecisti decertandi cupiditatem ad. n. est sapientia. quod declarat, cum dicit, Ostẽdisti sapientem, & bonũ &c. [Inuitum) non libenter, sed officio coactum. [Extrema) finem bellorum. [Non libenter) ne bellum uideatur potius susceptum cupiditate q̃ officio. [Idem quod tu). s. non persequendi libenter extrema belli. [In duo genera) in duas cõditiones. [Aut enim) primum genus. [Conati sunt). i. frustra tentauerunt. Nam conari proprie est frustra aliquid tentare & aggredi. Virg. Ter conata loqui. Niti aũt cum effectu, licet interdum confundantur. Iuuen. Quid tam dextro pede concupis ut te conatus non pœniteat uotiq; peracti. [Renouare) instaurare. quod uidebatur iam finitum morte Põp. [In Africam) cum Catone ad Iubam regem apud quem reparatæ sunt uires & maximi exercitus. [Contulerunt se) receperunt se. i. iuerunt. [Aut) alterũ genus. [Queadmodũ nos) sicut ego Cic. [Medium) quia noluisti renouare bellum nulla spe uictoriæ, nec existimare te uictum. [Qui) reddit rationem utriusque. [Hoc) s. existimare te uictum. [Humilis) abiecti, uilis. [Illud). s. renouare bellum nulla spe uictoriæ. [Pertinacis) obstinati; sicut fecerũt Marcus Cato, & Scipio, socer Pomp. & plerique alij. [Duceres) existimares. [Fateor) descendit Cic. paulatim ad persuadendum, ut iam uelis flecti & discedere ab eo proposito, & Romam reuerti, prę sertim cum tempus adiuuet hanc mutationem consilij. [A plerisque) a multis. [Vel dicam) correctio sapiens quia existimasti sine spe uictoriæ esse pugnandum. [Magni ac fortis) quia nunquam tamen existimasti te uictum. [Ista ratio) ista uia tui ꝓpositi, siue consilij supra dicti [Quendam modum) quendam terminum, ne minus progrediatur. [Prę sertim) ratio ualidissima ad mutandam rationem illius consilij. [Omnes fortunas) patrimoniũ & dignitates tuas. [Præter uoluntatem). i. tuam. i. nihil deesse tibi ut tu uelis, q a Cæs. est paratissimus omnia tibi restituere. [Ei) Cæs. [Penes quem) in arbitrio & dominio cuius. Nam penes cum ad personam refertur, & dominium & laudem & uituperationem significat. Cic. penes quos laus adhuc fuit. Quint. Culpa uideatur penes patram. Ouid. 1. Fast. Me penes est unũ uasti custodia mundi. ferunt etiam loco. Cic. Sed penes scenã & huiusmodi locos exercitatus sis. i. apud scenam. Apud tamen locis melius ferunt, ut apud forũ te uidi. Iuuen. Aut apud Isiacę potius sacraria lætæ. & cum ad personam refertur, familiaritatem significat, non dominum, ut fui apud te. i. tecum uel domi tuæ. [Quod uereretur) timeret. [Ne non putares). i. ut non putares. [Illud beneficiũ). s. ꝙ te restituisset in patriã. [De quo) de qua re: utrum debeas putare illud esse beneficium uel non. [Nihil attinet) nil opus est. [Quid sentiam) quid iudicem. [Appareat) omnibus sit notum. [Quid fecerim) quia reuersus sum in patriam, & quod ipse feci, potes existimare me aliis esse suasurum. [Sed tamen) iã incipit confutare obiectiones, quas posset facere Marcel. & primum, quod constituerit abesse, ne uideat R. ea quæ sine maximo dolore uidere non posset, hoc est remp. quæ solebat esse libera, nunc esse in potestate tyranni. [Perpetuo) semper. [Malles) potius uelles. [Quam ea) seruitutẽ patriæ & esse Rom. sub potestate Cęs. & similia. [Tamen) aduertendũ est alterũ tñ uacare in sensu. [Vbicunque esses) quia iam ferè uniuersus orbis est ei subiectus. [Eius) ipsius Cæs. [Qui) Cęs. probat autem omnino eum debere reuerti hoc argumento, ꝙ si etiam Cęs. daret ei optionẽ, ut ibi esset, ubi maxime uellet; deberet tñ Mar. cogitare melius esse Rom. uiuere. [Passurus) permissurus. [Quiete) sine persecutione. [Cuiusmodi res) qualis res. [Esset). s. uiuere. [Et domi) & declaratiue ponitur pro. s. [An Mitylenis, aut Rhodi) posuit pro quibuscunque locis externis. Mitylenæ insula in Ægeo, quæ & Lesbos dr. Vernacula lingua dr Metalinũ. Rhodos urbs, inquit Strabo, super orientali promontorio sita, & portubus & uiis & mœnibus &c. fabricas tñ alias excellit, ut nullam ei ęqualem, nedum præstantiorẽ proferre ualeamus. mira est eius iustitia, & diligẽtia, cum circa reliq̃ reip. gubernationem, tũ circa res uenales, quibus multo tpe mari dominata est, & piratas sustulit, & Rom. amica fuit, & regibus Rom. ac Græcoꝝ amicissima. Nam per eos libera mansit, & multis donis fuit exornata. dicta aũt Rhodos, ꝙ capulo rosę illic mucro sit ædificata. Nam ῥόδον græce rosa dicitur. [Complexa sit) cõprehenderit, ut totus ferè orbis sub eius imperio fuerit. [Quẽ ueremur) quem timemus. [Mauis) potius uis. i. potius debes uelle. [Alienæ). s. domi. [Equidem) alia suasio multo efficacior, ꝙ si etiam esset certus, nõ posset uiuere sine periculo, uellet tamen potius mori in patria sua q̃ in aliena. [Oppetenda mors) obeunda. i. si mihi esset moriendum. [Externis) peregrinis. [Sentiunt) idem quod ego nunc suadeo tibi. [Quorum). s. qui te diligunt. [Rationem) respectum, cur tibi hæc suademus. [Rei famil.) patrimonij & bonorum tuorum. [Dissipari) dispergi. [Perpetua) quia si quidquam amitteres, statim recuperares. [Propterea) ratio quare eius rei familiaris non possit accipere

Conduco

Conari

Niti

Penes

Apud

iniuriam,quæ sit futura ppetua.[Is).s.Cęs.[Patitur) permittit, immo prohibet.[Prædonum)latronum, raptorum, qui in huiusmodi tumultibus & mutationibus rerum gaudent deripere domos diuitum,& maxime eorum,quos putát suspectos Cæs.[Qui essent)hi prædones.[Considerem)certus essem. [Hic) in hoc, ut Romam uenias. [Solicitudines)curæ.[Proximi)post Mar. qa post enim nullus est qui maiore cura de te afficiatur,quám ego. [Tardiores) segniores ad precandum Cæs.[Quod)ratio:non enim satis commode possumus esse deprecatores alterius apud eum,apud quem necesse fuit adhibere deprecationem pro nobis. quod se fecesse Cic.dicit.[Non habemus ius adeundi) non possumus eum adire, cum opus fuerit uobis deprecatore apud eum. [Gratia)fauore. [Quantum uicti) qui parum possunt.[Studio) prompta uolunrate.[Consilio) quo possumus eum iuuare. [Marcello)fratri tuo, qui sępe cõicat mecum de tuis rebus. [A reliquis)pręter Marc. fratrem. [Non adhibemur) non uocamur ad res tuas,neque consulimur. [Ad oia)quæ pro te fieri possunt.

PHIL. ETsi eo)Post uictoriam Cæs.è bello ciuili aduersus Pomp.Pompeiani diuersa consilia secuti sunt: quibusdam renouare bellũ,quibusdam pati sub Cæs.seruitutem uisum est, quibusdam neutrum placuit. In hac extrema sorte Marcellus numerari poterat, qui neque Cæs.obedire, neque aduersari decreuerat, sed omnino carere patria & domo,& qete uiuere,si posset in exilio. Quod cũ Cic.accepisset,has ad eũ literas misit, quibus uehemẽter hortatur domi,& in patria eum malle uiuere,q̃ in externis locis. Athenas.n.se contulerat, & ibi perpetuo in exilio permanere decreuerat. putabat.n. Romæ.s.non posse,pp Cæsaris concessum & beneficiũ conquiescere. Nec amplius dubitabat Tullius de Cęsaris uolũtate erga Marcellũ. nam ei pmiserat uelle Marcello parcere.Ex quo illi persuadere conatur, ut redeat, putetq; seipsum,ubicunque fuerit,sub potestate Cęs.esse mãsurum. [Eo consilio) ut Romæ esse nolis.[Non audeam)pp auctoritatem & sapientiam tuam,cum tñ reprehendendum sit. Laudat.u.hanc ob causam Marcelli consiliũ,ne indignum putet à Cic.sibi dari cõsiliũ,cum ipse maximi consilij atque sapientiæ esse diceret. [Qd te)quòd non à cõsilio tuo dissentiam,qa uere dissentio: nř.n.mihi te Romę debere uiuere cũ tuis.Et animaduerte,q̃ in hoc exordio ad beneuolentiã,& attentionẽ colligendã multa dñr. [Sap.) *Sapientia* sapientia est humanarum atque diuinarũ rerum perfecta sciẽtia, quam Græci σοφίαν dñt.[Non anteponam)præferam,qm̃ te longe sapientiorem existimo,q̃ me ipsum.& quamuis consilium tuũ non probem,tñ illud à te uiro prudentissimo nõ sine causa susceptum puto.[Vetustas)hæc maxima in amicitia uim habet, & cariores esse dñt amici ueteres q̃ noui:ex quo Satyrus inqt: Quãuis digressu ueteris cõsisus amici. [Amicitiæ) inter amorem & *Amor* *Amicitia* amicitiam hoc interest,q̃ amor in eos esse potest, quos et nescimus & nunq̃ uidimus. Amicitia uero non est nisi inter eos, q se norunt. Est.n.amicitia reciprocus quidam animorum affectus,& utrunq; nomen ab amando deductum est,& antiqui amicitiam p se dicebant,& amicum & beneuolum.[Saluti tuæ)attentum facit.[Conducere)utile esse,datiuo iunctum.[Non aliena ducerẽ) cõtraria honori tuo. [Duo d.) utile & honestũ de quibus aliter philosophi sentiunt,aliter q reip.studen t,& in ciuitate uersant. Socrates inqt,nihil esse utile,quod nõ honestũ sit, & nihil honestum, quod non utile est. & apud Stoicos disputatio. boc est,quod honestum sit,id solum bonũ esse.id.u. per se solũ placet nulla adiuncta gra. est aliud honestum, quod mediũ appellatur, quod est cũ utilitate coniunctum. Tertia est cõmoditas quædã, quæ solum lucris studet,omni depulsa honestate: philosophicũ, quod dicimus honestum,soli uirtuti intentũ est,omni abiecta utilitate:hic ergo uult persuadere Marcello nõ illud honestum, qđ philosophicum est;non commoditatẽ, quæ ad peritos homines pertinet; sed illud medium,quod diximus honestum & utile, qđ in ciuitate uersatur.Sunt autẽ quædam uerba,quę nec oĩo sunt personalia,nec omnino impersonalia,ut iuuat,decet,oportet, & conducit pro utile est.[Ducerem) existimarem. Virg.Tãto me *Ducere* crimine dignum Duxisti.Cic.in Ver. hoc sibi amplissimum pulcherrimumq, ducebant.[Ego eũ te esse)laus a prudentia, cuius pars est prouidentia, p quam aliquid futurum uidemus anteq̃ factum sit.Laudat enim Marcelli consilium atque prudentia, qbus in bello ciuili est usus,ut illi,qd post bella ciuilia faciendũ sit, facilius psuadere possit.[Cõsulatum)consul erat,qñ, ut ait Tranquillus in uita Cęs. retulit ad senatum, ut Cęsari ante tẽpus succederetur. præuiderat enim Marcellus,quorsum illa tenderent, quæ Cæsar faciebat,oẽs.n.quos poterat, beneficiis astringebat, uel libertos & seruos,qbus plaué palã bello ciuili opus esse dicebat:reges quoque & prouincias p orbem alliciebat beneficiis,& exornabat præcipuis opibus. ex quo oẽs cœperunt esse attoniti. Collegam habuit in eo consulatu Sulp. [Illa uidi) te.s.non probare ciuilis belli consilium,nõ Pompeij copias, non denique genus exercitus nostri, & in eadem ego sententia permanebã.Vidimus.n.multo ante quod nũc patimur, unde factum est a nobis,ut tu nõ multum interfuisses, & ego, ne interessem, semp fugissem. [Copias) ad bellũ impares,q̃ instabat.[Genus exercitus) ex barbaris nationibus coactũ, & ex tyronibus Romanis,apud Cæs.uero firmissimus militũ apparatus, & ex hoc merito diffidere.Exercitus uero istorum gña cuiusmodi fuerint,Luc.ostendit.[Sũme) uehementer. [Qua in sententia) q̃ Pompeiani futuri nõ essent uictores. [Memoriam tenere) te meminisse, & in memoria hře, *Memoria tenere.* qđ plus est qua scire. nã quę scimus, obliuisci possumus:quę uero memoria tenemus,nunq̃ amittimus. Sanè notandũ apud Cic. sic dici memoria teneo, nõ memoriter.quo tñ dicẽdi modo usus est Plin.ut tu facillime iudicabis,q tam memoriter tenes: & ecõtrario dico, narro, recito memoriter dicimus, nõ memoria, ut Cic. multa narrare de C. Lælio socero suo memoriter,& iucũde solebat. Repetere tñ & complecti memoria, & memoriter dicimus.Cic.si memoria repetere uolumus,q & dicimus. & Liu.memoria oia complecti poterat. Caue dicas, aut menti, aut mente tenus, ut quidã inepti dñt, ut didici menti, & habeo mente tenus: quem sermonẽ oĩo latinitas fugit. [Itaq;) tũ non probãdo nostrum exercitum, tũ etiam diffidendo copijs nřis. [Interfuisti) id uerbum datiuo iunctum psentiam significat. [Rebus gerẽdis) bellis ciuilibus. [Egi) conatus sum. nõ penitus dicit se nõ interfuisse, sed se conatũ fuisse, ut non interesset. [Non.n.)ratio est cur Cic. non interfuit bello ciuili.[His rebus).s.consilio, auctoritate, & causa,quibus potentes eramus.& est articulus.Iustior.n.erat causa nostra q̃ Cæs. & maior auctoritas, & nõ minus consiliũ. [Sed lacertis, & uirib⁹) armis. [Pares) Põpeiani.Cæsarianis. [Victi sumus)cũ pares Cæs. in bello non eramus, uicti sumus,& in Pharsalia hmõi calamitatem duce Pomp. sensus accepit. Vbicũq; ponimus ergo uel igit necessario conclusionẽ ostendimus, & ad breuiores ptinẽt conclusiones q̃ illa. [Quare) qua propter, quamobrẽ. [Fracti) debilitati: ut,Fracti bello,fatisq; repulsi.[Dignitas) Stoice magis q̃ ciuiliter dixit,ut I parad. de M. Regulo,qũo corpus eius caperetur,certe ipse capi nõ potuit.& est correctio,eum spe uincẽdi,eum spem non hřes posse uincere,pugnandi et cupiditatem abiecisti. non.n.multũ rebus gerendis interfuit. [Sapienti) qm̃ uidebas non posse uincere. [Bonũ ciuẽ) cui bella displicerent. [Inuitũ suscipere) aliquantulũ interfuit, sed inuitus & exẽplum de se dedit sapiẽtis & boni ciuis. [Extrema)libenter non prosequi. [Ad illud) quod ait certandi cupiditatem cũ spe uincendi abiecisse. [Non idem con) ut cupiditatẽ certãdi cũ spe uincendi amitterent, & quod erat mediũ, seqnerẽtur ut tu.[Ant.n.)expositio duorum generum quæ dixit.[Conati sunt) frustra tentauerunt, ut Terent. sunt conati imponere Pelio Ossam. [Renouare bellũ)id unũ est quod dixit genus.quo in gñe Scipionem & Iubam accipimus, & oẽs, qui eos secuti sunt, quos in Africa, ut ait Tranquillus, rufuuentes Cęsar deuicit,& Põpeij liberos in Hispania, cum quibus ancipiti fortuna dimicauit,adeo q̃ desperatis reb⁹ de asciscẽda sibi morte cogitauit. [In Africã) ut Scipio, Iuba, & Cato Vticensis. nã apud Iubam regẽ reparatæ sunt uires non parui exercitus contra Cęsar.ut Pomp. filij in Hispania, & an ipse Pomp. in Alexandriam fugiẽs ab Ptolemęo fuerat iussus occidi.[Aut se uictos)alterum genus.[Nos) ego Tullius & quidam alij. [Medium, tuum consilium) q̃ nec te uictũ penitus,credidisti, nec bellum cũ aliis renouasti. [Quid) ratio est. [Hoc) humilis animi,abiecti & uilis credere & fateri te uictum. [Illud pertinacis)renouare bellum aduersus Cęs.[Fateor) laudat illud Marcelli consilium, quod medium fuisse diximus, & ei suadet,ut iam redeat, argumẽta sumens ab utili & a tpe uel dicã.[Sapiens) q̃ interesse noluisti. [Magni) q̃ mediũ secutus. [Ista ratio) qua tu motus es, & uia supradicti cõsilij. [Modum)mensuram, ne protendat ulterius. [Præter uoluntatem) q̃ tu non uis: nam si uelles, haberes omnia a Cæsare.[Ei) Cęsari. [Penes quem) circuitio ad Cæs. significandum. [Beneficiũ) ut teipsum in gratiam, & beneuolentiã acciperet. [Cũ appareat ipse qđ fecerim) a cõsilio quod ipse secutus est.damnat Marcelli consilium,qui non idem faciat. Cõsiliũ aũt Ciceronis fuit nõ agendi aliqd in rep.sed Cęsaris concessu & beneficio quiescẽdi & in patria permanendi. [Sed tñ) argm̃ a necessario. & est cõfutatio obiectionum,quas M.facere potuisset,uel in primis q̃ abesset, ne ea uideret Romæ, quę sine dolore uidere nõ posset,& iacentem remp. [In eius ipsius potestate) dominatione Cæsaris, ut alibi,ubicunq; es,in eadem es naui:cũ fermè totus orbis ser-

uiret

uiret Cęsari.[Qui)Cæsar.argumentum ab utili,quo probat oĩno Marcellum reuerti debere,etiam si Cæsar cõtẽtus esset,ut ibi ui ueret Marcellus ubi uellet:deberet tamẽ eligere Romæ uelle ui uere potius q̃ extra. [Fortunis tuis) numero pluratiuo diuitias & opes accipimus. [Cuiusmodi) uel perdita uel salua. [Mitylenis)has posuit pro oĩbus locis externis. inter Metymnam & Maliam iacent eæ ciuitates:maxima est insula in Ægeo, quæ & Lesbos dr̃, æolicarum urbiũ metropolis, & duos, ut Strabo dicit,portus habet,quorũ australis clausus est 5.& triremiũ ac nauium capax, borealis uero magnus est,ac ꝑbus aggere protectus.clarissimos uiros habuit,inter quos Pyttacum fecit septem, & Alceus poeta & Antimenides Alcei frater & Sappho poetica, Diophanes orator,Potamon, Lesbos,Grenagoras, & Theophanes rerum scriptor,Põpeij familiaris,& ab eo ciuitate Romana donatus. [Rhodi)idem Strabo dicit urbem esse super orientali promõtorio positã: & portubus, uiis,& mœnibus,& cetera fabrica tantum alias excellit,ut nulla ei æqualem nedum præstantiorem proferre ualeamus. mira est eius iustitia,& diligentia,cum circa reliq̃ reip. gubernationem,tum circa res nauales,quibus nullo tempore mari dominata est,& piratas sustulit, & Romanis amica fuit,& regibus Romanorum,ac Græcorum amicissima. Nam per eos libera mansit,& multis donis fuit exornata, à græco nocabulo dicta ῥόδον,quæ rosam significat,quam in fundanda ciuitate conditores inuenerunt.[Late pateat)per totum orbem terrarum,& ubicunque es,in eadẽ es naui, & necubi securius esse poteris quàm in patria.[Equidem)aliud ad suadendũ efficacius argm̃, quorum magna multitudo.s.illorũ,qui te diligunt. (Rei fam.) rerum domesticarum.[Rationem)considerationem.[Nam etsi laus Cæs.) à benignitate, iustitia, clementia.& ait ꝙ Cęs.non pateretur ꝙ inimici tui res tuas caperent,unde nulla unquam iniuria in rebus tuis regnante Cæs.posset esse perpetua,& longo tempore duratura. [Qui te)remp.circuitio Cæs. [Hoc te) ut Romam uenias. & est argm̃ à pietate in suos,ut si rationibus moueri non posset, pietate moueretur & lacrymis. [Marcelli fratris sui)erant enim duo germani fratres M.Cl.Marc.qui cõsul fuit,& C.Cl.Marcel. qui Octauiam neptem Cæs.duxerat uxorẽ proximi post C. Marcel.Nullius.n. post illũ tãta cura afficiebatur q̃ Cic. [Quòd tuis ad.non habemus)ratio est quare tardiores ad ornandũ Cęs. qm̃ opus fuit pro re sua apud Cæs.deprecatore. [Adeundi)conueniendi Cæs.[Gratia)beneuolẽtia & fauore Cæs.erga M. [Quãtũ uicti)hoc ait,tantæ summi auctoritatis & gratię apud Cęs.quãtæ esse solent qui uicti sunt,q.d.se paruę admodũ auctoritatis esse.[Sed tamen) hoc est quamuis paruæ simus auctoritatis,tamen Marcello tuo non desimus. [A tuis reliquis non adhibemur) quasi dicat ꝙ adhiberemur.s.ad res tuas,quia non est qui ad illas me uocet præter Marcellum fratrem tuum.[Ad omnia)quæ tuę saluti conducunt,& ad honorem tuum pertinere putamus.

ARGVM.

ETsi &c.)Marcellus,collega S.Sulpicij in consulatu, Pompeianas partes secutus,post Pharsalicam cladem se Athenas cõtulit, ut ibi reliquum uitæ ageret: uerum,cum Cic. & alij multi pro eo intercessissent, annuit Cæsar, modo ille redire uellet. qđ ut uelit,nunc agit Cic.hac epistola dicens. Etsi ò Marcelle, ego intelligo te usum adhuc.i.in hoc usque tempus, eo.i.tali consilio, ut non audeam reprehendere id,non quin .i. quòd non ipse.i.ego dissentiam ab eo.s.consilio tuo, sed ꝙ iudicem te esse ea sapientia,ut non anteponam tuo consilio,meum.s.consilium, tñ uetustas amicitiæ nostræ,& summa beneuolẽtia sua erga me, quæ cognita est mihi iam pueritia tua non dicit mea,quia minor erat Marcellus,hortata est me,ut scriberem ea ad te,quę arbitrarer conducere.i.utilia esse,saluti tuæ, & quæ ducerem i.existimarem, esse non aliena à dignitate tua.i.nihil factura contra dignitatem tuam. Ego memini pręclare.i.egregie te esse eum.i.talẽ, qui uideris initia horum malorũ multo ante.i.q̃ euenerunt,& qui gesseris consulatum magnificentissime, atque optime. Sed sup. ego idem uidi.i.animaduerti etiã illa,uidelicet,neque probare.i. approbare,& laudare,consilium belli ciuilis gerendi ita,ut gestũ est,neque copias.i.potentias exercitus,nec genus exercitus Cn. Pompeij,& diffidere semper summe.i.summopere.in qua sententia ego arbitror te tenere memoria,me quoque.i.etiam me fuisse.Itaque.i.& ita,neque tu interfuisti multum rebus gerendis,& ego egi semper id ne interessem.i.rebus bellicis gerendis. Enim .i.quia, nos non opugnabamus.i.certabamus, iis rebus, quibus poteramus ualere,uidelicet consilio,auctoritate,causa,quę.s.tria dicta erãt superiora.i.meliora, & priora,in nobis,sed sup.pugnabamus.i.pugnabatur, lacertis.i.robustis brachiis, & uiribus,quibus non eramus pares.Igitur quia pares nõ eramus,uicti sumus. aut si dignitas non potest uinci,nos certe sumus fracti.i.debilitati,& abiecti.In quo nemo potest non laudare.i. quisque cogitur laudare maxime consilium tuum, ꝙ abiecisti tum spem uincendi & cupiditatem certandi,& ostendisti .s. per factum tuum ciuem sapientẽ & bonum suscipere inuitũ initia belli ciuilis,& non persequi libenter extrema,in quibus est multorũ innocentũ trucidatio,ut uictor securior uiuat.Ego uideo eos,q non sunt secuti idẽ consilium,quod tu.s.secutus es,esse distractos.i.diuisos in duo genera. Aut enim conati sunt renouare bellum.s.contra Cęsarem, ut Cato Vticensis.Ijq;.i.& ij,contulerunt se in Africam ad Iubã regem,aut crediderunt se esse uictos quemadmodum nos sup.credidimus,hoc est ego credidi. Non enim licet ad Marcellum loquatur Marcellum,demonstrat, quod nouum uideretur ignorantibus in prima persona licere pluraliter de uno loqui,in secunda non licere.ꝙ aũt Marcellum non demonstret, patet ex eo, quod subdit, Consilium tuum fuit quoddã medium,quia neque se planè uictum fatebatur,neque renouare bellum probabat.ut pote ꝙ duceres.i.existimares fortasse hoc.i. posterius dictũ.s.se uictum, fateri sup.esse animi humilis.i.abiecti,illud s.renouare bellum ꝑtinacis .s. animi esse. Fateor tuum consilium iudicatum sup.esse à plerisque,uel dicam ab omnibus sapiens i.sapientis hominis & à multis etiam.i.insuper, sup.iudicatum esse,animi magni,ac fortis,quod ad eam rem plus facit. Nam sapiens inquantũ sapiens, sapit quid faciendum:magnanimus & fortis; quod sapit, audet. Sed ista ratio.i.consideratio consilij tui, habet (ut quidem uidetur mihi) quendam modum.i. quandam mensuram, aut formam faciẽdi, pręsertim cum arbitrer nihil deesse tibi, præter uoluntatem ad obtinendas oẽs fortunas.i.opes tuas. Ego enim intellexi se uidelicet,nihil aliud esse,quod afferret dubitationem ei.s.Cæsari,penes quem est potestas, nisi ꝙ uereretur ne.i. ut tu nõ putares.i.æstimares oĩno,illud.s.recipere fortunas tuas,beneficium, sup.esse. De quo.s.consilio tuo quid sentiam, nihil attinet dicere,cum appareat,quid ipse.i.ego fecerim,q.d.nõ uideat aliud cõsulturus q̃ ipse fecerim: recepi aũt fortunas meas à Cæsare. Sed tñ si tu constituisses.i.proposuisses iã ita,ut malles abesse s.ab urbe,perpetuo,q̃ uidere ea quæ nolles:tñ tu debeã cogitare id ubicunque es: quia tunc ferè mundi monarcha erat Cæs. te fore in potestate eius quem fugeres.i.fugere uelles.Qui.s.Cęsar,si.i.tametsi,passurus esset facile te carentẽ patria,& fortunis tuis uiuere.s.extorrem,quiete & libere.i.sine persecutione: tñ cogitandũ esset tibi,ne,pro an malles uiuere Romæ & domi tuæ, cuiusmodi,i.qualis res.i.utilitas tua esset. uidetur tñ scribendũ cuiusmodi.i.cuiuscunq; modi,hoc est qualiscunq;res esset siue perdita, siue salua. an Mitylenis .s. in ea urbe in Mitylene insula in mari Ægeo.q̃ & Lesboš dr̃ clarissima,aut Rhodi. In ea urbe Rhodi insulæ,nũc quoque præclara. Sed cum potestas eius.s.Cęsaris quẽ ueremur,pateat ita late,ut sit cõplexa orbem terrarum,nõne mauis.i.magis uis esse domi tuæ sine periculo,q̃ sup.domi alienę cũ periculo?Ex hoc loco reor Vallam sumpsisse genitiuũ domi admittere tm̃ adiectiua quæ loco congruant,ut meę,tuę,suæ,nrę, uestræ,alienæ proprię:ubi est mauis,legendum,credã malis.i.magis uelis.equidem.i.ego equidem & si mors esset oppetẽda.i.fortiter obeunda,mallem sup.oppetere mortem, aut uiuere domi, atque in patria,q̃ in locis externis,atque alienis. Omnes,qui diligunt te,sentiunt hoc idem.s.faciendum tibi.quorum.s.te diligentium,est magna multitudo pro tuis maximis & clarissimis uirtutibus.nos etiam habemus rõnem.i.bonum respectum rei tuę familiaris,quam nolumus dissipari. Nam etsi,sup.res tua familiaris, nullam potest accipere.i.pati iniuriam,quę sit perpetua,ꝑpterea ꝙ neque is.s.Cæsar,quem tñ ut inuisum Marcello non nominat, q tenet remp.patietur.s.iniuriam tibi perpetuam fieri, neque ipsa resp.patietur, tamen nolo impetum prædonum, ut erant satellites Cęsariani, fieri in fortunas tuas. Autem.i.sed ego auderem scribere,qui essent ij.s.prædones, nisi cõfiderem te intelligere.s. quæ sint solicitudines unius,i.solius,etiam si non essent plurium, etiam multæ, & assiduę lacrymæ unius,uidelicet C.Marcelli,fratris .s.tui optimi deprecantur te hoc .i. ne patiaris fortunas tuas diripi. Nos sumus proximi.i.simillimi fratris tui, aut facto eius, cura & dolore.s.pro te susceptis:sed sup.sumus tardiores.s.quàm frater tuus precibus.s.faciẽdis pro te Cęs.ꝙ ipsi.i.nosmet, egueriimus.s.ante ueniam obtentam, deprecatore.i.qui pro nobis intercedat,aut,ut alij legunt, deprecatione.i. intercessione alicuius pro nobis,non habemus iura adeundi.s.Cæsaris,aut Cæs.Nos possumus erga Cæs.tantum gratia.i. per gratiam nostram, quantum,sup possunt uicti.Sed tamen non desumus Marcello.s. fratri tuo cõsilio & sup.studio.nos non adhibemus.s.ad consiliũ à reliquis tuis .s. amicis, sed sup. parati sumus ad omnia.i. etiam ad alia consilia danda,si exposcerent.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iterum suadet, ut, mutata sententia, in patriam reuertatur: idq; propter temporum & loci conditionem, & Cæsaris erga bonos uiros uoluntatem.

CICERO S. D. MARCELLO. 8

NEque monere te audeo, præstanti prudentia uirũ, nec confirmare, maximi animi hoĩem, ui rumq; fortissimum, cõsolari uero nullo modo. nã si ea, quæ acciderunt, ita fers, ut audio: gratulari magis uirtuti debeo, q̃ consolari dolorem tuum. sin te tanta mala reip. frangunt: nõ ita abundo ingenio ut te consoler, cum ipse me non possim. Reliquum est igitur, ut tibi me in omni re eum præbeam, præstemque, ut ad omnia, quæ tui uelint, ita ad sim præsto, ut me non solum omnia debere tua causa, quæ possum, sed ea quoque, quæ non possum, putent. *Phil. 6.* Illud tamẽ uel tu me monuisse, uel censuisse puta, uel propter beneuolentiam tacere non potuisse; ut, quod ego facio, tu quoque animum inducas: si sit aliqua resp. in ea te esse oportere, iudicio oium, reiq; principem, necessitate cedentem tempori: sin autem nulla sit, hunc tamen aptissimum esse etiam ad exulandum locum. si. n. libertatem sequimur; qui locus hunc dominatu uacat? sin qualemcunque locum; quis est domestica sede iucundior? sed, mihi crede, etiam is, qui omnia tenet, fauet ingeniis; nobilitatem uero, & dignitatem hominum, quantũ ei res, & ipsius causa concedit, amplectitur. Sed plura, quàm statueram. redeo ergo ad unum illud, me tuum fore cum tuis, si modo erunt tui; sin minus, me certe in omnibus rebus satis nostræ coniunctioni, amorique facturum. Vale.

HVALL. NEque monere) huius epist. argumentum ex superiore colligitur. nam cum abesset M. Marcel. ut supra diximus, primum Cic. ostendit se neque audere monere eum, neque consolari: & adducit rationes. Postea uero pollicetur se præstaturum Mar. ac suis omnia, quæ pro eo possit. Postremo eum hortatur ut uelit in patriam reuerti. & cur hoc facere debeat, adducit rationes ualidissimas. [Monere) consilium dare. [Præstanti prudentia) qua potes melius aliis consulere, qui aliorum expectare consilium. [Confirmare) corroborare ad ferenda aduersa. [Maximi animi) qui nullis perturbationibus succumbere debet. [Nam si ea) ratio quare non audeat eum consolari, & utitur argumento dilemmate, quod concludit ex utraque parte, scilicet siue fortiter ferat aduersa, siue opprimatur dolore, se tamen non audere eum consolari. [Ita) scilicet forti & magno animo. (Virtuti) fortitudini tuæ, quæ est uirtus. [Sin) secunda pars. [Frangunt, & deiiciunt & opprimunt te, & à statu rationis remouent. [Non ita ab. in.) non ita sum ingeniosus, nõ habeo tantum ingenium. [Vt consoler) ut consolari possim. [Reliquum est) .i. restat. & sic concludit hanc particulam. [Igitur) quia te cõsolari non possum. [Eum) talem. [Præstem) paratum me exhibeam. & plus est, quàm præbeo, unde & præsto *Præsto* dicitur, ut præsto adsum. [Debere) obligatum esse, facere. [Ea quæ non possim) .i. etiam plura, q̃ possim præstare. [Illud tamen) quia supra dixit se non audere eum monere, ne uideatur sibi contradicere, daturus cõsilium Marcel. dicit Cic. ut Mar. accipiat id qđ est dicturus siue nomine monitionis, siue iudicij & opinionis suæ, siue quæ propter suam erga eum beneuolentiã tacere non potuerit. & hoc caute dicit ne uideat uelle dare consilium sapientiori. [Puta) finge, pone. [Monuisse) loco monitionis dixisse. [Censuisse) iudicasse, & pro opinione quadam dixisse. *Censere* Vel reseruauit ad ultimum: quod uolebat eum potius credere. s. tacere non potuisse, quia amor cogit nos aperte dicere, quod putamus utile fore amicis nostris. [Si sit) hoc est quod non potest tacere. Et est ordo: puta me non potuisse tacere illud. s. si sit aliquid resp. [Oportere iudicio hominum te in ea esse) est etiam hic dilemma. i. diuisio, cuius prima pars est, si sit aliqua resp. [Aliqua) aut parua, aut magna. i. si oino non perierit. [Iudicio hominum) ut hoies iudicant. [Te principem) .i. oportere esse. [Cedentem tpi) sequentem tempus. [Necessitate) q̃a non possis aliter facere, & ita nihil facies contra tuam dignitatem, cum nõ uoluntate, sed necessitate subiicias te Cæs. [Sin autem) altera pars dilemmatis. [Nulla sit) si penitus perierit. [Hunc locum) .i. Romam. [Ad exul.) per similitudinem dicit exulare eum, q in patria remp. & fortunas suas amiserit, sicut exulant, q extra patriã sunt. [Si. n.) probat multo melius esse Romæ uiuere etiam cũ aliquo incõmodo, q̃ alibi & occurrit obiectioni Marcelli, q potuisset dicere se uelle libertatem, quam Cic. dicit nusquam inueniri posse, cum nullus locus sit, qui non sit in potestate Cæs. [Sequimur) quærimus. [Quis locus) .q.d. nullus. [Vacat) uacuus est, caret. [Hoc dominatu) hac dominatione Cæs. [Qualemcũq;) uel liberum, uel subditum, subaudit sequimur. [Sede domestica) habitatione domus suæ, & ꝓprie patria. Ouid. in Trist. lib. Nescio qua natale solum dulcedine cunctos. [Detinet) idem, Non dubia est Ithaci prudẽtia, sed tñ optat Fumum de patriis posse uidere focis. [Sed mihi) .q.d. est hęc potissima cã quare redeas, quia Cęs. delectatur uiris ingeniosis, qualis tu es. [Is) Cæs. [Fauet ingeniis) amat ingenia, & ea tuetur. [Amplectitur) fouet, amat. [Nobilitatem & dignitatem) .i. eos, qui & nobiles sunt, & aliqua dignitate ornati. [Res) utilitas. [Et causa) .i. honestas causę, quia non dicebat, ut eo modo amplecteret, & adiuuaret eos, qui fuerant aduersarij, quo eos, qui eius causam tutati erant. [Concedit) permittit, patitur. [Plura) .s. scripsi. [Quàm statueram) q̃ proposueram, quia non putaueram te admonendum esse. [Redeo ad illud) quia supra dixerat, Reliquum est igitur, ut tibi &c. [Si modo erunt tui) .i. si non deserent te, & si non discedent ab officio propinquitatis & amicitiæ. [Sin minus) hoc est si non, subaudi erunt tui. [Satisfacturum) fecit tmesin, quia diuisit dictionem de, compositam. dixit satis nostræ coniunctioni facturum. [Coniunctioni) amicitiæ.

PHIL. NEque monere) idem propemodum in hac est argũ, quod in superiori epist. monet enim Marc. sententiam mutet, in urbem ueniat, cum suis uiuat, ad illud inducat animum, qđ Cic. faciebat, ut quocunque res sese haberent, ab urbe non abiret. laudat enim Cæs. mirum in modum, ut animum Mar. ad redeũdum alliciat. Et tota hæc epist. plena est non modo consiliis, sed beneuolentia, & amore. [Monere) ad consilium suscipiendum cũ prudẽs esset. [Confirmare) ad ferendam fortunam aduersam, cũ esset animi excellentis. [Si ea) ratio est, cur eũ monere, & consolari non audeat, & duobus contrariis id ostendit, ut quocunque Marcellus se habeat, uel ꝙ æquo animo incõmoda fortunæ, uel qđ non ferat, se tñ illum monere, & consolari non audeat. Est igitur diuisio & argũ, qđ dilẽma nuncupatur, quam accidere mala reip. ut audio. Intellexerat. n. Marcellum ęquo animo ferre calamitatem reip. sed nõ ita esse credebat. [Frãgunt) pturbant, opprimunt. [Eum) talẽ. [Præstem) faueam. adesse & pstõ esse significatione nõ differunt: significat. n. fauere & pñtem esse. Verum *Adesse Præsto.* adesse tam ablatiuo cum ista ꝓpositione in coniungitur, quã datiuo. Tullius, Vellem in meo grauissimo casu affuisses. Et in Philippicis, Omnibus his pugnis Dolabella affuit. Ita etiam pstõ esse significat pręsentem esse. Cicero pro Mur. Tu interea Romæ amicis præsto fuisti. Idem in epist. Stator tuus mihi cum literis pstõ fuit. [Quocunq; etiam) bene iunguntur, qm diuersa significant. Nam quoque similiter etiam aliqñ adhuc significãt. Terent. Nihil etiam suspicans mali. Et Virg. Ideq; etiam. [Illud tñ) paulatim accessit ad consilium suum Marcello dandum, & *Quoque Etiam.* ne seipsum ostenderet Marcello prudẽtiorem esse, clanculum id egit: & qđ ipse faciendum censet, & ex beneuolentia tacere nõ potuisse cõmemorat. [Monuisse) loco cõsilij dedisse. [Censuisse) iudicij loco dixisse. [Tacere) tacemus consilia, reticemus dolores, obticemus pudenda. [Quod ego facio) obsequebat Cęsari. [Animum inducas) inducere animum est animo suo desuadere. [Si sit) alterum dilẽma ex duobus contrariis: ut aut si sit, aut si oino non sit aliqua resp. concludit, ꝙ omnino necesse sit in ea, qualiscunque fuerit, permanere. [Iudicio hominum) quod oẽs ita iudicant. [Teq; principẽ) repete oportere esse: . . . adhuc. n. oratio. [Necessitatẽ) hac demõstrat Marcellum nihil esse facturum cõtra honorem suum, si Cæsari seipsum dederit: qm id non uoluntate, sed necessitate coactus faciet. [Cedentem tpi) *Taceo Reticeo Obticeo Inducere animum.* Oia pro tpe facere sapientis est. hinc ait Socr. Omne intempestiuum

pestiuum triste.& Naso,Tpibus medicina ualet. Cedere uero ,p prie superbiari significat:& tpi cedere est quasi necessitati obedi re.[Nulla sit)plus est,q̃ si dixisset,periense.& est altera pars argu menti.[Ad exulandum locum)etsi solū non mutassent,exules es- sent à rep.Exul.n.quasi extra solum dictus est.sed si libertate pri- uarentur,exulare ēt dicerentur.{Si.n.libertatem) confutatio ob iectionis,quā facere potuisset Marcellus, & dicere se uelle liber tatem sequi.ad quod inquit Cicero,nec ubi libertatem inueniri posse,cum oia sint subiecta Cæsari.[Qui locus)quasi in toto or- be terrarum nullus.{Qualemcunque locum)sup.sequimur.[Se de)domestica ad patriam & natalem terram referendū.hinc Na- so,Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit. Idem, Non dubia est Ithaci prudentia, sed tñ optat Fumum de patriis posse uidere focis.{Sed mihi crede) laus Cæsaris à beneficentia & humanitate in uiros doctos.Argm ab utili: q̧ redire debeat. {Is qui oia tenet)Cæs.circuitio est.{Fauet ingeniis) amat do- ctos. Idem in epist.ad Aul. Cæcinam: in Cęsare hæc sunt,mitis clemensq; natura:accedit q̧ mirifice ingeniis excellentibus,qua le est tuum,delectatur.[Res) status & imperium. Tantum.o.am plectitur hoium dignitates,quantum sibi obesse non possit. Aut res: hoc est utilitas & honesta causa: ut uēs pro qualitate perso- narum complecteretur,& amaret.Nō.n.honestum fuisset, sic eis faueret,qui Pōpeiani fuerant:ut eis, qui partes Cæs.secuti sunt. {Amplectitur) sine adiuncto ēt pro amare ponitur: ut si comple- ctã hoiem uolueris. Cum adiuncto, ad alias res etiam refertur: ut mente & rōne complector.i.considero,& amore complector, hoc est amo.{Statueram)non enim eum monere statuerat, ut in quit:neque monere &c.[Ad illud unum)dicerat.n.reliquum est igitur.[Sin nemo) si non erunt tui, ut dico, qui & amicitiæ, & propinquitatis,non sequantur officia, & teipsum deserant.

NEque monere &c.) argumentū quadrat cum superiore, ut cū ordine patebit,qui talis est. Neque audeo monere te uirum prudentia præstanti,nec sup. audeo confirmare hoiem ma ximi animi & uirum fortissimum. indifferenter ergo dicimus ui rū præstanti prudentia, & præstantis prudentiæ. Nam postq̃ di xit uirum præstanti prudentia,adiecit, hominem maximi animi. Vero pro sed,nullo modo, sup. audeo consolari.s.talem uirum. Nam consolamur desolatos, & animi egentes. Nam si fera ea,quæ acciderunt,ita,ut audio.i. accipio, & intelligo te ea fer re,ego debeo magis gratulari uirtuti singulari.i.tuæ,quàm con- solari dolorem tuum.Sin.i.sed si,tanta mala.i.incōmoda reip.frá gunt te,ego non abundo ingenio,ita.i.usque adeo, ut consoler.i. possim consolari te, cum ipse.i. egomet non possim .s. consolari me.Igitur cum neque audeam te consolari, si consolationis non indiges,neque possim,si indiges,reliquum.i.relictum est, ut præ beam,& præstem tibi me in omni re eum.i.talem, ut ita sim præ sta ad oia,quæ tui uelint,ut putent(sunt qui puté legant)me de- bere causa tua,i.propter te nō solum oia sup.quę possum,sed etiá ea quoque, quæ non possum. Illud tñ &c. Tamen puta.i.existi- ma,me monuisse,uel si monere ta non debuissem: censuisse.i.iu- dicasse pro opinione,multum.i.abundanter, uel si ēt censere non debuisse,non potuisse tacere,pp beneuolentiam ut quod ego fa- cio,qui tpi cedo,tu quoque inducas aiūm,ut facias sup.idē, mo nuisse,inquam,uel censuisse, uel non potuisse tacere illud, si ali qua.i.qualiscunque resp.sit, te oportere esse in ea, iudicio.i.sm iudicium hominum,teq;.i.& te,oportere esse in ea principem.i. pręcipuum,& quod dicunt principalem, cedérem tpis necessita- ti.i.quia aliter non posset esse. Sin aūt.i.sed si, nulla sit.s.fortuna reip.tñ.i.nihilominus,hunc locum.s.in quo ego sum, hoc est Ro mam,esse locum aptissimum ēt ad exulandum,ut in ea sis tanq̃ in exilio, eo q̧ pericul à rep. probat assumptum suum dicēs: Enim .i.quia,si nos sequimur.i.sectamur.i.quęrimus libertatem,quis lo cus uacat hoc dominatu.s.Cæsaris?q.d.nullus. Sin.i. sed si sequi- mur sup. qualemcunque locum, quis.s. locus, est iucundior sede domestica.i.propriæ domus?q.d.nullus.Multi textus habent, qui locus & qui est,sed apertior locutio est quis.Scio tñ sequente di ctione incepta per,s,literá, uenuste dici,qui pro quis,ut,nec,qui sim,quęris Alexi.Et,sed tñ ille Deus qui sit,da Tityre nobis.Sed ò Marcelle,crede mihi,etiá is.i.Cæsar,qui tenet oia.s.in potesta te sua,fauet ingeniis. Vero pro sed, amplectitur nobilitatem & dignitatem hominum quantum res.i. utilitas, aut oportunitas, & causa ipsius rei,concedit.i pmittit.Sed plura sup. scripsi q̃ sta tueram sup.scribere. Ergo quia non sunt plura dicenda,aut scri benda ego redeo ad illud unum,me fore tuum cum tuis.s.amicis & necessariis,si modo.i.dummodo sup.aliqui erunt tui, si minus .i.si non supple aliqui erunt tui.i.si nunq̃ recuperabis res tuas,& ita nulli erunt tui,rędeo sup.ad illud, me satisfacturum certę in omnibus rebus coniunctioni nostræ,& amori supple nostro.

LIbro 4. epist.viij. cunctis in exemplaribus, quę quidem ipse uiderim, uerba quædam desunt. Locum subiiciam, ut est in manuscripto exemplari. [Vt ad omnia, quæ tui uelint, ita ad- sim præsto, ut me non solum omnia debere tua causa, quæ pos- sum,sed ea etiam, quæ non possum, putent) ubi sanè perperam in recentioribus omissa sunt illa uerba, Quæ possum. sine quib⁹ snia minus apte cohæret.Et mehercle miror,Aldū ista,hominē diligentissimum, non obseruasse, cum hosce epistolarum libros ederet.Quanq̃,nequid hic dissimulem, multa ille quoque perpe ram(pace uiri dixerim)cum in his,tum in illis ad Atticum episto lis excudit,quale est quod annotauimus,illud ad Plancū: Vt hoc, quod te tua sponte facturum esse certo scio,honoris nři causa li- benter,non prolixe,sed celeriter facias.cum legendum sit Liben ter prolixe,celeriter facias.Qua de re diligenter in castigationi bus nostris. Tale illud quoque, Nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere scripta sunt) mutationem consilij incon- stantiam dixit esse. Hæc uera lectio. Sed quam sit apud illum hic locus male distinctus, constat.

DOCT. INT.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Eiusdem est argumenti cum superioribus duabus: in hac tamen effica- ciora & magis urgentia argumenta sunt, ut propemodum M. Marcellum redire cogat.

CICERO S. D. MARCELLO. 9

ETsi perpaucis ante diebus dederam Q.Mucio literas ad te pluribus uerbis scriptas, quibus declarauerá, quo te aio censerem esse oportere, & quid tibi faciendū arbitrarer:tamen, cum Theophi lus,libertus tuus,proficisceretur, cuius ego fidem er ga te,beneuolentiamq; perspexeram; sine meis lite ris eum ad te uenire nolui. Iisdem igitur de rebus ēt atque ēt hortor,quibus superioribus literis horta tus sum;ut in ea rep.quæcunque est, quamprimum uelis esse. multa uidebis fortasse, quæ nolis; nō plu- ra tamē, q̃ audis quotidie. nō est porro tuum, uno sensu solū oculorum moueri; cum illud idem auri- bus percipias, quod ēt*maius uideri solet, minus la borare.At tibi ipsi dicendum erit aliquid, quod nō sentias; aut faciendū, quod non probes. Primum, TEMPORI cedere,id est,*necessitati parere semp sa pientis est habitum. deinde,non habet,ut nunc qui dem est, id uitij res.dicere fortasse, quæ sentias,non licet:tacere planè licet.oïa.n.delata ad unum sunt. is utitur consilio ne suorū quidē,sed suo. quod non multo secus fieret,si is remp.teneret, quē secuti su- mus. an, qui in bello, cū oium nostrum cōiunctum esse periculū suo cerneret, certorū hominū minime prudentium consilio uteretur;eum magis cōem cē- semus in uictoria futurum fuisse,q̃ incertis in rebus fuisset?& qui nec, te cōsule, tuum sapientissimum cōsilium secutus esset; nec, fratre tuo consulatū ex auctoritate tua gerente, uobis auctoribus uti uo- luerit; nunc omnia tenentem, nostras sententias desideraturum censes fuisse? OMNIA sunt misera in bellis ciuilibus: quæ maiores nostri ne semel quidem, nostra ætas sæpe iam sensit: sed MISE- RIVS nihil,quàm ipsa*uictoria:q̧, ēt si ad meliores uenit, tamen eos ipsos ferociores, impotentioresq; reddit; ut, etiam si natura tales non sint, necessi- tate esse cogátur.*MVLTA.n.uictori eorū arbitrio,p quos uicit, ēt inuito facienda sunt. An tu nō uide- bas mecū simul,q̃ illa crudelis esset futura uictoria?

uide ep. 5. lib.6.

ep.50.l.12 ad Att.

ep.4.h.lib. & Phil.8.

uide ep.14 h.lib.

igitur tūc quoq; patria careres, ne, q̄ nolles, uideres? nō, inques: ego.n. ipse tenerē opes, & dignitatem meam. at erat tuæ uirtutis, in minimis res tuas ponere, de rep. uehementius laborare. Deinde, q finis istius cōsilij est? nā adhuc & factum tuū ꝓbatur, &, ut in tali re, etiā fortuna laudatur: factum, ꝙ & initiū belli necessario secutus sis, & extrema sapienter ꝑsequi nolueris: fortuna, ꝙ honesto otio tenueris & statum, & famā dignitatis tuæ. nūc uero nec locus tibi ullus dulcior esse debet patria, nec eā diligere minus debes, ꝙ deformior est, sed misereri potius; nec eā, multis claris uiris orbatam, priuare etiā aspectu tuo. Deniq;, si fuit magni animi nō esse supplicē uictori: uide, ne superbi sit, aspernari eiusdē liberalitatē: &, si sapientis est carere patria, duri nō desiderare: &, si rep. non possis frui, stultum est nolle priuata. Caput illud est, ut, si ista tibi uita cōmodior esse uideatur, cogitandū tamen sit, ne tutior nō sit. magna gladiorū est licētia: sed in externis locis minor ēt ad facinus uerecundia. mihi salus tua tantæ curæ est, ut Marcello fratri tuo aut par, aut certe proximus sim. Tuum est consulere temporibus, & incolumitati, & uitæ, & fortunis tuis. Vale.

RVBEL. ETsi) hortatur Cic. M. Marcel. sicut etiā superius fecit, ut oino uelit reuerti in patriam, nec tā moleste ferat oia ad solum Cæs. esse delata: cuius modestiā & clementiā in uictoria laudat, ostenditq; utilius esse, ꝙ Cæsar fuerit uictor, q̄ Pomp. quē dicit fuisse futurū multo crudeliorem Cæs. si adeptus fuisset uictoriā, sicut Cęsar. deinde nititur excusare Cęs. si aliquid fecit, quod minus oibus placeat: & ualidissimis rōnibus arguit eum non solum debere reuerti Rom. uerum etiam factuū contra officium, si non reuertatur. postremo dicit fugienda esse pericula uitę: etsi ubicunque sunt parata: ostendit tñ paratiora esse in externis locis q̄ Rom. [Perpaucis diebus) ante paucis diebus præteritis. ita aūt dixit ante diebus, sicut Virg. Longo post tpe uenit. [Ad te) s. ferendas. sed magis intelligendum est, q̄ ponendum in oratione. [Pluribus uerbis) longiores. puto eam epistolam esse quæ incipit, Etsi eo adhuc te consilio: quāuis multas etiam scripserit, quæ non sunt in hoc uolumine, neque usquam reperiuntur. [Quid faciendum) quia hortabar, ut redires in patriam. [Proficisceretur) ad te iter. [Cuius) Theophili. [Fidem) fidelitatē. [Et bñuolentiā) hæc duo maxime in libertis erga dños esse debent. [Etiam atque etiam) plurimum. [Quęcunque est) qualiscunque est, etiā si non sit ea, quæ ante esse solebat. [Multa) ea ponit, quę posset dicere Marcel. & eis rñdet, atque confutat. [Quæ nolles) s. remp. oppressam, multos uiros bonos non tenere locum, & dignitatem suam, & similia, quæ tibi displicebunt. [Non plura) s. uidebis. [Audies) quia rumor ad te multa deferet ea iis, quę Romæ fiūt. [Non est porrò) sensus est, non decet te moueri solo sensu oculorum, cum illud idem auribus percipias, quod etiā solet uideri maius, q̄ id, quod oculis uidetur. [Porrò) deinde. [Non est tuū) non te decet. [Moueri uno sensu oculorum) .i. moueri, & pturbari solum iis quę uīr. nam per sensum oculorum intelligit uisum. [Auribus) auditu. [Quod) .s. auribus percipere. [Solet uideri maius) quia ea, quæ audimus, semper maiora existimamus q̄ sūt. [Minus laborare) subaudi solet .i. minus angi, & cruciari. quia quamuis maiora existimemus, q̄ audimus: tamen minus laboramus, q̄ iis quæ uidemus. [At tibi) alia obiectio. [Qđ non sentias) quod non habeas in animo. [Quod non probes) quod non putes rectum. [Primum) respondet huic obiectioni. [Cedere tempori) obsequi tēpori. & est prima ratio. [Id est) declarat quid sit cedere tempori. [Parere necessitati) .i. facere qđ cogaris. [Habitum) existimatum. [Deinde) secunda ratio. [Res) conditio rerū. [Vt nunc est) qualis nunc. i. secundum hæc tempora. [Non habet id uitij) .i. non habet eam reprehensionem, si dicamus quæ non sentimus, uel faciamus quæ non probamus: quia tpa ipsa nos excusant. [Dicere) ostendit Cic. eum posse esse Romæ honeste, qa si non licebit dicere quod sentiet, licebit tamen tacere. [Non licet) .i. non potes. quia Cæsar nō uult. *Licere posse* Licet. n. ꝑ alios: possumus per nos. [Omnia) ratio quare liceat tacere. [Ad unum) Cæs. [Is) Cęsar. [Ne suorum quidem) quanto minus ergo uolet' consiliū tuum, si non utitur consilio suorum. [Non multo secus) non multo aliter. [Is) Pomp. [An) adducit rationes, quibus probat, qđ Pomp. idem faceret, quod Cęs. si uictoriam obtinuisset. & est sensus, cum Pomp. gereret bella cōi periculo omnium nostrum, & haberet causam coniunctam cum nostra: non tñ utebatur consilio nostro, sed suo. quod si fecit tunc, quō speramus eum fuisse facturum, si obtinuisset uictoriam? q. d. fuisset multo superbior, & minus usus esset nostro consilio. [An) primum argū, & prima ratio, ꝙ Pomp. non esset usus consilio suorum. [Coniunctum) .i. ptinere ad nos oēs, & ageretur eā omnium nostrum. [Minime prudentium) .i. q etiam non essent prudentes: qa id fuissent tolerabilius, si usus fuisset consilio prudentium. [Vteretur) ꝑ utebatur. [Magis cōem) magis cōicantem, & participantem nobiscum. [Consilia sua) & est ordo, an censemus eum fuisse futurum magis cōem in uictoria q uteretur suo cōsilio, & ceterorum hominum minime prudētium tunc, cum periculum oium nostrum esset cōiunctum? [Cēsemus) arbitramur, q. d. non. [Et q) iungit sic cum superiore, q ueteretur consilio suo, & q nec secutus esset consilium tuum &c. [Sapientissimum cō.) qđ' dedisti Pomp. cum esses consul ante initium bellorum ciuilium. [Fratre tuo) L. Mar. Et est ordo: neq; nobis auctoribus uoluerit uti fratre tuo, gerente consulatum ea auctoritate tua. [Vti uoluerit) .i. adhibere fratrem tuum ad res suas. [Gerente cōsulatum) qa fuit consul una cum Lent. [Nobis auctoribus) .i. nobis suadentibus, uteretur fratre tuo. [Ex auctoritate tua) qui ita agebat, ut tu cōsulebas. [Nunc tenentem) omnia. s. Pomp. i. si omnia teneret, & esset dñs. [Desideraturum) quæsiturum. q. d. non desiderasset. [Nc semel q. d.) .i. nuq̄. [Sæpe) qa fuerunt bella Sertorij, Syllæ, & Marij, Carbonis, Catulli, Cinnæ: q̄ licet ante fuissent, fuerāt tñ Cic. ętate. Postremo bella Cæs. & Pōp. & mortuo Pōp. Catonis, & Scipionis aduersus Cęs. [Sed) licet ois sint misera. [Quę) uictoria. [Ad mel.) ad eos, q sunt mites & iusti. [Ferociores) crudeliores. [Impotentiores) incontinentiores. qui non possunt suis appetitibus imperare, impotentes dīr. *Impotentes.* [Tales) crudeles. [Necessitate) quia aliter facere non possunt. [Multa) ratio quare necessitate cogantur. [Arbitrio) iudicio & uoluntate. [Eorundem) ꝑ quos uicit. i. eorum quorum auxilio, & fauore fuit uictor. [An) ostendit hæc, quæ fiunt a Cæs. nunc non euenisse præter opinionem Mar. quia semper præuidit, & cognouit ea ita futura. [An non uidebas) .i. an non cognoscebas, q. d. immo apertissime uidebas. [Illa) siue Cæs. siue Pomp. [Igitur) infert ex hac interrogatione ꝙ non debeat carere patria nunc, qa uideat multa, quæ nolit, cum non curauerit ea tunc, cum uidebat q̄ crudelis esset futura hęc uictoria. [Igitur careres) .i. carere debueras, quod non fecisti. [Ne uideres quæ nolles) quæ iam uidebas usque tunc saltem animo & cogitatione. [Non) ponit responsionem, quā posset facere Marcellus. [Inquies) dices, respondebis. [Non) subaudi, debueram carere patria. [Cum tenerem opes & dignitatē) .i. cum haberē omnia mea adhuc integra, & nihil diminuta. [At) confutatio huius obiectionis. [Tuæ uirtutis) .i. erat, ptinebat ad uirtutem, & magnitudinem animi tui. [Ponere in minimis) minimi facere, & ęstimare. [Res tuas) .i. opes, quas dicis te retinuisse tunc, & dignitatem tuam. [Laborare) curare, solicitū esse. [De rep. i. ꝑꝑ remp. [Deinde) alia ratio, quare debeat discedere a ꝓposito. Nam qđ aliqñ est necesse, melius est deponere, & cito & sponte: i dicit ergo. [Qui finis istius cōsilij) .i. qualis finis est istius tuæ deliberationis & ꝓpositi carēdi semꝑ patria. [Adhuc) hucusque. [Factum) qđ fecisti ante hac. [Vt in tali re) .i. ꝓ qualitate rei, ut in tali re, subaudi, laudari potest. [Factum) declarat ea duo, quæ proposuit. [Necessario) non uoluntate: ut supra in prima epist. ad M. ostendit. [Fortuna) subaudi laudatur. [Statū, & famam) qa noluisti uideri humilis, & abiecti animi supplicando uictori, nec te ipsum interficere, sicut Cat. sed tuū cōsiliū fuit medium sicut supra. [Nunc uero) qa dixit adhuc factum tuum ꝓbatur &c. immo dicit, nūc non ꝓbabitur factum tuum, qa est alia rō tpm, & rerū. & hoc est, qđ dicit. [Nūc) hoc tpe. [Eā) patriam. [Minus diligere) minus amare, & carā habere. [Quòd deformior est) .i. quia est priuata multis suis dignitatibus. Est aūt translatio sumpta a muliere. q. d. quēadmodū mulier, ut puta mater tua, q̄ tibi fuerit cara, etiā si facta sit deformior, nō debet minus diligi: ita ēt resp. amissis multis ornamētis suis nō debet tibi minus esse cara. [Sed misereri) subaudi debes. [Nec priuare) .s. debes. i. cum sit orbata & priuata tot uiris claris, q perierunt in his bellis ciuilib', non debes eā priuare etiā aspectu tuo, ut non magis possit uidere te uiuum, q̄ alios, q mortui sunt. [Denique) arguit a decoro seruando in mutatione propositi, re & tpe suadente,

dente. & est sensus, sicut hucusque fuit magni animi nolle supplicare Cæs.uide nũc ne attribuaſ tibi pertinaciæ & obstinationi, spernere id, quod Cæs. liberalitate sua tibi libenter cõcedit sine precibus tuis. [Non esse supplicem) quod hucusque facere noluisti. [Victori) Cęsari. [Vide) considera diligenter. [Superbi) elati & inflati, nõ aũt re uera fortis, & magni. [Aspernati) te spuere) liberalitatẽ, humanitatem, quã tibi pſtat in te restituẽdo. [Et sapientis) est quasi alia obiectio. [Carere patria) abesse a patria sua oppressa. [Duri) q.d. potius est duri, & inhumani uiri nõ desiderare patriam suã, q̃ sapientis abesse. [Et si re p.) quia posset dicere Marc. cur debeo esse in patria, cum nõ possim frui rep. q̃ est in potestate unius solius. Rñdet Cic. ꝙ si nõ possit frui rep. stultum est, nolle saltem frui re sua priuata. [Caput) summa ipsa, & potissima ratio. terret aũt ipsum Marc. ꝑiculo uitę. [Illa uita) cõmorãdi in externis & peregrinis locis. [Cõmodior) quietior. quia non uideas multa, q̃ nolles uidere. [Ne tutior) .i. an sit tutior, & magis sine periculo q̃ esse Romę. [Licẽtia) impunitas gladiator interficiendi homines. [Minor uere cuodia) minor respectus q̃ R. [Mihi) h.d. Cic. uideo pericula tibi esse magis parata in externis locis, q̃ R. tantam autem curam habeo salutis tuę, ut nemo maiorem habeat præter Marcellum fratrem tuũ. [Par) æqualis, ut ab eo non uincar. [Aut proximus) secundus ab eo. [Certe) saltem. [Consulere tpibus) habere rõnem temporum. [Incolumitati) saluti. [Vitę) dignitati, & conditioni uiuendi. [Fortunis) rebus, diuitiis, quæ dissipabuntur, te absente.

PHIL. ETsi perpaucis) argm̃ non quærimus: est.n. idem sensus in hac, qui fuit in superiore. hortatur Marc. mutet sniam, & Romam se conferat. ubi tutior esse poterit, quam alibi, & contra officium eũ esse facturũ, si non redibit. Quid de Põp. si uictor fuisset. intolerabiliorẽ.n. ipsum censet futurũ fuisse, q̃ Cęs. quid item de bello ciuili sentiat. quo denique animo in Marc. & oẽs suos affectus sit, explicat. & Cæs. excusare conaſ, si qd faciat aut dicit, qđ multis non placet. & eum a clemẽtia laudat & modestia, qbus maxime utitur in ipsa uictoria. *Perpauci.* [Perpaucis) cum uolumus positiuis incrementũ adiungere, hanc ꝓpositionem damus, ut ꝑmulti, perpauci. Terẽ. Res ꝑpaucorũ hoium. [Theophilus) id latine sonat Dei amator, ut Timotheus honor dei, & sic hmõi ꝓpria apud Græcos noĩa, ut Nicolaus uictoria populi, Hieronymus sacrum nomen, Demosthenes populi potentia, Altyanax urbis rex, Agamẽnon nimium tolerans, Adrastus non conficiens, Philetiens amator morum, & alia hmõi, ut superius diximus. [Fidẽ) quę in libertis apud patronos debet esse sincera. duæ in libertis uirtutes appetuntur: peculiaris fides, ut ait Simõ Terentianus, & taciturnitas, adde & tertium beneuolentia. [Quęcunque) qũn nulla quodãmodo sit. hãt.n. hmõi uerba minutionem quandam, ut Virg. Tu mihi quodcunque hoc regni. [Multa uidebis) cõfutatio est ad ea, q̃ Marc. dicere potuisset. [Nõ est porro tuũ) ad te nõ attinet sensu oculorum moueri. Nam q̃ audies, potes ẽt uidere. sed in epist. ad Torq. aliter sensit: inq̃t.n. equidẽ nos, ꝙ Romę sumus, miserrimũ esse duco, nõ solum, qđ in oib° malis acerbius est uidere, q̃ audire, sed ẽt ꝙ ad oẽs casus subitorũ periculorũ magis obiecti sumus, q̃ si abessemus. *Porrò.* [Porro) certe. græcũ est, idẽ ferme, qđ aũt & uero: sed hęc duo nunq̃ primũ locũ in orõne sortiũtur, sed secũdũ aut tertiũ, sed porro ẽt primũ locũ sibi uendicat, & signat lõge, ultra, ꝑfecto, postea. [Oculorũ sensu) his perturbari, q̃ uiñr. Quinque.n. sunt sensus in hoie, quos græci αἰσθήσεις noiant: ut auditus, uisus, gustus, odoratus, tactus, quorum primus oculorũ est, e qb° fit iter ad mẽtis oculos, qbus intelligimus, atque cognoscimus omnia. *Oculi.* Oculi aũt ab oculẽdo, hoc est occultando appellati. latent.n. sub ciliis. quas partes Iunoni dicatas esse uoluerunt. nã supercilus oculos ꝓtegunt, oculis uero lucem accipimus, quam Iuno dare nascentibus perhibetur. *Iuno Lucina.* unde a poetis Iuno Lucina est appellata. Terent. Iuno Lucina fer opem. *Aures.* Aures uero, quasi audes nominatæ sunt. nã R, & D, ut ait Papirianus, apud antiquos cedebant inuicem sibi, ut Arueena Aduena. Arueniо Aduenio. Aruocatus Aduocatus, quã uocẽ iuniores, asperã iudicantes, penitus deleuerunt. & nos hãc, & huiusmodi nimis priscas, & horridas uoces fugere, ac uitare debemus. Quod Cęs. faciendum his uerbis ostendit: tanq̃ scopulũ sic fugiendũ esse inauditum, atque insolẽs uerbũ. Siue, ut inqt Lact. ab hauriendis uocibus aures appellãtur. cuius nominis etymologię Virg. alusisse uĩ, cum inquit: Vocemq; his auribus hausi. [Sẽsu oculorum) intelligimus uisum. [Auribus ꝑcipias) auditũ dicit. [Quod ẽt) .s. sæpe ꝑcipere auribus, & audire. [Maius uideri) existimatur.n. interdũ, q̃ audiuntur, esse maiora, q̃ illa, q̃ uiñr. hic Iuuen. Vt perhibent qui de magnis maiora loquuntur. [Minus laborare) minus ꝑturbari, & cõmoueri sup. solet. & est sensus, ꝙ tametsi maiora cẽseamus esse, q̃ audiuimus, tñ minus his angimur, & ꝑturbamur, q̃ illis q̃ cernimus. [At tibi ipsi) antipophora est. necesse, inqt, erit, ut tu aliqd dicas, qđ nõ sentias, & aliqd facias, qđ non laudes: qm̃ nõ ꝓ rõne rerũ, sed pro uolũtate Cæs. & dicas & facias oportebit. [Primũ, Tpi cedere) snia est, & rñsio antipophoræ. Tps ũo, si qs qrat, qd sit, Marc. legat. si qdẽ inqt: *Tempus.* Tps est certa dimensio, q̃ ex cœli conuersione colligitur. [Parere necessitati) nil est aliud, q̃ cogi id facere, qđ nun uis. [Non habet id uitij res) non est hoc uitiũ nunc in re, & in cõditione rei & tpum, si dicas, q̃ non sentias, qa nõ licet aliquid dicere, qđ sentias. tacere aũt licet, si offendit Cęs. qđ dicis. uñ, si tu dicis q̃ nõ sentis, nõ es in uitio, & in rephensione alicuius. licet.n. sine uitio & rephensione dicere, q̃ non sentis, & Cęs. in oibus assentiri, cũ ad unũ .s. Cæs. delata sint omnia, atq; uniuersa ad eius uoluntatẽ accõmodanda sint. Res uero cum diffusę sigñationis sit, adiunctũ uĩ exposcere, ut uenustior atque dilucidior fiat oratio. possessiua igiĩ noia aptissime dare poterimus, uel in primis, ut ita dicam°, Res fam. Resp. Res militaris, & hmõi [Is) Cæs. hic, & is cũ sint eiusdẽ ferme sigñationis, hoc tñ differũt, ut hoc demõstrãtis *Res Hic Is.* sit, & de propinquiore: is uero referentis, & de lõgiore spatio dicaſ. [Dicere) argm̃ ab honesto. potes, inqt, Romæ honeste uiuere, cũ si nõ licet dicere, q̃ sentis, licet tñ tacere. Quod tñ tacere liceat, rõnem adducit, ut omnia &c. [Ne suorũ quidẽ) multo minus tuo uti uolet. [Si is temp.) Põp. [Nõ multo secus) argm̃ a simili. Secus idem est, qđ aliter: utronque libenter cũ multo & lõge coniungitur. Terent. Verũ multo aliter euenire intelligit. [Quẽ secuti sumus) Põp. Et docet quo animo in rẽp. & qũo in amicos se habiturum fuisse crediderit, si uicisset, quẽadmodũ Cæs. ut uicit: qbus intelligit longe intolerabiliorẽ futurũ fuisse Põp. q̃ esset Cęs. q uictor erat. quarũ rerũ cõparatione molestiã Marc. mollire conaſ. [Suo cõsilio) Cic. cõsilio nunq̃ uti uoluit, qđ erat Põp. fidelissimũ, & utriq; admodũ salutare, de quo Cic. *ep.6. l.6.* ad Cęc. Dicerẽ, q̃ antea futura dixissẽ, ni uererer, ne ex euẽtis fingere uiderer. sed tñ plurimi sunt testes, me & initio, ne cõiungeret se cũ Cęs. monuisse Põp. & postea, ne seiũgeret: cõiũctione frãgi senatus opes, diiunctione ciuile bellũ excitari uidebã. atque utebar familiarissime Cæs. Põp. faciebã plurimi: sed erat meũ consiliũ, cũ fidele Põp. tũ salutare utrique. q̃ ꝑterea ꝓuideri, ꝑtereo. nolo.n. hũc, de oĩe optime meritũ, existimare ea me suasisse Põp. qbus ille si paruisset, esset hic qdẽ clarus in toga, & princeps, sed tãtas opes, quãtas nũc hẽt, nõ hẽret. Eundũ in Hispaniã cẽsui, qđ si fecisset, ciuile bellum nullũ oino fuisset. rõnẽ hñi absentis nõ tã pugnaui, ut liceret, q̃ ut, qñ, ipso cõsule pugnãte, populus iusserat, haberet: cã belli orta est, qd ego ꝑtermisi aut monitorũ, aut qrelarũ, cũ uel iniqssima pacẽ iustissimo bello anteferrẽ. Victa est auctoritas mea nõ tã a Põp. (nã is mouebaſ) q̃ ab iis, q duce Põp. freti ꝓpotunã, & reb° domesticis, & cupiditatib° suis illius belli uictoriã fore putabãt. Susceptũ bellũ est, quiescente me: depulsum ex Italia, manente me quoad potui. Ergo usus est suo, & aliorũ imprudentium hoium consilio, nõ Cic. & aliorũ, q sapiebant. Vnde si tunc in periculo, & in bello hoc fecit, qd in uictoria fecisset, multo certe crudelior in uictoria fuisset, q̃ fuit in bello, in quo nunq̃ cõsilio nr̃o est usus. [Fratre tuo) C. Claudio Marc. [Gerẽte cõsulatũ) in quo Lent. collega. [Nobis auctoribus) hortantibus ut tuo fratre uteretur. [Auctoritate tua) ut tu uolebas, ita frater tuus omnia faciebat. [Tenentẽ) in oibus dñantem Pomp. [Desideratorũ) periturũ. quasi diceret nõ omnia sunt misera. [Snias) damnat bella ciuilia, a qbus semper alienus fuit. [Maiores nostri) oẽs qui ante nos uixerunt, sicut *Maiores Minores* minores omnes posteros appellamus. in quo Seru. non mediocriter errasse uidetur, qui dixit, minores non dicimus nisi quoties graduũ deficit nomẽ, ut pater, filius, nepos, pronepos, abnepos: ubi isti gradus defecerũt, merito iã dicimus minores: sicut ẽt non dicimus maiores, nisi qñ non amplius ipsis inuenit latinitas nomen. Cic. in Cat. maiore, Nec dubitat agricola, quamuis sit senex, quęrenti, cui serat, rñdere diis immortalibus: qui me non accipere modo hæc a maioribus uoluerunt, sed etiam posteris ꝓdesse. & Virg. Nostrosq; huius meminisse minores. [Ne semel quidem) hoc est nunq̃. [Nostra ætas sæpe) longum esset dicere bellorũ ciuiliũ tpa, ut Syllæ, Marij, Ser. Car. Cinoæ, Ca. Cæs. Pomp. Ca. atque Scip. hæc oĩa Cic. tpibus bella fuerunt. [Quę) expositio uictoriæ e bello ciuili, qd afferat mali. [Meliores) ut mites sint & benigni. [Impotentiores) crudeliores & qui nimium insolentes sunt, & qui sibi ipsi, atque suis cupiditatib° imperare non possunt. & impotentia crudelitas dr & insolentia. [Tales) aut ferociores, aut impotentiores. Sanè animaduertendum in his duobus, talis & qualis, ad orationis uenustatẽ satis esse alterum

terum ex his ponere. Virg. Qualis apes ęstate noua, & Talia ra-
ctanti, & Talibus Ilioneus. Iunguntur etiam, sed raro, ut Virgil.
Qualis in Eurothę ripis, Talis erat Dido, talem se lęta ferebat.
[Necessitate) maxime pp illorum importunitatem, quorum au-
xilio uicerunt. [MVLTA) ratio quare coguntur id facere. [An)
quasi diceret nõ pręter opinionem euenit. nam tu & ego ita fu-
turum esse iudicauimus. [Quam crudelis) siue Cęs. siue Pomp.
uinceret. [Igitur) ea quo uidebas futurá esse uictoriam crudelé,
tũc quoq; carere patria debuisses, ne ea, quæ nolles, aspiceres.
unde quo non caruisti tũc patria, minime nũc carere debes. [Ca
reres) carere debueras, qđ minime abs te factũ cognouimus.
[Nõ inqes) .s. rñderes, q non debuisses carere tũc patria, & cám
afferres talem: ego. n. tenerẽ opes, & possiderẽ res meas oẽs &c.
[At erat) ait Cic. p confutationem obiectionis a Mar. [At erat
tuę uirtutis) pertinebat ad uirtuté tuam hoc, quod seqtur. [In
minimis) minime quidẽ existimare res tuas, & magni rẽp. facere.
[Deinde, qui) arguméta ab utili, & honesto in mutando cõsilio
pro qualitate tpis. [Consilij) propositi tui carẽdę patrię. [Et ut
in tali re) pro qualitate negocij. [Factũ) exponit, quę dixerat re
petẽdo factum, & fortuná, & subaudi laudatur. in utroq; neces
sario, ut in supiore epist. dixit. [Perseq noluerıs) qđ tũc id ostẽ
des, si Romam ueneris, & teipsum Cęs. obsequẽtem præbueris.
[Honesto otio) duplex est. n. otiũ, honestum, quale studiũ litera-
rũ, quod otium literariũ appelletur, ut Cic. qd dulcius otio lite
rario? & inhonestũ quale est amatoriũ. Ouid. Otia si tollas, pe-
riere Cupidinis arcus. Significat. n. otiũ uacationem quádá a la-
bore. [Statũ, & fam. dig.) non supplicando Cęs. nec illi bellum
mouẽdo, sed mediũ tenẽdo consiliũ, ut antedictum est. [Defor-
mior) sine libertate. [Orbatá) tanq̃ matrem dicit patriá esse or-
batá filiis. & illos intelligit, q in bello ciuili ceciderũt. Metapho
ra a fœmina. [Deniq;) aliud argũ a decoro sumptũ in mutando
pposito pro cõditione tpum, & rerũ, Cæs. pollicente clemẽtiá.
[Liberalitatẽ) quam te cõplecti uult. multis in locis de liberalita-
te Cæs. agit. [Sapiẽtis est carere patria) exulẽ esse a patria tyrá-
nis oppressa. pseuerat. n. in cõfutando obiectiones Marc. & est
color, q dr snia. [Duri) inhumani. & est sensus, uide ne potius
sit duri hoĩs non desiderare in patria uiuere q̃ alibi esse. [Sa-
piẽtis carere patr.) hoc est abesse a patria. [Et, si te publica) alia
cõfutatio. Dicere. n. Mar. potuisset, cur nõ debeo carere patriá
eũ rep. frui nõ liceat? Cui rñdet Tul. stultũ esse nolle saltẽ priua
ta re frui, cũ rep. frui nõ possis. pstátius est. n. aliqd hře, q̃ nihil.
[Frui) fructũ & uoluptatẽ reip. cape oblectádo te ipsum in ea. ná
his frui dicimus, ex qb' fructũ, & delectationẽ accipimus. [Nõ
ab re Marc.) uictoré Cæs. timebat. Is. n. cõsulerat qñ Cæs. e Gal
lia deuicta rediẽs alterũ sibi cõsulatũ decernere postulauit, & a
Marc. in primis contradictũ est, assentiẽte Pomp. Inde decretũ
est a senatu, ut in urbẽ Cęs. nisi dimisso exercitu nõ ueniret, &
ex Marc. cõsilio, & auctoritate Põp. cũ imperio missus Lucceiá,
ubi tũc legiones erant, Cæs. tunc Rauennam se cõtulit. [Caput)
quasi qd potissimum rõnis tuæ. translatio est. caput. n. principa
le membrum est oium animantium. unde totum hoiem ab eo di-
cimus, & ut capitulũ lepidissimum, & lepidum caput dictũ sanẽ,
ut ait Varo, q inde sensus initiũ capiát, & id totũ subiacet arie
ti. de quo M. Manilius, aries caput est ante oia princeps fortitus:
[Vita) peregrinatio. [Cõmodior) non uidendo q̃ uidere nolles.
pretere. n. his uult Marcellũ, ut redeat. [Gladiatorum) nũc cras-
satores, & pdones intelligit. [Tátæ curæ est) peruenuste uerbũ
substátiuum datiuo iungimus, quotiescũq; qd honestum, qd uti-
le, & uoluptuosum, & dulce signáre uolumus, aut cõtrariũ, ut ma
gnę mihi uoluptati fuerũt lřæ tuę, & dolori mihi est casus tuus.

Otium literarium, & amatoriũ. — *Frui.* — *Caput.* — *Capitulũ.*

ASCAN. ETsi perpaucis) hortatur rursus Marcellum ad patriam re-
uerti, nec tá moleste ferre q Cæs. oia cesserint, cum Põp.
uictoria molestior fuisset: monetq; uitanda pericula, q̃, ubicunq;
esset, nisi in Cæs. gratia sit, magna sint. Ordo est. Etsi. i. q̃q̃,
dederam perpaucis diebus ante. s. harum dationem, Q. Mucio
ad te literas scriptas, plurib'. i. multis uerbis, qbus sup. literis ego
declaraueram quo animo ego censerem oportere te esse, & qd
arbitrarer faciẽdum tibi: tñ cum Theophilus libertus tuus pfi-
cisceretur. s. hinc ad te, cuius. s. Theophili, ego pspexeram fidem
. i. fidelitatem, & bñuolentiá erga te, nolui eum uenire ad te si-
ne literis meis. Igitur ego hortor te etiam, atq; etiam. i. accu-
ratissime, de iisdem reb', quibus. i. de quibus, ego hortatus sum
te literis superioribus ut uelis esse q̃primum. s. ualde cito in ea
rep. s. q̃ Cęsar tenet, quæcunq; est. i. siue aliqua, siue nulla. Tu ui-
debis fortasse multa, q̃ nolis. i. uelis nõ uidere, tñ non uidebis plu
ra, q̃ audis quotidie. porrõ. i. sed, non est tuum. i. tuæ naturæ, aut
dignitatis, moueri. i. turbari, solum. i. duntaxat, uno sensu oculor.
. i. in iis, q uides, cum pcipias illud idem aurib'. i. audiendo sup. il
lud qđ uideri solet etiam maius. i. euidẽtius, laborare. i. in peri-
culo esse minus. At. i. sed aliqd dicendum erit tibi ipsi. s. in curia,
qđ non sentias. s. dicendum, aut aliqd erit faciendum, quod non
pbes. i. approbes faciendum. Primum cedere tpi. i. parere neces-
sitati, est habitum. i. existimatum, semper sapientis. s. utri factum.
Deinde qdem. i. certe, ut nunc est, res non habet id uitij. i. mali,
quod obiici solet. nam fortasse sup. dices mihi: Non licet Ro-
mæ dicere q̃sentias. Rñsio, licet plane. i. omnino tacere. Omnia
enim sunt delata. i. redacta, ad unum. i. potestatem unius. s. Cęs. Is
utitur consilio ne qdem. i. nõ saltem suorum, sed suo. s. unius, qđ
fieret non multo secus. i. aliter, si is. s. Pomp. quem sumus secuti,
teneret rẽp. ut tenuisset, si in Pharsalico conflictu uicisset. Et qa
dicere põt Marc. id male de Pomp. suspicari, probat illud ex eui-
denti coniectura, dicẽs. An censemus eum. s. Pomp. q cum in bel-
lo periculum omnium nostrum esset cõiunctum suo. s. periculo, ute-
retur minime cõsilio certorum hoĩum prudẽtium, censemus, di-
co, eum fuisse futurum magis cõem. i. cõicantem consilia sua, in
uictoria. i. si usus fuisset uictoria, q̃ fuisset in ceteris rebus suis?
q. d. id non esse cẽsendum. Et censes eum sup. q nec te consule. i.
cum esses cõsul, & ita a primario dignitatis in urbe secutus esset
cõsilium tuum sapientissimum. i. licet sapiẽtissimum, nec uoluerit
uti fratre tuo. s. Cn. seu L. Marcello gerẽte consulatum ea aucto
ritate. i. approbatione tua, uobis auctoribus. i. id factum eius ap-
probantibus, censes, inquá, eum nunc tenentem oia. i habentem
oia, si modo habuisset, ut Cæs. tunc habebat in potestate sua, fuis
se desideraturum. i. expectaturum snias nostras i. q d nos sentire-
mus in senatu de iis, q̃ ipsę ex snia sua facere cõstituisset? q. d. id
non esse cẽsendum. Oia sunt misera. i. miseranda, non tam quan-
tum ad eos q inferunt, q̃ qui ea patiuntur, sed tñ etiam quodam
modo quátum ad inferentes, qa cum multos habeant inimicos
in ciuitate sua, coguntur tyrannum agere in bellis ciuilibus, q̃. s.
bella ciuilia, aut potius misera, q̃ contingunt in bellis ciuilibus,
maiores nostri ne qdem. i. non saltem semel sup. senserũt, ætas no
stra sensit iam sępe, sub Sylla & Mario, sub Sertorio Carbone, &
Perpẽna ac Cinna, sub Cæsare & Pompeio, sed nihil supp. est in
bellis ciuilibus miserius q̃ ipsa uictoria, q̃ uictoria etiam si ue-
nit ad meliores. s. p tep. tñ reddit. i. efficit eos ipsos ferociores &
impotentiores. i. minus sibi imperantes, & se ab illicitis minus co
hibentes post uictoriam, ut etiam si nõ sint tales. s. feroces & im-
potentes, natura. i. p naturá, cogantur esse tales necessitate. Enim
. s. quia; multa facienda sunt uictori etiam inuito arbitrio. i. ad ar
bitrium eorum, p quos uicit. An tu nõ uidebas simul mecum, q̃. i.
quantum, crudelis illa uictoria esset futura? q. d. maxime. Igitur
careres. i. carere deberes; quoque. i. etiam tunc patria, ne uideres
quæ tu nolles. s. uidere? Inquies. i. rñdebis mihi, Non sup. care-
rem tunc patria. Ego. n. tenerem opes sup. meas & dignitatem
meam. Obiectio. At. i. sed, erat uirtutis tuæ. i. pertinebat ad uir-
tutem tuam ponere tua in minimis. i. inter minima reputanda, &
sup. laborare uehementius de rep. Denique, aut potius, deinde. i.
ut secundo loco obiiciam, qui. i. quis finis istius. s. tui consilij est?
Nam & factum tuum pbatur adhuc, & fortuna tua laudatur etiam
adhuc, ut in tali re. s. in qua nihil plene laudabile cõtingit. Factũ,
inquam, tuum pbatur, q secutus sis necessario in initium belli
. s. contra Cæs. & nolueris sapienter. i. in quo fecisti sapienter, p-
sequi extrema. s. belli ciuilis, ut illi, q in Africa perierunt. Fortu-
na supp. tua laudat, q tenueris sup. in otio honesto, qa literario,
utpote Athenis, & statum sup. tuũ, & famam dignitatis tuæ. Nũc
uero, nec ullus locus debet esse tibi dulcior patria. i. quá patria,
nec debes diligere ea minus supp. propterea q est deformior. s.
quam prius, sed misereri potius, supp. eius, nec priuare eam
orbatam. i. spoliatam. s. multis claris uiris etiam aspectu tuo. s.
quo eam aspicias, aut aspectu tui quo aspiciaris, aut potissimum
aspectu tuo. i. facie & pñtia tua. Denique si fuit magni animi, nõ
esse supplicẽ uictori, uide. i. animaduerte, ne. i. an sic, aut uide. i.
caue ne. i. ut nõ sit sophi sup. animi aspernari. i. cõtẽnere liberali-
taté eiusdẽ s. uictoris. Etsi est sapiẽtis carere. s. patiẽter patria, est
duri. i. ptinet ad durũ, & immitẽ, non desiderare sup. patriam. Etsi
nõ possis frui rep. stultũ est nolle sup. frui priuata sup. re. Illud
. s. qđ modo dicet, est caput. i. principale momentum, or si ista. s.
in otio, & terra peregrina oita uideat tibi esse iucũdior, tñ cogi
tandũ sit sup. tibi ne sit nõ tutior. s. q̃ esset in urbe. Magna est licẽ
tia gladiatorũ, uá facile posset aliqs Athenas mitti, unde occida
ris, & re uera paulo post a Magio Chilone, familiari suo, pugio-
ne interemptus est, sed minor ẽt uerecundia ad facinus. s. tale p-
petrandum, est in locis externis. Salus tua est mihi tátæ curæ, ut
sum Marcello. s. C. aut Lucio fratri tuo, aut par. i. æqualis in cura

tali

tali, aut certe proximus. Tuum est.i.ad te pertinet. Raro aut nũquam legitur tua cum uerbo est. Cósulere.i.consilio prospicere, temporibus.i.ne tempora ista periculosa tibi noceant, & incolumitati, & uitę & fortunis tuis, ne.s.eis noceatur. Vale.

PAVL. MAN. Coniunctum esse periculum suo cerneret) alij hanc lectionẽ uidentur suspectam habuisse. nos eam in uetusto libro Ioannis Scalę, & in aliis manuscriptis inuenimus.

DOCT. INT. IN epistola, q̃ proxime sequitur, sic locũ illum leges. [An q in bello, cum omnium nostrũ coniunctũ esse periculũ, suo & certorum hoium minime prudentium consilio uteretur, eo magis cõem cẽsemus in uictoria futurũ fuisse, q̃ incertis rebus fuisset) ubi perperã alij, ceteris in rebus fuisset, est esse debeat: Incertis, pro adhuc dubiis, uidelicet nõdũ parta atq; explorata uictoria. Est.n.sensus: Qui incerta uictoria nihil consilia nostra moratus est, qd eũ diiudicata iam belli fortuna facturũ fuisse credimus? Facit nobiscũ exẽplar, in pergamenis descriptum, cuius nobis copiã fecit clariss. Equ. Guntherus a Bunanu. Est & perperã hic locus in codicib' aliis distinctus, nõ absq; perturbatione sensus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Eiusdem est argumenti cum proxima.

CICERO S. D. MARCELLO. 10

ETsi nihil noui, quod ad te scriberem, habebam, magisq; literas tuas iam expectare incipiebam, uel te potius ipsum: tamen, cum Theophilus proficisceretur, non potui nihil ei literarum dare. Cura igitur, ut quãprimum uenias: uenies enim, mihi crede, expectatus, neque solum nobis, id est tuis, sed prorsus omnibus. uenit enim mihĩ in mentem, subuereri interdum, ne te delectet tarda decessio. q̃ si nullum haberes sensum, nisi oculorum: prorsus tibi ignoscerem, si quosdam nolles uidere. sed cum leuiora non multo essent, quæ audirentur, q̃ quæ uiderentur; suspicarer autem, multum interesse rei familiaris tuæ, te quãprimum uenire, idq; in omnes * partes ualere: putaui ea de re te esse admonendum. sed quoniam, quod mihi placeret, ostendi; reliqua tu pro tua prudentia considerabis. me tamen uelim, quod ad tempus te expectemus, certiorem facias. Vale.

ep.10.l.5.

HVBER. ETsi) eiusdem est argumenti, & sniæ hæc epist. cuius est superior, mutatis tantum quibusdam uerbis. hortatur enim Mar. ut quãprimum in patriam redire uelit, expectatus multũ a suis. [Nihil noui) prẹterquam, quæ a me aliis literis intellexisti. [Magis) potius q̃ tu expectares meas. [Vel potius) correctio. [Te ipsum) non literas ipsum habet emphasim, q. d. te prĩtem, nõ autem, iam literas tuas, aut alium p te. [Nõ potui nihil d.) .i.aliquid dedi, nõ potui facere, qn aliquid darẽ. [Cura) da operã, cogita. [Expectatus) .i.desideratus. Virg. Expectate uenis. [Omnibus) his & qui nulla necessitudine tecum coniuncti sunt. [Venit in mentẽ, subuereri) .i.interdum aliquãtulũ ṽ cor. [Tarda decessio) serus decessus ab istis locis, ubi nunc es. [Quòd eadẽ ratio) qua usus est in pcedenti epist. cum dixit: Non est porro tuum, uno oculorum sensu moueri &c. & est sensus, si haberes tm sensum oculorum, & non & aurium, putarẽ tibi parcendũ, si nolles uenire Romã, ne uideres multa, q̃ nolles: sed cũ necesse sit te eadẽ audire, & utile sit te esse in patria, putaui te admonẽdum. [Ignoscerẽ) indulgerem, parcerẽ. [Quosdã) Cæsarẽ, & reliquos, q eum contra rẽp. secuti sunt. [Nõ multo leuiora) nõ multo minus acerba. [Suspicarer).i.existimarẽ, & subaudi, cum suspicarer. [Interesse) utile esse, pertinere ad rem tuã familiarẽ, quã pñs poteris conseruare. [Quãprimũ te uenire).i.ut subito uenias. [Atq; ualere) subaudi cum suspicarer. [Valere oẽs partes).i.ualere ad oĩa, ut tu uenires. [Admonendum) meis literis exhortandum, & dandũ tibi consilium. [Quando).i.qm. [Reliqua) quæ non scripsi. [Pro tua prudentia).i.sm tuam prudentiam, ut es ualde prudens. [Ad quod tempus) an cito, an sero sis uenturus.

Expectatus. *Interesse.* *Quando.*

PHIL. ETsi nihil) Marc. iam mutasse sniam Cic. cognoscebat, & esse iam psuasum Romã uenire, quapp his eum hortatur, q̃ primũ ueniat, cum adhuc Cic. aliquantulum uereretur ne eum delectaret tarda decessio. Postremo eum rogat quo t pe ipm expectãt, det operã literis suis intelligat. [Vel te potius) te ipsum, cum pondere suo pnomẽ. [Expectatus) desideratus, ut expectate uenis. ait Maro. [Omnib') uel ipsis, qui tibi nulla amicitia iuncti sunt. [Subuereri) aliquantulum timere. Sub.n. compositum, quid quãtulum aut dimin. signat. Virg. Olli subridens, & Cic. pudor pene subrusticus. alias sub pro interdum imponitur. Virg. ipse sub ingenti lustrat dum singula tẽplo. Aliqñ ante, uel p, uel circa. Virg. Sub noctẽ cura recursat, & postesq; sub ipsos nituñt gradib': Et in Georg. Sub lucem exportant calathis. hoc est ante lucẽ. [Nec te delectet) alteram exigit constructionem delecto, altera oblecto, aliã delector. Sic.n. his utimur. Delectarunt me mirum in modum literæ tuæ, & oblecto me literis tuis, & ego plurimum te ipso delector. [Tarda) corpis est, alias animi, & intellectus, ut huic tardus es. [Ignoscerẽ) ueniã darẽ, parcerẽ. Caue dicas indulgere p ignoscere, oã maximã hõt inter se distantiã, cum indulgere sit dare operã alicui rei peragẽdæ. Incũbere, uigilare, studere, uel in primis concedere rẽ aliq̃, rẽ mollẽ, & effœminatam, & quandam quasi clementiam monstrare, qua parẽtes in liberos suos plurimũ errare uiss, nimium illis indulgentes, & delicate tribuentes, & eandem dicit rõnem, quam superius dixit de uisu, & auditu. [Quosdam) ut Cæs. & suos. [Suspicarer) opinarer, & intellige iterum cum. [Valere) sup. cum suspicarer, & existimarẽ. [In omnes partes) in oia ad re pertinentia. [Admonendum) adhortandum. [Reliqua) quæ forte scribenda erant. [Pro tua prudentia) sm tuam prudẽtiam. Nam p loco, in, ante, & sm aptissime collocamus, aut pro templo, ante tẽplum, pro curia, ante curiam. Sal. Quod ni maturasset pro curia signum sociis dare. Pro uiribus sm uires. Virg. Summis incuruãt uiribus arcus, p se quisq; uiri. p rostris, p tribunali, in rostris. fungit interdum interiectionis officio cum accentu circunflexo, ut pro Iupiter, pro deum, atq; hominum fidẽ. [Considerabis) consideramus futura, cogitamus psentia, sed ista confunduntur.

Subuereri. *Delecto* *Oblecto* *Delector.* *Ignoscere* *Indulgere.* *Pro uiribus.*

ASCEN. ETsi) eiusdem ferẽ argumenti est cum superiore: hortatur.n. Marcellum, quamprimum domũ redire. Ordo est. Etsi.i. q̃q̃, nihil noui habebam, quod scriberem ad te, & incipiebam, magis expectare literas tuas, uel potius reipsum, tñ cum Theophilus.s.familiaris tuus proficisceretur.s.Roma ad te, non potui nihil literarum dare.i.quin aliqd literarum darem ei. Igitur, qa te tantopere expectamus, cura ut uenias quamprimum. Enim.s. quia, crede mihi, tu uenies expectatus..i.desideratus, & optatus, neque solum nobis.i.tuis, quia nos tui sumus, sed prorsus.s.olno, oibus. Venit.n.mihi in mentem.i.cogitando compellor, subuereri.i.aliquantulum uereri interdum, ne decessio.s.ab Athenis, tarda.i.sera, delectet te, hoc est, ne tẹdio afficiaris Romã reuerti. qd' si nullum haberes sensum nisi oculorum, ego ignoscerẽ prorsus.i.omnino tibi, si.s.nunc nolles uidere quosdam, ut reip. oppressores. Sed cũ ea, q̃ audirent.s.a te, essent nõ multo leuiora, q̃ quæ uiderentur.s.si Romę esses, autem.i.sed suspicarer interesse.i.ad utilitatem pertinere, rei familiaris tuæ, te uenire.s.domum quamprimum, idq; ualere.i.utile esse, in.i.ad oẽs partes, putaui te esse admonẽdum de ea re. Sed qñ, aut qm ostendi sup.id, qd' placeret mihi, tu cõsiderabis reliqua.i.an recte sentiã, p tua prudentia.i.sm prudentiam tuam. Velim tñ facias me certiorẽ ad quod tempus, expectemus.i.expectare debeamus te. Vale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Collatione declarat Marcellus, suam erga Ciceronem uoluntatem: &, quod consilio Ciceronis acquiescere uelit, significat.

MARCELLVS S. D. CICERONI. 11

PLurimum ualuisse apud me tuam semper auctoritatem, cum in omni re, tum in hoc maxime negotio potes existimare. cum mihi C. Marcellus frater, amantissimus mei, non solum consilium daret, sed precibus quoq; me obsecraret; nõ prius mihi persuadere potuit, q̃ tuis est effectum literis, ut uterer uestro potissimum consilio. Res quẽadmodum sit acta, uestræ literæ mihi declarant.

Gratulatio

Gratulatio tua etsi est mihi ꝓbatissima, q ab optimo fit animo: tamen hoc mihi multo iucundius est, & gratius, q in summa paucitate amicorum, propinquorum, ac necessariorum, qui uere meæ saluti fauerent, te cupidissimum mei, singularemq́ue mihi beneuolentiam præstitisse cognoui. Reliqua sunt eiusmodi, quibus ego, quoniam hæc erant tẽpora, facile, & æquo animo carebã. hoc uero eiusmodi esse statuo, ut sine talium uirorum & amicorum beneuolentia, neq; in aduersa, neque in secunda fortuna quisquã uiuere possit. itaq; hoc ego mihi gratulor. tu uero ut intelligas homini amicissimo te tribuisse officium, re tibi præstabo. Vale.

RVBER. PLurimum) Multis epistolis, & his, quas supra uidimus, & aliis, quæ non reperiuntur, Cic. hortatus fuerat Marc. ut in patriam reuerteretur, neq; liberalitatem Cæs. sperneretur. Deinde gratulatus etiam ei fuerat, q senatus uniuersus, & boni uiri uno consensu supplicassent Cæs. pro restitutione eius. Itaq; respondens Marc. dicit se & semper hoc potissimum tpe tanti fecisse auctoritatem Cic. q citius est flexus, & ꝑsuasus eius literis, ut mutaret propositum, & Romam ueniret, q̃ & consiliis, & precibus C. M. fratris, q assidue obsecrabat eum, ut nollet perpetuo abesse, sed uteretur consilio amicorum suadentium, ut rediret. Deinde ostendit se habuisse gratam gratulationem Cic. qa ex animo factã intelligebat, gratius tñ sibi fuisse, q inter paucos amicos, q ei fauerent, cognouit Cic. sibi amicissimum: ob quam causam ostendit se potius redire Romam, ut possit esse cum Cic. & ceteris talibus amicis, quàm pp aliqd aliud. [Plurimum ualuisse) habuisse maximum pódus, & multum potuisse. [Auctoritatem) dignitatem, & existimationem tuam. [Cum) .i. &. [In oĩ re) subaudi, alia. [Tum maxime) .i. præcipue. [In hoc negotio) in hac rã mei reditus. [Amãtissimus mei) q me ualde amat. [Obsecraret ꝑcib᷑) adiuuaret etiam ꝑcando. qd᷑ plus est, q̃ dare cõsilium. [Persuadere) .i. animum inducere. [Quàm effectum) q̃ est ꝑsuasum. [Vteter uestro consilio) facerem sicut uos consulebatis mihi. [Potissimum) ꝑcipue, potius q̃ consilio aliorum, q fortasse cõsulebant ei, ut abesset. [Res acta) .i. impetrata restitutio mea, qa Cic. ad eum scripserat, sicut etiam supra ad Ser. Sulpicium. [Gratulatio) q Cæs. ostenderit nõ me paruifacere, & q senatus ꝓ me supplicauerit. [Optimo animo) .i. cum bñuolentia sine simulatione. [In summa paucitate) .i. in ualde paucis amicis. Erãt aũt pauci respectu eorum, qui debuerant ei fauere, neq; tñ fauebant. [Necessariorum) necessarij, auct. Festo, dñr cognati, aut affines, in quos necessaria officia conferunt. [Cupidissimum) amantissimum. [Præstitisse) ostendisse. [Singularẽ) ꝑcipuam, plusquam oẽs alij. [Reliqua) cetera, ꝑter te, & alios paucos, q mihi fauerunt. reliqua igĩ .i. fortunę meę, & dignitates, & similia. [Eiusmodi) .i. talia, & talis conditionis. [Quib᷑) .s. reliquis. [Carebam ęquo aio) .i. carebam sine solicitudine, sine dolore. [Tpa) conditiones tpm. [Hæc) .i. talia ita misera, & mala. [Hoc) hanc rem. s. q̃ sequit. [Statuo) iudico. est aũt ordo, hoc statuo esse eiusmodi, ut quisquã neq; in aduersa, neq; in secũda fortuna possit uiuere sine beneuolentiã talium uirorum & amicorum. s. qualis tu es. [Gratulor mihi) gaudeo mihi. [In hoc) in hac re, q talem habeam amicum. [Præstabo) ostendam. [Re) effectu, non uerbis. [Officium) beneficium.

Necessarij.

PHIL. PLurimum ualuisse) Quantam uim, quem etiam effectum habuerint apud M. Cic. epist. his Mar. literis facile cognosci potest. eius consilio ꝑsuasus Romam se uenturum pollicetur, & ibi malle uiuere, ubi clarissimorum uirorum cõsuetudine uti posset, & maxime Cic. quem sibi amicissimũ esse cognouerat: & qd nec Mar. frater, nec multi alij ex amicis illi ꝑsuadere potuerũt, persuaserat Cic. Ostendit etiam, quã sibi grata fuerit gratulatio ipsius, q S. P. Q. R. Cæs. supplicatum accesserat, ut Marc. restitueretur in patriam. [Valuisse) habuisse pondus, uel potuisse. habet hoc uerbum in orõne multum uenustatis, uel in primis si cũ ablatiuo iungamus hoc modo: M. Cic. plurimum eloquentia ualuisse nemo est, q nesciat. Sine ablatiuo, sic ualet: Id qdem apud me multum, sicuti debet, horum amicissimorum diligens cõmendatio. Exigit etiã post se accusatiuũ: sed qñ refertur ad ꝑcium, in his utimur genitiuo tãti, & quãti, in reliqs accusatiuo, ut ualet, & tãti ualet annona, aureos 20 ualet annona. [Auctoritatem) dignitatem, & existimationem tuam. [Cum) .i. &. [In omni re) subaudi alia. [Tum) .i. & precipue. [In hoc negotio) in hac cã mei reditus. [Amantissimum mei) qui me ualde amat. [Hoc negotio) mei reditus. [Cõsilium) quo intelligerẽ redeundum esse mihi R. [Sed ꝑcibus) ut hoc te unius solicitudines, unius etiam multæ lacrymę C. Mar. fratris optimi deprecant. [Obsecraret ꝑcibus) maiorem uim habet, q̃ dare cõsilium. [Potissimum) nolim dicas potissime: id. n. nunq̃ legi nisi apud Prisc. q dicit a potius nasci potissime. [Res acta) restitutio mea impetrata, ut a Cic. epist acceperat. [Gratulatio) qd᷑ ꝓ eo supplicauerat senatus, q ei pepercerat Cæs. ac esset Romam rediturus. [Optimo animo) non simulata mente. [Paucitate amicorum) pauci. n. erant, cum multi esse debuissent, q ei fauerent pp ꝑstantiam eius. [Cupidissimũ) amantissimum. [Pręstitisse) demonstrasse. numerosę significationis uerbum. nam est dare, cõcedere, exhibere: cum qbus actiũ iungimus, ut si meam fidem ꝑstiterit, qd᷑ cõfido te esse facturũ. interdum antecellere, & tũc ultra datiuum ablatiuum damus, ut Cic. ceteris oĩbus ꝑstabat ingenio, & doctrina. Aliqñ melius esse. Virg. Sed motos ꝑstat componere fluctus. Quid, qd ꝑstare iureconsulti uolunt esse cauere, ne qd damni fiat alicui? Cic. de off. Emptorem indẽnem damno ꝑstari oportere. [Reliqua) tam fortunæ, q̃ dignitatis, & hmõi. [Æquo animo) sine molestia. multis id modis dicere possumus: moderate, facile, modice, modeste, fortiter, qd᷑ quasi uulgo dr̃ patienter. Et a contrario sensu hoc modo, Iniquo animo, ægre, grauiter, moleste, peracerbe, immodice. [Tempora) nouitates. [Hæc) tam misera. [Hoc) quod sequitur. & est ordo, hoc statuo esse eiusmodi eius conditionis status. [Talium uirorum) qualis tu es. [Gratulor) gaudio afficior. [Hæc) mala. [In hoc) q talem amicum habeam. [Re) effectu. Cic. in parad. Cum re, ac factis longe aliter iudicassent. [Præstabo) efficiam, demonstrabo.

Valere.

Præstare.

Aequo animo.

ASCEN. PLurimum &c.) Quid Cic. epistolæ apud Marc. ualuerint, Marcellus ipse hac epist. significat, dicens se ab eo persuasum Romam uenturum, & q̃ pro se acta essent cum Cæs. grata habere. Ordo est. O Cic. tu potes existimare .i. iudicare, tuam auctoritatem ualuisse semper plurimum apud me, cum. s. ita, sit q potes existimare illud in omni re. s. alia, tum maxime in hoc negotio. s. domum redeundi. Cum C. Marcellus sup. meus, amantissimus mei non solum daret mihi cõsilium, sed quoque .i. etiam obsecraret .i. ob sacra oraret me ꝑcibus non potuit prius ꝑsuadere mihi q̃ effectum est literis tuis, ut uterer potissimum consilio uestro .i. amborum. Literę uestrę .i. tuę & fratris, declarant mihi quemadmodum res .i. recõciliatio mea, aut ueniæ datio, sit acta. s. in senatu cum Cæs. Gratulatio tua etsi .i. q̃q̃ est mihi ꝓbatissima .i. maxime approbata, q .i. qa, sit ab optimo animo, tñ hoc est mihi iucundius, & gratius multo q cognoui in summa paucitate amicorum, ꝓpinquorum, ac necessariorum, q fauerent uere .i. nõ ficte, saluti meę, te cupidissimũ mei, & ꝑstitisse mihi bñuolentiam singularem. Reliqua. s. bona, q̃ ante habebam, sunt eiusmodi, qb᷑ .i. q eis, ego carebam facile, & æquo animo, qm̃ hęc .i. hmõi erãt tpa. s. tam mala. Vero .i. sed, ego statuo hoc. s. qd᷑ mihi ꝑstitistis, esse eiusmodi, ut quisquã neq; possit uiuere in fortuna aduersa, neq; in fortuna secunda .i. ꝓspera sine beneuolentia talium uirorum, & amicorum. itaq; ego gratulor mihi in hoc. Vero, ꝓ sed, ego ꝑstabo. s. effectu ipso ut intelligas te tribuisse homini amicissimo uidelicet mihi officium .i. oportunum beneficium.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Cædem Marcelli nuntiat Ciceroni Sulpicius, &, quibus officiis mortuum prosecutus sit, declarat.

SERVIVS S. D. CICERONI. 12

ETsi scio non iucundissimum nuntium me uobis allaturũ: tamen, quoniam CASVS, & * natura in bonis dominatur; uisum est faciendũ, quoquo modo res se haberet, uos certiores facere. Ad x. kal. Iun. cum ab Epidauro Piræeum naui aduectus essem, ibi Marcellum, collegam nostrum, cõueni; eumq; diem ibi consumpsi, ut cum eo essem. postero die, cum ab eo digressus essem, eo consilio, ut ab Athenis in Bœotiam irem, reliquamque iurisdictionem absoluerẽ: ille, uti aiebat, * supra Ma-

fortuna

suprema æstate

leas

-leas in Italiā nersus nauigaturus erat. postridie eius diei, cum ab Athenis proficisci in animo haberē; circiter horam decimam noctis Postumius, familiaris eius, ad me uenit, & mihi nuntiauit, M. Marcellum, collegam nostrum, post cœnæ tempus a P. Magio Chilone, familiari eius, pugione pcussum esse, & duo uulnera accepisse, unum in stomacho, alterum in capite secundum aurem; sperare tamē, eum uiuere posse: * Magium se ipsum interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse, qui hæc nuntiaret, & rogaret, uti cogerem medicos. coegi; & e uestigio eò sum profectus prima luce. cum non lōge a Piræeo abessem; puer Acidini mihi obuiam uenit cum codicillis; in quibus erat scriptum, paulo ante lucem Marcellum diem suum obiisse. ita uir clarissimus ab homine teterrimo acerbissima morte est affectus; & cui inimici propter dignitatem pepercerant, inuentus est amicus, qui ei mortem afferret. ego tamen ad tabernaculum eius perrexi: inueni duos libertos, & pauculos seruos: reliquos aiebant profugisse, metu perterritos, q dominus eorum ante tabernaculum interfectus esset. coactus sum in eadem illa lectica, qua ipse delatus eram, meisque lecticariis in urbem eum referre: ibique pro ea copia, quæ Athenis erat, funus ei satis amplum faciendum curaui. ab Atheniensibus, locum sepulturæ intra urbem ut darent, impetrare non potui, q religione se impediri dicerent: neque tamen id antea cuiquam concesserant, qd' proximum fuit; uti, in quo uellemus gymnasio, eum sepeliremus, nobis permiserunt. nos in nobilissimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus: ibiq; eum cōbussimus: posteaq; curauimus, ut iidem Athenienses in eodē loco monumentum ei marmoreū faciendum locarent. ita, q nostra officia fuerunt, pro collegio, & ppinquitate, & uiuo, & mortuo omnia ei præstitimus. Vale. Datæ pridie kal. Iun. Athenis.

ad Att. ep.10.l.13

PHIL. ETsi scio) Vide, quemadmodum omnibus telis fortunæ proposita sit uita nostra. inimicus enim Marcello pepercerat: inuentus est amicus, P. Magio Chilo, qui eum occideret. Nuntiat igitur Cic. Sulpicius, qui tunc in Achaia magistratum gerebat, non sine magno dolore Marcellum, Cic. amicum, occisum esse. Mortis etiam genus ostendit, & officia, quæ in eum ita affectum contulit. Postremo, quibus eum sepulturæ & exequiarum honoribus honestauerit. [Casus, & natura) tribus enim humana uita, ut inquit Honoratus, cōtinetur. Natura, cui ultra centū & 20 solstitiales annos cōcessum nō est; fato, cui nonagita anni, hoc est Saturni tres cursus exitū creant, nisi forte aliaꝝ stellarū benignitas tertiū eius superet cursum; fortuna hoc est casus q ad oia pertinet, quæ extrinsecus sunt, ut ad ruinā, incēdia, naufragiū, cædes. uerum casus differt a fortuna, ut Arist. uerba demonstrant 2. phys. c. 8. Tā. n. in agētibus p intellectum uim hēt casus, q in nō agentib' p intellectum, & in plures res cadit, q fortuna, ut decedēs a tecto tegula ptereuntem occidit, & Chilo, a quo nihil mali suspicabat Marc. eū occidit. fortuna uero dūtaxat uim hēt in agentibus p intellectū, ut aranti agricolæ argenti lamina se offert. Et bene casum, & naturā dixit in bonis dnari: oia. n. inter ista claudēda sunt, adeo qd oia, aut sm naturā fiāt necesse sit, ut nūc uiolentā, & inopinatā mortē Marc. casu cōtigisse putemus. Verū, ut ait Gel. cū apud Cic. legisset 1. Philippicam ut siqd mihi humanitus accidisset. Multa aūt impendere uidēr præter naturā, & pter fatū. Considerādū eqdem puto, atque id maxime reqrendū, qua rōne dixerit accidere multa humanitus posse pter fatū. Cū sit ratio, & ordo, & insuperabilis quædā necessitas fati. Item Virg. Æn. 3. de Phœnissa: Nam qa nec fato, merita nec morte peribat. Tanq̄ in faciendi finem uitæ, quæ uiolenta sunt non uideantur e fato euenire. Sed in hoc qd sentimus, in lib. Tus. explicauimus. Sed posset qs quærere, qd sit natura, q tripartita cōsideratur in hoie: animi, corporis, extrinsecus. inqt Cic. naturā ipsam diffinire difficile est. Sed q rō sit, cur naturę diffinitio difficilis sit, Victorinus docet hoc mō: Apud sapientes contentio est, quid prius sit Deus, an natura. Si natura prior est, ergo deus natus est, atq deū nasci nō posse. Rursus si deus prior est, nata est natura. Qd si nasci potuit, natura incipit nō esse natura. Itaq; naturæ difficilis est diffō, sed cū dixerit esse difficile, nō tn negauit diffiniri nō posse. Iraq; qdā philosophi sic diffiniēdā putauerūt Natura est ignis artifex quadā uia uadēs in res sensibiles pcreādas. Plato aūt sic diffinit: hoc est, natura est Dei uolūtas. [Visum est faciēdū, uos facere certiores) hoc est putaui ut uobis signarem. dicēdi modus hmōi apud doctos uiros. [Iunias) narratio est, & aiaduerte q plus decoris habebit ofo, si p mēsiū gentitiuis possessiua eorundē mensiū ponemus, ut si cal. Iunias dicemus non Iunij, Augustas non Augusti. [Epidauro) in Achaia, ut ait Plin. est ciuitas, de qua etiam Ser. sic ait: Epidaurus aūt antea Epitaurus uocabat: eam Cares, Arist. teste, occupauerūt, & non parū insignis est ciuitas pcertim ex Æsculapij claritate nobilitata, quem uaria morboꝝ gna curasse somniati sunt homines. erat uero templum ęgrotantium multitudinem usquequaque refertū, pendentibusq; tabellis, in qbus sanati, lāguores erat inscripti. Sita quidem urbs est in ipso Saronici sinus recessu intimo. Epitaurus nunc urbs est Epiri, quam & Dyrrhachium dīt. [Collegam) fuit. n. eius collega olim in consulatu. at tunc non erat. [Ab Athenis in Bœotiam irem) nulla re regula grāmaticoꝝ impediat, quin nominibus locorum proprijs addas præpositionem, uel non addas quocunque spectantibus. indifferenter. n. omnes docti uiri sunt usi: ut ab Athenis & Athenis uenio, ad Romam, & Romam uado. Sic Sulp. cum ab Ægina Megaram uersus nauigarem. his exemplis plenus est Liu. Athenæ uero, ut inquit Ser. a Possidone siue Neptuno, & Athena. i. Minerua appellationem deorum sortitæ sunt. Regio, in qua sunt, Attica nominatur, de qua Cecrops primum multitudinē in ciuitates xij. habitandas digessit.. Theseus uero postea xij. illas in hanc unam cōgregasse ciuitatē memorat. Bœotia cōiuncta est Atticæ, a qua illam montanæ Atticę plagam disiungit, a boue appellata: quam ibi Cadmus, Agenoris filius, reperiens immolauit. Diod. uero Siculus a Boeto, Neptuni filio ex Arne Æoli filia dicit appellatam esse Boetiam. * [Absoluerem) pficerem. [Reliquamq; iurisdictionem). i. reliquum quod restat de administratione etiam in Bœotia. nam Seruius habebat iurisdictionē nō solum in Achaia, sed etiam in regionibus finitimis. [Supra Maleas) alij intelligunt supra Maias, ut subaudiamus dies, sed dies in plurali constat masculini tantum esse generis, non autem fœminini: pterea non est mos doctorum ponere adiect. sine substantiuo. ego huic sententiæ minime assentior. Alij dīt esse locum: qd cū adhuc apud neminem idoneum me legere memini, tō magis pbo. [Postridie eius diei) ut supra notauimus, alio loco diei, abiectio est, ut ubiq; locorum: nam & postridie & ubique per se plena sunt. [Proficisci) discedere. [Circiter) pro iuxta ponit, quando uiri signat: ad tempus tn solet ptinere, ut circiter calēdas: interdū ad locum, ut Cassius Emina, lapidem fuisse quadratū circiter in media arce iunctum calēdis: frequentius tamen ad numerum, ut Papia distat Mediolano circiter xx. millia. Circiter ergo p circa. [Decimam horā) quia nona hora cęnabatur. Mart. Incipit extructos frangere nona toros. Iuuen. carpit Marium Priscum, quòd ante nonam horam cœnaret: Exul ab octaua Marius bibit. Dies aūt incipiebat apud Romanos a media nocte, ut. ff. de ferijs lege more R. [Chilone) cognomentum a labris. nam, ut inquit Ser. in Arte, Cilones sine aspiratione dīr, quorum capita longa, & compressa sunt: Chilones aūt cum aspiratione ex greco a labris improbioribus q illi uocant χείλοι, unde & pisces improbius labrati Chilones dīr. [Pugione) pugio genus est teli, a pugno dictus, quo facile apprehenditur. [Secundū) .i. iuxta. Virg. lib. 4. Georg. Pascuntur uero syluas, & plena secundū Flumina. [Sperare tn) subaudi dixit, uel nunciauit se sperare. i. spem habere. [Eum) Marcellū. [Se ipsum) propria manu. [Se missum) subaudi dixit C. Postumius. [Cogerem) in unum colligerem, congregarem. Virg. in Buc. Tityre coge pecus. [E uestigio) statim. [Prima luce) prima parte lucis, hoc est circa ipsam lucem. elegāter. n. dicitur prima nocte, uel multa nocte, & prima luce, & multa luce, uel ad multam noctem, & ad multam lucem ueni ad te. [Puer) seruus. [Acidini) nomen propriū. [Codicillis) tabellis, literis.

Bœotia. *XVIII.* *Circiter.* *Secundū.*

teris. codex.n.dimin.facit codicillus. [Paulo ante lucem) paulo ante diem, cum ego prima luce ad eum irem. [Ita) q.d.ita crudeliter & miserabiliter.est.n.miseratis. [Vir clarissimus) M.Mar. [Affectus est morte) interfectus est. [Inimici) Cæsariani. [Pepercerant) dederant uitam, licet fuisset eis aduersarius. [Dignitaté) nobilitatem & familiæ & probitatis. [Amicus) quia ut, supra dixit, erat eius familiaris, & putabatur amicus [Tamé) licet ante aduentum meum audiuissem eum mortuũ. [Ad tabernaculũ) ad hospitium eius, ad locum, ubi habitabat. na, ut inqt Iurisc.ff. de uerb.sig. Tabernæ appellatio declarat oẽ utile ad habitandũ ædificium, dicta ex eo, q taberna tabulis claudebatur. inde tabernacula & cõtubernales dicti. neque est dimin. tabernaculũ, sicut nec cœnaculum. [Perrexi) iui, a ṽbo pergo. [Reliquos) q cum eo esse solebant. [Perterritos) timentes ne & ipsi interficerentur. [Coactus sum) non ab aliquo, sed a me ipso. & est dicendi modus pro eo quod dr̃, fuit mihi necesse. [Illa lectica) quia nõ habebam aliam qua posset deferri. Erat autem lectica cathedra & sedes quædam, qua ferebantur diuites & potentes, dicta quòd puluinari & lectulo esset strata, græce dr̃ hexaphoron, quia a sex seruis ferretur. Iuuen. Cum tuo sexta ceruice feratur Hinc atque inde patens ac nuda pene cathedra. Idem, Cum uenit lectica Mathonis Plena ipso. Idem etiã significat lecto fuisse stratam, cum dicit: Qui dedit ergo tribus patruis aconita uehetur Pensilibus plumis, et lectica. Item alibi, Conducit comitem sellam puluinar. Et item, Nanque facit somnum clausa lectica fenestra. [Meis lecticariis) i.meis seruis, qui lecticam ipsam ferebant. [Referre) reportare. [In urbem) Athenas, unde ego ad eũ ueneram. [Pro ea) f̃m eam copiam, quia non fuit tanta quanta fuisset Romæ. [Funus) pompam & honorem funeralem. [Satis amplum) i.dignum & honorificum. [Impetrare) obtinere. [Impedicti) prohiberi. [Religione) i.sua, qua prohibebantur, q non fuissent ciues, intra urbem suam sepeliri. [Neq; ñ) ne uideretur hoc fuisse magis negatum Mar. quã aliis, dicit q aurea nemini unquam id concesserant. [Id) ut intra urbem sepeliretur. [Permiserunt) concesserunt. [Qđ fuit pximum) i.quod fuit primũ post hoc, ne sepeliretur intra urbem. [Vti) prout. [Gymnasio) gymnasium dicebatur locus, ubi palæstræ exercebatur nudi, & oleo uncti. nam γυμνὸς græce nudum significat. Dicitur tñ gymnasium locus quilibet, ubi aliquis exercetur, unde & gymnasia literarum dñr. erant aũt Athenis extra urbem multa gymnasia philosophorum f̃m uarias eorum sectas, inter q nobilissimũ erat gymnasium Academiæ, ubi Plato docuerat. quem locum dicit Ser. se elegisse ad sepulturam Mar. quia ei potestate fuerat eligere ex multis quod uellet. [In quo uellemus) qa multa erant. [Delegimus) elegimus, accepimus ex multis. deligere enim est ex multis eligere. [Academiæ) Academia, locus nemorolus ab Athenis mille passibus distans. dictũ ab Academo heroe, secundum Eupolidem gymnasium Platonis celeberrimũ. Horat. in epist. Atque inter syluas Academi quærere uerum. Fuit & uilla memoratu digna ab Auerno lacu Puteolos tendentibus imposita litori celebrata porticu & nemore, quam & uocabat M. Cic. Academiam ab exemplo Athenarum, ibi cõposita uolumina eisdem nominibus: in qua & monumentum sibi instaurauerat. Ceu uero non & in toto orbe terrarum fecisset, hęc & plura Plin. de hac academia Cic. lib. 31. cap. 2. [Cõbussimus) cremauimus eius cadauer. Ita enim solebat facere antiqui, & maxime Romani, cum Ægyptii odoribus condita cadauera diutius reseruarent. De hac consuetudine, & eius causis uide Seru. in 3. Æneid. super eum locum, Animamque sepulcro condimus &c. [Monumentum) insigne sepulcrum, quod monumentum dicitur a monendo, q moneat nos, & memoriam faciat. [Locarent faciendum) mercede faciendum darent alicui huius rei perito. [Omnia officia) i.mea. i.omnia, quæ a me debebantur Marc. [Pro collegio) ut decuit collegam. [Pro propinquitate) i.ut decuit propinquum, qualis ei eram. nam Seru. erat propinquus Mar. fuerat q; eius collega in consulatu. [Pro). i.secundum [Et in uiu) quem semp amauimus & honorauimus. [Et mortuo) quia eum honorifice sepeliendum curaui. Supra ubi diximus supra Maias, ut ex characteribus ueteris codicis coteci, puto fuisse scriptura, suprema ętate. i.ultimo tẽpore ætatis. quod neq; ausim affirmare, quia non bene poterat legi text. neque tamen improbo. nolu tamen notasse, ut uideant docti, quid probent.

ETi) M. Marcellus, multis literis Cic. persuasus, tandem decreuerat R. uenire, cum Cæs. liberaliter ei concessisset, ut id facere posset: uerum ante, quam discessisset ex Græcia, cum non longe ab Athenis esset, a P. Magio Chilone, eius familiare, pugione interemptus est. Itaq; cum Seruius, q præerat Achaiæ, intelligeret, quantum Cic. dilexisset Marc. hac epistola nunciat ei grauissimum casum mortis ipsius Marc. & simul ostendit, quanta cura, & officio primum curauerit ei subueniri, adductis medicis: deinde, postquam est mortuus, ut honorifice sepeliretur. [Etsi) principium est accommodatum rebus tristibus nũciandis. [Non iucundissimum) a contrario sensu. i.tristissimũ, & plenũ doloris. & attentũ facit. [Nuntium) nuntius masc. genere & rem nuntiatam, & eum, qui nuntiat, significat Virg. 1. Æn. Et nuntius ibis Pelidæ genitori. Idem in 6. Infelix Dido uerus mihi nuncius ergo Venerat. In neutro uero genere rem nuntiatam tñ significat. [Casus) euentus per accidens, qui, ut ostendit Arist. lib. 2. phys. c. 8. hic differt a fortuna, qa casus habet esse tã in agentibus p intellectum, q̃ in non agentibus p intellectum, & in pluribus est, q̃ fortuna: ut, si lapis, cadens de tecto, frangat caput transeuntis; & si qspiam ab aliquo interficiatur, a quo, pp familiaritatem nullum periculum timeret, sicut M. Mar. a Chilone. Fortuna uero habet esse in agentibus p intellectum tñ: ut si fodiens sepulcrum inueniat thesauros. [Et naturæ dominat) quia a iure naturę omnia orta occidunt, ut inquit Sal. [Dominatur) imperat, qa & casui, & naturæ subiecti sumus. In bonis dominor, iungitur cum ablatiuo cum p̃positione, ut hic; & apud Virg. Æn. 2. Incensa Danai dominantur in urbe. Iungitur datiuo: Virg. Et uictis dominabitur Argis. Iungitur etiam accusatiuo cum p̃positione In. Ouid. 1. Metamorph. Et q dominari in cetera posset Natus homo. Et Cic. in Caton. maiore. Felix senectus si usq; ad ultimum spiritum dominatur in suos. [Visum est faciendum facere) modus est dicendi, quo frequenter etiam Cic. utitur. usum est faciendum, ut te admonerẽ, pro putaui te admonendum. [Ad x.) incipit narrare. [Epidauro) Epidaurus, ut scr. Sol. urbs est Achaiæ, Æsculapii sacello celebris, cui cubantes ęgritudinum remedia capessunt monitis somniorum. Inde Æsculapius Epidaurius dr̃. Ouid. in 1. de Pon. Afferat ipse licet sacras Epidaurius herbas, Sanabit nulla uulnera cordis ope. Epidamnus aũt urbs i Epiro est, Dyrrhach ũ appellata. [Piręcũ) portus Athen. ut ostendit Str. lib. 9. eius urbs est omnemebatur mu ro p̃tracto ex oppido in modum duorum crurum. [Collegam) non nunc, sed antea, cum simul gessimus consulatum. [Ibi) in Piræeo. [Postero die) sequenti die. [Digressus essem) discessissem. Virg. Hos ego digrediẽs lacrymis affabar abortis. Iuuen. Quãuis digressu ueteris confusus amici. [Eo consilio) ea mente, ea deliberatione. [In Bœotiam) quę est finitima Atticæ. dicta est autem Bœotia a boue, a Cadmo inuenta, cuius augurio urbem condidit unde Ouid. Mœnia fac condas Bœotiaq; illa uocato. Diod. tñ lib. 5. dicit appellatam fuisse a Beuto, quem Neptunus genuit ex Arne filia Æoli. [Iurisdictioné) administrationẽ. hanc.n.non modo in Achaia, sed in regionibus uicinis habebat Seru. [Suprema ætate Italia uersus nauigaturus erat) hoc est in fine ætatis, & circa principium autumni. quattuor.n.anni tempora tripliciter diuiduntur, in nouum, adultum & pceps, siue supremum. & nouam æstatem dicimus initium ætatis: adultã æstatem, ętatis medium appellamus. & supremã siue pceptem ęstatem nuncupamus finem ętatis. & sic de singulis tpibus: ut, Ver nouum, adultum, & pceps. [Postridie) postera die, cras, errant q postridie dicunt posteres dies. adiungit etiam Sulp. diei eius, & sic legendum postridie diei eius, nec maioris, aut alterius significationis est q postridie, ut cum dicimus ubiq; gentium, ubique locorum, non aliud significamus q̃ ubique. [Decimam horam) hora nona dabatur cœna. hinc ait Val. Mart. Incipit extructos frangere nona toros. Hinc Marius Prisc. apud Iuuen. dat uitio, q ante horam nonam cœnaret: ut, Exul ab octaua Marius bibit. [Chilone) P. Magius, cognomine Chilo, labris grossioribus est, q Marcellum occidit. χεῖλος.n. apud græcos labrum significat, hic aspiratur prima, sed cum e, tenui Cilo illum significat q oblongum & compressum caput habet, ut Genuensis. habere cõspicimus. [Circiter) ad numerum in primis refert, pôt & ad tempus & ad locum referri. Tu ne dicas tantũmodo tempo ris esse Prisc. errore ductus. hoc aũt loco & ad tempus, & ad numerum ptinet. [Pugione percussum) genus est gladii. Nec dicas, cum pugione pcussum. Nam qñ significat instrumentum, nõ apponit cum: non.n. latine diceremus, Scribo cũ calamo, Vulnero te cum gladio: sed scribo calamo, uulnero te gladio, & hmói. [Stomacho) addo notam aspirationis in fine. Stomachus etiam pro ira & odio sępe ponitur. Cic. in Tusc. Intelliges ea stomacho non agere. Horat. Manum stomachumq; teneto. Vnde stomachari est pro indignari, & ira cõmoueri. Cic. Tusc. 4. An uero ut fortis nisi stomachari cœpit, non potest fortis esse? Inde etiam stomachosus indignatione & ira accensus. Horat. epist. 1. Læua

Hexaphoron.

Etsi.

Nuntius.

Casus.

Fortuna.

PHIL. Iurisdictio

Postridie.

Circiter.

Pugio.

Stomachus

Stomachari

Stomachosus.

Secundum. Lęua ſtomachoſus gabena dicit eques. [Secundum) & frequen-
tiſſime poſita eſt pro poſt apud Liuium. Sic Quint. Nam quod
unum mihi ſecundum patrem fortuna uidebatur paraſſe præſi-
dium, id ego ſeparare in illa ſorte non poteram. Alias pro iuxta
ponitur, ut nunc, & Maro: Dulcibus illa quidem illecebris, &
plena ſecundum Flumina. Aliquando ſignificat pro, ut ſecun-
dum te ad Cęſ.ſcripſit, hoc eſt pro uoluntate & ſententia tua.
Cogere. In aliis uero ſignificationibus notum eſt. [Cogerem) in unum
colligerem, ut Virg. Tityre coge pecus. Cic. Tuſc. 1. Cœlum hoc
in quo nubes imbresq; coguntur. alias ſignat urgere & nō ſtrin-
Codicillus. gere. Terent. Iubeo, cogo, atque impero. [Cum codicillis) li-
teris. Prima poſitio eſt codex. Inde codiculus, ex quo naſcit codi
cillus, quo in numero ſingulari non utimur, licet Iuſtin. ſit uſus.
[Cui inimici) Cæſariani, contrarium exornatiu. [Tabernacu-
Taberna. lum) diuerſorium. a taberna fit tabernaculum. Eſt enim taber-
na non modo ubi uinum uenundatur, uerum etiam locus ad ha
bitandum, & ubi quæque res ad uendendum exponuntur. Iu-
Officina. uen. Ne pudeat dominum monſtrare tabernę. Officina uero eſt
ubi res fiunt: quæ etiam poteſt eſſe taberna, ſi ibidem res uen-
duntur. Cic. ſed tamen ut ex eadem officina exiſſe appareat.
[Coactus) a me ipſo, non ab aliis. eſt quidam huiuſmodi dicen-
Seruus. di modus. [Seruos) mācipia. a ſeruando non aūt a ſeruiendo ap-
pellatos. Emebantur.n. bello ſeruatim. [Dñs) ipſe Marc. ſunt n.
iſta correlatiua dñs, & ſeruus, ut libertus, & patronus, ſed eſt
hoc tyrannicū & odioſum nomē, qđ ſibi Domitianus attribuit,
& non ſolum dñs, ſed deus uoluit appellari. Tu principem dicito
potius, q̄ dñm, ſi quem hac appellatione dignum uidebis. Quā-
tum.n. iſta diſcrepent demōſtrauit Ouid. Vt dñi nomen princi-
Lectica pis ille tenet. [Lectica) hac nobiles Romani & clari uiri pluri-
Hexaph. mum utebantur, & a numero Lecticariorum hexaphoron dixe-
runt, & hmōi, de quo Mart. Cum tibi non eſſent ſex millia Ceci
liane, Ingenti latere uectus es hexaphoro. Et Iuuen. Qui ſexta
ceruice feratur. Sed hunc lecticarum uſum Cęſar, ut inquit Trā
quillus, & conchiliatæ ueſtes & margaritarum, niſi certis pſonis
& ętatib⁹, perq; certos dies ademit. Et ideo Lectica eſt dicta, q a
lecto & puluinari ſternebant. onde inquit: Qui dedit ergo trib⁹
patruis xconira uehetur Penſilibus plumis. Et qui eam ferebāt,
Lecticarij. Lecticarij dicebantur. [In urbem) Athenas. [Pro ex copia) q.d.
non pro meritis & dignitate Marcelli, q maiorem honorem me-
rebatur, ſed ſm copiam, q̄ Athenis eſſe poterat minor q̄ Romæ.
Funus. [Funus) exequias. a funalibus appellatur, ſiue ab eo, qđ magis
placet, quod apud gręcos φόνος, mortem ac cædem ſignāt. [Sa-
tis amplū) huiuſmodi ſtatus eſt hęc dictu ſat, ut minuat potius
q̄ augeat cū quo iungitur. plus.n. fuiſſet, ſi dixiſſet amplum, q̄ ſa-
tis amplum. [Intra urbem) qm̄ mos non erat apud eos intra ur-
bem quempiam ſepelire. [Neque tñ) ne uideretur hoc magis ne
gatum fuiſſe Marcello, q̄ aliis. [Id) ut intra urbem ſepeliretur.
Gymnaſiū [Proximum) ad honorem. [Gymnaſio) tam corporis q̄ animi
exercitationis locus, ſed maxime, ubi palæſtræ ludus erat, q̄ qui
certabant nudi & oleo perūcti erāt, unde nomē accepit: γυμνὸς
Gymnoſo- nudum ſignāt. erant & philoſophi gymnoſophiſtæ appellati, de
phiſtæ. quibus Str. ſic habet: Oneſicritus miſſum ſe ſcribit, ut cum ſophi
ſtis colloqueretur: quod cum Alex. audiſſet nudos eos incedere,
& tolerantiam exercētes in honore maxime haberi, ad alios aūt,
nec uocatos ire, ſed iubere, ut alij ad ſe uenirent, ſiquid aſſeq
uellēt, qđ ab eis ageretur, & diceretur, & cum tales eſſent, nec
deorum uideretur, ut Alex. ad illos accederet, ne ēt inuitos coge
ret, quidquam facerent præter prima inſtituta. [Academiæ lo-
cum) in agro Athenienſi ab urbe ipſa Athenarum diſtante mille
paſſibus plurimum ſyluoſo, ut Horat. inquit: Atque inter ſyluas
Academi quærere uerum. Veterem Academiā Plato primus in-
ſtituit, & ab Academo eius prædij dño uoluit appellari, ea quo
āllultris illa academicorū ſecta multo poſt tpe ita floruit, ut om-
nibus aliis anteferri uideretur. acceſſit inde Archeſilaus, & me-
diocrem Academiam fecit. demum Acacydes nouā conſtituē-
Platonis dam curauit. erant & multa Athenis extra urbem gymnaſia, ua-
gymnaſiū. riis philoſophorum ſectis inſtituta, quorum omnium, *illuſtriſſi-
mum fuit academicorum, de quo nunc agitur. Fuit & altera aca
demia in terra Italia, haud longe Puteolis impoſita, ut inqt Plin.
litori porticu & nemore celebrata, & ab exēplo Athenarū dicta
ex inſtituto M.T.C. qui academica illa ſua conſcripſit. [Cōbuſſi
mus) inſtructa pyra. id uſque ab Homeri tpibus factitarū, ex quo
Munimē- legitur i. Ill. [Munimentū) dicimus munimentū, a muniendo ap
tum pellatum, quidquid uallo, foſſa, aggere murorum, aut lignorum
Monumen ſtrue, & alia hmōi re contra hoſtium aduentū munitū eſt. Mo-
tum numentū uero p o, & u, ſcriptū qd in mortuoꝝ memoriam fa-
Sepulcrū. ctum eſt, a monendo deductū, q̄ pñtes moneat præteritaꝝ rerū,
ut exēpla, ſtatuæ, ſepulcrum: quod & ſepultura, tumulus, tūba, *Tumulus*
pyramis dici pōt. in quibus faciendis maximū apud antiquos ſtu *Tumba*
dium fuit, pſertim apud externas nationes. Miranda qdem & in- *Pyramis.*
credibilia ſunt pfecto q̄ de pyramidibus pſertim memphiticis le
gunt. Poſſem de Mauſeoli ſepulcro, deq; multis aliis magna im-
pēſa factis, & multo labore ſtructis dicere: ſed hæc qui uolēt, Str.
legant, & Plin. Mirabuntur in Str. ſepulcrum meretrici ab amā-
tibus fundatum, quā Sappho Doricam uocat, & fratris ſui Cara
ei amicam. leges & ibi miraculum, qđ Str. memorat in pyrami-
dibus ſe uidiſſe. Quòd aceruí quidam ex tritura lapidū ante py-
ramides iacerent, in quibus lapilli, & forma & magnitudine len-
tis inueniebantur, quidam ut hordei grana. [Pro) ſecundū. [Col- *Pro.*
legiu) quòd meus collega fuerat in conſolatu. [Propinquitate)
fuerat.n. Ser. Mar. conſanguinitate coniunctus.

ETſi ſcio &c.) Deflet M. Marcelli necem, a P. Magio Chi- *ascan.*
lone familiari eius acceptam. recitatque ſtudium ſuum in
cōis amici ſepultura dicens. Etſi.i. quanquam ſcio me allatu-
rum uobis. ſ. qui Romæ eſtis, nuntium non iucundiſſimum, mo-
do triſtiſſimum, tamen qm̄ caſus & natura dominatur in bonis,
quia etiam boni aut caſu, aut natura cogente ſæpe pereūt, uiſum
eſt. ſ. mihi faciendum, facere. i. ut facerem uos certiores, quoquo
.i. quocunq; modo res haberet ſe. Cum ego aduectus eſſem naui
ab Epidauro urbe Achaiæ, Æſculapij ſacello inſigni, Piræeū. i.
ad portum illum Athenienſiū ad. i. circiter, x. cal. Iun. ego cōueni
.i. audiui, colloquendi & uiſendi gratia, ibi. ſ. in Piræeo, Marcellū
collegam noſtrum. ſ. quondam in conſulatu, & conſumpſi eū diē
ibi, ut eſſem cum eo. ſ. Marc. Cum digreſſus eſſem ab eo die poſte
ro. i. ſequenti, cum quo conuenerā, eo conſilio ut irem ab Athe
nis in Bæotiam, quæ Atticę uicina eſt regio, & abſoluerem reli
quam iuriſdictionē. ſ. prouincię ſuſceptæ, ille. ſ. Marc. nauigatu-
rus erat, ut aiebat, Italiam uerſus ſupra Maias. i. Magiu menſe p- *ſupra Ma-*
actu cuius adhuc ſex, aut ſeptem reſtabant dies, Hub. quia dies *ias legi de*
in plurari maſc. eſt, cenſet de diebus intelligendū nō eſſe, & licet *bet. de Ma*
apud nullum idoneum erit, probet locum maiorum nomine ſi- *ias uero ui*
gnificari. Ego contra ſentio nam licet uſitatius in maſc. utamur, *de Plinium*
tñ non futilis auctor dixit, Venit poſt multas una ſerena dies. Prę *ep. l. 10.*
terea ſicut per cal. nonas, & idus dies ſignāmus, ſic & p Maias, o-
mnes Maij menſis dies ſignificatos intelligo. non tñ dixero dies
Maias, ſicut nec calendas, ſed Maiarum, ut calendarum. Quidā
textus bis hñt ſupra Maias, ſicut ab Athenis ſupra Maias i Bęo-
tiam irem &c. quod ſi eſt, nō poteſt accipi pro loco, ſed pro tpe,
ſed non putem bis legendum eo q̄ Seruius iam digreſſum ſe di-
cit, ut. ſ. ſtatim non ſupra Maias in Bæotiam iret, nam addit, po-
ſtridie eius diei. i. die ſequēte eum diem, cum haberem in aīo
proficiſci ab Athenis, Poſtumius familiaris eius. ſ. Marc. aut fami-
liaris meus, uenit ad me, circiter horā decimam noctis. ſ. poſt me-
ridiem computando horas, & nunciauit mihi M. Marc. collegā
noſtrum percuſſum eſſe poſt tps cœnę, a P. Magio Chil. familia-
ri eius, pugione. i. gladio acuto quo punctim uulnera fiunt, & ac-
cepiſſe duo uulnera, unum in ſtomacho, alterum in capite, ſecū-
dū. i. pone, & poſt aurem, tñ ſperare eum poſſe uiuere. Magium
interfeciſſe ſeipſum, aut deſperatione uitæ, aut dolore q̄ ebrius
amicū ſic uulneraſſet, repete & mihi nuntiauit ſe poſtea miſſum
a Marc. ad me. ergo fam. Marcelli erat. q. i. ut nūciaret mihi hęc,
& rogaret ſup. me, uti. i. ut cogerem. i. cōgregarem, & in unum lo
cum cōpellerem, medicos. ſ. manuales. i. chirurgicos. coegi, ſup.
eos, & ſum pfectus eo. i. Athenas, ad Marc. e ueſtigio. i. cōtinuo,
quaſi non mutato ueſtigio, primæ luce. i. prima parte diei, aut di-
luculo ipſo, cum non abeſſem longe a Piræeo. ſ. portu, puer. i. ſer-
uus Acidini, uiri utriq; noti, uenit obuiam mihi cum codicillis. i.
tabulis, in qbus erat ſcriptum Marcellum obiiſſe diem ſuū paulo
ante lucem. Ita uir clariſſimus affectus eſt morte acerbiſſima ab
homine deterrimo. i. pditiſſimo, & inuentus eſt amicus ſaltem ſi-
mulatus aut ebrius q afferret ei mortem, cui inimici ut Cæſ. pe-
percerant pp dignitatem. ſ. eius. Ego tñ. i. licet obiiſſe intellexe-
ram, perrexi ad tabernaculū. i. diuerſoriū, & hoſpitium eius ex-
tra urbem, inueni ſup. illic duos libertos, ſup. eius & pauculos
ſeruos, aiebant. ſ. q aderāt, reliqnos. ſ. ſeruos pfugiſſe. i. pcul fu-
giſſe, pterritos metu, quia dñs eorū interfectus eſſet ante tabee
naculum. ſ. ſuum. Nam ſerui tenebātur corpora ſua pro dño ob-
iicere. Coactus ſum. ſ. officio, eum. ſ. Marcellū referre in urbem
.ſ. Athenas, in illa eadem lectica, qua ipſe. i. ego eram delatus. ſ. a
Piręeo, & lecticariis meis. i. q me portare in lectica. i. inſtrumēto
ad modum cathedræ ad portandum hoīem in humeris ſuis apto.
portabantur.n. tunc a ſeruis potētiores, ut nunc a iumētis, ut cor-
pora ſanctoꝝ in ſupplicationibus circūferunt. Et ego curaui ibi
.i. in urbe funus. i. pompam funebrem, faciēdum ei, ſatis amplum
pro

ꝓ ea copia.ſ.hominum,ꝗ erat Athenis. Ego non potui impetrare ab Athen.ut darent ſup.ei locum ſepulturę intra urbem, ꝙ dicerét ſe impeditos religione, quia prohibitum erat quenꝗ, qui nó eſſet ciuis, natus in urbe ſepeliri. neque tñ, hoc eſt licet ſuperſtitioſum uideretur, aut quęſitę occaſionis, tñ non conceſſerant id cuiꝗ antea. permiſerunt nobis, ſup. id quod fuit proximum.ſ. ad honorem ſepeliendi, intra urbem, uti.i.ut ſepeliremus eum, in quo uellemus gymnaſio.i.exercitatorio literario, quę fere extra urbem erant, & nos delegimus locū in nobiliſſimo gymnaſio orbis terrarum.ſ.in gymnaſio Academiæ, in quo Plato docuerat, cum diſtaret ad urbe mille paſſus, & ſpinis horreret, unde Horat. in epiſt. Atque inter ſyluas Academi quærere uerum. Dictam autem uolunt Academiam ab Academo heroe, & eius loci,quem Platoni conceſſit,domino. & cóbuſſimus eum.ſ.Marcellum ibi, & curauimus poſtea, ut iidē Athen. locarent.i.mercede ſtatuta opificibus darent monumentum marmoreum faciendum ei.ſ.Marcell. in eodem loco. Itaque nos ꝓſtitimus ei.ſ. Marcel. & uiuo & mortuo ſup. ea quæ fuerunt officia noſtra pro collegio, quia io conſulatu collega illius fuerat. collegę autē, ut concorditer rem geſſiſſe uiderentur, ſemper deinceps inter ſe amabantur & propinquitate.ſ. ſanguinis. Vale. Adſcriptum in quibuſdam eſt D.pr.i.datum aut data eſt epiſtola pridie cal. Iunias Athenis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Conſolatur Figulum, quòd patria careat, & officium illi ſuum apud Cæſarem promittit.

CICERO S. D. P. NIGIDIO FIGVLO. 13

QVærenti mihi iandiu, quid ad te potiſſimū ſcriberem, non modo certa res ulla, ſed ne genus quidem literarum uſitatum ueniebat in mentem. unam.n.partem, & conſuetudinem earum epiſtolarum, qbus ſecundi rebus uti ſolebamus, tēpus eripuerat : pfeceratq; fortuna, nequid tale ſcribere poſſem, aut omnino cogitare. relinquebatur triſte quoddam, & miſerum, & his tpibus conſentaneum genus literarū.id quoq; deficiebat me:in quo debebat eſſe aut ꝓmiſſio auxilij alicuius, aut conſolatio doloris tui.qđ pollicerer, nō erat. ipſe.n.pari fortuna abiectus, aliorum opibus caſus meos ſuſtētabā : ſæpiusq; mihi ueniebat in mētem,queri,ꝙ ita uiuerem ; ꝗ gaudere, ꝙ uiuerem. quāquam.n.nulla me ipſum priuatim perculit inſignis iniuria : nec mihi quidꝗ tali tpe in mentem uenit optare,qđ nō ultro mihi Cæſar detulerit : tñ nihilo minus eis cōficior curis,ut hoc ipſum, ꝙ maneam in uita, peccare me exiſtimem. careo.n.cū familiariſſimis multis, quos aut mors * eripuit nobis,aut diſtraxit fuga;tū oibus amicis, quorum beneuolētiam nobis conciliarat ꝑ me quōdam te ſocio defenſa reſp. uerſorq; in eorū naufragiis,& bonorū direptionibus : nec audio ſolum,qđ ipſum eſſet miſerū,ſed etiam id ipſum * uideo,quo nihil eſt acerbius, eorū fortunas diſſipari, qbus nos olim adiutoribus illud incēdium extinximus : & in qua urbe modo gratia, auctoritate,gloria floruimus, in ea nunc iis qdem oibus caremus : obtinemus ipſius Cæſaris ſummam erga nos humanitatem : ſed ea plus nō pōt,ꝗ uis,& mutatio oīum rerum,atq; tēporum. itaq; orbus iis rebus oibus, qbus & natura me,& uolūtas,& cōſuetudo aſſuefecerat; cū ceteris,ut qdem uideor,tum mihi ipſe diſpliceo.natus.n.ad agendum ſemp aliqđ dignum uiro, nunc nō modo agendi rōnem nullam habeo, ſed ne cogitandi qdem : & qui antea aut obſcuris hoibus, aut etiā ſontibus opitulari poterā ; nūc P. Nigidio, uni oīum doctiſſimo,& ſanctiſſimo,& maxima quōdā gratia,& mihi certe amiciſſimo,ne benigne qdē polliceri poſsū. Ergo hoc ereptū eſt literarū genus. Reliquum eſt,ut cōſoler,& afferam rōnes,qbus te a moleſtiis coner * abducere . at ea qdem facultas uel tui,uel alterius cōſolandi,in te ſumma eſt,ſi unquā in ullo fuit.itaq; eam partē, ꝗ ab exquiſita quadam rōne,& doctrina ꝓficiſcitur,non attingā,tibi totam relinquam. qđ ſi forti,& ſapienti hoie dignum,qđ grauitas,qđ altitudo animi,qđ acta tua uita,qđ ſtudia,qđ artes,qbus a pueritia floruiſti,a te flagitent, tu uidebis.ego,qđ intelligere,& ſentire,qa ſum Romæ,& qa curo,attendoq;,poſſum,id tibi affirmo,te in iſtis moleſtiis,in qbus es hoc tpe,non diutius futurum; in iis aūt, in qbus etiam nos ſumus, fortaſſe ſemp fore.uideor mihi ꝓſpicere,primum ipſius animum,ꝗ plurimum pōt,ꝓpenſum ad ſalutem tuā.nō ſcribo hoc temere. quo minus familiaris ſum, hoc ſum ad inueſtigādum curioſior. quo facilius,* qbus eſt iratior,reſpondere triſtius poſſit , hoc eſt adhuc tardior ad te moleſtia liberandum. familiares uero eius,& iiqdem,ꝗ illi iucundiſſimi ſunt, mirabiliter de te & loquuntur, & ſentiunt. Accedit eodē uulgi uoluntas,uel potius cōſenſus oīum.etiam illa,ꝗ minimum nūc qdem pōt, (ſed poſſit neceſſe eſt) reſp. quaſcūq; uires habebit,ab iis ipſis, qbus tenetur,de te ꝓpediem, mihi crede, impetrabit. Redeo igitur ad id,ut iā tibi etiā pollicear aliqđ; qđ primo omiſeram.nā & cōplector eius familiariſſimos ; * q me admodum diligūt, mulrūq; mecū ſunt : & in ipſius conſuetudinē,quā adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo: & certe oēs uias perſequar,qbus purabo ad id, qđ uolumus, peruenire poſſe.in hoc toto genere pluta faciam,quā ſcribere audeo. Cetera,ꝗ tibi a multis prompta eſſe certo ſcio,a me ſunt paratiſſima.nihil in re familiari mea eſt, qđ ego meum malim eſſe,ꝗ tuum.hac de re,& de hoc genere toto hoc ſcribo parcius ; ꝙ te,id qđ ipſe confido, ſperare malo eſſe uſurum tuis. Extremū illud eſt,ut te horter, & obſecrem, animo ut maximo ſis ; nec ea ſolū memineris,quæ ab aliis magnis uiris accepiſti ; ſed illa etiam,quæ ipſe ingenio, ſtudioq; peperiſti. quæ ſi colliges ; & ſperabis omnia optime ; &, quæ accident,qualiacunq; erunt,ſapienter feres. ſed hæc tu melius,uel optime oīum. Ego, quæ pertinere ad te intelligam, ſtudioſiſſime omnia, diligentiſſimeque curabo ; tuorumq;* triſtiſſimo meo tempore meritorum erga me memoriam conſeruabo. Vale.

ep.9.b.l. *ep.1.l.6.* *idem aliter ep.8 & 9. huius l.* *ep.13.l.6.* *ep.12.l.6.* *cū eiectus a Clodio ſum.*

QVærenti) P. Figulus Nigidius, tum doctrina ſingulari , tum uero auctoritate, & dignitate maxime inter Rom. ciues, ſecutus Pompeianas, & reip.partes, uicto Pomp.& oppreſſa patria ſua,non ſponte quidem, ſed ita uolente Cæſ. exulabat, aberatque a patria,angebaturque uehementer non tam de fortuna ſua , quàm de oppreſſione reip. Quamobrem Cic. hac epiſt.cū nititur cōſolari,adductis multis & pulcherrimis rationibus.pollicetur q; ei oēm operā,& gratiā, & auctoritatē ſuā apud Cæſ. & Cæſarianos, ut Fig.reſtituatur in patria.qđ dicit ſe ſperare cito fore. [Quærenti)principia a participiis incipientia grauitari,& deliberationi maxime conueniunt: ideoq; uel orationib' artificioſis,

VVBAR.

ciosis, uel longioribus epistolis accommodatum. [Iandiu) iam multo tempore ante.& ita excusat tarditatem & uarietatem suarum literarum.[Potissimum) pcipue.[Certa res) utputa de reb⁹ meis,uel de statu reip.& de ceteris hmõi.[Sed ne genus lrarum) .i.nulla materia scribendi, cum multa sint epistolarum genera,ut epist.4.lib.2.ostendimus.* [Vnam partem) iocosam & familiaré.

PHIL.

[Tempus) hoc infelix & miserum, ut ibi, Ciuem mehercule non puto esse tpibus his q ridere possit. [Eripuerat) uim habet hoc uerbum.[Cogitare) qm non de ioco & risu,sed oĩno de lacrymis cogitandum sit. [Ne qd tale) iocosum & familiare. [Relinquebatur) restabat.[Triste genus) id aũt elegiacum possumus appellare, qđ in miseriis uersaẽ. Animo mœsti sumus, uultu uero tristes, & utroq; miseri. [Deficiebat me) deerat mihi. [Auxilij alicuius) pollicerer auxilium,ut facere in rebus afflictis consueui. [Ipse.n.)ratio quare non erat qđ polliceri posset.[Abiectus) pstratus.[Sustẽtabam)moliebar.[Pari fortuna) iniqua,& aduersa, æquali tuę.[Opib⁹) auxiliis consolationum.sed proprie numero multitudinis opes diuitias, opem auxilium, & possibilitatem appellamus.[Queri)querelas afferre.prima breui.[Ita) sine honore pdita libertate.& est sensus quasi desperati hoĩs,cum oĩa animalia natura appetant uiuere, & ipse Cic. dicat conquerendum fuisse potius q̃ gaudẽdum,ꝙ uiueret,cum in tot miseriis & calamitatibus uersareẽ. Mors pstantior erat q̃ uita. [Insignis) magna & noscibilis.[Priuatim)in reb⁹ meis familiarib⁹.has.n.mihi Cęs. oẽs tutas esse uoluit. De cõi igitur calamitate,nõ de priuata conqueritur.optare.n.non mõ est desiderare,sed eligere.Virg.Optare locum tecto.[Pepulit) percussit.[Nihilominus) non minus & iungendum est tñ.[Conficior) passiua quidem literatura significat ferme qđ pereo, consumor, torqueor. Vnde senio & ætate confectum dicimus. Virg. Confectum ętate parẽtem. Aliis etiã incõmoditatibus confectum quasi pereũtem appellamus, ac etiã confectum iam factum dicimus,ut cõfecta res est in senatu.[Careo.n.) ratio est quare sibi molestum sit uiuere. [Mors eripuit) in bello ciuili. [Peccare) peccatum esse nõ mediocre,ꝙ uiuam euicta rep.Maioris culpæ est peccare,q̃ cõmerere.Terẽt. Quid feci? quid commerui? qd peccaui pater? [Fuga) partim in Ægyptum,partim in Libyam, partim in Hispaniam. [Quorum beneuolentiam) quos mihi beneuolos facerem ea defensa rep. [Te socio) adiutore ad defendendam remp.[Quondam) Catilinariã coniurationem intelligit, qua detecta & punita saluam & incolumem remp.conseruauerit. [Versor) sensus est,careo nõ solum amicis,sed eorum bona dissipari uideo, qđ ęque mihi molestum est.Versor,Duas id uerbum cõpositiones exposcit,aut in,aut circa,ut Cic.põt in pacata ciuitate uersari.Et ethica uersatur circa bene uiuendi rõnem,hoc est constat in bene uiuendi rõne.Est & aliud uerbũ uerso frequẽtatiuũ a uerto.Virg. Nũc fluctus habẽt, uersantq; in litore uenti. [Naufragiis) translatio a nautis,q naufragium faciunt,& p damno,aut malo capimus.[Direptionib⁹) rapinis.[Quod ipsum) .s.audire eorum bona dissipari.[Qđ).s.uidere bona eorum dissipari.* [Esset miserũ) qa audire calamitates nostrorum amicorum miserum est p se, sed miserius uidere, nec posse eis subuenire, aut opitulari. [Quo) quare.s.uidere. [Acerbius) durius. [Eorum) amicorum. [Quibus adiutoribus) quibus adiuuantibus me,quorum auxilio. [Illud incendium) Catilinę intelligit coniurationem, quam comparat incendio. [Extinximus) pseuerat in translatione incendij.i.deleuimus, sustulimus. [Gratia) beneuolentia apud oẽs,qb⁹ plurimum amabamur. [Auctoritate) quia multum poteramus. [Gloria) splendore, qui gessi consulatum & alios amplissimos magistratus.[Iis).s.gratia, auctoritate & gloria. [In ea) .s.urbe.[Obtinemus) respondet tacitę obiectioni, quia posset dicere Figulus,dictum esse a Cic.supra,nihil uenire sibi in mentem optandum esse, quod Cæs.ultro ad eum non detulerit, ergo eum non carere gratia & auctoritate &c. rñdit Cic ꝙ licet humanissime tractetur a Cæs. tamen nõ plus ualet illa humanitas Cęs.ut faciat quæ ei placeant. [Quiuis).i.uiolentia,subaudi ualet, ut ea fiant quib⁹ doleat. [Orbus) priuatus. tractum a parentibus qui liberis priuati orbi dicunẽ. Iuuen. Tũc orba tigride peior. [Natura) tria posuit, q̃ maximã hñt uim ad omnia, quæ agimus. Cic. in Catil. admiratus essem Catilina, si ab ea amentia discessisses, ad quam te natura creauit, uoluntas exercuit,fortuna seruauit. fortunã.n.pro cõsuetudine posuit, qm̃ ẽm fortunam, consuetudinem facimus. est aũt consuetudo usus alĩcuius rei. [Cum ceteris) & aliis. [Tum mihi) maxime mihi. [Natus) optima ratio, quare pœniteat eum uitæ suę, quia cum sit natus ad agendum semper aliquid dignũ uiro,uidet non solũ sibi ereptam esse facultatẽ agendi,uerum & facultatem cogitandi,quod plus est. [Natus).i.a natura institutus, qa dedit mihi ingeniũ & doctrinã. [Dignũ uiro) .i.honestũ & utile reip. id enim uiro dignum dr̃, quod rectum est, & cum officio fit. [Rõnem) modum, facultaẽ. [Sed ne cogitandi) qa cogitationes meæ,uanæ & irritę futuræ sunt,cũ eo redacta sit resp. ut ei amplius opitulari nõ possim.& hæc est rõ,quare dixit cogitandi. nã aliter quisq; habet liberam cogitandi potestatem. [Et qui) alia rõ,qa cum ante oppressam rẽp. potuisset Cic. opitulari oĩbus ignobilibus, & q aliqd facinus admisissent, dolebat ꝙ nũc non posset non modo pstare,sed ne polliceri quidem aliquid operis & auxilij.[Obscuris) ignobilib⁹, non claris,qualis fuit C.Põpilius Lenas,Picenæ regionis homo, quẽ Cic. non minore cura, quam eloquentia defendit: a quo postea interemptus est Cic. ut ostendit Val.Max.lib.5.c.3.[Sõtibus) nocentibus,q aliquid mali ppetrassent, sicut Miloni, q interfecerat Clodium. [Opitulari) ferre opem, subuenire.[Nũc)hoc tpe,quo Cæs.oĩa tenet.[P.Nigidio) maxima uis est in proprio noĩe.[Doctissimo) pstantissima doctrina sup alios oẽs.[Sanctissimo)integerrimo,optimo. & est contra id qđ dixerat sontib⁹. [Maxima gratia) apud populũ.i.q esset ualde gratus, & dilectus populo.& opponiẽ obscuris hoĩbus. [Et mihi certe amicissimo) q.d.qđ ipsum solũ satis esse deberet, qa amicitiæ oĩa debemus,q̃ præstari pñt. [Benigne) large,liberaliter.nã benignitas, ut docet Cic. 1.off. Eadẽq; & liberalitas dr̃. [Ne polliceri quidem) qđ minus est quã opitulari. [Hoc genus literarum) in quo debeat esse pmissio alicuius auxilij, ut supra dẽ ait. [Reliquum est) restat,relinquitur mihi. [Vt te consoler) qa duo gña posuit superius, & dixit in quo debeat esse aut pmissio auxilij alicuius,aut consolatio doloris.[Coner) tentẽ. [Abducere) remouere,eripere. [Ad ea) ostendit maximam partẽ huius cõsolationis esse in ipso Nigidio, q & se ipsum & alios multo melius posset cõsolari quã Cic.[Facultas) potestas, modus.[Si unq̃ in ullo fuit) si unquam aliqs potuis alium consolari,tu potes maxime. Itaq; infert ex superiori clausula non esse sibi opus uti rõnib⁹ sumptis a philosophis, & ab aliis uiris doctissimis,cũ eas melius teneat Nigidius,quàm ipse.[Partem).s.cõsolationis.[Proficiscitur) puenit, sumitur.[Exqsita) subtili,diligenter excussa & disputata. [Rõnem) qualis est Stoicorũ,ꝙ solus sapiẽs sit diues,ꝙ qui amisit pecuniam, domos, pecora &c. similia, non amiserit bona, & ideo non esse taliũ rerũ iactura dolendum: & reliqua, quę disputantur a philosophis ualidissimis & efficacissimis argumentis & rationibus. Ratio aũt cum multa alia signat, tum uero dr̃ q aliquid ita esse probat, ut est dictum. [Nõ attingam) nõ commemorabo, nullã faciã de ea mentionem. [Tibi) cui est notissima. [Quid sit) declarat quæ sit illa consolatio, quæ ex ratione & doctrina proficiscitur. [Forti dignum) est.n.ut uolũt philosophi,forti,& sapienti hoĩe dignum,sicut non extolli nimiũ prosperis, ita neq; frangi, neq; deiici aduersis. Est aũt ordo, tu uidebis qd sit dignum forti, & sapienti hoĩe &c. [Grauitas) auctoritas, existimatio, q de aliquo habeẽ. [Altitudo animi) q debet superare oĩa aduersa, & uincere ferendo.[Acta tua uita) .i.pterita tua uita.est.n.turpe eum,q cum laude uixerit, & sapienter se gesserit,non seruare constãtiam,nec eundem esse etiam,si aliqua uis fortunæ ingruat.[Studia) quia etiam turpe est eum,qui sequitur studia philosophiæ,non parere ei,nec aliquam utilitaẽ accipere ea studiis suis. [Artes) bonæ & liberales. [Flagitent) exigant,poscant, qa uidentur poscere a te, ut ita te geras,ne uidearis frustra ea secutus, nec fecisse contra dignitatem tuam, & institutionem uitæ ante actæ.[Ego) hæc est cõsolatio,quã ei potest afferre,ut intelligat Nigidius se non posse diutius esse in his molestiis carendi patria. Est aũt ordo, Ego affirmo tibi, qđ possum intelligere, & sentire, quia sum Romę, & qa curo & attẽdo .s.te non posse diutius esse in istis molestiis. [Sentire) iudicare, quia sum Romę, ubi de his rebus tractatur. ubi est Cęs.ibi eius consilia tractantur. [Curo) ad animum refertur.i.animum adhibeo,& cogito. [Attento) considero,perspicio. & ad corpus refertur. [Diutius) longiori tempore.[In iis etiam).i.pter hoc,qđ affirmo tibi,te diutius non esse cariturũ patria,affirmo & nos nõ futuros fortasse diutius in his molestiis, in qbus nũc sumus.i.ut semper careamus dignitate & libertate. [Primum) ratio quare Nigidius non sit futurus diutius in illis molestiis. [Videor pspicere) cognoscere.[Qui plurimum põt) .i.Cæs. [Propensum) pnum,inclinatum.[Ad salutem tuam) ad te restituendum & seruandum incolumẽ. [Non scribo) ne uideatur hoc dicere magis, ut eum consoletur q̃ qđ ita sit. [Temere) sine causa, frustra. Virg. Non temere est uisum conclamat ab aggere Volscens. [Quo minus) sensus est, quanto minus sum familiaris Cęs. & minus cum eo uersor, tanto sum curiosior & diligentior ad inuestigandum eius animum,& uoluntatem. [Familiaris sum) .s.Cæs. quia Cic.

Marginalia: Opes. Ops. Optare. Cõficior. Peccare Committere. Versor. RVBER. Orbus. Sontes. Benignitas. Ratio.

parum cũ eo uersabatur. [Curiosior) solertior, diligentior. [Inuestigãdum) diligenter ingrediendum, tractum a uenatoribus q̃ p̃ uestigia q̃runt feras. [Quo facilius) rñsio ad obiectionem, quia posset dicere Fig. si Cæs. p̃pensus est ad salutẽ meã, ut ais, quare tandio differt restitutionẽ meã? Rñdet Cic. q̃ hoc non facit p̃p̃ ipsum Figulũ, sed ut acerbius & liberius possit rñdere iis, q̃b⁹ est iratus, qđ non posset facere, si iam restituisset Figulum, q̃a dicerẽt alij id, quod Cæs. Figulo cõcessisset, aliis ẽt esse cõcedendũ. Itaq; ne eripiatur sibi hæc occasio, & libertas reprehẽdendi inimicos suos, dicit eũ tardiorẽ fuisse ad restõnem Figuli. (Quo) ordo est: Cæs. adhuc eo tardior ad liberandũ te molestia, quo facilius possit rñdere iis, q̃bus est iratior, p̃ iratus. cõparatiuum p̃ positiuo. [Eodem) p̃p̃ ipm. [Quo) ut. [Facilius) liberius, nulla sibi facta obiectione, q̃a uni fecerit, qđ alij non faciat. [Tristius) acerbius, cum maiori stomacho, & indignatione. qđ nõ posset, si te restituisset, q̃a dicerent, qđ tibi cõcessisset Cæs. idem sibi cõcedendũ. [Tardior) longior, serior. [Ad liberandũ te molestia) qua afficeris, q̃a cares patria. s. ad restituẽdũ te in patriã. [Accedit) secũda cã, q̃a dixerat primum ipsius animũ &c. subdit. Accedit. i. additur, & adiungitur. [Eodẽ) ad id qđ est supradictũ. s. p̃dictę rõni, siue causę, q̃ putant te non posse esse diutius in iis molestiis. [Vulgi) plebis. [Vel potius) correctio, q̃a parũ uidebat esse uoluntas uulgi, qđ parũ põt: ideo correxit & dixit, [Cõsensus omniũ) coniunctus, q̃a oẽs in eadẽ sunt uolũtate, ut restituaris. [Etiã) præter cõsensum uulgi & oium. [Nunc minimũ põt) quia est oppressa, & oia sunt ad libidinẽ unius, uel paucorũ Cæsarian. [Sed necesse est possit) quia nõ poterit diutius esse in tãta opp̃ssione. p̃dixit aũt hoc loco Cic. latenter cædẽ Cæs. sciebat .n. qđ cõstituissent, q̃ fuissent amatores libertatis, Brutus, & Cassius, & alij q̃dã. [Quascũque uires) sensus: ipsa resp. q̃ licet nũc parum possit, tñ est necesse, ut possit, omnibus uiribus suis impetrabit restitutionẽ tuã. Ordo est, ẽt illa resp. q̃ nũc minimũ põt, sed est necesse ut possit, impetrabit p̃pediẽ de te ab iis ipsis, q̃b⁹ tenet oibus uiribus quascunque habet. [Impetrabit) obtinebit. [De te) p̃p̃ te. [Quascunq; uires habebit) subaudi uiribus quascunque uires habet. [Ab iis ipsis) a Cęsare & Cęsarianis. ipsis aũt pluratiue p̃tulit, ut ostendat Cæs. multa fecisse ad arbitrium eorũ, per quos uicerat, ut supra dixit. [Igitur) q̃a eius animus est p̃pensus ad salutẽ tuam, & q̃a resp. de te impetrabit. [Redeo) reuertor, cõfero me. [Ad id, qđ o. so.) cũ est dictũ qđ pollicerer nõ erat. [Cõplectar) recõciliabo mihi, astringã mihi. [Ipsius) Cęs. [Cõsuetudinẽ) familiaritatẽ & cõuersationẽ. i. faciã ut aliquo mõ cõsequar cõsuetudinẽ eius, q̃ mihi hucusq; non cõtingit p̃p̃ pudorẽ, non aũt ipsius culpa. [Pudor) erubescentia q̃dã. erubesco .n. cũ eo uersari, cui antea fuerim aduersari⁹. [Claus(i) impediuit. [Insinuabo) latenter & cum arte me inmittam. Insinuare .n. est latẽter, & ex obliquo ingredi, a sinib⁹ uestiũ, aut uelorũ tractũ. inde insinuatio pars exordij dicta est, qđ artificiosa & dissimulanter ingrediatur ad causam. [Oẽs uias) oẽs rõnes & modos. [Ad id, qđ uolumus) ad restitutionẽ tuã q̃ ualde curamus. [Toto gñe) tota causa tuę salutis & restitutionis curãdę. [Audeo) ne uidear iactare animũ & officium meũ. [Paratissima a me) quia alios uolo longe superare q̃a uotũ superlatiuũ distat a positiuo. [Tibi) in auxilium & fauorẽ tuum. [In re fam. mea) in meis rebus priuatis & domesticis. [Malim) potius uelim. [Esse meum, q̃ tuum) quia ita uolo esse tuum, sicut meum, q̃a amicorum omnia cõia. [De hac re, & toto gñe) .i. de tota hac materia, q̃ nihil habeo qđ malim esse meum, q̃ tuum. [Parcius) breuius, sine pluribus pollicitationibus. [Tuis) rebus potius, q̃ meis. [Quod) quam rẽ. s. te usurũ tuis: potius, q̃ meis. [Cõfido te sperare) certissimus sum te sperare. [Extremũ) ultimũ: & conclusio epistolæ nostrę. [Et obsecrẽ) quod plus est, quãm hortari. [Ab aliis) philosophis, & eruditis uiris. [Accepisti) cognouisti. [Ingenio tuo) acri & p̃pio. [Peperisti) effecisti p̃pria tua. scripserat .n. multa Nigid. ex fonte philosophię sumpta. [Quæ oia) & ab aliis accepta, & ingenio, ac studio tuo parta, & affecta. [Si colliges) si considerabis. [Et sperabis) hoc est uerbũ, qđ dirigit clausulã, nec impeditur a dictione &, cũ duplicat &. Sic, si mihi bñfeceris, & me cognosces gratũ, & lætaberis officio. [Sperabis oia optime) .i. optima de rebus oibus spẽ habebis. [Quæcunque erũt) .i. qualiacunq; acciderint. [Sapiẽter) ut decet sapiẽtẽ. [Sed hæc tu) subaudi intelligis uel nosti. est .n. eclipsis. [Melius me) melius, quam ego. [Vel) correctio. [Optime oium) multo melius, q̃ oẽs alij, q̃a es oium doctissimus. [Studiosissime) libẽtissime, p̃pitissimo aio. [Tuorũ) .i. recordabor eorũ beneficiorũ q̃ cõtulisti in me meo tristissimo tpe, cũ ex urbe eiectus irẽ in exiliũ. [Meritorũ) officiorũ p̃stitorũ. [Tpe tristiss.) infelicissimo, miserrimo, cũ ab his ẽt derelictus sum, a quibus minime putassem.

Qværenti) Quo aio ferret Tull. cõem reip. calamitatem, his potissimum, quas scribit ad Figulum Nigidium, literis facile cognosci põs. deplorat .n. miserrima tempora & libertatẽ omnino deperditam, nullãq; de ea spẽ amplius superesse. inde Fig. non tam suã q̃ reip. infelicitatẽ mœrentem, consolatur, q̃ gratiã esset a Cæs. initurus, & in bonis suis domi, & in urbe Roma uicturus. hortaturq; hoiem, optimo sit aio ad oia p̃ferẽda, & optimã in Cęs. spem hñdam, q̃ ut clemẽtissimus aliis pepcerat, parcet & Figulo, q̃ singulari uirtute ornatus, & maximæ auctoritatis Põpeianas partes secutus, exilio uagabatur inuitus, & in patriã restitui cupiebat. ad qđ impetrãdũ operã suã Cic. pollicetur. [Quærenti) eandẽ p̃pemodum sñiam in hac epist. cõpleaus quã in illa ad Cur. Epistolarũ gña. Quo aiaduertẽdũ est in omni oratione deficiendarũ rerũ uarietatẽ afferre. hmõi uero orationũ initia a participiis habita, ut est illud, Cogitãti mihi sępenumero, grauitatẽ quandam maiorẽ p̃seferunt, & longiorẽ oio futurã orationẽ ostendũt. Quærere uero ad illud referre qđ p̃sto nõ est. [Diu) & iandiu longis tpis sigñationem ostendũt, & solet Cic. in hmõi sermone illa duo coniungere. Sæpe & multũ p̃ tãdiu, ut, sępe, & multũ hoc mecũ cogitaui. & recte quidem hæc duo coniungũtur, Quint. sñia. Nã si unũ tantũmodo ponit, diutinã cogitationẽ nõ satis oñdit. [Certa) qđ haberẽ aliq̃d certi de re mea, aut de statu reip. aut certa deliberati p̃positiut, Interea mediũ Æneas iam classe tenebat Certus iter. [Usitatum) q.d. nullã scribendi materiã, ne usitata quidẽ ueniebat in mẽtem. [Unam .n. partem) .s. iocosam, & familiarem. [Et cõsuetudinem) quia solebã scribere lęta & iocunda. [Tps) conditio tpum, ut supra. neque .n. ciuem esse puto, q̃ his tpibus ridere possit. [Fortuna) infelicitas, q̃ nobis & reip. accidit. [Quid tale) .i. aliq̃d tale. s. iocosum & familiare. [Aut omnino cogitare) q̃a his tpib⁹ cogitandũ est de fletu, non aũt de ioco & risu. [Relinquebatur) restabat mihi. [Triste) mœstum, miserũ, infelix. [Consentaneũ) conueniens. [His tpibus) ita malis & miseris. [Id) .s. genus triste literarũ. [Deficiebat) relinquebat me, deerat mihi. [In quo) s. in eo, in quo. [Promissio auxilij) quam solemus facere tpibus tristibus. [Aut consolatio doloris) quæ fit uel adductis rõibus q̃busdam, uel auctoritate & sñia doctorũ uirorũ. [Quod) probatio primæ partis. [Nõ erat) subaudi aliquid quid polliceretur, p̃mitterem me facturũ p̃ te. [Ipse .n.) ratio quare nõ esset quid polliceretur. [Pari) & simili & ęquali curę. [Abiectos) postratus. [Sustentabam) tuebar, subleuabam. [Casus meos) infortunia mea. [Opibus) auxiliis aliorum, non meis, q̃ nihil poterã. [Veniebat in mentem queri) .i. sæpius putabam esse quærẽdum. [Quod ita uiuerem) .i. q̃ essem unius in tantis malis, & miseriis. [Quãm gaudere, q̃ uiuerem) & est sensus. q̃uis quisque naturaliter gaudeat se esse uiuum, tñ sæpius putabam conquerendũ, q̃ tam misere uiuerẽ, q̃ gaudendum q̃ essem uiuus, sicut clausi in carcere magis q̃runtur & dolent, q̃ ita uiuant q̃ gaudeant q̃ uiuãt. [Insignis) singularis, notabilis, magna. & ad laudẽ & uituperiũ refert. [Priuati) separatim, particulatim, in rebus meis solis quia fortuna percussit me in iactura publica, non aũt in priuata, quia nihil mihi soli accidit, sed idem qđ omnib⁹, ut rep. oppressa libertate careremus. [Pepulit) percussit. [Optare) expetere. [Quod) .s. optandũ a me. [Ultro) .i. sponte sua, me non petẽte. [Nihilominus) non. [Conficior) torqueor, consumor. [Peccare) idipsum q̃ maneam in uita. i. peccare, q̃ uiuam. [Careo .n.) ratio quare tædeat ipsum uitæ, & putet se peccare, q̃ hoc tpe uiuat, quia caret his amicis, sine quibus putat uitã nullo pacto esse appetendã. [Mors eripuit) nã multi in bellis ciuilibus interierant. [Distraxit) dissipauit, & separauit me, sicut te & Marc. & alios multos. [Fugã) exilium. [Quorum beneuolentiã) .i. quorũ amorem mihi comparaueram ex defensione reip. cũ ẽt eũ essent socios & adiutor eiusdẽ defensionis. & ita ostendit fideliores esse tales amicos quib⁹ amicis tristiorẽ & magis solicitã esse uitã. [Quondam) antea cum oppressi furorem Catilinę & eius coniurationem. [Versorq;) hic dicit non solũ eis amicis careo, uerũ etiam, qđ est mihi grauius & molestius, uideo quotidie eorũ bona dissipari & diripi. [Naufragiis) calamitatibus. tractum ab iis, qui in mari periclitãtur. [Bonorũ) fortunarũ, ut diuitiarũ eorũ. [Direptionibus) rapinis. nam diripere est diuerse rapere, unde urbes dñr diripi, cum in q̃dam uertuntur. Cic. in. 1. off. de diripiẽdis aut euertẽdisq; urbibus &c. [Nec audio) ab aliis. [Qđ ipm) audire eorũ bona dissipari. [Nihil est acerbius) ut in epist. ad Torquatũ, Equidem nõ q̃ Romæ sumus miserrimũ esse duco, nõ solũ q̃ in omnib⁹ malis acerbius est uidere q̃ audire. & est sensus, nostrorũ amicorũ infortunia audire miserũ est & acerbũ, sed acerbius

Insinuare

Insinuatio.

PHIL.

Quærere

Diu

Iandiu.

Insignis

Priuatim.

Diripere.

acerbius est, atq; miserius illa uidere, & illi subuenire non posse. [Illud incendium) quod Catil. parauerat patriæ, cum in exercitum in Etruriam exul confugisset, Lent. Cethego iussit cædes in urbe & incendia pararent, & se cum exercitu propediem affuturum significauit. parabant igitur, ut iusserat, futura nocte in duodecim regionibus urbem incendere. [Gratia) amore & beneuolentia in nos P. R. [Auctoritate) nam multum poteramus in urbe & conseruata repub. [Gloria) quam ex omnibus magistratibus reputauit maxime ea consulatu bello Catilinario. & est hic articulus. [Floruimus) translatio, quæ multum splendoris affert in oratione, qñ parce & accommodate fit. floreo autem ablatiuo coniungitur uenustissime, ut clare fulgeo, splendeo, luceo. [Obtinemus) habemus, inquit, gratiã Cæs. qui me amat. antipophora est, & confutatio quædam. Nam dicere, Figulus potuisset a Cic. dictum esse paulo superius nihil sibi optandum uenire in mentem, quod ultro sibi Cæs. non afferat, ergo non carere gratia, sed quod Cic. respondet, obtinemus &c. [Quã mutatio) temporum, quoniam plus apud nos potest mutatio & perturbatio temporum ad dolorem cõmouendum, q̃ beneuolentia, & gratia Cæs. ad lætitiam dandam. quod quãuis habeam Cæs. gratiam, tñ ea contentus & lętus esse non possum, cum uideam me libertate priuatum. [Natura) maximam hæc tria uim habet in omnibus, natura, uoluntas, & consuetudo. de quibus in Catilinã Tull. sic habet: Admiratus essem Catilina, si ab ea amẽtia discessisses, ad quam te natura creauit, uoluntas exercuit, fortuna seruauit. [Natus enim ad agendum semper aliquid dignum uiro) sine arrogantia pro meritis suis id dicere poterat homo uere natus ad agẽdum semper aliquid claro uiro dignissimum tam domi q̃ foris, tam in rep. q̃ in doctrina. nam in rep. patriam seruauit, in doctrina præcipuum linguę latinæ lumen fuit. Duo maxima munera adimpleuit otium literarum, & negotium rerum gestarum. Tria præclara in eo uiro fuere. Magnitudo ingenij, uigilantia naturæ, & excellentia omnium bonarum artium disciplinæ, quibus amplissima negotia, & otia literarum obire potuit. [Natus) a natura institutus. & est ratio qua sibi molestum sit esse in uita. [Dignum uiro) utile & honestum reip. [Rationem) facultatem, & modum. [Obscuris) ignobilibus. qualẽ fuisse legimus. C. Pomp. Lenam Picentem a Cic. defensum, qui postea in referenda gratia Cic. occidit, & Sex. Rosc. Amerinum accusatum de parricidio, damnante L. Sylla, defensum a Tullio nõ plures quã tria & uiginti annos nato, ut ait Corn. Nepos, sed, ut placet Fenestellæ, annos natus sex & uiginti hanc causam dixit. [Aut etiam sontibus) ut T. Antonio Miloni, qui Clodium interfecit. [P. Nigidio uni) Figulũ. emphasim habet nomen ꝓprium. [Sanctissimo) contra illud, quod dixerat sontibus. [Maxima gratia) ad illud quod dixerat obscuris. erat. n. in P. R. gratissimus. [Amicissimo) in hoc posuit orationis quod erat amplissimum. debemus. n. omnia amicis. ergo hoc ereptũ est literarum genus, in quo promissio alicuius officij debebat esse, ut superius dixit. [Abducere) ducimur quo uolumus; abducimur, quo nolimus. [Coner) leuius est conari q̃ facere, aut niti. raro enim conari habet effectum, niti uero, & facere ut plurimum sortiuntur effectum. [Molestiis) erat enim in magna molestia Figulus, quòd Cæs. timebat iratum, & ex hoc Romam uenire non audebat. secutus enim fuerat Pomp. Vnde tali molestia cum maxime cariturum ostendit, sed aliis molestiis, quę sibi cum ceteris omnibus communes erant, nunquam omnino se cariturum affirmat hoc autem erat, quòd libertas reip. omnino perierat nunquam amplius reditura, nec dominatio Cæs. peritura. [Hoc tempore) qui Rom. non es. [Ac ea) plurimum huius consolationis partem in Nigidio positam ostendit, qui seipsum melius consolari possit, quam Cic. [Si in ullo unquam fuit) si quispiam unquam potuit aliquem consolari, tu potes. Itaq; concludit non esse partis suæ Nigidium consolari, qñ ipse Nigid. omnes consolandi rõnes melius teneat q̃ Cic. [Exquisita) diligenter disputata. [Partem) .s. cõsolandi. [Tu uidebis) qui hæc omnia ex tuo & Stoicorum sensu disputare, & in medium afferre potes forti uiro dignum habere displicentiam rerum humanarum, non extolli rebus secundis, & non opprimi aduersis. [Grauitas) in existimatione. [Altitudo) ferendo res aduersas. [Acta uita) qui solitus es cum laude uiuere, nunc uero frangi aduersis turpissimum uidetur. [Studia) philosophiæ. [Flagitent) exposcant. uidentur. n. exposcere, ut in illis aduersis statu habeas, ut ex illis studiis philosophiæ, quæ secutus fuisti, maximũ fructũ te reportasse iudiceris. flagitamus ardẽtius, postulamus remissius. Aurea postulabat, inquit Cic. nũc flagitat. [Ego) cõsolationis genus, qď Cic. põt afferre Nigidio, & ei denunciat non posse eum esse diutius in illis molestiis carendæ patriæ, q̃a curabat, & attẽdebat, quæ Ro. apud Cæs. de restitutione Nigidij tractabant. [Nõ diutius) qñ cito te Cęs. amplectetur, & ista te molestia liberabit. [In quibus nos) .s. ꝑꝑ amissam libertatẽ has tibi molestias nõ sempiternas fore denuntio. [Qui plurimum potest) circuitio. [Illis molestiis) carendo patria. [Primum) ratio est qua demonstratur Nigid. non diutius esse patria cariturus, & esse in iis molestiis. [Quo minus) parum enim cum Cæs. uersabatur. ex quo dicit quanto minorem cum Cęs. consuetudinem habeam, tanto sum ad perscrutandum eius animum diligentior, maxime in reductione tua. [Inuestigandum) tractum a uestigiis ferarum, quæ canes, & uenatores sectantur, & quęrunt. [Quo facilius) confutatio obiectionis, quam Figulus facere potuisset, & ita dicere, si Cęs. ut dicis, ꝓpensus est ad salutem meam, quare me non sinit Rom. uenire? Ad qď Cic. ita rñdet, Cęs. non id facere propter ipsum Fig. (nã eius reditum cupit) sed ꝑꝑ alios Põpeianos, quibus est ipse ualde iratus, & reprehendere eos cupit, & si tam facilem uidissent Cęs. in Figulum fuisse, ardẽtius restitutionem a Cæs. petiuissent, quo dignitas Cæs. & reprehendendi potestas aliquantulum minor uideretur, & ex hoc tardiorem ad restituẽdum Fig. dicit esse Cæs. [Tristius) cum maiore indignatione. dicerent. n. qď Figulo concessit Cæs. cur non etiam nobis concedendum putat? [Ad liberandum te molestia) tunc. n. molestia liberatus fuisset Fig. qñ in patriam fuit restitutus. [Accedit) adiungitur eodem, qď te diutius esse in iis molestiis non putem. [Vel potius) correctio. [Sed necesse est possit) quia hoc diutius durare non poterit, quasi uates Cęs. mortem significauit, quam ei postea Brutus, & Cassius attulerunt. [Etiam illa resp.) uide quemadmodum crescit oratio, ꝑ. familiares, ij. uulgus, iij. totã remp. hoc idem uelle demõstrat, ut ei parcat Cęs. & sua cum mansuetudine complectatur. [Admodum) ualde. Terent. Nuper notitia admodum est. [Insinuabo) per obliquas uias incedam, & me immittam in eius consuetudinem. Vnde dr̃ insinuatio. [Vias) rões. Virg. Fata uiam inuenient. Metaphoricos tñ ita dr̃, cum uia sit, ꝑ quam ambulamus, iter actio eundi. [Toto genere) in ista cã restitutionis tuę. [Audeo) nec uidear plura dicere, quã facere. [Paratissima) superando tñ beneficiis erga te oẽs alios. [Tibi) in auxilium tuũ. [Malim meum esse q̃ tuum) expressit apud gręcos uerbũ de amicis τὰ τῶν φίλων κοινά, hoc est amicorũ omnia cõia. [Parcius) remissius, quo multa pollicendo. & quare, quia spero, & opto te usurum rebus tuis, & qď alienis rebus non egebis. [Quòd) .i. te usurum tuis potius, q̃ meis. [Animo maximo) exhortatio ad oĩa fortiter perferenda. & sicut dicimus bono, magno, maximo animo sis, sic etiam præsenti animo sis ꝑ forti animo. Terẽt. Fac hæc animo ut pñti dicas. [Accepisti) ab aliis philosophis audiuisti. Fuit. n. is Nigid. apprime doctus, & eruditus. [Peperisti) translatio est. quod aũt parturire, & parere distẽt, Liu. his uerbis ostẽdit, ꝑ diu parturit animus uidet, aliqñ parias. Horat. Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. [Quę oĩa) tam ab aliis accepta, q̃ per te ipsum inuenta. [Sperabis optime) spẽ optimam habebis. [Sed hęc) sup. nosti. [Vel) .i. ẽt. & est correctio. [Optime oĩum) melius, q̃ omnes alij, cum oẽs doctrina superas. [Studiosissime) q̃ libenti, & prõpto animo. [Tristissimo) qñ in exilium eiectus. [Memoriam conseruabo) non immemor ero, & tibi pro beneficiis in me tuis gratiam accumulatissime referam.

QVærenti) P. Fig. Nigidius, uir doctrina singulari, Pomp. (cuius partes secutus erat) uicto, exulabat, angebaturq; cũ sua, tum reip. calamitate. quo circa cõsolatur eum Cic. polliceturq; operam suam in ipso restituendo. Ordo est. Non modo nulla res certa, sed ne quidem. i. non etiam aut non saltem usitatum genus literarum, ueniebat in mentẽ. i. occurrebat mihi, quęrenti. i. disquirenti sãdiu, quid potissimum scriberem ad te. Etenim. i. q̃a, tempus eripuerat unam partẽ, & consuetudinem earum literarũ, quibus solebamus uti reb' secundis. i. cum essent secundæ, & fortuna. s. aduersa ꝑfecerat, ne possem scribere, q̃d. i. aliq̃d tale. s. lętum & iucundũ, aut omnino cogitare. Quoddam genus literarũ triste & miserum, & consentaneum his tꝑibus relinquebatur. s. mihi, sed id quoq; deficiebat. i. relinquebat me in quo debebat esse, aut ꝓmissio auxilij alicuius, aut consolatio doloris tui. nam non erat quod pollicerer. Enim. i. q̃a ipse. i. ego, abiectus pari fortuna, qua tu, sustentabã casus meos, i. me inter multos casus, opibus. i. potentiis, & auxiliis aliorum, & ueniebat mihi in mentẽ sępius queri. i. ut querar, ꝙ uiuerem ita. i. tã uisẽre, q̃ gaudere. ꝙ uiuerem. Quanquam. n. nulla insignis iniuria pepulit. i. percussit, me ipsum priuatim. i. peculiariter. Nec quidquam uenit mihi talitꝑe in mentẽ, optare. i. ut optem, quod Cæsar non detulerit. i. prę sentauerit mihi ultro. i. ẽt prius, q̃ rogarem. tñ ego nihilominus

Floreo. Duci Abduci Conari Niti. Parturire Parere.

nus cōficior.i.cōsumor,eis.i.einsmodi curis,ut existimē me peccare, ipsum.i.pp idiplum,aut in eo ipso, q maneam in uita. Etenim.i.quia, careo cum.s.ita sit, q multis familiarissimis, quos ut mors eripuit nobis, aut fuga distraxit.i.in diuersa loca traxit, tum sup. multo euidentius est, q careo omnibus amicis, quorū resp. defensa, quondā p me, te socio, cōciliarat nobis beneuolētiā,& uersor.i.assiduus sum in naufragiis eorum,& direptionibus bonorum, nec solum audio, q ipsum.s.audire, esset miserū, sed ēt uideo, quo nihil est acerbius, fortunas eorū dissipari,qbus non solum adiutoribus non extinximus illud incendium.s.qd' a coniuratis paratum erat. Et in qua urbe nos floruimus, modo .i.paulo ante, gratia, auctoritate, gloria, in ea nunc quidem caremus omnibus his.s.gratia, auctoritate, gloria. Nos obtinemus summā humanitatem ipsius Cæs. qui.s.caput totius rei est erga.i.aduersum nos, sed ea.s.humanitas Cæsaris nō potest plus quam uis.i.uiolentia,& mutatio omnium rerum,atque temporū. Quibus uerbis innuit perplexitatem, in qua qliber tyrānus est, qui tametsi clemens per naturam sit, tñ quia occupando remp. omnes offendit, cogitur, si uiuere uult,suos in subiectione tenere,quod sine austeritate non possit, cum nesciat,quales sint suorum in se animi. Ideo aūt Cæsarem laudat,ut Nigidio spem reditus faciat. Itaque ego sup. orbus.i.priuatus, omnibus iis rebus, quibus & natura, & uoluntas, & consuetudo assuefecerat me, cum.s. ita sit, q,ut quidem uideor, displiceo ceteris, tum multo magis est q displiceo mihi ipsi. Etenim.i.quia, ego natus.i.per naturam aptus ad agendū semper aliquid dignum uiro, habeo nunc modo nullam rōnem agendi, sed ne quidem.i.non saltem, cogitandi, & qui poteram antea opitulari.i.opem ferre, aut hominibus obscuris.i.ignobilibus,aut quorum innocentia in obscuro erat, aut ēt sontibus.i.manifeste nocentibus, ut Miloni, & Vatinio,nunc oe quidem.i.non saltē, possum polliceri.s.aliquid opis,P. Nigidio,uiro doctissimo,& sanctissimo omniū,& quondā maxima gratia.i.qui quondam maximam gratiam habuerat, & certe.i.quod idubitatum est,amicissimo mihi. Ergo hoc literarum genus.s.quo opē polliceamur, est ereptū. Reliquum est.i.id solum restat, ut consoler.s.te, & afferam rōnes, quibus coner abducere te a molestiis. At.i.sed, ea quidem facultas consolandi uel te, uel alterius, est summa.i.maxima, in te,si fuit unquam in ullo.s.hoie. Itaque ego non attingā eam partem.s.consolatoriam, quæ pficiscitur.i.oritur ab rōne quadam exquisita.i.cogitata, ac singulari, & a doctrina,quia ea in te summa est,& ideo relinquam tibi sup.eam totā. Tu uidebis.i.cōsiderabis per te ipsum quid sit dignum homine forti & sapiente.i.quid faciendum sit decenter homini forti, & sapienti in re aduersa, & quid grauitas, qd altitudo aoimi, quid uita tua acta, quid studia.s.tua, qd artes.s.tuę, quibus floruisti a pueritia, flagitent.i.acriter deposcant a te. Ego qd' possum intelligere, & sentire.i.percipere sensu, quia sum Romæ, & quia curo,& attento.s.animum ad eā rem, affirmo tibi id, te non futurū diutius in istis molestiis.s.exilij, in quibus ea hoc tpe & sup. fore.i.futurū esse fortasse semp in iis.s.molestiis, in quibus etiam nos sumus, uidentes.s.remp. ad unum reuolutā. Ego uideor mihi perspicere.i.clare uidere, primum animum ipsius.s.Cæs. qui potest plurimum, propensum .i.inclinatum ad salutem tuā. Ego non scribo hoc temere.i.incōsiderate, & sine rōne,quia quo.i.quanto,ego sum minus familiaris.s.Cæsari, hoc.i.tanto, sum curiosior ad inuestigandū.i.scrutandum animum eius. Quo.i.ut, possit rñdere tristior sup.iis,qui b' est iratior.i.dare rñsum tristius, hoc.i.ideo, est adhuc tardior ad liberandū te molestia, q d.contentus fuerit te petentem ueniam tristi rñso affixisse, daturus mox ueniam. Vero.i.sed familiares eius, & quidem.i.certe ij, qui sunt iucundissimi illi, &.i. simul loquuntur, &.i.simul sentiunt mirabiliter de te. Voluntas uulgi, uel potius consensus omnium accedit.i.additur, eodem.i. ad confirmationem eiusdem rei. Etiam illa.s.respub. quę nunc quidem potest minimū, sed necesse est.s.sup.ut possit.s.plurimū, quascunque uires habebit, ab iisipsis, quibus tenetur.s.Cæsarianis, impetrabit, crede mihi, propediē.i.statim, aut intra paucos dies, de te.s.restituendo patriæ. Igitur ego redeo ad id, ut pollicear etiā tibi aliquid, quod omiseram primo, quia dixerat se nihil polliceri posse. Nam,&.i.simul complectar familiarissimos eius.i.Cæsaris,q.s.familiarissimi eius diligunt me admodum.i. ualde, & sunt multum mecum, &.i.simul, insinuabo.i.ingeram me in consuetudinē ipsius.s.Cæsaris, quā.s.consuetudinem eius, pudor meus clausit mihi adhuc, & certe psequar omnes uias.i. omnia media, quibus putabo posse peruenire ad id, quod uolumus. Ego faciam plura in hoc toto gñe.i.ambiendi pro te, quā audeo scribere. Cetera.s.auxilia quę ego scio certo esse pzōpta .i.parata tibi a multis, sunt paratissima a me. Nihil est in re mea familiari,qd' ego malim esse meū q̄ tuū. Ego scribo parcius.i.magis sobrie & de hac re, & de toto gñe.s.subueniēdi, p rē suā amico,q malo.i.magis uolo te sperare te usurū esse tuis.s.reb',id qd' .i.quā rem ipse.i.ego confido,illud.s.quod nunc dicam,est extremum, ut horter & obsecrem te, ut sis animo maximo,nec memineris solum ea quæ accepisti.i.didicisti ab aliis magnis uiris, sed etiam illa quæ ipse.i.tu peperisti.i.excogitasti, & inuenisti ingenio & studio.s.proprio, quæ.s.a te parta, si colliges.i.ad animū reduces tuum, &.i.simul sperabis omnia optime & feres.i.patieris, aut portabis sapienter, q̄ accident qualiacunq; erunt. Sed tu sup. diceres hæc melius.s.q̄ ego, uel optime omniū.Ego curabo studiosissime & digentissime omnia, quæ intelligam pertinere ad te, & conseruabo.s.apud me, memoriam tuorum meritorum erga me, tempore meo tristissimo.i.quo exulabam.

PAVL. MAN. Certa res nulla) scripsimus, ulla, ut in antiquioribus libris legitur. locutionem esse usitatam intelliget, qui uiderit ea, quæ diximus in illum epistolæ penultimę libri 1. locum, Non modo præmiis. [Vt te horter,& obsecrem) nihil muto. sic enim in viij. uetustissimis exēplaribus scriptum esse uideo. aliorum tamen lectionem non improbo : etsi eam in libris manuscriptis esse quidem non dum inueni.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratulatus Ciceroni Plancius fuerat, quòd dignitatem pristinam apud Cæsarem retineat : quod certis de causis negat Cicero, sed alteram gratulationem iustam habet : postremo officium suum Plancio commendat.

CICERO S. D. CN. PLANCIO. 14

BInas a te accepi literas, Corcyræ datas : quarum alteris mihi gratulabare, quòd audisses meam me pristinam dignitatem * obtinere : alteris dicebas, te uelle, quæ egissem, bene, ac feliciter * euenire. Ego autem, si dignitas est bene de rep. sentire, & bonis uiris probare, quod sentias; obtineo dignitatem meam. sin autem in eo dignitas est, quod sentias, aut re efficere si possis, aut denique libera oratione defendere : ne * uestigium quidem ullum est reliquum nobis dignitatis : agiturq; præclare, si nosmet ipsos regere possimus; ut ea, quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus : quod est difficile in eiusmodi bello, cuius exitus ex altera parte cædem ostentat, ex altera seruitutem. quo in periculo non nihil me consolatur, cum recordor, hæc me tum uidisse, cum secundas etiam res nostras, non modo aduersas, pertimescebam; uidebamq́ue, quanto periculo de iure publico disceptaretur armis : qbus si ij uicissent, ad quos ego, pacis spe, non belli cupiditate adductus, accesseram; intelligebam tñ, & iratorum hominum, & cupidorum, & insolentiū q̄ * crudelis esset futura uictoria : sin aūt uicti essent; quantus interitus esset futurus ciuiū partim amplissimorū, partim etiam optimorum: * qui me, hæc prædicentem, atq; optime consulentē saluti suæ, malebant nimium timidum, q̄ satis prudentem, existimari. Quod aūt mihi de eo, qd' egerim, gratularis : te ita uelle, certo scio : sed ego tam misero tempore nihil noui consilij cepissem, nisi in reditu meo nihilo meliores res domesticas, q̄ remp. offendissem. quibus.n. p meis imortalibus beneficiis carissima mea salus, & meæ fortunæ esse debebant; cum ppter eorum scelus nihil mihi intra meos parietes tutum, nihil insidiis uacuum uiderē; nouarum me necessitudinū fidelitate

contra

apud Cæsarem.
de nuptiis Publiliæ. Plut. & in ep. ad Att.
ep. 1. l. 10.
epist. 9. h. l. & 11. l. 5.
Dom. lib. Sup. uide epist. 1. h. l. & 6. l. 9.

Quinctum fratrem. & filium intellige. ad Att. l. 11.

contra * ueterum perfidiam muniendum putaui. Sed de nostris rebus satis, uel etiã nimium multa. De tuis uelim, ut eo sis animo, quo debes esse, id est, ut ne quid tibi præcipue timendum putes. si enim status erit aliquis ciuitatis; quicunque erit, te omnium periculorum uideo expertem fore. nam alteros tibi iam placatos esse intelligo, alteros nunquam iratos fuisse. De mea autem in te uoluntate sic uelim judices, me, quibuscunq; rebus opus esse intelligam, quãquam uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim, * opera tamen, & cõsilio, studio quidem certe rei, famæ, saluti tuæ præsto futurum. Tu uelim, & quid agas, & quid acturum te putes, facias me quamdiligentissime certiorem. Vale.

epist. 2. l. 1. & 13. & 24. l. 6.

MVREN.

BInas) Cn. Pl. ad quem nunc scribit Cic. idem est, ad quem multæ Cic. epist. lib. x. scriptæ sunt, sed illas post mortem Cæs. has duas feruentibus bellis ciuilibus scriptas constat: ideo diuersis uoluminibus positæ sunt: nunc autem Cic. respondet Planco, qui ei gratulatus fuerat, q intellexerat eum retinere dignitatem suam apud Cæs. quod quidem ostendit non ita esse multis rationibus. Deinde, quia optauerat Planc. Cic. feliciter euenire, quod egisset: respondet Cic. se confidere ita esse, ut dicit ostenditq; causam. quare id egerit, quod quid, & quare fuerit, dicam loco suo in epist. Postremo pollicetur ipsi Planco, quidquid opera, consilio, & studio per eum fieri possit. [Binas literas) eleganter dixit, & proprie. nam duas literas non dicimus, nec binas epist. sicut Cic. ad filium scribens ostendit, autore Ser. nam binus iungitur cum iis, quæ tantum plurali numero declinantur. Quint. tñ dixit, & binos pedes, & quinas syllabas, lib 9. [Alteris) non autem altera. nam si totum pluralis est numeri tantum, partes quoque pluralis numeri esse debent, ut hic. Si uero totum, licet pluralis numeri sit, singularem habeat, tunc partes singulares esse debent, ut delecto e duobus poetis, altero græco, altero latino. [Corcyræ) quæ insula est uicina Hadriatico mari, non nunquam Phæacia appellata, Alcinoi regis patria, de qua lib. 3. plura diximus. [Pristinam) priorem, solitam. [Alteris) .s. literis. [Velle) optare. [Euenire) succedere. [Bene feliciter) erant uerba, quibus utebantur antiqui, confectis matrimoniis. Iuuen. dictum feliciter. [Quod egerim) fecerim. s. de matrimonio nouo. ita enim puto intelligi. Nam, ut ait Plut. in uita Cic. cum præesset Ciliciæ, & illa mala fortuna, quæ in temp. sæuierat, non minori impetu domum Cic. inuaserat. siquidem & Q. F. & Q. Cic. fratris filius, inimico animo in ipsum Cic. facti sunt, nec Terentia uxor in fide permansit, quæ præter cetera flagitia patrimonium Cic. parum diligenter, parumq; fideliter administratum sumptibus iacturisq; exinaniuit: peruerse denique omnia facere, moliriq; uidebatur. quibus tandem rebus reuersus Cic. Romam coactus est summorum uirorum exemplo, eam dimittere. Super hæc omnia grande æs alienum sub usuris sumptũ in dies omnia deuorabat, & accedebat restitutio dotis Terẽtiæ facienda: quibus cum aliter satisfieri non posset, eadem ex amicorum sententia Publiam, cui ampla hæreditas erat, uxorem accepit de qua nunc intelligit. [Ego autem) respondet primæ epist. de gratulatione dignitatis, arguens illam non appellandã dignitatem. dat enim quandam diffinitionem dignitatis, quæ si esset uera. sm eam dicit se obtinere dignitatem suam: sed cum non sit uera, innuit se non obtinere. [Bene sentire) bene iudicare, animum bene dispositum habere pro repub. [Et probare) probabile facere, & ostẽdere bonis uiris. [Quod sentias) .i. sententiam tuam. Est autem secunda persona eleganter posita pro prima, & tertia sm locos. & sensus, si in bene sentiendo de rep. & probando bonis uiris bonam sententiam de rep. consistit dignitas, possum dicere me obtinere dignitatem meam. [Sin) ponit alteram & ueram diffinitionem dignitatis, sm quam dicit se nullam obtinere dignitatem. nam cum dignitas sit, non sentire bene de rep. simpliciter, sed efficere & defendere libere id quod sentias, & id facere Cic. non possit, sequitur q nullam omnino retineat dignitatem. [Re) effectu. [Libera) sine respectu, & timore alicuius. [Ne uestigium quidem reliquum est) .i. non modo dignitas nulla relicta est nobis, sed ne uestigium quidem aliquod, quod minus est. [Vestigium) signum, apparentia. nam uestigia proprie dicuntur signa pedum. [Reliquum est) .i. restat, relinquitur. omnem. n. dignitatem penitus amisimus. quia non licet efficere & defendere libere, quod sentimus. in quo consistit ipsa dignitas. [Agitur præclare) .s. nobiscum. i. bene nobis succedit. [Nosmetipsos) & non alios, neque rempub. [Adsunt) præsentia sunt. s. mala. [Impendent) .i. imminent, futura sunt. sed impendent & imminent tantum mala: futura autem dicimus & bona, & mala. [Moderate) sine perturbatione animi. [Quod) ferre moderate hæc mala. [Huiusmodi) ciuili tam nefario, & misero. [Cuius) belli. [Exitus) finis. [Ex altera cædem) ex Pompeiana occisionẽ multorum ostendit. [Ex altera) Cæsariana. quia si uicerit Cæs. actum erit de libertate Romana. [Periculo) discrimine cædis, & seruitutis. [Non nihil) multum. [Pertimescebã res s.) .i. cum timebam etiam uictoriam Põp. [Non modo) non tantum. [De iure publico) .i. uter imperaret, uter meliorem haberet causam, ut supra ad Ser. Sulp. Postquã de iure publ. disceptari cœptum est &c. [Quanto periculo) q̃ magno. quia non agebatur solum periculum Cæs. & Pomp. & eorum, qui eos sequebantur, sed pop. Rom. & totius orbis terrarum. [Si uicissent ij) .i. Pomp. quos secutus eram cupiditate pacis, non belli. [Iratorum) Pompeianorum, qui erant irati Cæsarianis. [Cupidorum) qui cuperent res nouas. [Insolentium) superborum, & qui uellent se esse primos, & antecellere omnes. [Victi) Pompeiani a Cæsarianis. [Quantus interitus) quanta cædes subaudi intelligebam. nam supra dixit, cuius exitus, ex altera parte cędem ostentat, ex altera seruitutem. [Amplissimorum) qui essent ornati dignitate, qui essent principes in urbe nostra, quos uidebam omnes crudeliter interituros. Qui) uiri amplissimi, & optimi. [Prædicentem) uaticinantem. [Hoc) eos esse crudeliter interituros. [Consulentem saluti suæ) quia hortabar, ut pax componeretur inter Cæs. & Pomp. [Malebant) potius uolebant. [Timidum quàm prudentem) existimabant enim me magis hoc dicere, quia timerem, quàm quia præuiderem, & cognoscerem ita futurum, nec uoluerunt mihi credere. [Quod autem) secundę epistolæ respondet de gratulatione affinitatis, & nouæ necessitudinis. [Quod egerim) ut supra diximus, intelligit matrimonium Publiæ. [Te ita uelle) te ita cupere, ut scribis. s. ut mihi bene feliciterq; eueniat. [Sed ego) ostendit se necessitate, non uoluntate hoc fecisse. [Nihil noui consilij) nullum nouum consilium. [Offendissem) inuenissem. [In reditu meo) ex Cil. ut supra diximus. nam & rempub. & rem familiarem suam perturbatam, & imminutam inuenit. [Quibus) notat Q. F. & eius filium, & uxorem Terentiam, quos omnes perfide se gessisse erga Cic. ostẽdimus, ex auctoritate Plut. [Immortalibus bñficiis) .i. maximis & dignis æterna memoria. [Propter eorum scelus) nam Q. F. eum deseruit, & orationem contra ipsum scripsit, quam apud Cęs. recitaret, & Q. F. filius de nece Cic. cogitauit. Teré. absente marito impudice uixit, eiusque patrimonium dissipauit. [Intra parietes) intra domum meam. nam parietes tantum priuati sunt, muri uero & publici priuati. [Nouarum necessitudinum) nouarum propinquitatum, & amicitiarum, quia eram derelictus a ueteribus necessariis. [Muniendum) corroborandum. [Perfidiam) improbitatem. [Satis) subaudi diximus. [Vel etiam) correctio. [Nimium multa) qui dolet se habuisse caussam dicendi hæc de suis. [De tuis) rebus. [Id est) declarat, quo animo esse debeat. [Præcipue) seorsum ab aliis quod ab aliis etiam timendum non sit. [Quicunque) qualiscunque uel bonus, uel malus, uel sub Cæs. uel sub Pomp. [Expertem) immunem, sine parte. [Nam) ratio quare uideat Plan. forte expertem omnium periculorum. [Alteros placatos) Cæs. factos tibi amicos, qui erant tibi irati, quia eos non sequebaris. [Alteros nunquam ir.) Pompeianos nunquam tibi fuisse inimicos, cum nec tu quidem eis inimicus fueris. [De mea) pollicetur nunc operam suam Planco. est autem ordo: uelim sic iudices de mea uoluntate in te me futurum præsto rei, famæ, saluti tuæ opera, consilio, studio, quibuscunque rebus intelligam esse opus, quanquam uideam, quis sim hoc tempore, & quid possim. [Quanquam uideam, quis sim) .i. quanquam intelligam me non esse magnæ auctoritatis. [Et quid possim) quia ualde parum possum. [Opera) laborare, agendo pro te. [Consilio) consulendo tibi, & tuis. [Certe studio) saltem uoluntate prompta. [Futurum præsto) futurum promptum, & paratum.

Bina literæ. *ALTERIS.* *Terentia.* *Vestigiũ.* *Impendens.*

ASCEN.

BInas &c.) Scribitur ad Cn. Plancum, ad quem lib. x. complures scribentur post cædem Cæs. hæc autem scripta est feruentibus bellis ciuilibus. Respondet autem Planco, q gratulatus fuerat Cic. q dignitatẽ suam retineret apud Cæs. qđ Cic. ostendit aliter ęsse. Et quia optauerat feliciter euenire, quod

Cic. egerat, dicit se id quoq; considere, pollicens demum Planco se & operam suam oẽm. Ordo est. Ego accepi. s. a te binas literas. i. duas epistolas, datas Corcyræ. i. in ea insula, quæ est uicina Hadriatico mari. quia tamẽ in genitiuo posuit, putem esse nomen urbis in ea insula. quarum. s. literarum alteris, tu gratulabare mihi quòd audisses me obtinere pristinam dignitatem meam, scilicet apud Cęs. alteris dicebas te uelle ea, quæ egissem euenire bene & feliciter. Ego autem si dignitas est bene sentire de repub. & probare, quod sentias bonis uiris. i. sententia bonorum uirorum, obtineo dignitatem meam. Sin autem, id est sed si dignitas est in eo, uidelicet, aut posse efficere te quod sentias aut denique defendere, quod sentias uoce libera, ne quidem. i. non saltem, ullum uestigium dignitatis est reliquum nobis, agitur. s. nobiscum præclare, si possumus regere nosmetipsos, ut feramus moderate ea, quę partim adsunt, & partim impendent, id est imminent, quod est difficile in eiusmodi bello cuius exitꝰ ostentat ex altera parte. s. Pompeiana, cędem, id est occisionem omnium eorum, qui contra rempub. cum Cęs. steterint, & supple ostentat seruitutem ex altera supple parte, uidelicet Cæs. q si uictor esset, in seruitutem redacturus uidebatur. Ergo dices, Cic. sentit Pomp. crudeliorem fore ipso Cæs. certum est, quòd superbior fuerit, quia noluit parem pati in rep. & Cæs. parem quidem, sed non superiorem ferre poterat. & forte benignior etiam erat Cæs. per naturam, sed causæ diuersitas hanc opinionem de exitu belli. Si enim Pomp. uicisset, senatus decreto omnes Cæs. hostes iudicati fuissent: si Cæs. cum solus regnaret, facile quibus imperaret, pepercisset. In quo periculo nõ nihil, id est in aliquo consolatur me, cum recordor me uidisse, & cognouisse hæc. s. mala, tum. i. tunc, cum, id est quando, ego pertimescebam etiam res nostras secundas, id est prosperas, non modo, id est nedum aduersas. & uidebam quanto periculo disceptaret armis de iure publico, id est ad rempub. pertinente, quibus. s. armis, si ij, id est Pompeiani uicissent, ad quos ego accesserã adductus spe pacis, id est ut traherem Pomp. ad concordiam, non cupiditate belli, tamen. i. nihilominus, intelligebã, quàm. i. quantum crudelis esset futura uictoria hominum iratorum. s. ob illatam iniuriam, & cupidorum. s. rerum, honorum, aut uindictę & insolentium. i. superbe agentium. Sin autem. i. sed si, uicti essent. s. Pompeiani, intelligebam, quantus interitus esset futurus, partim ciuium amplissimorum, partim etiam optimorum, qui malebant me prædicentem hęc, atque consulentem optime saluti suę ut uidelicet potentiæ Cæs. cedant, existimari. i. iudicari, aut existimare. i. iudicare, nimium timidũ, q̃ satis prudentem. Quòd autem gratularis mihi de eo, quod egerim. s. de nuptiis cum noua uxore, scio certo. i. pro certo, te uelle ita, sed ego nihil noui consilij cœpissem tam misero tempore. s. bellorum ciuilium, nisi offendissem in reditu meo. s. e Cil. prouincia, res domesticas, quas uxor dissipauerat, nihilo. i. nullo meliores quàm remp. Enim, id est quia supp. ij uidelicet Q. F. qui in Cic. orationem scripserat, quam Cęs. recitaret, & Q. F. filius qui de nece Cic. patrui sui cogitarat, & Terẽtia, q̃ impudice uixerat & patrimonium dissiparat, unde eam repudiauit, quam Sallustius Cic. inimicus factus ut ex ea eius secreta sciret, q̃ criminaret duxit: quibus mea salus & meę fortunæ debebant esse carissimę pro immortalibꝰ beneficiis meis, cum uiderem nihil mihi tutum intra parietes meos, id est in propria domo, & nihil uacuum insidiis, propter scelus eorum, quia Cato nullam censuit adulteram, quæ non eadem, si posset, uenefica esset. Putaui me muniendum fidelitate nouarum necessitudinum, id est affinitatum cum noua uxore, cõtra perfidiam ueterum. s. necessitudinum. Sed satis supple scripsimus de rebus nostris, uel etiam nimium multa, ut de tuis, id est ut scribam de tuis, ego uelim, sis eo animo, quo debes esse. i. ut nequid, id est aliquid, non putes timendum tibi præcipue. i. singulariter, aut præ ceteris, si enim aliquis status ciuitatis. s. Rom. erit siue sub Pomp. siue sub Cęs. ego uideo te fore. i. futurũ, expertem. i. immunem omnium periculorum. Nã intelligo alteros. i. Cæs. esse iam placatos tibi. i. remisisse iram in te sua: alteros. s. Põpeianos, nunquam fuisse iratos. s. tibi. Autẽ. i. sed ego uelim iudices, sic de mea uolũtate in te, quanquã uideã, q. i. qualis sim, alij legunt quis sim, sed honestius ad euitandum sibilum deponitur s, ut in Bucol.

Sed tamen iste Deus, qui sit, da Tityre nobis. &,

Despectus tibi sum, nec qui sim, quæris Alexi.

Hoc tempore. s. tam periculoso, & mihi aduerso, & quid possim, q. d. uideo q minimum: tamen quibuscunque rebus intelligam opus esse, sup. tibi, opera, & consilio, certe quidem studio. i. indubitanter studio, si parum opera, aut consilio possem, futurus præsto. i. paratum, & auxiliarem rei famæ, sup. & saluti tuę. Tu uelim, sup. ut facias me certiorem, quamdiligentissime, & q d agas. s. modo, & quid putes te acturum. s. deinceps. Admonui supra ex Laurentio Valla in oratione soluta, raro, aut nunquam dici facio te certum, sed certiorem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Monet Plancum, ut publicas calamitates, quemadmodum cæteri, fortiter ferat.

CICERO S. D. CN. PLANCIO. 15

ACcepi perbreues tuas literas; quibus id, qdꝰ scire cupiebam, cognoscere non potui; cognoui autem id, quod mihi dubium non fuit. nam, quàm fortiter ferres communes miserias, non intellexi: quàm me amares, facile perspexi. sed hoc scieram: illud si scissem, ad id meas literas accommodassem. sed tamen etsi antea scripsi, quæ existimaui scribi oportere: tamen hoc tempore breuiter commonendum putaui, ne quo periculo te proprio existimares esse. in magno omnes, sed tamen in communi sumus. quare non debes aut propriam fortunam, & præcipuam postulare, aut cõmunem recusare. quapropter eo animo simus inter nos, quo semper fuimus. quod de te sperare, de me præstare possum. Vale.

HVBER. ACcepi) Scripserat Plancus ad Cic. quanto amore eum cõplecteretur. Quod Cic. dicit sibi cognitum esse, maluisset autem eum scripsisse, quàm forti, & constanti animo ferret calamitates publicas: quoniam si de eo scripsisset, accommodasset Cic. literas suas ad eam materiam. breuiter tamen eũ monet id, quod in superiori epist. monuit, nihil esse, quod sibi præcipue timendum putet: nec existimet se esse in aliquo periculo, in quo alij non sint. [Perbreues) ualde breues. [Quod non fuit mihi dubium) de quo non dubitabam. [Nam, q̃ fortiter) hoc est, quod maxime cupiebat, intelligere. [Communes miserias) calamitates reip. [Quàm me amares) quantum me diligeres, quanto me amore complecereris. [Facile) aperte, quia id ad me scripsisti. [Sed hoc scieram) quàm me amares. [Illud) q̃ fortiter ferres cões miserias. [Ad id) ad eam materiam. [Accõmodassem) adaptassem. i. rescripsissem tibi ad id. [Oportere scribi) debere scribi a me. [Antea) superiori epistola, & fortasse aliis, quę non sunt in hoc uolumine. [Breuiter) paucis uerbis. [Proprio) tuo solo, in quo alij non sint. [In communi) quod ad omnes pertinet, cuius nullus erit expers. [Propriam) tuam, quę nemini alij contingat. [Præcipuam) specialem, quę non multis eueniat. [Postulare) exposcere, aut recusare communem, aut eam nolle accipere, quæ omnibus euenerit. [Eo animo) amico, & cõstanti. [Sperare de te) bene & proprie dixit. nam de aliis possumus sperare, de nobis polliceri: ideo dixit, [De me pręstare). i. res & effectu ostendere, & efficere.

Sperare.

ASCEN. ACcepi &c.) argumentum perspicuum est. Ordo autem est. Ego accepi literas tuas perbreues. i. ualde breues, quibus non potui cognoscere id, quod cupiebam scire; cognoui autem id, quod non fuit mihi dubium. Nam non intellexi, quã. i. quantum fortiter ferres miserias communes: perspexi facile, quàm. i. quantum amares me. sed scieram hoc. s. posterius dictũ, si scissem illud. i. prius dictum, uidelicet q̃ fortiter ferres cõmunes miserias, accõmodassem literas meas ad id. Sed tamen. i. nihilominus, etsi. i. quanquã, scripsi antea, quæ existimaui oportere scribi: tamen putaui te commonendum breuiter hoc tẽpore, ne existimares te esse in quo. i. aliquo periculo proprio. nos sumus omnes in magno. s. periculo, sed tamẽ cõmuni. Quare non debes postulare aut fortunam propriam, aut præcipuam. i. pręeminentem, aut recusare. i. renuere cõmunem. s. fortunam. Quapropter simus inter nos eo animo, hoc est beneuolo, quo fuimus semper, quod. s. ita fore, ego possum de te sperare, & pręstare. i. exhibere, & efficere de me.

M·TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM FAMILIARIVM
LIBER QVINTVS.

ARGVMENTVM.

Epistola haec prima acerbe quidem est in Ciceronem scripta: sed ideo praeposita, ut sequentibus, quibus se purgabit Cicero, argumentum aperiat. Queritur Metellus, qui Galliam proconsul regebat, Metellum Nepotem, fratrem suum, a Cicerone oppugnatum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Expostulatio Metelli, cur, praeter reconciliationem, fratrem illius accusaret.

Q. METELLVS Q. F. CELER PROCOS. S. D. M. TVLLIO CICERONI.

non proprie dictum. uide seq. ep.

SI VALES, bene est. Existimaram pro mutuo inter nos animo, & pro * reconciliata gratia, neq; me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem, ob dictum, capite, ac fortunis per te oppugnatum iri. quem si parū pudor ipsius defendebat; uel familiæ debebat nostræ dignitas, uel meum studiū erga uos, remq; pub. satis subleuare. nunc uideo illum circūuentum, me desertum a quibus minime conueniebat. itaque in luctu, & squalore sum, qui prouinciæ, qui *exercitui præsum, q bellum gero. q̄ quoniam nec rōne, nec maiorum nostrorū clemētia administrastis: nō erit mirādum, si uos pœnitebit. Te tā mobili in me, meosq; esse animo, non sperabā. Me interea nec domesticus dolor, nec cuiusquam iniuria a rep. abducet. Vale.

in Piceno cōtra Catilinā. Sall.

NVBAR.

SI uales) Metellorum familia uirorum uirtute, & titulis illustris fuit, inter quos pcipue memorantur Metellus a deuicta Macedonia Macedonicus cognominatus, & Numidicus q de Iugurta Numidię rege triūphauit. Huius filius q a patrem lacrymis, & assiduis pcibus ab exilio reuocauit, Pius cognominatus est. Fuit & Q. Metellus Creticus, & L. Metellus, & hic Q. Metellus Celer Lucij frater, Balearicus cognominatus. Hic Celer, cum ulteriorem Hispaniam ptor obtineret, intellexit fratrem suū L. Metel. a Cic. capite, & fortunis oppugnari. Itaq; hac epist. minatur Cic. ut eū deterreat ab oppugnatione fratris, q̄uis re uera Cic. nō tam eū oppugnaret, q̄ ei repugnaret, q Cic. plequebat, & capite multādū dicebat, q a ciues Rom. in cōiuratione deprehēsos indicta cā necasset, ut in seq. epist. plenius uidebimus. [Si uales) ex antiqua cōsuetudine hoc principium epistolis pponebat, desueuit aūt multum Cic. tpe, non tō omnino. [Mutuo animo) meo in te, & tuo in me. de hac dictione mutuus diximus plenius in 1. lib. [Recōciliata) renouata, instaurata. conciliamus. n. nouos, recōciliamus ueteres. [Me absentē) q a absentes lędere maligni est hominis. [Læsum iri) lædēdum esse. est futurū infinitiui passiui. [Ludibrio) derisione, cōtēptu. [Oppugnatū iri) oppugnādū esse. [Capite) iudicio capitali. i. periculo capitis. [Et fortunis) diuitiis hoc est, ubi ageret de capite & diuitiis eius. [Ob dictū) pp uerbū, qd' cōtra te dixisset. [Quem) fratrē meum. [Pudor) uerecundia, quā fortasse nō seruauit in te. [Parum defendebat). i. si non uidebatur habendus respectus eius pudoris, debebatis tn̄ habere respectum familię nostræ, & mei, q de uobis, & de rep. sum optime meritus. [Subleuare) iuuare. [Circūuentū) insidiis & periculis inuolutū. tractum a uenatorib', q feras laqueis, retibus, & canibus circūuenire solēt. [Minime cōueniebat). i. decebat. s. me esse desertum. [Itaq;) q a uideo fratrem circūuentum, & me desertum. [Luctu) mœrore. [Et squalore) sorde, & illuuie, qualem hōi q in mœrore uersant. Dr aūt squalor a squamis. [Pręsum) pfectus sum. [Prouincię) Hispanię ulteriori. [Qui bellū gero) hoc dicit ad exaggerādum meritum suū in rep. & iniurias alior in se. [Quæ) quas res, oppugnare fratrē meū, & lædere me absentē, uel me desertū esse. [Clemētia maior). i. sm̄ clemētiam maiorum nostrū, q etiam grauiter offensi, nunq̄ tn̄ quenq̄ capire oppugnassent. [Non erit mirādum) q a dedistis mihi cām. [Etiā) accusat Cic. leuitatis, & incōstantię. [Meosq;) pp fratrem. [Mobili) mutabili, q a semp ante ea uisus es amicus meus. [Me) ne haberetur suspectus, q pp hanc iniuriā minus pstaret officiū reip. iō subdidit. [Interea) donec potero facere, ut uos pœniteat. [Iniuria cuiusq̄) uel in me, uel in fratrem illata. [Abducet) remouebit. [A rep.) ab utilitate reip.

Metellus Pius.

Conciliare Reconciliare.

ASCEN.

SI uales &c.) hæc 5. lib. epistola acerbe quidē est in Cic. scripta, sed ideo pposita, ut sequentiū, qbus se purgabit Cic. argumenta aperiat. Scribit a Q. Metel. imperatore in Hispaniis agente, q intellexerat fratrem suū a Cicero ne ob dictū ac uerbū unū grauiter oppugnari. Ordo est. Si uales bene est. i. recte se res habet. Ego existimauerā pro mutuo animo inter nos, & p gratia recōciliata. i. pp bñuolētiam & recōciliationē, neq; sup. me absentem lęsum iri. i. offendēdum esse, ludibrio. s. tuo pcipue in fratrem. Nec Metellum fratrē. s. meum oppugnatū iri, p te, capite ac fortunis. i. eiusmodi accusatione, ubi ageretur de periculo uitę ac rerum eius. Quē. s. fratrē meum, si pudor ipsius defendebat parum. s. a te, uel dignitas familiæ nostrę, uel studium meū erga uos. s. te & fratrem tuū, aut oēs q Romę estis, & erga remp. p qua in Hispania bellū gerebat, debebat subleuare. s. ab onere talis oppugnationis satis. Nūc uideo illū. s. fratrē meum circūuentum. i. insidiis captum & seductū, & me desertū. s. auxilio & ope, aut honore, sup. ab illis, a qb' cōueniebat. i. cōdecēs erat minime. i. nequaquam, q. d. a te, de quo optime meriti sumus. Itaque. i. & ita, ego sum in luctu, & squalore, q. d. talis sum, qualis frater, q capite oppugnabat. tales. n. rei, ut iudicū aut populi misericordiā pmereātur, squalida & demissa barba, & uestibus situ & pædore uictis e carcere pdibāt. ego, inqt, q p̄sum puincię, q p̄sum exercitui, & q gero bellū p rep. in Hispania, ut dixi. Tales aūt debebant apparere lęti & maiestatis ac dignitatis pleni. Quę. s. puinciam, exercitum & bellum, qm̄ nec administratis. i. tractatis rōne, nec clementia maiorū. i. qualis erat priscis Romanis maioribus nostris in absentes, nō erit mirandum si pœnitebit uos. Pluraliter loquit inuidiose, quasi a multis lædatur non tn̄ honoris gratia ad unum Cic. pluraliter loqtur, q Galli linguam suam sequētes, facile dicerent, sed licet pcipue Cic. taxet, tn̄ ad iudices omnes loquitur. Etiam non sperabā sup. uos esse in me, & meos, pręsertim in fratrem, animo mobili. i. tā uariabili. Interea. s. dum tales eritis, nec dolor domesticus, nec iniuria cuiusq̄ abducet me a rep. i. a pcuratione salutis eius. Facile apparet a pturbato & iracundo homine epistolam scriptam, pręsertim cum uera non sint quæ scribat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Defensio Ciceronis contra Metelli expostulationem: constitutio partim legitima, quod inimicum ulcisci liceat: partim inficiatoria, quod nulla iniuria Metellum fratrem affecisset, tantum de illius improbitate questus esset: postremo Metelli animum mitigat, & amicitiam suam cum eo, quādiu uelit, constare posse dicit.

M. CICERO S. D. Q. METELLO Q. F. CELERI PROCOS. 2

SI tu, exercitusq; ualetis, bene est. Scribis ad me, te existimasse pro mutuo inter nos animo, & p

reconciliata gratia, nunq̃ te a me ludibrio læsum iri. quod cuiusmodi sit, satis intelligere nõ possum: sed tamen suspicor ad te esse allatum, me in senatu cum disputarem, permultos esse, q rem.p.a me conseruatam dolerent, dixisse; a te * ꝓpinquos tuos, q-bus negare non potuisses, impetrasse, ut ea, q̃ statuis ses tibi in senatu de mea laude esse dicenda, reticentes. quod cum dicerem, illud adiũxi: mihi tecum ita dispertitum officium fuisse in reip. salute retinẽda, ut ego urbem a * domesticis insidiis, & ab intestino scelere, tu Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderes: atq; hanc nostram tanti, & tam pclari muneris societatem a tuis ꝓpinquis labefactatam: q cum tu a me rebus amplissimis, atq; honorificentissimis ornatus esses, timuissent, ne qua mihi pars abs te uoluntatis mutuæ tribueretur. Hoc in sermone cum a me exponeretur, q̃ mea expectatio fuisset orationis tuæ, quantoq; in errore uersatus essem: uisa est oratio nõ iniucũda, & mediocris qdam est * risus cõsecutus, non in te, sed magis in errorem meum, & q, me abs te cupisse laudari, aperte, atq; ingenue cõfitebar. Iam, hoc nõ põt in te non honorifice esse dictum, me in clarissimis meis, atq; amplissimis rebus tamen aliqd' testimonium tuæ uocis habere uoluisse. Quod aũt ita scribis, ꝓ mutuo inter nos animo: qd tu existimes esse in amicitia mutuum, nescio: equidem hoc arbitror, cum * par uoluntas accipitur, & redditur. Ego si hoc dicam, me tua cã prætermisisse ꝓuinciam, tibi ipse leuior uideãr esse. meæ.n rõnes ita tulerunt: atq; eius mei consilij maiorem in dies singulos fructum, uoluptatemq; capio. illud dico, me, ut primũ in concione * ꝓuinciam deposuerim, statim, quẽad modum eam tibi traderem, cogitare cœpisse. Nihil dico de sortitione uestra: tãtum te suspicari nolo, nihil in ea re p collegam meum me inscientc esse factum. Recordare cetera: q̃ cito senatum illo die, facta sortitione, coegerim; q̃ multa de te uerba fecerim; cum tu ipse mihi dixisti, orationem meam nõ solũ in te honorificam, sed etiã in * collegas tuos contumeliosam fuisse. Iam illud S. C. quod eo die factum est, ea pscriptione est, ut dum id extabit, officium meum in te obscurum esse non possit. Postea uero q̃ profectus es, uelim recordere, q̃ ego de te in senatu egerim, quæ in cõcionibus dixerim, quas ad te literas miserim. q̃ cum omnia collegeris; tu ipse uelim iudices, satis ne uideatur his omnibus rebus tuus aduentus, cum proxime Romam uenisti, mutuo respondisse. Quod scribis de reconciliata nostra gratia: non intelligo, cur reconciliatam esse dicas, quæ nunquam * immutata est. Quod scribis, non oportuisse Metellum, fratrem tuum, ob dictum a me oppugnari: primum hoc uelim existimes, animum mihi istum tuum uehementer probari, & fraternam plenam humanitatis, ac * pietatis uoluntatem: deinde, si qua ego in re fratri tuo reip. causa restiterim; peto, ut mihi ignoscas. tam.n.sum amicus reip. q̃ qui maxime. si uero meam salutem contra illius impetum in me crudelissimum defenderim: satis habeas, nihil me etiam tecum de tui fra-

notas Metellũ N. p. Metelli Celeris fratrem.
Lentuli, & Cethegi.
quia meam uanam ambitionẽ fatebar.
aculeus in Metellum, quasi parẽ uoluntatem non redderis.
Galliam. oratio 2 Pi sonem.
prætores
immutata
pium Met. sed non æquum dicit esse.

tris iniuria conqueri. quem ego cum comperissem oẽm sui tribunatus conatum in meam pniciem parare, atq; meditari: egi cum * Claudia, uxore tua, & cum uestra sorore Mucia, cuius erga me studium ꝓ Cn. Pompeij necessitudine multis in rebus pspexeram, ut eum ab illa iniuria deterrerent. atq; ille, qd' te audisse * credo, pridie kal. Ian. qua iniuria nemo unquam in aliquo magistratu improbissimus ciuis affectus est, ea me cõsulem affecit, cum rep. conseruassem; atq; abeuntem magistratu concionis habendæ potestate priuauit. cuius iniuria mihi tamẽ honori summo fuit. nam, cum ille mihi nihil, nisi ut iurarem, pmitteret; magna uoce * iuraui uerissimũ, pulcherrimumq; iusiurandum: qd' populus, itẽ magna uoce, me uere iurasse, iurauit. Hac accepta tam insigni iniuria, tamen illo ipso die misi ad Metellũ cões amicos, qui agerẽt cum eo, ut ab illa mẽte desisteret. qbus ille respondit, sibi non esse integrum. etenim paulo ante in cõcione dixerat, ei, q in alios animaduertisset indicta cã, dicendi ipsi potestatem fieri non oportere. hominem grauem, & ciuem egregium; q, qua pœna senatus, cõsensu bonorum omnium, * eos affecerat, q urbem incendere, magistratus, ac senatum trucidare, bellum maximum cõflare uoluissent, eadem dignum iudicaret eum, q curiã cæde, urbem incendiis, Italiam bello liberasset. itaq; ego Metello fratri tuo præsenti restiti. nam in senatu * kal. Ian. sic cum eo de rep. disputaui, ut sentiret sibi cum uiro forti, & constanti esse pugnãdũ. Ad iij. non. Ian. cum * agere cœpisset, tertio quoq; uerbo orationis suæ me appellabat, mihi minabatur: neq; illi quidq̃ deliberatius fuit, q̃ me, quacũq; rõne posset, non iudicio, neq; disceptatione, sed ui, atq; impressione euertere. huius ego temeritati si uirtute, atq; animo non restitissem: qs esset, q me in consulatu non casu potius existimaret, q̃ cõsilio, fortem fuisse? Hæc si Metellũ cogitare de me nescisti: debes existimare, te maximis de rebus a fratre esse celatum. siu aliqd impertiuit tibi sui cõsilij: lenis a te, & facilis existimari debeo, q nihil tecum de his ipsius rebus expostulem. etsi intelligis nõ me dicto Metelli, ut scribis, sed consilio eius, animoq; in me inimicissimo esse cõmotum. Cognosce nunc humanitatem meam: si humanitas appellãda est in acerbissima iniuria remissio animi, ac dissolutio. Nulla est a me unquam snia dicta in fratem tuũ. quotiescunq; aliqd est actum, sedens iis assensi, q mihi lenissime sentire uisi sunt. addam illud etiam; qd' iam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli, atq; etiam, ut ita fieret, ꝓ mea parte adiuui; ut S. C. meus inimicus, qa tuus frater erat, subleuaretur. Quare non ego oppugnaui fratrem tuum, sed fratri tuo repugnaui: nec in te, ut scribis, animo fui mobili, sed ita stabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam desertus ab officiis tuis, pmanerem. Atque hoc ipso tpe tibi, pene minitãti nobis p literas, hoc rescribo, atq; respondeo. Ego dolori tuo nõ solum ignosco, sed summam etiam laudẽ tribuo. meus.n. me sensus, quãta uis fraterni sit amoris, admonet. a te peto, ut tu quoq; * æquum te iudicẽ dolori meo præbeas

sorore P. Clodij.
certo scio
iurauit Rempub. a se seruatam: in orat. in Pisonem.
Catilinæ socios.
pridie cõsulatum absolverat. in senatu.
idem ep. 1. lib. 2.

præbeas; si acerbe, si crudeliter, si sine causa sum à tuis oppugnatus, ut statuas mihi non modo non cedendum, sed etiam tuo, atque exercitus tui auxilio in eiusmodi causa utendum fuisse. Ego te mihi semper amicum esse uolui: me ut tibi amicissimum esse intelligeres, laboraui. maneo in uoluntate, &, quo ad uoles tu, permanebo: citiusq; amore tui fratrē tuum odisse desinam, quàm illius odio quidquam de nostra beneuolentia detrahatur. Vale.

HVBER.

SI tu) respondet Cic. particulatim epist. Metelli, & primum ꝓbat alum Metelli non fuisse mutuum, sicut ille scripserat, & ꝓbat se nō habuisse ipsum ludibrio, sicut questus erat in epistola sua. Deinde miratur, cur grām reconciliatam dixerit, quæ nunq̄ fuerit imminuta. postea uero ostendit se nō oppugnasse eius fratrem capite, & fortunis ob dictum, ut ille scripserat, sed defendisse se aduersus eū, à quo ipse oppugnaretur. dicebat. n. frater Metelli Cic. eadē pœna esse afficiēdum, qua ipse affecisset ciues Rom. & multa egerat publice cōtra ipsum Cic. ostēdit aūt Cic. se usum esse potius erga eū officio, & clementia, q̄ iniuria aliqua. Postremo qm̄ Metel. exminatus fuerat, orat ipsum, ut æquū iudicē se ꝓbeat, & existimet ipsum Cic. nihil inique fecisse, si se acerbe, & crudeliter oppugnatū defendit. polliceturq; se sp̄ seruaturū amicitiā quoad Met. uolet. [Si tu) eodē genere salutationis usus est, quo ipse Metel. usus fuerat. [Qd̄). s. te læsū iri ludibrio. [Cuiusmodi) quale sit. [Sed tn̄) ostendit in quo putet Metel. existimasse se ludibrio læsum à Cic. quā suspicionem ꝓbat esse falsam, cum potius eum semper honorauerit q̄ ludibrio habuerit. [Allatum) nuntiatū. [Propinquos) instituerat Metel. hr̄e orationem de laudibus Cic. qui cōiurationem Catilinę oppressisset: postea uero, cum mutasset propositum, Cic. q fuerat cupidissimus laudationis Metel. dixerat in senatu Metellum pp̄ propinquos suos, q eum rogassent, destitisse ab eius laudibus, de quibus prius instituisset dicere, & addidisset Cic. quāta fuisset expectatio sua de oratione Metel. multi senatores inceperūt ridere, q Cic. tā grauiter ferret se caruisse testimonio, & laudibus Metel. quod cū nuntiatū esset Metel. existimauit illum risum secutum fuisse pp̄ se, nō aūt pp̄ Cic. ideo dixit, [Ludibrio) derisione. [Dolerent) quia inuidebant glorię meę, quam ex ea re mihi parauerant. [Propinquos) consanguineos. [Impetrasse) obtinuisse. [Vt reticeres) ut non diceres, [Statuisses) decreuisses, & proposuisses. [Quod) quam rem. s. tuos impetrasse, ut ea taceres, quæ de mea laude statuisses dicere. [Adiunxi) addidi. [Dispertitum) diuisum. [Ab intestino scelere) q intra urbem essem. [Tu ab armatis hostibus) quia, ut ostendit Salust. in Catil. hist. tp̄e coniurationis erat Q. Met. Cel. in agro Piceno ꝑtor: cui permissum erat, ut pro tp̄is periculo exercitum cōpararet. [Atque hanc societatem ꝑclari muneris). i. coniunctionem præclari officij erga remp. cum tu ab armatis hostibus Italiā, ego uero à domesticis insidijs, & ab intestino scelere urbē defendi. [Labefactatam) cōmotam, perturbatam. & subaudi, adiūxi, uel addixi. [Qui cum). i. qui timeret ne fortasse tu redderes mihi aliq̄ uicem, & partē mutuę uoluntatis in me laudādo, cū ego te honorificentissimis rebus ornassem. [Mutuæ) similis amicitiæ, sicut mea fuerat erga te. [Hoc sermone) quem supra dixi. [Quæ) quanta. [Expectatio) desiderium. [Tuæ orationis) de laudibus meis. s. quantum expectassem, ut me tua oratione laudares. [In quanto mœrore uersatus essem). i. cū à me exponeret, in quanto mœrore, & tristitia fuissem, q tu impulsus precibus tuorū propinquorū tacuisses ea, quæ de me fuisses dicturus. [Oratio mea) qua indicabam me cupidum laudationum de me tuarū. [Est usa) senatoribus audientibus. [Non iniucunda). i. faceta, & digna risu, q ostendebā me tātopere doluisse, q caruissem testimonio tuarū laudationum. [Et mediocris risus est con.) & oēs mediocriter cœperunt ridere. [Non in te) non pp̄ te, quē dixerā impulsum fuisse precibus propinquorū, ut de me taceres, q̄ dicēda statuisses. [Sed in mœrorem meū) sed pp̄ tristitiam meā, in qua dixisse me uersatū, quia de me tacuisses. [Et q). i. pp̄ simplicitatē aut ambitionē meā. q à aperte, & sincere cōfitebar me cupisse laudari abs te. [Aperte) clare, sine simulatione & insinuatione uerborū, ut multi faciūt [Ingenue) liberaliter, sincere. [Iā) dicit hanc suam orōnem non potuisse sine honore, & laude Met. esse. [Nō honorifice) sine honore. [In te) ꝓ te, uel de te. [Hoc) s. me. [Tuę uocis). i. quāuis mea facta essent & clara, & magna, ita ut nō egerēt testimonio, me tn̄ desiderasse hr̄e testimonium tuę orōnis. [Quod) responsio ad aliā eius epistolæ partē. [Nescio) q, cū dicis ꝓ mutuo inter nos aīo, nō uideris bene intelligere, qd̄ i amicitia dicat mutuū, cū aīus tuus nō fuerit mutuus, ut tu scribis. [Equidē) ponit iudiciū suū, & diffōnē huius dictionis mutui, quantū pertinet ad amicitiā. [Par uoluntas) ut ab eo ameris, quem ames, ab eo tibi benefiat, cui bn̄ficias. [Ego) incipit disputare parē uoluntatem non esse redditā. [Prętermisisse) cū ea hr̄e possē. [Leuior) stultitior. [Meæ rōnes) utilitates, & res meę. [Ita tulerūt) ita postulauerūt, ut eā prætermitterē maxime tua causa. [Eius cōsilij) eius deliberationis, & ꝓpositi mei, q tua causa ꝑtermisissem ꝓuinciā. [In dies sing.) per quoslibet dies. [Illud) q. d. uerissimū, & certissimū. [Vt primū) cum primū. [Deposuerim) reseruauerim. [In con.) in cōuentu, & cōgregatione populi. De cōcione dictū est alibi plene quot sig̃ata habeat. [Traderē) ad te deferrē. [Nihil dico) occupatio color rhetoricus, q maxime dixit, qd̄ se dictum negat. [De sortitione) de diuisione ꝓuinciarū, q̄ fiebat p̄ sortes, ut in penult. epist. 1. lib. patet. [Suspicari) putare. [Collegā meum) C. Ant. qui mecū consul fuerat. [Me insc.) sed potius oīa esse facta me sciēte, cōsentiēte, & hortāte. [Coegi) cōgregauerim. [De te) in laudē tuā. [Honorificā i te). i. fuisse in honorē tuū. [Sed et cō.) cōuiciosam, plenā iniurijs. [In collegas tuos) contra alios prætores. tm̄. n. te excuti, ua alij uiderent uituperari. [S. C.) decretū senatus de ꝓuincia tibi decernenda. [Pręscriptione) titulo. [Vt, dū). i. donec. [Extabit) durabit, qd̄ erit diu. q seruabāt diligētissime senatusc. [Offm̄ meū in te) id qd̄ pro te amicissimo aīo feci. [Obscurum) incognitū, q illa ꝑscriptio senatusc. quod egerim, iudicabit. puto. n. fuisse scriptū M. C. opera, & causa datā fuisse prouinciam Met. [Postea uero) cōmemorat alia beneficia, quę in eū contulit, postq̄ ꝓfectus est in ꝓuinciam. [Profectus es) discessisti in ꝓuinciā. [Cōcionib⁹) cōuentib⁹ populi. [Quas) quales, & q̄ liberales. [Quę oīa) à me in te collata. [Cum coll.) cum diligenter cōsideraueris, & in unam cogitationē reduxeris. [Tu ipse iudices) tumet sis iudex. [Ne) an. [Respondisse) satisfecisse, conuenisse. [Mutuo) æqualiter, q iudicabis tuū aduentum ꝓximum nō r̄ndisse iis, quę pro te feci. [Imminuta) fracta, & immutata. recōciliat. n. quod semel est mutatum. [Quod scribis) respondet pluribus uerbis huic parti, pp̄ quā uidebat Metel. multū esse commotum. [Istū an.). i. talem aīum, q multum doleat iniuria fraterna. [Probari) laudari. [Mihi) à me. [Fraternā) uolūtatē, quæ debet esse in mutuo amore. [Restiterim fratri tuo) repulerim fratrem tuū, & ei aduersatus sim. [Causa reip.) quā uidebatur offendere Met. cū iniuste necatos, diceret eos, q eam opprimere uoluissent, q eius consensu fuissent necati. [Ignoscas) parcas. [Quam qui maxime). i. est amicus, i. tam amo rēp. q̄ ille qui plurimū amat. [Si uero) incipit tueri causam suā, & ostendere se potius fuisse oppugnatum, q̄ oppugnasse eius fratrem. [Salutem) uitam. [Impetum defenderim) furorem, quo in me sæuiebat. [Satis habeas) sufficit tibi. [De iniuria fratris) in me collata. [Quem) fratrem tuum. [Oēm conatum) oēs uires, quidquid poterat. [Sui tribunatus) erat. n. tribunus, cum oppugnaret Cic. [In meam perniciem) in meum interitum, perditionem. [Parare) rebus. [Meditari) animo cogitare. [Egi cum Cl.). i. rogaui Claudiam uxorē tuam. [Cuius). i. Mucię sororis uestræ. hæc aūt Mucia erat nurus Pomp. [Studium) amorē. [Necessitudine) amicitia & coniunctione, quæ erat mihi cum Pomp. [Deterrerent) dehortarentur, remouerent. [Ab alia in.) quam in me inferebat. [Ille) frater tuus. [In aliquo) ne in minimo quidem. [Improbissimus) cui iure & merito potuisset inferri iniuria. [Me con.) qui est maximus magistratus. [Abeunte magistratu) discedente à magistratu, deponente cōsulatum. nam cal. Ian. deponebantur magistratus, & fiebant noui. Ouid. 1. Fast. Ecce noui præeunt fasces, noua purpura fulget: Et noua cōspicuum pondera sentit ebur. [Priuauit potestate habēdæ con.) eripuit mihi potestatem habendæ orationis in fine magistratus mei, sicut erat mos. [Cuius) fratris sui. [Iniuria) quòd me priuaret potestate habendæ orationis. [Nam) dicit qui re fuerit sibi summo honori. nam Metel. trib. pl. noluit q Cic. aliud diceret, q̄ ut iuraret quæcunq; fecisset, se fecisse reip. causa, sperans populū nō idē approbaturū. quod cum iurasset Cic. populus magna uoce iuramento affirmauit eum uere iurasse. [Iusiurandum) iuramentum. [Quod) iusiurandum. [Iurauit) iureiurando affirmauit. [Magna uoce) ut omnes audirent. [Insigni) notabili, quæ nulli unquam ciui improbissimo facta fuerat. [Communes amicos) qui essent & illius & mei amici. [Agerent cum eo) eum rogarent. [Desisteret) cessaret. [Ab illa mente) ab illo proposito persequendi me. [Quibus) amicis. [Non esse integrum sibi) non esse in potestate suæ. dicebat. n. nō licere sibi persequi ea, q̄ instiste

ke fecisset, immo subdit, [Etenim &c.) dixerat enim Met. frater tuus, non debere dari facultatem dicendi aliquid ei, qui ciues R. sine defensione causæ succendisset, sicut ego feceram . [Animad. in alios) alios puniuisset . [Causa indicta).i. non dicta , non dato termino se defendendi. in carcere .n. sunt necati multi, ut ostendit Salust. [Hominem grauem) ironice , q.d. leuissimum & improbissimum hoiem, & pessimum ciuem fratrem tuum. [Qui) frater tuus. [Iudicaret) sensus est , & ordo , Qui iudicaret eum qui liberasset curiam cæde , urbem incendiis, Italiam bello, esse dignum eadem pœna , qua senatus omniũ consẽsu affecerat , & punierat eos, qui uoluissent incendere urbem, & trucidare magistratus & senatum, & conflare maximum bellum. [Senatus affecerat) uõ aotẽ ego , sicut ille dicebat. Nam post orationẽ Caton. in qua censuerat de confessis , sicuti de manifestis rerũ capitaliũ more maiorũ supplicium sumendũ, oẽs consulares, itemq; senatus magna pars sniam eius laudauerunt . [Senatus decretum factum est) sicut ille cẽsuerat. [Vrbẽ incendere) q̃ a Catilina Ceth. Lent. ceterisq; , quorũ promptam audaciam nouerat, mandauerat, quibus rebus possent opes factionis confirmarent , insidias consuli maturarent, cędem, incendia, aliaq; belli facinora pararent, & reliqua, quæ plenius Salust. prosequitur . [Trucidare) cedere , intesficere, sicut narrat Salust. eos cõstituisse. [Conflare) concitare, facete. metaphora sumpta a metallis, quæ conflando cõficiuntur. Iuuen. An dubitet totum solitus conflare tonantem . [Curiam) senatores. continens pro contento metonymia. [Itaque) qoia ille sic locutus erat de me. [Restiti) obstiti, a resisto. [Præsenti) qui aderat, cum ei respondi. [Disputaui) contendi, feci uerba. [Sẽtiret) cognosceret. [Cũ uiro).s. cũ uiro forti, intrepido, & maximi animi . [Ad iij. non.).i. tertio die ante nonas inclusiue , hoc est die iij. Ian . [Agere) dicere, orare . [Tertio quoque uerbo) quolibet 3. uerbo , quisque enim (ut alio loco plenius diximus) superlatiuis iungitur , & nominibus ordinalibus: ut quisque sapientissimus, & quintus quisque locus . [Appellabat) nominabat me, conuertebat in me sermonem. [Ne quidq̃) sensus , Nihil erat quod magis deliberasset, q̃ euertere me quacunq; uia posset. [Non iudicio) facit quandam exceptionem , quia iudicio, & disceptatione possumus euertere aliqoem, dicit q; neque iudicio neque disceptatione deliberauerat eum euertere, quia iudicium fit uisa & cognita causa, quia Cic. fuisset superior. ergo uõ iudicio.i. sententia lata , a iudicibus uel a senatu . [Neque disceptatione).s. conteotione, & disputatione, qoia non habebat, quod diceret pro tuẽda parte sua. [Sed ui).i. uiolentia. [Impressione).i. oppressione, impetu. quod quidem est belluarum . Nam (ut inquit Cic. j. off.) duo genera sunt decertandi , unum per disceptationem, alterum per uim: quorum illod est hominum, hoc belluarum. [Euertere) deiicere, prosternere. tractum ab ædificiis , quæ cũ diruuntur, dñr euerti. Virg. Aut quid in euersa uidi crudelius urbe? Item Cic. j. off. De diripiendis autem euertendisq; urbibus &c. [Temeritati) stultæ audaciæ. [Virtute, atqoe aoimo).i. fortitudine animi. [Forteni in consulatu) cum non timui insidias coniuratorum, & nullum periculum fugi pro rep. defendenda . [Casu) fortuna quadam. quia nihil mibi euenisset aduersi, in quo posset probari animus meus. [Quàm consilio).i. quam oratione , & sapientia. [Te cælatum fuisse de maximis rebus) eum non cõmunicasse tecum res maximas, quia etiã cõmunicasset hanc rem. &, ut supra notauimus , dicimus , Cęlo te hanc rem . Ouid. in Heroid. Hoc te cęlauimus unum. & iungitur ablatiuo, ut hic. [Impertiuit) participauit, communicauit. [Consilij sui) de me persequendo . [Lenis) mitis , benignus . [Expostulem) conquerar . [De bis ipsis reb.) quas contra me fecit , de quibus posses etiã tu iure accusari , si eas tibi impertiuit , cum tu eas non curaueris prohibere . [Etsi) probat se oon esse commotum in Metellum ob dictum , ut Celer scripserat, sed ob inimicissimum eius in se animum . [Consilio) deliberatione pessima , ut me euerteret . [Commotum) iratum . [Humanitatem) consuetudinem . [Si humanitas appellanda est) quia remissio animi, accepta acerbissima iniuria, potius est appellanda uel stultitia , uel simplicitas quædam , quam humanitas . [Remissio animi) mollificatio , pacatio . [Dissolutio) plus est , quàm remissio : est enim libera relaxatio animi, & negligẽtia quædam. [Acerbissima iniuria) quæ non solum ferret in fortunas meas , sed etiam in salutem . [Nulla) probat remissionem aniõi sui . [Assensi iis).i. secutus sum tantum sententiam eorom , qui mitius contra fratrem sentire uidebantur. [Lenissime) mitissime. [Addam etiam) plus dicam & adiungam id. [Quod non debui curare) quia non tenemur defendere inimicos, qnos si nolumus opppugnare, non tenemur tamẽ curare, ut subleuentur. quod Cic. de Metello se fecisse di-

Quisque

Dissolutio

cit. [Nõ moleste tuli) nõ dolui, q; frater tuus subleuaretur senatuscõsulto. [Atque etiam adiuui) quod est plus. [Pro mea parte) quantum ego possem, & ualerent suffragia mea. [Subleuaretur) fauorẽ haberet. fortasse accusatus fuerat de administratione tribunatus sui, aut aliquid petiuerat, quod Cic. adiuuit, ut obtineret. [Quia erat tuus frater) nõ alia causa eũ adiuui, nisi tua, quia erat frater tuus. [Quare cõclusit se non oppugnasse Metellum, ut eius frater scripserat, sed repugnasse: nam oppugnare est cõtra pugnare nocẽdi causa; repugnare ũo est cõtra pugnare defendendi causa. [Repugnaui) restiti. [Mobili) mutabili. nam scripsit Metel. in epist. superiore, Etiam mobili in me , meosq; aio non fore sperabam. r̃ndet igitur Cic. huic parti dicens, se nõ fuisse animo mobili, sed potius ita stabili , ut etiã desertus ab officiis eius, qui debuerat eum defendere contra fratrẽ , a quo insulte oppugnabatur, tñ permaneret in pristina uolũtate erga eũ. [Ab officiis tuis) qui debueras me tueri . Minitanti.i. frequentatiui uerbi est participium. Minitanti. i. prædicenti, & p̃nunciauti mihi mala: quia scripserat, Non erit mirandum, si uos pœnitebit. [Ignosco) quia ex fraterno affectu prouenit. [Summam laudem tribuo) uehementer laudo, quia facis quod debet frater pro fratre. [Meus sensus) meus affectus, & motus animi naturalis. [Quanta uis fraterni amoris) quantum ualeat amor fratris, ideo ignosco tibi, immo etiam laudo, q; tantopere cõmouearis pro periculo fratris. [A te peto) & est tunc sensus, Sicut ignosco tibi, q; pro iniuria fraterna doleas, ita peto a te, ut ęque etiam & iuste iudices de dolore meo, nec uelis iudicare , aut existimare me temere motum esse contra fratrem tuũ. [Dolori meo) quem accepi de acerbissima iniuria a fratre tuo mihi illata. [Si acerbe) sententia est : Peto a te, ut iudices non solum licuisse mihi defendere me, uerũ etiã me fuisse defendendũ tuo auxilio, & exercitus tui in tali causa, ubi agebatur de salute mea, q̃ a acerbe, crudeliter, & sine causa sum oppugnatus a fratre tuo. Si affirmatiue ponitur, non dubitatiue. [Acerbe) aspere, crudeliter ad persecutionem uitæ. [Sine causa) quia nec ipse fuerat unq̃ a me offensus, nec quidquam etiã feceram contra remp. sed potius p̃ rep. [Statuas) iudices, existimes. [Non cedendum mihi fratri tuo).i. nõ repugnãdũ ei . nam cedere alicui oppugnanti est ei nõ repugnare. [Tuendum) defendendum & a te, & ab exercitu tuo. [Laboraui) curaui, dedi operam. [Maneo) perseuero. [Ea uoluntate) ut sum tibi amicissimus. [Quoad) quantum , quãdiu. [Citius) quamuis odium meum in fratrẽ tuũ iustum sit , tamen citius causa & amore too eum desinam habere odio , quam propter odium illius quidquam diminuatur de nostro amore . [Detrabam) diminuam .

St tu &c.) Respondet particulatim epistolæ superiori , refellitq; singula fere eius dicta probans nec animum, nec amorem Metelli fuisse mocatum , nec se habuisse ipsũoi ludibrio, nec gratiã reconciliatam , nec se fratrem eius ob dictum capite oppugnasse, sed se aduersus eum defendisse , cum dictitaret ea pœna Cic. affeci debere, qua ipse ciues Romanos affecisset , uidelicet Catilinam, Lentulum, Cethegom, & ceteros coniuratos. At contra significat se usum erga fratrem Metelli omni humanitate & clementia, seq; Metelli amicitiam conseruaturum , rogans ut simili in se sit animo . Ordo est . Si tu & exercitus ualetis, bene .i. recte res se habet . Scribis ad me, te existimasse p̃ mutuo inter nos animo, & pro reconciliata gratia, te nunquam lęsum iri.i. lędendum fuisse a me ludibrio.i. contumeliosa irrisione præsertim in facto, cum iocus sit in uerbis. quod.s. scriptum aut dictũ tuum , cuiusmodi sit, non possum intelligere satis, sed tamen suspicor esse allatum ad te.i. tibi denunciatum me dixisse in senatu, cum disputarem.i. disputando assererem , permultos esse , qui dolerent remp. seruatam sup. esse a me, propinquos tuos, quibus non posses.i. decenter negare, hoc est fratrẽ tuũ, impetrasse a te, ut taceres ea.q̃ statuisses dicenda, sup. esse, tibi.i. a te, in senatu de laude mea, hoc est eos impediuisse, ne a te laudarer . Quod cum dicerem, adiunxi illud: officium fuisse mihi in retinenda salute reip. dispertitum.i. diuisum tecum, ut ego sup defenderem urbẽ.s. Romam ab insidiis & ab scelere intestino.i. quod a ciuibus oriri posset, utpote ab incendio ędium ac cæde bonorum , tu defenderes Italiam , & ab hostibus armatis .s. auctore Catilina , sub Mallio quodam. Nam Q. Metellus Celer, ad quem hęc scribuntur, tempore belli Catilanarii prætor erat in agro Piceno, cui permissum erat exercitum comparare, ut scribit Salust. & ab occolta coniuratione.i. ne aliæ ciuitates cõspirarent, atque sup. adiunai , banc societatem nostram tanti .i. tam magni & tam præclari muneris, utpote conseruationis reipub. Romanæ, labefactatam.i. debilitatam, & dissolutam a propinquis tuis . fratrem ubique tangit. qui, cum

Oppugnare
Repugnare

ASCEN.

cum tu ornatus esses à rebux amplissimis atque honorificentissimis, quia prætura & auctoritate exercitus diligēdi, immisisset oe qua pars uoluntatis, i. beneuolentiæ mutuę tribueret mihi abs te .i. à te. Cum in hoc sermone exponeretur à me, quæ. i. qualis, aut quanta expectatio mea orationis tuæ esset. i. quātopere expectassem orationem tuam de laude mea, & in quāto errore uersatus essem, oratio sup. mea uisa est. s. audientibus non iniucunda, & risus quidam non mediocris consecutus est non in te, sed in errorem meum. Et ꝙ confitebar aperte atque ingenue. i. simpliciter & sine dissimulatione, ut ingenuū decet, me cupisse laudari abs te. ꝑꝑ quem risum forte Metellus se ludibrio habitū scripseras, in quo errauit, unde addit. Iam hoc non potest esse dictum in te non honorifice, me uoluisse hr̄e aliquod testimonium uocis. i. orationis tuæ, tñ. i. tametsi, in clarissimis atque amplissimis rebus meis, q. d. q̄ laudibus non egerent. Quod autem ita scribis pro mutuo inter nos animo, nescio quid tu existimes mutuū esse in amicitia. Equidem. i. ego quidē arbitror hoc. s. mutuum esse in amicitia, cū par. i. similis, & ęqualis uoluntas accipitur, & redditur. Ego si dicā uidelicet me prætermisisse, prouinciam .s. Hispaniā, tua causa, ut .s. tu eā obtineres, ipse. i. ego uidear tibi esse leuior. i. nimis leuis & incōstans in amicitia, & iactantior in dicto. Rationes. n. meæ. i. dispositiones, & cōditiones, status mei, tulerunt. i. exegerūt ita .s. ut tibi prouinciā permitterē, atque capio in dies singulos maiorem fructum, & uoluptatē eius consilij mei. Ego dico. i. affirmo illud, me ut primū deposuerim in concione. i. recusauerim ꝓuinciam, cœpisse statim cogitare, quemadmodum ego traderem eā tibi. Ego nihil dico de sortitione uestra. i. tua, & collegæ, ego tm̄ .i. duntaxat, uolo te suspicari nihil esse factū ea te ꝑ collegā meū .i. C. Antonium, q meeum consul fuit, me insciente, & ita non minus per me, q̄ per collegam prouinciā sortitus es. Recordare. i. reduc ad memoriā cetera, q̄ cito coegerim. i. cōgregari fecerim, senatum illo die sortitione .s. prouinciarum facta, q̄ multa uerba fecerim de te. Cum tu ipse dixisti mihi orōnem meam fuisse, nō solum honorificam in te, sed ēt contumeliosam in collegas tuos .i. competitores. Iam continuatiua est particula, illud senatusconsultū, quod factum est eo die, est ea præscriptione. i. habet eam ꝑscriptionē. i. titulum, ut dum. i. donec, id. s. senatusconsultum, extabit. s. scriptum in publicis actis, officium meū non possit esse obscurū in te. Vero. i. sed, uelim recordere, quæ ego egerim in senatu de re, postea q̄ profectus es, quæ ego dixerim de te in concionibus quas. i. quantū amicabiles ego miserim literas ad te. Quæ cum collegeris. i. ad memoriam reduxeris omnia, uelim sup. ut tu ipse iudices, ne. i. an, tuus aduentus, cum uenisti proxime. i. breuissime post Romam, uideatur rn̄disse mutuo, satis oībus his rebus. i. officiis meis in te, q. d. scio ꝙ nequaq̄. Non intelligo sup. id quod scribis de gratia nr̄a reconciliata, cur dicas sup. gratiam nostrā reconciliatam, quæ nunq̄ imminuta est. Quod scribis non oportuisse Met. fratrē tuū oppugnari à me ob dictum: ego uelim existimes primum hoc istum animum tuū. s. in fratrem tam pium & uoluntatē fraternam plenam humanitatis, ac pietatis, probari .i. comprobari, & placere mihi uehemēter. Deinde sup. uelim qđ à superiore repetitur: alij addiderunt peto: si ego restiterim fratri tuo, in qua. i. aliqua re, cā teip. ut ignoscas mihi. Ego. n. sum tā .i. tantopere amicus teip. q̄. i. quantopere sup. is est, qui maxime est amicus eius. Si uero defenderim salutem meam contra impetum eius crudelissimū in me: habeas satis. s. esse me nihil cōqueri tecum ēt nū de fratris tui iniuria, quem. s. fratrem tuum, cum ego cōperissem parare, atque meditari. i. exercere, oēm conatū tribunatus sui in perniciem meam, egi cum Claudia, seu Clodia, uxore tua, & cum Mucia sorore uestra, cuius studium. i. fauorē erga me, ego perspexerā. i. cognouerā in multis rebus, pro necessitudine Cn. Pompeij. i. quæ erat nobis cū Pompeio, ut deterrerēt eū ab illa iniuria. s. mihi inferenda. Atque ille. s. frater tuus (quod credo te audiuisse) affecit pridie. i. die præcedente, cal. Ian. hoc est ultimo Decemb. me cōsulē ea iniuria, qua nemo ciuis improbissimus. i. licet esse improbissimus, affectus est unq̄ in aliquo magistratu. i. dum gereret aliquem magistratum, licet infimum: affecit, inquam, me iniuria, cum conseruassem temp. atque priuauit me abeuntem magistratu. s. consulari, potestate concionis. i. orationis ad populum conuocatum habendæ. cuius iniuria fuit tñ. i. nihilominus, sup. mihi summo honori. Nam cum ille. s. frater tuus, nihil permitteret mihi. s. agere, aut dicere, nisi ut iurarem. s. iuste cōtra coniuratos processisse: ego iuraui magna uoce, ut oēs audirent, iusiurandum. i. iuramentum uerissimum, atq; pulcherrimum. i. honestissimum, quod populus idem. s. cui coactus sum iurare, aut quod idem populus iurauit magna uoce, me iurasse uere. Hic. i. hoc t̄pe, & loco, ego tā insigni iniuria accepta. i. postq̄ eam insignem iniuriam acceperam, tñ. i. nihilominus, misi illo ipso die ad Metellum. s. fratrem tuū, amicos cōes. s. nobis, qui agerent cum illo. i. rogarent, & monerent illum, ut desisteret ab illa mente. i. uoluntate tam iniqua in me, quibus ille rn̄dit non esse se integrum sibi. i. se non hr̄e amplius integram potestatem. s. desistendi. Etenim. i. quia ipse dixerat paulo ante in cōcione. i. oratione ad populum habita, non oportere potestatem ad dicēdū fieri ei, ipsi, q animaduertisset in alios. i. acriter puniuisset alios .s. coniuratos, causa indicta. i. non purgata, hoc est non dato reis ad se purgandum loco. Hominem, ironia est, quę ut non uideatur ex ira nasci, non adiecit particulam o. i. o hominem grauem, & ciuem egregium, uidelicet Metellum fratrem. est, ut dixi, ironia. qui iudicaret dignum eadem pœna, qua senatus affecerat cōsensu oīum bonorum eos, qui uoluissent incendere, urbem: trucidare. i. truculenter occidere magistratus. s. annuos, & senatū. i. patres conscriptos: & uoluisset conflare. i. construere bellum maximū, eum qui liberasset curiam. s. patrū conscriptorum cęde, & liberasset urbē incēdiis, & Italiam bello. Itaque ego restiti Metello fratri tuo præsenti. Nam ego disputaui in senatu cal. Ian. de rep. sic, ut sentiret pugnādum esse sibi cum uiro forti, & constāti. qđ idē est, ac si dicat Cic. mecū disputat. Cū. s. Met. frater tuus, agere. i. disceptare, cœpisset ad tertiū nonas Ian. appellabat me tertio quoque uerbo, i. de tribus uerbis orationis suę semp uno, & minabatur mihi. Neque quidquam fuit deliberatius ei. i. magis deliberate constitutum ab eo. s. fratre tuo, q̄ euertere, me quacūque rōne posset, non iudicio, neq; disceptatione, sed ui atq; impressione. i. uiolēto impetu. Si ego nō restitissem uirtute, atq; aio temeritati huius. i. huiusmodi inimici: qs esset, q non existimaret me fuisse fortem in consulatu. s. meo, potius casu, q̄ cōsilio. i. proposito deliberato; q. d. nullus. Si tu nescisti Metellū. s. fratrē tuum, cogitare hæc de me, tu debes existimare te esse cęlatū. i. occultationem tibi factam a fratre. s. tuo, de reb⁹. s. maximis. Sin aūt. i. sed si, sup. frater, impertiuit tibi. i. cōmunicauit tecum, aliqd cōsilij sui: ego debeo existimari a te lenis, & facilis. i. incōstans & minime strenuus, qui non expostulem tecū. i. agam tecū iniuriarum de ipsis rebus. i. ꝑꝑ ipsas res. Etsi intelligis me nō esse cōmotum dicto. i. solo ỽbo Metelli. s. fratris tui, ut scribis, sed cōsilio eius, & animo inimicissimo in me. Cognosce nūc humanitatē meā, si remissio ac dissolutio. i. fractio animi in iniuria acerbissima, est appellanda humanitas, q. d. potius appellabitur ignauia, aut inertia, seu pusillanimitas. nulla sententia est dicta unq̄ a me, in. i. contra fratrē tuum, quotiescunq; aliquid est actū. s. in fratrem tuum, ego sedens, & ita parum intētus assensi his, q uisi sunt mihi sentire leuissime. i. facillime, & minimū grauiter in fratrem tuū. Ego addam ēt illud, ꝙ ego non debui, iā. s. aio eius cognito curare, sed cō tuli fieri. i. ut fieret, nō moleste. i. non grauate. atq; ēt adiuui pro mea parte, ut fieret, uidelicet ut inimicus meus, q erat frater tuus, subleuaretē. i. ab accusatione liberaretē, S. C. i. decreto totius senat⁹. Quare ego nō oppugnaui frēm tuū, sed repugnaui fratri tuo. Oppugnat. n. ille, q prior inuadit, & aggreditur. Repugnat ỽo ille, q oppugnāti resistit. Expugnat sūt, q quos oppugnat, uincit, & capit. Nec fui in te, ut scribis, aio mobili. i. uariabili, hoc est nō habui animū mobilem, sed fui aio ita stabili, ut ego desertus ab officiis tuis permanerē in mea uolūtate. i. bñuolentia erga te. Atq; rescribo, atq; rn̄deo hoc ipso t̄pe tibi pene minitanti nobis per literas. Rescribo inq̄ quæ sequuntur. Ego non solum ignosco dolori tuo, quem de fratris aduersitate cepisti, sed tribuo, sup. ei etiam summā laudem. Etenim. i. qa sensus meus. i. proprium ingenium & ꝓpria natura, admonet me, quanta. i. q̄ magna sit uis. i. potestas amoris fraterni. Expertus. n. erat in Q. F. suum. peto. i. quod dicunt, requiro, quoq; a te, ut prębeas te iudicem æquum dolori meo, si ego oppugnatus a tuis, acerbe, si crudeliter, si sine causa, ut statuas. i. in aio tuo iudices, nonmodo non cedendum, sup. fuisse mihi, sed ēt supple me fuisse tuendum. i. protegēdum, in eiusmodi causa. s. ꝑ repub. auxilio tuo atque exercitus tui. Ego uolui te esse semper amicum mihi, & laboraui ut intelligeres me esse amicissimū tibi. maneo in uoluntate, & permanebo quoad. i. donec uoles, & ego desinā citius amore tui. i. propter amorem meum in te, odisse fratrem tuum, q̄ quidquam detrahatur de beneuolentia nostra odio illius. Notum est odisse, licet præteritæ sit uocis, etiā præsentis esse significationis, a uerbo odi: nam odio in usu peritorum non est, nisi forte odias semel apud Cic. pro oderis scriptum oelis.

MVeia) Pompeij Magni uxore, Scæuolæ filia, quam postea dimissam, quòd adulterium cum Cæsare commisisset, M. Scaurus, Syllæ priuignus, in matrimonium duxit. Pedianus, Suetonius.

PAVL. MAV.

Agnoscit

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Agnoscit improbitatem fratris Metellus: &, cur Ciceroni non plura scribat, rationem dicit.

Q. METELLVS NEPOS S. D. CICERONI. 3

HOminis importunisſimi contumeliæ, quibus me crebris concionibus onerat, tuis erga me officiis leniuntur: &, ut ſunt leues huiuſmodi homines, à me deſpiciuntur: libenterq́; commutata perſona, te mihi fratris loco eſſe duco. de illo ne meminiſſe quidem uolo: tametſi bis eum inuitum ſeruaui. De me, meiſque rebus, ne uobis multitudine literarum moleſtior eſſem, ad Lollium perſcripſi; de rationibus etiam prouinciæ quid uellem fieri, ut is uos doceret, & commonefaceret. Si poteris, uelim priſtinam tuam erga me uoluntatem conſerues. Vale.

RVBAR. HOminis) L. Metellus, Q. Met. frater, de quo in ſuperioribus epiſt. uidimus, non ſolum Romæ oppugnabat Cic. uerum etiam crebro ad fratrem ſuum ſcribebat literas contumelioſas de Cic. qui tamen nunquam deſiſtebat ab officio erga Q. Metellum, ſed quanto magis eius frater Q. Met. cõtra Cic. irritare uidebatur, tanto magis Cic. permanebat in uoluntate, & quotidie plura faciebat pro Q. Metello. qui tandem, cognita iniquitate fratris, ſcribit ad Cic. ſe paruiſacere querelas fratris, hominis importuniſſimi, & leuiſſimi: uelleq́; cum hſe loco fratris. Poſtremo dicit, quare non ſcripſerit de rebus prouinciæ, niſi ad Lælium. [Hominis) fratris mei. [Importuniſſimi) infeſtiſſimi, tædioſiſſimi, qui, nulla habita rõne tui, qui fueras laudandus, ubi te damnat, aut mei, qui gero bellum, quotidie ſcribit ad me contumelioſe de te. [Cõtumeliæ) iniuriæ de te. [Onerat) faſtidit, obtundit, implet. [Cõcionibus crebris) .i. crebris literis prolixis, quales ſunt cõciones. nã concio (ut ſupra diximus) ſignificat ſuggeſtum, unde uerba fiunt, & congregationem populi, & orationem, quæ habetur ad populum. ideo nunc appellauit literas Metelli fratris cõciones, pp prolixitatem, ut ſupra alio loco literas longi ſubſellij, ut noſter Pomp. dicere ſolebat .i. cõciones. [Tuis officiis) iis quę quotidie pro me humaniſſime facis. [Leniuntur) mitigantur, minoris à me fiunt, minus me mouent. [Leues) contemptibiles, nullius eſtimationis. [Cõmutata pſona) poſito te loco fratris mei. [Duco) pono, puto. [Meminiſſe) quia non poſſum meminiſſe eius ſine moleſtia, cum uideo eum ita leuem. [Bis) fortaſſe. o. bis fuerat oppugnatus, non ſolum à Cic. ſed ab alio. [Seruaui) tutatus ſum, ne damnaretur. [Meis rebus) quas in prouincia geſſi. [Multitudine lit.) ſcribendo ad ſingulos. [Doceret uos) redderet uos certiores, ut uulgo dicimus, informaret uos. [Si poteris) h. d. propter iniuriam, quam acceperat ab eius fratre.

ASCEN. HOminis &c.) Hoc epiſt. Metellus reconciliata gratia forſitan epiſt. ſuperiore, etiam contempto fratre, cõmendat Cic. rem ſuam, quã ad Lælium perſcripſerat, dicens, Cõtumeliæ .i. cõtumelioſe de te querelæ, hominis importuniſſimi, uidelicet fratris mei, qui cum tecum in gratia eſſe, mihi & gratum, & iucundum ſit, diſcordiam interſerere nititur, quibus onerat .i. uſque ad faſtidium me fatigat, crebris concionibus .i. literis tam prolixis, & accurate ſcriptis, quaſi ad populum contra te oraret, leniuntur .i. mitigantur tuis officiis .i. officioſis dictis & factis erga me, & huiuſmodi homines tam frater, quàm alij, ut ſunt leues .i. faciles & inconſtantes, deſpiciuntur à me. & libenter duco .i. reputo te eſſe mihi loco fratris, perſona .ſ. fratris cõmutata .ſ. in tuam, ut tu ſis mihi fratris loco, & ille, quia leuis, & iniurius in te, ſit mihi pro hoſte habendus, ut te immeritum habueram. Ego ne quidem .i. non ſaltem, uolo meminiſſe .i. mentionem amplius facere de illo. tametſi ſeruaui eum bis inuitum .i. nolentem ſeruari, ſed ſeſe periculo cõmittere geſtientem: ſiue in foro, ſiue in bello ignotũ eſt. Ego ſcripſi ad Lęlium de me, & rebus meis, ne eſſem moleſtior .i. plus, quàm decet moleſtus nobis, hoc eſt tibi & ceteris amicis multitudine literarum, ut is doceret uos, & cõmonefaceret, quid uellem fieri de rationibus prouinciæ. Velim ſi poteris, ſup. ad facere, ut ſup. conſerues priſtinam uoluntatem tuam erga me.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Metelli auxilium in rebus ſuis aduerſis expoſcit.

M. CICERO S. D. Q. METELLO NEPOTI COS. 4

LIteræ Q. fratris, & T. Pomponij, neceſſarij mei, tantum mihi ſpei dederant, ut in te non minus auxilij, quàm in tuo collega mihi conſtitutum fuerit. itaque ad te literas ſtatim miſi: per quas, ut fortuna poſtulabat, & gratias tibi egi, & de reliquo tempore auxilium petii. poſtea mihi non tam meorum literæ, quàm ſermones eorum, qui hàc iter faciebant, animum tuum immutatum ſignificabant. quæ res fecit, ut tibi literis obſtrepere nõ auderẽ. nunc mihi Quinctus, frater meus, mitisſimã tuam orationem, quam in ſenatu habuiſſes, perſcripſi: qua inductus, ad te ſcribere ſum coactus: & abs te, quantum tua fert uoluntas, peto, quæſoque, ut tuos mecum ſerues potius, quàm propter arrogantiam, & crudelitatem *tuorum me oppugnes. tu, tuas inimicitias ut reip. donares, te uiciſti; alienas ut contra remp. confirmes, adduceris? quòd ſi mihi tua clementia opem tuleris; omnibus in rebus me fore in tua poteſtate tibi confirmo. ſin mihi neque magiſtratum, neque ſenatum, neque populum auxiliari propter eam uim, quæ me cum rep. uicit, licuerit: uide, ne, cum uelis reuocare tempus omnium conſeruandorũ, cum, qui ſeruetur, non erit, non poſsis. Vale.

Clodianorum. nam & lib. 4. ad Att. ep. 3. appellatur hic Metellus frater P. Clodij, Ciceronis inimici.

RVBAR. LIteræ) Scribit Cic. ad Q. Metellum Celerẽ ſe primum poſuiſſe maximam ſpem de reſtitutione & ſalute ſua in eo propter literas, quas à Q. Cic. fratre ſuo, & à T. Pomponio acceperat de optima mente ipſius Metelli; ſed poſtea intellexiſſe commutaſſe aium, deſtitiſſeq́; ipſum tueri. Itaque eum rogat, ut uelit eum ſeruare, dum poteſt, ne eũ uelit poſtea reſeruare, cum nõ poterit. Videtur aũt hæc epiſtola ſcripta, cũ Cic. eiectus fuiſſet in exilium p Clodium & Clodianos. [Q. Fratris) .ſ. mei. appellabatur .n. Q. Cic. frater Cic. [T. Pomponij) is eſt, q Atticus cognominatus eſt, ꝙ ab Athenis ſingularem ſapientiam reportarit, ut oſtendit in proœmio de ſenectute. [Neceſſarij) amici familiaritate coniuncti. [Conſtitutum) poſitum, firmatum. [Quàm in collega) alij Panſam dñt: ego *P. Lentulum ſentio, qui conſul cum Metello fauit plurimum Cic. ut reſtitueretur in patriam, ut in 3. lib. uiſum eſt. [Minus auxilij) in meis miſeriis, & malis. [Itaque) quia tantum ſpei in te conſtituram. [Gratias egi) dixi tibi gratias de eo, ꝙ feciſſes pro me. [Vt fortuna poſtulabat) ut exigebat fortuna miſeri & exulis. quæ poſtulabat, ut eſſem ſubmiſſus, & ei gratias agerem, qui mihi benefeciſſet. [De reliquo tpe) de futuro, ut mihi non deeſſes. [Non tam meorum) excipit ſuos, ne faciat eos ſuſpectos aut inuiſos Metello. [Eorũ) Romanorũ. [Hac) per hanc regionẽ exiſtimant quidam eum tũc fuiſſe Dyrrhachij. [Immutatum) contra me ualde mutatũ, ut amplius mihi non faueres. [Obſtrepere literis) literis tibi aliqd dicere, & auribus tuis inſonare. [Non auderem) quia intelligerẽ te immutatum, & factum mihi inimicum. [Nunc) nuper. [Mitiſſimam) humaniſſimam. [Qua) oratione tua mitiſſima. [Inductus) motus, perſuaſus. [Coactus) compulſus, qa aliter uiſus fuiſſem ingratus. [Quantum tua uoluntas fert) .i. quantũ uis. [Tuos) amicos, & ꝓpinquos, qui non poterunt eſſe ſatis tuti, me pereunte. [Arrogantem) ſuperbam, temerariam. [Tuorũ) intelligit Metellum, eius fratrem, de quo in præcedẽtibus epiſtolis uidimus, & Clodium qui trib. pl. Cic. eiecerat in exiliũ, ut alibi diximus plenius. [Me oppugnes) mihi noceas, mihi ſis inimicus. [Tu) argũ à maiore ad minus. & eſt ſenſus, Tu, inquit, proprias inimicitias reip. cauſa depoſuiſti, & oblitus es, & poteris ſuſtinere, & confirmare alienas cõtra rep. q. d. non facies. [Donares reip.) .i. reip. cauſa

qui retulit ad ſenatũ de Cic. reſtituendo.

causã deposuisti.[Vicisti te)superasti aĩum tuũ, qui te ad uindictã trahebat.[Alienas)fratris tui & aliorũ.[Cõtra remp.)q a qui me oppugnant,faciunt contra remp.quam ego semper defendi, cuius sum pater,& patronus.[Adduceris)moueberis, q.d.non. [Quod si)ostẽdit q̃ grato animo sit accepturus eius beneficium. [Opem tuleris)auxiliatus fueris. [Confirmo) certissime promitto.[Fore in tua potestate)facturum quidquid iusseris.[Magistratus)prætores,consules,& alios,qui honores,& officia habẽt. Ordo est. Si neque licuerit magistratus, neque senatum, neque populum auxiliari mihi pp eam uim,quæ uicit me cũ rep. oide, ne,cum uelis reuocare tempus omnium seruandorum, nõ possis, cum non erit, qui seruetur. [Si neque magistratum licuerit auxiliari) si magistratus non potuerunt mihi auxiliari. [Cum rep.)quia contra uoluntatem reip.illata est mihi uis & iniuria.

ASCEN. Literę &c.) Verũ est,quod Comicus dicit,rerũ esse uicissitudinem.in superiori epistola, cum Cic.adhuc in senatu staret, & Metellus in Hispaniis ageret, eguit Metellus opera Cic. quam illi,qua erat humanitate, & prudentia præditus, non grauate impensam,nunc cum factione Clodij ob cædẽ ciuium exularet Dyrrhachii, repetit dicens se maximã spem de restitutione sui in Metello posuisse ob literas,quas acceperat,se intellexisse illũ mutasse aĩum,& se uelle deserere.quod ne faciat, rogat, & ut succurrat, intereadũ potest. Ordo est. Literæ Q.F.s.mei,T.Põponii necessarii mei,dederunt mihi tm̃ spei,ut non minus auxilii fuerit cõstitutum.i.aio conceptum,mihi in te, q̃ in collega tuo .s.Lentulo.de quo in prima j.lib.epist.dictum est.Itaque.i.& ita ego misi statim literas ad te,per quas,ut fortuna postulabat,quia (;ut dr̃ in Hecyra Terentiana)profecto(ut puto)Hoc si est oĩbus nobis,ut res dant sese ita magni,atque humiles sumus:&.i.simul, egi tibi gratias,&.i.simul petii auxilium.s.tuum,de.i.pro reliquo tẽpe.Postea non tam literæ meorum, q̃ sermones eorum, qui faciebant iter hac.i.per hunc locũ, ubi sum, hoc est,ut plures uolunt,per Dyrrhachium, significabant mihi aĩum tuũ immutatũ. quæ res fecit,ut non auderem obstrepere.i.inuito audituro strepitum facere,literis meis.Nunc Q. F. meus scripsit mihi orationẽ tuam mitissimam.i.placatissimi animi indicem, quam habuisses in senatu.qua oroe.i.cuius orationis fiducia,ego inductus, sum coactus.i.cõpulsus,ne prçter officiũ facerem, si scriberem ad te. peto abs te,quantum uoluntas tua fert.i.patitur.s.rogari, & quæso.i.oro,ut serues potius tuos.s.necessarios,ut fratrem,& Clodiũ tecum q̃ oppugnes me pp arrogantiam.i. superbam crudelitatẽ tuorum. Tu uicisti teipsum .i. iram tuam, ut donares reip.i.ob amorem,& utilitatẽ reip.inimicitias tuas.s.quas concepisti in mç & adduceris.i.sinis, aut sines te adduci,ut cõfirmes alienas.s.inimicitias,ut Clodianas,contra remp.Quòd si tuleris mihi opẽ,clementia.i.pp clementiã tuam,ego confirmo.i.firmiter promitto, me fore in potestate tua in oĩbus rebus. Si neque licuerit.i.licitum fuerit,magistratum.i.eos,qui publicum egerunt honorem, neque senatum.i.ordinem patrum conscriptorum,auxiliari mihi pp eam uim.i.uiolentiam, quæ uicit me cum rep. hoc est tribunitiam uim,quam Clodius exercuit,uide,ne cũ uelis reuocare tp̃s oium seruandorum .i. iterum seruandorum, quod uulgo dicitur Saluandorum,non possis,sup.reuocare:cum is,qui seruetur, non erit,q.d.cum Clodius effecerit,quod Catilina conatus fuerat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendatoria est epistola. Verum,cum Ciceroni data esset occasio experiendi animum Antonij, ingratitudinem illius,& animum,beneficiorum immemorem,egregie perstringit.

CICERO S. D. C. ANTONIO M. F. IMP. 5

Etsi statueram nullas ad te literas mittere, nisi cõmẽdaticias; nõ q eas intelligerẽ satis apud te ualere;sed,ne iis,q me rogarent, aliq̃d de nostra coniunctione imminutum esse ostenderẽ: tamen cũ T.Pomponius, homo omnium meorũ in te studiorũ & officiorũ maxime conscius,tui cupidus, nostri amãtissimus, ad te pficisceretur;aliquid mihi scribendum putaui, psertim cum aliter ipsi Pomponio satisfacere non possem. Ego si abs te summa officia desiderem, mirum nemini uideri debeat. omnia enim a me in te profecta sunt, quæ ad tuum* commodum,quæ ad honorem, quæ ad dignitatem pertinerent. pro iis rebus nullam mihi abs te relatam esse gratiam, tu es optimus testis. contra etiam esse aliquid abs te pfectum,ex multis audiui. nam,comperisse me,nõ audeo dicere; ne forte id ipsum uerbum ponam, qđ abs te aiunt falso in me solere conferri. sed ea,q̃ ad me* delata sunt,malo te ex Pomponio,cui non minus molesta fuerunt,q̃ ex meis literis,cognoscere. meus in te animus q̃ singulari officio fuerit, & senatus, & populus R. testis est: tu q̃ gratus erga me fueris, ipse existimare potes. quantum mihi debeas,ceteri existiment. ego,q̃ tua causa antea feci,uoluntate sum adductus, posteaq; constantia:sed reliqua,mihi crede,multo maius meum studium, maioremq; grauitatem,& laborem desiderant: q̃ ego si non profundere, ac perdere uidebor, omnibus meis uiribus sustinebo: sin ingratum esse sentiam, non cõmittam,ut tibi ipse insanire uidear. ea q̃ sint, & cuiusmodi, poteris ex Pomponio cognoscere. Atq; ipsum tibi Põponium ita cõmendo,ut,quãquam ipsius causa confido te facturũ esse omnia,tamen abs te hoc petam,ut,si quid residet in te amoris erga me, id omne in Pomponij negotio ostẽdas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

uide ep.8. huius lib.

uide ad Att.ep.10 lib.1.

MVRRR. ETsi) C. Antonius collega fuit Cic. quo tempore coniurauit Catilina contra patriam: quem cum Cic. pactione prouinciæ, ut Sallust.scribit,in agrum Pistoriensem aduersus Catil. cum exercitu misisset, quòd ei diffidebat, ne in defendenda rep. & opprimenda cõiuratione ab eo dissentiret, ille cum cognouisset id a Cic. hac causa esse factum, alienatus est aliquantulũ ab eo: & dicebat, se comperisse Cic. multa in se & dixisse & fecisse indigna amicitia sua. Itaque his de reb' Cic.eum corripit, & ostendit longe contra esse, q a affecerit C. Antonium multis officiis, q bus ille nullam gratiam reddidit; suorum aũt ineũ officiorũ testem esse senatum, & P. R. in quibus dicit se constanter pseueraturum, si modo ille non fuerit penitus ingratus. Postremo cõmendat ei T. Pomp.cuius causa dicit se scripsisse ea,q̃ scripsit præter cõmendationem, quia fuisset conscius eorũ, quę Cic. cõtulit in C. Antonium. [Statueram) decreuerã. [Nisi cõ.) nisi in q bus aliquem tibi cõmendarem,coactus & cõpulsus non mea sponte, q a literas cõmendatitias, ut plurimũ scribimus rogati & coacti ab amicis. [Satis ualere) multum pondus hře, & prodesse iis,quos cõmendarem.[Sed ne)sed ne p me intelligeret aliquid esse diminutum de nostra amicitia. quod quidem fieret, si iis, q me rogarent,recusarem scribere, quia dicerent me id facere,q a essem a te alienatus. [Coniunctione) amicitia, quę ex coniunctione consulatus inter nos fuit. [Tamen) licet statuissem scribere ad te nullas literas, nisi cõmendatitias. [Studiorũ) beneuolentiæ. [Et officiorũ) quæ pro te fecerim. [Maxime cõscius) maxime gnarus.i.qui maxime scit. [Tui cupidus) q tibi bene uult, ut ostendat eum esse cõmunem amicum, & ideo magis credẽda, quę ei diceret. [Præsertim) licet putauerit credendum aliquid, tñ dicit præcipuam causam fuisse Pomponium,qui instabat, ut scriberet. [Satisfacere) facere quod uellet.[Aliter)nisi ad te scriberem. [Ego) iam incipit exponere mentem suam.& est sensus,nemo debet mirari, si ego a te desidero maxima officia, quia ego pro te feci, quæ ad honorem, & commodum tuum pertinebat. [Debeat) p debet, uel debebit. [Videri mirũ n.).i.nemo debet mirari. [Desiderem) expetam,tanquam quæ minime prçstes:nã desideramus quæ absunt. [Omnia.o.) ratio, quare desideret ab eo summa officia. [Profecta sunt a me in te) collata sunt, pœnerunt. [Ad dignitatem) ad amplitudinem, & existimationem suã. [Pro iis) quæ a me in te profecta sunt. [Nullam gratiam redd.) nullum uicem officii redditam. quia reddere gratiã est facto beneficium acceptum referre; agere uerbis; habere animo. [Tu es optimus testis) tu ipse scis. [Aliquid contra)per contrarium aliter

Desidero.

ter, q̃ debuisses facere. [Profectum) processisse contra me. [Cõperisse) cognouisse, probasse. Sal. compertum habeo &c. i. cognitum. [Ipsum u.) ipsum uocabulũ. s. comperisse. [Quod) uerbum. [Conferri in me) ascribi mihi. [Falso) contra ueritatem, quia aiunt te dicere comperisse me, fecisse quiddam contra te. Ego autem nolo dicere me cõperisse, sed audiuisse. [Ex multis) quia unus facilius posset fingere, & mentiri, quàm multi: nam in ore duorum uel trium constat omne uerbum testimonij. Sed quia non dicit quæ sunt illa quæ audiuit, dicit se uelle eum potius intelligere ex uerbis T. Pomponij, quia coram narrabit, q̃ ex literis suis. [Malo) potius uolo. [Non minus molesta, q̃ mihi) qui non minus ægre tulit & doluit q̃ ego, ꝙ ea de me falso diceres: cum ille sciat aliter esse. [In te) erga te, pro te. [Singulari) egregio, ꝙ pro multis alijs non fecissem. [Ipse) tamen, q. d. do tibi optimos & amplissimos testes, q̃ singulare fuerit officium meum in te, de tua autem relatione gratiæ de tanto beneficio te solum uolo testem: tu enim potes existimare: quia scis in nulla te retulisse mihi gratiam. [Ceteri existiment, quantum debeas mihi) ceteri, qui sciunt quantum pro te egerim, existiment quantum mihi sis obligatus. Ergo ne uideatur Cic. quæ fecit, temere fecisse, dicit se iuditio ea fecisse, & perseueraturũ in uoluntate, si Antonius gratus fuerit. [Adductus uoluntate) .i. certo iudicio, & mea sponte motus, non autem temeritate quadam, neque tuis in me beneficijs adductus: quæ nulla fuerant. [Antea) superiori tempore. [Posteaq; constantia) & postea perseuerantia, & stabilitate subaudi sum adductus, ne uiderer esse instabilis, si te deseruissem, pro quo multa antea fecerã. [Reliqua) cetera, quę pro te facienda à me sunt. [Maius studium) maiorẽ diligẽtiam quam alia, quæ ante feci. [Desiderant) exposcunt. [Quæ) studium, grauitatem, & laborem. [Profundere) abijcere, tractum ab aqua, q̃ profunditur ex uasis. [Perdere) amittere. [Sustinebo) tuebor, efficiam. [Omnibus meis uiribus) quantum per me fieri poterit. [Sentiam) aduertam, cognoscam. [Ingratæ tibi) non gratæ, neque accepta ea, quæ faciam. [Non committam) non faciam, non patiar. [Insanire uidear) quia insanus uĩ, qui inuitum confert beneficium. Sal. in procemio Iugurthinæ hist. Frustra aũt eniti, ac nihil aliud q̃ odium quærere, extremæ demẽtiæ est. [Ea) quæ desiderant maius meum studium &c. [Cuiusmodi) qualia. [Ipsum) ex quo poteris ea intelligere. Ordo est. Atq; cõmendo tibi ipsum Pomponium, ut tñ abs te petam, ut si aliquid &c. [Quanq̃) quasi quædam interpositio. [Confido) sum certissimus. [Causa ipsius) q̃a est uir, ut dixi, tui cupidus & bonus, q. oẽm fauorẽ meretur. [Residet) remanet, fixũ est, si qd me amas. [Id oẽ) .s. amoris. [Negotio) causa, in qua egebit auxilio tuo. [Hoc) hac re.

PHIL.

ETsi statueram) Cum innumerabilia in C. Antoniũ M. F. Cic. beneficia contulisset, sanè q̃ pro eis ac non debebat ingratũ esse cognouit. Quare ad eũ has literas dedit quasi in exprobrationem quandam immemoris beneficii, & pro eo quid egerit, quid etiam acturus sit, si non ingratum esse senserit, breui oratione demonstrat. Testem uero suorum in eum officiorũ dicit esse senatũ, & P. R. & in calce literarum T. Pomp. familiarẽ suum illi magnopere cõmendauit. Item ille Ant. q. in cõsulatu, quo Cic. Catilinã in patriam coniurantem oppressit, collega eius fuit, & cum Cic. aliquãtulum uereretur, ne in opprimendis coniuratoribus ab eo dissentiret, & ea hoc saluam reddere remp. non posset, in sortiendo prouincias in agrum Pistoriensem contra Catil. ut inquit Salust. eum cum exercitu mittendum curauit. quod cũ intellexisset Antonius hac ratione factum, grauiter, & moleste tulit, & ab eius amicitia se disiunxit: ac de Cic. non mediocriter cõquestus aiebat, multa in se, & dicta, & facta à Cic. fuisse indigna graui uiro, & amico. Ea hoc ait Cic. has ad eum literas misis, quibus eũ uehementer increpat, ostenditq; longe aliter esse quàm senserat, quo eum plurimis maximisq; beneficijs semper affecerat, & ab eo nunq̃ ipse aliquid officiorũ acceperat. Legatus is ẽr postea Cæs. fuit, de quo Suet. sic: Nullam cladem passus est omnibus bellis ciuilibus præter per legatos suos, quorũ C. Curio in Africa periit, C. Antonius in Illyrico in aduersariorum deuenit potestatẽ. [Cõmẽdatitias) quibus aliquid tibi cõmendarem. Sed quare tñ cõmendatitias, qñ has nõ sponte uĩa, sed rogati ab amicis scribere solemus. uult. n. his uerbis referre ꝙ ad eum non scriberet, nisi ut alijs ostenderet se non esse factum ab Antonio alienum, quem sibi iratum esse uidebat immerito. [Valere) multi ponderis esse apud te. [Satis) finem amplectitur, multum finem non habet. [Coniunctione) amicitia & consuetudine. [Conscius) qui in primis sciret. articulus est. [Aliquid) præter commendatitias. [Satisfacere) nisi scribendo ad te in signum beneuolentiæ. [Sed ego) expositio est animi & mentis suæ in Antonium. & ait, ne cui debet mirum uideri, si abs te nõ modo desiderem, sed reputẽ beneficia. Multa. n. pro te gessi quæ honori tuo, & utilitati conduxerunt. [Desiderem) apto uerbo est usus ad ea, quæ dicit quasi nõ habiturus sit ea. apud Liuium legimus desiderata sunt decem millia hominum. [Omnia enim) ratio, cur ab eo desideret summa beneficia. [In te profecta sunt) ornatissimus loquendi modus nascitur ex hoc uerbo in diuersam significationem, ut profecta sunt, hoc est feci. Sic alibi, omnia quæ à me profecta sunt, & in te tibi accidisse gratissima. [Quæ) ad tuum. repetitio. [His rebus) pro beneficijs maleficia retulisti. [Id ipsum uerbum) .s. cõperisse te à me aliquid contra te factum esse. [Malo) uolo potius à T. Pomponio intelligas, quàm ex meis literis. ipse tibi omnia poterit explicare, quæ ad me delata sunt, te egisse ac dixisse, & tu nõ ignoras. [Contra) .s. honorem meum, ut per contrarium, & aliter q̃ facere debuisses. Nam comperisse me non audeo dicere. Noluit. n. dicere comperi, sed audiui è multis, qđ est minus suspectum. in quo uocabulo. s. comperisse, accusat Antonium, qui dicebat se comperisse Cic. contra Antonium fecisse. unde nunc Cic. dicit: Ego nolo dicere, sicut tu, me cõperisse, sed audiuisse à multis te contra me aliquid fecisse. [Ex multis) ut uerisimilius uideatur non ex uno, qui non facile probat, quod uult apud iudicem. Ergo ne id, quod egit in Antoniũ, temere egisse uideretur, ait se uoluntate & ex animo id egisse, atque in postremum esse facturũ, si eum non ingratum esse senserit. [Posteaq; constantia) supple sum motus, ne instabilis esse iudicarer, si te reliquerẽ. [Reliqua) quæ a me pro teipso faciẽda sunt. [Tua causa) differt à tui causa. Tunc. n. tua causa dicimus, qñ ad tuam, ut ita loquar, petitionem, & respectum aliquid alteri contulero, uel boni, uel mali: uerum tui causa quando aliqnid tibi præstitero, cum quo loquor. unde hic tui causa potius q̃ tua causa legendũ puto. [Posteaq; cõstantia) primo uoluntate ductus multa pro te feci, inde ne in sententia & constantia permanerem, in te beneficia conferre non destiti. [Mihi crede) huiusmodi interpositiones sententiarum, quę parenthesis appellãtur, plurimum uenustatis afferunt, & leporis, si raro in orõne fuerint collocatæ. [Desiderant) exposcunt. [Profundere) ab aqua, quæ profunditur e uasis. metaphora. [At perdere) est quasi expositio præcedentis. Nam in profundo est inanis iactura, & perditio. [Insanire) si ingrato benefacere conaretur. apud P. Mimũ legitur, Beneficiũ dando accepit qui digno dedit. & econtrario, Beneficium dãdo perdit qui indigno dedit. & Sal. in Iug. Frustra autem eniti ac nihil aliud q̃ odiũ quærere, extrema dementia est. [Ea) reliqua, quæ pro te fieri oporteret, ac poscunt studium meum. [Atque ipsum) commendatio admodum gratiosa. [Si quid amoris residet) hoc est si quid me amas.

Tua causa
Tui causa

ASCAN.

ETsi statueram) Diximus supra epistolas Cic. non esse collectas pro ratione tẽpis, sed personarum. nam huius epistolæ argũ contigit lõge ante superiores a Metello, & ad Metellum epistolas, quia quo tempore Cic. adhuc consulatum gessit. Vnde C. Antonius Cic. in consulatu collega, cum Cic. ratiunis persuasione rem extra urbem in agro Pistoriensi gereret, eo consilio, ut minus periculi ab eo, cum foris esset, reip. immineret, & ut melius coniuratos opprimeret, primum id ęquo aĩo tulit, arbitrans & uberiorem, & non minus honorificam eam esse conditionem, sed ubi consilium Cic. resciuit, ægerrime tulit, scripsitq; Cic. in se multa iniqua dixisse, atque fecisse: quæ Cic. partim purgat, partim negat. Ordo est. Etsi. s. quanquã statueram nullas, i. non ullas, non mittere ad te ullas literas, nisi commendatitias. i. quibus tibi aliquem commendarem; non quòd intelligerem eas ualere satis apud te, sed ne ostenderem. s. renuendo, iis, qui rogarent me. s. ut se commendarem tibi, aliquid esse imminutum de coniunctione nostra. i. uinculo amicitiæ nostræ: tamen cum Titus Pomp. homo maxime conscius oĩum studiorũ, & officiorum meorum in te, & cupidus tui, & amãtissimus nr̃i proficisceretur ad te, putaui aliqd scribendum mihi, pręterim cum nõ potuissem satisfacere aliter ipsi Põponio. Si ego desiderem abs. i. à te, summa officia, sup. id nemini debeat uideri mirum: oĩa enim, quæ pertinent ad cõmodum tuũ, quę ad honorem tuũ, quæ ad dignitatem tuam, pfecta sunt a me in te, & sup. tu es optimus testis nullã gratiã esse relatã mihi abs te. Audiui ex multis, aliqd esse pfectũ abs te cõtra. i. in contrarium. Nã non audeo dicere me cõperisse, ne forte ponã ipsum uerbum, quod aiunt solere cõferri falso abs te in me, dicẽtes. s. ꝙ dicere soles te cõperisse multa mala à me in te pfecta, quod uere dicere nõ potes. Sed malo. i. magis uolo, te cognoscere ex Põponio, cui fuerũt non minus molesta. s. q̃ mihi q̃ ex literis meis, ea quæ delata sunt ad me. Et. i. simul, senatus & P. R. testis est, q̃. i. quãtum singulari officio animus meus fuerit in te. Tu potes existimare. i. iudicare, ipse. i. per teipsum, q̃. i. quãtũ,

gratum

gratus fueris erga me, ceteri existimẽt. i. iudicent quantũ debeas mihi. Ego sum adductus, sup. ad ea faciẽda, quæ feci antea. s. quũ te integratum ostenderẽ, causa. i. in causa tua, uoluntate. i. beneuolentia mea in te, & postea. i. quæ postea feci, sup. sum adductus cõstantia. s. mea, ne arguar incõstantiæ. Sed, crede mihi, reliqua. i. ea quæ restant tibi peragẽda, desiderãt. i. expetunt, studium meũ multo maius. s. q̃, quod hactenus impendi, & grauitatem, & laborem, sup. multo maiorem, quę. s. studium, grauitatem, laborem, si nõ uidebor profundere, ac perdere, ego sustinebo. i. faciã, ut persistant erga te omnibus uiribus meis. Sin aũt. i. sed si ego sentiam esse ingrata. s. tibi, ego non cõmittam. i. non efficiam id, ut ipse. i. egomet uidear tibi insanire, ut faciunt qui in inuitos grata cõferunt beneficia. si quidem ipsorum gr̃a, & non dci potius id præcipientis, aut cõsulentis faciũt. Tu poteris cognoscere ea Pomponio. s. Tito, quæ & cuiusmodi sint ea. s. quę restãt. Atque ego cõmendo tibi ipsum Pomp. ita ut q̃q̃ ego confido te esse facturum oĩa causa ipsius, tñ ego petam abs te hoe, ut si quid amoris erga me residet. i. reliquum manet in te, ostendas id omne in negotio Pomponij. Tu nihil potes facere mihi gratius hoc. i. q̃ sit hoc.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Officium suum in procurando successore exponit: &, ut Crassi ædes emeris, nuntiat: ubi iocum interseris, quo ad coniurationem Catilinæ alludit.

CICERO S. D. P. SEXTIO L. F. PROCOS. 6

CVm ad me Decius librarius uenisset; egissetq; mecum, ut operam darem, ne tibi hoc tempore succederetur: quanquam illum hominẽ frugi, & tibi amicum existimabam; tamen, q memoria tenebam, cuiusmodi ad me literas antea misisses, non satis credidi homini prudenti, tam ualde esse mutatam uoluntatẽ tuam. sed posteaquã & Cornelia tua Terentiam conuenit; & ego cum Q. Cornelio locutus sum: adhibui diligentiam, quotiescunque senatus fuit, ut adessem: plurimumque in eo negotii habui, ut Q. Fufium tribunũ pl. & ceteros, ad quos tu scripseras, cogerem mihi potius credere, quàm tuis literis. omnino res tota in mensem Ian. reiecta erat, sed facile obtinebatur. Ego, tua gratulatione commotus, q ad me pridem scripseras uelle te bene euenire, quòd de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum * xxxv, aliquanto post tuam gratulatiouem. itaque nunc me scito tantum habere æris alieni, ut cupiam cõiurare, si quis me recipiat. sed partim odio inducti me excludunt; & aperte uindicem coniurationis oderunt: partim non credunt; & à me insidias metuunt; nec putant ei nummos deesse posse, qui ex*obsidione fœneratores exémerit: *omnino semissibus magna copia est. ego autem meis rebus gestis hoc sum assecutus, ut bonum nomen existimer. Domum tuam, atque ædificationem omnem perspexi, & uehementer probaui. Antonium, etsi eius in me officia oẽs desiderant, tamen in senatu grauissime, ac diligentissime defendi; senatumque uehementer oratione mea, atque auctoritate commoui. Tu ad me uelim, literas crebrius mittas. Vale.

tricies quinquies Gell. l. 12. c. 12.

de off. l. 2. libri ueteres omni, pro, cuinis.

RVBAR. CVm ad me) Hæc epistola nescio quo in hunc librum traducta est, cum scribatur ad eundem P. Lentulum, ad quem sunt multæ, in j. lib. sed, ut alibi diximus, constat non recte seruatum ordinem in multis aliis epist. Sed ita dispositas, & redactas in uolumen a Tirone liberto Cic. prout ei ad manus ueniebant. Erat igitur, ut in 1. lib. ostendimus, P. Lent. proconsul Ciliciæ, & Cypri, & quãuis primo scripsisset ad Cic. ut daret operã in senatu, ne ei succederetur: tñ Decius librarius eius amicus eum rogauerat nomine Lentuli, ut daret operam, ut ei succederetur. qđ idem posteaquam intellexit etiam a Cornelia, eius uxore, quæ cum Terentia Cic. locuta erat, dicit Cic. se diligenter ad id operam dedisse. Deinde scribit quemadmodum ex eius gratulatione emerit domum a M. Crasso, deinde iocatur cum Lent. de difficultate pecuniæ pro satisfactione eius domus. [Librarius) ꝓprie dr̃ ea scriptor librorum, interdum ponitur pro bibliopola. i. uenditore librorum, sed hic puto esse cognomen familiæ. [Egisset mecum) me rogasset noĩe tuo. [Ne succederetur tibi) ne daretur tibi successor in ꝓuincia. [Frugi) Donatus dicit, frugi utilẽ & necessarium significare, sicut fruges necessaria sunt humano generi, Cicero in Tusc. dicit, frugalitatem tres uirtutes cõplecti fortitudinem, prudentiam, & iustitiam. ergo frugi hominem bonum & uirtute præditum intelligemus. [Amicum tibi) qui non dixisset, nisi ei ita mandasses. [Tamen) licet Decius mecum egisset, ut dixi. [Quòd) quia. [Tenebam memoria) memineram. [Cuiusmodi) quales, cuius sententiæ. [Antea) superiori tempore, priusquam Decius ad me uenisset. [Non satis credidi) non facile habui fidem. [Homini prudenti) Decio frugi, & prudẽti uiro. [Mutatam) ut nunc uelles succedi tibi, cum antea scripsisses, ut darem operam, ne tibi succederetur. [Cornelia tua) .s. uxor. [Terentiam) uxorem meam. [Cõuenit) allocuta est, de hac re, ut curarem tibi succedi. [Q. Cornelio) affine tuũ, fratre uxoris tuæ. [Vt adessem) quotiescunq; senatus fuit. i. quotiescunq; senatus habitus, & congregatus est, ut adessem in ipso senatu. [Plurimum negotij) plurimum laboris. i. multum laboraui. [Vt cogerem credere) .i. ut facerẽ potius eos credere meis uerbis, q uelles tibi succedi, q̃ literis tuis, quas ad eos scripseras, ut darem operam ne tibi succederetur. [Totas res) de eligendo successore. [Reiecta) dilata, remissa. [In mensem Ian.) tũc enim, ut alio loco supradiximus, fiebant noui magistratus, & deponebãtur ueteres. [Facile obtinebatur) facile impetrabatur: & oẽs assentiebantur, ut daretur tibi successor. [Ego) nunc dicit de emptione domus a M. Crasso. [Tua gratulatione) priusquam Cic. emisset illam domum, iam sparsus erat rumor eum emisse. Itaq; P. Lentulus ex Cilicia per literas suas ei gratulatus fuerat de ea emptione, optaueratq; eam rem ei feliciter euenire. quare Cic. inductus huiuscemodi gratulatione, tandem emit eam domum. [Tua gratulatione) quam miseras ad me de emptione domus antequam ego emissem. [Commotus) adductus. [Pridem) ante. [Te uelle) te optare. [Bene euenire) bene succedere mihi. [De M. Crasso) .i. a M. Crasso: ab eo, qui a Parthis est interemptus. [Eam ipsam) de qua gratulatus fueras mihi. [Sestertiis) sestertius dicitur & sestertium, & scribitur per s, cõtinet autem duas libras & semis. Dicitur. n. sestertius quasi semis a tertia. de hoc alio loco plura diximus. [Itaque) iocatur nunc Cic. ut quemadmodum erat gloriosus, ita habeat occasionem cõmemorandi laudes suas, & maxime de oppressa coniuratione, qua tãtum gloriabatur, ut multis locis id dixerit, & in libris de temporibus suis non dubitauerit exclamare, O fortunatam natam me consule Romam. [Me habere tantum æris alieni) .i. tantum pecuniæ debere, me oppressum esse tanto debito. [Vt cupiam coniurare) ecce quàm optime fecit cõmemorationem de coniuratione in laudem suam. nam inter alias causas cõiurationis Catilinæ dicit Sall. fuisse, q ingens ęs alienum p omnes terras persoluendum erat. allusit igitur Cicero ad coniurationem Catilinæ, quæ maxime cã ęris alieni facta est. [Si quis me recipiat) in coniurationem. [Odio inducti) maleuolentia incitati in me. [Excludũt) expellunt me a coniuratione. [Vindicem) ultorem. [Nõ credũt) non habent fidem. [Insidias) dolos, q̃ non credunt me habere causam coniurandi. [Ei) mihi Ciceroni. [Fœnatores) q exercẽt fœnus, & nummos ad usuram mutuant. [Exemerit) liberauerit. [Ex obsidione) coniuratorum, q decreuerant diripere pecuniam fœneratorum. dicit ergo q coniurati non credunt Cic. egere pecunia, quia habet fœneratores amicos, q non paterent eũ egere. fœnus aũt, auctore Nonio, dictum est, q pecuniam pareat crescente tpe, quasi fœtus, & fœtura. græce. n. fœnus τόκος dicitur ἀπὸ τοῦ τίκτειν. i. a parere. [Sũ assecutus hoc) .i. hoc feci. [Meis rebus gestis) ꝓpter ea quæ in consulatu meo gessi. [Bonum nomen) .i. nomen uiri boni & fidelis, & amatoris reip. & ideo coniuratores non credunt mihi, & ita Cic. hactenus iocatus est, tamen cum laude sua. [Domũ) iusserat Lentulus fieri domum magnificam Romæ: quo tempore erat in Cilicia, quam Cic. dicit se uidisse, & sibi placuisse. [Antonium) collegam meum in consulatu,

Librarius.

Frugi.

Sestertius.

Fœnus.

sulatu, ad quem præcedentem epistolam scripsit. [Omnes desiderant). i. oés uidét deesse mihi, neque præstari ut debent: desiderátur. n. quæ non fiunt, & fieri debent. [Grauissime) cum summa auctoritate. [Commoui) induxi, ut ei fauerét. [Oratione mea) meis uerbis, quibus eum defendi.

ASCEN. CVm ad me &c.) Hæc epistola secundum Hubertinum, & uetusta quædam exemplaria ad Lentulum proconsulé scripta est hīs in superscriptione, P. Lentulo, ubi Aldinum exemplar habet P. Sex. quod cur potius sequamur, in fine huius particulæ dicā. Docet auté quid egerit pro Sextio in senatu, dicitq; se emisse domum Crassi, ob quam se ære alieno oppressum ioco dicit. Ordo est. Cū Decius librarius. s. tuus. i. scriptor librorū tuorū, uenisset ad me, & egisset mecum. i. rogasset, aut monuisset me, ut darem operam. i. diligenter curarem, ne succederetur tibi. s. in prouinciam, hoc tpe. q̄ ꝗ existimabam illum. s. Decium hominé frugi. i. non uanum. sed sedulū & amicum tibi, tū, q. i. quia tenebā memoria cuiusmodi literas misisses antea ad me, quia petentes ut tibi succedatur. Ego nō satis credidi, uoluntaté esse mutatā, tā ualde, homini prudēti uidelicet tibi, cui nō est cōmittendū ut dicat non putabam &c. Sed posteaq̄ & Cornelia tua. s. uxor cōuenit Terentiam. s. uxoré meam, & ego locutus sum cū Q. Cornelio, adhibui diligentiam, ut adessem quotiescunq; senatus fuit, & habui in eo plurimum negotij. i. difficultatis, & ut cogeré Q. Fufium trib. pl. & ceteros, ad quos tu scripseras, credere potius mihi q̄ literis tuis. Res tua reiecta est. i. dilata oino nūc in mensem Ian. sed obtinebatur facile. s. ut tibi non succederetur. Quia uero Lent. successit Appius. & Appio Cic. non putem Lentulo, sed Sextio scriptam. Hubertinus tamen nescio quō expouit, obtinebatur, ut tibi daretur successor: qui tū legit prius ne succederetur. i. ne daretur, inquit, tibi successor, cum legēdū esset, ut succederetur ſm illius sententiam. Sed uide sequentia. Ego tua gratulatione &c. manifeste arguit ad Lent. nō scriptam esse hác epistolam. Nō emit. n. domum Crassi, cum Lent. esset in ꝓuincia, sed ante quám in exiliū abisset, Len. aūt scripsit ab exilio reuocatus scribitur ergo ad Sextiū. Ordo est. Ego cōmotus gratulatione tua, q scripseras pridem ad me te uelle bene uenire. i. prospere succedere, q emissem domum de Crasso ditissimo illo ciue, q in Parthis postea periit, emi eam ipsam domum aliquanto post tuam gratulationem triginta quinque millibus nūmum, pro nūmorum. Hubertinus legit sestertiis, sunt qui nūmorum scribant, sed cum nomine numerali apta est syncope. ITAQVE scito me habere nunc tantum æris alieni. i. tantum debiti contraxisse, ut cupiam coniurare. i. facere coniurationem, cum aliis debitoribus multi æris in omnes diuites, ut fecerat Catilina cum Lentulo, & Cęthego, aliisq; præcipue, ut Salustius asserit, ob æs alienū subleuandum. Loquitur autem Cic. ironicus, immo satis dicaciter & insolenter quibusdā uidetur q̄sisse occasioné taxandæ cōiurationis á se oppressæ. si quis. s. perditorū hoium recipiat me. s. in societatem coniuratorum, sed sup. tales hoies excludunt me. s. á coniuratione facienda, aut a societate sua partim. i. pro parte, inducti odio. s. in me sumpto, eo q coniuratos persecutus sum, & oderunt aperte, sup. me uindicem. i. ultorem coniurationis, partim. i. pro parte, nō credunt. s. me cupere coniurare, & metuūt insidias a me, quasi uelim eos indicare, nec putant nūmos posse deesse ei, qui exemerit, hoc est mihi, qui exemerim. i. ex obsidione. s. coniuratorum, quia iam aio diuitum domos obsidebāt, fœneratores. i. ad fœnus, & usurá dare solitos, & q dederant Catilinæ, ac sociis eius. Magna copia. i. potestas huius. s. coniurationis faciédæ, aut hmōi. s. recipientiū cupienté coniurare, est hoc semissi. i. qui nihil emit, aut mollitur, quod pluris sit semissi. i. dimidio assis. Ego aūt assecutus sum meis rebus gestis, ut existimer adeptus bonum nomen. s. hominis iusti & potentis. Ego perspexi domum tuam, atq; oém ędificationem, quia locauerat eam ędificandam, & probaui. i. cōmendaui, eam uehementer. Ego defendi Antoniū. s. Caium collegam meum, in senatu grauissime & diligétissime, etsi. i. q̄q̄, omnes desiderant. i. oés dicunt, non extare officia eius in me. Desideramus. n. quæ absunt, & non extant. Vnde in bello legimus, tot sunt desiderata militum millia. i. occisa esse, & periisse. & cōmoui. s. ad faciendum, q orabam senatū uehementer oratione mea. Ego uelim sup. ut tu mittas ad me literas crebrius, quod etiam Lent. non conuenit, qui satis crebro scripserat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ne alienaret à se Pompeij uoluntatem, clam illum perstringit, & propemodum accusat de ingratitudine, quòd fortia illius consilia & facta in coniuratione Catilina facta non agnouisset.

CICERO S. D. CN. POMPEIO CN. F. MAGNO, IMP. 7

SI tu, exercitusque ualetis, bene est. Ex *literis tuis, quas publice misisti, cepi una cum omnibus incredibilem uoluptatem. tantam enim spē otij ostendisti, quantam ego semper omnibus, te uno fretus, pollicebar. sed hoc scito, tuos ueteres hostes, nouos amicos, uehementer literis perculsos, atque ex magna spe deturbatos, iacere. ad me autem literas quas misisti, quanquam exiguam significationem tuæ erga me uoluntatis habebant, tamen mihi scito iucundas fuisse. nulla enim re tā lætari soleo, quàm meorum officiorum conscientia. quibus si quando non mutuo respondetur; apud me plus officij residere facillime patior. illud non dubito, quin, si te mea summa erga te studia parum mihi adiunxerunt, resp. nos inter nos conciliatura, coniuncturaque sit. ac ne ignores, quid ego in tuis literis desiderarim: scribam aperte, sicut & mea natura, & nostra amicitia postulat. Res eas gessi, quarum aliquam in tuis literis, & nostræ necessitudinis, & reip. causa gratulationem expectaui: quam ego abs te prætermissam esse arbitror, quòd uerebare, ne *cuius animum offenderes. sed scito, ea, quæ nos pro salute patriæ gessimus, orbis terræ iudicio, ac testimonio comprobari. quæ, cum ueneris, tanto consilio, tantaque animi magnitudine á me gesta esse cognosces, ut tibi multo maiori, quàm Africanus fuit, me, non multo minorem, quàm Lælium, facile & in repub. & in amicitia adiunctum esse patiare. Vale.

Mitridati e bello confecto.

ut Crassi, aut Cas. qui coniuratos non esse interficiendos sensit.

HVBERT. SI tu) Quo tempore Cic. remp. à coniuratione Catil. liberauit, Cn. Pomp. ut scribit Sal. in extremis terris bellum gerebat: quod alij interpretantur in Hispania: ego uero auctoritate Plut. & Cic. puto eū gessisse bella aduersus Mithridaté, quo uicto de liberis eius, & Tigrane, & Tigranis filio, auct. Liu. lib. 100. & Plut. in uita Pōp. 3. & ult. reportauit triūphum. quod & Cic. ostendit 1. off. his uerbis, Mihi quidé certe uir abundás bellicis laudibus, C. Pomp. multis audientibus, hoc tribuit, ut diceret frustra á se triumphum tertium deportatum fuisse, nisi meo in remp. beneficio, ubi triumpharet, esset habiturus. Præterea Liu. lib. 97. dicit, Cn. Pomp. cum Mithridatem sequeretur, in ultimas, ignotasq; gentes penetrauit, Iberos, Albanos, qui transitum non dabant, prælio uicit. Videtur igitur Pomp. gessisse illud bellum, quo tpe Catil. coniurauit contra patriam. ad quod bellum fuerat electos, maxime hortante Cic. egregia oratione, quæ hodie etiam extat. Cum igitur scripsisset Pomp. ad sen. populumque R. quæ egisset, & factum putaret; dicit Cic. se eius literis maximam spem pacis accepisse: accusat tū eum latenter ingratitudinis, quòd cū maiori signūne beneuolentiæ ad cū non scripserit. uoluisset. n. Cic q Pōp. ei gratulatus fuisset de iis, q̄ egisset Romę in opprimenda coniuratione. excusat tū eū, qua re putet id non fecisse, ne fortasse offenderet aium reliquorum, qui dolerēt gloria Cic. extollit aūt ipse factū suū, ut ostēdat necesse esse se nō minus ab eo amatū iri, q̄ Lælius oli á P. Scipione amatus est. [Publice) ad oēs, ad senatum populumq; R. [Vna) simul. [Incredibilem) maximam. [Otij) pacis & quietis, profugato Mitridate, & expulso ultra Colchos & Ethicos. [Quātam) spé. [Pollicebar) quia in oróne pro lege Manilia de eligédo imperatore Pōp. ostendit Cic. eum solū esse, qui posset illud tū bellum cōficere. [Fretus te uno) te solo confisus. [Sed scito) sed scias. [Hostes ueteres) Luc. & Crassum notat, quos ex inimicis Pōp. sibi recōciliauerat amicos, q nūc audita fama uictorię Pōp. pculsi sūt, dolueruntq; eū esse uictorem. erāt. n. eo tpe simultates inter eos. [Iacere) prostratos esse. [Deturbatos) deiectos, ut Virg. Puppi deturbat ab alta. [Magna spe) qua habebant, si fortuna tibi aduersa

uersa fuisset.[Ad me)quia Pomp. scripserat ad Cic. priuatim & seorsum à senatu,uũc Cic.ostẽdit eas literas sibi iucũdas fuisse, quãuis non significarent illum amorẽ erga se quẽ signare debuerãt. [Exiguã)paruam [Significationem) demonstrationẽ. [Tuæ uoluntatis)parũ.n.significabas tuũ erga me aĩum,cum non gratularis mihi de iis q̃ egissem Romæ, & maxima & utilissima reip. [Nulla.n.)reddit rõnem quare fuerint sibi iucundæ, & sine significatione eius uoluntatis.& est sensus,nulla res solet mihi afferre maiorẽ lætitiã,q̃ cum sum mihi cõscius me bene fecisse:ꝙ si fortasse non reddatur grã beneficiis meis,tñ libenter sum cõtentus potius uincere alios officiis,q̃ uinci ab aliis.[Conscientia meorũ officiorũ) i.cum scio me contulisse officia.[Quib⁹)officiis meis. [Si nõ respondetur mutuo).i. si nõ redditur par uoluntas & grã. [Patior facillime)cõtentus sum,non ægre fero. [Plus officii residere in me).i. esse in me plus officij erga alios,q̃ reddaẽ mihi ab aliis.& ita arguit latẽter Pomp.ingrati aĩmi,q non mutuo respõderit officiis eius erga se. [Illud) cõmendat Cic.factum suum, & dicit ꝙ si Põpeius non amat eũ ꝑ ꝑ ea officia,quę in eum cõtulit, nõ dubitat qn sit eum amaturus ꝑ ꝑ beneficia nuper in remp.collata:qa cum sit bonus ciuis,& amet remp.amabit & eum,qui pro rep.maxima fecerit. [Studia) fauores, beneuolentia & officia. [Conciliatura)factura amicos.[Ac ne)dicit Cic. quid ex eius literis desiderauerit.s.gratulationẽ de oppressa coniuratione.[Ne ignores) ut scias. [Quid desiderauerim in tuis literis) quid defuerit literis tuis,uel q̃d in literis tuis esse optauerim.[Aperte)sine circuitione uerborum.[Mea natura) quæ non solet esse simulata. [Nostra amicitia) in qua omnia debent esse aperta. [Res eas)res tales. & exponit quid desiderauerit in eius literis. [Aliquam gratulationem) aliq̃ significationem ꝙ eis rebus gauderes. [Causa nr̃æ necessitudinis).i.amicitię: quæ postulabat,ut mihi gratulareris.[Reip.)quam si amas, debueras eius causa mihi gratulari,ꝙ ubi ab ea periculũ repulissem.[Expectaui) desiderauimus, Expectate uenis.[Quam)gratulationem.[Pretermissã) omissam in literis tuis. [Verebare)timebas. [Cuius) alicuius ex iis, qui mihi inuiderent.[Offenderes)displiceres, faceres quod nollet. [Sed scito) q.d.hoc non fuit timendum,quia totus orbis terræ ea comprobat,& laudat quæ pro salute reip.gessi.[Cũ ueneris)redieris in patriam. [Consilio) prudentia detegendo coniurationem, & occurrendo insidiis & periculis: quæ mihi & patriæ parabantur. Sic ipse in j.off. Neque.n.in rep.periculum fuit grauius unq̃, nec maius odium. itaque consilio, diligentiaq́; nostra de manibus audacissimorũ ciuium delapsa arma ipsa deciderunt.[Et mag.animi) in contẽnendis inimicis pro rep.& puniendis sceleratis.[Tibi multo maiori,q̃ Africanus fuit).i. tibi q glo ria rerum gestarum & bellicarum Scipionem Africanum antecellis, me in administratione reip.non multo inferiorem Lęlio, libenter amicum accipies. Anteponit autem Pomp.Scipioni in rebus bellicis:se autem comparat Lælio, quia negotium suum in opprimenda coniuratione magis urbanum & domesticum fuit, q̃ bellicum & militare,ut ipse ostendit in j. offic. Lælij autẽ gloria magis domi q̃ militiæ claruit. Fuit autem par amicorum singulare Scipionis Africani & Lælij.

PHIL. SI tu) Ante bellum ciuile Pomp. ex toto fermè terrarũ orbe uictorias reportauit,in primis Syllam secutus est. tres duces, Charinũ,Cœliũ,& Brutũ, contra seipsum sentientes, ita deuicit, ut & ciuitates omnes Põp.cesserint. Carbonẽ in Sicilia persecutus cepit,& spectante se interfici iussit. In Celtiberia, quam illi prouinciam Metellus tradidit, pręclarissimas res gessit. Siciliã, à Põp.gestam,a Perpennate occupatam,recepit. inde Mominio suę sororis uiro,in custodia Siciliæ dimisso,in Africam ad superandum Domitium missus est,& cũ illuc appulisset, septem millia hostium ad Pomp.defecerunt, & ibi Domitius,cũ eius uallũ à Põpeianis oppugnaretur, interiit, Arabas rex captus, qui cum Domitio sentiebat. Hiempsali regnum datum est, Numidiam paucis post diebus subegit. omne belli Africani tempus, & uictoriæ xl. dierum fuit. 26. annos natus triumphum egit. in Hispania Sertorium superauit. mox intra xl. diem piratas,mare, & terram uastantes,subegit. Tigranem in deditionẽ accepit. Mithridatem, Ponti regem,ita atteruit,ut ad necem,ueneno asciscendam, compulerit: de quo Luc. Prelia barbarico uix consummata ueneno. In oriente Parthos, Iudæos, Arabas; in septentrione Caspios, Colchos,Hiberos,Albanos magno terrore affecit. Inde cũ Cęs. bellum ciuile conseruit,quo superatus,& in Ægyptum fugiens à Photino iussu Ptolemęi occisus est. Ex quadã igitur istarum rerum gestarum uictoria literas ad senatum miserat, quibus Cic. nũc se dixit maxima uoluptate affectũ, & illi plurimum cõgratulatur. Sed ipse coniicio ex illa cõgratulari uictoria, quã deuicto Mithridate reportauit. Quo.n.tpe Cic.nefariam coniurationem Catilinę detexit & saluã remp reddidit,tunc Cn.Pomp.aduersus Mithridatẽ bella gerebat,ad quod maxime hortãte Tullio, & ꝑ eo orante in senatu electus est. & hanc sententiã in primis Plut. in uita Pomp. secutus esse uĩ. id pterea nobis,quod sentimus,facit esse ꝓbabile Cic.lib.de off.j.ait enim: Mihi quidem certe uir abundans bellicis laudibus Cn.Pomp.multis audiẽtibus hoc tribuit,ut diceret frustra se triumphũ tertiũ deportaturũ fuisse, nisi meo in remp.beneficio ubi triũpharet, esset habiturus. Quod aũt Sallust. dicat Pomp.eo tpe quo Cic.patriã a cõiuratione Catilinaria liberauit,bellũ in extremis terris gerere,& multi Hispaniam intelligũt: ego uero Mithridatis regnũ intelligo. Quod & Plut.ostẽdit,& Liu.sic ait:C.Pomp.cum Mithridatem ꝑsequeretur,in ultimas, ignotasq́; gentes penetrauit. Inde tacite quodãmodo cõqueritur.& afficit hoiem ingratitudinis nota, quod non idem ipse nunc Põp.egerit ex rebus quas Cic.pro rep. gesserat. remp.n. gratissimã Cic.Pomp.fecisset,si ita ei cõgratulatus fuisset ex liberata ab eo rep.ut ipse nunc Põp.de adepta uictoria contra Mithridatẽ & liberos eius Cic.gratulatur. In calce tñ literarum excusãt hoiem:dicitq́; se arbitrari id nõ fecisse, ne aliquos aios offenderet,q Cic.gloriæ inuidebant.[Si uales,bene est) ualere & bene esse ita differebant,quòd ualere est sanitatẽ hre: at bene esse quasi placere est,& rẽ ipsam bene se hre. Ex,ab,de,a,e, prępositiones eiusdem & significationis & cõstructionis sunt,sed differũt iunctura uerborũ. Nam e,& a,nunq̃ uocali sequente ponũtur. Ex uero & ab uocalibus anteponi pñt & consonantibus, si nulla uetabit uocis asperitas. Ex uero & e, sunt ut plurimũ tpalia,ut ex quo Deucaliõ,& Virg.ex illo fluere. Sic & apud gręcos Homerus. De,aũt idẽ est quod apud Græcos. [Publice)quasi ad S.P.Q.R.& omnes Romanos.[Vna)idem est ꝙ simul, plerunq; in oratione geminaẽ,idemq́; significat ꝙ tum,& tũ. Virg. Sic memorat,simul Æneam in regia ducit Tecta, simul diuũ templis indicit honorẽ.[Otij)pacis,deuicto Mithridate, quem cũ Pomp. ꝑsequeretur,ut inq̃t Liu.in ultimas ignotasq́; terras penetrauit. Hiberos,Albanos,q transitum non dabant, ꝑlio uicit. [Pollicebar om.)de ea meminit orat ione,quam habuit de laudibus Põp. quæ inscribitur de lege Manilia,& eã nos inter aẽ alias,exposuimus.[Veteres hostes,nouos amicos)qui nuꝑ facti erãt amici cũ antea fuissent inimici. & intelligit Crassũ & Lucullũ,q̃ tametsi ostẽderent se reconciliatos esse Põp. maximum tñ erat inter eos odiũ & maleuolentia.& tunc audita Põp.uictoria grauiter dolebant,& ꝑculsi erant.[Perculsos) quia intellexerant istã te cõsecutũ esse uictoriam. Perculsum animo,Percussum corpore dicimus.[Iacere)ita aĩum amisisse,ut quasi mortui uideanẽ,est id uerbũ profusæ significationis. Interdum.n.mortuum esse significat. Ouidius,iacet ecce Tibullus. Aliqñ in longum porrigere:ut Virgil. Terrasq́; iacentes. Plerunque sordere, ut sine Cicerone lingua latina iaceret. In sua ꝓpria significatione notũ est oĩb⁹. Vir. Syllenũ pueri somno uidere iacentem.[Magna spe)quia sperabant te uinci à Mithridate,& te nunq̃ rediturum.[Deturbatos) deiectos. [Exiguam) quia parũ significabas uoluntatem bonam erga me tuam,nõ gratulando mihi de rebus gestis in rep liberata,sicut gratulari debebas. Nulla.n.ratio est, quare iucundæ fuerint eius literæ, tametsi paruam eius uoluntatis significationẽ tulissent.[Conscientia)cognoscere me benefecisse,& male esse,ut Socrates aiebat,quẽ uideri & beneficia contulisse. [Quibus).i. officiis meis.[Facile patior)quia uideo superare amicos meus in benefaciendo.[Respondetur)satisfit. [Illud non dubito) commendat rem suã Cic.& est sensus:Quòd si non amat eum Pomp. ex beneficiis in eũ collatis, amabit ex meritis in remp.conseruatam.[Studia)beneficia,quæ in te cõtuli.[Conciliatura) nos amicos factura.[Resp.) quam ego liberaui. [Quid desiderarim)uolebat.n.Cicero,quod Pomp.congratulatus ei fuisset rebus gestis ipsis,quæ profecto nõ minores esse uidebantur,quã ille, quas ipse Pomp.gesserat. & hoc defuit in literis Pompeii. [Natura & amic.)tribuit id quod dicturus est naturæ & necessitudini,ne uideretur arroganter dictum, ut suis rebus gestis congratulandum putaret.[Natura)quę est simplex & apta. [Amicitia)in qua nihil ficti,nihil simulati esse debet.[Eas)tales,tã magnificas. & est expositio desiderij sui.[Reip.)debuerat.n.ob amorẽ in remp.mihi congratulari,qñ eam tanto periculo liberassem. [Abs te prętermissam)hoc addit in excusationem Pomp. [Verebare)ne tali congratulatione animum alicuius offenderes, qui res meas gestas non libenter audiret.[Sed scito)cõfirmatio argumẽti.& ait hoc nõ fuisse timendum,cum ea quę pro rep. gessit,ab oibus laudarentur.[Testimonio orbis)hoe genus testimonij excũ diceretur: unde ante diximus.[Tanto consilio) sapientia qua tunc plu-

Valere
Bene esse.
A,
E,
Ex,
Ab,

rimum usus est in defendenda, & liberanda patria à tot insidiis, à tam magno incédio, à perpetua seruitute, à tam maximis periculis, de quibus & meminit in lib. de off. j. his uerbis: Neque.n.in rep. periculum fuit grauius unq̃, nec maius odium. Itaque consiliis diligentiaq; nostra de manibus audacissimorum ciuium dela psa arma ipsa ciderunt. [Vt tibi) comparat Póp. Scipioni Africano, & seipsum Lælio: quod ut olim illi & amici & socij in rep. fuerint; sic Pomp. & Cic. & audet Scipioni anteferre Pomp. in rebus gestis, & seipsum dicere in administratione reip. & iure amicitiæ non multo minorem esse q̃ Lælium. Scimus utriusque res gestas, & duos Scipiones Africanos, duos item Lęlios fuisse. [Et in rep. & in amicitia) ut Lęlii Scipionibꝰ fuere. Cú quattuor apud ueteres amicorum paria memorentur de quo meminit in li. de Amic. Tul. ut uix tria aut quattuor paria: & intellexit, ut arbitror, Theseû & Pyrithoum, Achillem & Patroclû, Nisum & Euryalû, Damona & Pythiam. sed possum his addere Pladé & Horestem, Herculé & Philocteté. Quintum par esse uoluerunt Scipiones & Lælios. de quibus in eo lib. non pauca diximus. Sed Lęlius magis domi claruit q̃ militiæ.

ASCAN. SI tu &c.) Quo tpe coniurationem repressit Romæ Cicero, Cn. Pompeius Mithridatem Ponti regem deuicit, unde literas ad senatum dederat, è quibus nunc Cic. dicit se sperare otium à bellis externis. Deinde, quia in literis ad se datis Pomp. parum honorifice meminit de te bene gesta ab ipso Cic. significat se in ea re desiderare gratulationem eius, iucundas tñ fuisse literas, pręsertim cum putet gratulationem omissam, ne offendat maleuolos. Ordo est. Si tu, & exercitus tuus ualetis, bene est. Ego cepi una cum oíbus. s. aliis, incredibilem uoluptaté ex literis tuis, quas misisti publice. i. ad senatum publice legendas. Tu n. ostendisti tã tam spem otij. s. ab externis belli futuri, quantum ego pollicebar semper oibus, fretus. i. confisus & adiutus te uno. i. solo. Sed scito hoc, hostes tuos ueteres, amicos nouos. i. qui fortunam sequétes se iandudum amicos simulant, perculsos. i. attonitos & stupefactos uehementer literis. s. tuis atque iacere deturbatos. i. conturbatione deiectos, ex magna spe, quã cóceperant de interitu tuo. Auté. i. sed, scito has literas, quas misisti ad me, q̃q̃ habebát exiguam. i. exilem & modicam significationem. i. notificationem uoluntatis tuæ. s. bonæ erga me, tamen fuisse mihi iucundas. Enim. i. quia, ego nulla. i. non ulla, non soleo lætari ulla re tam. i. tantopere, q̃. i. quantopere, conscientia meorum officiorum. i. decenter factorum. Quibus. s. officiis meis siquando. i. aliqñ, non responde tur mutuo. i. non satisfit ab his, quibus ea impendi, patior facillime. i. æquissimo animo, plus officij residere. i. quasi otiosum esse apud me. Ego nó dubito illud, quin si summa studia mea erga te adiunxerunt parum mihi te: resp. sit nos conciliatura, & coniunctura inter nos. Ac ne ignores, quid ego desiderarim. i. non inuenerim, inuenisse tñ uoluerim, in literis tuis, scribam aperte, sicut & natura mea, quæ nihil simulare nouit, & amicitia nostra, quæ omnia manifesta esse uult, postulat. Ego gessi eas. i. tam insignes res. s. in oppressione coniuratorú, quarum ego expectaui in tuis literis aliquam gratulationem, causa &. i. simul necessitudinis nostræ, &. i. simul, reip. quam. s. gratulationem, ego arbitror esse prętermissam a te, ꝙ uerebare. i. timebas, ne offenderes. i. læderes. cuius. i. alicuius aium. sed scito ea, quę nos gessimus pro salute patriæ, cóprobari iudicio & testimonio orbis terrarum. Quę. s. gesta mea, cum ueneris. s. Romam, tu cognosces esse gesta à me tanto consilio & tanta magnitudine animi, ut patiare facile, me nó multo minorem. i. inferioris uirtutis, q̃ Lælius, nobilissimus amicus Scipionis, supple fuit: adiunctû esse tibi multo maiori quàm Africanus. s. Scipio, ab Africa deuicta sic dictus, fuit & in repub. & in amicitia. Modeste se Lælio non multo minorem dicit: sed tamen satis iactanter gesta sua commemorat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Prædicat animũ suum erga Crassũ: & quod officiosus esse cupiat, scribit.

CICERO S. D. M. LICINIO P. F. CRASSO. 8

QVantum meum studium extiterit dignitatis tuæ uel tuendæ, uel etiá augendæ; non dubito, quin ad te oés tui perscripserint. non enim fuit aut mediocre, aut obscurum, aut eiusmodi, quod silentio posset præteriri. nam & cum * consulibus, & cum multis consularibus tanta contentione decertaui, quanta nunq̃ antea ulla in causa: suscepiq; mihi perpetuam ꝓpugnationem ꝓ oíbus ornamentis tuis: ueteriq; nostræ necessitudini iãdiu debitum, sed multa uarietate tpum interruptum officium cumulare reddidi. Neq; mehercule unq̃ mihi tui aut colendi, aut ornãdi uoluntas defuit: sed q̃dam pestes hoíum, laude aliena doléntium, & te non nunq̃ a me alienarunt, & me aliquando immutarút tibi. sed extitit tempus optatum mihi magis, q̃ speratum, ut, florẽtissimis tuis rebus, mea ꝑspici posset & memoriæ nostræ uolũtatis, & amicitiæ fides. sum .n. cósecutus, nó mó ut domus tua tota, sed ut cũcta ciuitas me tibi amicissimú esse cognosceret. itaq; & ꝓstantissima oíum fœminarú * uxor tua, & eximia pietate, uirtute, gratia tui Crassi meis cósiliis, monitis, studiis, actionibusq; nituntur: & senatus, populusq; R. intelligit, tibi absenti nihil esse tam próptú, aut tá paratum, q̃ in oíbus rebus, q̃ ad te ptineant, operam, curam, diligentiá, auctoritatem meá. Quæ sint acta, quæq; agãtur, domesticorú tibi literis declarari puto. De me sic existimes, ac tibi ꝑsuadeas uehementer uelim; nó me repentina aliqua uoluntate, aut fortuito ad tuá amplitudiné meis officiis amplectédá incidisse, sed, ut primú forú attigerim, spectasse semꝑ, ut tibi possem quámaxime esse cóiũctus. quo qdem ex tpe, memoria teneo, neq; meam tibi obseruantiam, neq; mihi tuam summam beneuolentiam, ac liberalitatem defuisse. si qua interciderunt, non tam re, q̃ suspicione uiolata; ea cum fuerint & falsa, & inania, sint euulsa ex omni memoria, uitaq; nostra. is. n. tu uir es, & eum me esse cupio, ut, quoniam in eadem reip. tépora incidimus, coniunctionem, amicitiamq; nostrá utriq; nostrum laudi sperem fore. Quamobrem tu, quátum tuo iudicio tribuendum nobis esse putes, * statues ipse, &, ut spero, statues ex nostra dignitate: ego uero tibi ꝓfiteor, atq; polliceor eximium, & singulare meum studium in omni genere officij, qđ * ad honestaré, & gloriam tuam spectet. in quo, etiam si multi mecum contendét, tamen, cú reliquis oíbus, tú Crassis tuis iudicibus, oés facile superabo: quos quidé ego ambos unice diligo, sed in Marco beneuoléntia impari: hoc magis sum Publio deditus, ꝙ me, quáq̃ a pueritia semper, tamen hoc tempore maxime, sicut alterum parentem, & obseruat, & diligit. Has literas uelim existimes fœderis habituras esse uim, nó epistolæ; meq; ea, q̃ tibi ꝓmitto, ac recipio, sanctissime esse obseruaturú, diligẽtissimeq; facturú. Quæ a me suscepta defensio est, te absente, dignitatis tuæ, in ea iam ego nó solum amicitiæ nostræ, sed etiam * constantiæ meæ causa permanebo. quáobrem satis esse hoc tempore arbitratus sum, hoc ad te scribere; me, si quid ipse intelligerem aut ad uoluntatem, aut ad * commodum, aut ad amplitudinem tuam pertinere, mea * sponte id esse facturum: sin quidpiam aut a te essem admonitus, aut a tuis, effecturum, ut intelligeres, nihil neque te scripsisse, neq; quenquam tuorum frustra ad me detulisse. Quáobré uelim ita & ipse ad me scribas de oíbus minimis, maximis, mediocribusq; rebus, ut ad

Domitio, & Appio. — *Suet. in Iulio.* — *paria officia modeste postulas.* — *ep. 1. l. 10.* — *uide ep. 5. h. l.* — *ep. 5. h. l.* — *idem ep. 8. lib. 9.*

auge copia ex aliis locis. ep. 3.4. & 6.l.1.

ut ad hoiem amicissimũ; & tuis pcipias, ut* opa, cõsilio, auctoritate, gratia mea sic utantur in omnibus publicis, priuatis, forensibus, domesticis, tuis, amicorum, hospitum, clientum tuorum negotiis, ut, quoad eius fieri posit, præsentiæ tuæ desideriũ meo labore minuatur. Vale.

NVBAR.

QVantum) Inter Cic. & M. Crassum ex magna gratia incidit simultas, immo & dissensio & odium pp defensionem Gabinij, quam Crassus susceperat contra Cic. cũ eum ante oppugnasset, ut latius est declaratum in j. lib. in epist. longa: tandem instantibus Pomp. & Cæs. reconciliata est inter eos gratia: ita ut pene à laribus Ciceronis Crassus in prouinciã aduersus Parthos profectus sic. ad quem gerentem bella in prouincia Cic. nunc scribit, se ita pro eius honore & dignitate contendisse in senatu, ut omnes intellexerint suum erga eum studium. ostenditque ea quæ de se ad eum delata fuerant ex inuidia & maleuolentia quorundam fuisse delata, eum semp omnibus declarauerit se esse erga eũ optimo aio. pollicetur q; ita operã & stodiũ suũ Crasso, ut ne filius qdem eius secessurum dicat, & libẽter se oia facturũ, q admonitus fuerit ptinere ad eius amplitudinẽ. Itaq; rogat ipsum, ut non solum de rebus magnis, sed ẽt de minimis ad se scribat, tanq̃ ad amicissimum. [Studium) uoluntas & diligẽtia. [Extiterit) apparuerit, fuerit. [Aut mediocre) sed maximum. [Aut obscurum) occultum. [Aut eiosmodi) tale utputa uile aut tenue. [Silẽtio posset) nã res maximæ & præclarissimæ silencio præteriri non põt. [Decertaui) contendi uerbis. [Cõtentione) ui uerborũ & uehementi oratione. [Ante) superiori tpe. [Nunq̃) .s. decertaui. [Suscepi) aggressus sum. [Propugnationem) defensionem. [Perpetuã) quam semper seruabo. [Veteri) antiqua, qa, ut dixi in argumento, fuerat inter eos antea grã. [Debitum) quia amicis semper debemus officiũ. [Interruptum) intermissum. [Varietate tempoꝝ) .i. mutatione tempoꝝ: quibus ẽt si uoluissem, nõ potuissem reddere officium debitum. [Cumulate) ample, ita ut nihil desit. [Neq; defuit uoluntas) .i. licet nõ potuerim antea reddere officiũ debitum, tñ nunq̃ defuit uoluntas & amãdi & honorãdi, si contigisset. [Pestes) pestem appellat detractores & inuidos: quia sunt pestes .i. destructio & calamitas amicitiaꝝ. [Dolentium) nam pprie inuidia est dolor alienæ felicitatis. [Alienarũt te a me) te ab amicitia mea remouerunt. [Immutauerũt) modestius dixit se non alienatum, sed aliquantulũ immutatũ. [Extitit) fuit. [Optatũ) quia assidue optabã dari mihi oportunitatẽ, ut posses & nostræ uoluntatis pristinæ memoriã & amicitiæ fidem pspicere, q quidẽ oportunitas tandẽ data est. [Magis q̃ .s.) q a licet ita optarem, tñ te tñ ab inuidis & detractoribus meis alienatũ à me uidebam, ut non sperarem posse euenire illud tps. [Sum consecutus) re ipsa effeci. [Tua domus) tua familia. [Cuncta ciuitas) oẽs ciues nostri. [Crassi tui) subaudi filij .s. Mar. & P. Crassi. [Eximia) præcipua, egregia. [Pietate) amore in te. [Virtute) .s. eximia. [Et grasia) apud populũ .i. ualde grati oibus. [Nituntur) utuntur & fidunt. [Monitis) quibus dico qd uitent & non agant. [Consilus) quid agant. [Studiis) fauoribus. [Actionibus) negotiis & defensionibus meis. [Domesticorũ) familiarium tuorum. [Existimes) iudicea & opinionem habeas. [Persuadeas) certissime credas. [Incidisse) deuenisse. [Amplectandam) suscipiendam, defendendã. [Repentina uoluntate aut fortuito) duo posuit, qoæ minuunt merita beneficioꝝ, cum proximis fortuito non putantes pdesse, uel cũ repentino quodam motu sine cõsideratione & iudicio, esse .n. nõ habẽda est magna gracia bñficii. Cic. officiorũ lib. j. Multi .n. faciũt multa temeritate quadã sine iudicio uel modo repẽtino quodam quasi uẽti impetu animi incitati: quæ beneficia eque magna nõ sunt habenda. His igitur duabus de causis dicit se non incidisse in defensionẽ amplitudinis ipsius Crassi, sed cõsideratione diligẽti, quam declarat, cum dicit, [Sed ut primum) .i. cum primum. [Attigerim foꝝ) pro attigi foꝝ .i. cũ primum forenses causas agere cœpi. [Spectasse) habuisse animũ. [Quo ex tpe) post quod tẽpus, quo foꝝ attigi. [Obseruantiam) reuerentiam & honorẽ erga te. [Si qua) hortatur Cic. Crassũ, ut ea, quæ postea euenerũt inter ipsos, magis suspicione q̃ re aliqua, mãdent obliuioni. [Intercideriit) interuenerunt. [Re) effectu. [Quã suspicione) quæ ẽt plerunque res optimas & sanctissimas in malam partẽ accipit. [Falsa) non uera. [Inania) uana, sine fundamentis rationis. [Sint euulsa) pro euellantur, & oino amoueantur. [Memoria uitaq; nña) .i. ex memoria uitæ, ut nunq̃ amplius recordemur, aut de eis uerba faciamus. [Is) talis. [Incidimus) deuenimus. [Sperẽ fore laudi utrique nost.) sperẽ utrunq; nim comparaturũ esse laudẽ ex coniunctione, & amicitia nña. [Singulare) præcipuum. [In omni gñe off.) in omni quod pro te efficere potero. [Spectet) pertineat. [Oẽs) qui tibi officium pstabunt. [Contenderint) certauerint mecũ ut plus faciant pro te q̃ ego. [Supabo oẽs) uincã. [Cum oibus iud.) .i. iudicio oium. [Tum) maxime. [Crassis tuis iud.) .i. ẽt iudicio filiorum tuorũ. [Vnice) singulariter. [In M. Crasso) filio tuo. [Beneuolẽtia imp.) non equali amore, subaudi sum .i. non eũ eque amo atq; Publiũ. [Hoc maxime) affert rõnem quare magis P. amet, qa & hoc tpe, & alio tpe semper ab eo maxime est amatus, & obseruatus. [Alterũ) sm post te. [Has literas) Cic. ita affirmat se facturũ ea q̃ pmisit Crasso, ut uelit has suas literas hre uim & põdus fœderis & solennis obligationis, non epistolæ solũ. [Fœderis) qd quidẽ ita solenniter fiebatur apud antiquos, ut nõ liceret illud uiolare. [Vim) põdus & affectũ. [Recipio) plus est q̃ promitto, quasi suscipio faciẽda, & cum obligatione pmitto. [Sanctissime) inuiolate, integerrime, & cõstantissime. [Quæ à me) dicit Cic. se perseueraturũ in defensione dignitatis eius, non solum pp amicitiam, sed ẽt propter constantiam, ne uideatur leuis. [Permanebo) perseuerabo. [Intelligerem) per me ipsum cognoscerem. [Mea sponte) mea uoluntate, à nullo rogatum. [Admonitus) edoctus, factus certior. [Quippiam) aliquid. [Nihil te scripsi.) .s. frustra. [Detulisse ad me) nuntiasse, aut dixisse de rebus tuis. [Vt ad hoiem amicissimum) .i. tanq̃ ad eum à quo scias te plurimũ amari cui possis oia mandare. Na nisi quispiam sic nobis amicissimus, si sit uir alicuius auctoritatis, nõ audemus ei mandare, ut aliqd paruum pro nobis faciat, ne uideamur illũ paruifacere, neque de rebus maximis, ne uideamur impudẽtes, aut temerarij, imponẽtes ei tñ oneris. Petit igitur Cic. a Crasso, ut se talẽ amicum existimet, cui putet oia posse mandari, & minima, & maxima, & mediocria. [Et præcipias) mandes, iubeas. [Tuis) propinquis & amicis, q Romæ res tuas agunt, ut in oibus negotiis utantur opera & consilio meo. [Publicis) discurrit p genera negotioꝝ, quibus uult exigi operã suam. [Publicis) quæ pertinebant ad remp. [Priuatis) ad rẽ familiarem tuam, uel aliquoꝝ tuorum. [Forensibus) ciuilibus, quæ agentur in foro. [Domesticis) quæ ad domum tuam spectabunt. [Tuis) quæ tua intererunt. [Amicorum) tuorum. [Clientum) quos in patrocinio tuo habere consueuisti. nã cliens & patronus nomina sunt ad aliqd dicta. [Opera) labore: agendo in supradictis negotiis. [Auctoritate) existimatione, quæ est mihi apud senatũ & populũ quæ plurimum prodest negotiis amicoꝝ. [Consilio) monendo & cõsulendo quid agere debeant. [Vt quoad eius) sensus est ita utãtur consilio & opera, ut quantum p me fieri poterit, minus pigeat eos absentiæ tuæ, cũ me uideant uicẽ tuã gerere, & ita facere, ut si tu adesses. [Quo ad eius) .i. inquantũ fieri possit, qa scio quod penitus fieri non posset, ut ab eis non desiderareris. [Desideriũ pstantię tuę) .i. solicitudo, quam capiũt pro desiderio præstantiæ tuę .i. desiderantes ut adsis in urbe. [Minuatur) fiat leuior. [Meo labore) quem eis pro te prestabo.

AACAN.

QVantum) Inter Cic. & Crassum post amicitiam magnam inciderat simultas magna, præsertim ob defensionem Gabinij, tandem per intercessionem Cæs. & Pomp. sic facti sunt amici, ut Crassus in Parthicum bellum ferè ex hortis Crassipedis generi Cic. sit progressus. ad quem nunc Cic. scribit, se ita pro eo in senatu contendisse, ut oẽs intellexerint suum erga Crassum studiũ, ostenditq;, quæ Crassus audierat, non esse uera, pollicens se illi constantem seruatum uoluntatem, rogansq;, ut tale erga se seruet, scribatq; de rebus suis oibus. Ordo est. Ego nõ dubito, qn oẽs tui scripserint ad te, quantũ studium meũ extiterit .i. eminuerit aut fuerit dignitatis tuę uel tuendę .i. protegendæ, uel ẽt augẽdæ. Enim .i. qa, sup. studium meum nõ fuit aut mediocre, sed ingẽs, aut obscurum .i. occultũ, aut eiusmodi .i. tale quod possit præteriri .i. aboleri silentio. Nam ego decertaui .s. pro te, & .i. simul cũ cõsulibus & cum multis consularibus .i. qui prius consulatũ gesserant, tanta cõtentione, quanta nunq̃ .s. decertaui antea in ulla causa, & suscepi mihi .i. ad placitũ meum, perpetuam propugnationẽ .i. decertationem pro oibus ornamentis tuis, & reddidi cumulate .i. abundãter officiũ debitũ ueteri necessitudini nñæ .i. cõiunctioni quasi necessariæ animoꝝ, sed interruptum multa uarietate tẽpoꝝ, q. d. non culpa nostra sed tempoꝝ. Neque mehercule uoluntas tui aut colendi, aut ornandi .i. honorandi defuit mihi unq̃. Sed quædam pestes hoium .i. quidam hoies pestiferi, q non merent hoies dici, dolentiũ laude aliena, & .i. simul alienauerunt .i. alienũ fecerunt, nõnunq̃ .i. interdũ te à me, & immutarũt me aliqñ tibi .i. ut alius tibi ot. Sed tempus optatum mihi magis q̃ speratum. nõ .n. sperare poterat, cum non haberet præsẽntia ad hoc merita, nec euidentes uidelicet causas, optabat tñ quia bonũ quodlibet

optabile est.extitit.i.emersit & exortum est ut rebus tuis florētissimis.f.in summa felicitate tua, &.i.simul, memoria mea nostrę uoluntatis.i.beneuolentiæ pristinæ,& fides amicitiæ.i.in amicitia conseruanda,posset perspici.i.clare uideri & agnosci.Sum.n.consecutus.i.obtinui,ut non modo.i.non solum domus tua tota, sed sup.etiam,ut cuncta.i.uniuersa ciuitas.f.Romana, cognosceret me esse amicissimum tibi.Itaque &.i.simul,uxor tua præstantissima.i.quæ est prętantissima omnium fœminarum, & Crassi .f.filii tui,eximia pietate,uirtute, gratia.i. qui habent eximiam pietatem.f.in te,eximiam uirtutem & gratiam in oculis omniū, nituntur.i.sustulentur consiliis,monitis, studiis & actionibus meis:&.i.simul,senatus & P.R.intelligit,nihil esse tam promptū aut tam paratum tibi absenti quàm operam,curam,diligentiam, auctoritatem meam,in omnibus rebus quę pertineāt ad te. Ego puto declarari tibi literis domesticorum quæ sint acta, & quæ agam.f.pro te.Ego uelim uehementer sup.ut existimes.i. iudices de me,ac persuadeas tibi,me non incidisse aliqua uoluntate repentina.i.subitanea aut fortuito.f.casu,ad amplectendam.i.prosequendam amplitudinem tuam officiis meis, sed ut primum attigerim forum.f.iudiciale,spectasse.i.tetendisse ad hoc semper, ut possem esse quàm maxime coniunctus tibi. Quo quidem tēpore teneo memoria,neque obseruantiam meam.i.meam uenerationem,& cautionem,ne te lædam,defuisse tibi, neque summā beneuolentiam ac liberalitatem tuam defuisse mihi.Si quæ.i.aliqua.f.discordiæ semina interciderunt non tam re quàm suspicione uiolenta,ea cum fuerint & falsa,& inania,sint euulsa ex omni .i.tota memoria & uita nostra.Tu enim es is.i.talis uir,& ego cupio eum esse.i.talem,ut quoniam incidimus in eadem tempora reip.ut simul remp. tractemus, ego sperem coniunctionem, & amicitiam nostram fore.i.futuram esse,utrique nostrum laudi.i.ad laudem,quia honestum est bonos inter se amare & iuuare.

Quamobrem tu ipse statues.i.constitues in animo tuo,quantum putes.i.putare debeas,tribuendum nobis iudicio tuo.i. secundū iudicium tuum,& ut spero,tu statues,sup.illud, ex dignitate nostra.i.secundum dignitatem nostram.Ego uero profiteor tibi atque polliceor eximium & singulare studium meum,in omni genere officii quod spectet ad honestatem & gloriam tuam.In quo etiam si multi contendunt mecum,tamen superabo facile omnes .f.contendentes mecum cum.f.sit,q superabo reliquos omnibus iudicibus.i.ita iudicantibus,tum.i.multo euidētius, Crassis tuis .f.filiis,iudicibus,quos ambos.f.liberos tuos, ego diligo unice.i. ut unicos filios diligerem, sed beneuolentia impari.i. minore in Marco.f.filio tuo.ego sum deditus.i.addictus magis Publio.f.filio tuo q̃ Marco,hoc.i.propter hoc q quanquam,sup.obseruauit & dilexit me semper à pueritia.f.sua, tamen obseruat & diligit me maxime hoc tempore,sicut alterum parentem.i.patrem. Has &c. Velim sup.ut existimes has literas habituras esse uim.i. potestatem fœderis.f.tecum icti,nō epistolę.f.duntaxat, & me obseruaturum esse sanctissime & diligentissime ea, quæ promitto, ac recipio tibi. Recipere.n.interdum est promittere, interdum seruare, interdum seruare,unde canere receptui,interdum accipere debita.Ego permanebo non solum causa amicitiæ nostræ, sed etiam causa constantię meę.i.ut constans sim,& uidear in ea sup.defensione dignitatis tuæ,quæ suscepta sup.est à me,te absente.Quamobrem ego arbitratus sum,satis esse,hoc tempore,scribere ad te,hoc.f.sequentia,si ipse.i.ego,intelligerem quid.i. aliquid pertinere,aut ad uoluntatem,sup.tuam, aut ad commodum sup.tuum,aut ad amplitudinem tuam,me facturum esse id sponte mea.i.quod dicunt proprio instinctu.Sin autem.i.sed si, essem admonitus aut à te,aut à tuis sup.me effecturum,ut intelligeres, nihil neque te scripsisse,neque quenquam tuorum detulisse.i. denunciasse ad me frustra.Quamobrem uelim,sup.ut,&.i.simul ipse.i.tute,scribas ad me de omnibus rebus minimis, maximis, & mediocribus,ut.i.tāquam ad hominem amicissimum,&.i.simul, præcipias tuis.f.necessariis & amicis,ut utantur sic opera,consilio,auctoritate,gratia mea, in omnibus negotiis tuis publicis, quæ magistratum concernunt & remp.priuatis, quæ ad rem priuatam spectant,forensibus,quæ in foro iudiciali aguntur, domesticis.i.familiaribus,& sup.amicorum hospitum, clientum tuorum,ut desiderium præsentię tuæ minuatur quoad eius.i. quatenus id,possit fieri labore meo.i.per laborem meum, cum faciam fere quæ tu si adsis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit Vatinius,ut dignitatem illius contra maleuolorum inuidiam Cicero defendat.

P. VATINIVS IMP. S. D. CICERONI SVO. 9

SI uales, bene est: ego ualeo. Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis seruas,P.Vatinius cliens ad te uenit, q pro se causam dicier uult.nō puto repudiabis in honore, quē in periculo recepisti. ego aūt quem potius adoptem,aut inuocem,q̃ illū, quo defendēte uincere didici? an uerear, ne,qui potentissimorum hoīum conspirationem neglexerit ꝓ mea salute,is ꝓ honore meo,pusillorum,ac maleuolorum obtrectationes,& inuidias nō ꝓsternat, atq; obterat? Quare,si me,sicut soles,amas; suscipe me totū; atq; hoc, quidq̄d est oneris, ac muneris, pro mea dignitate tibi tuēdum,ac sustinendū puta.scis meam fortunam,nescio quo modo,facile obtrectatores inuenire,nō meo quidem mehercule merito; sed quanti id refert, si tamen fato nescio quo accidit? si quis forte fuerit,q nostræ dignitati obesse uelit: peto a te,ut tuam cōsuetudinem,& liberalitatē in me absente defendendo mihi præstes. Literas ad senatum nostris de rebus* gestis quo exemplo miseram, infra tibi perscripsi. Dicitur mihi tuus seruus anagnostes* fugitiuus cum Vardæis esse: de quo tu mihi nihil mandasti: ego tamen, terra,mariq; ut conquireretur, præmandaui: & profecto tibi illum reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit: & inde tamen aliquando eruā.Tu nos fac ames. Vale. ad v. id. Quinct.ex castris, Narona.

in Dalmatia.

uide ep.77. lib.13.

SI uales) Cum gereret bellum Vatinius in Illyriis, & ob res bene gestas optaret sibi decerni supplicationes,quidam maleuoli & inuidi impugnabant eum, & honori eius detrahebant. Quare in hac epist. rogat Cic.ut quemadmodum ante in periculo capitis eum defendit: ita nunc defendat in honore. Deinde pollicetur se daturum operam, ut Dionys. Cic.seruus fugitiuus aliquo modo inueniatur. profugerat enim in eas regiones. [Consuetudinē) q a Cic.libenter in defensionibus amicorum uersari consueuit. [Patrociniis) defensionibus,aduocationibus.nam patronus defensor causarum dicitur.i.aduocatus patrocinij defensio. [P.Vatinius) ego Vatinius: loquitur enim de se tanquā de tertia persona. [Cliens) defensione egens. est enim qui patronum colit, & sequitur ut ab eo defendatur. [Causam dicier) causam agi & defendi: dicier pro dici. [Repudiabis) respues. [In periculo) .f.salutis, cum oppugnabar capite, & a te sum defensus. [Ego) ostendit quam fiduciam in Cic. habere debeat. [Adoptem) eligam patronum meum. [Quam illum) .f.te. [Didici uincere) obtinui uictoriam contra aduersarios meos.[An uerear) an dubitem,q.d.non. Ordo est: an uerear,ne is non prosternat, neque obterat obtrectationes pusillorum & maleuolorum hominum,q pro mea salute neglexerit conspirationem potentissimorum hominum? [Conspirationē) coniurationem,consensum contra me. [Neglexerit) contempserit, neque ea territus sit. [Pro mea salute) ut salutem & uitam meam defenderet. [Pusillorum) impotentium & paruæ auctoritatis, contra id q̄d dixit potentissimorum. [Obtrectationes) maledicentias.[Inuidias) artificiose ostendit se innocentem esse, & iniuste oppugnari, ideoq; defendendum esse. [Prosternat) deiiciat. [Obterat) conculcet, defendet, nam si maius fecisti, facies & quod est minus. [Suscipe) in patrocinium tuum accipe. [Muneris) officij quod ibi impono. [Scis) captat commiserationem Vat.cū dicit fortunas suas expositas esse inuidiæ & detractionibꝰ maleuolorum sine culpa sua, cum sit innocens. [Obtrectatores) maledicos. [Nescio quo) q.d.quodam fato & infortunio meo. [Non meo merito) non mea culpa. nam meritum de malo & bono dr. [Sed quanti refert) quid interest, q.d. nihil:cum nihilominus habeam inimicos innocem.[Nescio quo fato)nescio qua tristi fortuna mea, & quasi malo sidere. [Liberalitatem) naturæ benignitatem

HVBAR.

Patrocinia

Patronus.

Dicier.

enitatem, quæ maxime in præstanda opera amicis perspicitur. [Quo exemplo) quibus uerbis, qua copia. [Anagnostes) non proprium est nomen, sed officii. ná ἀναγινώσκω lego significat: inde ἀναγνώστης lector: dr habebát. n. Romani seruos qui cœnantibus aliqd legebant, & plerunque percurrebát quæ essent ad omnes scripta, & interdum corrigebant. [Fugitiuus) qui fugit á te. [De quo) seruo tuo [Nihil mandasti mihi) ut quærerem ipsum. [Vardacis) populi sunt in Illyriis. [Terra mariq;) prouerbialiter, q.d. ubiq;. [Tibi) datiuus hic in gratiam Cic. positus est. [Dalmatiam) quæ est pars Illyriæ quam parabat Vat. expugnare, cum primum data esset temporis commoditas. [Eruam) abstraham. eleganter dicimus, eruere uerum, eruere etiam oculos. & ad quidquid denique uti possumus, quod lateat nos, & scire nos laboremus. [Illinc) ex Dalmatia. [Aliquando tandem, nonnunquam, aliquo tempore. [Fac ames) fac ualeas, fac scribas. elegantissimo hoc imperatiuo sic utimur in multis.

ASCEN. SI uales &c.) Vatinius Cic. rogat, ut pro rebus bene in Illyria gestis supplicationem sibi decernendá procuret, pollicetur q; se curaturú, ut fugitiuus Cic. cóprehendatur, dicens, Si uales ó Cic. bene est, ego ualeo. s. bene. Si tu seruas cósuetudinem tuá in tuendis. i. protegendis patrociniis. i. clientibus, patrocinio tuo commissis: P. Vatinius cliens. s. tuus. i. te aduocatum & patronum suum colens, uenit ad te. honestius dicit quam si dicat, ego Publius &c. nemo qui uult causam dicier, pro dici, pro se. i. pro supplicatione sibi impetranda. ego non puto sup. q repudiabis in honore. s. obtinendo aut in re honesta, quem recepisti. s. defendendum, in periculo. s. capitis. Autem, id est sed, quem ego adoptem, aut inuocem potius quam illum, quo defendére didici uincere? q.d. nullum. An uerear ne qui neglexerit. i. parui fecerit. s. Cic. conspirationem hominum potentissimorum. s. mihi aduersantium pro salute mea. i. ut me saluum faciat, is non prosternat atq; obterat obtrectationes & inuidias pusillorum ac maleuolorum, pro honore meo. s. augendo? q.d. nequaquá. Quare si amas me, sicut soles, suscipe me totú, atq; puta. i. existima hoc quidqd est oneris ac muneris. i. officii, tuendum ac sustinendum, supple esse tibi, pro dignitate mea. Scis fortunam meam inuenire facile nescio quomodo obtrectatores. i. maledicos quidem. i. certe, mehercule. s. ita iudicante, non merito. i. peccato meo. sed quanti refert. i. interest, id. s. an merito, an immerito fiat. si tamen. i. nihilominus, accidit nescio quo fato. i. infortunio mihi ea astrorú aut deorum dispositione impédeote? permittit. n. deus etiam bonis aduersa contingere, ut inde meliores euadant, sed malum culpę a fato non dependet, sed arbitrio nostro. Si forte quis. i. aliquis fuerit qui uelit obesse. i. nocere & obsistere dignitati nostrę, peto a te, ut præstes mihi tuam consuetudinem & liberalitaté in me absente defendendo. ego perstripsi tibi infra. i. inferiore parte tabellę, literas sup meas, eo exemplo, quo exemplo. i. qua forma, miseram ad senatum, aut perscripsi tibi, quo exemplo &c. superior expositio plus placet. priore. n. de modo diplomat. i. quod duplum dicunt & exemplum literarum suarum scripserit, posteriore tantum formam quo scriptę essent. Seruus tuus fugitiuus s. Dionysius nole, Anagnostes. i. lector tuus, aut in mensa, aut in lectica. non est ergo proprium sed officii nomen a uerbo ἀναγινώσκω quod est lego, unde ἀνάγνωσις Anagnosis lectio, dicitur esse Vardaci. i. in eo oppido in Illyriis de quo tu mandasti mihi. s. ut curem comprehendendum: ego tamen præmandaui. i. antequam eó perfugeret, ut conquireretur terra mariq;, & profecto ego reperiam tibi. i. ad utilitatem tuam, illum, nisi aufugerit in Dalmatiam, seu Dalmatiam, quę est pars Illyriæ. & tamen. i. licet, eo fugerit, ego eruam. i. auellam eum, aliquando. i. tandem, inde. i. ab eo loco. Tu fac sup. ut ames nos. Vale. Ex castris, Narona. i. in eo loco, ad tertium Idus quintiles. i. Iulias.

PAVL. MAN. CVm Vardæis) antea, Vardacis, legebatur. nos in libris uetustis lectionem, quam impressimus, inuenimus. neque de ea dubitandum quidq censuimus, cum a Plinio Vardæos inter Dalmatiæ populos, in qua Vatinius bellú gerebat, numeratos uideremus. *in epistola sequenti.* [Actione expostulant) ea forma dictum est, qua, actione repetere. omnino antiqui libri habent, actiones expostulant. sed mihi quidem magis probatur, actione expostulant; aut, actiones postulant.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Respondet Ciceronis petitioni de Catilio pirata Vatinius, quem propter immensa scelera dimittere se non posse dicit. deinde supplicationes pro rebus gestis, ut a Cæsare referantur, hortatore Cicerone, postulat.

VATINIVS IMP. S. D. CICERONI. 10

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico, & eo minus, q me frigus Dalmaticum, quod illinc eiecit, etiá hic refrigerauit. sed tamen non desistam, quin illum aliquando eruam. Sed tamen omnia mihi *dura imperas. de Catilio nescio quid ad me scripsisti deprecationis diligentissimæ. Apage te cum nostro Sex. Seruilio: nam mehercule ego illum quoq; amo. sed huiuscemodi nos clientes, huiusmodi causas recipitis? hominem unum omnium crudelissimum, qui tot ingenuos, matres familias, ciues R. occidit, arripuit, disperdidit, regiones nastanit? simius, non semissis homo, contra me arma tulit; & eum bello cepi. sed tamen, mi Cicero, quid facere possum? omnia mehercule cupio, quæ tu mihi imperas. meá animaduersionem, & supplicium, quo usurus eram in eum, quem cepissem, remitto tibi, & condono. quid illis respondere possum, qui sua bona direpta, naues expugnatas, fratres, liberos, parétes occisos, actione expostulant? si mehercule Appij *os haberem, in cuius locum suffectus sum; tamen hoc sustinere non possem. quid ergo est? faciam omnia sedulo, quæ te sciam uelle. defenditur á Q. Volusio, tuo discipulo. si forte ea res poterit aduersarios fugare, in eo maxima spes est. Nos, si quid erit istic opus, defendes. Cæsar adhuc mihi iniuriam facit. de meis supplicationibus, & rebus gestis Dalmaticis adhuc non *refert: quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. nam si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam: uiginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua: quæ ipsi sibi asciuerunt, amplius sexaginta. hæc nisi omnia expugno, si mihi supplicationes non decernuntur; longe alia conditione ego sum, ac ceteri imperatores.

cum neque seruum possim inuenire, neque de Catilio, quod petis, facile concedere.

si essem ita impudens, ut est Appius, ore. s. durissimo.

relatio ad sen. consultum erat, & consul erat Cæsar.

Ego post supplicationes mihi decretas in Dalmatiá profectus sum: sex oppida ui oppugnando cepi: unú *hoc, quod erat maximum, quater á me iam captum: quattuor. n turres, & quattuor muros cepi, & arcem eorum totam: ex qua me niues, frigora, imbres detruserunt: indigneq;, mi Cicero, oppidum captum, & bellum iam confectum relinquere sum coactus. Quare te rogo, si opus erit, ad Cæsaré meá causam agas, meq; tibi in omnes *partes defendendum putes, hoc existimans, neminem te tui amantiorem habere. Vale Nonis Dec. Narona.

proxime á se relictum.

ep. 10. l. 4.

HVBAX. SI uales) Primú scribit Vatinius ad Cic. se nihil adhuc certi habere de eius seruo fugitiuo, nomine Dionysio; sperare tamen se aliquando eruiturum illum ex Dalmatia. Deinde quia Cic. & Seruilius deprecati fuerant ipsum pro quodam Catilio pirata, quem ille bello acceperat, adducit multas causas, quare non debeat ei parcere. rogatq; Cic. ut eum defendat Romæ: quia cum petiisset, supplicationes sibi decerni pro rebus Dalmaticis bene gestis; Cæsar, qui debebat proponere in senatu de ea re, nondum proposuerat. ob quam rem ostendit, sibi fieri iniuriam. & commemorat quædam á se in Dalmatia gesta. deinde se totum Cic. tradit, ut ab eo defendatur [Dionysio) ita enim uocabatur seruus fugitiuus Cic. erat autem nomen accommodatum seruis, sicut Syrus, Dauus &c. Horat. Tu me Syri Daue, aut Dio,

Extrico filius audes deiicere ex saxo.[Extrico)explico, expedio, libero? extrico.n.penultima ꝓducta,libero,soluo, & expedio significat. Horat.1.car.Seu pugnet densis extricata cerua plagis.Virg.& in extricabilis error. Dicit igitur se nihil extricare. i.certum hre. [Eominus)subaudi extrico. [Dalmaticũ)est.o.regio satis frigida.[Eiecit)expulit.[Illinc)ex Dalmatia.nã Vatinius coactus fuerat discedere pp frigus. [Refrigerauit)fecit frigus. [Non desistam) nõ cessabo. [Dura) difficilia,non pp Dion.seruum hoc dixit,sed pp Catiliũ.[Nescio)q.d.nõ satis honeste & iuste.ita.n.solemus dicere in contemptũ,dixisti nescio qd uerbor, nescio qd deprecationis &c.[Apage te)familiariter . corripientis est, q.d. *Apage te* abi in bonã rem. [Cum nostro Seruilio) qui etiã idẽ à me petit, quod tu,ut hunc dimittam.[Vos)habet emphasim,q.d.q habemini uiri boni,& non deberetis defendere nisi bonos.[Huiusmodi) tales ita sceleratos,sicut fuit hic Catilius.[Causas hmõi)ita iniustas, & inhonestas.[Hominẽ)subaudi,recipitis. [Ingenuas) liberas.unde maior est iniuria.ingenuas aũt dixit,qa & matres familiæ libertinæ esse possunt, ut paulo infra ea uerbis iurisc ̃osulti de clarabitur.[Matresfamilias)honestissimas mulieres. nã materf. *Matresfamilias.* ut scribit A.G.dr ea sola,quæ in mariti manu mancipioq; sit,qm non in matrimoniũ tñ,sed in familiam quoq; mariti, & in sui heredis locum uenisset.& Festus dicit materfamilias nõ ante dici,q̃ ut eius paterfamilias appellaretur, nec multæ in una domo esse põt,nec uidua hoc nõie appellari põt,quæ sine filiis est. Itẽ iurisconsul.ff.de uerb.signific.melius ostẽdit, q̃ sit materfamilias his uerbis:Matremfamilias accipere debemus eã,quæ nõ inhoneste uixit.Matrẽ.n.familias à ceteris fœminis mores discernunt , atq; separãt.ꝓinde nihil intererit,nupta an uidua sit,ingenua,an libertina.nã neq; nuptiæ,neq; natales faciunt matresfamilias, sed boni mores.uř ergo male diffiniuisse Festus,cũ dixit uiduã eo nõie *Familia.* appellari non posse.familias aũt genitiuus est ad imitationẽ Græcor,q fœmininor in a purã desinentiũ genitiuos in as mittũt.dicimus tñ & materfamiliæ & materfamiliarum. [Arripuit) capti*Semissis.* uos fecit.[Semissis)quidam distingũt sic,uallauit semissis, ut sit accusatiui casus.i.fecit monetã adulterinã, qa semissis genus est & mẽsuræ & monetæ.sed nõ probãdus est ille intellectus,qa uiolẽtus est,melius ergo intelligitur sic.[Simul) deinde. [Vero) expletiua est cõiunctio,neq; legendũ est nũ.[Semissis hõ).i.homo uilis,& quasi semihomo,sicut semissem,semiassem dicimus. [Bello)cuius iure licet ipsum punire,sed tñ significat se causa Cic. cupere ei ĩdulgere uitã,sed nũ licere,cũ ille fuerit scelestissimus, & multos læserit,q nunc ab eo pœnas [illegible]. [Qui possum facere)q.d.nihil,nisi eum cõdemnare, si modo iustitiã ipsam sequi uelim.[Oia cupio)subaudi facere.[Quæ tu imperas).s.ut eũ dimittã incolumẽ.[Suppliciũ)pœnã.[Animaduersionẽ)punitionẽ, pp offensionem.[Remitto)dimitto tibi.[Quid illis)dixit se condonare quæ ad se pertinet:quæ uero ad alios spectant, qui iniuriã acceperunt,dicit se condonare non posse , inqt ergo. [Quid respõdere possum)q.d.nihil quod habeat honestatẽ aut æquitatẽ. [Direpta)in prædã conuersa.[Expugnatas)ui, & plio uictas.[Occisos)quod peius est , q̃ si arrepti fuissent. [Auctores) mouentes causam & litẽ.[Expostulant)queruntur de dãnis & iniuriis sibi à Catilio illatis.[Appium)qui,ut supra uidimus , potẽs erat,& superbus uir,qui non satis curaret , qd de se hoĩes loquerentur. [Cuius)Appii.[Suffectus)substitutus: uř.n.fuisse prius imperator in ea prouincia Appius.[Sustinere) tueri , fuisse recte factum , si haberem Ap. defensorem meum. [Hoc) quod eum dimitterem impune pp eos quos offẽdit.[Quid ergo est).s.qd uelim,ꝓ te facere de Catilio.[Ea res)ea defensio tui Q.Volusii , discipuli tui. [Fugare)deterrere.[Aduersarios)ne eũ ꝓsequãt amplius.[Ineo) in ea re.[Istic)Romę.[Cęsar)cõqueritur de Cęs.q eius culpa,q noluerit referre in senatu, non fiant ei supplicationes.[Adhuc) hucusq;.[Nõ refert)non ponit in senatu.[Quasi) tanquam. [Vero)ironice dictũ.[Res iustissimi tr.) .i.res quæ merentur iustissimũ triumphũ.[Nam si hoc)dicit contra sententiã Cæs. q dicebat nõ esse ei dãdas supplicationes,donec totã Dalmatiã cepisset,qđ qdẽ dicit esse difficillimũ,qa 20.oppida Dalmatiæ plusq̃ sexaginta alia oppida sibi adiunxerunt. q̃ oia necesse esset uincere,ut totum bellum conficeretur.[Si expectandũ est) ut mihi decernantur supplicationes.[Dum)donec.[Conficiam)finiã.[Asciuerunt)adiunxerunt.[Expugno)uinco.[Longe)ualde,Sal. Longe mihi aliena mens.P.con.[Alia) aduersa. [Quàm ceteri) quibus decretæ sunt supplicationes, cũ etiã multũ belli superesset.

ASCIV. SI uales)Idem Vatinius ex eadẽ ꝓuincia hãc ad Cic.dedit epistolã,in qua primum scribit se nihil certi adhuc hre de Dion. seruo fugitiuo,sperare tñ posse eum aliquando eruere e Dalmatia,Deinde qa Cic.& Seruilius deprecati fuerãt pro quodam Pirata,Catilio nomine,quem Vatinius bello ceperat,adducit multas causas , quare ei non debeat parcere , rogatq; Cic.ut causam suam defendat Romę , qa potuissent supplicationes sibi decerni ꝓ reb' in Dalmatia bene gestis, sed Cæsar,q debebat referre de ea re, nihil adhuc retulerat.qđ iniquum censet, cõmemorans q̃dam ꝓclare gesta. Deinde se totum Cic. ab eo defendẽdum tradit. Ordo est. Si uales, bene est, ego qdem ualeo. Ego nihil adhuc extrico.i.expedio,& ex tricis & inuolucris eruo,de Dionys.tuo.s.seruo fugitiuo.i.nihil adhuc certi afferre possum,& eo .i.tanto minus , sup. extrico aliqd, q frigus Dalmaticum, quod eiecit,sup.me illinc.i.e Dalmatia,refrigerauit.i.iterum frigus generauit, etiã hic.s.ubi nũc sum.i.in hac parte Illyriæ,q.d.pp frigus nihil hactenus potui agere, onde etiã pigrum a Virgilio dr, qa pigros facit,sed nõ desistam qn eruam.i.extrahã, quasi feram e latebris, illum.s.seruum tuũ , aliqñ.i.tandem. Sed tñ tu imperas mihi oĩa dura.i.difficilia factu. Scripsisti nescio qd deprecationis diligentissime.i.quã diligentissime ꝓcatus es , ne aĩaduertam in Catilium,de Catilio.s.pirata a me capto. Apagete. Comicus & Plauto familiaris sermo, quo more supra dixit dicier ꝓ dici. Vř aũt grecum uerbum ab apo & ago compositum. nam & ago grece dr,ut sit apagere.i.amouete,ꝓcul agite,uos sup. cum S. Seruilio nostro. nã mehercule ego amo quoq; illũ.s.Seruiliũ. quare dixerat nostro Seruilio.sed recipitis uos.s.tã sancti & prudẽtes uiri cãs hmõi.i.rei.s.piratæ,q.d.id nõ decere.Suscipitis inq̃ defendendum hoiem nouũ.i.solum crudelissimum olom.Qui stuprauit tot ingenuas.i.nulla seruitute sua , aut maiorum suor notatas matresfamilias, & sup.q occidit tot ciues Rom.q arripuit, disꝑdidit.s.tot ciues Rom.& sup.q uastauit regiones.Simul uero homo semissis.i.uix asse & dimidio eius æstimandus, unde prius hoĩs semissis legẽdum dixi,tulit arma cõtra me, & cepi eũ bello .s.iusto. Sed tñ mi Cic.qd possum facere.s.in hac re qdem.i.certe,ego cupio sup.facere oĩa,mehercle,q̃ tu imperas. Ego remitto tibi.i.ad placitum tuũ condono , meam aĩaduersionem.i.iustã punitionem Catilij, & suppliciũ,quo erã usurus in eũ,quẽ cepissem, qd possum rñdere illis q actores.i.cũ sint actores & accusatores,expostulant.i.iuste & manifeste postulãt, bona sua direpta .s.a Catilio,naues expugnatas,captas,& uictas ab eo,fratres,liberos,parẽtes occisos.s.ab eodẽ? q.d.nihil possum honeste rñdere si eũ absoluo.Mehercle,si hrem Appium.s.Pulchrum,hoiem cautilosum & cautũ sup.adiutorẽ aut defensorẽ , in cuius locũ ego sũ suffectus.i.substitutus,tñ non possem sustinere hoc.i.hãc iniquissimam absolutionẽ, aut expostulationẽ tã iustã in Catiliũ agẽtiũ. Ergo sup.inqes qd est.s.reliquũ.Ego faciã sedulo.i.seorsum a dolo,diligenter oĩa q̃ sciam te uelle sup. Catilius defenditur contra actores,a Q.Volusio discipulo tuo,si forte ea res.i.fama patroni, poterit fugare aduersarios.s.eius , spes est maxime in eo.Tu defendes nos istic.i.ubi tu es,hoc est Romæ,siqd erit opus. Cęsar facit mihi adhuc iniuriam de supplicationibus meis , & non refert adhuc.i.non affert in cõsultationẽ senatus, de reb' gestis.s.a me Dalmaticis.i.in Dalmatia,quasi uo nõ gesserim in Dalmatia res iustissimi triũphi.i.triumpho dignissimas. Nã si hoc.i.referre de rebus meis sit expectãdum dum.i.donec cõficiam.i.finiam, totum bellũ, uiginti oppida sunt Dalmatiæ antiqua,quæ asciuerunt.i.attraxerũt sibi amplius sexaginta sup.oppida,quę dñt Dalmatia noua, nisi ego expugno.i.capio,hæc oĩa,supplicationes nõ decernunt mihi? q.d.id iniquũ esse. Ego sum, si hoc sit, longe alia, qoia deteriori conditione ac.i.q̃ ceteri imperatores.

HVAAR. EGo hoc uř esse contrariũ eius,qđ supra dixit. nã q̃stus est,q nõ decernant sibi supplicationes, nũc dicit fuisse decretas. ad qđ alij rñdent eum petiisse multas supplicationes , & aliquas obtinuisse. quod nõ placet, quia non multę supplicationes petebant. alij dñt inter scribẽdũ epistolã accepisse,supplicationes sibi fuisse decretas.quod ideo non uř uerisimile,qa dicit post decretas supplicationes se ꝓfectum in Dalmatiam, & multa oppida expugnasse: quod nõ potuit fieri eo tpe solo, quo scripsit epistolã. Ego puto esse principium breuis epistolæ , aut potius chirographi alicuius subito scripti,quo breuiter cõmemorat , quid egerit in Dalmatia post decretas supplicationes. [Oppugando) cõtra bellãdo.[Vi) per uim. [Unum hoc) quod nunc oppugno. [Quater captũ) quia quattuor turres & quattuor muros cepit, ideo dixit se quater cepisse. Virg. Ter uincendum esse dixit eũ, q tris animas habebat. Cui tris animas Feronia mater,Horrendũ dicto,dederat, terna arma mouenda,Ter leto sternẽdus erat. [Arcẽ) ἀκρόπολιν: locum eminentiorem & munitiorem in urbe. [Detruserũt) ui expulerunt, & amouerũt. [Captũ) qđ iam ceperam, qa expugnaueram loca munitiora. [Confectum) finiũ, qa uicto illo oppido,quod erat oium maximum,ut dixit uidebat

sibi

tibi confecisse bellum.[Agas causam meam)dicas,ut tuearis partes meas.[Apud Cæs.)is.n.aliquantulum obstabat honori Vatinii.neq; erat Cæs.tunc in Gallia,ut quidam uolunt, dicentes eũ oppugnasse Vatiniũ per alios.quod si esset,non diceret nũc apud Cæs.[In omnes partes).i. per omnia. [Neminem amantiorem tui)neminem qui te magis amet.

ASCAN. EGo) principium est nouæ epistulæ. Ego sum profectus in Dalmatiam post supplicationes decretas mihi, scilicet à senatu, ego cepi sex oppida oppugnando,sup.ea ui. Vnum, sup. oppidum,quod erat maximum,captum,sup.est à me iam quater, cepi.n.quattuor turres,& quattuor muros,& totam arcẽ.i.quod dicunt,fortelitium eorum,ex qua.s.arce,niues, frigora, imbres, detruserunt me.& ò mi Cicero coactus sum indigne.i. quod indigne ferendum est,relinquere oppidum captum, & bellum iam confectum.Quare rogo te,agas causam meam ad.i. apud Cæs.si sit opus,& putes me defendendum tibi in omnes partes, existimans hoc,te neminem habere amantiorem tui. Vale &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendationem Vatinii sibi cordi futuram scribit, & , ut Dionysium fugitiuum inquirat, petit.

CICERO S. D. VATINIO IMP. 11

GRata tibi esse officia mea, non miror.cognoui.n.te gratissimũ omnium; idq; nunquã destiti prædicare.nec enim tu mihi gratiam modo habuisti,uerũ etiã cumulatissime retulisti. quamobrẽ reliquis tuis rebus omnibus pari me studio erga te, & eadem uoluntate cognosces. Quòd mihi fœminam primariam Pompeiam,uxorem tuam, commẽdas:cum Sura nostro statim,tuis literis lectis, locutus sum,ut ei meis uerbis diceret, ut,quidquid opus esset,mihi denũtiaret;me omnia,quæ ea uellet,summo studio,curaq; facturum:itaq; faciam;eamq;, si opus esse uidebitur,ipse conueniam.tu tamen ei nelim scribas,ut nullam rem neq; tam magnam, neq; tam paruam putet,quæ mihi aut difficilis,aut parũ me digna uideatur.omnia,quæ in tuis rebus agam, & non laboriosa mihi, & honesta uidebuntur. De Dionysio,si me amas,confice. quancunq; ei fidem dederis,præstabo. si uero improbus fuerit,ut est,duces eum *captiuũ in triumpho. Dalmatis dii male faciant,qui tibi molesti sunt. sed, ut scribis, breui capientur, & illustrabunt res tuas gestas: semper enim habiti sunt bellicosi. Vale.

apparet, Dionysium in manu Vatinii fuisse.

RVBER. GRata)Scripserat Vatinius,se intellexisse quæ Cic.pro se fecisset Romæ,& de eis egerat gratiam.quare Cic. uehementer laudat eius gratulationem;& pollicetur se perseueraturum in eadem uoluntate erga eum,in qua ante fuit. Deinde quia Vatinius ei commendauerat uxorem suam Pompeiam, scribit Cic.se diligenter dedisse operam,ut illa intelligeret se omnia facturum, quæ illi opus essent.& ita hortatur Vatinium,ut ad eam scribat. Deinde de Dion.seruo rogat,ut quacũq; ratione poterit,eum adducat.[Gratissimum omnium)super omnes ualde gratũ, & ideo non est mirum q̃ grata habeas,quæ pro te feci. [Id) te esse gratissimum omnium.[Nunquã destiti prædicare)nunquam cessaui publice,& aperte dicere.[Modo)tantũmodo.[Habuisti gratiã) .i.gratum habuisti officium meum,quia,ut ante sæpius diximus, agimus gratias uerbis,habemus animo, referimus re. [Cumulatissime)plenissime.[Retulisti)reddidisti, quia gratitudo animi apud me existimatur plena satisfactio. [Reliquis) in quibus erit opus officio & opera mea.[Pari)simili,sicut antefeci. [Studio) diligentia & fauore.[Primariam)principẽ & egregiã.[Sura)proprium nomen unius ex domesticis Vatinii. [Nostro) communi amico.[Meis uerbis)meo nomine,mea parte.[Denuntiaret) significaret,notificaret.[Ea).s.uxor tua.[Itaq;).i.& ita faciã.quæ partes sunt.[Ipse)egomet.[Conueniam)alloquar.[Difficilis)refere ad magnam,quia res magnæ difficiles esse solẽt.[Aut parum me digna)ad paruam retulit:quia pleronque non audemus hominibus alicuius auctoritatis committere res paruas, quia uideantur eis indigni. Cicero autem nunc non uult eum respectum de se habere.Sic supra ad M.Crassum,Quamobrem uelim ita ad me scribas de omnibus minimis, maximis,mediocribusq; rebus, ut ad hominem amicissimum. [Non laboriosa) .i.facilia: quantum ad res magnas [Et honesta).i.me digna,& cum honore meo facta, quantum ad res paruas. [Si me amas) modus est adiurandi. [Confice)exequere, & effice quod promisisti. [Quancunque) sensus:quidquid ei promiseris,id efficiã.[Præstabo)re efficiã, & seruabo. [Quancunque fidem dederis ei) quancunque promissionem ei feceris,data fide.[Improbus)perfidus, ut cum promiserit sub fide sua se redire,postea nolit.[In triumpho)cum triumphabis.ducebantur.n. captiui in triumpho post currum imperatoris.[Dalmatis)in gratiam Vatinii execratur nunc Cic.Dalmatas,qui ei magnum negotiũ & laborem darent.laborabat.n. multum in uincendo eos.[Dii malefaciant Dal.)Dii perdant Dalmatas,populos Illyricos.[Molesti sunt).i.qui afferunt tibi magnam molestiam & laborem.[Illustrabunt)clariores facient. nam quãto est difficilior uictoria,tanto est illustrior.[Habiti)existimati. [Bellicosi)apti bello,ideo erit tibi gloriosius eos uincere.

PHIL. GRata)Cum quispiam est de aliquo benemeritus,& accipienti,quod facit,gratum esse cognoscit,lætatur quidem, & magis atque magis accenditur ad alia conferenda. Cic. Vatinium laudat a gratitudine,cum multa in eũ beneficia cõtulisset,illi grata extitisse cognouit,uel maxime qđ ad Cic.scripserat, & de beneficiis in se collatis suaues ei gratias egerat.Itaq; & lętatur plurimũ officia sua bene collocasse,& illi atq; uxori, Pompeiæ,quã Cic.per literas commendarat,ac omnibus suis nunquam defuturum esse pollicetur.Est tota hæc epist.amoris plena,suauitatis,& gratiæ.P.uero Vat.ciuis R.tunc aduersus Dalmatas erat imperator exercitus,& ibi præclara multa gesserat, de quo in epist. ad Cic.Vatinius sic ait:Cæsar adhuc mihi iniuriã facit: de meis supplicationibus,& rebus gestis Dalmaticis adhuc non refert:quasi uero non iustissimi triumphi in Dalmatia res gesserim. Is est ille Vatinius,quem olim Cic.à periculo capitis defenderat. quod & ipse Vatinius meminit in epistolis suis: Si tuam consuetudinem in patrociniis tuendis seruas,P.Vatinius cliẽs ad te uenit, qui pro se causam dicere uult.non puto repudiabis in honore,quem in periculo recepisti,&c. [Prædicare) publice dicere.[Retulisti) nam reddere & referre gratiam idem est. sed quomodo Vatinius gratiam tunc retulit Cic.pro relatione gratiarum Cic. gratitudinem animi eius accepit:quam etiam pluris fecit, quàm alteram satisfactionem officiorum.[Quamobrem)ex quo mea officia tibi grata esse intelligo.[Reliquis)in quibus erit opus opera mea. [Studio)diligentia & cura.[Primariam) quasi principem. [Fœmina)a fœmine.i.fœmore,fœminę sunt appellatę.crassioribus.n. sunt fœminibus mulieres quã uiri.[Vxorem) quasi unxores sunt uxores appellatæ:ab ungendis maritorum postibus,lanaq; figenda:quod nubentes puellæ faciebant.[Sura) utriq; familiaris erat. [Statim)quasi uno statu appellatum. unde Plaut. ita statim quasi stant ignari,ut illico quasi in loco,è uestigio ex primo motu pedum. [Itaque)& ita,diuisim legendum. [Neque tam paruam) ut in epistola ad M. Crassum, Velim ita ad me scribas de omnibus minimis,maximis,mediocribusq;rebus,ut ad hominem amicissimum.[Conueniam)ibo,& alloquar. [Difficilis) ad magnã. [Parum digna) ad paruam rem, quæ hominibus summæ auctoritatis committi non solet. unde & in illa epistola legimus, hominẽ occidat oportet, qui uestra opera uti uelit. [Laboriosa) ad magnam referas. [Honesta)ad paruam. [Confice) quod per literas tuas promisisti.[De Dion.) is erat quidam seruus Ciceronis fugitiuus Anagnostes,de quo Vatinius ad Cic.sic ait.Dicitur mihi tuus seruus Anagnostes Vardaci esse,de quo tu mihi nihil mãdasti: ego tamen mari,terraq; ut conquireretur mandaui,& profecto illum tibi reperiam, nisi in Dalmatiam aufugerit, & inde eũ aliquando eruam.idem in alia ad eum epist. De Dionysio tuo adhuc nihil extrico,& eo minus quòd me frigus Dalmaticũ, quod illinc eiecit,etiam hic refrigerauit, sed tamen non desinam quin illum aliquando eruam. de quo Cic. nunc illi respondet. [Si me amas)quasi aduerbialiter dictum, ut amabo. [Quancunque fidem ei dederis,) hoc est quodcunque ei promiseris,ego efficiam. Varius est enim in hoc uerbo significandi modus: dicimus enim dare fidem pro quippiam spondere,aut iurare,aut cõfirmare. Vnde Terent. Thraso,Do fidem futurum. adhibere & habere fidem est credere alicui.Terent.Nam propemodum habeo iam

Fœmina
Vxores
Dare,

Adhibere, Habere fidem. Dare uerba, Veniam, potestatem.

tibi fidem, in quorũ uerbor usu atque significatione audio multos errare, cum dicant dare fidem, idem esse qđ habere fidẽ. Do- uero cum alijs dictionibus coniunctum alias significationes amplectitur, ut dare uerba est decipere, dare ueniam est ignoscere, & interdum quasi concedere. Dare potestatem est cõmittere alicuius arbitrio, & longe differt ab eo quod dicitur facere potestatẽ cum dicamus feci potestatem tibi meorum liberorũ, feci copiam mearum pecuniarum tibi. Non aũt dedi potestatem aut copiam. [Prę̃stabo) quasi obseruabo, &, ut ita dicam, ratum habebo, uel efficiã. [Improbus) ut nolit redire. [Dalmatis) Dalmatię populis, Plin. 4. naturalis historiæ. Quę pars ad mare Adriaticum spectat, appellatur Dalmatia, & Illyricum ad septentriones Pannonica uergit. finitur inde Danubio, idem Liburniæ finis, & initiũ Dalmatiæ Scardona. mediam uero Dalmatiã (ut ait Strabo) mõs diuidit Adrius, hinc ad mare, hinc ad terram reliquã. [Qui tibi molesti sunt) qm̃ in eos sperando maximam molestiam & laborem capiebat. [Malefaciant) perdant. [Semper. n. habiti sunt bellicosi) bellum gesserunt per multos annos cum Romanis. ex quo ait Strabo: Ea gens annos complures aduersus Romanos bella gessit. Vbi Vatinius sex oppida ui expugnando cepisse cõmemorat. Et in eadem loquit epist. Nam si hoc expectandum sit, dum totum bellum conficiam. Viginti oppida sunt Dalmatię antiqua, quæ ipsi sibi asciuerunt amplius sexaginta. [Bellicosi) bello dediti. & ideo gloria tua erit maior atque præstantior.

ASCEN.

GRata &c.) Non rñdet superiori epist. sed alteri, qua Vatinius egerat Ciceroni gratias pro impensis beneficiis. pollicetur igitur se in officio, & uoluntate permansurum: monetq́; ut uxori scribat eam sibi cõmendatissimam esse, & demum monet ut fugitiuum persequatur, Dionysium uidelicet. Ordo est. Ego nõ miror officia mea esse grata. i. accepta tibi: cognoui. u. te gratissimum sup. esse omnium. s. hominum. & ego nunquam destiti prædicare id. aliter tñ Appio scripsit. Etenim. i. quia, tu nec modo. i. non solum habuisti. s. in animo, gratiam mihi: uerum etiam retulisti. i. reddidisti, re ipsa: sup. gratiam cumolatissime. Quamobrem tu cognosces pari me studio, & eadem uoluntate erga te, sup. in reliquis rebus tuis omnibus: quod. i. quia, tu commendas mihi fœminam primariam, Pompeiam. s. nomine, uxorem tuam. ego locutus sum statim, lectis literis tuis. i. postquam legeram literas tuas, cum Sura nostro. s. familiari, ut diceret ei. i. uxori tuę, uerbis meis. i. nomine, aut ex mandato meo, ut, sup. ipsa denuntiaret mihi quidquid opus esset, sup. illi, & [illegible]cturum, sup. esse, omnia quę ea uellet, summo studio, & cu[illegible] sup. summa, et si uidebitur opus. i. operæpretium esse, ego ipse. i. egomet, cõueniam eam. i. ibo ad eam. Tamen ego uelim, sup. ut tu scribas ei, ut nullam rem putet neque tam magnam, neq; tam paruam, quæ uideatur mihi aut difficilis, si sit sane magna: aut parum digna me. i. opera mea, si sit nimium parua, & facilis. Omnia, quæ agam in tuis rebus, uidebuntur mihi & non laboriosa. i. non difficilia, nec multi laboris, & honesta. Confice. i. consumma, & finem fac, de Dionysio, scilicet seruo fugitiuo, ut redeat, si amas, me. quamcunque fidem dederis. i. quidquid ei promiseris de me, utpote q eũ nõ cędat, nec minus amet, aut propterea uituperet, & similia, ego prę̃stabo. i. exhibebo, & seruabo, sup. eam. Si uero fuerit improbus. i. improbandus, & incorrigibilis, ut est, duces eum captiuum in triumpho. Dij malefaciant Dalmatis, q sunt molesti tibi, sed (ut scribis) ipsi capientur breui. Ridicula est, & assentatoria imprecatio in hostes, ꝓpterea q non sinunt se capi ad uoluntatem hostilis imperatoris cupientis de eis triumphare. & illustrabunt. i. illustriores, & clariores facient, res tuas gestas, quia quanto uictoria fuerit difficilior, & quanto hostis fortior, & animosior, tanto corona, ac triumphus continget gloriosior. unde addit, Enim. i. quia, ipsi. i. Dalmatæ, habiti. i. existimati, & reputati, aut inuenti sunt semper bellicosi. Et eam ob rem dicunt Alexandrum regem noluisse cum Amazonibus confligere, cum uictoria parum honoris, utpote de mulierculis, haberet: & fuga æternum dedecus. Blanditur ergo Cic. Vatinio. imitanda tñ est alioqui epistola.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hanc epistolã Cicero in epistola 6. lib. 4. ad Atticum bellam uocat, in qua à Lucceio historico rerum à se gestarum memoriam celebrari flagitat.

CICERO S. D. L. LVCCEIO Q. F. 12

COram me tecum eadem hæc agere sæpe conantem deterruit pudor quidã pene subrusticus: quæ nunc expromam absens audacius: epistola enim non erubescit. Ardeo cupiditate incredibili, neque, ut ego arbitror, reprehendenda, nomen ut nostrum scriptis illustretur, & celebretur tuis. quod etsi mihi sæpe ostendis te esse facturum: tamẽ ignoscas uelim huic festinationi meæ. genus. n. scriptorum tuorum, etsi erat semper a me uehementer expectatum; tamen uicit opinionem meam; meq́; ita uel cepit, uel incendit, ut cuperem quamcelerrime res nostras monumentis cõmendari tuis. non. n. me solum cõmemoratio posteritatis ad spem quãdam immortalitatis rapit, sed etiam illa cupiditas, ut uel auctoritate testimonij tui, uel indicio beneuolẽtiæ, uel suauitate ingenij uiui perfruamur. Neq; tamẽ, hæc cum scribebam, eram nescius, quãtis oneribus premerere susceptarum rerũ, & iam institutarum. sed quia uidebam *Italici belli, & ciuilis historiam iam pene a te esse perfectam; dixeras autem mihi, te reliquas res ordiri; deesse mihi nolui, quin te admonerem, ut cogitares, coniunctẽ'ne malles cum ceteris rebus nostra contexere, an, ut multi Græci fecerunt, Callisthenes Troicum bellũ, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum, qui oẽs a perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separauerunt; tu quoq; item ciuilem cõiurationẽ ab hostilibus, externisq; bellis seiungeres. equidem ad nostram laudem non multum uideo interesse: sed ad ꝓperationem meã quiddam interest, non te expectare, dum ad locum uenias, at statim causam illam totã, & tempus arripere. Et simul, si uno in argumento, unaq́; in ꝑsona mens tua tota uersabitur; cerno iam animo, quãto oĩa uberiora, atq; ornatiora futura sint. Neq; tamẽ ignoro, q̃ impudenter faciam, q primum tibi tantum oneris imponã, (potest. n. mihi denegare occupatio tua) deinde ẽt, ut ornes me, postulẽ. qd, si illa tibi non tantopere uiñr ornanda? sed tamen, QVI semel uerecundiæ fines transierit, eum bene, & nã uiter oportet esse impudentem. itaque te plane etiã atque etiam rogo, ut & ornes ea uehementius, etiã quàm fortasse sentis. & in eo * leges historiæ negligas; gratiamq́; illam, de qua suauissime quodam in prooemio scripsisti, a qua te affici non magis potuisse demõstras, q̃ Herculem * Xenophontium illum a uoluptate, ea si me tibi uehementius cõmendabit, ne aspernere; amoriq́; nostro plusculum ẽt, q̃ concedit ueritas, largiare. Quòd si te adducemus, ut hoc suscipias: erit, ut mihi persuadeo, materies digna facultate, & copia tua. a principio. n. coniurationis usque ad reditum nostrum uidetur mihi modicum quoddam corpus confici posse. in quo & illa poteris uti ciuilium cõmutationum * scientia, uel in explicandis causis rerum nouarum, uel in remediis incommodorum; cũ & reprehendes ea, q̃ uituperãda duces; &, quæ placebunt, exponendis rationibus comprobabis; &, si liberius, ut consuesti, agẽdum putabis, * multorum in nos ꝑfidiam, insidias, proditionem notabis. multam etiam casus nostri tibi uarietatem in scribendo suppeditabunt, plenã cuiusdam uoluptatis, quæ uehementer animos hominum in legendo scripto retinere possit. NIHIL

belli socialis: cum socij, se ciuitate extrusos indignati, arma sumpserint.

quæ nihil præter ueritatem concedunt.

apud Xenoph lib. 2. Memorabilium. & de off. l. 1.

cum te publicæ mutationis peritũ ostẽdas.

Pompeij, et aliorum, a quibus proditus est, ut Clodio gratificarẽtur.

cii

est.n.aptius ad delectationem lectoris, q̃ tpm uarie tates, fortunæq; uicissitudines: quæ etsi nobis opta biles in experiendo non fuerunt, in legendo tamen erunt iucundæ. HABET.n.præteriti doloris secura recordatio delectationem: ceteris uero, nulla perfunctis propria molestia, casus alienos sine ullo dolore intuentibus, etiã ipsa misericordia est iucũda. Quem enim nostrum ille moriens apud Mantineã Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi auelli iubet spiculum, posteaquam ei percũctanti dictum est, clypeum esse saluum: ut et in uulneris dolore, æquo animo cum laude moreretur. Cuius studiũ in legendo non erectũ Themistoclis fuga, redituq; retinetur? etenim ordo ipse annalium mediocriter nos retinet, quasi enumeratione fastorum: at uiri sæpe excellentis ancipites, uariiq; casus habet admirationem, expectationem, lætitiam, molestiam, spem, timorem: si uero exitu notabili concluduntur, expletur animus iucũdissimæ lectionis uoluptate. quo mihi acciderit optatius, si in hac sententia fueris, ut a cõtinentibus tuis scriptis, in quibus perpetuam rerũ gestarum historiam complecteris, secernas hanc quasi fabulam rerum, euentorũq; nostrorum.* habet.n.uarios actus, multasq; actiones & consiliorum, & temporum. Ac non uereor, ne assentatiuncula quadam aucupari tuam gratiam uideãr, cum hoc demonstrẽ, me a te potissimum ornari, celebrariq; uelle. neque.n.tuis es, qui, quid sis, nescias; & qui non eos magis, qui te non admirentur, inuidos, q̃ eos, qui laudent, assentatores arbitrere. Neque autem ego sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eum commendari uelim, qui non ipse quoq; in me commendando propriam ingenij gloriã consequatur. neque.n.Alexander ille gratiæ causa ab *Apelle potissimum pingi, & a Lysippo fingi uolebat, sed q͏ illorum artem cum ipsis, tum etiam sibi gloriæ fore putabat. atque illi artifices, corporis simulacra ignotis nota faciebãt: quæ uel si nulla sint, nihilo sunt tamen obscuriores clari uiri. nec minus enim est Spartiates Agesilaus ille perhibendus, qui neq; pictam, neq; fictam * imaginem suam passus est esse, q̃ qui in eo genere laborarunt. unus.n.Xenophontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omniũ, statuasq; superauit. Atq; hoc præstantius mihi fuerit & ad lætitiam animi, & ad memoriæ dignitatem, si in tua scripta peruenero, q̃ si in ceterorum; q͏ non ingenium mihi solum suppeditatum fuerit tuum, sicut Timoleonti a Timæo, aut ab Herodoto Themistocli, sed etiam auctoritas clarissimi, & spectatissimi uiri, & in reip. maximis, grauissimisq; causis cogniti, atq; in primis p̃bati: ut mihi non solum præconium, quod, cum in Sigæum uenisset, *Alexander ab Homero Achilli tributum esse dixit, sed etiam graue testimonium impertitum clari hominis, magniq; uideatur. placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato uiro. Quòd si a te nõ impetro, hoc est, si qua te res impedierit; (neque.n.fas esse arbitror, quidquã me rogantem abs te non impetrare) cogar fortasse facere, quod non nulli sæpe reprehendunt: scribam ipse de me, multorum tamen exemplo, & clarorum uirorum. sed, quod te non fugit, hæc sunt in hoc genere uitia: & uerecundius ipsi de sese scribant, necesse est, si quid est laudandum; & prætereant, si quid forte reprehendendum est. accedit etiam, ut minor sit fides, minor auctoritas, multi deniq; reprehendant, & dicant, uerecundiores esse præcones ludorũ gymnicorum, qui, cũ ceteris coronas imposuerint uictoribus, eorumq; nomina magna uoce pronuntiarint, cum ipsi ante ludorum missionem corona donentur, alium præconem adhibeant, ne sua uoce ipsi se uictores esse p̃dicẽt. hæc nos uitare cupimus, &, si recipis causam nostram, uitabimus: idq; ut facias, rogamus. Ac ne forte mirere, cur, cũ mihi sæpe ostenderis te accuratissime nostrorum temporum consilia, atque euentus literis mandaturum, a te id nunc tantopere, & tam multis uerbis petamus: illa nos cupiditas incendit, de qua initio scripsi, festinationis, q͏ * alacres animo sumus, ut & ceteri, uiuentibus nobis, ex libris tuis nos cognoscant, & nosmet ipsi uiui gloriola nostra perfruamur. His de rebus quid acturus sis, si tibi non est molestum, rescribas mihi uelim. si enim suscipis causam; conficiam commentarios rerum omnium. sin autem differs me in tempus aliud; coram tecum loquar. tu interea non cessabis, & ea, quæ habes instituta, perpolies, nosque diliges. Vale.

Margin notes: *ratio, cur fabulam dicamus.* — *Plin. lib. 7. c. 37.* — *Dio Chrys. in orat. Corinthiaca.* — *nõ satis est res præclaras gerere, sed scriptore etiã excellẽti opus est.* — *plus est, quam cupido.*

CORam) L. Luceius, uir dicẽdi peritissimus, Italici ciuilisq; belli historiam conficiebat, in qua se facturum mentionem de Cic. & eius rebus gestis non nunq̃ significauerat: uerum cũ Cic. auidissimus esset gloriæ, & uideret Luceium hanc rem differre, non ausus præ pudore ei coram dicere, hac epist. aperte ab eo petit, ut suarum rerum gestarum commentarios conficiat. & breuiter ostendit quæ ab eo scribi uelit, præcipue de coniuratione Catil. oppressa, & de patria ab eo liberata, & de exilio suo, quod per iniuriam & inuidiam passus est, & denique de glorioso eius reditu in patriam, qui omnium bonorum consensu restitutus sit, & penè totius Italiæ humeris reportatus. Laudat aũt uehemẽter & ingenium & genus scribẽdi Luceij, quo se magna cupiditate incitatũ scribit, ut res suę gestæ monumẽtis literarũ ab eo mãdẽtur. quod si ille facere noluerit, ostendit Cic. semet de reb' suis scripturũ: licet arrogantia habeatur res suas cõmẽdare & laudare, se tñ facturũ exemplo aliorũ uirorũ clarorũ. Postremo p̃ter excellẽtiã ingenij Luc. quo se inflãmatum dicit, subdit aliã causam, quare tãtopere festinet, ut donec uiuus est, uideat res suas scriptas, illustratas & diuulgatas, & sic uiuus possit ex gloria sua uoluptatẽ capere. [Corã] in p̃ntia &, ut dicimus, ad faciẽ. & hoc loco aduerbij uim habet, & ad p̃sonas tñ refert, palam ad oĩa. est autem sensus, cum uellem corã, & in p̃sentia tibi eadẽ hęc dicere q̃ nunc scribam audacius, p̃hibitus sum a pudore timiditatis pleno, & nõ satis rõnabili. [Agere tecũ] te rogare, uerba tecũ facere. [Conantẽ] tentãtẽ. Virg. Ter conata loq. [Pene subrusticus] penè alienus a uiro ciuili qui non debet uereri in re honesta, qualem a te petiturus sum. Rusticitas autem pro inepta & timida uerecundia accipitur. Ouid. in Arte, Etsi rusticitas non uetat, ipsa rogat. [Quidam] q.d. non satis eum ia tione. [Deterruit] prohibuit. [Expromam] p̃feram, enarrabo. [Nunc] cum scribo. [Audacius] minus timide q̃ coram egissem. [Epistola] q̃ ad absentes loquit. [Non erubescit] nõ habet pudorẽ, quia non uidet eum ad quem loquit, neq; habet sensum. et iõ audacius loquit. Ouid. in epist. Phædræ, Dicere q̃ puduit, scribere iussit amor. [Ardeo] incipit expromere qd uelit a Luceio. [Ardeo] inflãmatus sum. [Incredibili] maiori q̃ quispiã credere possit. [Neq; reprehendenda] h.d. Cic. q͏ meminit in 1. off. dixisse, Cauenda est etiam gloriæ cupiditas, eripit.n. libertatem p̃ qua magnanimis uiris oĩs debet esse contentio. ideo dicit hãc suam

Margin notes: *HVBER.* — *Coram. Palam.* — *Rusticitas.*

ſuam cupiditatem gloriæ non eſſe reprehendendam, quæ ex recte factis quæritur. in officiis autem intellexit non uere, ſed inanis gloriæ cupiditatem, & eam nimiam. [Illuſtretur) fiat illuſtre & oībus notum. [Celebretur) diuulgetur, & laudetur. [Q đ) ut celebres nomen meum. [Oſtendit) pmiſſionibus tuis. [Feſtinationi) accelerationi meæ, q tibi inſtem, neq; expectem ut tu ſponte facias. [Genus) artificioſe transfert cauſam huius feſtinationis in laudem Luceij. [Expectatum) deſideratū. [Vicit opinionem meam) i. maius & pſtantius eſt, q̄ opinatus ſum. [Cepit) allexit, alligauit me. [Vel incendit) inflāmauit, qđ plus eſt. [Res noſtras) famam quæ eſt de me, & meis rebus geſtis. [Monumentis tuis) tuis hiſtoriis, q̄ ſunt futuræ monumenta rerum. [Neq;) adducit aliquot cauſas pp quas oſtēdit ſe optare laudari a Luceio. [Cōmemoratio poſteritatis) .i. laudatio, q̄ eſt futura de me apud poſteros, ſi de meis rebus ſcripſeris. [Spē immortalitatis) ad ſpē æternæ memoriæ. nam p ſcripta clarorum uirorum, non autem p picturas & ſtatuas nominis immortalitas comparaẗ. [Illa) q̄ ſequitur quaſi maxima. ſ. [Vt uel auctoritate) .i. fide, exiſtimatione. plus.n. credimus hoibus doctis & claris, q̄ imperitis. [Indicio beneuolentiæ) capiam.n. uoluptatem te ſignificaſſe tuum erga me amorem. [Suauitate) facilitate & prōptitudine elegāter exprimendi q̄ uelis. [Perfruamur) capiamus fructum & uoluptatē. [Neq; tñ) oſtendit Cic. non arrogantia, ſed opportunitate tpis ſe adductum eſſe, ut hāc rem hoc potiſſimum tpe a Luceio peteret. [Oneribus) moleſtiis & laborib'. [Inſtitutarum) inceptarū. [Italici) qđ in Italia geſtum eſt, dictum ſociale, cōtra Latinos, Ethruſcos, Marſos, & Samnites. In quo bello Cato Ethruſcos domuit, Sabinus Marſos, Carbo Latinos, Sylla Sānites. Strabo uero, Pompeius oīa flāmis & ferro populatus non prius cædium finem fecit, q̄ Aſculi euerſionem. [Ciuilis belli) non Pōp. & Cæſ. bellum qđ fuit poſt oppreſſam cōiuratiōnē, ſed Syllæ & Marij. [Ordiri) incohare. [Reliquas) q̄ poſt bellum Italicum & ciuile fuerunt. [Nolui deeſſe mihi) nolui culpa mea omittere & eſſe negligens. [Quin) ut non. [Malles) potius uelles. [Contexerē) coniungere. tractum a telis, ſicut & ordiri. [An, ut multi) oſtendit artificioſe ex eo quod dicit alios hiſtoriographos feciſſe, Luceium quoq; facere debere, ut ciuilem coniurationem a Cic. oppreſſam a reliqs bellis ſeparet. Ordo eſt, ut cogitares, an malles contexere noſtra cum reliqs, an tu quoq; malles ſeiungere ciuilem coniurationē ab hoſtilibus, & externis bellis, ut multi Græci fecerunt, Calliſthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi &c. [Calliſthenes) ſubaudi ſeiunxit bellum Troicum a reliqs bellis. [Troicum) Troianum, geſtum aduerſus Græcos x. annos, q Helenam a Paride raptam repetebant. nota eſt fabula Calliſthenes philoſophus fuit & ſcriptor hiſtoriarum, Ariſt. diſcipulus, nō ſolum ingenio, ſed etiam eloquentia pſtanti: quem, ut ſcribit Iuſt. lib. xv. tum Alex. Maced. propter ſalutationis Perſicæ interpellatum morem inſidiarum, q̄ ſibi paratæ fuerāt, conſcium fuiſſe itatus finxiſſet, truncatis crudeliter membris abſciſſiſq; auribus ac naſo & labiis, deforme, ac miſerandum ſpectaculum reddidit. Cū uero cum cane clauſum cauea ad metū ceterorum circūferret, Lyſimachus eius diſcipulus miſeratus tanti uiri, nō culpæ, ſed libertatis pœnas pendentis, uenenum ei in remedium calamitatum dedit. Ante uero q̄ Alexandro ſuſpectus fuiſſet, cum eo militans ſcripſit bella, q̄ Alex. geſſiſſet, & item alia aliorū. ſeparauit autem bellum Troianum a reliqs, utpote qđ magnum & memorabile pter reliqua fuiſſet. [Timæus) philoſophus Locrenſis patria, amiciſſimus Platonis. [Pyrrhi) .ſ. bellum. Pyrrhum aūt intelligit nō Achillis filium, ſed Epirotarum regem, q multa bella aduerſus Rom. geſſit, tādem a M. Curio Dētato ex Italia pulſus, & in Græciam reuerſus, dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ interfectus eſt. [Polybius) is licet Græcus, ſtudioſiſſimus nominis Scipionis Africani, eius q Numantiam Hiſpaniæ urbem deleuit, cum hiſtoriam ſcriberet multorum bellorū, Numantium bellum ſeparato uolumine ſcripſit. [Perpetuis) cōtinuis. Ouid. 1. Met. Ad meu ppetuum deducite tempora carmē. [Tu quoq;) ſicut ſupradicti. [Ciuilem cōiurationem) Catilinæ & Cethegi, & aliorum quorundam cōiurationem dicit, quam Cic. ingenti animi magnitudine oppreſſit: quam uellet a reliqua ſerie hiſtoriæ ita ſeparari a Luceio quaſi memorabile, & maximum facinus, ſicut a pdictis auctoribus pdicta bella ſeparata ſunt a reliqs bellis. [Hoſtilib') q̄ contra hoſtes geſſimus cum hæc cōiuratio fuerit inter ciues, neq; bene cōueniat cum bellis hoſtilibus. [Externis) peregrinis, ſicuti contra Parthos, Carthaginienſes, & alios q extra Italiam ſunt. [Seiungeres) ſeparares. [Equidem) dicit ſe ualde optare ut acceleret ſcribere has ſuas res geſtas, antequam ueniat ad locum illius hiſtoriæ. [Non multum intereſſe) non eſſe magni momēti

Calliſthenes. *Timæus.* *Pyrrhus.* *Polybius.*

& ponderis, quia tanta erit laus mea, ſi ſcripſeris cum ordo hiſtoriæ poſtulabit, ſicut ſi peruēneris, ſed expectando locum ordinis, non ſatisfacies cupiditati meæ, quia, ut ante dixi, uellem id quā primum uidere. [Quiddam) aliqd. [Ad exp.) ad deſiderium & cupiditatem meam. [Ad locum) ad obſeruationem ordinis, ut prius ſcribas, q̄ geſta ſunt ante coniurationem & conſulatum meum, deinde ſcribas de cōiuratione. [Illam cauſam) illum tractatum coniurationis. [Arripere) celeriter rapere, & poccupare. [Et ſimul) alia rō quare cupiat res ſuas geſtas ab aliis ſeparari a Luc. q a ſi ingenium Luceij uerſabit ſolum in una materia, multo uberius & elegantius eam ſcribet q̄ ſi in diuerſis materiis & generibus hiſtoriarum uerſeẗ. [Vno argumento) una & ſimplici materia coniurationis. [In una p ſ.) mea cōmendanda. [Cerno animo) puideo & cognoſco. [Vberiora) copioſiora. [Quàm impudēter) quā audacter & ſine uerecundia. [Tm oneris) tm laboris, ut totā hiſtoriam de meis rebus ſcribas. Duo dicit ſe facere impudēter, primum q tm laboris Luceio imponat: deinde q petat ut ab eo laudetur. [Denegare) ut ſuſcipias tm oneris pro me. [Deinde) ſecūdo loco. [Omes) laudes, & illuſtres me tuis ſcriptis. [Quid) .ſ. dicam. [Illa) q̄ ego geſſi, & a te laudari & ornari poſtulo. [Sed tñ) rñſio ad hanc obiectionem. eſt autem ſnię exornatio: & eſt ſenſus, q ſemel uerecundię terminos tranſiuit: neceſſe eſt eū ualde impudentem eſſe, neq; poſtea facile erubeſcere. ſic Iuuen. in Sat. Exemplo quodcunq; malo inquit, Quę recepit Eiectum ſemel attrita de fronte ruborem. [Bene) ualde. quantitatem.n. nūc non qualitatem ſignificat: nam bonus magnū & multum interdū ſignificat. Horat. At bona pars hoīum decepta cupidine falſo. Bona pars. i. magna: ſic etiam Perſ. At bona pars pcerum tacita libabit acerra. [Naui ter) diligēter, audacter, magno animo. [Itaq;) igitur quia ſemel terminos uerecundiæ trāſiui. [Planè) aperte. [Etiam atq; etiam) uehementiſſime. [Quàm ſentis) .i. q̄ iudicas eſſe laudanda. [In eo) in ea re, in laudandis meis geſtis. [Leges) conditiones. [Hiſtorię) q̄ tm res ueras ſcribit. uolo.n. ut de me etiam plura ſcribas q̄ geſſerim. illud.n. eſt negligere leges hiſtoriæ, ſcribere etiā q̄ non ſunt uera. [Gratiāq;) in quodā prooemio Luceius ſcripſerat ſe nunq̄ flexurum animum a ueritate propter gratiam, aut amicitiam alicuius, ſicuti nec Hercules propter uoluptatem deflexus eſt a uia uirtutis, ut ſcribit Xenophon auct. græcus: nunc igitur petit Cic. a Luceio, ne aſpernetur hanc gratiam, ſed eam potius ſequatur, & propter eam uelit eum etiā uehementius commendare, q̄ ueritas exigat. Ordo pendet a ſuperioribus propter copulam, q̄ ſic & rogo ne aſpernere gratiam, de qua in quodam prooemio ſuauiſſime ſcripſiſti, a qua demonſtras te non magis potuiſſe affici q̄ illum Her. Xenophontium a uoluptate, ſubaudi affici potuiſſe ſcribis. [Gratiam) amicitiæ & beneuolentiæ reſpectum. [Affici) potuiſſe capi & delectari. [Xenophontiū) de quo Xen. ſcripſit. q Hercules cū exiſſet in ſolitudinē, ut inquit Cic. in 1. off. & ambas uias uidiſſet, alteram uoluptatis, alteram uirtutis, diu multūq; ſecum dubitauit utrā melius eſſet ingredi. tandem tñ non potuit allici a uoluptate, ut a uia uirtutis diſcederet. [Illum) q.d. ab oibus celebratum. [Ea) .ſ. gratia. [Si me tibi cōmendabit) ſi uidebitur hortari te, ut p me aliquātulum a ueritate, & a lege hiſtoriæ diſcedas. [Ne aſpernere) ne reſpuas. [Largiare) condones, indulgeas. [Pluſculum) aliquāto plus. [Quod) quam rem. [Adducemus) perſuadebimus tibi. laudat materiam rerum ſuarum, quas dicit eſſe dignas facultate & eloquentia Luceij. [Facultate) ingenio, & doctrina [Copia) eloquentia, quæ copia uerborum maxime conſtat. [A principio) artificioſe proponit Luceio modum quendam & ordinem ſcribendæ hiſtoriæ ſuæ. [A principio coniurationis) quo tpe neceſſitate deſignatus ſum cōſul, ppter maximum periculū reip. [Ad reditum) ab exilio. [Corpus) uolumē. tranſlatiue dixit corpus. [Modicum) non parum, ſed mediocre. paulo.n. poſt oppreſſam coniurationem eiectus eſt Cic. in exilium, a quo poſt menſes 16. reſtitutus eſt in patriā. [Illa ſcientia) .ſ. mea. i. mea cognitione & inueſtigatione, qua uſus ſum in cognoſcēdis cōſiliis coniuratorū. [Vel in explicandis) .i. aperiendis. & declarat i qbus apparuerit eius ſcientia. [In remediis incōmodorum) .i. in prouidendo periculis poſtq̄ cognoui eās. [Duces) exiſtimabis. [Cōprobabis) collaudabis. [Agendum liberius) loquendum liberius & apertius. [Vt conſueſti) ut es ſolitus. & h.d. Cic. ut magis incitet Luceiū ad loquendū libere, & ſcribendum qđ ipſe uult. [Perfidiam) improbitatem. [Inſidias) quæ paratæ ſunt mihi a coniuratis, cum ſtatuiſſent me interficere. hæc omnia optime notauit Sall. [Caſus noſtri) noſtræ fortunæ, quia cum patriā liberaſſem, functus ampliſſimo magiſtratu & pater patriæ appellatus eſſem. Poſtea in exilium actus ſum, & inde reuocatus totius ſena-

Bene *Bonus* *Bona pars.*

eus & omniũ bonorum magno consensu. [Suppeditabunt) suggerent, subministrabunt, & dabunt. [Varietatem) quia modo felix; modo miser uisus sum. [Cuiusdã) certæ. [Voluptatis) quia lectores uoluptatem capiunt ex uarietate rerũ. [Vicissitudines) permutationes, q̃ sunt uicissitudines fortunę. [Optabiles in experiendo) quia nemo uellet, qui utitur fortuna secunda, experiri eius uicissitudinem. [Secura) sine metu, sine periculo. unde illud Virg. Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. Et Sen. Quod fuit duꝝ pati, dulce est meminisse. [Ceteris) sensus est iũctus supiori: fortunæ uicissitudines etiam si in experiendo nõ fuerunt optabiles, tñ in legendo sunt iucundę: ceteris uero, qui nullã propriam molestiam habuerunt, sed alienos casus sine ullo dolore intuentur, etiam ipsa misericordia est iucunda. [Perfunctis nulla propria molestia) .i. qui nullam molestiam, aut periculum proprium habuerunt. [Intuentibus) considerantibus legendo. [Alienos casus) qui aliis acciderunt. [Iucunda) quia cum meminimus exilij Cic. & aliorum incõmodorum eius, qa ad nos ea nihil pertinent, ideo ipsa misericordia nobis est iucũda. i. delectat nos misereri. [Quem nostrum) q.d. quemlibet. & ꝓbat quod dixit misericordiam in alienis casibus iucundã esse.

Epaminundas.

[Ille) uir celeberrimus, qui melior fuerit imperator, an philosophus incertum est, Thebanus patria. aduersus Lacedæmonios pugnans acerrime in prælio uulneratus, postquam est in castra relatus, semianimis uocem spiritumq́, collegit, & id unum a circunstantibus requisiuit: Num cadẽti sibi scutũ ademisset hostis? quod ut seruatum audiuit, allatum uelut laborum gloriæq; sociũ osculatus est. Iterũ quæsiuit, utri uicissent. ut audiuit Thebanos, bene habere se rem dixit, atque uelut gratulabundus patrię expirauit. De hoc Epaminõda uide plenius apud Iust. in fine lib. 6. [Cuius) q.d. cuiuslibet. [Themistoclis) ducis Atheniensiũ, cuius adolescentis prima gloria, & futuræ imperatorię uirtutis prima indoles apparuit eo ꝓlio, quo duce Miltiade Persæ sub Dario rege uicti fugatiq; sunt. Deinde dux belli aduersus Xerxem nõ solum patriam, sed uniuersam Græciam a barbarorum ꝑiculo, & seruitute liberauit, ut apud Iust. lib. 2. scriptum est. Is postea per inuidiã a suis ciuibus in exiliũ actus, & deinde cum magna omnium lętitia reuocatus est. [Ordo) series, obseruatio. [Annalium) librorum, qui tantũmodo quod quoque anno gestum sit, demonstrant.

Annales. lib. 5. c. 18

De differentia annalium, historiarũ, & diarij A. G. scribẽs dicit: Annales tantũmodo esse, cũ res gestę plurium annoꝝ obseruato cuiusq; anni ordine componunt. Cum uero nõ ꝑ annos, sed per dies singulos res gestæ scribunt, diariũ est. Historiam uero aiunt rerũ gestarũ esse uel expositionem, uel demõstrationẽ, uel quoquo alio modo dicendũ est. Denique historia tanq̃ genus est, annales tanq̃ species. nam oẽs annales historię sunt, sed non contra. Taceo, qđ dicit Ser. in 1. Æn. qa a nullo uiro docto probatũ, quod de ea differẽtia sentit.

Diarium historia.

Fasti dies Fasti lib. Fastus.

Fasti dies dicebantur, quibus sine periculo p̄torib' licebat certa ṽba fari. s. do, dico, abdico. dicti: uoluit Prisc. a fando. Fasti ṽo libri, teste Fest. in quibus totius anni fit descriptio. Nam fasti dies festi sunt, & est secundę declinationis, licet Luc. dixerit, Nec meus Eudoxi uincet fastib' annus. ꝑ supbia ṽo & elatione quartę est declinatione semper. [Ancipites) dubij, pleni periculis. [Varij) modo ꝓsperi, modo aduersi. [Admirationẽ) audientium, & legentium. [Expectationẽ) spẽ. ut cũ legimus Cic. in exiliũ actũ, speremus ꝑ eius excellentiã eum reuocatũ iri. [Lætitiam) lætamur. n. cũ uidemus uirtuti dari p̄mia. [Molestiã) de infortuniis excellẽtiũ uirorũ. [Exitu) fine, ut uiri boni uita exitũ habeat uel felicẽ, uel plenũ miserationis, ut de Põp. de Cic. ipso cuius caput & manus amputata est. [Quod) ut expleatur animus iucundissima uoluptate. [Secernas) seiungas, separes. [Quasi fabulã) tanq̃ fabulã q̃dã & comœdiã. [Euentorũ) casuũ, successuũ. eueta aũt scđę, & euẽtus quartæ declinationis dicitur.

Euentus Eueuta.

[Habet. n.) dicit historiã suã posse in partes diuidi sicut & comœdiã. partes aũt principales fabulæ dũt actus, q̃ neq; plures, neq; pauciores quinque esse debẽt. Hora. in Ar. p. Ne'ue minor, q̃nto neu sit ꝓductior actu Fabula q̃ posci uult, & spectata reponi. Actus aũt unus interdũ multas scenas habet. actio uero est pars secundaria, q̃ qualibet scena cõtinetur, utputa partus Glicerij.

Actus Actio.

[Consiliorum) meorũ, q̃ fuerunt uaria ꝓ necessitate rerum. [Ac non) ostendit Cic. se uero iudicio, non assentatione aliqua cupere se laudari potissimum a Luc. neque se uereri, ut Luc. eum habeat suspectũ assentationis, cum ille seip̃m optime cognoscat, & potius eos inuidos existimet, q eũ nõ admirent, & laudent, q̃ eos assentatores a qbus laudet. [Aucupari) arte q̃rere. tractũ ab iis, q auibus insidiãtur, & q arte utuntur. [Qui sis, nescias) qui sis ignarus, & nõ cognoscas teip̃m. [Admirẽtur) plus est q̃ laudent. [Inuidos) inuidere tibi, cũ cognoscas doctrinã tuã merere admirationẽ. [Assentatores) blanditores, adulatores. [Neque) alia ratio ex ꝑsona sua, & est sensus: non sum ita demẽs, ut nisi cognoscerẽ te eũ, per quẽ possem uere laudari, laudes tuas appeterẽ. nõ p̄cat aũt aliũ ueris & sempiternis laudib' celebrare, q ipse ꝓpriã gloriã ingenij nõ assequat, qa cito pereũt eius scripta, cuius ingeniũ & doctrina nõ putat excellẽs. [Neq;) qđ nõ fuerit desideratur' a Luc. sempiternæ glorię monumẽta, nisi nosceret eũ ꝓpriã ingenij gloriã assecutũ, ꝓbat Cic. exẽplo sumpto ex facto Alex. Mag. q ut ẽt inq̃t Hor. in ep. Edicto uetuit, ne qs se p̄ter Apellẽ ṗingeret: aut alius Lysippo duceret æra. i. ne qsq̃ faceret eius pictura p̄ter Apellẽ, aut statuã p̄ter Lysippũ, nõ assentatione aliqua, sed q̄ itelligebat artẽ eoꝝ fore sempiternæ gloriæ & ipsis artificibus, & p̄cipue sibi, q esset a tã celebrib' artificib' pictus aut fictus. Apelles autẽ p̄ria Cous, pictor eximius, fuit a Quin. lib. 12. & a Plin. lib. 35. & a multis aliis scriptoribus celebratus. de quo uide apud p̄dictos auctores. Lysippus quoq; statuarius optimus & ĩ arte sculptoria clarissimus, de quo est ẽt uidere apud p̄dictos auct. Mart. quoq; eius meminit: Nobile Lysippi munus opusq; uides. Atque ostẽdit Cic. multo pluris facienda esse monumenta scriptorum q̃ picturarum aut statuarum. idq; ꝓbat exemplis uirorum clarorum, qui tantummodo monumentis literarum siue pictura & statuis magnam gloriam adepti sunt. [Illi artifices) .i. pictores & fictores, siue statuarij. s. Apelles, & Lysippus. [Simulacra) effigies. [Corporis) nõ autem animi, sicut scriptores, qui non corporis solum, sed ẽt animi dotes exprimunt. Horat. Neq; n. melius per ænea signa, Quã per uatis opus mores animiq; uirorum Clarorum apparẽt. [Quæ) simulacra. [Vel) .i. ẽt. [Spartiates) Lacedæmonius, a Sparta urbe Laconiæ. [Agesilaus) rex Lacedæmoniorũ, q ab eis dux cõstitutus est aduersus Conona Atheniẽsem ꝓ Artaxerse rege Persarũ bellũ gerẽtẽ, q multas & p̄claras uictorias in Asia adeptus est, & patriæ plurimum gloriæ peperit. De quo scripsit Iust. lib. 6. [Non minus perhibendus) non minus laudandus & cõmemorãdus. [Fictã) sculpta. [Laborarunt) magnã curã posuerunt. [In eo gñe) ut pingerẽtur, aut fingerentur. [Vnus) solus. & est rõ quare nõ minus sit p̄hibẽdus sine pictura, aut fictura, qa plus ualuit in eo laudando solus libellus Xenoph. quẽ de eo scripsit, q̃ potuissent ualere oẽs imagines uel pictæ, uel fictę. [Atque hoc) dicit quare magis sit habiturus gratũ q̄ scribat de se a Luc. q̃ ab alio, quia est habiturus ab eo non solũ fructũ p̄stãtis ingenij & eloquẽtiæ, sed ẽt testimoniũ auctoritatis uiri clariss. & in maximis rebus reip. ꝓbati, cuius laudatio est futura multo amplior, & grauior. [In ceteroꝝ) subaudi, scripta puenero. [Suppeditatũ) subministratũ, datũ. [Timoleõti a Timęo) subaudi suppeditatũ est solũ igeniũ. Timoleõ uir Corinthi' iudicio oium clarissimus. ut. n. ait Corn. Nepos, huic uni cõtingit qđ nescio an ulli alij, ut patria, in qua erat natus, a tyrãno oppressam liberaret, & a Syracusanis, q b' auxilio missus erat, seruitutẽ depelleret, totãq; Siciliã diu bello uexatã, a barbarisq; oppressam suo aduẽtu in pristinũ restituerit. de eo scripsit Corn. Nepos & plenius Plut. eius ẽt res gestas scripserat Timęus historiograph' græcus, de quo supra. [Herodoto) historiographo clariss. q a Quint. etiam cum laude cõmemorat, qui & facta Themistoclis scripsit. sed isti duo auctores potuerũt his, de quibus scripserũt, solũ suppeditare ingenium: Lucceius uero Cic. non solũ ingenium poterit suppeditare, sed ẽt auctoritatem nominis, qa uersatus est multum in rep. [Spectatissimi) probatissimi. [In primis) pręcipue, & ante alia. [Probati) bonis moribus. [Præconium) cõmendatio, laudatio magna, & aperta. [Sigæum) promontorium apud Troiam, ubi erat sepulcrum Achillis, ad qđ cũ uenisset Alex. Magnus, dixisse fertur: O felix Achilles, cui magni Homeri diuino ingenio & ore canti contigit. Pręconium ergo dicit cõmendationem ingenij. [Impertitum) cõmunicatum, & datũ. laus. n. quæ nobis affertur a uiris bonis, testimonium est uirtutis nostræ.

Sigæum.

[Nęuianus) de quo Næu. poeta scripsit, & induxit eũ dicentem nõ cupere solum se laudari, sed laudari a laudato uiro. [Nõ ĩpetro) nõ obtineo. [Hoc est) astute Cic. subdit cãm q̃ possit ĩpedire Lucceium, quominus de se scribat, si fuerit occupatus: qđ cũ nõ sit, uult inferre oĩno eũ debere suscipere hoc negotium. [Multi tep.) dãnauerunt immo & ipse Cic. in off. suis dicit, Turpe est ẽt de se prædicare. [Exemplo) imitatione. unde nõ uidebor ita reprehendendus, cum faciam, quod fecerint multi alij uiri clari. [Quod te non fugit) quod non ignoras, qđ optime scis. [In hoc gñe) scribendi de seipso. [Verecundius) modestius & parcius. [Pretereant) omittant, taceãt. [Si quid reprehendendum) si quod uitium est in nobis. nemo. n. nisi admodum excors seipsum uitupat, aut uitia cõmemorat. [Minor sit fides)

des) minus credatur quod de nobismetipsis dicimus: quia nulli celti de seipso credit. (Auctoritas) existimatio, quia putatur letus, q de seipso scribit. (Prçcones) tubicines. (Gymnitorũ) palestricarũ & athletarũ. (Magna) alta, ut ab oibus audiri possint. erat.n.mos ut declararetur numen uictoris per prçconem, & daretur corona, ut ostendit Virg. in t. Æn. Victorem magna pconis uoce Cloanthum Declarat, uindiq; aduelant i pa lauro. (Eorũ) uictorum. (Ipsi) pcones. (Donentur corona) accipiant & ipsi coronam, qa bene pnunciauerunt noĩa uictorum. (Ante mis. lud.) anteq̃ dimittantur ludi, & finiantur. (Alium præconem) a quo ipsi præcones laudentur bene pnunciasse. (Victores) in pronunciatione & declaratione, non aũt in pugna. (Præditeni) quod esset turpe. (Hæc) uitia supradicta. (Causam) negotium nostrum, ut de me scribas. (Ac) repetit easdé causas quas in principio dixit, cur tãtopere festinet, atq; instet id, qd' Lucceius se facturum ostenderat. quã causam dicit esse pcipue, ut uiuus uolitet p ora uirorum, & possit pfrui gloria sua, qua qdem non frueretur, si de eo scriberet postq̃ esset mortuus. (Alacres) arrecti, & ualde lęti. (Animo) spe animi. (Cõmẽtarios) breuem collectioné. (Rerum oium) quas gessi, ut possis inde sumere materiã. Dicimus aũt cõmentariũ in neutro genere in singulari, in plurali melius in masculino. (Perpolies) elimabis, exornabis. (Instituta) incepta.

Coram &c.) L. Lucceius uir dicendi peritissimus Italici ciuilisq; belli historiam scribebat, in qua se factorum mentioné gestorum a Cic. significauerat: uerum cum Cic. auidissimus esset gloriæ, uideretq; Lucceium rem differre, stimular eum, moneţq;, qua & q̃ forma de se scribi uelit: q̃ si Lucceius recusauerit, ipse de se scripturus sit magnorum uirorum exéplo. Ordo est. Pudor qdam, penè.i.quasi subrusticus.i.aliquãtum rusticus & agrestis. rustici aũt uerentur sæpe, ubi uereri non debeant, eo q nesciunt qñ bene faciãt. deterruit me conãtem sępe hęc eadé agere.i.tractare tecũ coram.i.in pñtia, quæ ego absens exponã.i.declarabo nunc audacius. Etenim.i.qa epistola non erubescit, & ita longo audemus plura scripto, q̃ uerbo petere. Ego ardeo.i.uror cupiditate incredibili, neq; reprehendéda, ut ego arbitror, quia de re honesta, uidelicet ut nomé nostrum illustret.i.nobilitet, & clarius fiat. Et celebretur.i.celebre fiat scriptis tuis. qd'.i.quã rem, etsi.i.q̃q̃ ostendis mihi sępe te esse facturũ, tñ uelim, sup. ut ignoscas huic festinationi meæ. Enim.i.qa, genus scriptorum tuorũ, etsi.i.q̃q̃ erat semp spectatum.i.optatum a me uehementer, tñ uicit.i.superauit, opinionem meam.i.elegantius, & melius est, q̃ opinabar, & uel cepit.i.affecit quasi captiuum, uel incédit.i.inflammauit, me ita, ut caperé rumores nostros.i.sermones, incertorum auctorum, q hñt de reb' a me gestis, cõmédari.i.laudari, aut cõmitti, monuméntis tuis.i.testimoniis scriptorum tuorũ, q̃ legentem moneãt rerum a me gestarum, q̃.p pq̃ celeriter. rarum genus locutionis, pñsertim apud Cic. in quo q̃ p ualde ponat cum positiuo. nam sm Vallam dicendum esset quã celerrime, nisi forsassis dicas, q̃.i.o quantum celeriter, sicut in And. Terent. Reiecis se in eum flens q̃ familiariter.i.o quantum familiariter, ut exponit Valla, cum possit dici q̃. pro per q̃ positum, ut hoc loco. Non enim solũ cõmemoratio posteritatis.i.eorum q post nostrã ętaté futuri sunt, rapit me ad quadam spem immortalitatis.s.famæ & nois, sed ét illa cupiditas, ut uiui pfruamur auctoritate testimonij tui uel iudicio bñuolentiæ.s.tuę, in me, uel suauitate ingenij.s.tui, in cõtexédis historiis, uiui inq̃.i.tãtisper dum uiuamus. Nã non dubitat qn cessante inuidia, ut post obitum inuisorum fieri solet, uirtus defuncto in honore sit. Neq; tñ cum scribebam hęc.i.has literas, erã nescius.s.nõ ignorabam, quantis onerib' rerum susceptarum.s.a te, ut eas pscribas, & in debitam formam historiæ digeras, & institutarũ.i.inceptarũ iã. unde instituere est quasi a primordiis rerum erudire quenquã, & inde institutum dr quasi ppositum & incepiũ, instituta uero mores a principio alicuius ciuitatis instituti. Institutiones aũt sunt formæ & rõnes instituendi, ac pceptiones, ut Valla obseruauit. tu pmerere.i.quasi obrueres, hoc est quantæ molis sit rem talé perficere. Sed quia uidebam historiam belli Italici.i.socialis, qd' cum Italis a Romanis gestum est, & ciuilis, qd' inter ciues R. gestũ est, de quo App. scripsit, esse iam pene.i.quasi pfectam a te, dixeras autẽ mihi te uelle ordiri.i.ea ordine aggredi, aut incipere reliquas res, nolui deesse mihi.i.bonori meo, quin admonerem te ut cogitares, ne.i.an malles.i.magis uelles, contexere.i.sub unu filo & ductu orationis per modum rhapsodię conscribere, nostra.i.res a nobis gestas, cũ ceteris rebus, an ut multi Græci fecerunt utpote Callisthenes, sup. fecit seorsum bellum Troicum, Timæus sup. bellũ Pyrrhi Epirotarum regis cum Tarẽtinis contra Rom. bellum gerentis. Polybius Numantinum sup. bellum, qui oẽs separauerunt eaq̃

diui belli, a perpetuis.i.continuatis historiis suis, hoc est ex bella seorsum scripserunt, & in Rhapsodia aliorum non posuerũt, ut nostris tpibus Ant. Sabellicus pter Rhapsodiam ab ordine mũdi, scripsit seorsum res Venetorum. tu quoq;.i.etiam, tu ité.i.similiter, seiungeres.i.segregares. cõiurationem ciuilem.s.Catilinæ, & sociorum ab hostilib', & a bellis externis, equidem.s.ego qdem uideo interesse.i.referre non multum ad laudem nostrã.i.q̃uis sit ad laudé nostra, sed qddam.i.q̃ iam certa res, interest ad pperationé meã, nõ expectare, donec.s.scribédo cetera, uenias ad locum, ubi ciuilia bella essent scribéda, & arripere statim cãm illã totam.s.susceptę ac oppressę belli ciuilis, & tépus.i.quib' cõsulibus oppressum sit. Et simul.i.pter pperationem meã, cui sic facilius satisfiat, ego cerno ia animo. Cernere.n. pprie ad exteriora ptinet, unde adiecit animo, quanto oia futura sint uberiora atq; ornatiora, si mens tua uersabit tota in uno arguméto.i.in una materia, & in una psona, significat psonam suam, quasi sine collega nihil egerit. Neq; tñ ignoro q̃.i.quam sũ, impudenter faciam qui primum imponã tibi tm oneris. occupatio.n.tua põt mibi denegare.s.qd' peto, deinde q postulem etiã ut ornes me.i.honorifice de me scribas. Quid sup. dicendũ sit, si illa.s.q̃ peto, non uide anté tibi ornanda.i.laudib' decoranda, tantopere.s.ut ego postulem, q.d. obmutescendum sit, sed tñ oportet eũ q trãsierit semel fines uerecũdię.i.q semel inuerecũdę egerit, aut petierit, esse impudenté bene.i.multũ, & nauiter.i.strenue, aliãq rubore suffunderet. Itaque, q.d. quia semel uerecũdiæ fines trãsiui, ego rogo te plane.i.manifeste etiam atq; etiã, ut &.i.simul ornes ea.s.q̃ a me gesta sunt, uehemẽtius q̃ sentis fortasse.s.ornãda esse, & negligas in eo leges historię quarum prima est, oia uere & nihil ad gratiam alicuius dicere, & ne aspernere.i.ne cõtẽnas grãm illã, de qua scripsisti suauissime in quodã procemio.s.q multos subuertat, & a uero deflectat, a qua demõstras te nõ potuisse affici.i.moueri a uero magis q̃ Herculem illum.s.nobiliss. Xenophontium.i.de quo scribit Xenophon. Q̃uo.s.ut narrat in 1. off. Hercules in desertum adductus, uidit duas uias, alteram uoluptatis, q̃ amœnissima erat, sed morté habebat in exitu, alterã uirtutis, q̃ aspera & ardua in principio Imortalitaté pmittebat in exitu, grauibus uerbis uoluptatem intrepidans uirtuté est cõplexus, potuisse.s.affici a uoluptate, q nullo modo affici potuit, si ea.s.gratia cõmendabit me uehementius.s.quã deceat, & largiare.i.indulgeas, amori nostro plusculũ.i.aliquanto plus etiã q̃ ueritas cõcedit. Quòd si adducemus te.i.psuadebimus tibi, ut suscipias hoc.s.bellũ Catilinarium pscribendũ, erit ut psuadeo mihi materies digna facultate.i.facili potestate, & copia.i.abũdantia tua.s.in scribédo. Enim.i.qa quoddã corpus modicũ.i.quoddã uolumé, aut qdam tractatus p se, uidetur mibi posse cõfici.i.cõpleti a principio cõiurationis, usq; ad reditũ nostrũ.s.ab exilio, in quo.s.corpore poteris uti, &.i.ét, illa sua ciuiliũ coniurationũ.i.q̃ data est in cõiurationes ciuiles.suos q legant scia.i.cognitione, uel in explicãdis causis rerũ nouarũ.i.cur res innouatæ sint a cõiuratis.s.ob ęs alienũ, uel in remediis incõmodorum.q̃.s.secuta fuissent, repete explicãdis, cum &.i.simul, reprehédes ea, q̃ duces.i.existimabis uituperanda, & sup. dum cõprobabis, explicandis rõnibus.i.explicãdo rões, sup. eorũ, q̃ placebũt. Et si putabis agédũ liberius, ut cõsueuisti sup. agere in descriptione rerũ, tu notabis pfidiam, insidias, pditionem multorũ in nos. Casus ét nostri.i.uaria euenta, aut ęrumnæ suppeditabũt.i.subministrabunt tibi in scribendo uarietatem plenam cuiusdã uoluptatis, q̃.s.uoluptas possit retinere uehemẽter animos hominum in legendo scripto.i.in eo qd' scriptũ est. Nihil.n.est aptius ad delectationé lectoris, q̃ uarietates tẽporum, & uicissitudines fortunę.q̃.l.uicissitudines, etsi.i.q̃q̃ non fuerunt optabiles nobis experiendo.i.dum experiremur, erunt tamen iucũdæ in legendo.i.dum a nobis legentur. Enim.i.quia, recordatio secura.i.sine timore & cura, doloris præteriti habet delectationem. Vero, pro sed, etiam ipsa misericordia est iucunda ceteris, nulla.i.nõ nulla, non perfunctis ulla propria molestia, intuentibus.i.dum uident casus alienos sine ullo dolore. Quem.n.&c. Probat iucundã esse lectioné alienæ cladis, q misericordia prosequamur exéplo Epaminondæ Thebani imperatoris fortissimi, & philosophi acutissimi qui cõtra Lacedæmonius uiriliter pugnans letale uulnus accepit relatusq; in castra quæsiuit, num scutum ademisset hostis, quod ut saluum audiuit, osculatus est ipsum tanquam socium laboris. deinde sciscitando audiens suos uicisse, lubens expirauit. Ordo est. Enim.i.quia Epaminondas ille.s.nobilissimus imperatorum Thebanorum moriens apud Mãtineam, ut Strabo scribit, Mãtineã. est autem locus ubi prælium cum Lacedæmoniis cõmisit. quem nostrum non delectat cum quadã miseratione? q.d. nullum non, & ita unusquisque delectat. Qui iubet, s.ut narratur

in historiis, quę rem quasi pñtem oculis legentium exhibent, unde pñti utitur rpe. tũ denique .i. tunc primum spiculum .i. telum acutum auelli .s. a corpore suo, posteaquam dictum est ei percon tãti .i. disquirenti, num clypeus ablatus sit, clypeum esse saluũ, ita sup. auelli spiculum ut ét moreretur in dolore uulneris æquo animo cum laude. Cuius studium non tenetur erectum .i. uigilãs & attentũ in legendo .i. dum legit historiam Themistoclis ducis Atheniensium fortissimi, cuius adolescentiæ prima gloria & futuræ imperatoriæ & uirtutis prima indoles apparuit eo prælio, quo duce Miltiade Persę sub Dario rege uicti fusiq; sunt. Deinde dux belli aduersus Xerxẽ factus non solũ patriam, sed uniuersam Gręciam a Barbarorum seruitute liberauit, ut scribit Iust. lib. ij. Is postea per inuidiam a suis ciuibus in exilium actus, deinde cũ magna omnium lætitia reuocatus est. Cuius inq̃ studium non tenetur erectum in legendo, fuga .i. per fugam, & reditu .i. p reditũ honorificũ Themistoclis? q. d. nullius non retinetur, & ita uniuscuiusque retinetur. & est aptum exemplum pro fuga redituq; Cic. Etenim ordo ipse .s. series, annalium .i. librorum, quibus singulorum annos magistratus, & gesta per seriem scribuntur. Hoc .n. exigit ordo historiæ, ut primum gesta prima scribantur, Poeticos sæpe contra. Vnde Flac. Ordinis hæc uirtus erit, & Venus, aut ego fallor, Vt iam nunc dicat: iam nunc debentia dici, Pleraque differat, & præsens in tempus omittat. i. ut aliqua quo ordine gesta sunt dicat poeta, aliqua longe postea .i. inuento loco breuiter narrandi. retinet nos in legendo mediocriter quasi enumeratione fastorũ librorũ, in q bus totius anni per ordinem festa cum causis eorum scribuntur. Talia .n. pro cuiusq; affectione &, pe dũt, deuotione libenter leguntur. At casus ancipites .i. dubij, & uarij uiri excellẽtis hñt sępe admirationem, lętitiã, molestiã, quia affecti illis dolemus aduersis legendis, spem, timorem. Vero .i. sed, si sup. tales casus cõcluduntur exitu notabili .i. isigni ut de suo exitu prętendit Cic. sed finalem exitum non uidebat hæc scribens, animus expletur uoluptate lectionis iucundissimæ. Q̃ si acciderit mihi .i. i historia mea optatus, si fueris in hac sentẽtia, si secernas .i. separes a scriptis tuis continentibus .i. continuatis, & perpetuo filo currentib', in q bus complecteris ppetuam .i. nõ interruptam historiã rerũ gestarum, hanc quasi fabulam .i. ut fabulosam narrationẽ, q̃ a poetis solet interseri ad uoluptatẽ legẽtiũ, rerũ & euentorũ .i. eorũ q̃ euenerũt nobis. Vt Valla notat in singulari dicitur hic euentus, tus tui .i. in plurali hęc euenta, torum. sed ét euentus legimus: & euenta sunt sæpe q̃ euenerũt, euẽtus est modus eueniendi. Enim .i. quia sup. hæc historia nostra habet uarios actus, sicut in comœdiis quinque solent esse actus, q tunc finiunt dum pscenium derelinquitur uacuũ, & multas actiones .s. in foro habitas, consiliorũ, & tpm .i. p uarietate tpm, & q a uarios actus habet, bene, quasi fabulã dixit. Ac nõ uereor ne uidear aucupari .i. captare, q̃so aucupes captãt, & inescant aues, suaui aliquo bono proposito, quadã assentatiuncula .i. leui assentatione, gratiam tuam, cum demonstrẽ hoc uidelicet me uelle ornari, & celebrari potissimum a te. Neque tu es is .i. talis q .i. ut, sis nescius, & q non arbitrere magis inuidos eos, qui nõ admirẽtur te, q̃ assentatores eos, qui laudẽt te. Neque aũt Valla dicerer, neque uero ego sum ita demens, ut uelim me cõmendari sempiternę gloriæ, p eum, q non consequatur quoque .i. ét propriã gloriam ingenij in me cõmendando .i. laudando, aut cõmendãdo gloriæ sempiternæ. Neque .n. Alexander ille .s. nobilissimus Macedonum rex uolebat pingi .s. coloribus in tabella, aut pepio, seu muro, potissimum .i. præcipue, imo fm quosdã solum ab Apelle nobilissimo .i. & artificiosissimo pictore, causa gratię .i. beneuolẽtię, qua prosequebatur Apellẽ, & fingi .i. sculpi, aut fundi, seu cõflari, & ad uiuum in imagine exprimi, a Lysippo optimo plaste & statuario, repete causa gratiæ. Sed q putabat artem illorũ fore gloriæ .i. ad gloriam cum .s. ita fuerit q ipsis tũ etiam sibi. unde Flaccus in epist. Edictum tenuit ne quis se præter Apellẽ Pingeret; aut alius Lysippo duceret æra. Atq; illi artifices faciebant simulacra .i. effigies corporis nota, ignotis .i. externis, & ignorantibus quę .s. simulacra si uel .i. etiam, nulla sint, tamen clari uiri nihilo .i. in nullo sunt obscuriores. Nec .n. Agesilaus .i. ille notissimus, Spartiates .i. Lacedæmoniorum rex a Spartę gentius .n. Lacedęmon & Sparta seu Spartæ una est ciuitas. perhibendus .i. cõmemorandus est minus qui neque passus est imaginem suã esse pictam neque fictam, quam sup. ij, qui laborauerunt multũ in eo gñe .i. qui se fingi, & pingi anxie curauerunt. Enim .i. quia unus libellus Xenophõtis superauit in eo rege laudando facile omnes imagines & statuas hominum. qd' poematis tribuit Horat. dicẽs, Neque .n. p Ænea signa, Quam per uatis opus mores, animiq; uirorũ Clarorum apparent. Atque hoc fuerit mihi præstantius .i. efficacius & ad lætitiam animi, & ad dignitatẽ memoriæ, si puenero in tua scripta .i. si a te scriptus fuero, q̃ si supp. peruenero in ceterorũ sup. scripta, q non solũ ingeniũ tuũ fuerit suppeditatũ .i. administratũ & impensum mihi, sicut ingeniũ suppeditatum est Timoleonti a Timæo, qui Timoleontem Corinthium uirum lõge clarissimũ, ut q patriam tyrãnide & Siciliã seruitute liberauerit, descripsit. Aut Themistocli ab Herodoto, q Thẽmistoclẽ descripsit. uult dicere q non solũ historia sua clarior & nobilior erit, q a tali ingenio pscripta sit, ut historiæ Themistoclis & Timoleontis clariores sunt pp ingenia describẽtiũ, sed ét auctoritas uiri clarissimi & spectatissimi & cogniti in rep. causis maximis & grauissimis, atque in primis probati sup. erit mihi suppeditata, ut nõ solum pconiũ .i. buccinatio, quod .i. quale Alexãder .s. magnus, cum uenisset in Sigæum .i. Sigæi maris promontorium, ubi erat sepulcrũ Achillis, dixit esse tributũ Achilli ab Homero. dixit enim, O felix Achilles, cui magni Homeri diuino ingenio, & ore cani contigit. Sed ét graue testimoniũ clari, & magni hois, uideatur impertitum .i. impensum mihi. quod pulchrũ esse docet dicens. Placet .n. mihi Hector ille Næuianus .i. q s Næuio in fabula inducit: q nõ tm lętatur se laudari, sed addit ét, a laudato uiro. Valla tñ in epist. nuncupatoria elegãtiarũ dicit, ut ille apud Accium inqt, Gaudeo abs te laudari pater laudato uiro, unde oportet aut idem ab Accio dictũ esse, aut memoriam Vallę lapsam, cũ Accium p Næuio citet. Quod .s. abs te laudari, si non impetro, hoc est siqua .i. aliqua res impedierit te, neq; .n. arbitror fas esse me rogantẽ nõ impetrare quidq̃ abs te .i. a te, cogar fortasse facere id, qd' nonnulli reprehendunt sæpe, hoc est ipse scribã de me, tñ sup. id faciam exemplo multorũ, & clarorũ uirorũ. Sed qd' te nõ fugit .i. qd' bene scis, hęc uitia sunt i eo gñe .s. de se scribentiũ q .s. necesse est sup. ut ipsi scribãt uerecũdius de se siqd est laudãdũ, & prætereant siqd est reprehendẽdũ. Accedit ét ut minor sit fides, & sup. minor auctoritas, & sup. denique, ut multi reprehendant, & dicant pcones .i. cõmẽdatores tubicines publicos ludorum gymnicorum .i. palæstricarum, q nudi sese exercent, esse uerecũdiores .s. q̃ rerum suarum descriptores, qui .s. præcones gymnicorum .i. postquam imposuerũt ceteris uictoribus coronas, & pronuntiauerunt nomina eorum magna uoce, cum ipsi .s. præcones donentur .s. si bene functi fuerint officio, corona, ante missionem .i. dimissionem, & consummationem ludorum adhibeant alium præconem, ne ipsi prædicent sua uoce, se esse uictores .s. suo officio præconũ. Nos cupimus uitare hęc .s. uitia seipsos describendo, & uitabimus, si recipis causam nostrã .i. aggrederis onus describẽdi res nostras, & rogamus ut facias id. Ac ne mirere forte, cur petamus a te id nunc tãtopere, & tã multis uerbis cum ostenderis mihi sæpe te mandaturum literis .i. descripturum accuratissime cõsilia temporum nostrorum, atque euentus .i. exitus fortuitos: (unde patet apud Cic. quoque euẽtus dici.) responsio: Illa cupiditas incendit nos, de qua scripsi initio .s. epistolæ, uidelicet festinationis, q sumus alacres .i. erecti & læti aio, & ut .i. simul, ceteri cognoscant nos ex libris tuis, nobis uiuentibus .i. dum adhuc uiuimus, & nosmetipsi uiui .i. adhuc uiuentes perfruamur gloria nostra .i. fructum uitanum, & uoluptatem capiamus ea gloria nostra. Velim supp. ut rescribas mihi qd acturus sis de his rebus si non est molestũ tibi .s. rescribere. Si .n. suscipis causam .i. negotiũ hoc perscribendũ, ego cõficiam cõmentarios .i. breuiaria & summaria, omnium rerũ .s. a me gestarũ. Sin autem .i. sed si differs me .i. uoluntatem meam, aut res meas in aliud tempus, ego loquar tecum corã .i. facie ad faciem. quod nunc se dixit erubuisse. tu non cessabis .i. non eris otiosus interea, & perpolies .i. ad summam politionem perduces ea quę habes instituta .i. incepta, & diliges nos.

Ignotis nota faciebant) ignotis pro tis, qui non nouerant, actiue posuit, ut etiam Liu. lib. 3. Notos gratia eorum turbã indignitas rei uirgini conciliat. & Curtius, Ignoti iumenta, agebant. Plaut. autem in Pseudolo, Noui: notis prædicas. notis, dixit .i. iis, qui nouerant. itemq; Cic. in oratione pro M. Cælio, & in Verrem lib. vj.

PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quid fructus ex consolatione Lucceij acceperit, exponit.

CICERO S. D. LVCCEIO Q. F. 13

QVanquam ipsa cõsolatio literarum tuarum mihi gratissima est; declarat enim summã beneuo-

beneuolentiam, coniunctam pari prudentia: tamē illum fructum ex iis literis uel maximum cepi, q̄ te praeclare res humanas contemnentē, & optime cōtra fortunam paratum, armatumq; cognoui. quam quidem laudem sapientiæ statuo esse maximam, NON aliunde pendere, nec extrinsecus aut bene, aut male uiuendi suspensas habere rationes. quæ cogitatio cum mihi non omnino excidisset, (etenim penitus insederat) ui tñ tempestatum, & concursu calamitatum erat aliquantum labefactata, atq; conuulsa: cui te opitulari & uideo, & id fecisse etiam ꝓximis literis, multumq; profecisse sentio. itaq; hoc sæpius dicendum, tibiq; non significandum solum, sed etiam declarandum arbitror, nihil mihi esse potuisse tuis literis gratius. Ad cōsolandum autem cū illa ualent, quæ eleganter, copioseq; collegisti; tum nihil plus, q̄ q̄ firmitudinem, grauitatemq; animi tui perspexi; quam non imitari, turpissimum existimo. Itaq; hoc etiam fortiorem me puto, q̄ te ipsum, præceptorem fortitudinis, q̄ tu mihi uideris spem non nullam habere, hæc aliquando futura meliora: casus.n. gladiatorij, similitudinesq; eæ, tum rationes ī ea disputatione a te collectæ, uetabāt me reip. penitus diffidere. itaq; alterum minus mirum, fortiorem te esse, cum aliquid speres: alterum mirum, spe ulla teneri. quid est enim non ita affectum, ut id non deletum, extinctumq; omne esse fateare? circunspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi: nullum reperies profecto, quod non fractum, debilitatum ue sit. quæ persequerer, si aut melius ea uiderem, q̄ tu uides, aut cōmemorare possem sine dolore. q̄q̄ tuis monitis, præceptisq; omnis est abiiciendus dolor. ergo & * domestica feremus, ut censes, & publica paulo etiam fortius fortasse, q̄ tu ipse, qui præcipis. te.n. spes aliqua consolatur, ut scribis: nos autem erimus etiam in omni desperatione fortes, ut tu tamen idem & hortaris, & præcipis. das.n. mihi iucundas recordationes conscientiæ nostræ, rerumq; earum, quas, te in primis auctore, gessimus. præstitimus enim patriæ non minus certe, q̄ debuimus, plus profecto, q̄ est ab animo cuiusquam, aut cōsilio hominis postulatum. Ignosces mihi de me ipso aliquid prædicanti. quarum.n. tu rerum cogitatione nos leuare ægritudine uoluisti, earum etiam commemoratione lenimur. itaque, ut mones, quantum potero, me ab omnibus molestiis, & angoribus abducam: transferamq; animum ad ea, quibus secundæ res ornantur, aduersæ adiuuantur: tecumq; & ero tantum, quantum patietur utriusque ætas, & ualetudo: &, si esse una minus poterimus, q̄ uolumus, animorum tamen coniunctione iisdem studiis ita fruemur, ut nunquam non una esse uideamur. Vale.

fortasse, Tulliola mortem.

MVRAR. QVanquam) Bellis ciuilibus, & Cæs. tyrannide rep. afflicta cū Cic. uehementer mœreret, & ut supra ad Ser. Sulpicium scripsit, in uillas suas se recepisse ne uideret reip. oppressiones & iniurias: Lucceius ad eum literas consolatorias miserat, ostenderatq; q̄ fortiter ipse ferret cōes miserias. Itaq; nunc rñdet Cic. Lucceio idem se ex eius literis maximum fructum recepisse, uelletq; ita facere, ut ille præcepit, ꝓsertim cum, ut ille scripserat, conscius sit; nullum officium suum reip. defuisse. Postremo dicit Cic. uelle se transferre ad studia literarum, sicut Lucceius monebat, futurumq; cum eo quantum licebit. [Beneuolentiam, coniunctam pari prudentia) duo dicit, q̄ in omni consolatione exigimus, beneuolentiā, & prudentiā. [Fructum) utilitatem. [Quod te) aliorum.n. exempla & maxime eorum, q ad nos scribunt, plurimum ualent ad nos consolandos. q.n. uult alium consolari, nō debet ipse mœrore confici. unde apud Maronē Æneas, Spē uultu simolat, ꝑmit altum corde dolorem. Dicit quoq; Cic. se maximā utilitatem cepisse ea consolatione Luceij, q̄ a uiro forti & optimis rōnibus contra fortunam armato ꝓfecta sit. [Maximam) s̄m Peripateticos, q maxime uirtutem experendam dñt, non aūt s̄m Stoicos, q in sola uirtute & laudem, & summum bonum ponunt. [Statuo) iudico. [Pendere) aliunde ea alia re expectare ꝑsidiū, utputa ex bonis corporis ut fortunæ, sed ex bonis animi. [Extrinsecus) exterius. i. in bonis externis, q̄ maxime appellantur bona fortunæ, qa extra nos. i. extra potestatem nostram sunt. [Suspensas) incertas, ad casum accōmodatas, sed firmas, & rōne constitutas. [Quæ cogitatio) ut non penderem aliunde q̄ ex me ipso, nec suspensas haberē uiuendi rōnes. [Excidisset o.) ex aïo meo oino esset elapsa. [Insederat) inhæserat animo, & locata erat. [Vi) impetu, & uiolentia. [Tempestatum) infelicium tēporum. [Cōcursu) agmine, & multitudine, quia multæ calamitates simul mihi acciderūt: amisi.n. filiam, amisi patriā, amisi libertatē, honestatem, dignitatem &c. [Labefactata) cōmota. [Conuulsa) uiolenter extirpata. [Cui) cogitationi. [Opitulari) subuenire, opē ferre tuis sapientissimis consolationibus. [Id) te opitulatū esse. [Proximis) quas a te nuperrime accepi. [Profecisse) profuisse, & maximum fructum attulisse. [Declarandum) clare, & aperte demonstrandum. qđ plus est, q̄ significare. [Ad cōsolandū) dicit nunc Cic. q̄ quāuis maximum fructum accepit ex rōnibus quas elegantissime & copiose Lucceius ad consolandum adduxerat: tñ multo plus ꝓfecit exemplum fortitudinis animi eius, quā existimat sibi turpe esse non imitari. [Hoc) hac re. [Præceptorem fortitudinis) q mihi das ꝑcepta fortitudinis. [Non nullam spē) .i. quādā spem, & ideo habes causam fortitudinis. [Casus.n.) scribebat Lucceius se sperare res aliqñ fore meliores: & adducebat casus gladiatorum, q modo fugiunt, modo insequunt, modo cadunt, modo surgunt, & modo cedunt, modo uincūt: adducebatq; alias similitudines & rōnes, qbus ostēdebat sperandum aliqñ fore melius. [Casus gladiatorij) q interdum cum uicti putent, tñ etiam uincunt. [Similitudines) cōparationes. [Diffidere reip.) .i. relinquere fiduciam reip. eam aliqñ fore meliorem. [Alterum) unū. [Te esse fortiorem) non est mirandum q̄ sis fortior me, qa habes aliquam spem. [Alterum) aliud. [Mirum, spe ulla teneri) .i. mirum est q̄ habeas aliquam spē. [Quid est enim) ponit rōnem quare non deberet habere aliquam spem, qa oïa reip. mēbra sunt oino quassata. [Affectum) dispositum. [Mēbra) partes. trāslatio a corpore, qđ habet mēbra sua & ita resp. Membra aūt reip. sunt consulatus, ꝑtura, ædilitas, & ceteri magistratus. [Persequerer) exponerē. [Tuis monitis) qa ita mones & ꝑcipis. [Domestica) mea incōmoda priuata. [Vt censes) ut existimas esse ferenda in desperatione oium, cū nihil oino speremus. [Das) addis. Iuuen. Da nunc & uolucrem sceptro q̄ surgit eburno. [Conscientiæ nostræ) bonæ, q̄ semp recte sensit de rep. ualet aūt conscientia bona plurimum ad cōsolandum, q̄ s̄m Stoicos etiam sine alia remuneratione satis ꝓmij p se habet. unde illud Virg. Dij tibi si qua pios respectant numina, si qd Vsquam iustitiæ est, & mens sibi conscia recti, Premia digna ferant. [Te auctore) te suadente & cōsulente. [Præstitimus) benefecimus. [Animo) cogitatione. i. plus q̄ qsq̄ potuisset cogitare. [Aut consilio) prudentia. i. plus q̄ qsq̄ sciuisset dicere esse ꝑstandum. [Prædicāti) laudāti. [Quarum.n.) sensus est: Mea facta, q̄ suades mihi ut cogitem ad leuandā ęgritudinem meam, me nō solum delectat cogitare, sed etiam cōmemorare. [Lenimur) demulcemur, delectamur. [Angorib⁹) solicitudinibus q̄ animum angūt. [Abducam) remouebo. [Ad ea) .i. ad studia literarum. [Quib⁹) sunt.n. studia literarum diuitibus & utentibus fortuna ꝓspere ornamento, infelicioribus uero etiam adiumento. [Ætas utriusq;) iam senilis q̄ non ita patitur consuetudinem crebram & conuersationem, sicut iuuenilis. [Valetudo) ambo.n. pp ętatem interdum mala ualetudine laborabant. [Cōiunctione animon) animi.n. interuallo locon disiūcti, cogitatione & būuolentia facile cōiūgi possunt. [Nunq̄) interdū, & sępe.

ASCEN. QVanquam &c.) Bellis ciuilibus, & Cæsaris tyrannide rep. afflicta, cum Cic. mœstissimus se in agrum, ne talia uideret, abstulisset, scripsit ad eum Lucceius consolatorias literas, quib⁹ nūc Cic. rñdēs ait, se magnū fructum ex illis cepisse, & uelle

acquiescere

acqescere, & se ad literarũ studia transferre, sicut Luceius monuerat. Ordo est. Quanq̃ ipsa consolatio literarum tuarum est gratissima mihi. declarat.n.summam beneuolentiam coniunctam pari prudentia, ubi gratia pręposirionis ablatiuus regit.tñ ego cepi ex literis tuis illum fructum, uel.i.etiam maximum, ꝙ cognoui te contemnẽtem pręclare res humanas,& paratum atque armatum optime contra fortunam. Quam laudem sapiẽtiæ quidem statuo maximam.s.nõ pendere.i.non esse suspensam ad salutem habendam aliunde.s.q̃ a se, nec habere rationes uiuẽdi bene,aut male suspensas extrinsecus. Vnde illud Persianum, Nec te quæsiueris extra. Quæ cogitatio cum non excidisset mihi omnino.i.cum adhuc in memoria aliquatenus esset, etenim.i.qa certe,ista insederat.i.sedẽ occupauerat,penitus.i.penes interiora.s.cordis, tamen erat labefactata, atque conuulsa aliquantulũ ui.i.uiolentia, tempestatum.i.malorum temporum, & concursu.i.subdita accumulatione calamitatum.Cui.s.cogitationi ego uideo te opitulari,& sentio te fecisse etiam proximis literis,& ꝑfecisse multum. Itaque.i.& ita ego arbitror, hoc.s.qđ sequitur, dicendum sup. esse sępius ubique non solum significandum.i.signis indicandum, sed etiam declarandum.i.manifeste exprimẽdum, nihil potuisse esse gratius mihi tuis literis.Autem.i.sed,cũ.s.ita sit, ꝙ illa,quæ collegisti.i.citasti, & adduxisti,seu allegasti elegãter & copiose, ualent ad consolandum.s.me, & quemlibet alium, tum sup. uerius est, ꝙ nihil plus supp. ualet ad consolãdũ me, q̃ ꝙ perspexi firmitudinem, & grauitatem animi tui, quam.s.firmitudinem animi tui non imitari, ego existimo sup. esse turpissimum. Itaque.i.& ita ego puto me fortiorẽ, q̃ te ipsum pręceptorem fortitudinis, hoc.i.in hoc, aut pp hoc, ꝙ tu uidere.i.uideris mihi hře nonnullam.i.aliquam spem,hæc futura.i.ut sint futura aliquãdo.i.aliquo tpe futuro, meliora.s.q̃ nũc sint. Enim.i.quia;, casus gladiatorij.i.quod adduxisti mihi de casibus gladiatorꝶ,quorꝶ nũc hi, nunc illi superiores fiunt,& hæ similitudines,tum.i.multo magis rõnes collectæ.i.collegatæ, a te in ea disputatione.s.de mutatione statuum etiam reip.uetebant me diffidere penitus reip.i.restitutioni eius. Itaque alterum.s.duorum, q̃ dicet,est sup. minus mirum te fortiorem esse, sup.nunc,cũ aliquid speres. Alterum sup.est magis mirum, uidelicet te teneri nulla spe. dico te fortiorẽ tũc nõ fortiorem me, quia prius cõtrarium dixit Cic.uidelicet se fortiorem esse, q̃ Luceium præceptorem fortitudinis,eo ꝙ ille nihil,ipse aliquid speret.quocirca possit hic subaudiri me, ut sit alterum minus mirum est, uidelicet me fortiorẽ esse, cum.s.ita sit, ꝙ tu aliquid speras,ego nihil. & hãc expositionẽ credã esse de mente Cic.ut infra dicã. Ratio tñ superioris dicti subobscura est. Non fortior est, q aliquid audet sine spe,sed potius temerarius,sed itelligimus ꝑpterea Cic. cẽsere se fortiorem sine spe, non ꝙ aliquid teneat, aut moliat, sed ꝙ decreuit infractum animum tenere,& in philosophiam eo attentius incumbere, ꝙ a foro sine spe reuertendi exclusus sibi uideatur. Probat mirum esse Luceium aliquid adhuc sperare, dicens, Quid.n.est non ita affectum.i.concussum & saucium, ut non fateare id omne deletum, & extinctum? q.d. nihil. Circunspice omnia membra reip. quæ notissima sunt tibi.i.oẽs fauẽtes reip. & libertati cõmuni ciuium, & profecto nulium.s.membrũ inuenies, quod non sit fractum, & debilitatum. Videtur non debito ordine id, quod alterum includit, præponere: nam dices,si fractũ,ergo debilitatum:sed nouimus fractum dici quod est concussum & debilitatum, etiam si non sit ruptum, ut Æneid.2. Fracti animo fatisq; repulsi Ductores Danaum. Fractum ergo.i. concussum; & pro.i.debilitatum. Quæ.s.membra,aut quæ detrimenta reip. ego prosequerer, si aut uiderem ex melius quàm tu uides ea, aut si possem cõmemorare ea sup. sine dolore. quanquam omnis dolor est abiiciendus tuis præceptis, & monitis.i. secundum pręcepta, & monita tua. Ergo nos feremus.i.tolerabimus, & patiemur, &.i.simul domestica.s.incõmoda, ut censet.i. iudicas ea ferenda, &.i.simul feremus publica.s.incõmoda, aut mala fortasse ẽt fortius quàm tu ipse, qui præcipis.s.ea ferenda. Enim.i.quia aliqua spes consolatur te, ut scribis:nos erimus fortes etiam in omni desperatione. tamen sic erimus fortes, ut tu hortaris, & præcipis.Hinc paret exponendum illud fortiorem te esse sic,me esse fortiorem te.i.q̃ tu sis &c.Tu.n.das mihi iucũdas recordationes conscientię nostrę, & earum rerum, quas gessimus te auctore in primis.i ꝑcipue. Nos.n.pstitimus patriæ.s.conseruandę in libertate, certe.i.indubitate, nõ minus, q̃ debuim⁹, & sup. profecto plusq̃ est postulatum animo aut consilio cuiusq̃ hominis. Tu o Lucei ignosces mihi prædicandi aliquid de me ipso. Enim.i.quia,nos lenimur.i.demulcemur & consolamur commemoratione.i.enarratione, & recitatione earum rerum quarũ rerũ cogitatione tu uoluisti leuare.i.liberare,aut deonerare nos ęgritudine.s.animi, hoc est, ideo dabis ueniam prędicẽti de me aliquid, quia sicut monuisti, ut recordarer,a me pclare gesta ꝓ rep. ad leuandam ęgritudinẽ animi,sic eorũ prędicatio & cõmemoratio lenit dolorem,aut animũ meum.Itaq;, ut mones, abducam me,quantum potero, ab omnibus molestiis,& angorib⁹, & transferam.i.traducam animum.s.meum, ad ea quib⁹ secundæ.i. prosperæ res ornantur, & aduersæ sup. res adiuuantur, nõ ut maiores fiant, sed ut tolerentur, aut minuitur, hoc est ad philosophiam moralẽ:& ero tecũ quantum ætas utriusque.i.nostrũ & ualetudo patietur. qa & senes, & ualetudinarij ambo esse ceperãt. Dicitur aũt ualetudo,quia secunda producitur quasi a ualẽdo.nã a ualidus fieret ualetudo. etsi.i.q̃q̃ poterimus minus esse una.i. simul, quam uolumus: tñ fruemur iisdem studiis coniunctione animorum ita, ut nunquam non.i semper uideamur esse una.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Suaserat Ciceroni, ut in prædiis se oblectaret, leuationemq; malorum ex studio literarum quæreret: quod cum non faceret Cic sed in querelis & lamentationibus perpetuus esset, grauiter Lucceius illum accusat, sed ita tamen, ut aliquid consolationis intermisceat.

LVCCEIVS S. D. CICERONI. 14

SI uales,bene est : ego ualeo, sicut soleo,paululo tamen etiam deterius, q̃ soleo. Te requisiui sæpius, ut uiderem. Romæ quia postea non fuisti, q̃ a me discesseras, miratus sum : quod item nunc miror. non habeo certum, quæ te res hinc maxime retrahat. si solitudine delectare, cum scribas, & aliquid agas eorum, quorum consuesti : gaudeo, neq; reprehendo tuum consilium. nam nihil isto põt esse iucundius,non modo miseris his temporibus, & luctuosis, sed etiam tranquillis, & optaris, præsertim uel animo defatigato tuo, qui nunc requiem quærat ex magnis occupationibus, uel erudito,qui sem per aliquid ex se promat, quod alios delectet, te ipsum laudibus illustret. sin aũt,sicut hic dum eras, & lacrymis, & tristitiæ te tradidisti : doleo, quia doles, & angere : nec possum te,si concedis,qđ sentimus,ut liberius dicamus,non accusare. qd enim? tu solus aperta non * uidebis,qui pp acumen occultissima perspicis? tu nõ intelliges, te querelis quotidianis nihil proficere? non intelliges, duplicari sollicitudines, quas eleuare tua te prudentia postulat? ꝙ si non possumus aliquid ꝓficere suadendo, graria contendimus, & rogando; si quid nostra causa uis, ut istis te molestiis laxes, & ad conuictum nostrum redeas, & ad consuetudinem, uel nostram cõem, uel tuam solius,ac propriam Cupio non obtundere te, si non delectare nostro studio: cupio deterrere, ne ꝑmaneas in incepto : cum duæ res istæ cõtrariæ me conturbẽt : ex qbus aut in altera mihi uelim, si potes,obtẽperes; aut in altera nõ * offendas. Vale.

i.tu querelis nihil proficere.

pro offendaris, ut estã ep.1.l.t.ad Q.fr.

MVAEA.

SI uales) Quia, ut supra diximus, Cic. rep. oppressa receperat se rus, Lucceius hac epistola dicit se laudare eius consilium, si hoc fecit ut aliquid eorum agat, quę consueuit legendo & scribendo aliquid, quod sit aliis profuturum. sin uero dedit se lacrymis & tristitię: reprehendit eum & accusat, quòd ita moleste ferat casum reip. quasi id, quod accidit, fuerit ei improuisum. & ostendit eum non debere mœrore luctuque uacare, cum nihil proficere possit lugendo. [Sicut soleo).s.ualere. solebat.n. Luceius laborare interdum podagra. [Requisiui te) hoc in loco repetitionem,uel augumentum actus significat,uel requisiui,pro quæsiui. [Miratus sum) te non fuisse Romæ posteaqua a me

me discessisti. [Maxime) pręcipue, præter aliam causam. [Hinc) Roma. [Solitudine) loco non frequentato, ubi non sit multitudo hominum. [Scribas) componas. [Quæ consuesti) .s.agere. [Consilium) deliberationem habitandi potius rus, quã urbem, uel istic scribendi & agendi aliquid eorũ quæ consueuisti. [Isto) consilio tuo. [Optatis) quia bona tempora optata dicuntur. [Defatigato) curis reip. qui nũc huiuscemodi studiis potest recreari. [Requiem) cessationem, otium. [Ex magnis occupationib⁹) post magnas occupationes. [Vel erudito) .s.animo tuo nihil potest esse iucundius. [Promat) emittat, proferat. [Illustret) clarum faciat. ex scriptis.n.quæ ex ingenio nostro promuntur, clariores efficiuntur. [Sin autem) laudauit Lucceius ꝙ Cic. se rus receperit, si ea fuit causa, ut aliqd scriberet, & ex igenio suo prometet, quod & alios delectaret, & ipsum illustraret: nũc dicit ꝙ si est ruri ea causa ut doleat, & lacrymis indulgeat, uehemẽter est reprehendendus & accusandus. [Sicut) uel postq̃, uel ueluti discesseras i.cum desperatione rerum. [Lacrymis, ac tristitiæ).i.ad lacrymandum & dolendum, postquã hinc decessisti. [Angere) pro angeris.i.cruciaris. [Non possum non accusare) .i.non possum facere, quin te accusem. [Si cõcedis, ut lib.d.) .i.si pateris, & permittis ut libere & sine respectu dicam quod sentio. [Quid) modus interrogandi. [Tu solus non uidebis).i.in tãto numero hominum qui hoc præuidebãt futura q̃ acciderunt, tu solus non uidebas? interogatiue, q.d.immo uidebas. [Aperta) manifesta, omnibus nota. [Occultissima) etiam secretissima, ergo multo magis aperta uidebas. [Acumen) .i.subtilitatem.s.ingenij. [Nõ intelliges) quasi dicat immo debes intelligere. [Nihil proficere quotidianis querelis) .i.licet quotidie queraris, nihil tamen ualent querelæ tuę. [Duplicari) augeri. Virg. in Bucol. Et Sol crescentis decedens duplicat umbras. [Postulat) exigit quasi rem debitam, quia prudentem decet solitudines sibi minuere & tollere. [Quòd si) sensus est, si non possum suadendo efficere, & tibi persuadere, ut omittas solitudines, saltem peto a te hoc gratia. [Contendimus) plus est quàm perimus. [Rogando) precibus. [Nostra causa) propter me. [Laxes) liberes. [Conuictum) sodalitatem, uel societatem uiuendi. [Cõsuetudinem) conuersationem. [Vel communem) qua uterque nostrum utebatur indulgendo studiis literarũ. [Tuam solius, ac propriam) .i.ad consuetudinem tuam solam. qui non es solitus indulgere lacrymis, sed scribere & facere aliquid dignum uiro plus quam ceteri, q.d.ad eam saltem consuetudinem, quam tu solus seruare consueuisti. [Cupio non obtundere, si non).i.cupio non esse tibi molestus meis uerbis, si non delectaris monitionib⁹ meis. Obtundere autem tractum ab incude, quæ sæpe malleis tundit. ita obtundere est aliquẽ ṽbis lędere, & quodã modo ferire. [Studio) meis scriptis quæ ex studio & amore ꝓueniunt. [Cupio deterrere) uellem remouere te ab hoc proposito. [Ne permaneas) ne perseueres. [In incepto) in tristitia & lacrymis. [Duæ res contrariæ) nam nolle obtundere aliquem, & uelle deterrere ab incepto contraria sunt, quia non possumus deterrere, quin obtundamus, quia id multis uerbis fieri necesse est. [Conturbent) incertum faciant. [Ex quibus) duabus rebus. [Obtemperes) morem geras, obsequeris, & facias quod uolo. [In altera).i.ne permaneas in incepto. [In altero) ut obtundaris uerbis meis. [Non offendas) qui.n.amice & beneuole non accipit admonitiones amicorum, sed eis obtũditur, offendit, & rem ingratam amicis facit.

Obtundere.

ASCEN. SI uales &c.) Hac epistola dicit Lucceius se approbare consilium Cic. si eo se animo in rus abduxerit, ut legendo & scribendo alios in re literaria iuuet. sin, ut se lacrymis dedat, damnare, quòd ita lugeat casum reip. quasi non præuiderit futurũ. Præterea docet inutile esse, cũ res immutari nequeãt. Ordo est. Si uales, bene est: ego ualeo, sicut soleo, & etiã paululo.i. modico deterius.i.minus bene, quàm soleo. Ego requiui sępius, ut uiderẽ te. Ego miratus sum, quòd item.i.similiter miror, nũc te non fuisse Romæ, posteaquam discesseras a me. Non habeo certum.i.exploratum, aut perspectum quæ res.i.quæ necasio retrahat te maxime.i.præcipue hinc.i.ab urbe. Si delectare.i.delectaris solitudine, cum scribas, & agas aliquid eorum, quæ cõsuesti.s.agere: (plurimi tamen textus habẽt, quorum consueuisti sup.aliquid agere, sed Hubertinus legit quæ) gaudeo, neq; reprehendo consilium tuum. Nam nihil potest esse iucundius isto .s.genere uitæ cum literis, & musis non modo his temporibus miseris & luctuosis, sed etiam tranquillis & optatis, præsertim uel animo tuo lugere, & in mœrore esse fatigato, qui quęrit nũc magnis occupationibus requiem, uel erudito, qui semper ꝓmat aliqd ex se, quod delectet alios & sup.illustret seipsum laudibus. Sin autem.i.sed si tradidisti te, & lacrymis, & tristitiis sicut dum eras hic.i.Romę doleo q̃ tu doles, & angere.i.angeris, hoc est afficeris angore animi. Si tu concedis.i.permittis, ut dicã libeřius, q̃ᵈ sentimus.s.ego, & reliqui amici tui, alioqui numerum mutaret. Sed dicunt Grãmatici licitum esse in prima persona de uno, modo singulari, modo plurali, modo utroque numero loqui: ueruntamen aptior est sermo, dum numerus obseruet idẽ. quocirca multi legunt dicamus, sed pòt, ut diat, de se dicere dicam, & de se, ac aliis sentimus, præsertim cum scribatur etiam ab illis, qui dicamus, legunt, possum, non possumus: non possum non accusare te.i.quin accusem te. Quid enim? principium accusandi sumptum a particula indignatiua, tu solus non uidebas aperta.i.manifestaria & euidenter futura, qui ꝓspicis occultissima.i.abditissima propter acumen.s.oculorum tuorum mẽtalium. non.n.de exteriore loquitur perspectione. Et supp. tu tam prudens homo non intelliges.i.permittetur, quòd non intelligas te, nihil.i.in nullo proficere.i.commodum facere, aut remedium mali inuenire, querelis quotidianis? q.d.id non esse uero simile. Tu non intelliges solicitudines duplicari.i.geminari, quas tua prudentia postulat te eleuare.i.minuere? tracta metaphora a bilance, in qua res minoris ponderis eleuatur, unde quia minoris quoque æstimatur, solet eleuare pro diminuere, de laude ac pretio alicuius usurpari. Quòd si nos nõ possumus proficere suadendo.s.tibi, ut a lugendo desistas: nos contendimus.i.instamus gratia.s.qua apud te ualemus, & rogando, si uis supp. facere, quid.i.aliquid causa nostra, ut laxes te istis molestiis, & redeas ad conuictum nostrum.i.ad communionem uitę, seu ad conuersationem nostram, & ad consuetudinem.i.consuetam rationem uiuendi, uel nostram communem.i.qua simul uti solemus, uel supple ad consuetudinem tuam solius.i.unius, ac propriam.i.peculiarem tibi. Notum est, quia in significatione actiua possessiua genitiua, mei, tui, sui, nostri, & uestri, qui tantum passiue significant, construi non possunt, pro illis possessiua pronomina poni, cum quibus uel continue, uel coniunctionis interuentu cetera, quæ recte in genitiuo regi possunt, construuntur, ut mea unius opera, tua solius cura &c. Ego cupio non obtundere.i.non hebetare te.i.auditum tuum mentalem.i.te non onerare multis uerbis. Si tu non delectare.i. delectaris studio nostro.i.quo nos delectamur i ego cupio deterrere te, ne permaneas in incepto.i.proposito, lugendi procul ab urbe. Cum istæ duæ res contrariæ.s.nolle obtundere, & uelle eum deterrere ab incepto, conturbent me, ex quibus.s.duabus rebus, ego uelim sup.ut aut obtemperes mihi, si potes in altera.i.non manendo in proposito, aut nõ offendaris in altera.s.dum a nobis obtunderis.

PAVL. MAN. QVam a me discesseras) uetustos libros, quibus ego nunc multis ad harum epistolarum emendationem utor, ita, ut impressimus, habere omnes uideo. itaque aliorum lectionem non sequor.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Querelis & hac epistola referta est, præsertim propter collationem diuersorum temporum, ita grauiter Cicero angitur, quod in repub. locum pristinum habere nequeat.

CICERO S. D. LVCCEIO. 15

OMnis amor tuus ex omnibus partibus se ostendit in iis literis, quas a te proxime accepi, non ille quidem mihi ignotus, sed tamen gratus, & optatus: dicerem, iucundus, nisi id uerbum in omne tempus perdidissem, neque ob eam unam causam, quam tu suspicaris, & in qua me, lenissimis, & amantissimis uerbis utens, re grauiter accusas; sed ꝙ illius tanti uulneris quæ remedia esse debebant, ea nulla sunt. quid enim? ad amicos ne confugiam? quàm multi sunt? habuimus enim ferè communes: quorum alij occiderunt, alij nescio quo pacto obduruerunt. tecum uiuere possem equidem, & maxime uellẽ. uetustas est, amor,

consuetudo, studia paria. quod uinculum, quæ res deest nostræ coniunctioni? possumus ne igitur esse una? nec mehercule intelligo, quid impediat: sed certe adhuc non fuimus, cum essemus uicini in Tusculano, in Puteolano: nam quid dicam, in urbe? in qua, cum forum commune sit, uicinitas nõ requiritur. sed casu nescio quo in ea tempora nostra ætas incidit, ut, cum maxime florere nos oporteret, tum uiuere etiam puderet. quod enim mihi poterat esse perfugium spoliato & *domesticis, & forensibus ornamentis, atque solatiis? literæ, credo, quibus utor assidue: quid enim aliud facere possum? sed nescio quo modo ipsæ illæ excludere me a portu, & perfugio uidentur, & quasi *exprobrare, quòd in ea uita maneam, in qua nihil insit, nisi propagatio misertimi temporis. Hic tu ea me abesse urbe miraris, in qua domus nihil delectare possit, summum sit odium tẽporum, hominum, fori, curiæ? itaque sic literis utor, in quibus consumo omne tempus, non ut ab his medicinam perpetuam, sed ut exiguam doloris obliuionem petam. quòd si id egissemus ego, atque tu; quod ne in mentem quidem nobis ueniebat propter quotidianos metus: *omne tempus una fuissemus: neque me ualetudo tua offenderet, neque te mœror meus. quod, quantum fieri poterit, consequamur. quid enim utriq; nostrum aptius? propediem te igitur uidebo. Vale.

ob interitũ filiæ ep 6. lib. 4

aderant n. turpia. int pessimũ anũ, seruire.

post Pharsalicam pugnã statim enim Cicero in Italiã redijt.

MVBEX.

OMnis) Cum uersaretur Cicero in maximis mœroribus & luctibus propter reipub. calamitates, L. Luceius non solum præcedenti epistola eum consolatus est, sed etiam multis alijs, quę in hoc uolumine non reperiuntur, neque hodie extant, sed ex uerbis Cic. intelligimus. Dicebat autem Luceius se mirari, ut uisum est in præcedenti epistola, quòd ab urbe abesset, sed tamen id laudare, si ea causa faceret, ut scriberet, & faceret aliquid eorum, quæ consueuit: sin autem propter mœrorem, & lacrymas, se uehementer reprehendere & accusare, hortabaturque, ut in urbem rediret ad coniunctam & solitam consuetudinem utriusque. Itaque Cicero respondens dicit se cognouisse amorem Luceij erga se, sed eum non intelligere causam doloris sui. dicit enim non se tantopere augi propter damna, quæ reipub. euenerunt, sed ꝙ eorum nullum uideat remedium. in quibus quidem miserijs dicit solum literarũ lenimen esse sibi relictum, a quibus non medicinam perpetuam malorum capit, sed aliquam obliuionem. itaq; dicit se eis dare operam. quod quidẽ si fecissent ante ambo, dicit ꝙ potuissent esse una omni tempore, fuissentq; literæ lenimento ualetudinis Luceij, & mœroris ipsius Cic. [Ex omnibus partibus) nulla enim clausula, uel potius nullum uerbum est in epistola tua, unde nõ percipiam magnum tuum erga me amorem. [Ille) amor tuus. [Non ignotus) immo multo ante perspectus. [Iucundus) delectabilis, plenus uoluptatis. & tamẽ latenter ostendit fuisse iucũdum. [Id uerbum) iucundus. [Perdidissem) quia nunq̃ amplius potero dicere aliquid esse mihi iucundum, ꝓpter maximas calamitates, q̃ mihi acciderunt. [Eam unam) eam solã. [Suspicaris) arbitraris, existimabat.n. Luceius eum tantopere mœrere ꝓpter amissam filiam, ꝓp quam amice & familiariter probat non esse tantopere dolendũ. [Re) effecto ipso: quia quamuis uerba non uiderẽtur acerba re, tñ ipsa me grauiter accusabas. [Vulneris) damni & doloris. Virg. Æternum seruans sub pectore uulnus. [Ea) remedia. [Quid enim) probat nulla esse remedia, quę esse debebant. remedia alit malorum nostrorum & dolorum sunt amici, ad quos possumus confugere consolationis causa. sibi autem dicit præcipuum remedium potuisse esse Luceium, sed nõ potuisse cum eo esse, superesse igitur solas literas, in quib⁹ possit habere perfugium, sed eas quoque non posse omnino eum consolari. [Quam multi sunt) q.d. paucissimi, ut tu nosti. [Fere oẽs) nã qui erant mei amici, etiam erant tui. [Occiderunt) perierunt in bellis ciuilibus. [Obduruerunt) facti sunt duri contra me, ut nõ amplius misereantur mei. reliquerũt enim me propter mutationem fortunæ, quia, ut inquit Ouid. Tempore felici multos numerabis amicos. Tempora si fuerunt nubila, solus eris. [Tecum) dicit quòd cum ex multis amicis, qui partim obduruerunt, partim perierunt, Luc. permanserit in fide & beneuolentia, superest, ut cum eo ita uiuere posset & uellet. latenter tamen accusat Luc. quòd eius culpa non simul uiuant, quia cum essent ambo in Tusculano & Puteolano uicini, non tamen unã fuerunt: ex quo innuit eos multo minus fore simul nũc, cum locorum interuallo sunt disiuncti. [Vellem) optarẽ. [Vetustus amor) antiquus & iã multis annis inceptus, in quo magna est uis, ut ipse ostẽdit in Lælio, seu de amicitia. [Paria) similia, q ambo uersati sumus, & uersamur in studiis literarum. [Quod uinculum est) .i. quæ studia paria sunt uinculum nostræ coniunctionis, quia nihil est quod magis alliciat atque attrahat ad amicitiam, quàm morum similitudo, & paritas studiorum. [Quid impediat) quid prohibeat, quo minus unã esse possumus. [Non fuimus) .s. una. [Vicini) ꝓpinqui habitatione, ex quo facilius unã esse poteramus. [Puteolano) rus erat Cic. apud Puteolos in Campania, & sic Tusculanum. [In urbe) subaudi cum essemus, quod plus est. [Vicinitas non requiritur) quia ex diuersis partibus urbis omnes ad forum conueniunt, ita ut illud habeatur pro uicinitate. forum aũt causarum intelligit. [Casu) infortunio. [Oporteret) deceret. [Florere) esse in fortuna secunda. [Puderet etiam uiuere) quia amisimus dignitatem & libertatem, & deniq; remp. sine q-bus uir magni animi uitam optare non debet. [Quod.n.) interrogatio. [Domesticis ornamentis) propter filiam, propter rem familiarem, a Terentia male administratam, q̃ deniq; ab eo discessit, & Sallustium secuta est. [Forensibus) q̃a, ut supra dixit, nihil in foro agere debebat &c. [Literæ) subiectio, & respõsio ad interrogationem. & subaudi poterant esse ꝑfugium mihi. [Aliud) quàm uti literis. [Nescio quo modo) q.d. præter naturam suam, cum soleant, felicibus temporibus ornamento, & miseris solatio esse. [Excludere) prohibere, expellere. [A portu) a quiete, a recreatione. translatio sumpta a nauibus, quę in portu quietem habent. Ouid. Tu citius uenias portus & aura tuis. [Exprobrare) .i. cum probro & contumelia obiicere. [In qua) uitã. [Propagatio) dilatio. nam quanto diutius uiuam, tanto plures miserias expecto. quod quidem literæ, hoc est philosophiæ præcepta, dissuadent, q̃ iubent potius moriendum in libertate & honestate, q̃ uiuendum in seruitute. [Hic) nunc. [Domus) q̃a amisi ornamenta domestica, ut ante dixi. [Summum odium tẽporum) subaudi in qua urbe sit summum odium temporũ .i. summum fastidium & molestia earum rerũ, q̃ his tẽpibus fiunt. [Hominũ) .s. sit summũ odium, quia nihil eorũ agunt pro rep. quæ debent. [Fori) in quo nihil agere libet propter oppressa iudicia & leges. [Curiæ?) in qua non licet cuiquam dicere, quod sentiat. [Medicinam) remedium & medicamen malorum meorũ. translatio sumpta ab ęgrotantibus, quibus datur medicina ad tollendum morbum. [Perpetuam) ad omne tempus. [Exiguam obliuionem) ut interdum obliuiscar doloris mei. nam saltem, dum lego, non recordor malorũ meorum. [Quod) quam rem. [Egissemus) ut essemus usi literis. [Quod non ueniebat in mentem) quod nõ cogitabamus. [Motus) quot turbationes & mutationes, quæ quotidie fiebãt in rep. [Valetudo) .s. mala. [Mœror) quem ex miseriis & domesticis, & publicis capio. [Quod) ut neque tua ualetudo me offendat, nec te mœror meus. [Consequamur) efficiamus .s. utendo literis, & simul uiuendo. [Aptius?) q̃ literis uti: una esse quantum fieri poterit. [Propędiem) quamprimum, cito.

OMnis amor &c.) Quia multis uerbis consolatoriis damnarat Luceius mœrorem Cic. dicit Cic. se agnoscere amorem Luceij in se, sed eum non capere causam mœroris, quæ erat, ꝙ nullum uideret remedium. Ordo est. Omnis .i. totus amor tuus ostendit se ex omnibus partibus. in his literis, quas accepi proxime a te, non quidem ille .s. amor tuus ignotus mihi, sed iã gratus & optatus. dicerem, iucũdus, nisi perdidissem id uerbum .s. iucundus, quod non nisi rei lętæ competit. Ex hoc autem loco accepit Valla differentiam, quã ponit inter iucundus & gratus, allegans hęc Cic. uerba, ut gratum sit utile & acceptum, licet nõ habeat delectationem annexam: iucundum tñ uoluptuosum. Prę terea signandum, ꝙ omnis pars orationis uerbum dicat. nam iucundus, quod nomen est, hic uerbum dr̃, in omne tempus .s. futurum. Neque, sup. perdidi illud uerbum ob eam unam causam, quã tu suspicaris .s. ꝙ resp. omissa sit. Hubert. exponit, ꝙ filia mortua sit, sed de filia nihil meminit in superiori epist. Luceius, & in qua .s. causa, tu utẽs uerbis lenissimis & amãtissimis, accusas me grauiter

ASCXN.

uiter re.i.in sententia ipsa. Nam turpe est uiro forti lugere quæ neque uitare potuit prius, quã euenirent, neque emendare, ubi euenerint, qualia erant incõmoda reip. sed ꝙ ea, q̃ debebãt esse remedia tanti uulneris.i.tanti doloris, sunt nulla.i.non extant. Quid enim.i.nam quid faciam? confugiam ne ad amicos q̃.i. quantum, multi sunt sup. amici? q.d. nimirum paucissimi. Etsi quærat Luceius, cur id a se petat Cic. addit, ideo peto. Enim.i.q a nos habuimus ferè.s.oẽs sup. amicos cões, & ita si scis, q̃ pauci sint tibi amici reliq, facile ẽt scias, q̃ pauci sunt mihi. Quorũ.s. amicorũ cõium, alij.i.aliq, occiderunt.i.mortui sunt, ab occido pen. breui. alij nescio quo pacto.i.modo, obduruerũt.i.durissimi facti sunt, ut non misereantur mei, & ita me dereliquerũt. Equidem.i.ego quidem possem uiuere tecum. Respicit id, quod Luceius rogauerat, ut ad cõuictum suũ redeat. & uellem maxime.s. uiuere tecum. Nã sup. amor noster est uetustus, consuetudo sup. est uetusta, studia supp. nostra sunt paria.i.consimilia, & ita qđ uinculum, quæ res deest coniunctioni nostrę? q.d certe nullum & nulla. Ergo possumus ne esse una.i.in uno loco? Nec mehercule, sup. ita iudicante, ut uerum dico, intelligo.i.nõ perspicio, quid impediat.s.nos una esse, sed certe.i.quod euidẽter scio, nos nõ fuimus adhuc.s.una, cum essemus uicini in Tusculano.s.agro ubi Cic. erat, & Tusc. scripsit q̃ões, & sup. in Puteolano sup.agro, ubi Luceius erat. Nã quid dicam in urbe? i.cum ambo essemus in urbe.s.Roma, in qua cum forum sit cõe, in quod oẽs conueniãt præsertim causidici, (nam de foro iudiciali intelligit) uicinitas non requiritur, & non erant simul, quia nullus erat bonis uiris in foro locus. Sed nostra ætas incidit nescio quo casu in ea tpa, ut, cum oporteret.i.deceret, & iustum esset, nos florere maxime.s.in curia & foro, cum omnibus perfuncti essent honoribꝰ, puderet tum.i.tunc ẽt uiuere, cum sine dignitate uiuant. Qđ enim profugium, quod dicunt refugium, poterat esse mihi spoliato.i.uiolenter exacto & priuato, &.i.simul ornamentis domesticis.i.quibus ornabar domi meæ, & forensibus.i.quibus ornabar prius in foro, & solatiis.s.domesticis, & forensibꝰ? q.d. nullũ quod per locum a maiore declarat. Credo sup. quod literæ.s.poterant mihi esse profugium, quibus.s.literis, ego utor assidue. qd .n.possum facere aliud.s.q̃ literis incumbere? q.d. nihil. sed nescio quo illæ ipsæ.s.literę, uõr excludere me a portu, & profugio.i.a requie, & securitate, & quasi exprobrare.i.ꝓbo dare ꝙ maneam in ea uita, in qua nihil insit nisi propagatio.i.extẽsio, tpis miserrimi. Tu miraris hic.i.in hac conditione uitę, & temporũ, me abesse, in qua domus.s.ꝓpria nihil possit delectare, & in qua sup. sit summum odium, temporũ, hominum, fori.s.iudicialis curię.s.senatus. Itaque quia in urbe esse non licet, ego utor literis sic, in quibus consũmo omne tẽpus, nõ ut petam ab his.s.literis, medicinam perpetuam, sed ut sup. petam exiguam.i.modicã obliuionem doloris. Quod.s.ita uti literis, si ego, atque tu egissemus, qđ.s.agere ne quidem.i.non saltem, ueniebat nobis in mentem, pp quotidianos metus, qui usum rationis impediebant, nos fuissemus omne tempus unã.i.simul. Dixit signãdum Cic. libẽter uti accusatiuo tpis continui, tam cum nota continuationis, ut hic omne q̃ sine ea ut alibi sæpe. Neque ualetudo tua.s.uaria, & nõ bona, offenderet.i.lęderet me, neque mæror meus sup. offenderet te. Quod consequamur.i.obtineamus, quantum poterit fieri. q.d.n.aptius sup. est utriusque nostrum? q.d. nihil. Igitur ego uidebo te propediem.i.mox, ita ut prope sit dies.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Conuenit hoc argumentum cum Sulpiciana, cum utraque in consolationem doloris ob liberorum mortem accepti uersetur, iisdemq; propemodum argumentis utatur.

CICERO S. D. TITIO. 16

ETsi unus ex omnibus minime sum ad te consolandum accommodatus, ꝙ tantum ex tuis molestiis cepi doloris, ut consolatione ipse egerem: tamẽ, cum longius a summi luctus acerbitate meus abesset dolor, q̃ tuus, statui nostræ necessitudinis esse, meæq; in te beneuolentiæ, nõ tacere tanto in tuo mœrore tandiu, sed adhibere aliquã modicã consolationem, q̃ leuare dolorẽ tuũ posset, si minus sanare potuisset. Est aũt cõsolatio ꝑuulgata quidẽ illa maxime, quã semp in ore, atq; in animo habere debemus; * HOMINES nos ut esse meminerimus, ea lege natos, ut oibus fortunæ telis ꝓposita sit uita nostra; neq; est recusandum, quo minus ea, qua nati sumus, cõditione uiuamus: ne'ue tã grauiter eos casus feramus, quos nullo cõsilio uitare possumus: euẽtisq; aliorũ memoria repetẽdis, nihil accidisse nobis noui cogitemus. Neq; hæ, neq; ceteræ cõsolationes, q̃ sunt a sapiẽtissimis uiris usurpatæ, memoriæq;, & literis ꝑditæ, tantũ uidentur ꝓficere debere, quantũ status ipse nostræ ciuitatis, & hæc ꝑturbatio tpum ꝑditorum: cum beatissimi sint, q liberos non susceperunt; minus aũt miseri, q his tpibus amiserũt, q̃ si eosdem bona, aut deniq; aliqua rep. perdidissent. Quòd si tuũ te desideriũ mouet; aut si tuarũ rerũ cogitatione mœres: non facile exhauriri tibi istũ dolorẽ posse uniuersum puto. Sin illa te res cruciat, q̃ magis amoris est, ut eorũ, qui occiderũt, miserias lugeas: ut ea nõ dicã, q̃ sæpissime & legi, & audiui, nihil mali esse in morte; in qua si resideat sensus, ĩmortalitas illa potius, q̃ mors, ducẽda sit; sin sit amissus, nulla uideri miseria debeat, q̃ nõ sentiatur; hoc tamẽ non dubitãs cõfirmare possum, ea misceri, parari, impẽdere reip. q̃ q reliquerit, nullo modo mihi qdem deceptus esse uideatur. qd est.n. iã non modo pudori, ꝓbitati, uirtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed oĩno libertati, ac saluti loci? nõ mehercule quenquã audiui hoc grauissimo, & pestilẽtissimo anno adolescẽtulum, aut puerum mortuũ, qui mihi non a diis immortalibus ereptus ex his miseriis, atq; ex iniquissima conditione uitæ uideretur. Quare, si tibi unũ hoc detrahi potest, ne quid iis, quos amasti, mali putes cõtigisse: permultũ erit ex mœrore tuo diminutum. relinquetur.n. simplex illa iam cura doloris tui, quæ nõ cum illis cõmunicabitur, sed ad te ipsum proprie referetur. in qua non est iam grauitatis, ac * sapientiæ tuæ, quã tu a puero præstitisti, ferre immoderatius casum incõmodorum tuorum, qui sit ab eorũ, quos dilexeris, miseria, maloq; seiunctus. etenim eũ semper te & priuatis in rebus, & publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit grauitas, & cõstantiæ seruiendum. nam, qđ allatura est ipsa * diuturnitas, q̃ maximos luctus uetustate tollit, id nos * ꝑripere consilio, prudẽtiaq; debemus. etenim si nulla unquã fuit, liberis amissis, tam imbecillo mulier animo, q̃ non aliqñdo lugendi modum fecerit: certe nos, qđ est dies allatura, id cõsilio ante ferre debemus, neq; expectare temporis medicinam, quã * repræsentare rõne possimus. His ego literis si quid ꝓfecissem, existimabã optandum quiddam me esse assecutum; sin minus forte ualuissent, officio tamen esse functũ beneuolentissimi, atq; amicissimi: quem me tibi & fuisse semper existimes uelim, & futurum esse confidas. Vale.

[margin: stulti est, cõem legem recusare.]

[margin: sapiens.n. nulla re afficitur, nisi culpa.]

[margin: ep.28.l.7.]

[margin: statim, aut dẽiq; præcipere. idẽ in ep.6.l.6.]

[margin: ante tẽpus consequi.]

ETsi unus) Cum uehementer doleret Titius, ciuis R. amissis liberis, eo tempore, quo resp. erat in potestate Cæsaris: Cicero hac epistola eum consolatus est, adductis multis rõnibꝰ & a lege naturę, & a qualitate temporum, non esse lugendam mortẽ puerorum, aut adolescentium, q uideãtur miseriis erepti. deniq; arguit

[margin: NVBAR.]

arguit a tenore uitæ ipsius Tit. & a reliquis rationibus, quibus usus est etiam S. Sulpicius ad Cic. lib. 4. epist. 5. [Vnus) ego solus [Accõmodatus) aptus, idoneus. [Quòd) q̃a. & est cõ, quare non sit accõmodatus ad consolandũ. [Molestiis) angorib⁹, solicitudinibus [Longius, q̃ tuus) quia propriorte attigit casus tuus, q̃ me. [Acerbitate) uehementia, asperitate. i. cum meus luctus esset minus acerbus, q̃ tuus. [Statui) iudicaui. [Modicã) mediocrem. [Leuare) leuem & minorẽ facere. [Si minus). i. si nõ. [Sanare). i. penitus amouere. [Peruulgata) qua ferè oẽs utunt̃. [In ore) ut eam semp dicamus. [In animo) in cogitatione, & recordatione. [Homines) mortales. [Telis) ictibus. translatio ab hostibus. tela aũt fortunę sunt paupertas, repulsa, priuatio honorũ & magistratuum, amissio amicorum, & liberorũ, & ꝓpinquorũ, & ceterorum hmõi. [Qua nati sumus) ut subiaceamus oib⁹ telis fortunę. [Nullo cõsilio) nulla prudẽtia: q̃a multi casus sunt, quos etiã uir prudens uitare non põt. [Euentis) casib⁹. nam si cogitamus, quid aliis eueniat, intelligemus nihil noui nobis accidere. [Hæ consolationes) quas nũc tibi affero. [Vsurpatę) a sapientissimis, q̃bus frequenter usi sunt uiri sapientiss. [Status) cõditio. [Perditorum) miserrimorum, de q̃b⁹ nulla ferè est spes. [Beatissimi) q̃a nullum oĩno dolorem ex filiis susceperunt, & nesciunt, qd̃ sit amittere filios, nec ꝓsperis, nec aduersis temporib⁹. [Minus miser) fecit duos gradus eorum, q̃ non sunt habendi infelices talibus t̃pibus; primum eorum, q̃ nunq̃ susteperunt liberos, quos etiam beatissimos dixit: deniq; eorum, q̃ potius amiserunt eos t̃pibus miseris, q̃ felicibus. [Bona) secunda. [Aut aliqua) .i. aut saltem nõ penitus deleta. [Quòd si) facit Cic. dilẽma quoddam .i. argũ diuisum. dicit.n. Titium moueri, & dolere uel ꝓpria cã, uel cã eorum, quos amisit. q̃ si dolet propria cã: dicit, ei facile non posse adhiberi cõsolationẽ. sin uero dolet cã eorũ, quos amisit, q̃a existimet eos esse miseros, & aliq̃d mali passos esse: dicit, nihil mali esse in morte; itaq; nihil mali ei accidere potuisse. Præterea ostendit ea imminere, & futura esse, q̃ q̃ reliquerit, uõ uideatur deceptus, neq; miser, sed potius beatus. [Tuum desiderium). i. ꝓprium desiderium, & amor tui ipsius. desiderium.n. ꝓ uehementi amore ponitur. sic apud Iuuen. Cur desiderio Bibulæ Sertorius ardet? interdum ꝓ absentia rei gratæ & optatæ, & pro morte: Cic. in Lęlio, Ego si Scipionis desiderio me moueri negem, q̃ id recte faciam, uiderint sapiẽtes. [Mouet) ꝑturbat, dolore afficit. [Exhauriri) euacuari, penitus auferri. [Vniuersum) totum: quin aliqua particula relinquatur, quotiescunq; cogitabis de rebus tuis. [Istum) tuum. [Illa res) q̃ sequitur. s. ut eorum, q̃ occiderunt &c. [Occiderunt) perierunt. [Legi) apud philosophos. [Audiui) a uiris sapientissimis, & p̃ceptoribus. [Nihil mali) huiuscemodi disputationem tractat Cic. in Lælio, & plenius in lib. 1. Tusc. quæstionum. [Resideat) remaneat. [Sensus) ut anima omnino non deleatur. quod est uerum. [Immortalitas) æternitas quædam uiuendi. [Amissus) .s. sensus. [Debeat) pro debebit. [Sentiatur) sensu aliquo ꝑcipiatur. nam nemo potest esse miser, q̃ nihil sentiat. sic Cic. in Lęl. Sin aũt illa uereor, ut idem interitus sit animorum & corporũ, nec ullus sensus maneat, ut nihil boni est in morte, sic certe nihil mali. sensu.n. amisso fit homo, quasi natus nõ esset oĩno. [Tñ) licet etiam nihil mali sit in morte. [Nõ dubitans) sine dubio. [Misceri) cõfundi, sine t̃one & perturbate fieri. Virgil. Interea magno misceri murmure pontum. Et alibi, Miscet agens telis nemora inter frondea turbam. [Impẽdere) imminere, futura esse. [Reliquerit) .s. morte. [Nullo modo deceptus) .i. nullo mõ uideatur male sibi cõsultum esse, sed potius sibi bene euenisse. decepti.n. dicuntur, q̃bus aliter euenit, q̃ putabant. [Quid est enim) ꝓbat ea uel misceri, uel imminuere. Quæ qui reliquerit, non uideatur esse deceptus. [Quid loci) .i. quis locus. [Pudori) uerecundiæ, timori, infamiæ, & ignominiæ. est enim uirtus pudor. [Rectis) probis. [Bonis artibus) q̃a sunt etiam malæ. [Libertati) quæ oppressa est. [Ereptus) liberatus. [Inquinatissima) sordidissima & fœdissima. [A diis immortalibus) qui recte sciunt consulere homini, ut testatur Iuuen. Carior est illis homo, q̃ sibi. [Hoc unum) hoc præcipuum, & quasi solum. [Detrahi) amoueri ex animo. [Contigisse) euenisse. & notandum contingere de malo dictũ, sicut & apud Cic. accidere de bono dictum notauimus. [Relinquetur) supererit, restabit. [Simplex) unica. [Non communicabitur cum illis) nõ erit cõmunis cum illis si.n. existimabis eis nihil mali accidisse, nullam curam doloris de eis capies. [Referetur) retorquebitur. [Ad te ipsum) cuius causa solum dolebis. [In qua) .s. cura doloris pp teipsum. [Grauitatis) auctoritatis, & constantiæ. [Præstitisti) exhibuisti, ostẽdisti. [Immoderatius) uehemẽtius, sine moderatione. [Qui) casus. [Seiũctus) separatus, semotus. [Eũ) talem. [Tuenda) seruanda. turpissimum.n. est non rñdere pristinis uirtutibus. [Seruiendum) obsequendum. [Constantiæ) ut perseueres eodem tenore uitæ, quam ante præstitisti. [Diuturnitas est allatura). i. quod longinquitas temporũ est factura, ut obliuiscamur dolorẽ, id debem⁹ cõsilio sapiẽtiaq; anticipare. Sic supra Ser. ad Cic. Nullus dolor est, quem t̃pis longinq̃tas non minuat, ac molliat. hoc te expectare t̃ps tibi turpe est, ac non ei rei sapiẽtia tua te occurrere. [Etenim) facit argũ a minori ad maius, dicẽs, q̃ si mulieres, q̃ sunt animi imbecilliores, amissis filiis, aliqñ lugẽdi finẽ faciunt; multo magis debẽt uiri cõsilio & prudẽtia anticipare id, qd̃ necessitate t̃pis aliqñ sunt facturi. [Imbecillo) infirmo. [Aliqñ) tandẽ [Lugẽdi) mœrendi. [Repñtare) ad pñs afferre. [Profecissem) posuissem tibi. i. si persuasissem tibi, ut dolorẽ deponeres. [Quidda). i. aliq̃d. [Assecutũ) effecisse. [Valuisseut) .s. literę meę ad te consolandũ. [Fuctum esse) subaudi, existimabam. [Quem). i. qualem. s. beneuolentissimum, & amicissimum.

ETsi) Amiserat liberos Titius, ciuis Rom. & Cic. amicus, amissa rep. & q̃m eorum morte plus, quàm deceret grauem, & sapientem uirum, dolere uideretur, has ad eum Cic. literas dedit, eiusdem sententiæ, cuius illa Sulp. ad Cic. de obitu filiæ. [Accõmodatus) aptus & idoneus. [Quod) rõ est, quòd aptus nõ sim ad te consolandum. [Longius) q̃m magis te tangit & perturbat q̃ me ipsum casus tuus. [Acerbitate) asperitate. Translatio quæ plurimum splendoris affert in oratione parce detorta. [Modicam) mediocrem. [Leuare) mollẽ & leuem efficere. [Hoies) hæc est illa peruulgata sententia & diffusa & gñalis consolatio, quam dicit. & est argũ a lege naturæ. Sed intersit ne aliq̃d iter hoies & mortales Fronto Gallianus audiendus est. Ego, inq̃t, sic existimo longe itaque esse amplius, prolixius, fusius in significãda totius prope multitudine ciuitatis mortales, q̃ homines: námque multorum hominũ appellatio inter modicum prope numerũ cohiberi atque includi potest. Multi aũt mortales nescio quo pacto, & quodam sensu inenarrabili oẽ ferè genus, quod in ciuitate est, & ordinem & ætatem, & sexus cõprehendũt, & ex eo hæc disputatio est orta, q̃ apud Clodium Quadrigarium sic legerãt, concione dimissa, Mar. in capitolium uenit cum multis mortalibus, inde cum domũ proficisceret̃, tota ciuitas eum reduxit. [Ea lege) cõstitutione fatorũ & siderum. [Telis fortunę) metaphora a re militari. sunt.n. tela fortunę, omnia incõmoda, & oĩa mala, q̃ hoĩbus pñt accidere. [Proposita) tanq̃ signum sagittãdi, qd̃ gręci σκοπὸν dicunt. [Nullo consilio) tria in hoĩe spectare possumus, consilium, factũ, & successum, q̃ sunt animi, corporis & fortunæ: & multi sunt casus, qui nullis his t̃õibus uitari pñt. [Euẽtis) multi non intelligentes corrumpunt hunc locũ, & pro euentis, legunt euentibus, putantes tã in singulari, q̃ in plurali quartę inflexionis nomen. Sed in singulari est quartæ & masc. gñis: ĩ plurali uero secundæ, & ut plurimũ gñis neutri. Cic. ad Atticũ, semper.n. causę euentorũ magis mouent, q̃ ipsa euenta. [Vsurpatæ) in frequenti usu habitæ tam dictis q̃ factis. Cic. in parad. prædicare.n. hoc est, usurpatum a doctissimis. [Memoriæ proditæ). i. scriptę. Nã scribere multis modis apertissime dicitur, ut exarare, literis cõmendare, memoriæ ꝓdere, literis date, scriptis mãdare, literis cõmittere, literatũ monumentis tradere. [Status ipse ciuitatis) cum pondere suo dixit ipse, qui est infelicissimus, & tanta calamitate oppressus, ut omnino non sit amplius aliq̃s status ciuitatis, adeo q̃, ut ais, Oẽs illi beatissimi atque fortunatissimi habendi sunt, qui his t̃pibus perditis liberos non habuerunt, & illos uiuus miseros dicit esse, qui cum liberos habuissent, illos amiserunt, quã si eosdẽ liberos in florente rep. ꝑdidissent. [Quòd si tuũ te desiderium mouet) mordet & solicitat, ut non pp filiũ, q̃ sit extinctus, sed pp te ipsũ, qui careas utilitate & dulcedine filij, doleas. Id aũt desideriũ si te mouet, nõ puto oĩno tolli posse. Et facit argũ, qd̃ dicitur dilẽma siue diuisio, qd̃ fit ea duab⁹ cõtrariis sententiis hoc modo: aut doles pp teipm & ꝓpriã utilitatẽ, aut pp liberos: siquidẽ pp teipsum doles, non facile cõsolari possem: si uero pp liberos doles, q̃ñ eos existimes esse miseros pp mortẽ; dico tibi in morte nihil mali & miseriæ, & illis ea hoc q̃ mortui sunt, nihil mali accidere potuisse, ex quo tibi eclũdo nõ esse dolendũ. [Desideriũ) amor, aliàs ꝓ absentia rei optatæ. [Exhauriri) penitus auelli. [Quæ magis amoris) est ut luges filiũ non pp te, sed pp seipsum. Quòd aũt sit mortuus, lætari magis debes, q̃ dolere, cum nihil mali sit in morte, & nihil boni sit ĩ uita. [Legi & audiui) addere & tertium poterat, & scripsi. nam 1. Tusc. hęc oĩa uberrima oratione tractauit. Legit & apud philosophos & audiuit a suis pręceptoribus. [Si resideat sensus) ut anima non moriatur cum corpore. Et est argũ a necessario, ut aut remaneat sensus, aut omnino pereat, non est ali-

PHIL.

Euentis.

Desiderium.

qua futura miseria ex morte. Vnde ẽt nec morte alicuius dolendum est. Primo Tusc. hæc omnia disputantur. [Occiderunt) a cædo, mortui sunt. [Sentiatur) nam si non sentitur, non põt dici miseria, quis enim negat? Et hoc in Lælio, ut, Sin autem illa uereor, ut idẽ interitus sit animorum & corporum, nec ullus sensus ut maneat, ut nihil boni est in morte, sic certe nihil mali. [Misceri) commoueri, & ꝑturbari. [Impendere) iostare & uentura esse. [Articulus) & ea intelligit futura & pñtia reip. detrimenta, quæ quis morte reliquerit, non pessime cum illo esse actum uideatur. [Reliquerit) euitauerit. s. morte. [Deceptus) male egisse cum fortuna, sed bene sibi cõtigisse ꝙ sit mortuus. & ille dicitur deceptus, cui aliter accidit, quam putabat, ut Virg. deceptam morte fefellit. [Quid luci) qm̃ Cæs. inuaserat omnia. & est ratio superiori sententiæ. [Pudori) articulus. [Non hercule) eorum felicitatẽ ostendit, q mortui sunt, & a contrario eorum infelicitatem, q uiuunt. [A diis immortalibus) ſm Stoicos, qui dñt deos hẽre curam rerum humanarum & omnibus posse recte consulere. de quo Satyrus noster, Carior est illis hõ, q̃ sibi. Dicuntq; unum deum esse, sed pro qualitate officiorum mutari nomina, & esse participẽ utriusque sexus. [Simplex) ut solũ doleas propter te ipsum. [Ad te ipsum) cuius causa solum doleas. [Referetur) reuoluetur. [In qua) demonstrat hunc etiã ꝓprium dolorẽ eiciendũ esse. [Qui sit seiunctus) semotus & disiunctus casus tuorum incommodorum. [Miseria) qua illi mortui liberati sunt, & tu doles, eos esse ista miseria liberatos. i. mortuos, quoniam qui mortui sunt, ii sunt miseria liberati & malo, & illuc profecti ubi æuo sempiterno fruantur. [Eum) talẽ. [Priuatis, ac publicis) tres sunt æthicæ partes, Monastica, Oeconomica, Politica. Duas ea his nunc tangit. Oeconomicam, quæ in gubernãda re familiari uersatur, & optimas de seruis, de liberis, de uxoribus, de uniuersa domorum familia leges ostendit. Politicam, quę reip. administrationem amplectitur, & quo pacto qs cum summa laude in ea se habere possit, plane demonstrat. de quo Plato multa conscripsit. [Priuatis) ad œconomicã. [Publicis) ad politicam. [Tuenda tibi) conseruãda, quoniam pristinis non rñdere uirtutibus turpissimũ esse uideretur. [Ipsa diuturnitas) hanc Sulpicius longinqoitatẽ dixit, & eandem sententiam posuit, ut nullus dolor est, quẽ nõ longinqtas tpis minuat, ac molliat. Sed hoc te expectare tp̃s tibi turpe est, ac non ei rei sapentia tua te occurrere. qđ extremum Cic. sic ait: Id uero præripere consilio, prudentiaque debemus, quę duo sapientiæ membra sunt. [Etenim) a minore ad maius argm̃. Qđ si fœmina amissis liberis lugendi finem facit, multo magis debent uiri, nec expectare tp̃s ut adimat, sed illum a se consilio & prudentia amouere. [Dies allatura) longinquitas temporis. fœminino autem genere dies, ut plurimum pro tempore sunt usi. [Neque expectare temporis medicinam) ut Sulp. Hoc te expectare tp̃s tibi turpe est. [Profecissem) hoc est tibi persuasissem, ut dolorem iustum abiiceres. [Quiddam) quid maximum. [Valuissent). s. literæ meæ, ad te consolandum potuissent. [Officio functum) fungimur officio, uel officiũ. Terent. Tu illorũ officia fungeris. Vtimur consilio & hmõi, & abutimur, quod est male utimur. accusatiuum etiam antiquitus petebant. Terent. Abusum meretricẽ dixit. Potimur, in nostra potestate habemus. Virg. Cõnubio Æacide Pyrrhi sceptrique potitum. Frui ad omnem animi delectationem accõmodamus. Nec illi hoc audiẽdi sunt, qui dñt frui tãtummodo ad res diuinas pertinere, cum etiam ad humanas referri possit. Naso, Est aliqua ingrato merito exprobrare uoluptas, Hacque frui. hæc de te gaudia sola feram. Vescimur cibis. Vnde antiquitas uesci, pro comedere posuit. Virg. Vescitur Æneas simul & Troiani iuuentus. Sed alibi pro uti accepisse uidetur; ut, Quem si fata uirum seruãt, si uescitur aura. [Beneuolentissimi, & amicissimi) bona iunctura uerborum, ut primo beneuolũ, inde amicum dicamus. Beneuoli. n. esse possumus, & non amici. Sed amici esse non possumus, nisi etiam beneuoli simus: & crescit oratio.

Deceptus. *Partes æthicæ.* *Dies.* *Fungor, Vtor, Abutor, Potior, Fruor, Vescor.*

ARGVM. ETsi unus) Consolatur Tit. ciuem R. dolentem super morte liberorum suorum, quos sub dominatu Cæsar amiserat, docens id perperam ab eo fieri. Ordo est. Etsi. i. quãq̃, ego sum unus ex omnibus, minime accõmodatus. i. aptus ad cõsolandum te, ꝙ. i. quia cepi tm̃ doloris ex mœstitiis tuis, ut ipse. i. egomet, egerem consolatione, tamen cum dolor meus abesset longius ab acerbitate summi. i. maximi luctus, q̃ tuus, statui. i. putaui esse necessitudinis nostræ, & beneuolentię meæ in te. i. ꝑtinere ad necessitudinem nostram & beneuolentiam meam in te, non tacere tandiu in tanto. i. tam uehementi dolore tuo, sed adhibere aliq̃ consolationem meam quę posset leuare. i. imminuere, dolorem tuum, si minus. i. non satis potuisset sanare. i. penitus abolere, dolorem tuum. dum. n. ægritudo sanatur, perit, dum homo conualet. Est autem consolatio peruulgata, maxime quidem illa, quã debemus habere semper in ore, atq; in animo, ut meminerimus nos esse homines natos ea lege, ut uita nostra sit proposita omnibus telis fortunæ. Neque id esse recusandum, quo minus. i. ue nõ, uiuamus ea conditione qua sumus nati, te. i. uel, ne feramus tã grauiter eos casus, quos nullo cõsilio possumus uitare, & cogitemus repetendis memoria euentis. i. dum repetimus memoria euenta aliorum, nihil noui accidisse nobis. Neque hę. i. hmõi, neque ceteræ. s. tales consolationes, quæ sunt usurpatæ. i. in usum adductę, & ꝓditæ. i. mandatæ memoriæ, & literis. i. scriptis, a uiris sapientissimis, uñr debere proficere. i. profectũ facere, tm̃, q̃tum, status ipse ciuitatis nostrę, & hæc ꝑturbatio tp̃m ꝑditorũ, cum illi, qui liberos nõ susceperunt. i. sustulerunt, aut genuerũt, sint beatissimi. Autem. i. sed illi sup. q amiserunt liberos suos his tp̃ibus, sint minus miseri, q̃ si perdidissent eosdem, rep. sup. existente bona, aut denique. i. saltem, aliqua, cũ iã sit nulla. Quod si desiderium tuũ. s. in filios tuos, mouet. i. afficit te, aut si mœres. i. in mœrore es, cogitatione rerum tuarum, ego puto istũ dolorem non posse exhauriri tibi facile uniuersum. i. simul omne. Sin. i. sed si, illa cruciat te, quę est magis amoris, ut lugeas miserias eorum, qui occiderunt. i. liberorum tuorũ, ut non dicã ea, q̃ legi & audiui sępe, nihil mali esse in morte. i. in eo, qđ est esse mortuum, in qua. s. morte, si sensus. i. ꝑceptio, & sensio resideat. i. ꝑmaneat, illa. s. res q̃ dicit mors, dicẽda sit potius imortalitas, q̃ mors. Sin. i. sed si sup. sensus sit amissus, nulla miseria debeat uideri, q̃ non sentiatur. Recte concludit animos, aut animas non mori, aut non pati, si moriantur: sed non conuincit, q. n. nonnullorũ animæ crucientur. non. n. sequitur, habet immortalitatem, habet ergo beatitudinem. Hoc tñ. Tñ ego non dubitans possum confirmare hoc. s. ea sup. mala, aut incõmoda misceri. i. conflari, parari, impendere penultima longa. i. imminere reip. q̃. s. mala, is q relinquerit. i. moriendo uideatur mihi quidem nullo modo esse deceptus. i. defraudatus conditione uitæ cum meliorem adierit, q̃ hęc esse possit, aut saltem malam euaserit. Enim. i. quia, qd loci est iam non mudo. i. non solum pudori, probitati, uirtuti, rectis studiis, bonis artibus, sed omnino libertati, ac saluti? q. d. nihil. Mehercule ego nõ audiui quenq̃ adolescentulũ, aut puerũ mortuum hoc anno grauissimo, & pestilentissimo, qui non uiderẽ mihi ereptus a diis immortalibus ex iis miseriis, atq; iniquissima conditione uitę, in qua unus dominatur omnibus, nec locũ ꝓbitati relinquit. Quare si hoc unum põt detrahi tibi, nequid. i. ut nihil mali putes contigisse his quos amasti. s. liberis tuis, ꝑmultũ erit diminutũ. i. detractum ea mœrore tuo. Etenim. i. quia, iam. i. tunc, cura doloris tui relinquetur, simplex. i. sine respectu liberorum, utpote, q̃ non cõicabitur cum illis. s. defunctis, sed referẽ proprie. i. peculiariter & unice ad te. In qua. s. cura, iã nõ est grauitatis, ac sapientię tuæ, q̃ ꝑstitisti. i. exhibuisti a puerili ætate ferre immoderatius casum incõmodorũ tuorũ, qui sit seiunctus. i. separatus a miseria & malo eorũ, quos dilexeris. Etenim tu ꝑstitisti. i. exhibuisti semꝑ te eum. i. talem, in priuatis, & in publicis rebus, ut grauitas sit tuenda tibi & seruendũ sit tibi constantię, ut eam teneas. Nã nos debemus p̄ripere consilio, & prudẽtia id, qđ ipsa diuturnitas, q̃ maximos luctus tollit, uetustate est allatura. Etenim si nulla mulier sit tam imbecillo. i. debili animo, amissis liberis, quæ non fecerit aliqñ. i. tandem modum. i. finem lugendi, certe nos debemus anteferre id consilio, quod dies. i. diuturnitas est allatura, neque expectare medicinam tp̃is, q̃ possimus repræsentare. i. in præsens exhibere, ratione. i. per rõnem. Si ergo ꝓfecissem qd. i. in aliquo, his literis, ego existimabam me esse assecutum quiddam optandum. Sin. i. sed si forte literę ualuissent minus. i. non satis, tñ existimabam me esse functum officio. s. hominis beneuolentissimi, atque amicissimi, quem uelim, ut existimes me, & fuisse semper, & confidas esse futurum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Sextium, ut exilium forti animo ferat, hortatur.

CICERO S. D. P. SEXTIO P. F. 17

NOn obliuione amicitiæ nostræ, neque intermissione consuetudinis meæ, superioribus tẽporibus ad te nullas literas misi, sed ꝙ priora tem-

pora

ordiū ſuū intellegit. Sextij exilium. Milonis.

pora in ruinis reip.* noſtriſq; iacuerunt, poſteriora autem me a ſcribendo tuis iniuſtiſſimis, atq; acerbiſſimis* incommodis retardarunt. cum uero & interuallum iam ſatis longum fuiſſet; & tuam uirtutem, animiq; magnitudinem diligentius eſſem mecum recordatus; non putaui eſſe alienum inſtitutis meis hæc ad te ſcribere. Ego te, P. Sexti, & primis temporibus illis, quibus inuidiam abſens, & in crimen uocabare, defendi: &, cum in tui familiariſſimi iudicio, ac periculo tuum nomen coniungeretur, q̃ potui accuratiſſime te, tuamq; cauſam tutatus ſum; & proxime, recenti aduentu meo, cum rem aliter inſtitutam offendiſſem, ac mihi placuiſſet, ſi affuiſſem, tamē nulla re ſaluti tuæ defui: cumque eo tempore inuidia annonæ inimici non ſolum tui, uerum etiam amicorum tuorum, iniquitas totius iudicij, multaq; alia reipub. uitia plus, q̃ cauſa ipſa, ueritasque* ualuiſſent; Publio tuo neq; opera, neq; conſilio, neq; labore, neq; gratia, neq; teſtimonio defui. quamobrem, omnibus officiis amicitiæ diligenter a me, ſanctéq; ſeruatis, ne hoc quidem prætermittendum eſſe duxi, te ut hortarer, rogaremque, ut & hominem te, & uirū eſſe meminiſſes; id eſt, ut & communem, incertūq; caſum, quem neq; uitare quiſquam noſtrum, neq; præſtare ullo pacto poteſt, ſapienter ferres; & dolori* fortiter, ac fortunæ reſiſteres; cogitareſque, & in noſtra ciuitate, & in ceteris, quæ rerum potitæ ſunt, multis fortiſſimis, atq; optimis uiris iniuſtis iudiciis tales caſus incidiſſe. Illud utinam ne uere ſcriberem, ea te rep. carere, in qua neminem prudentem hominem res ulla delectet. De tuo antē filio uereor, ne, ſi nihil ad te ſcripſerim, debitum eius uirtuti uidear teſtimonium nō dediſſe: ſin aūt omnia, quæ ſentio, perſcripſerim, ne refricē meis literis deſiderium, ac dolorem tuum. ſed tū prudentiſſime facies, ſi illius pietatem, uirtutem, induſtriam, ubicunq; erit, tuam eſſe,* tecum eſſe duces. NEC enim minus noſtra ſunt, quæ animo complectimur, q̃ quæ oculis intuemur. quamobrem & illius eximia uirtus, ſummuſq; in te amor magnæ tibi conſolationi debet eſſe; & nos, ceterique, qui te non ex fortuna, ſed ex uirtute tua pendimus, ſemperq; pendemus; & maxime animi tui conſcientia, cum tibi nihil merito accidiſſe reputabis; & illud adiunges, HOMINES ſapientes turpitudine, nō caſu, & delicto ſuo, non aliorum iniuria cōmoueri. Ego & memoria noſtræ ueteris amicitiæ, & uirtute, atque obſeruantia filij tui monitus, nullo loco deero, neq; ad conſolandum, neq; ad leuandum fortunam tuam. tu ſi quid ad me forte ſcripſeris, perficiam, ne te fruſtra ſcripſiſſe arbitrere. Vale.

.i. cum in dicio condē natus eſſet.

hoc refertur ad dictionem, ni rum.

uriſſa copula, ut ep. 34. & 28. lib. 13.

ARGVM.

NOn oblioione) P. Sextius Cic. amiciſſimus, cum Clodius Cic. inſequerretur, & rogatione ſua ea urbe eiiciendum iudicaſſet, pro eo acerrime una cum Milone aduerſus Clodium & Clodianos pugnauit, adeo ut etiam grauiter uulneratus in templo Caſtoris pro occiſo relictus ſit. Deinde accuſatus q̀ hoies emiſſet, coegiſſet, paraſſet, cum id ꝓ ſalute Cic. feciſſet: Cic. poſt reditum ſuū cū elegantiſſima oratione defendit, q̃ adhuc extat: tandem tñ iniquitate iudicum damnatus in exilium eiectus eſt. quem Cic. hac epiſtola conſolatur, excuſans intermiſſionem literarum ad eum ſuarum, oſtendens non fuiſſe propter obliuionem ueteris amicitiæ, ſed tum ꝓpter calamitates reip. tum ꝓꝑ acerbiſſima incommoda ipſius Sextij, quem ſemper & amaſſe, & tutatum fuiſſe fatetur, hortaturq; ut forti magnoq; animo ferat hunc caſum, memor aliis etiam uiris clariſſimis & Rom. & aliis ciuitatibus ſimiles caſus eueniſſe. Deinde laudat pietatem eius filij erga patrem, ex quo dicit eum debere magnam conſolationem accipere, q̀ talem habeat filiū, magnam etiā ex amicis quos habet fidiſſimos. Poſtremo Cic. pollicetur omnem operam, & officium ſuum ipſi Sextio. [Intermiſſione conſuetudinis) .i. ceſſatione meæ conſuetudinis ſcribendi libenter ad amicos. [Priora) cum eram in exilio. [Ruinis) cladibus. translatio ſumpta ab ædificiis. [Iacuerunt) proſtrata fuerunt. [Poſteriora) q̀ ſecuta ſunt poſt reditū meū. [Retardarunt) retinuerunt, fecerūt ut differrem ad te ſcribere. [Interuallum) ſpatium, diſtantia temporis. [Mecum) intra me, in animo meo. [Alienum inſtitutis meis) contrarium eſſe meæ conſuetudini & uoluntati. [Ego) longius repetit & beneuolentiam, & officium ſuum erga Sextium. [In inuidiam) .i. in odium. [In crimen) in cauſam, in iudicium. [Tui familiariſſimi) puto intelligi Mil. cum quo Sext. ſenſerat contra Clod. [Periculo coniungeretur) qa ſi damnatus fuiſſet Milo, neceſſe erat, ut Sext. in eodem eſſet periculo. [Accuratiſſime) diligentiſſime. [Proxime) nuperrime. [Recenti) nouo. [Inſtitutam) diſpoſitam. [Offendiſſem) inueniſſem. [Ac) q̃ [Inuidia annonæ) quam contraxeras ex liberalitate annonæ, quam populo diſtribuendam curaueras. [Inimici) Clod. & ceteri qui Clod. fauebant. [Iniquitas totius iudicij) quia oēs inique iudicarunt. [Multa uitia) multi defectus, utpote mali magiſtratus, & ſimilia. [Publio tuo) ſubaudi filio. [Teſtimonio) teſtando te feciſſe cauſa reip. quæ feciſſes. [Sancte) ſincere & conſtanter. [Hominem) q.d. ſubiectum telis fortunę. [Virum) .i. fortem, & munitum ad ferenda aduerſa. [Id eſt) declarat Cic. quid per hominem & uirum intelligat. [Cōem, incertum) id.n. hominis eſt. [Et dolori fortiter) id ad uirum pertinet. [Præſtare) ſuperare. [In noſtra ciuitate) .i. Roma. [Multis fortiſſimis) ut Furio Camillo Africano ſuperiori, Africano poſteriori, & aliis multis, quos Val. lib. 5. c. 3. cōmemorat, & Cic. in oratione ꝓ P. Sextio. [In ceteris) .ſ. ciuitatibus. [Quæ potitæ ſunt rerum) .i. q̃ imperauerint, ſicut apud Athenienſes accidit Ariſtidi, Themiſtocli, Theſeo, Alcibiadi, & Phocioni, apud Lacedæmonios Lycurgo, apud Carthaginienſes Annibali. lege Val. lib. ꝑdicto, & orationē Cic. ꝓ hoc Sextio. [Vtinam) dicit Cic. remp. Romanam talem nunc eſſe, ut non debeat Sextius multum dolere, q̀ ab ea abſit, cum in ea nihil ſit, quod poſſit quempiam hominem prudentem delectare. [Vtinam ne ſcriberem) .i. utinam non poſſem hoc uere ſcribere. [Debitum teſtimonium) .i. uereor, ne non uidear teſtari eius uirtutes, ſicut debeo. [Refricem) renouem. tractum a uulnere, qđ plerunq; fricando renouatur. [Tuam eſſe, tecum) .i. apud te habere. [Animo) cogitatione. [Intuemur) cernimus. [Amor in te) .i. quo te proſequitur. Nam Cic. in oratione prædicta ſic inquit: Neq; hic unquam puer, qui his lacrymis, qua ſit pietate, declarat, amiſſo patre ſuo ꝓpter me, meipſum incolumē uidebit. [Et nos) .ſ. debemus eſſe magnæ conſolationis. [Pendemus) ponderamus, æſtimamus. [Non ex fortuna) non ex rebus externis. [Ex uirtute) quam cum etiam exul retineas, non minoris ęſtimamus te exulem, quam ſi eſſes in patria. [Merito) iuſte, ſed ob inuidiam & iniquum iudicium inimicorum tuorum. [Adiunges) ad conſolationem tuam. [Turpitudine) flagitio aliquo .i. cum aliqua turpitudine deprehenſi ſunt. [Non caſu) qui, ut dictum eſt, uitari non poteſt. [Delicto ſuo) ſiquid peccaſſent. [Iniuria aliorum) q̃ ab aliis infertur. [Commoueri) angi, & cruciari, & perturbari. [Monitus memoria ueteris amicitiæ) .ſ. quem uetus amicitia noſtra faciet memorē tui. [Obſeruantia filij tui) .i. reuerentia qua me proſequit. [Leuandum) minuendum. [Perficiam) re ipſa faciam. [Fruſtra) ſine effectu, incaſſum.

Refricare.

ARGVM.

NOn obliuione) Quo tempore Clodius Cic. acerrime perſequebatur, eiiciendumque urbe ſatagebat, P. Sextius una cum Milone aduerſus Clodium, & Clodianos reſtitit, non uerbis modo, ſed armis, ita ut grauiter uulneratus in æde Caſtoris pro occiſo derelictus ſit. Deinde accuſatus factionis, eleganti oratione, quæ adhuc extat, a Cic. defenſus eſt, poſt modum tamen in exilium miſſus, quo ad eum nunc ſcribit Cic. conſolans eum. & primo ſe purgat q̀ non ſæpius ſcripſerit, deinde filij ipſius Sextij pietatem laudat, & operam ſuam Sextio pollicetur, hortaturq; demum forti, ac conſtanti ſit animo. Ordo eſt. Ego nullas .i. ullas, non dedi ad te ullas literas temporibus ſuperioribus nō obliuione .i. non ꝑ obliuionem amicitiæ noſtræ,

neque intermiſſione.i.per temporis interruptionem conſuetudinis meæ, qua conſueui ad amicos ſcribere, ſed ꝙ priora tempora.ſ.poſtquam prætermiſi ſcribere ad te, iacuerunt in ruinis reipub.& noſtris. Poſteriora autem.ſ.tempora retardarunt me a ſcribendo, iniuſtiſſimis atq; acerbiſſimis incõmodis. Cum uero &.i.ſimul, interuallum iam ſatis lõgũ fuiſſet, & recordatus eſſem mecum diligentius uirtutem tuã, & magnitudinem animi, nõ putaui eſſe alienum inſtitutis.i.a moribus meis ſcribere ad te hæc .ſ.quę ſequunt. Ego o P.Sexti defendi te, &.i.ſimul primis illis tẽpibus, quibus abſens.ſ.ab urbe uocabare.ſ.ab inimicis tuis, in inuidiam.i.odium & in crimen.i.criminationẽ & accuſationem de crimine, &.i.ſimul cum tuum crimẽ coniungeretur in iudicio, ac piculo familiariſſimi tui.ſ.Milonis, q in ſimili cauſa ſi fuiſſet conuictus, etiam Sextius conuictus fuiſſet, qa de ſimilibus debet idem eſſe iudicium, tutatus ſum te, & cauſam tuã, ut.i.quãtũ potui accuratiſſime, & proxime recenti aduentu meo.ſ.cum offendiſſem.i.præter ſpẽ inueniſſem rem.i.litem tuam, inſtitutã aliter ac.i.q̃ placuiſſet, ſi affuiſſem tñ nulla re.i.in nullo auxilio defui ſaluti tuæ.i.in omni re affui & auxilio fui. Cumq;.i.& cum.ſ. ita, fuerit, ꝙ inuidia annonæ.i.quam cõtraxiſti ex liberali largitione annonæ nõ ſolum inimici tui.ſ.Cl.uerũ etiam amicorum tuorum, & ſup.iniqtas iudicij.i.quo cõdemnatus es, & multa alia uitia reip.i.eorum, qui remp. tractabãt, ualuiſſent plus q̃ cauſa ipſa, & ueritas, nunq̃ defui Publio tuo.ſ.filio, neq; opera.i.diligẽtia, neque cõſilio, neque labore, neque gratia, qua apud alios ualebã, neq; teſtimonio quod de illo perhibebã. Quamobrem oĩbus officiis amicitię ſeruatis diligenter & ſancte.i.inuiolabiliter a me, ne quidem.i.nõ ſaltem, aut non etiam duxi.i.exiſtimaui hoc.ſ.quod modo faciam, eſſe ꝑtermittendum ut hortarer & rogarem te, ut meminiſſe ate eſſe hoiem & uirum.i.ut ferres ſapienter caſum cõem & incertum, quem quiſq̃ noſtrum neq; poteſt uitare neq; ꝓſtare ullo pacto.i.modo, hoc eſt uim fortunæ, ĩ quam non habemus poteſtatem. Et reſiſteres fortiter dolori, ac fortunæ, & cogitares tales caſus, ut exilia, incidiſſe iniuſtis iudiciis.i.per iniuſta iudicia multis fortiſſimis atque optimis uiris, quod in nſa ciuitate, ut Furio Camillo, utriq; Africano, Cic.&c. & in ceteris.ſ.ciuitatibus quæ potitæ ſunt rerum.ſ.imperio, ut Themiſtocli, Ariſtidi, Theſeo, & Alcibiadi Athenieſibus, apud Lacedęmonios Lycurgo, apud Carthaginienſes Annibali. Illud aũt uemã ne ſcriberem uere, te carere ea tẽp.in qua ulla res neminẽ prudentẽ hoiem poſſit delectare. Autẽ.i.ſed, ego uereor ne ſi nihil ſcripſerim ad te de filio tuo, ego uidear nõ cepiſſe teſtimoniũ debitum.i.non exhibuiſſe conueniens teſtimoniũ uirtuti eius. Sin aũt.i.ſed ſi ego perſcripſerim oĩa, quæ ſentio, ṽeor ſup. ut refricem.i.renouem meis literis deſiderium, ac dolorem tuũ, q a graue eſſet tam excellentis filij præſentia carere. Sed tñ facies prudentiſſime, ſi ubicunq; eris, duces.i.reputabis, pietatẽ, uirtutẽ, induſtriam illius eſſe tuam tecum. Nec.n.minus noſtra ſunt, quę complectimur animo.i.quæ contemplamur, q̃ quæ intuemur oculis.ſ.exterioribus. Ergo intueor dr̃ inſpicere. Quãobrẽ &.i.ſimul eximia uirtus illius.ſ.filij tui, & ſummus amor in te, debent eſſe tibi magnæ cõſolationi.i.ad magnam conſolationem, & nos ceteriq; qui pendimus.i.ęſtimauimus, & pendemus .i.ęſtimabimus ſemper te nõ ex fortuna tua, ſed ex uirtute tua, & maxime amici cõſcientiæ tuæ ſup.debemus eſſe tibi conſolationi, cũ reputabis nihil accidiſſe tibi merito.i.iuſte, & ob peccatũ tuum adiunges &.i.ẽt illud homines ſapientes cõmmoueri turpitudine.i.ſi aliquid turpe admiſerint, nõ caſu. Et cõmoueri delicto ſuo, nõ iniuria alioꝝ. Ego monitus memoria ueteris amicitię noſtræ, & uirtute, atque obſeruãtia.i.reuerentia, erga me, filij tui, nullo loco deero, neque ad conſolandũ, neq, ad leuãdũ fortunam tuam.i.infortunium tuum. Tu ſi forte ſcripſeris quid.i. aliquid ad me, perficiam, ne arbitrere te ſcripſiſſe fruſtra.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hic ob inuidiam, & temporum iniurias exul erat: quamobrem conſolando hortatur hominem Cicero, ut eum caſum fortiter ferat, quem multi uiri præclari ſubierunt. Vtitur autem octo argumentis, ut Fabium exulem conſoletur.

CICERO S. D. T. FABIO. 18

a dolore ſuo. ETſi egomet, qui te * conſolari cupio, conſolandus ipſe ſum; propterea ꝙ nullam rem grauius iandiu tuli, q̃ incommodum tuum: tamen te magnopere non hortor ſolum, ſed etiam pro amore noſtro rogo, atque oro, te colligas, uirumq́ue præbeas, &, qua * conditione omnes homines, & quibus * temporibus nati ſumus, cogites. plus tibi uirtus tua dedit, q̃ * fortuna abſtulit: propterea ꝙ adeptus es, quod non multi homines noui; amiſiſti, quod plurimi homines nobiliſſimi. Ea denique uidetur conditio * impendere legum, iudiciorum, temporum, ut optime actum cum eo uideatur eſſe, qui quamleuiſſima pœna ab hac rep. diſceſſerit. * Tu uero, qui & fortunas, & liberos habeas, & nos, ceteroſq; neceſſitudine, & beneuolentia tecum coniunctiſſimos; quiq; magnam facultatem ſis habiturus nobiſcum, & cum omnibus tuis uiuendi; & cum unum ſit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur, ut quod una * ſententia, eaque dubia, potentiæ alicuius condonatum exiſtimetur: omnibus his de cauſis debes iſtam moleſtiam quã leuiſſime ferre. Meus animus erit in te, liberoſque tuos ſemper, quem tu eſſe uis, & qui eſſe debet. Vale.

a cõi cõditione. *a téporum ſtatu.* *a comparatione bonorum.* *a metu publ. calamitatis.* *a ſpe reſtitutionis.* *ab opinione hominum.* *ab officio ſuo.*

HVBER. ETſi) T. Fabius, uir nouus, alioquin magno ingenio, ſua uirtute atque induſtria & magnas fortunas, & amplas dignitates aſſecutus fuerat; ſed poſtea, occupata repub. a Cæſare, priuatus dignitatibus omnibus, in exilio uiuebat in ſummo mœrore. Itaq; Cicero eum hac epiſtola conſolatur; hortaturq; ut forti animo ferat incommoda ſua, cum ea amiſerit, quæ multi alij uiri nobiliſſimi; & præterea propter conditionem temporum, quibus poſſunt exiſtimari felices, qui non grauiori pœna mulctarentur, quàm mulctatus eſſet ipſe Fabius. deinde, qui adhuc remanſiſſent ei fortunę ſuæ, & libert, & amici: cum quibus aliquando ſit habiturus facultatem uiuendi: & cum omnes bene de eo iudicent, uno excepto, cuius tñ ſententia repħẽdatur. [Conſolandus ſum) conſolatione egeo. [Colligas te) te diligentius cõſideres. [Virũ) fortẽ. Terent. fac te uirũ præbeas. [Qua conditione) quia nati ſumus, ut ſubiaceamus omnibus telis fortunæ, ut ſæpius diximus. [Quibus) quia malis & miſeris tẽpibus nati ſumus. [Dedit) acquiſiuit. [Fortuna abſtulit) quia uirtute adeptus es laudẽ & gloriam. fortuna uero abſtulit tãtũmodo patriam & dignitatem. [Non multi) pauci. [Noui) non illuſtrati a maioribus ſuis. [Nobiliſſimi) q i, ut in pręced.epiſt. uidimus, huiuſcemodi caſus multis uiris clariſſimis acciderunt. [Ea) talis. [Quamleuiſſima) minima, & nõ ualde graui & acerba. [Fortunas) res tuas. [Facultatem) commoditatem. [Nobiſcum) qui ſumus tibi beneuolentia coniuncti. [Ex tam multis) .ſ.iudiciis aliorum. [Vnum ſolum) .ſ.Cęſ. [Quod reprehendatur) quia ſolus de te male iudicat, ꝙ iuſte mulcteris exilio, cum alij aliter ſentiant. [Vt) ſicut, tanquam. [Quod) iudicium. [Vna ſententia) ſententia unius. [Dubia) incerta. [Alicuius) non nominat, ſed innuit Cęſarem. [Iſtam moleſtiam) tuum dolorem. [Quem) qualem.

PHIL. ETſi ego) Fab. ciuis R. ſed hõ inqlinus, Cic.amicus, cũ grãdes diuitias & ampliſſimũ matrimoniũ ſua uirtute cõparaſſet, magnas & dignitates conſecutus fuiſſet, & occupata rep. oĩbus dignitatib⁹ a Cæſ. priuatus, in exilio maxima cũ moleſtia uagaretur: eũ hac epiſt. Cic. conſolandũ putauit: & eo utiẽ ſcribẽdi modo, quo in hmõi conſolationibus uti cõſueuit. nã pricipio illius incõmodo ſe dolere oſtẽdit: inde mœroris adhibet medicinam, multaſq; inducit cauſas, & rõnes, quibus illam animi moleſtiam oĩno deponendam eſſe cognoſcat: & eum uehemẽter hortatur, oẽm aduerſam fortunam patienter ferat, cum ea, quæ ſibi, multis acciderunt mala: ſit ipſe pręterea res ſuas, liberos, & amicos ad commoditatem uiuendi ꝓ conditione tẽporum habiturus. [Colligas) cõpeſcas dolorem tuum, & ne te abiicias, atq; ꝓſternas. [Virum) emphaticos, intelligit.n.fortem & rerum humanarum contẽptorem. [Qua conditione) hac.ſ.ut oĩbus telis fortunæ præpoſita ſit uita noſtra, & oẽs res noſtræ, q̃ modo huc, modo illud tranſportantur. [Quibus tẽporibus) malis & perditis. [Homines noui) inquilinos accipimus. Sed proprie nouum dicimus

dicimus quod nunquam fuit. Item recens, mirum & magnum, ut Pollio & ipse facit noua carmina. [Non multi) panci adepti sunt, quod tu.s.uirtutem & amplas fortunas & dignitates. [Quæ) .s.amiserunt, puto dignitates & honores in rep. [Ea) talis. [Nobilissimi) patritios dicit. [Legum) articulus. erãt hęc omnia unius uolũtati sobiecta, quę uolũtas pro ratione ualebat. [Vt optime actum) ut illud est Sulpicij, non pessime cum his esse actum. [Fortunas) diuitias, & res tuas. [Facultatem uiuendi) commoditatem & oportunitatem. remanserant.n. Fabio fortunæ, liberi, & amici, cum quibus uiuendi facultatem habere poterat. Id aũt uerbum in oẽs res honestissime diffundi põt, ut facultatem dicendi eloquentiam dicamus, facultatem agri colẽdi agriculturam, & huiusmodi. [Reprehendatur) ꝙ solus Cæsar te male iudicat exilio.s.puniendum esse te. plus est corrigere q̃ reprehendere. Nam q reprehendit, non statim corrigit. Et est in hoc sensus, ꝙ oẽs de Fabio benedicent præter unum.s Cæs. cuius tñ sententia reprehendatur. [Vnum iudicium) unius Cæs. q te iudicat exilio puniendum. [Ex tam multis) aliorum iudicijs, qui bene de te sentiunt. [Vt) tanq̃. [Alicuius) Cęs. intelligit.

Reprehendere.

ASCEN. ETsi egomet) Consolatur T. Fabium, hominem quidem nouũ, sed q præstanti uirtute & industria ad summos honores ante Cæs tyrannidem euectus fuerat, sed, Cæsare regnante, in exilio degebat in mœrore. Hortatur ergo, ut forti animo ferat cõmunia damna, cum sint q grauiora patiantur. nam fortunas & liberos, atq; amicos adhuc incolumes habebat, & ꝑꝑ Cæs. potentiam non ob peccatum aliquod exulabat. Ordo est. Etsi egomet, q cupio consolari te. ipse uidetur uacare, aut met, aut ipse, sed ad emphasim utrunq; ponit. consolandus sum.s.ab alijs, ꝑpterea ꝙ nullam rem tuli.i.passus sum, iãdiu grauius.i.molestius, q̃ incommodum tuum: tñ ego non solum hortor te magnopere, sed etiam rogo ꝑ amore nostro, atq; oro sup. ut colligas te.i.uires animi tui, metaphora tracta a merce fracta sic, ut fragmenta nullius sint momenti, & ita ꝓstrata iacent, ut nullus colligere uelit, & præbeas.i.exhibeas sup. te uirum & cogites, qua conditione, quia ea, ut aliqñ moriamur, & multa, si diu uiuimus, patiamur, & quibus tꝑibus nati sumus, quia pessimis, in quibus oĩbus nobis necesse est pati plurima. uirtus tua dedit tibi plus.s.ueri boni & honoris, q̃ fortuna abstulit. propterea ꝙ adeptus es, sup. id, qđ non multi hoĩes, noui.i.q primi in familia sua ad eum honorem peruenerunt, sup. adepti sunt, hoc est summos quosq; magistratus, amisisti sup. id, quod multi nobilissimi, uidelicet administrationem reip. Denique.i.ut, quod summum est, dicam, ea.i.talis, quia pessima conditio legum, iudiciorum, temporum, uidetur impendere.i.imminere, ut uideatur actum esse optime cũ eo.i.optime contigisse ei, qui discesserit ab hac.s.tam misera rep. pœna leuissima, quale est exilium. Tu uero, qui habes & fortunas.i.diuitias, & liberos, & nos ceteros coniunctissimos tecum necessitudine, & beneuolentia, & q sis habiturus magnam facultatẽ.i.commoditatem uiuendi nobiscum, & cum omnibus tuis, & cum unũ sit iudicium ex tam multis, quod reprehendatur.s.de exilio tuo, cum de omnibus eiectis in exilium, tu unus iniuste eiectus iudiceris, id potius dicam, q̃ ꝙ unus Cæsaris iudicio exulet, sed tamẽ ꝑꝑ Cæsarem id pronunciatum innuit dicens, & id.s.iudicium eai stimetur condonatum.i.indulgenter datum, una sententia.s Cæsaris, cui contradicere non audebant, & ea.s.sententia dubia.i. non satis euidente potẽtia.i.ꝑꝑ potentiam alicuius, uidelicet Cęsaris. Valla dixisset cuiusdam. tu debes de his omnibus causis.i. ob has omnes causas, ferre.i.tolerare, quamleuissime.i.facillime istam iniuriam.s.exilij tibi illatam. Animus meus erit in.i.erga te, & liberos tuos semper, sup. talis, quem.i.qualem, tu uis supp. eum esse, & qui.i.qualis debet esse, q.d. beneuolentissimus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Rufum, ut partes Pompeij sequatur.

CICERO S. D. RVFO. 19

ETsi mihi nunquam dubium fuit, quin tibi essem carissimus: tamen quotidie magis id ꝑspicio: extatq; id, quod mihi ostenderas quibusdã literis, hoc te studiosiorem in me colendo fore, q̃ in prouincia fuisses, (etsi, meo iudicio, nihil ad tuũ prouinciale officium addi potest) quo liberius iudicium esse posset tuum. itaq; me & superiores literæ tuæ admodum delectauerunt, quibus & expectatum meum aduentum abs te amanter uidebam, &, cum aliter res cecidisset, ac putasses, te meo consilio magnopere esse lætatum: & his proximis literis magnum cepi fructum & iudicij, & officij tui: iudicij, ꝙ intelligo te, id quod oẽs fortes, ac boni uiri facere debent, nihil putare utile esse, nisi qđ * rectum, honestumq́; sit: officij, ꝙ te mecũ, quodcunq; cepissem consilij, polliceris fore: quo neque mihi gratius, neque, ut ego arbitror, tibi honestius esse quidquam potest. mihi consilium captum iãdiu est. de quo ad te, non quo celãdus esses, nihil scripsi antea, sed quia cõicatio consilij tali tempore, quasi quædam admonitio uidetur esse officij, uel potius efflagitatio ad coeundam societatem uel periculi, uel laboris. cum uero ea tua sit uoluntas, humanitas, beneuolentia erga me: libenter amplector talẽ animum, sed ita; (non.n. dimittam pudorem in rogando meum) si feceris id, quod ostendis, magnam habebo gratiam; si non feceris, ignoscam, & alterum timori, alterum mihi te negare non potuisse arbitrabor. est.n. res profecto maxima. * quid rectum sit, apparet: quid expediat, obscurum est, ita tamẽ, ut, si nos ij sumus, qui esse debemus, id est studio digni, & literis nostris, dubitare non possimus, quin ea maxime conducant, quæ sunt rectissima. Quare tu, si * simul placebit, statim ad me uenies: sin idem placebit, atq; eodem, nec continuo poteris; * omnia tibi ut nota sint, faciam. quidquid statueris, te mihi amicum; sin id, quod opto, etiam amicissimum iudicabo. Vale.

de ciuili parte eligenda.

idem ep. 2. lib. 4.

ut ad Põp. simul eamus. quidquid statuam & de discessu, et de tẽpore.

UVERR. ETsi mihi) T. Rufus Cic. q̃stor fuerat in Cilicia ante C. Cœlium, quem Cic. discedens quæstorem reliquerat, ut lib. 2. ad Cœlium Rufum scriptum uidimus, & ultima eiusdẽ libri epist. cum igitur, ut multis in locis diximus, Cic. ex prouincia Romam reuersus incidisset in discordias ciuiles, & dissensionẽ Cæs. & Pomp. studiosus reip. hortatus fuerat hunc T. Rufum, ut adhereret partibus Pomp & reip. quod idẽ latẽter hac epist. facit, ostendens id esse uiri boni & fortis, neq; eum aliter facere debere. quod si instituerit facere, hortatur, ut ad se ueniat. [Quin) ut non. [Extat) apparet, eminet. [Studiosioré) diligentiorem. [Quàm in prouincia) in Cilicia, ubi fueras quæstor meus. [Ad officium prouinciale) .i. ad id, quod in prouincia mihi tribuisti sicut debebas. [Nihil addi) quia officio tuo erga me cumulatissime satisfeci. [Quo) propter quod. [Liberius) largius, & apertius.i.licet nihil posset addi ad id, qđ fecisti erga me in ꝓuincia, ut iudicium tuum, & bona uoluntas in me posset esse clarior, & manifestior. [Expectatum) desideratum. [Amanter) cum amore. [Cecidisset) pro accidisset. [Ac) q̃. [Consilio) quod dedissem tibi. [Iudicij) opinionis certæ, & propositi eius solidam. [Officij) debiti. [Iudicij) declarat utrunque, quo & ex iudicio, & ex officio eius magnum fructũ acceperit. [Fortes) magni animi. [Boni) iusti, qa iustitia ipsa est, ex qua uiri boni dicuntur. [Rectum) honestũ, & cũ uirtute. id.n. solũ a uiro bono debet existimari utile. [Officij) subaudi, magnum fructum accepi. [Quòd) qa. [Polliceris fore) .i. qa ꝓmittis te futurũ mecũ, quidqd deliberassem facere. [Quo) qua re, ꝙ sis futurus mecum. [Tibi honestius) qa laudaberis esse secutus id, quod ego deliberauero, neque dissensisse a consilio meo. [Mihi) dicit Cic. se iandiu accepisse consilium suum, & deliberasse qđ sit agẽdum. de quo dicit se hucusq; nihil scripsisse ad T. Rufum, non quód eum cęlare uoluerit consilium suum, sed ne cõmunicando uideretur eum uel potius petere, & efflagitare, ut idem ille faceret, quod Cic. decreuisset facere. nam cum alicui amico dicimus quid cõstituerimus facere, uidemur quodãmodo eum admonere, uel petere, ut idem ipse faciat. [Cõmunicatio) participatio tecum. [Tali tꝑe) ita misero.

quo non possumus sine labore & pericolo aliqd deliberare, ut ostendit epist.3. lib.4. ad Sulpicium. Omnino cum miserior res nunquam accidit; tum ne deliberatio qdem difficilior. nihil.n. constitui pôt, quod non incurrat in magnam aliquam difficulta-tem. [Quasi q.) .i.quodāmodo tacita. [Admonitio) significatio. [Coeundam) coniungendam. [Cum uero) dixit Cic. se antea uo luisse ad eum scribere de consilio suo, ne uideretur eum petere in societatem laboris & periculi: nunc uero dicit, q cū ex eius literis cognouerit eius uoluntatem & beneuolentiam prōpram erga se, (qa scripserat Rufus se esse facturum quidquid Cic. placuisset) libēter eius talem animum amplectitur, & hortatur ut ita faciat. qd si fecerit, dicit se habiturum magnam gratiā. [Ea uoluntas) ea dispositio animi, ut sis futurus mecum quidqd cōsilij ceperim. [Amplector) accipio & gratum habeo. [Talem animū) talem dispositionem animi tui. [Sed ita) cum hac conditione, subaudi, amplector talem animum. [Non.n.) parenthesis est. [Non dimittam pudorem) .i.nō impudenter a te petā, sed modeste. [Habeo gratia) debebo, ero obligatus. [Ignoscā) dabo ueniam. [Alterum) .s.si nō feceris. [Timori) .s.nō potuisse negare. [Alterū) .s.si feceris. [Res maxima) quam cōstitui facere. [Quid rectum sit, apparet) sic supra ad S. Sulp. si qd rectissimum sit quærimus, pspicuum est, si qd maxime expediat, obscurum, sin hi sumus, q esse debemus, ut nihil arbitremur expedire, nisi quod rectum honestumq; sit, non potest esse dubium, quid nobis faciendum sit. Eundem igitur sensum hoc loco Cic. prosequitur. [Quæ consilia mea) eodem modo.s.mihi placet. [Continuo) Statim. [Poteris) .s.uenire ad me. [Quidquid statueris) .i.quidquid deliberaueris.s.uel sequi consilium meum, uel non sequi. [Sin id, quod opto) subaudi, statueris, ut sequaris consilium meum.

ASCEN. ETsi mihi &c.) T. Rufum, qui Cic. qstor.i.publici æris qsitor, & receptor fuerat ante C. Cælium, quem discedens qstorē reliquerat, cohortatur, ut Pompeianis partibus adhæreat. reuersus.n. e puincia Cic. offendit ciuiles discordias inter Cæs. & Pōpeium. simulq; docet uiri fortis, & ciuis boni partium esse fouere pias causas, & reip. fauentes: dicitq;, si eo sit animo, ad se ueniat. Ordo est. Etsi.i.qq̄, nunquā fuit dubium mihi, quin essem carissimus tibi: tñ ego pspicio id quotidie magis, & id, quod ostenderas mihi qbusdam literis, uidelicet te fore hic.i.in urbe mecum studiosiorem.i.diligētiorem in me colendo, q̄ fuisses in puincia, extat.i.apparet, & eminet, ut res, q̄ extant.i.extra sunt, & non intus lateāt (& si meo iudicio nihil pôt addi ad officium tuum prouinciale.i.qd in puincia mihi impēdisti) quo.i.p qd, aut propter qd iudicium tuum.s.de me colendo possit esse liberius.i.apertius, & largius. Itaque, &.i.simul literæ tuæ superiores.i.quas prius misisti, & qbus significasti te hic studiosiorem mei fore, delectarunt admodum.i.ualde me, qbus &.i.tum uidebam aduētum meum, expectatum amanter.i.ut sit ab amante, abs te, & cum res cecidisset.i.accidisset aliter ac.i.q̄ putasses, uidebā te lætatum magnopere cōsilio meo, &.i.simul, cepi magnum fructum.i.uoluptatem & iudicij, & officij tui, his literis pximis.i. ultimo missis. Iudicij, inquam, fructū capio, q.i.qa, ego intelligo te sup. facere id, quod omnes fortes & boni ciues facere debent, uidelicet, putare nihil esse utile nisi qd sit rectum.i.iustum. & honestum: officij sup. fructū capio q tu polliceris te fore mecum, quodcūque.i.quidqd cōsilij cepissem. Qoia quidqd resoluitur in quodcunque, & non in quodquod. id.n.non dicit. ideo quodcunq; dum ponitur, pro quidqd, genitiuum regit, tanq̄ substantiuum, ut hoc loco: dum pro quodquod, adiectiue construitur, ut si dicatur quodcūq; consilium &c. Quo.s.officio, aut facto. quidq̄ neq; pôt esse gratius mihi, neque, ut ego arbitror, honestius tibi. Consilium est captū .i.initum mihi iādudum.i.a plusculo tpe. decreui.n.partes Pompeianas sequi. de quo.s.cōsilio meo, nihil scripsi ad te antea, non qd.i.de quo, aut lege non q, celandus.i.occultandus esses. Noue id dictum uidetur, nā potius dicendum fuit non qd celandum te, aut tibi esset, sed quia communicatio consilij tali tpe uidetur esse qdam admonitio officij, uel potius efflagitatio.i.aspera expostulatio ad coeundam.i.conciliandam societatem, uel periculi, uel laboris. Vero.i.sed cum uoluntas, humanitas, beneuolentia tua sit ea.i.talis erga me, ego amplector.i.accipio libenter talem animum.i.se ultro offerētē. Sed ita, non.n.dimittam pudorem meum.i.uerecundiam meam in rogando, hoc est non rogabo te impudenter, si feceris id, qd ostendis.i.te facturum, habeo sup. tibi magnam gratiam. si nō feceris, ignoscam.i.ueniam dabo, & arbitrabor te non potuisse negare alterum.s.non facere, qd ostendis, hoc est non sequi partes Pompeianas mecum, timori.s.quem de Cæs. potentia cōceperis: & alterū.s.si feceris, arbitrabor te nō potuisse negare mihi. Enim .i.quia, res est pfecto.i.re uera, maxima.i.maximi momenti. Apparet.i.euidens est, quid sit rectum.i.decens & honestum, qd expediat.i.utile sit, & tutum, est obscurum, quia licet Cæs. uideret potentior, quia tñ iniquiorem habebat, cum incertum erat, an uictor euasurus esset, tñ ita est.s.obscurum, ut si nos sumus ij, qui debemus esse.i.digni studio.s.philosophico & literis nostris, non possimus dubitare, quin ea conducant.i.utilia fiant, maxime quæ sunt rectissima.i.æquissima, & decentissima. Qd si placebit simul .i.pariter tibi. Alij legunt, Quare tu &c. uenias statim ad me. Sin.i.sed si idem placebit, atq; eodem modo.s.quo mihi, nec poteris sup. facere, aut sequi cōtinuo.i.statim, faciam, ut omnia sint nota tibi. Quidqd statueris.s.facere, siue timori, siue amori cedere, ego iudicabo te amicum mihi. Sin.i.sed si sup. statueris id, qd opto.i.sequi partes Pompeianas, iudicabo te etiam amicissimum mihi. Accurate inuitat hominem ad partes suas, ut si eas sectatus non sit, amicus tamen maneat, & se deferre erubescat.

PAVL. MAN. M. Cicero S. D. Rufo) aut mendosus est huius, & sequentis epist. titulus, & pro Rufo, legendum, Messinio: aut Rufus Messinio cognomen fuit. Messinius quidem hic sit, necesse est: cuius fratrem fuisse M. Mindium, scribit lib.xiij. quem epist sequēti, ad eundē hunc Rufum scribēs, fratrē eius esse dicit. [Quare tu) ita in impressis: sed in antiquis, Que tu: aut, Quæ tu: quo modo legitur in libro Petri Bēbi, cardinalis omni laude cumulati, & in libro Mediceę bibliothecæ. docti locum diligentius considerent. ego, hoc notare, mei officij esse duxi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

L. Messinius Rufus quæstor Ciceronis in Cilicia fuerat, ut in epist. 26. lib. 13. scribit. hic cum rationem pecuniariam more cum proconsule suo Cicerone caperet, Cicero illi scribam misit, ut cum eo cōferret. quam rem sinistre interpretatus Rufus, quod fraudis causa fieret, cum Cic. expostulauerat. Ei expostulationi hæc præparata est purgatio.

CICERO S. D. RVFO. 20

QVo modo potuissem, te conuenissem, si eò, quò constitueras, uenire uoluisses. quare etsi mei commodi causa commouere me noluisti: tamen ita existimes uelim, me antelaturum fuisse, si ad me *misisses, uoluntatem tuam cōmodo meo. Ad ea, quæ scripsisti, commodius equidem possem de singulis ad te rebus scribere, si M. Tullius, scriba meus, adesset: a quo mihi exploratum est, in rationibus dūtaxat referendis, (de ceteris rebus affirmare non possum) nihil eum fecisse scientem, quod esset contra aut rem, aut existimationem tuam: deinde, si rationum referendarum ius uetus, & mos antiquus maneret, me relaturum rationes, nisi tecum pro coniunctione nostræ necessitudinis contulissem, confecissemq;, non fuisse. quod igitur fecissem ad urbem, si consuetudo pristina maneret; id, quando lege Iulia relinquere rationes in prouincia necesse erat, easdemq; totidem uerbis referre ad ærarium, *feci in prouincia, neq; ita feci, ut te ad meum arbitrium adducerem: sed tribui tibi tantum, quantum me tribuisse nunquam pœnitebit. totum enim scribam meum, quem tibi uideo nunc esse suspectum, tibi tradidi. tu ei M. Mindium, fratrem tuum, adiunxisti. rōnes confectæ me absente sunt tecum: ad quas ego nihil adhibui præter *lectionem. ita accepi librum a meo seruo scriba, ut eūdem acceperim a fratre tuo. si honos is fuit, maiorem tibi habere nō potui: si fides, maiorem tibi habui, q̄ pene ipsi mihi. si prouidendū fuit, ne qd aliter, ac tibi & honestū, & utile esset, referretur: nō habui, cui potius id negotii darē, q̄ scribæ meo. Illud

si nūciasses te uenisse, quò constitueras.

uide ep. 17. l. 2.

confectas a scriba meo, & fratre tuo legi.

quidem

quidē certe factū est, qđ lex iubebat, ut apud duas ciuitates, Laodicensem, & *Apamēsem, q̄ nobis maxime uidebantur, quoniā ita necesse erat, rationes cōfectas, & cōsolutas deponeremus. itaq; huic loco primū respondeo, me, q̄q̄ iustis de causis rōnes *deferre properarim, tamē te expectaturū fuisse, nisi in ꝓuincia relictas rōnes ꝓ latis haberē. Quamobrē, de Volusio qđ scribis, non est id rōnum. docuerunt .n. me periti hoīes, in his cum oium peritissimus, tū mihi amicissimus C. Camillus, ad Volusiū *transferri nomē à Valerio nō potuisse, sed ꝑdes Valerianos teneri. neq; id erat H-S xxx, ut scribis, sed xix. erat .n. curata nobis pecunia Valerij mācipis noīe: ex qua, reliquū quod erat in rōnibus, retuli. sed sic me & liberalitatis fructu priuas, & diligētiæ, &, qđ minime tamē laboro, mediocris ēt prudētiæ: liberalitatis, ꝙ mauis scribæ mei beneficio, q̄ meo, legatū meū, ꝑfectumq́; maxima calamitate leuatos, cū ꝑsertim nō deberent esse obligati: diligentiæ, ꝙ existimas, de tāto officio meo, tanto ēt ꝑiculo nec scisse me qdquā, nec cogitasse; scribā, quidqd uoluisset, cū id mihi ne recitasset quidē, *retulisse: prudentiæ, cū rē a me ne insipienter qdē cogitatā putas nā & Volusii liberandi meū fuit consiliū: &, ut multa tā grauis Valerianis ꝑdibus, ipsiq; T. Mario depelleretur, a me inita rō est: quā quidem oēs non solū ꝓbant, sed ēt laudāt, &, si uerū scire uis, hoc uni scribæ meo intellexi non nimiū placere. sed ego putaui esse uiri boni, cū populus suū seruaret, cōsulere fortunis tot uel amicorū, uel ciuium. Nā de Lucceio est ita actū, ut, auctore Cn. Pōpeio, ista *pecunia in fano poneretur. id ego agnoui meo iussu esse factū. qua pecunia Pōpeius est usus, ut tua, quam tu deposueras, Sextius. sed hoc ad te nihil intelligo pertinere. illud me non animaduertisse moleste ferrē, ut *adscriberē, te in fano pecuniā iussu meo deposuisse, nisi ista pecunia grauissimis esset, certissimisq; monumētis testata, cui data, quo S.C. qbus tuis, qbus meis literis P. Sextio tradita esset. Quæ cū uiderē tot uestigiis imꝑssa, ut in his errari nō posset: non *adscripsi id, quod tua nihil referebat: ego tamen adscripsisse mallē, quando id te uideo desiderare. Sicut scribis tibi id esse referendum, idem ipse sentio: neque in eo quidquam a meis rōnibus discrepabūt tuæ. addes .n. tu, meo iussu: qđ ego nunq̄ addidi: nec causa est, cur negē: nec, si esset, & tu nolles, negarē. Nam de H-S nongentis millibus, certe ita relatum est, ut tu, siue frater tuus referri uoluit. sed, si quid est, quando de Lucceio parum ꝓuisum est, qđ ego in rōnibus referendis etiamnum corrigere possim: de eo mihi, cū S.C. non sim usus, *quid ꝑ leges liceat, considerandū est. te certe in pecunia exacta ita efferre ex meis rationibus relatis nō oportuit: nisi quid me fallit: sunt .n. alii peritiores. illud caue dubites, quin ego oia faciam, quæ interesse tua, aut ēt uelle te existimem, si ullo modo facere possim. Quod scribis de beneficiis, scito a me & tribunos mil. & ꝑfectos, & contubernales duntaxat meos delatos esse. in quo quidem ratio me fefellit. liberum enim mihi tp̄s ad eos deferendos existimabā dari: postea

ep. 17. l. 2.

ꝓrobatur Rufus, quod rationes deferre ad ærariū nimis properasset. quod Rufus petierat.

in rationes.

quam tu in fano posuisti meo iussu; quod nunc quæreris à me esse in rationibus referendis prætermissum. non scripsi in rationibus, meo iussu a te esse positam.

tacite ostendit, se nihil illius causa facturum, quod per leges non liceat.

certior sum factus, triginta diebus deferri necesse esse, qbus rōnes retulissem. sane moleste tuli, nō illa bn̄ficia tuæ potius ambitioni reseruata esse, q̄ meæ, q ambitione nihil uterer. de cēturionibus tamē, & de tribunorū mil. cōtubernalibus res est in integro. genus .n. horū beneficiorū definitum lege non erat. Reliquū est de H-S centū millibus: de qbus memini mihi a te Myrina literas esse allatas, nō mei errati, sed tui: in quo peccatum uidebatur esse, si modo erat, fratris tui, & Tullij. sed, cū id corrigi nō posset; ꝙ, iā depositis rōnibus, ex ꝓuincia decessemus: credo me qdē tibi ꝓ animi mei uoluntate, proq; ea spe facultatū, quā tū habebamus, q̄ humanissime potuerim, scripsisse. sed neq; tum me humanitate mearū literarū obligatū puto, neq; tuā hodie epistolā de *H-S cētū sic accepisse, ut ij accipiūt, qbus epistolæ ꝑ hæc tp̄a molestæ sunt. simul illud cogitare debes, me oēm pecuniā, q̄ ad me saluis legibus ꝑuenisset, Ephesi apud publicanos deposuisse: id fuisse H-S xxij: eā oēm pecuniā Pōpeiū abstulisse. qđ ego siue æquo aio fero, siue iniquo: tu de H-S cētū millibus æquo animo ferre debes, & existimare, eo minus ad te uel de tuis *cibariis, uel de mea liberalitate peruenisse. ꝙ si mihi expēsa ista H-S centū tulisses: tamē, q̄ tua est suauitas, quiq; in me amor, nolles a me hoc tēpore æstimationem accipere. nam, numeratum si cuperem, non erat. Sed hæc iocatum me putato, ut ego te existimo. ego tamē, cū Tullius rure redierit, mittā eū ad te, si qd ad rem putabis pertinere. Hāc epistolam cur non scindi uelim, cā nulla est. Vale.

QVomodo) ut in ꝑcedenti epist. diximus, Rufus fuerat quæstor Cic. in prouincia. cum esset facienda ratio pecuniarū prouincialium inter quæstorem & proconsulem uel imperatorem Ciceronē, Cic. reliquerat id negotiū seruo scribæ, & cancellario suo, & ipsi Rufo: sed postea scripserat se Rufus fuisse deceptū in rōnibus, & factū esse contra utilitatē & auctoritatē suā. itaq; Cic. hac epistola se excusat, ꝙ Rufus neq; a se, neq; a seruo suo scienter sit deceptus. Deinde rñdet ad quædā alia, q̄ ad hāc pecuniā pertinebāt. Hæc epistola quāuis sit inuoluta & obscura, & a multis prætermitti soleat, q̄a parum habet suauitatis: tñ dabo operā, ut quā optime fieri poterit, declaref. [Quo) quacūq; rōne. i. etiam si cū maximo incōmodo meo fuissem id facturus, & ut uulgo dicimus, si quattuor pedib⁹ ad te uenire necesse fuisset. [Cōstitueras) decreueras. constituerat .n. se uenturum in quēdā locū ad Cic. neque uenit. [Cōmouere) esse mihi impedimento & perturbationi, si uenisses. nā scripserat Rufus se non uenisse, ne esset incōmodus Cic. Cic. aūt dicit, ꝙ si uenisset, ꝑposuisset ei⁹ uolūtatē oi cōmodo suo. [Antelaturum) præpositurū. [Scriba) .i. cancellarius. nomen est officij. [Exploratū) certum, h. d. se certo scire scribā suum nihil fecisse cōtra Rufum in rōnib⁹ referendis. Nam de ceteris dicit nō audere affirmare. [Rationibus) calculationibus pecuniarum prouincialium. [Dūtaxat) solūmodo. [Referendis) reddendis, computandis. [De ceteris affirmare nō possum) parenthesis est. [Scientem) quod sciret: nisi fortasse fecerit per ignorantiam. [Rem) utilitatē. [Existimationē tuā) auctoritatē, reputationem. [Dein) pro deinde. dicit Cic. ꝙ si seruaret ius & uetus mos antiquus referendarum rōnum, nunq̄ retulisset rōnes cum Rufo: nisi fecisset grā coniunctionis & amicitiæ: qa ueteri more non tenebatur imperator aut præses ꝓuinciæ referre rōnem cū quæstore: sed postea lege Iulia id cautū est, ut relinquerentur rōnes in prouincia in aliqua ex primis urbibus ꝓuinciæ, ut apparet lib. 2. ad Canin. Sal. in epist. quæ incipit, Literas a te. Sed copia ipsarū rōnū, q̄ relinquebātur in ꝓuincia, deferebat Romā & deferebat ad ærariū R. ita ut unum exēplū esset in ꝓuicia: alterum Romæ in ærario: ut paulo inf. uidebis. [Dei) pro deinde, & subaudi scito, uel possum scribere me nō fuisse relaturum rōnes. [Cōtulissem) simul calculassem & tractassem. [Quid igitur) ponit obiectionem sibi ipsi, & eam soluit. [Ad ue-

bem)

quæ mutuo petebas.

uidetur exponēdū. bis mines millies.

publice datis.

RVFFR.

bē)in urbe.& eſt ſolutio obiectionis.i.cū fuiſſem in urbe,ſi cōſue
tudo priſtina maneret,feciſsē rōnem cū quæſtore urbano,nō aūt
cū meo prouinciali.[Qn̄).i.qm̄.Et eſt ordo, feci id in ꝓuincia,
qn̄ lege Iul.neceſſe erat relinquere rationes in prouincia , & re-
ferre eaſdem totidē uerbis ad ærarium , ubi ſeruabatur publica
pecunia & theſaurus Rom. nam ab ære dr̄ ærarium . [Totidem
uerbis)ut nihil additum, nihilue,imminutū eſſet,ut ſolet fieri in
exemplaribus,q̄ fideliter extrahuntur uerbū de uerbo . [Ita) ea
cauſa.[Adducerē)traherē. [Ad meū arb.)ad id quod ego uellem.
[Tribui)tm̄ auctoritatis dedi. [Totū)ut tu uctereris eo ſicut tibi
placeret.[Adiunxiſti)dediſti ſocium, ut ipſi duo cōponerent ra-
tiones.[Adhibui)appoſui.[Præter lectionem)quia ſolū eas legi,
nihil aliud addidi.[Ita)nulla re addita . ſicut frater tuus oſtende-
rat mihi librū rōnum , ita oſtenderat mihi ſeruus meus ſcriba,
nulla re addita,aut imminuta.[Si bonos)nunc Cic. oſtēdit ſe fe-
ciſſe quidq̄d debuerit facere in ip.m Rufum.[Tullio)ſcribæ,qui
fuerat ſp̄ mecū in ꝓuincia, & nouerat optime oīa . [Confectas)
cōcluſas.[Cōſolidatas)calculatione hinc inde cōformatas . alij
codices hn̄t cōſultas .i. cōſiderate deliberatas.[Deponeremus)
relinqueremus ſub fide.unde & depoſituꝫ dr̄ quidq̄d ſub fide ali
cui traditur.unde ſupra ad Caninium Sal.epiſt.ꝑdicta,rōnes mei
q̄ſtus nec uerū fuit me tibi mittere,nec tn̄ erant cofectæ.eas nos
Apameæ deponere cogitabamus . de Apamea & Laodicea dictū
eſt in eadē epiſtola.[Neceſſe erat)ꝑꝑ legem Iuliam ,q̄ ita coge
bat.[Deferre)Romam.[Pro latis).i.tanquā ſi fuiſſent lata in æra
rium.Nā poſteaq̄ depoſuerat eas Apameæ,nihil poterat immuta
ri.Et idē erat , quaſi fuiſſent delatæ in ærarium . Itaq; fruſtra ex
pectaſſet Rufum.[Quamobrē)ſcripſerat,quantū conijcimus,Ru
fus,ꝙ cum Valerius fuiſſet præs & fideiuſſor pecuniæ Cic. intel
lexerat Val.à Voluſio quodā releuatū fuiſſe fideiuſſione:qd̄ Cic.
negat eſſe uerū,qa dicit ſe intellexiſſe à uiris peritis & ꝓcipue à
Camillo quodā, & perito & ſibi amiciſſimo,obligationē nō poſſe
transferri à Val.ad Voluſiū,ſed Valeriū & Valerian. fideiuſſores
teneri,& eſſe obligatos.[Docuerūt me)demōſtrauerūt mihi.[In
his).ſ.peritis.i.inter eos [Nomen)obligationem , debitum pro-
prie,ſicut & Cic.in Topicis,& Suet.uſus eſt , & Aſconius inter-
pretatur.[Prædes)fideiuſſores. de hoc nomine diximus lib. 2. in
epiſt.q̄ incipit, Literas à te,& eodem loco de Seſtertio.[Nomi-
ne)cauſa.[Mancipis)manceps , ut ſcribit Feſtus , dr̄ qui quidq̄ à
populo emit,conducitq́;, quia manu ſublata ſignificat ſe aucto
rem emptionis eſſe &c.Mancipes ēt ſunt publicanorū principes,
qui q̄ſtus ſui cauſa decimas redimunt.[Laboro)curo. [Liberali-
tatis)ſubaudi,fructu priuas.[Legatum)puto Voluſium intelligi.
[Præfectum).ſ. fabrorum : ut uiſum eſt ſupra in epiſtolis ad Ap-
piū.[Leuatos maxima calamitate).i. magnis incōmodis eſſe re-
leuatos.[Id aūt)attribuebat Rufus potius ſcribę Cic.q̄ ipſi Cic.
docuerat.n.Cic.obligationem pecunię nō potuiſſe à Valerio ad
eos transferri.[Diligentiæ)ſubaudi,etiam fructu priuas . Dice-
bat enim officium, quod fuerat à Cic.ad ſupradictos collatum,
inſcienter ab eo eſſe collatum,cum id feciſſet eius ſcriba Cic.ni
hil ſciente . [Tanto periculo) quia agebatur de pecunia publi-
ca:pro qua fuiſſem obligatus ꝓ eis,niſi inre eos leuaſſem. [Scri-
bā retul.)ſubaudi exiſtimas. [Prudentiæ) ſubaudi,fructu priuas.
& ſic reſpondit omnibus partibus, quas ſupra propoſuit . [Inita
eſt ratio)inuentus modus.[Mulcta).i.pœna,condemnatio. [De-
pelleretur)admoueretur,ne damnarētur.Hi enim ambo fideiuſ-
ſerant,& erant obligati pro ea pecunia.[Probant)animo & con-
ſenſu.[Laudant)uerbis,& uoce ipſa.[Verū ſcire) h.d.Cic. quaſi
rem ſecretam. [Populum ſeruatet).i. non noceret populo . [De
Lucceio)hic etiam,ut conijcimus,tractabat hanc pecuniā. [Au-
ctore)ſuaſore.[In fano).i.in templo.illic.n. ſeruabatur pecunia .
[Meo iuſſu)non aūt ſolummodo iuſſu ſcribæ mei, ſicut tu dicis .
[Sextius)ſubaudi,eſt uſus.[Adſcriberem) ſcriptura mea atteſta-
rer.[Grauiſſimis)maximis,quæ non facile poſſunt corrumpi. nā
fuerant multi teſtes,erant & alia ſigna,quibus cognoſcebat, qd̄
iuſſu Cic.illa pecunia fuerat à Rufo poſita in fano : ſed uoluiſſet
Rufus, quòd Cic. aſcriberet ita eſſe. [Teſtata) quodam quaſi
teſtimonio comprobata . [Cui data)ſubaudi , fuerit , id eſt, cui
fuerit credita & cōmiſſa. [Quibus)tuis,quia ambo ſcripſimus ,
ut Sextio daretur.[Veſtigiis) ſignis.[Impreſſa)notata, ſignata .
[Diſcrepabunt)differēt. [Si cauſa eſſet).i.ſi etiam haberem cau-
ſam negandi,non negarem,ſi tu nolles ꝙ negarem. [Nongentis)
nouem centū:ex integro & corrupto cōponitur:& qm̄,non,præ-
cedit c, c commutatur in g, ut quingenti pro quinque centum .
[Frater tuus Mindius)quem adhibuiſti cum ſcriba meo ad ratio-
nes conficiendas.[Quando)quoniam:cauſatiuum eſt.[De loge-
io)quidam uolunt nomen eſſe uiri proprium. alij putant non ab

Ærarium

Prædes

Manceps

Nongenti

Quingenti

ſurde locum eſſe:ubi de rationibus eſſet tractatū : nam λόγος cū
alia multa,cum uero rationem ſignificat:inde λογεῖον rationariū ,
ut ita dixerim.[Corrigere) emendare,ſi quid aliquibus non pro-
batur.[Te certe)Cic. familiariter reprehendit Rufum,ꝙ nolue-
rit eā corrigere in referendis rationibus , qd̄ non decuit . [Niſi
quid me fallit)niſi aliqua re fallor.[Peritiores).ſ.te . [Intereſſe
tua)ad te pertinere.[Quod ſcribis)ſolebat imperatores denun-
tiare,qui ſe ꝓclare geſſiſſent in bellis , ut poſtea à populo meri-
tis muneribus uel certis præmiis donarentur : quod cū faciebat
imperator,dicebatur beneficium facere:itaque Cic.dicit ſe feciſ
ſe rantūmodo de quibuſdam ex ſuis. Et dicit ſibi moleſtum eſſe ,
ꝙ non reliquerit illud beneficium Rufo,ut iſtos deferret.[Defer
ri)denuntiari,referri ſenatui & P.R. Alias accuſare ſignificat, &
alias pro loco. [Tribunos)diximus ſupra de tribunis. [Quibus)
.ſ.diebus triginta.[Contubernales)qui in caſtris in eodē erant ta
bernaculo,qui ſimul erant.[Ambitioni tuæ) tibi qui es ambitio-
ſus,qui uoluiſſes deferre illos.[In integro)in poteſtate:ut adhuc
poſſit & fieri & omitti . [Definitum) determinatum : ut poſſent
ſcire quid eis dari poſſet. [Smyrna) urbe, de qua ſupra diximus .
[Errati)fraudis,erroris.[Fratris tui,& Tullij) quando ambo con
fecerunt rationes . [Depoſitis) ſub fide relictis , ut ſupra uidi-
mus apud Apamæam & Laodiceam. [Quam) ſpem, facultatem.
[Tunc)eo tempore,cum redij ex Cilicia.erāt enim tenues : quia
fuerant diſſipatæ facultates meæ a Terentia , ut alio loco ple-
nius notauimus.[Obligatum)quia licet reſcripſerim humaniſſi-
me:non tn̄ me tibi obligatum puto . [Sic accepiſſe) cum mole-
ſtia . [Ad me) tanquam ad imperatorem , præter illam quæ per
ueniebat ad P. R. [Publicanos) publicani ſunt qui publica con-
ducunt , quos datiarios uulgo dicunt . [Abſtuliſſe)rapuiſſe , ut
uteretur, ut paullo ſupra uiſum eſt . [Eo minus)quòd Pomp. ab-
ſtulit . & non potuit tibi uel ſubminiſtrare cibaria tua, uel pre-
ſtare liberalitatem meam, ſicut oportuiſſet,& noluiſsē. [Quòd)
nunc Cic. dicit ꝙ ſi etiam Rufus tuliſſet illa centū ſeſtertia ex-
penſa fuiſſe à Cic. tamen confidit pro eius ſuauitate & amore in
ſe, ꝙ nunc nollet ab eo æſtimationem.i.ut Cic.nunc redderet il-
la centum ſeſtertia . [Quæ tua eſt ſuauitas) .i. pro ea ſuauitate ,
quæ tua eſt, ut ſupra Seruius ad Cic.Qui illius in te amor fuit ,
hoc te certe illa facere non uult . eſt frequens & elegans dicen-
di modus.[Si numeratum cuperē).i. ſi uellē numerare ipſam pe-
cuniam,quam tu diceres a me expenſam fuiſſe. [Nō erat) .i. non
habebam quod numerarem.[Ad rem)ad honorē noſtrum. [Scin-
di)dilacerari . [Cauſa nulla eſt) quia neque elegantiam habet,&
erit teſtimonium diſſenſionum noſtrarum .

Publicani

QVo modo potuiſſem &c.)Cum facienda eſſet ratio pecunia-
rium prouincialiū inter quæſtorem Rufum & imperato-
rem Cic. id muneris reliquerat ſeruo ſcribę , & cancellario , ut
aiunt,ſuo,& ipſi Rufo,aut potius,ut hic dicet,fratri eius obeun-
dum . quod cū obiiſſent,ſcripſit Rufus ſe in ea rōne læſum . Cic.
ergo hac epiſtola purgat ſe & ſeruum dicens neutrius culpa læ-
ſum. Deinde rn̄det ad quędam alia,à Rufo in eadem epiſtola ob-
iecta,prętertim de centum ſeſtertiis prętermiſſis.Eſt aūt epiſto
la ſubobſcura , ꝙ res nota erat Rufo , nec ſcripta pluribus opus
erat fuiſſe,nec operæpretiū erat ut aliis innoteſcat : quin ēt Cic.
ſcindendam,& annihilandam cenſet unde ſunt qui ab eius lectio
ne ſuperſedeant,aliis negata placent . Ordo eſt . Ego conue-
niſſem te.i.ueniſſem ad te,quo modo potuiſſem,ſi uoluiſſes uent
re eò quò conſtitueras.ſ.uenire.Quare etſi.i.quanquam,noluiſti
me cōmouere.i.diſturbare cauſam cōmodi mei,alii legunt cau-
ſa,ut ſit noluiſti cōmouere.i. impedire me cauſa cōmodi mei.i.
propter cōmodum meū: tamē uelim exiſtimes.i.iudices de ea te
ſic me antelaturum.i. prælaturum fuiſſe cōmodo meo uoluntatē
tuam , ſi ueniſſes ad me . Ad ea.i.quantum ad ea, quæ ſcripſiſti,
eqdē.i.ego qdē, poſsē ſcribere cōmodius ad te de ſingulis reb⁹,
ſi Tullius ſcriba.i.cancellarius,& rationum ſcriptor meus adeſ-
ſet.i.præſens eſſet mihi,à quo.ſ.Tullio ſcriba meo,exploratū eſt
mihi.i.certum & euidens,duntaxat.i. ſolummodo , in rationibus
referendis.i.in reddendis,& recognoſcendis ſupputationibus,nō
poſſum affirmare de ceteris rebus, quia in aliis nō erat ſcrutatus
curam eius,exploratum,inquam,eſt mihi,cum nihil feciſſe ſcien
tē.i.quod ſcierit,quod eſſet contra aut rem.i.utilitatem,aut exi
ſtimationem.i.auctoritatem tuam. Deinde.i.inſuper, ſi uetus ius
rōnum referendarum.i.diſcutiendarum , & mos antiquus mane-
ret,me non fuiſſe relaturum rōnes.i.quod dicunt,daturum cōpu
tum,niſi contuliſſem.i.cōicaſſem,& feciſſem tecum pro coniun-
ctione neceſſitudinis noſtræ. Igit feci id, quod ego feciſſem ad
urbem.i.in urbe,cū quęſtore urbano,ſi cōſuetudo priſtina.i. pri
ſca,& antiqua maneret,feci inq̄ in prouincia. Qn̄.i.quandoqui-
dem,

ASC AN.

dem, necesse erat.s.lege Iulia, relinquere rõnes in ꝓuincia, & referre easdem.s.rõnes ad ærarium.i.fiscum Romanũ totidem uerbis.i.ut nihil additũ, nihilq; detractum sit. Neq; feci ita ut adducerẽ te ad arbitrium meum.i.coram te redderẽ, tales rõnes, quales uellẽ, sed tribui tibi tm̃.s.obseruantię, quantum nunq̃ pœnitebit me tribuisse. Tradidi.n.tibi.s.discutiendũ totum scribam meũ .s.Tullium, quem uideo esse suspectũ nunc tibi. tu adiunxisti ei.s. scribæ meo M.Mindium fratrem tuum, & rõnes sunt confectæ.i. cõsummatæ tecum me absente. ad quas ego nihil adhibui pręter lectionem: ita.n. accepi librum à seruo meo scriba, ut acceperim eundem a fratre tuo, nullo.s.immutato. Si is fuit honos, ego non potui hr̃e tibi maiorẽ.s.honorẽ: si fides.i.credulitas, & bona ęstimatio de te sup.fuit, ego habui tibi maiorẽ.i.fidẽ.i.plus tibi credidi, penẽ.i.quasi, q̃ mihi ipsi. Si fuit prouidendũ ne quid referretur.i.recenserẽt, cõputaretur aliter, ac.i.quàm honestum & utile esset tibi, non habui, sup.aliquem, cui darem potius id negotij, q̃ Tullio scribæ.s.meo. Quidem.i.ut cetera omittam, certe illud factum est, quod lex.s.Iulia iubebat, ut deponeremus.i.custodię derelinqueremus, qm̃ ita erat necesse, apud duas ciuitates.s.Laodicensem & Apamensem pro Apameensem, quæ uidebantur maximæ prouinciæ illius, rõnes confectas & consolidatas.i. confirmatas. Itaque rñdeo primum huic loco me q̃q̃ properarim.i. festinauerim iustis de causis.i.ob iustas causas deferre.s.Romam rationes, tñ fuisse expectaturum te, nisi hr̃em.i. existimarẽ rõnes relictas in ꝓuincia pro latis.i.tanq̃ latas. Quamobrem quod scribis de Volusio, non est rõnum.i. non pertinet ad rõnes. Enim.i. q2, homines periti, & in his C.Camillus, cum.s.ita sit ꝙ est peritissimus oĩum, tum.s.multo magis est amicissimus mihi, docuerũt nomen.i.debitum, non potuisse transferri a Valerio ad Volusium, & ita prędes.i.fideiussores Valerianos, teneri.i.obligatos adhuc esse. neq; id erat.i.nõ tenebatur, ut scribit, sestertiis triginta.i.lxxv. libris. sed nouẽdecim sup.sestertiis.i.xlvij.libris cũ semissis. nã sestertius aut sestertium dr̃ quasi semitertium.i.duo cũ dimidio tertii, ut sestertia sint quinque libræ. Enim.i.q2, pecunia erat curata .i.cum cura aceruata noie Valerii mancipii.i.q eam rem a populo manum leuatam tenẽte redemerat, ex qua pecunia quod erat reliquũ.i. non debitum Valerio, retuli in rõnibus.i.ut dñt, cõputis. Sed tu priuas me sic.s.sentiendo aut censendo de me, fructu liberalitatis & diligẽtię, & quod licet sup.dico, tñ minime laboro .i.nequaq̃ curo, ẽt mediocris prudẽtię. Liberalitatis, inq̃, fructu me priuas, ꝙ mauis.s.dicere legatum meum, & Quintum Leptã pręfectũ meum leuatos.i.liberatos, maxima calamitate, beneficio scribæ mei.s.Tullii q̃ meo, pręsertim cum ipsi non deberẽt esse obligati. Diligentiæ, ꝙ existimas me nec scisse, nec cogitasse quidq̃ de tanto officio meo, & ẽt de tanto periculo. Prudentiæ sepere fructu me priuas, cum putes rẽ ne cogitatam quidẽ à me nõ insipienter, aut lege actam, sic cũ putes rem actam à me nõ insipienter, nec cogitatam quidem. Nam & consilium liberãdi Volusii fuit meum, & ut mulcta.i.pœna tam grauis depelleretur pręđibus.i.fideiussoribus Valerianis, & ipsi Tuo Mario. ratio.i. uia, est inita.i.inuenta a me, quã quidem.s. rõnem oẽs non solum probant, sed ẽt laudãt: quod plus est. Etsi uis scire uerũ, ego intellexi hoc non placere nimium uni.i. soli, scribæ meo, cui tñ Rufus iã acceptã tulerat, dicens ab eo, nõ à Cic. actã. Sed ego putaui esse uiri boni.i.pertinere ad uirũ bonũ, cũ seruarẽt populũ suũ, cõsulere.i.prospicere, debito consilio & prouidẽtia, fortunis & facultatib⁹ tot amicorũ uel ciuiũ. Nã ita actũ est de Lucceio, ut auctore Cn.Põpeio ista pecunia.s.quã mihi obiicis, poneretur in fano .i.ęde sancta, ubi publica asseruabatur pecunia. Ego agnoui id oẽ factũ iussu meo, qua pecunia Põpeius est usus, ut tua.i. tanq̃ à te deposita: quã tñ Sextius deposuerat. Sed ego intelligo hæc nihil pertinere ad te. Ego ferrem illud moleste, uidelicet me non animaduertisse, ut adscriberem.s.ad rõnes consolidatas te deposuisse iussu meo pecuniã in fano, nisi ista pecunia esset testata.i. corroborata & munita grauissimis & certissimis monumẽtis.i. testimoniis, cui data esset, quo senatusc̃õsulto, quibus literis tuis, & qbus literis meis esset tradita P.Sextio. Quæ.s.omnia cum uiderẽ impressa tot uestigiis.i.tot sigillis signata, q̃ imprimẽdo signant, ut nõ possit errari.i.error fieri in his: nõ adscripsi id.s.te iussu meo deposuisse eam pecuniam, quod nihil referebat.i.intererat tua: ego tñ mallem adscripsisse, qñ.i.qm̃, uideo te desiderare id. Sicut scribis id esse referendum.i.reddendum & computandum cõtra, deputatis, ut dñt, tibi.i.a te, ipse.i.ego sentio idẽ: neque rationes sup.quæ, discrepabunt quidq̃.i.in aliquo à rationibus meis. Tu.n. addes.s. adscripta de rõnib⁹ nostris meo iussu.s.te deposuisse aut fecisse: quod ego nunq̃ addidi: nec causa est, cur negem.s.addi posse: nec, si causa esset, & tu nolles.s.eam causam esse, negarẽ. Nam de nongentis.i.nouies centum millibus sestertium, sunt q sestertiis scribãt, sed puto Cic. sestert. dũtaxat scripsisse, aut aliis signis eam summam expressisse. Verum tñ quia numeralia petunt genitiuũ syncopatum, & neutra habentia singularẽ in um, nolũt syncopari, ideo fere legimus expẽsum quadragies sestertiũ, ut sit singularis numeri. legi tñ potest sestertium ꝑ syncopam hoc loco, q2 & sestertius dr̃. certe relatum est.i.scriptum in lib. rõnum ita ut tu sup. uoluisti, siue ut frater tuus referri uoluit. Sed si qd est, qñ.i.qm̃ parũ gratiosum.i.plausibile est de Logeo.i.quod scribis de Logeo.i.ratiocinatorio. λογεῖον.i.rõcinatorium, seu locus referendarum rationum dr̃. λόγος ratio: quod ego possum corrigere etiã num in rationibus referendis: de eo non sum usus *mihi.i. ad placitum aut cõmodum meũ, senatusconsulto.i.decreto senatus. sunt q legãt uisurus, sed oia sunt obscura. considerandũ est quid liceat per leges: certe quidquid leges aut senatusconsulta ꝑmittant, nõ oportuit efferre.i.extollere te ita.i.tãtopere, in pecunia exacta ex meis rationibus relatis.i.tã redditis. Nisi qd.i.aliquid iuris fallit me. sunt enim peritiores in legali scientia, sup q̃ ego. Caue dubites illud.s.quod sequitur, quin ego faciam oia.s. q̃ restant adhuc, q̃ existimẽ.i.iudicem, interesse.i.in re & utilitate esse tua, aut etiam te uelle, si possim facere ullo modo. Qđ scribis.i.quantũ ad id, qđ scribis, de bñficiis.s.delatis non ꝑ te. Solebat.n. imperatores peracta ꝓuincia denuntiare, q se ꝓclare gessissent in bellis, ut a senatu populoq; R. pręmiis donarentur: qđ cũ faciebat imperator, dicebatur bñficiũ facere, ne ad hoc obligatus putetur. id aũt uoluisset Rufus ꝑ se factum fuisse. unde dicit Cic. scito tribunos militares & præfectos, & contubernales dũtaxat meos esse delatos.i.denuntiatos a me, in quo quidem rõ .i.supputatio fefellit me, quia debuissem etiam Rufum & alios denũtiasse: aut rõ.i.opinio. existimabam.n.liberum tẽpus, ad deferendos.i.denũtiandos eos, dari mihi: postea sum factus certior necesse esse deferri triginta diebus.i.post triginta dies qbus.i. post quos retulissem rõnes. Tuli sanẽ.i.ualde moleste, illa bñficia .s.denuntianda, non esse reseruata potius ambitioni.i.cupiditati honoris tuæ, q̃ meæ, qui.s.ego, nihil uterer ambitione. Tñ res est in integro.i.adhuc sui iuris sine ꝓscriptione temporis de centurionibus & contubernalib⁹.i.cohabitatorib⁹ tribunorum militarium: genus.n.horum bñficiorũ non erat definitum.i.limitatũ, lege. Reliquum.s.querelæ tuæ, est de cẽtum millib⁹ sestertium, aut de sestertiis centies mille. legunt tñ quidam de sestertiis centum millibus, forte signis delusi, cum scriptum fuerit C. M. Vallæ.n. non uiderẽt constare rõ congruitatis, ut dicatur millib⁹ sestertiis, cum mille declinatũ sit substantiuũ genitiuum exigẽs. Visi tñ sunt Liuius, & qdam alij nõ multũ differenter loq ab eo qđ est ĩ euãgelio, duodecim millia signati. de qb⁹ memini lr̃as esse allatas mihi a te Smyrna.i.ex eo oppido, in quo tũc eras, lr̃as dico erratĩ nõ mei, sed tui, in quo uidebat̃ esse pc̃tũ, si modo erat.s.pc̃tũ fr̃is tui & Tullij, q inter se rõnes supputauerãt, sed quo erit erratũ Rufi.s.fr̃is, & Tullij, nẽpe & Rufus, cui nõ debebat, Ciceroni iputabat̃. Alij legũt, erat, ut sit, non erat mei, sed tui, in quo &c. sed Cic. diceret meũ & tuũ &c. Sed cũ id.s.erratũ, nõ posset corrigi, ꝙ.i.quia decessimus ex ꝓuincia rõnibus depositis, iã.s.apud Laodiceam & Apameã, credo equidẽ rescripsisse tibi q̃.i.quãtũ, potui humanissime, pro uoluntate.i.beneuolentia animi mei, & pro ea spe facultatum.i.diuitiarum, quã habebamus tum i.tunc, in propriis diuitiis, quas Terentia paulo post dissipauit. Scripsisse aũt uidetur, si quid erratũ fuerit in publicis rõnibus, id se de proprio repositurum. Sed puta.i.existima, te obligatum.i.deuinctum non fuisse tum.i.tunc, humanitate literarum mearũ, neque me accepisse hodie epistolam.s.tuã, de centum sestertiis, nõ relatis, sicut ij, qbus epistolę sunt molestæ, per tpa.s.periculosa, accipiũt.s.epistolas, hoc est in deteriorẽ partẽ. simul debes cogitare illud me deposuisse Ephesi apud publicanos.i.publicanorum uectigalium redemptores, oẽm pecuniã, q̃ peruenisset ad me.i. ad possessionem meam, saluis legibus: & debes cogitare id.s.pecuniæ fuisse uigintiduo millia sestertiũ, aut, & uicies mille sestertia. Sũt q legunt solummodo uiginti duo sestertia, sed quo diceret eam oẽm pecuniam & Rufum debere de centum sestertiis, æquo aĩo ferre, quasi de lõge minori summa, aut quo ad imperatorẽ non nisi uigintiduo sestertia pertinerent, & Põp. abstulisse omnem eam pecuniam? quod siue ego fero æquo animo, siue iniquo, tu debes ferre ęquo aĩo de sestertiis centũ per errorẽ non abductis, & existimare eo minus, quia ablata erat tota pecunia, peruenisse ad te, uel de cibariis tuis.i.tibi ab imperatore debitis, uel de liberalitate mea, quam tibi impendissem, quod si tulisses expensa mihi ista cẽtum sestertia.i.si cõputasses ea tanq̃ expensa & a me recepta, hoc est si ea pro me exposuisses, & in rõne retu-

non recte Ascõsius, ut sæpe solet, hũc locũ exponit.

retulisses, tamen quæ.i.ea, est suauitas tua, quiq;.i.& qui, hoc est & is est amor s.tuus in me, tu nolles accipere * æstimationé.i.ualorem, centum sestertium, á me hoc tempore .s. tam calamitoso mihi. nam si curem numeratum sup. reddere, non erat. Sed putato me iocatum.i.per iocum scripsisse hæc, ut ego existimo te.s. iocatū. Ego tamen cum Tullius.s.scriba, redierit rure, mittam eū ad te, si quid putabis pertinere ad rem.i. commodum suū. Nulla causa est, cur non uelim hanc epistolam scindi.i.lacerari.

arpenn, possessionem lege Cæsarea æstimatam.

PAVL. MAN.

M. Tullius, scriba meus) hic est M. Tullius, cognomento Laurea, Ciceronis libertus, qui Academiam uillam uersibus, quos recitat Plin. lib. 31. celebrauit. [Meo seruo scriba) tollenda uf dictio, seruo, ut glossema ab imperito additū. q putauit scribā Ciceronis esse seruum, cū libertus esset. quod perspicuū est, cū M. Tullius appelletur. [Quám scribæ meo) ueiusti libri habent, q̄ darē. unus tū est, & is quidem oium ferè optimus, in quo scriptū sit, q̄ tibi. ego ita coniicio; cum olim in uetere libro scriptū esset, q̄ Tullio, librarios fecisse, q̄ T; ut una littera, quemadmodū etiā in titulis epistolarum, Tullij nomen significarent: quod imperitiores postea, cum ignorarent, scripsisse, q̄ tibi. ut fortasse ita sit legendū, cui potius id negotii, q̄ Tullio, darem. uoces illæ certe, scribæ meo, uetustis in libris non leguntur. [Legatum meum, præfectumq; Q. Leptā) induxi has duas dictiones Q. Leptam: primū, q in antiquo libro non sunt: deinde, q Ciceronem, si pfecti nomen ponere noluisset, legati fuisse omissurum, uerisimile non est. postremo cur nomen ponat, cum ad Messiniū quæstorem suū scribat, q & pfectū, & alios, qui cū Cicerone in Cilicia fuissent, optime nouerat? [Vt tua, quam tu deposueras, Sextius) hæc est antiquissimi libri lectio: ex qua nihil immutandum. est aut sensus. quā ego pecuniam deposui, Pompeius abstulit: quam tu, Sextius. qđ uero de tua, qua Sextius est usus, solicitus est, ppea q adscriptū cuperes, á te iussu meo esse depositam. de hoc, inquit, q labores, nihil est: erit enim S.C. erunt tuæ literæ, quę pecuniā istam Sextio traditam esse testabuntur. [In pecunia exacta ita esferre) ex uarietate duorum exemplarium hæc lectio sumpta est. cuius hic est sensus. Prouinciæ rationes Cicero retulerat. id eius quæstor Rufus, se absente, fieri noluerat: pecunię .n. nescio quid a se in prouincia exactum in libro rōnum scribi cupiebat, existimans, nisi id cum reliquis Ciceronis rōnibus referretur, eius rei potestatem se deinceps non habiturum. quod ei fuisset inuidiæ, quasi publicam pecuniam uoluisset auertere. itaque commotus est. Cicero aūt non esse ait, cur irascatur. nam licet ipse rōnes iā retulerit, Rufo tñ facultatem non adimi de pecunia referendi, quam exegisset. in pecunia, inquit, a te exacta non æquum fuit, ea eo, q ego meas rationes retulerim, ut ita te efferres, itaq; me cum insolenter, & iracunde ageres. neque .n. cur id facias, causa ulla est: nisi quid me fallit: sunt .n. alii peritiores. [Delatos esse) magistratus é prouincia reuersi, post relatas rōnes, eorum nomina ad ęrarium deferebant, quorū opera reip. uideretur utilis fuisse. deferebant aūt ea iis, quos secum adduxerant. in quo erant ambitio quędam: nam ostēdere uolebant, cohortem apud se fuisse hoium lectissimorum, qui beneficia in remp. contulissent. ideoq; dicebatur, deferre in beneficiis; quòd is, q deferebat, quasi bñficiū aliquod deferre uidebatur. hinc illud in oratione pro Arch. in beneficiis ad ærarium delatus est a L. Lucullo prętore, & consule. Et pro Balbo, In prętura, in consulatu præfectum fabrum detulit. Quod auté infert, MOLESTE TVLI NON ILLA BENEFICIA TVAE POTIVS AMBITIONI RESERVATA ESSE, QVÀM MEAE: ideo dicit, quia Rufus deferre & ipse uoluisset. ea quo apparet, deferendi ius & quæstores habuisse. quod etiam declaratur membro proxime subsequenti, DE CENTVRIONIBVS RES EST IN INTEGRO. q.d. poteris deferre, si uoles. nā delati a me non sunt; quoniam hos quidem triginta diebus deferre lex nō cogebat. [Ea prouincia decessemus) uetusti libri omnes, decessimus, hñt. nos, una littera i, in e, cōmutata, decessemus, scripsimus. ante, decessissemus, legebatur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Messinium, ut honestarum disciplinarum studio tædium molestorum & periculosorum temporum discutiat, & eum miserijs & luctibus oppressum, consolando, quantum potest, erigit. suadet etiam, ne in urbem redeat, sed dulci secessu musarum fruatur.

CICERO S. D. L. MESSINIO. 21

GRatæ mihi tuæ literæ fuerunt: ex qbus intellexi, quod ēt sine literis arbitrabar, uidendi mei te summa *cupiditate affectū esse. quod ego ita libenter accipio, ut tamen tibi non *concedā. nam, tecū esse, ita mihi commoda oīa, quæ opto, contingant, ut uehementer uelim. etenim, cū esset maior & uirorū, & ciuiū *bonorum, *& iucundorum hoīum, & *amantium mei copia, tamen erat nemo, quicum essem libentius, q̄ tecū, & pauci, quibuscum æque libenter: hoc uero tpe, cū alii interierint, alii absint, alii mutati uoluntate sint, unum mediusfidius tecū diem libentius posuerim, q̄ hoc omne tempuscū plerisq; eorum, quibuscū uiuo necessario. noli enim existimare, mihi nō solitudinem iucundiorem esse. qua tamen ipsa uti non licet, q̄ sermones eorum, q frequētant domū meā, excepto uno, aut ad summū altero. itaq; utor eodē perfugio, quo tibi utendum cēnseo, literulis nostris, ꝑterea ēt conscientia consiliorum meorum. Ego .n is sum, quemadmodū tu facillime potes existimare, qui nihil unquam mea potius, quā meorū ciuium, causa fecerim: cui nisi *inuidisset is, quē tu nunquā amasti, (me .n. amabas) & ipse beatus esset, & omnes boni. ego sum, qui nullius uim plus ualere uolui, q̄ honestum otium. idemq;, *cū illa ipsa arma, quæ semp timuerā, plus posse sensi, q̄ illum cōsensum bonorum, quē ego idem effecerā, *quauis tuta conditione pacē accipere malui, q̄ uiribus cū ualentiore pugnare. sed & hæc, & multa alia coram breui tpe licebit. neq; me tamē ulla res alia Romæ tenet, nisi expectatio rerū *Africanarū. uidetur .n. mihi res in propinquū adducta discrimē. puto autem mea non nihil interesse, quanquā, id ipsum quid intersit, non sanè intelligo; uerumtamē, quidquid illinc nuntiatum sit, nō longe abesse á cōsiliis amicorū. est .n. res ipsa iā in eum locū adducta, ut, quanquam multū intersit inter eorū causas, q dimicant, tamen inter *uictorias non multū interfuturum putē. sed plane aīus, q dubis rebus forsitan fuerit infirmior, desperatis cōfirmatus est multum: quem ēt superiores tuæ literæ confirmarūt: quibus intellexi, quàm fortiter iniuriā ferres: iuuitq; me, tibi cum summam humanitatē, tum ēt tuas literas profuisse. uerum .n. scribā: teneriore mihi aīo uidebare, sicut omnes fere, qui, uita ingenua, in beata, & libera ciuitate uiximus: sed ut illa secunda moderate tulimus: sic hanc non solū aduersam, sed ēt funditus euersam fortunā fortiter ferre debemus: ut hoc saltē in maximis malis boni cōsequamur: ut mortē, quā ēt beati cōtemnere debebamus, ppea q *nullum sensum esset habitura, nunc, sic affecti, nō modo cōtemnere debeamus, sed ēt optare. Tu, si me diligis, fruere isto otio; tibiq; persuade, PRAETER culpā, ac peccatum, quo semper caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, quod sit horribile, aut pertimescendum. Ego, si uidebitur recte fieri posse, ad te ueniam breui. si quid acciderit, ut mutandum consilium sit: te certiorem faciam statim. Tu, ita fac cupidus mei uidēdi sis, ut istinc te ne moueas tā infirma ualetudine, nisi ex me prius quæsieris per literas, quid te uelim facere. Me uelim, ut facis, diligas, ualetudinique tuæ, & tranquillitati animi seruias. Vale.

idem aliter ep. 11. l. 2. de cupiditate.

bonitas, iucunditas, & amor causæ cur amemus, amaq; esse cupiamus. uide ep. 24 lib. 9.

Pompeius.

Cæsariana.

etiam si esset minus honesta.

ex una parte Cæsar fuit, ex altera Scipio, et Iuba rex.

uide ep. 9. et 14. lib. 4.

rerum humanarum. ni immortales animos putat: idq; uidetur probare in lib. de senect.

EVBRR.

GRatæ) In tumultu bellorum ciuilium, cum exercitus esset in Africa, rebus in potestatē Cæs. R. redactis, T. Messinius, mœrore oppressæ libertatis, secesserat rus, ut careret molestiis urbanis tali tempore: scripserat aūt ad Cic. se cupidum esse eum uidendi. Itaque rescribens Cic. dicit se ita arbitrari, q Messinius fuerit cupidus eum uidendi, ēt si nihil scripsisset, quia & ipse esset cupidissimus eum uidendi. nam si semper libentissime cum eo fuit, cum hrēt maiorem copiam amicorum; multo magis nunc, cum multos amiserit, dicit se desiderare eius consuetudinē, quia in urbe dicit Cic. se nihil hrē, quo delectetur, præter literas, ad quas se retulit, & præter conscientiam suorum recte factorum, & consiliorum, quæ semper spectauerunt ad pacem & utilitatem reip. Deinde consolatur ipsum Messinium, ut forti aīo ferat fortunam aduersam. Postremo suadet, ut fruatur otio secessionis, neque ueniat ad urbem. [Sine literis) s. tuis. i. ēt te nihil scribente, quia de tuo in me aīo nunquam dubitaui. [Accipio) admitto, credo. [Non cōcedam tibi) non uincar à te, qa non minus cupio te uidere, q̄ tu me. [Nam tecum) sensus est: ita omnia, quæ opto, eueniant mihi commoda, ut uehementer uelim esse tecum. [Vt enim) facit Cic. argūm ualidissimum, q cum Messinio esse cupiat: quia si libentius cum eo, q̄ cum ceteris omnibus esse consueuit, cum erat maior copia bonorum uirorum & amicorum suorum; nunc, cum plerosq; amiserit, dicit se libentius consumpturum cum eo unum diem, q̄ totum illud tempus cum eis, quibuscum uiuere cogitur. [Æque libenter) tam libenter. s. q̄ tecū. [Absint) a patria uel uoluntario, uel necessario exilio. [Mutati uolūtate) quia destiterunt mihi esse amici, & mutauerunt uoluntatem, postq̄ fortunam meam mutatam uiderunt. [Mediusfidius) iurantis est. significat aūt per Iouis filiū. [Necessario) necessitate coactus, non aūt uolūtate. [Posuerim) proponā. [Solitudinem) locū desertum. [Quam sermones) qui non multum hn̄t, quod me delectet. [Perfugio) refugio. s. [Literulis). i. studio literarū. [Conscientia consiliorum meorum) subaudi, utor. [Quàm meorum ciuium) id .n. pprīū est eius, q reip. pſit, ut oīa, q̄ faciat, ad utilitatē publicā & suorum ciuiū referat, oblitus cōmodorum suorum. [Is) Cęs. sigñat potius, q̄ Clodiū, uel M. Antoniū. [Ipse beat⁹ esset) alij codices hn̄t, esses, qd̄ magis probo, ut sit, & tu ipse, & oēs alij boni beati essetis. [Vim) uiolentiā. [Otiū) pacem. [Honestū) quod esset cū honore nr̄o [Idē). i. ego idē [Illa arma) ciuilia, q̄ Cæs. mouit. [Illum cōsensum bonorum). i. iudicium & uoluntatē bonorum ciuiū. [Quē) cōsensum. [Effeceram) quia meis psuasionibus oēs uiri boni ad defensionem patriæ cōsentiebant. [Quāuis pacē) quamlibet ēt nō satis honestā nobis. [Tuta cōditione). i. omni cōditione. [Cū ualent.) cum potentiore. [Licebit). i. dabitur facultas. [Hæc) subaudi, dicere. [Expectatio rerū Africanarū) ut intelligā, q finis sit illarum rerum. erant. n. tunc exercitus Romani in Africa. [Tenet Romæ) facit nūc me esse in orbe. [Propinquum discrimen) in ppinquum periculum, qa breui alter uincetur. [Interesse mea) ad me ptinere. [Quanq̄) correctio quædā. [Illinc) ex Africa. [Abesse dist.) subaudi intelligo. [Causas) bellorum. [Multum interfit) quia altera. s. Pōpeii est honesta, utpote p rep. altera. s. Cęsaris turpis est contra patriā suā. [Inter uictorias) quia uter uicerit, uideo uictoriā fore crudelē. [Desperatis). s. rebus. [Cōfirmatus) quia desperatio plerunque addit fortitudinē. [Quem) aīum meum. [Iouit me) placuit mihi, gauisus sum. [Literas tuas) quas didicisti . i. doctrinam tuam literarum. [Profuisse tibi) ad te consolandum. Scripserat ad eum Mess. se accepisse magnum fructū ex studio literarum suarum, quæ eum multū consolatæ fuerant. [Verū. n. scribā) non assentabor tibi, sed dicam tibi uerū. [Teneriore) perteneri . i. molli, & imbecillo ad resistendum doloribus. [Ingenua) libera. molestius. n. ferunt seruitutē, q nati sunt ingenui, & duxerūt uitam ingenuā. [Beata) opulenta, quę aliis imperabant. [Funditus) penitus, radicitus. [Euersam) deiectam. [Hoc bonū). i. hoc bonū, & hoc cōmodum. [Contemnere) paruifacere, non timere. [Nullum sensum) q post mortē nihil mali sentire possemus. [Sic affecti) sic dispositi, sic infelices. [Sed ēt optare) eligere, uel ēt desiderare. ita. n. uidetur suadere philosophia, ut supra dixit in multis locis. [Fruere) delectare, fructum cape. [Isto otio) quem habes, dum abes ab urbe. [Tibi persuade) simile est illud supra ad P. Sextiū: & illud adiunges, homines sapientes turpitudine, non casu & delicto suo, non aliorum iniuria commoueri. [PRÆTER culpam, ac peccatum) . i. nisi quid deliquerit & peccauerit. [Nihil) neque amissionem fortunarum, neque exilium, neque mortem, neque cetera similia. [Mutandum consilium) mutanda deliberatio. s. ueniendi ad te. [Tu ita fac) concludit epistolam ea sentētia principij, quia, supra dixerat Messinius se esse cupidum uidendi Cic. scribit Cic. ut ita sit cupidus eum uidendi: ut tamen non discedat ex loco, ubi erat, præcipue qa non bene habebat. [Infirma) imbecilla. [Quæsieris) interrogaueris. [Per literas) scribendo ad me. [Seruias) indulgeas, sis intentus. [Tranquillitati animi) ut careas molestiis, & sis animo tranquillo.

PVLL.

GRatæ) Acceperat Tul. a T. Messinio ciue Rom. literas, quibus certior factus quanta ille uidendi Cic. cupiditate fuisset affectus, his eum alloquitur, quibus talem erga se animum sibi uehementer gratum esse significat, dicitq; non minori desiderio se teneri uidendi eius. Et qm̄ quę acciderunt reip. non nisi moleste ferre poterat, non nihil etiam de his miseris temporibus querelarum adiungit; & rerum Africanarum exitū expectare. illuc. n. se cōtulerat exercitus Pomp. occupata rep. Et ob hanc rem solum Rom. detineri se dicit. & ibi nihil aliud se habere cōmemorat, quo delectet, q̄ literas & conscientiam mentis suæ ad pacem spectantis & utilitatem reip. Hortatur inde amicum, otio fruatur suo, & quiete uiuat ruri, ne Romam ueniat: & ipse, si uidebitur recte fieri posse, ad illum se iturum pollicetur. Secesserat. n. ab urbe Messinius, & ruri se tenebat, ne ea uideret q̄ in urbe oppressaq; rep. gerebantur. [Accipio) admitto, intelligo. [Non concedam) non abs te uincar, ut magis tu me uidere cupias q̄ ego te. [Nam, tecum) ordo est: nam ita omnia, quæ opto, contingant mihi communia, ut uehementer uelim esse tecum. [Vt. n.) argumentū a comparatione aliorum, quo demonstrat libentius cum eo esse uelle q̄ cum omnibus aliis. nam, cum esset ei maxima amicorum copia, iucundius erat ei cum Messinio uiuere, q̄ cum quouis alio. Nunc uero in tanta paucitate amicorum multo magis & libentius se consumpturum dicit unum diem cum Messinio, q̄ omne tempus cum plerisque eorum, quibuscum necessario uiuere cogebatur. [Quàm tecum) pręponit ipsius consuetudinem omnibus aliis. [Æque sic) uel tam. [Alij) repetitio. [Interierit) maior pars periit in bello ciuili. [Alij abfint) in Hispania, & Libya, uel alibi in exilio. [Mutati uoluntate) quod recesserunt ab amicitia, & se mutauerunt cum fortuna. Voluntatis autem effectus est ipsa ratio. Nec uoluntas dici potest sine ratione: & uoluntas pro fauore sæpe ponit. Terent. Voluntas uostra si ad poetam accesserit, date operam. At uoluptas cum p, scriptum nomen, quā Gręci ἡδονὴν uocant, tam in bonam q̄ in malam partem accipimus, cuius genera sunt tria. Vnum naturale & necessarium. Alterum naturale & non necessarium. Tertium neq; naturale, neq; necessarium, quæ neq; a natura data sunt, & sine illis uitam quisque posset uiuere. [Mediusfidius) iurantis aduerbium, & compositum uidetur μὰ, quod est apud Græcos per, ut μὰ δία τὸν χαρίτα, & δῖος, cuius nominatiuus est δὶς, & fidos, quod antiqui pro filius dicebant. Nam loco f, literam d, ponebant. Vnde mediusfidius significat per Iouis filium, & intelligimus Herculem. plerīq; tñ intelligunt per dium fidem: non nulli per diuini temporis fidem, cuius opinionis est Pomp. [Plerisq;) antiqui plerus ra rum dicebant. Iuniores uero q; cōiunctionem adiunxerunt, significatione nominis non mutata, ut plerusque, pleraque, plerunque. [Solitudinem iucundiorem) iucundius esset mihi esse soli q̄ cum istis uersari, q frequentant domum meam, & eos uitare non possum. illos intelligebat, q cum Cæs. uictores fuerunt. [Literulis nostris) studiis literarum. hæc erant profugia molestiæ Cic. & solamen mali. [Conscientia cōsiliorum) quæ semper fuerunt salubria reip. Recordatio autem multorum benefactorum iucundissima est. [Mei causa) q fecisset potius p salute communi, q̄ pro seipso. huiusmodi institutio esse debet regentis rēp. ut omnia, ad remp. & utilitatem communem pertinentia, suis propriis cōmodis præferenda existimet, ut Cic. facere consueuit, & Brutus patriæ libertatem filiis non pepercit. [Quem tu nunquam amasti) Cæsarem dicit. [Ipse beatus esset) Cæsarem intelligit. nam & ipse quoq; fuisset beatus in rep. non oppressa, & omnes homines boni publica libertate contenti. Multi legunt esses, ut sit sensus, q tu & omnes boni beatiq; essetis. [Vim) uiolentiam. [Otium) pacem. [Honestum) p dignitate senatus. [Aut uim) potentiam. [Ego honestum otium) literarum studium, quod pluris faciebat, q̄ Cæs. potentiam., sed melior sensus prior. [Arma) Cæs. bella ciuilia. [Bonorum) senatorum. [Effeceram) consilio enim Cic. effectum fuit, ut omnes boni uiri ad defendendam patriam sentirent. [Quāuis pacē) quamlibet pacem honestam, aut inhonestam pro uoluntate uictoris. [Tota) pro omni. [Quam uiribus cū ualentiore pugnare) rectum, & sacrum consilium, sed non auditum a Pōp. Melius enim erat quacunq; conditione pacem accipere q̄ pugnare, & uinci. [Licebit hæc) poterimus hæc alias dicere. [Rerum Africanarū) illuc. n. Scipio, Iuba, Cato, ut renouarent bellum accessere. [Discrimen) nunc periculum, alias differentiā significat. Vnde discretum

Voluntas
Voluptas.

Mediusfidius.

feretū diuisum dicimus. In quo caue ne erres, & hoiem discretū dicas pro modesto, ut multi inepti in epistolis dnt, ut Paulo discreto uiro salutem. [Quanquā) correctio est. [Id ipsum) expectare rerū Africanarum euentum. [Nō sane) non ualde intelligo, qm̄ sꝫ illi in Africa uicissent, nō tñ ex eorum uictoria libertas in rep. seruaretur ex uitio uictoriæ. [Quod) subiungit tñ inter uictorias non multum interfuturum putem. [Quanq̄) correctio est. [Illinc) ex Africa. [Abesse) dissentire, & sup. intelligo. [Intersit) differentia sit. [Causas) qm̄ Pomp. honesta, Cæs. inhonesta. [Desperatis) Vna salus uictis nullam sperare salutem. Desperatio n. confirmare, & fortes reddere uictos solet. [Iniuria) magna & parua. contumelia uero semper magna. iniuriæ sunt, ut in inquit Cic. q̄ aut pulsatione corpus, aut conuicio aures, aut aliqua turpitudine uitam cuiuspiam uiolat. [Iuuitq; me) delectauit me. [Profuisse tibi) utiles fuisse ad consolandum. nam Messinius Cic. scripserat, ꝙ ex studio literarum magnam ipse consolationem capiebat in ferēda iniqua fortuna. [Literas tuas) doctrinā dicit, qua fortiter iniuriam perferendam didicit. [Verum) nunc ueritatem. [Teneriore) quasi molli, & effœminato a perferenda aduersa. [Ingenua) grauius enim ferunt seruitutem qui nati sunt liberi, q̄ qui serui sunt. [Illā secunda) ut Sulp. Vidimus aliquoties secundam pulcherrime te ferre fortunam, fac aliquanto intelligamus aduersam quoque te æque ferre posse. [Aduersam, euersam) agnominatio est cōmutatio literarum. [Hoc boni) hoc bonum. scilicet ut mortem optemus, cum mors sit omnium malorum finis. quam etiam debent contemnere nō solum miseri & infelices, ut nos sumus. [Saltē) saltē & saltim differunt. Maxima ꝓfecto inest utilitas in cognoscendis uocabulorum differentiis, ut pro uerborum qualitate eloqui possis. Saltem a captiuorum uoce sumptum est, qui cum salutem petere uolebant, ex festinantia sermonis saltem dicebant. Saltim uero a saltu nominatum est. [Nullum sensum) ut Epicurei sentiunt, quibus cum morte oia extinguuntur, nec remanēt sensus. [Sic affecti) infelices, & dispositi, ut oia in reip. ornamenta sint nobis extincta. [Pertimescendum) nihil potest, inquit, homini pertimescendum accidere nisi culpa, & peccatum, sed hoc tu timere non potes, in quo nulla unq̄ fuit culpa, nec futura est. eadem ferè sententia est ad Sext. hoies sapientes turpitudine non casu, & delicto suo non aliorū iniuria cōmoueri. [Mutandum consilium) ueniendi ad te. [Tu ita) .s. admonet, qd pro sua ualetudine faciendum sit. Nanq; eum non recte ualere senserat. & qa dixerat se teneri cupiditate uidendi Cic. admonet, ne discedat prius, q̄ ab eo factus sit certior.

Saltem
Saltim

ASCEN.

GRatæ &c.) In tumultu bellorum ciuilium cum exercitus essēt in Africa, rebus in potestatē Cęs. Romę redactis, L. Messinius mœrore oppressæ libertatis secesserat rus, ut interea molestiis urbanis leuaret: scripserat aūt se Cic. uidere uelle: ad quod Cic. amice rescribit, dicēs, Literę tuę fuerūt mihi gratę, ex qbꝰ intellexi, quòd ēt arbitrabar sine literis te affectum esse summa cupiditate uidēdi mei, quod ego accipio libēter, ita tñ ut non cōcedam tibi .i. nō uincar a te in consimili cupiditate, utpote tui uidendi. Nam ita contingant mihi oia cōia, quę opto .i. quę ad rēp. spectant, qbus nihil gratius Cic. esset, uel oia, quæ opto, eueniant mihi ita cōia .i. mediocria, nisi cōmoda legendum putemus, aut priorem rōnem amplectandum, ut uelim uehementer esse tecū. Vt .n. .i. uū, uī .n. una particula, nam ut alter uacare uideretur. cū .i. quāuis, esset maior copia & uirorū & ciuiū bonorū, & hoium iucundorū, & amantium mei .i. qui me amabant, tñ nemo erat, ꝙ cum .i. cū quo ego essem, libentius, quàm tecum, & pauci sup. erant, quibuscum .i. cum qbus essem ęque libenter sup. ac tecū .i. uero .i. sed, hoc tpe, cum alij .s. ex amicis interierint, alij absine murati uoluntate, quia fortunā secuti mediusfidius .i. ita me hercules Iouis filius iudicet, aut mediante fide mea, ego posuerim libentius .i. cum uoluptate maiore tecum unum diē, q̄ hoc omne tp̄s cum plerisq; eorū, quibuscum .i. cum qbus uiuo necessario, qa tpi inseruiendum erat, aut quia alios non habebat. Ego .n. nolim te existimare solitudinem non esse iucundiorem mihi qua tñ ipsa non licet uti, q̄ sermones eorū, qui frequentant domum meā excepto uno, aut ad summū altero .i. secundo. Itaque .i. & ita qa non lubet uersari cum iis hoibus q Romæ sunt, ego utor eodem profugio .i. lenimine curarū, ad quod profugium, quo censeo .i. iudico, utendū tibi, uidelicet literulis nostris .i. studiis philosophię potissimum, quæ literulas uocat aut modestiæ gr̄a, aut ꝙ illis tpibus modica esse permittebātur, aut ꝙ plus literarū cēseat in causis forēsibus expendendū, si liceat. Pręterea .i. ꝓter literulas nostras, utor ēt .s. ad sedandā animi molestiam, cōscientia consiliorū meorū .i. eo ꝙ mihi cōscius sum, nihil cuiq̄ cōsuluisse, unde resp. iacturam fecerit. Et econuerso multa multis, quę si sequi uoluissent, resp. adhuc staret. Ego .n. sum is quēadmodum tu potes existimare .i. iudicare facillime, qui nihil fecerim unq̄ potius causa mea .i. proprij cōmodi gratia, q̄ causa ciuium meorū. quod dicit qa consul & imperator iā tum fuerat, aut qa usitatum est ciuium meorū pro conciuium dici. Cui .s. mihi nisi is .s. Clodius, ut opinor, potius q̄ Cæsar, quem tu nunq̄ amasti, amabas .n. me, inuidisset, & ꝓcurasset .s. mittēdum in exilium, & .i. simul ipse esset beatus, & oēs boni. Alij legūt beatus esses eo ꝙ de Cæsare intelligunt, q iūc beatus uidebatur, & ita nō diceret beatus esset, sed esses: uerū de Cęs. non intelligi manifestum est. nunq̄ n. Cic. apertas inimicitias cum Cęs. habuit, quo circa potuit quis, ut ēt plures supra uidimus, utrosque amasse, cum iam dictū sit ideo Messinium nunq̄ amasse illum, ꝙ Cic. amabat. Ego sum sup. is qui nullius .i. nō ullius, non uolui uim .i. potentiam aut uiolentiam ullius ualere plusq̄ otium honestum, ut est literarum, idemq; .i. ego idē cum sensi illa ipsa arma .s. Cęsaris, q̄ timueram semper, posse plus quam illum cōsensum bonorum .s. ciuium, quem .s. cōsensum, ego idem effeceram. cōuocatis .n. senatoribus Cic. ea fundamenta pacis iecerat, quę nunq̄ interrumpi posse uidebantur. malui accipere pacem cōditione, quamuis .i. quantūuis torta .i. uiolenta & iniqua, q̄ pugnare uiribus cum ualentiore .i. potentiore uiribus. Sūt q legāt tota, ut sit, quamuis tota conditione pacis .i. nihilo detracto de cōditionibus pacis, quas Cæs. proposuerit. Sunt ēt qui tū legunt ibi, idēq; tum illa &c. sed plures cū legūt. Sed licebit sup. nobis dicere aut disputare coram .i. in præsentia mutua, breui tēpore .i. intra breue tempus, hęc .s. iā dicta & multa alia. Neq; tñ ulla alia res tenet me Romæ nisi expectatio rerum Africanarum .i. quid Cato & ceteri Pompeiani in Africa contra Cęs. fecerint. enim .i. quia, res uidetur mihi adducta in discrimen .i. periculum propinquum, ita ut paucis diebus de summa rerum in Africa cōcertandum sit. Autem .i. sed, ego puto nonnihil .i. aliquantulū interesse .i. referre mea .s. utra pars uictoriam habitura sit, q̄q̄ non intelligo sanè .i. multum, quid idipsum .i. utra pars uicerit, intersit .i. discriminis habeat. Veruntamē quidquid nunciatum sit illinc .i. ex Africa, ego uelim non abesse consiliis amicorū. Res .n. adducta est in eum locum, ut q̄q̄ multum intersit .i. differentię sit inter causas eorum, q dimicant, quia melior est, Pompeianorum fuisse uictoriam. Sed planè .i. omnino, animus .s. meus, qui fuerit .i. putitamus, ut fuerit, forsan infirmior, rebus dubiis .i. cum res essent dubiæ, confirmatus est multum rebus desperatis, quem sup. animū, literæ tuæ superiores cōfirmarunt etiam. quibus .s. literis, intellexi q̄ .i. quantum fortiter ferres iniuriam, & iuuit .i. delectauit me cum .s. ita sit ꝙ iuuit me summā humanitatem tuā ꝓfuisse .i. utilem fuisse tibi, cum etiam sup. iuuit me literas tuas profuisse tibi. Scribam enim uerū. Tu uidebare mihi fuisse animo teneriore .i. nimium tenero, aut teneriorem, q̄ decuit, sicut ferè nos oēs, sup. uidebamur fuisse, qui uiximus uita ingenua .i. nulla seruitute notata, in ciuitate beata .i. opulenta, ac felici, & libera. Sed ut tulimus .i. portauimus, moderate .i. temperanter, illa secunda .i. ꝓspera, & læta: sic debemus ferre fortiter hanc fortunam non solum aduersam, sed etiam euersam funditus .i. a primis fundamentis, quantum ad libertatem. Vt consequamur in maximis malis, saltem hoc boni, ut debeamus nunc affecti sic .s. desperatione salutis, aut libertatis, non modo .i. non solum contemnere, sed etiam optare mortem: quam .s. mortem, nos debebamus contemnere etiam beati .i. cum essemus beati, ꝓpea quòd ipsa nullū sensum esset habitura. quod dicit s̄m Epicureos, quos tñ alibi reprehendit, nisi forte putemus ꝓpea dicere, ꝙ beatis tanta fuerit lætitia, ut tormenta mortis nō sentiant. Vnde non dicit se in morte, aut post mortem, nullum sensum habituros fuisse, sed mortē ipsam. Tu, si diligis me, fruere isto otio .i. cape fructum, & uoluptatē ex isto otio, quod nactus es: & ꝑsuade tibi nihil posse accidere, aut accedere .i. addi homini, quod sit horribile aut pertimescendum, ꝑter culpam, ac peccatū: qua .s. culpa, tu caruisti .i. uacuus fuisti & carebis semp. Ego ueniam breui .s. tpe, ad te, si uidebit posse fieri recte, si qd acciderit, ut .i. ita, ut consilium sit mutādum, ego faciā statim te certiorem. Tu fac sup. ut sis cupidus mei uidēdi ita, ut ne .i. uō moueas te istinc .i. ab isto loco ualetudine sup. tua, existēte tam infirma, nisi quæsieris prius ex me per literas, qd uelim te facere .i. ut tu facias. Velim, ut facias, sup. ut diligas me, & seruias .i. inseruias ualetudini tuæ, & tranquillitati animi .s. tui.

PAVL. MAN.

ETenim cum esset) alij, ut enim: quam lectionem nos non admodum probamus: particulæ enim, ut, quæ respondeat, uox non erit. ex libro igitur scripto Bernardini Maffei, etenim, emendauimus.

M·TVLLII CICERONIS
EPISTOLARVM FAMILIARIVM
LIBER SEXTVS.

ARGVMENTVM.

AVlus Torquatus post Pharsalicam cladem, dum inter Pompeianos, & Cæsarianos adhuc bella sæuirent, sic, ut plerique alij, Athenas contulerat: ubi deflebat communes miserias, & ualde angebatur cum de rebus suis priuatis, (erant enim accisæ, ac disperditæ) tum de rep. Eum itaque Cicero hac epistola consolatur ferè iisdem rationibus, quibus supra Ser. Sulpicium, qui paulo ante ob consimilem causam etiam Athenas se contulerat, nunc tamen abfuerat: quod se dolere dicit Cicero Torquati causa, cum ex eius præsentia magnum fructum fuisset capturus. Operæpretium autem esset, pro huius epistolæ intellectione, legere epistolam prius ad Seruium scriptam, quæ incipit, Vehementer te esse solicitum &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

A. Manlium Torquatum, qui cum aliis Pompeianis in eadem erat naui, consolando hortatur, ut tempestates reip. æquo bonoq; animo ferat.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO.

aduerte, in principio huius ep. quarer esse reputatum, esse, tamē: quod in nobis uisio ducretur.

ETsi ea perturbatio est oīum rerū, ut suæ quēque fortunæ maximæ pœniteat, nemoq́; sit, qn ubiuis, q̄ ibi, ubi est, esse malit: tamen mihi dubiū non est, qn hoc tpe bono uiro Romæ esse miserrimū sit. nā etsi quocunque in loco quisque est, idem est ei sensus, & eadē acerbitas ex interitu rerū & publicarum, & suarū: tamen *oculi augent dolorem, qui ea, quæ ceteri audiunt, intueri coguntur, nec auertere à miseriis cogitationem sinunt.

uide ep. 9. lib. 4.

Quare etsi multarū rerū desiderio te angi necesse est: tamē illo dolore, quo maxime te cōfici audio, q̄ Romæ non sis, aīum tuū libera. etsi.n. cū magna molestia tuos, tuaq́; desideras: tamen illa qdem, q̄ requiris, suum statū tenēt, nec melius, si tu adesses, tenerent, nec sunt ullo in proprio periculo. nec debes tu, cū de tuis cogitas, aut p̄cipuam aliquā fortunam postulare, aut cōem recusare. De te aūt ipso, Torquate, est tuū sic agitare aīo, ut non adhibeas in consilium cogitationū tuarū desperationem, aut timorē. nec.n. is, q in te adhuc iniustior, q̄ tua dignitas postulabat, fuit, nō magna signa dedit animi erga te mitigati nec tamē is ipse, à qūn salus petitur, habet explicatā, aut exploratā rōnē salutis suæ. cumq́; OMNIVM bellorū exitus incerti sint; ab altera uictoria tibi periculū nullū esse perspicio, qd' quidē seiunctum sit ab oīum interitu: ab altera te ipsum nunq̄ timuisse, certo scio. *Reliquū est, ut te ipsum, qd' ego quasi cōsolationis loco pono, maxime excruciet, cōe periculū reip. cuius tanti mali, quāuis docti uiri multa dicant, tamē uereor, ne consolatio ulla possit uera reperiri, p̄ter illā, quæ tanta est, quantum in cuiusque aīo roboris est, atque neruorum. si enim, BENE sentire, recteq́; facere, satis est ad bene, beateq́; uiuendum: uereor, ne eum, qui se optimorum consiliorum conscientia sustentare possit, miserum esse, nefas sit dicere. nec.n. nos arbitror, uictoriæ præmiis ductos, patriam olim, & liberos, & fortunas reliquisse: sed quoddam nobis *officium iustum, & pium, & debitum reip. nostræque dignitati uidebatur: qui neque, cum id faciebamus, tam eramus amentes, ut explorata nobis esset uictoria. quare si id euenit, qd' ingredientibus nobis in causam p̄positum fuit accidere posse: nō debemus ita cadere animis, quasi aliqd euenerit, qd' fieri posse nunq̄ putarimus. Simus igitur ea mente, quā rō, & ueritas p̄scribit; ut nihil in uita nobis p̄standum p̄ter culpā putemus; eaq́; cū careamus, oīa humana placate, & moderate feramus. Atq; hæc eò ptinet oratio, ut pditis rebus oībus, tñ ipsa uirtus se sustētare posse uideatur. sed si est spes aliqua rebus cōibus, ea tu, quicūq; status est futurus, carere non debes.

cum iam ostenderim, tibi de te ipso nihil esse timendum.

uide ep. 5. lib. 9.

Atq; hoc mihi scribēti ueniebat in mētē, me eū esse, cuius tu *desperationē accusare solitus esses, quēq; auctoritate tua cūctātē & diffidētē excitare. quo quidē tpe nō ego cām nostram, sed, cōsiliū improbabā. sero.n. nos iis armis aduersari uidebam, q̄ multo ante cōfirmata per nosmet ipsos erāt: docebāq́; *pilis, & gladiis, nō cōsilij, neq; auctoritatibus nostris, de iure publico disceptari. Neq; ego ea, q̄ facta sunt, fore cū dicebam, diuinabā futura: sed, qd' & fieri posse, & exitiosum fore, si euenisset, uidebā, id ne accideret, timebā; p̄sertim cum, si mihi alterutrū de euētu, atq; exitu rerū p̄mittendum esset, id futurum, qd' euenit, exploratius possem *p̄mittere. iis.n. rebus p̄stabamus, q̄ non p̄deunt in aciem: usu aūt armorū, & militū robore iferiores eramus. Sed tu illum animū nūc adhibe q̄so, quo metū esse oportere cēsebas. Hæc eo scripsi, q̄ mihi nūc Philargyrus tuus, oīa de te reqrenti, fidelissimo animo, ut mihi quidē uisus est, narrauit, te interdū *solicitū solere esse uehementius. qd' facere nō debes, nec dubitare, qn aut, aliqua rep sis *futurus, q esse debes; aut, pdita, nō afflictiore cōditione, q̄ ceteri. hoc uero tēpus, quo exanimati oēs, & suspensi sumus, hoc moderatiore animo ferre debes, qd' & in ea urbe es, ubi nata, & alta est rō, ac moderatio uitæ: & habes Ser. *Sulpicium, quē semper unice dilexisti: q te p̄fecto & beneuolētia, & sapientia cōsolatur. cuius si essemus & auctoritatē, & consiliū secuti; togati potius potentiam, q̄ armati uictoriam, subissemus. Sed hæc longiora fortasse fuerūt, q̄ necesse fuit. illa, quæ maiora sunt, breuius exponā. Ego habeo, cui plus, q̄ tibi, debeam, neminē. quibus tātum debebam, quātum tu intelligis, eos mihi huius belli casus eripuit. qui sim autem hoc tempore, *intelligo. sed, quia

in cā Pompeiana.

ep. 7. l. 4.

de Cæsaris uictoria.

ep. 3. l. 4.

in summa dignitate.

Achaiæ præfectum ep. 4. l. 4. & 6. h. l.

sine ulla s. auctoritate

dubitū uidetur legendum: ut se aliquid na[illegible] promittat. MVAAA.

NEMO est tã afflictus, qui, si nihil aliud studeat, nisi id, quod agit, non possit nauare aliquid, & efficere: omne meum cõsilium, operã, studium certe uelim existimes tibi, tuisq; liberis esse * debitum. Vale.

Torquati

ETsi ea) Torquatorum gentem, in urbe non obscuram, egregia quadã gloria, & nominis titulo illustrauit primus. T. Man. ob detractum aureũ torqũem Gallo cuidam prouocatori Torquatus cognominatus. ea ea gente longa ordinis serie fuit hic A. Tor. ad quẽ nunc Cic. scribit. nam cum fuisset ĩ Põp. bello Phaesalico, & ob potentiã tyrãnidemq; Cæs. deductis rebus in magnã desperationẽ, cum adhuc per Põp. & Cæs. assidue pugnaretur, cõtulerat se Athenas: ubi deflebat cões miserias, & ualde angebat cum de rebus suis, tum uero de tep. Itaque Cic. hac epist. eũ consolatur, iisdẽ uero rationibus, qbus supra consolatus est S. Sulp. fuerant. n. ambo in eadẽ cã, ambo socij in bello, & ambo p eat pa erant Athenis, licet hac epist. significet Cic. se intellexisse Seru. paulo ante Athenis discessisse, quod dicit se dolere Tor. causa, q ex eius consuetudine maximũ fructum percipere potuisset. Sẽsus totius epist. erit clarior inspicienti epistolã, quam supra diximus scriptam ad Ser. q incipit, Vehementer te esse solicitũ. Et nos erimus minus uerbosi in explanatione, quia q io multis superioribus epistolis diximus, superuacaneũ uideretur sæpius cõmemorare. Et sic sensus est: licet oĩa ita sint perturbata, ut cuiq; displiceat fortuna, & conditio sua, & nemo sit contentus loco ubi est, sed potius cupiat esse in quo libet alio loco, q in eo ubi sit: tñ nõ dubito quin hoc tpe ita misero sit miserrimum uiro bono esse Romę. [Oium rerum) & publicarũ & priuatarũ. [Fortunę suę) suę conditionis [Pœniteat) pigeat. [Quin) qui non. [Vbiuis) in quocunque loco. [Bono uiro) cui iniqua displicent, & maxime calamitas reip. [Nã etsi) ratio est, quare uiro bono miserrimũ sit esse Romæ. Nã licet quisque, quocunque loco sit, habeat eundẽ dolorem ea amissione rerũ pub. tñ acerbius est uidere, q audire. [Acerbitas) angor, dolor. [Idem) similis. [Oculi). i. sensus oculorũ, quia certior aure arbiter est oculus. [Intueri) aspicere. [Auertere) declinare, amouere. [Multarũ rerum) sicut est uidere tuos frui fortunis tuis, frui solita dignitate, uidere remp. in statu suo, & similiũ rerum. [Confici) affligi. [Quòd Romę) dolebat. n. pcipue Tor. q Rom. non esset: quod quidẽ dicit Cic. ei non esse dolendum. [Tuos) propinquos, & amicos. [Illa). s. tui, & tua. [Tenẽt) retinent & conseruant. [Adesses) Romę. [Proprio) pcipuo in quo alij non sint. [Postulare) exigere. [Præcipuã s.) quæ aliis non accidat. [Cõem) quæ omnibus accidat. [Recusare) spernere. [De te ipso) iã demonstrauit Cic. quare Tor. angi non debeat propter suos, aut sua. Nunc ostẽdit quo debeat de seipso cogitare, & qualem aium de seipso habere debeat: dicit. n. eum non debere, aut desperare, aut timere. & adducit rõnes. [Agitare) uersare, cogitare. [Nõ adhibeas desperationem) . i. ne ita cogites de te ipso, ut spem amittas. [Nec. n.) rõ quare non sit adhibenda desperatio; quia Cæs. qui fuit inimicus in ipsum Torq. dedit magna signa animi sui mitigati erga Torq. & quia ipse Cęs. non est certus salutis tuæ. [Is) Cæs. [Adhuc) hactenus. [Iniustior) quia adhuc nõ te uocauit te in patriam. [Nec tñ) q. d. cum alij ab eo petant salutẽ, & uitam, possent fortasse interire: itaque non est desperandũ. [Exploratã) certã: nondũ . n. erat finis bellorũ ciuiliũ. [Cumq;) posuit rationes, quare non debeat desperare: nũc uero declarat quare non debeat timere. quia utra pars uicerit uel Põpeian. uel Cæs. dicit Torquatum non debere sibi timere. [Ab altera) Cæs. [Seiũctum) separatum. [Ab interitu oium) à cæde & calamitate, immo pernicie oium. itaq; nihil accidet tibi, qd non accidat omnibus. [Ab altera) Põpeian. [Nunquã t.) qa semper ei fauisti. [Reliquum est) probauit Cic. q Torq. neque propter suos, neque propter res suas, neque propter seipsum debet uehementer dolere, nũc remouet etiam ei dolorẽ ex parte reip. de qua Torq; uehementer angebatur. [Id ipsum) q. d. ut ex eo tu capias dolorẽ, & crucieris, quod ego pono loco cõsolationis. nã Torquatus ex cruciabatur, q periculum reip. commune esset: Cic. uero ex ea te cõsolationẽ capiebat, quia quod sæpius dixit, & dicet in epist. seqũti, non debemus recusare id periculũ, qd est nobis cõmune cum multis. [Tanti mali) quod periculum reip. sit cõmune. [Docti uiri) philosophi. [Vera) quæ possit uino tollere dolorem. [Prę ter illam). i. ex cepra illa consolatione, quam quisque sibi ipsi prę stare potest ex fortitudine, & magnitudine proprij animi. [Quãtum roboris) quantum fortitudinis. [Neruorum) constantiæ. Si enim snia est Stoicorum, qui dicunt rectam cõuscientiã & actionem bonorũ etiam sine aliis adiumentis esse ad bene beateq; uiuendũ, & ipsam uirtutem esse unicuique pro pręmio: qa uirtus propter seipsam expetenda est. hanc aũt sententiam Cic. frequenter usurpat, & Virg. 1. Æneid. Di tibi si qua pios respectant numina, si quid Vsquam iustitię est, & mens sibi conscia recti: Præmia digna ferant. [Bene sentire) rectã habere sniam, neque prætio, neque metu, neque alia re corrumpi, nec à ueritate deflecti. [Recte facere) quia sm Cic. in j. off. Virtutis omnis laus in actione consistit. [Non ueredor ne sit nef.). i. non dubito quin sit nefas. [Sustentare) sustinere, defendere. [Nefas) iniquum, & indignum. [Miserũ) quia esset contra id, quod dixit, satis esse ad bene beateq; uiuendũ. [Victoriæ præmiis) ut per ipsam uictoriã efficeremur ditiores & potentiores. [Reliquisse patriã) tunc cum discessimus, ut bello interessemus cũ Pomp. [Olim) cum uideremus uã res Cæs. metuendas. [Videbatur nobis officiũ) actus nobis congruus & conueniens. nã, ut Cic. in 1. off. sępe ostendit, prima officia debentur diis immortalibus, secunda patriæ, tertia parentibus &c. Dicit ergo uidebatur esse quasi quædam obligatio, quã haberemus erga patriam. [Quod) q. d. pscriptum, & quod non liceret effugere, aut prætermittere sine reprehensione. quod declarat per adiuncta, cum dicit iustum, pium. nam quę iusta, & pia sunt, sine nefario scelere prætermitti non possunt. [Cum faciebamus id) id cum relinquebamus patriã, liberos &c. [Amentes). i. inconsiderati. [Explorata) certa, & indubitata. Amens. n. est, qui cum bellũ ingrediatur, confidat, & indubitate speret uictoriam. qm, ut supra dixit, oium bellorum exitus sunt incerti. [Id, qd fuit) pro id qd cogitauimus. s. ut ita possemus uinci sicut uincere. [Ingredientibus in causam) cũ inciperemus resistere Cæs. remp. oppugnanti. [In causam). s. defensionis patriæ. [Ita cadere animis) . i. deficere & animus dimittere. [Quasi) tanquã. [Posse fieri) posse accidere. [Nunquam putaremus) pro nunquam putassemus: quæ enim præter opinionem eueniunt, solent molestius ferri, q ea, quæ existimata sunt posse euenire. [Simus) hortatur Cic. Torquatum, ut sit eo animo, ut existimet nihil esse præcipue dolendum, nisi quod delicto, & culpa sua euenerit. [Simus) imperatiui est modi. [Præscribet) designat, proponit. [Nihil præstandum præter culpam) sic super ad P. Sextium, Cum tibi nihil merito accidisse reputabis; & illud adiunges, homines sapientes turpitudine, non casu, & delicto suo, nõ aliorum iniuria commoueri. Itẽ ad T. Mestiniũ epistola pcedenti, Tibiq; persuade pter culpam ac peccatũ, quo sp caruisti, & carebis, homini accidere nihil posse, qd sit horribile, aut ptimescendũ. [Prę stãdũ) debendũ. [Ea) culpa. [Humana) q hominibus accidere possunt. [Eò) ad id. [Vt perditis). i. ut etiã intelligas, q amissis oibus rebus, tamẽ ipsa uirtus seipsam sustentare potest. [Perditis) amissis, desperatis. [Sed si) dixi quòd etiam rebus desperatis ipsa uirtus se sustentare potest, sed si est aliqua spes in rebus communibus, tu non debes ea carere. [Quicunque status est futurus) siue imperent Cæsariani, siue Pomp. [Atque) occurrit obiectioni Torquati. Cogitabam, inquit Cic. ò Torquare, cum hæc ad te scriberem, & contra ter coso[illegible], tanquam haberem aliquam spem te futitum esse dicere me unum olim fuisse, qu[illegible] bellis desperarem, & nostris rebus diffiderem. [Cunctantem) [illegible] ingredi in hoc bellum. [Excitare) cõmouere, & qua[illegible] . & subaudi futurus esses. [Auctoritate) tua existimatione, qu[illegible] non sequi mihi turpe existimabam. [Non improbabam) non reprehendebã. [Causam) quę erat honesta pro defensione reip. [Consilium). s. malum gerendi belli, quia togati cõtra armatos pugnabamus, ut supra ad M. Mar. Sed idem etiam illa uidi, neque te consilium ciuilis belli ita gerendi, neque copias C. Pomp nec genus exercitus probare, semperq; summe diffidere. & paulo post, Non. n. iis rebus pugnabamus, quibus ualere poteramus, consilio, auctoritate, causa, q erant in nobis superiora; sed lacertis, & uiribus, quibus pares non eramus. [His armis) Cęsaris. [Confirmata per nosmet ipsos) Pomp. quia ei fauimus, intercedente etiam Pomp. ut ei prorogaretur prouincia in aliud quinquennium. quo tempore assumpsit tantum uriũ, ut postea difficile fuerit ei obsistere. [Neque ego di.) pręcicebã ex certa scientia quasi Deus. [Sed) dicit se ex prudentia, non aũt ex diuinatione hæc prædixisse fore, quæ euenerunt. [Posse fieri) cum esset in potentia ut fierent, dicebam fore. [Exitiosum) pestiferum, & calamitosum. [Alterutrum) utrum essemus futuri uictores, an uicti. [Id, quod euenit) ut Cęs. uinceret. [Exploratius) certius. [Iis enim rebus) ut diximus supra scriptum ad Mar. [Vsu) experientia. [Robore militum). i. robustis militibus. [Sed tu illũ animũ) sensus est, utere nũc in mœrore tuo ea animi, fortitudine, qua hortabaris me, ut uterer, cum essem in desperatione, & differentia rerum, q paulo ante dixi. [Adhibe) assume ad consolandum te. [Censebas)

iudicabas,hortabaris. [Philargyrus) nomen liberti.interpretatur autem φιλάργυρος auarus,oe lamator argenti.[Requirenti).s. mihi.[Quod)quam rem.s.esse solicitum . [Aliqua).i.non omnino perdita,retinente aliquã partem status sui . [Qui esse debes) .s.ex primis nostræ ciuitatis, & qui retineas dignitatem tuam . [Aut pdita).i.omnino deleta.s.rep.[Afflictiori)tristiore,debiliore,subaudi sis futurus.[Exanimati) consternati metu.[Suspensi)solicití.[Ea urbe)Athenis.[Alita)nutrita,ab alendo, quia dñr omnes artes liberales Athenis,& natæ & pfectæ fuisse.[S.Sulpicium)qui, ut uisum est lib. 4. & ipse Athenis erat . [Sapientia) Erat.n.uir sapientissimus.[Cuius)Serui.[Togati)sine bello. nã consilia Seruij spectauerunt ad pacem,& concordiam, ut Cic.supra ad ipsum Seruium, Cognoram enim tam absens, te hæc mala multo ante ,pui deotem,defensoré,pacis,& in consulatu tuo,& post consulatum.[Maiora)maioris momenti, & ponderis . [Casus belli)calamitas belli ciuilis. [Eripuit) quia pleriqne interierunt,plerique me deseruerunt.[Qui sim) quia sum paruæ auctoritatis,& parum possum.[Sed qoia) sẽtẽtia est exornatio rhetorica.& est sensus,sed quia nemo est tam afflictus,qui si uni rei tãtummodu intendat,non possit aliquid præstare,& efficere,uelim existimes,q dquid consilio,opera,& studio efficere possim, id esse debitum,& obligatum tibi,& tuis . [Nihil aliud) nisi id quod agit.i.non intendat nisi ei rei , quam agat . [Nauare) diligenter præstare.[Debitum)obligatum,& ideo nullo modo defuturum .

ASCAN. ETsi &c.)Aulus Torqoatus,post Pharsalicam cladem se Athenas coorulit , ut plerique alii interea dum bella adhuc sęuirent inter Cæsarianos & Pompeianos , ipse cões miserias deflebat,& ualde de suis rebus angebatur.eum ergo Cic.hac epistola consolatur ferè iisdem rationibus , quibus supra S. Sulpicium , qui paulo ante ob consimilem causam & Athenas se contulerat, & eũ a mœrore auocat,dicẽs , Etsi ea pturbatio est oium rerũ, ut quenque peniteat maxime fortunę suæ , ut nemo sit qn malit esse ubiuis.i.ubilibet,q̃ ibi,ubi est:tñ non est dubium mihi, quin misertimum sit bono uiro esse hoc tpe Romæ . Nam etsi quocũque io loco quisquis est , idem sensus est ei , & eadem acerbitas ex interitu rerum,& publicarum suarum.s.priuarũ:tñ oculi.i.uisus,augent dolorem,quia cogunt.s.nos intueri.i.inspicere ea quę ceteri audiunt.nec.s.oculi,sinunt.i.permittunt , sup. nos auertere cogitationem a miseriis.Quare.i.quamobrem,etsi.i.q̃q̃ necesse est te angi.i.premi,affici uehementer desiderio multarum rerum: tñ libera.i. solue animum tuum illo dolore , quo audio te coofici maxime.s.q non sis Romæ.Enim.i.quia etsi desideras cũ magna molestia,i. megna molestia animi concomitante , tuos.s. amicos,& necessarios,& tua.s.bona:tñ illa quidem,quæ requiris .i.exigis,tenet statum suum.i.sibi debitum, nec tenerent melius si tu adesses,nec sunt in ullo periculo proprio.Nec tu debes,cum cogitas de tuis.s.amicis, & rebus, aut postulare .s. a deo , fortunam aliquam præciputm .i. excellentem , aut recusare communem .s. fortunam. Autem.i.sed,o Torquate tuum est.i.officii tui agitare animo sic de teipso, ut non adhibeas io consilium cogitationum tuarum desperationem .s. melioris fortuoę aliqñ habendæ,aut timorem.s.de peiore.Nec.n.is,uidelicet Cæs.qui fuit adhuc iniustior in te,q̃ dignitas tua postulabat, non dedit.i.dedit., nam nec non affirmatiua uox est.magna signa.i. indicia , animi.s. sui,mitigari erga te . Nec tñ ipse,uidelicet Cæs.a quo salus petitur,habet rõnem.i. uiam , & modum salutis suæ explicatam.i. promptam,aut exploratam.i.euidentem. quod paulo post patuit, in senatu q tribus & uiginti uulneribus interemptus est. Cumq; .i.& cum, exitus oium bellorum sint incerti , qoia nondum finitum erat bellum ciuile,q.d.ego perspicio.i.iotelligo clare, nullũ periculum esse tibi ab altera uictoria.s.Cæsaris : qui tibi placato est aio quidẽ.i.certe,quod periculum sit seiunctum.i. separatũ ab interitu.s.libertatis oium, & certo scio te nunq̃ timoisse ab altera.s.uictoria,utpote Pompeianorum.Reliquum est .i. restat,ut cõmune periculum reip.excruciet maxime teipsum, quod .s. solum á cõmuni periculo cruciari,ego pono quasi loco consolationis.Cuius,tanti mali,quamuis.i.licet docti uiri,uidelicet philosophi,aut docti ciues,dicant multa.s.remedia,aut legamus multas, ut sit,quamuis dicãt multas sup.consolationes ab eo quod sequitur,tñ uereor ut ulla cõsolatio ua possit reperiri, hoc est uereor nullam ueram posse reperiri . Idem enim efficit uerbum uereor cum oegatione & sine ea.præter illam.s.consolationem,quæ est tanta,quantum roboris.i.fortitudinis,atque neruorum.i.uirium firmarum est in animo cuiusque.Si enim sentire bene , & facere recte est satis ad uiuendum bene, & beate,sm Stoicos qui io uirtute beatitudinem ponunt,non uereor ne nefas sit dicere eum esse miserum , qui possit sustentare sese conscientia.i.eo quod sibi conscius est optimorum consiliorum . Nec enim arbitror nos ductos.i.inductos,præmiis uictoriæ.i.quam uictoria talis afferre solet,reliquisse olim.s.dum Pompeium secuti sumus , patriam & liberos,& fortunas.i.diuitias,sed uidebatur nobis quoddam officium iustum,& pium,& debitũ reip.& dignitati nostræ, qui nec cum faciebamus id.i.cum derelinquebamus nostros , & nostra , eramus tam amentes.i.insani, ut uictoria esset.i.reputaretur nobis explorata.i.certa. Quare si id quod propositum fuit posse accidere oobis ingrediẽtibus caosam.i.quod uidebamus ante, oculos,hoc est Cæsarem uictorem fore, euenit,nos non debemus cadere animis,ita,quasi aliquid euenerit, quod putauimus nunquã posse fieri.Igitur simus ea mente.i.habeamus eam mentem,quã ratio,& ueritas præscribit.i.statuit nobis,ut putemus.i.existimemus nihil præstandum.i.emendandum a nobis , in uita.s.ista.i.eorum quæ contingunt uita nostra durante , præter culpam .s. nostram,& cum careamus ea.s.culpa(ergo caremus etiam iis , quæ habere oolimus) feramus omnia humana.i.quę omni homini accidere possunt incõmoda,placate,& moderate . Atque hæc oratio.s.mea pertinet eò.i.ad id,ut perdiris omnibus rebus .i. licet oẽs res sint pditæ,tñ ipsa uirtus uideat̃ posse sustentare sese. Sed si aliqua spes est rebus.i.de rebus cõmunibus,tu non debea carere ea.s.spe,quicunque status est futurus. Atq; ueniebat mihi scribenti hæc in mentem.i.cogitationẽ,me esse eum , cuius desperationem tu solitus esses accusare,quemq;.i. & quem (sunt.n.duæ partes)tu solitus esses excitare tua auctoritate,cunctantem.i.hæsitantem, & diffidentem.i.quasi desperantem de rep. Q no quidẽ tempore.s.quo tu me accusabas sic,& excitabas,ego non improbabam causam nostram , quæ semper iusta uisa est,sed consilium sup.nostrum. quia dixi nos male consultos esse, qui tantæ Cæsaris potentiæ aduersaremur, cum tñ iustissima esset ratio belli cõtra eum,unde addit dicti sui rationem, dicens . Enim.i.quia ego uidebam.i.intelligebam,oos aduersari serò.i.nimis tarde , iis armis,quæ erant [illegible] per nosmetipsos multo ante,quia tũc cum Cæsari [illegible] est imperium in Gallia,& dolebam disceptari de [illegible] publico.i.de principatu Romano,pilis.i.telis longis,Rom[illegible] pprius,& gladiis,nõ consiliis,neq; auctoritatibus nostris. [illegible]eque ego cum dicebam ea fore.i. futura esse,& dimittere, quæ facta sunt,uidelicet nunc,diuinabam.i. quasi diuino inflatus spiritu prædicebam futura,sed timebã ne id accideret, qd uidebam,&.i.simul posse fieri,& fore exitiosum.i.perniciosum,si euenisset,præsertim cum si promittendum esset nihil alterutrũ.i. alterum duorum,de eoentu atque exitu rerum,possem promittere exploratius.i.certius id,quod euenit,uidelicet Cęsarem uicturum in conflicto Pharsalico,aut simili,si contigisset cõfligere cũ Pompeianis . Nos enim,qui Pompeium secuti sumus , præstabamus.i.meliores eramus iis.i.huiusmodi rebus,quę non prodeũt in aciem.i.contra armatam manum hostium . Autem.i.sed, noa eramus inferiores usu armorũ,& robore militum . Sed quæso tu adhibe nunc illum animum,quo censebas me oportere esse tũc . Ego scripsi hæc eò.i.propterea,q Philargyrus(nomen est liberti ipsius Torquati, qñ autem appellatiuum est,dicitur,amator argẽti,hoc est auarus)tuus.s.libertus,narrauit mihi requirẽti omnia de te: narrauit,dico,animo fidelissimo, ut quidem uisus est mihi .s.narrare, quia fraus interdum occulitur , te solere esse interdũ solicitum uehementius.i.uehemẽter,aut uehementius,q̃ deceat, quod non deberes facere,nec dubitare,quin sis futurus sup.is,q debea esse,aliqua rep.s.futura,aut rep.sup.perdita.i.si sit pdita , futurus sis conditione.i.statu uitæ,non afflictiore quàm ceteri . Vero.i.sed tu debes ferre hoc tempus,quo nos omnes sumus exanimati.i.priuati animo, & suspensi i.stupefacti, animo moderatiore.s.quam reliqui , hoc.i.propter hoc q.i.quia, tu es.i. simul in ea urbe.s.Atheniensi,ubi ratio & moderatio uitæ est nata, & alita.i.nutrita.Et.i.simul,habes S.Sulpicium, quem dilexisti semper unice,qui profecto coosolatur te & beneuoleotia,& sapientia , cuius si nos essemus secuti auctoritatem,& consilium, nos subissemus potius togati.i.in pace potẽtiam,quàm armati uictoriam . Sed hæc .s. consolatoria uerba fuerunt fortasse longiora quàm fuit necesse,& ego exponam breuius illa , quæ sunt maiora.Ego neminem habeo , cui debeam plus quam tibi . casus belli eripuit mihi eos,quibus debebam .s. si uiuant , tantum quantũ tu intelligis. Autem.i.sed ego intelligo qui.i.qualis , & q̃ miser sim hoc tempore.sed quia nemo est tam afflictus, qui si nihil studeat aliud q̃ id,quod agit.ubi studeo cum accusatiuo cõstruitur., non possit,& ita quilibet possit nauare & efficere aliquid.s.aduersus Cæs.Ego uelim sup.ut existimes, omne consiliũ meum,operam.s.meam omnem,certe.i.haud dubie,studium sup.meum omne esse debitum tibi, & liberis tuis .

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hæc est consolatio similem cum superiore argumenti, non esse cuiquam priuatim de tanto casu reip. dolendum, cum omnes ex æquo bini habeant, quod conquerantur.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO. 2

PEto a te, ne me putes obliuione tui rarius ad te scribere, q̃ solebam, sed aut grauitate ualetudinis, qua tñ iam paululum uideor *leuari; aut ꝙ absim ab urbe, ut, qui ad te proficiscantur, scire nõ possim. quare uelim, ita statutum habeas, me tui memoriã summa cum beneuolentia tenere, tuasq; oẽs res nõ minori mihi curæ, q̃ meas, esse. Quòd maiore in uarietate uersata est adhuc tua causa, q̃ homines aut uolebant, aut opinabantur: mihi crede, non est pro malis tẽporũ, quod moleste feras. necesse est.n. aut armis urgeri remp. sempiternis, aut, his positis, recreari aliqñ, aut funditus interire. si arma ualebũt: nec eos, a qbus reciperis, uereri debes, nec eos, quos adiuuisti. *si, armis aut conditione positis, aut defatigatione abiectis, aut uictoria detractis, ciuitas respirauerit: & dignitate tua frui tibi, & fortunis licebit. sin oĩno interierint oĩa, fueritq; is exitus, quẽ uir prudentissimus M. Antonius iam tũ timebat, cũ tñ instare malorũ suspicabat̃: misera est illa quidẽ cõsolatio, tali pſertim ciui, & uiro, sed tñ necessaria, NIHIL esse pcipue cuiq̃ dolendũ in eo, quod accidat uniuersis. quæ uis insit in his paucis uerbis, (plura.n. cõmittenda epistolæ non erant) si attendes, qđ facis: profecto ẽt sine meis literis intelliges, te aliquid hẽre, quod speres; nihil, quod aut hoc, aut aliquo reip. statu timeas; omnia si interierint, cum superstitem te esse reip. ne si liceat quidem, uelis, ferendam esse fortunam, præsertim quæ absit a *culpa. Sed hæc hactenus. Tu uelim scribas ad me, quid agas, & ubi futurus sis; ut, aut quò scribam, aut quò ueniam, scire possim. Vale.

translatum uerbũ, quia dixerat grauitatis.

alii, sin, magis placet.

ep. 1. h. l.

HVBER. PEto a te) Eodem ferè argumento scripta est hęc epistola, quo & superior. adducit enim Cicero multas rationes: quibus probat nihil esse, qđ Torquatus moleste ferat, ꝙ adhuc nõ sit consecutus, quod uolebat, & ꝙ causa sua uersata sit in maiore uarietate, q̃ quisquã opinatus esset. In principio tñ epistolæ excusat se Cicero de raritate literarum suarum ad Torquatum. [Peto a te) q.d. iure amicitiæ nřæ hoc a te exigo. [Obliuione) .i. q̃a sum oblitus tui, aut amicitiæ nostræ. [Sed aut) duas ponit causas, quare rarius scribat. [Aut grauitate) .i. magnitudine. [Valetudinis) .s. malæ, & aduersæ. & est prima causa, aut secunda causa. [Qui proficiscantur) qui ueniant. nam cum non sim in urbe, multi, me insciente, discedunt. [Quare) concludit Cicero se nulla obliuione prætermisisse scribere. [Statutum) iudicatum, & certum. [Quod) incipit nunc consolari Torquatum. [Varietate) diuersitate fortunæ, quia fuisti uarie exagitatus. [Volebant) cupiebant. [Aut opinabantur) .i. existimabant. quia nemo unquam opinatus fuisset causam tuam ita uarie uersatũ iri. [Pro malis temporum) .i. ſm mala temporum. quia qñ tp̃a generaliter sunt mala, minus moleste solemus ferre incõmoda, quæ nobis accidunt, q̃ temporibus bonis. [Non est) non habes. [Necesse est) facit Cicero diuisionẽ tripartitã, & ea singulis partib⁹ probat nihil esse, quod Torquatus moleste ferat. [Vrgeri) premi. [Sempiternis) perpetuis, ita ut nunquam amplius emergat, ut libertatem recuperet. & est prima pars. [Positis) pro depositis, ap̃ hęresis. [Recreari) resumere uires, & respirari. [Aliquando) tandem. ęst autem secunda pars. [Aut funditus) radicitus. [Interire) ita ut ne uestigia quidem reip. remaneant. est autem tertia, & ultima pars. [Si arma) respondet primæ parti, & dicit, quòd si resp. armis fuerit oppressa, nõ erit, ꝙ Torquatus timeat uel a Cæsarianis, uel a Pomp. [Eos) Cęsarianos. [A quibus reciperis) quos non sis secutus. [Nec eos, q. a. i.) nec Pompeianos, q̃bus pręstitisti auxilium. [Si armis) respondet secundæ parti, dicens, ꝙ si aliqua rõne, depositis armis, resp. recreata fuerit, ipse Torquatus poterit retinere dignitatem, & fortunas suas. [Conditione) aliqua conuentione. [Defatigatione) tędio, cum utraq; pars ita erit defatigata, ut cogatur deponere arma. qđ sępe solet accidere, cum diu durante bello neutra pars põt uincere, sed æquo pręlio se sustinẽt. [Detractis) ablatis, amotis. nam uictores sępe solent detrahere arma uictis, ne postea possint amplius insurgere. [Respirauerit) recreata fuerit. & est translatio sumpta a corpore semianimo. [Licebit tibi) permittetur tibi ab omnibus. [Frui dignitate tua) habere & possidere dignitatẽ tuã. [Sin) tertia pars, quam proposuerat. [Interierint) deleta fuerint. [Exitus) finis. [M. Antonius) auus M. Antonij, inimici Ciceronis, orator summus, & ciuis optimus, & sapientissimus. [Iam) tunc, temporibus suis. [Cum malis) cum discensionibus Marij, & Syllæ præuidebat malos regnaturos: dicebat bella ciuilia non habitura finem, donec resp. penitus esset euersa, & deleta. [Suspicabatur) putabat. [Instare) imminere, propè esse. [Illa) quę sequit̃.s. nihil esse dolendum, pcipue qđ oibus accidat. [Est misera) infelix, & q̃ solet extremis reb⁹ dari. nã malum aliorũ nihil nobis pdesse ur̃ ad consolationem. [Necessaria) q̃a aliter non feremus mala nostra, nisi uideremus alios uel eisdem, uel maiorib⁹ malis uersari. Sic Iuuenalis, consolatur Caluinum his uerbis,

Intercepta decem quereris sestertia fraude
Sacrilega, quid si bis centum perdidit alter?
Hoc arcana modo maiorem tertius illa
Summam, quam patulæ uix ceperat angulus arcæ. & idem,
Te nunc diuitias extra communia censes
Ponendum, quia tu gallinæ filius albæ &c.

[Quæ) .i. quanta. [Vis) potestas, & sententia. [Insit) includat̃.i. quantum pondus habeant hæc pauca uerba. [Plura.n.) parenthesis est. [Attendes) diligenter considerabis. [Quod facis) quia certe attendis, quid significent hæc pauca uerba. [Etiam sine meis literis) etiam me nihil scribente. [Nihil) subaudi, intelliges te habere. [Hoc statu) tali, qualis nunc est. [Aut aliquo) ut non omnino deleto, sed ex aliqua parte permanente. [Omnia si) sensus est, si omnia interierint, intelliges fortunam, in qua non sit culpa tua, ferendam esse æquo animo, cum non uelis uiuere, etiam si possis, rep. amissa. Ordo est: intelliges fortunam esse ferendam, præsertim quæ absit a culpa, cum ne uelis te esse superstitem reip. si liceat, si omnia interierint. [Superstitem reip.) .i. uiuere post remp. quia bono ciui, & magnanimo, qualem te semper præstitisti, ingrata omnino non debet esse uita, amissa rep. [Si liceat) .i. possis, si permittatur tibi. [Fortunam fer. esse) subaudi, intelliges. [Hæc hact.) subaudi, dicta sint. [Vbi futurus sis) supra uidimus eum fuisse Athenis, sed fortasse decreuerat discedere. [Quò scribam) ad quem locum debeam mittere literas meas. [Aut quò ueniam) si uelim te uidere, & conuenire.

ASCEN. PEto) Argumentum est, quale superioris epistolæ. adducit.n. Cic. multas rõnes, quibus pbat nihil esse, qđ Torquatus merito moleste ferat, ꝙ non sit adhuc consecutus id, quod uolebat, & ꝙ causa eius sit obseruata in maiore uarietate, q̃ quiuis opinatus esset. Purgat autem in principio, ꝙ raro ad eum scripserat; dicẽs, Peto a te, ne putes me scribere ad te rarius, q̃ soleã, obliuione.i. pp obliuionem tui, sed aut grauitate ualetudinis.i. ęgritudinis, qua tñ ego uideor leuari.i. liberari, iam paululum.i. modicũ, aut modicule, aut sup. ideo ꝙ absum ab urbe, ut non possim scire, qui proficiscant̃ ad te.s. Athenas. Quare ego uelim, ut sup. habeas statutum.i. constitutum, & firmatum me tenere memoriã tui, cum beneuolentia summa.i. maxima, & oẽs res tuas esse mihi non minori curæ, q̃ meas.s. res. Quod.s. ut scribis, causa tua uersata est adhuc in maiore uarietate, q̃ homines aut uolebant, aut opinabantur, crede mihi, non est sup. aliquid tibi pro malis.i. ſm mala temporum, qđ feras.i. ferre debeas moleste. Necesse est.n. aut remp. urgeri armis sempiternis, aut rẽp. recreari aliqñ, his.s. armis positis.i. depositis, aut sup. eam interire funditus.i. a fundo, uel ad fundum usque. Si arma ualebunt, nec debes uereri eos .s. Cæs. & Cęsarianos, a quib⁹ recessistis, nec eos, quos adiuuisti, uidelicet Pompeianos. si aut armis positis.i. depositis conditione.i. pactione, aut abiectis defatigatione aut detractis uictoria.s. alterius partis, ciuitas.s. Romana respirauerit, licebit tibi frui & dignitate tua, & fortunis tuis. Sin omnia.s. reip. iura interierint omnino.i. ex omni parte, & is exitus.s. bellorum fuerit, quẽ M. Antonius, orator insignis, qui fuit auus illius M. Antonij, q̃ trisduit Cic. postea proscribendo curauit, & pscriptum cõprehẽdẽdum

ac trucidādum pcipue ob Philippicas orationes in eum scriptas, uir prudentissimus, timebat iam tum.i.tūc, cum suspicabatur tm̄ malom instare. cōsolatio illa est quidem misera pſertim tali ciui, & uiro, sed necessaria, uidelicet nihil esse dolēdū cuiq̄ præcipue .i. singulariter, aut peculiariter in eo, qđ accidit uniuersis. Quæ uis &c. Si tu attendes, qđ facis quæ uis iusit in his paucis. s. pximo loco iam habitis, pauca aūt ideo scripsit, enim.i. quia, plura nō erāt cōmittenda epistolæ, quæ breuitate gaudet, tu pfecto intelliges & sine literis meis te hēre aliqd, qđ speres.i. spetare possis, & nihil sup hēre, quod timeas.i. timere debeas, aut hoc, aut alio quo statu reip. sup. extāte. Si oīa interierint, cū ne uelis quidem si liceat te esse superstitem.i. superuicturum reip. intelliges sup. fortunam esse ferendam, presertim, quæ absit à culpa. Sed hæc sup. scripta, sint hactenus. Velim sup. ut tu scribas ad me quid agas, & ubi sis futurus, ut possim scire, aut quò scribam, aut quò ueniam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hæc eiusdem est argumenti epistola, in qua communi cum superioribus consolatione est usus, idq; omnino à temporum & loci ratione.

M. CICERO S. D. A. TORQVATO .3

SVperioribus literis, beneuolentia magis adductus, q̄ q̄ res ita postularet, fui longior. neque .n. cōfirmatione nr̄a egebat uirtus tua: neque erat ea mea causa, atq; fortuna, ut, cui ipsi oīa deessent, alterū confirmarem. hoc item tpe breuior esse debeo. siue.n. tum nihil opus fuit tam multis uerbis; nihilo magis nunc opus est: siue tum opus fuit; illud satis est, pſertim cū accesserit nihil noui. nā, etsi quotidie aliquid audimus earum rerū, quas ad te perferri existimo: summa tn̄ eadē est, & idē exitus, quem ego tam*uideo aīo, q̄ ea, quæ oculis cernimus. nec uero quidq̄ uideo, qđ non idē te uidere certo sciā. nā etsi, quē exitū acies habitura sit, diuinare nemo potest: tn̄ & belli exitū uideo, &, si id minus, hoc quidē certe, cum sit necesse alterutrū uincere, qualis futura sit uel hæc, uel illa uictoria. idq; cum optime pspexi, tale uideo, nihil ut mali uideatur esse futurū, si id uel ante acciderit, qđ uel maximū ad timorē pponitur. ITA .n. uiuere, ut non sit uiuendū, miserrimū est: mori aūt nemo sapiēs miserū duxit, ne beato quidē. Sed in ea es urbe, in qua hæc uel plura, & ornatiora parietes ipsi loqui posse uideantur. Ego tibi hoc confirmo, ETSI leuis est cōsolatio ex miseriis aliorum, nihilo te nūc maiore in discrimine esse, q̄ quemuis aut eorū, qui discesserint, aut eorum, qui remanserint. alteri dimicant: alteri uictorem timent. Sed hæc consolatio leuis, illa grauior, qua te uti spero, ego certe utor. nec.n. dū ero, angar ulla re, cum omni uacem culpa; &, si non ero, sensu omnino carebo. Sed rursus *γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας, qui ad te hæc. Mihi tu, tui, tua omnia maximæ curæ sunt, &, dum uiuam, erunt. Vale.

ep. t. a. l. 5. duxit, cerno te animo.

i. noctuam Athenas.

HVBER.

SVperioribus literis) Hæc epist. uī iure optimo pponenda superiori, qa uī esse scripta post primā, in qua plura, ut uisum est, adduxit ad consolandum ipsum Tor. pp quæ dicit se nunc debere esse breuiorem. consolatur tn̄ etiam eum hac epist. quantum potest, licet dicat eum esse in ea urbe, ubi uel ipsi parietes ornatiora loqui possint, q̄ ipse Cic. quod dicit ad laudem Athenarū, in qua urbe maxime florebant studia philosophiæ. [Superioribus) quas ante scripsi, puto aūt eas esse, quæ incipiunt, Etsi ea perturbatio. [Quam q̄ res ita post.) quam q̄ esset opus apud te ita facere, & multis uerbis loqui, ut te cōsolarer. [Neq; enim) ratio, quare res non postularet, ut esset longior. [Virtus) fortitudo animi tui. [Ea) talis. [Cui ipsi) .s. mihi. [Siue enim) quodam dilēmate.i. duplici diuisione probat Cicero, se hoc tpe debere esse breuiorē. dicit.n. q̄ siue tunc, cū scripsit illam longiorē epistolā, nō fuit opus uti multis uerbis, nihilo magis & nunc debet uti: si aūt tunc opus fuit, satis debet esse id, quod semel fecit, pſertim cū nihil noui additū sit ad id, quod supra scripsit. [Nihilo magis nunc) nō magis nunc, subaudi, est opus tam multis uerbis. [Accesserit) additum sit. [Nam etsi) diluit obiectionem, quā posset facere Torquatus, q̄ non accesserit. dicit.n. quod quamuis aliqd quotidie audiatur: tn̄ idem est in summa, quod auditum est superius. [Summa eadem est) ad idē redit, eadem est conclusio, utputa si heri audiui remp. oppressam esse, & hodie uideatur nouum; idē tn̄ est in summa, quod fuerat id, quod heri auditū est. [Idem exitus) quem ante pdixi. [Video) cognosco. [Animo) animi quadam pudentia. [Nec uerò) sensus est, nec ego quidq̄ uideo, aut cognosco futurū, quod idem non certo sciā te uidere. [Nemo potest diuinare) quia, ut supra dixit, oīum bellorum exitus incerti sunt. [Video) quadam rōne, & prouidentia cognosco. [Et si) duæ partes sunt. [Minus) nō, subaudi, uideo. [Id) eam rē.i. exitus belli. [Certe) saltem. [Hoc quidē) subaudi, uideo, quod sequitur. s. Qualis futura sit &c. Ordo est, & si minus id uideo, certe hoc quidē uideo, qualis futura sit uel hęc, uel illa uictoria, cū necesse sit alterutrū uincere. [Hæc, uel illa) uel Pōpeiana, uel Cæsariana. [Id) .s. qualis futa sit uel hæc, uel illa uictoria. [Video t.) cognosco tale quiddā esse. [Si) quamuis. [Ceciderit) acciderit, euenerit. [Vel) .i. ēt, ut, Vel Priamo miseranda manus. [Id) quod pponitur ad timorem.i. si etiam euenerit mors, quæ pponitur nobis à nostris inimicis, ut uehemēter timeamus. [Ita.n.) ostendit Cicero uitam, q̄ nō sit certa, & tuta, miseram esse. [Vt sit uiuendum tū) ut tunc tantūmodo possis uiuere, tunc cum sis in timore malom, & bellorū ciuilium, neq; postea expectetur uita libera. [Miserrimum) infelicissimū, pessimæ conditionis. [Mori aūt) dicit à sapientibus mortem non existimari miseram. [Ne beato quidē) .i. nec etiā qui secunda fortuna utatur, multo ergo minus miserū erit homini infelici mori. [In ea urbe) erudita, & docta. & intelligit Athenas. [Vel plura) .i. etiā plura [Parietes) ipsi muri. prouerbialis hyperbole. [Leuis) parua, ut in præcedenti epistola, Misera est illa quidem consolatio, tali pręsertim & ciui & uiro, sed tn̄ necessaria, nihil esse præcipue dolendum cuiq̄ in eo, quod accidit uniuersis. [Alteri dimicant) qui sunt cum Cęs. [Alteri timēt uictorē) qui discesserunt a bello, timent, ne Cæs. sit uictor. [Grauior) maior. [Illa) quæ sequitur. [Nec enim) hæc est illa consolatio, hoiem non debere uehementer angi ulla re, nisi culpa, & delicto suo. Vtitur aūt sæpe Cic. hac consolatione rectæ conscientiæ. [Angar) excruciabor. [Dum ero) dum uiuam. [Cum uacem) cum caream. [Omni culpa) quia nihil sensi, aut feci unq̄ cōtra rēp. sed semper ei optime consului. [Si non ero) .i. si nō uiuam. [Omnino carebo sensu) nō sentiā hæc mala. [Sed rursus) quia supra dixit, Sed in ea es urbe, in qua hęc uel plura & ornatiora parietes ipsi loq posse uideant. & postea rursus reuersus est ad consolandū Torquatum: ideo nūc dicit, [Sed rursus γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας) .i. noctuas Athenas. subaudi, porto. Erat aūt pūerbium, quali solemus uti, cū deferimus aliquas res ad locum, ubi ea res abundet ut dicimus, Aquā mari addis. Abūdat.n. Attica regio noctuis. unde finxerunt poetæ noctuam esse in tutela Mineruæ, q̄ maxime colitur Athenis. Dicit ergo nunc Cicero, noctuas Athenas porto .s. pręcepta philosophica ad te scribo, qui es in urbe, ubi uel ipsi muri ea sciunt. γλαῦξ γλαυκὸς significat noctuam. [Qui) .s. egn. [Ad te) subaudi, scribam. [Mihi) concludit epistolā, dicens, & ipsum Torquatum & omnia sua esse sibi maxime curæ, foreque dum uiuet.

MVlta superius dixi in ea epistola, cuius initium est, Etsi ea perturbatio, quibus A. Torquatum consolatus est, & maxime confirmauit ad omnia ęquo animo toleranda, quæ accidisse detrimenta reip. uidebātur: idem in hac tractat epist. sitque breuior in dicendo. cuius breuitatis causas ostendit, & qualis belli finis futurus sit, se uidere cōmemorat: illiusq; calamitatē sola morte uitari posse, simul & in tali rerum perturbatione uiuere dicit esse miserrimum, & mori esse miserum, sed quid felix, & beatum ...... A. Torquatus ex illa illustri familia longo post tpe oriundus T. Manlij, qui ob torquem cuidam Gallo ad pugnā prouocanti singulari certamine abreptum Torquati cognomen accepit, à quo postea omnes ex familia Torquati appellati sunt, cuius historiam P. R. Claudius scripsit, nec obscurata gens est Torquatorū hoc homine, sed cum doctrina, tum etiam ceterarū eius uirtutum præstantia, & rebus est admodū illustrata, & bello ciuili Pompeianas partes secutus acerrimum se reip. defenso-

PHIL.

tem ostendit. Deuicto tandem eorum duce Pomp. oppressaq; libertate P.R. a Cęsare, Athenas se cōtulit, ubi miserias reip. deplorabat. Consolatur aūt ipsum nūc Cicero, ut diximus, tametsi eū dicat Athenis esse, cuius ciuitatis uel ipsi parietes magis sapere uideantur, q̄ Cicero. [Superioribus) in illis, quæ incipiunt, Et si ea perturbatio. [Neque.n.) nō est quare nō esset opus ut longior esset. [Virtus tua) magnitudo animi atq; despicientia rerum humanarū. [Ea) talis, & prospera siue causa, siue fortuna, ut alios consolari possem. qūo mihi oīa desint, & aliorū cōsolatione indigeam. [Cui ipsi) .s. mihi. [Alterū te) Torquatū. [Breuior) q̄ fuimus in superioribus literis. breuis, & itē lōgus, tam ad oratorē, q̄ ad orationē referri possunt. Flaccus, Breuis esse laboro: obscurus fio: & quidqd præceperis, esto breuis. Cic. ad Her. Nunc, ne nimiū lōga nr̃a sumatur oratio, de re dicere incipiemus. Id est, ut breui oratione cōplectar. Qualia sint de breuitate p̄cepta, Cic. & Quint. ostendunt. [Siue) dilēma est qd̄ duplici rōne colligit. [Nam etsi) rōfutatio obiectionis, quā facere potuisset Torquatus. [Tum) ordinis est, tunc uero tp̄is. & est sensus, si nō fuit opus multis tūc uerbis scribere, minime est nūc opus his paucis scribere: aut si tūc opus fuit lōgis uerbis scribere, non amplius est opus scribere, cū illud satis sit qd̄ scripsimus. [Nihil noui) cū maios malū euenire non posset, q̄ quod uenit, & id quotidie ad te perferri existimo. Vnde satis est id, qd̄ superius scripsit. [Sūma eadem) conclusio eadē, & idem finis. [Earum rerū) calamitatū, & miseriarū. [Video animo) oculis cernimus. Videre proprie animos est, cernere oculorū. Virg. Miscetq; uiris, neq; cernitur ulli. Et nati corā me cernere letū fecisti. [Certo scio) melius q̄ certe scio. [Etsi nil.) sup. uideo. & belli finē intelligit. [Hoc qui certe) sup. uideo hoc uidelicet, qualis futura sit uictoria, q nobis oino futura est misera, ut in alia ad Torquatum: Si inter causas armorū aliquantulum intererat: tn̄ inter uictorias, non multū interfuturū, alteros propemodū iā sum⁹ experti, de altero nemo est, qn cogitet, cū sit metuēdus iratus, uictor armatus. [Hæc) Pōpeii. [Illa) Cęsaris. [Idq;) refert se tandē ad mortē, quæ sola posset eos a tot seruis liberare. [Ante acciderit) ut moriamur, & dicit. [Id) .s. qualis futura sit uictoria, uel hæc, uel illa. [Video) si quid tale futurū. [Si id quod proponitur ad timorē) .s. mors. hæc.n. sola nobis p̄ponitur ab inimicis nr̃is ad perterrefaciendū nos. [Ita.n. uiuere miserrimū est) hoc est uita oīum hominū est miserrima, qn̄ nō tuta & libera, & in timore malorū est. [Vt nō sit uiuendū) cū in timore malorū fueris, neq; expectatur libere posse uiuere, & qn̄ oia nobis patriæ ornamenta defuerint. [Ne beato quidem) non modo infelici, sed ne beato quidē miserum est mori. Beatus so ille dr̃ proprie, qui multa possidet bona: ab habendo est appellatus. [Sed in ea es urbe) qm̄ ista, quę ad cōsulationē eius de morte toleranda in aduersa fortuna dicebat, magis philosophica uidebant, q̄ ciuilia: dicit illū esse Athenis, ubi parietes ista sapere, & loq uidebant. Multis in locis hāc laudē Athenis attribuit. [Nihilo maiore discr.) cōfirmo, inqt, tibi hoc, Aule, te nō esse in maiori periculo, q̄ quemuis illorū, qui in castris remāserūt, aut illorū, qui recesserunt. Caue dicas castrū p̄ loco, in quo tentoria sunt militū. ab eo diminutiuū dices castellū pro uico muris auctū, sine muris uero uicū dices. [Leuis) ut alibi, Nihil est p̄cipue dolendū cuiq̄ in eo, qd̄ accidit uniuersis. [Illa grauior) maior quę sequitur, uidelicet. [Dum ero) quoad uixero. [Angor ulla re) commouebor aliquo dolore. [Cum omni uacem culpa) de hoc pluribus in locis mentionem facit, q̄ in suscipiendo bello ciuili nullam culpam cōmiserit, uel in alia ad Torq. epist. Conscientiam rectæ uoluntatis maximam consolationem esse rerum incōmodarum, nec esse ullum magnum malum præter culpam, a qua qn̄ tm̄ absumus, ut ēt optime senserimus, euentusq; magis nostri consilii, q̄ consilium reprehendatur, & qn̄ p̄stitimus, quod debuimus, moderate, quod euenit, feramus. [Nō ero) mortuus fuero. [Sensu carebo) non sentiam amplius aliquid, uel mali, uel boni [γλαῦκ' ἐς ἀθήνας.) id prouerbium in eos dici solet, qui sapientioribus dare consilium uolunt. sonant enim uerba latino sermone, noctuam ad Athenas, & supplendum est uerbum porto, & sic dicendum, porto noctuam ad Athenas, hoc est philosophica præcepta ad te uirum sapientissimum mitto, q es Athenis, ubi est studiū sapientiæ. & in eos etiam tale prouerbium dici potest, qui res uenales aliquò deferunt, nihil sibi fructus allaturas, tanq̄ si noctuas Athenas ducāt ad uendendum quod tn̄ non multum facit ad rem, γλαῦξ aūt noctuam significat: quā plurimū abundare dr̃ Athenę. hinc datus est locus huius prouerbij & fabulę, ut noctua in tutela Mineruæ, quæ Athenis colitur, esse dicat, ut coruus in tutela est Apollinis, & pauo Iunonis, ciconia Concordiæ. Et tale prouerbium est illud, quod, ut ait Cleander in 2. prouerbiorū, Hercules, Adonis statuam cōspicatus, dixit, qd̄ postea in eos dici cœpit, qui potentioribus, & sapientioribus aduersari uolunt. Quod Theocritus posuit in epolico, ut ὗς ποτ' Ἀθηναίαν ἔριν ἤρισε quem nos latinum fecimus, & hunc uersum ita traduximus. Cecropiā contra sus est, tenditq; Mineruam. est aliud, ut dicitur, Sus Mineruam docet. Et item aliud ab Hercule tractum, quod idem Theocritus scripsit. ut Is.n. cum in Macedonia Dion urbem intrasset, uidit multos ex quodā sacello p̄deuntes, & uolēs ipse etiā ingredi, cuinam dicatum esset, interrogauit: cūq; audiuisset Adoni, rn̄dit οὐδὲν ἱερόν. i. nihil sacrum quod est nulla re dignum. Delectantur Greci hmōi prouerbiis multum, ut est illud, Ad Scolum nec ipse uades, nec alteri comes ibis. Est.n. Scolus in ora Æsopia pagus sub Cithærone locus iniucūdus & asper. Itē q Crotoniatarum postremus est, is reliquorū Grecorū primos. Itē Crotone salubrius asserit, & aduersus incredulos. Tale p̄uerbium .i. hoc, te apud Sacram gesta uerius est. Itē hero est. Themese nigrum sibi dicat nemo. itē in eos, q dissimulāt scire, qd̄ sciunt. Cretes nescit pelagus. [Tu) articulus, & ait Torquatum, & omnia eius sibi fore, quoad uixerit, maximæ curæ.

Breuis

Tum

Tunc.

Beatus

Castrum

Castellum

Vicus

SVperioribus literis &c.) Hæc epistola, inquit Hubert. uidet p̄ponenda superiori, quia scripta ui post primam, in qua Cic. multa adduxit ad cōsolandum Torquatum, pp̄ q̄ dicit se nūc breuiorem debere esse. Consolatur tn̄ eum etiam hac epist. quātum pōt, licet dicat Torquatum esse in ea urbe, utpote Athensēsi, ubi uel ipsi parietes ornatius, q̄ Cic. ipse loqui possint. Ordo est. Ego fui longior .s. q̄ decuit, aut aliquātulum lōgus superioribus literis, quarum initium est, Etsi ea p̄turbatio, &c. adductus .s. ad hoc, magis bn̄uolentia, q̄ q̄ res. i. necessitas, postularet ita. Neq; enim uirtus tua egebat cōfirmatione nostra. Neq; ea. i. talis, erat cā mea, atq; fortuna, ut cui ipsi oia deessent, confirmarē alterum: debeo item. i. similiter, esse breuior hoc tp̄e, enim. i. q̄a siue nihil opus fuit, tum. i. tunc, tam multis uerbis, nihilo. i. in nullo, est nunc magis opus .s. tā multis uerbis, siue tum. i. tunc, opus illud .s. quod tunc scripsit, satis est, p̄sertim cum nihil noui acciderit. Nam etsi. i. q̄q̄ nos audimus quotidie. i. singulis dieb⁹, aliquid earum rerum quas ego existimo p̄ferri. i. complete nūciari ad te, tn̄ summa. i. finalis sententia, & conclusio de statu reip. est eadē, & exitus est idem. i. ad eundem finem oia tendunt, quem .s. exitū, ego uideo animo tam. i. tam perfecte, & euidenter, hoc est perspicio futurum, q̄. i. quantum, perfecte sup. uideo, aut uidemus ea q̄ cernimus oculis .s. exterioribus. Ex hoc loco traxerunt quidam differentiam inter cerno, & uideo, dicētes cernere ad oculos exteriores, uidere etiam ad interiores pertinere. Nec uero uideo quidq̄, quod non scio certo. i. pro certo, te uidere idem. Nā etsi nemo potest diuinare, quem exitum acies. i. conflictus duarum acierum sit habitura .s. in Philippis, campo Pharsaliæ, tamen uideo, &. i. simul exitum belli. i. id, qd̄ bellum sequetur, utpote oppressionem reip. & si sup. uideo minus. i. non satis clare, id .s. qd̄ dictum est, hoc est exitum belli, certe uideo, qdem. i. saltem, hoc .s. q̄, cum sit necesse alterutrum. i. unum duorum, aut Cęsarem, aut Pompeianos uincere, uideo sup. qualis uictoria, uel hæc .s. Pōpeianorum, uel illa .s. Cæsaris, sit futura, q. d. cum amissione libertatis, cum uterq; uelint opprimere aduersarios suos. Et cum. i. postquam, perspexi id. i. qualis futura sit uictoria, optime. i. perfectissime, ego uideo sup. ipsum tale, ut nihil. i. non aliquid, ut aliquid mali non uideatur futurum, si, uel. i. etiam id, quod proponitur .s. nobis ab inimicis, uel. i. etiam maxime ad timorem. i. ad incutiēdum nobis timorem, hoc est mori, aut occidi, ceciderit ante .s. perfectam alterutrius uictoriam. Enim. i. quia uiuere ita. i. in seruitute quadam publica, ut. i. qualiter, uiuendum sit tunc .s. post alterutrius uictoriam, est miserrimum. Autem. i. sed, nemo sapiēs dixit, aut duxit mori miserum. Vnde Maro, Vsque adeo ne mori miserum est? Ne qdem. i. non saltem, beato, hoc est, cum, ut Flaccus dicit, mors ultima linea rerum sit, & ita finis malorum talisē huius mundi: ita uidetur mors miseris optanda, beatis fugienda. unde Boethius mortem censet felicem, quæ se nec dulcibus annis Inserit, & mœstis sæpe uocata uenit. tamen sapientes ne beato quidem miserum putant mortem interuenire, cum sit ineuitabilis & citra culpam nostram: ob culpam tn̄ primi parentis accidere possit, uerum Christianis placet, quod dicitur, Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius. &, Beati, q in dn̄o moriuntur. & contra, Mors peccatorum pessima. Sed reuertamur ad ordinem. Sed tu es in ea urbe .s. Athenensi, in qua ipsi parietes uideātur posse pp̄ frequentē lectionē philosophiæ, unde Iuuen. simili hyperbole utitur satyra prima. Frontonis platani conuulsaq; marmora clamant, Semp & assiduo ruptæ lectore colūnæ, Loqui hęc, uel plura, & ornatiora. Ego confirmo tibi hoc, etsi. i.

Arcem.

quanquam

q̃q̃ cõsolatiu ex miseriis alioꝝ est leuis.i. modici põderis & momenti,quia licet solatiũ est miseris sociũ hr̃e in pœnis, tñ nõ minus cruciantur,qui cũ multis cruciant̃,q̃ si soli essent,te nihilo.i. nullo modo,esse nunc in discrimine.i.periculo,maiore,q̃ quemuis aut eoꝝ,qui discesserunt.s.ab urbe,aut eoꝝ,qui remaserunt. Alteri.s.q recesserũt ab urbe secuti alterutrũ ducẽ dimicãt.i. certant pro uictoria,& ita in periculu uitæ sunt,alteri.s.qui remanserunt tanq̃ neutrius factionẽ approbantes,timent uictorẽ.s. tam Cæs.q̃ Põp.Sed ut iam dictũ est,hæc.i.hmõi consolatiu, est leuis .i.modici momẽti,illa.s.quã dicet,est sup.grauior.i.maioris põderis,qua.s.consolatione,ego spero te uti,ego certe utor sup.ea. Nec.n.angar ulla re,dum.i.donec,aut quandiu ero.s. in hac uita, cum uacẽ .i. uacuus & purus sim , oi culpa,etsi non ero.s. in hoc mundo,carebo uino sensu.i.perceptione eaꝝ rerum,quæ hic gerentur.Est ergo magni momenti consolatio , qua dilẽmate quodã conuincit oĩum bonum,& sapiẽtẽ nõ debere angi pro rebus, quæ hic accidant.Nã aut interierit malis huius uitę aut non , si interierit,non angetur eis,quæ citra culpã suam cõtigerunt, ut mala belli ciuilis,cuius Cic.neutri fuerat auctor,aut non interierit,& ita nõ sentiet,saltẽ cum dolore , cũ sine culpa sua contigerint.uidetur tñ Epicurice innuere,nullũ manere post mortem in homine sensum,cuius contrariũ alibi docet. Sed rursus sup. mitto γλαῦκας.i.noctuas eis.i.ad,ἀθήνας.i.Athenas , ubi maxima uis noctuarum,hoc est prudentiorẽ me doceo, quasi sus Mineruam, qui.s.scribo hæc ad te.s.hominem, tam doctum, eu,tui,& tua oia sunt mihi curæ, & erunt,dum.i.quandio uiuam. Est aũt zeugma ab inferiore . nam per conceptionem diceret , estis & eritis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hæc est consolatoria, perfectumq; exemplum eius argumenti epistola. habet enim exordium aptum ad ipsam intentionem , a periculorum prædictione & præcognitione. Deinde subijcitur ipsa consolatio , a uarijs locis inuenta, sed plerisque locis cõmunibus , & ijs,quæ huic materiæ conueniunt. Epilogus autem simplex est, & officiosus, ut huic negotio adhibetur .

CICERO S. D. A. TORQVATO. 4

NOui,quod ad te scriberẽ, nihil erat:& tamẽ,si quid esset, sciebã te à tuis certiorem fieri solere. de futuris autẽ rebus etsi sp difficile est dicere; tamẽ interdũ coniectura possis propius accedere. cum res est eiusmodi,cuius exitus prouideri possit. Nunc tantũ uidemur intelligere,nõ diuturnũ bellũ. etsi id ipsum nonnullis uideatur secus. equidẽ cum hæc scribebã,aliquid iã actum putabã,non quo ego certo scirẽ;sed ꝙ non difficilis erat coniectura. nam cum*oĩs belli Mars cõmunis, & cum sp incerti exitus prœliorum sunt:tũ hoc tpe ita magnæ utrinque copiæ,ita paratæ ad depugnandũ esse dicuntur, ut , utercunq; uicerit,non sit mirũ futurum. Illa in dies singulos magis magisq́; opinio hoĩum confirmatur, ẽt si inter causas armorũ aliquatũ intersit , tamẽ inter uictorias nõ multũ interfuturũ. *alteros ꝑpemodum iã sumus experti:de altero,nemo est , qn cogitet,q̃ sit metuẽdus iratus uictor armatus. Hoc loco si uideor augere dolorẽ tuum,quẽ consolando leuare debebã;fateor me cõium malorum consolationẽ nullam inuenire ꝑter illã,quæ tamẽ,si possis eã suscipere,maxima est,quaque ego quotidie magis utor; CONSCIENTIAM rectæ uoluntatis maximã consolationẽ esse rerum incõmodarũ,nec esse ullum magnũ malũ præter culpã . a qua qñ tantum absumus, ut ẽt optime sensimus, euentusq́; magis nostri consilij, q̃ consiliũ, reprehendatur , & quando præstitimus , quod debuimus:moderare,qđ euenit,feramus. Sed hoc mihi tamẽ nõ sumo,ut te consoler de cõibus miseriis,quæ & ad consolandũ maioris ingenii , & ad ferendũ singularis uirtutis indigent.Illud cuiuis facile est docere , cur ꝑcipue tu dolere nihil debeas . eius.n.qui tardior in te leuando fuit , q̃ fore putaramus,nõ est mihi dubia de tua salute sñia : de aliis aũt non arbitror te expectare , qđ sentiã . Reliquũ est,ut te angat,ꝙ absis a tuis tandiu,res molesta, ꝑsertim ab iis pueris , quibus nihil põt esse*festiuius. sed,ut antea ad te scripsi,tp̃s est hmõi, ut suã quisq; conditionẽ miserrimã putet;& ubi quisq; sit,ibi esse minime uelit.equidẽ,nos ꝙ Romæ sumus , miserrimũ esse duco ; non solũ ꝙ in oĩbus malis acerbius est*uidere,q̃ audire ; sed ẽt ꝙ ad oẽs casus subitorũ periculorũ magis obiecti sumus,q̃ si abessemus. etsi me ipsum consolatorẽ tuũ nõ tantũ literæ , quib' sp studui,quantũ longinquitas tp̃is mitigauit . quanto fuerim dolore,meministi in quo prima illa cõsolatio est,uidisse me plus,q̃ ceteros, cũ cupiebã quãuis iniqua conditione pacẽ.qđ etsi casu, non diuinatione mea,factũ est: tñ hac inani prudẽtiæ laude delector.deinde,qđ mihi ad consolationẽ cõe tecũ est , si iã uocer ad exitũ uitæ, nõ ab ea rep. auellar , qua carendũ esse doleã , præsertim cum id sine ullo sensu futurũ sit. Adiuuat ẽt ætas,& acta iã uita ; q̃ cum cursu suo bene cõfecto delectatur , tum uetat in eo uim timere , quò nos iã natura ipsa pene ꝑduxerit. Postremo is uir,uel ẽt ij uiri hoc bello occiderũt, ut impudẽtia uideatur eandẽ fortunã,si res cogat , recusare.equidẽ mihi oĩa propono: nec ullũ est tãtum malum,qđ non putẽ impendere:sed,cum plus in metuendo mali sit,q̃ in illo ipso, qđ timetur , desino ; ꝑsertim cum id impedeat , in quo nõ modo dolor nullus,uerũ finis ẽt doloris futurus sit. Sed hæc satis multa,uel plura potius,q̃ necesse fuit.facit aũt nõ loquacitas mea,sed bñuolẽtia lõgiores epistolas. *Seruiũ discessisse Athenis,moleste tuli.non .n. dubito , quin magnæ tibi leuationi sit solitus esse quotidianus congressus,& sermo cũ familiarissimi hois,tum optimi,& prudentissimi uiri. Tu,uelim,te,ut debes, & soles,tua uirtute sustentes.ego,q̃ te uelle , q̃q; ad te,& ad tuos ꝑtinere arbitrabor , oĩa studiose,diligenterq́; curabo. q̃ cum faciam,beneuolentiã tuam erga me imitabor,merita non assequar . Vale.

omnis fortuna belli. — *uide ep.12 lib. 3.* — *ep.10.l.1 ad Att.* — *ep.9.l.2.* — *uide ep 4.& l.4.& 6. h.l.*

NOui, quod)Huius epistolæ argm̃ parũ distat a superioribus. ostendit.n.Cic.magnũ impendere periculũ ea bellis ciuilibus,utercunq; sit futurus uictor.postea ꝛo consolatur Torquatũ ferè iisdẽ rõib', qbus cõsolatus est in aliis epistolis, & maxime in prima huius lib.[Si quid esset).s.noui . [Difficile)qa futuroꝝ nulla est scientia.[Possis)pro possit aliquis.[Accedere propius) .s.non oĩno diuinare,uerumtñ nõ longe aberrare.[Coniectura) collatione multaꝝ rerũ.nã conijcere est simul iacere:unde coniectura dr,quoties multa cõcurrunt ad demõstrationẽ alicuius rei. uide Cic.j.lib.Rhet.ad Heren. ubi tractat de partibus coniecturalis cõstitutionis.[Eiusmodi)talis naturę & conditionis.[Exitus)finis.multa.n. sunt,quoꝝ exitus nõ põt coniecturis deprehẽdi;multa,quoꝝ põt.[Prouideri) ꝑspici,multo ante aduerti.[Nõ diut.).i.longũ.s.fore.[Secus) aliter, q putant fore diuturnum . [Mars cõis)subaudi sit.[Vtrinq;)ex utraq; parte, & Põpeianoꝝ & Cæsarianoꝝ. [Vtercunq;) uel Cæs. uel Põpeius , qđ ãuis multi sentiant eũ iã interijsse: & filiũ,Qu. Põpeiũ, suscepisse bellũ post mortẽ patris . nam in epistola sequẽti dicit Cic. Postremo is uir interijt &c.[Nõ sit mirũ)qa utercunque habet maximas copias. [Inter uictorias)quia utercunque uicerit,opinãtur hoies uictoriam fore crudelẽ.[Alteros)Põpeianos. [Sumus experti) re ipsa cognouimus,quã sint insolentes.[Iratus)qa negatus est ei triumphus.[Victor)quia ẽt si sit bonus,necesse est quodã modo,ut fiat inso-

insolens & immoderatus. [Armatus) & ob id erit crudelior. oia .n.emphasim hñt. [Hoc loco)cũ debeat Cic.cõsolari Torquatũ, & hęc dicat, q̃ dolorẽ afferant, excusat se, quare id faciat. & affert cõsolationem, quã diximus ab eo usurpari de cõsciẽtia rectæ uoluntatis. [A qua) culpa. [Absumus) sumus remoti. [Euentus) qa quãuis bonũ consilium cepèrimus, tñ nobis male euenit. [Præstitimus) effecimus.s.patriæ, & ciuibus nostris. [Non sumo) non assumo, nec capio. [Maioris ing.) q̃ sit meũ, qa dixit ad Marcellũ, sin tanta mala reip. te frangunt, non tã abundo ingenio, ut te cõsoler. [Virtutis) fortitudinis. [Cuiuis) cuilibet ẽt, q non sit ualde doctus. [Docere) probare, ostendere rõnibus. [Eius) Cęs. [Sñia) iudiciũ, uel deliberatio. [Nõ est dubia) qa nõ dubito, qu sentiat te oino restituendũ in patriam. [De illis) Põpeianis. [Non arbitror te exp.) qa tu ipse scis, qd sentiã. [Reliquum est) cum nõ debeas desperare de salute tua, reliquũ est, ut nihil debeat te cruciare, nisi, ꝙ absis a tuis, & ꝑcipue a filiis tuis, q sunt iucundissimi pueri. [Ab his pueris) filiis suis. [Festiuius) iucundius, lætius. [Vt scripsi antea) in 1. epist. [Videre, q̃ audire) qa ut supra dixit, oculi augent dolorẽ. [Obiecti) suppositi. [Lr̃æ) studium literarũ, ut sępe supradixit. [Longinquitas tpis) qa, ut supra scripsit S. Sulpic. Nullus est dolor, quem longinquitas tpis nõ minuat, atque molliat. [Me uidisse.s.mala reip. futura. [Quamuis) quãlibet. [In qua cõditione) ẽt cũ aliquo damno nr̃o. [Casu, non diuinatione) non.n. ita euenit, qa diuinauerim, sed casu.i.quia, ita fortuna tulit. [Inani laude) quo dicar ante alios præuidisse hæc futura. [Deinde) alia consolatio, q̃ ad utrunque ptinet. dicit Cic. ꝙ si esset moriturus, nõ uidet rẽp. ita florẽtẽ, ut pigeat eã relinquere. magis.n. inuiti deserimus res ꝓsperas, & quib' delectamur, q̃ aduersas. Hor. Si qd mirabere, pones inuitus. [Cõe tecũ) quia hæc consolatio ita pertinet ad me, sicut ad te. [Ad exitũ uitæ) ad mortem. [Non auellar) non abstrahar, non separabor. [Ab ea) i tali, qua doleam esse carendũ, qa est miseria, & nullus est dolor carere rebus miseris. [Sine ullo sensu) quia in ꝑcedenti epist. dixit: Si non ero, sensu oino carebo. [Ætas) senilis, q̃ magis cõtemnit mortem, ut Anchises apud Virg. [Acta) cursu naturali functa. [Cursu suo) est .n. uita hois quasi cursus quidã, ut Paulus Apostolus, Oẽs quidẽ currimus, sed unus accipit brauiũ. [Vim) uiolentiam.s.mortis. [In eo) in ea re, in senecta, ut ipse in Catone maiore inqt: Nihil est tam naturale q̃ senibus mori. [Is uir) Põpeius. [Vel ij uiri) correctio est, qa alij multi interierant, non ꝙ Põp. in pugna sit interẽptus, sed qd' mortuus est tpe belli in Ægypto, a Ptolemæo iussus interfici. bellũ aũt pro toto tpe, quo pugnatur, & gerunt prœlia,

Bellum
Prælium

accipitur: ut bellũ Troianũ fuit decem annorũ. Pręlium ↄo est ipse cõflictus. [Impudentia) temeritas. [Recusare) non accipere. [Propono mihi) aio cogito. [Impendere) imminere. [Desino).s. metuere. [Id impẽdat.) id immineat, id sit futurũ.s.mors. [In quo) in qua morte. [Finis doloris) qa, ut dicit Horat. Mors ultima linea rerũ est. [Plura q̃ fuit necesse) qa scio te esse animi fortissimi, & es in ea urbe, ubi hęc optime traduntur. [Loquacitas) naturalis loquẽdi abundantia. [Beneuolentia) qua te complector: ex abundantia.n. cordis os loquitur. [Seruium) Sulpiciũ. [Leuationi) diminutioni curarum, & recreationi. [Cõgressus) consuetudo, cõseruatio. [Tũ).i.&. [Sustentes) fortẽ prębeas, non sinas te cadere aio. [Quę cum faciam) ut studiose & diligenter curem oia, quę ad te pertineant. [Imitabor beneuolentiã tuã erga me).i. ostendã me beneuolũ in te, sicut tu fuisti, in me. [Non assequar) non ęquabo.s. studio, & diligentia mea. [Merita) officia mihi pręstita .i. nunquam potero facere tantum quantũ tu de me meritus es.

ASCAN.

NOui, quod ad te scriberem &c.) Consimili ferè argumento cum superioribus ostendit Cicero magnum impendere periculũ ex bellis ciuilibus, siue Põp. siue Cęsar uictor futurus sit. deinde consolatur Torquatum ferè iisdem rõnibus, quibus in superioribus, & pręcipue in prima epist. Ordo est. Nihil noui erat sup. mihi, quod scriberẽ ad te, & tñ si quid sup. noui esset, sciebam te solere fieri certiorẽ.i. te edoceri a tuis.s. familiaribus & necessariis. Autem.i. sed, etsi.i. q̃q̃ dicere de rebus futuris est semper difficile, pręsertim de contingentibus, qualia est exitus belli, ad quem fortuna multum potest: tñ cui possit .i. quilibet possit accedere .s. ad uerã cognitionẽ, propius .i. aliquantũ, aut multũ propè, coniectura.i. per cõiecturam, tunc sup. cum.i. qñ res est eiusmodi, cuius.i. eius ut exitus possit præuideri. Non uidemur nunc intelligere tñ bellũ non diuturnum, sup. futurũ, etsi.i. licet idipsum.s. bellum non futurum diuturnũ, uideatur nõnullis .i. aliqbus, aut quibusdã, secus.i. aliter, hoc est, etsi uideatur qbusdam diuturnum fore. ubi etsi cõstruitur cum subiunctiuo uerbo. Equidem.i. ego quidẽ cum.i. qñ scribebam hæc, putabam iam aliquid.s. de bello finiendo, actum, nõ, sup. id scribo, quo.i. ꝙ, legam, aut quo.i. per quod, sciã certo, sed ꝙ .i. quia cõiectura erat haud .i. nõ difficilis, hoc est qa facile poterã per coniecturam cõseq. quod sequentibus probat, unde non subscribã tollentib' negationem. nã cum ois Mars.i. auctor uictoriæ, belli sup. sit cõis.i. neutri parti adiuratus, & cũ exitus pręliorum sint semper incerti, tñ magnę copiæ dñr esse hoc tpe paratæ utrinque.i. ab utraq; parte, ad pugnãdum, ita ut utercũque.s. exercitus uicerit, nõ sit futurum mirũ.i. mirandum, utercũque.i. quicũque duorũ, uicerit: qa uterq; exercitus optime instructus erat: illa opinio optima, quã dicturus est, confirmatur.i. augetur, & roboratur in singulos dies magis, & magis. opinio aũt est, etiam si.i. quãuis, insit.i. differẽtiæ sit aliquãtum inter causas armorum, qa Pompeiani iustiorem causam, eo ꝙ a rep. stabãt, habebant: tñ non multum interfuturum.i. differentię futurum inter uictorias, eo ꝙ utraq; pars uictoria insolenter usura uidebatur. Nos sumus experti ꝓpemodum.i. quasi, alteros.s. Põpeianos. Nemo est, quin cogitet de altero.s. Cæsare .s. qn insolẽter sit usus uictoria, cũ sit metuẽdus iratus, eo ꝙ est iratus, ob negatum triũphũ & imperij ꝓrogationem, uictor.i. si fuerit uictor, eo ꝙ uictoria insolentiores facere solet. armatus.i. cũ sit uicturus ui armorum ꝑditus. Si ego uideor augere dolorem tuũ hoc loco.i. dicto huius loci, quẽ.s. dolorẽ debebã, aut debeã leuare.i. minuere: fateor me nullam.i. non inuenire ullam consolationẽ malorum cõium.i. reip. ꝑter illam quã dicet, quę tñ est maxima, si possis suscipere.i. in usu tuum cõuertere eam, & qua ego utor quotidie magis, uidelicet consciẽtiam uolũtatis rectæ, esse maximam consolationem rerum incõmodarum.i. nociuarũ, hoc est si qs sibi cõscius sit, ꝙ ad mala, q̃ euenerũt, nõ ꝓbuerit cõsensum, nec ullũ malum esse magnum ꝑter culpam.i. si non adsit culpa, de qua.s. culpa, qñ.i. qm̃, nos absumus tñ, ut etiam senserimus optime, quia pacem qualẽcunq; potius, q̃ bellum suscipiendum, & euẽtus consilij nostri, quo duximus Cæs. resistẽdũ, reprehendatur magis, q̃ consilium.s. nostrum. quia licet male euenit, bene tñ cõsuluimus: unde Phyllis Ouidiana ægre ferẽs cõsilium suum dãnari ab illis, q dñt, Exitus acta ꝓbat, addit, Careat successib' opto, Quisq; ab euentu facta notanda putat. Qñ.i. qm̃, ꝓstitimus.i. exhibuimus, & effecimus, qd' debuimus, feramus.i. patiamur, moderate.i. temperato aio id, sup. quod euenit, licet malũ sit. sed tñ ego non sumo.i. nõ attribuo, & arrogo mihi, unde rectius dicatur uir, sibi multa sumens, q̃ uir pręsumptuosus, ut uulgo dñt, hoc, ut cõsoler te de miseriis cõib', q̃.s. miserię cões indigent maioris ingenij sup. q̃ meum sit ad consolandum.i. ut consolẽtur, passiue, hoc est, ut de eis cõsolemur, & indigent singularis uirtutis ad ferendũ.i. ut ferantur. Facile est cuiuis.i. cuilibet, docere illud, cur tu nihil debeas dolere pręcipue.i. pręter ceteros. Enim.i. qa, sñia de tua salute, eius.s. Cæsaris, q fuit tardior in leuãdo.s. ab exilio, aut timore, q̃ putaremus fore.i. futurũ esse, non est dubia mihi, hoc est, est mihi ꝑspecta. scio.n. ꝙ te saluum esse cupit. Autem.i. sed, nõ arbitror te expectare, quid sentiã de illis .s. Põpeianis, si forte uicerint, quia oẽs sciunt te Pomp. semper fauisse. Reliqnũ est.i. id solum restat, ut ꝙ absis tãdiu a tuis, angat .i. cruciet, & torqueat te, appositorie res molesta.i. ꝙ est res molesta, ꝑsertim sup. abesse, ab iis pueris.i. filiis, qbus nihil põt esse festiuius.i. lętius, & lepidius. Sed, ut scripsi antea ad te, tempus est hmõi.i. tale, ut quisq; putet conditionem suam.i. statum uitæ suę, miserrimam, ut quisq; minime.i. nequaquã, uelit esse ibi, ubi sit. Equidem.i. ego quidẽ, hoc est certe, duco.i. existimo, miserrimum.i. rem miserrimã esse, ꝙ sumus Romæ, non solum, ꝙ.i. qa, in oibus malis acerbius est uidere, sup. ea, q̃ audire; sed ẽt ꝙ nos, qui Romę sumus, sumus magis obiecti ad oẽs casus periculorũ subitorum, q̃ si abessemus. Etsi literę.s. scientiæ philosophicę literis cõmendatę, quibus studui.i. operam diligentem dedi semper, non sup. mitigauerunt tñ.i. tantum aut tantopere, me ipm consolatorem tuũ. Valla diceret, tui, nisi quodãmodo possessio importetur. quantum longinquitas.i. prolixitas temporis mitigauit meipsum &c. tu meministi.i. memoriam tenes, sup. in quato dolore fuerim, in quo.s. dolore, illa est prima cõsolatio me uidisse prius, q̃ ceteri, sup. uiderint. Aliter diceret, q̃ ceteros. cũ cupiebã pacẽ conditione quãuis.i. quãtumuis, iniqua, sup. id, quod etsi.i. q̃q̃ factum est casu.i. alea belli, nõ diuinatione mea.i. Cæs. uictorẽ fore: tñ ego delector hac inani.i. friuola laude prudẽtiæ .i. prouidentiæ, ꝙ ita fore præuidebam. Deinde sup. consolatur me, aut mihi consolationi est id, quod est mihi cõe tecum ad cõsolationem, uidelicet ꝙ si ego uocer iam ad exitũ uitæ.i. ad mortem, ego non auellar inuitus ab ea.i. eiusmodi rep. quæ.i. cuiusmodi doleam carẽdum esse.i. ꝙ carere debeã, præsertim cum id ne sit futurum sine ullo sensu. Videtur iterũ Epicurice loqui, fortè ꝙ Torquatus eius sectæ erat. Epicurei.n. dictitabant oẽm sen-

sum

ſum hominis in morte perire. Nam Epicurus impie iactitabat ſe genus humanum liberaſſe duobus maximis malis, timore.ſ.deorum in uita, cum doceret deos non curare mortalia, & cruciatu poſt hanc uitam, cum doceret aïos cum corporibus interituros more pecudũ. Ætas.ſ.ſenilis adiuuat me, & uita iam acta.i.conſummata ferè, quæ.ſ.uita, eum.ſ.ita ſit, q̃ delectatur curſu ſuo cõfecto.i.cõſummato bene.i.decenter, tum.i.multo magis, uetat timere uim in eo.i.in morte, quo.i.ad quam ipſa natura pduxerit iam penè nos. Poſtremo.i.ultimo loco, me conſolatur, q̃ is ſup. Pomp. occidit.i.occubuit. Vel ẽt.i.tales uiri, occiderũt.i. cęſi & mortui ſunt hoc bello.ſ.ciuili ut impudẽtia uideatur, uel, ut uideatur impudẽtiæ recuſare eandem fortunã, quã illi paſſi ſunt, ſi res cogat. Equidẽ.i.ego quidem, propono mihi oĩa.ſ.mala obeunda, nec ullũ malũ eſt, quod non putem impendere.i.in perniciẽ meã imminere, ſed cũ plus mali ſit in metuendo.ſ.in metu mortis, quàm in illo ipſo, quod timetur, hoc eſt q̃ in morte ipſa, deſinn, ſup. metuere, pſertim.i.præcipue, cum id impendat.i.immineat, uidelicet interitus. In quo non modo.i.non ſolum, nullus dolor ſit futurus, uerũ etiam.i.inſuper, finis doloris ſit futurus. Sed hęc, ſup. ſunt ſatis multa, uel fortaſſe plura, quàm fuit neceſſe. Autem.i.ſed non loquacitas mea.i.auiditas loquendi, ſed beneuolentia mea facit epiſtolas longiores.ſ. q̃ alioqui eſſent. Ego tuli moleſte. Seruium.ſ. Sulpicium diſceſſiſſe Athenis. non.n.dubito, quin ſolitus ſit eſſe tibi magnæ leuationi.ſ.de miſeriis animi cõgreſſus & ſermo quotidianus: tum.i.ſimul, hominis familiariſſimi.ſ. tibi, tum.i.ſimul uiri optimi, & prudentiſſimi. Velim, ſup. ut tu ſuſtentes te tua uirtute, ut debes, & ut ſoles. Ego curabo ſtudioſe, quę pro & diligẽter, omnia quæ arbitrabor, te uelle, quæq́;.i. & quæ arbitrabor, pertinere ad te, & ad tuos, quę.ſ. omnia cum faciam, imitabor beneuolentiam tuam erga me, non aſſequar.i. non ęquiparabo, merita.ſ.tua, erga me, cõferendo.ſ.paria in te, q̃a id non potero.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Conſolatio amici exulis, & patria carentis. tonſtans & ſuis argumẽtis, a Cæcinæ, & Cæſaris, cuius potentiam fugeras, attributis. Epilogus eſt adhortatorius ad fortunæ uim contemnendam. Conuenit & hæc orationis pars, ita tractata, conſolationi.

CICERO S. D. A. CAECINAE. 5

uide ep.2. lib. 3.

QVotieſcunque filium tuũ uideo, (*uideo aũt fere quotidie) polliceor ei ſtudiũ qdem meũ, & operã ſine ulla exceptione aut laboris, aut occupationis, aut tẽporis; gratiam aũt, atq; auctoritatẽ cum hac exceptione, quãtum ualeã, quãtumq́; poſſim Liber tuus & lectus eſt, & legitur à me diligenter, & cuſtoditur diligẽtiſsime. Res, & fortunæ tuæ mihi maximæ curæ sũt: q̃ quidẽ quotidie faciliores mihi, & meliores uidẽtur: multiſq́; uideo magnæ eſſe curæ: quorũ de ſtudio, & de ſua ſpe filium ad te perſcripſiſſe certo ſcio. iis aũt de rebus, quas coniectura conſequi poſſumus, nõ mihi ſumo, ut plus ipſe pſpiciã, q̃ te uidere, atq; intelligere mihi perſuaſerim. ſed tamẽ, q̃a fieri põt, ut tu ea perturbatiore aïo cogites; puto eſſe meum, qd ſentiã, exponere. Ea natura rerũ eſt, & is tẽporum curſus, ut non poſsit iſta aut tibi, aut ceteris fortuna eſſe diuturna, neq; hærere in tã bona cauſa, & in tã bonis ciuibus tam acerba iniuria. Quare ad eã ſpem, quã extra ordinẽ de te ipſo habemus nõ ſolum pp dignitatẽ, & uirtutẽ tuã, (hæc.n.ornamenta ſunt tibi ẽt cũ aliis cõia) accedunt tua p̃cipua pp eximiũ ingeniũ, ſummãq́; uirtutẽ: cui mehercule hic, cuius in poteſtate ſumus, multũ tribuit. itaq; ne punctũ qdẽ tpis in iſta fortuna fuiſſes, niſi eo ipſo bono tuo, quo delectatur uiolatũ putaret. quod ipſum lenitur quotidie: ſignificaturq́; nobis ab iis, q ſimul cũ eo uiuunt, tibi hãc ipſam opinionẽ ingenii apud ipm plurimũ profuturã. Qua pp primũ fac aïo forti, atq; magno ſis: ita.n. natus, ita educatus, ita doctus es, ita ẽt cognitus, ut tibi id faciendũ ſit. deinde ſpẽ quoq; habeas firmiſſimã pp eas cauſas, quas ſcripſi. à me uero tibi oĩa, liberiſq́; tuis paratiſsima eſſe confidas uelim. id.n. & uetuſtas noſtri amoris, & mea conſuetudo in meos, & tua multa erga me officia poſtulãt. Vale.

MVRRA.

QVotieſcunque) A. Cæcina, uir præſtantiſſimi ingenij, Pompeianorum partium ſtudioſiſſimus, ſcripſerat, quæ ſuis temporibus eſſent geſta: & laudauerat multos ciues, qui reip. ſtudioſi fuiſſent; multos, qui eam oppugnaſſent, notauerat: damnauerat & præcipue Cæſ. qui contra eam arma mouiſſet, & oppugnaſſet. Quamobrem Cæſ. interdixerat ei patriam, ſicut & multis aliis. Cum igitur uehementer angeretur & cruciaretur Cæcina deſiderio patriæ & ſuorum: Cic. hac epiſtola eum conſolatur ferè iiſdem rõnibus, quibus conſolatus eſt Torquatum, oſtendens eum nõ poſſe eſſe diutius in his malis. Poſtremo pollicetur oĩa ſua ipſi Cæcinę & eius filio. [Video autẽ ferè quotidie) Parentheſis eſt, q̃a potuiſſet dicere Cæcina filium ſuum raro uideri à Cic. & ideo raro promitti ſtudium ſuum. [Studium) diligentiã, & uoluntatem [Sine exceptione).i.non excipiẽdo laborem, aut occupationem aliquam meam, aut tempus aliquod: q̃a nolo q̃ habeat reſpectum alicuius rei. [Gratiam) quæ eſt mihi apud Cæſ. & alios, ſubaudi polliceor. [Cum hac exceptione).i. non abſolute ei promitto, ſed ſolum inquantum poſſum, quia imminuta eſt aliquantulum auctoritas mea. [Liber tuus) quem miſiſti mihi uidendum. [Cuſtoditur) ſeruatur, ne cadat in manus alicuius. [Meliores).i.melioris conditionis. [Video magnæ eſſe curæ) .ſ. tuas & fortunas tuas. [De ſtudio quorum).ſ.multorum, quibus res tuę ſunt curæ. [Filium) tuum. [Fieri poteſt).i. eſt poſſibile. [Ea) eas res tuas. [Perturbatiore).ſ. q̃ ego. [Quid ſentiam) quid iudicem, quid in animo habeam. [Curſus) diſpoſitio. [Is) talis. [Iſta) mala, & aduerſa. [Et cet.) qui ſunt exules ſicut tu. [Hærere) permanere, fixa eſſe. [Tam acerba) ut priuet te patria, & aſpectu tuorum. [Extra ordinem).i. præter ordinem, & numerum aliorum. [Accedunt) adiunguntur. [Hæc.n.ornamenta).ſ. dignitas, & uirtus. eſt autẽ parentheſis. [Præcipua tua) quæ ſunt tua peculiaria, & non communia cum aliis. [Ingenium) uim innatam ad oĩa percipienda. [Virtutem) hic accepit uirtutem pro animi fortitudine, ut ſæpe ſupra uidimus. eſt aũt ordo, quare tua pręcipua pp eximium ingenium atque uirtutẽ accedunt ad eã ſpem, quã habemus &c. [Cui) ingenio & uirtuti. nam ſupra ad Marc. dixit, Sed, mihi crede, etiam is, qui oĩa tenet, fauet ingeniis. [Hic) Cæſ. [Tribuit) præbet auctoritatẽ & honorẽ [Punctũ) momentũ. *punctus.n. & punctum (utrunque.n. dr) res eſt minima, itaq; ponitur pro momento, & particula tpis uel horæ. Horat. in epiſt. Nihil pprium cuique puncto quod mobilis horę Nunc prece, nũc pretio, nunc ui, nunc morte ſuperna Permutat dños &c. [Bono tuo) ingenio. [Se uiolatũ) ſe offenſum, q̃a ſcripſiſti contra eum. [Quod ipſum) q̃ ipſa res.ſ. q̃ putet ſe uiolatũ a te. [Lenitur) mitigatur, q̃a quotidie æquiori animo fert, quod in eũ ſcripſiſti. [Opinionem ing.) quã habet de ingenio tuo. [Ita natus) ex tali gñe ortus. [Educatus) nutritus. [Eas cauſas).i. naturã rerũ, curſum tpum, & opinionẽ, quã Cæſ. habet de ingenio tuo. [Vetuſtas) antiquitas, quæ maiorẽ debet hẽre uim, q̃ nouitas amoris. ponit aũt tria, quibus oſtendit ſe id facere debere, uetuſtatem amoris ſui in ipſum Cæc. conſuetudinẽ ſuã in oẽs amicos, quibus ſemper ſolitus eſt libenter eſſe paratus, & poſtremo beneficia ſibi accepta à Cæc.

uide Gell. l.5.c.41.

QVotieſcunque) A. Cæcina, Pompeianæ factionis uir inſignis, ſcribendo temporis ſui geſta laudauerat Pompeianos, & carpſerat Cæſarem: quamobrem Cæſ. ei urbe interdixerat: cuius cũ deſiderio angeretur, conſolatur eum Cic. dicens: Quotieſcunque uideo filium tuum, uideo autem ferè.i. quaſi quotidie: ſup. toties polliceor ei quidem.i. certe, ſtudium meum, & operam ſine ulla exceptione, aut laboris, aut occupationis, aut tpis. Autem.i.ſed ego polliceor ei gratiam, atque auctoritatem, ſup. meam, apud Cæſ.ſ. cum hac exceptione.i. cum hac clauſula exceptiua, aut reſtrictiua, quantum ualeam, quantumq́;.i. & quantum poſſum. Liber tuus.ſ.de geſtis tui temporis. &.i.ſimul, lectus eſt, & legitur a me diligenter, & cuſtoditur diligentiſſime. Res.i. negotia, & fortunę.i. diuitiæ tuę, ſunt mihi maximæ curę, quę.ſ. res, & fortunæ, quidẽ.i. certe, uñr mihi quotidie faciliores, & meliores, faciliores quidem res.i. negotia, meliores aũt fortunę, & ego uideo.i. animaduerto, ſup. res, & fortunas tuas eſſe multis magnę curę. De quorum ſtudio ſcio certo filium.ſ. tuum perſcripſiſſe.i. cõplere ſcripſiſſe ad te & de ſpe ſua.ſ. quã habet de re

ſtitutione tui. Autẽ.i.ſed, ego non ſumo.i.attribuo*, aut arrogo mihi ut ipſe.i.ego perſpiciam plus de his reb⁹ quas poſſumus cõſequi.i.intelligere futuras coniectura.i.per coniecturam, plus in quã perſuaſerim mihi te uidere, atque intelligere. Sed tñ, quia fieri poteſt ut tu cogites ea animo pturbatiore.ſ.q̃ ego, puto eſſe meum.i.mei officii, exponere.i.declarare tibi quid ſentiam. Ea natura rerum & is curſus temporum eſt, ut iſta.ſ.aduerſa fortuna, non poſſit eſſe diuturna, aut tibi, aut ceteris. Neque tam acerba iniuria, ut eſt exulare a patria, ſup.poſſit hærere.i.firmiter ineſſe, in tam bona cauſa, & in tam bonis ciuibus. Quare tua, ſup.ornamenta præcipua.i.peculiaria, propter eximium ingenium, ſummamq; uirtutem, ſup.tuam, cui mehercule.ſ.ita iudicante, ut ex animo loquor, hic.ſ.Cæſar, in cuius poteſtate nos ſumus, tribuit multum, accedunt.i.adduntur ad eam ſpem, quam habemus de te ipſo, extra ordinem.i. ſingulariter, non ſolum.i. nedũ propter dignitatem, & uirtutem tuã, hæc.n.ornamenta.ſ.dignitas, & uirtus, ſunt tibi cõmunia etiam cum multis. Itaque.i.& ita, quia Cæſ. tibi tantum tribuit, fuiſſes ne quidem.i.non ſaltem punctum.i. minimam partem tpis in iſta.ſ.aduerſa fortuna, niſi.ſ.Cæſar putaſſet ſe uiolatum eo ipſo bono tuo.ſ. eximio ingenio in ſcribẽda hiſtoria, quo delectatur, quod.ſ.ſe uiolatum putare ingenio tuo, lenitur.i.minuitur quotidie, & ſignificatur nobis ab iis qui uiuunt ſimul cum eo.ſ. Cæſ. hanc ipſam opinionem ingenii profuturam ſup.tibi plurimum apud ipſum.ſ.Cæſ. Quapropter fac primum, ſup.ut ſis aĩo forti, atque magno. Enim.i.quia, tu es natus ita, educatus ita, doctus, & cognitus ẽt ita, ut id ſit faciendum tibi.i.ut te deceat ita facere.i.forti & magno aĩo eſſe. Deinde, ſup.fac, ut habeas quoque.i.ẽt ſpem, firmiſſimam pp eas cauſas, quas ſcripſi. Vero.i.ſed aut pro uero uelim, ſup.ut confidas oĩa paratiſſima eſſe tibi, & liberis tuis a me. Enim.i.quia &.i.ſimul uetuſtas amoris nñi, & cõſuetudo mea, in.i.erga meos, & multa officia tua erga me poſtulãt id.ſ.ut mea omnia ſint tibi tuiſq; liberis paratiſſima.

PAVL. MAN.

QVare ad eam ſpem &c.) inconſequens, & obſcura locutio, ex quo uereor, ne corrupte totus hic locus legatur. ac fieri tamen poteſt, ut ita ſcripſerit Cicero, & inciderit in uitium, quod Græci σολοικοφανὴς appellant. cuius generis nonnulla cum in reliquis eius ſcriptis, tum in libris maxime contra Verrem deprehenduntur: quæ Pedianus notauit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et hæc epiſtola eiuſdem cum ſuperioribus eſt argumenti. Exordium eſt à ſua perſona ſumptum, quo certam pollicitationem ſuam futuram confirmat. confirmatur ea argumentis notiſſimis, à teſtibus, ab eruditione, ab uſu, poſtremo exemplo, tanquam certiſſimo iudicio: ubi narrat, quid in Cæſaris, Pompeiiq; cauſa prædixerit. Deinde ad conſolationem dilabitur, reiectis conlectaralibus argumentis à Cæſ. clementia, humanitateq;: de qua nihil ſibi non promittere audet. Poſtremo conſolatur eum communibus argumentis a temporum & rerum conditione, & Cæcinæ attributis. Concluſio eſt efficacioſa particula.

CICERO S. D. CAECINAE. 6

VEreor, ne deſideres officiũ meũ: qđ tibi ꝓ noſtra & meritorũ multorum, & ſtudiorũ, & partium cõiunctione deeſſe nõ debet: ſed tamẽ uereor, ne literarum a me officium requiras: quas tibi & iã pridẽ, & ſæpe miſiſſem, niſi, quotidie melius expectans, gratulationẽ, quàm confirmationẽ animi tui, cõplecti literis maluiſſem. nunc aũt, ut ſpero, breui gratulabimur: itaq; in aliud tempus id argumentũ epiſtolæ differo: his aũt literis animum tuum, quẽ minime imbecillum eſſe & audio, &* ſpero, etſi non ſapientiſsimi, at amiciſsimi hominis auctoritate confirmandũ ẽt atque ẽt puto, nec iis quidẽ uerbis, quibus te conſoler ut afflictum, & iam omni ſpe ſalutis orbatum, ſed ut eum, de cuius incolumitate non plus dubitem, quàm te memini dubitare de mea. nam cum me ex rep. expuliſſent ij, qui illam cadere poſſe, ſtante* me, nõ putarunt: memini me ex multis hoſpitibus, qui ad me ex Aſia, in qua tu eras, uenerant, audire; te de glorioſo, & celeri reditu meo cõfirmare. ſi te ratio quædam Etruſcæ diſciplinæ, quã a patre, nobiliſſimo atq; optimo uiro, acceperas, nõ fefellit: nec nos qdẽ noſtra diuinatio fallet, quã tum ſapiẽtiſſ. uirorũ monumẽtis, atq; pceptis, plurimoq;, ut tu ſcis, doctrinæ ſtudio, tũ magno ẽt uſu tractãdæ reip. magnaq; noſtrorũ tpm uarietate cõſecuti ſumus. cui qdẽ diuinationi hoc plus cõfidimus, q ea nos nihil in his tã obſcuris rebus, tãq; pturbatis unq̃ oĩno fefellit. dicerẽ, q̃ antea futura dixiſſem, ni uererer, ne ex euẽtis fingere uiderer. ſed tamẽ plurimi ſunt teſtes, me & initio, ne cõiungeret ſe cũ Cæſare, monuiſſe Põpeium, & poſtea, ne * ſeiũgeret. cõiũctione frãgi ſenat⁹ opes, diſiũctione ciuile bellũ excitari uidebã. atq; utebar familiariſſime Cæſare, Põpeiũ faciebã plurimi: ſed erat meũ cõſiliũ cũ fidele Põpeio, tũ ſalutare utriq;. Quæ pterea puiderim, ptereo. nolo.n.* hũc, de me optime meritũ, exiſtimare, ea me ſuaſiſſe Põpeio, qbus ille ſi paruiſſet, eſſet hic qdẽ clarus ĩ toga, & princeps, ſed tãtas opes, quãtas nũc habet, nõ haberet. Eũdũ ĩ Hiſpaniã cẽſui. qđ ſi * feciſſet, ciuile bellũ nullum oĩno fuiſſet. Rõnem haberi abſentis, nõ tã pugnaui, ut liceret, q̃ ut, qñ, ipſo* cõſule pugnãte, populus iuſſerat, haberetur. cã belli orta eſt. qd ego ptermiſi aut monitorũ, aut q̃relarũ? cũ uel * iniqſſimã pacẽ iuſtiſſimo bello anteferrẽ. Victa eſt auctoritas mea nõ tã a Põpeio, (nã is mouebatur) q̃ ab iis, q duce Põpeio freti, peroportunã & rebus * domeſticis, & cupiditatib⁹ ſuis illius belli uictoriã fore putabãt. Suſceptũ bellũ eſt, quieſcẽre me: depulſum ex Italia, manente me, quoad potui. ſed ualuit apud me plus pudor meus, q̃ timor. ueritus ſum deeſſe Põpeij ſaluti, cum ille aliquãdo nõ defuiſſet meæ. itaq; uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabulis Amphiaraus: ſic ego prudẽs & ſciens ad peſtẽ ante oculos poſitã ſum pfectus. quo ĩ bello nihil aduerſi accidit nõ pdicẽte me. Quare, qñ, ut augures, & aſtrologi ſolẽt, ego quoq; augur publicus ex meis ſuperioribus pdictis cõſtitui apud te auctoritatẽ augurij, & diuinationis meæ, debet habere fidẽ noſtra pdictio. nõ igitur ex alitis inuolatu, nec e cantu ſiniſtro oſcinis, ut in noſtra diſciplina eſt, nec e tripudiis ſoliſtimis, aut ſomniis tibi auguror: ſed habeo alia ſigna, q̃ obſeruẽ: q̃ etſi nõ ſunt certiora illis, minus tamen habẽt uel obſcuritatis, uel erroris. Notãtur aũt mihi ad diuinãdũ ſigna duplici quadã uia: quarũ alterã duco e Cæſare ipſo, alterã e tpm ciuiliũ natura, atq; rõne. In Cæſare hæc ſunt, mitis, clemẽſq; natura, qualis exprimitur pclare illo libro q̃relarũ tuarũ. accedit, q mirifice * ingeniis excellẽtibus, quale eſt tuũ, delectatur. pterea cedit multorũ iuſtis, & officio incẽſis, nõ inanibus, aut ambitioſis uolũtatibus. ĩ quo uehemẽter eũ cõſentiẽs Etruria mouebit. Cur hæc igitur adhuc parũ pfecerũt? Quia nõ putat ſe ſuſtinere cãs poſſe multorũ, ſi tibi, cui iuſtius uidetur iraſci poſſe, conceſſerit. Quæ eſt igitur, inquies, ſpes ab irato? Eodẽ fonte ſe hauſturũ intelligit laudes ſuas, e quo ſit leuiter aſpſus. poſtremo homo eſt ualde acutus, & multũ puidẽs: intelligit, te, hoĩem ĩ parte Italiæ minime cõtẽnẽda facile oĩum nobiliſſimũ, & in cõi rep. cuiuis ſummorũ tuæ ætatis uel ingenio,

Margin notes: nota cõiuncta uerba in rebus optatis. — uide ep.9. l.5. & 5. lib. 7. — idem in Phil.2. — Cæſarem. — Põpeius. — Pompeio III. cõſule epiſt.3 l.8. Att. & 1. l.7. ibidem. et Caſſ.l.1. bel.ciuil. — uide ep.3. lib.7. — propter aes alienũ.ep.3 lib.7. — ep.8.l.4.

genio,uel gratia,uel fama populi R.paré, non posse ꝓhibere a rep.diutius.nolet hoc*tpis potius esse ali quãdo beneficiũ,q̃ iã suũ. Dixi de Cæsare:nũc dicã de tpm,terũq; natura.Nemo est tã inimicus ei cãæ, quã Põpeius aĩatus melius,q̃ paratus,susceperat,qui nos malos ciues dicere, aut hoĩes ĩprobos audeat. ĩ quo admirari soleo grauitaté, & iustitiã, & sapiam Cæsaris : nunq̃ nisi honorificẽtissime Põpeiũ appellar.at in eius ꝑsonã multa fecit asperius. armorum ista,& uictoriæ sunt facta,nõ Cæsaris. at nos quéad modum est cõplexus ?* Cassiũ sibi legauit :* Brutũ Galliæ ꝓfecit,* Sulpiciũ Græciæ:Marcellũ, cui maxi me succẽsebat, cũ summa illius dignitate restituit. Q uò igitur hæc spectãt? rerũ hoc natura,& ciuiliũ tpm nõ patietur:nec manẽs,nec mutata rõ feret,pri mum ut nõ in cã pari eadẽ sit & cõditio, & fortuna oĩum:deinde ut in eã ciuitaté boni uiri,& boni ciues,nulla ignominia notati,nõ reuertãtur,in quam tot,nefariorum scelerum cõdẽnati,reuerterunt.Habes augurium meũ. quo,siquid addubitaré, nõ potius uterer, q̃ illa cõsolatione, qua facile forté uirũ sustẽtaré,te,si explorata uictoria arma sumpsisses ꝓ rep (ita.n.tum putabas)nõ nimis esse laudãdum:sin ꝑꝑ incertos exitus, euẽtusq; bellorum posse accidere,ut uinceremur,putasses; nõ debere ad secũdã fortunã bene paratum fuisse,aduersam ferre nullo mõ posse. Disputaré ẽt,q̃to solatio tibi cõsciẽtia tui facti,quãtæ delectationi in rebus aduersis literæ esse deberẽt. cõmemoraré nõ solum ueterum , sed horum ẽt recẽtium uel ducum, uel comitũ tuorũ grauissimos casus. etiam externos multos claros uiros noĩarem . LEVAT.n.doloré cõis quasi legis,& humanæ condõnis recordatio. Exponeré ẽt,quéadmodũ hic,& quãta in turba,quantaq; in cõfusione rerum oĩum uiueremus.necesse est.n.minore desiderio ꝑdita rep. carere, q̃ bona. sed hoc genere nihil opus est.incolumé te cito,ut spero,uel potius ut ꝑspicio, uidebimus.Interea tibi absenti,& huic,q adest,imagini animi,& corporis tui,cõstantissimo,atq; optimo filio tuo studium,officium,operã, laboré meum iãpridem & pollicitus sum, & detuli, nunc hoc amplius,ꝙ me amicissime quotidie magis Cæsar amplectitur, familiares quidem eius sicuti neminem. apud qué quidq̃d * ualebo uel auctoritate, uel gratia,* ualebo tibi. tu cura,ut cum firmitudine te animi, tum etiam spe optima sustentes. Vale.

simile ep.4. li.1.

ep.15.l.15 ep.26.l.12 ad Att. ep.4.l.4.

iteratio uer bi epist.11. & 18.l.2. MVAAR.

NOn uereor) Cum Cic. tandem intermisisset literas suas ad A. Cæcinã, sperans quotidie se ei gratulaturũ fore de restitutione & reditu eius in patriam , posteaquam uidit rem longius, quàm putabat, protrahi , eum hac epist. uel consolari , uel confirmare statuit,diuinans eum breui rediturum in patriã, acceptis auguriis suis, & a natura temporum, & a natura Cæs.q̃ est clementissima, & prona ad indulgendũ. dicit aũt Cæs. hactenus distulisse eius restitutionem , ꝑꝑ alios, quibus cum esset iratus,non potuisset eis denegare reditum in patriam, si concessisset Cæc.a quo magis fuerat offensus. Postremo consolatur eũ a cõscientia rectorũ consiliorũ, & factorũ:& pollicetur Cæc. & eius filio oẽ studiũ, & operã suã apud Cęs.& familiares Cęs.a q bus dicit se quotidie magis amari. [Desideres) requiras , tanq̃ desit tibi. [Meritorũ) beneficiorũ , q̃ mutua inter nos fuerunt. [Pro coniunctione) respectu cõiunctionis. [Studiorũ) uolũtatũ. [Partium) Põpeianorũ & reip.q̃a ambo studuimus iisdẽ partib⁹. [Sed tñ)licet non debeat tibi deesse ꝑꝑ supradictas causas.[Officiũ literarũ) ut scribam ad te sępius, sicut est offiũ amici.[Melius).s.aliquid de rebus tuis.[Complecti) comprehẽdere.[Gratulationem) lætitiam quandã de rebus tuis melioribus.[Argũm epistolæ) materiam epist. gratulatoriæ. [His literis) quas nũc ad te scribo. [Minime imbecillũ) nõ infirmũ & debilé,sed forté, & cõstãté.[Etsi nõ sapiẽtissimi) .s.mei qui nõ sum sapientissim⁹. [At) .i.certe, uel saltem. [Nec iis) uerbis subaudi, ꝑto confirmandũ.[Vt)tanq̃. [Afflictũ) deiectũ,& ꝓstratũ mœrore.[Orbatũ) priuatũ. [Omni spe) q̃a adhuc multæ, & magnæ spes tibi supsunt. [De mea).s.incolumitate.i.salute, tũc cũ ego ẽt erã in exilio, sicut tu tunc es. [Ii)Clodius,& alij scelerati, q ei fauebãt.[Qui nõ putarũt) .i.cupidi euertẽdæ reip. putauerũt eã nõ posse cadere, si ego essem incolumis. [Me stãte) me incolumi. [Cadere)ruere,euerti.[Hospitib⁹)ꝑegrinis.[In qua tu eras)illis .n.tpibus,q̃bus Cic. exulauit, Cæcina erat in Asia,ex qua multi hospites, q ad Cic ueniebãt , dicebãt ipsum Cæc. nihil dubitare de eius salute, & de glorioso,& celeri eius reditu in patriã. qđ idẽ dicit nũc se facere de Cęc.affirmat.n.fore,ut celeriter redeat in patriã.[Disciplinæ) sciẽ auguralis. [Vetustę) antiq̃ q̃ ab Etruscis habuit originẽ, ubi & Tusci eius artis peritissimi fuerũt. quorũ libris, & cęremonię deorum, & oĩa dubia explicabant.auctor est Val.Max.lib.1.c.1.& Luc.Hęc ꝑꝑ placuit Tuscos de more uetusto Acciri uates. Et Ouid.2.fast. Augur erat, nomẽ lõgis ĩtercidit annis, Nuꝑ ab Etrusca uenerat exul humo.[A pře)tuo q fuit ꝑitissimus augur. [Acceperas) didiceras. [Nõ fefellit te) sed certissimã tribuit tibi cognitioné meæ salutis . fefellit aũt dixit,q̃a multi fortasse nõ bene periti artis fallebant , unde Virg. Ni frustra augurĩũ uani docuere parẽtes. [Diuinatio nostra) q̃ faciemus de salute tua, & de celeri reditu tuo ĩ patriã,quã diuinationẽ nõ sum consecutus per disciplinã auguralẽ,sicut tu,sed ꝑ libros sapiẽtissimorũ hominũ,q scripserũt de uarietate, & mutatione tpm rerũ,& fortunę, & consecutus sum magna experiẽtia tractandę reip. & denique ea magna uarietate nostrorũ tpm. [Cũ) partim. [Monimẽtis) scriptis . [Tũ) partim & ꝓcipue . nã plus signãt q̃ cũ.[Vsu)expiẽtia.[Tractãdæ)gubernãdę. [Nostrorũ tporũ) q̃bus interdũ florui , interdum fui in summa felicitate &c.[Confidimus) credimus & damus maioré fidé.[Obscuris) difficilibus iudicatu, de exitu bellorum Cæs.& Põp.[Ea euẽtis) ex iis, q̃ euenerũt, non aũt q̃a ita ꝓuiderim esse futura.q.n.post factũ dicit se aliq̃d ꝓuidisse,credit fingere magis,q̃a euenerit, q̃ ita euenisse ꝓuiderit. [Seiũgeret) separaret. [Frangi) imminui, si ipsi duo cõiũcti essent, & cõsentissent, obtinuissent multa cõtra senatũ,ita ꝙ ptãs senat⁹ multũ fuisset imuiata.[Ciuile bellũ) sicut excitatũ est. [Salutare) utile q̃a ambos hortabar ad pacé. [Hũc)Cæs. [In toga) inter togatos. [In p.) sine bello. [Tantas opes) tãtas uires:q̃a oĩa solus põt.[Eũdũ in Hisp.) .i.ut Põp.iret in Hisp. q̃ ꝓuincia erat ei decreta. qđ si Põp. fecisset , dicebat Cæs.se uẽturũ ad urbẽ sine exercitu.[Rationẽ) respectũ. [Absentis) Cæs.ut ei decerneret cõsulatus sequentis anni : licet absenti. hoc.n.ipse per amicos suos petiuerat. [Vt liceret) ut permitteret, & concederetur ei contra cõsuetudinẽ. [Ipso cõsule)Paulo Æmil.qué Cęsar mille & q̃ngẽtis sestertiis facile corrupat,& in partes suas traxerat, cũ aũ aduersaret ei. [Anteferrẽ) ꝓponeré .i.cũ mallẽ ẽt pacẽ cũ incõmodo nostro,q̃ gerere bellũ. [Iustissimũ) sic supra ad T. Mes.q̃uis tota cõditione pacẽ accipere maluit , q̃ uiribus cum ualentiore pugnare. [Mouebatur) meis monitis.i.assentiebatur meis suasionibus. [Putabãt uictoriã illius) .i.putabãt, ꝙ si Põp.fuisset uictor,potuissent ipsi augere ré familiaré suã, & cõseq oĩa q̃ cupiebãt.[Quiescẽte me).i.nihil agẽte, nec faciẽte ũba de hoc bello.[Manẽte) remanẽte. [Domi)cũ nõ exiré ad illud bel. ut sup.ad M.Marc.epist.q̃ incipit , Etsi itaque, neq; tu multũ ĩterfuisti,& ego id semp egi, ne interessem. [Pudor) uerecũdia. pudebat.n.me nõ seq Pomp. & eius saluté non tueri, q meæ saluti nõ defuisset, cũ me in exiliũ eiectũ restituendum curauit, [Aliqñ) aliquo tpe. [Itaq;)dicit Cic.se honestis & excusabilibus causis motũ ꝓfectũ fuisse ad illud bellũ , sciens, & cognoscens oẽs Pompeianos succubituros, & cõparat se Amphiarao uati filio Oeclei,unde & Oeclides dr ab Ouid.& a Stat. Hic cũ sciret se esse periturum in bello Thebano, latebris se occuluerat,id nemine sciẽte ꝓter Eriphylẽ uxoré,q̃ corrupta a Polynice monili aureo Argię uxoris suæ , indicauit maritũ:q cõpulsus ꝓfectus est ad bellũ Thebanũ, licet sciret se esse periturũ, & ibi hiatu terrę absorptus est,ut late scribit Stat. Dicit ergo Cic. se imitatũ fuisse Amphiaraũ,q̃a licet uideret exitũ belli,& sibi & Põpeianis aduersum, tñ ad id profectus est. [Prudens) per me intelligens. [Sciens) per alios. [Pestem) cladem.[Prædictis) superioribus diuinationibus, quas feci ante hæc bella.[Constitui)

collocaui

collocaui. [Augures) q ex garritu auium futura pdicebant, hæc scia nunc oino interiit. [Astrologi) q ex cursu motuq; & natura astrorum plerũq; futura deprẽhendunt, sed interdum etiam falluntur. dicit ergo Cic. [Non igit) .i. nõ facio tibi diuinationẽ meã de reb^9 tuis ex uolatu uel garritu auiũ, uel ex alijs reb^9, quas obseruãt augures. [Sed habeo alia signa) multo certiora. s. naturã & mores Cæs. & naturam tpm ciuiliũm. [Ex uolatu alitis) Virg. Et pꝑetis oia pennę. [Oscinis) uolucris, q̃ uoce, & ore dat augurium. Nam uolucres, ex qbus capitur augurium, aut dñr oscines, q ore canant: aut præpetes. i. uolãtes, q uolatu dent augurium. [Disciplina) scia augurali. [Ex tripudijs) ca saltationib^9 quibusdam, q̃ quadam obseruatione in sacris hebat. unde cum in dedicatione capitolij, ut scribit Liuius, nũtiato aduentu hostium, ceteri oẽs, acceptis armis, relicto sacrificio, eia occurrissent, solus senex inoctus est saltans, q̃ res effecit, ut piaculum admissum non esset. unde natum est ꝓuerbium, salua res est, saltat senex. Tripudium aũt dr̃, quasi tritio pedum. [Solistimis) terrenis, a solo q in solo fierent hmõi tripudia. alij dicũt locũ esse, ubi aues uersant: qđ non satis ꝓbo. Solistimus aũt dr̃, sicut legimus, ubi additio nihil signat. [Somnijs) q̃, ut scribit Valer. lib. 1. certis interdũ imaginibus uelata sunt, sicut ꝓbat exemplis de generib^9 eorum, q̃ uidemus in somnijs. scribit abũde Macr. [Ob erué) inspiciã. [Illis) .s. signis, q̃ ex cantu, uel ex uolatu auium capiunt, & ex ceteris, q̃ supra dixit. [Via) rõne. [Hæc sunt) .s. signa. [Clemẽs) dr̃ q etiam remittit de eo qđ posset ꝓsequi iure. [Querelarum tuarum) nã Cęcina querebatur illo lib. q cum Cæsar esset tam mitis, & clementis ingenij, inductus esset ad occupãdam remp. [Delectatur) Cæs. [Cedit) indulget, obtẽperat. [Incẽsis officio) q̃ ex officio, & debito ꝓueniunt, sicut sunt, q̃ pro te a me & ceteris amicis tuis fiunt ex officio, q a ita tenemur. [Nõ inanib^9) uanis, sine cã. [Ambitiosis) q̃ ex ambitione ꝓueniunt, non aũt ex officio. [Etruria) Tuscia, unde est tuæ gẽtis origo. [Cõsentiens) petẽs nobiscum, ut tu testificaris. [Mouebit) flectet ipsum Cæs. [Cur hæc) ponit obiectionem, quã posset facere Cæc. quare his rõnibus, quas supra dixit, adhuc nõ sit reuocatus. [Profecerunt) ualuerũt. [Quia) rñsio obiectionis. [Iustius) q a non solum lausisti Põpeio contra eum, sed etiã scripsisti in eum. [Quæ spes ab irato) q d ergo sperare ab eo posses, si mihi iratus est? [Eodem) rñsio obiectionis, & dicit, cur spes sit habenda: q a Cæs. sperat se posse laudari aliqñ ab eo, a quo notatus fuerat & uituperatus, & idem ingenium ei aliqñ profuturum, a quo ante sit lęsum. [Acutus) subtilis ad intelligẽdum. [Parte Italiæ minime contẽnẽda) .i. Etruria egregia regione, & industria hominum pstanti erat. n. Cæcina Etruscus genere. [Parẽ) cui ois summorũ tuæ ętatis. i. q sis par cuilibet eorũ, qui in ætate tua sunt summi. [Nolis) sensus est, cum Cæs intelligat se non posse diutius ꝓhibere te patria, & necesse esse, ut te aliqñ restituat: nolet, ne uideat magis facere ex necessitate tpis q̃ ex bñficio suo. [Diai de Cęsare) .i. de signis q̃ ex Cęs. capiebã. [Melius aiatus, q̃ paratus) .i. maiori animo, & uolũtate defendẽdæ reip. q̃ apparatu armorum & militũ. [Qui audeat dicere nos malos ciues) q audeat dicere male fecisse, & esse eius malos. quãuis. n fortuna nobis male rñderit, tñ nemo audet reprehẽdere id, qđ fecimus, licet sit inimicus causę Põpeianæ. [Admirari) cum quadã admiratione laudare. [Appellat) noiat. [Nisi honorificentissime) .i. cum summo honore. qđ qdem signum magnę est grauitatis. nam ferè oẽs soleot de inimicis suis maledicere. [At) obiectio, q. d. qd ꝓdest, q eum honorificentissime appellet, si in eius ꝑsonam multa acerba fecit, quia eum oppugnauit, & persecutus est ad mortem. [Armorũ) diluit obiectionem dicens, Cęs. ea fecisse contra Põp. non natura sua, sed natura bellorum, & uictoriæ, q̃ faciunt, ut interdum insolẽtiores simus, q̃ deceat. [Ista sunt armorũ) .i. ista ex armis ꝓueniunt. [Nos) me Cic. & alios, q fuimus sibi aduersarij. [Legauit sibi) legatum suum fecit, licet fuisset Põpeianus. [Brutum) M. Brutum. [Præfecit Gallię) .s. fecit pfectum & ꝓtorem Gallię. nã ei a Cęs. magna fides habebat, q hanc pturam assecutus erat quartum in annum cõsul futurus cõpetitori Cassio plátus, auct. Plut. in uita Cæs. [Marcellũ) M. de quo supra lib. 4. [Restituit) concessit reditum in patriã, ut supra lib. 4. ad Ser. Sulpicium epistola q̃ incipit, Accipio excusationẽ. & epistolæ Seruij, q̃ incipit, Etsi nõ iucũdissimum. [Quo) quorsum, ad qd. [Spectant?) ptinent. [Hæc) q̃ dixi. [Nec manens) ꝑmanens in eodem statu. [Nec mutata) nec tacẽs, sed loquens ꝓ te. [Feret) patiet. [Vt non in cã pari) .i. ut cum Brutus, Marcellus, Cassius, & Seruius fuerint in eadem causa, & Cæs. eis placatus sit, in eadem cã non placetur, & mitigetur etiam tibi, & eãdẽ habeas fortunam, quã ipsi habuerũt. [Deinde) subaudi non feret rõ. [Notati) infecti. [Nulla ignominia) nulla infamia, q nihil mali admiserunt. [In quã) ciuitatem. [Tot condẽnati scelerum) .i. tot homicidę, & alij scelerati uiri. [Quo nũ uterer) .i. qđ non dicerem tibi, si de eo haberẽt aliquod dubium, sed potius consolarer te ex cõscientia tuorum consiliorũ, & factorũ. [Explorata) certa, nõ dubia. [Non minus laudãdum) q a non est magni animi offerre se iñ his reb^9, de qbus nullum oino uidet esse periculum, sed obijcere se periculis cum rõne utilitatis. [Posse accidere, ut uinc.) .i. esse possibile, ut ita possemus uinci, sicut uincere. [Nõ debere) subaudi, uterer ea consolatione. i. te non debere esse paratum &c. [Literę) .i. studia literarũ. [Recẽtium) nouorũ. [Externos) peregrinos utputa Gręcos, Carthaginiẽses, Atheniẽses, Thebanos, qbus pessimi, & infelicissimi casus euenerũt, sicut Annibali, Themistocli, Cimoni, Epaminõdæ, & alijs q̃ plurimis. [Quasi) tanq̃, & quodãmodo. [Cõis) gñalis oibus, cum uidemus neminem esse immunem casuum fortunę. [Turba) turbatione. [Hic) Romæ. [Perdita) amissa. [Quãm buna) q̃ ꝓspera, q̃ si esset in flore. [Hoc gñe) .s. cõsulationis. [Huic f.) habebat. n. filiũ Romę, cui Ci. dicit se pollicitũ esse & pstit ipse oẽm operã. [Animi) quatũ ad cõsilia & cogitationes. [Corporis) eũdo in senatum ad Cæs. & ad alios ꝓ eo, & agendo reliqua, q̃ opus essent. [Detuli) præstiti. [Hoc amplius) tãto magis, subaudi polliceor. [Amplectitur) fouet, capit in numerum suorũ. [Familiares eius) subaudi, amplectuntur me. [Sicuti neminem) .i. ita, ut neminem alium sic amplectantur. [Apud quẽ) .s. Cæsarẽ. [Quidquid ualebo) quidquid potero. [Tibi) pro te, in fauorem tuum. [Cũ firmitudine) constantia, & fortitudine. [Spe optima] quę solet maxime sustinere homines. [Sustentes) tuearis, te fortem præstes.

ASCEN.

VEreor &c) Purgat primo loco, q ad A. Cęcinam diu nõ scripserat, q sperabat ob reditum Cæc. ei gratulatorias potius, q̃ consolatorias ꝓpediem scripturum. Deinde ꝓmisso ex augurali scia cito reditu, cur reconciliatio eius tñ dilata sit, docet, uidelicet q Cæs. nollet una cum Cęcina reliqs Põp. a quib^9 magis offensus erat, tã cito ignoscere: qđ tñ fieri decuisset, utpote in pari ferè cã. Tum consolat Cęcinam a conscientia rectorum cõsiliorum: pollicetq; demum Cęcinę, & eius filio oẽm, quã possit, operam. Ordo est. Vereor ne, idem esset, si diceret ut, desideres officium meũ, hoc est ne dicas me nõ functum esse officio meo in te, & aut confirmando, aut iuuando. desideramus. n. q̃ non adsunt, qđ. s. officium, non debet deesse tibi, ꝓ coniunctione nostra. s. ꝓp coniunctionem nostram, & studiorũ. s. literariorum, ꝑsertim auguralis sciæ, & partium. s. bellicarum, q a uterq; Pomp. secutus fuerat. sed tñ uereor ne reqras. i. exigas a me officium literarum, i. epistolarum ad te missarũ quas. s. literas, ego misissem tibi pridem, etiã Esedi. Sic quidã exemplaria habent uia, sed cõmentarij nihil exponũt, uidetur aũt loci nomen, cuius tñ Strabo, & pleriq; alij non meminerunt. neq; si maxime locus esset, recte dici uideret. nã si, quo mittantur literę, significaret diceret Esedum, si unde, Esedo, nisi sit Esio legẽdum. quod oppidũ Italię est, unde sunt, q Essedis. i. uehiculis legendum putẽt, aut e sede, sicut e uestigio. i. statim, ut sedẽs scripsissem lrãs. locus certe obscurus est, si certius quid inuenero, in tabula dicã in uocabulo Esedum. nisi ego expectans quotidie melius. s. quiddã de te maluissem cõplecti lrãs. i. scribere gratulatioñẽ. s. de reditu tibi concesso, q̃ cõfirmationem. i. corroborationẽ animi tui contra dolorẽ de exilio contractũ, nunc, ut spero, gratulabimur. s. tibi breui. i. inter paucos dies. Itaque. i. & ita, argũm. i. materia epistolę s. gratulatoriæ, differet in aliud tẽpus. Aũt. i. sed ego puto animũ tuum quẽ, & audio, & spero esse minime. i. nequaq̃, imbecillũ. i. fragilẽ, aut infirmũ cõfirmandũ esse his lris, etiam atq; et auctoritate hois, etsi. i. q̃q̃, nõ sapiẽtissimi, at. i. tñ, aut certe, amicissimi, q. d. auctoritate mea, sed modestius de se tanq̃ de alio loquit. Nec quidẽ s. puto animũ tuum confirmãdum, iis. i. eiusmodi uerbis, quib^9 cõsoler te, ut afflictum, & orbatum iã omni spe salutis. talis. n. non erat, sed ut eũ de cuius incolumitate. i. salute nõ dubitem. i. non debeam dubitare, plus q̃ memini te dubitare. i. cum dubitares de mea. Valla diceret dubitasse. Nã cum ij expulissent me ex rep. i. administratione eius q putarant. i. putauerant illã. s. remp. non posse cadere, me stante. i. tãtisper, dum ego starẽ in ea, memini me audire. iterum cum pñti ponit memini iuxta regulam Agretianam. ex multis hospitibus q uenerant ad me ex Asia, in qua tu eras, te confirmare. i. q tu cõfirmares, & assereres firmiter, de reditu meo. s. in urbem ab exilio glorioso, & celeri. Si ratio quædam disciplinæ uetustę. i. diu obseruatæ, uidelicet auguralis apud Etruscos reperta. Vnde Lucan. Hęc propter placuit Tuscos de more uetusto Acciri uates. Et Ouid. Augur erat, nomen longis intercidit annis, Nuper ab Etrusca uenerat exul humo &c. Quã acceperas a patre, sup. tuo uiro nobilissimo, atq; optimo, nõ fefellit, cum

diceres

diceres me cito rediturum, nec q̄dē nostra diuinatio fallet nos .s.de reditu tuo. quā.s. diuinationē, hoc est diuinandi peritiam, nos cōsecuti sumus.i.obtinuimus tum.i.partim monimētis atq; pro, & præceptis uirorum sapientissimorum, & plurimo studio doctrinæ.s.auguralis, ut tu scis, tum.i.partim magna uarietate temporum nrorum, in qua multa experiri licuit. Cui quidem diuinationi nos confidimus plus hoc.i.pp hoc q̄ ea nihil fefellit oino nos unq̄ ī his rebus tā obscuris tamq;.i.& tam perturbatis. Dicerem.i.rectarē tibiq̄ dixissem antea futura, ni.i.nisi uererer, ne uiderer fingere, sup.ea ex euentis.i.iis, q̄ euenerunt. Sed tñ plurimi sunt testes, me &.i.simul, cōmonuisse initio.i.ab initio belli, Pōpeium ne coniungeret se.s.p affinitatem cum Cæs. & postea ne seiungeret.i.separaret se a Cæs. quia supp. uidebam opes senatus frangi cōiūctione.s.duorum pricipū uirorum, & bellum ciuile excitari disiūctione.i.dissensione eorum. Atq.i.sed, qūn ego utebar Cęs. familiarissime, & faciebā Pomp. plurimi: sed meum consiliū erat tū .i.simul, fidele Pōpeio, tum.i.simul salutare utrique.s.tā Pomp. q̄ Cæs. ego.i.ptereo quę pruiderim prænouerim, pterea.i.præter iā dicta. Enim.i.qa, ego nolo hūc.s.Cæs. meritū optime de me, existimare me suasisse Pomp. ea qbus si ille.s.Pomp. paruisset.i.obedisset hic.i.Cęs. esset quidē clarus in toga.i.in senatu pacifico, sed non haberet tantas opes quantas nūc habet. Ego censui, dicit, q̄ negauit se dictum, Pomp. cūdum, sup. fuisse in Hispaniā: qd̄ si fecisset.i.si iuisset in Hispaniam, bellū ciuile nullū fuisset. Ego nō tam.i.tātopere, pugnaui.i.quasi pugnando asserui, ut liceret hri rōnem.i.respectum beneuolū in consulatu cōferēdo, absentis.s.Cæsaris, qa Cæs. absens petiit cōsulatum sibi deferri. qd̄ illi lege negatū est q̄ sup. pugnaui, ut haberet.s.ratio absentis postquā licuit, qn̄ ipse populus iusserat, ipso cōsule.s. Paulo Æmilio pugnāte.i.acriter decertante, pro eo, q a Cęsar eū pecunia ī sententiam suam traxerat. Causa belli orta est eo, q̄ cōsulatus, & prorogatio imperij Cæs. negata. Quid aut monitorum, aut q̄relarum ego ptermisi? q.d.nihil, cum anteferrē bello iustissimo pacem uel.i.ēt iniqissimam? Auctoritas mea est uicta.i.oppressa non tam a Pōp. nā is mouebatur.s.auctoritate mea, ab iis, q freti duce Pomp. ut Cato, Marcellus, Seruius &c. putabant uictoriam belli fore poportunā.i.ualde accōmodatam, &.i.simul rebus domesticis suis, &.i.simul, cupiditatibus suis. Bellū est susceptū.s.cōtra Cęs. me quiescēte; bellum, sup. est depulsum ex Italia, q a in Epirū, & deinde in Pharsaliam translatum, me manēte.s.in Italia, quoad.i.quā diu potui: sed pudor meus ualuit apud me plusq̄ timor, hoc est plus feci pp pudorem, q ne deessem Pomp. me traxit ad bellū, q̄ timor, quē de infelici exitu cōceperam, retraxit. nā sup. ueritus sum deesse saluti Pōpeij, cum ille.s.Pompeius non defuisset aliqñ meę.s.saluti, q a eo rogante re ductus sum. Itaq, ego uictus, alij legūt inuitus, uel officio.s.Pōpeio debito, uel fama bonorum.s.uirorū, q Pōp. sequebātur, uel pudore, ego ut Amphiaraus, aut Amphiareus, supp. pfectus est ad bellū Thebanū, cum Argiuis, ut in fabulis.i.sicut hr in fabulis, q̄ coactus est ire ad id bellū, unde pūiderat se nō rediturū. Cū.n. Amphiaraus Oeclei filius esset diuinādi peritissimus & uidisset, si ad id bellū, quod Argiui Thebanis inferabāt, iret, se non rediturū, occuluit se, sola uxore, Eriphyle nomine, cōscia, q̄ corrupta a Polynice monili aureo Argię uxoris eius īdicauit maritū, atq; ita cōpulsus ad bellum pfectus est, in quo preuiderat se periturum, peritq; . nā, ut Ouid. tāgit, & ad lōgū in Thebaide Statius narrat, hiatu terrę ibi absorptus est. profectus sum sic prudēs, & sciens ad pestem.i.perniciē, ante oculos.s.mētales positam, in quo bello nihil aduersi accidit me nō prędicente.i.quod non fuerit a me p̄dictum. Quare qn̄.i. quandoquidem aut qūo.i.qm̄, ut augures & astrologi solēt, ego quoque.i.ēt augur publicus, q a in augurū collegio sacerdos cōstitui apud te ex prædictis meis superioribus, quæ.s.uera cōperta sunt, auctoritatem augurij.i.sciētię auguralis, & diuinationis, meę, pdictio.i.prophetia nostra debet hre fidē.i.credulitatē passiue. igit ego non auguror tibi ea uolatu alitis.i.auis, nec ea cātu sinistro.i.a sinistra pte, aut aduerso oscinis.i.ore canētis auis. Vt est ī disciplina nostra.s.augurali, nec ex tripudiis solistimis.i. solo tenus, aut super solū factis, aut ex somniis, sed habeo alia signa, quæ obseruē. Quæ.s.signa, etsi.i.q̄q̄, non sunt certiora illia .s.auguralibus, qd̄ dicit, q a illi sciētiæ iuratus erat, habēt tñ minus uel obscuritatis, uel erroris. hoc quoque astrologi p̄tēdere solent, scientiam uidelicet esse certissimam, sed multos p errorem pp obscuritatē labi, & cum uix quisq̄ sit, qui non erret, Deū excusaot, qui astris iperet, autem.i.sed, signa notātur mihi ad diuinādū quadā uia duplici, quarū.s.uiarū, ego duco alterā a Cæs. ipso.s.capite rei, alterā a natura, & rōne tpm ciuiliū. Hæc.s.signa recōciliationis tuæ sunt in Cæs. natura mitis & clemēs, qualia exprimit p̄clare illo lib. q̄relarū tuarū. accedit.i.addit q̄ Cæs. delectat mirifice ingeniis excellētibus, quale est tuum. Pręterea Cęs. cedit uoluntatibus multorum iustis, incensis officio, nō inanibus aut ambitiosis. In quo.s. pposito Etruria.s.patria tua, consentiens.s.reductioni tuę, mouebit sup.eū, uehemēter. Igitur sup. dices, cur hęc.s.signa, q̄ in Cæs. sunt, pfecerūt adhuc parū.s.ad te restituendū? Rñsio: Quia Cęs. putat se non posse sustinere causas multorū, si cōcesserit tibi, cui uidetur posse irasci iustius.s.q̄ illis, cū tñ minus irascatur. Igit, inquies, q̄ spes est ab irato.s.Cęsare? Rñsio: Cæs. intelligit se hausturū laudes suas eodē fonte.s. ingenij tui, e quo sit aspersus.i.sparsim notatus leuiter.i.modice, postremo homo.s.Cæs. est acutus ualde, & pūidēs multū intelligit, sup. se non posse prohibere diutius a rep. te hominem facile nobilissimum oium, in parte Italiæ contēnenda minime, uidelicet in Etruria & intelligit te in rep. cōi.s.Romanis, & Etruscis municipibus, hoc est Romana. Alij legunt in cōi rep. te parē, cuiuis.i.cuilibet, summorū.s.uirorum ętatis tuæ, uel ingenio, uel gratia, uel fama populi R. & nolet hoc.s.restitutū esse reip. esse aliqñ.i.tādē, potius beneficium tpis, q a phibere diutius nō posset q̄ suū, si, cū posset phibere, noluerit. Dixi de Cęs. dicam nūc de natura tpm & rerū. duas.n. has diuinandi uias pręscripsit. Nemo est tā inimicus ei causæ, quā Pompeius susceperat.s.tuendū, est sup. animatus melius, quā paratus.i.instructus, q audeat dicere nos.s.Pōpeianos ciues malos, aut hoies improbos, i quo.s.secū diæ gñe, ego soleo admirari grauitatē, & iustitiam, & sapientiā Cæs. q sup. nunq̄ appellat.i nominat, Pōp. nisi honorificētissime. At.i.sed dices, sup. q̄ Cęs. fecit in.i.aduersus personā eius.s.Pōpeij, multa asperius.i.ualde, aut nimis aspere. Rñsio: Ista.s.q̄ duriora sunt, sunt facta armorū, & uictorię, non Cæs. At.i.sed, ecōtrario, quemadmodum est complexus nos.s. Pompeianos, q. d. humanissime, quia legauit.i.legatū cōstituit sibi Cassium, pfecit Galliæ Brutū a quibus duobus potissimū postea occisus est, pfecit, sup. Græciæ, Sulp.s.Seruium: restituit Marcellū, cui maxime succēsebat.i.irascebatur cū summa dignitate illius.s.Marcelli, qui tñ patriam uidere non potuit, a familiari suo Athenis interfectus. Igitur quo.i.ad q̄d, spectant hęc? Natura rerū & tpum ciuiliū.s.bellorū, q̄ tādem sedari debent, non patietur nec ratio manens.s.in pectoribus hoium, nec muta.i.q̄ non est scripta, sed in aīo Incara, feret.i.patietur, primū.i.id primū non patiet, nec feret, ut nō sit eadē & conditio & fortuna omnium in causa pari, deinde ut uiri boni & nulla ignominia notati, non reuertant in eā ciuitatem, in quā reuerterunt. Ergo utrunque dicitur, & reuertor, & reuerto, sed reuertit qs quasi se, hoc est spōte sua, reuertit quodāmodo ab alio, sed, ut ex hoc loco patet, cōfundunt. tot.s.ciues cōdemnati, sup. crimine scelerū nefariorū, hoc est in ciuitatē Rom. Tu habes.i.intelliges augurium meū, quo.s.augurio nō uterer potius, si addubitarē q̄d.i.aliq̄d, q̄ illa cōsolatione, qua sustentarē, ne labatur aio, facile uirū fortem, consolatio aūt est te non esse nimis laudandū, si sumpsisses arma, uictoria parta, pro rep. tu.n. putabas tunc.s.cum arma sumeres, ita.s.pro rep. arma te sumere, & a rep. uictoriam statuā. Sin.i.sed si putasses posse accidere, ut uinceremur, pp incertos exitus, & euentus bellorum te nō debere fuisse paratum bene.i.decenter, aut multū ad fortunā secundam.i.prosperā, & sup. nullo.i.non ullo, non posse ferre ullo modo aduersam.s.fortunā. Etiam si quid addubitarē de augurio meo, disputarē.i.disputando adducerem contra te, quanto solatio conscientia.s.recta facti tui, sup. deberet esse tibi, ue p uel quātæ delectationi literæ.i.scientiæ, & doctrinę tuę, deberēt esse tibi in rebus aduersis, quia maximæ. Turpe.n. est homini docto id non posse facere, quod faciendum ex philosophiæ pceptis didicerit, ac alij faciendū esse subinde pręceperit, præsertim in moralibus, q̄ non discimus, ut sciamus, sed ut non efficiamus. Cōmemorarem, sup. etiam grauissimos casus non solum ueterum.s. ducum, sed etiam horum recentium uel ducum, uel comitū tuorum, ēt nominarem multos claros uiros externos, ut Lacedæmonios, Thebanos, Athenienses. Enim.i.quia recordatio quasi cōis legis, & conditionis humanæ, leuat.i minuit aut mitigat dolorem. etiam exponerem tibi, quemadmodum uiueremus hic.s. Romæ, & in quanta turba, & in quanta confusione rerū omniū. Enim.i.quia necesse est carere, sup. eum minore desiderio, repub. perdita, q̄ bona.i.salua, & locuplete, sed nihil opus est supp. tibi hoc genere.s.consolationis. nos uidebimus (ut spero) uel potius (ut prospicio) te cito.i.propediem incolumē. Interea ego iampridem.i.iā a plusculis diebus & pollicitus sum & detuli.i.exhibui tibi absenti, & huic imagini animi tui, & corporis.s.filio tuo constantissimo.s.in paterna pietate, aut uirtute, & optimorum, qui adest.i.psens est nobis, studium, officium, operam, laborem meum.

meum. Nunc sup. deferam, uel est, hoc amplius, ꝙ Cæsar amplectitur me amicissime quotidie magis quidem .i. certe, familiares eius .s. Cęsaris sup. amplectuotur me, sicuti neminem .i. ita, ut neminem tātopere, apud quem .s. Cæsarem, quidqd ualebo, uel auctoritate, uel gratia, ego ualebo tibi .i. ad utilitatem tuā. Tu cura, ut sustētes te, cū .s. ita sit, ꝙ sustentes te fortitudine animi tui, tū .i. tūc, magis decet, ꝙ sustētes te spe optima .s. de reditu habēda.

DOCT. INT. Libro 6. epist. itē sexta. [Ne nos qdem nostra diuinatio fallet) sic manuscriptū uolumē, non, Nec nos qdē. Tametsi haud me fugit, alterū quoq; esse apud Cic. frequēs. In fine eius epist. sic leges, [Tu cura, ut cū firmitudine te animi, tū ēt spe optima sustentes) hic mire uariant exēplaria, qđ facile senties, si contuleris.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

*Scripserat in Cæsarem librum Cæcina. meminit enim Suetonius in Cæsare Iulio libri a Cæcina editi. ob hoc infensior illi multo Cæsar erat. cum autem reditum cuperet, sæpe obliteratum eum esse desiderauit. sed quando emissus reuocari non poterat, petiuerat a Cicerone limam illius: quæ cum nihil prodesse posse uidebatur, paucis uerbis rationem editionis, & defensionem præscribit. Postremo petit, ut officium Ciceronis illi non desit. * Est etiam animaduertendum, quod non est hic liber Cæcinæ contra Cæsarem scriptus, sed potius cum Cæsaris laude. quod fortasse Cæcina fecit, a Cicerone admonitus epistola præcedenti. de illo autem maledico libro significat, cum infert, Cum adhuc styli pœnas dem.*

CAECINA S. D. CICERONI. 7

QVòd tibi non tam celeriter *liber est redditus, ignosce timori nostro, & miserere tpis. filius, ut audeo, pertimuit, (neq; iniuria) si liber exisset, qñ non tam interest, quo animo scribatur, q̄ quo accipiatur, ne ea res inepte mihi noceret; cum pſertim adhuc styli pœnas dem. qua quidē in re, singulari sum fato. nā, cum mendum scripturæ litura tollatur, stultitia fama multetur: meus error exilio corrigitur: cuius summa criminis est, ꝙ armatus aduersario male dixi. nemo nostrū est, ut opinor, qnin uota uictoriæ suæ fecerit: nemo, quin, etiam, cū de alia re immolaret, tñ eo quidem ipso tpe, ut quamprimum Cæsar superaretur, optarit. hoc si nō cogitat, oībus rebus felix est. si scit, & persuasus est iqd irascitur ei, q aliqd scripsit contra suam uoluntatē, cum ignorit oibus, qui multa deos uenerati sint cōtta eius salutē? Sed, ut eodem reuertar, cā hæc fuit timoris: scripsi de te, parce mediusfidius, & timide, non reuocans me ipse, sed pene refugiens. genus aūt hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatū, atq; elatū esse debere, quis ignorat? solutū existimatur esse, alteri maledicere: tamen cauendū est, ne in petulantiā incidas. impeditū, seipsum laudare, ne uitiū arrogantiæ subsequatur, solū uero liberū, alterū laudare. de quo quidqd detrahas, necesse est aut infirmitati, aut inuidiæ assignetur. ac nescio, an tibi gratius, oportuniusq; acciderit. nam, qđ pſtare nō poteram, primum erat nō attingere; secundum beneficium, quāparcissime facere. sed tamē ego me qdē sustinui: multa minui: multa sustuli: cōplura ne posui quidē. QVEMADMODVM igitur, scalarum gradus si alios tollas, alios incidas, non nullos male hærētes relinquas, ruinæ periculū struas, non ascēsum pares: sic tot malis tum uictum, tū fractum studiū scribendi, qd dignum auribus, aut ꝓbabile pōt afferre? cū uero ad ipsius Cæsaris nomē ueni, toto corpore cōtremisco, nō pœnæ metu, sed ipsius iudicij: totū .n. Cæsarem nō noui. quem putas animum esse, ubi secum loquitur? hoc ꝓbabit: hoc uerbū suspiciosum est. qd, si muto? at uereor ne peius sit. age uero, laudo aliquē, num offendo? cum porro offendam, qd si nō uult? armati stylū persequitur: uicti, & non dum restituti qd faciet? auges etiā tu mihi timorem, q in Oratore tuo caues tibi per Brutum, & ad excusationem socium qris. ubi hoc oīum patronus facis; quid me, ueterem tuū, nunc oīum clientem, sentire oportet? in hac igitur calūnia timoris, & cæcæ suspicionis tormento cum plurima ad alieni sensus cōiecturam, non ad suum iudiciū, scribantur, q̄ difficile sit euadere, si minus expertus es, ꝙ te ad oīa summum, atq; excellens armauit ingeniū, nos sentimus. sed tamē ego filio dixerā, librum tibi legeret, & auferret; aut ea cōditione daret, si reciperes te correcturum, hoc est, si totū aliū faceres. De *Asiatico itinere, quāq̄ summa necessitas pmebat, ut imperasti, feci. Te ꝓ me quid horter? uides tēpus uenisse, quo necesse sit de nobis constitui. nihil est, mi Cicero, ꝙ filium meū expectes. adolescens est: oīa excogitare uel studio, uel ætate, uel metu non pōt. totum negotiū tu sustineas oportet. in te mihi oīs spes est. tu ꝓ tua prudētia, qbus rebus gaudeat, quib' capiat Cæsar, tenes. a te oīa ꝓficiscant, & p te ad exitum perducant, necesse est. apud ipsum multum, apud eius oēs plurimum potes. unum si tibi psuasetis, non hoc esse tui muneris, si quid rogatus fueris, ut facias, (quāq̄ id magnum, & amplum est) sed totū tuum esse onus, pficies. nisi forte aut in miseria nimis stulte, aut in amicitia nimis impudēter tibi onus impono sed utriq; rei excusationē tuæ uiræ cōsuetudo dat. nam ꝙ ita cōsuesti ꝓ amicis laborare, nō iā sic sperāt abs re, sed ēt sic imperāt tibi familiares. Q đ ad librū attinet, quē tibi fili' dabit; peto a te, ne exeat; aut ita corrigas, ne mihi noceat. Vale.

uide ep. sequentem.

HVBAR. QVòd tibi) Eiectus fuerat in exilium Cæc. ut supra diximus, quia non solum secutus fuerat partes Pōpeianas, sed etiam qa scripserat contra Cæs. petiuerat aūt Cic. sępe eum librum a Cæc. Itaq; Cęc. se excusat, ꝙ tardius is liber redditos sit Cic. quia eius filius, ad quem miserat, non ausus fuerat eum edere, ne fortasse noceret patri, si in alicuius ex inimicis suis manus peruenisset. Postea uero ostendit, q̄ difficile genus scribendi aggressus sit, & pcipue, cū non ausus sit laudare, qđ debuerat, neq; etiam reprehendere, quæ reprehendenda fuerāt. Postremo orat Cic. ut eius defensionē suscipiat, neq; respiciat filium suum, qm̄ est adolescens, & imperitus rerum: neq; expectet, dum roget, sed sponte faciat quidqd putabit interesse ipsius Cæc. [Tam celeriter) tam cito, ut uolebas. [Miserere temporis) indulge cōditioni temporis. [Filius) meus, ad quem miseram librum. [Pertimuit) sensus, & ordo est, filius meus timuit, ne ea res noceret mihi inepte, si liber exisset ex manibus suis. [Inepte) stulte. [Ea res) .s. dare librum. [Qñ) qm̄. [Non tam interest) non tam refert. [Quo animo) multa .n. bono animo & simpliciter scribunt, quę interdū in malam partem accipiuntur. [Dem pœnas) patiar pœnas. [Styli) scripturę. [In qua re) .s. ꝙ dem pœnas styli. [Sum fato singulari) sum infortunio præcipuo, & quod nulli alij euenit, nisi mihi. [Mendum) uitium. dicitur enim & hoc mendum, & hæc menda fœminini generis. [Tollatur litura) nam quoties aliqua scriptura habet mendam, solet tolli menda linendo, & fœdando ipsam scripturam. [Stultitia) subaudi, cum stultitia. [Multetur fama) .i. patiatur pœnas fama, quia de stulto omnes libere loquuntur. [Fama) .i. infamia, maledicendo de ea. [Meus error) quem admisi scribendo male de Cęs. [Corrigitur) multatur. [Exilio) quia eiectus sum e patria. [Cuius) erroris. [Summa est) .i. uniuersa causa & omnium rationum collectio. [Armatus) cum pugnarem aduersus eum. [Aduersario) Cæs. [Male dixi) scribendo.

bendo. [Nemo) probat se fuisse omnium infelicissimum, qa punitus sit ob minorem culpam q̃ alij. dicit.n.oẽs fecisse uota diis, ut Cæs. uinceretur, & tñ de hmõi uotis neminé esse multatum, se sũt multatũ sola scriptura. [Nostrorũ) ciuiũ Rom. [Quin) q nõ. [Victoriç suæ) ut essent uictores. [Cum) qñ. [Immolaret) sacrificaret diis. [De alia re) pp aliam rem. [Quin optaret) .i.q nõ optaret, & a Deo peteret, ut optandum est, ut sit mẽs sana in corpore sano. [Hoc) ꝙ multi fecerint uota cõtra eũ. [Felix in omnibus rebus) quia felix est, qui nulla re angitur. [Si scit) si intelligit. [Et est persuasus) & firmiter credit. [Quid) cur. [Ignorit) pepercerit. [Venerati deos) .i.cum ueneratione ꝑcati deos. [Contra salutem) quod plus est q̄ scripsisse contra uoluntatem. [Eodẽ) ad id, qđ primo inceperam. [Parce) modice, minus q̃ debuerã. [Non reuocans me) nõ trahens me uoluntate mea a tua laudatione. [Sed pene) fere. [Refugiens) timore quodam recedens: ut, Quanq̃ animus meminisse horret luctuq; refugit. Et itẽ Virg. Trepidusq; repente refugit Attollentẽ iras. [Hoc genus scripturæ) uituperandi aliquẽ. [Liberũ) sine respectu & timore. [Incitatum) quasi ẽt stimulatum. [Elatũ) amplum. [Solutum) ostendit uituperãdi genus nõ esse liberũ, licet qbusdam uideat esse. discurrit aũt per tria gña scribendi, primũ contra alios, dein de de seipso, postremo de aliorũ laudibus: quorũ nullũ liberũ esse ostẽdit, nisi alios laudare: qđ tñ ẽt ostẽdit esse difficile, qa siue minus, siue plus dicas, nõ deest causa reprehẽsionis, ut patet in textu. [Solutum in libertate. [In petulantiam) in dicacitatem, ne fortasse nimiũ maledicas. [Impeditum) .s.est inuolutum. [Allequat) cõparet. [Arrogantiç) quia de seipso prædicare arrogantiæ est, &, ut inquit Seuerinus, Laus in proprio ore sordescit. [De quo) .s.de aliena laudatione. [Detrahas) minus dicas. [Infirmitati) imbecillitati ingenij, qđ nõ potuerit alicq tantas laudes. [Vel inuidiæ) qđ pp inuidiam nolueris dicere. [Assignetur) attribuatur. [Grauius) .s.id qđ scripsi. [Non attingere) qđ non poteram facere præclare.i.nullã oino facere mentionem de eo, qđ non possem ꝑclare exequi, sicut Sal. Nã de Carthagine melius silere puto, q̃ parũ dicere. [Secundũ beneficium) ẽm munus, qđ tibi in hac re facere poterã. [Quãpetitissime) .i.doctissime & elegantissime. [Facere) .s.scribere de te. [Sustinui) repressi, continui. [Quemadmodum) ea similitudine quadã ostẽdit Cæcina imperfectionem suoꝝ scriptorũ. dicit.n. ꝙ sicut scalæ, qbus alij gradus male sunt fixi, alij desunt, alij incisi sunt, potius ruinã, q̃ ascensum parãt: & nihil tutũ hñt, sic scripta sua, qbus pp timorẽ multa sunt imminuta, multa sublata, multa ue posita, ꝙ nihil hñt dignum auditu, & qđ satis probari possit. [Male hætẽtes) male fixos. [Struas) efficias. & est secunda persona, ꝓ tertia, & struas, pro strues, elegãter positũ tps pro tpe. [Non pares) non parabis. [Ascensum) cuius causa maxime efficiuntur scalæ. [Sic) adaptatio similitudinis. [Victum) fatigatum. [Et fractum) penitus debilitatũ. [Quid) q.d.nihil. [Dignũ auribus) dignum auditu. [Probabile) qđ ꝓbari placere possit. [Veni) ad nomen Cęs.i.cum fuit mihi nominandus Cæs. [Contremisco) pp timorem. [Non illius) dicit se non timere pp timorem pœnæ, qua expectat a Cæsare, sed propter timorem eius iudicij, de uoluntate & ꝓposito scriptoꝝ, ne fortasse in aliã partem accipiat, q̃ scripserit Cæcina, & iudicet aliter, q̃ ipse senserit. [Pœnç) punitionis. [Totũ Cæs.) .i.totum animum Cęs. [Loquitur secum) dicit intra se ea, q̃ de eo scripsi. [Hoc probabit) aliud dicet bene scriptũ esse. [Suspiciosum est) quia põt trahi ad uituperium suũ. [Quid si) rõcinatur secũ Cæcina, & dicit, se non posse nõ timere iudiciũ Cæs. qa si ẽt mutet id, qđ est suspiciosum, uereť ne peius sit. [Age, laudo) .s.Cæs. uel laudo aliquem.i.scribo de laudib' alicuius. [Non offendo) .l.cum laudo aliquem. [Cum offendã) .i.quamuis offendam. [Quid si) ratio est quare offendat, cum tũ non offendat: quia fortasse non uult Cæs. Cæcinam aliquem laudare. [Armati) .i.mei, qui adhuc gero bellum cum eo. [Victi) .s.mei.i.qd faciet, cum ero uictus. [Auges timorem) facis me magis timere. [In Oratore) in lib. quem de Oratore scripsisti. [Caues) prouides tibi. [Per Brutum) quem facis loq de Cæs. timẽs ne tu uidearis de eo locutus esse. [Socium) nam qđ multis peccatur, multum est. quæris ergo socium Brutum, ne uidearis solus eum offendisse. [Vbi) sensus est, si tu patronus, & defensor omnium times loq de Cęs. qd oportet me facere, q nullius sum patronus, sed uerus cliẽs tuus, & a te sępe defensus? [Sentire) existimare, iudicare. q.d. oportet me multo magis timere. [Calũnia) uexatione. calumniari.n. interdum sigñat per fraudem, & rõnẽ subdolosam uincendi causa litib' alium uexare. [Tormento) cruciatu. [Cæcæ) occultæ. [Ad coniecturam) ad existimationem. [Alieni sensus) alienę interpretationis, & intellectus. [Euadere) effugere, ne quenq̃ offendã, & periculum incurram. [Minus) nõ. [Sentimus) cognoscimus cum damno nostro. [Auferrei) a te, postq̃ legisses, reciperes, promitteres & susciperes onus corrigendi. [Hoc est) declarat, quam correctionem uellet fieri libro suo a Cic. ne .s. ut totus fieret nouus. [De itinere Asiatico) habebat Cæcina q̃dã negotia, in Asia, ut in seq. epistula uidebimus: ad q̃ perficiẽda cupiebat ꝓficisci. quo quidẽ itinere dicit se supsedisse, qa Cic. ita iusserat. [Feci, ut iperasti) .i.supsedi eo itinere, sicut tu uoluisti. [Quid hortor) q.d.nihil, quia scio nõ esse opus. [Tempus) .s.ita infelix. [Cõstitui) cepi consilium & deliberationem aliq̃. [Expectes filium meum) .i.ne respicias filium, & speres, ut ipse pro me agat. [Oia) dicit filium suum uariis reb' impediri, quominus possit oia cogitare, quæ debet ꝓ patre. [Ætate) quia puer est, & imperitus reꝝ. [Studio literaꝝ) quo est occupatus. [Tenes) intelligis. [Capiatur) delectetur, & maxime inescetur. Horat. in Serm. Te conina aliena capit meretricula Dauum. [Proficiscantur) exeant, & initium capiãt. [Per te) opera tua. est aũt sensus, oportet ut oia incipias, & finias. [Tui muneris) tui officij. [Vt facias rogatus) ut facias pcib' uel meis, uel filij mei. nã, ut ipse Cic. in Lęl. certandũ est beneficiis, nec expectãdũ rogemur. [Magnũ) .s.ꝙ rogatus facias. De dña magni & ampli diximus lib. 1. epist. 3. ad P. Lent. [Sed totum tuũ onus) subaudi persuaseris. est aũt ordo, perficies .s.oia de me, si persuaseris tibi non esse tuum munus, ut facias, si fueris rogatus id, q̄q̃ &c. sed psuaseris tibi totum onus esse tuum &c. [Nisi forte) modestissimus est excusationis modus. [Stulte) insipienter. [In miseria) quæ facit hominẽ minus consideratum. [Aut impudenter in amicitia.i.nimis audacter fretus amicitia nostra. [Vtriq; rei) .s.stultitiç in miseria, & impudentiæ in amicitia. [Cõsuetudo tuæ uitç) .i.uita tua, q̃ consueuit esse humanissima. [Laborare ꝓ amicis) suscipere negotia, & causas, amicoꝝ causa. [Nõ iã sic sperãt) .i.non habent spẽ amici tui, ut eos defendas, sed, qđ plus est, imperant tibi. [Ne exeat) ille liber e manibus tuis. [Aut) subaudi si uis, ꝙ exeat. [Ita corrigas) ita amoueas omnia errata. [Ne noceat mihi) etiam si uenerit in manus inimicorum.

Q Vod tibi &c.) Excusat ꝙ libros, a Cic. expetitos, ei nondũ exhibuerat, eo ꝙ filius eos edere non ausus fuerat. ostenditq;, quã difficile genus scribendi aggressus sit: ac demum Cic. patrociniũ implorat. Ordo est. Ignosce timori nro ꝙ liber .s.de historiis belli ciuilis, non est redditus tibi tam cito .s.ut uolueras, & miserere tpis .s.calamitosi, & suspecti. Vt audio, filius pertimuit.i.multũ timuit, si liber exisset .s.in manũ Cæsaris, ne que iniuria, qñquidẽ nõ interest.i.refert, tã.i.tãtopere, quo aio scribatur.i.descriptio reꝝ fiat, q̃.i.quantopere interest, quo .s.aio accipiatur .s.ab iis, de quibus scriptũ est, pertimuit inq̃, ne ea res .i.editio libri noceret mihi, inepte, qa potuissem cauere pſertim cũ adhuc pœnas styli dẽ.i.patiar adhuc incõmoda, & addã male, ob styli immaturitatẽ, in qua quidẽ re, ego sum fato.i.infortunio singulari. nã cum mendũ.i.uitium aut erratũ scripturæ tollat litura.i.deletione eius, quod male scriptũ est, & cũ stultitia .s.scribẽtis, mulcteť.i.puniatur fama.i.ꝑ isamiã, error meus, quo dicor nõ bene scripsisse, corrigitur exilio, cuius criminis summa.i. principalis cã est, ꝙ armatus.i.cum essem armatus pro rep. cõtra Cæs. maledixi aduersario .s.Cęsari, quẽ iure belli tunc interficere licuisset, si potuisset, uedũ ỽbis lacessere. Nemo nroꝝ.i.de nris dr ẽt nemo nrum.i.de nobis, est, ut opinor, quin fecerit uota uictoriæ suę, qo ẽt cũ imolaret de alia re.i.ob aliã rẽ, tñ optaret qdẽ.i.certe eo ipso tpe, ut Cæs. superareť q̃ primũ. Si sup. Cæs. nõ cogitat hoc.i.oẽs cõtra se uota fecisse, ipse est felix in oib' reb' qa in bello ubi supauit, & post bellũ ubi nulla cura angit. si scit sup. oẽs cõtra se uota fecisse, & psuasus est.i.firmiter credit, q.d.i.ad qd irasciť ei, q scripsit aliqd cõtra uolontatẽ suã, cũ ignorit.i.ueniã dederit oib' qui uenerati sunt.i.uenerãdo ꝑcati deos, multa contra salutem eius. Sed, ut reuertar eodem.i.quo ceperam, hoc est ad purgandum ꝙ non celerius est tibi liber redditus, hęc causa fuit timoris. Scripsi mediusfidius.i.ita me Iouis filius, iuuet, Hercules, aut Deus fidei ita me iudicet, ut ueꝝ dicã, scripsi de re.i.de gestis tuis parce.i.modice & timide, qa nõ audebat Cæs. taxare, ipse nõ reuocãs.i.excitans me ad pristinos animos sed penẽ refugiẽs. Aũt.i.sed quis ignorat hoc genus scripturæ, quo publice gesta scribuntur, debere esse non modo.i.nõ solum liberum .s.ab oĩ formidine, & pauore, sed sup. ẽt incitatu .i.stimulatũ & uehemens, atque latũ.i.diffusum, q.d.nemo. Male dicere aũt ceri putatur esse solutũ.i.liberꝝ legibus: tñ cauẽdũ est ne incidas in petulantiã. Laudare seipsum putaẽ esse impeditũ, ne uitiũ arrogantiæ subsequatur: ueꝝ.i.sed, solũ laudare alieꝝ, putat liberũ. de quo .s.gñe laudãdi quidqd detrahas necesse est

sup.

sup.ut assignet, aut infirmitati, aut inuidiæ. At nescio an accideret tibi o Cic.gratius.i.utilius & oportunius.s. q parce, q̃ si plaxe te laudarim. Nam primum.i.prima lex, aut primũ decorũ erat, nõ attingere, quod nõ poteram.s.pbcere pclare, quales putat laudes Cic.ẽm sup.erat facere bñficium, q̃ pecuissime.i.calidissime. hoc aũt sit dissimulãter laudãdo. nã q in laudem pprẽsior est, minus pficit, q deuinctus putat, sed tñ ego qdem sustinui me.i.persona historiographi iussũ minui multa, & ne qdem.i.nõ saltem posui i.attigi cõplura. Quẽadmodum &c. Probat se in ea perturbatione nõ potuisse seruare decorũ scribẽdi, dicẽs. Igit quẽadmodũ si gradus scalarũ tollas.i.auferas, alios.i.quosdã & incidas alios, relinquas nõ nullos male hærẽtes.i.infixos, tu struas periculum ruinę, & nõ pares ascensum, sic studiũ scribẽdi tũ.i.partim uictũ partim.i.fractũ, tot malis.i.aduersis reb⁹, qd põt afferre dignum aurib⁹ aut pbabile? q.d.nimirũ nihil. Vero.i.sed cũ ueni ad nomẽ ipsius Cęs.ego cõtremisco. plus est q̃ si dicat ego cõtremui, q.d.adhuc timorẽ pseuerare toto corpore, nõ metu pœnę inferẽdæ a Cęs.sed iudicio, aut metu iudicij ipsius.i.pp iudiciũ faciẽdum de seipso Cęs.nõ.n.noui totũ Cęs.i.aium eius aut pp iudicium, qd' de scriptis meis facturus sit Cęs. Nã quem aium putas esse sup.scriptori, ubi loquit secũ, dicẽs sup.Cęs.pbabit hoc uerbũ: hoc ṽbũ est suspiciosum.i.qd' in malã partẽ interpretari possit, qd' sup.erit si ego muto hoc.s.ṽbũ.at uereor ne sit peius.s.qd' in illius locũ inferet. Age ṽo, est io deliberãdo adhortãtis, & disputãtis. cõtra remorsum cõsciẽ, si ego laudo aliquẽ, nũ.i.nunqd offendo? q.d.nõ.alij textus hñt nõ, & in idẽ redit. Porrò.i.sed, cũ .i.q̃uis offendã, qd' sup.fiet, si nõ uult.i.nõ admittit genus scribẽdi. Ipse psequit stylũ armati.i.adhuc cõtra se, & ita publici hostis, qd faciet sup.de stylo uicti, & nõdũ restituti, q.d.multo magis psequet. Tu ẽt o Cic.auges mihi timorẽ, q caues.i.pspicisti bi in Oratore tuo.i.s lib.de Or.p Br. & q̃ris sociũ ad excusationẽ.s.scripti. Vbi ta patronos.i.defensor bonum.s.reorũ, facis hoc .i.q̃ris sociũ ad excusationẽ, qd oportet me facere cliẽtẽ tuũ oĩũ cliẽtẽ oium, qa oium egentẽ patrocinio sentire? Igit cũ plurima scribant in hac calũnia timoris, & in tormẽto suspicionis cęcę.i. occultæ, ad cõiecturã sensus alieni, nõ ad iudiciũ suũ.i.pprium, q̃.i.q̃tũ, difficile sit euadere.s.culpã, si es minus.i.nõ satis expertus q.d.difficillimũ, sed nos sentimus q ingeniũ summũ & excellẽs, armauit.i.muniuit te ad oia.s.q̃ uelis scribẽda, & obeunda. Sed tñ ego dixerã filio sup.ut legeret tibi librũ, & auferret.s.lectũ, aut daret.s.tibi, ea cõditione si reciperes.i.pmitteres te correctũrũ, hoc est si faceres totũ aliũ, hoc p modestiã dicit. Ego feci de itinere Asiatico.i.qd' in Asiã mihi assignasti, ut.i.quẽadmodũ, impetrasti, q̃q̃.i.tametsi, summa necessitas.i.penuria rerũ pmebat me. Quid horter te sup.facere p me, in uides tps uenisse, quo sit necesse cõstitui de nobis, aut reducẽdo, aut ppetuo exilio dãnãdo. O Cic.nihil est, qd'.i.pp qd' expectes filium meũ.i.officium filij mei.ipse est adolescẽs, nõ oia põt excogitare, uel studio, aut qa alijs reb⁹ adhuc studet, aut qa nõdum satis studuit, uel ętate, qa p ętatẽ non licuit. senib⁹.n.maior est rerũ experientia. uel metu .i.qa metuit Cæsarẽ, ut quẽ patri iratũ scit, oportet sup.ut tu sustineas totũ negotiũ sup.meũ, aut de me restituẽdo. Ois spes est mihi in te, cũ tenes.i.intelligis p tua prudẽtia.i.pp prudẽtiam tuã, qbus reb⁹ Cęsar gaudeat, & qb⁹ capiat.i.afficiat, oblectetur uehemẽter ita ut captus uideat, necesse est, sup.ut oia.s.q̃ p me fiãt, pficiscant.i.originẽ capiãt, & ueniant, & pducant ad exitum.i. optatũ finẽ p te. Tu potes multũ apud ipsum.s.Cæsarẽ, & potes plurimũ apud amicos eius.qd' Cic.ipse scripserat epist.superiore his ṽbis: Nũc hoc amplius, q me amicissime quotidie magis Cęsar amplectit, familiares qdẽ eius sicuti neminẽ. Si psuaseris tibi unũ.s.hoc, qd' sequit, hoc nõ muneris tui.i.nõ ptinere ad munificẽtiã tuã.ut facias, si fueris rogatus qd.i.aliqd, & sup.aliter nõ, q̃q̃ id.i.facere, qd' rogatus fueris, est magnũ & amplũ, sed si persuaseris tibi, oẽ onus esse tuũ, tu pficies.s.uotũ meũ de reditu, nisi forte ego impono tibi onus, nimis stultũ in miseria.i.eo, q sum miser, & miseris uicina est stultitia.i.nimia affectio felicioris status, aut nimis impudẽter.i.inuerecũde in amicitia.i.eo, q sum tibi cõiunctus uetere amicitia. licet aũt amicorũ deberent oia esse cõia: impudẽtis tñ esset oia expostulare. Sed cõsuetudo tuę uitę, q facilis & bñficus in oẽs esse soles, dat utriq; rei.s.& stultitię, & impudẽtiæ excusationẽ. Nã q.i.qa tu cõsueuisti laborare p amicis ita.i.ta attẽte & accurate, ut oia p ipsis audeas, ut patuit de Milone, & alijs multis, quos tu cã difficillima defendit, & absolutos reddidit, familiares.s.tui nõ sperãt, iã sic.s.te p se facturum, qd' tñ magnũ esset. nã nõ speramus nisi de qb⁹ spes sit, sed imperãt ẽt tibi, sic.i.& stulte, & impudẽter, & tñ feliciter, q a, q̃ imperãt, impetrãt. Est ergo epistola amicatione digna, & tñ a Tirone,

Cic.liberto, cum Ciceronianis cõllẽcta, & ppetuitate donata nã nõ est dubium longe plures tãlias a Cic.scriptas fuisse, sed eas duntaxat cõseruatas, in qb⁹ aut dicendi maior est uenustas, aut ad eas, q̃ cõseruatę sunt, intelligendas maior oportunitas. Qd' attinet ad librum.i.historiarum bellorũ ciuiliũ, quẽ filius dabit tibi, peto ne exeat a te, aut ut corrigas ita ne noceat mihi. Prius autẽ dictũ est. Sed tñ ego filio dixera librũ tibi legeret, & auferret, aut ea condõne daret, si reciperes, te correcturũ, hoc est si totũ aliud faceres. Modestius ergo in sua psona de libro statuit in filio. nã nõ auferẽdum, sed sic duntaxat corrigẽdum, ut nõ noceat, monet.

MVlta deos uenerati) nihil est immutandum, ut alij crediderunt. nã etiam alibi nomẽ p aduerbio positum est, ut cũ dr, multa peccas, & multa egeo. Cic.de nat.deorũ, 3. & p Murena, Topicorum autẽ initio, Cum, inqt, mihi, meisq; multa sæpe cauisses Gell. lib.13. c.23. [Elatum) antea, latum, nos, elatum, meliorem, ut opinamur, sensu. nostram autem lectionem accepimus ex uetere libro Bernardini Maffei.

PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Fuerat in Sicilia Cæcina usque ad præfinitum a Cæsare tempus; cum iam id adesset, metuens Cæcina, ne Cæsaris animum abalienaret, consulens Ciceronem, an, relicta Sicilia, in Asiam se transferret. Huic consultationi Cicero respondet, suadens, suo consilio in Sicilia maneat, idque argumentis, a loci natura sumptis, & ab utili.

CICERO S. D. CAECINAE. 8

CVm esset mecũ Largus, hõ tui studiosus, locutus kal. Ian. tibi * pfinitas esse: q oĩbus in rebus perspexerã, q̃ Balbus & Oppius, absente Cæsare, egissent, ea solere illi rata esse, egi uehementer cũ his, ut hoc mihi darent, tibi in Sicilia, quoad uellemus, uti esse liceret. qui mihi cũ suessent aut libẽter polliceri, si quid esset eiusmodi, qd' eorũ aĩos non offenderet; aut et negare, & afferre rõnem, cur negarẽt: huic meæ rogationi potius nõ cõtinuo responderunt: eodẽ die tamen ad me reuerterunt, mihiq; hoc dederũt; ut esses ĩ Sicilia, quoad uelles, se pstaturos, nihil ex eo te offensionis habiturum. Q ñ, quid tibi pmittat, cognouisti. quid mihi placeat, puto te scire oportere. Actis his reb⁹, lĩæ a te mihi sunt redditæ: quib⁹ a me cõsilium petis, quid sim tibi * auctor, in Sicilia ne subsidas, an ut ad reliquias Asiaticæ negotiationis pficiscare. hæc tua deliberatio nõ mihi cõuenire uisa est cũ orone Largi. ille.n.mecũ, quasi tibi nõ liceret in Sicilia diutius cõmorari, ita locutus erat: tu aũt, quasi cõcessum sit, ita deliberas. sed ego, siue hoc, siue illud est, in Sicilia cẽseo cõmorandum. ppinquitas locorũ uel ad impetrãdũ adiuuat crebris lĩis, & nũtiis, uel ad reditus celeritatẽ, re aut impetrata, qd' spero, aut aliqua rõne cõfecta. quaobrẽ cẽseo magnopere cõmorãdum. T. Furfano Postumio, familiari meo, legatisq; eius, item meis familiarib⁹, diligẽtissime te cõmẽdabo, cũ uenerint: erãt.n.oẽs Mutinæ. uiri sunt optimi, & tui similiũ studiosi, & mei necessarij. Q uæ mihi * uenient in mentẽ, qd' ad te ptinere arbitrabor, ea mea spõte faciam. si quid ignorabo, de eo admonitus oium studia uincã. ego, etsi corã de te cũ Furfano ita loquar, ut tibi literis meis ad eũ nihil opus sit; tñ, qm̃ tuis placuit, te hr̃e meas lĩas, quas ei redderes, morẽ eis gessi. earum literarum exemplum infra scriptum est. Vale.

ne ultra kalen. Ian. tibi esse in Sicilia liceret. alibi.

quid suadeã tibi.

uide eisdẽ sententiis ad Crassũ ep. 8. lib. 5.

CVm esset) Cęcina, ut supra diximus, urbe prohibitus edicto Cæs. erat in Sicilia: consuluerat autem Cic. censeret ne ei diutius commorandum ipsa Sicilia, an in Asiam proficiscendum, quasi permitteretur ei esse in ipsa Sicilia, si uellet, cum per edictum Cæs. non liceret esse ultra calen. Ian. id enim tempus

præfi-

præfinitum ei fuerat a Cæfare. Cicero, qui interrogauerat Balbum, & Oppium, intimos Cęſ. qui eius mentem nuiſſent, & exequerentur, ſcribit, quid ei liceat facere, quantum audiuit ab iſtis. Deinde dat conſilium ſuum, ut commoretur in Sicilia potius q̃ eat in Aſiam: & adducit rationes huius cōſilij. Poſtremo pollicetur ſe commendaturum eum T. Furfano, & ceteria familiarib⁹ ſuis, cum primū Mutina redierint: dicitq; ex petitione amicorū Cęcinæ ſcripſiſſe literas cōmēdatitias ad Furfanum ꝓ ipſo Cęcina, quorum exemplū infra ſcribit. [Studioſus) tui amator. (Præfinitas) aſſignatas, determinatas. [Quòd) qa [Rata) firma, ſtabilita. [Illi) Cæſari i. Cęſarem approbare oīa, q̃ illi egiſſent. (Egi cū his) rogaui eos. [Darent) concederét, facerét mihi hāc gratiā. [Liceret tibi) pmitteretur tibi, darēt tibi licentia. [Eſſe) commorari. [Quoad) quouſq; , quādiu. [Qui mihi) ſubaudi ipſi. [Nō offenderet).i.q non cōſueuiſſent mihi pmittere & cōcedere libēter, ſi qd eſſet, qđ nō diſpliceret eis. [Et afferre rōnem) qđ ſignū grauium uirorum, & amicorum. [Huic) rogationi, quā de te feceram: ut liceret tibi eſſe in Sicilia. [Nō continuo) non ſtatim reſponderūt, ut ſolebāt. petiuerunt.n. ſpatium ad reſpōdendum. [Tamen) licet non cōtinuo reſpondiſſent. [Eodē die) quo de te rogaueram. (Dederunt) uel dixerunt, ut Virg. Sed tñ iſte deus qs ſit, da Tityre nobis.i.dic. uel permiſerunt & cōceſſerunt. nam ſupra dixit, ut darent hoc mihi. [Præſtaturos) effecturos. (Nihil offenſionis habiturum) .i.qđ nemo te oſtendet. [Ex eo).ſ.quod mtreris in Gallia, quādiu uoles. [Quandu) quoniā. [Oportere) decere. [Quid placeat mihi) quid cenſeā tibi eſſe faciendū. [Actis his rebus) impetrata a Balbo, & Oppio cōmoratione tua in Gallia. [A te) nomine tuo. [Sū auctor tibi) cōſulā tibi. & dicitur ſum tibi auctor huius rei, & huic rei. Terēt. in Adelph. His rebus qs auctor. [Subſidas) remaneas. Virg. Ima galea ſubſedit Aceſtes. Licet eo loco alij ſenſus afferātur. [Reliquas).i. ad ea, q̃ ea negotiatione, q̃ habes in Africa, tibi reſtāt agēda, ut epiſt. ſupiori, de Aſiatico itinere &c. [Deliberatio) utrū remaneas in Sicilia, an ꝓficiſcare in Aſiā. [Cōuenire) cōcordare, cōſentire: ut illud Ouidianū, Nō bene cōueniunt, nec in una ſede morātur Maieſtas, & Amor. [Ille) Largus locutus eſt mecū, tanq̃ nō pmitteretur tibi remanere in Sicilia, tu ꝟo petis cōſiliū quaſi ſit in tua poteſtate remanere, uel nō. [Siue hoc) ꝙ tibi ſit cōceſſum. [Siue illud) ꝙ nō liceret tibi diutius cōmorari, ut locutus eſt mecum Largus. [Cēſeo) iudico, cōſulo. [Propinqtas) rō quare cēſeat cōmorādū in Sicilia. & eſt duplex. qa pp ꝓpinqtatē crebriores lrās, & nūtios mittere poterit ad impetrādū reditū: deinde qa impetrato reditu celerius poterit Romā redire ex Sicilia, q̃ ex Aſia. [Impetrādū) obtinēdū.ſ. reditū tuū a Cęſare. [T. Furfano) is erat ea tēpeſtate ꝑtor in Sicilia. [Legatis) q dabant ꝑtoribus, cōſulibus, ꝓcōſulibus, & imparoribus. [Mutinę) q̃ urbs eſt Italiæ nō longe a regione Lepidi. [Similiū tui) .i. doctoru & bonoru. [Studioſi) amatores. [Veniēt in mētē) cogitabo. [Mea ſpōte) ꝑ me ipſum. [De eo).ſ. qđ ignorabo. [Admonitus) factus certior uel a te, uel ab aliis. [Vincam ſtudia oīum) .i. ero oium ſtudioſiſſimus, & diligētiſſ. ꝓ te. [Corā) ꝟbis, &, ut ita dixerim, pſnaliter. [Ita ut nihil ſit opus l.m.) .i. & ſi ita diligēter de te ei dicā, ut non ſit neceſſe me ſcribere ad eū lrās cōmendatitias de te: tñ, ut tuis morem gererē, ſcripſi literas, quas ei redderes. [Earum literarum) mearum. [Exemplum) copia. exemplū autem poſterius: exemplar prius, unde exemplum ſumitur.

parum aliter iaenloquā tur, qui dicūt, auctor libri, pro, ſcriptor.

AACIN.

CVm eſſet mecū &c.) Cæcina urbe prohibitus, & in Sicilia ad cal. uſq; Ian. manere permiſſus, cōſuluerat Ciceronē, an contra prohibitionē Cęſaris in Sicilia amplius maneret, an in Aſiā ꝓficiſcatur. Cicero itaq; cū amicis Cæſaris ſe egiſſe ſignāt, ut illic manere poſſit, licet nō bene impetrarit: cōſulit eū, ut potius immoreē, polliceturq; ſe cōmēdaturū Cæcinam familiaribus Cęſaris, & ꝓ eo ad ipſum ſcripturū. Ordo eſt. Cū Largus, homo ſtudioſus tui.i. ſtudēs multum ſaluti & utilitati tuę, & eſſet locutus mecum, cal. Ian. eſſe ꝑfinitas.i. limitatas, & ꝑſiſas tibi, nē amplius eſſes in Sicilia, ꝙ.i. qa ego ꝑſpexeram.i. cognouerā, ea q̃ Balbus, & Oppius egiſſent, Cęſ. abſente, ſolere eſſe rata.i. firma, & approbata illi.ſ. Cæſ. ego egi uehemēter cum iis, ut darēt.i. cōcederent tibi hoc, uti liceret tibi eſſe in Sicilia, quoad.i. quandiu uellemus. Qui.ſ. Balbus & Oppius, cum conſueuiſſent aut pollicerí mihi libēter, ſi qd eſſet eiuſmodi, qđ non offenderet animus eorum, aut etiam negare, & afferre rōnem cur negarēt, potius.i. libentius, non rñderunt huic rōni meę: ipſi tñ reuerterunt eodē die ad me, & ſup. dederunt.i. pmiſerunt, aut cōceſſerūt mihi hoc; ut eſſes in Sicilia quoad uelles, & ſup. ꝑſtaturus (dr ergo utrunq; ꝑſtaturus & ꝑſtiturus) te nihil offenſionis habiturum ſup. eſſe, ex ea re. Q ū.i. qm, tu cognouiſti, qd pmittat tibi, puto oportere te ſcire qd placeat mihi. His reb⁹ actis.i. poſtq̃ hę res eſſent actæ, literę ſunt redditæ mihi a te.i. q̃ miſſę erant a te, qbus petis cōſiliū a me, ꝙ ſim tibi auctor.i. approbator & conſultor. ne.i. an ſubſidas.i. locū manēdi capias in Sicilia ꝓuincia, an ne ꝓficiſcare ad reliq. ia negotiationis Aſiaticæ.i. q̃ in Aſia abeūda tu ſcaperas. Hęc deliberatio tua nō eſt uiſa mihi cōuenire cū orōne.i. ſermone Largi. ille.n. locutus erat mecū ita, quaſi nō liceret tibi cōmorari diutius in Sicilia, tu aūt deliberas ita, quaſi cōceſſum ſit tibi. Sed ſiue hoc.ſ. qđ tu innuiſti, ſiue illud qđ Largus dixit, eſt, ego cēſeo cōmorādū tibi in Sicilia. Nā ſup. ꝓpinqtas locorum adiuuat uel ad impetrādū.ſ. reditū, crebris literis, & nūtiis, uel ad celeritatē reditus, re aut impetrata, aut confecta.i. tranſacta, qđ ſpero, aliqua rōne. Quamobrem cenſeo magnopere cōmorādū, ſup. eſſe in Sicilia. Ego cōmendabo te diligentiſſime T. Furfano Poſtumio, familiari meo, & legatis eius, nē.i. ſimiliter familiaribus meis, cum uenerint.ſ. in urbē. Erāt enim.ſ. cum hæc ſcriberem, oēs Mutinæ.i. in ea urbe Italiæ non longe a Bononia. uiri ſunt optimi, & ſtudioſi ſimilium tui, ingenioſi, & neceſſarij mei.i. neceſſitate coniuncti. Ego faciam mea ſponte.i. etiam non rogatus a te, ea quæ arbitrabor pertinere ad te. Si ego ignorabo quid .i. aliquid.ſ. pertinens ad te, ego admonitus.i. cum fuero admonitus, uincam.i. ſuperabo, ſtudia omnium. Ego etſi loquar cū T. Furfano.ſ. Poſtumio de te, coram.i. in præſentia eius, ut nihil opus ſit tibi literis meis ad eum: tamen, quoniam placuit tuis.ſ. neceſſariis, & amicis, habere literas meas, quas redderes ei, ego geſſi ita his.ſ. tuis morem.i. illis obſecutus ſum. Exemplum earum literarum eſt ſcriptum infra.i. quod ſequitur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendatio Cæcinæ a iuſtis cauſis, a familiaritate, quam cum illius patre habuit, a neceſſitudine, quam cum Cæcina a pueritia eius annis exercuit: deinde a communibus ſtudiis. poſtremo petitio, quæ eſt tanquam umbra commendationum omnium.

M. CICERO S. D. T. FVRFANO PROCOS. 9

CVm A. Cæcina tanta mihi familiaritas, conſuetudoq; ſemper fuit, ut nulla maior eſſe poſſit. nam & patre eius, claro homine, & forti uiro, plurimū uſi ſumus: & hunc a puero, ꝙ & ſpem mihi magnam afferebat ſummæ probitatis, ſummæq; eloquentiæ, & uiuebat mecum coniunctiſſime non ſolum officiis amicitiæ, ſed etiam ſtudiis cōibus, ſic ſemper dilexi, ut nō ullo cum hoīe coniunctius uiuerē. nihil attinet me plura ſcribere. q̃ mihi neceſſe ſit eius ſalutem, & fortunas, quibuſcūq; reb⁹ poſſim, tueri, uides. Reliquum eſt, ut, cum cognorim plurib⁹ rebus, quid tu & de bonorum fortuna, & de reip. calamitatibus ſentires, nihil a te petam, niſi ut ad eam uoluntatem, quam tua ſponte erga Cæcinam habiturus eſſes, tantus cumulus accedat commendatione mea, quāti me a te fieri intelligo. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

UVAAR.

CVm A.) hac epiſt. Cicero cōmendat. T. Furfano Cæcinam, oſtendens cauſam eſſe ſibi iuſtiſſimæ commendationis, & ex amicitia, q̃ ſibi fuit cum eius patre, uiro claro; & ex conſuetudine, & familiaritate, quam cum eo habuerit uſque a pueritia; & poſtremo ratione cōium ſtudiorum. Itaq; rogat Cic. T. Furfanū, ut ad id, qđ ſua ſponte eſſet facturus erga Cæcinā, tātus cumulus accedat eius cōmēdatione, quāti ſcit ſe fieri ab ipſo Furfano: id.n. fore ſibi gratiſſimū. [Cōſuetudo) cōuerſatio. [Et ſpē) rhetorice de puero ſpē dixit, nō aūt facta. [Eloquētiæ) in eo futuræ. [Probitatis) uirtutis. [Studiis cōibus) literarū, qb⁹ ambo operā damus. [Attinet) opus eſt. [Neceſſe ſit) ꝓ amicitia q̃ mihi cū eo eſt. [Salutē) uitā, incolumitatē eius Cæcinæ. [Fortunas) res, patrimoniū. [Tueri) defendere. [Reliquū eſt) reſtat. [Bonorū) ciuiū. [Fortuna) ſtatu, cōditione. [Sētires) iudicares, qa cognoui te exiſtimare indignū eſſe bonos uiros aduerſa fortuna uexari. [Volūtatem) benefaciēdi Cęcinæ. [Cumulus) augmentū.

[Accedat) adiungaẗ.[Quãti).i.quanti me facis,& quantum me amas, tanto plus causa mea augeas uoluntatem: quam per te ipsum habiturus esses erga ipsum bene dispositum.

ASCEN. CVm A. &c.) Cõmẽdatio est q̃ in fine supioris epist. ꝓmisit. Ordo est. Tãta familiaritas,& cõsuetudo fuit mihi semp cũ A. Cæcina, ut nulla esset maior. Nã nos usi sumus plurimũ pre eius, hoie claro,& uiro forti,& sp dilexi a puero hũc.s.Aulũ,q.i.qa,&.i.simul afferebat mihi spẽ summæ eloquẽtię &.i.simul uiuebat mecũ cõiũctissime,nõ solũ officiis amicitię, sed ẽt studiis cõib⁹ eloquẽtię,& postea auguralis sciẽtię,sic inq̃ dilexi ut cũ nullo hoie uiuerẽ cõiũctius.nihil attinet.s.ad rẽ,me scribere plura, q̃ necesse est mihi tueri.i.ꝓtegere, salutẽ & fortunas eius,qbuscũq; reb⁹ possim ut uides.Reliquũ est,ut cũ.i.postq̃ cognorim.i.cognouerim,plurib⁹ reb⁹,qđ tu sentires de fortuna bonorũ.s.uirorũ, & de calamitatib⁹ reip. nihil petã a te, nisi ut tãtus cumulus accedat cõmẽdatione mea ad eã uolũtatẽ, q̃ habiturus ea tua spõte erga Cæcinã,quãti ego itelligo me fieri.i.ęstimari a te,q.d.qdqđ ꝓ me factur⁹ sis,ꝓ illo facias. Nihil gratius potes facere mihi, q̃ hoc.i.habere Cęcinã tibi q̃ cõmẽdatissimũ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Consolatio Trebatij. Exorditur a prædicatione sui amoris & officij erga Trebatium: quem ut melius declaret, nihil sibi omittendum dicit, quod illius causam iuuare posse existimet. postremo argumentis consolatoriis superioribus utitur, a Trebatij Cæsarisq́; attributis, a temporum qualitate, ab exilij conditione, &c.

CICERO S. D. *TREBIANO. 10

alij, Trebatio, nolunt.

EGo,quanri re faciam,semperq́; fecerim,quãti me a te fieri intellexerim, sum mihi ipse testis, nam & cõsilium tuum, uel casus potius diutius in armis ciuilibus cõmorandi, semper mihi magno *dolori fuit: & hic euentus,ꝙ tardius,q̃ est æquũ, & q̃ ego uellem,recuperes fortunã,& dignitatẽ tuã, mihi non minori *curæ est, q̃ tibi semper fuerint *casus mei.itaq; & Postumuleno,& Sextio,& sæpissime Attico nostro, ꝓximeq́; Theudæ, liberto tuo, totũ me patefeci: & his singulis sæpe dixi, quacũq; re possem,me tibi,& liberis tuis satisfacere cupere: idq́; tu ad tuos uelim scribas,hæc quidem certe, q̃ in potestate mea sunt,ut *operã, studium, consiliũ, rem, fidem meã sibi ad oẽs res paratam putent. Si auctoritate, & gratia tantum possem, quãtum in ea rep.de qua ita meritus sum, posse deberẽ: tu quoq; is esses,qui fuisti, cum omni gradu amplissimo dignissimus,tum certe ordinis tui facile princeps. sed qñ eodem tpe,* eademq́; de cã nostrum uterq; cecidit: tibi & illa polliceor,quæ supra scripsi, q̃ sunt adhuc mea, & ea,q̃ præterea uideor mihi ex aliqua parte retinere tanq̃ ex reliquiis pristinæ dignitatis, neque.n.ipse Cæsar, ut multis rebus intelligere potui, est alienus a nobis; & oẽs fere familiarissimi eius, casu deuincti magnis meis ueteribus officiis, me diligẽter obseruãt, & colũt. itaque,si quis mihi erit aditus de tuis fortunis, id est de tua incolumitate,in qua sunt oĩa,agẽdi; qđ qdẽ quotidie magis ex eorum sermonib⁹ adducor, ut sperẽ: agã per me ipse,& moliar. singula persequi nõ est necesse: uniuersum studium meum, & beneuolẽtiam ad te defero. sed magni mea interest,hoc tuos oẽs scire,qđ tuis literis fieri potest, ut intelligãt, omnia Ciceronis patere Trebiano. hoc eò pertinet, ut nihil existiment esse tam difficile, quod non,pro te mihi susceptum, iucundum sit futurum. Vale.

ad illud refer, quanti te fecerim. ad illud, quanti te faciam. ad illud, quãti me a te fieri &c.

ep.14.h.l.

quia Põp. secuti sumus.

uide similẽ sententiã in ep.11.l.5.

EGo) Trebianus,ciuis Rom.eadẽ causa,qua Marcellus,Sulpicius,Figulus, pleriq; alij: & patria, & fortunis suis carebat: ꝓhibebaẗ aũt eo magis a Cæsare redire i patriã qa nõ statim discesserat a bello fracto Põp.sed diutius ꝑseuerauerat,licet semp maluisset pacẽ,q̃ bellũ.Itaq; Cic.declarat,q̃ cupidus sit satisfacere ei & eius liberis,quacũq; re possit.Deinde dicit,ꝙ si posset tm̃ gratia, & auctoritate,q̃tũ deberet posse i ea pr̃ia, de qua est optime meritus,nõ passurus esset Trebianũ diutius carere patria, & fortunis suis. polliceẗ aũt qdqđ põt apud Cęs. & eius familiares.Postremo excusat se,quare antea ad eũ nõ scripserit: ꝙ neq; putabat eũ cõsolãdũ, q fortiter, & sapiẽter ferret fortunã, neq; erat qđ polliceret, qđ nũc se habere dicit. [Sum testis mihi).i.scio. [Quãti faciã) quanti existimẽ. [Vel casus potius) correctio,q.d.quodã casu & infortunio potius commoratus es in bellis ciuilib⁹, q̃ cõsilio, qđ dolui. [Euẽtus)hoc est mala fortuna. [Quòd)qa,& est declaratio huius euẽtus.[Æquũ)iustũ & debitũ.[Recupes) recuperares.[Minori curæ) minori molestię.[Quã fuerint casus mei tibi).i.q̃ fuerint tibi infortunia mea, cũ iniuste eiectus sum e patria. [Postumuleno, & Sextio)hi oẽs amici erãt Trebiano,qb⁹ Cic.aperuit,quo aĩo esset in ipsum Trebianum. [Proxime) nuperrime. [Patefeci) me totũ iudicaui, oẽm animum meum aperui, ut ita dicerim, pectus meum. [Singulis) omnibus ad unum separatim. [Satisfacere) officiũ meũ præstare, facere quod a me expectas. [Id) .s.me cupere satisfacere tibi, & tuis liberis, quacunque re possim. [Hæc).s.q̃ sequunẗ,operã, fidẽ &c. [Quę in ptãte mea sunt) q̃ possum ꝑstare. [Paratũ) elegãter ꝑ neutrũ genus adiect. rñdeẗ plurib⁹ substantiuis unius uel diuersi generis: ut hic, & Sal.in Iug. Plerosq; uelocitas,& regio hostib⁹ ignara tutata sunt. & multis aliis locis inueniẗ similis cõstructio. [Ita meritus sum) ꝑꝑ immortalia mea in eã beneficia. [Is) talis. [Qui) qualis.[Cũ)&c.[Tum)maxime.[Ordinis) senatorij. [Princeps) primus. [Eadem causa)defendẽdæ patriæ. [Cecidit) ex gradu dignitatis suæ delapsus est.[Illa)q̃ supra scripsi, operam, consilium, rẽ,fidẽ. [Ex aliqua parte) nõ integre, neq; plene in ptãte mea. [Ex reliquiis pristinæ dignitatis).i.ex iis, q̃ mihi de pristina dignitate sunt relicta.[Pristinę) prioris, solitæ. [Neque.n.)argnit a persona Cæs. a qua dicit non esse se alienũ. [Deuincti) astricti, obligati. [Casu) qa eis pręstiterã beneficia nulla tali intentione, & causa. [Obseruãt) respiciũt, reuerenẗ. [Siqs aditus erit) si potero ipsum adire, & alloqui. [Incolumitate)salute,ut restituaẗ tibi & patria,& pristina dignitas. [Qđ) q̃ rẽ,ut ꝓ tua incolumitate agam.[Adducor) ꝑsuadeo. [Per me) mea sponte. [Et moliar).i.eniter & omnibus uiribus utar. Ordo est.Itaq; siqs aditus erit mihi,ipse agã ꝑ me,& moliar de tuis fortunis.i.de tua incolumitate, in qua sunt oĩa agẽda. qđ qdẽ,ut sperẽ, adducor magis ex sermonib⁹ eoꝝ.[Persequi) dicere.[Singula)q̃ ꝓ te facturus sum.[Vniuersum studiũ)totã diligẽtiã & fauorẽ meũ.[Defero ad te)tibi attribuo [Interest mea)magni est mométi,multũ ad me attinet. [Qđ).s.oẽs tuos scire. [Põt fieri lr̃is tuis) si tu ad eos scripseris. [Patere) exposita esse,& parata. [Eò).i.ad id [Tã difficile)tã graue & laboriosũ.[Pro te)cã tui.

ASCEN. EGo,quãti &c.) Trebatius,ciuis Romanus egregius,ob eãdẽ causam,ob q̃ Marcell.Sulpic.Figulus, Cæcina,& pleriq; alij patria,& fortunis suis carebant,urbe exulabat: a qua prohibebaẗ eo magis ꝙ uicto Pompeio eius causam non deseruerat. Hunc Cic.docet, quantum cupidus sit & satisfaciendi, & eius liberis subueniendi:polliceturq́; se ꝓ eo intercessurum, purgans ꝙ non prius scripserit. Ordo est. Ego ipse sum mihi testis quanti faciam te,& semper fecerim,& quanti intellexerim me fieri a te. Nam & consilium tuum,uel potius casus manẽdi semper.s.post uictũ Pomp.in armis,fuit mihi magno dolori, & hic euẽtus.i.in opinatus exitus, ꝙ receperis fortunã, & dignitatem tuam tardius, q̃ æquum.i.iustum est,& quàm ego uellem, est mihi non minori curæ,q̃ casus mei.i.ęrumnæ meæ, fuerint tibi semper. Itaque.i.& ita, ego patefeci me totum.i.aperui penitus animum meum Postumuleno,& Sextio,& sępissime Attico nostro.s.intimo amico,& proxime.i.diebus ꝓxime præteritis,Theudæ liberto tuo.i.a te libertate donato, & dixi sæpe his singulis hæc,me cupere satisfacere tibi,& liberis,quacũq; re possem. Et uelim sup. ut tu scribas id ad tuos,ut putent quidem.i.saltem,hæc certe.i.indubitanter,quæ sunt in potestate mea,utpote operam,studium,consilium, rem.i.diuitias, fidẽ meam esse sup.paratam sibi ad omnes res. Si ego possem auctoritate, gratia tãtum,quantum deberem posse in ea rep.s.Romana,de qua sum meritus ita.i.tam egregie, tu quoq; esses is,qui.i.talis,qualis fuisti, cum.s.ita esset, ꝙ esses, aut ꝙ es dignissimus omni gradu amplissimo,tum certe sup.esses, aut dignissimus es,qui esses facile princeps tui ordinis.s.senato-

rij, aut potius iurisperitorum. Sed qm, aut qn.i.qm, uterq; nostrum cecidit eodem tpe, & eadem de cã: ego polliceor tibi illa q̃ scripsi supra, operam, studium, consilium, rem, fidem, q̃ sunt adhuc mea.i.mihi non erepta, & ea q̃ uideor, pter ea retinere ea aliqua parte, tanq̃ ex reliquiis dignitatis pristinę. Neque.n.ipse Cęsar, ut potui intelligere multis reb⁹, est alienus a nobis, & oés ferè familiarissimi eius, ubi rursus omnis cũ superlatiuo, quasi deuincti.i.obligati, magnis meis officiis ueterib⁹, ubi duo adiectiua sine cõiunctione media, obseruant.s.ne offendãt, & colunt diligenter me. Itaq; si q̃s aditus erit mihi.s.ad Cęsarem, ipse agã, & moliar.i.cum difficultate nitar, p me.i.sine intercessore, & pcatore, de fortunis tuis.i.de incolumitate.i.salute tua. in qua.s. incolumitate tua omnia sunt agenda. Non est necesse persequi singula. ego defero ad te.i.in potestatem aut utilitatem tuã, uniuersum studium meum, & beneuolentiam.s.meam. Sed magni interest mea.i.in re mea est, oés tuos.s.familiares & amicos.s.hoc .s.qd̃, oĩa defero ad te, quod.i.q̃ res, potest fieri tuis literis ut intelligant omnia.i.oés facultates Cic. patere Trebatio. Hoc.s.dictum prinet eò.i.ad id, ut sup. tu nihil existimẽt esse tã difficile, qd̃ non sit futurum iucundum mihi, susceptũ.i.si fuerit pro te.

PAVL. MAN. Recuperes) antea, receperis: nos, recuperes, aliquot iam annis emendauimus, & impressimus. liber ueiullus habet, recipe-res. & in aliis ẽt exẽplarib⁹, i, literã, pro, u, sæpissime reperias.

Argvm. *Excusatio, cur non scripserit: consolatio: promissio meliorum rerum, & officij sui.*

CICERO S. D. TREBIANO. 11

ANtea misissem ad te literas, si genus scribẽdi inuenirem. tali.n. tempore aut consolari *amicorum est, aut polliceri. consolatione non utebar, q ex multis audiebam, q̃ fortiter, sapienterq́; ferres iniuriam temporum, quamq́; te uehementer consolaretur conscientia factorum, & consiliorum tuorum. quod quidẽ si facis, magnum fructum studiorũ optimorum capis: in quibus te scio semper esse uersatum: idq́; ut facias, etiã atq; etiã te hortor. Simul & illud tibi, homini peritissimo * rerum, & *exẽplorum, & oĩs * uetustatis, ne ipse quidẽ rudis, sed in studio minus fortasse, q̃ uellẽ, at in rebus, atq; usu plus etiam, q̃ uellem, uersatus, spondeo, tibi acerbitatem istam, & iniuriam non diuturnam fore. nã & ipse, q plurimum pôt, quotidie mihi delabi ad æquitatẽ, & ad rerum naturãm uĩ: & ipsa cã ea est, ut iam simul cum rep. q̃ in perpetuum iacere non pôt, necessario reuiuiscat, atq; recreetur: quotidieq́; fit aliqd lenius, & liberalius, q̃ timebamus. quæ qm̃ in temporum inclinationib⁹ sæpe paruis posita sunt: oĩa momenta obseruabimus, neq; ullum pterimittemus tui iuuandi, & leuandi locum. itaq; illud alterum, quod dixi, literarum genus quotidie mihi, ut spero, fiet *procliuius, ut etiã polliceri possim. id re, q̃ uerbis faciã libentius. Tu uelim existimes, & plures te amicos habere, q̃ qui in isto casu sint, ac fuerint, quantũ quidem ego intelligere potuerim; & me cõcedere eorum nemini. Fortem fac aĩum habeas, & magnũ: qd̃ est in uno te. q̃ sunt in fortuna, temporibus regentur, & consiliis nostris prouidebuntur. Vale.

Marginal notes: ep.13.h.l. — *tractandis rebus, notã alia exẽplis, cognoscenda antiquitate utimur.* — *[...]do faci[...]e, ut est [...]ẽsio per[...]os.*

VALR. ANtea) Excusat se Cic. quòd antea non scripserit. [Genus) argumentum, materiam. [Inuenirem) pro inuenissem. [Tali tempore) tam misero. eadem sententia Cic. utitur 4. ad P. Nigidium epistola, quę incipit, Quærenti mihi. [Polliceri) promittere aliquod auxilium. [Iniuriã temporũ) fortunã aduersam, quam fers his tpibus, quibus Cęs. plurimum potest, & oĩa sub potestate sua tenet: quæ.n. uel bene uel male fiunt, interdum tpib⁹ ascribuntur. [Conscientia) usitatissima consolatio Cic. ad oés amicos, ad quos scribit, in calamitatibus positos. [Quod si facis) ut conscientia tuorũ & factorũ, & consiliorũ te consoletur. [Capis fructum) colligis, & accipis magnum fructum, & studiis literarum, qbus operam dedisti, quę nihil aliud pręcipiũt, q̃ res aduersas fortiter sapienterq́; ferre. [Etiam atque ẽt) uehementer. [Vt facias id) ut consolationem capias ea bona cõscientia tua. [Simul) etiam & præterea. & est sensus, pterea homini doctissimo & rerũ, & exemplorũ, ego, qui non sum oĩno rudis, sed fortasse minus uersatus in eis, q̃ uellẽ, polliceor & affirmo istã acerbitatẽ & iniuriam, quam nũc pateris, non fore diuturnam. [Rerum) quas uidisti. [Exemplorum) quæ maxime sunt demõstratiua rerum, & plurimũ ualent ad imitationem. sic ad Sulpiciũ, cuius epist. in lib. 4. nec.n. clarorũ, quorũ similes esse debemus exẽpla, neq; doctissimorũ, quos semper coluisti, pcepta fugiũt. [Ipse) Cęs. [Delabi) descẽdere. [Ad naturam rerũ) quæ tpe ipso maturantur, & quotidie mitiores fiunt. [Ipsa causa) quam secuti sumus. [Reuiuiscat) resuscitet, quasi iam mortua. est aũt trãslatio sumpta ab animalibus. [Lenius) mitius. [Quam timeb.) .i. q̃ id quod timebamus. [Paruis inclinationibus tpum) paruis mutationibus tpum. quia breui tpe homo mutatur. [Momẽta) puncta. Persius, Momento tpis exit seruus Dama. [Obseruabimus) .i. diligẽter inspiciemus, qd in singulas horas mutet, & fiat. [Leuandi) minuendi tibi labores. [Locum) occasionem, opportunitatem. [Illud alterum) .s. pollicendi aliquid. [Procliuius) pnius, magis aptũ. quia cum hęc sit natũra Cæs. quam dixi, & res quotidie, ut spero, magis potero polliceri. [Id) .s. qd̃ possum polliceri. [Re) effectu. [Quam uerbis) .i. libentius faciam q̃ dicã. [Tu uelim) hortatur ipsum Trebatium, ut sibi persuadeat se plures amicos hẽre, q̃ alios omnes, q sunt uel fuerint in tali casu. Est autem mos ita dicendi eis, quos uolumus cõsolari, etiam si ita non sit. [Quantum) pro inquantum. [Et me concedere) .s. uelim existimes inter tot amicos, me nemini eorum esse inferiorẽ. [Qd̃) .s. habere animum fortem & magnum. [Est in te uno) est positũ in te solo, quia est ex bonis animi. [Quæ sunt in fortuna) q̃ sunt ex bonis externis, utputa, quòd restituaris, & recipias dignitatẽ tuam. [Temporibus) quæ solent mitigare res omnes. [Consiliis nostris) quibus utemur, ut rebus tuis prouideamus.

ASCEN. EGo misissem antea literas ad te, si inuenirem genus scribendi. Enim.i.quia, aut consolari est amicorum.i.pertinet ad amicos, tali tempore.s.tam calamitoso, aut polliceri.s.opẽ, aut operam & gratiam. Ego non utebar consolatione.s.tui, hoc est non sum te consolatus, quòd audiebam ex multis, quàm .i.quantum, fortiter, & sapienter ferres.i.patereris, & portares iniuriam temporum, quamq́ue.i.& quàm uehementer, conscientia factorum, & consiliorum tuorum.s.rectorum consolaretur te. Quod quidem si facis.i.consolationem rectorum consiliorum & factorum recipis: tu capis magnum fructum.i.utilitatem studiorum optimorum, quibus ita faciundum didicisti, in quibus.s.optimis studiis, ego scio te esse uersatum, semper. idque.i.& id, hortor te etiam atque etiam, ut facias id.i.magnum fructum sic capias. Simul ipse ne quidem.i.non etiam, rudis.i. minus exercitatus, sed eruditus, & satis tritus, sed minus.i.rarius in studio, fortasse, quàm uellem, & uersatus in rebus, atque usu fortasse etiam plus quàm uellem, spondeo tibi homini peritissimo rerum, & exemplorum, & omnis uetustatis, istam acerbitatem, & iniuriam non fore diuturnam. nam & ipse Cæs. qui potest plurimum, uidetur mihi delabi quotidie ad æquitatem, & ad naturam rerum, q̃ bonis bene esse uult, & ipsa causa.s.exilij est ea.i.talis ut reuiuiscat, atque recreetur necessario iam cum repub. quæ non potest iacere in perpetuum. & aliquid fit quotidie lenius, & liberalius, quam timebamus.s.a Cęsare faciendum esse. Quæ.s.lenia, & liberalia quoniam posita sunt sæpe in paruis inclinationibus.i.ut dicunt, in influentiis temporum. Vnde Iuuenalis, Plus etenim fati ualet hora benigni, Quàm si te Veneris commendet epistola Marti. Ad hos autem tempestiuos Cęsaris aditus putatur allusisse Virgil. in 4. Æneid. cum ad Annam dicit Dido de Ænea: Sola uiri molles aditus, & tempora noras. Nos obseruauimus omnia momenta, neque prætermittemus ullum locum.i.oportunitatem, iuuandi, & leuandi te. itaque illud alterum genus literarum, quod dixi.s.quo polliceamur auxilium. duo enim proposuit, alterum quo consolamur, alterum quo pollicemur opem. fiet mihi, ut spero, quotidie procliuius.i.facilius, ut possim etiam polliceri. Sed supp. ego faciam id, quod.s.quęritur in eo genere, hoc est auxiliabor libentius re, quam uerbis. Velim supp. ut tu existimes, &.i.simul, te habere plures amicos, q̃ qui sint, ac fuerint

in isto casu.s.in quo tu es, hoc est in exilio, pp fauorem Pomp. prælitum, quantum quidem.i.certe ego potuerim intelligere,& .t.simul tu existimes me concedere.i.locũ dare tanq̃ uictũ, hoc est succumbere oemini eorũ. Fac sup. ut habeas animũ forté, & magnũ, qd'.s.habere animum fortem & magnum, est in te uno .i.io potestate tua solius. ea, quæ sunt in fortuna.i.potestate fortunę, regentur temporibus, & prouidebuntur consiliis nostris.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Epistola partim gratulatoria, quod Trebatius restitutus sit, partim hortatoria, ne res familiaris dispendium non æstimet. Estq; hoc argumentum a comparatione sumptum.

CICERO S. D. TREBIANO. 12

DOlabellam antea tantũmodo diligebam: obligatus ei nihil erã. nec.n. acciderat mihi opus esse: & ille mihi debebat, q non defuerã eius* periculis. nunc tãto sum deuinctus eius beneficio, q & antea in re, & hoc tpe in salute tua cumulatissime mihi satisfecit, ut nemini plus debeã. qua in re tibi gratulor ita uehementer, ut te quoq; mihi gratulari, q̃ *gratias agere, malim. alterũ oino non desidero: alterum uere facere poteris. Q d' reliquũ est, qñ tibi uirtus, & dignitas tua reditum ad tuos aperuit: est tuæ sapiẽtiæ, magnitudinisq́; animi, qd amiseris, obliuisci; qd recuperaueris, cogitare. uiues cũ tuis: uiues nobiscũ. plus acqsiuisti dignitatis, q̃ amisisti rei familiaris: q̃ ipsa tũ esset iucũdior, si ulla res esset publica.* Vestorius, noster familiaris, ad me scripsit, te mihi maximas grãs agere. hæc prædicatio tua mihi ualde grata est: eaq́; te uti facile patior cum apud alios, tũ mehercule apud Sironem, nostrum amicũ. q̃.n. facimus, ea* prudẽtissimo cuiq; maxima pbata esse uolumus. Te cupio uidere quamprimum. Vale.

de quibus ep.10.l.3.

quòd per generũ meum de tua salute a Cæsare impetrauerim.

Puteolan*, de quo l ep ad Att. sæpe.

idẽ ep.15. lib.2.

RVBER. DOlabellam) Cum fauore, & intercessione Dolabellæ apud Cæs. Trebianus obtinuisset reditum io patriam; Cic. ita sibi hanc rem gratam esse ostendit, ut se etiam Dolab. obligatum dicat, cuius opera id impetrauerit. Deinde ei gratulatur, & hortatur, ut obliuiscatur eorũ, quæ amisit. Postremo dicit se gaudere ea esse grata Treb. quæ pro eo fecit. [Obligatus) quia nullum in me beneficium contulerat. Nec.n. hoc subiunxit Cic. ne uideretur non esse obligatus Dolab. eius culpa, sed quòd nõ acciderat Cic. ut opus esset eius opera & officio. [Opus esse).s. eius. [Beneficio) in me. [Debebat) erat obligatus. [Eius periculis) cum eũ defendi bis, ut lib. 4. epist. quæ incipit, Cũ est ad nos allatum, illud uero permirum accidit tantam temeritatem fuisse in eo adolescẽte, cuius ego salutem duob' capitis iudiciis summa contentione defendi. licet eo loco alij alium intelligãt. [Deuinctus) astrictus. [Tanto) tam magno. [Quòd) quia.& est causa obligationis: quia & alias in re, & nunc io salute Trebiani fecit ipse Dolabella, quod Cic. optauit. [Satisfecit mihi) respõdit uolũtati meæ. [Cumulatissime) plenissime, ita ut nihil desit Cic. subaudi, ita ut. [Gratulor) gaudeo cã tua. [Malim) potius uelim. [Alterum non desidero).s.te agere gratias mihi. [Alterũ facere potes).s. gratulari mihi. [Quod reliquũ est) quod restat. [Dignitas & uirtus).i.qm pp uirtutem & dignitatem tuam est concessus tibi reditus ad tuos. [Quando) quoniam. [Est tuę sapientiæ) pertinet ad sapientiam tuam. [Quid recuperaris) quia plus recuperasti q̃ amisisti. [Viues) ecce qd recuperauit. [Quæ) dignitas. [Si res publica esset ulla).i.si haberet aliquem statum. [Nestorius) proprium uiri. [Agere gratias) quòd in rebus tuis fuerim diligẽtissimus. [Prædicatio tua) cõmendatio tua de me, quod prædices, & aperte fatearis me fuisse in reb' tuis prõptissimum. [Facile patior) permitto libenter, &, ut ita dicam, sum cõtentus. [Sironem) hic fuit epicureę sectæ philosophus, præceptor Virgilij, ut ostendit Seru. in Buc. [Maxime probata esse) maxime placere & laudari.

ASCEN. DOlabellam &c.) cum per intercessionem Dolabellæ, q, inuito Cic. partes Cæsaris secutus fuẽrat, Trebatius reditum in urbem obtinuisset; dicit Cic. sibi gratum esse. gratulaturque Trebatio, monens eum, ut amissorum obliuiscatur, ac demũ dicit se gaudere q grata essent Treb. quæ pro eo fecerat. Ordo est. Ego diligebam tantũmodo.i. duntaxat, qd' minus est quàm amasse, Dolabellam.s. generum Cic. q.i. quia nihil erã obligatus ei. nec.n. acciderat mihi esse opus.s. auxilio illius: & ille.s. Dolabella debebat mihi, q.i. quia nõ defueram, imo auxilio aderam, periculis eius. Nunc sum deuinctus.i. obligatus tãto beneficio eius, q.i. quia ipse satisfecit mihi cumulatissime, &.i. simul antea in re.s. tua seruanda, & hoc tpe in salute tua, sup. ita ut nemini debeam plus.s. q̃ ipsi debeo, licet alij etiam debeã. In qua re.s.i salutis tuæ receptione ego gratulor tibi ita uehemẽter, ut malim te quoque gratulari mihi ob rem lætã, quæ mihi in salute tua contigit, q̃ agere gratias, q p generum meum contigit, quia non desidero omnino alterum.s. te agere gratias mihi, & tu possis facere uere alterum.s. gratulari mihi ob uerum gaudium, quod cõtigit. Quod reliquum est.i. quãtum ad hoc, quod adhuc restat, quando.i. quandoquidem, uirtus & dignitas tua, aperuit tibi reditũ ad tuos, est sapientiæ tuę, & magnitudinis animi.i. ptinet ad sapientiam tuam & magnitudinem animi, obliuisci qd amiseris, & cogitare quid recuperaueris. Tu uiues cũ tuis, uiues nobiscum, tu acquisiuisti plus dignitatis, q̃ amisisti rei familiaris quę ipsa res.s. familiaris, esset tamen iucundior, si ulla resp. esset. Nestorius familiaris noster scripsit ad me te agere mihi maximas gratias. Hæc prædicatio tua.s. de meritis meis in te, est mihi ualde grata, & patior facile.i. libenter fero, uti ea.i. eiusmodi re, eum.s. ita sit q apud alios, tum mehercule, apud Sironem amicum nostrum. Enim.i. quia, nos uolumus ea quæ facimus esse pbata .i. approbata maxime, cuique prudentissimo.i. omni ualde prudenti. Ego cupio uidere te quamprimum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA:

Consolatoria est epistola, ut exiguum illud tempus, donec literas restitutionis accipiat, fortiter ferat. quamuis tamen consolationem Cic. inutilem nunc fere dicit, cum potius ei gratulandum sit. Prius autem narrat, cur audacius & apertius causam Balbi egerit: deinde de restitutionis literis quid actum sit, ostendit.

CICERO S. D. AMPIO BALBO. 13

GRatulor tibi, mi Balbe, nereq́; gratulor: nec sum tam stultus, ut te usura falsi gaudij frui uelim, deinde frangi repente, atq; ita cadere, ut nulla res te ad æquitatẽ animi postea possit extollere. Egi tuam causam apertius, q̃ tpa nostra ferebãt. uincebatur.n. fortuna ipsa debilitate gratiæ nostræ tui caritate, & meo perpetuo erga te amore, culto a te diligentissime. oĩa promissa, cõfirmata, certa, & rata sunt, q̃ ad reditum, & salutem tuã pertinent. uidi, cognoui, interfui. etenim oẽs Cæsaris familiares satis oportune habeo implicatos consuetudine, & bñuolentia, sic, ut, cum ab illo * discesserint, me proximũ habeant. hoc Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Matius, Postumius plane ita faciunt, ut me unice * diligant. q si mihi pro me efficiẽdũ fuisset, nõ me pœniteret pro rõne temporum ita esse molitum. sed nihil est a me inseruitum temporis cã. ueteres mihi necessitudines cum his oĩbus intercedunt. quibuscũ ego agere de te non destiti: principem tñ habuimus Pãsam, tui studiosissimum, mei cupidum; qui ualet apud illum non minus auctoritate, q̃ gratia. Cimber aũt Tillius mihi plane satisfecit. ualet tamen apud Cæsarem non tam ambitiosæ rogationes, quàm necessariæ: quas quia Cimber habebat, plus ualuit, q̃ p ullo alio ualere potuisset. diploma statim nõ est datũ; q mirifica est improbitas in quibusdã, q tulissent acerbius, ueniã tibi dari, quẽ illi appellant tubã belli ciuilis: multaq́; ita dicunt, quasi nõ gaudeãt id bel-

de Ampio ep.3 l.1.& ep.29 l.1.

idem ep.8. h.l.

ep.13 l.4.

lum

lam incidisse. quare uisum est occultius agendum, neq; ullo mō diuulgandū, de te iam esse perfectum: sed id erit perbreui: nec dubito, quin, legēte te has literas, confecta iā res futura sit. Pansa quidē mihi, grauis homo, & certus, non solum cōfirmauit, uerū etiam recepit, p celeriter se ablaturū diploma. mihi tñ placuit, hæc ad te pscribi. minus.n.te firmū sermo Appuleiæ, lacrymæq; *Ampiæ declarabāt, q̄ significāt literæ tuæ. atq; illæ arbitrabanẽ, cum a te abessent ipsæ, multo ī grauiore te cura futurū. quare magnopere putaui, angoris, & doloris tui leuandi cā, p certis ad te ea, q̄ essent certa, perscribi oportere. Scis me antea sic solitum esse scribere ad te, magis ut cōsolarer fortem uirū, atq; sapientē q̄ ut exploratam spē salutis ostēderē, nisi eam, quā ab ipsa rep. cū hic ardor extinctus esset, sperari oportere censerem. recordare tuas lr̄as, quib' & magnum animum mihi semp ostēdisti, & ad oēs casus ferendos cōstantem, atq; paratum. qd' ego nō mirabar; cum recordarer te & a primis tpib' ætatis in rep. esse uersatū; & tuos magistratus in ipsa discrimina incidisse salutis, fortunarūq; cōium; & in hoc ipsum bellū esse ingressum, non solū ut uictor beatus, sed ēt, si ita accidisset, uictus ut sapiens esses. Deinde, cum studiū tuū consumas in uirorum fortiū factis memoriæ p dendis, cōsiderare debes, nihil tibi esse cōmittendum, quāobrem eorū, quos laudas, nō te similem * pbeas. Sed hæc orō magis esset apta ad illa tēpora, q̄ iā effugisti. nunc uero tm̄ te para ad * hæc nobiscū ferenda. quibus ego si quam medicinam inuenirem, tibi quoq; eādem traderem. sed est unū perfugium, doctrina, ac literæ, quib' semper usi sumus: * q̄ secundis reb' delectationē modo habere uidebanẽ, nunc uero etiā salutē. sed, ut ad initiū reuertar, caue dubites, qn oīa de salute, ac reditu tuo pfecta sint. Vale.

fœminis familiarū nomina imponebantur: ideo Ampia dicitur Ampij Balbi filia.

ep. 18. l. 2.

ad cōem fortunam.

idem ep. 3. l. 4. & 2. lib. 9.

MVZAR. GRatulor) Balbus hic, ad quem nunc Cic. scribit, alius est ab eo, de quo ultima epistola ad Cæcinam mentionem fecit. ille enim amicissimus Cæs. & eius uices in multis rebus gerebat: hic autem cum Pompeianas partes secutos iandiu exulasset a patria; tandem reditum a Cæs. impetrauit, intercedentibus Pansa, Hirtio, Oppio, & Balbo, & quibusdam aliis familiaribus Cæsaris, simul cum Cic. licet nondum essent impetratæ literæ restitutionis in patriā. Itaq; Cic. ei gratulatur primum: deinde ostendit, q̄ aperte egerit eius causam contra temporum cōditionem. Postea uero dicit quare Cæsar statim cōcesserit literas restitutionis: quas q̄dē affirmasse dicit Pansa se celeriter allaturū. Deinde ostendit eum semper fuisse magni animi, ut significet ita ēt nunc esse oportere, licet subdat ea tali consolatione potius alio tpe opus fuisse q̄ nūc. [Vere).i. ea uera causa, p p impetratā promissionem Cæsaris de restitutione tua. [Stultus) insipiens, [Vt te usura).i. ut te uelim in falsum gaudium conicere. Falsum .n. gaudium dicitur, cum sine iusta causa gaudemus. [Frui) fructū & uoluptatē capere. [Vsura) usu. [Deinde) postquā usus fueris falso gaudio. [Frangi) rumpi, ubi cognoueris gaudium esse falsum. [Cadere) prosterni. Vt nulla res possit extollere ad æquitatem, quia qui cognoscit se semel falso gauisum esse, non facile potest postea erigi, ut æquo animo ferat q̄ accidūt. [Extollere) erigere. [Æquitatem) moderationē. [Apertius) prōptius. [Mea tpa) quæ non erant satis felicia, quia carebāt dignitate, gratia, & auctoritate solita [Ferebant) exigebant. [Tuam causam) restitutionis tuæ. [Vincebatur) ratio quare apertius egerit eius causam q̄ sua tpa ferebāt. & est sensus: fortuna debilis grāe meæ uincebatur a caritate tua, & beneuolētia mea erga te ita ut plus cogeret facere q̄ posset. [Fortuna).s. mala. [Grauę debilitatæ).i. imminutæ. [Caritate tui).s. beneuolētia tua in me. [Culto) obseruato. [Promissa) a Cæsare. [Certa) indubitata. [Rata) firmata, stabilita. [Reditum) in patriā. [Salutem) incolumitatem. [Cognoui) intellexi. est aūt articulus. [Oportune) commode. [Implicatos) alligatos, astrictos. [Cum ab illo discesserint) modus est dicendi.i. post illum. utitur aūt interdum Cic. ēt alio loco hoc genere dicendi. [Ab illo).s. Cæs. [Proximum).i. me ament post Cæs. nullo ante me posito. p ximus.n. dicitur, cui nullus interponitur. [Pansa, Hirtius) hi oēs, quos enumerat in textu, erāt familiarissimi Cæs. & apud eum plurimum poterant. a quibus Cic. dicit se uehementer amari. [Ita faciūt ut me &c.).i. me unice diligunt. Est ēt genus dicendi ornate, ego faciam, ut te plurimum amem.i. plurimū amabo: faciam, ut tibi prosim.i. prodero. [Quòd) dicit Cic. se tm̄ fecisse pro Balbo, q̄ si pro salute sua efficiendum fuisset, non uideretur sibi parum ita fecisse, sicut fecit p Balbo. [Non pœniteret) non parum uideretur. Terent. Quātū hic opis fiat, me pœnitet Virg. Nec te pœniteat calamo triuisse labellum. [Pro ratione temporū).i. ſm considerationem, & cōditionem temporum. [Esse molitum).i. fecisse. nā moliri inter cetera facere significat. Virg. moliri'ue moram. [Nihil est inseruitum) nullum commodum tibi factum, nulla opera tibi præstita. [Necessitudines) amicitiæ, coniunctiones. [Intercedunt) sunt. [Cum his omnibus) Pansa, Hirtio, & ceteris supra memoratis. [Agere de te) tuam causam tractare. [Cimber) alias est nomen gentis. sunt.n. Cimbri populi Galliæ, quos Marius apud aquas Sextias uicit. Idem auctore Appiano in lib. qui Illyricus inscribitur, Celtæ dicti sunt a Celto filio Poliphemi, & Galateæ. alij tñ malunt a claritudine dictos. hic autem Cimber proprium est uiri. [Satisfecit) functus est officio suo, fecit quod ab eo expectabam. [Valent) tñ.h.d. Cęsarem moneri magis iustis precib' amicorum, & propinquorum alicuius, q̄ ambitiosis, & inanibus, sicut supra ad A. Cæcinā: Præterea cedit multorũ iustis, & officio incensis, non inanibus, aut ambitiosis uolūtatibus. [Necessariæ) quæ ex officio perueniūt. [Quas) necessarias rogationes. [Quia Cimber habuit) erat enim propinquus Balbi. [Plus ualuit) pro te [Diploma) pro literis, restitutionis ponitur hic diploma, licet generaliter significet oēs literas, a uerbo græco διπλῶ.i. duplico, inde δίπλωμα, duplicatio literæ, eo q̄ duplicẽtur. [Nō est datum) nobis a Cæs. [Mirifica) maxima. [Veniam dari tibi) tibi indulgeri, tibi concedi reditum. [Quem) te. [Appellant tubā).i. dñt incitatorem belli ciuilis. nam tubæ usus incendendorum militum gratia repertus creditur. [Quasi) tanq̄. [Nō gaudeant) cum te uehementer lęti sint. [Id bellū) ciuile. [Incidisse) euenisse. [Quare) quamobrē, quia multi erant, q molestè tulissent, si tibi p literas concessus esset reditus. [Occultius) secretius, ne oēs intelligerent de reditu tuo tibi promisso. [Diuulgandum) publica fama spargēdum. [Esse pfectum de te).i. iam esse impetratū quod de te uoluissemus. [Id) ut diuulgetur de te esse pfectum. [Perbreui).s. tpe. sed absolutum est p se, ut perbreui ad te ueniā, subauditur, tpe. quod tū interdum additur a Cic. & ab aliis. [Legente te).i. cum habueris has literas in manibus, & eas leges. [Certus) fidelis, cui ſre est credendum. [Recepit) promisit, suscepto hoc onere in se. [Tñ) licet res adhuc occulte agatur, & nondum allatū sit diploma. [Epuliæ) uxoris tuæ, cum qua locutus sum. [Minus firmum) in ferenda iniuria, & exilio isto. [Quàm literæ tuæ declarabant).i. quàm scripseras ad nos. [Ampiæ) filiæ tuæ. [Cum a te abessent).i. eis remotis a te, multo maiori solicitudine futurum cum illis pñtibus esses in magna. [Leuandi) minuendi. [Pro certis) q̄ essent certa.i. ut sint certa, ita certa ad te perscribenda putaui. [Exploratam) certam, q antea non habebam certam spem salutis tuæ sicuti nunc, sed ita scribebam, ut consolarer te. [Nisi eam).s. spem salutis. [Hic ardor) hoc incendium belli ciuilis. [Esset extinctus) esset deletus, quia amoto bello uidebar sperare remp. allaturam salutem & tibi & aliis bonis ciuibus. [Recordare) redige ad memoriam. [Animum magnum) quem nunc non seruare eundem tibi turpe est. [Quod).s. te hr̄e talem animum. [A primis tpibus) nam, ut Maro inquit, adeo a teneris cōsuescere multū est. [In discrimina) in pericula, quibus es assuefactus ad labores ferendos. [In hoc bellum) ciuile. [Victor beatus).i. ut non solū esses fortunatus uictor. [Sed sapiens uictus).i. ēt uictus sapiēter ferres fortunam, & in hoc ostēderes sapientiam tuam. [Prodendis) tradendis. [Memoriæ prodendis.i. cum scribas facta uirorum fortium. [Cōmittendum) efficiendum. [Quamobrem) propter quod. [Quos laudas) in tuis scriptis. [Similem) fortem, sicut ipsi fuerunt. [Quæ effugisti) q̄ præterierunt, quibus indigebas confirmatione. [Hæc ferenda) quòd resp. nostra iacet, & oppressa sit. [Vnum) solum.s. doctrina & literæ.i. doctrina literarum. [Modo) tantūmodo. [Nunc)

Diploma.

his tpibus aduersis. [Etiam salutem) quia sine eis non possemus uiuere. [Caue dubites) oide ne dubites. Caue.n.negationem io se habet: ut, Caue facias.i.uide, ne facias.potest tn̄ etia addi ne.

Caue.

ASCEN. GRatulor &c.) Scribit ad Balbum, non quidem eum, de quo ultima in epistola ad Cæc.meminit, utpote qui Cæs. partes secutus fuerat, sed ad alterum alienom a Cæsare, exulantem prius, nunc aūt restitutum patriæ, q̄q̄ literas restitutionis noodum hēret. gratulaturq; ei de restitutione, docens qūo contra tpis qualitatem pro eo orauerit, & cur literę restitutionis dilatę sint. Ordo est. O mi Balbe, ego gratulor tibi & gratulor ℣e.i.ob ℣am causam. nec sum tam stultus, ut uelim te frui usura .i.fructu immodico falsi gaudij, deinde.i. postquam pceperis te deceptū te frangi repēte atq; capere ita ut nolla res possit extollere te postea ad æquitatem animi. Ego egi causam tuam apertius q̄ tpa.s.periculosa, ferebant.i.eaposcebant, aut patiebantur. Enim.i.qoia, ipsa fortuna uincebatur debilitate gratiæ nostræ. Alij legunt debilitatæ, ut sit participium genitiui casus sic: fortuna grę nostrę debilitatę uincebatur caritate tui.i.q̄q̄ debilis erat mihi gratia, tn̄ pp caritatē tui ipsa resumpsit uires, & amore meo ppetuo erga te culto diligentissime a te. Oia, quæ ptineant ad reditū & salutem tuā sunt pmissa, confirmata, certa & rata. Ego uidi, cognoui, interfui.s.dū tibi reditus cōcederet. Etenim ego habeo satis oportune oēs familiares Cæsaris implicitos cōsuetudine.i.familiaritate & beneuolentia sic, ut cum discesserint ab illo.s.Cęsare, habeant me proximum.i.coniunctissimum sibi. Pansa, Hirtius, Balbus, Oppius, Marius, Postumius, qui oēs sunt Cæsaris amici, faciun: hoc, ita ut diligant me unice.i.singulariter. Qđ.s.factum Pansæ, Hirtij, Balbi & ceterorū p te si efficiēdū fuisset mihi p me.i.qđ dicūt in propria persona. Hubertinus exponit pro me.i.pro salote mea, sed ueri textus hūt p me. non pœniteret me.i.nō uideret mihi parum esse molitum.i.q̄ essem molitus ita pro rōne tpum, quia illis tpibus non erat oportunitas instandi, etiam si quis uelit urgentius anoiti. sensus aūt est, ita amicos illos pro Appio Balbo intercessisse, ut si ipse Cic. ita fecisset, côtētus esse potuisset. Sed nihil est inseruitum a me. ubi impsonale ablatiuū habet loco suppositiui.i.nihil inseruiui. nec cuiquam supplex fui causa tpis. nam consuetudines ueteres. uidelicet ante ciuile bellū contractæ, intercedunt.i.sunt cōciliatę mihi cum his omnibus, quibuscum.i.cum quibus ego nō destiti agere de te: in̄ nos habuimus Pansam principem.i.præcipuū, ut pote studiosissimum tui, cupidū mei, qui.s.Pansa ualet apud illū, uidelicet Cæsarem, non minus auctoritate q̄ gratia. Autem.i.sed, Cimber, uir ille, Tillius cognomento, satisfecit mihi plane.i.omnino. Tn̄.i.nihilominus, quamuis urgenter illi intercesserint, rogationes ambitiosę.i.ambitiosæ factæ, ualent tam.i.tm̄, apud Cæs. q̄.i.quantū ualent rogationes necessariæ: quas.s.rogationes, q̄a Cimber habebat, ipse ualuit.s.pro te plus q̄ potuisset ualere p ullo alio. Diploma.i.duplum actorū, nō est datū statim.s. postq̄ reditus tibi concessus est, q̄.i.quia, mira improbitas est in q̄busdam, q tulissent acerbius.i.nimis acerbe ueniam dari tibi, quem illi appellant tubam.i.buccinatorē & prouocatorē summū belli ciuilis. & dn̄t multa, ita.i.in detestationē belli ciuilis, quasi nō gaudeant id bellum incidisse, cū tn̄ in tanto honore non essent. quare uisum est, sup.nobis tibi fauentibus, agendum sup.esse occultius, neque diuulgandū esse ullo modo sup.negotium de te.i.de reditu tuo, esse iam pfectum, sed id.s.q̄ non diuulgabitur, aut q̄ diuulgabitur, (utrūque.n.in idem recidit) erit pbreui sup. tpe, nec dubito, quin te legente.i.cum legebas has literas, res sit futura iam confecta.i.penitus transacta. Quidem.i.certe, Pāsa, homo gratus mihi, & certus, non solum confirmauit, uerū etiā recepit.i.& promisit, & ad se onus accepit, se ablaturū.s.e manibus inuidulorum diploma.i.ut dixi duplum instrumēti, quo cōtinetur ueniam tibi datam esse pceleriter.i.ualde cito. Tn̄ placuit mihi hęc perscribi ad te. enim.i.quia sermo Epuleiæ, alij legunt, Epuliæ tuæ.s.uxoris, & lacrymę Appię.s.filiæ tuę declarabāt, te sup. esse minus.i.non tam firmum.i.forti animo ad ferēdum lōgū exiliū, q̄.i.q̄tū firmum literę tuæ significabāt te esse. atque illæ.s.uxor & filia, arbitrabātur, cum ipsæ abessent a te, te futurū cura multo grauiore. Quare ego putaui magnopere ea, quæ essent certa perscribi ad te pro certis.i.tanq̄ certa, causā angoris.i. angustiæ animi, & doloris tui leuadi.i.minuendi. Tu scis me solitum esse scribere antea ad te sic, ut magis consolarer uirū fortem atque sapientem, q̄ ut ostenderem spem salutis.s.tuæ, eaplorataam.i.certam, & coopertam mihi, eam.s.spem, quam cēserem oportere sperari ab ipsa rep. cum hic ardor.s.belli ciuilis, & irarū inde contractarum esset extinctus. Recordare.i.reduc ad memoriā, literas tuas, quibus ostendisti mihi semper, &.i.simul magnū animū &.i.simul constantē, atque paratū ad oēs casus ferēdos. Qđ ego non mirabar, cum recordarer te, &.i.simul esse ℣satum a primis tpibus ętatis.s.tuæ in rep. &.i.simul, magistratus tuos incidisse in ipsa discrimina.i.pericula, salutis, & fortunarū cōium, & esse ingressum in hoc ipsum bellū, nō solū uti.i.ut esses uictor beatus, sed ēt, ut, si accidisset, ita esses uictor. &.i.ēt, sapiēs .i.sapiēter laturus aduersitatem. Deinde cum consumas studium tuum in factis uirorum fortium prodendis memoriæ.i.in scribēdis gestis uirorū fortium, tu debes cōsiderare nihil esse cōmittēdum tibi. quamobrē.i.ob qđ non prębeas te similē eorū, quos laudas, hoc est fortiū uirorum. Sed hæc oratio esset magis apta ad illa tpa.s.ante reconciliationē, q̄ effugisti.i.euasisti, & trāsegisti sine incōmodo. Vero.i.sed para te nunc tn̄ ad ferēda.i.tolerāda nobiscū hęc.s.incōmoda reip. oppressæ. q̄bus si ego inuenirē .i.inuenire possem, quam.i.aliq̄, medicinam.i.aliqđ remedium, ego traderē quoque.i.ēt tibi eandem. sed unum est perfugiū.s. a pñtibus miseriis, doctrina, ac literę, quibus fuimus semp usi, q̄ uidebantur habere modo.i.solūmodo, delectationē rebus secundis.i.cum res essent prosperæ, uero.i.sed uñr nunc habere ēt salutem. Sed, ut ego reuertar ad initium.i.ad id, qđ in initio diai, aut dicere institui, caue dubites, quin omnia sint perfecta.i.plene transacta, & compromissa de salute, ac reditu tuo.s.in urbem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ligarium consolatur a Cæsaris in eum animo, item natura & ratione temporum cum officij sui commendatione, & hortatione, ut iniuriam temporis fortiter ferat.

CICERO S. D. Q. LIGARIO. 14.

ETsi tali tuo tempore me aut consolandi, aut iuuandi tui cā scribere ad te aliquid pro nostra amicitia oportebat: tamen adhuc id non feci, quia neq; lenire uidebar oratione, neq; leuare posse dolorem tuū. postea uero q̄ magnam spem habere cœpi, fore, ut te breui tēpore incolumē haberemus: facere non potui, quin tibi & sn̄iam, & uoluntatem declararem meam. Primum igitur scribam, qđ intelligo, & perspicio, non fore in te Cæsarem * duriorem. nam & res eum quotidie, & dies, & opinio hominum, &, ut mihi uidetur, etiā sua natura * mitiorem facit: idq; cum de reliquis sentio, tum de te ēt audio ex familiarissimis eius: quibus ego ex eo tpe, quo primum ex Africa * nuntius uenit, supplicare una cum fratribus tuis non destiti: quorum quidē & uirtus, & pietas, & amor in te singularis, & assidua, & perpetua salutis tuæ cura tm̄ proficit, ut nihil sit, qđ nō ipsum Cæsarem tributurum existimē: &, si tardius fit, quàm uolumus; magnis occupationibus eius, a quo oia petuntur, aditus ad eum difficiliores fuerunt: & simul Africanæ causæ * iratior, diutius uelle uidet̄ eos habere solicitos, a quibus se putat diuturnioribus esse molestiis conflictatū. sed hoc ipsum intelligimus eū quotidie remissius, & placatius ferre. Quare mihi crede, & memoriæ māda, me tibi id affirmasse, te in istis molestiis diutius nō futurum. Qn̄, * quid sentirem, exposui; quid uellē tua causa, re potius declarabo, q̄ oratione. &, si tm̄ possem, quantum in ea rep. de qua ita meritus sum, ut tu existimas, posse debebam; ne tu quidē in istis incōmodis esses. eadem enim causa * opes meas fregit, quæ tuam salutem in discrimē adduxit. sed tn̄, quidqd imago ueteris meæ dignitatis, quidqd reliquiæ gratiæ ualebunt, * studium, consiliū, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit tuis optimis fr̄ibus.

amicibus, mitis, et durus.

de Pompeianis in Africa uictis.

quia bellū renouaßēt.

quod mihi placeret, ostēdi. ep.10 lib.5.

dignitatē, & gratiā.

ep.2. lib.1. & 14.l.4.

Tu

Tu fac habeas fortem animum, quem semper habuisti; primum ob eas causas, quas scripsi; deinde, quod ea de rep. semper uoluisti, atq; sensisti, ut non modo nunc secunda sperare debeas, sed etiam, si omnia aduersa essent, tamen conscientia & factorum, & consiliorum tuorum, quæcunq; acciderent, fortissimo, & maximo animo ferre deberes. Vale.

HVBER. ETsi tali) Q. Ligarius ante bellorum ciuilium initia cum C. Considio consul legatus in Africam profectus est. deinde, Considio ea prouincia discedente, Ligarius prouinciæ præfuit. postea uero, ortis inter Cęs. & Pōp. ciuilib⁹ discordiis, & bellis, Ligarius nullo negotio se implicuit, sed arrepto imperio prouinciæ a P. Varo prætore, Ligarius in ipsa prouincia ea necessitate permansit: ad quam cū L. Tubero iusto sibi imperio a senatu dato uenisset, prohibitus est a Q. Ligario, ut ipse Tobero asserebat, q postea ad Pompeium in Maced. se contulit: sed postea, restituto L. Tuberone in patriam, Q. T. L. filius apud Cęs. Lig. accusauit, quod contra eum in Africa fuisset. ob quā causam Ligarius exilio mulctabatur, eius tñ fratrib⁹ Romæ manētib⁹. itaq; Cic. hac epist. excusat tarditatem suarum ad eum literarum, quā ideo fuisse dicit quod nō uidebat, quo pacto posset lenire eius dolorem. Sed postea q̃ cœpta est haberi spes eius incolumitatis, dicit se parasse aliquid ad eum scribendū. Scribit igit. se perspicere Cęs. non futurum in eum diutius durū, aut acerbum: idq; arguit ea eius natura, quā mitem esse dicit. & ex tpe ostendit se cum fratrib⁹ Ligarij ita fecisse apud Cęs. ut nihil sit qd' eum tributurum non speret. adducitq; rōnes, quare tardius hoc fecerit. pollicetur aūt oēm operā suam fratribus Ligarij pro eo. Postremo hortatur eum, ut forti aio sit: & eū consolatur maxime a consciētia recte factorū. Pro hoc Q. Ligario extat oratio egregia Cic. qua eū defendit apud Cæs. [Tali tpe) tam misero, quo exulas a patria & a tuis. [Non feci) non scripsi. [Quia) id quare non scripserit. [Lenire) mitigare. [Oratione) meis uerbis. [Fore) futurum esse. [Haberemus) in patriam reciperemus. [Sententia) opinionē, iudicium. [Dies) tempus. [Opinio hoium) quā uidet erga se bonā [Mitiorem) molliorem, benigniorē. [Quib⁹) familiarissimis eius. [Ea eo tpe) post id tempus. [Quorum) fratrū tuorū. [Virtute) fortitudine animi. [Pietate) incredibili in te affectu. [Tñ profecit) tñ ualuit.

Multa desunt.

ASCEN. ETsi tali &c) Scribit ad Q. Ligarium, q ante bella ciuilia cū Cōsidio consule in Africa legatus eius profectus fuerat, & post eius abitum prouinciæ præfectus fuerat, post bella exilio damnatus, fratribus eius in urbe manentib⁹. Eum itaq; docet, cur tardius scripserit: pollicetur q; Cæs. placatiorem futurū, & se intercessuꝝ, um eidē, monens ut forti sit animo. Extat aūt Cic. pro hoc Ligario oratio. Ordo est. Etsi. i. q̃q̃ oportebat pro nostra amicitia. i. pp nostram amicitiā, me scribere aliqd ad te, tali tpe tuo .s. tam calamitoso cā tui, aut consolandi, aut iuuandi: tñ ego non feci adhuc, quia neq; uidebar posse lenire, neq; leuare dolorem tuum orone. s. mea. Vero. i. sed postea q̃ cœpi habere magnā spē, fore. i. futurum esse, ut haberemus te incolumē breui tpe, nō potui facere, quin declararem tibi & sniam, & uoluntatem meā. Igit̃ ego scribam primum qd' intelligo, & perspicio. i. deprehendo, Cęsarem non fore. i. futurum duriorem. s. quā est, aut multum durū in te. nam & res. i. utilitas, & status rerum, & dies. i. tpis prolixitas. & opinio hoium, qui censent iram remittendam, &, ut uidet mihi, etiam natura sua facit eum. s. Cæs. mitiorem quotidie, & cū. s. ita sit, quod sentio id de reliqs. s. exulib⁹, tum. i. multo magis est, quod etiam audio ex familiarissimis eius. s. Cęsaris de te, quibus. s. familiarissimis eius ego non destiti supplicare una cum fratrib⁹ tuis ea eo tpe. i. statim post illud tempus, quo nūtius. s. tuus uenit primum ex Africa, quorum. s. familiarissimorū eius qdem. i. certe, & uirtus, & pietas, & amor singularis in te, & assidua, & ppetua. s. non intermissa cura salutis tuæ, profecit tñ, ut nihil sit, qd' non existimem ipsum Cæs. tributurum, sup. esse tibi: &, si. s. q̃q̃, sit tardius q̃ uolumus, quia sop. magnis occupationibus. i. propter magnas occupationes eius. s. Cæs. a quo omnia petunt, aditus ad eū fuerūt difficiliores, & simul, sup. fuit iratior. s. q̃ ceteris, eis. Africanæ. i. tis q deuicto Pōp. bellum in Africa reparauerunt. ut uelle habere solicitos diutius eos, a qbus putat se esse conflictatū molestius diuturnioib⁹. Sed nos intelligimus ipsum ferre hoc quotidie remissius, & placatius. quare, crede mihi, & māda memoriæ, me affirmasse tibi id. s. te non futurum diutius. i. multum diu in istis molestiis. s. in qbus nunc es. Qn̄. i. qn̄qnidem, ego exposui qd sentirem, declarabo potius re, q̃ oratione. i. quam uerbis qd uellē cā tua. i. pro utilitate tua. Etsi ego possem tñ, quantū debeā posse, ut existimas in ea rep. de qua sum meritus ita. i. tam bene, ut parens patriæ primus meruerit appellare, ne qdem. i. non saltem, aut non etiam tu esses in istis incōmodis. Enim. i. quia eadē cā. s. fauor in remp. fregit opes meas, quæ adduxit salutem tuam in discrimē. i. in periculum. Sed tñ quidquid imago, q. d. aliud nō restare, ueteris. i. pristinæ dignitatis meæ & quidqd gratiæ reliquiæ. i. q restant adhuc ualebunt, studium, cōsilium, opera, gratia, fides mea nullo loco deerit fratrib⁹ tuis optimis. s. in cā tua. Tu fac, sup. ut habeas fortem animū, quem habuisti semp primū ob eas causas, quas scripsi, deinde quod. i. q a tu uoluisti & sensisti. semp de rep. ea. i. eiusmodi res, ut debeas nō modo. i. non solū sperare, secūda. i. prospera, sed etiam si oia essent aduersa: tñ deberes ferre animo fortissimo, & maximo quæcūq; acciderent, conscientia. i. pp conscientiam, &. i. pariter, factorum, & consiliorum tuorum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nunciatoria est epistola: exordium est officiosum: deinde, quid spei habeat de reditu Ligarij, a Cæsaris uoluntate, uultu, naturæ aperit. postremo hortatur, ut exilium fortiter ferat.

CICERO S. D. LIGARIO. 15

ME scito omnem meum laborem, oēm operā, curam, studium in tua salute consumere. nā cum te semper maxime dilexi: tum fratrum tuorum, quos æque, atq; te, summa bñuolentia sum cōplexus, singularis pietas, amorq; fraternus nullū me patitur officij erga te, studiiq; munus, aut tēpus prætermittere. sed, quæ faciam, fecerimq; pro te, ex* illorum te literis, q̃ ex meis, malo cognoscere. quid aūt sperem, aut confidam, & exploratum habeā de salute tua, id tibi a me declarari uolo. Nam si quisquam est timidus in magnis, periculosisq; rebus, semperq; magis aduersos rerum exitus metuens, q̃ sperans secundos, is ego sum: &, si hoc uitium est, eo me nō carere cōfiteor. Ego idem tñ, cum ad 11. kal. intercalares priores rogatu fratrum tuorū uenissem mane ad Cæsarem; atq; oēm adeundi, & cōueniendi illius * indignitatē, & molestiā pertulissem; cum fratres, & propinqui tui iacerent ad pedes, & ego essem locutus, quæ causæ, quæ tuum tempus postulabat; non solum ex oratione Cæsaris, q̃ sane mollis, & liberalis fuit, sed etiam ex oculis, & uultu, & multis præterea signis, q̃ facilius perspicere potui, q̃ scribere, hanc in opinionem discessi, ut mihi tua salus dubia non esset. Quamobrem fac animo magno, fortiq; sis: &, *si turbidissima sapiēter ferebas, tranquilliora læte feras. ego tñ tuis rebus sic adero, ut difficillimis: neq; Cæsari solum, sed etiā amicis eius oibus, quos mihi amicissimos esse cognoui, pro te, sicut adhuc feci, libentissime supplicabo. Vale.

ep. 2. lib. 1. & 14. l. 4. & 14. lib.

cum tamen nā ipse scripsera.

qualis illa ad Att. lib. 14. ep. 1.

antitheta, turbida, trāquilla.

HVBER. ME scito) Ostendit Cic. se diligenter laborare pro salute Ligarij, idque facere ea sua in eum ueteri beneuolentia, & tn eius fratres: a quibus assidue dicit se rogari pro eius salute. Deinde declarat, quam spem & fiduciam de eius reditu & incolumitate acceperit: non solum ex uerbis Cęs. sed etiam ea uultu, & multis aliis signis: & hortatur, ut eundem animum præstet rebus redactis in tranquilliorem locum, quem animū præstitit rebus turbidissimis. [Me scito) q. d. noli dubitare. [Consumere) ponere. [In tua salute) ut incolumis restituaris in patriā. [Cū) copulatiua est particula, ut supra diximus, significat aū. &, sed minus significat q̃ tum, & iungitur indicatiuo. [Æque) tā. [Atque) quam. [Patit̃) sinit: quia assidue me monet, ut oia pro te agā,

quæ debeo. [Munus) onus. [Malo) potius uolo. Honestius.n.pu to ufficium meũ ab aliis laudari, q̃ a me ipso. [Confidam) certum habeam & credã. [Exploratum) cognitũ. [Ni si) ne uideatur Cic. temere hęc sperare de Ligario, dixit se esse timidũ in rebus magnis, & periculosis, & semper magis timere aduersa, q̃ sperare secunda: sed cũ audiuisset Cęsarẽ, se cognouisse ex eius ṽbis, & multis aliis signis nihil esse dubitandũ de salute Ligarij. [Aduersos) infelices. [Exitus) fines. [Is) .s.timidus, & magis metuẽs aduersos exitus q̃ sperans secundos. [Hoc uitium) in magnis rebus &c. [Et uitium) quia uidetur esse contra fortitudinem, quę a se amouet oẽm desperationem. [Ego idem) quia sum timidus &c. [Cal. intercalares) de rõne intercalationis Macr. in Satur. abunde scribit. Itaq; nõ puto hic esse opus tã multa referre. Appellabat aũt mensis intercalarius siue intercalaris, (utrũq; .n. dicitur) quo interserebãtur dies, q deerant ad complendum annũ, diuersis quidem rõnibus, diuerso tpe, ut idem Macr. ostẽdit. Is aũt mensis erat Februarius, qm̃ erat ultimus mẽsis anni: nõ tñ intercalabantur in fine mensis, sed post uigesimum & tertiũ, terminalibus iã peractis: deinde reliquos Februarij mensis dies diẽ, q erant quinque post intercalationẽ, subiungebant uetere religionis suæ more, ut Februarium oĩno Martius sequeretur. Intercalares igitur calẽde dñr Cal. men. intercalaris.i. Februarij. Alij intelligunt ẽt appellatas Cal. intercalares, Cal. Martias, non q̄ eo mense intercalarẽtur dies, sed q̄ essent proximę dieb' intercalatis.i.q̄ statim sequerentur intercalationem, quinque tñ diebus interpositis, ut diximus. Intercalarium aũt mensem dici Februarium, & Macr. ut ostendimus, declarat, & Asc. Pedianus his uerbis: Pomp. interrogatus a S. Sulp. v. cal. Martias intercalario mense consul creatus est, statimq; consulatum iniit. [Indignitatem) quia non habita est maior ratio mei, q̃ si fuissem minimus ciuis. [Et molestiæ) quia difficillimum habui ad eum aditum. [Iacerent) prostrati essent, ut est mos supplicantiũ, sicut uisum est supra ad S. Sulp. de restitũe Marcel. & cum Mar. se ad Cęs. pedes abiecisset &c. [Tuum tempus) conditioni tpis. [Mollis) nõ acerba. [Liberalis) benigna, & quę ueniæ se promptam ostẽderet. [Oculis) uultu, quibus sæpe cognoscimus animi qualitatẽ, & iram, uel placabilitatem. Iuuen. Deprendas animi tormenta latentis in ęgro Corpore, deprendas & gaudia, sumit utrunque. Inde habitum facies. [Quam scribere) quia non facile est scribere omnia signa uultus, & oculorum. [Opinionem) spem. [Et si) duę partes sunt. [Turbidissima) infelicissima, plena perturbationis. [Tranquilliora lęte feras) .i. ut antea sapienti animo tulisti aduersa; ita nunc prosperioribus lętare. [Adero) fauebo, subueniam. [Vt difficillimis) .i. tanquam difficillimis.i. licet res tuę factæ sint tranquilliores, non tamen minori cura & diligentia in eis utar, q̃ si essent difficillimæ.

ASCEN. ME scito &c.) Rursus ostendit se totis uiribus contendere pro salute Ligarij: deinde spei suæ causas aperit; ac demum, ut fortior sit, monet. Ordo est. Scito me consumere oẽm laborem meum, oẽm operam, curam, studium sup. omne, in salute tua.s. procuranda. Nam cum.s. ita sit, q̄ dilexi semp maxime te, tum.s. magis, uetum est q̄ singularis pietas, & amor fraternus.s. tuæ re, fratrum tuorum, quos sum complexus summa beneuolentia, æque.i. ęqualiter, atque.i. ac te nullum.i. non ullum, non patitur me prætermittere ullum munus officij, & studij erga te, aut ullũ tps. Sed malo te cognoscere ex literis illor.s. fratrum tuor, q̃ ex meis, quid faciam.s. modo, & qd fecerim p te. Autem.i. sed, quid sperem, aut confidam, & habeã exploratũ.i. compertum de salute tua, uolo id declarari tibi a me. Nam si qsquam est timidus in reb' magnis & periculosis, & semp metuẽs magis exitus rerum aduersos, q̃ sperans secundos.i. prosperos: ego sum is.i. talis. et si hoc est uitium.s. meticulositatis aut pusillanimitatis; ego cõfiteor me nõ carere eo. Ergo, ut alibi notaui, caremus etiam iis, quę habere nolumus. Ego tamen idem.s. qui propensior ad timorem sum, cum uenissem ad secundum cal. intercalares.i. bissextiles, priores.i. in Feb. Locus uidetur nõ satis integer. ni secundo cal. negant dicendum, eo q̄ pro illo dicimus pridie: uerum illud facile purgatur: nam licet aptius dixeris pridie cal. q̃ secundo, non q̄, ut dicunt, calendæ præcedunt, & secũdus a sequendo dicitur: nam licet secundus dies cal. pcedat, sequitur tñ tertium: sed q̄ magis proprium est uocabulum: tñ pro eo quod est ad secundum cal. non recte dixeris pridie cal. tũc.n. ad secundum dicitur, cum iuxta secundum sit, siue ipso secundo, siue tertio, pridie autem duntaxat de die immediate præcedẽte. Præterea cum intercalatio.i. unius diei, qui bissextus dicitur, interpositio, duntaxat in Feb. fiat, uidetur non recte addi priores, pertim cum calẽdæ Feb. sint pręter primum diẽ in Ian. unde uidetur ideo additum priores, ut cal. pręcedentes intercalationem intelligamus, & ita de penult. Martij, cuius sunt priorea intercalares cal. licet in Feb. sint præter primum diẽ, & posteriores sint April. sed in Martio. ad Cęs. mane rogatu.i. ex rogatione, & requisitione fratrum tuorum; atq; pertulissem omnem indignitatem.i. humiliationem cõtra dignitatem meã, & molestiã illius.s. Cęs. adeundi & conueniendi.i. colloquendi, & cũ eo agẽdi, gratia uisitandi; cũ fratres & propinqui tui iacerent ad pedes; & ego essem locutus sup. ea, quæ causa & tps postulabat; tum.i. tũc ego discessi non solum ex oratione Cęs. quę fuit sane.i. ualde mollis, & liberalis, sed etiam ex oculis & uultu, & præterea ex signis mutis.i. tacitis, q̃ potui.s. tunc perspicere.i. agnoscere facilius quam scribere.s. nunc, discessi, inquit, in hanc opinionem, ut salus tua non esset mihi dubia. Quamobrem fac, sup. ut sis animo magno & forti: &, si tu ferebas sapienter turbidissima, feras læte tranquilliora. Ego tamen adero.i. auxilio ero, rebus tuis sic, ut difficillimis, q.d. uigilantissime, neque.i. & non, & supplicabo p te, non solum Cęs. sed etiã amicis eius, quos ego cognoui amicissimus mihi, sicut feci adhuc libentissime.

CICERO S. D. BASILIO. 16

TIbi gratulor: mihi gaudeo. te amo: tua tueor. a te amari, & quid agas, quidque istic agatur, certior fieri uolo. Vale.

MVRER. TIbi gratulor) Basilius, ciuis Romanus, debuerat aliquid pręclari in aliqua prouincia, cui præesset, fecisse. unde Cicero ei nunc gratulatur.

ASCEN. TIbi &c.) Breuis est gratulatio, & admonitio de re scribenti, & lecturo duntaxat nota. Ordo tamen est. Gratulor tibi.s. pro re feliciter gesta, aut quæ feliciter euenit: gaudeo mihi.i. pro commodo meo, eo q̄ tua bona mea sunt. ego amo te: tueor.i. protego tua. uolo amari a te, & fieri certior, quid agas, & quid agatur.s. ab aliis, qui istic sunt. Vale. Ex hoc loco trahi potest nota differentia inter gratulor, & gaudeo: quia gratulamur alienis commodis, gaudemus nostris.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Reddit causam Bithynicus, cur iuste a Cicerone petere debeat: deinde, quid petat, subiicit.

BITHYNICVS S. D. CICERONI. 17

Pompeia gentis cognomen.

SI mihi tecum non & multæ, & iustæ causæ amicitiæ priuatim essent, repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris: quod faciendum iis existimo, qui paternam amicitiam nullis ipsi officiis psecuti sunt. itaque contentus ero nostra ipsorum amicitia: cuius fiducia peto a te, ut absentem me, quibuscunque in rebus opus fuerit, tueare; si nullum officium tuum apud me intermoriturum existimas. Vale.

Intermortuus dicitur, qui deliquium animi passus est.

MVRER. SI mihi) Cum abesset Bithynicus ab urbe, rogauit Ciceronẽ hac epistola, ut absentem, quibuscũq; rebus posset tueretur: idq; eum facere debere ostendit ex amicitia non solum parentũ ipsorum, sed multo magis ex amicitia utriusque ipsor multis, & iustis causis cõfirmata. [Si non) .i. nisi. [Et iustę) honestæ, utputa causæ uirtutis, & morum, & similitudinis studiorum. [Repeterẽ) reuocarem, resumerem. [Ex parentibus nostris) qui inter se fuerunt amicissimi. [Quod) quam rem.s. ut repetantur initia amicitię a parentibus. [Sunt prosecuti nullis officiis) .i. qui paternæ amicitiæ nulla propria & sua officia addiderunt, sicut nos addidimus; q. ipsam amicitiam paternam multis officiis prosecuti sumus. [Nostra ipsorum) .i. nostrorummet ipsorum, neq; nunc per amicitiam paternam aliqd a te peram [Cuius) .s. amicitiæ nostrę ipsorum. [Fiducia) bona est, confidentia mala, licet Virg. fiduciã, pro confidentia posuerit: Tanta ne uos generis tenuit fiducia uestri. [Officium) beneficium, quod in me sit collatum. [Intermoriturum) periturum, tanquam conferatur in ingratum.

Fiducia. Confidentia.

Si mihi &c.

ASCEN. SI mihi &c.) Cômendat se & sua Bithynicus Ciceroni, nô illepide quidem ac docte, dicens. Si causæ amicitiæ & multæ, & iustæ non essent mihi tecum, repeterem initia amicitiæ ex parentibus.i.progenitoribus nostris, qđ.s.petere initia amicitiæ ex parentibus.i.pgenitoribus nostris: ego existimo faciendû iis, qui ipsi.i.in propriis personis, aut per se nullis officiis prosecuti sunt.i.continuarunt amicitiam paternam. Itaque.i.& ita quia aliter inter nos est, ego contentus ero amicitia nostra ipsorum.i.quæ nobis est propria. Sic dicimus nostra omnium, mea unius &c.cuius.s.amicitiæ nostræ, ipsiusrum fiducia.i.p cuius fiduciam ego peto a te, ut tueare.i.ptegas me absentem, in quibuscunq; rebus opus fuerit, si existimas nullum officium tuû intermoriturum.i.periturum, & obliuioni ppetuę dandum apud me.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Inter causas, cur remp. constitutam uelit, & hanc quoque affert, ut cum Bithynico uiuere familiarius posset. laudat deinde eius uoluntatem: &, quantopere illo fauat, dicit.

CICERO S. D. BITHYNICO. 18

CVm ceterarum rerum causa cupio esse aliqñ remp.constitutam: tum uelim, mihi credas, accidere id etiam, quo magis expetam promissum tuum, quo in literis uteris. scribis enim si ita sit, te mecum esse uicturum. gratissima mihi tua uoluntas est: facisq; nihil alienum necessitudine nostra, iudiciisq; patris tui de me, summi uiri. nam sic habeto,* beneficiorum magnitudine eos, qui temporibus ualuerunt, aut ualeant, coniunctiores tecum esse, q̃ me, necessitudine neminem. quãobrem grata mihi est & memoria tua nostræ coniunctionis, & eius etiam augendæ uoluntas. Vale.

** qui accepi sti a Cæsarianis.*

BVDAE. CVm ceterarum) Scripserat Bithynicus ad Cic. se cupere cû eo uiuere, si aliquando resp. quæ diu agitabatur, constitueretur. Itaq; Cic. rescribit se uehementer cupere, ut resp. tâdem côstituatur, & in bonum statum redigatur, & aliarum rerû câ, & hac præcipue, ut possit exigere a Bithynico promissum, ut secû uiuat. Deinde dicit Cic. esse aliquos, qui quia plurimum potuerunt, sint côiunctiores Bithynico magnitudine officiorum q̃ ipse Cic. necessitudine uero & beneuolentia neminem esse coniunctiorem. [Ceterarum) aliarum multarum. [Constitutam) firmatam, in statu suo collocatâ. [Aliqñ) tandem, aliquo têpore. [Tû) præcipue. [Accedere) adiungi ad illas ceteras res. [id) quod sequitur.s. [Quò) .i.ut. [Expetam) exigam a te. [Quo) .s. pmisso. [Si ita sit) .s.ut resp. sit constituta. [Tua uoluntas) uiuendi mecum. [Alienum necessitudine nostra) .i.nihil facis contra necessitudinem nostram.i.nihil facis, quod sit côtra amicitiam nostrâ, cum petis mecum uiuere. [Nam sic) sensus est: crede eos, q habuere tuor gratiam, aut auctoritatem his temporibus, contulisse in te maiora beneficia, q̃ ego, qui non ualui: sed necessitudine, & beneuolentia neminem esse tibi coniunctiorem. [Necessitudine neminem) subaudi, coniunctiorem esse. [Eius) coniunctionis. [Augendæ uoluntas) .i.cupio eam augere.

ASCEN. CVm ceterarum &c.) Respondet epistolę Bithynici, non quidem superiori, sed alteri, quæ non extat, significans gratam sibi cum eo consuetudinem, si resp. uigeret, fore. Ordo est. Cum.s.ita sit, q cupio causa ceterarum rerum remp.constitutâ, sup. esse aliqñ.i.tandem, tum.i.multo magis uelim credas mihi, id etiam accidere.i.addi, aut accidere.i.contingere, ut resp. sit constituta.i.stabilita, quo.i.adeo, ut expetam.i.exigam a te magis pmissum tuum. quo.s. pmisso, uteris in literis tuis, non tñ, ut dixi, in superioribus. scribis.n. si sit ita, te esse uicturum mecû. Voluntas tua est gratissima mihi, & facis nihil alienû.i.diuersum a necessitudine nostra, & iudiciis patris tui uiri summi, de me.i.quæ habuit de me. Nam habeto sic.i.teneto id ratissimum, eos, q ualuerunt temporibus.i.quibus tempora fuerunt secunda, aut q ualeant.s.modo temporibus, esse coniûctiores tecum magnitudine beneficiorum, q̃ me: quia cum illis tempora essent pspera, potuerunt facile in te conferre beneficia q̃ ego, sed, sup. neminem, sup.

esse coniunctiorem tecum, q̃ me necessitudine.i.uinculo necessariæ coniunctionis ex parentibus côtractæ. Quãobrem.i.simul memoria tua.s.actiue, coniûctionis nostræ, passiue.i.quam habes de coniunctione nostra, est grata mihi. & uoluntas eius.s.coniunctionis nostræ etiâ augendæ est mihi.i.habeo eam. Sæpe Cicero nomi substantiuo potissimum uerbali adiungit aut duos genitiuos, aut loco alterius pronomê possessiuum, quorum alter passiue, alter, siue alterum actiue, aut passiue significat: ut studium Seruij iuris ciuilis prior, genitiuus actiue, posterior passiue accipitur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Mista hæc epistola est. primum enim respondet de iure haruspicum legendorum in decuriones. deinde de rebus Hispanicis, quid certi habeat, edisserit: mox Oratoris sui laudem liberaliter agnoscit; &, ut Lepta filius eo delectetur, exoptat. postremo ad gloriæ & uirtutis studium Leptæ filium exhortatur.

CICERO S. D. LEPTAE. 19

SImul accepi a Seleuco tuo literas, statim quæsiui e Balbo per codicillos, quid esset in lege. rescripsit, eos, qui facerent præconium, uetari esse in decurionibus; qui fecissent, non uetari. qua re bono animo sint & tui, & mei familiares. neque enim erat ferendum, cum, qui hodie* haruspicinã facerent, in senatu Romæ legerentur, eos, qui aliquando præconium fecissent, in municipiis decuriones esse non licere. De Hispaniis noui nihil: magnum tamen exercitum *Pompeium habere côstat. nã Cæsar ipse ad nos misit exêplum Patieni literarum; in quo erat, illi xj. esse legiones scripserat etiã Messalla Q. Salasso, Q. Curtium, fratrê eius, iussu Pompeij, inspectante exercitu, interfectû; q consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pompeius rei frumentariæ causa uenisset, eum comprehendere, ad Cæsaremq; deducere. De negotio tuo q sponsor es pro Pompeio: si Balbus consponsor tuus redierit, homo in re familiari non parum diligens, non desinam cum illo communicare, si quid expediti possit: quod uidebatur mihi ille confidere. * Oratorem meum tantopere a te probari, uehementer gaudeo. mihi quidem sic persuadeo, me, quidquid habuerim iudicij de dicendo, in illum librum contulisse. qui si est talis, qualem tibi uideri scribis; ego quoque aliquid sum: sin aliter; non recuso, quin, quantum de illo libro, tantûdem de mei iudicij fama detrahatur. Leptam nostrum cupio delectari iam talibus scriptis. etsi abest maturitas ætatis: iam tamen personare aures eius huiusmodi uocibus, non est inutile. Me Romæ tenuit omnino Tulliæ meæ * partus: sed, cû ea, quêadmodum spero, satis firma sit; teneor tamen, dum a Dolabellæ procuratoribus exigam primam * pênsionem. & mehercule non tam sum peregrinator iã, q̃ solebam. ædificia mea me delectabant, & otium. domus est, quæ nulli uillarum mearum cedat: otium omni desertissima regione maius. itaque ne literæ quidem meæ impediuntur: in quibus sine ulla interpellatione uersor. quare, ut arbitror, prius hic te nos, quàm istic tu nos uidebis. Lepta suauissimus edisc at Hesiodum; & * habeat in ore,

τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα. &c.

** propter Spurinam, haruspicem, a Cæs. senatorio ordine donatum.*

** Cneum, Põp. Magni filium.*

** librum de perfecto oratore. ep. 20. lib. 15.*

** ex quo eam periisse Plutarch. ait.*

** pro dote reddenda post dimissam Tulliam.*

** more suo nõ oês uersus recitat.*

NVDAR. SImulac)Interrogauerat Lepta Ciceronē, utrum præcones, & haruſpices poſſent per leges fieri decuriones municipiorum: de quo Cicero ſcribit ſe conſuluiſſe Balbum iuriſconſultum. exponitq́ue eius ſententiam. Deinde facit eum certiorem, quid audierit de rebus Hiſpanis. erant.n.eo tempore in Hiſpania exercitus Cæſaris & Pomp. deinde, qa Lepta laudauerat opus Cic. de oratore, dicit Cicero ſe uehementer gaudere: dicitq́; ſe cupere, ut Lepta, filius Lepte, eo delectetur. & poſtremo hortatur eū, ut filium ad ediſcendum Heſiodum inducat, & præcipue quatuor eius carmina, quæ in fine epiſtolę ſubdit. [Simulac) poſteaquam, cum primum. [Quęſiui) interrogaui. [E Balbo) pro ex Balbo iuriſc. qui nouit, quid leges ſtatuāt. [Codicillos) breues literas, ut lib.4. in epiſt. Sulpicij de morte Marcelli, Puer Acidini obuiam mihi uenit cum codicillis. eſt.n. diminutiuum a diminutiuo. codex.n. facit codiculus, inde codicillos. Iuriſconſulti pro genere quodam teſtamentorum accipiunt. [Quid eſſet in lege) .i. quid lex ſtatuerit de eo, quod petiſti. [Qui facerent pconiū) q nunc eſſent præcones in municipiis. pcones aūt dicunt qui publice aliquid ore & uerbis denuntiāt, ut apud Virg. in. 5. Æneid. Victoreui Æneas præconis uoce Cloanthum Declarat. Idem tubicines, & cornicines dicuntur, q ſonitu tubæ populū ad ſe ducāt. Iuuen. Quondā hi cornicines, & municipalis arenæ Perpetui comites, notęq́; per oppida Buccę. Dnr autem a præ & cano, q ante canant, & denuntient, quod eſt faciendum. Hi autē uiles erant, unde nunc dicit reſcriptum eſſe a Balbo, qui exercerēt præconium, uetari per leges eſſe in decurionibus.

Codicilli.

Decuriones. Decuriones autem, auctoribus Feſto, & Nonio, a numero militię, cui præerant, dicti ſunt, q decem equitibus pręeſſent, ſicut centuriones. Erant tn̄ decuriones, alij urbani, alij municipales. Vrbanus decurio turmæ præerat, quæ duobus et triginta equitibus cōſtabat. neq; uero belli ſolum, ſed domi quoque Decurio dicitur, nomen quoddam præpoliturę turmæ ſignificans, ut Suet. in Domit. uita Saturius Decurio cubiculariorum. In municipiis aūt decurio idē credit, q & ſenator. nā qui in ſenatu, & cōciliis reip. municipalis intereſſe poterant, Decuriones erant, ut Cic. in oratione p P. Sextio, Recita, quęſo, Sexti, qd decreuerint Capuę Decuriones. Romanū aūt & municipalē decurionē differre, declarat Plin. iunior epiſtola quadam lib.1. Puto aūt uerius dictos decuciones, ut ſenſit Pompon. iuriſc. de uerb. ſig. q initio cum deducerentur Coloniæ, conſilij publici gratiā, decima deductorum cōſcribi ſolita ſit. Decuriones igitur in hoc loco nō pro equitibus, aut qui pręeſſent decem equitibus, accipiuntur; ſed pro iis, q in ſenatu & cōciliis reip. municipalis intereſſent, ut declarat Cic. ipſe hac epiſtola. Decurias aūt nobiliorum, cētu ias inferiorum dici Pedianus uoluit. ergo, [Eſſe in decurionibus) .i. eſſe in ſenatoribus municipalibus. [Qui feciſſent) ſubaudi, pręconium. nā quidam fruſtra, & falſo addunt, qui haruſpicinā feciſſent, cū haruſpicina ſuperſtitū eſſe conſtet. hoc.n. ſentit Cic. reſcripſiſſe Balbum eos, qui nunc facerent pręconium, prohiberi eſſe in decurionib᷑: q uero alias feciſſent, & nunc non facerent, non prohiberi. [Familiares) amici, pp quos fortaſſe quęſiuerat hoc Lepta a Cic. [Neque.n.) arguit a minori ad maius. q ſi illi, qui in præſenti faciunt haruſpicinā, pōt eligi ſenatores in urbe Roma; multo magis poterunt eligi Decuriones in municipiis, qui pconiū feciſſent, & in pręſenti non faciant, cum minus ſit eſſe Decurionem in municipiis, q̄ ſenatorem Romę. [Haruſpicinā facerēt) .i. qui eſſent haruſpices. Haruſpicina erat diuinandi diſciplina p inſpectionē extorū, & uiſcerum animalium, q̄ non ſatis honeſta putabatur. ergo dicit, non erat tolerandū, cum illi eligerētur in ſenatu Romę, qui facerēt hoc tpe haruſpicinā, q illi nō poſſent eſſe Decuriones in municipiis, quia antea feciſſent præconium. [Legerentur) eligerentur. [In ſenatu Romæ) ut poſſent eſſe Romæ ſenatores. [Aliqñ) aliquo tpe, nō nūc. [Non licere) uetari p leges. [Eſſe decuriones in municipiis) q minus eſt q̄ eligi in ſenatu Romæ. [Conſtat) apparet, manifeſtū eſt. [Illas) .ſ. legiones Pōp. [Inſpectāte exercitu) in cōſpectu totius exercitus. [Cōſenſiſſet) cōiuraſſet. [Neſcio qđ) ita ſolemus dicere, cū ignoramus nomē. [Cauſa rei frumētariæ) .i. cauſa puiſionis frumenti. [Comprehendere) capere, ligare. [Quo) negotio. [Es ſponſor p Pompeio) .i. quo p Pōpeio fidei uſſiſti. fideiuſſerat.n. Lepta ſimul cū Galba quodā pro Pōp. de re pecuniaria, & qrebat ſe liberari illa fideiuſſione. ſcripſeratq́; ad Cic. ut id cōicaret cū Galba. qđ ſe facturum dicit. [Conſpōſor) ſimul ſponſor. [Expediri) explicari, & liberari. [Oratorem) alij uolunt eſſe oratorem, quē ad Bru. ſcripſit: ego ſentio eſſe libros de oratore, de qbus facit mentionem epiſt. penult. primi lib. quos dialogo ſcripſiſſe dixit, & magnupere cōmendauit, ſicut etiā hic: utrunque tamē

Haruſpicina.

opus elegantiſſimum. [A te probari) tibi placere. [De dicendo) de arte dicendi. [Contuliſſe) poſuiſſe. [Aliquid ſum) .i. alicuius pretij. [Detrahatur) diminuatur. [Leptam filium tuū. [Etſi) quanquam. [Maturitas) diſcretio. quia iudicium non poteſt eſſe maturum adoleſcentibus, propterea q per ætatē non ſunt multa experti. [Abeſt) deeſt ei. [Perſonare huiuſmodi uocibus) .i. audire aſſidue huiuſmodi uoces. nam, Quo ſemel eſt imbuta recens ſeruabit odorem Teſta diu. [Partus) quia nuper peperit: nec propter id licuit mihi honeſte diſcedere. [Satis firma) ſatis ualida. [Teneor) impedior uenire. [Procuratoribus Dolabellę) qui gerunt negotia Dolabellæ. aberat.n. eo tempore Dolabella, & mandauerat Ciceroni, ut a procuratoribus ſuis exigeret primam penſionem rerum ſuarum. Penſio autem a pendendo dicitur, quę datur pro uſu alicuius rei, ut agri, aut domus. [Et mehercule) alia cauſa, quare moratus ſit diutius Romæ. dicit enim Cicero, ſe nō ita delectari peragrare loca multa, & ire pegre, ſicut ante delectatus eſt: eſt.n. magis iuuenum, q̄ ſenum. [Ædificia mea me delectabāt) .i. delector eſſe domi meæ. [Otium domus) quies domeſtica. [Quæ) domus. [Cedat) .i. ſit inferior. quia non minus otium eſt mihi domi meæ, q̄ in meis uillis. [Maius omni regione deſertiſſima) .i. otium maius, q̄ ubi fere nulli habitant. loca.n. minus habitata plus habent otij. [Interpellatione) intermiſſione temporis .i. aſſidue. [Quare) concludit Cicero ex ſupradictis cauſis, q potius ueniet Lepta Romam, quàm Cic. eat ad eum. [Ediſcat) non ſolum cognoſcat, ſed & memorię mandet. id.n. ſignificat ediſcere. [Heſiodum) poetam, quem quidam uolunt antiquiorem fuiſſe Homero. ſcripſit autem de agricultura apud Græcos, quem noſter Virgilius in Georg. cum magna laude imitatus, creditur ſuperaſſe. Fuit autem ex Aſcra, uico Bœotiæ, admodum paruo, & aſpero, ut ſcribit Strabo: unde Maro noſter, Aſcræumq́; cano Romana p oppida carmē. & alibi, Aſcręo quos ante ſeni. [Habeat in ore) .i. aſſidue memoret, & pronunciet carmina, quæ ſequuntur, quia maxime hortantur ad amplectendas uirtutes.

Penſio.

> *τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν*
> *ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ, καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ᾽ αὐτὴν,*
> *καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον. ἐπὴν δ᾽ εἰς ἄκρον ἵκηται,*
> *ῥηιδίη δ᾽ ἤπειτα πέλει χαλεπή περ ἐοῦσα.*

Horum autem carminum, ut fere uerbum de uerbo interpretemur, hic eſt ſenſus: Virtutis ſudorem dei immortales ante poſuerunt, longa autem & ardua uia ad ipſam, & aſpera primum: ubi enim in cacumē uentum eſt, facilis eſt, quæ dura & aſpera extiterat. Ea carmina multi uarie traducunt uerſibus, ſed non interpretantur uerum ſenſum poetæ: nos igitur ita traduximus.

> *Virtutem poſuere dei ſudore parandam.*
> *Arduus eſt ad eam, longusq́; per ardua callis.*
> *Aſper & eſt primum: ſed ubi alta cacumina tanges;*
> *Fit facilis, quæ dura prius fuit, inclyta uirtus.*

ASCEN. SImulac &c.) Interrogauerat Lepta Cic. utrum præcones poſſent per leges fieri Decuriones municipiorum. De quo dicit ſe conſuluiſſe Balbum iuriſconſ. exponitq́; eius ſententiam. deinde ſcribit quid audierit de rebus Cæſ. & Pomp. in Hiſpania: & hortatur ut filius Leptæ ediſcat lib. de Oratore, & carmina illa Heſiodica, quæ ponit. Ordo autem eſt. Simulac accepi literas tuas a Seleuco, ſtatim quæſiui e Balbo .ſ. iuriſc. per codicillos .i. p literulas, qd eſſet in lege .ſ. quid iuris eſſet, de eo quod q̄ſiuiſti. Reſcripſit eos, qui facerent præconium .i. præcones publicos adhuc officium exercentes, uetari eſſe in Decurionib᷑ .i. in numero Decurionum, eos ſup. q feciſſent .ſ. præconium, & nō amplius facerent, non uetari. Quare & tui & mei familiares ſint bono animo. Neque.n. erat ferendum .i. tolerandum, eo q eſſet iniquum, cum ſup ij qui facerent hodie haruſpicinam .i. q eſſent haruſpices .i. inſpectores oblatorum, legerentur Romę in ſenatu .i. ut ſint in numero ſenatorum, & non licere eos, q feciſſent aliqñ pręconium, eſſe Decuriones in municipiis .i. in urbib᷑ Italiæ, quorum ciues eſſent munerum Romanorum capaces. Nihil noui ſup. eſt de Hiſpaniis: conſtat tn̄ Pompeium habere magnum exercitum. Nam Cæſar ipſe miſit ad nos exemplum .i. diploma, aut duplum literarum Patiatij .i. quas Patiatius ex Hiſpania miſerat. in quo .ſ. exemplo erat, illas legiones .ſ. quas Pompeius in Hiſpania habebat, eſſe undecim. Enim .i. quia Meſſala ſcripſerat Quinto Salaſſo, Pompeium Curtium fratrem eius interfectum iuſſu Pompeij, exercitu inſpectante, q .i. quia ipſe interfectus cōſenſiſſet cum quibuſdam Hiſpanis. ſi Pōpeius ueniſſet cauſa rei frumentariæ .i. ad obtinendum frumentum, in neſcio quod oppidum .i. in oppidum, cuius nomen ignoro, comprehendere eum .ſ. Pompeium, & deducere ad Cæſ. qui inimicus eius erat q .i. quia,

ſponſor es

sponsor es pro Pompeio, si Galba consponsor tuus .i. qui tecum sponsor pro eodem, est homo non parum .i. multum diligens in re familiari, redierit, non desinam communicare cum illo de negotio tuo. Si quid posset expediri .i. transigi & absolui, q̄ ille. s. Galba uidebatur mihi cōfidere. s. quòd aliquid posset expediri. Ego gaudeo uehementer, oratorem meum, id est, opus de oratore, siue quod ad Brutum scripsit, siue potius alterum, probari .i. approbari tantopere a te, quidem, id est, certe, ego persuadeo mihi sic, me contulisse in illum librum quidquid habuerim iudicij de dicendo, id est, de arte loquendi. qui. s. liber, si est talis, qualem tu scribis, supple eum uideri tibi, ego quoque sum aliquid. Sin autem, id est, sed si, aliud supple est, id est, si non est talis, ego non recuso, quin quātum detrahatur de illo libro, id est, de laude illius libri, tantundem detrahatur de fama iudicij mei. Ego cupio Leptam nostrum. s. filium, tibi per naturam, mihi per curam & amorem, delectari iam talibus scriptis. etsi, id est, quanquam, maturitas ætatis abest. s. in illo: tamen non est inutile aures eius personare huiusmodi uocibus. Vnde errant qui barbaris & ineptis uocibus utentes rhetoricen, aut poeticen, aut etiam grammaticeo doceant. Partus Tulliæ meę. s. filię, tenuit me omnino Romæ. Sed cum ea sit satis firma, quemadmodum spero: tamen ego teneor. s. Romæ, dum .i. donec, ego exigam a procuratoribus Dolabellæ, mariti eius, primam pensionem .i. pretium pro usu rerum eius, quod a pendendo dum reponitur, pensio dicitur. Et uhercule, ego iam non sum tam .i. tantopere, peregrinator, quàm .i. quantopere, aut quantum solebam. ædificia mea delectant me, & otium domus, quæ nulli uillarū mearum cedat quæ nulli inferior sit, cum otium maius omni regione desertissima. Itaque .i. & ita ne quidem, id est, non saltem, literæ meæ impediūtur. s. strepitu, aut uulgo, in quibus. s. literis ego uersor sine ullo interpellatore .i. obturbatore. [Interpellator enim est qui in medio opere aliquem compellit ac turbat.] Quare (ut arbitror) nos supple uidebimus te hic .i. Romę, ubi nos sumus, prius quam tu uidebis nos illic. s. ubi tu es. Vbi inuenitur differentia, quam ponit Valla inter hic, & illic, &c. Lepta suauissimus. s. filius tuus, edíscat .i. memoriter discat, Hesiodum. s. poetam, Græcum, qui opera, & dies, & deorum generationem scripsit, & habeat in ore, supple illud carmen Hesiodicum, quod de uerbo ad uerbum trasslatum subieci. conferat, qui uelit, latina Græcis, sed Græcorū penitus ignarus sciat τῆς esse articulum, quo Latini carent, δὲ significare autem, sed sequente uocali colliditur, & dicitur pro de are tes daretes. uertit ergo τῆς δ' ἀρετῆς uirtutis aūt, ἱδρῶτα, sudorē, θεοὶ .i. dei, & ita cōsequenter. Carmina aūt uertit Hubertinus.

PAVL. MAN.

SImul accepi) uetustiorum librorum hæc est lectio: & est simol, pro simul ac. cuius uocis ex iis, qui soluta in oratione scripserunt, exempla non afferam: (nam si quis erit, qui locum ubique deprauatum esse contendat, & pro simul, uel simul ac, uel simul atque, legendum dicat: quibus argumentis contra pugnabimus?) sed è poetis; in quibus eam uocem in aliam mutari carminis ratio non patitur. dixit igitur Virg. lib. Georg. 4. Taygete simul os terris ostendit honestum Pleias: & Lucretius lib. 1. Cui simul infula uirgineos circumdata comptus, Ex utraque pari malarum parte profusa est: & Horat. epist. 10. lib. 1. uiuo, & regno, simul ista reliqui. & Catullus non semel. quibus in locis, simul, dictum esse pro, simul ac, licet animaduertere.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Leptam, ne ambitiosius Cæsaris amicitiam ambiat.

CICERO S. D. LEPTAE. 20

MAculam officio functum esse gaudeo. eius Falernum mihi semper idoneum uisum est diuersorio: si modo tecti satis est ad comitatū nostrum recipiendum. ceteroqui is mihi locus non displicet: nec ea re Petrinum tuum deseram. nam & uilla, & amœnitas illa cōmorationis est, nō diuersorii. De curatione aliqua munerum regionum cum Oppio locutus sum. nam Balbū, postea quam tu es profectus, non uidi. tantis *pedum doloribus afficitur, ut se cōueniri nolit. oīno de tota re, ut mihi uideris, sapientius faceres, si non curares. quod enim eo labore assequi uis, nullo modo assequere. tanta

podagra.

est enim intimorum multitudo, ut ex his potius aliquis effluat, q̄ nouo sit aditus, præsertim qui nihil afferat præter operam, in qua ille se dedisse beneficium putabit, si modo ipsum sciet, non accepisse. sed tn̄ aliquid uidebimus, in quo sit spes. aliter quidem non modo non appetendum, sed etiam fugiendum puto. Ego me Asturæ diutius arbitror cōmemoraturum, quoad ille quandoq; * ueniat. Vale.

ueniebat Cæsar ex Hispania uictor.

HVBER.

MAculam) Macula quidam ciuis Romanus inuitauerat Leptam, & Cic. ad uillam suam: itaque Cic. eam laudat. erat autem in Falerno, Campaniæ loco, optimi uini feracissimo. deinde, quia Lepta cupiebat esse in familiaribus Cæs. & ob eam causā parauerat munera & Cęs. & ceteris, qui apud eum plurimum poterant: hortatur Cic. Leptam, ut neque curet esse apud Cęs. nec faciat ea munera. & adducit rationes. pollicetur tamen, si quid fuerit, in quo sit spes, se tentaturum, & facturum, quod poterit. [Functum officio] non simulasse officium quoddam, quod gesserat, ut quidam male interpretantur, sed fecisse officium, & debitum suum. [Falernum eius] ubi habet uillā. inter sex enim loca, quę scribit M. Varro, præcipuis quibusdā rebus abundare, affirmat Falernum uini feracissimum esse. quæ ut facilius memorię mandentur, infrascripto epigrāmate meo placuit complecti, quod iam multis annis scripseram ad Octauianū Vicomercatum, nunc iurisconsultorum Mediolanensium decus & ornamentum maximū: quem mihi discipulum fuisse, & omnium elegantia, & literarum doctrina facit, ut me non pœniteat.

Falernū.

Sex cognosce suis insignes fructibus agros,
Carminibus uates quos celebrasse leges.
Dat Cererem Campanus ager; dat uina Falernus:
Cassinas oleæ dicitur esse ferax.
At de Tusculeo molles tibi sumere ficus,
Deq; Tarentino dulcia mella potes.
Præcipuos Tiberina dabunt tibi flumina pisces:
Has tibi, quem malis, inter pontes aquas.
Pisce lupo melius multi nil esse probarunt;
Inter si pontes uixerit ille natans.

[Diuersorio] .i. iucundo & grato hospitio. diuersorium .n. locus quilibet dicitur, quo hoīes de uia quiescendi, aut reficiēdi corporis causa ad tempus diuertere solent. nā diuortia, & diuerticula alia dnt, ut supra alio loco diximus [Si modo satis tecti est] .i. si habet tm̄ tecti, quantum sufficit ad recipiendos comites nostros, quos nobiscū ducemus. [Ceteroqui] .i. p cetera, uel s̄m cetera. Virg. Cetera graius. Horat. in epist. Hæc ego dictabam post templū putre uacunę. [Petrinum] nomen uillæ apud Sinuessam. Horat. in epist. Sinuessanumq; Petrinum. [Nam & uilla Iulia] comparat nunc uillam Iuliam Falerno, & Petrino: quas uillas dixit esse aptas diuersorio. Iuliæ autē uillæ amœnitatem, non diuersorium solum esse, sed & commorationis .i. habitationis, & permāsionis. [Regionum] quę Cæsari parat. sed inuidiose dicit regionum, quoniam & illud nomen erat inuisum Romanis. [Curatione] improprie dixit, quia proprie, ut uoluit Donatus, curatio est medicorū, cura reliquorū. [Tantis] tam magis. [De tota re] .i. neque de dandis muneribus, neque de quærendo locum apud ipsum Cæs. [Tanta est multitudo intimorum] .i. tam multos habet apud se intimos, & familiarissimos. [Effluat] eiiciatur ab ipso Cæsare. [Aditus] subaudi, ad ipsum Cæs. [Qui] s. nouus. [Nihil afferat] nihil præstet Cæsari. [In qua] opera. [Non accepisse] s. operam tuam, quia putabit te sibi obligatum, si non acceperit operam tuam, quam ei allaturus esses. est enim hæc natura potentium, & diuitum uirorum, ut ostendit Cic. lib. 2. offic. [Videbimus] experiemur. [In quo sit spes] in quo speremus posse aliquid tibi prodesse. [Aliter] si non erit spes. [Sed etiam fugiendum] quia turpius est repelli, quàm non tentasse. [Asturæ] oppidum est non longe a Terracina, & eius cognomine fluuius. [Quoad] quousque. [Ille] Cæsar.

Diuersorium.

ASCEN.

MAculam &c.) Macula, ciuis Rom. inuitauerat Leptam, & Ciceronē in uillam suam. Itaque Cicero eum laudat. Dehortatur autem Leptam, ne se insinuet in amicitiā Cæsaris, & Cęsarianorum per munera. Ordo est. Ego gaudeo Maculam (propriū est nomē ciuis R.) esse functū officio .i. fecisse, ut dicunt, debitum suum. Falernum eius .i. hospitium, qđ habet in Falerno agro uicino Campaniæ, optimi uini feracissimo. uisum est semper mihi idoneum diuersorio .i. ut sit nobis diuersorium. Modo .i. dūmodo, satis tecti .i. ędificii est, sup. in eo ad recipiendū comi-

comitatum nostrum. Ceterū.i.sed quidem .i. certe locus nō displicet mihi, nec deseram ea re.i.pp eam rem, Petrinum tuum.s. hospitium apud Sinuessam. unde Horat. in epist. Sinuessanumq; Petrinum. Nam & uilla.i.domus in agro, & amœnitas illa.s. quæ est præcipua in Falerno Maculę, est cōmorationis.i. ad cōmorandum apta, non diuersorii.i.ad tempus illic agendi, ut in diuersorio solemus, & ita Petrinum non deseret: pro uocabulo, illa, legit Hubertinus Iulia, sed non recipitur. Ego locutus sum cum Oppio, amico Cęsaris, de curatione munerum regionū, quæ Cæsari parasti, tanq̄ regi donanda. Nam non uidi Balbum, posteaquam tu es profectus.i.discessisti hinc, & ita non potui cum eo loqui. sup. Balbus afficitur tantis doloribus pedum, ut nolit se conueniri.i.uisitari. Tu faceres omnino de tota re sapientius, ut uf mihi, si non curares. & ita nihil faceres. Tu enim nullo modo assequere.i.obtinebis, id sup. quod uis assequi eo labore.i.ut sis de familiaribus Cæsaris. Enim.i.quia, multitudo intimorum.s. amicorū Cęs. est tanta, q̄ aliquis affluat.i.demadatur, ut liquore uase nimis pleno, potius e a iis.s. qui sunt, q̄ aditus.i.accessus sit nouo: præsertim q̄ nihil afferat prępter operā.i.laborem, & industriam suā, in qua ille.s.Cæsar, putabit se dedisse beneficiū, si modo sciet se non accepisse ipsum.s.beneficium operæ tuæ. Sed tñ nos uidebimus.i.experiemur aliquid, in quo sit spes, aliter quidem puto nō modo non appetendum, sed etiam fugiendum. Ego arbitror me cōmoraturum diutius Asturæ.i. in eo oppido non longe a Terracina, quoad.i donec, ille.s.Cæs. ueniat, quandoque .i. aliquando.

PAVL. MAN. Mvnetū regionū) aliquot iam annis ita impressimus, cū ex antiquissimis exemplaribus hæc lectio sumpta esset. in quibusdam tamen libris, regiorum: cuius uocis quæ possit esse sententia, non intelligo. de muneribus aūt regionum .i. de ludis regionatim urbe tota edendis, Suetonius in Cæsare. [In quo sit spes) non uideo, cur quidq̄ mutari debeat: cum & ita legatur in libris uetustissimis, & sensus meo iudicio sit apprime cōmodus. nam cum dixisset, quod eo labore assequi uis; nullo modo assequere; intulit, aliquid uidebimus, in quo sit spes.i.quod nos assecuturos sperare possimus. deinde illud: Aliter quidem, &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Monet Thoranium, ut in Sicilia maneat, nec aliquò discedat, propter opportunitatem loci, ubi omnia Cæsaris facta, uoluntatem, animumq́, facile percipere possit, &, quid de reditu sperandum sit, intelligere. postremo consolatur notissimis argumentis.

CICERO S. D. THORANIO. 21

DEderam triduo ante pueris Cn. Plācij literas ad te: eo nunc ero breuior, teq́;, ut antea cōsolabar, hoc tēpore monebo. Nihil puto tibi esse utilius, quàm ibidem opperiri, quoad scire possis, quid tibi agendum sit. nam præter nauigationis longæ, & hiemalis, & minime portuosæ periculum, quod uitaueris; *ne illud quidem non, quamuis subito, cum certi, aliquid audieris, te istinc posse proficisci: nihil est præterea, cur aduenientibus te offerre gestias. multa p̄terea metuo, q̄ cum Chilone nostro cōicaui. quid multa? loco oportuniore in his malis nullo esse potuisti, ex quo te, quocunq; opus erit, facillime, & expeditissime conferas. q̄ si recipiet ille se: ad tempus aderis; sin, qm̄ multa accidere possunt, aliqua res eum uel impediet, uel morabitur: tu ibi eris, *ubi oīa scire possis. hoc mihi prorsus ualde placet. De reliquo, ut te sæpe per literas hortatus sum, ita uelim tibi persuadeas, te in *hac causa nihil hr̄e, quod timendum sit, præter cōem casum ciuitatis. qui etsi est grauissimus: tamē ita uiximus, & id ætatis iam sumus, ut omnia, quæ non nostra culpa nobis accident, fortiter ferre debeamus. Hic tui omnes ualent, summaque pietate te desiderant, & diligunt, & colunt. Tu & cura, ut ualeas; & te istinc ne temere commoueas. Vale.

**i. & præter illud, ut duæ negatiuæ affirment.*

**quia propinquo loco eris.*

**in hac tota re, quæ ad te pertinet.*

RVBEB. DEderam) Thoranius, eandem causam secutus, quā Cæcina, & plerique alij, cum exilio mulctaretur, esset q́ue, ut puto, in Sicilia, sicut & Cæcina, decreuerat inde discedere: quod Cic. suadet, ne faciat pp oportunitatem loci uicini: ex quo facile poterit intelligere, quidquid restitutione sua actum fuerit, & subito discedere. Deinde, quia Cæsari, ex Hispania redeunti, uolebat Thoranius se offerre, id Cicero ei dissuadet. Deinde consolatur eum, ut forti animo ferat cōmunem casum. [Triduo) ante tribus diebus superioribus. [Pueris) seruis. [Eo) propter id, quia dedi literas pueris Plancij ad te deferendas. [Vt) sicut. [Antea) superiori tempore. [Monebo) dabo consilium. [Ibidē).i.ibi.s.ubi tu es. [Opperiri) expectare, ut Virg. Reginam opperiens. scribitur autem gemino p, & est deponens. nam operio actiuum, simplici p scriptum, tegere significat. [Pręter periculum) excepto periculo. [Hiemalis) tempestuosæ. [Minime portuosæ) quæ non habet multos, & idoneos portus. Incommodissimum est.n.nauigare per ea loca, ubi non reperiuntur portus. [Quod) periculum [Vitaueris) si expectaueris ibidem. [Ne illud quidem) non negligendum, non contemnendum. est autem liptote .i. illud quoque plurimi faciendum. [Quamuis, subito).i.ualde subito, ponitur enim pro quantumuis. [Proficisci) discedere istinc. [Aduenientibus) Cæsarianis. [Gestias) uehementer cupias. Est enim gestire motu quodam corporis animi lætitiam significare. Virgil. Incassum uideas studio gestire lauandi. [Offerre te) obuiam dare, occurrere. [Cum Chilone nostro) familiari & amico. [Oportuniore) commodiore rebus tuis. [Quocunque) aduerbium est, in quemcunque locum. [Opus erit) scilicet te conferre. [Ille) Cæsar. [Recipiet se) redierit scilicet, in patriam. [Omnia) quæ de te agentur, & ad te pertinebunt. [Hoc) scilicet q̄ sis ibi. [Prorsus) omnino. [In hac causa) quam secutus es simul cum Pompeio, & multis aliis. [Communem) cuius nemo est expers, aut immunis. [Ita uiximus) cum ea honestate, & rectitudine. est autem consolatio à conscientia, qua Cic. sæpe utitur. [Id ætatis sumus).i.in ea ætate sumus. est autem ornatus quidam dicendi modus. q.d. ita sumus iam senes, ut fortem animū omnibus rebus præstare debeamus, quę nostra culpa non acciderunt. senes enim magis debent contemnere mortem, quàm iuuenes, propterea quòd parum uitæ superest eis, qui uiuere possint. [Hic) Romæ.

ASCEN. DEderam &c.) Thoranius, eandem cum Cæcina causam secutus, & cum eo Sicilia exulans, decreuerat inde discedere: a quo Cicero eum dehortatur, suadensq; ne Cæsari ex Hispania redeunti obuius fiat. fortitudinis eum admonet. Ordo est. Dederam triduo ante .s. quam hæc scriberet pueris.i.seruis Cn. Plancij, literas ad te, eo.i. eam ob rem. ego ero nunc breuior, & ut consolabar te antea.s.in dictis epistolis, ita, supple monebo te hoc tempore. Ego nihil puto esse utilius tibi, q̄ operiri.i.expectare, ibidem .s. ubi nunc es, quoad, id est, donec, possis scire, quid sit agendum tibi. nam præter periculum nauigationis longæ, & hyemalis, & minime portuosæ, id est, ubi paucissimi sunt portus, quod.s.periculum tu uitaris, id est, uitaueris opperiendo, & manendo in Sicilia, ne quidem, id est, non etiam aut non saltem illud.s.quod dicam, est negligendum te posse proficisci.i. discedere istinc, id est, ab isto loco ubi es, quamuis .i. quantumuis cito, cum audieris aliquid certi. Præterea nihil est, id est, nulla est causa cur gestias, id est, nimium cupias, ita, ut gestu cupiditatem indices, offerre te aduenientibus, scilicet Cæsarianis ex Hispania. Præterea ego metuo multa, quæ communicaui cum Chilone nostro.s.amico. Quid sup. scribam tibi multa? Tu nullo loco oportuniore potuisti esse in his malis.i. durantibus his malis, q̄ sup. ubi es, conferas.i. traducas te facillime & expeditissime ex eo.s.loco quocūq; erit opus.i.utile, aut expediens quoquo.i.ad quem locum: si ille.i.quem metuis, hoc est Cæs. recipiet.i. tanq̄ in locum tutiorem conuertet se, tu aderis ad tēpus. Sin.i. sed si, qm̄ multa.s.impedimenta possunt accidere, aliqua res impediet eum uel morabitur.i.retinebit, cum tu eris ibi ubi possis scire omnia: hoc.s.consilium placet mihi prorsus.i.omnino, ualde. De reliquo ut sum hortatus te sæpe per literas, uelim sup. ut persuadeas tibi ita, te nihil habere in hac causa, quod sit timendū, p̄ter cōmunem casum ciuitatis.s.Romanæ, qui.s.casus communis, etsi est grauissimus: tamen nos uiximus ita, & sumus iam id ætatis.i. in ea ætate, ut debeamus ferre fortiter omnia, quæ non accidere culpa nostra. Omnes tui.i.necessarij & amici, ualent hic.s.Romæ & desiderant te summa pietate.i.caritate cum obseruantia, quam debēt inferiores maioribus, ut liberi parentibus, & nos oēs Deo, & diligunt, & colūt te. Tu cura, &.i.simul, ut ualeas, &.i.simul, ne cōmoueas te istinc.i.à loco, ubi nūc es temere.i.inconsulte.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Consolatur Thoranium, in eadem cum reliquis Pompeianis conditione existentem, primum quod nihil inordinatum acciderit, ut qui cum aliis hæc euentura prouidisset: deinde a morte, quæ sit omnium malorum extrema defunctio: postremo a conscientia recte factorum.

CICERO S. D. THORANIO. 22

ETsi, cum hæc ad te scriberem, aut appropinquare exitus huius calamitosissimi belli, aut iam aliquid actum, & confectum uidebatur: tamē quotidie *comemorabam, te unum in tanto exercitu mihi fuisse assensorem, & me tibi; solosq́; nos uidisse, quantum esset in eo bello mali, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria futura esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si uictus esses, aut, si uicisses, *seruitutem. itaque ego, quem tum fortes illi uiri, & sapientes, Domitij, & Lentuli timidum esse dicebant, (& eram plane: timebam enim, ne euenirent ea, quæ acciderunt) idem nunc nihil timeo, & ad omnem euentum paratus sum. cū aliquid uidebatur caueri posse, tum id negligi dolebam. nunc uero, euersis omnibus rebus, cum consilio profici nihil possit, una ratio uidetur, quidquid euenerit, ferre moderate; præsertim cum omnium rerum mors sit extremum; & mihi sim conscius, me, quoad licuerit, dignitati reip. consuluisse, & hac amissa, *salutem retinere uoluisse. Hæc scripsi, non ut de me ipse dicerem, sed ut tu, qui coniunctissima fuisti mecum & sententia, & uoluntate, eadem cōgitares. MAGNA enim consolatio est, cum recordare, etiam si secus acciderit, te tamen recte, uereq́; sensisse. atque utinam liceat aliquando aliquo reip. statu nos frui, interq́; nos conferre solicitudines nostras, quas pertulimus tum, cum timidi putabamur, quia dicebamus ea futura, q̄ facta sunt. De tuis rebus nihil esse, quod timeas, *præter uniuersæ reipub. interitum, tibi confirmo. De me autem sic uelim iudices; quantum ego possim, me tibi, saluti tuæ, liberisque tuis summo cum studio præsto semper futurum. Vale.

memoria repetebam. — *ab arrogantiam Pompeianorū.* — *reipub.* — *præter communem calamitatem ciuitatis, dixit supra.*

MVAAR. ETsi, cum) Consolatur Cicero hac epist. Thoranium, ut forti animo ferat ea, quæ acciderunt, præsertim cum ipsi soli præuiderint, quid esset futurum, siue Pompeius, siue Cęsar uicturus foret: ostenditq́; fuisse timendum, cum aliquid caueri potuit: nunc uero, cum nulla spes, rebus euersis, supersit, omnia ferenda moderate, præcipue cum mors sit omnium extremum, & finis laborum & miseriarium. Postremo addit consolationem sibi assuetā rectę conscientiæ. [Calamitosissimi) perniciosissimi. [Belli) Africani. nam, mortuo Pomp. Cato in Africam se contulit ad Iubam, contra quem postea pugnauit Cæsar. [Confectum) finitum. [Commemorabam) referebam, dicebam. [Assensorem) quia idē dicebas, quod ego. [Nos solos) duos, me & te. [In eo bello) ciuili, quod gerebatur inter Cæs. & Pomp. [Exclusa) eiecta, quia nulla erat spes pacis. [Ipsa uictoria) utriuscunque futura esset siue Cæs. siue Pomp. [Interitum) maximam cladem, & perniciē ciuium. [Domitij) Cn. Domitium dicit, & Lētulū, qui Ciceronē timidum appellabant, quia bellum timeret. dicit autem Cic. se non timuisse bellum, sed euentum belli, & ne ea acciderent, quæ acciderunt. [Eram plane) .i. timidus. [Idem) ego. [Ad omnem euentum) .i. ad omnia, quæ euenerint. [Caueri) uitari, aut prouideri. [Dolebam negligi) dolebam, q̄ non prouideretur aliquid, & q̄ non curaretur. [Euersis) prostratis, tractū ab ædificiis. [Consilio) prudentia. quia nullus est adeo sapiens, qui amplius possit prouidere. [Vna ratio) una uia, unus modus. [Ferre moderate) quidquid erit. tale illud Maronis, Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. [Extremum) Horatius, Mors ultima linea rerum. [Mihi sim conscius) scio. [Quoad licuerit) quantū potuerim. [Cōsuluisse) puidisse. [Hac amissa) dignitate reip. oppressa, & pdita. [Eadem cogitares) eādem consolationem acciperes. [Recordare) .i. recordaris, & in memoriā redigis. [Etiam si acciderit secus) .i. ēt si aliter euenerit, q̄ uolebas, & sentiebas. [Cōferre solicitudines nīas) ut.n. Cic. superius dixit ad Lucceiū, Habet pteriti doloris secura recordatio delectationē. Virgilius,

Forsan & hæc olim meminisse iuuabit. idem,
Iuuat euasisse tot urbes
Argolicas, mediosq́; fugam tenuisse per hostes.

[Conferre) simul colloqui. [Tum) eo tpe. [Præter interitū uniuersæ reip.) .i. pter id, quod oibus accidet, & præter cōem calamitatem, & pniciem reip. [Futurum pſto) .i. paratum & prōptum.

ASCEN. ETsi &c) Consolatur eundum Thoranium ferè consueto modo consolandi dicens: Etsi .i. quanquam, cum ego scriberem hęc ad te aut exitus huius belli calamitosissimi, quia ciuilis, & in pniciem reip. uergentis, uidebat appropinquare, aut aliquid uidebatur iam actum, & cōfectum .s. de bello: tn̄ ego cōmemorabam .i. memoria reuoluebam, quotidie te unum fuisse in tāto exercitu assensorem mihi, & me tibi. quia ambo sentiebāt potius pacis iniquæ cōditiones suscipiendas, q̄ bellum obeundum. & nos solos uidisse .i. cōsiderasse, quātū mali esset in eo bello, in quo, spe pacis exclusa, ipsa uictoria utriusque .s. partis, esset futura acerbissima, q̄ aut esset allatura tibi interitum, si esses uictus, aut seruitutem sub dominationem Pompeianorum, si uicisses. aut accipiatur generaliter secūda psona pro quacūque, non utriusque partis uicti interitum passuri erant, & uictores seruitutem, cum alteruter uictor uidebatur remp. oppressurus. Itaq; ego, quem illi uiri .s. nobilissimi Domitij, & Lentuli fortes & sapientes tum .i. ut tunc uidebantur, dicebant esse timidum, erā planè .s. timidus. Timebam.n. ne ea, quę acciderunt euenirent. Loquitur ergo de bello Africano, aut alio post Pharsalicum cōflictū gesto. Idem nunc nihil timeo, & sum paratus ad oēm euentum. Causam affert, cur tunc timuerit, & nunc non timeat. Cum .i. quandiu, aliquid uidebatur posse caueri, tum .i. tūc, dolebā .i. ęgre ferebam illud negligi, nunc uero omnibus rebus euersis, cū nihil possit profici .i. nullus possit fieri profectus consilio, una .i. sola ratio uidetur .s. amplectenda, utpote ferre moderate quidquid euenerit: præsertim cum mors sit extremum oium rerum. unde Flaccus in epist. Mors ultima linea rerum est. & sup. cum sim cōscius mihi me consuluisse reip. quoad licuerit, & uoluisse retinere salutem, hac .s. rep. amissa. Ego scripsi hęc, nō ut ipse dicerem de me, sed ut tu, qui fuisti, & sententia, & uoluntate cōiūctissima mecum, cogitares eadem. Magna enim consolatio est, cum recordare .i. recorderis, etiam si acciderit secus .i. aliter, te tamen sensisse recte & uere .i. iuste. Atque utinam liceat aliqn̄ nos frui aliquo statu reip. & cōferre inter nos solicitudioes nostras, quas pertulimus. Id.n. iucundū esse innuit Æneas apud Mar. sic:

Forsan & hęc olim meminisse iuuabit. Tunc cum putabamur timidi, sup. ideo quia dicebamus futura ea, quæ facta sunt. Ego confirmo .i. firmiter assero tibi nihil esse, quod timeas .i. timere debeas, de rebus tuis, præter interitum uniuersę reip. q. d. non esse specialiter notatum, aut inuisum cuiquam. Autem .i. sed ego uelim sup. ut iudices de me sic me futurum semper præsto .i. paratum auxilio tibi, saluti tuæ, & liberis tuis, cum summo studio .i. summo studio concomitante. si enim pro instrumēto accipere non adderet præpositionem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Domitius hic in bello Pharsalico fuerat, atque acerrime pro Pompeio dimicauerat, ut ex Lucano constat. deuicto autem Pompeio, & Catone mortuo, Domitius se in Italiam receperat, ut in patria, amore patriæ, animam funderet. itaque sibi ipse manus inferre statuerat. nisi, Hortilia coniuge prohibente, & Cicerone dissuadente, in aliam sententiam productus fuisset. Eius dissuasionis exemplum hæc est epistola.

CICERO S. D. DOMITIO. 23

NOn ea res me deterruit, quo minus, postea q̄ in Italiam uenisti, literas ad te mitterem, q̄ tu ad me nullas miseras; sed quia nec qd tibi pollicerer,

ep.13.l.4. licetet,ipse*egens tebus omnibus, nec quid suaderem, cum mihimet ipsi consilium deesset, nec quid consolationis afferrem in tantis malis, reperiebam. hæc quanquam nihilo meliora sunt,nunc etiam atque etiam multo desperatiora: tamen inanes esse meas literas,quàm nullas, malui. Ego, si te intelligerem * plus conatum esse suscipere reipublicæ causa nuneris, quàm quantum præstare potuisses, tamen, quibuscunque rebus possem, ad eam conditionem te uiuendi, quæ daretur, quæq; esset, hortater. sed,cum consilii tui bene, fortiterq; suscepti eum tibi finem statueris, quem ipsa fortuna terminum nostrarum contentionum esse uoluisset: oro, obtestorq; te pro nostra uetere coniunctione, ac necessitudine, proq; summa mea in te beneuolentia, & tua in me pari,te ut nobis,parenti,cõiugi, tuisq; omnibus,quibus es,fuistiq; semper carissimus, saluum conserues; incolumitati tuæ, tuotumq;,qui ex te pendent,consulas;quæ didicisti, quæq; ab adolescentia,pulchertime à sapientissimis uitis tradita, memoria,& scientia comprehendisti,iis hoc tempore utate;quos coniunctos summa beneuolentia, plurimisq; officiis amisisti, eorum desiderium si non æquo animo, at forti feras. Ego, quid possim, nescio,uel potius me parum posse sentio: illud tamen tibi polliceor, me, quæcunque saluti, dignitatique tuæ conducere arbitrabor, tanto studio esse facturum,quanto semper tu & studio, & officio in meis rebus fuisti. hanc meam uoluntatem ad matrem tuam, optimam fœminam,tuiq; amantissimam,detuli.si quid ad me scripseris;ita faciã, ut te uelle intellexero: sin tu minus scripseris; ego tamen omnia, quæ tibi utilia esse arbitrabor, summo studio, diligenterque curabo. Vale.

id est, si post pugnā Pharsalicā renouare bellum cum aliis uoluisses.

HVBER. NOn ea)Post cladem Pharsalicam,cum hic Domitius in Italiam se recepisset, neque Cicero ad eum quidquam scripsisset,hac epistola se excusat, ostendens eam solam fuisse causam,q in tantis malis nullam haberet coonsolationem,quum ad eum scriberet,cum ipse consolatione indigeret:nunc tameo eum consolatur, q hoc bellum ingressus sit ea intentione, ut reip. prodesset, quantum posset.quod si secus accideret, statuisse sibi finem propositi sui,quem fortuna ipsa dedisset. Hortatur deinde eum, ut curet diligenter salutem, & incolumitatem suam. Postremo pollicetur ei Cicero,quidqoid pro eo efficere poterit. [Non ea res)h.d.Cicero, se non prætermisisse scribere ad ipsum Domitium ob eam causam,quia nullas ab eo accepisset literas. [Deterruit) detinuit, remouit. [Qoo minus)ut non. [Suaderem) consulerem. [Hæc).s.tempora, uel conditiones horum temporum. [Nihilo meliora)quàm erant ante. [Etiam atque etiam multo desperatiora) sine comparatione magis sine spe, & in deteriori conditione,&, ut apertius declarem,quod uulgo dicimus,centies millies magis sine spe.[Inanes)uacuas, sine eo pō dere uel pollicitationum,uel suasionum,uel consolationū, quas uoluissem posse afferre. [Quàm nullas) quàm nihil scribere. [Ego) adducit rationes ualidissimas,quare debeat ferre ea, quæ acciderunt,præsertim cum secutus sit illud bellum ea mente, ut sibi constitueret eum finem,quem fortuna uoluisset. [Conarum) tentauisse. [Muneris) honoris. [Præstare) efficere. [Terminum) finem. [Nostrarum contentionum) nostrarum discordiarum, & bellorum. [Qui pendent ex te) qui sine te non possunt esse incolumes,quia eorum incolumitas est ex te. [Quæ didicisti) hortatur,ut utatur iis præceptis, quæ ex philosophia didicit. [Si non æquo) si non quieto, & contento.[At certe)saltem. [Forti) constanti & magno, qui uincat perturbationes omnes. [Vel potius) correctio. [Conducere) utilia esse. [Detuli) significaui. [Minus scripseris) non scripseris aliquid.

ASCEN. NOn ea me res &c.) Cum Domitius post cladem Pharsalicã in Italiam se recepisset, neque Cic. quidq̃ ad eum scripsisset,hac se epistola excusat, & operam suam illi pollicetur, dicens: Ea res,q tu nullas literas miseras ad me,posteaquam uenisti in Italiam, non deterruit me, quo minus mitterem literas ad te,hoc est non ideo misi ad te postea literas. Sed quia nec reperiebam quid pollicerer tibi, ipse egens rebus omnibus, nec quid suadere tibi,cum consilium deesset mihimet ipsi, nec quid consolationis afferrem in tantis malis. Hæc .s. omnia iam dicta, quanquam nihilo.i.in nullo sunt meliora nunc,& sup. sunt etiam atque etiam.i.cumulate,desperatiora multo: tamen malui meas literas esse inanes.i.friuolas,& inefficaces, q̃ nullas. Ego si intelligerem te conatum esse suscipere causa reip. plus muneris.i. obsequij & laboris, quàm quantum potuisses.s.uerisimiliter præstare.i.exhibere: tamen.i.nihilo minus, ego hortarer te,quibuscunque rebus possem,ad eam conditionem uiuendi,quæ daretur .i.concederetur tibi, & quæ esset: sed cum tu statueris, tibi esse finem consilij tibi suscepti bene .i. decenter & fortiter, quem ipsa fortuna uoluisset esse terminum.i.exitum contentionum nostrarum: Ego oro & obtestor te pro nostra uetere coniunctione, ac necessitudine,& pro summa beneuolẽtia mea in te,& pariter tua.s.beneuolentia in me,ut conserues te saluum nobis, parenti, coniugi,& omnibus tuis, quibus es, & fuisti semper carissimus, & sup.ut consulas.i.consilio tuo,auxilio sis,& prospicias incolumitati tuæ,& tuorum,qui pendent .i. quorum salus pendet ex te & sup.ut utare hoc tempore iis,quæ didicisti & comprehendisti memoria, & scientia,pulcherrime ab adolescentia.s. tua tradita.s.tibi,a uiris sapientissimis,hoc est feras desiderium .i. mortẽ, & absentiam eorum, quos coniunctos.s.tibi summa beneuolentia,& plurimis officiis amasti, feras,inquam,si non æquo animo, at .i. saltem forti .s. animo. Ego nescio quid possim, uel potius sentio me posse parum:tamen ego polliceor tibi illud me esse facturum,quæcunque arbitrabor conducere.i.utilia fore saluti,& dignitati tuæ, tanto studio,quanto studio,& officio tu fuisti semper in rebus meis. Ego detuli .i. denunciaui, hanc uoluntatem meam ad matrem tuam,fœminam optimam,& amantissimã tui. Si scripseris qoid .i.aliquid ad me,ego faciam ita, ut intellexero te uelle: sin autem .i. sed si, tu minime.i.nequaquam scripseris; ego tamen, id est,nihilominus curabo summo studio & diligenter omnia, quæ arbitrabor esse utilia tibi.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER SEPTIMVS.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Responsoria ad petitionem Marij, pro ludorum & spectaculorum descriptione, a Cicerone sibi mittenda, in qua quantum potest elegantissime omnem istarum rerum uoluptatem extenuat sed tamen quales fuerunt, interim scribit. ostenditque, quàm possis mitioribus uoluptatibus tranquillus animus se oblectare.

M. CICERO S. D. M. MARIO

refertur ad podagrã, q̃ Mariũ sæpe uexabat. ep.4.h.l.

SI te*dolor aliquis corporis,aut infirmitas ualetudinis tuæ tenuit, quo minus ad ludos uenires: fortunæ magis tribuo,q̃ sapientiæ tuæ. sin hæc, quæ ceteri mirãtur,cõtemnenda duxisti, &, cũ per ualetudinem posses, uenire tñ noluisti: utrunq; lætor, & sine dolore corporis te fuisse, & aĩo ualuisse, cũ ea,quæ sine causa mirantur alii,neglexeris:modo ut tibi cõstiterit fructus otij tui: quo quidẽ tibi perfrui mirifice licuit, cũ esses in ista amœnitate pene solus relictus. neque tñ dubito, quin tu et illo cubiculo tuo, ex quo tibi Stabianũ perforasti,& patefecisti Seianũ.p eos dies matutina tpa lectiunculis consumpseris: cum illi interea,qui te istic reliquerũt,spectarent cões mimos semisomni. reliquas uero partes diei tu consumebas iis delectationibus,quas tibi ipsi ad arbitriũ tuũ compararas.nobis aũt erant ea perpetienda, q̃.s.P. Mæcius probauisset.oĩno, si quæris ludi apparatissimi,sed nõ tui stomachi:coniecturã n.facio de meo. nam primũ honoris causa in scenã redierãt ij,*quos ego honoris causa de scena decessisse arbitrabar.deliciæ uero tuæ, noster Aesopus eiusmodi fuit, ut ei desinete per oẽs hoies liceret. is iurare cũ cœpisset, uox eũ defecit in illo loco,*Si sciẽs fallo Quid tibi ego alia narrẽ?nosti.n.reliquos ludos. qd?ne id qui dẽ leporis habuerũt,qd' solẽt mediocres ludi. apparatus.n.spectatio tollebat oẽm hilaritatẽ.quo quidẽ apparatu, nõ dubito, quin aĩo æquissimo carueris. Quid.n. delectationis habent sexcenti muli in Clytemnestra?aut in Equo Troiano craterarũ tria millia? aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna?q̃ popularẽ admirationem habuerũt, delectationem tibi nullã attulissent. Quòd si tu p eos dies operã dedisti*Protogeni tuo:dũ modo is tibi quiduis potius,q̃ orationes meas, legerit; ne tu haud paulo plus,q̃ quisq̃ nr̃m, delectationis habuisti.Nõ.n.te puto*Græcos,aut Oscos ludos desiderasse; pſertim cum Oscos ludos uel in senatu *nr̃o spectare posis,Græcos uero ita nõ ames,ut ne ad uillã quidẽ tuã uia Græca ire soleas.Nã quid ego te athletas putẽ desiderare, qui gladiatores contempseris? in quibus ipse * Põpeius confitetur se & operam, & *oleum perdidisse. Reliquæ sunt uenationes binæ per dies quinque,magnificæ,nemo negat: sed quæ potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus a ualentissima bestia laniatur, aut pclara bestia uenabulo trãsuerberatur? quæ tñ si uidenda sint,sæpe uidisti: neq; nos,qui hæc spectauimus, quidq̃ noui uidimus. Elephãtorum extremus dies fuit: in quo admiratio magna uulgi, atq; turbæ, delectatio nulla extitit: quin etiam * misericordia quædã consecuta est, atq; opinio eiusmodi, esse quãdam illi belluæ cum genere humano societatẽ. His ego tñ dieb' ludis scenicis, ne forte uidear tibi non modo beatus, sed liber oĩno fuisse, dirupi pene me in iudicio Galli Caninij,familiaris tui. q si tam facilem populum haberem, q̃ Aesopus habuit; libenter mehercule artem desinerem; tecumque, & cum similibus nostri uiuerem. nam me cum antea tædebat,cum & ætas, & ambitio hortabantur,& licebat denique,quem uolebam,non defendere: tum uero hoc tpe uita nulla est. neque.n. fructum ullum laboris expecto: & cogor non nunq̃ hoies,nõ optime de me meritos, rogatu eorum, qui bene meriti sunt, defendere. itaq; quæro causas oẽs aliqñ uiuendi arbitratu meo: teque,& istam rõnem otij tui & laudo uehementer,& probo: quodq; nos minus interuisis,hoc fero animo æquiore, q, si Romæ esses, tñ neq; nos lepore tuo,neq; te,si quis est in me,meo frui liceret pp molestissimas occupationes meas: quibus si me * relaxaro; (nam, ut plane * exoluam, non postulo) te ipsum quidem, qui multos annos nihil aliud cõmentaris,docebo pfecto,quid sit * humaniter uiuere. Tu modo istã imbecillitatẽ ualetudinis tuæ sustẽta,& tuere,ut facis; ut nr̃as uillas obire, & mecũ nostra simul lecticula concursare possis. Hæc ad te pluribus uerbis scripsi, q̃ soleo, non otij abundantia,sed amoris erga te. q me quadam epistola subinuitaras, si memoria tenes, ut ad te aliqd eiusmodi scriberem,quo minus te prætermisisse ludos pœniteret. qd' si assecutus sum; gaudeo: sin minus; hoc me tñ consolor, q posthac ad ludos uenies, nosq; uises, neque in epistolis relinques meis spem aliquam delectationis tuæ. Vale.

qui per ætatem cũ agere iam non possent, artẽ omiserant.

uerba iurisiurandi per Iouem lapidẽ. Gell. l.1.c.21. & Acad. 4. & Festus. ep.12 h.l.

seruo anagnostæ.

ad Att. lib.16.

Arpinati. uterque .n. Arpinas.

dator ludorum.

quo athletarum corpora ungebantur.

uide Plinium lib.8.c.7.

obserua duo translata uerba.

laudabiliter. ac iucunde.

SI te dolor) M. Marius,ciuis amplissimus, cum podagra laboraret, receperat se rus:uerũ,cum intellexisset interea Romæ celebratos esse magnificentissimos ludos,scripserat ad Cic.ut aliqd ad se scriberet,quo minus eos ludos ꝑtermisisset, neq; eis interfuisse pœniteret. Itaq; Cic.hac epist.attenuat uoluptatem illorum ludorum quantum põt, non tñ q neget eos magnificẽtissimos fuisse, sed quòd uiris grauib', q & aliis studiis grauiorib' delectari

NVBAR.

delectari solẽt: dicit potius fuisse allaturos molestiã, q̃ uoluptaté, esseq; animi magni, & excelsi ea contemnere, quæ ceteri admirã tur. Laudat aũt otium ipsius Marij, sicut modo id transtulit in literarũ & lectiones rerum egregiarum. Describit aũt fere totum apparatũ, & magnificentiam ipsorum ludorũ. Postremo dicit se cupere ita leuari quibusdam negotiis, qbus impeditur, ut possit cum eo in uilla uictitare. [Sin te) facit argũ in duas partes diuisum. est aũt sensus, si nõ uenisti ad ludos, quia ꝑ ualetudinem malam tibi non licuerit, non attribuo id sapientiæ tuæ, sed fortunæ potius, quæ te infirmitate detinuit: si aũt non uenisti, quia ea contemnenda, & paruifacienda putaueris, quæ ceteri admirant, etsi ꝑꝑ hanc causam, ꝙ ea contemnas, non uenisti, cum non impedit te ualetudine uenire posses, duplici causa lætor, & ꝙ sine dolore corporis fueris, & ꝙ magnum animum habueris ad hæc contẽnenda. [Infirmitas) debilitas, quia potest etiam esse bona ualetudo. [Fortunæ) casui. [Quam sapientię tuæ) quia si impeditus mala ualetudine ꝑꝑ eam prætermisisti uenire, non aũt q̃a, ut sapiens nõ curaueris, non cõsilio sed fortuna hoc fecisse uideris. [Sin) alia pars. [Ceteri) quam uulgares. [Duxisti) existimasti. [Per ualetudinem) ualetudine permittente, & nõ impediente. [Tamen) quamuis posses. [Vtrunque). i. utraque causa. [Et sine dolore) prima causa. [Et animo ualuisse). i. habuisse animum magnum nec uictum ab hmõi inanibus cupiditatibus. & est secũda causa. [Sine causa) quia sunt res uanę, neque admiratione dignæ. [Neglexeris) non curaueris. [Modo) ut pro dũmodo, uel sic distinguendum, eum neglexeris ea, quæ alii mirantur, modo pro dũmodo. s. neglexeris. s. ita [Vt fructus) ut utilitas. [Constiterit) pro extiterit, uel apparuerit, uel suppetierit. [Quo) otio. [Licuit tibi) permissum est tibi, potuisti. [In ista) in ea ubi tu es. [Neque) h. d. Cic. ꝙ quamuis Marius patasset sibi uillas, ad amœnitatẽ aptas, non tñ dubitat, quin consumpserit tpa matutina in lectiũculis aliquibus. [Cubiculo) locus ubi cubatur & dormitur: & cubiculum dicitur. [Stabianũ & Seianũ) nomina sunt uillarũ. [Perforasti) fecerat. n. fenestras, ut ex cubiculo longe posset ꝓspicere. [Patefecisti) aperuisti deiecto aliquo modo. [Lectiunculis) usus est diminutiuo, ut ostendat eũ uel aliquid legere debuisse. [Interea) dũ tu legebas. [Illi) amici tui. [Istic) ruri. [Semisomni) cũ enim spectamus aliquid, quo nõ delectamur, obrepit nobis somnus. [Cõmunes) uulgares, quotidianos. [Mimos) histriones, gesticulatores, scenicos. [Reliquas partes) præter matutina tempora. [Ad arbitrium) ut uolebas. [Compararas) cõstitueras. [Nobis) qui eramus Romę & spectabamus ludos. [Perpetienda) cum magna molestia ferenda. [Scilicet) ironice dictum, & indignationem, & stomachationem animi ostendit. [P. Męcius) is erat prætor, qui & histriones & cantores, & alios hmõi conducebat ad ludos celebrãdos. Iuuen. Nullius fibula durat Vocem uendentis prætoribus. [Si quæris) modus est dicẽdi, pro si scire uis. [Tui stomachi). i. appetitui animi tui, qui tibi potuissent placere. est aũt translatio a corpore. [Coniecturã. n. facio). i. coniicio ex stomacho meo, cui non placuerit ista, ꝙ non placuissent etiam tuo. [De meo stomacho) nã primum ostendit quare hæc non placuerint. dicit. n. ꝙ quidam, q discesserant ex scena, & putabantur discessisse, & esse amoti honoris causa, ne essent dedecori, redierũt postea in scenam, ut honestarent ludos. [Discessisse causa honoris). i. discessisse, ne dehonestarent ludos. [Deliciæ tuæ) quem habes carissimũ. [Æsopus) mimi & auctoris scenici nomen est hoc loco. nam alius fuit fabulator in Phrygia, de quo scribit Gel. cuius extant suauissimi apologi. [Eiusmodi fuit) ita se gessit. [Vt liceret ei per oẽs homines desinere). i. ut oẽs essent cõtenti, ꝙ desineret à recitatione, quia male se gessit. [Is) declarat quare oẽs æquo animo ferrent, ut desineret. [Cũ cœpisset iurare) erat locus in tragœdia, quam ꝓnuntiabat, ubi erat aliquod iuramentũ: quod cum ille incepisset, statim uox eum defecit. i. dereliquit ita ꝙ non potuit pronuntiare. [In eo loco) dicit qui fuerit locus tragœdiæ. [Si sciens fallo) hic erat locus, in quo incipiebat iurare, cum uox eũ defecit. [Reliquos ludos) in quibus non recitabãtur comœdiæ, sed fiebant aut gladiatorũ certamina, aut uenationes aliquæ. [Leporis) suauitatis. [Apparatus enim) dicit tñ fuisse rerum apparatũ, ꝙ ludi ipsi spectari cum delectatione non poterãt. [Animo æquissimo). i. ualde libenter, sine dolore aliquo. [Quid. n.) iam describit apparatum. [Clytemnestra?) Clytemnestra uxor Agamemnonis maritũ interfecit, de qua tragœdia facta est & ab ea appellata: quam nunc intelligit. dicit igitur repræsentatione huius tragœdię fuisse apparatum sexcentorum mulorũ, sicut uisum est Mediolani sæpe in oblationibus portarum, ubi uel currus, uel equi multi, & muli etiã onerari auro & argento, & uestibus sericis ducuntur. [In Equo Troiano) alia tragœdia, q̃ continebat proditionẽ, quam fecerunt Græci Troianis per equũ æneũ, siue ligneum, sicut scribit Virg. lib. 2. Æn. [Cratetarũ) pateratũ, uidi etiam Mediolani quamplurimas crateras ferri ad pompam, cum fiunt oblationes. [Varia) diuersi generis. [Popularem admirationem habuerunt). i. quæ populus tñ admiratus est. [Tibi) uiro grauissimo. [Protogeni) nomen est liberti anagnostæ Marii. i. qui Mario legebat. [Quiduis) quidlibet. [Potius, q̃) uitat arrogantiã. [Dedisti operam) intendisti. [Ne) hic non ponitur pro certe, ut quidam putant, q̃a sensus non patitur, sed sic. [Nę tu haud paulo plus). i. paulo plus. nam duæ negationes affirmant. [Non enim) occurrit obiectioni, ne fortasse diceret Marius se desiderasse alios fortasse ludos, utputa grecos, & oscos, respondet Cic. se non credere eum tales ludos desiderare: & addatit rões cum ioco, aut etiam scommate quodam. dicit. n. Cic. ꝙ non credit Marium desiderasse ludos uel oscos, uel græcos, q̃a oscos nõ modo in theatro, sed etiam in senatu ipso spectare possit. tangit aũt quosdam senatores qui fœde, & obscene loquerentur: quos dicit quodãmodo repræsentare ludos oscos scenicos. nam Osci, qui & Capuenses dñr, appellati sunt auctore Festo ab oris fœditate. Dicit ergo Cic. credo te non desiderasse ludos Oscos, quia eos spectare potes in senatu nostro, ubi sunt, q osce loquuntur. i. fœde. Addit præterea eum non desiderare gręcos ludos, quia ita oderat Marius Græcos, ut cum esset uia, quæ ad uillã eius ducebat, q̃ gręca appellabatur, ꝑꝑ odium gręcorũ nollet ire per eam uiam. Romani aũt ludorum morem ex diuersis gentibus & patriis acceperunt. [Athletas) certatores. [Pugiles) luctatores. [Qui contempseris gladiatores) qui paruifeceris spectare gladiatores, in quibus poterat esse maior delectatio, quam in athletis. [Operam, & oleum) prouerbium est, quod Macrob. scribit, quendam docuisse picam proferre. Est aũt tractum uel a palęstritis, qbus dabatur oleũ, ut ungerentur; uel ab iis, qui multum, & frustra uigilantes oleum cõsumunt. unde est ꝓuerbio studiosorum, Plus olei, q̃ uini consumpsi. unde Iuuen. de historiographis, Vester porrò labor fœcundior historiarum Scriptores, perit hic plus tpis, atque olei plus. [Binæ) duæ. quod in usu, & apud Cic. & apud Quint. & Liuium inueni etiam cum iis, quæ declinãtur in singulari. [Magnificæ). s. fuerunt. [Sed quæ) quamuis fuerint magnificæ, dicit tñ eas homini ciuili non fuisse allaturas delectationem. [Politico) ciuili. nam πόλις ciuitatem significat. [Valentissima) ui Leone, aut Vrso, q sæpe in eiusmodi spectacula ducebant. Horat. in epis. Ducunt aut Vrsum, aut pugiles: iis nã plebecula gaudet. [Transuerberatur?) transfigitur. [Videnda) digna ut uideatur. [Sæpe) alio tpe, itaque nunc debes minus ea desiderare. [Quidquam noui). i. aliquid quod nõ uiderimus alio tpe. [Extremus dies). s. spectaculorum. [Fuit elephantorum) fuit quo elephanti exhibiti sunt. [In quo) in qua re. s. ꝙ elephanti exhibiti sunt in spectacula. [Vulgi) quod omnia etiam minima solet admirari, & stupere. [Quin ẽt) insuper, immo. [Misericordia) commotio quædam animi. [Eiusmodi) talis. [Quandam soc.). i. quandam conuen ẽtiam. [Cum gñe humano) i. cũ hominibus De elephãtibus Solinus sic scribit: Elephãti innata sensum humanũ intellectus hñt, memoria pollẽt, siderũ seruãt disciplinã. & post multa de eis miranda rursus sic inquit: ꝑꝑ fœminas nunq̃ dimicant: nulla. n. nouerunt adulteria: inest in illis clementiæ bonũ. Quippe si per deserta uagabundũ hoĩem forte uiderint, ductus ad usq; notas uias ꝓbent: uel si cõfertis pecoribus occurrerẽt itinera sibi blanda, & placida manu faciunt: neque animal interimũt cõflictu fortuito. Si qñ pugnatur, non mediocrẽ hñt curam sauciorum: nã fessos uulneratosq; in medium recipiunt. cũ captiuitate uenerint in manus hoium, mansuescunt hordei succo. maria trãsmeaturi naues nõ prius subeunt, q̃ de reditu illis sacrũ luat. Dicit ergo nunc Cic. ꝙ in illa uenatione, ubi exhibiti sunt elephãti, cognitũ est, ꝙ elephanti uiderentur hre quandã conueniẽtiam cũ hoibus. de elephantis & multa scribit Plin. [His ego) dicit nunc se his diebus, qbus ludi scenici acti sunt, non tñ caruisse molestia, q̃a necesse fuit, ut defenderet causam Caninii cuiusdã. [Scenicis) theatralib. nã scena pars est theatri. [Sed liber) q̃a fui in officio alieno, & non in arbitrio meo [Dirupi) nimia contensione dicẽdi uexaui. [Iudicio) causa iudiciali. [Tam facilem, q̃ Æsopus). i. si ita mihi permitteretur a populo desinere ab agendis causis, sicut permittitur Æsopo desinere ab actione histrionica. profecto libenter desinerem. [Artem). s. dicendi, & agẽdi causas. [Desinerem) i. omitterem. [Similibus nostri). i. uiris doctis, & literarum studiosis. [Nam cum) probat ꝙ libenter desineret artẽ, si liceret ei per populum. dicit. n. ꝙ cum tęderet eũ ãte agere causas, cum erat iuuenis, & ambitiosus, & cum non cogebatur defendere, quem nolebat: nunc multo magis tædet eum, quia & nullum

fructum

fructum capio ex iis, quos defendit, & sæpe cogit defendere inimicos suo a rogatu amicorum. [Licebat nō d.).i. poteram nō defendere. [Tū uero) multo magis. [Hoc tpe) quo ætas est maturior, & minus ambitiosa, & uiuo ad arbitriū multorū. [Vita nulla est) .i. ingrata, & insuauis. [Pero) capio. [Non optime).i. pessime. [Rogatu) precibus. [Qui bene meriti).s. de me, qui mihi beneficium præstiterunt, quibus non liceret ullo pacto negare. [Arbitratu meo).i. ut uolo, meo modo. [Ratioñē) propositum. [Laudo & pbo) laudamus uerbis, probam⁹ ēt re. [Interuisis) interdū uisitas. [Lepore) suauitate, & facetiis. [Neque lic.) qa uterq; sumus occupatissimi. [Molestissimas) grauissimas. [Relaxaro) leuauero, & immunitus fuero. [Exoluā plane).i. liberē penitus. [Non postulo) qa scio, q̄ non possem. [Cōmentaris) exerces, cogitas, meditaris. [Humaniter) more hoium. [Imbecillitatē) infirmitatem. [Obire) adire. [Concurlare) conuenire, frequentare. [Non otij ab.).i. non q̄ supersit mihi ips, quo caream negotiis. [Sed am.).s. abundanciam. [Submittatas) latenter mittaras, significaras. [Si assecutus sum) si effeci, ut non pœniteat te prætermisisse ludos. [Sin min⁹).s. assecutus sum. [Neq; relinq. spem).i. uenies ad uidēdos ludos, neque expectabis, ut ego meis literis tibi afferā delectationem, sed eam quæras ueniendo ad ipsos ludos uidendos.

ASCEN. SI dolor &c.) M. Marius, ciuis amplissimus, podagra laborans, ruri agebat, quocirca, cum audisset Romæ celebratos esse ludos magnificentissimos, absentiam suam ægre ferens, scripserat ad Cic. ut de eis ad se scriberet. Cui nūc respōdens Cic. extenuat illorum magnificentiam, laudatq; otium Matij. describitq; ferè totum apparatum ludorum superuacuum. Et postremo dicit se uelle, expeditis negotiis, cū eo in uilla otio uacare. Ordo est. Si aliquis dolor corporis aut infirmitas .i. debilitas ualetudinis.i. sanitatis tuæ tenuit te, quo minus.i. ut non uenites ad ludos.s. Romæ exhibitos, ego tribuo magis fortunæ tuæ, quæ noluit te frustra acciri Romam, q̄ sapientiæ tuæ, quia per ipsam non feceris q̄ non uenisti. Sin.i. sed si, duxisti.i. existimasti hæc .s. ludrica, q̄ ceteri, ut pote plebeii, mirantur, esse contemnenda, ego lætor utrunque.s. & simul te fuisse sine dolore corporis, & .i. simul, te ualuisse aio, cum neglexeris ea, quæ alij mirentur sine causa, eo q̄ non sunt admiratione digna, modo ut.i. dūmodo ita sit, ut fructus .i. utilitas otij tui, constiterit.i. notus fuerit tibi, quia nō oēs, qui beati esse pñt, cōtinuo beati sunt, eo quod nesciunt. unde Maro, O fortunatos nimium sua si bona norint, Agricolas. Quo.s. otio, licuit tibi perfrui.i. ad plenum frui mirifice, cum esses relictus penè.i. quasi solus in ista amœnitate.s. rurali. Neque tñ dubito quin consumpseris per eos dies tpa matutina lectiunculis .s. legendo subinde libros aliquos, ex illo cubiculo tuo, ex quo perforasti mihi.i. ad uotum meum. alij tñ habent tibi. Stabianum, partē uillæ sic nominatā, & patefecisti, Scyanum, alterū locum uillæ, forte a σκιά scia.i. umbra dictum, unde patefecit eum faciendo fenestras, cum ante esset umbrosū: cum illi, qui reliquerunt te istic.i. ruri, aut in uilla tua spectarent interea cōes.i. uulgares, mimos.i. histriones, & actores ludorū gestu corporum Enchei.i. semisomni .s. qui non nisi ad dimidium satis dormierant, aut pp lentā actionem somno oppressi. Vero .i. sed, ut consumebas reliquas partes diei.i. pręter matutina tpa, his delectationibus quas tibi ipsi comparatas.i. conquisiueras ad arbitrium tuum. Ea aūt, quę.s. Spurius Mecius, prætor Vrbanus. Prætor.n. ludos celebrandos conducebat. Iuuen. Nullius fibula durat uocem uendentis prætoribus. interdū tñ Ædiles cur. ludos curabāt, ut patet de comœdiis Terentianis. Sunt q pro Spurio Publium legant. Scilicet aūt per indignationem ponitur, q.d. si diis placet, probauisset, erant nobis perpetienda ea, quæ indoctis placēt sunt doctis cruciatui. Si quæris oino.s. scire quales fuerint ludi, ludi sup. fuerunt apparatissimi .i. maximo sumptu & apparatu instructi, sed nō sup. fuerūt stomachi mi.i. q tibi saperēt, ac placerēt. facio.n. coniecturā de meo.s. stomacho, cui non sapuerunt. Nam primū ij, quos ego arbitrabar decessisse de scena.i. de proscenio, hoc est loco, in quo agebatur ludi causa honoris, ne.s. præsentia sua ludos dehonestent, cū essēt inhonesti, redierunt in scenam causa honoris.i. ut ludos honorificent. Vero.i. sed, Æsopus noster.s. histrio nobilissimus, appositoriæ delicię tuę.i. in quo tātopere oblectaris, fuit eiusmodi.i. talis in agendo, ut liceret ei per oēs homines.i. nullo reclamante, cū oēs satiati essent ante finē ludorum desinere.s. ab agendo. is cū cœpisset iurare, ut fit in fabulis, uox defecit .i. deseruit eū in illo loco.i. cū diceret illa uerba, Si sciens fallo. Quid.i. ad qd ego narrē tibi alia? tu.n. nosti reliquos ludos, in quibus.s. parū decoris esse solet. Quid sup. dico reliquos, hi sup. ne quidem.i. non saltem, habuerunt id decoris, quod ludi mediocres solent.s. hre. Enim.i. qa, spectatio.i. frequēs inspectio apparatus tollebat oēm hilaritatē.

Quo quidem apparatu non dubito quin carueris æquissimo aio. Enim.i. qa quid delectationis hñt sexcenti muli in Clytemnestra .s. per pōpam deducenda in fabula, aut tria millia craterarū.i. id genus poculorum. Dicitur hic crater, in accusatiuo hūc cratera, unde fit nominatiuus hęc cratera. Huiusmodi aūt crateræ ostentabātur pro inclusis in equo ad usum potandi, nisi sit legendū cratium, qbus equus intrinsecus intexebatur. Certū est, q̄ Clytēnestra est nomē fabulæ, sicut Equus Troianus: quæ denominatur a re præcipua in eis acta. Clytemnestra aūt erat uxor Agamemnonis, principis exercitus Græcorum, quæ cum Ægistho adulteriū cōmisit absente marito, & reuersum eius consilio interfecit: unde ab Oreste filio interfecta est. Cū ergo ageret imperatricē, sexcentis mulis in fabula usa fingebat. In Equo aūt Troiano q̄ plurimi Grecorum fuerant inclusi, unde ad pōpam illis tria millia craterarum in fabula assignabant. aut armatura uaria peditatus, & equitatus in aliqua pugna qd delectationis habet? q.d. nihil. Quæ.s. supradicta in apparatu superfluo cōstituta, aut ea, quæ habuerūt admirationē popularem, nullam delectationem attulissent tibi. q̄ si tu operam dedisti, p eos dies.s. quib⁹ ludi tales exhibebātur, Protogeni.s. liberto, & anagnostæ.i. lectori tuo. sonat aūt Protogenes .i. quod primus gñis dūmodo is.s. Protogenes, anagnostes tuus, legerit tibi potius quiduis.i. quamcūque aliam rem, q̄ orationes meas; ne.i. certe, tu habuisti haud.i. non paulo plus, immo multo plus delectationis, q̄ quisq̄ nostrum. Modeste aūt dicit, q̄ orationes meas, quasi uero in illis aut operā perdidisset, aut minus delectationis habuisset. Non.n. puto te desiderasse ludos Grecos, aut Oscos.i. aut apud Græcos inuentos, ut sunt ferè comœdię, & tragœdię, aut Oscos, ut sunt Atellanæ fabulæ. sed per iocum rōnes affert, cur tales nō debeat desiderare, pręsertim cū possis spectare ludos Oscos.i. ob obscœnitate oris denominandos, uel.i. &c, in senatu nostro.i. Romano, in quo uterque erat, q.d. illic esse, q obscœnitate loquendi Oscos reprę sentent. Vero.i. sed, cum tu ames Grecos ita.i. tanto odio prosequaris, ut ne quidem.i. non saltem, soleas ire ad uillam tuā uia Greca. Nam quid.i. ad qd, ego putem te desiderare athletas.i. pugiles, & luctatores, q contempseris gladiatores, quorum tñ spectaculum uī delectabilius, cum sit periculosius, & artificiosius in quibus.s. gladiatoribus ipse Pomp. qui eis plurimū oblectari solebat, confitetur se perdidisse & operā, & oleū.i. impensam & laborē. Reliquæ sunt.i. præter dictos apparatus sunt uenationes p dies quinque, binæ.i. singulis e quaque diebus duæ, & ita a. magnificæ, q.d. dices forte ex aliorum relatu, q̄ fuerint magnificæ, nemo negat.s. magnificas fuisse. Sed quæ delectatio potest esse homini politico.i. ciuili, cū aut homo imbecillus a laniatur a bestia ualentissima, aut bestia præclara transuerberatur uenabulo.i. cuspide uenatoria? q.d. nulla. talia aūt fiebant in uenationibus in arena exhibitis. nam ad bestias dānati obiiciebantur bestiis, aut ad hoc exercitati sese locabant ad transfigendas feras. Quę.s. spectacula, tñ.i. nihilominus si sint uidenda, tu uidisti sępe. Neque nos, q spectauimus hęc, uidimus quidq̄ noui. Extremum.i. ultimus dies ludorum, fuit elephantorum.s. exhibitorum spectaculo, in quo.s. die magna admiratio uulgi, atque turbæ extitit, nulla delectatio extitit.i. emersit. quinetiam quędā misericordia est consecuta, atq; opinio eiusmodi, quandā societatem esse illi bellue.i. elephāto, cum gñe humano, quia cum potuissent sęuire in hoiex uictos, noluerūt. unde Solin. Elephanti iuxta sensum humanū intellectus hñt, memoria pollent, siderū seruāt disciplinam, inest illis clemētię bonum. quippe si per deserta uagabundum hoiem forte uiderint, ductus ad notas usque uias prębent, uel si cōfertis pecoribus occursitēt itinera sibi blanda, & placida manu faciunt, neq; animal interimunt cōflictu fortuito. Si qñ pugnatur, nō mediocrem hñt curā sauciorum: nam fessos uulneratosq; in mediū recepiāt, &c. Tamen ne uideat tibi fuisse his diebus nō modo.i. nō solū beatus ludis scenicis.i. pp ludos scenicos, sed oino liber.s. ab omni cura, ego dirupi pene me in iudicio Galli Caninij familiaris tui quē defendi, ne contra eū iudiciū fieret. quod si haberem populū tam facilem, q̄.i. quantum, facilem habuit Æsopus, q ob malā actionem statim dimissus est; mehercule ego libenter desinerē artem.s. causidicorum, & uiuerem tecū, & cū similibus nri.i. uitis studiosis. Nam cū.s. ita sit, q̄ tędebat me antea .s. solicitudinis in causis dicēdis, cū.i. qñ, & ętas.s. ualida, & iuuenilis, & ambitio .i. cupiditas, perueniendi ad magnos honores, hortabātur me.s. tali officio, p quod emergere possem, incūbere, & licebat deniq; nō defēdere, quem nolebā.s. defendere, (qa nulli erat obnoxius) tum uero.i. tūc ita est pro so, q̄ uita est mihi nulla hoc spe, hoc est q̄ si crucier agendo tot causas inuite, ut uidear mihi non uiuere. Neque.n. pero ex his ullum fructum laboris, & cogor nōnunquā.i. interdum, defendere homines non optime, immo nequaq̄ meritos

meritos de me, rogatu.i. pp preces eorũ, qui benemeriti sunt.s. de me. Itaque.i.& ita quęro, aut quęso.s. a diis omnes causas.i. uias, uiuendi aliquando.i. tandem arbitratu meo. & laudo uehementer, & probo.i. approbo te, & istã rationem otij tui. quodq; .i.& q minus.i. non, interuisis.i. interdum uisitas nos, fero hoc animo æquiore, q.i. quia, si tu esses Romæ, tamen nõ liceret nos frui lepore.i. uetusto sermone tuo, neque te meo, si quis.s. lepos est in me, propter occupationes meas molestissimas. Quibus.s. occupationib⁹, si relaxaro.i. leuauero me. nam non postulo, ut exoluam.i. liberem me planè.i. omnino. & quidem.i. certe, cõmentor .i. animo agito, multos annos, ipsum.i. ut absolui possim, nihil aliud. Alij legunt sic, & idipsum quidẽ q multos annos nihil aliud cõmentor, docebo te profecto &c. sed non placet, ut dicat se talẽ uirum docere, uelle pręsertim id, quod nõ ipse faciat, docebo profecto.i. reuera, quod, qd sit uiuere humaniter.i. benigne, & ut homine dignum est. Tu modo.i. solũmodo, aut nunc sustenta, & tuere.i. protege, nequid deterius patiatur, istã.i. tuam imbecillitatẽ .i. infirmitatem ualetudinis, ut facies, ut possis obire.i. circũuenire nostras uillas.i. domos in agro positas, & concursare mecum simul lecticula, in qua senes, & potentes portabantur a seruis. Ego scripsi hoc ad te pluribus uerbis, q̃ soleo, nõ abundantia otij, sed amoris erga te, quo.i. per quẽ amorem, tu subinuitaras.i. occulte inuitaueras me quadam epistola, si tenes memoria.i. si non es oblitus, ut scriberem ad te aliquid huiusmodi, quo.i. per quod minus.i. non, aut nõ tantopere pœniteret te prætermisisse ludos.s. Romę celebratos. Quod.s. scripsisse, quo te minus pœniteret si sum assecutus.i. si obtinui, & effici, gaudeo: sin minus.i. si nõ sum assecutus; tñ ego consolabor me, hoc.i. hac re, q uenies posthac ad ludos, & uises nos, neque relinques aliquam spem delectationis tuæ in epistolis.i. quam capies ex eis, cum hæ non delectent.

PAVL. MAN.

P. Męcius) hic est P. Męcius, cognomento Tarpa, q ea, quæ in scena recitanda erant, prius iudicabat. eius meminit Horatius in epistola de arte poetica, & satyra x. libri j. [Homini politico) uetustos libros, in quibus ita legatur, ego habeo, habet Vbaldinus Bandinelius, Ioãnes Scala, Hieronymus Ferrarius, Bernardinus Maffeus, Paullus Bocus, alii, quos non necesse est cõmemorare. itaq; nihil muto. quibusdã tñ placuit reponere, Polito. [Fructũ ullũ laboris expecto) ueteres oẽs libri pro, expecto, habent, ex his peto. alij legunt, ex his exspecto. mihi nr̃a lectio magis probatur, ut q̃ a ueteri scriptura minus recedat. nã & exspecto, & exscribo, & exsupero, & alia hmõi cũ s littera ueteres scribebãt, ut ex antiqs monumẽtis licet cognoscere. uide Quinctilianũ lib. 1.

COEL. RHOD.

Apud Festum Pompeium legi, iuraturos per Iouem Lapidẽ, tenere silicem solitos, eiusmodi ferè uerba enunciantes: Si sciens fallo, qui me despicit, salua urbe arceque, bonis eiiciat, ut ego hunc lapidem. Ad quam uerbo conceptionem amplius penitatiusque inspicienti allusisse M. Tullium liquet epistolaru familiarum septimo, per maximam interpretum hallucinationẽ. ita.n. scriptum inuenias: Deliciæ uero tuæ noster Æsopus eiusmodi fuit, ut ei desiuere per oẽs homines liceret. is iurare cũ cœpisset. uox.n. defecit in loco illo. Si fallens scio. Meminit T. Liuius ab Vrbe cond. lib. j. & xx. Eaque, inquit, ut rata scirent fore, agnum lęua manu, dextra silicem retinent: Si falleret, Iouem ceterosq; precatus deos, ita se mactarent, quodãmodo ipse agnum mactasset, & sm precationem, caput pecudis saxo elisit. Sed & alibi T. Liuius idem hmõi iusiurandi formulam latius exequitur.

DOCT. INT.

Lib. vij. epist. j. Iis delectationibus, quas tibi ipse ad arbitrium tuum compararas) sic uolumẽ in membrana descriptũ, ubi recentiores libros, Quas tibi ipsi. Quin autem prior lectio magis sit Tulliana, nemo, opinor, negarit, qui sit diligenter in scriptis Ciceronianis uersatus. nã sic fere Cicero me ipse, mihi ipse, a me ipse, te ipse, tibi ipse, a te ipse, se ipse, sibi ipse, a se ipse. Ac Fenestellam quòque tale apud Cic. quiddam obseruasse, testatur alicubi Seneca. sic j. de diuin. In templo Herculis ualuæ clausæ repagulis, subito se ipsæ aperuerunt. & secundo, Dubitans plerunque, & mihi ipse diffidens. ibidem, Alter mortem sibi ipse consciuit. rursus, A constantia, atque a mente, atque a se ipse discessit. primo de orat. Ita in iudicio capitis pro se ipse dixit. secundo, Virtus autem, quæ est per se ipsa laudabilis. & tertio, ut uita se ipse priuaret. Sed qm̃ exempla in hoc gñe infinita sunt; nos modum aliquem & finem faciamus oportet. Quorsum enim attinet copiam, quam possim, cum dubitatio in re nulla sit, persequi? Igitur ad institutum. [Quid? q ne id quidem leporis habuerunt, quod solent mediocres ludi?) ubi in aliis, Quid? hoc ad quidẽ. Notus est hic dicendi modus, quo particulæ istæ binæ, quid quod, eleganter uenusteq; iunguntur. Qua de re exempla afferre qd attinet, cum sint illa passim apud Ciceronem obuia?

ARG. Marij negotium sibi curæ fore promittit: deinde scribit, quam & facias, & facere debeat condemnationem T. Munatij Planci Bursæ: de quo uide Pedianũ in cõmẽtario Milonianæ. Scripta est primis duobus ante annis, quo Ser. Sulpicius, & M. Marcellus cõsules fuere: nã paullo post Cicero in prouinciã iuit. & Dio Plancũ damnatũ ait, cũ primũ exiit e magistratu.

CICERO S. D. MARIO. 2

Mandatum tuum curabo diligenter: sed homo acutus ei mandasti potissimũ, cui expediret, illud uenire quãplurimo: sed eo uidisti multum, q præfinisti, quo ne pluris emerẽ. quòd si mihi permisisses; q meus amor in te est, confecissem cũ coheredibus nunc, qñ tuũ pretiũ noui, licitatorem potius apponam, q̃ illud minoris ueneat. sed de ioco satis est. tuum negotiũ agam, sicuti debeo, diligẽter. De Bursa te* gaudere certo scio: sed nimis uerecunde mihi gratularis. putas.n. ut scribis, pp hominis sordes minus me magnã illam lætitiã putare. credas mihi uelim, magis me iudicio hoc, q̃* morte inimici, lætatũ. primũ.n. iudicio malo, q̃ gladio; deinde, gloria potius amici, q̃ calamitate. in primisque me delectaui tñ studiũ bonorũ in me extitisse contra incredibilẽ contẽtionẽ* clarissimi, ac potentissimi uiri. postremo, qd uix uerisimile fortasse uideat, oderã multo peius hunc, q̃ illũ ipsum Clodiũ. illum .n. oppugnarã, hunc defenderã. & ille, cũ oĩs resp. in meo capite discrimen esset habitura, magnũ quidẽ spectauit, nec sua quidẽ sponte, sed eorũ auxilio, q; me* stante, stare non poterãt: hic simiolus animi cã me, in quẽ inueheret, delegerat; psuaseratq; nonnullis inuidis meis, se in me emissariũ semp fore. Quã obrem ualde iubeo gaudere te. magna res gesta est. nunq̃ ulli fortiores ciues fuerunt, q̃ qui ausi sunt eũ cõtra tantas opes eius, a quo ipsi *lecti iudices erãt, condemnare. quod fecissent nunquam, nisi iis dolori meus fuisset dolor. Nos hic multitudine, & *celebritate iudiciorum, & nouis legibus ita destinemur, ut quotidie uota faciamus, ne intercaletur; ut quamprimum te uidere possimus. Vale.

quid is me accusante sit damnatus ep. 10. lib. 9. & Phil. c. 3. et Dio l. 40. Clodiũ Milo interfecerat, & damnatus exulabat.

Pomp. intelligit, qui Plancum reum laudauit. Dio lib. 40. uide ep. 6. lib. 6.

Pompeius .n. eos iudices consul selegerat. Dio, Vell. Plut. in Pōp. ipse pro Milone. alij, numerositate.

MVRET.

Mandatum tuum) Scriptus fuerat Cic. testamento cuiusdã pdij heres cũ quibusdã aliis coheredibus. hoc prædiũ cũ Marius emere cuperet, mandarat Cic. ut illud emeret. Pręfinieratq; ei pretium, quod non præte:iret, uel qd impẽderet pro eo pdio. Quare Cic. iocans eum carpit imprudentiæ, q mandasset id negotiũ ipsi Cic. cuius interesset illud pdium uẽdi quamplurimo pretio: tñ postea dicit se curaturũ diligenter eius negotiũ. Deinde scribit se uicisse in iudicio Bursam quendã, de quo dicit se scire Mariũ uehementer lætari, quia conatus fuerat omni ui oppugnare Cic. [Mandatũ tuum) id quod mihi mandasti, & cõmisisti, ut pro te facerẽ. [Sed homo acutus) subaudi es. ironice dixit. [Potissimũ) pcipue in eo præter ceteros, quia maximã habeo partẽ, & minus debueras mihi mandare, q̃ aliis, quia erat in parte res mea. [Expediret) utile esset. [Venire) uendi. est.n. infinitiuus a ueneo uenis. [Quamplurimo) quanto maximo pretio posset. [Illud) uel prædiũ, uel absolute illud, illa res, ut nolit declarare qd fuerit. [Sed eo) qa dixit eũ errasse in hoc, q mandasset negotiũ ei, cuius interesset illud uẽdi quãmaximo pretio posset: dicit tñ q in hoc fuit cautus, quia præfiniuit ei pretium, quod nõ præteriret. in quo tñ irridet ipsum, quia si permisisset ipsum pretiũ in potestate Cic. dicit, q iam emisset. [Eo) propter id, uel in eo. [Vidisti multum) fuisti multum cautus, & prudens. [Præfinisti) prescripsisti. determinasti, ut tantum impẽderet, quantũ scripsisset, nõ plus. [Quo) ut. [Ne) non. [Pluris) quam scripsisses. [Permisisses) reliquisses in potestate mea. [Cõfecisse cũ coheredib⁹) .i. cõclusissem cũ aliis, qui sunt instituti heredes mecũ, quòd tibi reliquissent ipsum prædiũ. [Qui meus amor est in te) .i. p eum amorem, q meus amor est in te. est aũt constructio usitata apud Cic. ut sæpe ostẽdimus. [Nunc) adhuc iocatur Cic. & dicit, qd nunc

cum

cum intelligat pretium Marij, quod uult impendere pro eo prædio, potius adhibebit licitatorẽ. i. æstimatorẽ, q̃ quòd uendatur minoris. [Tuũ pretiũ) summã tui pretij, quod uis impendere. [Licitatorẽ) æstimatorẽ, qui pretium facit a liceor uerbo, quod significat æstimare, pretiũ deferre, inde licitator. Cic. 3. off. Nõ licitatorẽ uenditor, nec qui cõtra se liceat, emptor opponet. [Veneat) uendatur. [Minoris) quã. s. pfinisti mihi. [Sed de ioco) hoc subdit Cic. ne uideat serio dixisse, & uelle id carius emere, quã pfinitum esset sibi pretiũ. [Tuũ neg.) emẽdi, quod mandasti mihi. [De Bursa) quẽ superaui in iudicio. [Nimis uerecũde) nimis parce & modice, ut scribis. scribebat Marius se putare Cic. nõ multũ gaudere, quod uicisset Bursam, quia erat homo uilis, & sordidus. laus aũt uictoriæ pẽdet ex pretio hominis. [Hoc iudicio) quo uici Bursam. [Inimici) uel Clodij, ut quidã uolunt, uel ipsius Bursæ: ut sit sensus, magis lætatus sum uicisse inimicũ meo iudicio, q̃ si esset mortuus. [Primũ) una ex multis rationibus. [Malo) s. uincere. [Gloria amici) quis fuerit hic amicus nõ satis constat, sed intelligim᷒ aliquẽ esse oppugnatũ ab illo Bursa. [Studiũ) fauorẽ. [Contentionẽ) orationẽ aduersariã. [Clarissimi uiri) M. Crassum significat, qui huoc Bursam tuebaẽ. [Postremo) ultima rõ, quare uehementer lætatus sit hoc iudicio. [Multo peius) multo magis, multo uehementius. Ouid. Quæ uenit exacto tempore peius amat. [Illũ ipsum) q. d. inimicissimũ meũ. [Illum) Clodiũ. [Hunc) Bursam. [Habitura disc.) habitura periculũ, & cladẽ. [In capite meo). i. in uita mea, si ego periissem. [Spectauit) superauit, considerauit. [Quiddã magnũ) quandã rem magnã. [Sua sponte) per se ipsum. [Illom) inimicorum meorũ, & reip. [Auxilio eorũ). i. fauore illorũ. [Qui stare nõ poterant, me stante) qui non potuissent obtinere statũ suum, me incolumi, & obtinere statũ meũ. [Hic simiolus) s. Bursa. per contemptũ aũt appellauit eum, simiolũ. [Delegerat amicũ) acceperat sibi Clodiũ amicum. [Causa mei) quia sciebat eũ inimicũ meũ. [In quem) s. me. [Inueheret). i. quem insequeret, & criminationibus laceraret. [Emissariũ) promptũ, & paratũ ad hoc. nam emissarij dñr equi, qui seruanẽ ad procreandã sobolem, & emittuntur ad equas. inde translatiue emissarii in aliquos dñr, qui sunt parati inuehi in aliquos. [Iubeo) uolo. [Gesta est) cũ uictus est hic Bursa. [Fortiores) maioris animi. [Eius) Crassi, qui elegerat iudices, & tñ illũ condemnauerunt cõtra fauorẽ Crassi. [Nisi meus dolor fuisset dolori iis) nisi doluissent meo dolore. i. nisi doluissent, quia ego dolebã. [Multitudine & celebritate). i. multis, & celebribus, hoc est claris iudiciis, quia semper uincimus. [Detinemur) sumus occupati. [Intercaletur) fiat intermissio. nam intercalare est interserere, siue interponere, siue interuocare, ut supra declarauimus plenius.

ASCEN. MAndatum tuũ &c.) Cic. acceperat ex testamento pdium, de quo Marius scripserat, ut sibi emaẽ a Cic. q̃ minimo queat: unde iocans Cic. dicit sua interesse, ut q̃ maximo uendatur: dicit tñ se curaturũ eius negotium: ac demũ dicit se uicisse aduersariũ suũ, scilicet Bursam, de quo sperat Mariũ gauisum. Ordo est. Ego curabo diligenter mandatũ tuũ. s. ut prædiũ tibi ematur, sed tu homo acutus, qd̃ iocose dicit, tu mãdasti. s. pdiũ tibi emi, q̃ minimo potissimũ. i. maxime ei, cui expediret. i. utile esset, illud. s. pdiũ, uenire. i. uendi, quãplurimo. i. maximo pretio, hoc est mihi, eius ex testamento possessori. Sed tu uidisti. i. prospexisti multũ, eo q̃ pfinisti, ne emerẽ pluris. s. q̃ scripseras. qd̃ si scripsisses, emere q̃ minimo poteris, sine quibus paulo, aut quanti quibus, potuisset Cic. maximo uendidisse pretio. ipse tñ p iocũ dicit sese cõtra fuisse facturũ, addens q̃ si permisisses mihi. i. arbitrio meo, & nõ pfiniuisses mihi pretiũ, q meus amor est in te. i. fm amorẽ quo te prosequor, ego fecissem. s. emptionẽ cũ coheredibus, quia ipse non erat solus heres. Nunc qm̃ ego, qui sum in parte heres, noui pretiũ. i. quãti tibi sit, ego ponã potius in licitationẽ. i. uenditionẽ, q̃ cedat plus ceteris offerenti, q̃ illud. s. prædiũ, ueneat. i. uẽdaẽ minoris. s. q̃ pfinioisti, sed satis est de ioco. Ego agã negotiũ tuum diligenter, sicut debeo, q. d. pp partẽ meã nõ curabo, ut pluris ueneat q̃ par sit. Ego certo scio te gaudere de Bursa. i. q̃ Bursam uicerim, sed tu gratularis mihi nimis uerecũde. Putas. n. ut scribis, me putare illã lætitiã minus magnã pp sordes hois. s. uicti. Velim, sup. ut credas mihi, me magis lætatũ hoc iudicio, qd̃ cõtra Bursã latũ est, q̃ morte inimici. Enim. i. quia, primo malo. s. uictũ esse, iudicio q̃ gladio, deinde gloria. i. cũ gloria amici, pro quo Cic. cõtra eum egit, q̃ calamitate, q̃ secuta fuisset, si gladio uindictã sumpsisset. Et in primis delectauit me tm̃ studiũ bonorũ extitisse in me cõtra incredibilẽ cõtẽtionem uiri clarissimi, & potentissimi Crassi, qui pro Bursa steterat. Postremo, qd̃ uĩ fortasse incredibile, ego oderã multo peius. i. grauius, & cum maiore execratione, & mali in illũ optione, hunc. s. inimicũ, q̃ illũ ipsum Clodiũ. s. singularẽ inimicũ, & huius amicũ. Enim. i. quia oppugnarã. s. prius illũ. s. Clodiũ, & ita merito inimicus fuit, & defenderã hunc. s. Bursam, qui postea factus est inimicus. Et ille. s. Clodius cũ ois resp. esset habitura discrimẽ. i. piculũ in meo capite. i. si ego in piculo essem, spectauit. i. pendit quiddã magnũ. i. quoddã emolumentũ singulare, nec quidẽ sua spõte. i. proprio ingenio, aut naturali industria, sed auxilio eorũ, qui non poterant stare me stante. i. si ego mãsissem in statu meo. Hic. s. Bursa, simiolus. i. turpis imitator Clodij, delegerat causa animi. i. ut satisfaceret malitiæ animi sui me in quẽ inueheret, & persuaserat nõnullis inuidis meis se fore sp emissariũ in me. i. qui ueheretur in me, & semper ppius esset, ut emittaẽ in me. Quamobrẽ ego iubeo. i. uolo, sed tñ aliquantulũ imperiose, qd̃ ex gaudio dicit, Seruius aũt ad illud Æn. Infandũ regina iubes, dicit. i. uis, sed tñ Æneas modeste potuit dicere reginã iubere, te gaudere ualde, quia sup. magna res est gesta. uuoq̃ fuerunt ulli ciues fortiores, q̃ qui ausi sunt condẽnare eũ. s. Bursam, contra tantas opes eius. s. Crassi, a quo ipsi erãt lecti iudices a quod ipsi nunquam fecissent, nisi dolor meus fuisset iis dolori. Nos detinemur hic multitudine, & celebritate iudiciorum, & nouis legibus, ita ut faciamus quotidie uota, ne intercaletur. i. ne fiat intermissio, & suspensio iudiciorum, ut possimus uidere te quamprimũ, quod non liceret, nisi iudiciis absolutis.

PAVL. MAN. DE Bursa) hic est T. Plancus Bursa, frater L. Plãci, ad quẽ sunt epist. lib. x. accusatus est de ui, & condẽnatus a Cicerone, cui antea tribunus pl. in caussa Milonis aduersatus fuerat, & in cõcionib᷒ magnã inuidiã cõcitarat. postea rerũ potitus Cæsar, eũ, & oẽs lege Põpeia damnatos restituit. Dio, Pedianus, & alij.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Consolatoria est epistola, sed aliaque multa dicuntur, quæ ad prudentiam Ciceronis magis referenda uidentur: ut pote tota ista narratio belli, qua dicit, quam prudenter omnia præcogitarit, & præuiderit, & quo consilio Pompeium deseruerit, & in urbem redierit: postremo ipsa eadem consolatione, qua usum esse dicit, Marium solatur.

CICERO S. D. MARIO. 3

PErsæpe mihi cogitanti de cõibus miseriis, in quibus tot annos uersamur, &, ut uideo, uersabimur, solet in mentẽ uenire illius tpis, quo proxime fuimus una. quin ẽt ipsum diẽ memoria teneo. nam ad iij. idus Maias, Lentulo, & Marcello cos. cum in Põpeianum uesperi uenissem, tu mihi solicito aĩo præsto fuisti. solicitũ aũt te habebat cogitatio tum officij, tũ ẽt periculi mei. si manerẽ in Italia; uerebare, ne *officio deessem. si pficiscerer ad bellũ; periculum te meũ cõmouebat. quo tpe uidisti pfecto me quoq; ita conturbatum, ut non explicarẽ, qd esset optimũ factu. pudori tñ malui, *famæq; cedere, q̃ salutis meæ rõnem ducere. cuius me mei facti pœnituit, non tã pp periculũ meum, q̃ pp uitia multa, q̃ ibi offendi, quò uenerã: primũ neq; magnas copias, neq; bellicosas: deinde, extra ducẽ, paucosq; ꝑterea, (de principibus loquor) reliqui primum in ipso bello rapaces, deinde in oratione ita *crudeles, ut ipsam uictoriã horrerẽ: maximũ aũt æs *alienũ amplissimorũ *uirorum. qd q̃ris? nihil boni præter causam. Quæ cũ uidissẽ, desperãs uictoriã, primũ cœpi suadere pacẽ, cuius fuerã semp auctor: deinde, cũ ab ea snia Pompeius ualde abhorreret, suadere institui, ut bellũ duceret. hoc interdũ probabat, & in ea snia uidebaẽ fore: & fuisset fortasse, nisi quadã ex *pugna cœpisset suis militib᷒ cõfidere. ex eo tpe uir ille summus, nullus imperator fuit. signa tirone & collecticio exercitu cũ legionibus robustissimis contulit: uictus, turpissime, amissis ẽt castris, solus fugit. hunc ego belli mihi finẽ feci: nec putaui, cũ *integri pares nõ fuissemus, fractos, superiores fore. discessi ab eo bello, in quo aut in acie cadendum fuit, aut in aliquas insidias incidendum, aut deueniendum in uictoris manus, aut ad *Iubam confugiendum,

[margin: *erga remp. & Pompeium beneme ritum. uide ep. 6. lib. 6.]
[margin: ep. 14. l. 4. & 19. l. 15 ep. 6 l. 6. præsertim L. Lentuli ep. 13. l. 5. & Cæs. l. 1 de bello c.]
[margin: ad Dyrrhachium. Cæsar l. 1. de bello c.]
[margin: ep. 7. lib. 4]
[margin: ut Scipio.]

ut M. Marcellus. ut Cato Vtic.

aut capiẽdus tanq̃ *exilio locus, aut cõſciſcẽda *mors uolũtaria. certe nihil fuit p̃terea; ſi te uictori nolles, aut nõ auderes cõmittere Ex obus aũt iis, q̃ dixi, incõmodis, nihil tolerabilius exilio, p̃ſertim innocẽti, ubi nulla adiũcta eſt turpitudo: addo ẽt, cũ ea urbe careas, in qua nihil ſit, qđ uidere poſſis ſine dolore. ego cũ meis, (ſi qdq̃ nũc cuiuſpiã eſt) ẽt in meis eſſe malui. q̃ acciderunt, oĩa dixi futura. ueni domũ, nõ ꝙ optima uiuendi cõditio eſſet, ſed tñ, ſi eſſet aliqua forma reip. tanq̃ in patria ut eſſem; ſi nulla, tanq̃ in exilio. mortẽ mihi cur cõſciſcerẽ, cã nulla uiſa eſt; cur optatẽ, multæ. uetus eſt.n. VBI nõ ſis, q fueris, nõ eſſe, cur uelis uiuere. ſed tñ, VACARE culpa, magnũ eſt ſolatiũ; p̃ſertim cũ habeã duas res, qb⁹ me ſuſtentẽ, optimarũ *artiũ ſcientiã, & maximarũ *rerũ gloriã: quarũ altera mihi uiuo nunq̃ eripieť, altera ne mortuo qdẽ. Hæc ad te ſcripſi uerboſius; & tibi moleſtus fui, ꝙ te cũ mei, tum reip. cognoui amatiſsimũ. notũ tibi oẽ conſiliũ meũ eſſe uolui, ut primũ ſcires, me nunq̃ uoluiſſe, plus quenq̃ poſſe, q̃ uniuerſam rẽp. poſtea aũt q̃ alicuius culpa tm̃ ualeret *unus, ut obſiſti nõ poſſet, me uoluiſſe pacẽ: amiſſo exercitu, & eo duce, in quo ſpes fuerat uno, me uoluiſſe ẽt reliqs oĩbus; poſtq̃ nõ potuerim, mihi ipſi finẽ feciſſe belli: nũc aũt, ſi hæc ciuitas eſt, ciuẽ eſſe me; ſi nõ, exulẽ eſſe nõ incõmodiore loco, q̃ ſi me Rhodũ, aut *Mitylenas cõtuliſsẽ. Hæc tecũ corã maluerã; ſed, qa lõgius fiebat, uolui per lr̃as eadẽ; ut hr̃es, quid diceres, ſi qñ in uituperatores meos incidiſſes. ſunt.n.q, cũ meus interitus nihil fuerit *reip. ꝓfuturus, criminis loco putẽt eſſe, ꝙ uiuã. qbus ego certo ſcio nõ uideri ſatis multos periſſe: q ſi me audiſſent, q̃uis *iniqua pace, honeſte tñ uiuerent: armis .n. inferiores, nõ cauſa, fuiſſent. Habes epiſtolã uerboſiorẽ fortaſſe, q̃ uelles. quod tibi ita uideri putabo, niſi mihi longiorem remiſeris. Ego, ſi quæ uolo, expediero, breui tp̃e te, ut ſpero, uidebo. Vale.

a doctrina. a reb. geſtis.

Cæſar, Põpeij culpa ita firmus, ut plus potuerit un⁹, quàm uniuerſa reſp. ut Marcellus. ep. 7. lib. 4.

quaſi non recuſet, ſi e rep. ſit, mortẽ oppetere. uide ep. 6. lib. 6.

PErſæpe) Quo tp̃e Cæſar ab illo uniuerſæ Galliæ bello reuerſus eſt, creati erant cõſules L. Lent. & M. Marcellus, infeſti & aduerſi eius dignitati: q cũ in Italiã ꝓfectus, intellexiſſet duas legiones ad ſe remiſſas, q̃ ex ſenatuſc. ad Parthicũ bellũ duci deberẽt, p M. Marcellũ Cn. Põpeio traditas, atq; in Italia retẽtas eſſe, poſteaq̃ aliquãtulũ paſſus eſt: tñ multis acerrimis in ſe & Põpeij, & alioꝝ ſẽtẽtiis, tũ infamia duaꝝ legionũ, quas diximus a Põp. in Italia retentas rẽ ad arma deduci ſtudebat. Itaq; data ſibi oportunitate ex diſceſſu, & fuga tribunoꝝ, q ſe ad eũ Rauẽnã cõtulerãt, incenſis oratione ſua militum aĩs, tandẽ occupato Arimino, bellũ incepit: qđ poſtea extra Italiã translatũ eſt in Theſſaliã: ubi Põp. ſuperatus eſt. Cui bello dicit Cicero ſe interfuiſſe magis officio, q̃ uolũtate; diſceſſiſſe aũt, poſteaq̃ uidit nullã eſſe ſpẽ uictoriæ; elegiſſe ex multis cõditionib⁹ potiſſimũ eſſe Romę, q̃uis id quoq; miſerũ ſit. Oſtendit aũt, ſe maximã conſolationẽ capere ex cõſcientia rectoꝝ conſilioꝝ ſuoꝝ, habereq; duas res, qbus maxime in his aduerſitatibus ſe ſuſtentet, ſcientiã liberaliũ, & optimaꝝ artiũ, & gloriã reꝝ geſtaꝝ. [Tot annos) poſtquam Cæſ. reuerſus e Gallia incepit eſſe cõtra patriã. [Verſabimur) qa uicto Põp. Cato ad Iubã confugit: ubi reparabat exercitũ. itaq; nõdũ erat finis belloꝝ ciuiliũ. [Proxime) nõ nuperrime. nã iã multũ tp̃s erat, qũo nõ fuerant una: ſed ꝓxime, poſtq̃ non cõuenimus, nec ſimul fuimus. nam proximum dr̃, quod ẽt longe poſitum eſt, nullo interueniẽte. unde ſi duobus annis preteritis a te literas acceperim, poſt quas nihil poſtea ſcripſeris, recte dicam proximas literas tuas, qare uera ſum ꝓximæ, ſi nullas alias poſt eas miſiſti. [Quin ẽt) immo, inſup. [Lentulo & Marcello conſ.) hi.n. ut diximus, initio bellorũ ciuiliũ conſules erant. [In Pompeianũ) .i. uillam meam. [Præſto fuiſti) ſtatim ueniſti, obtuliſti te mihi. [Solicito) anxio. [Solicitũ) dicit Cic. Mariũ fuiſſe anxium duplici de cauſa, & pp periculũ Ciceronis, ſi ꝓfectus fuiſſet ad bellũ, & pp eius officiũ, quod uidebať negare Põpeio & patriæ, ſi in Italia mãſiſſet, neq; ad bellũ iuiſſet. [Tũ officij) .i. & officij mei. i. eius qđ deberẽ facere. [Tũ) maxime & p̃cipue. [Ne officio deeſſem) ut nõ facerẽ, qđ deberẽ & erga p̃riã, & erga Põp. [Nõ explicarẽ) nõ diſcernerẽ, nec cognoſcerẽ. [Pudori) uerecũdię, honeſtati, qa pudebat me, ei deeſſe, a quo in ſalute fuiſſem adiutus. [Et famę) qa fuiſſem dictus malus ciuis, niſi ſaluti reip. ſubueniſſem. [Cedere) obſeq, obtẽperare. [Cuius facti) ꝙ p̃poſuerim pudorẽ, & famã meæ ſaluti. [Vitia multa) multas cauſas uitinſas. [Offendi) inueni. [Ibi) in caſtris Põp. primũ enumerat uitia, q̃ ĩuenit in caſtris Põp. [Neq; bel.) neq; fortes ĩ bello, ut ſcribit App. [Extra ducẽ) .i. excepto duce. ſ. Põp. [Paucoſq;) ſ. extra paucos. i. exceptis paucis. eſt aũt ornatum dicẽdi genus apud Cic. ut ſi ſic dixero, extra Homerum nullus poeta Gręcus Virgilio anteferť. i. excepto Homero. [Pręterea) p̃ter eũ. ſ. ducẽ. [De principib⁹) de primis & optimatibus. [Rapaces) auari p̃datores. [Crudeles) in orõne. minabanť.n. multis Cæſarianis cędẽ. [Horrerem) uehementer timerẽ. [Æs alienũ) pecunia, q̃ aliis debeť. nã ęs alienũ dr̃, quod non noſtrum eſt, cũ aliis debemus ob cãm. [Quid q̃ris) q.d. ut paucis cõcludã. [Nihil boni) ſubaudi, erat in caſtris. [Præter cauſam) excepta cã, q̃ eſt honeſtiſſima ꝓ defenſione patriæ. [Auctor) ſuaſor. [Abhorreret) alienus eſſet, neq; ullo pacto uellet ei aſſentiri. [Duceret) ꝓtraheret, ne deſcenderet ad pugnã cũ Cęſ [Ea quadã pugna) qua uiſus eſt hr̃e fortunã fauẽtẽ. [Vir ille) Põp. [Sũmus) tot uictoriis & triũphis inſignis. [Nullus fuit) .i. amiſit, quidqd antea fecerat. [Cõtulit ſigna) cõgreſſus eſt, cõſeruit manũ. [Tirone) ꝓ tironibus. i. nouis militib⁹, & inexercitatis. [Collecticio) undiq; contracto, ex omni gñe hoiũm. [Cum legionib⁹) ſ. Cæſ. q̃ erãt exercitatæ decẽnali bello in Gallia, & robuſtiſſimæ. [Turpiſſime) cũ magno dedecore. [Amiſſis caſtris) qa nõ potuit ẽt tutari locum, ubi erãt milites. [Solus fugit) uſq; ad tempe Theſſalica, ut ſcribit Plut. & Lucanus, deinde per tempe ad mare delatus eſt &c. [Hũc finẽ) cũ Põp. eſt ſuperatus. [Nec putaui) ſenſus eſt, cũ non potuiſſemus eſſe pares Cæſarianis, qñ eramus integri, & nõdum clade affecti; putaui nõ eſſe poſſibile, ut eſſemus ſuperiores, poſt q̃ eſſemus fracti, & diminuti. itaq; putaui bello diſcedẽdũ. [Superiores) uictores. [Aut in acie cadẽdũ) .i. moriẽdũ pugnãdo. Cõmemorat aũt multas cõdõnes malas, q̃ fuerãt neceſſarię, niſi diſceſſiſſet ab eo bello. [In manus uictoris) in captiuitatẽ. [Iubã) regẽ Numidiæ, amiciſſimũ P.R. [Capiẽdus) eligẽdus a me, ſpõte mea. [Tanq̃ exilio) .i. tanq̃ miſſus ſim in exiliũ. [Cõſciſcẽda) tribuẽda, capiẽda. [Nihil fuit p̃terea) .i. nihil fuit ultra p̃dictas cõditiones. [Si te) ponit unã condõnẽ, q̃ poterat eſſe cũ reliqua. ſed oſtẽdit eã neq; tutã, neq; honeſtã fuiſſe. [Nolles) ꝓ nollet aliqs. more ſuo ponit ſecundam pſonã ꝓ tertia. [Innocẽti) .i. ei, qui in nulla eſſet culpa. [Vbi) uel qñ, uel in quo innocẽti. [Addo) .i. accedit & alia cã, ꝙ exilium ſit tolerabilius, qa ſi exul ſis, nihil ſit, quare debeas carere urbe R. in qua oĩa ſint miſera. [Si quidq̃) correctio. [Cuiuſpiam) qa nemo põt dicere quidq̃ eſſe ſuũ. [Duxi) exiſtimaui. [Optima) feliciſſima, qa ſciebam cãm mihi eſſe nõ poſſe. [Tanq̃ in patria) quaſi in patria, qa Cic. nõ audet amplius uere noiare Romã patriã, ſed tanq̃ patriã. [Si nulla) ſubaudi, eſſet forma reip. [Tanq̃ in ex.) .i. tãq̃ fuiſſem exul, & extra patriã. [Nulla uiſa eſt cã) ſ. idonea, ut me ipſum interficerẽ. [Optarem) cuperẽ. [Multæ) qa amiſeram ea, pp̃ q̃ maxime iuuabat me uiuere. [Vetus eſt.n.) ſubaudi dictum uel ꝓuerbium. & eſt ratio, quare eſſent multæ cãæ, cur optaret ſibi mortẽ, qa qñ homo deſinit eſſe is, q eſſe cõſuenit, nõ eſt, quare multũ debeat appetere uitã. [Vbi) qñ. [Qui fueris) is qualis eſſe cõſueueris. [Cur uelis uiuere) cur optes uitã, qa uiuimus pp̃ honores & dignitates, qbus amiſſis, deficit cã optãdæ uitæ. [Vacare) carere. [Altera ne eripietur uiuo) ſ. ſcĩa optimarum artiũ, qa remanet, & hoĩs uitã nunq̃ deſerit, quocũq; ierit. ſola.n. morte auferť. [Altera ne mortuo qdem) qa gloria rerum geſtarum, eſt æterna & immortalis. [Verboſius) plurib⁹ uerbis. [Plus quẽquam poſſe) .i. me noluiſſe, ꝙ aliqs tm̃ poſſet, ut ipſa reſp. nõ retineret ſtatum, & dignitatem ſuam. i. plus amaui rẽp. q̃ quenq̃ alium. [Vnus) Cęſ. qa oĩa ſolus poterat. [Alicuius) non dicit, q fuerit, ſed innuit ipſum Pomp. q antea tm̃ ſtuduerat partibus Cęſ. ꝙ poſtea cognouit ſe male feciſſe. eius.n. cã fuerat Cęſ. cõfirmata ꝓuincia in alterum quinquẽnium. [Eo duce) Põp. [In quo uno) in quo ſolo. [Voluiſſe) eſt ordo; uolui, ut ſcires me ẽt uoluiſſe feciſſe finẽ belli mihi ipſi. [Poſtq̃ nõ potuerim reliqs oĩbus) ſ. feciſſe finẽ belli. i. poſtq̃ nõ potui facere, ut reliqui oẽs diſcederent a bello, uolui ego ipſe diſcedere. hæc oĩa declaranť in uita Cic. ſcripta a Plut. [Ciuẽ eſſe me) ſubaudi, uolui, ut ſcires me uoluiſſe eſſe ciuem &c. [Si nõ) ſ. hęc ciuitas. [Exulem) etiã Romę. [Mitylenas) Leſbum. de Rhodo, &

do,& Mitylenis diximus abunde alio loco.[Maluerá)subaudi,lo qui.[Fiebat longius).i.trahebatur in longum,ut tecum coram lo qui possem.[Eadem).s.dicere,quę dicturus fueram corá.[Nihil profuturus)nullá utilitatem allaturus, immo potius nociturus. [Loco criminis).i.putét me peccare,qa uellét,q potius me inie rimerem, q̃ uiuerem.[Satis mul.)quia uellent & alios perire. [Quamuis iniqua)quia iniqua pax est: ubi qui meliorem habet causam,subit conditiones eius, q iniustam causam fouet.[Nisi lógiorem remiseris)nam,si tu quoque ad me multa rescribes, in telligam meam epistolá non uisam fuisse tibi nimium uerbosam.

ASCAN. PErsæpe &c.)Cómemorat quo cósilio aduersus Cæs. in bellú Pharsalicú abiuerat, & se post uictoriá Cæs. in urbé recepe-rat,docens miserū esse illic uersari,sed alibi longe miserius, maxi-má tñ se eósolarioné capere ex conscientia rectorú consilio𝔯,ha bereq; quibus se cófirmet,scientiá bona𝔯 artiú,& gloriá re𝔯 ge sta𝔯.quib⁹ argumentis in oibus ferè epistolis sp consimili re có-solatoriis utit. Ordo est. Solet uenire mihi cogitanti persæpe de miseriis cóibus,in qbus uersamur tot annos, & uersabimur, ut uideo.i.quantú perspicio,in menté.i.mentioné, & memoriá il-lius tpis,quo fuimus ꝓxime.i.proxime elapsis dieb⁹,uná.i.simul, & in eo uno loco,qn ét teneo.i.cóplector memoria ipsum dié.Ná ad.i.circiter tertiú.s.dié Idus.i.qui est inter idus, aut ante idus Maias,& ita est xi. dies Maii Léntulo,& Marcello consulibus, cú uenissé uesperi in Pópeianú.s.agrú,tu fuisti mihi præsto.i.affuisti mihi,aío solicito.i.hñs aium solicitum,dicerem habéri aium so-licitú nisi sequeret.Aút.i.sed cogitatio tum officij, tum etiá peri culi mei habebat te solicitú.Ná sup.tu uerebare,ne deessem.i.nó satisfaceré officio,si maneré in Italia, & periculú meum cómoue bat.i.anxietate afficiebat te,si proficiscerer ad bellú.i.Pharsali-cú cú Póp. Quo tpe tu uidisti profecto.i.reuera me quoq;.i.et cóturbatú,ut nó explicarem.i.diiudicaré, qd esset optimú factu. uel optimú de duob⁹ dicere. ná duo erant: aut eundú in bellum, aut manendú in urbe.malui tñ cedere.i.succúbere pudori, & fa-mæ.i.facere, qd pudor & fama exigebant,quá ducere rónem.i. hñre respectum salutis meæ,cuius facti mei pœnituit me nó tá pp periculú meú,q̃ pp multa uitia, quæ offendi.i.pręter spé reperi ibi,quò ueneram.Primú,sup.offendi copias,neq; magnas,neq; bel licosas,deinde reliqui extra.i.pter ducé & pterea.i.eú,paucos.lo quor de principibus.i.ut dñt nunc de capitaneis,sup.fuerunt pri mú rapaces in ipso bello,deinde ita crudeles in oratione,ut hoc reré ipsam uictoriá, qa si uictores euasissent, multo crudeliores futuri uidebant.Aút.i.sed,sup.ostendi,aut ibi fuit maximú ęs alie nú.i.debitú,uiro𝔯 amplissimo𝔯.s.ante bellú.Quid qris?.s.plura, nihil boni, sup.fuit illic,pręter causam, q̃ cótra Cęs. iusta erat. Quæ cú uidissem;ego desperans uictoriá,cœpi primú suadere pa cé,cuius fueram sp auctor.i.approbator. Deinde cum Póp.abhorre ret.i.alienus esset & dissentiret ualde ab ea snia.s.pacis cóponen dæ,institui.i.cœpi suadere,ut duceret.i.produceret, & extende-ret bellú, donec melioré hñet exercitú Pópeius. ꝓbabat interdú hoc.s.producendú,& uidebatur fore in ea snia,& fuisset fortasse, nisi cœpisset cófidere suis militibus ex quadá pugna.s. prospere contra Cęsarianos gesta. Ex eo tpe.i.post illud tps, uir ille sum-mus.s.Pompeius fuit nullus.i.nullius ualoris imperator, cótulit signa.s.militaria.i.uexilla ad cómittendú prælíú, exercitu tirone .i.nouitio,& collectio.i.ex uariis collecto, cú legionib⁹ robustis simis, quia ueterano𝔯 & ex Gallica gente bellicosissima, & ipse uictus,turpissime ét castris amissis,fugit solus,ut Luc.cecinit,ad regé Ægypti, cuius assensu obtruncatus est. Túc ego feci mihi finé belli,nec putaui sup.nos fractos, fore.i.futuros superiores, cú nó fuissemus pares integri.Ego discessi ab eo bello,in quo aut fuit cadédú.i.moriendú cadédo in acie, aut incidendú in aliquas insidias,aut deueniendú in manus uictoris, aut confugiédum ad Iubá.s.regé in Africá, aut locus.s.aliquis erat capiendus.i.eligen dus tanq̃ exilio,aut mors uoluntaria.i.propria manu,aut iussu il-lata,cóficienda.i.peragenda sup.erat.Certe nihil fuit preterea.i. pter dictas conditiones belli,si nolles,aut non auderes cómittere uictori.s.Cæsari te. Aút.i.sed nihil est tolerabilius ex oibus his in cómodis,q dixi,exilio.i.q̃ exiliú,psertim innocéti,ubi nulla turpi tudo.s.proprii peccati est adiuncta,addo ét cum cares ea urbe.s. Roma,in qua nihil sit,quod possis uidere sine dolore. Ego malui esse cú meis.s.necessariis, etsi quidq̃ nunc est cuiusq̃,malui esse ét in meis.s.regionibus.Ego dixi oia futura, q acciderunt. Veni domú,non q optima códitio uiuendi esset.s. domi, sed tñ si esset aliqua forma reip.ut essem tanq̃ in patria, si nulla.s. forma reip. esset,essem tanq̃ in exilio, causa.s.iusta,nó est uisa.s.mihi cur có sciscerem.i.acceleraré & cócitaré mihi morté.multæ causæ sup.ui sæ sunt, cur optaré.s.morté honestam. Est.n.uetus.s.dictum, ubi .i.postq̃ non sis q fueris.i.in ea dignitate,in qua fueris,nó esse.s. cám,cur uelis uiuere,aut ibi,aut simpliciter.Sed tñ licet triste est amisisse dignitaté,tñ magnú solatiú est uacare.i.uacuú, & purum esse culpa,psertim cú habeá duas res,quib⁹ sustété me.s.ne in de sperationé,aut summá miseriá cadá,uidelicet scientiam optima-rú artium,ut legalis,auguralis,oratoriæ,philosophiæ, & gloriam maxima𝔯 re𝔯.s.gesta𝔯 in cósulatu,in quo in toga non minus glo riæ nactus est,q̃ quiuis imperato𝔯 in armis, pterea Ciliciá ꝓuin ciá gloriose rex erat.Qua𝔯.s.dua𝔯 re𝔯 altera.s.optima𝔯 artium scientia,nunq̃ eripietur mihi uiuo,qn ét bonæ sciétiæ, quib⁹ hic Deum ueneramur,ne mortuis quidé eripiunt.unde Hieronymus noster,Discam⁹ scientiá in terris,q̃ nobiscú manebit & in cœlis. Casu tñ ut uulnere capitis, aut morbo potest labi memoria, & perire scientia in terris,altera.s.maxima𝔯 re𝔯 gloria, nunq̃ eri-pietur mihi ne quidé.i.non salté mortuo,immo mortuis augetur gloria,q̃ quiuis detraxerat liuor.Hæc &c.Ego scripsi hæc.s.su-pradicta ꝟbosius.i.nimis ꝟbose ad te,& fui molestus tibi.s. multi tudine ꝟbo𝔯,sed scripsi ideo q cognoui te amantissimú.i. maxi-mú amatoré,cum mei,tú.i.pariter reip.Ego uolui oé cósiliú meú esse notú tibi, ut scires primú me nunq̃ uoluisse quenq̃,neque Póp.neq; alte𝔯 posse plus q̃ uniuersam rép.licet in rep. uoluerit unú plus posse q̃ aliú.Aút.i.sed posteaq̃ unus.s.Cæs.ualeret cul-pa.i.pp culpá alicuius, q.d.unius quisqs ille fuerit, certú tñ est q de Póp.loquat,cuius primum fauore in Cæs. Cęsari cófirmata erat ꝓuincia in alte𝔯 quinquénium,deinde eius culpa ut uidim⁹, male pugnatú fuerat.maluit tñ alicuius q̃ cuiusdá dicere, ne de certo uideat loq,ut nó posset obsisti.s.illi,scires me uoluisse pacé exercitu amisso,& eo duce.s.Póp.amisso,in quo uno spes.s.uicto rię fuerat;scires ét me uoluisse fecisse finé belli mihi ipsi, postq̃ nó potuerim.s.fecisse pacé reliqs oibus. Nunc aút si hęc ciuitas est,repete,scires me esse ciué;si nó,sup.est ciuitas, scires me esse exulé loco nó incómodiore.i.non magis incómodo,sed ęque có modo,q̃ si cótulissem me Rhodum, aut Mitylenas. Mitylenę in Lesbo sunt insulæ.Rhodus aút & urbis & insulę nomé notú.Ego maluerá,sup.agere,aut narrare tecú hæc corá.s.te.i.in pñtia tua: sed qa.s.corá agere fiebat lógius.i.differebat nimis,uolui.s.age-re aut cóminisci eadé p literas,ut hñes quid,aut quod diceres, si qñ incidisses in uitupatores meos. Valla diceret mei.i. qui me ppea uitupant,q post Pharsalicú cóflictú me Romá cótulerim. Sút.n.q cum.i.quáuis,interitus meus nihil fuerit ꝓfuturus reip. putát esse loco criminis.i.pro crimine habendú q uiuá. Quibus ego certo scio uideri nó satis multos perisse:q.s.extincti,aut in-terépti,si audiuissent me.i.obediuissent mihi.Non.n.semp audio pro obedio datiuo iungit,sed audiés participiú frequentius,q̃uia uiuerent pace iniqua.i. iniqs conditionibus cóparata, uiuerent tñ.i.nihilominus honeste.fuissent.n.inferiores armis non causa. Si dicas nó modo fuissent,sed & núc fuerunt res qa pro iusta cau sa perierút,dicam,ut fuerunt,ita fuisse,si audissent Cic.sed hone ste uixissent,quod cum uincere nequirét,pacem accepissent.Ha-bes epistolá fortasse uerbosioré,q̃ uelles.quod ego putabo uide ri tibi ita.i.q uerbosior sit hæc epistola,nisi miseris mihi longio rem.Ego uidebo te breui tempore,ut spero,si expediero,supple ea,quæ uolo.s.prius expedire.i.transigere,& consummare.

PAVL. MAN. OPtarem,multæ caussæ)sic antea. nos ex libris antiquis uo-cem, caussę,sustulimus,ut purior, & elegantior sit lectio. [Me uoluisse etiam reliquis omnibus: postquam non potuerim, mihi ipsi finem fecisse belli)hic locus antea in omnibus impres-sis perperam distinctus seorsum peruertebat.

CICERO S. D. MARIO. 4

AD 8. kal.in Cumanú ueni cú *Libone tuo,uel nr̃o potius:in Pópeianú statim cogito: sed fa ciá te ante certioré. te cú sp ualere cupio, tú certe dú hic sumus:uides.n.quáto post una futuri sumus. quare, si quod *constitutú cú podagra habes,fac in alium diem differas. cura igitur, ut ualeas: & me hoc biduo, aut triduo expecta. Vale.

Scribonio. *de podagra curáda. ep. 8.h. lib.*

HVAAA. AD 8.cal.)Iocatur Cic. cum Mario,qui laborabat podagra. nam,cum dicat se ad eú iturú, hortatur, ut constituat cum podagra,ut per id tempus eú non uexet.[Tuo)amico uel propin quo. [Cogito).s.uenire. [Ante)q̃ ueniam. [Cum semper) & semper & omni tempore. [Dum sumus hic)in Cumano.[Quáto post)q.d.non multo.i.q̃ cito. [Quare)nunc iocatur cú eo, ut si habet constitutionem aliq̃ cum podagra,differat eá constitutio-nem in aliud tempus.Constituere aút est locú uel tempus deter-

minate. [Biduo, aut triduo) intra duos, aut tres dies.

ASCEN. AD ix. &c.) Scribit ex agro ad Marium, ad quem se profectu runi pollicer, monens, ut cũ podagra pacifcatur, ne ab ea, dum adierit, uexetur. Sanè quia nondum erant Cal. Iuliæ sed Sextiles, aut certe etiam Cęſare uiuente Iuliæ cœperant appellari, ſunt qui Iunias legant. Ordo eſt. Ego ueni cum Libone tuo uel potius noſtro.i.cõmuni amico, in Cumanum .ſ. agrum, ubi Cic. uillam habebat, ad ix. Cal. Iulias aut Iunias, cogito ſup. ire aut proficiſci ſtatim in Põpeianũ, ubi Marij erat uilla: ſed faciam certiorem ante.ſ.q̃ uenero. Cum.ſ.ita ſit, ꝙ cupio te ualere ſemper, tum.i. tunc maxime ita eſt ꝙ dum .i. quadiu, nos ſumus hic.i.in agro. Tu enim uides quanto .ſ. tempore poſt.ſ.hoc tempus, nos ſumus futuri una.i.pariter, in unis ædibus. Quare ſi habes quid conſtituturu cum podagra.i.habes aliquod cõmercium tranſigendum cum ea, hoc eſt cum dolore pedum tuorum, & ita conſtitueris ei diem, fac differas in alium diem. Igitur, hoc eſt ut aperte dicam, cura ut ualeas, & expecta me hoc biduo, aut triduo.i. intra biduum, aut triduum proximum.

M. CICERO S. D. C. CAESARI IMP. 5

artificioſa inſinuatio ad impetrandum.

VIde, q̃ mihi perſuaſerim, te me eſſe alterũ, nõ modo in iis rebus, q̃ ad me ipſum, ſed ẽt in iis q̃ ad meos pertinent. C. Trebatiũ cogitarã, quocunque exiré, mecũ ducere, ut eũ meis oĩbus ſtudiis, & bñficiis quam ornatiſſimũ domũ reducerẽ. ſed poſt ea q̃ & Põpeii cõmoratio diuturnior erat, q̃ putarã; & mea q̃dã tibi non ignota dubitatio aut impedire *profectioné meã uidebaẽ, aut certe tardare: uide, quid mihi ſumpſerim: cœpi uelle ea Trebatiũ expectare a te, q̃ ſperaſſet a me: neq; mehercule minus ei *prolixe de tua uolũtate promiſi, q̃ eram ſolitus de mea polliceri. caſus uero mirificus quidã interuenit, quaſi uel teſtis opinionis meæ, uel ſponſor humanitatis tuæ nam cum de hoc ipſo Trebatio cum Balbo nr̃o loquerer *accuratius domi meæ, lr̃æ mihi dãtur a te, q̃bus in extremis ſcriptũ erat: M. Furiũ, quẽ mihi cõmendas, uel regẽ Galliæ faciã, uel hunc Leptæ delegã: ſi uis tu, ad me alium mitte, quẽ ornẽ. Suſtulimus manus & ego, & Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcio quid nõ fortuitũ, ſed diuinum uideretur. Mitto igitur ad te Trebatium, atq; ita mitto, ut initio mea ſponte, poſt aũt *inuitatu tuo mittendũ duxerim. hunc, mi Cæſar, ſic uelim oĩ tua comitate complectare, ut oĩa, q̃ per me poſsis adduci, ut in meos cõferre uelis, in unũ hunc conferas. de quo tibi hoĩe hoc ſpondeo, non illo uetere uerbo meo, qđ, cũ ad te de Milone ſcripſiſſem, iure luſiſti, ſed *more Romano, quo modo hoĩes non inepti loquuntur, probiorem hoĩem, meliorem uirum, pudẽtiorem eſſe neminem. accedit etiam, *ꝙ familiam ducit, in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſciẽtia. huic ego neq; tribunatum, neq; præfecturam, neq; ullus beneficij certum nomen peto: beneuolentiam tuam, & liberalitatẽ peto: neq; impedio, quo minus, ſi tibi ita placuerit, etiã hiſce eũ ornes gloriolæ *inſignib⁹. totũ deniq; hoĩem tibi trado de manu, ut aiũt, in manũ tuã iſtã & uictoria, & fide p̃ſtãtẽ. ſumus.n. putidiuſculi, q̃ p te uĩx licet: uerum, ut uideo, licebit. Cura ut ualeas: & me, ut amas, ama.

cum Pompeio, ad rei frumẽtariæ curationem. ep.1.l.4. ad Att.

liberaliter ep.8.l.3.

cum eum commẽdarem.

* *ſcripſiſti .n. Alium mitte.*

ep.18.h.l.

i. quòd in eo ſummũ eſt.

i. caſtrenſibus honoribus.

HVLAAL. VIde) Cæſar ſemper magnifecit Cic. itaque cupiens ei gratificari, humaniſſime ſcripſerat ſibi eſſe uehementer gratũ M. Hyrtium quendam, quem Cic. ad eum miſerat. quòd ſi haberet alium aliquem amicum, ad ſe mitteret, ſe enim ornaturum eum. Inuitatus igitur Cic. ab humanitate Cæſ. cõmendat ei hac epiſt. C. Trebatium iuriſconſultũ. utiturq; ſingulari quodã gñe cõmendationis. [Perſuaſerim mihi) cõſiſus ſim. [Te eſſe alterũ me) .i. eſſe mihi ꝟe amiciſſimũ. nam uetus amicus dr̃ alter ego. [Quocũq; exiré) quocunque mitteter extra urbem. [Mecũ ducere) occulta q̃dam cõmendatio hoĩs. [Studiis) fauorib⁹. [Beneficiis) cõmodis [Domũ) Romã. [Commoratio) Tardatio. [Non ignota tibi q̃ tu optime noſti. [Profectionem) diſceſſum ab urbe in prouincia. [Aut certe) correctio. [Quid ſumpſerim) quid attribuerim mihi, qd de te mihi ſumpſerim. [Expectare a te, quę a me.ſ.).i. ut ſperaret te ei facturũ eadẽ, q̃ ego ei feciſſem, ſi eũ mecũ duxiſſem. [Prolixe) large, nã ꝓlixus largũ ſignãt. Ter. in Eun. Accipit nemo melius neq; ꝓlixius. [Caſus) oportunitas fortuita. [Opinionis) ſpei, q̃ de te habebã. [Quibus in extremis) ꝓ quarũ in extremo, eleganter dictũ.i. in fine quarũ. [Vel regẽ Gallię) erat.n. in p̃tãte Cæſ. tanq̃ imꝑatoris R. facere regẽ Galliæ. [Quẽ ornẽ) cui dẽ aliq̃ dignitatẽ. [Suſtulimus) leuauimus ad cœlũ, quaſi agẽtes gr̃as diis, qui nobis tã optatum caſum attuliſſent mittẽdi ad te Treba. q̃a petebas, ut mitteret ad te alius, quẽ ornares. [Nõ uideretur) nõ putaret a nobis. [Fortuitum) a caſu & fortuna datũ. [Sed diuinũ) ſed ex diuina quadam inſtitutione. [Mitto igit̃) optime ꝑparato & lenito aĩo Cæſ. Cic. ei cõmẽdat Trebatiũ. [Inuitatu) inuitatione & petitione. [Comitare) humanitate, facilitate. [Complectare) ſuſpicias. [Per me) cauſa mea. Adduci) moueri, incitari. [In hũc unũ) in hũc ſolũ, q̃ pro oĩbus meis amicis faceres, uelim ꝓ hoc ſolo facias. [Spõdeo) ꝓmitto, & quaſi fideiubeo. [Verbo) ſnĩa. [Luſiſti) deriſiſti me. [Iure) ſcripſerat.n. Cic Milonẽ eſſe uirũ bonũ, & fortẽ: ꝓꝓ qđ Cæſ. eũ iuuaret. Cæſar aũt reſcripſit hãc cõmendationem eſſe uulgarẽ, quæ ſimpliciter amicum laudaret. Itaq; nũc laudat Trebatium cõparatiue: & oſtendit eo neminem eſſe uel meliorem, uel prudentiorem. [Accedit) additur ad illas uirtutes eius. [Ducit familiam).i. ducit genus. neque placet, ut dicaẽ, ducit.i. nutrit, q̃a hr̃e familiam pauperem q̃ ipſe nutriret, quia eſt inepta ſentẽtia. neque ſignificatio uerbi id patitur. [Singularis m.) fuerant.n. multi ex familia iuriſc. [Huic ego) hac modeſtia petitionis, qua ſe nihil certũ petere dicit, plus obligat Cæſ. ad præſtandum, q̃ ſi diceret qd ab eo uellet. [Neque impedio) ſignificat Cic. ſe contentum eſſe, ut Trebatius ornetur a Cæſ. Tribunatu uel p̃fectura: licet dixerit ſe nihil certi petere. [Inſignibus) ornamentis. [De manu in manũ) prouerbialiter dictum. [Iſtam) tuã. [Victoria) quã cõſecutus es in iſto bello Gallico. [Et fide) qua plurimũ polles. [Sumus.n.) q̃a tãtopere extulit Cęſarẽ ſubdidit. [Sumus putidiuſculi) hic locus, ut plurimũ ita legitur, & exponĩ, Putidiuſculi.i. faſtidioſi, & aurib⁹ triſtiores, inſuaues, auſteri, rãcidi, ſicut ſcribit Non. Mar. uerũ hic ſenſus non uĩ conuenire: melius ergo legiẽ pudẽtiuſculi, ut ſit a pudẽdus pudẽtiuſculus.i. uerecũdiuſculus: puto aũt factum errorem in trãſmutatione literarum. [Quãm licet ꝑ te).i. q̃ poſtulet facilitas & humanitas tua. [Verum licebit) ſignificat enim ſe aduertere, quò ſpectaret Cæſar.

ASCEN. VIde &c.) Cæſar, ut Ciceroni gratificaretur, ante bellum ciuile ſcripſerat ſibi M. Myrtium, aut potius M. Rufum, a Cic. miſſum, gratum eſſe: monueratque. ſi alium amicum haberet, quem ad ſe mitteret, ſe eundem ornaturum, qua beneuolẽtia erectus Cic. cõmendat eidem C. Trebatiũ iuriſc. utiturq; exquiſito cõmẽdationis gñe, ꝓpter qđ doctus ad doctũ, & de hoĩe docto ſcribit. Ordo eſt. Vide.i. cõſidera, agnoſce o Cæſ. quã .i. quantũ, perſuaſerim mihi te eſſe alterum me.i. ut uerũ amicũ unum uelle & nolle mecum, non modo.i. non ſolum in iis rebus, quæ pertinent ad me ipſum, ſed etiam in iis, q̃ pertinẽt ad meos .ſ. amicos, & neceſſarios. Cogitarã ducere mecũ quocunq; irem, tanq̃ fideliſſimũ & iucundiſſimũ hoĩem. unde, ut dixi, callide eſt cõmendaturus C. Trebatiũ. ut reducerẽ eũ domũ.ſ. ſuã, ornatiſſimũ oĩbus ſtudiis & bñficiis meis. Sed poſtea q̃ &.i. ſimul, cõmoratio.i. tardatio Põpeij, q̃ tunc adhuc amicus cõis erat, erat diuturnior, q̃ putarã.ſ. futurã: & quædã dubitatio forte de uoluntate Põpeii, nõ ignota tibi.i. quã bñ noſti, uidebatur aut impedire profectionẽ meã, aut certe.i. ſaltẽ, tardare.i. differre: uide q.d.i. quantũ ſumpſerim.i. arrogauerim mihi. cœpi uelle Trebatiũ expectare ea.ſ. beneficia & ornamenta a te, q̃ expectaſſet a me, ſi.ſ. mecũ profectus fuiſſet. Neq; mehercule promiſi ei minus prolixe.i. ampliter de uolũtate tua.ſ. erga eum, q̃ erã ſolitus polliceri de mea.ſ. uolũtate. Videẽ, eũ res ſit eadem, pro eodẽ accipere, promittere & polliceri. Niſi forte rogatus a Trebatio promiſerit, q̃ ſponte de ſe pollicitus fuerat. Caſus ꝟo quidã mirificus interuenit .ſ. inter ſupra dictas cogitationes, quaſi uel teſtis opinionis meę, qua opinabar te eſſe alterũ me, & facturũ pro me Trebatio, quantũ facturus fuiſſem, uel ſpõſor.i. quodãmodo obſes humanitatis tuæ. Nã cum loquerer accuratius.i. diligentius cum Balbo

noſtro

nro.ſ.cõi amico,de hoc ipſo Trebatio.ſ.de quo nunc mentio eſt, lřæ dantur mihi domi.i. cum eſſem domi a te.ſ.miſſę , q̃bus.ſ.lřis ſcriptũ erat in extremis.ſ.partibus, M.Rufum &c. ỽba ſunt Cæſ. uſq; ad eum locũ, Suſtolimus manus &c. Ordo eſt. Ego faciã, inquit Cæſar, M. Rufum,quẽ cõmendas mihi,uel regẽ Galliæ, q Gallos regat nomine imperatoris Rom.ut reges eos ſuo nomine regere ſolebant,uel legatũ Lepęę, quem in Galliã imperatorem mittere conſtituerat.Si tu uis,mitte aliũ ad me,quem ornẽ.ſ.honoribus & magiſtratibus.Nos,hoc eſt,& ego & Balbus,qui tunc aderat,ſuſtulimus.i.ſurſum,hoc eſt ad cœlos,extulim⁹ manus, ut faciunt q deo grãs agunt:tanta oportunitas fuit .i. munificentiæ oblatę,ut illud neſcio quid.i.incertũ oblatum tuum, qa de quocunque uellem,uideret nõ fortuitum.i.a fortuna cecidiſſe,ſed diuinũ.i.diuina ꝓuidentia datum.Nam Dei propriũ eſt prouidere, unde interdũ ꝓuidentia pro deo ponit,& deus græce θεὸς theos a theoro quod eſt inſpicio,quia oĩa uidet,dr̃.Igit̃ q̃a ita pollicere;mitto ad te Trebatiũ,atq; mitto ita , ut duxerim.i.iudicauerĩ initio mittẽdũ ſpõte mea .i. propria, nõ dñe, inſtinctu.aũt.i.ſed poſt.i.poſtq̃,legi lřas tuas,tuo inuitatu.i. quia ad hoc me inuitaſti.O mi Cęſar, ego uelim , ſup.ut cõplectare hunc oĩ comitate .i.benigna affabilitate tua , hunc.i. Trebatiũ ſic , ut conferas in hunc unũ oĩa,quæ ut uelis conferre in meos, poſſis adduci.i.perſuaderi per me.De quo hoie.ſ.Trebatio ego ſpondeo hęc nõ illo uetere.i.cõſueto uerbo meo, qđ cũ ſcripſiſſem ad te de Milone , tu luſiſti .i. ludẽdo reſiſti iure.i. merito, ſed more Romano, quo homines non inepti loquunt, uidelicet neminem eſſe hoiem probiorẽ,uirum meliorẽ,prudentiorẽ.ſ.q̃ Trebatiũ. Accedit.i. addi tur ẽt ad eius cõmendationẽ ſingularis memoria in iure ciuili,& ſumma ſcientia,quod.i.quæ res, inducit familiaritatẽ , q.a ex tali hoĩe qua ſi ex promptuario quodã poſſis quælibet haurire. Ego neque peto huic tribunatũ,neq; præfecturã,neq; certum nomen .i.inſigne ullius officii:peto beneuolentiam & liberalitatem tuã. Neque impedio.i.obſto, quo minus.i.ut non ornes eũ etiam hiſce.i.huiuſcemodi inſignibus gloriæ,ut ſunt tribunatus & pfectura,ſi placuerit tibi ita. Deniq;.i.ut uno uerbo concludã,ego trado tibi totũ hominem de manu.aut(ut aiũt) in manũ tuam iſtam pręſtantẽ.i.q̃ manus tua præſtat & uictoria & fide . Sumus.o.pudentiuſculi.i.aliquãto plus pudentes,& uerecundi , q̃ uix licet p te: uerũ licebit,ut uideo.i.cõfideo.Locus nr̃ mihi obſcurus.Nã p illud,uerũ licebit,puꝰem legendũ impudentiuſculi.i. aliquanto plus impudentes,q̃ uix licet per te: uerũ licebit aliqñ. prioris tñ clauſulæ bonus eſt ſenſus legendo pudentiuſculi , ut ſit,quia oĩa obtuliſti, ut licet nobis eſſe pudentibus, ſed quomodo licebit,niſi ad aliud referas. Cura ut ualeas,& me ama ut amas .

PATL. MAN.

M. Furium)uarie legitur in libris ſcriptis , M.Inſinũ, Mirſiũ, Idſium,M.Liſiũ,ut difficilis ad deligendã,aut inueniendã ueritatẽ coniectura ſit. alij,M.Orſium,impreſſerunt,arbitrati eũ eſſe,de quo in epiſt.11.lib.3.ad Q. fratrem.quod mihi ſecus uĩ. ea hac.n.epiſtola,qua Trebatium cõmendat,eũ ante Trebatium iuiſſe ad Cæſarẽ, manifeſtum eſt cum aũt ad Q.fratrẽ ſcribit, dicit ſe eas lřas M.Orſio dediſſe,cum iã Trebatius in exercitu Cęſaris eſſet:quod in iiſdem lřis poſtea ſignificat,cũ inquit, Trebatiũ ut ualde ames, uehementer te rogo.[Hunc Lepea delegam) ita uideo ſcriptũ eſſe in quattuor antiqs libris . locus perſpicue mendoſus: nec mihi ipſe aſſentior in uetere coniectura : infirmo .n.nititur argumento. nec mirũ eſt , nõ probari aliquid iã ſeneſcenti, quod ſcripſerim adoleſcens.[Quod familiam ducit) qđ caput eſt,qđ in eo ſummũ eſt:ut referatur nõ ad Trebatiũ,ſed ad id,quod dicit , in iure ciuili ſingularis memoria,ſumma ſcientia . cum.n.Trebatiũ a multis rebus laudaſſet;memoriã & ſcientiã in iure ciuili ceterarum laudũ,quibus Trebatius abundaret , quib⁹ familiã dixit ducere: tranſlatione ſumpta a rectoribus familiarũ, quos domeſtici oẽs,ueluti duces,ſequunt. [Putidiuſculi)paullo, q̃ ſatis eſt,diligentiores. excuſat.n.ſe,ꝙ in Trebatio cõmendando plura uerba conſumpſerit,q̃ Cæſaris humanitas patiatur.putidũ aũt appellat Cicero,in quo nimia diligentia reprehendi poſſit , ut de oratore lib.3. Nolo exprimi putidius , nolo obſcurari diligentius . & de off.lib.1.lřæ neque expreſſę, neque oppreſſæ ; ne aut obſcurum eſſet, aut nimis putidum. legitur aũt in non nullis uetuſtis libris,blandiuſculi;ſed in antiquioribus , quos ſecuti ſumus, putidiuſculi. [Didiciſſe)hoc dicit, quia Trebatius Cornelij auditor fuerat in iure ciuili . Digeſt.lib. 1. Titulo 11.

M. Antonius Muretus in l. 4. var. lect. cap. 17.

M. Vltæ ac uariæ lectionis hoiem, q memoria nr̃a ex utriſque linguę ſcriptorib⁹ tantã uim collegit ꝓuerbiorũ,fugere q̃dã,& quidẽ illuſtri in primis loco ſita : qđ quidẽ mihi non nunq̃ p uideri miru ſolet.Nã,ſi omiſſa eſſent, q uel è raris inuentu , uel obſcuris & ignobilibus libris petenda erant,minus mirũ foret. ac ỽo ꝑterita eſſe , q̃ & in prõptu poſita ſunt , & apud pſtantiſſimos auctores legunt,id ỽo iuſtã, ut opinor, admirationem habet . Ex hoc numero eſt,quod apud Ciceronẽ legitur,familiã ducere.eo .n.ꝓuerbio hõ eloquentiſſimus utitur , cũ pcipuũ aliqd ſignificat,quodq; principẽ in re quapiã obtineat locũ. Ter aũt id me legere memini. Primũ in epiſtola, qua C. Trebatiũ Teſtã cõmẽdat Cæſari.nã ,cũ eum multis laudibus affeciſſet, ad poſtremũ addit : Accedit ẽt,quod familiã ducit,in iure ciuili ſingularis memoria, ſumma ſcientia.quib⁹ ỽbis ſignificauit,hanc primã pcipuã Trebatii eſſe laudẽ:ceteras ei cum multis fortaſſe cões . huc eſſe ipſius pene ꝓpriũ bonũ. Deinde libro 4.de finibus: ubi Catonem alloquẽs,Sed primũ illud,inquit,uide:grauiſſimã illam ueſtrã ſñiam , quæ familiã ducit,honeſtũ quod ſit,id eſſe ſolũ bonũ, honeſteq; uiuere,bonorũ finẽ:cõem fore uobis cũ oibus, qui in una uirtute conſtituunt finẽ bonorũ. Et quinta oratione in Antoniũ: Lucius q̃dem frater eius,utpote qui peregre depugnauit,familiã ducit.

CICERO S. D. C. TREBATIO. 6

IN omnibus meis epiſtolis,quas ad Cæſarem,aut ad Balbũ mitto,*legitima quædã eſt acceſsio cõmendationis tuæ, nec ea uulgaris, ſed cũ aliquo inſigni indicio meæ erga te beneuolentiæ . tu modo ineptias iſtas,& deſideria urbis, & urbanitatis depone;&,quo conſilio profectus es,id aſsiduitate,& uirtute conſequere.hoc tibi tã ignoſcemus nos amici, q̃ ignouerunt Medeæ,quæ Corinthũ arcem altã*habebant , matronæ opulentæ optimates : quibus illa manibus gypſatiſsimis perſuaſit , ne ſibi illæ uitio uerterent , quòd abeſſet a patria .

uſitata, ut ea, quæ lege ſiunt . ep. 18.h. l. dixit. more Rom.

pro, habitabant,ut ad Att.ep.14 lib. 1.

Nam multi ſuam rem bene geſſere, & publicam patria procul:
Multi, qui domi ætatem agerent , propterea ſunt improbati

quo in numero tu certe fuiſſes,niſi te extruſiſſemus. Sed plura ſcribemus alias. Tu,q ceteris*cauere didiciſti, in Britannia ne ab eſſedariis decipiaris,caueto . &,quando Medeã agere cœpi,illud ſemper memento : QVI ipſe ſibi ſapiens prodeſſe nequit , nequidquam ſapit . Cura , ut ualeas .

cum ſis iuriſperitus . iuriſperitorum.n. eſt aliis cauere .

VRBAN.

IN omnibus)Pœnituerat Trebatium profectum fuiſſe in Galliam,ſcripſerat ſe cupere reuerti R.quod cum Ciceroni diſpliceret,a quo fuerat miſſus, hortat̃ eũ , ut deponat hmõi cupiditates,& ineptias redeundi R.& quo aio profectus eſt,eo uelit pſeuerare;laudabiliusq; eſſe oſtendit rem bene foris agere , q̃ male domi.[Ad Bal.)qui plurimum poteſt apud Cæſ. [Legitima) iuſta.[Acceſſio) adiunctio.nam præter ea,quæ de aliis reb⁹ ad eos ſcribo,addo etiam cõmendationes de te.[Indicio)declaratione. [Ineptias)ſtultitias. [Vrbanitatis) ciuilitatis cõmorandi in ciuitate.[Conſequere)perfice.[Id)conſilium. [Profectus es)diſceſſiſti R.in Galliã,hoc,ut quo cõſilio diſceſſiſti,id perficias.[Ignoſcemus) concedemus.[Medeæ)adducit fabulam. Medea.n.cum a patre fugiſſet,interempto fratre , ſecuta Iaſonẽ,& ab eo deinde ẽt expulſa,Corinthũ peruenit : ubi , admirantibus mulieribus Corinthis,ꝙ mulier regia domo abeſſet, & per alienas urbes uagaretur:illa eis perſuaſit ſeſe recte facere,ꝙ patria abeſſet. [Medeæ) filiæ Oetę,regis Colchorum.[Matronę)mulieres . [Habebant)habitabant.[Corinthũ) urbem Achaię,in Iſthmo ſitam, ut alio loco diximus . [Altam arcem) quam & Acrocorinthon appellauerunt.eſt aũt Corinthus locupletiſſima Iſthmo imminens: &,ut ſcribit Strabo, eius aſcenſus ad ſtadia 30. in acutũ terminat̃ cacumẽ. Acrocorinthon aũt eam nominãt : cuius quidem pars in Aquilonem uerſa maxime in arduum recta conſurgit. [Opulentæ)diuites. [Manibus gyp.)notanda eſt diſtinctio:non.n.dicendũ eſt,perſuaſit manibus gypſatiſſimis , ſed illa manibus.i.habẽs, manus gypſatiſſimas.i.candidiſſimas.gypſus.n.genus eſt cretę.inde Tibullus , Nota loquor,regnum ipſe tenet,quem ſępe coegit Barbara gypſatos ferre catasta pedes. Alii malunt intelligi gypſatiſſimis,rapaciſſimis : nã γὺψ uulturem ſignificat : ſed magis probo priorem ſenſum. [Ne uerterẽt uitio)ne culparent, ne uitio darent.[Nam multi)ſententia eſt ad confirmationẽ allata. [Propterea) pp id,ea cauſa.[Improbati)uituperati[In quo numero)eorum,qui domi ętatẽ agentes improbantur. [Extruſiſſemus) eieciſſemus,& quaſi inuitum emiſiſſemus extra domũ.[Cauere) uerbũ

est legale.i.dare cautiones in iure.[In Britannia)tunc.n.Cęſ.erat in ea prouincia.[Eſſedariis)carrucariis.i.ab iis,q eſſeda uehunt, aut ducunt.eſt.n. eſſedũ genus uehiculi gallici. Hor. Eſſeda ducunt pilenta petorita naues. Inde eſſedarii dñr,ſicut & carrucarij qui carrucas ducunt. [Cœpi agere Medeā) .i.cœpi facere mentioné de Medea.[Qui ipſe)ſnia & exornatio.ſenſus aũt eſt,qui ſapiens ſibi non prodeſt,fruſtra ſapiens eſt, ut oſtendat Cic.ſapientis eſſe primum ſibi prodeſſe pręcipue, deinde aliis. hoc autem prouerbium ſic gręce dicitur, μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

IN omnibus) Pœnituerat Trebatium profectionis in Galliam quod Cic.damnat,docens honeſtius eſſe ré bene curare foris, quam domi male. Ordo eſt. Acceſſio.i.augmẽtatio quędã legitima.i.iuſta,cõmendationis tuę, eſt moibus epiſtolis meis, quas mitto ad Cęſ.aut ad Balbũ.nec ea.ſ.acceſſio eſt uulgaris,ſed eũ aliquo inſigni.i.ſingulari indicio.i.ſignificatione beneuolẽtię meę erga te. Tu modo.i.ſolũmodo depone iſtas.ſ.tuas ineptias & deſideria urbis.ſ.Romę & urbanitatis.i. urbanę ciuilitatis Rom. & cõſequere aſſiduitate, & uirtute idquo .i. ꝙ , profectus conſilio.ſ.tuo. Nos amici.ſ.tui,ignoſcemus tibi,hoc.ſ. ꝙ rem bene geras foris,tam.i.tñ,quam.i.quantum matronę opulentę.i.diuites optimates.i.iure optimas habitę. Quę habebant.i.habitabant, Corinthũ,urbẽ Achaię in Iſthmo altã. Vnde Acrocorinthus ea pars dr.ignouerunt Medeę.ſ. ꝙ extra patriam ageret: prodito.n. theſauro paterno ſeu aureo uellere,& interfecto fratre, Iaſonem ſecuta eſt,q Creuſam Corinthi regis ſuperduxit filiam.quibus.ſ. matronis illa.ſ. Medea, manibus gypſatiſſimis.i.maxime indirãtibus eã eſſe quaſi ſeruam uenalẽ eo ꝙ tali amatori inſeruiret: nã ſerui dũ uenundabatur,habebãt pedes gypſatos. unde Tibullus, Nota loquor: regnũ ipſe tenet,quẽ ſępe coegit Barbara gypſatos ferre catalta pedes.ingenui aũt ligulam nigræ alutæ intexebant: ancillæ uero unr, ne inhoneſtũ ſit pedes oſtẽtare,manus habuiſſe gypſatas.aut gypſatas intelligemus ex opere aſſiduo.perſuaſit .i.ad hoc induxit,ne illę.ſ.matronę uerterẽt ſibi uitio, ꝙ abeſſet a patria. docuit.o. q mores hoium multorum uiderint & urbes, meliores euadere. Nam multi bene geſſere rem ſuam.i. propriã, ꝓcul a patria:multi,q agerent ętatem domi,ſunt improbati ꝓpterea In quo numero.ſ.improbatorum, tu certe fuiſſes,ni extruſiſſemus te.i.ut quaſi exire coegiſſemus. Sed nos ſcribemus alias plura. Tu q didiciſti cauere ceteris. eo ꝙ ſis iuriſperitus in Britannia,ubi tũc Cęſar agebat, nũc dr Anglia.caueto ne decipiaris ab eſſedariis.i.carrucariis,hoc eſt qui eſſeda.i.uehicula agunt,qbus homines in Anglia uehuntur de oppido in oppidum,quod genus hominum ubique cauilloſum eſſe ſolet,ne dum in Anglia. Et qñ .i.qm,cœpi agere Medeam.i.citare quę in fabula Medeę habentur,memento ſemper illud, Qui ſapiens nequit ipſe prodeſſe ſibi, ſapit nequidquam.i.nullo modo ſapiens. Cura ut ualeas.

M. Antonius Muretus l. 8. uar. lect. cap. 17.

ANgelus Politianus capite xxvij. miſcellaneorũ illuſtrare conatus eſt hunc Ciceronis locum ex epiſtola ad Trebatium: Hoc tibi tam ignoſcemos nos amici,q̃ ignouerunt Medeæ, quę Corinthum arcem altam habebant, matronę opulentę optimates,quibus illa manibus gypſatiſſimis perſuaſit, ne ſibi uitio illę uerterent, quòd abeſſet a patria.

Nam multi ſuam rẽ bene geſſere, & publicam patria procul a
Multi,qui domi ętatem agerent,propterea ſunt improbati.

quod.u. nemiuem ante ſe uel uſpiã tum quidẽ eſſe gloriatur,ait, hos duos eſſe uerſos ex Ennii Medea ex his Euripideis expreſſos.

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων,
μή μοί τι μέμψησθ᾽. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν
σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο,
τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς
δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν.

Petrus quoq; Victorius lib.xx.uariarũ lectionum idem ſentire ſe, qđ tradiderat Politianus,oſtẽdit.neq; unq̃ quenq̃ audiui,q ea de re ullo modo dubitãdũ putaret. Ego aũt,q̃q̃ apud me plurimũ & Politiani & Victorij ualet auctoritas,mirifice tñ ab utroq; diſſentio. quocirca hoc loco, quid de illis uerſibus ſentiam, aperire cõſtituitur ab eruditis hominib᷑,merito an immerito id faciã,tu dicet. In primis igit latiuos ỽſus male ab eis diſtinctos, ad hunc autem modum diſtinguendos cenſeo.

. . . . nam multi ſuam
Rem bene geſſere, & publicam, patria procul:
Multi, domi qui ætatem egerunt, propterea
Sunt improbati.

nã ꝙ,egerũt,lego,ubi,uulgo legit,agerẽt:ueteres in eo libros auctores habeo. & ipſe quoq; Victorius ita legit. at hoc qdẽ leue eſt. illud grauius,ꝙ plane iudico neceſſe eſſe,ut aut ne ſint ij ỽſus Euripidis a latino poeta cõuerſi: aut eos ſiue Ennius,ſiue qs alius fuit, q ita interpretatus eſt,uõ intellexerit,& in ſñiam alienifſimã detorſerit. Nã apud Euripidẽ q dẽ cũ Medea ꝓ dolore iã nõ compos animi,domi clauſam ſe cõtineret,excruciaretq; ſe,& eos,quaſi a furiis agitata,clamores ederet,q etiam foris exaudirent: Corinthiæ mulieres, e qb᷑ conſtat chorus, orant nutricẽ, ut ad eam adeat, ipſamq; educat ex ędib᷑. ſperabant.n.ſe aſpectu & alloquio ſuo illum doloris ardorẽ aliqua ex parte mitigaturas. Paulo poſt igitur domo egrediens Medea ita eas affatur.

Κορίνθιαι γυναῖκες, ἐξῆλθον δόμων
μή μοί τι μέμψησθε.

.i.Corinthiæ mulieres,egreſſa ſum ex ędib᷑,ne quid mihi ſuccẽſeatis. quaſi diceret. Non equidẽ libenter hoc tpe in aſpectum hoium prodeo.oẽs.u.quos grauior aliquis urget dolor, tenebras & ſolitudinem q̃runt: lucem & frequẽtiam oderunt.uerumtñ cũ ueſtro noie rogata eſſem,ut huc ꝓdirem,ꝓdij:ne,ſi ꝓdire nollẽ, uos id forte ſuperbia quadã ac contẽptu ueſtri a me fieri crederetis. At illo altero modo, ita accipiẽda erunt hęc ỽba. ἐξῆλθον δόμων.i.patriam meã reliqui. μή μοι μέμψησθε.i.nolite id mihi uitio uertere. qđ mihi quidẽ alienum uidetur a προσδιώνυσον. Sequit. οἶδα γὰρ πολλοὺς βροτῶν σεμνοὺς γεγῶτας, τοὺς μὲν ὀμμάτων ἄπο, τοὺς δ᾽ ἐν θυραίοις. q̃ ita interpretor. noui n.multos mortalium, q arrogantes habiti ſunt, ꝙ ſe uidendos exhibere nollent. alios contra,ꝙ in atriis ſedentes,uiderent de ſe quaſi ſpectaculũ quoddam ꝓbere,in eandem opinionem ueniſſe. Nã ꝙ ille Ciceronianus poeta σεμνοὺς accipit eos,q rem ſuã & publicã bene geſſerũt: ego eo noie ſuperbos & arrogãtes accipio. & ita accepit Eurip. in illo uerſu ex Hippolyto: Μισῶ τὸ σεμνόν, καὶ τὸ μὴ πᾶσιν φίλον. & in illo ex eadẽ fabula: Οἴμοι. τὸ σεμνὸν ὥς μ᾽ ἀποκτενεῖ τὸ σόν. & in illis pulcherrimis uerſibus ex Alceſtide:

Θνητοὺς δὲ θνητῶν, θνητὰ καὶ φρονεῖν χρεών.
ὡς τοῖς γε σεμνοῖς, καὶ συνωφρυωμένοις
ἅπασίν ἐστιν, ὥς γ᾽ ἐμοὶ χρῆσθαι κριτῇ,
ὁ βίος ἀληθῶς οὐ βίος, ἀλλὰ συμφορά.

Sequitur. οἱ δ᾽ ἀφ᾽ ἡσύχου ποδὸς δύσκλειαν ἐκτήσαντο καὶ ῥᾳθυμίαν. .i.alij cõtra,ꝙ ſe quieti tradidiſſent,inglorij habiti ſunt,& ignaui. Hoc.n.ſignificare uult, ſolere hoes oĩa, q ab aliis fiũt,ad deteriorem partem accipere, & undiq; captare maledicendi occaſionem. Illa aũt quõ interpretatus ſit latinus ille,ſi modo interpretari uoluit,nihil attinet dicere. res ipſa loquit. ex his, cæcutiam ipſe,an merito alios παρεμπαίζειν arbitrer,exiſtimari põt.

CICERO S. D. TREBATIO. 7

EGo te commendare non deſiſto: ſed, quid ꝓficiam, ex te ſcire cupio. ſpem maximam habeo in * Balbo: ad quem de te diligentiſſime, & ſæpiſſime ſcribo. Illud ſoleo mirari, nõ me toties accipere tuas literas, quoties a Q. fratre mihi afferũtur. In Britannia nihil eſſe audio neq; * auri, neq; argenti. id ſi ita eſt; eſſedum aliquod ſuadeo rapias, & ad nos quamprimum recurras. ſin autem ſine Britannia tamen aſſequi id, quod uolumus, poſſumus: perfice, ut ſis in familiaribus Cæſaris. multum te in eo frater adiuuabit meus, multum Balbus, ſed, mihi crede, tuus pudor, & labor pluriniũ. * imperatorem liberaliſſimũ habes, ætatem opportuniſſimam, cõmẽdationem certe ſingularẽ: ut tibi unũ timendũ ſit, ne ipſe tibi defuiſſe uideare. Vale.

qui apud Cæſ. gratia plurimũ poterat.

ad Att. l. 4 epiſt. 16.

ep. 17 h. l.

uraσa.

EGo te) Exponit Cic.diligentiam ſuam in commẽdando Trebatio. Deinde cum eo ioratur, petitq́ue ab eo, ut ſtudeat, quamplurimum Cæſ. cõmendatus eſſe: quod facile poſſe facere probat.[Quid proficiam) .ſ.commendationibus meis.i.quid ualeãt meę commendationes. [A Q.F.)is.u.erat legatus Cęſ.& in Britannia, ſicut Trebatius. dicit igitur, ꝙ miratur, ꝙ Trebatius non ſcribat ad ſe toties, quoties Q. F.ſuus.[In Britannia)iocatur Cic.quia ſciebat Trebatium auidiuſculum pecuniæ.[Si id ita eſt) quòd non ſit aurum aut argentum.[Rapias eſſedum)uehiculum. [Recurras)reuertaris. [Id quod uolumus) ut diteris. [In eo)ſis in familiaribus Cæſ. [Frater meus) qui eſt legatus Cęſ. & apud eum plurimum poteſt. [Pudor & labor plurimũ).i. multo magis ꝓderit tibi,ſi & honeſte uixeris,& laboraueris multum. [Pudor) honeſtas. [Imperatorem) oſtendit Cic. oĩa ita eſſe Trebatio oportuna, ut debeat timẽre, ne ipſe ſolus ſibi defuiſſe uideatur.[Imperatorẽ)Cæſ.per quem poteris oĩa maxima cõſequi

ſeq. [Ætatem) iuuenilẽ & aptam laboribus. [Cõmendationem meam) quam de te apud eum feci, & quotidie facio. [Singularẽ) egregiam & non uulgarem. [Vnum) una ſola. [Ipſe) tu met, q̃a reliqua oĩa habes opportuniſſima, ita quòd ſi nõ conſecutus fue ris Cæſ. gratiam & fortunam bonam, uidebitur fuiſſe culpa tua.

ASCEN. EGo te cõmendare) Declarat diligentiam ſuam commendando Trebatio, iocaturq́ue cum eo, ut legendo patere poterit. Ordo eſt. Ego non deſiſto cõmendare te. ſ. Cæſari, ſed cupio ſcire ex te, q̃d proficiam. i. quantum commẽdatus ſis Cęſari, ego ſcribo ſæpiſſime. ſpem maximã habeo. ſ. de te conceptã. Soleo mirari aliud uidelicet, me nõ accipere toties literas tuas, quoties afferuntur mihi, ſup. literæ non tuæ ſed illius, a Q. F. Ego audio nihil eſſe in Britannia neque auri neque argenti, q. d. per iocum te illic nihil lucrari. id ſi eſt ita. i. ſi nihil eſt auri ac argẽti, ſuadeo, ſup. ut capias aliquod eſſedum. i. pilentum aut uehiculum, & recurras ad nos quamprimum. i. ualde cito. Sin aũt. i. ſed ſi tñ. i. nihilominus, nos poſſumus aſſequi q̃d uolumus. i. te per Cæſ. ad gloriã, & honorẽ promoueri, perfice, ut ſis in familiaribus. i. in numero familiarium Cæſaris. Enim. i. quia, frater meus. ſ. Quintus, adiuuabit te multum in eo. ſ. ut ſis in familiaribus Cæſ. Balbus adiuuabit te multum, ſed crede mihi, pudor. i. uerecundi mores, & & labor tuus, ſup. iuuabunt te plurimum in eo. Tu habes imperatorem. ſ. Cæſarem, liberaliſſimum, ætatem. ſ. tuam iuuenilem opportuniſſimam. ſ. ad laborem, habes certe. i. haud dubitanter, cõmendationẽ ſingularem. ſ. a me, ut unũ ſit timendũ tibi uidelicet ne ipſe. i. tute uideare ꝓ uidearis, defuiſſe tibi. i. utilitati tuę.

CICERO S. D. TREBATIO. 8

SCripſit ad me Cæſar perhumaniter, nondum te ſibi ſatis eſſe familiarem pp occupationes ſuas, ſed certe fore. cui quidẽ ego reſcripſi, q̃ mihi gratum eſſet futurum, ſi quamplurimum in te ſtudii, officii, liberalitatis ſuæ contuliſſet. ſed ex tuis literis cognoui præproperam quandam feſtinationem tuam; & ſimul ſum admiratus, cur tribunatus cõmoda, dempto præſertim labore militiæ, contẽpſeris. querar cum Vacerra, & Manilio. nã Cornelio nihil audeo dicere: cuius tu periculo ſtultus es; quando te ab eo ſapere didiciſſe profiteris. quin tu urges iſtam occaſionẽ, & facultatem, qua melior nunq̃ reperietur? Quod ſcribis de illo Prætiano iurecõſulto; ego te ei non deſino cõmendare. ſcribis ẽt ipſe mihi, te ſibi g̃ras agere debere. de eo q̃d ſit, cura ut ſciã. Ego ueſtras Britannicas literas expecto. Vale.

Trebatij magiſter in iure ciuili, Digeſt. l. 1. ca. 2.

VVLGAR. SCripſit) Accuſat Cicero latenter Trebatium, ꝙ nondum inſinuauerit ſe Cæſ. cui dicit ſe commendaſſe. deinde eundẽ reprehendit ꝙ tribunatum a Cæſ. ſibi oblatũ ſpreuiſſet, præſertim cũ poſſet hẽre ipſius tribunatus cõmoda ſine labore. in quo iocatus oſtendit eum ſtulte feciſſe. [Sed certe fore). ſ. te ei familiarẽ ſcripſit. [Studij) amoris, & fauoris. [Officij) beneficij. [Præproperam) nimis properam & ſubitam. [Feſtinationem) quia non potes expectare tempus. [Tribunatus cõmoda) utilitates, & ſtipendia, quæ dantur tribuno. Potuerat. n. trebatius fieri tribunus militum, habereq́; cõmoda ipſius magiſtratus ſine labore, ſed ſpreuit. [Vacerra, & Manilio) erant. n. amici, ut propinqui ipſius Trebatii. [Querar) de ſtultitia tua qui ſpreueris magiſtratum ſine onere. [Cuius) Cornelij. [Periculo) experientia, conſilio. [Stultus es) quia tibi conſuluit ut eum magiſtratum ſperneres. [Qñ) qñ. [Sapere didiciſſe). i. didiciſſe ſapientiam, cum nullam habeas. [Quin) hortatur eum Cic. ut omnino accipiat hunc magiſtratũ, neque omittat hanc opportunitatem, quia fortaſſe non poterit eum conſequi alias ita facile, cum uoluerit. [Quin) cur non. [Vrges) arripis, ſequeris. [Occaſionem) opportunitatem habendi nunc tribunatus. [Prætiano) aut nomen proprium, aut deriuatum a loco. [Britannicas) de rebus Britannicis.

ASCEN. SCripſit ad me &c.) Argũ patet. Ordo eſt. Cæſar ſcripſit ad me p̃humaniter, ſe nondũ eſſe ſatis familiarem tibi pp occupationes ſuas, ſed fore. i. futurum certe. i. infallibiliter. Cui quidem ego reſcripſi, q̃. i. quãtum gratum eſſet futurum mihi, ſi contuliſſet in te. i. ſi benefice tribuiſſet quamplurimũ. i. ualde multũ ſtudii, officii ſup. & liberalitatis ſuæ. Sed ego cognoui ex literis tuis quandam feſtinationem tuam præproperam. i. nimis properantẽ & admiratus ſum ſimul, cur cõtẽpſeris cõmoda tribunatus præſertim labore militiæ dempto. Hoc per iocum dicit. ꝙ uero Trebatius tribunatũ affectauerat prius q̃ meruerit, alii ſerio dictum placet. Querar cũ Vacerra & Manilio. ſ. c[illegible]ibus amicis, quibus te cõmendaui. ſ. ꝙ te permittunt ita deſipere. Nam nihil audeo dicere Cornelio, cuius cũ periculo tu ſtultus es, qñ. i. qñquidem, tu ꝓfiteris te didiciſſe ſapere ab eo, & ita ſi tu erras, ẽt ille errat. unde cũ periculo eius ſtultus es, ſiue eo cõſultore tribunatus oblatũ ſpreueris, ſiue immeritũ affectaueris. Quin. i. cur non, cur tu nũ urges. i. inſtanter perſequeris iſtã occaſionẽ & facultatẽ. ſ. obtinendi tribunatus, qua nunq̃ reperietur melior. Quod ſcribis de illo Prętiano. aut ꝓprium eſt nomen aut a loco, aut a pretio deductũ, notum Trebatio, q petiſſe ei cõmendari iurecõſulto. ego non deſino cõmendare ei te. Ipſe etiam ſcribit mihi te debere agere gratias ſibi, eo quod de te bene meritus ſit. Cura ut ſciam de eo quid ſit. Ego expecto literas ueſtras Britannicas. i. e Britannia, & de rebus Britannicis, a te, & a fratre ſcriptas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hæc epiſtola reſpondit ſuperiori, cuius initium, In omnibus meis epiſtolis &c.

CICERO S. D. TREBATIO. 9

IAndiu ignoro, quid agas. nihil. n. ſcribis: neque ego ad te his duobus menſibus ſcripſeram. quia cum Q. fratre meo non eras; quò mitterẽ, aut cui darem, neſciebam. cupio ſcire, q̃d agas, & ubi ſis, *hiematurus. eqdem uelim, cum Cæſare: ſed ad eum pp eius occupationes nihil ſum auſus ſcribere. ad Balbum tamen ſcripſi. tu tibi deeſſe noli. ſerius potius ad nos, dũ plenior. quod huc properes, nihil eſt, præſertim Vacerra mortuo. ſed tibi conſilium non deeſt: q̃d conſtitueris, cupio ſcire. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius quidẽ, tuus familiaris, ſummo g̃ne natus, *terræ filius, is me, q̃a ſcit tuum familiarẽ eſſe, crebro ad cœnam inuitat. adhuc non potuit perducere: ſed mihi tamen gratum eſt. Vale.

non. n. aut loco uniuerſus exercitus hiemabat.

[illegible]icatur in Octauij ignobilitatẽ. ep. 16. h. l.

VVLGAR. IAndiu) Hortatur ẽt Cic. Trebatiũ, ne feſtinet Romam redire: primum tñ dicit ſe exoptare eius literas. [Non eras) cum Q. F. meo, ad quem cum ſępe ſcriberem, miſiſſem ẽt aliquas ad te literas. [Quò) ad quem locum, quia neſciebã ubi eſſes. [Hiematurus) futurus in hibernis, moraturus in hieme. [Cũ Cæſ.). ſ. te hiemare. [Noli deeſſe tibi) noli eſſe negligens & amittere opportunitates quas habes amplificandæ fortunę tuæ. [Serius) tardius. [Ad nos) ſubaudi, reuertere. [Dũ) dummodo. [Plenior) ditior & magis pecunioſus. [Quod) pp quod. [Vacerra) in eo fortaſſe plurimũ confidebat, & ſperabat Trebatius. [Quid cõſtitueris) uenire an remanere in ꝓuincia cũ Cæſ. [Cn. Octauius) ita debet eſſe ſolũ: nã ſuperfluo additum eſt. [An Cn. Cornelius, terræ filius) alii legũt Lęre, ut ſit nomen ꝓprium: puto tñ ironice & iocoſe dictũ eſſe ſummo g̃ne natum, q̃a eſſet ignobilis: deinde additum terræ filius, ut oſtendatur nouus & ignobilis eſſe. nam terræ filii dñr, quorum ferè parentes ignorantur, & qui nullis maioribus claris nati ſunt. alii uolunt terrę filios dici, quorum origo maiorum ignoratur pp longam ſeriem proſapiæ. Perſ. Satyra 6. Preſto eſt mihi Manius heres Progenies terræ. Et paulo poſt, Adde etiam unum, Vnum etiam terræ eſt filius.

& Iuuen. Sat. 4.

ASCEN. IAndiu ignoro q̃d agas. nihil. n. ſcribis: neque ego ſcripſeram ad te his duobus menſibus. q̃a non eras cũ Q. F. meo: neſciebam quò. i. ad quẽ locum mitterẽ, aut cui darẽ. cupio ſcire quid agas, & ubi ſis hiematurus. i. hiberna t̃pa tranſacturus. Eqdem. i. ego q̃dẽ, uelim ſup. ut ſis hiematurus cũ Cæſ. ſed nihil auſus ſum ſcribere ad eum pp occupationes eius: ſcripſit tñ ad Balbũ. Noli tu deeſſe tibi. i. utilitati tuę. Redi ſup. ad nos potius ſerius. i. tardius, quã ſup. citius, dum. i. dũmodo, ſup. redeas plenior. ſ. rebus, & honoribus. Nihil eſt quod. i. pp quod, aut quid. i. cur, ꝓperes. i. feſtines, huc. i. Romam, p̃ſertim Vacerra, q tibi prodeſſe poterat, mortuo. Sed cõſilium non deeſt tibi. Cupio ſcire q̃d conſtitueris,

tueris, sup. facere. Cn. Octauius, an Cn. Cornelius sup. incertũ est. Quidẽ.i. certe, familiaris tuus, natus summo gñe, quia filius terræ.i. hõ minime generosus, q nescit an se Octauior an Cornelior familiæ mẽtiatur, cum proximiorẽ nesciat citare propinquitatem, q̃ ꝙ sit filius terræ. filij aũt terrę habebantur, q originẽ suam nesciuerũt, ignobilissimi, ut gigantes, q cum uasto essent corpore filij terrę dicebant. ad qđ alludens Iuuen. dicit: Vnde fit ut malim fraterculus esse gigantum .i. ignobilissimus, q̃ ob nobilitatẽ periclitari. Is. s. homo uanus, quia scit me esse familiarem tuum, inuitat me crebro ad cœnã sed sup. non potuit adhuc pducere. s. me ad cœnã suam. Sed tñ gratum est mihi ꝙ eo. s. animo sit. multa aũt ad Treb. sic scrib. Cic. ut nescias ioco ne an serio loquatur.

PAVL. MAN.

PRopter eius occupationes nihil sum ausus scribere) in duobus uetustissimis libris non est uox illa, occupationes; sed eius loco spatii aliquantũ est relictũ. ex quo credimus, a recentioribus, quorum inscientia, deprauati leguntur ueterũ scriptorum libri, uocem, occupationes, esse repositã. nos, quid ea dictio, quã in exscribendo librarius omisit, significare potuerit, assequi coniectura non possumus. græcã quidẽ deesse crediderim. id. n. uerisimilius est, quã latinã: ut etiã alibi cognoscit in ipsius Ciceronis scriptis, ubi grecum desiderat ex librariorũ inscitia, qui cum id legere non possent, omittebant, relicto spatio, ne ab aliis aliqñ reponeret. in Vbaldini libro apparet spatiũ fuisse. quo in loco reposita est uox, occupationes, non eiusdẽ librarij manu. Cum hæc multis iã annis scripsissem, incidi in tres minime recentes libros scriptos, in quibus uideo esse, occupationes. luctũ, autem, quam uocem alij ex ingenio reposuerunt, in uetustis libris, cum pæne innumerabiles uiderim, non dum inueni.

CICERO S. D. TREBATIO. 10

LEgi tuas literas; ex quibus intellexi, te Cæsari nño ualde *iureconsultũ uideri. Est qđ gaudeas, te in ista loca uenisse, ubi aliqd sape uiderere. ꝙ si in Britanniã quoq; profectus esses; profecto nemo ĩ illa tãta insula *pitior te fuisset. ueruntñ (rideamus licet: sum. n. a te inuitatus) subinuideo tibi, ultro te ẽt accersitũ ab eo, ad quẽ ceteri, nõ pp eius superbiam, sed pp occupationẽ, aspirare nõ possunt. sed tu ĩ ista epistola nihil mihi scripsisti de tuis reb᷑: quæ mehercule mihi nõ minori curæ sunt, q̃ meæ. ualde metuo, ne frigeas in *hibernis. quãobrem camino luculẽto utendũ censeo. idẽ & *Mucio, & Manilio placebat, pśertim q sagis nõ abundares. q̃q̃ uos nũc istic satis *calere audio. quo quidẽ nuntio ualde mehercule de te timuerã. sed tu in re militari multo es cautior, q̃ in aduocationibus, q neq; in Oceano *natare uolueris studiosissimus homo natandi, neque spectare essedarios, quẽ antea ne *andabatã quidẽ defraudare poteramus. Sed iã satis iocati sumus. Ego de te ad Cæsarẽ q̃ diligenter scripserim, tute scis; q̃ sæpe, ego. sed mehercule iã intermiserã; ne uiderer liberalissimi hoĩs, meiq; amãtissimi uolũtati erga me diffidere. sed tñ his lr̃is, quas pxime dedi, putaui esse hoĩem cõmonendũ. id feci. qd pfecerim, facias me uelim certiorẽ, & simul de toto statu tuo, cõsiliisq; oĩbus. scire. n. cupio, quid agas, quid *expectes, q̃ longũ istũ tuum discessum a nobis futurũ putes. sic. n. tibi persuadeas uelim, unũ mihi esse solatiũ, quare facilius possim pati te esse sine nobis, si tibi esse id emolumẽto sciã. sin aũt id non est; nihil duobus nobis est stultius; me, q te non Romã attraham; te, q nõ huc aduoles. una mehercule nr̃a uel seuera, uel iocosa cõgressio pluris erit, q̃ non modo hostes, sed ẽt fratres nostri *Edui. quare oĩbus de rebus fac ut quamprimum sciam.

Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero.

in ambitionem.

in inscitiã.

in paupertatem. unde Digest. lib. 1. tit. 2. ep. 9 l. 8. & ad Att. ep. 19 l. 7.

in timiditatem.

lusus esse genus, cum clausis oculis certatur, Seneca uidetur existimare.

an sis in spe alicuius commodi.

fratres populi R.

LEgi tuas) Scriberat Trebatius magnam esse de se apud Cæs. opinionem, seq; existimari ab eo in iure ciuili peritissimũ: in quo Cic. iocatur cum Trebatio, & eum familiariter irridet de multis reb᷑. Deinde qa sępius cõmendauerat eum Cęs. dicit se cupere intelligere, qd pfecerint eius cõmendationes. Postremo dicit se ferre æquo aĩo eius absentiam, si est ei emolumento & utilitati: sin minus, suadet, ut Romã reuertat. [Valde iurecõ.) ualde sapientẽ in iure ciuili. [Qđ) propter quod. [In ista loca) Galliæ. iũc. n. nondũ iuerat in Britãniã, qđ aũt superius dixit. expecto uestras lr̃as Britãnicas, non est mirum, qa nõ sunt epistolæ positæ eo ordine, quo sunt scriptæ. nã ex iis, q̃ sunt in hoc uolumine, alias in Galliã, alias in Britãniam missas cõstat. [Insula). i. Britãnia. est. n. insula. [Peritior). i. iuris. [Rideamus licet) significat Cic. se iocaturum cum Trebatio. [Sum inuitatus a te) dedisti mihi cãm, ut riderem. [Subinuideo) aliquãtulum inuideo. [Accersitum) uocatũ, admissum. [Ab eo) Cęs. [Nõ pp superbiam) nam est humanissimus. [Aspirare) accedere. [Ne frigeas) iocatur Cic. qa sciebat Trebatium esse auarũ. [Camino luculẽto). i. magno foco & splendido igni. nam caminus dr̃ fornax, ubi ignis fit. alij legunt Camino, ut sit nomẽ pprium, sed male. [Sagis) uestimentis. est. n. sagum uestis militaris. [Satis calere) uel pp timorẽ belli, uel pp auaritiam. qđ magis placet. [De te) pptet te: qa scio te esse auidũ & rapacẽ, & isti populi capitales sunt, ut infra dicet. [Sed tu) quasi diceret, nõ est opus timere: qa cum sis cautus in aduocationib᷑ & consultationib᷑ causarum, es tñ cautior in re militari. & hoc ironice dictum. [Natare) exercebantur. n. iuuenes ad natandum, ut aptiores essent militiæ. Horat. in 1. carm. Cur timet flauum Tyberim tãgere? & etiam milites interdum natabãt, q etiam erant periti natandi. dicit aũt nunc Trebatiũ noluisse natare, qđ aliq uolũt allegorice intelligi. i. noluisse sumere res magnas. sed placet melius, ut intelligamus, simpliciter eũ noluisse natare, neque expectare essedarios exercẽtes certamẽ currendi, ut significet eum timidũ, neq; aptũ rei militari. [Quẽ) te. [Ne andabatã qdem) apud solum S. Hier. memini legere hoc nomẽ, q signat andabatas quosdam fuisse fortasse populos, q oculis clausis pugnarent. sic. n. inqt epist. 1. contra Iouin. Melius est qđ dr̃ oculis clausis andabatarum more pugnare, q̃ directa spicula clypeo non repellere ueritatis. dicit ergo, quẽ ne claudẽtem qdem oculos decipere poteramus, quãto ergo minus apetiẽs oculos, & tibi cauẽs fraudari poteris. alij dñt a Plin. mẽtionem fieri de his populis, sed nõ memini. [Quam sępe). s. scripseri. [Ego). s. scio. [Intermiserã). i. minus raro scribere inceperã. [Diffidere) si ei fuissem molestus multitudine literarum. [Cõmonendum) reuocãdum in memoria tui. [Vnũ) solũ. [Quare). i. pp qđ solatium. [Id). s. te esse sine nobis. [Emolumẽto) utilitati. [Non est). s. emolumento. [Nihil nobis duobus est stultius). i. nos duo stultissimi sumus. [Me. s. nihil est stultius. [Qui) ego. [Te) nihil est stultius. [Aduoles huc) celeriter huc uenias, si nõ est tibi utile abesse. [Vna) dicit Cic. quãti facienda sit ipsorũ consuetudo. [Congressio) collocutio, cõuersatio. [Non modo hostes) quos magnitatis posse superari. [Edui) populi Galliæ, de quib᷑ Cornelius Tac. lib. 11. sic inquit: Edui primi senatorum ius in urbe adepti sunt, datum id fœderi antiquo, & qa soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo R. usurpant. & Plut. in uita Cęs. deinde receptis in fidẽ, quos facti pigeret, haud destitit, quoad Eduorum gentem, q aduersus bellum susceperant, deuicit. hi superiori tempore fratres se Rom. pdicantes magnificentissimis habebantur honorib᷑ &c. [Aut consolando) si quid fuerit, quod doleas. [Aut consilio) si quid agendum deliberabis. [Aut re). i. opera, si quid minus per te efficere poteris. [Iuuero) pro iuuabo.

Sagum.

Edui.

ASCAN.

LEgi literas &c.) Scripserat Trebatius magnam esse de se apud Cæsarem opinionem de peritia iuris ciuilis, in quo Cicero iocatur nũc cum Trebatio, & eum familiariter ridet multis de rebus. deinde dicit se uelle scire, quãtum profecerint cõmendationes suę: ac demum cõsulit, ut utilitati suæ consulat, aut manendo diutius cum Cæsare, aut redeũdo quamprimum. Ordo est. Legi literas tuas, ex quibus intellexi te uideri Cæsari nostro. s. cõmuni amico & patrono, ualde iurisconś. i. consultum in iure dicendo, aut cõsultum. i. peritum iuris. Est quod. i. propter quod gaudeas. i. gaudere possis, te uenisse in ista loca, ubi uideare sapere aliqd. q. d. p iocum, cum si Romæ esses, nihil sapere uidereris. Quòd si pfectus esses quoque. i. etiam in Britãniam, pfecto nemo fuisset peritior te in illa tanta insula, q̃ reuera maxima & potentissima est. Veruntñ licet. i. licitum est, sup. ut rideamus. i. ioco loquamur. sum. n. inuitatus. s. ad ridẽdũ, a te. s. p literas tuas ridiculas. Subinuideo. i. latẽter aut aliquãtulũ inuideo tibi, te esse accersitũ. i. aduocatũ & assumptũ in familiaritatẽ ab eo. s. Cæsare,

fare, ad quem ceteri non possunt aspirare.i.spem perueniendi habere, non pp superbiam eius, sed propter occupationem eius. Sed tu nihil scripsisti mihi de tuis rebus in ista epistola.s.tua: quę .s.res tuę sunt mihi, mehercule non minori curæ quam meæ.s. res. Ego metuo ualde ne frigeas.i.torpeas potius otio, quam frigore in hibernis.i.locis ubi hiemabis. quamobrem censeo uiendum.s.tibi camino.i.igni luculento.i.claro. allegoricos, ut reor, aut adhortatorem ad uirtutem intelligit, aut igniculum gloriæ. Est autem caminus ignis ipse in foco, non fumarium, quod uulgus caminum uocat. Idem.s.ut camino utaris, placebat Mucio, & Manilio, cõibus amicis meis, præsertim sup tibi, qui non abundares sagis.i.tegminibus militaribus quæ uillosa sunt. quãquam ego audio nos satis calere illic.s.ubi est is, calore quidem auaritiæ, aut potius metu nauigationis & belli, quo licet precordia frigeant, facies tamen sudare solet. Quo nuntio.s.de metu belli meũdi, ego mehercule timueram ualde de te. Sed tu ex multo cautior in re militari, quam in aduocationibus. Quia in re militari non commisit se periculo aut labori, in aduocationibus præstandis sæpe operam perdiderat, quia melius aliis quã sibi ꝓspexit. uñ addit Cic. qa neq; uolueris natare i Oceano hõ .i.cum sis homo studiosissimus natãdi, sed in Tyberi. Oceano autẽ natare non solent nisi q naufragiũ fecerint. uñ sensus mihi nr: Trebat. non esse ingressum Oceanum, nec Britanniam profectũ timore naufragij. uñ prius dixerat, Quòd si in Britanniam quoq; profectus esses &c. Neque uolueris expectare essedarios .i.gubernatores curruũ qui contumeliosi & iniuriosi ferè sunt, quem antea ne quidem.i.non saltẽ, andabatam.i.more andabatarum, qui, auctore D. Hieron. in 1.epist. ad Iou. oculis clausis pugnant, clausos oculos hñtẽ poteramus defraudare, cum esses callidissimus. uñ nunc cautior factus uĩ eo quòd ne uidens quidẽ ausus sit expectare essedarios Britannicos. ridet ergo ꝙ non sit profectus in Angliam aut pp periculum maris, aut propter petulantiam essedariorum, qui sunt in Britannia. Sed nos sumus iam satis iocati.i.per iocum locuti. Tute.i.tu ipse scis, q̃ .i.quantum diligenter ego scripserim de te ad Cęs. q. d. tu scis quantum id tibi profuit. quod si multum profuit, etiam me multum diligenter scripsisse scis aut iudicas. Ego scio quam.i.quantum, sæpe sup. scripserim, q. d. sæpissime. Sed mehercule ego iã intermiseram.i.ad tps omiseram ad Cæs. de te scribere, ne uiderer diffidere uoluntati ergã me hõis liberalissimi & amantissimi mei.s.Cęs. Sed tñ putaui hoiem esse cõmonendum his lĩis, quas dedi.s.ad eũ proxime.i.nuperrime, & feci.i.commoui eũ. Velim sup. ut facias me certiorem, qd profecerim.i.utilitatis tibi fecerim, mittendo ad eum lĩas cõmemorarias, & simul sup. facias me certiorem de toto statu tui, & consiliis omnibus. Cupio enim scire quid agas, quid expectes.i.qd boni speres tibi futurũ, q̃ longum putes futurum istum discessum tuum a nobis. Velim enim sup. ut persuadeas tibi.i.firmiter credas sic, unum solatium esse mihi.i.me habere unum solatiũ de absentia tua, quare.i.ob quod possim pati facilius.i.minus moleste, te esse sine nobis, si uidelicet sciam id, uidelicet te sine nobis esse, esse tibi emolumẽto.i.lucro & commodo. sin aũt.i.sed si, id non est.i.nullum est sibi emolumentũ ex abñtia nihil est stultius nobis duobꝰ: me.s.nihil est stultius, qui non attraham te Romam, & te, qui non aduoles.i.quamcelerrime uenias Romam. mehercule una cõgressio nr̃a uel seuera, uel iocosa erit pluris.i.maioris pretij ac ualoris seu æstimationis, propter uoluptatẽ; quam ea ea capecemus, q̃ sup. sint non modo.i.non solũ hostes.s.Britanni, quorum cõgressio, si uicti fuerint, plurimi esset facienda. sed etiam Tiebat. qui uisus est eorum cõgressum uitauisse. sed etiam Hedui populi in Burgundia fratres nr̃i.i.populi R. antiquo iure, uñ grata deberet esse Treb. congressio hospitalis cũ illis. aut sensus est, pluris faciendum Cic. & Trebatij congressum, q̃ illius, & hostium aut sociorum populi R. cum hostes timeat, sociis parum carus, aut clarus sit. Sanè, ut Cor. Tac. lib. xj. scribit, Hedui primi senatorum ius in urbe adepti sunt, datum id fœderi antiquo: & quia soli Gallorũ fraternitatis nomen cum populo R. usurpant, quod etiam Plut. in uita Cæs. attestatur? Quare fac ut sciam q̃primum.i.ualde cito de rebus tuis. nam sup. iuuero te aut consolando, aut consilio, aut re.i.auxilio & ope. Vale.

PAVL. MAN. AVt consolando, aut consilio, aut re iuuero) senarius integer e Terentij Heautõtimorumenõ trãslatus in hũc locũ. hic enim in ea fabula act. 1. scena. 1. cum Menedemo loquẽs Chremes inducitur; Istuc, quidquid est, fac me, ut sciam: Ne retice; ne uerere; crede inq̃ mihi: Aut consolando, aut consilio, aut re iuuero. Terent. porro, ut opinor, a Plauto, paucis immutatis, accepit. apud quem in Pseudolo, actu 1. ita loquitur Pseudulus seruus, Fac me certum, quid tibi sit: iuuabo aut re, aut opera, aut consilio bono.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatoria est epistola, qua consulit Trebatio, ut ad urbem non temere se conferat.

CICERO S. D. TREBATIO. 11

NIsi ante Roma profectus esses, nũc eam certe relinqueres. quis.n. tot * interregnis iureconsultum desiderat? ego oibus, unde petitur, hoc consilij dederim, ut a singulis interregibus binas aduocationes postulent. Satis ne tibi uideor abs te ius ciuile didicisse? Sed heus tu, quid agis? ecquid fit? uideo.n. te iam iocari p literas. hæc * signa meliora sunt, q̃ in meo Tusculano. sed, qd sit, scire cupio. cõsuli quidẽ te a Cæsare scribis: sed ego tibi ab illo consuli mallẽ. qđ si aut fit, aut futurum putas; pfer istam militiã, & permane. ego.n. desiderium tui spe tuorũ cõmodorũ cõsolabor. sin aũt ista sunt * inaniora; recipe te ad nos. nã aut erit hic aliqd aliqñ; aut, si minus, una mehercule collocutio nostra pluris erit, q̃ oẽs Samarobrinæ. denique, si te cito retuleris, sermo nullus erit: sin frustra diutius abfueris; non modo * Laberium, sed ẽt sodalem nostrum * Valeriũ pertimesco. mira.n. persona induci põt Britãnici iureconsulti. Hæc ego nõ rideo, q̃uis tu rideas: sed de re seuerissima tecũ, ut soleo, iocor. remoto ioco, tibi hoc amicissimo animo pcipio, ut, si istic mea cõmendatione tuã dignitatem obtinebis, perferas nostri desiderium; honestatem, & facultates tuas augeas: sin aũt ista frigebunt; recipias te ad nos. omnia tñ, quæ uis, & tua uirtute pfecto, & nostro summo erga te studio consequere. Vale.

interregni tempore iudicia uacabant. *ambigua figurarum significatio, & pro indicio, & pro statuis.* *infra, sin ista frigebunt, eodem sensu.* *Mimum.* *iurisconsultum.*

HVBAR. NIsi) Hortatur Cicero Treb. hac epist. sicut & superiori, ut libenter absit ab urbe, præsertim tot seditionibꝰ, & tumultibus ciuilibus. deinde latenter ei innuit, ut agat diligenter rẽ suam. [Profectus esses) discessisses. [Antea) alias superiori tempore. [Quis desiderat) q.d. nullus. [Tot interregnis) tot seditionibus, quæ fiunt interregnorum causa. Interreges aũt dicti sunt ꝓprie apud maiores centum patres, q, mortuo rege Romulo, donec alius rex crearet, rẽp. gubernabat. ex iis.n. unus, auct. Fenestella, decernebatur, cuius qnque dierũ spatio finiret auspium: & ita per totũ annũ oẽs finiebant imperium. apud minores uero R. cum reip. causã abessent consules, neque comitiis interesse possent, q initio creati consules essent, si dictatorem comitiorum cã dici nõ potuisset, res ad interregnum deducebatur, ac per interregẽ cõsularia comitia habebãtur. hęc igit interregna nũc intelligit Cic. in qbus cũ essent discordiæ, dicit nõ desiderari alios iurisc. qa dictis & rñsis nõ paret. [Vñ) a qbus. aduerb. p noĩe, ut genus nñ latiorũ. [Dederim) p dabo. [A singulis) qm cũ multi eligerent, singuli tñ imperabãt, & ius reddebãt. [Binas) iocat, eũ uia una per qnque dies posset peti. [Satis) quia fortasse hoc nõ poterat per legẽ fieri. [Sed heus) iã incipit familiarius agere & iocari cũ Treb. scripserat.n. quẽadmodũ ei magna fides a Cęs. haberet. [Hęc signa) quod uideo te iocari. [Meliora, q̃ in meõ Tusc.) ubi eras tristior, & nõ poteras iocari. [Quid.s.) ꝙ ita ioceris. [Cõsuli) .i. de iure, uñ iurisc. dñr, & iurisc. rñ'a, q̃ interrogabãt, & rñdebãt. [Cõsuli ab illo) allusit ad ṽbũ, qđ duo signat, interrogari & cõsilium dare, siue ꝓuidere: sed in posteriore iũgit datiuo. hoc aũt dicit, mallẽ ꝙ Cęs. cõsuleret tibi q̃ cõsuleret te.i. ꝓuideret tibi, q̃ interrogaret te. facete aũt iocamur p hmõi ṽba homonyma. tale est in Neronẽ distichõ: Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronẽ? Sustulit hic matrẽ, sustulit ille patrẽ. nã sustulit & portauit, & interfecit significat. [Qđ) q̃ res, ut tibi cõsulat.

Consuli. *Sustulit.*

ſulat. [Perfer) tolera. [Iſtam militiam) iſtum laborem militiæ, & commorandi in caſtris. [Ego enim) talis fuit in ſuperiore epiſtolæ ſenteotia: Sic enim tibi perſuadeas uelim, unum mihi eſſe ſolatium, quare facilius poſſim pati, te eſſe ſine nobis, ſi tibi eſſe emolumento id ſciā. [Deſideriū) abſentiam tuā. [Iſta ſunt inaniora).i.ſine emolumētis. [Recipe te) reuertere. [Aut erit hic al.) .i. aut hic aliqd cōmodi cōſequeris. [Aliqñ) tādē aliquo tempore. [Aut ſi minus).ſ. erit aliqd emolumēti. [Samarobrinę).i.q̄ſi oēs urbes tales, qualis eſt Samarobrina, ſi multæ eſſent Samarobrinę. eſt.n. Samarobrina urbs Britāniæ. [Retuleris) receperis in patriam. [Sermo nul. erit) nemo de te loquetur, oibus linguam auelles. [Diutius) per lōgū tps. [Fruſtra) quin aliqď emolumētū cōſequaris. [Nō modo Lab.) equitē R. uirū magnæ libertatis in loquendo, q neque Cæſ. pepercit acerrimis uerbis in eū inuectus, cū iā admodū ſenex iuſſus eſſet a Cæſ. agere mimos, ut ſcr. Macr. in Satur. [Sed ėt Valeriū) qui licet ſit moleſtior in loquēdi, tñ ſi diu abſueris, q n aliqd agas, te maledictis lacerabit. [Mira.n.) .h.d ſicut repręſentautur pſonæ ex comœdiis ad iocum & delectationem: ita ſumēt pſonam tuam ad ridēdum. q.d. poterūt facere de te comœdiam, & abducere pſonam tuā, quaſi ꝓ pſona comica, qua rideāt. [Britānici iurecōſ.) .i. tui q i Britānia fuiſti. [Sed de re ſeueriſſima).i. de re grauiſſima, & non negligēda. [Remoto ioco) .i. ſine ioco.i. ſerio loquar. [Pręcipio) nō iubeo, ſed potius admoneo te, do tibi hoc pceptum. [Mea cōmendatione) qa Cęſ. pp cōmendationem meam te carū habeat. [Perferas deſiderium noſtri).i. ęquo aio feras nobis carere. [Honeſtatem) honoré & dignitatē. [Facultates) utilitatē. [Iſta) dignitas, & facultas. [Frigebūt) ceſſabūt, deerūt tibi. Terēt. Nimirum hi hoies frigent. [Oia q̄ uis).i. quæcūq; cupis ėt maxima & difficillima. [Studio) amore, & fauore, q non deſiſtemus te cōmendari Cæſari.

ASCAN. Niſi) Hortatur Trebat. ut libēter abſit ab urbe, quia ſi adeſſet, cuperet abeſſe, ꝓpter ſeditiones ciuiles, monetq; ut res ſuas diligēter curet. Ordo eſt. Niſi profectus eſſes.i. diſceſſiſſes Roma, tu certe relinqueres nūc eam. Quis.n. deſiderat iuriſconſultum tot interregnis.i. uacationibus regnoꝝ, cum oēs in ſenatu regnare uelint, & nulli ab aliis admittant, aut uacationibus in conſulatu, cum q conſules dieerentur interreges, inter ſe concordari non poſſint? Ego dederim.i. uelim dediſſe oibus, uñ .i. a qbus petitur ſup. conſilium ſup. hoc cōſilij, ut poſtulēt binas aduocationes.i. patrocinia aduocatoꝝ, aut iura aduocādi, a ſingulis interregib᷒.i. magiſtratib᷒, ad quos cōſulatu, & olim regno uacāte ius cōſulis ac regis ptinebat, ideo aūt binas, quia cum toties mutarent p ſeditionem, ſingulæ non ſuffeciſſent. & tñ dicit, ut dicit Hubert. uix una ꝓ quoque dieb᷒ aduocatio peti poſſet, uñ iocādo addit. Videor ne tibi didiciſſe ſatis ius ciuile abs te, hoc eſt dederim ne tale cōſilium ſatis ex ſnia iuriſconſultorum? Sed heus tu, qd agis? ecquid fit.ſ. a te? Video.n. te iā iocari per literas. Hęc ſigna.i. indicia animi tui ſunt maiora q̄ ſup. erant in Tuſculano meo.ſ. agro cum uilla, ubi triſtis Trebat. longe aberat a iocis. Sed cupio ſcire qd ſit.ſ. ꝙ ita animum mutaſti. Scribis qdem te conſuli.i. conſilium peti a Cęſare, ſed ego mallē conſuli.i. ꝓſpici, & ꝓuideri, ac rem utilem fieri tibi a Cęſ. Qď.ſ. a Cæſ. tibi conſuli, ſi aut fit, aut putat futurum, pfer.i. ad finem uſq; fer iſtam militiā, & pmane.ſ. apud Cęſ. uſq; ad finem belli. Ego.n. cōſolabor.i. quaſi p conſolationem medicabo & ſuſtinebo deſiderium tui.i. qď habeo ex abſentia tua ſpe tuoꝝ cōmodoꝝ.i. quam habuero de cōmodis tuis. Sin aūt.i. ſed ſi, iſta.ſ. q̄ ſperem, ſunt inaniora.i. nimis inania, recipe.i. redue quaſi in locum utiliorē te ad nos. nā aut aliqd ſ. cōmodi erit hic.ſ. Romæ aliqñ, aut ſi minus.i. ſi nō ſup. erit hic aliqd, mehercule una collocutio nr̄a erit pluris.i. maioris emolumēti & uoluptatis, q̄ oēs Samarobrinæ.i. ciues eius urbis in Britānia, ſi fuerint a te capti, aut cęſi. Deniq; ſi retuleris.ſ. e Britānia te cito, ſermo.ſ. de te, ac conſtantia tua, erit nullus quia oēs putabūt te remiſſum a Cęſ. aut noluiſſe ſuſcipere conditiones ab illo oblatas, ſi abfueris diutius fruſtra.i. nihil cōceſſo a Cęſ. ego ptimeſco non modo Laberium equitē R. in loquendo & mordendo liberrimū, qui ne Cæſari qdem pepercit acerrimis uerbis in eū inuectus, cū iam admodū ſenex iuſſus eſſet a Cęſ. mimos agere, ut auct. eſt Macr. in Sat. ſed etiam Valerium ſodalem.i. conuictorē noſtrum, qa mira.i. multum ridicula pſona iuriſconſulti Britāniei, hoc eſt tui pōt induci.ſ. in fabulā de te factā. Ego nō rideo.i. non ridenda puto, aut non dico ioco, quāuis tu rideas, ſed iocor tecum, ut ſoleo de re ſeueriſſima, q.d. illud Horatianū, Quanq̄ ridētem dicere uerū Quid uetat? Ego pcipio tibi hæc animo amiciſſimo, ioco remoto.ſ. cum remitto, ut ſi obtinebis.ſ. apud Cęſ. ubi nunc es, tuā dignitatem.i. locum honoris te digni, cōmendatione mea.i. p cōmendationem meā, perferas.i. ad finem uſq; feras deſideriū noſtri, & ſup. augeas honeſtatem, & facultates. Sin aūt.i. ſed ſi, iſta.i. dignitas & facultates frigebunt.i. frigidę obuient tibi, recipias te ad nos. Tu.n. conſequere.i. obtinebis.ſ. Romæ, omnia quæ uis, profecto, &.i. ſimul, uirtute tua, & ſtudio noſtro ſummo.i. maximo, erga te.

PAVL. MAN. Omnibus, unde petitur) debitoribus. ita etiam de oratore lib.1. Homo ex diſertorum numero poſtulabat, ut illi, unde peteretur, uetus atque uſitata exceptio daretur, cuius pecuniæ dies fuiſſet. apud iuriſconſultos frequens eſt locutio.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iocatur Cicero in diſſentientes Trebatij profeſſiones. fieri enim non poteſt, ut Epicureus, qui uoluptatis gratia omnia facit, recte militiam adminiſtrare poſſis.

CICERO S. D. TREBATIO. 12

Mirabar, quid eſſet, ꝙ tu mihi literas mittere intermiſiſſes. indicauit mihi Pāſa meus Epicureum te eſſe factum. o caſtra pclara: quid tu feciſſes, ſi te Tarentum, & nō Samarobrinā, miſiſſem? iam tum mihi nō placebas, cum idem intuebare, qď & Titius, familiaris meus. ſed quonā modo ius ciuile defendes, cum oīa tua cā facias, nō ciuium? ubi porro illa erit formula fiduciæ, Vt inter bonos bene agier oportet? quis.n. eſt bonus, qui facit nihil, niſi ſua cā? qď ius ſtatues cōi diuidundo, cum cōe nihil poſſit eſſe apud eos, qui oīa uoluptate ſua metiunt̄? quo modo aūt tibi placebit Iouem lapidem iurare, cum ſcias Iouem iratū eſſe nemini poſſe? quid fiet porro populo Vlubrano, ſi tu ſtatueris πολιτεύεσθαι nō oportere? Quare, ſi plane a nobis deficis; moleſte fero: ſin * Panſæ aſſentari cōmodum eſt; ignoſco: modo ſcribe aliquando ad nos, quid agas, & a nobis quid agi, quid fieri, aut curari uelis. Vale.

Epicuri ſectā colentis

HVBER. Mirabar) Intellexerat Cicero Trebatiū eſſectum Epicureū, quod quidem oſtendit eſſe turpiſſimum, præſertim iuriſconſulto: quem æquum eſſe decet: quod eſſe non poterit, ſi omnia ſua utilitate metietur, ſicut faciunt Epicurei. & licet ſimulet ſe iocari, tamen ſerio loquitur. [Epicureum) & hęc erat cauſa, quare literas intermiſerat, quia iſta ſecta nullum omnino uult laborem. [O caſtra pclara) ironice, q.d. ubi cum deberes eſſe factus laborioſus, tradidiſti te delicus & uoluptatibus. [Quid tu feciſſes) q.d. multo mollior & delicatior factus eſſes. [Si te Tarentum miſiſſem) quæ ciuitas eſt Calabriæ, primum a Cara, filio Neptuni, condita & nominata, ut uolunt Seru. deinde a Phalanto octauo ab Hercule, expulſis ueteribus incolis, occupata, & habitata. Inde Virg. Hinc ſinus Herculeus, ſi uera eſt fama Tarenti, Cernit. Sunt aūt ciues eius urbis admodū delicioſi. Inde Iuuen. dicit, Atq; coronatum & petulans madidūq; Tarētū. [Nō Samarobrinā) q̄ eſt magis barbara & ruſtica, & q̄ minus inuitat ad uoluptates. [Idem intuebare) idē ſpectabas, habebas eādem ſniam. [Qď & Titius) hic.n. ſentiebat uoluptatem eſſe appetēdam. [Quonam modo) q.d. nullo modo. [Tua cā) Epicurei .n. dicunt fugiēdas eſſe multas amicitias, qm nō poſſint eſſe ſine laborib᷒, & eſſe conſulendum otio & utilitati ꝓprię. [Non ciuiū) .ſ. cā, cum decet oia referri ad utilitatem ciuiū, & obliuiſci cōmodorum noſtroꝝ, ſi uolumus uiri boni & iuſti eſſe, ut ipſe Cic. in 1.off. [Porro) deinde. [Illa formula fiduciæ) .i. lex fiduciaria. [Inter bonos bene agier).i. ut inter bonos ſeruet ęquitas & iuſtitia, uitet iniuria. formula aūt ꝓ lege & inſtōne ponit Cic. in 3.off. Nōdum.n. Aquilius ꝓtulerat de dolo malo formulas. [Inter bonos bene agier) uerba ſunt iuris, ut idē Cic. oſtendit loco ſupradicto in 3.off. ubi tractat plenius hæc materia. [Quis eſt) ꝓ qualis eſt, quaſi diceret ſimillimus pecorib᷒ q̄ natura pna & uentri obediētia finxit. nō.n. interrogat de ſubſtātia, ſed de qualitate. ergo non eſt qs, quaſi diceret nullus, ſicut qdam male interpretant. nā multi ſunt. [Cōi diuidūdo) diuiſioni rerum cōium, q̄ quo iure diuidi debeāt, tractant iuriſc. tit. de rerum diuiſ. [Qď ius) quaſi diceret peſſimum & iniquiſſimū. [Nihil cōe) ſed potius

omnia

Iouem Lapidē. omnia ꝓpria. [Iouem lapidē) lapidem silicem tenebant iuraturi ꝑ Iouem, hec ỽba dicentes: Si sciens fallā, me diespiter salua urbe arceq; bonis eiiciat, ut ego hunc lapidem: auctor Fessus Pōp. dicit ergo nūc Iouem lapidē.i.q repręsentat Iouē. [Iouem esse iratum nemini posse?) qa Epicurei tenēt, & arcte defendūt, deos nō curare mortalia: ut, Nec curare deū credis mortalia, nec pcib⁹ aut ira moueri. [Vlubrano) est.n. Vlubræ ciuitas Italiæ, ubi fortasse habebat Treb. agros & res suas. de ea Iuuen. Vacuis ędilis Vlubris. Horat. Est Vlubris, aius si te non deficit equus. [Quid fiet).s.a te, q.d. pessime & iniustissime. [πολιτεύεσθαι) .i. administrare remp. uersari in rebus ciuilibus. [Si deficis a nobis) tractum ast a subditis qui dicuntur a dn̄is deficere, cum discedūt ab eoꝝ gubernatione & imperio. [Plane) omnino. [Sin est cōmodum) si tibi est utile. [Assentari Pansæ) blādiri Pansæ, & ei dicere, ꝙ sis factus epicureus, cum non sis, ut ei complaceas, qm̄ & ipse gaudet uoluptate: uel si Pansę est cōmodum assentari.s.mihi. sed hūc posteriorem sensum minus probo. [Modo) dummodo.

ASCEN. Mirabar, &c.) Intellexerat Cic. Trebatium effectum Epicureum, qd' detestat̄, dicens. Mirabar qd esset, ꝙ tu intermisisses mittere literas mihi. Pansa meus.s. amicus uetus, indicauit mihi te factum esse Epicureum.i. uoluptati studentem, & oia ad cōmoda propria referentem. O castra ꝑclara. Ironia est. q.d. o ꝑclare tecum in castris actū, cum in tantā dementiam deueneris. qd fecisses, si misissem te Tarentum.i. in eā ciuitatem Calabriæ, ubi uoluptuose uiuitur? unde Iuuen. Atque coronatum & petulans madidumq; Tarentum. Non Samarobrinā.i. in eā urbem Britānię regionis frigidę & bellicosę. Tu nō placebas mihi tm̄.i. ab eo statim tpe, cū intuebare.i. inspectabas inhiando, qd' &.i. & Titius. alij legunt Ethitius, familiaris meus.i. ad lucrū, aut uoluptatē, ut ille. Sed quonā modo defendes ius ciuile.s. qd' ꝓfiteris? cum facias omnia causa tua.i. ꝓprij cōmodi, nō ciuiū, cū ius ciuile dictū sit eo ꝙ ciuiū utilitati cōsulat. Porro.i. sed ꝓfecto ubi erit illa formula fiduciæ.i. illa lex & regula iuria, e qua fiduciam habeamus, uidelicet inter bonos &c. Quidā textus hn̄t, ut inter &c. sed uit̄ particula, ut, redūdare, nisi sit oportet agier.i. bn̄, ut.i. uelut i inter bonos.i. perinde ac decet inter bonos agi. Formula aūt est, ut dixi, lex aut regula ut lib. 3. off. Nōdū.n. Aquilius ꝓtulerat de dolo malo formulas. Quis.n. est sup. bonus, qui nihil facit nisi causā sua? q.d. nullus, & ita formulæ illi non esset locus. aut quis.i. qualis est? q.d. inhumanus & auarus est &c. Qd' ius statues sup. de cōi diuidundo, cum nihil possit esse cōe apud eos, qui metiuntur omnia bona.s. sua uoluptate.i. qui nihil ducūt bonum, nisi unde singulariter capiunt uoluptatem? q.d. nullum: Autem.i. sed quō placebit tibi.s. ex iure Romano, iurare Iouē lapidem.i. repn̄tatum ꝑ lapidē, quē iurans in manu tenebat? Sicut.n. nūc quidā iurāt brachiū S. Antonij, aut ignē sacrū: ita olim Iouē lapidem, tenentes.s. lapidem ac dicentes, ut Festus Pōpeius dicit: Si sciēs fallā, me diespiter salua urbe, arceq; bonis eiiciat, ut ego hunc lapidē. quo dicto, lapidem eiiciebant. cū scias.s. ex paradoxo Epicuri, q dicebat, Deum non curare mortalia, & ꝙ Deus, ut dicit Luc. Nec bene pro meritis capit̄, nec tāgitur ira. Iouem nemini posse esse iratum? Porro quid fiet populo Vlubrano.i. colenti Vlubras, oppidum Italiæ, iatia desertum. de quo Horat. Est Vlubris, animus si te nō deficit æquus. Si tu statueris nō oportere πολιτεύεσθαι.i. administrare rēp. q. d. ab omni politia deserent̄. Quare fero moleste, si deficis.i. desciscis, plane a nobis.s. Stoicis: fin.i. sed si cōmodum est.s. tibi assentari Pāsæ.s. Epicureo, ignosco, modo.i. dummodo scribas aliquando, quid agas, & quid uelis agi, quid fieri, aut curari a nobis. Vale.

PAVL. MAN. Fiduciæ inter bonos bene agier? quis) Ita legitur in uetere libro. & sane crediderim, non aliter hunc locum esse scribendum: etsi priorem lectionem conseruarim. uoces enim illæ, VT, & OPORTET, quæ sunt in impressis, additæ sunt ab imperito, q locutionē parū integram crederet, cū alibi a Cicerone iurisconsultoꝝ formulas sine uerbo citari non animaduertisset, ut de off. lib. 3. In fiducia, inqt, inter bonos bene agier. uetusti.n. libri non hn̄t, VT. & ibidem paulo post: Cum dicitur, Inter bonos bene agier, quidq̄ agi dolose, aut malitiose potest? Libro etiam topicoꝝ, ubi eadem hæc usurpantur uerba, ueteres libri, ab impressa lectiona dissentientes, nostram sentētiā cōfirmāt, quam etiam Romæ doctissimis hominibus probauimus.

CICERO S. D. TREBATIO. 13

ex abrupto exorditur, ADeo ne me *iniustum esse existimasti, ut tibi irascerer, ꝙ parum mihi constans, & nimium cupidus decedendi uiderere, ob eamq; causam me arbitrarere literas ad te iandiu nō misisse? mihi ꝑturbatio animi tui, quā primis literis perspiciebā, molestiam attulit: neq; alia fuit ulla cā intermissionis literarum, nisi ꝙ, ubi esses, planė nesciebam. Hic tu me etiam insimulas, nec satisfactionem meā accipis. audi mi Testa: utrum superbiorem te pecunia facit, an ꝙ te imperator consulit? moriar, ni, q̄ tua *gloria est, puto te malle a Cæsare consuli, q̄ inaurari. si uero utrūq; est: quis te feret ꝑter me, qui oīa ferre possum? Sed ut ad rē redeam, te istic inuitum non esse, uehementer gaudeo: & ut illud erat molestum, sic hoc est iucundū. tantum metuo, ne artificium tuū tibi parum profit. nam, ut audio, istic,

ut ep. 8. l. 2 & 17. l. 8. & Card. 1.

ambitio, cupiditas honoris. ep. 15 lib. 8.

Non ex *iure manu consertum, sed magis ferro
Rem repetunt.

uide hos Ennij uersus 1 ora. pro Murena: Gelliū lib. 20. c. 9. & ad Att. ep. 8. l. 15. & Seruiū 1 ult. ecloga.

Et tu soles ad uim faciundam adhiberi? Neq; est, ꝙ illam exceptionem in interdicto pertimescas, ꝙ tu prior ui hoībus armatis nō ueneris. scio.n. te nō esse ꝓcacem in lacessendo. Sed, ut ego quoq; te aliquid de nostris cautionib⁹ admoneam; Treuiros uites cēseo. audio capitales esse: mallē auro, argēto, ære essent. Sed alias iocabimur. Tu ad me de istis reb⁹ oīb⁹ scribas uelim q̄ diligētissime. Ad iij. non. Mar. Vale.

HVAIR. ADeo ne) Quia reprehenderat Cicero Trebatium, ꝙ esset iam cupidus redeundi Romam, & postea intermiserat diu ad eum literas: existimauit Treb. eum sibi iratum fuisse, & ꝓpea intermisisse ad eum scribere. Qd' quidem ostendit Cic. non fuisse causam suæ intermissionis literarum, sed quòd ignorabat ubi esset. Deinde cū eo iocatur, appellans eū supbū. Postremo hortatur, ut caueat illos populos, & ꝑcipue Treuiros: quos audit esse feros. [Parū constans).i. aliquātulum instabilis. [Perturbatio animi tui) quē pœnitebat in ista loca ꝓfectum esse. [Hic) nunc uel in hoc. [Insimulas) accusas. [Satisfactionē) excusationē. [Audi mi Testa) blanditur ei, ut æquius ferat ꝙ superbus appelletur. [Testa) appellabat̄.n. Trebatius Testa, ut infra, Ergo tn̄ Scęuolę & Testæ assentior. [Vtrum).i. es ne magis supbus, qa factus es diues, an qa Cęsar te cōsulit.i. interrogat, & a te cōsiliū capit. [Pecunia facit supb.) sic Terent. Quia paulū tibi accessit pecunię, elati sunt animi. [Moriar) dicit Cic. se cognoscere Treb. ita esse gloriosum, ut maluit consuli a Cęs. q̄ ditari. [Moriar) mos est dicendi, cum uolumus aliquid affirmari ita esse. [Inaurari) auro impleri uel ditari. [Si uero utrunq; est).s. ꝙ te consulat, & te inauret. [Quia te feret) quis te tolerabit, q.d. nullus, qa effeceris supbissimus. [Qui possum ferre omnia) quia sum patientissimus. [Non inuitū).i. libenter. scripserat.n. postea Trebat. se libenter esse foris, cū initio lōge aliter scripsisset. [Vt illud).s. ꝙ esses animo perturbato & inuito. [Sic hoc) ꝙ nunc non sis inuitus. [Tm̄) solum. [Artificium) industria uel scientia legū. [Tuum) ius ciuile. [Istic) in istis regionibus, ubi tu es. [Non ex iure manu cōsertum).i. nō ex legitimis actionibus, & ex iure ipso. Ex iure manu cōsertū, inqt A. Gellius lib. ult. noctiū atticarū, uerba sunt ex antiquis actionibus &c. q uult uidere causam & originem hoꝝ ỽborum uideat ipm Gel. lib. prędicto, a quo multis uerbis declarantur. [Sed magis) potius. [Ferro) armis. [Adhibere facundiā ad uim) q non habet locum: ut Ennius, Pellitur e medio sapiētia, ui geritur res, Spernitur orator bonus, horridus miles amat̄. Haud doctis dictis certantes, nec maledictis Miscent inter sese inimicitia agitantes. Non est iure manu consertum, sed magis ferro Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui. A qbus sīlr legitur, & tu soles ad uim faciendā adhiberi: quod minus probo: neque.n. est consentaneum iurisconsultum ad uim inferendā adhiberi, sed potius facundiam, eloquentiam, ornatum, & grauitatem uerborum, quę non prosunt inter arma, ut ex uerbis Ennij declaratur: & Cic. Silent.n. leges inter arma. [Neque est).i. non oportet. [Exceptionē) sunt.n. exceptiones qdam prætoriæ, ut iurisconsulti declarant. [Interdicto) interdicta dicebantur formę, & conceptiones uerboꝝ, qbus prętor aut iubebat aliquid fieri, aut ꝓhibebat. & dicitur interdum prohibitio a possessionis turbatione.

Interdicta.

bacione. [Prior) anteq̃ prouocareris. nam grauius puniẽdus eſt qui incipit contentionem aliquam, q̃ qui superuenit iam inceptæ. [Procacem) impudentem. [In laceſſendo) in prouocãdo & irritando alios. [De noſtris cautionibus) quia cautiones ꝓpriæ dñr legales. ideo nunc Cic. dixit de noſtris. q. d. q̃ non ſunt legales, ſed tñ oratoriæ. [Treuiros) ineptias quorundam, qui hoc loco expoſuerunt tre uiros quoſdam fuiſſe, qui auctoritatem iudicandi non haberent, niſi tres ſimul eſſent, & præerant rebus capitalibus. o ſupremam ignorantiam, hi triumuiri non treuiri dicebant: nam treuiri, de quibus nũc Cic. dicit, populi ſunt Galliæ tranſalpinę. Lucan. Te quoque lætatus ueniſſem in prelia Treuir. Et de his Cæſ. in Cõmentariis. [Capitales) .i. manu prõptos ad cędem. id. n. ſignificat interdum capitalis, interdum autem dignum puniri capite. [Mallem, auro) non eſt intelligendum mallem eſſe capitales auro, ſed mallem, auro. ſ. contenderent, uel certarent. [Alias) alio tempore.

Cautiones. *Treuiri.* *Capitales.*

ASCAN. A Deo ne) Dicit ſe intermiſiſſe dare literas ad Trebatium, nõ quia iraſcebatur illi, ſed quòd neſciebat ubinam ille eſſet; iocanſq; uocat eũ ſupbum: monetq; ut Treuiros pręſertim ꝓuocare timeat. Ordo eſt. Ne .i. an, exiſtimaſti .i. iudicaſti me eſſe adeo iniuſtũ, ut iraſcerer tibi ꝙ uiderere .i. uidereris mihi parũ cõſtãs, & nimiũ cupid' decedẽdi: & arbitratere me nõ miſiſſe iã diu literas ad te ob eã cãm. ſ. ꝙ tibi iraſcerer. Perturbatio animi tui, quã perſpiciebam primis literis tuis, attulit mihi moleſtiã, neq; ulla alia cã intermiſſionis literarũ fuit, niſi ꝙ neſciebã plane .i. oino ubi eſſes. Tu inſimulas .i. occulte arguis & accuſas etiã hic .i. in hac purgatione mea, nec accipis ſatiſfactionẽ meam .i. purgationẽ, qua tibi conor ſatiſfacere. O mi, blãdiendi uox, Teſta .i. tu Trebati, q & Teſta appellaris. appellat. n. Trebati' Teſta, ſed affectãter Teſtã nũc uocat quaſi durum, & fragilẽ & ita inaniter de iuribus ſupbientẽ, audi ſop. qđ quęro, & dic utrũ .i. qđ duorũ facit te ſupbiorem, pecunia an ꝙ Cęſar cõſulit te .i. petit cõſiliũ a te? moriar, ni .i. niſi, puto te malle cõſuli .i. cõſiliũ peti, a Cæſ q̃ inaurari .i. honore portandi aurei ornamẽti decorari, q .i. qa, ita magna eſt gloria .i. cupiditatis gloriæ tuæ. Si ũo utrũq; eſt. ſ. ꝙ pecunia, & ꝙ Cæſar te cõſulit, te ſupbum facit, qs feret .i. tolerabit te pręter me, q poſſum ferre oia .i. ẽt ſupbiſſimos mores tuos? q. d. nemo. Sed, ut redeã ad rem, ego gaudeo uehemẽter te nõ eſſe illic inuitũ, & ut .i. quẽadmodũ, illuc. ſ. te ſupbũ factũ eſſe erat moleſtum, ſic hoc ſup. eſt iucũdũ. Ego tñ .i. dũtaxat, metuo, ne artificiũ tuum .i. peritia iuris ꝓſit tibi parũ. Nã, ut audio, nõ manu cõſertũ ex iure ſup. eſt illic .i. in Anglia, hoc eſt nõ iudicant res legitime ex iniectione manus ꝑ legitimas actiones, more ciuili, ſed repetunt rem. ſ. ablatam, aut debitã alioqui magis .i. frequentius, ferro .i. ui armoꝝ, & tu ſoles adhibere facũdiã .i. naturalẽ eloquentiã tuã, ad uim .i. uiolentiã, hoc eſt tu ſoles uim alioꝝ reprimere eloquẽtia tua. Neq; eſt ſup. cauſa, aut legitima rõ, hoc eſt non oportet, ꝙ tu ꝑtimeſcas. ſ. agendo in Britãnia, illã exceptionem .i. ꝓhibitionem q̃ nota eſt in actionibus Romanis, ꝙ tu non uereris prior in oĩbus armatis .i. ne non occupes rẽ ui armata, ſed ex iure ꝓcedas, q a ui illic oia agũtur. Scio. n. te nõ eſſe procacem in laceſſendo .i. ꝓuocando, hoc eſt petulantem, & nimis moleſtum ꝓuocatorem ad iram. Sed ut ego quoq; moneam te aliqd de cautionib' .i. ut dicunt, cautelis noſtris, cenſeo ſup. ut uites Treuiros .i. populos illos Germaniæ trans Rhenum, q a audio ſop. eos eſſe capitales. ſ. hoſtes, hoc eſt caput potius q̃ rẽ hoſtium petẽtes. Mallem ſop. eos eſſe capitales .i. ꝑniciosos in auferendo, nõ capite, ſed auro, ſed argẽto, ęre: aut mallem eos eſſe ex auro, argẽto, ære .i. materia, unde fierẽt (quas amas) pecuniæ: tũc enim facilius & libẽtius eos inuaderes. Sed nos iocabimur alias .i. alio tẽpe. Velim ſup. ut tu ſcribas ad me, de omnibus rebus iſtis quamdiligentiſſime. Scriptum ſup. Romæ, ad iiij. non. Martias.

PAVL. MAN. T Reuiros uites, cenſeo: audio capitales eſſe) ut unicuique, qđ ſuum eſt, tribuamus, Petri Bẽbi, hominis & dignitate, & omnium pęne uirtutũ laude clariſſimi, epiſtolã, qua huius loci ſniam diligentiſſime, & ornatiſſime expoſuit, adſcribemus. nõ .n. eos imitari placet, q ex aliena induſtria ſibi laudem aucupantes, q ab aliis didicerunt, edunt ꝓ ſuis. Petrus Bembus Bernardino Sandro S. Qđ hodie mane quærenti tibi a me de illis Ciceronis ad Trebatium uerbis: Treuiros uites cẽſeo: audio capitales eſſe. mallẽ, auro, argento, ęre eſſent: rñdi, iocũ eſſe & multiplicem, & feſtiuum: q qdem iocus in antiquis & nũmis, & ſcriptorib' deprehenderet: itaque, qm eramus in uia, ut neq; libros, neq; nũmos haberemus, reieci te in alium diem. id, ne te diutius torqueat, eſt eiuſmodi, ut ioci eã, qđ qdem Cicero ad illum ſcribẽs more ſuo fere ſemꝑ facit, & Treuiri, & capitales in ambigui genere ſint poſita. nã cum uideat monere illum, ut uitet Treuiros Gallię populos, q capitales, bellicoſiq; ſint; luſit cum in Treuirorum, tum in capitaliũ uerbo. erat. n. Romæ magiſtratus, Triũuiri capitales, q etiam Treuiri dicebant. ſed qm hoc ipſum Triũuirum nomen iterum in ambiguo poni poterat, eũ eſſent etiam apud Romanos Triũuiri pecuniæ cudẽdę: quos ita inſcribebant, A. A. A. F. F. hoc eſt, Auro, Argẽto, Ære Flando Feriundo; iocatur iterum in hoc uerbo, luditq; Cicero, ut mihi q dem ui, belliſſime, addens, mallẽ Treuiros iſtos eſſe pecunioſos, q̃ bellicoſos; ut, Cæſare eos uincẽte, tu diteſceres. itaq; infert, mallẽ eſſe Treuiros auro, argẽto, ęre, q̃. ſ. capitales. Triumuiros aũt Treuiros ſolitos dici, Liuius ſatis locuples eſſe teſtis põt. cuius ſunt hæc in lib. xl. Colonia Grauiſcæ eo anno deducta eſt in agrũ Etruſcum, de Tarquinienſib' quõdam captũ. quina iugera agri data. Treuiri deduxerunt C. Calpurnius Piſo, P. Claudius Pulcher, C. Terentius Hiſter. Quod uero Triumuiri pecuniæ ſic, ut dixi, inſcriberentur; eſt apud me nummus ęreus perantiquus ita inſcriptus, C. PLOTIVS RVSTICVS A. A. A. FF. ſunt & alij nũmi aliorum nominum, eiuſdem tñ tituli; quos inſpicies, cum uoles. Hæc ad te ſcripſi, cum domum rediſſem, & nũmos, ac librum ſumpſiſſem, amore tui admonitus. Vale. Pridie idus Iun. M. D. XXXII.

CICERO S. D. TREBATIO. 14

CHryſippus Vectius, Cyri architecti * libertus, fecit, ut te non immemorẽ putarẽ mei: ſalutẽ .n. mihi uerbis tuis nũtiauit. ualde iã lautus es, qui grauere literas ad me dare, homini præſertim ꝓpe domeſtico. ꝙ ſi * ſcribere oblitus es; minus multi iam te aduocato cã * cadent. ſin noſtri oblitus es; dabo operam, ut iſtuc ueniam ante, q̃ plane ex animo tuo effluam. ſin æſtiuorum * timor te debilitat; aliquid excogita, ut feciſti de Britãnia. Illud quidẽ perlibenter audiui ex eodem Chryſippo, te eſſe Cæſari familiarem. ſed mehercule mallem, id qđ erat æquius, de tuis rebus ex tuis literis quamſæpiſſime cognoſcere. quod certe ita fieret, ſi tu maluiſſes * beneuolentiæ, q̃ litium, iura perdiſcere. Sed hæc iocati ſumus & tuo more, & non nihil etiam noſtro. Te ualde amamus; noſque a te amari tum uolumus, tum etiam confidimus. Vale.

etiam ipſe Cyrus liber tus erat ſed ab architectura nobilis ad Att. l. 2. epiſt. 3. formulas. tuis .n. ſcriptis nõ utẽtur. timor futuri belli, qđ æſtate uenturum erat. melior iuris conſultus, quam amicus.

HVBER. CHryſippus) Oſtẽdit ſe conqueri Cic. iocoſe & familiariter de Trebatio, ꝙ nihil ad eum ſcriberet, ſed tñ re uera ſerio eum accuſat. [Architecti) principis fabrorum. [Tuis uerbis) tuo nomine. [Valde iam lautus es) .i. ualde delicatus. & irridet eum Cic. & latẽter accuſat. [Qui grauere) quẽ pigeat. [Quòd ſi) ſ. d. Cic. ſi oino oblitus es ſcribere ita, ut amplius neſcias, nõ eris amplius aduocatus, & pauci ꝑdent litem, te aduocato: ſin aũt es oblitus tantũmodo ſcribere ad me, ueniã ad te ante, q̃ excidam penitus ex memoria tua. [Minus multi) nõ multi, pauci. [Cadent cã) amittant litẽ. qđ faciunt q non recte egerint. [Te aduocato) te litem agente. [Noſtri) mei Cic. [Effluam) excido. [Sin ęſtiuorũ) cõfutat aliam cãm, quã poſſet afferre Trebatius. [Timor ęſtiuorum) timor cõmorandi in ęſtiuis. [Excogita) inueni, meditare. [Vt feciſti de Britannia) in qua ne morareris, cauſas inueniſti. [Mallẽ ex tuis lřis) .ſ. q̃ ex uerbis aliorum. [Cognoſcere) deeſt, ut cognoſcerẽ. [Id qđ erat ęquus) .i. id qđ magis decebat. nã debueras potius ſcribere de reb' tuis. [Iura ben. q̃ litiũ) .i. ſi ita uoluiſſes ſtudere qũo ſeruet bñuolentia, ſicut didiciſti qũo agant lites.

CHryſippus &c.) Conqueritur, ut uĩ, ioco, Sed tñ ſerio ꝙ Trebat. nihil ſcripſerat dicẽs, Chryſippus Vectius, libertus Cyri architecti .i. principis ędificatorũ, fecit ut nõ putarẽ te immemorem mei: nũtiauit. n. mihi uerbis tuis ſalutem. Tu es iã ualde lautus .i. delicatus, q grauere .i. graueris, dare literas ad me, ꝑſertim homini ꝓpe .i. quaſi domeſtico, uidelicet Chryſippo. Quòd ſi oblitus es ſcribere, minus multi cadent, ſup. a cã ſua .i. amittent rem in lite, te aduocato, cum aduocati ſoleãt defenſiones ſcribere. Sin tu es oblitus noſtri, dabo operam ut ueniam iſtuc. ſ. ubi tu es, ante, quã effluo .i. celeriter elabor, planè .i. oino, ex aĩo tuo. Sin .i. ſed ſi timor æſtiuorum .i. bellorum, q ꝓxima ęſtate gerẽda ſint, debilitat te, excogita aliqd .i. aliquam occaſionem nõ ꝓficiſcendi

scendi ad locum prelij, ut fecisti de Britãnia. iam.n.in Germaniam res translata erat. Audiui quidem illud libenter ex eodem Chrysippo, te esse familiarem Cæs. sed mehercule mallem, id qđ erat æquius.i.iustius, uidelicet, me cognoscere q̃ sępissime ea tuis literis, quã ex relatu aliorum, de rebus tuis. qđ certe heret ita.i.qđ tu faceres, si maluisses pdiscere iura beneuolentiæ.s.in amicos, q̃ litium.i.si tam legem amicitiæ, q̃ iuridicã calleres. Sed nos iocati sumus hæc & tuo more, q. libenter iocaris, & non nihil etiam nostro.s.more. Nos amamus ualde te, & tum.i.simul uolumus, tum.i.simul confidimus etiam nos amari a te.

CICERO S. D. TREBATIO. 15

a genere descendit ad speciem.

QVàm sint morosi, q amant, uel ex hoc intelligi põt. moleste ferebam antea, te inuitum istic esse: pungit me rursus, ꝙ scribis te esse istic libenter. neque.n.mea cõmendatione te non delectari, facile patiebar: & nũc angor, quidq̃ tibi sine me esse iucundum. sed tñ hoc malo nos ferre desideriũ, q̃ te non ea, quæ spero, consequi. Quòd uero in C. *Matij, suauissimi, doctissimiq; hominis, familiaritatem uenisti; non dici potest, q̃ ualde gaudeam: qui, fac, ut te quãmaxime diligat. mihi crede, nihil ex ista prouincia potes, quod iucundius sit, deportare. Cura ut ualeas.

hic est, cuius epistola legitur l.11.ep.28

HVBER. QVàm sint) Primũ moleste tulerat Cic. ut uisum est superius, ꝙ Trebatius esset in Gallia, nunc autem sibi etiam molestum esse dicit, ꝙ scripserit se libenter esse. quæ quidem uñr esse contraria: sed hoc ex amore fieri asserit. [Quam) quantum. [Morosi) uariis moribus mutabiles. [Qui amant) qui prosequuntur aliquem amore. [Vel) .i.maxime. [Pungit) offendit, displicet mihi. [Neque.n.) ratio primę partis, quare moleste ferret, quòd inuitus esset cum Cęs. [Non delectari cõmendatione mea) .i.non habere commendationem meam gratam, quod ita esse uidebatur, quando uolebas ea uti. [Et nunc) ratio secudę partis. [Sine me) .i.me absente, nellem.n.ut essemus unà. [Malo) potius uolo. [Hoc desiderium) absentiæ. [Quæ spero) honorem & facultates. [Venisti in familiaritatem) iudicio tuo non casu fecisti eum tibi amicũ, & es familiaris. [Qui) Matius. [Quod iucundius sit) .s.ut diligaris ab ipso Mario tali uiro.

ASCEN. QVàm sint &c.) Iocando dicit se moleste ferre id, qđ priua placuit, Galliam uidelicet placere Trebatio. deinde laudat, & cõmendat familiaritatem eius cum C. Mario, quẽ, ut ex superiorib' epistolis patet, Cic. ipse magnopere obseruabat. Morosus a moribus prima longa dicitur, qui difficilis est, & uarius in moribus, ut cuius mores alij ferre nõ possunt, utpote cui nũc hoc, nũc illud placet, & utrũq; sine comitate. Sed ordo est. Potest intelligi, utrunq; impersonaliter capitur, q̃.i.quantum morosi.i.anxij & uariorum & difficiliorum morũ sint sup.i.q amãt, uel.i.ẽt, ex hoc.i.ex hac re quam dicturus est. Ego ferebã.s.antea moleste te esse istic.i.in Gallia, aut apud Cæs. inuitum: pungit .i.dolore afficit me rursus.i.e cõtrario, ꝙ scribis te esse istic libenter. probat.i.utrunq; addens. Neque.n.patiebar facile te nõ delectari cõmendatione mea.s.qua te cõmendabam Cæsari. hoc autem ideo fiebat, qa inuitus apud illum erat, quod Cic. tunc moleste ferebat. & ego angor, nunc quidq̃ esse iucundũ tibi sine me. Sed tñ ego malo.i.magis nolo, nos ferre.i.pati, hoc desiderium.s.tui absentis, q̃ te non consequi.i.obtinere a Cæs. ea q̃ spero.s.te consecuturũ. Vero, pro sed, nõ potest dici, q̃.i.q̃tum, ualde gaudeam, qa uenisti in familiaritatẽ Caij Marij hoĩs suauissimi, & doctissimi, qui.s.Marius fac ut diligat te quammaxime. Satis consueto more ponitur qui, sed non construitur cum uerbo fac, sed cum diligat. consuetius diceretur, sed non elegantius, fac igitur ut is te quam maxime diligat &c. Crede mihi tu nihil potes portare ex ista prouincia.s.in qua apud Cæsarẽ militas, quod sit iucundius.s.q̃ diligi a tali uiro. Cura ut ualeas.

CICERO S. D. TREBATIO. 16

IN Equo Troiano scis esse in extremo, SERO SAPIVNT. tu tñ, mi uetule, non sero. primum illas *rabiosulas sat fatuas dedisti. deinde, ꝙ in Britannia non nimis φιλοθέωρον te præbuisti, plane nõ reprehendo. nũc uero in hibernis iniectus mihi uideris: itaq; te cõmouere non curas. VSQVEQVAQVE sapere oportet. id erit telũ acerrimum. Ego, si foris cænitarem, Cn. Octauio, familiari tuo, nõ defuissem: cui tñ dixi, cum me aliquoties inuitaret, oro te, *quis tu es? sed mehercule, extra iocum, homo bellus est: uellem eum tecum abduxisses. Quid agatis, ecquid in Italiam uenturi sitis hac hieme, fac plane sciam. Balbus mihi confirmauit, te diuitem futurum. id utrum Romano more locutus sit, bene nũmatum te futurum, an, quo modo Stoici dicunt, omnes esse diuites, qui cœlo, & terra frui possunt, postea uidero. Qui istinc ueniunt, superbiam tuam accusant, ꝙ negent te percunctantib' *respondere. sed tñ est, quod gaudeas. constat.n.inter omnes, neminem te uno Samarobrinæ iuris peritiorem esse. Vale.

quod omnino discedere a bello cuperes: in quo sapere uidearis.

notat hominis ignobilitatem. epist.9.lib.1.

uide ep.10. lib.1.

HVBER. IN Equo Troiano) Cupiebat Trebatius cito cõseq aliquẽ magistratum: quod cum fieret serius, q̃ uolebat; questus fuerat de Cic. qui eũ misisset in puinciam, ubi tantopere nihil adhuc egisset. ad quod Cic. rñdet satisfacere. Deinde petit, ut scribat qñ in Italiã uenturus sit. Postremo dicit se intellexisse a Balbo eũ futurũ diuitẽ, sed cupere intelligere, quõ intelligat diuitem, an opinione philosophica, an opinione cõi, & maxime Romanoꝝ. [In equo Troiano) nomen est tragœdiæ, ut diximus supra 10 epist.1.huius lib.7. [In extremo) in fine. [Sero sapiunt) .i.hoies sero cognoscũt qd utile sit, cum non põt puidere. est aũt snia in oẽs, quos facti minus considerati pœnitet, sicut Troianis accidit, qui sero cognouerunt non fuisse fidendum equo & hostibus. hãc sniam Græci sic dicunt, ῥεχθὲν νήπιος ἔγνω .i.passos stultus cognouit. [Tu tñ) accõmodata snia Trebatio p cõtrariũ. pigebat.n. eum expectare oportunitatem tpis, quo sibi a Cæs. puideretur: quare dicit eum non sero sapere, qa cito uellet rebus suis cõsulere. [Non sero) subaudi sapis, deest.n.uerbum. [Primum illas) .s.literas tuas. [Rabiosulas) asperas, mordaces, & pro me cõquerentes uehementius. [Fatuas) insipidas. neque.n.erat iusta causa ąrelę. dñr.n.fatui multum loquentes, & q nec quod ipsi, nec qđ alij fantur, intelligunt. Deinde scripserat Trebat. se fuisse Cæsari in Britannia fidelissimum, sicut olim fuerat Philoctetes Herculi, qui fuerat amicissimũ.i.nota est fabula. [Non minus, quàm Philocteté).i.non minus fidelem, & sociũ Cæsari, q̃ Philoctetes Herculi. [Non reprehendo).i.laudo, liptote. [Iniectus) impositus, inclusus. [Vsquequaque) assidue, semper. [Telum) translatio est. telum.n. p defensione ponitur & tutamine. [Acerrimum) ualidissimum. [Foris) apud alios, extra domum meam. [Non defuissem) in cœna.i.ei obtemperassem. [Cui) Cn. Octauio. [Aliquoties) sæpiuscule. [Oro te) interroganti est. [Quis tu es) .s.q uelis haberi in cœna apud te talem, qualis ego sum. [Sed mehercule) ut uitet arrogãtiam, ostẽdit Cic. se potius ea ṽba ioco q̃ serio dixisse. [Extra iocũ) .i.sine ioco. [Bellus) nõ pulcher intelligĩt, sed bonus. est.n.bellus diminut.a bono. [Ecqd) .i.an, uel ne, uel nunqd. Don. in Eun. [Romano more) Romani.n.q pecuniis abũdãt, eos diuites dñt. [Bene nũmatũ) bene pecuniosum. Horat. At bene nũmatũ decorat suadela Venusq;. [Frui cœlo & terra).i.uita. Virg. Quem si fata uirũ seruant, si uescit aura Ætheria. [Percunctãtibus) interrogantibus. sic supra ad L. Val. Qui istinc ueniũt, partim te superbũ dñt, ꝙ nihil rñdeas. [Sed tñ est) deridet eũ Cic. nulla.n.aut parua laus est inter imperitos peritissimũ iudicari. [Samarobrinę) ubi nullus est, q iuris cognitionem habet. [Iuris peritiorem).i.qui melius intelligat ius ciuile. is.n.dicitur iurisperitus. Horat. Agricolam laudat. Legum iurisq; peritus.

Bellus Ecquid.

Iurisperitus.

ASCEN. IN Equo Troiano &c.) Questus fuerat Trebatius, ꝙ nondum magistratum assecutus erat: cui rñdet Cic. hac epist. iocando: disputatq; quõ intelligat Trebatiũ futurũ diuitem. Sane controuersia est inter doctos de lectione huius epistolæ. Angelus.n.Pol. homo anxie doctus, non Philocteten, sed Philotheoꝝ legendum esse contendit: qđ eius imitatori Petro Crin. nõ placet: q lib.3. c.15. disciplinæ honestæ ita scribit: M. Cic. locus exponẽdus est in epist. ad Treb. iurecõs. quo loco de Philoctete agit, cui similẽ dicit Trebatiũ in locis uariis peragrãdis. [Deinde, ꝙ in Britãnia, inquit,

inquit,non minus q̃ Philoctetem te præbuisti, plane non reprehendo) quibus uerbis Cic.significat Trebat.ipsum parum certo loco consistere, sed peregre uagari,& spectacula cõplura quæritare ad exemplum Philoctetæ,ut ea Græcis quoq; fabulis colligimus,in quibus Philoctetes inducitur post acceptam iniuriam per uarias urbes,ac regiones deferri.Sed eiusdem Cic.uerba repetẽda sunt ex epist.ad Q. fr.ut apertius intelligamus q̃ sit absurda hoc loco mẽtio de Philotheo.De rep.inquit,nimium te laborare doleo, & meliorem ciuem esse,q̃ Philoctetem,q,accepta iniuria, illa spectacula quærebat, q̃ tibi acerba esse uideo. Ea his autem uerbis nemo est , q non uideat Philoctetem esse legẽdum, nõ Philotheorum,qñ & ueteres quoq; codices huic sniæ astipulantur. Qd' ego cum Politiano retulissem;ingenue qdem & amice professus est,nõ fines modo se hac in re, sed ipsam quoq; possessionẽ concedere. Hæc ille,qbus astipulãdum censeo. Ordo aũt est. Tu o Trebati.i.scis esse in Equo Troiano in ea fabula, quæ ab equo Troiano nomẽ sumpsit, in extremo.i.in extrema parte fabulæ. Sero sapiunt sup.Phryges. qd' in ꝓuerbium abiit de iis,q post rem prudentes fiunt,cum serum est. Vnde nascitur in similem sniam alterum adagium, passus stultus cognouit.hoc est, accepto uulnere, aut incõmodo, cognouit primum se male agere: prudentis aũt est,ut Cic.alibi docet,nõ cõmittere,ut dicendum sit, Nõ putaram. Sed ordinem ꝓsequamur.Tñ tu mi ueterule.i.aliquãtulum ueterane,& eaperte non serò sup.sapuisti,primum sup. q dedisti illas &c. aui non sero.i.non minus tarde dedisti, illas primas.s.literas tuas rabiosulas.i.mordaces & litigiosas, unde tales hoies more canino mordaces Rabulas uocant, sat .i.satis,fatuas.i.insulsas,& sine rõne mordentes. Deinde non reprehendo plane , q ꝓbuisti te in Britãnia non minus , q̃ Philoctetẽ.i.solertem comitem Cæsaris,ut Philoctetes erat Herculis, & indagatorem locorum minorum,& uariorum spectaculorum, ut ex uerbis a Crinito citatis iam clare patuit . Vero.i.sed,tu uideris mihi nũc in hibernis.i.cum sis in hibernis.i.locis tutis:ubi milites hiemare solent , dum ꝑ tempestatem rem gerere non licet,iniectus.i.torpẽs & immobilis,ut iniectus,aut in saccum, aut in antrum suum tpe hiemali, qd' dormitando absumit. Itaque.i. & ita cum sis quasi iniectus securus & torpens , tum non curas te cõmouere, qd' laudabile non est,qa oportet sapere usquequaq; .i.omni loco & tpe , id telum.i.id uerbum reprehensorium erit acerrimũ.s.cui resistere nequeas, cum nõ possis inficias ire , q n uerum sit. &, si uerum est,nullus erit locus, nullũq; tẽpus inertiæ & ignauiæ. Nũc redii ad aliam partem epistolæ Trebatianæ. scripserat.n.Trebatius gratum sibi fore, si Cic.familiaritatem cũ Cn. Octauio contraheret:ad quod apud Cic.more suo iocans dicit.Si ego cœnitarem.i.essem eius cõsuetudinis,ut cœnarem frequenter foris.i.extra domum meã, non defuissem.s.in cœna Cn. Octauio familiari tuo,cui tñ dixi.s.satis superbe & contumeliose,cum inuitaret me.s.ad cœnam aliquoties.i.aliquantulum frequenter,oro te.i.quæso, dic mihi, quis es tu ?s.ut apud te cœnẽ. Sed mehercule extra iocum sup.loquor, aut dempto ioco , quo oti nescit,ipse est homo bellus.i.aliquantulum bonus & lepidus. uellem abduxisses eum tecum.s.in expeditionem, ut te oblectet, q.d.mihi.n.uoluptatem afferre nequit. Fac sciam plane.i.omnino,q d agatis.s.uos oẽs,Cæsar,tu & reliquus exercitus, & ecquid .i.an ne,uenturi sitis hac hieme in Italiam.Balbus cõfirmauit mihi.i.firmiter asseruit te futurum diuitem , ego uidero.i.diquisiuero, hoc est disquiram, aut ꝑmitte ut disquiram postea, utrum .s.Balbus locutus sit te diuitem futurum more R.i.quo Romani aliquem diuitem censent,utpote te futurum bene.i.multum nũmatum.i.nũmis abundãtem, an quo modo Stoici dicunt oẽs esse diuites, q possunt frui cœlo & terra.i.hac uita,in qua uescimur, & aura ætherea, & terra crescẽtibus,aut quæcũq; contingunt & in hac uita quæ ꝑ terram significatur, & futura quæ ꝑ cœlum, si modo dixero , Stoicos cognouisse uitam hoium in cœlo futurã. Sup.homines aut nuntij,q ueniunt istinc.i.e Gallia ubi tu es,accusant.i.arguunt & reprehendunt superbiam tuam , q negent te rñdere.i.quia dicunt te non rñdere percunctantibus.i.te sciẽdi causa aliquid interrogantibus. Sed tñ est quod.i.propter qd' gaudeas. Enim.i.quia constat.i.sine controuersia tenetur inter oẽs, neminem esse peritiorem iuris te uno.i.solo, Samarobrinæ.i.in ea urbe Britanniæ . per quam totam insulam intelligit.

PAVL. MAN.

NOn nimis φιλοθέωρον) aliter antea in omnibus impressis. nos,ut in nostro libro legitur, emendauimus, & impressimus aliquot abhinc annis. iocans.n.ut solet, dicit se Trebatium non reprehendere, q non nimis spectandi cupidus fuerit.i.q in Britanniam profectus non sit , ut essedarios spectaret. tacite autem ut ignauũ, & pusilli animi subaccusat, qui Cæsarem in Britanniam sequi ad bellum noluerit.[Respondere) negant,inquit, esse qui percunctentur : cum homines te iureconsultum imperitum existiment. iocatur enim in uerbo respondere.q.d.negant te habere, cui respondeas , cum.s.nemo te consulat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Laudat Trebatium , quod iam constantiam quandam induerit , & in prouincia libenter maneat . deinde Trebatij præsentia se ægre posse carere docet ; & , quantum illum Cæsari commendarit , exponit . postremo hortatur , ut commode Cæsare fruatur.

CICERO S. D. TREBATIO. 17

EX tuis literis & Quincto fratri * gratias egi, & te aliquando collaudare possum, q iam uideris certa aliqua in sententia constitisse . nam priorum mensium literis tuis uehementer cõmouebar , q mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, urbanitatisq; desiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari. sæpe aũt etiam, quod a te alienissimum est,subimpudens uidebare. tanq̃.n.syngrapham ad imperatorem, non epistolã, attulisses,sic,pecunia ablata, domum redire properabas : nec tibi in mentem ueniebat, eos ipsos, qui cum * syngraphis uenissent Alexandriam,nullũ adhuc nũmum auferre potuisse. Ego,si mei cõmodi rationem ducerem, te mecũ esse maxime uellẽ : nõ.n. mediocri afficiebar uel uoluptate ex consuetudine nostra,uel utilitate ex consilio,atq; opera tua : sed, cum te ex adolescentia tua in amicitiam , & fidem meam contulisses ; semper te non modo tuendum mihi,sed etiam augendum,atq; ornandum putaui. itaq; quoad opinatus sum me in ꝓuinciam exiturum ; q̃ ad te ultro attulerim , meminisse te credo. postea q̃ mea mutata rõ est:cum uiderem me a Cæsare honorificentissime tractari,& unice diligi; hominisq; liberalitatem incredibilem , & singularem fidem nossem ; sic ei te * cõmendaui , & tradidi, ut grauissime,diligentissimeq; porui. qd' ille ita & accepit,& mihi sæpe literis significauit,& tibi uerbis, & re ostendit,mea cõmendatione sese ualde esse cõmotum. Hunc tu uirum nactus,si me aut sapere aliquid,aut uelle tua cã putas, ne dimiseris : &, si qua te forte res aliqñ offenderit , cum ille aut occupatione,aut difficultate tardior tibi erit uisus,perferto,& ultima expectato:q̃ ego tibi & *iucunda,& honesta præstabo. Pluribus te hortari non debeo : tñ moneo,neq; amicitiæ confirmandæ clarissimi, ac liberalissimi * uiri,neq; uberioris ꝓuinciæ, neq; ætatis magis idoneum tempus,hoc si amiseris,te esse ullum unquam reperturum. hoc,quemadmodum uos scribere soletis in uestris libris, idem Q.* Cornelio uidebatur. In Britanniam te non esse profectũ , uehementer gaudeo ; q & tu labore caruisti, & ego * te de rebus illis non audiã ubi sis hibernaturus, & qua spe,aut cõditione,ꝑscribas ad me uelim. Vale.

de te, quod apud Cæs. Trebatij cõ fecerat.erat .n. Quinctus Cæsaris legatus in Gallia.

alludit ad creditores Ptolemæi, regis Alexandrini. epist.1.l.1.

uide ep.5. h.l.

utilia, et honorifica.

ep.7.h.l.

ep.8.h.l.

quasi gloriose narrãtẽ.

RVBAR.

EX tuis) Opera Q. fratris Cic.Trebatius,q antea inuitus fuerat in Gallia,mutauerat animum, & scripserat se libenter esse . de quo dicit Cic.se egisse gratias Q.fratri suo , & laudare ipsum Trebatium , qui constantis animi esse cœpit. Deinde dicit se ferre eius desiderium propter eius utilitatem ; & commemorat

morat, q̄ diligenter eum commendauerit Cæs. & quanti fecerit Cæs. cōmendationes suas. Itaque eum hortatur, ut fruat cōmoditate hominis, tpis, & loci. [Ex tuis literis) pp tuas literas, qb⁹ ad me scripsisti te ab eo adiutum fuisse. [Aliqñ) tādem. [Cōstitisse) fecisse constantiam, confirmatū esse. [Primorum mensium) quibus in prouinciam profectus fueras. [Comouebar) indignabar. [Pace tua dixerim) honestius reprehendēdi mos, prius captata uenia. [Pace tua) .i. tua uenia, te nō irascente. [Leuis) mutabilis. [Vrbanitatis) uitæ ciuilis uiuendi in urbe. [Impiger) prōptus. [Timidus) ecce leuitas quia qui impigrū se interdū ostendebat, interdum timidus uidebatur. [Sæpe ēt) subaudi, cōmouebar. [Alienissimum a te) .i. extra te, & ferre sine rōne, neque is, q esse consueueras. [Subimpudens) .i. aliquantulum sine uerecundia. [Tanq̄.n.) probat ꝙ uideretur subimpudens, quia uoluisset statim ditari a Cæs. tanquam attulisset ad eum cedulā, & scriptū aliquod de accipiendis pecuniis, & non literas cōmendaticias. [Syngrapham) scriptū de capienda pecunia faciens fidē. [Ablata) quasi abrepta, & subito accepta. [Nec ueniebat in mentē) .i. nec cogitabas. [Alexandriam) ubi scripti fuerant milites. [Ego) ostendit Cic. se ferre desiderium Trebatij pp eius utilitatē, nam si suam respiceret, deberet magis optare eius pñtiam. [Ducerē rōnem mei cōmodi) .i. si respicerē, & æstimarem cōmodum meū. [Mecū) apud me. [Ex consuetudine) ex cōuersatione. [Ea consilio) qđ mihi dabas utilissimum. [Opera) auxilio, quod mihi præstabas. [Contulisse a te) dedisses te. [Tuendum) defendendum. [Ornandū) dignitatibus decorandū. [Quoad) .s. tpe. [Opinatus sum) existimaui. [In ꝓuinciā) quæ erat mihi decreta. [Exiturū) profecturum Roma. [Ratio) intentio. [Est cōm.) quia decreui non exire in ꝓuinciam. [Tradidi) eius fidei credidi. Virg. Nuper mihi tradidit Ægon. Horat. in epist. Scilicet ut tibi se laudare & tradere coner. & ipse supra ad Cæs. Totū denique hoiem tibi trado. [Grauissime) honorificentissime. [Quod) quā rē .s. ꝙ ei recōmendauerim & tradiderim. [Accepit) carum habuit. [Verbis) dicēdo tibi. [Et re) .i. effectu, quia te multū subleuauit. [Hunc) talem. Virg. Hūc ego te Euryale aspicio. [Nactus) qui inuenisti. [Ne dimiseris) pro ne dimittas .i. ne relinquas. [Et, si) duæ partes sunt. [Offenderit te) displicuerit tibi, affecerit te molestia. [Occupatione) cum erit intentus maioribus negotiis. [Aut difficultate) cū erit durior in te admittēdo, & cū non ita tibi assequetur, ut uelles. [Perferto) tolerato. [Vltima) finē. est aūt optimū pceptū, ad eos, q apud magnos uiros uiuunt, ut tolerent, si qua in principio minus prospera eueniunt, & expectent finē. quia modo bene agas, qđ differtur, non aufertur, cū agas apud uiros liberales, qualis erat Cæs. [Iucunda & honesta) .i. & læta, & plena honoris. [Præstabo) efficiā. [Tm̄) solūmodo. [Moneo te) dico tibi. [Vberioris) ditioris. [Neq; ætatis) quia nunq̄ eris aptior laboribus, q̄ nunc. [Vt uos) iurisconsulti. [In uestris libris) legalib⁹ ubi soletis ita dicere, hoc Scæuolæ placet, & affirmatis sentētias uestras auctoritate aliorū. [Idem uidebatur Q. Cornelio) .i. idem existimabat Q. Cor. .s. ut tu expectares ultima & finē rerū, quē tibi lætum & honestum reddam. [Te esse nō ꝓfectū) non iuisse. scripserat.n. Trebatius se noluisse ire in Britāniam, sed remansisse in Gallia. Quod & dicit duas causas esse, quare gaudeat Treb. non iuisse in Britāniam: qa Treb. labore caruit, q fuisset ferendus in Britānia, & ipse Cic. nō audit Treb. quærētē de illis rebus Britānicis. [De reb⁹ illis) asperis & periculosis. [Hibernaturus) mansurus hac hieme. [Qua spe) .s. melioris, uel deterioris fortunæ. [Conditione) præsenti statu.

ASCEN. EX tuis literis &c.) Laudat Cic. ꝙ Treb. ea consilio Q. fratris sui Gallis placeat, monetq; ut utilitati suæ consulat, & utatur commoditate tēporis, & Cæs. cui eū diligenter cōmendat. Ordo aūt est. Ego &.i. simul, egi ea lr̄is tuis .i. postq̄ legi literas tuas ex iis, quæ in literis tuis erāt, gratias Q. fratri .s. meo. est.n. Cic. frater, & possum collaudare te, aliqñ .i. tandem, ꝙ uideris iam constitisse in sententia certa .i. ꝓposito firmo. Nā ego cōmouebar uehemēter literis primorū mēsium .i. quas primis mēsibus postq̄ hinc ꝓfectus eras ad nos dedisti, ꝙ uidebare mihi interdū, dixerim .i. liceat mihi id dixisse, pace tua .s. salua, leuis .i. mobilis & incōstās, in desiderio urbis .s. Romæ, & urbanitatis .i. urbanæ uitæ, & politiæ Romæ, & uidebare interdū impiger .i. acer & strenuus, interdū timidus in labore militari, & ita inconstans, ac leuis fuit, aūt .i. sed, uidebare ēt sæpe subimpudens .i. aliquantulū licet non plane impudens, qa ea, quæ non debebat, petebat, ut supra patuit, tribunatus cōmoda sine labore militiæ, quod .s. esse impudentem, est alienissimum a te .i. consuetis moribus tuis. Probat impudentē fuisse. Enim .i. qa tu ꝓperabas, pecunia .s. ea stipendio assignata, ablata, domum sic, tanquam attulisses ad imperatorem .s. Cæs. syngraphā .i. schedulā, expectatione cōscriptam, in qua obligatus esset Cæs. eā afferenti statim pecuniā numerare, & nō sup. attulisset epistolam .s. cōmendatitiam, qua te illi cōmendauerā, ut in militia te humaniter tractaret, nō ut recepta pecunia statim abires. Nec ueniebat tibi in mētem eos ipsos, q uenissent Alexādriā .i. in eam urbem, ubi scripti fuerant milites, cum syngraphis .i. scriptis obligatoriis, ullū potuisse adhuc auferre nūmū. Ego si ducerem rōnem .i. haberem respectum cōmodi mei, uellē maxime te esse mecū: non.n. afficiebar mediocri uel uoluptate ex cōsuetudine .i. cōuersatione & cōione nr̄a, uel utilitate ea cōsilio .s. tuo, & opera tua .s. labore, & industria. Sed cū contulisses te ea .i. ab adolescētia tua, in amicitiam & fidem meam, ego putaui te semper, nō modo tuendum .i. protegendū mihi .i. a me, sed ēt augendum atq; ornādum .s. honoribus, & diuitiis. Itaq; .i. & ita, quoad .i. quandiu, opinatus sum me exiturū in ꝓuinciā, credo te meminisse, quæ attulerim ultro .i. nō rogatus, ad te, q.d. ꝓmisi te mihi legatū, aut quæstorem ore. Posteaq̄ mea ratio .i. cōditio est mutata, qa prouincia nō erat mihi cōmissa, cū uiderē me tractari honorificētissime a Cæs. & diligi unice .i. singulariter, ut parētes unicū diligunt filium, & nossem .i. cognouissem liberalitatē hoīs .s. Cæs. & incredibilem & singularē fidē .i. fidelitatē in amicitia conseruanda, aut pollicitis exequendis: Ego cōmēdaui & tradidi .i. fideicommisi, ei .s. Cæs. te sic, ut potui grauissime, & diligentissime. quod .i. quam cōmendationē meam, ille .s. Cæs. & .i. simul, accepit ita .s. grauissime & diligētissime a me factā, & significauit .i. indicauit mihi sæpe literis .s. suis, & ostēdit tibi uerbis & re, sese esse ualde cōmotum .i. effectum erga te, cōmēdatione mea. Tu nactus .i. adeptus hūc .i. talem uirū, ne dimiseris .i. caue dimittas, si putas me aut sapere aliqd, aut uelle aliqd causa tua .s. pro utilitate tua. Videt hoc loco, aut, copulatiue debere accipi: nam alterum nō sufficeret. si.n. maxime saperet Cic. & nō bene uellet Treb. stultus esset, si illi acqesceret: & contra, si optime uellet, nec quicq̄ saperet, non esset illius consilio stādū. Et si qua .i. aliqua res, offenderit .i. læserit, & displicētia affecerit forte aliqñ te .s. apud Cæs. cum ille .s. Cæs. erit uisus tibi tardior .s. ad uota tua perficiēda, aut occupatione .s. sua, aut difficultate .s. rei q̄ petieris, pferto .i. ad finē usq; ferto, & expectato ultima .i. exitū rei, q̄ .s. ultima, ego pstabo .i. efficiā, aut exhibebo tibi, iucūda & honesta. Ego nō debeo exhortari te pluribus .s. uerbis: tm̄ .i. dūtaxat, moneo .s. te, tempus, sup. nullum esse, aut fore, magis idoneum .i. aptū, neq; amicitiæ uiri clarissimi, ac liberalissimi uidelicet Cæs. confirmandæ .i. stabiliēdæ, neq; prouinciæ uberioris .i. pinguioris, in qua tibi posset cōsulere, neque ætatis, cū sis in ætate, in qua & labores obire, & gratiam promereri facillime possis. Si tu amiseris hoc .s. tpis .i. hāc oportunitatem & occasionem, qa, Fronte capillata post hæc occasio calua, sup. moneo te, te nullum reperturū esse unq̄ .s. aliud tempus tantæ cōmoditatis. Hoc idem .s. qđ te moneo, uidebatur Q. Cornelio uiro prudēti & tibi, amico, qđ sup. p eius auctoritatem, cōfirmo, quemadmodū uos .s. iurisconsulti, soletis scribere in libris .i. instris uestris, dū opiniones ur̄as cōfirmatis opinionibus aliorum iurisconsultorū subscribētiū uobis. Ego gaudeo uehemēter, & tn̄ prius risit, te nō esse ꝓfectum in Britāniam, superius tn̄ iocando dixit eum Philoctetē, ob talem deābulationem, quod, & .i. simul caruisti labore; & ego, si illic esses, non audiā te de rebus illis, quas illic agas. uelim, sup. ut pscribas .i. ad pfectum & planē scribas, ad me ubi sis hiematurus .i. hiemē in hibernis trāsacturus, & qua spe, aut conditione .i. quam cōditionem tibi Cæsar obtulerit, de qua speres.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Scopus epistolæ adhortatorius est, ut Trebatius in proposito perseuerandi in prouincia maneat. Asperſi sunt aliquot ioci, suis ex locis petiti, usque noti.

CICERO S. D. TREBATIO. 18

ACcepi a te aliquot epistolas uno tempore, quas tu diuersis temporibus dederas. in quibus me * cetera delectarunt: significabant.n. te istā militiam iam firmo animo ferre, & esse fortem uirum, & constātem: quæ ego paulisper in te ita desideraui non imbecillitate animi tui, sed magis ut desiderio nostri te æstuare putarem. quare perge, ut cœpisti: forti animo istam tolera militiā. multa, mihi crede, assequere: ego.n. renouabo cōmendationem,

hoc pendet, usque ad illud, cetera belle.

p.38.l.12 ad Att.

tionem,sed * tempore. sic habeto, non tibi maiori esse curæ, ut iste tuus a me discessus fructuosissimus tibi sit, q̃ mihi..itaque qñ uestræ cautiones infirmæ sunt,græculam tibi misi cautionem chirographi niei. Tu meuelim de rõne Gallici belli certiorẽ facias: ego.n.* ignauissimo cuiq; maximam fidẽ habeo. Sed, ut ad epistolas tuas redeam, cetera belle: illud miror: quis solet eodem exẽplo plures dare, q sua manu scribit? Nã,ꝙ in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illa chartula fuerit,quod delere malueris,q̃ hæc scribere: nisi forte tuas formulas: non.n.puto te meas epistolas delere,ut reponas tuas. an hoc significas,nihil fieri,frigere te,ne chartam quidem tibi *suppeditare? iam ista tua culpa est,qui uerecũdiam tecum extuleris, & non hic nobiscum reliqueris. ego te Balbo, cum ad uos proficiscetur, *more Romano commendabo.Tu,si interuallum longius erit mearum literarũ, ne sis admiratus.eram.n.absuturus mense Apr. Has literas scripsi in Pontino, cum ad uillam M. Aemilij Philemonis diuertissem: ex qua iam audieram fremitum * clientium meorum; quos quidem tu mihi conciliasti. nam Vlubris, honoris mei causa, uim maximam * ranunculorum se cõmosse constabat. Cura ut ualeas.vj.idus Apr. de Pontino.

quia ignaui spectatores pugnarum sunt:itaque certius uia & obseruãs, & narrare deinde possunt.

i.suppetere.

epist.5.h.l.

ep.5.h.l. qui prope erant.

sic uos appellat ob paludes.

EPISTOLAM tuam,quam accepi ab L. Aruntio, conscidi innocentem: nihil enim habebat,quod nõ uel in concione recte legi posset. sed & Aruntius ita te mandasse aiebat, & tu adscripseras. uerum illud esto. nihil te ad me postea scripsisse demiror, præsertim tam nouis rebus. Vale.

HVBER. Accepi)Cum antea Treb as.inuitus esset in ꝓuincia,& Cic. ad quem scripserat de hac re, molestiam attulisset; postea, multis epistolis eodem exẽplo scriptis, ut saltem una redderetur, et significauit se iam forti animo ferre labores militię,& libenter esse cum Cę. quod quidem rescribit Cic. sibi esse gratũ, & sæpe ab eo desiderasse, non quòd æstimaret eum esse animo imbecilli, sed fortasse, quia nimio amore ipsius Cic. abesse non posset. Itaque eum hortatur, ut perseueret in proposito: se enim denuo cum opus fuerit, commendaturum eum Cæs. Postea uero iocatur cum ipso Treb.qui raserat quandam chartam, ut in ea rursus scriberet.Postremo quidam de se ipso cum laude dicit, simulans iocari.[Aliquot)moleas.[Cetera) pendet sensus usque ad eum locum,sed ut ad epistola &c. [Significabant) ostẽdebant literæ meę. [Fortem) io,toleranda militia. [Constantẽ) in perseuerando proposito. [Paulisper) aliquantulum. [Desideraui)a te optaui te facere. [Non imbecillitate) excusat Treb. ne uideatur eum accusare leuitatis.Dicit.n.se ab eo ita desiderasse, non ꝓp imbecillitatem eius animi,sed ꝙ putaret eũ uehemẽter incensum esse eius amore,ita ut non facile posset abesse.[Vt putarẽ).i.ꝙ putarẽ. [Æstuare) ardere, incendi. [Vt cœpisti) fer re istã militiam,& seruare constantiam. [Assequere) adipisceris, cõparabis. [Renouabo cõmendationem).i.rursum & denuo te cõmendabo Cęs. [Sed tpe) subaudi renouabo cõmendationem .i.cum uidebo esse opus. [Fructuosissimus) utilissimus. [Quam mihi).s.est curę.[Itaque)dicit se manu propria scripsisse græce cautionem quandam ad ipsum Treb. quia uidebat eius cautiones legales non multum ualere ad consequenda ea, quæ cupiebat.[Cautiones)leiæ legales. [Cautionem græculam) .i.præceptum & institutionem græce scriptam.[Chirographi)scripti manus meæ. nam χεὶρ, manum signãt, γράφω scribo. [De rõne Gallici belli). i.quõ gerat̃ istud bellum in Gallia.[Cetera) illud est, qđ supra dixit,cetera me delectarunt.[Belle).i.satis bene.est aũt eclipsis.deest.n.scripsisti,uel fecisti.[Plures) .s.literas uel epistolas.[Nam ꝙ in palimpsesto)quidã habiti non ineruditi exposuerunt palimpsestum librum esse,in quo Treb. de parsimonia scripsisset. quidam aũt uir doctrina, & fide grauis,mihiq; familiaris, & literis notauit,& mihi dixit, atq; affirmauit se uidisse scriptũ manu Guarini Veronẽsis,uiri eruditissimi, in quodã eius codice epist.6. genus ciborum quos cõsortinos appellant: Palimpsesta aũt consortinos recoctos. quod quidem miror dictum esse a tali uiro,quia nulla est huius sensus,ratio.& tñ,ut ab eo dictum credam, facit auctoritas eius, q retulit, & codici suo ab illius manu inseruit, quasi Delphici Apollinis rñsum. Sed non oĩa possumus oẽs: &, qñq; bonus dormitat Hom. Verus igitur est hic sensus: Plesllum tabulam dici siue chartam, quæ raditur, postq̃ est scripta. nam ψάω, rado signãt, inde ψισ tabella rasa, qualis solet esse tabella abaci: palimpsestus aũt tabella iterum rasa, nã πάλιν iterum signãt.conijcimus igit Treb.rasisse chartam,q semel fuerat rasa. Latenter aũt Cic.notat eum auaritiæ.[Qđ in palimpsesto)subaudi scripsisti.i.in charta iterum rasa.[Parsimoniam)parcitatem,diligentiam in cõseruandis reb⁹.nam parsimonia est uirtus diligẽter res suas seruãs. est autem medium inter auaritiam, & ꝓdigalitatem.ironice tñ locutus est.[Delere)tollere,abradere.[Nisi forte)iocat̃ Cic.dicit se credere epist.suas deleri a Trebat.ut in illis chartis reponat Trebatius nõ epist.suas, sed formulas legales.i.capita,uel titulos legũ.[Reponas) scribas, iterũ ponas. [Tuas) .s.epist.ubi erant meæ. [An hoc) dicit Cic.fortasse hoc fieri a Treb.ut significet se nihil facere, & nihil lucrari I ꝓuincia.qđ si ita est,dicit hoc fieri ex eius uerecũdia,q nõ audeat petere a Cæs. [An significas hoc) an fortasse uis hoc mihi significare,& ostẽdere.[Nihil fieri) a te.[Frigere te) te cessare,te otiosum esse.Terẽt.Nimirum hic hoies frigent.[Ne chartã q dẽ) ego multo minus maiora.[Suppeditare?)subaudi te,suppeditare tibi.i.suggerere,sufficere,subministrare.[Tua culpa)quòd nihil facias. [Extuleris)exportaueris. [Verecundiam) pudorem & timorẽ quendam in petendo.[More Romano).i.diligentissime,sicut etiam supra dixit. [Tu) perit excusationem tarditatis,& dilationis suarum ad eum literarum. Ordo est: Tu ne sis admiratus, pro ne admireris,si interuallum mearum literarum erit longius.[Absuturos).i.discessurus ab orbe.[In Pontino) rus in sinu Cumano,ubi & Pontina palus erat,de qua Iuuen. Et Pontina palus, & Gallinaria pinus. Illuc.n.se contulerat ad uillam amici,ut ipse dicit. [Diuertissem) gratia recreationis iuissem. [Metrilij Philemonis) nomen proprium uiri. [Ex qua uilla) Metrilij. [Clientium meorum)qui moleste ferrent discessum meũ.[Quos conciliasti mihi) quos tu mihi commnaisti ante discessum tuum in Galliam. [Vlubris) oppido Campaniæ, ut supra diximus. [Vim) .i.copiã. [Ranunculorum) iocatur Cic.uocat.n.per iocũ ranunculos Vlubrenses, qui de Cic. loquerentur, eo ꝙ clamarent tanquam ranæ, quæ proprie dicuntur coaxare.[Constabat) manifestum erat. [Commosse) pro commouisse. a rana autem cum diminutiuum deberet esset ranula, usurpatum est ranunculus: quod neque formationem, neque genus seruat.

EPISTOLAM) Mandarat Treb.epist.quandam,quã Cic.scripserat lacerari:qđ Cic.se fecisse scribit, licet nihil haberet,propter quod deberet lacerari. [Conscidi) laceraui. [Innocentem) sine culpa, non merentem lacerari, quia in ea nihil erat male scriptum. [Vel).i.etiam. [In concione) in medio populo, palam. [Mandasse) ei dixisse. [Ita) ut laceraretur. [Illud esto) concedentis est.q.d.factum sit non curemus.

ASCEN. Accepi a te &c.) Ægre tulerat Cic. ꝙ Trebat. significauerat se inuitum esse in ꝓuincia.quod cum accepisset,scripsit multas epist.Cic. significans se fortiter militiam ferre,& libenter cũ Cæs.esse.Quod Cic.nunc sibi placere dicit, iocose tñ more suo cum eo agens. Ordo est. Ego accepi a te uno tpe aliquot epistolas,quas tu dederas.i.miseras ad me,ut dederas tabellariis, diuersis tpibus, in quibus cetera.i.præter q̃ ꝙ non essent suo tpe perlatæ, placebant mihi. Significabant.n.te ferre iam animo firmo istam militiam.s.sub Cæs.& esse uirum fortem & constantem. q.s.duo iam dicta ego desideraui paulisper.i.per parum tpis,ita ut non putarem te æstuare imbecillitate animi tui.i.pusillanimitate, sed magis putarem te ęstuare.i.ardere, desiderio nostri. Quare pge.i.ꝓcede,& perage inceptũ,ut cœpisti, & sup. tolera istam militiam animo forti,ut crede mihi, assequere multa.s.cõmoda p eam.ego.n.renouabo cõmendationem.i.tui apud Cæs.sed tpe.i.tempestiue. Habeto sic.i.firmiter tibi ꝑsuade,non esse tibi maiori curæ, q̃ mihi, ut iste discessus tuus a me sit tibi fructuosissimus.i.utilissimus. Itaq; qñ.i.qñquidem cautiones uestræ.i.quas uos milites facitis imperatori uestro de militia ꝑferenda,sunt infirmæ.i. parum creditæ apud imperatorẽ, misi tibi, quã Cæs.dares.cautionem græculam.i.more Greco,non literis, ut Hubert.interpretatur, scriptam. hoc est qua ꝓ te me & mea obligo. Nã Gręci nulli solẽt adhibere fidem, nec quidq̃ uẽdere

nisi

nisi præsenti pecunia, qua qui, q d emunt, dicunt se apud Comicos Græca fide mercari. chirographi mei. i. obligatorij manu mea scripti. Ego uelim sup. ut tu facias me certiorem de ratione . s. forma & conditione belli Gall. Ego. n. habeo fidé maximam. i. maxime credo cuiq; ignauissimo. i. nihil ualéti ad rem bellicam. Sed ut redeam ad epistolas tuas cetera sup. scripsisti, aut scripta sunt belle. i. bene & decéter, illud miror. s. q plures tuo exemplo scriptas ad me dedisti literas. q s. n. qui scribit sua manu, & non dictat, q alij excipiant & scribant, solet dare plures. i. epist. aut literas, eodem exéplo. i. eisdé uerbis, & forma scriptas? q d. nemo, accidit tñ aliqñ dum tabellarij incerti sunt. Nam sup. q scripsisti in palimpsesto. i. in iterum raso, siue tabella, siue cartula, aut mébranula, equidé. i. ego certe, laudo parsimoniam tuam, q noluisti tabellas nouas pdere dando eas ad me, & ita tacite notat Treb. auaritiæ. Sanc ψάω, rado signat, inde ψηστὸς, res ut tabella, aut alia rasa, & πάλιν iterum significat. Vnde palimpsestos res iterũ rasa. Sed miror quid fuit in illa cartula. s. rasa, qd' malueris delere, q̃ scribere huic. i. ad nos, nisi forte malueris delere formulas tuas. i. regulas iuris, aut formas instruméto℞ conficiendo℞. Nõ . n. puto te delere epist. meas radédo. s. membranas, in qbus scribo ut reponas. i. iterum eisdem scribas tuas. s. epist. An significas hoc, nihil fieri. s. lucrorum tibi in exercitu? te frigere. i. otiosum esse? ne q dem. i. & non saltẽ, suppeditare. i. administrare tibi cartam? aut si est suppeditari, lege, ne q dem. i. non saltem cartá suppeditari. i. subministrari tibi, ad scribẽdũ? Iam ista culpa. s. qua te tá prudenter taxo, est tua, q extuleris. i. extra urbẽ tuleris tecũ, & non reliqueris hic nobiscũ uerecundiá. Ego cõmendabo te Balbo more R. i. ingenue, & fideliter, ut Rom. decet, cũ. i. qñ, sup. Balbus pficiscetur. i. illinc discedet ad nos. Tu, si interuallũ. i. intercapedo & intermissio literarum mearũ, erit lõgius. i. diuturnior, ne sis admiratus. eram. n. absuturus. s. domo mẽse Apr. ego scripsi has literas in Põtino. i. agro illo in sinu Cumano, cũ diuertissem . i. cá hospitij a uia me uertissem ad uillam. i. domum in agro sitá, Metrilij Philemonis, uiri sic dicti, & utriq; noti, ex qua. s. uilla, ego audieram iam strepitum clientum meorum. i. hoium liberorum me colentiũ, ut illis patrociniũ pstarem, quos quidẽ cliẽtes tu conciliasti. i. cõparasti mihi eo q p eis Cic. Treb. cõsulere solebat. Ná constabat. i. manifestũ & in confesso erat maximá uim . i multitudinẽ, ranunculorũ. i paruulorum hoium, rustice simul loquentiũ, in morẽ ranarũ, cõmosse. i. cõmouisse, se Vlubris. i. in eo oppidulo inculto, cá honoris mei, ut me honorifice acciperẽt, cura ut ualeas. Scriptũ sup. de Põtino. i. de eo loco. 6. id. Apr.

EPISTOLAM &c.) Mandarat Treb. epist. quandam, quam ad Cic. scripserat, ab eo lacerari: qd' se Cic. fecisse dicit, cum nullá agnosceret cám, cur rescindi deberet, suspicás forte aliá misisse, q ad se non sit plata. Ordo est. Ego conscidi i. dilaceraui, innocenter. i. sine culpa mea, ac epistolæ, nisi sit legendũ innocenrẽ . i. rẽ sic meritá. Illa. n. nihil habebat. i. scriptum continebat, qd' nõ posset legi recte. i. decenter, & impune, uel. i. ẽt, in cõcione. i. concilio & cœtu totius populi, &. i. ẽt Aruntius, & q eá attulit, aiebat, te mádasse ita. i. ut ita facerẽ, & tu adscripseras. i. ad cetera mádata tua in fine epistolæ scripseras, sup. ita. Verũ esto illud . s. q mádaras, illam a me rescindi sine cá, q non potius aliá quá non uiderim, demiror. i. multum miror. Nam, de, nunc auget, nunc diminuit, nunc cõtrarium indicat. te nihil scripsisse postea ad me, pſertim rebus tam nouis. i. cum res tam nouæ cõtigerint.

PAVL. MAN.

GRæcolam tibi misi cautionem chirographi mei) puto sensum esse. cõmendaui te Cæsari litteris græce scriptis. [Quã hæc scribere.) suspicor mẽdum subesse. mihi. n perobscurus est sensus. &, ut libere dicam, quod sentio, legendum crederem, q̃ exscribere, nulla propemodum mutatione facta. deprauationis enim origo, ut opinor, ea fuit. describendis libris sæpe duos pficimus, qui legat, & q de legente excipiat, ut scilicet celerius, & certius id muneris conficiatur. cum autem is, qui legeret, ptulisset, exscribere; credidit scriptor, ecscribere, dictum esse, itaq; fecit in libro. alius deinde errorem, quẽ p imprudentiam cõmissum debuit tollere, temeritate auxit, reposuitque, una dictione in duas diuisa, hæc scribere, sensu, ut dixi, mihi pobscuro. Sunt etiam, qui addendum putent, Nõ: ut legatur, Hæc non scribere. a qbus æque dissentio. q si legatur, exscribere, hoc dicet, uideo te parũ ditescere, cui charta desit, in qua tuas formulas, aut aliud quippia exscribas. ea. n. si suppeditaret, nunq̃ profecto ad nos in palimpsesto. infert enim, An hoc significas, nihil fieri, frigere te, ne chartam q dem tibi suppeditare? dixit aũt, Q̃ delere malueris; q̃ exscribere, per iocum significás, nõ habuisse Trebatium in quo exscriberet id, quod delerat? itaq; se mirari, quid fuerit in illa chartula; quasi moleste ferat id periisse: charta. n. inopiam ostendi, cum scribat in palimpsesto. idem error in III. epistolam VIII. libri ad Atticum irrepserat: ubi n. antea legebatur, fasces laureatos hæc ferre ex Italia, nemo nõ uidet legendum esse, ecferre. [M. Æmilij Philemonis) cum in libris antiquis uarie legeret: (quidam. n. Meuilij, quidam Metilli, alij Metrinij, habent) ausus sum emẽdare, M. Æmilij. procul. n. dubio libertus fuit, adoptatus in Romanam familiá, ut alij multi. cum autem Metriliorum mẽtionem non dum inuenerim, & uetustorum exẽplarium uarietate, in qbus ueræ lectionis quasi quædá uestigia cernuntur, (quid. n. distat, Meuilij, a M. Æmilij?) & Pediani uerbis, q eiusdẽ, ut opinor, liberti meminit, adductus sum, ut, M. Æmilij, reponerẽ. libet aũt ipsius Pediani locum recitare, ut studiosis quærendi labor absit. is igit ita in argumento orationis p Milone. Munatius Plancus tribunus pl. pduxerat in cõcionem M. Æmilium Philemonem, nouum hominẽ, & libertum M. Lepidi. Ita tamen hoc sentimus, ut, afferentibus aliis meliora, perlibenter de nostra sententia discessuri simus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petierat Trebatius, ut Aristotelis Topica Cicero Latine interpretaretur: quod per occasionem a se factum Cicero rescribit.

CICERO S. D. TREBATIO. 19

VIde, quanti apud me sis. etsi iure id quidem: non. n. amore te uinco. ueruntñ qd' præsenti tibi prope subnegaram, non tribuerá certe, id absenti debere non potui. itaq; ut primum Velia nauigare cœpi, institui Topica Aristotelica cõscribere, ab ipsa urbe cõmonitus amantissima tui. eum librũ tibi misi Rhegio, scriptum q̃ planissime res illa scribi potuit. sin tibi quædam uidebuntur obscuriora; cogitare debebis, NVLLAM artem *literis sine interprete, & sine aliqua exercitatione percipi posse. nõ longe abieris. num ius ciuile uestrum ex libris cognosci põt? qui q̃q̃ plurimi sunt, doctorem tñ, lumenq; desiderát. q̃q̃ tu, si attẽte leges, si sæpius, p te oia consequere, *ut certe intelligas. ut uero ẽt ipsi tibi loci, pposita qõne, occurrát, exercitatione cõseq̃re: i qua qdẽ nos te cõtinebim', si & salui redierim', & salua ista offenderimus. Vale. v. kal. Sext. Rhegio.

ex ipsis tantum literis, et quasi muto libro.

correctio est si non oia, certe hoc, in quo. consequere, ut intelligas.

NVBAR.

VIde) Dicit Cicero, quòd id quod ferè negaret, uel certe nõ retribueret Treb. si pñs esset, tribuit absenti. nam cum Velia, in quo oppido Treb. uehementer diligebatur, discederet Cic. recordatus Trebatij p p illud oppidũ trástulit illud opus in latinũ: qđ qdẽ uehemẽter cõmẽdat: dicitq; eũ nõ debere mirari, si aliqua uidebunt obscuriora, q a in qualibet arte necesse est hẽre interpretes. Ostẽdit tñ eum posse multa p se cõseq, si modo uoluerit se exercere. [Quãti apud me sis). i. quanti te faciá. [Id quidẽ). s. est. [Iure) merito. [Non uinco te amore) q a par est amor nr. [Prope) fere. [Subnegarẽ) aliquo modo subnegarẽ [Certe) saltẽ. [Non tribuerẽ) non concederẽ, nõ facerẽ. [Non potui nõ debere tibi absenti). i. nõ potui facere qn absenti tibi deberẽ & tribuerẽ. Alij cod. hñt solam negationẽ & delere, ut sit: nõ potui delere. i. tollere tibi, sed melius placet prior sensus. [Velia) ex Velia. est aũt oppidũ Lucaniæ. [Institui) decreui, ppolui. [Cõmonitus) in memoriá tui adductus. [Eũ librũ) librũ topicorum ἀπὸ τῶν τόπων. i. a locis, de qbus in eo ope tractat: nõ tñ intelligẽdũ est de locis terrarũ, sed logicis, & ad philosophos ptinentib'. [Rhegio) ex Rhegio oppido Siciliæ. ná aliud est Rhegiũ Lepidi in Italia nõ longe a Mutina. [Quám planissime) quám apertissime. [Illa res) quę natura sui est obscura, & difficilis [Obscuriora) aliquantulum obscura. [Sine interprete) quantum pertinet ad artes liberales. [Sine exercitatione) tam ad liberales, quam ad mechanicas, qm utræque exercitatione indigent. [Percipi) intelligi. [Non longe abieris) non longe discedas. q. d. exempla petanẽ. [Nũ) an. [Ex libris). s. solis. [Sine interprete). q. d. non põt intelligi. [Desiderant). s. libri iuris ciuilis. [Doctorẽ) q uiua uoce declaret. [Lumẽ) expositionem aliquá & commentationẽ, q aperiat mentẽ iurisconsultor℞, quasi lumen quoddam. [Si attente, si sæpius) duo dixit q necessaria sunt discere uolẽti, ut stu-

diose attẽteq; legat & sæpe.neq; .n.satis est oculo ꝑcurrere,sed mẽte respicere, neq; semel,sed sępius. [Per te) sinc doctore & lumine aliquo. [Ipsi loci) tractatur in eo libro de locis artis, ut supra notauimus. [Occurrãt) sint obuij & prõpti.[Exercitatione) quę uincit oĩa ꝓcepta magistrorũ. [In qua) exercitatione. [Continebimus te) quia interdũ de his rebus tecum agam. [Redierimus) Romam. [Ista) res Romanas. [Salua) integra, in statu suo. [Offenderimus) inuenerimus.

ASCEN. VIde &c.) Dicit Cic.quòd id, quod ferè negaret, uel certe non tribueret Treb.si pñs esset, tribuit absenti. Nam cum Velia,in quo oppido Treb. uehementer diligebatur, discederet Cic. recordatus Trebatij ꝑ illud oppidum, transtulit Topica Arist. in latinum. qđ opus ad Treb. missum uehementer commendat: dicitq; eũ nõ debere mirari, si aliqua uidebuntur obscuriora,cũ in qualibet arte opus sit interprete & doctore. ostẽdit tñ Treb. posse multa consequi ꝑ se,si modo uoluerit se exercere. Ordo est. Vide.i.considera, quanti.i.q̃ magnæ ęstimationis tu sis apud me, etsi .i.q̃q̃ id quidem sup. fit iure.i.merito tuo, non.n.uinco te amore.i.non plus te amo, quàm amer à te. Veruntñ qđ ꝓpe.i.quasi, subnegarẽ.i.aliquãtulũ negarem tibi pñti, certe.i.saltẽ,aut quod certũ est non tribuerem.i.non spõte afferrẽ,tibi pñti. non potui sup.negare,aut,ut aliq hñt,nõ delere. Alij tamen hñt non debere, sed nõ placet, tibi absenti, id. Itaque ut primum.i.cum primum aut ubi primum.i.statim postq̃ cœpi nauigare.i.discedere nauigando Velia.i.ab eo oppido, in quo Treb. ut dictum est, multum diligebatur, institui conscribere.l.latino sermone, Topica Aristotelicã.i.libros Arist. philosophi nobilissimi de totis locis argumentationũ, cõmonitus ab ipsa urbe amantissima tui. Ego misi tibi eũ librũ.s.Topicorum a me tralatorũ, scriptũ Rhegij.i.in eo oppido, quã.i.quãtũ,potuit illa res scribi plenissime. Sin.i.sed si, quædã uidebũtur sup.in eo obscuriora.s.ad intelligendum prima lectione, tu debebis cogitare nullam artem posse ꝑcipi literis.i.ea scripto sine interprete, & sine aliqua exercitatione. Non abieris longe a professione tua, ad confirmandum, qđ dixi in exemplo. Num.i.nunquid ius ciuile uestrũ.i.quod uos iureconsulti ꝓfitemini, põt cognosci .i.pfecte disci ex libris? q.d. scio, quòd nequaquam,unde addit, q.s.libri quãquam sunt plurimi, tñ desiderant doctorẽ, & lumẽ .i.elucidationem. q̃q̃.i.tametsi,tu si leges.s.librũ Top.attente.i. cũ accuratione & diligentia,& sup. si leges sæpius, quia quod prima lectione capere nõ possumus,iterata lectione, nõ raro cõsequitur, atque consequere.i.obtines ꝑ te.i.sine interprete, aut doctore certe, ut intelligas,omnia,quia perspicacissimo erat ingenio & ex legali sciẽtia ad Topica uiã muniuerat. Vero.i.sed,ut et qõne proposita.s.postq̃ qõ, ac materia aliqua fuerit tibi ꝓposita, ipsi loci occurrãt tibi sic ut eis statim uti possis:consequere sup. id exercitatione.s.sola in qua quidẽ s.exercitatione nõ continebimus te, quia qñ aderis,quotidie te exercebimus & qõnes tibi præponemus ad quos locos congruos applices, si &.i.simul redierimus.s.Romã, salui, & offenderimus.i.quasi ꝑter spem inuenerimus, ista.s.quæ sunt ubi nũc es.i.res urbanas, salua.i.non corrupta nec occupata bello ciuili, quod iam tũc instare formidabat. Iam.n.Trebat.a Gallia redierat, & Romæ agebat, ut sequẽtes et epist.iudicabũt. Vale. Rhegio.i.ex eo oppido.Scribit aũt Cic.ferè locũ e quo,nõ in quo,& ita in ablatiuo. v.cal.Sext.

PAVL. MAN. DOctorem tñ, lumenq; desiderãt) oĩno in oĩbus antiq̃s libris ꝓ, lumenque, legitur, unumq́ue. ego tñ libentius legerim, usumque.i.exercitationẽque: ut dicat idẽ,qđ supra,nullam artẽ litteris sine iterprete, & sine aliqua exercitatione ꝑcipi posse.ita .n.unius litterulæ mutatione,apta in primis, & ꝑspicua efficitur sñia. Mouet oĩno me,si quẽ aliũ,librorũ ueterum auctoritas,neq; cñ ita,ut non eos quoq; ipsos interdum cõiectura,& ingenio modice adiuuando putẽ. q̃ uero nuper alij attulerunt, ad ueterem illam scripturam cõfirmandam, etiamq; exemplo, ut ipsis oĩsum est,simili comprobãdam, leuiora sunt, q̃ ut aut me, aut quemq̃, qui rem ipsam ex ueritate pendat, mouere debeant.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Dissuasoria est epistola. dehortatur enim Trebatium à Veliensium possessionum, quod ille in animo habebat, uenditione.

CICERO S. D. TREBATIO. 20

AMabilior mihi Velia fuit, ꝙ te ab ea sensi amari. sed quid ego dicam te, quem quis non amat? Rufio mediusfidius tuus ita desiderabat̃, ut si esset unus e nobis. sed ego te nõ reprehẽdo, q illũ ad ædificationẽ tuam traduxeris. q̃q̃.n.Velia nõ est uilior, q̃ Lupercal:tñ istuc malo, quã hæc oĩa. tñ, si me audies,quẽ soles,has paternas possessiones tenebis;(nescio quid.n.Velienses uerebant̃)neq; Heletẽ, nobilem amnẽ,relinques; nec *Papirianã domũ deseres:q̃q̃ illa quidẽ habet lucũ,a quo etiam aduenæ teneri solẽt:quem tñ si *excideris, multum ꝓspexeris. sed in primis oportunũ ur̃,his ꝓsertim temporibus,habere perfugiũ primũ eorum urbem,quib' carus sis,deinde etiã tuam domum,tuosq́; agros,eaq́; remoto,salubri,amœnoq́; loco: idq́; etiam mea interesse,mi Trebati,arbitror.sed ualebis; meaq́; negotia uidebis; meque,diis iuuantib',ante brumam *expectabis. Ego a Sex.Fabio,Niconis discipulo,librum abstuli Νίκωνος περὶ πολυφαγίας. o medicũ suauem, meq́; docilẽ ad hanc disciplinã. sed Bassus noster me de hoc libro celauit: te quidẽ non ur̃. Vẽtus *increbrescit. Cura ut ualeas.xiij.kal.Sext. Velia.

Trebatij, de aliquo Papirio emptam.

potest incidi lucus sine piaculo. Cato lib.3.

iturus n. erat Athenas, ubi filius Ciceronis studebat. ep. 3. lib. 10.

flare incipit uehementius.

MVRET. AMabilior) Laudat Cic.Veliã, ut Treb. magis persuadeat,ne uendat ea, quę Veliæ habebat,quemadmodum illum factu rum sese intellexisse dicit. Deinde more suo iocans dicit se uidisse librum quendam Niconis de uoracitate,seque eo delectatum, cum longe aliter sit, qa Cic. semper fuit cibi parcissimus. [Velia) urbs Lucaniæ, ut supra dictũ est. [Amabilior) magis amore digna.[Sed qd dicã te).s.amari.[Quẽ) te.[Quis nõ amat) q.d.q̃lsbet. [Rufus) uel, ut alij eod. hñt, Rufius. [Traduxeris) trãsmiseris. [Ad ædificationẽ) quã facis cui uis eum ꝓesse. [Vilior) abiectior. [Quàm Lupcal) locus Romæ sub mõte Palatino, de cuius nominis rõne & deriuatione uide Quint.Var.& Ser. I 7.Æn. In eo loco fortasse ędificabat domũ Treb. [Istuc) uel ꝓnomen sit ꝓ istud.s.Lupcal, uel aduerb.& subaudiat̃ uenire. [Quã hæc oĩa) q̃ habeo Veliæ.[Tu) hoc ꝓnomẽ in princ.huius clausulæ habet hãc uim,ut ita intelligat Cic.licet malim Lupcal q̃ hęc oĩa, tñ tu cõsilio meo nõ uẽdas has possessiones, quas pater tuus tibi Velię reliqt.[Si me audies)si parebis cõsilijs meis.[Verebãtur) timebãt. [Nescio qd) de uẽditione tuarum possessionũ alij cod. hñt, Nescio q̃ .i.q̃dam Veliẽses. [Alethẽ) fluuiũ Lucanię, iuxta quẽ erãt possessiones Trebatij.[Papirianã) q̃ olim fuit Papirij,& adhuc retinebat nomẽ.[Quẽ)locũ.[Excideris) patefeceris. uel, ut ego puto,iocãs.Cic.ei bñ cõsulit,dicit.n.si excideris.i.si deieceris, uel dirueris, ab eo qđ est excido. ut illud Virg. Et negat excisam uitã ꝓducere Troia.[Multũ ꝓspexeris)usus est ṽbo ambiguo, nã signĩat & uidere & ꝓuidere;re uera aũt intelligit multũ ꝓuideris.i.magnũ tibi cõmodum feceris: qa dixit aduenas ab eo loco teneri.i.eo loco delectari, q erãt ei magnæ impensę, Ideo ꝓ iocũ cõsulit ut eũ diruat ad cõmodũ suũ. [Præsertim his tꝑib').i.talibus tꝑib' qb' multa tristitia uidet̃ immmere. [Tuã domũ) in qua sine respectu possis esse, si aliq̃d accidat. [Salubri) sano.[Interesse mea)ut possim interdum tecũ esse, si opus fuerit, & istis cõmodis frui.[Diis iuuãtib')diis cõcedentib' & fauẽtib'. [Abstuli) extorsi,& cum difficultate habui.[Νίκωνος)Niconis. [περὶ πολυφαγίας) uoracitate, & multa comestione. [O medicũ suauẽ).i.facetũ,& iucũdũ,q̃ ꝓceperit uoracitatẽ.[Docilẽ)attẽtũ. [Celauit me)nihil mihi dixit,cum sciret iã esse scriptum.[Te nõ ur̃) .s.celasse.[Ventus increbrescit) .i.felix est,& me uocat.erat .n.Cic.scripta epistola nauigaturus ex Velia,iõ dixit uẽtus increbrescit.q.d.iam nauigaturus sum.Virg.Crebrescũt optatæ auræ.

ASCEN. AMabilior &c.) Laudat Veliam urbẽ Lucaniæ, in qua Treb. domum amœnam habebat,eo ut ur̃ aio,ne Treb.eã uẽdat. Ordo est. Velia.s.urbs & portus.Vnde Æn.6.Portusq; require Velinos. fuit mihi amabilior.i.magis amabilis, ꝙ sensi te amari ab ea.i.ab eius incolis. Sed qd ego dicã te.s.amari ab ea, quẽ q̃s nõ amat? q.d.nemo,& ita nõ esse mirũ, si ab ea amat̃. Busius,aut ut alij legunt Rufius, tuus mediusfidius.i.ita me hercules Iouis filius amet,aut deus fidei,ut uerũ dico,desiderabat̃ ita,ut si esset unus e nobis.s.q illic possessiones habemus. Sed ego nõ reprehẽdo te,q traduxeris illum.s.Busium,aut Rufium ad ędificationem tuam.Enim.i.qa q̃q̃ Velia non est uilior q̃ Lupercal.i.locus ille Romæ sub Palatino monte,tñ ego malo istuc.s.istud ipsum Lupcal,quã hæc oĩa.s.q̃ Velię sunt. & ita nõ reprehendit,ꝙ ad illius ędificationẽ traduxerit Busiũ. Tu si audies me.i.si obedies mihi

quem

quē soles.s.audire,tenebis.i.nō uēdes has possessiones paternas .i.a patre obtētas. qđ sup.scribo enim.i.qa Velienses uetebātur nescio qd.s.ꝙ audierint te uelle alienare, neq; relinques Alecē ab alex alecis,ut Strabo legit,aut Halethē,ab hales,ut Theocritus amnē nobilē iuxta domum tuā, nec deseres domum Papirianā.i.q̃ olim Papirij fuit q̃q̃ illa.s.domus qdē.i.certe habet locū,a quo aduenæ solent teneri.i.immorari delectatione capti, aut insidijs,quē.s.locū,aut periculosum, aut delectabilē, si excideris.i. diruerís,ꝓspexeris.i. porro inspexeris è domo tua multū,aut cō sulueris utilitati tuæ , si periculū dēpseris. Sed ut̄ oportunū in primis.i.pcipue,p̄scitim his tpibus periculosis,aut pp seditiones aut pp pestes,hīc ꝓfugium.i.ad locū ad quē cōfugias,primū ut bē eorū qb⁹ sis carus, deinde ēt domū tuā,& agros tuos,habere ea loto remoto.s.a strepitu populari,aut ab urbe salubri & amœno & arbitror ó mi Trebati id.s. te tenere,eas possessiones,interesse.i.in re & utilitate esse,ēt mea,ut.s.tecū habeā cōfugiū. Sed tu ualebis,& uidebis mea negocia,& expectabis me ante brumā .i.solstitiū hyemale, quo dies sunt breuissimi , dijs iuuātibus.s. me, sine quo adiecto qđq̃ de se polliceri turpe sit Christiano homini,cū ethnicus id adiiciat.Ego abstuli a S.Fabio discipulo Niconis librū Νικωνος.i.Niconis, περι.i.de, πολυφαγιας.i.multa comestione. O medicū.s.Niconē suauē,& me docilem ad hāc disciplinā.s.multæ comestionis quo dicto potius Trebatium taxat q̃ se.Sed Balbus noster.s.amicus celauit me de hoc lib.i.nullā mihi mentionē fecit,quidē.i.certe,non uidetur sup.celasse te, de hoc lib.q.d.tu eius disciplinā egregie calles. Vētus.s.aut tet, aut alius uentri cibis onusto perniciosus,increbrescit.i.fit crebrior. Cura ut ualeas. Velia.i.ex ea urbe 13.cal.Sext.i.quæ nunc Aug. sunt.

PAVL. MAN.

RVFIO medius fidius tuus]tuus,inquit,quòd eiusdem esset gentis. Rufio enim Trebatiorum cognomen fuit. id ex lapide constat,qui Romæ est in porta Latina: sic.n.in eo scriptū legitur. C. VIBIVS. C. F. MSCER. C. TREBATIVS RVFIO. PACIVNO. CVRAVERVNT. [Habet lucum)sunt,qui,lucum,ideo male legi credant,quòd neq; luci capax esset priuata domus; & luci,qui sacri essent,non sine scelere incidi possent.nos existimamus,lucum non intra parietes,sed ante ędes Trebatii fuisse;neq; Ciceronem impie consuluisse, qui eum a Trebatio cædi uellet. quo modo enim recte,& sine piaculo id fieri possit,docet M.Cato in primo de re rustica. libri ueteres, locum,habent omnes.ex quo alii,lotum,(ut de arbore intelligatur)potius q̃ lucū,legere maluerūt.quā cōiectura ꝓbare nō possum,cū ꝓxime sequatur,a quo:qđ certe ad arborē referri nō licet.ut alia omittā argumēta.

CICERO S. D. TREBATIO. 21

SIlij causam te docui. is postea fuit apud me.cū ei dicerem,tibi uideri,sponsionem illam nos sine periculo facere posse, *SI bonorū Turpiliæ possessionem Q. Cæpio prætor ex edicto suo mihi dedit: negare aiebat Seruium tabulas testamenti esse eas, quas instituisset is, qui factionē testamenti nō habuerit: hoc idem Offilium dicere:tecū se locutū negabat:meq́; rogauit,ut se,causamq́; suam tibi cōmendarem. nec uir melior,mi Testa, nec mihi amicior P.Silio quisquam est,te tamen excepto.gratissimum igitur mihi feceris, si ad eum ultro ueneris, eiq́; pollicitus eris, sed, si me amas, quamprimum. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

uerba sponsionis.

uide de Offilio iurisc. Digest. lib. 1. tit. 2.

HVBER.

SIlii)Silius quidam amicus Cic.habebat litem de hereditate quadā. eum Cic hac epist commēdat Treb.rogatq; ut ad eū ultro ueniat,eiq; polliceatur operam suā.[Docui) plane aperui. [Sponsionem) obligatoriā ꝓmissionem. [Videri tibi) te existimare, tuam esse sententiam. [Si bonorum) ponit uerba de qbus erat lis,& erat futura sponsio. [Prætor) ad prętorem.n.pertinebit dare & bonnsū possessionē, & possessionē bonorum. Hæc.n. inter se secundum iurisc. differunt, quia bonorum possessio est iuris.Possessio uero bonorum est facti.[Ex edicto).i.ex constituto prætorio. [Negare aiebat) sensus est,aiebat Silius ꝙ S. Sulp. dicebat illud testamētum esse nullum, ꝙ esset factū ab eo, q nō habuisset factionē testamēti.i. q iure nō potuisset facere testamētum. Tredecim autem sunt casus secundū iuriscōsultos, qbus non licet facere testamētum: quos q uelit uidere,legat instituta in titulo,quibus non est permissum facere testamentū,& in glossa Accursij eiusdem tituli. [Eas esse tabulas testamenti).i. eas tabulas habere uim testamenti [Factionem) potestatem faciendi. [Vltro) non rogatus ab eo. [Pollicitus eris)operam & consilium tuum. [Quamprimum) subito.

ASCAN.

SIlii causam &c.)Cōmēdat Silii amici cōmunis causam Trebatio,dicēs: Ego docui te causā Silii.i.qd iuris haberet. Is.s. Silius postea apud me,cum dicerē ei uideri tibi.i.ꝙ uideretur tibi nos posse facere illam sponsionē. s. quam uolebat facere, sine periculo,si Cæpio p̄tor dedit mihi ex edicto suo bonoꝝ possessionem,q̃ iuris est,cum possessio bonoꝝ sit facti.unde ꝓposuit genitiuum bonorum. Turpiliæ.s.mulieris testantis.aiebat.s.Silius, Seruium.s. Sulpicium iurisperitissimum,negare eas tabulas esse testamēti.i.habere uim legitimæ legationis, quas is instituisset, q nō habuerit factionē.i.ius faciēdi testamēti.& aiebat.s.Offiliū .i.iurisperitū, dicere hoc negabat se locutū sup.esse tecū & rogauit me, ut cōmēdarē tibi se & causam suā. Nec ó mi Testa.s.Trebati, quisquam est melior uir, nec amicior mihi Silio, te tamen excepto. Feceris igitur mihi gratissimum, si ueneris ultro. i. non requisitus ab eo ad eum,& pollicitus [illegible] ei, sup.operam, aut consilium tuum,sed quamprimum [illegible] amas me. ego rogo uehementer etiam, atque etiam [illegible].

CICERO S. D. TREBATIO. 22

ILluseras heri inter scyphos,quòd dixeram controuersiam esse,posset ne heres,quod furtum antea factum esset,recte furti agere. itaque etsi domū bene *potus, seroq́; redieram: tamen id caput, ubi hæc controuersia est,notaui,& descriptum tibi misi: ut scires, id, quod tu neminem sensisse dicebas, Sex. Aelium, M.*Manilium, M. Brutum sensisse. ego tamen Scæuolæ, & Testæ assentior. Vale.

sic, bene uinatus, ep. 16. li. 1.

lib. 1. & 3. de or.

HVBER.

ILluseras)Cum cœnasset Cicero apud Treb. proposuerat hoc dubium, utrum qui esset institutus heres ab aliquo, haberet actionem furti, quod fuisset factum ante, q̃ ipse esset institutus heres:negauerat Trebatius, & dixerat neminem id sentire. cōtra cuius opinionem affert Cicero sententias quorundam iurisconsultorum. [Illuseras) deriseras, contempseras quasi uel ignarum iuris uel ebrium.[Inter scyphos)inter cyathos.i.in cōuiuiō.[Factum antea)de bonis eius à quo esset institutus heres.[Bene potus)uino plenus. [Id caput)eum titulum, id capitulum. [Notaui)signaui.[Neminem sensisse)neminem sententia sua & opinione sua tenuisse. [Sextū Helium, M. Manilium)hęc omnia sunt nomina iurisconsultorum. [Scęuolæ) qui tenet sententiam tuam. [Testæ).i. tibi: nam Treb.etiam Testa dicebatur,ut præcedenti epistola patet, & superioribus epistolis alio loco.

ASCAN.

ILluseras &c.) Cum cœnasset Cic.apud Treb. proposuerat ei hoc dubium,utrum qui esset institutus heres ab aliquo,haberet actionem furti,quod fuisset factum ante,quàm ipse esset institutus heres:ad quod Trebatius negatiue respondit,addiditque neminem iurisconsultorum id sentire, contra cuius opinionem affert nunc Cic.sententias quorundā iurisconsultorum. Ordo est. Illuseras.i.irriseras heri inter scyphos.i. pocula, hoc est inter potandū,quod dixerā esse controuersiā.i.rē dubiā,ad utrāq; partē ꝓbabilē, ne.i. an, heres posset agere recte furti.i. aliquem furti accusare in iudicio, quod furtū esset factū antea.s. q̃ heres institutus esset.Itaq; etsi redierā domū bene.i.multū potus.i.potu oppletus,& sero.i.tarde:tn̄ notaui id caput,ubi hæc cōtrouersia.i.disputatio, & misi tibi descriptū,ut scires Sex.Æliū,M.Maniliū,M.Brutum sensisse id, quod tu dicebas neminē sensisse. Ego tn̄ assentior Scæuolæ, & Testæ.i.Trebatio,quia contra sentiunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Grata sibi scribit fuisse signa,quæ emerit Gallus in ornamentum bibliothecæ, gratiora tamen futura fuisse si ea emisset, quæ Cic.mandasset. Fuit autem perstudiosus signorum elegantium Cicero,præsertim eorum,quæ eruditissimis artificum erant, ut lib.1.epist.ad Attic. declaratur.

ep. 13. l. 15 ad Att.

M. CICERO S. D. M. FABIO GALLO. 23

TAntū ꝙ ex Arpinati uenerā, cū mihi a te literæ redditæ sunt:ab eodēq; accepi *Auiani li-

statuarij.

teras: in quibus hoc erat liberalissimũ, nomina se facturum, cum uenisset, qua ego uellem die. fac q̃so, qui ego sum, esse te. est ne aut tui pudoris, aut nostri, primum rogare de die, deinde plus *annua postulare? sed essent, mi Galle, omnia facilia, si & ea mercatus esses, q̃ ego desiderabã, & ad eã summã, quam uolueram. ac tamen istæc ipsa, quæ te emisse scribis, non solum rata mihi erunt, sed etiam grata. plane enim intelligo, te nõ modo studio, sed etiam amore uisum, quæ te delectarint, hominem, ut ego semper iudicaui, in omni iudicio elegantissimum, quæq; me digna putaris, coemisse. sed uelim maneat Damasippus in sñia. prorsus.n. ex istis emptionibus nullã desidero. tu aũt ignarus instituti mei, quanti ego genus omne signorum omnium nõ æstimo, tanti ista quattuor, aut quinque sumpsisti. sed Bacchas istas eum musis Metelli comparas: quid simile? *primũ ipsas ego musas nunq̃ tanti putassem: atque id fecissem musis omnibus approbãtibus. sed tñ erat aptũ bibliothecæ, studiisq; nostris cõgruẽs: Bacchis uero ubi est apud * me locus? at pulchellæ sunt. noui optime & sæpe uidi. noĩatim tibi signa, mihi nota. mandassem, si ꝓbassem, ea enim signa ego emere soleo, quæ ad similitudinem gymnasiorum exornent mihi in palæstra locum. Martis uero signum quò mihi pacis auctori? gaudeo nullum Saturni signum fuisse. hæc enim duo signa putarẽ mihi æs alienum attulisse. Mercurij, mallem aliqđ fuisset: felicius, puto, cum Auiano transigere possemus. Quòd tibi destinaras Trapezophoron: si te delectat, habebis; sin autem sñiam mutasti, ego habebo scilicet. ista quidem * summa næ ego multo libẽtius emerim diuersorũ Tarracinæ; ne semp hospiti molestus sim. oĩno liberti mei uideo esse culpam, cui plane res certas mandaram; itemq; Iunij, quem puto tibi notum esse, Auiani familiarẽ. Exedria quædã mihi noua sunt instituta in porticula Tusculani: ea *uolebam tabellis ornare. etenim, si quid generis istiusmodi me delectat, pictura delectat. sed tamen, si ista mihi sunt habẽda, certiorem uelim me facias, ubi sint, quãdo accersantur, quo genere uecturæ. si enim Damasippus in sententia non manebit: aliquem pseudoDamasippum uel cum iactura reperiemus. Quod ad me de domo scribis iterum; iam id ego proficiscens mandaram meæ Tulliæ. ea enim ipsa hora acceperam tuas literas. egerã etiam cum tuo Nicia; ꝙ is utitur, ut scis, familiariter Cassio. ut redij autem, prius, q̃ tuas legi has proximas literas, * quæsiui de mea Tullia, quid egisset. per Liciniam se egisse dicebat: sed opinor Cassium uti nõ ita multum sorore. eam porro negare se audere, cũ uir abesset, (est enim profectus in Hispaniã Decius) illo & absente, & insciente migrare. est mihi gratissimum, tanti a te æstimatam consuetudinem uitæ, uictusq; nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane * mecum habitare posses: deinde, ut migrare tantopere festines. sed, ne uiuam, si tibi concedo, ut eius rei tu cupidior sis, q̃ ego sum. itaque omnia experiar. uideo enim, quid mea intersit, quid utriusque nostrum. si quid egero, faciam ut scias. tu & ad omnia rescribes; &, quando te expectem, facies me, si tibi uidebitur, certiorem. Vale.

annua, bima, trima die, sæpe legimus in ueterum iuris cons. libris, ad Att. ep. 2. lib. 12.

sine deinde positũ est, ut ep. 9. l. 2 & ad Att. ep. 11. l. 8. & 18. l. 12

quem neq; Bacchus, neque Venus delectat.

tanta pecunia.

ut exedriis superimpositæ tabellæ spectarentur.

quæsiui ex Philoma. epist. 6. l. 3.

fortasse, ꝙ domus ea Ciceronis domui iuncta esset, pariete cõmuni.

NVSSA.

TAntum) Cũ instituisset Cic. ornare bibliothecã suam aliq̃bus imaginib', mãdarat Fabio Gallo amico ut eas sibi emeret. ille uero emit Bacchas, hoc est Baccharum imagines, quas Cic. ostendit ꝓfessioni suæ non conuenire, quia potius cõuenirẽt iis, q uino, & ebrietate delectant. deinde dicit se cupe exornare ẽt porticũ quãdã picturis qb' maxime fatetur se delectari. Postremo q̃a Gallus erat empturus domũ iuxta Cic. ædes, oñdit quãtã operã dederit, ut fieret; deinde q̃ gratũ sibi futurũ sit, ꝙ eã domũ habeat. [Ex Arpinati). i. ex agro Arpinati. absolute posuit & substantiue, ut si dicam ueni ex Mediolanẽsi, subauditur agro. Arpinum aũt Vulscorũ oppidum, unde Cic. oriundus fuit. [Tñ) solũmodo ꝓxime tũc. [Abeundẽ). s. q reddidit mihi literas tuas. [Liberalissimum) plenũ liberalitatis. [Se facturũ noĩa) .i. debita. nã nomẽ, ut supra alio loco diximus, sigñat & debitũ, & debitorẽ. de qb' aut reb' essent hæc noĩa, utrũ de signis, an de aliis rebus, ambiguũ est, puto tñ de signis q̃tũ ex hoc textu coniicimus. [Fac te esse, q sum ego). i. finge te esse me, pone te loco mei. [Est ne tui pudoris) tuę modestiæ & uerecundiæ. q. d. non. [Rogare de die). i. rogare ut detur nobis spatiũ, aut terminus aliq̃s ad soluendũ. [Plus annua). s. die. i. postulare terminũ ultra annũ. [Ad eã summã) ad eã quantitatẽ. [Rata) firma accepta. [Studio) diligẽtia. [Coemisse) intelligo. [Damasippus) is, ut cõiicio, fecerat ea signa, & se acq̃turũ honesto ꝑcio, aut recepturũ signa sua ꝓmiserat. [In sñia) in ꝓposito aut accipiẽdi honesti ꝑcij, aut recipiẽdi signa sua. [Instituti) uolũtatis, ꝓpositi. [Sũpsisti) emisti. [Genus signorũ). i. signa & statuas cuiuslibet gñis. [Bacchas) scripserat Gallus ista signa Baccharũ, q̃ emerat, nõ min' esse pulchra, q̃ musarũ signa q̃ emerat Metellus. Itaq; Cic. dicit nullã esse cõparationẽ, neq; signa baccharũ, suæ bibliothecę cõuenire. [Quid simile). q. d. nihil. [Tanti) quanti constiterunt bacchæ. [Approbãtibus) affirmantibus sñiam meam. [Sed tñ erat aptum bibliothecæ). s. hic musas, q̃ conueniunt ꝓfessoribus lraꝝ. [Vbi est locus apud me). q. d. nusq̃, cũ bacchę cõueniãt ebriosis, & ego sim modestissimus & parcissimus uini. hoc aũt Cic. cũ quadã stomachatione dixit. [At pulchellę). s. sunt. & est obiectio ex parte Galli. [Noui) scio. s. esse pulchellas. [Nominatim) per noĩa. [Ad similitudinem gymnasiorũ) sicut in gymnasiis solet fieri, ubi ponũtur signa s̃m ꝓfessionẽ exercitij. Iuuen. Quanq̃ plena omnia gypso Chrysippi inuenias: nam ꝑfectissimus horũ est. Siq̃s Arist. similẽ uel Pittacõ emit &c. [In palæstra) in bibliotheca, translatiue posuit. [Martis) scripserat Gallus, se noluisse emere signũ Martis, qđ q̃dẽ Cic. dicit sibi nõ cõuenire q̃a Mars deus est belli, ipse uero auctor pacis. [Quò mihi) subaudi, conuenit. q. d. nullo modo. [Saturni) est.n. tristis deus, & dãnosus. Pers. Saturnumq; grauẽ nostro Ioue frangimus unã. Iuuen. Hæc tñ ignorat, quod sidus triste minetur Saturni. Et Maro noster, Frigida Saturni sese quò stella receptet. [Hæc duo signa) Martis & Saturni. [Attulisse mihi æs alienum). i. attulisse mihi debitum pecuniæ. [Aliqđ) signum. [Mercurij) qui est deus lucrorum. Ouid. 5. Fast. Te quicunque suas profitetur uẽdere merces, Ture dato tribuas, ut sibi lucra rogat. Et post aliquot uersus, Da modo lucra mihi, da facto gaudia lucro &c. Idem ẽt sentit Horat. in ser. [Cũ Auiano) de omnibus, q̃ se facturum dixit. [Transigere) cõuenire, cõcordare, q̃a darẽ ei pecunias, neque peterẽ terminũ ad soluendum. [Trapezophoron) alij exponunt mensiferũ a deriuatione græca, sed qd sit, neque intelligunt, neq; aliis declarant. alij dñt esse uas, qđ cacabũ, siue caldare appellãt: re aũt uera signũ erat sacerdotis cuiusdã huius nominis, qui cum alio Cosmo nomine uia sacra Mineruę administrabat auct. Suidas. [Ne). i. certe. [Tarracinę) apud Terracinã aduerbaliter ponitur. est aũt urbs Circęo ꝓxima, ante Trachina. i. aspera uocata. [Hospiti) apud quẽ sæpius diuerto. [Molestus) grauis, odiosus. [Esse culpam) ꝙ nõdum emerim diuersorium Tarracinę. [Item Iunij). s. culpã esse uideo. [Exedria) sedile. codex quidã uetustissimus habebat ex adria: qđ sic intelligemus: uideo esse culpã Iunij familiaris Auiani ex Adria, qui esset adriaticus. sed magis ꝓbo superiorẽ sñiam. [Instituta) inchoata. [Tabellis) pictis. [Istiusmodi gñis). i. tale uepta pictura, uel sculptura. [Ista) talia. s. tabellæ pictæ. [Qñ accersãtur) qñ trahãtur & ducantur ad me. [Quo gñe uecturæ) qua cõditione. s. an naui, an curru, an aliquo iumento. [Damasippus) de quo supra ẽt mentionẽ fecit. [Pseudo) fallacẽ. est aũt nomen cõe trium generũ, & inuariabile ꝑmutationes casuũ. [Cũ iactura) cum damno meo. [De domo) quã es empturus hic. [Proficiscẽs)

scēs) discedēs Roma. [Mandarã) dabã negorium. [Meæ Tulliȩ) filiæ meæ. [Quæsiui) interrogaui. [De mea Tullia).i.a mea Tullia. [Egisse per Liciniũ) .i.se usam esse Licinio ad hanc rem, & per eum tractasse. [Cassium) is frater erat uxoris eius, q erat uendirurus domum.neque.n. pbo qđ quidã dicunt Cassiũ nomẽ proprium mulieris declinatum,sicut Glycerium.[Eam)sororem. [Illo)Cassio.[Primum)duas adducit causas,quib9 ostendit plurimo ęstimatam cousuetudinẽ eius uitę a Fabio Gallo. [Sed plane mecum)quia ita est cõtigua domui meæ,q non modo erimus uicini,sed pene in eadẽ domo.[Deinde) secunda cã.[Migrare) discedere,ut ad hãc domum uenias.[Sed ne uiua).i.moriar.est aũt iurantis.[Experiar) tentabo,ut habeas hanc domum.[Quid int. m.& u.) q̃tũ utilitatis & mihi & utriq; nrm hęc res sit allatura.

ASCEN. TAnium &c.) Cum instituisset Cic. ornare bibliothecã suã imaginib9,mãdarat Fabio Gallo, amico suo,ut eas sibi emeret: ille uero emit Bacchas, hoc est Baccharũ,Bacchi sacerdotularum,imagines: quas Cic.ostendit pfessioni suæ non ꝯuenire, quia potius conueniãt iis, q uino & ebrietate oblectãt. Deinde dicit se uelle exornare porticum picturis. Postremo qa Gallus erat empturus domum iuxta Cic.ędes,ostendit quãtam operam dederit,ut id sieret: deinde quam gratũ sibi futurum sit, q eã domum Gallus habeat. Ordo est. Ego tñ.i.solũmodo ueneram ex Arpinati.s.agro,cũ literæ redditæ sunt mihi a te.s.missæ, & accepi ab eodem.s.tabellario literas Auianas,in quib9 hoc erat liberalissimum se facturum noĩa.i.debitores inscriptia nominibus eorum in libro debitorꝫ aut debita, hoc est se crediturum mihi pecuniã, cum.i.postq̃ uenisset qua die ego uellem. Quæso fac.i.finge te esse sup. eum, qui ego sum. est ne pudoris tui , aut nostri primũ rogare de die.i.ut credat nobis usq; ad certũ diem. Deinde postulare sup.diem.i.dilationem, plus.i.longiorem annua .s.die.i.q̃ post annũ uenerit. Sed o mi Galle omnia essent facilia, si &.i.simul mercatus esses ea.s.signa , q̃ ego desiderabam , & ad eã summam quã uolueram.q.d.se ea posse pñti pecunia soluere. Atťñ.i.licet,alia,q̃ desiderabam, emeris: tñ ista ipsa, q̃scribis te emisse, erunt mihi non solum rata.i.approbata.q.d.nolim te rescindere,qđ p te factum est, sed etiam grata.i.utilia & accepta. Intelligo.n.plane te usum modo.i.nõ solum,studio.i.diligẽti mihi obsequendi conatu,sed etiam amore,emisse,q̃ delectant te hominem,ut ego iudicaui semp, elegantissimũ.i.curiosissimũ & politissimum in omni iudicio, quæque.i.q̃ , putaris p putaueris digna me.i.statu meo , & dignitate mea. Sed uelim sup. ut Damasippus,q eadẽ signa redimere,aut recipere,si Ciceroni nõ placerent, pmisit, maneat in sñia.i.pposito. Ego.n.nullam prorsus.i. omnino,desidero ex oĩbus istis emptionib9.i.ex omnibus q̃ emisti mihi.Tu aũt ignarus instituti.i.moris & pposici mei , quia tu sumpsisti.i.accepisti,mihi psoluenda, certa die, ista quatuor, aut quinque sup. signa tanti.i.tam caro pcio , quanti.i.quãm magno pcio ego non ęstimo.i.appretior omnino,genus oium signorum. Tu comparas istas.s.quas emisti , Bacchas.i.imagines Bacchi sacerdotum,& cõparas sup.eas musis Metelli.i.imagines,aut signa musarum,q̃ Metellus comparauerat sibi. Quid simile sup.est inter ipsas? q.d.nihil.qđ & sequentibus pbat.Primum ergo nunquam putassem ipsas musas.i.musarum imagines.s.quanti emisti Bacchas longe uiliores,atq; fecissem id omnib9 musis approbãtibus,cum.s.uerum sit,sed tñ sup.habere musas, erat aptũ bibliothecæ, & congruens studiis nostris. Vero p sed,ubi est locus Bacchis.i.sacerdotibus Bacchi apud me? q.d.nusquam. At.i.sed sup. Bacchæ sunt pulchellæ.i.aliquantulum pulchræ. Ego noui optime & uidi sup.eas sæpe, si pbassem.s.emptionem,mandassem tibi nominatim.i.p propria nomina signa nota mihi. Ego.n.soleo emere ea signa , q̃ exornẽt mihi locum in palæstra.i.exercitatorio meo, hoc est in bibliotheca mea, ad similitudinẽ gymnasiorum .i.locorum exercitationis publicæ,siue literariæ,siue alterius. Vero.i.sed, qđ.i.ad qd, aut ad quem usum , signum Martis sup.est, aut sit mihi auctori pacis? i.cum Mars sit Deus belli,ego autem semp amator pacis.Gaudeo nullum signũ Saturni sup.fuisse inter ea q̃ emisti. Ego.n.putarẽ hæc duo signa.s.Martis, & Saturni attulisse ęs alienum.i.debitũ. aut quia Martis & Saturni planetarũ ea uis est,aut qđ p bellum,cui Mars præest,pecuniæ sępe exhauriuntur:& Saturnus , tanq̃ senex & auarus,ęrarium publicum in ęde sua cõseruet. Mallem aliqđ sup.signum Mercurii.s.Dei mercationum,recõciliationum,facundiæ,factorum &c. fuisset.puto sup.q pp Mercurium possemus trãsigere.i.pacisci, cum Auiano felicius.i.cum minore dãno. Tu habebis Trapezophorõ.i.signũ cuiusdam sacerdotis, qui cum alio sacerdote nomine Cosmo oia sacra Mineruæ administrabat,auct.Suida.dicitur aũt quasi mensifer.i.mensam nũmulariorum ferẽs. qđ.s.signum tibi destinaras .i.animo adiudicaueras tibi.Sin aũt.i.sed si mutasti sñiam.i.si nõ amplius petis,ego habebo sup.ipsum.Scilicet.i.ut scire licet,ista quidem summa sup.est.i.pcipua sñia. Nę.i.certe, ego emerim libentius multo diuersorium.i.hospitiũ, aut ędes, ad quas ab itinere me diuertam Tarracinæ.i.apud Tarracinam urbem iuxta Circeum,ne sim semp molestus hospiti.s.meo, ad quem frequenter accedere solebat iure hospitalitatis nõ mercede apud eum mansurus. nam tunc paucæ erant cauponæ mercenariæ , aut diuersoria oibus pcio patentia. Ego uideo culpam supp. aliquam esse omnino liberti mei,cui mandaram plane.i.aperte res certas, hoc est ut aut cunctanter domum emeret, aut res certas,quas tu mihi emeres. itemq́ue.i.& consimiliter uideo culpam esse Iouij , quẽ familiarem Auiani ego puto esse notum tibi. Quædam noua sunt instituta.i.incepta mihi exhedria.i.in sedili, aut loco ad sediẽdũ, in porticula.i.parua porticu , Tusculani.i.uillæ Tusculanæ , dici posset quædam exhedra,nisi exhedra fœmininum sit.ego uolebã ornare,tabellis.s.depictis ea uidelicet noua. Etenim,si qd istiusmodi generis, quod ad ornatũ pertinet, delectat, pictura me delectat.Sed tñ,si ista.s.signa,quæ emisti,sunt habẽda mihi.i.si debeo ea habere,uelim sup.facias me certiorem ubi sint,qñ accersantur.i.afferantur, & quo genere uecturæ. Si.n. Damasippus nõ manebit in sententia,quia dicebat se ea uelle retinere: nos reperiemus aliquem pseudo.i.falsum. Damasippum.i.qui ea signa recipiet,uel.i.etiam,cum iactura.i.damno rei nostræ,quia minoris illi uendemus,q̃ nobis constent. Quod scribis iterum ad me de domo.s.tibi emenda aut potius conducenda, ego iam pficiscena mandaram id Tulliæ meæ.s.filiæ. Ego.n.acceperam literas tuas ea ipsa hora.s.qua proficiscebatur. Egeram etiam cum Nicia tuo .s.liberto, aut amico, quòd.i.quia, is.s.Nicia,utitur familiariter Cassio,ut scis. Autem.i.sed,ut.i.postquam redij,prius q̃ legi has literas tuas proximas , quæsiui de Tullia mea.s.filia, quid egisset .s.de negotio tuo . dicebat se egisse per Licinium . Sed opinor Cassium.s.familiarem Niciæ , non uti ita multum sorore.s.sua, aut tua. Res inter eos nota,nobis propterea obscurior est. Porro .i.sed ea.s.soror, negare.i.negabat, audere se , cum uir abesset, (Decius enim.i.uir,maritus eius, profectus est in Hispaniam) migrare.i.mutare habitationem.s.uiro,& absente, & insciente.

MAnear Damasippus in sententia) ut emat a me,quemadmodum dixit, quæ mihi non placuerint. est autem is, de quo Horatius sat 3.lib.2.Insanit ueteres statuas Damasippus emẽdo. PAVL. MAN.

CVm M.Tullij epistolas familiares enarrarẽ Patauij maxima prouincialiũ frequentia,nec abdicaris tamẽ nostratibus,incidi in epistolã ad Fabium Gallũ ex libro (ni fallor) septimo , in qua ita legebamus : Trapezophorum, si te delectat, habebis. Id uerbum, tanquã obex molestior, multũ iniecit moramẽti, qđ nõ ita frequẽs uideret:& interpres plerunq; auctorib9 paulo electioribus minus satisfaceret. Sed cũ in græcorũ penu diuertissem,uasariis oibus,qđ aiũt,excussis,tãdẽ qđ inquisitione diuturnę,& solicitæ fuerat , sum uisus repisse. Siquidẽ in lib. Iulij Pollucis decimo ita legi:Licet porro mẽsam, in qua pocula reponunt,tetrapũ dicere,aut ẽt monopũ, uel si quis ambitiose ne nouis qdẽ abstineat,Trapezophorũ,uelut qui mẽsam gestet. Hæc pollux. Qui etsi nõ oino uetus ṽbũ putat trapezophorꝫ, interpretis tñ retellit insciriã, in eo hallucinãtis maxime. Nã ẽtsi ueteribus Græcorũ libris mea notione Trapezophorus nõ fere rõperiat: quis tñ inficias eat Ciceronis ętate in usu fuisse ? Pollux certe negare nõ uidet. Nã alibi mẽsam coquinariã ab ionioribus dici epicopanõ scribit: & tñ infert statim, ṽbũ id extare in Menãdri Messenia. Verũ & apud iurecõsultũ Florẽtinum Digestis de supellectili legata id ṽbũ repias notione,q̃ pstruximus. Porro quis unquã uel legit , uel audiuit sacerdotis , q̃ dicta sit trapezophoros, statuã,ut rẽ plane uisendã, ac uelut obrizatũ oino nũmũ, circũferri solitã? Quid tã pfigne i Palladis ministerio uel fecit illa,uel excogitauit, ut nõ absonũ sit, huiusmodi honores illi fuisse cõtributos? Præter nomẽ uix aliud repias quicq̃ de ea in literis.qđ ita esse signiare uidet Harpocratio,a quo exponit ea dictio. Ego ṽero Trapezophorꝫ intelligo apud Ciceronẽ statuã,q̃ poculorꝫ mẽsam sustineret . nam ex Vitruuij doctrina manifesto liquere oibus puto, imagines hoiam exculpi solitas, q̃ columnas subiectæ fulcirẽt,aut tigna,uel id genus alia,quas Gręci Atlãtas uocẽt, Latini Telamones. Quo in genere habentur,q̃ in Cariatydes uocãtur, nec nõ Epistylia sustinẽtes statuæ Persicæ:qđ & nostris tpibus nullo nõ in loco cõspicitur.Sed in te cõfessa nimis multa. Cel. Rhod. antiq. lect. lib. 7. c. 12.

ARG. *Narrat, quàm inique Tigellius sibi irascatur. idem scribit lib. 13. ad Att. epist. 47. nec est dubitandum, quin Licinii nepos sit is, de quo Horatius sat. 2. & 3. lib. 1.*

M. CIC. S. D. M. FABIO GALLO. 24

AMoris quidẽ tui, quoquò me uerti, uestigia, *uel ꝓxime de Tigellio: sensi.n. ex literis tuis, ualde te laborasse. amo igiť uoluntatem. sed pauca de re. Capius, opinor, olim, NON oĩbus dormio: sic ego non oĩbus, mi Galle, seruio. etsi q̃ est hæc seruitus? olim, cũ regnare existimabamur, non tã ab ullis, q̃ hoc tpe* obseruor a familiarissimis Cæsaris oĩbus, pter istum. id ego in luctis pono, non ferre hoĩem pestilẽtiorem patria sua: eumq; addictum iã tum puto esse *Calui Licinij Hipponacteo pconio. at uide, quid succenseat. Phameæ causam susceperã, ipsius quidem cã: erat.n. mihi sane familiaris. is ad me uenit, dixitq; iudicẽ sibi operã dare constituisse eo ipso die, quo de P. Sextio in cõsilium iri *necesse erat. rñdi, nullo modo me facere posse, cũ uellẽ: aliũ diẽ si sumpsisset, me ei nõ defuturum. ille aũt, q sciret se nepotem bellum tibicinẽ habere, & sat bonũ unctorem, discessit a me, ut mihi uidebať, iratior. Habes Sardos uenales, aliũ alio nequiorem. cognosti meam cãm, & istius Salaconis iniquitatẽ. Catonem tuum mihi mitte: cupio.n. legere. me adhuc nõ legisse, turpe utrique nostrum est. Vale.

uide locutionem eandẽ ep.13. l.2. & ad Att. l.13. ep.42

ep.20. l.9.

Caluus in Ciceronem scripsis, quia pręter patrẽ suum damnarat. Plutarch. quia pręstituti dies e-rãt eorũ in dicendum, quæ lege Põpeia fiebãt ad Att. l.13 ep 47.

RVBAR. AMoris) Conqueritur Cic. de leuitate Tigellij Sardij cantoris & musici, de quo Horat. in ser. mentionem fecit. is.n. commotus fuerat in Cic. ꝙ quo die eius operam exegisset in iudicio, dixisset Cic. se prestare non posse, quia necesse fuisset ei ire in consilium pro P. Seruio: quocunque autem alio die uoluisset, se præstaturũ. quare Tigellius discessit a Cic. iratissimus. Deinde in fine epist. petit Cic. a Gallo librũ quendam, quem ipse Gallus de Cat. scripserat. [Vestigia) signa, subaudi uideo. [Quoquò me uerti) .i. in quãconq; partẽ me uerti, quãcunque aspexi. [Vel) etiam. [Proxime) nuperrime. [De Tigellio) .i. in causa Tigelli. s. uidi uestigia amoris tui. [Pauca) .s. dicã. [Citius, opinor) deest uel dicendum fuit, uel aliquid tale. [Nõ dormio omnibus) .i. non nego omnibus operam meam. [Non seruio omnibus) .i. non expono me omnium arbitrio. [Quæ est hęc ser.) q.d. parua, aut nulla. [Olim) libera ciuitate, & rep. nondum a Cęs. oppressa. [Regnare) obtinere principatum. [Non tam ab ullis) .s. obseruabar, q̃ obseruor. i. honoror. [Præter istum) excepto isto Tigellio Sardo. Istum aũt ad contemptum dictum est. Fuit autẽ, ut scribit Acron, gratissimus Cæs. [Id in lucris pono) .i. existimo mihi esse magnũ lucrum habere inimicum hunc Tigellum maledicũ & pestilentẽ, sicut est patria sua. Sardinia aũt a Sardo Herculis filio dicta est, auct. Solino, duabus rebus maxime pestilena. Solifuga, serpente perexiguo, & herba Sardonia, q̃ in defluis fontanis prouenit largius iusto. ea si edulio fuerit, uescẽtib' neruos contrahit. Diducit ora rictu, ut q mortem oppetunt, intereãt facie ridentium. unde in ꝓuerbio erat risus Sardonius, ut in seq. epist. uidebimus. [Non ferre) non tolerare, nõ habere amicum. sed dixit ferre, quasi cum molestia & tedio. [Eumq;) Tigellium. [Addictum) astrictũ, destinatũ. [Calui Licinij) hunc conijcimus fuisse hominẽ mordacẽ & maledicũ. [Pręconio) publicæ detractationi. [Hipponacteo) i. asperrimo, quali utebatur Hipponax poeta Iambographus. Strab. lib. 14. & Plin. l.36. auctoribus. Ephesius patria fuit notabili uultus fœditate, q in statuarios Bubalũ, & Athenidẽ, q statuas ipsius deformissimas in eius cõtumeliam affinxerant, acerrime inuectus est, & qui imaginem eius lasciuia forom ꝓposuerat ridentium circulis eos Hipponax indignatus tanta amaritudine carminũ distrinxit, ut credať aliquos ad laqueũ cõpulisse. qđ falsum est, & Ioãnes, cognomento Cæcus, auct. græcus, in Hesiodũ scripsit, q in catalogo oĩum poetarum, cũ Iambographorũ mentionẽ faceret, inqt. ἰαμβογράφους [illegible] Iabographos lingua ferẽtes uide Parium, & Archilocũ turpẽ in uerbis, & grauẽ Hipponacta amaritudinis plenum. [Vide) intellige. [Quid) cur, ob quã cãm. [Succẽseat) irascatur mihi. [Susceperã) receperã defendendam. [Dare operã) curaturũ, auditurũ. [De P. Sextio) .i. pp Sextiũ. [Iri) a me. [Quæ uellem) quæ cuperem ꝓ eo facere. [Me nõ defuturũ ei) me futurum ei paratum. [Sumpsisset) elegisset. [Aliũ diem) pręter illum. [Ille aũt) per contemptũ. h.d. q.d. uide quid fecisset, si habuisset aliquos ex suis magnos, cum ita esset superbus, qui haberet suos uilissimos. s. tibicines & unctores. [Bellũ) ironice. [Tibicinẽ) peritum tibię. [Bonum unctorẽ) unctor dicebatur q in gymnasio palæstritas ungebat. Mar. Nec rapit immeritas sordidus unctor opes. græce dicitur aliptes. Erãt aũt inter uilis officij hoĩes. [Discessit irat.) qa nõ impetrauit, ut uellẽ dimittere causam P. Sextij, ꝓ qua necesse erat iri in consiliũ, ut agerẽ causam Phameæ, ꝓ qua ipse me adiuuerat. [Habes) cognoscis, intelligis [Venales) q.d. seruilis conditionis. [Alium alio nequiorem) q.d. oẽs pessimos. [Iniquitatem) iniustitiam in suscipiendis inimicitiis contra me ob hanc causam. [Salaconis) .i. arrogantis, superbi. Salacon.n. uir fuit, q cũ pauper esset, se diuitẽ simulabat. unde Salacones supbi, & Salaconia supbia dicta est, auct. Suida. [Catonem) librum, quem de Cat. scripsisti. [Turpe utrique nostrum) quia tu uideris negligere amicitiam meam, cui nondum ostenderis, & ego esse negligens, qui nondum curauerim uidere.

ASCAN. AMoris &c.) Conqueritur de leuitate Tigelli Sardi cantoris & musici, de quo Horat. lib. 1. ser. Oĩbus hoc uitiũ cãtorib', inter amicos, Vt nunq̃ inducant animos cantare rogati: Iniussi nunq̃. Petit deinde librum, quem Gallus de Catone scripserat. Ordo est. Ego perspexi quoquò. i. quocunque uerti me, quidem .i. certe, uestigia amoris tui, uel. i. etiam proxime de Tigellio. i. in eo, qđ egisti pro me de Tigellio. Sensi.n. ex literis tuis te laborasse ualde. Igitur amo uoluntatẽ. s. tuã, licet parũ effecisti, sed sup. loquar pauca de re. i. de negotio qđ mihi cũ illo est, opinor citius sup. q̃ credat cogẽdũ, qđ iustũ est facere. Olim non nib' dormio, aliis placet esse uerbũ Cic. ut subaudiatur particula, ut, sic, ut mi Galle ego, olim. i. iam a multo tpe, nõ dormio oĩb'. i. non ne ego oĩbus operã meã, sic nõ seruio oĩbus, qa Tigellio, si operã mea eguerit, nõ seruiero. Aliis uñr, ut ẽt mihi, uerba supba Tigelli dicentis, cum illi exprobatum esset a Cic. ꝙ ad cœnã inuitatus, loco cantus dormiebat, olim non oĩbus dormio, ut sit, sicut dixit sup. Tigellius, ego olim nõ oĩbus dormio, sic ego o mi Galle nõ oĩb' seruio. Etsi. i. tametsi, q̃. i. qualis est hęc seruitus. s. mea in patrocinio pstando? q.d. nulla, qa ego non obseruabar olim, cum existimabar regnare, eo ꝙ ex sñia mea oĩa fiebãt, tam. i. tã uehementer ab ullis. s. clientibus aut ciuibus, q̃. i. q̃tum, ego obseruor. i. color, & honoror, nũc ab oĩbus familiarissimis Cæsaris, præter istũ. s. Tigellium. Ego pono id in lucris, aut in lucrũ, non ferre. i. ꝙ non fero aut non cogor ferre. i. tolerare, cũ nulla sit mihi familiaritas cũ eo, hoiem pestilentiorẽ patria sua. i. q sit pestilentior, q̃ Sardinia patria sua, quę tñ pestilens est precipue duabus rebus. Solifuga serpente perexiguo, & herba Sardonia, q̃ si edulio admisceatur, neruos uescẽtibus contrahit, & diducit ora rictu, sic ut moriẽtes ridere uideãtur. unde est risus Sardonicus in adagio. Pręterea in ea est uia taxi, nõ mel inbcit. Et puto eũ addictum. i. destinatũ, iam tũ. i. iam ab eo tpe, quo mihi inimicari cœpit, pconio Hipponacteo. i. carmini iambico graui & mordaci. quali Hypponax usus est. Calui Licinij. i. quo Gallus Licinius Hipponactis imitator eũ ꝓscindet. At. i. sed uide. i. animaduerte aut agnosce. qd. i. pp quid, succenseat. i. irascať mihi. Ego receperã, aut susceperam. s. protegendam causam Phameæ, quidẽ. i. certe, causã ipsius. s. Phameę. erat.n. mihi familiaris, sane. i. ualde. Is. s. Phamea uenit ad me, dixitq; iudicem constituisse dare operam sibi eo ipso die, quo. s. die, necesse erat iri in cõsilium de P. Sextio. i. pp negotiũ P. Sextij. rñdit me nullo modo posse facere. i. agere causam ipsius. & rñdi si sumpsisset aliam diẽ quẽ uellet me nõ defuturũ ei. Ille aũt, qui. i. utpote q sciret se hre tibicinẽ. i. canẽtẽ in tibiis bellum. i. aliquantulum bonũ, & unctorẽ. s. palęstritarũ, hoc est aliptem, quod uile & sordidũ erat officium, sat. i. satis bonum. i. peritum, utpote Tigellium nepotẽ. i. qui sibi nepos esset, discessit a me iratior. i. aliquantulũ iratus, quasi q minitaret se expostulaturũ eam iniuriam coram nepote suo, ut uidebatur mihi. s. ex uultu eius. Habes Sardos. s. duos, Phameam & Tigellium, uenales. i. facili pretio corruptibiles, & quasi seruilis cõditionis, alium nequiorem alio. Valla diceret alterũ altero, nisi plures sint q̃ duo. Tu o Galle cognouisti causam meam, & iniquitatem istius Salaconis. i. arrogantis & inaniter superbientis, utpote de propinquitate Tigellij. Salacon.n. uir fuit, qui cũ pauper esset, se diuitẽ simulabat. unde Salacones inaniter superbi, & Salaconia superbia dicitur, auctore Suida. Mitte mihi Catonẽ tuũ. i. librum, quem de Catone scripsisti. cupio.n. legere, sup. eũ, quem sup. me non legisse adhuc, est turpe utrique nostrum.

Capius,

PAVL. MAN.

CApius, opinor, olim, non oĩbus dormio) dixit, Opinor, quia de noĩe, non de dicto dubitabat. & sane Cipium, nõ Capiũ, Festus noiat: adagiumq́; hoc, Nõ oibus dormio, natum esse a Cipio quodam scribit, q Parathecon diceretur, q simularet dormientem, ut impunius uxor mœcharet. Libri ueteres, Citius, & Cepio, alij uero aliter habẽt. [Rñdi, nullo modo me facere posse, cũ uellẽ: alium diẽ si sumpsisset, me ei non defuturũ) malim sic: Rñdi, nullo modo me facere posse: quem uellet, alium diem si sumpsisset, me ei non defuturum. & eodem modo eadem de re epist. 47. lib. 13. ad Atticum locutus est.

COEL. RHOD. antiq. lib. 12. c.26.

CIcero ad Fabium Gallum septimo familiarium epistolarum scribens, Amo, inqt, uoluntatem: sed pauca de re, Citius, opinor, olim, non oib' dormio: sic ego non oibus, mi Galle, seruio. Hęc Cic. In cuius loci enarratione, Deus bone, quã deliramenta pcurrunt, q locum mẽdosum ne suspicantur qdem, nec oino remotiorem usr odorati historiã, quãuis a grãmaticis quadãtenus illustratam. Igit meo periculo fremãt licet nostrates Lyncei: Ciceronis studiosi sic legẽt, atq; interpretabunt: Amo uoluntatẽ, sed pauca de re. Cepius, opinor, olim, non oibus dormio: sic ego non oibus seruio. Sensus aũt hic: Cepius, inqt, nisi memoria labor, olim dicebat, non oibus dormio. Nam Põp. Festus ad uerbũ fere ita scribit: Non oibus dormio, natum uf a Cepio quodam, q Parathẽchon dictus est, q dormiẽtem simularet, quo impunitius uxor mœcharet. cuius etiam Lucilius meminerit. Ad quẽ sensum illud satyricum interpretant grãmatici, Doctus & ad calicem uigilanti stertere naso. In quo tñ loco sunt, q uigilãtem nasum p sonanti, & conchis obstrepero accipiãt, nulla huius historiæ habita rõne, cum in Milite Plautus quoq; festiuiter & scite admodum ita scribat: An dormit Sceledrus intus? non naso qdem. nam eo magnum clamat. Legimus uero & in gręco penu ptinentem ad hoc ipsum historiã. Quippe Mæcenatem cõuiuio exceperat Cabbas qdam, ut uf, ridicularius, pcedente potu, ubi ex nutib', renutibusq́; in uxorculæ amorem plapsum uidit Męcenatem, atq; illam pclinius adlubescere, caput ceu dormiturus pclinauit. Accedente uero imprudẽtius seruo, ac uinum sustollẽte, placide insusurrauit is, παιδάριον, οὐκ οἶσθα, ὅτι μόνῳ Μαικήνᾳ καθεύδω .i. Infelix, an ignoras, q soli Mæcenati dormio? Quòd aũt Tigellium epistola eadem patria sua pestilẽtiorem dicit Cicero, ad Sardiniam qdem referendum putant, sed pestilentem intelligunt pp Salpugam formicæ genus uenenatum, & Sardoniã herbam. Ego ad aerem noxium referri oportere cõtenderim. qd' ut credam, facit L. Florus, cum ait: Sardiniã pestilẽtem sortitus. Sed & Val. Martialis eleganti epigrãmate hoc ipsum cõprobat apertissime: Nullo fata loco possis excludere, cũ mors Venerit in medio Tybure Sardinia est. Sed & Silius Italicus etiãnum aptius, ut hæsitasse iã pudeat: Serpẽtum tellus pura, ac uiduata ueneno, Sed tristis cœlo, & multa uitiata palude. Ad ea uero, q de Salacone dicuntur epistola eadẽ, amplius sciẽdum, Salaconem fuisse Autolyci patrẽ, molliculum quendã, & delicijs diffluentem, defamatumq́;: ppterea in Vespis Aristophanes, ... σαλακωνίζειν. Sed & in quadam epist. Menander ad Glyceriam ... Hoc est, Consuetam mihi imbecillitatem nolli, qua q me minus amat, delicias uocãt, & Salaconias. Aristoteles in rhetoricis a delicato disparare Salaconem uf. nã diuitum mores exprimẽs, eos esse ait trypheros .i. deliciosos & salaconas. sit trypheros qdem ob delicias & felicitatis ostẽtationẽ: salaconas aũt & solœcos, qa insueuerint oẽs circa id, qd' amant, immorari, quodq́; admirantur, ac putare eisdem ceteros affici, qbus ipsi. Quidam porrò deflexum inde uerbum σαλακωνίζειν exponunt, τὴν πυγὴν αἰσχρῶς κινεῖν .i. sedem parum decore agitare, quod nos Ceuere dicimus. Id & σαῦλα προβαίνειν dicere Aristophanes uidetur. σαῦλον enim dicunt uitiosum, fluxumque.

DOCT. ANT.

OLim non omnibus dormio: sic ego, mi Galle, non oibus seruio) uidetur indicare Cic. alterum, puta, Non oibus dormio, uetus fuisse, alterum, nẽpe, Nõ oibus inseruio, nouũ. Vtrũq; certe puerbiale, sed prius illud ptinet ad cõcessionem iuris, hoc posterius ad obsequium impẽdendum. [Habes Sardos uenales, alium alio nequiorẽ) sentit Cic. de cõtẽptis & improbis, &, ni fallor, patria quoq; Sardis. nam ita scribit paulo ante hunc locum: Id ego in lucris pono, nõ ferre hoiem pestilentiorem patria sua.

CICERO S. D. FABIO GALLO. 25

QVòd epistolam conscissam doles, noli laborare: salua est domi: petes, cum libebit. Qd' autem me mones, ualde gratum est: idq́; ut semper facias, rogo. uideris.n. mihi ueteri, ne, si istũ *habuerimus, rideamus γέλωτα σαρδώνιον. Sed heus tu, manũ de tabula: *magister adest citius, q̃ putaramus. uereor, ne in Catonem, Cato in nos. Mi Galle, caue putes quidquam melius, q̃ epistolæ tuæ partem ab eo loco, Cetera labuntur. secreto hoc audi: tecũ habeto: ne Apellæ quidem liberto tuo dixeris. pter duo nos loquit isto modo nemo: bene, male'ue, uideto: sed, quidquid est, nostrũ est. urge igitur, nec trãsuersum unguẽ, qd' aiunt, a stylo: is.n. est dicẽdi opifex. atq; ego qdẽ aliquantũ iã etiã noctis assumo. Vale.

Cæsarem.

Cæsar, Africano bello confecto, quẽ redomitis finibus, deleta censura, moribus præfecerat. ludit igitur in magistro uoce ambigua. Dio l. 43.

HVBER.

QVòd) Mandarat Gallus Cic. ut quandam suam ad eum epist. laceraret: deinde pœnituerat: & scripserat se dolere illam epist. laceratam. Itaque adhuc Cic. ostendit epist. integram esse apud se, & nondum scissam. deinde quędã dicere uf de Cęs. nouo quodam more & sibi insitato, ne ab ullo pręterq̃ ab ipso Gallo intelligatur. & re uera obscura est hęc epist. [Noli laborare) noli angi, noli cruciari. [Salua) integra. [Petes) .s. eam, cũ libebit. [Me mones) quantũ possumus conijcere, monebat eum Gall. ut uideret quõ loqueretur de Cæs. [Vereri mihi) mea cãuereri, & timere. [Istũ) quidam intelligũt Cęs. [Rideamus γέλωτα σαρδώνιον) .i. rideamus risum Sardonium, quem aliqui dñt eos tenere usq; ad mortẽ, quos tarantella animal momorderit. puto tñ intelligi risum Sardoniũ, pp herbam Sardoniam: quã q insciens comederit, mortem obit facie ridentis, ut in pcedenti epist. diximus. [Sed heus) non tã uocantis, q̃ monentis est. [Manum) .s. aufer. [De tabula) .s. ne scribas contra eũ. [Magister) Cęsarẽ intelligit. quem magistrũ appellat, q eum timeat, tanq̃ discipuli magistrũ. [In Catonium, Cato) ita scriptũ erat in cod. uetustiss. qdã hoc loco somniãt Catonios intelligi seueros, ut sit: uereor ne Catonios in Catonium. s. Cæs. se uerum subaudi uideamus, aut moueamus. ego aũt nihil adhuc inueni, aut audiui, aut excogitaui, qd' mihi satisfaciat: puto.n. Cic. ita de industria locutũ esse, ne intelligeretur. sunt tñ qui ita legũt: uereor ne in Catonẽ Cato in nos. q lectio est tolerabilior: sed, ut dixi, fateor me non satis intelligere qd Cic. sentiat. [Quidq̃ melius) .s. esse. [Ab eo loco) in eo loco & in ea parte epist. q incipit, Cetera labuntur. hęc.n. uerba erant in epist. Galli. [Hoc) qd' dixi, nihil esse melius q̃ partẽ epist. tuæ ab eo loco, Cetera labunt. [Pręter nos duo) duo pro duos dixit, in accusatiuo more græco. sic Horat. Duo si discordia uexet inertis. Et Virg. Si duo præterea tales idea tulisset Terra uiros. [Isto modo) ita obscuro. [Ne) an. [Quidquid) .i. scilicet, quod loquimur isto modo. [Nostrũ est) nostræ inuentionis est. [Vrgeo) .s. me. alij intelligunt, urge: quod minus placet. [Transuersum unguẽ) .s. moueam. & est trãslatio a marmorarijs, qui lapidum cõmissuram & æqualitatem digito experiũtur. unde homines, ad unguem facti, dñr ad perfectionẽ. Hor. Fonteius ad unguem factus homo. [Qd' aiunt) quod est in puerbio. [Is) Cæs. signãt, ut diximus. [Opifex) magister. [Assumo aliquantulum noctis) .i. & multũ uigilo in nocte, quia uideo quo cũ hoc nomine mihi sit res. aliqui nolunt allegorice intelligi, Aliquantulum noctis .i. aliquantulum obscuritatis .i. obscure loquor pp hoc. placet tñ melius, Aliquantum noctis .i. aliquantulum uigiliarum: ne negligentiæ ab eo notetur, q est dicendi artifex.

ASCEN.

QVòd epistolam &c.) Mandarat Gallus Cic. quandam epist. lacerare: deinde petierat id eum non facere: unde scribit se eam integram habere. Deinde quædam obscura, quæ erant in illa epistola, sic tangit, ut præter eos uix quisquam intelligere possit. nec mirum, cum secretum id haberi uelint. Veruntñ illud, quod Hubert. penitus incognitum cẽset, ne in Catonium &c. Beroaldus explicare uidetur. dicit enim, Catonium Laberianũ esse uocabulum, hoc est quo Laberius usus est pro inferno, in illo uersu Tollet bona fide uos orcus nudas in Catonium .i. infernũ. Et legit non Catonios, sed Cato nos. ut sit, uereor ne Cato nos sup. deducat in Catonium .i. quasi ad orcum aut mortem. Si quis tamen Catonios malit legere, non absurdus fuerit sensus, ut cum ordine aperiam. Ordo aũt est. Quòd doles epistolam .s. quã iusseras cõscindendã, cõscissam sup. esse, noli laborare .i. ppterea dolore affici: ipsa sup. est domi .i. nec, salua .i. adhuc integra: petes sup. eã a me, cũ .i. qñ libebit. Valde gratũ est sup. mihi, q mones me .s. cauere, aut pspicere mihi, & rogo, ut facias id semp Tu.n.

uideris mihi ueteri, nisi habuerimus istum.s.defensorē, aut alium quē ipune ridere possemus, rideamus.i.q̄ redeamus, τὸν γέλωτα .i.risum σαρδάνιον.i.pnicinsum, qualē ridēt, q̄ herbā Sardoniā comederūt, & facie ridētib⁹ simili moriunt apto ore. Sed heus tu, reuocātis est uox, & adhortātis, sup. retrahe manū de tabula .s.lusoria, aut, ut qdā opinant.i.noli iocari, cū lupus sit in fabula, aut de tabula, in qua qdq̄ i Cęs.scribas. Magr.i.quē, ut magistrū timere debeamus, Cæs.adest citius q̄ putaramus.s.affuturū. Vereor ne Cato.s.cuius nos imitatores sumus, trahat. aut ducat, aut pcipitet in Catoniū.i.orcū, aut barathrū inferni, hoc est ne eius imitatio sit nobis cā mortis. Si legāt Catonios, pro Catonianos, sensus est: uerent ne sup. Cæs.mittat Catonios.i.Catonis partes sequētes, aut facta probantes, ut Gallus, q in Catonis laudē librū cōposuerat, ut patet in fine superioris epist.& Cic. ob quē Anticatones scripserat Cæs. Alludit ergo ad uocabulū Catoniū, uocās Catonios Catonis amicos. id aūt potius dixero q̄ Cato nos, iā.n.mortuus fuerat, sed tñ Cato.i.laus q̄ de eo scribebāt & studiū eius poterat mittere in Catoniū. quod uocabulū oō est a Catone deductum qñ infernum signat. O mi Galle caue putes qdq̄ melius, q̄ partem epistolæ tuæ ab eo loco, Cetera labūtur. Audi hoc secreto, & habeto tecū, ne qdē.i.nō saltē, dixeris Apellæ liberto tuo: Nemo loqtur isto modo præter nos duo.i.duos, antiquus est accusatiuus, auctore Prisc.quo & Virg.utitur in Æn.Si duo tales Idea tulisset Terra uiros. Et Horat. in Serm. Duo si discordia uexet inertes &c. Videro.i.permitte ut uideā, ne.i.an sup.nos sic loquamur, bene an male. Sed qdqd est.i.siue rectū, siue prauū genus loquendi, sup.ipm est nostrū.i.nobis peculiare. Vrgeo igitur ne sup. quidē, unguē transuersum a stylo.i.nō exorbito a stylo in trāsuersum ad latitudinem unguis, qd' est in pueruerbio, hoc est ego sino stylū libere fluere, & nō cogo cū ullius metu. Is enim scilicet stylus & opifex.i.optimus, qd etiam Fabius ait, dicendi. atque equidem assumo iam etiam aliquantum noctis.i.aut noctu scribo, aut obscure.

PAVL. MAN.

VEreor, ne io Catonem, Cato in nos) hanc lectionem cum alij uetusti libri habent, tum is, q est apud Bernardinum Masseum. sensus est. uereor, ne non scribamus in Catonem, & eum nostris sceiptis laodemus: Cato autem laudatus exitio nobis sit, Cęsare nos, quòd ipsius inimicū laudemus, male multante. quasi dicat: uereor ne Catonem extollamus, ipsi aūt deprimamur.& dixit, in Catonem, (subaudi, scribere).i.in Catonis laudē, ut de oratore lib.2. & de nat.deorum lib.1. Alij malunt legere, Verent ne in Catonium Cato nos, hoc sensu. uerent, ne Cato in Catonium.i.exitium suo simillimū nos trahat. M.Antonius Muretus uereri se aiebat, ne p Catonium, Charonium legi deberet. eo.n.noie uocabatur Athenis ianua quædam nomophylacij, per quam damnati abducebantur ad mortem. qua de re Pollucis e lib.8. uerba sunt hæc. τοῦ δὲ νομοφυλακίου θύρα μία χαρώνιον ἐκαλεῖτο δι' ἧς ἐπὶ θανάτῳ ἀπήγοντο.

COEL. RHOD. *Antiq. Lect.l. 22.c.17*

ET qa in Cic.epistolas puenimus, in quibus pleraque recōdita hñt doctrinā, proindeq; illotis, qd dr, non adeunda pedibus, nec populari trutina, sed aurificis statera examinanda, subtexemus, insequentium lrāꝝ obscuriora nonnulla ab uertice, qd dicitur, fere ad unguem extremum, q̄ Delium reqrere natatorem imperitioribus forte uidentur, lucemq; pro utili inseremus. Sed heus tu, inqt, manum de tabula: magister adest citius q̄ putaramus. Desinamus, inquit, Cæs.lacessere: discriminis haud parum ingruit ab eo, q præter quàm fueramus opinati, & præcinctura monere uidebatur, dictaturā arripuit. Vnus deniq; est oīa, isq; est sine puncatione magr̄atus, nec usquam pręsidij spes nisi in cura parendi. Sū ueritus, ne si libere, ac Catonis more mentē nostrā retegere prexerimus, in Catoniū cōtrudamur.i.in eūdē pcipitemur exitiū.id ipm scripserat ad Cic. Gallus, ut stylo parceret, nec Cæs.irritaret. Hoc etenim illa ỳba signant, Videris.n. mihi uereri, ne si istū habuerimus: sic.n.legēdū est.i.si Cęs.pscriderim⁹, & epistolarū argm ab eo duxerim⁹, rideamus γέλωτα σαρδάνιον.i.dū illū ridemus, ipsi pereamus. Qd uero magrm p dictatore accipiamus, forte ridiculū sciolis haud ita multa uersantibus uideatur. id si usu ueniat, non utiq; ἀμαθίᾳ ducendum. Ceterū scribit Sen. eū, quē modo dictatorē dicimus, & in historiis ita noiari lectitamus, apud antiquos magrm populi uocatū; & id in libris adonratum auguralibus, & locis duobus, testatur Varro: docent & Pompeij Festi fragmenta. pterea esse argō, q̄ qui ab illo noiabatur, magister equū erat & dicebatur. Porrò T.quoq; Liuius dictatorē refert moderatorē, atq; magistrum cōsulibus appositū. Sed de Fin. itē.3.lib. de sapiēte: Rectius, inqt, appellabit magr̄ populi (is.n.est dictator) q̄ Sylla, q triū pestiferoꝝ uitioꝝ, luxuriæ, auaritiæ, crudelitatis, magr̄ fuit. Recte ergo Cic.ait:

Sed heus tu, manū de tabula, magr̄ adest. qd' eū hēt sensum: Ne hoc qdē fortassis recte scribo, nō esse distringēdū stylū i Cæs.nā si hoc fecisse signarimus, uerendum est, ne libertas nimia fraudi sit, ac in mortē trudat. Si qdē Catoniū p inferis recte poni, ex Laberio cōprobauit Gell.Noctiū At.lib.16.ēt si inter sordida, obsoletaq;, ac maculātia, id esse uocabulū putat. Nec eo uerbo esset usus orator, nisi de industria ex obscuritate iocum captasset. Qd uero est i epistolę calce, ita legēdum est: Vrgeo igitur, nec trāsuersum unguem, qd' aiūt, a stylo: is.n.est dicēdi opifex. atq; eqdē aliquātum iā ēt noctis assumo. Ego, inqt, ad syntaxin & cōpositionē totum me dedi: festinoq; ita, ut mihi ipse otium negē. a stylo .n.i.a scribendo, & de ingenij fertilitate qppiā pmēdo, ne minimū qdē reuellor, quando assiduitas exercitationis dicēdi copiā maximā parit. Cōfirmatur snīa hęc Cic.pcepto ex 1.de Or. Caput autem est, inqt, qd, ut uere dicā, minime facimus.est .n.magni laboris, quem plerique fugimus, q̄ plurimum scribere: stylus, optimus & pstantissimus dicēdi effector atq; magr̄. Quæ oīa repetēs Fab.lib.x. Vt laboris, inquit, sic utilitatis ēt lōge plurimum affert stylus. Nec imerito M.Tullius hunc optimum effectorē, ac magistrum dicēdi uocat. Cui snīę psonam L. Crassi in disputationibus, quæ sunt de Oratore assignando, iudicium suum cum illius auctoritate cōiunxit. Quòd uero ad Cęs.ista referunt enarratores, plane ridiculum est.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat amico, quo pacto in morbum inciderit, & quo pacto se habeat.

CICERO S. D. GALLO. 26

CVm decimum iam diē grauiter ex intestino laborarem; neq; iis, qui mea * opera uti uolebant, pbarem me non ualere, quia febrim non haberem: fugi in Tusculanum; cum quidem biduū ita ieiunus fuissem, ut ne aquam quidem gustarē. itaq; confectus languore, & fame, magis * tuum officium desideraui, q̄ abs te requiri putaui meū. ego aūt cū oēs morbos reformido, tum quo Epicurū tuū Stoici male accipiunt, quia * dicat δυσουρικὰ, καὶ δυσεντερικὰ πάθη sibi molesta esse: quorum alterū morbum edacitatis esse putant, alterum etiam turpioris intemperantiæ. sane δυσεντερίαν pertimuerā. sed uisa est mihi uel loci mutatio, uel animi etiā relaxatio, uel ipsa fortasse iam senescētis morbi remissio pfuisse. attñ, ne mirere, unde hoc acciderit, quōue cōmiserim: * lex sumptuaria, q̄ uidetur λιτότητα attulisse, ea mihi fraudi fuit. nā, dum uolunt isti lauti terra *nata, q̄ lege excepta sunt, in honorē adducere; fungos, heluellas, herbas oēs ita cōdiūt, ut nihil possit esse suauius. in eas cū incidissem in cœna * augurali apud Lentulum, tāta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primū uideatur cœpisse consistere. ita ego, qui me ostreis, & murenis facile abstinebā, a beta etiam, & malua deceptus sum. post hac igitur erimus cautiores. tu tñ, cum audisses ab Anicio, (uidit.n.me nauseantē) non modo mittendi causam iustā habuisti, sed etiā uisendi. Ego hic cogito commorari, quoad me reficiam. nam & uires, & corpus amisi. sed, si morbum depulero, facile, ut spero, illa reuocabo. Vale.

in forensibus causis.

ut ipse potius ad me uenires, quā ego ad te.

unde Epicuri epistolā in Laertio.

morborū remedia, loci mutatio, animi relaxatio.

epist.15.& 26.l.9.

Gellius l.2 c.24. olo, tum, pro natū, mendose legitur.

Varro de re rust.l.3 c.6.

HVBAR.

CVm iā) Scribit Cic.se petiuisse Tusculanū rus suum, qa cum iā decē dies laborasset ex fluxu uentris, & febre tamen caruisset, non poterat persuadere iis, qui suam operam exigebant, se esse ægrotum, qa careret febre. exponit autem, quēadmodum in quadā cœna augurali cōtraxit hunc morbum, holusculis qbusdam audius comestis. Postremo dicit se commoraturum in Tusculano, donec se refecerit: qa erat admodū debilitatus eo morbo. [Ex intestino).i.ex morbo intestinoꝝ.i.ex fluxu uentris. [Neq; pbarē) .i.neq; ostēderē, & psuaderē. [Nō ualere).i.me nō esse sanum. [Quia febrim non hrem) multi.n.potāt eum, q nō hēat febrē, nō esse ægrotum, cū tñ multæ ægritudines sunt sine febribus.

febribus. [Ne aquam quidẽ) q̃ maxime solet ęgrotantibus concedi, & maxime cocta. [Cõfectus) debilitatus. [Languore) ægritudine. [Et fame) inedia, quia p duos dies nihil penitus gustaueram. [Tuum officium) ut tu ad me scriberes, uel ut ad me uisendum uenires. [Quã meũ requiri abs te) qa in tali casu debueras existimare me nõ posse pstare officium, & iõ non putaui illud a te reqri. [Ego aũt) dicit Cic. se timere oẽs morbos, sed pcipue duos. s. dysuriam. i. difficultatẽ urinæ, uel, ut alij uolunt, excoriationem uesicæ, & dysenteriam. i. intestinorũ morbum, uel uentris fluxum. qa Stoici adscribũt hos duos morbos duabus turpissimis causis, alterum intemperantiæ, alterũ edacitati. [Male accipiũt) reprehendunt. notant. [Tuum) latenter accusat Gallum uoluptatis. [Dicant stoici δυσουρικὰ) δὺς in cõpositione apud Grecos malũ semper aliquid significat, οὖρον urina: unde δυσουρία. i. grauitas siue difficultas urinandi, uel (ut diximus) excoriatio uesicæ, eadem rõne δυσεντερία morbus intestinorũ. nam ἔντερον intestinũ significat, πάθη. i. passiones. dysurica & dysenterica adiectiua sunt. i. passiones urinales & intestinales, ut ita dixerim. [Alterum edacitatis). s. dysenteriam. i. crapulę, & nimiæ comestionis, qa ex nimia repletione plerunq; prouenit fluxus uentris. [Intẽperantiæ turpioris). i. libidinis & actus uenerei, ex quo prouenit excoriatio uesicæ. [Iã senescentis) quia uincit tpe morbus, sicut homo. [Remissio) imminutio. [Ne mirere) cũ dixerim hæc ex duabus rebus turpissimis prouenire: quibus scis me nõ delectari. [Cõmiserim) peccauerim. [Lex sumptuaria). i. de sumptu, quæ moderabatur sumptum conuiuiorũ & uictus, & numerum cõuiuarum præscribebat: fuit aũt prima lex Orchia, deinde Fannia, & postea alię multæ, ut scribit Macr. in Saturn. [λιτότητα) frugalitate. λιτότης, frugalitatẽ significat. [Isti lauti). i. isti q laute & splendide uiuũt. [Terra nata). i. ea quæ ex terra nata sunt, qualia sunt ea, q̃ subdit. s. fungos &c. [Quæ excepta sunt lege) q̃ nõ continentur in lege sumptuaria, qa per eam non prohibemur eis uesci. [Heluellas) heluellæ, auct. Festo, dñr olera minuta. [Herbas oẽs) post speciẽ transiuit ad genus, ne singula commemoraret. [Cõdiunt) conficiunt, sapide componunt. [In cœna augurali) aut quę fiebat inter augures, aut quæ fiebat causa noui auguris. [διάῤῥοια) fluxus, effusio uentris. [Hodie primum) tantum hodie. nam superioribus decem diebus coactus sum iacere. [Ostreis & mur.) cibis delicatioribus. ostreæ. n. in magno luxu & exprobatione apud antiquos fuerunt. Sergius Orata, ut scribit Plin. in baiano ostrearum uiuaria instituit: primumq; docuit optimum saporem esse Lucrinis. Murenæ uero, anguillis similes, olim in delicijs fuerunt, pręcipue ex freto Siculo missæ. illic. n. saginabãtur, ut in summo pelagi emergerent & fluitarent: inde a Græcis plotæ, a πλέω. i. nauigo, a nostris flutæ a fluendo dicunt: nam torrefacta pelle sole mergi iterũ non possunt: & manu capiuntur. Mart. Quæ natat in Siculo grandis murena profundo, Non ualet exustam mergere sole cutem. Murenarum aũt uiuaria primos, auct. Plin. excogitauit Curius, q triumphalibus cœnis Cæs. dictatoris septem millia murenarum appendit. [Beta & Malua) herbæ sunt uiles, & quibuslibet hortis familiares. [Deceptus sum) quia comessem auidius, eo q non uiderentur esse gulositatis, mouerũt fluxum uentris. [Cautiores) neque credemus facile quibuslibet cibis. [Nauseantem) nausea dr ex graui odore perturbatio stomachi ad uomitum, dicta a naui, ex cuius sentina mouentur uomitus: inde nauseare, stomacho turbari & ad uomitum moueri dicitur. Iuuen. Ergo maritus nauseat. [Mittendi) aliquem ad me. [Hic) in Tusc. [Quoad) quousque, donec. [Et uires, & cor.) uires corporis. [Morbũ) hunc fluxum uentris. [Reuocabo) recipiam, resumam. [Illa) uires & corpus.

ASCEN. CVm decimũ &c.) Dicit se petisse Tusculanũ suum, qa iã decẽ dies laborauerat ex fluxu uẽtris, quem in cœna augurali cõtraxerat, docetq; se inde nõ abiturum, donec conualeat. Ordo est. Cũ ego laborarẽ grauiter ex intestinis. i. dolore & pfluuio alui, iam decimum diẽ, neq; probarẽ. i. psuaderem, iis qui uolebãt uti opera mea, nõ ualere. i. nõ sanum & ualidum esse, qa non hñem febrim, non. n. putabã morbum alui sine febre satis grauẽ, ut a causis dicẽdis abstineã, fugi. s. a frequentia populi, in Tusculanum. s. agrum & uillã, cum quidẽ fuissem iã ita ieiunus, ut ne quidẽ gustarem aquã. Itaque. i. & ita, ego cõfectus. i. ferè cõsumptus languore & fame, desideraui magis officium tuum, ut s. me susteres, q̃ putaui officium meum reqri abs te. Ego aũt cũ. s. ita sit, q reformido oẽs morbos, tum q. i. quia Stoici male accipiunt. i. tractant, hoc est carpunt & arguunt Epicurũ tuũ. i. cuius sectã sequeris, qa dicãt. s. stoici, πάθη. i. passiones & morbos, δυσουρικὰ. i. male urinãdi aut mingendi, cũ grauitate & excoriatione uesicæ, uel. i. & δυσεντερικὰ. i. intestinorũ male se habẽtiũ, esse molesta, pp uitia un

de pcedunt, sanè particula δὺς dys, græcis in cõpositione malũ notat, sicut interdũ p nobis ut peruersus, pfidus &c. Vnde δυσουρία dysoria. i. mala aut difficilis urinatio & mictio, cum uesicæ excoriatione. adiectiue aũt dr dysuricus. Vñ qa pathos neutri est gñis, & in plurali dr pathe, dixit dysurica pathe molesta, similiter entera dñr itestina. unde dysẽterica itestinorũ morbus, & adiectiue dysẽterica pathe, aut ut Græci pnũtiãt pathi, quorũ. s. dictorũ ipsi putãt. Alterũ. s. dysentericum pathos, esse morbũ edacitatis. i. auidæ ac nimiæ comestionis, alterum. s. dysuricum pathos, intemperantię etiam turpioris, utpote Veneris, quę nimiam potationem sequitur. Sanè ego pertimueram dysenteriam. i. malum intestinorum, & alui profluuium, sed uisa est mihi profuisse uel mutatio loci, uel relaxatio etiã animi, uel etiã fortassis remissio morbi iam senescentis. i. debilitati per diuturnitatem. Attamen ne mirere. i. mireris, unde hoc. s. genus morbi aut pathos acciderit, ue pro uel quomodo cõmiserim: lex sumptuaria. i. lata de sumptib' in cõuiuiis iminuẽdis, q̃. s. lex uidet attulisse λιτότητα, litotetα pfertur, tñ græcis litotita. i. frugalitatem. nam λιτότης ut litotetos, &c. frugalitas est. ea fuit mihi fraudi. i. detrimẽto sospitatis. i. imposuit mihi. Nã dũ isti lauti. i. elegãtis & exquisiti cõuiuiorũ instructores uolunt adducere in honorẽ nata terra. i. fruges, herbas, & similia, quæ sunt excepta lege, quia de earum sumptu lex non loquitur, ipsi condiunt fungos, heluellas. i. minuta holera, auctore Festo, & herbas omnes, ita ut nihil possit esse suauius. Cum incidissem in eas. s. herbas dictas, aut in ea. s. terra nata, in cœna augurali. i. quę augurum collegio erat posita, apud Lentulum, tanta diarrhœa. i. effusio aut profusio alui arripuit me, ut uidear cœpisse primum hodie consistere. i. fluxum repressisse & stare fecisse. Itaq;. i. & ita, ego qui abstinebã me ostreis. i. delicatis illis & lubricis cõchyliis, & murenis. i. delicatis piscib', quas lampredas quidam, alij flutas, græci plotas uocãt, deceptus sum etiam a beta & malua, herbis notis & uulgaribus. Igitur nos erimus posthac. i. deinceps cautiores. Tu tamen cum audisti. s. morbum meum ab Anicio, (enim. i. quia Anicius uidit me nauseãtem. s. e languore) habuisti causam iustam non modo mittendi. s. aliquem ad me, sed etiam uisendi. i. ueniendi uisum, q. d. quorũ neutrum fecisti. Ego cogito commorari hic. i. in Tusculano, quoad. i. donec reficiam me. Nam amisi & uires & corpus. i. corpulentiam, sed reuocabo. i. recuperabo, facile illa. s. uires, & corpus, ut spero, si depulero morbum, uidelicet fluxum alui.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ad capita accusationis Galli respondet, & ita, ut se innoxium, illum uero dignum accusatione dicat.

CICERO S. D. GALLO. 27

MIror cur me accuses; cum tibi id facere nõ liceat. q si liceret, tñ non debebas. * EGO. n. te in consulatu obseruaram. & ais fore, ut Te Cæsar restituat. Multa tu quidẽ dicis, sed tibi nemo credit. Tribunatum plebis dicis te mea eã petisse. utinã semper esses tribunus: * intercessorem non q̃reres. Negas me audere, quod sentiã, dicere: quasi tibi, cũ parum prudẽter me rogares, parũ fortiter rñderim. Hæc tibi scripsi, ut isto ipso in genere, in quo aliqd posse uis, te nihil esse cognosceres. q si humaniter mecum questus esses; libenter tibi me, & facile purgassem. non. n. mihi ingrata sunt, q̃ fecisti, sed, q̃ scripsisti, molesta. Me aũt, propter quem ceteri * liberi sunt, tibi liberum non uisum, demiror. nam si falsa fuerunt, quæ tu ad me, ut ais, detulisti; quid ego tibi debeo? sin uera; tu es optimus testis, quid mihi populus Rom. debeat. Vale.

uerba ex epistola Galli.

tribuni. n. intercedebãt.

Gallus aũt Ciceronẽ rogauerat, ut pro se intercederet apud Cæsarem. est igitur ἀμφίβολία.

conistratione oppressa.

HVAAR. MIror) M. Gallus cum esset in exilio, quia Pomp. partibus fauerat, acerbius questus fuerat de Cic. accusaueratq; grauiter. quamobrem Cic. ei rescribit etiam acerbius: & huius acerbitatis causam in eum transfert, a quo fuerit lacessitus. [Non liceat tibi) nõ deceat te. [Obseruarã) honorauerã. [Et ais) sensus est: dicis q Cæs. te restituet in patriã. [Intercessorẽ) apud Cęs. ut ipse te restituat. [Quasi rñderim parũ for.) i. tanq̃ nõ rñderim tibi

tibi magnu aĩo,cum tu fine uerecundia me rogares.[Purgassem) excusassem.[Quę fecisti) côtra me.[Molesta)grauia.[Quæ scripsisti)acerbius de me conquerendo.[Propter quẽ ceteri) quia liberaui patriã, & uniuersos ciues a coniuratoribus.[Nõ uisum) non existimatũ.[Liberũ)liberi animi,q non audeã dicere qđ sentiã,sicut tu scribis.[Quæ d.ad me).i.q̃ mihi attribuisti. nã Gallus multas laudes attribuebat Cic.& pſertim de liberatione pãę. de inde dicebat se admirari talem hoiem esse ita timidum, ut non auderet ſniam suã dicere. Dicit ergo Cic.ꝙ si ea sunt falsa,q̃ ei attribuit Gallus, nihil ei debet. sin aũt sunt uera;non debet ignorare quid ei debeat P.R. quod autem exponatur, Detulisti, denunciasti, non satis probo: quia non uideo,qua ratione.[Tu es optimus testis) Tu optime scis. [Quid)quantum.

ASCEN.

MIror &c.) Reiicit culpam acerbitatis epistolæ scriptæ in Gallũ sic meritũ,dicens. Miror cur accuses me,cum nõ liceat tibi facere id.i.accusare me quia in me culpa non est. quod si liceret,tñ non debebas.s.accusare me. Ego enim obseruauerã .i.honorauerã,te in consulatu. Et ais fore.i.futurum,ut Cæs.restituat te.s. patriæ,aut pristinæ dignitati. Tu quidem dicis multa, sed nemo credit tibi. Tu dicis te petisse mea causa tribunatum, utinam tu esses semper tribunus,quia sup. nõ quęreres intercessorem. Negas me audere dicere quod sentiã, quasi responderim tibi parum fortiter,cum rogares me parum pudenter. Ego scripsi tibi hæc.i.has acerbas literas, ut cognosceres te nihil esse .i. nihil posse aut ualere,in isto ipso genere.s. accusandi & maledicendi aut minitãdi,in quo uis posse aliquid. quòd si questus esses mecum.i.de me,sed mecum.i.scribendo ad me,humaniter.i.mansuete & benigne; ego purgassem me tibi libenter & facile. Non .n.ea,quæ fecisti, sunt ingrata mihi, sed ea molesta sunt, quæ scripsisti. Autem.i.sed ego demiror me non uisum tibi liberum, sed more seruili sub Cęsare degere,propter quem.i.cuius in côsulatu uigilantiam ceteri liberi sunt. Nam si falsa fuerunt ea.s. præconia,quę tu detulisti ad me,ut ais;quid debeo ego tibi?q.d. nihil boni.sin uera sup. fuerunt, tu es optimus testis,quid P. R. debeat mihi,quia dixisti ꝙ plurimum, eum per me saluus sit.

PAVL. MAN.

GAllo S.D.)alij credunt, hunc esse M. Fabium Gallum, qui de coniuratione Catilinæ,quæ ab Allobrogibus acceperat, ad Ciceronem detulit.sed Octauius Pantagathus,uir sane his lrĩs quæ humaniores appellant, instructus, sed maximarum doctrinarum cognitione longe pſtantior,hunc potius existimat esse P.Sextium,pro quo extat oratio,cui cognomẽ fuerit Gallo. fuisse.n. hoc Sextię gẽtis cognomẽ,intelligitur ex oratione pro Milone, ubi ita scriptũ est:Sacrariũ,qđ est in fundo T.Sextij Galli. Tribunatum aũt plebis & petisse Sextium Ciceronis restituẽdi caussa, & pro eius salute gessisse,ex ipsius Ciceronis oratione notissimũ est.quod idẽ de M.Fabio dici nõ põt.neq;.n.is,quo tpe Cic. exsulauit,tribunus fuit:ne aliis quidem tpibus, quod sciri possit. nã quod infra dixit,si falsa fuerũt,quę tu ad me detulisti:signãt ea,q̃ Sextius,C.Antonij côsulis quęstor,ad Cicer.côsulem de ipso Antonio,côsule suo,detulit.sic.n.in oratione pro eodem Sextio habita.Quęstor C.Antonij,collegę mei,fuit forte,sed societate côsilior meus.impedior non nullius officij,ut ego interpretor, religione,quo minus exponam, quanta ad me detulerit. Hę rões faciunt,ut amicissimi hominis sententię libenter acquiescam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Curij consilium, quod antea improbauerat, nunc probat: &,quid Romæ, agat, nuntiat.

M. CICERO S. D. MAN. CVRIO. 28

MEmini, cũ mihi desipere uidebare, ꝙ istic potius uiueres,q̃ nobiscũ.erat.n. multo domicilũ huius urbis,cũ quidẽ hæc urbs, aptius humanitati,& suauitati tuæ,q̃ tota Peloponnesus,nedum Patræ.nunc côtra &*uidisse mihi multũ uideris,cũ, probe desperatis his rebus,te in Græciã côtulisti;& hoc tpe non solum sapiens, q hinc absis, sed ẽt beatus.*q̃q̃ quis,qui aliqd sapiat,nunc beatus esse põt? sed quod tu,cui licebat,pedibus es côsecutus,ut ibi esses,ubi nec*Pelopidarũ:nosti cetera:nos idem propemodũ consequimur alia ratione.cũ.n. salutationi nos dedimus amicorũ,quæ fit hoc ẽt frequentius,q̃ solebat,ꝙ,quasi auem albã,uident bene sentientẽ ciuẽ uidere:abdo me in bibliothecã: itaq; opera efficio tanta, quanta fortasse tu senties. intellexi.n.ex tuo sermone quodã,cũ mœstitiã meam,& desperationẽ accusares,domi tuæ dicere te, *ex meis libris aĩum meũ desiderare.sed mehercule & tũ remp.lugebam,q̃ nõ solum suis erga me, sed ẽt meis erga se beneficiis erat mihi carior: & hoc tpe, q̃q̃ me non ratio solũ consolat̃, quæ plurimũ debet ualere, sed ẽt *dies, q̃ stultis quoque mederi solet, tñ doleo ita côem rẽ esse dilapsam,ut ne spes quidẽ,melius aliqñ fore,relinquat̃.nec uero nunc quidẽ culpa in eo est, in cuius potestate oĩa sunt: nisi forte id ipsum esse nõ debuit: sed alia casu, alia ẽt nostra culpa sic acciderunt,ut de pteritis non sit querendum. reliquam spẽ nullam uideo.quare ad*prima redeo. sapienter hæc reliquisti,si consilio;feliciter,si casu. Vale.

iscessit .n. Curius an te exitium reip.

subaudi, ne que facta audias, neque nomen.

ep.30.b l. Phil.13.

non nos me esse, quo uiderer in meis libris.

ep.5.l.4.& 16.lib.5.

ad Att ep. 10.lib.c.

HVBER.

MEmini)Curius, Cęsare potito,se in gñam côtulerat,neq; curabat R.reuerti:quod propositũ scribit Cic. se prius improbasse,& existimasse Curium dementem, q mallet uiuere in aliena patria q̃ in sua. nunc aũt dicit se laudare, q a non uideat multa, quæ R.crudeliter fiunt.Ostendit aũt Cic.se,omissis negotiis publicis.dare operam studiis literarum,qbus dicit curas suas uehementer leuari.dicit.n.se scribere multa,qbus ostendit animum suum magnum & fortẽ in rebus aduersis. [Desipere).i.parum sapiens esse,insanire.[Istic)in Græcia. [Domiciliũ) habitatio.[Humanitati) doctrinæ. [Peloponnesus)insula est a Pelope, q in ea regnauit dicta.de ea Plin.l.4.& Str.scribunt.[Nedũ) multo minus: &, ut alio loco supra notauim⁹,& docet Laur.Valla sp postponitur.[Patræ)nomẽ est urbis Pelopõnesi. [Nedum Patræ) .s.sunt aptæ suæ humanitati. [Nunc contra) .i. econtrario, aliter atque primo.[Vidisse)prouidisse,prospexisse. [Propè) ferè. [Non solum sap.).s.uideris.[Beatus) felix. [Quanquam) corrigit quod dixit eum esse beatum. dicit.n. neminem,q aliquid sapiat,posse esse beatum,amissa rep.sua. [Sed).s.uideris mihi beatus.[Quòd).i.quia.[Cui licebat) q poteras, cui erat permissum .s.discedere.[Es côsecutus ped.).i.profectione & discessu tuo ab urbe Roma,hoc effecisti,ut esses ubi nec Pelopidaꝝ &c.[Pelopidarum)uel subaudi mores,aut scelera, aut nomen. & intelligemus Pelopidaꝝ .i.sceleratissimoꝝ hoium,quales fuerunt Atreus & Thyestes fratres:q cum in discensione sibi nocere nõ possent, simulata gratia sceleratissime egerunt. nam Thyestes Atrei fratris uxorem, Æropem noie,turpiter amauit, & cũ ea concubuit. Atreus aũt filios fratri comedẽdos apposuit. quã rem cũ uidisset sol,dr̃ fugisse,ut scribit Seneca in Thyeste.& Virg. Nec tam auersus equos Tyria sol iungit ab urbe.Ouid.lib.2.Trist.Si nõ Æropẽ frater sceleratus amasset, Auersos solis nõ legerem⁹ equos. uel ut alij uolũt,Pelopidarum.s.a ios & causam.nã Pelopidas uir Thebanus fuit, q patria pulsus, ut scribit Plut. eam ope quorundam alioꝝ exulum liberauit.sed prior sensus magis conuenit.& est uerus,ut secunda sequenti epistola uidebimus.[Propemodum)ferè. [Consequimur)efficimus.(Idẽ) s.quod tu, ut non audiamus nomẽ aut facta Pelopidaꝝ.[Alia rõne)alia uia,alio modo.tu.n.hæc côsecutus es discedendo Roma,nos aũt manendo Romæ,sed latẽdo in bibliotheca nostra.[Dedimus nos)exhibuimus nos. [Amicoꝝ)salutãtium,& uisentium nos. [Quasi auẽ alb.)uel puerbialiter dixit rarissimum tanq̃ coruũ albũ,ut Iuue.Felix illa rõ, coruo quoque rarior albo. uel certe, Quasi auem albã .i. tanq̃ auẽ felicissimi augurij,qualis solet esse Cygnus, de quo scriptũ legimus:Cygnus in auguriis nautis gratissimus ales.Hunc optãt semper,q a nunq̃ mergitur undis. q.d.uĩr uidere rẽ egregiã & uenerandã,cum uident ciuem bonũ [Ciuem bene sentientẽ).i.ciuem bene affectũ erga rẽp.qa ferè nullus reperitur.[Abdo) occulto, recipio.[In bibliothecã)in pluteum meũ.ubi sunt libri mei. nã ἡ βίβλος librũ significat, τίθημι repositionẽ.[Tãta) tam magna,ut ipse in pœmio 3.off.Nus aũt; q non tñ laboris habemus,ut cogitatione tacita a solicitudine abstrahamur,ad hãc scribendi operã oẽ studium curamq; conuertimus. Itaq; plura breui tpe euersa, quã multis annis stante rep.scripsimus.[Ex sermone quodã tuo) ex quibusdã uerbis,quæ de me habuisti.[Cũ acc.)reprehẽderes. [Desperationẽ)meam,quam hũem de amissa rep. [Te desiderare aium meũ ex meis lib.).i.te cupere,ut talis esset aius meus, qualẽ eũ ostenderẽ in meis libris,in qbus semper laudarẽ fortitudinẽ & animi magnitudinẽ in rebus aduersis. [Tũ) cum tu accusares

meam

meam mœstitiā. [Ratio)prudētia. [Dies)tēpus. [Mederi stultis quoq;)ergo multo magis sapientib⁹. [Dilapsā)dissipatā. [Aliqñ fore melius).i.ei rei cōi & P.i.ut nulla sit spes,qđ unq̃ sit habitura melius. [In eo)Cæs. [Idipsum).s.ut oīa essent in eius potestate,qa ipse solus non debuit sibi submittere tot ciues. [Casu)fortuna,q̃ multū in rebus humanis dominat. [Nr̃a culpa) qui tarde ꝓuidimus rebus nr̃is,neq; citius obstitimus potētiæ Cęs. anteq̃ tatas assumeret uires[Reliq̃ spem).i. reliquum & in futuiū.[Ad prima)ad ea quę dixi circa initiū epistolæ.s.nunc cōtra,& uidisse mihi multum,uideris &c.[Sapienter)cum magna sapientia. [Si consilio).s.reliquisti.i. consideratione diligenti prius facta.[Feliciter).s.reliquisti.[Si casu)si fortuito,sine alia cōsideratione.i. fuisti sapiens,si considerasti ista relinquenda.sio aūt non considerasti,& casu quodam reliquisti,fuisti felix,quia tibi bene euenit.

ASCEN. MEmini &c.) Dicit se laudare absentiam Curij pp acerba, quæ Romę contingebant,licet prius eam cōdemnauerat: dicitq́, se ad literas contulisse. Ordo est. Memini.i.memoria teneo q uidebare.i.uidebaris mihi desipere.i.male sapere, q uiueres potius istic.s.in Græcia ubi nunc es, q̃ nobiscum, hoc est Romæ.Enim.i.qa domicilium.i. habitatio huius urbis.s. Romę, quidem.i.certe,cū.i.qn̄, hæc sup.erat urbs, & non spelunca latronum,ut regū,dominorum, aut qđ simile intelligit,aptius humanitati & suauitati tuę,q̃ tota Pelopōnesus.i.insula a Pelope dicta,nedū.i.non solum,sup.q̃ Patræ, quę sunt in ea urbs una. Nūc cōtra.i.econtrario tu uideris mihi,&.i.simul, uidisse.i.ꝓspexisse multū, cū contulisti te in Græciam his rebus.s. urbanis, ꝓpē.i. quasi,desperatis, & .i. simul uideris hoc tpe non solum sapiens, qui.i.quòd absis,hinc.i.ab iis malis,sed et beatus, q̃q̃ quis,qui sapiat aliqd,potest nunc esse beatus,q d.nemo. insipientes aūt qui nesciunt quantum amiserint, rep.oppressa,sibi beati frustra uīr. Sed quod tu,cui licebat.s.abire,cōsecutus es pedib⁹.i.abeundo, hoc est otium securum,ut esses ibi,ubi nec Pelopi, q insulā a se denominauit,datū est secure uitam agere, aut qđ simile.nosti cetera.s.quę ad historiā Pelopis pertinent. Nos consequimur idē propemodū.i.quasi, alia rōne.s.q̃ pedibus. Enim.i.qa, cū.i.postq̃ dedimus.i.adhibuimus nos salutationi amicorum,quę prima diei hora fiebat,quę salutatio amicorum fit et frequentius,q̃ solebat hoc.i.pp hoc q.s.diuites amici, quos saluto, uīr uidere ciuē bn̄ sentientē.s.de rep.quasi auem albam.i.auspicatissimam,ut est Cygnus nautis, q nunq̃ mergitur, aut rarissimam,ut est Coruus albus,abdo.i.abscōdo,& includo,me in bibliothecam quā,librariā dīt. Itaque efficio tanta opera,quanta tu senties.i.percipies fortasse,qa missurus erat ea ad Curium. Intellexi.n.quodā sermone tuo,cū accusares męstitiā meā & desperationem.s.de salute reip. te dicere.i.q tu diceres, domi tuę.i.inter familiares tuos,te desiderare aium meum ex libris meis.i. ut talem animum haberem, qualem scribendo ostenderem,aut potius ut animum meū scribēdo indicarē.Sed mehercule ego lugebam,&.i.simul,tum.i. tunc, remp.quæ erat carior.s.q̃ reliquis,non solum beneficiis suis erga me,qa per eam consulatum obtinuerat, sed etiam meis erga se, qa in consulatu eam ab iniuria coniuratoꝝ defendebat. res aūt qbus multa impēdim⁹,nobis cariores sunt,&.i.simul,sup.lugeo, hoc tpe. q̃q̃ non solum ratio.i.prudētia, quæ debet ualere plurimū,sed etiam dies.i. diuturnitas,quę solet medere quoque .i. et stultis,consolaē me.tū doleo rem cōem.i.publicā,ita delapsam, ut ne spes quidem relinquatur,fore.i.futurum esse,sup aliqd melius. Nec uero culpa est nunc in eo,in cuius potestate sunt oīa, hoc est in Cæsare,nisi forte idipsum.s.ut omnia in eius potestate sint,non debuit esse,sed alia acciderunt casu,alia etiam culpa nostra, sic ut non sit querendum de præteritis. Ego nullam spem uideo reliquam.i.relictam.quare ego redeo ad prima.i. q̃ in principio epistolæ tibi cōmendaui,& in te laudaui. Tu reliquisti hęc .s.urbana,sapienter,si reliquisti ea consilio,& feliciter, si casu.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hæc epistola partim officiosa,partim petitoria,qua literas petit commendaticias ad Sulpicij successorum in Græcia. *De hoc Man. Curio uide ep.17.& 50.lib.13 & 1.lib.6. & ad Att. ep.5.lib.8.*

M. AN. CVRIVS S. D. M. CICERONI SVO. 29

SI uales,bene est:sum enim χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nostri.ergo fructus est tuus, mancipiū illius. quod quidem si inter senes coemptionales uenale proscripserit,egerit non multum. at illa nostra prædicatio quanti est? nos,* q simus, q habeamus,q hoīes existimemur, id oē abs te hr̃e. quare Cicero mi perseuera constanter nos conseruare: & Sulpicij successori nos de meliore * nota cōmenda, quo facilius tuis p̄ceptis obtēperare possimus, teq́; ad urbē lubēter uidere,& nostra defigere, deportareq́; tuto possimus. sed amice magne noli hanc epistolā Attico ostēdere:sine eū errare,& putare me uirum bonum esse,nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare. ergo patrone mi bene uale. Tironēq́; meū saluta nr̃is uerbis. D. A.D.IIII. kal Nou.

ep.23.l.10 & ad Att. ep.13.l.1

a doliis ue laphora: quæ diuersis notis distinguūtur, ut uiernoscātur uina.

MVAAR. SI uales) Curius cum esset in Gręcia,ut supra diximus,cupiebat impetrare a Cic. literas cōmendaticias ad eum, qui erat successurus Ser. Sulpicio q p̄fuerat ipsi Græciæ,ut supra in epistolis ad eum scriptis uidimus, quare blanditur Cic. & ostēdit, quā se illi obligatum putet. deinde ab eo petit literas cōmendaticias ad ipsum successorem Sulpicij.postremo iocans cum Cic. dicit ne ostendat has literas Attico, ne intelligat se deceptum: qa credebat se magis amari a Curio, q̃ alium quemlibet:qđ cognosceret, non ita esse ex hac epistola, in qua Curius fatetur se debere Cic.quidqd sit.[Sum.n.)enim,hic non male locaē,qa nō est principium epistolæ,sed iungitur cum superiori clausula sic: Si uales,bene est: sum enim &c. sicut diximus in ult.epist. 1.lib. [χρήσει) usu, a χρῶμαι.i.utor.[μὲν) qdem. [κτήσει δὲ) possessione autē.[Fructus est tuus).i.tu es fructuarius: qs habes me ad usum tuum.[Mancipium) seruitus, obligatio,ꝓprietas. [Illius) .s.Attici,quia habet possessionem tm̄ iuris, non etiam facti. dr autem mancipium,qđ manu capiē.[Quod) mancipium. [Si inter nos) uidi in quodam codice nō infideli scriptū,q inter nos. [Qui ꝓscripserit) ꝓposuerit,subhastauerit. ꝓscribebāt.n.bona uenalia, ut etiam nunc.[Coemptionales) qui delectamini concionib⁹.in cod.uetustissimo scriptū erat cōpertionales, sed non placet, nisi intelligamus, qui ambo partem habetis de me, alter in usu, alter in possessione.[Nō egerit multum)quia sum parui p̄cij,neq; multum poterit de me lucrari.[Qusnti est)q.d.plurimi faciēda [Perseuera) ut cœpisti. [De meliore nota) de meliori scriptura,&,ut dr,de meliori atramento: nam nota pro literis ponitur. Ouid.

Inficit acceptas hostis ab hoste notas.

[Obtemperare) obsequi,obedire.[Ad urbem)pro in urbe.[Defigere)collocare,firmare. [Tutò) sine periculo. [Sed amice) iocaē Curius.[Non uis et.) esse in errore. [Et putare) subaudi uis. [Nec solere) prouerbialiter dixit.q.d.si uis eum putare me non solere eundem amorem duobus promittere,sicut qui de uno colore duos muros dealbat. [Fidelia) genus est uasis. Persius,

Disce, nec inuideas, quid multa fidelia putet.

In loco penultimo hic ponitur pro uase, ubi tenentur colores ad pingendum. [Tirnnem)libertum tuum. [Meis uerbis) meo nomine, mea parte.

ASC[illegible] SI uales &c.) M. Curius Cic. blandiens dicit se totum esse ipsius & Attici, petitq́; literas cōmendaticias,iocans,in fine. Principium aūt epistolæ exponit uir doct[illegible]mus Gulielmus Bud. in annot.in Pand. legales argute dicen[illegible]ancipium & κτῆμα significat.i.ἀνδράποδον & αἰχμάλωτον, [illegible] hoiem i bello captū & seruituti mancipatum, & κτῆσις.i.dominij cōparationem possidendiq́; ius,atq; etiam δεσποτείαν.i.dn̄ium, & χείρωσιν.i.mancipationem. Mancipium latine dici debet id quod Sæsinam lingua uernacula dicimus,& mancipare Sæsinæ. cum.s.aliquem rei sibi titulo iusto quæsitæ possessorem efficere uolemus &c. Ordo est. Si uales bene est.q.d.omnes ualemus. sum.n.μὲν.i.quidē χρήσει,chresi.i.usufructu tuus,quia frueris me qñ uales,δὲ de.i.autem κτήσει.i.mancipio,hoc est dominio & iure possessionis,Attici nostri.s.communis amici. Ergo fru.i.usufructus est tuus: mancipium.i.ius possidendi & dominium mei illius.s.Attici est. Qđ .s.dominium,& ius possidendi,quidem.i.certe, is qui proscripserit uenale inter nos concionales.i.qui frequentatis conciones & præconia scitisq́; q̃ uenalia sunt,egerit non multum quia neuter uestrum uelit me emisse. At quanti est.i.ęstimatur a te illa p̄dicatio.i.confessio nostra? q.d.merito plurimi.p̄dicatio autem est, nos q simus in rerum natura, quòd habeamus.s.aliquid, q existimemur,homines,hr̃e id omne abs te. Quare o mi Cic. perseuera constanter nos conseruare: & commenda nos de meliore nota.i.qua unum optimum signari solet.i.uerbo ex animo ꝓlato, Sulpicio successori.s.tuo, quo.i.ut possimus facilius obtēperare

rare pceptis tuis,& uidere te lubenter ad.i.propè uer.alij urbem legunt.& defigere.i.transmutare & deportare tutò nostra.i.res nras.i.ad aliũ dñium transigere. Sed ò magne amice noli ostendere Attico hanc epistolã : sine.i.permitte, eũ errare & putare me esse uitũ bonum, nec solere dealbare de eadẽ fidelia.i.testa, qua colores cõtinentur,duos parietes.i.duobus inseruire. ergo o patrone mi bene uale. & saluta Tironẽ liberrũ tuũ uerbis nostris &c.

Vir int.

SEd amice magne noli hanc epistolam Attico ostendere · sine eum errare, & putare me bonum uirum esse, nec solere duos parietes de eadem fidelia dealbare) uolebat.n.Curius pariter & Attico & Ciceroni uideri summus,ac de se uno fructum quidem Ciceronis, mancipium autem Attici facere.

Gul.Bud.

SI uales,bene est:sum.n.χρήσει μὲν tuus, κτήσει δὲ Attici nři. ergo fructus est tuus, mancipium illius)usu quidem,inquit,tuus sum : possessione uero,Attici. Mancipium autem pro iure domi nij posuit,quod ab usu distinguitur. Vide Budæi annotationes.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat,quid gesserit in campo Martio, & ad petitoriam commendaticiã respondet.

CICERO S. D. CVRIO. 30

Simile principium ep 6. lib.4.& 5.lib.9. ep.11.l.15 ad Att.

EGo *uero iam te nec hortor, nec rogo, ut domũ redeas:quin hinc ipse euolare cupio, & aliquò peruenire,ubi nec Pelopidarũ nomen, nec facta audiã.incredibile est, q̃ turpiter mihi facere uidear,qui his rebus intersim.næ tu uideris multo ante prouidisse,quid impenderet,tũ, cũ hinc profugisti.q̃q̃.n.hæc etiam auditu acerba sunt:tñ audire tolerabilius est,q̃ uidere. in campo certe non fuisti, cum hora secunda,comitiis q̃stotis institutis, sella Q.Maximi,quem illi consulẽ esse dicebant, posita esset.quo mortuo nuntiato,sella sublata est.ille aũt, q comitiis *tributis esset auspicatus, centuriata habuit,cõsulem hora septima renuntiauit, q usque ad kal.Ian.esset,q̃ erant futuræ mane postridie.Ita *Caninio cõsule scito neminẽ prandisse.nihil tñ eo consule mali factum est.fuit.n.mirifica uigilantia, qui suo toto consulatu somnũ non uiderit. hæc tibi ridicula uñr:non.n.ades:quæ si uideres, lacrymas nõ teneres. quid, si cetera scribã? sunt.n. innumerabilia gñis eiusdem : q̃ quidem ego nõ ferrem, nisi me in philosophiæ portum contulissem,& nisi hrẽm sociũ studiorũ meorũ Atticum nřm. cuius qñ propriũ te esse scribis mancipio & nexu,meum aũt usu & fructu:contentus isto sum. ID ENIM cuiusque est propriũ,quo quisq; fruitur,atq; utit. Sed hæc alias pluribus, Acilius,qui in Græciam cũ legionibus missus est,maximo meo beneficio est : bis.u.est a me iudicio capitis rebus *saluis defensus : & est homo non ingratus,meq; uehementer obseruat. ad eum de te diligentissime scripsi: eamque epistolam cum hac coniunxi : quam ille cum acceperit,ecquid tibi pollicitus sit, uelim ad me scribas, Vale.

tributis .n. quæstores, centuriatis cõsules creabantur. l.8 de bel. Gal.

idem ep. 1. l 4. cum de rep. loquere tur.

HVAAR.

EGo uero) Sicut alia epist. 3. ab hac Cic. laudat propositum Curij,q in desperatione reip.malit abesse Roma, quã uidere multa,q̃ inique fiunt,cum ẽt dicat se cupidum abeundi,ne ea uideat. Deinde narrat q̃dam ridicula facta in campo Martio in comitiis quæstoriis:dicitq; se tãtis perturbationibus contulisse ad portũ philosophiæ,hicque socium studiorum Atticum uirũ doctissimũ. Postremo scribit se eum cõmendasse diligenter Acilio: q proficiscebatur in Græciã cũ exercitu. [Iam nec hortor) sicut antea feci,nec cũ mirabar,& accusabã te q abesses.[Quin).i.immo.[Euolare)celeriter discedere.[Hinc)Ro.[Pelopidarũ)diximus supra in epistolã ante præcedentem.[Quàm turpiter).i. cõtra dignitatẽ & honorem meum. [His rebus) quæ Romæ inique & inhoneste fiunt. [Næ) certe. [Quid impenderet)quid immineret,q d mali futurum esset.[Audire tolerabilius)sententię pro locis uariant:hic.n.dicit tolerabilius audire q̃ uidere, q a uult p suadere Curio,ut absit.Supra uero lib.4. ad M.Marcellũ,cui uolebat psuadere,ut reuerteretur in patriã,dixit: Sed cum leuiora nõ multo essent,quę audirentur,q̃ quę uiderent.Idem alio loco ad eundẽ,non est porrò tuũ uno oculorũ sensu moueri,cũ illud idem auribus percipias &c.[In campo).s.Martio. ubi congregabat populus ad comitia.[Institutis comitiis questoriis).i.paratis comitiis quęstorũ causa.[Sella)sedes.[Sublata)remota. [Qui esset auspicatus)qui cœpisset auspicia.[Centuriata).s.comitia, de qbus diximus abunde lib.3. [Consulẽ).s. Caniniũ. [Renuntiauit) declarauit.[Qui esset).s.futurus.[Quę)calẽdę.[Mane postridie).i. mane sequentis diei.[Scito neminem prandisse Caninio cõsule) quia fuit tñmodo consul per unam noctem : quo tpe nullum est prãdiũ.[Nihil tñ mali)iocatur Cic.[Fuit.n. uigilãtia mirifica).i. ualde uigilãtia.est aũt scõma in hũc Caniniũ,qui tã breui tpe cõsul fuit,ut nunq̃ in consulatu suo dormierit. huiũ.n. scõmatibus & Plut.& Macr.scribunt Cic.prõptissimum fuisse.[Ridicula) digna risu.[Non teneres lacrymas)nõ putares ridicula, sed lacrymabilia,q a ostendunt ciuitatem male gubernari. [Generis eiusdem).i.talia. [Portũ)quasi profugium quoddã & locum quietis, qualis solet esse portus nauibus.[Cuius)Attici.[Qñ)qm.[Scribis)ut in præcedẽti epist.uisum est.[Nexo)uel nexu. utrunq; .n. dr in oratione Cic. pro Murena.Qd̃ si in his repetũdis,q̃ mancipij sunt,is periculũ iudicii pstare debet, q se nexu obligabit &c. [Cõtentus ist.) ex sequenti clausula,quæ non recte huic coniungitur,ut hic aliquid deesse.siue.n.contentus,siue contemptus legas : non potest perfectus elici sensus. [Iudicio capitis) in pœna capitali.[Rebus saluis).i.sine diminutione, aut amissione rerum suarum. [De te)pp te, ad cõmendationem tui. [Coniunxi) alligaui, posui in eodem fasciculo. [Ecquid pollicitus sit) quid promiserit se pro te facturum pp meam cõmendationem.

ASCAN.

EGo uero &c.) Laudat iterum q Curius tanta mala, quanta Romæ contingebant,non uideat:recitatque ridiculum facinus in comitiis euenisse,& se ad philosophiæ portum collatum. Ordo est. Ego uero.i. pro uero & certo,nec hortor iam te, nec rogo,ut redeas domum.i.in urbem,quin.i.quinimmo, ipse.i. egomet,cupio euolare.i.celeriter discedere hinc.i. ab urbe ubi sum,& peruenire aliquò,ubi nec audiam nomen Pelopidarum.i. nepotum Pelopis Thyestis & Atrei,de quibus frequens in Peloponneso fit mentio,nec facta,eo q turpissimo inter se odio,inter se certarunt, cum essent fratres. nam Thyestes Æropem Atrei coniugem incestu polluit, & Atreus Thyesti proprios filios epulandos apposuit. Simile autem quiddam inter Cęsar.socerũ, & Pompeium generum eius contigit, & quotidie tunc inter Cæsarianos & Põpeianos contingebat. Incredibile est quã.i.quantũ turpiter uidear mihi facere,q intersim his rebus.s.penè tragicis. Næ.i.certe,tu uideris prouidisse multo ante,quid.s.mali, impenderet.i.immineret,ab impendo,unde media est longa, tracta metaphora a gladio in caput familiaris Dionysii tyranni Syracusani impendente,tum.i.tunc,cum.i.qũ,profugisti hinc. q̃q̃ hæc.s. quæ Romæ fiunt, licet ea non uideas: sed etiam acerba auditu .i. dum audiuntur uel ad audiendum, tñ tolerabilius est audire supple ea, q̃ uidere. Certe licet forte audisti quid actum sit, tu non fuisti in campo.i.Martio tempore comitiorum,cum.i.qñ comitiis questoriis.i.conuocationibus popoli ad eligendos quæstores,sella Q.Maximi,quem illi.s.fautores eius dicebant esse consulem,esset posita hora secunda,quo.s.Q.Maximo nũtiato, mortuo,sella.i.sedes illi posita,est sublata.i.clausula ablata. Autem.i. sed,ille qui esset auspicatus.i.per auspicia initiatus, & habilis factus,comitiis tribunitiis.i. ad comitia tribunitia habenda, habuit centuriata.s.comitia.i.per centurias, plebe uocata ad consules legendos,renunciauit.i.suffragiis declarauit,consulem.s. Caninium hora septima.s.diei. Renuntiare dicitur, q̃ quod aliis accepit,aliis renunciat. Qui.s.cõsul.esset futurus usque ad cal.Ian. .i.primum Ianuarii diem,quę.i.calendæ erant futurę postridie.i. die sequente diem electionis,mane.i.prima luce,& ita paulo una nocte plus consul futurus erat. Itaque scito neminem prandisse.i.prandium fecisse, Caninio consule, quia post prandium erat creatus,& ante prandium sequens abrogatus. Prima enim hora in ortu solis erat,& ad quintam ea tempestate meridies erat, tñ nihil mali factũ est eo cõsule,quod difficile esset probare. Enim .i.quia mirifica uigilantia fuit.s.Caninii, qui curis distẽtus,nõ uiderit.i.perceperit somnum toto consulatu suo.Hæc uñr tibi ridicula.i.digna risu,non.n.ades,quę si uideres,non teneres.i. cõtineres,lacrymas. Quid sup.faceres,si scribam cetera? Sunt n.innumerabilia eiusdem gñis,quę ego quidẽ non ferrem.i.tolerarem, nisi contulissem me in portum philosophiæ.i.studium eius,& nisi haberem Atticum nostrum socium studiorũ meorum,cuius qñ.i. quoniam,

qm,tu scribis te esse proprium mancipium.i.dominio,& nexu.i. deuinctione,meum autem usu & fructu id enim est cuiusque pro prium quousque fruitur. Sed sup. scribam hęc alias pluribus.s. uerbis. Acilius qui missus est in Græcia cum legionibus affectus est maximo beneficio meo. Enim.i.quia defensus est bis a me in dicio capitis.i.in uitæ periculo,rebus saluis,& est homo non ingratus,& obseruat.i.ueneratur me. Scripsi ad eum diligentissime de te,& coniunxi eam epistolam cum hac, quam uelim scribas, ad me quomodo ille acceperit,& quid sit pollicitus tibi, aut quã do accepit,ecquid.i.quid sit pollicitus tibi &c.

PAVL. MAN. SAluis rebus) potius,rep.non dum afflicta,q̃,ut quidam uolũt, sine bonorum imminutione.sic .n. dixit etiã ad Sulp. epist. 1. lib.4. Vtinam Serui,saluis rebus, colloqui potuissemus inter nos. & Academ.lib.2. Deli fuisse permultos saluis rebus illis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Responsoria ad epistolam Curij, & hortatoria iocosa, ut in urbem redeat.

CICERO S. D. CVRIO. 31

FAcile perspexi ex tuis literis,quod semper studui, & me a te plurimi fieri,& te intelligere,q̃ mihi carus esses. quod qñ uterque nostrũ cõsecutus est: reliquũ est,ut officiis certemus inter nos: qbus æquo aĩo uel *uincam te,uel uincar abs te. Acilio nõ fuisse necesse meas dari literas,facile patior. Sulpicii tibi operã, intelligo ex tuis literis, non multum opus fuisse, pp res tuas ita contractas,ut, quẽadmo dum scribis, nec caput,nec pedes. equidem uellem uti pedes haberent, ut aliquando redires. uides.n. exaruisse iam ueterem *urbanitatem,ut Pomponius noster suo iure possit dicere, nisi *nos pauci retineamus gloriam antiquã Atticam. ergo is tibi, nos ei succedimus. ueni igitur, quæso; ne tantum semen urbanitatis una cum rep. intereat. Vale.

ep.7. lib.5. molestum .n. non est, ab amico in officio uinci.

leporem, acumenq; dictorum.

princeps Curius in dictis secũdus Atticus,Cicero tertius.ep.12. lib.8.

HVBER. FAcile) Testatus fuerat Curius suis literis suã erga Cic. beneuolentiam,admoneratq; eum se oia fuisse obtenturum ab Acilio,quæ noluisset ẽt sine literis Cic.qbus omnibus rñdet Cic.se gaudere. Deinde cum eo iocatur, hortaturq;, ut domũ redeat, ne omnino illa urbanitas & Attica dicendi gra,qua se Curium & Atticum pcipue ualere dicit, amittat. [Studui) optaui. [Et me) &c.[Quod)quam tem.s.ut ego intelligerẽ me a te plurimũ fieri, & tu intelligeres,quam mihi carus esses. [Est consecutus) effecit.[Officiis)beneficiis.[Certemus)amice contendamus, & uideamus uter utri possit plura pstare. [Quibus) officiis. declarat aũt quo sit certãdum.[Facile patior)ualde cõtentus sum. [Meas literas de te cõmendaticias)quas in pcedenti epist. uidimus esse scriptas.[Nõ fuisse)opus,non fuisse necessarium.[Operã)fauorẽ laborẽ.[Cõtractas)implicatas.[Nec caput, nec pedes) .i. habeãt prouerbialiter dixit .i. nullum ordinem nec principium nec finẽ [Equidem)iocatur Cic.[Haberent pedes) ut eis posses uti ad redeundũ.[Exaruisse)exiccasse,& exhaustã esse,& defecisse, metaphora ab aqs.[Pomponius)qui cognominatus est Atticus. [Suo iure)merito quodam & quadam prærogatiua.[Atticam)cultam, tersam quali utuntur Attici, q ceteris omnibus græcis cultiores habentur unde & eloquentia Attica. κατ' ἐξοχὴν dr.i.per excellentiam,[Ergo is).s.Atticus.[Tibi).s.succedit,quia tu es primus in urbanitate. [Nos ei) Attico succedimus post ipsum. [Semẽ) materia,copia.[Tantum).s.quantum.s. est in te. [Intereat) pereat, & penitus amittatur.

ACCVRN. FAcile perspexi ex literis tuis, sup.id, quod studui .s. assequi semper: uidelicet &.i.simul,me fieri plurimi a te, & te intelligere q̃.i.quantum carus esses mihi. Quod qñ.i.qm.uterque nrm est assecutus,reliquũ est .i. restat, ut certemus officiis inter nos.i.mutuis.quibus ego uel uincam te,uel uincar a te,æquo aio .i.inoffenso. Facile patior non fuisse necesse dari literas meas ad Aciliũ. Intelligo ex literis tuis,nõ fuisse tibi op⁹ multũ opera.i. labore & industria Sulpicij, pp res tuas contractas ita.i.attractas,ut nec haberent caput nec pedes.i.nec principiũ nec finem, quemadmodum.s.Sulpicius scribit. Eqdem.i.ego quidem uellem uti.i.ut,haberent pedes,ut redires aliquando.i.tandem. Tu uides enim ueterem urbanitatem.i.leporẽ & sales urbis exaruisse iã, ut Pomponius noster.s. Atticus,possit dicere iure suo.i.auctoritate sibi debita. qđ aliqñ dixisse uidet: nisi nos pauci retineamus gloriam antiquam Atticam.i.Atheniensem. Ergo is.s.Atticus,succedit tibi.s.in urbanitate,nos succedimus ei.s. Attico. Veni igitur quæso, ne tm semen urbanitatis intereat una cum rep.

ARG. *Scribit hanc epistolam in prouincia: prima pars de dictis est, secunda de iudicijs, tertia de rep. ultima de Dolabella, nondum genero.*

CICERO S. D. VOLVMNIO. 32

QVòd sine prænomine familiariter, ut debebas,ad me epistolam misisti: primum addubitaui,num a Volumnio *senatore esset,quocũ mihi est magnus usus: deinde εὐτραπελία literarum fecit,ut intelligerem tuas esse. quib⁹ in literis omnia mihi periucunda fuerunt, pter illud, q parum diligenter possessio salinarum mearum a te pcuratore defenditur. ais.n.ut ego discesserim,omnia oium dicta,in his etiam Sextiana,in me *conferri. quid? tu id pateris? nonne defendis? non resistis? equidem sperabam, ita notata me reliquisse genera *dictorũ meorum,ut cognosci sua sponte possent. sed qñ tanta fæx est in urbe,ut nihil sit tam ἄκυρον,quod nõ alicui *uenustum esse uideat: pugna, si me amas, nisi acuta ἀμφιβολία,nisi elegans ὑπερβολὴ,nisi παράγραμμα bellum,nisi ridiculum παρὰ προσδοκίαν,nisi cetera,q̃ sunt a me in secundo libro de oratore per *Antonij personã disputata de ridiculis, ἔντεχνα & arguta apparebunt, ut sacramento contendas, mea non esse. Nam de iudiciis qđ quereris, multo laboro minus. trahantur per me pedibus oẽs rei: sit uel Selius tam eloquens,ut possit pbare se liberum: non laboro. urbanitatis possessionem, amabo, qbusuis interdictis defendamus: in qua te unũ metuo, contemno ceteros. Derideri te putas? nunc demũ intelligo te sapere. Sed mehercule, extra iocum,ualde mihi tuæ lræ facetæ,elegantesq; uisæ sunt illa,quãuis ridicula essent, sicut erãt,mihi tñ risum non mouerunt. cupio .n. nostrum illũ *amicum in tribunatu quamplurimum habere grauitatis,idq; cum ipsius cã,(est.n. mihi, ut scis,in *amorib⁹) tum mehercule etiam reip. quã quidem, q̃uis in me ingrata sit, tñ amare non desinam. Tu,mi Volumni,qñ & instituisti,& mihi uides esse gratum,scribe ad me quãsæpissime de rebus urbanis, de rep. iucundus est mihi sermo literarum tuarum. præterea Dolabellam,quem ego perspicio, & iudico cupidissimum esse,atq; amantissimũ mei, cohortare,& confirma, & *redde plane meum. non mehercule quo quidquam desit, sed quia ualde cupio, non uideor nimium laborare. Vale.

de quo Varro l.2 de re rust. & in Attici uita unde etiã dict⁹ est Volumnius Eutrapelus. epi.26. l.9. Plin. l.31. cap.7.

pro meis cõferri.

Macr. l.1. sat.

Quĩt. l.6 c.3. phil.13 de or. l.2. et ad Her. l.1.

Imo per Iulij personã. mendum librarij puto, non memoriæ Ciceronis. ep.19. lib.13. ad Att.

C. Curionẽ.

ita loquebãtur ad uulo cãdũ summum quendã amorẽ. ad Att. lib. 16 & Phil. 12.

ep.19. l.16

HVBER. QVòd sine) Laudat Cic. Volumnium facetiarum præstantia: cum enim duo essent Volumnij: alter senator, & hic, qui scripserat epistolam de Cic. sine prænomine: dicit Cic. se cognouisse eius epistolam tñmodo ex facetiis. deinde cõmẽdat etiam Cic. facetias suas, quas ostendit esse non ineptas sed artificiosas & quales.i.lib. de or. dicit esse oportere: quas dicit se uelle a Volumnio defendi quẽ ceteris oib⁹ anteponit. Postremo petit ab eo ut sæpe ad se scribat. sibi.n. gratissimas dicit esse eius lras. [Sine prænomine) sine præpositione prænominis tui. quod ad differentiã ponitur, sunt.n. propriorũ noium spẽs quatuor. Nomẽ, quod unicuique est necessarium: pnomen qđ ponitur drĩæ causa, ut puta filij Cn. Põp. Magni, cum proprio noie dicerentur ambo Põp. ut discernerentur prænoibus, alteri fuit pnomen Cn. alteri Sext. Reliquę duæ spẽs cognomẽ & agnomẽ, quorũ primũ est familię, alterũ fortunę, licet interdũ abutant auct. & pcipue poetę. Virg.

Cui nunc cognomẽ Iulo.[Debebas) quia scribebas ad amicissimum.[Esset).s.epist.missa,uel data.[Vsus) cõsuetudo,conuersatio.[Deinde)post hãc dubitationẽ.[εὐτραπελία)urbanitas,uel festiuitas,uel faceta comitas.[Tuas esse) quẽ sciebã natura facetissimum.[Possessio)proprietas. translatio a rebus,de qbus proprie possessio dr.[Salinarum) saliua proprie dr locus ubi sal fit. sed qm̃ sal pro facetiis ponit Cic.intelligit salinas trãslatiue apophthegmata & facetias suas. [Te procuratore).i.a te quẽ reliq quasi procuratorem mearũ facetiarum. [Vt).postq̃.[Oia oium dicta).i.oia apophthegmata cuiusq; .i.scõmata & facetias oium mihi attribui,cum mea dicta possint ab aliis facile discerni , ꝑ quandam elegantiam. [Etiam Sextiana) .i. etiam dicta Sextii, q̃ nullam habent comparationem cum eis. [Quid?) cur. [Pateris id)ut omnia oium dicta attribuantur mihi,& pręcipue Sextiana, quæ maxime sunt inepta. [Resistis?)ijs qui ea in me conferunt , & negas esse mea.[Ita notata)ita signata.[Sua sponte)per seipsa,ut qui ea uideret aut audiret , ẽt sine inscriptione mei nominis posset nosse & dicere,hæc sunt Cic.[Tanta fæx)tanta uilitas & sordes.[Tã ἄκυρον)Hęc est cõmunis lectio,sed qd significet ἄκυρον nec ex libris,nec ex uitis gręcis,satis mihi cognosci potuit.puto aũt melius legi,uel ἄκυρον.i.abrogatum,uõ autenticũ, improprium,absonum,uel ἀκατάστατον.i.sordidum,impurũ,immũdum.[Pugna)enitere.Ordo est. Pugna ut contendas sacramẽto nõ esse in ea.s.dicta nisi acuta &c.[ἀμφιβολία)ambiguitas.[Acuta)ingeniosa,qualis fuit in eũ cuius matrem cum uellet significare impudicam,& quæsitum esset,qs fuisset eius pater,rñdit Cic. rñsionẽ hanc difficiliorẽ efficit mater tua.[Elegans) non uulgaris.[ὑπερβολή) superlatio. [παράγραμμα) .i.inscriptio.[Ridiculum)res ridicula:ut in eũ, q tres filias deformissimas habebat, de quo cum sibi obuius esset, ita submissa uoce apud quosdã dixit, hic haud oriẽte sole liberos genuit.[παρὰ προσδοκίαν)præt expectationem.[Per Antonij personam).i.introducto Antonio, qui in eo lib.de his disputat.[ἔντεχνα)artificiosa.[Arguta)subtilia,callida,quodã certo iudicio ꝓbata. [Sacramẽto)iureiurãdo. [Contendas)afferas.[Nam de iudiciis)dicit se his urbanis dictis delectari, iudiciis uero,hoc est causis iudicialibus non multum. [Amabo)blandientis est.[Quibusuis interdictis) tractum a iure quo quidem solẽt fieri interdicta ad prohibendam turbationem possessiunum,unde dicit facienda esse interdicta,ne quispiã usurpet urbanitatem suam.[In qua)urbanitate.[Te unum)te solum, ne a te uincar. [Contemno)paruifacio. [Ceteros)quos non uideo multum ualere. [Derideri) quia dico te solum a me metui . [Extra iocum)sine ioco.i.ut serio loquar.[Illa,quamuis ridicula) scripserat,ut coniicimus , de aliquo ꝙ leuissime aliqd egisset,de quo Cic.dicit se non risisse,licet uideretur fuisse ridẽdũ. [Illũ amicũ)ignotũ,de quo dicat [Reip.) s.causa,cuius interest habere uiros & graues & optimos.[Quã)remp. [Ingrata)quia non cognoscit & quantum ei profuerim , & prodesse possim . [Sermo tuarum literarum).i.quod mecum colloquaris,per literas [Cohortare) ut in amore meo perseueret. [Redde) effice . [Quidquam desit) quominus sit meus. [Laborare)curare .

ASCEN.

QVòd &c.)Laudat Volumnium ob facetiarum præstantiam. cum.n.duo essent Volũnii,dicit se cognouisse utrius esset epistola ex solis facetiis , quas commendans innuit libros suos de oratore uelle defendi a Volumnio, monetq; ut ad se scribat . Ordo est . Quod misisti ad me epistolam familiariter,ut debebas , sine prænomine, quo eiusdem nominis homines discerni solebant, primum addubitauĩ, num.i.nunquid,sup.epistola esset a Volumnio senatore,cũ quo est mihi magnus usus.i.magna consuetudo uiuendi.Deinde εὐτραπελία .i.faceta urbanitas & comitas literarum,fecit ut intelligerẽ esse tuas . In quibus literis oĩa fuerunt mihi periucunda pręter id quod possessio.i.ius possidendi, siluarum mearum, aut salinarum.i.locorum in quibus sal fiebat,sed malim siluarũ legere,& pro uariarum rerum congerie,in unum lib.potius,q̃ pro siluis arboreis,defenditur parum diligenter a te ꝓcuratore.Ais.n.oĩa dicta .i.apophthegmata & scõmata oĩum,conferri in me,ut.i.postq̃ ego discesserim,& ais in his.s.dictis,ẽt Sextiana.s. dicta conferri.i.iaculari,in.i.contra me.Quid? modus interrogandi ex indignatione,tu pateris id?q.d.non deberes pati, nonne defendis?nonne resistis? Equidem.i. ego quidem sperabã me reliquisse genera dictorum.s.urbanorum , ita notata .i.signata,ut possent cognosci sua sponte.i.per se siue defensore, cuius essent possessoris,hoc est ut possent agnosci mea, unde de siluis dictorum prius locutus est.Sed qñ.i.quoniã,tãta fæx.i.corruptio & infectio linguæ Romanæ est in urbe.s. Roma, ut nihil sit ἄκυρον akyron.i. abrogatum, aut ἄκριστον akriston.i.infabricatum,aut ἄκριτον akriton.i.imperfectum,quod non uideatur alicui esse uenustum,pugna.i.acriter insta,si amas me,nisi,sup.in dictis meis sit amphibolia .i. dubia locutio , aut ambiguitas sulæ acutæ.i. subtilis, & nisi sit hyꝑbole.i.suplatio snīæ,seu locutio ꝑ hyperbolen,elegans.i.apta & culta, nisi paragrãma. i. inscriptio uenusta,nisi bellũ,nisi ridiculũ.i.risum excitãs,παρὰ προσδοκίαν .i.pręter expectationẽ,nisi cetera q̃ sunt disputata a me in 2. lib. de Orat.per personam Antonii.s.oratoris clarissimi,de ridiculis .s.dictis apparebũt ἔντεχνα.i.artificiosa & arguta.i.subtilia & callida,ut contẽdas sacramento.i.affirmes iuramento non esse mea. Nam quod quęreris de iudiciis.i.ꝙ in eis dicat dormitasse,laboro multo minus,non laboro,trahantur.i.ẽt si trahantur,oẽs tei.i. accusati ꝑ me.i.quãtum est de iudiciis per me traditis, pedib⁹.s. anteriorib⁹ iniecto unco,uel.i.ẽt,Selius sit tam eloquẽs,ut possit ꝓbare,sicut iactat,se liberum sup.esse. Amabo, blandientis uox, ô Volumni , defendamus possessionẽ urbanitatis.i.ut nostra dicatur ꝓpria, quibusuis interdictis,in qua.s.possessione,metuo te unum. s ne eripias eam mihi,contemno ceteros . Putas te derideri?q.d.etiam. Vnde dicit.Ego intelligo nunc demum te sapere sed mehercule sup.loquor extra iocum,tuę literę uisę sunt mihi ualde facetæ & elegãtes. Illa.s.alia in epistola tua scripta,quãuis essent ridicula, sicut erant, tñ non mouerunt mihi risum. Cupio enim illũ amicum nostrum habere q̃plurimum grauitatis in tribunatu,cum.s.ita sit,ꝙ uelim id causa ipsius,est.n.mihi ut scis in maioribus.s.amicis,tum mehercule ẽt reip.s.causa,quam.s.rempub.quamuis sit ingrata in me,tamẽ non desinã amare.Tu ô Volumni,qũ.i.qm̃.&.i.simul,instituisti,id incepisti,& uides esse gratum mihi scribe ad me quamsæpissime de rebus urbanis, de rep. Sermo literarum tuarum est iucundus mihi.Præterea cohortare & confirma & redde plane meum Dolabellam.s.generum meum quem ego uideo esse cupidissimum atque amantissimum mei . Mehercule, nõ sup.id peto quo legam quidquid .s. amoris eius in me desit,sed quia cupio ualde, non uideor labore nimium .

A R G. Hæc epistola est post ciuile bellum. scribit, se exercitationis causa declamare , auditoribus Hirtio, Cassio, Dolabella. Volumnium uocat ad eadem studia : addit , deliberatum sibi esse, Cæsare permittente, a causis, iudicijsq. discedere .

CICERO S. D. VOLVMNIO. 33

QVòd declamationibus nostris cares , damni nihil facis. Quòd Hirtio inuideres,nisi eum amares : non erat causa inuidendi : nisi forte ipsius eloquentiæ magis, q̃ ꝙ me audiret,inuideres . nos enim plane, mi suauissime Volumni , aut nihil sumus,aut nobis quidem ipsis displicemus, gregalib⁹ illis,quibus,te plaudente,uigebamus, *amissis: ut, etiam si aliqñ aliquid dignum nostro nomine emisimus,ingemiscamus,quòd hæc pennigero , non armigero in corpore tela exerceantur , ut *ait Philoctetes apud Attium,abiecta gloria.sed tamẽ omnia mihi erũt,si tu ueneris, hilatiora:q̃q̃ uenies,ut ipse intelligis,in maximatum quasi concursum occupationum:quas si,ut uolumus,exceperimus; ego uero multã *salutem & foro dicam,& curiæ;uiuamq́; tecum multum,& cum cõmunibus nostris amatorib⁹. nam & Cassius tuus, & Dolabella noster,uel potius uterq; noster,studijs ijsdẽ tenentur, & meis æquissimis utũt aurib⁹.op⁹ est huc limatulo,& polítulo tuo iudicio,& illis *interiorib⁹ literis *meis,qb⁹ sæpe uerecũdiorẽ me in loquẽdo facis.mihi.n.iudicatũ est, si modo hoc Cæsar aut patietur, aut uolet,deponere illam iam personam,in qua me sæpe illi ipsi probaui,ac me totum in literas *abdere,tecumq́ue, & cum ceteris earum studiosis honestissimo otio perfrui.Tu,uellem,ne ueritus esses,ne *pinuitus legerẽ tuas literas,si mihi, quemadmodũ scribis, lõgiores forte misisses.ac uelim posthac sic statuas,tuas mihi lr̃as longissimas quasque gratissimas fore . Vale.

cur se ad declamationes contulerit, causam uide epist. 18.lib. 9.

ciuili bello.

de quo Varro lib. 6. de ling. lat.

græca locutio,ut epist. 8.lib.8. ad Att.

ep. 10. l.3.

idem alijs uerbis ep. 20.lib.9.

pluribus habent plerique ueteres libri.

Quòd

RVBER.

QVòd declamationibus) Scripserat Volumnius ad Cic. se cupidum esse eius declamationum: deinde quod nisi esset amicus Hirtij, ei inuideret, quia esset auditor Cic. itaque Cic. rescribit declamationes suas non esse tales, ut damnum sit Volumnio eis carere, & nullam esse causam quare inuideat Hirtio, quod sit auditor suus, quia non sit ipse Cic. pretor inuidiosus: sed potius fortunam suam talem dicit, ut sibi ipse displiceat, maxime amissis sodalibus & equalibus suis, quorum cõsuetudine frui dolebat. Deinde dicit se desiderare xduentum Volumnij, seq; habere auditores etiam Cassium & Dolabellam, quibus ipse Volumnius suo polito iudicio plurimum prodesse possit. Postremo ostendit se cupidum relinquendi tandem causas & negocia ciuilia, & tradendi se totum literis. [Declamationibus) declamationes dicũtur exercitationes ad dicendũ in ficto themate. sumuntur aũt interdum ex fabulis, nonnunquam etiam ex historia, ut de Iasone & Medea. De Hannibale, ut ostendit Iuuen.

I nunc, & saeuas curre per alpes,
Vt pueris placeas, & declamatio fias.

[Damni nihil facis) nullum est tibi damnum, quia non sunt tantae utilitatis. [Inuidendi) ei quòd me audiret. [Displicemus nobis) non sumus contenti sorte nostra. [Gregalibus) sodalibus, aequalibus, ex eodem grege. [Te plaudente) te gaudente & gratulante nobis. [Vigebamus) stabamus in statu nostro. [Emisimus) edidimus, diuulgauimus. [Pœnigero) pleno pœnis & cruciatibus. quidã legunt pennigero. i. apto pennę. i. calamo, hoc est ad scribendum: sed priorem sensum uerum puto. [Philoctetes) is fuit Pœantis filius, Herculis socius, & eius sagittarum heres, quarum una lapsa ita pedem lernęo ueneno, quo erat infecta, corrupit, ut odor ferri non posset. ob quam causam a Graecis in Lemno relictus est, ut ostendit Ouid. lib. 13. Met. eum aũt in tragœdia quadam inducit Attius poeta, dicentem tela exerceri in corpore suo pœnigero, non aũt armigero. [Abiecti) s. nos. [Concursum) congregationem, multitudinem, quia undique ad te cõcurrent. [Exceperimus) superauerimus, ut excipit incautum. [Dicam salutem) salutabo. i. dicam curię & foro, Valete. [Iisdem studiis) quibus ego quoque delector. [Vtuntur me equissimis auribus). i. me libentissime audiunt, & sine ulla molestia. [Limatulo) terso & subtili. blandimenti gratia usus est diminutiuo. [Quibus sępe me uerecundiorem) quia eas tantum laudas, ut plerunque erubescam loqui. [Iudicatum) decretum. [Personam) oratoriam. [Probaui) cum laude, honeste. [Otio) literario quo nullum potest esse honestius. [Tu uelim) dicit literas Volumnij non posse sibi uideri nimis longas, sed quanto fuerunt longiores, tanto gratiores fore. Hoc autem dixit, quia scripserat Volum. se uereri, ut Cicero fastidio quodam non legeret epistolas suas, si forent longiores, ideoque se breuiores scribere.

NOn minore equidem aliorũ utilitate, quàm labore meo Bone Accursi mi doctissime atq; optime, puto me septem M.C. Epist. Fam. libros explicasse, ut te & nosse & praedicare audio, in quo non tam mea, quàm cõi omnium causa tibi gratias ago. Non .n. tam nostra causa, quàm te multum uelle scio quàm cõi omnium utilitate studium laboremque nostrum a te probari intelligo, quod uides me adolescentibus nostris, qui prius fragili inermiq; quadã cymba fluitabant: nunc remigium & tutam firmamq, nauem ędificasse, atque dedisse, quã per hoc ingens & dubium epistolarum pelagus non modo nauigare, uerum etiam ad optatum portum peruenire possit: ex quo non tam mihi gratiam haberi opto, quàm ne inuidia magis quàm merito meo in detractorea incurram, ut si opus hoc minime laudandum putabitur, certe studium uoluntasq; mea non improbetur: quę profecto tantum negotii non suscepisset, nisi magis pub. quàm priuatae utilitatis causa suasisset atque impulisset. Quamobrem, qui meam causam aduersus inuidos obtrectatoresq; meos non tuebitur, is cõmunis utilitatis se nõ amicum esse arguet, qui non magis fauore digna existimabit, si quibus locis defecimus, quàm reprehensione. Nam cuiusuis hominis castigationem ęquissimo animo me accepturum polliceor, si modo liuore caruerit, si existimauerit quanto plura bona quàm mala in hoc opere sint, si quae alij scripserunt, ita cum nostris compararet, ut ad iudicandum non hominum, sed rerum ratio habeatur: sunt .n. qui magis auctoritate quorundam quàm rerum ueritate ducantur, qui ut sine ratione mouentur, ita & cõtemnendi sunt. itaque eos omittamus, atque ad reliqua pergamus, in quibus, uelut obex quidã, se nobis offert octauus hic liber epistolarum non Cic. sed Cęlij, qui & rerum plurimarum obscuritate, & uitio librariorũ ita difficilis, atq; confragosus est, ut iter nostrum, cuius celeritatẽ exigis, non impediturus, sed certe aliquantulum tardaturus uideatur. Accelerabimus tñ quantum fieri poterit: & quoniam utilitati consulimus, nõ quolibet scopulo immorabimur, sed altum petemus, & remis, uelisq; (ut spero) plenis ad portum properabimus, ut qui studiis nostris fauent, eis aliquã & frui & gaudere possint: qui uero dolent, ueram dolendi causam habeant, inuidia rumpantur, ut illa Codro. Tu interea uale, & nos ama: nos ad instituta pergemus.

ASCEN.

QVòd declamationibus &c.) Scripserat Volumnius se cupidũ esse declamationum Cic. & quod nisi esset amicus Hirtii, ei inuideret quod esset auditor Cic. Rñdet igitur Cic. se & sua non esse tanti. Ordo est. Quòd cares declamationibus nostris, nihil facis damni. Quòd inuideres Hirtio, nisi amares eum: non erat causa inuidendi, nisi forte inuideres magis eloquentię ipsius, quàm quod audiret me. Sunt autem declamationes orationes, in scholis rhetorum habitę, quibus oratorie studentes ad utranque partem argumẽtantes se exercent in fictis causis, ut ad ueras habiles fiant. Se autem extenuat dicens. Enim. i. quia ò mi suauissime Volumni, nos aut nihil sumus. i. nullius artificij aut displicemus nobis ipsis & hoc gregalibus. i. sodalibus illis gregatim nos frequentare solitis, quibus uigebamus te plaudente. i. applaudente, amissis. i. postquàm eos amisimus, ut ingemiscamus etiam, si quã. i. aliquã emisimus aliquid dignum nomine nostro, quod tunc celebre erat, & nunc celeberrimum est, ingemiscamus, inquam, quod hęc tela, allegoricos loquitur, alludens ad uerba Acciana in Philoct. unde dupliciter exponam, primo sm historiam accipienda sunt, deinde ut secundũ allegoriã. Secundum historiam igit. s. fatalia ad euersionem Troiae destinata exercantur, ut ait Philoctetes apud Accium poetam Tragicum, in corpore pennigero. i. in auibus sagitta petendis, non in corpore armigero. i. belligero gloria abiecti, quia aũs deiecisse parum est gloriae, uirum bellicosum multum. Alij in corpore pœnigero legunt quia in suo corpore ęrũnoso exercuit. Secundum allegoriam aũt sic, quod haec tela. i. uerba acuta & oratoria exerceantur in corpore pennigero. i. in auditorio molli & indocto, & non in corpore belligero. i. auditorio acri, & ad oratoriam apto gloria amissa, ut ait, licet in alio sensu Philoctetes comes Herculis apud Accium in fabula. Sed tamen omnia erunt mihi hilariora. i. laetiora quàm nunc sint, si tu ueneris, quanquam uenies, ut. i. quemadmodũ, ipse. i. tute intelligis quasi in concursum maximarum occupationum, quas. s. occupationes si exceperimus. i. superauerimus: ut apud Virg. Excipit incautũ. aut expleuerimus, ut uolumus: ego dicam uero. i. ex animo, & pro uero multam salutem & foro. s. iudiciali, & curiae. i. senatui. coram illis enim orandum est, & in concione, & uiuam tecum, & cum omnibus amatoribus. i. quos possidemus, aut nostri. i. qui nos amant. Nam & Cassius tuus. i. amicus, & Dolabella noster, uel potius uterque noster tenentur eisdem. i. iis ipsis studiis, & utuntur me auribus aequissimis. i. libentissime audiunt me. Opus est huic, uidelicet Dolabellę, iudicio tuo limatulo. i. belle limato & terso, & pro. i. polito, quia non est tanto iudicio ut tuo. & illi. s. Cassio opus est literis meis interioribus. i. secretis & arcanis, quas non omnibus cõico, aut quas non oẽs imitari possunt, quib9. s. literis, facis me sępe uerecundiorem in loquendo, ut quod eas sic imiteris ut me superes, aut quod me commode ob eas extollas. Enim. i. quia iudicatum. i. penitus decretũ est mihi si modo. i. dũ modo, Cęs. patietur, aut uolet hoc deponere iam. i. deinceps illã personam. s. oratoriam & causidicam, in qua. s. persona, ego probaui. i. commendatum feci me sępe illiipli. s. Cęsari, ac iudicatũ est mihi abdere. i. abscondere, me totum in literis. s. otio literario & perfrui honestissimo otio tecũ & ceteris studiosis earum. s. literarum, praecipue ethicarum. Vellem ne. i. ut non, esses ueritus, ne. i. quod non legerem literas tuas, pluribus sup. uerbis scriptas, si forte misisses mihi longiores, quẽadmodum scribis, aut pluribus sup. uicibus & nõ semel, ac uelim statuas. i. constituas & psuadeas tibi posthac sic literas tuas longissimas quasque. i. ut queq; erũt longissimę, fore mihi gratissimas. i. ita futuras mihi gratissimas.

PAVL. MAN.

PEnnigero, non armigero in corpore) non dubiũ est intelligi de auibus, quas Philoctetes cõfigebat tardus celeres, stãs uolantes. alij tamen, pinnigero maluerunt, contra Quinctiliani sententiam, qui pinnas de auibus dici non uult. [Illis interioribus literis meis, quibus sępe uerecundiorem me in loquendo facis) iam diu suspicatus sum hunc locum esse deprauatum. neque .n. si ita legatur, sensus elici bonus possit. Hieronymus autem Ferrarius Corrigiensis arbitratur esse legendum, illis interioribus literis, eis, quibus saepe uerecundiorem me in loquendo facis. cuius sententię non facile acquiescimus. ita enim & aptus colligetur sensus, & erit locutio sanequam elegans: qua in suis scriptis ita frequenter Cicero est usus, ut eius exempla huc afferre putidum prope sit.

Episto-

EPISTOLARVM M. COELII AD CICERONEM

LIBER OCTAVVS.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Etiırat à Cælio Tullius, ut acta omnia urbana ad illum scriberet: quod cum fieri uix posse uideretur; respondet Cælius, se Ciceroni librum misisse, ex quo rerum partem exciperet. postremo, qui sint rumores de Pompeio & Cæsare, nunciat.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI.

QVod tibi decedēti pollicitus sum, me oēs res urbanas diligētissime tibi perscripturū: data opa paraui, q sic oia persequeret, ut uereat, ne tibi arguta nimiū hæc sedulitas uideat. tametsi tu scio q̄ sis curiosus, & q̄ oibus peregrinantibus gratū sit, minimarū quoq; rerū, q̄ domi gerant, fieri certiores, tñ in hoc te deprecor, ne meū hoc officiū arrogantiæ condēnes, q hunc laborem alteri delegaui: nō quin mihi suauissimū sit & occupato, & ad līas scribendas, ut tu nosti, pigerrimo, tuæ *memoriæ dare operā: sed ipsum uolumē, qd tibi misi, facile, ut ego arbitror me excusat. nescio, cuius otii esset, nō modo perscribere hæc, sed oino aīaduertere. oia. n. sunt ibi S.C. edicta, *fabulæ, rumores. qd exemplū si forte minus te delectarit: ne molestiā tibi cū impensa mea exhibeā fac me certiorē, si qd in reip. maius actū erit, qd isti operarii minus cōmode psequi possint: & queadmodū actū sit, & q̄ *existimatio cōsecuta, quæq; de eo spes est. diligēter tibi pscribemus. Vt nūc est, nulla magnopere expectatio est. nā & illi rumores de comitiis trāspadanorū *Cumarum tenus caluerūt. Romā cū uenissem, ne tenuissimā quidē auditionē de ea re accepi. præterea Marcellus qdē adhuc nihil retulit de successione puinciarū Galliarū. i kal. Iun. ut mihi ipse dixit, eā distulit relationē, saneq̄ eos sermones *repressit, q de eo tū fuerāt, cum Romæ nos essemus. Tu, si *Pōpeium, ut uolebas, offendisti; q tibi uisus sit, & quam orōnem habuerit tecū, quamq; ostenderit uoluntatē, (solet. n. aliud sentire, & loqui, neq; tñ tm̄ ualere ingenio, ut nō appareat qd cupiat) fac mihi *pscribas. Quod ad Cæsarē attinet, crebri, & nō belli de eo rumores, sed susurrationes duntaxat ueniunt. alius, equitē perdidisse; quod opinor certe factum: alius, septimā legionem uapulasse, ipsum apud Bellouacos circunsideri, interclusum ab reliquo exercitu. neq; adhuc certi quidq̄ est; neq; hæc incerta tñ uulgo iactanī, sed inter paucos, quos tu nosti plane, secreto narranī. at Domitius, cū manus ad os apposuit? Te ad ix. kal. iun subrostrani, qd illorum capiti sit, dissiparāt periisse: ita ut in urbe, ac foro toto maxim' rumor fuerit, te a Q. Pōpeio in itinere occisū. ego, q scirē Q. Pōpeiū Baulis *schœnobaticā facere, & usq; eò, ut ego misererer eius esuriei, nō sum cōmotus; & hoc mendacio, si qua pericula tibi impenderent, ut defungeremur, optaui. Plancus quidem *tuus Rauennæ est; & magno congiario donatus a Cæsare, nec beatus, nec bene instructus est. Tui politici libri omnibus uigēt. Vale.

i. non in fum, qui de te non libenter cogitē.
in scena recitata.
ep. 5. h. l.
uide ad Att. l. 5. ep. 2.
ep. 6. h. l. re tulit, dixit.
offendit eū Tarenti. ep. 8. lib. 2. & ad Att. l. 5 ep 9.
uide ep. 8. lib 2.
embaticam.
ironicè nam fuit, Cicerone accusante, condemnatus.
ep. 3 2 l. 9.
MVNDA.

QVud tibi) Hic est Cælius, ad quem Cic. multas epistolas scripsit lib. 2. cui cum Cic. mandasset, ut ad se diligenter perscriberet quæcunq; in urbe fierent: hac epistola scribit Cælius se usum omni diligentia, ut cum ipse mano propria scribere uon posset, per quosdam oia etiam minutissima ad ipsum Cic. perscriberent. dicit tñ se ad eum misisse uolumen quoddam, in quo oia complexus sit. quod si minus ei placuerit, rogat se fieri certiorē. Deinde scribit qui rumores sint in urbe de Pōp. & Cæs. & postremo, ubi sit Plancus, quē Cic. plurimum diligebat. [Decedēti) a te. [Data opera) adhibito studio. [Prosequeretur) tractaret. [Sedulitas) diligentia [Arguta) illudiusa, callida. [Curiosus) diligēs inuestigator rerū. [Peregrinantibus) absentibus a patria. [Arrogantiæ) superbiæ, elationis. [Delegaui) mandaui, tradidi. [Excusat me) qa testatur, q ego nō dedignor ad te scribere. [Nescio cuius otij esset). q. d. nullius, aut certe paucorū. i. nescio cui posset esse tm̄ otium. [Ibi) in uolumine meu ad te missu. [Oia s. c.) quidquid senatus consultauit & decreuit. [Fabulæ) sermones uulgi, a fando. Iuuen. It noua nec tristis p cūctas fabula cœnas. [Rumores) rumor fama est sine certu auctore. [Quod exemplum) quæ copia uoluminus mei. [Molestiam). i. tædiū. [Exhibeam) præbeam. [Cum mea impensa) profundendo laborem & chartam. [Isti operarij) isti quib' dedi negotium, ut ad te scribant, & qui a me sunt cōducti ad banc operam. [Existimatio) opinio. [De eo) quud erit actum magis in rep. [Transpadanorum). i. eorum, qui colunt transpadanum. [Caluerunt) febiuerunt, frequentati, & celebres fuerunt. [Cumarum tenus). i. usq; Cumas. Tenus autem genitiuo iunait more Græco, sic Virg. 3. Georg. Et crurum tenus, a mento palearia pendent. [Tenuissimam auditionem). i. audiuisse. [Marcellus). s. M. Mar qui consuluerat. [Retulit) proposuit in senat. [De successione Galliarum) i. quis successor mitteretur in Gallias, quib' iam multos annos præfuerat Cæs. [Repressit) aperuit, declarauit. [Offendisti) inuenisti. [Qui) qualis. [Aliud sentire, & loqui). i. aliud habere in animu & aliud dicere. [Valere tm̄ ingenio). i. esse ita ingeniusum. [Vt non appareat quid cupiat) ut non detegatur eius uolūtas. multi. n. solent simulare ita, ut non appareant quid cupiāt, quod Pōp. nō posse facere dicit. [Quod ad Cæsarem). s. attinet. [Non belli) nō boni. [Susurratores) murmuratores, q non audēt aperte dicere. nam susurrus dr̄ paruum & submissum murmur. [Duntaxat) tantūmodo. [Alius) s. susurrator, subaudi dicit. [Vapulasse) cæsam & percussam esse ab hostibus. [Bellouacos) populos Galliæ in Belgis auct. Str. [Circūsideri) obsideri. [Neq; iactantur uulgo). i. neque passim, & ubique dr̄ & sparguntur. [Inter paucos) inimicos Cæs. q uellent ita esse. [Secreto) occulte, non multis præsentibus. [At Domitius cum manus) irridet hūc Domitium, cuius erat mos, cum loqueretur, manus ad os apponere. [At domitius) deest uerbum. q. d. quid iactat. [Subrostrani) qui erant infra senatures: hoc est, qui sub rostris sedebant. [Dissiparant) diuulgauerant, disparserant famam. [Quod) quę res. s. ut pateaur. [Sit) accidat. [Capiti) uitæ. Virg. Quod dij prius omen in ipsum Conuertant. [Illorum). s. subrostrariorum: rostra enim erant sedes ante curiam, ubi concionabant, a rostris nauium captarū, de quibus primo fiaç sunt, auct. Varro. [Pōpeium) Q. Pompeium. [Baulis). i. locus apud Baias dictus. quasi Boauli, q illic Hercules boum stabulum fecit, quas Geryoni abstulit. [Schœnobaticeam facere) artem. i. qui scirē eū, p p paupertatem factum schœnubatem. i. funabulum. nam schœnobates dicitur qui per funes graditur. nam σχοῖνος funem significat, βαίνω gradior.

dior. [Vsque eò] aden, in tantum. [Esuriei] inediæ, famis. [Et hoc mendacio] .i. etiam hoc mendacio. [Impenderent] imminerent. [Inde fugeremus] alij codices habent, ut defungeremur optaui. [Defungeremur] non moreremur, ut quidam interpretantur: sed potius liberaremur: ut apud Virg. O tandem magnis pelagi defunctæ periclis. Et Terent. Defunctus iam sum. [Rauennæ] quæ urbs est Italiæ a Thessalis cōdita, auctore Strab. [Congiario] congiarium propriè dr̃ munus principum, siue imperatorum, ut sæpe apud Tranquillum in uitis Cæs. Macrob. in Satur. Augustus, cum ab eo Pacuuius Taurus congiarium peteret, diceretq; iam hoc homines, uulgo loqui non paruam sibi ab illo pecuniam datam, sed tu, inquit, noli credere. [Nec beatus] .s. illo congiario. [Nec bene instructus] quia pluribus eget. [Politici] de rep. quos scripsisti. nam πόλις ciuitatem significat. inde libri politici dicuntur qui de ciuitate & administratione reip. tractant. [Vigens] puto melius legendum esse, uigent, ut sic tui libri politici uigēt omnibus. NE miteris lector: sicubi uariat hic & item deinceps epistolarum series, aut uerborum, ab exemplarib⁹ ceteris: causam uero intelligis, ac ꝓbabis arbitror, si 25. caput primæ Centuriæ miscellaneorum Politiani legeris.

ASCEN. QVod tibi decedens &c.) Totus hic octauus liber est M. Cœlii, eius uidelicet, ad quē lib. 2. a Cic. scriptæ sunt cōplures epistolæ. uerum, q̄a ad C. scriptæ sunt, & ad Ciceronianū stylū accedunt, inter Ciceronianas computātur. Huius aūt argm̄ est huiuscemodi. Cum Cic. manens in prouincia mandasset Cœlio proficiscenti Romam, ut ad se diligenter scriberet quæcunq; in urbe fierent: scribit se parasse: q oia etiam minima quæque scriberet. quam diligentiam, si Cic. non probaret, monet ut rescribat. Deinde quę ab illo prætermissa putat, scribit q rumores sunt in urbe de Pompeio, & Cæs. & postremo ubi sit Plancus quē Cic. plurimum diligebat. Ordo est. Quòd .i. q̄a, ego decedēs .s. a te in urbē, pollicitus sum me perscripturū tibi diligentissime oēs res urbanas .i. quæ in urbe fierent, paraui .i. cōparaui & disposui opera data .i. ex cōposito & deliberato proposito, sup. scribam, q persequeretur .i. plane perscriberet hęc oia, sic ut uerear, ne hæc sedulitas .i. diligentia mea & fidelitas in seruandis promissis (dr̃. n. quasi seorsum a dolo) uideatur tibi nimiū arguta .i. callide interpretata mandatum tuum. Tametsi scio q̄ .i. quantum, tu sis curiosus .i. rerū nouarum, & q̄ .i. quantum gratum sit oibus peregrinantibus .i. in externis regionibus agentibus sup. eos fieri certiores quoque .i. & minimarum rerum, quæ gerantur domi in sua cuiusque patria. Tamen ego deprecor te in hoc ne condēnes hoc officium meū arrogantię .s. omnio, quòd delegaui .i. cōmisi alteri, hūc laborem .s. ad te scribendi, quę hic geruntur. Nō sup. delegaui alteri hoc officiū, q̄n .i. q̄ mihi sit suauissimum mihi, & .i. simul, aut licet occupato, & pigerrimo ad literas scribēdas, ut nosti .s. ꝑ experientiā, dare operam tuę memorię .s. excitādę. Sed ipsum uolumen .s. rerum urbanarū quod misi tibi excusat me facile, ut ego arbitror, q.d. alia scripta in eo esse, ut Cic. nō censeat eā a Cęlio fuisse scribenda. Nam nescio cuius otij esset .i. qs tanto otio redundaret, ut uacet, non modo .i. nō solū perscribere hæc .i. hmōi nugas & res nullius momenti, sed oino animaduertere .i. animo cōplecti, & cōsiderare. Omnia. n. sunt ibi .i. in eo uolumine, utpote senatuscōsulta .i. decreta, fabulæ dictæ .s. in senatu, rumores .s. incerto auctore perlati. Quod exemplum .i. quæ forma scribēdi res urbanas & minimas, si non delectat te, fac me certiorem: ne exhibeam tibi molestiam .i. tædium cū impensa mea .i. pecunia, quam his rebus scribendis impendi & impendam. Siquid .i. aliqd maius .i. maioris momēti erit actum in rep. quod illi operarij .i. scriptores rerū leuium, possint persequi minus .i. non satis cōmode & .i. simul quemadmodū sit actum, & quę existimatio .i. opinio sit cōsecuta .i. actionem talem, & quę spes est de eo .s. quod inceptū est, nos perscribemus tibi sup. hęc oia diligenter. Vt nūc est .i. sm qd̄ res nunc hīt, nulla expectatio .s. magnæ rei est magnopere. Nam & illi rumores .i. sermones ab incerto auctore orti, de comitiis Transpadanorū .i. eorū qui trans Padū incolunt, habendis .s. an deberent in ciuitatē recipi, aut ad bellum mitti, aut qd simile, caluerunt .i. increbuerūt Cumarū tenus .i. usq; ad Cumas quæ urbs est in litore Tyrrheni maris. Cum ego uenissem Romam, ne quidem .i. non saltem, accepi audiuncule auditionē tenuem .i. quantūuis exilē de ea re. Præterea Marcellus qdem nihil retulit .s. ad senatū .i. nihil egit adhuc in senatu de successione prouinciarū Galliarum: & distulit eam relationē, ut ipse dixit mihi, in .i. usque ad Cal. Iunij .s. mensis, qui .s. Marcellus expressit .i. explicauit, sanè .i. omnino, sermones meos, q fuerant de eo, tum .i. tunc, cum .i. qū nos essemus Romæ. Tu si offendisti .i. cōuenisti obuiam habitum Pōpeium, ut uolebas, fac perscribas mihi, q .i. qualis sit tibi uisus, & quam orationem, qualē sermonem habuerit tecum, & quam .i. quæ est, uoluntatem .s. suam, ostēderit .s. uultu & aliis indiciis inter loquendum. Solet. n. aliud sentire & loqui, neq; ualere ingenio tm̄ .i. tam multum .i. ob esse tam callidus, & cautus, ut non appareat qd cupiat. Quod .s. attinet, aut spectat ad Cæs. crebri & ob belli .i. non boni sermones, sed duntaxat susurrationes .i. quæ in aures dn̄r, ueniunt .i. afferūtur, ad nos de eo. alius sup. dicit Cæsarem ꝑdidisse equitem .i. equitatum, qd̄ opinor certe factum esse, alius sup. dicit aut sustinet septimā legionem uapulasse .i. cęsam aut ꝑcussam esse & sup. ipsum circūsederi .s. a Gallis interclusum ab reliquo exercitu apud Bellouacos populos Galliæ olim iam bellicosos, quorū fama & nomen adhuc durat, neque quidq̄ certi est adhuc, neq; tm̄ hęc incerta iactant uulgo, sup. narrant secreto inter paucos, quos tu nosti planè. q.d. Cęs. inimicos. At .i. sed Domitius sup. talia narrans, fingens se nolle aut nō audere talia dicere, eum apposuit manū ad os, atque digito cōpescuit labellum, ne quidq̄ temerè dicat. subrostrarij .i. qui sub rostris sedent nouarū rerū captatores. nam a rostris oia Romæ edicebātur, dissiparant .i. in uulgum disseminauerant te periisse ad nonum Cal. Iunij, quod .s. periisse sit .i. eueniat, capiti .i. in caput eorum, ut Æneid. 2. Quod dij prius omen in ipsum Conuertant. ita sup. dissiparant ut maximus rumor fuerit in urbe ac foro toto, atque sup. dissiparant Pompeiū s. Q. non Cneum occisum, in itinere. Ego qui scirem Q. Pompeium facere Baulis .i. in eo loco, apud Baias ubi Hercules bouū stabulum fecit, unde Bauli quasi Boauli .i. bouū aula .i. caula dicti, sunt facere scœnobaticam .i. artem funambulorum .i. ambulantium ac gradientium super funem extentum. σχοῖνος scœnos enim dr̃ funis: βαίνω bæno gradior, ambulo. q talia facit. grece schœnobates, latine funambulus dr̃. & scirem eum facere schœnabaticam usque eo .i. in tm̄ artificij, quod nullum illi erat, ut ego miserer esuriei .i. famis eius. non sum cōmotus .s. ex tali rumore, & optaui sup. ut nos defungeremur hoc mendacio .i. liberaremur & absoluēremur ut apud Maro. O tandem magnis pelagi defunctæ periclis. .i. illis transactis liberatæ. Credebant autem miseri gentiles malum, quod dij pararent, alio malo posse deuitari, ut mēdacio prouiso quod impenderent malum, sup. periculis, si qua pericula impenderent tibi. Plancus tuus quidem .i. certe. q.d. q sine mendacio dr̃, est Rauennæ, in ea urbe Italiæ a Thessalis condita, & donatus a Cæsare magno congiario .i. munere, ut a principe & imperatore in eum collato, nec beatus est, nec bene instructus. libri tui politici, quos de rep. & politia scripsisti, uigent oibus .i. omnibus eos legentib⁹ sunt in uigore, hoc est placēt & tractant.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat, quemadmodum, absoluto Messalla, Hortensius sinistre defensionem illius susceperit. deinde petit, ut pantheras in Cilicia ad ornandam ædilitatem Cic. conquirat. Huic epistolæ respondet lib. 2. Putares ne &c.

M. COELIVS S. D. CICERONI. 2

CErte, inquam, *absolutus est. me repræsentante pronuntiatum est, & quidem oibus ordinibus, sed & singulis in uno quoq; ordine sententiis. uide modo, inquis. nō mehercules: nihil. n. unquam tam ꝑter opinionem, tam qd̄ uideretur omnib⁹ indignum, accidit. quin ego, cum pro amicitia ualidissime fauerem ei, & me iam ad dolendum præparassem; postq̄ factum est, obstupui; & mihi uisus sum captus esse. qd alios putas? clamorib⁹ .s. maximis iudices corripuerunt; & ostenderūt plane esse, qd̄ ferri nō posset. itaq; relictus lege Licinia, maiore esse periculo ur̃. accessit huc, qd̄ *postridie eius absolutionis i theatrū Curionis Hortēsius introiit: puto, ut suū gaudiū gauderemus. hic tibi strepitus, fremitus, clamor, tonitruū, & rudētū sibilus. hoc magis aīaduersum est, q intactus a sibilo peruenerat Hortensius ad senectutē. sed tū ita bene, ut in totam uitam cuiuis satis esset, & pœniteret eum iā *uicisse. De rep. qd̄ tibi scribam, nihil habeo. Marcelli impetus resederunt, non inertia, sed, ut mihi uidebatur,

ad Att. ep. 12 l. 5.

uide ep. 8. h. l.

ep. 2. l. 9.

Messalla absolutum obuenisse.

qui consules futuri sint.

cõsilio. De comitiis consulatibus *incertissima est existimatio. Ego incidi in cõpetitorem nobilem, & nobilẽ agentem:nã M. Octauius Cn.F.& C. Hirtus mecũ petit.hoc ideo scripsi,ꝙ scio te acriter pp *Hirrum nunciũ nostrorum comitiorum expectaturum. tu tamen simul ac me designatum audieris; ut tibi curæ sit, quod ad * pantheras attinet,rogo. *Syngrapham Sitianã tibi cõmendo.Cõmentarium rerum urbanarũ primum dedi L Castrinio Pæto, secundum ei, qui has literas tibi reddet.

competitore & sunt ep.3. & 9.h.l.

ep.4.6.9. 10.h l. & l 5.ep. 11. ep.4. 7.& 9.h.l.

HVBER.

CErte) Scribit primo quendam absolutũ esse præter omnium opinionẽ ex qua re ostendit Hortensiũ oratorẽ, q eius causam susceperat, multũ exibilatũ fuisse. Deinde qa petebat ędilitatem,dicit quem competitorem habeat,& rogat Cic.ut cum primum intellexerit,eũ designatũ ędilem,quærat panthera,,de quibus ad eum scripserat,ut patet lib.2. epistola,quæ incipit, putares ne unq̃. Dicit enim Cic.de pantheris per eos,qui uenari solent,agitur mandato meo diligenter. Postremo qa Cic. ad eum scripserat,ut se certiorem faceret de rebus urbanis,dicit se fecisse cõmentarios rerum urbanarum, dedisseq; primum L. Castrinio,sm uero ei, q attulit has literas ad ipsum Cic. [Certe inq̃) q.d.admiratiue affirmat absolutum quendã,quem non nominat. potest tñ intelligi Messalla,de quo dicit in epistola,quæ incipit, Inuideo tibi.[Pronunciatum est)de eius absolutione.[Omnibus ordinibus).s.iudicum,uel ordinibus senatorio,equestri, & plebeio,licet iudices eligerentur maxime ex ordine equestri.[Singulis)non enim sententia fuit uniuersalis pronunciata ab omnibus ordinibus, sed singulæ sententiæ ab unoquoque ordine dictæ sunt. [Vide modo) inueni hunc locum ita mendosum & uarie scriptum, ut non putem esse frustra laborandum ad interpretandum.[Pręparassem ad dolendum) instituissem fortiter pati dolorem,ꝙ putarem illum non posse impetrare,quod uellet.præparassem autem dixit, quia lenius dolet, cum ita est animo institutum. unde Dido apud Virgil.Dum mea me uictam doceat fortuna dolere.[Obstupui) fui quodãmodo alienus a me ipso. [Quid alios putas) fecisse,cum ego, qui ei fauebam pro amicitia,ita obstupuerim. [Scilicet) certe. [Corripuerunt) accusauerunt, reprehenderunt.[Iudices)qui eum absoluissent. [Esse quod ferri non posset).i. non tolerabile quod egissent. [Lege Licinia) nescio an fortasse hic quæreret ius ciuitatis Romanę.i. fieret ciuis R.id quod prohibebatur per legem quam Licinius Crassus tulerat. [Hortensius) orator qui egerat causam eius qui fuerat absolutus. [Suum gaudium)gauderem:ad ęmulationem Terent. q in Andr. sic inquit: Nam hunc scio mea solide solum gauisurum gaudia. [Hic)tunc. [Strepitus) dicit multos infremuisse & sibilasse uiso Hort.qđ q dẽ animaduersũ est,maxime q a Hort. nunquam antea tota uita sua fuerat exhibilatus. [Tonitruum).i. quasi tonitruum.i. magna uoce clamabatur. [Et rudentum) uel est participium,& significat asinorum more rudentium.i. clamantium. nam rudere asinorum est. Persius, Findor ut Arcadiæ pecuaria rudere dicas,quod magis probo, uel substantiuũ est,& exponitur rudentum.i.funium,ut sit quasi stridor funium. Virg. 1.Æneid. Insequitur clamorq; uirum,stridorq; rudentum. [Sibilus) exibilatio. sibilo enim maxime contemnebantur homines. unde exibilari dicebantur histriones aut actores imperiti, cum è scena per contẽptum expellabantur. & Horat.1. serm. Populus me sibilat,At mihi plaudo ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca. [Animaduersum) cognitum. [Intactus a sibilo).i. nunq̃ exibilatus & sibilo derisus.[Sed tota bene) & mendosus & obscurus textus. [Pœniteret uicisse).i.obtinuisse causam illius, qui fuerat absolutus,quia propter hoc exhibilabatur,uel uicisse: quia uidebat se in senectute exibilari, quod nunquam ei ante acciderat.[Resederunt)quieuerunt, ut, Omnisque repente resedit Flatus. [Non inertia)non quia ei desit animus.[Consilio) prudentia. [Existimatio) opinio. nascitur enim quando sint futura. [Competitorem)qui simul ędilitatem mecum petit.[Agentem)alii codices habent agentem. [Comitiorum n.).i.quæ fient causa nostræ ædilitatis. [Simul ac)ut primum, postquam. [Designatum).s. ædilem curulem. [Ad pantheras) quas a te petiui mihi mitti.[Syngrapham) bulletam, notam. [Commentarium) dicit misisse duos commentarios rerum urbanarum, & primum dedisse Castrinio. [Secundum).s. commentarium.

ASCEN.

CErte inquam) Scripserat Cic.se mirari quendam utrique non tam absolutũ,unde confirmans id dicit Cœlius. Certe inquam absolutus est,pronunciatum est.s. iudicium de eius absolutione, ne præsentante.i.exhibente reum, aut supplicationem & quidem sup.absolutus est, omnibus ordinibus.i.ab iudicibus omnis ordinis, sed & .i. etiam singulis sententiis, in unoquoque gñe.s.iudicum. Vide modo inquis .s. an ne quid utrum uerum addas, aut qd simile. Responsio. Non mehercules,sup.quidquã addo aut mentior. nihil.n. accidit unq̃ tam præter opinionem & quod uideretur omnibus tam indignum.Hæc est uera lectio, quã non intelligentes, credebant deesse uerba,quæ alii supposuerũt sic.uide modo inqs mihi literis,ostendens me istò missurũ alios. alii sic,uide modo inquis mihi &c. habentque ante hanc epistolas octo,quas alii postponunt.Quin.i.quinetiam,ego cum fauerem ei ualidissime pro amicitia .s. nostra, & pręparassem me ad dolendum.s.condemnatione eius, obstupui.i. de eius absolutione, & uisus sum mihi esse captus.i.priuatus sensu, aut intellectu præ stupore. Quid putas alios sup.fecisse? Responsio, alij sup. corripuerunt .i. reprehenderunt iudices maximis clamoribus, & ostenderunt plane esse.s.iudicatum,aut iudicium,aut facinus, quod non posset ferri.i.tolerari,ęquis animis. Itaque sup. absolutus illo iudicio,relictus.s. a iudicibus uidetur esse maiore periculo, lege Licinia,per quam contra sententiam populi absoluti iterum in iudicium uocabantur. Accessit hic.i.ad hanc rem,ꝙ Hortensius s.orator insignis,qui absolutum defenderat, introiit postridie eius absolutionis .i. die q proxime absolutionem eius secutus est, in theatrum Cur. puto sup. introisse, ut gauderemus gaudium suum.i.ut sibi gratularemur. Sic & Comicus in Andria locutus est. Nullum est.n.uerbum quod non regat accusatiuum proportionabilis significationis,ut gaudeo gaudium,eo iter, curro cursum,uiuo uitam miserã &c.Hic sup.factus,& factum est tibi,uacat tibi,quod tñ ex more loquendi apte additũ est,quo modo dicimus,Hic mihi semper dormit &c.strepitus.s.pedum, fremitus.s.oris,clamor tonitruum.i. tantus sonus ex reflexione uocum in theatro,ut tonitruum putetur, & sibilus rudentum.i.more asinorum obstrepentium.Hoc animaduersum.i.annotatum est a populo, magis, ꝙ Hort.peruenerat ad senectutem.i. senex factus erat, intactus a sibilo.i. nunquam adhuc explosus,exhibilatus,aut irrisus ob turpem aut iniquam actionem. Sed sup.egerat tot bene.i.decenter,ut satis esset.s.ei laudis in totam uitam, quãuis.i.quantumuis sup.longam,& pœniteret eum uicisse iam.s. in causa illius rei inique absoluti, qa nisi uicisset, sibilũ passus non esset. Nihil habeo de rep.quod scribam tibi:aut,si est quid, lege sic: Quid scribam tibi de rep.nihil habeo. Impetus Marcelli resederũt.i.sedati sunt, non inertia.s.Marcelli,sed consilio,ut uidebatur mihi. Existimatio.i.diiudicatio de comitiis consularibus .s.habendis est incertissima.Ego incidi in competitorem .s. ædilitatis mecum, nobilem & ignobilem,quia egentem.alii legunt, & nobilem agentem.i. pręcurrentem. Nam M. Octauius filius Cnei,& Caius Hirrus petit mecum.s.ędilitatẽ. Ego scripsi hoc ideo,ꝙ scio te expectaturum acriter pp Hirrum, nuntium comitiorũ nostrorum.s.ædilitiorum. Tu tñ simulac.i. eodem tpe, quo aut statim post,q̃ audieris me designatum.s.ædilem,fac, sup. alij habẽt rogo,sed sic diceretur te,nisi Gręco more,quẽ Comici sequuntur,proximo dederit,quod sequentis est. dñt enim,nescis,quid uelim,pro eo quo est,scis quid ego uelim. Hoc autem loco, quia Cœlius multa subaudire solet, credam uerbum omissum,ut curæ sit tibi.sup.id quod attinet ad pantheras.s.in Cil.capiendas,& ad ædilitatis pompam Cœlio mittendas:de quibus lib. 2. sæpe meminit Cic. ego commendo tibi, ut.s.absoluas syngrapham Sictianam.i. quã Sictius ad te afferret,petiturus pecuniã. uulgus Bulletam, aut Schedulam obligatoriam uocat, ut lib. 7. in epist.ad Treb.patuit. Ego dedi primum commentarium rerum urbanarum Lucio Castrinio Pæto, secundum supple dedi ei, qui reddet tibi has literas.

DOCT. INT.

LIb.octauo,epist.xj. Cœlii ad Ciceronem,[Hic tibi strepitus, fremitus,clamor,tonitruum,& rudentum sibilus)in libro manuscripto est, Et rudentum similis sibilus. quæ una demum uera lectio. Perperam etiam Heruagius,Ridentium,contra ac ceteri ferè oẽs. Est autem hic locus, ni fallor,ex ueteri aliquo poeta sumptus. nam integer trochaicus est,Strepitus,fremitus,clamor, tonitruũ,& rudentum sibilus. quo trochaico Cęlius magna cum gratia abutens, de suo addit & affert, Similis. Quod ter poscere uidebantur, quo commodius clariusq; rem ostenderet.

ARG. Suum in scribendo officium prædicat. scribit, de comitiis suis quæ opinio sit: de Milonis re quid egerit: præterea, cupere se aliquo Ciceronis libro illustrari.

M. Cœlius

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 3

uide illud, & eodē sensu, Ain tandem? op. 21 lib. 9.

op. 30. l. 12 pro, tempus consum.

op. 9. h. l.

quod mihi erit sumptui. nam ludis dandis cum locuplete collega certabo.

ad Att. ep. 8. lib. 5.

ambitionem suam uelat amicitiæ nomine.

EST *ne? uici, & tibi sæpe, quod negaras discedens curaturū, lr̄as mitto? est, siquidē perferūtur, quas do. atq; hoc eo diligentius factito, q, cum otiosus sū, plane, ubi delectē otiolū meū, nō habeo. tu cū Romæ eras, hoc mihi certum ac iucundissimū *uacanti negotiū erat, tecū id *otij *tp̄s consumere: idq; non mediocriter desidero: ut nō modo mihi solus esse, sed Romæ, te profecto, solitudo uideatur facta: & q, q̄ mea negligentia est, multos sæpe dies ad te, cū hic eras, non accedebā, nunc, quotidie nō esse te, ad quē cursitem, discrucior. maxime uero, ut te dies noctesq; q̄ram, cōpetitor Hirrus curat. quo modo illum putas auguratus tuū *cōpetitorē dolere, & dissimulare, me certiorē, q̄ se, candidatū? de quo ut, quē optas, quamprimū nuntiū accipias, tua mediusfidius magis, q̄ mea *causa cupio. nam mea, si fio, forsitā cū locupletiore referā: sed hoc usque eò suaue est, qđ, si acciderit, tota uita risus nobis deesse non poterit. sed tanti? sed mehercules. non multum M. Octauius eorū odia, quæ Hirrū premunt, q̄ pmulta sunt, subleuat. Quod ad Philotimi liberti officiū, & bona Milonis attinet: dedimus operā, ut & Philotimus quā honestissime *Miloni absenti, eiusq; necessariis satisfaceret; & secundū eius fidē, & sedulitatē æstimatio tua conseruaretur. Illud nūc a te peto; si eris, ut spero, otiosus, aliquod ad nos, ut intelligam *nos tibi curæ esse, σύνταγμα cōscribas. q tibi istuc, inqs, in mentē uenit, hoī nō inepto? aliqd, ex tā multis tuis monumētis extare, qđ nr̄æ *amicitiæ memoriā posteris quoque prodat, uelim. cuiusmodi, puto q̄ris. tu aptius, qui oēm nosti disciplinā, quod maxime cōueniat, excogitabis: genere tamen, quod & ad nos pertineat, & διδασκαλίαν quandam, ut uersetur inter manus, habeat. Vale.

BVBER.

EST ne?) Primum Cœlius sec. se eo diligentius ad Cic. scribere, quod nihil habet, quo otiū suum delectet: accusatq; seipsum, q cum esset apud eum, nō usus sit frequentius eius consuetudine. deinde scribit de cōpetitione Hirri: & post quædā alia eū hortatur, ut aliqd scribat, quod testificetur eorum amicitiam. [Est ne) cum discederet Cic. ab urbe, dixerat Cœliū nō curatum ad se scribere, & Cœlius dixerat se curatum. & intelligimus eos, quasi sponsionē de hac re fecisse: unde eū Cœlius nunc ad eū scriberet, quasi conuincat Cic. mendacij, dicit. [Est ne) .i. ut tu dixeras, quod ego non curarē ad te scribere? [Vici) sum uictor sponsionis, quam fecimus. [Quod) quam rem. s. mittere literas. [Curaturū) .s. me. [Et siquidem) pro si. [To) ordo est, cum tu eras Romæ, hoc negotium erat certum ac iucundissimum mihi uaganti .i. cōsumere tecum id tempus otij. puto tñ melius legi uacanti. s. otioso. [Id) .s. consumere tecū tempus otii. [Et mihi) sensus est, non solū uř mihi me esse solum, sed te absente solitudo uř esse facta Romæ. i. Roma uř esse deserta. [Te profecto) .i. te digresso Roma, postq̄ es profectus .i. discessisti. [Quæ mea neg.) .i. ea negligentia. l. pp eā negligentiā quę negligentia est mea. i. ea erat negligentia mea, q ad te non accedebam, cum eras hic. [Discrucior) ualde crucior. [Te non esse) .s. hic. [Auguratus tum competitorem) .i. fingens esse cōpetitorem tuū. [Quo putas d.) .i. quo dolore eum affici putas? [Et dissimulare se incertiorē) .i. magis incertū de eo quod intelligit se non posse obtinere. [Quē optas) qualē desideras, ut ille habeat repulsam, & ego designer ędilis. [Nam mea, si fio) sic est legendum. [Nam mea) .s. causa. [Si fio) .s. ædilis. nā quidam cod. mendose hn̄t, nam me, si fio. [Forsitā &c.) ex uerbis nō uideo posse elici sensum, q mihi satisfaciat. [Vsque eò) in tantū. [Quod si acciderit) .s. est ut possumus ridere tota uita nr̄a. [Sed mehercule) iurantis est. [M. Octauius) h d. q M. Octauius, qui & erat competitor, multū subleuat, & sustinet odia

eorum, q premebant Hirrum. [Officiū) debitū erga Milonem. [Æstimatio) auctoritas. [Illud) nunc petit a Cic. si erit otiosus, ut aliquid scribat, ut intelligat se ei curæ esse. [Aliquod syn.) aliquā ordinationem rerum. nam συντάσσω ordino, constituo. Inde σύνταγμα .i. ordo, constitō. [Qui tibi) obiectio. q. d. quomodo hoc cogitasti, qa es hō nō ineptus. [Aliquid ex tam) quasi risio obiectionis. [Tuis monimentis) tuis scriptis. [Prodat) tradat. [Cuiusmodi uelim) .i. posses fortasse quęrere cuiusmodi, & quale monimentum uelim a te prodi in memoriam amicitiæ nostræ. [Tu aptius) dicit Cœlius Cic. melius posse cognoscere quo genere scriptorum debeat uti, qui optime nouerit omnē disciplinam. [Genere) .i. in generali. [Habeat quod pertineat ad nos) quod sit accōmodatum. [διδασκαλίαν) doctrinam. διδάσκω enim doceo significat: inde διδάσκαλος .i. doctor, magister: & διδασκαλία doctrina. [Vt uersetur inter manus) .i. ut multi delectentur habere in manibus, & frequenter legere.

EST ne) Cœlius gestit, & penè exultat ex uoto suo, ut constituerat, uenisse & uicisse. Cic. enim abiens dixerat, & quasi sponsionem fecerat, & deposuerat non nihil, Cœliū ad se absentem non daturum literas. quod cum Cœlius curasset faciendum, se uicisse gestit: & causam affert, cur diligentius scribat, uidelicet q aliud non habeat, quo otium suum oblectet. nam cum Cic. Romæ esset, interdum negligebat uti eius consuetudine, qua nunc uti uelit. Demū nō nihil de competitore Hirro locutus, monet Cic. ut ad se scribat. Ordo est. Est ne. i. euenit ne ut dixerā, hoc est scribo ne ad te? q. d. planissime, unde addit uici, & .p. i. mitto literas tibi, qđ tu discedens negaras, sup. me curaturū. rn̄det sic ipse ad interrogatum illud, est ne? dicens, est. i. euenit, ut dixeram, quidem. i. certe, si sup. literæ, quas do. i. mitto ad te, proferuntur. Atq; facio hoc. i. curo ad te literas dādas eo. i. ppterea libentius, q cum. i. qñ sum otiosus, non habeo planè. i. omnino, ubi delectem. i. cum delectatione transigam otium meū. Cum. i. qñ tu eras Romę, hoc negotium erat mihi uacātī. s. a ceteris negotiis, certum, ac iucundissimū uidelicet consumere tecū id tēpus otij. i. uacationis a publico pręsertim negotio, & desidero nō mediocriter, immo uehementer, id, uidelicet cōsumere otium tecum ita sup. ut nō modo. i. non solum, sup. uidear mihi esse solus, sed solitudo uideatur esse facta Romæ, te profecto. i. postq̄ tu es profectus, & discessisti Romę. q. d. qa tecum nō sum, solus mihi esse uideor. & est adamanter dictum. Et qui, quæ negligentia mea est, non accedebā ad te, sæpe multos dies. i. p spatium multoR̄ dierum, cū eras hic. i. ubi nūc sum, hoc est Romę, discrucior. i. uariis tormentis animi & quasi cruciatibus qbusdā torqueor, nūc quotidie, te non esse. s. Romæ. i. non adesse, ad quē cursitem. i. frequenter curram. Id aūt frequenter usu uenit, ut dū copiam rerum habemus, eas contemnamus, quas eis carētes desideramus postea. Vero. i. sed, Hirrus competitor. s. ædilitatis meæ, curat. i. efficit etiam, si non curet, maxime. i. pcipue, ut q̄ram te dies & noctes. Quo putas illum. i. temerarium & insanum cōpetitorem tuum. Auguratus. i. qui ausus est tecum petere Auguratū, uidelicet Hirrum, dolere, & dissimulare? q. d. ęgerrime, licet plurimum conetur, me cādidatum. i. designatū futurū ædilitatis cōpetitorem, accepto candido habitu, quem accipiebat pcipue duabus de causis, altera ut candido animo, & e rep. petere indicarent, altera ut non ex meritis suis, quæ in uestibus insignibus cōspici poterant, sed ex mero populi dono sperare profiterentur. De quo. s. Hirro, ut accipias nuntium sup. eū talem, quem. i. qualem, optas hoc est eū esse a me uictum, ego cupio medius fidius magis tua causā, q̄ mea. q. d. scio te magis gauisurum, q̄ me ipsum. Nam affert causam dicti superioris, quæ sanè obscura est dicens, si forsitan fio. s. ædilis, mea. i. quantum ex ea re utilitatis capiam, ego feram. s. utilitatem cum re locupletiore. i. abundantiore utilitate, aut si referam, una est dictio: sic, referam. l. recēsebo & cōmemorabo forsitan cum locupletiore. l. tecū, q plus cōmodi ex ea re capies, q̄ ego, eo q ultus fueris & inimicū tuū in petitione auguratus. Sed hoc. s. uicisse Hirrum, est suaue. i. delectabile, usq; eò. i. ualde, q si acciderit, risus. i. occasio ridendi, nō poterit deesse nobis tota uita. i. per totam uitam. Alij legunt possit, & q sic usque eo. i. in tantum, q si acciderit. s. Hirrū uinci, risus non possit deesse nobis tota uita. sed tanti sup. fuerit risus. i. tanti momenti, ut semp ridere uelimus. Sed mehercule, M. Octauius, q etiam cōpetitor erat, & ita odio habendus, tñ nō multum subleuat. i. imminuit odia eoR̄, q premunt. i. opprimunt Hirrum, quæ. s. odia sunt permulta, & tñ minus solet esse odium in aliquem, si socium habuerit culpæ, q̄ si solus peccauerit. parcitur enim sæpe multitudini. Quod attinet ad officium. i. debitum obsequium, Philotimi liberti. s. tui, & ad bona Milonis. s. amici tui,

[illegible]

quos contra Clodium defenderat Cic.nos dedimos operam.i.curauimus,ut &.i.simul,Philotimus satisfaceret, q̃ honestissime.i. decentissime,Miloni absenti & necessariis eius, &.i.simul existimario tua.i.auctoritas & reputatio,conseruaretur s̃m fidem.i.fidelitatem & sedulitatem eius.i.Philotioni,hoc est, ut fides quidẽ eius sedulitas agnusceretur, sed in totum officium tibi acceptũ ferretur. Ego peto nunc illud a te,si eris,ut spero,otiosus,ut scribas ad nos aliquod syntagma.i.aliq̃ ordinationem rerum, & aliquod opus præceptorium,ut intelligamus nos esse tibi curæ. In quis.s.scio q̃ modo dicis,qui.i.qũo,illuc.i.ista res,ut istud petas, uenit in mentem tibi homini non inepto.Respondet Cœlius,uenit sup. ih menté aliquid ex tam multis monimentis tuis .s. literariis,hoc est scriptis tuis,extare.i.ut aliq̃d extat, quod ꝓdat.i. manifestet,quoque.i.etiam posteris.i.post nos uenturis hominibus,memoriam amicitiæ nostræ.Puto sup.q̃ tu nunc quæris,cuiusmodi uelim sup.scriptum,aut syntagma.Responsio,tu qui nosti oẽm disciplinam,excogitabis aptius sup.id,quod conueniat maxime sup.nobis,tñ sup.id habeat,gñe.i.in gñali, aut sit in eo genere scribendi,ut habeat sup.illud aũt aliquid,quod &.i.simul ꝑtineat ad nos:&.i.simul, habeat quandam didascaliam .i. doctrinam, ut oe rsetur inter manus.i.sit nobis tanquam enchiridion. Nam libri in quibus bonę doctrinæ continentur debẽt nobis assidui esse in manibus. Sane διδάσκω didasco, dicitur doceo:διδάσκαλος magister,doctor: hypodidascalus magister, hoc est sub alio docens. Didascalia doctrina,διδασκαλικὸς didascalicus pceptorius,doctrinalis.didascalice liber doctrinam tradens &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiationis perfectum exemplum,dum ea exponit,quæ Romæ geruntur, item de Pompeij, Cæsarisque rebus certiorem facit. Ciceronem postremo & ipse uicissim certior fieri cupit de Ptolemæi morte, regis Aegypti.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 4

INuideo tibi : tã multa quotidie,q̃ mirere,istoc ꝑferuntur : primum illud,*absolutũ Messallam, deinde eundẽ cõdẽnatum:C.Marcellũ consulem factũ: M.Claudiũ a repulsa postularũ a*Gallis duobus : P. Dolabellã*xvuirũ factũ.hoc tibi nõ inuideo,caruisse te pulcherrimo spectaculo, & Lentuli Cruris repulsi uultũ non uidisse.at qua spe , q̃ certa opinione descenderat ? q̃ ipso diffidente Dolabella? & hercules,nisi*nr̃i equites acutius uidissent , pene concedẽte aduersario supasset.illud te nõ arbitror miratũ , Seruiũ tribunum pl.des.condẽnatum: cuius locũ C. Curio petiit. saneq̃ multis incutit,q eũ , facilitatẽq; eius nõ norũt,magnũ metũ.sed,ut spero.& uolo , & ut se fert ipse, bonos & senatũ malet .totus, ut nũc est,hoc scaturit. huius aũt uoluntatis initiũ,& causa est,q̃ eũ non mediocriter Cæsar , q solet infirmorũ hoĩum amicitias sibi qualibet impensa adiungere , ualde contẽpsit.qua in re mihi uĩ illud ꝑquam uenuste cecidisse,quod a reliqs quoq; usq; eò est aĩaduersũm,ut Curio,q nihil cõsilio facit, rõne , & insidiis usus uideretur in euitandis his consiliis , q se intenderãt aduersarios in eius tribunarũ: Lælios,& Antonios , & id genus ualentes dico.Has ego tibi lr̃as eo maiore mihi interuallo, q̃ comitiorũ dilationes occupatiorẽ me habebãt, & expectare in dies exitum cogebant,ut,cõfectis oĩbus,te facerẽ certiorem. ad kal.Sext.usq; expectaui.ꝑtoriis moræ quædã inciderunt.mea porro quẽ euentum sint habitura,nescio: opinionẽ q̃dem,quod ad Hirrũ attinet , incredibilẽ ædiliũ pl.comitiis nacta sunt.nã M. Cœliũ Vicinianũ mẽtio illa fatua,quã deriseramus olim,& ꝓmulgatio de dictatore subito deiecit, & deiectum magno clamore insecuta est. inde Hirrũ cuncti iã,non faciendũ flagitare.spero te celeriter & de nobis,qđ sperasti,& de*illo,quod uix sperare ausus es,auditurũ.De rep. iam noui quidq̃ expectare desieramus : sed,cũ senatus habitus esset*ad Apollinis ad xj kal. Sext.& referretur de stipendio Cn.Põpeij ; mentio facta est de legione ea,quã expensam tulit C.Cæsari Põpeius,quo numero esset,quo appeteretur:cũ ex Gallia coactus est dicere Põpeius se legionẽ abducturũ,sed nõ *statim sub mentionẽ,& cõuiciũ obtrectatorũ.inde interrogatus de successione C. Cæsaris.de qua , hoc est de prouinciis, placitũ est , ut , q̃ primũ ad urbem reuerteret̃ Cn. Põpeius;corã eo de successione ꝓuinciarũ ageret̃.nã Ariminũ ad exercitũ Põpeius erat iturus , & statim iit.puto * idib, Sext.de ea re factũ iri.ꝑfecto aut transigetur aliqd, aut turpiter intercedetur. nã in disputando cõiecit illã uocẽ Cn. Põpeius,oẽs oportere senatui dicto audiẽtes esse.ego tñ sic nihil expecto,quo modo Paullũ cos.*des.primũ sñiam dicentẽ . Sæpius te admoneo de*syngrapha Sitiana: cupio.n.te intelligere,eã rem ad me ualde ꝑtinere.itẽ de pantheris, ut Cibyratas accersas,curesque,mihi ut uehantur.Præterea nuntiatũ nobis,& pro certo iã habetur,regẽ Alexãdrinum mortuũ.quid mihi suadeas, quo modo regnum illud sese habeat , quis procuret , diligenter mihi perscribas . Kal. Sext. Vale .

ep.2.h.l.

fortasse, a Caninio Gallo, Fabio Gallo. ep.8.l.2. et 1.lib.7.

quid Cælius, & Cicero essent ex ordine equestri. postea, senatoriam dignitatem assecuti, ex ordine senatorio dicebantur.

ep.10.l.2.

antiqua locutio, de gratiis dicta fontibus.ep.2.lib.14.

erat.n.tardus, & dissimulator. ep.5.l.t. et ep.1.h.l.

ep.6.h.l.

consul des. primus sententiam dicebat.

ut exigeretur pecunia in Cic. prouincia.

INuideo tibi)Scripserat Cic.ad se multa deferri facta esse in urbe,quæ quidem enumerauerat. Itaq; Cœlius scribit se ei inuidere tã multa ad eum deferri,q̃ ipse miretur: & dicit quę sint ea. deinde multa narrat,q̃ Romæ agantur, & de rebus Cæs.& Pomp. Postremo ab eo petit pantheras , ad se mitti,& se certiorẽ fieri , q̃uo habeat se Ægyptus post mortem Ptolemæi, quẽ dicit se audiuisse esse mortuũ.[Inuideo tibi)placet mihi sors tua.[Quòd) quia.[Istoc)pro istuc.[A repulsa)post repulsam.[Quindecimuirũ) nomen magistratus.sicut.n.dicimus triumuirũ,& decemuirũ, ita & quindecimuirum,ideo quod in eo magistratu 15. essent. [Caruisse te).i.quòd carueris.[Et non uidisse uultũ)quia erat tristissimus.uidebat.n.lacrymari ꝑꝑ repulsam.[At qua spe)q.d. certissima.non.n.dubitauerat,quin impetraret.[Diffidente)nõ sperãte se impetraturũ quindecimuiratũ.[Descenderat)ad petendũ quindecimuiratum cõtra Dolabellã.[Nostri eqtes)fauebãt Dolab [Quã acutius)codex uetustus habebat,quę acutius,ut sit sensus,nisi nostri uidissent quę.i.aliqua.[Concedẽte aduersario) ob repugnante Dolabella eius aduersario . [Seruium) nomen propriũ alibi scriptũ est Seruæum.[Cuius)Seruij.[Locũ)ut designaretur tribunus pro eo. [Quàm magnũ metũ incutit).i.magnũ timorẽ inicit. [Facilitatẽ) humanitatẽ,mãsuetudinẽ.[Vt fert ipse) ut ait,siue ut se gerit.[Bonos).s.mallet,melius aũt legit,bonos,q̃ bono,sic : sed ut spero,& uolo,& ut fert ipse bonos & senatũ mallet.[Totus scaturit)tractũ a fontibus,q aquam scaturite.i. abunde effundere dõr[Vt nunc est).i.pro tpe.[Infirmorum)nam Cęs. semper quęsiuit conciliari sibi plebem . [Iis cõsiliis).i.consiliis eorum.[Intenderant) apposuerant. [In eius tribunatum) cõtra tribunatũ eius,in quo dixit eum fuisse cõdemnatum. [Lælios & Antonios)nominat qui intenderant se aduersarios tribunatui Cic.[Valentis)pro ualentes.i.potentes.[Maiore interuallo) longiore spatio.[Expectare exitum)uidere qui finis esset futurus . [Confectis omnibus) quæ in comitiis fuissent acta . [Sextiles) Augustas.[Prętoris morę) sic est scribendum , & intelligendum sic.[Quędam morę).i.quædam dilationes.[Inciderunt)inuenerunt . [Prętoris) subaudi,comitiis.[Mea)quæ ꝑꝑ meam ædilitatem sunt futura . [Quod) quantum . [Deiecit) prostrauit . [Ad non faciendum) ut non faceret.[De illo Hirro) eum esse uictum.[De nobis)q̃ obtinuerimus ædilitatem. [Abducturum) a Cęs.[Conuicium)contumeliam in Cæs.[De qua) successione . [Hoc est) declarat q̃ sit hęc successio.[Transigeretur)perficeretur. [Intercederet̃)fieret intercessio , & ꝓhibitio aliqua ut supra in 1.lib.Cui Cato,& Caninius intercesserunt.[Coniecit) obtulit.

AVDIRE.

lit, emisit. [Audiétes)obedientes.(Sic).i.ita[Nihil tñ expecto) q̄ Paulum designatum consulem. (Dicentem sniam) sciebat.n. Cœlius illũ animatũ esse contra Cęs.[Syngrapha Sitiana)de qua in ij.epist.huius 8.lib.diximus.[Cibyratas).i.ex Cibyra,quæ est urbs Asiæ australis,ut scribit Serab lib.3. & Horat.10 ep. Ne Cibyretica, ne'ue Bithynia negotia perdas.[Regem Alex.).i.Ptolemæũ regem Ægypti.erat.n.Alexãdria regia regũ Ægypti,ut uidimus in 1.lib.(Mihi suadeas)puto legendũ esse,si audeas,ut sit sensus,& ordo, Perscribas mihi diligenter, si audeas, qũo illud regnũ & habeat se,& quis procuret.i. tueatur nomine regis.

ACASN.

INuideo &c.)Scripserat Cic.multa ad se afferri, quæ facta erãt in urbe:quaprópter nũc scribit Cœlius se inuidere Cic.q̄ tanta ad eum deferentur:narratque multa, quæ Romæ aut agebantur,aut iam acta erant,& nõnihil de rebus Cęs. & Pomp. Et postremo petit a Cicerone ut Pantheras é ꝓuincia sibi mittat,& se certioré faciat, quid Ægyptij post morté Ptolemęi regis agãt. Ordo est. Inuideo tibi, hoc est puto te nimis fortunatũ,q̄ multa que mireris (sunt qui legunt mirer)perferũtur quotidie istoc pro istuc.i.in Ciliciã,ubi tu es.Primum illud sup. perfertur aut perlatum est, Messalam absolutum.s.in iudicio, deinde eundem condemnatum,Caium Marc.factum sup.esse consulem,M.Claudium seu Clodium postulatum.i.in ius uocatum e duobus Gallis s.cognomento, a repulsa.i. post repulsam, Dolabellam factum quindecimuirum.i. unum in magistratum quindecimuirorum, ut erant,quibus libri Sibyllini curæ erant. Ego non inuideo tibi hoc.i.io ea te fuisti minus felix,quia felicibus inuidemus & non miseris,te caruisse spectaculo pulcherrimo,& non uidisse uultũ Lent.Soræ repulsi.s.a quindecimuiratu.At.i. attamen, qua.i. ô quali spe,q̄.i. ô quantum, certa opinione, descenderat sup. ipse in campum Martium, locum Comitiorũ & disceptationis cum Dolabella?q.d.cum euidentissima spe, & certissima opinione uictoriæ,q̄.i.quantum,ipso Dolabella diffidente? q.d.plurimum. Et hercule nisi nostri.s.amici,uidissent qua.i.aliqua.s.parte, acutius,Lentulus sup.superasset,pené.i.quasi, aduersario.s.Dolabella,concedente.i.locum dãte. Ego arbitror te nõ miratum illud. Ergo in principio legendum est mireris non mirer,uidelicet Seruium designatum.i. declaratum a populo tribunũ, condemnatũ scilicet a Cæs. ut uerisimile est. Cuius Seruij condẽnati locum Caius Curio petit. Et supple Curio, qui orator fuit, & Cæsari primum aduersarius,deinde sic amicus,præsertim pecunia corruptus, ut pro eo occisus sit, incutit sanequam multis.i. ualde multis.q̄ superlatiuo construi uult,sed præcedentibus oppido,sane,per,positiuo.qui non norunt.i.nouerunt,eum, & facilitaté.s. ad ueniam dandam.i.benignitatem eius,magnum metum.Sed,ut spero,& uolo,& ut.i.simul,ipse.s.Curio fert.i.gerit se, bono.i.in bono, aut ad bonum, & sup.senatus totus mallet.hoc scaturit.i. pullulat, in aurea omnium, & diuulgatur, ut nunc est. Hubert. legit bonos,quo modo non est legendum se, sed ut ipse fert bonos.utcunque legatur,obscura est locutio.sensus autem uidetur: Licet multi meruerint tribunatum Curionis, tñ sicut præfert & senatus mallet eum esse, ita fama diuulgatur ipsum fore. Autem .i.sed,initium & causa uoluntatis huius.s. nouę a Curione accepte,est q̄ Cęsar,qui solet adiungere ualde sibi qualibet.i. quãtalibet impensa, amicitias hominum infimiorum.i. minus potentium,contempsit eum.s.Curionem,non mediocriter.i. uehementer. Qua in re.i.in qua re iam dicta,illud uidetur mihi cecidisse, id est,accidisse,perquã.i.ualde uenuste.i.pulchre,quod animaduersum.i.consideratum est,quoque.i.etiam eo usque.i.consumate a reliquis.s.ciuibus,ut Curio,qui nihil facit consilio.s. aliorũ, uideretur usus ratione.i.consideratione propria,& insidiis.s.aliorum,hoc est conuertisse insidias aliorum in utilitatem suam.nam cum senserit sibi insidias tendi, attentior factus est in euitandis consiliis eorum, qui intenderant se.i. acriter exhibuerant aduersarios in tribunatum eius.s. Curionis, dico Lælios & Antonios & ualẽtes.s.uiros,id genus.i.eius generis,hoc est nobiles & egregios.Ego misi tibi has literas maiore interuallo.i. dilatione post rem gestam,eo.i.propterea,q̄ dilationes comitiorum.i. temporum,quibus noui eligerentur magistratus,q.d.electionum, habebant me occupatiorem.s. in solicitandis rebus meis, quos Galli brigas uocant.& cogebant me expectare exitum.s. comitiorum, id est,declarationem eorum,qui electi essent,ut omnibus confectis.i.plene factis & electis,ego facerem te certiorem.s. de electis. Ego expectaui.s.exitum rerum usque ad Calend.Sext.i.primum diem Augusti.quædam morę.i.dilationes, inciderunt prætoriis.s.comitiis.i.habendis de pretore eligendo.Porrò.s.sed ne scio quem.i.qualem,euentum.i.exitum fortuitum,cum sit in uoluntate plebis,comitia mea.s.ædilitia,in quibus cõpetitor ero, sint habituram. Quidé.i.certe, sup.comitia mea nacta sunt comitiis ad plebem.s.habitis, antequam electio fieret,opinionem incredibilem.s.difficilem creditu.q̄.i.quantum,attinet ad Hirrum, quia omnes opinantur eum cum derisione exibilandum & explodendum. Nam illa fatua mentio.i.commemoratio rei, quam tacuisse melius fuisset, quam nos desideramus olim,& promulgatio de dictatore.s.creando,deiecit.s.ab spe,& petitione M. Cœlium Vicinianũ, q alioqui competitor fuisset, & insecuta.i.prosecuta & magno clamore.s.populi explodẽtis deiectum.s.M.Cœlium. Inde.i.deinde,hoc uiso,aut inde.i.ex ea re cuncti flagitare sup. cœperunt,aut flagitare.i.flagitabant,Hirrum ad non faciendum.i.ut non faceret.i.nõ peteret mecum ædilitatem. Spero supple itaque id te auditurum celeriter,&.i.simul de nobis, qd̃ sperasti.s.nos ædiles designatos & de illo.s.Hirro, quod uix ausus es sperare, uidelicet, aut explosum cum ignominia, aut damnatũ. Nos desieramus, aut potius desideramus, iam expectare quidquam noui de repub. Sed cum senatus habitus esset ad Apollinis.s.ædem, id est iuxta undecimum Cal.Sext. id est Augusti, & referretur,id est consultaretur de stipendio Cn.Pompeij,mentio facta est de ea legione.s.militum, quam Pompeius tulit expẽsam .i.tanquã esset expẽsa,C. Ces.quo numero esset.s.legio illa, quo .s.numero appeteret,id est exigeretur esse,aut quo, id est ad qd̃ appeteretur,cum Pompeius coactus est dicere, se abducturũ legionem ex Gallia,sed non statim supple coactus est dicere, aut dixit id,sup.id est post mentionem & conuicium obtrectatorum, scilicet Cæsaris.inde,id est deinde, Pompeius interrogatus supple est de successione Cęsaris, id est an Cæsari succederetur. de qua.s.successione, hoc est de prouinciis omnibus placitum est.s. senatui,ut cum primũ Cn.Põpeius reuerteretur ad urbem,ageretur coram eo de successione prouinciarum. Nam Pomp erat iturus Ariminum ad exercitum, scilicet Romanũ ut puto illic locatum ne Cæsar Rubiconem armatus transiret, & puto S.C. id est senatusc.factum iri,id est faciendum esse de ea re.idib.Sext.id est Aug. Profecto,id est reuera,supple tunc aut aliquid transigetur, aut intercedetur, idest opponetur ab aliquib⁹,turpiter.i.inhoneste. Nam Cn.Pompeius, coniecit, id est cum aliis uerbis in medium iecit disputando, id est consultando de rep. illam uocẽ, oportere omnes, erga etiam Cęsarem esse audiẽtes.i.obedientes, dicto, id est decreto, & mandato senatus.s.Romani. Ego tamẽ nihil expecto sic.i.eo modo, quomodo.s.expecto Paulum.s.Æmilium designatum.i.declaratum consulem,dicentem primum.i.ut dicunt, prima uice,sententiam.s.suam de re super qua consultabitur. Deinde ad priuata negotia rediens dicit. Ego admoneo te sępius de syngrapha.i.schœdula obligatoria cõscripta a duobus, Sictiana.i.per quam Sictius a te pecuniam postulauit. cupio enim te intelligere, eam rem.s.ut Sictius pecuniam recipiat:pertinere ualde ad me. Item admoneo te sępius de pantheris.s.pro ædilitatis pompa mittendis, ut accersas, id est ad te uenire facias, Cibyratas.i.ex Cibyra urbe Asiæ australis (auctore Strab. lib.3.)& cures,ut.s.pãtherę uehant mihi. Præterea nũtiatum est nobis, & habetur id est tenetur iam pro certo, regem Alexandrinum, id est Ptolemæum regem Ægypti, cuius regia erat Alexandriæ, mortuum esse. scribas supple igitur mihi diligenter qd̃ suadeas mihi tentandum, propter mortem eius; quomodo regnum illud habeat se.s.post mortem regis. quis procuret.s. regnum illud. & ita quæsiuit quid sibi suaderet Cic. an uidelicet eius procurationem sibi deposcat. Quarto cal. Sext. i. Aug.

LEntuli Cruris) hic est, opinor, L. Lentulus Cruscellus, qui anno sequenti consul fuit cum C. Marcello. puto autem illum & Cruris, & Cruscelli cognomine indifferenter appellari solitum. [Ratione, & insidiis usus uideretur in euitandis eorum consiliis) forte melius, Ratione, & consilio usus uideretur in euitandis eorum insidiis. [Lęlios) forte, Lollios; qui Cæsaris amici fuerunt, quemadmodum Antonij .nam Lęlij Pompeiani. qua in opinione magis sum confirmatus, postea quàm in epistola 151. libri v. ubi Lælium, impressum erat,uetustissimos libros, Lollium, habere uidi. [Mea porro comitia quem euentum sint habitura) sic antea in omnibus impressis. nos uocem, comitia, sustulimus: quæ subintelligitur; ut etiam cum dixit, Pretoriis morę quædam inciderunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Dissuadet Ciceroni, ne confligatur cum Parthis, quod illius copiæ exiguæ sint, & nihil subsidij sperandum sit. deinde excusat se, quod nihil scribat, cum non habeat quod scribat de gestis in urbe. postremo narrat, quid Marcellus de prouinciis constituat.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 5

QVa tu cura ſis, quod ad pacē prouinciæ tuæ, finitimarūq; regionū attinet, neſcio. ego qdē uehementer animi pendeo. nā ſi hoc moderari poſſemus, ut pro uiribus copiarū tuarū belli quoq; exiſteret magnitudo, & quantū gloriæ, *triūphoq; opus eſſet, aſſequeremur; periculoſamq;, & grauē *illā dimicationē euitaremus: nihil tā eſſet optandū. nunc, ſi Parthus mouet aliqd, ſcio non mediocrē fore contentionē. tuus porro exercitus *uix unū ſaltum tueri pōt. hanc aūt nemo ducit rōnem: ſed oia deſiderant ab eo, (tanq̄ nihil denegatū ſit ei, quo minus quāparatiſsimus eſſet) q publico negotio ꝑpoſitus eſt. Accedit huc, ꝙ ſucceſsionē futurā pp Galliarū *cōtrouerſiā nō uideo. tametſi hac de re puto te cōſtitutū, qd facturus eſſes, hr̄e: tñ, quo maturius *conſtitueres, cū hūc euētū ꝓuidebā, uiſū eſt, ut te facerē certiorē. noſti. n. hæc trāslaticia. De Galliis cōſtituetur: erit, q *intercedat: deinde alius exiſtet, q, niſi libere liceat de oībus ꝓuinciis decernere ſenatui, reliquas impediat. ſic multū, ac diu ludet, atque ita diu, ut plus bienniū in his tricis moret. Si qd noui de rep. quod tibi ſcriberē, hr̄em; uſus eſſem mea cōſuetudine, ut diligēter, & qd actum eſſet, & qd ex eo *futurū ſperarē, perſcriberē. ſane tanq̄ in quodam ſilice iam oia adhæſerunt. *Marcellus idē illud de ꝓuinciis urget: ſed neq; adhuc frequentē ſenatum efficere potuit. hoc ſi ꝑterito anno, Curio tribunus, & eadem actio de ꝓuinciis introibit: q̄ facile nunc ſit oia impedire, & q̄ hoc Cæſari, & iis, qui ſua cauſa, rēpub. non curet, * ſuperet, non te fallit. Vale.

[Margin:] ep. 10. l. 2. cum omnes copiæ conſliguut. — nam duæ tantum legiones erāt. ep. 15. l. 5. ad Att. cum Cæſar ſibi ſuccedi nollet. — quem prouinciæ præpꝰneret. ep. 6. h. l. — intercedat Cæſarianus tribunus; Pompeianus reliquas impediet. ep. 1. h. l. unde epiſt. 3. lib. 7. — quaſi diffiicultas impendeat. — MVBAN.

QVa tu cura) Cū dubitaretur de bello Parthico, & alii pacē conficiendam putarent, alij ꝑlio decertādū: ſcribit Cœlius ſe uehementer eſſe de hac re ſolicitum, & latenter monet Cic. ut fugiat dimicationē. oſtēdit. n. eius exercitū paruū eſſe ad tm̄ bellum, neq; expectandum auxilium a ſucceſſoribus, quos negat futuros pp controuerſiam, que erat in ſenatu de Gallis. Poſtremo dicit, ꝙ ſi haberet, quæ ſcriberet de rep. ſcriberet diligētiſſime, ſicut ſolitus eſt. tm̄ dicit, qđ agat Mar. de prouinciis. [Qua cura) qua ſolicitudine. [Pendeo animi) valde pendeo, & ſolicitus ſum. figurate aūt dixit pendeo animi, ſicut præſtans animi, & diſcrucior animi. [Hoc modo) hoc uia. [Vt pro uiribus &c.) ſenſus eſt. ſi ſolū eſſet tm̄ bellum, quantum copiarum habes. [Copiarū) exercitus. [Aſſequeremur) efficeremus, haberemus. [Illam dimicationem) aduerſus Parthos, quam ēt Cicero libēter cupiebat euitare, ut lib. 2. Magni belli timor impēdet, quod uidemur effugere, ſi ad diem ſtatutam diſcedemus. [Tam optādum) q̄. ſ. ut euitaremus ipſam dimicationem. [Non mediocrem) ſed maximā. [Vnum). ſ. q a ad ſaltus tuendos ſolent opponi milites contra hoſtes. [Hanc rōnem) ꝙ tuus exercitus uix poſſit tueri unum ſaltū pp paucitatem. Saltus aūt, ſm Ser. Campi ſpacium & locus ſiluæ eſt. Virg. Georg. 3. Saltibus in uacuis paſcuntur plena ſm Flumina. a ſaliendo aūt dr̄, ꝙ ibi arbores ſaliant. i. creſcat. inde ſaltarius campor custos. [Deſiderantur) expectantur. [Ab eo). ſ. exercitu tuo [Tanq̄ nihil denegatum ſit ei). i. tanq̄ omnia poſſis. [Publico negotio). i. cura, & cōſeruatione reip. [Huc) ad hoc. [Futurā) tibi. [Controuerſiā Gal.) q̄ eſt de ſucceſſione Galliarū. [Te hr̄e conſtitutum). i. iam decreuiſſe. [Maturius) prudētius, & grauius. [Hunc euentum) ꝙ nemo ſit tibi ſucceſſurus. [Tralaticia) fictitia, ad rē non pertinentia. [De Galliis) hæc oia, quæ narrat, ſunt, quæ tralaticia eſſe dicit. [Qui). ſ. alios. [Impediat reliquas) ſucceſſiones, ſi quiſq̄ interceſſerit galliciis ſucceſſionibus. [Niſi libere ſenatui). ſ. niſi plena libertas permittatur ſenatui. [Ludetur) fruſtra conteret tempus. Perſius. tibi luditur. [Atque ita diu). ſ. ludet. [Vt moretur) ſtet, cōteratur. [Plus biēnium). i. ultra duos annos. [In his tricis) in his inuolutionibus, & impedimentis. Nam, auct. Nonio, tricę dr̄ impedimenta, & intricationes: & intricare, impedire, morari: & per cōtrarium expedire, explicare. uide apud Noniū plura. [Vſus eſſem mea cōſuetudine) feciſſem, ut ſoleo. [Vt diligenter) hanc dicit ſuā conſuetudinem. [Omnia adheſerunt in Cil.) oia ſunt redacta in Ciliciā. [Tanq̄ ui.) quaſi moleſtia quadam pp periculū belli Parthici. [Illud idē) quod antea retulit. ut det ſucceſſor Cæſari. [Hoc ſi) puto legēdū, hoc ſic, ut ſit ſenſus. Curio trib. hoc ſic. ſ. egit. [Et eadem actio). i. eadē mentio, & relatio. [Introibit) facta eſt. [Vt) ordo eſt. ut te non fallat, q̄ facile nūc ſit impedire omnia, & q̄ ſuperet Cæſari, q nō curet rēp. ſua cauſa. [Superet) ſuperſit Cæſari. ſ. impedire oia.

QVa to cura &c.) Cum dubitaretur de bello Parthico, ſcribit Cœlius ſe uehementer de eo eſſe ſolicitum, monetq; Cic. dimicare tam paruis copiis fretus caueat. Ordo eſt. Neſcio qua cura tu ſis. i. quam curam habeas, quod. i. quantum attinet ad pacem prouinciæ tuæ. ſ. Ciliciæ, & regionum finitimarū, ut Antiochiæ, Ægypti &c. Ego quidem pendeo animi, ſup. cura, ſicut, diſcrucior animi, apud Comicum uehemēter. Nā ſi poſſumus moderari hoc more. i. hoc modo, aut hoc. i. hanc rē, mora. i. dilatione, & magnitudo belli exiſteret pro uiribus. i. ſm uires copiarū tuarū, & ſup. non amplius, & aſſequeremur ſup. tantum quantum opus eſſet glorię, & triumpho. i. ad impetrationem glorię, & triumphi. Nihil eſſet optandum tam. i. tantopere. Nunc. ſ. ubi tibi tam paruæ ſunt copiæ, ſi Parthus. i. populus Parthicus mouet aliquid. ſ. belli, ſcio cōtentionem. i. concertationem, fore. i. futuram, non mediocrem. i. uehementem. Porrò. i. ſed, tuus exercitus uix poteſt tueri. i. defendere a tranſitu Parthorū, unum ſaltum. i. locum ſiluoſum & ſpatioſum, ubi ferę, & pecora ſaliant. Autem. i. ſed, nemo. ſ. ſenatorꝫ, aut P.R. ducit hanc rationem. i. habet hanc conſiderationem de paucitate exercitus tui, ſed oia deſiderantur. i. expetuntur ab eo qui prępoſitus eſſet negotio publico, hoc eſt ab imperatore in prouincia agēte, q. d. a te, tanq̄ nihil ſit denegatū ei, quo minus. i. ut nō eſſet quāparatiſſimus. i. ualde paratus ad omnem caſum, & ad omnem uim hoſtilem repellendam. Accedit. i. additur, huc. i. ad hanc difficultatem, prouinciæ quam obtinuiſti, ꝙ non uideo ſucceſſionem futuram. ſ. tibi, pp cōtrouerſiā. i. diſſenſionem Galliarum, quas Cæſar amplius regere uolebat, uetante id Pōp. cum bona parte ſenatus. tametſi ego puto cōſtitutum. i. decretum a te de hac re, quid facturus eſſes. i. an tibi ſuccedi uelis nec ne: tñ uiſum eſt. ſ. operæpretium, ut facerē te certiorem quo. i. ideo, ut conſtitueres maturius. i. citius, ſed cū maturitate: cum prouidebam. i. proſpiciebam futurum, hunc euentum. i. exitum rerum Gallicarum. Tu enim noſti hæc tranſlaticia. i. de una re ad alium accōmodaticia. Hubert. dicit fictitia, quod mihi non placet. Conſtituetur. ſ. in ſenatu de Gallis, ut. ſ. ſucceſſio illic fiat. erit ſup. aliquis nomine Cæſaris, qui intercedat. i. obſiſtat. deinde alius exiſtet. i. emerget, & exorietur, qui impediat reliquas. i. reliquarum prouinciarum ſucceſſiones, niſi liceat ſenatui decernere libere de omnibus prouinciis. Sic. i. hoc modo, ludetur. i. fruſtra certabitur, multum, ac diu, atque ita diu, ut moretur. i. mora fiat in his tricis. i. difficultatibus, & nexibus prouinciarum inextricabilibus plus biennio. i. q̄ biennium. Si haberem quid. i. aliquid, noui de rep. quod ſcriberem. i. ſcribere poſſem tibi, uſus eſſem conſuetudine mea, ut perſcriberem diligenter, & quid actum eſſet & quid ſperarē futurum ex eo. ſ. ꝙ actū eſſet. Sanè omnia adhæſerunt in Cilicia. i. firma manſerunt, & immutata tanquam ui quadam. Marcellus urget. i. urgenter procurat illud idem. ſ. quod antea urgebat de prouinciis. ſ. ſucceſſoribus decernendis: ſed neque potuit efficere adhuc ſenatum frequentē, ut. ſ. de ea re ſenatuſc. fiat. Hoc. ſ. factum fuiſſet, ſi Curio ſup. fuiſſet tribunus anno pręterito, & ſup. non iſto, & eadē actio de prouinciis introiit. ſ. in curiam, ut non fallat. i. lateat te q̄. i. quātum facile ſit nunc impedire omnia. i. omnium prouinciarū ſucceſſionem, & q̄. i. quantum, hoc ſuperet. i. ſuppeditet Cęſari, qui non curet remp. ſua cauſa. i. proprium commodum.

[Margin:] AACBN.

QVodam ſilice iam omnia) liber uetuſtus Ioannis Scalæ ſic habet, Quodam omnia in Sicilia: Bernardini Maffei, Quodā uictiliera omnia: Qui eſt in Medicea bibliotheca, & qui apud Voaldinum Bandinellium, Quodam incilicia omnia. uulgata lectio non eſt in antiquis libris. uidendum an ita legi poſſit, Quodam incili iam omnia. notum autem, incile quid ſit.

[Margin:] PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Prior pars epiſtolæ Appij cauſam Ciceroni indicat: & , quid inde ab ipſo faciendum ſit, monet: poſterior uero narrationem habet earum rerum, quæ a Curione in Cæſaris gratiā facta ſunt, aliasq; narrationes feſtinas. poſt hæc redit ad Appium, & ad pantheras: de quibus multis epiſtolis agit.

**. Huic epiſtolæ reſpondet Cicero lib. 2. epiſt. 13. & ep. 12. lib. 3.*

M. Cœlius

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 9

ep. 10. l. 3

NOn dubito, qn perlatũ ad te sit, Appium a Dolabella reũ factum, saneq̃ nõ ea, qua existimauerã, inuidia. neq; .n. stulte Appius; q, simul atq; Dolabella accessit ad tribunal, iutroierat in urbẽ, *triũphiq́; postulationẽ abiecerat. quo facto *retudit sermones; paratiorq́; uisus est, q̃ sperauerat accusator. is nuuc iu te maximã spẽ habet. scio tibi eũ nõ esse odio. q̃ uelis eũ obligare, in tua manu est: cũ quo simultates si tibi nõ fuissent, liberius tibi de tota re essent. nunc, si ad illã summã seueritatem legitimũ ius exegeris; cauendũ tibi erit, ne parũ simpliciter, & candide posuisse inimicitias uidearis. in hãc partẽ porrò tutũ tibi erit, si qd uoluerit, gratificari. nemo. n. necessitudine, & amicitia te deterritũ ab officio dicet. Illud mihi occurrit, q inter *postulationẽ, & nominis delationẽ uxor a Dolabella discessit. quid mihi discedẽs *mandaris, memini; qd ego tibi scripserim, te nõ arbitrot oblitũ. non est iam tps plura narrandi. unũ illud monere te possum: si *res tibi nõ displicebit, tñ hoc tpe nihil de tua uolũtate ostẽdas; & expectes, quẽadmodũ exeat ex hac causa; ne quã inuidiosum tibi sit, si emanarit. portò significatio ulla si intercesserit, clarius, q̃ deceat, aut expediat, fiat. neq; ille tacere eã rem poterit, q̃ suæ spei tã oportuna acciderit, q́q́; in negotio cõficiendo tãto illustrior erit: cũ p̃sertim is sit, q, si perniciosum sciret esse loqui de hac re, uix tñ se cõtineret. Põpeius dr̃ ualde pro Appio *laborare, ut ẽt pureut alterutrũ de filiis ad te missurũ. hic uos oẽs absoluim⁹. & hercules confecta, oĩa fœda, & inhonesta sunt. Cõsules aũt habemus summa diligẽtia. adhuc S. C. nisi de feriis Latinis, nullũ facere potuerunt. Curioni nr̃o tribunatus *conglaciat. sed dici nõ põt, quo modo hic oĩa iaceãt. nisi ego cũ tabernariis, & aquariis pugnarẽ, *ueternus ciuitatẽ occupasset. si Parthi uos nihil calsaciunt, nos hic frigore frigescimus. tñ, quo quo modo hic oĩa iaceãt, potuit sine Parthis. *Bibulus in Amano nescio qd cohorticularũ amisit. hoc sic nuntiatũ est. Quod tibi supra scripsi, Curionẽ frigere: iã *calet: nã feruẽtissime concerpit: leuissime .n. qa de interkalãdo nõ obtinuerat, trãsfugit ad populũ. & pro Cæsare loqui cœpit, legemq́; uiariã nõ dissimilẽ agrariæ Rulli, & alimentariã, quas iubet ædiles metiri, *iactauit. hoc non dũ fecerat, cũ priorẽ epistolæ partem scripsi. Amabo te, si quid, quod opus fuerit, Appio facies, ponito me in gratiã. De Dolabella integrum tibi reserues, suadeo. & huic rei, de qua loquor, & dignitati tuæ, æquitatisque opinioni hoc ita facere expedit. Turpe tibi erit pantheras Græcas me non habere. Vale.

ep. 10. l. 3 — *ep. 1. l. 1.* — *ep. 2. l. 2. ad Q. f.* — *ep. 12. l. 3.* — *ut ei Tullia matrimonio iungatur.* — *nam Põp. filius erat Appij gener ep. 4. l. 3.* — *ep. 13. l. 2.* — *ep. 20. l. 5. ad Att.* — *minimè otiosus est. ep. 7. l. 5. ad At.* — *scilicet iurum.*

RVBER. NOn dubito) Quemadmodũ patet lib. 3. epist. q̃ incipit, Cũ est ad nos allatum &c. & aliis duabus sequentibus p̃dictam, accusatus fuerat Appius a Dolabella, & a quibusdã fautoribus Dolab. ambitus, & maiestatis, ex quo eũ triumphum de rebus gestis in Cil. esset petiturus, amiserat eius hñdi spẽ. quam rem hac epistola Cœlius indicat Cic. ostenditq́; eum plurimum prodesse posse Ap. sed monet eũ, ut ita ei ꝓsit, ut oideat oĩno deposuisse oẽs inimicitias & simultates, quas ante habuit cũ ipso Appio: dicit aũt Pomp. ei plurimũ fauere, & pro eius causa laborare. Narrat p̃terea quædã, quæ fecit Curio in fauorẽ Cæs. postremo rogat Cic. Cœlius, ut eũ in gr̃a Appii ponat. & rursus ab eo pantheras græcas petit. [Factum reũ) accusatũ ambitus, & maiestatis. [Nõ ea) nõ tãta. [Inuidia) maleuolẽtia. [Neque. n. stulte). s. fecit. [Simulatq́;) cum primum, statim. [Ad trib.) ubi sedebãt indices, apud quos eũ accusauit. [Abiecerat) deposuerat. [Triũphi) de rebos in Cil. gestis, cui p̃fuerat ante Cic ut lib. 3. uisum est. (Accusatur) Dolabella. [Is) Appius. [Eum) Appium. [In tua manu). i. in potestate. [Quãm). i. quantum. [Velis eũ obligare) adiuuãdo eum contra Dol. [Liberius) magis in potestate tua, ut & nõ faueres ei si nolles, qa nemo diceret te fauere hoc odio. [Nunc) dicit oĩno, ei esse fauendum, ne uideat aliqd retinuisse de ueterib⁹ inimicitiis. [Ius legitimũ) iustũ ius reconciliationis. [Parum simpliciter) .i. parũ sincere. [Et parũ cãdide) .i. parũ benigne, & pure. Horat. Albi nfõr sermonũ cãdide lector. [Tutũ) sine periculo, & infamia tua. [Deterritũ) ab off. i. p̃termisisse officium tuũ erga App. [Necessitudine) quæ est tibi cũ Dolab. [Occurrit) in mentem uenit. [Discessit a Dolabella) reliqt Dolabellam, fecit cum eo diuortiũ. [Quid mãdaris mihi) nõ dicit qd sit, intelligimus ei mandatum fuisse a Cic. ut si qs inueniret aptus, cuius matrimonio Tullia locaret, se certiorẽ faceret, uel daret operã, ut ẽt nõ admonito patre, locaret, sicut ipse Cic. lib. 3. ad Appiũ scribẽs testatus est. Vnde nũc Cœlius significat Dolabellã esse sine uxore, & se memorẽ eius mandati. [Quid scripserim) coniicimus eũ scripsisse multa de Dol. [Hoc tpe) nunc ex hac causa, q̃ habet cũ Appio. [Quemadmodũ) an eũ honore, an turpiter. [Inuidiosum) carũ. [Emanarit) effluxerit. [Porrò) deinde. [Significatio) demonstratio tuæ uoluntatis. [Clarius) manifestius. [Quã dec. aut q̃ expediat) neq; decet, neq; expedit res matrimoniales a multis sciri priusq̃ cõficiant. [Ille) Dolabella. [Tã oportuna) accõmodata, utilis. [Cũ is sit). i. talis naturæ. [Vix se cõtineret) qn loqueretur. [Alterutrũ) alterũ. [De filiis). s. suis uel Sex. Põp. uel Cn. Pomp. [Hic) Romę. [Nos oẽs) consules prouinciarũ. [Confecta) facta, instituta. [Et). i. etiam. [Summa diligentia) ironice. q. d. negligẽtissimos. [Feriis Latinis) Latinę ferię, ut scribit Var. dicebatur dies cõceptiuus, dictus a Latinis populis, qb⁹ ex Albo mõte & sacris carnẽ petere fuit ius eũ Rom. a quibus Latinis latinæ dictæ sunt. [Conglaciat) friget. [Iaceant) sint prostrata, & deiecta. [Nisi ego) signat Cic. iocose hoĩes deditos esse pigritię, ita ut ea marcescant. [Aquariis) iis q uẽdunt aquam. Iuuen. Veniat conductus aquarius. [Et tabernariis) .i. cauponibus q uinũ uendunt. [Pugnarẽ) resisterẽ, ne facerent copiã aquæ, & uini. [Veternus) auctore Seruio, morbus est intercus. i. hydrops, qui hoĩes efficit pigros, uñ & ꝓ pigritia ponit apud Virg. in Georg. Nec torpore diu passus sua regna ueterno. Bibit aũt multum ueternosus, ut ostẽdit Horat. Crescit indulgens sibi durus hydrops. Nec sitim pellit, nisi causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore lãguor. & Cato ait, ueternosus quã plurimum bibit, tam plurimũ sitit. [Occupasset) inuasissent. i. oẽs iã essent ueternosi. [Parthi aũt nos nihil) .i. nihil curamus. in quodam codice scriptũ erat, sed Parthi uos calefaciũt. [Potuit sine Parthis). s. esse, ut oĩa iacerentur. [Bibulus) qui p̃erat Syriæ. [In Amano monte) de quo diximus in 3. lib. [Cohorticularum). i. paruarum cohortum. [Sic). s. eũ amisisse. [Quòd supra) cõstat hãc epistolam scriptam esse quodam interuallo tpis. quia ergo supra dixerat, q tribunatus glaciat Curioni, nũc se corrigit, & dicit multum calere. [Cõcerpitur) dilaceratur. [Leuissime) stultissime. [Viariam) de uiis quę quid contineret, non facile scitur. [Alimẽtariam) legende alimentis. [Agrarię Rulli). i. legi quam Rullus de agris diuidundis tulerat. [Iactauit) publice nominauit. [Quas leges) uiariam & alimentariam. [Iubet ædiles metiri) uult ædiles falso dicere esse probatas. [Hoc) q iactasset has leges. [Ponito me in grat.) dicito ei psuasum a me, ut ita faceres. [Integrum) ut mihi ostendas de uoluntate tua collocandæ filiæ. [Huic rei) matrimonio filiæ. [Dignitati ęquitatis tuæ) quantum pectat ad Appium.

ASCEN. NOn dubito) Visum est lib. 3. accusatus fuerat Appius Pulcher ambitus a Dolabella, & fautoribus eius, quare triũphum amisit: quod nunc Cœlius scribit, monens Cic. ut deposita simultate Appio reconcilietur. Ordo est. Non dubito qn platum sit ad te Appiũ. s. Pulchrũ, q ante Cic. Ciliciam recep̃at, factum reũ. s. ambitus, & maiestatis, a Dolabella, q postea gener Ciceroni fiet, sanè nõ ea. i. tanta inuidia quã. i. quãtã, existimauerã. s. Appio futura. Neq; .n. Appius stulte sup. egit, q simul atq; .i. statim, postq̃ Dolabella accessit ad tribunal. s. accusaturus Appiũ, Introierat in urbem, & abiecerat postulationẽ triumphi, q̃ q sperabat, foris manebat, donec decretum senatus fieret, quo facto Appius retulit sermones. i. rñdit, & uisus est parator. s. ad sese purgandũ, q̃ accusator. s. Dolabella sperauerat. Is. s. Appius, habet nũc maximã spẽ in te. Scio eũ. s. Appium nõ esse tibi odio

est in manu.i potestare tua, obligare eũ.s.tibi q̃.s.quãtum uelis, eũ quo.s.Appio, si simultates nõ fuissent tibi.s.prius, esset tibi liberius.s.agere, de tota re, q̃a posses eũ iuuare, & deserere, ut uelles. Nũc si exegeris legitimũ ius.i.rigorem iuris ad illã summã ueritatẽ.i.iustitiam, sicut uerũ pro iusto sæpe ponitur, cauendũ erit tibi, ne uidearis posuisse.i.deposuisse inimicitias, parũ simpliciter .i.sine dolore & parũ candide.i.sine liuore. In hanc &c. Ordo est. Porrò.i.sed tatũ erit tibi si q̃d uolueris gratificari.i. gratũ facere Appio, in hãc partẽ.s.mitiorẽ. Nemo.n.dicet te deterritũ ab officio, necessitudine, & amicitia, q̃.s.tibi est cũ Dolabella, ut tñ nondũ, hęc cũ scriberent, Ciceroni gener factus, q̃a id post Appij liberationẽ purgauit lib.3.quod ẽt sequens clausula comprobat. unde intelligã, ideo id neminẽ dictum eo, q̃ tũc nulla fuerat Ciceroni cũ Dolabella necessitudo, aut amicitia. Illud.s. quod seq̃tur, occurrit mihi, q̃ uxor.s.Dolabellæ discessisset.s.p diuortium, a Dolabella inter postulationẽ .i. uacationẽ in ius, & delationẽ nominis.s.rei. Memini.i. memoria teneo, q̃ tu discedens.s. in ꝓuinciam, mãdaris pro mandaueris mihi, q.d. q̃ Tulliam tuam idoneo marito locarem, te incõsulto. Et arbitror te non oblitum, q̃d ego scripserim tibi.s.de Dolabella, q̃ esset idoneus gener futurus. Tẽpus narrandi plura non est iam. Ego possem monere te illud unũ, si res nõ displicebit tibi, sup.cũ Dolabella posse matrimonium contrahi.tñ nihil ostendas de uolũtate tua hoc tpe.s.lite pẽdente, & expectes quemadmodum.s. Dolabella accusator, exeat ex hac causa.i.accusatione Appij. Deniq; si emanarit.i.diuulgatum fuerit filiam tuã nubere Dolabellæ, Appii accusatori, id sup.sit tibi inuidiosum. Porrò.i.sed, si ulla significatio.s.uoluntatis tuæ intercesserit.i.interuenerit, id sup.fiat clarius.i.manifestius, quã deceat, aut expediat.i.utile sit, & ita monet, ut occultissimũ habeat. Neq; ille.s.Dolabella, poterit tacere eã rẽ.i. tua uoluntate filiã tuam tibi desponsatã, quæ.s.res, acciderit tã opportuna spei suæ.s.de condẽnatione Appii, qoęq;.i.& quę.s.res, erit tãto illustrior.i.clarior & magis perspicua, in negotio conficiundo.i.perficiundo, p̃sertim cum.s. Dolabella, sit is.i.talis, q̃ si.i.etsi sciret perniciosum esse loqui de hac re.s. quã inter nos agimus, hoc est de matrimonio filię tuę:tñ.i.nihilominus uix.i. cum summa difficultate, cõtineret se.i.abstineret a loquendo. Põpeius dr̃ ualde laborare pro Appio.i. ut Appius absoluatur quod ẽt contigit ut ẽr puteot.i.hoĩes Pomp.sup. missurum ad te alterutrũ de filiis.s.suis, uel Sextũ, uel Cneum, ideo aũt missurus putabatur, ut Cic.q tunc erat in ꝓuincia, ubi Appius crimen cõmisisse accusabatur, facta quęstione, & ut dñe, informatione, beneuole rem interpretetur, & ad senatũ rescribat. Nos oẽs absoluimus.s.quodã · pręiudicio, hic.i.Romę, sup. Appiũ, hoc est optamus eum absoluendũ, & Hercule.i.per Herculẽ, oĩa concepta.s.crimina, de Appio.i.quę in eius accusationis libello continentur, sup.sunt fœda & molesta. Autem.i.sed, nos habemus consules summa diligẽtia .s.pręditos, quod (ut Hubertino placet) per ironiam dicit nã addit, ipsi sup.nullum.i. non ullum non potuerũt facere adhuc senatusc.i.decretũ ex senatus sentẽtia factũ, nisi de feriis latinis.s.celebrãdis. Tribunatus conglaciat.i.friget plurimũ, hoc est abolitur, Curioni nostro, sed nõ potest dici quõ omnia iaceãt .i. neglecta sint, & torpeãt hic.i.Romæ. nisi ego pugnarem cũ tabernariis & aquariis.i.uendẽtibus uinum, aut portãtibus aquam p̃tio. Iuuen. Veniat cõductus aquarius. ueternus.i. torpor ex morbo intercute, & hydrope, occupasset ciuitatẽ nimio potu. quocirca dicit se pugnare cũ tabernariis.i.cauponibus & aquariis, ne.s.tm̃ uini potus uenderent, aut ex torpore. Vnde Philippus Beroaldus ex hoc loco, argumẽtatur lib.xj.10 epist.cuius principium est, Raras tuas quidẽ &c. ubi uulgo legitur, Erat in eadem epistola ueteranus et uiratis, legẽdum esse, ueternus ciuitatis. Hic.n.inq̃t Pompeiũ appellat quo legionũ Romanarum præfecto nullum exercitamentum P.R. dabatur. Hæc ex illo. Veruntñ non ut dicta epistola huic respondere, ppter ea q̃ dicit in eadẽ epistola scriptũ esse manu Cęlij, Cic.non defendi a Curio, sed potuit illa pars seorsum scripta de lera esse. Veruntñ minus placet, q̃ dicat Pomp. Vereruum dici cũ dicat se gaudere quod amicus in otio sit. Intelligã ergo de oriotorius ciuitatis, aut intercute, ut dixi, aut nimia potatione, melius tñ de corpore, eo q̃ præmisit quõ hic oĩa iaceant, q. d. nulli litem agitari, nisi cum tabernariis, & aquariis pugnaret.s.in foro iudiciali, accusando nos pluris iusto pretio operam suam, aut aquam uendere, illas res corruptas. Si Parthi nihil calfaciunt nos aut uos.i.si nullũ incutiũt timorẽ, nos nihil frigescimus.i. frigidi simus, aut sumus, frigore.i.metu, eo q̃ metus frigus inducit, usq; adeo ut frigus ꝓ metu ponatur. Æneid.1. Extemplo Æneę soluũtur frigore membra.tñ quoq̃uo.i.quõcunque oia iaceant hic, potuit.s. Veternus esse, sine Parthis.i.nisi Parthi nos solicitos facerent. Bibulus, q Antiochiam curabat, amisit nescio q̃d cohorticularũ in Amano.s.monte, in confinio Cilicię.hoc est nuntiatum.s. senatui nunc sic, quod.i.q̃q̃ sceipsi tibi supra, Curionẽ frigere.i. in otio esse, ipse calet iam.s.rubore. nam concerpitur .i. a multis carpitur feruentissime. Enim.i. q̃a ipse nõ obtinuerat intercalando.i.remittendo, ipse transfugit leuissime.i.inconstantissime, ad populũ, & cœpit loqui pro Cęs.& iactauit legem uiariã.i. de uiis faciendis, non dissimilem Agrariæ.s.lege, Rulli.i.quam Rullus tulit & iactauit legem alimentariã.i.de alimentis faciendis, quas.s. leges, ipse iubet ędiles metiri.i.metiẽdo exercere, & in usum adducere. Hubertinus legit mentiri. quod non placet. Cum ego scripsi priorem partem epistolæ.s.huius (nam prius unã partẽ scripserat, deinde post aliquot dies eam absoluit, non deletis prius scriptis) sup. Curio nõdum fecerat hoc .i. nondum iactauerat. Amabo te blandienter dictum, si facies q̃d.i.aliquid, quod fuerit opus.i.utile Appio, ponito me in gratiam.s. Appij: suadeo sup. ut serues tibi sup. negotium de Dolabella integrũ, ita ut eũ & suscipere generũ, & refutare libere possis. Expedit.n.& huic rei de qua loquor.i.matrimonio filię tuæ, aut gratiæ Appii conseruande, & dignitati ęquitatis tuæ facere hoc ita, quod opinio est. Me non habere.i.si non habuero, cum munera ędilitia dabo, Pantheras Gręcas, erit turpe tibi, quia culpaberis defuisse amico.

COnfecta, oia fœda, & inhonesta sunt) hoc in loco uetusti libri inter se discrepant. non eũ, quem habet Ioannes Scala, ut minus deprauatũ, secuti sumus: sic.n. in eo legitur: confecta oia fœda, & inhonesta sunt. ex quo adducti sumus, ut una littera immutata, legeremus: confecta, oia fœda, & inhonesta sunt. post in Petri Bembi libro, confecta oia, diserte scriptum animaduerti. [Tabernariis) aquarũ ius penes ędiles, & censores erat. itaq;, cũ tabernarij publicas aquas in suũ usum deducerent, Cœlius, qui tunc ædilitatẽ gerebat, ea de re cum tabernariis & aquariis pugnauit: concionem ẽt de aquis scripsit, cuius meminit Frontinus lib.2.de aquæ ductibus. [Viatiam) dicit nescio quid Appianus de uiis a Curione instauratis: tñ, Vinariam, magis probarem, quàm Viatiam: & post, Queis iubet ędiles metiri. ut hoc dicat: iubet ædiles legibus, quas ipse fert, uinũ, & alimenta populo metiri. legem & P.Clodius tulerat de annona: de qua in oratione pro Sextio, & Asconius in Pisonem.

PAVL. MAN.

APud Cicer. in epist. fam. a Cœlio conciunatis, uñr esse aquarii, q aquam circumferunt uenalem. Nisi ego, inq̃t, cũ aquariis & tabernariis pugnarem, ciuitatem Veternus occupasset. Iuuen. Veniat conductus aquarius. Aquaria prouincia in Cicerone aduersus Vatinium, cura est quęstoris, pfecta mercibus, quæ mari uel omnino aquis subuehuntur, ne q̃d exportetur. Sed & publicis aq̃s pręfici solitos quosdam scimus. De q̃bus quandoque fit S.C. factum, ut cum eius rei causa extra urbem forent, lictores binos, & seruos & publicos ternos, architectos singulos, & scribas, & librarios, accensos, & pręcones totidem hr̃e liceret. Hosce dici quandoque aquarũ curatores animaduerto, interdũ & aquarios. Iulius Frontinus, Ille aquariorũ colliẽdus reditus, quem uocant punctam. Et mox docet fuisse quendam, q appellaretur a punctis. Pertinebant & ad eandem aquarũ rationem, qui uocabantur uillici, castellani, silicarij, tectores. Sed hæc fermè mini steria erant. Alibi Frontinus, aquariorum fraudẽ nominat, quos aquas ex publicis ductibus in priuatorum usum deriuare deprehendisset. Super qua re Cœlii Rufi edita quoque legebatur oratio, cui titulus fuit De aquis: ubi aquariorum dolo, irriguos agros, tabernas, cœnacula perpetuis salientibus coarguebat instructa. Vnde illustratur Cœlii eiusdem locus, de quo diximus.

Cal. Rho Antiq. Lect. lib. 18. cap. 40

ARG. Scribit de belli Parthici periculo, de Cornificij nuptiis, de Valeriæ diuortio, de Ocella adulterio.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 19

QVàm cito tu istinc decedere cupias, nescio: ego quidẽ eo magis, quo adhuc felicius rẽ gessisti. dũ istic eris, de belli Parthici periculo cruciabor, ne hũc risum meũ metus *aliq ꝑturbet. Breuiores has lr̃as properãri publicanorũ tabellario subito dedi. tuo liberto plurib' uerbis scriptas pridie dederã. Res aũt nouæ nullæ sane acciderũt nisi hæc uis tibi scribi, q̃ certe uis Cornificius adolescens *Orestillæ filiã sibi despondit. Paulla Valeria, soror Triarij, diuortium

p, aliquis, antique.

Orestilla uxor Catilinæ fuerat. Sall.

diuortium sine causa, quo die uir e prouincia nentu
ep.7.l.11. rus erat, fecit. nuptura est D.*Bruto. non dum retu-
lerat, multa in hoc genere incredibilia, te absente,
ep.15.l.2. acciderunt. Ser.*Ocella nemini persuasisset se mœ-
chum esse, nisi triduo bis deprehensus esset. quæris.
ubi? ubi hercules ego minime uellē. relinquo tibi,
qđ ab aliis quæras. neq; .n. displicet mihi, imperato
rē singulos pcūctari, cū qua sit aliqs dephēsus. Vale.

HVBER. QVām cito) Cœlius primum se cupere dicit, ut Cic. ex prouincia discedat & sua, & ipsius Cic. causa. deinde quędam iocosa, & risu digna scribit, & præcipue Ocellam repertum in adulterio, sed non dicit cum qua muliere. uult enim, ut Cic. id ab alio pquirat. Hęc epistola satis faceta, & facilis est. [Istinc) ex Cicilia. [Ego magis) scuplo, ut discedas. (Quo) quanto. [Aliquis metus) de isto bello, & periculo Parthico tui causa. [Hunc risum meum) de iis rebus, quę ridendę acciderunt. [Pridie) heri. [Quæ certe uis) .s. scribi tibi. [Despondit sibi filiū) non intelligo, quod fecerit filium responsum suum, sed quod fecerit eum sponsum. ut dicam, ego feci mihi sponsum filium meum, non intelligo, quòd sit sponsus meus, sed quòd in gratiam meam & lętitiam sit, factus sponsus. [Diuortium) discessionem, separationem a merito. [Triarij) nomen proprium. [Sine causa) quia multæ erant causæ diuortij ut exponunt iurisc. ff. diuort. [Nondum retulerat) ad seipsum dicit qui nondum dixerat hoc. [In hoc genere) talia qualia hæc sunt. [Ocella) hic est ille, de quo Cic. lib. 2. ad Cœlium scribens, dicit: de Ocella parum ad me scripseras, & in actis non erat. [Nemini persuasisset) nemini fecisset credibile. [Triduo) in tribus diebus. [Deprehensus) in adulterio, & proprie deprehendi dicunt nautæ, & adulteri. De nautis Virg. Æn. Hunc ego si Getulis agerem, si syrtibus exul, Argolico'ue mari deprehensus, & urbe Mycenæ. de adulteris Horat. in sermon. Deprehensi non bella est fama Treboni. [Quæres) uoles scire. [Vbi) in qua domo, uel in qua muliere. [Minime uellem) .s. deprehensum, ubi deprehensus est. erat .n. fortasse deprehēsus apud amicū. [Relinquo tibi) .s. hoc. [Imperatorem) sicut es tu. [Percontari) interrogare. [Singulos) qui Roma illuc ueniunt. [Cum qua) muliere: nam hoc pacto aliquis tandem tibi dicet.

ASCEN. QVām &c.) Dicit se cupere, ut Cic. ex prouincia discedat, afferique iocosa quædam utpote Ocellam deprehensum in adulterio, nec tamen dicit cum qua uolens Cic. id ex alio inquirere. Ordo est. Nescio quam .i. quantum cito tu cupias discedere istinc .i. ex prouincia ubi nunc es. ego quidē cruciabor de periculo .i. pp periculum belli Parthici, dū .i. donec eris illic .i. in Cicilia, eo .i. tāto magis, quo .i. quāto felicius gessisti adhuc res, quia fortuna solet mutari, nec cuiquam esse perpetuo bona. Vnde Philippus, Macedo cum tres lætos nuntios uno die accepisset, deos precatus est ut modicum supplicij pro tātis bonis reponant. Ne aliquis metus perturbet hunc .i. quem hic habeo, risum meum. Ego dedi tabellario .i. ad tabellarium, hoc est literarum perferendarum ministro, publicanorum .i. q publica cōduxerūt pperāti .i. festināti subito has literas breuiores, dederā pridie .i. die pcedenti hanc tuo liberto literas sup. scriptas pluribus ūbis. Aūt .i. sed res sane .i. multum, nouę nullę acciderunt, nisi uis hæc .i. huiusmodi res scribi tibi, q certe uis q ridicula putat. Cornificius adolescens despondit sibi filiā Orestillæ. Paula Valeria soror Triarij fecit diuortiū .i. dissolutionem matrimonii, & separationem a uiro, sine causa supp. eo die quo die uir .i. maritus, uēturus erat e prouincia. unde Cic. reuersus ē repudiū facturus erat, ea sup. nuptura est D. Bruto, ipsa nondū retulerat .i. ad senatum tulerat, an senatui placeret. Multa incredibilia in hoc genere .s. matrimoniali, acciderūt te absente. Seruius Ocella nemini psuasisset se esse mœchum, nisi deprehēsus esset .s. in adulterio bis triduo .i. intra tres dies. Quæ res ubi .s. deprehēsus sit .i. in cuius domo, & cum cuius uxore, Hercule sup. illic, ubi ego minime uellē. Relinquo tibi q q̄ras ab aliis. Neq; .n. displicet mihi, impatorē .s. te pcūctari .i. interrogare singulos, cū qua aliqs sit deprehēsus. q. d. sic Ciceronē quoq; uxoris suæ culpā nosciturū.

PAVL. MAN. PAulla Valeria) alij, an hęc Bruto nupserit, dubitare uidentur, ppterea q lib. xj. Pollam Bruti uxorem fuisse perspiciunt. ego nupsisse existimo, & eam ipsam esse, quæ lib. xj. appellatur Polla: ut, quemadmodum ab aula olla, sic a Paulla Polla dicta sit. [Non dū retulerat) si ita legatur, subintelligi poterit, dotē. sed mihi nō displicet amicissimi mei cōiectura, q ita legēdū putat, mūdū retulerāt. mūdus aūt muliebris q sit, exponit Iu. lib. 34. Mūditiæ, inqt, ornatus, & cultus, feminarū insignia sunt. hunc mundum muliebrem appellarunt maiores nostri.

ARGVMENTVM.

Varia scribit, primum de iudiciis quibusdam, tum de rep. satis copiose, postremo de se ipso.

M. COELIVS S. D. M. CIC. 7

ETsi de rep. quæ tibi scribam, habeo: tñ nihil, quo magis gauisurum te putem, habeo, q̄ hoc. scito C. Sēproniū Rufum, Rufum, mel, ac delicias tuas, calumniam maximo plausu tulisse. q̄ris, qua in cā? M. Tutium, accusatorem suum, post ludos Romanos reum lege Plotia de ui fecit, hoc consilio, q uidebat, si extraordinarius nemo reus accessisset, sibi hoc anno causam esse dicendā. dubium porro illi non erat, quid futurū esset. nemini hoc deterre munusculū maluit, q̄ suo accusatori. itaq; sine ullo subscriptore descēdit, & Tutium reū fecit. at ego, simul atq; audiui, inuocatus ad subsellia rei accurro: surgo, neq; uerbum de re facio: totum Sēpronium usq; eò perago, ut Vestorium quoq; interponā, & illam fabulam narrem, queadmodum tibi p beneficio dederit, si quid iniuriis suis esset, qđ Vestorius teneret. Hæc quoq; magna nūc contentio forum tenet, M. Seruilius, postq̄, ut cœperat, oibus in rebus turbarat, nec, qđ non ueuderet cuiquā, reliquerat; maxima nobis traditus erat inuidia: neq; Laterensis ptor, postulante Pausania, nobis patronis, quo ea pecunia peruenisset, recipere uoluit. q Pilius, necessarius Attici nostri, de repetundis eū postulauit: magna illico fama surrexit, & de dānatione feruenter loqui est cœptum. quo uento pijcit Appius minor, ut indicet, pecuniā ex bonis paternis peruenisse ad Seruilium, præuaricationisq; cā diceret depositum H-S LXXXI. admiraris amentiam. quid, si actiones stultissimas, quid, si nefarias patris confessiones audisses? mittit in consiliū eosdē illos, qui litis æstimarant, iudices. cū æquo numero sniæ fuissent, Laterensis, leges ignorans, pnuntiauit quid singuli ordines iudicassent: & ad extremū, ut solent, Non redigam. postq̄ discessit, & p absoluto Seruilius haberi cœptus; legisq; unū & centesimū caput legit, in quo ita erat; QVOD eorū iudicū maior pars iudicarit, id ius, ratumq; esto: in tabulas absolutū nō retulit, ordinū iudicia perscripsit. postulāte rursus Appio, cum L. Lollio trāsegit, & se relaturū dixit. sic nunc neq; absolutus, neq; dānatus Seruilius, de repetundis, saucius, Pilio tradetur. nā, de diuinatione, Appius, cum calūniam iurasset, cōtendere ausus non est, Pilioq; cessit; & ipse de pecuniis repetūdis a Seruiliis est postulatus, & pterea de ui reus a quodā suo emissario est factus. recte hoc par habet. Qđ ad remp. pertinet, oino multis diebus, expectatione Galliarū actum nihil est. aliqn tñ, re sæpe relata, & grauiter acta, & plane perspecta Cn. Pōpeij uoluntate in eam partem, ut eū decedere post kal. Mart. placeret, s. c. qđ tibi misi, factum est, auctoritatesq; perscriptæ. s. c. auctoritas. Pridie kal. Oct. in æde Apollinis. scribēdo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Aenobar-

bus,

bus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pōp. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Lucceius C. F. Pup. Hirrus, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Opius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de prouinciis consularibus: D. E. R. I. C. uti L. Paullus, C. Marcellus cos. cū magistratū inissēt, ad ex kal. Mart. q̄ in suo magistratu futuræ essent, de consularib' ꝓuinciis ad senatum referrēt, ne ne quid prius ex kal. Mart. ne ue qd coniunctim de ea re referretur a consulib': utiq; eius rei cā p dies comitiales senatū haberent, S. Q. C. facerēt: & cū de ea re ad senatū referrent a cōsulib', q eorū in ccc. iudicib' essent, sex abducere liceret: si quid de ea re ad populū, plebē ue lato opus esset, ut Ser. Sulpicius, M. Marcellus cos. prætor. trib. pl. quib' eorū uideret, ad populū, plebē ue ferret: q̄ ij nō tulissent, uti quicūq; deinceps essent, ad populū, plebē ue ferrent.

I. V. Pridie kal. Oct. in æde Apollinis. scribendo affuerunt, L. Domitius Cn. F. Ahenobarbus, Q. Cæcilius Q. F. Metellus Pius Scipio, L. Villius L. F. Pō. Annalis, C. Septimius T. F. Quirina, C. Scribonius C. F. Pop. Curio, L. Ateius L. F. An. Capito, M. Opius M. F. Terentina. Quod M. Marcellus cos. V. F. de ꝓuinciis: D. E. R. I. C. senatum existimare, neminem eorū, qui potestatē habēt intercedēdi, impediendi, morā afferre oportere, quo minus de rep. quāprimum ad senatū referri, S. Q. C. fieri possit: q̄ impedierit, eum senatū existimare contra rēp. fecisse: si qs huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatē ꝑscribi, & de ea re ad senatū, populūq; referri. Huic S. C. intercessit C. Cælius, L. Vicinius, P. Cornelius, C. Vibius Pansa. Itē senatui placere, de militib', q in exercitu C. Cæsaris sunt, q eorum stipendia emerita, causas, quib' de causis missi fieri debeant, habeant, ad hunc ordinē referri, ut eorum rō habeatur, causæq; cognoscant. Si quis huic S. C. intercesserit; senatui placere, auctoritatē ꝑscribi, & de ea re ad senatū, populūq; referri. Huic S. C. intercessit C. Cælius, C. Pansa trib. pl. Itemq; senatui placere, in Ciliciā ꝓuinciā, inq; VIII. reliquas ꝓuincias, quas ꝑtorij ꝓprætores obtinerent, eos, q ꝑtores fuerunt, neq; in ꝓuincia cū imperio fuerunt, quos eorū ex S. C. cū imperio in ꝓuincias ꝓꝑtores mitti oporteret, eos sortito in ꝓuincias mitti placere: si ex eo numero, quos S. C. in ꝓuincias ire oporteret, ad numerū non essent, q in eas ꝓuincias ꝓficiscerentur; tum, uti quodq; collegiū primum ꝑtorū fuisset, neq; in ꝓuincias profecti essent, ita sorte in ꝓuincias proficiscerentur: si ad numerū ij nō essent; tūc deinceps ꝓximi cuiusq; collegij, q ꝑtores fuissent, neq; in ꝓuincias profecti essent, in sortē conijcerentur, quoad is numerus effectus esset, quē ad numerum in ꝓuincias mitti oporteret: si qs huic S. C. intercessisset, auctoritas perscriberet. Huic S. C. intercessit C. Cælius, C. Pansa trib. pl. Illa præterea Cn. Pompeij sunt animaduersa, q̄ maxime cōfidentiam attulerunt hominib'; ut diceret, se ante kal. Mart. non posse sine iniuria de ꝓuinciis Cæsaris statuere; post kal. Mart. se nō dubitaturū. Cum interrogaretur, si q tū intercederent; dixit, hoc nihil interesse, utrū Cæsar senatui dicto audiens futurus nō esset, an pararet, q senatū decernere nō pateret. Quid si, inqt alius, & cōsul esse, & exercitū habere uolet? at ille, q̄ clementer? Quid, si filius meus fustem mihi impingere uolet? his uocib', ut existimarent hoies Pompeio cū Cæsare esse negotium, effecit. itaq; iā, ut uideo, alterutram ad conditionē descendere uult Cæsar; ut aut maneat, neq; hoc anno sui rō habeat; aut, si designari poterit, decedat. Curio se contra eū totum parat. quid assequi possit, nescio. illud uideo, bene sentientē, etsi nihil effecerit, cadere nō posse. Me tractat liberaliter; & mihi suo munere negotiū imposuit. nam si mihi non dedisset eas, q ad ludos ei aduectæ erāt Africanæ; potuit supersedere. nūc, qn dare necesse est; uelim tibi curæ sit, qd' a te sęmp petij, ut aliqd istinc bestiarum habeamus: Sitianamq; syngrapham tibi cōmendo. libertum Philonē istuc misi, & Diogenē Græcū, quib' mādata, & lr̄as ad te dedi. eos tibi, & rē, de qua misi, uelim curæ habeas. nā, q̄ uehemēter ad me pertineat, in iis, quas tibi illi reddēt, lr̄is descripsi. Vale.

ETsi de rep. &c.) Dicit Sempronium calumnias cum plausu tulisse, affertq; multa de rep. de S. C. & q scribæ fuerint in eo. q̄ cum sint ipsis duntaxat nota, obscuriora uisa sunt Hub. quā ut a se explanent. Nobis tn̄ breuiter explicanda uīr, si non planè, at qualiter poterimus. Ordo itaq; est. Etsi. i. q̄q̄, habeo q scribam. i. scribere possim tibi de rep. tn̄ nihil habeo, quo putem te gauisurum, magis, q̄ hoc. s. qd' sequit. Scito C. Sēpronium Rufum, mel. i. dulcedinem, ac delicias tuas tulisse. i. accepisse calūniam. i. contumeliam, maximo plausu, nō suo, sed populi eū libenter uidētis. Quęris qua cā. s. affectus sit calumnia. Ea sup. est, q fecit M. Tutium accusatorem suū. i. unde prius accusatus fuerat, reum post ludos Rom. lege Plotia de ui. s. illata, hoc cōsilio, q uidebat si nemo accessisset reus extraordinarius cām esse dicēdā sibi. i. se esse. i. defendēdū hoc anno. Nam cām dicit, q se purgat, & defendit: silam dicit, qui iudicat. Porro. i. aūt sup. id non erat dubium illi. Nemini. i. non alicui, nō maluit. i. nō magis uoluit, deferre. i. ꝑsentare hoc munosculū. s. ut reus extraordinarius fieret, ulli, aut alicui, q̄ accusatori suo. s. M. Tutio. peramaram aūt irrisionē notat talem delationē, & accusationem munusculū. Itaque. i. & ita, Sempronius descendit. s. in forum cātum ad litem fauendā sine ullo subscriptore. i. assensore, aut astipulatore, q secum sentiret. Solēt. n. idem sentientes noīa sua subscribere unde tractum, ut subscriptores sint superioris scripti approbatores, & subscribere superius scripta ꝓbare, & fecit Totiū reū. atq; ego. simul, atq;. i. eodem tpe quo aut statim postq̄ audiui. s. Tutium a Sēpronio reum factum, accurro inuocatus. i. licet non essem uocatus, ad subsellia rei. i. ubi reus sedebat cām dicturus, surgo ut more aduocati cām dicturus, neq; uerbum facio de re. i. cā Tutij, aut lege de reo. s. Tutio. Ego perago. i. cōtinueo. Peragere. n. est, ad finē usq; agere, tunc aūt peractum est qn̄ q a uictus, & condēnatus est. Sēpronium toto. i. ex omni parte, usq; eo. i. in tm̄, ut interponam quoq;. i. etiam. Nestorium. i. calūniam Sempronij in Nestorium, & narrem. i. recitem, illam fabulā, quēadmodum dederit tibi ꝓ bñficio. i. loco bñficij, si quid esset iniuriis suis, quo Nestorius tenet. i. afficeretur. Hæc quoq; magna cōtentio tenet. i. occupat, nunc forum. s. iudiciale. M. Seruius. s. Sēpronius inceperat. s. agere. turbarat sup: eum in oīb' reb', neq; reliquerat quidq̄ qd' non uenderet. ut dixi, obscure loquit: neq; operęprętium esset mētem eius indagasse. Maxime. i. & sup. Seruilius, aut potius Sēpronius, erat traditus maxime. i. ꝑcipue nobis inuidiæ. i. inuidiam. i. molęstiam illi excitandam, neq; Laterensis (ꝓprium est nomen) Pausania postulare. i. cum Pausanias postularet prętorem nobis patronis supentibus. alij legunt Laterense, ꝑtore Pausania postulante nobis patronis, uoluit recipere. i. approbare quo ea pecunia peruenisset. Qd' Pilius necessarij Attici nostri. s. cōis amici postulauit eū reum de repetūdis. i. pecuniis, mala arte ꝓuincialib' ablatis, & ita iure repetundis. Magna fama surrexit illico, & cœptum est loqui feruenter, de dānatione. s. Sempronij. Quo uēro. i. qua obiectione,

AACXX.

iectione, Appius minor proiicitur. i. obruitur, ut implicet. i. innuat de pecunia ex bonis patris peruenisse ad Seruilium & diceret causam præuaricationis. i. quare fecerit præuaricationem. Sestertiũ semel & octogies esse depositũ. Dixi alibi, quia sestertiũ, ẽi neutri est gñis, & genitiui nominum neutri gñis habentium singularem non solent syncopari, ne cum singularibus casibus coincidant, cũ tñ uenusta sit cum numerabilibus syncope decentius dici semel, & octogies sestertium q̃ octoginta rum sestertia, & sestertiorum. Scribitur aũt sestertiũ II. S. i. duæ lib. cum semis. Tu admirans dementiã, imo actiones stultissimas. Quid sup. faceres, aut diceres, si audisses nefarias cõditiones patris. s. Appij? ipse mittit in consilium illos eosdem iudices, qui æstimarant litis pro lites, cum sui æ fuissent æquo. i. æquali numero. i. tot absoluẽtium quot condẽnantium, & econuerso. Laterensis ignorans leges pronuntiauit, quid singuli ordines iudicassent, & ad postremum non redigant. s. iudices sententias uarias ad unam certam, ut solent. s. redigere. postq̃. s. Laterensis discessit, & Seruilius cœptus est haberi pro absoluto, & legit unum, aut primum, & centesimum caput legis, in quo. s. capite erat ita. s. scriptum. Id qđ maior pars eorũ iudicum iudicarit, esto ius & ratum. i. certũ, & approbatum. Laterensis sup. non retulit absolutum in tabulas. i. instrumenta publicorũ actorũ, perscripsit iudicia ordinum. & Appio postulante. i. in ius uocante rursus transegit cum Lucio Lollio, & dixit sup. se relaturum. s. ad senatum, aut ad iudices. Sic Seruilius nunc neque absolutus, neq; damnatus de repetundis tradetur Seruio Pilio. s. discutiendus. sunt qui legãt, tradetur saucius. i. læsus in fama, sed (ut dixi) omnia obscura sunt. Nam cum Appius iurasset de calumnia. i. calũniam factam, de diuinatione nõ est ausus cõtendere. i. ultra, & cessit. i. traditus est, aut locum dedit Pilio, & ipse postulatus est a Seruilio de pecuniis repetundis, & præterea reus factus est de iure usuum de quodam emissario suo. s. equo cuius usum alter sibi uend carat. hoc par. s. contendẽtium habet se recte quia uterque cautelosus & litium amans est. Quod. i. quantum, pertinet ad rẽp. nihil actũ est, omnino multis diebus expectatione. i. pp expectationem Galliarũ. i. sui æ dandæ de Gallis, aut successoribus cõmittendis aut Cel. prorogãdis, tñ re relata sæpe, & acta grauiter, & uoluntate Cn Pompeij perspecta aliqñ. i. tandem in eam partem, ut placeret eum decedere. s. in Galliam ad succedendum Cæsari post cal. Mart. S. C. quod misi tibi, est factum, & auctoritates perscriptæ sup. sunt. i. q eius rei auctores fuerunt. Auctoritas S. C. i. senatusconsulti, sup. scripta est prid. cal. Oct. in æde Apollinis. Scribæ. i. ut dicunt notarij, aut subscriptores affuere sequentes, Lucius Domitius &c.

PAVL. MAN. M. Tutium, accusatorem suum &c.) huius loci sensum, etsi obscurissimus est, tñ declarare conabimur. Reorũ causę ordine agebant. nam quæ tpe prior fuerat, eius prior item locus erat. excipiebantur tñ eæ causæ, q̃ cum caussis iã iudicatis coniunctionem aliquam habebant, ut earum quasi appendices quędam uiderent. eiusmodi. n. caussis, etiam si post multas alias delatæ essent, tñ primus locus erat cõstitutus. itaq; in orõne p Cluẽtio, Fabricium, inqt, reum statim feci; utq; ei locus primus constitueretur, pp causæ coniũctionem impetraui. Propter causę cõiunctionẽ, inqt, q Fabricij cã eadem erat, q̃ Scamandri, q antea condẽnatus erat. & infra in eadẽ orõne: Apud eosdẽ iudices reus est factus Oppianicus, cum is duob⁹ piudiciis iã damnatus esset. ab iisdem aũt iudicib⁹ locus ei primus est constitutus. Hoc iõ factum est, q Oppianici cã coniũctionẽ habebat cũ Fabricij, & Scamandri cã, quos iudices iam dãnauerant. Excipiebantur ẽt caussæ de ui, q̃ primo loco agebant, reiectis aliis caussis, quæ tpe priores fuerant. sic Milonis cã, q erat de ui, extra ordinem est acta. sic M. Cælius, cum Atratini patrem de ambitu reum fecisset, de ui postea accusatus, caussam ipse prior dicere coactus est. sic etiam C. Sẽpronius cũ a M. Tutio esset accusatus, & causam suam eo anno nollet agi, (forte, q ex iis, qui tunc iudices erant, complures sibi infensos intelligeret) accusauit accusatorem suũ lege Plotia de ui, eo consilio, ut, interposita extraordinaria cã, tempus tereretur, & suæ causę iudicium, cum eius agendæ spatium non esset, in annum sequẽtẽ necessario reiiceretur. Extraordinarius aũt reus is dicebat, cuius cã nõ ordine, ut alię causę, sed primo loco semp ageretur: & inde extraordinaria cã, q̃ statim ante oẽs caussas ageretur, ut cum erat de ui, uel coniũctionem habebat cum aliqua cã antea iudicata. [Laterensis leges ignorans, pronuntiauit qđ singuli ordines iudicassent) cum ex trib⁹ ordinibus, q res iudicabant, duo Seruilium absoluissent, unus cõdemnasset; uniuersorum aũt iudicum equo numero suiæ fuissent; Laterensis, qui ordines, non lineas, spectaret, absolutum credidit, seq; eum in tabulas dixit absolutum relaturum; postea, cum in lege reperisset, non ex ordinum numero, sed e iudicum maiori parte uel absoluendos, uel condẽnandos esse reos; nõ retulit, ut dixerat, in tabulas absolutũ; ordinum iudicia pscripsit. Fusius aũt explicabimus, ppterea q obscurior est sensus, iis ut eũ pauci uiderint, nemo certe ostenderit. nõ enim, in quo Laterẽsis ptor deceptus sit, animaduerterunt. qđ nos pluribus ũbis, ut etiã tardiores intelligãt, ostendemus. Iudicia penes tres ordines erãt q quidẽ tres ordines ex senatorib⁹, equitib⁹, tribunis ęrariis cõstabat. fieri aũt poterat, ut, quẽ duo ordines absoluissent, unus cõdẽnasset, is tñ non absolutus, sed cõdẽnatus iudicaretur, hoc modo. Esse in cõsiliũ senatores XXVI. equites XXV. tribuni ęrarij XXIV. ex senatorib⁹ absoluũt reũ XIV. cõdemnant XII. ex eqtib⁹ absoluũt XIII. condemnãt XII. ex tribunis ærariis absoluũt IV. cõdemnant XX. si ex ordinũ numero iudicaret reus, absolutũ appareret: qppe cũ ex trib⁹ ordinib⁹ absoluerint duo, senatorius, & equester. cum aũt lex, qđ iudicũ maior pars iudicarit, id ius ratũ esse uelit; cõdemnatũ reũ nemo est, qui uideat, cũ sententias graues habuerit XLIIII. absolutorias XXXI. ptor aũt Laterẽsis cũ ex more pnũtiare deberet, quot sententiis absolutus, quot esset cõdemnatus reus; leges ignorãs, de numero iudicũ nihil, de ordinib⁹, qđ singuli iudicassent, pnũtiauit, ac se in tabulas absolutũ dixit relaturũ. postea cũ, lege pspecta, erratũ intelligeret, dubius animi, qd ageret; q neq; cõtra legẽ, neq; cõtra id, qđ pnũtiarat, uellet facere; neq; absolutũ, neq; damnatũ retulit; sed ordinũ iudicia pscripsit. ex quo paullo post infert Celius: Sic nũc neq; absolutus, neq; damnatus Seruilius, de repetũdis saucios Pilio tradet. [Emissario est factus) in antiquo libro mediceę bibliothecæ, & in duob⁹ ptere a, Petri Bẽbi Cardinalis, & Vbaldini Badinelli legit, emissa rustetio factus. forte corrigendũ, emissario, S. Tetio factus: ut existimat amicissimus meus. Tetios aũt & libertos, & amicos Claudiorũ fuisse, e qua gẽte erat Appius, ostẽdit Asconius, ubi in orõne p Milone locũ illũ exponit: Hæc insidiata Põpeio est. q̃q̃ ibi tñ de Damione Clodij liberto loquitur. sed Damionẽ Tetiæ gẽtis fuisse, ostẽdit in lib. 4. ad Atticũ epist. 3. itaq; hic Cælius, de Appio loquẽs, Accusatus, inqt, est a quodã suo Sexto Tetio. nã cũ, Sextus, antiq signãre uolebãt, uel Sex. scribebãt, uel S. ita patebit & uera lectio, & inia. quò qdẽ eo magis inclino, q ẽt in libro peruetere Caroli Sigonij scriptũ uideo, Emissa ... in hac uarietate augeat mẽdi suspicio, & ad uarietatẽ indagãdã quasi ... uia pateat. [L. Iulius L. F. Põp. Annalis) Villius, p Iulius, reposuim⁹. nã Annales plebeij: & Iulij patricij. sic ẽt in Liuio, ubi erat Iulius, correxit, & reposuit, ingenio doctrinaq; excellẽs, summa mihi cõiũctus amicitia, Carolus Sigonius. POM. trib⁹ Põptina fuit. nã ex XXXV. tribub⁹, aliq, ut inqt Pedian⁹, necesse erat, cuiuscũq; esset ordinis, ciuis Romanus obtineret. is aũt nñcũdebatur a pnomine suo, a nomine, (nomine aũt familia significatur) a patris pnomine, a tribu, a cognomine, ut Philippica IX. Ser. Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus: Lemonia. n. trib⁹ est ablatiui casus: ut sit, ex Lemonia, ut inqt Asconius. in lapidibus aũt antiqs fere semp, in libris aliquãdo priorib⁹ tñmodo litteris signari trib⁹ animaduertas, ut in hoc s. c. ubi. n. legitur, Põ. sciẽdũ est Põptinã intelligi: ubi Pup. Popiliã: ubi Pup. Pupiniã: ubi An. Aniẽsem: qđ cũ antea nõ esset exploratũ, alij pro An. Capito, duab⁹ uocibus cõiũctis legebant Ancapito: Bernardinus aũt Rutilius, in suis annotationib⁹ credit, antiquas notas fuisse, q̃ signãret, Ateij nepos. in quo q̃ deceptus sit, nõ attinet dicere. si. n. ab auo ostẽdẽdus aliqs erat, nõ ab eius nomine, sed a pnomine ostẽdebat. sed incidit in errorẽ, qa tribũ Aniẽsem nõ agnouit, q̃ duab⁹ modo litteris, ut iã dixi, scripta fuerat. q̃ me rũ mouit, ut ubi, Puphirrus, uno tñ uerbo antea legebatur, duabus in nostro libro scriberẽ, Pup. Hirrus, id est, Pupinia Hirrus. tribus. n. ante cognomẽ ponebat, ut & hic. & alibi licet uidere. quoniã aũt hãc tribuũ cognitionem nõ ita facilem esse perspicimus, (nam & Volaterranus, & Alexãder, q dies Geniales scripsit, & alij, quos non necesse est commemorare, parũ uidẽtur in suis libris earũ numerũ, & noia tenuisse) studiosis nõ fore prorsus inutile, aut iniucũdũ arbitramur, si q̃ in hac rẽ passim dispersa in ueterũ monumẽtis leguntur, coacta huc afferamus. q̃ cũ olim scripserim adolescens, cum hæc noua uidebantur; nũc eadem, correctione quadam, breuissime colligam. Fuerũt igitur Romanę tribus omnino XXXV. quarum nomina infra scripsimus, & scriptores aliquot, q de iis meminerũe, apposuimus, ut inde facilior earum, ac certior unicuique cognitio sit.

ÆMI. Æmilia. Cicero ad Atticũ lib. II. Liuius lib XXXVIII. antiquæ inscriptiones.

ANI. Aniensis. Cicero pro Plancio. Liuius lib. X. antiq. inscr.

ARNIENSIS. Cicero in agraria II. in Rullum, Liu. lib. VI. & lib. XXIX.

lib.xxix. ubi corrupte legi putamus Narniensia. nam lapis antiquus, quem Vulsiniis in templi parietibus uidimus, expressam Arniensis mentionem continet.

CLA. Claudia. Liuius lib.II. Virg. libro VII. Dionysius Halic. lib.v. antiquæ inscript.

CLV. Clustumina. Cicero pro Plancio, pro Balbo, antiq. inscr.

COL. Collina. Varro lib.IV. de ling. latina, Plinius lib.XVIII. cap.III. Fest. antiquæ inscr.

COR. Cornelia. Liuius lib.XXXVIII. antiquæ inscript.

ESQV. Esquilina. Varro lib.IV. de ling. lat. Plinius lib.XVIII. cap.III. Festus. antiq. inscr. est præterea in ædibus uiri optimi, ualdeq; eruditi, Gentilis Delphinij Romani fragmentum antiqui lapidis cum hac tribu.

FAB. Fabia. Horatius epist.VI. lib.I. Suetonius in Augusto, antiquæ inscr.

FAL. Falerina. Liuius lib.IX. Neapoli antiquus lapis est ita inscriptus: C. PISTORIO. C. F. FAL. FIRMO. AEDIL. IIVIR. CVRATORI. OPER. PVBLICOR. item Iosephus ἐν ῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, κεφαλῇ ιβ.

GAL. Galeria. Liu. lib.XXVII. Plinius lib.VII. cap.XLIX. etsi, pro Galeria, legitur Galerius. sed corrigendus locus est ex antiquo libro auunculi mei Francisci Asulani. & antiq. inscr.

HOR. uel HORAT. Horatia. Scriptum in libris de hac tribu nihil est: in lapidibus tamen nouies nominatur. deductam satis constat a uetere familia patricia, ut alias non paucas.

LEM. Lemonia. Cicero pro Plancio, Phil.IX. Festus. antiq. inscr.

MAEC. Mæcia. hanc in antiquis lapidibus duobus inuenimus: C. OCTAVIO. C. F. MAEC. VERO. C. NERBACIO. MAEC. ROMANO. in libris quinquies nominatam obseruauimus, a Tullio lib.IV. ad Att. epist. XIV. a Liuio lib.VIII. & XXIX. a Valerio Max. lib.II. cap.IV. a Festo.

MEN. Mentina. Cicero lib.XIII. epist. fam. Iosephus ἐν ῷ τῆς ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας λόγῳ ιγ, κεφαλῇ ιβ. cum quibus lapides tres consentiunt: C. VALERIO. C. F. MEN. DOLVTIO. MARCIANO. A. MVNIO. A. F. MEN. AVANIATO. C. CATIO. C. F. MEN. BALBO. C. CATIVS. C. F. MEN. GALLVS. & hic epist. IX. lib.XIII. puto tamen hanc tribum fuisse Menenia potius, quam Mentinam, & corruptum esse Iosephi locum. deducetur. n. ab antiqua familia patricia, ut aliæ octo, Æmilia, Claudia, Cornelia, Fabia, Horatia, Papiria, Sergia, Veturia. nam Publilia nomé accepit a plebeia gente.

OVF. Oufentina. Liuius lib.IX. Festus. antiquæ inscript.

PAL. Palatina. Cicero in Verrem. Pedianus, Varro lib.IV. de ling. lat. Plinius lib.XVIII. cap.III. Liu. lib.XX. Festus. antiquæ inscrip.

PAP. Papiria. Liuius lib.VIII. Festus. antiq. inscrip.

POB. Poblilia, quæ deinde Publilia scripta est. sicuti ex Poblios Publios factus est. reperitur in lapidib⁹ & PV. & PVB. & PVBL. & PVBLIL. & POB. Liuius lib.VII. antiquæ inscript. Puto hanc esse, quam Festus Popilliam nominat: de qua Valerius lib.IX. cap.X. & antiquæ inscrip.

POL. Pollia. Liuius lib.XXIX. Valerius Max. lib.II. cap.IV. & lib.IX. cap.X. antiquæ inscrip.

POM. Pomptina. Cicero ad Atticum lib.IV. Liuius lib.VII. Festus. antiquæ inscrip.

PVP. Pupinia. Cicero ad Quinctum fratrem lib.III. Liuius lib.XXVI. Festus. duo antiquorum lapidum exempla extant, alterum Capuæ, Q. VIBIO. Q. F. PVP. NIGRI; alterum Patauij, CLAVDIO. C. F. PVP.

QVIR. Quirina. Cicero pro Quinctio. Asconius, Festus. antiquæ inscript.

ROM. Romilia. Cicero in Verrem, idemq; in agraria I. Asconius. Varro lib.IV. de ling. lat. Festus. Seruius in coment. III. Æn. antiquæ inscrip. est etiam Ferrariæ semifractus lapis, in imis summi templi parietibus instratus, in quo ita scriptum uidimus, — ITIO. T. F. ROM.

SAB. Sabatina. Liuius lib.VI. Festus. lapis antiquus Romæ in ædibus eximij Cardinalis Carpensis; CN. CORNELIO. CN. F. SAB. MVSAEO. MANCIPI. VIAE. APPIAE.

SCA. Scaptia. Liuius lib.VIII. Suetonius in Augusto, Festus. lapidis antiqui exemplum Romæ extat in regione Pantheonis: C. AVFALIVS. C. F. SCA. BEVARVS. & item aliud, C. GRANTANIVS. SCAPTIA. MACER.

SER. Sergia. Asconius. antiquæ inscr.

STEL. Stellatina. Liuius lib.VI. antiquæ inscr.

SVB. Suburana. Varro lib.IV. de ling. lat. Cicero etiá agraria II. quo in loco uidetur corrupte legi, ab Ocriculana: cum in libris quinque antiquis, legatur, ab usura nam. unde mihi orta coniectura est, legi posse, A Suburana, mutatione fere nulla. Plin. libro XVIII. cap.III. Festus. antiq. inscr. & alibi.

TER. Terentina. Cicero pro Plancio. Liu. lib.X. antiq. inscr.

TRO. Tromentina. Festus. Liuius etiam lib.VI. scripsit, Tromentina, ut opinor, non, ut impressum est, Proméntina. antiq. inscr.

VEIEN. Veientina. pro Plancio.

VEL. Velina. Cicero ad Atticum libro IV. & in Bruto. Horat. epist.VI. lib.I. Persius, antiq. inscrip.

VET. Veturia, hoc lapide notata, C. CASATVS. C. F. VET. & hoc, SEX. APVSIVS. SEX. F. VET. & hoc, SEX. CALPVRNIVS. SEX. F. VETVRIA.

VOL. Voltinia. Cicero pro Plancio, antiq. inscr. & in antiquo lapide, qui est Venetiis in turri S. Vitalis, CN. NVMERIVS. CN. F. VOL. FRONTO.

Ex hoc numero quatuor tantum urbanæ fuerunt, Palatina, Esquilina, Collina, Suburana, in quas, ut inquit Plinius, transferri ignominiæ esset, dictæ a partibus urbis, in queis habitabant. reliquæ oés rusticæ, laudatissimæ, eorum, qui rura haberét: quia propriæ ingenuorum erant; cum urbanæ libertinorum essent: ut in Asconio, & in epitome Liuiana lib.XX. Asconium aút, ubi illud in Verrem exponit, V. ET XXX. TRIBVS, cur de nominibus Sabinarum plures tribus esse factas dixerit, mirari non satis possum; cum a Sabinis non tribus, sed curiæ nomina acceperint, ut inquit Liuius libro I. & Festus.

Ad ex kal. Mart.) liber Sigonij, A. D. Ex kal. Martias, mihi placeret, ex ante diem kal. Mart. i. ex kal. Mart. sic. n. loquebant. dixit etiá paullo ante, Vt eum decedere post kal. Mart. placeret: & infra subiungit: Ne ue qd prius ex kal. Mart. Vius est hoc loquendi modo & M. Varro lib.I. de re rustica: Ex a. d. VII. id. Feb. ex a. d. VII. id. Mai. i. ex eo die, q dr, ante diem VII. idus. Liuius aút lib. XLV. supplicatio pro concione populi indicta est ex ante diem V. idus Oct. cum eo die in quinque dies. Similiter Cic. epist. XVII. lib.III. ad Atticum: Nuntij nobis tristes, nec uarij, uenerant ex ante diem non. Iun. qd' idem est, ac si dixisset, ex nonis Iun. Sic & epist.I. lib.XV. ante dié VIII. idus Nou. qd' imperiti librarij cum ignorarent, sæpe pro a. d. scripserunt, ad. [Sex abducere) a iudicia, ut in senatú uenirent. malim aút, Eos, quam Sex. ut intelligatur non de sex iudicib⁹, sed plane de oib⁹ in senatum adducendis. præterea ita loquebant in senatus cósultis: itaq; infra: Quos eorum ex S. C. cum imperio in prouincias pro prætore mitti oportere, eos sortito in prouincias mitti placere. [Intercedendi, impediendi) aut, Impediendi, abundat, additum ab aliquo, q dictioné, intercedendi, exponeret: aut dic, Intercedendi, ad tribunos pl. referri; Impediendi autem, ad augures. quos habuisse potestatem impediendi, tum aliorum exempla declarant, tum Cicero ipse de Legib⁹. [Vibius Pansa) antea, Iulius, mendose: ná Iulij oés patricij: nec patricij tribuni pl. esse possunt. nos hac róne adducti, & lapidum ac númiorum auctoritate impulsi, in quibus Pansa Vibiorum cognomen legit, Vibius, reposuimus. [Collegium primú) ferri pót: malim tñ, Proximum: quó locutus est infra, post duos uersus.

QVod M. Marcellus N. F. me ad se uel inuitú traxit) In hac epist. sunt hæ in fronte statim appositæ notæ, D.E.R.I.C. quæ sané, ut uideo, sic oés hactenus torserunt, ut cum multum in illis percipiendis insudarint, tandem uelut animum despondere nt, aut inenarratas reliquere, aut, (qui morbus iam late serpit) eum minus intelligerent, tanquam nihil cassasq; erasserunt. Est quidem hac tépestate quorúdam ea, inscitia dicam, an insaniamue quæ non ipsi intelligant, statim immutari, statim tolli iubeant, æque ac si Censores, apud quos ne oscedo quidem tuta a multa fuerit, omnes notare, omnibus equú adimere, uel non adscripta causa, ualeant. Nos uero, quos non istæc prurigo, uel potius rabies (ut alia sint) tenet, perquisitis diligentius multorú scriptis, aduertimus eas notas ex ueterum frequentiore usu sic adscribi sæpe solitú. quæ cum id tpis notissimæ essent, nunc desuetudine aut obscuriores, aut superfluæ, si dijs placet, æstimantur. Interpretantur aút notæ illæ ad hanc fermé rónem, D. de. E. ea. R. re. I. ita. C. cen suerunt. tametsi Probus est auctor (hunc credo, cuius Gellius libellú de notis citat) pluríb⁹ maiores nostros usos, ut. s. semper ita plebiscitis & senatusconsultis singulares hasce adscriberent literas Q.D.E.R.F.P.D.E.R.V.I.C. idest, Quód de ea re fieri placeret, de ea re uniuersi ita censuerunt. ut facile in eá sniam ueniam, qd' & Cœlius hasce oés apposuerit, sed sequenti sæculo a scriptorib⁹, qd bis repetitum uidebatur, abrasum, amputatumq;. Qd' uitiú, sed nó æque tñ insigne, & Frótini libellú. De aquæ ductib⁹ occupauit qbusdá in locis: quos tu ad hunc modú restitues oés iam facillime, Atque hæc Romanæ urbi scribendi có probata

IO. BAP. EGN.

gnificarent

est: illa uero Ægypto, ut aĩalia depingentes, qoidquid uellent, significarent &c. Ceterum & illud addimus ueluti corollarium, doas illas in eadem Cœlii epist. notas N, & F, nonis Febenariis significare. quod addimus, ne quis hoc ita quoque attentare ausir, ut has quoque, qoemadmodum in epist. Mediolaoi, nuper impressis, priores, illas erasere, lic tradat aliquis. Nisi dixeris, Nobilis familiæ potius, quod displicet, impetrandum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et nuntiatoria, & petitoria, & commendatoria hæc epistola est. narrat enim quæ Romæ agantur: & pantheras admodum solicite petit: & M. Feridium equitem Rom. ei commendat.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. *6

de industria has muneris positum.

SIc tu, inquis, Hirrum tractasti? immo, si scias, q̃ facile, q̃ ne contentionis quidem minimæ fuerit; pudeat te, ausum illum unquam esse incedere tanquam tuum competitorem. post repulsam uero risus facit: ciuem bonum ludit, & contra Cæsarem sententias dicit: expectationem corripit; Curionem prorsus nõ mediocriter obiurgatus. hac repulsa se mutauit. præterea, qui nunquam in foro apparuerit, nõ multum in iudiciis uersatus sit, agit causam liberalis, sed raro post meridiem. De prouinciis quod tibi scripseram idibus Sext. actum iri, interpellat iudicium Marcelli consulis designati. in kal. reiecta causa est, ne frequentiam quidem efficere potuerant. has literas ad VI. non. Sept. dedi, cũ ad eam diem ne ꝓfligatum quidem quidquam esset. ut uideo, causa hæc integra in proximum annũ transferetur: &, quantum diuino, relinquendus tibi erit, qui prouinciam obtineat. nam non expedietur successio: qñ Galliæ, quæ habent intercessorem, in eandem conditionem, quã ceteræ prouinciæ, uocantur. hoc mihi nõ est dubium: quo tibi magis scripsi, ut ad hunc euentum te parares. Fere literis omnibus tibi de pantheris scripsi. turpe tibi erit, Patiscum Curioni decem misisse, te non multis partib' plures: quas ipsas Curio mihi, & alias Africanas decem donauit: ne putes illum tantum prædia rustica dare scire. tu, si modo memoria tenueris, & Cibyratas accersieris, itemq; in Pamphyliam literas miseris; (nam ibi plures capi aiunt) quod uoles, efficies. hoc uehementius laboro nunc, q̃ seorsum a collega puto mihi omnia paranda. Amabo te, impera tibi: hoc cura: soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare. in hoc negotio nulla tua, nisi loquendi, cura est, hoc est imperandi, & mandandi. nam, simul atq; erunt captæ; qui alant eas, & deportent, habes eos, quos ad Sitianam syngrapham misi. puto, etiam si nullam spem mihi litteris ostenderis, me istõ missurum alios. M. Feridium, equitem Romanum, amici mei filium, bonum, & strenuum adolescentem, qui ad suum negotium illuc uenit, tibi commendo: & te rogo, ut eum in tuorum numero habeas. agros, quos fructuarios habent ciuitates, uult tuo beneficio, quod tibi facile, & honestum factu est, immunes esse. gratos, & bonos uiros tibi obligaris. Nolo te putare Fauonium a columnariis præteritum. optimus quisque eum non fecit. Pompeius tuus aperte, Cæsarem prouinciam tenere cũ exercitu, & consulem esse: tñ hãc sententiam dixit, nullum hoc tempore s. c. faciendum: Scipio hanc, ut kal. Mart. de prouinciis Galliis, neu quid coniũctim, referretur. contristauit hæc sententia Balbum Cornelium: & scio cum conquestum esse cum Scipione. Calidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Vale.

BVBER. SIc tu) In duabus superioribus epistolis, cum longe plus difficultatibus uideam, q̃ utilitatis, non putaui frustra elaborandum, præsertim cum multa sint, quæ nullo pacto intelligi posse puto. hac autem epistola, q̃ etiam quibusdam locis est mendosa, edocet Cœlius Cic. multa, q̃ Romæ agant, & iostãter ab eo petit rursus pantheras, quas dicit ei facillimũ esse parare. Deinde cõmẽdat ei M. Feridiũ eqtẽ R. [S c) ut eũ uiceris in contentione & competitione ędilitatis. [Quam facile) s. tractauerim. [Ne minimæ qdem) s. nullius. [Post repulsam) postq̃ non obtinuit ędilitatẽ. [Corripit) accusat. [Obiurgatus) hic actiuæ est significationis. [Profligatũ) i. confectum nam id præcipue signãt, ut ꝓfligatum est bellũ. i. confectũ. [Integra) sine deliberatione. [Diuino) i. ꝓuideo, præcognosco, uel ꝓnuntio. est. n. uerbũ. [Obtineat) administret loco tui. [Vocantur) trahũtur. [Te nõ plures) s. mitteres. [Ne putes) iocatur, q̃a fortasse Curio donauerat aliqd præmiũ. [Et Cibyratas) s. pãtheras. i. ea Cibyra urbe Asię, ut supra diximus. [Pãphyliã) quæ est finitima Ciliciæ. [Plures) pantheras. [Laboro) curo. [Seorsum) separatim. [Amabo) blãdiẽtis est. [Impera tibi) i. uelis hoc facere. [Nulla cura) nullus labor. [Mãdadi) didi mãdata. [Simul atq;) statim, ut postq̃. [Deportẽt) aduehãt. [Ad Sitianam syngrapham) .i. ꝓp Sytianam syngrapha, de qua iam bis fecit mentionem superius. fortasse erat hæc syngrapha de pecuniis aliquibus. [M. Feridium) alia pars epistolæ, in qua commendat ei M. Feridiũ amicũ. [Strenuũ) fortẽ. [Illoc) illuc. [Ad suum negotium) ut agat negotiũ suũ. [Immunes) sine onere, sine tributo. [Obligaris) pro obligaueris. [Fauoniũ) nomen ꝓpriũ. [Ptitũ) omissum. [Colũnariis) licet a colũna columnarius decẽdat, obscurũ tñ est qd Cic. intelligat. [Põpeius tuus) hęc clausula ita claudicat, puto defectu aliquot uerborũ, ut nihil ꝑfecti sensus afferat. [Hanc) s. sñiam dixit. [Coniũctim) simul, sed separatim de Gallis solum. [Contristauit) tristẽ reddidit, perturbauit. [Disertissimus) facundissimus. [Frigidus) negligens.

ASCEN. SIc tu inquis, &c.) Hac epist. ẽt subobscura docet Cœlius, qd Romę agebatur. instat de Pantheris captandis: & commendat Cic. M. Feridium. Ordo est. Tu inqs. s. in epist. q̃ nõ extat, Tu o Cœli tractasti Hirrũ sic. i. superasti eũ cũ explosione. Immo sup. id dicas, aut mireris, si scias q̃. i. quantum facile supp. tractauerim sic Hirrum, quamq; .i. & quantum fuerit ne quidem. i. non saltem minimæ contentionis. i. laboris, ac difficultatis. pudeat te illum .s. Hirrum ausum esse unq̃ incedere. s. pompose, tanq̃ competitorem tuum, hoc est q̃ eũ non sic uicisti, ut nõ ausus sit se amplius tecum conferre. Vero .i. sed Hirrus sup. facit nobis risus. i. ꝑbet materiam risus, post depulsam, ludit i. ad ludum nobis faciẽdum agit bonum ciuem. i. reipub. fauentem, & dicit sententias contra Cęs. & corripit expectationem. i. dilationem exequutionis sententiarum contra Cæs. latarum obiurgatus. deponentaliter ponit, cũ etiam actiue dicatur obiurgo. prorsus. i. in oẽm partem, Curionẽ, non mediocriter. i. uehementer, q̃. s. lentius in Cæs. agat. Nam in superiore epist. dictum est. Curio se contra eum, uidelicet Cæs. totũ parat, sed tñ idem postea corruptus pecunia Cæsaris, totus a Cęs. stetit. Vnde Lucan. Venalis Curio linguæ. Hirrus sup. mutauit se. i. mores suos hac repulsa. s. in ædilitatis petitione accepta. Præterea ipse, qui nunq̃ apparuerit in foro, nõ uersatus multum in iudiciis, agit causam liberaliter. q. d. sine exactione magnæ pecuniæ, quia si eam exigeret, nullam causam agendam haberet, sed raro agit post meridiẽ, aut quia uentris cã agit, & ita pransus nihil facit: aut quia potus agere nihil põt: aut quia hora nona claudebatur forum, unde meretrix tũc prostrare promissa, Nonaria, dicta est. Quod scripseram tibi actum iri. i. q̃ agatur de ꝓuinciis, idib. Sextilis, aut Sextilib'. i. Augusti mensis, iudicium Marcelli consulis designati reiectum in cal. Feb. eiusdem mẽsis, interpellat. i. impedit, ne quidem. i. ut non saltem potuerit efficere frequentiam. s. senatus. Ego dedi. i. misi tibi has literas ad 4. non. Sept. cum ne quidem. i. non saltem, quidquam esset ꝓfligatũ .i. confectum ad eam diem. i. usq; ad 4. non. Sept. Vt. i. quantum uideo, hæc cã transfertur integra. i. intacta in ꝓximum annum, & quantum diuino. i. futurum autumno, sup. aliquis locũ tuum tẽturus, erit relinquendus tibi, qui obtineat prouinciam. i. regat eam,

eam, donec successor mittatur. nam successio non expeditur.i. non fit mature, qñ.i.qm̃, Galliæ, quę habent intercessorem.i.oppositorem, & impeditorem successionis, uidelicet Cæs.uocantur in eandem conditionem, in quam ceteræ ꝓuinciæ, & ita si Gallis non detur successor, nec aliis dabitur. Hoc non est mihi dubium, quo.i.quocirca, aut quanto magis scripsi tibi ut parares te ad hunc euentum. Ego scripsi tibi ferè omnibus literis de Pantheris.s.capiendis, & mittendis ad ędilitatis pompam exhibendam. Turpe erit tibi patischum.i.minus potẽtem amicum misisse Curioni decem pantheras, te non sup.misisse, aut mittere plures .s.q̃ decem, multis partibus.i.e multis locis ꝓuinciæ tuæ. Quas ipsas.s.decem pantheras, Curio donauit mihi, & alias decem Africanas. Ne putes illum.s.Curionem.s.dare tm̃ prædia rustica quæ uidetur Curio in detrimentum suum dedisse.unde tacite ridet eum. Tu si modo tenuctis memoria, accersieris.i.aduocaris, &.i.etiam, Cibyratas.s.uenatores ex Cibyra urbe Asię, aut ut Huberi.uult, accersieris.i.adduci feceris, &.i.Cibyratas.s.pantheras, iuxta Cibyra captas. itemq; miseris literas in Pamphyliam, quæ non ꝓcul a Cilicia est. Nam aiunt.s.qui illinc ueniunt, plures capi ibi.tu efficies qd' uoles. Ego laboro.i.curo hoc nunc uehementius, q̃ puto oĩa parãda mihi seorsum a collega.i.coædili. Amabo te, blandictis uox, impera tibi, cura.i.ut cures hoc.tu soles libenter nihil curare, ut ego maiorem partẽ, sup.curare soleo, & non totũ negotium, aut ut ego nihil curare soleo maiorẽ partem. Nulla cura tua est in hoc negotio.s.mittendi pãtheras, nisi loquendi.i.mandandi. Nam simul atque.i.statim post quã captæ erunt, habes eos q alant, & deportent eas, quos misi ad syngrapham Sitianã.i.ex pecunia ex illius obligatione recipienda impensas faciant. Puto ẽt, si nullã spem.s.in syngrapha haberem sup.te pecuniã expensurũ, aut qd simile more suo inuoluit. deinde obscurius addit, ut in tecto uitii sup.nihil est.cetera ꝓbabunt mihi.i.mihi placebunt. Mar. &c. Aggreditur secundã partẽ epistolæ, dicens. Cõmendo tibi M.Feridium, equitem R.filium amici mei, adolescẽtẽ bonũ & strenuũ, qui uenit istuc.i.ad te ad negotium suum.s.curandum. Et rogo te ut habeas eum in numero tuorum.uult agros.s.suos, quos ciuitates.s.Ciliciæ habẽt fructuarios.i.fructum pendere obligatos, esse immunes.i.liberos, ab ea pensione pro beneficio.i.per beneficium tuũ, quod est tibi facile & honestũ factu.i.ut fiat. uidetur tñ hic accipi, ut facias. Tu sup. si id feceris, obligaris ꝑ obligaueris tibi uiros.s.patrem & filiũ gratos & bonos. Nolo te putare Fauoniũ, aut, ut alij legũt, Fauonium, esse pcẽt.i.neglectũ a colũnariis.i.aut ad colũnas scribentibus, aut opus colũnarũ curantibus. optimus quisque non fecit eũ.s.obnoxiũ, aut tanti. Pompeius tuus, aperte sup. pronũtiauit Cæs.&.i.simul tenere prouinciam cum exercitu, & cõsulatũ, ipse tñ dixit, hanc sñiam, uidelicet senatusconsultum faciendum hoc tpe.Scipio sup.tulit, hãc.s.sñiam, ut referretur.i.consultaret cal. Martiis, & prouinciis Gallicis, neu.i.neue, quid referretur cõiũctim.s.de aliis ꝓuinciis, hoc est q̃uis in Galliam non mitteretur successor, non ideo in alias ꝓuincias non esse mittendum. Hæc sñia.s.Scipionis contristauit Balbum Cornelium, & scio eũ conquestum esse cum Scipione.s.eius sñiæ auctore. Calidius fuit disertissimus.i.facundissimus in defensione sua.i.in defendendo, & fuit satis frigidus.i.negligens in accusatione.s.aduersarij sui. Omnia autẽ obscure dicit, quia de reb' Cic. facile notis loqtur.

PAVL. MAN.

CVrionem prorsus non mediocriter obiurgatus. hac repulsæ se mutauit) obiurgatus, uidetur hic esse uerbum deponens. quod alibi non memini me legisse. itaque libentius ita legerim, Curionem prorsus nõ mediocriter obiurgat.s.hac repulsa se mutauit. ut una littera s significetur scilicet.nihil tñ mutandum sine ueterib' libris. [Soles libenter, ut ego, maiorem partem nihil curare) locus ita interpungendus. & est antiqua locutio, qua ẽt usus est in epist.xv. lib.ix.mihi licere, res has non oĩno qdẽ, sed magnam partẽ relinquere.& alibi sępius. Cæsar aũt initio lib.iv. de bello Gall. Magnam partẽ lacte uiuũt.& Lucretius lib.iii. Non minimam partem mortis formidine aluntur.

Agros, quos fructuarios habent ciuitates) ita legitur in duob' uetustis libris Ioãnis Scalę, & in libro Petri Bembi, etiam in uno Caroli Sigonij. itaque nihil muto, cum sit aperta sententia.

Cæl.Rhod. antiq. lect. l.21.c.21.

COlonarios in epistola Cœlii humiliores intelligimus homines, forteq; rusticanas tribus. Nolo te putare, inquit, Fauonium a colonariis præteritum, optimus quisq; nihil eum fecit. Sic enim uidetur legendum. In epistolis ad Att.colonariũ esse arbitror publicum, unde publicanis ascitum nomen: seu uectigal, quod pro te penderetur rustica. De aquæ ductu, inquit, probe fecisti, colonarium uide ne ullum debeamus: quãquam audio, eam illic commutatam esse legem. Lege illud caput.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit Ciceroni, quis rumor in urbe sit de Parthorum copiis: &, ut certiorem eius rei faciat, petit. deinde, quod deliberauerit senatus in ea re, edocet. postremo operam suam Ciceroni de succedendo ei pollicetur.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 8

SAnequam literis C. Cassij, & Deiotari sumus commoti. nam Cassius, cis Euphratem copias Parthorum esse, scripsit: Deiotarus, profectas per Commagenem in prouinciam nostram. ego quidẽ præcipuum metum, quod ad te attinebat, habui, q̃ scirem, q̃ paratus ab exercitu esses, ne quod hic tumultus dignitati tuæ periculum afferret. nam de uita, si paratior ab exercitu esses, timuissem. nunc hæc exiguitas copiarum, recessum, non dimicationem mihi tuam, præsagiebat. hoc quo modo acciperent homines, q̃ ꝓbabilis necessitas futura esset; uereor etiam nunc, neq; prius desinam formidare, q̃ tetigisse te Italiam audiero. sed de Parthorum transitu nuntij uarios sermones excitarunt. alius.n. Pompeium mittendum; alius, ab urbe non remouendum; alius, Cæsarem cum suo exercitu; alius, consules; nemo tñ ex s. c. priuatos. consules aũt, quia uerentur ne illud s. c. fiat, ut paludati exeãt, & contumeliose, præter eos, ad alium res transferatur, omnino senatum haberi nolunt; usq; eò, ut parum diligentes in rep.uideantur. sed honeste, siue negligentia, siue inertia est, siue ille, quem ꝓposui, metus latet sub hac tẽperantiæ existimatione, nolle prouinciam. a te literæ non uenerunt: &, nisi Deiotari subsecutæ essent, in eam opinionem Cassius uenerat; q̃ diripuisset ipse, ut uiderentur ab hoste uastata, finxisse bellum, & Arabas in prouinciam immisisse, eosq; Parthos esse, senatui renũtiasse. quare tibi suadeo, quicunq; est istic status rerum, diligenter, & caute perscribas; ne aut uelificatus alicui dicaris, aut aliquid, qd' referret scire, reticuisse. Nunc exitus est anni: nã ego has lr̃as ad XIIII. kal.Dec. scripsi. plane nihil uideo ante kal.Ian.agi posse. nosti Marcellum, q̃ tardus, & parum efficax sit; itẽq; Seruium, q̃ cunctator. cuiusmodi putas hoc esse? aut qui id, quod nolint, conficere posse, qui, quæ cupiũt, tñ ita frigide agunt, ut nolle existimentur? nouis magistratibus autem, si Parthicum bellum erit, hæc causa primos menses occupabit. sin autem aut non erit istic bellum, aut tantum erit, ut uos, aut successores, paruis additis copiis, sustinere possint: Curionem uideo se dupliciter iactaturum; primum, ut aliquid Cæsari adimat; inde, ut aliquid Pompeio tribuat, quoduis, quãlibet tenue munusculũ. Paullus porro non humane de prouincia loquitur. huius cupiditati occursurus est Furnius noster. plures suspicari non possum. Hæc noui. alia, q̃ possunt accidere, non cerno. multa tempus afferre, & præparata multa scio: sed intra fines hos, quæcunq; acciderint, uertent. Illud addo, ad actiones C. Curionis de agro Campano: de quo negant Cæsarem laborare, sed Pompeium ualde nolle; ne uacuus aduenienti Cæsari pateat. Quod ad tuum decessum attinet, illud tibi non possum polliceri, me curaturum,

ut tibi succedatur: illud certe præstabo, ne quid amplius prorogetur. tui consilij est, si tempus, si senatus coget, si honeste a nobis recusari nō poterit, uelis ne perseuerare. mei officij est meminisse, qua obtestatione decedens, mihi, ne paterer fieri, mandaris. Vale.

HVBER. SAnequam) Scribit Cœlius se cōmotum esse uehementer nūtio, quem acceperat de Parthis, qui ferebantur transisse Euphratem, idq; maxime causā Cic. queni sciebat, non esse paratum idoneo exercitu aduersus tm̄ bellum. Exponit deinde qui sermones essent in urbe propter huiusmodi nuncios de transito Parthorum. Itaq; rogat Cic. ut scribat diligenter, quō se habeat in prouincia. Deinde dicit quid putet deliberatum iri Romæ. Postremo quia scripserat Cic. ad Cœl. ut daret operam, ut sibi succederetur, pollicetur se esse facturum diligenter. [Quam cōmoti) ualde cōmoti. [Cis) citra. [Euphratem) fluuium Armeniæ maioris, ut scribit Sol. cuius ortus est supra Zizamam sub radicib' montis, quem Catotem accolæ noiant, Scythis ꝑatmuni. Hic receptus in se aliquot amnib' conualescit, & stipatus conuenis aquis luctatur cum montis Tauri obiectu, quem apud Elegeam scindit, licet resistat 12. millia passuum latitudine, longisq; excursibus dextra Comagenem, Arabiam læua relinquit. Deinde ꝑlabeos plurimas gentes Babyloniam quondam Chaldæorum caput diuidit &c. [Deiotarus) s. scripsit. is fuit rex Armeniæ, ut scripsit Cæs. lib. 4. Alex. belli. [Cōmagenem) pars est Syriæ. [Quod) .i. quia. [Quam paratus) .s. sciebat se malum paratum, ut supra: Tuus porro exercitus uix unum saltū tueri pōt. [Quod) aliquid. [Tumultus) proprie dixit de subito, & repentino bello. [Dignitati) honori, si esses fusus, aut fugatus. [De uita) ne forsasse obuceres te omnium periculis, si haberes maiorem exercitum. [Exiguitas) ꝑucitas. [Præsagiebat) prædiuinabat. [Potius recessum, q̄ dign.) .i. potius ꝙ esses discessurus, q̄ dimicaturus. [Quomodo) in quam partem existimarent, ne id a te consilio an timore fieri. [Necessitas tua) discedendi potius q̄ dimicandi. [Sed de Parth.) dicit quæ sniæ fuerint Romæ de ꝓuidendo huic bello. [Alios, consules) s. mittendos censet. [Priuatos) .s. censet mittendos. [Paludati) .i. paludamento ornati. Nam paludaméta insignia sunt, ac ornamenta militaria ex cocco, & purpura, quib' imperatores induebantur. Iuuen. Cumq; paludatis ducibus præsente marito Ausa loqui. Ideo ad bellum cum exit imperator, ac lictores mutarunt uestem, & signa incinuerunt, paludatus dr̄ proficisci, quæ propterea quod conspiciuntur, qui ea habent ac sūt palam, paludaméta sunt dicta. ergo consules timentes ne paludati exirent, qui mitterentur, nolebant ꝙ senatus haberetur. Ordo est. consules aūt nolunt senatum haberi, quia uerentur, ne fiat illud senatusconsultum ut paludati &c. [Alij præter eos) .i. ad alium q̄ ad ipsos. noluissent. n. ipsi mitti. [Vsque eò) intantum. s. nolunt senatum haberi. [Ille metus) ne exeant paludati, q mittantur. [Existimatione) opinione, prætextu. [Nolle prouincia) .i. qđ non uideantur curare uelle ꝓuinciam. [Diripuisset) depopulasset, prędatus esset. [Arabas) populos finitimos Cilicię. [Eos Parthos) quos immisisset prouinciam. [Renunciasse) significasse. [Velificatus) .i. nauigasse. Velificor. n. nauigare significat. interdum passiue accipitur, ut apud Iuuen. Creditur olim uelificatus Athos. In quibusdam codicibus erat bellificatus, quod ita intelligetur, ne dicaris bellificatus. i. fecisse bellum & pugnasse. [Qđ referret) quod interesset, quod utile esset. [Exitus) finis. [Posse agi) de successoribus mittendis. [Tardus) negligens. [Parum efficax) parum uehemens in agendo. [Seru. Sulpitius) is. n. erat collega Marcelli. [Cūctator) morator dubius. [Cuiusmodi) quale. [Aut qui) .i. quō. & est sensus, quō putas eos posse conficere id, quod nolunt. i. quod fiat contra eorum uoluntatem, cum ea, quæ cupiunt, ita frigide ab eis agantur, ut nos existimemus eos nolle ea fieri. [Occupabit primos menses magistratibus) .i. detinebit primos menses anni in magistratibus diligendis. [Successores) qui mittentur in prouincia loco uestro. [Sustinere) tueri, defendere. [Additis) adiunctis ad uestras. [Iactaturū) exercitaturum. [Adimat) auferat, minuat. [Quoduis munusculum) quodlibet paruum munus. [Quamlibet) .i. quantumlibet. [Non humane) acerbe. [Occursurus) oppositurus impedimentum. [Plures. s. occursuros cupiditati Pauli, præter Furnium. [Noui) scio. [Cerno) manifeste. [Multa) sententia est exornatio, & est sensus, scio te perspicere, qđ tempus multa affert noua, multa, quæ iam sunt ꝑparata, mutat. [Intra hos fines) .i. uel ita, ut dixi, uel non procul ab iis, q̄ dixi. [De agro Campano) quem, ut ostendimus lib. 1. curabat Cęs. diuidendū. [Vacans) nō occupatus. [Prorogetur) differatur. [Tui consilij) .i. tuæ deliberationis. & est ordo, tui consilij est, uelis ne ꝑseuerare, si tp̄s, si senatus coget &c. [Qua obtestatione) qb' ꝑcib', qua rogatione, & quodāmodo adiuratione. [Ne paterer) ne sinerē. [Fieri) .s. ut ꝑseuerares ultra tp̄s tibi decretū.

ASCEN. SAnequam &c.) Scribit Cœlius se cōmotum esse uehementer ob nuntium, quem acceperat de Parthis, qui ferebantur trāsisse Euphratem idq; causa Cic. quem sciebat non habere exercitum idoneum ad tm̄ hostem repellēdum. Deinde exponit, q sermones essent in urbe super hmōi terrore. Rogatq; Cic. ut ad se scribat diligenter quō sese res habebat, polliceturq; se curaturū, ut ipsi succedatur. Ordo est. Nos sumus saneq̄. i. ualde, cōmoti, literis C. Cassij, & Deiotari. s. regis Armeniæ. Nā Cassius scripsit copias. i. exercitus copiosos Parthorū, esse cis Euphratē .i. transisse Euphratem R. ꝓuinciam uersus: Deiotarus sup. scripsit ꝓfectas. s. copias Parthorum in ꝓuinciam nostram. s. Rom. per Cōmageoem. s. partem illa Syriæ. ego qdem habui ꝑcipuum metum, qđ. i. quātum attinebat ad te. i. spectaret ad periculum tuū, q scirem, q̄. i. quantuoi, hoc est quantum parum paratus esses ab exercitu. i. quātum ab exercitu auxilij sperares, ne hic tumultus afferret dignitati tuæ, qđ. i. aliquod periculum. s. aut uitæ, aut famæ. Nam si esses paratior ab exercitu. i. si haberes exercitum satis instructum, & copiosum, timuissem de uita. s. tua, quia sciebam te pugnam non detracturum. Nunc exiguitas copiarum præsagiebat. i. quodam ꝑsagio futurum denūtiabat, recessum. s. tuum, non dimicationem tuam. uereor etiam quō homines acciperent. i. interpretarentur hic. s. te, ob paucitatem copiarum recessisse, si forte recesseris, & q̄. i. quantum, probabilis necessitas. s. recedēdi futura esset. Neq; desinam formidare priusq̄ audiero te tetigisse Italiam. Sed nuntij excitarunt sermones uarios, & ita minus cōstantes, de transitu Parthorum. Enim, ꝓ quia alius, sup. censet, aut dicit, Pompeium mittendum. s. cōtra Parthos, alius sup. censet Pompeium non remouendum ab urbe, alius sub. censet Cæsarem sup. mittendum, cū suo exercitu. s. quem habet in ꝓuincia. Alius, sup censet consules mittendos, nemo tū ex senatuscōsulto censet, sup. priuatos. i. non fungētes magistratu sup. mittēdos. Cōsules aūt nolunt oīno senatum haberi i. cōsultationē de ea re fieri, qa uerentur ne illud senatuscōsultum. i. decretum senatus fiat .s. ut cōsules exeāt in bellum paludati. i. ueste imperiali, ut ad publicos hostes ꝓficiscentes insigniti, & uel aut uerent, ne res trāsferatur ad alium. s. imperatorem ꝑter eos contumeliose. i. qđ in cōtumeliam eorum cederet, si senatus plus spei in alio reponeret, usq; eo. i. intantum, sup. nolunt senatum haberi, ut uideantur parum diligētes in rep. Sed hoc negligentia est, siue inertia, siue ille metus, quem ꝑposui. i. modo dixi sup. ea, aut is later. i. occultatur honeste, sub hac existimatione. i. opinione tēperantię nolle .i. ꝙ ipsi nollent obire, aut eripere tibi ꝓuinciam. Literæ non uenerunt. i. nō sunt missæ ad senatum a te, & nisi lrǣ sup. Deiotari. s. regis essent subsecutę. s. lrās Cassij, Cassius uenerat. i. uenisset in eam opinionem, finxisse. i. qđ finxisset bellum, ut ea q̄ ipse rapuisset, uiderentur uastata ab hoste, & immisisse Arabas in ꝓuinciā. Cic aūt confirmauit Arabas fuisse in habitu Parthico, & renuntiasse. i. significasse senatui eos esse Parthos. Quare ego suadeo tibi quicūq; iste status rerum est, sup. ut perscribas diligēter, & caute, ne uidearis alicui aut uelificatus. i. uelo tectus detulisse, sicut apud Iuuen. Velificatus Athos. ꝓ uelum aūt tentorium intelligo. Hubert. nauigasse exponit, aut reticuisse aliqd. qđ referret. i. expediret scire. Exitus anni. s. tui in ꝓuincia, est. i. appropinquat nunc. Nā ego scripsi has lrās ad 14. cal. Dec. & plane. i. oino nihil uideo posse agi ante cal Ian. in qbus est noui anni principium. Tu nosti Marcellum q̄. i. quātum tardus sit, & q̄ parum efficax. s. ad ꝓcurādum tibi successorem. itemque. i. & similiter, nosti, q̄. i. quātuoi, Seruius. i. Sulp. sit cunctator. i. immorator. Cuiusmodi putas hos esse, aut q. i. quō, putas eos, sup. posse cōficere. i. ꝑficere id, qđ uelint. s. confici, q agunt ita frigide ea q̄ cupiūt ut existimentur nolle. Aūt. i. sed si bellum Parthicum erit, hęc eā occupabit nouis magistratib' primos mēses. Sin aūt. i. sed si, aut non erit istic bellum, aut tum. i. tūc post nouos magistratus erit, ut successores. s. uestri, possint sustinere i. defendere contra Parthos uos, paruis copiis additis: Ego uideo. i. cōsidero, Curionem iactaturum. i. periculo obiecturū se dupliciter. primū ut adimat. i. auferat aliqd Cæs. cui tūc aduersabat. i. deinde, ut tribuat Pōpeio aliqđ munusculum, quoduis. i. quodliber, & qualibet. i. quantūlibet, tenue. i. exile, & moditū. Porrò. i. sed, Paulus. s. Æmi. loquitur de ꝓuincia non humane. Furnius noster. s. cōis amicus, occursurus est. i. obstabit cupiditati huius. s. Pauli. ego nō possum suspicari plures. s. occursuros. Ego noui hęc, & non cerno. s. alio

alia

alia q̃ possunt accidere. Scio tpś.s.noui anni, afferre multa.s.noua, & multa esse p̃parata.s.ut fiant, sed quæcunq; acciderint, uertentur intra hos ??nes.s.pãcis anni. Illud addo ad actiones C. Curionis de agro Cãpano.s.ad uoluntatem Cæs.diuidẽdo, de quo.s. agro negãt.s.pleriq; Cęs.laborare.i.solicitum esse, sed Põpeium ualde nolle.s.ut diuidať ne pateat Cæs.uenięti.s.ex Gallis uacuna .s.Romano milite. Q.d'.i.quantũ, attinet ad decessum tuum.s.ex p̃uincia, ego nõ possum polliceri me curaturum illud, ut succedatur tibi certe.i.haud dubie p̃stabo.i.exhibebo, illud, ne.s.p̃uincia prorogetur.i.extendatur tibi amplius. Est tui consilij.i.pertinet ad consilium tuũ, si tẽpus coget, etsi nõ poterit recusari a nobis.s.q pro te precamur honeste, ne.i.an, uelis p̃seuerare.s.in p̃uincia. Mei officij est meminisse, qua obtestatione tui decedens mãdaris p̃ mãdaueris mihi, ne paterer fieri.s.p̃rogationẽ imperij.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat Ciceroni Cælius, quàm fuerit contentio in senatu, ob relationem supplicationum, pro re gesta feliciter pro Cicerone.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. II

NOn diu, sed acriter nos tuæ supplicationes torserunt. incideramus.n.in difficilem nodũ. nam Curio, tui cupidissimus, cui oĩbus rõnibus comitiales eripiebanť, negabat se ullo modo pati posse, decerni supplicationes; ne, si qd furore Paulli adeptus esset boni, sua culpa uidereť amisisse, & p̃uaricator causæ publicæ existimareť. itaq; ad pactionẽ descendimus: & cõfirmarunt consules, se his supplicationibus in hunc annũ nõ usuros. plane, q̃ utrisq; consulibus gratias agas, est; Paullo magis certe. nã Marcellus sic r̃ndit ei, spem in istis supplicationibus non habere: Paullus, se oĩo in hunc annum non dicturum. Renũtiatum nobis erat, Hirrum diutius dicturum. prendimus eũ: non modo non fecit, sed, cũ de hostibus ageretť, & posset rẽ impedire, si, ut numeraret, postularet, tacuit: tñ Catoni assensus est; q;, de te & locutus honorifice, non decrerat supplicationes. tertius ad hos Fauonius accessit. quare pro cuiusq; natura, & instituto grãe sunt agendæ; his, q̃ tñ uoluntatem ostenderunt p̃ s̃nia; cum impedire possent, non pugnarũt; Curioni uero, q̃ de suarũ actionum cursu tua cã deflexit. nã Furnius, & Lentulus, ut debuerunt, quasi eorũ res esset, una nobiscum circuierunt, & laborarunt. Balbi quoq; Cornelij operam, & sedulitatẽ laudare possum. nã cum Curione ueheměter locutus est: & eũ, si aliter fecisset, iniuriã Cæsari facturum dixit: tũ eius fidem in suspicionẽ addnxit. decrerant, qui inique trãsigi uolebať, Domitij, Scipiones, quib' hac re ad intercessionem euocandam interpellãtib', uenustissime Curio r̃ndit, se eo libẽter non intercedere, q̃ quosdã, q̃ decernerẽt, uidere cõfici nolle. Q.d' ad rẽp. attinet, in unam causam oĩs contentio conięcta est: de p̃uinciis inquam adhuc est. incubuisse cũ senatu Põpeius uĩ, ut Cæsar ante id. Non. decedat. Curio oĩa potius subire constituit, q̃ id pati: ceteras suas abiecit actiones. nostri porro, quos tu bene nosti, ad extremum certamẽ rẽ deducere nõ audẽt. Scena rei totius hæc. Põpeius, tanq̃ Cæsarem nõ impugneť, sed qd' illi æquum putet, cõstituat, ait Curionẽ quærere discordias. ualde autem non uult, & plane timet, Cæsarem consulem designari prius, q̃ exercitum, & p̃uinciam tradiderit. accipitur satis male a Curione: & totus eius secũdus cõsulatus exagitať. hoc tibi dico: si oĩbus rebus prement Curionem, Cæsar defendeť: intercessorem si, qd' uideň, reformidabunt, Cæsar, quoad uolet, manebit. Quam quisq; s̃niam dixerit, in cõmentario est rerum urbanarũ: e quo tu, q̃ digna sunt, selige: multa transi, in primis ludorum explosiones. & funerum, & ceterarum ineptiarũ plura habet inutilia. deniq; malo in hanc partẽ errare, ut, q̃ nõ desideras, audias, q̃ quidquam, quod opus est, prætermittatur. Tibi curæ fuisse de Sitiano negotio, gaudeo: sed, qñ suspicaris minus certa fide eos tibi uisos: tanq̃ procurator sic agàs, rogo. Vale.

NVBBR.

NOn diu) Rebus bene gestis a Cic. in Cil.ut lib.a.uisum est, rogauerat Cic.Cœl.ut daret operam supplicationes sibi decerni, scripseratque idem ad alios quosdam amicos suos. Itaq; Cœl. ostendit qd quisque aut dixerit, aut fecerit pro Cic. exponitque contentiones, quæ in senatu fuerunt, maximeq; dicit qd Curio p̃ Cæs.egerit. [Nõ diu) quia cito expeditæ sunt, ut ipse Cic. lib. s. Non potuit accuratius agi nec prudẽtius, q̃ est actũ a te cũ Cur.de supplicatione: & hercule confecta res mea ex s̃nia est tũ celeritate, tum q̃ is &c. [Torserũt) cruciarũt. [Nodũ difficilẽ) impedimentũ. [Comitiales) dies, qa nolebãt, q̃ p̃ eiusmodi res fierent comitia. [Pręuaricator) desertor, uam p̃uaricatores eos dicimus, qui aduersariis suis causam donant, & ex parte actoris in partem rei concedunt. a uaricari aũt dicitur pręuaricari. Varicari uero, a uaricibus, quę, auct Nonio, dñr uenæ in suris inflexæ & obtortę. [Est, q̃ agas gratias) .i.debes agere gratias. [Paulo magis).s.est q̃ agas gratias. [R̃ndit ei) .s.Paulo. [Dicturũ).s.dixit de supplicationibus tuis. [Diutius) longius q̃ in hunc annũ. [Non fecit) nõ dixit diutius. [Prendimus) familiariter allocuti sumus [Cũ ageretur de hostibus).i.cũ fieret mẽtio de hostibus a te fictis. [Vt numeraretur) nã cum supplicationes precederent triumphũ, lege cautũ erat, ut cõstaret de numero hostiũ, & neq; triumpharet, nisi qui quinque milia hostium in acie cecidisset. de his moribus, & institutis uide Val.Max. lib.a. c.3. de iure triumphandi. [Tacuit) non postulauit, ut numeraretur. [Honorifice) de te. [Accessit) additus est. [Nõ pugnarunt) .i.nõ contenderunt, ut impedirent. [Curioni uero).s.agẽdæ sunt gratiæ. [Deflexit de cursu suarũ actionũ) .i.prætermisit actiones suas. [Tua causa) ut ageretur de supplicationibus tuis. [Circumierunt).i.hunc & illum ambierunt & allocuti sunt pro te. [Sedulitatem) diligentiam. [Interpellantibus) impedientibus, interrũpentibus. [Venustissime) facetissime. [Non interc.) nõ p̃hibere. [In unam causam incubuisse) dedisse operã intendisse. dicimus aũt incũbo huic, & in hanc rem. [Decedat) ex Gallia. [Quã pati id) ut Cæs. discedat ante idus Nouemb. [Abiecit) deposuit. [Quos tu bene no.) nõ uult eos nominare. [Scena) actio. & est trãslatio, qa actiones fabularũ in scenis fiebant. [Tradiderit) deposuerit hãc materiã. uide apud App.lib.t. & apud Plut. in uita Cęs. & Põp. [Accipitur) tractatur. [Exagitatur) uexatur, impugnatur. [Quòd uid.) qa rem.s.intercessorem uid̃r reformidare. [Quoad) quãdiu, quousque. [Manebit) in prouincia. [Commẽtario) registro. [E quo) .i.ex quo.s.cõmentario. [Selige) secerne, excipe. [Trãsi) omitte. [Explosiones) explodere est eiicere, uituperare. Horat. Explosa arbuscula dixit. Cic. t. off. Aristonis, Pyrronis & Herili iampridem explosa sententia est. facti.n.fuerant lodi a multis improbati. [Et funerũ explosiones) funerum aũt.i.funebrium pomparũ. [Ineptiarũ cet).i.ceterorum, q̃ inepte sunt acta, & in ipso commentario rerum urbanarum scripta. [Habet) .s.commentariũ. [Plura util.).s.q̃ inutilia, uel q̃ ea, q̃ dixi de ludis & de funerib' &c. [Quæ non desideras).i.quæ non cures audire. [Quod opus est) quod utile est. [De negotio Sit.) de quo supra dixit, Sitianam syngrapham. [Minus certa fide) .i.nõ satis fideles. [Tanquam procurator) tanquam gestor alieni negotij.

AACBR.

NOn diu) Rebus bene gestis in Cilicia, ut uisum est lib. a. rogauerat Cic. Cœlium, ut ille curaret sibi supplicationes decerni, idque alios itidem rogauerat non ignorante Cœlio: qui nunc scribit quid quisque aut dixerit aut fecerit pro Cic. exponitque contentiones, quæ in senatu factę erant, & qd' pro Cęs. Curio fecerat. Ordo est. Supplicationes tuę.i.quas petisti tibi decerni, torserũt.s.angore, nos nõ diu sed acriter. Enim.i.qa, nos incideramus i nodũ difficilẽ.i.in rẽ cuius difficilis erat exit'. Nã Curio cupidissimus tui, cui comitiales.s.dies eripiebãtur, qa differebant,

differebātur, aut absumebātur omnibus tōnib⁹. negabat se posse pati ullo modo supplicationes decerni. Ne si adeptus esset qd.i. aliqd.boni fauor.i.p fauorem Pauli.s.Æmilij,uideretur amisisse, sup. illud sua culpa, & existimaretur.i.iudicaretur puaricator.i. desertor causæ publicæ.i.ad rēp.spectātis.Itaque.i.& ita nos descendimus.i.deuenimus ad pactionē.i.ut dñr compositionē, & cōfirmarunt p confirmauerunt, sup. se nō usuros in hunc annū de his supplicationibus. Plane.i.omnino est qd.i. pp qd agas gratias utrisque consulib⁹ certe magis Paulo. Na Marcellus rńdit ei sic sup.se nō habere spē in istis supplicationibus, Paulus,supp. rńdit, se nō dicturū.s.sniam,de supplicationibus oino in hunc annū.Renunciatū erat nobis Hirrū dicturū diutius.i.q uellet dicere,q̄ in hūc annū nos plurendimus eum i.obuiam factū cōplexi sumus, deprecantes ne id faceret, & ipse nō modo i.nō solū, nō fecit.s.q renunciatū erat eū facturū, sed cū ageretur de hostibus.s. a te deuictis, & posset impedire rē.s.quam petis,hoc est supplicationem, si postularet,ut sup.hostes numerarentur,tacuit.i noluit hoc postulando impedire,tm̄.i.solūmodo assensus est Catoni: q etsi locutus honorifice.s.de te non decreuerat, sup. tm̄ supplicationes. Fauonius accessit ad hos.s.duos, & Hirrum,& Catonem, tertius.i.eiusdem cum eis sententiæ. Quare gratiæ sunt agendæ, sup.a te p natura,& instituto.i.moribus uniuscuiusq;. His.s.posterius notatis,sunt agēdæ gratiæ,q tm̄.i.dūtaxat,ostē.lerūt uoluntatē .s.suā,& sup. nō pugnarunt.i.nō acriter cōtenderunt p sua.s.sua stabilienda,cum possent impedire.s.supplicationē.Curioni uero, sup.agēdæ sunt gratiæ,q deflexit,sup.se,causa tua.i.pp te,de cur su suarū actionū,quæ differebantur eo q de rebus tuis referebatur. Nam Furnius & Lentulus circuierunt & laborarunt, pro labarauerunt,una.i.pariter, nobiscū ut debuerunt, q a tibi obnoxij erant, qoa esset ius.i.nēgotiū eorū. Ego possum quoque laudare operā,& sedulitatē Balbi Cornelij.nā ipse locutus est,uehemēter cum Curione.i.p re,dixit eum facturū iniuriā Cæsari,si fecisset aliter,q̄ dictum est. Tum.i.insup, adduxit fidē eius.s.Curionis in suspicionē,ut si nocere uoluisset,nō potuisset. Quidē.i.certe, non deerant q uolebant rē transigi iniq̄, utpote Domitij & Sciopiones, quib⁹ interpellātib⁹.i.inter agendum asserentibus,hāc rē reuocandam, sup. esse ad intercessionē.i.impeditionem; Curio rńdit uenustissime, se non intercēdere.i.impedimentum facere, eo libentius, q uideret quosdā,q decernerent.i. adiudicarent mihi supplicationem,nolle sup.eā confici.i.executioni mādari.Qd .i.q̄tum attinet ad rēp.omnis contentio.s.Cæsaris & Pōpeii cōiecta est.i.redacta,in unā causam.i.actionem de puinciis.i.nō prorogandis, in quā.i.causam, Pōpeius uidetur adhuc incubuisse.i. inclinatus esse, cum senatu.i.ut sentit senatus.s.ut Cæsar decedat.s.de puincia,ante id Non.Curio cōstituit potius subire oia q̄ pati id:& adiecit ceteras actiones suas,quas supra dixit dilatas. Porro.i.sed, nostri.s.amici,quos tu nosti bene, non audēt deducere rē ad extremum certamē.s.cū Cæs. futurū. Sūma.i.finalis snia totius rei sup.est hęc, Pōp.tanq̄ nō ipugnet Cæs.id cōstituat,qd putet æquum illi, aut Curionē quærere discordias, sup. negando Cæsarē debere decedere. Aūt.i.sed Pōpeius non uult ualde,& timet plane.i manifeste,Cæs.designatum,sup.iri cōsulē prius,q̄ tradiderit exercitum,& puinciā. Sup.Pōpeius,accipitur.i.tractatur satis male a Curione, & totus secundus cōsulatus eius.s.Pōpeii, exagitatur.i.ab eo turpiter depellit. Ego dico.i.denuntio tanq̄ certum tibi hoc , si.s.Pōpeius & senatus pmēt Curionē omnibus rebus, Cæsar defendetur.s.a prouinciæ continuatione,si reformidarint intercessorem.s.Curionem quod uūr.s.facturi, Cæsar manebit.s.in puincia, quoad.i.quandiu uolet. Est i.habet in cōmētario rerum urbanarum ad Cic.tunc misso,qua sniam quisq; dixerit, e quo.s.cōmentario tu selige.i.seorsum ab aliis elige, q̄ sunt digna.s.lectione. transi multa , in primis explosiones.i.contumeliosas excogitationes,ludos.i.actorum,fabularum,& sup.narrationes funerum, & ceterarum ineptiarum,sup. cōmentarium,aut cōmentarius, habet plura.i.multa, utilia. Denique ego malo.i. magis uolo, errare in hanc partem.s.nimis , multa scribendo, ut audias ea q̄ nō desideres, q̄ sup.ut quidq̄ quod sit opus.s.scitu,prætermittatur.Gaudeo fuisse tibi curæ de negotio Sitiano , ut syngrapha Sitiana persoluat. Sed quando.i.qm̄ , suspicaris eos.s.q attulerunt, illos tibi fide minus.i.non satis certo , rogo agas hic tanquam procurator.s.eorum, non iudex. Vale.

PAVL. MAN. Decreuerant qui inique transigi uolebant) ueteres libri, quidā, deerant,alii,decrerant, alii aliter habent. ex eam uaria lectione adducti sumus,ut,decreuerant, legendum crederemus. loci autem sensus hic est. Domitius,& Scipio,cum,de Ciceronis supplicationibus transigi,moleste,& inique ferrent, easq́, Curionis tribuni pl. intercessione impediri cuperent ; simulatione beneuolentiæ supplicationes Ciceroni decreuerunt , ut ea re Curionem, qui omnibus eorū actionibus acriter aduersari solitus erat, ad intercedendum elicerent. quibus interpellantibus uenustissime Curio respondit, se eo libentius non intercedere, q quosdā, qui decernerent, (significabat autem Domitium, & Scipionem) eo animo esse intelligeret,ut confici minime uellent. &, Decreraut, imminutum, dixit, ut, Decresset, Cicero in Verrem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Grauiter de Appio calumniatore & instigatore hac epistola conqueritur.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 13

PVdet me tibi confiteri,& queri de Appij,hominis ingratissimi , iniuriis ; qui me odisse , quia magna mihi debebat beneficia, cœpit : &,cū homo auarus,ut ea solueret,sibi imperare non posset ; occultum bellum mihi indixit, ita occultum tamē, ut multi mihi renunciarent , & ipse facile animaduerterem male eum de me cogitare. postea q̄ uero cōperi eum *collegium tentasse,deinde aperte cū quibusdam locutum,cum L *Domitio,ut nunc est,mihi inimicissimo homine,deliberare uelle,hoc munusculum deferre Cn. Pompeio: ipsum reprehenderē, & ab eo deprecarer iniuriam , quem uitā mihi debere putarem,impetrare a me non potui. quid ergo est ? tamen, quasi aliquid, amicis, qui testes erant meorum in illum meritorum,locutus sum. postea q̄ illum,ne cui satisfaceret quidē,me dignum habere sensi ; malui *collegæ eius,homini alienissimo mihi, &,propter amicitiam tuam,non æquissimo,me obligare, q̄ illius simiæ uultum subire. id postquam resciit,incanduit ; & me causam inimicitiarum quærere clamitauit ; ut,si mihi in pecunia minus satisfecisset,per hanc speciem simultatis eum consectarer. postea non destitit accersere palam Seruium accusatorem,inire cum Domitio consilia.quibus cū parum procederet,ut ulla lege mihi ponerent accusatorem ; compellari ea lege me uoluerūt, qua dicere non poterant. insolentissimi homines summis Circensibus ludis meis postulandum me lege Scātinia curāt.uix hoc erat Pola elocutus , cum ego Appium censorem eadem lege postulaui.qd melius caderet, nihil uidi. nam sic est a populo,& non infimo quoq; approbatum, ut maiorem Appio *dolorem fama, q̄ postulatio,attulerit.præterea cœpi sacellum, in domo quod est,ab eo petere. Conturbat me mora serui huius,qui tibi literas attulit. nam,acceptis prioribus literis , amplius quadraginta mansit. Quid tibi scribam,nescio. *Scis Domitio diem timori esse ? expecto ualde, & quamprimum uidere cupio. A te peto, ut meas iniurias proinde doleas , ut me existimas & dolere, & ulcisci tuas solere. Vale.

augurum.

qui Appij collega fuerat in consulatu.

P. M. de mendo suspicatur nam, deferre munusculū. est apud Cælium, accusate ep. 8. huius lib.

L. Pisonis, Appij collegæ in consulatu.

erat n. Scātinia lex de cōcubitu puerorum.

idē ep. 14. h l.

HVBER. PVdet me) Primum Cœlius exponit magnam Appii erga se ingratitudinem:qui cū ei plurimum deberet,cœpit eū odisse, & bellum gerere. exponitq; quō id fecerit. Deinde narrat quēadmodum Appius subornauit, qui eum accusaret. contra quē dicit se defensum esse,retorquendo accusationem in eum cum magna eius infamia. [Confiteri) dicere. [Imperare sibi) se adducere. [Indixit)denunciauit,uel mouit. [Et ipse)ego. [Male cogitare de me) .i.malam habere de me opinionem , male affectum esse erga me. Ouid. Non tñ Æneam,quamuis male cogitet,odi. [Tentasse)solicitasse contra me. [Vt nunc est) inimicissimus. [Deferre hoc munusculum Cn. Pompeio) facere hanc gratiam

Pōpeio. [Deprecarer iniuriam ab eo) .i.cū ab eo peterē ne hāc iniuriam mihi inferret. [Non potui) .s.impetrare. Ordo est, cū ab eo deprecarer iniuriam, putaram me impetrare. [Quòd) .i. quia deberet mihi uitā. [Quasi am.) tanquam amicis. [Aliquot) quibusdam. [Qui testes erant meritorum) qui sciebāt mea erga illum merita & beneficia. [Satisfacere illi) facere quod illi se uellet. [Dignum me) quod me deceret. [Non æquissimo m.) .i. iniquissimo & inimicissimo, & pessimo animo. [Quam subire uultum) q̄ adire conspectum. [Illius s.) p contemptum appellauit eum simiam. [Incanduit) incensus est. tractum a ferro qđ cum calet, candet. [Per hanc speciem) per hunc p̄textum. [Accersere) incitare, subornare. [Inire consilia) capere consilia.s. non destitit. [Cum Domitio) inimicissimo meo. [Quibus) consiliis. [Cum procederet parum) .i.cum non efficeret, qđ uolebat. [Vt poneret mihi accusatorem) .i.ut accusaret me. [Vlla lege) .i.aliqua lege. [Compellari) accusari. [Postulandum) accusandum. [Ludis meis) quos ego exhibui. [Insolentissimi) sup.s. App.& Domit. [Lege Scantinia) quid hæc lex ferret cōtra Cœlium, nō facile scitur. Alia fuit lex Scātinia contra cōcubitores puerorum, de qua Iuuen. Quod si uexātur leges ac iura citari, Ante oēs debet Scantinia. Potest tñ intelligi hæc lex, de qua nūc dicit contra immoderatos sumptus ludorum. [Eadem lege) qua me accusauerat. [Caderet) accideret. Ordo est. Nihil uidi, quod melius caderet.i.quod melius esset ad p̄positum, q̄ ut ille accusaretur a me ea lege, qua me accusaret. [Approbatum) affirmatum.s.quod dixit cōtra Appium. [Fama) infamia. [Sacellum) locus erat sacer, in quo seruabant imagines deorum penatum, & colebantur. [Conturbat) affert mihi molestiā. [Mora) quia nō reuertitur. [Scis diem) .s.dictum, quia accusatus est. [Timori esse?) de eo die. [Videre) illum diem. [A te peto) sensus est, uelim eum dolorem de iniuriis in me illatis capias, quem ego de tuis capio, & ita doleas, sicut ego ulciscor iniurias tuas.

ASCEN. PVdet me &c.) Cœlius primo loco huius epistolæ exponit magnam Appij, cognomento Pulchri, erga se ingratitudinē, qui cum plurimum deberet gratiæ, cœperat odisse. Deinde narrat, quēadmodum idē Appius subornauerat quēdam, q ipsum Cœlium accusaret, cōtra quem dicit se defensum esse, retorquendo accusationem eandē actionis in eum q accusarat cū insigni eius infamia. Erat aūt Appius, ut ex superioribus patet, homo supbo, & mobili ingenio, Ciceroni magis pp nobilitatem & potētiā, q̄ ob uirtutē obseruatus. Ordo est. Pudet me cōfiteri tibi.s.rei ueritatem, & q̄ri.i. cōqueri, de iniuriis Appij.s.Pulchri, hois ingratissimi, q cœpit odisse me q̄a debebat mihi beneficia maxima .s.a me recepta. qui.n.accepit beneficium ēt gratis collatū, obligatur si pōt saltem paria referre. Et cum hō auarus.s.ipse Appius, non posset impetrare sibi.i.adducere animū suū, auaritia capiū ad hoc, ut solueret ea.s.debita beneficia, indixit mihi bellū occultū .i.simultates latentes: tñ.i.nihilominus, ita occultū ut multi renunciarent mihi, & ipse.i.egomet animaduerterem facile eum cogitare male de me.i.ut faciat mihi malū. Vero.i.posteaquam cōperi eum tentasse.i.solicitasse contra me collegium, ut opinor augurū. nā ipse augur fuit, ut prius uisum est. deinde locutū aperte cum quibusdā.i.ēt mihi notis, & animaduerterem deliberare cū Lucio Domitio hoīe inimicissimo mihi, ut nūc est quia nō semp ita fuit, uelle deferre Cn. Pōp. ēt inimico, quia Cæl. fauebat Cœlius, hoc munusculū.i.facere hanc gratiolam, libenter .n.uidisset Cœliū accusari, tū reprehendente ipsum.s.App. nō potui impetrare, ut dep̄carer.i.precando amouerē ab eo iniuriam .s.mihi inferendā, quem putarā debere mihi uitā. Quid ergo est? sup. inquies.i.qd contigit postea? rñsio. Tum.i.tunc quidē locutus sum aliquot amicis, q testes erāt meorū meritorū in.i.erga illū. posteaquam sensi.s.Appium, ne quidē.i.nō saltem, [illegible] habere.i.æstimare me dignum cui satisfaceret.i.reponeret debitum, malui, me obligare.i.deuincere, collegæ.i.concensori eius homini alienissimo mihi, & non æquissimo.i.non plurimum fauenti, nec rectissimo in me animo, p̄pter amicitiam tuam.i.quia nouit me tibi esse amicum, quàm subire uultum.i.me offerre tāquam supplicem, conspectui illius simię.i.turpissimę hominis nihil præter figurā hominis hñtis, uideor aūt inuidiose simiam dicere, cum illi cognomentū Pulchri fuerit. Postquam sup. Appius resciit.i.postq̄ cognouit id.s.me obligatum collegæ suo. Rescire proprie est p̄cipere rē aliquam postquam facta est: Deprehēdere autem in ipso facto, ut in adulterio, aut furto. Et iō quia nautæ, in mari sunt quasi in alieno elemento, dr̄r a tēpestate deprehendi. unde Maro, Deprehensis olim statio tutissima nautis. Excanduit.i.inflammatus est, & multa ira incensus & clamitauit.i.frequenter clamauit me quærere causam inimicitiarū, ut si ipse Appius minus.i. non satisfecisset mihi in pecunia, quā uidetur mutuo accepisse a Cœlio, eo cōsectarer.i.p̄sequerer eum p hanc speciē simultatis.i. latētis odij. Postea.s.q̄ in apertas inimicitias res deuenit, ipse Appius non destitit accersere.i.incitare, aut in auxilium suū aduocare, palam.i.manifeste, Seruium accusatorem, & inire consilia cū Domitio.s.hoīe inimicissimo, quibus.s.consiliis cum procederet parum, ut poneret mihi accusatorem, ulla lege.i.p ullam legem, noluerunt me compellari.i.in ius uocari ea lege, qua.i.p quā.ipsi non poterant dicere.i.agere contra me. Insolentissimi &c. Probat, qđ dixerat eos ista lege se accusare nō posse, sed insulte agere, quia ipsi homines insolentissimi.i.proteruissimi, & superbissimi, curans me postulandum.i.in ius uocandum, & accusandum summis Circensibus ludis meis.i.quo t̄pe summo ædilitatis meę honore fungar, quia Circenses ludos populo exhibebo, lege Scantinia, quæ lata est in pædicones, & masculorū cōcubitores omnium facile turpissimos, sed Romæ saltem illis t̄pibus frequētissimos. unde Iuuen. Quòd si uexantur leges, & iura citari, Ante omnes debet Scantinia &c. sup. Appius uia erat prælocutus hoc.i.ut me lege Scantinia postularent, cum ego postulaui eadē lege.s.Scantinia Appium censorē. Nihil uidi qđ caderet melius q̄ ea lege in alium agere curabat, qua ipse reus faciendus erat. nam sup. id factum meū est approbatum sic a populo, & a quoq; non infimo.i.a summo quoq; hoīe ut fama.i.diffamatio, attulerit Appio maiorem dolorem q̄ postulatio.i.uocatio in ius, aut accusatio. Præterea.i.insup, cœpi petere ab eo sacellum.i.locum sacris addictū, uulgus Capellam uocat, quod est in domo.s.Appij, aut quia eius ornamenta Cœlij erant, aut quia in eo turpiter uixerat & pueros ad sacra inuitatos corruperat. ut sit, cœpi petere ab eo, quod.i.quale sacellum est in domo.s.eius. q. d. Bacchanalium aut impudicorum. Hactenus aūt de App. & eius inuidia locutus conuertit sermonem ad alia negotia dicēs, Mora Seruij huius mei, qui attulit tibi literas conturbat.i.multū turbat me. Nā prioribus literis accepitis.i.postq̄ acceperat priores literas, mansit amplius 40. diebus. Nescio quid scribā tibi.s.de exitu litis nostræ. Tu scis diem.s.iudicij futuri esse timori.i.ad timorem, Domitio. Expecto ualde te, & cupio uidere q̄primum.i.ualde cito, quia iam expleta fuerat Cic. prouincia. Peto a te ut doleas.i.dolēter & cum dolore feras iniurias meas.i.mihi illatas ab Ap. ut existimas.i.iudicas, & censes, ac opinaris me solere & dolore, & ulcisci tuas.s.iniurias.i.tibi illatas. Notū est doleo cū datiuo, & cū accusatiuo construi posse, sed cum datiuo quasi absolute positū. unde dicimus, dolet mihi aduersus casus tuus.i.dolori est. & ita uerbum ipsum adiungitur rei dolorem inferēti. interdū ēt dolorem patienti, ut dolet mihi caput, dolent tibi ilia &c. quod nō dicemus poetice, doleo caput, doles ilia &c. Cum accusatiuo autem additur ei rei accipienti dolorem, ut doleo iniurias tuas &c.

PAVL. MAN. VIx hoc erat Pola elocutus) In uetusto libro, qui est Florentiæ in Medicea bibliotheca, ita legitur, ut in impressis. huius lectionis alij quoq; meminerunt, sed eam minus integrā existimarunt, offensi, ut opinor, in uoce, Pola, q eam se alibi uidisse non meminerant. est aūt id Seruij accusatoris cognomē, de quo ad Q. fratrem epistola ante ultimam secundi libri his uerbis: Vereor, homo ne teter, & ferus, Pola Seruius ad accusationem ueniat. Vix igitur, inquit Cœlius, hoc elocutus erat Pola, Appium .s.& Domitium summis Circensibus ludis meis lege Scātinia me postulandum curare; cum ego eadem lege Appium cēsorem postulaui. hac de lege meminimus in lib. nostro de legibus. Addo illud, ubi paullo ante legitur, Palam Seruium, legendum fortasse, Polam Seruium. [Cœpi sacellum, in domo qđ est ab eo petere) Censorum erat curare, ut sacella non in domo cuiusquam essent, sed populo paterent. itaq; Liu. lib. xl. ubi loquitur de Lepido & Fuluio censoribus, Complura, inquit, sacella, publicaq; sacra, occupata a priuatis, ut paterent, essentq; populo, curarunt. Cœlius aūt, ut ostenderet, Appium censorem officio suo deesse, petere cœpit ab eo, ut sacellum in domo priuata ne relinqueretur. cuius rei cura Appij, qui censor erat, esse debuerat. sed libentius intellexerim de sacello, quod ipse Appius occupasset: ex quo grauior ei cōcitata esset inuidia, occupatis rebus a censore, quas censor ab aliis occupatas populo restituere deberet.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 12

GRatulor tibi affinitate uiri mediusfidius optimi. nam hoc ego de illo existimo. cetera porro, quibus adhuc ille sibi parum utilis fuit, & ætate iam sunt decursa; & cōsuetudine, atq; auctoritate

uide ep. 16. lib. 2.

tua,

tua, pudore *Tulliæ, si qua restabũt, cõfido celeriter sublatum iri. non est.n.pugnax uitiis, neq; hebes ad id, qd' melius sit, intelligendũ. deinde, qd' maximũ est, ego illũ ualde amo. Vides Cicero Curionem nostrum lautũ intercessionis de ꝓuinciis exitũ habuisse? nã cum de intercessione referret; quæ relatio fiebat ex s. c. primaq; M. Marcelli sñia pronunciata esset, qui agendum cũ tribunis pl. censebat: frequens senatus in *alia oïa iit. stomacho est scilicet Põpeius Magnus nunc ita lãguenti, ut uix id, qd' sibi placeat, reperiat. transierant illuc, ut rõ esset eius habenda, qui neq; exercitum, neq; prouincias traderet. quẽadmodum hoc Pompeius laturus sit, cum cognoscat, quidnam reipub. futurum sit, si aut * non curet, uos senes diuites uideritis. Q. *Hortensius, cum has literas scripsi, animam agebat. Vale.

uide ep. 15. lib. 2. — *pro, discessit. uide ep. 2. lib. 1.* — *orator ille summus, Ciceronis æmulus: de quo uide in Bruto.*

MVRRH. GRatulor) Cum Cic. ꝑesset Ciliciæ, eius filia Tullia Dolab. matrimonio cõiuncta est opera amicorũ, quib' id mãdauerat, quẽadmodum ipse supra ad Appiũ scripsit. Itaq; ei hac epist. Cœlius gratulaᵗ laudatq; Dolab. & ostendit a se amari. Deinde scribit de Curione, quid egerit de ꝓuinciis, & de Cn. Põp. [Medius fidius) ꝑ Iouis filium. iuratis est. [Existimo hoc) habeo hanc de eo opinionẽ. s. q̃ sit optimus. [Cetera) alia q̃dã uitia. [Ætate) ꝑ ætatẽ quia erat iuuenis, & pene adolescẽs. [Decursa) participium sine uerbi origine. [Pudore) uerecundia, prudẽtia. sic lib. 2. Nam ea, q̃ speras, Tulliæ meæ prudentia temperari posse scio. est.n. illa epist. q̃ incipit, Non potuit accuratius, rñsiua ad hãc, & ad superiorẽ, q̃ incipit, Nõ diu, sed acriter. [Sublat. iri) remouẽda ab eo. [Non est.n.) laudat Dolabellã. [Pugnax) contumax, perseuerans. [Neq; hebes) tardus, obtusus. [Maximum) ꝑcipuum. [Intercessiones) puto melius legẽdum, intercessionis, ut sit sensus: Vides o Cic. nostrũ Curionẽ lautũ habuisse exitũ intercessionis de ꝓuinciis. ironice dixit, qa cũ intercessisset, nõ ei bñ cessit. [Intercessione) i. de intercessione. [In alia oïa) s. hãc sñiam penitus aspernatus est. [Stomacho) translatio est. [Languenti) debilitato. [Transierant) trib. pl. [Eius) Cesaris. [Quẽadmodũ) quo aïo, q̃ patiẽter. q.d. male. [Vos senes diuites) q.d. q̃ & etate debetis plus sapere, & multũ habetis quod possitis amittere. [Q. Hortẽsius) orator fuit clarissimus. [Agebat animã) efflabat uitã expirabat.

ASCEN. GRatolor &c.) Cum Cic. præesset Ciliciæ, Tullia, filia eius, post mortem Crassipedis nupsit Dolabellæ, opera amicorum, quibus id oneris abiens dederat, ut etiam Iureconsulto filiam locarent, si uirũ illa dignum inuenerint, ut Cic. ipse supra ad Appiũ scripsit purgans, q̃ Dolabellæ, Appij inimico, nupserit. Itaq; Cœlius, Appij inimicus, ut ꝑima epist. uisum est, gratulatᵉ id ei, laudatq; Dolabellã, & ostẽdit se ab eo amari. Deinde scribit de Curione q̃d egerit de prouinciis, & addit nonnulla de Cn. Põpeio. Ordo est. Gratulor tibi. i. felicitatẽ tuam mihi gratã ꝑdico, affinitate. i. ꝑ affinitatem, aut de affinitate uiri, medius fidius. i. ita me deus fidei, aut Iouis filius Hercules iouet, ut uerũ di eo, optimi. s. Dolabellę. Nã ego existimo. i. iudico hoc de illo. s. q̃ sit uir optimus. Porro. i. sed cetera. s. instituta eius, q̃ ad rem domesticã pertinent, aut ad bona fortunæ augenda, qb' ille fuit adhuc parũ utilis sibi, sunt decursa. i. transacta, & abolita iã, &. i. simul, ętate, qa nõ est amplius adolescẽs. adolescẽtibus aũt raro est aïus ad rem auidior, & consuetudine. i. conuersatione cũ maturis uiris, atque si qua. i. aliqua restabunt, ego confido, supp. ea sublatũ iri. i. abolẽda celeriter, auctoritate tua, qa uerebitᵘ sub tali socero luxuriose aut prodigaliter uiuere, & pudore Tulliæ s. filiæ tuę prudentissimæ, in cuius pñtia non audebit post hac peccare. Enim. i. qa, ipse nõ est pugnax. i. ꝑtinaciter addictus uitiis: aut pugnax. i. cõtumax in uitiis. neque est hebes. i. tardus, & obtusus ad intelligendum, id quod sit melius, deinde quod maximum est, qa quos amamus, non finimus faciliter corrũpi, & optimos iudicamus, ego amo illũ ualde. O Cic. tu uelles Curionẽ nrm, ironice dicit, qa contra sentiebat habuisse exitum intercessionis. s. obstaculi de ꝓuinciis lautum. i. pulchrum. Nam cũ referretᵘ. i. consultaretur, de intercessione, quę relatio fiebat ex senatuscõsulto & sententia M. Marcelli, esset pronunciata prima, q̃ cẽsebat agẽdum cum trib. pl, senatus iit frequẽs in alia omnia. i. aliter cẽsuit. Scilicet. i. scire licet, qui id uideant, Põpeius Magnus. s. prius habitus est nunc stomacho. i. aïo ita languẽti, ut uix reperiat, quod placeat sibi. Transierat i. confugerat illuc, ut ne ratio esset habẽda illius. s. Cæs. qui neque traderet exercitum neque prouincias. Vos senes diuites uideritis, quẽadmodum. i. quomodo Põpeius laturus sit hoc, cum cognoscat, quid nam futurum sit reip. si aut non possit, aut non curet. s. iuuare eam. Q. Hortensius agebat animam, id est expirabat, cum scripsi has scilicet literas.

PAVL. MAN. STomacho est scilicet Pompeius Magnus) libẽtius legerem, Stomacho est Magnus: ut duæ illæ dictiunes, scilicet Pompeius, inducantur, tanquam ioanes, & superuacaneæ, non a Cœlio, sed ab imperito scriptæ; qui cum inter legendum in eam uocem, Magnus, incidisset, existimans eam obscuriorem fore, nisi aliis ipse uerbis illustrasset, supra scripsit, scilicet Pompeius. postea qui librum exscripserunt, imperiti, ut id genus hominum esse solet, neque, quod adulterinum fuit, agnoscentes, glossema ad uerba Ciceronis admiscuerunt.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 14

TAnti non fuit *Arsacẽ capere, *Seleuceam expugnare, ut earum rerũ, q̃ hic gestæ sunt, spectaculo careres. nunq̃ tibi oculi doluissent, si in repulsã Domitij uultũ uidisses. magna illa comitia fuerunt: & plane studia ex partiũ sensu apparuerũt. ꝑpauci, necessitudinẽ secuti, officium ꝑstiterunt. itaq; mihi est Domitius inimicissimus, ut ne familiarẽ qdẽ suũ quẽquam tã oderit, q̃ me; atq; eo magis, q̃ per iniuriam sibi putat ereptũ, cuius ego auctor fuerim. nũc furit tã gauisos hoïes suum dolorẽ, unumq; me studiosiorẽ *Antonij. Nã Cn. Saturninũ adolescẽtem ipse Cn. Domitius reũ fecit, sanequã superiore a uita inuidiosum. qd' iudiciũ nunc in expectatione est; etiã in bona spe, post Sex. Pæducei absolutionẽ. De summa rep. sæpe tibi scripsi me annũ pacem non uidere: &, quo ꝓpius ea cõtẽtio, q̃ fieri necesse est, accedit; eo clarius id periculũ apparet. ꝓpositum hoc est, de quo, qui rerũ potiunẽ, sunt dimicaturi: q̃ Cn. Pompeius cõstituit non pati, C. Cæsarem cõsulem aliter fieri, nisi exercitum, & prouincias tradiderit: Cæsari aũt persuasum est, se saluum esse nõ posse, si ab exercitu recesserit. fert illam tũ conditionem, ut ambo exercitus tradãt. sic illi amores, & inuidiosa coniunctio nõ ad occultã recedit obtrectationem, sed ad bellum se erũpit. neque, mearũ rerũ quid cõsilij capiã, reperio: qd' non dubito, quin te quoq; hæc deliberatio sit perturbatura. nã mihi cum hominibus his & gratia, & necessitudo est. tum cãm illam, non hoïes, odi. illud te non arbitror fugere, quin homines in dissensione domestica debeant, q̃ diu ciuiliter sine armis certeẽ, honestiorem sequi partẽ; ubi ad bellum & castra uentũ sit, firmiorẽ; & id melius statuere, qd' tutius sit. In hac discordia uideo Cn. Põpeium senatum, quiq; *res iudicãt, secum habiturum; ad Cæsarem oẽs, qui cũ timore, aut mala spe uiuant, accessuros: exercitum conferendũ non esse. oino sat spatij sit ad cõsiderandas utriusq; copias, & ad eligendam partẽ. Prope oblitus sum, quod maxime fuit scribendũ. Scis Appium censorẽ hic ostenta *facere? de signis, & tabulis, de agri modo, de ære alieno acerrime agere? persuasum est ei, censuram lomentũ, aut nitrũ esse. errare mihi uideẽ. nã sordes eluere uult; uenas sibi omnes, & uiscera aperit. curre, per deos, atq; hoïes; & quãprimum hæc risum ueni: legis Scantiniæ *iudiciũ apud Drusum fieri: Appium de tabulis, & signis agere. crede mihi, est

quia Cicero cum Parthis bellum gerebat, quorũ rex Arsaces, regia Seleucea. — *competitoris sui, qui auguratum obtinuit. ep. 21. l. 12.* — *ita loquebãtur, cum iudices significarent.* — *cum balneatorem similes.* — *iudicem esse Drusum, quo reus esse deberet.*

pperandum. Curio noster sapiēter id, q remisit de stipēdio Pōpeij, fecisse existimat. ad summam quæris, quid puré futurū? si alterurer eorū ad Parrhicū bellū non eat, uideo magnas impendere discordias: quas ferrū, & uis iudicabit. uterq; & aīo, & copiis est pararus. si sine summo periculo fieri posset, magnū, &*iucūdum tibi fortuna spectaculū parabat. Vale.

*loquitur ex ingenio suo. nā Ciceroni minime iucundum. MVRAN.

TAnti non fuit) Exponit Cœlius q̄ iucundum spectaculū pbuerit Dom. q egerrime tulit repulsam de quodā magistratu, optatq; Cic. interfuisse. deinde dicit quēadmodum nō solū suspicat, sed ēt aperte quodāmodo uidet bellum futurū inter Cæs. & Pōp. & dicit qd putet futurū in hoc bello. [Arsacē) regē Persarū, unde oēs reges Persarū Arsacidæ dicti sunt. [Seleuciā) urbem Syriæ. [Expugnare) pugnando uincere. [Non sunt tanti) .i. tantæ gloriæ [Spectaculo careres) .i. ut non uideres ea q̄ hic gesta sunt. [Repulsa) dr quoties qs a magistratu, uel honore quē petit, repellit. [Illa comitia) qb Domitio data est repulsa. [Magna) pclara. [Ex sensu) ex aīo, ex uolūtate. [Partiū) factionū. [Secuti necessitudinē) .i. ualde pauci hñtes respectum necessitudinis suæ cum Domitio fecerūt, qd debuerūt. [Quēquā familiarē) quē cognouit nō habuisse rōnē necessitudinis. [Ereptum) .s. magistratū quē sperabat hre. [Cuius) erepti magistratus. [Ego fuerim auctor) .s. cā ut ipse putat. [Nunc furit) insanit, impatiēter dolet. [Hoies tā gauisos suum dolorē) .i. impatiēter fert, q hoies ita gauisi sint, q à uiderint eum dolere. [Vnumq; uto.) huius particulæ ūba intelligi quidē uix pñt, sensus aūt minime. [Inest i bona spe) .s. Saturninus, ut absoluat. quia Sex. Peduceus de eadē cā absolut9 est. [Annum .i. p annum. [Nō uidere) nō sperare. [Id periculum) belli futuri, & pturbationis reip. [Qui potiunt rerum) qui obtinēt summa īperij. [Nō pati) nō pmittere. [Aliter) alia cōdōne. [Prouincias) Gallias. [Saluum) incolumē & integra dignitate. [Fert) patitur. [Ambo) ipse Cęs. & Pomp. [Illi amores) qui erāt inter Cęs. & Pōp. [Coniunctio) affinitas quia Iulia filia Cæs. uxor erat Pompeij. [Occultam obtrectationem) .i. ad simultatem, ad occultam maleuolentiam. [Erūpit) exit. [His hominibus) Cæs. & Pomp. [Et gratia, & necessitudo) .s. est. [Tū) pterea. [Odi causam) qua mouentur ad discordiam. [Nō hoies) .s. odi .i. nō odi ipsos, sed causam. [Illud nunc) quodāmodo dat consilium Cic. quid ei sit agendū. [Domestica) ciuili. [Sine armis) tm uerbis & sententiis. [Honestiorē) iustiorē. [Firmiorē) .i. fortiorē .s. partē debeat seq. [Statuere) iudicare. [Melius) honestius, & ita innuit, ut potius sequatur Ces. q̄ Pomp. [Senatum) senatores. [Ad Cęsarem) .s. uideo. [Accessuros) ituros. [Cōferendū) comparādū, qa robustior erat exercitus Cæs. q̄ Pōp. [Sat spatij sit) .i. satis spatiū datur nobis ad cōsiderandū exercitū utriusque, & ad eligendū eum, q uidebitur posse nos magis defendere. [Prope) fere. [Ostenta) prodigia, monstra. [De signis, & tabulis) .i. de imaginibus, & tabulis pictis, quib9 ita Romani delectabantur, ut eas magna pecunia cōpararent. hanc aūt impensam uolebat moderari App. creatus censor. [De ære alieno) de debito pecuniæ, ut remitteretur debitorib9, quēadmodū scribit ipse Cic. lib. 2. off. esse factū, cū esset cōsul. cui ordinationi testatur se restitisse, qa erat iniqua, q alter competeret, qd alij daretur. [Loramentum) .i. rem quandam mollē, quā possat flectere in q̄cūque partē uelit. a loco. n dicitur loramentū. [Aut uitrū) .i. fragilē ut uitrū. [Nā) textus hic erat mēdosus, debet aūt ita legi, nā sordescit uere uultu, & uenas sibi oēs, & uiscera aperit. metaphorice aūt ita intelligit, detegit illis malis actionibus malos & corruptos animi sui sensus, ita ut ex exterioribus iudicetur, q d habeat interius. [Per deos, atque hoies) subaudi, oro, uel obtestor. [Risum) ad ridendū. [Ad summā) denique, in cōclusione. [Eorū) .s. Cæs. & Pōp. [Impēdere) imminere. [Vindicabit) ulciscet, finiet. [Iucūdū si posset fieri sine periculo) quia cū sit futurū cum periculo, nemini uiro bono poterit esse iucundum. [Spectaculū) res digna spectari. [Fortuna) quia non uincet qui iustiorē habebit cām sed quē fortuna uolet. [Parabit) dabit.

ASCAN.

TAnti &c.) Narrat risum, quē Domitius repulsa accepta præbuerat, denuntiatq; bellum futurum inter Cæs. & Pomp. Ordo est. Capere Arsacē regē Persarū, & expugnare .i. pugnando superare, Seleuciam, nō fuit tanti .i. tanto ptio ęstimandum, ut careres .i. deberes uelle carere, spectaculo earum rerum, q̄ gestæ sunt hic .s. Romę. Oculi nunq̄ doluissent tibi, sed semp excusasset te ad risum si uidisses uultum Domitij in repulsa .s. magistratu petito. Illa comitia qbus populus conuerat ad creandos magistratus, fuerunt magna, qa multi cōuenerant, & studia .i. fauores apparuerunt plane .i. oīno, aut euidēter ex sensu .i. stilla partium .s. cōpetitorū, perpauci secuti necessitudinē .i. eo q essent necessarij pstiterunt offm. Triplex est sensus, aut q pauci pstiterunt offm alicui, qa plurimi secuti erant necessitudinē: aut q pauci pstiterunt offm Domitio utpote soli secuti necessitudinē. aut q pauci secuti necessitudinē .i. etiam de necessariis Domitij, pstiterunt offm Domitio. q sensus cōgruit ei qd sequit. Itaq; Domit. est inimicissimus mihi, ut ne quidē .i. nō saltē oderit quenq̄ familiarē suū, cā .i. tm, q̄ .i. q̄tum me. Ideo aūt odit familiares, q licet essent necessarij, nō tñ pstiterunt offm Domitio. Atque Domit. odit eo magis me, q putat .s. magistratū ereptū sibi p iniuriam, cuius .s. iniuriæ, ego fuerim auctor. Nunc Domitius furit hoies, tam .i. tm gauisos dolorē suū .i. pter dolorē suum. quia sicut dicimus gaudeo gaudiū tuū, ita & dolorē tuū .i. cum gaudeo uideo, sup. furit me unū .s. gauisum dolorē suum ut studiosiorē Antonij .i. magis fauentē Antonio. Nam ipse Cn. Domitius fecit Cn. Saturninū adolescētem, reū .i. accusauit eū. Vita sup. erit ei inuidiosa, sane q̄ .i. multo magis, quam superior, qd iudiciū .s. de Saturnino, est nūc in expectatione, sup Saturninus inest etiam in bona spe .s. absoluēdi, post absolutionem Sex. Pæducei. scripsi tibi sæpe de summa reip. me nō uidere pacem annuam .i. q̄ duret annum, aut intra hūc annum. Et quo .i. quanto, ea cōtentio .s. Cęs. & Pōp. accedit pprius, quam necesse est fieri, eo .i. tanto id periculū apparet clarius .i. euidentius. Propositum, de quo sunt dimicaturi qui potiunt rerum, est hoc .i. hmōi, qd Cn. Pompeius constituit nō pati C. Cęsarem cōsulem fieri aliter, nisi tradiderit exercitū & puincias. Cæsari aūt persuasum est, se nō posse esse saluum, si recesserit ab exercitu, tñ ipse fert .i. offert illā cōdōnem, ut ambo tam ipse, q̄ Pōp. tradant exercitus .s. senatui. Sic .i. intm illi amores .s. soceri & gñi, & coniunctio .s. affinitatis inuidiosa .s. cui plurimi inuiderunt, nō recedit ad obtrectationē occultam, sed erūpit .i. extendit se ad bellum. Neq; reperio, qd cōsilij mearum rerum capiam, qd .i. pp quod ne sup. quidē dubito, quin hęc liberatio perturbatit quoq; te sic .s. ut me. Nā & gratia, & necessitudo est mihi cū his oib9 .s. qui bellum acceptant. Tum .i. insuper, ego odi cām illā .s. certaminis, nō hoies .s. ipsos. Ego nō arbitror illud fugere te .i. nō dubito te scire quin hoies debeant sequi partē honestiorem in dissensione domestica .i. ciuili, quandiu certetur ciuiliter sine armis, ubi .i. postquam uentum sit ad bellum & castra sup. seq partē firmiorē .i. fortiorem & statuere .i. existimare id melius, qd sit tutius. Ego uideo Cn. Pōpeium habiturum secum in hac discordia, senatum .i. omnes senatores & qui iudicent res .i. iudices, & omnes qui uiuant in timore, aut mala .i. dubia spe, accessuros ad Cæsarem. exercitum sup. eum nō esse cōferendum .i. cōparandum oīno, cum lōge melior sit Cæsarianus: aut cōferendum ad dimicandum, modo .i. dummodo, sat .i. satis spatii sit ad cōsiderandas copias utriusq;, & ad partem eligendam. Ego ppe .i. quasi obligatus sum, qd erat maxime scribēdū. Scis Appium censorē facere hic ostenta .i. monstra in censendo & agere acerrime de signis .i. effigiebus rerū, de tabulis .s. pictis, de agris mō .i. interdum, de ære alieno .i. debito. psuasum est ei censurā esse loramētum .i. extēdi posse ut loramēta, aut uitrum .i. frāgi posse ut uitrum. Nā .s. Appius sordescit .i. fit sordidus ūe, uultu & apit sibi uenas oēs, & uiscera .i. intima animi sui manifestat. Curre .s. admonitus, p deos atq; hoīas, & uenī risum hęc q̄ plurimum. Iudicium legis Scantiniæ .i. de turpi libidine, fit apud Drusum .s. turpissimum: Appium .s. censorem agere de signis & tabulis .s. non possidēdis. Crede mihi pperādum .s. est tibi. Curio noster existimatur fecisse sapiēter id, qd remisit .i. detraxit de stipendio Pompeii. Ad summā .i. finaliter qris, qd putē futurum, si alterutet .s. aut Cęs. aut Pōp. nō eat ad bellum Parthicum, uideo impēdere .i. imminere magnas discordias, quas ferrum, & uis .i. uiolentia, uindicabit .i. ulciscetur. Vterque est paratus & aīo & copiis. si possit fieri sine periculo .s. reip. fortuna, parabit tibi spectaculum magnum & iucundum. qui .n. in arena dimicantes spectant, extra periculum sunt. Vale.

PAVL. MAN.

AD bellum te erumpit) sic in antiquo lib. & recte. nam Virg. lib. 1. Georg. Aut ubi sub lucem densa inter nubila sese Diuersi erumpunt radii. & lib. 4. ibid. Et caput, unde altus primum se erumpit Enipeus. & l. 3. Æn. Interdumq; atrā prorumpit ad æthera nubē. Terēt. aūt in Eun. Iā ne erumpere licet hoc mihi gaudium? [De agri mō, de ære alieno) libētius ita lego, q̄, ut alii, de agris mō. forte aūt id fieri uolebat Appius, qd maiorum memoria uoluerant C. Licinius, & L. Sextius tribuni pl. qui leges pmulgarunt, unam de ære alieno, ut, deducto de capite qd usuris pernumeratum esset, id, quod superesset, triennio æquis portionibus persolueretur; alteram de modo agrorum, ne quis ultra ɔ iugera agri possideret. epitome Liu. lib. 58.

Gibert

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Pōpeium facta collatione uituperat, Cæsarē uero ad cælum tollit. Adbicit, se magnopere exoptare, ut cū Cicerone cōferre possit. Postremo narrat, quē admodum ob subitos Galliæ motus iter facere in prouinciam cogatur.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 15

ECquando tu hominem ineptiorē, q̄ tuū Cn. Pōpeiū, uidisti, q tātas turbas, q tā nugax esset, cōmorit? ecquē aūt Cæsare nostro acriorē in reb' gerēdis, eodē in uictoria tēperatiorem aut legisti, aut audisti? qd est? nūc tibi nostri milites, q durissimis, & frigidissimis locis, teterrima hieme, bellū ambulādo cōfecerūt, malis orbiculatis esse pasti uīr. qd? iā, inqs, gloriose oīa. si scias, q̄ solicitus sum; tū hanc meā gloriā, q̄ ad me nihil ptinet, derideas. q̄ tibi exponere, nisi corā, nō possum: idq; celeriter fore spero. nā me, cū expulisset ex Italia Pōpeiū, constituit ad urbē uocare: id qd' iā existimo confectū: nisi maluit Pōpeiū Brūdisij circūsedere. pereā, si minima cā est ꝓperādi istò mihi, q te uidere, & oīa intima cōferre discupio. habeo aūt q̄ multa. hui uereor, qd' solet fieri, ne, cū te uidero, oia obliuiscar. sed tñ qd' nā ob scelus iter mihi necessariū retro ad alpes uersus incidit? adeo, q Intemelij in armis sunt, neq; de magna cā. Bellienus, uerna Demetrij, q ibi cū p̄sidio erat, Domitiū quēdā, nobilē illic, Cæsaris hospitē, a cōtraria factione nūmis acceptis, comprehendit, & strangulauit. ciuitas ad arma iit. eò nūc cohortib' mihi per niues eundū est. Vsquequaque, inquis, se Domitij mali dant. Vellē quidē Venere prognatus, tm̄ animi habuisset in uestro Domitiò, quantū ipse cadenatus in hoc habuit. Ciceroni F. S. D. Vale.

HVBER. ECquando) Laudat Cœlius Cæs. & uituperat Pomp. q P. R. ad arma excitauerit. Deinde scribit se ualde solicitū esse, optareq; aduentum subitū Cic. ut cū eo possit oia secreta conferre. Postea dicit accidisse, ut sibi sit eundum trās alpes ꝓꝓ tumultus quosdā ortos in Gallia ꝓꝓ quendā Domitium gallicū uirū nobilem interfectū. (Ecqn̄) .i. nunquā. nā hæc particula adiūcta dictionibus incipiētib' a, q, interrogatiue positis, significat an, uel nū, ut ecquis .i. nunqs, ut dicit Dona. ergo ecqū .i. an aliqū, & aliquo tpe. (Ineptiorē) .i. stultitiorē. (Tuum) quē tu tāti facis. (Turbas) turbationes. (Acriorē) sapientiorē. (Cōfecerunt) finierūt. (Teterrima) pessima. (Malis) pomis. (Orbiculatis) rotūdis, uel sunt gnā pomorum, q̄ orbicularia dicunt. significat aūt eos macilētos esse. (Inquis) obiectio. (Quid iam) .s. q̄ris. (Gloriose oia) .s. eueniunt. (Que) quas res. (Fore) futurū, ut tibi corā exponā. (Expulisset) eiecisset. (Circūsedere) .i. obsidere, & detinere .s. me. (Pereā) moriar. opātis est. (Istò) illuc. est .n. aduerbiū. (Discupio) ualde cupio. (Intima) secreta. (Quàm multa?) .s. q̄ tecum cōferre cupiā. (Hui) quasi timentis est interiectio. (Quod solet fieri) nā cum parauimus nos dicturos multa alicui, accidit plerūque, ut cum simus i eius p̄ntia, obliuiscamur multa. (Quoddā ob scelus) .i. ꝓꝓ quoddā scelus, & flagitiū. (Adeo) ualde. (Intimidi) audaces. Sūt populi Transalpini. alij uolunt, Intimidos nomen esse ipsorū populorū, ut sit: Intimidi sunt in armis .i. sumpserunt arma (De) ꝓꝓ. (Bellienus) nomē ꝓprium. (Verna) significat seruū. sed hic puto esse cognomē. (Ibi) Trans alpes. (Cum p̄sidio) cū militib' positis ad tutelam loci. (Quendam) ne puteē esse Domitius Romanus. (Hospitem) amicū, apud quē Cæs. solebat hospitari. (Factione) parte. (Ad arma) .s. surrexit, uel mota est. est .n. eclipsis. (Vsquequaq;) semper. (Domitij mali) quia de altero Domitio dixit superius, q Cn. Saturninū adolescētem accusauit. (Propugnaturus) pugnando defensurus. (In nostro) Romano. (Catenādus) ligandus. (In hoc) Domitio Gallico. (Ipse) Bellienus, uel Domitius.

ASCEN. ECquando) Laudando Cæsarem uituperat Pōpeium, qui excitauerat P. R. ad arma. dicit se optare aduentū Cic. & q̄rit sibi trās alpes ꝓficiscēdū esse. Ordo est. Ecqn̄ .i. nunq̄ aliqū, uidisti hoiem ineptiorē, q̄ Cn. Pōpeiū tuū, q cōmorit ꝓ cōmouerit, tātas turbas .i. turbationes rerū, q esset tā nugax .i. tā uanus, & futilis? q. d. nō. Ecquē nunqd aliquē aut legisti, aut audiuisti acriorē Cæs. nro in reb' gerēdis .s. fortiter, & tēperatiorē eodē in uictoria? q. d. scio q nullū. Quid est? hoc est q̄ris cur sic gestū. milites nostri .i. Cæsariani, q ambulādo locis durissimis & frigidissimis, hyeme teterrima .i. asperrima cōfecerunt .i. finiuerūt, nūc tibi .i. ad nullā psonā spectat illud tibi. bellū, uīr esse pasti malis orbiculatis .i. pomis rotūdis. sunt qui allegorice mundū intelligere dicant; q. d. mūdi Iperiū obtinuisse. alij a pomorū pastu macilētos factos. Quid, inqs, iā sumpsit. Rn̄det oīa gloriose, si scias. q̄ .i. quātū solicit' sum, cū derideas hāc gloriā meā, q̄ nihil ptineat ad me. Quæ .i. quales res, ego nō possum exponere tibi, nisi corā .i. in p̄ntia, & spero id .s. q possim corā exponere, fore celeriter. Nā cum Cæsar expulisset ex Italia Pōp. cōstituit uocare me ad urbem .s. Romā, & existimo id esse cōfectū .i. peractum modo, nisi maluit sup. me circūsedere .i. obsidere Pōp. Brūdusii. Pereā si est cā minima. Properādū est mihi istò .i. ad istum locū ubi tu es, q .i. q̄a, discupio .i. anxie cupio uidere te, & cōferre .s. tecū oia intima. Habeo aūt, q̄ .i. o q̄ā multa. hui uereor ne obliuiscar oīa cū uidero te, quod solet fieri. Sed tñ .i. insuper, iter necessariū incidit mihi, ob quoddam scelus retro .i. retrorsum ad alios uersus adeo .s. necessarij, q Intemelij populi trāsalpini, sunt in armis. neq; de magnà causā .i. ob magnā causam. Bellienus, uerna .i. seruus Demetrij, q erat ibi cū præsidio, cōprehendit, & strāgulauit illic Domitium quendā nobilem hospitem Cæs. nūmis acceptis. ideo eo q nummos acceperat a factione contraria, ciuitas iit .i. cū fluxit, ad arma, eūdū est mihi .i. debeo ire eò .i. ad eum locum, cū quattuor cohortibus per niues, quia hieme. Inquis .i. tu forte modo dicis, Vsquequaque .i. an semp tibi laborādū erit. q. d. uellem quidem aliter esse, sed Domitij mali .i. perniciosi dāt .s. id mali, aut negotij. Vellē quidē sup. ut uerna .s. Bellienus ꝓpugnaturus, habuisset tm̄ animi in Domitio nro .s. Rom. aut hospite & amico, quantū ipse catenatus, alij legunt catenādus, habuit in hoc Cic. fratris filio.

PAVL. MAN. QVantum ipse catenatus) legit Octauius Pantagathus, quātū p̄secade natus: ut significet Bellienus uerna. p̄secas .n. ancilla est: uernas aūt eos esse, qui ancillis nascant, nemo nescit. itaq; dixit: Si Bellienus, ancilla natus, Domitium cōprehēdere, & strāgulare nō dubitauit: quid Cæsari, Venere ꝓgnato, in uestro Domitio faciundū fuit? Hæc amicissimi hominis lectio, nō dubito, quin a doctis ꝓbet: cū & sensum habeat optimū, & a uetusto lib. parū, ac pæne nihil discrepet. De p̄secade meminerūt Iuuen. sat. vi. & Ouid. Metam. l. iii. Cū hæc iā scripsissem, liber est allatus ad me perantiquus, in quo scriptū erat, ipse cadenatus. posteaq; eodem mō in lib. Pet. Bēbi scriptum aīaduerti; itēq; in alio, quem Cypro aduectū chirurgus mihi quidā cōmodauit; & duob' Caroli Signnii, itē alio, qui est apud me. itaq; cū hāc lectionē & antithetorū gratia cōmender; (nā Cœlius Cœliano illo suo more, hoc est, pargute, p̄secade natus, & Venere ꝓgnatus, opposuit) & ueterum librorū cōfirmet auctoritas; nō est, qd' quisquam, nisi is quis obtrectādi studiū nimis amet, de illius integritate dubitare amplius debeat. qua in sñia eo magis cōfirmor, q eā summo consensu eorū oium, qui de litteris optime iudicāt, quibusq; ego plurimū tribuo, cōprobari aīaduerto. Vtinamq; Pātagatho meo tm̄ esset a grauiorib' studiis otii, ut similia multa excogitare, aut ea potius, q̄ iā pridē in hoc genere innumerabilia excogitauit, cōmodo suo colligere, & cū studiosis cōicare posset. sperarē fore, ut, ueterū scriptis magna ex parte integritati suæ restitutis, multorū, qui nūc sese mani labore torquētes, nihil oīno nisi qd' ipsi pepererint, approbare aīum inducūt, supuacanea opera uideret.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Suadet Ciceroni, ne se ad Pompeium transferat, idq; pulcherrimis quibusdam argumentis a metu, & exitu uictoriæ. In fine consilium dat, quo pacto se in his angustiis tutum conseruet. Huic autem epistolæ respondet libro secundo, epist. 16. Magno dolore &c.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 16

EXanimatus sum tuis literis: quib' te nihil, nisi triste cogitare ostēdisti: neque, id quid esset, perscripsisti: neq; non tñ, quale esset, qd' cogitares, aperuisti. has ad te illico literas scripsi. *Per fortunas tuas Cicero, ꝓ liberos te oro, & obsecro, ne qd grauius de salute, & incolumitate tua consulas. nā deos, hominesque, amicitiāq; nostrā testificor, me neq; temere tibi p̄dixisse, neq; temere monuisse, sed, postq̄ Cæsarem conuenerim, sententiamq; eius, qua-

ep. 1. l. 14

ſis futura eſſet parta uictoria, cognouerim, te certiorem feciſſe. Si exiſtimas eãdem rõnem fore Cæſari in dimittendis aduerſariis, & conditionib' ferẽdis, erras. nihil, niſi atrox, & ſæuum, cogitat, atq; etiam loquitur: iratus ſenatui exiit: his interceſſionib' plane incitatus eſt. nõ mehercules erit deprecationi locus. quare, ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi caræ ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi uir optimus gener tuus ualet; quorum fortunas nõ debes uelle cõturbare: *ſequere eã cãm, in cuius uictoria ſalus noſtra eſt; ne aut odiſſe, aut relinquere cogamur; aut impiam cupiditatẽ contra ſalutem tuã habeamus. deniq; illud cogita; qd' offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te prius ſubiiſſe. nunc te contra uictorem facere, quem dubiis reb' lædere noluiſti, & ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſeq nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. uide, ne, dũ pudet te parum optimatem eſſe, parum diligẽter, qd optimũ ſit, eligas. ꝙ ſi totũ tibi pſuadere non poſſum: ſaltẽ, dũ, quid de Hiſpaniis agamus, ſcitur, expecta: quas tibi nuntio aduentu Cæſaris fore noſtras. quam iſti ſpem habeãt amiſſis Hiſpaniis, neſcio: qd' porro tuũ conſilium ſit ad deſperatos accedere, nõ mediusfidius reperio. hoc, qd tu, nõ dicẽdo, mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac ſimul atque, haue, mihi dixit, ſtatim, qd de te audiſſet, expoſuit. negaui me ſcire: ſed tñ ab eo petij, ut ad te literas mitteret, quib' maxime ad remanẽdum cõmoueri poſſes. me ſecũ in Hiſpaniam ducit. nã, niſi ita faceret, ego prius, q̃ ad urbem accederem, ubicũq; eſſes, ad te pcurriſſem, & hoc a te pñs contendiſſem, atq; omni ui te retinuiſſem. Etiã atq; etiã, mi Cicero, cogita, ne te, tuosq; oẽs funditus euertas; ne te ſciens, prudensq; eò demittas, unde exitũ uides nullum eſſe. ꝙ ſi te aut uoces optimatum cõmouent; aut non nullorũ hoĩum *inſolentiã, & iactarionẽ ferre non potes: eligas, cenſeo, aliqd' oppidum *uacuũ a bello, dum hæc decernunt, q̃ iã erũt cõfecta. id ſi feceris; & ego te ſapiẽter feciſſe iudicabo; & Cæſarẽ nõ offendes. Vale.

alij habent, ut eã cãm, in cuius uictoria ſalus noſtra eſt, odiſſe, &c.

ep. 16. l. 2. & 2. l. 9.
ep. 16. l. 2.

AVAXL. EXanimatus) Cum uerſaretur reſp. in magnis periculis pp diſcordias Cæſ. & Pomp. queſtus fuerat Cic. de miſeria ipſorum, dixeratq; ſibi incertum eſſe, & difficile, quod conſilium ſuis rebus caperet. Itaque ſuſpicatus eſt Cœlius Cic. aliquid mali cogitare, & maxime ne ſe transferret ad Põp. qd' ne faciat, nitit multis cauſis diſſuadere, ne euertat & ſe & oẽs ſuos, ſi ad deſperatos acceſſerit. cẽſet aũt Cœlius potius ei eligẽdũ eſſe aliquẽ locũ ſolũ, & uacuũ quò ſe conferat, donec bellũ confectũ fuerit. Huic epiſt. Cic. rñdet lib. 2. epiſt. 16. q incipit, Magno dolore me affeciſſent lræ tuę &c. (Exanimatus) territus, perturbatus. [Aperuiſti) declaraſti. (Illico) ſtatim. [Per fortunas) adiurat Cœlius Cic. ne aliqd faciat contra ſalutem ſuam. [Per liberos) per filios. [Conſulas) deliberes, cõſilium capias. (Prædixiſſe) quæ eſſent futura, & maxime de uictoria Cæſ. [Conuenerim) allocutus ſim. [Feciſſe te certiorem). i. teſtificor deos, & hoies. [Dimittẽdis aduerſariis). i. in dimittendis iis, q eum perſecuti fuerint. [Atrox) crudele. [Senatui) quia aſſentitur Põp. magis q̃ ſibi. (His interceſſionibus) quæ facta ſunt, ne decernatur cõſul, niſi tradat exercitũ, & prouincias. [Non deprecationi locus) nullius precibus flectetur, neminem deprecantem exaudiet. [Quare) cõcludit ex utilitate oium ſuor ne a Cæſ. diſcedat ad Põp. [Eam cãm). ſ. Cæſarianã. [Sequere) adiuua partib' & fauorib' tuis. [Odiſſe). ſ. te. [Aut relinquere). ſi tu fueris Põpeianus, cũ nos ſimus Cæſariani. [Aut habeamus impiã cupiditatẽ cõtra ſalutẽ tuã). i. aut optemus mortẽ tuã, qd' eſt impiũ, qa te paterno amore pſeq debeo. [Cunctatione) mora, cũ nõdũ eſſent aperta bella. alias legit cõcitatione. i. pturbatione; ſed magis pbõ priorẽ lectionẽ. [Qd' offenſæ) quæ iniuria, q̃ læſio. [Nunc) cũ res eſt nõ in cunctatione, ſed diſcrimine Põpeianorũ. [Victorem) Cæſ. [Noluiſti lædere) qa Cic. in principio bellorum ciuiliũ neutrũ ſequebatur. [Dubus) cum nulla ſpes eſt de uictoria Põpeij. [Fugatos) Põpeianos iam uictos a Cæſ. [Parũ optimatẽ). i. non electũ. ſ. a Cæſ. [Expecta) priusq̃ ſequaris Põp. [De Hiſpaniis) ubi erat exercitus Cæſ. contra Petreiũ, & Afraniũ duces Põpeianos. [Quas) Hiſpanias. [Nuntio) certifico. [Fore) futuras. [Noſtras). i. Cæſarianas, qa Cœlius Cæſarianus erat. [Iſti) Põpeiani. ſed per cõteptum dixit, iſti. [Porro) certe, uel deinde. [Quod) quale. q. d. niſi ſtultum. [Deſperatos) pro q bus nulla eſt ſpes. translatio eſt ſumpta ab ægrotis, q in extremis laborantes, & iam morituri deſperati dñr. [Hoc) te ſecuturum Põpeianos. (Audierat) ab aliis. [Simul atque) cũ primũ. [Negaui me ſcire) dixi me non intelligere, qd eſſes facturus. [Quibus l.) Cæſ. [Cõmoueri) perſuaderi, incitari. [Ad remanẽdũ) ne accederes ad Põpeianos. id aũt diximus alio loco factũ fuiſſe a Cæſ. q hortatus eſt Cic. ne exiret ad bellum, & neutrũ oĩno ſequeret. cui Cic. maximo aĩo rñdit ut ſcribit Plut. in eius uita. (Niſi ita faceret) niſi duceret me Cæſ. ſecũ in Hiſpaniã. [Cõtẽdiſſem) uehemẽtiſſime poſtulaſſem. [Omni ui) omni uiolẽtia. i. contra uoluntatẽ tuã. [Etiã atque ẽt) repetit Cœlius admonitionẽ ſuã ne Cic. ſequatur Põp. [Fũditus) penitus. tractũ ab ędificiis. [Sciẽs) a me admonitus. [Prudẽs) p te ipſum intelligẽs. [Demittas) cõmittas. [Eò) ad id. [Vñ) ex quo. [Nullũ) exitũ. i. uñ uides te nõ poſſe exire, cũ ingreſſus fueris. eſt. n. cã Põp. quaſi labyrinthus qdã, uñ non eſt regreſſus. [Voces) ſermones, exhortationes. [Optimatũ). i. principũ in ciuitate. & eſt cõfutatio cõtra id, qd' poſſet dicere, ꝙ nõ põt ſuſtinere uocẽ optimatũ increpãtiũ eũ, ꝙ ſe ſolus diſſentiat ab uniuerſo ſenatu. dicit Cœlius ad fugiẽdas has uoces, eligẽdũ eſſe aliquem locũ uacuũ. [Inſolẽtiã) ſupbiã. [Vacuũ a bello) qd' non ſit Cæſarianum, aut Põp. [Decernunt) bello determinãtur. [Quæ tua erũt) quę ad te ptinebũt. in cod. ſcriptũ legi, q̃ cũ erũt cõfecta. [Et te ſapiẽter). i. & iudicaberis ſapiẽs ſi nihil feceris cõtra Cæſ. qd' eũ offẽderit, qa dũmodo nõ ſequeris Põp. nõ curat, ut ei faueas, aut cũ ſequaris.

AAC AN. EXanimatus &c.) Cum uerſaretur reſp. in magnis periculis pp diſcordias Cæſ. & Põp. idq; queſtus eſſet Cic. ſuſpicatus Cœlius ipſum a Cæſ. ad Põp. defecturum, monet, ne id faciat. Huic aũt epiſt. rñdet illa lib. 2. Magno dolore &c. Ordo eſt. Ego ſum exanimatus. i. factus exps animi tuis literis. i. p literas, qbus oñdiſti, te nihil cogitare niſi triſte, neq; ſcripſiſti, quid id eſſet. Nõ. n. aperuiſti quale eſſet, qd' cogitares. Scripſi illico has lras ad te qb' ſup. o Cic. oro te, & obſecro, p fortunas. i. facultates tuas, & p liberos tuos, ut ne cõſulas. i. p deliberationẽ incipias, ac facias qd. i. aliqd grauius de ſalute, & incolumitate tua, hoc eſt ne aut tibi p deſperationẽ manũ inferas, ut ea incipias, uñ ſaluti tuæ timẽdũ eſſet. Nã ego teſtificor. i. teſtes facio, deos & hoies, & amicitiã noſtrã, me neq; temere pdixiſſe. ſ. qdq̃, neq; monuiſſe. Sed poſtq̃ conuenerim. i. allocutus fuerim Cæſ. & cognouerim, ſniam eius qualis eſſet futura parta uictoria. i. ſi obtinuerit uictoriã, teſtificor ſup. me feciſſe te certiorẽ. i. tibi eã ſignaſſe. Si exiſtimas eãdẽ rationẽ fore Cæſ. in dimittẽdis aduerſariis. i. iis, q eũ pſecuti fuerint, & ſup. in ferẽdis. i. offerẽdis cõditionib'. ſ. cõcordiæ, erras, qa ſi uictor fuerit, in eos nihil aget, niſi atrox, & ſæuũ, atq; ẽt nihil loqt: ipſe iratus ſenatui exiuit. i. ſe pripit e ſenatu, ipſe eſt plane. i. oino incitatus. ſ. ad irã. His interceſſionib'. i. obſtaculis a ſenatu factis locus nõ erit depcationi. i. purgationi culpæ, aut petitioni ueniæ ſi uicerit. Quare ſi tu, ſup. es curæ tibi, ſi fili' unicus. ſ. M. Cic. ſi domus. i. familia, et ſi reliq ſpes tuæ ſunt tibi carę, ſi nos ſup. ualemus, et ſi gener tuus. ſ. Dolabella amicus Cæſ. uir optim', nõ talis tñ oĩb' uiſus, ualet aliqd apud te. i. habem' aliqd auctoritatis, tu nõ debes uelle cõturbare fortunas con. i. tibi cariſſimor & maxime neceſſarior, ne cogamur aut odiſſe, aut relinq̃re eã cãm Cæſ. i cuius uictoria ſalus nra eſt, aut ne habeam' impiã cupiditatem cõtra ſalutẽ tuã. ſ. adhærẽdo Cæſ. & inimicis eius oĩbus exitũ optãdo. Deniq; cogita illud, uidelicet qd offenſæ. i. læſionis, Cæſ. fuerit i iſta. ſ. tua cũctatione. i. mora, te ſubiiſſe. i. paruiſſe prius & ſup. facere nũc cõtra uictorẽ, quẽ noluiſti lædere reb' dubiis. i. cũ adhuc dubius eſſet belli exit', & accedere ad eos. l. Põpeianos, fugatos. ſ. a Cæſ. quos nolueris ſeq reſiſtẽtes. i. cũ adhuc reſiſterẽt, eſt ſummę ſtultitiæ. Vide. i. attẽde, & pſpice, ne dũ pudet, te eſſe parũ. i. nõ ſatis optimatẽ. i. haberi in numero optimatũ & primorũ ciuitatis, eligas parum diligẽter ſup. id, qd' ſit optimũ, qa melius eſſet in media dignitate ſecure uiuere q̃ ad ſummã pperitatem interfici. Qd' ſi nõ poſſum pſuadere tibi totũ. i. ut oino Cæſ. recõcilieris, expecta ſaltẽ dũ. i. donec, ſciatur

qd agamus de Hispaniis, quas.s.Hispanias, ego nútio.i.indico tibi, fore nostras.i.nostrarum partiũ, aduentu Cæs.s.in eas, qd' ét euenit. Nescio quã spẽ, isti.s.temerarij.Põp.sequẽtes habere possint, Hispaniis amissis. Porro.i.sed, mediusfidius uõ reperio.i.nõ possum cogitare, qd'.i.quale cõsilium tuũ sit, accedere ad desperatos.s.de salute tueñd. Cæs.audierat hoc, qd̃ tu signasti mihi uõ dicendo.i.uehemẽtem dolorẽ tuum pp Põp. aduersitatẽ, aut debilitatẽ, quã uõ [illegible] mihi scribere, sed solũmodo signis ostẽdere, ac simul [illegible] mihi, hęc exposui statim, qd audisset de re, negaui me [illegible] tũ petij ab eo, ut mitteret lĩas ad te q-bus.s.lĩis, posses cõmoueri maxime ad remanendũ.s.in puincia, donec res cũ Põp. [illegible]. Cæs.ducit me in Hispaniã secũ, nam nisi faceret ita, [illegible] pcurrissem ad te prius, q̃ accederẽ ad urbẽ, ubicũq; esses, & ego præsens.i.corã, cõtendissem.i.diligẽter impetrare studuissem hoc a te, atq; retinuissem te oĩ ui. O Cic. cogitaẽt atq; ẽt.i.sępe, & diligẽter, ne euertas fundit' te & tuos oẽs ne tu sciẽs & prudẽs.i.puidẽs periculũ dimittas te eõ.i.ad id periculũ, unde uides nullũ exitũ esse. Qd' [illegible] uoces optimatũ te ad Põp.inuitãtium & cõmouent te [illegible] ferre.i.tolerare, insolentiã.i.superbiã, & iactationẽ [illegible] hoĩum Cæsari adulicium, censeo sup.ut eligas ali[illegible]idum uacuum .i.immune a bello, dum.i.donec, & quãdiu, [illegible].s.negotia bellica decernunt .s.utri cedant, q̃ cum.i.postq̃ aut qñ confecta.i.expleta, &.i.pariter, ego iudicabo te fecisse sapienter, & non offendes.i.non lædes Cęsarem, qui permittet te, neutrius partes sequi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Conqueritur iudicium de Cicerone Cœlius, & pœnitentiæ se duci scribit, quod Pompeium non secutus sit. Postremo, quid contra Cæsarem moliatur, exponit.

M. COELIVS S. D. M. CICERONI. 17

ERgo me potius in Hispania fuisse tum, q̃ Formiis, cũ tu pfectus es ad Põpeium? ꝙ utinam * aut Ap. Claudius in ista parte, aut C. Curio: cuius amicitia me paulatim in hanc pditã causam imposuit. nã mihi sentio bonã mentẽ *iracũdia, & *amore ablatã. Tu porro, cũ ad te, pficiscens noctu Ariminum, uenissem, dũ mihi pacis mandata das ad Cæsarem, & mirificũ ciuẽ agis, amici officiũ neglexisti, neq; mihi cõsuluisti. neq; hæc dico, ꝙ diffidam huic causæ: sed, crede mihi, perire satius est, q̃ hos uidere. ꝙ si timor uestræ crudelitatis nõ esset; eiecti iã pridẽ hinc essemus. nã hic nũc, pter fæneratores paucos, nec homo, nec ordo quisquã est, nisi Põpeianus. equidem iã effeci, ut maxime plebs, &, q antea noster fuit, populus uester esset. cur hoc, inquis? immo reliqua expecta: uos inuitos uincere coegero. arrũtanum me Catonẽ. uos dormitis; nec hæc adhuc mihi uidemini intelligere, quã nos pateamus, & quã simus imbecilli. atq; hoc nullius pmij spe faciã, sed ꝙ apud me plurimũ solet ualere *doloris, atq; indignitatis cã. qd istic facitis? prœliũ expectatis, qd' firmissimũ est? uestras copias nõ noui: nostri ualde depugnare, & facile algere, & esurire cõsueuerũt. Vale.

iracũdia in Appiũ, amore Cur. de Appio epist. 13. de Cur. ep. 8. 9. & 12. hd.

huius doloris causam uide apud Cæs. l. 3. de bello c.

RVBAN. ERgo me) Cœl. cum scripsisset in superiore ep. se duci a Cæs. in Hispaniam, nõ ierat, sed remanserat Formiis mandato Cęs. Cic. aũt qui se iam ad Põp. contulerat, scripserat quòd melius fecisset Cœlius ire in Hisp. q̃ remanere Formiis. ad quod cũ quadã indignatione Cœl. rñdet. Deinde cõqueritur de Cic. ꝙ cum ante fuisset in pposito pacis, nõ petiuerit ab eo cõsilium, qd esset agẽdũ. Deinde signat se pœnitere, ꝙ locutus fuerit Cęs. & dedisse operã, ut multi, q erãt Cæsariani, efficerent Põpeiani: postremo se optare, ut Põpeiani sint uictores, nõ spe alicui' pmij sed pp indignitatẽ causæ. & incitat Põpeianos aduersus Cæsarianos. [Ergo] nõ est hoc loco illatiua cõiunctio, sed inceptiua maxime cõueniens indignationi. Iuuen. Impune ergo mihi recitauerat ille togatas. [Fuisse potius].i.melius. [Formiis] quod est oppidũ Cãpaniæ. [Profectus es] discessisti. [Prohibuisset].s.te pficisci ad Põp, uel melius.s.me esse Formiis. [Cuius] Curionis. [Imposuit] deduxit. Curio.n.ut supra diximus in ep. ad Cur. a Cæs. in partes suas tractus fuerat, cum antea ei esset inimicissimus. hic Curio postea traxit ẽt in partes Cęs. Cœlium. [Paulatim] multis suasionib'. [Bonã mẽtẽ] bonã dispositionẽ animi. & iã dãnat cãm Cæs. [Tumore &c.] ita.n.facit hoiem tumidum. [Tu porro] accusat nunc Cœlius Cic. ꝙ Cic. ab eo cõsiliũ nõ petiuerit, cũ ipse ad eum uenisset Ariminũ, & Cic. dixisset ei ut cõsuleret Cęs. qd' potius sequeretur pacẽ q̃ bellum. [Offm amici] quia uoluisti cõicare res tuas mecum. [Neq; mihi cõsuluisti] .i.nõ petiuisti a me cõsiliũ. & est declaratio neglecti officij. [Huic causę] Cęs. [Satius] melius. [Hos] Cęs. pœnitebat.n.se secutũ Cæs. qd' declarauit, cum dixit, mihi sentio bonã mẽtẽ iracundiæ tumore ablatã [illegible] timore crudelitatis Põp. nõ audebat discedere. & hoc est, quod dicit, Qd' si timor &c. [Vestræ] Põpeianorũ. [Hic] a Cæs. [Eiecti essemus] discessissemus. [Hic] in parte Cęs. [Nec ordo quisquam] i. nullus magistrat'. uã supradixit, in hac discordia uideo ad Cn. Põp. senatũ, q.q; ita iudicãt secũ obturos, ad Cæs. aũt oẽs, q cũ timore, aut mala spe uiuant accessuros. [Nisi est Pompeianus] .i. nisi fauet Pomp. [Noster] Cęsarianus. [Esset uester] fieret Põpeianus. [Cur hoc inqs] obiectio, q̃ posset fieri sic, quare hoc fecisti, ut q erãt Cęsariani, fierẽt p te Põpeiani. [Reliq] q adhuc sũt cũ Cęs. Vel reliq, quę sunt apud Cæs. [Inuitos] etiã cõtra uoluntatem uestrã. [Cortucanos] puto mẽdosum esse textũ. alibi scriptũ erat irritauit M. Catonẽ. [Vos] Põpeiani. [Dormitis] estis negligẽtes. [Nos] Cæs. [Quã pateamus] .i. quã simus expositi, ut a uobis uincantur. [Imbecilli] debiles. [Atque hoc faciã] ut uos sitis uictores. [Non spe pmij] nõ expectatione alicuius remunerationis. id .n. mihi turpe putarẽ. [Doloris] ꝙ uideam temp. opprimi. [Indignitatis] iniustitiæ. [Quid facitis] uos Pomp. excitat.n. eos ad prœlium. [Quod firmissimum est] .i. qd' est certissimũ. [Nostri] Cæsariani. [Algere] pati frigus. [Esurire] tolerare famem.

ASCEN. ERgo me &c.) Scripserat Cœl. se cum Cæs. abducendum in Hisp. quò tñ adductus non erat, sed Formiis mãserat: qd' Cic. improbarat. unde Cœl. nunc dure ad eum scribit incusans eum neglectę amicitiæ, se tñ Pompeianum effectũ dicit, sed ut tristis putari possit. Ordo est. Ergo me fuisse potius proficisci in Hisp. q̃ esse Formiis? q.d. sic licet Cic. aliter consulerat, antequã tu profectus es ad Pomp. tñ non eras profectus ad eum. Qd' utinam aut App. Claudius prohibuisset in ista parte, aut Caius Curio, cuius amicitia imposuit me paulatim in hanc partem.s.causæ.s.Põpeianæ. Nam sentio mentem bonam ablatam mihi tumore.i.inflatione iracundiæ. Nã impedit ira animũ. Tum.i.insup tu porro cum pficiscens ad te uenissem noctu Ariminũ, dõ das mihi mãdata pacis.i.ut te pacificum nuntiarem ad Cæsarẽ, & agis ciuẽ mirificũ (ironia est) neglexisti offm amici, neq; .i.q a nõ cõsuluisti.i.cõsilio pspexisti mihi. Neq; dico hoc, ꝙ diffidã huic causę.s.Cęs. Sed, crede mihi, satius.i.melius est perire, q̃ uidere hos .i.nostros milites & fautores tã insolẽtes. Qd' si timor crudelitatis uestræ.i.quã exercetis in uictos, ut Cic. ipse ob semel futurũ fuisse testatus est, non esset, nos essemus iampridem.i.a pluribus dieb' eiecti hinc.i.ex urbe, aut p supbiã Cęsarianorũ, aut spõte. sed inuidiose eiectos fuisse dicit. Nã nec hõ, nec ordo qsq̃ est nũc hic, pter paucos fœneratores, nisi Põpeian'. Eqdẽ.i.ego qdẽ, effeci iã maxime, ut partes sup. sint uestrę, & ut populus, q fuit antea nr, esset uester. Cur inqs, imo reliq expectãt sup. scire, cur hoc.s. effecerim. Ego coegero uos inuitos uincere.s.nos, uos inq̃ Cortuncanum, & M. Catonẽ in me, ut expgiscat. Vos dormitis nec uidemini mihi intelligere adhuc, q̃.i.q̃tum, nos pateamus.s.iniurię, & q̃.i.q̃tũ sim' ĩbecilli.i.debiles. Atq; faciã hoc.i.cogiã uos inuitos uincere nullius.i.nõ alicuius nõ spe alicuius pmij, sed ꝙ .i.q a aut qd'.i.q res solẽt ualere plurimũ apud me causã doloris, atq; indignitatis.i.indignationis. Quid facitis istic Expectatis plium, qd' est firmissimum.i.certissimum futurum. Ego non noui copias urãs, uostri.s.milites, uidelicet Cæsariani, cõsueuerũt ualde depugnare.i.detractare pugnã, ut aut finire pugnã fugiẽdo uc innuit, sed sic tñ ut nescias utri parti fauæat, ppea ꝙ alea belli incerta erat, & cõsueuerũt algere, & esurire.i.pati frigus, & inediã quod ẽt duplicem habet sensum, aut per inertiam, aut per fortitudinem, quia assueti sint malo, & ita ad militiam aptiores.

PAVL. MAN. REliqua exspecta) ualde hic & ab impressis, & inter se dissentiunt ueteres libri. unus, q est apud me, habet, reliqua exspectãt: alter Caroli Sigonij, reliquas exspectãt: tertius eiusdẽ, reliq expectant. Qd' aũt sequit, Vos inuitos, meus liber habet, nos inuitos: liber Sigonij, nos inuictos. Præterea, ubi legit, Irritaui in me Catonẽ, meus liber, & Sigoniani habẽt, arrũtanũ me Catonẽ, unus pro, me, habet, M. Obscura plane sententia. quid.n.e deprauatis uerbis eliciatur? Alij igitur aliquid excogitent.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER NONVS.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Cupit aduentum Varronis: &, quid ad pristina studia literarum se contulerit, nunciat.

M. CIC. S. D. M. TERENTIO VARRONI.

EX iis literis, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognoui: quando autem te uisuri essemus, nihil sane ex eisdem literis potui suspicari. in spem tamen uenio, appropinquare tuum aduentum: qui mihi utinam solatio sit. etsi tot, tantisq; rebus urgemur, ut nullam alleuationem quisquam non stultissimus sperare debeat. sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re iuuare. scito enim me, postea q̃ in urbem uenerim, rediisse cum ueteribus amicis, id est cum libris nostris in gratiã. etsi non iccirco eorum usum dimiseram, q; iis succenserem, sed q; eorum me suppudebat. uidebar.n. mihi, cum me in res turbulentissimas, infidelissimis sociis, demisissem, præceptis illorum non satis paruisse. ignoscũt mihi, & reuocant in consuetudinem pristinam; teque, q; in ea *permanseris, sapientiorem, q̃ me, dicunt fuisse. quamobrem, quando placatis his utor, uideor sperare debere, si te uiderim, & ea, quæ premant, & ea, quæ impendeant, me facile transiturum. quamobrem, siue in Tusculano, siue in Cumano ad te placebit, siue, quod minime uelim, Romæ; *dummodo simul simus, perficiam profecto, ut id utrique nostrum commodissimum esse uideatur. Vale.

uide ep.6. h.l. — *ep.1. l.7.*

VVELR. EX iis literis) M. Varro uir doctissimus fuit, qui de ling. Lat. lib. ad Cic. scripsit. is studiosissimus reip. secutus fuerat Põp. partes, sicut & multi alij boni ciues. cum igitur abesset ab urbe, scribit Cic. se ex eius lr̃is sibi ad Attico redditis, intellexisse ubi esset, sed non qñ uẽturus esset. optat aũt eius aduentum fore sibi solatio in tantis malis & miseriis reip. quæ iam tenebatur oppressa a Cæs. superatis Põpeianis. deinde dicit quẽadmodum retulit se ad libros quos aliquantulum intermiserat. ex quibus dicit se sperare magnum adiumentum ad ferenda aduersa, præsertim si ipse Varr. uenerit: & ostendit quò maxime uelit eum uenire. [Atticus) Põponius qui pp singularẽ doctrinã literarũ græcarũ, qbus Athenis operam dedit, Atticus cognominatus est, ut testat Cic. in pœmio Cat. maioris [Suspicari) conijcere, putare. [Appropinquare) propinquum esse. [Qui) aduentus tuus. [Quisquam non stultissimus).i. quisq; q aliqd sapiat. [Alleuationem) recreationem. sed dixit alleuationem, quia dixit. [Vrgemur).i. premimur. [Aut ego).s. possum. [Id est, cum libris) declarat, qui sunt ueteres amici, hoc est libri. [Succenserem iis) essem eis iratus. [Suppudebat) aliquantulum pudebat. [Præceptis illorum) q me monebant ocqd temere facerẽ. ex libris.n. philosophorũ discimus, quid nobis sit agendũ. [Sociis) pp socios. [Ignoscunt) dãt ueniam. iocatur aũt Cic. qui dat libris quasi sensum quẽdam. [In consuetudinem) quæ mihi fuerat cum eis. [In ea cõs.) qa nõ intermisisti eos, sicut ego. [Qñ) qm. [His) libris. [Placatis) factis amicis, q a ei do operã sicut ante cõsueuerã. [Trãsiturũ) superaturũ, euasurum. [Quæ premant) quæ nunc fecimus. [Quæ impẽdeant) quæ immineant, & futura sint nobis mala. [Cumano, & Tusculano) in his.n. habebat Cic. prædia sua. [Qđ minime uelim) quod non ualde placet. [Simul simus).i. dummodo conueniamus. [Vt).i. sicut. est.n. hoc loco aduerbium, non aũt coniunctio.

ASCEN. EX iis &c.) M. Terent. Varro uir doctissimus, q de ling. Lat. libros ad Cic. scripserat, cum esset studiosissimus reip. secutus erat partes Pomp. ut plurimi alij. eum igitur abesset ab urbe, scripsit Cic. se eius lr̃is ab Attico acceptis intellexisse ubi esset sed non qñ uẽturus esset. Optat aũt eius sibi aduentũ solatio fore in tãtis reip. malis. deinde se cõtulisse ad lr̃arũ studia: docetq; quò eum uenire uelit. Ordo est. Ego cognoui ex iis literis quas missas a te Atticus legit mihi, qđ ageres & ubi esses. Autẽ.i. sed nihil sane.i. nullo modo potui suspicari ex iisdẽ literis qñ essemus uisuri te. tñ uenio in spẽ.i. incipio sperare, aduentum tuũ appropinquare, q.s. aduentus tuus, utinã sit solatio.i. ad solatiũ.i. tibi tã pper ut mihi solatiũ afferat. Etsi.i. q̃q̃ urgemur.i. premimur tot, & tãtis reb'.s. aduersis, ut quisq̃ nõ.i. q nõ sit stultissimus nulli.i. nõ ullã, nõ debeat sperare, posit tñ optare, ullã alleuatioñẽ.i. diminutionem mali, & recreationem animi. sed tñ aut tu potes iuuare me, aut ego fortasse sup. possum iuuare te aliqua re. Scito.n. me postq̃ uenerim in urbẽ, rediisse cũ ueteribus amicis.i. cũ libris nostris, in gratiam.i. cum eis cõsuetudinẽ innouasse. Etsi.i. q̃q̃, non dimiseram usum eorũ, iccirco, quod succẽserẽ.i. subiratus essem iis.s. libris nostris, sed quod suppudebat.i. aliquantulũ pudebat me eorum, i. q; ex eis pudorẽ contraxerim, sicut solemus ab iis, quos ostẽdimus non q nobis dedecori sint. quod pbat dicẽs. Videbar.n. mihi cũ demisissem me i res turbulẽtissimas.i. in bellum contra Cæs. sociis fidelissimis, aut q temere remp. periculo obiecerunt, aut qui eam defendere non potuerunt, non paruisse.i. nõ obediuisse satis pceptis illorũ.s. librorum nrõrum, uetantiũ nil temere agere. Libri sup. ignoscũt mihi, & reuocant sup. me in consuetudinem pristinã, hoc est libenter mecũ cõuersantur, hoc est ego cum illis libenter uersor, & dñt te fuisse sapiẽtiorẽ q̃ me, q; permanseris in ea.s. consuetudine cum libris. Quamobrem qñ.i. qm̃, ego utor iis.s. libris, placatis.i. pacificatis, ego uideor debere sperare, si uiderim te, me facile transiturũ, & ea.s. mala, quæ premant.i. in præsentia nos urgeant, & ea, q impendeant.i. immineant. Quamobrẽ siue placebit te adire sup. me, siue in Cumano sup. agro, ubi uilla habebat Cic. siue in Tusculano ubi alteram habuit, & Tusculanas quæstiones scripsit, siue q; minime uelim Romæ, dũmodo i. si modo simus simul, perficiam profecto, ut id uideatur cõmodissimum esse utriq; nostrũ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Reddit rationem, cur epistolam, multis ante diebus scriptam, Varroni etiamnunc miserit. Deinde suadet, ut a conspectu uincorum se transferat. Se autem ualde cupere, ut simul in otio literario uiuere possint, &, ut Varro speram det, ut id fiat, hortatur.

CICERO S. D. VARRONI. 2

CAninius, idem tuus, & idẽ noster, cum ad me peruesperi uenisset, & se postridie mane ad te iturũ esse dixisset; dixi ei me daturũ aliquid mane, &, ut peteret, rogaui. conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. oblitũ credidi. attamẽ eam ipsam epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodẽ, postridie te mane e Tusculano exiturũ. at tibi repẽte paucis post diebus, cum minime expectarẽ, uenit ad me Caninius mane; proficisci ad te statim, dixit. etsi erat ἕωλος illa epistola, pśertim tantis postea no-

sic locutus est infra, ep.17. & l. 2. de diuin. Marcellus, idem imperator, idem augur.

nus

tis rebus allatis : tñ perire meā lucubrationem noluiʼ & eā ipsam Caninio dedi. sed cum eo , & homine docto, & amantissimo tui, locutus ea sum, q̄ pertulisse illū a te existimo. Tibi aūt idem consilii do, quod mihimet ipsi; ut uitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. qui.n. uictoria se efferunt, quasi uictos nos intuentur: qui aūt uictos esse nostros moleste ferunt, nos dolent*uiuere. Quæres fortasse, cur, cū hæc in urbe sint, non absim, quēadmodū tu. tu n. ipse, qui & me , & alios prudentia uincis, oīa, credo, uidisti: nihil oīno te fefellit. Quis est tam lynceus, qui in tātis tenebris nihil offendat ? nusquam incurrat ? Ac mihi quidē iam pridē uenit in mentē, bellum esse, aliquò exire, ut ea, quæ agebātur hic, quæq; dicebant, nec uiderem, nec audirem. sed calumniabar ipse: putabam, qui obuiā mihi uenisset, ut cuiq; commodū esset, suspicaturum, aut dicturum etiam, si nō suspicaretur: Hic aūt metuit, & ea te fugit; aut aliquid cogitat, & habet nauem paratā. deniq; leuissime qui suspicaretur, & q fortasse me nouisset optime , putaret me iccirco discedere, q quosdam hoies oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans, adhuc Romæ maneo : & tñ λεληθότως consuetudo diuturna callum iā obduxit stomacho meo. Habes rationē mei consilij. tibi igitur hæc. Cēseo latendū tantisper ibidē, dū deferuescat hæc gratulatio, & simul dū audiamus, quemadmodū negotiū confectū sit: confectū enim esse existimo. magni aūt intererit, qui fuerit uictoris animus, qui exitus rerū. q̄q̄, quò me coniectura ducat, habeo: sed expecto tñ. te uero nolo, nisi ipse rumor iam raucus erit factus, ad Baias uenire. erit n. nobis honestius ēt, cū hinc discessetimus, uideri uenisse in illa loca ploratū potius, q̄ natatū. Sed hæc tu melius: modo stet nobis illud, una uiuere in studiis nostris, a qbus*antea delectationē modo petebamus, nunc uero etiā salutem : non deesse, si quis adhibere uolet non modo ut architectos, uerū etiā ut fabros ad ædificandā remp. potius libenter accurrere: sin nemo utet opera. tñ & scribere, & legere *πολιτείας; & , si minus in curia, atque in foro, at in literis, & libris, ut doctissimi ueteres fecerūt, *nauare reip. &*de moribus, ac legibus q̄rere. Mihi hæc uidērut. tu quid sis acturus, & qd tibi placeat, pergratū erit, si ad me scripseris.

ep. 3. l. 4. et adep. 3. l. 7. & seq.

ep 3. l. 4. et 3. h l. & 23. l. 5.

.i. rerū publicarum rectiones. alij, grauare remp legendū fortasse, iuuare.

αυδαῖ.

CAninius) Primū Cic. excusat se da epist. ad Var. missā, quæ iā multis diebus antea fuerat scripta. Deinde ei consulit ut oppressa rep. conferat se in aliquem locum, ubi non uideatur a suis inimicis, quemadmodum dicit se etiā facere decreuisse. Reddit aūt rationes quare adhuc non discesserit Roma. deinde hortatur eum, ut stet in proposito uiuendi simul cum ipso Cic. ostendit. n. quantum sint profutura studia ipsa literarum, si his dederint operam, ut consueuerunt. [Idem tu, & idem noster). i. & tuus , & noster, ornate, & significanter dictum. Virgil. Rex Anius , rex idem hominum Phœbiq; sacerdos. [Vesperi) aduerbialiter ponitur. i. circa noctem. [Postridie) sequenti die daturum aliquid, quod ad te deferret. [Rogaui) ipsum . [Vt peteret) a me . [Oblitum). s. ad me redire. [Exiturum) discessurum. [Etsi erat ἕωλος) uana , inanis. [Præsertim) ostēdit quare esset illa epistola inanis, quia post quam fuerat scripta, multa erant nouata. [Lucubrationem meā) uigilias meas. i. meam epistolā, quam lucubraueram. i. noctu scripseram. [Pertulisse ad te) nunciasse tibi. [Quod) consilium. [Mihimet). s. do. [Vitemus oculos hominum) fugiamus conspectum hominum, ne ab eis uideamur. [Si minus linguas possumus). s. uitare, si nihil possumus facere, quin de nobis loquantur. [Efferunt se) superbiunt. [Nostros) Pompeianos. [Dolent nos uiuere) uellent, nos esse mortuos. [Quæres) facit obiectionem, & ei respondet. [Lynceus) acutis oculis . Lynx enim animal acutissimo uisu esse perhibetur. [Nihil offendat). i. nihil cespitet. [Incurrat nusquam). i. qui in nullum malum non incidat . [Venit in mentem) cogitaui . [Bellum esse). i. bonum, & utile. [Aliquò) in aliquem locum. [Hic) Rom. [Calumniabar) recusabar, reprehendebar . [Vt cuique cōmodum asset) sicut cuique uisum fuisse, alium alio modo, & alium alio. [Hic) Cicero. [Nauem paratam) quia discedat ex Italia [Qui suspicaretur leuiss.). i. qui omnia male de me opinaretur. [Oculi mei non possent ferre quosdam). i. qui non posset quosdam uidere. [Hæc) quæ de me possunt, aut dici aut putari. [λεληθότως). i. latēter. [Obduxit) supimposuit. [Callu) quandā duritiam, ut nihil fastidiam. est translatio sumpta a corpore, qđ exercitatione crebra callū. i. duritiem carnis facit . [Tantisper) tandiu. [Deferuescat) refrigeratur, cessat . [Gratulatio) Cęsar. [Cōfectum) finitum. [Qui) qualis. [Quò coniectura ducat). i. qd coniectura assequar futurum esse . [Rumor) fama , quę est de iis, qui secuti sunt hoc bellum. [Raucus) defessus. nā ex assiduo clamore, rauci efficimur. dicit ergo, nisi, cum ipse rumor iam defecerit. [Hinc) Roma. [In illa loca). i. Baias. [Quam natatum) qa in Baiæ erant in litore loca amœna pp mare, & balneas quib' abundat . dicit ergo Cic. erit honestius uenisse illuc causa deflendę miseriæ reip. q̄ causa uoluptatis. [Tu melius). s. iudicas uel nosti. [Modo stet nobis) dummodo constet , & permaneat nobis hoc firmum. [Modo petebamus) . i. cantummodo capiebamus delectationem, cum res erant prosperiores, ut supra ad Oppium Balbum. Sed unum est perfugium, doctrina ac literę, quibus semper usi fuimus, quę in secūdis rebus delectationē modo hīre uidebātur, nunc uero ēt salutem. [Non modo ut arc.) non modo , ut cōsiliarios in rep. sed translatione usus est. Architecti. n. dñr qui fabricandi artem hñt. Fabri uero qui ipsi manu aliqd faciūt in ędificiis. alteri igitur ingenio, alteri opera ualent. [Vtetur) opera s. nostra. [πολιτείας) ciuilitates. nam πόλις ciuitatem significat. [Si minus in curia) in genere deliberatiuo. [Atq; in foro). i. forensibus causis, & in genere iudiciali. [At) certe , saltem . [Nauare) diligenter agere , & tractare remp. [Hæc uīr mihi) . s. facienda .

CAninius tuus &c.) Excusat se de epistola tardius ad Varronē missa. deinde consulit Varroni, at oppressa rep. conferat se in aliquē locum, ubi nō uideatur a suis amicis . quod se factură dicit . Reddit ad hoc rationes quare adhuc non discesserat Romā, & demū monet, ut persistat in proposito uiuendi secū literarū studiis, quę cōmendat . Ordo est. Caninius tuus. s. amicus, & idem noster, cum uenisset nuper. i. paulo antehac ad me, uesperi. i. tpe uespertino, & dixisset se esse iturū ad te postridie. i. die proxime sequente, mane , dixi me daturum aliquid literarū , & rogaui ut peteret. s. eas a me. Conscripsi epistolā noctu, nec ille. s. Caninius rediit ad me. ego credidi oblitū. s. promissi, aut ad me redire. attñ misissem eam ipsam. i. eandem epistolam per meos , nisi audissem ex eodē te exiturum postridie. i. die proxime subsequēte, e Tusculano. s. agro eū uilla. At. i. sed tibi , uacat illud tibi , cum ad nullū referatur . sed tñ ea modo loquendi addisū sir. non oēs tñ textus ipsum hñt. Caninius uenit ad me repente. i. celeriter, paucis diebus post, cū expectarē minime, dixit se proficisci statim ad te , & si illa epistola. s. quam noctu scripserā, erat ἕωλος. i. antiqua nō recens, & marcida, & ita uana pręsertim tātis rebus nouis allatis postea . i. cum essent tantæ res nouæ allatæ postea. Tñ nolui meam lucubrationem. i. operationē, quasi ad lucernam , perire. i. perditū ire, etsi nullo usui esset illa epistola, & dedi Caninio eā . Ea tñ his insertam non puto forte, q fuit raptim scripta, & de rebus aūt scitu dignis. Sed locutus sum, cum eo . s. Caninio, &. i. simul, hoie docto, &. i. simul amantissimo tui. i. q te maxime amat, ea quę existimo illū pertulisse ad te. i. denūciasse tibi, q. d. se ideo nūc breuiorē esse, q illius uerbis multa Varroni nunciata putet. affert tñ consilij sui rōnem coniungens Tibi &c. Autē. i. sed ego do mehercule. s. ita conseruante, ut uerum dico, tibi id cōsilij, qđ mihimetipsi, uidelicet, ut uitemus. i. fugiamus, oculos hominū, si minus. i. non satis facile possumus. s. uitare linguas hoium . Enim , i. qa sup. ij, q efferunt. i. extollunt se uictoria. i. pp uictoriā Cęs. intuentur. i. inspiciunt nos quasi uictos, & ita despiciunt nos. Autem. i. sed, ij q moleste ferunt nostros. i. Pompeianos, esse uictos, dolēt. i. ęgre ferunt, nos uiuere, aut qa nos in culpa putant, aut qa indignos uita cēsent, q cum aliis non perimus . Tu forte quęres, cū hæc. s. mala sint in urbe. s. Roma, cur non absim. s. ab urbe, quēadmodū tu sup. abes. Tu n. ipse, q uincis, & me, & alios prudentia, uidisti credo oia. nihil omnino fefellit. i. fugit prudentiā tuā . Quis est tam lynceus. i. tā acute uidens, tracta, metaphora, aut a

ΑΑΕΤΙΕ.

Lynceo

Lynceo animali acutissimi uisus, aut a Lynceo uiro, qui in portu Charthaginiensi stans naues a Sicilia proficiscêtes cernebat. unde Horat. in epist. Non poteris oculis quantû contendere Lynceus &c. q nihil offendat.i. peccet, aut erret in tâtis tenebris.i. ignoratione rerû futurarû, & q nusq̃ incurrat.s.dánum, q.d. nullus. Ac q dê.i. certe, in mentê uenit iampridê mihi.i. cogitaui, esse bellum.i. aliquantulû bonû, exire.s. urbe, aliquô.i. in aliquem locû, ut nec uiderem ea, quæ agebâtur hic, nec audirê quæ dicebâtur hic. ipse.i. egomet, calûniabar.i. per modum cauillantis, licet me scirem recte sentire, arguebam tñ meipsum, quia putabam eum q uenisset obuiam mihi.s. egredienti urbem, suspicaturum, aut dictarû êt si non suspicaretur, ut cuique esset cômodum.i. oportunû uisum, hic.s. Cic. ex urbe fugiês, aut metuit, & fugit ea re.i. ob eam causam, aut cogitat aliqd.i. mali in Cæs. & habet nauê paratam.s. qua ad hostes trâsfugiat. Deniq; is, q suspicaretur leuissime.i. de leuissima culpa, & q fortasse nouisset me optime, putaret me discedere iccirco, ꝙ oculi mei non possent ferre.i. pati quosdâ hoies.s. insolêtes ꝑꝑ uictoriâ. Ego suspicans hæc.s. de me suspicanda, maneo adhuc Romæ, & tñ consuetudo diuturna obduxit.i. opprimêdo imposuit, λελήθότως.i. latenter, iam stomacho meo callum.i. patiêtiâ induratam ex frequentia maloꝝ. Tu habes rônem consilii mei. Igitur sup. scribo, aut cōsulo tibi hæc. alij dicunt censeo tibi hoc. censeo.i. iudico, latendum sup. esse tibi tantisper ibidem.s. ubi es, tantisper.i. tâdiu, dum.i. donec, hæc gratulatio.s. quæ fit Cæs. & Cæsarianis de uictoria, efferuescit.i. frequenter fit aut donec feruorem amittit, & refrigeratur, & dû.i. donec, audiamus, quêadmodum.i. qualiter negotium sit côfectum.i. absolutum, existimo.n. esse côfectum. Autem.i. sed, intererit magni.i. multum referet, qui.i. qualis, fuerit animus uictoris.s. Cæs. q.i. qualis, exitus rerum.s. bellicarum, q̃q̃ habeo, quô coniectura ducat me.i. quod ꝑ coniecturam de exitu iudicem, sed tñ.i. attamen expecto.i. exitum rerû. Vero pro sed, nolo te uenire ad Baias.i. locum illû amœnissimum. unde Satyricus, Ianua Baiarum, & gratum littus amœni Secessus &c. nisi ipse rumor.s. de uictoria, erit iam factus raucus.i. defessus, multo clamore, ita ut non amplius diuulgetur. Enim.i. quia, honestius erit nobis, cum discesserimus hinc.i. ab urbe, uideri uenisse in illa loca.s. amœna, potius ploratû.s. calamitatê reip. quàm natatum.i. balneatû. Sed tu melius sup. considerabis, aut iudicabis hęc. Ista sunt pensanda nobis, modo.i. in hoc rerum statu. Illud.i. firmum sit ꝑpositû, & stet.i. placeat, ac constitutum sit, nos uiuere una.i. pariter, in studiis nostris a quibus.s. studiis nos petebamus, aut, ut plures hñt, cupiebamus antea.s. dum reip. floreret, & nos in ea delectationem, & modo.i. paulo ante solatium.s. malorû. Vero pro sed, a qbus nos arbitramur êt nunc salutem non deesse. Si qs uolet adhibere.s. literatos, nô modo.i. non solum architectos.i. magistros ędificiorum, & principes in ędificando, uerumetiam, ut fabros.i. operarios, ad rempub. ædificandam, poterimus, &.i. etiâ, nos accurrere libenter. Sin.i. sed si, nemo utetur opera.s. nostra, tñ sup. poterimus & legere, & scribere politias.i. gubernationes ciuitatum, etsi minus.i. non poterimus id facere in curia.i. corâ senatu, atque in foro.i. coram iudicib⁹, at.i. saltem, poterim⁹ in literis, & libris, ut ueteres doctissimi.s. Plato, Arist. & alij philosophi fecerunt, nauare.i. dare operâ reip. & quęrere.i. disquirere, & disputare de moribus, ac legibus. Hæc uidentur mihi.s. uerisimilia aut facienda. Pergratum erit, si tu perscripseris ad me, quid sis acturus, & quid placeat tibi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Promittit aduentum suum Varroni: sed locum, in quo haeret Varro, reijcit: in fine de fructu literarum disserit.

CICERO S. D. VARRONI. 3

hæc est epistola, quã supra uocat ἔωλον.

ETsi, quid scriberem, non habebam: tñ Caninio ad te eunti non potui nihil dare. quid ergo potissimum scribam? quod uelle te puto, cito me ad te esse uenturum. etsi uide quæso, satis ne rectû sit, nos hoc tanto incendio ciuitatis, in istis locis esse. dabimus sermonem iis, qui nesciunt, nobis, quocûq; in loco simus, eundem cultum, eundem uictum esse. quid refert? tñ in sermonem incidemus. ualde id, credo, laborandum est, ne, cum oês in omni genere & scelerum, & flagitiorum uolutentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio uituperetur. ego uero, neglecta barbarorum inscitia, te persequar. quâuis enim hæc sint misera, quæ sunt miserrima: tñ artes nostræ, nescio quo modo, nunc uberiores fructus ferre uidentur, q̃ olim ferebant: siue quia nulla nûc in re alia *acquiescimus: siue ꝙ grauitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaq; nunc appareat, cuius uim nô sentiebamus, cum ualebamus. sed quid ego hæc ad te, cuius domi nascunê, γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας? nihil scilicet, nisi ut rescribens aliquid, me expectares. sic igitur facies. Vale.

uide ep. 3. l. 4. & 2. bd.

ETsi) Pollicetur Cic. se celeriter uêturum ad Var. ostendit tñ sibi nô placere, ut sint in his locis, ubi tûc erat Var. & adducit huius suæ sententiæ rônes. postremo ostendit se capere magnum fructum ex studiis literarum. [Quid igitur] interrogatiue. [Potissimum] præcipue. [Quod puto te uelle] .i. desiderare.s. scribam. [Cito] hoc est, quod putat eum uelle. [Incendio] ut diximus, sępius côparat miserias ciuitatis aut têpestatib⁹, aut incêdio. [Dabimus sermonem] dabimus câm loquêdi de nobis. [Cultum] obseruationem uitę. [Quid refert] quid interest, quid hoc prodest, quòd idem sit nobis cultus, & uictus ubicunque simus. [Tamen incidemus in sermonê] .i. nihilominus loquentur de nobis. [Laborandum] curandum. [Volutentur] uersentur, sed uolutari proprie dicimur in sordibus, & rebus turpibus. Inde uolutabra dñr loca, ubi sues uolutant. [Nobiscû] ꝑ nos solos. [Aut inter nos] inter te, & me. [Inscitia] ingnorantia. [Barbarorû] inuidorum nostrorum? qui indocti sunt, & quasi barbari. [Quæ sunt mis.] quæ non possent esse miseriora. [Artes nræ] liberales. [Nescio quomodo] q. d. occulta quadam ratione. [Vberiores] maiores, fertiliores. [Siue] ponit rônes quare fertiliores fructus afferant artes suę, q̃ ante. [Grauitas morbi] per quâ intelligit maximâ miseriâ & calamitatê ciuitatis. [Cuius] medicinæ. [Vim] uirtutê, potestatê: qa non facile appareat in sano, qd possit medicina. [Hęc] præcepta philosophica. [Cuius domi nascûtur] apud quê abûdant & q aliis dare côsueuisti. [γλαῦκας] noctuas. [Eis] in. [Ἀθήνας] Athenas ꝓuerbiû erat. qm Attica regio abûdat noctuis, iô ꝓuerbialiter dixit, Porto noctuas Athenas, q.d. aquâ mari addo q tibi hæc dico, qui melius me nosti. [Scilicet] certe. [Nihil.s. fuit scribêdum ad te. [Sit] ut rescribês aliquid me expectes.

ETsi) Pollicetur se celeriter uenturum ad Var. significat tñ locum, ubi tunc erat Var. sibi displicere, & demum dicit se magnum fructum ex lris cape. Ordo est. Etsi.i. q̃q̃, nô habebâ qd scriberem, tñ non potui nihil.s. lrarû dare amico eunti ad te. Quid ergo scribâ potissimum? Scribâ sup. id qđ puto te uelle, uidelicet me uenturû esse cito. Etsi.i. tâetsi, quæso uide.i. côsidera, ne.i. an sit rectû.i. non erroneû nos esse in istis locis. Ctâ notis aut deliciosis, tâto incêdio.i. ardore irarum & ꝑsecutionum ciuitatis.s. Romanę. Nos dabimus sermonê.i. occasionê de nobis loquêdi iis q nesciunt eûdem cultû, & eundê uictum esse nobis in quocunq; loco sumus, hoc est philosophiæ uacare, & putabunt nos côtra se côsilia agere. Quid refert? sup. inqes, qd de te loquâtur hoies dûmodo tu bonus sis? tñ.i. nihilominus, incidemus in sermonê, quê bonum esset deuitare: qa cura habêda est de nomine bono. & ideo liceat etiâ nostra afferre. Diuus pater Aug. dicit bonâ uitâ nrâm nobis esse necessariâ, bonam famâ nrâm ꝓximo. Est tñ etiâ aliena expositio sic, Quid refert.s. an una simus nec ne? Tñ.i. nihilominus incidemus in sermonê.s. hoium de nobis. Ego credo, inqt Cic. id laborandum.i. annitendum est nobis ualde, ne cum oês.s. alij uolutêtur.i. frequenter inuoluanê, in omni genere & scelerum & flagitioꝝ: cessatio nostra uituperet nobis, aut inter nos. Vero pro sed, ego ꝑsequar.i. donec te conuenero.s. sequar te, inscitia Barbarorum.i. ineptorum hoium neglecta.i. contêpta. Enim.i. quia, quâuis hæc quæ sunt miserrima, quia remp. pessum dederût, sunt misera.s. nobis: tum artes nostrę .s. liberales, & philosophicæ uidenê nunc nescio qûo ferre fructus.i. utilitates uberiores, q̃ ferebant olim siue qa nûc in nulla alia re quiescimus, siue ꝙ grauitas morbi facit, ut egeamus medicinæ, & ea.s. medicina appareat nunc, cuius uim.i. potentiam, non sentiebamus cum ualebamus.i. sani eramus. Sed qd.i. ad qd, ego sup. scribo hæc ad te, cuius domi.i. in cuius domo nascuntur γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας.i. an ut serâ, γλαῦκ'.i. noctuam, εἰς.i. in Athenas,

ubi

ubi plurimæ sunt noctuæ, q.d. frustra laborem, sicut qui noctuam inferat Athenas, aut aquam in mare. Nihil.i. ad nullum commodum id facio, nisi ut tu rescribens aliquid expectares me. Facies igitur sic.i. me expectans aliquid rescribes.

AUG. De Varronis aduentu ex Diodori philosophi sententia iocatur. nam in lib. de Fato Diodori opinionem improbat, & Chrysippo assentitur.

CICERO S. D. VARRONI. 4.

ΠΕρὶ δυνατῶν me scito κατὰ Διόδωρον κρίνειν. quapropter, si uenturus es, scito, necesse esse te uenire: si autem non es, τῶν ἀδυνάτων est te uenire. nunc uide, utra te κρίσις magis delectet, Χρυσιππεία ne, an hæc, quam noster* Diodotus non concoquebat. sed de his etiam rebus, otiosi cum erimus, loquemur. hoc etiam est κατὰ Χρύσιππον δυνατόν. De Coctio mihi gratum est: nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos, nos accurremus ad te. si hortum in bibliotheca habes, nihil deerit. Vale.

Ciceronis magister l. 1. de nat. d. & in Bruto.

MVRET.

Περὶ δυνατῶν) Iocatur Cic. cum Var. de eius aduentu: introducitque duas sententias de possibilitate, & necessitate. [περὶ] de. [Δυνατῶν] possibilibus. [Κατὰ] secundum. [Διόδωρον] Diodorum philosophum. [Κρίνειν] iudicare. dicebat .n. Diodorus, q quidquid erat uenturum, necesse erat.i. non poterat aliter esse. Chrysippus uero dicebat non esse necesse, quod esset euenturum, licet esset possibile. [Sin aūt].s. non esset uenturus. [Non es, τῶν ἀδυνάτων).i. nō est possibiliū.s. te uenire. [Χρυσιππεία] sñias Chrysippi. [Non cōcoquebat.i. non admittebat. tractum a stomacho, q non concoquit: hoc est non digerit eā, quæ aspernatur. [Κατὰ Χρύσιππον δυνατόν) sm Chrysippum impossibile. [De Coctio] quod egisti. [Si minus] si non. [Ad nos] subaudi accurre. [Hortum) delectationem, amœnitatem.

ASCEN.

Περὶ &c.) Iocose ad Var. scribit de eius aduentu, inducens sententias de futuris contingentibus, ut cum ordine aperiam. Ordo autem est. Scito me κρίνειν crinin.i. iudicare, περὶ peri.i. de δυνατῶν.i. possibilibus aut contingentibus, κατὰ cata.i. sm Διόδωρον Diodorum, qui dicit, quidquid uenturum est, necesse esse euenire. Quapropter si es uen. scito necesse te uenire; sin aūt.i. sed si, non.s. es uēturus, est τῶν ἀδυνάτων.i. contingentiū te uenire. Nunc uide.i. considera utra κρίσις.i. iudicatio, & sententia delectet magis te, an hæc.s. posterior, quæ etiam si non sit uenturus contingentium esset te uenire, Χρυσιππεία.i. a Chrysippo edita. Est aūt Chrysippias forma patronymici fœminini pro nomine possessiuo posita, quasi sit Chrysippea, aut Chrysippica, an.s. prior, quam Diodorus noster.s. præceptor tu philosophia, non concoquebat.i. non satis digerebat, & ad uerum enucleabat. Sed nos loquemur etiā de his rebus, cum erimus otiosi. Hoc.i. nos locuturos esse de his rebus est etiā κατὰ Χρύσιππον.i. sm Chrysippum, δυνατόν.i. contingens, ut dicit ad utrumlibet, sup. quod scripsisti te fecisse. De Coctio.ut opinor unguento ex Coctio. est mihi gratum. nam ego mandaram etiam id Attico .s. ut emat, aut transigat. si de negotio cum Coctio transigendo loquitur. Si tu minus.i. non sup. accurres ad nos, accurremus ad te. Si habes hortum.i. locum amœnum, aut deambulatorium in bibliotheca.i. loco bibliothecæ uicino, nihil deerit.s. ad uoluptatem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Probat diem, quo conuenturi essent, & excusat se cum Varrone, quòd Pompeio adhæserint, deuicto uero eo, otio sese dederint.

CICERO S. D. VARRONI. 5

MIhi* uero, ad nonas, bene maturum uidetur fore, neque solum propter remp. sed etiam propter anni tempus. quare diem istum probo: itaq; eundem ipse sequar. Consilii nostri, ne si eos quidē, qui id secuti non sunt, non pœniteret, nobis pœnitē dum putarem. secuti.n. sumus non spem, *sed officiū; reliquimus autem non officium, sed desperationē. ita uerecundiores fuimus, q̄ qui se domo non cōmouerunt; saniores, q̄ qui, amissis opibus, domū non reuerterunt. sed nihil minus fero, q̄ seueritatē otiosorum: &, quoquo modo res se habet, magis illos uereor, qui in bello occiderunt, q̄ hos curo, quibus non satisfacimus, quia uiuimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante nonas ueniendi, istic te uidebo: sin minus, persequar in Cumanum; & ante te certiorē faciā, ut lauatio parata sit. Vale.

uide ep. 6. l. 4. & 30. lib. 7.

uide ep. 2. lib. 6.

MVRET.

MIhi uero) Constituerat Var. cum Cic. se uenturum ad nonas mensis, quem non nominat. Itaque Cic. probat eū diē. deinde excusat Cic. factum utriusque, quod secuti essent Pomp. partes, & mortuo Pomp. deposuissent arma. [Vero] expletiua particula, quæ ad ornatum tantum ponitur. [Bene maturum) bene in tempore tempestiuum. nam, ut alio loco ex auctoritate A. G. diximus, maturum dr̄, quod nec tardius nec citius fit, q̄ debet. [Tempus anni) intelligimus .n. fuisse satis cōmodum ad ueniendum. [Probo) affirmo, laudo. [Eundem) diē nonarū. [Nisi nō p.) .i. nisi non reprehenderetur ab iis, q non sunt secuti illud: quia etiam qui non fecerunt, quod nos, dicunt tñ nos non male fecisse. [Non spem) uictoriæ aut prædæ. [Sed officium) quo cogebamur defendere patriam, si boni ciues esse uolebamus. [Reliquimus) cum discessimus ab armis. [Desperationem) defendendę patriæ. unde illud Virg. Sat patriæ Priamoq; datum. ut honestior uideatur discessus amissa spe subueniendi patriæ. [Verecundiores) modestiores, quia puduit nos sequi officium patriæ. [Saniores) sapientiores. [Non reuerterunt domū) sed contulerunt se ad Cat. & Iuba, & bellum renouare conati sunt. [Nihil minus fero) .i. nihil est mihi molestius. [Seueritatē) derisiue dixit. [Otiosorum) horū q nihil hñt, quod curent, qui de nobis loquuntur. cauendū ne legatur otiosorū. [Occiderunt) perierunt. [Quibus non satisfacimus quia uiuimus) .i. qui nō pñt bene sentire de nobis, quia uiuimus amissa rep. [Istic) in Tusculano. [Lauatio) balneum. est aūt formatū ab antiquo participio lauatus lauati.

ASCEN.

MIhi uero &c.) Constituerat Var. Cic. conuenire ad nonas cuiusdam mensis, quem non nominat: unde rñdet se diem illum probare. Deinde purgat factum utriusque, q secuti essent Pompeianas partes, & q eo occiso arma deseruissent, in qbus non erat salus. Ordo est. Vero.i. pro certo, quidquid tibi uř, uř mihi bene.i. multū maturum.i. tempestiuum, neq; citius, neq; serius sup. te uenire ad nonas .s. mensis p Varronem significati. neque solum, sup. uř, id pp tempus.i. opportunitatem reip. sed ēt pp tempus anni. quare.i. quā obrem, ego probo.i. approbo istum diem, itaque.i. & ita, ego sequar eundem.s. diem Nonarū. Ego putarā pœnitendum esse.i. pœnitudinem habendā esse nobis, consilij nři, nisi non pœniteret eos, q non sunt secuti id, q a etiam illi, q sequi noluerunt, uel ausi non sunt, dñt sequendum fuisse. Nos enim secuti sumus non spē, quia maior spes erat de uictoria Cęsaris, sed officium.s. debitum reip. Autem.i. sed, nos reliqmus non officium, quia nemo ultra q̄ potest tenetur, sed desperationē qua alii ultima audebant. Itaque nos fuimus uerecundiores.s. erga remp. q̄ qui non cōmouerunt se domo.i. ab urbe, & fuimus saniores.i. prudentiores, q̄ qui non reuerterūt domum opibus.i. facultatibus belli amissis. Sed nihil fero minus.s. patienter q̄ seueritatem otiosorum.i. q nihil egerunt, & tamen alios taxant, & quoquo .i. quocunque modo res habet se, ego magis uereor, tanquam iustiores censores, illos, qui occiderunt in bello, q̄ curo hos, quibus non satisfacimus, quia uiuimus. Si spatium fuerit mihi ueniendi in Tusculanum ante Nonas, uidebo te istic: sin minus.i. si non, persequar te in Cumanū, & faciam certiorem antea ut lauatio sit parata. Et ita de Coctio unguento locutus uidetur.

PAVL. MAN.

COnsilij nostri, ne si eos quidem, q id secuti non sunt, non pœniteret, nobis p.p.) ueteres libri sic hñt uēr: tñ in eo differūt, q, ubi nos, ne si, scripsimus, hñt, nisi: quam uocē nō temere immutauimus. qui.n. aliter fuisset absurdissimus, is nunc, ut mihi quidē uidetur, aptissimus est sensus: quem pluribus uerbis ostendemus ut, si quis eum probabit, (probabit aūt, nisi fallor, quicunq; recte iudicat) acceptam referat huius loci emendationem diligentiæ, & iudicio Hieronymi Ferrarij. Consilij, inquit, nostri, quòd & Pompeium in bellum secuti sumus, &, eo in Pharsalia superato, uictori nos crediderimus, ne tum quidem nobis pænitendum putarem, si eos, qui minus id secuti sunt, non pæniteret. significat enim, qui secus fecerint, eos iam pænituisse. quos si non pæniteret, ego tamen, inquit, nobis pænitendum non putarem.

Giberti

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat Varroni Cæsaris aduentum laudatq́ue amplius eum quod otio literarum, relictis turbis bellorum, sed traduderit.

CICERO S. D. VARRONI. 6

de hac ep. uide ep. 2. h.l.
Cæsaris ex Africa.

CAninius noster me tuis uerbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset, quod putarē te scire oportere. Est igitur*aduentus in expectatione: neque tu id ignoras. sed tamen, cum ille scripsisset, ut opinor, se in Alsiense uenturum, scripserūt ad eum sui, ne id faceret: multos ei molestos fore, ipsumq́; multis: Ostiæ, uideri cōmodius, eū exire posse. id, ego non intelligebā, quid interesset: sed tamen Hirtius mihi dixit, & sed ad eum, & Balbum, & Oppium scripsisse, ut ita faceret, homines, ut cognoui, amantes tui. hoc ego iccirco nosse te uolui, ut scires hospitium tibi ubi parares, uel potius utrobique. qd .n. ille facturus, incertum est. *& simul ostentaui tibi, me istis esse familiarem. & consiliis eorum interesse. quod ego cur nolim, nihil uideo. NON .n. est idem, ferre, si quid ferendum est; & probare, si quid probandum non est. etsi, quid non probem quidē, ne scio, præter initia rerum. nam hæc in uoluntate fuerunt. uidi.n. (nam tu aberas) nostros amicos*cupere bellum, hunc autem non tam cupere, quàm non timere. ergo hæc consilii fuerunt, reliqua necessaria. uincere autem aut hos, aut illos, necesse est. scio te semper mecum in luctu fuisse; cum uideremus, quā illud ingens malum alterutrius exercitus ex ducum interitu: tum uero, extremum malorum oīum esse ciuilis belli uictoriam: quā quidem ego et illorū timebā, ad quos ueneramus.*crudeliter.n. otiosis minabantur: eratq́; iis & tua inuisa uoluntas, & mea oratio. nunc uero si essent nostri potiti, ualde intemperantes fuissent: erant.n. nobis perirati: quasi quid quam de nr̄a salute decreuissemus, quod non idem illis censuissemus; aut quasi utilius reip. fuerit, eos etiā ad bestiarū auxiliū confugere, quàm uel mori, uel cū spe si nō optima, at aliqua tn̄ uiuere. At in pturbata rep. uiuimus. quis negat? sed hæc uiderint ij qui nulla sibi subsidia ad oēs uitæ status parauerunt. *huc.n. ut uenirem, superior longius, quàm uolui, fluxit oratio. cum.n. te semper magnū hominem duxi; tum, quòd his tempestatibus es prope solus in portu, fructusq́; doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaq́; tractes, quorū & usus, & delectatio est oibus istorum, & actis, & uoluptatib* anteponenda. equidem hos tuos Tusculanenses dies *instar esse uitæ puto: libenterq́; oībus oēs opes concesserim, ut mihi liceat, ui nulla interpellante isto modo uiuere. quod nos quoq; imitamur, ut possumus, & in nr̄is studiis libentissime conquiescimus. QVIS enim hoc non dederit nobis, ut, cū opera nostra patria siue non possit uti, siue nolit, ad eā uitam reuertamur, quā multi docti homines, fortasse non recte, sed tn̄ multi etiā reip. præponendam putauerunt? quæ igitur studia, magnorū hoīum sn̄ia, uacationē hn̄t etiam publici muneris, iis, cōcedente rep. cur non abutamur? Sed plus facio, quàm Caninius mandauit. is.n. si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quàm ipse, qui narro. faciā ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis huius sint, quæ tua interesse audiero, ne quid ignores. Vale.

ep. 1. et 14. l. 4. & 21. lib. 6.

ep 14. l. 4. ult. l 8. & ad Att. 6. lib. 11. & Cæs. l. 1. de bel. c.

ep. 1. h.l.

instar uitæ in 1. off.

CAninius) Diuerterat Var. in Tusc. ubi cum ageret, miserat ad Cic. per Caninium amicum cōmunem, ut aliquid ad se scriberet, quod putaret Cic. eum scire oportere. quamobrē scribit Cic. aduentum Cæs. ex Gallia expectari, sed dicit non placere quibusdam eius amicis, ut in Alsiensem agrum, sicut ille cōstituerat, ueniret. Deinde dicit quare utat familiariter Cæsarianis. Postea uero dicit, q̄ quāuis uiuat in ptrbata rep. tn̄ ęquo feret, quia parauit se ad oēm statum uitę. laudatq́; cōsilium Varr. q in Tusc. daret operam literis, non aūr uoluptatibus sicut qdam ociosi. cuius uitę dicit se esse cupidissimum. [Admonuit) in memoriā adduxit. [Alsiense) absolute dixit pro in Alsiēsem agrum, uel in Alsiense solum, sicut supra, tn̄ ex Arpinati uenerā. s. agro. est aūt Alsia nomen loci in Italia. [Ne faceret id). i. ne ueniret in Alsiense. [In expectatione esse aduentus) s. scripserunt. i. q̄ eius aduentus expectatur Romæ. [Quid interesset) utrum ueniret in Alsiense, an Romā. [Amantes tui) i. qui te diligunt. [Hoc) s. scriptū esse ad Cęs. ne in Alsiense ueniat. [Vel potius utrobiq;) correctio. quia dixerat tibi, ideo subdidit, uel potius utrique. s. tibi & mihi. [Ille) Cæs. [Ostentaui) iactaui, dixi. [Istis) Cæsarianis. [Quod) quam rem. s. esse familiarem istis. [NON est) rō quare liceat ei esse familiarem Cęsarianis. quia aliud est ferre, quod est ferendum, & probare quod non est probandum. quia alterum uiri sapientis & fortis, alterum non boni ciuis. Dicit ergo Cic. non est idem &c. quia licet ferat, quod est ferendum, non tamen probat, quod non est probandum. [Quid non probem) quia dixerat, quòd licet ferat, quod ferendum est, tamen non probat si quid non est probandum, ne uideatur aliquid fieri, quod non sit probandum, dicit quid non probem. i. quid est, quod non debeam probare. [Quid enim scio) s. de rebus Cæsarianis. [Hæc initia) potuimus. n. non ingredi in bellum. [Nam tu aberas) Roma. & est parenthesis. [Nostros) Pūpeianos. [Hūc) Cæsarem. [Hæc) initia. [Consilij) deliberationis, quia potuimus deliberare facienda, an non facienda essent. [Reliqua) quæ postea sunt consecuta. [Necessaria) quia postquam ingressi sumus, necesse fuit sequi. [Aut hos, aut illos) aut Pompeianos, aut Cæsar. [Interitu) amissione. [Alterutrius) Cæsaris, & Pōp. [Illorum) s. uictoriā. [Otiosis) ijs qui non immiscebant se bello. [Nostri) Pōpeiani. [Essent potiti) i. obtinuissent uictoriam. [Intemperantes) incontinentes in ipsa uictoria, & crudeles. [Quod idem) s. quod esset decretum de nostra salute, [Nō censuissemus illis) non fuisset & decretum pro eis. [Eos) qui Pōp. secuti fuerant. [Bestiarum) elephantos pp Iubam regem Aphricæ, q elephātis in bello utebatur. ad quem mortuo Pompeio Pōpeiani se cōtulerūt. [Vel uiuere) i. quasi utilius fuerit uiuere cum spe &c. [Cum spe) qa saltem aliqua erat nobis pposita spes. [At) obiectio, quòd ducā uitam in rep. perturbata, & oppressa. [Sed hoc uiderint) s. q̄ rep. pturbata uiuant. [Qui parauerunt nulla subsidia) i. q non ita se instituerunt, ut tā aduersa, q̄ pspera ferre possent. qd faciunt tantūmodo sapiētes. Nam conscientia rectorum consiliorum, & factorum, & studium ac doctrina bonorum artium dāt subsidia. i. præparationes, & munitiones quędam contra res aduersas. Hor. in carm. Sperat infestis, metuit secūdis Alterā sortē bene pparatum pectus. significat ergo Cic. q̄ & si uiuit pturbata rep. habet tn̄ quo ferat hanc reip. perturbationem, sicut sæpe antea scripsit. [Fluxit) descendit. [Vt uenirem huc) ut tangerem hanc sententiam. [Magnum) excellentem, & dignum laude. [In portu) in tranqllitate, in tuto tractum à nauigantibus, q portum habent salutis locum. [Qui maximi sunt) qa ut supra uidimus, in prosperis reb' afferūt tantūmodo delectationem, in aduersis autē etiā salutem . . . γραμματικῶς, excogitas, intentus es. [Vsus) utilitas. [Istorum) qui malunt sequi bellum. [Dies tuos) quos agis in Tuscul. [Instar uitæ) i. pnsse pprie uitam dici. [Cōcesserim) pro concedā, ut oēs alij sint diuites, dummodo possim ita uiuere, sicut in studiis literarū. [Interpellante) impediente, prohibēte. [Imitamur) sequimur. [Non dederit) non cōcesserit. [Ad eam uitam) contēplatiuam, & quietam, quæ uersatur in studiis literarum. [Multi docti) ut Plato & alij academici. [Fortasse non recte) ut ipse in 1. off. disputat his uerbis: Itaq; uidendū est, ne nō satis sit id, quod apud Platonem est in philosophos dictum; q̄ in ueri inuestigatione uersentur, quodq́; ea quæ plerique uehementer expetunt, de quibus inter se digladiari solent, contēnant, & pro nihilo ducāt, ppea iustos esse. nā dum alterum iustitiæ genus assequuntur, inferenda ne cui noceant iniuria; in alterū incidunt.

eidem discedi.n.studio impediti, quos tueri debent deserũt, itaque eos ne ad rẽp. q̃dẽ accessuros putát, nisi coactos. ç quius aũt erat id uolũtate fieri &c. [Vacationẽ) cessationẽ, intermissionẽ. [Badẽ) puto melius legẽdũ esse tãdẽ, ut sit sensus: cur nõ abutamur, rep. concedẽte, iis studiis, quæ studia tandem hñt uacationẽ publici muneris sñia magnorum hominũ. ostendit .n. Cic. in 1. off. ut diximus, fuisse sententiã Platonis, ut liceret deserere rẽp. & tradere se studiis literarum & philosophiæ. [Muneris publici). i. administrationis reip. [Abutamur). i. utamur preter consuetudinem nostram. [Rogarat). s. ut scriberem. [Tua). i. ad te pertinere.

ASCEN. CAninius) Admonitus per Caninium Cic. a Varrone, q in Tusculano erat, desiderare, si q̃d noui acceperit, uelle certiorẽ fieri, scribit aduentum Cæsaris ex belli reliquiis expectari: docetq; ut Cæsarianis otatur, & ꝙ in re turbata cõsolationem capiat, ex eo ꝙ se ad oẽm statum preparauerat. laudatq; Varronem ꝙ otio se dediderit. Ordo est. Caninius noster admonuit me uerbis. i. ex mãdatis tuis, ut scriberem ad te, si quid esset, qd̃ putarẽ oportere te scire. Igitur, hoc est ut aliqd eiusmodi scribã, aduẽtus Cæs. est in expectatione. s. multorũ, neq; tu ignoras id. Sed tñ cum ille. s. Cæs. scripsisset, ut opinor, se uenturũ in Alsiense. s. solum, aut in Alsiensem agrũ Italię, sui. s. amici, & necessarij, scripsẽrunt ad eũ, ne. i. ut non faceret id, hoc est ne diuerteret se ad Alsiẽsem agrũ. scripserunt. n. aut dixerunt, aduentũ eius esse in expectatione, & multos fore molestos ei, & ipsum fore molestum sup. multis, & scripserunt eũ posse exire cõmodius in Põtinũ. s. agrũ. unde nõ placet, quod Hubert. dicit ex Gallia expectari Cæs. Ego non intelligebam qd̃ interesset. s. in Alsiensem agrum, an in Põtinũ exiret. s. e naui, Sed tñ Hirtius dixit mihi, & dixit se scripsisse ad eũ, hoc est ad Cæs. & Balbum, & Oppium, q cum Cęsare erãt, ut faceret ita, Balbum, inq̃, & Oppium hoĩes, ut cognoui, amãtes tui. i. q te amant. Ego uolui te nosse hoc iccirco, ut scires ubi parares tibi hospitium. s. procul a Cæs. itinere, uel potius, sup. ut parares hospitium utrique. s. nostrũ. Incertũ. n. est, qd ille sit facturus, & simul ostẽtaui me esse familiarẽ istis. s. Cęsarianis, & interesse consiliis eorũ. Quod. s. esse illis familiarẽ nihil uideo cur nolim. Non. n. idem est ferre. i. tolerare, & pati, si qd est ferendum. i. necesse, ut feratur, & ꝓbare. i. approbare si qd. i. aliqd nõ est probandum. Etsi. i. tamen, qd nõ probem. i. qd est. quod dicere possim me non ꝓbare, q. d. nescio. Enim. i. qa quid scio iam pter initia rerũ, q. d. nihil, & de initiis nihil est, quod recte dãnare possit in Cęs. Nã hęc. s. initia fuerunt in uolũtate. i. libera electione. Vidi. n. (nã tu aberas) q. d. dixissem nos uidisse, sed nõ dico te uidisse quia aberas, amicos nostros. s. Põpeianos cupere bellum. Autem .i. sed, hunc. s. Cæs. non tã. i. tantum, cupe. s. bellum, q̃ nõ timere si necesse esset gerere. Ergo hęc. s. initia fuerũt cõsilii. i. deliberationis liberæ, reliqua. s. quæ secuta sunt, sup. fuerũt necessaria. Aũt. i. sed ubi duo pugnãt necesse est, aut hos, aut illos uincere, aut approbemus nos, aut hos. s. Põpeianos, aut illos. s. Cæsar. Scio te ip̃ fuisse mecũ in luctu, cum uideremus, q̃. i. quantum, ingens, sup. foret illud malum exercitus alterius ex interitu ducum. Vero. i. sed, nos uidimus, tũ. i. pręcipue sup. uidimus extremũ. i. maximũ oium malorũ esse uictoriam belli ciuilis. quã. s. uictoriã, ego quidem timebam ẽt illorũ. i. si contigisset illis, ad quos ueneramus. s. Põpeianis. ipsi. n. minabanẽ crudeliter otiosis. i. non gerẽtibus secũ bella aduersus Cæs. & tua uoluntas & oratio mea. s. cohortãtis ad pacẽ, erat inuisa iis. s. cupientibus bellũ. Nunc uero si nostri. i. Põpeiani essent potiti. s. uictoria, aut impio, ipsi fuissent ualde intemperantes. s. ultione facienda. Ipsi n. erant perirati nobis, quasi decreuissemus quidq̃ de salute ũra, quòd non idẽ censuissemus. i. adiudicassemus illis. s. bella gerẽtibus ut quasi fuerit utilius reip. eos cõfugere ẽt ad auxilium bestiarũ. s. elephãtorũ regis Iubę q rex erat in Africa, aut ẽt serpentium Africæ, p quos Cato cr ãbuit bellũ in Cęsarianos gesturus, q̃ uel mori, uel uiuere cũ spe, si nõ optime, attñ aliqua. At. i. sed nos uiuimus. s. nũc, ut illi dñt, in rep ꝑturbata, qs negat, sup. illud, q. d. nemo. Sed ij uiderint hæc s. mala reip. qui nulla. i. nõ ulla, nõ parauerũt, sup. sibi ulla subsidia. i. subterfugia, aut substentacula, ad oẽs casus uitæ, hoc est, q in solo foro uitam tutari poterant. Oratio superior fluxit. i. deducta est lõgius q̃ uolui, ut uenirem huc. i. ad hoc dicendũ. Cum. n. ita sit, qd diu. i. æstimaui sp te hoiem magnum, tũ sup uerũ est quod te duco magnũ hoiem his tẽpestatibus ꝙ es ꝑpe. i. quasi solus in portu, & percipis eos fructus doctrinæ, q maximi sunt ut consideres ea, & tractes ea. Quorũ & usus & delectatio est anteponenda oibus, & actis, & uoluptatibus istorũ. s. contẽnendorũ, cũ se beatos putãt. Eqdem. i. ego quidẽ, puto hos dies tuos Tusculanẽses. i. quos in Tusc. cum iis ducis esse instar. i. ad statum & æquiualentiã uitæ: & ego concesserim libenter oib' q. d. ẽt inimicis, oẽs opes. i. facultates meas, ut liceat mihi uiuere isto modo. i. in otio literario, nulla ui. i. uiolẽtia, interpellante. i. impediẽte. Qd̃ .i. quam rem nos quoque imitamur, ut possumus, & conquiescimus libenter in studiis ñris. Quis. n. nõ dederit. i. promiserit & concesserit nobis hoc, ut cum patria siue nõ possit, siue nolit uti opa ñra. s. in reip. administratione, nos reuertamur ad eã uitam. s. philosophicã quã multi hoies docti, ut Plato, & alij forsasse nõ recte .i. nõ decenter, ut disputat in lib. off. sed tñ multi prætauerunt ꝓponendam ẽt reip. i. administrationi eius, q. d. nullus iustus iudex nõ dederit, sed oẽs dederint. Igit quæ studia hñt uacationẽ. i. cessationẽ, & intermissionem, sñia. i. ẽm sñiam magnorum hoium. i. Platonis, & aliorum, cur nõ abutamur eadem. s. uacatione muneris publici, rep. cõcedente iis. i. studiis. s. uacationẽ, hoc est cũ philosophi plurimi dicant ab rep. cessandũ, uacandũ ꝓꝑ ueri inq̃sitionem, quare nõ possimus cessare ab eadem, eadem concedente, cũ nolit, aut non possit uti opa ñra. Sed ego facio plus q̃ Caninius mandauit. Is. n. rogarat, sup. ut scriberẽ ad te, si ego scirẽ quid. i. aliquid, quod tu nescires. Ego aũt narro tibi ea, quæ tu scis melius, quam ipse. i. egomet, qui narro. s. ea. Faciam ergo illud, quo rogatus sum, ut ne quid .i. non aliquid non ignores, aliquid eorũ, quæ sint huius temporis. i. tẽpestatis, quæ audiero tua. s. interesse.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Reddit rationem Cicero, cur tantopere accelerarit, ut Varronem conueniret. Deinde de aduentu Cæsaris rumores narrat aperte.

CICERO S. D. VARRONI. 7

COenabam apud Seiũ, cũ utriq; ñrm redditæ sunt a te lr̃æ. Mihi uero iã maturum uidet̃. nã ꝙ antea te calumniatus sum, indicabo malitiã meã, uolebã prope alicubi esse, si quid bonæ salutis σύν τε δύ' ἐρχομένω. nunc, qñ cõfecta sunt oia, dubitandũ non est, quin equis uiris. nã, ut audiui de L. *Cæsare filio, mecũ ipse, Quid hic mihi faciet patri? itaq; non desino apud istos, qui nunc dominãtur, cœnitare. qd faciã? tpi seruiendũ est. sed ridicula missa, præsertim cum sit nihil, quod rideamus.

à Cæsare occiso. Suet.

Africa terribili tremit, horrida terra, tumultu. itaq; nullũ est ἀκινδύνευμ' ὅρ, qd̃ nõ uerear. Sed, qd̃ quæris, qñ, quà, quò; nihil adhuc scimus: Istuc ipsum de Baiis. non nulli dubitant, an per Sardiniam ueniat, illud. n. adhuc *prædium suũ non inspexit; nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. ego oino magis arbitror per Siciliam: uel iam sciemus: aduentat enim Dolabella. eum puto magistrũ fore.

per iocum Sardiniam prædiũ uocauit quasi prouincia populi R. essent prædia Cæsaris.

πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων.

.i. multi discipuli meliores magistris.

sed tamen, si sciam quid tu constitueris, meũ consilium accommodabo potissimum ad tuum: quare expecto tuas literas. Vale.

COenabam) Scripserat Cic. ad Varronem nõdum esse tempus ueniendi ad eũ: accusaueratq; eum, quòd tanto tpe accelerarẽt. Itaque nunc scribit id fecisse, ut uideret, si interea aliquid salutis accidisset, ut puta p mortem Cæs. de cuius aduentu scribit se ignorare p quæ loca sit futurus. [Vtrique) mihi & Seio. [Maturũ) tẽpestiuũ. s. uenire. [Calumniatus sum) te accusaui. [Indicabo malitiam meã) dicam qua causa & astutia id fecerim. [Propẽ) non longe ab urbe. [Si quid bonæ salutis). s. euenisset nobis. q. d. si interea dij uoluissent nobis prouidere per mortem Cęs. [σύν τε δύ' ἐρχομένω) . i. duobus simul euntibus. & est sensus. σύν τε ἐρχομένω simul euntibus, δύο duobus. est autẽ apud Hom. sensus perfectus, quem Cic. abscissum protulit, quia loquebatur apud eum, qui optime tenebat Hom. ut si apud aliquẽ Virg. familiarẽ dicam, si qua fata sinant, intelliget, quid præcedat & sequatur ex 10. Il. Homeri. sunt autem uerba Vlyssis renuentis ire exploratum res Troianorum, nisi habeat socium, & comitem. est autem dualis numerus, & nominatiuus pro genitiuo, qui apud eos ponitur eo loco, quo nos ponim' ablatiuũ absolute, uel in cõsequẽtia. uoluit ergo dicere Cic. simus simul, quia cum eorum eritis duo q̃ unus

unus. [Confecta sunt omnia) datus finis bellis. [Ægs amicis) .s. Cæsarianis, & subaudi, utamur. & in ironice dicit. [De filio L. Cæs.) quo eum tractauerit Cæsar. [Mecum ipse) dixi uel cogitaui. [Quid mihi faciet patri?) uerba sunt Simonis apud Terent. in Andr. de filio familiariter flentis nomen Chrysidis, quæ nunc Cic. accõmodat proposito suo, q.d. si tractauit ita L. Cęs. filium, quid faciet mihi? q.d. multo peius. est.n. sensus hic cõtrarius Terentiano sensui. [Cœnitare) freq. cœnare, ut eos retineã mihi amicos. [Istos) Cęsarian. [Quid facia) q.d. necesse est ita facere. quod declarat dicens. [Seruiendũ) obsequendum. [Missa f.).i. dimittamus. [Africa terribili) uersus est Ennij, quem Cic. ponit ad ꝓbandum, quod nihil sit ridendum, qa tumultus bellicus oĩa perturbauerit. [Nullum ἀποπροηγμένον) ita inueni scriptum in multis codicibus & declara: um eiectũ. nam προάγω pręcedo significat, præcedos προάγομαι, inde ἀποπροηγμένον .i. nõ propositum. ergo reiectum. reiecta.n. a philosophis dñi bona externa. [Quod nõ uerear) quod non timeam. [Qñ).s. sit uenturus Cæs. [Qoã) ꝑ quã regionem. [Quò) ad quem locum. [Illud prędium suũ) h.d. Cic. qa Ces. possidebat totam Sardiniam, ideo appellauit eã prędium Ces. [Deterius) qa supra* dixit Sardos, esse pessimos. [Non cõ.).i. diligit. [Per Siciliam) uenturum. [Vel) etiam. [Iã).i. mox, statim. [Dolabella) quia erat ex intimis Cęs. [Magistrum fore) qui instruat Cæs. quã sit uenturus. [πολλοί) multi. [μαθηταί) discipuli. [κρείττονες) meliores, prętantiores. [διδασκάλων) magistris. [Quid constitueris) quid decreueris facere. [Accommodabo) aptabo. [Ad tuum consilium).i. faciam quod tu consulueris.

summo ob caeli pestilentiam.

ASCEN.

COenabam &c.) dicit se non probasse properationẽ Var. in urbem ꝑꝑ speratam necem Cæs. quem dicit uenturum, sed nescire qñ. Ordo est. Ego cœnabam apud Seium, cũ literæ redditę sunt a te .s. missæ, utrique nostrum hoc est & Seio, & mihi. Veru pro sed, aut certe sup. te uenire in urbem, uidet mihi iã maturũ .i. tempestiuum. Nam ꝙ calũniatus sum .i. iniuste arguerim te antea, indicabo militiam meam. Ego uolebã esse alicubi propè .s. te, si quid bonę salutis, sup. cõtingere possit σύν τε δύ' ἐρχομένω .i. duobus simul euntibus, aut dum duo simul eunt, ut apud Hom. inqt Vlysses. nunc qñ omnia sunt confecta .i. sopita bella, non est dubitandũ quin .s. aliquid bonæ salutis sit uiris ęquis .i. iustis & integris, q.d. tibi, & mihi. aut non est dubitandũ qn omnia sunt confecta uiris bonis, & integris .i. ꝑ bonos &c. Niũ ut .i. postq̃ ego audiui de filio L. Cæs. .s. qũo benigne tractauerit aliquem ex hostibus: ipse .i. egomet sup. aiebã mecũ, qđ Simo Ter. In And. ait de Pamphilo suo q nimis familiariter complexus fuerat Glycerium, quã Simo non putauit illi uotã, nisi ꝑꝑ familiaritatem eorum q Chrysidẽ amabãt. Quid hic .s. tã pius in hostes faciet mihi patri .i. patris loco, post recõciliationẽ habẽdo? Itaq; non desino cœnitare apud istos, q dominantur nunc. Fingit autem per imaginationem id Varronem reprehendere, unde addit. Quid faciam? Seruiendum .i. inseruiendum est tpi. Sed faciamus missa .i. omittamus ridicula, præsertim cũ nihil sit quod rideamus .i. recte ridere possimus. ergo superiora per risum dixit. nam, ut cecinit Ennius prius de bello, quod Scipio in Africa gessit, Africa terra horrida tremit terribili tumultu. Itaque .i. & ita, nullum est apoproegmenõ .i. non propositum, sed reiectum quod non uerear. Sed qđ quæris qñ, quã, quò .s. Cæs. ueniet, nihil scimus adhuc. Istud ipsũ .s. quod dicis te audiuisse de Baiis, nõnulli dubitant, an ueniat per Sardiniam. Ipse.n. non inspexit adhuc illud prædium suũ .s. quod in Sardiniam per uictoriam acquisiuit, nec habet ullum deterius, qa terra ueneni ferax est, sed tñ non contemnit. Ego arbitror oĩno .s. magis uenturum per Siciliam, uel .i. & iam sciemus. Enim .i. qa Dolabella .s. gener meus, aduentat .i. appropinquat. Ego puto eum fore magistrum .s. itineris. polti .i. multi, mathetæ .i. discipuli, creittones .i. meliores, didascalon .i. magistris, sup. sunt. Apud Græcos comparatiua genitiuos regunt, apud nos ablatiuum cõparatiue posita, itaque genitiuum in ablatiuum conuerti. Sed tamen si sciam quid tu constitueris, ego accommodabo consilium meum potissimum ad tuum; quare expecto literas tuas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exigit promissum literarum a Varrone: docet que, quomodo Academicas quæstiones tractarit. postremo pollicetur se plura editurum.

CICERO S. D. VARRONI. 8

significaris se daturũ.

librorũ de lingua lat.

ETsi munus flagitare, q̃uis quis *ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tñ ego expectatione *promissi tui moueor, ut admoneã te, non ut flagitem. misi aũt ad te quattuor admonitores, non nimis uerecũdos. nosti.n. ꝑfecto os eius adolescentioris Academiæ ex ea igit mediã excitatos misi: qui, metuo, ne te forte flagitent: ego aũt mandaui, ut rogarent. expectabam oĩno iam diu, meq; sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, q̃ aliquid accepissem; ut possem te remunerari quamsimillimo munere: sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius; teneri nõ potui, qn coniunctionem studiorum, amorisq; nostri quo possem literarum genere declararem. feci igit̃ sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi dedi partes Antiochinas; quas a te probari intellexisse mihi uidebar; mihi sumpsi *Philonis. puto fore, ut, cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos, qđ nunquam locuti sumus: sed nosti morem dialogorum. posthac autẽ, mi Varro, quãplurima, si uidebitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed *superiorũ tpum fortuna reip. cãm sustineat. hæc ipsi præstare debemus. atq; utinam quietis tpibus, atq; aliquo si non bono, at saltẽ certo statu ciuitatis hæc inter nos studia exercere possemus. quanquam tum quidem uel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas, & actiones darẽt. nunc autem quid est, sine his cur uiuere uelimus? mihi uero cum his ipsis uix: his autem detractis, ne *uix quidem: sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emptionem feliciter euenire uolo; tuumq́ue in ea re consilium probo. Cura ut ualeas.

ep. 1. l. 13. & Tusc. 2.

quid ante hac minus scripsimus, errũ temporũ causam resp. sustinere debet: hæc autem tẽpora præstare ipsi debem⁹, quoniam otium conceditur.

sic l. 2. de Fin.

MVBAR.

ETsi munus) Quia M. Varro promiserat se scripturum aliquid, quod ad Cic. mitteret, idq; distulerat: ideo Cic. nunc exigit promissum. quod ideo magis dicit esse debitum, quia ad eum miserat lib. 4. Acad. quos dicit esse tanquam admonitores obligationis Varronis. Ostendit igitur illud opus Academicorum factum esse per dialogum, quia introductæ sunt personę loquentes. pollicetur q; scripturum alias plura, & præsertim quia cum alio tempore possit fortasse habere honestas aliquas curas uel actiones: nunc dicit se sine literis nullo modo uiuere posse. [Etsi) ponit similitudinem, cuius contrarium dicit se esse facturum. est aũt sensus, licet populus non audeat postulare minus aliquod ludorum & ab aliquo propositum & promissum, nisi aliqs incitauerit ipsum populũ, ut flagitet: tñ spe muneris ipsius Varronis se ita moueri scribit, ut audeat eum nõ flagitare, sed admonere, ut præstet promissum. [Munus) intelligimus non pecuniarum, sed ludorum, q populo exhibebãtur, ut diximus lib. 2. ea epistola, quę incipit, Nẽpe non defuit studium declarandorum munerum. [Flagitare) exigere, instanter petere. [Nisi cõcitatus) nisi cõpulsus persuasione tribunorum, aut alicuius uiri grauis. [Quis) aliquis. [Ostẽderet) declararet, ꝓponeret se esse exhibiturũ. [Expectatione) spe. [Moueor) adducor. [Admoneã) faciam te memorẽ. [Quattuor admonitores) intelligit quattuor lib. Acad. quos ad Varr. scripsit. [Nõ nimis uerecundos) .i. aliquantũ audaces in petendo. [Nosti enim hos) .s. libros uel admonitores. in alio codice scriptum erat os sine aspiratione. quod mihi non displicet: ut sit sensus, nosti os .i. audaciã loquẽdi. [Adolescẽt.) .i. iunioris, qa uetustior. cuius fuit auctor Plato, erat uerecundior. mediã ferunt fuisse Archesilai, ultimam Carneadis. [Ex ea) adolescentiore. [Excitatos) cõmotos. [Media) .s. Academia .i. misi eos libros ex adolescẽtiore Academia, sed excitatus ex media .i. capiẽtes audaciã ex media Academia, q̃ est ẽt liberior ueteri. [Qui) .s. monitores. [Ne flagitẽt) altius Cic. ostendit obligationẽ Varronis, cum dicit ueteri, ne libri sui eum flagitent, qa acceptis iis libris intelliget obligationẽ suam. [Sustinebam) me reprimebam, ne scriberem aliqđ ad te. [Remunerari) actiua significatione dixit .i. redonare, ut ita dicam. [Tardius faceres) .i. cũ differres in longum. sed ne uideatur eum accusare negligẽtiæ, quæ differt promissa, statim correxit dicẽs. [Id est, diligentius) nã plerunque differimus aliqđ eo ꝙ diligentius uolumus id facere. [Teneri) prohiberi. [Feci) finxi. [Pomponius) Atticus. [Partes Antiochianas) .i. ut tu defenderes, quod

Antiochus

Antiochus sentiebat.[Quas)partes.[Probari a te) quia intelligebam tibi placere eius sentẽtias.[Philonis)is.n.doctus uir fuit. [Nos locutos esse) .s. in ipsis libris . [Quod nunq̃ sumus locuti) cum essemus in Tusculano,qa multa finxi nos locutos : & addidi , quæ tñ non locuti sumus.[Dialogorum).i.qbus multa addũtur,præter ea , quæ antedicta sunt . [Quamplurima) .s. dicemus uel colloquemur.[Fortasse sero)nimis in longum.[Sustineat ,defendat, tueatur.[Prestare) efficere .[Certo)stabili, non ita dubio,ut nunc est.[Tum) si status reip.esset,uel bonus, uel certus. [Quæpiam) aliquę . [Rationes) uiæ, modi . [Curas)cogitationes. [Actiones)negotia, operationes . [Nunc) his miseris temporibus . [Quid est)q.d.nihil. [Vis).s.est cur uelim uiuere.[Cũ his) studiis . [Detractis) remotis.i. si non essent hæc studia. [Ne uix quidem).s.uiuerem,sed prorsus nullo modo. [Migrationem) discessum tuum ex Tusculano . [Emptionem)emerat.n.uilla, ad quã se conferebat . [Volo) opto.[Tuum consilium).i. iudicium .

ASCEN. ETsi &c.)Quia M. Varro promiserat se scripturum aliquid qđ ad Cic.mitteret,idq; distulerat:Cic.nunc exigit promissum, quod ideo magis dicit esse debitum, quod ad eum miserat libros quatuor Academicorum,quos dicit esse tanq̃ admonitores obligationis Varronianę. Ostendit aũt opus Academicorum factum esse per dialogum,qa introductę sunt personæ loquentes .polliceturq; se scripturum plura alias . Ordo est . Etsi.i.q̃q̃,ne populus quidem tñ iuuerecundior esse uidetur,q̃ uiri graues, solet flagitare.i.instanter,& urgenter exigere munus.s.publicum,ut ludorũ scenicorũ,& gladiatorũ aut circensiũ, quãuis qs ostẽderit.s. ludos paratos, aut munus paratũ,nisi,sup.sit cõcitatus.s.ad flagitandũ,aut a tribunis,aut ab rei spectabilitate: tñ ego moueor expectatione ꝓmissi tui.s.de libris ad me scribẽdis,ut admoneã te, non ut flagitem.Misi aũt ad te quattuor admonitores , uidelicet quatuor libros Academicarũ disputationum, nõ nimis uerecundos, q.d.satis audaces exactores promissi, qa q munus accipit,se ad referendum obligat.tu.n.profecto nosti os.i. impudentia Academiæ adolescentioris.i.recentioris. Igitur ego misi.s.quattuor admonitores excitatos ex ea media.i.recẽtiore Academiæ, q metuo ne forte flagitent te.ego autẽ mandaui,ut rogarent te,quod modestius est. Expectabã omnino iandiu .s. ut per te promissum exhiberes,& sustinebam me.i. repressi auiditatem meam ne ipse scriberẽ quid.i.aliqd prius ad te,q̃ accepissem aliqd.s.a te,ut possem remunerari.i.redonare te , munere quãsimillimo .i. perquã simili,qa etiam literario , & philosophico : sed cum tum faceres tardius.s.ꝓmissum.i.ut ego interpretor,cum faceres diligentius, nõ potui teneri.i.contineri,qn declarem coniunctionẽ studiorũ, & amoris nostri sup. eo gñe literarum , quo possem . Feci igitur sermonẽ habitum inter nos in Cumano .i. uilla nostra Cumani agri,cum Pomponius .s. Atticus esset una.s nobiscum ego dedi.i. assignaui tibi .s. in disputando partes Antiocheuas.i. mutuos defendẽdi ea,quæ ab Antiocho dicta afferentur,quas.s.partes , ego uidebar intellexisse probari a te,quia uisus est tibi bene locutus, ego sumpsi mihi,sup.partes Philonis.s.defendendas . Puto fore.i. futurũ esse,ut mirere cum legeris nos locutos esse.i. introductos esse,tanq̃ loquentes,id quod nunq̃ locuti sumus.Sed tu nosti morem dialogorũ.i.uariorũ sermonum,& disputationum fictarũ. Autẽ.i.sed ô mi Varro,sup.ego scribã ad te , aut nos colloquamur. quod uerbum qdam adiecerunt.alii maluerũt intelligere , eo qđ uerba adloquela spectãtia sæpe subaudiuntur.post hæc quãplurima.s.alia.si uidebitur.s.cõgruum, aut oportunum , & colloquemur, sup.aut cõmentabimur inter nos de nobis .i. de rebus nris , & calamitatibus tpum nostrorũ , fortasse sero.i.nobis tarde . sed fortuna superiorũ ꝑum.s.tristissimorum sustineat causam reip.i. faciat,ut reip.satisfiat de iactura accepta,ipsi.i.nos, debemus pręstare,hæc.s.nostra,hoc est ut scribendo sustineamus cõmoda nostra . Atq; utinam nos possemus exercere inter nos hæc studia.i. literaria tpibus quietis , atque aliquo statu ciuitatis.s.Romæ , si non bono. At.i.sed,saltem certo,ut possit quis licet misere , securus tñ uiuere. Quanq̃.i.tametsi uel.i.etiam aliæ quæpiam rationes,darent nobis,tum.i.tunc,certus esset reip.status honestas curas,& actiones.Autẽ.i.sed,quid est,nunc cur uelimus uiuere sine his.s.curis & actionibus literariis,q.d.nihil.Vero.i.pro certo uix est mihi cur uelim uiuere cum his ipsis.s.literis.Autem.i.sed his detractis nec quidem uix,sed nullo modo.quod.n.uix fit, fit quidem licet cum difficultate,quod quasi fit non fit. Sed,sup.dicam hæc coram.s.te.& sæpius.Ego uolo.i.opto, migrationem .i. mutationem habitationis,& emptionem.s.nouæ domus,euenire feliciter tibi,& probo consilium tuum in ea te . Cura ut ualeas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Suadet socero gener, ut a Pompeio ad Cæs.se transferat . uide ep.16.l.8.

DOLABELLA S. D. M. CICERONI. 9

SI uales,gaudeo:& ipse ualeo, & Tullia nr̃a recte ualet.Terẽtia minus belle habuit:sed certũ scio, iã cõualuisse eã. ꝑterea rectissime sunt apud te oĩa . Etsi nullo tpe in suspicionem tibi debui uenire partium causa potius,q̃ tua tibi suadere, ut te aut cum Cæsare,nobiscumque coniungeres,aut certe in otiũ referres : præcipue nunc, iam inclinata uictoria , ne possum quidẽ in ullã aliam incidere opinionem,nisi in eã, in qua,scilicet tua de re tibi suadere uidear , quod pie tacere nõ possum. tu autem,mi Cicero,sic hæc acipies,ut,siue probabuntur tibi , siue non probabuntur,ab optimo certe animo,ac deditissimo tibi & cogitata, & scripta esse iudices . Animaduertis,Cn.Pompeiũ nec nominis sui,nec*rerũ gestarum gloria,nec etiã regum,aut nationũ clientelis , quas ostentare crebro solebat,esse tutum;& hoc ẽt, quod infimo cuique contigit , illi nõ posse contingere , ut honeste effugere possit , pulso Italia , amissis Hispaniis,*capto exercitu ueterano,*circumuallato nunc denique : quod, nescio, an ulli unq̃ nostro acciderit imperatori.quamobrem, qd aut ille sperare possit , aut tu,animũ aduerte pro tua prudentia.sic.n.facillime quod tibi utilissimum erit cõsilii capies. Illud *autẽ a te peto, ut, si iam ille euitauerit hoc periculum , & se abdiderit in classem , tu tuis rebus consulas,& aliquando tibi potius,q̃ cuiuis,sis amicus. *satisfactum est iam a te uel officio, uel familiaritati : satisfactum etiã partibus,& ei reip. quam tu probabas.reliquum est,ubi nunc est resp.ibi simus potius, q̃ dum illam ueterem sequimur,simus in nulla.quare uelim,mi iucundissime Cicero, si forte Põpeius, pulsus his quoq; *locis , rursus alias regiones petere cogatur,ut tu te uel Athenas, uel in quamuis quietã recipias ciuitatem . quod si eris facturus,uelim mihi scribas : ut ego, si ullo modo potero, ad te aduolem . quæcunque de tua dignitate ab imperatore erunt impetranda;qua est humanitate Cæsar,facillimũ erit ab eo tibi ipsi impetrare:& meas tamẽ preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto . erit tuæ quoque fidei,& humanitatis,curare, ut is tabellarius, quem ad te misi , reuerti possit ad me , & a te mihi literas referat . Vale .

unde Magni cognomen assumpserat. *in Hispania.* *ad Dyrrhachium.* *ab utili.* *ab honesto.* *Dyrrachij Pompeius obsidebatur.*

RVAAR. SI uales)Postquã Põp.aliquot cladibus bellicis perculsus est, expulsusq; est Italia,amisisq; Hispaniis,superatis ducib' suis, Dolabella gener Cic. hac epistola conatus est persuadere Cic. qui erat in castris Põp.ut discedat ab ipso Põp. in quo iam nullã uideret esse spẽ,transferretq; se uel Athenas,uel in aliquẽ aliũ locũ uacuũ bello. pollicetur aũt se impetraturũ oĩa a Cęs. quæ ad Ciceronis dignitatẽ pertineãt , & de his rebus petit sibi rescribi per eundẽ tabellarium.[Minus belle)non satis bene. [Iã conualuisse)iam bene hře,& factã bene ualẽtẽ,& sanã.[Apud te) domi tuę,in rebus tuis.[Etsi)h.d.ꝙ q̃uis Cic. nunq̃ debuerit suspicari Dolabellã suadere ei , ut esset potius cũ Cęs.q̃ cum Põp.magis , quia ipse Dolab.esset Cæsarianus,q̃ ꝙ eius utilitatis cupidus esset:nunc tñ dicit se multo magis eandem hře opinionẽ , cum uideat uictoriã inclinatã erga Cęs. [Causa partium).i.causa Cęs.i. qa sequar partes ipsius Cæs. [Quam tua).s.causa.[Nobiscũ) mecum.[Certe)saltẽ,si nolles te coniungere Cæsari . [In otium) in pacem,non sequereris castra.[Inclinata) pendere . [Pie) ex pietate,qa sumus affinitate coniuncti,& eã pietatẽ tibi debeo,quam patri.[Siue probabunt).i.siue placebunt.[Ab optimo animo) ab optima intentione. [Animaduertis) iam enumerat causas, qbus suadeat

suadeat discedeodum a Põp.]Gloria rerum gestarũ) quæ est iam ita imminuta,ut nullus iam multum eũ admiretur. [Clientelis) amicitiis,obsequiis,[Ostentare)iactare.[Cuique infimo)cuiq; etiam minimo uiro. [Honeste) quia sine maxima infamia fugere non potest.[Veterano)optimo, laboribus militiæ exercitato. [Circumuallato)obsesso a Cæs.Brundusii.[Sic an.) & etiam & illius spem.[Hoc periculum)præsentis obsidionis.[Abdiderit) artificiose dixit,nõ contulerit,sed abdiderit quasi fugiẽs,& timens occultauerit.[Cõsulas)prouideas,consilium capias.[Aliqñ)tandem.[Cuiuis)cuilibet,ẽt iis,q non curant salutem tuam. [Satisfactum) occurrit obiectioni, q̃a sciebat se loqui cũ uiro forti, & amico reip. sic illud ad Æneam apud Virg. Sat patriæ Priamoq; datum. [Officio) quo eras astrictus erga Pomp. pp beneficia ab eo in te collata. [Familiaritati) erga Pomp. [Partibus) quia oltẽ disti te male defendere eam partem, quæ esset iustior. [Vbi est resp.)quia est cum uictore.[Illã ueterem)quæ olim esse consueuerat[Simus in nulla) amittamus & ueterem & nouam. [Mi iucũdiss. Cic.)blanditur ei.[Quãuis) quamlibet potius sis cum Põp. [Quod)ut recipias te Athenas uel in aliam quemuis locum quietũ.[Aduolem)celeriter accurram,& ueniam. [Imperatore)Cæs. [Qua est humanitate).i.pro ea humanitate,qua est.[Tibi ipsi).i. tibi sine alterius auxilio.[Et meas)pollicet se tamen precaturum Cæs.pro eo.[Tabellarius)qui fert literas.[Referat)reportet.

ASCEN. SI uales, &c.) Vbi res Cæsaris crescere, & Põpeii decrescere cœperunt:Dolabella Ciceronis q in castris Põpeianis erat,gener,cohortatur hac epistola eũ,ut discedat illinc,ubi nullã spẽ salutis uideat, transferatq; se Athenas,uel in aliquẽ aliũ locũ bello uacuum. polliceturq;, se impetraturum omnia a Cæs.q̃ ad Ciceronis dignitatem pertineãt.petitq;,ut Cicero rñdeat. Videtur aũt hæc epistola scripta ante pugnã Pharsalicam, sed Põpeio iã obsesso. Ordo est. O Cicero gaudeo si uales.s.bene,eqdem .i.ego quidẽ,ualeo,& Tullia nostra,q̃a filia tua, & coniunx mea & Cicero.s.filius tuus ualet. Terẽtia.s.uxor tua,& socrus mea,habuit,sup se minus belle.i.bene,quia ualetudinaria fuit aut finxit, turpiter.n.uixit.Sed scio certũ,sup.esse eam conualuisse iã. Præterea.i.pręter ualetudinem Terentię,oia sunt rectissime apud te .i.in domo tua Etsi.i.q̃q̃,ego nullo tpe debui uenire tibi in suspicionẽ.i.ut suspiceris me suadere tibi potius causa partiũ .i.ut partei Cęsarianæ prosim,q̃ causa tua.i.ut tibi cõsulã,ut coniungeres te aut cũ Cæs.nobiscum,aut certe referres.s.te in otium.s. literarũ,& uacationem a bello.Ego ne quidem.i. non saltem possum, præcipue tunc iam uictoria inclinata.s.ad Cæs.incidere in ullam aliam opinionẽ,nisi in eam in quã ego uidear.s.suadere tibi, sup. sed quod nõ possum tacere pie.i.salua pietate in te socerum meũ. Tu aũt ò mi Cic. accipies hęc sic in eã partẽ, ut siue probabunt .i.placebunt tibi,siue non probabuntur,iudices certe.i.nihilominus esse & cogitata,& scripta ab aio optimo,& deditissimo tibi. Animaduertis.i.bene cõsideras,Cn. Pomp. non esse tutũ,nec gloria nominis sui quę tãta est ut Magnus ab oibus nominetur,nec gloria rerũ gestarum,quę ẽt incomparabilis erat, nec ẽt clientelis.i.obseruantiis,& cultoribus tanq̃ patroni debitis,regũ & nationũ,quas solebat ostentare.i.iactanter ostendere,crebro.i.frequenter,dum Rom.floreret,& animaduertis hoc ẽt,quod contingit infimo cuique,nõ posse contingere illi,uidelicet ut possit honeste effugere,illi tanq̃ pulso.i.expulso Italia.s.patria sua,ad quã nõ auderet se recipere,Hispaniis quas prius tenuerat, amissis,q̃a Cæs. Põpeianos ante bellũ Pharsalicũ illinc expulerat,& Hispaniã totã in deditionẽ receperat,& illi capto, quia ueterani exercitu circũuallato.i.obsesso nunc denique.i.tandẽ,ut Hubert. sentit,circa Brundusiũ,qđ.s.capi cũ exercitu ueterano.i. eũ obsideri,& circũuallari, nescio an acciderit unq̃ ulli imperatori. q̃a ueterani milites ea erãt animi pstãtia,ut mori maluerint,q̃ obsideri.Quamobrẽ aduerte animum.i.cõsidera,pro tua prudẽtia.i. sm prudentiã tuam, q̃d aut ille.s. Pompeius possit sperare, aut tu.n. capies facillime sic sup.id cõsilij,quod erit utilissimum tibi. Aũt .i.sed ego peto a te illud,ut ille.s.Põpeius, euitauerit hoc periculũ.i.ab obsidione liberatus fuerit, & abdiderit se in classẽ.i. p mare aufugerit meticulosus,tu cõsulas.i. pspicias tuis rebus, & sis aliqñ.i.tandẽ, potius amicus tibi.i. plus facias pro salute tua, q̃ cuiuis.s.alteri i.q̃ facias pro amicitia alterius. Satisfactum est iam a te,uel officio,si fuisti obnoxius Popeio,uel familiaritati,si nihil debes pter cõsuetudinis uicẽ,satisfactum ẽt est.s. a te partibus & reip.quã tu probabas.i.pro qua Põpeius se dicit militare. reliquum est.i.id restat,ut nos simus ibi.i.in illis partibus,ubi.i.in cuius potestate resp.est nũc,hoc est simus cum Cæsare potius, q̃ dum sequamur illam ueterem.s.remp.i.collegium illorũ q iandiu remp.tenuerunt,simus in nulla.s.rep.q̃a uetus periit,& nouæ expertes simus. Quare uelim o mi Cicero iucũdissime,si forte Põpeius pulsus his quoque.i.ẽt locis, quia aliis multis,ut Hispaniis totis, & Italia iam pulsus fuerat, cogatur rursus petere alias regiones, ut tu recipias te uel Athenas uel in q̃uis.i quamlibet aliã sup.ciuitatẽ quietam.s.ab hoc bello. Quod si eris facturus,uelim scribas mihi, ut ego aduolẽ ad te, si potero ullo mõ. Facillimum erit impetrare tibi ipsi quæcũque erunt impetranda ab imperatore de tua dignitate, qua humanitate Cæs. est.i.tã magna est Cęs. humanitate ab eo.s.imperatore Cæs. quod relatiuũ postposuit, ut habeat quò referat. Et tñ.i.licet, facillimũ foret impetrare tibi ipsi.i.p teipsum, oia a Cęs. quia tibi bene uelit,si Pomp.deserueris, tñ ego puto preces meas habituras apud eũ non minimum, immo plurimũ auctoritatis. Erit quoque.i.ẽt fidei, & humanitatis tuæ.i.ptinebit ad fidẽ,& ad humanitatem tuam, ut is tabellarius.i.nuntius,q tabellas hoc est literas,quia olim in tabellis scriptitabant, perferẽdas suscepit, quem ego misi ad te, possit reuerti ad me, quia periculum erat ne detineretur captus,eo q ab aduersę partis homine missus uenerat. & referat mihi literas a te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Animi causa Cicero litem Niciæ Vidiique, inter quos constitutus iudex erat, scribit.

CICERO S. D. DOLABELLAE. 10

NOn sum ausus *Saluio nostro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi,te a me mirabiliter amari: de quo, etiam nihil scribente me,te nõ dubitare certo scio. omnino mihi magis literæ sunt expectandæ a te, q̃ a me tibi. nihil enim Romæ geritur,quod te putem scire curare: nisi forte scire uis,me inter Niciam nostrum,& Vidium iudicem esse.profert alter,ut opinor, duobus uersiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. ego,tanq̃ criticus antiquus,iudicaturus sum, utrum sint τοῦ ποιητοῦ, an παρεμβεβλημένοι. puto te nunc dicere: Oblitus ne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium culinarum cum Sophia *Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam seueritatem ueterem putas, ut ne in foro quidem reliquiæ pristinæ frontis appareant? sed tñ suauissimum συμβιωτὴν nostrum præstabo integellum:nec cõmittam,ut, si ego eum condemnaro, tu restituas; ne habeat Plancus Bursa; apud quem literas discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum,tranquillo ne sis animo,an, ut in bello, in aliqua maiuscula cura,negotio ue *uersere. labor longius.cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum; scribam ad te pluribus te tamen hoc scire uolo, uehementer populum solicitũ fuisse de P. Syllæ *morte ante q̃ certum scierit.nunc quærere desierunt, quo modo perierit. satis putant se scire,quod sciunt. ego ceteroqui animo æquo fero: unum uereor, ne hasta Cæsaris refrixerit. Vale.

liberto. *subaudi filia.* *in bello Hispaniensi.* *ep.17.l.15.*

HVBER. NOn sum) Cum non haberet Cic.aliquid graue,quod ad Dolabellam scriberet, & tñ Saluio, ad eum proficiscenti, non auderet negare literas,scribit rem facetam,se delectum iudicem inter Niciam & quendam Vidium, de quadam controuersia pecuniaria: quam alter duobus uersiculis probare uolebat,alter negabat.significatq; causam esse pro Vidio,idq; se iudicaturum,licet a Nicia aliqñ cœna fungorum fuerit acceptus,dicit tñ se ita dãnaturum Niciam,ut non ferat magnũ damnũ.Hæc aũt cũ ioco quodam dicit. Deinde ostendit se breuius scribere, quia incertũ habet, an Dolabella læto an solicito sit aio. Postremo dicit q̃uo acceperit P. R. mortem P. Syllæ. [Mirabiliter) uehementissime. [Nihil) scribere me.i.etiam si ego nihil scriberem. [Romæ)ubi ego sum.[Nisi forte).q.d.qđ est dignum risu. [Nostrum) amicũ & familiarem. [Duobus uersiculis).i.breui scripto, quasi uersiculis quibusdam. [Expensum profert).i.scribit, & scripto ostendit

dit se pecuniam dedisse.id enim, auct.Asconio, significat ex: sensum ferre. [Alter)Nicia.[Aristarchus).i.tanq̃ Aristarchus.[ὀβελίζει).i.negat,obliterat. Aristarchus.n. ut diximus lib. 3. ad Appium,interpretatus est Homerum. & qm multi uersus putantur additi Homero,q ab eo facti non sunt:quos minime ,pbabat,Homeri esse negabat. sic Cic. ut enim Aristarchus Homeri uersum negat,quem non probat. Sic tu,libet.n.iocari, q̃ disectum non erit,ne potaris meum. ὀβελὸς autem ueru significat uel hastam: ὀβελίζω uero iugulo,sed hoc loco significat oblitero, deleo, reprobo.nam antiqui corrigẽtes codices,quód improbabãt,signo oblongo notabant in modũ hastæ, idq; appellabant obelũ.i.ueru a similitudine.quod uero probabant, notabant signo paruæ stellæ,quod appellabãt asteriscum,ut ostendit D.Hyeron in epist.ad Desideriũ.ergo nunc dicit Cic.sicut Aristarchus uersus Homeri, quos non probat,obelo notabat: sic alter Nicia improbans uersiculos Vidij de expenso ὀβελίζει.i.notat obelo & obliterat.[Criticus)iudex.nam critici proprie dicebant,q iudicabãt de poematibus.Horat.Ennius & sapiens,& fortis,& alter Homerus, Vt critici dñt,leuiter curare uidet. Quo promissa cadant,& somnia Pythagorea. [τοῦ ποιητοῦ).i.poetæ:sicut Aristarchus iudicabat utrũ essent Homeri.[An παρεμβεβλημένοι).i.interpositi, & inserti: cũ non sint poetæ.[Puto nũc) quia Nicia dederat cœnam Cic. ideo dicit:posses fortasse mihi dicere, oblitus ne es fungorum, quos dedit tibi Nicias,ut uelis cõtra eũ iudicare.[Quos apud Niciã?) .sedisti.[Et ingentium culinarum).i. plenissimarum culinarum. alij codices hñt cochlearum. est aũt cochlea testudo, quam limacam appellant. [Cum Sophia Septimę) .s. filia. sunt aũt Sophia,& Septimia nomina propria. Erat autem Sophia uel uxor uel propinqua Niciæ, apud quam Cic. cœnauerat,& comederat cochleas.[Quid ergo) rñdet Cic. credis ne me ita allectum biacibis,& cœnis,ut non seruem grauitatem meã in iudicando?corrumpebantur.n.iudices carminum cœnis,& aliis muneribus.Persius: Calidum scis cum ponere sumen. Scis comitem horridulum trita donare lacerna.Horat. in epist. Non ego uentosæ plebis suffragia uenor, Impensis cœnarum & tritæ munere uestis. [Quid ergo).s.dicis.[Excussam)eiectam,amissam.[Seueritatem) grauitatem.[Pristinæ)frontis quę solebat esse grauis,neq; mutari hmói illecebris cœnarum.[Vt non appareant)ut non ostendã me eundem esse,q eram.[Sed tñ)licet uelim retinere pristinam seueritatem. [συμβιωτὴν)conuiuam.s.Niciam,apud quem comedimus fungos.[Præstabo)reddam. [Integellum).i. indemnem. diminutiuum.n.est,ab integro.[Nec committam)nõ sinam. [Tu restituas)tu facias eum indemnem. [Ne habeat).i. non cõmittã ne.[Plancus Bursa) nomẽ proprium.alio codice erat Bursæ ł & tunc intelligetur filius.[Apud quem) iocatur Cic.erat.n.ut cõijcimus, Nicia præceptor Planci imperitus. [Sed quid ago) corripit seipsum, q̃ scribat iocosa ad Dolabellam, quem ignorat, quo animo sit.[In aliqua cura maiuscula) in aliqua grandiuscula solicitudine,& tristitia.[Vt in bello).s.solet fieri,in quo nunq̃ possumus esse sine cura.[Labor)defluo,descendo.s. scribendo,& loquendo: est.n.uerbum labor.[Exploratum) certum. [Risuśe) te esse animo tranquillo,ut ridere possis. [P. Syllæ) hic erat de gñe Lucij Syllæ.[Scierit certum).s.eum esse mortuum. [Desierunt) omiserunt, cessarunt: est aũt synthesis,populus desierunt. q a cum significato, non cum uoce concordat uerbum. [Quod sciunt).s.esse mortuum.[Vnum tñ)solum.[Vereor)timeo. [Ne hasta Cæs. refrixerit).i.qđ adhuc feruerat hasta Cęsaris nõ adhuc refrixerit.i.cessauerit, incertum aũt utrum intelligat hastã Cæs. de bello, an de subhastatione bonorum proscriptorum, quam fecit Cęs.Cic.s.ost.Sic par est agere cũ ciuibus nõ ut iam bis uidimus hastã in foro ponere,& bona ciuiũ uoci subiacere pconiis.

NOn sum ausus &c.)Cum nihil scribere non audeat,rem ridiculam scribit,sed ideo breuiter,quód nesciat quo animo sit Dolabella. Ordo est.Non sum ausus nihil literarum dare Saluio.s. uenienti ad te. Nec mehercule habebam, quid scriberem nisi te amari mirabiliter a me,de quo scio certo te non dubitare ẽt me nihil scribente.Literæ sunt omnino mihi magis expectandæ a te,q̃ tibi a me. Nihil.n. geritur Romę quod potẽ te curare scire.i.ut tu scias:nisi forte scire uis me esse iudicẽ inter Niciam nostrum,& Vidium.Opinor alter .s. Vidius, profert.s. in libello postulatorio expensum Niciæ.i.pecuniam in rem eius expositam & ita sibi debitam : alter.s.Nicias,Aristarchus.i. tanq̃ esset Aristarchus,sicut Horatius dicit de eo,qui carmina nõ placentia ueru,aut stellis, hoc est obelisco aut asteriscis notaret, fiet Aristarchus.i.Aristarchi similis,obelizi .i. ueru transfigit hos.s.uersiculos,hoc est negat debitum,& dicit delẽdum. obelus dicitur ueru uel hasta,obelizo iugulo,hoc est ueru trasfigo.Ego iudicaturus sum tanq̃ criticus.i.iudex literarũ antiquus, utrum.s.uersiculi illi, qbus Vidius sibi Niciam obligatũ dixit, sint τοῦ ποιητοῦ.i.poetæ, hoc est Homeri. Nam Aristarchus receperat uersus Homeri recognoscendos. erãt.n.plurimi Homero ascripti, q eius non erãt, ea lege,ut addititios trãsfigat, & deleat, hoc est an sit Nicię seuere obligantis,an παρεμβεβλημένοι.i.interpositi,& ab alio inserti.i. non scripti a Nicia,sed Vidio, aut altero eius nomine. Puto,sup. te nũc dicere, O Cic.es ne igitur, q a te seuere diceis iudicaturũ, oblitus fungorũ illorũ.s.tã delicatorũ? sunt aũt fungi boleti, quos .s.cœnasti, aut comedisti apud Niciam,& ingẽtium cochlearũ.i. limacũ, sup.comesarum cũ Sophia.s.matre Septimiæ? quæ erat uxor Niciæ. Sunt q legant culinarum.i.coquinarum. sed apcius laudantur ingentes cochleæ q̃ culinæ. Quid ergo o Dolabella tu putas ueterẽ seueritatem.i.obseruationem, & sequelam ueri & æqui esse excussam mihi adeo.i.in tãtum,ut ne.i.non saltẽ in foro .s.iudiciali appareant reliquiæ frontis.i.seueritatis pristinæ? Sed tñ.i.licet,nolim ob cœnas pperam iudicare, ego præstabo.i.exhibebo iudicãdo, symbioten.i.cõuiuam nostrum.s.Niciam, suauissimum.i.iucundissimum, integellum.i.in modica illa re indemnẽ.q.d. iudicabo scriptũ illud esse adulterinum, nec cõmittam. ut si ego cõdemnaro eum,tu restituas.i.facias eum indemnem,ne Plancus Bursa aut Bursę.s.filius habeat.s.Niciam, apud quem discat literas. q.d. per risum inuidere Planco talem præceptorem, tñ non dubito quin si litem amiserit,ad te confugiturus sit, & ita ad Plancũ,ut ab illo iterũ audiatur accessurus,unde uř Plãcus uir molto doctior aliqñ Niciam præceptorem habuisse,aut cõstituisse hře, quod Cic.nunc ridet. Sed q d ago,alij hñt ego,sed opinor legendũ ego,ut per parenthesim multa sint incerta.& ordo sit,labor.i.dicendo progredior lõgius,cum certum sit mihi,ne.i.an,sis aĩo tranquillo,an uerseris,ut in bello in aliqua cura maiuscula.i. aliqoantulom magna,ue, pro uel, in negotio. Igiẗ cũ erit exploratum mihi te risurum esse libẽter, scribam ad te pluribus. Tamẽ uolo te scire hoc, populum fuisse solicitum uehemẽter de morte Publij Syllę q erat de gñe Lucij Syllæ anteq̃ sciuerit certũ: nũc .s.postq̃ sciunt mortuũ esse,desierunt quærere quo modo perierit.satis putant se scire quod sciũt.i.mortuũ esse, unde uñr solici ti fuisse, q a timerent q̃ non esset mortuus.Ego q fero cetera æquo animo,uereor unum,ne.i.ut non hasta Cæsaris,sub qua ipse proscriptorũ bona uendebat, non refrixerit,sed adhuc ferueat.i. feruenter exerceat. Sanè quia idẽ dicimus cũ uerbo uereor,cum negatione, & sine negatione,dubius est sensus. Nã si dicit se uereri.q̃ refrixerit, ironia est. certum enim est q̃ malit refrixisse, & ideo exposui sic, ut negatio in particula, ne, referatur ad uerbum refrixerit: ut sit, uereor q̃ non refrixerit. Mutauit auteq̃ supra numerum dicens, scierit, & statim post, desierunt, eo m duplex est numerus in uocabulo populus, & similibus collectiuis, singularis in uoce, unde dixit scierit, & pluralis in re, unde per synthesin addidit, desierunt.

Arg. Deplorat Tulliolæ mortem: & in Dolabellæ sermonibus plurimũ sibi ait solatij futurum. quanquam iam tum Dolabella demiserat; sed fingendum erat Ciceroni, temporis caussa; cum Dolabella apud Cæsarem dominantem gratia plurimum ualeret.

CICERO S. D. DOLABELLAE SVO. II

VEl meo ipsius interitu mallem literas meas desiderares,q̃ eo casu,quo sum grauissime afflictus: quem ferrem certe moderatius,si te haberẽ. nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis multum leuaret. sed qm breui tempore,ut opinio nostra est,te sum uisurus; ita me affectum offendes, ut multum a te possim iuuari: non quo ita sim fractus,ut aut,hominẽ me esse,oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem:sed tamen *hilaritas illa nostra,& suauitas,quæ te præter ceteros delectabat,erepta mihi omnis est:firmitatem tamen,& cõstantiam, si modo fuit aliquando in nobis, eandem cognosces,quam reliquisti. Quod scribis,prœlia te mea cã sustinere: nõ tã id laboro,ut,si qui mihi obtrectent,a te refutentũ,q̃ intelligi cupio,qđ certe intelligitur,

ad Att. ep. 39. li. 12.

telligitur, me a te amari. qđ ut facias, te etiam atq; etiam rogo: ignoſcasq; breuitati mearū literarum, nam & celeriter una futuros nos arbitror: & nondum ſatis confirmatus ſum ad ſcribendum. Vale.

VVAAR. VEl meo) Tantū, ut alio loco diximus, amauit Cicero Tulliā filiā, uxorē Dol. ut qdā etiā de eo falſo turpiſſime ſuſpicati ſint: eius.n. mortē, ut ipſe ſupra ad Sulp. ſcrib. moleſtiſſime tulit: qđ idē hac epiſtola oſtēdit. Dicit.n. ꝙ mallet Dol. accipere lr̄as de interitu ſuo, q̄ de obitu filiæ ſuæ, cuius caſu dicit ſe grauiſſime affectū: oſtendit aūt ſe deſiderare aduentū Dol. Poſtremo, q a Dolab. ſcripſerat ſe ſuſtinere multa bella, ut defenderet Cic. aduerſus obtrectatores, dicit Cic. ſe gaudere nō tā, ꝙ Dolab. refutet ſi qđ falſo adſcribit̄ ſibi, q̄ ꝙ cognoſcit ſe ab eo amari. [Vel) ēt. [Meo ipſius) meo proprio. [Interitu) morte. [Eo caſu) ſ. de morte Tulliæ filiæ meæ, uxoris tuæ. [Afflictus) perculſus. [Moderatius) æquius, modeſtius. [Si te hr̄em). i. ſi adeſſes. [Multum leuaret) ſ. de dolore. [Offendes) inuenies. [Ita affectum) ita diſpoſitū, ita dolore cōmotum. [Hoīem) q.d. ſubiectū oībus telis fortunæ, & legibus naturæ. [Succumbendum fortunæ. [Vincendum a fortuna. [Hilaritas) iucunditas: quæ mihi aſpectu Tulliæ offerebatur. [Et ſuauitas) pp elegantiſſimos mores, & mirabilē facundiam: ut ipſe ſupra ad Sulp. Habebam quò conf. ubi conquieſcerē: cuius in ſermone & ſuauitate oēs curas, doloresq; deponerē. [Firmitatē) cōſtantiā, fortitudinē in ferēdo hoc caſu. ſic ēt ad S. Sulp. Turpe.n. eſſe exiſtimo me nō ita ferre hunc caſum meū: ut tu tali ſapiētia p̄ditus ferēdū putas: ſed opprimor interdū, & uix reſiſto dolori. [Eādē quā reliqſti). i. talē qualē reliqſti. [Prœlia) cōtētiones cū multis, q mihi detrahūt. [Mea cauſa) q a amas me. [Laboro) curo.] Refutent) cōuincāt. [Obtrectāt) detrahūt, male dīt. [Intellig.) ab oībus. [Qđ) ut intelligat̄, me a te amari. [Vna) ſimul. [Cōfirmatus) pp dolorē quem accepi de obitu filiæ meę.

ASCEN. VEl meo &c.) Oſtendit mortē Tulliæ filiæ ſuæ ſibi maximo eſſe dolori, uſque adeo, ut ad ſcribēdum inutilis ſit, gratum pterea ſibi eſſe, ꝙ a Dolabella cōtra detractores defendit̄, nō tā ꝙ maleuoli refutantur, q̄ ꝙ per hoc ſe a Dolabella amari intelligat. Ordo eſt. Ac ſi dicat Cic. ſcio o Dolabella ꝙ tu deſideras literas meas, q a multis diebus ad te nō ſcripſi. uerū mallem, ſup. ut deſiderares lr̄as meas, uel. i. ēt, interitu meo ipſius. i. pp interitum propriū, q a ſi interiiſſet, amplius ſcribere non poſſet, q̄ eo caſu. i. pp eum caſum. ſ. mortis filiæ, quo ſum afflictus grauiſſime, q.d. quòd ad te non ſcripſi pluſculis diebus, eſt pp mortē filiæ meæ, uelim aūt ſit potius pp mortem meā. Quem. ſ. caſum de morte filiæ meæ, ferrē certe moderatius. i. tēperantius, ſi hr̄em te. i. ſi mecū eſſes. Nam & oratio tua prudens & amor. ſ. tuus ſingularis erga me leuaret multū, ſup. dolorem meū. Sed qm̄ ego ſum uiſurus te breui tp̄e, ut opinio noſtra eſt, tu offendes. i. inuenies me affectum. ſ. dolore, ita, ut poſſim iuuari multū a te non ꝙ ſim fractus, ita ut aut ſim oblitus me eſſe hoīem, aut ut putem ſuccumbendū ſup. eſſe. i. neceſſe eſſe ſuccumbere fortunæ. Sed tn̄ illa hilaritas noſtra, & ſua. i. comitas, & affabilitas morū, quæ delectabat te præter ceteros, eſt mihi omnis. i. tota erepta. tn̄ tu cognoſces in nobis eandē firmitatem & conſtantiam, quam reliquiſti, ſi modo demus, ꝙ ita ſit, quod firmitas & conſtantia fuit aliquando in nobis. Quod ſcribis te ſuſtinere prœlia. i. certamina, mea cauſā. i. pro me ab obtrectatoribus defendendo, ego non tā laboro id, ut ſi qui obtrectent mihi. i. de laude mea ob inuidiam detractent, refutent̄ a te, q.d. non ſum appetens uindictæ, aut non tanti eos facio, ut magni faciā eorum refutationem, q̄. i. quantum cupio intelligi. ſ. ab omnibus, q.d. ego. n. certe ſcio ſup. id quod certe intelligitur, me amari te. Quod tu facias. i. ut me ames ego rogo etiam atque etiam, & ſup. ut ignoſcas breuitati mearum literarum. Nam & . i. ſimul arbitror uos futuros celeriter . i. breuiter, unā . i. pariter, & nondum ſum ſatis confirmatus ad ſcribendum, propter dolorem de morte filiæ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Familiaris eſt epiſtola, amorem Ciceronis erga Dolabellam declarans. Eſt autem reſponſoria ad duo capita epiſtolæ illius, de Baiarum ſcilicet aere mutato, & oratione pro Deiotaro, quam ſe mittere dicit.

CICERO S. D. DOLABELLAE. 12

GRatulor *Baiis noſtris; ſiquidem, ut ſcribis, ſalubres repente factæ ſunt: niſi forte te amant, & tibi aſſentantur; & tam diu, dū tu ades, ſunt oblitæ ſui. quod quidem ſi ita eſt; minime miror, cœlū etiam, & terras uim ſuam, ſi tibi ita conueniat, dimittere. Oratiúculam pro Deiotaro quā requirebas, habebam mecū: quod non putaram: itaq; eam tibi miſi. uelim ſic legas, ut cauſam tenuē, & inopē, nec ſcriptione magnopere dignam. ſed ego hoſpiti ueteri, & amico munuſculum *mittere leuidenſe craſſo filo, *cuiuſmodi ipſius ſolent eſſe *munera. Tu uelim animo ſapienti, fortiq; ſis, ut tua moderatio, & grauitas aliorum infamet iniuriam. Vale.

qui ſe ualetudinis cauſa conferebant. ep. 14 lib.

ſic in antiquis libris, ut ſubaudiatur, uolo.

nec. n. benignus erat Deiotarus.

VVAAR. GRatulor) Contulerat ſe Dolab. Baias ad balnea, ſed cum antea fuiſſet aer illic aliquantulum morboſus, & moleſtus, ſcripſerat Dolab. factum eſſe ſalubrē. Itaq; hac epiſtola Cic. ei gratulat̄, & ei aſſentat̄, cū dicit ſe nō mirari aerē & terras mutare naturam ſuam ad cōmodum ipſius Dolab. Deinde quia petiuerat Dolab. orationem, quam Cic. habuerat pro Deiot. rege; reſponderatq; Cic. ſe non hr̄e eam: hac epiſtola dicit ſe habuiſſe apud ſe, ſed non ſciuiſſet. extenuatq; Cic. orationem illam, ut uitet arrogantiam. [Si quidem) qm̄, [Salubres) ſanæ, ſaluiferę. [Niſi forte) ac ſi dicat, niſi id fiat in gratiam tuam. [Aſſentantur) blandiuntur. [Oblitæ ſui). i. niſi reliquerunt naturam ſuā pp te. Virg. Oblitus ue ſui eſt Icachus. [Cœlum) aera. [Vim) poteſtatem. [Dimittere) non exercere. [Si ita conueniet tibi) ſi ita tibi conducat, & utile ſit. [Oratiunculā) uſus eſt diminutiuo arrogantiæ uitandæ gratia. [Pro Deiot.) quam habui pro Deiot. rege Armenię q accuſatus fuerat a nepote ſuo apud Cæſarē, ꝙ ei paraſſet inſidias, & ꝙ dixiſſet Cæſ. plauſum non eſſe factum a P.R. tanq̄ tyranno. [Requirebas) exigebas. [Quod) habere eam mecū. [Tenuē) paruam, non multum locupletem copia orationis. [Nec dignam ſcriptione) nec ualde dignam, cuius exemplum accipias eam tranſcribendo. [Hoſpiti) Deiotaro, qui eſt uetus hoſpes, & amicus meus. [Munuſculū) ut haberet hanc orationē qualemcunq; pro munuſculo meo. [Leuidenſæ) leuidenſa genus ueſtis eſt, auctore Ser. ita dictæ, qm̄ filo admodū raro, & leuiter denſata, & texta ſit. & pertenuis. Ordo eſt. Sed ego uolo mittere ueteri hoſpiti, & amico munuſculum leuidenſę . i. hanc orationem tanquā munuſculum leuidenſę . i. uilis ueſtis. tranſlatiue intelligit orationem craſſo filo ſermonis contextam, non ꝙ ita ſit, ſed quia non uult extollere res ſuas. [Ipſius) Deiotari, quia & ipſe dabat munera parua. [Infamet aliorum iniuriam) . i. faciat ut qui tibi iniuriam faciunt, infames ſint: faciat dedecus aliorum iniuriæ.

ASCEN. GRatulor &c.) Gratulatur Cic. Dolab. ꝙ apud Baias priſtinam receperit ſoſpitatem. deinde dicit orationē pro Deiot. rege a ſe habitam, quā ſecum habere non putarat, ſe ad eum mittere, ſed non plurimi faciendā. Vnde modeſte ſua extenuat. Ordo aūt eſt. Gratulor Baiis noſtris. i. nobis, aut familiaribus, quidē. i. certe, ſi ut ſcribis factæ ſunt ſup. tibi repente. i. ſtatim, ubi in balnea earum te immiſeris, ſalubres. i. ſalutem & ſoſpitatem afferentes, niſi forte ſup. Baiæ, aut balnea apud Baias, amant te. i. captę ſunt amore tui, & ſunt oblitę ſui. i. naturæ ſuæ, tantiſper. i. tandiu, dū. i. donec tu ades. Latenter aūt quantū perſpicere poſſum, h.d. Baias quidē corporibus ſoſpitatē afferre, ſed cū delicias immodicas afferant, aīos eneruare. Grauior aūt eſt animoꝝ, q̄ corpoꝝ morbus. Vnde ſi plenam ſoſpitatē attulerunt Dolabellæ, dicit eas mutaſſe naturā ſuam. aut potius: nam ſic Dolab niſi manifeſte carperet Dolab. eo gn̄e morbi laboraſſe, q apud Baias potius augeri, q̄ leuari ſoleret. Vnde ſi leuatus eſt, Baiæ naturam ſuā mutauerant. Quod quidē. ſ. eas oblitas ſui, ſi eſt ita, ego miror minime cœlū ēt & terras dimittere uim ſuā, ſi conueniat ita tibi. i. ſi tibi utile ſit. Ego habebā mecū oratiunculam. i. paruam orationē pro Deiot. pe. bre. rege Armeniæ habitā, quā requirebas. i. exigebas a me. Quod nō putarā. Itaq; . i. & ita miſi tibi eā qua. ſ. oratiunculā, uelim ſup. ut legas ſic, ut cauſam tenuem. i. exilem, & inopē. i. non argumentoſam, de qua difficile ſit copioſe dicere, nec dignā magnopere ſcriptione. i. ut ſcribatur. Sed ego uolui mittere hoſpiti ueteri & amico. ſ. Deiotaro, munuſculum leuidenſe. i. habens formam leuidenſem. i. ueſtis leuiter denſatæ craſſo filo, hoc eſt orationem leuiter contextam, & rōnibus parum acutis, cuiuſmodi munera ipſius. ſ. Deiotari ſolēt eſſe, hoc eſt modici ualoris, & parum elegantię. Leuidenſa genus eſt ueſtis, auctore Seruio, ita dicta ꝙ leuiter denſata & texta ſit. Ego uelim ſup. ut tu ſis animo ſapienti, & forti, ut moderatio & grauitas tua infamet. i. infamia afficiat iniuriam aliorum. ſ. qui de te male loquuntur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a Dolabella, ut apud Cæſarem Subernii cauſam agat, cum excuſatione artificioſa Calenii, quòd neceſſitate Pompeij partes ſecutus ſit.

CIC.

CICERO S. D. DOLABELLAE. 13

C. Suberinus Calenus & meus est familiaris, & *Leptæ, nři familiarissimi, pernecessarius. is cū, uitandi belli causa, profectus esset in Hispaniā cum M. Varrone ante bellū, ut in ea ꝓuincia esset, in qua nemo nřum, post Afraniū superatum, bellū ullū fore putarat; incidit in ea ipsa mala, q̄ summo studio uitauerat. oppressus est. n. bello repēntino: qđ bellum commotū a *Scapula, ita postea confirmatū est a Pō peio, ut nulla rōne se ab illa miseria eripere posset. Eadē causa fere est M. Planij Heredis, qui est itē Calenus, Leptæ nři familiarissimus. Hosce igit̃ ambos sic tibi cōmendo, ut maiore cura, studio, solicitudine animi cōmendare nō possim. uolo ipsorū causa: meq; in eo uehementer & amicitia mouet, & humanitas. Lepta uero cū ita laboret, ut eius fortunæ uideant̃ in discrimen uenire; non possum ego non aut proxime, atq; ille, aut ēt æque laborare. quapropter, etsi sæpe expertus sum, quantū me amares: tñ sic uelim tibi ꝑsuadeas, id me in hac re maxime iudicaturū. Peto igit̃ a te, uel, si pateris, oro, ut hoies miseros, & fortuna, quā uitare nemo potest, magis, q̄ culpa, calamitosos, conserues incolumes; uelisq; per te me hoc muneris cū ipsis amicis hoibus, tum municipio Caleno, quicū mihi magna necessitudo est, tū Leptæ, quē oibus antepono, dare. Qđ dicturus sum, puto equidē nō ualde ad rem ꝑtinere, sed tñ nihil obest dicere. res familiaris alteri eorum ualde exigua est, alteri uix equestris. quapropter, qm̃ his Cæsar uitā sua liberalitate concessit; nec est, qđ iis ꝑterea magnopere possit adimi: reditū, si me tm̃ amas, quantū certe amas, hoibus confice: in quo nihil est, ꝑter uiā longam: quā iccirco nō fugiunt, ut & uiuant cū suis, & moriantur domi. quod ut enitare, contendasq;, uel potius ut perficias, (posse enim te, mihi ꝑsuasi) uehementer te etiam atque etiam rogo. Vale.

Margin: Ep. 7. l. 3. — T. Quinctio Scap. Dio l. 43. — erat enim apud Cæs. gratiosissimus Dolabella. — MVRAE.

Suberinus) Cū plurimū posset Dol. apud Cęs. commendat ei Cic. C. Suberinū, & M. Planium, nō solum familiares suos, sed ēt Leptæ, quem Cic. plurimū diligebat. Cum igitur post deuictū Afraniū hi confugissent in Hispaniam tanq̄ in locū tutum, & ibi repentino bello fuissent oppressi: rogat Cic. Dolab. ut eos commendatos habeat. & qm̃ prohibebantur patria, qa secuti erant Pōp. partes: rogat ēt, ut & sua, & Leptæ causa det operam cum Cęs. ut restituantur in patriam, præsertim cū non sint diuites, ut Cæs. possit eis multū adimere. [Calenus) ex Caleno, quę est, ut scrib. Stra. urbis Campaniæ adiuncta Castlino utroque ea latinæ latere dextrorsum. [Nostri) utriusq; amicissimi. [Pernecessarius) magna necessitudine cōiunctus. [M. Varrone). i. ad quē Cic. supra scripsit epistolas. [In ea prouincia) Hispania. [Afraniū) ducem Pōp. [Superatū) uictum simul cū Petreio ab exercitu Cęs. [Putarat) qa existimabamus illā prouinciam superatis illis duobus fore uacuam bello. [In ea ipsa mala) in bella. [Vitauerat) uitare curauerat. [Oppressus) circumuentus. [Commotum) excitatū. [A Scapula) is unus ex Pomp. factionis ducibus fuit, qui bellum in Hispaniam excitauit, quod postea Sex. Pompeius, filius C. Pomp. confirmauit, & secutus est, superatus postea apud Mundam. [Nulla rōne) nulla uia, nullo modo. [Eripere) liberare. [Ab illa miseria) infelicitate bellorum. [Eadē causa). i. similis, qa & ipse ꝓfectus est in Hispaniam, ut ēt uitaret bellū, in quod incidit. [Heredis) puto esse cognomen. [Item ēt) sicut Suberinus. [Studio) amore. [Hosce ambos) Suberinum, & Planium. [Volo) cupio. [Ipsorū causa). i. eorū respectu. s. ut sint tibi cōmendati, uel uolo ipsorū causa. i. ipsis bene cupio. [In eo) ut ipsorum causa uelim. [Amicitia) quę est mihi cū eis. [Et humanitas) qa hominis est homini ꝓdesse. [Lepta uero) addit & aliam causam, qa uidet hāc rē magnę curę esse Leptæ. [Cū Lepta ita laboret). i. ita curet, & ita sit solicitus ꝓ eis. [Eius fortunæ) res eius. [In discr.) in ꝑiculū. i. ut ita uideat̃ agi de ꝑiculo rerū suarū. [Proxime atq; ille). i. paulo minus aut æq;. i. tm̃, & æqualiter. [Laborare) angi, curare. [Id) q̄ me multum ames. [In hac re) si habueris cōmendatos hos duos. [Vel) correctio. [Si pateris) qa amicus nō debet pati se orari. [Calamitosos) infelices, infortunatos. [Nemo uitare pōt) qa oēs sumus subiecti fortunæ, & ita excusāt eos. ne, uideat̃ incidisse in calamitatem culpa sua: qa si ita esset, essent minus digni fauore & auxilio. [Velisq;) ostēdit Cic. hoc beneficio nō solū illos duos in quos cōferetur, sed ēt totū oppidum Calenum & maxime Leptā obligatū iri. est igit̃ ordo, & peto ut uelis me dare hoc muneris ꝑ te. [Cum). i. &. [Ipsis amicis) Suberino, & Planio. [Municipio) oppido. [Tū) maxime & ꝓcipue. [Leptæ) cui hi duo sunt familiarissimi. [Nihil obest) nihil nocet. [Res fam.) patrimoniū. [Exigua) tenuis, parua. [Vix eq̃stris). s. est res familiaris. i. uix tāta, quāta exigit cēsus eq̃stris, quē oportebat esse quadrigētorū milliū sestertiū. [Vitā q̄ pō eis er.) qa fuerāt eis hostes, & secuti fuerāt Pōp. [Sua lib.) laudat eū Cic. ut ab eo impetret, ut q dona uit uitā, donet ēt qđ est minus. s. reditū in patriā. [Adimi) eripi. [Cōfice) impetra. [In quo) reditu. [Quā). s. uiā lōgā. [Nō fug.) qa potuisset dicere Dol. quare ergo nolūt redire, si uia est lōga, dicit eos hoc curare tm̃ ut uiuāt cū suis. [Et moriant̃ domi) qđ solet esse magnum solatiū uiuere & mori apud suos. [Perficias) re ipsa facias. posse. n. parenthesis, per quam occurrit obiectioni.

Caius Suberinus &c.) Cū apud Cęs. plurimū posset Dolab. cōmēdat ei Cic. C. Suberinū, & M. Planiū tā suos, q̄ Leptæ familiares. rogatq; ut in Hispania cōmendatos habeat, & apud Cæs. ꝓ eis restituēdis patriæ diligēter agat. Ordo est. C. Suberinus Calenus. i. Caleno urbe Cāpaniæ Italię est & simul familiaris meus, & ꝑnecessarius. i. ualde necessarius Leptæ familiarissimi nři. Is. s. Suberinus cū ꝓfectus esset in Hispaniā cū M. Varrone cā uitādi belli, ante bellū, ut in ea ꝓuincia, in qua nemo post Afraniū nřm. i. Rom. imparatorem superatū, putarent ullū bellum, fore. i. futurū esse, incidit in ea ipsa mala. s. belli, q̄ uitauerat summo studio. Ipse. n. oppressus est bello repētino. quod bellum cōmotū. i. incitatū a Scapula. s. duce a Pomp. misso, cōfirmatū est postea a Pōp. s. Sex. Cnei filio, ita ut nulla rōne posset eripere se ab illa miseria. Eadē cā fere M. Planij Heredis s. cognominati. Nisi sit legendū Planci, heredis. i. q est heres Plāci. sed si id esset, Cic. eū potius ꝑꝑ Plancū, q̄ Leptā cōmēdasset, qui est item. i. similiter Calenus familiarissimus Lepti nři. Igitur ego cōmendo tibi hos, aut hosce ambos. sic ut non possim cōmēdare sup. eos maiore cura, studio, solicitudine animi. Volo. s. eos tibi cōmēdatos esse cā ipsorū, qa ita de me meriti sūt, & amicitia, & humanitas mouet me uehemēter. s. ut uelim cā ipsorū ēt si non essent familiares Leptæ. Lepta uero cū laboret. s. ꝓ eis, ita ut fortunæ. i. diuitiæ eius uideant̃ uenire in discrimen. i. ꝑiculū, ego non possum nō laborare, aut ꝓxime sup. tm̃, atque. i. ēt sicut ille, aut ēt æque. i. æqualiter. Quapp etsi. i. q̄q̄, exptus sum sæpe quātū amares me: tñ ego uelim persuadeas tibi sic, me iudicaturū id. s. q̄tū me ames maxime in hac re. i. in susceptione huius cōmēdationis. Igit̃ peto a te, uel oro, si pateris. s. re a me orari, ut conserues incolumes. i. saluos & illæsos hoies miseros & calamitosos. i. ęrūnosos, magis fortuna. s. aduersa quā nemo pōt uitare, q̄ culpa. s. sua. Et uelis me dare. i. ut ego dē. s. ꝑ intercessionē tuā, hoc muneris. i. beneficij, cū. s. ita sit q̄ ipsis hoib⁹ amicis. s. Sub. & Pla. tū. i. multo magis Caleno municipio, qcū. i. cū quo, hoc est cū qb⁹ ciuib⁹ est mihi magna necessitudo. i. oblatio mutui officij. Tū. i. adhuc magis uelis me darę hoc muneris Leptæ quē antepono oib⁹, equdem. i. ego certe puto, sup. id quod sum dicturus, nō ꝑtinere ualde ad rē, sed tñ nihil obest. i. nocet dicere. Res familiaris est alteri eorū ualde exigua. i. modica, & est alteri. i. reliquo uix equestria. i. q̄ satis sit ad cēsum equestrē, hoc est quadringētorū milliū sestertiū. Quapp qm̃. i. qm̃ Cæsar cōcessit his uitā liberalitate sua, nec est qđ possit ꝑterea. i. ꝑter uitā adimi. i. auferri iis, magnoꝑe. i. magni æstimandū cōfice. i. plene impetra hoib⁹ reditū. s. in patriā suā, uidelicet Calenū, si tu amas me tm̃, quātū certe amas. In quo. s. reditu nihil est. s. difficile, aut potius ipsis obtinēdū, qa in patria parū aut nihil hñt ꝑter uiā lōgā. s. ex Hispaniis Calenū usq; q̄. s. uiā lōgā, ipsi nō fugiūt iccirco, ut uiuāt cū suis, & moriant̃ domi. qđ ut enitare, & cōtēdas uel potius ꝑficias: ꝑsuasi. n. mihi te posse. s. ꝑficere: rogo te ut uehementer etiam atque etiam. i. iterum atque iterum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Laudat hac epistola fortitudinem prudentiamq; Dolabellæ: &, ut deinceps, sibi similis sit, hortatur. uide l. 14. ad Att. & Lect. l. 1. c. 15.

CICERO S. D. DOLABELLAE COS. 14

ETsi cõtentus eram, mi Dolabella, tua gloria; sa tisq; ex ea magnã lætitiã, uoluptateniq; capie bã: tñ non possum non confiteri, cumulari me maxi mo gaudio, q uulgo hoiuni opinio socium me ad- scribat tuis laudibus. neminẽ conueni, (cõuenio aũt quotidie plurimos: sunt. n. permulti optimi uiri, q, ualetudinis causa, in hæc*loca conueniant, prerea ex municipiis frequẽtes necessarij mei) quin oẽs, cũ te summis laudibus ad cœlum *extulerũt, mihi con tinuo maximas grãs agant. negant. n. se dubitare, quin tu, meis præceptis, & cõsiliis obtẽperans, pstan tissimum te ciuẽ, & singularem*consulẽ pbeas. quib* ego q̃q̃ uerissime possum respondere, te, q̃ facias, tuo iudicio, & tua sponte facere, nec cuiusq̃ egere consilio: tñ neque plane assentior, ne imminuã tuam laudem, si oĩs a meis consiliis profecta uideatẽ, neq; ualde nego: sum. n. auidior etiã, q̃ satis est, gloriæ. est tñ non alienũ a dignitate tua, qđ ipsi*Agamẽnoni, regũ regi, fuit honestũ, hr̃e aliquẽ in consiliis capiun dis Nestorẽ: mihi uero gloriosum, te iuuenem cõsu- lem florere laudibus, quasi*alumnũ disciplinæ meæ. L. quidẽ Cæsar, cũ ad eũ ægrotum Neapolim uenis- sem, q̃q̃ erat oppressus totius corporis doloribus, tñ ante, q̃ me plane salutauit, O mi Cicero, inquit, gra- tulor tibi, cum tm̃ uales apud Dolabellã, quantum si ego apud sororis filiũ ualerem, iam salui esse posse- mus. Dolabellæ uero tuo & gratulor, & grãs ago: quẽ quidẽ, post te consulem, solũ possumus uere con sulẽ dicere. deinde multa de factu, ac de re gesta: tũ nihil magnificentius, nihil præclarius actũ unq̃, nihil reip.*salutarius. atq; hæc una uox oĩum est. A te aũt peto, ut me hanc quasi falsam hereditatẽ alienæ glo riæ sinas *cernere; meq; aliqua ex parte in societatẽ tuarũ laudũ uenire patiare. q̃q̃, mi Dolabella, (hæc .n. iocatus sum) libentius oẽs meas, si modo sunt ali quæ meæ laudes, ad te*transfuderim, q̃ aliquã partẽ *exhauserim ex tuis. nã cũ te sp tm̃ dilexerim, quã tum tu intelligere potuisti: tũ his tuis factis sic incẽ sus sum, ut nihil unq̃ in amore fuerit ardentius.

NIHIL est. n. mihi crede, uirtute formosius, nihil pul chrius, nihil amabilius. Semp amaui, ut scis, M. Bru- tum, pp eius summum ingeniũ, suauissimos mores, singularem probitatẽ, atq; constantiã: tñ*idib. Mart. tm̃ accessit ad amorẽ, ut mirarer locũ fuisse augen- di in eo, qđ mihi iam pridẽ cumulatũ esse uidebatẽ. Quis erat, qui putaret ad eũ amorem, quẽ erga te habebã, posse aliquid accedere? tm̃ accessit, ut mihi nunc deniq; amare uidear, antea*dilexisse. Quare quid est, qđ ego te horter, ut dignitati, & gloriæ ser uias? proponã tibi claros uiros; qđ facere solent, qui hortantẽ? neminẽ habeo clariorẽ, q̃ te ipsum. te imite re oportet, tecũ ipse certes. nec licet quidẽ tibi iam, tantis reb* gestis, non tui similẽ esse. quod cũ ita sit; hortatio non est necessaria, gratulatione magis utẽ dum est. contigit. n. tibi, qđ haud scio an nemini, ut summa seueritas animaduersionis non modo nõ in- uidiosa, sed ẽt popularis esset, & cũ bonis oĩbus, tum infimo cuiq; gratissima. hoc si tibi fortuna quadam contigisset; gratularer felicitati tuæ: sed contigit ma gnitudine tũ animi, tum ẽt ingenij, atq; consilij. legi .n. concionem tuã: nihil illa sapiẽtius. ita pedeten- tim, & gradatim tũ accessus a te ad causam facti, tũ recessus, ut res ipsa maturitatẽ tibi animaduertendi oium cõcessu daret. liberasti igitur & urbẽ piculo, & ciuitatẽ metu: neq; solũ ad tps maximã utilitatẽ attulisti, sed ẽt ad exemplũ. quo facto intelligere de bes in te positam esse remp. tibiq; nõ modo tuẽdos, sed ẽt ornandos esse illos uiros, a quibus*initium li- bertatis profectum est. Sed his de rebus coram plu ra propediem, ut spero. Tu, quoniam remp. nosq; conseruas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Do- labella, custodias. Vale.

nõ erat am plius Cic. gener. diuor tium. n. fe- cerat cum Tullia. lib. 11. ep. 24. ad Att. ad Basil ep. 12 .h. l. ob euersam a te colum- nam, atque aram ep. 2. lib. 11. & 1. lib. 12. erat n. con- sul Dol. cũ Antonio.

Hom. Il. lib. 2.

discipulum suum uocat ep. ult. l. 7. & 7. & 9. h. l.

uide ep. 1. lib. 12.

.i. adire.

antitheta translata.

ep. 28. l. 10

uide ep. 1. ad M. Bru tum.

q. d. reliquos a te expe- ctantur.

ETsi) Iulio Cæs. in senatu interfecto, cum quidam ei aram & magnos honores decernerent: Dolab. cosul singulari animi magnitudine ei restitit, & puniendos curauit. qđ tãta iustitia ab oĩbus factum existimatũ est, ut uehementer a toto populo proba retur. in quo Cic. nunc uehementer gratulatur ipsi Dolab. osten- dens laudẽ & gloriã eius sapientię sibi a multis ex magna parte attribui, q existimabãt Dol. talem esse, q a ita fuisset institutus pceptis & monitis Cic. licet ipse Dol. ea faceret sponte sua, & pprio iudicio. Itaq; Cic. dicit multũ additũ esse ad amorẽ, quo an: ea prosequebatur eũ, sicut etiã erga Brutum postq̃ Cæs. inter fecit. hortatẽ aũt eum ut pergat quẽadmodum incepit, & imitetẽ se ipsum: deinde ut nõ solum tueatur interfectores Cæs. q fuerunt auctores libertatis, sed ẽt ornet, & honoribus amplificet. postre- mo eũ monet ut salutẽ diligenter custodiat, cum reip. cõseruatio ex eo pendeat. Aduertendũ est tñ Cic. seipsum latenter laudare, licet dissimulet. [Tua). i. sola & ppria. [Nõ possũ nõ c.) nõ possũ negare, nõ possum facere, q n aperte dicam. [Cumulari) impleri, tractum a mensuris, q bus nihil põt addi. [Socium) participem. [Conuenio aũt) parenthesis. [Valetudinis causa). s. curandæ, q ueniũt huc tanq̃ ad loca salubria ut curent ualetudinẽ aut ut be- ne ualeant. [Municipiis) ex ciuitatibus q bus ab urbe Roma tan tũmodo muneris partẽ non ẽt magistratum licebat accipere: di ximus alio loco plura ex auctoritate Festi, & A. Gel. [Quin) qui nõ. [Cõtinuo) statim. [Obtẽperans) parens, auscultans. [Te ipõ.) p teipsum, sine monitis meis. [Tuo iudicio) tuo cõsilio. [Neque assentior e.) q meis pceptis obtẽperans te præbiturus sis singu larem consulẽ. [Omnis) tota .s. laus tua. [Profecta) deducta, p- cessisse. [Neque nego) neque recuso. [Etiam q̃ satis). i. ẽt aliquã to plus q̃ deceat. [Est tñ) probat Cic. exemplo quod non modo Dol. nõ debeat indignari, si Cic. cõsilio multa recte facere dr & putetur, uerumetiã potius debeat gaudere. [Non alienũ a dign.) .i. nõ contra honorem. [Quod ipsi) argm̃ a maiori ad minus. [Ip si) emphasim habet. [Regum regi) sic Ouid. in Heroid. Tantali- das oẽs ipsumq; regebat Achillem. Hic p res militiæ, dux erat ille ducum. [Aliquẽ Nestorem) .i. aliquem similẽ Nestori, q sepe da bat consilia Agamẽnoni, ex cuius Nest. lingua, ut ait Horat. dul- cior melle fluebat oratio. & dux ille Græciæ nunq̃ optauit ut Aiacis similes hr̃et, at ut Nestoris, quod sibi si accideret, nõ dubi tabat quin breui esset Troia peritura. [Mihi uero) q. d. nec tibi est turpe, & mihi est magnæ gloriæ. [Quasi alumnum disciplinæ meę). i. tanq̃ mea disciplina institutũ. [L. Cæs.) auũculus M. Anto nij. [Tantum uales) tm̃ potes, tm̃ habes auctoritatis. [Apud filiũ sororis) apud M. Ant. natũ ex sorore mea. [Vere). i. reipsa. nã mul ti cõsules sunt solo nomine, q tñ reipsa non cõsulunt reip.. sicut tu fecisti & nunc Dol. [De facto) de eo quod egisti in puniendis iis, qui uidebantẽ contra libertatem Rom. sentire & facere. [Salu tarius) utilius. [Vna uox oĩum). i. oẽs uno ore ita dñt. [Atq;) nunc Cic. petit admitti in partẽ gloriæ ipsius Dolab. [Hanc falsam he reditatẽ). i. licet nõ merear, nec debeã esse particeps glorię tuę: tñ patiaris me esse heredẽ, licet falso, huius tuæ gloriæ. [Quan- q̃) nunc Cic. artificiose se corrigit, dicẽs se potius datum oẽs lau des suas si quas habet, ipsi Dolab. q̃ diminuturũ aliqd de illius lau dib*. [Trãsfuderim) pro transfundã, & transmittã, uel transfunde rẽ. [Exhauserim) attulerim, amouerim. [His) quę gessisti in hoc consulatu tuo. [Nihil fuerit ardentius in amore). i. nihil magis fuerit incensum amore, q̃ ego sum incensus amore tuo. [Nihil est. n.) ostendit Cic. amorem suum excitatum esse erga Dol. pp solam uirtutem. [Amabilibus) quod magis mereatur amari. [Semper amaui) probat quod nihil sit uirtute amabilius, quia p- pter eam dicit, Brutum a se plurimum amari, & pręcipue postq̃

interfecit

HYAAR.

interfecit Cęsaré, qa eo die ostendit uirtutem suá, cum patriá ty
ránide liberauit. (Idibus Mar.) .s. die Martij cú Cę. interfecit.
(Accessit) additum est. (Augendi) amoré. (Cumulatum) plenissi-
mú quod nullú augmentú accipere posse uideretur. (Quis erat)
sicut dixit auctum fuisse amorem suú erga Brutum pp mortem
Cæs. ita dicit auctum amorem, q uidebatur cumulatissimus erga
Dolab. (Nunc amare) ponit apertissimá dñiam inter amare & di
ligere, qm amare maioré uim habet. (Seruias) obtéperes. i. facias
id, qđ & dignitas & gloria tua exigit. (Proponas) subaudiendum
est, qd est qđ horter te, ut ꝓponas tibi &c. (Qđ). s. ꝓponere, cla
ros uiros. (Tecú certes) studeas uincere te ipsum, & quotidie ali
qd melius facere. (Nec licet nó esse tui similé). i. nó potes nó esse
is q es. i. clarissimus (Hortatio) ad dignitatem & gloriam com-
parandam. (Magis) potius q̃ hortatione. (An nemini). s. conti
gerit. (Seueritas) asperitas. (Animaduersionis) punitionis in
eos, qui aram & colúnam & reliquos honores Cęs. decreuissent
uel in eos, q contra libertatem patriæ sentirent. (Non inuidio-
sa). i. non odiosa, nam inuidia, ut alio loco diximus, interdum pro
odio ponitur. (Popularis) grata populo, fauoribus plena. (Infi-
mo). i. ét plebeis. (Consilij) sapientiæ. (Concionem) orationem. li
cet alta ét interdú significet, ut alio loco diximus. (Accessus) in-
gressus, exordiú. (Recessus) conclusio. (Pedetentim) paulatim.
(Res ip.). i. rei honestas. (Cócessu om.). i. oib⁹ cócedétibus & ꝓ
bantibus. (Vrbem) ędificia ipsa. (Ciuitatem) ciues. (Ad tps). s.
aliqđ. l. ad pńs, (Reposita in te). i. in te hře magnú ꝓsidium, & es-
se sub tutela tua. (Illos uiros) Brutú & Cassium. (Profectú est)
processit, factú est (Plura). s. dicam. (Qń) qm (Noiq;) ciues R.

ASCAN. Etsi contentus) Cæsare in senatu interfecto cum qoidam ei-
dem aras & diuinos honores decernerét, Dolabella consul
singulari animi magnitudine eis restitit, & puniendos curauit.
quod factum summa æquitate populus censuit. unde nunc eidé
Cic. uehementer gratulatur, docetq; laudé quodámodo in se có
uerti, atque ita se multum adiecisse ad amoré suú in eum. Or-
do est. Etsi. i. q̃q̃ o mi Dolabella, ego contentus erá gloria tua &
capiebá ex ea satis magná uoluptaté & lętitiá, tń ego non possú
nó confiteri. i. qn confitear, me cumulari. i. augeri maximo gau-
dio, q opinio hoium adscribat me uulgo. i. passim quasi p totum
uulgus, sociú tuis laudibus. i. participé esse debere in laudib⁹ tuis
tanq̃ socium & adiutorem preclari facti. Ego neminé conueni. i.
colloquendi grã adij. (Conuenio aút quotidie plurimos. Sunt. n.
ꝑmulti uiri optimi q causa ualetudinis. s. malæ. i. ęgritudinis, con
ueniant in hæc loca. s. ubi sum. uidet aút Baiis tunc fuisse, aut in
Cumano, seu Tusculano. ꝑterea necessarii mei cóueniunt frequen
ter ex municipiis. s. proximis) qn oés cum. i. postq̃ extulerunt te
summis laudibus ad cœlú, agant mihi cótinuo maximas grãs. Ne-
gát. n. s. oés, se dubitare, quo tu obtemꝑans ꝑceptis & cósiliis meis
ꝑbeas. i. exhibeas te ciué prestátissimum & cósulem singularé. i.
egregie excellenté. Quibus ego q̃q̃ possum uidere uerissime te
facere ea quæ facias iudicio tuo & sponte tua, quod dńr ꝓprio in
stinctu, nec agere consilio cuiusq̃ tń neq; plané. i. oíno & aperte
assentior, ne imminuá laudé tuá. qa, ut docuit Hesiodus, primus
uirtutis gradus est p se bene agere. Secundus consilio alterius. si
oís. s. laus tua uideat profecta. i. orta a cósiliis meis. neq; nego ual
de. Sum. n. auidior gloriæ ét q̃ satis est. Est tń non alienum a di-
gnitate tua hře aliquem Nestorem. i. sené prudentem ut Nestor
erat q iam tertiam uiuebat ętaté, in capiédis cósiliis, quod. s. hře
Nestoré, fuit honestum. i. pulchrú & honore dignum Agaméno-
ni regi regú. i. summo imperatori Græcoꝝ in quoꝝ exercitu mul
ti erát reges. Vero pro sed gloriosum est mihi te iuuenem cósu-
lem florere laudibus quasi alumnú disciplinæ meæ. L. Cesar auun
culus M. Antonij qdem. i. certe, q. d. ut de aliis taceá, cum uenissé
Neapolim ad eú ęgrotum, q̃q̃ esset oppressus doloribus totius
corporis, tń anteq̃ me salutauerit plane. i. plene, inqt o mi Cic.
ego gratulor tibi cum. i. qm tń oales apud Dolabellam, quantú si
ego ualeré apud filium sororis. s. meæ, hoc est apud M. Antoniú, q
Cęs. occisum mirifice extulit, nos possemus esse salui. qa resp. re-
ciperet pristinas uires. Vero. i. sed aut ad uerum, ego gratulor &
ago grãs Dolab. tuo. s. quondá genero & adhuc necessario. Qué
qdé. s. Dolab. nos possumus dicere. i. appellare uere consulé solú,
post te consulé, quasi oés intermedij non fuerint ueri consules,
qa nó cósuluerint reip. sed nocuerint. Deinde sup. adiecit aut lo-
cutus est multa, de facto. s. tuo ac de re gesta, tú sup. adiecit nihil
actú sup. esse magnificentius, nihil ꝓclarius, nihil salutarius reip.
Atq; hęc una uox oium. i. qđ L. Cæsar de te præiudicauit, oés prę
dicat. Autem. i. sed ego peto a te ut sinas. i. permittas me cernere
hanc quasi falsam hereditatem gloriæ alienæ, hoc est gloriæ a te
partę, me succedere tanq̃ heredem cú non sim uerus heres. nó. n.
e me nata est, & ita nó debet ad me reuerti, & patiare me uenire
ex aliqua parte in societatem tuarum laudú. q̃q̃ o mi Dolabella
(sum. n. iocatus. i. iocú locutus, hæc. s. superiora) ego trásfuderim
. i. q. de uase in uas fundédo adduxerim libentius ad te, oés laudes
meas, si modo aliquę sunt laudes meæ, q̃ exhauserim aliq̃ parté
ex tuis. s. laudibus. Ná cum ego dilexerim te semper tń, quantum
tu potuisti intelligere. Valla dicit, Cum & tú sic posita solo indi-
catiuo cógruere, unde hic legendú putaret dilexi, tú. i. multo ma
gis incésus sum his factis tuis. Si quęras a Valla quo his dicat &
tuis, dicet his de qbus loquor, & tuis, quæ fecisti sic ut nihil fue-
rit mihi unq̃ ardentius in amore. Enim. i. qa crede mihi, nihil est
formosius uirtute, quæ, ut ex snia Platonis inqt in officiis, si ocu-
lis cerni posset, admirabiles excitaret amores sui. Nihil est pul-
chrius, nihil amabilius uirtute. i. animi fortitudine quę a uiribus
ꝓprie uirtus dř. Ego amaui semper, ut tu scis, M. Brutum interfe
ctorem Cęs. pp summú ingenium eius, suauissimos mores, singu-
larem ꝓbitatem, atq; constantiam eius: tń iam accessit ad amoré
. s. eius, Idib. Martij, qbus cum Cassio & aliis cóiuratis Cæs. inter
emit, ut mirarer, locú augendi. i. ut augeat, fuisse in eo. i. in ea re,
hoc est uehementissimo amore, qđ uidebatur mihi iápridem. i. a
plurimis diebus ét cumulatú. i. sic refertum & plenú ut nihil pos-
set super addi. metaphora est a mensura referta & cumulo desup
aucta. Quis erat q putaret aliquid posse accedere. i. addi ad eum
amoré quem habebam erga te? q. d. nullus. tń. i. attamen tm accef
sit, ut uideat mihi núc denique. i. tandem amare. s. te, quod longe
plus est quá diligere. nam diligere. i. seorsum quéuis legere, ut eú
si dignus sit, amemus, & sup. uideat dilexisse sup. te antea. i. ante
hoc tépus. Quare qd est. s. causæ aut rónis, quod. i. pp quod egó
horter te ut seruias. i. inseruias dignitati & glorię, & sup. ꝓponas
tanq̃ exemplar, claros uiros? quod solet facere sup. ij qui hortan
tur. q. d. nihil est causę, qa neminem habeo clariorem q̃ teipsum.
oportet sup. ut imitere te. s. ipm, & sup ut ipse certes tecú, nec q-
dem. i. certe, licet tibi tantis reb⁹ gestis. i. post q̃ tatas res gessisti,
nó esse similem tui. i. degenerare deinceps a ꝑclaris inceptis tuis.
sępe admonui, cum de moribus loqtur, nomen, simile, aptius ge-
nitiuo iungi: unde hic similem tui dixit, de corporis similitudine,
cum datiuo. Quod. i. quæ res, cum sit ita. s. ut dictú est, hortatio. s.
tui non est necessaria. sed sup. utendú est magis gratulatione. s. ob
præclara incepta, a qbus degenerare non liceat. Contingit. n. ti-
bi, quod haud scio. i. nescio an nemini. s. alteri contigerit. uř di-
cédú alicui. s. alteri, sed utrúq; nescisse & dubitasse potest Cic. an
. s. alicui alteri cótigerit, & an nemini, sup. alteri, qa duarú cótradi
ctoriarum ueritas est æque incerta. nota. n. ueritate unius, statim
scitur falsitas alterius. Et ita quicunq; nescit an alicui, ét nescit
an nemini. nam altero scito alterú ignorari nó potest. Cósuetior
tń modus loquendi esset, an alicui, sed interdú duę negationes
non plus efficiunt, q̃ una. Cótingit aút ut summa seueritas. i. sum
mus rigor animaduersionis. i. iustę punitionis in eos, q Cæsari
diuinos honores decreuerant, nó modo. i. non solum non esset in-
uidiosa sed esset ét popularis. i. plausibilis, & placés populo. & ita
sit q esset gratissima oibus bonis. tum. i. multo magis fuit gratissi
ma infimo cuique. i. maxime plebeio. Si contigisset hoc tibi qua-
dá fortuna. i. felici euentu, ego gratularer felicitati tuę: sed cóti
git magnitudine. i. pp magnitudinem, tum animi. s. tui, tum ét in-
genij atq; consilij. Ego. n. legi concionem tuam. i. orationem quá
habuisti ad populú. nihil, sup. fuit, aut legi sapientius illa. s. cócio
ne tua. Ergo ét sapientia dici pňt. ita. i. usque adeo, pedetétim. s.
quasi tenédo ingressum pede, hoc est ita gradatim, sup. factus est
tum accessus a te ad causam facti, tum regressus. s. facti ad te, ut
ipsa res. i. casus q euenerat, daret tibi maturitatem. i. celeritatem
animaduertendi. i. puniédi, cócessu. i. permissione, seu (ut alij le-
gút) consensu oium. Notum est ex pręceptis rhetoricis, qń cau-
sa turpis est a causa ad personam transeundum esse, & rursus qń
persona inuidiosa ad necessitatem facti. itaq; Dolabellę nunc ac-
cessus causæ ad se fuit, nunc recessus a se ad causam facti, ut per-
suaderet maturandum fuisse. Igitur hoc faciendo, tu liberasti &
urbé periculis. s. pereúdi, & ciuitatem. i. populú metu. neque. i. &
nó & attulisti non solum ad tépus. i. p tpis parte maximam utili-
tatem, sed etiam debes intelligere rép. i. salutem reip. esse repositá
. i. collocatam in te, ad exéplum facti. s. tui, qa facto tuo ostédisti
aliis qd facere debeant. & debes ét intelligere illos uiros. s. Bru-
tum, Cassium, & reliquos coniuratos, a qbus initium libertatis. s.
a tyránide Cęs. est ꝓfectum. i. ortum, non solum tuédos. i. ꝓtegen
dos esse tibi, sed ét ornandos. s. dignitatib⁹, & honorib⁹ publicis.
Sed, sup. nos loquemur ꝓpediem de his rebus plura, ut spero. Tu
o mi Dolab. qń. i. qńquidem conseruas remp. & nos, fac ut cu-
stodias. s. ab insidiis Antonij, & Augusti diligenter teipsum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Duabus epistolis Pæti respondet, duabus partibus. priore per asseverationem illarum rerum, quas prius Pæto de sua ualetudine curanda scripserat: posteriore autem de Neapolitana domo, quam dicit se tempestiue emisse, cum recte Romæ esse non liceat.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 15

DVabus tuis epistolis rñdebo, uni, quam triduo ante acceperã a *Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi pergratam tibi esse curã meã ualetudinis tuæ: quã tibi perspectam esse gaudeo: sed, mihi crede, nõ perinde, ut est *reapse, ex literis perspicere potuisti. nam cum a satis multis (non.n. possum aliter dicere) & coli me uideam, & diligi; nemo est illorum oĩum mihi te iucundior. nam ꝙ me amas; ꝙ id & iam pridem, & constanter facis; est id quidem magnũ, atque haud scio, an maximũ, sed tibi cõmune cum multis: ꝙ tu ipse tã amandus es, tamq; dulcis, tamq; in omni genere iucundus; id est proprie tuum. accedunt non Attici, sed salsiores, q̃ illi Atticorũ, Romani ueteres, atque urbani sales. ego aũt (existimes licet quod lubet) mirifice capior facetiis, maxime uostratibus, præsertim cum eas uideã primum *oblitas Latio tum, cum in urbem nrãm est infusa peregrinitas, nunc uero etiam brachatis, & *transalpinis nationibus, ut nullum ueteris leporis uestigium appareat. itaq;, te cum uideo, omnes mihi *Granios, oẽs Lucilios, uere ut dicam, Crassos quoque, & Lælios uidere uideor. moriar, si, præter te, quenq̃ reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ, & uernaculæ festiuitatis agnoscere. ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris me tanta perturbatione ualetudinis tuæ tam grauiter exanimatũ fuisse? Quòd autem altera epistola purgas te, nõ dissuasorem mihi emptionis Nepolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ: neque ego aliter accepi: intellexi tamẽ idẽ, quod his intelligo literis, non existimasse te, mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non oĩno quidem, sed *magnã partem relinquere. Catulum mihi narras, & illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reip. custodia. sedebamus enim in puppi, clauumque tenebamus: nunc autem uix est in sentina locus. an minus multa S. C. futura putas, si ego sim Neapoli? Romæ cum sum, & urgeo forum; S. C. scribuntur apud *amatorem tuum, familiarem meum. & quidem, cum in mentem uenit, *ponor ad scribendum: & ante audio S. C. in Armeniam, & Syriam esse perlatum, quod in meam sententiam factum esse dicatur, quàm omnino mentionem ullam de ea re esse factam. atque hoc nolim me iocari putes. nam mihi scito iam a regibus ultimis allatas esse literas, quibus mihi gratias agant, quòd se mea sententia reges appellauerim: quos ego non modo reges appellatos, sed omnino natos nesciebam. quid ergo est? tamen, quàm diu hic erit noster hic *præfectus moribus, parebo auctoritati tuæ: cum uero abierit, ad fungos me tuos conferam. domum si habebo; in denos dies, singulos sumptuariæ legis conferam. sin minus inuenero, quod placeat; decreui habitare apud te. scio enim, me nihil gratius tibi facere posse. Domum Sullanam desperabam iam, ut tibi proxime scripsi, sed tamen non *abieci. tu, uelim, ut scribis, cum fabris eam perspicias. si enim nihil est in parietibus, aut in tecto uitij; cetera mihi probabuntur. Vale.

seruorum nomina. — *pro re ipsa lib. 1. de diuin. l. 5. de Fin.* — *inquinatas.* — *h. d. quia Cæsar multos ex Gallia trãsalp. ciuitate donarat. uide lib. 2. de orat. & l. 1 off. bis.* — *Paul. M. pro, ex maiori parte. sic ep. 6 l. 8 Acad. 2. Tusc. 4. Ter. in Eun. & Cas. magnam partem lactæ uiuunt.* — *ep. 25. h l. cũ ipsi Cæsari in mentem uenit, ponit in senatusconsulto, me affuisse scribendo.* — *Cæsar, a senatu moribus per triennium præfectus. Dio lib. 43.* — *sic abijcere ædificationem ep. 1. lib. 13.*

MVSSE.

DVabus) Vna epistola scripserat Pætus ad Cic. gratum esse eius erga se animum, quem eius literis perspexisset, pcipue quòd ei esset magnæ curæ ualetudo sua. quare rñdens Cic. dicit maiorẽ esse re ipsa, q̃ ille absens literis perspicere potuisset. deinde eum uehementer laudat, quòd tm̃ dignus esset amari, cõmendatq; plurimum eius sales & facetias, ita ut eum comparet clarissimis oratoribus, ea quo merito dicit se perturbatũ esse, ꝙ intellexisset talem uirum male hr̃e, quod Papirius scripserat se admirari. Altera aũt epistola excusauerat se Pætus ꝙ non dissuasisset Cic. ut emeret domum Neapoli, sicut instituerat: sed exhortatus fuerat, ut cõseruaret quæ Romæ hr̃et. ad q̃ oĩa scripsit Cic. & ostendit nullam causam esse, quare nunc debeat notare esse Rom. quãuis ostẽdat se in magna esse existimatione Romæ. Postremo petit se reddi certiorẽ de Syllana domo qualis sit. erat.n. Cic. eã empturus. [Quam triduo ante). s. q̃ scriberẽ ad te. i. quæ tunc diebus præteritis. [A Zetho) nomen proprium. [Phileros tabellarius) cuius officium est ferre tabellas. i. literas. [Ex prioribus) incipit rñdere primo prioribus literis. hic textus reperitur uariatus: inueni.n. codicem, in quo ita scriptũ erat, Ea prioribus literis tuis intellexi, tibi pergratam esse curã meam ualetudinis tuæ, quam tibi pspectã esse gaudeo. alij codices hñt aliter: sed mihi magis probatur ea lectio, quã notaui. nam Cic. scripserat sibi magnæ curæ esse ualetudinẽ Pæti. quod ẽt patebit inferius. [Perinde, ut est reapse). i. ita ut est in effectu. [Perspicere literis) cognoscere meis scriptis, quis maior est, q̃ possim exprimere literis. [A satis multis). i. a ualde multis. [Non.n.) parenthesis, quæ ostendit ita esse quod intelligat se a multis amari. [Illorum omnium) a qbus uideo me diligi. [Nam ꝙ) probat quod nemo sit se iucundior ipso Pęto: non tm̃ quia ab eo ametur, quia etiam id habet ab aliis, sed quòd ipse sit dignus amari. [Pridem diu). i. iam multo tp̃e. [Constanter) perseueranter. [Sed tibi cõe cum multis). i. quod multi alij faciunt sicut tu. [Quòd tu ip.) nũc dicit id quod est pprium ipsius Pęti. [Sales) facetiæ. [Salsiores) suasiores, sapidiores. pponit autẽ sales Romanos salibus Atticis. [Vrbani) ciuiles, ornati. [Licet existimes quod lubet). i. licet putes de me quid uelis. [Capior) delector. [Nostratibus) Romanis nostræ gentis & patriæ. [Oblitas Latio). i. latiis moribus refertas. ab oblinor participiũ. i. cum uideã eas esse uetustissimas, & sapere latinum. i. tales, quales erãt tunc: cum primum peregrini immissi sunt in Italiam. nam postea, superueniente copia Gallorum & ceterorum barbarorum, incepit perire gratia uetustarum facetiarum. [Peregrinitas). i. peregrini q in urbem ueniunt. [Infusa) immissa. [Brachatis n.). i. gallicis a bracbis lõgioribus quibus utebantur. dicit aũt nunc corruptas esse ueteres facetias Romanas in mistione transalpinarũ & barbararum, ita ut uestigia ueteris leporis in nullo remaneant, nisi in solo Pęto. [Et transalpinis) .i. oĩm barbaris. & subauditur uideo esse oblitas. [Vestigium) signum, reliqas. tractum a pedibus, quorum saltem apparent signa. [Oẽs Granios) Sempronium, Gracchũ, & Tiberium, & C. Gracchos uiros eruditissimos & facetos. [Vere ut dicã, C.). i. Crassum oratorẽ intelligit. de quo ipse in 1. off. erat in L. Crasso, & L. Philippo multus lepos. [Et Lelios) pp C. Lælium. de quo eodẽ lib. de off. At iisdem tp̃ibus in M. Scauro, & in M. Druso adolescente singularis seueritas, in C. Lęlio multa hilaritas. Cõparat igitur Pætum Cic. his claris oratoribus. [Moriar) iurantis est. [Vernaculæ) domesticę. tractum a seruis, q in domo nascuntur, qui uernæ appellantur. inde uernacula lingua dr̃. qua alij maternã, alij uulgarẽ appellãt. [Ad hos lepores). s. ad tales facetias. [Accedat) addatur. [Tanta perturbatione) supradixit curã. i. solicitudinem. [Exanimatũ) attonitum, perculsum. [Quòd aũt) respondet secundæ epistolæ. [Purgas) excusas. [Emptionis Neapolitanæ). i. eius, quod Neapoli eram empturus. [Auctorem) suasorem, consultorem. [Aliter) in aliam partem. s. q̃ tu dixisti. [Non licere mihi) nõ me posse facere id. [Quod arbitrabar). s. me facturum. [Has res). s. quas habeo Romæ. [Non omnino) non in totum. [Catulum) confutat rõnem, quam Pętus confirmauerat exemplo Catuli, qui nunq̃ censuit uendendũ esse Romæ, ut emeretur alibi. dicit ergo ꝙ illa tp̃a alia erant q̃ nunc. illis.n. tp̃ibus dicit

calem

talẽ fuisse statũ reip. ꝙ nec ipsi placebat abesse diutius ab urbe, quẽadmodum nec Catulo. [Sedebamus in puppi) in loco honoratiore nauis. q.d. eramus tũc magistri & gubernatores nauis, per quã intelligit remp. [Clauumq́,) gubernaculum, temonem, quẽ tenet gubernator. Virg. 5. Æn. Tala dicta dabat, clauũq́; affixus & hærens Nusq̃ amittebat. Idem lib. 6. Nanque gubernaclum multa ui forte reuulsum, Cui datus hęrebam custos. [Nũc) hoc in rpe. [In sentina) in loco uilissimo nauis. est.n. sentina pars in fundo nauis quo sordes defluunt, dicta ꝙ grauiter sentiatẽ eius odor. Iuu. Tũc sentina grauis. intelligit aũt Cic. se uix hẽre locum inter infimos ciuitatis. [Minus multa).i. pauciora q.d. nõ hẽt pauciora. hoc aũt dixit q̃ a eo absente, multa S.C. fiebãt, q̃ ei ascribebant, cũ esset oĩno eoꝝ ignarus [Vrgeo) frequẽto. [Amatorẽ t.) ridicule dixit amatorẽ quẽ nõ nominauit. [Cum in mentẽ uenit) cũ cogito. [Ponor) adhibeor. [Ad scribendũ) senatusc. [In Armeniam & Syriam) has duas posuit pro omnibus regionibus remotis. [In meam sniam).i. pro mea snia, s̃m sententiam meam. nam, ut in alio loco exemplis probauimus, & pro, & cõtra significat. [Esse factam). s. audiã.i. celerius audio senatusc. sententiæ meæ ante esse delatũ in remotas regiones q̃ facta sit aliqua mentio, ita nia mihi ascribuntur ẽt quę non facta sunt. [Iocari) ex ioco dicere. [Vltimis) remotissimis. [Appellauerim sententia) appellauerim eos reges. [Nsciebam natos).i. quos nesciebã esse in mundo. [Præfectus) præpositus moribus.i. censor, & magister morũ. quem intelligat, nõ satis coniicimus. [Probo auctoritati tuæ) faci ut tu consules. alij codices hñt probo auctoritatẽ tuã, sed melius placet prior lectio. [Tuos) quibus delectaris, & quos soles mihi apponere. [Conferam in denos dies).i. impendã in decem dies tñ, quantum lex sumptuaria decernit in singulos dies. [Lex sumptuaria) quæ sumptibus modum præscribebat. latæ sunt aũt leges sumptuariæ, ut docet Macr. in Satur. prima Orchia a C. Orchio trib. pl. in qua pręscribebatur numerus cõuiuarũ. Secunda lex Fania, q̃ non ut prima cohibebat numeꝝũ conuiuarũ, sed sumptibus modum fecit centum assibus. Huic successit lex Didia, deinde Licinia, & multę alię. de qbus uide planè apud Macr. quia nimis in longũ esset hic recensere. [Minus).i. nõ. [Nihil gratius) q̃ habitare apud te. [Desperabam) nõ sperabam me posse assequi. [Non abieci) non deposui ex aĩo, cum eã, cupiam. [Fabris) murariis & lignariis. [Nihil uitij) nihil defectus, utpote quòd sit male materiata. uitium autem etiam ad alia transfertur q̃ ad homines, ut hic de domo dixit uitiũ. & Ouid. de domo Pirami & Thysbæ, quę rimosa erat, dixit: Id uitium nulli per sęcula longa notatum. [Mihi probabuntur) placebunt mihi.

ASCEN.

DVabus &c.) Respondens Cicero duabus epistolis Papirij; primo dicit incolumitatem sibi curæ esse: deinde laudat eũ & eius sales ac leporem in dicendo. demum, q̃ a consuluerat, ne uendita domo, quam Romę habuerat, Neapolim migret: rñdet nullam causam esse, cur Romæ esse uelit. Ordo est. Ego rñdebo. s. hac una epistola, duabus epistolis tuis, uni. s. epistolæ, quã acceperam a Zetho triduo ante. s. q̃ secunda esset allata, alteri quam Phileros tabellarius.i. tabellarium, hoc est literarũ portator attulerat. Ego intellexi ex prioribus literis tuis sniam meam esse pergratã tibi, & animum meum perspectum sup. esse.i. planè cognitum circa curam ualetudinis tuæ, quam. s. ualetudinem. s. bonam, ego gaudeo tibi esse. Sed crede mihi tu absens non potuisti perspicere.i. perfectè uidere & cognoscere literis perinde .i. ita ut est te. s. ipsa, hoc est quantũ de ualetudine tua solicitus fuerim. Nã cũ uideam me & coli & diligi a satis multis, nõ.n. possum dicere aliter, q.d. nõ possum dicere ab omnibus, tñ, sup.i. nemo omnium illoꝝ. s. q me colunt & diligunt, est iucundior mihi te.i. q̃ tu sis. Nam ꝙ tu amas me, & quod facis.i. quod amas me, ẽt pridem.i. a pluribus diebus, & cõstanter.i. perseueranter, est q̃dem.i. certe magnum, atque haud.i. nõ scio, an. s. sit maximum, sed est tibi cõmune cum multis. q a multi me & colunt, & amãt. Sed quod tu ipse es tam amandus.i. amabilis, tamq́;.i. & tam dulcis, tamq́;.i. & tam iucundus in eo gñe. s. dotium, & caritatum.i. ꝓprie.i. peculiariter tuũ accedunt. s. ad mores tuos iucundissimos, sales.i. lepores dicendi, hoc est sermones bene conditi lepore, & acrimonia, non Attici.i. Athen. sed ueteres Romani atq; Vrbani .i. in urbe Romana.i. salsiores.i. aptius cõditi q̃ illi. s. nobilissimi sales Attici. Ego aũt, licet existimes.i. ut iudices, qd liber.i. qdquid lubet, capior.i. afficior delectatione mirifice facetiis maxime nostratibus.i. Romanis, pręsertim cũ uideam eas oblitas.i. obliuioni traditas Latio.i. in Latio. Huber. aũt exponit oblitas Latio.i. Latiis moribus refertas, ab oblinor participio.i. cum uideas eas esse uetustissimas & sapere Latium.i. tales, inqt, quales erant tunc, cum primũ peregrini immissi sunt in Italiam &c. Quę expositio mihi nõ placet, primum ꝙ non diceret oblitas media breui de facetiis, qbus nihil tam alienum, q̃ esse oblitum: deinde, ꝙ manifeste dicat, paulatim oblitas: & demum quod aptior est sententia, si obliuioni traditas, quàm si illatas Latiis moribus dicas. nam penuria rerum solet earũ excitare caritatẽ. neque possent esse urbanæ, si non essent latinis moribus congruæ. Accipitur ergo ab obliuiscor passiue, sicut in Bucol. Virg. Nunc oblita mihi tot carmina. Tum.i. tunc primum cum peregrinitas.i. ratio loquendi externa præsertim græcanica, est infusa in nostrã urbẽ. s. Romam, nunc uero uideam eas oblitas nationibus etiã brachatis.i. brachis, hoc est longioribus tunicis utentibus, a qbus dicta est Gallia brachata. Et pro.i. nationibus transalpinis, unde uñr sicut nunc clerus, ita tunc totus P.R. Gallicanus Romanã linguã accepisse q̃ in eam, q̃ nũc est, degenerauerit, ita ut nullũ uestigiũ ueteris leporis appareat. s. alibi. itaque.i. & ita cum.i. qñ, ego uideo te, ego uideor mihi uidere oẽs Gracchos, oẽs Lucilios, &, ut dicã uere.i. sincere & nõ ficte, ego uideor mihi uidere oẽs Crassos quoq; & Lęlios.i. oẽs priscos Romanos facundia & lepore dicẽdi nobilitatos, quales fuerũt Gracchi, Lucilii, Crassi, & Lælij. Moriar.i. ꝑmitto ut moriar, si habeo quenq̃ reliquum præter te, in quo ego possim agnoscere imaginem.i. imitatricem speciem festiuitatis.i. ut dñt, solennitatis loquendi antiquæ.i. priscæ, & uernaculæ.i. natiuæ & domesticę, nõ peregrinæ. sed quasi inter uernas.i. natos domi nostrę ex ancillis nostris. Cum tantus amor. s. tuus erga me accedat.i. addat ad hos lepores.i. sales, & festiuitates dicendi, miraris me fuisse exanimatum.i. animo priuatũ tam grauiter, tanta perturbatione.i. ob tantam perturbationẽ ualetudinis tuę? q. d. nõ debes mirari. Deinde transiens ad alteram epistolam dicit, ꝙ aũt purgas.i. excusas te altera epistola, te non fuisse mihi dissuasorem.i. dehortatorẽ emptionis Neapolitanæ .i. nouę domus Neapoli hñdæ, sed auctorẽ.i. approbatorẽ cõmorationis urbanæ.i. quæ esset in urbe Roma, neq; ego accepi.i. interpretatus sum aliter. s. q̃ tu dicis intelligendũ. intellexi tñ idem quod intelligo his literis. s. ultimo datis, te nõ existimasse.i. iudicasse licere mihi id quod ego arbitrabar, uidelicet non licere relinquere has res. s. urbanas omnino.i. penitus, sed magnam partẽ. s. earum, tu narras.i. adducis mihi in exẽplum Catulum. q nunquam uoluit penitus rem suam urbanam distrahere & alienare. Quid simile sup. est de Catulo & de me? q. d. nihil, q a ne quidẽ.i. non etiam aut non saltem, placebat mihi ipsi tunc cum essem exilio damnatus, abesse diutius ab custodia reip. Nos.n. sedebamus. s. tunc in puppi, & tenebamus clauum.i. gubernaculum, nauis.i. regebamus ad nutum remp. ut nauclerus seu patronus nauem. Nunc aũt uix locus est. s. nobis. in sentina.i. infimo & uilissimo loco nauis, quo omnes sordes defluunt. An putas minus multa senatusconsulta futura. s. Romæ, etsi ego sim Neapoli? q.d. non esse putandum, cum nulla sint ꝑ eum futura, siue Romæ, siue alibi futurus sit. Cum ego sum Romę, & urgeo.i. cogo forum.i. iudices: senatusconsulta scribuntur apud amatorem tui familiarem meum. q.d. quem bene nosti. & sunt qui ironicos locutũ uelint. Equidem.i. ego quidem, cum uenit in mentem.i. cum cogito, ponor.i. adhibeor ad scribendum. s. sententiam, & audio ante senatusc. esse perlatum in Armeniã & Syriam, quod. s. senatusconsultum dicatur esse factum, in.i. s̃m sententiam meam, quàm omnino ullam mentionem esse factam de ea re. Atque nolim sup. ut putes me iocari.i. per iocum dicere hoc. Nam scio literas esse allatas mihi iã ab ultimis.i. ultimarum regionum regibus, q bus agunt gratias mihi, quod appellauerim se reges mea sententia.i. pronunciando sententiam meam, quos ego nesciebam non modo reges appellatos, sed omnino natos. Ergo quid est? i. quæris quid decreuerim facere. tñ.i. nihilominus quamuis triste sit Romæ esse, quandiu hic noster pręfectus, moribus.i. cẽsor, quẽ nosti, erit hic. s. Romæ, ego parebo auctoritati tuæ.i. non migrabo, nec discedam ab urbe. Vero.i. sed cum.i. quando ipse aberit, conferam me ad fungos tuos.i. boletos, optime conditos, hoc est ueniam ad te. Si ego habebo. s. Neapoli domum, ego conferam singulos dies legis sumptuariæ.i. scriptæ de sumptibus moderãdis, in dies denos.i. tam parcus ero, ut quæ lex sumptuaria permittit expendere in singulos dies, expendam tñ in denos. sin autem.i. sed si minus.i. non inuenero quod placeat.i. domum quæ placeat, ego decreui habitare apud te. Scio.n. me nihil posse facere gratius tibi. Ego desperabam.i. nullo modo sperabam iam, ut scripsi tibi proxime, domum Syllanam, sed tamen non abieci eam.i. si ꝓpter spem mihi offeratur, acceptare eam. Ego uelim sup. ut tu ꝑspicias eam cum fabris. s. murariis, ut scribis. s. te facturum. Si enim nihil uitij.i. corruptionis est in parietibus, aut in tecto, cetera probabuntur.i. placebunt mihi.

PAVL. MAN. INtellexi pergratam tibi esse curam meã ualetudinis tuæ)hunc locũ ex antiqs libris restituimus, cũ antea mendose legeret.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat Cicero, qua moderatione & prudentia utatur in uiuendo & loquendo cum Cæsare, Cæsarianisque. deinde conf. Attianum suarum cupita aliqua illi perscribit. postremo iocos aliquot festiuos de uictu ueriusque adijcit.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 16

DElectauerunt me literæ tuæ: in quibus primũ *amaui amorem tuum, qui te ad scribendũ incitauit, uerentem, ne Silius suo nuntio aliquid mi hi solicitudinis attulisset. de quo & tu mihi antea scripseras, bis quidem eodem exemplo, facile ut intelligerem, te esse commotum: & ego tibi accurate rescripseram, ut quoquo modo in tali re, atque tempore aut liberarem te ista cura, aut certe leuarem. sed quando proximis quoq; literis ostendis, quantæ curæ tibi sit ea res; sic mi Pæte habeto; quid quid arte fieri potuerit, (non.n. iam satis est cõsilio pugnare: artificium quoddam excogitandum est) sed tamen quidquid elaborari, aut effici potuerit ad istorum beneuolentiam conciliandã, & colligendam, summo studio me cõsecutum esse nec frustra, ut arbitror. sic.n. color, sic obseruor ab oĩbus iis, q a Cæsare diliguntur, ut ab eis me amari *putem. nã, etsi NON facile diiudicatur amor uerus, & fictus, nisi aliquod incidat eiusmodi tẽps, ut, quasi aurũ igne, sic beneuolẽtia fidelis periculo aliquo perspici possit: cetera sunt signa cõia: *sed ego uno utor argumento, quaõbrem me ex aĩo, uereq; arbitrer diligi, ꝙ & nr̃a fortuna ea est, & illorum, ut simulandi causa nõ sit. De illo aũt, quem penes est oĩs potestas, nihil uideo, quod timeam, nisi ꝙ oĩa sunt incerta, cũ a iure discessum est: nec *præstari quidq̃ põt, quale futurum sit, quod positum est in alterius uoluntate, ne dicam libidine. sed tñ eius ipsius nulla re a me offensus est aĩus est n adhibita in ea re ipsa summa a nobis moderatio. ut.n. olim arbitrabar esse meũ, libere loqui, cuius opera esset in ciuitate libertas; sic, ea nunc amissa, nihil loq, quod offendat aut illius, aut eorum, q ab illo diligũtur, uoluntatem. effugere aũt si uelim non nullorũ acute, aut facete dictorũ offensionem; fama ingenii mihi est abiicienda. quod si possem, nõ recusarem. sed tñ ipse Cæsar habet peracre iudiciũ: & ut Seruius frater tuus, quem literatissimũ fuisse iudico, facile diceret, hic uersus Plauti nõ est, hic est; ꝙ tritas hr̃et aures *notãdis gñib' poetarum, & cõsuetudine legẽdi: sic audio Cæsarem, cũ uolumina iã confecerit *ἀποφθεγμάτων, si qd afferatur ad eum pro meo, quod meũ non sit, reiicere solere. quod eo nũc magis facit, qa niuunt mecũ fere quotidie illius familiares. incidũt aũt in sermone uario multa, q̃ fortasse illis, cum dixi, nec illiterata, nec insulsa esse uideantur. hæc ad illum cũ reliqs actis per ferunrur: ita.n. ipse mãdauit. sic fit, ut, si qd p̃terea de me audiat, nõ audiendũ putet. quamobrẽ Oenomao tuo nihil utor. etsi posuisti ioco uersus Attianos. sed q̃ est inuidia? aut qd nũc mihi inuideri põt? uerum fac esse oĩa. sic uideo philosophis placuisse, iis, qui mihi soli uñr, uim uirtutis tenere: NIHIL esse sapientis *p̃stare, nisi culpã. qua uideor mihi dupliciter carere: & ꝙ ea senserim, q̃ rectissima fuerunt: & ꝙ, cum uiderem p̃sidii nõ satis esse ad ea obtinenda, uiribus certandũ cũ ualentioribus non putarim. ergo in officio boni ciuis certe nõ sum reprehendẽdus. reliquũ est, ne qd stulto, ne qd temere dicã, faciam'ue cõtra potentes. id quoque puto esse sapientis. cetera uero, qd quisq; me dixisse dicat, aut quo modo ille accipiat, aut qua fide mecũ niuãt ij, q me assidue colunt, & obseruant, p̃stare nõ possum. ita fit, ut & superiorum consiliorũ cõscientia, & p̃sentis tp̃is moderatione me consoler; & illã Attii similitudinem nõ modo iã ad inuidiã, sed ad fortunam trãsferam: quã existimo *leuem, & imbecillã, ab aĩo firmo, & graui, tanq̃ fluctum a saxo, frãgi oportere. etenim, cum plena sint monumẽta Græcorũ, queãd modũ sapientissimi uiri regna tulerint uel Athenis, uel Syracusis, cũ seruientibus suis ciuitatibus fuerint ipsi quodã modo liberi: ego me non putem tueri meũ statũ sic posse, ut neq; offendã aĩum cuiusq̃, nec frangã dignitatẽ meã? Nunc uenio ad iocationes tuas: qñ tu secundũ Oenomaũ Attij, nõ, ut olim solebat, *Atellanũ, sed, ut nunc fit, Mimũ introduxisti. Q uẽ tu mihi *Popiliũ, quem denarium narras? quã tyrotarichi patinã? facilitate mea ista ferebant antea: nunc mutata res est. Hirtiũ ego, & Dolabellã discipulos habeo, cœnãdi magistros. puto.n. te audiisse, (si forte ad uos oĩa p̃feruntur) illos apud me declamitare, me apud illos cœnitare. tu aũt ꝙ mihi bonam copiã ejures, nihil est. tum.n. cum rẽ augebas, q̃stiunculis te faciebam *attentiorem: nunc, cũ tam æquo aĩo bona perdas, nõ eo sis cõsilio, ut, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliquam putes accipere. etiam hæc leuior est plaga ab amico, q̃ a debitore. Nec tamen eas cœnas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum sit, & lautum. memini, te mihi Phameæ cœnam narrare. temperius fiat: cetera eodem modo. quòd si perseueras me ad matris tuæ cœnam uocare; feram id quoque. nolo enim uidere animum, qui mihi audeat ista, quæ scribis, apponere, aut etiam polypum Miniani Iouis similem. crede mihi, non audebis. ante meum aduentũ fama ad te de mea noua lautitia ueniet: eam extimesces. neque est, quòd in promulside spei ponas aliquid: quam totam [illegible] *solebam enim antea * delectari oleis, & lucanicis tuis. Sed quid hæc loquimur? liceat [illegible] uenire. tu uero (uolo enim abstergere animi tui metum) ad tyrotarichum antiquũ redi. ego tibi unum sumptum afferam, ꝙ, balneum calfacias, oportebit: cetera more nostro. superiora illa lusimus. De uilla Seliciana & curasti diligenter, & scripsisti facetissime. itaque puto me p̃termissurũ: *salis enim satis est, Saunionum parum. Vale.

Marginal notes: fic, dolere dolorẽ, gaudere gaudium. ep. 2. lib. 7. & lib 8. — potest.n. ali quis coli, nec amari. — pro, tamen; ut referatur ad, Etsi. — procerto affirmari. — & quia attente legerat, & quia multum. — i. dictorũ. — efficere, ut non fit, cauere, uitare. nã culpa quidẽ ut ni teiur, in no bis est. — instabilem, leue, & graue; imbecillam, & firmum. — Donatus in uita Terentij, & Lon. lib. 7. & popillã, & polypũ, de quo paulo infra, in antiquis l. legitur. — f. ad rem conseruandã: ut Hor. ep. 7. Durus, ait, Vultei nimis, attentusq; uideris. — alij, delectari, quasi leuiter pascere: a delibo. — i. amarum quidem locus, sed soli tarior.

DElectauerunt) Cum nosset Pætus libertatem Cic. in loquendo & dicendo sententiam suam, uerebatur, ne fortasse aliquid diceret, quod animum Cęs. aut eius amicorum offenderet, quia tũc rerũ potiebatur Cæs. qui multis Pompeianis male erat amicus. Itaque cum de ea re locutus esset cum Selicio, timẽs ne Selicius ei aliquid solicitudinis afferret, si ei hoc nuntiasset, scripserat — HVBER.

pſerat ad Cic. binas literas eodem exemplo, ut ſaltem unæ redderẽtur, ſi alteræ amiſſæ fuiſſent. qbus ei conſulebat quid eſſet agendum. Ad quas primum Cic. dicit ſe reſcripſiſſe diligenter. Deinde narrat quo artificio & moderatione utatur in uiuendo cum Cæſ. & Cæſarianis, a qb⁹ dicit ſe & coli & amari, qm̃ nihil dicat qđ merito eorum amicos offendat. ꝙ ſi fortaſſe aliqua ſua dicta acuta & faceta, q̃ uideantur habere aliqd aculei, ad Cæſ. referãtur: dicit non capere in malam partem, & facile ſecernere dicta Cic. a dictis aliorum. Deinde dicit a qbus rebus cõſolationẽ capiat his tpib⁹. Poſtremo iocatur multũ cum ipſo Pæto de uictu & cibariis utriuſque. [Amaui amorẽ tuũ) .i. fuit mihi gratus & iucundus amor tuus. [Bis quidem) .ſ. ſcripſerat. [Eodem exemplo) eadem, ut ita dicam, copia. [Cõmotum) propter me, nequid ſolicitudinis mihi nuntiarent. [Quoquo modo) qualiscũq; ratione. [Liberarem) penitus tollerem. [Leuarem) minuerem, alleuiarem. [Iſta cura) quam de me habebas. [Sic habeto) ſic tibi perſuade. [Non.n.) parẽtheſis uſq; ad eum locum, ſed tñ. [Conſilio) prudentia. [Artificium) induſtria. [Excogitandum) inueniendum cogitatione. [Elaborari) ſummo labore curari. [Iſtorum) Cæſarianorum. [Me conſecutum eſſe) ordo eſt. Sic mi Pæte habeto, me conſecutum eſſe ſummo ſtudio quidqđ arte fieri poterit, quidquid elaborari aut effici poterit ad cõciliandam & colligendam beneuolentiam iſtorum. reliqua dicta ſunt p parentheſim. ſed qm̃ pp parentheſim clauſula uidebat̃ longior, repetiuit dicens, ſed tñ. qđ ſæpe apud alios idoneos inuenit̃. [Nec fruſtra) ſum conſecutus. [Nam etſi) ſnia eſt per ſimilitudinem. ſic Ouid. lib. 1. q inſcribit̃ Triſtium: Scilicet ut fuluum ſpectatur in ignib⁹ aurum, Tpe ſic duro eſt inſpicienda fides. [Periculo) experientia. Terẽt. fac periculum in literis. [Cetera) pter tempus aliquod malum & aduerſum. [Signa cõia) q̃ oẽs poſſunt oſtendere, q̃ non habent multum certitudinis. [Sed) .i. tñ. [Argumento) ſigno, probatione. [Quãobrem) propter qđ argumentum. [Vere) non ficte. [Ea) talis, quia ſimulatur amor ab iis, qui ſunt in aduerſa, uel tenui fortuna erga eos, qui utuntur rebus ſecundis. Itaq; ea hoc cognoſco eorum amorem erga me uerum eſſe, quia nec ego utor rebus ſecundis, & magnis, nec ipſi ſunt in humili fortuna, ut debeant ſimulare. [Penes quẽ) apud quem. intelligit autem Cæſ. [Præſciri) præuideri, præcognoſci. [Ne dicam libidine) occupatio, extornario, libidine, appetitu ſine ratione. [Eius) ipſius Cæſ. [In ea re ipſa) ne offenderem animum eius. [Olim) alias, ſuperiori tempore. [Cuius) .ſ. mei. [Opera) .i. cauſa & beneficio. [Eſſet libertas in ciuitate) .i. qui feciſſem opprimendo coniurationem ſceleratiſſimorum hominum, ut ciuitas noſtra eſſet libera. Iuuen. Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit. [Ea) libertate. [Nihil loqui) ſubaudi eſſe meum arbitror. [Illius) Cæſ. [Effugere autem) occurrit obiectioni, quòd uteretur quibuſdam ſcõmatibus & apophthegmatis, quæ fortaſſe offendant. dicit enim ſe non poſſe aliter facere, niſi abiiciat famam ingenij prompti ad talia dicta, quod eſt impoſſibile. [Effugere) offenſionem dictorum) .i. ſi uelim fugere & uitare, ne quædam mea dicta acuta, aut faceta offendant, faciendum eſſet, ne dicer eſſe ingenioſus & doctus. qđ fieri non poteſt. [Peracre) ſeuerum, uel uelox, & promptum, & intelligẽs. [Et ut) habuit Pætus Seruium fratrẽ literatiſſimum, & ita aſſuetũ in lectione poetarũ, & maxime Plauti, ut ſi quis uerſus allatus fuiſſet p uerſu Plauti, qui nõ fuiſſet Plauti, ſtatim iudicaret, & negaret eſſe Plauti. cõparat igitur ingeniũ Cæſ. in iudicãdis apophthegmatis ingenio & doctrinæ Seruij in iudicãdis uerſib⁹. dicit.n. ſicut frater tuus Seruius pp magnã conſuetudinem legẽdi diceret, hic uerſus non eſt Plauti: ita Cæſ. cũ audit aliquid dictum aut apophthegma, quod mihi aſcribat̃, qđ non ſit meum, ſtatim ſolet reiicere & cognoſcere non eſſe meũ. [Tritas) uſitatas. tractum a rebus, quæ uſu teruntur, unde & ueſtis trita dr̃, longo ferẽ uſu conſumpta. [Notandis) iudicandis, inſpiciendis, ſic adaptat ſimilitudinem Cæſ. ad Seruium. [Confecerit) cõpoſuerit. [ἀπόφθεγμα) ſentẽtia breuis, acutũ dictũ. alios codex habebat ἀσυνετώτερον .i. obſcurius. nam ἀσύνετος ſignat, ſine intellectu reiicere, reſpuere familiares illius, q teſtificant̃ ei de facetiis, & acumine meorũ dictorum. [Inciderunt) caſu dñr. [Vario ſermone) inter loquendum uariis de rebus. [Nec inſulſa) inſipida aut infaceta. [Nec illiterata) non illiterati hominis. [Cum reliquis actis) .ſ. publicis, quæ uult ad ſe deferri. [Præterea) que ſint nec inſulſa, nec illiterata. [Non putet audiendum) non delectetur audire. [Oenomao tuo) Oenomaus, nomen eſt tragœdiæ, ſicut & Oreſtes. fuit autem Martis filius, rex Elidis & Piſe & Hippodamiæ pater: quem Attius poeta in tragœdia introducit de inuidia conquerentem. de qua dicit Cic. non eſſe ſibi querẽdum, quia nihil habebat, quod ſibi inuidendum ſit. [Poſiti loco) .i. notaſti. [Quid poteſt inuideri) quid eſt, quod ſit mihi inuidendum. q.d. nihil. [Fac) pone, finge. [Iis) Stoicos intelligit. [Vim uirtutis) quia ualeat uirtus. [Nihil præſtare) nihil eſſe, ad quod ſit obligatus. [Qua) culpa. [Dupliciter) duplici ratione. [Et ꝙ) prima ratio. [Senſerim) iudicauerim. [Et ꝙ, cum) ſecũda ratio. [Ad obtinenda ea) .i. ad ſuſtinenda, quæ eſſent rectiſſima. [In officio boni ciuis) in eo, qđ debet facere bonus ciuis. [Temere) inconſiderate. [Potentes) Cæſ. & Cæſarianos. [Cetera uero) hęc ſunt, quæ ſequuntur. [Quo modo) in quam partem. [Præſtare non poſſum) .i. non eſt in poteſtate mea. [Cõſcientia) quia rectiſſime ſenſi. [Moderatione) modeſtiſſimo regimine quo utor. [Illam ſimilitudinem Attij) .ſ. de inuidia, quam adducis. [Non modo) non ſolum. [Leuem, & imbecillem) .i. tanquam leuem, & imbecillem. [Tanquam fluctum a ſaxo) nã ſcopuli repellunt & retundunt fluctus ita, ut eos frangant: ita fortis animus debet retundere & frangere fortunam. [Monumenta) ſcripta, hiſtoriæ. [Tulerint regna) paſſi ſint reges & tyrannos. [Athenis) ubi aliqñ fuerunt etiam tyranni. [Syracuſis) quæ urbs eſt Siciliæ Dionyſij tyrannide nota. [Ipſi uiri) ſapientiſſimi. [Liberi) in libertate, quia contemnebant fortunam. [Suis c. ſeruientibus) .i. cum ſuæ ciuitates eſſent in ſeruitute, ipſi tñ erant quodammodo liberi. [Non putem) .q.d. immo putabo. [Tueri) cõſeruare. [Nec frangam) nec minuam. [Nunc uenio) incipit Cic. agere iocis cũ Pæto. [Qñ) qm̃. [Vt ſolebat olim) ut olim fieri ſolebat. [Atellanum) ab oppido Atellano, comœdiæ Atellanæ appellatæ ſunt. [Quẽ tu) hoc genus iocationis magis intelligebat̃ ab iis, inter quos agebatur, q̃ exprimeretur. [Quam tyrotaricbi patinam?) .ſ. narras tyrotarichum. Alij dicunt genus eſſe ſalſamenti, alij placentam, ſiue, ut uulgus ait, artocreant. deriuatio autem uidetur ſignificare genus eſſe caſei ſalſi. nam τυρὸς caſeus dicit̃, ταριχίῳ ſalſo, & τάριχος, ſalſus. poterat tñ eſſe condimentorum aliquod ex caſeo ſalſo, qđ nõ erat ualde ſumptuoſum. [Felicitate mea iſta ferebantur) .i. cum eſſem ditior, & res mihi eſſent meliores: iſta ferebantur. i. talia cibaria. Alii legunt, facilitate mea, qđ magis probo. [Mutata res) quia non ſunt in eo ſtatu, in quo ſolebam. [Hirtium, & Dolabellam) hi duo adoleſcẽtes erant nobiliſſimi Cæſ. gratiſſimi. [Dicẽdi diſcipulos) iocatus Cic. dicit. o. hos duos ſibi diſcipulos in arte dicẽdi. in arte aũt cœnandi eſſe magiſtros. [Iiures) affirmes iurando. [Bonam copiã) aut p bonam copiam deam, aut bonam copiam. ſ. eſſe tibi, coniicimus Cic. fuiſſe inuitatum a Pæto. [Cum rem habeas) cum eras ditior. Nunc oſtẽdit Pætũ male agere rẽ ſuam. [Tam æquo aĩo) tam ſine ſolicitudine, & cura, tã libẽter. [Non ſis eo cõſilio) nõ hoc credas, nõ tibi hoc perſuadeas. [Vt cum) .i. ut putes augere reputationem ſuam, ſi accipias me hoſpitio, & des mihi cœnas. uult.n. Cic. ſignificare ſe excipiendũ familiariter, ſine ambitione, & impenſa Pæti ab amico, qui eat ſponte, & non inuitatus. [Quàm a debitore) .i. q̃ ab eo, qui ex debito eat. [Eas) tales. [Fiant magnę reliquiæ) .i. ut multa ſuperſint, ut ſolet fieri in magnis conuiuiis. [Et) .i. etiam. [Lautum) mundum. [Fiat temperius) .i. temperatius, q̃ .ſ. cœna Phameæ. i. minori impenſa uel melius. [Temperius) .i. magis in tẽpore uel citius. Ouid. 4. Met. Modo ſurgis eo tẽperius cœlo. i. citius. [Cœna matris tuæ) quam intelligimus eſſe ſumptuoſam. [Feram) iocatur. q.d. ueniam ad eã. [Videre) experiri. [Audeat) quaſi in rẽ magnã. [Polypum) genus eſt piſcia a multitudine pedũ ſic dicti. [Miniani) Iouis ſimilẽ ea aliqua comœdia eſt hic locus ubi fortaſſe polypus Ioui appoſitus ſcribebatur, aut qualis polypus, qui appoſitus eſt in cœnam Iouis Miniani, quem Minius aliquis ſcripſit, aut repræſentauit. alii legunt minuam, ut ſit ſenſus, minuam. i. conſumam. [Nõ audebis) .ſ. inuitare ad cœnã matris. [De mea noua lautitia) nuntiatur tibi, ꝙ ſim nimis lautus. [Eam) lautitiam. [Promulſide) genus eſt liquaminis, ut quidam uolũt ex mulſo. [Suſtuli) amoui, qa nõ amplius delector. [Oleis) aqua & ſale conditis. [Lucanicis) Lucanica genus eſt farciminis ex porcinis carnib⁹ a Lucanis populis, unde primum fuit inuecta ſic dicta. [Abſtergere) penitus amouere [Antiquũ) quo ſolebã delectari. i. paratyrotarichũ. erat.n. cib⁹ pauci ſumptus quẽ prius dixit Cic. ſe iã faſtidire cũ antea ferret nũc aut dicit Pęto, ut illud ſibi paret. [Vnũ) pcipuũ. [More noſtro) ſic ut cõſueuimus. i. moderate. [Illa ſuperiora) cum diximus non eſſe lautos. [Luſimus) ea ioco diximus. [Prætermiſurum) .ſ. uillam Selicianam. [Satis) facetiarum. [Sanionum) Saniones, q ſunt in dictis fatui, & morib⁹ obſcœnis. Cic. lib. 2. de or. Quid porrò tam ridiculum, q̃ Sanio? hos Gręci appellant βωμολόχους. quorſum aũt ſubdiderit, Satis.n. ſatis eſt, ſanionum purum, non facile poteſt intelligi.

DElectauerũt &c.) Veritus erat Papirius Pætus ne Cic. libertate nimia in loquendo efferretur contra Cæſ. aut amicos eius. ascar.

eius. Itaq; cũ de eo locutus esset cum Silio, timens ne Silius ali qd solicitudinis afferret, si ei hoc renũciasset, scripserat ad Cic. binas literas eodem exẽplo, ut saltem alteræ redderent. Ad quas Cic. primum dicit rescripsisse diligenter. deinde narrat qua arte utatur in uiuendo cum Cæsare & Cæsarianis, ita ut libere dicta non accipiantur in malam partem. Demum declarat unde illis tẽporibus consolationem accipiat iocans cum ipso Pęto & uictum utriusque. Ordo est. Literæ tuæ delectauerunt me, in qb[9] primum amaui amorem tuum, q te incitauit ad scribendum uerentem. i. timentem, ne Silius attulisset mihi aliqd solicitudinis. i. negotii suo nuntio. i. denũtiatione, de quo & tu scripseras mihi antea bis qdem eodem exẽplo. i. iisdem uerbis & rõnib[9] ut intelligerem facile te esse cõmotum. s. timore. Et ego rescripseram tibi accurate. i. adhibita cura, ut aut liberarem te ista cura. i. solicitudine, quoquo. i. quocũq; mõ, in tali re atq; tpe, aut certe. i. saltem, si liberare nõ possem aut nollẽ, leuarem te. i. deonerarem te s. ista cura. Sed qm̃ tu ostendis quoque. i. etiam, ꝑ ximis literis. s. tuis, quãtæ curæ ea res sit tibi, o mi Pæte habeto sic. i. teneto ꝓ certo, quidq d potuerit fieri arte: (non. n. est iã satis pugnare cõsilio, qa quoddam artificium est excogitãdum. i. cogitando inueniẽdum) sed tñ. i. nihilominus quidq d potuerit elaborari aut effici, me cõsecutum esse. i. obtinuisse summo studio ad cõciliandã. i. de nouo acqrendam & colligendã. s. ex occasionib[9] quantũlibet paruis bñuolentiam illoꝝ. s. Cęsarianoꝝ. Nec sup. cõsecutus sum frustra, ut arbitror. Ego. n. color. passiuum uerbum color coleris. i. ueneror, & obseruor. i. timeor lędi, sic ab oibus iis, q diligũtur a Cæs. ut putem me amari ab his. Nã etsi. i. q̃q̃ amor uerus & fictus, nõ diiudicatur. i. decernitur facile nisi aliquod tempus eiusmodi incidat, ut quasi. i. perinde, atq; aurum põt perspici. i. ꝓbari igne, sic bñuolentis fidelis possit ꝑspici. i. pfecte nosci, periculo aliquo. cetera. s. extra periculum sunt signa cõia. s. tam uero, q̃ ficto amico. Sed ego utor uno argumento, quãobrem ego arbitror me diligi ex aio & uere. Quia & nostra fortuna est ea, & illorum, ut non sit cã simulandi. i. cur simulẽt. s. me amare si nõ amarent, aũt. i. sed nihil uideo, qđ timeam de illo penes quem. i. in cuius manib[9] est ois potestas, hoc est de Cæs. Nisi ꝙ oia sunt incerta, cum discessum est a iure. i. cum qs regit remp. non ẜm leges, sed ꝓ arbitrio suo: nec quicq̃ põt ꝓ̄stari. i. firmiter polliceri cautione data, quale sit futurum, qđ positum est in uoluntate, ne dicam in libidine alterius. Sed tñ animus ipsius, uidelicet Cæsaris, nulla re est offensus a me. enim ꝑꝑn quis, ut. i. quemadmodum ego arbitrabar olim meum esse loqui libere, cuius. s. mea opera, i. diligẽtia & labore libertas esset in ciuitate. s. Roma. quæ aliter perisset, sic sup. meum est, ea. s. libertate ciuitatis amissa, nunc nihil loqui quod offendat uoluntatem aut illius. s. Cæs. aut eoꝝ q diliguntur ab illo. Autem. i. sed, si ego uelim effugere offensionem nõnulloꝝ dictoꝝ acute aut facete, fama ingenij est abiiciẽda mihi qđ. s. abiicere famã ingenij si ego possem, id ego nõ recusarem. Sed tñ ipse Cæsar habet ꝑacre iudiciũ, & ut Seruius frater tuus, quem iudico fuisse literatissimũ, diceret facile, hic uersus non est Plauti, ꝙ. s. Seruius haberet aures tritas. i. assuetas notandis generibus. i. notando genera poetarum, & consuetudine legendi, sic audio Cæs. cum iam confecerit. i. ex diuersis collegerit, uolumina. i. libellos, apophthegmaton. i. acute & sentẽtiose, ac mordaciter dictoꝝ, solere. i. ꝙ ipse Cæs. soleat reiicere. i. abiicere & non recipere, si quid. i. si aliquid dictum afferatur ad eum pro meo quod nõ sit meum. i. a me dictum & excogitatum. Qđ. i. quam rem ipse facit nunc eo. i. tanto magis, quia ferè. s. omnes familiares eius uiuunt mecum quotidie. Autem. i. sed multa incidunt in sermone uario. i. in loquẽdo, aut dum loqmur de uariis rebus non dicit in sermonẽ quia de uno eodemq; sermone loqmur, citra transitionem in alium, quę fortasse cum dixi illis. s. familiaribus Cæs. uideantur nec illiterata nec insulsa, immo sape literaturam & sales. Hæc. s. dicta mea perferuntur ad illum uidelicet Cæs. cum reliquis actis. i. publicis, meis dictis & iam in acta relatis. ipse. n. mandauit. s. suis, ita sup. facere. Sic fit ut si Cæs. audiat præterea. i. præter ea quæ a suis afferuntur quid. i. aliqd de me, ipse putet non audiendum sup. esse. Quamobrem ego nihil utor Oenomao tuo. i. tragœdia tua scripta de Oenomao Martis filio rege Elidis & Pisæ & patre Hippodamię quem Accius in tragœdia inducit. de inuidia conquerentem de qua dicit Cic. nõ esse sibi quærẽdum cum nihil habeat cui inuidẽdum sit, etsi. i. q̃q̃ posuisti. i. inseruisti ꝟsus Accianos. i. Accij poetę tragici. Sed q̃ est inuidia, aut quid potest inuideri nunc mihi? q. d. nulla, & nihil. Verum fac esse. i. esto ut sint omnia. i. inuideatur mihi immerito. Ego uideo sic placuisse iis philosophis, uidelicet Stoicis, q soli uident mihi tenere uim. i. potestatem uirtutis. i. cognoscęre quantum ualeat, & quid sit uirtus, nihil esse sapiẽtis pertinere ad sapientem, præstare. i. persoluere & quod dñt facere bonum. est. n. præstare quod ab alio aut a se peccatum est emendare & reparare nisi culpam. i. sapiẽtem nulli rei esse obnoxium q̃ præter culpam suam euenit, qua. s. culpa ego uideor mihi carere duplicãter, &. i. simul ꝙ senserim ea. s. de bello ciuili fugiendo, quæ fuerunt rectissima & cum uiderem non satis præsidij. i. roboris militaria ad obtinenda ea. s. quæ sensi obtinenda, putarim, pro putauerim non supp. esse certandum cum uiribus ualẽtioribus qualea erant Cæs. Ergo cum. s. ita sit, ego non sum certe reprehendendus in officio. i. facto ciuis boni. Reliquum est. i. restat cum nihil male fecerim in remp. nequid dicam stulte ne quid dicam temere, ue, pro uel, nequid & faciam stulte & temere contra potẽtes, quales sunt Cæsariani & ego puto id quoque. s. nihil dicere, aut facere temere esse sapientis, uero, pro sed nõ possum præstare. i. exhibere cetera utpote quid quisque dicat me dixisse, aut qũo ille. s. Cæsar accipiat, aut qua fide uiuant mecum ij, qui colũt & obseruant. i. uenerantur me assidue. Ita. i. & sic fit ut ego cõsoler me, &. i. simul conscientia consiliorum superiorum. i. superioris temporis quæ recta fuerunt, & moderatione. i. temporatione in dictis & factis, temporis presentis, & transferam illam similitudinem Accij. i. quam adduxisti ex tragœdia Accij, non modo nõ ad inuidiam. i. non imputabo factum meum inuidiæ, sed transferam ad fortunam. i. imputabo fortunæ, quam. s. fortunã, ego existimo leuem & imbecillem. i. debilem oportere frangi ab animo firmo & graui tanquam fluctum a saxo. i. a scopulo in mari posito. Etenim. i. nam certe cum plena sint monumenta. i. scripta ad memoriam rerum Gręcorum. s. auctorum quemadmodum uiri sapientissimi tulerunt regna. i. dominia & tyrannides, uel Athenis uel Syracusis, cum ipsi. s. sapientissimi uiri fuerunt quodammodo liberi quia animus eorum non seruiebat, cum liberaliter quæ imperarentur facerent ciuitatibus suis. i. reliqs ciuibus, qbus pręsidere debebant, seruientibus: quia inuite imperata obeuntibus. ego non putem, sup. me posse tueri statum meum, sic ut neque offendam. i. lędam, & ad successionem prouocem animum cuiusquã, nec frangam. i. non imminuam dignitatẽ meã. Quia necesse est sub tyranno alterum facere, aut illum offendere seruando dignitatẽ, aut illi obsequendo dignitatẽ diminuere. Nunc uenio ad iocationes tuas. Quando. i. quandoquidem tu introduxisti ẜm Oenomaum. i. fabulam illam ab Oenomao (ut iã dixi) denominatum Accij. s. poetæ, non Atellanam. i. actorem uerbis rudibus, & in composito gestu, ut solebat olim. s. introduci, sed ut nunc fit, mimum. i. gesticulatorem, qui gestu uerba, & mores eorum, quos agit, imitatur. Quẽ Popilium narras tu mihi, quem denarium sup. narras tu mihi? locus obscurus est, qa desiderantur Accij tragœdiæ, qbus notis, locus erit apertissimus, sicut q diceret Gnathonem Terentij plane agis, si periisset Eunuchus Terentij plane obscurus esset locus, nunc clarissimus, Dubium est an denarium pro hoie, an potius ꝓ numo accipiat, & dicat Cic. more Popilij emisse denario patinam Tyrotarichi. i. casei salsi & uetusti. unde ait, quam patinam Tyrotarichi supp. narras mihi? ista, scõmata amara ferebantur facilitate. i. lenitate mea, nunc res est mutata. Ego habeo Hirtium & Dolabellam discipulos dicendi, & sup. magistros cœnandi, quia sumptus faciũt, aut coquendi peritiores sunt. Puto. n. audisse te, si forte oia. s. q̃ Romę fiant, perferantur ad uos, illos declamitare. i. frequenter se exercere in dicendo ꝑ causas fictas apud me, & me cœnitare. i. frequenter cœnare apud eos. Autem. i. sed nihil est ꝙ tu eiures. i. iurando eripias, & extorqueas mihi bonam copiam. s. obsonioꝝ. Hubert. intelligit eiures. i. expresse iurea ꝑ bonam copiam deã. Ego. n. faciebam te attentiorem q̃stiunculis. i. paruis qõnibus tũc, cum habebas rem. i. diuitias, hoc est te exercebam, ut hoiem qui mihi curæ esset, nunc, cum ꝑdas bona. s. tua tã æquo. i. in utranque sortem, parato animo, non sis eo cõsilio. i. ne hoc tibi ꝑsuadeas, ut cum recipiss me hospitio, putes te accipere aliquã existimationem, aut potius æstimationem. s. obsoniorum tuoꝝ. Etiã. i. ꝑter hoc ꝙ bona tua mihi facis, hæc plaga. i. pœna & multa, est leuior ab amico, q̃ a debitore, qa leuius est nihil ab amico q̃ a debitore recipere. Nec tñ quæro. i. exigo eas cœnas, ut magnę reliquiæ fiant. Id qđ erit, sit magnificum & lautum. oia accipi debent ioco dicta. Memini te narrare mihi cœnam Phameę. s. lautam & immẽsam. sup. cœna tua sit temperius. i. non sic tã magna: cetera, sup. fiant eodem mõ i. æque laute. Qđ si perseueras uocare me ad cœnam matris. s. tuæ, ego feram. i. patiar quoque. i. ẽt id. uolo. n. uidere aium sup. eius, qui audeat apponere mihi ista q̃ scribis, aut etiam polypum. i. piscem multoꝝ pedum similem Iouis Miniani. i. rubicundi, quasi minio tincti. aut miniani a mimo

intro

introducti in fabula, crede mihi non audebis sup. talẽ apponere. Fama de mea lautitia ueniet ad te ante aduentum meum, tu extimesces eam. Neq; est ꝙ ponas aliquid spei in ꝓmulside .i. dulciario illo aut liquamine ex mulso, hoc est qđ putes me promulside contẽtũ fore, qui .s. ꝓmulsidẽ ego sustuli .i. deposui de cœna mea totam. Ego .n. soleba delectari antea oleis & lucanicis .s. illis tuis salsis ex carne suilla rubente. Sed qd .i. ad qd loqmur hęc? liceat modo uenire illò .i. ad illum locum ubi tu es. Tu uero redi ad Tyrotarichum .i. caseum salsum antiquũ . uolo .n. abstergere metum animi tui. Ego afferam tibi unum sumptum, quia oportebit ꝙ calefacias balneum, cetera sup. facias & pares, more nostro. nos lusimus .i. per iocũ diximus illa superiora. Tu & curasti diligenter & scripsisti facetissime de uilla Seliciana. Itaque ego puto me ꝑtermissurũ .i. dimissurũ eã. Salis .n. satis .i. facetiarũ est, parũ sup. est Saniorum .i. fatuorũ, obscœniorũ, quos Græci βωμολόχους uocant.

PAVL. MAN.

T Vautem ꝙ mihi bonam copiam eiures, nihil est) Hieronymus Ferrarius, legendum arbitratur, bonam copiam iures, hoc sensu: non est, quod te mihi semper præsto fore, tuiq; bonam copiam facturum esse iures. ut respexerit ad id, quod M. Varro scribit lib. 6. de lingua Latina. Debitores non nulli pro pecunia, quã debebant, operas in seruitutem dabant, dum soluerent. id Sylla dictator sustulit, uoluitq;, ut ij bonam copiam iurarent .i. ut, sui facultatẽ creditoribus semper esse facturos, iureiurando promitterent. Ferrarius sic accipiebat. ego aũt puto hic dictum esse, Quòd mihi bonam copiã eiures, ꝑ, ꝙ iures mihi, te nõ habere unde sumptũ facias. tãtumq; abest, ut ea Varrone Ciceronis locum emendẽ, ut potius ea Cicerone Varronis locum putẽ esse corrigendum: ut legatur, uoluitq;, ut ij bonam copiam eiurarẽt .i. ut iurarent, se nõ habere unde creditorib' satisfacerent. hoc multis argumentis ꝓbare non conabor. recitabo locũ Sex. Pompeij, qui nostrã sentẽtiã ita confirmat, ut dubitatio prorsus nulla relinquatur. Eiuratio, inqt lib. 5. significat, id, qđ desideretur, non posse præstari. Plautus, Eiurauit militiam. Est igitur, Eiurare, iureiurando recusare. idq; satis tum ea, quæ attulimus, tum alia quoq; exempla declarant. (Æstimationẽ te aliqñ putes accipere) allusi ad æstimationẽ possessionũ, quã Cæsar ꝑ arbitros debitorũ causa fieri uoluerat, ut ij creditorib' facilius satisfacerent. qua de re initio libri 3. de bellis ciuilibus, his uerbis. Cũ fides tota Italia esset angustior, neque creditæ pecuniæ soluerẽtur, cõstituit, ut arbitri darentur; per eos fierẽt æstimationes possessionũ, & reꝝ, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque eæ creditoribus traderentur. hoc & ad timorẽ nouarũ tabularũ tollendum, minuendumue, q fere bella, & ciuiles dissentiones sequi cõsueuit, & ad debitorũ tuendam existimationem esse aptissimum existimauit. Suetonius ẽt in Cæsare, De pecuniis, inquit, mutuis, disiecta nouaꝝ tabulaꝝ exspectatione, quæ crebro mouebat̃, decreuit tandẽ, ut debitores creditorib' satisfacerẽt per æstimationem possessionum, quanti quasq; ante ciuile bellum cõparassent, deducta summa æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut perscriptum fuisset. qua conditione quarta pars fere debiti deperibat. Cum igitur Papirius ex eo Cæsaris decreto magnam a debitoribus plagam accepisset, æstimatis eorum possessionibus, non quanti uenire tunc possent, sed quãti ante ciuile bellum fuissent; iocans, ut solet, Cicero, Ne credas, inquit, cum me hospitio recipias, æstimationem te aliq̃ accepturũ. & dixit, æstimationẽ aliq̃, tanq̃ si, magnum aliqđ damnum, dixisset. Papirius .n. æstimationes .i. prædia, ꝑ arbitros inique æstimata, a debitoribus accipiẽs, crediti iacturam non minimam fecerat. deinde sequitur. Etiam hæc leuior est plaga ab amico, q̃ a debitore, hoc est, & tñ, ꝙ ab amico bona tua comedantur, non id tibi æque graue esse debet, atque illud est, quod debitorum causa deperdis: a quibus possessiones, quanti uendere nunquam poteris, accipiendæ tibi sunt.

Cal. Rhod. antiq. lect. l. 7. c. 47.

C Icero in quandam ad Pætum epistola, Quam mihi, inquit, tyrotarichi patinam narras? facilitate mea ista ferebantur antea, nunc mutata res est.) quæri scio inter eloquentiæ Cic. candidatos, quid uerbum non admodum frequens apud Latinos sibi uelit, tam hic, q̃ epistolis ad Att. Inuenio apud Græcos dici quidem tarichos salsamentum, Suidas tñ, carnem intelligere mauult sale conspersam: addita ẽt etymo παρὰ τὸ εἰς χυμὸν ἰέναι χωρισθῆ, quod eliquetur inde tabes gari modo. nam ichor tabes est, ac cruor. id fuisse annonæ uilioris, ut credam, facit Aristophanis interpres, cum in comœdia, cui titulus est ἱππεῖς, ita scribat, ὅπου τὸ ταριχοπωλεῖον, ἀντὶ τοῦ ὅπου τὰ εὐτελῆ πωλεῖται. Vbi, inqt, est tarichopolion, hoc est, ubi tenuia ueneunt. Tarichos Phrygium, & Gadiricũ est apud Eupolin, in Marica. Iul. Pollux Ægyptia addit, & Sardoa quoque. Sed & Tilri, Tarichos dicitur ab eodem, & λεπιδωτόν, qđ squãmatum intelligit, qđ seruile cibariũ fuisse mõstrat comicus Pluto, καὶ πρίω ἅμα τίλτου τάριχος τριώβολον τοῖς οἰκέταις. Ex ijs ducor coniectura non rã (ut monitũ plerisq; est uisum) a Caseo duci Tyrotarichum, q̃ a loco, ubi conficeretur, inde q; Romã subuectaret, uti ea Hispania, & locis aliis. Nec me fallit Apiciũ scribere, quisqs is est, patelli syrotaricho ex quocunq; uolueris salso coques ea oleo exossãbis & cerebella cocta, pulpas piscium, iecuscula pullorum, caseum mollem eacaldatũ, hæc omnia calefacies in patella. Apud Philippidem, Eustathio referente, legit̃, τυροῦ καὶ ταρίχους. ubi auctori idem ꝓbare niti, tarichos neutro dici genere. ut apud Menãd. ἐπίπασσε ἐπὶ τὸ τάριχος ἅλας .i. sale insp̃li tarichos. & mascul. apud Aristoph. τάριχον τουτονὶ πλύνων .i. tarichum abluens hunc. Horęum tarichos inueni apud Pollucẽ lib. 7. siue horatarichos. sicuti ẽt tarichopolas, quos latine salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta uendunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a Papirio, ut scribat illi, quid de agris diuidundis futurum censeat: simul exponit, quam spem de suis Cicero propter Cæsaris beneuolentiam obtinebat.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 17

N On tu homo ridiculus es, qui, cum *Balbus noster apud te fuerit, ex me quæras, quid de istis municipiis, & agris futurum *putem? quasi aut ego quidq̃ sciam, qđ iste nesciat; aut, si quid aliqñ scio, non ex isto soleam scire. imnio uero, si me amas, tu fac, ut sciam, quid de *nobis futurum sit. habuisti .n. in tua potestate, ex quo uel ex sobrio, uel certe ex ebrio scire posses. sed ego ista, mi Pæte, non quæro: primum quia de lucro ꝓpe iam quadriennium uiuimus; si aut hoc lucrum est, aut hæc uita, superstitem reip. uiuere: deinde ꝙ scire quoq; mihi uideor, quid futurum sit. fiet .n. quodcũq; uolent, qui ualebunt: ualebunt aũt semꝑ arma. nobis igit̃ satis esse debet, quidqd concedit̃. hoc si quis pati non potuit, mori debuit. Veientem quidẽ agrum, & Capẽnatem metiunt̃. hic non longe abest a Tusculano. nihil tñ timeo: fruor, dũ licet: opto, ut semꝑ liceat. si id minus cõtigerit: tñ, qñ ego, uir fortis, idemq; philosophus, uiuere pulcherrimum duxi, non possum eum nõ diligere, cuius bñficio id consecutus sum. q si cupiat esse rẽp. qualem fortasse & ille uult, & oẽs optare debemus: quid faciat, tñ non habet; ita se cum multis *colligauit. Sed longius ꝓgredior: scribo .n. ad *te. hoc tñ scito, non modo me, q consiliis nõ intersum, sed ne ipsum quidem principem scire, quid futurũ sit. nos .n. illi seruimus, ipse temporib'. ita nec ille, quid tempora postulatura sint; nec nos, quid ille cogitet, scire possumus. hæc tibi antea non rescripsi, nõ quo cessator esse solerem, præsertim in literis: sed, cum explorati nihil haberem, nec tibi solicitudinẽ ex dubitatione mea, nec spem ex affirmatione afferre uolui. Illud tñ ascribã, qđ est uerissimum, me his temporibus adhuc de *isto periculo nihil audisse. tu tamen pro tua sapientia debebis optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunq; erunt. Vale.

intimus Cæsaris amicus. — *nũ fore putem, ut diuidantur.* — *nõ de agris, sed de nobis ipsis.* — *ep 24. h l. q te nihil latet. uide ep 2 h l.* — *de agris istis diuidũdis. hac ipsa epist.*

NVDAR.

N On tu) Romani moris fuit militibus ueteranis post confectam militiam agros aliquos dare, quorum ꝓuentibus possent senectutem suam & familiam sustentare, ut ostendit Iuuen. Tandem ꝑ multis uix iugera bina dabant Vulneribus. Et Lucan. lib. 1. Pharſ. Quæ sedes erit emeritis, q̃ iura dabunt̃, Quæ noster ueteranus aret. Id igit̃ tum Cæs. facturus diceret̃, petiuerat Pętus a Cic. qd putaret esse facturum de his agris. Itaq; Cic. rescribẽs ostendit, eũ melius scire debere q Balbum, Cæs. intimum & familiarem, apud se habuerit, a quo potuit oĩa multo melius intelligere. Itaq; a Pæto petit qd putet nõ de agris, sed de seipsis esse futurum, Cæs. tenente oĩa. deinde tñ dicit Cic. qd intelligat de diuisione

ſione agrorũ:& licet ager ſuus Tuſc.ꝓp uicinitatem immineat periculo diuiſionis, dicit tñ ſe non timere, ſed ut uirum fortẽ & philoſophum exiſtimare ſatis ſibi eſſe, quòd uiuat, ſeq; amare Cæſ. cuius beneficio habeat uitã. Poſtremo dicit non ſolum ſibi, ſed ẽt ipſi Cęſ. qui omnia regit, incertum eſſe quid ſit futurum: quia res ipſæ pro tꝑibus mutantur. [Non tu) interrogatiue legendum eſt. non ne es homo dignus uideri. q. d. ſimplex. [Balbus) qui Cæſ. conſilia nouit. [Municipiis) oppidis, quæ aſſignabantur ad habitationem militum. Lucan. An melius fient piratę magne coloni. [Et agris) diuidundis. [Ille) Balb⁹. [Ex iſto) quia quidquid de factis Cæſ. ſcio, Balbus mihi dicit. immo petit a Pæto quid putet futurum de ſeipſis. [Si me amas) adiuratio. [Habuiſti) Balbum. [Vel ebrio) quia bene poti facilius reuelant ſecreta. Hor. Quid non ebrietas deſignat, operta recludit? Vult autem intelligere, habuiſti cum apud te qui uel deliberata mente quod faciũt ſobrij, uel ex caſu & temere, ut faciunt ebrij, tibi dixit qd ſit Cęſ. facturus. [Iſta) .i. talia. [De lucro) .i. ultra quam ſperabamus & optamus. Terent. Quidqd pręter ſpẽ euenerit, in lucrũ deputato. [Quadriennium) quattuor annos pręteritos. [Si aut) quaſi correctio eſt. quia dixit lucrum eſſe ꝙ uiuat. [Aut uita) ſi uita poteſt appellari uiuere poſt rempub. amiſſam. q. d. quę potius eſt mors. [Deinde) .ſ. non quæro iſta. [Quòd) .i. quia. [Videor ſcire) conicio quodammodo quid ſit futurum. [Fiet.n.) id, quod uidetur ſcire, ꝙ omnia regentur arbitrio eorum, qui habebunt potentiam. [Valebunt) poterunt. Valebunt arma ſignificat quòd magis regentur res ui quadam ꝗ iuſtitia. [Quidquid cõceditur) q. d. ſola uita ẽt ſub imperio Cęſ. qñ uiuendo aliter facere non poſſumus. [Hoc) ſic oſtendit Catonem non ſine cauſa periiſſe, ne ueniret in hanc ſeruitutem. [Si quis) ſignificat Cat. qui ſeipſum Vticę interemit, ne Cæſ. tyrannidem uideret. [Veientem agrum) agrum Veiorum qui populi ſunt finitimi Romanis. [Capenatem) A Capena oppido. unde & porta, quæ illuc ducebat, Capena appellata eſt. Iuuen. Subſtitit ad ueteres arcus madidãq; capenam. [Metiuntur) menſurant, ut diuidant. ſ. Cæſariani. [Hoc) .ſ. qđ metiuntur iſtos agros. [Non abeſt longe a Tuſculano) quia propinquum eſt, imminet periculo Tuſc. propter uicinitatem. Virg. Mantua ue miſeræ nimium uicina Cremonæ. [Fruor) capio uoluptatem, & fructum ex eo agro. [Dum licet) dum permittitur mihi, dũ poſſum. [Semper liceat) .ſ. frui. [Id) ut fruar meo agro. [Minus) non. [Quando) qñ. [Vir fortis) bene armatus contra omnia diuerſa. [Duxi) exiſtimaui. [Pulcherrimum uiuere) uitam eſſe pulcherrimam omnium, quę nobis contingũt. pro locis mutat Cic. ſententias. alibi.n. oſtendit uitam, amiſſa dignitate & honeſtate, nullo pacto eſſe appetendã. [Eum) Cæſ. [Beneficio) liberalitate, qa poterat mihi eripe, ſi uoluiſſet. [Id) .ſ. uiuere. [Qui) excuſat Cęſ. ꝙ licet bonam habeat uoluntatem, neceſſe tñ ſit eũ multa facere ad arbitrium aliorum, quos habet ſibi coniunctos & amicos. [Quid faciat) .i. aliqd quod poſſit facere, ut uult. [Colligauit) q. d. implicauit. [Longius ꝓg.) plura dico, ꝗ opus erat. [Ipſum principem) ipſum Cæſ. qui eſt princeps conſiliorum. [Nos .n.) ratio, quare Cæſ. neſciat futura. [Ipſe tꝑibus) .ſ. ſeruit. [Tempora) quæ aſſidue mutantur. [Ille) Cæſ. [Cogitet) habeat in animo, qa cogitationes alieni cordis nobis ſunt ignotæ. [Non reſcripſi) cum a me petiiſſes. [Antea) olim. [Ceſſator) piger. [Nihil explorati) nihil certi. [Nec) duplicem aſſignat rationẽ quare citius non reſcripſerit: quia cum nihil haberet explorati, noluit ponere rem in dubio, ne ex dubitatione daret ei ſolicitudinem: nec uoluit ẽt affirmare, qđ erat incertũ. ne ex affirmatione daret ſpẽ uanã. [Aſcribã) ſubiungã, quaſi poſt oĩa ſcribam. [De iſto periculo) qđ tu times imminere nobis. [Tu tñ) conſiliũ ſapientis, ut optemus a deis ſemper optima, & tamen cogitemus potius mala poſſe euenire, ꝗ bona. quia ſi ita cogitabimus, minus nos oppriment, qa ꝓcogitata euenient ẽt ſi erunt mala. Si aũt euenient bona, id erit in lucro. quia cũ cogitatio noſtra eſſet de malis ſuꝑuenient. [Quęcunque erunt) ſiue bona, ſiue mala. Virg. Quidquid erit ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

ASCAN. NVm tu homo &c.) Mos erat Romanis, ut ueteranis militibus aliquot agros ad uitæ ſuſtentationem darent: quod Cæſ. ſe facturum decreuerat. quod cum Pætus a Cic. doceri uoluit, ſcribit eum melius debere ſcire, qui Balbum cõſulere potuerit. aperit tñ quid ſentiat: & quo animo, qđ euenerit, ferẽdũ ſit, docet. Ordo eſt. Nũ.s. nõne tu o Pæte es hõ ridiculus. i. riſum excitãs, & ridẽdus qa cũ Balbus noſter fuerit apud te, q̃ras ex me qd putem futurum de iſtis municipiis. i. oppidis municipalib⁹ & agris. ſ. illis adiacẽtib⁹ quos rumor erat Cæſ. uelle ueteranis ſuis diſtribuere, quaſi aut ego ſciã qdꝗ qđ iſte. ſ. Balbi neſciat, aut ſi ego ſcio qd. i. aliqd aliqñ, ego non ſoleã ſcire ſup. ex iſto. ſ. q apud te fuit, hoc eſt ex Balbo. Immo uero. i. ecõtrario, ſi tu amas me, tu fac, ut ſciã qd ſit futurũ de nobis. i. de agris noſtris. Tu. n. habuiſti in tua ptãte. ſ. Balbũ, ex quo tu poſſes ſcire uel ex ſobrio, uel certe ex ebrio, qa ebrius, inſipiẽs, pueri dicẽt tibi uerũ. Sed o mi Pæte ego nõ q̃ro iſta. i. nõ ſum ſolicitus de iſtis reb⁹. Primũ qa uiuimus, iam ꝓpe. i. quaſi quadriẽnium, de lucro. i. ultra ꝗ putauimus nos uiuere poſſe, ſi aut hoc eſt lucrum, aut hic eſt uita uidelicet, uiuere ſuꝑſtitẽ reip. i. poſt interitũ reip. Deinde nõ q̃ro, ſup. ꝙ. s. eo ꝙ ego uideor mihi ſcire, quoq;. i. ẽt qd ſit futurũ. Enim. i. qa, id ſup. fiet quodcũque uolent q ualebunt. i. plus poterunt, aũt .i. ſed arma. i. in armis ꝑſtantiores, ut Cæſariani ualebunt ſemper. Igitur ſatis debet eſſe nobis quidqd cõcedit. Siqs non potuit pati hoc. i. ut habeat ſatis ex eo qđ ſibi cõceditur, ipſe debuit mori. Quidẽ. s. certe ſup. Cæſariani, metiuntur. i. metiendo inter ſe diuidunt agrũ Veientẽ & Capenatem. i. iuxta Veios & Capenas iacẽtẽ, hic. ſ. ager nõ abeſt lõge a Tuſculano. ſ. agro, ubi Cic. erat poſſeſſio. Tñ. i. nihilominus, ego nihil timeo. ſ. de ablatione agri mei. Ego fruor. i. ex eo fructũ capio, dũ. i. quandiu licet opto ut liceat ſemper. Si id. i. ſemꝑ licere frui meis minus. i. non contigerit. i. datũ ſit, tñ qñ. i. qm̃, ego uir fortis. ſ. habitus aut haberi cupidus. i. philoſophus, duxi. i. exiſtimaui, uiuere eſſe pulcherrimũ, nõ poſſũ non diligere eũ. ſ. Cæſarẽ, cuius beneficio ego conſecutus ſum id .ſ. ut uiuam. Qui ſi cupiat remp. eſſe, qualẽ &. i. ẽt ille uult fortaſſe & nos oẽs debemus optare: tñ nõ habet qd faciat, qa nõ poſſet ẽt ſi uellet, remp. reſtituere priſtinæ libertati. ita. i. uſq; adeo colligauit. i. deuinxit ſe cũ multis, q. ſ. ſi reſp. uigeret, deponendi eſſent. Sed ego ꝓgredior longius. ſ. ꝗ neceſſe eſt. Scribo. o. ad te cui .ſ. pauca ſufficerẽt, cũ ſis uir prudẽs & ꝑſpicaci ingenio. Tñ ſcito hoc non modo me, q non interſum, conſiliis, non ſcire qd futurũ ſit, ſed neqdem. i. nõ ẽt ipſum principẽ. ſ. Cæſ. ſcire quid ſit futurũ. Vbi eſt non modo nõ me, legi poſſet nõ modo me, ut illa negatio ne utrique particulæ ſeruiret. Nos ſeruimus illi. ſ. Cæſ. ipſe ſup. ſeruit. i. inſeruit tꝑibus. i. rebus ſe ꝓ tꝑe hñtibus. Ita nec ille ſup. ſcire põt qd tꝑa ſint poſtulatura, nec nos poſſumus ſcire qd ille cogitet. Ego non ſcripſi hæc antea non ꝙ melius ꝗ quo ſolerẽ eſſe ceſſator. i. pigritans, ꝑſertim in literis. i. ſcribendis, ſed cũ nihil haberem explorati. i. certi, nec uolui afferre tibi ſolicitudinem ex dubitatione mea, nec ſpem ex affirmatione. ſ. de re dubia. Ego tñ adſcribam. i. ſcribendo addam illud, quod eſt ueriſſimũ, me nihil audiſſe adhuc his temporibus de periculo iſto. ſ. qđ times de agris nobis eripiendis: tu tamen debebis optare optima pro ſapientia tua. i. ſcḋm quod exigit ſapientia tua, & debebis cogitare difficillima. ſ. explicata poſſe euenire, & debebis ferre quæcunque erunt ſiue difficillima, ſiue mediocria.

PAVL. MAN. VIr fortis, idẽq; philoſophus) ſic in meo uetere libro, & duobus Sigonianis. eſt aũt peruenuſta ſententia: cum & uiri fortes, ex animi quadam præſtantia, & philoſophi, ex doctrina, patriam, honeſtatem, libertatem uitæ anteponãt; ego tñ, qui utrũque profiteor, & uirum fortem, & philoſophum, uiuere pulcherrimum duxi. Itidem locutus eſt epiſt. xx. huius libri: Caninius idem tuus, & idem noſter: Et lib. I I. de Diuin. M. Marcellus, idẽ imperator, idem augur optimus. Cum igitur & ueteres libros, & ſententiam ipſam, & conſuetudinem latine loquendi ſequar, diſſentire cogor ab iis, qui non, Idemque, ſed, Idem quod, imprimi uoluerunt. nunquam enim, quoad quidem per me liceat, ſtudioſum lectorem fraudari ueritate patiar. [Nõ modo me) libri omnes ueteſti hanc lectionem habent; quam, ut incorruptam, ſecuti ſumus. qui autem ea ſunt offenſi, ex ingenio particulam, non, interiecerunt. uide quæ diximus in illum locum epiſtolæ penultimæ libri I. Non modo præmiis, ſed ne periculis quidem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Dicit ſe omnibus modis non modo uti, ſed & frui ſuo conſilio & prudentia, quia bonarum artium ſtudia ſibi cordi eſſe aſſerit, & de ludo quoque ſuo iocatur.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 18

CVm eſſem otioſus in Tuſculano, propterea ꝙ *diſcipulos obuiam miſeram, ut iidem me q̃maxime conciliarent familiari ſuo; accepi tuas literas pleniſſimas ſuauitatis: ex quibus intellexi, ꝓbari tibi meum conſilium, ꝙ, ut Dionyſius tyrãnus, cum Syracuſis expulſus eſſet, Corinthi dicitur ludũ aperuiſſe; ſic ego, ſublatis iudiciis, amiſſo regno forenſi,

.ſ. Cæſaris amicorum amicitia, Hirtij, Dolab.

rẽsi,ludum quasi habere cœperim. quid quæris? me quoq; delectar consilium. mulra.n.consequor. primum id, qđ maxime nunc opus est, munio me ad hæc tempora. id cuiusmodi sit, nescio: tñ uideo, nullius adhuc cõsilia me huic anteponere. nisi forte mori melius fuit: in lectulo, fateor; sed non accidit. in acie non fui. ceteri quidem, Põpeius, Lentulus tuus, Scipio, Afranius fœde perierunt: at Cato præclare. iam quidem, cum uolemus, licebit: demus modo operam, ne tam necesse nobis sit, q̃ illi fuit: id quod *agimus. ergo hoc primum. sequitur illud: ipse melior fio, primum ualetudine; quã intermissis exercitationibus, amiseram: deinde ipsa illa, si qua fuit in me; facultas orationis, nisi me ad has exercitationes retulissem, exaruisset. Extremum illud est, quod tu, nescio, an primum putes: plures iam pauones confeci, q̃ tu pullos columbinos. tu istic te Ateriano iure delectato, ego me hic Hirtiano. ueni igitur, si uir es, & disce iam *προλεγόμενα, quæ quæris. etsi sus Mineruam. sed qñ, ut uideo, æstimationes tuas uendere non potes, neq; ollam denariorum implere: Romam tibi remigrandum est. satius est hic cruditate, q̃ istic fame. uideo te bona pdidisse: spero idẽ istuc *familiares tuos. actum igitur de te est, nisi puides. potes mulo isto, quem tibi reliquum dicis esse, qñ cantherium comedisti, Romam peruehi. sella tibi erit in ludo, tanquam hypodidascalo, *proxima: eam puluinus sequetur. Vale.

quia do operam, ut munuã me amittã &c.

.i. antedicta

cenam tibi dare solitos.

prope meã sellam.

MVRET.

CVm essem) Occupata rep. a Cæs. cum Cic. arti nullus esset locus in curia, aut in foro, ut ipse multis locis conquestus est, se totum abdidit in studia literarum, ut ea eis aliquã medicinam miseriarum acciperet, & quosdam adolescentes nobilissimos, in arte dicendi docendos, accepit, non tamen multos, ut multi suspicantur, qui credunt eũ aperuisse ludum omnibus uenire uolentibus: habebat.n. paucos, ut Balbum, Hirtium, & Dolabellam: licet ipse gratia ioci dicat se aperuisse ludum. itaq; hac epist. iocatur cum Pæto, & ostendit se sapientius fecisse q secutus sit tpa, q̃ eos qui seipsos interemerunt. Cõmemorat cõmoditates, quas ex hoc exercitio consequtur. Postremo irridet Pętum qui bona sua paulatim consumeras. signat.n. eum aliqñ deuenturum ad eundẽ exitum, ad quem ipse peruenit, ut aperiat ludũ literarium, sed minore tñ auctoritate. (Otiosus) sine occupatione. (Discipulos) Hirtium & Dolab. quos supra dixit se habere dicendi discipulos, & cœnandi magistros. (Familiari) Cæs. cui miserat eos obuiam, cũ intelligeret eum uenire Romam, ut conciliarent ipsum alienatum pp partes Põp. quas secutus fuerat. (Probari) laudari. (Consilium meũ) id, qđ institoi facere. (Quod) quia. (Vt Dionysius) honestat Cic. factũ suum illustri exemplo a rege sumpto, & simul p transitum ostendit principib' & regibus prodesse interdum etiam scientiam, & literarum cognitionem. (Dionysius) filius prioris Dionysij, de quo Cic. mẽtionem facit lib. 3. Tusc. quæst. quod ludum aperuerit Corynthi, cum Syracusis expulsus fuisset. & Ouid. lib. 4. de Ponto, Ille Syracusia modo formidatus in urbe, Via humili duram repulit arte famem. (Corinthi) in Corintho. aduerbialiter posuit. est autem urbs Achaiæ, de qua supra alio loco plura memoranda diximus. (Ludum) scholam. ponitur.n. ludus pro loco ubi exercetur aliqua ars: unde dicimus ludum palęstrę, ludum literarũ. (Sublatis) amotis. (Iudiciis) causis iudicialib' quas solebam agere. (Regno forẽsi) ad laudem suam dicit, qa ita obtinebat principatum inter oratores Cic. ut diceret regnare in causis. (Quasi) ut ostenderet se penitus esse magistrum docẽdi. (Quid q̃ris?) genus dicendi cum uolumus breuiter aliquid concludere. q.d. non est opus plurib'. sic Hor. in epist. Quid quæris? uiuo, & regno, simul ista reliq. Quæ uos ad cœlum fertis rumore secundo. (Multa) .s. cõmoda. (Munio) facio me fortem. (Ad hæc tpa) contra cõditionem horum temporum, q̃ est pessima. (Cuiusmodi) quale. (Id) .s. qđ sequor literas. (Me anteponere c.) .i. plus laudo consiliũ meum, q̃ aliorũ, quidquid alij faciunt. (Nisi forte) occurrit obiectioni. (In lectulo, fateor) .i. si mortuus essem in lecto meo, ut dici solet febri, uel alio morbo consumptus, fateor q̄ melius fuit mori: sed non accidit: fortuna noluit, ut in lecto morerer. (In acie) .i. in bello, qa poterat etiam obijci quare non potius uoluisti perire in bello pugnando pro libertate, qđ fuisset tibi summæ laudi, ut, Pulchrũq; mori succurrit in armis. rñdet se non fuisse in bello. (Lentulus, Afranius) isti fuerunt duces Pomp. (Pompeius) .s. Magnus. (Fœde) crudeliter, uel certe turpiter & ignaue. Mors Põp. a Plut. & App. & ab alijs ita scribitur, ut hic non sit memoranda. uide etiã Lucan. (Scipio) pater Corneliæ uxoris Põp. cũ.n. esset Cæs. post mortem Cat. qui seipsum Vticæ interemerat ex trecentis, q senatus formam præferebant, quoscunq; reperiret, morti traderet: L. Scipio, qui eo in bello imperator erat, hyemem, in mari agẽs, hostilibus nauibus casu obuius peregregie se gessit, donec fortuna aduersante eius naue superata seipsum interemit, sponteq; in mari pcipitem se dedit. (At Cato pclare) .s. periit. i. cum magna laude. qm̃ maluit mori liber, q̃ uiuere seruus. (Istuc) .s. perire. (Licebit n. cum uolemus) erit semper in potestate nostra quotiesc̃uq; placebit. (Demus operã) curemus (Illi) Catoni. .i. ne ita sit nobis necessitas nos interficiẽdi, sicut illi fuit. (Id) ne sit nobis necesse. (Primum) q̄ diximus munire nos ad hæc tẽpora. (Illud) qđ mox dicam. (Melior f.) melius habeo, &, ut uulgariua dicã, melius sto. (Valetudine bona) .s. fio melior. i. quãtũ ad sanitatem. (Exercitationib') q̃ plurimum cõferunt ad conseruationẽ humani corporis, ut infra ipse scribet ad Tir. (Deinde) alia rõ, q̄ nisi dedisset se exercitationi, amisisset omnem facultatem dicendi, quam habebat. (Audiat n. del.) immo & otiosa iuuentus, q̃ satis putat semel in anno scribere epistolam aut carmen, & posse retinere dicendi facultatem, cum fons eloquentiæ ueret, ne parua intermissione exarescerent. (Exaruisset) exiccata esset, tractum ab aquis. (Extremum) ultimum. & incipit iocari. (Primum) .i. pcipuum & anteponendum oibus alijs cõmodis. (Pauones) q ita erant in delicijs, ut pontificali cœnæ apponerentur. Primus autem posuisse dr̃ Hortẽ. cum augur esset, ut scribit Plin. apud quem uide plura de pauonib'. (Confeci) consumpsi, qui mihi sunt donati a discipulis meis. (Pullos columbinos) q sunt uiliores. (Ateriano) quidam somniauit Aterium & Hirtium fuisse coquos, q bene fercula condirent: re autem uera Aterius familiaris erat Pęti; Hirtius uero Cic. ut supra dixi. dicit ergo Cic. utere tu iure, qđ dabit tibi Aterius tuus, ego autem iure qđ dabit mihi Hirtius meus. (Delectato) fruitor. (Iure) brodio, aqua cõdita, & pingui. (Προλεγόμενα) προλέγω pdico significat. Intelligit aũt Cic. propositiones. i. snĩas quas Hirt. & Balbo pponebat, ad quas audiẽdas inuitat, Pæt. sed ne eum ad indignationem moueret, subdit. (Etsi sus Mineruã) .i. licet ego imperitus doctissimum uelim docere. Sus.n. ad Mineruam deam sapientiæ nullam habet comparationem. (Sus) .i. ego imperitus, tanq̃ sus. erat aũt prouerbium. (Qñ) qm̃. (Æstimationes) quidam diuinant significare, q̃ uulgo præcipue Mediolani appellant, libella uel augmenta facta super bonis emphitheoticis: ego aũt puto Cic. intelligere p æstimationes, cẽsum oẽm, quem per iocum dicit Pætum non posse uendere, quia ille consumpserat ferè omnia bona, ut paulo post apertius dicet. (Non potes uendere) qa nullæ iam tibi relictæ sunt. (Olla) urnã. (Remigrandum) reuertendum. (Hic) Romæ. s. laborare, uel perire. (Cruditate) ingurgitatione & repletione ciborũ. nam crudus dr̃, qui tñ comedit, ut non facile concoquat. Iuuen. Et crudum pauonem in balnea portas. pauonem.n. dicit crudũ nõ duræ digestionis, ut quidã putant, cũ sit cibus delicatissimus. sed pp nimiã repletionem. sic Horat. Crudi tumidiq; lauemur. (Spero) pro timeo. est aũt acyrologia: ut, Hunc ego si tñ potui sperare dolorẽ. (Factum de te) .i. actum de te. i. nulla spes est de te, & rebus tuis. (Prouehi) portari. (Mulo isto) iocatur Cic. quia Pætus uendiderat equum, & scripserat, reseruasse sibi tñ mulum. (Cantheriũ) equum, cui testiculi amputati sunt, qui iõ fit mansuetior. distat autem ab equo, q̄ Maialis a uerre, capus a Gallo, ueruex ab ariete. (Reliquum) relictum superfuisse tibi. (Comedisti) facete, quia pecuniam, quã ex cantherio uendito contraxerat, in uentre consumpserat. sic Iuuen. Quis.n. te deficiente crumena, Et crescente gula manet exitus ære paterno? Ac rebus mersis in uẽtrẽ fœnoris atq; Argenti grauis, & pecorum agrorumq; capacem. (Sella) incipit iam eum deridere, quia dixit se aperuisse ludum, significat Cicero, q̄ etiam cogetur Pætus idem facere. Dicitur ergo Sella cathedra a sedendo. (Hypodidascalo) secundo magistro, qui cum primo & generali magistro subest, dicitur hypodidascalus ab ὑπὸ, sub & διδάσκαλος, magister. uulgo appellãt repetitorem. (Proxima) post me. (Puluinus) torus quasi pluminus.

Scipio seipsum, ut Cato, occidit. ergo non fœde. epitome Liuiana libr. 114.

minus. solet autem supponi cathedris, ut mollior sit sessio.

ASCEN. Cum essem) Amissa rep. se dicit ad literarum studia conuersum, Balbo, Hirtio, Dolabellæ ludum aperuisse, eo quod illos in arte dicendi exercuit, non tñ post consulatum mercede pcepit. Ordo est. Cum essem otiosus in Tusc. s. agro cum domo, propterea quod miseram discipulos. s. meos obuiam. s. officij gratia, ut opinor, Cęs. ut iidē. s. discipuli mei Balbus, Hirtius, & Dolabella conciliarent. i. amicitia coniungerēt me, q̃ maxime familiari suo. s. Cęs. accepi literas tuas plenissimas suauitatis. Ex quibus intellexi cōsilium meum pbari. i. approbari, tibi. i. a te, qd' ut. i. quemadmodum Dion. tyranus cum esset expulsus Syracusis, urbe Siciliæ, ubi tyrānidem exercuerat, dr aperuisse. i. oībus patefecisse, ludum. s. literarium, hoc est scholas publicas, sic ego iudiciis. s. forensibus sublatis & regno forensi. i. actione cārum in qua Cic. nuper regnauerat amisso, cœperim habere quasi locum. i. locum exercitationis in arte dicendi. Quid q̃ris. i. qd uis ut amplius dicam? consilium sup. hoc delectat quoque. i. etiam me. Ego. n. consequor. i. obtineo multa. Primū munio me ad hæc tempora, uitam tuendo & amicos comparando, qd' est maxime opus nunc. Id cuiusmodi &c. Ordo est. Nescio cuiusmodi. i. quale sit id. s. se munire ad tēpora, tm̄. i. duntaxat uideo. i. cognosco me nullius consilia anteponere. i. pferre adhoc huic. s. cōsilio meo nisi forte melius fuit mori in lectulo. i. nō uiolēta morte, fateor. s. melius fuisse si accidisset, sed nō accidit, & non fui in acie. s. ut uiolēta mortem ceperitem. Ceteri qdem sup. nobiles uiri ut Pompeius, Lētulus, Scipio, Afranius perierunt fœde. i. ignominiose: aūt. i. sed Cato sup. dices, quod periit pclare, qa Vticę ne in potestatem Cęs. ueniret, sibi manum intulit. Alij aūt aut fugam meditātes, aut nō fortiter bellātes perierūt. August. tñ sanctus in lib. de ciuit. Dei, docet Catonem neq; fortiter, neq; prudenter, neq; iuste egisse inferendo sibi manum. Iam qdem istuc. i. sic pclare perire, ut Cato Vtic. periit, licebit. i. concedet sup. nobis cum uolemus, modo. i. solūmodo demus operam. i. efficiamus ne sit tam necesse nobis. s. sic perire, q̃ fuit illi. s. Catoni, q ppetuum tenorem uitæ suæ conseruare nō potuisset nisi mortem sibi cōsciuisset, id qđ. i. quā rem agimus. i. curamus. ergo hoc. s. qd' dixi me munire ad hæc tempora est sup. primum, illud. s. manū inferre in summa necessitate, sequitur. i. est secūdarium. Ipse. i. ego fio melior, primum ualetudine q a sanior fio, quā. s. ualetudinem amiseram exercitationibus. l. in dicendi arte amissis. deinde illa ipsa facultas. i. facilitas & potestas orōnis, si qua fuit in me, exaruisset. i. extincta fuisset, nisi retulissem me ad has exercitationes. s. dicendi, declamandi, scribendi. Illud. s. qd' iam dicam, est extremum, qd' nescio an tu putes primum. i. primo eligendum, ego iam confeci. i. assumpsi, deuoraui iam plures pauones, q̃ tu sup. cōfecisti pullos columbinos. Delectato tu istic. s. ubi es tu, iure. i. succo, seu brodio, hoc est aqua, i qua carnes sunt decoctæ, Ateriano. i. qd' Aterius tibi apponit. Ego sup. delectabo me his sup. iure Hirtiano. i. qd' Hirtius, familiaris meus, & Cæs. amicus mihi apponet. Igit ueni si es uir. i. uirilis animi, & disce plegomenas. i. pdicationes, & declamationes puias, quas q̃ris. Etsi. i. q̄q̄ hnc ego uideor facere qd' sus. i. iperitissimum aīal, sup. faceret docendo Mineruam. i. deam sciæ, & artificij oīs inuentricem. Sed qñ. i. qm ut uideo. i. cognosco, tu non potes uendere æstimationes tuas. i. ptia rerum tuarum, neq; implere, ollam. i. fideliam, hoc est uas terreum in terram defodiēdum, denariorum. i. nūmis, remigrādum sup. est tibi Romam. Satius est, sup. perire hic. i. Romæ cruditate. i. cibo indigesto pp crapulam, q̃ istic. s. ubi es, fame. ego uideo. i. intelligo te pdidisse bona, & spero istos familiares tuos idem. s. fecisse. Igitur actū est de te. i. tu peristi, nisi puideas. Oia iocose sunt dicta, non tñ sine notatione Pæti. Tu poteris puehi Romam isto mulo, quē dicis relictum fuisse tibi, qñ. i. qm, comedisti. i. ptia in obsoniis absumpsisti, cantherium. i. equum castratum, & molliter ingredientem, ideo autem castratum ne inter equas petulantior sit. Sella. i. sedes erit tibi in ludo literario, hoc est in scholis meis, proxima. s. mihi præceptori, tanquam hypodidascalo. i. submonituri, seu submagistro. puluinus. i. plumis oppletum sedia fulcimentum sequetur eam. s. sellam, hoc est habebis super sellam puluinum.

PAVL. MAN. Aestimationes tuas uendere non potes) hunc locum qui recte interpretaretur, neminem uideo fuisse. significat aūt possessiones per æstimationem a debitoribus acceptas, &, quemadmodum supra, posuit æstimationes pro rebus æstimatis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iocosa epistola, qua accusat Pætum, qui negauerat Balbum magnifice a se exceptum, cum aliud Balbus confessus sit.

M. CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 19

Tamen a malitia non discedis. tenuiculo apparatu significas Balbum fuisse contentum. hoc uideris dicere, cum *reges tam sint cōtinentes, multo magis consulares esse oportere. nescis me ab illo omnia expiscatum: recta. n. a porta domum meam uenisse. neq; hoc admiror, quod non ad tuam potius, sed illud, quod nec ad suam. ego autem tribus primis uerbis, Quid noster Pætus? at ille adiurans, nusquā se unquam libentius. hoc si uerbis assecutus es; aures ad te afferam non minus elegantes: sin autē obsonio; peto a te, ne pluris esse Balbos, q̃ disertos putes. Me quotidie aliud ex alio impedit. sed, si me expediero, ut in ista loca uenire possim; non cōmittā, ut te sero a me certiorem factum putes. Vale.

quasi rex e, sit Balbus, quia potentissimus erat apud Cæsarem.

AVBER. Tamen) Scripserat Pętus ad Cic. Balbum a se conuiuio modico, & tenui acceptum contentum fuisse: sed quoniam ipse Cic. iturus erat ad Pætū, dicit eū hoc astute & maliciose scripsisse, ut signaret, quod si Balbus, q erat uir magnę auctoritatis apud Cæs. fuerat contentus tenui apparatu, multo minori deberet esse cōtētus ipse Cic. dicit aūt se locutum esse cum Balbo, & oīa ab eo cognouisse: qui multū laudauit Pætum, unde non uidet esse uerū, qd' apparatus fuerit tenuis. Petit aūt ab eo, ne eum minoris æstimet, q̃ Balb. Hæc aūt omnia ex ioco dicta sunt [Tñ) inceptiua est particula, sicut et sæpe hæc dictio, ergo. [Non discedis a malitia) pergis in malitia, & astutia tua. [Tenuiculo) modico, paruulo. [Hoc uideris dicere) das mihi hoc intelligendum. [Reges) diuites, ut est Balb. nam rex pro diuite ponebatur. [Continentes) moderati, frugales in uictu. [Consulares) sicut ego sum. sunt. n. consulares minores regibus. [Expiscatū). i. diligenter inuestigasse. tractum a piscatoribus q arte piscea inq runt & captāt. [Venisse). s. nescis. [Recta). s. uia, sed magis intelligitur, q̃ apponitur. [A porta urbis) illic. n. accepit iter domum meam. [Ad suā). s. uenerit. [Quid) s. facit. [Adiurans). s. dixit. [Nusq̃) apud aliquem. [Libentius) fuisse. [Hoc si) iocatur Cic. & h. d. quod Balb. cū te laudet, aut uerbis blādis, & dulcib', q ei dixisti, hoc allocutus es, aut obsoniis. i. delicata cœna: si uerbis allecutus es, ego ēt pstabo tibi aures non minus ad audiēdū elegantes, q̃ ipse. si aūt fuerunt obsonia qbus eū ita ceperis, noli me minoris facere q̃ ipsum. [Balbos q̃ disertos). i. ipm q̃ me. q. d. si ipse est Balb. ego sum Cic. iocatus est aūt in noīe pprio illius, trahens ad appellatiuum. Balbus. n. dicit qui nō bene exprimit uerba: disertus aūt, qui eleganter, & expedite dicit. ita aūt plerūque solemus iocari, utputa si q spiā lōgioris corporis dicatur de eo, q pprio noīe uocetus Picininus, noli pluris facere picininos, q̃ magnos. i. q̃ me, qui sum magnus, & ita Cicero, quàm me, qui sum desertus. [Aliud ex alio). i. innumerabilia negotia. i. aliud post aliud. Sic Virg. Nos alia ex aliis in fata uocamur. [Non committam) non faciam. sed quasi de malo dicit, committam. [Sero) ne possis postea te excusare, quòd melius parasses, si citius esses factus certior.

ASCEN. Tamen a militia &c.) Scripserat Pætus Balbū a se tenui mēsa acceptū, & cōtentū fuisse. Sed qm̄ Cic. iturus erat ad Pętū ipsum, dicit eū hoc fecisse astute, ut Cic. q minor Balbo erat, cogatur minore sumptu contentus esse. Verum qoia a Balbo laudata est cœna, petit se non minoris a Pæto fieri, q̃ Balbum fecerit. Omnia aūt p iocum scripta puto. Ordo est. Tñ. i. tametsi, te sæpe admonui, ut simplicius & benignius mecū agas, tu nō discedis a malitia. i. fraude & uersutia tua. Tu significas Bal. fuisse cōtentū apparatu tenuiculo. i. aliq̃ tulū tenui, & hoc dicendo, uideris dicere, hoc cū reges. i. opulētissimi uiri, & magnifici cœnarum datores, aut reges, hoc est Cæs. familiares, sint cōtinētes. i. modici sumptus, oportere consulares, sup. uiros, qualis erat Cic. multo magis sup. cōtinētes esse. Tu nescis me expiscatū. i. quasi p inescationē, qua pisces capiunt, oīa subtiliter extorsisse ab illo. i. Hirtio. Enim. i. quia, nescis sup. uenisse domū meā, recta. i. nullā partē exorbitādo a porta. s. urbis. Neq; admiror hoc quod nō potius sup. uenerit ad tuā. s. domū: sed illud, sup. admiror, quod nec sup. ueneret prius ad suā, sup. domum q̃ ad meā. Ego aūt, sup. allocutus sum, aut pcūctatus trib' primis uerbis, Quid noster Pætus, sup. egit te recipiēdo? at ille Bal. adiurās, sup. dixit, nusquam libētius. s. cœnaturū, aut cœnatum fuisse. Si tu assecutus es hoc. i. tale testimoniū Balbi, aut talem pdicationem Balbi uerbis. i. sermonibus

nibus ego afferã ad te non minus elegãtea autes.s.q̃ Balbus. Sio aũt.i.sed si sup. affectus es, obsonio.i.genere cibi, ego peto.i. exigo a te, ne putes Balbos,q.d.balbutientes. alludit enim ad uocabulum,cum Balbus minime balbutiret, q̃ disertos.q.d.quã me diserte loquentem. Aliud.s.impedimẽtũ,sup.ortum ea alio.i.unũ narum ex alio impedit quotidie me, sed si expediero me.i.liberauero his impedimentis ita, sup. ut possim uenire in ista loca .s.ubi tu es, non committam i.non faciam,aut non dabo occasionẽ, ut putes.i.putare possis te factum certiorem a me.s.de aduẽtu meo serò.i.nimis tarde, oe.s.excusandus sit, si nihil parauerit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iocosa & hæc epistola, dum de studio suo culinario Pætum certiorẽ facit.

M. CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 20

DVpliciter delectatus sum tuis literis,& q̧ ipse risi, & q̧ te intellexi iam posse ridere. me aũt a te,ut scurram uelitem,* malis oneratum esse, non moleste tuli. illud doleo, in ista loca uenire me, ut constitueram,non potuisse.habuisses.n.non hospitẽ, sed contubernalem: at quem uirum? non eum, quẽ tu es solitus promulside conficere. integram famẽ *ad ouum affero: itaq; ad assum uitulinum opera perducitur. illa mea, quæ solebas antea laudare, o hominem * facilem, o hospitem non grauem, abiecerunt. nam omnem nostram de rep. curam, cogitationem de dicenda in senatu sententia,commentationem causarum abiecimus:in Epicuri nos,*aduersarij nostri, castra coniecimus, nec tñ ad hanc insolẽtiam, sed ad illam tuam lautitiam,ueterem dico, cum in sumptum habebas: etsi nunquam plura prædia habuisti. proinde te para: cum homine edaci tibi res est, & qui iã aliquid intelligat. ὀψιμαθεῖς aũt homines,scis,q̃ insolentes sint. dediscendæ tibi sunt sportellæ, & artolagani tui. nos iam ex areis tñ habemus, ut Verrium tuum,& Camillum,qua munditia homines? qua elegantia? uocare sæpius audeamus. sed uide audaciam: etiam Hirtio cœnã dedi, sine pauone tamẽ.in ea cœna cocus meus præter ius feruens nihil potuit imitari. Hæc igitur est nũc uita nostra.mane salutamus domi & bonos uiros multos,sed tristes,& hos lætos uictores:qui me quidem perofficiose,& peramanter obseruant. ubi salutatio defluxit, literis me *inuoluo:aut scribo,aut lego. ueniunt etiam,qui me audiant,quasi doctum hominẽ, quia paulo sum, q̃ ipsi, doctior. inde corpori omne tempus datur. patriam eluxi iam & grauius,& diutius, q̃ ulla mater unicum filium. sed cura, si me amas, ut ualeas: ne ego, te iacente, bona tua comedam.statui.n.tibi ne ægroto quidem parcere. Vale.

forte ob mala a Papirio dato miss[a].

ad initium cœnæ.

qui quolibet cibo contentus esset. ep. 16. h. l.

magna. n.

Epicuro cũ Academicis de sũmo bono cõtrouersia est.

abdo me in literis, idem est. ep. 33. lib. 7.

NVAAA. DVpliciter) Iocatus fuerat liberius cum Cic. Pætus: & eum aliquantulum, ut coniicimus ex hac epist. tetigerat: quod Cic. non sibi molestum fuisse significat. deinde quia promiserat se iturum ad Pætum, dicit se nunc non posse ire: & cum eo iocatur,de se facetia quędam narrans. Postremo scribit quæ uita sit sua.i.quid agat in miseriis patriæ: quam dicit se plus luxisse, q̃ mater soleat lugere filium mortuum. [Dupliciter) duabus de causis. [Vt s.) tanquam mimum. [Velitem) iocularibus uerbis expositum. nã uelitatio, teste Festo, dicta est ultro citroque probrorum obiectatio, ab exemplo uelitaris pugnæ. Velites.n.erãt milites ad pugnam agiles, qui prælium lacessebãt & inchoabãt. Naso in Ibin: Vtq; petit primo plenum flauentis arenæ, Nondum calfacti uelitis hasta solum. Inde uelitari,agiliter pugnare,& cõtendere significat.[Malis) maledictis, probris.[In ista)ubi tu es. [Non hospitem).i.non cõmoratus essem apud te paucos dies, ut hospes, sed multos, ut contubernalis. qui ideo dictus est, quòd iisdem tabernis utatur. Dñr autem tabernæ auctore Vlp. iurisc. omne utile ad habitandum ędificium, ea eo quod tabernα tabulis claudebatur. [Constitueram) tecum pepigeram.[At quem uirum).s.habuisses. [Promulside) diximus supra esse genus liquaminis, uel salsamenti. [Conficere) saturare, implere. [Integra) totã. [Vitellus) oui pars rubra. Horat. in Serm. Quatenus una petit uoluens aliena uitellus. Idem,Nanque marem cohibẽt callosa uitellum. [Opera mea) edendi.[Illa) dicit nunc Cic.se amplius non habere, quę solebant in se laudari a Pæto: quæ commemorat s.[O hominem facilẽ) solebat enim ita dicere Pætus de Cic. [Non grauem) lætum,& facetum,deposita omni seueritate, cum es apud me. ita dicebat Pætus. [Nunc hospitem) uerba Cic.nunc non sunt amplius in me ista. [Cõmentationẽ).i.mẽtionem, & sermonem. [Abiecimus) deposuimus. [In castra Epicuri) facti sumus milites Epicurei: qui antea erat aduersarius noster, factus sum transfuga. de quo accusauit superius Tsebatiũ. [Nec tamen) ordo male intellectus & distinctus facit textum obscurum. puto autem sic ordinandum: nec tamen proinde te para ad hanc insolentiam.s.Epicuri, sed ad illam tuam lautitiam.deinde correxit, dicens, ueterem dico.s.lautitiam, non autem qua nunc uteris. si enim ad hanc insolẽtiam subaudias, dico, quæ erit hæc insolentia, cum nullam nominauerit? & hic ꝓnomen sit demonstratiuũ. [Cum in sumptũ habebas).i.cũ certabas mecũ cõuiuiis. [Etsi nunq̃).i.licet nunq̃ feceris plures sumptus, q̃ nunc. [Plura prædia).i.plures impensas, translatiõe dixit. [Cum homine edaci).i.comedone uoraci,& multi cibi. [Qui aliqd intell.) qui nouit differentiam ciborum, & scit qui sint delicati, & q uiles, quẽ nõ facile possis fallere. [Insolentes)arrogantes. [Dediscendæ) obliuiscendæ. [Sportellæ) conuiuiola tua. dimin.n.est sportula, de qua & Iuuen. mentionẽ facit,& Tranquill. dicit Neronem cœnas ad sportulas reuocasse, & Domitianum sportulas ad rectas cœnas.[Artolagani)gen⁹ cibi,ab ἄρτος i.panis & λάγανον, qđ græce dicit, ut exponit Hesychius, auctor græcus,genus placentæ ex simula in oleo coctæ in patella.est ẽt, eodẽ auctore, genus panis oleo aspersi. [Nos) iocatur Cic. & dicit se tãtos hẽre reditus ex areis suis, ut audeat inuitare lautissimos & elegãtissimos hoies Verriũ & Camillũ. [Qua mũditia)magis admiratiue, q̃ interrogatiue dictũ est.q.d.maxima,qa aspernantur cibos nisi delicatissimos & elegãtissimos. [Ex areis)areæ ꝓprie loca in urbe pura, ab arẽdo,q̧ ardore solis arescãt. Ser.quoq; dicit, Aream locũ esse i urbe sine ædificio,q rure ager appellat.idẽ & Fest.scs. ex areis aũt locatis magni ꝓuẽtus capiebãtur,ut oñdit Cic.ult.parad. his uerbis. Etenim si isti calidi rerum ęstimatores prata & areas quasdã magni æstimãt,q̧ ei gñi quasi nocere nihil põt,q̃ti æstimãda est uirtus,q̃ neq; naufragio, neq; incẽdio amittit.dñr tñ ẽt areæ in agris, ubi frumenta arescunt, & teruntur, de quibus Virg.in Geor. & Var. de re rust. qdã corrupit hunc locum, & ꝓ areis fecit arcis,ut esset ablatiuus ab arca, nõ intelligẽs areas fuisse in summa ęstimatione,ut ꝓbauimus ea sñia Cic. [Sed uide audaciam) .s.meã.q.d.maius ẽt feci q dedi cœnã Hirtio sine pauone,cum eo libẽter uesceret.[Ius)cõdimẽtum est ex aqua adipata. [Feruẽs)calidum.[Nihil potuit imitari) nihil potuit facere ex iis qb⁹ libẽter solet uesci Hirt. ꝓter ius calidum. [Hęc) talis,qualẽ mox dicã. [Mane salutamus) id.n.solebat fieri prima & secunda hora. Mart. Prima salutantes atque altera continet hora. Virg. Mane salutãtum totis uomit ædibus undã. [Sed tr.)ꝓꝓ oppressam remp.& qa fuerũt uicti.[Hos lætos).s.Cæsarianos.[Perof.)ualde humane.[Vbi)postq̃.[Defluxit) ꝓteriit. [Literis m.in.).i.trado me totum literis. Horat. in serm. Aut ego lecto,aut scripto quod me tacitum iuuet. [Paulo d.) q̃ ipsi,quia scio aliquãto plusquam ipsi audiunt me tanquam doctum. [Inde)ultra hæc.[Corpori) ualetudini uel uoluptati: sic Hor. Vngor oliuo. & circa finẽ eius sermonis ostẽdit quæ corpori tribuant.[Eluxi)fleui,tanquã mortuã.nam luctus de mortuis proprie dicitur. dicit tñ & de ceteris rebus nobis carissimis. [Vlla mater) cuius fletu non potest cohiberi.Ouid. Quis matrem,nisi mentis inops in funere nati Flere uetet?[Vnicum) cuius magis doletur amisso. Virg. de Pallante. Mea sola & sera uoluptas. [Vnicum filium)subaudi luxerit. [Nec ego) .i.ne ego consumam comedendo bona tua, dum tu iacebis,& eris ęgrotus.[Statui)dicit.n.decreui, etiam si tu ægrotaueris, nullam habere rationem ægritudinis, quo minus etiam te ægrotante comedam bona tua.

DVpliciter &c.) Locutus fuerat Pętus liberius in Ciceronem & eum quodammodo momorderat: quod sibi minime molestum fuisse, nunc scribens Cic. uicissim in eum iocatur. Ordo est.Ego sum delectatus literis tuis dupliciter,&.q̧ ipse.i.egomet risi, & q̧ intellexi te posse iam ridere. Autem.i.sed ASCAN.

ego

ego tuli non moleste, me oneratum esse a te malis.i maledicis pbris, & conuiciis, ut scurram uelitem.i.uelitari solitum, hoc est leuiter referre, & ita contemptibilem. Leuis.n.armaturæ milites uelites dñt p metaphoram. ergo dicit se uelitem æstimatum, ut q non nisi leuia conuicia referre ualeat. Ego doleo illud, me non potuisse uenire in ista loca.s.ubi tu es, ut constitueram.s.uenire. Habuisses.n.non hospitem.i.amicum hospitio susceptum, & cito recessurum, sed contubernalem.i.cohabitatorem assiduũ eiusdem cõtubernij. At.i.sed quem.i.qualem uirũ, sup.habuisses, non eum, quem tu solitus es cõficere.i.exstutare pinulfide.i.liquamine aut alio cibo dulciario, & uili. Manet aũt in metaphora a uelite incepta. nam uelites uulnerib⁹ confici solẽt, ubi aũt fames sedata est, uñr maoducones cõfecti, & quasi enecti. Ego affero, hoc est attulissem famem integrã ad ouum.i.ad primũ ferculum. Nã ab ouo cœnas incipere solebant & finire pomis, ut attestatur Horat. 1. serm. & ita opera.s.edendi, pducitur usq; ad assum uitulinũ. credam esse nouissimum genus obsonij, qđ ex carne uitellini, q̃ facilis digestionis est, apponebat. Hubert. aũt de uitello oui intelligit, sed modica esset opera, q̃ ab ouo ad uitellum pduceretur. Illa mea.s.sobrietatis pconia, q̃ solebas laudare.s.dicendo de me, o hoĩem facilem, o hospitem non grauem.i.nõ molestum, abierunt.i.recesserunt, nunc.s.a me. Nam nos abiecimus oẽm curam nostram de rep. & oẽm cogitationem de sententia dicenda in senatu, & oẽm cõmentationem.i.inuentionem dicendarum.s.causarum. Sentẽtiam dicit iudex, causam reus, aut eius defensor. Nos coniecimus.i.intrusimus nos in castra Epicuri aduersarij nostri, hoc est militamus nunc sub Epicuro, summum bonum in uoluptate ponente, cuius snīæ maxime refragantur nostri, hoc est Stoici, in uirtute & honestate summum bonum locantes. Nec tñ sup. coniecimus nos ad hãc insolentiam.s.ad hũc immodicum sumptum, quem nuper cœpi facere, sed ad illam.i. nobilem lautitiam tuam, dico ueterem non recentem cum habebas pdia in sumptus.i.q̃ satis essent sumptib⁹ faciendis. Etsi.i.q̃q̃ nunq̃ habuisti plura prædia.s.q̃ nunc habes. Innuit ergo q animus, non copia rerum diuitem faciat. nam q̃ olim in sumptus sufficiebant Pæto pdia, nunc non sufficiunt. Proinde.i.ideoq; para te, res.i.negotium est tibi cum hoĩe edaci.i.assidue, & multum edente, & q intelligat iam aliq d.s.de lautitiis cœnarum licet tarde inceperit discere. Autem.i.sed tu scis, q̃.i.quantum, insolentes.i.importuni, & proterui sunt hoĩes ὀψιμαθεῖς.i.q iam grandes natu discunt. Aliter legit ab Hubert. a quo in multis discedo sciens, & forte non insciẽter. Sportellæ.i.minimæ portiones pecuniariæ, q̃ salutatoribus dabantur a diuitibus, sunt dediscendæ.i.abolẽdæ tibi, & artolagani tui.i.cibi ex pane, & placẽtis, sup. sunt dediscendi tibi. Nos habemus iam tñ.s.uectigalis aut pensionis, ex areis .i.tritura quæ fit in areis, ut audeamus sæpius uocare.s.ad cœnã Verrium tuum, & Camillum, qua.i.o qua.i.quasi mũditia, hoies, qua elegantia.i.eleganti mundicia. Sed uide.i.aĩadoerte, audaciam.s.meam. Ego dedi ẽt Hirtio, q.d. delicatissimo homini cœnam sine pauone. Tñ cocus meus nihil potuit imitari in ea cœna pter ius ferués. Igit, q a nos Epicuro addiximus. si hæc.i.hmõi est nunc uita nostra? Nos salutamus mane domi.s.nostræ. &.i.simul bonos uiros multos, sed tristes, & sup. salutamus hos uictores lætos, qui obseruant quidem me.i.uenerantes cauent me offendere ac lædere, perofficiose.i.ualde officiose, & peramanter.i.ualde amãter. Vbi.i.postq̃ salutatio.i.officium salutãdi, de quo Mar. Prima salutantes atq; altera suscipit hora, Exercet raucos tertia causidicos. defluxit.i.crãsit, inuoluo.i.occupo me literis, aut scribo sup. aliquid. Veniunt etiam qui audiunt me.s.docẽtem, quasi hoiem doctum quia paulo.i.modico doctior sum quã ipsi. Inde.i. deinde oẽ tps datur.i.impenditur, corpori.s.curando & fouẽdo. Ego eluxi.i.usque ad finẽ luxi, iam patriam.i.interitum reip. &.i. simul grauius, & diutius, quãm ulla mater sup. luxit, filium.s.suũ unicum. Sed cura.i.diligentem operã da, si amas me, ut ualeas.i. saluus sis, ne ego comedam bona tua, te iacente.i.decumbente propter ægritudinem. Enim.i.quia, statui.i.constitui ne quidem .i.non etiam ægroto parcere tibi.i.bonis tuis.

PAVL. MAN. Nec tamen ad hanc insolentiam) alij mendum esse in uoce, insolentiam, existimarunt. ego insolentiam pro nimiis sumptibus, qui fiebant in cenas, accipio: a quibus se alienum esse dicit; lautitiam tantum, quærere. quod etiam supra, epistola huius libri xv. his uerbis ostendit: Nec tamen eas cenas quæro, ut magnæ reliquiæ fiant. quod erit, magnificum sit, & lautum. insolentiam eodem sensu posuit Philipp. ix. Magnifice enim, inquit, Ser. Sulpicius maiorum continentiam diligebat, huius sæculi insolentiam uituperabat. & in orone p Sex. Roscio, Qui in sua re fuisset egentissimus, erat, ut fit, insolens in aliena. [Cũ in sumptum habebas) ueterum librorum hæc est lectio: quam alij quoque receperunt, licet eam, ut ipsi dixerunt, mendosam suspicati. mihi ei uel maxime probatur, ut desiderari nihil credam. dixit autem, cum in sumptum habebas, pro eo quod dicimus, cum ad sumptum copiæ suppetebant, cum pro sumptu facultates erant; cum erat tibi, quod esset in sumptum satis. sic enim hoc loco, in sumptum, id est, pro sumptu dixit; quemadmodum etiam ad Atticum epistola v. lib. viii. Tironem Curio commendes, ut ei, si quid opus erit, in sumptum eroget. epistola etiam, quæ sequitur, eodem libro, Sed enim, inquit, uideo in sumptum ab aliis mutuatum. & ad eundem lib. xv. Velim cures, ut permutet Athenas, quod sit in annuũ sumptum. Imitamur igitur lautitiam tuã, inquit, illam ueterem, cum habebas in sumptum: etsi nunc quidem plura prædia tibi sunt, quæ scilicet a debitoribus pro pecunia, quam credideras, inuitus accepisti, æstimata ex edicto Cæsaris, quanti quæq; ante ciuile bellum fuissent. Hæc enim quasi p iocum dicta sunt; ut irrideatur Pætus, qui nõ habeat in sumptum, ut antea; cum ei possessiones multo, quam antea, plures sint.

DOCT. INT. Libro ix. epistola ad Papirium Pætum, cuius initiũ; Dupliciter delectatus sum tuis literis &c. sic in fine hodie. [Sed cura, si me amas, ut ualeas, ne ego, te iacente, bona tua comedã. statui enim tibi ne ægroto quidẽ parcere) Non. Marcellus aduocauit, Comedim, hic esse legendum, pro comedam, quomodo Plautus in Bacc. Quid dem scortis, quodque in lustris comedim, congreget pater. Neq; uero mihi displicet illud, comedim, uerbum antiquum. nam uerisimile est hunc locum, Ne ego, te iacẽre, bona tua comedim, sicuti alios plerosq;, ex uetere aliquo esse poeta sumptum. Quod quidam, credo, parum aduertentes, cum insolentia uerbi offenderentur, locum deprauarunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Est hæc epistola propemodum contentiosa. confutat enim, quid Papirius fulmina, tonitruaq; in epistolis Ciceronis esse dixerit, quæ ipse assequi nequiret. confutat etiam falsum Papirij de familia sua mendacium, quod putaret neminem, nisi plebeium, hoc nomine Romæ floruisse.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 21

Ain' tandem? insanire tibi uideris, q imitere uerborum meorum, ut scribis, fulmina? tum insanires, si consequi non posses: cum uero etiam uincas, me prius irrideas, q̃ te, oportet. quare nihil tibi opus est illud a Trabea.. sed potius ἀποτύγμα meum. ueruntñ quid tibi ego uideor in epistolis? non ne * plebeio sermone agere tecum? nec.n.semp eodem modo. quid.n.simile habet epistola aut iudicio, aut concioni? quin ipsa iudicia non solemus oĩa tractare uno modo. priuatas causas, & eas tenues, agimus subtilius: capitis, aut famæ.s.ornatius. epistolas uero quotidianis uerbis texere solemus. Sed tñ, mi Pæte, qui tibi uenit in mentẽ negare, Papiriũ quenquam unquam nisi plebeium fuisse? fuerunt.n. patricij minorum gentium: quorum princeps L. Papirius Mugillanus: qui consul cum L. Sempronio Atratino fuit, cum antea *censor cũ eodem fuisset, annis post R. C. cccxii sed tum Papisij dicebamini. post hunc, xiii. fuerunt, sella curuli, ante L. Papirium Crassum, qui primus Papisius est uocari desitus. is dictator cum L. Papirio Cursore magistro equitum factus est, annis post R. C. ccccxv. & quadriennio post consul cum K. Duillio. hunc secutus est Cursor, homo ualde honoratus: deinde L. Maso ædilicius: inde multi Masones: quorum quidẽ tu omnium patriciorum imagines habeas uolo. deinde Carbones, & Turdi insequuntur. hi plebeij fuerunt: quos contemnas, censeo. nam, præter hunc Cn. Carbonem, quem Damasippus *occidit, ciuis e rep. Carbonum nemo fuit. cognouimus Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram: quid his improbius? de hoc amico meo, Rubriæ filio, nihil dico. tres illi fratres fuere,

sic l. 6. ad Att. 4. de Fin. 1. & 3. de leg.

i. quod non successit.

humili, nec elaborato.

librarij mendã nã Liu. lib 4. prius cos. quam cens facit.

Vel Max. l. 9. c. 2.

fuere, C. Cn. M. Marcus, P. Flacco accusante, condemnatus, fur magnus ex Sicilia. Caius, accusante L.*Crasso, cantharidas sumpsisse dicitur. is & tribunus pl. seditiosus, & P. Africano uim attulisse existimatus est. *hoc uero, qui Lilybæi a Pompeio nostro interfectus est, improbior nemo; meo iudicio, fuit. iã, pater eius, accusatus a M.*Antonio, sutorio atramento absolutus putatr. quare ad patres, censeo, reuertare. plebeij q̃ fuerint importuni, uides. Vale.

lib. 1. & 3. de orat. & in Bruto, et Tacitus. Cucum significat. Valer. M. l. 5. cap. 3. materno, L. Crassi amulo. MVBBR.

AN tandem?) Scripserat Pætus Cic. uti tanta ui, & uehementia dicendi, ut ipse insanus uideret, dum uellet eum imitari; cui ridens Cic. ci adulatur, dicens, ꝙ insaniret, si nõ posset assequi & æquare eius orõnem. sed cum longe superet, dicit se potius irridendum, q talí genere orationis utatur, q̃ ipsum Pætum: ostendit tñ epistolas suas non habere fulmina, & uehementiam orationis, ut dicebat Pætus, sed potius esse in humili genere dicendi, & quotidianis uerbis contextas. deinde quia Papirius Pætus dicebat nullum ex Papirijs unquã fuisse nisi plebeium, idcõ futat Cic. & recenset familiã Papiriorum. cuius originem lõgius repẽtes sumit a L. Papirio Mugillano usq; ad tempora sua. [An tandem) .i. ais ne? est autem mos quidam reprehendendi, & inuehendi in aliquem, cum ita dicimus. est.n. comicum, quo utitur Teréc. [Quod imiteré) ꝙ uelis sequi. [Fulmina) uim, uehementiam. translatio est. hoc.n. uocabulo usus fuerat Pætus. uidet aũt dictum esse quasi ad iniuriã Cic. iõ dixit, sicut tu scribis, nõ ꝙ ita sit. [Cõsequi) æquare. [Vincas me) q uehementior es in dicendo q̃ ego. [Irrideas me) q tibi cedã. [Quire) concludit, ꝙ non insaniendum ei sit ꝓ fulmen eius orõnis. [Illud a *Trabea) genus uestis quã primũ usi sunt reges, deinde & consules. huc aũt ui esse nomẽ uiri siue poetæ, siuẽ oratoris, licet de eo nõ meminerim apud aliquẽ facta esse mentionẽ. illud aũt a trabea ꝓ illud trabeæ dr, sicut dicimus a nobis est ꝓ noster, & uerbũ Cic. ꝓ uerborũ Cic. (ἀπότευγμα) .i. nõ assecutionẽ .i. nõ assequaris me. τυγχάνω .n. assequor, cũ ἀπὸ negationẽ signat. [Verũm) dicit se nullo fulmine, & uehemẽtia orõnis uti in epist. [Agere) loq. [Plebeio) uulgari. [Nec semp eodem mõ) .s. ago. [Quid habet simile iudicio) .i. in quo habat cõparationẽ cũ gñe iudiciali. [Aut cõcioni) demõstratiuo, & deliberatiuo gñe, qd' in cõcionib' habebat. [Ipsa iudicia) ipsas causas iudiciales, q magis desiderãt graue genus. [Et priuatas) priuatorũ hoĩm. [Eas tenues) .i. tenues. eas.n. a Cic. ad urnatum addit, ut supra alio loco diximus plenius. [Tenues) .i. nõ magnas, neq; ualde periculosas. [Capitis) .s. cãs. [Ornatius) .s. agimus: agi cũ maiori elegãtia ṽborũ sinimũ. [Texere) cõponere, tractum a telis, unde & filũ orationis dicimus. [Sed tñ) trãsit ad aliã partẽ epistolæ. in qua repetit originẽ Papiriorũ. [Quid uenit in mentem) quid cogitaueris. [Quenqua Papirium) .i. aliquẽ ex familia Papiriorũ. [Nisi plebeium) de ordine plebeio. [Patricij) nobiles, quorum maiores patres appellati sunt. [De gente maiore) quia erant & de gente maiore a Romulo instituta. [Cum eodem) Sempronio. [Tum) eo tpe anj .s. fuerunt. [Sella curuli) .s. decurati .i. fuerũt ædiles curules. [Qui) L. Papirius Crassus [Est desitus uocari Papisius) .i. fuit ultimus qui uocatus est Papisius. [Dictator) cui summa potestas fuit, & non creabatur nisi cũ aliqua uis maior oborta de improuiso ingentem urbi cladem minari uideretur. de quo uide plura apud Fenestellã, & de officio magistri equitum, cui ita in omnes milites ius fuit, sicut dictator in populum. [Cum C. Duillio) is fuit, qui primus Carthaginienses bello nauali superauit, cui permissum est primum & tibicine & funali uti. [Ædilicius) ædiliciæ dignitatis. [Insequuntur) sunt post hos. [Contẽnas) paruifacias. [Rep.) .i. de rep. hoc est amicus reip. [Is Cn. Carbonem, & eius fratrem scurram) adducit in contemptum familiam Papiriorum, qui fuerunt plebeij, ostendens eos fuisse & uiles & improbos. [De hoc amico) ironice, nõ erat amicus, sed ita est mos dicendi, cum aliquem uolumus nominare pre indignatione. [Rubriæ) nomen mulieris. [Tres) cõmemorat tres Carbones improbos, & malo exitu assumptus. [Cantharidas) uermes quidem sunt terreni, quorum succus in uenas ingressus, ut ueneoum, interimit. hoc genere mortis interijt Magnetes filius Gelonis & Nereidos filiæ Pyrrichi, ut Ouid. i Ibin Viq; nepos dicti nostro modo carmine regis Cantharidum succos dante parente bibas. A matre.n. ꝓꝑ negatum ei incestum dato poculo cantharidum interemptus est. [Vim attulisse) Existimatus esse, qui Scip. Africanum nocte necauit. [Lilybæi) promontorium est Siciliæ, sed hic pro oppido eiusdem regionis ponitur. [Sutorio atramento) q.d. uano iudicio. sutorium atramentum appellauit tincturam, qua sutores, hoc est calcearij pelles & calceos tingunt. est autem pessimi coloris. hortatur nunc Cic. Pætum, ut malit esse de Papirijs patricijs, q̃ de plebeiis, qui fuerunt pessimi. [Ad patres) ad patricios. [Importuni) mali improbi. Inciderat in manus impressoris exemplar quoddam meum mẽdosum, ubi erat circa principium huius epistolæ locus male expositus, cum aduerti non esse datum exemplum fidum. Itaque statim reuocaui & correxi ante, quam omnes chartę fuissent impressę. eum locum declarandum putaui fideliter: ne quispiam ex ignorantia factum esse putaret, simul ne ij, ad quos peruenẽt priores impressiones, fallantur. Locus est ubi ἀποφθεγμα erat scriptũ: debuerat.n. esse ἀπότευγμα .i. inassecutio, ut ita dicam, qd' illa ṽba gręca, quæ supposuimus, declarabat. .s. μὴ τυγχάνειν hoc est nõ assequi .s. me, uel, qd' magis placet, opus est tibi ἀπότευγμα meum .i. opus est tibi inassecutio, & quodãmodo impossibilitas mea: qa non assequor illa fulmina, quæ scribis. deriuatur enim a uerbo ἀποτυγχάνω, quod significat, impos sum, non assequor.

AN tandem) Scripserat Pætus se imitando uehementiam dicendi Cic. uisum sibi insanire: ad quod rñdet Cic. simulque redarguit ꝙ dixerat Papirios oẽs plebeios fuisse. Ordo est. An .i. ais ne tandem, os tu uideris tibi insanire, ꝙ mirere, ut scribis fulmina .i. uehementem impetum uerborũ meorũ? tum insanires, tũ .i. tunc si non posses, & sup. uellas cõsequi .i. obtinere uim meam dicendi. uero pro sed, cum .s. ita sit, ꝙ uincas .i. superes me, oportet sup. ut irrideas prius me, quam te. Quare cum sis in dicendo acrior q̃ ego, nihil opus est tibi illud a trabea .i. sumptũ ab oratione habita in trabea .i. in ueste regali, & augurali, & ita tranquillum & sedatũ, sed potius apophthegma .i. acre dictũ meũ, & sententiosum. Verũ nisi quid uideor, tibi agere in epistolis? nõ ne uideor agere tecũ sermone plebeio .i. uulgari? Nec.n. sup. decet loqui semper eodem modo. Enim .i. qa, quid simile habet epistola aut iudicio aut cõcioni? q.d. nihil, & ita licet simus in iudicio, aut cõcione acuti & uehementes, nõ continuo tales erimus in epistolis. Quin .i. q i ẽt nos non solemus tractare ipsa iudicia uno modo ẽt oia, qa nos agimus causas priuatas & oẽs tenues .i. modici momenti subtilius .i. dedoctius, & magis tenuiter .s. id est scire licet cur id faciamus, qa agimus causas capitis aut famæ .i. ubi aut uita, aut fama in periculu est, ornatius uero .i. sed nos solemus texere .i. cõponere epistolas uerbis quotidianis. Sed tñ ó nil Pęte qd .i. ad quid, aut legamus qui .i. quo; uenit tibi in mentem negare quenq̃ Papirium fuisse unq̃ nisi plebeium .i. humilem & ignobilem? fuerunt.n. sæpe Papirij, patricij .i. de gñe patrum cõscriptorũ, seu senatorũ gentium minorũ .i. posteriorũ non ab illis ẽorũ, quos Romulus patres legerat, orti, quorũ L. Papirius Mugillanus sup. fuit princeps .i. principium capiens & primus, q fuit cõsul cum L. Sempronio Atracino, cum fuisset antea censor eum eodẽ .i. Sẽpronio annis trecẽtis duodecim. sed uos q estis de gñe Papiriorũ dicebamini tum .i. tũc Papisij. Sic Valesij dicebãtur, q postea Valerij, & Fusij qui fuerũt. Tredecim .s. magistratus de genere Papiriorum fuerunt sella curuli .i. q ædiles facti eo ꝙ nobiles sella curuli gaudebãt post hunc .i. Sẽpronium ante L. Papiriũ Crassum. qui primus est desitus .i. desijt uocari Papisius, q i sumpsit cognomentum Crassi. Is Papirius factus est dictator cum L. Papiriu Cursore magistrũ equitũ annis quadringentis, seu trecẽtis quindecim post Romã cõditã, & factus est consul cũ C. Duillio quadriẽnio .i. spatio quattuor annorũ. post Cursor .s. alter de gñe Papiriorum hõ ualde honoratus secutus est .s. in magistratu, hũc .s. L. Papiriũ. Deinde sup. secutus est L. Masso ædilicius .i. ædiliciæ dignitatis. inde sup. secuti sunt multi Massones, quorũ quidẽ oium ego uolo sup. ut habeas imagines .s. ceteras ĩ stẽmate tuo qa oẽs sunt de ꝓgenie tua. Deinde insequunt .s. in locũ Papiriorũ Carbones & Turdi .i. sic cognominati. hi .s. Carbones & Turdi, fuerunt Plebeij quos censeo sup. ut contẽnas .i. uilipendas. Namnemo Carbonum fuit ciuis e rep. ꝓ publicum magistratum quẽ gesserit, ꝓter hunc Cn. Carbonẽ quẽ Damasippus occidit. Nos cognouimus Cn. Carbonẽ, & eius frẽm scurram .i. infami uita, & sermone uictum quęritãtẽ. Quid, sup. fuit improbius isis? q.d. nihil. Ego nihil dico de hoc .s. Carbone amico meo, filio Rubriæ. Tres frẽs fuerũt illi, Publius, Caius, M. Carbones. Publius cõdẽnatus Flacco accusatore .i. accusante, fugit .s. ab urbe. Marcus sup. fugit ca Sicilia. Caius, L. Crasso accusante .i. cum ab illo accusaretur, dr sumpsisse cantharidas .i. uermiculos uenenatos in herbis interdũ nascentes, quorum succo hoies cito enecant. Is .s. Caius super erat trib. pl seditiosus, & existimatus est attulisse uim .i. necem Africano, q domi suæ inuẽtus est extinctus. Vero ꝓ sed, nemo fuit meo

ionum poeta comico, Cic. de Fin. l. 2. et in Tusc. 4. & apud Gell. l. 15. c. 24.

ASCEN.

iudicio.i.quãtum ego iudico,improbior hoc.ſ.M.Carbone,q interfectus eſt Lilybęi cũ fugam pararet, a Pomp.noſtro.ſ.amico. Iá.i.deinde pater eius accuſatus a M. Antonio putat abſolurus attraméto ſutorio.i.cum nota infamiæ,ſicut improbi ſutotio atramento.i.quo ſutores pelles denigrát, ſuggillari ſolét.quare ego cenſeo ſup. ut reuertare ad patres.i.ad primos illos Papirios, q patritij ac uiri boni fuerunt,hoc eſt te de illorum genere etiam moribus aſſeras,quia tu uides q̃.i.quãtum importuni fuerint plebeij.ſ.Papirij.i.qui e plebe in familiam Papiriorum aſciti ſunt.

PAVL. MAN. ILlud a Trabea) eum Papirius oſtendere uellet Ciceroni,ſe fruſtra ipſius orationem imitari ,Trabeæ poetæ uerbis id oſtéderat. qđ refert Cicero, ac potius ſibi illud ipſum a Trabea opus eſſe affirmat, ná cum Papirius non ſolum conſequatur , ſed etiá uincat ; ſuum eſſe,fruſtra conari,affirmat. ἀπόφθεγμα igit̃ meum: ſubandi,eſt.tu.n.omnia,q̃ uis,conſequeris : qđ ego non poſſum : itaq; ἀπόφθεγμα meum eſt,nõ tuũ. [CCCXII.) diſcrepat a Liuio: qui conſules fuiſſe Papirium & Sempronium tradit anno CCCIX. q̃ ſi quis annorum numerum ad cenſuram , non ad conſulatum, referat : ne ſic quidem inter eos conueniet : cũ , anno poſt conſulatum proximo cenſorem fuiſſe, idem Liuius narret.

DOCT. INT. IAm pater eius accuſatus a M. Ant. ſutorio atramento abſolutus putatur) ſubeſſe uidetur prouerbium. ſentit,opinor,hominem abſolutum fuiſſe iudicum corruptela, non citra infamiam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Faceta diſputatio, nec, ut apparet, affectata. eſt autem tota pro ſententia Stoicorum , qui nullum uerbum inhoneſtum putabant , cuius ſignificatio erat honeſta. Laudat tamen poſtea Academicos , utpote uerecundiæ amatores .

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 22

AMo uerecundiam, uel *potius libertatem loquendi. atq; hoc Zenoni placuit, homini me hercule acuto:etſi Academiæ noſtræ cum eo magna rixa eſt.ſed,ut dico,placet Stoicis ſuo quáq; rem nomine appellare. ſic.n.diſſerunt, nihil eſſe obſcenum, nihil turpe dictu:ná,ſi qđ ſit in obſcenitate flagitiũ, id aut in re eſſe,aut in uerbo;nihil eſſe tertium.in re non eſt:itaq; nõ modo in comœdiis res ipſa narrat̃, ut ille in Demiurgo modo,(forte noſti *canticũ:me miniſti Roſcium) Ita me deſtituit nudũ:totus eſt ſermo uerbis tectus,re impudẽtior:ſed etiam in tragœdiis. quid eſt.n.illud ? Quæ mulier una ? quid, inq̃, eſt ? *Vſurpat a duplex cubile.quid illud? Pheræi hic cubile inire eſt auſus. quid eſt ? Virginem me quõdam inuitam p uim uiolat.Iupiter bone,uiolat?atq; idem ſignificat,ſed *alterũ nemo tuliſſet. Vides igitur,cum eadem res ſit, quia uerba non ſint, nihil uideri turpe.ergo in re nõ eſt: multo minus in uerbis. ſi.n.qđ uerbo ſignificatur,id turpe non eſt:uerbum, qđ ſignificat,turpe eſſe non põt. Anum appellas alieno noĩe:cur non ſuo potius? ſi turpe eſt,ne alieno q̃dem : ſi non eſt,ſuo potius. Caudam antiqui penem uocabant , ex quo eſt pp ſimilitudinem peniculus : at hodie penis eſt in obſcenis. at uero Piſo ille Frugi in annalib⁹ ſuis queritur, adoleſcentes peni deditos eſſe. qđ tu in epiſtola appellas ſuo noĩe , ille tectius penem.ſed *qa multi, factum eſt tam obſcenũ, q̃ id uerbum,quo tu uſus es. Quid,qđ uulgo dr̃,*cũ nos te nolumus conuenire,nũ obſcenum eſt ? memini in ſenatu diſertum conſularem ita eloqui , Hanc culpam maiorem,*an illam dicã ? potuit obſcenius? non,inquis : non.n.ita ſenſit. non ergo in uerbo eſt. docui aũt in re non eſſe : nuſquam igitur eſt. Liberis dare operam, q̃ honeſte dr̃. etiam patres rogant filios:eius operæ nomẽ non audent dicere.Socratem fidibus docuit nobiliſſimus fidicẽ. is Cõnus uocitatus eſt.num id obſcenum putas? cum loquimur,terni,nihil flagitij dicimus:at,cum bini, obſcenum eſt. *Græcis quidẽ,inquies.nihil eſt ergo in uerbo;qñ & ego græce ſcio; & tamẽ tibi dico,bini; idq́; tu facis, quaſi ego græce,non latine,dixerim. Ruta,& mẽta, recte utrunque. uolo mentam puſillã ita appellare, ut rutulam: nõ licet. Bella tectoriola dicis: dic ergo etiam *pauimenta iſto modo:non potes. Vides igit̃ nihil eſſe , niſi ineptias , turpitudinem nec in uerbo eſſe,nec in re,itaq; nuſq̃ eſſe.Ergo in uerbis honeſtis obſcena ponimus . quid.n.non honeſtum uerbũ eſt diuiſio ? at ineſt obſcenum, cui *rñdet intercapedo. num hæc ergo obſcena ſunt ? nos aũt ridicule,ſi dicimus, ille patrẽ ſtrangulauit, honorem nõ p̃famur: ſin de Aurelia aliquid, aut Lollia, honos præfandus eſt. Et quidem iam non etiã obſcena uerba p obſcenis ſunt.batuit,inquit, impudẽter : depſit,multo impudentius.atqui neutrum eſt obſcenũ. STVLTORVM plena ſunt omnia . Teſtes , uerbum honeſtiſſimum in iudicio,alio loco *non nimis. at honeſti Colei Lanuini, Cliternini nõ honeſti. Quid ? ipſa res modo honeſta,modo turpis. ſuppedit,flagitium eſt:iã erit nudus in balneo , non reprehendes. Habes ſcholam Stoicam. *ὁ σοφὸς [illegible] Quàm multa ex uno uerbo tuo ? te aduerſus me omnia audere , gratum eſt.ego *ſeruo,& ſeruabo (ſic.n.aſſueui) Platonis uerecundiam itaque tectis uerbis ea ad te ſcripſi,quæ aperiiſſimis agunt Stoici. ſed illi etiã crepitus aiunt æque liberos,ac ructus eſſe oportere.*honorem igitur kalendis Martiis. Tu me diliges, & ualebis.

Marginal notes: *correctio. amo equidem uerecundiã, ſed magis libertatem loquendi.* — *uno in ſcena loquẽte, canticum dicitur, duob⁹ uel tribus, diuerbiũ latine, dialogus græce. Liu. l.7.* — *uerbum deponens temporis præteriti.* — *futuit.* — *quia multi penem appellant.* — *in Oratore.* — *quaſi anillam.* — *βινεῖν n. apud græcos eſt futuere, a binis,coit.* — *pauimenta lanaſtura.* — *eſt.n. agrorũ diuiſio, patẽtes intercapedo.* — *non multũ, parum.* — *ſ. ſapiẽs recte loquens erit.* — *amat libertatem , ſed uerecundiã ſeruat.* — *ſubaudi habere uolo.*

MVREL. AMo uerecundiam) Sicut de rebus & ſententiis magna fuit inter diuerſarum ſectarum philoſophos diſſenſio, ita etiam de uerbis.Academici.n.& Peripatetici exiſtimauerunt multa eſſe,quæ licet eſſent re honeſta,tñ ſuis uocabulis non eſſent appellanda:contra Stoici nihil eſſe re honeſtũ, quod ſuo uocabulo nõ eſſet appellandum:idq́; pbabãt argumento ſumpto a contrario. nam ſi res turpes ut adulterium & furtum & homicidiũ,& ſimilia pprio uocabulo non inhoneſte dicunt,quanto honeſtius erit ſuo uocabulo appellare rem honeſtã. Quæſiuerat igit̃ Pætus a Cic. utra ſñia uideret̃ honeſtior. & ſcripſerat ad eũ q̃dã obſcœna ſuis nolbus. Itaq; Cic.primum excuſat in qbuſdã ſñiam ſtoicorum, dicit tñ ſe malle imitari ſcholã & opinionẽ Academicorum, q ſunt uerecũdiores. Eſt aũt tota faceta hæc epiſtola.[Vel potius) correctio.[Zenoni)hic.n.ſtoicæ ſectæ princeps & magiſter fuit,ex Cypro.[Acuto)ingenioſo,ſubtili.[Noſtræ) quã nos imitamur : nam Cic.interdum fuit Stoicus, in multis etiã Academicus , ut ipſe in pœmio 1.off.qm utriq; Socratici & Platonici eſſe uolumus.[Rixa)cõtentio.[Stoicis) hoc idẽ & Cynicis,qa ſtoicis tñ ueſtibus diſtabant, qm nullis utebant̃. Iuuen. Dolia nudi non ardẽt Cynici. Idem, Et q nec Cynicos,nec Stoica dogmata legit Ac Cynicis tunica diſtãtia. Cic.1.off. Quę.n.natura occultauit, eadẽ oẽs,q ſana mẽte ſunt, remouẽt ab oculis, ipſiq́; neceſſitati dãt operã,ut q̃ occultiſſime pareãt: quarũq́; partiũ corporis uſus ſunt neceſſarij, eas neq; partes,neq; earũ uſus ſuis noib⁹ appellãt;quodq́; facere nõ turpe eſt,modo occulte,id dicere obſcœnũ eſt.itaq; nec actio rerũ illarũ apta petulãtia uacat,nec oĩo obſcęnitate. Nec uero audiendi ſunt Cynici , aut ſi qui fuerunt Stoici pene Cynici, qui reprehendunt, & irrident q̃ ea , quæ turpia re non ſunt, uerbis flagitioſa dicamus ; illa aũt,q̃ turpia ſint, nominib⁹ appellemus ſuis &c. [Nam ſi) utitur argumento , quod dilẽma appellant, quod ex utraq; parte concludit. obſcœnitatem.n.oẽm dicit eſſe aut in re,aut in uerbis,nihil eſſe tertiũ, ſed neq; in re,neq; in uerbis probat eſſe obſcœnitatem. ergo nulla eſt , idq́; exemplis probat, ut patebit. [Itaque) probat q̃ in re non ſit obſcœnitas, quia nõ ſolum in comœdiis narratur res ipſa , uerum etiã in tragœdiis, quæ ſunt ſeueriores. [Trinummo) nomen eſt comœdiæ

[Forte

[Forte nosti canticum).i.forte scis o Pæte carmē illud. [Memi-
nisti) quia aderas,cum egit illam comœdiam.[Roscium) comœ-
dum,de quo diximus lib.7.[Ita me)hæc sunt comœdiæ uerba q̄
Roscius ꝓnunciauit.[Nudum) erat.n.aliquis introductus iu co-
mœdia qui dicebat, Ita me destituit nudum.q̄ uerba eu antecedē
tibus,& sequentibus si inueniref comœdia,facilius intelligeren
tur.habent.n.nescio quā turpitudinem q̄ uerbis regif, sicut apud
Terēt.iu Eun. Quid tū fatue. Et apud Virg. Fuit aut tibi quidq̄
Dulce meum. Et item, Speluncam Dido dux & Troianus eandē
Deueniunt. Subricuit.n.qđ uidebatur obscœnum dictu.[Re) qu
aliud intelligif q̄ destitutum rsu nudū. [Sed etiā in tragœdiis) q̄
sūt seueriores.[Quid est.n.).i.quale est.q.d.satis obscœnū.[Quę
mulier una?).s.cōcubuit, uel aliud etiā turpius intelligif.est.n.
eclipsis.[Quid,inq̄)repetit Cic.interrogationem cu admiratio-
ne obscœnitatis.[Vsurpata duplex cubile?)est ne aliud dicere
q̄ obsequitur duob' uiris,uel si de uiro intelligimus,duabus con
cubito mulierib'.[Quid illud? Pheræi) quos hactenus audiui,
& quorum scripta ad manus meas ꝑuenerunt,affirmauerunt Phe
ręum nomē esse poetę,de quo nusq̄ legi.ego uero affirmo nō te-
mere,sed magna auctoritate nisus, ita distinguēdum esse. [Quid
illud?).i.quale illud.s.dictum. erat aūt alicuius comici: q qm eo
tēpe erat tritus, & familiaris, non notatur a Cic. erat aūt hoc di-
ctum qđ sequitur.s.[Pheræi)hic cubile inire ausus est.hęc.n.
uerba licet uideanf honesta,significant Pherę1 uxorem uitiatam
fuisse.inire.n.cubile alicuius uiri significat uim eius uxori affer-
re.de hoc aūt Pheræo,q Alexander appellatus est, Cic.2.off. ita
inquit:[Quid) Alexādrū Pherēū,quo animo uixisse arbitramur?
q,ut scriptum legimus, cum uxorē Theben admodum diligeret,
tn̄ ad eam ex epulis in cubiculum ueniēs, barbarum,& eum qdē,
ut scriptum est,cōpunctum notis Threiciis,districto gladio iube
bat anteire: ꝓmittebatq; de stipatorib' suis, q scrutarenf arculas
muliebres,&,ne qđ,in uestimētis telum occultaref,exquirerent.
o miserum,q fideliorem & barbarum,& stigmatiā putaret,q̄ cō-
iugē.nec eū fefellit opinio:ab ea est.n.ipse pp pellicatus suspicio
nē interfectus. ut etiā Ouid.i Ibin testaf.Inq, tuo thalamo iugule
ris more Pherę1,Qui datus est letu cōiugis ense suæ. Possumus
tn̄ intelligere,qđ illud Pherę1.i.qđ Pheræus i tragœdia dicit,ut
quærat Pherȩus ꝙ aliqs cubile suū inire ausus sit. [Quid est?
Virginem me)aliud exēplum.[Iupiter bone)exclamatio.[Verba
nō sint).s.turpia.[Ergo) conclusio huius partis. [Si.n.) rō quare
turpitudo nō sit in uerbo.[Anum) podicē.[Cur nō suo potius?)
ut puta culum.[Ne alieno qdē) qa etiam alieno uocabulo nō po
terit uitari obscœnitas,q̄ est.[Si non est).s.turpe.[Suo potius).s.
appellandū est: qa si res non est turpis,ne uocabulum qdem erit
turpe.[Penē caudā uocabāt).i.ab antiqs cauda appellabaf penis,
inde & peniculos dicimus, qbus calciamēta texunf, q̄ de caudarū
extremitate fiūt. & inde et peniculi spongiæ lōgæ pp similitudi-
nē caudarū appellatæ. Vnde Terēt.iu Eun. Quid ignaue penicu-
lū pugnare,q istuc huc portes,cogitas. [Hodiu) tēpe nostro. [In
obscœnis) qa signat mēbrum uirile. Sal.in Catil. Nam quicunq;
impudicus adulter,ganeo,manu,uentre,alea, pene bona patria la
cerauerat.[Piso)nō gener Cic.sed alius uir doctus,q scripsit an-
nales.[Peniculus).i.libidinis,coitus. [Tectius) q a penis significat
caudam & trāslatiue. non aūt proprie intelligit membrum, sicut
etiā cauda hodiu interdum ponitur ꝓ membro. Horat. in serm.
Quæcūq; exceepit patienter uerbera caudæ. Idem: Quin etiam
illud accidit, ut quidā testes caudamq; salacē Demeteret ferro.
(Verbum)uocabulū.qđ aūt uocabulum sit neq; dicit,neq; possu
mus intelligere. [Cū nos) fit.n.cacephaton ꝓnunciatione hatū
duarum dictionum.[Num obscœnū est?) q.d.nō: & tn̄ uif obscœ
num, quia uidemur dicere cunnos. Cūnus.n.est mulierum rima.
Horat.Nā fuit ante Helenam cūnus teterrima belli cā.[Memini)
ꝓbat ab auctoritate utentis ꝙ non sit obscœnum. qa uir grauis,
& disertus in senatu,ubi erant uiri grauissimi,dixit,Cum &c.qđ
non fecisset in eo,si existimasset obscœnum. [Illam culpam) il-
lius uiri consularis, qui ita locutus est. [An) an tuam, qui in epi-
stola tua obscœno uerbo usus es. [Potuit obscęnius).s.dici.
[Nō) responsio & excusatio, ꝙ nulla sit obscœnitas. [Non.n.ita
sensit).i.non putabat se dicere cunnos. [Nusq̄ igitur) conclusio
& consequens bonum. si.n.obscœnitas nō est in re,neque in uer-
bo.nusq̄ est,quia nihil est tertiū,& in alio esse non potest. [Libe
ris dare operā) hoc eodem exemplo utitur Cic.lib.1.off. contra
quā hic liberis,inqt, est dare operam re honestū est, noīe obscę-
num. liberis.n.dare operā est mulierē subagitare liberoꝝ crean-
doꝝ cā.[Nomen eius operæ) qua.s.susceperūt filios.[Nō audēt)
quia opera suscipiendoꝝ liberoꝝ est mulierē futuere: quod non
audent dicere, qa putant turpe. [Socratē)aliud exemplum, qđ q̄-

dam uideantur turpia dictu q̄ non sunt.[Docuit f.)subauditur ca-
nere.i.docuit uū canere cithara. nā fidis ꝓ cithara sępe ponitur,
unde & fidicē.i.citharœdus, ut nūc intelligitur hic. [Is) fidicen.
[Vocitatus Cōnus) proprio noīe appellabatur Connus.[Num)
un.q.d.minime. [Cum loqmur) hoc exēplum satis est obscurum
ignorantibus græcitatem, sicut quidam conati sint interpretari
contra mentē Cic.ut ostēdemus,inquiūt.n. [Cum loqmur terni)
.i.tres. [Nihil flagitij)nihil obscœnitatis & turpitudinis. [At cū
bini).s.loquimur, quia ꝑ binos intelligimus testiculos, qui duo
sunt.ꝙ si quis habeat tris,ut qdā dn̄t habere,ridiculus est hic sen
sus,ꝑcipue cum subdat,græcis quidē, inquies: nā bini cum duos
signāt, non est græcum.puto aūt sic intelligi,q̄dam uerba uīr ha-
bere obscœnitatē uoce ipsa, q̄dam non hn̄t:ut cum loqmur,terni
.i.cum dicimus hanc dictionem, terni, nullā facimus obscœnita-
tē:at,cū bini:cū dicimus,bini,obscœnum est.bineo signāt futuo,
bini tertia ꝑsona uidetur dicere bini , & signāt futuit uel futue.
potest.n.esse et prima persona imperatiui per synæresin. & ideo
dicit, [Græcis).s.obscœnū,quia apud eos signāt futuit uel futue,
non aūt Latinis, quia signāt duos. [In uerbo) iu uocabulo,sed in
signāto.[Scio græce).i.græcitatis cognitionem habeo. [Ruta, &
menta) pergit ostendere in aliis uerbis nullam esse obscœnita-
tem,in aliis esse, cum tn̄ sint eiusdem formæ: ruta,& menta noīa
herbarum honeste dn̄r primitiua, at in diminutiuis rutula hone-
ste dicitur, mentula uidetur obscœnitatem habere,quia aliud ui
detur significare.s.membrum uirile. Mart. Mentula cum doleat
puero, tibi Neuole culus, Non sum diuinus,sed scio quid facias.
[Non licet) non decet. [Bella tectoriola) sensus est: tectoriola
bella.i.honesta sunt nomina, sed pauimentum nō ita honeste di-
ci potest, licet ferè id significet. dn̄r.n.tectoria illinimenta quæ-
dā & quasi pauimenta parietis atq; incrustrationes.Iuuen.Tecto-
ria prima reponit. Tectorium a tegendo dicitur, pauimentum a
pauiendo.i.feriendo. quod licet significet incrustationem, tn̄ qa
a feriendo dicitur, poterit tn̄ uideri habere significationem mi-
nus honestam, quia partes muliebris actu uenereo feriuntur, ut
ex uersu Horatiano supra adducto ostenditur: Quæcunque ex-
ceperit patienter uerbera caudę. Idē significat Iuuen.Antiquum
& uetus est alienum Posthume lectum Concutere. [Ineptias)
stultitias, quia putamus ea turpia, quæ non sunt. [Non honestū)
probat Cic.ꝙ in uerbis honestis obscœna ponantur. [Nū est?)
q. d. immo est. [Diuisio) quod non habet turpitudinis. [Cui
respondet) cui æquiualet. [Intercapedo) significat interstitiū,
interuallum, & denique idē qđ diuisio. Cic.filius ad Tironē lib.
ult. itaque me iam non pœnitebat intercapedinem scribendi fe-
cisse. [Inest obscœnum) quia uidetur signāre rimā & scissuram
muliebrem. [Nos aūt) ostendit Cic.ineptias esse nostras,q præ-
beamus honorē turpib', & honesta turpia putemus. Ordo est:
nos ridicule non ꝑfamur honorem, si dicimus, ille strangulauit
patrē: qđ quidē re turpe est. [Sin dicimus aliquid de Aurelia, &
Lollia, honos præfandus est) præfari honorem, est qđ dicimus
loqui cū reuerentia eios q audit. Aurelia, & Lollia nomina im-
pudicarū mulierum. [Inquit)academicus uel quispiam.[Batuit)
uerberauit, qa subagitando uerberantur nates, ut supra diximus.
[Depsit)calcauit. [Multo impudentius).s.dicitur. [Atqui) cer-
te. [Neutrum) nec batuit, nec depsit. [Stultorum) quia om-
nia peruertunt. Simile est illud Iuuen. Non unus mentes agitat
furor. [Testes) probat quod dixit uerba non obscœna iam esse
pro obscœnis. si in iudicio nominemus testes, intelligimus eos,
qui dictum suum ad alicuius rei probationē deponunt: sin uero
extra iudicium,non uidetur honestum,qa uidemur coleos,siue
testiculos, ut diximus esse apud Horat. Accidit ut quidam testes
caudamq; salacem Demeteret ferro. [At honesti) sm̄ uu tp̄a co-
leos uaginam signāt, colei et, uel colij dn̄r testiculi. [Lanuini,
cliternini) ita.n.tunc honeste uocabantur testiculi, Lanuini autē
a lana, eo ꝙ lana hoc est pilis circundentur. Cliternini uero a
clio.i.laudo, aut quasi clitellini. nam clitella signāt sarcinā, aut
quasi clinternini. nam clintir, lectum signāt ꝙ eis maxime in le-
cto utimur concubitus gratia. [Non honesti) sicut nunc Catius
pro pene in obscœnis est,licet latine docti nō utātur. [Modo ho
nesta)per se.n.nullā habet turpitudinē: sicut gladius,neq; bonus
neq; malus est, sed sicut qs eo utif,ita est: sic et & hęc,q̄ sunt su-
pranoīata.[Suppellit) uerbum erat obscœnum,cōpositum eu sub
& pello: suppellit capiebaf ꝓ supponit,uel ex inferiori parte sur-
sum agit. [Nō rep.) qa uu cōsuetudine uif hoc licere.[Habes) co
gnoscis.[Scholā Stoicā).i.ſrias sectæ stoicę, q̄ sunt uerbis oīa po
tat appellāda.[ὁ σοφὸς εὐθυρρήμων ἔσῃ).i.sapiēs rectiloquus eris.i.
si fueris sapiēs,scies recte loq.i.cognosces qd deceat, & qd non
deceat.[Quā m. eu uno u. e.).s.sūt a me scripta,qu scripsisti unū

uerbum, quod uidebatur obscœnum, & petiuisti quid sentirē eē multa postea scripsi. [Audere) audenter scribere. [Gratum est) sic etiam supra me autem ut scurram, uel item malis oneratum esse non moleste tuli. [Tectis) oculis. [Sed illi) q.d. sunt inuerecundi. [Crepitus) .s. uētris. [Æque lib.) .i. ita dicere & licere sicut ructus qui ore emittuntur, propter frigiditatem & repletionem stomachi. Iuuen. Si bene ructauit, rectum si minxit amicus. [Honorem igit) quidam exposuit, ꝙ qñ emittimus crepitus uentris, aut ructus, dicimus ad honorem *Calēdarum Martij. ego nunq̄ sum solitus ita dicere, nec audiui quenquam ita dicentē: itaq; sic est distinguendum. [Honorem igitur) .s. seruemus, uel præfamur. deinde. [Calendis Martiis) .s. scripta est, uel data hæc epistola.

uide Ser. ad illud Virg. lib. 8. Curibusq; seueris, & Festum in dictione Martias. ASCEN.

AMo uerecundiam &c.) Sicut de rebus, ita de uerbis erat inter philosophos controuersia. Academici .n. & Peripatetici existimauerunt multas esse res non inhonestas, cum sint naturales & necessariæ, q̄ tñ non sint ꝓpriis uocabulis appellandæ. Cōtra sentiebant Stoici, q̄a si turpia, ut sunt adulterium, incestus, homicidium, parricidium, furtum, sacrilegium, & similia, inhoneste suis uocabulis exprimuntur: q̄ turpia non sunt, inhoneste explicari non possunt, si suis explicent. De quibus sententiis cum Pætus quæsiuisset, utra placeret, Cic. excusatis nōnihil Stoicis dicit se in Academicorum potius iturum sniam, q. uerecūdiores q̄ Cynici sunt. Ordo est. Ego amo uerecundiam loquendi, quā Academici cōmendant, uel potius libertatem quā Stoici. Alij legūt, uel potius libertate .i. q̄ libertatem, quia Cic alibi significat uerecundiam sibi potius placere q̄ libertatem loquendi. Atqui, obiectio est, sed quo hæc .s. rē quoq; appellare suo .i. ꝓprio noie placuit Zenoni .s. principi Stoicæ sectæ, homini, mehercule, acuto .i. subtili. etsi .i. q̄q̄ magna rixa .i. lis & controuersia est Academiæ nostræ .i. quā frequētius imitamur cum eo .s. Zenone. sed, ut dico, placet Stoicis, q̄a Zenoni placuit. ipsi .n. Stoici disserūt .i. argumentantur sic. Nihil esse obscœnum, nihil esse turpe dictum .i. dum dr̄, aut ad dicēdum. Nā si qđ .i. aliquod flagitium .i. peccatū magnum sit in obscœnitate, ipsi sup. disserunt, id esse aut in re, aut in uerbo, nihil esse tertium .s. pter rem, aut uerbum, qđ possit esse obscœnum. sup. obscœnitas non est in re. Itaque .i. & ita, res ipsa narrat non modo .i. nō solum in comœdiis, ut ille sup. inducit dicere in Trinumo in comœdia illa a qua Plautus titulū Trinumi mutuatus est. Virgo .i. puella, modo .i. paulo an̄, destituit .i. fugiens dereliquit me nudum. Tu forte nosti canticum .i. carmē poetæ in comœdia, & meministi Rosciū .i. cū Roscius illud recitaret agendo psonam iuuenis id dicētis. Sermo totus est tectus uerbis, sed sup. est impudētior re, q̄a significando se nudum a uirgine nuda destitutum, innuit, se prius rē cum ea habuisse, sed etiam in tragœdiis sup. narrat rea ipsa, eo ꝙ turpis nō sit. Quid .n. est illud, qđ dicit in tragœdia? Quæ mulier una? i. cū sit una, qd, inquam, est? usurpata .i. usum conuertit duplex cubile? q.d. ut quidem res turpis, & tñ non est s̄m Stoicos, q̄a tā in comœdiis, q̄ in tragœdiis satis exprimit. nam dicendo, q̄ mulier cum sit una, intelligit, aut a duobus simul stuprū passa, aut duob⁹ uiris succubuisse, cum duplex usurpet cubile? quasi de cubili mariti dormiētis ad cubile mœchi se transtulerit. Itaq; poterit unum esse exēplum, & duo. si unum, sensus est, ꝙ mulier cū sit una, duplex cubile usurpet .i. duos uiros appetat. si duo, sensus est prioris, ꝙ mulier una duob⁹ simul operam turpē nauarit. posterioris ꝙ mulier una duplex cubile frequētarit. Quid illud? s. in alia tragœdia? hic ausus est intrare cubile Pheræi .s. tyrāni & zelotypi, q nunq̄ ad uxorem ingressus esse fert, oīs stipatus armatis, & excussa muliere, & toto cubili, an telum, aut ferrū aliquod lateret: & tñ ab ea interfectus est. alij legūt, ut inducat Pherçus dicere in tragœdia, hoc modo. Quid illud Pherçi .i. qd dicit Pherçus in tragœdia .s. hic ausus est intre cubile? q.d. certum est ꝙ signat coniugē eius uiolatam. Quid est? sup. illud in tragœdia? Violat ꝑ uim me quōdam Virginem. Iupiter bone uiolat? Atq. i. sed, quo idem signat .s. qđ dr̄ sicut uerbis tectis, & apertis, sed nemo tulisset .i. passus fuisset, alterum .s. uerbū qđ ꝓpriū est, forte, honor sit aurib⁹, futuit, aut qd simile. Tu igit̄ uides cum res sit eadem, q̄a uerba nō sint .s. turpia nihil uideri turpe. ergo sup. turpitudo aut obscœnitas nō est in re, q̄a re satis iudicat, & multo minus est in uerbis. Si .n. id qđ significatur uerbo .i. res significata nō est turpis, uerbum qđ significat sup. illud non pōt esse turpe. Tu appellas anum .i. podicē aut culū, alio noie .s. circūlocutione, ut posterior aut clunes &c. cur non appellas sup. eū potius suo .i. ꝓprio noie. Si turpe est .s. qđ dr̄, ne quidē .i. non saltē sup. dici aut noiari debeat alieno .s. nomine. si nō est sup. turpe, dici aut uocari debet potius suo .s. noie. Antiq. .s. Romani, uocabant caudā penē, ea quo est penicillus, quo pictores utunt̄ pp similitudinē .s. cū cauda. At penis est .i. cōnumerat̄, hodie in obscœnis .s. uocabulis, q̄a accipitur ꝑ cauda salaci, hoc est ꝑ mentula. At .i. sed, Piso ille frugi .i. parcus, & ad frugem intētus, querit̄ .i. cōqueritur in annalibus suis. adolescētes esse deditos peni .i. libidini, & uirgi salaci. Id, quod tu appellas in epistola noie suo .i. ꝓprio, utpote mētulā, ille .s. Piso, sup. appellat tectius .i. coopertius, penē, sed sup. nomē penis, factum est iā multiatā obscœnum, q̄ illud uerbū .s. mentula, quo tu usus es. Quid sup. dices de illo qđ dr̄ uulgo, cū nos uolumus conuenire te, nū .i. nunquid obscœnum est? q.d. minime, q̄a memini consularē .s. uirū disertū eloq in senatu, ita .s. cōuenire te uolumus, & tñ conuenire uulgo accipitur sicut a nobis coire, unde sunt q putāt hic legēdū coire ꝑ conuenire. Dicā, Hanc culpam maiorē an illā, potuit .i. dicere obscœnius? non inqs. Non .n. sensit ita. Ergo sup. obscœnitas est in uerbo, q̄a idem uerbū significat rē honestā & inhonestā, aūt ꝑ sed, docui sup. obscœnitatē nō esse in re. Igitur nusq̄ est ꝑ locū ab inductione sufficienti, q̄a nō est dabile tertiū. Etiā patres cogūt filios dare .i. ut dent operā liberis. & tñ dare operā liberis, est gñare, & nō audēt dicere nomē eius operæ .s. quam rogāt ut filij dent hoc est habēdi rem cū muliere. Nobilissimus fidicē docuit Socratem fidib⁹ .s. canere. Is .s. fidicē, uocitatus est Cōnus, aut, ut alij scribunt, Cūnus, qđ mēbri mulieris nomen est, sed Græci u, nō habent, uerum eodē ferè modo ꝓfert, licet ꝑ u, scribat mēbrū illud, num .i. nunqd id sup. est obscœnū? q.d. nequaq̄, q̄a ꝓprium est uiri nomē. Cū nos loqmur .i. loquēdo ꝓferimus terni .i. illud nomē, nihil dicimus flagitij .i. turpi flagitio digni. at cum sup. loquimur bini .i. dicēdo illud uerbū, qđ Græce scribit̄ βινῶ .i. futui, aut futue .i. egi, aut agerē uenercam, inquies, obscœnū est quidem Græcis, licet nō Latinis. Ergo nihil est .i. obscœni in uerbo qō, & .i. etiam ego scio Græce .s. loq, & tñ dico tibi bini, & tu facis id, quasi ego dixerim Græce nō Latine. Ruta, & menta utrūq; dr̄ recte .i. honeste, ego uolo .i. demus, ut nebm mentā pusillā .i. ꝑ diminutionem appellare ita ut rutulā .s. pusillā appello, non licet quia mētula obscœnū est uocabulū. Volo sup. appellare tectoriola .i. parua tectoria, hoc est incrustationes & coopertmēta, bella .i. bona & uenusta, dic ergo etiam pauimēta isto mō .i. ꝑ diminutionē uidelicet pauimētula, non potes, q̄a si iterū ꝓfertur mentula nomen obscœnū. Tu igit̄ uides nihil esse .s. in uitada tali turpitudine nisi ineptias, q̄a licet dicēdo pauimentula signet in fine id, quod turpe putat̄, tñ non illud significat: uides igit̄ turpitudinem, nec in uerbo esse, nec in re, & ita nusq̄ esse qđ ꝑ Stoicis cōcludit. Ergo nos, q dicimus in uerbis obscœnitatē esse, ponimus obscœna .i. res obscœnas in uerbis honestis .i. dicimus ꝑ uerba honesta significari. Quid enim .i. quo nō possumus? diuisio non .i. nōne est uerbū .i. uocabulū honestū? q.d. etiā. At .i. attñ obscœnum inest .s. in eo, aut q̄a capitur ꝑ circūlocutionem ꝑ rima & fissura muliebri, ut sentit Hubert. aut q̄a .s. dure ut a Græcis ꝓfertur ꝓlata, diuisio sonat, ut diuitio .i. in diuersis uitio & corrūpo, qđ nimirum obscœnum est, cui .s. uocabulo rñdet .i. synonymum est, intercapedo .i. distātia, spatium aut loci, aut tpis intermedij, nunquid hæc quoque .s. intercapedo obscœna, sup. est sicut diuisio? q.d. minime, & tñ idem sunt. Autē .i. sed si nos dicimus ridicule .i. ad excitandum risum, ille strangulauit patrem, non p̄famur .i. fando nō p̄mittimus honorem .i. honor sit aurib⁹ uestris aut tuis, aut saluo honore ita loquar, cum tñ turpissimum sit q̄a immanissimū peccatum, strangulare patrem suū. Sin .i. sed si sup. nos dicimus aliquid .s. libidinosum de Aurelia, aut Lollia .i. meretriculis illis famosis, sed minus flagitij admittētibus bonos est p̄fandus .i. ne aures audiētis lædamus, p̄mittendus. Et qdem uerba non obscœna sunt .i. habent̄ iam ꝑ obscœnis. Inquit .s. Comicus qdam aut Tragicus, batuit .i. percussit, ut opinor, Salacis uerbere caudæ, q̄a additur impudenter, & suppressit .i. subagitauit multo impudētius. Atqui .i. sed quo ꝑ obscœnis habent̄? neutrū .i. nec batuere, qđ est percutere, nec supprimere est obscœnū .s. ex ꝓpria significatione. Sed oia sunt plena stultorū .i. turpitudinem cēsentium, ubi nulla est. Testes est uerbū .i. uocabulū honestissimū in iudicio ubi citantur & audiunt̄ testes, alio loco .i. cātra illam significationē est .s. uerbum nois .s. honestum quia testes, & testiculis sunt uirilitatis indicia, & quasi testes uidelicet colei. At .i. sed, colei sup. sunt honesti .i. honeste noiatur, aut quia κολεὸς, coleos græce uaginā significat, aut quia in cōsuetudine loquētium nō inhoneste nominabātur etiā ꝑ testib⁹ seu testiculis. Lanuini .i. colei lanugine .i. pube tecti, & clitermni .i. colei, sic alio noie dicti, sup. sunt nō honesti. Quid sup. dices? ipsa res est modo honesta, modo turpis .s. s̄m æstimationem hoium. Suppendit est flagitiū .i. qui dicit hoc uocabulum suppēdit, aut, ut alij legunt, suppelit, quasi flagitium cōmittit, tam obscœnum est dictu, sonat .n. idem qđ subagitat & quasi pellem subigit, aut qui desup pedēdit. Iā erat nudus in bal-

neo

neo.i.siquis hoc dixerit, tu, non reprehendes, quia non uidet obscœnum, cum tamen nudum esse homini pudori sit, taceo siquid turpius celat. nam pro eodem suppellere aut suppendere & esse nudum in balneo accipit, cum dicat eandem rem modo honestã, modo turpem. Tu habes scholam Stoicã. ὁ, articulus & sicut Gallice le, & Theutonice de, σοφὸς.i.sapiẽ, ὁ εὐθυρρήμων.i.rectiloquus, ἔσει.i.eris, hoc est ex Stoicorum schola poteris rectiloquus euadere. Quàm.i.ò quantum multa sup. attulimus uerba, ea uno uerbo tuo.s.quo usus es obscœne putans q in uerbis non sit obscœnitas. gratum est.i.acceptum mihi te audere omnia aduersus me s.i.ausum esse obscœnis uerbis uti. Ego seruo & seruabo uerecundiam Platonis.s.in loquendo. ego enim assueui sic.s.facere.

Itaq; ego scripsi ad te uerbis tectis.i.coopertis ea sup. quæ Stoici agunt apertissimis sup. uerbis. Sed illi.s.Stoici aiunt crepitus.s. uentris aut culi, hoc est pedendi sonitus oportere esse æque liberos ac ructus.s.oris. Igitur honor est Cal. Martiis, quibus rei uxoriæ operam dabant. unde Flaccus, Martiis cœlebs quid agam Calendis? q.d. loqui obscœne & re uenerea, est apud Stoicos honestum, cum nullum censent uerbum turpe, cui res sit licita. Tu diliges me & ualebis. Non ergo semper ponitur in fine vale, nec solæ sunt uoces, vale, & valete.

PAVL. MAN.

PEr uim uiolat) Antiqui, uiolauit uirginem, pro, uitiauit: &, cum muliere fuit, pro, concubuit, modeste dicebant. M. Varro lib. v. de lingua Latina. sunt autem hæc ueteris poetæ uerba. (Peniculus) in omnibus fere antiquis libris ita legitur. cuncti tamen impressi, penicillus, habent: quam lectionem ab iis repositam existimo, qui, quid peniculus significaret, non intellexerunt. quæ quidem uox a Sex. Pompeio lib. x i v. bis exponitur. Peniculi, inquit, spongiæ longæ propter similitudinem caudarum appellatæ. penes enim uocabantur caudæ. & infra. Penem caudam uocabant. hinc peniculos diximus, quibus calceamenta terguntur. ex quo uel maxime uetusti libri lectio comprobatur. eundem enim sensum Sex. Pompeius iisdem uerbis, quibus Cicero, complexus est. Plautus quoq; in Menæchmis, actu 1, Iuuentus, inquit, sub persona parasiti, nomen fecit Peniculo mihi, Ideo quia mensam, quando edo, detergeo. ut eius uocis significatio obscura iam esse non possit. hunc autem locum ingeniosissimo iuueni, Hieronymo Ferrario debemus.

Cal. Rhod. antiq. lect. l. t t. c. 39.

TEstes a Græcis δίδυμοι appellantur. Dicuntur & colei ab eruditis, atque item Lanuini, & Clitemini, ut est in Cic. epist. ad Pætum. Ad quem tamen arrideret magis, si clitorios legas potius, quàm clitermiños, dictione ab Græcis producta, apud quos clitorium est muliebre pudendum. quod & facandrus dicitur. unde κλειτοριάζειν, turpiter membrum id attrectare significat. Pollux per κ scribere mauult, ubi ait lib. c t. Onomastici: Totum in uirginali, siue inter fœmineo, uocatur κτείς.i.pecten, uut epision. rima uero dicitur schisma, quod arctum illatenus quandoque est, ut mulier fieri nequeat, sicuti commeminit Vlpianus. quæ interiacet sobsultans caruncula, nympha nuncupatur, aut myrthon, siue epidetis, aut κλειτορίς, cletoris. Est & κλειτορίζειν.i.cletorium, apud illos: sed id uerbum, quandoque mensam indicat regiam, quandoque etiam gloriam. Iam opinor restitutus est candori suo M. Tullius.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iocatur cum Pæto, qui scripserat se pedibus ægrum: ait siquidem, se uenturum, quòd coquus illius adhuc membris integer sit, & cum eo liberalius conuicturum.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 23

HEri ueni in Cumanum: cras ad te fortasse: sed, cum *certum sciam, faciam te paulo ante certiorem. etsi M. Ceparius, cum mihi in silua *Gallinaria obuiam uenisset; quæsissemque, quid ageres; dixit te in lecto esse, q ex pedibus laborares. tuli scilicet moleste, ut debui; sed tamen constitui ad te uenire; ut & uiderem te, & uiserem, & cœnarem etiam. non enim arbitror coquum etiam te arthricum habere. expecta igitur hospitẽ cũ *minime edacẽ, tum inimicum cœnis sumptuosis. Vale.

infra dicit, cõstitui ad te uenire.
Strabo l. 5.
nõ multi cibi dixit ep. 26. h. l.

HVBER.

HEri) Laborabat Pætus pedibus. Itaque Cic. cum eo iocans dicit se nihilominus ad eum iturum, quia licet ipse laborret podagra, non tñ credit eum habere cocum laborãtem eodẽ morbo, ut non possit parare cœnas. [Ad te s.).s.ueniã. [Faciã te certiorẽ) ita.n. promisit supra: Sed si me expediero ut in ista loca uenire possim, non committam, ut te sero a me certiorem factum putes. (In silua Gallinaria) quidam exposuerunt siluã esse nõ lõge ab urbe olim latronibus refertã, eam uidelicet q erat ad oonũ ab urbe lapidẽ in uilla, quæ Cęsarum dicebatur. sed nõ aduertũt q illic pp locum celebrem latrones esse non poterant. est ergo hęc Gallinaria silua in sinu Cumano, ut scribit Ser. lib. 5. his uerbis: In hoc sinu Cumano fructicosis uirgultis frequens, & arboribus silua est multis porrecta stadiis, aquarũ indiga, ceterum fabulosa quam gallinariam uocant siluam. Hic Sex Pompeij classis præfecti piratica struxere nauigia, qua tempestate Sicilia ab Romano desciscere fecit imperio. de qua Iuuen. Et põtina palus, & gallinaria pinus. [Laborares ex pedibus).i.ægrotares morbo pedum.i.podagra. [Viderem, & uiserem) uidere est naturę, uisere est officii. [Non.n.) iocatur. [Arthricum).i.articulari morbo laborantem. intelligit autem uel chiragram, uel podagram. nam utraque articulos solet uexare. Pers. Sed cum lapidosa chiragra Fregerit articulos ueteris ramalia fagi. ἄρθρον.n. græce articulum significat. [Minime edacem).i.non multi cibi. [Sumptuosis) in quibus multum expenditur.

ASCEN.

HEri &c.) Laborabat Pętus, ut Cic. audiuerat, pedibus: ipse tñ more suo iocans dicit, se nihilominus ad eum iturum, quia credit coquum eius nõ laborare eodẽ morbo, nec lecto teneri quo minus ualeat cœnã parare. Ordo est. Ego ueni heri in Cumanum.i.in possessionem meã apud Cumas: cras sup. ueniam fortasse ad te. sed, cum sciam certum.i.ut rem certã, ego faciam te certiorem.i.signabo tibi paulo ante.s.q uẽturus sim. etsi M. Ceparius cũ uenisset mihi obuiam in silua Gallinaria, & quęsissem .p quæsiuissem sup. ab eo, qd ageres; dixit te esse in lecto q laborares ex pedib⁹.i.dolore pedũ. scilicet.i.scire licet, qd fecerim eo audito. qa tuli.i.portaui, ut dñt, seu passus sum, moleste, ut debui.i.portare morbũ amici; sed tñ.i.nihilomin⁹ cõstitui uenire ad te, ut &.i.simul uiderẽ te, tanq̃ amicũ, cuius uidẽdi essem cupidus, & uiserẽ.s.tanq̃ ægrotũ, cœnarem ẽt, tanq̃ apud bonum conuiuiorũ instructorẽ. Non.n. arbitror te hře coquũ arthriticũ.i.articulari morbo laborantem. Nam ἄρθρον dr articulus. igitur expecta hoiem minime.i.nequaq̃ edacem.i.multũ comedentẽ, tum.i.insuper inimicũ cœnis sumptuosis.i.magnorũ sumptuũ, in qbus.s.multę maneant reliquiæ. nam, ut alibi iocose dixit, tales cœnas odit innuens se potius gaudere cibo & delicato & modico, q̃ multo & uulgari. Nam licet pluris bos q̃ turdus cõstet: delicatus tamen malit ad turdum imitari quàm ad bouem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Monet Pætum, ut consuetudinem cœnandi intermissam & relictam redintegret, & animi causa concœnationes, conuiuiaq; amicorum celebret.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 24

RVfum istum, amicum tuum, de quo iterum iam ad me scribis, adiuuarem quantum possem, etiam si ab eo læsus essem, cum *te tantopere uiderem eius causa laborare: cum uero & ex tuis literis, & illius ad me missis, intelligam, & iudicem, magnæ curæ ei salutem meam fuisse; non possum ei non amicus esse, neq; solum tua commendatione, quæ apud me, ut debet, *ualet plurimum, sed etiam uoluntate, ac iudicio meo. uolo enim te scire, mi Pæte, initium mihi *suspicionis, & cautionis, & diligentiæ fuisse literas tuas: quibus literis congruentes fuerunt aliæ postea multorum. nam & Aquini, & Fabrateriæ consilia sunt inita de me, quæ te uideo *inaudisse: &, quasi diuinarent, quàm his molestus essem futurus, nihil aliud egerunt, nisi, me ut opprimerent. quod ego non suspicans, incautior fuissem, nisi a te admonitus essem. Quamobrem iste tuus amicus apud me cõmendatione non eget. utinam ea *fortuna reip. sit, ut ille me quamgratissimum possit cognoscere. Sed hæc hactenus. Te ad

amicitia nostra illius iniurias cõdonarem.
idem ep. 19 lib. 2.
Catilinæ tẽporibus.
est de rebus occultis, ut exẽpla declarant.
quia resp. bellis ciuil. afflicta suas uires amiserat.

cœnas itare deſiſſe, moleſte fero. magna enim te delectatione, & uoluptate priuaſti : deinde etiam uereor, (licet enim uerum dicere) ne neſcio quid illud, quod ſolebas, dediſcas, & obliuiſcare cœnulas facere. nam ſi tum, cum habebas quos *imitarere, non multum proficiebas; quid nunc te facturum putem ? Spurina quidem, cum ei rem demonſtraſſem, & uitam tuam ſuperiorem expoſuiſſem; magnum *periculum ſummæ reip. demonſtrabat, niſi ad ſuperiorem conſuetudinem tum, cum fauonius flaret, reuertiſſes : hoc tempore *ferri poſſe; ſi forte tu frigus ferre non poſſes. Sed mehercule, mi Pæte, extra iocum, moneo te, quod pertinere ad beate uiuendum arbitror, ut cum uiris *bonis, iucundis, amantibus tui uiuas. nihil eſt aptius uitæ, nihil ad beate uiuendum accommodatius. nec id ad uoluptatem refero, ſed ad communitatem uitæ, atque uictus, remiſſionemq́; animorum, quæ maxime ſermone efficitur familiari, qui eſt in conuiuiis dulciſſimus : ut ſapientius noſtri, q̃ Græci : illi συμπόσια, aut σύνδειπνα, id eſt compotationes, aut concœnationes : nos conuiuia; ꝙ tum maxime ſimul uiuitur. Vides, ut te *philoſophando reuocare coner ad cœnas? Cura ut ualeas. id, foris cœnitando, facillime conſequere. Sed caue, ſi me amas, exiſtimes me, ꝙ iocoſius ſcribam, abieciſſe curam reip. ſic tibi mi Pæte perſuade, me dies, & noctes nihil aliud agere, nihil curare, niſi ut mei ciues ſalui, liberiq́; ſint. nullum locum prætermitto *monendi, *agendi, *prouidendi. hoc deniq; animo ſum, ut, ſi in hac cura, atq; adminiſtratione uita mihi ponenda ſit, *præclare actum mecum putem. Etiam atq; etiã uale.

uon eorum cœnas moderes.

hæc per iocum dicta.

luſit in uerborum ſimilitudine. ferri, & ferri.

uiros bonos, iucũdos, amantes ſui, dixit ep. 25 lib. 5.

quia rõnib' utitur.

tria poſtulãtur ab optimo ciue.

non peſſime dixit ep. 5. lib. 4.

HVBAR.

RVſum) Scribit Cicero, q̃ iuſtis cauſis debeat habere commendatum Rufum quendam : quem Pætus ſuis literis cõmẽdauerat. deinde, quia ſcripſerat Pætus ſe omiſiſſe ire ad cœnas amicoꝝ, Cic. iocando uititur eum reuocare ad morem ſolitum cœnarum. idq́; dicit faciendum eſſe non tam cauſa cibi, q̃ conuictus, & conſuetudinis, & collocutionis amicoꝝ. poſtremo dicit ſe non abieciſſe curam reip. licet iocetur. [Iterũ) ſecundo. [Si læſus eſſem ab eo) ſi accepiſſem ab eo iniuriam. [Cum te) .i. cum uiderem, ꝙ tantam curam de eo ſuſciperes. [Eius) .ſ. Rufi. [Iudicio) propria diſpoſitione. [Initium) principium. [Cautionis) ut cauerẽ mihi. nam, ut ipſe ſcribit, Equinates & Frabaterni cõſilia acceperãt de opprimẽdo Cic. quod cũ intellexiſſet Pætus, ſcribit ad eũ, ut ſibi caueret. qđ idem poſtea multi alij ſcripſerunt. dicit ergo initio ſuę cautionis, ꝓfectum eſſe ex literis ipſius Pæti, qb' eſt admonitus de inſidiis, q̃ ſibi parabantur. [Opprimerent) interimerent. [Aquini, & Frabateriæ) urbes Italiæ. Frabateria aũt teſte Priſc. Frabaternus facit poſſeſſiuum. [Non ſuſpicans) non putans. [Incautior fuiſſem) non ꝓuidiſſem mihi. [Fortuna) conditio, ſtatus. [Itare deſiiſſe) ire omiſiſſe. [Illud neſcio qd qđ ſolebas) .q.d. nihil, parũ eſſet. [Nam ſi) ſenſus eſt, ſi non faciebas cœnas multum lautas, cũ habebas, quos poſſes imitari, qd putem te nunc facturũ, cum deſieris ire ad cœnas? [Nõ multũ proficiebas) non tñ multum laudabaris in cœnis faciendis, qa eras parcus. [Quid putem) .q.d. multo peius. [Spurina) aruſpex fuit, q Cæſari diem mortis ꝓdixit, ut ſcribit Tranq. [Superiorem) ex anteacta .n. uita poteſt iudicari aliquid de futuris. [Fauonius) uentus qui tpe ueris maxime flat. [Ferri poſſe .ſ.) demõſtrabat Spurina, ut reuerteres ad priſcã cõſuetudinẽ cœnarũ. [Aptius uitę) qa hõ natura eſt aial ſociale. [Ad uoluptatẽ) cibi & potus qđ eſſet fere belluatũ. [Remiſſionẽ) relaxationẽ. [Quæ) remiſſio animorum. [Dulciſſimus) plus .n. ſapit q̃ oia gña ferculoꝝ, ut oſtẽdit Macr. in Saturn. & ipſe Cic. in Cat. maiore his uerbis: Neque .n. ipſoꝝ cõuiuioꝝ delectationẽ uoluptatib' corporis magis, q̃ cœtu amicoꝝ, & ſermonib' metiebar. Bene .n. maiores accubationẽ epularẽ amicoꝝ, q uitę coniunctionẽ haberet, conuiuium nominauerunt melius, q̃ Græci : q hoc idem tum concœnationẽ, tũ compotationẽ uocant: ut qđ in eo gñe minimũ eſt, id maxime probare uideant. Ego uero ꝑꝑ ſermonis delectationem tempeſtiuis quoque conuiuiis delector. nunc igitur eandem ferè ſniam exequit Cic. qđ Latini ſapiẽtius appellauerint accubationes epulares q̃ Græci. noſtri .n. cõuiuia dixerunt, ꝙ uitę coniunctionem habebant; Gręci uero σύνδειπνα .i. concœnationes, uel συμπόσια .i. compotationes. [Philoſophando) afferẽdo rationes philoſophicas. [Reuocare) reducere. [Foris) apud amicos. [Id) ut ualeas. [Sed caue) remouet a ſe ſuſpicionem neglectæ reip. q̃ poſſet haberi de eo, quia ſcribit ioco'e. [Quòd) qa. [Abieciſſe) omiſiſſe. [Vita ſit ponenda) ſi ſit mihi moriendum. [Actũ meũ ꝓclare) .i. mihi bene eueniſſe.

RVſum iſtum &c.) Scribit, quam iuſtis de cauſis debeat habere Rufum cõmendatum, quem Pætus commendauerat. Deinde quia ſcripſerat ſe prętermiſiſſe ire ad cœnas amicorum, eum ioco reuocat & inuitat eum ad priſtinam conſuetudinem, quam approbat non tam cauſa cibi q̃ conuictus, dicitque ſe reip. curam non abieciſſe. Ordo eſt. Ego adiuuarem quantũ poſſem Rufum iſtum amicum tuum, de quo ſcribis iam iterũ ad me, ẽt ſi eſſem lęſus ab illo, cum .i. qñ quidem ego uiderẽ te laborare tãtopere .i. tam diligenter & operoſe, cauſa eius .i. ut eum cõmendatũ haberẽ. Vero ꝓ ſed cũ ego intelligã .i. cum ita ſit ꝙ intelligã, & iudicem .i. cenſeã, & .i. ſimul literis tuis & illius .ſ. Rufi miſſis ad me ſalutẽ meã .ſ. cum eſſem in exilio, fuiſſe ei magnæ curæ, nõ poſſum non eſſe .i. non poſſum facere, quin ſim amicus ei, neque ſolum commendatione tua .i. ꝑꝑ cõmendationem tuã, q̃ ualet plurimum apud me, ut debet .ſ. ualere, ſed etiam uoluntate .i. propria inclinatione & ſponte mea ac iudicio. Enim .i. quia, o mi Pæte, ego uolo te ſcire literas tuas fuiſſe mihi initium ſuſpicionis, & cautionis .i. cautelæ, & cuſtodiæ, & diligentiæ, qbus .ſ. literis tuis moltæ alię .ſ. literæ multorũ, fuerunt poſtmodum congruentes .i. concordes & conſonæ. Nã conſilia ſunt inita de me .ſ. opprimendo aut capiendo, & .i. ſimul Aquini .i. in eo oppido Italiæ per S. Thomã nobilitato, & Frabateriæ etiã oppido Italiæ, quæ .ſ. cõſilia ego uideo .i. intelligo ẽt te audiſſe, & quaſi diuinarent, quam .i. quantum moleſtus eſſem futurus his, nihil egerunt aliud niſi ut opprimerent me. Qđ .i. quam rẽ, ego non ſuſpicans, fuiſſem incautior, niſi eſſem admonitus a te. Quãobrem iſte amicus tuus .i. tam beneuolus & fauorabilis mihi non eget commẽdatione apud me. Vtinam ea .i. talis ſit fortuna reip. ut ille .ſ. Rufus quẽ mihi commendaſti, poſſit cognoſcere me q̃ gratiſſimũ .i. ualde gratũ. Sed hæc hactenus ſup. de Rufi cõmendatione dicta ſunt. Fero moleſte te deſiſſe itare ad cœnas. Tu .n. priuaſti te magna delectatione & uoluptate. Deinde .i. inſuper etiam uereor, licet .n. dicere uerum ne dediſcas illud neſcio qd qđ ſolebas, hoc eſt laute inſtruere cœnã, & obliuiſcare .i. obliuiſcaris facere cœnulas .ſ. modicas. Vnde diminutiuo utitur quaſi per conteptum. Nã ſi non ꝓficiebas multũ, tu .i. tunc cum .i. qñ habebas quos imitarere .i. poſſes imitari .ſ. frequentando eorum cœnas, ſed modicas pro opiparis reponendo, qd putem te facturum nunc .ſ. cum nõ amplius aliorum cœnas frequentes? q.d. nihil aliud q̃ obliuiſci conuiuandi rationem. Quidem .i. certe Spurina .ſ. medicus, & aruſpex peritiſſimus cum demonſtraſſem ei, & expoſuiſſem .i. declaraſſem uitam tuam ſuperiorem, demonſtrabat magnum periculũ ſummæ rei .i. uitæ tuæ impendere, niſi reuerteſſes ad ſuperiorẽ .i. priorem conſuetudinem .ſ. conuiuandi, tum .i. tunc cum Fauonius .i. uentus ille a fauendo, aut fouendo dictus, ab occidente tẽpore uerno flans, flaret: qđ (ut iam dixi) in Veris principio fieri ſolet: ſup. demonſtrabat quod nunc facis .i. non ire ad cœnas aliorum poſſe fieri hoc tpe, ſi tu non poſſes ferre frigus. Sed o mi Pęte mehercule, modus eſt iurãdi ſæpe a nobis expoſitus, ego moneo te extra iocum, ut uiuas cũ uiris bonis iucundis, & ſup. amatorib' tui. Nihil .n. ſup. eſt aptius uitæ, nihil eſt accõmodatius ad uiuendũ beate .ſ. in hac uita, nec ego refero, .i. reduco id ad uoluptatem, ſed ad comitatem .i. affabilitatem & manſuetudinem uitę, atque uictus, & ad remiſſionem .i. relaxationem animorum, quæ .ſ. remiſſio fit maxime .i. præcipue ſermone familiari, quæ .ſ. ſermo familiaris eſt dulciſſimus in conuiuiis, ut noſtri .i. Romani, aut Latini ſapientius ſup. uocauerunt q̃ Græci. nam illi ſup. uocauerunt συμπόσια .i. compotationes, aut σύνδειπνα .i. concœnationes : nos ſupp. uocamus conuiuia, ꝙ uiuitur ſimul maxime tum .ſ. dum comeditur, aut compotatur. Tu uides .i. intelligis, ut .i. qualiter ego philoſophando coner reuocare te ad cœnas .ſ. ſolito more frequentandas. Cura ut ualeas. tu conſequere .i. obtinebis facillime id .ſ. ut ualeas cœnitando foris .i. frequenter cœnãdo foris, quod quidem uerum ſi ſobrie. Sed ſi amas me, caue ſup. ut aut exiſtimes me abieciſſe curam reipub. eo ꝙ ſcri-

ASCAN.

bam

bam iocosius. O mi Pæte persuade tibi sic.i.fac ut sic credas me nihil aliud agere dies & noctes. Admonui sæpe cōtra Vallæ opinionem, ubi tempus est continuatum, frequentiorem esse per accusatiuum temporis locutionem, etiam apud Cic. ut hoc loco, cui simile est illud 6. Æneid. Noctes atq; dies patet atri ianua ditis. Nihil curare sup. aliud, nisi ut ciues mei.i. quorum iam consul fui, sint salui & liberi. Ego nullum i. non nullum, non prætermitto ullum locum monendi, agendi, prouidendi. s. ut salus & libertas ciuium seruetur. Denique, ut uno uerbo concludam, ego sum hoc animo, i. habeo hunc. i. huiusmodi animum, ut si ita sit ponenda nihil. i. deponenda, in hac cura atque administratione s. reip. Et certe non multo post pro rep. extinctus est, sed iam oppressa primum a Cæsare, & deinde a triumuiris, & potissimū ab Antonio. ego putem. i. existimem, & censeam, etiam atque etiam. i. frequenter & accumulate actum mecum præclare. i. præclare mihi contigisse, quia dulce & decorum est pro patria mori. Non opus est admonitore. Sæpe tibi dixi, Romanos gaudere suo casu. i. ablatiuo, quo Græci carent, quo circa dixit, hoc denique sum animo, i. huius sum animi. quod etiam dicere licet, sed minus Romane, magis tamen fortassis grammatice, si quid Seruio credimus. Notum præterea puto, tunc quemuis apte dicere, ut ciues mei & cetera, cum ipse est eorum princeps: aliter diceret, cum ciues mei &c.

Arg. Scripsit hanc epistolam ante bellum ciuile, cum esset in Cilicia proconsul. & cauillatur in eo, quæ sibi Papirius præcepta de re militari literis tradiderat. dein M. Fabium commendat.

M. CIC. IMP. S. D. PAPIRIO PAETO. 25

SVmmum *me ducem literæ tuæ reddidere. plane nesciebam te tam peritum esse rei militaris. *Pyrrhi te libros, & *Cyneæ uideo lectitasse. itaq; obtemperare cogito præceptis tuis, hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inueniri posse. Sed quid ludimus? nescis, quo cum imperatore tibi negotium sit. Κύρου παιδείαν, quam contriueram legendo. totam in *hoc imperio explicaui. Sed iocabimur alias coram, &, ut spero, breui. nunc ades ad imperandum, uel ad parendum potius; sic enim antiqui loquebantur. Cum M. Fabio, quod scire te arbitror, summus mihi est usus: ualdeq; eum diligo cum propter summam probitatem eius, ac singularem modestiam, tum quod in iis controuersiis, quas habeo cum tuis combibonibus Epicureis, optima opera eius uti soleo. is cum ad me Laodiceam uenisset; mecumq; eum ego esse uellem; repente *percussus est atrocissimis literis; in quibus scriptum erat, fundum Herculanensem a Q. Fabio fratre proscriptum esse, qui fundus cum eo communis esset. id M. Fabius pergrauiter tulit; existimauitque, fratrem suum, hominem non sapientem, impulsu inimicorum suorum eò progressum esse. nunc, si me amas, mi Pæte negotium totum suscipe, molestia Fabium libera. *auctoritate tua nobis opus est, & consilio, & etiam gratia. noli pati, litigare fratres, & iudiciis turpibus conflictari. Mathonem, & Pollionem inimicos habet Fabius. quid multa? non mehercule tam perscribere possum, quam mihi gratum feceris, si otiosum Fabiū reddideris. id ille in te positū esse putat, mihiq; persuadet. Vale.

οἱ πρώτιστοι. *Tuscul. 1. Plin. lib. 7. c. 24. Plut. in Pyrrho. Ælianus in lib. de acie. Ad. in hac prouincia administratione. ad Att. ep. 8. l. 4. apud Cas. ep. 15. h. l.*

MVRAN. SVmmum) Quia Pætus scripserat ad Cic. multa præcepta de re militari, Cic. cum eo iocans scripsit se multum adiutum de literis, in quibus scripserat illa præcepta. Postea uero commendat ei M. Fab. quendam amicum suum, qui habebat controuersiam cum fratre de agro quodam. [Reddiderunt me summum ducē) .i. ita erudierunt me, ut iam sim summus imperator rei militaris. [Reddiderunt) effecerunt. [Plane) profecto. iocatur Cic. [Pyrrhi) regis Epirotarum, qui uidetur scripsisse de re militari. cum. n. optimum imperatorem fuisse constat. cum. n. ut scribit Liu. lib. 4. belli Maced. Annibal a Scipione Afr. legato Ephesum ad Antiochum misso, interrogatus esset, quem primum imperatorem crederet: respondit, Alexandrum Macedonum regem, & quòd paruа manu inumerabiles exercitus fudisset, quodq; ultimas oras, quas uisere supra spem humanam esset, peragrasset. quærēti deinde quem secūdum poneret: Pyrrhum inquit, quod castrametari primum docuisset: ad hoc neminem loca elegantius cepisse, præsidia disposuisse. Vnde & apud Terēt. Gnato glorioso militi adulatus ait: Sic olim Pyrrhus factitauit. qui locus nō fuit fortasse a multis antehac intellectus. [Cyneæ) hic Thessalus fuit, ut scribit Cic. in Catone maiore, qui, ut ait Sol. tanta ui memoriæ fuit, quod Pyrrhi legatus Roma missus postero die, quàm ingressus Romam fuerat, & equestrem ordinem, & senatum propriis nominibus salutauit. fuit uir doctus, & sapiens, qui de re militari, sicut & Pyrrhus, libros scripsit. [Hoc amplius) s. cogito facere. [Habere aliquid nauicularum) .i. aliquas nauiculas. [In ora maritima) in regione uicina mari & iocatur Cic. nam cum Parthi pugnent tantummodo terrestri prelio, naues paratæ potius essent ad fugam, quàm ad pugnā. [Meliorē) ironice. [Parthi maxime equis pugnant & sagittis) contra quæ omnia nihil ualent naues. Virg. Fidentemq; fugam Parthum, uersisq; sagittis. Itē, Ocyor, & missa Parthi post terga sagitta. [Ludimus) iocamur. [Quocum) .s. cum quali, q. d. peritissimo. hoc de se dicit. παιδείαν κύρου. i. pædiā Cyri, quam Xenophon scripsit græce, & qui hodie latina facta est a uiro ætatis nostræ doctissimo Francisco Philelpho. παιδεία autem eruditionem significat. descripsit enim qualis in omni genere uitæ, & præsertim in administratione imperij, & rei militaris fuerit Cyrus rex Persarum, non tamen quòd omnino talis fuerit, qualem scripsit, sed quòd talem oportere esse optimum regem uoluerit significare. [Contriueram) contractaueram assidua lectione, ita ut pene contritam reddidissem. [Explicaui) aperui, ostendi, &, ut ita dicam, experientia ipsa declaraui hoc imperio, quod in Cilicia nunc gero. [Ades) ueni. [Vel potius) correctio. [Cum M. Fabio) altera pars epistolæ, in qua commendat Fabium. [Summus usus) maxima consuetudo. [Propter summam probitatem) laudat personam amici, ut probet eum dignum commendatione sua. [Combibonibus) compotoribus, quos græci συμπότας dicunt. ostendit autem & Pætum Epicureum fuisse. [Vellem eū esse mecum) cū uellem eū habere apud me. [Percussus) perturbatus. [Atrocissimis) acerbissimis literis. [Fundum Herculanensem) ita enim appellabatur ille fundus fortasse ab aliquo templo Herculis illi uicino: aut a loco. [Proscriptum) expositum uenalem: quia quæ erant uendenda, scribebantur publice: ut etiam hodie solet. [Communis) nondum diuisus. [Non sapientem) stultum. [Eò) ad id, ut proscriberet quod esset etiam ei commune cum fratre. [Inimicorum) qui uellent discordiam inter duos fratres esse. [Auctoritate) qua suadeas qui uelint emere ne id faciant. [Consilio) quomodo possit explicari hæc res. [Gratia) quam habes maximam apud omnes. [Turpibus) nihil enim est turpius, quàm quos natura coniunxit, eos cupiditate & stulticia diuelli, & inter se contendere. [Conflictari) contendere. [Mathonem, & Pollionem) nomina oratorū siue causidicorum. [Non tam perscribere possum) .i. non tam possum explicare scribendo quàm erit mihi re ipsa gratum si feceris, ut Fabius non litiget. [Otiosum) sine lite. [Esse positum in te) .i. esse in potestate tua, ut non litiget.

Matho cognomen Tē[rentii?], Pollio Asinii.

ASCAN. SVmmum me ducem) Quia Pætus scripserat ad Cic. multa præcepta de re militari, quam non exercuerat, Cic. iocans scribit se multum adiutum illius præceptis, quæ ex alicuius magni ducis, ut Pyrrhi, & Cyneæ libris eum excerpsisse autumat, innuens plane experimento ea non didicisse. Deinde commendat ei M. Fabium quendam amicum suum, qui habebat controuersiam de agro. rogatq; eum adiuuet. est autem non uulgaris commendatio, sed digna quæ ab legentibus memoriæ mandetur. Ordo autē est. Literæ tuæ, quibus plurima præcepta rei militaris scripsisti, reddiderunt. i. effecerunt. Tracta metaphora a ludi magistro, qui, cum puerum erudiendum acceperit, reddit eruditum. hic autem Cic. e literis Pæti lectitādis, didicerat. unde reddiderūt ipsum summum q. a peritissimum ducem. s. exercitus. Ego plane. i. omnino nesciebam te esse tam peritū rei militaris. Ego uideo te lectitasse. i. frequenter legisse libros Pyrrhi. s. regis Epirotarum, quem Annibal ētm in præstātia rei militaris censuit, eo quod castrametari primus docuisset, unde de ea re aut libros scri-

pisse, aut scribere potuisse uerisimile est. Praeterea optime disposuisse praesidia indicat illud Gnathonis Terentiani in Eunucho. Sic olim Pyrrhus factitauit.i.sic disposuit & instruxit aciē, ut tu o Thraso nunc fecisti. & Cyneae, qui Pyrrhum uidetur docuisse, & de re militari scripsisse. Fuit auctore Cic. in lib.de senect. Thessalus uir, ut ait Solinus, tanta memoriae ui praeditus, ut Pyrrhi legatus Romam missus, postero q̃ ingressus erat die & senatorium & equestrem ordinem totum propriis nominibus salutauerit. Itaque.i.& ita, quia in praeceptis tuis optimos pceptores secutum arbitror, & cogito obtemperare.i.obedire pceptis tuis, & sup. cogito, quod ridicule dicit, hoc amplius.s.q̃ pcepisti, habere aliquid nauicularum in ora maritima.i.iuxta litora quia .s.eius rei periti negant ullam armaturam posse inueniri meliorem contra equitem Parthum: non.n.equis in nauiculis, quibus aufugitur, pugnatur. Vnde non resistendo, sed fugiendo Parthum uicerit. Sed quid.i.ad quid ludimus.i.ioco tecum agimus? Tu nescis cum quo.i.quali imperatore negotium sit tibi.i.qualis ego sim imperator. ego explicaui.i exercui in hoc Imperio Paediam Cyri.i.librum Xenophontis de eruditione Cyri regis Persarum, quę adhuc extat, & his diebus cum aliis tum a Francisco Philelpho translata est. Est autem παιδεία cum αι, diphthongo in media, disciplina & eruditio praesertim puerorum. Nam παιδία, pędia sine diphthongo in media dr, infantia, & παῖς, pæs, pædos, puer. In eo autem libro Xenophon non tam qualis Cyrus fuit, q̃ qualem esse decuit, descripsit. quam.s.pædiam ego contriuerā.i.frequenti attrectatu absumpseram totam, legendo.i.cum eam legerem. Sed nos iocabimur alias.i.alio tempore, coram.i. in mutua pręsentia quasi a facie ad faciem, ut spero breui. Nunc ades.i.adsis, adueni ad imperandum.s.mecum, uel potius ad parendum.i.obediendum: sic.n.antiqui loquebātur, libere.s.loquentes, & se, cum aliis imperarent, aliis, utpote senatui & legib' parere dictitantes. Summus usus.i.summa consuetudo uitę, est mihi cum M. Fab. quod.i.quam rem ego arbitror te scire, & diligo eū ualde, tum.i.simul pp probitatem ac singularē modestiam eius, tum q̧ soleo uti optime opera eius in his controuersiis.i.contentionibus, quas habeo cum Epicureis.i.hominibus gulae, & uoluptati deditis, combibonibus.i.compotoribus tuis, hoc est q̧ potens potator est uini & ęqualis haustus, quod ipse epotare non possum, & pro me ebibit. Omnia autem ioco dicit. Is cum uenisset Laodiceam.i.ad eam urbem in prouincia Ciliciana, ad me, & uellem eum esse mecum, ipse perculsus est.i.attonitus factus repente literis atrocissimis, hoc est inimicissimis quibus scriptum erat, fundum Herculanensem esse proscriptum.i.uenalem inscriptum a Q. Fabio fatre.s.suo. Qui fundus est cōis.s.M.Fabio cū eo .s.Q. Fabio. M.Fabius tulit id pgrauiter, & existimauit fratrē suū hominē non sapientem progressum esse eō.i.ad eam impudētiā, & iniquitatem impulsu inimicorum suorum. Nunc o mi Paete si amas me suscipe.i.ad te cape totum negotium.s.Marci, & libera Fabium.s.Marcum molestia.s.litis aut contra uenditorē, aut cōtra emptores accipiendę. Opus est nobis auctoritate tua & consilio, & etiam gratia. Noli pati fratres litigare, & conflictari turpibus iudiciis. Fabius.s.Marcus habet Mathonem, & Pollionē.s. aduocatos inimicos. Quid multa sup.scribam de eo ad te? Mehercule ego nō possum pscribere tam.i.tam diligenter, aut tam plene, quam.i.quantum gratum feceris.s.mihi, si reddideris.i.effeceris Fabium otiosum.i.absolutum omni negotio: ille.s.Fabius putat & persuadet mihi id positum esse in te.i.in tua potestate.

PAVL. MAN.

NVnc ades ad imperandum, uel ad parendum potius: sic enim antiqui loquebantur) difficilis locus: qui me diu ualde torsit. interpretes enim omnes, alij eum, ut scopulum, euitarunt; alij, dum uideri nolunt intelligere, quod minime omnium intelligunt, ineptiarum nescio quid attulerunt, quod rideri magis, quam refelli, debeat. comperi igitur, locutionem esse ueterem, & antiquis usitatam: licet eius non multa habeamus exempla. quibus enim in scriptis, ueteris illi dicendi modi frequentius potuissent deprehendi, ea ferme omnia deperierunt: itaque ex unius Sallustij uerbis locus hic ad Paetum exponitur. facile enim colligitur antiquos, ad imperandum, passiue dicere solitos, ut etiam Cicero ipse exponit. sed ponamus Sallustij uerba, quae sunt in Iugurthino. Iugurtha, inquit, ubi armis, uirisque, & pecunia spoliatus est, cum ipse ad imperandum Tisidrum uocaretur, rursus coepit flectere animum suum, & ex mala conscientia digna timere. ad imperandum, dixit, id est ad parendum, & ad imperata facienda: quemadmodum Cicero, ades ad imperandum, p ades, ut ego tibi imperem. hunc loquendi modum & Seruius agnouit in illo Bucolicorum uersu apud Virgilium; Frigidus in pratis cātando rumpitur anguis. Cantando, inquit, dum incantatur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Descriptio coenae, cui excusatio interseritur, quid cum meretricula usus fuerit eadem mensa.

CICERO S. D. PAPIRIO PAETO. 26

ACcubueram hora nona, cum ad te harū exemplum in codicillis exarui. dices, ubi? apud Volumnium Eutrapelum: & quidem supra me Atticus, infra Verrius, familiares tui. miraris tam exhilaratam esse seueritatem nostram? quid ergo faciam? te consulo, qui philosophum audis. angar? excruciem ne me? quid assequar? deinde, quem ad finem? uiuas, inquis, in literis. an quidquā me aliud agere censes? * haud possem uiuere, nisi in literis uiuerem: sed est earum etiam non satietas, sed quidā modus. a quibus cum discessi, *etsi minimum mihi est in coena, quod tu unum ζήτημα Dioni philosopho posuisti: tamen, quid potius faciam, prius, q̃ me dormitum conferam, nō reperio. Audi reliqua. Infra Eutrapelum *Cyteris accubuit. in eo igitur, inquis, conuiuio Cicero ille, Quem adspectabant, cuius *ob os Graij ora obuertebant sua? non mehercule suspicatus sum illam affore: sed tamen ne Aristippus quidem ille Socraticus erubuit, cum esset obiectum, habere eum Laida: habeo, inquit, non habeor a Laide. graece hoc melius. tu, si uoles, interpretabere. me uero nihil istorum ne iuuenem quidem mouit unquam, ne nunc senem. conuiuio delector. ibi loquor aliquid, quod in solum, ut dicitur: & gemitum etiam in risus maximos transfero. an tu id melius, qui etiam philosophum irriseris; cum ille, si *quis quid quaereret, dixisset, coenam te quaerere a *mane dixeris? ille Baro te putabat quaesiturū; unum caelum esset, an innumerabilia. quid ad te? at hercule coena nunquid ad te? ibi praesertim? Sic igitur uiuitur: quotidie aliquid legitur, aut scribitur: deinde, ne amicis nihil tribuamus, epulamur una, non modo non *contra legem, si ulla nunc lex est, sed etiam intra legem, & quidem aliquanto. quare nihil est, quod aduentum nostrum extimescas. non multi cibi hospitem accipies, sed multi ioci. Vale.

aut posse, antiquus liber.
etsi minime coenā curo. ludit in ambiguo sensu.
Eutrapeli amica. Plutar. et Plin. l. 8. c. 16. pro ad. Festus, Tusc. 3. & in oratore.
de nat. d. l. 1. et Varro apud Nonium.
de or. l. t. et 3. a mane ad uesperā.
sumptuariā Caesaris. epist. 26. l. 7. & 15. l. 9.

ACcubueram) iocatur Cic. cum Paeto, scribens se acceptum fuisse ab Eutrapelo in coena admodum iocosa, in qua inter fuerūt & familiares eius Atticus & Verrius & Cyteris meretrix, in qua coena dicit se praestitisse miram fortitudinem & continentiam, quia ad nullam turpitudinem aut libidinem potuit commoueri ab ea meretrice. postremo quaedam faceta commemorat de Paeto. [Accubueram) .i.eram in conuiuio. cubabant enim antiqui uescentes & coenantes. Virg. Tu das epulis accumbere diuum. Valer. de inst. antiq. Foeminae cum uiris cubantibus sedentes coenitabant. [Hora nona) tunc enim incipiebant coenare. Mart. Incipit extructos frangere nona toros. Horat. Post coenā uenies. [Exaraui) scripsi. [Codicillis) tabellis. [Vbi) s.accubueram. [Eutrapelum) alias significat facetum, hic est nomen proprium, de quo etiam Horat. Eutrapelus cuicūq; nocere uolebat, Vestimenta dabat pretiosa. [Supra) describit ordinem discumbentiū. sic Horat. in ult. serm. Summus ego, & ppe me Viscus Turinus, & infra, Si memini, Varius, cum Seruilio Balatrone Vibidius: quos Moecenas adduxerat umbras. Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra, Ridiculus totas simul absorbere placentas. [Tam exhilaratam) tam in hilaritatem & lętitiā effusam. [Seruitutem) uitam meam ita seruam & subiectam. [Quid assequar) .s.si excruciauero me.i.quid pficiam, qd lucrabor. [Ad quē finē) .i.ad qd. licet .n. angi quoties ex angore nostro aut utilitatis, aut honoris aliquid potest peruenire. [Viuas) responsio quā posset facere Paetus. [Aliud) q̃ uiuere in literis. [Nō satietas) non fastidium. [Sed modus) mensura moderatio. [A quibus c.d.) quas literas

teras cum aliquantulum reliqui. [Etsi minimum).i.licet in cœna haberem minimam quæstionem, quam tu proposuisti Dioni philosopho: tamen uellem ipsas literas sequi: qui non reperio quid potius faciam priusquam eam dormitum, significat autem quæstionem Pæti propositam Dioni fuisse paruam & nugatoriam. [ζήτημα) quæstionem. nā ζητέω significat quæro. [Vnum) solum. [Prius q̃ cooferam me dormitum) .s. prius q̃ dormiam. quod est otiosorum & ignauorum. Horat. Ni melius dormire putē quam scribere uersus. [Reliqua) quia nondum descripserat totum ordinem conuiuarum. [Cyteris) tres uno tempore notissimæ meretrices fuerū. hæc Cyteris, quam Virg. ecl. ult. Lycorim appellaunt. Origo, de qua Horatius, Vt quoudam Marseus amator Originis ille. & Arbuscula, de qua idem Horat. Explosa Arbuscula dixit. [In eo) quia dixit et conuiuio interfuisse meretricem. ne uideatur ipse fecisse contra dignitatem suam, laudat suam continentiam. [Inquis) o Pæte. [Ille) q.d. tam celebris. [In eo) in tali, ubi esset meretrix .s. interfuit. [Quem Graij) ad quē Græci aspiciebant pręadmiratione, dī Cicero tantum profecisse, non solum cognitione literarum græcarum, cum esset Athenis, sed etiā imitatione uocis & gestus: ut Græcis ipsis esset admirationi. [Ob os) ob oris & uultus aptissimos motus, & elegantissimam pronunciationem. [Obuertebant) quia dolebant aspicientes. [Non hercule) prima excusatio per iusiurandum: quòd non credidit ipsam Cyteridem interfoturam ei conuiuio. [Sed tamen) alia excusatio cum laude sua exemplo Aristippi philosophi Socratici: qui uixit apud Dionysium Syracusanū. [Non erubuit) non ueritus est: ueque existimauit sibi turpe. [Obiectum) uitio datum. [Habere eum Laida) cum ambigue hoc dicatur, utrū eum habere Laida, an Laida habere eum intelligamus: ille expressit his uerbis: habeo Laida, non habeor a Laide. i. ego nō sum in potestate Laidis, sed ipsa est in potestate mea: quia non pōt me peruertere. Fuit aūt Lais scortū Corinthium notissimū. Ouid. in 1. Amor. Qualiter in thalamos formosa Semiramis isse Dicit, & multis Lais amata uiris. [Græce hoc melius) sic.n. dicit, ἔχω μὲν Λαΐδα, οὐκ ὑπὸ τῆς Λαΐδος δ᾽ ἔχομαι [Istorū) aliū sicut est uersari cū mulieribus. [Ne iuuenem quid.) cum magis calebam sanguine & debueram esse ad talia pronior. [In gemitus & risus) quia & doleo incōmodis reipublicæ & irrideo qui stulte agunt, cum se sapientes putent. possumus tamen legere & in gemitus & in risus. i. quod faciat me & ridere & flere: ideo interposuit ut dicitur: quia ita solemus plerunque dicere; loquor quod faciat mihi & fletum & risum. & hanc lectionem magis probo. [Id melius) .s. fecisti. [Philosophum) quidā intelligunt Dionem de quo supra. [Dixisset si quis q̃reret) .i. dixisset si quis uellet alq̃d quærere: ut .s. quæreret, se.n. responsurū. [Quærere cœnam a me) .i. dixeris te quærere, an ego cœnam darem. Alij legunt amœne. ut sic iucunde & facete dixeris te quærere cœnam. [Ille uero) utpote qui erat philosophus, credebat te quæsiturum ab eo res philosophicas, non autem cœnam. [Vnum cælum, an innumerabilia) hęc enim quęstio ad philosophum pertinet. Aduertendum est autem cælum neutri generis in plurali, cum dixit innumerabilia, ubi subaudiendum est cæla, nisi uelimus credere Seruio, qui dicit in subauditione ea poni, quæ dici non possunt, ut apud Virgil. in Bucol. Bisq; die numerant ambo pecus, alter & hędos. ubi uult alter de nouerca intelligendum esse. apud idoneos tamē in plurali raro reperitur. [Quid ad te) .s. pertinebat quærere, esset ne unum cælum an plura? [At cœna nunquid ad te) .s. pertinebat quærere. [Tibi) pro te, q.d. immo pertinebat. [Sic igitur) redit ad conclusionem suæ uitæ. [Sic) ut dixi in conuiuiis amicorum. uel sic, ut iam dicam. [Ne nihil tribuamus amicis.) ut etiam obsequamur amicis, & ne uideamur eos omnino negligere. [Epulamur) faciamus conuiuia. [Non contra legem) .i. non solum non plusquam concedat lex sumptuaria de conuiuiis. [Sed etiam intra legem) .i. frugalissime & parcissime. [Si ulla nunc lex est) quia, ut alio loco supra diximus ex auctoritate Macrob. cum multæ leges sumptuariæ latæ essent: ita tamen obsoleuerant propter luxuriam gulę illius sęculi, ut ferè abrogatæ uiderentur. [Aduentum nostrum) promiserat enim se iturum, ut eum uiseret. [Non multi cibi) quod dixit supra ep. 23. non edacem. [Sed multi ioci) .i. facetum & iocosum. i. habebis hominem ualde facetum, non autem ualde edacem.

ASCAN.

Accubueram &c.) locatur rursus Cic. cum Pæto scribens se acceptum fuisse ab Eutrapelo in cœna admodum iocosa, in qua interfuerunt familiares eius Atticus & Verrius, & Cyteris meretricula. In qua cœna dicit se præstitisse magnam fortitudinem ac continentiam, addens nonnulla faceta de Pæto. Ordo est. Ego accubueram, i. in conuiuio fueram. nam ueteres accubabant comedentes hora nona, quæ conuiuiis addicta erat. unde Mart. Imperat extructos frangere nona toros. Cum exarau .i. scripsi stylo proscindendo ceram, ut aratro sulcamus terram, in codicillis .i. tabellis ceratis exemplum literarum ad te .s. mittendarum. Dices .i. quæres, ubi .s. accubueram sup. accubueram apud Voluminum Eutrapelum, & quidē Atticus sup. accubabat supra me. i. in parte superiore, & Verrius infra .s. me. i. in parte inferiore, familiares tui .i. qui duo sunt familiares tui. Miraris seruitutem nostram. quia tunc quodammodo seruiebant Romani. esse, tam .i. intantum exhilaratam .i. lætificatam. Ergo si non licet læte uiuere, consulo te .i. peto consilium a te, qui audis philosophum .s. in ea re, hoc est Epicureum, quid faciam .i. quid consulis ut faciam: angar .i. dolore constringar & excruciem ne me? quid assequar .i. quid lucrer? Deinde ad quem finem sup. faciam id? Tu inquis .i. respondere potes, uiuas, in literis. An censes me agere quidquam aliud? Ego haud .i. non possum uiuere, nisi uiuerem in literis .i. in studio literario. Sed est etiam non satietas, sed modus quidam. i. mensura certa, earum .s. literarum. a quibus .s. literis in libris cum discessi, etsi .i. quanquam, minimum .i. minima pars esset mihi in cœna, quod ζήτημα .i. quā quæstionem, unum .i. solum, tu posuisti .i. proposuisti, Dioni philosopho, hoc est si minimum esset in cœna, quid faciendum sit tamen .i. licet minimum sit, non reperio quid faciam prius quàm conferam me dormitum .s. q̃ melius esset q̃ cœnare utcunque, si non lautissime. Audi reliqua. Cyteris meretricula famosissima, accubuit infra Eutrapelum .s. Volumniū, quod uocabulum significat facetum. Igitur, inquis, Cicero ille .s. nobilissimus orator, quem expectabam .i. de quo quidem in eius laudem, ut tunc notum erat, retulit quod eum unum expectabat .i. ex omnibus unum aspiciebat, & ob cuius os, id est, oris facundiam & uultus eloquentiam Graij .i. Græci obuertebant ora sua, dolebant .s. se etiam eloquentia ab Romanis uinci, sup. accubuit aut fuit in eo conuiuio, in quo .s. meretricula aderat? Mehercule, inquit Cicero, ego nō sum suspicatus illā affore, sed tamen .i. nihilo minus, sup. non fuit tanto dedecori mihi. nam Aristippus quidem ille .s. notissimus, Socraticus .i. Socraticę disciplinę non tamen uitę sectator, quia Socrates summopere continentiam laudabat. unde in eos, qui uerbo & non facto eum imitabantur, dicit Iuuen. Cum sis inter Socraticos notissima fossa cinędos. Non erubuit cum esset obiectum, eum habere Laida meretricem Corinthiam superbissimam, quia, inquit, habeo Laida, non habeor a Laide, quia non cepit me. hoc sup. dicitur melius .i. elegantius gręce, tu interpretabere .s. latine si uoles. me uero nihil horum mouit .i. affecit unquam, ne quidem .i. non etiam iuuenē .i. cum essem iuuenis, ne .i. nedum nunc senem. Ego delector non meretrice, sed conuiuio. Ego loquor ibi aliquid, quod, scilicet dictum in solū, ut dicitur .i. quod nullius testimonio possit redargui, cum unius testimonium nullum sit. solent autem q̃ liberius loquuntur, in mappam se inuoluere, sicq; dicta sui pręferri. & transfero .s. in cœnam, & gemitus & risus maximos .i. omnia tam tristia quàm lęta. An tu sup. fecisti melius, qui &c. Reliqua aperta sunt.

PAVL. MAN.

Harum exemplum) cum Cicero apud Volumnium Eutrapelū cenaret, hanc epistolam ad Papirium in codicillis conscripserat, eo consilio, ut, cum domum redisset, eam in charta exscriberet, & ad Papirium mitteret. propterea, harum exemplum, dixit. non enim in animo habebat, eas ipsas mittere, quas scribebat, quas uocat exemplum, sed eas, quas inde exscribere cogitabat. [Etsi minimum mihi est in cena) postea quàm in litteris satis uersatus sum, etsi cenam in minimis pono; tamen, cum aliud, quod agam, non habeam, ad cenas me confero. locatur autem in his uerbis, Minimum mihi est in cena, referens uerba Papirij: qui cum Dioni philosopho posuisset illud ζήτημα, esset ne aliquid minimum; negassetq; Dio; (negant enim philosophi, quidquam esse in magnitudine minimum; cum tam parua magnitudo nulla sit, quę non diuidi queat) iocans Papirius adiecit, Mihi uero minimum est in cena; cum cenam sibi tenuiter admodum paratam esse indicaret. [Et gemitum etiam in risus maximos transfero) hunc locum alij ita, ut nos, iam ante emendarunt, sed interpunctis aliter distinxerant, ut sensum plane alium efficerent. nos Ciceronem credimus hoc dicere. in conuiuio cum patriam satis luxi, a męstitia & gemitu uel maximam ad hilaritatem, maximosque risus me conuerto. [Ille Baro) Baro mulier fuit philosophię dedita, ut scribit Suida. ex eo philosophos, qui stolidiores essent, non philosophos, quòd eo nomine uiderentur indigni, sed Barones uocabant, ut quasi mulierculę per contemptum appellarentur.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DECIMVS.

ARG. Inuehitur in Antonij immoderatam potentiam: & Plancum, transalpinam Galliam, quam ulteriorem Cicero uocat, administrantem, hortatur, ut in remp. omni cogitatione studioque incumbat. postremo, agit gratias de Furnio honorifice tractato. * *Vide Philip. 5.*

M. CICERO S. D. L. MVNATIO PLANCO, IMP. COS. DES.

ET absfui, proficiscens in Græciam: &, postea q̃ de medio cursu reip. sum uoce reuocatus, nunq̃ p M. Antoniũ quietus fui: cuius tanta est non insolentia, (nam id quidẽ uulgare uitiũ est) sed immanitas, nõ modo ut uocem, sed ne uultũ quidem liberum posit ferre cuiusq̃. itaque mihi maximæ curæ est, non de mea quidem uita, cui satisfeci uel ætate, uel factis, uel, si qd etiam hoc ad rem pertinet, gloria: sed me patria sollicitat, in primisq; mi Plance expectatio *consulatus tui: quæ ita longa est, ut optandũ sit, ut possimus ad id tp̃s reip. spiritum ducere. quæ potest. n. spes esse in ea rep. in qua hominis impotentissimi, atque intẽperantissimi armis oppressa sunt omnia? & in qua nec senatus, nec populus uim habet ullã? nec leges ullæ sunt, nec iudicia, nec oĩno simulacrũ aliquod, aut uestigium ciuitatis? Sed, qñ acta oĩa mitti ad te arbitrabar; nihil erat, quod singulis de rebus scriberẽ. Illud aũt erat amoris mei, quẽ a tua *pueritia susceptum non seruaui solũ, sed ẽt auxi; monere te, atque hortari, ut in tẽp. oĩ cogitatione, curaq; incumberes. quæ si *ad tuum tp̃s perducit̃, facilis gubernatio est: ut perducatur aũt, magnæ tũ diligentiæ est, tum ẽt fortunæ. sed & te aliquanto ante, ut spero, habebimus: & præterquã q̃ reip. consulere debemus, tñ tuæ dignitati ita fauemus, ut oẽ nostrũ cõsilium, studiũ, officium, operã, laborẽ, diligentiã ad amplitudinem tuã conferamus. ita facillime & reip. quæ mihi carissima est, & amicitiæ nostræ, quã sanctissime nobis colendam puto, me intelligo satisfacturũ. *Furniũ nostrum tanti a te fieri, quantum ipsius humanitas, & dignitas postulat, * nec miror, & gaudeo: teq; hoc existimare uolò, quidquid in eum iudicij, officiique contuleris, id ita me accipere, ut in me ipsum te putem contulisse. Vale.

uide ep. 25. lib. 12. 19. ad M. Brutũ, & l. 3. de off in extremo.

erat enim Plancus cõsul des. cũ D. Bruto, ut Antoniũ & Dolab. sequerẽtur Hirtius et Pãsa, Hirtiũ & Pãsam Plancus et Brutus. ep. 3. h. l.

ad eum annum, quo erit consul.

Planci legatum. ep. 8. h. l. idem aliter in ep. 10. l. 3. t. l. 10 ad Att. Phil. 11. et in Hortensio.

HVARR.

ET absfui). Q̃m huius libri & sequentis epistolarũ omnium argumenta ex historia sumuntur: ne in qualibet epist. idẽ narrare opus sit, historię seriem paulo altius repetendã putaui, quo facilius omnium epistolarũ argumenta pateant: quę multis aut incognita sunt, aut falsò exposita propter ignorantiam historię. quambreuissime igitur fieri potest enarremus, maxime Appianum secuti. Occiso C. Iulio Cæs. in senatu, cum uarij motus animorum essent, & alij laudarent interfectores, a quibus uideret̃ initiũ libertatis pfectũ esse, alij irritati oratione M. Ant. q explicita ueste Cæs. cruẽta & confib' pforata, de tãta uiri crudeli cęde cõquestus erat, ortæ sunt magnæ seditiones, & deinde ẽt inter ipsos bella ciuilia: de puinciis. n. cõtẽdebãt. si quidẽ M. Antoni' D. Bruto diffidẽs Celtas ei eripe conatus est, ac pro eis Macedoniã tradere, ut ipse testatus est in oratione q̃ habuit ad populũ. Factę igit̃ sunt uarię partes. nã Antonio bellicosissimorũ uirorũ legiones quattuor adhæserãt. Lepid' ṽo quattuor i Iberia legiones habebat. Asinius Pollio duas: Plãcus in altera Celtarum puincia tres, q Antonij partes, ut scribit Appianus, electuri uidebantur: Cęs. aũt Octauianũ duę legiones delectorũ seqbant̃, q ab Antonio ad ipsum trãsierãt. tironũ uẽ una. Duę ex patrib' cũ eo militãtib', nec hæ numero pfectæ, aut armis instructę oẽs, sed ex nouiter delectis suppletæ fuerãt. M. aũt Antonius in Celtas pfectus, cũ Decio psuadere neq̃ sset, ut in Macedoniam transiret, ubi eum sup[illegible], ad ciuitates ire pperauit; a qb' cũ esset accept', ueritus est Decius, ne ipse ab omni phiberet̃ introitu. itaq; fictis literis sibi a senatu redditis, a quo cũ exercitu pp̃e Romã euocaret̃, eo modo in Italiã ire pcexit. Recipientibus illũ cunctis ueluti redeuntem usq; Mutinam progressus est, ubi statim portas occludi imperauit, & Mutinẽsiũ oĩa ad uictum necessaria in mediũ afferri: & eo modo Antoniũ expectauit. cõtra quẽ Antonius ira delatus, Mutinæ urbem muro, fossaq; pcinxit, sic ut Decius obsidione premeret̃. Quare Cicerone p Decio agẽte, ut Antonius hostis iudicaret̃ cũ Pisone, Antonij partes defendẽte, id impetrari potuisset: pmissum est tñ Ciceroni ut legatis mãdata tradẽda pscriberet; q ita dicit̃ scripsisse, ut Antonius confestim Mutina discederet, Celtica puincia Decio cõcederet, q intra Rubiconẽ amnẽ, q Italiã Celtis diuidit, sita est. His mãdatis Antonio traditis, Antonius uehementi ira cõcitus, multa in senatũ, multa ẽt in Cic. acerbissime dixit; & cum mãdatis parere noluisset, senatus eũ statim hostẽ iudicauit, & oẽm exercitum, qui cum eo erat nisi statim ab eo discederet. Verũ non discedẽte Antonio ab obsidione, inclinãte iã hieme, Decius fame laborat. Itaq; Hirtius & Cæsar ppius Mutinã castra mouẽt, ne, deficiẽte Decio, exercitum Antonius sibi uindicaret. Liberato itaq; Decio Mutinẽsi obsidione a Cæs. senatus nõ satis gratus in eũ fuit, q decreto honore triumphi Cæs. militumq; eius, mentionẽ non satis gratam habuit. ob quæ Cæs. reconciliata p M. Lepidum cum M. Antonio gratia Romã cum exercitu uenit, & præclusis aduentu eius iis, qui in eum iniqui erãt, cum decẽ, & octo annos haberet, cõsul creatus est. q statim tulit legem de quæstione habẽda in eos, quorũ opa pater occisus est, postulatq; ut ea lege M. Brutus, C. Cassius, D. Brutus absentes damnati sint, cum M. Antonius, & Asinius Pollio, & Munatius Plancus cũ exercitibus suis coniuncti uires ampliassent. D. Brutus, cui senatus, ut sequeretur Antonium, mãdauerat, relictus a legionibus suis, cum profugisset, iussu Antonij, in cuius potestatẽ uenerat, cæsus a Capeno Sequanæ interfectus est. Reliqua, quę sequuntur, sunt de triumuiratu Cęsaris, & Ant. & Lep. quæ q a nõ multum ptinẽt ad hunc locum & ad has epistolas, silẽtio ptersbo. Quæ autẽ hoc loco narrata sunt, partim ad decimi, & partim ad xj. lib. argumenta pertinebunt: aliaq; pars uni epistolę pertinet, alia alij. Cum igitur in his tantis periculis reip. ueretet̃ Cicero, ne Plancus coniungeret se cum M. Antonio, neq; id aperte auderet dicere: M. Ant. in odiũ adducẽs hortat̃ Plãcum, ut in tẽp. tuẽdã & conseruandã incumbat, pręcipue cum speraret habiturum consulatum in annum sequentem: se autẽ pollicetur habiturum eum carum tum eius causa, tum ẽt causa reip. Postremo ostendit ea sibi gratissima esse, quæ Plancus in Furnium conferat. (Et absfui) quidam dĩt Cic. tędio discordiarum urbanarum se in Gręciã cõsulto contulisse; sed hoc cõstat esse falsum. nã legatus in Græciã profectus est, ut ipse ad Atticum scribit ea epistola, q̃ incipit, Mi Attice uereor. sic. n. inquit, proficiscor, ut cõstituerã, legatus in Græciã: impendentis periculi nõ nihil uitare uideor, sed casurus in aliquã uituperationẽ, q̃ reip. defuerim tam graui tẽpore &c. (Ergo proficiscens). i. abiens. s. legatus: non autem dixit pfectus qa ante, q̃ functus esset legatione, coactus est redire ut reip. prodesse, ideo dixit, non hominem, sed reip. se uoce reuocatum. (Nonquã p M. Ant. quietus fui). i. nunq̃ M. Antonius reliquit me quietum,

tum, sed assidue uexauit. [Insolentia) arrogantia, temeritas, immanitas, feritas. [Vt nō modo). i. non solū non possim pati, ꝙ quisq̃ libere loquatur, sed nec ēt ꝙ quisq̃ uultu ipso ostendat hilaritatē & constantiā aliq̃. uellet. n. oēs esse mutos & exanimatos. [Vel ętate) q̃a iā sum senex. [Vel factis) quia qñcunque mori cōtigerit, non moriar sine gloria & laude rerum gestarū. mors aūt terribilis est iis, quorū cum uita oīa extinguuntur; non iis, quorū laus emori non potest. [Patria) amor patriæ. [Expectatio) spes ita lōga est. ad effectum. n. hoc dixit. erat. n. futura in sequentem annum. [Spiritum ducere) uiuere, proferre uitam. [Hominis) M. Antoniū significat. [Vllā uim) ullā potestatem. [Simulacrum) imago. [Vestigium) signum. [Ciuitatis) ciuitas. n. est hominum cœtus, cōgregatus ad iure uiuendum. hic aūt nullo iure uiuitur. [Acta omnia) gesta, quæ scripta sunt: appellabantur. n. acta. Iuuen. Cupiēt & in acta referri. [Susceptum) inchoatum. [Incumberes in remp.) eniteretis pro rep. [Tuū tempus). i. ad tēpus tui cōsulatus. [Facilis gubernatiu est) q̃a sapiens & bonus ciuis. [Vt perd.) sensus est, si poterit resp. pduci ad consulatum tuū, optime gubernabit: sed opus est magna diligentia nostra, & ēt fauore fortunæ, ut perducatur, ut ne ante opprimat penitus. [Aliquanto) ante, q̃ geras consulatum. [Habebimus) hic Romæ. [Et prętereā). i. & licet pp remp. cui es profuturus, debeā curare dignitatem tuam: tñ etiam pp te hoc facio, quia ita & reip. satisfaciam, & amicitiæ nostrę. [Humanitas) uel mansuetudo, uel doctrina. [Nec miror) quia noui te sapientissimum. [Iudicij) bene de eo sentiendo. [Officij) benefaciendo. [Ita in eam) partem.

PVTE. ET absui) Igitur de insolentia atque crudelitate M. Ant. quēadmodum tunc consul omnes leges, iudicia, & sanctos ciuitatis mores ita pessundabat, ut ne uestigium quidem ullum ciuitatis relinqueretur. & sic eum adducit in odium, ueritus ne Plancus cum M. Ant. coniungeretur aduersus remp. agitur inde de expectatione consulatus Planci in annum sequentem, & quantopere consulem ipsum uidere cuperet, ut reip. subueniret, quam M. Ant. occupare conabatur. Postremo Furnium familiarem suū illi ualde cōmendat, & dicit esse sibi grata quæ in illū contulerat. Cn. Plancus ciuis Rom. fuit, & qui Cic. in Macedonia exulantem hospitio suo benigne suscepit. Sed qm̃ ficta Romanorū nomina & audiuimus sæpe & legimus, ut Plancus, Plotus: eorū originem nosse non iniucundum puto. Plancus ꝙ planis sit pedibus est appellatus. Planca. n. planæ cuiusdam tabulæ significationem capit. Plotus qui spatiosus est plantis & amplis. ut illa Virgilij spatiosa prodiga planta. Vnde Plautus est dictus, quasi plotus: ut plaustrum plostrum. Vnde symphotium calceamenti genus: quo uenatores utuntur: utrique pedi aptum. Cossus qui rugosus esset. Sunt enim Cossi uermes quidam rugosi, qui in codice resident. Agrippa qui ante pedibus q̃ capite ex utero matris oritur, quē partum difficilem & periculosum esse cōmemorant: quod ægre nascitur. Pansa a propenso uentre. Flaccus a flaccidis & lāguidis auribus. Item a leguminum generibus illa sunt inuenta uirorum nomina Lentuli, Pisonis, Fabij. At Plut. in uita Fabij Max. dicit quendam tradidisse ab agrorū fossione Fodios olim appellatos fuisse, postea duabus literis cōmutatis, Fabios dictos. Item Maximum appellatum dicit illum, q nobis cunctando restituit rem, a maximo Ryalo a quo Fabiorū genus descendit. Cicero uero dictus ꝙ nescio qd in speciē ciceris in extrema parte nasi ortū sit illi: qui primus ex illa familia Cicero nominatus est: a quo oēs deinde Cicerones appellati. Nasoni Ouidio nomen indidit nasi magnitudo. Salbini uiros fortes Neronis nomine appellabant, & sapientes Catonis appellatione dicebantur. Scipioni nomen dederunt Græci, qui baculum Scipionem dicunt, & is Cornelium patrem luminibus captum tanquam baculus regebat. Tuditani a capitis forma nomen acceperunt. Antiquitus enim mallei tudides dicebātur, & in mallei similitudinem caput illius familiæ primus hīc uisus est. A cæcutientibus oculis Cęcilij. Vnde serpēs sine oculis Cęcilia nominatur. Lucij & Lucani a luce. Manij a mane. Sexti, Quinti, Decij, a numero appellati, a Quintilio Quintiliani ipsi Lupercinij, quibus præerat Quintilius. Titi a titis milibus, qui a tutando patriam Titi sunt appellati, ut Persius, Ingentes trepidare Titos. Lege Festum. Tullij ab aquarum riuis, qui Tullij nuncupātur. Cæsares qui & Cæsones a cæso uentre matris appellantur. Messani a Messana urbe Siciliæ nobilissima qua Valerius Max. cepit nomen, adiunxit. ut Scipionibus Africanis deuicta Carthago in Africa, Metello Numidico Numidia. Item Asia auri pondus in fonte deferens dedit Cornelius cognomentū. Quid quod ēt uiro insigni Tremellio Scropha, quā famuli sui occiderant, cognomentū fecit? Lege Macrobiū huius nominis appellationem inuenies & factū Caij a gaudio parentū dicti. Hæc aūt nomina, quæ diximus, fermè omniū in epistolis Cic. leguntur: ideo hic apponenda putaui, ut quod promisimus in principio huius operis, seruaremus. Sed redeamus ad inceptum. [Absui) agnominatio. [In Græciam) qñ uidit Antonium cons. post mortē Cęs. mutasse uoluntatem, & rem rursus ad seruitutem spectare, Cassiumq́; & Brutum Cęs. interfecto res tuto Romę esse nō posse, & ipse hoc uidens in Gręciam pficisci cōstituit, cū legatus fuisset a senatu electus, ut iret in Græciā, cuius legationis in epistola ad Atticū meminit his uerbis: Mi Attice pficiscor, ut constituerā, legatus in Græciam, impendentia periculi nōnihil uitare uideor, sed casurus in aliq̃ uituperationē, ꝙ reip. defuerim tā graui tpe. & in Leucopetram tunc uento asportatus Romā redire decreuit. Immo a senatu reuocatus est in urbē, ut in præsidio esset labanti reip. & sic nondum functus legatione reuersus est, ut inqt, non hoium uoce, sed reip. reuocatus. uerū uō meliorē inuenit, q̃ discedens reliquerat. Tūc. n. Ant. si nō obscure dñatum parabat, & reditū Cic. molestissime ferens multa minatus est. Accessit in senatū Cic. & de Ant. conquestus est, ac de rep. retulit longa quadā oratione a morte repetēs Cæs. usque ad illū diem, & mutatā Ant. uoluntatē non trepide accusauit, & sniam suā de rep. oib⁹ patefecit. qua ōrone Antonius uehementer accensus inuectiuā in Cic. per 18. dies meditatus in curia recitauit, postea in scriptis edidit. nec amplius a maleuolētia destitit. [Per M. Ant.) q me nunq̃ quietū esse permitit. [De medio cursu) usq; adeo a Leucopetra. [Voce reip.) quam consequentē & me reuocantē audiui. [Fui) absui & fui. agnominatio. [Insolētia) arrogantia, superbia. [Vulgare) omnibus notū ꝙ sit insolens & supbus. [Immanitas) ab in & mano, qđ antiq dicebant bonū. [Ferre) uellet. n. ut oēs essent muti, & quasi mortui. [Vel ętate) qm̃ sum iā senex, satisfeci, inqt, uitę meæ, his tribus, ętate, factis, & gloria: quòd dum uixi, multa feci, & maximam gloriā consecutus sum. [Vel factis) rebus gestis, q̃ immortalitatis gloriam pollicentur. [Solicitat) mordet me patria, quam uideo in seruitutem cadere. [Longa) in futurum pxime annum, sed longa uidebat expectāti. [Spiritum du.) uiuere usque ad diem cōsulatus tui. [Hominis) M. Antonij. [Nec senatus) repertorio. Sic in paradoxis. [Vim) potestatem. [Ciuitatis) q̃a ciuitas non est nisi iure uiuentium. [De singulis rebus) particulatim. [Nihil erat) inqt, quod particulatim ad te scriberem, cū oīa gñaliter acta ad te mitti arbitrabar. [Verū ad me pertinebat) ut te mouerē. [Incumberes) p statu reip. studeres. [Ad tuum tēpus) ad consulatum tuū. [Ante) .s. quàm ueniat tempus consulatus. [Vt perducatur) hoc opus, hic labor est, ut deduci possit ad cōsulatū tuum: quod si poterit, optime gubernabitur. [Præterquam) hoc est tametsi pro rep. debeā omnia facere: tñ dignitas tua in primis me mouet, ut hoc faciā, & sic tam reip. quàm tibi me satisfacturum intelligo. [Consiliū) articulus. [Sanctissime) sine corruptione. [Colendam) amandam. Terent. Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt. [Furnium) gratiosa commendatio. [Iudici) de eo bene iudicando. [Officij) magna in eum beneficia conferendo.

ASCAN. ET absui) Si argumenta huius libri & undecimi agnoscere uis, Hubert. legito, q plura narrat. Igitur de insolētia atque crudelitate M. Ant. quemadmodum tunc cōsul oēs leges, iudicia & sanctos mores ita pessundabat, ut ne uestigium quidē ullū ciuitatis relinqueretur, & sic adducit in odium, ueritus ne Plancus cū M. Ant. coniugeretur aduersus rēp. deinde de expectatione consulatus Planci in annū sequentē, & quantopere eum cōsulem uidere cuperet, ut reip. subueniret, quā M. Ant. occupare conabatur. Postremo Furnium familiarē suū illi cōmendat. Cn. Plācus ciuis R. q Cic. in Macedonia exulantē hospitio suo suscepit. Plancus aūt, ut inquit cōmentarius, a planis pedibus cognomē sumptum, nā planca est tabula. Ordo est. Et absui. i. utrunq; uerū est, & ꝙ absui. s. Roma pficiscens in Græciam, ut uero simile est Athenas, & ꝙ postea q̃ reuocatus sum de meo cursu. i. incepto itinere, uoce reip. non ꝙ resp. uocē habeat, sed ꝙ pñtia suā reip. necessariā & ab ea expeti nuisset. Nunq̃ fui qetus p M. Ant. i. pp molestiam M. Antonij: cuius. s. M. Antonij tanta est insolentia. s. in dicēdo. nam id quidem. s. insolentiæ uitiū, est uitium uulgare, sed tanta est immanitas. i. ferocitas efferata, ut non modo nō possis ferre. i. pati uocē. i. loquelā cuiusq̃ sup. liberam, sed ne quidē. i. nō saltem uultū liberū. i. libertatis animi indicem, q. d. letū & ingenuū. Itaq;. i. & ita maxima cura est mihi, nō quidem de uita mea cui satisfeci, hoc est quā cōsummaui, uel ętate, uel factis, uel gloria, si etiam hoc. s. gloriam assecutum esse ptinet quid. i. aliqd, aut in aliquo, ad rē. non dicit quid sibi curæ sit, sed intelligimus, Antonij immanitatem frāgere, aut remp. liberari ab eo, aut qd simile, qđ ad alia trāsiens neglexit dicere. Sed patria solicitat me, & in

primis

primia .i. præcipue ô mi Planee ;expectatio est ita longa ut sit optandũ.i.ut habeamus optare,ut possimus ducere.i.protrahere spm.s.uitalem.i.producere uitam, sup.usque ad id tempus.s.quo cõsuleris,quod paulo post euenit. Docet aũt cur eius consulatũ eantopere desideret dicẽs.Enim.i.qa,quæ spes.s.libertatis põt esse in ea rep. in qua omnia sunt oppressa armis hominis impudẽtissimi atq; intemperantissimi.s.M. Antonij?q.d.nulla . Et in qua .s.rep.nec senatus,nec populus habet ullã uim.i. potestatẽ , cũ tñ p senatũ senatusconsulta & p populũ plebescita soleãt & debeãt fieri.Et in qua sup.nec ullæ leges sunt,sup.quæ seruarentur , nec iudicia.s.iusta & libere ac legitime ,plata , nec oino simulacrũ.i. imago ac uestigium aliquod ciuitatis .i. cõitatis ciuium sub unis mœnibus & legib⁹ uiuentiũ.Sed qñ.i.qm ego arbitrabar oia acta .s.in rep.hoc est publica instrumenta,& scripta actorũ mitti ad te .s.per amicos , & familiares tuos:nihil erat qđ scribere deberem de rebus singulis.i.seorsum de unaquaque re. Transit aũt ad alteram partem epistolæ,quæ est amoris cõformatiua, dicens : illud aũt.s.quod sequitur,erat amoris mei.s.in te,quem.s. amorẽ susceptum.i.pie,& beneuole receptum a pueritia.s.tua, nam Plancus lõge iunior erat,non solum seruaui,sed ẽt auxi,illud,inq̃ , uidelicet monere, atq; hortari te,ut incũberes.i.innitaris in remp.omni cogitatione,& cura q̃.s.resp.si ,pducitur.i.manet in uigore, & libertate sua,ad tempus tuum.i. donec cõsul eris,gubernatio est facilis.s.deinceps futura.Autem.i.sed, est magnæ tum.i. pariter diligentiæ tum.i. pariter fortunæ.i. prosperi euentus , quia non oĩa,quæ diligenter conamur,assequimur,refragante fortuna, ut .s.resp.pducatur usq; ad tempus tuum . Sed & habebimus te aliqñ ante.s.q̃ consul fias,ut spero:& preterq̃ q debemus consulere.i. prodesse , & prospicere reip. tñ cum.i.insuper , fauemus dignitati tuę,ita ut cõferamus omne cõsilium,studium, officiũ nostrum,& sup.oẽm operam,laborem, diligentiã ad amplitudinem tuam.s.fouendam. Ita.i.& sic intelligo facillime me satisfactuꝝ &.i.simul.reip.quæ est carissima mihi & amicitiæ nostræ,quã puto colendam nobis sanctissime.i.inuiolatissime . Ego nec miror, & gaudeo.s.insuper , Furnium nostrum.s. cõem amicum, fieri a te tanti , quantum humanitas & dignitas ipsius postulat . & uolo te existimare.i.opinari hoc,quidquid iudicii .i. bonę æstimationis,& officiis.i.beneficiis contuleris in eũ, me accipere id ita ut putẽ te contulisse in me ipm.i.beneficium impẽdisse mihiipsi .

PAVL. MAN. De medio cursu)ex uetere libro ita emendauimus.sic aũt locutus est in fine lib. 3. de officiis , eadem de re loquens . Si ipse,inquit, uenissem Athenas:quod quidem esset factum,nisi me de medio cursu clara uoce patria reuocasset. item ad M. Brutum epistola,cuius initium est, Messallam habes : In medio Achaicu cursu, cum Etesiarum diebus auster me in Italiam retulisset .

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusat se, quòd Plancum non defenderit, ut superiore epistola pollicitus fuerat. rationes sunt a nova Antonij crudelitate, & periculorum præsentia sumpta. postremo callide operam suam rursus pollicetur.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 2.

ep.2.l.12. MEum studium honori tuo pro necessitudine nostra nõ defuisset,si aut *tuto in senatũ,aut honeste uenire potuissem.sed nec sine *periculo quisquam, libere de rep. sentiens, uersari potest in summa impunitate gladiorum : nec nostræ dignitatis uidetur esse,ibi sententiam de rep.dicere,ubi me & melius, & propius audiãt armati, quàm senatores. quapropter in priuatis rebus nullum neque officiũ, neque studium meum desiderabis : ne in publicis quidem, si quid erit, in quo me interesse necesse sit, unq̃ deero,ne cum periculo quidem meo,dignitati tuæ . in iis autem rebus , quæ nihilominus , ut ego absim,confici possunt , peto a te, ut me rationem habere uelis & *salutis,& dignitatis meæ. Vale.

respõdet ad illud, tuto & honeste.

MVRET. MEum studium) Scripserat Plancus ad Cic.se intellexisse honorem suum nõ fuisse ab eo defensum,sicut promiserat.itaque Cic.hac epistola se purgat , & dicit nulla alia causã id prætermissum esse, nisi q̃a non licuisset ei tutò in senatum ire,aut libere sententiam dicere propter M. Ant. qui armatos in senatum introducebat : contra quem si quispiam dixisset, uidebat sibi manifestissimum periculum uitæ. In iis autẽ, in quibus & cum honora, & sine periculo uitæ posliceri prodesse, pollicetur oẽm operam suam,& etiam cum periculo,si fuerit necesse eũ interesse In ita aũt, q̃bus non fuerit necesse eum interesse, petit,ut habeatur excusatus, habeaturq; respectus eius honoris & dignitatis.[Studium) fauor, diligentia. [Tuto) sine periculo. pp armatos , qui impune interficiebant aduersantes M.Antonio.[Honeste)q̃a contra dignitatem est eò uenire, ubi sententia tua condẽnatur. [Sed) probatio utriusque causæ. [Impunitate) licentia, temeritate,sine punitione. [In priuatis) tuis domesticis , pp quas nõ fit opus uenire in senatũ. [Desiderabis)deerit tibi.id.n.desideratur a nobis, quod nobis deest. [Ne in publicis) q̃a fortasse posset ille dicere se in priuatis nõ egere. [Necesse)si nõ poterit fieri sine me. [Ne cum periculo q̃dem).s.desiderabis officium meum , si tales erunt res, in q̃bus necesse sit me interesse. [V)quamuis.[Nihilominus).i.quæ possint fieri non minus in absentia mea,q̃ si essem præsens.[Rõnem) respectum [Et salutis, & dignitatis) .i.ut uelis ma nihil facere contra salutem , aut dignitatem meam.

PHIL. MEum studium) Cõmendauerat Ciceroni dignitatem suam Plãcus, ut in senatu laudarentur quæ ipse pro rep. faciebat. imperator enim erat exercitus in Gallia. at Cic. cum Antonius consul esset, & ipsius ac libertatis inimicus, nullam habebat in curia potestatem. Qua pro re Planco seipsum excusat tantumq; illi pollicetur quãtum potest ; sed parum sa posse demonstrat Antonio consule,quem ipse latrocinij ducem appellat a quo & armatos in senatũ duci conspiciebat.inde eũ rogat tñ sibi oneris imponat, quantum pro eius dignitate moliri poterit:& suæ saluti atque dignitati consulat. [Honori) famæ & dignitati. [Tuto) ideo qm tenebant oĩa Antoniani obsessa armis. conuocauerat.n. undique per Italiam Antonius ueteranos milites. [In senatum) eo die potissimum , quo Antonius inuectiuam contra Cic. . . . in senatum ire uoluit,sed amici noluerũt,qm Ant.cũ magna armatorꝝ copia in senatum ascenderat . [Armati) contra morem ciuitatis. in senatum enim armati prodire non poterant. [Sed) utriusque causæ probatio. [Desiderabis) non deerit tibi. id.n.desiderari dr̃ quod deest. [In priuatis) ob quas uenire in senatũ necesse non erat.[In publicis) qm dicere potuisset,in publicis egere opera sua, non in priuatis . quasi obiectioni rñtio. [Na in periculo quidem) s.deero tuę dignitati. [Nunq̃ deero) pollicetur se nũquam defuturũ dignitati ipsius Planci, uel si necesse fuerit mortem adire. Sed nnũ orat : uelit Cic.suæ saluti consulere,nolitq; eum illis interesse negotiis quæ uel absente ipso Cic. consequi poterit. Timebat.n.arma Antonij non parum. [Vt ego absim) tanquam absens sim,nihilo minus hic omnia confici pñt.

AACH. MEum studium &c.) Scripserat Plancus ad Cic. se intellexisse honorem suum non fuisse ab eo defensum. Quocirca se purgat hac epistola Cic. & dicit nulla alia causa id prætermissum a se , nisi quòd non licuisset sibi tutò in senatum ire, aut libere sententiam dicere propter M. Ant. pollicetur aũt operam suam. Ordo est. Studium meũ.i.diligens fauor, & cõcertatio nõ defuisset honori tuo.s.protegendo,si potuissem uenire in senatum aut tutò.i.sine periculo , aut honeste : tutò aũt non potuit tantisper dum Antonio obstitit: honeste uero non potuisset, si astipulatus fuisset. Sed nec quisq̃ sentiens libere.i.ut liberum hominem decet,de rep.potest uersari.s.in senatu,sine periculo.s. uitæ, In summa impunitate.i.ubi summa est impunitas gladiorꝝ.i. uiolentiæ armis illatæ . nec ur̃ esse nostræ dignitatis.i.pertinere ad nostram dignitatẽ,dicere ibi sententiam de rep.ubi armati audiant & melius & propius .i.de minore distantia me,q̃ senatores. Quapropter tu nullum.i.non ullum, nõ desiderabis quia pñs erit tibi. desideramus aũt absentia, aut non extantia. ullum neq; officium neq; studium meum , in rebus priuatis.i.non pertinentibus ad rẽp.quæ in senatu agant: nec quidem.i.nõ etiam deero unquã dignitati tuæ in publicis,si q̃d erit i quo necesse sit me interesse, nec quidem.i.non etiam cum periculo meo. Sunt qui legant,nisiquam,quod si legendum est,ita distinguam. Nec in publicis quidem,si q̃d sit, in quo necesse sit me interesse ; quia nunquam deero dignitati tuæ nec quidem cum periculo meo. Autem.i.sed ego peto a te ut uelis habere rationem.i.beneuolum respectum & curam & salutis & dignitatis meę , in his.i.huiusmodi rebus, quæ possunt confici.i.complete fieri , nihilominus ut.s.demus quod ego absim.i.licet absim.

ARG. *Aucupatur beneuolentiam Planci partim laudibus , partim cõmemoratione ueteris amicitiæ : & hortatur, ut remp. suscipiat, ueritus id, quod accidit, ne se cum Antonio coniungeret.*

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 3

CVm ipſum Furnium per ſe uidi libentiſſime, tum hoc libentius, quòd, illum audiens, te uidebar audire. nam & in re militari uirtutẽ, & in adminiſtranda prouincia iuſtitiam, & in omni genere prudentiã mihi tuam expoſuit: & pterea mihi non ignotam in conſuetudine, & familiaritate ſuauitatẽ tuam adiunxit, pterea ſummam erga ſe liberalitatem. quæ oĩa mihi iucunda, hoc extremum etiã gratũ fuit. Ego, Plance, neceſſitudinẽ conſtitutam habui cũ domo ueſtra ante aliquanto, quàm tu natus es; amorem aũt erga te ab ineunte *pueritia tua, cõfirmata iam ætate familiaritatẽ, cum ſtudio meo, tũ iudicio tuo conſtitutam, his de cauſis mirabiliter faueo dignitati tuæ: quam mihi tecum ſtatuo eſſe cõem. Omnia ſumma conſecutus es, uirtute duce, comite fortuna: eaq; es adeptus adoleſcens, multis inuidentibus, quos ingenio, induſtriaq; fregiſti. nũc me, amantiſsimũ tui, nemini concedentem. qui tibi uetuſtate neceſsitudinis potior poſſit eſſe, ſi audies: oẽm tibi reliquæ uitæ dignitatem ex optimo reip. ſtatu acquires. Scis profecto, (nihil enim te fugere potuit) fuiſſe quoddam tẽps, cum homines exiſtimarent, te nimis *ſeruire temporibus. quod ego quoq; exiſtimarẽ, ſi te ea, quæ patiebare, probaſſe etiã arbitrarer. ſed, cum intelligerẽ, quid ſentires; prudenter te *arbitrabar uidere, qd poſſes. nunc alia ratio eſt omnium rerum. tuum iudicium eſt, idq; liberum. conſul es deſignatus, optima ætate, ſumma eloquentia, maxima orbitate reip. uirorum talium. incũbe, per deos immortales, in eam curam, & cogitationẽ, quæ tibi ſummam dignitatem, & gloriam afferat. unus autem eſt, hoc præſertim tempore. per tot annos rep. deuexata, reip. bene gerendæ curſus ad gloriam. Hæc amore magis impulſus ſcribenda ad te putaui, quàm quòd arbitrarer te monitis, & præceptis meis egere: ſciebam enim, ex * iiſdem te hæc haurire fontibus, ex quibus ipſe hauſeram. quare modum faciam. hoc tantum ſignificandum putaui, ut potius amorem tibi * oſtenderem meum, q̃ oſtentarem prudentiam. Interea, quæ ad dignitatem tuam pertinere arbitrabor, ſtudioſe, diligenterque curabo. Vale..

ep 1. l. l.

quia fuerat C. Cæſaris amicus, & legatus. Cæſ l. 1. de bel. c. & 5. de b. G.

excuſatio, quæ mutationis nota habet.

ex iis .ſ. libris, quibus ad laudem præcepta traduntur.

teſtificari amorẽ, ep. 4. lib. 2.

HVBAR.

CVm) Cum eſſet Plancus in Celtis cũ tribus legionibus, ut diximus; neq; Cicero ſatis ei fideret, idq; non auderet apte dicere: nititur eũ occulte retinere in amore reip. primũ igitur dicit ſe libenter uidiſſe Furniũ tum p ſeipſum, tum q a narrauerat iocundiſſima de Planco & in re militari, & adminiſtratione prouinciæ. poſtea uero ex beneuolentia, quam ſibi uetuſtiſſimam fuiſſe dicit cũ Planco, eũ hortatur, ut incũbat diligenter in tuendã & cõſeruandam patriã. ex qua re dicit eũ ſummam & dignitatẽ & gloriã adepturum. poſtremo ne uideaſ ex diffidẽtia ſcripſiſſe: dicit ſe amore cõpulſum eſſe hæc ſcribere. [Furniũ) is erat in exercitu cum Planco eius legatus, ut infra uidebimus. [Per ſe). i. ſui ipſius cauſa. [Hoc) propter hoc. [Prouincia) Gallia Celtica. [Nõ ignotam mihi) quia ſum iã expertus. [Suauitatẽ). ſ. expoſuit . i. expoſuit mihi, q̃ ſuauis & iucũda ſit cõſuetudo & familiaritas tua. [Summã liberalitatẽ erga ſe). i. q̃ fueris in eo tractando liberalis & benignus. [Quæ oĩa). ſ. de uirtute tua in re militari de iuſticia & prudentia, in adminiſtranda prouincia, & de ſuauitate cõſuetudinis tuæ. [Hoc extremum) de liberalitate tua in eũ. [Ego) artificioſe allicit Plancum ad ſuiam ſuam lõgius repetens initiũ amicitiæ. [Domo) familia. [Ab ineunte pueritia). i. ab initio pueritiæ cœpi te amare. [Familiaritatẽ). ſ. huius. [Ætate confirmata). i. poſtq̃ factus es adultus. hoc aũt dicit, ut oſtendat eam magis debere durare, & eſſe perpetuã. nam ipſe in Lęlio ſic pcipit: Omnino amicitiæ, corroboratis iã cõfirmatisq; ingeniis, & ætatibus, iudicandæ ſunt. [Conſtitutam) cõfirmatam. [Studio meo) qui diligenter eam colui. [Iudicio tuo) quia exiſtimaſti me dignũ familiaritate tua. [Conſecutus) adeptus. [Duce) quaſi præcipua cauſa. [Comite fort.) fauente: quia fortuna, cum uirtute coniuncta, multũ ualet. [Adoleſcẽs) cũ adhuc eſſes iuuenis. [Multis inuidentibus) cũ inuidia multorũ. [Fregiſti) uiciſti, deieciſti. [Ingenio, & ind.) præclare te gerendo, non aũt uindicta. [Nemini concedentẽ, q). i. qui non ſum inferior amore erga te aliquo, q poſſit eſſe uetuſtiori neceſſitudine tibi coniunctus. [Reliquæ). i. futuræ. [Fugere te) latere te, tibi eſſe ignotum. [Te nimis ſeruire tpibus) te nimium ſequi tpa, & reſpectu quorundam, q plurimũ poterãt, te nõ audere facere, quod decebat uirũ bonũ. [Quod) .ſ. te nimium ſeruire tpibus. [Ego quoque) ſicut quidam alij. [Si ea). i. ſi exiſtimarem ea placuiſſe tibi, quę ferebas. [Probare) tibi placere. [Ea, quæ patiebare) ſeruitutẽ ciuium & oppreſſionẽ legum, & iudiciorũ. [Quid ſentires) qd iudicares, & in animo hẽres, q bene ſentiebas de rep. licet taceres & uidereris omnis ſequi tpa. [Alia) q a periit Cæſar. [Tuũ iudiciũ) ut facias quod ſentis. [Et id liberum) q a nullũ habemus dominũ. [Deſignatus) in annũ ſequentẽ. D.cebantur .n. deſignati conſules, q erant electi in futurũ. [Optima ętate) iuuẽta iam matura. [Maxima orb.). i. quo tẽpe reſp. eſt orbata, & priuata talibus uiris. ſ. bonis & ſapiẽtibus, qualis tu es. [Orbitate) translatio ſumpta a parentibus, q pprie filiis orbari dicũtur. Cõmode igitur tranſtulit ad patriã, quę oium parens eſt. [Incũbe) iam incipit eũ hortari. [Per deos) adiuratio. [Vnus c.). i. ſola uia eſt ad gloriam cõparandam hoc tpe rẽp. bñ gerere [Hæc) remouet Cic. a ſe ſuſpicionẽ diffidentiæ. [Ex iiſdẽ fon.). ſ. philoſophiæ. [Haurire) ſumere. [Modũ) finem. [Significandum) innuendum. [Oſtentarem) iactarem. [Prudentiam) dando & monita, & præcepta de bene gerenda rep. ut uiderer prudens. [Interea) donec ad nos ueneris.

CVm ipſum Furnium) Clariſſimas in primis & Planci uirtutes oſtẽdit ex eo q a Furnio audiuit poſtea uetuſtã amicitiam, quam Cic. cum parente ipſius inierat. Inde cũ eo ipſo ab ineũte pueritia confirmauerat, & hoiem ad capeſſendam reip. defenſionẽ uehementer hortatur, & itẽ ille denuntiat ſe deſignatũ eſſe cõſulẽ, atque oſtendit ampliſſimã uiam nõ modo ſempiternæ laudis & gloriæ cõſequendæ, ſed immortalitatis. Poſtremo hæc oĩa amore coactus ad eũ ſcripſiſſe demonſtrat, & ſeipſum oĩa pro honore ipſius ſtudioſe facturũ eſſe pollicetũ. Verebatur aliquatulum Cic. ne Plancus a rep deficeret, & M. Ant. adhæreret, cum quinq; Plancus legiones apud Celtas hẽret. Erãt. n. tunc in armis multæ Rom. legiones: quarũ quinq; Plãcus, quattuor Lepidus in Hiſpania, quattuor M. Ant. in Italia, & duas Aſinius Pollio. item quinq; Octauius: duas qdem ueteranorũ Cæſ. militum: q ab Antonio ad ipſum ſe cõtulerant tanq̃ Iulium Cęſ. uiuentem. Hmõi aũt uarię factiones poſt Cęſ. mortẽ secutæ ſunt, ex quo M. Ant. explicata Cęſ. ueſte cruenta de nefaria cæde illius cõqueſtus eſt. Bella deinde ciuilia inter eos nata ſunt. Cœpit in primis M. Ant. uelle D. Bruto Celtas eripere, & eorũ loco Macedoniam tradere: quod cum perſuadere nequiuiſſet, ad eũ profectus uicit. Fugiens Brutus Mutinam ſe recepit, & ibi ab Antonio obſeſſus, & uix fauente Cic. per Hirtium & Octauium liberatus eſt, & Antonius eũ exercitu hoſtis a ſenatu iudicatus, q ſenatui parere noluiſſet. inde fugere coactus eſt. ob quod beneficium in remp. collatum a Cæſ. Octauio haud ſatis gratus in eum ſenatus oſus eſt cum de triumpho Cæſ. & militum eius iam decreto mentionẽ feciſſet, nõ benigne auditus eſt: & ex eo iratus Cæſ. cum M. Ant. & M. Lep. ſocietatem iniuit, & Romã cum exercitu reuerſus non plures q̃ decem & octo annos natus conſul creatus eſt, & quãprimũ de quæſtione habẽda contra Cæſ. patris eius interfectores legẽ tulit. Qua lege D. Brutus, C. Caſſius, & M. Brutus abſentes poſtulati & damnati ſunt, & quõ ſenatus D. Bruto iuſſiſſet ut inſequeretur Antoniũ a legionibus relictis fugere coactus eſt, & Antonii iuſſu, cum in eius poteſtatem deueniſſet, a Capeno Sequano occiſus eſt. Inde triumuiratus dominatio ſecuta eſt Antonij, Cęſ. & Lepidi. de qua loco ſuo aliqua dicturi ſumus: nunc ad Plãcũ redeamus. [Furnium) legatũ Planci. [Per ſe) grã ſuipſius. [Libentius) adderre animum, q quõ primũ dixerit libẽtiſſime, addidit inde libentius. fit aũt hoc licenter, ut cõparatiuũ tranſcendat aliqñ ſuperlatiuum. [Virtutem) fortitudinẽ, quã illis uerbis oſtendit, q bus eſt uſus in epiſtola ad ſenatũ. ut, Ipſe ita ſum aio paratus

PHIL.

tus uel prouinciā tueri,uel ire quò resp. uocet,uel tradere exercitū,auxilia, prouinciāq; , ut uel oēm impetū belli in me conuertere nō recusem; si modo meo casu aut cōfirmare patriæ salutē, aut periculū morari possim, erat.n.tūc impator exercitus in Gallia Celtica,& in castris quinq; legiones habebat. Legiones,inqt, habeo quinq; sub signis,& sua fide,uirtuteq; cōiunctissimas. (In administranda prouincia iustitiā)unicuique tribuendo quod suū erat. Vnde paratissimi puinciales erant ad oīa obeunda p rep. Romana. Ex quo illud est in eius epistola ad senatū. Prouinciam omnium ciuitatē consensu paratissimā habeo, & summa contentione ad officia certantē.(Liberalitatē)qua non solū Furnium obligauerat,sed totā prouinciam, quod ipse in eadem epistola de se dicit,Et nrā liberalitate nobis obsequētes. (Hoc) ex quo & es tā liberalis in Furniū.(Necessitudinē)amicitiam uetustā repetit.In hoc illud Isocratis dici pōt. Quod non solū patrimonij,sed amicitiç paternę heredes esse debemus,cuius uerba sunt hæc,

(Amorē)duo dicit se hēe a Planco. Amorē a teneris annis & familiaritatē iā ętate pfecta. Amor sine amicitia esse pōt. Amicitia uero sine amore esse nō pōt (Confirmata iā ætate)ut demōstrat iā fore perpetuam,ut ait in Lęlio, omnino amicitiæ corroboratis iā confirmatisq; ingenijs, & ætatibus iudicādę sunt. (Studio meo)eam me colentē diligenter iudicio tuo, te maxime iudicante me dignum amicitia tua.(Comite fortuna) ita ut uirtus pcederet,fortuna sequeretur.(Nunc si me audies) cōsilium meum sequi uoles. (Concedere me)ut in te amando uincar ab aliquo. Et incipit hortari ad capessendā reip.defensionē: quā M.Ant.occupare conabatur.(Seruire tpibus) ut quocūque tpe sese haberent te nō curare, & labi sinere sine animi tui pturbatione. Nunc uero alia ratio est habenda,ut nullo pacto patiaris ista tpa hoc pacto sese hēre, q Antonius occuparet remp.(Patiebare).s.oppressionē legum & iudiciorū, atque seruitutē ciuium tpe Caij Cęs. (Quid sentires)qm bene de rep.sentiebas,licet tacēdo nimis sequi tpum conditionē uidereris.(Te pr.)nō arbitror te nūc laudare, quæ olim patiebaris mala. (Insurges .n. cōtra latronū ducē)hoc est, M. Antoniū libertatis occupatorē.(Quid posses)arbitrabar ēt te uidere qd facere posses. (Alia ratio) qm Cæsar non extat amplius. (Omnium rerū) publicarum rerum: non sub tuo iudicio iacet.(Talium)qualem & esse cognoscimus. (Optima ætate)adulta iuuenta. (Orbitate) cum priuata sit talibus uiris qualis es tu.& est apta metaphora a parentibus ad patriam. (Incumbe)non modo hortantis est,sed impellentis. (In eam curam) in defendendā patriam contra latronum ducem,in quo summā gloriam consequeris.(Cursus ad gloriam) a facilitate gloriæ cōparandæ, & dicit unam esse uiam ad gloriam cōparādam hoc tpe.s. bene gerere remp.(Hæc)cōclusio est qua remouet suspicionē, quam forte habebat Cic.ne a rep.ad Antoniū deficeret. (Ex iisdem fontibus) doctrina,uirtutis amore & desiderio immortalitatis. (Modum) finem scribendi. (Ostentarem prudentiam) demonstrarem me aliqd sapere & de his publicis intelligere qd faciendum sit. Ostentare enim semper est ad inanem quandā gloriā atque iactantiā. Ter. Cicatrices suas ostēdat.(Interea) dum ista tractabuntur,& ad nos te cōtuleris.Superiorē .n. & inferiorē tpis cōditionē amplectitur, ut Virg. Interea mediū Æneas iam classe tenebat Certus iter. & interea loci & interim dicitur.

ASCEN. CVm ipsum &c.)Cū esset Plancus in Celtis cum tribus legionibus neq; Cic.ei satis fideret,neque iā auderet id aperte dicere,nititur eū occulte retinere in amore. Primū ita dicit se libenter uidisse Furniū narrantem iucunda de Planco. qđ ex arte facit, qua præcipimus ea quæ ab aliquo desideramus, aut obtinere uolumus significare penes illum esse: unde q misericordiam petunt,misericordiā laudare solent, sicut etiam in psalmo, MISERERE mei DEVS *secundum magnam misericordiam tuam.* Quinetiā quem inimicum putamus, si opus sit ab eo misericordiā implorare,misericordē fingimus. Quia erga Planců in fide & studio erga remp.maximopere manere cupit,dicit se bene de eo sperare,monetq; quod ex more se facere dicit,ut patriā tueatur. Ordo est. Cū.s.ita sit q uidi Furniū libētissime p se.i.sua ipsius causa,tū.s.multo magis est, q uidi eū libentius,hoc.i.pp hoc, q ego audiens illū uidebar.s.mihi te audire.Nā ipse exposuit.i. expresse narrauit mihi,&.i.simul,uirtutē tuā in re militari & iustitiā tuā in puincia administrāda,& prudentiā tuā in oī gñe.Pulchre assignat rebus qualitates cōgruas. Nā in re militari maxime utilis est uirtus.i.fortitudo,quæ ppriæ uirtus a uiribus dr. in puincia administrāda,ut in alia omni administratione publica, maxime opus est iustitia,prudentia aūt ad oēm rem gerendā utilis est. Nam fortitudo sine prudentia temeritas est. Iustitia aūt sine prudentia esse non pōt.non.n.potest ius suū cuiq; reddere, q nesciat qd suum cuiusque sit. Sicut & fortitudo,quę uirtus est.sine iustitia nō est,immo uirtutes illæ quatuor principales fortitudo,prudentia,iustitia,& tēperantia sic se hūt,ut alia nulli sine aliis plene contingat. Et præterea.i.preter dictas uirtutes tuas,ipse adiūcit.s. narrādo mihi suauitatem tuam in cōsuetudine & familiaritate nō ignotā, immo notissimā mihi. Præterea.i.preter hęc oīa adiunxit summa liberalitatem.s.tuā erga se,quæ oīa sup. fuerunt iucūda mihi,qa attulerunt uoluptatē.Hoc extremum.s.q liberalis in amicū fuisti, fuit ēt gratum, qa attulit utilitatē. Ego o Plance habui necessitudinē.i.necessariam coniunctionē amicitiæ constitutam.i.cōi cōsensu statutā,cū domo.i.familia uestra.i.maiorū tuorū,aliquāto anteq̃ tu natus es. aūt.i.sed,habui sup.cōstitutū amorē erga te, ab pueritia tua ineūte.i.ab eo tpe quo puer esse incipiebas,trāsacta infantia, & sup. habui familiaritatē ætate.s.tua,iā cōfirmata.i.stabilita, constituta tū.i.simul studio meo, tū.i.simul iudicio tuo.s.quo studiū meum cōprobasti. Ego faueo de his causis.i.ob has causas, mirabiliter dignitati tuæ quā.s.dignitatē, ego statuo.i.cōstituo & ppono hēe cōem mihi tecum. Tu consecutus es oīa summa, ita uetus legit, cum sint q legan oīa sum cōsecutus, sed de se nō loqtur Cic. uerum de Planco, q iam consulatū adeptus erat. Notādum aūt oīa interdum cum suplatiuo cōgruere, uirtute sup.existēte tibi duce,& fortuna comite,& ita quasi in seruiēte, & tu adeptus es ea.s.summa, adolescēs.i.adhuc in adolescētia, multis inuidentib⁹,quos fregisti ingenio & industria.Nūc si audies me amantissimum tui & nemini cedentē,q possit esse tibi potior uetustate necessitudinis, tu acqres tibi oēm dignitatē uitæ reliquæ ex optimo statu reip. Tu pfecto.s.nihil.o.potuit fugere te.i.latere,quoddā tēpus fuisse cum hoīes existimarēt.i.iudicarent te nimis seruire.i.obsequi tpibus.i.dispositioni tpum, hoc est hoībus tunc plurimum potētibus.quod ego quoq; existimarē.i.iudicarem te fecisse, si ego arbitrarer te ēt probare.i.approbare & ex iudicio tuo facere, q̃ patiebare.i.patiebaris.i.coactus faciebas. Sed cum ego intelligerē qd sentires.s.faciendum, ego arbitrabar te uidere.i.cognoscere qd posses. q.d. eum plura potuisse q̃ putaret, qa aliter non fecisset quæ fecit. Nunc, alia est rō,omni rerum,iudicium est tuū & id iudicium est liberum.i. tu potes libere ex sńia tua oīa iudicare & facere.tu es designatus .i.declaratus cōsul, ætate optima, qa adhuc ferè adolescens,eloquētia summa, & maxima orbitate.i.spoliatione aut carētia reip. .i.q̃ passa est aut accepit resp.talium uidelicet fortium uirorū.Incūbe.i.toto pectore conatu intēde, p deos immortales.s.rogam⁹ in eā curā & cogitationē,q̃ afferat tibi summā dignitatē & gloriā. Autē.i.sed, unus cursus est ad gloriam psertim hoc tpe, rep. deiecta.i.pessundata.i.eo q fuit per tot annos deperdita.s.cursus reip. gerendę bene,hoc est p solam reip. rectam administrationē pōt nunc quispiam celeriter ad gloriā peruenire. Ego putaui hęc scribenda sup.esse ad te,magis impulsus.i.eo q essem impulsus amore.s.tui,q̃ q arbitrarer te egere pceptis & monitis.s.cuiuspiā. Ego.n.sciebam te haurire hæc iisdē fontibus, ex quib⁹, ego hauseram, quia ex libris philosophorū & ex consideratione reip. Romanæ. quare.i.quamobrem ego faciam modum.i.finiā. Ego putaui nunc tm.i.duntaxat significandum.s.quid sentirem,ut ostenderem tibi potius amorem meum, q̃ ostentarem.i.iactanter demonstrarem prudentiam.s.meam. Ego curabo interea studiose & diligenter ea quę arbitrabor pertinere ad dignitatem tuam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortationem Ciceronis sibi gratam fuisse dicit. &, cur eam hoc animo acceperit, exponit.

PLANCVS S. D. CICERONI. 4

GRatissimæ mihi tuæ literæ fuerunt, quas ex Furnij sermone * te scripsisse animaduerti. ego autem præteriti temporis excusationem affero, q te pfectum audieram, nec multo ante rediisse sciui, q̃ ex *epistola tua cognoui. nullum.n.in te officium, ne minimum quidem, sine maxima culpa uideor posse præterire. in quo tuendo habeo causas plurimas,uel *paternæ necessitudinis,uel meæ a pueritia obseruantiæ, uel tui erga me mutui amoris. quare,mi Cicero,quod mea,tuaq; patitur ætas,persuade tibi, te unum esse, in quo ego colendo patriā mihi constituerim sanctitatem. oīa igitur tua con-

tua meum, cum alloqui amatum si uis soleres. ep.7 h.l.

causæ tres amoris.ideo dicit infra, epist.6. Pro plurimis nostris necessitudinibus.

silia

ſilia mihi non magis prudentiæ plena,q̃ ſumma eſt, uidentur,q̃ fidelitatis, quam ego ex mea conſcientia*metior. Quare,ſi aut aliter ſentirem, certe admonitio tua me reprimere:aut, ſi dubitarẽ, hortatio impellere poſſet,ut id ſequerer, quod tu optimũ putares.nunc uero quid eſt,quod me in aliam partẽ trahere poſſit?quæcunque in me bona ſunt, aut fortunæ beneficio tributa, aut meo labore parta, etſi a te propter amorem carius ſunt æſtimata, tamen uel inimiciſſimi iudicio tanta ſunt,ut, ꝓter bonam famam,nihil deſiderare uideantur. Quare hoc unũ tibi perſuade,quantum uiribus eniti,conſilio prouidere,auctoritate mouere potuero, hoc omne reip. ſemper futurum. Non eſt ignotus mihi ſenſus tuus: neque,ſi facultas,optabilis mihi quidem,tui ꝓſentis eſſet,unquam a tuis conſilis diſcreparem: nec nunc committam,ut ullum meum factum reprehendere iure poſsis.Sum in expectatione oĩum rerum, quid in Gallia citeriore, quid in urbe Ianuario menſe *geratur,ut ſciam.interim maximam hic ſolicitudinẽ,curamq; ſuſtineo,ne inter aliena uitia hæ gentes noſtra mala ſuã putent occaſionem. quòd ſi proinde, ut ipſe metior, mihi ſucceſſerit: certe & tibi, cui maxime cupio, & omnibus uiris bonis ſatisfaciam. Fac ualeas, meque mutuo diligas.

de tuo animo ex meo iudico, ex animo meo tuũ ſpecto.

a nouis conſulibus, qui kal. Ian. magiſtratũ inibant.

HVBAR. Gratiſſimæ)Hæc epiſtola rñſiua eſt ad ſuperiorẽ.ſ.in qua ſcripſerat Cicero ſe intellexiſſe ex Furnio uirtutem Plãci in re militari, & iuſtitiam in adminiſtranda prouincia. deinde cũ hortatus fuerat ad curam & defenſionem patriæ. itaque reſcribens Plancus dicit ea ſibi fuiſſe gratiſſima,quæ Cicero ex uerbis Furnij ad ſe ſcripſerat.Quod autem ipſe antea nõ ſcripſiſſet: dicit ſe habendum excuſatum,propterea quod intellexerat Ciceronem profectũ in Græciam:nec prius cognouit eũ rediiſſe, q̃ Cic. ad eũ ſcripſit.Poſtremo pollicetur ſe in omnibus obtemperaturum pręceptis ipſius Cic. oſtenditq; optimas & iuſtiſſimas cauſas eſſe,quare id facere debeat:ſe tñ dicit eſſe ſolicitum & de rebus urbanis & de ipſa prouincia ꝑꝑ diſcordiam,quę erat inter ipſos R. [Ex ſermone Furnij).i. ꝑꝑ ea, quæ Furnius de me locutus eſt tecum. [Excuſationem) quòd nihil ad te ſcripſerim. [Profectum) abiiſſe.ſ.in Græciam. [Ne minimum quidẽ) multo minus, ergo maximum. [Prætereire)omittere. [In quo)officio. [Tuendo) ſeruando. [Paternæ)quam habuiſti cũ patre meo, ut ipſe ſupra ſcripſit. [Obſeruantiæ)honoris,reuerẽtiæ erga te. [Mutui) qualem tibi præſto. [Mea,& tua ętas)qa ego ſum iuuenis,& tu ſenex, unde debeo hře te loco patris. [Patriam)paternam. [Sanctitatẽ)pietatẽ,uenerationẽ. [Quàm fidelitatẽ metior ex mea conſcientia).i.q̃ puto ita eſſe, qa ſcio me ſemper meruiſſe, ut mihi fideliter cõſuleres,qa te ſemper colui. [Metior)ęſtimo. [Aliter).ſ. q̃ ſentio,& tu ſuades.i.ſi eſſem male affectus erga remp. [Reprimere) retrahere a mala ſententia. [Impellere)mouere,incitare. [Quid eſt)quaſi diceret,nihil. [Fortunæ beneficio aut m.l.p.)qa ipſe dixerat oia ſumma adeptus es,uirtute duce, comite fortuna. [Carius)qa a te dńr eſſe ſumma. [Vel).i.etiã. [Inimiciſſimi)M Ant. [Quare)cõcluſio. [Viribus)corporis. [Cõſilio)prudentia. [Senſus)ſnia,cogitatio. [Neque ſi)hoc eſt, ſi te poſſem hře præſentẽ, ſicut opto,nunq̃ diſcederem a conſiliis tuis. [Diſcreparẽ)diſſentirẽ,facerem aliter, q̃ tu conſuleres. [Nec nunc)cũ abſum a te. [Vrbe)Roma. [Menſe Ianuario)quo ſolebant noui magiſtratus creari,ut alio loco plenius dictum eſt. [Hę gentes Celticę)in qbus ſum. [Noſtra mala)noſtras diſcordias. [Occaſionem)opportunitatem.i.ne, nobis diſſidentibus inter nos, ea iſtiment ſe poſſe facere rem ſuam. [Succeſſerit) euenerit.

PHIL. Gratiſſimę)Non minori eloquentia, & uerborum atq; ſnlam grauitate lřas Plan.q̃ Cic.eſſe iudico.Aduertire quęſo aĩum paruper quanta ſuauitate dicendi, quanta prudentia rerum oĩum in his ad Cic. literis eſt uſus. Reſpondit.n.oibus illis partibus, quas Cic.ſuperiore epiſtola dixerat:excuſans ſe ẽt,quòd non antea ad eũ ſcripſerat, cũ audiuerit in Gręciam fuiſſe profectum:& plurimas in eo colendo rationes eſſe demonſtrat.Cic.cõſilia uehementer extollit,& ſe illa ſecuturũ atq; pro rep.facturũ eſſe pollicetur.Poſtremo in maxima rerũ oium expectatione ſe dicit eſſe ut qd in Gallia Ciſalpina,quid'ue in urbe agatur, intelligat:& ſe preterea ſperare non parum Cic.& oibus bonis ſatisfacturum. [Animaduerti)aduorti uel aduerti animũ etiam dicimus pro cognoui,intellexi,uidi.Cicer.aduorti hercle animũ: & animaduerti Brutum. Qñ uero cum præpoſitione in accuſatiuũ damus,punire ſignificat,ut animaduerto in te, hoc eſt punio. [Excuſationẽ)ꝙ nihil ad te ſcripſerim. [Profectum)ut abfui proficiſcens in Gręciam. [Sine culpa) præmitterem ego maximum ſcelus,ſi qd officij pręterirem,quod tibi ꝓſtare poſsẽ. [Vel paternæ amicitię) ad illud retulit,quod inquit ipſe,Neceſſitudinem cõſtitutam habui cum domo ueſtra. [A pueritia) ad illud qđ inquit Cic. Amorẽ erga te ab ineunte pueritia tua. [Obſeruantię) pietatis, reuerentię ac uenerationis.Nam obſeruare interdũ ſignificat colere, uenerari.Cic.ſic,ut aliquo honore aut imperio affectos,obſeruare & colere debemus.Vnde naſcitur obſeruantia.alias eſt recognoſcere.Virg.Veſtigia retro obſeruata ſequor.Plerunque uero diligenter aſpicere atque cuſtodire. Plaut. oculos ego tibi iſtos effodiã,improbe ne me obſeruare poſſis. [Quid rerum geram)unde dř obſeruatio,quę omnino differt ab obſeruantia. [Mi Cic.) habet talis uocatiuus gratiam conciliandæ beneuolentię. [Sanctitatẽ)obſeruantiam quandam,& pietatem tanq̃ in patrem meũ. [Omnia cõſilia tua) q̃ literis tuis accepi in defendẽda libertate & in capeſſenda mihi gloria.Cõmendat ipſa conſilia & prudẽtia, atque fidelitate. [Ex mea conſcientia) cum ego te ſemper loco patris coluerim, ſcio me dignũ fuiſſe, ut fideliter conſuleres. [Metior)puto. [Aliter).ſ.q̃ ſentio,& tu me admones. [Reprimere)admouere a mea ſnia. [Quæcunque in me bona ſunt)ad illud rñdit,quod Cic.dixit,Nam & in re militari uirtutem, & in adminiſtranda ꝓuincia iuſtitiam, & in omni gńe prudentiã mihi tuã expoſuit. [Beneficio fortunæ)ad illud retulit,quod dixit Cic. uidelicet,oĩa cõſecutus es uirtute duce,comite fortuna. [Inimiciſſimi).ſ.M.Antonij. [Quare) cõcluſio.& quod ipſe facere pollicetur oſtendit. [Gallia citeriore)Ciſalpinam dicit ubi, D.Brutus erat ſuus collega. [Neque, ſi facultas) ſenſus eſt. Si te ꝓſentem hře poſſem,nunq̃ a tuis cõſiliis diſſentirem. [Nec nunc)a te ſum abſens. [Hic)ultra Rhod. Vbi habebat exercitum,ut cum Rhodanum copia traiecisſem. [Menſe Ian.)hoc.n.menſe magiſtratus noui creari ſolebãt. [Noſtra mala)diſcordias dicit. [Occaſionẽ) oportunitatem faciendi quod uolunt,nobis diſſentientibus. Perinde ſigńat ideo,qſi ea ſe ponitur, ut Tranq.in Galba, Aduentus eius non perinde gratus fuit.Qñ aũt iungitur cum ac ſi, uel atq; ſi:tunc ſignificat tanq̃,ut perinde ac ſi Eunuchus foret. Subinde uero ſigńat crebro & ſępe,quo frequenter utitur Mart. alias uero ſtatim poſt Horat. ſic dicet: Recte primum gaudere ſubinde Pręceptum auriculis hoc inſtillare memento. [Succeſſerit) proſpere euenerit. Terent. Hac non ſucceſſit, alia aggrediamur uia.

& proinde, & perinde ueteres dicebant eadem ſignificatione.Tuſc.t. & alibi.

ASCAN. Gratiſſimę &c.) Reſpondet Plancus ſuperiori epiſtolę oſtendens gratam ſibi eſſe admonitionem Cic. & ſe libenter pariturum,dicens, Literæ tuæ fuerunt mihi gratiſſimæ,quas.ſ.lřas ego animaduerti te ſcripſiſſe ex ſermone.i.ut dicunt relatione Furnij.Ego aũt affero excuſationem tpis præteriti.i.ꝙ prętermiſerim hactenus rñdere, & ita multum tpis ſit præteritum, ꝙ audieram profectum.i.diſceſſiſſe: nec ſciui multo ante quam cognoui ex epiſtola tua.ſ. poſt reditum ad me ſcripta, te rediiſſe. Enim.i.quia nullum.i.non ullum ego non uideor poſſe pręterire ſine maxima culpa ullum officium in te,nec quidem.i.non ſaltẽ, aut non etiam minimum,in quo.ſ officio in te tuendo .i. conſeruando, ego habeo cauſas plurimas, uel.ſ.cauſam neceſſitudinis paternę .i. quam cum patre meo contraxiſti, uel obſeruantiæ meæ.i.qua te obſeruaui & ueneratus ſum a pueritia, uel mutuę amoris tui erga me.uidetur redũdare,erga me,aut particula, mutui. nam erga unum non eſt mutuus amor, ſed utriuſque duorum erga alterum. Quare o mi Cic. quod mea & tua ętas patitur, perſuade tibi te unum eſſe,in quo colendo ego conſtituerim.i.uelim cõſtituiſſe,ſanctitatem patriam.i.patri debitã. Igitur omnia conſilia tua uidentur mihi non magis plena prudentiæ quæ ſumma eſt q̃ fidelitatis,quam.ſ. fidelitatem ſeruatã patri in me, ego metior ex mea conſcientia.i.tam magnam iudico, quantam uolo tibi ſeruare.Quare i.quamobrem ſi aut ſentirem aliter.i. q̃ tu iudicas ſentiendum, pręſertim de rep.certe admonitio tua poſſet me reprimere.ne.ſ.quod ſentirem executioni mandarem, aut ſi dubitarem .i. anceps & dubius eſſem,utram partẽ debeam ſequi, adhortatio tua poſſet impellere me,ut ſequerer id, quod tu putares optimum.ſ.ex omnibus.Honeſta eſt locutio,& amoris plena, ſi forma dicendi conſpiciatur.Nunc uero.ſ.cum neque aliter ſen

tiam

tiã neqoe dubitem: qd est quod possit trahere me in aliã partẽ i. q.d. nihil: qa quæcunque bona sunt in me, aut tributa. s. mihi beneficio fortunę, coi Romani semper plurimũ tribuebant, ut docet Plutar. in libello de fortuna Romanorũ & uirtute Alexandri, aut parta meo labore. Debebat loco fortunæ patrem luminũ ponere, a quo oōe datũ optimum & oē donum perfectum: sed uanum erat illi ante lucem surgere. Etsi. i. q̃q̃ sup bona mea sunt æstimata. i. appreciata a te carius. i. pluris q̃ sint, p̄p amorẽ. s. tuũ in me, tñ tanta sunt, iudicio uel. i. ẽt inimicissimi, ut mihi uideant desiderare. i. putare sibi deesse p̄ter bonam famam. Quare persuade tibi hoc unũ, quacũm potuero: alij legunt potero. i. datũ fuerit, enitt uirib⁹, puidere cõsilio tuo, mouere auctoritate. s. mea, hoc oē futurum, sup. esse semper reip. i. ad utilitatem reip. Sensus tuus non est ignotus. i. perspectus est mihi, neq; discreparem unq̃ a cõsilijs tuis, si facultas, optabilis mihi quidem, licet forte nõ omnibus, tui p̄ntis esset mihi. Nec cõmittam. i. & non patiar, oūe. scil. abero, ut possis reprehendere iure ullum factum meũ. Ego sum in expectatione oīum rerum, ut sciam qd geratur in Gallia citeriore. i. cis alpes Italiã u̅sus, ubi sunt Ligures & Insubres, & ubi tunc D. Brutus erat, qd geraẽ io urbe. s. Roma Ian. mense. s. proxime futuro, in quo comitia hẽt solebant. Ego sustineo interim hic. i. in Gallia ulteriore maximã solicitudinem, & curam, ne agentes. s. Romæ inter aliena uitia. i. q io hoc bello neutris fauẽt, putẽt mala nr̃a. i. q̃ ob discordiã patimur, coacti abesse ab urbe esse occasionẽ suã. i. petẽdi cõsulatus nobis debiti, qđ si successerit mihi p̄inde. i. ita ut mereor, ego certe satisfaciã & tibi, cui maxime me cupio. s. satisfacere, & oib⁹ uiris bonis. s. alijs. nã Cic. quoq; unũ bonũ putat. Fac ualeas & diligas me mutuo. s. ut te diligo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Rursus hortatur Plancum, ut remp. defendat, usus maxime argumento a spe laudis & gloriæ.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 5

Binas a te accepi literas eodẽ exẽplo: quod ipsum argumẽto mihi fuit diligẽtiæ tuæ. intellexi. n. te laborare, ut ad me tuæ expectatissimæ literæ perferrentur. ex quibus cepi fructum duplicem, mihiq; in comparatione difficilẽ ad iudicãdum, amorem ne erga me tuum, an aĩum in rẽp. pluris æstimandum putarẽ. est omnino patriæ caritas, meo quidẽ iudicio, maxima: sed amor, uolũtatisq; coniunctio plus certe habet *suauitatis. itaque cõmemoratio tua paternæ necessitudinis, beneuolentiæq; eius, quã erga me a pueritia cõtulisses, ceterarumq; rerũ, quæ ad eam sententiam pertinebant, incredibilem mihi lætitiã attulerat. rursus declaratio animi tui, quem hres de rep. quemq; habiturus esses, mihi erat iucundissima: eoq; maior erat hæc lætitia, q ad illa superiora accedebat. Itaque te nõ hortor solum, mi Plance, sed plane ẽt oro, quod feci ijs literis, qbus tu humanissime respondisti; ut tota mente, omniq; animi impetu in rẽp. incumbas. nihil est, quod tibi maiori fructui, gloriæq; esse possit: NEC quidq̃ ex omnibus rebus humanis est præclarius, aut præstantius, q̃ de rep. bene mereri adhuc. n. patitur tua summa humanitas, & sapientia, me, quod sentiam, libere dicere. Fortuna suffragante, uideris res maximas consecutus. quod q̃q̃ sine uirtute non potuisses: tamen ex maxima parte ea, quæ es adeptus, fortunæ, temporibusq; tribuuntur. his t̃pibus difficillimis, reip. quidquid subueneris, id erit totum, & proprium tuum. incredibile est omnium ciuium, latronibus exceptis, odium in Antonium. magna spes in te, & in tuo exercitu, magna expectatio. cuius, per deos, *gratiæ, gloriæq; caue tẽpus amittas. sic moneo, ut filium: sic faueo, ut mihi: sic hortor, ut & pro patria, & amicissimum. Vale.

um tamen plus amoris nã l. 1. de off. oēs, inquit, omnium caritates una patria complectitur.

supra. ep. 3. uirtute duce, comite fortuna.

quem, suscepto reip. patrocinio, inibis apud oēs bonos. dem infra, ep. 19.

HVBER. Binas) Superiori epistolæ ut Cicero rñdere, ostendens, quã gratus sibi sit amor, quem Plancus erga eum se hẽc ostendit, deinde etiam erga rempub. postea uero iterum eum hortatur, sicut & in alia epistola, ut tota mente, totisq; uiribus incumbat in remp. ex qua re affirmat eum consecuturum maximam gloriam. [Quod ipsum) s. scripsisse binas literas eodẽ exemplo. [Laborare) uehementer curare, dare operam. [Expectatissimæ) desideratissimę. [Difficilẽ in comparationem ad iudicandum). i. q si ponatur in comparationem, difficilis sit iudicatu. [Amor) mihi a te præstitus. [Paternæ necessitudinis, ceterarumq;) hæc. n. omnia in epist. Planci cõmemorata sunt. [Declaratio) demonstratio. quia scripserat Plancus, se omnia reip. p̄stiturum, q̃ uirib⁹, consilio & auctoritate posset. [Accedebat) adiungebatur. [Ad illa superiora) quę erant erga me. [Impetu) motu, impulsu. [Fructui) utilitati. [Præclarius) pulchrius. [Bene mereri de rep.) bene facere reip. [Patitur) quia non dedignaris, neq; moleste fers, quod omnia tibi libere dicã, ut filio. [Suffragante) fauente. [Temporibus) conditionibus temporum. [Id erit totum proprium & tuum) de quo fortuna nullam partẽ habebit, se totum uendicabit sibi uirtus tua. [Incredibile est) sensus est, nõ posset satis credi quantum oēs oderint M. Ant. exceptis latronibus, q ei fauẽt, qm & ipse est tanquam latro, & omne simile appetit suum simile. [Cuius gratiæ & glorię) . i. comparandæ. [Tempus) oportunitatem, quia facillime poteris eam comparare, si M. Antonium oppresseris. [Moneo) consulo. [Proprium) si esses meus.

PHIL. Binas) Respondet nunc Cic. literis, quas illi Planc. miserat: demonstrat enim in primis, quantum & lætitiæ, & fructus ex illis acceperat, cum intelligeret quo animo in eum, & in rẽp. fuisset affectus. Inde ad rempub. defendendam, immortalemq; sibi gloriam comparandam uehementer hortatur. Postremo de odio in M. Antonio, de spe in Plancum, de singulari etiam expectatione ipsius apud exercitum certiorem facit: &, ne captandæ gloriæ tempus omittat, uehementer rogat. [Eodem exemplo) eiusdem formæ atque sententię. Est enim exemplum quod continetur, exemplar uero quod continet: uel pagina sit exemplar, sententia sit exemplum. Itaque dicimus, Multa epistolarũ exemplaria fecimus eodem exemplo, hoc est multas epistolas eiusdem sententię. Sed apud auctores indifferenter ista poni comperimus. Item exemplariũ pro exemplaria apud Plinium legimus. Quod autem græci [illegible] nostri, ut inquit Quint. fere similitudinem uocare maluerunt. quod enim nos proprie uocamus exemplum, est rei gestæ, aut non gestę utilis ad persuadendum id quod intenderis cõmemoratio. Festus tñ inquit, exemplum esse quod sequamur, aut uitemus: exemplar quo simile aliquid faciamus. Illud animo existimat: hoc oculis conspicitur. [Quod ipsum). s. binas te literas scripsisse eodem exemplo. [Argumento) ad intelligẽtiã. [Diligentię) accurati laboris est. Sed hæc distant cura, opa, diligentia: q cura ad aĩum, opa ad corpus, diligẽtia ad utrunque refert. [In cõparatione difficilẽ) qđ sit mihi difficile iudicare, pluris ne amor in me tuus, an aĩus in rẽp. existimãdus sit. [Est oino) aperit iudicium, qđ dicit esse difficile, & ait caritatẽ patriæ esse p̄fecto maximam; sed amicitiam plus oīno suauitatis habere. [Amor) uoluntatis coniũctio. Circuitio est amicitię. [Commemoratio tua) repetit paucis, q Plan. scripserat. [Nihil est) quantum inde utilitatis, & glorię cape posset, paucis ostẽdit, quo attentum & diligẽtẽ facit. [De rep. bene mer.) in remp. beneficia conferre, ut, Si bene qd de re merui. [Suffragante) auxiliante. [Libere dicere) excusatio uerecũda: cum in eo, quod dicturus erit, aliquantulũ uirtuti detrahere uidebatur, attribuens t̃pibus, & fortunæ gloriam potius q̃ uirtuti, cum Plancus uirtute magis, q̃ fortuna fuerat gloriã consecutus. Sed intelligendum sanẽ de p̄teritis temporibus & fortuna, quæ ad cõparandam gloriam mollissima fuerunt. Sed hæc ciuilis belli tpa dicit esse asperrima, & in his quidquid egeris, sibi totum & proprium, non fortunæ & temporibus tribuendum putet. [Latronibus) istorum ducem Antonium dicit esse, ut idẽ ait in paradoxis. [Magna spes) sunt. n. ista duo sic iungẽda: Magna spes, magna expectatio est in te, & in tuo exercitu. Speramus incerta, expectamus certa. Speramus longinqua; expectamus propinqua. [Tempus) oportunitatem, quam in opprimendo M. Ant. habere poteris, & tibi ex eo maximam gloriam cõparare. [Sic) repetitio. [Filium) quasi [illegible] carum & amatum. [Proprium) quod est unicuique suum. Virg. Hũc mihi da proprium uirgo sata nocte laborem. alias perpetuũ. Terent. Ego uitam propterea deorum sempiternam arbitror, quod uoluptates eorum propriæ sint.

ASCEN. Binas &c.) Respondens Cic. literis a Planco receptis dicit se ex illis plurimum gauisum ob illius beneuolentiam in se. deinde

se: deinde ad remp. defendendam & ad immortalem gloriã cõparãdam, cohortatur: & postremo de odio in M. Ant. & de spe atque expectatione Plãci agit, dicens, Ego accepi a te binas literas .i. duas epistolas, eodem exemplo .i. eadem forma, & iisdem uerbis scriptas, quod ipsum fuit mihi argumento .i. approbationi diligentiæ tuæ. Intellexi .n. te laborare .i. affectanter curare ut literæ expectatissimæ perferrentur ad me, deinde .i. de eo loco, aut de ea re unde scriptæ sunt. Ex quibus .s. literis cepi duplicem fructum, difficilem mihi ad iudicãdum in comparatione .i. ad discernendum uter fuit maior, hoc est ne pro au putarem amorem tuũ erga me, an animum tuum in remp. æstimandum .i. appretiãdum esse pluris. Caritas patriæ est omnino meo quidem iudicio, maxima, sed amor & coniunctio uoluntatis habet certe plus suauitatis .i. honestæ delectationis. Itaq; cõmemoratio tua necessitudinis paternæ .i. quæ fuit cum patre tuo, & beneuolentiæ eius, quam tu contulisses erga me a pueritia .s. tua, & sup. cõmemoratio ceterarum rerum, quæ pertinebant ad eandem sententiam, attulerunt mihi incredibilem lętitiam. Rursus .i. ex altera parte declaratio animi tui, quem haberem de rep. & quẽ esses habiturus, si .s. pro meritis tibi successerit, erat mihi iucũdissima, & hæc lætitia erit eo maior q̃ aut quo .i. quito sup. magis accedebat ad illa supiora .s. de necessitudine patris tui & obseruãtia tua in me. Itaque, ô mi Plance, ego non solum hortor te, sed plane etiam oro, quod .i. quam rẽ feci his literis, quibus respondisti humanissime, ut incumbas in remp .i. sis procliuis ad eam seruandam tota mente & omni impetu animi tui. Nihil est quod possit esse tibi maioris fructus .i. utilitatis & gloriæ, nec quidq̃ ex omnibus rebus humanis est pręclarius aut prętãtius q̃ benemereri de rep. Enim .i. quia, summa humanitas & sapientia tua patitur adhuc dicere libere quod sentiam. tu uideris consecutus maximas res, fortuna suffragante .i. aspirante & fauente tibi, quod .s. maximas res consequi, q̃ q̃ non potuisses sine uirtute: ñ ea, quæ adeptus es, tribuuntur fortunæ & temporibus. sed sup. quidquid subueneris rei pub. his temporibus difficillimis .i. periculosissimis reip. quia alij eam defendere, alij inuadere moliuntur, id erit totum tuum & proprium. Odium in Antonium omnium ciuium, exceptis latronibus, est incredibile. magna spes est in te, & magna expectatio in exercitu tuo. Cuius gratiæ & gloriæ tempus, caue per deos .s. rogatus ne amittas. Ego moneo sup. te, sicut filiũ, & ego faueo sup. tibi ut mihi: ego hortor sup. te ut proprium & amicissimum.

A R G. Cum Plancus literis ad senatum scriptis pacem cum Antonio suasisset; suadet Cicero, ut pacẽ armis potius, quàm pactione, quærat; & ut se, a societate malorum ciuium aliquando seiungens, totum ad remp. transferat.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 6

Plãci legatus, Cicero nos studiosissimus. ep. 11. l. 8. & Lea 8. h.l.

QVæ locutus est * Furnius noster de aĩo tuo in rẽp. ea gratissima fuerunt senatui, populoq; R. probatissima. quæ aũt recitatæ sunt literæ in senatu, nequaquam consentire cũ Furnij oratione uisæ sunt. pacis enim auctor eras, cum collega tuus, uir clarissimus, fœdissimis latronibus obsideretur. qui aut, positis armis, pacem petere debent: aut, si pugnantes eam postulant, uictoria pax, non pactione, parienda est. sed de pace literæ uel * Lepidi, uel tuæ quam in partem acceptæ sint, ex uiro optimo, fratre tuo, & C. Furnio poteris cognoscere: me autem impulit tui caritas, ut quanquam nec tibi ipsi consilium deesset, & fratris, Furnijq; beneuolentia, fidelisque prudentia tibi præsto esset futura, uellem tamen, meæ quoque auctoritatis pro *plurimis nostris necessitudinibus, præceptum ad te aliquod peruenire. Crede igitur mihi Plance, omnes, quos adhuc gradus dignitatis consecutus sis, (es autem adeptus *amplissimos) eos honorum uocabula habituros, non dignitatis insignia, nisi te cũ libertate populi R. & cum senatus auctoritate coniunxeris. seiunge te, quæso, aliquando ab iis, cum quibus te non tuum iudicium, sed temporum uincula coniunxerunt. complures in perturbatione reip. consules dicti: quorum nemo consularis habitus, nisi qui animo extitit in remp. consulari. talem igitur te esse oportet, qui primum te ab impiorum ciuium, tui dissimillimorũ, societate seiungas: deinde te senatui, bonisq; omnibus auctorem, principem, ducem pbeas; postremo, ut pacem esse iudices, non in armis positis, sed in abiecto armorum, & seruitutis metu. hæc si & ages, & senties: tum eris non *modo consul, & consularis, sed magnus etiam consul, & consularis. sin aliter: tum in istis amplissimis noĩbus honorũ nõ modo *dignitas nulla erit, sed erit summa *deformitas. hæc, ĩpulsus bñuolẽtia, scripsi paulo seuerius: q̃ tu ĩ experiẽdo, eá rõne, q̃ te digna est, uera esse cognosces. xiij. kal. Ap.

uide ep. 26. & 34. h.l.

tres enumerat ep. 14. lib. 4.

ep. 3. & 4. h.l.

Phil. 8. & pro Balbo.

antitheta.

HVBER. QVæ locutus sum) Cum Furnius retulisset Romæ, Plãcum esse paratissimo animo ad omnia pericula p defensione reip. superuenerunt postea literæ Planci, q̃bus dicebat se suadere, ut fieret pax cum M. Antonio, q D. Brutũ Mutinæ obsederat. itaq; ueritus Cicero, ne Plancus se cum M. Antonio coniungeret; qđ semper timuerat; ei dissuadet hanc pacem faciẽdam, & societatem ineundam cum M. Antonio: quam dicit fore turpissimam & iniquissimam, quia sit futura contra salutem reip. neq; esse faciẽdam ullo modo pacem, donec resp. in eo sit statu; ut nullo seruitutis metu pmatur: aliter oẽs honores, quos ante adeptus sit, fore ei summæ turpitudini. [Probatissima) acceptissima q̃ ualde ei placuerunt. [Literæ) tuæ. [Nequaquã) minime. [Consentire) cõuenire, cõcordare. [Auctor) suasor. s. in literis tuis. [Collega) D. Brutus, q fuerat designatus consul cum Planco. [Fœdissimis) crudelissimis. [Latronibus) Antonio, & Antonianis militib'. [Obsideretur) Mutinæ. [Qui) .s. Antonius. probat aũt pacem nõ fuisse ei cõcedendam sm eius uoluntatem. nam dicit eum aut debuisse deponere arma, aut fuisse uincendum. [Vel) .i. etiam. [Lepidi, uel tuæ) utrique .n. scripserant. [Caritas) amor. [Præsto) prompta, parata. [Meæ auctoritatis) .i. mei, cui plurimum tribuit. [Crede) repetit quę in aliis epistolis superioribus dixit, ut eum incitet ad tuẽdam remp. [Vocabula) nomina tantũmodo. [Auctoritate) graui sñia, & iudicio. [Seiunge) .i. separa. [Ab iis) significat Antonianos, & oẽs, qui fuerant Cæsariani. [Tempora) necessitas temporum. quia cum ipsi oĩa possent, uidebatur ita esse faciendum. [Non tuum iudicium) non q̃a iudicares eos dignos tua coniunctione. [Consularis) dignus consulatu. [Impiorum) impugnantium patriam suam. [Dissimillimorum tui) scelestissimorum, cũ tu sis bonus. [Ducem) ut non solum sequaris ipsum senatum, sed etiam regas tanq̃ dux. [Abiecto metu seruitutis) .i. rep. in eo statu collocata, ut patria nullam seruitutem timeat, hoc est remotis tyrannis & oppugnatorib' reip. [Honorum) cõsulatus. [Deformitas) turpitudo & infamia. [Seuerius) instãtius & grauius. [Quę te digna est) q̃ te decet. s. recte faciendo & agendo quæ scripsi.

PHIL. QVæ locutus) M. Ant. Mutinæ D. Brutum eo tempore tenebat obsessum, quo Furnius, Romam reuersus, retulit Plan. omnia pro rep. facturum, uel uitæ periculum aditurum, ut saluam remp. redderet: allatæ postea sunt literæ, quæ pacem cum M. Ant. faciendam senatui suaderent, & Plan. huius pacis auctorem pollicerentur. quo Cic. perturbatus est non parum, ueritus qdem ne Plan. M. Ant. se ipsum cum copiis suis adiungeret. Quare hac ad eum epistola huiusmodi pacem magnopere fugiendam esse demõstrat, cum pp salutem reip. cui & turpissimum hoc facere, & perniciosissimum esse putatur, etiam pp honores Plãci, qui hmõi pace pollui uidebantur, uel maxime q̃ eius collega D. Brutus ab Ant. obsideret. Dat inde Plãco præceptum, & quid in hac sibi & tãta retũ ptutbatione fieri oporteret. hoc ad argm. Sed, ut facilius quod scribit, intelligas; aliquantulum ex historia repetendum est. Cic. singulari odio M. Ant. persequens, iussu senatus ad eum literas dedit, ut a Mutinensi obsidione cessaret, & Celticam prouinciam Decio cederet. quod cum facere noluisset, hostis iudicatus est. dedit & ad Brut. literas, ut prouinciam pro rep. retineret; Antonioque, tametsi cõsul esset, armis oĩno resisteret; nec senatus sententiam expectaret. q̃ cũ Brutus effecit, & cum propter longam obsidionem iam fame laboraret, Hirtius & Cæs. Octauius cum copiis suis accesserunt, timentes ne sibi Antonius deficientem Bruti exercitum uendicaret: & sic accesserunt, & Brutum liberarunt. Sed nondum intellecta uictoria,

cum ad subueniendum tres illuc legiones mitterentur, in itinere hostes fusos audiuerunt. Ex quo frater inquit, Cum iter ad Mutinam dirigerem; in itinere de prœlio facto, Brutoq; & Mutina obsidione liberatis audiui. Et in alia ad eum epistola Cic. sic habet, O gratam famam, biduo ante uictoriam de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. at, q ẽi fusis hostib⁹, nobis innotuit. spes ois in te est. fugisse.n. ex prœlio Mutinensi dūr no tissi mi latronum duces. In quo tñ prœlio Pansa & Hirtius consules cecidere, Ant. cum omnibus copiis præter equitatum in fugam se dedit, Appẽninum transgressus ad uada se recepit. cũ uero copias trans alpes ductuũ se dixisset, oẽs negauerunt sequi uelle. iã Brutus cum exercitu appropinquabat. Sic.n. ad Cic. scripserat se factutum. Ego.n. inquit, ne cõsistere possit in Italia Ant. dabo operam. sequar eũ confestim. Ant. desperatis rebus ad M.L. mutata ueste cõfugit oraũit, ut a persecutionibus defenderet. In castris ab eo receptus ab integro bellum cum Lepido reparaũt. de quo idem Brut. dubitans ad Cic. sic ait: In primis rogo te ad hominem uentosissimum Lep. mittas, ne bellũ nobis reintegrare possit, Ant. sibi coniuncto. multæ & bonæ & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinij. Idem persuasissimum est, inquit, Lepidum recte facturum nunq̃: & tunc Octauius ad dominatus adipiscendi oportunitatem expectans sententiã mutanit: copiasq; contra senatum & remp. conuertit inita cum M. Ant. & M. Lep. ad delendam libertatem, & sibi tyrannidem uendicandam societate in agro Bononiensi conuenerunt: atque facta ciuium proscriptione remp. occuparunt. [Furnius] legatus tuus. [Probatissima] acceptissima, & quæ multum senatui commendaret, cum ab eo accepissent mentem Planci non esse dispositam ad pacem cum M. Ant. [Auctor] suasor pacis eras in tuis litteris. [Latronibus] Antonio & suis, ut supra. [Positis si uis] ratio quare nõ esset cum eo pax facienda. [Collega] D. Brutus, qui designatus erat consul cum Planco. [Vel Lepidi] nõdum.n. Lepidus Antonium in castris acceperat, nec adhuc oĩno contra remp. sentiebat: de quo in alia epistola sic habetur: Sperabam etiam Lepidum temporibus admonitum tecum & reip. satis esse facturum. & Plan. Nam que assidua internuntiis cum Lep. egi, ut omissa omni contentione, tecõciliataq; uoluntate nostra communi consilio reip. succurreret. Vtetq;.n. ad senatum scripserat. [Vellem] uult dare cõsiliũ Planco, qd in tale re sibi faciũdum esse uideretur. [Eos] honorũ uocabula habituros. Et, inquit, amplissimis dignitatis gradus consecutus. sed sic habeto, nisi cum auctoritate senatus te coniunxeris: duntaxat uocabula honoris, non aũt insignia & effectum dignitatis ipsius habebis. Hoc aũt ideo dicebat, ut eorũ consuetudinem atq; coniunctionem fugeret, q dubij in rep. esse uidebantur. Inter quos Lep. sentiebat, quem inconstantem & ancipitem esse cognoscebat. de cuius uoluntate multa in aliis epistolis scripta sunt. [Honorũ uocabula] nomina tantũmodo, non effectus. de uero aũt honore sic ait: Honos mihi uideri solet, qui nõ pp spem futuri beneficij, sed pp magna merita claris uiris defertur & datur. quare sit modo aliqua res, in qua honos elucere possit: omnibus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. is aũt, qui uere bonos appellari potest, non inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ uirtutis est pmium. [Ab iis] s. Antonianis. [Iudicium] ut tu iudicares illos esse dignos coniunctione tua. [Nemo consularis] qui bene consuleret. non ad dignitatem nunc refertur, sed ad consiliũ. [Animo consulari] qui bene de rep. senserit. [Talem] ut aio sis in rep. consulari, & teipsum ab iis seiungas q non sunt in rep. consulares, sed impij inimici. [Auctorem] articulus. [Consul] in magistratu. [Consularis] in bene sentiendo de rep. [Ducem] tanquã qui regat senatũ & remp. & habeat resp. quem sequat. [Seuerum] quasi uelit dicere, hoc ego nõ scripsissem ad te, nisi me ipsum beniuolentia coegisset, & cura honoris tui. [Abiecto metu seruitutis] in tuto rep. collocata. ut respub. nullam seruitutem timeat a tyrannis. [Deformitas] turpitudo, ignominia. [Te digna] bene agendo quæ scripsimus.

ASCAN. Qve locutus &c.) Cum Furnius retulisset Romæ Plan. esse paratissimum ad oia pro reip. defensione sustinẽda, supernenerũt literæ Planci suadentis, ut pax cum Antonio fiat. quam pacem Cic. ne Plancus adhæreat Antonio, nũc improbat, adducens Antonium in odiũ. Ordo est. Ea, quæ Furnius locutus est de animo tuo in remp. fuerũt gratissima. sup. mihi, & probatissima senatui populoq; R. Autem. i. sed literæ tuæ (sed caute supprimit pronomen) quæ fuerunt recitatæ in senatu, nequaq̃ uisæ sunt consentire cum oratione Furnij. Eras enim. s. in illis litteris, auctor. i. approbator pacis. s. cum Antonio. cum collega tuus uir clarissimus. s. D. Brutus tecum consul designatus, obsideretur s. Mutinæ, a latronibus fœdissimis s. Antonianis. Qui. s. latrones debent aut petere pacem, armis depositis s. prius, aut si postulant, eam s. pacem pugnantes, pax est parienda. i. acquirenda eis, uictoria. i. pet uictoriam, non pactione. i. non ea conditionibus pacis ante uictoriam oblatis. Sed tu poteris, cognoscere ex uiro optimo fratre tuo, & ex C. Furnio in q̃ partem literæ uel Lepidi, uel tuæ de pace sint acceptæ q. d. in pessimam. Aũt. i. sed caritas tui. i. quæ est mihi in te, impulit me, ut q̃q̃ nec cõsilium deesset tibi ipsi, quia potes tibi ipsi consulere, & beneuolẽtia & fidelis prudentia fratris & Furnij esset futura tibi præsto. i. parata auxilio. Tamen uellem pro pluribus necessitudinibus nostris, aliquod præceptũ quoque. i. etiam nostræ auctoritatis peruenire ad te. Igitur õ mi Plan. crede oẽs gradus dignitatis quos consecutus sis adhuc. i. ad hanc usq; diem (tu aũt adeptus es quã amplissimos). i. in primis amplos. s. gradus eos habituros uocabula honorũ, non insignia dignitatis, hoc est magistratum quidem & honores uocabuntur, sed nihil ex eis tibi dignitatis accedet, nisi cõiunxeris te cũ libertate populi R. & cum auctoritate senatus. Quæso. i. exigo & requiro a te seiunge. i. separa te aliqñ. i. tandẽ, ab his. s. fautoribus Antonij & Cesaris interempti, cum quibus non iudicium tuum sup. coniunxit te, sed uincula. i. necessitas tẽporum coniunxerunt te. Complures dicti sup. sunt consules in con turbatione reip. quorum nemo habitus sup. est. i. reputatus, cõsularis. i. cõsulari potestate dignus nisi qui extiterit. i. emerserit animo consulari. i. consule digno, in. i. erga remp. Igitur oportet te esse talem q seiungas. i. separes primum te ab societate ciuiũ impiorum, dissimillimorum tui. s. in moribus; deinde qui sup. præbeas sup. te, & senatui & omnibus bonis auctorem, principẽ, ducem, postremo ut iudices pacem esse non in armis positis. i. depositis & dimissis, sed in metu armorum, & seruitutis abiecto, hoc est in abiectione talis metus. Si tu ages & senties. i. iudicabis sup. agenda hæc, tu eris tum. i. tunc nõ modo consul & consularis, sed etiam magnus consul & consularis. Sin. i. sed si, sup ages & senties aliter, nõ modo nulla erit dignitas tua in illis amplissimis nominibus honorũ, ut sunt nomina imperatoris & consulis, sed et summa deformitas. Quia ut dicit Iuuen. Omne animi uitium tanto conspectus in se Crimen habet, quanto maior q peccat habetur. Ego scripsi hęc, impulsus. i. instigatus beneuolentia, paulo. i. modico seuerius. i. nimis seuere, quæ tu cognosces esse uera, experiendo in ea ratione. i. forma quæ digna est te. Datũ &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Cur breuius illi de re sua scribat, exponit: deinde operam suam omnem reip. pollicetur, petens a Cicerone, ut is dignitatem eius defendat.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. CICERONI. 7

Plura tibi de meis*consilijs scriberẽ, rationemq; omniũ rerum redderem uerbosius, quõ magis iudicares oia me reipub. præstitisse, quæ & tua exhortatione excepi, & mea affirmatione tibi recepi: (non minus.n. a te probari, q̃ diligi, semper uolui: nec te magis in culpa defensorẽ mihi paraui, q̃ prædicatorem meritorum meorũ esse uolui) sed breuiorem me duæ res faciunt; una, q publicis literis oia sum persecutus; altera, q M. Varisidium, equitem Romanum, familiarẽ meũ, ad te ipsum trãsire iussi, ex quo oia cognoscere posses. nõ mediusfidius mediocri dolore afficiebar, cum alij occupare possessionem laudis uiderentur: sed usque mihi temperaui, dum perducerem eõ rem, ut dignum aliquid & *cõsulatu meo, & uestra expectatione efficerem. quod spero, si me fortuna nõ fefellerit, me consecuturũ: ut, maximo præsidio reip. nos fuisse, & nunc sentiant hoĩes, & in posterũ memoria teneant. A te peto, ut dignitati meæ suffrageris; & quarum rerum spe ad laudem me uocasti, harum fructu in reliquum facias alacriorem. non minus posse te, quàm uelle exploratum mihi est. Fac ualeas, meque mutuo diligas.

cur non statim post obitum Cæsaris pro libertate arma ceperim.

quem gesturus erat bello post, cũ iam a Cæsare, ad Parthicum bellum iturus, designatus esset cũ D. Bruto, sed, ob ciuile bellum, cõsulatum nõ nisi triennio post gessit.

Plura

BVDAE. PLura tibi) Admonitus Plancus, & stimulatus exhortatione Ciceronis ad remp. tuendam, dicit se fuisse scripturũ pluribus ỹbis, quid esset acturus, nisi & scripsisset publice, & dedisset mãdata M. Varisidio cuidam. breuiter tamen dicit, se ita esse dispositum, ut speret se ita esse facturum, ut & homines in pręsentia perspiciant eius uoluntatẽ, & in futurum meminerint. postremo petit a Cic. ut dignitas sua ab eo defendatur. [Recepi) promisi. [A te probari) a te laudari, tibi re ipsa placere. [Persecutus) tractaui, & expediui. [Trãsire) uenire. [Occupare) inuadere, usurpare. [Laudis) quę mihi debebatur. [Temperaui mihi) sustinui me. [Eò) ad id. [Vestra expectatione) quam de me conceperatis. [Sentiant) iudicent, cognoscant. [Alacriorem) promptiorem.

PVBL. PLura tibi) Excusat breuem epistolam, & duas breuitatis causas fuisse cõmemorat. Vnam ꝙ publicis literis ad senatũ omnia scripserat: quæ Cic. adhortatione susceperat pro rep. Alterã ꝙ M. Varisidium ad eum miserat: a quo oĩa cognoscere poterat, dicit tñ se eo animo esse affectũ in rẽp. ut speret se consecuturum, quod tã hodierni q̃ posteri iudicabũt se maximo pręsidio reip. fuisse. pręterea dicit se non parum dolere, ꝙ alij laudes eius occupare uidebantur. Demum dignitatẽ & honorem suum Cic. cõmẽdat, ut ab eo defendatur. Plura antiq., & plurima dicebant, in quo quidam grãmaticus apud Gellium deridetur: dicimus & complura, sed uim comparatiuam amittit. Item plura de duobus & pluribus ẽt q̃ duobus. Complura uero nunq̃ de duobus dici põt. [Excepi) capio multa componit, inter quæ numeratur excipio diffusæ significationis uerbũ. Nam est aliqñ insidiis opprimere: Virg. exceptum Triton, si credere dignum est, Inter saxa uirũ spumosa immerserat unda. & subsequi: ut, tũc sic excepit regia Iuno. Et suscipere: ut, qs te casus deiectam coniuge tanto Excipit? & remouere: Cicero, Platonem semper excipio. [Tibi recepi) hoc est ꝓmisi. [Publicis literis) ad senatum: quarũ initium est, Si cui forte uideor. [Persecutus literis) hoc est scripsi: ut persecutus cõuicio. i. uituperaui. Eodẽ modo dicimus in ꝓsequor te laudibus: significat, te laudo. Prosequor te amore, te amo. Et multũ hñt nouitatis in dicẽdo. [Equidem R.) ad ordinem equestrẽ, & ad militarẽ disciplinam referri põt. Nam eques is est q equo militat, & q ordine equestri nobilitatus est. Nec tu militem pro eo dices, q ordine equestri est. sũt. n. milites oẽs, qui militant, a millenario numero appellati. Sed proprie q pedibus militant, milites appellantur. sed ista confundunt. [Iussi, uo.) iubeo Chremetem saluere. Est etiam hortari: Virg. Sed notis precibusq; iubẽt exposcere pacẽ. &, Infandum regina iubes renouare dolorẽ. alias decernere: Liu. Ratũ haberetis, si populus iuberet. In prima uero signatione est imperare. Sed aliquantulũ plus est imperare q̃ iubere. Terẽt. Iubes ne? iubeo, immo cogo, atque impero. differunt ẽt constructione. nam impero mihi, tibi, sibi rem hanc, dicimus. Quint. imperauit sibi ne qs admitteret amplius preces. Sed iubeo mihi, nõ dicimus. [Pręsidio) auxilio. sed proprie est custodia militũ alicui oppido, & huiõi loco impositum præsidio appellatũ. Sicut auxilium ab augendo dictum: & q in auxilium succedunt, Subsidiũ appellantur. [Temperaui m.) sustinui me ipsum. [Eò) ad id. [Expectationem) quam de me habebatis. [Sentiant) cognoscant, & iudicent. [Alacriorem) promptiorem. [Exploratum) diligenter obseruatum & cognitum & inuentũ. Cicero hac ui nõ mutatur, nisi exploratum quidem habeas: id oĩno neminem unq̃ suspicaturum. Et idem est, quod exploraui. ut compertum est mihi, & cõperi, idem sunt. Sed explorare proprie est diligenter inquirere. Vnde exploratores nominantur in castris.

ASCEN. PLura tibi &c.) Admonitus Plancus & stimulatus adhortatione Ciceronis ad remp. tuẽdam, dicit se scripturũ fuisse pluribus uerbis qd esset acturus, nisi & scripsisset publice & dedisset mandata Varisidio: paucis tñ dicit se ita facturũ ut hoies ꝓspiciant beneuolentiã suam in remp. rogatq; ut dignitatem suã defendat. Ordo est. Ego scriberẽ tibi plura de cõsiliis meis & redderẽ uerbosius. i. pluribꝰ uerbis, rõnem oium rerũ, quò. i. ut iudicares magis me ꝓstitisse. i. exhibuisse, causa reip. oia quæ &. i. simul excepi. i. ex multis intellexi præcipue faciẽda, exhortatione tua. Et recepi. i. ꝓmisi tibi. s. perficienda, affirmatione. i. ꝑ affirmationem meam, non. n. nolui minus probari. i. approbari & cõmendari a te. s. in hoc facto q̃ diligi semper. Nec paraui magis mihi te defensorẽ in culpa. i. si admisissem culpam, q̃ uolui esse prędicatorem. i. buccinatorem meritorũ meorũ. Sed duæ res faciunt me breuiorẽ. s. in scribendo, una. s. res facit me breuiorem ꝙ sum ꝓsecutus omnia literis publicis. i. publice ad senatum missis. Altera ꝙ iussi M. Varisidium, equitem Romanum, familiarem meũ, transire ipsum. i. in propria (ut dixi) persona ad te, ex quo posses cognoscere oia. Ego mediusfidius afficiebar dolore nõ mediocri sed ingenti, cum alii uiderentur occupare. i. tanquã uacuã sibi uindicare possessionem laudis. Sed temperaui mihi. i. compescui impetum meũ, usque dum perducerem rem eò. i. ad id, ut efficerem aliqd dignum & consulatu meo & expectatione uestra. qđ spero me cõsecuturũ: si fortuna non fefellerit. i. deceperit me, ut hoies, &. i. pariter sentiant & nunc, & teneant in memoria in posterũ. s. tempus adueniens, nos fuisse reip. maximo ꝓsidio. i. protectioni ab ingruẽtibus occupatoribus. Ego peto a te ut suffrageris. i. auxilium & fauorem ꝓbeas dignitati meæ, & quarum rerum spe tu uocasti me ad laudem, facias me alacriorem in reliquum. s. tempus fructu harum. s. rerum. Exploratum est, sup. mihi. i. certo scio te non minus posse, quã uelle. Fac ut uales, & diligas me mutuo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

*Nunciat senatui Plancus, quid in Gallia, quod ad dignitatem reip. defendendam pertinere putauerit, egerit: petitque, ut omnia illius consilia, facta, dicta ita accipiant, ut persuadeant sibi omnia ad remp. defendendam designata fuisse. * De Planco Velleius lib. 2. sic ait: Plancus diu, quarum esset partium, secum luctatus, senatus se literis uendicans, mox eiusdem proditor.*

Plãcus imp. cos. des. S. D. *cos. prœt. trib. pl.* S. P. PL. Q. R. 8

SI cui forte uideor, diutius & hominum expectationem, & spem reip. de mea uoluntate tenuisse suspensam; huic prius excusandum me esse arbitror, q̃ de insequenti officio quidq̃ ulli pollicendũ. non. n. ꝑteritam culpam *uideri nolo redemisse, sed optimæ mentis cogitata iã pridem, maturo tempore enunciare. Non me ꝑteribat, in tanta solicitudine hoium, & tã perturbato statu ciuitatis fructuosissimam esse ꝓfessionem bonæ uoluntatis: magnosq; honores ex ea te complures consecutos uidebam. sed, *cum in eum casum me fortuna demisisset, ut aut, celeriter pollicendo, magna in spe ad proficiendum impedimenta opponerem; aut, si in eo mihi tẽperauissem, maiores occasiones ad opitulandum haberẽ: expeditius iter cõis salutis, q̃ meæ laudis, esse uolui. nam quis in ea fortuna, q̃ mea est, & ab ea uita, quã in me cognitam hominibus arbitror, & cum ea spe, quã in manibus habeo, aut *sordidum quidq̃ pati, aut ꝑniciosum cõcupiscere põt? sed aliquantum nobis temporis, & magni laboris, & multæ impẽsæ opus fuit, ut, q̃ reip. bonisq; oĩbus polliceremur, exitu ꝑstaremus; neq; ad auxilium patriæ nudi cum bona uolũtate, sed cum facultatibꝰ accederemus. confirmãdus erat exercitus nobis, magnis sæpe ꝑmiis solicitatus; ut ab rep. potius moderata, q̃ ab uno infinita, speraret. cõfirmãdæ cõplures ciuitates, q̃ superiore anno largitionibꝰ, cõcessionibusq; ꝑmiorũ erãt obligatæ; ut & illa uana putarẽt, & eadẽ a melioribꝰ auctoribꝰ petẽda existimarẽt. eliciẽdæ etiã uolũtates reliquorũ, q finitimis ꝓuinciis, exercitibusq; ꝑfuerũt; ut potius cũ pluribꝰ societatẽ defendẽdæ libertatis iniremus, q̃ cũ paucioribꝰ *funestã orbi terrarũ uictoriã pareremus. muniẽdi uero nosmet ipsi fuimus, aucto exercitu, auxiliisq; multiplicatis; ut, cũ ꝑferremꝰ sensus aperte, tũ, ẽt inuitis qbusdã, sciri, qd defensuri essemus, nõ esset periculosum. itaq; nunq̃ diffitebor, multa me, *ut ad effectũ horũ cõsiliorũ ꝑuenirẽ, & simulasse inuitũ, & dissimulasse cũ dolore: ꝙ, ꝑmatura denũtiatio boni ciuis imparati q̃ periculosa esset, ex casu collegæ uidebã. quo noĩe etiam C. Furnio legato, uiro forti, atq; strenuo, plura etiam uerbo, q̃ scriptura, mandata dedimus; ut & tectius ad uos perferrentur, & nos essemus tutiores; quibusq; reb.

nunc, cum remp. inuidã suscipio.

cum eo loco res essent.

qualis est seruitus.

difficilior enim paucis uictoria, quã multis.

ut hæc ad exitum consilia perducerem.

& cōem salutem muniri, & nos armari conueniret, ꝑcepimus. ex quo intelligi pōt, curam reip. summæ defendēdæ iam pridem apud nos excubare. nunc, cū deûm benignitate ab omni re simus paratiores, non solū bene sperare de nobis hoīes, sed explorate iudicare uolumus. legiones habeo *quinque sub signis, & sua fide, uirtuteq; reip. cōiūctissimas, & nr̄a liberalitate nobis obsequētes: ꝓuinciam oīum ciuitatum cōsensu paratissimā, & summa contentione ad officia certantem: eqtatus, auxiliorumq; tantas copias, quātas hæ gentes ad defendendā suam salutem, libertatemq; conficere pñt. ipse ita sum aīo paratus, uel ꝓuinciā tueri, uel ire quò resp. uocet, uel tradere exercitū, auxilia, prouinciamque; ut uel oēm impetū belli in me conuertere nō recusem, si modo meo casu aut cōfirmare patriæ salutē, aut periculū morari possim. hæc si, iā *expeditis oībus rebus, tranqlloq; statu ciuitatis, polliceor in damno meæ laudis: reip. cōmodo lætabor. sin ad societatē integerrimorū, & maximorū periculorum accedā: consilia mea æqs iudicibus ab obtrectatione inuidorū defendēda cōmendo. mihi quidē ipsi fructus meritorum meorū in reip. incolumitate satis magnus est paratus. eos uero, q, meam auctoritatē, & multo magis uestram fidem secuti, nec ulla spe decipi, nec ullo metu terreri potuerunt, ut cōmendatos uobis habeatis, petendum uidetur. Valete.

quattuor memorat ep. 15. h. l.

Antonio ad Mutinā profligato. infra, ep. 10.

RVBAR.

SI cui forte) Plan. absens consul designatus cū diu post designationem cōsulatus tacuisset, neque qdq̄ ad senatum populumq; R. scripsisset de aīo suo erga remp. qualem deceret consulem præstare: hac epistola excusat tarditatem suam litterarū, & ꝓmissiones animi sui erga remp. ostēdens optima causa esse dilatas, ut ante cōfirmarentur ciuitates, quæ superioribus annis fuerant ab aduersariis spe præmiorū solicitatæ, & allicerentur animi præfectorum, ꝓuinciarum finitimarū, ut potius secū & cū rep. sentirēt & cōiungerent, q̄ cū paucis latronib⁹: ꝑterea ut seipsum muniret aucto exercitu & multiplicatis auxiliis. quæ oīa postq̄ nunc se fecisse dicit: pollicetur oēm bonam spem & certissimū iudicium de aīo suo in rēp. habēdum esse. declarat. n. qualē & quantū exercitū sibi cōparauerit. postremo petit a Rom. ut ęqui iudicēs sint eius consiliorū & animi optime affecti: & ut eos habeant cōmendatos, q nulla re moti a rep. defecerunt. [Suspensam) dubiam, ꝑpēdentē. [Huit). Cui uisus sum tenuisse suspēsam expectationē, & spem reip. [Insequēti) futuro. [Redemisse) emēdasse. Ille. n. dicitur redimere culpā ꝑteritam, qui aliquo egregio facto eā emendat, & compensat. [Maturo) tēpestiuo, apto, neque nimis accelerato, neq; nimis tardo. [Cogitata) cogitationes & cōsilia. [Non pręt. me) nō ignorabā. [Fruct.) utilissimā. [Ex ea) qui eam facerent. [Professionē) promissionē, expositionē. [Sed) ostendit se ꝑꝑ utilitatē rei, distulisse ꝓfessionē suæ uoluntatis. qa si celeriter ꝓmisisset, uidebat magna impedimenta sibi opponi posse. sin aūt distulisset, se habiturū maiorem oportunitatē ad auxiliandū reip. Itaq; maluit cōsulere reip. q̄ honori. [Proficiendū) iuuandū, dandū utilitatē. [Temp. mihi) .i. cōtinuissē me. [In eo) ne celeriter pollicerer. [Expeditus) paratius. [Iter) uiā, rōnē. [Quæ mea est) .i. qualis est mea. [Vita) semper prolata & remota ab omni auaritia & turpitudine. [Quā) spē. [Habeo) in manibus, quia oīa sunt mihi parata ad optimā spem. [Sordidū) turpe. hoc aūt dixit, ne putetur quidq̄ esse facturus ꝑꝑ auaritiam, nisi puta q magno aliquo ꝓmio a M. Ant. corrūperet, ut cū eo cōiūgeret. [Perniciosū) dānosum reip. [Aliquantu tp̄is) ad cogitādū. [Et multæ impēsæ) .i. fuit nobis opus. [Exitu) sine effectu. [Nudi) sine cogitatione, sine cōsilio, sine reb⁹. [Facultatib⁹) exercitu & ceteris reb⁹ simul cū uoluntate, quæ ꝑ se nō sufficit. [Cōfirmandus) enumerat ea, q̄ fuerunt facienda anteq̄ polliceretur uoluntatem suā. [Solicitatus) factus dubius, & tētatus a M. Ant. [Moderata) honesta, qualia solebat dare resp. R. [Infinita) innumerabilia, maria, mōtes, ut aiunt, sicut promittit Ant. qui. n. ꝓmittit moderata, facile credendus est esse ꝓstaturus: q uero innumerabilia & infinita, nō uidet ꝓstaturus. [Larg.) tributis, donationibus. [Illa) pmia & largitiones, quæ accepissent ab Ant. uel a Cæs. & Cæsarianis antea. [A melioribus auct.) hoc ē a senatu & P. R. a qbus iustiori iure dari deberent. [Eliciendæ) attrahendæ, adducendæ. [Finitimis) uicinis huic Galliæ. [Cū pluribus) cū toto P. R. [Societatem) fœdus, aut coniunctionē. [Paucioribus) qui sequerentur Ant. [Funestam) calamitosam. [Muniendi) corroborādi. [Auxiliis) subsidiis, quę ab amicis & sociis mittuntur. [Præferremus) ostēderemus. [Sensus) uoluntatē nr̄am, ordo est: Nosmet ēt fuimus muniendi, exercitu nr̄o aucto, & auxiliis multiplicatis, ut, cū ꝓferremus sensus aperte: tū ēt nō esset piculosū sciri, qd̄ essem⁹ defensuri, inuitis quibusq;. [Non esset periculosum) nō possent nos impedire, bene partis omnibus q̄ dixi. [Diffitebor) negabo. [Simulasse) ostēdisse me facere. [Et dissimulasse) .i. occultasse. [Vt peruenirē ad effectum hor consilior) .i. ut possem hec mea consilia & has meas deliberationes ad effectū perducere. [Quòd) qa. [Præmatura) accelerata. Iuuen. Nō præmaturi cineres, nec funus acerbū Luxuriæ, sed morte magis metuenda senectus. [Denūtiatio) declaratio & promissio. [Boni ciuis imparati) .i. ciuis habentis bonā uoluntatē, sed non parati rebus necessariis. [Ex casu) ex infortunio. [Collegę) D. Bruti. q. Mutinæ obsessus est, qa aperte ostendit se esse defensurū remp. ante, q̄ parasset q̄ erant necessaria ad resistendū hostibus. [Quo nomine) .i. qua causa, ob quā remi. [Tectius) secretius q̄ per lr̄as q̄ possunt intercipi. [Muniri) corroborari. [Ex quo) ex qua re [Excubare) uigilare, assidue esse. [Nunc iā) dicit ips esse declarandi uoluntatē suā, quam ostendit esse paratissimā erga remp. qñquidē oīa habet parata. [Deum) deorū. [Explorate) indubitate. [Legiones) exponit apparatū suū. [Sub signis) .i. in castris, sub uexillis. Vexilla. n. nō tollebantur, nisi cū iam erat deueniendū ad manus. Luc. Tollite iampridē uictricia tollite signa [Obsequentes) obedientes, prōptos ad mea iussa. [Prouinciam) Galliā. [Oium ciuitatum consensu) oēs. n. ciuitates prouinciæ cōueniunt, & consentiunt ad faciendū oīa, quæ uelim. [Certantē ad officia) euitentē ut faciat quod debet erga me & P. R. qa certant oēs ciuitates inter se, q̄ magis possit ꝓstare officium suum. [Hæ gentes) Gallicæ. [Conficere) simul ponere. [Resp.) .i. causa reip. [Vocet tradere) & eget opera mea. [Vel) .i. ēt. [Conuertere in me) .s. super me, ut ita dicā, suscipere: & ut audeam ego solus resistere oībus hostibus cū periculo uitæ meæ. [Morari) differre, in lōgius ducere. [Periculū) quod est reip. euenturum. [In dāno meæ laudis) qa nimiū tardauerim declarationē huius meę uoluntatis. [Lętabor cōmodo reip.) gaudebo ꝓfuisse reip. licet ego nullam laudē assecutus sim. [Accedā) adiungar. [Integerrimorū) optimorum ciuium, q oīno remp. defendere uelint. [Cōmendo mea cons. &c.) uelim ut de meis consiliis equū iudiciū afferatis. [Mihi qdē) sensus est: ego satis magnos fructus pro meritis meis me adeptū putabo, si resp. fuerit incolumis. [Vlla spe) promissorum q̄ faciebat M. Ant. [Vllo metu) amittendarum fortunarū suarum, nisi sequerent M. Ant. ut ille eis minabatur.

ASCAN.

SI cui forte) Plancus absens cōsul designatus cum diu post designationem cōsolatus tacuisset, neq; quidq̄ ad senatum populumq; R. scripsisset de animo suo erga remp. qualem deceret cōsulem præstare: hac epistola excusat tarditatem epistolarum suarum, callide indicās eam in rem eam suam cū reip. fuisse. indicat ꝑterea qualem exercitum habeat, & quid pro rep. decreuerit. Salutatio sic legitur: Cn. Plancus imperator cōsul designatus salutē dicit Cōsulibus, Pręt. Tribunis plebis, senatui, populo, plebiq; Romanæ. Ordo est. Si ego uideor forte cui. n. alicui tenuisse suspēsam &. i. simul expectationē hominū & spē reip. de uoluntate mea. s. erga se, ego arbitror me excusandū esse huic priusq̄ pollicendum quidq̄ ulli de officio insequenti. i. qd̄ deinceps impendere decreui. Non. n. uolo uideri redemisse. i. recōpensasse aliquo merito culpā præteritam, qa uult nullam in se culpā fuisse, sed sup. uolo uideri enunciare tp̄e maturo. i. oportuno, neq; nimis tardato, neq; nimis festinato cogitata iāpridē. s. a multo tp̄e mentis optimæ. i. beneuolētissimæ in remp. Non præteribat me. i. bene sciebā ꝓfessionem bonæ uolūtatis esse fructuosissimā. s. utilissimam in tāta solicitudine hominum & tā perturbato statu ciuitatis, & uidebam cōplures consecutos sup. esse magnos honores ex ea rē. s. quā professi fuerant, & declarauerāt uolūtates suas, sed cū fortuna demisisset me in eū casum, ut aut opponerē impedimēta ad ꝓficiscendū in magna spe, pollicendo celeriter, aut si tēperauissem mihi. i. oportunitatem tp̄is seruassem in eo. s. in orare, hrem maiores occasiones ad opitulandum. i. opem ferendam reip. uolui hr̄i expeditius. i. facilius & paratius iter. i. ingressum salutis cōmunis, q̄ meæ laudis, hoc est maluit tardando facere ut de

itaq; Mutinæ obsessus a M. Antonio, se ipsum, & remp. in discrimen adduxit.

de reipub.prodessem,q̃ cito pollicendo mihi laudem consequi.
Nam quis potest aut pati sordidū, aut cōcupiscere perniciosum
.s.in rep.in ea fortuna quę mea est, hoc est qui imperium P. R.
adeptus sit, & ab ea uita quam ego arbitror cognitam omnibus
in me,q.d.honestissima & innocētissima,& cum ea spe quam ha
beo in manibus,quia uideor posse cōstituere aut euertere remp.
Sed opus fuit nobis aliquantulum temporis & magni laboris &
multæ impensæ.ubi opus cum genitiuo cōstruitur,& cum nomi-
natiuo aut accusatiuo; nisi aliquantulum aduerbium sit: sic.n.cū
genitiuo locutio fieret. nam non possumus dicere, opus est ali-
quantulum magni laboris &c.ut præstaremus exitu .i. in fine,ea
quæ pollicemur.s.nunc reip.& omnibus bonis.s.ciuibus, neque
accederemus nudi cū bona uoluntate ad auxilium patriæ,sed cū
facultate.s.auxiliandi.Ad hoc sāt, exercitus qa dubiæ fidei, erat
confirmandus,solicitatus sæpe nobis .i. a nobis magnis premiis,
ut speraret potiosab rep.moderata.s.munera, q̃ infinita ab uno
.s.tyranno Antonio. Complures ciuitates quæ erant obligatę.s.
Antonio superiore anno largitionibus & cōcessionibus prę mio-
rum sup. erant confirmandæ,ut putarent & illa.s.promissa uana,
& existimarent eadem petenda melioribus auctoribus, qa reip.
fautoribus. Etiam uoluntates reliquorum,qui præfuerunt ,puin
ciis finitimis .i.a finibus,& exercitibus,sup.erant eliciendę .i. ex
hominibus iam Antonio addictis eliciendæ. Vt sup.nos oēs hoc
est nos simul cum illis iniremus .i. contraheremus & faceremus
potius societatem libertatis defendendę.i. ud defendēdam liber
tatem P. R. hoe est nostram q̃ pateremur cū paucioribus.s. Ant.
Lep.Augusto,& eorum fautoribus,uictoriam funestam.i. perni-
ciosam orbi terrarum. Muniendi. Prosequitur reliqua quæ ne-
cessariu uiss erāt,priusquam animum suum in remp.aperiret, di-
cens.Vero.i.sed,nosmetipsi fuimus muniendi.s. ab inimicorū in-
cursione,exercitu aucto,& auxiliis multiplicatis ut eum profer-
remus.i.publicaremus aperte sensus.i. sententias nostras,cūc non
esset periculosum sciri qd essemus defensuri ēt sup. a quibusdam
inuitis.i.inuite audientibus nos a rep.stare, & reip.fauere. Ita-
que quia hoc consilio mentem celaui nunq̃ diffitebor.i.negabo,
me & simulasse multa.s.quæ non essent,esse inuitum.i.contra uo
luntatē meam,& dissimulasse.i.finxisse nō esse,quæ erant,cū do-
lore qa doluit non audere aperte fauorem suum in remp. osten-
dere,ut peruenirē ad effectū horū consiliorū.s.proxime dictorū,
hoc est ut interea sic se muniret & instrueret,ut uel inuitis hosti
bus remp.defendere posset.Ideo sāt dissimulaui,inquit,q.i. qa
ego uidebam.i.cognoscebā ex casu collegę.s.D.Bruti q̃.i.quantū
periculosa esset præmatura.i.accelerata, & ante maturitatē ostē
sa,denūtiatio.i.declaratio ciuis boni, qa reip.studiosi, imparati
.s.ad resistendū inimicis.Quo nomine.i.sub quo prætextu aut eu
ius rōne,nos dedimus ēt C. Furnio legato uiro forti atq; strenuo
plura mādata ūbo,q̃ scriptura,scripto.i.pobliceāda, ut.s.ea māda-
ta,&.i.simul,pręferentur tectius,qa tutius ad uos & nos essemus
tutiores,qa minus suspecti, si literæ fuissent deprehensæ. Et noa
pcepimus.s.Furnio,ut diceret qbus rebus cōueniret.i. utile esset
&.i.simul,salutem cōem muniri,& nos armari & pregi. Ex quo
.i.ex qua re,pōt intelligi.s.ab omnibus curā reip. defendēdę sum
mæ.i.summopere excubare.i.uigilare iāpridem .i.iam a pluribus
diebus apud nos. Nunc cū benignitate deū.i. deorū nos simus pa
ratiores.i.instructiores ad bellū ab oi re.i.ex omni parte & re ne
cessaria nolumus hoies non solum bene sperare de nobis.i. de ui-
ctoria nra, sed iudicare explorate.i. certe tanq̃ de re explorata.
Ego habeo quinque legiones sub signis.s.militaribus cōiunctissi
mas reip.& fide & uirtute sua,& obsequētes.i.obedientes & inser
uiētes nobis nra liberalitate. Et habemus prouinciam paratissi-
mam consensu omniū ciuitatū, & certantem contentione sum-
ma ad officia.s.præstanda, hoc est quę prima aut maxima pstare
possit,& habemus tātas cōpias equitatus & auxilior.i.auxiliario
rū militum, quantas.s.copias hę gentes.s.in prouincia Gallicana
pūt conficere.i.simul facere & pstare ad salutē & libertatem suā
defendendam,ipse.i.egomet,ita sum paratus animo uel tueri pro
uinciam.s.cōtra Antonianos, uel ire sup.eò quò resp.uocet, uel
tradere.s.successori a senatu misso exercitum,auxilia, & prouin-
ciam ut non recusem conuertere in me,uel.i. etiam omnem im-
petum belli,si modo .i. dummodo possim uut confirmare salutē
patriæ,aut morari.i.in mora tenere periculū.s.patriæ casu.i.inte
ritu meo.Si ego polliceor hæc iam oibus rebus expeditis, & sta
tu ciuitatis tranquillo.i. si forte iam debellatum est aut pactum
cum Antonio: ego lætabor commodo reipub. in damno laudis
meæ,quia adhuc nihil præclari egerat, sed se duntaxat uccinxe-
rat,& instruxerat. Sin.i. sed si accedam ad societatem integerri-
morum,id est,nulla parte immunitorum & maximorum pericu-
lorum,ego commendo mea consilia defendenda æquis iudicibus
ub obtrectatione inuidorum. Quidem.i.certe fructus satis ma-
gnus est paratus mihi ipsi in incolumitate.i.prospero statu reip.
Vero pro sed uidetur petendum sup. esse.i.oportere peti ut ha-
beatis cōmendatos uobis eos, qui secuti meam auctoritatem &
multo magis fidem uestram, nec potuerunt decipi ulla spe.s.re-
munerationis ab aduersariis pollicitæ, nec terreri ullo metu.s.
iisdem illato, quales erant Furnius & frater eius ac Laterensis.

[margin: immo necesse est referri ad illud, Opus fuit. non.n.com aliquantulū coniungi potest.]

VIctoriam pareremus) hæc lectio cum neq; sensu careat, &
in libro Vincentij Riccij sit,itemq; in eo, quem Vbaldinus
Bandinellus habet: (ut omittam alios) non uideo,cur quidquam
inmutetur. in aliis antiquis libris tum, pararemus, tum, pate-
remur, tum patiremur.

[margin: PAVL. MAN.]

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principio testatum facit amorem suum erga Ciceronem: deinde operam suam omnem reip. pollicetur: postremo de exercitu suo illum certiorem facit.

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. CIC. 9

NIhil me tibi *temere scripsisse, aut te ceteris
de me frustra recepisse, lætor. certe hoc ma-
ius habes testimonium amoris mei, quo maturius
tibi, q̃ ceteris, consilia mea uolui esse nota. in dies
uero meritorum meorum fieri *accessiones, perui-
dere te spero,cogniturum magis recipio. Quod ad
me attinet, mi Cicero, (ita ab imminentibus malis
resp.me adiuuante liberetur)sic honores,præmiaq;
uestra suspicio, conferenda certe cum immortali-
tate, ut sine his nihil de meo studio,perseuerātiaq;
sim remissurus. nisi in multitudine optimorum ci-
uium impetus animi mei fuerit singularis, & opera
præcipua;nihil ad meam dignitatem accedere nolo
suffragatione uestra. concupisco aūt nihil mihi,con
traq̃ ipse pugno. sed & tpis,& rei te moderatorem
facile patior esse. NIHIL aut sero, aut exigue a pa-
tria ciui tributum potest uideri. Exercitum ad VI.
kal. Maias Rhodanum transieci. magnis itineribus
Vienna equites mille uia breuiore præmisi. ipse,si a
Lepido non impediar, celeritate satisfaciam: sin
*autem in itinere meo se opposuerit, ad tēpus con-
silium capiam. copias adduco & *genere, & *nu-
mero, & *fidelitate firmissimas. Te, ut diligas me,
si mutuo te facturum scis, rogo. Vale.

[margins: siquidem ea præsto quæ sum pollicitus. — idē ep.1.l.u — tacite petit honorum accessiones. infra, ep.17. — & quo tempore, & quibus honoribus ornandus a uobis sim. — infra,ep.24 — quæ tria in exercitu requiruntur. infra,ep.16. — UVUZA.]

NIhil me) Primum ostendit Plan.Cic. debere habere certissi
mum amoris sui testimonium, q ei prius indicauit consilia
sua q̃ aliis, quibus se lætari dicit q non fuerint a Cic.temere p-
missa uliis.postea uero dicit se quotidie magis aucturum esse me
rita sua erga rēp. Postremo scribit, ubi habeat exercitum. [Te-
mere) inconsulto,improuide:quia prius,q̃ scripserit Plancus, ut
sum est in precedenti epist. diligenter oia consultauit & puidit.
textus aūt ita legēdus est: Nihil me tibi temere scripsisse,aut ce-
teris de me frustra recepisse lætor. [Recepisse) promisisse.[Ma-
turius)celerius.[Meritorū) beneficiorum erga remp. [Accessio-
nes)augumenta.[Recipio) pmitto,affirmo.[Cogniturū).s.in fu-
turum,q̃ uideris hactenus. [Ita respub.)est quædā adiuratio.i.sic
auxilio meo fiat libera resp. Iurat aūt Plan. se ita existimare im-
mortalia præmia, quæ a senatu & a P.R.conferantur: ut ūi sine
his nihil sit imminuturus de studio & pseuerantia sua erga rēp.&
nolle ullam dignitatem eorū fauore sibi dari, nisi opera sua appa-
reat singularis erga remp. inter uiros optimos. [Imminentibus)
accasuris.[Suspicio) miror,magnifacio.[Remissurus) diminutu-
rus.[Impetus)affectus.[Opera)factum.[Accedere)addi,adiūgi.
[Mihi) sed reip.[Contraq̃) .s.ne concupiscam mihi.[Pugno)re-
sisto, quia omnia facio pro rep. & pugno, ne cupiditas meorum
cōmodorum me uincat. [Moderatorem tpis & rei) qui disponas
& tempus,& res meas,ut qn uoles & quod uoles,facias p me iu-
dicio tuo.[Nihil aut)sententia est.[Serò)tarde.[Aut exigue) mi
nus q̃ debet, qa quodcunq; tribuat patria, aut quodcūq; tribuat,

debet uideri bono ciui & satis & cito tributum. [Traieci Rhodanum) misi ultra Rhodanum fluuium, qui est Galliæ Narbonensis ex alpibus præcipitatus p Heluetios ruens, inter Europæ maximos fluuios nominatus. dicitur aũt surgere non longe ab Histri Rheniq; fontibus & Lemano lacu acceptus tener impetũ, seq; per medium integer agens, quantus uenit, egreditur. de quo plura uide apud cosmographos. [Vienna) urbs est in Allobrogibus, ut scrib. Pomp. [Celeritatem) quia cito aliquid egregij faciam. [Opposuerit) ut me impediat. [Ad tempus) pro tpe. [Copias) exercitum. [Si) quia: affirmantis enim, non dubitantis est.

ASCEN. Nihil &c.) Primo ostendit Plancus amoris sui certitudinẽ ex consilij apertione. deinde pollicet se in dies magis de rep. meriturũ, & demũ scribit ubi nam habeat exercitũ. Ordo est. Ego lætor me nihil scripsisse tibi temere.i.inconsiderate ac uane aut te recepisse.i. promisisse de me frustra, hoc est sic euenisse, ut ego tibi, & tu aliis pmisisti. Certe tu habes hoc.i. tanto maius testimonium amoris mei, quo.i.quanto maturius.i.citius uolui consilia mea esse nota tibi q̃ ceteris. Vero.i.sed spero, te præuidere accessiones.i.incrementa meorũ meritorũ.s.in remp. fieri in dies.s.singulos, & recipio.i.polliceor te cogniturũ.s.adhuc magis. Quod.i.quantũ attinet ad me o mi Cic. ita sup. opto ut resp. liberetur ab malis imminentibus me adiuuante, sic suspicio.i. cũ ueneratione tanq̃ supra me posita aspicio, uestra præmia conferẽda certe cum immortalitate. nam cuicunque consulatus ob merita in remp. decretus fuit, immortali honore donatus uideretur, ut nihil sim remissurus de studio meo iuuandæ reip. & pseuerantia mea in fide, sine his.s.pmiis, hoc est & si nulla præmia contuleris. Nisi impetus animi mei fuerit singularis & npa mea præcipua in multitudine optimorũ ciuium, ego nihil.i. non aliquid; nõ uolo aliqd accedere.i. addi ad dignitatem meã suffragatione uestra.i uestro fauore & suffragio. Aũt.i.sed, cõcupisco nihil mihi sup. eorum, cõtraq; quidem ipse pugno. q. d. nõ uolo per uim quidq̃ præmij extorquere, aut honores assequi: quia contra eos q talia uolunt, pugno, sed ego patior facile te esse moderatorẽ & tpis & rei.i.te discernere & qñ, & quid mihi conferendum sit. Aũt.i.sed nihil põt uideri tributum ciui a patria, aut sero.i. nimis tarde quo ad tẽpus, aut exigue.i.nimis modice quo ad rem. Ego traieci.i.traduxi Rhodanum.i.ad alteram partem Rhodani, exercitũ.s.meum ad vj. Cal. Maias, hoc est xxv. diem Aprilis, magnis itineribus.s.ut dicunt dietis. Ego præmisi uia breuiore.i. per uiã breuiorem, Viennam.i. ad eam urbem super Rhodanum sitam, mille equites. ipse.i.ego satisfaciam, celeritate.i.longiorem uiã celeritate superabo, si non impediar a Lepido.si aũt Lepidus opposuerit se in itinere meo, ego capiam consilium ad tempus.i. pro qualitate tpis rei. Ego adduco copias firmissimas, & genere, quia ueteranos aut Gallos, & numero, quia copiosas, & fidelitate, qa liberalitate deuinctas. Ego te rogo ut diligas me, si scis.i. confidis te facturum mutuo.i. in eum, a quo tantundem amaris.

ARG. Laudat Plancum de optima uoluntate, studioq; iuuandæ reip. præmiaq; illum a senatu honorificentissima sperare uult; operamque in eo suam pollicetur; & hortatur, ut egregie pergat in rep. tuenda.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 10

ETsi satis ex Furnio nr̃o cognouerã, quæ tua uolũtas, quod consilium de rep. esset: tñ, lectis tuis literis, *liquidius de toto sensu tuo iudicaui. quamobrem, q̃q̃ in uno prœlio omnis fortuna reip. disceptat; quod quidem, cum hæc legeres, iam *decretum arbitrabar fore: tñ ipsa fama, quæ de tua uoluntate percrebuit, magnam es laudẽ cõsecutus. itaque, si consulem Romæ habuissemus, declaratum esset a senatu cum tuis magnis honoribus, q̃ gratus esset conatus, & apparatus tuus. cuius rei non modo non pterijt tẽpus, sed ne *maturũ quidẽ etiã nunc, meo qdem iudicio, fuit. IS ENIM denique honos mihi uideri solet, q non ppter spem futuri beneficij, sed pp magna merita claris uiris defertur, & datur. quare, sit modo aliqua resp. in qua honos elucere possit: oĩbus, mihi crede, amplissimis honoribus abundabis. IS AVTEM, qui uere appellari potest honos, nõ *inuitamentum ad tempus, sed perpetuæ uirtutis est præmium. quamobrem mi Plance incumbe toto pectore ad laudem: subueni patriæ: opitulare collegæ: oĩum gentiũ cõsensum, & incredibilem conspirationem adiuua. me tuorũ consiliorum adiutorem, dignitatis fautorem, omnibus in rebus tibi amicissimũ, fidelissimumq; cognosces. ad eas.n. causas, quibus inter nos amore sumus, officijs, *uetustate coniũcti, patriæ caritas accessit; eaq; effecit, ut tuam uitam anteferrẽ meæ. IIII. kal. Apr.

ep. 27. lib. 11.

ad Mutinã, nõ, deliberatũ, sed, confectum. Liuius lib. 28.

adhuc enim anceitas tũ tum audiũ tur expectatur ipsa res.

tantum n. uoluntatẽ Plãcus ostẽderat; ut, si quid ei tribueretur, inuitamentum, non præmium, uideretur

noti enim alter alteri iãpridem fuimus. HVBER.

ETsi satis) Cum post Furnij relationem de uoluntate Plan. erga rẽp. ipse & Plan. scripsisset sensus & consilia sua, Cic. eũ summopere laudat: ostenditque eum non cariturum meritis præmiis, si modo sit aliqua respub. Itaque hortatur, ut pergat subuenire patriæ, & opitulari D. Bruto q erat obsessus Mutinæ ab Ant. Se autem pollicetur Cic. fore fautorem dignitatis Planci, & amicissimum in omnibus. Textus satis est planus. [Liquidius) clarius. In uno prœlio) si uincatur Ant. [Disceptat) periclitatur, certat. [Decretum) .s. tibi. nam senatusc. mandatum est Planco, ut persequeretur M. Antonium. [Percrebuit) notius fuit & uulgatum. [Si habuissemus consulem) qui aberat, sine cuius præsentia non licuit declarari de apparatu tuo. [Cuius) consolatur ipsum q nondum fuerit declaratum de eius apparatu, quia dicit tempus non solum adhuc non præteriisse, sed neq, etiam adhuc esse maturũ declarandi quæ Plan. pro rep. apparasset. [Is denique) sententia est exornatio. est autem sensus: is uidetur mihi uere honor, qui non datur propter spem beneficij, quod aliquis sit facturus, sed propter beneficium iam acceptum, qualis erit honor, qui tibi conferetur propter beneficia iam in remp. præstita. [Modo) dummodo. [Inuitamentum) incitamentum. [Ad tempus) .s. certum. [Incumbe) subueni: dissolutum; est exornatio. [Opitulare) auxiliare, opem fer. [Consensum & conspirationem) .i. coniunctam uoluntatem omnium gentium ad defendendam remp. [Anteferrem) præponerem.

ETsi &c.) Cum post Furnij legati relationem de uoluntate Planci erga remp. ipse Plancus scripsisset sua consilia Ciceroni, ipse Cic. cum hac epistola summopere laudat: ostenditque eũ non cariturum meritis præmiis, si modo aliqua sit resp. futura, quod nunc merito ueteri potuit, cum paulo post sic a triumuiris occupata, & Cic. ipse proscriptus, & mox deprehẽsus capite est plexus. Ordo est. Etsi.i.q̃q̃ ego cognouerã satis ex Furnio nr̃o.s. communi amico, quæ uoluntas tua, & qd̃ consilium.s.tuũ esset de rep. tamen literis tuis lectis.i. postquam legeram literas tuas, iudicaui liquidius.i. clarius & defecatius de toto sensu tuo.i. sententia de rep. Quamobrem, quanquam omnis fortuna reip. disceptat, id est, uersatur in ambiguo, ut qui in iudicio disceptant ante sententiam latam, in uno prœlio .s. ad Mutinam cõmittendo, quod quidem.s.prœlium ego arbitrabar.s. cum hæc scriberem, fore.i. futurum iam decretum.i. alteri parti adiudicatum & ita profligatum & finitum. Hubert. intelligit a senatu per decretum mandatũ Planco: quod non placet; si enim senatus mandasset, frustra Cicero indicasset. præterea decernitur armis utrius partis res sit, aut utra uiuat. unde illud Maronis, inter se coijsse uiros & decernere ferro: licet Seneca cernere pro decernere legat. uult ergo dicere quod propediem futurum esset prœlium cum Antonianis, in quo decernatur, utrum respub. an tyranni rerum potituri sint. decretum ergo.i. profligatum & finitum iam cum leges hæc.i. has literas. tamen tu es consecutus magnam laudem ipsa fama.i. per ipsam famam, quæ percrebuit multum.i. diuulgata est de uoluntate tua .s. procliui in remp. Itaque si ego habuissem Romæ consulem, declaratum esset a senatu.i. publico decreto cum auctoritate consulis cum magnis honoribus tuis, quam.i. quantum gratus esset conatus, & apparatus tuus.s. pro iuuanda rep. quia ut uisum est, scripserat se collegisse maximas & fidelissimas copias. Cuius rei .s. faciendæ, tempus nũ modo.i. nõ solum, nõ præterit, sed ne quidem non fuit maturum.i. tempestiuum etiam nunc iudicio meo, quia melius fieret rep. stabilita. quod propediem futurum sperauit Cic. nunquam tamen uidit. Enim.i. quia, IS denique honos solet uideri mihi .s. uerus, qui defertur & datur claris uiris, non propter spem futuri beneficij, cũ nihil adhuc præclari fecerint, sed propter magna merita. q. d. expectandum esse donec, quod paratus erat facere, fecerit. Quare modo, id est, dummodo aliqua respub.

resp ub.sit,in qua honos possit elucere.i.resplendere, crede mihi tu abūdabis omnibus amplissimis.i.summis honorib'. Vbi omnis eum superlatiuo non inepte iungitur, quod Vallā notasse miteris.sūc.i.sed, is.s.honos,qui potest appellari uere honos .i. honor.idem.n.sunt. non est inuitamentū .i. prouocamentum ad ips :s.duraturum,sed præmium uirtutis perpetuæ.Quamobrē, ò mi Plance incūbe toto pectore ad laudem , subueni patriæ , opitulare.i.opē fer collegæ.s.tuo iam obsesso . adiuua cōsensum omnium gentium bene de rep.sentientium & conspirationē incredibilem omniū gentiū . ubi conspiratio di de cōi studio in remp. & ita in bonam partem accipitor . Tu cognosces me adiutorē consilioꝶ tuorum, fautorē dignitatis tuę,& amicissimū & fidelissimum tibi in oībus rebus.intelligit , si toto pectore ad ueram laudem incubuerit.Causam huiꝰ fauoris affert subdens.Enim.i.quia, caritas patrię.i.quā simul habemus in patriam,accessit.i.addita est, aduenit ad eas causas qbus sumus coniuncti inter nos , amore.s. mutuo;officiis,beneficiis ex debito mutuo,& uetustate.s.amoris & necessitudinis:nā,ut supra uisum est, pater Planci erat Ciceroni maxime necessarius , & Plancus ipse a puero carissimus . Et ea .s. caritas patriæ effecit, ut anteferrē .i. præponerem tuā uitā meæ.s.uitæ,quod difficile est creditu,& difficilius factu,facile tñ dictu . uerumtñ quia non pauci Romanoꝶ uitā suā pro patria exposuerunt & uitam Planci Cicero putat magis patrię necessariā q̃ suam,non est omninu incredibile,sup.scriptum aut datum est , quod tamen non putem a Cicerone additum . 4.Calen.April.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratias agit Plancus pro officiis,quibus a Cicerone afficitur:nuntiatq; Ciceroni, quantum onus pro defensione reip. humeris suis incumbat .

PLANCVS S. D. CICERONI. 11

Immortales ago tibi gratias, agamq; dum uiuā : nam,relaturum me affirmare non possum tantis enim tuis officis nō uideor mihi *rñdere posse : nisi forte, ut tu grauissime, disertissimeq; scripsisti , ita sensurus es, ut me referre gratiam putes , cum memoria tenebo.Si de filij tui *dignitate esset actum , amabilius certe nihil facere potuisses . Primæ tuæ sñiæ infinitis cū muneribus , posteriores ad tempus arbitriumq; amicorū meorū compositæ, oratio assidua & perpetua de me , iurgia cū obtrectatoribus pp me,notissima mihi sunt.non mediocris adhibenda mihi est cura,ut reip.me ciuē dignum tuis laudibus pstem,in amicitia tua memorē,atq; gratū. Q d' reliquū est,tuū munus *tuere;& me,si,quem esse uoluisti,eum exitu,rebusq; cognoscis,defende , ac suscipe. Cum Rhodanū copias transiecissem , fratrēq; cum tribus millibus equitū præmisissem , ipse iter ad Mutinā dirigerē;in itinere de prœlio facto, Brutoq; & Mutina obsidione liberatis audiui . animaduerti nullū alium receptū Antoniū, reliquiasque , quæ cū eo essent,habere,nisi in his partibus : duasq; ei spes esse propositas, unam Lepidi , ipsius alteram exercitus; ꝙ quædam pars exercitus non minus furiosa est,quàm qui cum Antonio fuerunt. equitatū reuocaui:ipse in Allobrogibus constiti , ut proinde ad omnia paratus essē,ac res me moneret . si nudus huc se Antonius cōferret;facile mihi uideor per me sustinere posse,remq; publicam ex uestra sententia administrare, quamuis ab exercitu Lepidi recipiatur.si uero copiarum aliquid secum adducet ; etsi *decima legio ueterana,quæ nostra opera reuocata cum reliquis est , ad eundem furorem redierit : tamen , ne quid detrimenti fiat, dabitur opera a me : idq; me præstaturum spero,dum istinc copiæ transijciantur, coniunctiq; nobiscum facilius perditos opprimant. Hoc tibi spondeo,mi Cicero, neq; animum,neq; diligentiam mihi defuturam. cupio mehercules nullam *residuam solicitudinem esse:sed,si fuerit,nec animo,nec beneuolentiæ, nec patiētiæ cuiusquam ꝑ uobis cedam. do quidem ego operam, ut etiam Lepidum ad huius rei societatem incitē : omniaq; ei *obsequia polliceor,si modo remp.respicere uolet.utor in hac re adiutorib',interpretibusq; fratre meo, & Laterense, & Furnio nostro.nō me impedient *priuatæ offensiones,quo minus ꝑ reip. salute etiam cum inimicissimo cōsentiam . ꝙ si nihil profecero ; nihilo minus maximo sum animo ; & maiore fortasse cum mea gloria uobis satisfaciam. Fac ualeas , meq; mutuo diligas .

sic, immortaliter gaudeo, pro uehementissime. Cic.dixit, assequi memoria,ep.4.lib.1.

sacerdotiū uidetur significare ; de quo in ep. ad M. Brutum.

quas mei defendendi, atq; ornandi partes iam suscepisti, eas ne depone.

cuius erat præcipua fortitudo . militauerat autem in Gallia cum Cæsare.

nullas esse bello reliquias, Ant. ad Mutinā fuso.

omnibus in rebus me fore in sua potestate. ep. 4. l.5.

uide infra, ep. 15. 18. & 20.

Immortales) Scripserat Cic.ad Plan. se diligenter omnia fecisse pro tuenda eius dignitate, dixisse enim sententias multas in senatu , pro eo suscepisse iurgia cum eius obtrectatoribus : quæ omnia scribit Plan.sibi esse notissima,neque posse referre dignas gratias, incumbere autem sibi magnum onus tuendæ reip. propter laudes ipsius Cic. admonet pterea Cic. quid speret se facturum aduersus Ant.qb' in reb' dicit se hēe adiutores & interpretes Laterēsem & Furnium. [Immortales) æternas. [Ago) dico.[Relaturum) redditurum re ipsā.Alio loco diximus de hac differētia. [Rñdere) satisfacere uel par referre.[Sensurus) iudicaturus.[Primę tuæ sententiæ) quas pro me dixisti.[Posteriores).s.sententiæ. [Cōpositæ) accōmodatæ.[Arbitrium) uoluntatē,ut ipsi uoluerūt. [Oratio) quam semper habuisti de me honorificentissimā. [Iurgia) contentiones , lites . [Obtrectatoribus) inuidis , maledicis meis. [Præstem) exhibeam.i.reddā [Memorem) tuoꝶ beneficioꝶ erga me subaudi præstem.[Tuere) serua.[Munus) officium.[Qd' reliquum est) .i.in eo quod restat pro me agendum.[Quem) quale. [Defende cum exitu) .i.defendendo fac ut habeam eum exitum. [Cum Rhodanum) dicit qñ factus sit certior de liberatione D. Bruti ex obsidione Mutinensi. [Præmisissem) .s.Viennam, ut supra uisum est. [Ad Mutinam) ut succurrerem D. Bruto.[Liberatis) ope Octa.Cęs. ut diximus in argm epistolę. [Receptū) redactum. [Reliquiasq;) paucos illos milites q ei relicti essent. [Partibus) Galliæ ubi sum. [Exercitus) nostri Romani . [Quædā pars) quæ olim militauerat sub Cæs. quā appellat furiosam, qa erga remp.male esset affecta. [Equitatum) quem præmiseram. [Reuocaui) iussi redire. [Cōstiti) commoratus sum. [In Allobrogibus) ij populi sunt Galliæ, q olim , ut scribit Strab. militandi studio multis mortalium milibus tenebātur: hac aūt ętate rei rusticę dediti campos & alpinas ualles arant, Viennam metropolim habētes. hæc autē urbs sita est ad Rhodanum: a qua urbe nō longe abest Lugdunum.hæc Strabo. [Proinde) ita.[Ac res me moneret) ut uiderem esse utile. [Nudus) sine exercitus multitudine. [Per me) .i.sine alioꝶ auxilio aut coniunctione alterius. [Lepidi) de quo dubitabat ne cum Antonio coniungeretūr.[Copiarū) exercitus . [Veterana) q̃ erat ex ueteranis militib'. [Reuocata) ne transiret ad Ant. [Ad eundem furorem) ut ēt nunc sit contra remp.sicut fuit uiuēte Cęs.[Detrimenti) damni. [Fiat) reip. s.per traitum decimæ legionis ad M. Ant. [Trāsiciantē) transmittatur ultra alpes. [Istinc) ex Italia. [Residuam) reliq̃ esse , remanere. [Nec cedā patientię) .i.nemo uincet me patiētia. [Obsequia) .i. me facturum quidquid uoluerit Laterēsis hunc Appian. appellat Laterensium uirum clarum.[Priuatę) quę mihi factę sunt in reb' meis priuatis. [Etiam cum inimicissimo) uel gñaliter cum quolibet , qui sit mihi inimicissimus, uel cum Lepido . [Si nihil ꝑfecero) si non potuero trahere Lepidum in hanc societatē.[Cum mea maiore gloria) si fuero solus, quam si habuero alios socios: qui uolunt partem gloriæ meæ , si quid pręclari fecero.

MVRET.

Immortales &c.) Scripserat Cic. ad Plancum se omnia diligenter fecisse pro tuenda eius dignitate , & pro eo fortiter certasse : de quo Plancus gratias agit, dicitque sibi remp. eo maiori curæ futuram : simulque docet quid speret se facturum aduersus Antoniū adiuuātibus Laterense & Furnio. Ordo est-Ego ago tibi .s.uerbis aut scriptis, gratias immortales.i.non interituras nec e memoria abolēdas, & agam dum.i.donec uiuam . nā nō possum affirmare me relaturum.i.reipsa paria beneficia redditurum. Ego.n.non uideor mihi posse rñdere.i.satisfacere, tantis officiis tuis,nisi forte ut tu scripsisti grauissime & disertissime,ut tu sensurus es.i.iudicaturus . ita ut putes me referre gratiam.i.re

ASCENS.

Ipsa satisfacere, cum.i. qñ tenebo memoriã.s. beneficia in me collata, hoc est qñ habebo gratias, ut memorem esse sit instar relationis bñficii. Si actum.i. transactum & constitutũ esset de dignitate filij tui, tu nihil potuisses facere amabilius sup. mihi. Primæ sniæ tuæ sup. de me cõpositæ sunt.i. constitutæ cũ muneribus.i. officiis, infinitis.i. plurimis in me liberaliter collatis, posteriores.s. sniæ tuæ compositæ sunt ad tpi.i. pro ratione tpis & ad arbitriũ amicorũ meorũ. Oratio.s. tua, assidua.i. sermo quotidianus & iurgia.s. tua, ppetua.i. continua cũ obtrectatoribus sup meis p p me.s. habita, sunt mihi notissima. Quare nõ mediocris cura adhibẽda est mihi ut pstẽ.i. exhibeã reip. me ciuem dignũ laudib⁹ & sup. memorẽ, atque.i. & gratũ in amicitia tua. Quod reliquũ est, tuere.i. defende munus tuũ.i. partes & officiũ, & defende ac suscipe me, si cognosces.i. cognoscere uoles eũ exitũ rebus, quẽ uoloisti esse. Cum traiecissem copias Rhodanũ, qui fluuius est Galliæ Lugdunen. & pmisissem fratrẽ cũ tribus millibus equitum, & ipse.i. ego dirigerẽ iter ad Mutinã, ubi D. Brutus obsidebatur. Notãdũ aũt proprio nomini ciuitatis licere ppositionem addere. audiui in itinere de prœlio facto & de Bruto & Mutina liberatis obsidione. Animaduerti nullũ.i. nõ ullum, Antoniũ & reliqas.s. copiarũ q̃ essent cum eo, non hr̃e ullum aliũ receptũ.i. locum refugij, nisi in his partibus.s. in quibus essem. Et duas spes esse propositas ei.s. Antonio, unam Lepidi.s. ad se trahẽdi, alter exercitus ipsius, quòd quædã pars exercitus nõ minus furiosa est.i. male sentiens de rep. q̃ qui fuerunt cum Ant. reuocaui eqtatum.i. equitũ exercitum ipse.i. egomet mãsi stans in Allobrogibus.i. Gallis circa Viennã & Lugdunũ, ut essem paratus ad oĩa. Proinde.i. perinde ac.i. sic, ut res.i. utilitas rei moneret me. si Antonius cõferret se huc.i. ad hunc locũ ubi essem, nudus.i. inermis, ego uideor posse suscipere.s. negorium capiendi aut debellandi Antonij facile per me.i. sine adiutorio, & administrare rem ex snĩa.i. uoluntatem nr̃a, quamuis sup. Antonius recipiatur ab exercitu Lepidi. Si uero adducet secũ aliqd copiarum, etsi decima legio ueterana.i. ueteranorũ militum, q̃ pcipuę fortitudinis habebatur, q̃ reuocata est cũ reliquis.s. legionibus, opera.i. diligentia nr̃a, q̃ a nolebat ad Antoniũ transire, redierit ad eundem furorẽ.s. transeundi ad Antoniũ: tñ.i. nihilominus opera dabitur a me, ne qd detrimenti.i. dãni fiat.s. reip. & spero me pstaturũ.i. exhibiturũ & effecturum id, dũmodo copiæ.s. nouę traiiciantur illinc.i. ex Italia trãs alpes, & cõiunctæ nobiscum opprimant facilius perditos.s. milites, qui remp. perdant. O mi Cicero ergo spõdeo tibi hoc, neq; animum, neque diligentiã defuturã mihi. cupio mehercule nullã solicitudinẽ esse residuã.i. reliq̃, hoc est nolo penitus extirpare inimicos reip. Sed si fuerit.s. aliqua solicitudo residua, ego nec cedã aĩo, nec bñuolentiæ, nec patientiæ.i. perseuerantię cuiusq̃ p uobis.i. derelictis uobis. Ego quidẽ do operam, ut incitẽ et Lepidum ad societatẽ huius rei.s. opprimẽdi Antonij: & polliceor ei oĩa obsequi, si modo uolet respicere.s. misericorditer & fauenter remp. Ego utor in hac re fratre meo, & Laterense nostro & Furnio nr̃o.s. oĩbus amicis, adiutoribus & interpretibus.i. quasi intercessoribus & significatoribus uoluntatis meæ. Offensiones priuatæ.i. lęsiones priuatorũ hoium, aut quas priuatim fecero, nõ impedient me quo minus sentiã pro salute reip. et cum inimicissimo. Quod si nihil pfecero.s. sic enitendo pro rep. nihilominus ego sum maximo aĩo, & satisfaciam uobis.i. uestræ cupiditati fortasse maiore aĩo, cum gloria mea, hoc est si uincere non potero, & alios in sententiã meam attrahere, paratus sum pro rep. fortiter pugnando, si sors dabit, cadere: quod gloriosius erit q̃ uerbis uicisse. Fac sup. ut ualeas & diligas me mutuo.i. quod mutuo facturus es.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Scribit Planco, quàm gratæ fuerint & sibi & senatui literæ illius: hortaturq; eodem illo superiore argumento ad remp. defendendam.

CICERO S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 12

ETsi reip. causa maxime gaudere debeo, tñ ei te præsidij, tñ opis attulisse * extremis pene tpibus: tñ, ita te uictorem complectar rep. recuperata; ut magnã partẽ mihi lætitiæ tua dignitas afferat: quam & esse iam, & futurã amplissimã intelligo. caue. n. putes ullas lr̃as unq̃ gratiores, q̃ tuas, in senatu esse recitatas. idq; contigit tũ *meritorum tuorũ in remp. eximia quadã magnitudine, tum uerborum, sniarumq; grauitate. quod mihi quidẽ minime nouum; qui & te nossem, & tuarũ lr̃arum ad me missarum pmissa meminissem; & hr̃em a Furnio nostro tua penitus cõsilia cognita: sed senatui maiora uisa sunt, q̃ erant expectata: non q̃ unq̃ de tua uoluntate dubitasset: sed nec quantũ facere posses, nec, quò pgredi uelles, exploratũ satis habebat. itaq; cũ ad vij. id. Apr. mane mihi tuas literas M. Varisidius reddidisset, easq; legissem, incredibili gaudio sum elatus: cumq; magna multitudo optimorũ uirorum, & ciuiũ me de domo deduceret; feci continuo oẽs participes meæ uoluptatis. interim ad me uenit *Munatius noster, ut consueuerat: & ego ei lr̃as tuas ostendi. nihil dum. n. sciebat: nam ad me primum Varisidius, idq; sibi a te mandatũ esse dicebat. paulo post idẽ mihi Munatius eas literas legendas dedit, quas ipsi miseras, & eas, quas publice. placuit nobis, ut statim ad *Cornutum prætorẽ urb. lr̃as deferremus; q̃, q̃ consules aberant, consulare munus sustinebat more maiorũ. senatus est cõtinuo cõuocatus, frequẽsq; conuenit propter famã, atque expectationẽ tuarum literarũ. recitatis literis, oblata religio Cornuto est, pullariorum admonitu, nõ satis diligenter eum *auspiciis operã dedisse: idq; a nr̃o collegio cõprobatũ est: itaq; res dilata est in posterũ. eo aũt die magna mihi fuit pro tua dignitate contentio cũ *Seruilio. qui cum gr̃a effecisset, ut sua snĩa prima pnuntiaretur: frequens eum senatus reliquit, & in alia oĩa discessit: meæq; sniæ, quæ secunda pronuntiata erat, cum frequens assentiretur senatus, rogatu Seruilij P. Titius intercessit. res in posterum dilata. uenit paratus Seruilius, Ioui ipsi iniquus, cuius in *tẽplo res agebatur. hunc quẽadmodum fregerim, quantaq; contentione Titium intercessorem abiecerim, ex aliorum te literis malo cognoscere: unum hoc ex meis: senatus grauior, constantior, amicior tuis laudibus esse non potuit, q̃ tũ fuit. nec uero tibi senatus amicior, q̃ cuncta ciuitas. mirabiliter. n populus R. uniuersus, & oĩum generum, ordinũq; consensus ad liberandã remp. cõspirauit. perge igitur, ut agis, nomenq; tuũ cõmenda immortalitati: atq; hæc oĩa, quæ habent speciem gloriæ, collecta inanissimis splẽdoris insignibus, contemne; breuia, fugacia, caduca existima. uerũ DECVS in uirtute positũ est; quæ maxime illustratur magnis in remp. meritis. eã facultatẽ habes maximam: quam qñ complexus es, tene, & perfice ut ne minus resp. tibi, q̃ tu reip. debeas. me tuæ dignitatis non modo fautorem, sed ẽt amplificatorem cognosces. id tum reip. q̃ mihi est mea *uita carior, tum nostræ necessitudini debere me iudico. Atque in his curis, quas contuli ad dignitatẽ tuam, cepi magnam uoluptatem, q̃ bene cognitam mihi T. Munatij prudentiam, & fidem, magis etiã perspexi in eius incredibili erga te beneuolentia, & diligentia iij. id. Apr. Vale.

cum ab interitu non longe abesset.

de quibus eæ literæ loquebãtur. infra, ep. 16. & 19.

Planci cognatus. nã Plancus Munatiorum cognomen.

Sulpiciæ gentis.

absentibus consulibus prætorum prima dignitas.

Phil. 14.

auspicato n. senatus habebatur.

Isaurici filiũ. qui consulatum cũ Cæs. gesserat.

senatus n. in templo habebatur, & Iouis tẽplum erat in Capitolio.

Phil. 13.

ETsi reip.) Cum scripsisset Plan. primum ad Cic. de uoluntate sua erga remp. deinde ad S. P. Q. R. ostendit Cic. quanti fecerit illas literas ad se scriptas, deinde quãti etiam senatus eas, quas publice scripserat. unde hortatur eum, ut pergat ita facere, sicut instituit: & existimet ueram gloriam in uirtute positam. postremo declarat Munatij incredibilem erga eum beneuolentiam. [Præsidij) Tutelæ ad terrendum hostes.

NVBAR.

[Opis

[Opis attulisse) ad eos frangendum, qui remp. oppugnarēt. [Penè extremis temporibus) cum uideretur esse in summa desperatione. [Ita complectar) ita carum habeo. [Amplissimam) maximam. [Caue.n.putes) .i.noli putare. [Magnitudine s. meritorum) quia contulisti maxima beneficia in remp. ex quo omnia tua uīr maioris grauitatis. [Promissa tuarum literarum) .i.ea, quæ mihi in tuis literis promiseras. [A Furnio) cui tua consilia mihi exponenda mandaueras: ut supra uisum est. [Expectata) sperata. [Q uō) quousque. [Elatus) subleuatus. est autē mos ita dicendi. [Deduceret) comitaretur. [Feci participes oēs) oibus ostendi l̄ras tuas ex quibus tantum uoluptatis capiebam. [Nihil sciebat) eū ad me scripsisse. [Primum) anteq̄ ad Munatium. [Quas publice) .s.miseras. [Cornutum, p̄toré) is fuit, qui postea, ut scribit App. seipsum interemit. [Cōsulare munus) onus & officiū cōsulum. [Consules) Hirtius & Pansa, q Mutinæ uersus ierant. [Frequēs) oīs. [Famam) q̄ iam erat de l̄ris tuis. [Expectationem) de aliquibus rebus nouis. [Oblata) obiecta. [Religio) ne eo die recitarent l̄ræ tuæ, q̄a esset contra auspicia, sicut pullarij admonuerāt. erāt autē pullarij aruspices, q pullis, ex quibus auspicia captabant, p̄erant. pullis autē in auspiciis, ut scribit Festus, potissimum dabatur plus. [Non dedisse operam auspiciis) .i.non recte captasse auspicia. [Collegio) *augurū, inter quos Cic. erat. [Gratia & fecisset) .i.gratia obtinuisset. [Assentiret) approbaret eam. [Intercessit) impediuit. de quo uerbo diximus iam multa in primo libro. [In templo) quia eramus in capitolio, quod est consecratum Ioui. [Fregerim) uicerim, deiecerim. [Intercessoré) impeditorem sn̄iæ meæ, ut supra Titius intercessit. [Ex meis) .s.uolo te cognoscere. [Tum) eo die. [Omnium generum) nobilium & plebeiorum. [Ordinum) senatorū, equestrium, &c. [Conspirauit) consensit. [Speciem) apparentiam. non enim sunt uera bona, sed opinatiua. [Inanibus) uanis. [Verum Decus) sententia & exornatio. [Maxime) præcipue, licet & aliis rebus. [Id tum) .i. existimo me esse obligatum ita pro te facere: tum causa reip. cuius es defensor: tum propter necessitudinem, quæ inter nos est.

vide ep. 4. l. 15.

ASCAN. ETsi reip.) Cum scripsisset Plancus ad Cic. & senatum de uoluntate suam remp. ostendit Cic. qui ei literas illas fecerit: hortaturq́; ut pergat ueram gloriam uiri uir. assequi: docetq́; Munatij erga ipsum beneuolentiam. Ordo est. Etsi .i. q̄q̄ ego debeo maxime gaudere causa reip. te attulisse ui penè .i. q̄uasi extremis .i. ultimis t̄pibus .i quibus prouincia habēda est, tunc autem cum sentirēt ad successorem p̄fectæ rei p̄uenturam raro magna inceptare solebāt, tm̄ p̄sidij & p̄tectionis honorificæ & custodiæ tm̄ opis .i. auxilij, tn̄ ita .i. sic, & .i. copulatiua locutio, complectar te .i. p̄cor ut detur mihi te complecti rep. recuperata, ut tua dignitas .s. quam ex uictoria consequeris, afferat mihi magnā partem lætitiæ, quā .s. dignitatem tuam ego intelligo & esse ia & futuram amplissimā. Enim .i. q̄a, caue sup. ne aut ne putas ullas literas unq̄ grauiores esse recitatas in senatu q̄ tuas. Et id .s. q̄ grauissimæ æstimatæ sunt, contigit tū .i. simul eximia quadā magnitudine meritorū tuorū in rēp. tum .i. simul grauitate uerborū & sententiarum, qd̄ minime nouum sup. fuit quidem .i. certe, aut saltē ut de aliis taceam mihi qui, & .i. simul nollem te, & meminissem .i. memoria tenerem, p̄missa literarum tuarum missarum ad me, & haberem a Furnio nostro, cōsilia tua penitus cognita. Sed sup. q̄ scripsisti, erant uisa senatui maiora, q̄ erant expectata, non q̄ si senatus dubitasset unq̄ de uoluntate tua, sed sup. q̄ nec habebat satis exploratum .i. cognitum quātum posses facere, nec quò .i. usque, ac quātum laboris & periculi uelles p̄gredi .s. p̄ rep. Sciplerat .n. q̄ ad mortem usq; p̄ ea certare uellet. Itaq; cum Varisidius reddidisset mihi literas tuas ad vij. idus, hoc est ad vij. diem Aprilis & ego legissem eas, ego sum elatus .i. supra me raptus incredibili gaudio. Cūque .i. & cum magna multitudo optimorum uirorum & ciuiū deduceret me .s. in senatū, aut forum de domo .s. priuata, ego feci cōtinuo oēs participes uoluptatis meæ .i. indicaui oibus tuam uolūtatem in remp. de qua æque gauisi sunt, ac ego. Interim Munatius noster uenit ad me, ut cōsueuerat, ac ego dedi ei l̄ras tuas, nihil .n. sciebat dum .i. tūc adhuc. Nā Varisidius; sup. uenerat primum ad me, & dicebat id .s. ut primum ad me ueniret, esse mādatum sibi a te. Idem Munatius dedit mihi paulo post legendas eas literas, quas tu miseras ipsi. Et eas quas miseras publice .s. recitandas in senatu. Placuit nobis ut deferremus statim literas ad Cornutum prætorem urbis .s. Romæ, q .s. Cornutus sustinebat munus consulare .i. fungebatur officio consulari, eo q̄ consules aberant, more maiorum .i. sicut apud maiores, & priscos Romanos prætor urbanus fungebatur officio cōsulum absentiū. Senatus est cōtinuo conuocatus, & conuenit frequens p̄p famā atq; expectationem literarum tuarum. Literis .s. tuis recitatis .i. postq̄ erant recitatæ, religio .i. metus de non seruato auspicio, est oblatus .i. obiectus Cornuto, admonitu pullariorū .i. eorū q pullos ad auguria & auspicia nutritos obseruabant, eum oō satis diligenter operam dedisse, est cōprobatum sup. a collegio nostro uidelicet augurali. Itaque .i. & ita res est dilata in posterū .i. in diē sequentem. Aūt .i. sed magna cōtentio sup. fuit mihi, eo die .s. postero cum Seruilio p̄ dignitate tua .s. tuēda, qui .s. Seruilius cum effecisset gratia .i. fauore quorūdam, ut sn̄ia sua p̄nuntiaret prima, frequēs senatus .i. plurima pars senatus, reliquit eū .i. nō est secutus aut secuta sentētiam eius, & discessit in alia omnia .i. p̄bassset potius alia omnia q̄ quæ a Seruilio dicebant, & cum frequēs senatus assentiret meæ sn̄iæ q̄ p̄nuntiata erat secunda, P. Titius intercessit .i. se apposuit, rogatu .i. ob p̄ces Seruilij. Res est dilata in posterum .i. in diē rursus sequentem. Seruilius uenit paratus .s. ad resistendum sn̄iæ Cic. iniquus ipsi Ioui .s. auctori reip. Romanæ, in cuius templo res agebat. Ego malo .i. magis uolo te cognoscere ex literis aliorum sup. q̄ ex meis, quēadmodum ego fregerim hūc .i. impetum huius .s. Seruilij, & quāta contētione abiecerim Titium intercessorem .i. repugnatorem sn̄iæ meæ. Volo sup. te cognoscere, aut cognosce, hoc unum ex meis sup. l̄ris. Senatus nō potuit esse grauior, cōstantior, amicior tuis laudib⁹ q̄ fuit tū .i. tūc. Nec uero senatus sup. est amicior .i. fautior tibi, q̄ tota ciuitas. Enim .i. q̄a, populus R. uniuersus & cōsensus oium generū & ordinum cōspirauit .i. consensit mirabiliter ad liberandum rēp. Perge .i. p̄cede, & p̄fice inceptum igit ut agis, & cōmenda nomē tuum immortalitati. q̄a cōstituerat Plancus aut remp. cum solicitudine liberare, aut p̄ ea mori. Atq; cōtemne hæc oia q̄ habent spēm .i. similitudinē gloriæ, sed nō ueram gloriā, utpote collecta insignibus inanib⁹ .i. friuolis, splēdoris .i magistratus clari, hoc est ex honorib⁹ sine uirtute acq̄sitis, & existima breuia, q̄a diu durare nō possunt, cum breuis sit hominis uita, fugacia, q̄a etiam si uita p̄duraret, hoīem destituere solēt, & cito ad alium trāsfugere, & caduca, q̄a p̄ naturam suā sunt instabilia. splendor .n. ille qui in principio magistratuū est cito lāguescit. Verum .i. solidum & perpetuum decus est positū in uirtute, q̄ .s. uirtus illustrat maxime magnis meritis in rēp. Tu habes eam facultatē .s. conferendi magna merita in rēp. maximam, quā .s. facultatem, q̄n .i. q̄m complexus .i. aggressus es, tene & p̄fice, ut ne .i. non minus resp. debeat tibi, q̄ tu debeas reip. tu cognosces me nō modo .i. non solum fautorem, sed etiā amplificatorem dignitatis tuæ. Ego iudico me debere id .s. ut sim amplificator dignitatis tuæ, tū .i. simul, reip. q̄ est mihi carior uita mea, tum .i. simul necessitudini nostræ .s. a parte tuo primum cōtractæ. Atq; ego cepi magnā uoluptatē in his curis, quas cōtuli ad dignitatem tuā, q̄ p̄spexi prudentiam & fidem Titi Munatij cognitam mihi bene .i. multū etiā magis .i. amplius q̄ prius, incredibili beneuolentia & diligentia eius erga te. Datum &c.

de hoc Titio Dio l. 46.

PAVL. MAN. TVa dignitas affert) antea legebatur, afferat. nos, affert, ex uetusto libro, quem habet Ioannes Scala. est aūt sensus. ita mihi detur te uictorem complecti rep. recuperata, ut mihi magnam lætitiæ partem tua dignitas affert. uerbum, cōplectar, qui crediderunt esse indicatiui modi; uocem, affert, ut ipsi putabant, emēdarunt; ut ego existimo, deprauarunt. [Breuia, fugacia, caduca existima) in uoce fugacia, uetusti libri dissentiunt. alii fugacia; alii, fugatocia; alii fugato, habent. ego, etsi uulgata lectio sensu nō caret, tn̄ libentius legerē, fucata; ut translatio sit a mulieribus, quarum sæpe nitor non naturalis, sed fucatus est, ideoq́; breuis, & caducus. hæc, inquit, fucata existima, q̄m uerum splendorem non habent, sed collecta sunt inanissimi splendoris insignibus.

Cel. Rhod. Antiq. lect. l. 3. c. 20. APud Plin. præmissa uini uocantur primitiæ. Hermolaus emēdans, promissa reponit, publica lectione expuncta. mihi hūc mire arridet uerbum, præmissa, ut intelligamus primitias quasdā, sicuti præmissa sacrorum dicunt. Vtitur eo uocabulo & M. Tullius epist. quadā ad Plancum. Et tuarum, inquit, literarum p̄missa meminissem. Etiam si in uulgaris modo codicibus passim scriptū inuenias, promissa, non præmissa: sensu nullo, aut leuissimo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Cupit testatam Planco suam ergo illum uoluntatem in augendā dignitatem facere: hortaturq́; bellum cum Antonio uiribusum confi...

CIC. S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 13.

VT primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi in te ornando, qd̄ positum esset aut in præmio uirtutis, aut in honore uerborum. id ex ipso S.C. poteris cognoscere: ita .n.

est perscriptū,ut a me de scripto dicta sententia est: quam senatus frequens secutus est summo studio, magnoq́; consensu. Ego,quāquā ex tuis literis,quas mihi misisti, perspexeram te maius iudicio bonorum,q̃ *insignibus gloriæ delectari; tñ considerandum nobis existimaui, etiam si tu nihil postulares, quantum tibi a rep.deberetur.tu *cōtexes extrema cum primis.qui.n. M. Antonium oppresserit,is bellum cōfecerit.itaq; *Homerus non Aiacē,nec Achillem, sed Vlyssem appellauit πτολίπορθον. Vale.

honoribus a senatu decretis.

.i.bellum iā magna ex parte a consulibus profligatū, ipse conficies.ep.19.& 20.h.l.

Ilia.Ϡ.

MVRRR.

VT primum) Scribit Cic. satis cognosci posse ex senatuscon sulto, quod de Planco perscriptum est, quanta diligentia usus sit in augenda eius dignitate. Postremo eum hortatur,ut conficiat bellum inceptū, hoc est ut M. Ant. opprimat, si uelit summam gloriam assequi. [Ornando) commendando. Ter. munus uostrum ornato uerbis. [Senatusconsulto) quod de tua dignitate factum est. [Perscriptum) notatum cum consensu totius senatus. [Vt a me dicta est snia) sicut ego sensi & dixi. [Iudicio bonoꝝ) q boni uiri de te recte sentiāt. [Insignib⁹) ornamentis, ut sunt laudes senatoꝝ, statuę, & similia ornamenta. [Oppresseris) deuiceris, subegeris. [Confeceris) finieris. [Itaque Homerus) ostendit summam gloriā esse in fine rerū, non in principio. [Aiacē nec Achillē) licet fuerint fortissimi. [πολιπόρθον) urbis expugnatorē, qui finem dedit bello. πορθέω enim pugno significat, πόλις urbs. poetę interdum addunt πτόλιμον pro πόλεμον, & ita πτόλις pro πόλις. dicitur etiā πτολιπόρθος. sumpsit ex Homero colorem. Ouid. lib. 13. Metam. ut introduceret Vlyssem iactantem se his uerbis, Iam labor in fine cum obstantia fata remoui, Altaq; posse capi faciendo Pergama cepi.

ASCEN.

VT primū &c.) Dicit Plancum ex senatusconsulto pˢpicere posse quātū ipse Cic. pro eius dignitate contenderit. Hortaturq́; ut bellum cum Antonio conficiat. Ordo est. Vt.i.ubi primum potestas augendæ dignitatis tuæ est data.i.cōcessa & facta mihi, nihil prætermisi in te ornando, qđ positum esset aut in pręmio uirtutis, aut in honore uerboꝝ. Tu poteris cognoscere id.i. q ita fecerim ex ipso senatusconsulto, quod missum erat ad Plancum, & de Planco augendo. Ita.n.sup. senatusconsultum est perscriptum, ut snia dicta est a me de scripto.i.de eo scribendo: quā .s.sniam meam senatus frequēs.i.plurima pars senatoꝝ, secutus est summo studio & magno consensu. Ego q̃q̃ perspexeram ex literis tuis quas misisti, te magis delectari iudicio bonoꝝ, ut sunt reip. fautores, q̃ insignibus glorię: tñ existimaui considerandum sup. esse nobis, ēt si tu nihil postules, q̃tum deberet tibi a rep. Tu contexes.i.cōferes extrema.i.pmia & gloriam, cum primis.i.cū sudore & labore ac periculis. Labor aūt erit in opprimendo Antonio, Præmium, summus in rep. locus. Qui.n. oppresserit M.Antonium, is confeceris.i.finiueris bellum. Itaque Hom. nō Aiacem nec Achillem appellauit πολιπόρθον .i.urbis populatorem & expugnatorem, quāuis uterque esset fortissimus bellator, sed Vlyssem, qui callido consilio plus ualuit q̃ illi uiribus. q.d. consilio potius q̃ uiribus contra Antonium contendendum. πολιπόρθος, & pro eodem πτολίπορθος dicitur a nomine πόλις uel πτόλις q est oppidum seu urbs, & uerbo πορθέω, quod est populor.i.oppugno.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Laudat uoluntatem Planci: hortaturq́ue, ut in eo proposito perseueret.

CIC. S. D. PLANCO IMP. COS. DES. 14

O Gratam famam biduo ante uictoriā, de subsidio tuo, de studio, de celeritate, de copiis. atqui, etiam hostibus fusis, spes ois in te est. fugisse enim ex prœlio Mutinensi dicunt notissimi latronū duces. EST aūt non minus gratum extrema delere, q̃ prima depellere. equidē expectabam iam tuas literas, idq́; cum multis: sperabāq́; etiā Lepidū reip. temporibus *admonitum, tecum & reip. satis esse facturum. In illam igit̃ curam incumbe, mi Plance, ut ne qua scintilla teterrimi belli relinquat̃. qđ si erit factum; & rēp. diuino bñficio affeceris; & ipse æternam gloriam consequere. III.id.Maij. Vale.

præsenti periculo: quo boni ciues ad opem patriæ ferendam impelluntur.

O Gratam) Sicut Pl. supra scripsit ad Cic. direxerat iter Mutinam uersus, ut succurreret Br. obsesso, cum in itinere factus est certior M. Ant. fusum, & Br. liberatū. Cic. igitur ita laudat eius propositum & uoluntatem succurrendi Br. ut præ lætitia exclamet. ostendit autem quanta spes sit in eo & in eius exercitu: hortaturq́ue ut ita incumbat in curam reip. ut nullæ reliqę belli restent. [O gratam famam) exclamatio præ lætitia. [Victoriam) contra M. Ant. apud Mutinam. [De celeritate) ueniendi ut Br. subuenires. [Hostibus fusis) a te in Gallia. [Latronum) q contra remp. pugnāt. [Delere) tollere. [Extrema) fineꝫ. [Cū m.) .s. expectabam literas tuas. [Temporibus) cum uideret M. Ant. male successisse. [Scintilla) particula. bellum e oim comparatur igni siue incendio. particula igitur belli recte comparata est scintillæ, quæ est particula ignis.

MVRRR.

O Gratam) Gratulatur Planco q bonam famam consecutus sit sine dispendio: nam bellum, ad quod operam suam pollicitus erat, confectum erat biduo post. Hortatur tamen ad reliquias delendas, dicens, O famā gratā sup. sparsam biduo ante uictoriam de subsidio tuo, de studio in remp. de celeritate, de copiis, atque ēt de hostibus fusis.s.a te in Gallia. Spes ois est in te. Enim.i.q a notissimi duces latronum.i.Antonianorum dr̄r fugisse ex prędio Mutinensi.i.apud Mutinam commisso. Autē.i.sed nō minus gratum.i.utile & acceptum est delere extrema.s.belli quā depellere prima. Equidem.i.ego quidem expectabam iā literas tuas, idq́ue.i.& id sup. feci cum multis, quia etiam alij multi eas expectabant: & sperabam ēt Lepidum admonitum tpibus, quia res Antoniana cepat labi, esse sup. tecum & satisfacturū reip. Igitur o mi Plāce incūbe in illam curam, ut nequa.i.nō aliqua scintilla.i.particula uel minima pars, q̃, ut scintilla, magnum posset incēdium excitare. bellum aūt nunc diluuio, nunc incendio comparari solet. belli teterrimi.i.execrandi eo quòd contra remp. cepti relinquatur. Qđ si erit factum.s.per te, tu affeceris.i.afficies remp. beneficio diuino.i.æterno. aut diuino incomparabili. & ipse consequere.i.obtinebis gloriam æternam. Datum &c.

ASCEN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nūtiat Ciceroni, quid pro rep. ut Antonium opprimeret, egerit cum Lepido.

PLANCVS IMP. S. D. CICERONI. 15

HIs literis scriptis, quæ postea accidissent, scire te, ad rēp putaui pertinere. *Sedulitas mea, ut spero, & mihi, & reip. tulit fructum. nāq; assiduis internunriis cum Lepido egi, ut, omissa omni contentione, *reconciliataq; uoluntate nostra, cōmuni consilio reip. succurreret: se, liberos, urbem pluris, q̃ unū perditum, *abiectumq́; latronē, putaret: obsequioq́; meo, si ita faceret, ad oēs res uteretur. pfeci itaq; per Laterensem internūtium: fidem mihi dedit, se Antonium, si phibere sua prouincia non potuisset, bello persecuturum: me, ut uenirem, copiasq́ coniungerem, rogauit, eoq́; magis, q & Antonius ab *equitatu firmus esse dicebat̃, & Lepidus ne mediocrem quidem equitatum habebat. nam etiā ex paucitate eius, non multis ante diebus, decem, qui optimi fuerant, ad me transierunt. Quibus rebus ego cognitis, cunctatus non sum; in *cursu bonorum cōsiliorum Lepidum adiuuandum putaui. aduētus meus quid pfecturus esset, uidi: uel q equitatu meo persequi, atq; opprimere equitatum eius possem: uel q exercitus Lepidi eam partem, q̃ *corrupta est, & ab rep. alienata, & corrigere, & coercere psentia mei exercitus possem. itaq; in Isara, *flumine maximo, qđ in finibus est Allobrogum, pōte uno die facto, exercitū ad IIII.id.Maij traduxi. cum uero mihi nuntiatū esset, L. Antonium, præmissum cum equitibus, & cohortibus, ad Forum Iulij uenisse: fratrem cum equitū quattuor millibus, ut occurreret ei, misi ad prid. id.Maij: ipse maximis itineribus cum *quattuor legionibus

ep.20.h.l.

ep.2.18. et 21.h.l.

cuius iā prælio Mut. fractus erat Antonius.

ep.33.l.10. et 10.l.11.

dum Lepidus bene de rep. sentiret.

ep.21.h.l.

Plin.l.3.c.4. Isaram Rhodano comparat.

quinque non

gionibus expeditis, & reliquo equitatu subsequar. si nos mediocris modo fortuna reip. adiuuerit: & audaciæ perditorum, & nostræ solicitudinis hic finem reperiemus. q si latro, præcognito nostro aduentu, rursus in Italiam se recipere cœperit: *Bruti erit officium occurrere ei: cui scio nec consilium, nec animum defuturum. ego tamen, si id acciderit, fratrē cum equitatu mittā, qui sequatur, Italiam a uastatione defendat. Fac ualeas, meq; mutuo diligas.

minentur epist. 8. h. l. quattuor ep. 13 l. 1 c.

Decimi B. Galliæ Cisalpinæ præfecti.

VVLTEIVS. His literis scriptis) Quidquid alij dicant, ego ita sentio hanc epist. ponendam fuisse statim post illam, quæ incipit, Immortales ago tibi gratias. idq; utriusque epistolę materia facile declarat, immo uidetur hoc potius fuisse finis, & pars illius epistolę q epist. separata. Nā cum illic scripsisset se daturum opera, ut traheret Lep. in societatē suā ad tuendū rēp. depositurūq; oēs priuatas offensiones p reip. salute: in hac parte scribit se id effecisse: se .n. cum Lep. coniunctum esse. qd' cur fecerit, reddit rōnem. dicit quid egerit & acturus sit, ut M Ant. opprimat. [His) intelligit eas quas diximus, post quas & ante, q̄ misisset, subiunxerat hāc partē de coniunctione sua cum Lep. [Internuntiis) mediatoribus. s. Laterense & Furnio. [Omni contentione) quam mecum habebat. [Liberos) cū quibus male esset actū, si resp. periisset. [Vnum latronē) Antonium. [Abuteretur) .i. & bene & male uteretur, dū modo reipub. succurreret. [Prouincia) Iberia, ut scr. App. [Firmus ab equitatu) .i. munitus eqtib', firmus p eqtes. Est aūt ornatus dicendi mos, ut Cic. fuit clarus ab eloquentia. i. p eloquētia. [Ne mediocrē quidem), i. ēt nimium. [Ea paucitate) .i. ex pauca quos habebat. [Decē) eqtes. [Nō sum c.) nō feci morā. [In cursu bonorū consiliorū) in expediendis bonis consiliis. [Eam partē) exercitus Lep. q̄ est corrupta. qdam .n. ex militibus Lep. male sentiebant de rep. quos uidebat se posse corrigere, & ad remp. reducere, si ad Lep. uenisset. [Forum Iulij) urbs Gall. Octauianorum colonia non longe ab Antipoli, q̄ Alpes tangit. neque, ut quidā exposuit, est quā nunc uulgo appellant Friuolum, cum longissime a Gallia distet, ubi nunc erat Plancus. [Occurreret ei) opponeret se ei. [Maximis itinerib') .i. celerrimis, cōfectis multis miliaribus in uno die. [Legionibus) peditū. [Modo) tantummodo. [Perditorum) sceleratorum, q rēp. oppugnant. [Latro) Ant. quem ubique p cōtumeliam appellat latronem. [Rursus) sicut fecerat, cum ex Gallia secutus fuerat Brut. cum eū obsedit Mutinę. [Animū) audaciā. [Qui seqat). s. ipsum Ant. [A uastatione) a depopulatione quā facturus esset Ant. si rursus in Italiā se recepisset.

ASCEN. His literis &c.) Dicit se fecisse, qd' pollicitus erat in epist. cui' principium est, Immortales &c. Vnde uidetur post illam ponendam. Ordo est. Ego putaui pertinere ad rēp. te scire ea q̄ accidissent his. s. superioribus literis. Immortales &c. scriptis. Sedulitas mea tulit. i. attulit, ut spero, fructū. i. utilitatem & mihi & reip. Nanque egi cum Lepido assiduis internuntiis ut omni cōtentione omissa & uolunt ate nostra, beneuolētia inter nos reconciliata, ipse succurreret reip. consilio cōi, & putaret. i. existimaret pluris, se. s. ipsum, liberos. s. suos, & urbem. s. totam quam unū latronem perditum & abiectum: uidelicet Ant. & sup. dixi agēdo eū eo q abuteretur. i. ad uoluntatē suā non parcendo uteretur. nā abuti est absumere res utendo eis, unde abutimur uino, oleo &c. utimur uestibus & domo &c. neque capitur hic in malam partē, sed in liberā. obsequio meo ad oēs res si faceret ita. Itaque ego p feci p Laterensem internuntiū. nā sup. dedit mihi fidem. i. sancte. pmisit se psecuturum bello Antonium, si non posset prohibere. i. arcere prouincia sua. Rogauit me ut uenirē & coniungerē copias. s. meas cum suis, & eo magis sup. rogauit q & Antonius dicebatur esse firmus. i. firmiter munitus. s. ab eqtatu, & Lepidus ne quidē. i. non saltem mediocrē habebat equitatū. Nam & decē. s. equites q fuerant optimi, transierunt ad me ex paucitate eius. i. quam ipse habebat, non multis diebus ante. s. q̄ me rogaret. Quib' reb' cognitis, ego non sum cunctatus. i. immoratus, putaui Lepidum adiuuandum in cursu. i. tantisper dum esset in cursu bonorum cōsiliorum, uidi. i. animaduerti, quid aduentus meus esset profecturus. i. utilitatis facturus, uel qd' possem persequi, atque opprimere equitatū eius eqtatu meo, uel q possem & corrigere, & coercere pñtia. i. per pñtiam exercitus mei, eam partem exercitus Lepidi quæ est corrupta, s. donis aut pollicitationibus Antonianis & alienata ab rep. Itaque ponte facto uno die in Isara flumine maximo qd' est in finibus Allobrogum, est tñ minus Rhodano, sed Rhodanus secat Allobrogas ab Gallis. traduxi exercitum ad 4. id. Maij. Cū uero nunciatum esset mihi Luc. Antonium fratrē Marci pmissum cū equitibus & cohortibus uenisse ad Fom Iulij urbē Galliæ non longe ab alpibus misi fratrē sup. meum cū quattuor millibus equitū ad ij. idus Maij, ut occurreret & ei subsisteret, ei. s. Luc. Antonio. Ipse. i. ego subsequar maximis itineribus cum quattuor legionib' expeditis, & reliquo equitatu. Si modo .i. dummodo mediocris fortuna reip. adiuuerit, nos reperiemus hic. i. in hoc conflictu finem, &. i. simul audacię perditorum. s. hominum, & solicitudinis nostrę. quòd si latro. s. Antonius ceperit recipere se. i. redire tanq̄ in locum tutiorem in Italiam, rursus. i. iterum cognito aduētu nostro, erit officium Bruti occurrere ei, cui. s. Bruto, scio nec consilium, nec animum defuturum. Ego tñ si id acciderit. i. si redierit in Italiam, mittā fratrem sup. meū cū equitatu, q sequatur sup. eum, & defendat Italiam a uastatione, quam Antonius esset facturus. Fac ualeas, & diligas me mutuo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quanta fuerit senatus erga Lepidum uoluntas post recitatas literas, narrat: hortaturq; Plancum, ut strenue pro rep. laboret.

CICERO S. D. PLANCO. 16

Nihil *post hominum memoriam gloriosius, nihil gratius, ne tempore quidem ipso opportunius accidere uidi, q̄ tuas, Plance, literas. redditæ sunt. n. frequenti senatu Cornuto, cum is frigidas sane, & inconstantes recitasset literas Lepidi. sub eas statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidē clamoribus. cum *rebus enim ipsis essent, & studiis, beneficiisq; in remp. gratissimæ; tum erāt grauissimis uerbis & sententiis. flagitare senatus instituit Cornutum, ut referret statim de tuis literis. ille se considerare ait uelle. cum ei magnū conuicium fieret cuncto a senatu, quinque tribuni pl. retulerūt. Seruilius rogatus rem distulit. ego eam sententiam dixi, cui sunt assensi ad unum. ea q̄ fuerit, ex S. C. cognosces. Tu, q̄q̄ consilio non eges, uel abundas potius, tñ hoc animo esse debes, ut nihil huc reiicias, ne ue in reb' tam subitis, tamq; *angustis a senatu consilium petendum putes. ipse tibi sis senatus. quocunque te ratio reip. ducet, sequare. cures, ut ante factum aliquod a te egregium audiamus, q̄ futurum putarimus. illud tibi promitto, quidquid erit a te factum, id; senatum non modo ut fideliter, sed etiam ut sapienter factum, comprobaturum. Vale.

quod memini uisse homines possunt. unde eandē sententiam ep. 13. et 19 h. l.

tribuni pl. etsi ius referendi ad senatum habebāt. Gell. l. 14. c. 7.

spatium negantib' mittendi ad senatum.

VVLTEIVS. Nihil) Hæc epist. eiusdem ferè est argumenti, cuius illa q̄ incipit, Etsi reip. causa. ostendit. n. q̄ gratæ fuerint Planci lrę in senatu, quibus declarauerat animum suum & uoluntatem erga remp. hortatur aūt ut pergat neq; petat consilium a senatu quid sit facturus: q a quidquid fecerit, affirmat approbatum iri a senatu tanq̄ & fideliter & sapienter gestum. [Cornuto) prætori, q, ut supra uidimus, gerebat uices consulum absentium. [Frigidas) nō multum graues, uel certe in quib' non declarabat promptus animus Lepidi. [Sub eas). s. literas frigidas Lepidi. [Clamoribus) fremitibus ex lætitię plausib'. [Studiis) quia ostendebas uoluntatem tuam promptissimam. [Referret) proponeret. [Ad unum) .i. oēs, nemine excepto. sic Virg. Iuppiter oipotens, si nōdum exosus ad unum Troianos. [Ex S. C.) qd' est pscriptum. [Reiicias huc) remittas huc. Rom. ut nō remittas ad senatum R. qñ aliquid eris facturus, ut ipse deliberet. [Angustis) parui tpis. [Ipse tibi sis senatus) .i. cape consilium a te ipso loco senatus. [Ratio) utilitas. [Non modo ut fideliter &c.) .i. promitto senatum comprobaturū quidquid feceris, non solum quid feceris fideliter, sed etiam quid feceris sapienter. [Comprobaturum) confirmaturum.

Nihil) Eiusdem est ferè argumēti cum illa, Etsi reip. cā. ostendit. n q̄ gratæ fuerūt senatui Planci literæ. hortatur ut pergat hostes persequi, neq; differat, donec consilium a senatu acceperit. Ordo est. Nihil uidi accidere gloriosius, nihil gratius ne quidem. i. & non etiam tempore ipso; opportunius post memoriam hominum. i. post tñ tpis quātum homo posset memoria cōplecti,

plecti, q̃ o Plance literas tuas. Sunt.n.redditæ, senatu sup. frequẽti, Cornuto.i.a Cornuto prætore orbis & consulis officio fungẽte. Cum is.s.Cornutus recitasset literas Lepidi, frigidas sane.i. ualde frigide operam suam pollicentis, & inconstantes quia ambigue scriptas, tuæ.s.literæ recitatæ sunt statim, sub.i.post eas quidem.i.certe non sine magnis clamoribus.i.clamationibus. Cum.n.literæ tuæ essent gratissimæ, rebus ipsis & studiis & beneficiis in remp.tum.i.multo magis erant plenæ grauissimis reb⁹ ac sententiis, ubi plenæ cum ablatiuo contra Vallæ opinionem. Senatus instituit.i.cœpit flagitare Cornutum, ut referret.i.consultationem faceret statim de literis tuis. Ille ait.i.rñdit se uelle considerare, & cum magnum conuicium fieret ei a cuncto.i.simul toto senatu, quinque tribuni pl.retulerunt.i.in cõsultationem attulerunt qd de literis tuis sentiendum esset. Seruilius qa aduersarius rogatus.s.sniam distulit rem.i.noluit tunc dicere. Ego dixi eam sniam: cui assensi sunt.s.senatores ad unum.i.uno duntaxat Seruilio excepto. Tu cognosces ex senatuscõsulto.s.ad te misso, q̃ fuerit ea.s.snia mea. Tu q̃q̃ non eges uel potius abundas consilio, tñ debes esse hoc animo, ut nihil referas.i.ex humeris tuis excussum transferas huc.i.ad nos. ne ue putes consilium petendum a senatu in rebus tam subitis.i.subito faciendis & tam angustis.i.tam modicum tempus ad deliberationem habentibus. Ipse.i.tute sis tibi senatus, sequere te.i.consilium tuum, quocũq; ratio reip.deducet te. Cures ut audiamus aliquod factum egregie a te antequam putaremus futurum. Ego promitto tibi illud quidquid factum erit a te, id senatum comprobaturum non modo ut factum fideliter, sed etiam ut factum sapienter.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat Ciceroni, quomodo instituerit Antonium uictum persequi bello, ut finem tandem hisce malis imponat.

PLANCVS IMP. S. D. CICERONI. 17

ep.18. 33. & 34. h.l. & 10.l.11.

ANtonius idibus Maij ad Forũ Iulij cũ primis copiis uenit. *Vẽtidius bidui spatio abest ab eo. Lepidus ad forum Voconij castra habet. qui locus a Foro Iulij quattuor & uiginti millia passuum abest: ibiq; me expectare constituit, quẽadmodum ipse mihi scripsit. q si omnia mihi *integra & ipse, & fortuna seruauerit: recipio uobis, celeriter me negotium ex sententia cõfecturum. Fratrem meũ, assiduis laboribus, *concursationibusq; confectum, grauiter se habuisse, antea tibi scripsi. sed tñ, cũ primum posse ingredi cœpit; non magis sibi, q̃ reip. conualuisse se existimans, ad omnia pericula princeps esse non recusabat. sed ego eum non solum hortatus sum, uerum etiam coegi istò proficisci: q illa ualetudine magis conficere se, q̃ me tueri posset in castris: & q acerbissimo *interitu consulum remp. nudatam, tali ciue prætore in urbanis officiis indigere existimabam. qd' si quis uestrum non ꝓbabit, mihi prudentiam in consilio defuisse sciat, non illi erga patriam fidelitatem. Lepidus tandem, quod ego desiderabã, fecit, ut Apellam ad me mitteret, quo obside *fide illius, & societatis in rep. administranda uterer. studium in ea re suum mihi L. Gellius; de tribus fratrib⁹, Segauiano ꝓbauit: quo ego interprete nouissime ad Lepidũ sum usus. amicũ eũ reip. cognoscere uideor: libenterq; ei sum testimonio, & oibus ero, q bene merent. Fac ualeas, meq; mutuo diligas, dignitatẽq; meã, si *mereor, tuearis, sicut adhuc singulari cum beneuolentia fecisti.

nisi quid ab ipso peccatũ sit.

ut qui equitum turmis præesset. ep. 25.h.l.

ep.33.h.l.

pro fidei. Gell. lib.9. c.14.

ep.9.h.l.

HVBER.

ANtonius) Postquam Ant. apud Mutinam superatus est, celeti cursu ad alpes se ꝓripuit, sperans fore, ut Vẽtidius ei amicissimus ex Piceno, ubi erat cum tribus legionib⁹, ad se ueniret, & Lep. & Plancus secum coniungerentur: sin autem pergeret morari circa Mutinam, sicut quidam eius amici ei consulebant, fore, ut contineretur a Lepido, & a Planco. Scriptum.n.fuerat a senatu ad Lepidũ. Pl. & Asinium Pol. ut cũ Ant. proximi forẽt, cũ illo depugnarẽt. Pl. igitur scribit ad Cic. ubi sit Ant. & ubi sit Lep. & quẽadmodũ speret se qia cõfecturũ ad utilitatẽ reip. Deinde qa miserat fratrẽ suũ Rom. dicit quare miserit. q si qspiã iprobaret id factũ, dicit se, nõ fratrẽ suũ accusandũ. [Idus M.) puto deesse ad ut sit ad idus Maias. [Primis) electis. uel qa Vẽtid. erat postea uẽturus ex Piceno cũ tribus legionibus, ut scr. App. [Vẽtidius) his primũ fuerat *mulio, deinde militauerat sub Cæs. eratq; amicissimus M. Ant. is fuit, q postea de Parthis triũphauit. de quo Iuu. Ventidius qd.n.qd Tullius an ne aliud q̃ Sidus & occulti mirãda potẽtia fati? [Spatio bidui) .i.quantũ duobus diebus possit ad eũ accedere. [Ad foꝝ V.) .i.apud: ut, Prima q ad Troiã ꝓ caris gesserat Argis. Est autẽ foꝝ Voconij, ut hic docet Cic. oppidũ trãs alpes. [Integra) sine aliquo impedimẽto: uel ita, ut ego deliberaui, ut nihil aliud innouet. [Ipse) Lepidus, ut nõ mutet sniam. [Recipio) promitto. [Ex snia) ut uolumus. [Cõcursationibus) itinerationibus eundo, modo huc, modo illuc. [Confectũ) debilitatũ. [Grauiter se habuisse) .i.uehemẽter & periculose ægrotasse. [Ingredi) incidere. [Sibi) propter se. [Princeps) primus: ut, Primus ante oẽs densum palinurus agebat Agmẽ. [Istò) .i.istuc.s.Rom. ubi tu es. [Cõficere) debilitare. [Consulũ) Hirtij & Pãsæ. [Tali) qualis est frater meus, q posset esse optimus ꝑtor deficientib⁹ cõsulibus. [Qd) .s.fratrem meũ esse missum Romam. [Mihi prudentiam) .i.adscribat imprudentiæ meæ, non aũt fidelitati illius erga patriam. [Apellam) nomen ꝓprium fortasse legati Lepidi, uel alicuius ei carissimi. [Obside) id est, apud me manẽte loco obsidis. dñr.n.obsides q dantur in tutelam fidei. [Illius) .i.Lepidi. [Studium) uoluntatem. [Quo) Gellio. [Interprete) nũtio. [Sum testimonio) quòd sit amicus reip. [Qui bene merentur) de rep.i.qui ei benefaciunt. [Singulari) maxima, præcipua.

uide Gell. l.15.c.4.

ASCEN.

ANtonius &c.) Postquã Ant. apud Mutinã superatus est, celeri cursu ad alpes se ꝓripuit, sperans Ventidium ad se uenturum ex Piceno cum tribus legionib⁹; & Lep. ac Plancũ sibi cõiungendos. Scribit ergo ad Cic. Plãcus ubi sit Ant. & ubi Lep. & quid speret se ꝓ rep. facturum. deinde docet, cur fratrẽ Romã miserit. Ordo est. Antonius uenit ad Forũ Iulij.i.urbẽ illã Galliæ Cisalpinæ.i.Italiæ, id. Maiis, cũ primis.i.expeditissimis copiis. Vẽtidius abest ab eo spatio bidui.i.itineris duoꝝ dierũ. Lepidus hẽt castra ad Forũ Voconij. oppidũ trans alpes, q locus abest a Foro Iulij 24. mill. pass. & constituit expectare me ibi quemadmodum ipse scripsit mihi. quod si & ipse.s.Lepidus, & fortuna seruauerit mihi omnia integra.i.nõ impedita, nec uiolata aliqua ꝑfidia: recipio.i.polliceor uobis cõfecturum celeriter negotium.i.totũ bellum ex snia.i.arbitrio nostro. Ego scripsi tibi antea, etsi tñ literæ non extant, fratrẽ meum confectũ.i.debilitatũ, defatigatũ assiduis laboribus, & concursationibus (præmiserat.n.eum ut uidimus) habuisse se grauiter.i.multũ ægrotasse: sed tñ cum primum cœpit posse ingredi, existimãs se conualuisse non magis sibi.i.ad utilitatem suam, quam reip.i.ad utilitatem reip. non recusabat esse princeps ad omnia pericula. Sed ego non solũ hortatus sum eũ, uerum etiam coegi ꝓficisci istò.i.istuc, hoc est ad urbẽ Romã, q ipse, &.i.simul, posset magis conficere.i.interimere se illa ualetudine.s.tam aduersa, q̃ tueri me in castris, & q existimabam rẽp. nudatam.i.orbatam & spoliatam, acerbissimo interitu consulum .s.Hirtii & Pansæ, qui in conflictu cum Antonianis ceciderant, ut App. late recitat, indigere in officiis urbanis tali.i.tã fideli & prudẽti ciue prætore. Quod.s.consiliũ meũ & factum fratris, si quis uestrum non probabit.i.non approbabit, sciat prudentiã defuisse mihi in consilio, non fidelitatem illi.s.fratri meo, erga patriam. Lepidus tñ fecit quod ego desiderabam, ut mitteret Apellã legatum suum ad me, quo obside sup. existente, aut habito, ego uterer fide illius & societate in rep. administranda. L. Gellius probauit .i.ostendit mihi in ea re studium suũ.s.in remp. Segauiano.s.uno de tribus fratribus, hoc est, ut intelligo, Segauiano mihi obside dato: quo.s.Gellio interprete.i.internũtio, ego sum usus nouissime.i.ultime ad Lepidum: ego uideor cognoscere eum.s.Gellium amicum reip. & libẽter sum ei testimonio.s.fidelitatis, & ero omnibus, qui bene merentur. Fac ualeas, & diligas me mutuo, & tuearis dignitatem meam, si mereor, sicut fecisti adhuc, id est in hunc usque diem cum singulari beneuolentia.i.ea comitante.

PAVL. MAN.

OBside fide) sic in omnibus uetustis exemplaribus. & dixit, fide, pro fidei, generandi casu, quemadmodum etiam Salustius in Iugurtha, decima parte die reliqua, pro diei. id quod Gellius notauit: qui etiam C. Cęsarem, huius die, & huius specie, dicendum putasse tradit. [De tribus fratribus Segauiano ꝓbauit) ita legitur in plerisq; antiquis libris. forte melius, S. Gauiano:

quiano? ut significetur Sex. Atilius Gauianus, de quo in oratione pro Sextio. sensus erit: In ea re (ut scilicet Lepidus Apellam ad me mitteret) studium mihi suum Gellius probauit; de tribus aūt fratrib^9, (q ppiā significat nobis minus notū, cuiusmodi in epistolis ad Atticū scriptis multa sunt) Sexto Gauiano. postea in Vbaldini libro animaduerti scriptum esse, Gauiano, pro Segauiano. in meo autem sic: Studium mihi suum de tribus fratribus se Gauianus probauit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat Ciceroni consilium suum, de sua Lepidique coniunctione.

PLANCVS S. D. CICERONI. 18

QVid in animo habuerim, cū *Læuus, Neruaq; discesserunt a me, & ex literis, quas eis dedi, & ex ipsis cognoscere potuisti, qui oibus rebus, consiliisq; meis *interfuerunt. Accidit mihi, quod homini *pudenti, & cupido satisfaciendi reip. bonisq; oibus accidere solet; ut consilium sequerer periculosum magis, dum me probarem, q̄ tutum, quod habere posset obtrectationem. itaque, post discessum *legatorum, cum binis continuis literis & Lepidus me, ut uenirem, rogaret; & *Laterensis multo etiam magis, prope implorans, obtestaretur, non ullam rē aliam extimescens, q̄ eandem, q̄ mihi quoq; facit timorem, uarietatē, atq; infidelitatē exercitus eius: non dubitandum putaui, quin succurrerem, meque cōi periculo offerrem. sciebam enim: & cautius illud erat consilium, expectare me ad Isaram, dū Brutus transiiceret exercitum. & cum collega consentiente, sicut *milites faciūt, hostibus obuiam ire. tñ, si quid Lepidus bene sentiens detrimenti cepisset, hoc omne assignatum iri aut pertinaciæ meæ, aut timori uidebam; si aut hominem *offensum mihi, cōiunctum cum rep. nō subleuassem; aut ipse a certamine belli tam necessarij me remouissem. itaq; potius periclitari uolui, si possem mea præsentia & Lepidum tueri, & exercitum facere meliorem, q̄ nimis cautus uideri. solicitiorem certe hoiem *non suis contractis neminem puto fuisse. nam q̄ res nullā habebat dubitationem; si exercitus Lepidi abesset, ea nunc magnam afferr solicitudinem, magnumq; habet casum. mihi.n. si cōtigisset, ut prior occurrerem Antonio; non mehercule horam constitisset: tantum ego & mihi confido, & sic pculsas illius copias, Ventidiiq; mulionis castra despicio. sed non possum non exhorrescere, si quid intra cutem subest uulneris, quod prius *nocere potest, q̄ sciri, curariq; possit. sed certe, nisi uno loco metaremur, magnum periculum ipse Lepidus, magnum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. magnam etiam perditi hostes accessionem sibi fecissent, si quas copias a Lepido abstraxissent. quæ si aduentus meus repressferit; agam gratias fortunæ, constantiæq; meæ, quæ me ad hanc experientiam excitauit. itaq; ad XII. kal. Iun. ab *Isara castra moui: pontem tñ, quem in Isara feceram, castellis duobus ad capita positis, reliqui; præsidiaq; ibi firma posui, ut uenienti *Bruto, exercituiq; eius sine mora trāsitus esset paratus. ipse, ut spero, diebus octo, quibus has literas dabā, cum Lepidi copiis me coniungam. Vale.

ep.21.h.l. — ep.6.l.1. — qui timet in famam. ep.23.h.l. — Læui, & Neruæ. — ep.23.h.l. — qui pari gradu simul contra hostes eūt. — ep.11.15. & 20.h.l. — nulla sua culpa ex in. quæ ipse nō cōtraxit. sic ad Q. f. l.1.ep.1. — de Lepidi fide nō prorsus bene speran. ep.14.h.l. — ep.21.l.10. & 13.l.11. — collega. ep.8.20.& 22 h.l.

HVBER.

QVid in animo) Cum rogatus fuisse a Pl. a Lep. ut ad se ueniret secumque coniungeretur, ut M. Ant. posset occurrere, licet Pl. ei diffideret suspicareturq; aliquid fraudis subesse: tñ ne postea sibi imputaretur, si Lep. quia multis credebatur bñ sentire, aliquid detrimenti accepisset; dicit se maluisse sequi consilium sibi periculosum, dummodo reip. probaret fidē suā & animū, q̄ tutū, de quo posset ab aliquo accusari, q̄ autē esset picu-losum, & tutum declarat. Itaq; dicit se cōiunctū iri cū Lep. q̄ sperat fore octo dieb^9 post has līas scriptas. Eius ferè argumenti est superior illa epist. q̄ incipit, His līis scriptis. ubi narrat ferè idē cōsilium. [Leernus & Nerua) quos ad uos misi cū literis meis & mādatis. [Pudēti) .i. uerecōdo, timenti dedecus. [Dū pbarē me) dū ostenderē me animum bonum. [Obtrectationē) reprehensionē. [Cōtinuis) alteris post alteras statim missis. [Implorās) cum misericordia petēs. [Obtestaretur) adiuuaret. [Varietatē) hęc est illa res, q̄ & Laterēsi & ipsi Pl. timorē faciebat, q̄ *exercitus Lep. erat uarius & infidelis. [Cōmuni) & Lep. & meo. [Sciebā) iā incipit exponere tutum consilium. [Traiiceret) transmitteret exercitum suū huc ex Italia. [Brutus) Decius. [Collega) Decin. [Sicut milites faciūt) .i. armis integris, & animis arrectis, ut est mos militum. [Assignatum) .i. assignandū. est.n. futurum infinitiui passiui. [Pertinaciæ ob.) q̄ non uoluissem succurrere. [Aut t.) q̄ timuissem. [Si autē hoiem offensum) hęc est rō pertinaciæ. [Aut ipse a cert.) rō timoris. [Periclitari) experiri. inde periculum experimentū, ut fac periculū in literis. inde aūt dī, q a ratū est experimētū sine periculo. [Meliorē) q, ut supra dixit, erat corruptus, & a rep. alienatus. [Nimis cautus) nimis astutus, ostēdens me uidere oia pericula, q̄ imminebāt. [Solicitiorē) .s. q̄ me. est aūt sensus, nunquam puto fuisse hoiem, q maiorem capiat solicitudinē, ubi nihil admisit, q̄ ego facto. uel qui magis sit solicitus suis contractis .i. suis rebus non congregatis, non compositis. Et hic est fortasse melior sensus q̄ dicere, contractis. [Admissis) .i. peccatis. [Casum) fortunam, momentum. [Non constituisset horam) .s. Antonius .i. non potuisset per unam horam se sustinere contra me & exercitum meum quin fuisset uictus. [Mihi) meis consiliis, quæ aduersus eum præparaui. [Illius) Antonij. [Perculsas) iam terrore concussas, quia fuerunt uictæ apud Mutinam. [Ventidij mulionis) ad contemptum dixit. fuerat.n. mulio, non autē tunc erat. [Despicio) paruifacio. [Si quid intra cutem) .i. si q̄d est occultum & latet. tractum a morb^9, quia intra cutem latētes sunt periculosiores. unū illud Persij, Ego te intus, & in cute noui. [Subest) latet. [Quod) uulnus. [Nocere) ut puta si putrescat, & ut uulgo dīc chirurgi, si infistuletur. [Perditi hostes) Antoniani. [Accessionē) incremētum .i. auxissent res suas. [Quas) aliquas. [Quæ) quas res: ne qui bene de rep. sentiunt, periculum adeāt. & ne hostes nostri augeantur abstractis aliquibus copiis a Lepido. [Excitauit) cōmouit. [Ab Isara) fluuio, quem supra dixit esse in finibus Allobrogum. [Pontē) supra.n. dixit, Itaque in flumine Isara, quod in finibus est Allobrogum, ponte uno die facto exercitum ad 4. id. Maij traduxi. [Castellis) turribus, propugnaculis. [Præsidia) milites ad custodiam illius pōtis. [Trāsitus esset paratus) ut posset transire nullo impediente. [Octo dieb^9) ad octo dies. [Quibus) .i. ex quibus. s. diebus. [Copiis) exercitui.

uide ep.35. huius lib.

ASCEN.

QVid in animo &c.) Rogatus fuerat a Lepido Plancus ut se cum eo adiungeret aduersus Antonium: quod consilium licet suspectum haberet Planc. dicit se maluisse sequi, q̄ accusari detrimēto fuisse reip. si per se stetisset, quo minus Antonium Lepidus persecutus fuisset. Dicit ergo se coniunctum iri cum Lepido octo diebus, postquam has dederat. Ordo est. Tu potuisti cognoscere q̄d habuerim in aio, cū Leernus & Nerua, discesserunt a me, & .s. simul, ex literis quas dedi eis sup. ad te, & ex ipsis .i. ex eorū relatione, q interfuerunt oibus rebus & consiliis meis. Accidit mihi .s. deinde sup. id q̄ solet accidere homini prudēti .i. uerecundo & cupido satisfaciendi reip. & oibus bonis, ut sequerer magis consilium periculosum, dum .i. dummodo probarem .i. pbatum, aut pbum facerem & ostenderē me, q̄ .s. consilium tutum .i. sine piculo, q̄d posset habere obtrectationē. Cōsiliū aūt aperui margō, & statim explanabitur. Itaque post discessum legatorum, uidelicet Leerni & Neruæ, cum .s. ita esset, q̄ & Lepidus rogaret me binis literis cōtinuis .i. alteris sup alteras missis & Laterē. multo magis & prope .i. quasi plorans obtestaret .s. deos & fidē meam in testes adducēs, rogaret ut uenirē .s. ad Lep. obtestaretur inq̄ Lateren. nullam aliam rē extimescens q̄ eandē, q̄ mihi quoq; facit timorem. Multi textus hīt, implorans & nōnullam p nulla, sed minus probantur. quia si quam aliam extimuisset Laterensis, nō tā excusabilis esset Plācus. q̄d inquā eandē q̄ &c. hoc est quā uarietatem .i. uariabilitatem. Nam uarium quoque dicitur, quod

est

est uariabile, ut Æneid. 4. Varium & mutabile semper Fœmina. Vnde uarietas mutabilitas, atq; infidelitatẽ exercitus eius.i.Lepidi, q pollicitationibus Antonij ferè corruptus erat. nõ putaui dubitãdum, qu.i.quominus, succurrerẽ.s.Lepido quem fidum uterq; existimabat, & offerrẽ me periculo cõi.s.mihi & Lepido, si non posset inducere exercitũ in sñiam suã. nihil aũt de Lepido tunc timebat. Sciebã.n.& cõsiliũ erat cautius.i.hois magis caute agẽtis, me expectare ad.i.iuxta Isarã, aut Isarã flumẽ, dum.i.donec Brutus.s.Decius traiiceret exercitũ.s.trãs alpes & ire obuiã hostibus cũ collega.s.Bruto cõsentiente, sicut milites faciunt.s.dum pari cõsensu in hostẽ inferuntur.i.tunc uidebã si Lepidus bñ sentiens.s.de rep. ut putabatur, cepisset qd.i.aliqd detrimẽti, hoc oẽ assignatũ iri.i.q assignaretẽ, tut pertinaciæ meæ, aut timori.s.me.i.ptinaciæ, si aut nõ subleuassem.i.adiuuissem in onere belli portãdo, hoiem offensum.i.inuisum mihi cõiunctũ cum rep.i.licet esset coniunctus cum rep. noluerim tñ iuuare eo q esset inuisus multis: aut sup.timori, si remouissem me a certamine belli tã necessarij. Itaq; ego uolui potius piclitari.i.experiri, si.i.an, mea pñtia posset, &.i.simul, tueri.i.ptegere Lepidũ, & facere exercitũ sup. eius meliorẽ, quã uideri nimis cautus, si.s.nollẽ, aut nõ auderẽ me Lepido cõiungere. Ego puto certe nemĩnẽ fuisse hoiem solicitiorẽ.i.magis solicitum sup.q̃ me nõ suis cõtractis.i.ob res quas ipse nõ cõtraxit. Nã ea res q̃ nullã dubitationẽ habebat, si exercitus Lepidi abesset.s.lõge a puincia qa tunc certum fuisset q Bruto cõiungi deberet, ut Ant. oppugnaret, affert nunc magnam solicitudinem & habet magnum casum, quia incertum est an Lepidus Ant. iungi uelit, quod si faciat, non tutum sit utriusque exercitui occurrere, sicut *solius Ant. Enim.i.qa, si cõtigisset mihi ut occurrerem prior Ant.s.antequã ille cum Lepido cõiungeretur, mehercule, sup. Ant. nõ cõstitisset.i.mãsisset stans, horã.i.p spatium unius horę, tñ.i.tã multum, &.i.simul, cõfido mihi.i.uiribus meis, & despicio.i.contẽno & uilipẽdo, copias illius.s.Ant. pculsas.s.ex clade apud Mutinã accepta, & castra.i.exercitus, q in castris sunt, Vẽtidij mulionis.i.q aut mulio fuerat.i.agitator mulorũ, aut sic cognominatus, aut p cõtemptũ dictus, q nihil militare sciret, q̃ mulos clitellarios agere. Sed nõ possum nõ exhorrescere, qa qd latet timere neqmus, uerũ idipsum exhorrescere possumus, hoc est nequid lateat. uñ legẽdũ putẽ p p particulã aduersatiua, sed nõ exhorrescere. negauit.n.se aut Ant. aut Ventidium timere. Sed inquit, nõ possum nõ exhorrescere.i.quin exhorrescam.i.cum horrore quodam formidem, siquid uulneris subest intra cutem.i.latet in Lepidi uoluntate, quod noscere põt prius quám possit curari, quia non põt sciri nisi cum summo periculo. Sed certe nisi tenerẽ me uno loco.s.cum Lepido: ipse Lep. adiret magnum periculum.s.ab Ant. & ea pars exercitus.s.Lepidi, quę bñ sentiret de rep. adiret magnum periculũ, quia ab Ant. cum aliis non bene sentiẽtibus oppugnaretur. Et hostes perditi.i. in quibus nihil est boni, fecissent etiam sibi magnã accessionẽ.i. magnum incrementum, si abstraxissent a Lep. quas.i.aliquas copias, Abstracturi autem nõ sunt, sed omnes cum Lep. attracturi, quæ.s.dicta, hoc est periculum bonorum & accessionem malorũ, si aduentus meus repressserit, agam gratias fortunæ, & cõstantię meæ quæ excitauit me ad hanc experientiam.s.faciendã. Itaque .i.& ita, in hoc pposito, ego moui castra ab Isara ad 12. cal. Iun. tñ reliqui pontem quem feceram in Isara duob' castellis.i.ut dñt fortelicijs positis ad capita.i.extremas partes põtis, & posui ibi psidia firma, ut transitus esset paratus sine mora Bruto, & exercitui eius. Ipse.i.egomet, ut spero, coniungam me cum copiis Lepidi, octo dies sup. post illos, quibus dabam has literas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat Planco, quàm gratæ fuerint senatui literæ: deinde solicita ratione hortatur ad reip. studium.

CICERO S. D. PLANCO. 19

QVanquam *gratiarum actionem a te nõ desiderabam, cum te *re ipsa, atq; *animo scirem esse gratissimum: tñ (fatendum est enim) fuit ea mihi periucunda. sic.n.uidi, quasi ea, q̃ oculis cernuntur, me a te amari. dices, Quid antea? Semper quidem, sed nunq̃ illustrius. Literæ tuæ mirabiliter gratæ sunt senatui cum rebus ipsis, q̃ erant grauissimæ, & maximæ, fortissimi animi, summiq; consilij, tum etiam *grauitate sententiarum, atq; uerborũ.

rebus modo erga bene meritos officio fungimur, gratiarum actione, re ipsa, ato.

id est ep. 12. h. l.

sed, mi Plance, incumbe, ut belli extrema perficias. in hoc erit summa & gratia, & gloria. cupio oĩa reip. causa: sed mehercule, in ea conseruanda iã *defatigatus, non multo plus faueo patriæ, q̃ tuæ gloriæ: cuius maximam facultatem tibi dij immortales, ut spero, dedere: quam complectere, obsecro. q. enim Antonium *oppresserit, is hoc teterrimum bellum, periculosissimumq; confecerit. Vale.

de animo dici fessus non de corpore, scribit Fronto.

ep. 13. h. l.

QVanquam gratiarum) quia Pl. egerat gratias Cic. per literas de iis quæ pro eius dignitate egerat: scribit Cic. quòd licet ab eo non expectaret gratiarum actionem, quia sciebat eum reipsa & animo esse gratum; tamẽ sibi fuit iucunda illa actio gratiarum. deinde dicit quàm gratæ fuerint eius literæ senatui. postremo hortatur ut incumbat dare finem huic bello. [Re) effectu sine uerbis. [Animo) uoluntate. [Quasi) tanquam. [Quid antea) .s.nõ uidisti te a me amari. [Semper quidem) responsio, subaudi uidi me a te amari. [Extrema) finem. [In hoc) ut extrema perficias. [Defatigatus) fessus, assidue pro ea laborando. [Nõ multo plus) sensus est: licet oia cupiam reip. causa, tñ non multo plus cupio eius causa, q̃ tui: ut gloriam assequatis. [Cuius) .s.gloriæ. [Qua) facultatẽ. [Complectere) accipe. [Confecerit) finiuerit.

HVLAR.

QVanquam dicit se non expectasse a Planco gratiarum actiones, gratum tñ fuisse. cohortaturq; eum ad reip. defensionẽ, dicens, Quanq̃ non desiderabam a te actionẽ gratiarum, cum scirem te esse gratissimum re ipsa, & animo: tñ.s.gratiarum actio fuit mihi periucunda. qd' sup. dico (fatendum est.n.) qa uerum est. Ego.n.uidi sic quasi ea q̃ cernuntur oculis.s.exterioribus, me amari a te. dices, qd antea sup. tibi uisum est? Semp quidem sup. idem uisum est, sed nunquam illustrius.i.clarius, Literæ tuæ sunt gratæ senatui mirabiliter, cũ.s.ita sic, q fuerint gratæ rebus ipsis .i.propter res ipsas, quæ erant gratissimæ & maximæ, & fortissimi animi, & summi consilij, tum etiam grauitate uerborum & sententiarum. Sed, o mi Plance, incumbe.i. enitere ut perficias extrema belli. summa & gratia, & gloria erit in hoc.i.i hac re. Ego cupio omnia.s.pspera causa reip. sed mehercule ego iam defatigatus.i.usq; ad extremum fatigatus in ea.s.rep. conseruanda non faueo multo plus patriæ q̃ gloriæ tuæ, cuius.s. gloriæ dij immortales dedere tibi, ut spero, maximam facultatem, quam cõplectere obsecro. Qui.n.oppresserit Ant. is confecerit.i.finierit hoc bellum teterrimum.i.execrabile, & periculosissimum.

ASCAN.

GRauissimæ, & maximæ fortissimi animi summiq; consilij) sic habent omnes impressi libri. nos in nostro ita legi, & interpungi uolumus: grauissimæ, & maximæ, fortissimi animi, summiq; consilij: ut animi maximæ res sint, consilij grauissimæ. Leuia sunt hæc i eo igitur uidetur esse turpius, non animaduerti.

PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit, ut de incerto rumore coniunctionis Lepidi cum Antonio senatum certiorem faciat: hortaturq; eum, ut finem bello imponat.

CICERO S. D. PLANCO. 20

ITa erant omnia, quæ istinc afferebantur, incerta, ut, quid ad te scriberem, nõ occurreret. modo.n. q̃ *uellemus, de Lepido, modo contra nuntiabantur. de te tñ constans fama, nec decipi posse, nec uinci. quorum alterius fortuna partem habet quandam; alterum pprium est prudentiæ tuæ. sed accepi literas a *collega tuo, datas idibus Maij: in quibus erat. te ad se scripsisse, a Lepido nõ recipi Antonium. qd erit certius, si tu ad nos idem scripseris. sed minus audes fortasse propter inanem lætitiam *literarum superiorum. uerum ut errare, mi Plance, potuisti: (quis.n.id effugerit?) sic, decipi te non potuisse, qs non uidet? nunc uero etiam erroris causa sublata est. culpa enim illa, BIS ad eundem, uulgari reprehensa puerbio est. sin, ut scripsisti ad collegam, ita se res habet: omni cura *liberati sumus, nec tñ erimus prius, q̃, ita esse, tu nos feceris certiores. mea quidem, ut ad te *sæpius scripsi, hæc sententia est: q. reliquias

ab eo nõ recipi Antonium.

ep. 8. & 18.

cum scripsit, Sedulitas &c. supra, ep. 15.

sic ep. 7 l. 3. ibi, supra, epist. 13 & 19.

reliquias huius belli oppresserit, eũ totius confectorem fore: quẽ te & opto esse, & confido futurũ. Studia mea erga te, qbus certe nulla esse maiora potuerunt, tibi tã grata esse, q̃ ego putaui fore, minime *miror, uehemẽterq; lætor: q̃ quidẽ tu, si recte istic erit, maiora, & grauiora cognosces. IIII. kal. Iun.

me miror, & gaudeo. ep. 1. h. l.

NVACR. ITa erant) Binis literis declarauerat Planc. se coniunctum iri cum Lepido, idq; fore pp utilitatẽ reip. ut M. Ant. facilius opprimeretur. qua re intellecta uehementer lætatus fuerat senatus: sed postea nunciatum est, Lep. cum M. Ant. coniunctum esse: q̃ cum diu fuissent incerta, quæ uario modo nunciabentur; scribit Cic. scriptũ fuisse a Brut. collega Plãc. nõ esse uerũ, q Lep. esset cõiunctus cum M. Ant. id. n. sibi e Plane. scriptum fuisse, quare Cic. ab eo petit, ut si ita est, suis lrĩs P. R. & senatũ certiorẽ reddat. Deinde hortat, ut incũbat finire hoc bellum. [Istinc) ex Gallia, ubi tu es. [Incerte) uarie. [Quæ uell.) q̃ optaremus. s. q tecũ cõiungeret. [Modo) interdum. [Cõtre) aliter. s. q̃ uellemus. [Constãs) firma, certa. [Alterius fortuna) .i. quorũ alterũ est magna ex parte in fortuna. s. ut nõ uincaris. [Alterũ est ppriũ). s. te nõ posse decipi. [A collega) D. Bruto. [Nõ recipi). s. in societatẽ suã, uel in puinciã. [Ascripsisse) annotasse tuis lris. i. te ad eũ scripsisse. [Quod). s. Ant. nõ recipi e Lep. [Idẽ) qđ scripsit Brut. [Minus). i. nõ. [Inanẽ lætitiam superiorũ litarum) .i. qa supiorib' tuis literis fecisti nos frustra lætari, cum scripsisti te cõiunctum cum Lep. cũ postea ille mutauerit ppositũ. [Verũ) excusat Plãcũ, q spõte deceptus sit, nõ p imprudentiã, & q uoluerit etiã ipm Cic. errare. [Quis. n. id effugerit) ut interdũ nõ erraret, quasi diceret, nemo. [Sic). s. ut uelles me errare credendo tibi. [Quis nõ uidet) q. d. q. libet. [Sublata) remota. [Illa culpa) . s. errãdi. [Bis ad eundem, uulgari prouerbio). s. ut semel deceptus, non credat secundo, nisi uelit hẽri imprudẽs, quia secundo falli turpius est. ẽm illud, quod uulgo dr̃, Semel falli humanũ esse, secũdo incõsiderati, tertio uel dementissimi uel obstinati. [Ad collegã) D. Brutum. [Ita se habet) q Ant. nõ recipiat e Lepido. [Nec tñ erimus) . s. liberati. [Reliqas) q̃ fuerat iã fusus Ant. apud Mutinã. [Cõfectorẽ) finitorem. [Quẽ). s. confectorem belli. [Confido) indubitanter credo. [Studia) rñdet nunc particulæ epistolę Planci qui scripserat officia Cic. erga se sibi gratissima, quod Cic. scripsit se non admirari, uehementer autem lætari. [Quæ) studia mea erga te. [Si recte istic erit) si recte egeris res in ista prouincia, ubi tu es.

ASCEN. ITa erãt &c.) Binis literis declarauerat Plancus se coniongendum breui cum Lepido, sed intellexisse Lepidum ad Antonium trãsisse, qđ Cic. nunc scribit nõ ita esse. Monet ergo ut bellũ cõficiat dicẽs, Oĩa, q̃ efferebant istinc. i. a te & exercitu tuo erãt ita incerta, ut nõ occurreret qđ scriberẽ. i. scribere deberẽ ad te. enim. i. qa, mõ. i. interdũ ea nũciebant de Lep. q̃ uellemus, modo. i. interdum cõtra. i. cõtraria, utpote q̃ nollemus: tñ cõstans fama est de te. s. te nec posse decipi. i. capi per insidias, nec uinci. i. per uim apertã, quorũ. s. duorũ fortuna habet partẽ quandã alterĩ. s. eius qđ est uinci nõ posse; alterum. i. decedi nõ posse, est ppriũ prudentię tuæ. Sed accepi lrãs datas e collega tuo. s. D. Br. idibus Maiis, in qbus erat te scripsisse Ant. nõ recipi a Lepido. qđ erit certius si tu scripseris idẽ ad nos. sed fortasse minus. i. non, audes, pter inanẽ lætitiã lrarum supiorũ, in qb' scripseras se ppediem cõiungẽdum cum Lep. Verũ o Plãce tu noluisti id. s. ut errarẽ: uel, ut errarem id. i. in ea re. Quis. n. effugerit, id. s. aliqñ errare aut potius id qđ scriptum erat in lrĩs tuis, nobis, qa eas non habemus, ignotum. quis nõ uiderit te potuisse decipi sic. s. per tantam fraudem. cum hẽs obsides & Laterẽsem interpretem & auctorem, sed quia prius dixit famã cõstãtem esse, ipm non posse decipi. Legunt hic quidã nõ potuisse. uerum qñia dicit sic, stare põt ipm nõ planè deceptum, sed sic. i. ex parte. Nunc uero & causa erroris est sublata iam, hoc est credulitas q̃ nulla esse debet de hoĩe semel fœdifrago. Culpa enim illa, Bis ad eundem. s. scopulum nauem impingere, aut ad eundem insidiarum locum incidere, aut ad eandem cãm erroris eiicere, est reprehensa puerbio uulgari. s. dictãti non dãdã ueniã excusantib' eundem errorem. Sin. i. sed si supprius nõ errasti, sed res habet se ita ut scripsisti ad collegã. s. Brut. nos sumus liberati oi cura. Nec tñ erimus. s. securi, aut certiores, priusq̃ feceris nos certiores ita esse. Snia mea quidem est hæc, ut scripsi sæpius ad te, qui oppresserit reliquias huius belli. s. cum Ant. eũ fore cõfectorẽ. i. finitorẽ totius belli, quẽ. s. cõfectorẽ totius belli ego & opto & cõfido te futurũ esse. Ego minime miror, & uehemẽter lætor, studia mea erga te qb' certe nulla potuerũt esse maiora, esse tibi tã grata, q̃. i. quãtũ ego putaui, fore. i. futura esse. Quæ quidem. s. studia mea erga te, tu cognosces maiora, & grauiora, si recte erit illic. i. tecum & cũ exercitu tuo. 4. cal. Iun.

PAVL. MAN. ERrare) Potuisti errare, decipi nõ potuisti. error enim facile in mentem irrepit, neque id cuiquam licet effugere. quoniam autem qui decipiuntur, ostendunt se minus ualere prudentia, quàm satis sit: iccirco tu, qui prudentissimus es, decipi nõ potuisti. & est turpius decipi, quam errare. nam erramus ipsi, opinione lapsi; decipimur ab alio, prudentia uicti. sed quoniam, inquit Cicero, credulitas te in errorem induxit, cum sperares, Lepido te esse bono usurum. qui deinde tuã spem fefellit; eadẽ credulitas non iam te amplius in eundem errorem inducet: nam re expertus es, Lepidum esse infidum, neque cum recte facturum. ergo etiam erroris causa sublata iam est, ut iam non modo decipi, sed ne errare quidem possis. nisi si in eadem re iterum errare, hoc est, iterum Lepido uelles credere, homini fallacissimo, & a reip. partibus alieno. quod si committeres, magnam infamiã subires, quòd quasi ad eundem lapidem, ut dicitur, offendisses. quã culpam scis uulgari puerbio esse reprehensam. [Furentibus) sic in antiquo Sigonij libro: in aliis, Feruentibus. utroque recte: itaq; nihil muto. Furere, de irato homine, nõ semel usurpat Cicero: feruere, μεταφορικῶς idem ualet: quę uel pueris ex uulgatis, ut appellant, dictionariis nota sunt. [Extrusum) ita malui, quàm, Detrusum: quo minus a ueterum librorum testimonio discederem, quibus in omnibus, quos quidem adhuc inspexerim, scriptum esse uideo, Et rursum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat Ciceroni, quo pacto frustratus sit eum Lepidus, & qua ratione perfidiam eius deprehenderit.

PLANCVS S. D. CICERONI. 21

PVderet me inconstantiæ mearum literarum, si non hæc ex aliena leuitate penderent. omnia feci, quare, Lepido coniuncto ad rẽp. defendendã, minore solicitudine uestra perditis resisterem: oĩa ei & petenti recepi, & ultro pollicitus sum; scripsiq; tibi biduo ante, cõfidere me bono Lepido esse usurum, cõmuniq; consilio bellum administraturum. credidi chirographis eius, affirmationi præsentis Laterensis, qui tum apud me erat, *reconciliaremq; me Lepido, fidemq; haberem, orabat. nõ licuit diutius bene de eo sperare. illud certe caui, & cauebo, ne mea credulitate reip. summa fallat̃. Cum *Isarã flumen, uno die ponte confecto, exercitum *trãsduxissem, pro magnitudine rei celeritatem adhibens, q pecierat per literas ipse, ut maturarem uenire: p̃sto mihi fuit stator eius cum literis, quibus, ne uenirem, denuntiabat: se posse conficere per se negotiũ: interea ad Isaram expectarem. indicabo temerarium meum cõsilium tibi: nihilo minus ire decreueram, existimans eum socium gloriæ uitare. putabã posse me nec de laude *ieiuni hoĩs *delibare quidq̃, & subesse tñ propinquis locis, ut, si durius aliqd esset, succurrere celeriter possem. ego nõ malus homo hoc suspicabar. at Laterensis, uir sanctissimus, suo chirographo mittit mihi literas, in eisque, desperãs de se, de exercitu, de Lepidi fide, querensq; se destitutum, aperte denuntiat, uideam ne fallar: suam fidem *solutam esse; reipub. ne desim. exemplar eius chirographi Tirio dedi. ipsa chirographa omnia, & quibus credidi, & ea, quibus fidem non habendam putaui, *Læuo Cispio dabo perferenda, qui oĩbus his interfuit rebus. accessit eò, ut milites eius, cum Lepidus concionaret̃, improbi per se, *corrupti etiam p eos, qui p̃sunt, Canidios, Rufrenosq;, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, cõclamarint

propter ueteres inimicitias ep. 2. 15. 18. & 23. h. l.

ep. 13. l. 11. trãsiecerit, dixit, ep. 18 h. l.

nota metaphora i duo bus uerbis.

se iam non tenere promissis.

ep. 18. h. l. et Festus in uerbo, Septimontium. ep. 15. h. l.

uiri

uiri boni,pacem se uelle, neq; esse cum ullis pugnaturos,duobus iam cõsulibus singularib⁹ occisis, tot ciuibus ꝓ patria amissis, hostibus deniq; *omnibus iudicatis,bonisq; publicatis. neq; hoc aut uindicarat Lepidus,aut *sanarat. huc me uenire,& duobus exercitibus coniunctis obiicere exercitum fidelissimum,*maxima auxilia,principes Galliæ,ꝓuinciã cunctam,summæ demẽtiæ, & temeritatis esse uidi: mihiq; si ira oppressus essem, remq; pub.mecum ꝑdidissem, mortuo non modo honorem, sed misericordiam quoq; defuturã . itaq; rediturus sum : nec tanta munera perditis hominibus dari posse sinam. exercitum locis ut habeam oportunis , prouinciam tuear,etiam si ille exercitus desciuerit, oĩa ut *integra seruem, dabo operã, quoad exercitus huc summitatis, *pariq; felicitate remp.hic uindicetis. nec depugnare,si occasio tulerit; nec obsideri,si necesse fuerit;nec mori,si casus inciderit, ꝓ uobis paratior fuerit quisq̃. Quare hortor te,mi Cicero,exercitũ huc trãsiiciẽdum q̃primum cures,& matures prius, q̃ hostes magis corroborentur, & nostri perturbentur. in quo si celeritas erit adhibita ; resp. in possessione uictoriæ,deletis sceleratis, permanebit. Fac ualeas, meq; diligas. Fratrem meum tibi, fortissimum ciuem,& ad oĩa paratissimum, excusem literis? qui ex labore in febriculam incidit assiduã, & satis molestam. cum primum poterit istuc recurrere,non dubitabit ; ne quo loco reip.*desit. Meam dignitatem cõmendatam habeas,rogo.concupiscere me nihil oportet.habeo te & amantissimum mei, &, quod optaui , summæ auctoritatis . tu uideris , *quantum, & *qñ tuum munus apud me uelis esse. tantum te rogo , in Hirtij locum me subdas , & ad tuum amorem, & ad meam obseruantiam. Vale.

Antonium secutis. — *correxerat.* — *de 4.legionibus memini ep.15. & de quinque epist.8. h.l.* — *ep. 24.h.l.* — *ut ad Mutinam.* — *ep.17.h.l.* — *supra,ep.9. Tẽporis,& rei te &c.*

MVBAR.

PVderet me)Quia,ut supra diximus,scripserat Pl.se sperare habere Lep.& cõiunctum & fidum ad rẽp.defendẽdam, cum inuenisset se ab eo deceptum,hac epist.se excusauit, omnemq; culpam transtulit in leuitatem & ꝑfidiam Lep. a quo dicit sibi oĩa demõstrata fuisse, q̃bus facile potuisset credere. Narrat aũt, quõo deprehenderit eius ꝑfidiam,tũ ex eius Statore,tum ex literis Laterensis. Deinde exponit , quo aio essent q̃dam ex militib⁹ Lepidi,uixq; se cõstituisse qñ ad eũ ueniret , sed uidisse esse summæ demẽtiæ obiicere se & exercitũ suũ tãtis periculis,si Lep.cũ Ant. cõiunctus fuisset.pollicetur tñ se defensurũ ꝓuinciã quãtũ poterit,seruaturũq; oĩa integra, donec ad eũ transmittat exercitus , q erat in Italia.qđ ut q̃primũ fiat,rogat Cic.Postremo excusat fratrem suũ, q non citius uenerit, q̃a laborauerat febri: quẽ ostẽdit esse paratũ ad oĩa cõmoda reip. petitq; a Cic.ut eũ cõmendatum habeat.&,si potuerit,substituat eũ in locũ Hirtij coñsulis,q perierat in bello Mutinensi. [Inconstantiæ) instabilitatis, uarietatis, q̃a cũ scripserim primum Lep.cõiunctũ esse mecum, postea scribam nõ ita esse. [Pẽderẽt) ꝓcederẽt.[Aliena).s.Lepidi.[Quare) ob quã rẽ.[Perditis)sceleratis.[Recepi) promisi eum obligatione.[Pollicitus sum) obtuli.[Bono) fido amico reip.[Cõi)& suo, & meo. [Chirographis) scriptis manu eius. [Affirmationi) attestationi,q dicebat eum oĩno ita esse facturum. [Reconciliarem) ut redirẽ in gratiã.[Fidẽ haberẽ) .i.ut crederẽ Lep. [Non licuit) nõ potui,q̃a statim mutauit ꝓpositũ.[Summa reip.) .i.status ipse reip. [Cũ Isarã) nũc Pl.dicit quõo mutationẽ Lepidi intellexerit, q̃a eum iret ad eius auxiliũ,sicut ab eo rogatus fuerat,statim admonitus est ab eius nuntio ne iret,sed eũ ad Isaram expectaret. [Quod petieras p literas) quia ipse ad me scripserat, ut q̃primũ ad eũ uenirẽ. [Præsto fuit) obtulit se mihi,occurrit. [Stator) cubicularius. est.n.nomẽ officij. dicitur aũt stator, ut supra plenius diximus,q apud imperatorẽ, uel ꝑtorem assidue stat, quales sunt cubicularij.[Se posse).s.scribebat.[Per se)sine auxilio meo.[Cõficere negotiũ) resistere M. Ant.& sustinerẽ oẽm impetum belli. [Indicabo) fatebor. [Nihilo minus) licet scripsisset ne irem. [Socium gloriæ) participem gloriæ.i.existimãs q ipse solus uellet habere gloriã de supato M.Ant.[Delibare) degustare, sumere.[Ieiunij) insatiabilis,q̃a oĩa sibi appetit,sicut ieiunij. [Subesse)latenter esse.s.putabã.[Durius) asperius.i.si q̃d periculosius ei immineret. [Non malus homo) .i.bonæ intentionis. [Suo chirographo)propria manu scriptas.[Desperans) spem amittẽs. [Destitutũ)acceptũ,derelictũ a Lepido.[Ne fallar)a Lepido.[Suam fidem solutã esse) suã fidẽ quã mihi dederat, eũ affirmaret de Lepido esse fractã.q̃a non posset eã ꝑstare, q̃a Lep.eũ decepisset.supra.n.dixit, credidi chirographis eius,affirmationi ꝑ̃etis Laterensis. [Læuo C.)legato meo,de quo supra in *epist.q̃ incipit , Quid in aio habuerim.[Perferẽda)ad uos.[Cõcionaret)orationem haberet ꝓ cõcione.[Improbi ꝑ se) .i.sua natura mali.[Corrupti)facti mali. [Per eos,q ꝑsunt).i.ab iis q eis ꝑsunt. & declarat q sint. [Canidios , & Rufrenos) pluralẽ posuit pro singulari inuidiose. Nam Canidius & Rufrenus, mali uiri, tribuni, corruperant milites,& eos a rep.alienauerãt.[Quos)ceteros.[Viri boni) ironice. [Duobus consulibus) Hirtio,& Pansa. [Occisis) in bello Mutinensi.[Amissis) mortuis, [Indicatis) a senatu. Hoc qđ dixerant milites se nolle pugnare aduersus aliquẽ pro rep. ꝑꝑ causas supra dictas. [Vindicarat) punierat. [Aut sanarat) mitigauerat aliqua exhortatione. unde & ipse uĩ assentiri uolũtati militũ ne pugnẽt cõtra Ant. [Huc) pro illuc.s.ad Lep. [Duobus) Lepidi , & Ant. [Obiicere) tanq̃ uilem. [Maxima auxilia).s.obiicere.i.eos, q uenissent in auxilium meum. [Principes Galliæ) qui fauebant mihi. [Ita).s.obiiciendo temere duobus exercitibus coniunctis. [Oppressus) fusus, deletus cum exercitu. [Perdidissem) doluissem. [Non modo honorem mortuo) quia iis , q pro rep. mortui fuissent, magnificentissima funera fiebant: q uero eam perdidissent, nulla oratio. [Misericordiã defuturã) i.fore ut nemo misereretur mei, sed potius dicerent me merito perisse.[Rediturus) reuersurus ut nullo pacto eã ad ipm Lepidũ [Tanta munera) tãtas occasiones.s.ut obiicerẽ eis exercitũ meũ,prouinciã,& principes Galliæ &c. quæ ipsi munera existimarent. [Perditis) sceleratis. [Oportunis) cõmodis. [Ille exercitus) .s.Lepidi. [Desciuerit) defecerit, rebellauerit. [Integra) sine detrimẽto in eo statu, in quo nunc sunt. [Quoad) quousque. [Summitatis) celeriter mittatis. [Exercitus) Brut.& Cæs. Octauiani. [Pari) sicut uindicastis apud Mutinã.[Nec depugnare)pollicetur Plãcus se paratissimum esse pro rep. ad oĩa ad mortem usque,nec cuiq̃ cessurum. [Transiiciendum) transmittendum . [Corroborẽtur) confirmentur, capiãt uires nobis q̃escentibus. [Perturbent) uidentes q nõ mittãtur auxilia, [In quo) in qua re.s.ut traisciant exercitus. [In possessione) quia iam habuerat unã uictoriã apud Mutinã. [Fratrẽ meũ) Planc. [In febriculã) sic supra, fratrẽ meũ assiduis laborib⁹,cõcursationibusq; confectum grauiter se habuisse antea tibi scripsi. [Cõcupiscere) .i.mihi optare. [Habeo te) .i.relinquo iudicio tuo, q me plurimũ amas, ut quantũ tu uelis, & qñ tu uelis, mihi cõferatur. sic supra, Cõcupisco aũt nihil mihi,cõtra q̃ ipsũ pugno. sed & temporis , & rei te moderatorem facile patior esse. [Subdas) substituas. [Hirtij) consulis , qui in bello interiit.

epist.18.

ASCAN.

PVderet me &c.) Quia scripserat Plancus se sperare ut hẽret Lepidum & coniunctũ & fidum ad rẽp.defendẽdã, ideo, cum inuenisset se ab eo deceptum, hac epistola se excusauit.oẽmq; culpã transtulit in leuitatẽ & ꝑfidiam Lepidi: quam quõo deprehẽderit , ẽi scribit & se uix continere potuisse qn ad eũ iuerit, sed uidisse fore summæ dementiæ obiicere & se & suos tantis periculis. Purgatq; fratrẽ quòd non citius uenerit: commendatq; eum: rogatq; ut ipsemet in Hirtij locũ substituat. Ordo est. Puderet me inconstantiæ literarũ mearũ,si sup.literæ meæ nõ pẽderẽt ex leuitate.i.inconstantia aliena.s.Lepidi. Mallem tñ legere penderet: ut sit, si incõstantia literarũ mearũ nõ pẽderet ex leuitate aliena. Feci oĩa,quare.i.quãobrem, Lepido coniuncto.s.mihi , ad defendendã rẽp. ego resisterẽ pditis.s.ciuib⁹ Antonio & eius fautorib⁹ sup. cũ minore, sollicitudine uia.Ego &.i.simul , recepi.i.promisi oĩa sup. Lepido petẽti,& scripsi tibi biduo ante,me confidere me usurũ Lep.bono.i.amico & fauorabili & administraturũ bellũ cõsilio cõi.i.cõicato cum Lepido.Credidi.i.fidẽ adhibui, chirographis.i.scriptis manu eius.s.Lepidi , credidi affirmationi Laterẽ. q erat tum.i.tunc apud me.& orabat,sup.ut recõciliarẽ.i.in amicitiã coniungerẽ me Lepido, & hẽrem fidẽ.i.cõfiderẽ. Non licuit .i.non est datũ aut cõcessum sperare bene de eo.s.Lepido diutius .i.multũ diu. Ego certe caui.i.cauẽdo insidias effeci , & cauebo.s. deinceps, ne summa.i.suprema salus reip.fallatur.i.decipiatur,& fraudetur, credulitate mea.i.ꝑ credulitatẽ meã, hoc est facilitate cre-

te credendi. Cum traduxissem exercitum Hisaram, aut Isaram.i. duxissem trans Isaram flumen in Delphioatu ponte effecto, uno die, in qoo comendat celeritatem. mirum est tñ qđ alibi dicit duobus castellis, & multo præsidio capita pontis munita reliquisse, si uno die pontem fecerit, adhibens celeritatem pro magnitudine rei, quæ.s.id exigebat, utpote accessio Lepidi, & exercitus eius ad rempub. uti sperabat, quòd.i.quia, ipse.s.Lepidus caput rei petierat per literas ut maturarem uenire. Stator.i.minister publicus, dictus a stando, quòd stet paratus ad eundum quò mittatur, fuit præstu.i.præsens. cum literis eius, quibus denuntiabat .i.contrariæ sententiæ factus significabat ne uenirem.s.ad ipsum. Et deounciabat se posse conficere.i.absoluere negotium.i.expugnationem Antonij & liberationem reip. per se, & sup.ut expectarem sup. eum ad Isaram. Indicabo tibi o Cicero consilium meum temerarium. ego decreueram ire.s.ad Lepidum, nihilominus.i. quamuis denuntiasset mihi ne irem existimans eum uitare.i.fugere socium gloriæ, hoc est uelle se solum habere laudem deuicti Antonij. Putabam.s.secundo loco, me nec delibare.i.degustare quidquam de laude hominis ieiuni.i.sic auidi ad laudem ut ieiunus est ad cibum, & putabam tñ subesse.i.clam inesse locis ꝓpinquis, ut si aliquid esset.i.accideret durius, hoc est si forte succumberet Lepidus, possem succurrere celeriter. Ego homo non malus.i.minime astutus, suspicabar hoc. at Laterensis uir sanctissimæ.i. integerrimæ fidei, mittit mihi literas suo chirographo.i. scripto manus suæ, & desperans meis.s.copiis, de se, de exercitu, de fide Lepidi, & querens se destitutũ.i.derelictum solum in fide. In quibus.s.literis, ipse denuntiat aperte sup.ut uideam.i.prospiciam, ne fallar, fidem suam esse solutam, aut a se, aut a Lepido. si a se, sensus est, fidem suam non esse obligatam ad præstanda quæ non posset, cum denuntiaret se amplius non posse. si a Lepido, dic solutam.i.uiolatam & interruptam, ne desim.i.ut consulam reip. Ego misi Tirio exemplar.i.ut dicunt duplum chirographi.i.manu scripti, eius. Ego dabo Læuo Cispio perferenda.s.ad senatum, omnia chirographa.i.scripta manibus Lepidi, Laterensis, & aliorum ex quibus credidi.s.promissis eorum, & ea quibus putaui fidem non habendam.i.non credendum esse, qui.s. Læuo Cispius interfuit omnibus his rebus. Accessit.i.additum est, eò.i.ad eam infidelitatem Lepidi, & cum Lepidus concionaretur.i.orationem haberet ad milites suos: milites eius improbi per se.i.propria natura, & corrupti etiam per eos qui præsunt, utpote per Canidios, Rufrenos, & ceteros, quos scietis, cum opus fuerit, conclamarint, sup.tanquam uiri boni se uelle pacem, neque esse pugnaturos cum illis, & hoc duobus consulibus singularibus.s.Hirtio & Pansa iam occisis, tot ciuibus amissis pro patria. Denique omnibus.s.Antonianis iudicatis .s. a senatu hostibus & bonis .s. eorum publicatis, neque Lepidus aut uindicarat hoc, aut sanarat .i.ad sanum consilium conuerterat. Ego uidi.i.consideraui, me uenire huc.i.ad talem exercitum, & obiicere.s.trucidandum duobus exercitibus coniunctis.s.Antonij, & Lepidi, exercitum fidelissimum, & ita diligendum & maxime auxilia Galliæ, & cunctam prouinciam, esse summæ dementię & temeritatis. & uidi si oppressus essem ita & perdidissem remp. mecum, non modo honorem, sed quoque.i.etiam, misericordiam defuturam mihi mortuo. Itaque rediturus sum.s.in prouinciam, nec sinam.i.patiar, tanta munera.i.tam fidelem & bene instructum exercitum posse dari.i.obiici, hominibus perditis. Ego habebo exercitum locis oportunis. tuear.i.protegam prouinciam, etiam si ille.s.Lepidi exercitus desciuerit.i.defecerit a rep.ad Antonium, & dabo operam ut seruem omnia integra.i.neque imminuta, quoad.i.donec mittatis huc exercitum, & uindiceris.i.libertati restituatis remp. pari felicitate, qua.s.apud Mutinam. Nec quisquam fuerit paratior.s.quàm ego, depugnare.i.excidionalem pugnam obire, si occasio tulerit.i.dederit, nec obsideri, si necesse fuerit, nec mori pro uobis, si casus inciderit. Quare o mi Cic. ego hortor te sup. ut cures exercitum traiiciendum.i.trans Alpes mittendum huc .i. ad nos, quamprimum.i.ualde cito, & matures.i. acceleres priusquam hostes corroborentur, nam & nostri qui pauciores, & debiliores sunt, perturbantur. In quo.i.in qua re, hoc est exercitus traiectione, si celeritas erit adhibita, resp.manebit in possessione uictorię.s.apud Mutinam initæ, & hoc sceleratis.s.reliquis deletis. Fac sup.ut ualeas & diligas me. Hic uidetur finis superioris epistolæ, ut sequentia nouam constituant, aut saltem seorsum scripta censeantur. Sunt.n.alterius argumenti, & quæ sic scripta uidentur, ut a solo Cic. legantur, cum superiora ab omnibus legi possint. Ordo autem est. Excusem literis.s.mittendis ad senatum fratrem meum ciuem fortissimum tibi & paratissimum ad omnia .s.mandata obeunda? qui.s. frater incidit ex labore.i.fatigatione, in febriculam assiduam & satis molestam. Cum primum poterit, nó dubitabit reccurrere istuc.i.ad uos, ne quo.i.aliquo loco desit reip. Ego rogo sup.ut habeas dignitatem meam cõmendatam .s.tibi, hoc est suscipias eam protegendam ab obtrectatoribus. Sed sup. nihil oportet me concupiscere. nam sup. habeo te, &.i. simul amantissimum mei, & quod optaui, summę auctoritatis.q.d. qui uelis cum sis amantissimus mei, & possis me defendere, cum sis summę auctoritatis. Tu uideris.i.tuum fuerit uidere, & iudicare, quantum.i.quam magnum, & quando.i.quo tempore, uelis tuum munus esse apud me.i.me tibi esse obnoxium, aut tuum munus esse apud me.i.me obire munus & partes tuas.q.d.fuero semper & in omnibus paratus, ut sit simile illi postea ab Æolo apud Virg. ad Iunonem dicto, Tuus o regina quid optes Explorare labor, mihi iussa capessere fas est. Et rogo te tantum.i.duntaxat sup.ut subdas.i.sufficias & substituas me in locum Hirtij.i.sim ꝓ Hirtio consul, &.i.simul ad amorem tuũ.s.augendum in me, & ad obseruantiam meam.i.augendam in te obseruando. q.d. cum id & amor tuus in me, & obseruantia mea in te exigat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

De agris diuidendis agebatur Romæ: quod cum Plancus accepisset, ut militibus suis gratior esset, ipse quoque petere instituit: & de ea re literas Ciceroni scripserat: ad quas respondet Tullius.

CICERO S. D. PLANCO. 22

IN te, & in collega omnis spes est diis approbantibus. concordia uestra, quæ senatui declarata literis uestris est, mirifice & senatus, & cuncta ciuitas delectata est. Qđ ad me scripseras de re *agraria: si consultus senatus esset, ut quisque de te honorificentissimam sententiam dixisset, eam secutus essem: qui certe ego fuissem: sed, propter tarditatem sententiarum, moramque rerum, cum ea, quæ *consulebantur, ad exitum non peruenirent; commodissimum mihi, Plancoq; fratri uisum est, uti eo, quod ne nostro arbitratu componeretur, quis fuerit impedimento, arbitror te ex Planci literis cognouisse. sed siue in S. C. siue in ceteris rebus desideras aliquid, sic tibi persuade, *tantam esse apud omnes bonos tui caritatem, ut nullum genus amplissimæ dignitatis excogitari possit, quod tibi non paratum sit. Literas tuas uehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto. Vale.

epist.8.18. & 20 h.l.

idē & D. Brutus cupiebat. ep. 12.h.l.

de quib' ad senatum referebatur.

ad minuendum dolorē ob S.C. minus ex sententia scriptum.

IN te, & in collega) Cum Brutus recepisset se in Galliã ad Pl. scripserat Plan. magnam esse inter se concordiam ad defendendam patriam: qua te dicit Cicero & senatum & totam ciuitatem uehementer delectatam esse. Deinde quia rogauerat Plã. Cic. ut si senatus fuisset interrogatus de re agraria, assentiretur ipse Cic. iis, qui honorifice dixisset pro Plan. qui hanc curabat magis propter milites suos quàm propter se, ut infra alio loco dicet; respondet Cic. se fuisse paratissimum: sed, cum nihil concluderetur in senatu propter tarditatem eorum, qui dicebant sententias, uisum fuisse & sibi & Pl. Planci fratri, ut facerent id, quod non potuit componi arbitratu ipsorum quodam impediente, de quo dicit se putare esse ad eum scriptum a Pl. eius fratre. Postremo dicit eum non debere dubitare tantam esse ei caritatem apud omnes bonos, ut non possit omnia obtinere. [Collega) D. Bruto. [Omnis spes) conficiendi belli. [Diis approbantibus) diis fauentibus. [Concordia uestra) tua & collegæ Bruti. [De re agraria) quærebat enim Plan. ut in distributione agrorum, qui erant uiritim diuidendi inter bonos ciues, ipse esset commendatus. [Consultus) interrogatus, ut diximus in primo libro. [Vt) sicut. [Honorificentissimam) cum laude & commendatione tua [Eã secutus essem) .i.eam approbassem. [Qui fuissem) .i.qui fuissem ille, qui dixissem sniam honorificentissimam pro te, & non solum essem secutus sniam alioꝝ. [Sed) dicit Cic. quare non potuerit dicere sententiam pro Pl. [Quæ consulebantur) quæ interrogabantur in senatu, uel quæ deliberantur. [Fratri) tuo. [Vti eo) .i.id capere. [Quod ne) .i.quod quidam de quo ad te puto fratrem tuum scripsisse, impediuit nos ne fieret,

ut uolebamus. Est autem ordo, uisum est mihi & Pl. fratri uti eo, quod ut ne componeretur arbitratu nostro, non arbitror te cognouisse ea literis Plan. fratris, qs fuerit impedimento. impediti enim fuerant a quodam, quem non nominat, ne illa res agraria componeretur, ut uolebant ipsi Cic. & Pl. frater. [In S. C.) .i. in iis, quæ a senatu deliberanda sunt. [Caritatem tui) amorem erga te. [Tales) .s. quæ declarent mihi Antonium oppressum.

ASCEN. IN te &c.) Cum Br. recepisset se in Galliam ad Plancum, scripserat Plancus se cum eo ad patriæ defensionem consentire. de qua re nunc dicit Cic. senatum populumq; R. mirifice lætatum. Deinde quòd de Agraria lege rogatus erat, dicit se ad id paratum fuisse, sed opportunitatem defuisse, iterum inflammans hominem ad reip. protectionẽ, & ad literarum scriptionem. Ordo est: Omnis spes. s. reip. aut salutis est in te o Plance, & in collega. s. tuo Bruto. diis approbantibus. i. uota nostra & uestra secundantibus. Et. i. simul senatus, & cuncta ciuitas. s. Romana, delectata est mirifice, concordia uestra. i. propter uestram concordiam quæ declarata est. i. clare significata senatui literis uestris. Qđ tu scripseras ad me de re agraria. i. de agris diuidendis militibus tuis, ut bene de rep. meritis: si senatus esset consultus .i. rogatus snias, ut quisq; dixisset sententiam honoratissimam. s. tibi, secutus essem eam, qua. s. snia honoratissima tibi aut de re, ego certe fuissem, sed ea, quæ consulebantur. i. de quibus fiebat consultatio, non peruenirẽt ad exitum. i. ad decretionem, uisum est mihi & fratri. s. tuo Planco, cõmodissimum uti eo. s. quo ut scis usi sumus, qđ. s. decretum quo usi sumus, ego arbitror te cognouisse ex literis Planci. s. fratris tui, quis fuerit impedimento. i. impediuerit, ne componeret. i. fieret & absolueretur, arbitratu nostro. i. sm arbitratum & uolũtatem nostram, hoc est Plãci & meã. Sicut in multis aliis epistolis, quia res erat nota scribenti & ei ad quem scribit, nobis mansit ignota. Quis. n. diuinauerit, qđ fuerit quo usi sint, aut qs impediuerit quo minus senatuscõsultũ, & snia utriusq; fuerit factum? Sed siue tu desideras aliqd in senatusconsulto, siue in ceteris rebus, persuade tibi sic, caritatem tui. i. in te esse tantam apud omnes bonos, utpote reip. amatores, ut nullum genus dignitatis amplissimæ possit excogitari. s. a te quod non sit paratum tibi. Plus est quod dicit excogitari, q̃ si diceret posci: facilius. n. est aliquid excogitare q̃ poscere. Plus etiam est qđ dicit qđ tibi non paratum sit, q̃ si diceret, qđ tibi non detur: quia qđ paratum est, expectat habiturum, etiam si nõ petierit. Ego expecto uehementer literas tuas, & qdẽ tales quales maxime opto, hoc est quibus significes te hostes deleuisse, aut quid simile.

ARG. *Excusat se, quòd Lepido crediderit: & suam diligentiam in copiis toto retrahendis declarat accepto nuntio de Lepidi, Antoniiq; coniunctione. quo in periculo subsidium Cæsariani exercitus postulat.*

PLANCVS S. D. CICERONI. 23

NVnquam mehercule, mi Cicero, me pœnitebit maxima pericula pro patria subire, dum, si quid *acciderit mihi, a reprehensione temeritatis absim. Confiterer imprudentia me lapsum, si unquam Lepido ex animo credidissem. CREDVLITAS enim error est magis, q̃ culpa; & quidem in optimi cuiusq; mentem facillime irrepit. sed ego non hoc uitio pene sum deceptus: Lepidum enim pulchre nouram. quid ergo est? pudor me, qui in *bello maxime est periculosus, hunc casum coegit subire. nam, si uno loco essem, uerebar ne cui obtrectatorum uiderer & nimium pertinaciter Lepido *offensus, & mea patientia etiam alere bellum. itaque copias prope in aspectum Lepidi, Antoniique adduxi; quadragintaq; millium passuum spatio relicto, consedi, eo consilio, ut uel celeriter accedere, uel *salutariter recipere me possem. adiũxi hæc in loco eligendo, flumen oppositum ut haberem, in quo mora transitus esset; Vocontij sub manu ut essent, per quorum loca mihi fideliter pateret iter. Lepidus, desperato aduentu meo, quem non mediocriter captabat, se cum Antonio coniunxit ad IIII. kal. Iun. eodéq; die ad me castra mouerunt. uiginti millia passuum cum abessent, res mihi nuntiata est. dedi operam deûm benignitate, ut & celeriter me reciperem, & hic discessus nihil fugæ simile *haberet, non miles ullus, non eques, non quidquam impedimentorum amitteretur, aut ab illis feruentibus latronibus interciperetur. itaque pridie non. Iun. omnes copias Isaram transieci, pontesque; quos feceram, interrupi, ut & spatium ad se *colligendum homines haberent, & ego me interea cum collega coniungerem; quem triduo, cum has dabam literas, expectabam. *Laterensis nostri & fidem, & animum singularem in remp. semper fatebor. sed certe nimia eius indulgentia in Lepidum, ad hæc pericula perspicienda fecit eum minus sagacem. qui quidem cum in fraudem se deductum uideret, manus, quas iustius in Lepidi perniciem armasset, sibi afferre conatus est. in quo casu tamen interpellatus, adhuc *uiuit, & dicitur uicturus. sed tamen de hoc mihi parum certum est. Magno cũ dolore parricidarum elapsus sum iis: ueniebant enim eodem furore in me, quo in patriam, incitati. iracundias autem harum rerum recentes habebant, ꝙ Lepidum castigare non destiteram, ut extingueret bellum: ꝙ colloquia facta improbabam: ꝙ legatos, fide Lepidi missos ad me, in conspectum uenire uetueram: ꝙ C. Catinium Vestinum trib. mil. missum ab Antonio ad eum cum literis, exceperam. in quo hanc capio uoluptatem, ꝙ certe, quo magis me petiuerunt, tanto maiorem iis frustatio dolorem attulit. Tu, mi Cicero, quod adhuc fecisti, idem præsta, ut uigilanter, *neruoseque nos, qui stamus in acie, subornes. ueniat Cæsar cum copiis, quas habet firmissimas: aut, si ipsum aliqua res impedit, exercitus eius mittatur: cuius ipsius magnum *periculum agitur. quidquid aliquando futurum fuit in castris perditorum contra patriam, hoc omne iã conuenit. pro urbis uero salute cur non omnibus facultatibus, quas habemus, utamur? ꝙ si uos istic nõ defueritis; profecto, quod ad me attinet, omnibus rebus abunde reip. satisfaciam. Te quidem, mi Cicero, in dies mehercule habeo cariorem: *sollicitudinesq; meas quotidie magis tua merita *exacuũt, ne quid aut ex amore, aut ex iudicio tuo pdã. opto, ut mihi liceat iã præsenti pietate meorum officiorũ tua bñficia tibi facere iucundiora. Vale. VIII. idus Iun. Ciuatone, ex finibus Allobrogum.

ut fortuna fert. ep. 20. h. l. — *maxime. n. ad res gerẽdas interest, optime de duci uir tute militares opinari. ep. 18. h. l. pro infensus. Phil. 1 aly, cum salute.* — *quod in dacen õ minus laudari solet, q̃ si fuerit incerti.* — *ex timore recreãdos.* — *ep. 18. h. l.* — *eum ex illo uulnere peruisse affirmat Dio l. 46. & Vell. lius l. 2.* — *uehementer, ut in hoc intendas ds neruos.* — *erat. n. si inimici Antonius, ut illeue iã eo ad Mutinam.* — *excitant, se lib. 1. de or. & ad Att. lib. 12.*

HVBER. NVnquam) Quia cum Plan. putaret se coniunctum esse cum Lep. fuerat ab eo deceptus, hac epistola primum se excusat, ne uideatur per imprudentiam fuisse deceptus. Deinde scribit quemadmodum & sibi & exercitui suo prouiderit, posteaquam cognouit perfidiam Lepidi. & excusat Laterensem, qui affirmauerat de Lepido non malitiose ut deciperet Planc. sed propter nimiam indulgentiam suam erga Lepidum. a quo posteaquam uidit se deceptum, dicit eum tantum dolorem accepisse, ut uoluerit seipsum interficere. incertumq; adhuc sibi esse utrum sit uicturus. Narrat quantum doluerint Lepidus & M. Ant. ꝙ non potuerunt intercipere ipsum Plancum. & exponit aliquas causas odij Lepidi erga se. Hortatur postremo Cic. ut det operam Cæsarem Octauianum ad se mitti cum exercitu, aut saltem eius exercitum: dicit. n. ꝙ si ipsi recte gesserint res Romæ, ipse bene tuebitur puinciam. [Acciderit) male euenerit. [Absim a reprehensione temeritatis) .i. non reprehendar fuisse temerarius, & imprudenter fecisse.

fecisse.[Lapsum) .i.cespitasse. [Credulitas) facile credere. [Error)cum casu quispiam decipitur, & aliud pro alio accipitur:culpa uero cum ob negligentiam quispiam peccat. [Irrepit) ingreditur. [Cuiusque optimi) ut.n.quisque optimus est, ita facillime credit, quia alios ex ingenio suo iudicat, & plerunq; errat. [Penè hoc uitio non sum deceptus) .i.ferè non peccaui etiam ꝑ errorē credulitatis, quia nunq̃ credidi Lepidum bonum. [Noram) .s.malum & inconstantem. [Quid) .i.est, si non fuit credulitatis error, quid ergo est quod te decepit? [Pudor) rn̄det, sicut supra, Accidit mihi, quod homini pudenti, & cupido satisfaciendi reipub. accidere solet. [Vno loco)ne coniungerem me cum Lepido, sicut ille orabat. [Pertinaciter) obstinatè, indurate. [Alere) fouere, in longum deducere. [Offensus) iratus, inimicus. [Mea patientia) si paterer ipsum esse solum aduersus Ant. [Propè) ferè. [Consedi) constiti cum exercitu. [Eo cōsilio)ea deliberatione. [Accedere) ad ipsos, uel recipere, retrahere. [Cum salute) me & exercitu meo incolumi. [Adiunxi) ꝑgit ꝓbare se omni prudētia usum esse ne captaretur insidiis a Lepido. [Oppositum) a Lepido. [Mora) aliqua dilatio, ne tam cito posset transire. [Vt essent) subaudi, adiunxi hoc, uel prouidi, ut essent. [Voconij) populi Galliæ, super Quartos non longe a Druentia fluuio. De quibus Strabo lib. 4. [Sub manu) prouerbialiter dixit.i.apud, propè. [Pateret) esset apertum, & facile sine cuiusq̃ impedimento. [Fideliter) sine insidiis cuiusq̃. [Captabat) insidiose quærebat. [Res) ꝙ erant coniuncti, & ꝙ mouerent castra contra me. [Deum) deorū. [Recipe-rem) retraherem in locum tutū. [Nihil simile fugæ) .i.ne uiderer fugere timore eorū. [Impedimentorū) sarcinarū.dr̄.n.impedimēta onera militaria. [Interrupi) fregi, disieci. [Colligendum se) intra urbes suas prius, q̃ opprimerentur repentino aduentu hostiū. [Fatebor) dicam, & ꝓstabor, licet deceptus sit a Lep. [Indulgentia) obsequiū. [Minus sagacem) minus acutum, & diligentē. [Iustius) honestius. [In Lepidum) quia fuit perfidus cōtra eum. [Afferre manus) iniicere manus.i.uiolenter se manibus propriis interficere. [Conatus est) tentauit. [Interpellatus) impeditus. [De hoc) ꝙ sit uicturus. [Parricidarū) proditorū.dr̄.n.quasi parricidæ & interfectores parentum & patriæ proditores, quia patria parens est uniuscuiusque. [Cum dol.) dolent.n.summopere ꝙ non potuerint me excipere & opprimere. [Iis) eis.s.parricidis. [Recentes) nouas.exponit aūt causas iracundiarum. [Castigare) obiurgare, reprehendere. [Extingueret) sopiret, penitus tolleret. [Improbabam) accusabā. [Colloqa) ipsius Lep. cum Ant. secreta contra rēp. [Fide Lepidi) data eis fide a Lep. [Vestinum) ex Vestinis populis, qui sunt Italiæ ultra Picenum, finitimi Amiternis, ut scr. Str. [Petiuerunt me) insidias in me intenderunt.nā petitione proprie gladiatorū dr̄. & petere est insidiose aut uiolenter aggredi, ut apud Virg. Reginā petit. Cic. ꝓ Q. Lig. Quid .n. Tubero tuus ille destrictus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus ille mucro petebat. [Frustratio) inanis conatus eorum. [Neruose) fortiter. [Subornes) adiuues, instruas. [Cæsar) Octauianus adolescēs. [Cuius ipsius) uel Cæs. uel exercitus eius, sed melius Cæsaris, quia fuderat Ant. apud Mutinā. [Agitur) est, impendet. [Quidquid) sensus est, quidqd necessariū fuit sceleratis & pditis contra patriam, oē paratū est, ita ut nihil desit. nos aūt pro defendenda salute, cur non ponamus oēs facultates nostras quas habemus? [Perditorū) parricidarū. [Id o.) id totū. [Cōuenit) .i.concordauit, congregatū & compositum est. [Istic) Romæ. [In dies) per singulos dies.i.dietim. [Merita) beneficia. [Exacuunt) incitant. legitur tñ & excutiunt, ut sit sensus, tua merita quotidie magis amouent mihi solicitudines.i.anxietates meas. si autem legitur, exacuunt, intelligemus solicitudines.i.curas bene administrandæ reip. & hic sensus est uerior, ut declarant sequētia, cum dicit q̃ sint solicitudines.s.ne perdat aliquid de amore, aut de opinione Cic. erga se. [Iudicio tuo) .s.de me quia scio te bene de me sentire. [Præsenti pietate) .i.præsenti animi affectione.i.opto facere, ut cum uideas nūc meam pietatem erga te, & erga patriam, iucundius tibi sit in me beneficia contulisse.

ARGVM. NVnquam &c.) Quia Plancus ab Lepido, ut uidimus, deceptus erat, hac epistola se purgat, ne putetur per imprudentiam suam fuisse deceptus. Deinde scribit quemadmodum sibi & suis prospexerit, postquam perfidiam Lepidi cognouerat: purgatque Laterensem, qui Lepidum commendarat non maliciose quò Plancum deciperet, sed ꝑꝑ nimiam indulgentiam suam erga Lepidum. Dicit aūt ex ea fraude se tñ doluisse, ut parum abfuerit quin sibi mortem inferret. Narrat ēt q̃ ægre tulerint Lepidus & Antonius ꝙ se.i. Plācum, non circūuenerint. hortaturque, ut Cæsarē Octauium ad se mittat. Ordo est. Nunq̃ o mi Cicero, i.nō pœnitebit unquā mehercule me subire maxima pericula pro patria, dum.i.dūmodo, si quid.s.aduersitatis acciderit mihi; ego absim.i.immunis sim a reprehensione temeritatis.i.si nō uererer temeritatis argui, si præter opinionē quidquā acciderit. Ego confiterer me lapsum imprudētia, si unquā credidissem ex aio.i. sincere, & plene Lepido, dico, sup. me lapsum fuisse, nō peccasse. Enim.i.qa credulitas.i.facilitas in credendo, est magis error, quā culpa. & qdē.i.certe, ipsa irrepit.i.tacite illabitur, facillime in mentē optimi cuiusq;. Quod perquā uerū est. Nā mali, cum credāt oēs sui similes, nō facile decipiunt. Sed ego sum pene.i.quasi deceptus non hoc uitio.s.credulitatis. dices sup. ergo quid est.s. quod errasti? Rn̄sio. Pudor, qui est maxime periculosus in bello, quia audacem fortuna iuuat, coegit me ad hunc casum. Nā si essem uno loco.i.si manerē in ꝓuincia mea, uerebar ne uiderer cui .i.alicui obtrectatorū.i.inuidorū, famæ meæ detrahentiū, infensus.i.iratus Lepido nimis pertinaciter: si.s.pro cōi salute nollem me illi coniungere, & uiderer ēt alere bellum, mea patientia.i.longanimitate, aut tarditate, ꝙ paterer hostem tandiu uiuere, quē coniunctus cum Lepido possem statim opprimere. Itaque adduxi copias, sup. meas, prope.i.quasi in conspectum Lepidi & Antonij. Consedi.i.locum quietis reperi, a consido, quod sic accipitur Æn. 1. Vultis & his mecum pariter considere regnis? Vnde uerū est sido quoque sedi habere in præterito. qđ docet Valla. spatio 45. mill. pass. relicto.s.a castris Lepido, eo consilio, ut possem uel accedere celeriter.s.ad Lepidum, si fuisset in ea sententia, in qua esse debebat: uel possem recipere me.i.a conflictu eripere, cum salute.s.mea & exercitus. Ego adiūxi.i.addidi, hæc.i.has res quas res dicam in loco.s.considendi, eligendo.i.in eligendo, ut haberem flumen oppositum.s.exercitui Lep. in quo.s.flumen, esset mora transitus.i.in quo transeūdo moram traheret Lepidi exercitus. Et sup. adiunxi, hoc est effeci, ut Voconij (alij legunt Vocōtij) populi in illis partibus Galliæ, essent sub manu.i.in potestate mea, per quorum loca iter pateret mihi fideliter. Lep. aduētu meo, quem captabat non mediocriter, immo ardēter desperato, coniunxit se cum Ant. ad 4. cal. Iun. &.s. ipsi coniuncti mouerūt castra.s.sua, ad me.s.procedendo. res est nunciata mihi, cū abessent 20. mill. pass. Ego dedi operam benignitate deum.i.deorū, qui eam mentem dederāt, ut &.i.si simul reciperem.i.in loca tuta retraherem me celeriter, & hic discessus nihil haberet simile fugæ, & ullus miles non amitteretur, eques ullus nō amitteret, qdquid impedimētorum.s.itineris, hoc est machinarum & sarcinarum bellicarū non amitteretur, aut interciperetur.i.in medio itinere per insidias caperetur ab illis latronibus feruentibus.i.ardentibus ad prædam. Itaque ego traieci pridie nonas Iunias.i.die præeunte nonas Iunias.i.quarto die Iunij, copias meas Isaram.s. flumen Galliæ in Delphinatu, & interrupi pontes quos feceram, ut homines.i.milites mei haberent spatium ad colligendum se.i. ad resumendum aīum, & ad cōponendas res turbatas celeri ꝑfectione. Ego coniungerē me interea.s.cum hostes pontes reficerent, cum collega.s.Bruto, quem ego expectabam triduo.i.intra triduū affuturū, cum ego dabā.s.ad te has literas. Ego fatebor.i. protestabor semꝑ & fidem & animū singularē in.i.erga rempub. Laterensis nostri.s.cōis amici. Sed certe nimia indulgentia.i.immoderatus amor eius in Lep. fecit eum minus sagacem.i.prouidentem ad hæc pericula perspicienda. Qui.s.Laterensis, quidem .i.certe, cum uideret se deductum in fraudem.i.deceptum a Lepido, conatus est afferre sibi manus.i.seipsum interficere inferendo sibi manus, quas armasset iustius in perniciem.i.cædem, & interitum Lepidi. in quo tñ casu ipse interpellatus.i.impeditus uiuit adhuc, & dicitur uicturus, qa non adegerat adhuc uulnus satis altū. Sed tñ parum certum est mihi de hoc.s.an uicturus & conualiturus sit, & ego elapsus sum his.s.malis & insidiis, cū magno dolore parricidarum.s.Antonij & Lepidi, patriam persequentium, & eius defensores trucidātiū. Ipsi.n.ueniebāt incitati in me eodem furore, quo in patriam.i.ut me penitus opprimerent. Autē .i.sed, ipsi habebant iracundias harū rerū.i.ob has res recētes, ꝙ non destiterā.i.desiuerā, aut prætermiseram, castigare.i.obiurgado monere Lep. ut extingueret bellum, ꝙ improbabam colloqa facta.s.inter ipsum & missos ab Ant. aut potius Ant. & ipsum, ꝙ uetueram legatos dimissos.i.a diuersis missos ad me fide Lepidi .i.data eis fide a Lepido, nihil molestiæ a me passuris, uenire in conspectum.s.meum, & ꝙ interceperam.i.in medio itinere ceperam C. *Catinium Vestinum.i.ex Vestinis populis Italiæ ultra Picenum iuxta Amiternos, missum ad me ab Ant. In quo.s.facto, aut in qua re ego capio hanc uoluptatem ꝙ certe quo.i.quanto magis petiuerunt me.s.capere aut occidere, tanto maiorem dolorem frustratio.i.irritus conatus attulit iis. Tu o mi Cic. præsta sup. mihi id sup. qđ fecisti adhuc, ut subornes.i.per subsidia adiuues

*alij, Caninium, uel, Catinium. no. fam. lia.

ues uigilanter & neruose.i.firmiter & solide, nos qui stamus in acie.s.pro patria contra hostes. Veniat Cęl. Octauius adolescés tunc adhuc, & ab rep. stare uisus, sed mox cum Ant.& Lep. conspiratus, cum copiis quas habet firmissimas, aut si aliqua res impedit eum, quo minus possit uenire, mittetur .exercitus.s.eius. Cuius ipsius.i.Cæsaris magnũ periculũ agitur.i.impendet. fuderat.n.Ant.copias apud Mutinã,& ita putauit Pl. ꝙ non esset cum illo in gratiam rediturus, & hostea oẽs uires suas collegerant. Vnde addit. Quidquid futurum aliquando.i.quouis tempore, in castris proditorum contra patriam, hoc omne cõuenit iam.i.cõgregatum est.uero.i.sed econtrario,cur non utamur omnibus facultatibus.i.copiis,& opibus quas habemus, ꝓ salute urbis? q.d. nullam esse rationem. tacite tñ saluti suæ cõsulere uidetur. Q ꝙ si uos non defueritis.s.reip.istic.s.Romę, aut istic.i. in ista re, ꝓfecto ego satisfaciam abunde reip.in omnibus rebus, quod.i.quãtum attinet ad me. Quidem.i.certe, o mi Cic. ego habeo te in dies cariorem.i.te diligo per singulos dies cum quodam incremento, & merita tua.s.in me exacuunt.i.uegetant & instigant quotidie magis solicitudines meas, ne quid perdam aut ex amore tuo.s.in me, aut ex iudicio tuo.s.de me. Opto ut liceat mihi facere beneficia tua in me, iucundiora. s. tibi, & etiam mihi pietate.i.pia exhibitione meorum officiorum iam præsenti, quę nunc est futura. iucundum autem est in gratos beneficium cõferre, & gratos referre.

ARG. *Pollicetur se memorem beneficiorum: suas copias narrat: subsidium, aut ab Octauiano, aut ab Africano exercitu, postulat: Octauianum, quasi negligentem in tuenda rep. accusat.*

PLANCVS IMP. COS. DES. S. D. CIC. 24

uides Plancum in principio literarum delectari quadam grati animi significatione. supra, epist. 4. 9. 11 at 19.

FAcere non possum, quin in singulas res, meritaq; tua tibi *gratias agam: sed mehercule facio cum pudore. neq; enim tanta necessitudo, quãtam tu mihi tecum esse uoluisti, desiderare uidetur gratiarum actionem: neq; ego lubenter ꝓ maximis tuis beneficiis tam uili munere defungor orationis; & malo præsens obseruantia, indulgentia, assiduitate memorem me tibi probare. ꝙ si mihi uita contigerit, omnes gratas amicitias, atq; etiam pias propinquitates in tua obseruantia, indulgentia, assiduitate uincam. amor.n.tuus, ac iudicium de me utrũ mihi plus dignitatis in perpetuum, an uoluptatis quotidie sit allaturus, non facile dixerim. De militum commodis fuit tibi curæ: quos ego non potentiæ meæ causa (nihil.n.me non salutariter cogitare scio) ornari uolui a senatu; sed primum, ꝙ ita meritos iudicabam; deinde, ꝙ ad omnes casus coniunctiores reip. esse uolebã; nouissime, ut ab omni omnium solicitatione auersos eos tales uobis præstare possem, quales adhuc fuerunt. Nos adhuc hic omnia *integra sustinuimus. quod consilium nostrum; etsi, quanta sit auiditas hominum, non sine causa, talis uictoriæ, scio; tamen uobis probari spero. nõ enim, si quid in his exercitibus sit offensum, magna subsidia resp. habet expedita, quibus subito impetu, ac latrocinio parricidarum resistat. copias uero nostras notas tibi esse arbitror. in castris meis legiones sunt ueteranæ tres, tironum uel luculentissima ex omnibus una. in castris Bruti una ueterana legio, altera bima, octo tironum. ita uniuersus exercitus numero amplissimus est, firmitate exiguus. quantum autem in acie tironi sit committendum, nimium sæpe *expertum habemus. ad hoc robur nostrorum exercituum siue Africanus exercitus, qui est ueteranus, siue Cæsaris accessisset, æquo animo summam rep. in discrimen deduceremus. aliquanto autem propius esse, quod ad Cæsarem attinet, uidebamus. nihil destiti eum literis hortari: neque ille intermisit affirmare, se sine mora uenire: cũ interim auersum illum ab hac cogitatione, *ad alia consilia uideo se contulisse. ego tamen ad eum Furnium nostrum cũ mandatis, literisq; misi, si quid forte ꝓficere posset. Scis tu, mi Cicero, quod ad Cæsaris amoré attinet, societatem mihi esse *tecum: uel ꝙ in familiaritate Cæsaris, uiuo illo, iam tueri eum, & diligere mihi fuit necesse: uel ꝙ ipse, quoad ego nosse potui, moderatissimi, atq; humanissimi fuit sensus: uel ꝙ ex tã insigni *amicitia mea, atq, Cæsaris, hunc, filij loco & illius, & uestro iudicio substitutum, non perinde habere mihi turpe uidetur. sed quidquid tibi scribo; dolenter mehercule magis, q̃ inimice facio. ꝙ uiuit Antonius; hodie ꝙ Lepidus una est; ꝙ exercitus habent non contemnendos; ꝙ sperant; ꝙ audẽt; id omne Cæsari acceptum referre possunt. neq; ego superiora repetam: sed ex eo tẽpore, quo ipse mihi professus est se uenire, si uenire uoluisset; aut oppressum iam bellum esset, aut in aduersissimam illis Hispaniam cum detrimẽto eorum maximo extrusum. quæ mens eum, aut quorum consilia a tanta gloria, sibi uero etiam necessaria, ac salutari auocarint, & ad cogitationem consulatus bimestris, summo cum terrore hominum, & insulsa cum efflagitatione trãstulerint, exputare non possum. multum in hac re mihi uidentur necessarij eius & reip. & ipsius causa ꝓficere posse: plurimum, ut puto, tu quoque: *cuius ille tanta merita habet, quãta nemo præter me. nũq̃ enim obliuiscar, maxima, ac plurima me tibi debere. De his rebus, ut exigeret cum eo, Furnio mandaui. ꝙ si quantam debeo, habuero apud eum auctoritatem; plurimum ipsum *iuuero. Nos interea duriori conditione bellum sustinemus; ꝙ neq; expeditissimam dimicationem putamus; neque tamen refugiendo commissuri sumus, ut maius detrimentum respub. accipere possit. ꝙ si aut Cæsar se respexerit; aut *Africanæ legiones celeriter uenerint: securos uos ab hac parte reddemus. Tu, ut instituisti, me diligas, rogo, proprieq; tuum esse, tibi persuadeas. V. kal. Sext. ex castris.

omnia ut integra firmum, dixit ep. 21. h. l. sed ibi significat, ne qd patiamur detrimẽti: hic se prœlium uitasse. patet ex uerbo, sustinuim⁹, & sequentibus.

Pharsalico maxime ꝓlio Cæsaris & Põpeij.

ad cogitationem consulatus bimestris.

Octauianũ Cicero nimis diligere uisus est. qd fecit odio maxime, metuq; Antonij. ep. 3. h. l.

ut etiam Ciceronem M. Brut⁹ ob eã causam 1 epist. quadã grauiter increpet.

cum ipse quoq; periculum agitur. supra epist. 23.

quæ erãt in Africa. ep. 15. lib. 11.

FAcere) Cum egisset Cic. oĩa diligenter ꝓ dignitate Planci, & maxime de re agraria, de qua in alia epist. mentio facta est; Pl. artificioso quodã modo se erga Cic. memoré & gratũ ostédit. nam, dum signat non esse ei satisfaciendũ actione gratiarũ, agit qdem, & habet maximas gratias. postea uero ostendit q̃ diffidat copiis suis, in quib⁹ maxima pars sit tironũ: dicitq; Cæs. Octau. cũm esse quare M. Ant. & Lep. nõdum sint oppressi. signat.n. latẽter se intelligere eũ cõsentire cũ Ant. dicit aũt se misisse ad ipsum Cæs. Furniũ cũ mãdatis suis. [In singulas). i. ꝓ singulis. [Neq; .n.) cõ quare faciat cũ pudore, q.d. amicitia magna q̃ta erat inter eos, nõ patit gratiarũ actioné. pterea qa dicit se nolle maximis bñficiis uerbis satisfacere. [Ego) q. sum & magno & grato aio. [Vili munere) est.n. uile munus oronis & uerboꝶ ꝓ bñficiis acceptis, qa nõ sunt reddéda uerba ꝓ reb⁹. [Probare) cum laude ostédere. [Defungor) utor. [Et malo) sensus est, potius uolo cũ ero Rom. in pñtia tua tibi obtẽperando in oibus, q̃ a me uoles, & honorãdo te, ostẽdere me esse memoré bñficioꝶ tuoꝶ, q̃ nũc satisfacere ṽbis. [Obseruantia) honore, reuerẽtia erga te. [Indulgẽtia) obsequio. [Quòd si) sensus est, si Deus concesserit mihi uitam, præstabo tibi maiorem obseruantiam, indulgentiam, & assiduitatem: quã oẽs grati amici amicis suis, aut pij propinqui propinquis suis unquã ostenderint. [Amor, ac iudicium) quæ duo dixit superius afferre sibi

RVBEL.

sibi magnas solicitudines, ne imminuātur. [Cōmodis) .i.qđ supra dixit de re agraria. Curabat.n.Plā. ut militibus suis darentur, cum ob remonerationem pristinorum laborum, tum uero ut magis excitarentur in futurum ad defendendam remp. [Ornari) honorari muneribus agratiis eis datis. [Causa potentiæ meæ) ut uideret esse potentior. [Nihil enim) parenthesis est. est aūt sensus. nihil cogito, qđ non sit utile reip. [Ita meritos) .s.milites meos. [Coniunctiores) magis astrictos propter maxima præmia accepta. [Nouissime) .i.postremo, hoc est finalis causa. [Auersos) amotos. [Ab omni solicitatione) quam faciebat assidue M. Ant. qui solicitabat eos assidue promittendo maxima, quæ uidebam eos esse aspernaturos, si a senatu fuissent nunc ornati. eos autem solicitatos fuisse ab Ant. supra ostendit, his uerbis. confirmandus erat exercitus nobis: magnis sæpe præmiis solicitatus, ut a rep. moderata potius q̄ ab uno infinita speraret. [Præstare) reddere, ostendere. [Tales) .i.promptos manu pro rep. & fidos. [Adhuc) hucusque. [Sustinuimus) tutati sumus. [Quod consilium) quod fuit interim omnia integra potius sapienter defendendo, q̄ periculose cum hoste dimicando. [Scio probari uobis) scio uobis placere, scio a uobis laudari. licet aliqui ita sint auidi huius uictoriæ, ꝙ nollent me amplius sustinere, sed iam dare finem. [Nō enim) dicit quare potius hactenus sustinuerit quam extremo prælio expertus sit fortunam, quia si male ei conuenisset, nō uidebat remp. habere alia subsidia parata quæ possent resistere impetui Antonij & Lepido, & iden dicit noluisse se exponere periculo. [Si qd esset offensum) si qd nobis male accidisset. [In his exercitibus) nostris qbus ego præsum. [Subsidia) auxilia ad succurrendum. [Expedita) parata. [Notas) quales sint. [Veteranæ) ueteranorū militū, licet essent cognitę Ciceroni tn̄ dicit quas copias habeat. [Tironū) nouitiorū militū. [Luculētissima) splēdidissima. Nam luculentus a luce dr, lutulentus uero a luto.i.cœno, & significat immundū, fędatum. [Bima) duorū annorū.i. quæ duos annos tn̄ militauit, & exercuit se. [Firmitate) fortitudine. [Exiguus) qa ex maxima parte sunt tirones. Contra est illud Virg. Exiguus numero, sed bello uiuida uirtus. [Nimium) qoia com clade nostra. [Ad hoc robur) .i.ad has uires, quas habemus maxime propter paucos ueteranos. [Accessisset) adiunctus esset. [Africanus) qui fuerat in Africa. [Aliqoanto aūt) sensus est. Videbamus subsidiū Cæs. esse nobis ꝓpius q̄ Africanum. [Qđ attinet ad Cæsarem) .s.ut nobis succurrat. [Siue Cæs.) .s.Octauiani. [Æquo animo) non magna cura aut timore. [In discrimen) in periculum qa minus dubitaremus suspicere prælium aduersus hostes. [Eū) .s.Cæs. Octauiū. [Intermisit) destitit, cessauit. [Auersum) amotū. [Ab hac cogitatione) ueniendi ad me. [Ad alia consilia) ut Anto consentiret. [Proficere) persuadere ei. [Scis) remouet Plantus a se suspicionem odij erga Octauianū, ne uideatur hæc ex maleuolentia dicere. [Societatem esse mihi tecum) .i.me esse coniūctum tecum ad eum amādum. [Cæsaris) .s.Iulij. [Viuo illo) .i.cū uiueret Iulius Cæs. [Quòd) .i.inquantū. [Loco filij) qa Cæs. adoptauerat Octau. in filium iudicio & sniā senatus. [Dolenter magis, q̄ inimice) .i.magis cum dolore, q̄ cum odio, & inimicitia.i. ut hæc dicam, magis mouet me dolor, quem capio pro rep. quā odium, aut inimicitię, q̄ mihi sint cū Cęs. [Quòd) repetitio est. hæc aūt omnia, quę sint hostes, dicit ascribenda esse Octauiano, qa si uoluisset, iam fuissent oppressi. [Quòd uiuit) quòd habet uitam, qa potuisset eum interficere. [Est una) .i.coniunctus cum Ant. [Non contēnendos) .i.fortissimos. [Quòd sperant) de uictoria & de opprimenda patria. [Quòd audēt) quòd habet animos, & non fugiunt. [Id oē Cæsari acceptum referre pñt) .i.pñt id oē attribuere Cæs. a quo acceperunt.i.pñt dicere se accepisse id oē a Cæs. Octauiano. [Neq; repetam) .i.neq; recēsebo. [Superiora) quæ antea fecit. [Professus) pollicitus. [Oppressum) extinctum. [Aut l aduersissimā) inimicissimā subaudi, fugissent, uel essent expulsi. & rursum sensos, & ēt non possum satis putare, qua mente sua, aut quorū consiliis sit adductus, ut efflagitet consulatum tantūmodo duorū mensium, q superant ad finiendū cōsulatū Pāsæ, & Hir. q perierant in bello Mutinēsi. in horū aūt locū substitui petiuerat Plācus, ut supra uisum est: &, ut scribit Appianus, petiuerat ēt D. Brutus, & itidē petiuerat Cęsar adolescens, nō ad senatum, sed ad Cic. priuatim mittens. [Auocarint) auerterint, amouerint. [A tanta) quantā erat comparaturus, si prexisset, ut cœperat. [Salutari) utili. [Cum summo terrore bonorum) ut scrib. App. percussorū cognati, & amici ueriti ne Cæs. consul effectus supplicū de illis sumeret, dilationibus in creatione factis, uariis de causis ex lege rem protrahebant. [Insulsa) uel qa ad solū Cic. scribebat, uel certe qa per ætatem nō licebat ei gerere consulatum, qa adhuc erat adolescens. [Exputare) diligenter putare, excogitare.

[Quorū) atq turmarū eius duces ad senatū uenerunt Cęs. consulatū petentes, & senatu eius ætatē accusante illi, q edocti fuerāt, exponunt Coruinū iampridem ætate iuniorē gessisse consulatum: dehinc Scipiones primum ac secundū, eum adhuc uterque adolescens esset, multa patriæ adeptos esse. ad recētiora deinde ꝓgressi, Pōp. Magnum & Dolabellā protulere, ipsi ēt Cæs. p decēnium ante tps concessum esse, ut cōsulatum peteret. Hæc App. [In hac re) ne persistet in efflagitatione consulatus. [Eius) Cęsaris. [Necessarij) amici. [Proficere) retrahendo eū. [Tu quoque) O Cic. [Plurimū) .s.poteris ꝓficere, qa multū tuis consiliis parebit: qm̄ tibi plurimum debet. cui aūt plurimum debemus, ei plurimū credimus. [Merita) præstita beneficia. [Exigeret) tractaret. [Iuuero rēm) si potero eū retractare ab hac sniaq̄ est contra eius & honorē & salutē [Duriore) asperiore. [Quòd neque) .i.qa nō putamus nos esse expeditos & apertos ad dimicādū: neq; tn̄ uolumus fugere, ne resp. ex fuga nr̄a maius detrimentū accipiat. [Respexerit) .i.habuerit respectū sui, ut nihil agat nisi qđ est se dignū. [Africanæ legiones) exercitus qui est in Africa, de quo supra. [Securos) ut nihil timeatis. [Instituisti) incepisti. [Proprieq; tuum) .i.omnino & iure tuum tanquam res, quarum proprietas sit tua.

F Acere &c.) Cum egisset Cic. omnia diligenter pro dignitate Planci & potissimum de re agraria, Plancus se artificio argoto memorem ostendit. Nam significans non esse satisfaciendum Cic. per actionē grarum, gratias agit, & se habere indicat maximas. deinde ostendit q̄ diffidat copiis suis, in quibus plurimi erant tirones. dicitq; Cæsarem Octauium esse causam, quare Ant. & Lep. nondum sint oppressi. fingit.n.eum latenter consentire cum Ant. Dicit aūt se misisse ad Cęs. cum mandatis suis. Ordo est. Ego nō possum facere quin agā gratias tibi in.i.ob singulas res & merita tua. Sed mehercule facio, sup. illud cū pudore. Neque.n.tanta necessitudo.i.necessaria conciliatio amicitiæ, quantam tu uoluisti esse mecum, uidetur desiderare.i.poscere actionē gratiarū. Neq; ego defungor libenter tam uili munere orationis.i.uerborum pro maximis beneficiis tuis.i.agendo, pro beneficiis gratias, quas referre deberem, & malo.i.magis uolo probare.i.ostendere me tibi memorem.s.beneficiorum.i.gratū pręsens.i.qū ero præsens, obseruantia.i.ueneratione & cultu, qbus sic obseruamus aliquem, ut caueamus quidquam, aut dicere aut facere quod illum offendat, indulgentia.i.concessione obsequii etiam ultra quam oporteat, assiduitate.s.obsequiorum. Qđ .s.præsentem esse, si contigerit mihi in uita, ego uincam.i.superabo, oēs amicitias gratas, alij legūt omnes gratias, amicitias &c. utrunque placet, sed quia ad propinquitates addidit pias, puto ad amicitias etiam gratas addidisse. atque etiam omnes propinquitates.i.consanguinitates & coniūctiones sanguinis, pias.i.pietate obsequiosas in maiores suos, uincam, inquit, in obseruantia tua. Valla diceret tui, sed tua quam tibi impensam a me possidebis, in indulgentia & assiduitate, quibus se memorem probare iā dixit. Enim.i.quia, ego nō dixerim.i.diiudicauerim facile utrum amor tuus, ac iudicium.s.tuum de me sit allaturus. nouæ figuræ locutio. nam per zeugma diceret allaturum, & per syllepsim allaturi. aut qoia res sunt inanimes, allatura.s.amor unde procedit iudicium, mihi plus dignitatis in perpetuum.i.quæ sit in perpetuum duratura, an uoluptatis quotidie.i.quę quotidie innouabitur. Fuit tibi curę.i.habuisti curam de cōmodis militum. Rogauerat.n.Plan. ut per Cic. militibus diuiderentur agri, quos.s.milites ego uolui ornari a senatu non causa potentię meæ.i.ut potentior euadam. Scio.n.me nihil cogitare non salutariter.i.quod non sit cum salute reip. coniunctum. sed sup. uolui eos ornari, primum ꝙ iudicabam eos meritos esse ita, deinde ꝙ uolebam eos esse coniunctiores reip. ad oēs casus, nouissime.i.postremo loco, ut possem præstare.i.exhibere, uobis eos auersos.i.abhorrentes ab omni solicitatione omnium tales quales fuerūt adhuc.i.reip. fideles. Nos sustinuimus hic.i.in prouincia adhuc omnia integrā .i.salua, & nulla imminuta. quod consilium nostrum.s.sustinendo omnia integra, etsi.i.quanquam scio quanta sit auiditas hominum talis uictoriæ.s.habendæ, non sine cā qa tn̄ ea tota salus reip. pendebat, tn̄ spero probari.i.approbari uobis.i.a uobis. Nō.n. &c. Affert rationem quare probabile putet consilium suum, ꝙ nondum cōmiserit pugnam dicens. Enim.i.qa, si qd sit offensum.i.peccatum & erratū in his exercitibꝰ.s.quos habemus, hoc est si male esset nobis pugnatū, mitioribus tn̄ id uerbis, ad uitandum malum omē ꝓsequitur, resp. non habet magna subsidia.i.magnas copias subsidio uenturas, expedita.i.parata, quibus.s.subsidiis ipsa resistat.i.resistere possit ad latrocinia parricidarū, impetu subito. alij legunt, ac latrocinio, ut sit, quibus resistat subito impetu pro impetui declinatione antiqua, ac latrocinio parricidarum.s.Antoni

nij, Lepidi, & aliorum patriam persequentium. Vero, pro sed, ego arbitror copias nostras esse notas tibi. In castris meis sunt legiones ueteranæ tres tironum.i.nouitiorum militum, una.s.legio, uel.i.etiam luculentissima.i.clarissima ex omnibus. In castris Bruti est, supp. una legio ueterana.i.ueteranorum militum.i.qui multos annos in militia exegerunt, altera.i.adhoc una bimi.i.duorum annorum.i.eorum qui biennium militauerunt, octo sup. legiones tironum sup.sunt. Itaque uniuersus exercitus est amplissimus numero, exiguus firmitate, quia plurima pars tironum. est autem.i.sed nos habemus nimium expertum.i.compertum cũ malo nostro, quantum sit committendum tironi.i.nouo militi in acie. Siue exercitus Africanus.i.ex Africa reductus, qui est ueteranus, siue exercitus Cæsaris.s.Octauij, accessisset.i.additus fuisset, ad hoc robur exercituum nostrorum, nos deduceremus in discrimen.i.periculum summam reip. hoc est salutem eius, æquo animo.i.libenter congressi essemus cum hostibus, conflictu pernicioso. Autem.i.sed nos uidebamus.i.considerabamus, id', quod attinet.i.spectat ad Cæs. esse aliquanto propius.i.coniunctius saluti reipub. Et ita ego nihil.i.nulla re, aut nullo modo destiti.i.prætermisi, seu intermisi hortari eum literis: neque ille .s.Cæsar, loquitur ut notum de Octauio, qui postea Augustus dictus est, intermisit.i.interdum omisit, affirmare se uenire, sine mora, hoc est ad singulas literas meas respondit se uenire, cum ego uideo illum.s.Cæs.aduersum.i.alienatum interim.i.interea temporis ab hac cogitatione.s.fauendæ reip. contulisse se ad alia consilia. Ego tñ misi ad eum Furnium nostrum.s.amicum, &, ut opinor, legatum, cum mãdatis & literis sup. nostris, si forte possit ꝑficere qd.i.in aliquo. Scis tu n mi Cic. ꝙ.i.quatenus aut quæ res attinet ad amorem Cęsaris.s.Octauij, societatem esse mihi tecũ .i.me habere in ea re te socium, uel ꝙ.i.quia in familiaritate Cęsaris.s.Iulij sup. fuerim uiuo illũ.i.dũ ille uiueret, necesse fuit mihi, si uidelicet uir bonus & fidelis amicus uelim haberi, tueri & diligere iam.s.post cædem eius, cum: uel ꝙ.i.quia ipse.s.Cæsar, quoad.i.quatenus potui nosse.i.nouisse, fuit sensus moderatissimi atque humanissimi, quia nõ superbe nec immaniter dominatus est., immo fuit usq; ad pœnitudinem clemens, uel ꝙ turpe uidetur mihi ex tam insigni amicitia mea.i.post tã insignẽ amicitiam meã, atque Cæsaris.s.Iulij, non habere.i.æstimare, & amplecti hunc.s.Octau. Cæs. substitutum.s.testamento Iulij Cæs. loco filij iudicio & illius.s.Cæsaris cæsi, & uestro, perinde.i.ita ut substitutus est, hoe est, ut filium Cæs.nobis, dũ uiueret, amicissimi. Sed quid qd scribo tibi, ego facio mehercule magis dolenter.i.qa dolet mihi Cæs. nõ recte sentire de rep. quàm inimice.i.quasi sim inimicus Cæs. Quod Antonius uiuit hodie.i.adhuc, & Lepidus est una.i.simul cum Antonio, ꝙ habent exercitus non contemnendos, ꝙ sperant.s.uictoriam ꝙ audent.s.nos lacessere, possunt referre acceptum.i.agnoscere se debere ut a quo acceperint, id omne Cæsari.s.Octauio. Acceptum ferre, est facere se accepisse, etiam si quis non acceperit. Pulchre autem cum datiuo dicitur, quando uolumus innuere beneficio alterius nos aliquid habere ut hoc loco. Neque ego repetam superiora.i.quæ multum præcesserũt, sed ex eo tempore quo ipse.s.Cæsar professus est mihi se uenire; si uoluisset uenire, aut bellum esset iam oppressum.i.sopitum, aut extrusum.i.ui eiectum ex Italia cum maximo detrimento eorum.s.Antonii & Lepidi, in Hispaniam aduersissimam illam.s.bello gerendo. Ego non possum exputare.i.excogitare, aut comminisci quæ mens, aut quorum consilia auocarint eum a tanta gloria.s.libertate patriæ necessaria etiam ac salutari sibi, & transtulerint eam cogitationem consulatus bimestris.i.duos tantum menses duraturi per mortem consulum obtinendi, cum summo terrore hominum.s.qui uerebantur ne consul effectus percussores Iulii Cęsaris persequeretur, quod etiam euenit, eisq; delectis monarchiam inuasit, & cum efflagitatione insulsa.i.insipienti. Necessarii.i.coniunctissimi amici, & consanguinei eius uidentur posse proficere.i.profectum facere multum in hac re.s.ut a consulatu desistat, & Ant. non adhęreat, &.i.simul, causa, reipub. & ipsius.s.Octauii. & ut puto tu quoque, sup.uideris posse proficere plurimum, cuius ille.s.Octauius habet tanta merita, quanta nemo supp.habet præter me, sup. quod dico. Enim.i.quia ego nunquam obliuiscar me debere tibi maxima ac plurima.s.a te suscepta beneficia. Ego mandaui Furnio.s.legato meo, ut exigeret .i.postularet & quasi quereretur cum eo.s.Octauio, de his rebus .s.ut ad saniorem mentem redeat. Quòd si habuero apud eum tãtam auctoritatem quantum debeo.s.habere.i.meritus sum de eo ut habeam: ego iuuero ipsum plurimum, quia ad saniora consilia reduxero. Nos sustinemus interea.s.dum Furnius cũ eo aget, bellum conditione duriore.i.multum aspera, ꝙ neq; putamus dimicationem.i.ꝓliationem expeditissimum.i.maxime utilem fore, neque tamen commissuri.i.passuri sumus, refugiendo.s.dimicationem, ut respub. possit accipere malum detrimentum. Quod si aut Cęs.s.Octauius, respexerit.i.miseratus rempub. aspexerit, aut lege resipuerit, aut legiones Africanæ.i.quæ in Africa nunc sunt, uenerint celeriter, nos reddemus uos securos ab hac parte .s.quam tuendam recepimus. Rogo sup. ut diligas me, ut instituisti.i.data opera cœpisti, & persuadeas, sup. me esse tuum propie.i.peculiariter, sicut non alterius. Quinto &c.

1 ARG. *Modeste reprehendit in Furnio præproperam adipiscendæ præturæ festinationem.*

CICERO S. D. C. FVRNIO. 25

SI interest, id quod homines arbitrantur, reip. te, ut instituisti, atque fecisti, nauare operam, rebusq; maximis, quæ ad extinguendas reliquias belli pertinent, *interesse: nihil uideris melius, neque laudabilius, neq; honestius facere posse: istãq; operam tuam, nauitatem, animum in remp. *celeritati præturæ anteponendam censeo. nolo enim te ignorare, quantam laudem consecutus sis: mihi crede, proximam Planco, idq; ipsius Planci testimonio, præterea fama, scientiaq; omnium. quamobrẽ, si quid operis tibi etiam nunc restat, id maximopere censeo persequendum. quid enim honestius? aut quid honesto anteponendum? sin *autem satisfactum reip. putas: celeriter ad comitia, quãdo mature *futura sunt, ueniendum censeo; dummodo ne quid hæc ambitiosa festinatio imminuat eius gloriæ, quam consecuti sumus. *Multi clarissimi uiri, cum reip. darent operam, annum petitionis suæ non obierunt. quod eo facilius nobis est, ꝙ non est annus hic tibi destinatus: ut, si ædilis fuisses, post biennium tuus annus esset. *nunc nihil prætermittere uidebere usitati, & quasi legitimi temporis ad petendum. uideo autem, Planco consule, etsi etiam sine eo rationes expeditas haberes, tamen splendidiorem petitionem tuam fore, si modo ista ex sententia confecta essent. Omnino plura me scribere, cum tuum tantum consilium, iudiciumq; sit, non ita necesse arbitrabar: sed tamen sententiam meam tibi ignotam esse *nolebam. cuius est hæc summa, ut omnia te metiri dignitate malim, q̃ ambitione, maioremque fructum ponere in perpetuitate laudis, q̃ in celeritate præturæ. Hæc eadẽ locutus sum domi meæ, *adhibito Quincto fratre meo, & Cæcina, & Caluisio, studiosissimis tui, cum Dardanus, libertus tuus, interesset. omnibus probari uidebatur oratio mea: sed tu optime iudicabis. Vale.

dissuasio ab utili. — *erat.n. Planci legatus. supra, ep. 8.* — *Furnius.n. ad petendã præturã cõtendere cupiebat, cum nõ dum ipsius annus esset.* — *supra, ep. 9.* — *nõ fuerunt, oppressa a [illegible] rei pub.* — *dissuasio ab exemplis.* — *si manebis in prouincia, et ad comitia prætoria nõ uenies.* — *testificandi amoris cã. ep. 4. l. 2. & 3. l. 10.* — *ep. 7. l. 11.*

SI interest) Furnius Planci legatus, de quo supra sæpe mentio facta est, diligentissime se ꝓ rep. gesserat, in Galliaq; Narbonensi multa prœlia egerat. itaque cum appropinquantibus comitiis coeperet petere prętoram, uelletque relicto negotio prouinciæ, Romã ad comitia uenire; Cic. hac epistola et dissuadet, ne ueniat, ostendens fore contra honorem, & dignitatem eius, si omiserit rem magnæ gloriæ pro cupiditate præturæ fore, aũi ut cũ maiore honore sim petat prętoram, cũ Plancus fuerit consul, quod erat futurum breui, idem autem dicit sentire Q. F. suum, Cæcinam, & Caluisium, eius amicissimos. [Si interest) si utile est. [Id quod) .i.quod. [Nauare) diligenter & studiose præstare. [Interesse) præsentem esse. [Reliquias) particulas quę restant in bello. [Nauitatẽ) industriam, tractum a naui. [Anteponẽdam celeritati prętorę) .i.pluris faciendam, quam quòd celeriter assequaris prętoram. [Censeo) iudico. [Proximam Planco) .i.se.

HVBER.

.i.secundam post Planc.[Fama) sermone. [Sententiaque)iudicio. [Operis) negotij. [Persequẽdum) ad exitum deducendum. (Satisfactum)præstitum a te quod debuerat.[Q ñ)qm.[Mature)cito.[Comitia)de quibus satis multa diximus lib. I. Hic autem intelligit comitia, quæ erant futura prætorum creandorum causa. [Quid) aliquid.[Consecuti) adepti,personam autem suam tanq̃ amicissimi inseruit laudibus Furnij, qm amicorum omnia sunt communia. [Cum darent operam reip.) .i.cum agerent negotia reip.& pro ea laborarent. [Non obierunt) non audierunt,nã antiqui interdum ob, pro ad, ponebant,unde obire mortem, est ad mortem ire .unde & apud Virg. Hectora circum Et lituo pugnas insignis obibat & hasta. Et Cic.in Lælio, Qui illum diem & illud munus semper solitus es obire. [Annuum petitionis suæ) .i. annum sibi destinatum & deputatum ad petendum magistratum suum.[Destinatus) deputatus, ut petas nunc præturam. Ordo est. hic annus nõ est destinatus tibi,ut esset tuus annus post biennium.i.duobus annis post ædilitatem administrandam posses petere præturam.[Si) .i.quamuis fuisses ędilis. hoc uult dicere, q̃ quamuis post ædilitatem sequeretur pratura, tamen non erat hic annus ei destinatus, ut post biennium peteret præturam, licet gessisset ædilitatem. [Nihil usitati) .i.nihil consueti, sed id quod & alij soliti sunt prætermittere, ut post ędilitatem non petant præturam. [Video autem) hortatur ut differat petitionem pręturæ usque ad consulatum Planci, quia licet haberet Furnius optimas rationes petendi præturam sine Plan. tamen dicit eius petitionem fore splendidiorem sub eius consulatu, qui poterit esse testis uirtutum ipsius Furnij, & eorum,quæ pro rep.gessit.[Ista) quæ agitis in Gallia contra hostes. [Confecta) finita. [Cum tuum iudicium, & consilium sit tantum) cum ita sis sapiens & habeas tam magnum iudicium de rebus omnibus. [Cuius) sententiæ meæ.[Hæc est summa) hæc est conclusio.[Metiri)diffinire, considerare.[Dignitate malim q̃ ambitione) .i.magis respicere quid sit te dignum , q̃ quid cupias. [Fructum) uoluptatem, ut lucrum. [In perpetuitate laudis) .i.in perpetua laude,quam cõparabis, si cõfeceris, q̃ instituisti pro rep. [Quam in celeritate præturæ) .i.q̃ in obtinenda pretura potius hoc anno quã in anno sequenti. [Adhib.) assumptis in communicationem sermonis mei. [Studiosissimis tui) amantissimis tui. [Dardanus) nomina seruorum plerunq; a regionibus sumebantur, ut sæpius diximus, hic autem factus erat libertus nomine Dardanus. [Probari omnibus) placere omnibus. [Iudicabis) an recte consulam. [Optime) .s.omnium.i.melius quàm ceteri omnes.

ASCEN. SI interest &c.) Furnius Planci legatus diligentissime se pro rep. gesserat, præsertim in Gallia Narbonensi: itaq; cum proximis comitiis præturam esset, petiturus, uelletque ob id relicta prouincia in urbem uenire , Cic.hac epist. suadet ne id faciat, cum bonori non sit futurum ,& facilius assequatur sub consulatu Planci proximo. Ordo est.Si id quod homines arbitrantur, interest.i.refert, & in utilitate est reip.te, ut instituisti.i.cœpisti, aut proposuisti ; atq; fecisti.s.hactenus nauare.i.abũde dare opã & interesse rebus maximis quæ pertinent ad extinguendas reliquias belli.s.contra Ant.sumpti,tu nihil uideris posse facere,neque laudabilius,neque honestius.s.q̃ hoc & ego censeo istã operam tuam,nauitatem.i.strenuitatem operæ,& animum.i.studium in temp. anteponendum esse priori celeritati præturæ. Nolo.n. te ignorare, quantam laudem consecutus sis, proximam Planco .i.Planci laudi, idque.i.& id testimonio ipsius Planci præterea.i. insuper fama & sétentia omnium. Quamobrem si quid operæ restat tibi etiam nunc.i.adhuc,ego censeo magnopere id persequẽdum.i.perficiendum tibi. Quid.n.est honestius, aut quid est anteponendum honesto ? q.d.nihil. Sin aũt.i.sed si tu putas satis factũ sup. esse reip.ego censeo.i.iudico ueniendum sup.esse tibi ad comitia.i.congregationes & conciones populi ad magistratus eligendos, celeriter. qñ.i.qm futura sunt mature.i.cito. Dummodo hæc festinatio ambitiosa.i.plena ambitionis & suspecta de ambitione nequid.i.aliquid, non imminuat aliquid, eius gloriæ quam sumus consecuti. Multi uiri clarissimi cum darẽt operam reip.i. cum essent militiæ aut in legatione , aut alio officio publico non obierunt.i.non adiuerunt seu inierunt annum petitionis suæ.i. quo poterant legitime petere magistratum . Nam per ordinem ferè quasi gradatim ad summos honores ascendebãt , quod.i.non obire annum petitionis uestræ est facilius uobis.s.qui in castris égistis,q̃ hic.i.phs annus non est destinatus.i.adiudicatus & addictus tibi o Furni, ut.s.quemadmodum annus tuus esses post biennium,si fuisses ædilis, sed quia non fuisti ædilis biennio, ante non est nunc petitionis tuę. Nunc.i.qm non est annus tuus, tu nihil.i. non aliquid non uidebere prętermittere aliquid ultrati ; sed tu

quasi legitimi ad petendum. Autẽ.i.sed ego uideo petitionẽ tuã .s.præturæ,Planco consule.i.si differres eam donec Plãcus imperator tuus esset consul, etsi.i.q̃ q̃ habere etiam sine eo.i.eius auxilio & suffragio , rationes.i.uias & modos impetrandæ præturę expeditas.i.nullo impeditas,sed paratas ad manum,tamen.i.nihilominus splendidiorem, sup. futuram.quia splendidum esset legatum sic ab imperatore suo commendari, ut dignius censeatur qui magistratum obtineat , si modo.i.dummodo.s.quæ nunc pro rep. gerilis, essent confecta, perfecta,& absoluta.Ego non arbitrabar ita.i.multum necesse me scribere omnino plura tum tantum.i. duntaxat consilium & iudicium tuum, uerum.s.hoc anno an alio petere malis, sed tñ nolebam sententiam meam esse ignotam tibi. Cuius.s.sententiæ meę.i.iudicij de petione tua , hęc est summa.i.breuis expressio,caput consilij complectens,uemalim.i.magis uelim te metiri.i.ęstimare dignitate.i.sm dignitatem, q̃ ambitione.i.sm ambitionem.i.te iudicare id maxime utile & expetendum tibi, quod ex dignitate tua sit, non quòd ambitionem tuam expleat, & te ponere maiorem fructum in perpetuitate laudis q̃ celeritate præturę.Ego locutus,sum hæc eadẽ.s.quę scribo domi meæ adhibito.s.consilio meo , & Cæcina & Caluisio studiosissimis tui.i.tibi summe fauentibus cum Dardanus libertus tuus interesset. Oratio meæ.i.sentẽtia, uidebatur probari omnibus.i.ab omnibus:sed tu iudicabis optime, quia potuisti rẽ optime nosse.

ARG. *Scripserat Furnius , ad comitia prætoria se uenturum : Cicero dissuadet , comitiaq; dilata significat .*

CICERO S. D. FVRNIO. 26

LEctis tuis literis, quibus declarabas aut omittendos Narbonenses , aut cum periculo dimicandum;illud magis timui ; quod uitatum,non moleste fero . Quod de Planci , & Bruti concordia scribis, in eo uel maximam spem pono uictoriæ. De *Gallorum studio, nos aliquando cognoscemus , ut scribis,cuius id opera maxime excitatum sit:sed iã, mihi crede,*cognouimus.itaq; iucundissimis tuis literis stomachatus sum in extremo . scribis enim, si in Sextilem comitia,cito te:si iam confecta, citius ; ne diutius cum periculo fatuus sis. o mi Furni, q̃ tu causam tuam non nosti,qui alienas tã *facile discas, tu nunc candidatum te putas : & id cogitas , ut aut ad comitia curras ; aut , si iam confecta , domi tuæ sis ; scilicet ne cum maximo periculo,ut scribis,stultissimus sis.non arbitror te ita sentire. omnes enim tuos ad laudem impetus noui.q̃ si,ut scribis, ita sentis:non magis te, q̃ de te *iudiciũ reprehendo meũ. Te adipiscendi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si ita adipiscare, ut plerique,præpropera festinatio abducet a tantis laudibus,quibus te omnes in cælum iure, & uere ferunt ? scilicet id *agitur, utrũ hac petitione,an proxima prætor fias, non ut ita de rep.merere;*omni honore ut dignissimus iudicere. utrum nescis; q̃ alte ascenderis; an pro nihilo id putas ? si nescis : tibi ignosco : *nos in culpa sumus. sin intelligis:ulla tibi est prætura uel officio,quod pauci,uel gloria, quam omnes sequuntur, dulcior ? Hac de re & ego,& Caluisius,homo magni iudicij, tuiq; amantissimus , te accusamus quotidie : comitia tñ, qñ ex his pendes,quãtum facere possumus, q̃ multis de causis reip.arbitramur conducere, in Ianuarium mensem *protrudimus. Vince igitur, & uale.

transalpinorum.

tua uidelicet opera excitatum.

causarũ.n. patronus solebat esse.

qui te putẽ aliter sentire,quã scribis.

id laborandum tibi, et amicis tuis.

non præturæ tantum.

qui te decedere e prouincia cupientem accusamus.

ep.12. l.2. ad Q. fr.

NVDAE.

LEctis) Hac epist.sicut superiori deterret Cic.Furn.a petitione preturæ , hortaturq; ut potius expediat quæ pro rep. instituerat : ex eo enim maiorem laudem cum consecuturum. Et quoniam scripserat Furn.q̃ si non posset assequi præturam , uolebat se conferre domum, ubi in ocio uiueret. Cic.respondet se nõ crederet

credere eum esse hoc animo, licet ita dicat: deterreti; eum ab hoc proposito: ostenditq; non pertinere ad eius laudem utrum hoc anno sit pętor, an in sequenti, interesse autem plurimum, ut ita mereatur de rep. ne non solum honore pręturæ, sed etiá omni honore dignissimus iudicetur. Dicit tamen se dare operam eius causa, ut comitia in mense Ian. differantur. [Narbonenses) Gallos. Narbonensis enim Gallia ea dicitur, quæ statim post Italiá ab ea Varo flumine diuisa est, ut scribit Strabo. [Cognominata) a Narbone ciuitate eius prouinciæ. [Cum periculo) cladis tuæ & exercitus. [Illud) .s. quod cum periculo esset dimicandum. [Non moleste fero) .i. gaudeo. [In ea re) quòd sint inter se concordes. [Studio) uolũtate, fauore erga Ant. [Cuius opera maxime excitatum sit) .i. quis fuerit ille, qui eos excitauit ad partes Ant. [Itaque) sensus est, cũ literæ tuę fuerint mihi iucundissimæ, tñ in fine fecerunt mihi indignationem. [In sextilem) .i. in Augustum mensem subaudi differantur. [Cito te) .s. uenturum ad ipsa comitia. [Si iá confecta) .s. sint. [Citius) .i. & celerius te uenturũ q̄ si different in Augustum. [Ne sis fatuus cum periculo) .i. ne sis stultus dimittendo petitionem pręturæ, & pugnando cum periculo tuo. [O mi Furni) familiaris reprehensio. [Quàm) .i. quantum. [Alienas) causas. [Candidatum) .i. paratum ad petendam pręturam. Nam qui magistratus petebant, candidis uestibus induti candidati dicebantur. [Et id cogitas) reprehendit cogitationem Furnij, qui putaret aut se celeriter uenturum ad comitia, ut pręturam obtineret; aut, si comitia iam essent confecta, se mansurum domi suæ. [Domi tuæ) .s. maneas. [Ita sentire) .i. habere eũ animum quem dicis. [Impetus) motus animi. [Meum iudicium) qui semper de te recte judicauerim te esse hominem magis cupidum laudis q̄ ambitionis. [Te adipiscendi) argumentũ ab honesto. est aũt sensus: si tu uelis adipisci hunc magistratum leuissimũ & uulgatissimum eo modo, quo multi alij: ista festinatio ita propera abducet, & abstrahet te a tantis laudibus, quibus omnes te iure extollebant. [Scilicet id igitur) ironia est. q. d. non agitur. Virg. Scilicet is superis labor est. Idem, Scilicet id magnum sperans fore munus amanti. [Quàm alte) in quantam existimationem apud populum, & senatum deueneris. [An putas id pro nihilo) an id nihili pendis, ꝗ in tãta sis existimatione. [Nos sumus in culpa) qui tibi non declarauimus, quàm alte ascenderis. [Tibi ulla) cum interrogatione legendum est sic: sin intelligis quàm alte ascenderis, debet ne ulla pręrura esse tibi dulcior & carior officio & debito tuo erga rempub? [Quod pauci sequuntur) .i. pauci quærunt & præstant. Vel, debet ne esse dulcior gloria, quá omnes sequuntur) .i. quærunt. nam omnes trahimur cupiditate gloriæ. [Quando) quoniam. [Pendes ex his) .ea expectas, & propterea solicitus es. [Quòd) quia. [Conducere) utile esse. [Protrudimus) reiicimus, differenda mittimus.

ASCEN. LEctis &c.) Rursus deterret Furnium a petitione pręturæ: hortaturq; eum, ut potius & prius expediat, quæ pro rep. instituerat, ex eo enim, dicit eum maiorem laudem assecuturum. hortaturque, ne domum, re nondum confecta, redeat, cum non minus honorifice aliàs prætor fieri possit. pollicetur autem se daturum operam, ut comitia in Ianuariũ differant. Ordo est. Līs tuis lectis .i. postq̄ lectę sunt literæ tuæ, quibus declarabas aut Narbonenses .s. Gallos dimittendos, aut dimicandum, sup. esse cum periculo: ego magis timui illud .s. pugnari cum periculo, quod ego fero non moleste, uitatum sup. esse. Ego pono uel .i. & maximam spem uictoriæ in eo quod scribis de concordia Planci, & Bruti. Nos cognoscemus .i. disquiremus aliquando de studio Gallorum, quos Furnius ad defectionem spectare scripserat, & ideo ab exercitu amouendos, cognoscemus, inquá, cuius opera id .s. studium Gallorum in Ant. maxime excitatum. Sed crede mihi nos iá cognouimus. q. d. pp ambitionem tuam ab æmulo tuo ad hoc sunt incitati. Itaque stomachatus .i. indignatus, & ira cõmotus sum literis tuis iucundissimis, in extremo .i. calce earum. Scribis .n. si comitia .s. sint differenda in Sextilem .s. mensem, hoc est q nunc Augustus dicitur, te cito .s. affuturum: si comitia sup. sint iam confecta, te sup. rediturum citius; ne sis diutius fatuus cum periculo .s. tuo. quia fatuus uidetur, qui neglecto proprio bono, communi inseruit, cum commune quodam modo proprium sit. O mi Furni, q̄ .i. o quantum tu nosti causam tuam qui discas tam facile alienas .s. causas. tu putas me nunc candidatum .i. candida ueste ad petitorem pręturæ indutum. Et cogitas .i. solum id in animo habes .s. ut aut curras ad comitia, aut sis domi tuæ, si comitia sup. sint iam confecta .s. ironiæ apta uox, ne sis stultissimus, ut scribis cum maximo periculo, quia in bello periculosissimo, Ego nõ arbitror te sentire ita. Ego .o. noui omnes impetus tuos ad laudem. Quod si sentis ita, ut scribis, ego non magis reprehendo te, q̄ iudicium meum de te, quo .s. te bonum ciuem & prudentem uirũ existimo. Festinatio præpropera .i. ante tempus properata adipiscẽdi magistratus leuissimi, & diuulgatissimi, si adipiscare .i. obtineas sup. eum, ut plerique per importunas preces, aut per ambitum aliquem occultum, abducet te a tantis laudibus, quib' omnes ferunt te in cœlum iure, quia per ipsum præcipue Plancus in fide manserat. Scilicet, iterum indignanter & ironicos loquentis uox. q. d. scio cur ita properes. quia .s. id agitur .i. in eo omnis uis iacet, utrum sis prætor hac petitione .s. quæ nunc fiet, an proxima .i. in proximis comitiis: & non sup. id agitur, ut ita mereare de rep. ut iudicere .i. iudiceris dignissimus omni honore. Verum nescis q̄ alte ascenderis? an putas .i. reputas, id pro nihilo? si nescis .s. q̄ alte ascenderis, ego ignosco tibi: nos sumus in culpa, quia tibi non significauimus. sin intelligis: est ulla pręturra dulcior tibi, uel officio, quod pauci assequuntur. uel gloria, q̄ omnes assequuntur .i. ad obtinendam sequuntur? q. d. certe nulla esse debet, quia melius est officium fecisse, aut gloriam meruisse sine pretura, quàm præturam sine illis. Et ego, & Caluisius, homo magni iudicij & amantissimus tui, accusamus te quotidie de hac re .i. ob hanc rem. Nos tamen protrudimus aut protendimus comitia in mensem Ianuarium, quantum possumus facere, qđ arbitramur conducere .i. utile esse reip. multis de causis .i. ob multas causas, quod sup. dico aut facio, quando .i. quandoquidem, tu pendes .i. suspensus es ex his .s. comitiis. Igitur uince .s. ambitionem tuam & hostes, & uale.

Arg. Lepidum quasi molli brachio obiurgat, quia, summis honoribus a senatu ornatus, gratiarum agendarum officium neglexerat. tum, pacem inter Antonium, & bonos ciues concilsare cupientem hortatur, ne se interponat.

CICERO S. D. M. LEPIDO. 27

QVod mihi pro mea summa erga te beneuolentia magnæ curæ est, ut quamamplissima dignitate sis; moleste tuli, te senatui gratias non egisse, cum esses ab eo ordine *ornatus summis honoribus. Pacis inter ciues conciliandæ te cupidum esse, lætor. pacem eam si a seruitute seiungis; consules & reip. & dignitati tuæ. sin ista pax perditum hominem in *possessionem impotentissimi dominatus restitutura est: hoc animo scito esse oẽs sanos, ut mortem seruituti anteponant. itaq; sapientius, meo quidem iudicio, facies, si te in istam *pacificationem non interpones; quæ neq; senatui, neq; populo, neque cuiquam bono probatur. Sed hæc audies ex aliis, aut certior fies literis. tu pro tua prudentia, quid optimum factu sit, uidebis.

in S.C. infra, ep. 33. h.l. & 13. lib. 11. & Philip. 1. & 5.

e quo deinde erat prælio Mutinensi.

hanc pacem ualde improbat etiam in Philippicis.

HVBER. QVòd mihi) Lepido a senatu mandatum erat, ut Antonium oppugnaret: ille uero animo corruptus & male reip. affectus, cum iam decreuisset se cum Antonio coniungere, prius, q̄ id faceret, scripserat Romam se cupidum esse conciliandæ pacis inter ciues R. facturũq; ut Ant. desisteret a bello, itaq; Cic. qui intelligebat, quorsum intenderet intentio Lepidi, q Ant. fauebat, & eũ sustinere cupiebat, rescribit aliquãto acerbius, primũ accusans Lep. ꝙ non egerit gratias senatui, a quo esset ornatus, cum erat factus imperator aduersus Ant. deinde dicit se lætari, ꝙ uelit esse auctor pacis, si modo illa pax non afferat periculum seruitutis P. R. ꝙ si est futura in rem M. Ant. cõtra P. R. hortatur ni eá amittat, neq; se tali paci immisceat, quia sapientius faciet. [Qđ mihi) sensus est, q a ualde curo, & laboro, ut tu sis in magna dignitate: ideo dolui ꝙ non egeris gratias senatui, a quo ordine ornatus es, & accepisti dignitatem. [Maximis honoribus) quia preces exercitibus R. [Conciliandæ) cõponendę. [Si seiungis eam pacẽ a s.) .i. si facis ꝙ per eam pacem nõ redigamur in seruitutẽ Ant. [Consules) prouidebis, facies, qđ reip. & tibi sit utile. [Perditũ) sceleratum Ant. [Impotentissimi) incontinentissimi, superbissimi. nam impotentes dicuntur qui ab appetitibus uincuntur. [Dominatus) tyrãnidis & uiolẽtis imperij. [Restitutura) repositura. [Sanos) sanæ mentis, bene sentiẽtes. [Vt mortem) .i. ut malint mori, q̄ se effici seruos. [Interponeres) intermitteres. [Istam) talem. [Probatur) placet. [Ex aliis) quàm ex me. [Literis) quia ad te scribetur ab aliis, sicut ego nunc dico.

Quòd

ASCEN. Q Vòd mih &c.) Lepido a senatu mandatum erat, ut Ant. oppugnaret: Ille uero, corrupto aio, & in rép. male affecto, se cũ Ant. coniuncturum decreuit. Scripsit aũt se uelle Romã uenire cõciliandæ pacis inter ciues gr̃a, quam uanam eum intellexisset Cic. acerbe accusat Lep. ingratitudinis, & pacem laudat, modo bona sit. Ordo est. Quòd.i. qa summæ curæ est mihi, ut sis q̃ amplissima dignitate.i. habeas amplissimam dignitatẽ pro summa bñuolentia mea erga te, sup. ideo, tuli moleste, te non egisse senatui gr̃as cũ esses ornatus ab eo ordine.i. senatorio summis honoribus. Ego lætor te esse cupidum pacis conciliandę.i. componendę inter ciues, si tu seiungis.i. separas eam pacem a seruitute, hoc est, si uis, ut illi cum pace remp. tractent, qui eã liberam esse uelit, tu cõsules.i. pdetis & reip. & dignitati tuæ. Sin.i. sed si ista pax.s. quã conciliare uis, est restitutura hoiem perditum.s. Ant. in possessionem dominatus.i. tyrannidis impotentissimi.i. superbissimi: scito oẽs sanos hoc animo sup. esse, ut anteponant seruituti mortem.i. potius moriantur q̃ illi seruiãt. itaque tu facies, meo quidem iudicio, sapientius, si non interpones te in istã pacificationẽ, q̃ neque probatur.i. bona uidetur senatui, neque populo, neque cuiquam bono. Sed tu audies hęc ex aliis, aut fies certior.i. disces p literas. Tu uidebis.i. considerabis pro pudentia tua.i. secundum prudentiam tuam, quid sit optimum factu.i. ut fiat.

A R G. Dolet se non fuisse participem coniurationis in Cæsarem: quia superstes Antonius perniciem reip. moliatur. deinde suum libertatis recuperandæ studium declarat.

CICERO S. D. C. TREBONIO. 28

Q Vàm uellem ad illas pulcherrimas epulas me idib' Mart. inuitasses: reliquiarum nihil haberemus. at nunc cũ his tm̃ negotij est, ut uestrũ illud diuinũ in remp. beneficiũ nõnullam habeat querelã. q uero a te, uiro optimo, *seductus est, tuoq; beneficio adhuc uiuit hæc pestis: interdũ, quod mihi uix fas est, tibi subirascor. mihi .n. negotij plus reliquisti uni, q̃, præter me, oĩbus. Vt.n. primũ post Antonij fœdissimũ *discessum senatus hr̃i libere potuit; ad illũ aĩum meum reuerti pristinũ, quẽ tu cũ ciue acerrimo, patre tuo, in ore, & amore sp habuisti. nam, cũ senatum ad xiij kal. Ian. tribuni pl. uocauissent; deq; alia re referrent; totam rẽp. sum cõplexus; egiq; acerrime; senatumq; iam languentẽ, & defessum, ad pristinam uirtutẽ, cõsuetudinemq; reuocaui, magis animi, q̃ ingenij uirib'. Hic dies, meaq; contentio, atq; actio spẽ primũ populo R. attulit libertatis recuperandæ. nec uero ipse postea tp̃s ullũ intermisi de rep. non cogitandi solũ, sed ẽt agendi: quòd nisi res urbanas, actaq; oĩa ad te pferri arbitrarer; ipse perscriberẽ. q̃q̃ eram maximis *occupationibus impeditus. sed illa cognosces ex aliis, a me pauca, & ea summatim. Habemus fortẽ senatũ, cõsulares partim timidos, partim male sentiẽtes. magnũ dãnum factũ est in Seruio. L. Cæsar optime sentit: sed q auunculus est, nõ acerrimas dicit sñias. consules egregij: pclarus D. Brutus: egregius *puer Cæsar: de quo spero equidẽ reliqua: hoc uero certũ habeto, nisi ille ueteranos celeriter *cõscripsisset, legionesq; duæ de exercitu Antonij ad eius se auctoritatem contulissent, atq; is oppositus esset terror Antonio, nihil *Antonium sceleris, nihil crudelitatis præteriturum fuisse. Hæc tibi etsi audita esse arbitrabar, uolui tamen notiora esse. plura scribam, si plus otij habuero. Vale.

ep. 4. l. 12. — *Dio l. 44. & Phil. 13.* — *cum Brundisiũ profectus est, ut legiones Macedonicas ad urbẽ secũ duceret. ep. 25. l. 12. Phil. 3. & Dio lib. 45.* — *nunquã per M. Antoniũ quietus fui. ep. 1. h. l.* — *ep. 7. l. 11.* — *priuato consilio, suo sumptu. Phil. 3.* — *Brundisio redeuntem. ep. 25. l. 12 & Phil. 3.*

MVCLL. Q Vam uellem) Cũ uideret Cic. quantũ M. Ant. uexaret remp. post mortẽ Cęs. conqueritur de Trebonio, q eum detinuerat ante fores senatus, donec Cęs. interficeretur, q & illũ non interfecissent, ne superessent aliquę reliquię tyrannidis: quas dicit nõ fuisse superfuturas, si ipse Cic. interfuisset illi coniurationi: quã appellat epulas, & quasi cõuiuiũ quoddã. Deinde dicit q̃ fortiter dixerit in senatu pro rep. pcipue aduersus Antoniũ. Enumerat aũt quosdam, quales sint erga remp. inter quos præcipue laudat Brut. & Cæs. iuniorẽ. [Inuitasses) uocasses. est aũt uerbum epulis & conuiuio eptũ. [Idibus Mart.) eo.n. die, ut Tranql. & Plut. & Ap. scribũt, interemptus est Cęs. [Nihil reliquiarũ) perseuerat in trãslatione. Reliquas.n. de epulis dicit; epulas aũt intelligit cędem Cęs. reliquias uero M. Ant. qa & ipse fuerat Cęsarianus. eodem aũt argumẽto epistolã uide lib. xx. ad Cassiũ, quæ incipit, Vellẽ idib. Mart. me ad cœnã inuitasses, reliquiaru nihil fuisset &c. [Cũ his).s. reliquiis.i. cum Ant. & ceteris amicis Cęs. [Tantũ negotij) tm̃ laboris. [Beneficiũ) liberatio a seruitute & tyrãnide. [Nonnullam) quandã, ut possit ex aliqua parte accusari. [Seductus) seorsum ab aliis ductus, qa, ut scribit Ap. relictus fuerat Trebonius, ut Ant. ante fores senatus detineret, donec Cæs. interficeretur. [Tuoq; beneficio) qa si fuisset ingressus, uoluisset fortasse defendere Cęs. & fuisset cũ eo trucidatus. [Quod uix fas est) quod uix possum, aut uix decet, quia sum tibi amicus, & tu pro salute patriæ hoc fecisti. [Præter me) me excepto.i. plus infestat me Ant. q̃ oẽs alios. [Reliqsti).s. seruando ipm a morte. [Illũ animũ) pristinũ amatorẽ & defensorẽ libertatis. [Habuisti in ore).i. laudasti & extulisti sp uerbis. [Habuisti in amore).i. amasti. [Vocauissent) cõgregassent. [De alia re) q̃ de libertate tuẽda. [Cõplexus) suscepi defendendã. [Egi) dixi. [Acerrime) animosissime. [Languentem) quasi debilitatũ. [Virtutẽ) fortitudinem. [Cõsuetudinẽ) tuendæ libertatis, quæ propria est P. R. [Animi uiribus) quem ostendebã inflãmatum & promptissimũ erga rẽp. [Quam uirib' ing.) q̃ eloquẽtia & ui dicendi. [Sũmatim) breuiter. [Fortẽ) magno & prõpto animo. [Timidos) qui non audent defendere quod est defendendum. [Male sentiẽtes) male affectos erga remp. [In Ser. Sulp.) is.n. optime de rep. sentiebat: & ex labore nimio, cũ ad M. Ant. missus fuisset legatus, *interiit. [Auũculus) .s. Cęsaris: erat.n. fr matris. [Egregij) optimi. [Puer) Cęs. Octauianus, q adhuc erat pene puer. [De quo) Cęs. [Spero reliqua).i. q ẽt in futurum erit egregius, & opprimet Ant. [Cõscripsisset) stipendio conduxisset. [Is terror).s. Cæs. ita instructi. [Præteriturũ) omissurum. [Notiora) ex sermone & ex literis aliorum.

uide Phil. 9.

ASCEN. Q Vàm uellem &c.) Cũ uideret Cic. quantũ Ant. uexaret rẽp. post mortem Cæsaris, conqueritur de Trebonio q eum detinuerat ante fores senatus, donec Cęs. interficeretur. p hoc.n. factũ est quo minus ille quoque occideretur, & resp. mere liberaretur. quod factum uelit scribitq; q̃ fortiter in Antonium in senatu dixerit, laudãs bonos. Ordo est. Quàm.i. ò quantũ uellẽ sup. ut inuitasses me, id. Mart. qbus Cęs. a cõiuratis discerptus est, ad illas pulcherrimas epulas.s. quib' Cęs. absumpserũt cõiurati: nos nihil haberemus reliquiarũ, qa ẽt Ant. delẽdũ curasset. Satis aũt crudeliter Cęs. cædem epulis cõparat. At.i. sed tm̃.i. tam multũ negotij est nunc cũ his.s. reliquiis, ut illud diuinũ beneficium uestrum in rẽp. habeat nonnullã.i. quandã querelã.s. non consummationis. Quod uero.s. Ant. seductus est.i. ab oculis coniuratorũ adductus, capitur.n. in bonũ, a te uiro optimo.i. de rep. optime sentiente, & quòd hęc pestis uiuit adhuc beneficio tuo, ego subirascor tibi interdũ. Quod uix est mihi fas.i. licitũ & permissum. Tu .n. reliqsti mihi plus negotij.i. curæ, & laboris, q̃ oibus pręter me. Enim.i. qa, ut.i. postq̃ senatus potuit hr̃i primũ post discessum fœdissimũ Ant.s. Marci: ego reuerti.i. iterũ cõuerti, pristinũ animum meum ad illũ.s. senatũ, quem.s. senatum tu habuisti semper in ore & amore, cum patre tuo ciue acerrimo.i. maxime strenuo. Nã cum tribuni pl. uocauissent senatũ ad xiij. cal. Ian. & si tribuni referrẽt.i. consulerẽt senatũ de alia re: ego sum cõplexus totam rẽp. & egi acerrime.s. pro rẽp. cõtra Ant. & reuocaui senatũ iam languentẽ & defessum.i. extreme fessum, ad uirtutẽ & consuetudinẽ pristinã magis uirib' animi.i. actionis, q̃ uirib' ingenij. Hic dies & cõtentio mea.s. in Ant. attulit P. R. spẽ libertatis recuperandæ. Nec uero ipse.i. ego ptermisi postea.i. deinceps ullum tempus, non solũ cogitandi, sed ẽt agẽdi.s. in senatu, de rep.i. de eius libertate tuẽda. Quòd nisi arbitrarer res urbanas & oia acta .s. in senatu & iudicio pferri.s. scripto ad te, ipse.i. egomet pscriberem. q̃q̃ erã impeditus.s. cum hæc scriberem, occupationibus maximis. Sed tu cognosces illã ex aliis, sup. cognosces pauca a me, aut ex me. Et ea sup. cognosces summatim.i. p summas, non p singulas particulas. Nos habem' senatũ fortẽ, & habemus cõsulares.i. q aliqñ cõsules fuerũt partim timidos, partim sentiẽtes male, qa cõtra bonũ publicũ. Magnũ dãnũ factũ est in Seruio.i. Seruij morte. Lucius Cęs. sẽtit optime, sed q.i. qa, ipse est auunculus .s. M. Ant. ipse nõ dicit sñias acerrimas. Consules sup. sunt egre-

qui uocandi senatũ ius habebant. Gell. l. 14. cap. 7.

prœliū.[Tantum)solūmodo.[Angustias)difficultates,loca angusta & difficilia. sic.n.sunt ubi cōmissum est prœlium, ut declarat Ap.his uerbis de hoc ipso prœlio loquens: Antonius angustias locorū non multi faciens quasi nihil amplius quā ab accessu eos esset prohibiturus,& pugnę ductus desiderio, cū equitatu ante iret per cāpum palustrē & fossis præpeditū, duas ex pręstantioribus legiones in occulto collocata uersus iter. quod angustum & manu factum utraq; ex parte arundinibus circūseptum adhærebat.[Duæ legiones)quas Pansa iusserat se sequi.[De uico)de foro Gallorū.[Martiæ)ita appellabatur fortasse quasi bellicosa.[Cornu)diuiditur.n.exercitus in duo cornua dextrū & sinistrū. Lucan.Cornu tibi cura sinistri Lentule.[Processerit) progressū sit.s.cornu dextrū.[Circumuenire)insidiis circumuallare.[Recipere)retrahere.[Equitibus Maurorū) quos habebat M. Ant.[Auersos) a tergo, quia se recipiebant,ut iussera.[Reiecto)post terga posito, ne feriretur a sequentibus hostibus.[Pila) proprie sunt tela Rom.ut & pila minantia pilis.[Velle)uolebant.[Coniicere in me)quē credebant esse hostem,qa uiderant me in medio Antonianorum.[Nescio quo fato)nescio qua fortuna,ita diis uolentibus.[Referre p.)retrahere sese retro.[Equitatu) equitibus Antonianis.[Quo)equitatu.[Nostri or.)nīræ acies.[Nouissimus) ultim⁹ oium.[Quò)ad q̄ castra.[Iactura)amissione.[Prætoriana rum nīarum)nā pṫoria Cæs.cohors, integra concisa est:& cecidere in prima pugna ad dimidiā ferè partē ex utroq; exercitu,ex Hirtij militibus pauci interiere.[Signa)uexilla.[Relata)reportata.s.a nostris.[Bene)feliciter.[Gesta)a nīis. Hāc pugnam scribit plenissime Appianus lib.3. sed tamen non nominat hunc Galbā.

ASCEN. Decimo septimo &c.)Galba unus fuit ex his q̄ in Cæs. cōiurauerant,cui post eius mortem cū Ant. desciuisset a uoluntate senatus, cōmissæ sunt quædā legiones aduei sus eundē Ant. qui Mutinæ obsidebat Brutum.Narrat aūt hac epistola quemadmodū eo die de quo Pansa & Hirtius consules erant futuri,ioca stiis Ant.eos aggressus sit,& qd in eo conflictu effectū. Ordo est. Ant.eduxit legiones duas xvij.Cal.Maij, hoc est in Aprili septēdecim diebus ante primū diem Maij,quo die Pansa erat futurus in castris,& sop.&t Hirtius,q consules erant.enim quo.s.Pansa ego erā.Nam pcesseram ei obuiā.s.officij,& honoris grā centū millia passuum,quo.i.ut ipse ueniret maturius .i. citius sed tn̄ in tpe oportuno. Antonius tn̄q̄ eduxit legiones duas.s.secundā,& trigesimamquintā.& duas cohortes pṫorias,unā.s.cohortē suā alteram Silani .i. cui pṙat Silanus, appositorie partē conuocatorū. Ita qa bene instructus uenit obuiam nobis.s. quia arbitrabatur nos hr̄e tm̄.i.duntaxat quatuor legiones tironū .i. nouitiorum militum. Sed Hirtius miserat nobis noctu.i.tpe nocturno quo.i.ideo ut possemus uenire tutius in castra,legionē Martiam q̄ pręstātissima habebāt,& duas cohortes pṫorias quæ ueteranorū erat. Cū.i.postq̄,equites Ant.apparuissent,neq; legio Martia,neq; cohortes pręcoriæ ab Hirtio missæ, potuerunt cōtineri.s.qn in hostes irruerent.Quas.s. legiones,nos coacti,ne eos turpiter deseram⁹ cœpimus.i.incepimus sequi.Docet q̄uo coacti, qn.s. q̄nqoidem nos nō poteramus retinere.s.sub signis & in statione sua eas.Antonius obtinebat copias suas ad foru Gallorū, q̄ Galli in ea regione cōdiderāt oppidulum dictū Celtarum Forum,seu uillā ab Appiano,eo quod Celtæ cōdiderant aut frequentare solebant, neq; uolebant sciri.i.ut sciretur. Est aūt uerbum impersonale.se hr̄e.i. quod ipse hr̄et legiones .i. exercitum pedestrē qa ostendebat.s. nobis tm̄.i.duntaxat aut solūmodo,equitatū.i.exercitū equestrē, aut equitatū seu equo merentiū,& armaturam leuem.i.uelites,q equitatū comitabantur,qa cum leuiter essent armati.cū equis iungere & inuadere poterant,ideo aūt noluit sciri ut inciderēt in insidias.Postea q̄ Pansa uidit legionē ire.i.proficisci in Ant.se motto iussit duas legiones tironū sequi se.Posteaq̄ trāsiuimus angustias paludis & siluarū,acies duodecim cohortiū est instructa a nobis. nam sup.i.duæ legiones,ut opinor,prætorianæ nōdum uenerant. Ant. pruduxit de uico.s.fori Gallorū repēte copias suas in aciē & concurrit.s.nobiscū sine mora.i.dilatione facta. Pugnatum est primo.s.concursu,ita ut nō possit pugnari ex utraq; parte acrius. Etsi.i.tametsi,cornu dexterius.i.dexterū,in quo ego eram, inqt Cic. cum octo cohortibus legionis Martię, fugauerat trigesimā quintam legionē Antonii, ita sup. ut pcessert amplius centum passus ultra aciem,quo loco steterat.s.prius.Itaq; cū equites uellent circuire cornu nr̄um quod psequendo hostem processerat longius,ego cœpi recipere me.i. retrocedere ad castra tanq̄ loca tutiora,& opponere equitibus Maurorū armaturam leuē.i.uelites leuiter armatos,ne aggrederent aduersus nr̄os.Interim.i. inter id faciendū uideo.i.agnosco me esse inter Antonianos, & Antoniū esse aliquanto post me.ego immisi repēte equū.s. meum ad eam legionē tironum,q̄ ueniebat ex castris,scuto reiecto.i.post tergū tacto,ne ferirer ab insequentibus. Antoniani sup.cœperūt insequi me,aut insequi p insequebant me.Nostri.s.milites uelle sup. cœperūt aut uelle pro uolebant,coniicere.i.simul iacere in me pila .i.tela sua oblonga.Ita nescio quo fato sum seruatus, qa pencitus tā a meis q̄ ab hostibus sum aūt seruatus,quod .s. qa sum cognitus cito a nr̄is.Pugnatū est diu in ipsa Æmilia.s.uia, ubi erat cohors pręcoria Cęs.s. Octauij cornu sinisterius.i. qa erant in cornu sinistro.capit.n.collectiue pro iis q in cornu sunt. unde cœperunt dicere, q̄.s.cornu erat infirmius.i.q erant infirmiora, ubi erāt duæ cohortes legionis Martię,& cohors pṫoria,cœperūt referre.i.retrocedere, q̄.i.qa circuibant.i. concludebant ab equitatu quo Ant.ualet uel.i.ēt,plurimum,cum oēs ordines nr̄i.i.milites in ordines dispositi recepissent se.s.in castra,ego nouissimus.i. ultimus cœpi recipere me ad castra. Ant.taq̄ uictor.s.esset,putauit se posse capere castra.quò.s.ad quę,eum.i.postq̄ uenit,amisit ibi cōplures,nec egit quicq̄.i.nihil cepit. Hirtius audita re occurrit cū uiginti cohortibus Ant.redeunti in sua castra, & deleuit oēs copias eius,fugauitq; ab eodem loco,ubi erat pugnatū, sup.usq; ad forum Gallorū.Ant.recepit se cū equitibus hora quarta noctis in castra sua ad.i.apud Mutinam.Hirtius rediit in castra unde.i.è quibus Pansa exierat,ubi.s. Pāsa reliquerat duas legiones,q̄ erant oppugnatæ ab Ant.Sic Ant.amisit maiorē partem copiarum suarum ueteranarum. Nec tn̄ id potuit fieri sine aliqua iactura.i.detrimento cohortum pręcoriarum nostrarum, & legionis Martiæ. Duæ aquilę.i.uexilla magna,sexaginta signa.s.minora uexilla Ant.sunt relata.s.ex conflictu. Res est gesta bene.i.feliciter. Ad xij.cal.Maij,sup.dedimus has ex castris.

PAVL. MAN. Amplius passus quingentos) passuum numerum, quem alij scriptis in libris se non uidisse dixerunt, comperimus in libro perantiquo Vincentij Riccij.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusat se,cur minus scripserit; conqueriturq; de Balbo,pratore suo: & quem animum habeat erga remp. ostendit. postremo consilium captat a Cicer. utrum in prouincia mansurus sit, an in Italiam se transferre debeat.

**Nam Hispaniam posteriorem administrabat, a Cæsare commissam,in qua Lusitania continetur; citerior Lepido attributa erat. infra, ep. 33.*

C. ASINIVS POLLIO S. D. CICERONI. 31.

Minime mirum debet tibi uideri, nihil me scripsisse de rep.postea q̄ itū est ad arma. nā saltus Castulonensis,qui sp renuit nr̄os tabellarios; etsi nūc frequentioribus latrociniijs infestior factus est.tn̄ nequaq̄ tanta in mora est,quāta q locis oibus dispositi ab utraq; parte scrutant tabellarios,& retinent.itaq;,nisi naue perlatæ lr̄æ essent, oino nescirē, quid istic fieret.nunc uero,nactus occasionē, postea q̄ nauigari cœptū est, cupidissime, & q̄creberrime potero,scribā ad te. Ne mouear eius sermonibus, quē,tametsi nemo est qui uidere uelit,tn̄ nequaq̄ p inde,ac dignus est,oderunt hoies, periculū non est, adeo est.n.*inuisus mihi, ut nihil non acerbū putē, qd̄ cōe cū illo sit.natura aūt mea, & studia trahunt me ad pacis,& libertatis cupiditatē. itaq; illud initiū ciuilis belli sæpe defleui.cum uero nō liceret mihi nullius partis esse, qa utrobiq; magnos inimicos habebā;ea castra fugi,in quibus plane tutū me ab insidiis inimici sciebā non futurū. compulsus eò, quò *minime uolebā;ne in extremis essem, plane pericula nō dubitanter adij.Cæsarem uero,q̄ me in tanta fortuna,modo cognitū,uetustissimorum familiariū loco habuit,dilexi summa cū pietate,& fide. q̄ mea sniā gerere mihi licuit,ita feci, ut optimus quisque maxime probarit:qd̄ iussus sum,eo tpe, atq; ita feci,ut appareret,inuito imperatū esse. cuius facti iniustissima*inuidia erudire me potuit, q̄ iucunda libertas,& q̄ misera sub dominatione uita esset. ita,si id agitur,ut rursus in potestate oia unius sint: quicūque is est,ei me*pfiteor inimicū:nec periculum est ullum

M. Antonius, nunc inuisus, qa resp.hostis, antea uero amicus. ep. 33. h.l.

quia Cæsar pro sua potētia, Pōp. pro rep.potabatur contendere.

odium aduersum me iniuste concitatum.

mox tamen

Asini ta cũ Antonio cõ sĩastit. Vel lcius l.a.

ullum,quod ꝓ libertate aut refugiã , aut deprecer. ſed cõſules neq; S. C. neque lr̃is ſuis ꝑceperãt mihi, quid facerẽ.unas.n.poſt id. Mart.deinũ a Panſa lr̃as accepi?in qbus hortatur me,ut ſenatui ſcribã,me,& exercitũ in poteſtate eius fururũ.quod , cũ Lepidus cõcionaretur,atq; oĩbus ſcriberet , ſe conſentire cũ Antonio,maxime cõtrarium fuit. nã quibus cõmea tibus, inuito illo, ꝑ illius ꝓuinciã legiones ducerẽ? aut, ſi cetera tranſiſſem,num ẽt Alpes poterã trãſuolare,q̃ ꝑſidio illius tenentur? Adde huc, ꝙ perferri lr̃æ nulla conditione potuerunt.ſexcentis.n. locis

ep.33. h.l.

excutiunt,deinde ẽt*retinentur a Lepido tabellarii. Illud me Cordubæ pro cõcione dixiſſe,nemo uocabit in dubium , prouinciã me nulli,niſi qui a ſenatu miſſus ueniſſet,traditurũ.nam de legione trigeſima

uide ep. ſequentem.

tradenda quantas habuerim*contentiones , qd ego ſcribã?qua tradita,quãto pro tẽp. infirmior futurus fuerim,qs ignorat?hac.n.legione noli acrius, aut pugnacius qdq̃ putare eſſe . quare me eũ exiſtima eſſe, qui primũ pacis cupidiſsimus ſim;(oẽs.n. ciues plane ſtudeo eſſe ſaluos) deinde ꝗ & me,& rẽp.uindica

ep.ſequenti, ep.15.l.12 24.l.14. & in proœmio de claris or. Opinione aium maiorẽ aio cẽpi dolorẽ.

re in libertatẽ paratus ſim . Quòd *familiarẽ meũ in tuorũ numero habes; *opinione tua mihi gratius eſt.inuideo illi tñ,ꝙ ambulat,& iocatur tecũ . q̃res, quãti æſtimẽ.ſi unq̃ licuerit uiuere ĩ otio, expieris . nullũ.n.ueſtigium abs te diſceſſurus ſum.Illud uehemẽter admiror,nõ ſcripſiſſe te mihi,manendo in ꝓuincia'nc,an ducẽdo exercitũ in Italiã, reip. magis ſatisfacere poſſim.ego quidẽ,etſi mihi tutius,ac minus laborioſum eſt manere;tñ,qa uideo,tali tpe multo magis legionibus opus eſse,q̃ ꝓuinciis,q̃ præſer-

ut nunc quidem in aio hẽo. caſus autem ſæpe cogit mutare cõſilium.

tim recuperari nullo negotio pñt,cõſtitui, *ut nunc eſt,cum exercitu proficiſci . deinde ex literis ,quas Panſæ miſi, cognoſces omnia. nam earum tibi exẽplar miſi . xvij. kal. April. Cordubæ.

MVZZR.

MInime)Cum tumultibus bellorum ciuilium aduerſus M. Ant. poſt cædẽ Cæſaris Aſin.Pollio eſſet Cordubæ,q̃ urbs eſt in Hiſpania Bætica, neq;,poſtq̃ illuc iuerat , quidq̃ ſcripſiſſet Romã,ne haberetur ſuſpectus,q a fuerat Cæſarianus;hac epiſtola ſe excuſauit,transferens culpã ſuæ ceſſationis in latrones,a quibus lr̃æ intercipiebantur . Poſtq̃ uero cœptũ eſt nauigari , ita ut lr̃æ poſſint naui deferri,dicit ſe quàm creberrime ſcripturum.conqueritur aũt de Balbo,q̃ſtore ſuo,de quo ſequẽti epiſtola plura dicet:i oſtenditq; ſe cupidiſſimũ eſſe pacis : & dicit ſe olim neceſſitate, non uoluntate ſecutũ fuiſſe partes Cæſ.quas quãta moderatione ſeruauerit,declarat.ex quo oſtendit,quem aium nunc habeat, ne rurſus oĩa in poteſtate unius ueniant . Dicit aũt ſe prohibitum à Lep.ne tranſiret in Italiam,aut ẽt ſcriberet: ex hoc aũt teſtatur fidẽ ſuam erga rẽp.ꝙ cũ iuiſſent,q uellent ei ſuccedere in ꝓuincia,ac peterẽt dari ſibi ab eo legionẽ trigeſimã ducendam cõtra Ant. rñdit ſe nemini traditurum prouinciã , niſi ſenatus miſiſſet eũ;neque ẽt traditurũ legionẽ trigeſimam, q̃ erat pugnaciſsima. dubitabat.n.Pollio de eorũ aĩo , & fide erga remp. qui uenirent non miſſi a ſenatu.cõcludit aũt ſe cupidiſsimũ pacis,& uindicandæ reip.in libertatẽ.Poſtremo dicit,quantum cupiat conſuetudinẽ ipſius Cic.quam quanti faciat,oſtendet,ſi aliqñ pax fuerit. petit aũt a Cic.fieri certior,an utilius ſit futurũ ꝙ ueniat in Italiã , an ꝙ remaneat in prouincia.[Itum eſt ad arma).i. ueni ad bella, ut in hac prouincia obſiſterẽ Antonianis & oĩbus hoſtibus reip. [Nam ſaltus)ponit cauſam,quare nõ ſcripſerit, quia apud Caſtulonem,oppidũ Hiſpaniæ,ſilua q̃dam,per quam neceſſe erat tranſire,ita eſſet referta latronibus,qui intercipiebant tabellarios & lr̃as,ut nemo poſſet tuto trãſire.Saltus aũt pro ſilua & loco nemoroſo ponitur,ubi ſolẽt inſidiari latrones.Iuuen. Quoties tuto cuſtode tenentur, Et pontina palus,& gallinaria pinus. Nam quòd Saltis legendũ ſit,& ſit nomen ſicarij , q apud Caſtulonẽ latrocinabatur,abſurdiſſimũ eſt.quod & uerba textus declarant,quibus oſtendit ſaltũ nẽm non uno latrone, ſed multis latronibus fuiſſe infeſtũ,cum dicit latrocinijs,& dicit aliis ẽt in locis diſpoſitos eſſe multos latrones.[Tenuit)impediuit [Frequentioribus) q̃ ſolebat.[Infeſtior)periculoſior.[Tanta mora eſt).ſ.ſaltus Caſtulonenſis rñs moratur,& detinet noſtros tabellarios.[Diſpoſiti) collocati.ſ.latrones.[Scrutantur)inquirunt.[Illic)in Italia,quia nõ potuiſſent perferri mihi lr̃æ ex Italia , niſi perlatæ eſſent naui . [Cupidiſſime)libentiſſime.[Perinde)ita quia maiore ẽt odio hominũ dignus eſt q̃ eum proſequunt . Videtur aũt ſignificare Balbũ q̃ſtorem ſuum peſſimo ingenio.qui,quantũ coniicimus,maledixerat de Pollione.[Periculũ nõ eſt).ſ. in eo,quod ipſe de me dicit.[Non acerbũ)graue.i.nihil eſt quod nõ uideat infelix, qđ cũ illo ſum geſturus. [Natura aũt)ſignificat Balbũ diſcordiarum amatorem,ſe uero pacis & cõcordiæ cupidum. quod probat ex ante acta uita ẽt tpib⁹ Iulij Cæſ.& Pomp.[Defleui) indolui.[Illud).i. cum orta ſunt bella inter Cæſ.& Põp. [Vtrobique) & apud Cæſ. & Põp.[In ea)Cæſaris. [Inimici).ſ.cuiuslibet inimici mei.[Eò) ad Cæſ.[In extremis).i.oĩno contẽptus.[Nõ dubitanter)ſine dubio,certiſſime.[Modo cognitum).i. paulo ante cognitũ,non aũt multo ante.[Vetuſtiſſimorum) quos iandiu cognouerat & expertus erat.[Mea ſnia)iudicio meo. [Ita)ea moderatione . [Probarit)affirmarit me bene feciſſe.[Iuſſus ſum)a Cæſ.[Ita)eo modo, ut hoies intelligere poſſent me nõ gaudere , quod imperatũ eſſet mihi.[Cuius facti).ſ. quod licet inuitus , tñ feciſſem q̃ imperaſſet.[Inuidia iniuſtiſſima)odiũ quo me hoies iniuſtiſſime proſequebantur,quia facerẽ quæ mihi imperaret.iniuſtiſſimã aũt inuidiam dixit, qm quod ſponte nõ faceret, nõ merebatur odium. quod licet nõ mereretur,qa non potuit effugere:dicit ſe nunc intelligere ex eo q̃ iucundum ſit uiuere in libertate:ubi nullius imperio cogaris aliqd facere quod nolis.itaq; profitetur ſe fore inimicũ ei,qui remp.opprimere uoluerit,quicunque is fuerit.[Erudire)docere.[In poteſtate unius)ut unus ſit nrõm dñs , ſicut fuit Cæſ.[Quicũque is eſt)q.d.nullo excepto,ẽt ſi eſſet mihi frater. [Refugiã)uitem.[Aut deprecer)aut recuſem precando ne mihi imponatur,ſicut equidem merui,nec deprecor inquit . [Poſt id. Mart.).i.poſtq̃ Cæſ.eſt interfectus . [Quod)dicit ualde ſibi nocuiſſe , ꝙ Lep. in concione dixit ſuis militibus Pollionẽ eſſe in poteſtate ſenatus , & ſcripſit ẽt ad multos ſe cõſentire cum Ant. [Fuit cõtrariũ).i.nocuit. [Quibus)interrogatiue, q.d.nullis:qa nulli dati eſſent mihi,cum ille iam diuulgaſſet ſe conſentire cum Ant. [Cõmeatibus) cibariis datis exercitui meo. [Illius) Lep. [Cetera)eius prouinciã & uim militum Lep. [Num)an. [Poterã tranſuolare)tanq̃ uolucris,q.d.non,qa non habeo alas . [Præſidio)militibus.[Illius)Lep.q diſpoſuit milites ad ſeruandas alpes ne quiſpiã poſſit tranſire.[Adde)ſubiungit aliam cauſam , quare non potuerit declarare ſenatui ſe & exercitũ ſuum in poteſtate eius futurũ.[Huc).i.adhæc.[Sexcentis)numerus finitus pro infinito.i.in plurimis locis.Secentis aut non ſexcentis legendũ eſt , quia numerales dictiones inter ſe integræ cõpoſitæ inuariabiles ſunt per caſus:ut , Hic iã tercentum totos regnabitur annos. Sin uero cum corruptis componant,uariant,ut Virg. 10.Æneid.Sencentos illi dederat Populonia mater Expertos belli iuuenes , aſt Ilua trecẽtos. Et ſic ducẽtos,& bis centũ, & quatercentũ,& quadringenti,& ſic de reliquis.[Excutiunt) uiolenter inquirunt . [Cordubæ)in Corduba,q̃ urbs eſt Hiſpaniæ Bæticæ, ædificiũ Marcelli,hodie duorũ Senecarum,& Lucan. poetæ nomine percelebris.[Pro concione.i.in concione. [Nemo uocabit in dubiũ) .i. non dubitabit.[Prouinciã me)Hiſpaniã,cui præſum.[Cõciones) orationes,qui dicebant me nunq̃ cuiquam traditurũ eſſe . [Hac legione)trigeſima.[Tradita)alij data.[Pugnacius) bellicoſius . [Acrius)aioſius & fortius.[Deinde)poſt cupiditatẽ pacis.[Qui) .i.eũ qui uelim,& me,& libertatẽ meã defẽdere & reſtituere [Familiarẽ meũ)de quo dicat,nõ ſatis intelligitur. [Quæres)petes, interrogabis.[Quanti æſtimẽ)quanti faciã.ſ. ambulari & iocari tecũ.[Si licuerit uiuere in otio)ſi unq̃ potero in tranquillitate uiuere.[Experietis)re ipſa cognoſces.[Nullũ ueſtigiũ).i.nullũ paſſũ.i.nõ mouebis pedẽ ſine me. [Magis ſatisf.) magis ꝓdeſſe & ꝑſtare officiũ meũ & facere qđ illa a me exigat . [Nullo negotio) .i.nullo labore,hoc eſt ſine difficultate.[Tutius) qa nõ ita expoñtur periculis bellorũ.[Ac mihi l.).i.qa nõ ibo ꝑ hoſtes,& ꝑ alpes.[Legionibus)exercitibus,qui ſubueniãt reip.[Vt nunc).i. ſecundum conditionẽ horum temporum . [Proficiſci) diſcedere in Italiam.[Panſæ)conſuli.ad eum.n.ſcripſerat Pollio plenius.[Exẽplum).i.eas literas tranſcriptas.ſic.n.appellamus exemplũ , quod eſt ad ſimilitudinẽ alterius. neque ſolum factorum , ſed ẽt rerum dicimus exempla.ut puta ſi uelim uendere uinum , aut frumentũ,

aut

aut pannum, quod damus, & monstramus pro similitudine illius, appellatur exemplum, quod uulgo appellant mõstrationem. ut dabo tibi exemplũ panni, quẽ sum uenditurus. i. monstrabo tibi qualis sit. (Cordubæ) subaudi, scripta est hæc epistola, uel data.

ASCEN. Minime &c.) Cum in tumultibus belloꝝ ciuilium post cędem Cæs. contra Ant. Asinius Poll. esset Cordubę in Hispania, neq; quicquã a profectione sua Romã scripsisset, ne habetur suspectus, quia fuerit Cæsarianus, hac epistola se excusat transferẽs culpam cessationis suæ in latrones, a quibus lræ intercipiebãtur. Postq̃ uero cœptũ est nauigari, dicit se quãprimum scripsisse. Scribit aũt se cupidissimũ pacis & Cæs. partes necessitate secutum. Dicit ẽt se a Lepido ne in Italiã transiret prohibitum, nec cuiq̃ se traditum prouinciã sine iussu senatus. demũ se cupere uehementer consuetudinẽ Cic. dicit. Ordo est. Minime mirũ debet uideri tibi me nihil scripsisse de rep. postea q̃ itum est ad arma. s. contra Ant. Nam saltus Castulonẽ. i. locus siluosus, & ẽt saltuosus in Hispania iuxta Castulonẽ oppidũ, qui tenuit sp. i. oĩ tpe tabellarios nros. i. eos qui ferunt tabellas, hoc est literas nostras, etsi. i. q̃q̃ factus est nunc infestior. i. maiorẽ uim inferens frequentioribus latrõ ipse nequaq̃ est in tanta mora. i. impedimento nros remoranti, quanta sup. sunt ij q dispositi oĩbus locis scrutanẽ ab utraque parte aut factionis aut regionis tabellarios & retinent. Itaq; nisi literæ essent perlatæ naui. i. nauigio, ego nescirẽ oĩno quid fieret istic. s. Romæ ubi tu es. Nunc ũo nactus occasionẽ, postea q̃ cœptum est nauigari, scribam ad te cupidissime. & q̃. i. quantum potero creberrime, ne mouear sermonibus eius. s. pessimi delatoris, uidelicet ut opinio est, Balbi q̃storis eius, quem tametsi nemo est q uelit uidere, tũ hoĩes nõ oderunt perinde ac. i. tñ quantum dignus est. periculum nõ est. s. si eũ oderint, aut si male de me loquatur. Ipse est mihi adeo inuisus. i. in odio habitus, ut nihil putem non acerbũ quod sit cõe cum illo. Aũt. i. sed natura mea & studia mea. i. inclinationes naturales & exercitia mea trahunt me ad cupiditatẽ pacis & libertatis. Itaque ego defleui sæpe illud initiũ belli ciuilis. s. inter Cæs. & Põpeium. Vero. i. sed cum non liceret mihi esse nullius. i. neutrius partis, quia tales ꝑ hostibus Põpeianis iudicabantur, sed hic affert aliam occasionẽ dicens qa habebam utrobique. i. ab utraq; parte magnos inimicos, ego fugi in ea castra. s. Cæs. in quibus sciebã me non futurũ tutum planẽ. i. oĩno, ab insidiis inimici. s. a Põpeio stantis cõpulsus eõ quõ uolebam minime. i. ad bella ciuilia gerẽda, ne essem planẽ. i. oĩno in extremis. i. deputarer cum abiectissimis, & pessimis militibus, adij non dubitanter pericula. Vero pro sed, ego dilexi cũ summa pietate & fide Cæsarẽ. s. Iuliũ q. i. quia, ipse habuit me cognitũ. Modo. i. paulo ante, in tota fortuna, loco. i. æstimatione familiarium. s. suoꝝ uetustissimoꝝ. Ego feci ea q̃ licuit mihi gerere sñia mea. i. ex arbitrio & iudicio ꝓprio, ita ut optimus quisq; probarit. i. laudarit, maxime ego feci id quod iussus sum sup. facere eo tpe, ita ut apparet imperatum esse inuito, q. d. si qd hostile gessi, id coactus feci, & ita frigide feci ut coactus uiderer. Cuius facti inuidia iniustissima, qa qđ potuit fecerat, potuit erudire. i. docere me, q̃. i. quantũ iucunda sup. esset libertas, & q̃. i. quantũ misera uita esset sub dominatione. i. tyrannide. Ita pro itaq; i. & sic, id agitur. i. prætendit, ut oĩa sint rursus. i. iteꝝ in potestate unius. ego profiteor me inimicũ ei, quicunque is est. Sciebat aũt Antonium esse. Veruntñ postea sub Augusto rerum domino suauissime uixit. Nec ullũ est periculũ quod aut fugiã, aut deprecer. i. precer ne sit mihi obeundũ, pro libertate. s. publica. Sed consules. s. Pansa & Hirtius, neq; prçceperant mihi qd facerẽ ꝑ senatusconsultũ. i. mittendo ad me senatusconsultũ. i. decretum senatus, neq; lris suis. Ego. n. accepi demum post id. Martias unas lras a Pansa. s. consule, in quibus hortaẽ me, ut scribam senatui, me & exercitũ. s. meum, futuꝝ in potestate eius. s. senatus. quod. s. significasse me futurũ in potestate senatus, fuit maxime cõtrarium. i. nociuũ, cũ Lepidus cõcionaretẽ. i. uerba ad milites suos faceret, atque scriberet oĩbus se consentire cũ Ant. Nã quibus cõmeatibus. i. ut dñr uictualibus, pro itinere necessariis ego ducerẽ. i. ducere possem legiones ꝑ prouinciã illius. s. Lep. illo inuito, q. d. nullis. aut si sup. Lep. uitans transissem cetera. s. loca, num. i. nunquid poterã transuolare ẽt alpes q̃ tenentur ꝑsidio illius. s. Lep. q. d. minime. Adde huc. i. ad hanc rationẽ, aut excusationem, ꝙ lræ nulla cõditione potuerunt perferri. lræ. n. excutiuntur. i. inuestigantẽ & leguntur sexcentis. i. plurimis locis: deinde. i. insuper tabellarii retinentẽ ẽt a Lepido. Nemo uocabit illud in dubium. i. nemo poterit asserere illud dubiũ, me dixisse Cordubę, q̃ ciuitas est Hispaniæ Bæticæ, pro concione. i. ante oẽs ad concionẽ concitatos, me traditurũ ulli prouinciã, nisi qui uenisset missus a senatu. s. Romano. Nã quid. i. ad quid scribã quantas conciones habuerim de legione trigesima tradẽda. i. quod nolim cuiquam tradere? Qua. s. legione tradita. i. si fuisset alteri ut Lepido, aut Antonio tradita, quis ignorat quanto infirmior pro rep. fuissem futurus? q. d. nemo. Enim. i. quia ô Cicero noli putare quidquã esse acrius, aut pugnacius. i. efficacius ad pugnam, hac. s. legione trigesima. Quare existima. i. iudica me esse eum primũ qui sim cupidissimus pacis. Ego. n. studeo. i. studiose cupio oẽs ciues esse saluos. Deinde sup. eum, qui sim paratus uindicare. i. asserere, & me & remp. in libertatẽ. Quod habes familiareꝫ meum, opinor de Appio loqui, in numero tuorũ est mihi gratius opinione tua. i. quã opinaris. Inuideo tñ illi ꝙ ambulat & iocatur tecum, hoc est uellem id mihi contingere. Quod. i. tecum ambulare & iocari quanti æstimem. i. appreciandũ iudicẽ, tu experieris, si licuerit sup. nobis uiuere unq̃ in otio. Ego. n. nullũ uestigium discessurus sum a te. Ego admiror uehementer illud te non scripsisse mihi utrũ sup. ego possim magis satisfacere reip. manẽdo in prouincia, hoc est in Hispania, an ducendo exercitum in Italiã. Ego quidẽ, etsi. i. q̃q̃ tutius ac minus laboriosum est mihi manere. s. in prouincia, tñ quia uideo multo magis opus esse. s. reip. tali tpe. s. quo disceptatur ꝓ libertate legionib⁹. s. quibus defendatur resp. q̃ prouinciis quibus augeatur, prçsertim sup. illis prouinciis, quæ possunt recuperari nullo negotio, constitui ut nunc est. s. ut res se nunc hñt, proficisci. i. discedere hinc in Italiã cũ exercitu. Deinde. i. insup, tu cognosces ea. s. quæ decreuerim facere ex literis, quas misi Pãsæ. s. consuli, a quo literas acceperat. Sunt qui legant quas Pañ ã mihi, sed non procedit: nouit. n. quæ Pansa scripserat etiã prius Cicero. Nam misi tibi exemplar i. diploma, aut duplum earum. Datum sup. aut scriptum Cordubæ. xvij. cal. Apr.

Vantas habuerim contentiones) antea, cõciones. nos, contentiones, emendauimus ex uetusto libro Pauli Boti, & ex epistola sequenti, in qua idem Pollio ita scribit: Nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonii litteris, ut legionem trigesimam mitterem sibi.

PAVL. MAN.

A 2 G. Enumerat, quæ Balbus, quæstor suus, flagitiose commiserit, quæq; ipse fecerit ad exercitum in reip. potestate continendum.

ASINIVS POLLIO S. D. CICERONI. 32

Balbus quæstor, magna numerata pecunia, magno põdere auri, maiore argẽti coacto de publicis exactionibus, ne stipendio quidem militibus reddito, duxit se a Gadibus; & triduum tempestate retentus ad Calpen, kal. Iunij transiecit sese in regnũ Bogudis, plane bene *peculiatus. his rumoribus utrũ Gades referatur, an Romã, (ad singulos. n. nuntios turpissime consilia mutat,) nondũ scio. sed, ꝓter furta, & rapinas, & uirgis cæsos socios, hæc quoque fecit; ut ipse gloriari solet, eadem, q̃ C. Cæsar: ludis, quos Gadibus fecit, Herenniũ Gallum histrionẽ, summo ludorũ die anulo aureo *donatum, in quattuordecim sessum deduxit: tot. n. fecerat ordines equestris loci: quattuoruiratum sibi prorogauit: comitia biennij biduo habuit, hoc est renuntiauit quos ei uisum est: exules reduxit, nõ horũ tpum, sed illorũ, quibus a seditiosis senatus trucidatus, aut expulsus est Sex. *Varo procos. Illa uero iam ne Cæsaris quidem exemplo, ꝙ ludis prætextam de suo *itinere ad L. Lentulũ procos. solicitandũ posuit. & quidẽ, cum ageretur, fleuit, memoria rerum gestarũ cõmotus. *gladiatoribus aũt Fadium quendam, militem Põpeianum, quia, cũ depressus in ludum bis gratis depugnasset, auctore sese nolebat, & ad populũ confugerat, primũ Gallos equites immisit in populũ, (coniecti. n. sunt lapides in eum, cum arriperetur Fadius) deinde abstractũ defodit in ludo, & uiuum cõbussit; cum quidẽ pransus, nudis pedibus, tunica soluta, manibus ad tergũ reiectis, inambularet, & illi misero quiritanti, *Ciuis Romanus sum, responderet, Abi nunc, populi fidem implora. bestiis

statim a Balbi flagitiis incipit: quod est in dicium summæ iracundiæ.

bene nummatus, dixit orat. in Rullum.

scuti Laberium mimũ donauerat Cæsar. Suetonius & Macr.

Plin l. 11. cap. 45.

ep. 9. & 11 l. 8. ad At. cũ gladiatoris pugnarunt Phil. 1

q̃ uox auxilio sæpe fuit. in Verrem.

uero

uero ciues Romanos, in his circulatorem quẽdam auctionũ, notissimũ hoiem Hispali, quia deformis erat, obiecit. Cum hmõi portento res mihi fuit. sed de illo plura corã. Nunc, *quod præstat, quid me uelitis facere, constituite. tres legiones firmas habeo: quarũ unam uigesimam octauã cũ ad se initio belli accersisset Antonius hac pollicitatione, quo die in castra uenisset, denarios *quingenos singulis militibus daturũ, in uictoria uero eadẽ præmia, quæ suis legionibus: (quorũ quis ullum finem, aut modũ futurũ putauit?) incitatissimã retinui, ægre mehercule; nec retinuissem, si uno loco habuissem, ut pote cum *singulæ quædã cohortes seditionem fecerint. reliquas quoque legiones non destitit lr̃is, atque infinitis pollicitationibus incitare. nec uero minus Lepidus ursit me & suis, & Antonij lr̃is, ut legionẽ *trigesimã mitterem sibi. itaque, quẽ exercitum neq; uendere ullis præmiis uolui, nec eorũ periculorũ metu, quæ, uictoribus illis, portendebant, deminuere, debetis existimare retentũ, & conseruatũ reip. esse; atq; ita credere, quodcunq; imperassetis, facturum fuisse, si, *quod iussistis, feci. nã & prouinciã in otio, & exercitũ in mea potestate tenui: finibus meæ prouinciæ nusquam excessi: militẽ non modo legionariũ, sed ne auxiliariũ quidem ullũ quoquã misi; &, si quos equites decedentes nactus sum, supplicio affeci. quarũ rerum fructum satis magnum, rep. salua, tulisse me putabo. sed resp. si me satis nouisset, & maior pars senatus; maiores ex me fructus tulisset. Epistolam, quam Balbo, cũ etiam nunc in prouincia esset, scripsi, legendam tibi misi. etiam prætextam, si uoles legere, Gallum Corneliũ, familiarem meum, poscito. vj. id. Iun. *Corduba. Vale.

quod pluris est, q̃ de Balbo agere.
60. scutatos, ut hodie appellant.
seiunctæ ab aliis.
ep 31. h l.
ex eo, quod feci, quæ facturus fuerim, existimate.
Bethicæ Hispaniæ urbs, utriusque Senecæ, & Lucani patria. Mart. l. 1. nugar.

BAlbus) Cõmemorat Pollio Balbi q̃storis sui fugã ex Hispania, & rapinas, & quasdam crudelitates quas exercuit in quosdã, deinde & ineptias in ludis. quis iactabat se fecisse exẽplo Cæs. Postea uero Pollio exponit se totũ arbitrio senatus & P. R. dicitq; se facturũ quidq̃d ab his constitutũ fuerit: ostẽditq; quem exercitum habeat, & quẽadmodum eũ uix retinuerit aduersus pollicitationes quas ei faciebat M. Ant. Postremo declarat qua moderatione usus sit & in retinendo exercitu, & in cõseruanda prouincia. [Quæstor meus) in hac prouincia. [Numerata) sibi [Coacto) cõgregato. ut Tityre coge pecus. [De exactionibus publicis). s. de uectigalibus q̃ fuerant exigenda nomine P.R. exigere. n. est ea debito petere, licet & alia pro loco significet. [Ne stipendio quidẽ militibus reddito). i. defraudatis ẽt militibus suo stipendio, q̃a eis nõ dedit, quod debuerat. [Duxit) mouit. [A Gadibus) Gades, ut scribit Str. lib. 3. angusto discreta freto insula distãs a Turdetania Calpe stadia circiter sexaginta & q̃nquaginta, seu, ut alii perhibẽt, octingenta. est aũt eadẽ Turdentania Hispaniæ regio q̃ & Bætica. Calpe uero mõs est circuitu quidẽ nõ admodum magnus, altitudine uero ingẽs & arrectus, in cuius radicib⁹ sita est urbs Calpe, uetustũ & haud abiectũ oppidum. [Bene peculiatus) bene nũmatus, pecunia bñ munitus. [His rumoribus) qui ex Italia referuntur de M. Ant. superato. [Referat) euertatur. [Ad singulos) parenthesis est. [Prẹter furta) exceptis furtis, q̃ fecit in prouincia. Furta dñr, quẹ occulte fiunt: rapinæ, q̃ per uim. [Socios) amicos P.R. fœdere nobis coniunctos. [Cẹsos uirgis) acriter diuerberatos uirgis publice. qđ solet fieri iis, qui aliquid sceleris admiserunt. [Gloriari) cũ sua gloria iactare. quasi potueris ẹquari factis suis uirũ maximum C. Cẹsarẽ. [Fecit Gadibus) in Hispania. cũ in ea fuisset q̃stor. [Herenniũ Gallum). i. quod iactabat Balbus se fecisse exẽplo Cæs. nã ultimo die, quo ludi finiti sunt, donauit Herennium histrionem annulo aureo, & deduxit eũ ad sedendum in quartodecimo gradu, quò solebant tantũmodo sedere equites Ro. qui quadraginta millia sestertium possiderẽt. Cẹsar autem, ut scribit Tranquillus, edidit spectacula uarii generis, munus gladiatorum, ludos ẽt regionatim urbe tota, & quidem per omnium linguarum histriones. quibus ludis Laberius eques Rom. mimum suum egit: donatusq; est quingentis sestertiis, annulo aureo sessum in 14. scena per orchestrã trãsit, in quo dicebat Balbus se imitatũ Cẹs. q idẽ fecisset Herennio Gallo histrioni. [Quattuoruiratũ) magistrat⁹ erat ita dictus, q̃a quattuor uiri ad eũ gerẽdũ eligerent. [Prorogauit) prolongauit, in lõgius tẽpus ꝑduxit. [Comitia biennij biduo habuit). i. duob⁹ dieb⁹ fecit comitia q̃ in duob⁹ annis solebãt fieri. [Renuntiauit) ꝓ denũtiauit se facere comitia. [Quos est uisum ei). s. reducere. i. quos ipse suo iudicio putauit reducẽdos, reduxit. [Non horũ tꝑum). s. exules reduxit. [Sed illorũ) q. d. nõ reduxit exules horum temporum, qui parum sontes sunt, sed eos, q per seditionem olim aut trucidauerunt senatum, aut expulerũt. [Illa) dicit q̃dam a Balbo facta, quæ non potest iactare se fecisse ad exẽplum Cẹs. qm̃ tentauit solicitare L. Lentulũ, proficiscentem proconsulem in Hispaniã, quominus iret. [Illa uero ne exemplo quidem Cæsaris) subaudi, fecit. [Posuit) exposuit. [Prætextã) uestẽ [Solicitandum de suo itinere) ut de suo itinere reuocaret. Hãc aũt prætextam posuerat in ludis, q̃a posset solicitare ipsum Lẽtulũ ab itinere. [Ageret). i. cum ludi agerẽtur. [Depressus) cõpulsus. [Gratis) sine mercede, & aliquo munere. [Sese auctore) sese impulsore. [Nolebat). s. amplius pugnare. [Immisit). s. Balb⁹. [Gallos equites) quos secum habebat. [In populum) ut ei eriperent Fadium. [Coniecti). s. a populo. [In eũ) in Balbum. [Defodit) demisit in foueam. [Viuum) adhuc uiuentem, ut maiorem sentiret pœnam. [Cum quidam). i. cum interea, dum combureretur Fadius, ipse ambularet circa pyram bene potus & pransus. [Nudis pedibus) sine calceis. [Tunica soluta) ueste recincta aut more furiosi, aut more sacrificantis, quasi illum immolaret: ut Virgilius de Didone,

Ipsa mola, manibusq; piis altaria iuxta,
Vnum exuta pedem uinclis, in ueste recincta,
Testatur moritura deos. et alibi,
Aut ante ora deum pinguis spatiatur ad aras.

[Manib⁹ reiectis ad tergum) qđ apud quosdã habet inurbanum, licet is mos sit satis familiaris Genuensib⁹. [Quiritãti) cõquerẽti, lamentanti. uel certe melius legat, q̃ritanti: nã, ut scribit Varro, q̃ritare dicitur is, qui q̃ritũ fidẽ clamãs implorat: ergo q̃ritãti, fidẽ populi inuocãti. [Ciuis Romanus) quẽ nõ licet tali supplicio afficere. [Respõderet) Balb⁹. [Abi nũc) uade nunc, & inuoca populi fidẽ, ut te defendat. [Implora) implorare est cũ miseratione auxiliũ petere in reb⁹ malis & aduersis. neque. n. recte diceretur, imploro te ad nuptias. [Vero) indignationẽ quandã indicat. [Bestiis) obiecit. & non est legendum, bestias, sicut a q̃busdã deprauat textus. [Circulatorem) circũforaneum. hi. n. circulatores dñr, q circa fora cõcionari solent, & multis fabellis & adulationib⁹ uictũ mẽdicare. [Hispali) q̃ urbs est, ut scribit Põp. in Bætica Hispania. fuit aũt auctore Str. olim insignis, & Romana colonia. [Quia deformis erat) q̃a aliquãtulũ mõstruoso corpore quasi ideo nõ esset hõ. [Huiusmodi) talia, quo hoies tã crudeliter necarent. [Res mihi fuit cum hmõi portẽto). i. mõstro. s. fuit mihi tolerandum tale mõstrum potius q̃ hõ. mõstrum autẽ appellat ꝓꝑ feritatẽ. [Plura). s. dicã. [Accersisset) aduocasset, inuitasset. [Singulis militib⁹) unicuiq; militi. [Denarios) denarius genus monetæ, inde dictus, ut uoluit Varro, q denos æris ualebat. [Quingẽtos) q̃nquecẽtum. nã q̃nquaginta dicimus de q̃nq̃es decẽ: q̃gẽtos uero de q̃nquies cẽtũ. [Quorũ) quarũ rerũ ab eo Ant. ꝓmissarũ. [Modũ) mẽsurã. [Incitatissimã) inclinatissimã, ualde motã, & stimulatã erga Ant. [Ægre) difficile. [Vt pote) declarãtis est uerbũ. [Seditionẽ) tumultũ, q fuisset ꝑiculosius, si fuissẽt oẽs uno loco. [Reliquas) ꝑter uigesimãoctauã, de qua dixi. [Destitit) cessauit. s. Ant. [Vrsit) stimulauit. [Portẽdebant) denuntiabant, intelligebãtur futura. [Illis uictorib⁹). i. si illi habuissent uictoriã. est. n. ablatiuus casus. [Reip.). i. ꝓ rep. [Credere). s. debetis. [Si f.) q̃a iã feci. [In otio) in pace. [Nusq̃) in nullũ locum. signat. n. in loco & ad locum, ut alio loco ꝓbauimus aliis exẽplis. [Legionariũ) qui esset ascriptus alicui legioni, q esset de legione. [Auxiliariũ) ex iis q in auxilium uenerãt. dñr autẽ & auxiliarij & auxiliares. [Quoquã) in aliquẽ locum. [Nactus) inueni, deprehendi. [Fructũ) utilitatem, remunerationem. [Tulisset) percepisset. [Prætextã) comœdiam aliquam dicit. nam erant comœdiæ quæ prætextatæ siue prætextæ dicebant a prætexta, ornamento nobilium Romanorũ. Horat. Et q prætextas, & qui docuere togatas. Sunt & alia genera comœdiarum, de quibus non est nunc dicendi locus.

BAlbus &c.) Commemorat Pollio Balbi quæstoris sui fugam ex Hispania, & quasdã crudelitates, quas exercuit in quosdã, deinde etiam ineptias eius in ludis, quos iactabat se fecisse exẽplo

ascan.

plo

plo Cæsaris. postea uero exponit se totum arbitrio senatus populiq; R. dicitq; se facturum, quidquid ab his constitutum fuerit. ostenditq; quẽ exercitum habeat, & quẽadmodum eũ uix retinuerit pp pollicitationes quas ei M. Antonius fecerat. Et postremo declarat qua moderatione usus sit & in retinendo exercitu, & in cõseruanda prouincia. q̃ oia ad sui cõmendationes & studij sui in remp. ostentationẽ facit. Ordo aũt est. Balbus quæstor. i. receptor, accumulator pecuniæ publicæ in Hispania, duxit. i. proripuit se a Gadibus. i. ultima parte Hispaniarũ, magna pecunia numerata. i. ut dicunt moneta sup. coacta. i. coaceruata, & magno pondere auri, & maiore pondere argenti coacto de exactionibus publicis. i. quas publico nomine fecerat, ne quidẽ. i. nõ saltem stipendio. i. mercede militari, reddito militibus, & ipse retentus tẽpestate. s. aduersa triduum. i. p tres dies, ad Calpen. i. montẽ illum in finibus Hispaniæ, traiecit se cal. Iun. in regnum Bogudis. i. in Mauritaniã, peculiatus. i. nummatus, aut peculiatus. i. depredatus prouinciam plane. i. omnino, bene. i. multũ. Ego nondũ scio his rumoribus sup. diuulgatis utrum referat ut Gades an Romã: mutat. n. turpissime ut uir nullius fidei & constantiæ, consilia ad singulos nuntios. s. quos mittit diuersa nunciantes. Sed sup. Balbus fecit preter furta & rapinas, & socios cæsos uirgis quoque. i. ẽt, hæc eadem q̃ C. Cæsar sup. factitauit, ut ipse solet gloriari. i. iactãter dicere. fecit dico ludos quos fecit Gadibus. Ipse deduxit Herenniũ Gallum histrionẽ, donatum. i. pro dono auctum & decoratũ annulo aureo summo. i. ultimo die, ludorum in decimumquartũ sessum. i. sedile, aut deduxit sessũ ut sederet in quattuordecim. s. gradibus theatri. Enim. i. quia tot. i. 14. erant ordines. i. gradus loci equestris. i. in quibus habentes censum equestrem. i. quadragies mille sestertium, solummodo sedebant lege lata ab Othone. unde Iuuen. Sic libitum uano, qui nos distinxit Othoni. Reliqui aũt in ea cauea sedebant. Ipse prorogauit sibi, q. d. propria auctoritate, quattuoruiratũ. i. magistratum quẽ quattuor uiri simul gerunt. Ipse habuit biduo. i. spatio duorũ dierum comitia biennii. i. duorũ annorum. hoc est renuntiauit. i. significauit saltem se habuisse comitia. ipse reduxit exules quos uisum est. i. placitũ est ei reducere, non horum temporũ. s. in quibus ẽt boni uiri exulant, sed illorum. s. temporum, quibus senatus. s. prouincialis est trucidatus aut expulsus a seditiosis Sexto Varo proconsule. i. consulari potestate in Hispania fungente. Vero pro sed, ipse fecit illa. s. quę sequuntur ne quidẽ. i. nõ ẽt exemplo. i. ad exemplũ Cęsaris quod posuit, aut proposuit ludis. s. factis pręteextam. i. uestem illã nobilem, ad solicitandum Luc. Lentulum proconsulem de itinere suo. Id est, proferret iter suum, donec ludi essent peracti, aut posuit de itinere suo. i. qua iter esset facturus ad solicitandum. i. afficiendum forte inuidia Lucium. Et quidem. i. certe, ipse cõmotus memoria rerũ gestarum. s. ab ipso Cæsare fleuit cum ageretur. i. inter agendũ. Aũt. i. sed, posuit gladiatoribus. i. inter gladiatores quẽdam militem Pompeianum Fadiũ. s. nomine, quia cum ipse Fadius depressus. i. ui intrusus in ludum. i. in arenam depugnasset. i. ad finem usque, hoc est ad uictoriam pugnasset, bis gratis. i. sine mercede, nolebat. i. amplius pugnare, auctore sese. s. Balbo, &. s. Fadius confugerat ad populum, ut ab eo defenderetur. ipse Balbus immisit primũ in populum Gallos equites. s. ad recipiendum Fadium, ideo aũt immisit Gallos. n. i. quia, lapides sunt coniecti. s. a populo in eũ. s. Balbum, cum. i. qñ, Fadius acciperetur. s. ab eo. Deinde ipse Balbus defodit. i. in terra fodit. s. Fadium abstractum. s. per Gallos e populo, & combussit uiuum in ludo. i. in publico spectaculo, quidem. i. certe cum pransus, & ita potus ac ebrius inambularet. s. circa rogum, perinde ac sacrificium facturus nudis pedibus, quia saltem alterum nudum habebant sacrificantes, ut Æneid. 4. de Elissa dicitur. Vnum exuta pedem uinclis in ueste recincta. i. soluta, ne quid non solutum. i. nõ liberum uideretur in sacrificio. unde addit, Tunica sol. i. habens tunicã solutam, & manibus reiectis ad tergum, ut. s. nullam hostiæ uim inferre putaretur, respondetet illi misero. s. Fadio quiritanti. i. inuocanti quiritium nomen & opẽ clamanti ac dicenti, natus sum ciuis Rom. respondetit, inquam, abi nunc, implora fidẽ populi. i. ut te a dimicando defendant, qui nõ possunt ab igne defendere. Bestiis uero sup. obiecit ciues R. & obiecit his. i. inter hos ciues R. Hispali. i. in eo oppido Hispanię Bæticæ quendã circulatorem. i. circũforaneũ exercitatorẽ auctionum. i. uenditionũ sub auctione, hoc est sectorem, aut auctionũ. i. fabularum ridicularum, hoiem notissimum, quia erat deformis, q̃ causa erat quòd notissimus esset, aut quòd obiectus bestiis deuorandus ab eis. Cum &c. Ordo est. Res. i. cõmercium, fuit mihi, quia q̃storem eum sortitus erat, cũ huiõi portento. i. monstro hominis. Sed sup. dicam plura de illo corã. i. cum adero. Nunc quod pstat. i. de quo utilius est loqui, cõstitui te quid uelitis me facere. Ego habeo tres legiones firmas. quarum unam, uidelicet uigesimamoctauam cũ Ant. accersisset. i. allexisset & uocasset ad se initio belli ac pollicitatione. s. se daturũ singulis militibus quingentos denarios, sup. eo die quo. s. legio illa uenisset in castra. Vero pro sed, pollicitus est se daturum in uictoria eadẽ pmia quę legionibus suis. Quorum. s. militum sic solicitatorũ quis putauit, ullam fidẽ aut modũ. i. moderamen futurum? qui, nemo & tñ retinui, inqt, incitatissimã. s. legionẽ. i. maxime inclinatã ad pmia illa, hercule. i. per Herculẽ, ægre. i. cum difficultate, nec retinuissem, si habuissem. s. omnes legiones uno in loco, utputa cũ singulę cohortes seiunctæ. s. ad cautelam ab aliis fecerint quandã seditionem, sed non perfecerunt timẽtes alias in fide mansisse & in se inuasurãs, sed si simul fuissent, cõspirare impune potuissent, quia Antonius nõ destitit incitare quoque. i. ẽt reliquas legiones lris atq; infinitis pollicitationibus. Nec uero minus. i. & æque Lepidus ursit. i. urgenter solicitauit me literis & suis & Antonij, ut mitterem sibi legionẽ trigesimã, quæ firmissima erat. Itaque uos debetis existimare exercitum, quẽ neque uolui uendere ullis pmiis, nec diminuere metu eoꝝ periculoꝝ, q̃ portendebantur illis uictoribus. i. si forte fuerint uictores, esse retentũ. s. a me, & cõseruatũ reip. atque ita sup. debetis credere sup. me fuisse facturũ, quodcunque imperassetis, si feci quod iussistis. Nam ego tenui &. i. simul prouinciam in otio. s. pacis, & exercitũ in potestate mea, nusquã excessi finibus puinciæ meę. Non modo. i. nõ solũ sup. nõ misi quoquam. i. ad quemuis locum militẽ legionarium. i. ad legionem pertinentẽ qui sub sacramento legitime militabant, sed ne quidem. i. non saltẽ misi quoquã ullũ auxiliarium. i. missum auxilio, & qui, cum eius auxilio opus non esset, aliò mitti posse uidebatur. Sanè negatio q̃ est in particula, ne, debet utrique particulæ seruire. etsi nactus sum. i. deprehendi quos. i. aliquos milites, decedentes. s. de prouincia, ego affeci sup. eos supplicio. Quarũ rerũ. i. quorum studiorum in rẽp. ego putabo me tulisse. i. reportasse aut accepisse satis magnum fructum. i. utilitatẽ rep. salua. i. si resp. fuerit salua. Sed resp. si nouisset me, & maior pars senatus nouisset sup. me. s. animum meũ, tulissent ex me maiores fructus. Ego misi tibi legendam epistolam quã scripsi Balbo, cum esset ẽt nunc. i. adhuc in prouincia. Si ẽt uoles legere prætextam. i. comœdiam & fabulam agendam in prætexta, quæ est de argumento Romano, pręsertim hominis nobilis, utpote Balbi, hoc est de Balbi insolentia in quæstura, poscito sup. eam Cornelium Gallum, familiarem meum, qui Virgilio summe dilectus erat, poeta insignis. Scripsi uos sup. Cordubę vj. id. Iun.

DVxit se a Gadibus) locutio quibusdam uidetur durior: qua tñ & Terentius in Hecyra usus est: Vxor, inquit, ubi me ad aliam ire sensit, se duxit foras. & Plautus in Aulularia, cum dixit, Ego me deorsum duco de arbore. & in Bacch. Duc te ab ædibus. [Sex. Varro proconsule) historia mihi quidem ignota. &, ut dicam, quod sentio, mendum subesse crediderim. nam ẽt librum habeo uetustissimum, in quo hæc uerba non leguntur. [Ciuis Romanus natus sum) cũ mihi Hieronymus Ferrarius hunc locum se mendosum suspicari dixisset; &, ut ueteres libros inspiceremus, rogasset; collatis cum impressa lectione scriptis libris, dictionem, natus, ita ut ipse existimauerat, abundare comperimus. quo factũ est, ut eam in nr̃o inducere ne dubitarem. hanc aũt coniecturam ea ratione Ferrarius faciebat, q̃ Ciceronem v. in Verrem libro ita locutum esse meminisset. Ceruices, inquit, in carcere frangebantur indignissime ciuium Romanorum: ut ẽt illa uox, & illa imploratio, Ciuis Romanus sum, q̃ sępe multis in ultimis terris opem inter barbaros, & salutem tulit, ea mortem illis acerbiorem, & supplicium maturius ferret. & infra eodem libro: Nulla uox audiebatur, nisi hæc, Ciuis Romanus sum. & item paulo post sæpissime: ut sibi quisque legendo facile reperiet.

PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Scribit Ciceroni Pollio se tardius accepisse nuntios de conflictu Mutinensi, grauiterq; conqueritur de clade illata reip. per coss. mortem: cui quamprimum succurrendum consulit.

ASINIVS POLLIO S. D. CICERONI. 33

QVo tardius certior fierẽ de prœliis apud Mutinã factis, Lepidus effecit, qui meos tabellarios nouẽ dies *retinuit: tametsi, tantã calamitatem reip. quamtardissime audire, optandũ est, sed illis, qui *prodesse nihil pñt, neque mederi. atque utinam eodem S.C. quo Plancum, & Lepidũ in Italiam accersistis,

ep 3t. b. l. nã ego pdesse aliquid possũ; ideoque citius audire uoluissem.

cerſiſtis,me quoq; iuſsiſſetis uenire.profecto nõ acceptiſſet reſp.hoc uulnus.quo ſi q lætãtur in pſentia, qa uidenẽ & duces, & uete rani Cæſaris partium interiiſſe:tñ poſtmodũ neceſſe eſt doleant, cũ uaſtitatẽ Italiæ reſpexeriut.nam & robur,&*ſoboles militũ interiit:ſiquidem,q̃ nunciantur, ulla ex parte uera ſunt.Neq; ego non uidebam,quanto uſui reip.eſſem futurus,ſi ad Lepidum neniſſem.oẽm.n.cunctationem eius diſcuſsiſſem, præſertim adiutore Planco.ſed ſcribenti ad me eiuſmodi literas,quas leges; & cõcionibus uidelicet,quas Narbone habuiſſe dr̃, ſimiles, palparer neceſſe erat, ſi nellem cõmeatum, per prouinciã eius iter faciens, hr̃e. præterea uerebar,ne,ſi ante,q̃ ego incepta perficerem,prœliũ confectum eſſet,pium meũ conſiliũ raparent in contrariam partẽ obtrectatores mei,pp amicitiam,q̃ mihi cũ Antonio,non maior tñ, q̃ Planco, fuit. itaque a Gadibus menſe Aptili binos tabellarios in duas naues impoſui;& tibi, & conſulibus, & Octauiano ſcripſi,ut me faceretis certiorẽ, quonã modo plurimũ poſſem prodeſſe reip. ſed, ut rõnem ineo, quo die prœliũ Panſa cõmiſit,eodẽ a Gadibus naues pfectæ ſunt.nulla.n.poſt hiemem fuit ante eam diẽ nauigatio.& hercule, longe remotus ab oĩ ſuſpicione futuri ciuilis tumultus, penitus in *Luſitania legiones in hibernis collocarã.ita porro feſtinauit*uterq; cõfligere,tanq̃ nihil peius timerent, q̃ ne ſine maximo reip.detrimento bellũ cõponeretur. ſed, ſi properandũ fuit,nihil non ſummi ducis cõſilio*geſsiſſe Hirtium uideo. nam hæc mihi ſcribuntur ex Gallia Lepidi,& nuntiantur:Panſæ exercitũ conciſum eſſe: Panſam ex uulneribus*mortuũ:eodem prœlio Martiã legionẽ interiiſſe,& L.Fabatum,& C. Pæduceũ, & D.Carſuleium:Hirtiano autem prœlio & *quartam legionẽ,& omnes peræque Antonij cæſas: item Hirtij quartam,cum caſtra quoq; Antonij cepiſſet, a quinta legione*conciſam eſſe: ibi Hirtiũ quoq; periiſſe,& Pontium *Aquilã: dici ẽt,Octauianũ cecidiſſe:(quæ ſi,quod dij prohibeant, uera ſunt, non mediocriter doleo) Antonium turpiter Mutinæ obſeſsionẽ reliquiſſe,ſed habere*equitatum, ac legiones ſub ſignis armatas tres,& P.Vagieni unam,inermes bene multos:*Ventidium quoque ſe cum legione ſeptima,octaua, nona coniunxiſſe: ſi nihil in Lepido ſpei ſit,deſcenſurum ad extrema,& non modo nationes,ſed etiam*ſeruitia concitaturum:Parmam direptam:L.Antonium alpes occupaſſe. Quæ ſi uera ſunt; nemini noſtrum ceſſandum eſt; neque expectandum, quid decernat ſenatus.res enim cogit huic tanto incendio ſuccurrere omnes, qui aut imperium, aut *nomen denique populi R. ſaluum eſſe uolunt. Brutum enim xvij. cohortes, & duas non frequentes tironum legiones, quas conſcripſerat Antonius,habere audio. neque tamen dubito, quin omnes, qui ſuper ſint de Hirtii exercitu, confluant ad eum. nam in delectu non multum ſpei puto eſſe; præſertim cum nihil ſit periculoſius, q̃ ſpatium confirmandi ſeſe Antonio dari. anni autẽ tempus libertatem maiorem mihi dat: propterea quia frumenta aut in agris, aut in uillis ſunt. itaque proximis literis conſilium meum expedietur, nam neque deeſſe, neq; *ſupereſſe reip.nolo. maxime tamen doleo,adeo & longo,& infeſto itinere ad me ueniri, ut die quadrageſimo poſt,aut ultra etiã, q̃ facta ſunt, omnia nuntientur. Vale.

Margin notes: *periere, qui & ipſi fortes erant, & fortes filios, pſidia reip.aliquã do futuros, poterant gignere.* — *bis.ep.31. h l.* — *Antonius, & Panſa.* — *ep.5.l. 12.* — *Bononiæ.* — *Appianus. potius, II. nã de hac poſt.* — *falſum.* — *Phil.14. uulũ ex per cuſſoribus Cæſaris.* — *ep.19. ad M. Brutũ. ep.15.l.10 & 10.l 11 ep.17. 18. & 34 h l. p.10.l.11* — *ne perdatur ipſum etiam nomen populi R.* — *Gell.l.1. c.22.* — *HVBER.*

QVo tardius) de M. Ant. apud Mutinam ob Octauiano Cæſ. & conſulibus ſuperato, interfectis tñ in prœlio ipſis conſulibus, Pollio ſe tardius intellexiſſe ſcribit propter Lep.qui tabellarios ex Italia uenientes nouẽ dies retinuit. Dicit aũt quæ audierit de illo cõflictu. ob q̃ cum decreuiſſet ad Lepidũ uenire, dicit ſe a pposito reuocatũ,ne obtrectatores ſui in aliam partẽ eius cõſilium acciperẽt: oſtẽdit aũt acerbiſſima multa de reip.calamitate ad ſe delata eſſe, quibus dr̃ ab oĩbus,qui pñt,ſuccurrendũ eſſe.[Quò) .i.ut. [Meos tabellarios) q ex Italia ueniebant.[Quã tardiſſime) quęque.n.triſtiſſima ſemper optare debemus, ut tardiſſime nuntienẽ, & quã diutiſſime pñt,differantur. [Eodẽ S. C.) nam p ſenatuſcõſultum Lep.& Plan. q erant in Gallia, iuſſi ſunt ĩ Italiã uenire,ut ſuccurrerẽt Bruto obſeſſo.[Vulnus).i.cladẽ.eſt aũt translatio ſumpta a corpore.[Quo) uulnere. [In præſentia) .i.hoc rpe: & eſt recte dictũ. male.n.quidam dñt impſentiarum. [Cæſaris partiũ).i.ex iis,q fuerant Cæſariani.ſignificat aũt quoſdam ex iis,qui fuerãt Põpeiani gauiſos fuiſſe clade Romanorũ, q perierant apud Mutinam: qm fuerant uel duces uel milites Cæſariani. [Vaſtitatem) deſtructionem,calamitatem. [Robur).i.militum.i.robuſtiſſimi milites. [Soboles) ſucceſſio. dicta eſt autem a ſuboleſcendo.i.creſcendo. [Siquidem) pro ſi. [Vſui) utilitati. [Cunctationẽ) dubõnem, tardationẽ,diſcuſſionẽ. [Diſcuſsiſſem) deieciſſem,amouiſſem.[Scribẽti) Lep.[Eiuſmodi) tales.[Et ſimiles cõcionibus) .i.tales quales fuerũt cõciones & orones,quas dr̃ habuiſſe. [Narbone) quæ urbs eſt Galliæ: quæ aliqñ Brachata Gallia appellata eſt, nunc a ciuitate Narbone Narbonenſis dr̃. [Cõmeatum) cibaria uictus. [Per eius prouinciam) per Galliam Narbonenſem. [Incepta) ut ad Plan. neniſſem.[Prœlium) Mutinenſe. [Pium) reip.officioſum & patriæ debitum.[In contrariam partẽ).ſ.atque ego feciſſem.i.dicerent me feciſſe contra rẽp.[Binos) duos. notandum aũt iunctum cum nomine ẽt ſingulari declinato. [In duas) ut ſi una capta aut deſerta fuiſſet, ſaltẽ altera ad uos ueniret cũ tabellario. [Quonam modo) an manẽdo in puincia, an uenĩẽdo in Italiam, an alio modo. [Vt meo rõnem) .i.ſicut cõputo. ineo aũt uerbum eſt. legendũ eſt.n.ſic, ſed ut rõnẽ ineo, quo die &c. [Profectę ſunt) diſceſſerũt. [Remotus ab oĩ ſ.) nihil oĩno ſuſpicans de ciuili tumultu futuro in Luſitania. eſt aũt Luſitania pars Hiſpanię. diuiditur.n.Hiſpania in Bæticam ſiue Turdetaniam, Tarraconenſem, & Luſitaniam: auctor Pomp. [In hibernis).i.ut hiemarẽt. ſunt.n.hiberna loca,ubi milites tpe hiemis eſſe ſolent.dñr tñ etiam abuſiue ubicunq; ſolent eſſe milites otij & quietis gratia.[Vterque).ſ.conſilij.i.Hirtius & Pãſa. [Cõponeretur) finiretur. [Nihil nõ ſummi ducis conſilio) .i.oĩa prudẽtiſſime,& eo cõſilio quo ſummus dux gerere debet.[Gallia Lepidi).ſ.Narbonenſi, cui præerat Lep.[Cõciſum) cõminutum, ex magna parte trucidatũ.[Hirtiano prœlio).i.prœlio quod Hirtius fecit,q erat collega Panſæ. [L. Fabatũ,C.Pęduceũ,&c.)hæc oĩa ſunt nomina ductorum,q erant in caſtris conſulum aduerſus Antonium. [Oẽs Antonij).ſ.legiones. [Peræque).i.æqualiter,ſicut & quartam legionem noſtram. [A quinta legione) Antonij. [Dici) ſubaudi,nuntiatur. [Quod dij prohibeant) q.d. dii auertant ut ita non ſit. eſt aũt parentheſis. [Antonium).ſ.nuntiabatur. [Turpiter) cum magno dedecore ſuo. [P.Vagieni) nomen pprium ducis cuiuſdã. [Bene) ualde. [Ventidium) de quo diximus ſupra,q fuerat antea mulio. [Si nihil ſpei ſit in Lep.) ut ſecũ coniungaẽ,ſicut tẽtauerat,& tandẽ,ut ſupra uidimus, effectũ eſt. [Deſcẽſ.ad extr.).i.experturũ oĩa,poſiturũ ad oĩa pericula. [Seruitia).i.ſeruos. [Parmã) urbẽ. [Direptã) depopulatã.[Occupaſſe) inuaſiſſe, & in poteſtatẽ ſuã redegiſſe.[Ceſſandũ) morandũ.[Nõ frequentes) nõ integras, nõ plenas.[Qui ſuperſint) poſt prœliũ Mutinẽſe. [Confluant) undique cõcurrant. [In del.) quẽ decreuerãt facere p Italiam.dr̃ aũt delectus militũ collectio ex uariis locis a diligendo, q ex quolibet oppido aliquot deligant. [Spatium) moram. [Confirmandi ſeſe) colligendi uires ſuas, quod fortaſſe faciet interea dũ fiet delectus. [Tempus) oportunitas, erat.n.æſtas. [Proximis) quas mox ſcribam poſt has deeſſe ad ſuccurrendum. [Supereſſe) ſuperſtites eſſe, qa ſi ipſa interierit, & ego uolo una interire. [Infeſto) difficili,periculoſo ppter hoſtes & latrones,q retinẽt tabellarios.[Aut ultra etiam) .i.ẽt poſt quadraginta dies intelligam, q̃ iſtic facta ſunt, & quæ multo citius deberẽ intelligere,ſi iter nõ eſſet ita longum & infeſtum.

Quo tardius

ASCEN. QVo tardius &c.) De M. Antonio apud Mutinã ubi Brut. obsessum tenuerat, ab Octauio Cesare & consulibus supera tu, interfectis tamen in prælio ipsis consulibus, Pollio se tardius intellexisse rem omnem dicit propter Lepidum, qui tabellarios ex Italia uenientes nouem dies retinuerat. Dicit autem quę audierit de illo conflictu, ob quæ decreuisset ad Lepidum uenire: sed dicit se reuocatum a proposito, ne obtrectatores sui in aliam partem eius consilium acciperent. Ostendit autem acerbissime de reip. calamitate ad se delata esse, quibus sentit succurrendum esse ab oibus quibus facultas fuerit. Ordo est. Lepidus effecit, quòd. i. ut fierem certior. i. cognoscerem tardius de prælijs factis apud Mutinam, qui. s. Lepidus retinuit tabellarios meos. i. a me missos, nouem dies: tamen si. i. q̃q̃ tamen optandum est audire tãtam calamitatem reip. quamtardissime. Sed nequeu mederi illis aut occisis, aut perditis hominibus, qui nullo modo possunt prodesse. Atque utinam iussissetis me quoque uenire in Italiam eodem senatusconsulto, quo accersistis. i. aduocastis Plancum & Lepidum in Italiam. s. ex Gallia: profecto resp. non accepisset hoc uulnus. i. hoc detrimentum, quia innuit se Antonium aut absterruisse, aut reconciliasse reip. si interfuisset. quo. s. uolnere. i. strage tot ciuiũ si qui lætantur in præsentia. i. præsenti tẽpore, quia & duces & ueterani milites partium Cæsaris uidentur interijsse: tamen necesse est. sup. ut doleant postmodum, cum respexerint uastitatem. i. desolationem Italiæ. Nam & robur, & soboles. i. propagatiua uirtus militum mierit, quidem. i. certe, si illa, quæ nunciantur, sunt uera ex ulla parte. Neque ego non uidebam. i. & ego bene cognoscebam quanto usui futurus essem reip. si uenissem ad Lepidum. Enim. i. quia discussissem. i. amouissem oẽm cunctationem. i. moram aut dubitationem eius, præsertim Planco adiutore. Sed necesse erat sup. ut simulatem Planco. s. me in illius sententiam concessurum, scribenti. i. cum Lepidus scriberet ad me eiusmodi literas, quas leges, quia eas ad Ciceronem aut missurus, aut allaturus erat, & concionibus. i. ꝓp conciones quas dr̃ habuisse Narbone, si uellem habere commeatum. i. uiaticum cibum, faciens iter per prouinciam eius. Si hęc uera est lectio, illud, scribenti, meo iudicio, positum est absolute, sicut Æneid. 1. dicitur, Talia iactanti. i. cum talia iactaret. nã si in datiuo cum uerbo, simularet, posueris, dure poneretur uox concionibus nisi sunt concionibus utenti ubi est uidelicet. Sunt tamen qui legant, non simulatem, sed similis parerem: ut sit, necesse est parerem scribenti eiusmodi literas, quas leges & similes concionibus uidelicet quas, &c. Præterea. i. insuper uerebar, ne si prælium esset confectum antequam ego perficerem incepta, id est, pertraherem Lepidum in partes nostras, obtrectatores mei caperent consilium meum pium, scilicet in patriam, in partem contrariam, id est, ad impietatem, contra remp. propter amicitiam, quæ fuit mihi cum Antonio, non tamen maior quàm cum Planco. Itaque imposui mense Aprili binos tabellarios in duas naues. i. in singulas duos, a Gadibus ultima parte Hispaniarum. Scripsi & tibi & consulibus & Octauiano, scilicet Cæsari: qui raro ubi Octauianus, sed ferè Octauius dicitur. Vir. Lusimus Octaui &c. ut faceretis me certiorem quonam modo possem prodesse plurimum reip. Sed ut meo rationem, id est, ut coniectura consequor, naues profectæ sunt a Gadibus eodem die, quo die Pansa commisit prœlium. Nulla enim nauigatio. i. facultas nauigandi fuit post hiemem ante eam diem. i. id tempus. Et hercule, ego remotus longe ab omni suspicione tumultus ciuilis collocaram legiones in hibernis, id est, locis tutis in quibus hieme transigerent penitus, id est, omnino intus, in Lusitania. Porrò, id est, uterque, scilicet tã Pansa quàm Antonius festinauit confligere, id est, pugnare ita, tanquam nihil timerent peius. i. grauius, & tanquam magis malum, quàm ne bellum cõponeretur, id est, finiretur sine maximo detrimento reip. Sed si fuit properandum, id est, necesse properare, ego nihil uideo Hirtium gessisse non consilio, id est, quod non gessisset consilio summi ducis. Nam hæc scribuntur & nunciantur mihi ex Gallia Lepidi, id est, Narbonensi, cui Lepidus præest: exercitum Pansæ esse concisum, id est, simul cæsum, Pansam esse mortuum ex uulneribus, Martiam legionem interijsse eodem prœlio, & L. Fabatum, & C. Peduceum, & D. Carfulenum, sup. interijsse: autem, id est, sed & quartam legionem, & omnes sup. legiones Antonij esse cæsas, peraque, id est, consimiliter sup. in prælio Hirtiano, id est, quod Hirtius commisit, item quartam sup. legionem Hirtij, ergo superior Antonio erat, cum cepisset quoque, id est, etiam castra Antonij, esse concisam, id est, totam simul cæsam a quinta legione, scilicet Antonij: & sup. scribitur mihi, Hirtium quoque perisse ibi, & Pontium Aquilam: dici etiam, quod tamen uerum non fuit, Octauianum etiam cecidisse ibi: (quæ si uera sunt, quod dij prohibeant, doleo non mediocriter: & supp. scribitur Ant. reliquisse turpiter obsessionem Mutinæ, sed habet equitatum & tres legiones armatas sub signis, & unam. s. legionem P. Vagieni. i. quam ille duxerat, & sup. milites inermes, bene. i. ualde multos: Ventidium, quoque se coniunxisse. s. Antonio cum legione septima, octaua, nona: & sup. Antonium discensurũ ad extremu. i. ultimã fortunam tẽtaturum, si nihil spei sit in Lepido. s. attrahendo: Parmam direptã sup. esse: L. Antoniũ fratrem. s. Antonij occupasse alpes, ita ut Antonius per eas liberũ habeat transitum. Quæ si sunt uera, nemini nostrũ. s. qui reipub. fauemus, est cessandum; nec expectandum est, q̃d senatus decernat. Res. n. cogit oẽs, qui uolunt aut imperium, aut deinde nomẽ P.R. esse saluum, succurrere. s. ad extinguẽdum, huic tãto incendio. i. tumultui bellico, quo ut ædificia incendio, resp. fit subito peritura. Enim. i. quia, ego audio Brutum hr̃e decem & septem cohortes, & duas legiones tironũ. i. nouitiorum militum, nõ frequentes. i. nõ plenas, aut militum non semper præsentium:, quas Antonius conscripserat. s. sibi non Bruto. Neque tõ dubito, quin oẽs, qui supersint de exercitu Hirtij, confluant ad eum, uidelicet Brutum. Nam nõ modo puto multum spei esse in delectu. i. conscriptione nouorũ militum, præsertim cum nihil sit periculosius q̃ dare Antonio spatium confirmandi. i. corroborandi sese, Autẽ. i. sed tempus anni dat mihi maiorem liberatem, propterea q̃. i. q̃a frumenta, ut triticum, hordeum, auena, siligo, & similia sunt aut in agris. s. matura & demessa, aut in uillis. i. domib' in agro positis. Itaque consilium meum expedietur. i. explicabitur proximis literis. Nam neq; uolo deesse. i. quod dñt deficere reip. neque superesse. i. superstes esse illa cadente. Significat etiam (ut Gellius docet) superfluum esse, sed sic non uidetur hic accipiendum. Doleo tamen maxime ueniri. i. quòd uenitur ad me itinere adeo & longo & infesto. i. uim inferente, quia ab latronibus obsesso, ut omnia nuncientur die quadragesimo. Scriptum reperi quadragesima, post aut etiam ultra. i. supra quadragesimum diem., quàm facta sunt.

PAVL. MAN. NOn maior tamen, quàm Planco fuit) Hoc dicit. Sane mecum iniquissime agatur, si propter amicitiam, quę mihi cum Antonio fuit, durius quidquam homines de me suspicentur; cum eundem Antonium non minus, quàm ego, dilexerit Plancus; cui tamen exercitum credidistis, ut cum Antonio, reliquisque bonarum partium inimicis bellum gerat. Scripsit autem hoc cum indignatione quadam, grauiter ferens, inimicum suum melius erga rempublicã animatum existimari. inimicitias autem inter Asinium, & Plancum fuisse, cum alij, tum Plinius in præfatione librorum suorum ad Vespasianum ostendit. [P. Vagieni) hanc lectionem in extremo olim adnotaueră, e coniectura tantum, uetustis libris nihil adiuuantibus: postea in antiquo exemplari, quod Bernardinus Maffeus habet, eam reperi.

Aul. Gell. l. 1. c. 22. NAm neque deesse reipub. uolo, neque superesse) superesse pro superstitem esse dixit. significat. n. si respub. emoriatur & pereat, nolle se uiuere. Sic Plaut. in Asin. Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ superesse uitæ sospitem & superstitem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

*Purgatoria est epistola, se pepercisse Antonio, non illius gratia, sed ne in suos, & ciues Romanos saeuiret. * De Lepido sic Vell. ius lib. 2. Lepidus pont. max. in locum Cæsaris furto creatus, decreta sibi Hispania, adhuc in Gallia morabatur. & Phil. 13.*

M. LEPIDVS IMP. ITERVM, PONT. MAX. S. D. M. CICERONI. 34

SI uales, bene est: ego quoq; ualeo. Cũ audissem, Antonium cum suis copiis, præmisso L. Antonio cum parte equitatus, in ꝓuinciam meam uenire; cũ exercitu meo a confluente Rhodano castra moui, ac cõtra eos uenire institui. itaq; continuis itineribus ad Forum Vocontiũ ueni, & ultra castra ad flumẽ Argenteũ cõtra Antonios feci. P. * Vẽtidius suas legiones tres coniũxit cum eo, & ultra me castra posuit. habebat antea legionem secundam, & ex re-

ep. 17. & 33. h l. & sol. 11.

liquis legionibus magnam multitudinem, ſed inermium . equitatum habet magnum . nam omnis ex prœlio integer diſceſsit, ita ut ſint amplius *equitum XXX itaque ad me complures milites, & equites ab eo tranſierunt : & in dies ſingulos eius copiæ minuuntur . Silanus , & Culeo ab eo diſceſſerunt . nos, etſi grauiter ab his læſi eramus , quòd *contra noſtram uoluntatem ad Antonium ierant ; tamen , noſtræ humanitatis , & neceſsitudinis cauſa, eorũ ſalutis rationem habuimus. nec tamen eorum opera utimur ; neque in caſtris habemus ; neque ulli negotio præfecimus . quod ad bellum hoc attinet , nec ſenatui ; nec reip. deerimus . quæ poſtea egerimus, faciã te certiorem . Etſi omni tempore ſumma ſtudia officij mutuo inter nos certatim conſtiterunt pro noſtra inter nos familiaritate , & *proinde diligenter ab utroque conſeruata ſunt : tamen non dubito , in tanto & tam repentino motu reip quin non nulla de me falſis rumoribus a meis obtrectatoribus , me indigna, ad te delata ſint , quæ tuum animum magnopere mouerent pro tuo amore in rẽp. ea te moderate accepiſſe , neque temere credendũ iudicaſſe a meis procuratoribus certior ſum factus: quæ mihi , ut debent , gratiſsima ſunt . Memini autem & illa *ſuperiora , quæ abs tua uoluntate profecta ſunt ad meam dignitatem augendam , & ornandam : quæ perpetuo animo meo fixa manebunt . Abs te , mi Cicero , magnopere peto , ſi meam uitam , ſtudium diligentiſsime ſuperioribus temporibus in rep. adminiſtranda , quæ Lepido digna ſunt , perſpecta habes , ut paria , aut eo ampliora reliquo tempore expectes , & proinde tua auctoritate me tuendum exiſtimes , quo tibi plura tuo merito debeo . Vale . xij. kal. Iun. ex caſtris, ex Ponte * Argenteo .

ep. antecedenti.

immo ex ipſius uoluntate. Dio l. 46.

ep. 4. & 5. lib. 3.

proinde pro perinde, ut etiam apud Ter. & in his ep ſæpe.

Phil. 5.

quem Plinius nominat in Gallia Narbonensi.

CVm audiſſem) Quia Ant. apud Mutinam ſuperatus in trãſalpinam Galliam ſe converterat , ſpe coniungendi ſe cum Lep. hac epiſtola docet Cic. quid egerit in aduentu Ant. & ubi aduerſus eũ caſtra fecerit , & quantum & qualem exercitum habeat Ant. a quo dicit ad ſe fugiſſe , & multos milites & duos duces , Silanum & Culeonem : quibus tamen dicit ſe non fidere , licet eos receperit . Pollicetur deinde ſe non defuturum reip. Et quoniam quidam ſuſpicati fuerant de eius leuitate, quòd eſſet coniuncturus ſecum Ant. idque Romæ fuerat diuulgatum, cum Cic. eum defendiſſet cõtra obtrectatores : Lep. admonitus a ſuis procuratoribus, quòd a Cic. fuiſſet defenſus , oſtendit eius beneficia ſibi gratiſſima fuiſſe & in ſe defendendo, & in credendo moderate quæ de eo dicerentur. pollicetur autem ſe non minora præſtaturum quàm adhuc fecerit . Itaque rogat , ut pergat eum tueri . [L. Ant.) fratre ſuo . [Prouinciam meam) Galliam Narbonenſem . [A confluente Rhodano) confluentes fluuij dicuntur , ubi alii fluminibus admiſcentur : uel a confluente Rhod. pro a fluuio Rhodani . [Ad flumen Argenteum) Argenteus fluuius eſt non longe a foro Voconcio : de quo oppido ſupra diximus in epiſtolis Planc. figurate autem dixit Argenteum flumen : ſicut Horat. Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus. & idem 4. carminum , teſtis Metaurus flumen. [Integer) ſine diminutione . [Ab his) Silano & Culeone . [Læſi) offenſi , iniuria affecti, quia a nobis ad ipſum antea tranſierant, [Neceſsitudinis) quæ mihi cum eis fuerat . [Rationem ſalutis eorum habuimus). i. uolumus prouidere, ut eſſent ſalui recipiendo ipſos . [Neque habemus in caſtris) neque tenemus ipſos in caſtris : quia non fidimus eis . [Præfecimus) præpoſuimus . [Certatim) ſtudioſe . [Falſis rumoribus) falſa fama , falſis nuntiis . [Mouerent) turbarent . [Moderate) neque cum omni perturbatione , neque cum omni ſecuritate . [Temere) inconſiderate , ſine ratione. [Procuratoribus meis) ab iis, qui Romæ gerunt negotia mea . [Illa ſuperiora) .i. ſuperiorum & præteritorum temporum . [Abs tua) ſponte tua, nemine te rogante , [Fixa) immobilia . [Spectata) cognita , probata . notanda eſt conſtructio, uitam & ſtudium ſpectata, quia, ut alibi diximus, diuerſorũ generum dictionibus congrue p neutrum adiectiuum reſpõdetur . [Paria) æqualia, ſimilia. [Ampliora eo) pro eis. eſt autem ornatus dicendi modus , ſic habes xxx. annos , aut eo amplius . [Expectes) ſperes. [Reliquo) futuro. [Tua auctoritate) qua plurimum polles. [Tuo merito) quia in me multa contuliſti. [Ex ponte Argenteo) .i. ex ponte, qui eſt ſuper flumen Argenteum. nam eodem nomine & pons & flumen uocabantur.

AACAX.

SI uales &c.) Excuſat hac epiſtola ꝙ Ant. ut potuiſſet , non contriuerit in Gallia, ad quam poſt cladem Mutinenſem fugerat . adducit autem pro excuſatione ſe coactum ab exercitu conſulere ſaluti tot bonorum ciuium : petitque ne putetur coniunctus cum Antonianis , aut pacificatus ſcelere, aut perfidia, cum id miſericordia fecerit . Ordo eſt . Si uales bene eſt. i. bene ſe res habet, q. d. gaudeo: ego quoque ualeo. hic eſt uulgaris modus ſalutandi, quo utebantur ferè quorum amicitia ſuſpecta erat, Poſt ſalutationem aũt incipit narrare rẽ, quam purgaturus eſt, dicens . Cum audiſſem Antonium. ſ. Marcum uenire cum ſuis copiis. i. exercitu armato , L. Ant. ſ. fratre eius præmiſſo cum parte equitatus , ut. ſ. iter exploraret, quodammodo uiam muniret, uenire inquam in prouinciam meam , hoc eſt in Galliam, ego moui caſtra cum exercitu meo a Rhodano confluente . i. ſimul cum Arari ad eum locum ubi nunc Lugdunum eſt confluentem facien te. Confluens. n. eſt quò duo flumina conueniunt. illis autem temporibus dicitur Plan. ieciſſe fundamenta urbis Lugduni , ſed in colle, quę centum annis poſtea (ut auctor eſt Seneca) penitus incendio periit , nunc autem inter flumina duo & in ripia utriuſque inſtaurata eſt. ac inſtitui. i. propoſui uenire contra eos. ſ. Antonium & Antonianos . Itaque ueni continuis itineribus ad forum Voconcium, quod circa alpes eſt, & feci caſtra. i. caſtrametatus ſum ultra. i. paulo ulterius ad flumen Argenteum . ſ. nomine , contra Antonianos . P. Ventidius coniunxit tres legiones ſuas cum eo. ſ. Ant. & poſuit caſtra ultra me. i. adhuc ulterius q̃ ego ; Sup. Ant. habebat antea . i. ante aduentum Ventidij legionem ſecundam . numero. n. ſignabantur legiones, ut iam uidere fuit. nã alia dicebatur prima, alia ſecunda & c. alia etiam trigeſima : interdum etiam uirtute, ut Martia legio: & nonnullæ dignitate , ut legiones prætorianæ, quæ ad prętoris , hoc eſt imperatoris cuſtodiam erant addictæ. & ſup. Antonius habebat magnam multitudinem ex reliquis legionibus, ſed ſup. habebat multitudinem inermium. i. non armatorum, & ſup. habebat equitatum magnũ , quod tamen Plancus aliter ſcripſit . uerum Lepidus Antonij uires oſtentare uidetur , ut uideatur conſuluiſſe ſaluti ſuorum , & ut uindicet ſuos forte terrore ad miſericordiam motos . Nam omnis. ſ. equitatus Antonij, diſceſſit ex prœlio. ſ. ad Mutinam cõmiſſo, integer. i. non diminutus nec mutilatus, ita ut ſint amplius ſup. q̃ triginta millia. Norit grammaticus, plus amplius, & ſimilia aduerbia, non ſemper regere rem exceſſam in ablatiuo eo ꝙ uidetur ſubaudiri particula q̃. ut ſi dicas , plus decem millia deſiderata ſunt . Itaque complures milites. ſ. pedeſtres, cum tamen ſint qui pro decurione aut equite aurato militem dicant . Recte ergo Valla dicit militem potius peditem ſignificare . & equites tranſierunt ab eo ad me, & eius copiæ minuuntur in dies ſingulos quia Silanus & Culeo diſceſſerunt ab eo . Nos etſi. i. quanquã eramus læſi . i. offenſi , grauiter ab his . ſ. Silano & Culeone aut etiam aliis , ꝙ ierant ad Antonium contra noſtram uoluntatem: tamen habuimus rationem. i. pium reſpectum ſalutis eorum, cauſa uſq; humanitatis & neceſſitudinis . ſ. quã habuimus cum eis . Verius tamen ex his quæ ſecuta ſunt dicere potuit , ideo recepiſſet ut animos cæterorum militum ad Antonij partes allicerẽt: quod ne quis ſuſpicetur, addit. Nec tamen utimur opera eorũ . ſ. qui tranſierunt ad nos, neque habemus ſup. eos in caſtris , neque præfecimus ſup. eos ulli negotio , quod attinet ad hoc bellũ, nec deerimus ſenatui, nec reip. i. utrique ſemper. ſ. auxilio erimus, ego faciam te certiorem ſup. eorum quæ egerimus poſtea. Hactenus narrauit, deinceps doloſe factum ſuum purgat , dicens . Etſi ſumma ſtudia, ſup. & officia mutua cõſtitere. i. apparuerunt inter nos certatim, omni tpe pro noſtra familiaritate inter nos, & proinde. i. adeo ut ſint ſimiliter cõſeruata, diligenter ab utroq;. ſ. noſtrum : tñ non dubito, quin in tanto. i. tam magno , & tã repentino modo reip. non nulla de me indigna me . i. fide & integritate mea, ſint delata ad te falſis rumoribus ab obtrectatoribus meis, quæ mouerẽt. i. poſſent uere perturbare animũ tuum pro amore

tuo

rios.i.p f, aut iuxta uehementiã amoris tui in remp. Ego factus sum certior.i.intellexi, aut accepi a pcuratoribus meis te accepisse ea moderate.i.tẽperate, neque.n.& nõ, & iudicasse non esse de odũ sup. esse temere, i.inconsiderate & leuiter: quæ.s.facta tua sunt mihi gratissima ut debẽt. Memini.q. & illa superiora q̃ profecta sunt a uoluntate tua ad augendam & ornandam dignitatem meam: quæ manebunt fixa perpetuo animo meo. O mi Cic. ego peto magnopere abs te, si habes perfecta .i. cognita diligẽtissime quæ digna sunt Lepido.s.uitam meam & studium in administranda rep. tẽporibus superioribus, ut sup. expectes paria, aut ampliora tempore reliquo.i.quod deinceps erit. Et proinde.i. pro tanto existimes me tuendum.i.protegendum auctoritate tua, quo.ñ, quanto plura debeo merito tuo. Ex ponte Argenteo.i. qui est super Argenteum fluuium extructus &c.

MVRET.

~ XXX) lineam, quam super numerum duximus, olim ab aliquo fuisse omissam credimus, qui, ea quanti esset, ignoraret. nam in libro Vincentij Riccij scriptum est, xxx. quo modo autem nos scripsimus, triginta millia significatur. [Studia officij] non nihil offendor. non enim satis usitate dictum. suspicor interdum abundare, officij: & suspicionem nostram cõfirmat antiquus Sigonij liber. [Memini autem] sic, opinor, melius, quam, ut antea, nemini enim. quò.n. spectabat uox illa, cum nobis certe cũ superioribus colligere posse, non uidetur. itaq; ea de leta, reposui aũt, motus auctoritate uetustissimi libri, quem habet Vincentius Riccius, in quo, aũt, pro.n. scriptum est. q̃q̃ præcedens dictio mẽdum habet. non.n. memini, sed, maxime, in eo libro legitur. sed nullus est tam antiquus liber, qui non multis locis corruptus tamen sit. itaque uno, aut etiam altero scripto libro qui se putant ueteres scriptores posse restituere, meo iudicio falluntur. plurimis opus est. qui licet inquinati sint: tamen ex singulis boni aliquid excerpentes, usu sæpe uenire uidemus, ut ex multis libris, qui mali sint, bonus tamen liber efficiatur unus.

PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narrat Ciceroni, quid in aduentu Antonij in prouinciam suam egerit. & gratias illi agit, quod dignitatem illius, & famam contra obtrectatores defenderit.

LEPIDVS IMP. ITERVM, PONT. MAX. S. D. S. P. Q. R. 35

SI uos, liberiq; uestri ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Deos hominesq; testor, P. C. qua mente, & quo animo semper in remp. fuerim, & quàm nihil antiquius communi salute, ac libertate iudicarim. quod uobis breui probassem, nisi mihi fortuna proprium consilium extorsisset. nã exercitus cunctus consuetudinem suam in ciuibus conseruandis, communiq; pace, seditione facta, retinuit; meq; tantæ multitudinis ciuium Romanorum salutis, atque incolumitatis causam suscipere, ut uere dicam, *coegit. in qua re ego uos P. C. oro, atque obsecro, ut, priuatis offensionibus omissis, summæ reip. consulatis; ne misericordiam nostram, exercitusque nostri in ciuili dissensione sceleris loco ponatis. quòd si salutis omnium, ac dignitatis rationem habueritis: melius & uobis, & reip. consuletis. Data IIII. kal. Iun. a Ponte Argenteo. Valete.

hæc Dio, Velleius, & alij prodiderunt. hostis tamen Lepidus indicatus est.

MVRET.

SI uales) Cum M. Ant. post Mutinense prælium, ut supra diximus, in Galliam fugisset, ut secũ iungeret Lep. potuissetque Lepidus, eum omnino conterere: hac epistola excusat se, q̃ non pugnauerit cõtra M. Antoniũ, quia exercitus suus coegerit eum consulere incolumitati, & saluti tot ciuium Rom. & uoluerit potius pacem componi, quàm pugnam fieri contra ciues. Itaq; petit, ut non existimetur se pacificatum eum Antonio & Antonianis magis perfidia, & scelere aliquo, quam misericordia, quòd non putarit in suos sæuiendum esse. [Testor] ut testes adducu, alias iuro. [Quò] quali. [Antiquius] carius. [Probassem] ostendissem. [Fortuna] casus quidam potius q̃ uoluntas. [Extorsisset] per uim eripuisset. [Proprium consilium] cogitationes meas, & ea quæ decreueram facere. [Nam exercitus] dicit quemadmodum exercitus suus dixit se nolle pugnare aduersus ciues suos, sed malle pacem q̃ bellũ. sic supra dixit accidisse Plãcus epistola, quæ incipit: Puderet: sic enim inquit: Accessit eo, ut milites eius, cum Lep. contionaretur, improbi per se, corrupti etiam p eos, q præsunt Canidios, Rofrenosq;, & ceteros, quos, cum opus erit, scietis, conclamarint, uiri boni, pacem se uelle, neque esse cum ullis pugnaturos, duobus iam consulibus singularibus occisis, tot ciuibus pro patria amissis &c. confert igitur hic Lepidus culpam suæ coniunctionis cum Ant. in exercitum suum. [Consuetudinem s.] quia consueuit conseruare ciues, non autem perdere. [Seditione facta] inter nos duces.i.cum nos discordaremus, & ciuilẽ seditionẽ fecissemus. [Coegit suscipere causam s.] .i coegit me defendere salutẽ & incolumitatẽ tot ciuium Rom. [In qua re] orat senatum, ut & ipse priuatas offensiones omittat reipub. causa. significat autem latenter quosdam esse, qui non propter rempublicã, sed propter odium quorundam gauderent hoc bello. [Misericordiam] clementiam & benignitatem animi nostri, & exercitus mei. [Loco sceleris] id est pro perfidia, id est ne quod misericordia fecimus, appelletis perfidiam, proditionem, & scelus.

ASCEN.

SI uos &c.) Quia Antonius superatus apud Mutinam in transalpinam Galliam se receperat, spe coniungendi secum Lepidum: ipse Lepid. hac epistola docet Cic. quid egerit in aduentu Antonij; & ubi aduersus castra fecerit; & qualem quantumq; exercitum habeat Ant. a quo scribit ad se multos perfugisse. Ordo est. Si uos S. P. Q. R. ualetis & liberi uestri, aut p syllepsim uos & liberi uestri, ualetis, bene est: ego quoq; ualeo. O patres cõscripti ego testor.i.testes cito deos & homines, qua mente, & quo animo fuerim semper in remp. & quàm.i.quantopere, nihil iudicarim antiquius.i.carius & obseruabilius salute ac libertate communi. quod probassem.i.effectu demonstrassem uobis, nisi fortuna extorsisset.i.ui eripuisset mihi consilium proprium.i.quod me apte natura & propria sponte secutus fuissem. Nam exercitus cunctus retinuit suam consuetudinem in ciuibus conseruandis, & communi pace.s.conseruanda, facta seditione .i.licet facta esset seditio inter ciues; tamen milites mei consueti concordiam seruare, saluti ciuium consulere, non potuerunt a me induci, ut contra conciues pugnarent. Et ut dicam uere.i.fatear quod uerum est ingenue, exercitus coegit me suscipere causam salutis, atque incolumitatis tantæ multitudinis.i.quæ esset tantæ multitudinis ciuium Rom. In qua re o patres conscripti ego oro uos, atque obsecro.i.ob sacra precor, ut, offensionibus priuatis omissis; hoc est qbus aliqui uestrum ab Ant. forte offensi sunt, & Antonius ab ipsis, consulatis.i.prospiciatis & opem feratis summæ.i.maximæ & supremæ saluti reipub. Est quidem, summa, hic substantiuũ. sed, sicut quando de rationibus loquimur, summa accipitur pro ultima, quæ omnes alias complectitur supputationes: ita, dum dicimus, summam reip. eam rationem intelligamus in qua tota salus eius continetur. Ne ue ponatis loco sceleris.i.reputetis uti scelus, misericordiam nostram & exercitus nostri in dissensione ciuili.s.qua usi sumus non in hostes externos, sed in conciues licet dissentientes. q̃ si habueritis rationem.i.respectum salutis ac dignitatis omnium; uos consuletis melius & uobis, & reipub. Data &c.

PAVL. MAN.

IMp. iterum) in antiquo libro Vincentij Riccij, & in aliis legitur imperator ter.i.tertium. quo modo etiam dicebatur, consul tertium. sed siue, iterum, siue, tertium, legas: nobis tamen de loci integritate certum non est. nam quod alij dicunt, in titulis, & monumentis solitos fuisse ueteres notare, quoties a militibus ob rem bene gestam imperatores essent appellati: sine id assentior: sed, factum esse antequam Augustus remp. opprimeret, non dum comperi. ego, ut dicam quod conicio, sine affirmatione tamen, mallem legere sic: imperator, pontifex max. ab antiquis litteris non admodum discedẽs, siquidem in uetere libro Petri Bembi legitur, Imp. & ter. idem Vbaldino Bandinello uidebatur. [In ciuibus conseruandis] potius ita lego, quam obseruandis. nostram lectionem habet liber uetustus Bernardini Maffei, & antiquissimus alter, qui est apud Vbaldinum Bandinellum. IIII. kal. a Ponte Argenteo) uarioli sunt hoc loco scripti libri, sed boni tamen aliquid habent singuli. in tribus uetustissimis legitur IV. kal. a Ponte Argenteo: in eo, de quo mihi Vincentius Riccius commodauit, qui & ipse perantiquus est, III. kal. Iunij. itaque in nostro libro, IV. kal. Iunij, scribere non dubitaui: tot sit dies, quo se cum Antonio coniunxit. libro enim .x. epistola, cuius initium est, Nunquam mehercule, ita scribit Plancus. Lepidus, desperato aduentu meo, se cum Antonio coniunxit ad IV. kal. Iun. hanc autem epistolam, post eam; quæ sequitur, scriptam esse, nemo non uidet.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER VNDECIMVS.

ARGVMENTVM.

D. Brutus M. Bruto, & C. Cassio, quibuscum Cæsarem occiderat, sermonem cum Hirtio habitum exponit, postulatamque a se liberam legationem significat.

D. BRVTVS S. D. M. BRVTO, ET C. CASSIO.

QVO in statu simus, cognoscite. Heri uesperi apud me *Hirtius fuit: qua mente esset Antonius, demonstrauit, pessima scilicet, & infidelissima. nam se neque mihi prouinciam dare posse aiebat, neque arbitrari tuto in urbe esse quenquam nostrûm: adeo esse militum concitatos animos, & plebis. quod utrunque esse falsum, puto uos animaduertere: atque illud esse uerum, quod Hirtius demonstrabat, timere eum, ne, si mediocre *auxilium dignitatis nostræ habuissemus, nullæ partes iis in rep. relinquerentur. cum in his angustiis uersarer, placitum est mihi, ut postularem legationem liberam mihi, reliquisque nostris; ut aliqua causa proficiscendi honesta quæreretur. hoc se impetraturum pollicitus est; nec tamen impetraturum confido; tanta est hominum insolentia, & nostri insectatio. ac, si dederint, quod petimus; tamen paulo post futurum puto, ut hostes iudicemur, aut aqua, & igni nobis interdicatur. Quid ergo est, inquis, tui consilij? Dandus est locus fortunæ: cedendum ex Italia, migrandum Rhodum, aut aliquò terrarum arbitror. si melior casus fuerit, reuertemur Romam; si mediocris, in exilio uiuemus; si pessimus, ad nouissima auxilia *descendemus. Succurret fortasse hoc loco alicui uestrum, cur nouissimum tempus expectemus potius, quàm nunc aliquid moliamur. Quia, ubi consistamus, non habemus, præter Sex. Pompeium, & Bassum Cæcilium: qui mihi uidentur, hoc nuntio de Cæsare allato, firmiores futuri. satis in tempore ad eos accedemus, ubi, quid ualeant, scierimus. Pro Cassio, & te si quid uelitis me recipere, recipiam. postulat enim hoc Hirtius ut faciam. Rogo uos, quamprimum mihi rescribatis. nam non dubito, quin de his rebus ante horam quartam Hirtius me certiorem sit facturus. quem in locum conuenire possimus, quò me uelitis uenire, rescribite. Post nouissimum Hirtij sermonem, *placitum est mihi postulare, ut liceret nobis esse Romæ publico præsidio: quod illos nobis concessuros non puto. magnam enim *inuidiam iis faceremus. nihil tamen non postulandum putaui, quod æquum esse statuerem. Valete.

consul cum Pansa designatus in annum sequentem.

quod max habueramus, administratione prouinciarum a se nobis data.

descendere ad extrema, ep. 33. lib. 10.

Pompeium in Hispania, Cæcilium in Syria.

ep. 4. l. 8. unde mihi dicam pro odio. indignaremur, inqt, boni, undique libertatis ego re ipsidio.

QVo in statu) Interfecto C. Iulio Cæsare in senatu à Casca, D. & M. Bruto, Cassio, & ceteris coniuratis, M. Antonius, ut Plut. auctor est, magistratus insignia deposuit (erat .n. consul) & mutata ueste se occultauit. deinde, ut audiuit illos nemini nocere, sed, globo facto, in Capitolium se recepisse, egressus è latebris, quò confugerat, filium suum ad eos misit in Capitolium, ut eum pro obside tenerent, & è Capitolio descenderent. quo facto, ipse C. Cassium in cœna apud se eo die habuit, Lepidus uero Brutum. Postridie frequenti senatu retulit de obliuione discordiarũ, deq; prouinciis diuidundis: cui quidẽ senatus summo studio assensus est. mox uero principatus cupiditas ab hac sententia illum deiecit. Nam, cum Cæsarem, ut mos erat in funere, pro rostris laudaret, animaduertens multitudinem oratione sua mirabiliter ductam, admiscuit laudibus commiserationem, stimulosq; animorũ, & in perorando uestem Cęsaris explicuit sanguine fœdatam, & multis in locis gladiis cæsam & laniatã, & q ea patrassent, impios sceleltosq; uocans, q Cęs. sanctum te ipsũ, & colendum uirum interemissent; tantum furorem multitudini iniecit, ut corpus Cęs. in foro cremarent, subselliis, mensisque undique ad pyram raptis, & accensis facibus ad occisorum domos percurrerunt. quibus rebus Brutus, cetericque ex urbe migrarunt: ad quos absentes D. Brutus scribit, se ex Hirtio intellexisse, M. Antonium pessimà mente esse in omnes, q. coniurassent in cædem Cæs. neque eos tutos Romę esse posse, quia Antonius & militũ, & plebis animos oratione sua uehementer concitasset, ut scribit Appianus. Deinde dicit; quid in his difficultatibus tentauerit: ostenditq; se non impetraturum ea, quæ petiuit. Itaque suadet discedendum ex Italia, quia uidet futurum, ut hostes iudicentur: & dicit, in quibus maxime spem aliquam hẽc posuit. [Quo in statu) in qua conditione, q.d. pessima. [Cognoscite) intelligite. [Vesperi) datiuus est aduerbialiter positus. [Apud me) domi meæ. [Demonstrauit) exposuit. [Qua mente) in nos. [Pessima) culpa nocendi nobis. [Infidelissima) quia primum promiserat se acturum de communi concordia & pace, & tamen postea irritauit populum. [Prouinciam) Galliam Celticam, Italiæ finitimam. [Nostrum) percussorũ Cęs. aut qui in eius cædem consensimus. [Tutò) sine periculo. [Adeo) tantum. [Concitatos) commotos in nos. [Vtrunque) .s. & quòd non possit mihi dare prouinciam, & quòd animi militum & plebis sint concitati contra nos. [Animaduertere) intelligere. [Illud esse uerum) subaudi puto uos animaduertere. [Demonstrabat) aperte dicebat. [Eum) Ant. [Timere) .s. puto uos intelligere id esse uerum quod dicebat Hirtius: quod M. Ant. timet, ne, si nos retineamus mediocre auxilium nostræ dignitatis, ipse & alij, qui eum tuentur, nullas partes habeant in remp. [Nullæ partes) quia omnes nobiscum starent & tenerent a nostra. [Iis) Cęsarianis. [Angustiis) molestiis, difficultatibus. [Versarer) essem. [Legationem) missionem in prouinciam .s. ut libere mitterer in prouinciam. [Reliquisque nostris) ut Trebonio in Asiam, quæ circa Ioniam est i Tullio Cimbro in Bithyniam &c. [Proficiscendi) discedendi. [Honesta) ne uideremur fugere. [Pollicitus est) promisit .s. Ant. [Insolentia) temeritas, superbia. [Insectatio) persecutio. [Nostri) .i. nostrum .i. tantum persequuntur nos. [Quod petimus) .s. liberam legationem. [Hostes) P. R. [Aqua & igni) .i. mittamur in exilium: ubi & aqua & igni prohibeamur. & ut supra alio loco diximus, dr interdico tibi aquam & ignem; sed interdico te aqua & igni melius. [Quid ergo) interrogatio. [Inquis) pro inquies. [Dandus locus) abeundum est. [Cedendum fortunæ) non repugnandum ipsi fortunæ. tractum autem a militibus, qui cedere dñr, cum non repugnant. [Migrandum) discedẽdum. [Rhodum) urbẽ Lycię, sitam in promontorio orientali, de qua dictũ lib. 4. in epist. ad Marcellũ. [Aliquò terrarũ) .i. in aliquas terras. est aũt, terrarum, additio: sicut nusq̃ gentium, ubiq; locorum. [Melior) q̃ nunc est. [Casus) fortuna. [Si mediocris) .s. casus .i. non ualde malus. [Nouissima) ultima .i. nihil relinquemus intentatũ. [Succurret) occurret, in mentem ueniet. [Ali-

cui

cui uestrû)uel tibi Bruto,uel Cassio. [Tempus nouissimum) ultimû.i.ut tantû differamus descédere ad auxilia nouissima. [Moliamur) faciamus, aggrediamur. [Quia) hæc est ratio, quare expectetur nouissimum tempus potius, q̃ aliquid in præsentia agatur, quia dicit, quod non habet quibus possit fidere præter Sex.Pompeiû,Póp. filiû,qui erat in Hispania, & Bassum Cæciliû, qui erat in Syria. [Firmiores) fortiores, cõstantiores in tuenda rep.& seruãda cõiunctione nrã[Tempore).i.in tpe & oportune. [Vbi)posteaquam. [Quid ualeant)quid possint. [Recipere)spondere,mea fide promittere. [Vt faciam)ut recipiá pro te & Cassio. [Esse Romæ publico præsidio) .i. morari Romæ cum aliquibus nobis a rep.concessis, qui sint ad tutelam & custodiam nostram. [Quod)ut simus Romæ publico præsidio. [Illos) Ant.& alios Cæsarianos. [Inuidiam)dolorem.[Faceremus iis) Cęsarianis,si erimus Romę publico pręsidio.[Tamen) licet etiã nõsint concessuri. [Nihil non postulandum).i. omne postulandum putaui,quod esset honestum & iustum.

ASCEN. QVo in statu &c.) Interfecto Cæsare, & eodem ab Lepido laudato, & honorifice a plebe concitata cremato, Brutus profugit.de cuius calamitate D. Brutus nunc conqueritur: suadetque, ut cum Cassio Italia abeat, quia Ant.eis aduersatur; & futurum uidet, ut hostes inducentur. Aperit etiam, in quibus spem præcipuam habeant. Propterea autem uidetur Ciceronianis inserta epistola, cum sit D. Bruti, aut argumentum appareat,aut quia Tironi uisa est satis luculenter scripta. Ordo autem est.Cognoscite ò M. Brute & C. Cassi in quo statu nos .s. percussores Cęsaris simus. Hirtius qui reip. amator paulopost consul futurus erat, fuit apud me heri uesperi .i. cum esset uesper, & sup. demonstrauit qua mente Ant.s. Marcus, erat sup.in nos .s. id est, scire licet qua mente quia pessima & infidelissima. Nam aiebat se neque posse dare mihi prouinciam: ut.s. ab oculis militum absim, neque, id est, & non, & aiebat arbitrari quenquam nostrum, qui .s. coniurauimus in Cæs. & occidimus eum, esse in urbe .s. Roma,tutò .i. sine periculo, sup. aiebat animos militum & plebis esse concitatos .i. commotos, adeo .i. intantum.Quorum utrunque esse falsum puto uos animaduertere,atque illud esse uerum quod Hirtius demonstrabat, eum .s. Ant. timere,ne si habuissemus.s.in senatu, mediocre auxilium dignitatis nostrę.s.habendæ,aut protegendæ,nullæ partes .i.nulla officia relinquerentur iis.s.Cæsaris ultoribus in rep. Cum ego uersarer in his .i. huiusmodi angustiis, placitum est mihi ut postularem legationem liberam, id est, quocunque ire uellemus,aut liberam.i.sine persecutione mihi, & reliquis nostris, ut Trebonio, Tullio Cymbro &c. ut aliqua honesta causa proficiscendi .i. discedendi, ab urbe quæreretur .i. acquireretur nobis. Hirtius pollicitus est se impetraturum hæc.s.postulata mea, nec tamen confido sup.eum impetraturum sup. esse. Tanta .i. tam magna est insolentia .i. superbia & immoderata cupiditas ulciscendi, hominum .s. Antonij & aliorum per Ant. incitatorum & infestatio, id est, persecutio nostri. At .i. sed si .s. Ant. & fautores eius dederint supple iam quod petimus.i.liberam legationem: tamen .i. nihilominus puto futurum paulo post ut iudicemur hostes, scilicet P. R. aut supple ut interdicatur nobis aqua & igni, id est, nequis nobiscum communicet aut nobis commodet usum aquæ & ignis, sine quibus uita nostra constare non potest. Nam omnes qui uiuimus uescimur aura. Et licet aeris usum a nemine petimus, tamen grauius est aqua & igni interdici q̃ hostem iudicari, cum etiam hosti aquam & ignem accommodare soleamus. Notum est eleganter dici, interdico tibi aqua & igni &c. Quid ergo est inquit. sic puto legendum, quia seorsum ad fratrem nunc loquitur. consilij tui.i.de consilio tuo aut quod est consilium tuum ò Deci? Responsio. Dandus est locus.s.furori: cedendum est fortunæ: migrandum arbitror ex Italia Rhodum, aut aliquò.s. aliò terrarum. si casus.i. euentus fuerit melior, nos reuertemur Romam; si casus erit mediocris, nos uiuemus in exilio;si pessimus, nos descendemus ad nouissima auxilia.s.contra sęuitiam inimicorum, hoc est morituri in media arma ruemus. Fortasse hoc loco .i. cum hæc legetis, succurret .i. in mentem ueniet alicui uestrum, cur expectemus tempus nouissimum.s.quo nihil amplius possimus, potius,quam moliamur nunc aliquid .s. ad nos liberandos? Responsio. Quia non habemus ubi consistamus,præter Sextum Pompeium,Pompeij filium,qui erat in Hispania, & Bassum Cæcilium qui erat in Syria,qui uidentur mihi futuri firmiores.i.fortiores in seruanda rep. hoc nuntio de Cęsare.i.de cęde Cæsaris allato.Nos accedemus ad eos satis in tempore,ubi sciuerimus quid ualeant si uelitis me recipere quid.i.aliquid hoc est polliceri, & spondere p̃ Cassio & te.s.M. Bruto, ad quem præcipue loquitur, recipiam.i.respondebo.Hirtius.n.postulat ut faciam hoc.i.recipiam aliquid p̃ uobis. Rogo uos sup.ut rescribatis quamprimum.i.ualde cito. Nam non dubito quin Hirtius facturus sit me certiorem de his rebus ante horam quartam.s.diei sequentis, hoc est post ortum solis. Rescribite, in quem locum possimus conuenire,& quò.i.ad quem locum uelitis me uenire. Placitum est mihi postulare.s.ab Hirtio post nouissimum sermonem Hirtij, hoc est cum a me discederet, ut liceret nobis esse Romæ p̃sidio publico.i.sub custodia & p̃tectione publica. qđ puto illos non concessuros nobis. Nos.n faceremus iis.s Cæsarianis magnam inuidiam.i.molestiam & dolorem, quia graue fuerit eis,uidere publico præsidio munitos, aut inuidiam.i.odium, quia qui nos libertatis auctores sine præsidio in urbe esse non posse uiderent,eos oderit. Tamen ego nihil putaui non postulandum quod statuerem esse æquum.i.iustum ut impetremus. Vale,aut potius ualete,quia ad duo scribit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petunt Brutus, & Cassius, ut Antonius eos certiores faciat, quid de se futurum sit, & an tuto in urbe persistere possint.

M. Brutus, & C. Caßius prat. S.D. *M. Antonio cos.* 2

DE tua *fide, & *beneuolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi: quæ profecto,qñ *istum animum habes,in optimam partem accipies. Scribitur nobis, magnam ueteranorum multitudinem Romam conuenisse iam, & ad *kal.Iun. futuram multo maiorem. de te si dubitemus,aut uereamur; simus nostri dissimiles. sed certe,cum ipsi in tua *potestate fuerimus; tuoq; adducti cõsilio dimiserimus ex municipiis nostros necessarios; neq; solum edicto,sed etiam literis id fecerimus:digni sumus,quos habeas tui consilij participes,in ea præsertim re, quæ ad nos pertinet. quare petimus a te, facias nos certiores tuæ uoluntatis in nos; putes ne nos tutos fore in tanta frequentia ueteranorum: quos etiam de reponenda *ara cogitare audimus:quod uelle te, probare uix quisquam posse uidetur,qui nos saluos,& honestos uelit.nos ab initio spectasse otium,nec quidquam aliud a libertate communi quæsisse,exitus declarat.fallere nemo nos potest, nisi tu: quod certe abest a uirtute tua, & fide. sed alius nemo facultatẽ habet decipiendi nos. tibi enim uni credidimus, & credituri sumus. maximo de nobis timore afficiuntur amici nostri. quibus & si tua fides explorata est, tñ illud in mentem uenit, multitudinem ueteranorum facilius impelli ab alio quolibet,q̃ a te retineri posse. Rescribas nobis ad omnia,rogamus. Nam illud ualde leue est,ac nugatorium, ea re *denuntiatum esse ueteranis, q̃ de commodis eorum mense Iunio laturus esses. quem enim impedimento futurum putas, cum de nobis certum sit nos quieturos? Non debemus cuiquam *uideri nimium uitæ cupidi, cum accidere nobis nihil possit sine pernicie, & confusione omnium rerum. Vale.

beneuolentia, ut uolis; fides,ut seruas. *maxime a nobis dignum.* *Phil.1.Initius mensis Dolabellæ fuit.* *erat.n.consul Antonius.* *euersa a Mario, euersa a Dolabella: unde illa Ciceronis gratulatio.ep.14 l.9.& Appian.l.3.de bel.ci.* *ut in urbe frequentes adessent.* *ut fortasse tibi uidemur, quia consulimus te de salute nostra.*

DE tua fide) Concitatis a M. Antonio animis militum & plebis, ut supra dictum est, contra interfectores Cæsaris, Brutus & Cassius ex urbe secesserunt,ut cederent iræ: hac igitur epistola blandiuntur M. Antonio, & ostendunt se magnam in eo & spem & fiduciam habere: eumque orant ut reddat eos certiores, an tuto Romæ esse possint: & excusant factum dicentes, se tantum spectasse publicam utilitatẽ. & significant se dubitare, quare illi milites,& ueterani congregati sint Romæ. [Conscripsissemus) .i.simul ambo scripsissemus de communi consensu. [Illum animum) talem animum, ut nos ames, & sis nobis fidelis. [Con- HVBER.

uenisſe iam)congregatum eſſe uſque ad hunc diem. [Simus noſtri diſsimiles).i. faciemus contra naturam noſtram, non erimus quales exiſtimamur, & eſſe debemus. [Ipſi) nos. [In tua poteſtate)ut dictum eſt in argumẽto præcedentis epiſtolæ.[Adducti) perſuaſi, moti.[Neceſſarios)propinquos: quos cauſa tutelæ noſtræ congregaueramus.[Edicto)mandato publice facto. [Literis tuis)quibus nos hortabaris,ut id faceremus. uel literis nr̃is, quibus ad eos ſcripſimus,ut diſcederent.[Quos habeas participes tui conſilij).i. meremur ut nobiſcũ cõmunices ea, quæ agere deliberes. [In ea re) in ſalute noſtra, in conſtitutione reip. [Fore) tutos futuros ſine periculo. [Frequentia) multitudine. [Quos)ueteranos [Reponenda)reficienda,inſtauranda. [Ara) quæ facta fuerat in honoré Cæſ. & primũ deiecta, quã nunc dr̃it intellexiſſe ueteranos uelle reponere.[Vis quiſq̃ uidet poſſe credere).i.uix cuiq̃ eſt credibile,ꝙ tu uelis eam aram reponi; quia ſciunt te curare honorem reip.cõtra quẽ eſſet,ſi ara Cæſ.tyrãni poneretur. [Te probare) tibi placere.[Qui nos ſaluos & honeſtos uelit).i. qui ſalutem & honoré noſtrum cupiat.[Nihil aliud a libertate).i.nihil aliud q̃ libertatem non noſtrum, ſed omniũ. Honeſta autem eſt elocutio,quæro nihil aliud ab honore.i. nihil aliud q̃ honorem.[Ab initio)cum cepimus conſilium de interficiendo Cæſ. [Quod).ſ. fallere. [Abeſt) alienum eſt, remotum eſt. [Tibi enim) cui.n.plurimum credimus, ab eo facile decipi poſſumus. [De nobis) pp nos. [Explorata) cognita. [Impelli) cõmoueri, incitari.ſ. contra nos. [Ab alio)quolibet.i.a quouis alio,utputa Cæſariano. [Retineri) prohiberi, ne nobis uim inferant. [Leue) uanum. [Nugatorium)ridiculum, fabuloſum. [Denuntiatum)ut conuenirent ad urbem. Fingebant.n.quidam Cæſariani militibus ueteranis denuntiatum eſſe ab Ant. ut conuenirent Romam, qm̃ ipſe laturus eſſet de præmiis eorũ:cum re uera eos congregaſſet aduerſus interfectores Cæſ.quod nũc ſe intelligere ſignificant Brut. & Caſſius. [Quieturos) nullum impedimentum facturos.[Videri cuiquam) exiſtimari a quoquam. [Nimiũ cupidi uitæ).i.nimium curare uitam noſtram,q̃a malum noſtrum eſt futurum cum pernicie & confuſione omnium rerũ.

ASCEN. De tua fide &c.) Concitatis a M. Antonio animis militum in interfectores Cæſaris,& Bruto ac Caſſio urbe egreſſis, cõſilium inierunt ſciſcitandi per literas humaniores,quo in ſe eſſet animo Antonius.itaque ſignificantes ſe ſummam in eius fide fiduciam hře, rogant certiores faciat, an tuti ſint Romæ futuri, apud tot ueteranos milites. Ordo eſt. Nos non conſcripſiſſemus hæc tibi,niſi perſuaſum eſſet nobis de fide & beneuolentia tua in nos.quæ.ſ. ſcripta noſtra, tu profecto qm̃.i. qm̃ habes iſtum.i.tam beneuolum animum in nos,accipies in optimam partem. Scribitur nobis magnam multitudinem ueteranorum .ſ.militum,qui ſub Cæſare meruerant, conueniſſe iam Romam, & futuram multo maiorem ad.i. circiter cal. Iunias, Si nos dubitemus, aut uereamur de te,nos ſimus diſſimiles noſtri.i. facientes contra naturam noſtram,quæ fidelis eſt & omnibus confidit. ſed certe cũ ipſi.i. nos fuerimus in tua poteſtate, & nos adducti conſilio tuo dimiſerimus ex municipiis.i. oppidis Italiæ municipalibus,neceſſarios noſtros,ut familiares & propinquos, cum ſeruis & clientibus;neque ſolum fecerimus id edicto.i.publico mãdato,ſed etiam literis.ſ.tuis priuatis, nos ſumus digni, quos habeas participes tui cõſilij, præſertim in ea re quæ ptinet ad nos. Quare petimus a te ſup.ut facias nos certiores uoluntatis tuæ, in.i.erga nos. Ne.i.an,putes nos fore.i.futuros tutos in tanta frequentia militum ueteranorũ, quos audiuimus etiam cogitare de ara reponenda.ſ.Cæſ. quam tñ Dolabella prohibuerat: quod.ſ.reponere aram Cæſari,uix quiſquam,qui uelit nos ſaluos & honeſtos ſup.uiuere,uidetur poſſe credere te uelle probare.i.approbare. Exitus declarat nos ſpectaſſe & quæſiuiſſe ab initio.ſ. coniurationis otium.i.pacem commune, aut uitam priuatam in otio, nec quæſiſſe cuiquam aliud a libertate cõmuni.i.q̃ libertatem cõmunem. Nemo poteſt fallere nos niſi tu, quia nõ alteri confidebant,q̃d.ſ.fallere,abeſt certe a uirtute & fide tua.ſed nemo alius habet facultatẽ decipiendi nos. Nos.n.credidimus tibi & ſumus credituri. Amici noſtri afficiuntur maximo timore de nobis, quibus.ſ.amicis noſtris,etſi.i.q̃q̃ fides.i.fidelitas tua eſt explorata,tñ illud uenit in mẽtem, & multitudinem ueteranorũ poſſe impelli .ſ.in nos facilius a quolibet alio q̃ retineri a te. Nos rogamus ſup.ut reſcribas nobis ad omnia. Nam illud eſt ualde leue & nugatorium,denuntiatum eſſe ueteranis ſ.ut ueniãt in urbem,ea re .i.ppea ꝙ laturus eſſes.ſ.legẽ aliq̃ de cõmodis eorũ, menſe Iunio.ſ.proximo, quod adeo nugatorium cenſet, quia ſuperuacaneum innuit addens. Quem.n.putas futurũ impedimẽto, cum ſit certum de nobis,nos quieturos ſup. eſſe? Nos non debemus uideri cuiquam nimium cupidi uitæ,cum nihil poſſit accidere nobis.ſ.perniciosũ, ſine pernicie & confuſione omnium rerum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Expoſtulant cum Antonio de contumelioſis & improbis literis; & minas illius ſe facile contemnere aſſerunt. poſtremo monent amanter, ut rebus ſuis conſulat; & meminerit, quod Cæſari, ſeruitutis auctori, contigerit.

Brutus, & Caſſius præt. s. d. Antonio cos. 3

Literas tuas legimus,ſimillimas edicti tui,contumelioſas,minaces,minime dignas, quæ a te nobis mitterentur. nos, Antoni, te nulla laceſsiuimus iniuria: neque miraturum credimus,ſi *prætores, & ea dignitate homines, aliquid edicto poſtulaſſemus a conſule. quòd ſi indignaris auſos eſſe id facere: concede nobis, ut doleamus, ne hoc quidem abs te Bruto,& Caſsio tribui. Nam de delectibus habitis,& pecuniis imperatis,exercitibus ſolicitatis,& nuntiis trans mare miſsis ꝙ te queſtum eſſe negas: nos quidem tibi credimus, optimo animo te feciſſe: ſed tamen neque agnoſcimus quidquam eorum; & te miramur, *cum hæc reticueris,nõ potuiſſe continere iracundiam tuam,quin nobis de morte Cæſaris obijceres. Illud uero quẽadmodum ferendum ſit,tute cogita; non licere prætoribus,concordiæ,ac libertatis cauſa, *per edictum de ſuo iure *decedere,quin conſul arma minetur.quorũ fiducia,nihil eſt, quòd nos terreas.neque enim decet, aut cõuenit *nobis, periculo ulli ſubmittere animum noſtrum:neque eſt Antonio poſtulandum,ut iis imperet,quorum opera liber eſt nos ſi alia hortarentur, ut bellum ciuile ſuſcitare uellemus; literæ tuæ nihil proficerent. NVLLA enim minantis auctoritas apud liberos eſt. ſed pulchre intelligis non poſſe nos *quoquam impelli: & fortaſsis ea re minaciter agis, ut iudicium noſtrum metus uideatur. nos in hac ſententia ſumus,ut te cupiamus: etiã in libera rep. magnum,atque honeſtum eſſe; uocemus te ad nullas inimicitias; ſed tamen pluris noſtram libertatem,q̃ tuam amicitiam,æſtimemus.tu etiam atque etiam uide,quid ſuſcipias,quid ſuſtinere poſſis: neque quàm diu uixerit Cæſar, ſed quàm non diu *regnarit, fac cogites. Deos quæſumus, conſilia tua reip. ſalutaria ſint,ac tibi: ſi minus,ut ſalua, atque honeſta rep. tibi quamminimum noceant, optamus. Pridie non. Sext.

prætores erãt Brutus, & Caſſ. cum Cæſarē occiderunt.

i. cũ de his queſtus nõ ſis.

Phil. 1. urbe exire.

q tyrannũ occidimus, patriæ liberandæ cauſa.

ad ullã nouitat. etiã .n. ab inuito ſpectami- m⁹. ſupra, ep. 2.

regnauit per 5. menſes poſt deuictos in Hiſpania Pomp. liberos. Vell. lib. 2.

RVBER. Literas tuas)Cum Brut. & Caſſius territi multitudine ueteranorum ex urbe migraſſent,ſcripſit ad eos Ant.literas minaces & contumelioſas, quibus appellabat eos homicidas & proditores, obiiciebatq; aperte mortem Cæſ. pro cuius uindicta eis minabatur. itaque ei reſpondent animoſe,ſe,qui ſint uiri liberi, & auctores libertatis, non terreri talibus minis. hortantur autem eum,ut recte conſulat rebus ſuis: & meminerit quid acciderit Cæſ.qui noluit uiolenter dominari. [Simillimas edicti).i. tales quale fuit edictum, quod in nos feciſti. [Contumelioſas) plenas contumeliis, quia appellas nos parricidas. [Minaces) quia dicis te ulturum mortem Cæſ. [A te) conſule. [Nobis) prætoribus urbanis. [Laceſſimus) prouocamus, incitamus. [Ea dignitate).i.tali dignitate, quali ſumus.i.prætura.[Edicto)per edictum tuum, ut per illud liceret nobis ire quocunque uellemus. [Id)petere aliquid a te.[Hoc).ſ.ut doleamus.[Ne).i.non.[Tribui).ſ.debet. [Bruto,& Caſſio) q. d. qui non ſolum hoc meremur,ſed omnia maxima. eſt enim uis magna in nominibus propriis,

priis, multo plus q̃ si dixisset, nobis. [Nam.) responsio ad quandam excusationem Ant. qui scripserat se nunquam questum esse, q̃ Brut. & Cass. fecissent delectus, imperassent prouinciis pecunias parandas P.R. & q̃ exercitus solicitassent, & q̃ nuncios trãs mare misissent, ut admonerent omnes de eo, q̃d fecissent. Dicebat aũt se mirari, q̃, cũ hæc recitauerit, obiecerit ei mortẽ Cæs. sed tñ se nihil eorum scire, quia neque imperauerunt pecuniam, neque fecerunt aliq̃d ex iis, de q̃bus dixerat M. Ant. se nõ esse questum. [Eorum) quę supradicta sunt, de quibus negas te questum esse. [Obiiceres) improperares, exprobrares. [Concordiæ) non belli. [Libertatis) quid sit seruitutis. [Per edictum) tuũ. [Quorum) armorum. [Nobis) qui pro libertate contemnimus uitam nostrã. [Neque est postulandũ Antonio).i. neq; Antonius debet postulare, aut quærere esse dominus eorum, per quos factus est liber, interfecto tyranno, a quo oẽs opprimebantur. [Alia).i. aliæ caussæ. [Nihil proficerent) nihil mouerent nos. [Nulla.n.) snia, exornatio. est aũt frustra, quilibet etiam magnæ auctoritatis minatur hoibus liberis, quia non terrentur minis. [Impelli) induci. [Quoquam) in aliquam sniam, quę sit contra libertatem. [Ea re) pp eam caesam. [Agis) loqueris. [Vt iudicium nostrum).i. ut id quod iudicio & certa snia nostra facimus, uideamur facere metu. [Nos) dicunt se optare honorẽ M. Ant. dũmodo ciuitas sit libera: sed si uelit facere aliquid cõtra libertatem, se pluris facere libertatẽ q̃ eius amicitiã. [Honestũ) *honoratũ. [Vocemus) ut uocemus.i. inuitemus, adducamus. [Sustinere) tueri, defendere. [Neque q̃ diu) pulcherrimum documentum, ut intelligat, uiolentum imperium diuturnum esse non posse. [Quàm diu) quia modicum tempus, & uix triennium. [Salutaria) utilia. [Si minus).s. fuerint salutaria. [Quam minimum) admodum paruum. [Noceant) ne fortasse accidat tibi, quod Cæsari.

sic ep. 15. l. 2. Cæsarem honestum esse cupio.

ASCEN.

Literas &c.) Responderat Ant. superbe literis Bruti, & Cassij, qui nunc et animose rescribunt se uere liberos & libertatis auctores, nec cum sint prætores, ab eo contemnendos: precantes; ei mentem bonam. Ordo est. Nos legimus literas tuas simillimas edicti tui, cõtumeliosas, minaces, minime dignas, quæ mitterentur nobis a te. O Antoni, nos nulla.i. nõ ulla lacessiuimus.i. iniuriose prouocauimus te ulla iniuria, neque credidimus supte miraturum si nos pretores & homines ea dignitate, qua.s. nos sumus, postulassemus aliquid a consule edicto.i. publica postulatione. quod si indignaris nos ausos esse facere, id concede nobis ut doleamus, ne quidem.i. non saltem, hoc.s. edicto aliquid postulare, tribui abs te Bruto & Cassio. Nam quod negas te esse questum.i. fecisse querelam de delectibus habitis.s. a nobis.i. de acquisitione militum & de pecuniis imperatis.s. ciuibus ad stipendia militum, & de nuntiis missis.s. a nobis trans mare: nos quidem credimus tibi, te fecisse optimo animo. uerisimilius tamen est pessimo animo fecisse. nam qui iniuste quenquam calumniatur, solet sic dicere, non queror, aut nihil dico de delectibus habitis &c. sed tñ neque agnoscimus.i. fatemur fecisse quidquã eorum, & miramur te, cum reticueris hęc.i. nihil questus sis de his, potuisse continere iracundiam tuam, q̃n obiiceres nobis de morte.i. cæde Cæsaris. Vero.i. sed, iure.i. tuipse cogita quemadmodũ illud sit ferendum: Non licere.i. quod dixisti non licere pretoribus decedere per edictum de suo iure causa concordię, ac libertatis, q̃n consul minetur.i. tu consul mineris arma. quorum.s. armorum fiducia nihil est q̃ terreas nos. Neque.n. decet.i. decens est, aut conuenit nobis summittere.i. subiicere aĩum nostrum ullĩ periculo: neque est postulandum Antonio.i. Antonius non debet postulare, ut ipse imperet iis, quorum opera liber est. Si alia hortarentur nos ut uellemus suscitare.i. excitare bellum ciuile, litere tuæ.s. tam minaces nihil proficerent. Enim.i. quia auctoritas minantis apud liberos debet esse nulla.i. nullius momenti. Sed tu intelligis pulchre.i. euidenter nos non posse impelli quoquã: & fortassis tu agis minaciter ea re.i. propter eam rem, ut iudicium nostrum uideatur metus.i. ut quod certo iudicio facimus, metu facere uideamur. Nos sumus in hac sententia, ut cupiamus te esse etiam in rep. libera magnum atque honestũ.i. decoratum honoribus, & supple ut uocemus.i. prouocemus te ad nullas inimicitias, sed tñ æstimemus pluris libertatem nostram, q̃ amicitiã tuam. To uide.i. considera, et atque etiam.i. iterum atq; iterum, quid suscipias.s. faciendũ, quid possis sustinere.i. ut dicunt portare & efficere: neque fac cogites quandiu uixerit Cæsar, sed q̃ non diu.i. q̃ parum regnarit. Nos quæsumus deos supple, ut consilia tua sint salutaria reip. atque tibi: si minus.i. si non sint supple salutaria tibi, nos optamus ut ipsa salua & honesta.i. honorifice a repub. noceant tibi quamminimum.i. ualde parum. Pridie Nonas Sext.i. eius mensis, qui nunc Augustus dicitur.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Postulat a Cicerone, ut dignitatem eius defendat: &, quod in prouincia egerit, nunciat.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. M. CIC. 4

SI de tua in me uoluntate dubitarem, multis a te uerbis peterem, ut dignitatem meam tuerere: sed profecto est ita, ut mihi persuasi, me tibi esse curæ. Progressus sum ad inalpinos cum exercitu, non tam nomen captans imperatorium, q̃ cupiens militibus satisfacere, firmosq; eos ad tuendas nostras res efficere: quod mihi uideor consecutus: nam & liberalitatem nostram, & animum sunt experti. cum omnium bellicosissimis bellum gessi: multa castella *cepi, multa uastaui: non sine causa ad senatum literas misi. adiuua nos tua sententia. quod cum facies, ex magna parte communi commodo inseruieris. Vale.

ex quibus triumphasset, ut in Philip.

HVBAR.

SI de tua) D. Brutus, ut in 10. lib. diximus, ante, q̃ Mutinæ obsessus sit, in Galliam transalpinam, ut ipse nunc scribit, se receperat: ubi cum prospere egisset, breuiter a Cic. petit, ut Romæ dignitatem eius tueatur, & snia sua eum adiuuet contra Cæsarianos, q̃ eum criminabant q̃ Cæs. interfecisset. [Transalpinos) ad Gallos, q̃ transalpes incolunt. [Captans) quærens nomen imperatorium.i. ut nominarer imperator. [Satisfacere militibus) facere quod uellent milites, qui me poscebant imperatorem. [Firmos) fortes, intrepidos. [Quod) ut sint fortes ad tuendas res nostras. [Videor consecutus) uideor effecisse. [Bellicosissimis omnium) cum pugnacissimis, & in bello fortissimis. [Vastaui) diripui, & euerti. [Nõ sine cã).i. iustissima cã post magnas & pclaras uictorias. [Tua snia) sentiendo & bene dicendo de nobis. [Inseruieris).i. beneficium præstiteris. [Cõi commodo) pro quo ego laboro. adiuuando igitur me, adiuuabis communem utilitatem.

ASCEN.

SI de tua &c.) Brutus antequam Mutinæ obsidebatur, se in Galliam transalpinam, ad Italos spectantem, contulerat: unde ad Cic. scribens suam dignitatem ab eo confidit defensum iri. Ordo est. Si dubitarem de uoluntate.i. beneuolentia tua in me.i. erga me, ego peterẽ a te multis uerbis, ut tuerere.i. defenderes & protegeres dignitatem meam: sed profecto est.i. res se habet ita, ut.i. quod persuasi mihi, me esse tibi curæ. Ego progressus sum ad transalpinos.s. populos cum exercitu, non tam captans.i. affectans nomen imperatorium, quàm cupiens satisfacere militibus & efficere eos firmos ad tuendas res nostras. Quod.i. quam rem ego uideor mihi consecutus.i. obtinuisse. Nam supp. milites sunt experti.i. re ipsa cognouerunt, &.i. simul, liberalitatem nostram, qua milites multum deuinciuntur imperatori, & animum.i. aut beneuolentiam nostram in se: sed sic coinciderer cum liberalitate: aut igitur propositum, & quo animo bellum susceperim, sed potissimum animum.i. animositatem. quia sequitur, gessi bellum cum populis bellicosissimis omnium, cepi multa castella, uastaui multa, misi literas ad senatum non sine causa. Adiuua nos sententia tua. quod cum facies, inseruieris communi commodo ex.i. pro magna parte.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusat principio se ipse, cur cum Lupo non rescripserit. deinde hortatur, ut pergat defendere libertatem reipub. postremo operam suam Bruto pollicetur.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 5

LVpus, familiaris noster, cum a te uenisset, cumq; Romæ quosdam dies commoraretur; ego eram in iis locis, in quibus maxime me tuto esse arbitrabar. eo factum est, ut ad te Lupus sine meis literis rediret, cum tamen curasset tuas ad me perferendas. Romam aũt ueni ad v. id. Dec. nec habui quidq̃ antiquius, q̃ ut *Pansam statim cõuenirẽ, ex quo ea de te cognoui, q̃ maxime optabam. Quare hortatione tu quidem non eges, si *ne illa qui-

Rutiliorũ cognomen.

consulẽ designatum.

in Cæsare occidendo.

dem in re, quæ a te gesta est post hoīum memoriam maxima, hortatorē desiderasti: illud tñ breuiter significādū uidetur, populum R. oīa a te expectare, atque in te aliqñ recuperandæ libertatis oēm spem ponere. Tu, si dies, noctesq; memineris, quod te facere certo scio, quantā rem gesseris: nō obliuiscere pfecto, quantæ tibi ēt nunc gerendæ sint. si n. *iste prouinciā nactus erit; cui quidē ego sp amicus fui ante, q̄ illū intellexi non modo aperte, sed ēt libenter cū rep. bellū gerere: spem reliquā nullam uideo salutis. Quamobrē te obsecro iisdē precibus, quibus senatus populusq; R. ut in perpetuū remp. dominatu regio *liberes: ut principiis consentiāt exitus. tuum est hoc munus, tuæ partes. a te hoc ciuitas, uel oēs potius gētes non expectant solū, sed ēt postulāt. Quanquā, cum hortatione non egeas, ut supra scripsi, non utar ea pluribus uerbis: faciā illud, quod meum est, ut tibi oia mea officia, studia, curas, cogitationes polliceat, quæ ad tuam laudem, & gloriam pertinebunt. quamobrem uelim tibi ita persuadeas, me tum reip. causa, quæ mihi uita mea carior est, tum quòd tibi ipsi faueam, tuamque dignitatem amplificare uelim, tuis *optimis consiliis, amplitudini, gloriæ nullo loco defuturum. Vale.

Antonius, qui Bruto prouinciam conabatur eripere.

Antonio tuæ prouinciæ finibus excludendo: ēt quo fit a uidetur salus reip.

quæ spectare scio ad cōmunem libertatem.

VVELR. Lupus familiaris) Excusat se primū Cic. quare non rescripserit Bruto per Lupū, q eius ad se lras attulerat. Deinde hortatur Brutū, ut iactis tā maximis fundamentis libertatis interfecto tyranno pficiat & reliqua, ut oppresso M. Ant. liberet rēp. dñatu regio, ut finis facturū suo rīdeat principio. Postremo pollicetur ei oia, quæ ad eius laudem & gloriam pertineant: quem sibi esse carū dicit & reip. cā, cuius ille est defensor, & q ei fauet, & eius dignitatē amplificari cupit. [Lupus] nomē uiri utriusq; familiaris & amici. [Tutò] sine periculo. aberat aūt ab urbe Cic. ut ex sequētibus cognoscitur, cum dicit se uenisse Romam ad quintum idus Decēbris. [Eo] pp id, qoia aberā ab urbe. [Hortabar] futū fueres. [Si ne in illa quidem re] arguit a maiori ad minus, est aūt sensus. Tu nō eges hortatione, q a oec in illa re, quæ erat maxima, expectasti hortatorem, sed spōte tua fecisti. [Si] quia. affirmationē n. significat: [In illa re] in interficiendo Cæsare. [Post hoīum memoriam] postq̄ homines pñt meminisse; qa nullus meminit tantam unq̄ factam esse. [Significandum] innuendum. [Quod] s. meminisse. [Quantam rem] interfecto Cęs. feceris u [Gerendæ] ut & reliqui tollantur, q rēp. parāt opprimere. [Iste] inuidiosum pronomen, & ad contemptum positum. significat aūt Ant. [Prouinciam] Galliā Celticam, quā sibi petebat. [Spem nullam] reliq̄ spem, nullam nobis relictam, & in futurum esse. [Exitus] opprimēdo M. Ant. q appetit tyrānidē. [Principiis] sicut interfecisti Cęsarem. [Munus] onus, officium. [Vel potius] correctio. [Oēs gentes] non solum Italiæ, sed ēt cuiuscunque nationis. [Ea] hortatione. [Pluribus] s. uerbis. [Quod meum est] quod ad me pertinet. [Tibi faueam] cui sim studiosus & amator. [Optimis cōsiliis] de defendendā libertate. ordo est: Quāobrē uelim tibi persuadeas, me defuturum nullo loco tuis optimis consiliis, amplitudini & gloriæ cum causa reip. tum quòd tibi ipsi faueam.

ASCEN. Lupus &c.) Excusat se primum Cic. quare non rescripsit Bruto per Lupum, qui literas eius ad se attulerat, dicens se Romæ non fuisse. deinde hortatur Brutum, ut iactis iam magnis fundamentis libertatis reliqua perficiat, Antonium opprimendo, q solus libertati obstet. pollicetur q; se oīa pro eius dignitate facturū. Ordo est Lupus familiaris noster cū uenisset ad te, & cum cōmoraretur Romæ quosdam .i. aliquot certos dies, ego erā in his locis, in qbus arbitrabar me esse maxime .i. pęcipue tutò .s. sine periculo. Eo .i. per id factū est, ut Lupus rediret ad te sine lřis meis, cum tñ curasset tuas .s. literas perferendas .i. ut perferretur ad me. Autem .i. sed, ego ueni Romam ad .v. idus Decembris, nec habui quidq̄ antiquius .i. carius, eo q antiquissimos hēc fuisemus, q̄ ut conuenirem .i. colloquēdi gratia adirē statim Pansam .s. cōsulem, ex quo cognoui de te ea, quæ optabam maxime. Quārē tu quidē nō eges hortatione, si ne quidem .i. non saltem desideraști hortatorē in illa re .s. in cæde tyrāni utpote Cæs. quę gesta est a te maxima post memoriam hominū. Tamen .i. nihilominus illud uidetur significandum breuiter P. R. expectare a te omnia, atque ponere .i. collocare in te oēm spem libertatis recuperandę aliqñ .i. tandem. Si tu memineris dies & noctes .i. per totum tempus continuum, quod scio te facere, quantam rem gesseris, profecto .i. reuera non obliuiscere .i. obliuisceris quantę .s. res sint tibi gerendæ etiam nunc .i. adhuc. Si enim iste .s. Antonius homo contemptibilis, cui quidē ego fui sp amicus, anteq̄ intellexi illū bellū gerere cum rep. .i. contra remp. eam oppugnando non modo apte .i. manifeste, sed ēt libenter, nactus fuerit prouinciam .s. Gallicanā, nullam .i. non ullam, nō uideo ullam spem salutis .s. reliq̄ .i. relictam. Quāobrem obsecro te iisdem precibus quibus senatus populusq; R. ut liberes remp. in perpetuū dominatu regio .i. tyrānide, ut exitus .i. fines consentiant .i. cōcordent principiis, qbus .s. unū regem sustulisti. Hoc est munus tuum, hę sup. sunt partes tuæ .i. officia tibi a rep. assignata. ciuitas .s. Romana uel potius oēs gentes .i. nationes mundi, nō expectant solum .i. duntaxat hoc a te, sed etiam postulant .i. quasi debitum exigunt. Quanq̄ cum nō egeas hortatione, ut scripsi supra .i. paulo ante hac epistola, non utar ea .s. hortatione pluribus uerbis. Faciam illud quod est meū .i. officij mei. nō legi ubi mea dixerit cū uerbo est. ut pollicear tibi omnia officia mea, studia .s. omnia, curas oēs, cogitationes sup. omnes quæ pertinebunt ad laudem & ad gloriā tuam. Quamobrem uelim sup. ut persuadeas tibi ita, me nullo loco defuturū .i. omni loco auxilio futurum tuis optimis consiliis & sup. amplitudini, gloriæ tuæ, cum .i. pariter causa reip. tum .i. pariter quòd faueam tibi ipsi, & uelim dignitatem tuam amplificari.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petierat a Cicerone Brutus operam & diligentiam eius in Bruti dignitate defendenda: ad hoc respondet Cicero, se maxime id fecisse. idq; a facto suo in senatu approbat.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 6

Lupus noster, cum Romam sexto die Mutina uenisset, postridie me mane cōuenit, tuaq; mihi mandata diligētissime exposuit, & literas reddidit. Quòd mihi tuam dignitatē cōmendas: eodem tpe existimo, te mihi meā dignitatem cōmendare; quam mehercule non habeo tua cariorē. quare mihi gratissimū facies, si exploratū habebis tuis laudibus nullo loco nec cōsilium, nec studium meū defuturum. Cū *tributi pl. edixissent, senatus adesset ad xiij. kal. Ian. hřentq; in aīo de præsidio consulū des. referre: q̄q̄ statueram, in senatū *ante kal. Ian nō uenire; tñ, cum eo die ipso edictum tuū ppositum esset, nefas esse duxi, aut ita hři senatum, ut de tuis diuinis in rēp. meritis sileretur; qđ factū esset, nisi ego uenissem; aut, ēt si qd honorifice de te diceret, me nō adesse. itaq; in senatū ueni mane. quod cū esset animaduersum, frequētissimi senatores cōuenerūt. quæ de te in senatu egerim, q̄ in *cōcione maxima dixerim; aliorū te literis malo cognoscere. illud tibi psuadeas uelim, me oīa, quæ ad tuā dignitatē augēdam pertinebūt, quæ est per se amplissima, summo semper studio suscepturum, & defensurū. quod quāquam intelligo me cum multis esse facturum: tamē appetam huius rei principiatum. Vale.

Gell. l. 14. cap. 7.

id est, antequā consulatum inissent Hirtius & Pansa.

primum in senatu, deinde ad populum.

VVESE. Lupus noster) Cum Brutus literis suis per Lupum missis commendasset dignitatem suam Cic. respondet Cic. se existimare non Bruti, sed suam propriam dignitatem sibi commendatam fuisse: affirmatq; se eius laudibus nullo loco defuturum. Deinde dicit se eius causa iuisse in senatum citius, quām proposuerat, ibiq; defendisse acerrime dignitatē Bruti: malle aūt ut ab aliis q̄ a seipso intelligat quæ de eo dixerit: hoc aūt affirmat se summo studio defensurum quæcunque ad eius dignitatē pertinebūt. qđ & si cognoscit multos alios facturos: tñ dicit se uelle esse primū in ea re. [Sexto die] .i. sex diebus postquam Mutina discessit.

[Postri-

[Postridie) postero die, quam uenit. [Mandata) quę uerbis ei commiseras. [Eodem tempore) simul & semel. [Quam) meam. [Exploratum habebis) certissimum tenebis. [Edixissent) fecissent edictum & decretum, ut senatus conueniret. [Referre) proponere. [De præsidio consulum des.) ut liceret consulibus designatis habere præsidium militū ad tutelam suā, ne interficerentur a Cęsarianis, q nos psequebant. erant aūt cōs. desig. Cn. Placus, & D. Brutus, q, ut uisum est 10 t. epist. huius 2 t. lib. postulauerat, ut liceret interfectorib' Cæsaris esse Romæ cum psidio. [Edictū tuo) .i. de te, uel qd' proposuerat de præsidio. [Vt silentium) ut nemo diceret de immortalibus tuis in rēp. beneficiis. [Quod factum esset) quia nemo dixit de tuis meritis pręter me. [Aut etiam me non adesse) subaudi nefas esse duxi. [Esset animaduersum) intellectum me uenisse in senatum. [Frequentissimi) omnes. [Literis aliorum) ne uidear obiicere tibi officium meum, si commemorauerim, quæ de te dixerim. [Cum multis) qui sunt parati ad idem faciendum. [Principatum huius rei) .i. tamen uelim tibi persuadeas me uelle esse in hac re principem .i. primum omnium.

ASCEN. LVpus &c.) Rñdens Bruti epistolæ dicit sibi Bruti dignitatem non minus quam suam esse cōmendatam ac caram: dein q; eius cā iuisse in senatum, & ibi dignitatem eius acerrime defendisse. qd' ex aliis potius quam ex se illum discere uelit, polliceturq; se omnia, q ad eum ptinebunt, pro uirili sua defensurum. Ordo est. Lupus noster cum uenisset Romam Mutina .i. ab urbe in Italiam nō longe a Rhegio, sexto die .i. spatio sex dierum, conuenit me .i. ad me postridie .i. die q proxime secutum est mane, & exposuit mihi diligentissime mandata tua, & reddidit literas, quod (ut erat in literis) tu cōmendas mihi dignitatem tuam. Ego existimo te cōmendare mihi meam dignitatem eodem tpe; hoc est quasi eadem opera, quam .s. dignitatem meam non habeo cariorem tua .i. quam tuam mehercule .i. ita psequente, ut uerum dico. Quare tu facies mihi gratissimum, si habebis exploratum .i. omnino certum nullo loco, nec consilium meum, nec studium meum defuturum tuis laudibus. Cum trib. pl. edixissent .i. denūciassent publice sup. ut senatus adesset, ad 14. cal. Ian. & haberent in animo referre .i. consulere senatum de præsidio consulum designatorum .i. quod præsidium illis adderetur, quamquam statueram non uenire in senatū ante cal. Ian. tñ cum edictum tuum esset propositum eo ipso die, duxi .i. existimaui nefas esse aut senatum haberi ita ut sileretur de tuis immortalibus meritis in remp. quod factum esset .i. si ita dicere liceat, silentium aut tacitum fuisset de eo, nisi ego uenissem, aut etiā me non adesse, si quid diceretur honorifice de te. Itaq; ego ueni mane in senatum: quod cum esset animaduersum, senatores frequentissimi conuenerunt. Sed sup. ego malo te cognoscere literis aliorum, quam meis, ea quæ egerim de te in senatu, & quæ dixerim in concione .i. congregatione hominum maxima. Ego uelim sup. ut persuadeas tibi illud me suscepturum, sup. esse & defensurum semper summo studio omnia quæ pertinebunt ad augendam dignitatem tuam quæ est amplissima p te .i. absq; alicuius suffragio. Qd' quamquam intelligo me esse facturum cum multis: tñ appetam .i. conabor habere principatum .i. primum locū huius rei .i. in hac re.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Brutum, ut pro resp. laboret, neque senatus auctoritatem ad id expectet, sed suo consilio confidat.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP.

Scribonia genus. CVm adhibuisset domi meæ Lupus me, & *Libonem, & Seruium, consobrinum tuum; quæ mea fuerit sententia, cognosse te ex C. Seio arbitror; qui nostro sermoni interfuit. reliqua, quāquā statim Seium Græceius est subsecutus, tñ ex Græceio poteris cognoscere. Caput autem est hoc, qd' te diligentissime *percipere, & meminisse uelim, ut ne in libertate, & salute populi R. conseruanda auctoritatem senatus expectes nondum liberi: ne & tuum factum condemnes; (nullo .n. publico consilio remp. liberasti: quo est etiam res illa maior, & clarior) & adolescentem, uel *puerum potius Cæsaré iūdices temere fecisse, qui tātam causam publicam priuato consilio susceperit; denique homines rusticos, sed fortissimos uiros, ciuesq; optimos, deméntes fuisse iudices, primum milites ueteranos, commilitones tuos, deinde legionem *Martiam, legionem quartam, quæ suum consulem hostem iudicauerunt, seq; ad salutem reipub. defendendam *contulerunt. uoluntas senatus pro auctoritate haberi debet, cum auctoritas impeditur metu. postremo suscepta tibi causa iam bis est; ut non sit integrum; primū idibus Mart. deinde proxime, exercitu nouo, & copiis comparatis. quamobrem ad omnia ita paratus, atque animatus esse debes, non, ut nihil facias, nisi iussus, sed ut ea geras, quæ ab omnibus summa cum admiratione laudentur. Vale.

superlata, percipere primum, deinde meminisse.

annum ætatis agentem 19, Velleius l. 2. Tacitus l. 13. et ep. 28. l. 10

uide Phil. 3. 13. et 14

Octauiano se tradiderunt. Velleius l. 2.

NVAAR. CVm adhibuisset) Cum domi Cic. multi ex amicis Bruti congregati essent, ut consultarent, quid a Bruto agendum esset, scribit Cic. Brutum posse intelligere sententiam suam ex M. Seio, qui omnibus rebus interfuit. illud autem suadet, ut in conseruanda libertate & salute P. R. non expectet auctoritatem & iussa senatus; sed ipse faciat, quod putabit, & iudicabit esse faciendum: quia satis intelligitur senatus iussisse, si habeat uoluntatem; sed non audet ob aliquem metum iubere. Postremo ostendit omnino pseuerandū esse Bruto ad defendendam libertatem, cū iam bis id inceperit, a quo incepto non pōt bonus ciuis sine infamia desistere. [Adhibuisset) adiunxisset, aggregasset. [Sententia) iudicium de eo qd sit agendū. [Subsecutus est) successit statim, postquam Seius discessit. [Caput) summa, principium. [Percipere) intelligere. [Vt ne) ordo est, ut ne expectes auctoritatē senatus in libertate conseruanda. [Auctoritatem) sctam, senatusconsultum. [Nondū liberi) .s. senatus .i. q adhuc non est ea in libertate, ut audeat decernere qd tibi sit agendū. [Ne & tuū) subaudi uelim. [Ne dānes tuum factum) .i. pœniteat te, & putes te male fecisse qr Cæsaré interfeceris. [Nullo publico) sed tuo. [Quo) ob quā rem, quia tuo consilio & nō publico usus es. [Clarior) illustrior. qa si publico consilio id fecisses, esset tua laus cum multis cōmunicanda. [Et adolescentem) subaudi uelim, ne iudices Cæs. adolescenté. [Temere fecisse) .i. imprudenter. [Tantam causam) defendendę reip. [Priuato suo) nō cōmittente ei senatu. [Denique) subaudi uelim ne iudices. [Hoies *rusticos) homines imperitos & timidos, quales solent esse rustici. [Sed uiros fortissimos) bene uiros dixit contra hoies, qa ad uirtuté refertur. [Fortissimos) maximi animi, contra quod dixit, rusticos. [Fuisse dementes) sed potius sapiétes. [Commilitones) q tecum militauerunt sub Cæs. in Gallia primū, subaudi ne iudices dementes fuisse. [Suū consulé) M. Ant. q erat cōsul, cū Cæs. est interfectus. [Voluntas) intētio. [Pro auctoritate) pro decreto. [Metu) timore alicuius, ne audeat ea dicere & decernere q sentit & uellet fieri. sicut tūc pp Ant. timorem non audebat senatus dicere, qd' uolebat. [Causa) tuendæ reip. [Vt non sit) ut iam nō liceat tibi desistere, si uelis, non sit amplius in ptate tua omittere causam bis susceptā. [Primū) suscepta est tibi causa. [Idib' Mart.) quo die Cæsaré interfecisti. [Proxime) nuperrime. [Exercitu nouo) a te collecto. [Animatus) inflāmatus. [Ita non ut nihil facias nisi iussus) .i. nō ita ut nihil facias, nisi quod iusserit senatus, sed ita debes esse aiatus. [Vt ea geras) .s. iudicio tuo. [Cum summa admiratione) quia sunt & subito & optime facta. talia enim solent esse admirationi.

Verg. l. 1. c. 3.

ASCEN. CVm adhibuisset &c.) Cum multi ex amicis Bruti domi Cic. consultarent, quid Bruto agendum esset, intererat M. Seius, a quo dicit Brutum posse omnia intelligere. Monet autem ut pergat, nec expectet auctoritatē & iussa senatus, q satis iussisse uisus est, cū se uelle significaret, licet ob metū palā non auderet. Ordo est. Cū Lupus adhibuisset .i. ad consultationé aggregasset domi meæ me & Liboné & Seruiū consobrinū tuum, ego arbitror te cognoscere ex Cn. Seio, qui interfuit sermoni nostro, quæ fuerat snia mea. & tu poteris cognoscere reliqua ex Græceio, quamquam Græceius subsecutus est statim Seiū. aūt .i. sed, caput .i. principalis cōclusio est hoc .i. hoc nō, quod uelim te pcipere & meminisse diligētissime, ut ne .i. nō expectes auctoritatem senatus nōdum liberi in libertate & salute P. R. cōseruanda, ne .i. simul, cōdēnes factū tuū, (nullo .n. consilio publico liberasti remp. quo .i. p qd', res illa .s. quam egisti, est sup. etiam maior & clarior .i. illustrior, quam si alterius auctoritate eam suscepisses) & iudices Cęs .i. Octauianum adolescentem uel potius puerum, fecisse temere .i. inconsiderate qui susceperit tantam causam publicam .s. quā tam peregerat, denique tu iudices .s. hic homines rusticos, sed uiros fortissimos & ciues

ues optimos, primum milites ueteranos cōmilitones tuos, deinde legionem Martiam, legionem quartam, quæ iudicauerūt, suū consulem.ſ.Ant. hostem.ſ.P.R.& contulerunt ſe ad ſalutem reip. defendendam, hos, inquam, oēs iudices fuiſſe demeures. Sed non eſt ita iudicandum, quia uolūtas ſenatus debet haberi pro auctoritate, cum auctoritas.i.publica approbatio impeditur metu. Poſtremo.i.quod ultimo loco dico, cauſa eſt ſuſcepta tibi.i.a te iam bis ut non ſit.ſ.tibi integrum.i.mere liberum utrū pergas, an deſiſtas, quia neceſſe eſt pergere. Primum ſup.ſuſcepta tibi, idib⁹ Martiis, quibus Cæſarem occidiſti, deinde proxime, exercitu nouo & copiis comparatis. Quamobrem tu debes eſſe paratus atque animatus ad omnia ita, non ut facias nihil niſi iuſſus, ſed ut geras ea, quæ laudentur ab omnibus cum ſumma admiratione.

ARG. Scribit de legatis ad Antonium de pace miſſis, quæq; ſit omniū de Bruto expectatio, conſenſioq; ad libertatem recuperandam.

M. CICERO S.D. D. BRVTO IMP. 8

p, Paulla, ut olla, pro aulla. unde ep.10.l.8. ep.4.l.12. & Phil.6.

EO tempore *Polla tua miſit, ut ad te, ſi quid uellem, darem literarum, cum, quid ſcriberē, non habebam. omnia.n.erant ſuſpenſa propter expectationem *legatorum: qui quid egiſſent, nihil dū nunciabatur. hæc tñ ſcribenda exiſtimaui: primum, ſenatum populumq; R. de te laborare non ſolum ſalutis ſuæ cauſa, ſed etiam dignitatis tuæ. admirabilis eſt.n.quædam tui nominis caritas, amorq; in te ſingularis omnium ciuium. ita.n.ſperant, atq; confidunt, ut antea rege, ſic hoc tempore *regno te remp. liberaturum. Romæ delectus habetur, totaq; Italia: ſi hic delectus appellandus eſt, cum ultro ſe offerunt omnes: tantus ardor animos hominū occupauit deſiderio libertatis, odioq; diutinæ ſeruitutis. De reliquis rebus a te iam expectare literas debemus, qd ipſe agas, quid noſter Hirtius, qd Cæſar meus: quos ſpero breui tempore ſocietate uictoriæ tecum copulatos fore. Reliquum eſt, ut de me id ſcribam, quod te ex tuorum literis & ſpero, & malo cognoſcere; me neque deeſſe ulla in re, neque unquam defuturum dignitati tuæ. Fac ualeas.

rege.n. interfecto, regias nunc inueniuntur, ut epiſt.1. lib.12.

HVBER. EO tempore) Quo tempore Br. maximis uiribus Ant. opprimebatur Mutinæ, oſtendit Cic. Brutum magnæ curæ eſſe ſenatui non ſolum pp ſalutem publicam, ſed etiam propter dignitatem ipſius Bruti, quem dicit eſſe omnibus ciuibus cariſſimum, in quo maximam habeāt ſpē perpetuæ libertatis. mouet autem eum quid fiat in Italia: & petit ſe ab eo certiorem fieri quid & ipſe & Hirtius & Octauius agant. Poſtremo pollicetur ſe nulla re defuturum eius dignitati. [Polla tua).ſ.uxor. [Cum).i.quo.ſ.tpe.[Suſpenſa) adhuc incerta & dubia.[Legatorum) qui miſſi fuerant ab Antoniū ut ab obſidione deſiſteret.[Nihil dū) p nihil, nā dū adiectio eſt, ſicut ades dum uel certe nihil dum pro nōdum more græco.nā & μηδέπω, & μήπω, pro nōdū dicitur apud Græcos.[Confidunt) certiſſimū hñt, ſine dubitatione credunt. [Vt) ſicut. [Rege) Cæſare. Erat aūt regium nomen apud Rom. inuidioſum, unde ad fugiendum inuidiā Cæſar, imperator, q̄ rex, appellari maluit. [Regno) dominatu quorundā.[Delectus) q, ut ſupra diximus, ex diuerſis locis aliqb⁹ electis fit. ſed qm oēs & non quidā ſe offerebant ad tuēdā libertatē: ideo correxit, dicens, ſi hic delectus appellādus, cū potius ſit appellanda cōis oīum cōſpiratio. [Vltro) ſponte, non inuitati.[Reliq̄ ē eſt) ſupereſt.[Tantus ardor) admiratione. ut, Tantæ molis erat Romanā condere gentē. [Diutinæ) lōgæ.[Hirtius) cōſul, q erat in caſtris.[Cæſar) Octauianus. [Societate uictoriæ) quia ſimul eritis uictores. [Reliquū eſt) ſupeſt.

ASCEN. EO tpe &c.) Quo tpe M. Ant. maximis uiribus opprimebat Mutinā, ſcripſit ad Brutum Cic. dicens eius ſalutē maxime curæ eſſe ſenatui omnique populo, cum ſponte ſua nomina darent, & ad militiam ſcriberentur pro liberando eodē, & per eum rep. ſobleuādā a regno, ut liberata erat a rege. Ordo eſt. Polla tua.ſ.uxor miſit ad me, ut ſi qd literarum uellē ſup.dare ad te, darem. Sunt qui legant dare, quo ſubaudiendum eſſet aliud uerbū quale eſſet, ut ſup. admoneret, aut ſciret &c. eo tpe, cū.i.q, nō habebā quid ſcriberē. Omnia.n.erant ſuſpenſa pp expectationē legatorum, qui miſſi fuerant ad Ant. ut deſiſteret ab obſidione. q.ſ.legati quid egiſſent.ſ.apud Ant. nihil dū.i.nihil adhuc nunciabatur. Ego tñ exiſtimaui hæc ſcribēda S. P. Q. R. laborare de te nō ſolum cauſa ſalutis tuæ, ſed de dignitatis tuę. Enim.i.qa caritas quædam nominis tui eſt admirabilis, & amor omnium ciuium eſt in te ſingularis. Ipſi.n.ſperant atque confidunt ita te ut antea.ſ.liberaſti remp. rege.i.tyranno, ita te liberaturum ſup.eſſe hoc tpe remp. regno, hoc eſt ut nullus deinceps ſe regē profiteri audeat. Delectus.i. conſcriptio militum, qui de multis legitur, habetur Romæ, & in tota Italia: ſi hic.i.hmōi conſcriptio eſt appellandus delectus, cum oēs ſe offerūt ultro. Tantus ardor occupauit.i.inuaſit animos hominū deſiderio libertatis, & odio ſeruitutis diutinæ. Nos debemus expectare a te literas de reliquis rebus, quid.ſ.ipſe.i.tu agas, quid Hirtius noſter, ſup.agat, qd Cęſ. meus.ſ.ſingularis amicus. dicit meus, quia pp interfectū Cæſ. a quo heres ſcriptus erat, & filij loco habitus, non audet eū Bruto dicere amicū, ſup.agat. quos ſpero breui tpe fore copulatos tecum ſocietate uictoriæ. Reliquum eſt, ut ſcribā id de me, qd ego & ſpero, & malo te cognoſcere ex literis tuorum, neque deeſſe, neque defuturum ulla in re dignitati tuæ. Fac ualeas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Ciceronem, ut operam det, ne ob conſulum mortem reſp. detrimentum capiat amplius: & ſuam operam reip. pollicetur.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 9

PAnſa *amiſſo, quantum detrimenti reſp. acceperit, non te præterit. nunc auctoritate, & prudentia tua proſpicias oportet, ne inimici noſtri, conſulibus ſublatis, ſperent ſe conualeſcere poſſe. ego, ne conſiſtere poſſit in Italia Antonius, dabo operā. ſequar eum conſeſtim. utrunq; me præſtaturum ſpero, ne aut Ventidius *elabatur, aut Antonius in Italia moretur. in primis rogo te, ad hominem uentoſiſſimum Lepidum mittas, ne nobis bellum redintegrare poſſit, Antonio ſibi coniuncto. Nam de Pollione Aſinio, puto te perſpicere, qd ſit facturus. multæ, & bonæ, & firmæ ſunt legiones Lepidi, & Aſinij. Neq; hæc iccirco tibi ſcribo, q te non eadem animaduertere ſciam, ſed q mihi perſuaſiſſimum eſt, Lepidum recte facturum nunquam; ſi forte uobis id de hoc dubium eſt. Plancum quoq; cōfirmetis, oro: quem ſpero, pulſo Antonio, reip. non defuturū. Si ſe alpes Antonius tranſiecerit, conſtitui pſidium in alpibus collocare, & te de omni re facere certiorem. IIII. kal. Maij, ex caſtris, Rhegij.

Hirtiū non nominat: quòd in Panſa prudentia manet.

elapſus tamen eſt cū tribus legionibus, ſeq; cū Antonio coniunxit. ep.33 et 34 l.10.& ſequenti h.l.

HVBER. PAnſa) Fuſo & ſuperato Antonio apud Mutinam non ſine clade & uulnere uictorum, quia in eo prelio præter multos milites interierunt etiā conſules, Hirtius & Panſa: hortatur Brutus Ciceronē ut puideat, ne cæde conſulum hoſtes uires recipe poſſint. dicitq; qd ipſe ſit facturus, & qd ſentiat de Lepido, Pollione & Planco. nam de Planco ſe bene ſperare dicit, cū de aliis duob⁹, & præcipue de Lepido dubitet. [Amiſſo) interempto. [Detrimenti) damni. [Non præterit te) ſcis. [Inimici) Antoniani. [Conſulibus) Hirtio & Panſa. [Sublatis) interēptis. [Conualeſcere) ualidiores fieri. [Cōfeſtim) ſtatim. [Vtrunque) qd' ſeqtur.ſ.[Ne aut Ventidius elabatur) .i.effugiat, ut Antenor potuit mediis elapſus Achiuis. erat.n. Ventidius Ant. amiciſſimus. [Pręſtaturū) effectutū. [Vētoſiſſimū) omniſſimū, mendaciſſimū, & leuiſſimū. [Redintegrare) renouare. [Perſpicere) prouidere & cū puto cōiunctū iri cū Ant. [Nunq̄ recte facturū) q a uideret inclinari ad Ant. [Perſuaſiſſimū) certiſſimū. [Cōfirmetis) ut pſeueret in tuēda libertate, ut ante cœpit. [Traiecerit) trāſmiſerit. [Præſidiū) milites q ſeruāt ipſas alpes. [Rhegij) q urbs eſt non pcul a Mutina.

ASCEN. PAnſa &c.) Fuſo Antonio apud Mutinam, non ſine clade eorum, qui uicerunt, quia Hirtius & Panſa conſules in eo conflictu ceciderant, hortatur Brutus Ciceronē, ut proſpiciat ne per necem conſulum hoſtis uires augeantur. dicitq; quid ipſe ſit fa-

ĉturus, & quid sentiat de Lepido, Pollione, & Planco. Ordo est. Non præterit te.i.scientiam tuam non fugit,hoc est bene scis,quantũ detrimenti resp.acceperit,Pansâ.s.consule amisso, quia occiso nunc oportet, sup.ut prospicias auctoritate, & prudentia tua, ne inimici nostri sperent se posse conualescere.i.fieri ualidiores, consulibus.s.Pansâ, & Hirtio sublatis.s.de medio uiuentium. Ego dabo operam ne Ant.possit consistere.i.sedem figere in Italia, sequar enim confestim, hoc est cum festinatione. ego spero me præstaturum.i.effecturum utrunque,ne aut Ventidius elabatur, aut Ant. qui iam elapsus erat, moretur in Italia. neutrum tñ præstitit. In primis rogo te, sup.ut mittas ad Lep. hominem uentosissimum.i.leuissimum, & inconstantissimum, ne possit redintegrare nobis bellum, Antonio coniuncto sibi. id aũt euenit. Nam ego puto te prospicere de Asinio Pollione, qui ꝓconsul in Hispaniis erat, quid sit facturus. Multæ,& bonæ, & firmæ sunt legiones Lepidi & Asinij. Neque scribo id tibi idcirco, quòd sciam te non animaduertere eadem, sed ꝙ persuasissimum est.i.oĩno creditum mihi, Lepidum nunq̃ facturum recte .i.ꝓ rep. Si id forte dubium est nobis de hoc.s.Lepido, confirmetis, oro, Plancũ, quem spero non defuturũ reip. Antonio pulso. ita aũt simulauit se facturũ,sed nihil boni effecit Sed si Ant. traiecerit alpes, ego constitui.i.ꝓposui collocare in alpibus ꝓsidium.i.militum custodiam, qui transitum ꝓhibeant, & facere te certiorem de omni re. Quæ ferè tota contra cõstitutum bonorum euenit. Nam Lep.& Ant.etiam Cęs. in partes suas traxerunt, & simul triũuiratum inierunt. Ex castris Rhegiis.i.q̃ fuot Rhegij. quod oppidum est non longe è Mutina.dictum Rhegium Lepidi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Scribit Ciceroni, se maxime illius patrocinium expetere in defensione suæ auctoritatis. deinde resp. calamitatem exponit, quodq; Ant.egerit a fuga, & quomodo facile superari potuisset, si omnia ex uoto successissent.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 10

NOn mihi *remp.plus debere arbitror, quã me tibi. gratiorem me esse in te posse, q̃ isti peruersi sunt in me,exploratum habes:si tñ hæc temporis uideantur dici causa, malle me tuum iudicium, q̃ ex altera parte omnium istorum.tu.n.a *certo sensu,& uero iudicas de nobis: qđ isti ne faciant,summa malenolentia, & liuore impediunt. interpellent me,quo minus honoratus sim; dum ne interpellẽt, quo minus resp. a me cõmode administrari possit. quæ quanto sit in periculo, q̃ potero breuissime exponam. Primum omnium, quantam perturbationẽ rerum urbanarum afferat obitus consulum, quãtãq; *cupiditatem hominibus iniiciat uacuitas, nó te fugit. Satis me multa scripsisse, quæ literis cõmendari possint,arbitror.scio enim,cui scribã. Reuertor nũc ad Antonium: qui ex fuga cum paruulam manũ peditum haberet inermiũ,ergastula soluendo,omneq; genus hominum arripiendo, satis magnum numerũ uidetur effecisse. huc accessit manus *Ventidij:quæ, trans Apẽninum itinere facto difficillimo,ad *Vada peruenit; atq; se ibi cum Antonio coniunxit. est numerus ueteranorũ, & armatorum satis frequens cũ Ventidio. consilia Antonij hæc sint necesse est; aut ad Lepidum ut se cõferat,si recipitur; aut Apennino,alpibusq; se teneat, & decursionibus per equites, quos habet *multos, uastet ea loca, in quæ incurrerit; aut rursus se in Etruriam referat; ꝙ ea pars Italiæ sine exercitu est. ꝙ si me Cæsar audisset,atq; Apẽninum transisset: in tãtas angustias Antonium compulissem, ut inopia potius, q̃ ferro,conficeretur. sed neq; Cæsari imperari põt: nec Cæsar exercitui suo. qđ utrũq; pessimum est. Cum hæc talia sint:quo minus,qđ ad me pertinebit,homines interpellẽt,ut supra scripsi,non impedio:hæc quemadmodum explicari possint,aut,a te cum explicabunt,ne impediantur, timeo. alere iam milites non possum. cum ad remp.liberandam accessi,H-S mihi fuit pecuniæ *cd amplius. tantum abest, ut meæ rei familiaris liberũ sit quidq̃, ut meos iam oẽs amicos ære alieno obstrinxerim. septenum numerum legionum iam alo; qua difficultate,tu arbitrare.non,si *Varronis thesauros haberem,sustinere sumptum possem. Cũ primum de Antonio exploratum habuero, faciam te certiorẽ. Tu me amabis, ita, si hoc idẽ me in te facere senseris. III.non.Maij, ex castris, *Dertona. Vale.

que tamen mihi maximè debet, ob tyrannũ a me cæsũ.

qui non erat. sed,quale quidque est, tale iudicat.

suspicionem suã de Octauiano significat:q cõsulatũ petiit, nõ adeptus patriæ bellũ mouit.

ep.17. 33. & 34.l.10

ep.13.h.l.

ep. 15. & 33. l.10.

expone,quadringẽties, hoc est,duo decies centena sestertiũ millia.

locus corruptus.

colonia. Plin.lib.3. cap.5. Derthonã Strabo nominat l.5.insignẽ ciuitatem, inter Genuã,et Placentiam.

HVBAR.

NOn mihi) M. Antonius,ut sæpe supra diximus,postquam superatus est apud Mutinam, semper quæsiuit secum Plancũ & præcipue cum Lep. coniungere. itaque cum Romæ ageretur de dignitate Bruti, multique ei aduersarentur: primũ ostendit Brutus se malle defensorẽ suũ solũ Ciceronẽ, q̃ oẽs alios. deinde ostẽdit,in q̃to piculo sit resp.exponitq; qđ fecerit Antonius post fugã suã ex Mutina:cui dicit potuisse obsisti, si Cæs. Octauianus uoluisset ei parere. q̃ omnia dicit, ut a Cic. diligenter exponanẽ in senatu.Postremo dicit, ad quam difficultatẽ pecuniæ sit redactus. [Rempub.) debere mihi, ꝑꝑ assiduam curam meam erga eam & ꝑꝑ immortale beneficium, quod ei præstiti, cum meo periculo eã ex tyrannide liberaui.[Quam me tibi).s.arbitror debere. [Peruersi)iniq,malo animo. [Dici causa).s.mea.i.uideat esse agendũ de me. uel,[Si).i.quamuis. [Mea cã uidetur dici) dũ uideatur defendi, & agi. [Ab iis).s.peruersis ciuibus,qui nó sunt in me ualde grati. [Omnium istorũ).s.iudicum. [Tu enim) ratio. [A certo s.)ex certa & uera snia, & ex cognitione rerũ. [Quod).s.iudicare ex certo sensu. [Maleuolentia) odio in me. [Liuore) inuidia. [Interpellent) impediant. q. d. nihil quæro mea causa, sed omnia cã reip. [Quàm potero breuissime) .i.quãto breuiori sermone potero. [Obitus) mors. [Consulum) Hirtij & Pansæ qui Mutinensi prœlio interierunt. [Vacuitas) locus consulum uacuus.quærebãt enim multi subsltuui in eorum locum,ut supra uidimus de Planc. & Octauio. [Quæ possint cõmendari literis) .i. possint scribi,qa reliqua potius sunt tacenda q̃ scribenda. [Cui) q.d. amicissimo & fidissimo. [Ex fuga) post Mutinense prælium. [Paruulam manum) exigua multitudine. [Ergastula) seruus qui in ergastulis erant. posuit aũt locum pro ipsis seruis. [Soluendo) liberando uinculis & seruitute. [Huc) ad supradicta. [Trans Apennimum).s.montem omnem in longum tendens, Italiam in partes duas diuidit, a dextra inferum.i.Tuscũ mare spectãs,a sinistra uero superum,quod Adriaticum uocant,in Siculum usque fretum progreditur. capit aũt initium, ut uoluit Str. a Genua,sicut alpes a Sabbatiis.inter Genuam uero & Sabbatios ducẽta ac sexaginta stadia intersunt. [Ad Vada) quæ Sabbatia Str. teste nuncupantur. quidam dicũt hodie appellari portũ Vadorum apud Saonã,quæ Sabbatia dicta est. [Ad Lepidũ) qui tenebat Galliã Narbonensem, ut sæpe diximus. [Decursionibus) subitis & improuisis insusionibus. [Si Cæsar audisset me) si paruisset mihi Cęsar Octau. [Angustias) difficultates. [Conficeretur)consumeretur, [Exercitui suo).s.potest imperare.[Ad me) ad honorem & rem meam. [Hæc) ordo est. Timeo quemadmodum hæc possint explicari.s.ut debent,& ut sunt uera. [Impediantur) a peruersis & maleuolis uiris.[Alere) uictu sustentare,pascere. [Cum accessit) dicit quantum detrimentum rerum suarum fecerit, qa cũ incepit liberare remp. habebat supra quadringẽta millia sestertiorum:nũc aũt dicit Brutus se nihil liberum hre in re familiari sua,sed ẽt accepisse mutuo,omnibus amicis suis pro se fideiussione obligatis, [Tantum abest).i.tm non est uerum. [Liberum) sine obligatione. [Vt obstrinxerim) obligauerim. [Ære alieno) debitis,pecunia mutuo accepta sub eorum fideiussione. [Septenum numerum legionum).i.septem legiones,quæ continebant supra quadraginta millia militum. [Varronis) qui illis temporibus fuerat ditissimus.[Exploratũ) certum,quod consiliũ sit capturus rebus suis.

NOn mihi &c.) Dicit se plurimũ debere Ciceroni a quo grauissime defensus erat. Ostendit etiam in quanto periculo sit resp. & quid moliatur Antonius: cuius inceptis facile obsistere potuisset, si Cæs. Octauius adiutorem habuisset. qđ & senatui indicari petit, & in quãta sit pecuniæ penuria. Ordo est. Non arbitror remp. debere mihi plus q̃ me tibi. tu habes exploratum .i.perspectum & cognitum, me posse esse, uidelicet si libere in

ASCEN.

ciuitate

ciuitate libera uiuere poſſem, gratiorem.i.magis memorem beneficij in te, quàm iſti peruerſi,qui.ſ.ob liberatam rép. ꝑ qua immortales mihi gratias debent, ut hoſtem patriç perſequuntur, ſint in.i.erga me. Autem.i.ſed, ſi uideatur hoc tpe.ſ.adhuc dubio & incerto de exitu belli dici.ſ.ſententia honeſta de me, ab his.ſ. peruerſis, cauſa ſimulationis.i.ut ſimulent ſe amicos reip.ego me hercule mallem.i.pluria æſtimem,iudicium tuum.ſ.ſolius de me, ꝗ ſup.iudicia omnium iſtorum.ſ.peruerſorum,ex altera parte.ſ.ſi iudicium tuum ponatur ex una parte quaſi bilãcis, & iudicia omnium peruerſorum in altera parte, ego pluris faciam iudicium tuum ſolius ꝗ omnium iſtorum, etiam ſi cauſa ſimulationis pro me iudicent. Tu.o.iudicas de nobis a ſenſu certo & uero.i.non ficto, nec pro tpe aſſumpto, quod iſti.ſ.peruerſi impediuntur ne faciant.i.impediuntur facere, non quia illis iuſta cauſa deſit, ſed ſumma maleuolentia & liuore.ſ.ſummo.i.extra inuidentia, quę hominem liuidum facit, hoc eſt plumbei coloris, qualis fit ex morſu non aperta cute, aut ex congreſſu uiolento. unde Tibullus, Tum ſuccos herbaſque dedi, quis liuor abiret, Quem facit impreſſo mutua dente Venus. Et Iuuen. Vuaque conſpecta liuorem ducit ab uua. Interpellent.i.innuo, aut concedo, ut interpellent.i.diſturbent & impediant me,quo minus.i.ut non ſim honoratus, dum ne.i.non interpellent.i.impediant quo minus.i. ut non reſp.non poſſit adminiſtrari cõmode a me. Quæ.ſ.reſpub.in quanto ſit periculo, ego exponam.i.declarabo, ꝗ.i.quantum potero breuiſſime.Primum omnium non fugit te.i.ſcientiam tuam, hoc eſt bene ſcis quãtam perturbationem omnium rerum urbanarum,hoc eſt urbis Romę,quæ per excellentiam dr̃ urbs obitus .i.interitus & cædes conſulum.ſ.Panſæ & Hirtij in bello occiſorum, afferat.ſ.modo. eſt.n.præſentis coniunctiui,non futuri optatiui. & quãtam cupiditatem nouitas.ſ.ſtatuum & gubernatorum iniiciat.i.ꝗ cupidi & auidi ſint homines,ut ſemper fuerunt innouandarum rerum, iniecta ſ ſpe per mortem conſulũ. Et ſup. aut de qua re,ego arbitror me ſcripſiſſe ſatis multa,quæ pñt cõmendari.i.tutò credi literis. Scio.n.cui ſcribam quia amatori reip. & homini ſapientiſſimo. Reuertor nunc ad Ant.q cum hñet paruulam manum militum inermium ex fuga.ſ.collectorum,ut eſſe ciſſe ſatis magnum numerũ.ſ.militum,ſoluendo.i.aperiendo ergaſtula.i.ſeruos ipſos, q in ergaſtulis ligati tenebantur ad faciendum opus dñis ſuis, & arripiendo omne genus hominũ, ut ſunt latrones,ſicarij,exules, parricidę,q ſolum uerterunt,& ſimiles.Huc.i. ad hoc malũ aut ad hanc uim militum,acceſſit.i.addita eſt manus .i.exercitus Vẽtidij, quæ.ſ.manus itinere difficillimo facto trans Apẽninum.ſ.montẽ,q Italiam dirimit a Liguſtico mari,in Adriaticũ ferè procẽſus,ꝑuenit ad Vada.ſ.Sabbatia, nũc q̃dam portum Vadorũ ad Saonam dici uolunt,atque cõiunxit ſe ibi cũ Ant. Numerus ueteranorũ.ſ.militum cum prius paucos armatos habuiſſet, eſt ſatis frequẽs.ſ.in exercitu Antonij poſt aduentũ Ventidij. Neceſſe eſt ut conſilia Antonij cũ Vẽtidio ſint hæc; aut ut.ſ.Ant. cõferat ſe ad Lepidũ,ſi recipitur.ſ.a Lepido; aut teneat ſe Apennino.ſ.mõte & alpib⁹ hoc eſt in Liguria inter Apenninũ,& alpes, & uaſtet ea loca quæ incurrerit decurſionibus per equites quos habet multos; aut referat ſe rurſus in Hetruriam, quod ea pars Italiæ eſt ſine exercitu. quod.i.quã rem ſi Cæſ.ſ.Octauius audiſſet me, atque tranſiſſet in Apenninũ pręcluſurus.ſ.iter Ventidio, ipſe cõpuliſſem Ant.in tantas anguſtias,ut cõficeretur.i.cõſumeretur & periret potius inopia.ſ.cõmeatus ꝗ ferro. Sed neque põt .ſ.a me, aut quoq; imperari Cæſari, nec Cæſar ſup. poteſt imparare ſuo exercitui, quod utrunque eſt peſſimũ. Cũ hæc ſint talia .i.tam periculoſa, nõ impedio.i.non obſto ut ſcripſi ſupra quo.i. ut homines minus.i.nõ interpellent.i.diſturbent quod pertinebit ad me.i.ad honorẽ meũ. Ego timeo.ſ.non inueniri.aut timeo pro dubito, ſicut dubito pro timeo interdum accipitur.quemadmodũ hæc.ſ.quæ impendent mala, poſſint explicari.i.abſolui, aut ne imdiauur eum.i.qñ explicabuntur a te. Ego non poſſum iam alere milites quia pecuniæ defecerunt. Cum.i.qñ acceſſi ad rempub.liberandam, fuit mihi amplius quattuor millibus ſeſtertium pro ſeſtertiorum. quod ſi non dr̃, dicere tñ licet, quia ſeſtertius reperitur.ſic ordo,ſeſtertium fuit mihi amplius quattuor millibus. Tantum abeſt ſup.nunc ut quidquam rei meæ familiaris ſit liberum.i. non obligatum ęre alieno, ut obſtrinxerim iam omnes amicos meos ære alieno.i.debito quo ſe pro me obligauerunt. Ego alo numerum ſeptenum legionum.i.legiones ſeptem numero, in q̃bus ſunt ultra quadraginta millia militum. Arbitrare tu.i.exiſtima,qua difficultate.q.d.nimirum maxima. Ego non poſſem ſuſtinere ſumptus.i.impendia, ſi haberem theſauros Varronis, hominis ditiſſimi. Ego faciam te certiorem,cũ primum habuero ſup. aliquid exploratum de Antonio. Tu amabis me, ſi ſenſeris ſup. me facere hoc idem in te. Datum, ſup.aut ſcriptũ Derthone, alij habent, Dertona, ſubaudiendo ex caſtris. iij.non.Maias.

M Alle me tuum iudicium) referuntur hæc ad id,quod dixit, exploratum habes.totum autem hunc locum ex libro Pauli Boti, & Vincentii Riccij emendauimus. PAVL. MAN.

Arg. Scribit de Antonij profectione ad Lepidum, & de dubia Planci fide, ſimulq; in remp. ſtudio, atque conſtantia.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. M. CIC. 11

EOdem exemplo literæ a te mihi redditæ ſunt, quo pueri mei attulerunt. Tantum me tibi debere exiſtimo,quantum perſoluere difficile eſt. Scripſi tibi, quæ hic gererentur. in itinere eſt Antonius: ad Lepidum ꝓficiſcitur:ne de Planco quidem *ſpem adhuc abiecit,ut ex libellis eius animaduerti, qui in me inciderunt:in quibus,quos ad Aſinium,quos ad Lepidum,quos ad Plancum mitteret, ſcribebar. ego tñ non habui ambiguum, & ſtatim ad Plãcum miſi, & biduo ab Allobrogibus, & totius *Galliæ legatos expecto; quos confirmatos domum remittam. Tu, quæ iſtic opus erunt adminiſtrari, proſpicies, ut ex tua uoluntate, reique pub. commodo fiant. maleuolentiæ hominum in me, ſi poteris, occurres: ſi non poteris, hoc te conſolabere, quòd me de ſtatu meo nullis contumeliis deterrere poſſunt. Pridie non. Maij, ex caſtris, finibus *Statiellenſium.

ob amicitiæ recordationem.ep.33. lib.10.

ciſalpinæ. nam tranſalpinæ præerat Plancus.

Plinius, & alij.

EOdem) Cum Ant.poſt cladem Mutinenſem alpes uerſus fugiſſet, ſcribit Brut. ſe dubitare de Lep.& Pl.ne cum eo coniungãtur, quia miſerat Ant.ad eos nuntios occulte,ſicut Br.ſe cognouiſſe dicit ex quibuſdam ſcriptis Ant.quæ ad eius manum ꝑuenerunt. dicit tamen ſe expectare & ex Allobrogibus, & ex oĩ Gallia legatos, quos ſperat remiſſurum domum confirmatos. Poſtremo orat Cic. ut eum Romæ defendat. [Quo).ſ.exẽplo.[Pueri) ſerui. [Perſoluere) ſatisfacere. [Ex libellis) codicillis,literis. [Eius) Antonij.[Inciderunt in me)caſu quodam uenerunt ad manus meas. [In quibus)libellis. [Quos).ſ.nuntios ſecretos. [Aſinium) Pollionem, qui pręerat Hiſpaniæ,ut ſupra lib.x. [Non habui ambiguum) non poſui in dubio, ſed ſtatim credidi. [Miſi).ſ. nomine meo nuntium. [Biduo) intra duos dies. [Ab Allobrogibus)populis qui ſtatim occurrunt ſuperatis alpibus,de q̃b⁹ lib.x. [Et totius Gallię).ſ.legatos. [Confirmatos) bene perſuaſos ad defendendam libertatem Romanam,ne faueãt Ant. [Iſtic) Romæ. [Adminiſtrari) geri. [Proſpicies) prouidebis. [Occurres) reſiſtes. [Hoc) hac re. [Conſolabere).ſ.te. [Deterrere)remouere ab officio & defenſione libertatis. [Contumeliis) iniuriis. HVBER.

EOdem &c.) Ex Alpibus ſcribens Brutus dicens ſe dubitare de Lep. & Plãco, ne cum Ant. coniungant,quia miſerat ad eos nũtios occulte,dicit ſe expectare Allobrogas: & petit a Cic. defendi. Ordo eſt. Literæ ſunt redditæ mihi a te.ſ.miſſæ,eodem exemplo.i.eadem forma ſcribendi & eodem argumẽto quo pueri mei.i.ſerui, attulerunt.i.annuntiauerunt mihi uerbis, hoc eſt id, quod pueri mihi annuntiauerant de te, perſpexi in literis tuis q̃ fuerunt cõſonę uerbis eorũ. & ideo ego exiſtimo.i.iudico me debere tibi tñ, quantum difficile ſit perſoluere.Scripſi tibi q̃ geruntur hic. Ant. eſt in itinere, proficiſcitur ad Lep. ne q̃dẽ.i. non etiam, aut ſaltem abiecit ſpem de Planco.ſ. in partes ſuas uocando, ut animaduerti ex libellis.i.epiſtolis eius, qui inciderunt in me.i.in manus meas aut meorum. In quibus.ſ.libellis ſcribebar, quos.ſ.nuntios,aut ſolicitatores mitteret ad Aſinium.ſ.Pollionem in Hiſpaniam, quos mitteret ad Lepid. quos ad Plancũ. Ego tamen non habui ambiguum.i.dubium, & miſi ſtatim ad Pl. & expecto biduo.i.intra biduum, legatos ab Allobrogibus populis Galliæ inter alpes, & Rhodanum, & legatos totius Gallię, quos.ſ.legatos; ubi uenerint, ego mittam domum.ſ.ſuam confirmatos.ſ.in fide reip.Romanæ. Tu proſpicies,quæ opus erũt adminiſtrari iſtic.i.Romę ut fiant ex uolũtate tua, & commodo reip. Tu occurres.i.reſiſtes, ſi poteris, maleuolentię hominum in me: ſi non poteris, conſolabere, ſup. te, hoc, in hac re, ꝙ ipſi maleuoli nullis contumeliis poſſunt deterrere me de ſtatu meo. ASCEN.

Giberti

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Mirari se dicit, cur Antonium Brutus confestim non sit persecutus, cum id plerique illi facile fuisse dicant: hortaturq; sub finem, ut omnes calumnias, quantum fieri potest, uitet.

M. CIC. S. D. D. BRVTO IMP. COS. DES. 12

TRes uno die a te accepi epistolas; unam breuem, quam Flacco Volumnio dederas; duas pleniores, quarum alteram tabellarius T. Vibij attulit, alteram ad me misit Lupus. Ex tuis literis, & ex Græceij oratione non modo non restinctum bellū, sed etiam inflammatum uidetur. non dubito autem pro tua singulari prudentia, quin perspicias, si aliquid firmitatis nactus sit Antonius, *omnia illa tua præclara in remp. merita ad nihilum esse uentura. ita enim Romam erat nūtiatum, ita persuasum omnibus, cum paucis inermibus, perterritis metu, fracto animo fugisse Antonium. qui si ita se habet, ut, quemadmodum audiebam de Græceio, confligi cū eo sine periculo non possit: non ille mihi fugisse a Mutina uidetur, sed locum belli gerēdi mutasse. itaque homines alij facti sunt. non nulli etiam querūtur, ꝙ persecuti non sitis. opprimi potuisse, si celeritas adhibita esset, existimant. omnino EST hoc populi, maximeq; nostri, in *eo potissimum abuti libertate, per quem eam consecutus sit. sed tamen prouidendum est, ne quæ iusta querela esse possit. res sic se habet. is bellum confecerit, qui Antonium oppresserit. hoc quam habeat uim, te existimare malo, q̃ me apertius scribere. Vale.

** duo scripta nominauit ep. 7. Cæsaris mortem, & copias resp. causa cōparatas. accessit postea uictoria Mutinensis.*

** id est in eū liberrime loqui.*

HVBER. TRes uno die) Cum scripsisset Brutus Cic. & Græceius coram retulisset, M. Ant. ita fugisse ex prœlio Mutinensi, ut aduersus eum non posset sine periculo pugnari, Cic. qui credebat eum penitus fractum, dicit nunc non uideri sibi eū fugisse, sed potius mutasse locum ad bellū gerendum. itaque dicit multos queri de Bruto, ꝙ eum statim non persecutus sit anteq̃ permitteret eum uires recipere: quoniā est optimo hostem, ꝙ si usus esset celeritate in persequendo, facile potuisset eum opprimere. q̃ querelam dicit esse ex ingratitudine. Sed tñ hortatur eum, ne det aliqui iustam de se querelæ causam. [Pleniores) longiores. [Restinctum) sopitum, penitus amotū. [Inflāmatum) incensum, ut augeatur. & bene restinctum & inflāmatum dixit, quia, ut sæpius diximus, comparatur bellum incendio. [Nactus sit) acceperit. [Illa) quæ ante hac fecisti. [Fracto aīo) debilitato & sine ulla spe. [De Græceio) .i. a Græceio. amabant. n. antiq; frequenter ponere de pro a. [Confligi) certari pugna. [Locū) aptiorē sibi q̃ esset Mutinæ. [Fracti s.) ceciderunt animo. [Queruntur) de te & exercitu tuo. [Opprimi) Ant. [Populi) cuiuslibet gñaliter. unde est prouerb. Beneficia, q̃ in popolum cōferūtur, in nullum cōferunt. [Hoc) hic mos. [Nostri) Romani. [Abuti libertate) esse nimiū liberū & ingratū cōtra rōnē in male dicēdo & malefaciēdo ei p quē libertatē cōsecutus sit. De multis talibus exēplis lege Val. Max. in c. de ingratis. [Sit) p erit. [Cōfecerit) finierit. [Quā uim habeat) qd̃ pōdus. sic. n. *supra scripsit ad Pl. id pbans auctoritate Homer. q solū Vlyssem euersorē Troiæ appellauit. [Apertius) plurib⁹ uerbis.

** ep. 13. 19. & 20. l. 10*

ASCEN. TRes &c.) Cū intellexisset Cic. quas uires haberet M. Ant. dicit eum non fugisse, sed locum mutasse uideri: itaq; Brutum, ꝙ eum non sit statim psecutus, monet, caueat dare iustam querelę causam. Ordo est. Ego accepi a te tres epistolas uno die, unam breuē, quā dederas. s. perferēdā Flacco Volūnio; duas pleniores. i. plenius rem declarātes, q̃a pliaiores. Quarū. s. duarū tabellarius Titi Vibij attulit alteram. Lupus misit ad me alterā. Bellum uidetur ex literis tuis. i. ut sonant literæ tuę, & oratione Græceij. i. sm̄ quod Græceius locutus est, nō modo nō restinctū, sed et inflāmatum. Nō dubito aūt quin pspicias p singulari prudentia tua, si Ant. nactus sit. i. acquisiuerit aliqd firmitatis; omnia illa præclara merita tua in remp. esse uentura ad nihilum, q̃a nūc uidereris tm̄ peccasse, quantum prius demeruisse. Enim. i. q̃a nunciatum erat Romam ita, persuasum erat omnibus ita, Ant. fugisse animo fracto. i. hñs animum fractum, cū paucis. s. militibus inermibus, & sup. perterritis metu. Qui. s. Ant. si habet se ita, ut non possit confligi. i. conflictus fieri, hoc est pugnari cum eo sine piculo, quemadmodum audiebā de. i. ex uel a Græceio: ille. s. Ant. nō uidetur mihi fugisse de Mutina, sed mutasse locū gerendi belli. Itaque. i. & ita homines, hoc est ciues R. alij. s. aliqui sunt fracti. s. animo. i. desperantes de uictoria. nōnulli q̃runtur. i. conqueruntur et quòd non sitis persecuti eos. s. fugientes tantisper, dum erant trepidi & inermes. Ipsi sup. existimant eos potuisse opprimi. i. ui expugnari & occidi si celeritas. s. persequēdi eos esset adhibita. Callide quod ipse opinatur, ne Brutū lædat, dicit alios opinari: uerūtñ fieri potuit ut alij opinarentur. Hoc. s. qd̃ dicet, uidelicet abuti libertate. i. nimis libere loqui, potissimum. i. præcipue in eo, uidelicet in te, p quém consecutus sit eam. s. libertatē. Est omnino. s. proprium populi, & maxime nostri. i. nobis fauentis. Sed tñ i. tametsi forte populus id inique fecerit, tñ prouidēdum est, ne qua iusta q̃rela possit esse. Res. i. negotium hoc, habet sic se, sup. ut is confecerit. i. finierit bellū, qui oppresserit Antonium. Quam uim. i. efficaciam habeat hoc. s. consilium aut dictū, malo te existimare. i. iudicare quam me scribere apertius.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusatoria est epistola, qua purgat se ab iniustis querelis, quòd Antonium non sit mox persecutus, hortaturq; Ciceronem, ut & ipse, & omnes boni bono animo sint, sed tamen soliciti in curanda republica.

D. BRVTVS IMP. COS. DES. S. D. M. CIC. 13

IAm non ago tibi gratias. cui enim re uix referre possum, huic uerbis non patitur res satisfieri. Attendere te uolo, quæ in manibus sunt. qua enim prudentia es, nihil te fugiet, si meas literas diligenter legeris. Sequi confestim Antonium his de causis, Cicero, non potui. eram sine equitibus, sine iumentis: Hirtium periisse nesciebam: Cæsari non *credebam prius, q̃ conuenissem, & collocutus essem. hic dies hoc modo abiit. postridie mane a Pansa sum accersitus *Bononiam. cum in itinere essem, nuntiatum mihi est, eum mortuum esse. recurri ad meas copiolas. sic enim uere eas appellare possum. sunt extenuatissimæ, & inopia omnium rerum pessime acceptæ. biduo me Antonius antecessit, itinere multo maiore fugiens, q̃ ego sequens. ille enim iit passim, ego ordinatim. quacunq; iuit, *ergastula soluit, homines arripuit: constitit nusquam prius, q̃ ad Vada uenit: quem locum uolo tibi esse notum. *iacet inter Apenninum, & alpes, impeditissimus ad iter faciendum, cum abessem ab eo millia passuum triginta, & se iam Ventidio coniunxisset; concio eius ad me est allata; in qua petere cœpit a militibus, ut se trans alpes sequerentur: sibi cum M. Lepido conuenire. succlamatum est, & frequenter a *militibus Ventidianis, (nam suos ualdequam paucos habet) sibi aut in Italia pereundum esse, aut uincendum. etiam orare cœperunt, ut Pollentiam iter facerent. cum sustinere eos non posset, in posterum diem iter suum contulit. hac re mihi nūtiata, statim quinque cohortes *Pollentiam præmisi, meumq; iter eò contuli. hora ante præsidium meum Pollentiam uenit, q̃ *Trebellius cum equitibus. sanequam sum gauisus: in hoc enim uictoriam puto consistere. in spem uenerant, ꝙ neq; Planci *quattuor legiones omnibus suis copiis pares arbitrabantur; neq; ex Italia tam celeriter exercitum transiici posse credebant; quos ipsi adhuc satis arroganter Allobroges, equitatusq; omnis, qui eò præmissus erat a nobis, sustinebant;

** cur crederet eius filio, quē occiderat? Appian. l. 3. de bel. ci.*

** quò ex pugna fugerat. Appianus, Dio.*

** supra, epist. 10.*

** Plin. lib. 3. cap. 5.*

** tres erant Ventidij legiones. ep. 33. & 34. lib. 10.*

** Plin. lib. 3. cap. 5.*

** is, de quo Philip. 11.*

** ep. 15. l. 10*

nebant; nostroq; aduētu sustineri facilius posse confidimus. tamen, si quo etiam casu Isaram se transiecerint; ne quid detrimēti reip. iniungant, summa à nobis dabitur opera. Vos magnum animum, optimamq; spem de summa rep. habere uolumus; cum & nos, & exercitus nostros, singulari concordia coniunctos, ad omnia pro uobis uideatis paratos. sed tamen nihil de diligentia remittere debetis, dareq; operam, ut quamparatissimi ab exercitu, reliquisq; rebus pro uestra salute contra sceleratissimam conspirationem hostium confligamus. qui quidem eas copias, quas diu simulatione reip. comparabant, subito ad patriæ periculum conuerterunt.

IAm non ago) Quia Cic. in præcedenti epist. familiariter mouerat Brut. ut daret operam, ne iustam querelæ causam du se daret, quia dixerat quosdam questos esse, quód non statim persecutus esset cum exercitu suo Ant. ex Mutinensi conflictu fugientem: sic enim potuisse facile opprimi: primum Brutus ostendit se tantum debere Cic. ut actione gratiarum non putet satisfaciendum, cui re uix satisfieri possit. deinde excusat se, quare statim non persecutus sit Ant. adducitque ad excusationem suam multas & iustas rationes. dicit quò se receperit M. Ant. & quod deliberet se facturum aduersus eum. hortatur aūt, ut omnes bonā spē habeāt de rep. & tñ ut semp sint parati & exercitu & ceteris reb' aduersus eos, qui sub prætextu defendendæ reip. magnas sibi uires comparāt, ut eā opprimat. [Res) honestas. [Attendere) diligenter considerare. [In manibus) in potestate. i. q̄ fieri possunt. [Nihil te fugiet) nihil te latebit, nihil ignorabis. [Qua) .i. ea prudentia, qua es. [Sequi) incipit se excusare. [Sine iumentis) quæ deferrent impedimenta & sarcinas militares. dīr enim iumenta tantummodo ea animalia, quę iuuant humeris ferre onera, ut equi, muli, asini, cameli & cetera huius generis; non etiā quæ trahunt, nisi fortasse improprie ponant, quod rarissimum est. [Non credebam) nō fiebam. [Hic dies) primus quo fugit Ant. & quia occurrebat, quare non persecutus es sequenti die, adducit etiam causas. [Ad Pāsam) alterum cōsulē, q grauiter uulneratus fuerat, & Bononiā statim delatus. [In itine. e) ut ad eum irem. [Copiolas) paruum exercitum. [Extenuatissimæ) ualde tenues & imminutæ. [Male ac.) male tractatę. [Maiore itinere) quia plura milliaria faciebat ipse fugiens, q̄ ego persequens ipsum. [Passim) uage nulla seruata uia. [Ergastula) seruos, sicut supra dictum est. [Ad Vada) ad Sabattos, ut supra diximꝰ, ubi sunt Vada, dicta Sabatia apud Saonam. [Apēninum) quem supra diximus, aust. Seq. incipere a Genua, Alpes uero a Sabattis. in medio sunt Sabatia Vada. [Cōcio) oratio. [Eius) Ant. [Petere) exhortando eos. [Conuenire sibi) .i. se concordare & habere, ut ita dicam, intelligentiā cū Lep. [Nam suos) parenthesis. [Habet) Ant. [Iter facerent) .i. irent. [Pollentiam) hoc tpe etiam extat oppidum in Liguribus loco edito, habens a sinistra Tanarum fluuium, distans circa 60. stadia ab Alba Ligustica. possidetur aūt id oppidum & comitatus titulo, & dominatus iure a magnifico & generoso uiro, & sapientissimo iurisc. Ant. Romagnano, olim ducali Sabaudiæ scriba, secretario nunc Mediolani ducali senatore grauissimo: cuius singularem equitatem & sapientiam oēs admirantur, laudant, amant. errat aūt qui dicit Pollentiam esse, q̄ hodie corrupto uocabulo Valentia uocatur in ripa Padi, cum & ambo oppida extent, & multum inter se distent. [Sustinere) retinere. [Contuli) .s. Pollentiā. [Eò) aduerbiū est loc. i. illuc .s. Pollentiā. [Horā ante p̄sidiū meū uenit) .i. una hora ante uenit p̄sidium meum. [Pollentiam. q̄ Trebellius) dux Ant. cum equitibus suis. [Præsidium) .i. milites meos, quos ad muniendam Pollentiam contra Ant. p̄miseram. [Sane q̄) .i. ualde. [In hoc) q̄ mei citius aduentarunt. [Pollentiam) q̄ equites Ant. quos ducebat Trebellius. [Allobroges) quos ego confirmaueri. [Satis arroganter) constāter, & audacter. [Nostro aduentu) quia præsentia mea fient fortiores. [Isaram) fluuium in finibꝰ Allobrogum, ut lib. 10. dictum est. [Iniungant) inferant. [De summa) de statu. [Remittere) diminuere. i. pp hoc nō debetis esse negligentiores. [Conspirationem) coniurationem. sed quia conspiratio etiam in bonum dicitur, ideo dixit, sceleratissimam. [Confligamus) prælieınur. [Simulatione) p̄textu. [Periculum) discrimen, quia Ventidius coniunctus erat cum Ant. & de fide Lep. dubitabat.

IAm &c.) Quia in præcedenti epistola Cic. familiariter mouerat Brutum, ut daret operam, ne iusta habeat de eo querela, Brutus se tantum debere Cic. fatetur, ut agendo gratias non putet se satisfacturum. Purgat autem q̄ non statim persecutus sit Antonium, adducens uarias rationes, & bonam de se spem concitans. Ordo est. Iam non ago gratias tibi. i. iam non est mihi honestū, aut satis possum agere. i. uerbis dicere tibi gratias. Enim .i. quia; res non patitur satisfieri uerbis huic; cui uix possum referre. i. tantūdem ferre atq; acceperim. re. s. ipsa reddendo. i. rem; aut operam equiualentem. Ego uolo te attendere. i. animaduertere, quæ sunt in manibus. i. parata, & proxime fient. Enim. i. quia qua prudentia es. i. sm eam prudentiam qua polles, nihil fugiet. i. prætenibit aut latebit te. i. rem omnem intelliges, si legeris literas meas diligenter. O Cic. ego non potueram sequi Antoniū confestim. i. cum festinatione statim post cladem apud Mutinam ab eo acceptam his causis. i. pp has causas, sine equitibus & sine iumentis. i. cum non haberem equites, ut ille, & deessent iumēta, quæ impedimenta nostra ferrent. Vna causarum est q̄ nesciebam Hirtium. s. consulem periisse. Ego non credebam Cæsari. s. Octauio, priusq̄ conuenissem sup. eum, & locutus essem. s. cum eo. Hic dies. s. qui tunc erat, abiit. i. transactus est hoc modo. s. cum auxilia & consilia deessent. Ego sum accersitus. i. uocatus Bononiam .i. in eam urbem postridie. s. eius diei, hoc est die p̄xime sequēti, mane. i. cum prima luce a Pansā. s. consule. Cum essem in itinere, nunciatum est mihi sup. Pansam esse mortuum. s. ex uulnere accepto. Ego recurri ad copiolas. i. modicas copias meas. i. uires exercitus mei. possum appellare eas uere sic. i. per diminutionem, copiolas non copias. Nam sup. ipsæ sunt extenuatissimæ. i. maxime extenuatæ & imminutæ, & acceptæ. i. affectæ pessime. i. incōmodissime, inopia. i. pp inopiam omnium rerum. Ant. antecessit me biduo. i. spatio duorum dierum, fugiens. i. fugiendo, faciens itinera. i. ut dicunt dietas, multo maiora, quia fugientibus semper comes est celeritas. Vnde facete Maro, Pedibus timor addidit alas. q̄ ego sequens. Affert rationem. Enim. i. quia ille. s. Ant. fugiens iter fecit, passim. i. uage per quācunq; uiam reperiebat. alii legunt sparsum. i. disperso exercitu ex fuga. ego sup. iui aut p̄cessi ordinatim. i. agmine in ordine instructo. Quacunque. i. per quēcunq; locum, Ant. sup. iuit, soluit ergastula. i. carcerē seruorum ad opus faciendum in ergastulis catenis uinctorum, arripuit homines. i. prius uinctos, aut alios se sibi iungentes. Nusquam constitit. i. mansit stans priusquam uenit ad Vada. s. Sabatia: quem locum uolo esse notum tibi. iacet inter Apenninū & Alpes, eas sup. impeditissimum ad iter faciendum. Cum. i. qñ ego abessem ab eo .s. Ant. aut ab loco iam descripto triginta millia passuum, & sup. Ant. coniunxisset se iam Ventidio, concio. i. oratio, quam ad milites suos habuit, est allata ad me. s. per occultos exploratores aut p transfugas, in qua. s. concione Ant. cœpit. i. cœperat petere a militibus ut se sequerentur se trans alpes, qa sup. dixit cōuenire. i. concordiam esse sibi cum M. Lep. Succlamatum. i. statim post cōcionem clamatum est, &. i. etiam frequenter a militibus Ventidianis. i. quos Ventidius adduxerat. nā habet ualdequam. i. perq̄ paucos suos. i. quos ipse ex fuga eduxerat præter equites, aut p̄eundum esse sibi. s. militib' in Italia, aut uincēdum in Italia. Etiā sup. milites cœperunt orare ut facerent iter Pollentiam. i. ad eam urbem Ligurię in loco alto ad Tanarum fluuium quem a sinistra habet. Cum sup. Ant. non posset sustinere eos. i. impetum eorum, qui irent quó uellent, ipse contulit iter suum in diem posterum .i. proxime secuturum. Hoc renonciato mihi, prætermisi statim quinque cohortes Pollentiam & contuli iter meum eò. i. ad eam præsidium meum præmissum. s. ad custodiā urbis illius. uenit Pollentiam hora. i. spatio unius horæ, antequam Trebellius sup. uenit cum equitibus. s. Antonianis. Ego sum saneq̄. i. perquam gauisus. puto. n. uictoriam consistere in hoc. i. in occupatione Pollentiæ. Ipsi sup. uenerant in spem. s. uictoriæ aut præuentionis q̄ neque arbitrabantur quattuor legiones Planci pares omnibus copiis suis, neq; credebant exercitum posse traiici tam celeriter, ut subuenire posset Planco ex Italia. Quos. s. Antonianos, ipsi Allobroges populi. s. Galliæ, & oēs equitatus, q p̄missus erat a nobis, sustinebant adhuc satis arroganter. i. iactanter, nullo mō dimissis animis, & cōfidimus sup. eos posse sustineri facilius nostro aduētu .i. per aduentum nostrum. Tametsi ipsi. s. hostes, traiecerint se quo .i. aliquo casu etiam Isaram. s. fluuium iuxta Granopolim, summa opera dabitur a nobis, ne iniungant aut potius ingerant aliquid detrimenti reip. Nos uolumus uos. s. qui in urbe estis, habere magnum animum, & optimā spem de summa. i. præcipua salute reip. cum uideatis & nos & exercitus nostros coniunctos singulari concordia, paratos uobis, ad omnia. s. subeunda. Sed tñ nihil debetis remittere de diligentia, & sup. debetis dare operam, ut nos confligamus q̄ paratissimi ab exercitu & reliquis rebus. i. in his quæ concer-

concernunt exercitum & reliquas res pro salute nostra contra sceleratissimam conspirationem hostium. Qui.s.hostes, qdem.i. certe conuerterunt subito ad periculum patriæ eas copias, quas comparant diu simulatione.i.p simulationem reip.s.iuuandæ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Nuntiat uaria Bruto: primum de suo animo, deinde de populi Rom. auctoritate, de pecunijs & postulatis a Bruto, de exercitu mittendo, de Lepido, alijsq; rebus.

D. BRVTVS IMP. S. D. M. CICERONI. 14

MIrabiliter, mi Brute, lætor, mea consilia, measq; sententias a te probari de decemuiris, de ornando adolescente. sed quid refert? mihi crede, homini non glorioso, plane iam Brute frigeo. ὄργανον enim erat meum senatus: id iam est dissolutum. tantam spem attulerat exploratæ uictoriæ tua præclara *Mutina eruptio, fuga Antonij conciso exercitu; ut omniū animi relaxati sint; meæq; illæ uehementes contētiones tanq̃ σκιαμαχίαι esse uideantur. Sed, ut ad rem redeam: legionem Martiā, & quartam negant, qui illas norunt, ulla cōditione ad te posse perduci. Pecuniæ, quam desideras, ratio potest haberi, eaq; habebitur. De *Bruto accersendo, Cæsareq; ad Italiæ præsidium tenendo, ualde tibi assentior: sed, ut scribis, habes obtrectatores: quos equidem facillime sustineo; sed impediunt tamen. Ex Africa *legiones expectantur: sed bellum istic *renatum homines mirantur. nihil tam præter spem unquam. nam, die tuo *natali uictoria nuntiata, in multa sæcula uidebamus remp. liberatam. noui timores retexunt superiora. scripsisti autem ad me iis, quas idibus Maij dedisti, modo te accepisse a Planco literas, non recipi a Lepido Antonium. id si ita est, omnia faciliora: sin aliter, magnum negotium: cuius exitum ne extimescam, tuæ partes sunt. ego plus, quàm feci, facere non possum. te tamen, id quod spero, omnium maximum, & clarissimum uidere cupio. Vale.

alij, Mutinæ · *M. Bruti, qui cū Cassio mare trāsierat.* · *ueteranæ.* · *ep. 24 l. 10 & 26. h. l. uide ep. ad M. Brutū, cuius initiū est, Messallam.* · *infra, epist. 21.*

RVBAR. MIrabiliter) Scripserat Cicero ad Brutum, quid sentiret de decemuiris creandis, de dignitate concedenda Cæsari: de qua in processu epistolæ dicam. cumque rescripsisset Brutus ea probari a se, quæ Cicero consuluisset; dicit Cic. se ea re plurimū gaudere: ostēditq; in quāta spem de Bruto uenerit populo R. postq̃ liberatus est obsidione Mutinēsi, & Ant. cū exercitu suo fusus es. Deinde petiuerat Br. ad se mitti duas legiones & pecuniā. rescribit Cicero quid iis de reb⁹ fieri possit. Deinde ostēdit aliq̃ spem esse certę uictorię, si uerū est, q Lep. non coniunctus sit cū Ant. sicut ipse Br. scripserat. Postremo dicit plurimū uirtute Bruti cōfidere: quē sperat se usurū eū uirū clarissimū. [De decēuiris) uel q creati fuerant, ut scribit App. ad punitionē Ant. magistratus. ea aūt figura qdā erat abolitionis eo℞, q Cæsar decreuisset. nam Ant. nulla ex se aut parua qdam, uerum uniuersa ex cōmentariis Cæs. ediderat &c. uel certe qa, ut idē Ap. scribit, cū senatus p legatos solicitasset duas legiones, q ad Cæs. ab Ant. recesserant, edocens ne in uno solo spem ponerēt; sed senatū, qui ptātem immortalē solus haberet, potius sequerentur; accederentq; ad D. Brutū quo loco pecunias sibi allatas inuenirent. Iam.n. dimidium muneris ad eos attulisse, decemuiros ad distributionem creauerunt, quos nunc possumus intelligere. nam decēuiros electos ad agros diuidēdos, sicut Cæsar instituerat, nō conuenit, cū senatus uellet oīa aboleri q Cæs. fecisset. [Adolescēte) Cæs. Octauio. [Ornando) uel cōsolatu, q postulabat, in locū Hirtij & Pansę, maxime fauore Ciceronis: ad quem solum scripserat, ut dicit App. uel Ornando p̄cura. nam, eodē Appiano auctore, cum Cæsarem uererentur, ne se cum Ant. coniungeret, prætorem eum denuo in Antonium satis indecenter creare decreuerunt. [Quid refert) quid

interest, ornetur, an non. [Non glorioso) non iactabundo. [Frigeo) cesso, otiosus sum. h.d. ne uideat ualde curare honorem Cæs, cum de eo maxime laboraret. [Opta) oēs dicunt hic aliqd deesse, quod quidem mihi ita uidetur. [Meum) ex sniā mea. quod aūt senatusconsultum esset, non constat, quia nihil ante dixit. [Dissolutum) irritum, annihilatum, non habuit locum. [Explorata) indubitata. [Eruptio) euasio. [Præclara) & fortis, & astuta. [Relaxati) recreati, exhilarati, cum antea essent nimia solicitudine contracti. [Tanquam si iam ἀκκλαί) ita hūc quidem codicas. i. tam quā si iam qete sint. nam ἀκκλὸς quietū signat. Alius codex, ex uetustissimo transcriptus, habebat, tanq̃ si annihilatæ esse uideant, qui tñ sensus idem erit. i. quasi nō oporteat me uehementioribus contētionibus uti, ut solebam. [Ratio) uia, modus. [Æque) .s. ratio habebitur. [Bruto) M. qui tunc erat in Sardinia, ut infra patebit. [Quos sostineo) quibus obsisto. [Vnquam) .s. fuit. [Nam) ratio, quare nihil fuerit tam p̄ter spem, q̃ illud bellum esse renouatum. quod credebant esse omnino extinctum, intellecta uictoria ipsius Bruti eius die natali, ita ut resp. per multos annos crederet esse liberata. [Die natali) cum.n. omniū Romanorum natales dies celebrarentur, tñ eorū maxime, q de rep. benemeriti essent. Iuuen. Quare coronati Heluidius Thraseasq; bibebant, Brutorum & Cassij natalibus. [Retexunt) quidam exponunt, manifestant: sed magis placet, retexunt. i. remouēt & destruūt, sicuti infra in epist. Matij, An, quod adolescens præstiti, cum etiam errata cum excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutem, ac me ipse retexam? ut eo loco exponemus plenius. [Iis) .s. literis tuis. [Modo) nuper. [Non recipi) in societatem, ut ferebatur. [Magnum negotium) magnus labor. [Cuius) negotij. [Tuæ partes sunt) .i. ad te pertinent.

ASCEN. MIrabiliter &c.) Scripserat consilia sua de decemuiris creandis uel dignitate concedenda Cæs. quæ placuisse Br. dicit se gaudere, addens quantū de eo speret, & quid de libertate publica. Ordo est. O mi Brute, ego lætor mirabiliter cōsilia mea & sententias meas de decemuiris & de adolescente, s. Cesare adornando probari. i. approbari a te. Sed qd refert. i. interest .s. sic se res habere an aliter? Rñsio. O Brute crede mihi homini nō glorioso. i. non affectāti gloriam, sed qd uerum est, simpliciter fatenti, ego iam frigeo. i. in otio sum plane. i. omnino. Enim. i. qa ὄργανον meum senatus. i. quo sonabam in senatu excitando, erat iā dissolutum. i. non amplius tensum. quia sicut chordę tensæ acutius sonant, solutæ lenius: ita homo, curis agitatus, ad concionem acrior est, securus remissior. se autem securiorem factū docet addens. Victoria tua explorata est. i. manifesta, p̄clara eruptio tua Mutina, ubi obsessus obsidentes in fugam uertisti, fuga Antonij, exercitu sup. conciso. i. simul cęso, attulerat sup. nobis tantā spem, ut animi omnium sint relaxati, & illæ uehementes conciones meæ, uiñr esse tanq̃ σκιαμαχίαι. i. umbratiles pugnæ. i. in cubiculo aut scholis excogitatæ. σκιὰ, dicitur umbra, σκιαμαχέω pugno cum umbra. nā μάχη, pugna dicitur. Sed ut redeā ad rem p̄ ueniam ad rē. i. principale institutū, negant legionē Martiam & quartā p̄duci. s. posse ad te ulla cōditione, negant inq̃ qui norunt illas. Ratio. i. inuentio aut supputatio pecuniæ quā desideras, & ea habebitur. Ego assentior tibi ualde, de Bruto. s. Marco accersendo, & de Cæs. tenēdo ad p̄sidium. i. custodiā Italiæ. Sed, ut scribis, te habes obtrectatores, quos equidē. i. ego qdē sustineo. i. p̄fero ita q me defensorē tui nō uideāt facillime. Sed hoīes mirātur bellū renatū istic. s. cū Ant. Nihil sup. accidit, unq̃ tā p̄ter spē. Nam uictoria nunciata. i. postq̃ erat nunciata, die tuo natali, qui .s. celebrabatur ab omnibus bene meritis de patria. unde Iuuen. Quale coronati Heluidius Thraseasq; bibebant, Brutorum & Cassi natalibus. Nos uidebamus rēpub. liberatam, in multa sęcula, sed sup. timores noui retexunt. i. destruunt superiora. s. gaudia. Scripsisti aūt ad me iis. s. literis, quas dedisti ad me idib⁹ Maij, te accepisse modo. i. paulo ante literas a Planco, Antonium. i. quę dicebant Antonium non recipi a Lepido. Si. i. ita, omnia sup. erunt faciliora: sin. i. sed si, aliter sup. fit, magnum negotium supp. erit. i. difficile bellum: cuius exitum. i. finem ne extimescam, sunt tuæ partes. i. ad tuum officium pertinet. Ego non possum plus facere quam feci. Tamen cupio id quod spero. s. uidere te maximum & clarissimum omnium. s. mortalium.

RVsticum nimis, & illepidum, sordidumq; adeo plane uocabulum Ciceronis epistolam occupauit, eam q est ad Brutū isto principio: Mirabiliter, mi Brute, lętor. Sic.n in ea legimus. Meq; illę uehemētes cōtētiones tanq̃ scietia adnihilatæ esse uideantur. Q ð qdā tñ hactenus corrigūt, ut dicāt, tanq̃ si iā adnihilatæ esse uideantur, Consulant, quæso, erudui peritiq: idoneorū p̄bor, ueterumq; lectionum, consulant suū quisque iudicium sensumque, ac

Ex Misc. Ang. Polit. c. 34.

at tum demum credere audeant, adnihilatas cōtentiones scriptū fuisse a Cicerone. Nos in codicibus duobus Mediceæ familiæ, quorum supra quoq; fidē allegamus, mēdose id ē,sed tñ ut erroris adhuc uestigiū non sit ablatū, sic reperimus, Tanq̄ Sciamachalæ esse uideantur. Quare suspicamur legēdū, Sciamachiæ. sunt .n.Sciamachiæ nihil sanè aliud,q̄ umbratiles pugnæ. Sentit.n.Cicero hoc utique frigere iam se plane in senatu, nō succedētibus Bruto rebus, suasq; illas uehementes contētiones, Sciamachias uideri. Vocabulū ipm perq̄ est elegans apud Græcos,& magnopere usitatū. quin Galenus quoque medicus lib.2. ὑγιεινῶν, sic ait, μεταβαίνετε δὲ κοινῶς ἐπὶ τὰ ταχέα χωρὶς ὄγκου καὶ βίας δρόμοι δ' εἰσὶ ταῦτα, καὶ σκιαμαχία. Inter celeres exercitationes, q̄ tñ attentæ,uiolētæq; non sunt, etiā cursus numerat, & sciamachias. Deniq; uel Eustathius in Odysseæ cōmētario Rhapsodię tertię, de uerbo eo sic meminit: ὁ μαίνε δὲ καὶ τὸ μετὰ μαχαίρας φαῦλος δηλοῖ ὁ δεῖ, ὃ μετά τινος ἐν τῷ σκότει συμμαχεῖν. Et M.Varro satyram unam e suis illis Menippeis Sciamachiam inscripsit. Hæc enim apud Gelliū uera ex antiquis exemplaribus lectio, non, ut quidam etiam scribunt, Criomachia. quin paulo etiam supra in epist.eadem Ciceronis uocabulum alterū,qđ est, ὄργανον, de grꝫca scriptura deprauatum,migrauit in latinam. nam ꝓ eo,qđ erat ὄργανον,factum iā,optanum. neq; aūt hoc quoq; ab ullo hactenus aiaduertitur. Quare sic legeris: Plane iā,Brute,frigeo: ὄργανον.n. erat meū senatus. ut quo ꝓ organo Cicero, instrumētoq; utebat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratam sibi Bruti diligentiam in salutando illum per Plancum fuisse scribit hortatur deinde, ut egregiam operam reip. nauet.

M. CICERO S.D. D. BRVTO IMP. 15

ETsi mihi tuæ literæ iucundissimæ sunt: tamen iucundius fuit, q̄ in summa occupatione tua Planco *collegæ mandasti, ut te mihi per literas excusaret. quod fecit ille diligenter. mihi autem nihil amabilius officio tuo, & diligentia. Coniunctio tua cum collega,concordiaq; uestra,quæ literis communibus declarata est,senatui, populoq; R. gratissima accidit. Quod superest, perge mi Brute,& iam non cum aliis, sed tecum ipse certa. Plura scribere non debeo, præsertim ad te, quo magistro breuitatis uti cogito. Literas tuas uehementer expecto, & quidem tales, quales maxime opto.

quia consules erāt designati i proximum annum.

quæ oppressum Ant. significent.

MVDAR.

ETsi) Cum nō potuisset Brutus ad Cic.scribere,mandarat collegę suo Plāco,ut eū apud Cic. excusaret.qđ cum fecisset,scribit Cicero sibi gratissimā fuisse talem diligētiam. Deinde qm publice scripserant Br.,& Pl.se optime inter se conuenire: dicit Cic. senatum uehementer gaudere ea concordia. Postremo hortatur ipsum Brutū,ut pergat imitari non alium, q̄ seipsūm. [Cum collega) Planco. [Certa tecum) .i.enitere uincere teipsum,& quotidie melius facere. [Magistro breuitatis).i.a quo uolo discere esse breuis,sicut tu es. uñ inferius appellat eius sermonē laconismū.

ASCEN.

ETsi &c.) Mandauerat Planco Brutus, ut se apud Cic. excusaret, q̄ ad eum non scripserat. quod factum esse sibi placere dicit, sicut & concordiam Planci ac Bruti, monens Brutum ut se solum imitetur. Ordo est. Etsi.i.quanq̄ literæ tuæ sunt iucundissime mihi,tñ iucundius fuit q̄ mandasti in summa occupatione tua Planco collegæ.s.tuo, ut excusaret mihi te per literas.quod ille.s.Plancus fecit diligenter. Autem.i.sed nihil sup.est mihi amabilius officio tuo & diligentia.s.in uindicanda libertate reip. Coniunctio tua cum collega.i.cum imperatore Planco, & concordia uestra,quæ declarata est oībus literis.i.per literas, accidit senatui, populoq; R. gratissima. Quod superest.i.restat,o mi Brute perge.i.perfice & procede,& certa iam non cum aliis.s. quos superasti, sed tecum. Ego non debeo scribere plura, prę sertim ad te,quo cogito.i.propono uti magistro breuitatis. Ego expecto uehementer literas tuas, & quidem.i.certe tales.s.uictoriæ tuæ indices,quales opto maxime.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendat Lamiam familiaritatis & meritorum ratione D. Bruto, ut eum iuuet per suos in præturæ petitione.

M. CICERO S.D. D. BRVTO IMP. 16

PErmagni *interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum,cum solicitudinis aliquid haberes; an,cum ab omni molestia uacuus esses. itaq; ei præcepi,quem ad te misi,ut tempus obseruaret epistolæ tibi reddendæ, nam quemadmodum coram, qui ad nos intempestiue adeunt, molesti sæpe sunt: sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. si autem,ut spero,nihil te perturbat, nihil impedit; & ille, cui mandaui, satis scite, & commode tempus ad te cepit adeundi: confido me, quod uelim, a te facile impetraturum. L. Lamia præturam petit. hoc ego utor uno omnium plurimum. magna uetustas,magna consuetudo intercedit: quodq; plurimum ualet, nihil mihi eius est familiaritate iucūdius. magno præterea beneficio eius, magnoq; merito sum obligatus. nam Clodianis temporibus, cū equestris ordinis princeps esset, proq; mea salute acerrime propugnaret, a Gabinio cos. *relegatus est: quod ante id tempus ciui Romano Romæ contigit nemini. hoc cum populus R. meminerit, me ipsum non meminisse turpissimum est. quapropter persuade tibi, mi Brute, me petere præturam. quāquam.n. Lamia summo splēdore, summa gratia est, usus magnificentissimo *munere ædilicio: tñ, quasi ea ita non essent, ego suscepi totum negotium. nūc, si me tanti facis, quanti certe facis; quando equitum centurias tenes, in quibus regnas, mitte ad Lupum nostrū, ut is nobis eas *centurias conficiat. Non tenebo te pluribus: ponam in extremo, quod sentio. nihil est Brute, cum omnia a te expectem, quod mihi gratius facere possis. Vale.

hoc, ut ssi studium erga Lamiā clarius ostēdat.

ep.29.l.12 in orat. pro Sextio,& p domo.

muneris.n. addit populo dabat.

prætores.n. centuriatis comitiis creabantur, Gell.l.13. cap.14.

MVDAR.

PErmagni) Hæc epistola inter omnes commendaticias paucis uerbis uim maximam obtinet. Cū.n.Cicero plurimum deberet L. Lamiæ, qui q̄ olim ei fauerat contra Clodium, fuerat a Gabinio consule relegatus,q; is; L. Lamia peteret præturam, nelletq; Cicero beneficij se memorē ostēdere: cōmendat diligentissime Bruto absenti hunc Lamiam; oratq; Brutum, ut scribat Romam ad Lupum familiarissimum suum, ut oēs centurias, in quibus Brutus plurimum poterat,congreget ad fauendum Lamiæ,ut præturam obtineat,cum nihil sit, quod ei omnino gratius facere possit.[Permagni interest) magni est momenti. [Obseruaret) diligenter cōsideraret. [Tempus) quo esses lætus & uacuus ab omnibus molestiis.[Loco).i. *tpe. Terēt. Veni in ipso tpe,qđ oium rerū est maximū. Hor.in 1.epist. Augusto reddes signata uolumina Vinni, Si ualidus, si lætus erit, si deniq; poscet: Ne studio nostri pecces,odiumq; libellis Sedulus importes. Nā plerunq; ex importunitate nuntij, aut tabellarij odiosior fit q̄ scribit,& minus gratæ literæ.[Offendunt) displicent.[Scite) prudenter.[Vetustas) q̄ magnam uim habet in amicitia. nam ut ipse in Lælio inquit, Veterrima quæq;, ut ea uina, quæ uetustatem ferunt, esse debent suauissima. [Consuetudo) conuersatio. [Merito) quod plus est q̄ beneficium,ut alibi sæpe diximus,& in sequēti epistola apparebit. [Clodianis temporibus) .i.qbus Clodius me oppugnabat, & ex urbe etiam eiecit. [Princeps) ex primis.[Propugnaret) cōtenderet,me defendendo.[Relegatus) ex patria eiectus.[Ante id tempus) primus.n.fuit q relegatus sit usq; ad id tempus. [Me ipsum) pro quo ei id cōtigit. notandum autem contigit de malo dictum, sicut aliis multis locis, & cōtra accidit de bono, sępe notauimus, [Me) q.d.non ipsum Lamiā.[Splēdore) nobilitate. nā Lamiarū familia uetustissima fuit & nobiliss. Horat. Heli uetusto nobilis ab lamo.[Sūma gratia) ualde gratus populo.[Munere magnificētissimo) qa in ędilitate exhibuit splēdidissimos ludos.qđ conciliabat magnū fauorē populi,ut alio loco ꝓbauimus ex auctoritate Cic. in officiis.[Tenes) habes.[In queis) in quib'.[Regnas) habes maximam potestatem.[Eas centurias).i.ipsos equites ad centuriata comitia nobis cōgreget.[In extremo) in conclusione epistolæ.

ut illud, desipere in loco, sapientia est.

Per

ASCEN. PErmagni &c.) Hæc epistola commendaticia, paucis uerbis unum amplissimam continet. Commendat autem Lamiam Bruto absenti, petens ab eo ut Lupus pro eo centurias conueniat ad præturam eidem impetrandam. Ordo est. Interest.i.refert permagni, quo tempore hæc epistola sit reddita tibi, utrum cum haberes aliquid solicitudinis, an cum esses uacuus ab omni molestia. Itaque ego præcepi ei, quem misi ad te, ut obseruaret.i. custodiret tempus.i.oportunitatem epistolæ reddendæ tibi. Nã quemadmodum qui coram.i.cum sunt in præsentia, adeunt nos intempestiue.i.non suo tempore, sunt sæpe molesti: sic epistolæ offendunt redditæ non loco.s.suo.i.non oportune. Autem.i.sed si nihil perturbat te, ut spero, & sup. nihil impedit, & ille, cui mãdaui, ceperit satis commode tempus, adeundi ad te: ego confido me facile impetraturum quod confido.s.posse impetrare. Lucius Lamia petit præturam. ego utor hoc uno.s.uno plurimum, aduerbium est.i.frequentissime omnium. Magna uetustas.s.amicitiæ, & magna consuetudo.i.conuersatio intercedit.i.inter nos communis est, & quod ualet plurimum.s.ad amorem & gratiam, nihil est mihi iucundius familiaritate eius. Præterea ego sum obligatus magno beneficio & magno merito eius. Nam Clodianis temporibus.i.cum persequeretur me Clodius, cum.s.Lamia esset princeps ordinis equestris, & propugnaret acerrime pro salute mea, relegatus est.i.in alienam prouinciam legatus est, a Gabinio consule: qđ nemini.i.non alicui, non contigit alicui ciui Rom. ante id tẽpus. Cum populus Rom. meminerit hoc.s.ipsum fecisse, & passum esse pro me; turpissimum est me ipsum non meminisse. Quapropter persuade tibi o mi Brute, me petere præturam.i.ac si peterem pro me. Enim.i.quia quãquam Lamia est summo splendore, suprema gratia.i.ad summam gratiam in populo, magnificẽtissimo munere ædilicio.i propter munus, ædilicium ab eo magnificentissime exhibitum: uñ ego suscepi.i.ad me cepi, totum negotium, quasi ea.s.iam dicta, hoc est splendor, gratia, & munus ędilicium pręclare exhibitum non essent ita. Nunc si tu facis.i.ęstimas me tanti, quanti certe facis; qñ.i.qñ tu tenes .i.in potestate habes centurias equitum, in quibus regnas, quia imperator es, mitte ad Lupum nostrum, ut is conficiat.i.fauorabiles faciat centurias. Ego non tenebo te pluribus.s.precibus occupatum: ego ponam in extremo.i.in fine epistolarum, quod sentio. o mi Brute, cum ego expectem.i.sperem omnia a te, nihil est, quod possis facere mihi gratius.

ARG. *Commendat eundem Lamiam.*

M. CICERO S.D. D. BRVTO IMP. 17

LAmia uno omnium familiarissime utor. magna eius in me non dico officia, sed *merita, eaq; sunt populo Rom. notissima. is, magnificentissimo munere ædilitatis perfunctus, petit *præturam: omnesq; intelligunt, nec dignitatem ei deesse, nec gratiam. sed is ambitus extare uidetur, ut ego omnia pertimescam, totamq; petitionem Lamiæ mihi sustinendam putem. in ea re quantum me possis adiuuare, facile perspicio: nec uero, quantum mea causa uelis, dubito. uelim igitur, mi Brute, tibi persuadeas, nihil me maiore studio a te petere, nihil te mihi gratius facere posse, quàm si omnibus tuis *opibus, omni studio Lamiam in petitione iuueris. quod ut facias, uehementer te rogo. Vale.

ep.29.l.12

quæ biennio interuallo, ædilitatem cõsequebatur.

pro eo quãtum ualebis.

HVBAR. LAmia) Eodem argumento, quo & in præced. epistola commendat Cicero Lamia D. Bruto, ut eum adiuuet in obtinẽda prætura. quo nihil sibi gratius fieri posse affirmat. [Perfunctus munere ędilitatis) quia, ut uidimus supra lib.10. ad Furnium, dabatur prætura post ędilitatem. [Is ambitus) multorũ qui petunt hanc præturam ambientes hunc & illũ. [Sustinendam mihi) tuẽdã, meis humeris suspiciendã. [Opibus) facultatibus, & auxilijs.

ASCEN. LAmia &c.) Cõmendat eodem argumento eundem Lamiam, quẽ in superiori epist. D Bruto, ut eum adiuuet in obtinenda pręturа, quia nihil sibi gratius fieri posse affirmat. Ordo est. Ego utor Lamia.s.Lucio, uno.i.solo familiarissime omnium. magna sunt eius in me, non dico officia, quæ sunt quasi debita, sed merita.i.bñficia gratis impensa, & ea sunt notissima P. R. Is perfunctus magnificentissimo munere ędilitatis, petit præturam. omnesque intelligunt, nec dignitatem ei dedisse, nec gratiam. Sed is ambitus.i.corruptio suffragiorum per munera aut preces, uidetur extare.i.eminere, ut ego pertimescam omnia.s.pro amico, & putem totam petitionem Lamiæ sustinendam mihi.i.tanq̃ meam tuendam. ego facile perspicio quantum possis iuuare me in ea re, nec uero dubito quantum uelis causa mei. Velim igitur o mi Brute, sup. ut persuades tibi, me nihil petere a te maiore studio, te nihil posse facere mihi gratius, q̃ si iuueris Lamiam in petitione.s.præturæ, omnibus opibus.i.facultatibus tuis, & omni studio suo.s.tuo. Qđ ut facias, rogo uehementer. Vale. Dubitet fortitan quispiam, cum de eadem prætura eiusdem anni pro eodẽ amico ab eodem Bruto petat, cur duabus id faciat epistolis. sed potuit alteram amicis Lamiæ dedisse ad Brutum, aut per suos misisse, alteram ipsi Lamiæ dedisse perferendam: aut forte, ne altera periret, duas scripsisse, non eiusdem penitus exempli, ut res magis cordi uideretur, nec ipse uerborum inops.

ARG. *Reprehendit in Bruto non nullam timoris significationem.*

M. CICERO S.D. D. BRVTO IMP. 18

ETsi ex mandatis, quæ *Galbæ, Volumnioque ad senatum dedisti, quid timendum, suspicandumque putares, suspicabamur: tamen timidiora mandata uidebantur, quàm erat dignum tua, populiq; Rom. *uictoria. senatus autem, mi Brute, fortis est, & habet fortes duces. itaque moleste ferebar, se a te, quem omnium, quicunque fuissent, fortissimum iudicaret, timidum, atq; ignauum iudicari. etenim cum, te incluso, spem maximam omnes habuissent in tua uirtute, florẽte Antonio; quis erat, qui quidquam timeret, profligato illo, te liberato? Nec uero Lepidum timebamus. quis enim esset, qui illum tam furiosum arbitraretur, ut, qui in maximo bello *pacem nelle se dixisset, is in optatissima pace bellum reip. indiceret? Nec dubito, quin tu plus prouideas. sed tamen, tam recenti gratulatione, quam *tuo nomine ad omnia deorum templa fecimus, renouatio timoris magnam molestiam afferebat. Quare uelim equidem, id quod spero, ut plane abiectus, & fractus sit Antonius: sin aliquid uirium forte collegerit; sentiet, nec senatui consilium, nec populo R. uirtutem deesse, nec reip. te uiuo, imperatorem. XIV. kal. Iun. Vale.

ep.30.l.10

Mutinẽsi.

uide ep.27. lib. 10. & 8. lib. 12.

in Pisoni.

HVBAR. ETsi) Per Galbam & Volumnium miserat Brutus ad senatum se timere, ne Antonius uires reciperet, præsertim cum timeret, ne Lepidus fidem mutaret, & cum eo coniungeretur. quamobrem rescribit Cicero molestum fuisse senatui, quòd ipse Brutus nunc profligato M. Ant. se timidum ostendat, cum existimaretur fortissimus, & in eo maxima spes esset, cum obsideretur, adhuc florente & integro Ant. ex quo arguit non decere eum timere, pro cuius uictoria tantæ gratulationes factæ sunt. dicit autem non deesse animum senatui, nec defuturum contra Ant. si forte uires receperit. [Timendum) de Lepido, quem nunquam recte facturum putasti. [Suspicandum) uel de eodem Lepido, uel de Octauio. quia postquam Brutus de obsidione Mutinensi liberatus, missis caduceatoribus ad Cæs. per quos rogabat, ut quoniam flumen in medio esset, ad colloquium accedere una uellet: ille, consulibus e medio sublatis, Brutum, uelut hostem metuens, respondit, Nõ Brutum salutaturus huc accessi, sed Ant. oppugnaturus, cum quo conciliari nõ impium mihi fuerit. ob hæc igitur uerba eum suspectum habuit Decius. [Fortis) intrepidus. [Incluso) obsesso. [Profligato) fuso. [Nec uero) nunc respondet ad suspicionem de Lepido. [Furiosum) insanum, mente captum. [Pacem uelle) quia, ut lib. 10. uisum est epistola, q̃ incipit, Quod mihi ꝓ summa, uoluerat Lepidus conciliare pacẽ inter populum R. & Antonium. idem etiam ostendit epistola ult. eiusdem libri. [Optatissima) quã uehemẽter optauit. [Ad omnia deorum

templa) quia, ut scribit Appianus, supplicationes quinquaginta dierum, anniuersarias senatus habendas censuit ob res in Antonium gestas, qđ nec unq̃ bello Celtico, nec alis prœliis decreuere Romani. prætera uota publice suscepta sunt, si Antonium Decius oppimeret. [Renouatio) quam feceras per mandata ad senatum missa, sed per Galbam & Volumnium. [Velim) cupio. [Consiliū) prudentiā. [Virtutē) animositatem, & fortitudinem. [Te uiuo) donec uixerit, nā Decio oēm consulū exercitū concesserunt Romani, eumq; solū imperatorē in Antonium decreuere.

AICEN. ETsi &c.) Scripserat Brutus se timere uires, quas colligebat Antonius, qđ displicere senatui, utpote q̃ profligatum, timeret, nunc scribit Cic. cum tantam de eo spē conceperit. Ordo est. Etsi.i.q̃q̃ nos suspicabamur ex mādatis quę dedisti Galbę, & Volumnio ad senatum.i.recitāda senatui, nos suspicabamur qđ putares timendum, & suspicandum.i.pro suspicioso hñdom, aut ut suspiciosum timendum: tamen mandata uidebantur timidiora.i.magis timida, quàm erat dignū uictoria tua & P.R.s.habita dē Antonio. Autē.i.sed, o mi Brute, senatus est fortis, & habet duces fortes. Itaque.i.& ita ferebat moleste, se iudicari timidū atq; ignauum a te, quem iudicaret fortissimū oium, quicunque fuissent. Etenim cum, te incluso.s.Mutinæ, oēs habuissent spē maximā in uirtute tua, florente Antonio.i.cum Antonius floreret; q̃s erat qui timeret quidq̃, illo.s.Antonio, pfligato.i.decusso & pulso, & te liberato? q.d. nullus. Nec uero timebamus Lepidum. quis.n.esset q̃ arbitraretur illū.s.Lepidū tā furiosum, ut, q̃ dixisset se uelle pacē in.i.durante maximo bello: is iudiceret.i.denūciaret reipub. bellum, in pace optatissimā? q.d.nullus. & tñ secutē euenit. Nec dubito qn tu puideas plus.i.q̃ ut hoc perspicias. Sed tñ renouatio timoris afferebat magnam molestiam supp. in gratulatione tam recenti.i.iā paulo ante habita, quā fecimus tuo noīe ad oīa tēpla deorum p supplicationes.s.indictas 50. dierum. Quare ego uelim qdem id qđ spero, ut Ant. sit plane.i.omnino fractus & abiectus. Sin.i.sed si ipse collegerit forte aliquid uiriū; senties, nec consilium deesse senatui, nec uirtutem.s.bellicam.i. animositatem.& fortitudinem deesse P.R. nec imperatorem deesse reip. te uiuo.i.tantisper dum tu uiues. iiij. cal. Iun.

A20. *Timere se scribit reip. uicem: & Vicetinos commendat.*

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 19

AD senatum quas literas misi, uelim prius perlegas; &, si qua tibi uidebuntur, commutes: necessario me scripsisse, ipse animaduertes. nam cū putarem Quartā & Martiam *legiones mecum futuras, ut Druso, Paulloq; placuerat, *uobis assentientibus; minus de reliquis *rebus laborandū existimaui. nunc uero cum sim cum tironibus egentissimis; ualde & meam, & uestram uicem timeam necesse est. *Vicetini me, & M. Brutum præcipue obseruant. his ne quam patiare iniuriam fieri in senatu uernarum causa, a te peto. causam habent optimam, officium in *rempub. summum, genus hominum aduersariorum seditiosum, & inertissimum. XII. kal. Iun. Vercellis.

supra, ep. 14.
reliquo senatu.
quas a nobis non impetrabam.
sic in antiquis monumentis.
libri ueteres, reip.

HVBER. AD senatum) Cum scripsisset Decius ad senatum de opinione, quam haberet de bello conficiendo, & de suspicione sua, de Cæs. & Lepido, & ut mitterentur ad se duæ legiones, misit prius eas literas ad Cic. rogatque ipsum, ut commutet qdquid uidebitur prius, quam recitentur in senatu. [Prius quam) recitentur in senatu. [Necessario) ex necessitate. [Vobis assentientibus) uobis approbantibus.s.ut illæ duæ legiones essent. [De reliquis) si minus habuissem reliqua, ut uellem. [Minus laborandum) minus curandum. [Egentissimis) omni facultate militari carentibus. [Vicem) periculum, ut Virgil. in 4. Nec tela, nec ullas uitauisse uices Danaū. Significat etiā incōmodum & pœnam, ut Horat. 1. Car. Vicesque superbæ Te maneāt ipsum. [Obseruant) habent in magno honore. [Quam) aliquam. [Iniuriam) iniustitiam. [Vernarum) seruorum. [Optimam) iustissimam. [Genus hominum) adducit in odium eorum aduersarios, dicens seditiosos esse: itē in contēptum, cum dicit eos esse inertissimos.i.sine ulla industria & uirtute. [Vercellis) nomē oppidi, quod Strabo nō longe esse a Placentia ostendit lib. 5. his uerbis: Superioribus uero annis opera dabatur, cum Vercellæ auri fodinam haberent, & in ictu mulorum uico & alio huic uicino, uterque uero Placentiæ finitimus est. sunt & Vercellæ supra Nauariam circa x. millia passuum alia, ut puto urbs ab hac.

ASCEN. AD senatum quas &c.) Scripserat ad senatum Brutus literas de belli conficiendi opinione, de Cæs. & Lepidi coniunctione, quas a Cic. commutari petit. Ordo est. Ego uelim supp. ut perlegas prius eas literas, quas misi ad senatum, sup. quā reddantur senatui, & uelim sup. ut commutes, si qua uidebuntur tibi supp. commutanda, ipse.i.tute animaduertes.i.animaduertendo intelliges me scripsisse necessario. Nam cum putarem Quartam, & Martiam legiones futuras mecū, ut placuerat Druso, & Paullo, uobis assentientibus: ego existimaui minus laborandum.i.minus anxie agendum & curandum de reliquis rebus. Nunc uero cum sim cum tironibus.i.nouitiis in re militari, egentissimis.s.armorum, commeatus, & stipendij: necesse est sup. ut timeam ualde & meam, & uestram uicem.i.sortem aut periculum quod per uices obitur. dum enim uices alterius obimus, eius quoque pericula obimus. unde uices pro periculis quandoque ponimus, ut Æn.2. Nec tela, nec ullas Vitauisse uices Danaum &c. Vicentini.s.populi, de certis tñ ciuibus loquitur, non de omnibus. obseruant.i.colunt, & honorant me & M.Brutum.s. fratrem. peto a te sup. ut nequaquam patiare iniuriam fieri his in senatu causa uernarum.i.eo quòd læserunt uernas.i.seruos, ex ancillis alterius familiæ potentis natos. Ipsi habent optimam causam, iudicio.s.Bruti, habent officium.s.suum, summum initia erga rempub. & habent genus hominum aduersariorum seditiosum & inertissimum.i.minime industrium.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ostendit principio Brutus, quàm sit solicitus pro Ciceronis salute. deinde suadet, ut omnia ex militum uoluntate faciat: &, quid et nunc agat, exponit.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 20

QVod pro me non facio, id pro te facere meus in te amor, tuaq; officia cogunt, ut timeam. sæpe.n. mihi cum esset dictū, neq; a me contēptum, nouissime Labeo Segulius, homo sui simillimus, narrauit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multūq; sermonem de te habitum esse: ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, nisi dictum, q̃ diceret te dixisse laudandum adolescentē, ornandum, tollendum; se nō esse cōmissurum, ut tolli possit. hoc ego Labeonem credo illi retulisse, aut finxisse dictum, non ab adolescente platum. Veteranos uero pessime loqui, uolebat Labeo me credere, & tibi ab iis instare periculum, maximeq; indignari, q̃ in Xuiris neq; Cæsar, neq; ego *habiti essemus, atq; omnia ad uestrum arbitrium essent collata. Hæc cum audissem, & iam in itinere essem; cōmittendum non putaui, prius ut alpes trāsgrederer, q̃, quid istic ageretur, scirem. nam de tuo periculo, crede mihi, iactatione uerborum, & denūtiatione periculi sperare eos, re perterrefacto, adolescente impulso, posse magna consequi pmia; & totam istam cantilenam ex hoc pendere, ut quāplurimum lucri faciant. neq; tñ non te cautum esse uolo, & insidias uitantem. nihil.n. tua mihi uita pōt esse iucundius, neq; carius. illud uide, ne, timendo, magis timere cogare: &, quibus rebus pōt occurri ueteranis, occurras: primum, quod desiderant de *Xuiris, facias: deinde, de pmiis, si tibi uidet, agros militum eorum, qui cum Antonio ueterani fuerūt, his dandos censeas ab *utrisq; nobis: de nummis, lente, ac ratione habita pecuniæ: senatum de ea re cōstituturum. quattuor *legionib' iis, quibus agros

ad agros ueteranis diuidendos ad Att. ep. 19 lib. 15.
ut Octauianus in decemuiris sit. ep. 14. h.l. App. lib. 3. de bello ciu.
me, et Octauiano.
Phil. 7.

dandos

dandos censuistis, uideo facultatem fore ex agris Syllanis, & *agro Campano. æqualiter, aut sorte agros legionibus assignari puto oportere. Hæc me tibi scribere non prudentia mea hortatur, sed amor in te, & cupiditas otij; qđ sine te consistere nō pōt. Ego, nisi ualde necesse fuerit, ex Italia nō excedam. legiones *armo paro: spero me non pessimum exercitum habiturum ad omnes casus, & impetus hominum. de exercitu, quem Pansa habuit, legionem mihi Cæsar non remittit. Ad has literas statim mihi rescribe; tuorumque aliquem mitte, si quid reconditum magis erit, meq; scire opus esse putaris. Vale. VIII. kal. Iun. Eporædia.

omni parte dimiserat Cæsar pu . publica re mõserat. de qua ep 9. l. 1 & 10. lib 8.

ad Antonium persequendum.

MVRET. (QVod pro me) Labeo Segulius, quidam homo nequam, & discordiis gaudens, finxerat Cæsarem Octauianum domi suæ dixisse Ciceronem dixisse Cæsarem ornandum, tollendū. qđ quidem uerbum, cum Cæsar accepisset in aliam partem, ac dictum esset, molestissime tulit. præterea ueteranos male loq de Cicerone, q̄a phibuisset Cæsaré & Deciū in decēuiris esse, q electi fuerant ad pecuniam distribuendam militibus. Itaque Decius his de rebus Cic. certiorem facit: monetq; ut uitet pericula, faciatq; de decemuiris, quod ueterani uelint: deinde, ut allenciaé de agris ueteranis dandis ab ipso Decio, & a Cæs. & de legionib⁹ quibus agri erant assignandi. Postremo dicit, quid agat, & quid acturus sit. petitq; ut si quid sit secretius, eum certiorem faciat. (Amor cogit) sic Cicero in Lælio, seu de amicitia, Quā multa enim, q̄ nostra cā nunq̄ faceremus, facimus cā amicoꝝ. (Neq; contemptum) neque paruifactum. quia res erat maioris ponderis. (Homo sui simillimus) quia a prauo ingenio suo non discedit. (Apud Cæsarem) domi Cæs. (Multumque sermonem) multa uerba. (Dictum) .s. a Cæs. (Ornandum) honorandum. (Tollendum) hoc uerbum dixerat Cic. pro extollendum. sed, cum sit* ambiguum, acceperat Cæsar in malam partem, tollendum .i. interficiendum. Sic illud de Nerone, Quis neget Æneæ magna de stirpe Neronem? Sustulit hic matrem: sustulit ille patrem. (Commissurum) permissurum, daturum cuipiam facultatem. (Non prolatum) .s. credo pessime loqui .s. de te. (Instare) imminere. (Habiti) electi. Dicit. n. Appianus decem præterea uiros ad distributionem creauerūt, q̄bus nec Cæsarem undecimū addidere. (Ad uestrum arbitrium) ut uos uelletis nobis exclusis. (In itinere) ut irem in Galliam transalpinā. (Eos) ueteranos. (Iactatione uerborū) .i. iactando & spargendo uerba, quibus te perterrere faciant. (Et denunciatione periculi) minando tibi malum & mortem. (Impulso) incitato pp uerba tua in eum dicta. (Cantilenam) sermoné, fabulam, quam de te fingunt. (Pendere ex hoc) inde prouenire. (Tn) licet causa lucri hoc faciant. (Cogare timere) dando .s. causam timoris. (Occurri) prouideri. (De decēuiris) ut ego & Cæsar in eis simus. (De præmiis) quæ eis promissa sunt, ut reddantur. (His nostris) ueteranis. (Ab utrisque nobis) a me & a Cæs. (Lente) .s. agas. (Ac senatum constit.) .s. dicas. (Censuistis) iudicastis, decreuistis. (Facultatem) commoditatem. (Ex agris Syllanis) quos olim Sylla suis militibus distribuerat. (Ex agro Campano) quem Cæs. etiam uiuens militibus suis distribuendum curauerat, ut scribit App. (Æqualiter) ut tantum detur uni, quam alij. (Aut sorte) per iactū sortium, ut nemo possit queri factam sibi fraudé aut iniustitiam, quæ uel p æqualem diuisionem, uel p sortē fieri non pōt. inde Virg. iustam reginam describēs 1. Æn. dixit, Operumq; laboré Partibus æquabat iustis, aut sorte trahebat. (Prudētia) q̄a plus uideam q̄ tu. (Valde necesse) maxima necessitas coegerit. (Nō pess.) i. potente. i. optimū. (Reconditū) secretū.

Paterculus lib. 2.

ASCEN. (QVod pro te) Audierat Brutus Octauium Cæs. ægreferre q̄ Cicero dixisset eum tollendum: quod uerbum in malam partem acceperat: & quòd Cæs. ac Decium decemuiros esse prohibuisset. quocirca monet eum amice ut pericula deuitans de decemuiris, ueteranos sequatur, & illis p̄mia assignet. Ordo est. Amor meus in te, & tua officia, sup. in me, & in rempub. cogunt me facere id pro te quod ego nō facio p me, uidelicet ut timeā. Cū. n. dictum esset mihi sæpe, neque contemptū. i. pro nihilo habitum, sed magni æstimatum a me, Labeo Segulius, homo simillimus sui. ut uir ita perfidus, narrauit mihi nouissime. i. ultimo tpe, te fuisse apud Cæs. s. Octauium, & multū sermonem esse habitum de te: et narrauit ipsum Cæs. nihil q̄stum sané. i. omnino de te, nisi dictū. i. ob dictum, q̄ diceret te dixisse, sup Cæsaré adolescenté laudandum, ornandum, tollendū. qđ ultimū pōt dupliciter intelligi in bonam partem, ut sit extollendum & augēdum, sicut pueri tolluntur, dum educantur. unde Comicus, Quidquid peperisset, decreuerūt tollere. aut in malam, quasi de medio auferendū: sicut illud in Euangelio: Tolle, tolle, crucifige eum. Potuit auté fieri, ut Cic. q petulantis satis fuit ingenii, & se, ut in superiorib⁹ patuit, nōnunq̄ iactauit ob sales suos, tale qd de Cæs. p ambages dixerit, qđ ille in peiorē partē acceperit. unde Cæsar indignatus cēderit se non esse cōmissurū. i. passurū ut possit tolli. i. auferri de hoc mundo. Ego credo Labeonem retulisse. i. narrasse, illa .s. Cæsari, hoc .s. a te dictum esse, aut finxisse dictū esse a Cæsare, nō platum ab adolescente. s. Cæsare. Vero pro sed, Labeo uolebat me credere. i. ut crederē ueteranos. s. milites loqui pessime. s. de te, & periculum instare. i. imminere tibi ab aliis, & sup. eos indignari. i. ægre ferre maxime. i. præcipue, q̄ neque Cæsar, neque ego essemus habiti in decemuiris. i. inter decēuiros creatos ad reipub. gubernationē, donec consules crearentur, atque uolebat eos maxime indignari, q̄ omnia essent collata. i. redacta ad arbitrium uestrum. i. qui decēuiri essetis. Cum ego audissem hæc & essem iam in itinere. i. proficiscerer, non putaui cōmittendum. i. q̄ deberē pati, ut trāsgrederer prius alpes, q̄ scirem quid ageret istic, hoc est Romæ. nam crede mihi eos. s. ueteranos sperare te perterrefacto. i. si fueris perterrefactus ex iactatione uerboꝝ. i. iactādo uerba de tuo periculo. i. quibus innuant te uersari in magno periculo, et denunciatione. i. insinuatione periculi. s. in quo uerseris, & adolescente. s. Cæs. impulso. s. per eos in uos decemuiros, sperare dico posse consequi magna præmia; & crede mihi istam totā cantilenā. i. istam fictionem indignationis Cæs. pendere. i. esse ortam ex hoc, ut lucri faciant. s. ut lucrentur q̄ plurimum. Petierunt. n. agros sibi diuidi. Neque tñ uolo te nō esse, immo uolo te esse cautū & uitantem insidias. Nihil. n. pōt esse mihi neq; iocundius, neque carius uita tua. Vide. i. considera & caue illud, ne cogare. i. cogaris, timere magis timendo. i. si percipiaris timere: et sup. ut occurras. i. obsistas, ueteranis, sup. omnibus reb⁹ qb⁹ pōt occurri sup. eis. Et sup. ut facias primum, qđ desiderant de decēuiris. i. ut ego & Cæs. in eis simus. deinde de præmiis. i. qđ attinet ad p̄mia, censeas, si uidetur tibi. s. utile agros eorum militum q fuerunt ueterani cum Ant. dando his. s. ueteranis nostris. Et censendo sup. agi ab nobis utrisque. i. me & Cæs. lente. i. tarde ac rōne. i. cōsideratione pecuniæ. s. publicæ q̄ minima est habita de nummis. s. dādis militib⁹, hoc est licet ueterani & agros & pecunias sibi decerni in præmia petant, nos dūtaxat de agris agimus uobiscum, de nummis autem lente: & censeas ac dicas senatum cōstituturum de ea re. Ego uideo facultatē fore ex agris Syllanis. i. quos olim Sylla suis distribuerat, & agro Cāpano in quattuor legionib⁹ quib⁹ censuistis agros dādos. aut puto sorte oportere agros assignari legionibus æqualiter. Prudētia mea. q. d. q̄ magna nō est, nō hortat me tibi scribere hæc, sed amor in te & cupiditas otij. i. cessationis a bello, qđ. s. otium non pōt consistere. i. firmū & stabile esse sine te. Ego nō excedā ex Italia, nisi fuerit ualde necesse. Ego armo & paro legiones, & spero me habiturū exercitū nō pessimū. i. satis utilē ad oēs casus, & impetus hoīum. Cæs. nō remittit mihi legionē de exercitu quē Pansa habuit. q̄a reuera iā tū Cæs. spectare cœperat ad defectionē. Rescribe mihi statim post has l̄ras, & mitte mihi aliquē tuorū, si qd erit magis & recōditū. i. occultū, & putaris opus esse me scire. i. ut ego sciā. Eporedia locus est ubi castra habebat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Inficiatio dicti Segulij, & ad reliquas superioris epistolæ partes respondet.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 21

DIj isti Segulio *male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, qui fuerunt, qui futuri sunt. quid? tu illum tecum solum, aut cum Cæsare, qui neminem prætermiserit, quicum loqui potuerit, cui non eadem ista dixerit? te tñ, mi Brute, sic amo, ut debeo, q̄ istud, quidquid esset, nugarum me scire noluisti: signum n. magnum amoris dedisti. Nam q̄ idem Segulius ait ueteranos queri, q̄ tu & Cæsar in *decemuiris non essetis: utinam ne ego quidē essem: quid. n. molestius? sed tñ, cum ego sensissem, de iis, q exercitus haberent, sententiam ferri oportere: iidē illi, qui solent, reclamarūt: itaq; excepti etiam estis,

sic locutus est ep. 12. lib. 5.

ideo creati sunt ut agros militibus i. post Mutinensem uel Florent. uiderent.

me uehementer repugnante. quocirca Segulium negligamus, qui res nouas quærit: non quo ueterem comederit: nullam.n.habuit: sed hanc ipsam *recenté nouam deuorauit. Quod aũt scribis, te, qđ pro te ipso non facias, id ꝓ me facere, ut de me timeas aliquid: omni te, uir optime, mihiq́; carissime Brute, de me metu libero. ego enim, q̃ ꝓuideri poterunt, non fallar in iis: q̃ cautionem non habebunt, de iis non ita ualde laboro. sim etenim impudens, si plus postulem, q̃ homini a rerum natura tribui põt. Qđ mihi ꝑcipis, ut caueam, ne, timendo, magis timere cogar: & sapienter, & amicissime ꝑcipis: sed uelim tibi persuadeas; cum te constet excellere hoc genere uirtutis, ut nunquam extimescas, nunquam perturbere, me huic tuæ uirtuti proxime accedere. quamobrem neq; metuam quidquam, & cauebo omnia. sed uide, ne tua iam, mi Brute, *culpa futura sit, si ego quidq̃ timeam. tuis.n.opibus, & *cõsulatu tuo, etiam si timidi essemus, tñ omnem timorem abiiceremus; præsertim cum persuasum omnibus esset, mihiq́; maxime, nos a te unice diligi. Consiliis tuis, quæ scribis, de quattuor legionibus, deq́; agris assignandis ab utrisq; uestrûm, uehementer assentior. itaque, cum quidam de *collegis nostris agrariam curationem ligurirent, disturbaui rem, totamq́; uobis integram reseruaui. si quid erit occultius, &, ut scribis, reconditum; meorum aliquem mittam, quo fidelius ad te literæ perferantur. Vale. Pridie non. Iun.

recenti hereditate acceptam. *supra, ep. 14.* *cuius iã tẽpus appropinquabat.* *supra, ep. 20.* *de decemuiris.*

HVBAR. DIj isti) Rñdet Cicero superiori epistolæ Decij, ostendens Seguliũ non solum locutũ eum Cęs.id qđ scripserat Brutus epist. sua, sed etiam cum omnibus quibuscum locutus est: quæ tamen uana & falsa esse ostendit, cum appellat nugas. deinde rñdet singillatim ad reliqua, & ꝑcipue, qa scripserat, ut caueret, ne timẽdo magis timeret: dicit se imitari ipsũ Dec. in hac re, qa nunq̃ fuit timidus: se tñ uitaturũ pericula. assentiturq́; ei de legionibus, & agris, qđ scripserat. [Dij) legitur &, Dei. est aũt execratio & imprecatio. [Tecũ) subaudi locutum putas. [Illud nugarum) istas nugas & ineptias, siue uanitates. [Ne ego essem) .i.in decemuiris: nam Cicero in eis erat. [De iis) .i.ab iis.i.cum iudicassem uos, q habetis exercitus, oportere dicere sententiam uestrã, sicut & reliquos decemuiros, q dam reclamarunt cõtra meã sñiam. [Qui solent) notat aliquos inuidos Decij. [Excepti) .i. exclusi.s.ea decẽuiris. [Me repugnante) ne exciperemini. [Res nouas) allusit ad uocabuli æquocationem. nã res multa significat, inter alia negotiũ & patrimonium. ergo res nouas.i.noua negotia, nouas inuentiones. [Nõ quo ueterem).s.rem.i.patrimoniũ & substãtiam. (Nullã rem) significat maiores eius fuisse paupertimos. [Deuorauit) indicat fuisse gulosum. [Libero metu de me) .i.nolim pp me aliqd timeas. [Cautionẽ) prouisionem, ut possint caueri. [A rerũ natura).i.quæ neminẽ facere põt plusq̃ prudentẽ. ergo esset impudẽtia mea, si uellẽ esse plusq̃ sapiẽs. [Constet) notissimũ sit. [Nunq̃ per.) qđ officiũ est fortitudinis. [Accedere pr.) esse sm post te. [Ligurirẽt) assumerẽt gulose uiuẽdo. [Reconditũ) qđ non facile ꝓpaletur, & in lucẽ ueniat. [Quo) .i.ut.

ASCAN. DIj isti &c.) Rñdens superiori epistolę Decij Cic. ostendit Segulium cũ multis uana locutũ. rñdens deinde ad reliqua q̃ scripserat Brutus, ad id ꝑcipue quod scripserat, & ut caueret ne timendo magis timeret, dicẽs se imitari in hac re Decium, qui nunq̃ fuit timidus, uitaturus tñ sit periculum. demum ꝓbat qđ de legionibus scripserat. Ordo est. Dij male faciant isti.s.cõtemptibili & pernicioso Segulio.s. Labeoni, homini nequissimo .i.minime uirtutis, omnium qui fuerunt, & q sunt, & qui futuri sunt. Hyperbolicos dictũ. qd sup. putas tu illum sup. locutũ solum .i.duntaxat tecum, aut cum Cęsare.s.Octauio, qui neminẽ pretermisit, q cum.i.cũ quo potuerit loqui, cui non dixerit ista eadem. Tñ.i.licet ille futilis & contemnendus sit, tñ o Brute ego amo te sicut debeo, ꝙ.i.qa tu uoluisti me scire istud qdqd esset nugarum. Dedisti enim.s.hoc faciendo magnum signum amoris. Nã ꝙ idem Segulius ait ueteranos queri.i.conqueri, ꝙ tu & Cæsar nõ essetis in decemuiris.i.numero decemuirorũ: utinã ne ego q dẽ.i. non ẽt ego essem. Quid.n.sup. est molestius.s.q̃ eum magistratũ nunc gerere? q.d.nihil. Sed tñ cum ego sensissem oportere sñiam ferri de iis, qui haberent exercitus, quales erant Brutus & Cęs. illi iidem q solent.i.noti obmurmuratores, reclamarunt. Itaque uos estis excepti.s.e decẽuiratu, me ẽt repugnante uehementer. Quocirca.i.quapp, negligamus.i.contẽnamus Seguliũ, q quærit res nouas.i.immutationẽ statuũ, non ꝙ comederit rem.i.substantiam suã ueterẽ. data opera utitur uocabulo æquiuoce. nã res nouæ dñr nouę rerũ administrationes, sicut rerũ potiri est earũ administratione, aut imperio fungi. Res aũt singulariter est aut Venus, aut lis, aut substãtia. alludit ergo ad uocabuli æquiuocationem. nullam.n.habuit.s.rem ueterẽ: sed deuorauit hanc ipsam.s. modicã, quam habuit, recentẽ.i.recenter a patre ꝑ mortem eius acceptã, & ita non ꝑmisit eam fieri ueterem. Qđ aũt scribis.s.in principio epistolæ, te facere id ꝓ me, q.s.de te nihil timeas, o Brute uir optime & carissime mihi ego libero te oi metu de me .i.nolo quidq̃ metuas de me, aut ꝓ me. & est stomachose satis dictum. Ego.n.non fallar in iis q̃ poterunt ꝓuideri, & ego non laboro ita.i.multum ualde, de iis.s.si decipiar in iis quæ non habebũt cautionem.i.q̃ nullo humano consilio caueri poterunt. Etenim.i. quia ego sim impudens.i.inuerecundus ac petulans in petendo, si postulẽ plus q̃ potest tribui homini a natura rerũ, q̃ unicuique rei limites constituit, ita ut minus uideant homines q̃ dij. Quod præcipis mihi, ut caueã, ne timendo cogar magis timere: tu præcipis.i.mones sapienter & amicissime: sed uelim sup. ut ꝑsuadeas tibi, cũ constet te excellere hoc gñe uirtutis, ut nunq̃ extimescas & sup. nunq̃ perturbere, me accedere.i.appropinquare proxime huic uirtuti tuæ, hoc est me non multo minus imperterritũ esse q̃ te. Quamobrem neque metuã.i.non timebo quidq̃, & cauebo omnia.s.metuenda. Sed o mi Brute uide ne tua culpa futura sit si ego timeam quidq̃. Enim.i.quia, etiam si essemus timidi.s.a natura, tñ abiiceremus oẽm timorẽ tuis operibus.i.potentiis & cõsulatu tuo.s.freti, ꝑsertim cum esset persuasum omnibus, & maxime mihi, nos diligi unice a te. Ego assentior uehementer cõsiliis tuis, q̃ scribis de quattuor legionibus, & de agris assignandis ab utrisque uestrum.i.te & Cæsare. itaq; cũ quidã de collegis nostris.i.de decemuiris ligurirent.i.iam quasi rem dulcem lingerẽt & degustarent, sperantes ex ea se lucrum, aut fauorem sese capturos, curationem agrariam.i.agrorum distribuendorũ curam, ego disturbaui rem, & reseruaui sup. eam uobis totam integrã. Si quid erit occultius, &, ut scribis, reconditum, ego mittam aliquem meorũ, quo.i.ut literæ perferãtur ad te fidelius. pridie &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendat Appium Bruto: &, ut eum in ciuitate, ex qua inimicorum iniuria expellebatur, retineat, petit.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 22

CVm App. Claudio C. F. summa mihi necessitudo est, multis eius officiis, & meis mutuis constituta. peto a te maiorem in modum, uel humanitatis tuæ, uel mea causa, ut eum auctoritate tua, q̃ plurimum ualet, conseruatum uelis. uolo te, cum *fortissimus uir cognitus sis, etiam clementissimum existimari. magno tibi erit ornamento, nobilissimũ adolescentem beneficio tuo esse saluum. cuius quidem causa hoc melior debet esse, ꝙ, pietate adductus, propter patris restitutionem se cum Antonio coniunxit. quare etsi minus *ueram causam habebis, tñ uel probabilem aliquam poteris inducere. nutus tuus potest hominem summo loco *natũ, summo ingenio, summa uirtute, officiosissimum ꝑterea, & gratissimum, incolumem in ciuitate retinere. quod ut facias, ita a te peto, ut maiore studio, magis ue ex animo petere non possim. Vale.

in Cæsarẽ, ut Mutinensi in ꝑ(?) *.i.æquam, ut alibi.* *nobilissimi ... Claudij nõ modo ꝑtricij, & Pulchri, ut Nerones, sed plebeij etiã, Marcelli.*

HVBAR. CVm App.) Commendat Cicero diligentissime D. Bruto Appium quẽdam, quorum maximam sibi & iustissimam necessitudinem esse dicit. Rogat aũt Decium, ut eum cõtra aduersarios, qui eum uehementer oppugnabant, & urbe eiicere studebant, tueatur,

tueatur, & in urbe retineat, cum facillime id facere possit quê eo beneficio dignum esse ostendit. [Meis mutuis) in eũ uicissim collatis. [Constituta) confirmata. [Volo) sensus, uolo q̃ homines ita existiment te clementissimum, sicut existimauerunt fortissimum: quod assequeris, si hunc defenderis. [Patris) s. sui. [Minus uerá) minus bonam & iustam. debuerat. n. quantum coniicimus, aliquid mali admisisse. [Probabilem) pximam uero, uerisimilem qđ patronu coiq; conceditur. [Nutus potest) alius codex, satis emédatus habebat, Nutus tuus potest, qđ magis placet, ut sit sensus: solo nutu tuo potes hominem incolumem in patria retinere.

ASCAN. CVm App. &c.) Cómendat diligentissime D. Bruto Appium quendam, quicum maximam sibi dicit esse necessitudiné. rogatq; ut eum tueatur contra aduersarios, qui eū eiicere ex urbe contendebant, dicens, Súma necessitudo. i. necessaria coniunctio amicitiæ est mihi cum App. Claudio filio Caij. s. Claudij instituta. i. inita & comparata, multis officiis eius, & meis mutuis. Peto a te maiorem in modum. i. obnixe, uel causa humanitatis tuæ uel meæ ut uelis eum conseruatum. i. saluum esse auctoritate tua q̃ uales plurimũ. Volo te, cum sis cognitus uir fortissimus, existimari. i. iudicari etiam clementissimum. Erit tibi magno ornamento adulescentem nobilissimũ esse saluum. i. cóseruatum beneficio tuo. Cuius. s. adolescentis causa debet quidem esse melior, hoc. i. propter hoc, quòd ipse adductus pietate. s. in patrem, coniunxit se cum Ant. propter restitutionem patris. s. sui. Quare etsi. i. q̃q̃, habebis causam minus ueram. i. non satis iustam: tñ poteris inducere uel. i. saltem aliquam probabilem. Nutus tuus. i. solum indicium uoluntatis, potest retinere incolumé in ciuitate hominem natum summo loco. i. clarissimis natalibus, & summo ingenio. i. & summa uirtute, preterea. i. præter illas dotes, officiosissimum. s. in conferendis beneficiis, & gratissimum in reddendis. Quod ut facias. i. ut incolumé retineas, ego peto a te ita, ut non possim petere maiore studio, ue pro uel magis ex animo. i. sula mea.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Ciceronem, ut bono sit animo, nec quicquam timeat. causas affert. Lepidi (sed falso id sibi persuaserat) integratã, & fortes suos exercitus.

D. BRVTVS S. D. M. CICERONI. 23

NOs hic ualemus recte; &, quo melius ualeamus, operá dabimus. Lepidus cómode *de nobis sentire uidetur. omni timore deposito, debemus libere reip. consulere. q̃ si omnia essent aliena, *tamen tribus tantis exercitibus, propriis reip. ualentibus, magnum animum habere debebas, quē & semper habuisti, & nunc, fortuna adiuuante, augere potes. Quæ tibi superioribus literis mea manu scripsi, terrendi tui causa *homines loquũtur. si frænum momorderis, peream, si te omnes, quotquot sunt, conantem loqui ferre poterunt. Ego, tibi ut antea scripsi, dum mihi a te literæ ueniant, in Italia morabor. Vale. VIII. kal. Iun. Eporedia.

uide Paulum M. in ep. sequĕtis.

Bruti, Plãci, Octauiani.

De Segulio maxime intelligit. supra, ep. 20.

HVAAR. NOs hic) Hortatur Decius Cic. ut bono sit animo, & nihil de rep. timeat. dicit autem Lep. bene de se sentire, de quo antea suspicatus fuerat, ut supra sępe uisum est. iustam autem causam nullius timoris esse ostendit, cum habeat tres exercitus ita fortes. præterea quæ supra scripserat, dicit homines loqui & diuulgare, ut terreant ipsum Cic. Hortatur autem, ut in eos sit fortis. [Cómode) bene. [Libere) sine cuiusquam respectu. [Si omnia essent aliena) . i. si alia oia nobis deessent, uel essent cótraria. [Tribus) mei, Cæs. & Planci. [Valentibus) fortibus. [Augere) Habere maiorem q̃ unq̃ habueris [Quæ scripsi) fuisse dicta a Segulio. [Si frænum momorderis) . i. si eus contempserit. translatio sumpta ab equo, qui cum sessorem, uel equitem contemnit, frænum mordet. [Peream) iurantis est. [Quotquot sunt) . i. etiam si essent infiniti. [Conantem) uolentem, tentantem.

ASCEN. NOs &c.) Hortatur Decius Ciceronem ut bono sit animo, q̃ de rep. bene speret, cum Lepidus iam bene sentiat, & ipse bonas habeat copias. Ordo est. Nos ualemus hic recte, & dabimus operam quo. i. ut ualeamus melius. Lep. uidetur sentire cómode, i. bene & utiliter de nobis. nos debemus consulere reip. libere, omni timore deposito. Quòd si omnia essent aliena. s. a nobis, tñ tu debebis habere magnum animum, tribus tantis exercitibus, pptiis reip. ualentib9. i. cum tres tales exercitus reip. ppriis sint ualentes. s. meus, Cæs. & Planci, quem. s. animum &c. s. simul habuisti semper, & potes nunc augere, fortuna fauéte. i. aspirante. Homines loquuntur eã tui terrendi. i. ut te terreant, ea q̃ scripsi tibi mea manu literis superiorib9. Propria aũt manu secreta & recondita scriptitabant, Scribę suis manibus uulgaria. Si momorderis frenum. i. pertinaci animo cótra omnia terricula restiteris. tracta metaphora ab equo, qui domi equiti obtemperare nõ uult, frenum mordet, & dentibus tenet. peream, si omnes, quotquot sunt, poterunt ferre te conantem loqui. Ego, ut scripsi tibi antea, morabor in Italia dũ. i. donec, literę ueniat mihi a te. Octauo &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ostendit sibi persuasum superiore epistola; ut omnem timorem deposuerit.

M. CICERO S. D. D. BRVTO. 24

NArro tibi: antea subirascebar breuitati tuarũ literarum: nunc mihi loquax esse *uideor. te igitur imitabor. Quàm multa q̃ paucis: te recte ualere, operamq; dare, ut quotidie melius: Lepidum cómode sentire: tribus exercitib9 quiduis nos oportere confidere. si timidus essem, tamen ista epistola mihi omnem metum abstersisses. sed, ut mones, frænum momordi. etenim, qui, te incluso, omnem spem habuerim in te; quid nunc putas? cupio iam *uigiliam meam, Brute, tibi tradere, sed ita, ut ne desim constantiæ meæ. Quod scribis, in Italia te moraturum, dum tibi literæ meæ ueniant: si per hostem licet, non erraris. multa enim Romæ. sin aduentu tuo bellum confici potest: nihil sit antiquius. Pecunia, expeditissima quæ erat, tibi decreta est. Habes amantissimum *Seruilium. nos non desumus. Vale. VIII. id. Iun.

cum te uideã tã paucis tã multa cõplecti.

trãslatio ab excubantib9 militibus, nox aũt in quattuor uigilias distributa.

Isaurici filium, consularem.

HVAAR. NArro) Rñdet Cic. superiori epistolæ breuiter, ut dicit imitatione ipsius Decij. dicit aũt oém timorem, si modo esset timid9, potuisse sibi penitus amoueri illa eius epist. [Narro) . q. d. fateor tibi. legitur tamen in aliis cod. Parum tibi subirascebar. [Breuitati) quod minus breuiter scriberes. [Loquax) nimium uerbosum. [Imitabor te) breuibus scribam, sicut soles. [Quam multa) . s. dicã uel scribã. [Paucis) uerbis. [Te recte ualere) ordo est, si timidus essem, tñ abstersisses mihi oém metũ ista epist. s. q̃ tuis nos recte confidere, te recte ualere. i. q̃ recte ualeas. [Lepidũ sentire cómode) . i. q̃ Lepidus cómode sentiat de te &c. [Frçnũ momordi) frçnũ accepi dentib9. [Etenim) rũ a minori ad maius. est aũt sensus, si audebã spe tui, cũ eras obsessus: quid nũc putas me facere, cũ obsidione liberatus? potes me multo magis defendere. q. d. multo magis audeo. [Vigiliam) custodiam reip. uigilare . n. pro diligenter seruare ponitur. Iuuen. Sed uigilat consul. [Ve non desim constantiæ) . i. ne uidear facere ex leuitate. [Si per hostem licet) . i. si hostes te permittãt morari. [Multa) . s. sunt noua. [Confici) finiri. [Antiquius) carius. s. quàm conficere bellum.

ASCAN. NArro &c.) Rñdet breuiter superiori epistolæ, dicens se imitari in breuitate epistolarum ipsum Brutũ, & omnem timorem, si modo timidus fuisset, potuisse illius epist. deponere. Ordo est. Ego subirascebar. i. succensebã tibi parum antea breuitate. i. pp breuitatem literarum tuarum, & ego uideor mihi nunc esse loquax. Ego igitur imitabor te. s. breuiter rñdebo ad ea quæ breuiter scripsisti. q̃. i. o quàm, multa sup. scripsisti, q̃ paucis, sup. Vbis: Scripsisti. n. te recte ualere, & dare opã sup. ut ualeas quotidie melius: Lepidũ sentire cómode. i. utiliter pro rep. nos oportere cófidere quiduis. i. quodlibet bonũ, tribus exercitibus . s. Bruti, Plãci, & Lep. Si essem timidus, tñ tu abstersisses mihi oẽ metũ illa epist. Sed ut mones, ego momordi frænum. i. cótra impetũ uires assumpsi, sicut equus recalcitrare uolens contra sessorem ne fræno obediat, frænum mordicus tenet. Etenim qd putas sup. nũc facere, aut quã spem habere me, q̃ habuerim oém spem in te inclusu? Brute, ego cupio tradere iam tibi uigiliam meã. i. solicitudinem & curam pro rep. q. d. non opus est, ut ipse uigilẽ, dum tu pro rep. excubabis, sed ita sup. cupio tradere, ut non desim cóstantiç meæ. Quod scribis te moraturũ in Italia, dũ. i. donec literæ meæ ueniant. i. afferãtur tibi, non errare; p erraueris, si licet p hosté. i.

hostis quoq; in Italia manserit. Multa.n.sup.dñr & fiunt Romę seditiose, aut quid simile intelligit. Si bellũ pôt confici.i.finiri, in aduentu tuo.i.statim cũ ad hostẽ pueneris: nihil sit antiquius.i.carius. pecunia, q̃ erat expeditissima.i.paratissima, est decreta tibi. tu habes Seruilium amantissimũ.s.tui. nos non desumus sup. tibi.

PAVL. MAN.

LEpidus commode de nobis sentire uidetur) De nobis, dixit, id est, de rep. ut lib. x. ep. 18. Magnum periculum ea pars exercitus adiret, quæ bene de rep. sentit. Nec aliter in antiquis libris uideo scriptum esse. Ideo, cum adolescens legẽdũ existimassem, Cõmode nobis, tñ, dissentiẽtibus antiquis libris, nihil sum ausus, immutare, opinionẽ meã in uariis lectionibus testatã esse uolui. nũc uideo nõ nullos in suo lib. imprimi uoluisse, Cõmode nobis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Ne nihil ad Brutum literarum, cum occasio esset, dares, scribis in eo, ut accendas hominem, omnem spem esse: & de M. Bruto, quem ad commune bellum uocaras, nuntias.

M. CICERO S. D. D. BRVTO IMP. 25

EXpectanti mihi tuas quotidie literas Lupus noster subito denuntiauit, ut ad te scriberem, si quid uellem. ego autem, etsi, quid scriberem, non habebam; (acta enim ad te mitti sciebam: inanem autem sermonem literarum tibi iniucundum esse audiebam) breuitatem secutus sum te magistro. sciro igitur in te, & in *collega spem omnem esse. De Bruto autem nihil adhuc certi: quem ego, quẽadmodum præcipis, priuatis literis ad bellum cõmune uocare non desino. qui utinam iam adesset: *intestinum urbis malum, quod est non mediocre, minus timeremus. Sed quid ago? non imitor λακωνισμὸν tuum. altera iam pagella procedit. uince, & uale. XIIII. kal. Quint.

L. Planco, supra, epist. 14.

erat.n. qui Octauianũ, interfectis Pansa & Hirtio, ad petitionẽ cõsulatus incitarẽt. ep. 24 lib. 10.

HVBAR.

EXpectanti) Hac epist. hortatur Cicero Brutũ, ut diligentissime agat pro rep. spem enim totam esse in eo, & in Planco. deinde dicit M. Brutũ uocari ad hoc bellum Italicum: quoniam si adesset, minus mali timeretur. [Acta) quę in urbe fiunt, & in scripta rediguntur, quæ acta appellantur. [De Bruto) .s. Marco. [Priuatis) meo nomine scriptis, non autem nomine senatus. [Intestinum) ciuile. [Non est mediocre) .i. maximum est, supple. [Sed quid ago) uidebat Cic. se nimium multa scripsisse, ideo repressit. [λακωνισμὸν) .i. breuitatem. Lacones.n. breuiloqui esse consueuerunt, unde laconismos breuiloquium dicitur. [Altera) secunda. [Iam procedit) .s. plena iam prima pagella.

ASCAN.

EXpectanti &c.) Hortatur Cic. Br. ut diligentissime agat pro rep. cum in eo & Planco tota sit spes. dicitque M. Brutum uocandum ad id bellum: quia si adesset, minus mali timeretur. Ordo est. Lupus noster denũtiauit subito mihi expectãti quotidie literas tuas ut scriberẽ ad te si qd uellẽ. ego aũt etsi non habebã qd scriberẽ; (sciebã.n. acta.s. publica mitti ad te, aũt.i. sed, audiebam sermonẽ literarũ inanẽ.i. minime necessarium esse iniucundũ tibi.) secutus sum breuitatẽ te magistro.i. qui id re ipsa docuisti. Scito igitur oẽm spẽ esse in te, & in collega.s. Planco. Autẽ .i. sed nihil sup. habeo, aut audiui adhuc certi de Bruto.s. Marco, quẽ ego nõ desino uocare ad bellum cõe, quemadmodum pcipis, literis.s. meis priuatis.i. mea auctoritate non pub. scriptis. q utinã adesset iam: nam timeremus minus.s. quã nunc facimus, malũ urbis intestinũ.i. internũ qd est inter ciues q sunt sub unis mœnib⁹ ut intestina sub una pelle. Sed qd ago? Ego non imitor.s. ut consitueră, λακωνισμὸν.i. formã scribẽdi breuitate Laconica. altera pag.s. tabellæ pcedit.i. occupatur scriptura. uince.s. hostes, & uale.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Iam Lepidus coniunctus erat Antonio, cum diligenter monet Brutus, ut caueat sit oibus reip. & petit a Cicerone, ut senatus postulata illius impleat.

D. BRVTVS IMP. S. D. M. CICERONI. 26

IN maximo meo dolore hoc solatio utor, q intelligunt homines, non sine causa me timuisse ista, q̃ acciderunt. *Deliberent, utrum transiiciant legiones ex Africa, nec ne, & ex Sardinia; Brutum *accersant, nec ne; mihi stipendium dent, an non; decernant. ad senatum literas misi. crede mihi, nisi ista omnia ita fiunt, quemadmodum scribo, magnum nos *omnes adituros periculum. rogo te, uidete, quibus hominibus negotium detis, qui ad me legiones adducant. & fide opus est, & celeritate. Vale. III. non. Iun. ex castris.

hæc est ironia.

ex Mamdonia.

uerissimum exiguum.

nam mense Non. mai inter Lepidum, Oct. & Ant. societate, & ... periere. Ve... Di... & alij.

HVBAR.

IN maximo) Cum semper habuisset Decius suspectũ Lepidũ, ne se coniungeret cum Ant. molesteque tulissent quidam eius timorem, quem antea credebant esse intrepidũ: postquã Lepidus se coniunxit, dicit se hac re consolari dolorem suum, quòd homines intelligunt eum non sine causa timuisse. dicit autem q scripserit ad senatum, & ab eo petiuerit: quæ omnia nisi fiant, ut scripsit; ostendit rẽp. in maximo periculo fore. & qm duas legiones ad se mitti petiuerat, rogat, ut fidelibus uiris mandetur id negotium. [Quæ acciderunt) de coniunctione Lepidi & Ant. licet possimus intelligere de mutatione Cæsaris. [Traiiciant) transmittãt. [Brutum) Marcũ. [Nec ne) an non. [Quibus) qualibus. [Negotium) curam. [Fide) ut sint fideles, & celeriter adducant.

ASCEN.

IN maximo &c.) Cum Decius habuisset Lep. semper suspectũ ne Ant. se coniungeret, & ob id meticulosior haberetur: postquã Lep. illi coniunctus erat, hac epist. dicit iam patere q non sine causa timuerit &c. Ordo est. Ego utor in maximo dolore meo hoc solatio quòd homines intelligũt me timuisse ista q̃ acciderunt.s. de perfidia Lepidi nõ sine causa. Ego misi literas ad senatum ut sup. deliberent, utrum traiiciant legiones.i. transmittant in Italiam ex Africa, nec ne.i. an non, & accersant.i. uocent ad se Brutum ex Sardinia, nec ne, & sup. an dẽt mihi stipendium, an non decernant.s. dandum. Crede mihi o Cic. nisi ista oĩa fiunt ita quẽadmodum scribo.i. nisi legiones accersuntur, & stipẽdium decernitur mihi, nos oẽs adituros magnum periculum. Rogo te uidere.i. ut attendas, quibus hominibus detis negotium qui adducant legiones ad me. opus est & fide & celeritate. Tertio &c.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Purgat se apud Matium Cicero, quod non labefactauerit eius famam; sed dignitatem potius, & auctoritatem Matij defenderit.

M. CICERO S. D. C. MATIO. 27

NOndum satis cõstitui, molestiæ ne plus, an uoluptatis attulerit mihi Trebatius noster, homo tum plenus officij, tum utriusq; nostrum amantissimus. nam cum in Tusculanum uesperi uenissem; postridie ille ad me, non dum satis firmo corpore cum esset, mane uenit. quem cum obiurgarem, q parum ualetudini parceret: tum ille, nihil sibi fuisse lõgius, q̃ ut me uideret. nunquidnam, inquam, noui? detulit ad me querelam tuam: de qua prius q̃ respõdeo, pauca præponam. Quantum memoria repetere præterita possum, nemo est mihi te amicus antiquior. sed VETVSTAS habet aliquid cõmune cũ multis, amor nõ habet. dilexi te, quo die cognoui, meq; a te diligi iudicaui. tuus deinde discessus, isq; diuturnus, ambitio nostra, & uitæ dissimilitudo non est passa uoluntates nostras consuetudine conglutinari. tuum tñ erga me animum agnoui multis annis ante bellum ciuile, cum Cæsar esset in Gallia. quod *enim uehementer mihi utile esse putabas, nec inutile ipsi Cæsari, perfecisti, ut ille me diligeret, coleret, haberet in suis. Multa prætereo, quæ temporibus illis inter nos *familiarissime dicta, scripta, cõmunicata sunt. grauiora enim sunt consecuta. Et initio belli ciuilis, cum Brundisium uersus ires ad Cæsarem, uenisti ad me in Formianum. primum, hoc ipsum quanti, præsertim temporibus illis? deinde, oblitum me putas consilij, sermonis, humanitatis tuæ? quibus

a uetustate.

a mutua beneuolentia.

a beneficio.

a familiaritate.

ab officio.

bus rebus interesse memini Trebatium. Nec uero oblitus sum literarum tuarum, quas ad me misisti, cum Cæsari obuiam uenissem in agro, ut arbitror, Trebulano. Secutum illud tempus est, cum me ad Pompeium proficisci siue pudor meus coegit, siue officium, siue fortuna. quod officium tuum, quod studium uel in absentem me, uel in præsentes meos defuit? quem porro omnes mei & mihi, & sibi te amiciorem iudicauerunt? *Veni Brundisium: oblitum ne me putas, qua celeritate, ut primum audieris, ad me Tarento aduolaris? quæ tua fuerit assessio, oratio, confirmatio animi mei, fracti communium miseriarum metu? Tandem aliquãdo Romæ esse cœpimus: quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus, quonam modo me gererem aduersus Cæsarem, usus tuo consilio sum. in reliquis officiis cui tu tribuisti, excepto Cæsare, præter me, ut domum uentitares, horasq; multas sæpe suauissimo sermone cõsumeres? tum cum etiam, si meministi, ut hæc φιλοσοφούμενα scriberem, tu me impulisti. Post *Cæsaris reditum quid tibi maiori curæ fuit, q̃ ut essem ego illi quamfamiliarissimus? quod effeceras. *Quorsum igitur hæc oratio longior, q̃ putarã? quia sum admiratus, te, qui hæc nosse deberes, quidquam a me commissum, quod esset alienum nostra amicitia, credidisse. nam præter hæc, quæ cõmemoraui, quæ testata sunt, & illustria, habeo multa occultiora, quæ uix uerbis exequi possum. omnia me tua delectãr, sed maxime maxima cum fides in amicitia, consilium, grauitas, constantia, tum lepos, humanitas, literæ. quapropter redeo nunc ad *querelam. Ego, te suffragium tulisse in illa lege, primum non credidi: deinde, si credidissem, nunquam id sine aliqua iusta causa existimarem te fecisse. *dignitas tua facit, ut animaduertatur, quidquid facias: maleuolentia autem hominum, ut non nulla durius, q̃ a te facta sint, proferantur. ea si tu non audis; quid dicam, nescio; equidem, si quando audio, tam defendo, q̃ me scio a te cõtra iniquos meos solere defendi. defensio autem est duplex. alia sunt, quæ *liquido negare soleam, ut de isto ipso suffragio: alia, quæ *defendam a te pie fieri, & humane, ut de curatione ludorum. sed te, hominem *doctissimum, non fugit, si Cæsar rex fuerit, quod mihi quidem uidetur, in utrãq; partem de tuo officio disputari posse; uel in eam, qua ego uti soleo, laudandam esse fidem, & humanitatem tuam, qui amicum etiam mortuum diligas; uel in *eam, qua non nulli utuntur, libertatem patriæ uitæ amici anteponẽdam. ex his sermonibus utinã essent delatæ ad te disputationes meæ: Illa uero duo, quæ maxima sunt laudum tuarũ, quis aut libentius, q̃ ego, cõmemorat, aut sæpius; te & non suscipiendi belli ciuilis grauissimum *auctorem fuisse, & moderandæ uictoriæ? in quo qui mihi non assentiretur, inueni neminem. Quare habeo gratiam Trebatio, familiari nostro, qui mihi dedit causam harum *literarum. quibus nisi credideris; me omnis officij & humanitatis expertem iudicaris: quo nec mihi grauius quidquam potest esse, nec a te alienius. Vale.

a cõstãtia. *aliquando pœnituit. uide ad Att. lib. 12.* *cõfectis ciuilibus bellis.* *ad q̃relam responsio.* *incõmodum uertis i laudem.* *ep. 10. l. 10* *Philipp. 1.* *ep. 15. l. 17* *quæ fortasse et ipse Cicero utebatur.* *sic ad Att. ep. 9. l. 9. Existimatus est semper auctor eius.* *quibus me tibi purgaui.*

NOndum) Hæc epistola uidetur præponenda superiori: nam, cum Trebatius in Tusculanum ad Cic. uenisset, exposuit ei querelam Matij de Cic. ꝙ Cicero tulisset suffragium legi, quæ facta esset de efficiendis omnibus, quæ Cæs. instituerat cõmentariis suis. Itaq; Cicero se excusaturus longius repetit & initiũ, & causas amicitiæ, quæ sibi cum Matio fuit: ostenditq; nõ modo eum non accusasse, sed potius defendisse & quo defenderit, exponit, & præcipue quod ei obiiciebatur, ut supra uisum est, ꝙ Cæs. mortuum diligeret, & amissum doleret. Optat autem Ciceró ad eum delatos fuisse sermones, quos de eo habuerit, & præcipue de eius moderatione, & initio bellorum ciuiliũ, & post ipsa bella. [Constitui) iudicaui. [Firmo) ualido, sano. [Obiurgarem) reprehenderem. [Parceret) rationem haberet. [Tum ille) .s. respondit. [Longius) desideratius: quod uideretur longioris moræ. [Detulit) denuntiauit. [Commune cum multis) quia multi possunt uetusti esse. [Non habet) .s. aliquid commune cum multis, quia amo singulariter. [Diuturnius) longi temporis, dum esses in Gallia cum Cæs. per decẽnium. [Ambitio) honorũ petitio [Dissimilitudo) quia tu peregrinatione, ego ciuitate delectatus sum: tu re militari, ego otio & ciuilibus officiis. [Conglutinari) coniungi, colligari. Gluten. n. genus est collæ tenacissimũ, ut ostẽdit Virg. lib. 4. Geor. [Grauiora) maiora. [In Formianum) ius meũ apud Formias, quod oppidum est Campaniæ. [Hoc ipsum) .s. ꝙ ueneris ad me. [Quanti) .s. putas me fecisse. [Illis) quibus eras in magna auctoritate apud Cæsarem. [Consilij) quod dabas mihi. [Trebulano) Trebulę. est aũt Trebula oppidum Campaniæ mediterraneum, ut scribit Ptolom. non aũt idem fluuius, qui Trebia dicitur, ut quidam falso opinantur. [Pudor) quia pudebat me deesse ei, cui multum debebam. [Officium) tuendæ reip. [Fortuna) felicitas mea. [Quod studium) q. d. nullum. [Aduolaris) celeriter ueneris. [Tarento) quę ciuitas est Calabrię, dicta a Tara, filio Neptuni. aucta deinde a Laconibus, qui duce Pallanto illuc aduentantes, expulsis incolis, eam tenuerunt, ut Iustin. lib. 3. [Assessio) familiaris apud me sedendo cõmoratio. Assidere. n. est iuxta sedere. Horat. in serm. Habes qui assideat, fomenta paret. [Aliqñ) post longum tempus, postq̃ Cęsar rerũ potitus est. [Quid defuit) q. d. nihil. [Aduersus) erga. & notandum est aduersus in bonam partem dictum esse. sic Terent. in And. Et id gratum fuisse aduersum te habeo gratiam. [Cui tribuisti) .s. officium. q. d. nulli. [Præter me) pręterq̃ mihi. [φιλοσοφούμενα) a philosophis tractata, a uerbo φιλοσοφέομαι ej φιλοσοφοῦμαι. est. n. participium passiuũ. intelligit autem, ut puto, officiorum libros, quos temporibus illis scripsit. [Reditum) .i. in urbem ex bello ciuili. [Effeceras) ut essem illi familiarissimus. [Quorsum) .s. dicta est a me. i. quam ob causam, ad quem finem. [Quia) responsio causæ. [Hæc) quę a me supra cõmemorata sunt. [Testata) manifestata, in significatione passiua, sicut notauimus etiam lib. 2. [Illustria) clara. [Occultiora) secretiora. [Consilium) sapientia. [Grauitas) constantia. [Lepos) suauitas morum & uerborum. [Literæ) cognitio literarum. [Quapropter) post longam digressionem reuertitur Cic. ad rñsionem querelæ Matij. [Tulisse suffragium) dedisse uocem tuam, approbasse illam legem: qua decernebatur, ut q̃ Cæsar statuisset, efficerentur. [Non credidi) id. n. est proprium uiri sapientis, non facile credere criminationibus oblatis. [Dignitas facit, ut animaduertatur) quia omnia facta eorum, qui excelso loco sunt, obscura esse non possunt. Iuuen. Omne animi uitium tanto conspectius in se Crimen habet, quanto maior, qui peccat, habetur. [Maleuolentia) .s. facit. [Durius) asperius, in peiorem partem. quia cum aliquem odimus, quidquid facit, etiam si rectum sit, semp in deteriorem partem accipitur, sicut utilissimi labores mei & uigiliæ ab inuidis meis. [Ea) quæ de te ꝓferuntur. [Alia) quæ dicaris fecisse. [Pie) ex officio. [Curatione ludorum) de qua ipse Matius in pręcedenti epist. mentionem fecit. [Sed hominem) cũ Cicero ꝓponit duplicem opinionem de officio Matij, latenter innuit, utrũ magis sit sequendum. [Illa duo) .s. q̃ sequuntur [Expertem) immunem, scilicet te fuisse auctorem, suasorem. [Moderãdæ) ne Cęs. faceret in uictos oĩa, q̃ iure uictoriæ potuisset. [Qui non assentirẽtur mihi) .i. qui idem nõ faterentur. [Habeo gratiam) obligatus sum. [Causam) quia retulit mihi querelam, ex qua inductus sum, ut ad te scriberem. [Nisi credideris) nisi admiseris eam excusationem, quam affertur. [Expertem) immunem. [Grauius) molestius. [Alienius a te) .i. quod minus ad te pertineat.

VRBAN.

NOndum &c.) Hęc epist. uidetur superiori pręponenda. nã, cum Trebatius in Tusculanum ad Cic. uenisset, exposuit ei q̃relam Matij de Cic. ꝙ tulisset suffragium legi de efficiẽdis omnibus, quæ Cæsar instituerat cõmentariis suis. unde se excusaturus Cicero repetit lõgius causam amicitiæ cũ Matio, docetq; se

ASCAN.

eum potius defendisse, q̃ accusasse: optatq; ad eum delatos fuisse sermones, quos de eo haborrit, & potissimū de moderatione eius circa bella ciuilia. Ordo est. Ego nondum constitoi.i.defini ui ac decreui satis, ne.i.an Trebat.noster attulerit mihi plus molestiæ an uoluptatis. Trebat. inq̃ homo tum plenus officij, tum amantissimus utriusque nostrum.i.tui & mei. Nam cum uenissem uesperi.i.hora uespertina, in Tusculanum.s.pdium & uillā meā, ille uenit ad me postridie.i.die proximo secuto, cum esset mane, existens sup. corpore nondum satis firmo.i.adhuc aliquantulum infirmo præ ualetudine: ægrotauerat enim: quē cum obiurgarem, q̃ parceret parum ualetudini.s.infirmæ: tum ille sup. rñdit mihi nihil fuisse sibi longius.i.desideratius, quia quæ longe absunt, maiore cruciatu desideramus, q̃ ut uideret me. inq̃.i.aio tunc illi, nunquid nam noui sup. esset, aut afferret. Et sup. ille tunc, detulit ad me.i.enarrauit mihi, querelā tuam, de qua priusq̃ rñdeam.i. me purgem, pponam pauca.s.ad purgationem accōmoda, & fidē factura. Quitum ego possim repetere memoria.i.recordari pterita, nemo.i.nullus est mihi amicus antiquior.i.uetustior & carior. nam utrunq; significat antiquū. mihi te.i.q̃ tu. Sed uetustas habet aliquid cōe cum multis, qa multos æque diu amaui ac te, amor non habet.s.quidq̃ cōe cum multis, te plus quàm ceteros amaui. Dilexi, q primos gradus amoris est, te sup. eo die quo cognoui.s.primū te, & iudicaui me diligi a te. Deinde discessus tuus s.a patria & is diuturnus.i.diu durās, ambitio nr̃a.i.æmulatio in obtinendis honoribus quas brigas Galli uocant, & dissimilitudo uitæ, quia ego domi, tu foris agere delectabaris, non est passa uoluntates nr̃as conglutinari.i.consolidari consuetudine.i.cōmercio & cōione uitæ. Ego tñ cognoui animum tuum.i.beneuolētiam tuam erga me moltis annis ante bellum ciuile.s.inter Cæsarem & Pompeium, cum Cęsar esset in Gallia. Tu.n.perfecisti.s. tunc id, quod putabas esse ualde utile mihi, nec inutile ipsi Cæsari.s.ut ille diligeret, coleret, hiret i suis.i.inter sibi carissimos me, Ego prætereo.i.pertranseo multa, quę dicta, scripta, cōmunicata sunt inter nos illis temporibus, familiarissime.i.ut inter maxime familiares. Enim.i.quia, grauiora.i.maiora testimonia familiaritatis & amicitiæ sunt consecuta ex initio belli ciuilis, cū ires Brundusium uersus ad Cæsarem, uenisti ad me in Formianum.i.agrū & uillam. primum quanti sup. putas æstimandum hoc ipm.s.deflectere se de uia ut uisas amicum, pręsertim temporibus illis.s.tam dubiis & suspectis eq. d. haud dubie maximi. Deinde putas. q. d. scio q̃ nō putas, aut non debes putare me oblitū consilij, sermonis, humanitatis tuæ. Quibus rebus memini Trebatium interesse. Videmus quòd Agręcios adnotauit, memini, ferè ptti coniungi. Nec uero oblitus sum literarū tuarū quas misisti ad me, cū uenissem obuiam Cæs.in agro Trebulano, ut arbitror.i.si recte recordor, illud ips est secutum cū.i.quo ipe siue pudor meus, siue officium, siue fortuna.i.sors iniqua mihi coegit me proficisci ad Pomp. oon dicit contra Cæsarem, quasi non iam odio Cæsaris q̃ amore Pompeij in bellum profectus sit: qood officium tuum, & sup. quod studium tui, defuit uel in me absentem uel in meos psentes? q.d. nullum. Porrò.i.sed quem oēs mei iudicauerunt amiciorem.i.magis amicum & mihi, & sibi, te.i.q̃ te? q.d. nullum profecto. Ego ueni Brundusium, putas ne me oblitum: qua celeritate aduolaris pro aduolaueris.i.accurreris Tarento.i.Tarentum, est asit datiuus localis, quem octauum casum quidam uocant: ut, It clamor cęlo.i.in cęlum. ad me ut primum audieris.s.me adesse & quæ.i.qualis apud me assessio tua, quæ sup. oratio.s.tua, q̃ cōfirmatio animi mei fracti metu cōium miseriarum? q.d. iocondissima & amicissima. Nos tandem cœpimus esse aliqñ Romæ? quid defuit familiaritati nostræ in maximis rebus: Ego usus sum consilio tuo quonam modo gererē me aduersus Cæs. ubi aduersus non capitur in malam partem. in reliquis officiis cui tribuisti præter me.i.pręterquam mihi, excepto Cæsare: ut uentitares.i.frequēter uenires, domum.s.eius, & cōsumeres sæpe multas horas sermone suauissimo, cum.i.tunc, cum.i.qñ tu impulisti me, si meministi.i.si forte tenes memoriæ, ut scriberem hæc φιλοσοφώματα.i.philosophicos tractatus, ut libros officioꝝ, de amicitia, de senectute, de paradoxis, de q̃stionibus Tusculanis. Quid fuit tibi maiori curæ post reditū Cæsaris.s.e pugna Pharsalica feliciter pugnata, q̃ ut ego essem familiarissimus illi.s.Cæsari, qd' effeceras? Aliter tñ ad Cassium & Brutū scribet. Quorsum igitur hęc.i.mea oratio longior sup. tendit, quęres sup. rñsio. Quia sum admiratus, te qui deberes nosse.i.cognoscere hæc.s.dicta testimonia amoris, credidisse quidq̃ cōmissum esse a me, quod esset alienū ab amicitia nostra. Nam ego habeo multa occultiora.i.secretiora indicia ueræ amicitiæ, q̃ ut possum exequi.i.exprimere uerbis præter hęc, quæ cōmemoraui, quę sunt testata.i.testibus cōprobata, & pro.i.illustria.i.clara & manifesta. Oīa tua.s.dicta, & facta delectant me, sed maxime.i.præcipue, maxima, cum.s.ita sit q̃ me delectēt, fides in amicitia, consilium, grauitas, cōstātia, tum sup. uerū est apertius q̃ me delectent, lepos.i.suauitas loquēdi, humanitas.i.suauitas uiuendi, & literæ.i.eminentia doctrinę, q̃ licet maiora non sint q̃ fides, consilium, grauitas, cōstantia: plus.i.iō earondē rerum studiosos delectare solent. Quapp redeo nunc ad q̃relam.s.quam dñr te de me fecisse. Ego primum nō credidi te tulisse suffragium.i.assensum & fauorem in illa lege.s.qua decretū est ut quę Cæs.statuerit, rata haberentur. Deinde si credidissem, ego nūq̃ existimarem te fecisse id sine aliqua iusta causa. Dignitas tua facit, ut animaduertatur.i.diligenter consideretur, qdqd facias. maleuolentia aūt hominum facit ut nōnulla proferātur.s. diuulgentur durius quàm sint facta a te. Si tu non audis. ea.s.quæ proferuntur durius quàm sint facta a te, nescio quid dicam.q.d.si audirem, dicerem te surdastrum. Equidē.i.ego q̃dē, si audio quādo.i.qñq; sup.ea, ego tā.i.tātopere defendo sup.ea, q̃.i.q̃topere, ego scio me solere defendi a te contra iniquos.s.de me censores. Aūt.i.sed defensio est duplex, quia alia sunt quæ soleam aliquādo negare, ut de illo ipso suffragio.s.facto in legem latam, alia sup. sunt q̃ defendam.i.defendendo asseram fieri a te pie & humane, ut de curatione ludoꝝ.s.funebrium, in honorem Cæsaris. Sed non fugit te hoiem doctissimum.i.tu bene scis, cū sis homo doctissimus, si Cæsar fuerit rex. quod quidem uidet mihi posse disputari de officio tuo.s.in illum exhibito, in utranque partem, & bonā, & malā, uel in eā sup. partem qua ego soleo uti; uidelicet fidem & humanitatē tuā in Cæsarem esse laudandam, qui diligas amicum et mortuum, uel in eam sup. partem qua non nulli utuntur sup. dicentes libertatem patriæ esse anteponendam.i.præferendum, uitæ amici.s.Cæsaris tibi. Vtinam disputationes meæ essent delatæ ad te ex his sermonibus. Vero.i.sed qs commemorat aut libértius aut sæpius q̃ ego, illa duo q̃ sunt maxima.i.porpua capita laudum tuarum, te fuisse grauissimū auctorē belli ciuilis non suscipiendi.s.a Cæsare contra Pompeium, & uictoriæ moderandæ.i.modeste habēdę? in qon.s.iudicio de te, ego neminem inueni qui nō assentiretur mihi. Quare ego habeo gratiam Trebatio familiari nostro, qui dedit mihi causam harū literarum.s.ad te scribendarum, quibus nisi credideris, tu iudicaris, pro iudicaueris; me expertem.i.sine participatione, hoc est habentem nihil omnino officij & humanitatis: quo.s.iudicio tuo nec quidq̃ potest esse grauius.i.molestius mihi, nec alienius a te.

Qvid defuit nostræ familiaritati in maximis rebus? quonā modo me gererē aduersus Cęsarē, usus tuo cōsilio sum) distinguo sic. quid defuit nostræ familiaritati? in maximis rebus quonam modo me gererē aduersus Cæsarem, usus tuo consilio sum. Hæc etsi leuia uidentur, qa tamē quiddam afferunt ad sniam, non contempsimus. quę non esse adhuc animaduersa, miramur. PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Excusat se Matius, quod Cæsaris mortem ægre tulerit, cum tanta illius in Matium merita essent, ut non potuerit non dolere ratione officij; impiosq; ostendit eos, qui ab hoc officio eum auocent: diluitq; quædam, quæ falsò illi obiiciebantur, quod remp. non amaret, cum euidentibus argumentis id falsum esse docet.

C. MATIVS S. D. M. CICERONI. 28

MAgnam uoluptatem ex tuis literis cepi, q̃, quam speraram, atq; optaram, habere te de me opinionem cognoui. de qua etsi non dubitabā; tamen, quia maximi æstimabam, ut incorrupta maneret, laborabam. conscius autem mihi eram, nihil a me cōmissum esse, quod boni cuiusquam offenderet animum. eo minus credebam, plurimis, atque optimis artibus ornato tibi temere quidquam persuaderi potuisse, præsertim in quem mea propensa, & perpetua fuisset, atque esset beneuolentia. quod quando, ut uolui, scio esse; respondebo criminibus, quibus tu pro me, ut par erat, tua singulari bonitate, & amicitia nostra sæpe testitisti. nota enim mihi sunt, quæ in me post Cæsaris mortem contulerint. Vitio mihi dant, q̃ mortem hominis necessarij grauiter fero, atque eum, quem

captat beneuolentiam a suo studio erga Ciceronem.

obiectio.

dilexi,

dilexi, periisse indignor. aiunt.n. patriam amicitiæ præponendam esse: perinde ac si iã uicerint, obitum eius reip. fuisse utilẽ. sed non agã astute. fateor me ad istũ gradum sapientiæ nõ peruenisse. neq;.n. Cæsarẽ in dissensione ciuili sum secutus: sed amicum, q̃q̃ *re offendabar, tñ non deserui: neque bellum unq̃ ciuile, aut ẽt causam dissensionis probaui; quã ẽt nascentem extingui, summe studui. itaque, in uictoria hoĩs necessarij, neq; honoris, neq; pecuniæ dulcedine sum captus quibus premiis reliqui, minus apud eũ, q̃ ego, cũ possent, immoderate sunt abusi. Atque ẽt res familiaris mea, *lege Cæsaris diminuta est: eius beneficio pleriq;, q Cæsaris morte lætantur, remanserunt in ciuitate. Ciuibus uictis ut parceretur, æque, ac pro mea salute, laboraui. Possum igitur, qui oẽs uoluerim incolumes, eũ, a quo id impetratum est, periisse non indignari? cum præsertim iidem hoĩes illi &*inuidiæ, & exitio fuerint. Plecteris ergo, inquiunt; qñ factum nostrũ improbare audes. o superbiam inauditã, alios in facinore gloriari, aliis ne dolore quidẽ impune licere. at hæc ẽt seruis semper libera fuerunt, timerent, gauderent, dolerẽt suo potius, q̃ alterius arbitrio. quæ nunc, ut quidẽ isti dictitant, libertatis auctores metu nobis extorquere conantur. sed nihil agunt. nullius unq̃ periculi terroribus ab officio, aut ab humanitate desciscam. NVNQVAM.n. honestã mortem fugiendam, sæpe ẽt appetendam putaui. sed quid mihi succensent, si id opto, ut pœniteat eos sui facti? cupio.n. Cæsaris mortẽ oĩbus esse acerbam. at debeo pro ciuili parte rẽp. uelle saluã, id quidẽ me cupere, nisi & ante acta uita, & reliqua mea spes, tacente me, probat: dicendo uincere non postulo. quare maiorẽ in modũ te rogo, ut rẽ potiorem oratione ducas: mihiq;, si sentis expedire recte fieri, credas nullã cõmunionem cum improbis esse posse. an, quod adolescens præstiti, cũ ẽt errare cum*excusatione possem; id nunc, ætate præcipitata, commutẽ, ac me ipse retexam? non faciã; neque, quod displiceat, cõmittam, præterquã q hoĩs mihi cõiunctissimi, ac uiri amplissimi doleo grauem casum. q si aliter essem animatus; nunq̃, qđ facerem, negarẽ; ne & in peccando improbus, & in dissimulando timidus, ac uanus existimarer. At ludos, quos Cæsaris uictoriæ Cæsar adolescens fecit, curaui. At id ad priuatũ officium, non ad statũ reip. pertinebat. quod tñ munus & hoĩs amicissimi memoriæ, ac honoribus præstare ẽt mortui debui; & optimæ spei adolescenti, ac dignissimo Cæsare, petenti negare non potui. Veni ẽt consulis Antonij sæpe domũ salutandi causa: ad quẽ, qui me parũ patriæ amantẽ esse existimant, rogandi quidẽ aliquid, aut auferendi causa frequentes uentitasse reperies. Sed quæ hæc est arrogantia, quod Cæsar nunq̃*interpellauit, quin, quibus uellem, atq; etiã quos ipse non diligebat, tñ iis uterer; eos, qui mihi amicũ eripuerunt, carpendo me, efficere conari, ne, quos uelim, diligã? sed non uereor, ne aut meæ uitæ modestia parum ualitura sit in posterũ contra falsos rumores; aut ẽt iis, qui me non amant pp meam in Cæsarem constantiam, non malint mei, q̃ sui, similes amicos habere. mihi quidẽ si optata contingent: qđ reliquum est uitæ, in otio Rhodi degam. sin casus aliquis interpellarit: ita ero Romæ, ut recte fieri semper cupiã. Trebatio nostro magnas gratias ago, q tuum erga me animum, simplicem, atque amicũ aperuit; & quòd eum, quem semper dilexi lubenter, quo magis iure colere, atque obseruare deberem, fecit. Bene uale, & me dilige.

confutatio. — *ciuili bello.* — *de qua uide l. 3. cõm. de bello c.* — *infamiæ, quod nimium eos oneraret. ep. 1. lib. 1.* — *ætati aliqd conceditur.* — *dilectio.* — *confutatio.* — *a minori ad maius. Cæsar permisit, ut inimicis suis uterer: uos nõ permittitis, ut amem quos uelim.*

MAgnam) Matius ciuis R. cum apud Cæs. multos annos in summa gratia fuisset, plurimumq; apud eum ualuisset & in Gallia, & postea Romæ, non immemor acceptorũ beneficiorũ, neque ingratus mutuo amore Cæsarem sp prosecutus est. cumq; eo interfecto uehementer angeret, & de eius cæde conquereretur: percussores indignabant; obiiciebantq; Matio q fleret mortem Cæs. quia doleret remp. liberatam a tyrannide, & ob id ei minabantur. Itaq; hac epistola ostendit se semper fuisse amatorem concordiæ potius q̃ belli ciuilis, neque se secutũ Cæs. q gauderet remp. opprimi, sed ne amicitiæ officio deesset: licere aũt nunc flere eum mortuũ, a quo antea tot ciuium salutẽ impetrauerit. in quo accusat superbiam eorũ, qui eũ ab hoc officio humanitatis deterrere conantur: a quo affirmat nullis terroribus aut minis se unq̃ deterritum iri. Deinde excusat ẽt se, q accusabatur curasse ludos, qui facti fuerant in honorẽ Cæs. Postremo dicit se esse uicturum in exilio quod reliquũ est uitæ suæ. Sin aũt id non licuerit, se ita futurũ Romæ, ut semper bene cupiat reip. [Incorrupta) inuiolata, talis, qualis fuerat antea. [Offenderet) læderet. [Tibi plurimis atque optimis artibus ornato) tibi doctissimo uiro, qui pp multarũ rerum peritiã & doctrina non facile oĩa credis. [Temere) sine causa. [Propensa) magna inclinata. [Atque esset) ẽt hoc ipse. [Criminibus) .s. quæ mihi obiiciuntur. [Vt par erat) ut decebat amicũ facere. [Restitisti) refellendo respondisti. [Nota) ex relatione amicorũ, & potissimũ Trebatij. [Contulerunt me) imputauerunt mihi .s. maleuoli & aduersarij mei. [Vitio dant) culpant tanq̃ malefactum. [Perinde ac si) tanq̃. [Vicerint) .s. rationibus ipsis obtinuerint & probauerint. [Non agã astute) non simulabo. [Istum gradũ sapientiæ) eorũ qui præponant patriam amicitiæ. [Non sum secutus Cæs.) .s. tanq̃ Cæsarem & oppugnatorem patriæ. [Sed amicum) sed ut amicũ, cui non debueram deesse ẽt in summis periculis. [Re) oppugnatione patriæ. [Causam) ut pp negatum triumphum deberet conuerti in patriã suã. [Nascentem) .s. causa dissensionis. [Extingui) deleri, oĩno tolli. [Studui) diligẽter curaui. [Itaq;) infert ex iis, quæ dixit se fecisse, q amicum nõ hoĩem sit secutus, quia non fecerit id propter honorem & præmia sicut alij, qui cum minus possent apud Cæs. q̃ ipse, præmiis tñ immoderate abusi sunt & honore. [Sunt abusi) qui oĩno uoluerunt hẽc. [Causis) Cæsaris. [Beneficio) clemẽtia & liberalitate. [Æq; ac pro mea salute) .i. tñ quantum pro salute mea propria. [Possum igitur) q.d. non possum. interrogatiue legendum est. [Fuerint) .s. ipsi Cæs. [Plecteris) punieris. [Factum nostrũ) Cæs. cædẽ. [Alios) interfectores Cæs. [In facinore) in homicidio. [Aliis) ut mihi. [Hæc quæ seq.) .s. timerẽt, gauderent &c. [Quæ) gaudere, dolere. [Extorquere) eripere. [Periculi) ẽt si mortem minentur. [Appetendã) ultro quærendã. [Sui facti) interfecisse Cæsarẽ. [Acerbã) grauem, molestam. [At debeo) obiectio quæ posset fieri. [Id quidem) responsio obiectionis. est aũt sensus, nõ quæro probare uerbis me cupere remp. esse saluam, nisi uita mea ante acta & reliqua spes mea satis id probat, ẽt me nihil dicẽte. [Rem) uoluntatem, intentionem meam. [Expedire) utile esse. [Recte fieri) bene uiuere. [Cõmunionem) cõmercium, coniunctionẽ. [An) sensus est, an debeo nunc commutare ætate iam matura, quod feci in adolescentia, dũ potuissem excusari, si errassem? q.d. non [Quod præstiti) quod effeci, ut recte uiuerẽ. [Ipse me retexam) .i. faciam contra naturam. Nã retexere contrariũ est suo simplici, ut de multis uerbis diximus, sicut reuelo & retego contraria sunt suis simplicibus. est aũt tractum a telis, quæ destruuntur, cum retexuntur. uel retexam .i. iterũ texam & renouẽ, &, ut ita dixerim, faciam me nouũ hoĩem. [Graue casum) crudelem cædẽ. [Si essem aliter animatus) .i. si haberem aliũ aĩum. [Nunquã negarem quod facerẽ) .i. aperte confiterer id quod facerem. [Ne & in peccando) .i. ne putarer esse audax in malo faciendo. [Et timidus in dissimulãdo) .i. non audendo fateri, quod facerem. [Vanus) mẽdax. [At ludos) alia obiectio. [Fecit) in honorem Cæs. patris, in quibus in meridie dicitur apparuisse stella, qua Cæs. anima credita est in cælum translata: a. de ea Virgil. Ecce Dionæi processit Cæsaris astrũ. [At id)

MATIVS.

id)dissoluit obiectionem. Est aũt sensus, quòd curauerim ludos factos in honorem Cęs. nihil pertinet ad statum reip. quia nihil contra eum feci, curando illos ludos, sed pertinet tantùmodo ad priuatũ officium meum. [Quod in) dicit se duplici de causa debuisse præstare id officium & pp ipsum Iulium Cæs. cuius memoriæ & honori debebat, & pp Cæsaré Octauium hoc petenti, cui negare non potuit. [Repetenti) sępius petenti. [Saluandi) uisendi pro officio meo. [Rogãdi) interrogandi. [Aut auferendi) aut eripiendi aliquid. [Sed quæ) dicit hos esse multo arrogantiores, q̃ fuerit Cæsar: qué regem fuisse queruntur, q Cæs. nunquam prohibuit, quo minus amaret Matius, quos uellet: cum isti, qui eripuerunt sibi amicum Cæs. uelint efficere, ne eos diligat, quos uelit. [Carpendo) reprehendendo me. [Modestia) moderatiu. [Si miles mei con.) q nulla re possint deterreri ab officio amicitiæ, qualem me esse uidét. [Quàm similes sui) qui putant amico mortuo nullam eius memoria seruandã esse. [*Rhodi) de qua dictũ est lib. 4. in epist. ad Marcellũ. [Degã) uiuã. [Interpellarit) impedierit. [Simplicé) sincerum, uerum: sicut contra duplex pro fallaci ponitur. Horat. Aut cursus duplicis pro mare Vlyxei, licet quidam aliter exponant.

que libera ciuitas erat ep.7.l.4.

ASCAN.

MAgnam &c.) Matius ciuius R. cum apud Cæs. multos annos in summa gratia fuisset, & mutua beneuolentia eundé semper persecutus, & eo interfecto uehementer conturbatus & questus fuisset percussores Cæs. obiiciebant id illi, q fleret necem Cæs. & reip. liberationem iniquo animo ferret. quo circa hac epistola ostendit, se semper fuisse amatoré concordiæ, neq; secutum Cęsarem, ut remp. opprimat, sed ut officio satisfaciat, purgans q ludos in honoré Cæs. faciendos curauerit. demũ dicit se aut in exilio, aut Romę, si detur, uictum amatoré reip. Ordo est. Ego cepi magnam uoluptaté ex literis tuis, quòd cognoui te hře de me. sup. eam opinioné, quam sperarã, atq; optaram. De qua. s. opinione, etsi non dubitabã: tamen quia maximi ęstimabam, laborabam, ut maneret incorrupta. i. integra. Aũt. i. sed ego erã conscius mihi, nihil esse cõmissum a me, q̃d offenderet. i. læderet, & ad iram prouocaret aĩum cuiusquam boni. Eo. i. tanto aut ppea credebam minus quidquam potuisse persuaderi temere. i. inconsiderate & sine certa ratione, tibi ornato plurimis atq; optimis artibus, p̃sertim in quem mea beneuolẽtia fuisset. s. prius atq; esset. s. adhuc ppensa. i. prona & inclinata & ppetua. i. nunq̃ intermissa. Quod qñ. i. q̃m scio esse ut uolui; rñdebo criminibus. i. criminationibus, qbus tu restitisti sępe pro me, ut par. i. æquũ erat pro tua singulari bonitate & amicitia nostra. Enim. i. quia, ea quæ. s. obtrectatores, cõtulerint in me. i. obiecerint mihi post mortem Cæsaris, sunt nota. i. manifesta. Ipsi sup. dant mihi uitio. i dicunt mihi uitiosum esse, q fero grauiter. i. moleste, morté hoïs necessarij. s. Cæsaris atque sup. q indignor. i. indignáter patior, eum quem dilexi. s. Cæsarem perisse. Ipsi enim aiunt Patriam esse pręponendam amicitiæ. i. plus diligendam q̃ amicum: proinde. i. perinde ac si uicerint. i. probauerint contra aliter sentientes necessariis argumentis obitum eius. s. Cęsaris fuisse utilem reip. Sed non agam astute, quia non ficte, nec dissimulãter. Fateor me non peruenisse ad illum gradum sapientiæ. s, ut cognoscam Cæsaris mortem fuisse utilem reip. Neque enim secutus sum Cæsarem in dissensione ciuili. i. eo animo, ut fouerem discordiam ciuilem, sed quanqnam offendebar re. i. ipsa discordia, tamen non deserui amicum. Neque probaui. i. non approbaui neque laudaui unquam bellum ciuile, aut causam dissensionis, quam. s. dissensionem aut causam eius ego studui summe extingui. i. ut extingueretur, etiam nascentem. i. in primis exordiis. Itaque neque sum captus dulcedine honoris, neque pecuniæ, in uictoria hominis necessarij. s. Cæsaris, quibus pręmiis. s. honoris & pecuniæ reliqui. s. Cæs. assectæ, cum possent minus apud Cęsarem q̃ ego, tamen supple abusi sunt immoderate. Atque etiam. i. insuper res mea familiaris est diminuta lege Cęsaris. i. per Cęsarem lata. Cuius beneficio plerique qui lętantur morte. i. de morte Cæsaris, remanserunt in urbe. Ego laboraui ęque ac pro mea salute ut parceretur ciuibus uictis. Possum igitur ego, qui uoluerim omnes incolumes, supple esse, non indignari eum, a quo id impetratum. i. obtentum est, perisse, q. d. merito non possum nõ indignari, sed cogor indignari, pręsertim cum iidem homines fuerint illi. s. Cæsari, & inuidiæ & excidio. i. causa inuidiæ & exeidij. Inquiunt ergo, Tu plecteris. i. punieris, quando. i. quandoquidem audes improbare factum nostrum. O superbiam. i. insolentiam inauditam, alios gloriari. i. gloriantes se iactare in facinore. i. facto scelerato, & non licere aliis ne quidem. i. non saltem dolere impune. i. sine punitione aut pœna. At. i. sed, hæc. s. sequentia fuerunt semper seruis libera. i. impune permissa, ut. s. timerent, gauderent, dolerent potiùs arbitriu suo, quàm alterius. Quæ nunc ut quidem isti. s. maleuoli dictitant. i. frequenter dñt, auctores libertatis, conantur extorquere. i. eripere nobis metu. i. per metum. Sed nihil agunt. i. in uanum laborant. Ego nullius. i. nõ ullius non desistam unquam ab officio, aut humanitate terroribus. i. propter terrores, ullius periculi. Ego enim nunquam putaui mortem honestam fugiẽdam sup. esse, & putaui etiam sæpe appetendam pro expetendam sup. esse. Sed quid succensent. i. occulte irascuntur mihi, si ego opto id, ut pœniteat eos facti sui? Cupio enim mortem Cæs. esse omnibus acerbam. At. i. sed debeo uelle rempub. saluam supple esse, pro parte ciuili. i. eo quòd sum pars ciuitatis, & ita particeps reip. eius. Quidem. i. certe ego nõ postulo uincere. i. necessario probare dicendo. i. argumentando, me cupere id. s. remp. esse saluam, nisi & uita mea acta. i. transacta & spes mea reliqua. i. quæ est de reliqua parte uitæ, probat id, me tacente. i. quamuis tacerem. Quare o Cicero, ego rogo te in maiorem modum, id est magnopere, ut ducas. i. existimes rem. i. effectum, potiorem oratione, id est uerbis meis, & credas si sentis expedire, id est utile esse fieri recte nullam cõmunionem posse esse mihi cum improbis. An ego commutem nunc ætate pręcipitata. i. ad exitum accelerante, id quod pręstiti, exhibui & effeci, adolescens. i. cum essem adhuc adulescens; cum possem errare etiam cum excusatione, quia facilius ignoscitur adolescentiæ peccanti, quàm uirili ętati, ac retexam. i. dissoluam, destruã, me ipsum. i. pristinos mores meos. Non faciam, neque committam quod displiceat, præterquam quòd doleo cásum grauem hominis coniunctissimi mihi ac uiri amplissimi. Quod si ego essem animatus aliter, ego nunq̃ negarem quod facerem, & ne. i. ut nõ existimarer. i. iudicarer improb' in peccando & timidus ac uanus. i. mendax & futilis in dissimulando. i. simulando me non facere q̃d facerem. At. i. sed supple dicunt aduersarij, ego curaui. s. ut fierent decenter, ludos quos Cæs. adolescens. s. Octauius fecit uictoriæ. i. propter uictoriam Cæs. s. Iulij a quo adoptatus fuerat. At. i. sed id. s. curare illius ludos, pertinebat ad officium priuatũ, non ad statum reip. Quod tamen munus. i. ludos funebres debui præstare. i. exhibere &. i. simul memoriæ ac honoribus hominis amicissimi. s. Cæsaris, etiam mortuo. i. cum iam esset mortuus. Absolutius & apertius legeretur, mortui. & non potui negare Cæsari. s. Octauio, adolescenti optimę spei. i. de quo optime speramus, ac dignissimo. s. cuĩ obsequar repetenti, id est frequenter exigenti. Veni etiam sæpe domum. i. ad domum Antonij cos. causa salutandi: ad quem. s. Antonium cos. tu reperies supple eos, qui existimant. i iudicant me parum amantem patriæ, uenitare frequentes quidem. i. certe causa rogandi. aut auferendi aliquid ob eo. Sed quæ. i. qualis est hæc arrogantia. i. superbia, q Cæs. s. Iullius nunquam interpellauit. i. impediuit, quin uterer quibus uellem, atque etiam iis, tamen. i. nihilominus, quos ipse non diligebat; eos, qui eripuerunt mihi amicũ, conari efficere, carpendo. i. rodendo & reprehendendo me, ne diligam quos uelim. Sed non uereor ne aut modestia uitę meę sit ualitura parum in post erum contra falsos rumores; aut ne etiam ij, q nõ amant me propter constantiam meam. i. constantem amorem meum & fidem in Cæs. eis inuisum, non malint habere amicos similes mei. s. q amicum post mortem amore prosequor, quàm sui. s. qui inconstantes sunt. Quidem. i. certe, si optata contingent mihi, degam. i. transigam Rhodi in otio. i. uacatione a munere publico & negotio militari id supple uitæ, quod est reliquum. i. relictum mihi adhuc uiuendum. Sin. i. sed si aliquis casus interpellarit. i. impediuerit, quo minus uiuam Rhodi in otio: ego ero Romæ ita ut cupiam sup. omnia fieri semper recte, aut cupiam recte. i. nihil fieri ut sim illic in otio, sicut in Terent. Tum quod illi dem, recte est. i. nihil est. quare autem recte pro nihil dixerit, ostendit sũbdẽs. nam nihil dicere. i. dicere, quòd nihil mihi sit, quod dem illi, est religio. i. metu mali ominis cauendũ. Putabant enim superstitiosi illi mortales, si dixissent sibi nihil esse, nihil etiam futurum. etsi interroganti quis me petiit, nullus respondisset puer, se a nullo deinceps expetendos. unde respondere solebant, bona fortuna here. i. nullus. Ego ago Trebatio nostro magnas gratias, quòd aperuit animum tuum simplicem. i. non dolosum atque amicum erga me: & fecit quo. s. ut deberem iure. i. merito magis colere atque obseruare. i. cauere ne lædam eum, quem dilexi semper libenter. i. quantum in me fuit, hoc est te. Vale bene: quia ualetudo etiam mala est: & dilige me.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit Oppio, quàm fuerit utile & gratum consilium, ab illo datum; quàmq; semper eum dilexerit: &, ut id porro faciat, petit.

M. CIC.

M. CICERO S. D. M. OPPIO. 29

DVbitanti mihi, quod scit *Atticus noster, de hoc toto consilio profectionis, quod in utranque partem in mentem multa ueniebant, magnum pondus accessit ad tollendam dubitationem iudicium, & consilium tuum. nam & scripsisti aperte, quid tibi uideretur: & Atticus ad me sermonem tuum pertulit. Semper iudicaui, in te & in capiendo consilio prudentiam summā esse, & in dando fidem; maximeque sum expertus, cum initio ciuilis belli per literas te consuluissem, quid mihi faciendum esse censeres, eundum ne ad Pompeium, an manendum in Italia. suasisti, ut consulerem dignitati meæ. ex quo, quid sentires, intellexi: & sum admiratus fidem tuā, & in consilio dando religionem; quod, cum aliud malle *amicissimum tuum putares, antiquius tibi officium meum, quàm illius uoluntas fuit. Equidem & ante hoc tempus te dilexi: & semper, me a te diligi, sensi: & cum abessem, atque in magnis periculis essem, & me absentem, & meos præsentes a te cultos, & defensos esse memini: & post meum reditum quàm familiariter mecum uixeris, quæque ego de te & senserim, & prædicarim, omnes, qui solent hæc animaduertere, testes habemus. Grauissimum uero *iudicium de mea fide, & de constantia fecisti, cum post mortem Cæsaris totum te ad amicitiam meam contulisti. quod tuum iudicium nisi mea summa beneuolentia erga te, omnibusque meritis comprobaro; ipse me hominem non putabo. Tu, mi Oppi, conseruabis amorem tuum, (etsi *more magis hoc quidem scribo, quàm quo te admonendum putem) meaque oīa tuebere: quæ tibi ne ignota essent, Attico mandaui. A me aūt, cum paulum otij nacti erimus, uberiores literas expectato. Da operam, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes.

quem ipsum hac de re sæpe per literas consuluit.

qui consiliū das, & prudens sis, & fidus.

C. Cæsarē, quem tu secutus es in bello ciuili.

iudicasti, te a me fideliter & constanter esse amatū. quàm ego Pōpeiū, tu Cæsarē secutus esses. uide ep. 17. lib. 12.

VVASZ. DVbitanti) Profecturus Cicero legatus in Græciam, ut in argumento epistolę primæ lib. 10. diximus, ascetque in dubitatione iret ne, an non, consuluit Oppium: qui & per literas, & per Atticum, quid sentiret de ea profectione, ita aperuit, ut Cicero sibi faciendum putaret, quod ille consuluisset. quod hac epistola fatetur: & commemorat aliud consilium, quod olim sibi datum est sapientissime ab eodem Oppio, simul & quam iustis causis eum semper dilexerit. Postremo eum orat, ut & amorem suū erga se seruet, & omnia sua tueatur. (Quod scit) quam rem scit. (Consilio) deliberatione. (Profectionis) in Græciam, ut supra, & absui, proficiscens in Græciam. (In utranque partem) ut uulgo dr̄, pro & contra. i. ut irem, ut non irem. (Magnum pondus) magnus effectus, magnum momentum. (Ad tollendam dubitationē) nam cum animus est in dubio, paulo momento huc uel illuc impellitur. (Quid uideretur tibi) quid iudicares. (In capiendo prudentiam) quòd temere omnibus non crederes, quòd non facile supplantari posses. (Fidem) fidelitatem, quia consuleres tantūmodo quod uidereś esse & honestū & utile. (Consuluissem) te interrogassem, petiuissem a te consilium. (Cōsulerem dignitati meæ) .i. ut facerem quod dignitas mea exigeret. (Quid sentires) quid iudicares, quid in animo haberes. Nam, cum scires non licere mihi non præstare officium meū & Pompeio, cui plurimū debebam, & reip. quæ mihi semper carissima fuit, non aperte dixisti, ut irem ad Pomp. ne uideretis mihi contra Cæs. consulare, quocum tunc eras: sed fideliter consulere cupiens suasisti, ut faciam quod dignitas mea postularet. quod æque fuit, ac si dixisses, ut irem ad Pomp. (Religionem) sanctitatem, quia neque contra Cæs. mihi consuluisti, neque contra dignitatem meam. (Quod) .i. quia. est autem probatio religionis consilij, neque exponendum est, quod pro sed, ut quidam dicit. (Amicissimū) Cæsarē. (Malle aliud) scilicet ad se irem. (Equidem) commemorat Cicero & amicitiam & causas amicitiæ inter se & Oppium. (In magnis periculis) aut tempore bellorum ciuilium, cum eram cum Pomp. aut tempore exilij mei. (Præsentes) qui erant Romæ. (Reditum) in patriam. (Senserim) iudicauerim. (Prædicarim) publice dixerim. (Animaduertere) considerare, attendere. (Grauissimum) maximum. i. maxime iudicasti me & fidelem & constantem. (Comprobaro) mihi placere, & gratum esse ostendero. (Non putabo me hominem) existimabo me alienum ab omni humanitate. (Etsi) quasi parenthesis quædam. (Magis more). i. magis ex consuetudine, quia ita mos est scribendi, licet non sit opus. (Quæ). s. mea tuenda a te mandaui Attico. (Erimus nacti) habebimus. (Vberiores) .i. prolixiores & pleniores. (Hoc) quam tu des operam bene ualere.

ASCAN. DVbitanti &c.) Profecturus Cic. legatus in Græciam, dubitansque utrum iret, consuluit per literas Oppium de ea re: qui & per literas & per Atticum quid sentiret, ita aperuit, ut Cic. sibi faciendum putaret, quod ille consuluisset. quod hac epistola fatetur, commemorans & aliud consilium ab Oppio datum. oratque demum, ut amorem sui conseruet. Ordo est. Iudicium & consilium tuum accessit magnum pondus. i. momentum ad tollendam dubitationem mihi dubitanti. quod .i. quam rem Atticus noster, scis, de hoc toto consilio profectionis, scilicet in Græciam, quòd. i. quia multa ueniebant mihi in mentem in utranque partem. i. eundi & non eundi: accessit, dico, magnum pondus. nā & scripsisti aperte quod uideretur tibi, & Atticus pertulit ad me sermonem tuum. Ego iudicaui semper summam, &c. id est, simul prudentiā esse in te in consilio capiendo, & fidem in dando, scilicet consilio, & sum maxime expertus supple illud cū consuluissem te initio belli ciuilis quid censeres faciendum esse ne, id est, an eundum sup. esset ad Pompeium, an manendum in Italia. Suasisti ut consulerem, id est, prodessem dignitati meæ. ex quo intellexi quid sentires. & sum admiratus fidem tuam & religionem, id est, metum deorum in consilio dando. quod cum putares amicissimum tuum. s. Cæsarem, malle aliud, officium meum, id est, debitum munus, fuit antiquius, id est, carius quam uoluntas illius. Equidem, id est, ego quidem dilexi te, & .i. simul ante hoc tempus, & sensi semper me diligi a te, & memini cum abessem, & essem in magnis periculis, & .i. simul me absentem & meos præsentes cultos & defensos esse a te. Prudenter commemorat beneficia eius ante acta, ut inuitet ad noua. turpe enim uidetur in tam gratos non augere beneficia. Et quam, id est, quā tum familiariter uixeris mecum post reditum meum & quæ ego & senserim & prædicarim de te, habemus testes omnes, scilicet homines, qui solent animaduertere, id est, considerare hæc, i. huiusmodi officia hominum inter se. Vero, id est, sed, tu fecisti grauissimum, id est, maximi momēti & ponderis iudicium de fide & constantia mea, cum contulisti te totum ad amicitiam meā post mortem Cæsaris. Quod iudicium tuum nisi comprobaro, id est, comprobauero, summa beneuolentia mea erga te, & omnibus meritis, ipse. i. egomet, putabo me non esse hominem, sed pecudem supple. O mi Oppi tu conseruabis amorem tuum, scilicet in me, (Etsi. i. quamquam, ego scribo hoc quidem magis amore. i. ex uehementia amoris mei in te quàm quo. i. ut. aut lege quòd. i. quia putem te admonendū sup. esse) & tuebere. i. proteges omnia mea: quæ ne essent incognita tibi, mandaui Attico. s. ut tibi patefaceret. Autem. i. sed, expectato a me literas uberiores, cum, id est, quando nos erimus nacti paulum, id est, modicum otij. Da operam ut ualeas. nihil potes facere mihi gratius hoc, scilicet quā ut eam operam des, s. ut ualeas. Quoties autem illā, aut similem particulam appositam uidemus, superfluum fuerit addere Vale. est autem amantius dictum, Cura, aut da operam ut ualeas, quàm illud tritum Vale. Sanè in tota hac epistola Cicero id agit ut se in amicitiam Oppij insinuet, commemorans eius fidem & religionem, & sanctissimam amicitiam, cum potius iudicarit Ciceroni faciendum quod ex officio debuit, hoc est Pompeium sequi, cui plurimum deuinctus erat, quam quod nouit amico sibi carissimo, hoc est Cæsari, magis placiturum fuisse, in quo facto dicit se admiratum eius religionem, hoc est, ut Hubertinus interpretatur, sanctitatem, ut mihi autē placet, metum deorum, quos amicitiæ inseruiendo ultra id, quod uerum & iustum est, læderet. Scitum enim est apud A. Gellium præceptum, Amicitiæ inseruiendum usque ad aras, seu deos. i. sic ut propter amicitiam iustitia & ueritas non lædantur. Vnde & ipse Cicero in Lælio, seu libro de amicitia diale, primam esse legem amicitiæ, ne quid inhonestum rogemus ab amico, nec faciamus rogati. Hæc autem & huiusmodi, breuitati studens, lubens prętereo.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DVODECIMVS.

ARGVMENTVM.

Queritur, tyranno occiso, tyrannidem tamen nondum sublatam: Cassiumque hortatur, ut una cum M. Bruto, eius uxoris fratre, omni perturbatione remp. liberet.

M. CICERO S. D. C. CASSIO.

FInem nullum facio, mihi crede, Cassi de te, & de Bruto nostro, id est, de tota rep. cogitandi; cuius oïs spes in uobis est, & in D. Bruto: quam quidem iam habeo ipse meliorẽ, rep. a *Dolabella meo præclarissime gesta. *manabat. n. illud malum urbanum, & ita corroborabatur quotidie, ut ego quidem & urbi, & otio diffiderem urbano: sed ita compressum est, ut mihi uideantur omne iã ad tempus, ab illo duntaxat *sordidissimo periculo, tuti futuri. reliqua magna sunt, & multa, sed posita oïa sunt in uobis. q̃q̃ primum quidq; explicemus. nam, ut adhuc quidem actum est, nõ regno, sed rege liberati uidemur. interfecto. n. rege, regios oẽs *nutus tuemur: neque uero id solum, sed ẽt, quæ ipse ille, si uiueret, non faceret, ea nos, quasi cogitata ab illo, probamus. nec eius quidem rei finem uideo. tabulæ figuntur: *immunitates dantur: pecuniæ maximæ describuntur: exules reducuntur: S.C. falsa referuntur: ut tantummodo odium illud hominis impuri, & seruitutis dolor depulsus esse uideatur: resp. iacet in iis perturbationibus, in quas eam ille coniecit. Hæc omnia uobis sunt expedienda: nec hoc cogitandũ, satis iam habere rep. a uobis. habet illa quidem tantum, quantum nunquam mihi in mentem uenit optare: sed contenta nõ est; & pro magnitudine & animi, & beneficii uestri a uobis magna desiderat. adhuc ulta suas iniurias est per uos interitu tyranni: nihil amplius: ornamenta uero sua quæ recuperauit? an, quod ei mortuo paret, quem uiuum ferre nõ poterat? cuius æra refigere debebamus, eius etiam chirographa defendimus? at. n. ita decreuimus. fecimus id quidẽ temporibus cedentes, quæ ualent in rep. plurimum; sed immoderate *quidam, & ingrate nostra facilitate abutuntur. Verum hæc propediem, & multa alia coram. Interim uelim sic tibi persuadeas, mihi cum reip. quam semper habui carissimam, tum, amoris nostri causa, maximæ curæ esse tuam dignitatem. Da operam, ut ualeas.

ep. 14 l. 9. Phil. 1.

quod ab infima plebe bonis uiris impẽdebat.

q̃ se facturũ, leuiter, & uix significauit. hæc oïa cũ faceret consul Antonius, in cõmentariis Cæsaris ab eo scripta fingebat.

consul Antonius, cui scriba Cæsaris Faberius obsequebatur. App. l. 3. de bel. c.

VVLLR.

FInem) Ex argumentis primarum epistolarum, & 11. libri facilius cognoscuntur sequentiũ epistolarum argumenta. sunt enim ex eadem historia. itaque breuius referentur. Cum interfectores Cæsaris ex urbe profugissent, & Antonium, qui iam animũ ad principatum intenderat, pro libidine sua, oïa in urbe ageret, quemadmodum olim egerat Cæsar: Cicero cum magno dolore ea cõmemorat; ostenditq; omnem reliquam plenæ libertatis spem esse in M. Bruto, ipso Cassio & D. Bruto: quos ita incendit, ut ostẽdat eos frustra interfecisse Cæsarẽ, nisi, rep. etiã regno M. Antonij liberent. quem adducit in odium, & inuidiam, commemorans eius tũ iniq; tum arrogãter facta. [Facio nullũ finem) q̃a semp te amabo. [Id est) maxima laus Bruti & Cassij, de qbus cum se cogitare dicit, de tota rep. se cogitare affirmat, quasi resp. in eis consistat. [Præclarissime) cum magna laude, quia tutos reddiderat interfectores, cum eo cõsili, Cassius & M. Brutus descendissent. uel quia, ut scribit App. cum senatu secreto consentiebat aduersus Ant. priusq̃uam Syriam ab eo petere persuasus esset. [Manabat) fluebat. [Vrbanum malum) seditio, quæ erat in urbe & metus seruitutis. [Corroborabatur) confirmabatur. [Diffiderem) nullam fiduciam aut spem haberem. [Compressa) .s. est urbs: i. composita. [Reliqua) quæ supersunt facienda. [In uobis) te & M. Bruto & D. Bruto. [Quãquam explicemus) .i. q̃quam expediamus & dicamus. [Quidquam primum) .i. quodcunque maximum. est autem explicemus imperatiui modi. [Tuemur) seruamus. [Regios nutus) uoluntates regias. [Id solum) .s. nutus regios. [Ille) Cæsar. [Probamus) constituamus. [Ab illo) Cæsare. [Tabulæ) leges nouæ. hæc autem omnia, quæ ab Ant. fieri dicit, regiæ sunt uoluntatis & potestatis. [Immunitates dãtur) .i. emptiones & uacationes munerum & onerum publicorum. [Describuntur) assignantur. [Falsa) quia dicuntur esse cõstituta & decreta a senatu, cum non sint. Sunt autem in supradictis orationibus disiunctum & similiter desinens exornationes. [Hominis) Cæsaris. [Iacet) depressa est. [Coniecit) immisit, quia nihil utile reip. post eius mortem constitutum est. [Expedienda) expedire facienda. [Satis habere) esse a uobis ei satisfactum. [Pro magnitudine) quia plura & potest & uult præstare animus uester maximus. [Adhuc) hucusque. [Vlta iniurias suas) facit tantũmodo uindictam de oppressione sua. [Per uos) opa uestra. [Nihil amplius) .s. habuit, q̃ ultionẽ iniuriarum suarũ. [Quæ ornamẽta) q. d. nulla. est enim interrogatiue legendum. [An, quod ei) per irrisionem dixit, an recuperauit ornamenta sua, cum efficiat decreta Cæsaris, quem uiuentem ferre non potuit? [Cuius) Cæsaris. [Æra) *leges ære incisas. Ouid. 1. Metam. Nec uerba minantia fixo Ære legebantur. [Refigere) auellere, tollere. [Chirographa) scripta, cõmentarios, in quibus decreta sua manu propria scripserat. [At enim) obiectio. q. d. aliqs, cur nõ debemus ita facere, si ita semel decreuimus, ut quæcunque Cæs. ordinasset, ea efficeremus, & rata haberemus. [Fecimus) responsio ad obiectionem. [Cedentes temporibus) .s. sequentes tempora: quia tunc cum decreuimus facere, necesse fuit ita facere, non autem uoluntate adducti. quasi innuat Cic. qđ necessitate sit promissum aut factum, non esse præstandum. [Quæ) tempora. [Abutuntur) quia plus uolunt fieri quam honestum sit, quia uiderunt nos faciles fuisse in promittendo. [Coram) .s. dicemus.

contineret, contenta.

ASC.

FInem nullum facio &c.) Argumenta huius libri cõsonant argumentis 10. & 11. librorum. nã cum interfectores Cæsaris ex urbe profugissent, & Antonium, q̃ iam ad imperium animum adiecerat, oïa pro libidine sua, in urbe ageret: Cicero ad profugos scribens, ea dolenter commemorat, docens omnem libertatis spem esse in Decio & Marco Brutis & Cassio, quos etiam ad Antonij cædẽ incendit. Ordo est. O Cassi crede mihi, ego nullum finem facio cogitandi de te & de Bruto nostro & de tota rep. Cuius oïs spes est in uobis. i. in te & M. Bruto, & in D. Bruto. Quam. s. spem, quidem. i. certe, ipse. i. ego habeo iam meliorẽ, rep. gesta. i. administrata præclarissime a Dolabella meo. s. genero qui uetuit aras Cæsari extrui & occulte contra Antonium sensit. Enim. i. quia illud malum urbanum. i. seditio excitata in urbe per Antonium concitantẽ ueteranos in ultionem Cæsaris, manabat. i. extendebatur, & corroborabatur quotidie, ego qdem diffiderem & urbi. i. saluti urbis, & otio urbano. i. tranquillitati futuræ in urbe, quã nullam fore fidebam. Sed sup. urbs. i. cõmotio incepta fieri in urbe, est cõpressa. i. simul sedata & sopita, ita ut uideantur futuri tuti iam ad oẽ tempus, duntaxat. i. saltem. ab illo

periculo

periculo sordidissimo.i.turpissimo,qd' imminebat ab Ant. in Cęsaris interfectores.Eo tñ non erat defunctus nec liberatus Cicero.sed,Nescia mens hominum fati,sortisq; futurę.Reliqua.i.quę restant ultra ea, quæ Dolabella fecit, sunt magna & multa, sed oia sunt posita in uobis.i.in potestate uestra. q̄q̄.i.tametsi explicemus.i.expediamus primum quidquã.i.quodlibet quod primũ expediẽdum est. aut explicemus.i.declaremus primum quidq̃ .i. quod primum explicandum occurrit. Nam ut qdem.i.sm quòd actum est adhuc,nos uidemur liberati non regno,qa adhuc resp. libera non est,ea autem potiturus rex futurus fuerit, sed rege.s. Cæsare. Enim.i.quia,rege interfecto.i.postquam rex est interfectus,nos tuemur.i.inspicimus oẽs nutus.i. gestus magnificos quasi ad nutum cuncta regentium, regios.i.quales haberent reges. Annotandum duco uersiculum illum, Dic tuor inspicio,tueor defendere dico,nõ sic esse admittẽdũ ut p uideo & inspicio,nõ dicamus ẽt tueor.nã hic dicit tuemur,nõ tuimur. Neque uero sup. tuemur.i.inspicimus solũ in hoc.i.nutus regios, sed ẽt nos probamus.i.cõprobamus ea quæ ille ipse.s.Cæsar rex non faceret, si uiueret.comprobamus,dicit,quasi cogitata.i.præmeditata ab illo. nec qdem uideo finem eius rei.i.hmõi mali eorũ q referunt nutua regios.Tabulæ.i.leges nouæ,aut tabulæ proscriptionis, figuntur.s.ad publicas colũnas: immunitates dantur.s.militibus Cęsaris mortem ulturis:pecunię maximę distribuuntur sup.ipsis:exules reducuntur.s.in urbem: senatuscõsulta falsa.i. nunq̃ a senatu probata referuntur.s.ad populũ,ut ab eo approbentur ita, sup.ut tantũmodo illud odium hominis impuri .s. Cæsaris nihil ueritus remp.per quã ita creuit,opprimere, & dolor seruitutis uideatur esse depulsus: resp. iacet in his perturbationibus, in quas ille .s. Cæsar coniecit eam.Hæc omnia sunt expedienda.i.abolẽda a uobis,nec cogitandũ est .s. uobis hoc,uidelicet remp. hẽre iam satis .s.officii a uobis. illa quidem habet tñ,quantum nunq̃ uenit mihi in mentem.i.cogitauerim,& ausus fuerim optare.Sed non est contenta & desiderat a uobis magna, pro magnitudine & animi & beneficii uestri. Ipsa ulta est adhuc.i.hactenus iniurias suas p uos interitu.i.per cædem tyranni:nihil amplius.s.assecuta est:uero pro sed, quę ornamenta sua recuperauit? q.d.nulla. An, sup. illud ornamentum, quod paret .i.obtemperat ei mortuo, quem non poterat ferre.i.tolerare,uiuum? & sup. q defendimus etiam chirographa.i.manu scripta eius,cuius æra.i.leges in ære incisas debebamus refigere.i.euellere ex colũnis & tabulis. At enim.i. sed certe nos decreuimus.i.approbauimus æra.i.leges eius. Responsio. Fecimus quidem id cedentes temporibus, quæ ualent plurimum in rep. Sed quidam,ut Antonius,& eius sequaces,abutuntur facilitate nostra immoderate & ingrate.Verum nos sup. dicemus propediem hæc & multa alia coram.i.in mutua pñtia loquentes alter ad alterum. Ego uelim sup.ut persuadeas tibi interim sic,tuam dignitatem esse mihi maximæ curæ, tum.i.pariter causa reip.quam habui semper carissimam, tum.i.pariter, causa amoris nostri.s.mutui,aut mei in te. Da operam,ut ualeas.

PAVL. MAN.

ITa compressum est)antea,compressa est,in libris omnibus impressis.nos, compressum, ut est in libro Vincentij Riccij, rectius, quàm compressa, legi putauimus: ut referatur ad uerbũ, manabat. antithcta enim sunt, comprimere, & manare: quibus etiam usus est libro ad Atticum 3. ep. 12. Orationem illam ita compresseram, ut nunquam emanaturam putarem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit Cassio, quàm grauiter iratum Antonium habeat, nec ipsum modo, sed omnes, qui in illius improbitatem inuehuntur. enumerat etiam consulares aliquot, in quibus cum spes defensionis esse possit, omnino a senatu iam abscedant.

CICERO S. D. CASSIO. 2

VEhementer lætor tibi pbari sñiam,& orationem meã:qua si sæpius uti *liceret; nihil esset negotij,libertatem, & remp.recuperare. sed homo amens,& perditus,multoq; nequior, q̃ ille ipse, quẽ tu nequissimum occisum esse dixisti, cædis initium quærit: nullamq; aliam ob causam me *auctorẽ fuisse Cæsaris interficiendi criminatur,nisi ut in me ueterani incitentur. quod ego periculum non extimesco,modo facti uestri gloriam cũ mea laude cõmunicet.ita nec *Pisoni, q in eum primus inuectus est, nullo assentiente; nec mihi,qui idem tricesimo post die feci; nec P.Seruilio, qui me est consecutus, tuto in senatũ uenire licet.cædem.n.gladiator quærit; eiusq; initium ad XIII. kal. Oct. a se facturũ putauit.at q̃ paratus uenerat,cum in uilla *Metelli complures dies cõmentatus esset.quæ aũt in lustris,& in uino cõmentatio potuit esse?itaque oĩbus est uisus, ut ad te antea scripsi,suo more*uomere,nõ dicere. quare,q scribis te confidere,auctoritate, & eloquentia nr̃a aliquid profici posse:nõ nihil,ut in tantis malis,est profectũ.intelligit.n populus R.tres esse cõsulares,qui,qa,quæ de rep.bene senserint,libere locuti sunt,tuto in senatũ uenire non possint. nec est ṗterea,q quidq̃ expectes.tuus.n.*necessarius affinitate noua delectatur.itaq; iam non est studiosus ludorũ; infinitoq; *fratris tui plausu dirũpitur. alter itẽ affinis nouis cõmentariis Cæsaris delinitus est. sed hæc tolerabilia: illud nõ ferendũ, qđ est, qui uestro anno consulẽ filium suum futurum putet, ob eamq; causam se huic latroni deseruire præseferat. nã L. Cotta,familiaris meus, fatali quadã desperatione, ut ait,minus in senatũ uenit. L.Cæsar, optimus, & fortissimus ciuis, *ualetudine impedit. Ser. Sulpicius,& summa auctoritate,& optime sentiens, non adest.reliquos,exceptis designatis, ignosce mihi, si nõ numero consulares. Habes *auctores cõsilij publici.q numerus ẽt bonis rebus exiguus esset: quid censes,perditis?quare spes est oĩs in uobis,qui si iccirco abestis,ut sitis in tuto:ne in uobis quidem. sin aliqd dignum uestra gloria cogitatis:uelim, *saluis nobis:sin id minus,res tñ publica per uos breui tpe ius suũ recuperabit. Ego tuis neque desum, neque deero: qui siue ad me referent, *siue non;mea tibi tamen beneuolentia, fidesque præstabitur. Vale.

si liceret in senatu libere loqui. ep.2.l. 10.

Phil. 2.

cuius filia Calpurnia C. Cæsari nupserat.

Scipionis,q fuerat socer Pomp. ep. 8.lib.8. Phil.2.

Lepidus,cuius filio filiã suã Antonius collocarat. Dio lib.44.

Lucij, qui hoc anno erat trib. pl. Phil.1.

ep. 14.l.9.

quorũ consilio resp.geritur.

i. ne ante uestrum aduentum opprimatur.

ep.13 l.15 ad Att.

VBER.

VEhementer) absentibus Cęsaris percussoribus ab urbe, cũ Cic. assidue eos tueretur, & de eorum incolumitate seruanda & cogitaret,& aperte publiceque ageret: M. Ant. nimia ira odioq; in ipsum incendebatur,minabaturq; ei mortem: meditabaturq; quotidie quomodo posset eũ è medio tollere, qa uidebat suæ uoluntati aduersantem. Hæc igitur Cic.exponit Cassio, & qui sint consulares uiri,qui recte sentiant, & in senatu sñiam suam dicere audeãt. quoscum admodũ paucos rebus ita perditis esse dicat;ostendit oẽm spem esse in eo,& ambobus Brutis. [Sẽtentiam) q ea non probem,q̃ Antonius facit.[Nihil negotij)nihil laboris,quia traherem reliquos in sñiam meã. [Homo)Ant. [Amens)insanus.[Ille ipse)Cæsar.[Initium cędis quærit) male exponunt qui dicunt, quærit quia fuerit cã,& auctor cędis Cæsaris. nam affirmabat Cic. non fuisse sed ita est intelligendum. Quærit initiũ cędis.i.quęrit incipere aliquam cædem. quã uellet a me incipere,cũ criminantur me fuisse auctorem & suasorẽ interficiendi Cęsaris, ut Veterani Ces. odio incitati me interficiant,& dicant aperte contra Antonium,non licet uenire in senatũ [Cędem gladiator quærit) iniuriose gladiatorẽ appellat Ant. quia gladiator uilissimæ professionis nomen erat. [Primus inuectus est)primus in eum acerbissimã orationẽ dixit, licet postea p Ant.in Cic.acerrime dixerit, ut testatur App. lib.3. [Idem feci)acerrime quoq; inuectus sum.[Eius initium) qđ supra dixit, quęrit initium cędis. [Cõmentatus esset) de ea re cogitasset & mentionẽ fecisset. [In lustris) in Lupanaribus. Sunt n. lustra & loca ferarum & loca meretriciũ.[Quę).i.qualis, quasi dicat fœdissima,& oino nullius honestatis particeps. [In uino) in crapula,in conuiuiis,ubi inebriabatur. carpit Ant.& ebrietatis, & libidinis inhonestę, sicut in paradoxis, & multo magis in Philippicis. [Vomere)ostendit gestum ebriorum in dicendo, qui ita effundunt uerba cum ructibus, ut potius uomere q̃ dicere uideãtur.quod & in Philippicis Ant.obiicit.[Vt in tantis malis).i sm quod in tantis malis proficisci potuit.[Profectũ)aliquid utilitatis factũ.[Tres)quos supra nominauit.i.se,Pisonẽ, & Seruilium.

[Libere)

[Libere) siue respectu Ant. & cuiusq; alterius pro utilitate reip. [Prætetea).i.præter nos tres. [Tuus necessarius) credo Lepid. intelligi, q erat affinis Cassij, ut infra in aliis epist. patebit. [Noua) quam nouã fecit cum Ant. [Ludos) translatiue dixit pro plausibus, & lætitiis, quæ fiebãt de morte Cæs. [Disrũpitur) dolore frangitur. [Plausu) quem facit frater tuus de liberatione patriæ & cęde tyrãni. Nã de ludis nõ est hic credendũ, quibus tep. tam perturbata nullus erat locus. [Alter) fortasse Paulus, Lepidi frater. [Cõmentariis) nõ his qbus scripsit historiã bellorum a se gestorum, ut quidã opinantur, sed qbus scripserat testimonium suũ, & oia, quæ se facturũ decreuerat. [Nun fer.) nullo pacto tolerandũ .s. eũ. [Qui) incertum est de quo dicat. Putant qdam intelligi Philippum uitricũ Cæs. Octauiani, q a suadebat ei petere consulatũ loco Hirtij, & Pansæ, ut supra diximus. [Vestro anno) quo uos consules esse deberis. [Ob eã causam) ut filius suus habeat cõsulatum uestro anno. [Latroni) Ant. [Fatali desperatione) quia uidet oia male accidere. [Valetudine) mala ęgrotatione. [Exceptis* designatis) .s. Plãco, & D. Bruto. [Si nõ numero) .i. si nõ nomino singulatim, numeratim. [Habes) intelligis. [Qui num.) supradictorũ. [Bonis rebus).i. bono statu, in quo nõ est opus multorũ consilio. [Quid censes, perditis) .s. esse, quasi diceret, si esset exiguus rebus bonis, multo magis exiguus est rebus perditis, q̃ m digẽt plurimũ cõsilio, ut seruentur. [Iccirco) ob eã causam. [Ne in uobis qdem) .s. est spes. si.n. abestis, quia timeatis uobis, qũo saluabitis alios? [Cogitatis) interea dum abestis. [Velim) saluis nobis.i. cupio cũ salute nña .s. cogitetis. [Si minus).i. si non. [Id) .s. ut saluis nobis cogitetis dignum uestra gloria. [Siue non) .s. referent.i. non dicent quid eis sit opus. [Præstabitur) ostendetur.

Imo Pan sa, & Hirtio.

ASCEN.

VEhementer lætor &c.) Quia Cæsaris percussores Cicero defendebat, Antonius in eũ atrociter sęuiens, excidiũ minabatur. unde ad Cassium scribens exponit, q sint consulares uiri in remp. bene animati, & q audeant aperte sñiam dicere, addens tñ sut oẽm spem esse in ipso Cassio & duobus Brutis. Ordo est. Ego lætor uehementer, sñiam, & orationẽ meã pbari.i. approbari, & laudari, tibi.i. a te. qua .s. oratione mea, si liceret uti sæpius; nihil negotij.i. facillimũ esset recuperare libertatẽ, & remp. Sed homo amens.i. sine mente & rõne, & pditus.i. desperatæ salutis .s. Antonius, & nequior.i. peior multo q̃ ipse .s. Cæsar, quem tu dixisti esse occisum nequissimum.i. eo q esset, aut cũ esset nequissimus, quęrit initium cædis .s. faciẽdę in me, & nullã.i. non ullam, ipse criminatur me fuisse auctorẽ Cæsaris interficiẽdi nõ ob ullam aliã causam, nisi ut ueterani .s. milites Cæsarem, sub quo militauerant, adhuc amantes incitentur in me. Quod periculũ ego non extimesco, modo .i. dũmodo cõicem gloriã facti uestri cum mea laude.i. dũmodo, ut particeps fuero pœnæ & ultionis subeũdæ, ita sim particeps gloriæ uestræ de tyrãnicidio, quod tñ me nesciente cõmisistis. q.d. tam gloriosum est factũ uestrũ, ut unã uelim p tali laude pacisci. Ita.i. & sic nec licet Pisoni, q inuectus est primus in eũ .s. Antonnium aut Cęsarẽ, nullo assentiente; nec mihi q feci idem trigesimo die post.i. q inuectus sum in Ant. aut Cæsarẽ; nec P. Seruilio q est consecutus me.i. sñiam meã, aut post me idem dixit, licet uenire tutò.i. sine periculo in senatũ. Eoim .i. q a gladiator .s. Antonius, quem p contemptũ gladiatorẽ appellat, quærit cædẽ sup. facere, & putauit se factum initiũ eius .s. cædis a me.i. incipiendo a me, ad xiij. cal. Octobr. ad quem .s. me, ipse uenerat paratus, cũ esset cõmentatus.i. excogitasset modũ mei interficiendi, dies cõplures.i. per plusculos dies in uilla.i. domo rustica Metelli. Etsi dicas, si paratus & cõmentatus ac pręmeditatus uenit, qũo ergo non effecit quod uoluit? Responsio: aũt.i. sed q̃ cõmentatio .i. subtilis medij excogitatio, potuit esse in lustris .s. lupanaribus, & in uino? q. d. nulla. Itaq; ut scripsi ad te antea, ipse est uisus omnibus non dicere, sed uomere suo more. Quare quod scribis te confidere aliqd posse profici auctoritate & eloquentia nña: non nihil.i. aliqd est pfectũ.i. utilitatis factũ, ut .s. fieri potuit in tantis malis. Enim.i. q a populus R. intelligit tres .s. uiros in senatorio ordine .s. me, Pisonem & Seruilium esse consulares.i. consulari animo, & dignos q consules fuerint. qui q a locuti sunt libere quę senserint bene de rep. nõ possunt uenire tutò.i. sine periculo, in senatũ Est aũt tutò aduerbium, sed ne coincidat cum pronomine cõpositæ figuræ tute: frequentius tutò q̃ tute legimus. Nec est præterea.i. præter nos tres qui sumus quodammodo prohibiti a senatu, eo q libere locuti, q expectes quidq̃ .s. pro te fieri aut dici. Enim.i. q a necessarius tuus .s. Lepidus, delectatur noua affinitate .s. cum Antonij propinquis. Itaq; .i. & ita, ipse iam nõ est studiosus ludorũ.i. non studet sic in ludis .i. plausibus qui fiunt ob cędem Cęs. ut studuit olim ludis Romanis, aut funebribus in laudem Cęs. celebratis; & dirumpitur .s. inuidia & dolore, infinito plausu .i. pp infinitũ plausum & lætitiã fratris tui. Item alter affinis .s. tuus, ut opinor, Paulus Lepidi frater, est delinitus.i. mescatus & oblectatus nouis cõmentariis Cesaris.i. tabulis testamentariis, & de rebus a se, si uixisset, gerendis. Sed hæc.i. huiusmodi insolentia, gaudia & studia sup. sunt tolerabilia: illud non sup. est ferendum, quod est .s. quidam, ut utro simile sit, Philippus uitricus Octauij Cæs. q putet filium suum, saltem priuignum, futurum consulẽ, anno uestro.i. quo uos merito consules sitis, & pfeserat.i. indicet se deseruire huic latroni .s. Antonio ob eam causam. Nam L. Cotta, familiaris meus, minus.i. non frequẽter uenit in senatum, quadam desperatione fatali, ut ait.i. quã a fato & astris, aut deorum pfinitione dependere putat, ut resp. Romana a tyrannis occupetur. L. Cesar, auunculus Antonij, ciuis optimus .s. animo impeditur .s. uenire in senatum, ualetudine.i. ęgritudine. S. Sulpicius sup. eius & summa auctoritate & optime sentiens .s. de rep. non adest .s. in urbe. Tu habes reliquos consulares.i. qui consules aliqñ fuerunt. ignosce mihi, si nõ numero eos. uidetur hoc ironice precari, quasi paucissimos, aut nullos uere consulares censeat auctores ac probatores consilij publici.i. qd' a maiore numero decernitur. id.n. ignari & imperiti rerum sequi solent. exceptis designatis .s. consulibus in proximum annum, D. Bruto & C. Planco. qui numerus .s. uere consularium esset exiguus.i. modicus, etiam bonis rebus.i. in bono statu reip. quid censes, sup. eum esse perditis sup. rebus? q.d. aut minimum aut nullum. & ita nõ opus esse, ut numerentur reliqui cõsulares. Quare cum alij non sint, omnis spes est in uobis. qui abestis .s. ab urbe, iccirco ut sitis in tuto: ne quidem.i. non etiam in uobis sup. spes est. Sin.i. sed si, uos cogitatis aliquid dignum gloria uestra .s. iam parta: uelim sup. id faciatis nobis saluis.i. tantisper, dum salui sumus. sin.i. sed si, id sup. fiet minus.i. non saluis nobis, tñ resp. recuperabit breui per uos ius suum. Sed ego non desum.i. semper auxilio sum tuis .s. necessariis, neq; deero .s. unquam. qui .s. tui, siue referent ad me.i. consulabunt me, siue non; tamen.i. nihilominus beneuolentia mea & fides præstabitur tibi.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Grauis indignatio Ciceronis in Antonium, dum improba illius facinora in amicos reip. Cassio explicat.

CICERO S. D. CASSIO. 3

AVget tuus amicus furorem in dies. primum in statua, quam posuit in Rostris, inscripsit, PARENTI OPTIME MERITO: ut non modo sicarij, sed iam etiam parricidæ iudicemini: quid dico, iudicemini? iudicemur potius: uestri.n. pulcherrimi facti ille furiosus me principem dicit fuisse. *utinam quidem fuissem: molestus nobis non esset. sed hoc uestrum fuit: quod qñ præteriit; utinam haberem, qd darem nobis consilij. sed ne mihi quidem ipsi, reperio, quid faciundum sit. QVID enim est, quod contra uim sine ui fieri possit? consilium autem omne hoc est illorum, ut mortem Cæsaris persequantur. itaq; ante diem VI. non. Oct. productus in concionem a *Canurio, turpissime ille quidem discessit, sed tamen ea dixit de conseruatoribus patriæ, quæ dici deberent de proditoribus: de me quidem non dubitanter, quin omnia de meo consilio & uos fecisseris, & Canurius faceret. cetera cuiusmodi sint, ex hoc iudica, q legato tuo uiaticum eripuerunt. quid eos interpretari putas, cum hoc faciunt? ad hostem scilicet portari. o rem miseram: dominum ferre non potuimus; conseruo seruimus. & tamen, me quidem fauente magis, quàm sperante, etiam nunc residet spes in *uirtute tua. sed ubi sunt copiæ? de reliquo malo te ipsum loqui tecum, quàm dicta nostra cognoscere. Vale.

Brutus, & Cassi consilium de necando Cæsare cũ Cicerone non cõmunicarunt. Plu.

qui postea Octauiano occidit. Dio l. 48. Vel. l. 2. Sunt in lib. de claris uiris.

sæpe cognita, maxime uero contra Parthos. ep. 10. l. 5. & 14. l. 15. HVBER.

AVget) Adducit Cicero Antonium in maximum odium Cassij, ostendens, quid fecerit in honorem Cæsaris mortui contra dignitatem interfectorum: inter quos dicit se ab Ant. numerari

rari, q.d. eum fuisse auctorẽ illius cędis, cui optat se interfuisse. dicit autem, quod sit consilium illorum, qui tuentur acta Cæsaris, & ei etiã mortuo fauent. quia nihil aliud cogitant, q̃ ulcisci eius mortẽ. cõmemorat iniurias illatas præcipue in ipsum Cassium, cuius legato dẽ uiaticum, quod ad eum mittebatur, ab Ant. & eius amicis ereptũ, quasi ad hostem mitteret, non ad ciuem. Indignatur postremo Cic. tantã Antonii arrogantiam ita patienter ferri. [Amiens) ironice. [Auget furorem) in dies fit furiosior. [Statua) Cæs. [Inscripsit) titulum fecit. [Parenti) .i. Cæsari patri patriæ. [Optime merito) quia multa beneficia in patriam contulit. [Sicarij) sica genus est gladii, quasi seca a secando dicta. quicunque igitur gladio hominem interfecerit, sicarius & homicida appellatur: patricida uero, qui patrem interfecit. ergo Ant. significabat per eam inscriptionẽ eos non modo sicarios, q hoiem interfecissent, sed ẽt parricidas, qa parentem patriæ cecidissent. [Quid dico) correctio est, ut immisceat ẽt personã suã in numero horũ. [Principẽ) primũ. [Non esset molestus nobis) quia eum sustulissemus, sicut & Cęs. [Præterijt) non est factũ. [Reperio) s. consiliũ. [Vim sine ui) uim.n. ui repellere licet. [Illorum sce.) inimicorũ patriæ. [Persequantur) ulciscantur persequendo, qui eum interfecerint. [Canutio) is erat tribunus pl. aduersarius Ant. ut scribit Appian. [Ille) Antonius. [Cõseruatoribus) uobis. nam dixit sceleratos fuisse, qui uirum sanctum & de rep. bene meritum interfecissent. [Faceret) cum eum produceret in concionem. [Cuiusmodi) qualia. q.d. q̃ pessima & mala spe. [Viaticum) pecuniam quæ ad te mittebatur pro impensa uiæ & peregrinationis tuæ. [Interpretari) intelligere & sentire. [Scilicet) cum stomacho dicit. [Ad hostem) quem te iudicant, cum sis defensor patriæ. [O rẽ) exclamatio ex indignatione. [Dominũ) Cæsarem. [Conseruo) Ant. qui & ipse erat in seruitute Cęs. sicut & nos. conserui enim dñr qui simul seruiunt domino. [Fauente) adiuuante, non deserente. [Residet) remanet. [Sed ubi) q.d. nusquam.

ASCEN. AVget &c.) Adducit Antonium in maximum odium Cassij, ostendens quid fecerit in honorem Cæsaris, & in contumeliam Cassij. unde ægre fert q tantam arrogantiam sic patiatur. Ordo est. Amicus tuus, per ironiam .i. summus inimicus, uidelicet Antonius auget in dies furorem. primũ in statua .s. Cæsaris, quam posuit in rostris, inscripsit .s. titulum posuit, Parẽti .s. patriæ optime merito .s. de patria: ut uos occisores Cæs. iudicemini non modo sicarij .i. dolosi homicidę, sica .s. pugione usi, sed ẽt parricidæ .i. percussores parentis patriæ. Quid dico iudicemini? iudicemur potius. Enim .i. quia, ille furiosus .s. Antonius, dicit me fuisse principem .i. principalẽ auctorem facti uestri pulcherrimi. Vtinam quidem fuissem: ipse sup. non esset molestus nobis, quia ipse interfectus fuisset. sed hoc est uestrum .i. uestræ negligentiæ, q non abstulistis simul omne malum e rep. quod qñ .i. qm præterijt .s. oportunitas aut occasio eius; utinam haberem quid consilij darem .i. dare possem uobis. Sed ne quidem .i. non saltem reperio mihi ipsi quid sit faciendum. Quid .n. est quod possit fieri cõtra uim sine ui? q.d. nihil. Autem .i. sed consilium illorum .s. qui remp. oppugnant, est, ut prosequantur .s. ultione, mortem Cęsaris. Itaque, sup. Antonius productus a Canutio .s. trib. pl. aduersario Antonij, auctore Appiano, in concionem .i. cœtum P. R. congregati ad audiendam orationem eius, ante diem sextum nonarum Octobris, ille .s. Canutius, quidem .i. certe discessit turpissime, quia debebat resistere, aut præsentia sua deterrere, sed tamẽ Antonius, sup. dixit ea de conseruatoribus patriæ, quæ deberent dici de proditoribus. Nõ dubitant .s. aduersarij. quidem .i. certe de me, quin uos fecissetis, & quin Canutius faceret omnia de consilio meo. Iudica ea hoc .s. quod dicam, cuiusmodi .i. qualia sint cetera, q eripuerunt legato tuo uiaticum .i. pro uia faciẽda sumptum necessarium. Quid putas eos interpretari .i. innuere, cũ faciunt hoc. Scilicet; id est, scire licet quid interpretentur, portari .s. uiaticum ad hostem? O rem miseram: nos non potuimus ferre dominum .i. tyrannum Cæsarem, & seruimus conseruo .i. Antonio, qui nobiscum sub Cæsare seruierat. & tamen me quidem magis fauente .i. optante q̃ sperante, quia non uero simile hoc malum posse expugnari, spes residet etiam nunc in uirtute tua. Sed ubi sunt copiæ, q.d. nusquam. Ego malo .i. magis uolo te ipsum loqui de reliquo .i. quod restat, q̃ cognoscere dicta nostra.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Velle Ciceronis solitum, & in aliis epistolis, de epulis, hoc est Cæsaris morte, & hic exponitur. præterea narratur, quid de senatu, senatoribusque, & populo expectari debeat. postea quoque de Cassij, Brutique, & reliquorum rebus se sollicitum esse dicit.

M. CICERO S. D. C. CASSIO. 4

VEllem idibus Mart. me ad* cœnam inuitasses: reliquiarũ nihil fuisset. nunc me reliquiæ uestræ exercent, & quidẽ præter ceteros me. q̃q̃ egregios consules habemus, sed turpissimos consulares; senatũ fortem, sed infimo quenque honore fortissimum; populo uero nihil fortius, nihil melius, Italiaque uniuersa. nihil aũt fœdius* Philippo, & Pisone legatis, nihil flagitiosius: qui cum essent missi, ut Antonio ex senatus sñia certas res renuntiarent; cũ ille earum rerum nulli paruisset, ultro ab illo ad nos intolerabilia postulata retulerunt. itaq; ad nos concurritur: factiq; iam in re* salutari populares sumus. Sed tu qd ageres, quid acturus, ubi denique esses, nesciebam. fama nuntiabat te esse in Syria: auctor erat nemo. De Bruto, quo propius est, eo firmiora uidentur esse, quæ nuntiantur. Dolabella ualde uituperabatur ab hominibus non insulsis, quòd tibi tam cito succederet, cum tu uix dum triginta dies in Syria fuisses. itaque constabat, eum recipi in Syriam non oportere. Summa laus & tua, & Bruti est, q* exercitum præter spem existimamini comparasse. scriberem plura, si rem, causamq; nosẽ. nunc, quæ scribo, scribo ex opinione hominum, atque fama. Tuas literas auide expecto. Vale.

ad Cæs. occidendũ, simul.n. Antonium occidissemus. ep. 28. l. 10

ep 8. l. 11. & Phil. 6. & 13.

alij n. in affligẽda rep. populares, ut Clodius, Cæsar.

17. legiones eos habuisse Velleius tradit.

VAAAA. VEllem) Dolet Cic. Antonium non interfectũ fuisse quo die Cæs. fuit interemptus: quod quidẽ dicit futurũ fuisse, si interfuisset: ut ẽt supra lib. 10. scripsit ad Treboniũ. Deinde dicit quales sint sñiæ singulorum in his ciuilib⁹ dissensionib⁹: in qbus maxime queritur de Philippo & Pisone legatis. Postea uero qa Dolabella in Syriam proficiscebatur, dicit q rumores de eo sint. Postremo qualis opinio de ipso Cas. & Bruto. [Vellẽ) recurre ad lib. 10. ad epist. q̃ incipit, Quã uellẽ. [Reliquiæ) M. Antonius, quem incolumẽ reliquistis, cũ fuisset cũ Cæs. interficiẽdus. [Exercẽt) fatigant, uexant. Virg. exercere odijs. [Præter ceteros) pręcipue plus q̃ alios. [Turpissimos) qui male sentiũt. [Infimo honore) .i. q gerunt minores magistratus, ædiles, quæstores. [Italiaq; uniuersa) quæ tanq̃ ad extinguendum cõe incendiũ cõspirauit. [Philippo) is erat uitricus Cęs. Octauiani. [Pisone) socero Cæs. [Legatis) missis ad M. Ant. ut a Mutinẽsi obsidione desisteret, & ut faceret quæ decreuisset senatus. [Certas) quasdã. [Vltro) sponte, cum debuisset ipse mittere proprios legatos, si quid uoluisset postulare. [Intolerabilia) inhonesta, minus superba. [Postulata) quæ fecit Ant. præter sñia ad mãdata, q̃ scribunt ab Appian. lib. 3 [Ad nos) ad me, tanq̃ qui solus audeam aduersari Ant. [Factiq; sumus populares) .i. populo accepti. [Auctor) s. famæ .i. nullius certus nuntius. [Bruto) Marco. [Propius) erat .n. in Sardinia, ut uisũ est lib. superiore epist. q̃ incipit, Maximo meo dolore. [Succederet) in Syria, quã uolebat obtinere, cũ fuisset decreta Cassio, & in ea paulũ admodũ esset moratus. [Recipi) a te. [Cõparasse) collegisse. nam, ut scribit Ap. Brutus præter exercitum, quem antea habebat, sex legiones, q̃ fuerant C. Ant. mansuetudine sua deuinctas sibi adiunxit. Deinde in Macedoniã transgressus duas alias legiones Italorũ more pugnantes in unũ collegit. [Rem) quid agatis. [Causamq;) cur tantus exercitus tam subito sit comparatus.

ASCEN. VEllem &c.) Dolet Cic. q nõ interfectus sit Ant. cum Cæs. qđ fuisset, si interfuisset. docetq; quales sint sñiæ in dissensionibus ciuilibus, & qualis de Cassio & Bruto opinio. Ordo est. Vellẽ inuitasses me ad cœnã .i. mactationẽ Cęs. Id. Martiis: nihil reliquiarũ fuisset, quia ẽt Antonium absumpsissem .i. interfecissem. Nũc reliquiæ uestrę .i. quos reliquistis percutiẽdos, exercent .i. persequunt & cura afficiunt me, & quidẽ me sup. exercent, præter ceteros .i. plus q̃ oẽs alios. q̃q̃ .i. licet habemus egregios consules .s. Hirtium, & Pansam, sed turpissimos consulares .i. cõsulatu functos, habemus senatũ fortẽ, sed quenque infimo honore fortissimũ, hoc est ut quisq; infimus est honore, ita fortissimus est: uero pro sed, nihil sup. est aut habemus fortius & nihil melius populo .s. R. & Italia uniuersa. Nihil aũt fœdius Philippo, & Pisone legatis .s. concordiæ faciendæ ad Ant. missis, & nihil flagitiosius

sius.i.scelestius,& increpatione dignius.s.legatis, qui cum essent missi ut nunciarent Antonio res certas.i.specificas, & non alias, ex sententia senatus. cum ille.s.Antonius, nulli.i.nō ulli,non paruisset ulli eaꝝ reꝝ.s.quas nunciabant ex sñia senatus: retulerūt .i.reportauerūt oltro.i.insuper,ab illo.s.Ant.intolerabilia.s.mandata,ad nos postulātia.s.caput uestrū aut qd simile.Itaq; concurritur.s.ab oibus ad nos,& nos facti sumus populares.i.de secta populi,& eius fautores in re salutari.i.quæ ad salutem publicā spectat. Sed nesciebam, quid tu ageres,qd acturus sup. esses,deniq; ubi esses. Fama nunciabat te esse in Syria:nemo erat auctor.i.certus assertor.Ea quæ nunciantur de Bruto.s.Marco , unt eo.i.tanto,firmiora.i.certiora,quo.i.quanto sup.Brutus est propius. Dolabella uituperatur ualde ab hominibus non insulsis.i.nō imprudētibus ꝙ succederet tibi tam cito,ꝙ tu uia dū.i.uix adhuc fuisses triginta dies,in Syria. Itaque cōstabat.i.cōstans opinio erat, aut manifestum erat,non oportere eum recipi in Syriam. Summa laus est & tua, aut,ut ferè textus habent, tui.i.de te, & Bruti ꝙ existimamini cōparasse.i.acquisiuisse exercitum,pręter spē.s. omnium. Ego scriberem plura, si nossem.i.cognoscerem rem & causam.s. rei: nunc scribo ea,quæ scribo ex opinione atque fama hominum .i. ex opinione. Ego expecto auide literas tuas.

ARG. M. Brutum laudat, ut ad eius imitationem Cassium accendat. addit de bello, quod in Italia contra M. Antonium resp. gerebat.

CICERO S. D. CASSIO. 5.

Hiemem credo adhuc prohibuisse, quo minus de te certū haberemus,qd ageres, maximeq; ubi esses. loquebantur oēs tñ, credo ꝙ uolebant, in Syria te esse,hr̃e copias. id aūt eo facilius credebatur,qa simile uero uidebatur. Brutus quidē noster egregiā laudem est consecutus res.n. tantas*gessit, tamq; inopinatas, ut eæ cū per se gratæ essent,tum gratiores ꝑꝑ celeritatem. ꝙ si tu ea tenes,quæ putamus:magnis subsidiis fulta resp. est.a *prima.n. ora Græciæ usq; ad Aegyptū optimorū ciuium imperiis muniti erimus,& copiis q̃q̃, nisi me fallebat, res sic se habebat,ut totius belli oē discrimen in D. Bruto positum uideretur:qui si, ut sperabamus,erupisset Mutina;nihil belli reliquū fore uidebatur. paruis oīno iam copiis obsidebatur;ꝙ magno præsidio Bononiā tenebat Antonius. erat aūt Claternæ noster*Hirtius,ad Forum Corneliū Cæsar,uterq; cum firmo exercitu:magnasq; Romæ Pāsa copias ex delectu Italiæ cōparat.hiems adhuc rē geri prohibuerat. Hirtius nihil nisi*considerate, ut mihi crebris literis significat, acturus uidebatur. ꝑter Bononiā, Regiū Lepidi,*Parmā,totā Galliam tenebamus studiosissimam reip.tuos ēt clientes transpadanos mirifice coniunctos cū causa habebamus. erat firmissimus senatus,exceptis*consularibus:ex quibus unus L.Cæsar firmus est,& rectus.*Ser. Suplicij morte magnū præsidium amisimus. reliqui partim inertes, partim improbi. non nulli inuident eorum laudi, quos in rep probari uident.*populi uero R.totiusq; Italiæ mira consensio est. Hæc erant fere, quæ tibi nota esse uellem.nunc autem opto,ut ab istis*orientis partibus uirtutis tuæ lumen eluceat. Vale.

Plut. in eius uita.

primam,.n. orā Græciæ Brutus tenebat.

Phil. 10.

p.8. l.11.

ep.33.l.10

de Parmēsium cade ab Antonio facta, Phil.14. ep. antecedenti.

in legatione ad Antoniū in morbi oppressi. Phil.8. ep. antecedenti.

unde sol terras illustrat, inde fac, ut eluceat uirtus tua.

MVRET.

Hiemem) primum Cic.dicit ex cōi rumore & fama nunciari Cassium esse in Syria,quę ei decreta fuerat a senatu.Deinde laudat M.Brut.q C.Ant.M.Ant.fratrē cū sex legionibus ad se sua mansuetudine conuertit, ut in pręcedenti epistola dictum est. magnamq; spē esse ostendit in D.Bruto,si ea Mutinēsi obsidione eruperit. cōmemorat, quas uires & copiarū, & populorum sibi fauentium hr̃et Ant.item quas senatus,& qui apparatus fiāt contra Ant. Postremo quales in senatu sint oēs. [Hiemem) qua nauigatio impeditur. Ouid. in Heroid. Quò fugis, obstat hiems. Virg.lib.4. Dū pelago desęuit hiems. [Volebant) optabant [Simile uero) probabile, uerisimile. [Brutus) Marcus. [Res tantas gessit) nam, ut scribit App.lib.3. C. Ant.M.Ant.frater cum Bruto discedens bellum agitabat: legionem unam ex ciuibus secū agens, & Brutū acie inferior obseruabat. Brutus contra simulata fuga insidias illi struebat, nec congressum hostium euitans quidquam moliebatur, immo suis militibus præceperat,ut hostes alloquerentur,& amplecterentur:recusantibus hostibus,neque se huiusmodi experimento credentibus, ex insidiis tutos permisit abire, cum nocere posset. Deinde ad alia itinera progressus subito in crepidine quadam emicuit,neq; tñ eos est aggressus,sed summa hilaritate suscepit. Illi Brutum ut ciuibus mansuetissimum & ea sapiētię, & caritatis opinione,quæ ferebatur,præditum intuentes, ultro sim complexi sunt, & ad eum se conuerterunt oēs. Caius etiam se illi tradidit,quē apud se in magno honore habuit, donec eum exercitum corrumperet, neque reprehensus desisteret. tandē interfunctus est.hoc igitur est, ex quo egregiam laudē cōsecutum dicit Cicero. [Per se) sua natura,quia omnis uictoria siue celeris siue tarda grata esse solet. [Celeritatem) quia celerius quàm quisquam opinatus esset, eas effecit. [Tenes) in potestate tua habes. [Quę putamus) .s.totam Syriam. [Fulta) sustentata. Iuuen. Nos urbem colimus tenui tibicine fultā. [Ora) confinio, termino, siue regione. [Discrimen) periculum. [Belli reliquum) .i.belli remāsuri & futuri. [Paruis copiis) paruo exercitu Ant.quia Antonius posuerat magnam partē suarum copiarū Bononiæ, pro præsidio. [Claternæ) ad forum Cornelij.i.in foro Cornelij, uel apud forum Cornelij. existimatur autem esse urbs, quam nunc dicimus Imolam. [Considerate) cum magno consilio. [Regium Lepidi) ad differentiam Rhegii, quod est in Sicilia. [Cum causa) cum defensione reipub. & libertatis. [Rectus) bene sentiens. [Inertes) ignaui, nullius consilij. [Probari) bonos haberi, laudari. [Lumen eluceat a partibus orientis) .i.aliquid præclarum a te factum ad nos deferatur.allusit autem ad solem, qui ex oriente primum lumen emittit.

Hiemem &c.) Dicit nunciari Cassium esse in Syria, eidem ab senatu decreta. laudat Brutum, qui C. Antonium, M. Antonii fratrem, ad se conuertit,iterum,quales sint in senatu, aperiēs. Ordo est. Ego credo hiemem prohibuisse adhuc, quo minus.i.ut non haberemus de te certum, quid ageres, & maxime .i.pcipue ubi esses. tñ.i.tametsi nihil certi haberemus, oēs loquebantur, credo,ꝙ.i.quia uolebant.i.optabāt aut opinabātur te esse in Syria,& sup. hr̃e copias.i.collegisse exercitum. Autem.i.sed, id credebatur eo facilius quia uidebatur simile uero. Quidem.i. certe quidquid tu feceris. Brutus noster.s.Decius consecutus est laudem egregiā.gessit.n.tātas res, & tam inopinatas, ut eę.s.res cum essent gratæ.i.utiles & acceptæ, per se; tum sup.erant gratiores ꝑꝑ celeritatem. ꝙ si tu tenes ea quę putamus: resp.est fulta.i.sustētata & munita magnis præsidiis.i.custodiis & ptectionibus. Enim.i.quia, nos erimus muniti a prima ora.i.extremitate Gręciæ usq; ad Ægyptum imperiis & copiis optimoꝝ ciuiū. q̃q̃ nisi.s.res aut opinio fallebat me, res habebat se sic, ut omne discrimen.i.periculū totius belli uideretur positum in D. Bruto: qui si erupisset.i.ui in hostes impetum fecisset, Mutina.i.ex ea urbe,ubi obsessus erat ab Ant.nihil belli reliq.i.relicti,aut nihil reliquum belli uidebatur fore.i.futurum. Ipse obsidebatur iam paruis copiis, quòd.i.quia Antonius tenebat Bononiam magno pręsidio.i.multitudine militum ad custodiam urbis impositorum. Autem.i.sed, Hirtius noster.s.consul erat Claternæ.i.in eo oppidulo, cui Imolæ nunc nomen putant, Cæsar s.Octauius, supple erat ad forū Cornelii, uterque sup. erat tam Hirtius, quàm Cæsar cum firmo exercitu:& Pansa alter consul comparat Romę magnas copias ex delectu Italiæ. Hiems prohibuerat rem geri adhuc. Hirtius nihil uidebatur acturus nisi considerate, ut significat mihi literis crebris. Nos tenebamus totam Galliam.s.Cisalpinam, præter Bononiam. Regium Lepidi: nam est etiam in Sicilia Rhegium .i.supp. & Parmam. Etiam habebamus transpadanos tuos clientes.i.tuo patrocinio,dum Romæ agebas,utentes,& ita tibi addictos, coniunctos mirifices,cum causa.s.quam fouem' .i.cum defensione reip. Senatus erat.s.tunc, cum Decius Brutus obsideretur, fortissimus exceptis consularibus.i.iis, qui consulatum gesserant: ex quibus unus.i.solus L.Cæsar est firmus & rectus. Nos amisimus morte.i.per mortem S.Sulpicii, magnum ꝑsidium.i.protectorem & custodem salutis nostrę. Reliqui.s.consulares, partim sup. sunt inertes.i.sine arte, & industria, partim improbi.i.improbandi, quia de repub. facere quæ sciunt & possunt nolunt. nonnulli inuident laudi eoꝝ, quos uident probari.i. approbari in repub. Vero pro sed, mira consensio est P. R. & totius

ASCEN.

tiua Italiæ. Hæc etant fere.ſ.omnia, quæ uellem eſſe nota tibi. Nunc aũt opto, ut lumen uicturis tuæ eluceat ab iſtis partibus orientis. unde ſol oriens illuminat hemiſphæriũ noſtrũ. pulchre ergo ad ſolem alludit, cum in Syria, parte orientali, eſſet Caſſius.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

C. Tidium quendam commendat: & quanta ſit in Caſſio ſpes, ſi res male cecinerint, ut eum ad fortiter agendum exhortetur, adiicit.

CICERO S. D. CASSIO. 6

QVi ſtatus rerum fuerit tum, cum has literas dedi, ſcire poteris ex C. Tidio Strabone, uiro bono, & optime de rep. ſentiente. nam quid dicam, cupidiſsimo tui, qui, domo, & fortunis relictis, ad te potiſsimum profectus ſit? itaque eum tibi ne commendo quidem. aduentus ipſius ad te ſatis eum cõmendabit. Tu uelim ſic exiſtimes, tibique perſuadeas, omne perfugium bonorum in te, & Bruto eſſe poſitum, ſi, quod nolim, aduerſi quid euenerit. res, cum hæc ſcribebam, erat in extremum deducta diſcrimen. Brutus enim Mutinæ uix iam ſuſtinebat. qui ſi conſeruatus erit; uicimus: ſin; (quod dij *omen auertant) omnis omnium curſus eſt ad uos. proinde fac tantum animum habeas, tantumque apparatum, quanto opus eſt ad uniuerſam remp. recuperandam. Vale.

omnis curſus mentione uos ut aduerte fortunæ.

MVBAR. QVi) Cõmendat Cicero Caſſio C. Tidium Strabonem, ad eũ proficiſcentem, ut cũ eo eſſet. dicit aũt: poſſe ex eo intelligere pſentium rerum ſtatũ. affirmat deinde magnã ſpem & perfugium eſſe oium bonorũ in eo, & M. Bruto. nam D. Brutum ſcribit eum laborare extremo obſidionis periculo: qui ſi fuerit oppreſſus, confugient omnes ad Brutum & Caſſium. [Strabone) cognomen eſt. [Cupidiſſimo) amantiſſimo. [Domo) familia ſua. eſt autem magnum argumentũ beneuolentiæ relinquere domum & res ſuas propter aliquem. [Potiſſimum) præcipue eum ad alios proficiſci poſſet. [Aduentus) quia uenit ad te. [Quod nolim) quod deus auertat. [Si quid euen.) eſt apoſiopeſis: tacetur.n. uerbum. q.d. actum erit de nobis. [Suſtinebat) quia extrema fama laborabat. [Quod omen) quod augurium malum. [Proinde) igitur. [Vniuerſam) totam, ſi oppreſſus fuerit Decius.

ASCEN. QVi ſtatus &c.) Commendat Caſſio C. Tidium Strabonem, ad ipſum Caſſium proficiſcentem, ut cum eo eſſet. dicit aũt eũ poſſe ex ipſo intelligere præſentium rerum ſtatum. deinde dicit magnam ſpem eſſe in ipſo Caſſio & M. Bruto. nam D. Brutũ dicit obſidione teneri. itaq; ad illos perfugium fore, ſi Decius uincatur. Ordo eſt. Tu poteris ſcire ex C. Tidio Strabone uiro bono & optime ſentiente de rep. qui.i. qualis (nam ſequente, s, ſæpe q pro quis legitur) ſtatus rerũ fuerit, tum.i. tunc, cum.i. qñ, ego dedi tuas literas.i. ad te, dico ſup. ſentiente op. &c. Nam qd i.ad quid dicam cupidiſsimo.i. q poſsis ſcire ex uno cupidiſsimo tui, q profectus eſt potiſſimum ad te, domo & fortunis.i. diuitiis oibus relictis. Itaq; ego ne quidem.i. nõ etiam commendo eum tibi, qa aduentus eius ad te, cõmendabit ſatis eum. Ego uelim ſup. ut tu exiſtimes, & perſuadeas tibi ſic, oẽ perfugium bonorum.i. ſpẽ ſe conſeruandi p fugam, eſſe poſitã in te & in Bruto, ſi qd.i. aliquid aduerſi euenerit.ſ. bonis, hoc eſt reip. fautoribus, quod nolim.ſ. euenire. Res.ſ. bellica, erat cum ſcribebã hęc, deducta in extremũ diſcrimen.i. ſummum periculum. Brutus.n. uix ſuſtinebat iam Mutinæ.ſ. uim obſidentium. q.ſ. Brutus, ſi erit conſeruatus, uicimus. nõ dicit uincemus, ſed pp certitudinẽ uictoriæ uicimus. Conſeruatus aũt fuit, nec tñ uicit. Sin.i. ſed ſi, ipſe erit oppreſſus ibi, quod omẽ dij auertant, oĩs curſus bonum eſt ad uos.ſ. a facie Antonianorũ. Adnotandum ois mali amouendi gra quoties triſte quid, quod impenderet, dicturi erant, ſolitos præmittere, quod nolim, quod dij auertant &c. Proinde.i. & ideo, fac ſup. tu habeas tantum animum, & tantum apparatum, quantum opus eſt.ſ. habere, ad recuperandam uniuerſam rempublicam.

.8. q. 2.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Approbat ſuũ ſtudium, in defendenda Caſſij dignitate hac ep. Cicero.

CICERO S. D. CASSIO. 7

QVanto ſtudio dignitatem tuam & in ſenatu, & ad populum defenderim, ex tuis te malo, q ex me, cognoſcere. quæ mea ſententia in ſenatu facile ualuiſſet, niſi Panſa uehementer obſtitiſſet. ea ſententia dicta, productus ſum in concionem a tribuno pl. M. Seruilio. dixi de te quæ potui, tãta *contentione, quantum forum eſt; tanto clamore, conſenſuq; populi, ut nihil unquam ſimile uiderim. id uelim mihi ignoſcas, q inuita ſocru *tua fecerim. mulier timida uerebatur, ne Panſæ animus offenderetur. in concione quidem Panſa dixit, matrem quoque tuam, & fratrem illam a me ſententiam noluiſſe dici. ſed me hæc non mouebant: alia malebam: fauebam & reip. cui ſemper faui, & dignitati, ac gloriæ tuæ. Quod autem & in ſenatu pluribus uerbis diſſerui, & dixi in concione, in eo uelim fidem meam *liberes. promiſi enim, & prope confirmaui, te non expectaſſe, nec expectaturum decreta noſtra, ſed te ipſum tuo more rempub. defenſurum. & quãquam nihil dum audieramus, nec ubi eſſes, nec quas copias haberes: tamen ſic ſtatuebam, omnes, quæ in iſtis partibus eſſent, opes, copiaſque tuas eſſe: per teque Aſiam prouinciam confidebam iam reipub. recuperatam. Tu fac in augenda gloria te ipſum *uincas. Vale.

alij, contione.

Seruilia, M. Bruti matre, uel Tertiæ, Caſſij uxoris Suetonius Iulio.

i id nolim præſtes, et te confirmes.

tecum certer, epiſt. 2. lib. 4.

MVBAR. QVanto) Cum pugnaret in Aſia Caſſius contra Dolabellam, Cicero eum uehementer laudauerat, promiſeratque eum facturum per ſe quidquid uideretur fore utile reip. nec expectaturum ſenatus decreta, ut liberaret Aſiam a Dolabella: qui fuerat iudicatus hoſtis. itaque licet Cicero ſimulet ſe nolle dicere, quæ pro eo egerit: tamen latẽter ſignãt, immo quodammodo breuiter commemorat. & ab eo petit, ut ea pſtet, quæ ipſe Cic. ſenatui de eo promiſit, & quaſi data fide affirmauit. Poſtremo dicit ſe ſperare totam Aſiam propediem ab eo liberatam fore. [Malo) uolo potius. [Quam ex me) ne uidear iactare officium meum. [Facile) nullis aduerſantibus. [Panſa) conſul. [Productus) in publicum ductus. [Contentione) uehemẽti oratione. [Quantum eſt forũ) quantum totum forum poterat audire.i. tanta uoce, quanta poterat totum forũ implere. [Nihil ſimile) quia nunquam populi magis conſenſit ad rem aliquã. [Socru) matre uxoris tuæ. [Inuita) nolente. [Offenderetur) ſi te laudaſſem. [Hæc) quæ ſocrus tua & mater dicebant ſe nolle. [Fauebam & reipub.) i. faciebã cauſa reip. & cauſa tuæ dignitatis. [Liberes fidẽ meã) abſoluas me fide, quã pro te dedi. [Promiſi enim) dicit nunc quę ſit ea fides. [Tuo more) ut conſueuiſti. [Nihil dum) pro nondum. [Statuebam) iudicabam. [Iſtis) Aſiaticis. [Recuperatam) ab inuaſione Dolabellæ. [Vincas te ipſum) facias etiam ultra uires.

ASCEN. QVanto ſtudio &c.) Defenderat Caſſium pugnantem cum Dolab. quod nunc paucis tangit, monens, ut ea prẽſtet ſenatui quæ Cicero de eo pmiſit, cum ſperet totam Aſiam ab eo ppediem liberandam. Ordo eſt. Ego malo.i. magis uolo, te cognoſcere ex tuis.ſ. neceſſariis, quam ex me, quanto ſtudio ego defenderim dignitatem tuam & in ſenatu & ad populum. Quæ ſententia mea.ſ. de te, ualuiſſet.i. approbata fuiſſet facile in ſenatu, niſi Panſa obſtitiſſet uehementer. Ea ſnia (non ſcribit eam qa ſcit, ab amicia Caſſij pſcriptam) dicta.i. poſtq̃ erat dicta: ego pductus ſum in cõcionẽ.i. cœtũ populi, a M. Seruilio trib. pl. Dixi de te q̃ potui.ſ. decẽter dicere, tãta cõtẽtione.i. uocis extẽſione & auctione, quãtũ eſt forũ, in qd populus cõuenit, tãto clamore & cõſenſu populi, ut nihil uiderim unquã ſimile. Velim, ſup. ut ignoſcas mihi id, uidelicet q fecerim.i. ita cõtẽderim, ſocru tua.i. matre uxoris tuæ inuita. Mulier timida uerebaẽ ne animus Panſæ, q in ſenatu obſtiterat, offenderet. Panſa qdem dixit in cõcione matrem quoq; tuam, & fratrem noluiſſe illam ſniam dici a me. Sed hæc.ſ. obſtacula nõ cõmouebant me, ego malebã.i. magis uolebã alia. Fauebã &c.i. ſimul reip. coi faui ſemp & gloriæ tuæ. Autem i. ſed, ego uelim ſup. ut liberes fidem meam.i. facias ut pollicitus ſum te facturum in eo, qd & diſſerui uerbis pluribus in ſenatu, &

dixi in concione. Promisi enim & propè confirmaui.i.asserui ita fore te non expectasse nec expectaturum esse decreta nostra, sed te ipsum.i.proprio iudicio & auctoritate defensurũ sup. esse remp. tuo more.i.sicut incepisti Ces. occidendo. Et quanquam nihil dum.i.nihil tunc adhuc audieramus, nec ubi esses, nec quas copias haberes: tamen statuebam .i. in animo proponebam, sic omnes opes, quæ essent in illis partibus.s.ubi tu es, & copias sup.omnes esse tuas, & cõfidebam Asiam iam esse recuperatam reip. per te. Tu fac sup. ut uincas teipsum.i.plus facias q̃ hactenus fecisti eum tamen ea faciendo alios superaris, in augenda gloria.s.tua.

ARG. Lepidus uictum Antonium receperat, unaq; bellum administrabant. id queritur Cicero, & Cassium ad liberandam remp. hortatur.

CICERO S. D. CASSIO. 8

nam et Lepidi uxor erat soror M. Bruti. cum antea pacẽ se uelle dixisset. ep. 18. l. 11 et 20. h. l.

SCelus *affinis tui Lepidi, summamq; leuitatem, & *inconstantiam ex actis, quæ ad te mitti certo scio, cognosse te arbitror. ita nos, confecto bello, ut arbitrabamur, renouatũ bellum gerimus: spemq; omnem in D. Bruto, & Planco habemus: si uerum quæris, in te, & in meo Bruto non solum ad p̃sens perfugium, si, quod nolim, aduersi q̃d acciderit, sed ẽt ad confirmationem perpetuæ libertatis. Nos hic de Dolabella audiebamus, quæ uellemus: sed certos auctores non habebamus. te quidem magnum hoĩem & præsenti iudicio, & reliqui t̃pis expectatione scito esse. hoc tibi proposito, fac ut ad summa contendas. nihil est tñ, quod non populus R. a te perfici, atque obtineri posse iudicet. Vale.

laudat simul & hortatur. quod faciendum utrumq; censet ep. 21. lib. 15.

NVAAR. SCelus) Post liberationem Bruti ex obsidione Mutinensi, Lepidus se cũ Antonio coniunxit: quã rẽ dicit ualde nocuisse populo R. q̃a cum credidisset se finisse bellũ, superato M. Ant. apud Mutinã, coactus est gerere bellũ renouatũ per perfidiam Lepidi, Antonio coniuncti. itaq; dicit spẽ esse in M. Bruto, & Cassio: quẽ non solũ dicit nũc credi magnum hoĩem, sed ẽt in futurũ. nihil.n. esse tam magnũ, quod P.R. nõ confidat eũ non posse p̃stare. [Scelus) perfidiam, q̃a Antoniũ fusum apud Mutinã in societatẽ & p̃uinciã suã recepit. [Confecto) finito, Decio liberato, & Antonio fugato. [Renouatũ) per coniunctionẽ Lepidi. [Quæ uellemus) qualia optabamus.s.q̃ esset a te oppressus. eũ.n. Cassius in Laodicea obsederat. [Expectatione) spe bona. [Contendas) enitaris.

ASCEN. SCelus &c.) Dicit p̃fidia Lepidi iam cum Antonio coniuncti plurimũ noceri populo libertatiq; R. unde spem reliq̃ dicit esse in Cassio & M. Bruto. Ordo est. Ego arbitror te cognoscere scelus & summã leuitatem.i. mutabilitatẽ in fide, & pro.i. incõstantiã affinis tui Lepidi, ex actis.i. scriptis de rebus in acta relatis, & de his quæ publice agũtur, q̃.s. acta, ego scio certo mitti.i. q̃ mittãtur ad te. itaq; q̃a Lepidus in fide nõ mansit, gerimus bellũ renouatum, bello cõfectu.i. postq̃ bellum erat confectũ, & finitũ, ut arbitrabamur. & habemus oẽm spem in D. Bruto, & Planco. & sup. si quæris uerũ.i. ut quod uerũ est, dicam: habemus, sup. in te, & in Bruto meo.s. familiarissimo Marco, non solũ perfugium .i. ad quos fugere poterimus ad p̃ns.i. ad euitandum instans periculũ, aut ad tutelam parum duraturam, si q̃d aduersi acciderit .s. nobis, & reip. quod nolim, sed ẽt ad confirmationẽ .i. stabilitionem perpetuæ libertatis. Nos audiebamus hic de Dolabella, quę uellemus: uidelicet q̃ a rep. staret: sed non habebamus certos auctores. Scito te quidem esse magnum hominem, &.i. simul, iudicio præsenti .i. quod fertur iam de te ob res peractas, & expectatione t̃pis reliqui.i. ob ea quę homines sperant te gesturum. Hoc.s. pręmio proposito tibi, fac sup. ut contendas.i. toto conatu eas ad summam.i. consummationẽ rei. Nihil est tñ.i. tam magnum, quod P.R. non iudicet posse perfici, atque obtineri a te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Rursus ob Lepidi perfidiam in Cassio omnem spem recuperandæ salutis esse ostendit.

CICERO S. D. CASSIO. 9

BReuitas tuarũ literarum me quoque breuiorẽ in scribendo facit: &, uere ut dicã, non satis occurrit, quod scribã. nostras.n. res in actis perferri ad te certo scio: tuas aũt ignoramus. tanq̃.n. clausa sit Asia, sic nihil perfertur ad nos, præter rumores de oppresso Dolabella, satis illos quidem cõstantes, sed adhuc sine auctore. Nos confectũ bellum cum putaremus, repẽte a Lepido *tuo in summam sollicitudinẽ adducti sumus. itaque persuade tibi, maximam reip. spẽ in te, & in tuis copiis esse. firmos oĩno exercitus habemus: sed tñ, ut oĩa, ut spero, prospere procedant, multum *interest te uenire. exigua est.n. spes reip. nam nullam non libet dicere: sed, quæcunque est, ea despondetur anno cõsulatus tui. Vale.

ob affinitatem ep. 8. & 10. h. l.

timebat.n. ipsam uictoriã suspectã de Octauiano id, quod euenit.

NVAAR. BReuitas) Eodẽ est argumento hęc epistola, quo & superiori, nisi q̃ ostẽdit aduentũ Cassij plurimũ profuturũ reip. in parua spe quæ relicta est. [Breuiorem) quia breuiter scripsisti, breuiter quoque tibi respondendum duco. [Clausa) uel circumfessa, uel muro, ut ita dicam, circundata, ut nuncii uenire non possint. [Constantes) eodem tenore non uariatos. [Sed tamen) ut. [Vt) id est, quamuis. [Interest) refert, utile est. [Despondetur) promittitur, deputatur.

ASCEN. BReuitas &c.) Eodem est argumento cum superiore, nisi q̃ ostendit aduentũ Cassij plurimum p̃futurum reip. in parua spe, q̃ relicta est. dicitq; in principio, cur tã breuis sit. Ordo est. Breuitas l̃ra͞r tuarũ facit quoq;.i. ẽt, me breuem in scribendo. Et, ut dicã uere, non occurrit satis q̃d scribam. Scio .n. certo res nostras perferri ad te in actis.i. instrumẽtis de actis publicis. Aũt .i. sed nos ignoramus tuas.s. res. Enim.i. q̃a nihil perfertur ad nos sic tanq̃ Asia sit clausa, præter rumores de Dolabella oppresso. quidem.i. certe, illos satis cõstantes.i. cõtinuatos, sed adhuc sine auctore.i. certo assertore. Nos cũ putaremus bellum confectum .i. finitum esse, adducti sumus repẽte a Lep. tuo.s. affini, in sollicitudinem summã.i. maximã. Itaque, persuade tibi maximam spem reip. esse in te, & in copiis tuis. Nos habemus exercitus .s. Bruti, & Planci oĩno firmos: sed tñ, ut.i. ut demus, aut ponamus, ut oĩa procedant prospere, ut spero.s. ea processura, multum interest.i. multæ utilitatis est te uenire. Enim.i. quia, spes reip. est exigua. nam non libet dicere nullã, sup. spem reip. esse, sed q̃cunque est, ea despondetur.i. promittitur futura anno consulatus tui.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hortatur Cassium, ut propere ad urbem cum exercitu ueniat; in eo enim, & Bruto omnem spem esse reip. positam.

CICERO S. D. CASSIO. 10

ep. 8. h. l.

LEpidus, tuus *affinis, meus familiaris, pridie kal. Quint. sententiis omnibus hostis a senatu iudicatus est, ceteriq;, qui una cum illo a rep. defecerunt; quibus tamen ad sanitatẽ redeundi ante kal. Sept potestas facta est. fortis sane senatus, sed maxime spe subsidij tui. bellum quidem, cum hæc scribebam, sane magnum erat scelere, & leuitate Lepidi. Nos de Dolabella quotidie, quæ uolumus, audiuius, sed adhuc sine capite, sine auctore, rumore nuntio. quod cũ ita esset, tñ literis tuis, quas nonis Maij ex castris datas acceperamus, ita persuasum erat ciuitati, ut illũ iã oppressum oẽs arbitrarẽtur, te aũt in Italiam uenire cum exercitu: ut, si hæc ex s̃nĩa confecta essent, cõsilio, atq; auctoritate tua; sin quid forte *titubatũ esset, ut fit in bello, exercitu tuo niteremur. quem quidem ego exercitum quibuscunq; potero rebus ornabo. cuius rei tum tempus erit, cum, quid opis reip. laturus *exercitus sit, aut q̃d iam tulerit, notũ esse cœperit. nã adhuc tñ conatus audiuntur, optimi illi q̃dem, & præclarissimi, sed gesta res expectatur: quam quidem aut iã esse aliquam, aut appropinquare cõfido. tua uirtute, & magnitudine animi nihil est nobilius. itaque

supra, ep. 8.

Pavl. M. suspicatur abundare, & fuisse ex iis, q̃ glossemata uocant.

optamus

optamus,ut quāprimum te in Italia uideamus.rēp. nos hre arbitrabimur,si uos habebimus pclare uice ramus,nisi spoliatū,inermem , fugientē Lepidus recepisset Antoniū . itaque nunq̄ tanto odio ciuitati Antonius fuit,quanto est Lepidus.ille .n. ex turbulenta rep.hic ex pace,& uictoria bellum excitauit. huic oppositos consules designatos habemus: in quibus est magna illa quidem spes,sed anceps cura propter incertos exitus prœliorū.persuade tibi igitur, in te,& in Bruto tuo esse omnia, uos expectari, Brutum qdem *iam iamq;.q si, ut spero,uictis hostibus nostris, ueneritis : tn̄ auctoritate uestra resp. exurget , & in aliquo statu tolerabili consistet . sunt .n. permulta,quibus erit medendum, etiam si resp. satis esse uidebitur sceleribus hostiū liberata . Vale.

propius .n. aberat, Macedoniāq; et Græciā, capto C. Antonio, tenebat. Plut.

MVRET. Lepidus)Certiorē reddit Cicero Cassium,quemadmodū Lepidus iudicatus est hostis, præscripto tn̄ ei termino , quo possit adhuc redire ad sanitatē, hoc est ad societatē P.R. dicitq; eius coniunctione cū Antonio bellom multum auctum esse : deinde quid nuntiatum sit de Dolabella: postea uero ipsum Cassiū,& M.Brutum expectari in Italia pp maximum incendiū belli renouati perfidia Lepidi : contra quē dicit oppositos esse Plācum & D.Brutum consules designatos, sed maximā spē esse in ipsis Cassio,& M.Bruto.[Defecerunt)reliquerunt fidem P.R.[Sanitatem)quia fuit furor deficere . sanitatem autem animi , non corporis intelligimus hoc loco.[Siue capite)sine origine,qa nescimus quis fuerit,a quo hic rumor processerit . [Rumore nuntio).i.tantūmodo fama nuntiante. [Literis tuis) quæ sequuntur inferius,incipientes,legi tuas literas.debuerant.n. pcedere hanc epistolam:sed,ut sæpe diximus,non est seruatus rectus ordo harū epistolarum.[Illum) Dolabellā.[Ex sententia)ut uolumus.[Titubatum)erratum,cespitatum. [Niteremur) sustentaremus . [Cuius rei).s.ornandi exercitū tuum.[Apparatus) uoluntates . [Gesta)perfecta.[Vos)te & M.Brutum.[Quanto).s.odio.[Ille) Antonius.[Hic)Lepidus. [Consules des.) Plançum & D. Brutum . [Iam iamq;).i.celerrime,nunc nunc.uenerat.n.in Sardiniā,ut uidimus lib.11.[Quòd si) obiectio . quia posset dicere deuictis hostibus,quid est opus nos uenire. dicit Cicero auctoritatem eorū posse plurimum erigere remp.[Exurget)erigetur , cum iaceat quasi pressa . [Tolerabili)medioeri , si minus optimo . [Medendum)prouidendum . translatio sumpta a corporibus ęgrotis.

ASCEN. Lepidus &c.) Certiorem facit Cassium , quemadmodum Lepidus declaratus sit hostis, præscripto tn̄ ei termino , quo possit adhuc redire ad sanitatem mentis , hoc est ad societatem populi R. dicitq; eius ad Antonium accessione bellom multum auctum esse . deinde,qd nuntiatū sit de Dolabella: & demū eum cum Bruto expectari in Italia scribit. Ordo est . Lepidus affinis tuus,familiaris meus,iudicatus est hostis a senatu oībus senteotiis,prid.Cal. Quintilis.i. Iulii nūc dicti mensis , & ceteri qui defecerūt unā.i. pariter cum illo a rep. qbus tn̄ potestas redeundi ad sanitatē .i. meliorē mentē & saniora cōsilia ante Cal. Sept.est facta.i.permissa a senatu.Senatus sup. est sanè .i. multum fortis,sed maxima spes sup.est subsidij tui.i.in subsidio tuo. Bellū quidē erat sanè.i.ualde magnū,cum scribebā hæc,scelere & leuitate.i.perfidia & incōstantia Lepidi.Nos audimus quotidie quæ uolumus de Dolabella.i.eū oppressum esse,sed adhuc rumore nūtio.i.nuntiāte,sine capite,sine auctore.i.certo assertore,quod cū .i.quāuis esset ita,tn̄ persuasum erat ciuitati ex literis,quas acceperamus,datas Nonis Maiis ex castris ita ut oēs arbitrarentur illū iā oppressum,sup.esse,te aūt uenire in Italiā cū exercitu. ut si hęc essent cōfecta.i.absoluta ex snia.i.uolūtate, roborarenē.i.cōfirmarenē cōsilio atq; auctoritate tua.sin.i.sed si,qd.i.aliqd,esset titubatū.i.uacillarū forte,ut fit.i.fieri solet in bello, nos niteremur.i.corroboraremur & fulciremur tuo exercitu.quē qdē exercitū.s.tuū,ego ornabo quibuscunq; rebus potero.Cuius rei exercitus.s.ornandi,tempus erit.sup. tūc,cum.i. qñ cœperit esse notum.i.constare, qd opis.i.auxilij , exercitus sit allaturus , aut qd attulerit iam reip. Nā conatus tn̄ & non effectus audiuntur adhuc.illi quidē.s.conatus audiuntur optimi, & pclarissimi, sed res gesta expectatur. Quā.s.rem gestam,quidem.i.certe,ego cōfido aut aliq̄ esse iam,aut appropinquare.i.proxime futurā . Nihil est

a...

nobillius.i.illustrius & notius uirtute tua , magnitudine animi. Itaque nos optamus, ut uideamus te quamprimum in Italia.Nos arbitramur hre remp. si habebimus uos.i.te & Brutū. Nos uiceramus pclare ; nisi Lepidus Ant. spoliatū, inermem,fugientē excepissent. Itaque Ant.nunq̄ fuit ciuitati tāto odio, quanto Lepidus est. Enim.i.qa, ille.s.Ant. excitauit bellum ex rep.turbulēta, hic.s.Lepidus excitauit bellū ea pace & uictoria.i.ubi pacem habuisset resp. pp uictoriam. Nos habemus consules designatos.s. Deciū Brutum & Plācum, oppositos huic.s.Lepido, cū Antonio, in quibus.s.cōsulib9 designatis est quidē magna spes,sed cura anceps pp incertos exitus pręliorum. Persuade igitur tibi oīa esse in te & in Bruto.s.Marcū, & uos expectari , sed Brutum iā iamq; .i.in singula momenta . quòd si ueneritis, hostibus nostris uictis, ut spero , tamen resp. exurget.i.extolletur auctoritate uestra, & consistet.i.stabilietur, aliquo statu tolerabili.Sunt enim permulta , quibus erit medendum.i.quibus erunt remedia adhibenda , etiam si respub. uidebitur liberata satis sceleribus hostium.

ARG. *Scribit, a quibus copias acceperit : seq; & remp commendat scripta autem hæc epistola ante prælium Mutinense.*

CASSIVS PROCOS. S. D. CICERONI. 11

SI uales, bene est : ego quidem ualeo. In Syriam me profectum esse scito ad L.*Murcū,& Q.Crispum imp. uiri fortes , optimiq; ciues, postea quàm audierunt, quæ Romæ *gererentur, exercitus mihi tradiderunt ; ipsiq́ue mecum una fortissimo animo remp.administrant. item legionem, quam Q.Cæcilius Bassus habuit, ad me uenisse scito. quattuorq; legiones , quas A. Allienus ex Aegypto eduxit, traditas ab eo mihi esse sciro. Nunc te cohortatione non puto indigere, ut nos absentes, remq; publicam, quantum opus est, defendas. scire te uolo, firma præsidia uobis, senatuiq; non deesse; ut optima spe, & maximo animo remp. defendas. reliqua tecum ager L. Carteius, familiaris meus. Vale. Data nonis Mart. ex castris, *Taricheis.

Phil.11. Dio l.47.
inter dissidentes ciues.
Phil.11. et Strabo lib. 16.
Iosephus de bello Iudaico.

MVRET. IN Syriam) Cassius Ciceronem certiorē facit se uenisse in Syriam, deinde quid ibi egerit. firma.n.psidia se hre dicit ad defensionē eip. hortatur autē eum latēter , ut eum & rēp. tueatur. [Crispum) qui Bithyniæ præerat. [Murcum) qui & ipse in Syria erat. [Quæ gererenē) qa decretum erat per senatum, ut omnes Bruto,& Cassio parerent. [Legionē,q̄ Q.Cæc.Bassus) hæc olim fuerat Iulij Cæs.q cum per Syriam pficisceretē, eā illic reliquerat,iā tum in Parthos meditatus bellū. huius cura Cæcilio Basso mandata fuerat.[A. Allienus) hic.n.nuper a Dolabella missus in Ægyptum, quattuor legiones e prouincia duxerat, quas ex Pompeij clade , Crassiq; dispersas Cleopatra sub Cæsare collectas retinuerat. hunc igitur , nihil suspicantem , Cassius in Palęstina adortus legiones sibi tradere coegit , quattuor legionibus contra octo pugnare ueritum. [Firma) ualida. habebat enim 11.legiones Cassius. [Ager) loquetur.

App.lib.4. de bello ci.

ASCEN. SI uales, &c.) Dicit se Cassius in Syriam uenisse, addens quid illic egerit. firma. n.præsidia se hre dicit ad defensionē resp. hortatur autē latenter, ut rēp. tueatur, & se non negligat, immo curet defendendum.Breuis autem est,eo q reliqua dicit ex Carteio familiari suo accipienda. Ordo est. Si uales, bene est: ego quoq; ualeo. Scito me profectum esse in Syriam ad L. Murcum , & Q. Crispum imperatores . Viri fortes , & optimi ciues .s.Murcus , & Crispus, postquam audierunt quæ gererentur Romæ , tradiderunt mihi exercitus , & ipsi administrant unā meū rem animo fortissimo. Item scito legionem , quam Q. Cæcilius Bassus habuit , uenisse ad me , & scito quattuor legiones, quas A. Allienus eduxit ex Ægypto, esse traditas mihi ab eo . nunc postquam sic reipub.studemus,ego non puto te egere cohortatione, ut defendas nos absentes , & remp. quantum opus est. Ego uolo te scire firma præsidia non deesse nobis, senatuiq́ue , ut defendas remp.optima spe & maximo animo.i.habens optimā spem uictoriæ & maximum animum ad resistendum inimicis. L. Carteius familiaris meus ager.i.disseret,& loquetē, aut tractabit tecum cetera.s.quæ essent scribenda,si ille non diceret ea. Vale, Data.s.epistola

ſtola,Nonis Martij . ergo anno ferè reuoluto poſt cædem Cæſ. Ex caſtris Tarichæis.i.ad Taricham Syriæ ciuitatem poſitis.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exaggerat Ciceronis erga ſe beneficia Caſſius ; &, quas literas ſcripſerit , quos exercitus habeat , exponit . deinde a Cicerone petit , ut eum tueatur apud ſenatum : & imperatores quoque libenter ſuſcipiat . poſtremo narrat , quid in Aſia egerit .

CASSIVS PROCOS. S. D. CICERONI . 12

SI uales,bene eſt:ego quidē ualeo.Legi tuas literas, in quibus mirificum tuū erga me amorem recognoui.uidebaris.n. non ſolum fauere nobis , id quod & noſtra , & reip.cauſa ſemper feciſti ; ſed ēt grauem curā ſuſcepiſſe,uehementerq; eſſe de nobis ſolicitus.itaq;, ꝙ te primū exiſtimare putabā, nos, oppreſſa rep.quieſcere non poſſe;deinde, cum ſuſpicarere nos*moliri,quod te , ſolicitū eſſe & de ſalute noſtra, & de rerū euentu putabā:ſimul ac legiones accepi,quas A.Allienus eduxerat ex Aegypto, ſcripſi ad te, tabellariosq́; cōplures Romā miſi . ſcripſi ēt ad ſenatū literas,quas reddi uetui prius,q̄ tibi recitatæ eſſent;ſi forte mei obtemperare mihi uoluerunt.ꝙ ſi literæ perlatæ non ſunt;non dubito , quin Dolabella,qui,nefarie Trebonio occiſo, Aſiā occupauit,tabellarios meos deprehenderit, literasq́; interceperit.exercitus oēs,q in*Syria fuere,teneo.habui paululū moræ, dum promiſſa militibus perſoluo.nunc iam ſum expeditus.A te peto, ut dignitatē meam tibi cōmendatā habeas:ſi me intelligis nullū neque periculum,neque laborē patriæ denegaſſe : ſi cōtra importuniſsimos latrones arma cepi,te hortāte,& auctore:ſi nō ſolū exercitum ad remp.libertatemq́; defendendā cōparaui,ſed ēt crudeliſsimis tyrānis eripui: quē ſi occupaſſet Dolabella;non ſolum aduentu,ſed ēt opinione, & expectatione exercitus ſui Antoniū cōfirmaſſet.quas ob res milites tuere,ſi eos mirifice de rep.meritos eſſe aiaduertis:& effice, ne quē pæniteat,remp.q̄ ſpem pdæ, & rapinarū, ſeq maluiſſe.item Murci,& Criſpi imp. dignitatē,quan tū eſt in te,tuere.nam Baſſus*miſere noluit mihi legionem tradere . ꝙ niſi milites inuito eo legatos ad me miſiſſent ; clauſam Apameā tenuiſſet, quoad ui eſſet expugnata.Hæc a te peto non ſolū reip.quæ tibi ſemp fuit cariſſima, ſed ēt amicitiæ nr̄æ nomine ; quā confido apud te plurimū poſſe.crede mihi , hūc exercitum,quē habeo,ſenatus, atque optimi cuiuſque eſſe,maximeq́; tuū : de cuius uoluntate aſſiduē audiendo,mirifice te diligit, carumq́; habet. qui ſi intellexerit cōmoda ſua curæ tibi eſſe ; debere etiā ſe tibi omnia putabit. Literis ſcriptis, audiui Dolabellam in Ciliciam ueniſſe cum ſuis copiis. proficiſcar in Ciliciam . quid egerim , celeriter ut ut ſcias , dabo operam . ac uelim , ut meremur de rep. ſic felices ſimus . Fac ualeas , meq́ue ames . Nonis Maij , ex caſtris .

moliri exitiū improbis ciuibus.

ubi Cæſar eas collocauerat cū de Parthico bello cogitaret.

quid eam laudē, ac ſe locatē, q̄ in rep. tuenda poſita eſt,ignorares.

HVBER. LEgi)Hæc epiſtola debuit poni in ordine poſt illam, quæ ſuperius incipit,Quanto ſtudio.eum.n.Cicero ſignificaſſet,q̄ pro Caſſio egiſſet, & quod de eo ꝓmiſiſſet ſenatui; rňdet nunc Caſſius ſe cognouiſſe Ciceronis erga ſe amorem.& qm̄ intelligebat eū de ſe grauem curā ſuſcepiſſe, & uehemēter eſſe ſolicitū , dicit ſe ſtatim reddidiſſe eū certiorē de reb' prouinciæ , cū primū habuit exercitus,q erāt in Syria, ut in ꝑcedenti epiſtola uiſum eſt, ſe ēt ſcripſiſſe ad ſenatū,uoluiſſeq́; , ut Cicero prius illas lr̄as , q̄ ad ſenatū mittebantur,inſpiceret,q̄ ſenatui redderentur.q̄ ſi redditæ non fuerunt,dicit ſe non dubitare,quin interceptæ fuerint a Lepido.Deinde dicit,quem exercitum habeat;petitq́; a Cic.ut eius dignitatem tueatur,& Murcum,& Criſpū imp.q ei exercitū tradiderāt,cōmendatos habeat, & milites ſuos,quos dicit eſſe uehementer Ciceroni affectos.Poſtremo dicit ſe perſecuturū Dolabellā in Ciliciā,quæ regio eſt minoris Aſiæ,Syriæ propinqua, factuiumq́;,ut Cicero quamprimū intelligat quid egerit . [Lr̄as tuas)quæ,ut dixi,incipiūt,Quanto ſtudio . [Grauem curam) q intellexit quanta cōtentione de ſe uerba feciſſet. [Oppreſſa) ab Ant.[Suſpicarere)putares.[Moliri)apparatū facere. [De).i.p.p. [Simul ac)cū primum.[Ex Ægypto) ut in præcedēti epiſtola declaratū eſt . Ordo eſt. Itaque ſcripſi ad te , & miſi cōplores tabellarios Romā,q putabant te exiſtimare nos non poſſe quieſcere,rep.oppreſſa : deinde q putabant te ſolicitum eſſe de noſtra ſalute,& de rerū euentu,cū ſuſpicarere nos moliri.[Recitatæ) lectæ, ut ſi quid uidere cōmutādū , cōmutares arbitrio tuo.[Trebonio occiſo) is .n. Aſiæ præfectus Dolabellā ad ſe uenientem , Pergamo & Smyrna non admiſerat : ſed ſolūmodo ei cōmeatum ueluti conſuli extra mœnia parauerat, aggrediente eodē cū ira urbes , nihilq́; perficiente . Trebonius in Epheſum recipi mādauit , & ad Epheſum euntem quoſdam ex interuallo ſubſequi iuſſit.hi,nocte ingruēte,Dolabellam recedentē inuenientes,nec ulterius quidq̄ ſuſpicati,paucos ex ſuis reliquere,q illū ſequerent:ipſi uero ad Smyrnā redierūt. Dolabella oēs,qui relicti fuerant , per inſidias interfecit, & nocte adhuc inſtante Smyrnam uerſus greſſum mouet:quam incuſtoditā inueniēs p ſcalas occupat.Trebonius in lecto a militibus deprehenſus , ſe ad Dolabellā deduci ſupplicat,ſponte ſe illos eſſe ſecuturū.huic turmæ ductor, eū intuens, Eia tu ſequere,inqt:caput interim nobis derelinques. non .n.te,ſed caput tuū afferre nobis mandatum eſt. quo dicto caput illi ſubito abſcidit . Orta luce Dolabella Trebonij caput ꝑtorio in ſolio,quo iudicare ſolitus erat,affigi iuſſit.exercitus ira cōmotus, & ſupplex turba oīs ob necē Cæſ. cuius Trebonius particeps fuiſſe dicebat,& ꝙ,dū interficeretur, Antoniū ad ſenatus fores urbis detinuiſſet , in reliquū corpus eius crudeliter ſæuiit,caput in morem ſphęrę ſiue pilæ in ſtrato lapide cū riſu inuicem diu ꝑuolutum,donec cōtritū effuſumq́; eſt . Et hic primos ea percoſſorū numero tales pœnas dediſſe dr̄. [Habui paululū morę)paululum moratus ſum anteq̄ pugnarem. [Si) affirmatiue ponitur pro q. [Importuniſſimos) infeliſſimos . [Crudeliſſimis tyrannis) Antonio & aliis,qui remp.occupare nitebantur . [Quos)exercitus.[Confirmaſſet)animoſiorem reddidiſſet,ſi ſperaſſet aduenturum eius exercitum.[Quam ſpem prędæ,& rapinarum) quæ ꝑmittebant eis ab Ant.& Dolabella & aliis hoſtibus reip.ſi eos ſequi uoluiſſent.[Murci & Criſpi)de quibus in præcedenti epiſtola uidimus,qui Caſſio tradiderant exercitus ſuos . [Nam Baſſus) is erat in Apamea , cumq́; recuſaret tradere exercitum Caſſ.eius milites miſerūt legatos ad ipſum Caſſium ſe omnino tranſituros ad eum,& ita uel inuitus coactus eſt tradere . [Miſere noluit).i. ualde noluit, ualde recuſauit.nā miſere pro ualde ſæpe ponitur . Terent.miſere hanc amāt . nec legendus eſt miſer pro malo & ſcelerato uel aſtuto,ut quidam ſomniat : cum nuſq̄ id ſignificet. [Quòd) quouſque . [Expugnata) ui capta. [Cuius) .i. cui.[Sic felices ſimus) ſic nobis omnia proſpere eueniant.

AACIL. SI uales &c.)Hæc epiſtola uidetur ponenda poſt illam , quæ ſuperius incipit , Quanto ſtudio.cū enim Cicero ſignificaſſet,q̄ pro Caſſio egiſſet,& quid de eo ſenatui promiſiſſet,reſpondit Caſſius ſe cognouiſſe amorē eius in ſe , & ſtatim rňdiſſe , & petiiſſe,ut literas ſuas ad ſenatū det,& inſpiciat,rogans,ut dignitatē ſuam tueat,& Murcum cōmendatum habeat. additq́; ſe Dolabellā perſecuturū . Ordo eſt . Si uales,bene eſt:ego quidē ualeo.familiaris ſalutandi forma.Ego legi literas tuas,in quibus recognoui mirificum amorē tuum erga me. Videbaris.n.non ſolum fauere nobis,id quod feciſti.i.q fauiſti nobis ſemper,& noſtra cauſa, & reip.cauſa.i.tā ob bonum noſtrum priuatū,q̄ ob publicum:ſed ēt ſuſcepiſſe grauē curam,& eſſe ſolicitus uehementer de nobis.Itaque ꝙ.i.quia,ego putabam te exiſtimare,primū nos nō poſſe quieſcere rep.oppreſſa,i.ſi reſp.ſit oppreſſa; deinde cum ſuſpicarere.i.ſuſpicareris,nos moliri.i.aliqd magnum conari,ꝙ.i.quia putabam te eſſe ſolicitū & de ſalute noſtra,& de euētu rerum. ſimulac.i.eodem tpe quo accepi legiones.ſ.quattuor, quas . Allienus eduxerat ex Ægypto,ſcripſi ad te, ac miſi Romā complures tabellarios.i.nūtios, qui tabellas .i. literas in tabellis more antiquo ſcriptas perferrent.Ideo aūt complures, ut ſaltem unus ex illis literas ꝑferret. Scripſi ēt literas ad ſenatum.quas.ſ. literas,uetui reddi.i.tradi ſenatui prius q̄ eſſent recitatæ tibi. ſi

forte

forte mei.s.tabellarij,q ex meis, utpote seruis,aut libertis erãt, noluerũt obtemperare.i.obedire mihi. Quòd si literæ sunt perlatę,non dubito qn Dolabella,q occupauit Asiam,Trebonio occiso nefarie.i.ꝓ nefas,deprehenderit.i. in itinere comprehenderit tabellarios nostros,& interceperit literas.s. nostras. Ego teneo oẽs exercitus q fuere in Syria,ego habui paululum morę.i.difficultatis, aut dilationis, dum persoluo militibus promissa.i. quæ ꝓmiseram,ut in uerba mea reip.iurarent.Ego sum nunc iam expeditus.Ego peto a te,ut habeas dignitatem meam commendatam tibi,si intelligis,me nullum neque periculum, neque laborẽ denegasse patriæ, & sup. si cepi arma contra importunissimos latrones.s.Antonios,& Dolabellam q tunc remp.oppugnare inceperunt,cum ab illis præcipue fuit defendenda,te hortante,& auctore,& sup.si non cõparaui.i.conquisiui exercitum ad temp. & libertatẽ defendẽdam,sed ẽt eripui.i.exercitum tyrãnis crudelissimis.s.iam dictis Antoniis,& Dolabellę q iñ ab initio pro reip. defensoribus sensit. Duplex aũt beneficium facit reip. q ẽ manibus hostium copias illi allicit, & etiam dupliciter quodãmodo auget.nam si utrique triginta fuerint millia,ablatis decem millibus uni parti, altera erit duplo numerosior. quod non esset si aliunde comparauerit.Quos.s.milites,prius aũt dixit exercitum, q erant in exercitu,si Dolabella occupasset.i. priusq̃ Cassius sibi assumpsisset,cõfirmasset Ant.nõ solum aduentu.s.suo, sed ẽt opinione & expectatione exercitus sui qa animosiores sumus; dum ꝓpediem auxilia affutura speramus. Ob quas res o Cic. tuere.i. defende,& protege milites,si animaduertis eos esse meritos mirifice.i.& mira faciẽdo de rep.q̃ spẽ prędæ,& rapinaꝝ. Item tuere.i.protege dignitatẽ Murci,& Crispi imperatoꝝ, q Cassio statim exercitũ tradiderant,quantum est in te.i.quantũ fieri potest ꝑ te. Nam Bassus.q.d.ideo eum non cõmendo, qa noluit misere .i.misere,& affectãter resistendo tradere mihi legionẽ.qđ nisi milites misissent legatos ad me.s.de recõciliatione ipsoꝝ eu.s. Basso inuito.i.renuẽte tenuisset Apameã.s.urbem clausam quoad .i. donec esset expugnata ui: qa sponte nunq̃ se, aut suos tradidisset.Ego peto hæc a te, nõ solum nomine reip. quæ fuit semp carissima tibi,sed ẽt amicitię nrę,quam.s. amicitiam nostram, ego cõfido posse.i.ualere,plurimũ apud te. Crede mihi,hunc exercitũ,quem habeo,esse senatus atq; optimi cuiusq;.i.ois boni,& maxime tuũ.i.militaturum pro senatu,& optimo quoque, & maxime pro te.De cuius.s.tua uoluntate.i. beneuolẽtia in se audiendo .s.a te quotidie,diligit te mirifice,atq; habet carum.Qui.s.exercitus si intellexerit cõmoda sua esse tibi curæ,putabit se debere ẽt oia tibi. Literis scriptis audiui Dolabellam in Ciliciam uenisse cũ copiis suis.ego ꝓficiscar in Ciliciam.& dabo operam,ut scias celeriter qd egerim, ac uelim: sup.ut simus sic felices, ut mereamur.s.bene de rep.Fac ualeas & ames me. Non. Maii ex castris.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Laudat Ciceronis factum, quòd Antonius, per ipsum hostis indicatus, ubi id superatus sit.

CASSIVS S. D. CICERONI. 13

SI uales,bene est:ego quidẽ ualeo. Cum reip. uel salute,uel uictoria gaudemus: tũ instauratione tuarũ laudũ,ꝙ maximus consularis maximum consulem te ipse uicisti,& lætamur, & mirari satis non possumus.fatale nescio qd tuæ uirtuti datũ: id qđ iã sæpe experti sumus. est.n.tua *toga oium armis felicior: quæ nũc quoq; nobis pene uictã remp. ex manibus hostiũ eripuit,ac reddidit. nũc ergo uiuemus liberi:nũc te,oium maxime ciuis,& mihi carissime,id qđ maxime reip.*tenebris cõperisti, nũc te habebimus testẽ nři & in te, & in coniunctissimã tibi tẽp.amoris:&,q̃ sæpe pollicitus es te & taciturũ, dum seruitemus,& dicturũ de me tum,cũ profutura essent; nunc illa nõ ego quidẽ dici tãtopere desiderabo,q̃ sentiri a te ipso.neq;.n.oium iudicio malim me a te cõmendari,q̃ ipse tuo iudicio digne;ac merear, cõmendatus esse:ut hæc nouissima nřa facta non subita, nec inconuenientia, sed similia illis cogitationibus, quarum tu testis es,fuisse iudices; meq; ad optimam spem patriæ non minimum tibi ipsi ꝓducendum putes. Sunt tibi, M Tulli, liberi,ꝓpinquiq; digni quidẽ te,& merito tibi carissimi: esse etiam debent in rep.ꝓxime hos cari,qui studiorum tuorũ sunt æmuli:quorum esse cupio tibi copiã: sed tñ non maxima me turba *puto excludi, quo minus tibi uacet me excipere,& ad omnia,quæ uelis,& ꝓbes,producere. animum tibi nostrum fortasse ꝓbauimus: ingenium certe diutina seruitus,qualecunq; est,minus tñ,q̃ erat,passa est uideri. Nos ex ora maritima Asiæ ꝓuinciæ,& ex insulis,quas potuimus,naues deduximus. delectum remigum,magna *contumacia ciuitatum, tñ satis celeriter habuimus. securi sumus classem Dolabellæ,cui Lucilius præerat: qui, spem sæpe transitionis præbendo, neq; unquam non decedendo,nouissime Corycum se contulit,& clauso portu se tenere cœpit. nos,illa relicta, ꝙ & in castra peruenire satius esse putabamus; & sequebatur classis altera, quam anno priore in *Bithynia Tillius Cimber compararat,cui Turulius quæstor præerat; Cyprum petiuimus. ibi, q̃ cognouimus, scribere ad uos quamcelerrime uoluimus. Dolabellam ut Tarsenses pessimi socij, ita Laodiceni multo amẽtiores ultro accersierunt.ex quibus utrisq; ciuitatib',Græcorum militum numero, speciem exercitus effecit. castra habet ante oppidum Laodiceã posita;& partem muri demolitus est; & castra oppido coniũxit. *Cassius noster cum decem legionib', & cohortibus uiginti auxiliariis, & quattuor millibus equitum, a millibus passuũ uiginti, castra habet posita *Παλτοῖ; & existimat se sine prœlio posse uincere. nã iam ternis tetradrachmis triticum penes Dolabellam est. nisi quid nauib' Laodicenorum supportarit; cito fame pereat,necesse est: ne supportare possit, & Cassij classis bene magna, cui pęst Sextilius Rufus, & tres, quas nos adduximus, ego, Turulius, & *Patischus, facile præstabunt. uolo igitur uos bene sperare; &, remp.ut uos istic expediistis, ita ꝓ uostra parte celeriter nobis expediri posse, confidere. Vale.
Data idibus Iun. Cypro, Acromaniacride.

togatus .n. Cic. non armis, reip. profuit. ep. 4. lib. 15. cum Cæsar oia teneret.

non puto multos a te mihi iam anteponi.

cum obstinate recusarent.

Cimbro ab senatu attributa. Plutar. in Bruto.

non is. s. q̃ Cæsarẽ occiderat.

Paltus oppidũ Laodiceæ propinquum. Strabo l. 16.

ep. 11. l. 2. 6. lib. 8. & 15. h. l.

HVBER.

CVm reip.) Scriptis a Cic.mandatis ad Ant. ut ad obsidione Mutinẽsi desisteret, deniq; cũ id nõ faceret,eo iudicato hoste cõsilio hortatuq; Ciceronis,ita cõiũctus est Octauianus Cæsar cũ rep.ut eius auspiciis simul cũ consulibus fusus pulsusq; sit Antonius a Mutina:quã uictoriã ita nunc scribit Cassius Ciceroni, ut hoc eius factũ anteponat oppressioni cõiurationis Catilinæ,dicatq; eũ esse cãm libertatis Romanæ. petit aũt ab eo,ut testis sit amoris sui erga rẽp.existimetq; ea, q̃ fecit ꝓ rep.non casu aliquo,neq; temere facta esse,sed magna cõsideratione, magnoq; cõsilio,sicut & alia quoq; facere cõsueuit.dicit aũt se ei carissimũ esse debere, cũ pter ceteros semp eius fuerit studiorum maxime æmulus. ꝙ si ingeniũ minus ostendere potuit ꝑꝑ diutinã seruitutem,animũ tñ se ꝓbaturũ affirmat. Deinde dicit qd in Asia egerit,quò secut' sit Dol.& ad quẽ exitũ eũ ꝑduxerit:quẽ dicit habere castra apud Laodiceã, sed penuria rerũ redactũ esse ad magnã famẽ: ꝓuisum aũt esse, ne alicũde possit adduci ad eũ frumentũ. Itaq; bonam spem de rep.pollicet.,& certissimã fiduciã uictorię. [Salute) saluata est enim, Decio obsidione liberato & Ant.uicto. [Instauratione) innouatione.[Cõsularis maximũ consulẽ te ipse uicisti)sensus,qa nũc cũ sis cõsularis,fecisti plura & maiora,q̃ cũ eras cõsul,licet illa fuerint maxima.est aũt cõsularis ꝓprie q cõsulatum gessit, neq; tñ amplius est consul. interdum ponitur pro eo qui dignus est consulatu.[Fatale) diuinum,fato cõstitutum in bonam partẽ accipitur hoc loco,cũ alibi noxium & pestiferũ significet. ut, Cum fatalis equus saltu super ardua uenit Pergama. [Id quod) pro quod.[Tua toga).i.tu togatus.i.non gerens bellu,

sic ipse de se, Cędant arma togæ, concedat laurea linguæ. [Nunc
quoque) sicut & tpibus Catilinæ . [Eripuit) quia consilio Cic.
bellum illud gestum fuerat. [Nunc cõperisti) effecisti, cõsecutus
es. [Quod tenebris reip.) .s. libertatem. alij legunt comparasti. in
quo tñ erit idẽm sensus . sed melior prior lectio. [Dum serui es-
semus) dum essemus sub tyrannide , qa frustra esses dicturus, ubi
nemo te audiret . [Tunc rep. libera) sicut nunc est . [Illa) quæ
pollicitus es, re dictum . Ordo est . Et nunc nõ tanto tpe desi-
derabo illa dici , q̃ sentiri a te ipso , quæ sæpe pollicitus es &c.
[Non tantopere) sensus: nõ tñ desidero ut illã dicas, q̃ ut iudices
de me. qa pluris facio esse cõmendatus digne, ut mereor, tuo iu-
dicio, q̃ iudicio oium aliorũ. [Cõmẽdari) laudari, probari. [Subi
ta) repẽtina, sine consilio. [Inconuenientia) incõmoda. [Similia)
q.d. magna & matura cõsultatione pensata. [Quarum) significat
cogitationes, quas fecerãt de Cæs. interficiendo. [Non minimũ)
liptote, q.d. principẽ & maximũ . [Producendum) proponẽdum.
[Sunt) ostendit Cass. q̃ carus esse Cic. debeat. [Dignitate) boni
qualis tu es. docet aũt Cic. uirtutem & imitationẽ probitatis pa
ternæ eam esse, quæ liberos parentibus maxime caros efficiat.
[Proxime hos) .i. post hos . dicimus aũt proxime te, proxime ti-
bi , sicut & propius urbẽ., & propius urbi. [Æmuli) imitatores .
[Sed tñ) .i. non puto me esse extra numerũ eius turbæ, quæ est
æmula tuorũ studiorum. [Quo minus) ut non. [Vacet) liceat. [Ex
cipere) recipere . [Probabimus) demonstrabimus . [Diutina)
longi tpis, a diu, sicut & diuturnus . nam diuturnus a die deriua-
tur. [Ora) regione, ut Troiæ q primus ab oris. [Maritima) marĩ
uicina. [Quas naues potuimus) .i. quales & quod potuimus. [De
lectũ) delectationem. [Remigum) nautarum : neque legendum
est, remigium . [Contumacia) repugnantia. [Transitionis) simu-
labat. n. se discessurũ, & trãsiturũ in aliã regionem : cum tñ nunq̃
discederet. & tandẽ transiuit in Corycum oppidũ, ubi clausu poe
tu, ne ab hostibus inuaderet , se tenet. Coryeus aũt oppidũ Sylı-
ciæ, portu saloq; cinctũ , angusto tergore continenti adnexum.
Circa hoc oppidũ crocũ optimum plurimũq; nascitur, qđ oĩbus
anteponitur, colore, odore & succo : quod ẽt proficit ad medul-
lam. supra specus est Corycius, de quo tũ alij, tum Põponius , &
Solinus multa & mirabilia scribunt. quæ q nosse cupit, apud eos
legat. [Illa rel.) .s. classe Lucilij prefecti Dolabellæ. [Satius) uti-
lius . [Sequebatur) .s. Lucilium . [Classis altera) nostra . [Cui
præerat) quam ducebat . [Cimber) hic unus ex percussoribus
fuit. [Ibi) in Cypro . [Tarsenses) populi Ciliciæ . De Tarso dixi
mus supra lib. 3. in epist. ad Appium, & de Laodicea . [Accersie-
runt) ad se uocauerunt. [Vltro) illo non hoc poscente . [Ex qbus
utrisq;) Tarso, & Laodicea. [Speciem exercitus) .i. quandã appa-
rentiam & formam exercitus. [Demolitus est) diruit . [Castra)
exercitũ suum. [ᾱ'ςρα) quidam codices hñt sic scriptum, quod in
terpretabimur cũ uallo. nam πίχνα significat iaculum, sed potest
poni pro uallo, cum ẽt in quodam codice inuenerim latine scri-
ptum, cum uallo. [Sine prœlio) sine conflictu. sperant. n. se eũ op-
pressurum fame. [Ternis tetradrachmis) drachma, ut lib. 3. dixi-
mus, genus est numi. eodẽ modo tetradrachma, quæ cõtinet quat
tuor drachmas. dr igitur triticum .i. frumentum esse apud Dolab.
iam in precio trium tetradachmarum : quod quidem maximũ ,
& carissimum precium. [Quid) .i. aliquid .s. frumenti . [Cassij)
fratris mei. [Præstabũt) efficient, prouidebunt . Ordo est: clas
sis Cassij & tres classes , quas adduximus ego , Turulius & Pati-
schus, facile præstabunt, ne Dolab. possit supportare frumentum.
[Istic) in Italia. [Pro nostra parte) quantum in nobis erit, sicut &
nos in Italia pro uestra parte . [Expedistis) .i. confecistis .

ASCAN. SI uales &c.) Scriptis a Cic. mandatis ad Antoniũ , ut ab ob-
sidione Mutinensi desisteret , & denique eum non obtẽpera-
ret, eo iudicato hoste, consilio, hortatuq; Cic. ita coniunctus est
Octauianus Cæs. cum rep. ut eius auspicijs simul cum consulibus
fusus , pulsusq; sit Ant. a Mutina . quam uictoriam ita nunc ad-
scribit Cassius Cic. ut hoc eius factũ anteponat coniurationis
Catilinariæ oppressioni, dicatque eum esse causam libertatis Ro
manæ. petit aũt ab eo , ut testis sit amoris sui erga remp. docens
qd in Asia egerit. & demũ bonam spem de rep. concipiendã pdi-
cat . Ordo est . Si uales, bene est, ego quidem ualeo. Cum .s.
ita sit, q gaudemus uel salute, uel uictoria reip. tum .i. multo ma-
gis, lætamur instauratione .i. in pristinũ statum restitutione laudũ
tuarũ, q tu maximus consularis .i. qa consulatum gesseris, consu-
lari honore præditus, uicisti teipsum consulẽ .i. plus fecisti , q̃ cũ
esses consul, & non possum satis mirari nescio qd fatale .i. a fatis
dependens, datũ .i. cõcessum tuæ uirtuti, & nos experti sumus sæ-
pe id .s. nomini tuo fatale quippiam esse . Toga. n. tua est felicior
.i. tu in toga .i. habitu pacis es felicior, armis .i. rebus in bello ge-
stis omniũ : quæ .s. toga tua eripuit ex manibus hostium ac reddi
dit nunc quoq; nobis .i. ad utilitatem nostram rẽp. penẽ uictam .i.
depressam. Nos ergo uiuemus nũc liberi . Nunc ô ciuis maxime
oium, & carissime mihi cõperisti .i. consecutus es id quod teneba
ris .i. debebas maxime reip .i. liberationem eius . Nos habebimus
nũc te testem amoris nostri, & .i. simul in te, & in rẽp. coniunctissi
mam tibi, & quæ pollicitus es sæpe te taciturũ .i. celaturũ , dum
essemus serui .s. sub Cęs. & dicturũ de me tũc, cum essent profutu
ra mihi, non desiderabo tantopere illa quidem nũc dici, q̃ sentiri
a te ipso. Neque. n. malim me cõmendari a te iudicio omnium q̃
ipse .i. egomet, sup. malim esse cõmendatus digne ac .i. sicut me-
reor iudicio tuo , ut iudices hæc nouissima facta nr̃a .s. de nece
Cæsaris nõ fuisse subita .i. ex inopinato cõcepta, nec inconueniẽ
tia .i. dissona ceteris factis, aut cogitatis meis, sed similia illis co-
gitationibus, quarũ tu es testis. & putes me producendũ .i. profe
rendũ , & proponendũ tibi ipsi non minimũ, immo primarium &
principẽ ad optimam spẽ patriæ . Aut producendum .i. promouẽ-
dum, nõ minimum .i. non minimi emolumẽti, in futurum tibi ip-
si ad optimã spẽ patriæ .i. ad id quod optimũ speratur de patria.
O Marce Tulli liberi, & propinqui digni quidẽ te, & merito ca-
rissimi tibi, sunt tibi & .i. sup. debent ẽt esse cari tibi pxime hos .
A ppẽ aduerbiũ, qđ uirtute positiui, unde deducitur, accusatiuũ
regit .s. ppinquos tuos, q sunt ęmuli .i. imitatores studiorũ tuorũ
.s. in remp. quorũ .s. ęmulorũ studiorũ tuorũ, ego cupio copiam .i.
abũdantiam esse tibi . Sed tñ non puto me excludi maxima tur-
ba .i. ob copiã ut minus uacet .i. libeat, aut sat tpis, ac otij sibi exci
pere .i. ex multis illis recipere me, & producere ad oia quæ uelis,
& probes . Nos pbabimus .i. demõstrabimus, fortasse tibi animũ
nostrum . seruitus diutina .s. sub Cęs. minus .i. non erat passa inge-
nium nostrũ certe qualecunque est .i. licet fortasse tenue , aut ru-
de sit, tñ quale est, non est passa uideri. Non. n. sub Cæs. fiebant iu
dicia , nec iuuenũ ingenia sese exercebãt ut antea . hactenus aũt
ad sui cõmendationẽ locutus est, deinceps res a se gestas proseqt̃
dicẽs. Nos deduximus ex ora .i. regione maritima .i. ad mare iacẽ-
te, ubi ferẽ sunt naualia Asię puincię, & ex insulis .s. uicinis na-
ues, quas potuimus. Nos habuimus delectũ .i. ut dñt , monstrã , &
electionẽ remigũ .i. eorũ, q naues impellerent remis, magna con-
tumacia .i. in cõtumaci repugnantia ciuitatũ, tñ .i. licet repugna-
rẽt habuimus satis celeriter. Nos secutis sumus classem Dolabel
læ, cui .s. classi Lucilius præerat q præbẽdo sæpe spẽ transitionis
.s. ad nos, aut, ut alij intelligunt, ad aliam religionem, neque unq̃
nõ .i. & semper decedendo, hoc est nõ faciendo copiam pugnæ cõ
tulit nouissime .i. ultimo loco se Coryeum .i. ad illud oppidũ Cili
cię, ubi magna uis boni croci nascit̃ & cępit se tenere portu clau
so ne .s. quisq̃ ingredi posset . Nos illa .s. classe Dolabellæ relicta
sup. ideo qđ & .i. simul putabamus esse satius .i. cõducibilius per-
uenire in castra .s. nostra, & altera classis sequebatur quã Tillius
Cymber cõpararat .i. cõstruxerat, & cura sua pauerat, anno prio
re .i. primo elapso, in Bithynia, cui Turulius quæstor pręerat. nos
petiuimus Cyprũ, putantes .s. duarũ classiũ uictores fieri diffici-
le esse. Nos uoluimus scribere ad uos q̃ celerrime .i. maxime cele
riter, ea quæ cognouimus ibi. Vt .i. quẽadmodum Tarsenses .i. ci-
ues Tarsi pessimi socij .i. P.R. ita Laodiceni amẽtiores .i. insensã-
ti, magis accersieiũt pro accersiuerunt .i. ad se uocauerũt, Dolab.
ultro .i. nõ rogari ab eo. Ex quibus utrisque ciuitatibus Tarso, &
Laodicea, Dolabella effecit speciem .i. imaginẽ exercitus nume-
ro .s. iusto, militũ Græcorũ, q.d. cõtemptibiliũ, qa , ut dicit Ouid,
Gręcia facũdũ, sed male forte genus. Et sup. Dolabella habet ca
stra posita ante oppidũ Laodiceam .s. nomine: & demolitus est .i.
deiecit partẽ muri , & cõiunxit castra oppido ita, ut castra essent
oppido psidio, & oppidum castris. Cassius noster .s. amicus, & fra
ter (nam tota epistola Cassio adscribitur, unde necesse est alteiũ
fuisse Cass. de quo loquatur. ut dixi, de fratre suo loquitur) habet
castra posita cũ uallo, cum decẽ legionibus, & uiginti cohortibꝰ
auxiliariis .i. eorũ, q auxilio uenerint, & eqtatu quattuor milliũ
.s. eqtum, aut capitum .s. a castris Dolab. uiginti millibus passuũ ,
& existimat se posse uincere .i. expugnare Dolabellã sine prœlio,
qa fame. Nam triticum est .i. æstimat̃ , & uenditur penes Dol. ter
nis tetradrachmis .i. singulos modios 12. drachmis. nã tetradrach
ma est numus 4. drachmarũ. ter aũt 4. 12. sunt. Certũ est ualde ca
rũ significare triticũ, sed de qua mensura loquat̃ , incertũ . uidet̃
tñ tunc ferẽ una mensura uendi solitũ , alioqui. n. expressisset .
Necesse est, sup. ut pereat cito fame , nisi supportarit .i. occulte
importarit quid .i. aliquid .s. tritici, aut frumenti alterius, nauibus
Laodicenorum . Sed , sup. & .i. simul, classis Cassij .s. fratris benę
est multum magna, cui Sextilius Rufus pręest, & tres: sup. naues ,
quas ego, Turulius, & Patischus adduximus. pręstabunt .i. efficiet
facile a

facile, ne.s.Dolabella possit supportare.i. clanculum inferre frumentum. Et uolo uus bene sperare, & remp.considere, ut & uos expediatis istic.s.ubi uos estis. sup. omne negotium. quod tamen longe secus erat. Ita iter posse expediri uobis celeriter, pro parte nostra.i.quantum ad nos attinet.

PAVL. MAN.

NOn subita nec inconuenientia) ita legitur in libris antiquis Bernardini Maffei, Ioãnis Scalæ, Pauli Boti, Vbaldini Bandinelli, Petri Bembi, in duobus Caroli Sigonij, & in meo satis antiquo. unus Vincentij Riccij habet, disconuenientia. qua uoce Horatius quoque usus est epistola 1. libri 1. Æstuat, & uitæ discõuenit ordine toto. itaq; si quis, incõuenientia, non probat; discõuenientia, poterit legere. (Cui Lucilius ꝑerat) Appianus hunc appellat L. Figolum. quod cũ ita sit, & cũ Figulos non e Lucilia gente, sed potius e Nigidia fuisse cõpererim: libentius legerim, Lucius, quàm Lucilius. nã etiã in uetusto libro Bernardini Maffei, non, Lucilius, sed Locius legit. (Castra habet posita Παλτοῖ) E uetere libro Pauli Boti sic emendauimus, figura græca in aduerbiis in loco, ut, παρὰ ἄλλοις παρ' ἄλλοι, πραξιάδοις πραξιάδοι, φαλήροις φαληροῖ φρεάρρhοις φρεαρροῖ. (Acromani acride) uetusti libri alii aliter habent. sunt, qui legendum credant, a Cromyu Acride. alii, Acamantide; quod in antiquo libro scriptum dicant, Acomantide. utraque lectio defendi potest. de promontorio Acamantide Plinius & Strabo.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Varia narrantur hac epistola, præcipua tamen capita sunt de Dolabellæ persecutione, item Rhodiorũ infidelitate, de exercitu suo, & studio erga rẽp.

LENTVLVS S. D. CICERONI SVO. 14

Spintheris fili⁹ a Torquato adoptatus. Dio lib 39.

CVm Brutũ nostrũ conuenissem; eumq; tardius in Asiã uenturũ animaduerterem; in Asiã redij, ut reliqas mei laboris colligerẽ, & pecuniã quãprimum Romam mitterẽ. interim cognoui in Lycia esse classẽ Dolabellæ, amplius q̃ cẽtũ naues onerarias, in quas exercitus eius imponi posset; idq; Dolabellã ea mente cõparasse, ut, si Syriæ spes eũ *frustrata esset, conscenderet in naues, & Italiam peteret, seq; cũ Antoniis, & reliquis latronibus cõiungeret. cuius rei tanto in timore fui, ut, oĩbus rebus relictis, cũ paucioribus, & minorib⁹ nauibus ad illas ire conatus sim. quæ res, si a Rhodiis nõ essem interpellatus, fortasse tota sublata esset: tñ magna ex parte ꝑfligata est: qñquidem classis dissipata est: aduentus nři timore milites, ducesq; effugerũt: onerariæ oẽs ad unam a nobis sunt exceptæ. certe, quod maxime timui, uideor esse consecutus, ut non possit classe Dolabella in Italiam ꝑuenire, nec, sociis suis firmatis, durius uobis efficere negotiũ. Rhodij nos, & remp. q̃ ualde desperauerint, ex literis, quas publice mihi, cognosces. & quidẽ multo parcius scripsi, q̃ re uera furere eos inueni. ꝙ uero aliqd de his scripsi, mirari noli: mira est eorũ amentia. nec me meæ ullæ priuatim iniuriæ *mouerunt unq̃. malus aius eorum in nřa salute cupiditas partiũ aliarum, perseuerantia in contemptione optimi cuiusq; ferenda mihi non fuit. nec tñ oẽs perditos esse puto. sed iidem illi, ꝗ tum fugientẽ patrem meũ, q L. Lentulũ, ꝗ Põpeium, qui ceteros uiros clarissimos nõ receperunt; ijdẽ, tanq̃ aliquo fato, & nunc aut magistratũ gerũt, aut eos, ꝗ sunt in magistratu, in sua hñt potestate. itaq; eadem superbia in prauitate utuntur. quorum improbitatem aliquando retundi, & non pati impunitate augeri, non solum utile est reip. nostræ, sed etiam necessarium. De nostra dignitate uelim tibi ut semper curæ sit; &, quocunque tempore occasionem habueris, & in senatu, & in ceteris rebus laudi nostræ suffragere. Q̃m consulibus decreta est

Cassio eam tenente. supra, ep 5.

hoc uerbum nõ est in antiqs libris.

Cæsar l. 3. commen. de bel. c.

Asia; & ꝑmissum est iis, ut, dum ipsi uenirẽt, darent negotium, q Asiam obtineãt: rogo te, petas ab iis, ut hanc dignitatem potissimũ nobis tribuãt; & mihi dent negotiũ, ut Asiam obtineã, dum ipsorum alteruter uenit. nã, ꝙ huc ꝑperent in magistratu uenire, aut exercitum mittere, causam nõ habẽt. Dolabella .n.in Syria est; &, ut tu diuina tua mente ꝓspexisti, & ꝑdicasti, dum isti uenient, Cassius eum opprimet. exclusus.n.ab Antiochia Dolabella, & in oppugnando male acceptus, nulla alia cõfisus urbe, Laodiceã, q̃ est in Syria ad mare, se contulit. ibi *spero celeriter eum pœnas daturum. nã neque, quò refugiat, habet: neq; diutius ibi poterit tantum *exercitũ Cassij sustinere. spero etiã confectum esse iã, & oppressum. quare non puto Pãsam, & Hirtium in cõsulatu ꝑperaturos in ꝓuincias exire, sed Romæ acturos consulatum. itaque, si ab his petieris, ut interea nobis ꝓcurationem Asiæ dent; spero te posse impetrare. p̃terea mihi ꝓmiserunt Pansa & Hirtius coram, & absenti mihi scripserunt, Verrioq; nostro Pansa affirmauit, se daturum operã, ne in suo cõsulatu mihi succedatur. ego porro nõ mediusfidius cupiditate ꝓuinciæ ꝑduci longius spatiũ mihi uolo. nã mihi fuit ista ꝓuincia plena laboris, periculi, detrimenti. q̃ ego ne frustra subierim, ne'ue prius, q̃ reliqas meæ diligẽtiæ cõsequar, decedere cogar, ualde laboro. nã, si potuissem, quã exegerã, pecuniã uniuersam mittere; postularẽ, ut mihi succederet. nunc, qđ Cassio dedi, quod Trebonij morte amisimus, quod ẽt crudelitate Dolabellæ, aut perfidia eorũ, qui mihi fidem, reiq; pub. nõ *præstiterunt, id consequi, & reficere uolo. qđ aliter nõ põt fieri, nisi spatiũ habuero. id ut ꝑ te cõsequar, uelim, ut solet, tibi curæ sit. ego me de rep. ita puto esse meritũ, ut nõ ꝓuinciæ istius beneficiũ expectare debeam, sed tñ, quantum Cassius, & Bruti, nõ solũ illius facti, periculiq; societate, sed ẽt huius tẽpis studio, et uirtute. primus.n.ego leges Antonianas fregi: primus equitatum Dolabellæ ad remp. traduxi, Cassioq; tradidi: primus delectus habui pro salute oĩum contra coniurationẽ sceleratissimã: solus Cassio, et reip. Syriã, exercitusq;, q ibi erant, coniunxi. nã, nisi ego tantã pecuniam, tantaq; ꝑsidia, & tã celeriter Cassio dedissem; ne ausus quidẽ esset ire in Syriam; & nũc nõ minora pericula reip. a Dolabella instarent, q̃ ab Antonio. atq; hæc oĩa is feci, q & sodalis, & familiarissimus Dolabellæ erã, coniũctissimus sanguine Antoniis: *prouinciã quoq; illorũ bñficio habebã: sed πατρίδα ἐμῆν μᾶλλον φιλῶ, oibus meis bellũ primus indixi. hæc etsi adhuc nõ magnopere mihi tulisse fructũ aiaduerto: tñ nõ de spero, nec *defatigabor ꝑmanere nõ solũ in studio libertatis, sed ẽt in labore, & periculis. attñ, si ẽt aliqua gloria iusta, & merita ꝓuocabimur, senatus, & optimi cuiusq; officiis; maiore cũ auctoritate apud ceteros erimus, & eo plus prodesse reip. poterimus. Filiũ tuũ, ad Brutũ cũ ueni, uidere nõ potui, iõ q̃ iã in hiberna cũ equitibus erat ꝓfectus: sed mediusfidius, ea esse eũ *opinione, & tua, & ipsius, & in primis mea cã gaudeo. fratris enim loco mihi est, qui ex te natus, teq; dignus est. Vale. Data IIII. kal. Iun. Pergæ.

spem comprobauit euẽtus. Vide lentus lib. 2. & aly.

decem legiones.

ep. 7 l. 1.

quod eũ Lẽtulo a Cæsare impetrassent.

non usitata locutio. quæ enim ꝑterea defatigorẽ. Ifinitiuo cũ iunxit?

ita animatum esse erga remp.

xvaaa. CVm Brutum) Hæc epistola licet longiuscula sit, non multum tñ habet difficultatis: cõsumitur.n. ferè tota in rerũ narratione, quemadmodũ & sequens. Cum.n. præesset Asiæ pquęstor P. Lentulus, narrat, quemadmodum, cũ a Bruto in Asiã reuertisset, ut reliquum pecuniæ, quæ colligenda fuerat, colligeret, & Romã mitteret, intellexit Dolabellam esse in Lycia cum magno numero nauium onerarium: contra quem se iuisse dicit cum paucioribus & minoribus nauibus; facileq; fuisse ei ablaturum totam classem, nisi impeditus fuisset a Rhodiis: de quorum perfidia uehementer queritur cõmemorans alias eorum iniurias illatas olim in Pomp. & alios clarissimos uiros Romanos, quos Rhodios dicit omnino esse puniendos, ne impunitate eorum improbitas augeatur. Deinde quia Asia erat decreta Hirtio & Pansæ consulibus, cum ex Italia non cõmode discedere possent in prouinciam: rogat Lentulus Cic. ut id agat, q consules ei concedãt procurationem prouinciæ loco suo. Adducit autem rationes & causas plurimas, quare id facere debeant, & promissionem cõsulum, quam ei fecerant & uerbo & scripto. Commendat officium suum, & commemorat multa beneficia a se collata in remp. cum iuuit Cassium & pecuniam & coniunctionem omnium exercituum, q erãt in Asia. deinde quia pro rep. suscepit bellum aduersus Dolabellam, cuius erat sodalis & familiarissimus, & aduersus Ant. quibus etiam dicit se sanguine coniunctum, & licet sit perseueraturus semper in eodẽ studio & amore libertatis, & suscepturus omnia pericula pro rep. tñ dicit se multo facilius & alacrius esse facturũ & cum maiori auctoritate, si resp. eum aliqbus meritis affecerit. Postremo laudat filiũ Cic. qui militabat sub Bruto: quẽ fratris loco se hře dicit, & quia sit eius filium & quia sit eo dignus. [Brutũ) q perat Macedoniæ. [Mei laboris) mei negotij. est aũt labor q̃storis & pquęstoris, colligere pecunias & uectigalia populi. [Onerarias) mercatorias ad onera ferenda apta. [Id). s. ut hřet has naues. [Ea mente) eo consilio & proposito. [Antoniis) Marco & eius fratre C. Ant. [Frustrata esset) eũ decepisset, non successisset ei. [Cuius rei). s. ne peteret Italiam, & se cum Ant. coniungeret. [Tota) ne aliquid faceret ex iis, quæ haberet in mente. [Sublata) ex eius potestate erepta. [Profligata) confecta. ita enim & hic & multis aliis locis significat. alias autem profligare est fundere, uincere. [Interpellatus) impeditus. [Dissipata) dispersã. [Ad unam). i. usque ad unam, nulla excepta. [Exceptæ) deprehensę. [Quod) quam rem, ne perueniret in Italiam. [Nec efficere) s. possit. [Durius) laboriosius, difficilius ad uincendum. [Publicæ) quæ infra sequuntur. [Multo parcius) multo modestius & minus. [Mira) maxima. [Neç ullę iniuriæ priuatim me unquam) subaudi, mouerunt, id est, nunquam motus sum iniuriis, in me priuatim illatis. [Malus animus eorum). s. non fuit ferendus. [Cupiditas partium aliarum). s. non fuit ferenda. i. quod nimium fauerent partibus Dolabellæ nobis contrariis. [In contemptione optimi cuiusque). i. eorum contumacia & perseuerantia in contemnendis quibusque optimis & studiosis reip. [Omnes Rhodios) quia in tanto numero necesse est esse aliquos bonos. [Iidem illi) Rhodij. n. Pomp. fugientem ex bello Pharsalico, & quosdam alios clarissimos Romanos non receperunt. [Tunc) temporibus bellorum ciuilium inter Cæs. & Pomp. [Aliquo fato) quasi fataliter semper debeant nobis esse aduersi. q. d. mala quadam fortuna aut magistratum gerunt. i. aut ipsi sunt in magistratu, ut possint iubere, aut habent in potestate eos, qui sunt in magistratu. [Retundi) reprimi, repercuti, & castigari. [Necessarium) quia cum impunitate & licentia oẽs fiant deteriores. non potest resp. cõsistere, ubi nõ puniuntur peccata. [De nra) cõmendat nunc Lentulus dignitatẽ suam Ciceroni cum omni tempore & loco, tum uero ut nunc obtineat Asiã loco consulum, qbus decreta erat illa prouincia post consulatum. [Occasionem) opportunitatem. [Suffragere) faueas, auxilieris. [Permissum est iis). i. concessum est a senatu, ut donec ipsi ueniant, possint dare negotium administrandę prouinciæ aliis. [Alteruter) alter aut Hirtius, aut Pansa. [In magistratu). i. dum adhuc sunt consules. debent. n. expectare, ut functi sint consulatu. [Pœnas daturum) suæ perfidiæ. quia spero q Cassius eum omnino uincet. [Ibi) apud Laodiceam. [Acturos) gesturos, perfecturos. [Coram) uerbis, cũ istic essem me succedatur mihi in consulatu, ne quispiam mittatur in prouinciam loco mei, donec ipse fuerit consul. [Produci) prorogari, differri. [Longius spatium) administrandæ prouinciæ. [Cupiditate) quia libenter in ea sim. [Periculi) propter multos hostes reip. contra quos necesse fuit me pugnare & uerbis & rebus. [Detrimenti) damni, quia multum etiam de meo diminutum est mihi, dum sum in hac prouincia. [Consequar reliquas). i. ut efficiam quod restat meæ diligentiæ. [Laboro) curo. [Morte Trebonij) quam diximus supra in Smyrna fuisse interfectum. [Non præstiterunt fidẽ reip.) non seruarunt quod reip. promiserant. [Reficere) resarcire, instaurare. [Ego) ita commendat Lent. officia sua, ut sibi nõ minus deberi dicat & prubet, q̃ uel Cassio uel ambobus Brutis. [Illius facti) cædis Cæsaris. quia etiam fuit inter coniuratos. [Leges) quas Ant. fingebat de seruandis decretis Cæsaris. [Traduxi) quia ab eo alienaui, & reip. coniunxi. [Coniunxi auxilio p.) quam ad eũ misi, ut declarat, cum dicit, nam nisi &c. [Ab Antonio,) qui Decium oppugnabat. [Atque hęc omnia) q. d. quanto magis eram coniunctus iis, quorum postea sum factus hostis causa reip. tanto maiora beneficia mea uideri debent. [Is) habet emphasim. i. ego is. [Beneficio illorum) quia fueram causa, ut daretur mihi, cũ nõ dum fuissent iudicati hostes. [Sed* πατρίδα) patriam. [ἐμὴν) meam. est autem genitiuus. i. patriam mei. quod apud latinos non satis ornate dicitur, sed potius meam. [μᾶλλον) magis. [φιλῶ) amo. i. pluris facio patriam meam, q̃ omnes uel familiaritates, uel consanguinitates. [Indixi) denuntiaui, feci. Virgilius, Hoc autem Æneidis indicere bella Latinis More iubebatur. [Hæc) quæ feci pro repub. [Fructum) utilitatem. [Prouocabimur) inuitabimur, incitabimur. [Medius fidius) per Iouis filium. iurantis est. [Opinione) existimatione & spe. [Pergæ) quæ est Pamphilię ciuitas.

integrũ senariũ plur. recitat ἐ τῶν πολεμίων.

AACXX. CVm Brutum &c.) Hæc epistola ferè tota licet longiuscula sit, cõsumitur in rerum narratione, quemadmodũ & sequens. Cum. n. præesset Asię proquæstor P. Lentulus, narrat, quemadmodum cum a Bruto in Asiam reuertisset, ut reliquum pecuniæ, quæ colligenda fuerat, colligeret, & Romam mitteret, intellexit Dolabellam esse in Lycia cum magno numero nauium onerariũ: contra quem se iuisse dicit cum paucioribus, & minoribus nauibus: facileq; ei ablaturum fuisse totam classem, nisi impeditus fuisset a Rhodiis: de quibus queritur, rogans, ut consules sibi concedant procurationem prouinciæ, addens & alia, quæ legenti patebunt. Ordo est, Cum. i. quando, aut postquam conuenissem. i. adiissem colloquendi gratia, Brutum nostrum. s. Marcum, & animaduerto rem. i. ex uerbis eius cognoscerem eum uenturum tardius in Asiam, redij in Asiam, ut colligerem reliquas laboris mei, & ut mitterem quamprimũ. i. ualde cito pecuniam Romam. cognoui interim classem Dolab. esse in Lycia, nõ enim Cilicia, uidelicet amplius, q̃ centum naues onerarias. i. onera negotiatorum ferre solitas, in quas. s. naues exercitus eius posset imponi, & cognoui Dolabellam comparasse id. i. eam classem ea mente, ut si spes Syriæ. s. potiundę esset frustrata eum, conscenderet in naues, & peteret Italiam, & coniungeret se cum Antonijs. s. duobus fratribus, & reliquis latronibus. Cuius rei ego fui in tanto timore, ut omnibus rebus relictis, ego conatus sim ire ad illas. s. centum naues onerarias cum paucioribus, & minoribus. s. nauibus. Quæ res, si non essem interpellatus. i. impeditus a Rhodiis, esset fortasse sublata tota. tamen. i. nihilominus, licet Rhodij interpellarint, ipsa est profligata. i. afflicta ex magna parte. Quandoquidẽ classis est dissipata, & milites ducesq; effugerũt timore aduentus nostri: onerariæ, sup. naues sunt exceptæ. i. captæ a nobis omnes ad unam. s. inclusiue, hoc est nulla excepta. Certe ego uideor consecutus quod timui maxime, ut Dolabella non possit peruenire in Italiam, nec efficere uobis negotium. s. bellicũ, durius. i. difficilius sociis. s. Ant. & Lep. firmis. i. firmioribus factis. Tu cognosces ex literis, quas misi publice. i. ad senatũ publice legẽdas, quam. i. quantum ualde, Rhodij desperauerint nos, & remp. i. salutem nostram & reip. Equidem. i. ego certa scripsi multo parcius. s. q̃ res se habet. noli mirari: amentia eorum. s. Rhodiorum est mira. Nec ullæ iniuriæ meæ priuatim. i. quæ inferebantur in me nomine priuato, sup. mouerunt unquã me. animus eorum malus. i. peruersus in salutem nostram, cupiditas. i. nimium studium eorum, aliarum partium. i. in aduersas partes, perseuerantia. s. eorum. i. contumacia, in contemptione. i. uilipensione, optimi cuiusque. s. ex nostris, non fuit ferenda. i. toleranda mihi. nec tñ puto oẽs. s. Rhodios, esse perditus. i. peruersæ mentis. Sed illi iidem, q non receperunt tum. i. tunc uidelicet tpe belli ciuilis cum Cæs. patrem meum fugiẽtẽ. s. a Pharsalica clade, q non receperunt L. Lentulum, qui non receperunt Pomp. s. magnum, q non receperunt ceteros uiros clarissimos, iidem tãq̃ aliquo fato. s. reip. nostrę inimico, & nunc gerunt magistratum, aut hñt in sua potestate eos, q sunt in magistratu. Itaque ipsi utũtur eadem superbia in prauitate. Quorum improbitatem retundi. i. frangi, & repelli, & nõ pati, sup. eam augeri impunitate non solum est utile reip. sed ẽt necessarium. Ego uellem, ut tibi sit semp curæ de dignitate nostra; & ut suffragere. i. suffragiũ, & fauorem

præ-

præbeas nostræ laudi, & in senatu & in ceteris rebus, quocunque ipse habueris occasionem. Quando.i.qm̃, Asia decreta est.i.decreto addicta cõsulibus, & permissum est iis, ut dum.i.donec ipsi uenirent, darent negotium.i.commissionem iis sup. qui obtineat Asiam: rogo, te petas ab iis, ut tribuant hanc dignitatem potissimum nobis; & dent negotium, ut obtineam Asiam, dum.i. dum alteruter eorum uenit, Nam non habent causam, quòd ꝑperent.i.festinent uenire huc in magistratum.s.suum, aut quòd properent mittere exercitum huc. Dolabella.n. est in Syria, & ut ꝓspexisti diuina mente tua, & prædicasti, Cassius opprimet eum dum.i.donec, isti.s.consules uenient. Dolabella.n. exclusus ab Antiochia, & acceptus.i.tractatus, male in oppugnando.s. Antiochiam nulla.i.non ulla, non confisus alia urbe.i.q possit ab alia recipi, contulit se Laodiceam, q̃ est in Syria ad mare. Ego spero cũ daturum tibi celeriter pœnas.s.perfidiæ suæ in patriam. Nam neque habet sup. alium locum, quò refugiat: neque poterit sustinere.i.tolerare, resistendo impetui eius, tũ exercitum Cassij. spero ẽt ipsius negotium esse confectum iam.s. cum hęc legia, & Dolabellam esse oppressum. Quare non puto Pansam, & Hirtium in cõsulatu.i.cum erunt consules, ꝑperaturos exire.s. Italia, in ꝓuinciãm, sed acturos cõsulatũ Romæ. Itaq; si petieris ab iis, ut dent interea nobis ꝓcurationem Asiæ, spero te posse impetrare.s. ab eis. Pręterea.i.insuper, Pãsa, & Hirtius ꝓmiserũt mihi, &.i.simul, corã.i.cum pñs essem, & scripserũt mihi absenti, & Pansa affirmauis Vertio nostro.s.cõi amico, se daturũ operã, ne succedat mihi.i.ut ꝑmanerem in magistratu meo, in suo cõsulatu.i.durãte cõsulatu suo. Ego porro.i.aũt nõ uolo mediusfidius.i.ꝑ Herculẽ Iouis filiũ, aut ita me iudicet Deus, fidei ꝓspector, spatiũ tuẽdæ ꝓuinciæ ꝓduci mihi lõgius cupiditate.i.ꝑ cupiditatẽ ꝓuinciæ.s. regendæ. nã illa ꝓuincia fuit mihi plena laboris, periculi, & sup. detrimẽti. q̃.s. dicta, labores, pericula & detrimẽta, ne ego subierim.i.passus sim frustra.i.sine fructu aliquo, neue cogar decedere prius q̃ consequar reliquias diligentiæ meæ, ego laboro.i. contẽdo ualde. Nam si potuissem mittere pecuniam uniuersam quam exegeram.s. a prouincialibus, ego postularẽ, ut succederetur mihi. nunc uolo.i.paro, consequi & reficere.i.reparare, id qđ dedi Cassio, quod amisimus. Loẽs qui remp. fouemus morte Trebonij, & quod amisimus crudelitate.i.ꝑ crudelitatem Dolabellæ aut perfidia eorum, qui non ꝓstiterunt.i.non exhibuerunt fidem mihi & reip. qđ.s. illud consequi, & reficere, nõ põt fieri aliter nisi habuero spatium.s. tẽpis. Ego uelim, ut tibi curæ sit, ut solet tibi res mea esse curæ, ut consequar.i.impetrẽ, id.s. spatium. Ego puto me esse meritum de rep. ita ut non debeam expectare solũ beneficium illius prouinciæ.s. prorogandæ, sed tantum.i.tam magnum ꝓmium, quantũ Cassius & Brut.s. Marcus, & Decius, non solum societate illius facti, & periculi, quo Cęs. abstulerunt, sed ẽt studio, & uirtute huius tẽpis.i.quo utor erga remp. hoc tẽpe periculosissimo. Ego.n. primus fregi leges Antonianas.i.quas Antonius tulit in ultionem interfectorum Cęsaris: ego primus tradidi equitatum Dolabellę, qui alter tunc erat consul, ad remp. & tradidi, sup. ipsum Cassio: ego primus habui delectus.i. electionem militum pro salute omnium.s. bonorũ contra coniurationẽ sceleratissimam: Ego solus coniunxi Cassio & reip. Syriam, & exercitus, qui erant ibi.i.in Syria. Nam nisi ego dedissem Cassio tantã pecuniam, & tanta ꝑsidia, & tam celeriter; ne quidem.i.non saltem ausus esset ire in Syriam; et non minora pericula instarent nunc reip. a Dolabella, q̃ ab Ant.s. instant, si.s. Dolabellam, non expulissem e Syria. Atque ego feci hæc omnia is.i.ens, aut si dicatur in hoc significatu, exñs is qui erã sodalis.i. socius dapis, hoc est conuictor, & familiarissimus Dolabellæ, & qui erã coniunctissimus sanguine.i. consanguinitate Antoniis: habebam quoque.i. ẽt, beneficio illorũ, qui tunc consules erãt, ꝓuinciam.s. Ciliciam. Sed φιλῶ.i.amo, μᾶλλον.i.magis, πατρίδα.i.patriam, ἐμὴν.i.meã. Gręce aũt primitiuum est mei, aut mis. Ego primus indixi omnibus meis.s. necessariis Antonio fauentibus bellum. Etsi.i.q̃q̃; ego animaduerto hæc.i.huiõi studia mea in rẽp. nõ attulisse mihi fructum.i. utilitatem, magnopere.i.abunde: tñ ego non despero, nec defatigabor.i.non desistam ꝑ fatigatione ꝑmanere non solum in studio libertatis, sed ẽt in labore & periculis.s. pro ea obeundis. Attñ.i.licet hoc sim animo, tñ si ꝓuocabimur.s. ad talia studia, aliqua gloria nulla, & merita.s. a nobis, officus.i. debita exhibitione, senatus, & optimi cuiusque; nos erimus apud ceteros cum maiore auctoritate, & poterimus prodesse reip. eò plus. Argutissima forma petendi beneficij, cum illud, qđ petimus, ad rem cõferentis facturũ, ꝓbamus. De his aũt rebus pulchre locutus, transit ad cõmendationem filij Cic. non minus arguto cõsilio, sciens nõ posse melius placere Cic. q̃ ut illi bona de filio denunciet. dicit igitur sic. Cũ.i.qñ, ueni ad Brutum.s. Marcum, non potui uidere filium tuum.s. M. Ciceronem, ideo q erat profectus iam cum equitibus in hiberna.i.loca tuta, ubi hiemẽ transigant cũ equis suis. Sed mediusfidius.i.ita me fili⁹ Iouis amet, aut iudicet, ut uerũ dico, uidelicet, Hercules ultor perfidorũ, aut ita mea sit fides, ego gaudeo eum.s. filium tuum, esse ea opinione.i.in ea æstimatione hominum aut in eo proposito iuuandæ reip. & .i. similiter tua, qui pater eius es, & ita illius gloria in te redundat & ipsius.s. filij tui qui ex bono studio, & bona æstimatione fructũ aliqñ consequatur, & in primis.i.pręcipue (qđ amanter dicit) causa mea. Enim.s. quia qui natus est ex te & dignus te.s. patre, est mihi loco fratris. frater autem dicitur ferè alter, quasi inter se coniunctiores sint fratres, q̃ pater, & filios. Pergæ, quæ est ciuitas Pamphiliæ.

QVam re uera furere eos inueni. quod uero aliquid: de his scripsi). totum hoc non erat in impressis: ego addidi multis abhinc annis ex uetusto libro Vincentii Riccii. nunc itidem uideo scriptum esse in Sigonii libro. PAVL. MAN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

De Dolabellæ improbitate & gestis hac quoque epistola, ut in superiore, agitur.

Lentulus P. F. proquæst. propræt. s. d. cos. præt. trib. pl. senatui, populo, plebiq; Rom. 15

SI ualetis, liberiq; uestri ualent, bene est: ego quoq; ualeo. Scelere Dolabellæ *oppressa Asia, in proximam prouinciam Macedoniam, præsidiaq; reip. q̃ M. Brutus, uir clarissimus, tenebat, me contuli; & id egi, ut per quos celerrime posset, Asia ꝓuincia, uectigaliaq; in uestram potestatem redigerentur. quod cum pertimuisset Dolabella; &, uastata prouincia, correptis uectigalibus, ꝑcipue ciuibus R. omnibus crudelissime denudatis, ac diuenditis, celerius Asia excessisset, q̃ eò ꝑsidium adduci potuisset: diutius morari, aut expectare ꝑsidium nõ necesse habui; & quãprimum ad meum officium reuertendum mihi esse existimaui: ut & reliqua uectigalia exigerem; &, quam deposui, pecuniam colligerem; quidquid ex ea correptum esset, aut quorũ id culpa accidisset, cognoscerem quãprimum, & uos de omni re facerem certiores. Interim, cum per insulas in Asiam naviganti mihi nuntiatum esset, classem Dolabellæ in Lycia esse, Rhodiosq; naues cõplures instructas, & paratas in aqua habere: cum iis nauib⁹, quas aut mecum adduxeram, aut cõparauerat Patiscus proques. homo mihi cum familiaritate, tum etiam sensibus in rep. coniunctissimus, Rhodum reuerti. confisus auctoritate uestra, senatusq; cõsulto, quo hostem Dolabellam iudicaratis, fœdere quoq;, quod cum iis M. Marcello, Ser. Sulpicio cos. renouatum erat; quo *iurauerãt Rhodij, eosdem hostes se habituros, quos senatus, populusq; R. q̃ res nos uehementer fefellit. tantum.n. abfuit, ut illorum ꝑsidio nostram firmaremus classem, ut etiã a Rhodiis urbe, portu, statione, q̃ extra urbem est, cõmeatu, aqua deniq; ꝓhiberentur nostri milites, nos uix ipsi singulis cum nauigiolis reciperemur. quã indignitatem, diminutionemq; maiestatis non solum iuris nostri, sed etiã imperij, populiq; R. iccirco tulimus, q, interceptis literis, cognoramus, Dolabellam, si desperasset de Syria, Aegyptoque, qđ necesse erat fieri, in naues cum oĩbus suis latronibus, atq; omni pecunia conscẽdere esse paratum, Italiamq; petere; iccirco etiam naues onerarias, quarũ minor nulla erat duũ millium *amphorarum, contractas in Lycia a classe

Smyrna capta, Trebonioq; occiso. epist. 12. & 14. h. l.

hoc in omnibus fœderibus obseruatũ animaduertit Paulus Man.

alij, amphorum.

eius

eius obsideri. Huius rei timore P. C. percitus, iniurias perpeti, & cum cõtumelia etiam nostra omnia prius experiri malui. itaq; ad illorum uoluntatem introductus in urbem, & in senatum eorum, quãdiligentissime potui, causam reip. egi; periculumq; omne, quod instaret, si ille latro cum oibus suis naues conscendisset, exposui. Rhodios aũt tanta in prauitate animaduerti; ut oẽs firmiores putarent, q̃ bonos; ut hanc concordiam, & conspirationem oĩum ordinum ad defendendam libertatem ꝓpense non crederent esse factã; ut patiẽtiam senatus, & optimi cuiusq; manere etiã nunc confiderent, nec potuisse audere quẽquam Dolabellam hostem iudicare; ut deniq; omnia, q̃ improbi fingebant, magis uera existimarent, q̃ q̃ uere facta erant, & a nobis docebañt. qua mente etiã ante nostrum aduentum, post Trebonij indignissimam cædem, cetetaq; tot, tãq; nefaria facinora, binæ ꝓfectæ erant ad Dolabellam legationes eorum, & quidem nouo exẽplo, contra leges ipsorum, ꝓhibentibus iis, qui tum magistratus gerebãt. hæc siue timore, ut dictitant, de agris, quos in continenti habent, siue furore, siue potentia paucorum, qui & antea pari contumelia *uiros clarissimos affecerant, & nunc maximos magistratus gerẽtes: nullo exẽplo, neq; uestra ex parte, neq; nostro pſentium, neq; imminenti Italiæ, urbiq; nostræ periculo, si ille parricida cum suis latronibus, nauibus, ex Asia, Syriaq; expulsus, Italiam petiisset, mederi, cum facile possent, noluerũt. nõ nullis etiam ipsi magistratus ueniebant in suspicionem, detinuisse nos, & demorati esse, dũ classis Dolabellæ certior fieret de aduẽtu nostro. quam suspicionem consecutæ res aliquot auxerũt, maxime ꝙ subito ex Lycia Sex. Marius, & C. Titius, legati Dolabellæ, a classe discesserunt, uaniq; longa profugerunt, onerariis relictis, in quibus colligendis non minimum tpis, laborisq; cõsumpserunt. itaque, cum Rhodo cũ iis, quas habueramus, nauibus in Lyciam uenissemus, naues onerarias recepimus, dominisq; restituimus: iidemque, qđ maxime uerebamur, ne posset Dolabella cũ suis latronibus in Italiã uenire, timere desijmus: classem fugientem persecuti sumus usq; ad Sydam, q̃ *extrema regio est ꝓuinciæ meæ. ibi cognoui partem nauium Dolabellæ diffugisse. reliquas Syriã, Cyprũq; petiisse. quibus disiectis, cum scirem C. Cassij, singularis ciuis, & ducis, classem maximam fore præsto in Syria, ad meum officium reuerti: daboq; operam, ut meum studium, & diligentiã uobis P. C. & reip præstem, pecuniãq;, q̃ maximã potero, & q̃ celerrime, cogam, oĩbusq; cum rõnibus ad uos mittam. si ꝑcurrero ꝓuinciam; & cognouero, qui nobis, & reip. fidẽ præstiterunt in conseruanda pecunia a me deposita; quiq; scelere, ultro deferentes pecuniam publicam, hoc munere societatem facinorum cum Dolabella inierunt: faciam uos certiores. de quib', si uobis uidebit̃, si, ut meriti sunt, grauiter cõstitueritis; nosq; uestra auctoritate firmaueritis: facilius & reliqua exigere uectigalia, & exacta seruare poterimus. interea quo cõmodius uectigalia tueri, prouinciamq; ab iniuria defendere possim, pſidium necessarium, uoluntariumq; comparaui. His literis scriptis, milites circiter xxx, quos Dolabella ex Asia conscripserat, e Syria fugientes in Pamphyliam uenerunt. hi nuntiauerunt, Dolabellam Antiochiam, q̃ in Syria est, uenisse, nõ receptum: conatum esse aliquoties ui introire, repulsum semper esse cum magno suo detrimento: itaque, centum circiter amissis, ægrisq; compluribus relictis, noctu Antiochia ꝓfugisse Laodiceã uersus: ea nocte oẽs fere Asiaticos milites ab eo discessisse: ex his ad octingẽtos Antiochiam rediisse, & se iis tradidisse, q a Cassio relicti, urbi illi ꝑerant: ceteros ꝑ Amanum in Ciliciã descendisse: quo ex numero se quoq; esse dicebant: Cassium aũt cum suis oĩbus copiis, nuntiatum esse, quatridui iter a Laodicea abfuisse tum, cũ Dolabella eò tenderet. quãobrem *opinione celerius, confido, sceleratissimum latronem pœnas daturum. IIII. non. Iun. Pergæ.

Marginal notes: cum Lentulum, et Pãpeium non receperunt. supra, epist. 14. — non licebat ꝓuinciæ finibus egredi. — ep. 31 Li. — XVIII.

SCelere) Eodem argumento scribit Lentulus hanc epistolam publice, quo superiorem ad Cic. n. si quòd cum Dolabella inuasisset Asiam, eamque uastasset, & uectigalia P. R. corripuisset, & ciues R. spoliasset, & uẽdidisset, & celerius discessisset ex Asia, q̃ pſidiũ in eã adduci potuisset; dicit Lẽtulus nõ putasse sibi expectandũ pſidiũ mittendum a Bruto ex Macedonia: itaq; se reuersurum esse ad officium suum, perficiendumq; & cognoscendum, q fuissent illi perfidi, q pecuniã tradidissent Dolabellę, q̃ ipse Lẽtulus apud eos doposuerat. itaq; rogat, ut isti, qui tradiderunt eam pecuniam, puniantur, ut facilius possit reliqua uectigalia exigere, & prouincia ab iniuria tueri. Postremo se intellexisse ex quibusdam militibus, qui fugerant a Dolabella, quã plurimos milites ab eo fugisse, cum expulsus & exclusus fuisset ab Antiochia. itaque se sperare eum celerius daturum pœnas, q̃ putauerat. [Correptis) sublatis. [Morati) distulisse, reuerti ad exigenda uectigalia. [Id accidisset) ut pecunia esset correpta. [Interim) narrat quæ etiam superiori epistola narrauit. conqueriturq; de perfidia & improbitate Rhodiorum. [Sensibus) uolũtate, sententia. [Cum iis) Rhodiis. [Quos senatus, populusq; R.) .s. haberet hostes. [Abfuit) defuit. [Statione) habitatione: est n. statio locus cõmorandi non perpetuo, sed ad tempus. [Cõmeatu) alimẽtis, cibariis. [Nos ipsi) ego, qui essem magistratus P. R. [Ipsi) habet emphasim. [Nauigiolis) paruis nauibus. [Indignitatem) opprobrium, dedecus. [Iuris nostri) .i. officij & dignitatis q̃sturæ nostrę. [Interceptis) ereptis tabellariis Dolab. [Nulla minor erat duum millium amphorarum) .i. nulla erat, quæ ad minus non contineret & caperet duo millia amphorarum. magnitudo. n. nauium solet maxime a numero amphorarum designari. est autem amphora genus uasis uinarii, non autem frumentarij. duum uero syncupatur tantũmodo in neutro gñe. [Contractas) collectas. [Eius) Dolab. [Obsideri) .s. cognoueramus. [Percitus) cõmotus. [Ad illorum uoluntatem) cum ipsi noluerunt. [Egi) dixi. [Instaret) immineret. [Latro) Dolab. [Ordinum omniũ) magistratuum Romanorum. [Propense) uehementer, inclinate & cum animi affectione. [Patiẽtiam senatus manere) .i. quòd senatus posset adhuc pati Dolab. & Ant. perfidiam, nec quisq̃ auderet ipsum Dolab. consul. Rom. hostem iudicare. [Improbi fin.) .s. ꝙ nos ex nostra uoluntate, non ex senatusconsulto pſequeremur ipsum Dolab [Quam q̃ uere facta erant) ꝙ senatuscõsulto essent iudicati hostes Ant. & Dolab. [Qua mẽte) subaudi, fuerũt Rhodij. q. d. pfidissima etiã ante nostrum aduẽtũ. & hic est uerus sensus. quidam aũt hunc locũ falsã quadã interpretatione ita peruerterant, ut ne se quidem ipsi intelligerent. [Binæ legationes) probatio, quòd pessima mente essent, quia contra leges suas miserãt duas legationes ad Dolab. postquam Trebonius fuerat interfect' iussu Dolab. ut diximus, quem ex eo debeant cognoscere esse hostem P.R. [Nouo) inusitato. [Hæc) quæ ab eis facta diximus. [Siue timor) dicit causas quare illi ea fecissent. .s. aut timore aut furore, ipsi autẽ dicebant se fecisse timore ꝑꝑ agros quos in cõtinenti habebant, ne a Dolab. uastarentur. [In continenti) in terra firma, cui contrarium & ferè correlatiuũ est insula. [Viros clarissimos) patrem meum, & Pomp. & L. Lent. de quibus supradictum est. [Et nunc maximos magistratus gerentes) .i. nos & proconsules Rom. contumeliis affecerunt. [Ille parricida) Dol. [ꝑſi magistratus)

magistratus) Rhodiorum. [Veniebant in suspicionem) erant suspecti. [Demoratı esse) .i. tenuisse nos in mora. [Res) affectus. [In quibus) onerariis nauibus. [Colligendis) congregandis. [Dñis) ipsarum nauium .i. mercatoribus, quorum erãt. [Desiimus) omisimus, quia uidemus non esse opus timere receptis nauibus onerariis, quas ille habuerat. [Sydam) quę urbs est Lyciæ, portum habens, ut alibi supra diximus. [Disiectis) dissipatis, dispersis. [Præstiterũt) seruarũt, noluerunt eã dare Dol. [Scelere) pfidia. [Deferẽtes) ipsi Dol. [Inieruot so.) coniuncti sunt cũ scelerato Dol. oblatione pecuniæ publicæ. [De qbus) qui detulerant pecuniam Dolab. [Constitueritis) iudicaueritis. [Firmaueritis) firmiorem reddideritis approbando quæ fecerim. [Exacta) ne amittãtur, sicut amissæ sunt reliquiæ. [Volũtariumq;) prõptum. [His literis) cum iam esset clausurus epistolã, adiunxit hanc particulam de iis, q̃ a quibusdam militibus Dolab. intellexerat. [Pãphyliam) regionem uicinam Syriæ. [Relictis ægris) labore confectis & uulneratis. [Discessisse) .i. renũtiauerunt. [Illi urbi) Antiochiæ. [Dicebant) .i. illi milites xxx. q fugerant a Dolab. in Pãphyliam. [Iter quatridui) .i. tm̃ quantum tribus diebus posset ire [Celerius opinione) citius q̃ putabamus. de Antiochia, Laodicea, Syda, Amano, & ceteris his locis diximus plene lib. 3.

AICIX. Si ualetis &c.) Scribit eodem argumento fatẽ hanc epistolã publice, quo superiorem sc̃ripserat ad Cic. nisi quòd cum Dolabella inuasisset Asiam, eamq; uastasset, & ciues Rom. spoliasset, & uẽditis spoliis celerius decessisset ex Asia, q̃ psidium in eam adduci potuisset, dicit non putasse sibi præsidium mittendũ a Bruto, omnem aũt diligentiam facere, & fecisse ad inquirendũ scelus Dolabellæ. Ordo est. Si o patres conscripti, & P.R. ualetis, & liberi uestri ualent, bene est: ego ualeo. Asia oppressa .i. cũ Asia esset oppressa scelere Dolabellæ, contuli me, & præsidia reip. quæ M. Brutus, uir clarus, tenebat, in prouinciam proximam, uidelicet Macedoniam, & egi .i. effeci id, ut Asia ꝓuincia, & uectigalia .s. Asiæ, redigerentur in potestatem uestram, sup. per eos per quos possent redigi, celerrime. Quod cum Dolabella timuisset .s. me facturum, prouincia uastata, uectigalibus .i. pensionibus publicis correptis .i. simul raptis, omnibus ciuibus, pręcipue Romanis, denudatis, ac diuenditis crudelissime, q; , pro &, excessisset Asia celerius, q̃ præsidiũ potuisset adduci eò, nõ habui necesse morari, aut expectare præsidium diutius, & caistimaui .i. iudicaui, reuertendum esse mihi ad officium meum quamprimũ .i. ualde cito, ut, & .i. simul, exigerem pecuniam, quam deposueram, & sup. ut cognoscerem quidquid esset correptum ex ea .s. pecunia deposita, aut quorum culpa id accidisset, & ut facerem uos certiores quampꝛimum .i. ualde cito, de omni re. Interim cum nũtiatum esset mihi nauiganti in Asiam classem Dolabellę esse in Lycia, & Rhodios habere naues complures instructas, & paratas in aqua .i. super aquam, reuerti Rhodũ cum his nauibus quas aut adduxeram mecum, aut Patischus ꝓquæstor homo cõiunctissimus mihi cum .s. ita sit ꝙ familiaritate, tum etiam sensibus .i. consensu in repub. comparauerat .i. acquisiuerat, reuerti inquã Rhodũ, cõfisus auctoritate uestra, & senatuscõsulto, quo iudicaratis Dolabellã hostẽ, confisus quoq; fœdere, qđ renouatũ erat M. Marcello, & S. Sulpicio coss. cum iis .s. Rhodiis, quo .i. fœdere Rhodij iurauerãt se habituros eosdem hostes, quos senatus populusq; Romanus. Quæ res fefellit nos uehemẽter. Tm̃ .n. abfuit, ut firmaremus classẽ nostrã psidio eoꝝ, ut ẽt milites nostri ꝓhiberent a Rhodiis urbe .i. ingressu urbis, portu .s. diuturno, statione .i. loco, ubi ad tẽpus possent stare in nauib⁹, commeatu .i. uictualib⁹, denique aqua .s. dulci, aut oĩ cõmunione, & nosipsi .s. duces, uix reciperemur cũ singulis nauigiolis .i. paruis nauigiis. Quã indignitatẽ, q; , pro &, diminutionẽ maiestatis, nõ solũ iuris nostri, sed ẽt imp̃ij, & P.R. nos tulimus .i. tolerauimus iccirco, ꝙ cognotamus ꝓ cognoueramus, literis interceptis .i. p literas a Dolabella missas itercẽptas a nostris, Dolabellã si desperasset de Syria, & Ægypto .s. retinendis, qđ erat necesse fieri, q̃a potẽtior erat in Syria Cassius, paratũ esse cõscẽdere in naues cũ oĩb⁹ latronib⁹ suis atq; oĩ pecunia .s. surrepta, & petere Italiã. & cognoueramus iccirco etiã naues onerarias, quarũ nulla erat minor duũ milliũ amphorarũ .i. q̃ nõ caperet minus bis mille amphoras, cõtractas .i. in unũ locũ tractas, obsideri ĩ Lycia classe ẽius. o patres cõscripti, ego percitus timore huius rei, ne .s. in Italia transiret, malui ꝑpeti iniurias, & experiri prius oĩa, ẽt cũ cõtumelia nr̃a. Itaq; ego introductus ad uolũtatẽ eoꝝ .s. Rhodioꝝ, in urbẽ .s. Rhodũ & ĩ senatũ eoꝝ, egi q̃ potui diligẽtissime cãm reip. & exposui oẽ periculum qđ instaret, si ille .s. latro Dolabella cõscẽdisset naues cum suis. Aũt .i. sed, ego aiaduerti Rhodios in tãta prauitate .i. peruersitate, ut putarẽt oẽs .s. alios, esse firmiores .s. in defendẽda cã sua, q̃ bonos .i. reip. fautores, ut nõ crederẽt hãc cõcordiã, & cõspirationẽ oium ordinũ esse factã ꝓpẽse .i. affectãter, & ex inclinatione animi, ad defendẽdã libertatẽ, ut cõsiderẽt patiẽtiã .i. tolerantiam senatus & optimi cuiusque .i. omnis boni, manere ẽt nunc .i. in eum usq; diẽ, nec quenq̃ potuisse audere iudicare Dolab hostẽ. Deniq; aiaduerti Rhodios tãta prauitate, ut caistimarent oĩa, q̃ improbi fingebãt, sup. esse magis ũa q̃ q̃ erãt uere facta, & q̃ dicebant a nobis. Qua mẽte .i. affectione, & uoluntate binæ legationes eoꝝ ꝓfectæ erãt ad Dolabellã ẽt ante aduentum nostrũ, post indignissimã cędẽ Trebonij &c. tot & tã nefanda facinora, & qdẽ .i. certe, legationes erãt ꝓfectę nouo .i. insolito exẽplo, q̃a cõtra leges ipsoꝝ ꝓhibẽtib⁹ iis, q̃ gerebãt tũ .i. tũc magistratũ .s. Rhodios. Hæc sup. fecerunt, siue timore, ut dictitant, de agris .i. ꝑp agros, quos hñt in cõtinẽti .i. terra partim mari septa, partim se cũ alia terra tenẽti, timebãt aũt ne uastarent a Dolab. siue furore, quo correpti nesciũt qd faciãt, siue ipotẽtia .i. supbia, & insolẽtia paucoꝝ. dñr aũt impotentes, qui iræ, & aĩo suo moderari nequeũt, q̃ affecerãt antea pari cõtumelia, qua .s. nũc nos afficiũt, uiros clarissimos .s. patrẽ Lẽtuli, Põpeiũ & L. Lentulũ, & nũc, sup. afficiũt gerẽtes maximos magistratus, uidelicet nos ꝓcõsules Romanos, nullo exẽplo sumpto .s. ab aliis, neq; ex parte uestra, ꝙ abestis, neq; nostra .s. ea parte, ꝓsentiũ .i. qui pñtes sumus. Neq; uoluerũt, cum possent facile mederi .i. remediũ facere, piculo imminẽti Italię, & urbi nostræ, si ille parricida .s. Dolabella expulsus ex Asia, & Syria, petiisset naub⁹ cũ suis latronib⁹ Italiã. Ipsi ẽt magistratus .s. Rhodij, q̃ uidebant in aliis fauere nobis, ueniebãt nõnullis in suspicionẽ detinuisse nos, & esse demorati nos .s. donec classis Dolabellę fieret certior de aduẽtu nostro. Quam suspicionẽ res aliquot secutæ .i. q̃ secutæ sunt, auxerunt, maxime ꝙ Sex. Martius & C. Titius, legati Dol. discessertũt subito ex Lycia a classe, & ꝓfugerũt naui lõga, onerariis .s. naub⁹ relictis ĩ qb⁹ .s. naub⁹ onerariis colligẽdis ipsi cõsumpserũt .s. prius, nõ minimũ imo plurimũ tp̃is & laboris. Itaque cũ uenissemus a Rhodo in Lyciã cũ iis nauib⁹ quas habueramus, nos recepimus naues onerarias, q̃a derelictas, & restituimus dominis, a qb⁹ illas abstulerãt. Itemq; .i. similiter nos desiimus timere quod uerebamur maxime .s. priusq̃ onerarias recepissemus, ne Dolabella posset uenire in Italiã cum latronib⁹ suis, nõ ꝑsecuti sumus classẽ .s. Dolabellæ, fugiẽtẽ usq; in Sydã, q̃ regio est Lycię .s. extra mare & ꝓuinciæ meæ. Ibi cognoui partẽ nauiũ Dolabellæ diffugisse, reliquas periisse .s. cõsilio Syriã & Ægyptũ. Quib⁹ disiectis cũ sperẽ classem C. Cassij, singularis ciuis & ducis, maximã fore pstõ .i. paratã sup. ꝓficiscendi in Syriã, reuerti .i. redij ad officiũ meũ .s. tuẽdæ ꝓuinciæ. Et dabo operã o P.C. .i. pr̃es cõscripti ut pstẽ studiũ meũ sup. & diligẽtiã uobis & reip. & cogã .i. cõgregabo, pecuniã q̃ potero maximã & q̃ celerrime sup. potero, aut & ualde celeriter, & mittã ad uos oĩb⁹ rationibus .i. uiis & mediis, si peniteto ꝓuinciã, & cognouero, q̃ pstiterũt fidẽ uobis, & reip. in cõseruãda pecunia deposita a me, quique .i. & q̃ deferẽtes .s. ad Dolabellã ultro scelere .i. per scelus pecuniã publicam .i. reip. inierunt .i. contraxerunt societatẽ .i. participationẽ facinoꝝ, cũ Dolabella hoc munere .i. dono pecuniæ publicæ. De quib⁹ si uidebit̃ uobis .s. utile, si constitueritis .i. iudicaueritis aĩaduertẽdũ, grauiter .i. acerbe ut meriti sunt, & firmaueritis .i. corroboraueritis nos auctoritate uestra, nos poterimus facilius, & .i. simul, exigere uectigalia reliqua .i. nõdũ recepta, & poterimus seruare exacta, ne .s. alteri dent q̃ a rep. misso. Ego cõparaui .i. accumulaui, psidiũ necessariũ, q̃a sacramẽto astrictũ, aut stipẽdio obnoxiũ, & uoluntariũ .i. eos q̃ spõte obtulerũt, quo possimus cõmodius tueri .i. cõseruare interea uectigalia .s. publica, & defendere ꝓuinciã ab iniuria. His literis cõscriptis .i. postq̃ literę erant scriptæ, sed nõdũ signatę, milites circiter triginta quos Dolabella ex Asia conscripserat, fugiẽtes e Syria, uenerũt in Pãphyliã. Hi .s. milites nũtiauerũt Dolabellã uenisse Antiochiã, q̃ .s. urbs est in Syria, nõ receptũ .s. in eã urbẽ, conatũ esse aliquoties introire ui .i. ꝑ uim ac uiolẽtiã, & sup. repulsum esse semper cũ magno detrimẽto .i. dãno ac deterioratione sua, hoc est suarũ copiarum, q̃a semp multos e suis amisit. Itaq; sup. nũtiarũt eũ, hoc est Dol. amissis .s. militibus circiter cẽtũ, & ęgris .s. aliis relictis, ꝓfugisse noctu Antiochia uersus Laodiceã. Et sup. nũtiauerũt fere oẽs milites Asiaticos discessisse ab ea nocte .s. qua aufugit, & octingẽtos ex his .s. Asiaticis rediisse Antiochiam & tradidisse se sup. iis qui relicti a Cassio, ꝑerant illi urbi .s. Antiochiæ. aut tradidisse se Cassio, qui relicti &c. sed id minus placet. nõ .n. uero simile est ꝑ trãsfugis urbem relictã esse. sup. nuntiauerunt, ceteros .s. Dolabellæ milites descendisse in Ciliciam ꝑ Amanum .s. montem intermediũ, ex quo numero .s. ceteroꝝ dicebant se quoq; esse. Aũt .i. sed nũtiatum est .s. ab aliis, Cassium abfuisse iter .i. per spatium itineris, quatridui

quatridui.i.qd' quattuor dieb' fieri solet, a Laodicea.ſ.urbe cum omnibus copiis ſuis,ſup.tunc Dolabella tenderet eo.i.ad eam urbem. Quamobrem ego confido latronem ſceleratiſſimum.ſ. Dolabellam, daturũ pœnas.ſ ſcelerũ ſuorũ celerius opinione.i.q̃ opinari poteſt. Datum ſup.aut ſcriptum Pergę, IIII.non.Iun.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Laus eſt Ciceronis filij, & gratulatur patri de tali filio, & ſtudioſo, & moribus honeſtis prædito. in fine epiſtolæ dicit ſe uerſus quoſdam in Cæſarem ſcripſiſſe more Lucilij.

unus ex percuſſoribus Cæſaris. ep.28 l.10

C. TREBONIVS S.D. M. CICERONI. 16

SI uales,bene eſt. Athenas ueni ad XI.kal.Iun.atque ibi,qd' maxime optabam,uidi filium tuum, deditum optimis ſtudiis, ſummaq; modeſtiæ fama. qua ex re quantam uoluptatẽ ceperim, ſcire potes, etiã me tacente.nõ.n.neſcis,quanti te faciã,& q̃ pro noſtro ueterrimo,uerißimoq; amore oĩbus tuis etiã minimis cõmodis,non modo tanto bono,gaudeam. Noli putare,mi Cicero,me hoc aurib'tuis dare nihil adoleſcẽte tuo, atq;adeo noſtro, (nihil.n.mihi a te põt eſſe ſeiunctũ) aut amabilius oĩb' iis, q Athenis ſunt,eſt,aut ſtudioſius earum artiũ quas tu maxime amas,hoc eſt optimarum.itaq; tibi, qd' uere facere poſſum, libenter quoq; gratulor,nec minus etiã nobis;ꝙ eũ,quem neceſſe erat diligere qualiſcunq; eſſet,talem habemus,ut libẽter quoq; diligamus. qui cũ mihi in ſermone iniecißet,ſe uelle Aſiam uiſere; non modo inuitatus,ſed etiã rogatus eſt a me,ut id potißimũ, nobis obtinentib' ꝓuinciam, faceret. cui nos & caritate, & amore tuum officiũ p̃ſtaturos, nõ debes dubitare. illud quoq; erit nobis curæ ut *Cratippus una cũ eo ſit;ne putes in Aſia feriatum illum ab iis ſtudiiś, in q̃ tua cohortatione incitatẽ futurũ. nam illum paratũ,ut uideo,& ingreſſum pleno *gradu,cohortari nõ intermittemus, quo in dies lõgius, diſcendo, exercẽdoq; ſe, procedat. Vos qd ageretis in rep.cũ has literas dabã,non ſciebã audiebam q̃dã turbulenta: q̃ ſcilicet cupio eſſe falſa;ut aliqñ otioſa libertate fruamur:qd' uel minime adhuc mihi cõtigit.ego tñ,nactus in nauigatione noſtra puſillũ laxamenti, cõcinnaui tibi munuſculũ ex inſtituto meo; & dictũ,cum magno noſtro honore a te dictum, cõcluſi,& tibi infra ſubſcripſi. in quib' uerſiculis ſi tibi qbuſdã uerbis *αἰσχρορρημονέστερος uidebor:turpitudo ꝑſonæ eius,in quam liberius inuehimur, nos uindicabit.ignoſces etiã iracũdiæ noſtræ,q̃ iuſta eſt in eiuſmodi & hoĩes,& ciues. deinde,q magis hoc Lucilio licuerit aſſumere libertatis q̃ nobis ẽ cũ, etiã ſi odio par fuerit in eos, quos læſit, tñ certe non magis dignos habuerit, in quos tãta libertate uerborum incurreret. Tu, ſicut mihi pollicitus es, adiunges me quamprimum ad tuos ſermones. nãq; illud non dubito,quin,ſi quid de interitu Cæſaris ſcribas,nõ patiaris me minimam partem & rei,& amoris tui ferre. Vale, & matrem, meoſq; tibi commendatos habe. D. VIII. kal. Iun. Athenis.

Peripatetica doctrina clarus. ep. 21 lib 16. de off. lib 1. & 3.

uide Vegetium de pleno gradu militũ, l.1. c.9 et Sall. in Iug. 76.

.i.liberior i loquendo.

RVBER. Athenas) Cum, occiſo Cęſare, eius pcuſſores in uarias prouincias,quæ ex ſenatuſconſulto ei decretæ fuerant,proficiſcerentur; Trebonius,Aſiam petens,cum iter p Athenas faceret, ubi M Cicero, Ciceronis filius, ſub Cratippo, philoſophorum eius ætatis principe,philoſophiæ operam dabat,ſcribit ad Cic.ſe uidiſſe eius filium,quem ſummopere laudat,ꝙ & optimis ſtudiis deditus eſſet,ut eum oẽs ualde modeſtum p̃dicarent quo de re ei gratulatur. Deinde dicit, ꝙ cum quibuſdam coniecturis intellexiſſet,eum cupidum uiſendi Aſiam,inuitauit eum,& hortatus eſt, ut id faceret interea,dum ipſe Trebonius ei prouinciæ pręeſſet: ſe enim habiturum eum loco filij,curaturumque,ut & Cratippus una iret, ne interea tempus amitteret. Deinde dicit ſe audiuiſſe quædam turbulenta fuiſſe in urbe,quæ falſa eſſe cupit. Poſtremo dicit ſe quibuſdam uerſiculis, inſcriptis ad Cic inuectum eſſe in Cęſarem imitatione Lucilij,ſatyrici poetæ,cum ipſe habeat multo iuſtiorem cãm inuehendi libere in Cęſarem,oppreſſorẽ ꝓpriæ patriæ,q̃ ille in quoſdam ciues,aliquo ſcelere pollutos: rogatq; ut eum inſerat ſermonibus ſuis & ſcriptis, ſicut ei pollicitus eſt. [Quod) quam rem.ſ.uidere filium tuum deditũ optimis ſtudiis. [Summa fama) pro ſummæ famæ,ablatiuus ꝓ genitiuo.i.de quo oẽs optime loquuntur eſſe modeſtiſſimũ. duo aũt dixit in eo fuiſſe, q̃ maxime probantur in adoleſcente ſtudium bonarum artium. & modeſtiam. [Non modo) ꝓ nedũ. [Dare auribus t.) demulcere aures tuas,tibi aſſentiri. [Atq; adeo noſtro] quaſi quædam correctio. [Nihil) ratio quare dixerit noſtro. [Seiunctum) ſeparatum, qd' non ſit utriuſque. nã amicorum oĩa cõĩa. [Neceſſe erat) quia cum te diligam,neceſſe erat res tuas qualeſcũq; diligere. [Iniecißet) latenter ſignificaſſet. [In ſermone) inter loquendum. [Nobis obtinentibus).i.dum ego præeſſem illi prouinciæ. [Tuum) paternum. [Feriatum) otioſum. nam ferias antiqui feſta uacabant, [Ingreſſum) q iam incepit. [Pleno gradu) .i.citato greſſu.tranſlatio ſumpta a uiatoribus,uel ab equis. [Procedat longius) ꝓgrediatur ulterius ad maiora. [Turbulenta) credo intelligendum de M Ant.q cum primum oſtendiſſet ſe defenſorem libertatis,poſtea concitauit populum contra interfectores, ut ſępius ſupra diximus. [Otioſa) quieta,pacifica. [Quod) ut fruamur otioſa libertate. [Laxamenti) recreationis. [Concinnaui) compoſui,confeci. dicitur autem concinnare nona cano,quia non poſſet geminare: ſed a cõ & cinno.quod erat potionis genus, ex multis liquoribus confectum. [Tibi) ad te. [αἰσχρορρημονέστερος) .i.turpior, petulantior. nam αἰσχρημονῶ.i.turpiter & inhoneſte ago ſignificat. alius codex habebat ἐριέστερος quod ſignificat ſiniſterior. [Nos uindicabit) nos excuſabit & liberabit a reprehenſione. [Et ciues) q cum debeant tueri libertatem patriæ, eam opprimunt. [Deinde) alia probatio licentię ſuæ loci ab exemplo. [Qui) unde, qua cauſa, ut Horat. Qui fit Mœcenas. [In eos,quos lęſit) carmine ſuo,ut Lupum.& Mucium,& alios,ex primoribus urbis.de quo Perſius, Secuit Lucilius urbem Te, Lupe,te,Muci,& genuinũ fregit in illis.fuit aũt ex Auruncis, qui & Auſonij dicunt. populi Italiæ, ut exponit Seruius ſuper illud Virgilij, Auruncęq; manus. & primus ſcripſit ſatyram apud Latinos,ut oſtẽdit Horatius in ſer. & Iuuenalis, Cur tñ hoc potius libeat decurrere campo, Per quem magnus equos Auruncę flexit alumnus? [Incurreret) inueheret, impetum faceret oratione ſua. [Ferre) habere, nominando me & immiſcendo me ei conſilio. [Rei) cędis Cęſaris.cuius fuerim conſcius.

ASCEN. SI uales &c.) Trebonius poſt cædem Cęſaris ex decreto Aſiã petens uidit Athenis Ciceronem, Ciceronis filium, philoſophantem ſub Cratippo, ut in principio officiorum meminit Cicero. Eum ergo ſibi uiſum laudat, dicitq; inuitaſſe ad Aſiam ſecum uiſendam: tum dicit ſe audiſſe turbulenta ad urbem,ſeq; inuectum in Cæſarem. Ordo eſt. Si uales, bene eſt. ego ueni Athenas ad XI.cal.Iun. atq; qd' optabam maxime, ibi uidi filium tuum.ſ.M. Ciceronem deditũ optimis ſtudiis,& ſumma fama modeſtię.i.moderatæ uitæ. Qua ex re tu potes ſcire,etiam me tacente,quantã uoluptatem ceperim. Non.n.neſcis.i.qa bene ſcis,quanti faciam.i.ęſtimẽ te, & q̃.i.quantum gaudeam ꝓ noſtro ueterrimo & uerißimo amore.i.pp uetuſtiſſimum & uerißimum amorẽ noſtrum. Qd' nunc dicitur uetus,olim dicebatur ueter.quo circa in ablatiuo proprie tñ facit uetere,& in plurali uetera,unde etiam ſuperlatiuum ueterrimus. oĩbus cõmodis tuis etiam minimis,non modo.i.ne dũ tanto bono,quãtum eſt habere filium talẽ. Vbi notandum nos etiã alienis gaudere bonis,p̃ſertim dum ea noſtra cẽſemus. o Cicero noli putare me dare hoc aurib' tuis.i.tibi blandiri dicendo qd' libenter audias. Nihil eſt aut amabilius oĩb' iis, qui ſunt Athenis, aut ſtudioſius earum artiũ quas amas maxime, hoc eſt optimarum, adoleſcẽte tuo atq; adeo.i.oĩno noſtro.i.nobis cõmuni. Nihil.n.poteſt eſſe ſeiunctum.i.diuiſum mihi a te,qa amicorum omnia ſunt cõmunia. itaq; quod poſſum facere uere, gratulor quoque.i.etiam libenter tibi, nec etiam minus gratulor nobis.ſ.ambobus, quòd habemus eum.ſ.filium tuum, quem neceſſe erat diligere, qualiſcunque eſſet, habemus, dico,talem, ut diligamus quoque.i.etiam libenter. Qui cum iniecißet mihi in

ſermone

sermone.i.inter loquendum dixisset se uelle uisere Asiam, non modo inuitatus, sed etiam rogatus est a me, ut faceret id potissimum nobis obtinentibus prouinciam.s.Asiam. cui non debea dubitare nos præstaturos & caritate & amore officium tuum.i.paternum. Illud quoque erit nobis curæ, ut Cratippus.s.præceptor eius sit unà.i.simul, cum eo, ne putes illum futurum feriatum.i. otiosum in Asia, in iis studiis iu.i.ad quæ, incitatur cohortatione tua. Nam nos non intermittemus cohortari illum paratum, ut uideo, & ingressum.s.ad dicta studia pleno gressu.i.qui tam multū processit aut ꝑfecit, quo.i.ut procedat in dies longius, discedēdo & exercendo se. Ego non sciebam, q̄d uos ageretis in rep. cū dabam has literas. Ego audiebam q̄dam turbulenta, quæ.s.cupio esse falsa, ut fruamur aliq̄n.i.tandem libertate, otiose.i.sine negotio belli. quod contigit mihi adhuc uel.i.ēt minime. Ego tñ nactus in nauigatione nostra.i.dum essem in naui, pusillum.i.modicum laxamenti.i.recreationis & relaxationis, concinnaui.i.composui tibi.i.ad honorem tuum munusculum.i.paruum munus literarū.s.ex instituto.i.more & studio meo, & conclusi.i.in fine posui, dictum.i.elegās uerbū dictum.i.ꝓnunciatum a te, cū magno honore nostro, & subscripsi.i.assensum præbui tibi infra.i.ab inferiori parte, hoc est subsequenter. In quibus uerbis si uideor tibi ἀσωμοτέρος.i.inuerecundior, aut turpior. nam ἄσεμνος dicitur turpis, ἀσέμνος inuerecundus aut turpis. turpitudo personæ in q̃ iniūchimur liberius.i.nimis libere, uindicabit nos.s.a rephensione digna. Tu ignosces ēt iracundiæ nostræ, q̃ iusta est in eiuscemodi & homines & ciues. deinde quid.i.cur, nisi est legendū q, licuerit magis Lucilio.s.satyrico, assumere hoc libertatis ut a pte uitiosos taxet, cum ēt si.i.quamuis fuerit par.i.æqualis mihi sup. odio in eos quos læsit, tñ certe non habuit magis dignos, in quos incurreret tanta libertate uerborum, sup q̃ ego. tu adiunges me q̃primum.i.ualde cito ad sermones tuos.i.ad scripta tua sicut pollicitus es mihi. Nanque ego nō dubito illud, quin si q̄d scribas de interitu Cæsaris, nō patiaris me ferre minimā partem & rei.i facti, uidelicet cedis Cęsaris, & amoris tui. Vale, & habe matrem & meos.s.domesticos commendatos tibi. Data &c.

ARG. *Varia scribit, de rumoribus e Syria allatis, de ciuitatis otio, de Oratore a se scripto, de suo studio in Cornificium. is autem Syriam regebat, ut infra patet.*

CIC. S. D. Q. CORNIFICIO COLLEGAE. 17

collega Ciceronis s in augurata.

GRata mihi uehementer est memoria nostri tua, quam significasti literis: quam ut conserues, non quò de tua constantia dubitem, sed, quia *mos est ita rogandi, rogo. Ex Syria nobis tumultuosiora quædam nunciata sunt: quæ, quia tibi sunt propiora, quàm nobis, tua me causa magis mouent, quàm mea. Romæ summum otium est, sed ita, ut malis salubre aliquod, & honestum negotium: quod spero fore, quia uideo id *curæ esse Cæsari. Me scito, dum tu absis, quasi occasionem quandam, & licentiam nactum, scribere audacius, & cetera quidē fortasse, quæ etiam tu concederes: sed proxime scripsi de optimo genere dicendi: in quo sæpe suspicatus sum te a iudicio nostro, sic scilicet, ut *doctum hominem a non indocto, paululum diffidere. huic tu libro maxime uelim ex animo, si minus, gratiæ causa suffragere. dicam tuis, ut eū, si uelint, describant, ad teq; mittant. puto enim, etiamsi rem minus probabis, tñ in ista solitudine, quidquid a me profectum sit, iucundum tibi fore. Quod mihi existimationem tuam, dignitatemq; commendas: facis tu quidem omnium more: sed uelim sic existimes, me cum amori, quem inter nos mutuum esse intelligam, plurimum tribuere, tum de summo ingenio, & de optimis tuis studiis, & de spe amplissimæ dignitatis ita iudicare, ut neminem tibi anteponam, comparem paucos. Vale.

uide idē ep. 29. l. 11.

correctionē reip. Cæsar cogitauit.

scripsit Cornificius de arte rhetorica. Quintil. l. 3. & alibi.

GRata est) Post uictum Pompeium cum Cæsar rerū potiretur, Cornificius, uir doctissimus, & præcipue in poeticis clarus, Libyæ præpositus fuit. cui etiam pręfuit post mortem Cæsaris, ut quibusdam epistolis infra uidebimus. cum igitur scripsisset ad Cic. dicit Cicero sibi gratum esse, quòd ex suis literis cognouit eum sui memorem esse, & se ab eo amari. rogat autem eum ut pergat. Deinde, cum audiuisset quosdam tumultus fuisse in Syria, dicit se magis timuisse eius causa, q̃ sua: ostenditq; otium esse Romæ non satis honestū, Cęsare omnia faciente non solum pro libidine sua, uerum etiam arbitrio eorum, quos habuit adiutores suæ uictoriæ. Postea monet eum sese scripsisse librum de optimo genere dicendi: cui rogat ut faueat ex animo: pollicetur q; se daturum exemplum ipsius libri domesticis Cornificij, ut illum transcribant, & ad eum mittant. Postremo declarat, quam opinionem habeat de eius ingenio, studiis optimis, & dignitate. [Memoria nostri) quam de nobis habes. [De constantia) quin perseueres. [Propiora) propinquiora. quia Syria uicinior est Lybiæ, q̃ Romę. eum aūt præfuisse Lybiæ ostendit Apppianus, & infra epistola, quæ incipit, C. Anitius. [Salubre) utile.i.ita ut melius esset habere aliquod honestum & utile negotium & laborem q̃ tale otium, quod est contra dignitatem nostram. [Malis) pro malit aliquis. secunda persona, pro tertia eleganter posita, ut sæpius diximus. [Occasionem) quia nihil aliud habeo quod curē. [De optimo genere dicendi) quod opus inscribitur ad Brutum elegātissimum, & utilissimum, ut titulus ipse declarat. [A non indocto) .i.a me non indocto. uitauit arrogantiā, & tum modeste de se locutus est, ut neq; doctū, neq; indoctum se diceret. [Suffragere) faueas. [Causa gratiæ) quia non sit tibi gratus, neque placeat. [Rem) opus ipsum. [Quidquid) qualecūq; sit. [Omnium more) quia oēs solent ita facere, etiā si non dubitent de amicis suis. [De spe amplissimæ dignitatis) quòd sis futurus multo maior q̃ es.

HVBER.

GRata &c.) Cęsare rerum potito Cornificius, uir in poetica clarus, Lybiæ præpositus, illi etiam post necem Cęsaris præfuit: q eum scripsisset ad Cic. rescribit Cicero, sibi gratum esse quòd sui memorem oñdat, timuisse illi tumultum ortū in Syria, otium honestum esse Romæ, seque scripsisse de optimo genere dicendi. quod ut laudet eius ingeniū mirat. Ordo est. Memoria tua nostri.i.quam habes de nobis, est mihi grata uehementer, quam.s.memoriam significasti literis, quam rogo ut conserues, non ꝙ.i.quia dubitem de constantia tua, sed quia mos est rogandi ita. Quædam sunt nunciata nobis ex Syria tumultuosiora.i.q̃ uelimus, aut aliquantulū tumultuosa. quæ qa sunt ꝓpiora .i.uiciniora tibi, q̃ nobis, mouent.i.timore afficiunt, me magis cā tua, quàm mea. Summum otium est Romę, sed ita, ut malis.i. magis uelis aliquod negotium salubre.s.patriæ & honestum, qd' spero fore.i.futurum breui quia uideo.i.considero id esse Cæsari .i.Iulio curę. Scito me dum.i.interea dū tu absis.s.ab urbe quasi nactum occasionem quandam & licentiam scribere audacius q̃.s. si adesses. unde innuit se eum uereri. docuerat.n. Cornificius publice literas, & sunt qui eius putent ad Herennium libros rhetoricorum, qui Cic. ascribuntur, & quidem fortasse, sup. scribere audacius cetera, quæ etiam tu.s.publicus censor, concederes: sed scripsi proxime de optimo genere dicendi, in quo.s.opere ego suspicatus sum sæpe te diffidere.i.diuersum esse & dissentire, paululum maxime.i.præcipue ex animo.i.uero iudicio, si minus.i.si non sup. possis id facere, causa gratiæ.i.beneuolentię tuæ in me. Ego dicam tuis.s.ministris & seruis, ut describant.i.de meo scribant, si uelint eum.s.librum. & mittant.s.eum ad te. Puto.n.ēt si.i.quanquam minus.i.non satis probabis rem.i.opus ipsum, tamen iucundum fore tibi quidquid profectum.i.ortum sit a me, in ista solicitudine. Quod tu commendas mihi æstimationem & dignitatem tuam, tu quidem facis sup. id more omnium.s.qui absunt a patria. Sed uelim sup. ut æstimes sic, me cum.s.ita sit quòd tribuam plurimū amori quę intelligam esse mutuum inter nos, tū .s.multo magis est, me iudicare de summo ingenio.s.tuo, de optimis studiis tuis & de spe amplissimę dignitatis.s.quam consecuturū speramus, ita ut neminem anteponam tibi, & comparem.i. comparandos & similes quodammodo putem paucos.

ASCEN.

IN ista solitudine) solitudine potius, quam solicitudine, e trib' antiquis libris, & e sensu legendum putaui. dixit enim, solitudine, pro summo otio: quod apertius sequenti epistola. Etsi, inquit, periniquo patiebar animo te a me digredi: tamen eo tēpore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere.

PAVL. MAN.

ARG. *Purgat se de infrequentia literarum: prudentiam Cornificij, grauitatēq; laudat: præsentem reip statum accusat, cū Cæsaris excusatione.*

CIC.

CIC. S. D. CORNIFICIO COLLEGAE. 18

Qvod extremum fuit in epistola, quam à te proxime accepi, ad id primum respondebo. animaduerti enim hoc uos magnos oratores facere nonnunquam. Epistolas requiris meas. ego autem nunquam, cum mihi denuntiatum esset a tuis ire aliquem, non dedi. Quod mihi uideor ex tuis literis intelligere, te nihil cōmissurum esse temere, nec ante, quàm scisses, quò iste nescio qui *Cæcilius Bassus erumperet, quidquam certi constiturū: id ego & speraram prudentia tua fretus; &, ut confiderē, fecerunt tuæ grauissimæ literæ. idq; ut facias quamsæpissime, ut, & quid tu agas, & quid agatur, scire possim, & etiā quid acturus sis, ualde te rogo. Etsi periniquo patiebar animo te a me digredi: tamē eo tempore me consolabar, quod & in summum otium te ire arbitrabar, & ab impendentibus magnis negotiis discedere. utrūque contra accidit. istic enim *bellum est exortum, hic pax consecuta, sed eiusmodi pax, in qua, si adesses, multa te non delectarent, ea ramen, quæ ne ipsum Cæsarem quidem delectent. BELLORVM enim ciuilium ij semper exitus sunt, ut non ea solum fiant, quæ uelit uictor, sed etiam ut iis mos gerēdus sit, quibus adiutoribus parta sit uictoria. equidem sic iā obdurui, ut ludis Cæsaris nostri æquissimo animo uiderem T. *Plācum, audirē Laberij, & Publij poemata. nihil tā deesse scito, quàm qcū hæc familiariter, doctéq; rideam. is tu eris, si quamprimum ueneris. quod ut facias, non mea solum, sed etiam tua interesse arbitror. Vale.

epist. 11. & 12. Dio lib. 47. et Strabo l. 16.

Dio l. 47.

Plācū Bursam, a Cæsare restitutum. ep. 2. lib. 7.

HVBER. Qvod extremum) Rñsiua est hæc epistola, in qua primum se excusat Cicero apud Cornificium, requirentem eius literas, quòd nunquam prætermisit aliquem, quem sciret ad eum' iturum, cui literas non dederit. Deinde dicit, quid ea eius prudentia sperarit eum facturum. Postea uero, quod etiam in superiori epistola fecit, dánat otium, quod erat in urbe Roma, quod sit contra dignitatem: optatque ipsum Cornificium adesse, quocum ridere possit, quæ in urbe fiūt. [Facere hoc) ut mutaris ordinem, & rñdeatis primū iis, quæ erāt extrema in epistola amici. [Vos) assentat ei. Fuit autē Cornificius & orator, & poeta, ut Ouid. memorat. [Ego aūt) ordo est. ego aūt nunq̄ nō dedi, cū esset denūtiatum mihi a tuis aliquē ad te ire. [Quod) rñdet ad aliā partem epistolæ Cornificij. quia dixerat se fore cautum, nec quidq̄ temere & inconsiderate facturum. qd' Cicero se semp sperare dicit, fretum eius prudentia. [Quò erumperet) quò euaderet, quorsum conatus suos dirigeret. [Iste nescio qui) cum contēptu dixit. [Cęcilius Bassus) hic erat in Syria, ut supra uisum est. coniicimus ante eū aliqd conatū esse contra Cornificium. Etsi) Nunc damnat otium urbis. [Digredi) discedere eo tempore, cum discedebas. [Impendentibus) imminentibus, ut arbitrabar, iis, qui remanserunt in urbe. [Contra) aliter atque arbitratus sum. [Istic) declarat quare utrunque contra acciderit. [Istic) in ꝓuincia tua. quia Sextius, qui Libyę, quæ noua dicitur, præfectus erat, Cornificium ex ueteri Libya expellere conabatur, ut scribit App. l. 4. apud quē uide plura de his bellis. [Ne ipsū q̄dē Cæsarē) auctorē huius pacis. [Obdurui) assuefactus sum, &, ut ita dicā, callū feci. [T. Plācū) hūc intelligimus histrionem egisse. [Laberij & Publij) hi mimographi fuerūt, ut alio loco diximus de Laberio. fuit aūt eques R. [Tā deesse mihi) tā desiderari a me. [Docte) sine scurrilitate, ingenuis scōmatib⁹. [Is) qcū rideam.

ASCEN. Qvod extremum &c.) Excusat se primo q̄ Cornificius lr̄as a se non acceperit, cum nullum, qui eas ferret, ꝓtermiserit. damnat otium urbis, ut quod putat contra dignitatem suam: mallet. n. in rep. florere. Optatq; ipsum Cornificium adesse, qcū ridere possit q̄ in urbe fiant. Ordo est. Ego rñdebo primū ad id quod fuit extremū. i. ultimum in ea epistola, quam accepi proxime a te. Ego. n. animaduerti uos magnos oratores facere hoc. i. rñdere primum extremo loco dictis aut obiectis. Incipiēs aūt rñdere dicit. Tu reqris nōnunq̄. i. interdum epistolas meas, hoc est accusas q̄ nō scripserim ad te. Ego aūt nunq̄ non dedi. i. semp dedi, cū denuntiatum esset mihi aliquem a tuis. i. tuorū ire. i. proficisci. s. a me ad te. Quod uideor itelligere ex lr̄is tuis, te nihil cōmissurū. i. facturū esse temere. i. incōsiderate, nec cōstituturū qdq̄ certi. i. firmi ꝓpositi anteq̄ scisses. i. sciuisses, quò. i. in quā partem iste nescio qui. uulgarius diceretur, nescio qs, & ita innuitur contēnendus. Cæcilius Bassus erūperet. i. diu celatum ac tectum cōsilium suum tandē ut reuelaret. ego, &. i. simul, sperarē id. i. te ita facturū, fretus. i. cōfisus & adiutus prudētia tua, & literę tuę gratissimæ mihi fecerunt, ut confiderem s. te id facturū. Et ego rogo te ualde ut facias q̄ sępissime. i. frequētissime, id, ut possim scire, & . i. simul, qd agas, & qd agatur. s. ab aliis, & etiam quid sis acturus. Etsi). i. q̄q̄ patiebar animo periniquo te digredi a me: tamen ego consolabar eo tpe me quòd arbitrabar te ire & in summum otiū, & discedere ab magnis negotiis impēdentib⁹. i. imminētib⁹. Vtrūque accidit contra. s. opinionem meam. Bellum enim est exortū istic. i. ubi tu es, & pax est cōsecuta hic, sed in pax hm̄ōi, in qua si adesses, multa non delectarent te, tn̄. i. sed ea, quæ ne quidem . i. non saltem, delectant Cæs. ipsum. s. caput rei. Bellorum &c. probat assumptum dicens. Enim. i. quia, hi. i. hm̄ōi sunt semper exitus bellorum ciuilium, ut non solum ea, quę uictor uelit, fiant, sed etiam ut mos gerendus sit. i. ut obsequendum sit iis, quibus adiutoribus uictoria sit parta. i. acquisita. Eqdem. i. ego quidem, obdurui. i. in uidendis rebus inuisis sic animū obdurui, ut uiderem iā animo æquissimo ludos Cæs. nostri. i. quos Cæs. uictor agendos curat, & ut uiderem. s. agentem Titum Plancum. i. histrionem, aut audirem T. Plancum. s. poetam, & poemata Laberij & Publij qui sunt mimographi. Et scito nihil tam deesse mihi, quam supp. aliquem, quicum. i. cum quo, ego rideam hæc familiariter & docte. i. ex iudicio arguto. Tu eris is. s. quicum ridebo, si ueneris quamprimum. i. ualde cito. quod ut facias, ego arbitror interesse. i. in te esse non solum mea, sed etiam tua.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gaudere se dicit, Syriam Cornificio a Cæsare aßignatam: petitque, ut de omnibus rebus eum certiorem faciat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 19

Libentissime legi tuas literas: in quibus iucundissimum mihi fuit, quòd cognoui meas tibi redditas esse. non enim dubitabam, quin eas libenter lecturus esses: uerebar, ut redderentur. Bellum, quod est in Syria, Syriamq; prouinciam tibi tributā esse a Cæsare, ex tuis literis cognoui. eandem rē tibi uolo bene, & feliciter euenire. quod ita fore cōfido, fretus & industria, & prudentia tua. Sed de Parthici belli suspicione quod scribis, sane me commouit. quantum copiarum haberes, cum ipse cōiectura consequi poteram, tum ex tuis literis cognoui. itaque opto, ne se illa gens moueat hoc tempore, dum ad te legiones ex perducantur, quas audio duci. quod si pares copias ad confligendum non habebis; non te fugiet uti consilio M. *Bibuli, qui se opido munitissimo, & copiosissimo tamdiu tenuit, quamdiu in prouincia Parthi fuerunt. Sed hæc melius ex re, & ex tempore constitues. mihi quidem usque curæ erit, quid agas, dum, quid egeris, sciero. Literas ad te nūquam habui cui darem, quin dederim. a te, ut idē facias, peto, in primisque, ut ita ad tuos scribas, ut me tuum sciant esse. Vale.

qui, dū ualidus hostes in Syria fuit, eodem porta non exiit. lit. ad Att. l. 6. ep. 8.

HVBER. Libentissime) Cum Cæsar præfecisset Cornificium Syriæ, in eaq; timeretur, aut certe iam esset bellū, optat Cicero eam rē illi feliciter euenire. postea uero contra bellum Parthicum monet, quomodo agere debeat: ostenditq; se cupidum esse scire, qd egerit. [Volo) cupio. [Quod) ut tibi bene & feliciter eueniat. [Fretus) confisus. [De suspicione belli Parthici) scripserat. n. se suspicari Parthos moturos esse bellum. [Cum) id est, &. [Illa gens) Parthorum.

Parthorum.[Dum) donec.[Pares)æquales Parthis.[Vti consilio M. Bibuli).i.facere,sicut fecit Bib.[Oppido munitissimo) Antiochia, cum præfuisset Syriæ, ut uisum est lib.2. [In prouincia) in Syria. expulit autem eos Cassius,ut uisum est. [Ex te) ut uidebis rem indigere cōsilio.[Cōstitues)cōsiliū capies.[Vsq;)semper,assidue. [Idem facias) ut des ad me literas oīb⁹,quib⁹ dare poteris.

ASCEN. LIbentissime legi tuas literas, &c.) Cum Cęsar præfecisset Cornificium Syriæ, & in ea bellum timeretur, aut iam esset, optat Cicero eam rem illi feliciter euenire. postea uero contra bellum Parthicum monet quomodo agere debeat:ostēditque se cupere scire, quid ille hactenus egerit. Ordo est. Ego legi libētissime literas tuas, in qbus fuit mihi iucundissimum q̄ cognoui meas.s.literas esse redditas tibi. Nō.n.dubitabam quin esses lecturus eas libenter,uerebar.i.formidabam, ne redderentur .s.tibi. Ego cognoui ex literis tuis bellū,quod est in Syria,& Syriam prouinciam esse tributam tibi a Cæsare. Ego uolo.i.opto eandem rem.s.belli & prouinciæ administrationem euenire tibi bene & feliciter. Quod confido fore.i.futurum,ita fretus.i.cōfisus & industria & prudentia tua. Sed quod scribis de suspicione belli Parthici.s.quod instare scribis, cōmouit me sane.i.multum, quia supp.cum.s.ita sit,q̄ ipse.i.per me ipsum, poteram conseq.i. cognoscere, coniectura.i.per coniecturam,tum.i.multo apertius cognoui ex literis tuis. Itaq; opto ne.i.ut nō,ut illa gēs.s.Parthica, non moueat se hoc tēpore, dū.i.donec eæ legiones, quas audio duci.i.adduci.i.deligi,perducantur ad te. Quòd si non habebis copias pares.i.satis magnas ad confligendum, non fugiet te .i.memineris, uti consilio M. Bibuli, qui retinuit se oppido munitissimo, & copiosissimo tandiu,quandiu Parthi fuerunt in prouincia.Sed tu constitues hoc.i.quid de hoc sit faciendum,melius ex te.i.ex dispositione negotij, & ex tempore.i.qualitate temporis. Quidem.i.certe,quid agas,erit mihi curæ usque.s.illud tempus,dum sciero quidquid egeris. Nunquam habuit cui darem literas ad te,quin dederim.Peto a te ut facias idem.i.simile.Et suppeto in primis ut scribas ad tuos ita, ut sentiant me esse tuum.

ARG. Iocatur, quia Cornificius Sinuessanæ uillæ hospitio uti noluerat: & crebras ab eo literas petit.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 20.

GRatæ mihi tuæ literæ, nisi q̄ Sinuessanum diuersoriolum contempsisti.quam quidem contumeliā uilla pusilla iniquo animo feret, nisi in Cumano, & Pompeiano reddideris *πάντα περὶ πάντων. sic igitur facies; meq; amabis, & scripto aliquo lacesses.ego enim respondere facilius possum, q̄ prouocare. q̄ si,ut *es,cessabis: lacessam; nec tua ignauia etiam *inertiam afferet. Plura otiosus, hæc, cum essem in senatu, exaraui.. Vale.

idem ep.17 lib.15.

quæ tua cō suetudo est. ep.50. l.8.

HVBER. GRatæ) Cum proficisceretur Cornificius p Campaniam, noluit diuertere in Sinuessanam uillā Ciceronis quare Cicero iocans dicit uillam suam parnam non passuram hanc iniuriam, nisi recompensauerit omnia in Cumano & Pompeiano. Postremo rogat Cornificium,ut se literis lacessat: se enim facilius posse rn̄dere,q̄ prouocare p̄p occupationes:sed si fuerit ignauus in scribendo,se ultro eum p̄uocaturū, ne & ipse iners fiat. [Diuersoriolum) hospitiolū. [Sinuessanū) qđ est in agro Sinuessano.est aūt Sinuessa ciuitas mediterranea Cāpaniæ,uino satis abundans, qđ Sinuessanum dr.[Villa pusilla) s.Sinuessanū [Cumano & Pōpeiano) uillis meis.de Cumano alio loco diximus plenius.[πάντα περὶ πάντων).i.omnia de omnib⁹.est aūt prouerbialiter dictū .i.nisi de oibus & singulis, in quibus defecisti in Sinuessano, satisfacias in Cumano & Pompeiano, quò uelim diuertas. [Lacesses)prouocabis ad scribendum.[Vt es).s.cessator,uel piger.[Inertiam).s.mihi.[Plura)scribam.[Exaraui) scripsi.sed scribere est etiam ex ingenio facere, exarare uero tantum figuras literarum facere.quasi ergo hęc non sit epistola,dixit,exaraui,& nō,scripsi.

ASCEN. GRatę &c.) Iocatur quòd in uillam suā non diuerterit, & ad scribendū inuitant dicens, Literæ tuę fuerunt gratæ mihi, nisi quòd contempsisti diuersoriolum Sinuessanum.i.quod habeo Sinuessæ. Quam quidem contumeliam uilla.i.domus mea rustica pusilla.i.exigua feret iniquo animo .alludit ad pauperes q se contēni ægre ferunt. nisi reddideris.i.sis redditurus in Cumano & Pompeiano; supp. diuersoriis meis, πάντα.i.omnia περὶ.i.

de,πάντων.i.oīb⁹.Tu igit facies sic, amabis me,& lacesses.i.p̄uocabis aliquo scripto.Ego.n.possum facilius rōdere,quam p̄uocare. Quòd si cessabis,ut es.s.tardus ad scribendum,ego lacessam.i. prouocabo, ne ignauia tua afferat & sup.mihi inertiā. Plura supscribam otiosus, ego exaraui.i.scripsi hæc, cum essem in senatu.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendat Anicium Cornificio: petitque, ut eius negotia, & dignitatem adiuuet.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 21

C. Anicius, familiaris meus,uir omnibus reb⁹ ornatus, negotiorum suorum causa legatus est in Africam, *legatione libera. eum, uelim, rebus omnibus adiuues; operamq; des, ut quamcommodissime sua negotia conficiat. in primisque,quod ei carissimum est,dignitatem eius tibi cōmendo: idq; a te peto, quod ipse in prouincia facere sum solitus non rogatus, ut omnibus senatoribus lictores darē: quod idem, acceperam, & cognoueram, a summis uiris factitatum. hoc igitur mi Cornifici facies: ceterisque rebus omnibus eius dignitati, reique, si me amas, consules. id erit mihi gratissimum. Da operam, ut ualeas.

quæ senatorib⁹ ad sua negotia p̄ficiscentibus concedebatur.ad Attic.l.2.ep.18.& ep.12.l.15.

HVBER. C. Anicius) Cōmendat Cic.hac epistola Cornificio,præfecto Africæ, C. Anicium, familiarē suum, proficiscentem legatum in eam prouinciam propter negocia quędam sua. Rogat autem Cornificiū, ut eum omnibus rebus adiuuet, ut possit negotia sua commodissime conficere.deinde cōmendat ēt eius dignitatē,rogās,ut ei lictores det:qđ se sua spōte facere consuetū esse dicit, cū p̄fuisset Ciliciæ,qa intellexerat summos uiros id fecisse.[Oībus rebus) uirtutibus, doctrina,ingenio,nobilitate.& ceteris similibus. [Libera) larga, quia non est p̄ęscriptum tm̄ unū negotium agendum, sed quidquid necesse fuerit in prouincia. [Non rogatus) sponte mea. [Acceperam)intellexeram.[Facies) hoc) ut des ei lictores. de qua dictione alio loco plene dictū est.

ASCEN. CAius) Cōmendat Cornificio,p̄fecto Africę, C. Anicium familiarem suū,dicens, C. Anicius,familiaris meus,ornatus oībus rebus, legatus est in Africam legatione libera, quia causa negotioꝝ suoꝝ, non publicoꝝ. Velim adiuues eum rebus oibus; et des operam, ut conficiat.i.perficiat negotia sua, q̄ cōmodissime.& in primis cōmendo tibi dignitatē eius, quod.s.eā esse cōmēdatam est ei carissimum. Et peto a te id, quod ipse.i.ego solitus sum facere in prouincia non rogatus, ut darem.i.solitus sum dare lictores.i.ministros publicos oibus senatoribus senatorij ordinis uiris, q̄.i.quia acceperam idem.s.beneficium.s.ab aliis, & cognoueram id factitatum.i.frequenter factum a summis uiris. Tu igitur o mi Cornifici facies hoc q̄ consules.i.prouidebis & proderis, ceteris rebus eius, omnibus, & dignitati & rei eius, si amas me.id erit gratissimum mihi.da operam, ut ualeas.

ARG. Narrat de statu reip. post Cæsaris mortem: hortaturq; Cornificium, ut prouinciam retineat in potestate reip.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 22

NOs hic cum homine gladiatore, omnium nequissimo, *collega nostro, Antonio bellum gerimus, sed non pari condicione, contra arma uerbis. at etiam de te concionatur: nec impune: nam sentiet, quos lacessierit. ego autem acta ad te omnia arbitror perscribi ab aliis: a me futura debes cognoscere: quorum quidem non est difficilis coniectura. Oppressa omnia sunt: nec habent ducē boni. nostri τυραννοκτόνοι *longe gentium absunt. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius noster tardius *conualescit. quid futurum sit, plane nescio. spes tamen una est, aliquando populum R. maiorum *similem fore. ego certe reipub. non deero: &, quidquid

in augurατu. Phil.2. ad Att. & hoc ep.14. lib.8.

Brutus in Græcia, Cassius in Syria.

Phil.ep.14. in tuenda libertate.

quidquid acciderit, a quo mea culpa absit, animo forti feram. illud profecto, quoad potero, tuam famam, & dignitatem tuebor. Ad XIII. kal. Ian. senatus frequens mihi est assensus cum de ceteris rebus magnis, & necessariis, tum de *prouinciis ab iis, qui obtinerent, retinendis, neq; cuiquam tradendis, nisi qui ex S. C. successisset. hoc ego cum reip. causa censui, tum mehercule in primis retinendæ dignitatis tuæ. quamobrem te amoris nostri causa rogo, reip. causa hortor, ut ne cui quidquam iuris in tua prouincia esse patiare. atq; ut omnia referas ad dignitatem; qua nihil potest esse præstantius. Vere tecum agam, ut necessitudo nostra postulat: in Sempronio, si meis literis obtemperasses, maximam ab omnibus laudem adeptus esses. sed illud & præteriit, & leuius est. hæc magna res est. fac ut prouinciam retineas in potestate reipub. Plura scripsissem, nisi tui festinarent: itaque Cherippo nostro me uelim *excuses. Vale.

Infra, ep. 25

ne ualidior fieret Antonius, prouinciam nactus aliquam.

quòd ei non rescribo.

MVRER. NOs hic) Occiso Cæsare, scribit Cicero se habere magnum negotium, & bellum cum C. Antonio, M. Antonij fratre, sed se agere uerbis, illum armis. dicit etiam eum oblocutum esse de Cornificio. Deinde ostendit omnia oppressa esse, destitutaq; decemuiris bonis & patriæ defensoribus. Brutos enim & Cassium, & ceteros interfectores Cæsaris abesse a patria, se autem defensurum remp. quantum in se erit. Deinde dicit, quid decretum sit a senatu de prouinciis, in quas quidem uolebat nouos successores mitti. quod dicit Cicero non placuisse senatui, se ita sentiente, ne prouinciæ traderentur, nisi iis, qui ex senatusc. missi essent ad succedendum. Superiores omnes epistolæ ad Cornificium uidentur scriptæ fuisse ante mortem Cęsaris, sequentes uero post eius mortem. [Collega nostro) non in auguratu, ut quidam falso putant, sed collega quondam. s. in consulatu meo, cũ oppressi Catilinam. tunc. n. C. Ant. collega fuit Cic. [Verbis) s. gerimus bellum. [Contra arma) quia ille telis mihi minatur, & sic est decertationis imparis conditionis. [Concionatus est) orationem habuit. [De re) tibi detrahendo. [Quos) quales uiros. [Quorum) futurorum. [Coniectura) iudicium ex quibusdam signis. [Boni) defensores patriæ & libertatis. [Τυραννοκτόνοι) interfectores tyranni, tyrãnicidę. s. Brutus & Cassius. [Longe gentium) pro longe. nã gentiũ additũ est. sic nusq̃ locorũ & nusq̃ gentium. [Conualescit) quia solitus est esse timidus, & perseuerat. [Maiorum) qui ob animi magnitudinem seruitutem ferre non potuerunt. [A quo mea culpa absit) s. in quo non sit culpa mea. [Retinendis) in futurum. [Retinendæ tuæ dignitatis) ut non cogaris discedere, & ex magistratu fieri priuatus. [Quidquam iuris) aliquid potestatis. [Vere) sincere, sine simulatione. [In Sẽpronio) cui ut traderes ꝓuinciã, ad te scripseram. [Illud) qđ traderetur Sẽp. [Magna res est) quia nescimus cui sit bõda fides. [Festinarẽt) accelerarent uenire. [Cherippo) ad quem ꝓꝓ festinationem tuorũ scribere non potui. is erat amicus Cic. in Africa cum Cornificio.

ASCEN. NOs &c.) Scribit se post cædem Cæs. habere magnum bellum cum Antonio, sed se agere uerbis, illum armis. Queriturq; remp. desolatam, cum Brutus & Cassius absint. Deinde scribit de decreto senatus. unde uidet epistola scripta paulo post necem Cæsaris, superiores ante eam. Ordo est. Nos gerimus hic bellum cum Ant. collega nostro. i. consenatore, homine gladiatore. i. gladiatorio animo arma tractanti, utpote neqissimo omnium. Sunt qui putent Cic. de collega consulatus sui loqui, quod minime placet. Sed gerimus bellum conditione non pari. i. impari, utpote uerbis contra arma. At. s. Ant. concionat. i. uerba ad populum facit, contra te, nec impune. i. non sine punitione futura. nã sentiet quos lacessierit. h. d. ut Cornificium ad ultionem stimulet. Ego autẽ arbitror acta perscribi ad te ab aliis. Tu debes cognoscere a me futura, quorum quidem. s. futurorum coniectura non est difficilis. Omnia sunt oppressa, nec boni hñt ducem, & τυραννοκτόνοι. i. tyrannicidæ nostri absunt longe gentium. i. in longinquis regionibus. Pansa & sentit bene, & loquitur fortiter. Hirtius nõ conualescit. s. ex ægritudine tardius. Quid futurum sit, plane nescio. Atqui dixerat se futura dicturum, sed ea duntaxat quorum non difficilis esset cõiectura. Est tamen una spes P. R. futurorum aliqñ. i. tandem similem maiorum. s. suorum. i. libertatis uindicem. Ego certe non deero reip. & feram. i. patiar animo forti quidquid acciderit, a quo culpa mea absit. Profecto sup. faciam, illud quoad. i. quantum potero, & tuebor. i. defendã famã & dignitatem. i. honorem & existimationem tuam, ad quam mox ait omnia esse referenda, cum nihil sit ei præstantius. Senatus frequens. i. senatores, qui frequentes cõuenerunt, assensus est. i. assensit mihi. nam assentior & assentio, utroq; modo dicimus. ad 13. cal. Ian. seu Ianuarij, cum. s. ita sit. q assensus est mihi de ceteris rebus magnis. i. magni momenti, & necessariis. s. reip. tum. i. multo magis & euidentius, est assensus mihi de prouinciis retinendis. i. in posterum adhuc gubernandis, ab iis qui obtinent. i. iã habent ac tenent. s. eas, neq; tradendis hoc est resignandis, ac renuntiandis cuiquam. s. alij successori, nisi. s. ei, qui successisset. s. procurationi prouinciæ, ex S. C. uoces illæ, retinendis, & tradendis, gerũdiua sunt. nam ita eas grammatici nominant, quæ casum habent eorum substantiuorum, quibus iunguntur, ut hic uides, de prouinciis retinendis & tradendis, quæ ita ꝑ gerundium resoluas licet, de retinendo ac tradendo prouincias. qui tñ loquendi modus inusitatus est. Ego censui. i. sententiam dicẽdo indicaui, hoc cum cã reip. i. ꝓꝓ ipsam remp. tum mehercule. i. per herculem in primis. i. potissimum aut principaliter sup. cã retinendæ dignitatis tuæ. i. retinendi & conseruandi dignitatem, & honorem tuum. Quamobrem ego rogo te causa amoris nostri. i. per mutuam amicitiam nostram, & hortor te causa reip. i. ob amorem & studium tuum erga remp. ut ne. i. ut nõ patiare. i. toleres, quidquam iuris. i. aliquid iuris dictionis ac potestatis, esse cui. i. alicui, in tua prouincia, atque. i. & ut referas. i. dirigas & ordines, omnia. i. oẽs actiones tuas, omnia tua facta, ad dignitatem. i. ad honorem tuum, cum tuendum, tum etiam augendum, hoc est, quidquid unquam acturus es, id omne ob amplitudinem, & honestam famam & consequendam, & conseruandam, fac agas, qua. s. dignitate nihil potest esse pręstantius. i. honorabilius, atq; excellentius in humanis rebus. i. qm̃ dignitas, & bona existimatio est summum bonum, atq; omnium bonorum finis. nam relatiuum hic coniunctionis causalis uim habet, uti alias sępissime. Atq; hic animaduertendum, q̃ cęci, ac stulti fuerint, quanta'ue in caligine uersati sint ueteres illi Ethnici, non uulgares modo, atq; indocti. nam de iis neq; dubitandum ulli, neq; adeo mirandum sit: sed præclari illi, & principes uiri, atq; omnium disciplinarum eximij professores, q cum aliorum se duces ad bene beateq; uiuendum esse gloriarentur, tantum abest, ut ulli unquam rectam, qua ad beatitudinẽ consequendam ingrederetur, uiam monstrarint, ut ne ipsi quidem eã aut uidere unquam, aut tenere (horrendis errorum tenebris obuoluti) potuerint. Quid enim miserius, quid fœdius, quid'ue stultius fingi potest, q̃ ut ij, q se recte, atq; semper uiuendi magistros uulgo iactitant, quiq; humanum animum una cum corpore interire haudquaquam posse & credunt, & docent, eum tñ in illo sempiterno æuo, nulla re alia beatum faciam, q̃ perpetua suorum recte factorum memoria, q iugi ac semꝑ duraturo officio ab suis posteris celebranda, collaudanda, atq; canenda esse sperent? Nam in hac inani, leuissimaque, ac nihili facienda gloriola, auraq; populari, ac cõmemoratione posteritatis omnem illi suam beatitatem, omnem spem, omne deniq; totius illius suæ ꝓsonatæ falsęq; uirtutis præmium ponebant; nec alium ullum inferis sensum tribuere didicerant, nisi eius opinionis, eius famæ, earumq; laudationum, quas futuris ætatibus (quarum infinitas myriadas fore sibi pollicerentur) sibi ab superstitibus deferendas falso augurabantur. Lege Paulum cap. 1. ad Rom. ubi uanam insipientium illorum sapientum de se persuasionem, amentiam, errores, incredibilemq; furorem aperit, traducit, ac uehementius insectatur. Sed iam ad textũ redeamus. Ego agam. i. loquar tecum, uere. i. ueraciter, sinceriter, ex animo, & aperte, ut. i. quẽadmodum, necessitudo. i. amicitia, ac beneuolentia nostra postulat. i. exigit, ac requirit. Nam uera, fidelisq; inter homines caritas, atq; coniunctio, nihil fuci, nihil simulationis, nihil assentationis amat, aut patitur. quamobrem & Paulus, pie uiuendi præceptum, ac normam tradens, eam tribus his, nempe caritate, quæ ex corde puro, conscientia bona, & fide minime simulata constare affirmat. qua de re etiam philosophi diligentius conscripserunt. Si obtemperasses literis meis, in Sempronio. i. de Sempronio, seu quod ad Sempronium attinet, tu esses adeptus magnam laudem ab omnibus. s. Rom. ciuibus. Sed illud & ꝑteriit, & leuius est. i. modici momenti. Duplicem causam reddit, cur ea res, quam tametsi ab se admonitus, tñ prorsus Cornificius contempserat, parum esset curanda, cum quòd iam acta & confecta res erat, tempusq; eius rei rectius gerendæ, aut etiam corrigendi erroris Cornificij præterierat, ut

iàm quidquam ea de re statuere uelle, nihil planè aliod esse, q̃ fa cta infecta reddere, uideretur. nam de præteritis nullam institui deliberatiouem, aut consilium capi, manifestissimum est: tum etiá q res ea tam leuis esset, ut non admodum esset ponderanda, sed planè negligẽda. Hæc res est magna. fac ut retineas ꝓuinciam in potestate reip. Ego scripsissem plura, nisi tui festinarent. Itaq; uelim excuses me Cherippo nostro. s. quòd nihil ad eum scribo.

PAVL. MAN.

COllega nostru) uetusti libri non nulli, habent, uestro: quos alij secuti sunt: qui quidem, non uideo, qua ratione ducti id fecerint. sed, cum in libris item antiquis, collega nostro, legatur; (habet autem unum ex antiquis exemplaribus, in quibus ita scriptum sit, Petrus Bembus, habet & Bernardinus Maffeus) Antonium autem Ciceroni in auguratu collegam fuisse, notissimum sit: priorem lectionem conseruaui: quam eo minus arbitror immutandam, q & ad Atticum scribens, epistola penult. lib. x. collegam suum appellat Antonium. inquit enim: Misit puerum, se ad me uenire: hoc quidem melius, q̃ collega noster Antonius, cuius inter lictores lectica mima portatur. & Philippica 11. Sume diem: uide, qui te inauguret: collegæ sumus. Cum hæc superiora multis iam annis scripsissem, uisum est ad duos, quos nominaui, Bembi, & Maffei libros, trium præterea librorum testimonium adscribere: quorum duo sunt apud Sigonium, tertius apud me est: & in omnibus uideo scriptum esse, nostro.

ARG. *Primum respondet ad ea, quæ de prouincia Cornificij a Stratorio cognouerat: deinde quasi formam reip. mittit: & philosophiam laudat.*

CICERO S. D. CORNIFICIO. 23

OMnem conditionem imperij tui, statumq; ꝓuinciæ mihi demonstrauit *Stratorius. o multa intolerabilia locis omnibus. sed, quo tua maior dignitas, eo, q̃ tibi acciderunt, minus ferenda. neq; enim, quæ tu propter magnitudinem & animi, & ingenij moderate fers, a te non ulciscenda sunt, etiam si non sunt dolenda. Sed hæc posterius. Rerum urbanarum acta tibi mitti certo scio. qđ ni ita putarem, ipse perscriberem, in primisq; Cæsaris Octaniani conatum: de quo multitudini *fictum ab Antonio crimen uidetur, ut in pecuniam adolescentis impetum faceret. prudentes autem, & boni uiri & credunt factum, & probãt. quid quæris? magna spes est in eo. nihil est, quod non existimetur laudis, & gloriæ causa facturus. Antonius autem, noster familiaris, tãto se odio esse intelligit, ut, cum interfectores suos domi comprehenderit, rem proferre non audeat. Ad VII. id. Octob. Brundisium uenerat, profectus obuiã legionibus *Macedonicis quattuor: quas sibi conciliare pecunia cogitabat, easq; ad urbem adducere, & in *ceruicibus nostris collocare. Habes formam reip. si in castris potest esse resp. in qua tuam uicem sæpe doleo, q nullam partem per ætatem sanæ & saluæ reip. gustare potuisti. atq; antehac quidem sperare saltem licebat; nunc etiam illud ereptum est. quæ.n. spes est, cum in cõcione dicere ausus sit Antonius, Canutium apud eos locum sibi quærere, quibus, se saluo, locus in ciuitate esse non posset? Equidem & hæc, & omnia, quæ homini accidere possunt, sic fero, ut magnam habeam philosophiæ gratiam, quæ me non modo a solicitudine abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus armat. tibiq; idem censeo faciundum, nec, a quo culpa absit, quidquã in malis numerandum. Sed hæc tu melius. Stratorium nostrum cum semper probassem; tum maxime in tuis rebus summam eius fidem, diligentiam, prudentiamq; cognoui. Da operam, ut ualeas: hoc mihi gratius facere nihil potes.

Stratorius nominatur a Festo in uerbo, Lecus.

Vell. l. 2. Plut. Suet. Dio Seneca l. 1 Acadẽm.

ex Macedonia profectis.

armis opprimere libertatem cogitabat: sed tũ duæ legiones, Martia, & Quarta se qui noluerunt, seq; Octauiano tradiderũt. ep. 28 l. 10 et Velleius lib. 2.

RVAR.

OMnem) Scribit Cicero se intellexisse ex Stratorio quodã oẽm conditionem ꝓuinciæ Cornificij, in qua intellexerat eũ oppressum esse ... multa digna: q̃ licet non uideant ualde dolenda, dicit tñ ei esse ulciscenda. deinde licet sciat Cic. acta rerum urbanarũ mitti ad Cornificium: ꝑscribit tñ multa, q̃ fiebant, & ab Ant. & ab Oct. de quo dicit magnã esse spem; Antoniũ aũt magno esse odio oĩbus: quem dicit tentasse solicitare pecunia legiones quattuor, q̃ ex Macedonia ueniebãt, ut eas haberet ad oppressionem suæ ciuitatis. hęc aũt mala dicit se ita ferre, ut ualde sit obligatus philosophiæ, q̃ eum ab omni solicitudine abducit & armat contra impetus fortunæ. cõmendat postremo diligentiã & prudẽtiam Stratorij in reb⁹ Cornificii. [O) exclamãtis est. [Sed quo) dicit, q licet multis locis multa sint intolerabilia: tñ quanto maior sit dignitas Cornificii, eo minus ei ferẽda esse q̃ acciderunt. intelligimus aũt aliquas molestias sibi factas in ꝓuincia, quas Cicero Cornificio ulciscẽdas esse dicit. [Propter magnitudinẽ animi) q̃a quanto quisq; est maioris animi, tãto moderatius fert iniurias, & facilius remittit, ut & Arist. & Cic. scribũt, & Ouid. in lib. quẽ de Tristib. appellat. Quo quisq; est maior, magis est placabilis iræ: Et faciles motus mẽs generosa capit. Ordo est. Neque. n. a te ulciscẽda sunt, q̃ tu ꝑꝑ magnitudinẽ animi, & ingenii moderate fers. [Posterius). s. scribemus. [Conatũ) in M. Ant. [In pecuniã adolescentis) ut usurparet pecuniã Octauiani, quã cũ Ant. uellet habere, dicebat se eã dedisse Dolab. ꝑfecto Syriæ, & legatis P. R. [Credũt factũ). s. q uoluerit opprimere Ant. [In eo) Octauiano. [Noster familiaris) puto ironice dictũ, q̃a esset ab eis alienissim⁹. [Interfectores) q̃ credebant missi ab Octauiano. [Ad 7. id.) hanc rẽ uide plenissime apud App. [In ceruicib⁹ nostris) quasi iugum quoddã imponere, ne possemus ei resistere. [Nullã partẽ reip. sanæ & saluę). i. incolumis, nõ diminutæ. [Id). s. sperare. [Abducit) astrahit. De laudib⁹ philosophiæ & in officiis suis, & i Tusculanis q̃õnib⁹, & supra in multis epist. multa dicit. [Quidq̃ a quo culpa absit). i. in quo nõ sit culpa nostra. [Probassem) bonũ iudicassem.

ASCAN.

OMnem &c.) Dicit ex Stratorio se omnia intellexisse, quæ intolerabilia quidem sunt, sed quæ speret ab eo ulciscenda. Ordo aũt est. Stratorius tuus. s. amicus demonstrauit mihi omnem conditionem imperij tui, & statum prouincię. s. tuæ. O, exclamandi particula, multa intolerabilia omnibus locis &c. Cetera patent. Sed hoc posterius, sup. scribã &c. Rerũ &c. Hãc epistolam quædam exemplaria habent superiori anneaam: in qua scribit acta rerum urbanarum, licet ea putet ad Cornificium mitti. scribit autem præcipue de Ant. & Cæsare Oct. Ordo est. Ego scio certo. i. ut certum acta rerum urbanarũ mitti tibi. quod ni. i. nisi putarem, (mire subiunxit, putarem, cum se certo scire pręmiserit) ipse. i. egomet scriberem sup. ea, & in primis sup. scriberem conatũ Cæsaris Octauiani. i. Octauij filij, de quo uidetur multitudini, crimen fictum ab Ant. ut faceret impetum in pecuniam adolescentis, derelictam ei testamento a Cæsare, unde Antonius magnam uim sustulit. Autem. i. sed, uiri prudentes, & boni & credunt factum. s. a Cęsare ex animo, & probant. i. commendant. Quid quæris. s. ut multa scribam. Magna spes est in eo. s. Cæsare. nihil est quod non existimetur esse facturus causa laudis & glorię. Ant. autem noster familiaris, ironia est, intelligit se esse tanto odio, ut cum comprehenderit interfectores suos. i. ad se interficiẽdum a Cæsare missos domi. s. suæ, ob audeat proferre. i. diuulgare rẽ. Ant. sup. uenerat ad vij. id. Octob. Brũdusium profectus. i. egressus obuiã, quattuor legionibus Macedonicis, quas cogitabat cõciliare sibi pecunia, & adducere eas in urbem. s. Romam & locare in ceruicibus nostris, ut nobis sint grauamini. Habes. i. intelligis formã reip. si respub. põt esse in castris. In qua. s. re, ego doleo sępe uicem. i. sortem tuam, q nullã. i. non ullam, non potuisti ꝑ ætaté, quia cum resp. uigeret, nimis iuuenis eras, & postq̃ uir esse cœpisti, resp. oppressa fuit, gustare ullã partẽ reip. sanæ, & saluæ. Atq; licebat quidem ante hac. i. ante hoc tp̃s, saltem. i. ad minimum, sperare. i. gustare aliq̃ñ partem reip. saluæ & sanæ, nunc ẽt illud. s. sperare talia, est ereptum. Quæ .n. spes est, cum Antonius ausus sit dicere in concione. i. sermone ad populum conuocatum, Canutium q̃rere sibi locum apud eos. s. ꝑditos homines, quibus te saluo. i. donec fueris saluus, locus non posset esse in ciuitate? Equidẽ. i. ego q̃dem fero & hæc, & omnia, q̃ possunt accidere homini, sic, ut habeam magnã gratiã philosophiæ, q̃ non modo. i. non solum abducit me a solicitudine, sed ẽt armat me contra oẽs impetus fortunæ. & ego censeo idẽ faciundum tibi, nec numerandum quidq̃ in malis. i. q̃ uera censenda sunt mala, a quo culpa absit. Id aũt ex Stoicorũ dicit dogmate. Sed tu melius sup. nosti, aut diceres hæc. Cum. s. ita sit q probassem. i. approbassem semper Stratorium nostrum. s. cõem amicum,

rum cognoui maxime summam fidem, diligentiam & prodentiã eius in rebus tuis. Da operam ut ualeas. Nihil potes facere mihi gratius hoc.i.q̃ hoc.s.ut uales. id aũt amãter dictum est, qoo addito frustra, immo inepte adderetur, Vale. Nam eius loco ponitur, habetque quandam uim accuratiorem.

Arg. Hortatur Cornificium, ut omni cura in remp. incumbat. scribit de legatis ad Antonium a senatu missis. Pinarium commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 24

EGo nullum locum prætermitto (nec enim debeo) non modo laudandi tui, sed ne ornandi quidem. sed mea studia erga te, & officia malo tibi ex tuorum literis, q̃ ex meis, esse nota. Te tamẽ hortor, ut omni cura in remp. incumbas. hoc est animi, hoc est ingenij tui, hoc eius spei, quam habere debes amplificandæ dignitatis tuæ. Sed hac de re alias ad te plutibus. cum.n. hæc scribebam, in expectatione erant omnia. non dum *legati redierant, quos senatus non ad pacem deprecandam, sed ad bellum denuntiandum miserat, nisi legatorũ nuntio *paruisset. ego tñ, ut primum occasio data est, meo pristino more remp. defendi: me principem senatui, populoq; Rom. professus sum: nec, postea q̃ suscepi causam libertatis, minimum tempus amisi tuendæ salutis, libertatisq; communis. Sed hæc quoq; te ex aliis malo. T. *Pinarium, familiarissimum meum, tanto tibi studio cõmendo, ut maiore non possim: cui cum ꝓpter omnes uirtutes, tum etiam propter studia communia sum amicissimus. is ꝓcurat rationes, negotiaq; Dionysij nostri; quẽ & tu multum amas, & ego omnium plurimum. ea tibi ego non debeo cõmendare, sed cõmendo tñ. facies igitur, ut ex Pinarij, gratissimi hominis, literis tuum & erga illum, & erga Dionysium studium perspiciamus. Vale.

Philippus, & Piso. epist. 4. l. 12 — *ut Mutinæ obsidionem relinqueret.* — *antiquissima familia, ante urbẽ conditã. Liuius l. 1.*

MVAAR. EGo) Scripta est hęc epist. quo tpe Antonius obsederat Decium Mutinę. Primum igitur scribit Cicero se assidue curare & laudes & ornamẽta Cornificij; sed malle, quæ pro eo agit, ab aliis ad eum referri, q̃ a se scribi. Deinde hortat eũ, ut incũbat in rẽp. Postea ỽo ostẽdit nihil esse certi Romæ, qa nõdũ redierãt legati, q ad Antoniũ iuerãt denũtiaturi, ut desisteret ab obsidione. se autem dicit diligentissime suscepisse curam tuendæ libertatis. Postremo cõmendat ei T. Pinarium quendam, procuratorem cuiusdam Dionysii, ut amborum causa & Pinarium, & negotia omnia, quæ procurat, cõmendata habeat. [Animi) s. magni qui maxime probatur ex defensione reip. [Spei) amplificandę dignitatis, quia nihil magis affert dignitatem, quãm protectio reip. [Nũtio) mãdato. [Paruisset) Ant. ut desisteret ab obsidione. [Occasio) oportunitas. [More meo) ut semp cõsueui. [Professus sum) palam obtuli & exposui. [Minimum) pusillũ. [Propter studia cõia) quia literis & philosophię dat operã, sicut ego. [Procurat) gerit. inde procurator, proprie negotiorum gestor: quem uulgus factorẽ appellat. [Ea) negotia. [Noo debeo) qoia debẽt tibi esse cõmendata sponte tua. [Illum) Pinariũ. [Studiũ) fauorẽ.

ASCEN. EGo &c.) Scripta est hęc epistola quo tpe M. Ant. obsidebat Mutinæ D. Brutum, in qua dicit se tueri dignitatem Cornificij. hortatur, ut in temp. incombat: dicit nihil certi esse Romæ, cum legati ad Antonium missi ut desisteret, nondum redierint: ac demum commendat ei T. Pinariũ. Ordo est. Ego nullum.i.non ullũ, non pretermitto ullum locum, nec.n. debeo, non modo laudandi tui, sed ne quidem quod magis liceret, ornandi tui. Sed ego malo mea studia & officia erga te esse nota tibi ex literis tuorum.s.amicorũ & familiarium quã ex meis. Tamen ego hortor te, ut incũbas.i.propensus sis omni cura, in remp.s.iuuandam. Hoc.i.incũbere in remp. est.s. officium animi tui, hoc est ingenii tui, hoc est eius spei.i.pertinẽt ad eã spem dignitatis tuę amplificandæ, quã debes hr̃e. Sed sup. scribemus aut loquemur alias .i. alio tpe, pluribus.s.uerbis de hac re ad te. enim.i.quia oĩa erãt in expectatione, & ita ita nihil certi neque peracti. cũ ego scribebã hęc, legati.s.ad Ant. missi nõdũ redierãt, quos senatus miserat, nõ ad pacem deprecandam.i.precibus impetrandam, sed ad bellũ denontiandum, nisi.s.Ant. paruisset nuncio.i.mandato legatorũ. Ego tñ ut primum occasio data est.s.libere loquẽdi, defendi rẽp. more meo pristino.i.in priore statu consueto, & professus sum me principem senatui P. Q. R. neq; amisi minimum tẽpus tuendæ salutis, & libertatis communis, posteaquam suscepi causam libertatis.s.tuẽdæ. Sed ego malo te cognoscere quoque.i.& hæc, ex aliis. Ego cõmendo tibi T. Pinarium familiarissimum meum tanto studio.i.molimine, ut non possim.s.eum commendare, maiore.s.studio. Cui ego sum amicissimus, cũ.s.ita sit q̃ pp omnes artes, tum & pp studia cõia.s.in remp. Is.s.Pinarius procurat.i.(qđ dñt) solicitat rõnes, & negotia Dionysij nostri.s.cõis amici quem &.i.simul tu amas multum, & ego amo plurimum.i.abundantissime omnium. Ego non debeo cõmendare tibi ea.i.eiusmodi quæ tantopere sunt cordi, sed tñ cõmendo. Tu igitur facies ut perspiciamus.i.euidẽter cognoscamus ex literis Pinarij hominis gratissimi, studium.i.fauorẽ diligentem tuum, &.i.simul, erga illũ.s.Pinarium tanq̃ solicitatorem & procuratorem, q si rem amici bene ꝓcurauerit, emolumentũ ab eo consequet. &.i.simul erga Dionysiũ.s.cõem amicum, cuius rationes & negotia ille agit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit Cornificio, quòd senatus literas illius approbauerit, & quòd excusationem illius de Sempronio accipiat. petitque, ut de suis rebus eum certiorem faciat. postremo amicorum quorundam negotia illi commendat.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 25

LIberalibus literas accepi tuas, quas mihi Cornificius *altero uicesimo die, ut dicebat, reddidit. eo die nõ fuit senatus, neque postero. Quinquatribus, frequenti senatu, causam tuã egi, non inuita Minerua. etenim eo ipso die senatus decreuit, ut Minerua nostra, custos urbis, quã turbo *deiecerat, restitueret. Pansa tuas literas recitauit. magna senatus approbatio cõsecuta est cũ summo gaudio, & offensione Minotauri, id est Clauisij, & Tauri. factum de te s. c. honorificũ. postulabatur, ut etiam illi notarent: sed Pansa clementior. Ego, mi Cornifici, quo die primũ in spem libertatis ingressus sum, &, cunctantibus ceteris, ad XIII. kal. Ian. fundamenta reip. ieci; eo ipso die ꝓuidi multum, atq; habui rationem dignitatis tuæ. mihi enim est assensus senatus de obtinendis *prouinciis. nec uero postea destiti labefactare eum, qui summa cũ tua iniuria, contumeliaq; reip. prouinciam *absens obtinebat. itaq; crebras, uel potius quotidianas cõpellationes meas non tulit, seq; in urbem recepit inuitus: neq; solum spe, sed certa te iam, & possessione deturbatus est. meo iustissimo, honestissimoque conuicio te tuam dignitatem summa tua uirtute tenuisse, prouinciæq; honoribus amplissimis affectum, uehementer gaudeo. Quòd te mihi de Sempronio purgas: accipio excusationem. fuit enim illud quoddam Græcum tempus seruitutis. Ego, tuorum consiliorum auctor, dignitatisq; fautor, iratus temporibus, in *Græciam, desperata libertate, rapiebar; cum me Etesiæ, quasi boni ciues, relinquẽtem remp. prosequi noluerunt: Austerq; aduersus maximo flatu me ad tribules tuos *Rhegium retulit: atque inde uentis, remisq; in patriam omni festinatione ꝓperaui; postridieq; in summa reliquorum seruitute liber unus fui: sic sum in Antonium inuectus, ut ille non ferret, omnemq; suum uinolentum furorem in me unum effunderet, meq́ue cum elicere uellet ad cædis causam, tum tentaret insidiis: quem ego ructantem, & nauseantem conieci in Cæsaris Octauiani plagas. puer enim egregius præsidium sibi pri-

secundo post uicesimum. — *quod Tullij morti portendit Dio, & alij.* — *supra, epist. 22.* — *cum ad urbem esse cum imperio non liceret, in urbe praeposito imperio.* — *uide ep. 1. l. 10. Plut. & lib. 3. de off.*

miam,

mum, & nobis, deinde summæ reip. comparauit: qui nisi fuisset, Antonij reditus a Brundisio pestis patriæ fuisset. quæ deinceps acta sint, scire te arbitror. sed redeamus ad illud, unde diuertimus. *Accipio excusationem tuam de Sempronio. neq; enim statuti quid in tanta perturbatione habere potuisti. nunc hic dies aliam uitam affert, alios mores postulat, ut ait Terentius. quamobrem, mi Quinte, conscende nobiscum, & quidem ad puppim. una nauis est iam bonorum omnium: quam quidem, nos damus operam, ut rectam teneamus, utinam prospero cursu: sed, quicunque uenti erunt, ars nostra certe non aberit. quid enim præstare aliud uirtus potest? Tu fac ut animo magno sis, & excelso, cogitesq; omnem dignitatem tuam cum rep. coniunctã esse debere. P. *Lucceium mihi meum cõmendas; quem, quibuscunque rebus potero, diligenter tuebor. Hirtium quidem, & Pansam, *collegas nostros, homines in consulatu reip. salutares, alieno sane tempore amisimus, repub. Antoniano quidem latrocinio liberata, sed nondum omnino explicata: quam nos, si licebit, more nostro tuebimur: quanquam admodum sumus iam defatigati: sed NVLLA lassitudo impedire officium, & fidem debet. Verum hæc hactenus. ab aliis te de me, quàm a me ipso, malo cognoscere. De te audiebamus ea, quæ maxime uellemus. De Cn. Minucio, quẽ tu quibusdam literis ad cælum laudibus extulisti, rumores duriores erant. id quale sit, omninoque quid istic agatur, facias me uelim certiorem. Vale.

epist.4.l.4.

necesse est, unum esse epistolæ. hæc enim scripta sunt mortuo Pãsa superstite uno. Phil. 7.

NVBAR. Liberalibus) Docet Cicero quã diligenter egerit causam Cornificij, & ut multum Cornificij literæ approbatæ sint, quas Pansa recitauerat. Deinde idem dicit esse decretum de prouinciis retinendis. quod etiam dixit supra in alia epistola. postea uero admittit excusationem, quam ille de Sempronio fecerat; & ostendit se non defuturum reipub. quæcunque fortuna futura sit, nec se defatigatum iri. Postremo commendat ei quosdam amicos suos, qui habuerant hereditatem in Africa, quæ ei impediebatur a quodam Erote, Turij testatoris liberto. [Liberalibus) die festo Liberi patris. Sunt qui putant principium huius epistolæ esse, Literas accepi: Liberalibus autem finem præcedentis. quod ego non probo: sed puto, Liberalibus esse principium huius epistolæ. [Altero uicesimo) .i. quadragesimo. [Cornificius) filius tuus. [Quinquatribus) die festo Mineruæ de hac dictione plura diximus alio loco. [Non inuita Minerua) non repugnante natura. i. magna gratia & sapientia. [Minerua nostra) nostrum ingenium, nostra consuetudo dicendi pro repub. sed allusit ad Mineruam Phidiæ, quæ in arce posita erat, tanquam custos urbis. ita dicit suam Mineruam custodem esse urbis. [Turbo) impetus malorum. [Deiecerat) oppresserat, terruerat nimia. [Restitueretur) rediret in pristinum statum. [Pansa) credo alium esse, quàm consulem, quoniam consul iam perierat, ut infra hac epistola. [Summo gaudio) s. senatus. [Offensione) molestia, displicentia. [Minotauri) per contemptum appellauit Antonium Minotaurum a similitudine feritatis. nam, quod sequitur, Id est clauis, & tauri, non puto esse textum Ciceronis, alius eodem habet, Caluisij, & Tauri: quæ puto esse omnia propria, sed non probo. [Clementior) s. fuit, quia non sentiebat eos notandos infamia. [Cunctantibus) cessantibus. [Mihi est assensus senatus) ut supra in epistola, quæ incipit, Nos hic cum homine. [Labefactare) commouere, a proposito auertere. [Eũ) non dicit quis fuerit, sed intelligimus aliquem fuisse, qui noluisset succedere Cornificio eo inuito, sicut & Sempronius, de quo infra. [Compellationes) sermones, reprehensiones. [Deturbatus) deiectus: ut, Puppi deturbat ab alta. [Conuicio) reprehensione, quòd non deceret cum sibi appetere, quod erat tuum. [Tenuisse) conseruasse. [Purgas) excusas, quòd non tradideris ei prouinciam, licet ex senatusconsulto eam peteret; ut penultima epistola huius libri uidebimus. [Fuit quoddam tempus græcum seruiturus) .i. fuit quoddam tempus, quo cum essemus in seruitute, in Græcia mallemus uiuere. [Rapiebar) ferebar, celerrime ibam. [Cũ me Etesiæ, quasi boni ciues) .i. cum uenti Etesiæ, tanquam haberent sensum, & essent ciues boni, noluerunt me sequi, quia relinquebam rempub. Boni enim ciues relinquentem rempub. prosequi non debent, sicut Cicero in Lælio, seu de Amic. ostendit. De Etesiis diximus lib. 5. epistola ad Cæl. Rufum, quæ incipit, Non potuit accuratius agi, in fine. [Auster) uentus Meridionalis, qui & Nothus dicitur. [Aduersus) cõtrarius nauigationi meæ. [Retulerunt) reportauerunt, retroduxerunt. [Tribules) .i. ad tuos, qui sunt eiusdem tribus. [In summa seruitute) .i. cum reliqui omnes essent serui, ego solus fui liber, qui sine ullo timore in Antonium, reipub. inimicum, uehementissime inuectus sum. [Sic) tanta contentione, & uehementia orationis. [Vinolentum) quia supra dixit eum euomisse in senatu. [Effundere) euomere. [Elitere) trahere. [Eructantem) ructus emittentem. sunt enim ructus crepitus uentosi, qui ore emittuntur ob crapulam, & nimiam repletionem. [Nauseantem) nauseam habentem. i. uomitum. Dicitur autem nausea a nautea, quæ est aqua de coriis, uel uerius de sentina, licet Pomponius uideatur dicere nauteam a nausea dictam. [Qui) Octauianus. [Reditus Antonij a Brundusio fuisset pestis patriæ) .i. Antonius a Brundusio reuersus (quò iuerat, ut supra uisum est, & scribit Appius quattuor legiones ex Macedonia redeuntes solicitaret) euertisset patriam: sed Octauianus ei restitit. [Statuti quid) .i. aliquid deliberati. [Ad puppim) in qua parte nauis solet stare gubernator. q. d. non in proram, ut regaris, sed in puppim, ut regas. [Vna nauis) comparat, ut sæpius notauimus supra, remp. naui. [Alieno) incommodo, cum maxime essent necessarij reipub. [Amisimus) fuerãt enim interfecti in prælio Murinensi. [Explicata) q. a sunt adhuc, qui putentur recepturum Antonium. quod propter Lepidum uidetur dixisse, qui, ut supra uidimus, Antonium inermem fugientem recepit. [Cn. Minucio) is tunc erat in Africa. puto aũt eum esse, quem postea prætorẽ urbis in foro concionantem, cum Antonius esset triumuir, milites Antonij interemerũt.

AACAR. Liberalibus &c.) Narrat ut diligenter egerit causam Cornificij, & ut literæ eius commendatæ fuerint, cum eas Pansa recitarit. deinde dicit decretum esse de prouinciis retinendis. admittit excusationem de Sempronio: pollicetur se reipub. non defuturum: ac demum commendat amicos suos, qui hereditatem habebant in Africa. Ordo est. Ego accepi literas tuas *liberalibus. s. festis. i. die liberaliũ, quas Cornificius tuus. s. filius reddidit, ut dicebat, altero uicesimo die. i. quadragesimo die, postquam scriptæ erant. Senatus non fuit. i. habitus aut collectus eo die. s. liberalium, neque * postero. i. proxime sequenti. Ego egi causam tuam frequenti senatu. i. cum multi adessent senatores, *quinquatribus. i. festis Mineruæ, quæ quinto quoque anno celebrabantur, non inuita Minerua. i. naturali ingenio astipulante. alludit autem ad quinquatria, quasi Minerua eo die præcipue fauerit. Etenim senatus decreuit eo die, ut Minerua nostra. i. facunda sapientia, custos urbis, ut patuit in detectione coniurationis Catilinariæ, quam turbo. i. tumultus belli ciuilis deiecerat. i. de sede sua expulerat, ut turbo. i. uis uentorũ deiecerat prius Mineruã, Phidiæ opus, quæ in arce posita fuerat tanquam custos eius. ad eam ergo alludit. Pansa recitauit literas tuas. Magna approbatio senatus est consecuta cum summo gaudio, & cum offensione Minotauri. i. clauis, & tauri. sic ferè textus habent nonnullis dicentibus non esse uerba Cic. sed appositita: quod facile crederem, si Minotaurum in proprio significatu accepisset, sed quia metaphoricos, non otiosum fuerit rem aperire. Minotauri igitur, uidelicet Antonij, id est clauis, & tauri. i. qui clauo potentiæ remp. occludere uult, & cornibus tauri. i. petulantiæ suæ impingere; sicut Minotaurus Labyrintho inclusos opprimebat. Senatus c. honorificum factum, sup. est de te. autem. i. sed postulabatur. s. a me, aut ab iis, qui causam tuam agebant, ut etiam illi. s. quos criminatus es, notarentur. s. infamia: sed Pansa, ut putatur, iunior, non consul, qui iam ceciderat in prælio, sup. fuit clementior. i. nimis clemens. Ego o mi Cornifici, quo die ingressus sum primum in spem libertatis. s. publicæ, & ceteris cunctantibus. i. hæsitantibus, & immorantibus, ut dubiis, quid agerent, ieci fundamenta reipub. i. incepi facere quæ pertinebãt ad statum reipub. ad xiij. cal. Ian. aut Ianuarii mensis. eo die prouidi. i. prospexi multum, atq; habui rationem dignitatis tuæ. Enim. i. quia, senatus est assensus mihi de prouinciis obtinendis. Ne uero destiti postea labefactare. i. debilitare, & ab instituto amouere eum. s. quem nosti, qui absens obtinebat prouinciã cum

15. kalen. April.

14. k. Apr.

13. k. Apr.

ep. 12. l. 2.

Turis est huius loci lectio de Caluisio Phil. 3.

summa ioiuria tuæ, & contumelia reipub. Itaque ipse oon tulit .i.noo potuit perferre compellationes.i.molestationes uerbales aut increpationes meas crebras oel potius qootidianas, & ipse in uitus recepit se in urbem: neque solum deturbatus.i.deiectus est spe, sed etiam certa re, & possessione.s.prooinciæ, quam iam tenebat. Ego gaudeo uehemeoter te teouisse, conuicio .i.increpatione mea, iustissimo, & bonestissimo.s.mihi inferen-ti, ooo ei, cui intuleram, dignitatem tuam uirtute tua.i.per uirtutem tuam, & affectum esse amplissimis bonoribus prouinciæ. Quòd.i.quia, tu purgas te mihi de Sempronio, accipio.i.approbo excusationem.s.tuam. Enim.i.quia, illud tempus fuit quoddam tempus græcum.i.quo uioendum fuit oobis io Græcia, seruitutis.i.eo quòd esset tempos seruitutis, & noo licebat nobis libere uiuere in patria. Ego auctor.i.approbator cōsiliorum tuorum, & fautor dignitatis tuæ, iratus temporibus.i.qualitati temporum, rapiebar in Græciam, libertate desperata, cum Etesiæ .s.uenti illi a tergo euntibus in Grętiā ab Italia flantes, quasi boni ciues.i.taoquam essent boni ciues, noluerunt prosequi me relinquētem rempob.i.noluerunt a tergo flare: & Auster.s.uentus aduersus.i.contrarius retulit me maximo flatu Rhegium.i.ad illud oppidum io ora Siciliæ, ad tribules tuos.i.eos, qui tecum eiusdem sunt tribus: atque properaui iode.s.Rhegio, uentis, & remis.i.omni festinatione, in patriam. quando aliquid plena opera, & summa properatiooe fecerimus; pulchre remis, & uelis nauare dicemur. & ego postridie.i.die sequenti ingressum meū, ego unus.i.solus fui liber in summa seruitute aliorum. Ego sic sum iouectus in Ant. ut ille noo ferret, & effunderet omnem furorem suum uinolentum.i.contractum ex ebrietate, in quem sæpissime iodulgebat, cum & uellet tum.i.simul elicere.i.foras attrahere me ad causam cædis.i.ut me interficeret: tum.i.simul, tentare.i.circumuenire iu urbe, insidiis: quem ructantem, & pro.i. nauseantem ego coufeci.i.contudi, & repressi in plagas.i.in retia tanq̃ feræ tensa, Cæsaris Octaoiani.i.de domo Octauianorū. Sępius tamen Octauios, quam Octauianus dicitur. aut in plagas.i.uulnera, hoc est detrimenta ab Octauiano illata. Puer enim egregius (postea rū mutauit animum, & Ciceronē proscribi permisit) comparauit præsidium.i.custodiam militarem, primum sibi, & oobis, deinde *summę.i.oltimæ saluti reipub. quòd.s.Cæsar, nisi fuisset, reditus Ant.a Brundusio fuisset pestis patriæ. Ego arbitror te scire quæ acta sunt deinceps. sed redeamus unde diuertimus. Accipio excusationem tuam de Sempronio. neque.n. potuisti habere quid.i.aliquid, statuti.i.firmi propositi in taota perturbatione. Nunc, ut ait Terentius.i.Simo Terētianus in Andria, Hæc dies affert aliam uitam, & postulat alios mores. Quāobrem, o mi Quinte (gaudent prænomine molles auriculæ, ut dicit Horatius) conscende nobiscum, & quidem ad puppim.i. summa gubernacula. Vos usuis est iam omnium bonorum, quā quidem.s.nauem, nos damus operam, ut teneamus rectam, itinā, sup. in cursu prospero. Sed quicunqoe ueoti erunt siue prosperi, siue aduersi, certe ars nostra noo aberit. Quid enim potest uirtus præstare aliud.s.quàm obniti aduersis, & decenter oti prosperis? q. d. nihil. Tu fac, ut sis animo maguo, & excelso, & cogites omnem dignitatem tuam debere esse coniunctam cum repub. To commendas mihi P.Lucceium meum.s.summum amicum; qoem ego tuebor.i.protegam, diligenter quibuscunque rebus potero. Nos quidem amisimus tempore sanè.i.moltum alieno.i.importuno, Hirtium, & Pansam, collegas nostros.i.nobiscum senatores, & reipub. defensores, homines salutares reip. io consulatu.s.suo. Amisimos, ioquit, repub. quidem.i.certe liberata latrocinio Antoniano, quia Ant.io fugam uersus erat, sed nondum explicata.i.expedita omniuo.s.curis, & æmulationibus: quam.s.rempub. nos tuebimur more nostro, si licebit: qoanquā nos sumus admodom.i.ualde defatigati.i.ad extremam potentiā usqoe fatigati: sed nulla lassitudo debet impedire officium, & fidem.s.io rempob. Ego malo te cognoscere de me ab aliis quàm a me ipso. Nos audiebamus.s.cum has scriberem, de te ea, quæ uellemus maxime.i.optima. Rumores erant duriores.i.non satis boni, de Cn. Minotio, quem tu extulisti ad cælum laudibus .i.laudando eum sup.in quibusdam literis.s.tuis. Velim sup.ut facias me certiorem, qoale sit id.s.quod rumores sparserunt de Minutio, & omnioo quid agatur istic.s.ubi tu es.

substātiuū, ut alibi.

PAVL. MAN. QVam tūrbo deiecerat] uide Dionem libro xxxvIII. item libro xLv. & Iulium Obsequentē in libro de prodigiis. [Grę cum tempus seroitutis) suspicor in uoce, græcum, messe mendum. oeque tamen excogitare quidquam potui, quod pro ea reponendum uideretur. io antiquo libro Vincentij Riccij scriptū est, Cecum, in meo, Gratum. potuit esse græca dictio, ubi Grecum, est impressum: quam librarius cum non intelligeret, in libri margine adscripsit, Græcum: deinde alij, quasi a Cicerone scriptum, receperunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hæc epistola ab aliis superiori connectitur.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 26

Q. Turius, qui in Africa negotiatus est, uir bonus, & *honestus, heredes fecit similes sui Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, C. Anneium, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postumum, C. Rubellinum. ex eorum oratione intellexi, gratiarum actione eos magis egere, quàm commendatione. tanta enim liberalitate se tua usos p̃dicabant, ut iis plus a te tributum intelligerem, quàm ego anderem te rogare. audebo tamen. scio enim, quantum ponderis mea commendatio sit habitura. Quare a te peto, ut ad eam liberalitatem, qua sine meis literis usus es, quammaximus his literis cumulus accedat. Caput autem est meæ commendationis, ne patiare *Erotem Turium, Q. Turij libertum, ut adhuc fecit, hereditatem Turianam auertere; ceterisq́; omnibus rebus habeas eos a me cōmendatissimos. magnam ex eorum splendore, & obseruantia capies uoluptatem. quod ut uelis, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

refertur ad honestatem familiæ, nō ad ipsius mores.

liberti nomen retinebant, qđ in seruitute habuerant.

HVBER. Q. Totius) Vltima pars epistolę, in qua commendat heredes Q. Turij, amicos suos, & uiros optimos. [Caput) summa. [Erotem) nomen p̃prium liberti, grece aotem sigoificat amorem. [Auertere) auferre, eripere. [Heredibus) quos Torius sibi instituit. [Qđ ut uelis) s. habere eos cōmendatissimos.

ASCEN. Q. Turius, uir bonus, & bonestus, qui negotiatus est.i.mercaturam egit io Africa, fecit heredes similes sui.i.uiros bonos, & honestos, Cn. Saturninum, Sex. Aufidium, Cn. Anneium, Q. Considium Gallum, L. Seruilium Postomum, & C. Rubellinum. Ego iotellexi ea oratione.i.uerbis eorum, eos magis egere actione gratiarum.s.tibi agendarum, quàm commendatione. Prædicabant enim se usos tanta liberalitate tua, ut ego intelligerem plus tributum esse iis a te, quàm ego auderem rogare.s.a te. tameu audebo.s.rogare. scio enim, quantum ponderis commendatio mea sic habitura. Quare peto a te, ut quam maximus cumulus.i.summum incrementum, accedat his literis meis.i. p̃pter has literas meas. Sunt eoim septimi casus non datiui, ad eam liberalitatem, qua usus es sine literis meis. Aotem.i. sed caput.i.principale propositum, commendationis meæ est, ne patiare Erotem Turium, libertum Q. Turij, auertere.i.a ueris heredibus ad se trahere, hereditatem Turianam.i.quam Q. Turius reliquit, ut fecit adhuc; & babeas eos commendatissimos a me, sup. in ceteris rebus omoibus. To capies magnam uoluptatem & ea splendore.i. honestate uitæ, & ex obseruantia.i.cultu eorum, quo te obseruabunt, & colent. Quod ut uelis, ego rogo te etiam, atq; etiam.i.iterum, atq; iterum uehementer.

PAVL. MAN. MAgnam ea eorum splendore &c.) qui magistratus gesserunt, aut claris parentibus nati sunt, a nobilitate laudantur: ceteris, ut equitibus Romanis, splendor, uon nobilitas, tribuitur: quo sigoificatur species illa, quam rei familiaris copia, & quædam io omni re liberalis animi significatio gignit. unde splēdorem equitibus Rom. tributum, epistola 3. lib. 1. & hic epistola sequenti.

ARG. *Aufidij equitis Rom. Africana negotia commendat.*

CICERO S. D. CORNIFICIO. 27

SEx. Aufidius & obseruantia, qua me colit, accedit ad proximos; & splendore equitis Ro-

mani

mani nemini cedit. est autem ita temperatis, moderatisq; moribus, ut summa seueritas cum humanitate iungatur. cuius tibi negotia, quæ sunt in Africa, ita commendo, ut maiore studio, magis ue ex animo commendare non possim. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat meas apud te literas maximum pondus habuisse. hoc te uehementer, mi Cornifici, rogo. Vale.

HVBER. SEx.Aufidius) Commendat Cicero Cornificio Sex.Aufidium, equitem R. pro hereditate Turij obtinenda: pro qua etiam commendauit in fine præcedentis epistolę cum suis coheredib⁹. [Accedit ad proximos).i.inter proximos potest enumerari. [Est autem) laudat eum a moribus, & a uirtutibus animi.

ASCEN. SEx.Aufidius &c.) Commendat Cornificio Sex.Aufidiũ, equitem Rom. pro hereditate Turii obtinenda: pro qua etiam cõmendauit eũ in fine præced. epistolæ cum aliis coheredibus. Ordo est. Sex.Aufidius &.i.pariter, accedit ad ꝓximos.i.mihi consũctissimos obseruãtia.i.ueneratione qua me colit, & nemini cedit.i.partem dat unicuique, splendore equitis R.est autem moribus ita temperatis, & moderatis, ut summa seueritas.i.grauitas & rigor, iungatur cum somma humanitate.i.clementia. Cuius negotia quæ sunt in Africa, ego commendo tibi ita, ut non possim commendare, sup. ea, maiore studio, ue, pro uel, magis ex animo. Tu feceris mihi pergratum, si dederis operam, ut is intelligat literas meas habuisse maximum pondus.i.plurimum ualuisse apud te. O mi Cornifici ego rogo te hoc uehementer.

ARG. *Cornificij factum non probat, quia non animaduerterat in quosdam Lilybæo minantes. studium in remp. laudat. de omittenda gratiarum actione assentitur. addit de pecunia, & de rep.*

CICERO S. D. CORNIFICIO. 28

Cornificij clementiam in malos ciues non laudat.

ASsentior tibi, eos, quos scribis Lilybæo minari, istic pœnas dare debuisse: sed metuisti, ut ais, ne nimis liber in ulciscendo uiderere. metuisti igitur, ne grauis ciuis, ne nimis fortis, ne nimis te dignus uiderere. Quòd societatem reipub. conseruandæ, tibi mecum a patre acceptam, renouas; gratum est: quæ societas inter nos semper, mi Cornifici, manebit. Gratum etiam illud, quod mihi tuo nomine gratias agendas non putas. nec enim id inter nos facere debemus. Senatus sæpius pro dignitate tua appellaretur, si, *absentibus consulibus, unquam, nisi ad rem nouam, *cogeretur. itaq; nec de H-S XX, nec de H-S DCC quidquam agi nunc per senatum potest. tibi autem *ex s. c. imperandum, mutuumq; sumendum censeo. In rep. quid agatur, credo te ex eorum literis cognoscere, qui ad te acta debent perscribere. ego sum spe bona: cõsilio, cura, labore non desum: omnibus inimicis reip. esse me acerrimum hostem præmefero. res neque nunc difficili loco mihi uidetur esse; & fuisset facillimo, si culpa a quibusdam abfuisset. Vale.

profectis Mutinã ad Brutum liberãdum.

ꝗ̃ ꝑs. urb. ep. 12. l. 10 quoniã tibi S. C. imperium est datum, potes mutuam sumere pecuniam.

HVBER. ASsentior) Ceperat Cornificius quosdam, qui Lilybæo, oppido Siciliæ, minabantur, quos cum debuisset punire, ubi ceperat, quia erant Romani, scripserat se maluisse mittere Romanis. quod factum Cicero ascribit eius humanitati, & clementiæ. Deinde ostendit se recipere eum libenter socium in conseruanda repub. deinde, quia petiuerat Cornificius quasdam pecunias a senatu, dicit Cicero nihil per senatum agi posse: hortatur autem, ut sumat mutuum aliunde. postremo laudat Cicero officium suum erga remp. [Lilybæo) promontorium est Siciliæ, & oppidum eiusdem nominis, de quo nunc intelligit. [Dare pœnas) puniri. [Nimis liber) nimis audax, ol nimis dissolutus. [Grauis) acerbus. [Nimis dignus te) nimis iustus. [Quòd) respondet alij parti. [A patre) tuo. [Tuo nomine) tua causa. [Inter nos) amicos. [Id) agere gratias. Aguntur enim gratiæ inter eos, qui non sunt multum familiares. [Appellaretur) postularetur. [Vnquã) aliqñ. [Cogeretur) congregaretur. [De H-S) quæ postulaueras. [Imperandum tibi) .i. a te imperium & magistratũ gerendũ. [Mutuũ) sestertiorũ, quibus opus est tibi. [Præmefero) ostendo, aperte declaro. [Res) uictoria nostra, & bona constitutio reip.

ASCEN. ASsentior &c.) Ceperat Cornificius quosdam Siculos e Lilybęo; quos cum Romanos intellexisset, eos a Romanis puniendos misit. qđ factum eius pusillanimitati ascribit Cicero, ostendens se eum libenter recipere socium in repub. conseruanda. De pecuniis autem, quas a senatu petierat, dicit se nihil posse. consulit autem, aliunde mutuo accipiat. Ordo est. Ego assentior tibi.i.sentio tecũ, eos, quos scribis, minari Lilybæo.s. oppido, & promontorio Sicilię, debuisse dare pœnas istic.s.ubi tu es: sed (ut ais) tu metuisti ne uiderere nimis liber.i.asper in ulciscendo, & ideo miseras eos Rom. Igitur hoc metuendo, metuisti ne uiderere ciuis grauis, ne uiderere nimis fortis, ne uidere nimis dignus te.i.quæ te digna sunt facere. Quòd renouas societatem reip. conseruandę mecum acceptam.i.derelictam tibi a patre.s.tuo; est gratum: quæ societas, o mi Cornifici, manebit semper. illud ẽt, sup. fuit in epistolis tuis gratum, quod nõ putas gratias agendas tuo nomine.i.pro beneficiis abs te acceptis. Nec.n. debemus facere id inter nos.i.sic debemus esse officiosi alter in alterum, ut non sit necesse gratias agere. Senatus appellaretur.s.a me.i.conueniret sæpius ꝓ dignitate tua.s.tuenda, si cogeretur.i. congregaretur unq̃.i.aliquo tpe, consolibus absentibus.i.tantisper dum consules absunt, nisi ad rem nouam. Itaque nec de H-S .i.sestertiis uiginti, nec sestertiis decem.s.a te petitis, potest nunc quidquam agi per senatum. Ego autem censeo imperandum tibi .i.a te, sup. prouincialibus tuis, ex senatusconsulto, & sumendum mutuum.s.publico nomine. Ego credo te cognoscere quid agatur in rep. ex literis eorum, qui debent perscribere ad te acta.s.publica. Ego sum spe bona.s.de rep. non desum consilio, cura, labore, sup. reip. ego præmefero.i.palam ostendo me acerrimum hostem omnibus inimicis reip. Res.i.negotium, quod agitur de libertate publica, neq; uidetur mihi esse nunc loco difficili.i.uidetur facile posse transigi; & fuisset facillima, si culpa abfuisset a quibusdam, ut a Lepido, & Ventidio.

ARG. *Commendat studiose L. Aelij Lamiæ negotia, eumq; suspectum Cornificio, quasi affuisset cuidam S. C. contra dignitatem eius, excusat.*

CICERO S. D. CORNIFICIO. 29

NOn modo tibi, cui omnia nostra notissima sunt, sed neminem in populo Rom. arbitror esse, cui sit ignota ea familiaritas, quæ mihi cum L. *Lamia est. etenim magno theatro spectata est tum, cum est ab A. Gabinio cos. *relegatus, quòd libere, & fortiter salutem meam defendisset. nec ex eo amor inter nos natus est: sed, quòd erat uetus, & magnus, propterea nullum periculum pro me adire dubitauit. ad hæc officia, uel merita potius, iucundissima consuetudo accedit, ut nullo prorsus plus homine delecter. Non puto te iam exspectare, quibus eum tibi uerbis commendem. causam enim tanti amoris intelligis. quæ uerba desideret, iis me omnibus usum putato. tantum uelim existimes, si negotia Lamiæ, procuratores, libertos, *familiam, quibuscunque rebus opus erit, defenderis, gratius mihi futurum, quàm si ea tua liberalitas pertinuisset ad rem familiarem meam. nec dubito, quin sine mea cõmendatione, quod tuum est iudicium de hominibus, ipsius Lamiæ causa studiose omnia facturus sis. quanquam erat nobis dictum, te existimare, alicui s. c. quod contra dignitatem tuam fieret, scribendo Lamiam *affuisse: qui omnino consulibus illis nunquam affuit scribendo. deinde omnia tum falsa s. c. deferebantur. nisi forte etiam illi *Semproniano s. c. me censes affuisse;

uide orat. p Sextio.

quo tẽpore ordinis equestris princeps erat. nũc senator erat. ep 16. lib. 11. ep. 17 l. 18

famulos. uide ep. 3. l. 1.

ergo senator erat.

supra, ep. 25 l. 15.

affuiſſe; qui ne Romæ quidem tum fui, ut de eo ad te ſcripſi re recenti. Sed hæc hactenus. Te, mi Cornifici, etiam atque etiam rogo, ut omnia Lamiæ negotia, mea putes eſſe; cureſq́; ut intelligat hanc cõmendationem maximo ſibi uſui fuiſſe. hoc mihi gratius facere nihil potes. Cura ut ualeas.

MARAR. NOn modo) Commendat Cicero Cornificio L. Lamiam amiciſſimũ ſuũ, quem ẽt ꝓ alia cã commendauit lib. x. D. Bruto: ubi eaſdem cauſas amicitiæ expoſuit, quas ẽt hic exponit. cõmendat aũt nõ ſolum eum, uerum ẽt negotia, ꝓcuratores, familiã deniq; oẽm: & diluit quandã ſuſpicionẽ, quã habuerat Cornificius, ꝙ Lamia affuiſſet cuidam ſenatuſc. deſcribendo contra eius dignitatẽ: quod Cicero oĩno negat: & ẽt addit omnia ſenatuſcõſulta, q̃ tunc fiebãt, fuiſſe falſa. [Spectata) probata, cognita. [Magno theatro) pleno populo. [Ex eo) quòd defenderit ſalutem meã. [Verus amor) noſter. [Conſuetudo) conuerſatio. [Quæ uerba) q. d. uehementiſſima. [Iis omnib.) ſ. uerbis, q̃ deſiderantur a cauſa talis amoris. i. finge & exiſtima me eſſe uſum. [Pertinuiſſet) præſtita eſſet. [Quòd tuũ eſt iudicium) i. pro eo iudicio, qđ iudicium habes de hominibus. [Quanq̃) incipit diluere ſuſpicionem. [Niſi forte) genus eſt quoddam negandi factum fuiſſe aliqũ ab alio, cum oſtendimus ſuſpicionem aliq̃ñ nobis fuiſſe de eo, quod actum a nobis non ſit, ut hic. [Semproniano) quod eſt factum de Sempronio, ut tibi in prouincia ſuccederet, ut ſupra uiſum eſt. [Re recenti) i. adhuc noua. [Vſui) utilitati.

ASCAN. NOn modo &c.) Cõmendat Cicero Cornificio L. Lamiam amiciſſimum ſuũ, quem etiam lib. x. cõmendauit D. Bruto: & purgat ſuſpicionem, quam habuerat Cornificius, quòd Lamia interfuiſſet S. C. contra dignitatem ſuam decreto. Ordo eſt. Ego arbitror non modo. i. non ſolum, te, cui omnia noſtra ſ. acta ſunt notiſſima. uidetur dicendum, non modo te non eſſe; ſed (ut doctiſſime adnotauit Bud.) ſæpe altera negationum contenti ſunt auctores: præſertim accedente negatione, quæ ad plura poſſet referri, ut hoc loco. ſed neminem arbitror eſſe in P. R. cui ea familiaritas, quæ mihi eſt cum L. Lamia, ſit ignota. Etenim. i. quia certe, ipſa eſt ſpectata magno theatro. i. in conſpectu totius populi, tum. i. tunc, cum. i. quando relegatus eſt. i. in exilium miſſus ab A. Gabinio conſule, quòd defendiſſet libere, & fortiter ſalutem meã. Nec amor eſt natus inter nos ex eo. ſ. facto eius: ſed quòd amor. ſ. erat uetus, & magnus, propterea nullum dubitauerat adire periculum pro me. Conſuetudo iucundiſſima accedit. i. additur ad hæc officia uel potius merita. (Officia enim ſunt, quę ea debito fiunt, Merita quæ ea libertate) quæ debito rem faciunt. ſup. ita, ut nullo. i. non nullo, nõ delecter ullo prorſus homine plus. ſ. quàm Lamia. Non puto te expectare iam. ſ. poſtquam docui quàm carus mihi ſit, quibus uerbis commendem eum. Tu enim intelligis cauſam tanti amoris. putato me uſum omnibus iis uerbis, quę uerba deſideret. Tantum. i. duntaxat, uelim, ſup. ut exiſtimes, ſi defenderis negotia, procuratores, libertos, familiam Lamię, quibuſcunque rebus opus erit, ſup. id futurum gratius mihi, quàm ſi ea liberalitas. ſ. tua pertinuiſſet ad rem familiarem meã. Nec dubito quin facturus ſis omnia ſtudioſe. i. diligenter, cauſa ipſius Lamiæ: quia. ſ. uir dignus tibi uidebitur ſine commendatione mea. quod. i. quale, hoc eſt quia tale eſt iudicium tuum de hominibus, ut. ſ. facillime iudices qui digni ſint auxilio tuo. Quanquam erat dictum te exiſtimare Lamiam affuiſſe alicui S. C. ſcribendo. i. dum ſcriberetur, quod fieret contra dignitatẽ tuam, qui. ſ. Lamia, nunquàm fuit. ſ. paratus, aut præſens ad ſcribendum. ſ. aliquid, omnino illis conſulibus. i. quandiu illi eſſent, conſules ſub quibus ſcriptum eſt. Denique. i. ſecundo loco, omnia S. C. deferebantur. i. nuntiabantur, tum. i. tunc falſa, aut falsò, niſi forte cenſes etiam me, ut delatum eſt, affuiſſe, ſup. in illo S. C. Semproniano. i. quod ſub Sempronio referente factum eſt. qui ne quidem. i. non ſaltem fui. ſ. tunc Romæ, ut ſcripſi ad te, tum. i. tunc de eo recenti. i. recentius facto. Sed hęc hactenus, ſup. dicta ſint. O mi Cornifici ego rogo te etiam atque etiam, ut putes omnia negotia Lamiæ eſſe mea: curesque, ut intelligat hanc. ſ. meam commendationem fuiſſe ſibi maximo uſui. i. ſummę utilitati. Tu nihil potes facere gratius mihi hoc. i. quàm hoc. Cura ut ualeas.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Miſſa eſt epiſtola: prior autem pars in excuſatione generis literarum conſiſtit; in poſteriore ad uaria epiſtolæ Cornificij capita reſpondet.

CICERO S. D. CORNIFICIO. 30

ITa ne? præter litigatores, nemo ad te meas literas? multæ iſtæ quidem. tu enim perfeciſti, ut nemo ſine literis meis tibi ſe commendatum putaret. ſed quis unquam tuorum mihi dixit eſſe, cui darem, quin dederim? aut quid mihi iucundius, quàm, cum coram tecum loqui non poſſim, aut ſcribere ad te, aut tuas legere literas? illud magis mihi ſolet eſſe moleſtum, tantis me impediri occupationibus, ut ad te ſcribendi meo arbitratu facultas nulla detur. non enim te epiſtolis, ſed *uoluminibus laceſſerem; quibus quidem me a te prouocari oporteret. quamuis enim occupatus ſis, otij tamen plus habes: aut, ſi ne tu quidem *uacas, noli impudens eſſe, *nec mihi moleſtiam exhibere, & a me literas crebriores, cum tu mihi raras mittas, flagitare. nam cum antea diſtinebar maximis occupationibus; propterea quòd omnibus curis remp. mihi tuendam putabam: tum hoc tempore multo diſtineor uehementius. ut enim grauius ægrotant ij, qui, cum leuati morbo uiderentur, in eum de integro inciderunt: ſic uehemẽtius nos laboramus, qui, *profligato bello, ac pene ſublato; renouatum bellum gerere conamur. Sed hæc hactenus. Tu tibi, mi Cornifici, fac ne perſuadeas, non eſſe me tã imbecillo animo, ne dicam inhumano, ut a te uinci poſſim, aut officiis, aut amore. non dubitabam equidem: ueruntamen multo mihi notiorem amorem tuum effecit Cherippus. ó hominem ſemper illum quidem mihi aptum, nunc uero etiam ſuauem. uultus mehercule tuos mihi expreſſit omnes; non ſolum animum, ac uerba pertulit. itaque noli uereri, ne tibi ſuccenſuerim, quòd eodem exemplo ad me, quo ad ceteros. requiſiui equidem proprias ad me unum a te literas, ſed neque uehementer, & amanter. De ſumptu, quem te in rem militarem *facere, & feciſſe dicis, nihil ſane poſſum tibi opitulari: propterea quòd & orbus ſenatus, conſulibus amiſſis; & incredibiles anguſtiæ pecuniæ publicæ: quæ conquiritur undique, ut optime meritis militibus promiſſa ſoluantur: quod quidem fieri ſine *tributo poſſe non arbitror. De Attio Dionyſio nihil puto eſſe, quoniam mihi nihil dixit Stratorius. De P. Lucceio, nihil tibi concedo, quò ſtudioſior eius ſis, quàm ego ſum. eſt enim nobis neceſſarius. ſed, a magiſtris cum contenderem de proferendo die, probauerunt mihi, ſeſe, quò minus id facerent, & compromiſſo, & iureiurando impediri. quare ueniendum arbitror Lucceio. quanquam, ſi meis literis obtemperauit, cum tu hæc leges, illum Romæ eſſe oportebit. Ceteris de rebus, maximeque de pecunia, cum Panſæ mortem ignorares, ſcripſiſti quæ per nos ab eo conſequi te poſſe arbitrarere. quæ te non fefelliſſent, ſi uiueret. nam te diligebat. poſt mortem autem eius quid fieri poſſet, non uidebamus. De Venuleio, Latino, Horatio, ualde laudo. illud non nimium probo, quòd ſcribis, quò illi animo æquiore ferrent, te tuis etiam legatis lictores ademiſſe. honore enim cum ignominia dignis non erant comparãdi:

coiq;

ep. 7. l. 3.

ep. 2. l. 8.

uide ex uerbo, Noli, affirmationẽ elici. ſic in Orat. & 5 Comædo.

Tuſcul. 5. Quæſtio profligata, & pene ad exitum adducta.

facere impenſam, ep. 2. l. 14.

qđ impoſitũ non erat poſt deuictã a Paullo Macedoniam. Cic. l. 2. de off. Plin. l. 33. c. 3. et Plutarchus in Paullo.

eosq; ex S. C. si non decedunt, cogendos, ut decedant, existimo. Hæc fere ad eas literas, quas eodem exemplo binas accepi. De reliquo, uelim tibi persuadeas, non esse mihi meam dignitatem tua cariorem. Vale.

VRSAN. ITa ne) Huius epistolæ argumentum multiplex est, maxime circa finem: uariis enim rebus respondet Cicero, quę a Cornificio duabus epistolis scriptæ fuerant. Primum enim se excusat Cicero, quòd a Cornificio fuerat accusatus, nullas ad eum misisse epistolas, nisi commẽdaticias, pro litigatoribus. quia, ut supra uisum est, commendauerat omnes heredes Q. Turij, & seorsum Sex. Aufidium coheredem: cõmendauerat etiam quendam Pinarium procuratorem, & gestorem negotiorum Dionysij, sibi amicissimi; postremo L. Lamiam, habentem etiam in eius prouincia negotia plurima. Itaque Cicero ostendit se scripsisse in alio genere multas epistolas, & multo plures, quàm ab eo acceperit, cum potius deberet prouocari ad scribẽdum ab ipso Cornificio, q̃ minus esset negotiosus. Negotiorum suorum autem causas esse dicis reuocationem bellorum ciuilium, culpa & scelere Lepidi, qui Antonium, apud Mutinam uictum, & inermem fugientem, recepit, & cum eo se coniunxit. Postea uero accusat Cornificium, quòd eodem exẽplo ad se literas dedisset, quo ad alios, ad quos scripserat, cum ipse Cic. ꝓprias literas ab eo expectauerit. Deinde dicis non posse ei ꝓuideri a senatu de pecunia, qua petiuerat, quia omnia sunt turbulenta propter mortem consulum, & cum etiam senatus quærat pecunias, ut satisfaciat militibus. excusat etiam nescio quid de Dionysio, cuius procuratorem ei supra commendauerat. Dicit etiam, Lucceium, sibi a Cornificio commendatum, ut uisum est epistola, quæ incipit, Liberalibus, oportere Romam uenire, si uelit negotia sua se recte conficere. quem à se non minus amari dicit, quàm a Cornificio. Postremo quid sentiat de quibusdam, quos exauctorauerat, & ex prouincia amouere uolebat, & quòd legatis suis lictores eripuisset. [Ita ne) .s. dicis, uel est. [Nemo ad te) .s. fert. [Preter litigatores) quorum causas tibi tuendas commendo. [Illę) .s. literæ litigatorum. [Multæ) puta fuerant. ironice dictum. [Voluminibus) libris magnis scriptis. [Oportebat) decebat. [Vacas) otium habes. [Impudens) qui cum sis in culpa, me accuses. tales enim impudentes dicuntur. [Distineor) occupor. [Vt enim) probatio per similitudinem, sumptam ab ægrotantibus, quorum periculosior est morbus, si postquam leuati esse putantur, recidesint: [De integro) denuo. [In eum) morbum. [Sic) adaptatio similitudinis. [Laboramus) negotiũ habemus, & occupati sumus. [Profligato) confecto. [Pene sublato) propter Ant. uictum. [Renouatum) scelere Dolabellæ, qui Antonium recepit. [Non dubitabam) .s. de amore suo. [Cherippus) is, ut supra uidimus, fuerat in Africa cum Cornificio. cumque Romam uenisset, exposuit Ciceroni qualis esset Cornificius erga eum. [Aptum) modestũ, facetum. eius contrarium est ineptus. [Vultus) hilaritatẽ, quam uultu exhibes, cum de me audis, aut loqueris. [Verba) quæ de me honorifice dicis. [Eodem exemplo) .s. scripseris. [Quo) exemplo. [Proprias) speciales, quæ non essent eodem exemplo, quo erant aliæ. [Requisiui) .i. desideraui, non aũt te accusaui. [Neque uehementer) .i. neque cum magna instantia. s. requisiui. [Orbus) .i. quasi orphanus, sicut filij, qui patres amiserunt. [Angustiæ) tenuitates, necessitates. [Sine tributo) quin exigatur tributum per capita, uel per ostia. [A magistris) ab arbitris eius causæ. [Contendesem) efflagitatem. [Probauerunt) ostenderunt. [Cõpromisso) quod erat factum in eos ab ipso Lucceio & ab aduersariis. [Veniendum) oportere eum uenire. [Meis literis) quibus iam multo ante eum monui, ut uenires. [Non fefellissent) non fuissent contra opinionem tuam. [Si uiueret) Pansa. [De Venuleio, Latino, Horatio) hos, ut conijcimus ea sequentibus, amouerat Cornificius ex magistratu: uel eis eripuerat lictores. q̃d Cicero se laudare dicit. [Quò) ut. [Illi) Venuleius & Horatius ferrent se esse exauctoratos, & amotos a magistratu. [Ademisse) abstulisse. [Honore) subaudi digni. s. legati. [Cũ dignis ignominia) cum Venuleio & Horatio infamia dignis. [Eosq;) ordo est, existimo eos cogendos ex senatusc. ut decedant. s. ea prouincia. [Si non decedunt) sponte uel tuo iussu. [Hæc) .s. responsa sunt.

ASCEN. ITa ne &c.) Respondes potissimum in fine uariis rebus: itaque facilius legenti patebit argumentum, quam ea huiuscemodi collectione. ne tamen nihil dicam, primum se excusat, q̃ a Cornificio fuerat accusatus, quòd nullas misisset epistolas nisi commendaticias, docens se etiam alias scripsisse. Ordo est. Itane, sup. scribis, aut uerum putas, quòd nemo præter litigatores .i. qui pro lite sua commendari uolunt, supp. afferunt ad te literas meas? Illæ quidem .s. commendaticiæ litigatorum, sup. sunt multæ. Tu enim te facilem præbendo effecisti, ut nemo putares se commendatum tibi sine literis meis. Sed quis unquam tuorum dixit mihi esse, sup. aliquid, cui darem .s. dare possem, qui dederim? aut quid, sup. contingere potest mihi iucundius, quàm cum non possem loqui tecum coram .i. in præsentia, &, ut dicunt, ore ad os, aut scribere ad te, aut legere literas tuas. q. d. nihil. Illud solet mihi esse magis molestum, me impediri tantis occupationibus, ut nulla facultas detur supp. mihi scribendi ad te arbitratu meo. Non. n. si facultas detur, lacesserem .i. prouocarem te ad scribendum epistolis, sed uoluminibus .i. integris libris, quibus .s. uoluminibus, quidem .i. certe, oporteret .i. deceret me prouocari a te. Quamuis enim sis occupatus, tamen habes plus otij .s. quàm ego, aut, sine tu quidem, qui magis uideris posse uacare, uacas .i. cessas, noli esse impudens .s. exigendo, quod prętare nequeas, nec supp. uelis (nam uole, aut noli non dicitur) exhibere mihi molestiam .s. exigendo literas, & noli flagitare literas crebriores a me, cum tu mittas raro mihi. Nã cum distinebar antea occupationibus maximis, propterea q̃ putabam rempub. tuendam mihi omnibus curis, tamen ego distineor .s. occupationibus hoc tempore uehementius multo .s. quàm antea. Vt enim grauius ęgrotant ij, qui cum uiderentur leuati morbo, inciderunt in eum de integro, .i. de nouo, sic nos laboramus uehementius, qui, bello profligato .i. oppresso, ac pene sublato, conamur gerere bellum renouatum. Sed hæc hactenus. Tu o mi Cornifici fac, ut persuadeas tibi, supp. me, non esse animo tam imbecillo .i. debili, ne dicã inhumano .i. duro, ut possim uinci a te, aut officiis, aut amore. Equidem .i. ego certe, non dubitabam .s. de amore tuo: ueruntamen Cherippus, qui a te uenit, effecit amorem tuum multo notiorem mihi .s. quàm prius erat. O hominem, lætitiæ causa exclamat, illum quidem .s. Cherippum semper apertum mihi, nunc uero etiam suauem, mehercule ipse expressit .i. effinxit mihi omnes uultus tuos, nõ solum .i. nedum pectulis animum ac uerba. Itaque noli uereri, ne succensuerim .i. subiratus fuerim tibi, quòd sup. misisti literas ad me eodem exemplo, quo ad ceteros .i. eadem forma scriptas. Requisiui equidem literas a te ꝓprias ad me unum .s. datas, sed neque requisiui, sup. uehementer, sed amanter .i. ut earum amator, si fuissent, non uehemens exactor, quia non fuerunt. Ego nihil sane .i. omnino possum opitulari .i. opis afferre tibi, de sumptu, quem dicis te facere, & fecisse in rem militarem, propterea quòd senatus orbus, supp. est .i. quasi sine patre, consulibus .s. Pansa, & Hirtio, amissis .i. cęsis, & incredibiles, sup. sunt angustiæ .i. penuriæ pecuniæ publicæ .i. ad rempub. pertinentis: quæ conqueritur undique, ut promissa soluantur militibus optime meritis. Quod quidem ego arbitror non posse fieri sine tributo .s. per tribus dato. Ego puto nihil .s. eorum, quæ agebamus esse de Accio Dionysio, quoniam Stratorius nihil dixit mihi, non taciturus tamen si aliquid fuisset. Ego nihil concedo tibi de Publio Lucceio, quo .i. per quod, aut ut, sis studiosior eius .i. commodi illius, quàm ego sum. Est enim necessarius nobis. Sed cum contẽderem .i. obnixe peterem a magistris .i. arbitris causæ eius de die proferendo .i. prologando, probauerunt .i. satis ostenderunt mihi sese impediri compromisso, & iureiurando quo minus .i. ut non facerent id .i. non proferrent diem. Quare ego arbitror Lucceio ueniendum, supp. esse. quanquam si obtemperauit literis meis, oportebit illum esse Romæ, cum tu leges hęc .s. scripta mea. Tu scripsisti de ceteris rebus, & maxime de pecunia .s. tibi mittenda, cum ignorares mortem Pansæ .s. consulis, & amici tui sup. ea, quæ tu arbitrabare te posse consequi ab eo per nos .i. per nostram intercessionem, aut solicitationem. quæ non fefellissent te, si uiueret: nam se ipse diligebat. autem .i. sed non uidebamus quid, aut qui .i. quo modo, id .s. quod postulasti, posset fieri post mortem eius .s. Pansę. Ego ualde laudo, sup. quæ scripsisti de Venuleio, Latino, & Horatio. Ego non probo .i. laudo nimium illud, quod scribis, te ademisse etiam legatis tuis lictores .i. publicos ministros cum insignibus, quò .i. ut illi .s. iam dicti, ferrẽt animo æquiore .i. minus molesto, se .s. lictorib9 carere. Enim .i. quia, supp. digni honore, ut legati a repub. stantes, non erant comparandi cum dignis ignominia .s. Venuleio, Latino, Horatio. Vbi notandum etiam de digniore dici, quòd non sit comparandum cum digniore. Ego existimo eos .s. iam dictos, cogendos ut decedant, si non decedunt ex senatusconsulto .i. pareant ex illi. Hæc ferè, sup. sunt responsa ad eas literas, quas accepi binas eodem exemplo. De reliquo uelim persuadeas tibi, dignitatem meam non esse mihi cariorem tua.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DECIMVSTERTIVS.

ARGVMENTVM.

Memmius, lege Pompeia de ambitu, ut Appianus tradit lib. 2. de bel. ci. condemnatus, Athenis exul habitabat. ab eo petit Cicero, ut in gratiam redeat cum Patrone Epicureo, eiq; locum concedat, ubi Epicurus habitauerat. Ibat Cicero in prouinciam, cum hæc ſcripſit.

CICERO S.D. C. MEMMIO.

de hac familia uide Ser. lib. 4. Æn. in illo uerſu, Mox Ital^9 Mneſtheus, genus a quo noie Memmi.

ETſi non ſatis mihi conſtiterat, cum aliqua ne animi mei moleſtia, an potius libenter te Athenis uiſurus eſſem; q iniuria, quam accepiſti, dolore me afficeret; ſapientia tua, qua fers iniuriam, lætitia: tamen uidiſſe te mallem. nam, quod eſt moleſtiæ, non ſane multo leuius eſt, cum te non uideo: quod eſſe potuit uoluptatis, certe, ſi uidiſſem te, plus fuiſſet. *itaque non dubitabo dare operam, ut te uideam, cum id ſatis commode facere potero. interea, quod per literas & agi tecum, &, ut arbitror, confici poteſt, agam. nunc a te illud primum rogabo, *ne quid inuitus mea cauſa facias; ſed id, quod mea intelliges multum, tua nullam in partem intereſſe, ita mihi des, ſi tibi, ut id libenter facias, ante perſuaſeris. Cum Patrone Epicureo mihi omnia ſunt*; niſi q in *philoſophia uehementer ab eo diſſentio. ſed & initio Romæ, cum te quoque, & tuos omnes obſeruabat, me coluit in primis: & nuper, cum ea, quæ uoluit, de ſuis commodis, & præmiis conſecutus eſt, me habuit ſuorum defenſorum, & amicorum fere principem: & iam a Phædro, qui nobis, cum pueri eſſemus, ante q̃ *Philonem cognouimus, ualde, ut philoſophus, poſtea tamen, ut uir bonus, & ſuauis, & officioſus, probabatur, traditus mihi, commendatusq; eſt. Is igitur Patro cum ad me Romam literas miſiſſet, uti te ſibi placarem, peteremque, ut neſcio quid illud Epicuri parietinarum ſibi concederes: nihil ſcripſi ad te ob eam rem, q ædificationis tuæ conſilium mea commendatione nolebam impediri. idem, ut ueni Athenas, cum, idem ut ad te ſcriberem, rogaſſet: ob eam cauſam impetrauit, q te *abiecisse illam ædificationem conſtabat inter omnes amicos tuos. quod ſi ita eſt; & ſi iam plane tua nihil intereſt: uelim, ſi qua offenſiuncula facta eſt animi tui, peruerſitate aliquorū; (noui enim *gentem illam) des te ad lenitatem, uel propter tuam ſummam humanitatem, uel etiam honoris mei cauſa. equidem, ſi, quid ipſe ſentiam, quæris; nec, cur ille tantopere contendat, uideo, nec cur tu repugnes: *niſi tamen multo minus tibi concedi poteſt, q̃ illi, laborare ſine cauſa. quanquam, Patronis & orationem, & cauſam tibi cognitam eſſe, certo ſcio. honorem, officium, teſtamentorum ius, Epicuri auctoritatem, Phædri obteſtationem, ſedem, domicilium, ueſtigia *ſummorum hominum ſibi tuenda eſſe dicit. totam hominis uitam, rationemque, quā ſequitur in philoſophia, derideamus licet, ſi hanc eius contentionem nolumus reprehendere. ſed mehercule, quando illi, *ceteriſque, quos illa delectāt, non ualde inimici ſumus; neſcio an ignoſcendum ſit huic, ſi tantopere laborat: in quo etiam ſi peccat, magis ineptiis, q̃ improbitate peccat. Sed, ne plura; (dicendum enim aliquando eſt) Pomponium Atticum ſic amo, ut alterum fratrem. nihil eſt illo mihi nec carius, nec iucundius: is, non quò ſit ex iſtis, (eſt enim omni liberali doctrina politiſſimus: ſed ualde diligit Patronem, ualde *Phædrum amauit) ſic a me hoc *contendit, homo minime ambitioſus, minime in rogitando moleſtus, ut nihil unquam magis. nec dubitat, quin ego a te nutu hoc conſequi poſſim, ita etiam, ſi ædificaturus eſſes. nunc uero, ſi audierit te ædificationem *depoſuiſſe, neque tamen me a te impetraſſe; non te in me illiberalem, ſed me in ſe negligentem putabit. Quamobrem peto a te, ut ſcribas ad tuos, poſſe tua uoluntate decretum illud Areopagitarum, quē ὑπομνηματισμὸν illi uocant, tolli. Sed redeo ad prima. prius uelim tibi perſuadeas, ut hoc mea cauſa libēter facias, q̃ ut facias. ſic tamen habeto; ſi feceris, quod rogo, fore mihi gratiſſimum. Vale.

Marginalia: *inſinuatio ad captādā beneuolentiam.* — *idem in extremo.* — *alij addūt, communia.* — *Cic. n. Academicus.* — *uide ep. 8. lib. 9.* — *ep. 15. l. 9.* — *Epicureos.* — *pro, ſed, ut ep. 73. h. l. et ad Att. ep. 14. l. 5. et 6. et 23. lib. 12.* — *loquitur ex perſona Patronis. Epicureos. n. ſignificat.* — *multi enim Epicureorū dogmata probabant, ut Attic^9, Papirius, Caſſius. ep. 25 lib. 9. 15. l. 15. & ad Att. 19. l. 5 l. 5. de Fin. ep. 2. et 19. l. 5. ad Att.* — *abieciſſe, ſupra.*

ETſi) Hi duo ſequentes libri quàm faciles, tam utiles mihi eſſe uidentur, quòd commendationum uarias, & elegantes imitationes habent, quibus docemur & ornate dicere, & amicorum cauſas diligenter commendare, idque cum delectatione maxima, quando inſtruimur non ut boues eodem mugitu, ut aiunt, ſic ſemper eiſdem uerbis uti. Itaque aſſidue pueris proponendos cēſeo, nec minus etiam doctoribus pertractandos: qui ſi minus ornatu uerborū egent, humanitatis tamen, & officij imitatione incendūtur, & diligentiores fiunt in amicorum commendationib^9. Sed iam ad argū epiſtolæ ueniamus. C. Memmius, uir nobiliſſimus, & ciuis Romanus, Athenis domum inceperat ædificare iuxta hortos, uel ædes Patronis, philoſophi Epicurei, amiciſſimi Ciceronis: q ad eum ſcripſerat, ut ſe Memmio diligenter cōmendaret, ne quendam parietem impediret, qui erat ei contiguus. quod Cicero dicit, ſe noluiſſe ab eo petere, ueritus, ne fortaſſe impediret ędificationē ipſius Mēmij. ſed poſtq̃ intellexit Mēmium nō eſſe ędificaturū; eum rogat, ut uelit morem gerere Patroni Epicureo: quē laudat ſummopere, excuſans eius opinionem Epicuream. accenditq; Mēmium ad obſequendum Patroni, q dicit eum eſſe cariſſimum Pomponio Attico: a quo dicit ſe rogatum eſſe, ut eum cōmendaret diligentiſſime. Vtitur tñ ſummo artificio, cū dicit ſe nihil ab eo impetrare uelle, qđ inuit^9 faciat, ut magis eum inuitet facere libenter quod petit. Cū aūt fuiſſet Cicero Athenis, nec uidiſſet ipſum Mēmium, qui quadā iniuria affectus fuerat: primū dicit, q licet nō ſatis habeat certū, utrū cū maiore moleſtia animi ſui uiſurus eſſet, cuius iniuria ſummopere doleret; an cum maiore uoluptate propter ſapientiam eius, qua magnam lætitiam ſe capere dicit, quòd per eam fortiter ferat iniuriam: tñ mallet eum uidiſſe: quia nō multo minus moleſtiæ

ſtiæ capit in eius abſentia. uoluptas aũt uidendo eum fuiſſet maior. [Conſtiterat) certum & manifeſtũ erat. [Quòd iniuria) ratio moleſtię. [Sapientiæ) ratio quare libenter uidiſſet eũ. [Lætitia) .ſ. afficeret. eſt.n. ablatiuus caſus. [Quod moleſtiæ eſt) .i. ea moleſtia quæ eſt. [Interea) ecce q̃ artificioſe allicit Mẽmium ad uoluntatẽ ſuam. [Sed id) .i. facias id quod intelliges ad me ptinere, ad te aũt non multũ. Ordo eſt: ſed id .ſ. faciat, quod intelliges mea intereſſe, & in nullã partem intereſſe tua. [Cũ Patrone) exponit cauſas cõmendationis. [Diſſentio) Peripateticos & Socraticos ſequor, ut in proœmio primi officiorum oſtendit. [De ſuis cõmodis) nam aſſecutus fuerat ſtipendium publicum. [Phędro) primo præceptore meo in philoſophia. [Vt philoſophus) pp doctrinam. [Illud neſcio qd) attenuat rem, ut facilius impetret, q.d. minimum quiddam. [Parietinarum) ſubauditur rerum .i. id qđ pertinet ad parietẽ: quidã dñt eſſe diminut. a pariete, cuius formationem & rõnem nuſq̃ inuenio. [Conſilium) deliberationem, ne pp commendationẽ meam deſiſteres facere quod inſtituiſſes. [Abieciſſe) depoſuiſſe, nolle amplius ædificare. [Offenſiũcula) iniuriola. [Gentẽ illam) Gręcã .ſ. leuem ad iniurias, & promptam. [Des te ad lenitatem) ſias mitis & placatus. [Contendat) efflagitet. [Repugnes) neges. [Concedi) .ſ. ut repugnes. [Quàm illi) .ſ. poteſt concedi. [Quanquam Patronis) enumerat multas cauſas, qbus probat ignoſcendum eſſe Patroni; ſi eam rem, quæ parua uidebatur, tanta contentione petit. [Honorẽ) .ſ. ſuum & totius ſenectę. & in omnibus ſequentibus dictionibus ſubauditur tuendũ eſſe dicit. [Ius teſt.) quod inuiolabile eſſe debet. [Obteſtationem .i. deprecationem maximam pro eo. [Sedẽ d.) eſt quaſi inculcatio dictionum. [Veſtigia ſummorũ hominum) .i. imitationes maximorũ hominum. [Totam hominis) ſenſus eſt, licet deridere totã hominis uitam & opinionẽ in philoſophia, ſi uolumus reprehendere hãc eius petitionem: ſed ſi nõ habemus odio eos, qui eadem curant, ignoſcendum etiam puto huic, ſi tantopere petit hanc. [In quo) in qua re petenda. [Laborat) curat. [Ineptiis) ſimplicitate. [Dicendum aliqñ) .i. etiam addenda eſt alia maxima cauſa. [Ex iſtis) .ſ. Epicureis. [Politiſſimus) ornatiſſimus. [Liberali) Socratica & Platonica. [Vt nihil unq̃ magis) .ſ. contenderit a me. [Nutu) .i. facillime uel ſolum innuendo tibi. [Etiam, ſi) ergo multo facilius, cum non ſis ædificaturus. [Si audierit) Pomponius. [Negligentem) quòd noluerim te pro eo rogare. [Tua uoluntate) te conſentiente. [ὑπομνηματισμὸν) ſic enim Gręci uocant decretum quaſi monitum & commentariũ.

ASCAN. ETſi non ſatis &c.) Hi duo ſequentes libri ut facillimi, ita utiliſſimi ſunt, eo q̃ commendationum uarias, & elegantes imitationes hñt: quibus docemur & ornate dicere, & amicorum cauſas diligenter cõmendare, idq; cum delectatione maxima. In hac aũt prima hoc eſt argumentũ. C. Memmius, uir nobiliſſimus, Athenis domum cœperat ędificare ad ędes Patronis philoſophi Epicurei, amiciſſimi Ciceronis, q ad Ciceronem ſcripſerat, ut a Mẽmio exoraret, ne quendam parietem impediret. de quo negotio tota fere hac agitur epiſtola. Ordo eſt. Etſi .i. q̃q̃, non ſatis conſtiterat .i. euidens fuerat mihi, ne .i. an uiſurus eſſem te Athenis cũ aliqua moleſtia animi, an potius libenter: quòd .i. q a, iniuria, quam accepiſti .i. paſſus es, afficeret me dolore, ſapientia tua, qua fers iniuriam, ſup. afficeret me lætitia: tñ mallem uidiſſe te. Nam ſup. id moleſtiæ quod eſt .ſ. ob iniuriam tibi illatam, non eſt ſanè multo leuius, cũ non uideo te, Id ſup. uoluptatis: quod potuit eſſe, fuiſſet certe plus, ſi uidiſſem te. Itaque nõ dubitabo dare operã, ut uideam te, cum potero facere id ſatis cõmode. Interea agam quod agi põt tecum, &, ut arbitror, cõfici .i. abſolui, & perfici, per literas. Ego rogabo nunc a te illud primum, ne qd facias inuitus .i. contra placitum tuum mea cauſa. ſed des mihi id; quod intelliges multũ intereſſe mea, hoc eſt mihi utile eſſe, & in nullã partem multum intereſſe tua, ita .ſ. des mihi, ſi perſuaſeris tibi ante .i. ſi te ad hoc adduxeris ante, ut facias id libenter. Incipiens aũt ordiri rem, quã pręcedebat, dicit, Omnia ſunt mihi cõia; cum Patrone Epicureo, niſi q̃ diſſentio uehementer ab eo in philoſophia, qa Stoicus potius aut Academicus erat Cicero. ſed & initio .ſ. coniunctionis uiæ cũ obſeruabat quoque te & tuos oẽs Romæ, coluit me in primis .i. pcipue: & nuper .i. nunc parum eſt tpis, cũ conſecutus eſt de cõmodis & pmiis ſuis ea q̃ uoluit, habuit me fere principem defenſorũ & amicorũ ſuorũ, & ipſe traditus & cõmendatus eſt mihi iã .i. his diebus a Phędro, q .ſ. Phędrus, pbabatur .i. laudabatur & placebat nobis, cũ eſſemus pueri anteq̃ cognouimus Philonẽ .ſ. philoſophũ, pbabat, inq̃, ut philoſophus, poſtea tñ pbabatur ut uir bonus & ſuauis & officioſus, q.d. pp illius q nobis cõiter eſt obſeruandus cõmendationem debere cõmendationẽ eſſe. Is igitur Patro cũ miſiſſet Romã lĩas ad me, uti .i. ut, placarẽ .i. reconciliarẽ & placatũ facerẽ te ſibi, & peterẽ .ſ. a te, ut ſup. concederes ſibi illud Epicuri .i. qđ ad Epicureũ hominem pertineret, neſcio qd parietinarum ſup. rerum .i. ad parietem cõem pertinẽtium. ſic legitur & exponitur fere, ſed lectio parum placet, expoſitionẽ aũt meliorem cuique inueniendã relinquimus. ego ſup. tũc, nihil ſcripſi ad te, ob eam rẽ, quòd nolebam conſilium ędificationis tuę impediri cõmendatione mea. idem .ſ. Patro cũ rogaſſet ut .i. poſtq̃ ueni Athenas, ut ſcriberẽ ad te idẽ .i. eandem rem .ſ. ut te ſibi placarem, & de parietis parte concedẽda rogarem, Impetrauit .ſ. petitum ſuum a me ob eam cauſam q̃ conſtabat .i. notum erat inter oẽs tuos, te abieciſſe .i. ut diſplicentem reieciſſe & dimiſiſſe illam ędificationẽ. Quod ſi eſt ita, etſi .i. q̃q̃ iam nihil intereſt plane .i. omnino tua, uelim ſi qua .i. aliqua offenſiuncula .i. læſiuncula animi tui facta eſt peruerſitate aliquorum, (noui.n. gentẽ illam .ſ. mendacem & ad diſcordiam ſeminandam procliuẽ) des .i. accõmodes te ad lenitatem .i. placabilitatẽ, uel pp ſummam humanitatem .ſ. tuam, uel ẽt cauſa honoris mei ne uideat fruſtra a te petiſſe. Equidem, ſi q̃ris qđ ipſe .i. ego ſentiam, nec uideo cur ille contendat .i. inſtet tantopere, nec cur tu repugnes, niſi tñ concedi põt multo minus tibi .ſ. q uir prudẽs haberis, q̃ illi .ſ. homini Epicureo laborare ſine cauſa. Quanq̃ ego certo ſcio & orationem & cauſam Patronis eſſe cognitã tibi, tñ ſup. repetam tibi. ipſe dicit honorem .ſ. ſuum, eo q̃ philoſophus eſt, & turpe fuerit alteri de iure cedere, & officium, q a debet pfectę totius honore cõtendere, & ius teſtamentorum, qbus ſibi illę ædes relictæ, auctoritatem Epicuri quẽ imitatur, obteſtationẽ .i. maximã precationem cum fidei atteſtatione, Phędri .ſ. philoſophi & cõis amici, ſedem .i. longam & firmam habitationem, domicilium .i. ppriam habitationem, ueſtigia .i. imitationes ſummorũ hominum, aut q in iiſdem ædibus habitarũt, aut qđ ſimile fecerũt, dicit inq̃ hæc oĩa eſſe tuenda .i. protegenda ſibi. Licet .i. licitum eſt ſup. ut derideamus totã uitã hominis, & rõnem quam ſequitur, ſi uolumus reprehendere hanc contentionem .i. petitionẽ eius. Sed mehercule qñ .i. qñ quidem ſeu qm; nos non ſumus ualde inimici .i. aliquãtulũ fauemus illi uidelicet Patroni, & ceteris quos illa .ſ. quę ille ſibi tuenda dicit, delectant, neſcio an ignoſcẽdum ſit huic .ſ. Patroni, ſi laborat tantopere .ſ. tueri dicta. In quo .ſ. ſtudio, ẽt ſi peccat .ſ. per cupiditatẽ, tñ peccat potius ineptiis, quia eſt homo minus culto ingenio, q̃ improbitate .i. malitia. Sed ſup. dicam, (dicẽdum eſt.n. aliqñ .i. tandem finiendũ eſt) ego amo Pomponium Atticum ſicut alterum fratrem. nihil eſt illo mihi nec carius, nec iucundius. Is .ſ. Pomponius non q̃ ſit ex iſtis .ſ. Epicureis porcis (eſt.n. politiſſimus omni doctrina liberali: ſed ſup. q̃ ualde diligit Patronem, & amauit Phædrum qui pro eo rogauit ualde) exiſtens ſup. aut cum ſit homo minime ambitioſus, & minime moleſtus in rogando contendit .i. inſtanter petit hoc a me ſic ut nihil .ſ. contenderit unquam magis .i. inſtãtius, nec dubitat quin ego poſſim conſequi hoc a te nutu .ſ. ſolo, etiam ſi eſſes ædificaturus. Nunc uero ſi audierit te depoſuiſſe ædificationem, neque tñ me impetraſſe a te .ſ. quod Patro petit; ipſe nõ putabit te illiberalem in me, ſed negligentem in ſe. Quamobrem peto a te ut ſcribas ad tuos, decretum illud Areopagitarum .i. iudicium Athenien. in uico Martis qui Ariopagus dicitur quẽ ὑπομνηματισμὸν .i. decretum illi .ſ. Athenien. uocant, poſſe tolli .i. amoueri & abrogari tua uoluntate .i. te uolente. Decretum aũt uidetur fuiſſe, ne in fundo ſuo ſine reſpectu uicini ad placitum ædificẽt. Sed redeo ad prima .i. ad illa quæ in principio huius epiſtulæ ſcripſi. Ego uelim prius .i. potius, ut perſuadeas tibi ut facias hoc mea cauſa libenter, q̃ ut facias: hoc eſt uelim quidẽ te facere, ſed potius ut libenter, q̃ ut facias, etiam ſi non libenter. habeto tñ ſic; ſi feceris, quod rogo, fore .i. futurum gratiſſimum mihi.

ASC. *Petit, ut Euandro ſtatuario de ſacrarij habitatione accõmodet.*

CICERO S. D. MEMMIO. 2

CAio Auiano Euãdro, qui habitat in tuo *ſacrario, & ipſo multum utor, & patrono eius M. Aemilio familiariſſime. peto igitur a te maiorem in modum, quod ſine tua moleſtia fiat, ut ei de habitatione accommodes. nam, propter opera inſtituta multa multorum, ſubitum eſt ei remigrare *kal. Quint. Impedior uerecũdia, ne te pluribus uerbis rogem. neque tamen dubito, quin, ſi tua nihil, aut nõ multũ interſit, eo ſis animo, quo ego eſſem, ſi qd tu me rogares. mihi certe gratiſſimũ feceris. Vale.

puto ædi[c]ulã parũ ſuſſe.

quo die locabantur domus. epiſt. 3. l. 2. ad Q. fratrẽ.

Caiu

HVBER. CAio)Commendat Cicero Mēmio C. Aoianum qoendā statuarium, ut ei concedat Memmius habitationem. quod dicit se nō dubitare obtenturū, qa id nō multum, aut nihil intersit ipsius Memmij. [Sacrario). i. templo, loco, ubi sacra reponuntur. [Tuo) per te ędificato. [Accommodes) commodum facias. [Instituta) incepta, uel proposita ad faciendum. [Subitum est ei remigrare). i. contingit, uel licet ei subito redire.

ASCEN. CAio &c.) Commendat Memmio C. Auianum statuariū quendam, ut ei concedat Memmius habitationem. quod cum citra iacturam Memmij fiat, facile impetraturum confidit. Ordo est. Ego utor multū, & ipso C. Auiano Euandro, qui habitat in sacrario tuo. i. loco ubi conseruantur sacra per te ædificata, & utor familiarissime patrono eius M. Æmilio. Peto igitur a te in maiorem modum. i. obnoxius, ut ei accommodes de habitatione, quod fiat sine molestia tua. Nam subitum. i. festinum aut propinquum aut necessarium est ei remigrare. i. redire in pristinam habitationem, propter multa opera multorum instituta. i. incepta, ab eo. Ego impedior uerecundia ne rogem te pluribus uerbis. Neque tamen dubito quin si nihil, aut nō multum intersit tua. i. si parum aut nihil detrimenti ex ea re habiturus sis, sis eo animo quo ego omnino essem, si tu rogares me qd. i. aliquid. certe tu feceris. s. hoc faciendo gratissimum mihi.

PAVL. MAN. COnieci) in omnibus antiquis libris, confeci. nos, una litera immutata, coniecii. [Subitum est ei remigrare kal. Quinct.) kalendæ, inquit, Quinctiles, quo die domo tua, in quam uenerat, exeundum est, nimis subitæ sunt, & propius adsunt, quā ut ipse possit, operibus, quæ instituit, perfectis, suo commodo discedere. Sciendum autem est, annuas domorum locationes kalendis Quinct. apud ueteres fieri solitas, itaq; epistola 3. libri 2. ad Q. fratrem, Domus, inquit, tibi ad lucum Pisonis Liciniana conducta est: sed, ut spero, paucis mensibus post kal. Quinct. in tuam commigrabis. Post kal. Quinct. dixit, id est, finito locationis tempore, demigrantibus iis, quibus eam locaueras. Suetonius autem in Tiberio, Senatori, inquit, latum clauum ademit, quem cognouisset sub kal. Iulij demigrasse in hortos, quo uilius post eam diē ædes in urbe conduceret. Quod igitur Euandro, quem statuarium fuisse coniicimus, subitum erat, id est, propter breuitatem temporis incommodum, nimisque repentinum, remigrare kal. Quinct. ad quam diem opera, quæ multa multis instituisset, absolui non posse intelligebat, quæ moueri loco, & alio transferri, cum perfecta non essent, commode non poterant: petit a Memmio Tullius, ut ei de habitatione accommodet, ne cogatur kal. Quinct. ut moris erat, remigrare: quod sine damno facere non posse uidebatur. sed, ut dicam quod sentio, legendū uidet, demigrare. in antiquo libro Vbaldini scriptū est, eius remigrare.

ARG. *Fufium cōmendat, quem & ante præsens præsenti cōmendarat.*

CICERO S. D. MEMMIO. 3

AVlum Fufium, unum ex meis intimis, obseruantissimum, studiosissimumq; nostri, eruditū hominem, & summa humanitate, tuaq; amicitia dignissimum, uelim ita tractes, ut mihi coram recepisti. tam mihi gratum id erit, quàm quod gratissimum. ipsum præterea, summo *officio, & summa obseruantia, tibi in perpetuum deuinxeris. Vale.

commēdat ab amicitia sua, a doctrina, ab humanitate. qui amicus, & de se si bene meritus oī genere officij colis.

HVBER. AVlum Fufium) Cōmendat Cicero Memmio per literas A. Fufium, quem etiam coram cōmendauerat, ut eum ita tractet, sicut coram promisit, fore enim sibi gratissimum & obligaturū sibi hominem perpetuo. [Recepisti) promisisti.

ASCEN. AVlum &c.) Cōmendat A. Fufium per literas, quem etiā coram cōmendauerat, ut eum ita tractet, ut promisit, dicens, Ego uelim tractes A. Fufium, unum ex intimis meis. s. amicis, obseruantissimum. i. maximum cultorem, & studiosissimum nostri, hominem eruditum, & dignissimum summa humanitate, & amicitia tua, tractes, dico, ita, ut recepisti. i. promisisti mihi coram. i. in psentia tecū agenti. Id erit mihi tā gratū q̄ quod sup. erit aut est id, qđ est mihi gratissimū. præterea tu deuinxeris. i. obligaueris ipsum in perpetuum tibi summo officio & summa obseruantia. s. ad prosequendum te summo officio & summa obseruantia.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Municipum Volaterranorum, hominum optimorum, causa, negotiaq; Valerio commendat.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, proprœt. 4

CVm municipib' Volaterranis mihi summa necessitudo est. magno enim meo beneficio affecti, cumulatissime mihi gratiam retulerunt. nam nec in honoribus meis, nec in *laboribus unquam defuerunt. cum quibus si mihi nulla causa intercederet; tamen, q̄ te uehementissime diligo, quodque me a te plurimi fieri sentio, & monerem te, & hortarer, ut eorum fortunis consuleres, præsertim cum prope præcipuam causam haberent ad ius obtinendum: primum, q̄ Syllani temporis acerbitatē deorum immortalium benignitate *subterfugerūt: deinde, q̄ summo studio populi R. a me in consulatu meo defensi sunt. cum enim tribuni pl. legē iniquissimam de eorum agris promulgassent, facile senatui, populoq; R. persuasi, ut eos ciues, quibus fortuna *pepercisset, saluos esse uellent. hanc actionem meam C. Cæsar primo suo consulatu in lege *agraria comprobauit, agrumq; Volaterranum, & oppidum omni periculo in perpetuum liberauit: ut mihi dubium non sit, quin is, qui nouas necessitudines adiungat, uetera sua beneficia conseruari uelit. quāobrem est tuæ prudentiæ, aut sequi eius auctoritatem, cuius sectam, atq; imperium summa cum tua dignitate secutus es; aut certe illi integram omnem causam reseruare. Illud uero dubitare non debes, quin tam graue, tam firmum, tam honestum municipium tibi tuo summo beneficio in perpetuum obligari uelis. Sed hæc, quæ scripta sunt supra, eò spectant, ut te horter, & suadeam: reliqua sunt, quæ ptinent ad rogandum: ut non solum tua causa tibi consilium me dare putes, sed etiam, quod mihi opus sit, me a te petere, & rogare. Gratissimum igitur mihi feceris, si Volaterranos omnibus rebus integros, incolumesq; esse nolueris. eorum ego domicilia, sedes, rem, fortunás, quæ & a diis immortalibus, & a *præstantissimis in nostra rep. ciuibus summo senatus, populiq; R. studio conseruatæ sunt, tuæ fidei, iustitiæ, bonitatiq; cōmendo. si pro meis pristinis opibus facultatem mihi res hoc tempore daret, ut ita defendere possem Volaterranos, queádmodum consueui tueri meos: nullum officium, nullum denique *certamen, in quo illis prodesse possem, prætermitterem. sed quando apud te nihilo minus hoc tempore ualere me confido, quàm ualuerim semper apud omnes: pro nostra summa necessitudine, pariq; inter nos, & mutua beneuolentia abs te peto, ut ita de Volaterranis mereare, ut existiment eum quasi diuino consilio isti *negotio præpositum esse, apud quem unum nos, eorum perpetui defensores, plurimum ualere possemus. Vale.

ep. 29. lib. 13. & 8. & 9. lib. 15.

ne agrū eorum diuiderentur.

temporib' Syllanis. quam tulit de agro Cāpano, & Stellati diuidendo. Suet.

Cæsarē significat, de quo proximè locutus est.

ep. 6. lib. 2. dixit, Omni nō modo consilium, sed etiā dimicatione.

agrorum diuisioni.

HVBER. CVm municipibus) Cum Volaterrani uexarentur de rebus suis publicis, Cicero hac epistola eos ita diligenter commendat Q. Valerio proprętori, ut diligentius commendare non possit. ostendit. n. eos gratos & uiris bonis & maximis acceptissimos, quos oino debeat, sibi Valerius suo beneficio obligare. [Volaterranis) Volaterrę oppidi, quod est Ethruscorum in collis planicie situm, ad quod stadiorum 15. ascensus est [Retulerunt) reddiderunt. [Consuleres) prouideres causa honoris tui. [Præcipuā) singularem. [Subterfugerunt) euitauerunt. [Tēporis Syllani acerbitatem) qa ex proscriptis a Sylla plerisq; illic confidentes, p obsidionem

sidionem pressi, tandem p inducias discedentes locum illum reliquerunt. auctor Strabo. [De eorum agris) diuidendis nostris militibus. [Promulgassent) pnunciassent, pculissent, pepercissent, qa non potuerant capi. [Liberauit) quia uoluit esse immunem. [Is) Cesar. [Cōseruari) nūc per nos, ut adiuuemus ipsos Volaterranos [Eius) Cæsaris. [Sequi auctoritatē), i. facere qd ipse fecit, cum semper secutus sis eū in ceteris rebus. [Sectam) factionem, partes. tractum a philosophis, qui sectas habent. [Illis integram) ut nihil eis innoueiur, donec Cesar. cognouerit eorum causam. [Municipium) oppidum. [Sed hęc) auget Cicero. commendationem post exhortationem subiungendo preces. [Certamen) contra eos, qui illos oppugnarent. [Quando) quoniam. [De Volaterranis mereare). i. ita Volaterranis beneficium præstes. [Eū) .s. te. [Apud quem unum) .s. te.

ASCEN. CVm municipibus &c.) Cum Volaterrani uexarentur de rebus suis publicis, Cicero hac epistola eos diligenter commēdat Q. Valerio proprætori ut diligentius cōmendare nō possit. ostendit. n. eos gratos & uiris optimis acceptissimos, quos oīno debeat idem Valerius suo sibi beneficio deuincire. Ordo est. Summa necessitudo est mihi cum municipibus Volaterranis .s. incolis Volaterranæ oppidi Etruriæ. ipsi. n. affecti magno beneficio meo, retulerunt cumulatissime mihi gratiam. nam nec defuerūt unq̄ in honoribus meis .s. augendis, & in laboribus .s. ferendis, cū quibus si. i. tametsi nulla causa intercederet. i. media esset ad cōciliationē amoris, tñ q. i. quia ego diligo te uehementissime, & q sentio me fieri. i. æstimari, plurimi a te, & monerem & hortarer te, ut consuleres. i. cōsilio & ope prodesses fortunis eorum, prępsertim cū haberent causam ppe. i. quasi pręcipuā. i. potissimam ad obtinendum ius. Primum q subterfugerunt acerbitatem tpis Syllani. i. quo Sylla tyrannidē exercuit, benignitate deorū immortalium, qa cum illic proscriptos obsideret, & illi factis iudiciis abirent, nihil nocuit ui bi, quod deorū benignitati ascribit, ut qb' dij fauerint, turpe sit hoīem nō fauere. Deinde q defensi sunt a me in consulatu .s. meo, summo studio. i. fauore P. R. cū trib. pl. promulgassent legem iniquissimam, de agris eorū .s. aliis dispartiendis psuasi facile senatui populoq; R. ut uellent eos ciues esse saluos, quibus fortuna, prius tñ deos dixit eos seruasse, pepercisset C. Cæsar cōprobauit hanc actionē meā primo cōsulatu suo in lege agr. i. cū ferret legē agr. & liberauit agrū & oppidū Volaterranum oī periculo in perpetuū, ut non sit dubium mihi qn is qui adiūgat nouas necessitudines, uelit uetera beneficia sua conseruari. Quamobrē est prudentię tuę. i. ad prudentiam tuā refertur, aut sequi auctoritatē eius .s. Cæs. cuius sectam. i. partialitatē, atque imperiū tu secutus es cū summa dignitate tua, aut certe reseruare illi oēm. i. totam causam integram. i. ita q de ea nihil adhuc sit p te actum. Vero. i. sed tu nō debes dubitare illud, quin uelis. s. debeas uelle obligare tibi in perpetuū summo beneficio tuo illud municipiū. i. oppidum oīunerū Romanorum capax, tam graue. i. constans, tā firmum & tam honestū. Sed hæc q̄ scripta sunt supra. i. in priori parte huius epistolæ, spectant. i. tendunt cō, ut horter te, & suadeam .s. tibi. Reliqua. i. quę deinceps dicam, sunt q̄ pertinent ad rogandum, ut putes me dare consilium, nō solum causa. i. pro utilitate tua, sed me petere & rogare a te quod opus sit mihi. Tu igitur feceris mihi gratissimū, si uolueris Volaterranos esse integros. i. indemnes & incolumes sup. in oībus rebus. Ego commendo tuæ fidei, iustitiæ, & bonitati domicilia, sedes. i. mansiones, pturas, aut sepulcra, ut Æn. 6. Sedibus hunc refer ante suis. rem. i. quas hōt, fortunas, quæ conseruatæ sunt a diis immortalibus, & a prestantissimis ciuibus in nra. i. Romana rep. uidelicet a Cæs. & ipso Cic. summo studio. i. fauore S. P. Q. R. Si res. i. copia rerum daret mihi facultatē hoc tpe pro pristinis opibus meis. i. iuxta pristinas opes meas, ut possem defendere Volaterranos ita quemadmodum consueui tueri meos .s. clientes: ego nullum officiū, denique. i. ut uno uerbo dicam, nullum certamen prætermitterem, in quo possem prodesse illis. Sed qñ. i. qñquidem ego confido me nihilo. i. in nullo minus ualere apud te hoc tpe, q̄ ualuerim semper apud omnes, ego peto abs te. pro necessitudine. i. necessaria coniunctione in amore & amicitia, summa & pari, id est, equali inter nos & mutua beneuolentia, ut mereare de Volaterranis, ita ut existiment eum, scilicet te, præpositum esse, scilicet a me isti negotio .s. de eorum conseruatione, quasi diuino consilio, apud quem unum nos perpetui defensores eorum possemus ualere plurimum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Docet bonis rationibus, Curtij agrum non diuidendum; & , ut illi in eo re profit, orat.

Cicero S. D. Q. Valerio, Q. F. Orcæ, legato, propræt. 5

NOn moleste fero, eam* necessitudinē, quæ mihi tecum est, notam esse quamplurimis. neq; tñ ob eam causam, quod tu optime existimare potes, te impedio, quo minus susceptum negotiū pro tua fide, & diligentia ex uoluntate Cæsaris, qui tibi rem magnā, difficilemq; cōmisit, gerere possis. nā, cum multi a me petant multa; q de tua erga me uoluntate non dubitent: non cōmitto, ut ambitione mea conturbem officiū tuum. C. Curtio ab ineunte ætate familiarissime sum usus. eius & Syllani tpis iniustissima calamitate dolui: &, cum iis, qui similem iniuriam acceperant, amissis oibus fortunis, reditus tñ in patriam uoluntate omniū concedi uideretur; adiutor incolumitatis fui. is habet in Volaterrano possessionem, cum in eā, tanq̄ e naufragio, reliquias contulisset. hoc aūt tempore eum Cæsar in senatum legit: quem ordinem ille, ista possessione amissa, tueri uix potest. grauissimum autem est, cū superior factus sit ordine, inferiorem esse fortuna: minimeq; conuenit, ex eo agro, qui Cæsaris iussu diuidatur, eum moueri, qui Cæsaris beneficio senator sit. sed mihi minus libet multa de æquitate rei scribere; ne causa potius apud te ualuisse uidear, quàm gratia. Quamobrem te maiorem in modum rogo, ut C. Curtij rem meam putes esse; quidquid mea causa faceres, ut id C. Curtij causa cum feceris, meum existimes. quod ille per me habuerit, id me habere abs te putato. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

**plus quàm amicitia significat.*

captat beneuolentiā a modestia.

MVXAR. NOn) Præfecerat Cæsar Valerium diuidundis agris Volaterranorū: itaque, cum in ea regione hēret agrum C. Curtius, q tpibus Syllanis proscriptus fuerat, & postea restitutus in patria, a Cęs. in senatum fuerat electus; Cicero hac epistola nititur psuadere honestissimis rationibus Valerio, agrum Curtij nō esse dandū aliis: quia licet illa diuisio agrorum fiat iussu Cæsaris, nō tñ deceat eum moueri ex agro suo eius iussu, cuius beneficio sit factus senator: id. n. nō esse uerisimile placere Cęsari. sed qm negotiū diuidendi agros a Cęs. ei mandatum fuerat, Cicero in principio epistolæ ostendit se nihil esse petiturum contra honestatē, aut fidem ipsius Valerij, ut ex rationibus in epistola positis probat. [Ob eam causam) quòd nostra amicitia sit nota multis. [Pro tua fide) fideliter, ut debes. [Rem magnam) diuisionem agrorū. [Ambitione) uolens ostendere me plurimum posse apud te. [Iniustissima calamitate) quia proscriptus fuit. [Incolumitatis) restitutionis. [Volaterrano) .s. agro. [Reliquias) quidquid potuit ex bello Syllano eripere & seruare. [Tanquam e naufragio) translatio. [Ordinem) senatorium. [Tueri) sustentare, quia non potest uiuere, ut senator. [Grauissimum) pessimum. [Superior ordine). i. auctus dignitate. [Inferiorem fortuna) pauperiorem, qa aucta dignitate debent etiam augeri fortunæ, ut possit honeste seruari ipsa dignitas. [Minime conuenit) non decet, nec honestum est. [Moueri) remoueri. [De æquitate rei). i. de iustitia, q̄ uult, ut non moueatur ex agro suo. [Ne causa). i. ne uidear obtinuisse a te hanc rem potius, quia non potueris aliter facere iustitia ita uolente, q̄ quod uolueris mihi morem gerere. [Causa) iustitię causę. [Gratia) ut mihi gratificeris. [Per me). i. opera mea.

ASCEN. NOn moleste &c.) Pręfecerat Cæsar Valeriū diuidūdis agris Volaterranorū: itaque cum in ea regione C. Curtius haberet agrum, nititur Cic. persuadere, honestissimis rōnibus eidem Valerio agrum illum Curtij nō esse dandum aliis: quod in principio ptestatur equū & honestum. Ordo est. Ego non fero moleste eam necessitudinē, quæ mihi tecū est, notā esse quāplurimis. neque tñ impedio te ob eam causam. i. pp necessitudinem nram, qd tu potes existimare. i. iudicare optime qa optime scis, quò minus possis gerere negotiū susceptū pro tua fide, & diligentia ex uoluntate Cęsaris, qui commisit tibi rem magnam & difficilem.

Nam

Nam eum multi petant a me multa, ꝙ.i. quia non dubitent de uoluntate.i.beneuolentia tua erga me, nõ committo.i.non patior ut conturbem ambitione .i. importuna petitione mea officium tuum. Ego sum usus familiarissime ab ineunte ætate C.Curtio. Ego &.i.simul dolui iniustissima calamitate eius.s.Curtij, tempo ris Syllani.i.quæ erat tempore Syllano, & fui adiutor incolumitatis.i.salutis eius, eum.i.qñ reditus in patriam uideretur concedi uoluntate omniũ iis, qui acceperant similem iniuriam, omnibus fortunis amissis.i.licet omnes fortunas amiserunt, tamen reditus &c. Aliter illud tamen redundat. Is.s.Curtius, haber possessionem in Volaterrano.s.agro, cum contulisset in eam .s. possessionem reliquias .s. rerum suarum tanquam e naufragio .s. receptas. Autem.i.sed, Cæsar elegit eum hoc tempore in senatum, quem ordinem.i.ut dicunt, statum, ille uix potest tueri .i. seruare in uictu & uestitu ista possessione amissa .i. si eam amiserit. Autem.i.sed grauissimum.i. molestissimum est .s. Curtio, eum factus sit superior.i.altior ordine .i. statu, esse inferiorem .i. minorem fortuna .i. rerum possessione: & minime conuenit eum, qui factus sit senator beneficio Cæsaris, moueri.i. pelli ex eo agro.i. eius agri possessione, qui diuidatur .s. militibus iussu Cæsaris. Sed libet mihi scribere minus multa de æquitate reip.s. quàm po stulo, ne uideat ualuisse potius apud te causa.i.propter æquitatem causæ, quàm gratia. Quamobrem ego rogo te in maiorem modum .i. egregie, ut putes rem .i. negotium, aut possessionem Caij Curtij esse meam; ut, quidquid tu faceres, causa mea.i.si res mea esset, cum feceris id causa Caij Curtij, existimes meum sup. esse.putato me habere abs te, quod ille habuerit per me.

PAVL. MAN. — T Veri uix potest) nemo enim senator esse poterat, nisi possideret uccc millia. Suetonius in Augusto. nemo eques, nisi cccc millia: nemo decurio, nisi centum millia, non modo stante rep. uerũ & imperatorũ ætate: qđ Plinij minoris docet epistola.

ARG. *Generatim omnes amicos Cuspij commendat, nominatim L. Iulium, & P. Cornelium.*

Cicero S. D. Q. *Valerio,* Q. F. *Orcæ, legato, propræt.* 6

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Credo te memoria tenere, me & coram P. Cuspio tecum locutum esse, cum te prosequerer *paludatum; & idẽ postea plurimis uerbis tecum egisse, ut, quoscunque tibi eius necessarios cõmendarem, hr̃es eos in numero meorum necessariorum. id tu pro tua summa erga me beneuolẽtia, perpetuaq; obseruantia mihi liberalissime, atq; humanissime recepisti. Cuspius, homo in oẽs suos officiosissimus, mirifice quosdam homines ex ista prouincia tuetur, & diligit; ꝓpea ꝙ fuit in Africa bis, cum maximis *societatis negotijs præesset. itaque hoc eius officium, quod adhibet erga illos, ego mea facultate, & gratia soleo, quantum possum, adiuuare. quare Cuspianorũ oium cõmendationis causam hac tibi epistola exponendam putaui: reliquis epistolis, tñ faciã, ut notam apponam eam, quæ mihi tecũ conuenit, & simul significem de numero esse Cuspij amicorũ. sed hanc cõmendationẽ, quam his literis consignare nolui, scito esse oĩum grauissimam. *nam P. Cuspius singulari studio contendit a me, ut tibi quamdiligentissime L. Iulium cõmendarem. eius ego studio uix uideor mihi satis facere posse, si utar uerbis iis, quibus, cum diligentissime quid agimus, uti solemus. noua quædã postulat; & putat me eius generis artificiũ quoddam tenere. ei ego pollicitus sum, me ex intima nr̃a arte depromptorum mirificum genus cõmendationis. id quando assequi non possum, tu re uelim efficias, ut ille genere mearum literarum incredibili quodam perfectum arbitretur. id facies, si oẽ genus liberalitatis, quod & ab humanitate, & potestate tua proficisci poterit, non modo re, sed etiam uerbis, uultu deniq; expresseris. quæ quantum in prouincia ualeant, uellem *expertus esses. sed tamen suspicor ipsum hominem, quem tibi commendo, perdignum esse tua amicitia: non solum, quia mihi Cuspius dicit, credo; tametsi id satis esse debebat; sed quia noui eius iudicium in hominibus, & amicis diligendis. Harum literarum uis quanta fuerit, propediem iudicabo; tibique, ut *confido, gratias agam. ego, quæ te uelle, quæq́, ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligẽterq́; curabo. Cura ut ualeas.

paludati ibant in prouincias. ep. 17 lib. 15. — *a promissis Valerij.* — *publicanorum. ep. 9. h. l.* — *a studio suo.* — *a studio Cuspij.* — *ergo paulo ante Valerius in prouinciã peruenerat.* — *ab opinione sua.*

P. Cornelius, qui tibi has literas reddidit, est mihi a P. Cuspio commendatus. cuius causa quantopere cuperem, deberemq́ue, profecto ex me facile cognouisti. uehementer te rogo, ut cures, ut ex hac commendatione mihi Cuspius quammaximas, quamprimum, quamsæpissime gratias agat.

HVBER. — CRedo) Miro quodam artificio utitur Cicero in cõmẽdatione L. Iulij pro Cuspio amico suo, ita ut uerbis suis quodammodo cogat Valerium præstare quod petit. Postremo commendat etiam nomine Cuspij P. Cornelium, harum literarum latorem. [Recepisti) promisisti. [Ex prouincia ista) ea Africa, ubi nunc es proprætor [Illos) homines istius prouinciæ. [Cuspianorum) amicorum Cuspij. [Notam) signum aliquod tantummodo. [Eam) .s.notam. [Quæ conuenit mihi tecum) quam habemus inter nos ex conuentione, ut solet fieri de astris. [Depromptorũ) emissurum. [Quiddam) aliquid. [Potestate) q̃ est tibi promissa a Cæs. [Expresseris) declaraueris. [Quæ) uerba. [Vultu) pro amicis. [Suspicor) puto uel spero. utrunque .n. significat. [Hominem) L. Iulium. [Mihi dicit) .s.illum Iulium esse dignum tua amicitia. [Satis) habere testimonium Cuspij. [Quanta fuerit uis) quantum ualuerit. [P. Cornelius) subiungit etiam commendationem pro latore harum literarum. [Cuius causa) .s.Cuspij. [Cognosti me) supra in epistola. [Quamsæpissime) propter multos eius amicos a te mea commendatione adiutos.

ASCEN. — CRedo te &c.) Miro quodam artificio utitur Cic. in commẽdatione L. Iulij pro P. Cuspio amico suo, ita ut uerbis suis quodammodo cogat Valerium præstare quod petit. Postremo commendat etiam nomine Cuspij Cornelium harum tabellariũ: sed diuersa putatur epistola. Ordo est. Credo te tenere memoria.i.non oblitum me, &.i.simul locutum esse tecum coram P. Cuspio, cum prosequerer te paludatum.i.ornatum paludamẽto.i.ueste imperiali proficiscentem in bellum comitarer, &.i.simul egisse postea tecum pluribus uerbis, ut quoscunque necessarios eius.s.P.Cuspij, cõmendarem tibi, ut haberes eos in numero necessariorum meorum. tu recepisti.i.promisisti mihi id pro summa beneuolentia tua erga me, & perpetua obseruantia. Cuspius, homo officiosissimus in oẽs suos, tuetur, & diligit mirifice quosdam homines ex ista.s.tua Africana prouincia, propterea ꝙ fuit bis in Africa, cum præesset maximis negotijs societatis.s.negociatorũ. Itaque ego soleo adiuuare, quantum possum, mea facultate & gratia hoc officiũ eius, quod adhibetur erga illos.s.homines istius prouinciæ. Quare ego putaui causam cõmendationis omnium Cuspianorũ.i.necessariorũ Cuspij, esse exponẽdam.i.declarandã tibi hac epistola. Ego faciam, ut apponam.i.ego apponã reliquis epistolis tñ eam notam.i.id signum, quę cõuenit mihi tecum.i.quã ex conuentione duximus apponendam, & significem simul esse de numero amicorũ Cuspij. Sed scito hanc cõmẽdationem, quã nolui consignare his literis (ut opinor, quædã notæ literarum erãt appositæ, quas cum uideret Valerius, sciret intimam esse cõmendationem) esse gratissimam omnium. Nam P. Cuspius contendit a me singulari studio, ut cõmendarem tibi q̃ diligentissime Luc. Iulium. Ergo ego uix uideor mihi posse satisfacere studio.i.fauori eius.s.Cuspij in Iuliũ, si utar iis uerbis, qb⁹ solemus uti, cum agimus quid diligentissime. ipse postulat quędam noua.s.uerba, & putat me tenere.i.callere, quoddã artificium eius generis.s.nouorum uerborum. Ego pollicitus sum ei, me depromptum.i.hausturum, mirificum genus cõmendationis ex intima arte nostra. Quando.i.quoniam, ego non possum assequi.i.attingere, id.s.commendationis genus, uelim tu re.i.ut

tu

tu ipse efficias, ut ille arbitretur quiddam.i.quid certi perfectum incredibili gñe literarum mearum. Ceric negando se posse asse qui id mirifice assequitur. Tu facies id, si expresseris.i.significa uerbis omne genus liberalitatis, quod poterit proficisci ab humanitate & potestate tua, non modo .i. nõ solũ te.i. effecto ipso, sed etiã uerbis & deniq; uultu. Quæ.s.uerba, & uultus beneuoli, uelim expertus esses, quantũ ualeant in prouincia, q. d. profuturũ amico si experiri uoluerit. Sed tñ suspicor ipsum hominem.s.Iuliũ, quẽ cõmendo tibi, esse perdignum amicitia tua, nõ solũ credo quia Cuspius dicit, tametsi id debebat esse satis, sed qa noui iudiciũ eius.s. Cuspij in hominibus & amicis deligendis.i.de multis legendis. Ego iudicabo propediem.i.statim, ubi Iulius rescripserit, quanta fuerit uis.i.potentia harum literarum, & agã tibi gratias ut confido.s.te promeriturũ. Ego curabo nĩa studiose & diligẽter, quæ arbitrabor te uelle & pertinere ad te. Cura ut ualeas.

P.Cornelius &c. Hęc pars uidet̃ superiori annectenda, qa hęc dicit, seorsum tñ scripta. Ordo est. P.Cornelius, qui reddidit tibi has literas, cõmendatus est mihi a P.Cuspio, cuius.s.Cuspij quantopere cuperem & deberem, causam, tu cognosti profecto ex me.s. per literas superiores. Ego rogo te uehementer, ut cures, ut Cuspius agat mihi quamprimum.i.ualde cito, q̃ sępissime.i.ualde frequenter, quam maximas.i.ualde magnas gratias.

ARG. *Petit a Cluuio, ne uectigal, Atellano municipio impositum, exigat, sed integram causam Cæsari conseruet.*

uide ep. 56 h.l.

CICERO S. D. C. CLVVIO. 7

CVm, in Galliam proficiscens, pro nr̃a necessitudine, tuaq; summa in me obseruãtia ad me domũ uenisses; locutus sum tecum de agro uectigali municipii Arellani, qui esset in Gallia; quantoq; opere eius municipii causa laborarẽ, tibi ostendi. post tuã aũt profectionem, cũ & maxima res municipii honestissimi, mihique coniunctissimi, & summum meũ officium ageretur: pro tuo aĩo in me singulari existimaui me oportere ad te accuratius scribere. etsi non sum nescius, & q̃ temporũ ratio, & quæ tua potestas sit: tibiq; *negotium datũ esse a C. Cæsare, non iudiciũ, præclare intelligo. quare a te tñ peto, quantũ & te facere posse, & *libenter mea causa facturũ esse arbitror. Et primum uelim existimes, quod res est, municipii fortunas oẽs in isto uectigali consistere; his aũt tpibus hoc municipium, maximis *oneribus pressum, summis affectũ esse difficultatibus. hoc etsi cõmune uidetur esse cũ multis: tñ mihi crede singulares huic municipio calamitates accidisse: quas iccirco non cõmemoro, ne, de miseriis meorũ necessariorum conquerens, *hoĩes, quos nolo, uidear offendere. itaq; nisi magnã spem hr̃em, C.Cæsari nos causam municipij probaturos: non erat causa, cur a te hoc tempore aliquid cõtenderem. sed quia cõfido, mihiq; persuasi, illum & *dignitatis municipij, & æquitatis, & uoluntatis ẽt erga se habiturum esse rõnem: ideo a te nõ dubitaui cõtendere, ut hanc causam illi integrã conseruares. quod etsi nihilo minus a te peterẽ, si nihil audiuissẽ te tale fecisse: tñ maiorem spem impetrandi nactus sum, postea q̃ mihi dictum est, hoc idem a te Regiẽses impetrauisse. *qui etsi te aliqua necessitudine attingunt: tñ tuus amor in me sperare me cogit, te, qđ tuis necessariis tribueris, idẽ esse tributurũ meis: p̃sertim cum ego pro his unis petam, habeã aũt, qui simili causa laborent, cõplures necessarios. Hoc me non sine causa facere, neq; aliqua leui ambitione cõ motum a te cõtendere, etsi te existimare arbitror: tñ mihi affirmanti credas uelim, me huic municipio debere plurimũ; nullũ unq̃ fuisse tempus neque *honorum, neque laborũ meorũ, in quo non huius municipij studiũ in me extiterit singulare. Quapp a te ẽt atq; etiam pro nostra summa coniunctione, proq; tua in me perpetua, & maxima beneuolentia maiorem in modum peto, atque contendo, ut, cum fortunas agi eius municipij intelligas, quod sit mihi necessitudine, officiis, beneuolentia coniunctissimũ, id mihi des. quod erit huiusmodi, ut, si a Cæsare, quod speramus, impetrauerimus, tuo bñficio nos id cõsecutos esse iudicemus; sin minus, pro eo tñ id habeamus; qñ a te data sit *opera, ut impetraremus. hoc cũ mihi gratissimum feceris: tum uiros optimos, hoĩes honestissimos, eosdemq; gratissimos, & tũa necessitudine dignissimos, summo beneficio in perpetuum tibi, tuisque deuinxeris. Vale.

exigendi uectigalia. ep. 5. h. l.

a Cæsare dominante impositis.

Cæsarem designat.

aduerte ad cõmendationẽ tria sumi, dignitatẽ eius, qui cõmẽdatur; rei æquitatẽ; studium erga illum, cui commẽdatur.

ab exẽplo.

a modestia. sua.

& supra, honores, & labores antithesis posuit, ep. 4. h. l.

ut uoluntas pro re sit.

BVBAR. CVm) Ager Atellanos uectigalis erat; cumq; exigendis uectigalibus ea oibus municipiis, quę in Galliã Cisalpina erant, Cluuius prępositus fuisset a Cęs. & Atellani ualde essent oppressi angustiss rei pecuniarię, cum essent magna necessitudine Ciceronis coniuncti; iens Cicero diligentissime cõmendat Cluuio, ut licet a Cæs. sibi sit præscriptum quid sit agendum; tñ reseruet rẽ Atellanor integram, ne exigat ab eis uectigalia, donec a Cæs. ei mandatum fuerit: sperare.n. se impetraturũ a Cæs. ut eis condonet illa uectigalia. qđ si impetrarit, dicit se maximas grãs habiturũ ipsi Cluuio; existimaturumq; se eius beneficio id impetrasse, si Atellanorũ rem integrã reseruauerit. quod eum facere debere probat, quod idẽ Regiẽsibus fecisse dr̃. [In Galliã) Cisalpinam. [Vectigali) tributario, reddenti uectigalia. [Atellani) Atella urbs est Campaniæ mediterranea, ut scribit Ptolemæus. [Profectionẽ) discessum. [Res) utilitas. [Accuratius) diligentius, q̃ locutus essem coram. [Negotiũ) exigendi uectigalia. [Nõ iudicium) discernendi utrum debeat soluere an non. [Facere posse) sine offensione Cęs. [Difficultatibus) angustiis rei pecuniariæ. [Singulares) præcipuas, maiores, q̃ aliis. [Homines quos nolo) qui sunt causa talium miseriarũ. significat aũt pręcipue Cęsarẽ. [Probaturos) demõstraturos honestam & iustã. [Non erat causa) quia frustra a te peterẽ, si ille nõ esset persuasus eos hr̃e iustam causam. [Integrã) nouam, ut de ea nihil facias. [Regienses) municipes Regij ciuitatis. [Meis) Atellanis. [Pro his unis) pro his solis. [Complures) pro qbus possẽ ẽt petere, & tñ non peto, ut intelligas hos esse mihi multo cõiunctiores. [Agi fortunas) i. in eo consistere fortunas municipij. [Tuo ben.) tua gratia. [Sin minus) .i. si non impetrauerimus. [Tñ habeam⁹ id p̃ eo) .i. existimem⁹ id pro impetrato cã tua, qa dederis operam ut impetrarẽ. [Deuinxeris) obligaueris.

ASCEN. CVm in Galliam) Ager Atellanus uectigalis erat, uectigalibus aũt omnibus in Gallia Cisalpina Cluuius p̃positus a Cæs. erat: unde cũ Atellani ualde essent oppressi penuria pecuniæ, eos Cicero diligenter cõmendat dicto Cluuio. Ordo est. Cũ tu p̃ficiscens in Galliam uenisses ad me domum meam pro necessitudine.i.necessaria, si officio fungi nolumus, in amicitia cõiunctione nr̃a, & summa obseruantia tua in me, locutus sum tecũ de agro uectigali municipij.i.oppidi municipalis, Atellani.i.debẽti uectigal Atellanis, qui.s.ager esset in Gallia; & ostendi tibi quantopere laborarem.i.solicitarer & in labore essem causa eius municipii. Aũt.i.sed cũ post tuam profectionem, &.i. simul res maxima municipii.s.Atellani honestissimi, & cõiunctissimi mihi, & summum officium meũ ageretur.i.uersaretur in ambiguo: existimaui oportere me scribere ad te accuratius.i. multũ accurate & diligenter, pro aĩo tuo singulari in me. Etsi.i.q̃q̃, non sum nescius .i.bene scio, & q̃ ratio & quæ potestas sit tpum, & intelligo p̃clare negotiũ datũ tibi a C. Cæsare, nõ iudicium.s. libere iudicandi potestatem. Quare ego peto a te tñ, quantum arbitror te posse facere, & facturũ esse libenter causa mei. Et primũ uelim sup. ut existimes sup. id qđ res est.i. sicut est, oẽs fortunas .i. facultates municipij cõsistere in isto uectigali: autẽ.i. sed existimes, hoc municipiũ p̃ssum maximis onerib⁹ affectũ esse maximis difficultatib⁹. Etsi.i.q̃q̃ hoc.s.affectũ sic esse, uidet̃ esse cõe.s. Atellanis, cũ multis.s.aliis ciuib⁹: tñ crede mihi singulares calamitates accidisse huic municipio, quas non cõmemoro iccirco, ne cõquerẽs de miseriis necessariorũ meorũ, uidear offendere hoies, quos nolo

do.s.offendere, hoc est Cæsarianos. Itaq; nisi hêrem magnam spē nos probaturos.i.q̄ simus pbaturi C.Cæsari causam municipij, sup.iustā esse, non erat causa cur contenderem.i.cum cōtentione peterē aliq̄d a te, hoc tpe.s.turbulento. Sed q̄a cōfido,& persuasi mihi.i.induxi in aīum ut crederē, illum.s.C.Cæs.habiturum esse rōnem.i.respectum pium & considerationē, & .i.simul dignitatis municipii quod olim floruit,& æquitatis s. causę, & ēt uoluntatis .i.beneuolentiæ studii erga se:ideo nō dubitaui contendere.i.animose petere a te, ut conseruares hanc causam illi.s. Cæs. integrā .i.intactā iudicio tuo, q̄ facilius datur uenia, ubi nihil actū est de ea, q̄ reuocaretur, qđ a iudice delegato, licet durius sā iudicatū est. qđ etsi peterē a te nihilominus, si audiuissem te nihil tale fecisse: tñ nactus maiorē spem impetrādi postea q̄ dictum est mihi Regienses impetrauisse a te hoc idē .s. reseruationem cognitionis causæ ad Cæsarem. q.s. Regienses, etsi.i.q̄q̄ attingunt te aliqua necessitudine: tñ amor tuus in me cogit, quod plus est q̄ facit, me sperare te tributum esse idē necessariis meis, quod tribueris necessariis tuis, p̄sertim cū ego petā pro his unis.i. solis. Autem.i.sed cū sup. habeam complures .s. alios necessarios q̄ laborent.i.in periculo diuersentur, simili causa. Ego etsi arbitror te existimare i.iudicare me facere hæc nō sine causa, neq; cōtendere.i.instanter petere a te cōmotum aliqua ambitione.i.cupiditate, glorię leui.i.modica: tñ uelim, sup. ut credas mihi affirmanti me debere plurimum huic municipio, & nullum tps fuisse nūq̄ neque honorū.i.cum adirem honores, aut cū accumularētur mihi honores, ut in cōsulatu & reductione, neque laborū meorum .i.cū afficerer laboribus, ut exilii & periculorū in bello ciuili, in quo.s.tpe studiū huius municipii.s. Atellani, nō extiterit.i. apparuerit singolare.i.egregium, q̄a singularia.i.unica fere egregia sunt in.i.erga me. Quapp ego peto atq; cōtendo.i. instanter exigo a te in maiorē modum, ēt atq; ēt.i.item, atque item pro summa coniunctione nostra, & pro perpetua & maxima beneuolentia tua in me, ut, cū intelligas fortunas eius municipii, quod sit mihi coniunctissimum necessitudine, officiis, beneuolentia, agi.i.in periculo uersari, tu des.i.concedas mihi id.quod erit huiusmodi, ut si impetrauerimus a Cæsare quod speramus, iudicemus, nos consecutos esse id beneficio tuo; sin.i.sed si minus.i.non impetrauerimus a Cæs.tñ habeamus.i.reputemus id pro eo.i.tanq̄ sit tuo beneficio impetratum; qñ i.cum opera data sit a te ut impetraremus. Cum.s.ita sit q̄ feceris mihi hoc gratissimum, tum.i.multo magis, deuinxeris tibi & tuis in perpetuum summo beneficio .i. tuo, quod firmissimum est uinculum, uiros optimos, homines honestissimos, & eosdem gratiss.& dignis.tua necessitudine.i. quibuscum necessitudinem contrahas, hoc est, ciues Atellanos.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a Rutilo, ne Albinij agrum.olim a Cæsare per Laberium emptū, militibus diuidat: idque rogatione Sextij facere se dicit.

CICERO S. D. M. RVTILIO 8

CVm & mihi conscius essem, quanti te facerē; & tuam erga me beneuolentiam expertus ēssem; non dubitaui a te petere, quod mihi petendū esset. P.*Sextium quanti faciam, ipse optime scio; quanti aūt facere debeam, & tu, & oēs hoīes sciunt. is cū ex aliis te mei studiosissimum esse cognosceret, petiuit a me, ut ad te quam accuratissime scriberem de re C.Albini senatoris: cuius ex filia natus est L. Sextius, optimus adolescens, filius P. Sextii. Hoc iccirco scripsi, ut intelligeres non solū me p P. Sextio laborare debere, sed Sextiū ēt pro Albino. res aūt hæc est. A M. Laberio C. Albinus p̄dia in *æstimationē accepit: quæ p̄dia Laberius emerat a Cæsare de bonis Plotianis. ea si dicā non esse e rep. diuidi, docere te uidear, nō rogare. sed tñ, cū Cæsar Syllanas uenditiones, & assignationes *ratas esse uelit, quò firmiores existimentur suæ si ea p̄dia diuidentur, quæ ipse Cæsar uēdidit, quæ tandem in eius uēditionibus esse poterit auctoritas? sed hoc quale sit, tu pro tua prudentia considerabis. Ego te plane rogo, atq; ita, ut maiore studio, iustiore de causa, magis ex animo rogare nihil possim, ut Albino parcas, prædia Laberiana ne attingas. magna me affeceris non modo lætitia, sed etiam quodā modo gloria, si P. Sextius homini maxime necessario per me satisfecerit, cum ego illi plurimum debeam, quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. maius mihi dare beneficium nullium potes. id mihi intelliges esse gratissimum. Vale.

qui tribunus pl. Ciceronem ab exilio reduxit. apparet in oratione p Sext.

.i. ex lege Cæsaris de æstimatione l. 3. cōment. de bel. c. cum tamen Syllanam fecisset ...

HVBER. CVm & mihi) Rogatione P. Sextij Cicero cōmendat P. Rutilio C. Albini senatoris causam de quibusdam prædiis, quæ olim fuerant, ut in ipsa epistola exponitur, Laberij: rogatque ut ea prędia non attingat diuidenda, cum a Cæsare esset prępositus huic negotio diuidendorum agrorum. exponit autem causas grauissimas, & quare ipse debeat pro P. Sextio laborare, & quare P. Sextius pro Albino. [Petendum esset) propter honestatem. [Facere debeam) propter eius in me merita. nam Ciceroni plurimum fauit, ut ab exilio reuocaretur & cōtra Clodiū. Hæc autem plenius exponuntur in elegantissima oratione pro P. Sextio, quæ incipit, Si quis antea iudices mirabatur &c. [Cuius ex familia) nam P.Sextius, pro quo extat illa oratio, ut Cicero in ea testatur, habuit uxorem filiam Albini, qua mortua duxit uxorem G. Scipionis filiam. & licet mors filiæ soceri nomen Albino ademerit, caritatem tamen illius necessitudinis & beneuolentiam non ademit. [In æstimationem) in solutionem, secundum ęstimationē. [De bonis Plotianis) quæ olim fuerant Plotij, cuius bona Cęsar fisco addixit. [Prędia) possessiones. [Laberius) eques Romanus.

ASCEN. CVm &c.) Rogatus a P.Sextio cōmendat Cic.P.Rutilio causam C. Albini de quibusdam prædiis, quæ quondam fuerāt Laberij: rogatq;, ut ea prædia non attingat diuidenda, licet diuidundis agris esset p̄positus, Ordo est. Cum, &.i.simul, ego essem conscius mihi, quanti facerem.i.æstimarem te, & expertus essem beneuolentiam tuam erga me, non dubitaui.i.non sum ueritus petere a te, quod petendum esset.i.quod decuit peti, mihi .i.per me. Ipse.i.egomet scio optime.s.hominum, qui secreta cordium scrutari nequeant, quanti faciam.i æstimem Publium Sestium. Autem.i.sed, & tu & oēs homines sciunt. quæ locutio zeugmatica est: nam per conceptionem diceret, scitis, quāti debeam facere.s.eum. Is.s.Sestius, cum cognosceret te ex aliis studiosissimum mei, petiuit a me, ut scriberem ad te q̄ accuratissimē de re Caii Albini senatoris, ex cuius familia natus est Lucius Sestius, optimus adolescens, filius P. Sestij. Ego scripsi hoc iccirco ut intelligeres me non solum debere laborare pro Sestio, sed Sestium etiam debere laborare pro Albino. Res aūt.s.de qua deliberandum est, est hęc.i.huiusmodi. Caius Albinus accepit a M.Laberio prędia in æstimationē.i.ad persoluendum quanti æstimarētur: quę prædia Laberius emerat a Cęs.de bonis Plotianis.s.quæ fuerant Plotij priusquam ea Cæsar fisco adiiceret. si ego dicā nō esse e rep.i.utile reipub. ea diuidi.s.militibus Cæsaris, quæ semel a Cæsare data sunt, ego uidear docere te, non rogare. Sed tñ cum Cæsar uelit uēditiones & assignationes Syllanas.i.quas Sylla, perpetuus dictator factus, fecerat, esse ratas.i.firmas & approbatas, quò.i.ut suæ.s.uenditiones & assignationes existimentur.i.iudicentur firmiores: si ipsa prędia, quæ ipse Cæs.uendidit, diuidentur, quę tandem auctoritas poterit esse in uenditionibus eius? Quasi dicat nulla. Sed tu considerabis pro prudentia tua.i.secūdū prudentiam tuam, quale hoc sit.i.quantæ efficacię sit hoc argūm. Ego rogo te plane.i.omnino, atque ita sup.rogo, ut nihil possim rogare maiore studio, de causa iustiore sup. & magis ex animo, ut parcas Albino, ne attingas.s.in diuidendo, p̄dia Laberiana.i. a Laberio empta. Tu affeceris me magna non modo lętitia, sed etiam quodammodo gloria, si P.Sestius satisfecerit per me homini maxime necessario, ut ego debeam plurimum illi nūc. Qđ ut facias, ego rogo te uehementer etiam atque etiam. Tu nullum .i.non ullum, non potes dare mihi ullum beneficium maius. & supple tu intelliges id beneficium esse gratissimum mihi.

PAVL. MAN. CVius ex filia) Antea, cuius ex familia, in omnibus impressis legebatur. nos aliquot abhinc annis, filia, correximus, ex oratione pro P. Sextio, in qua, C. Albini filiam P. Sextio nupsisse, traditur.

ARG. Bithynicam publicanorum societatem, nominatimq; C. Pupium commendat.

CIC.

CICERO S. D. CRASSIPEDI. 9

forte hic est Crassipes, secund⁹ Ciceronis gener, de quo ep. 7. lib. 1.

QVanquam tibi præsens cõmendaui, ut potui diligentißime, socios Bithyniæ; teq; cum mea cõmendatione, tum etiã tua sponte intellexi cupere ei societati, quibuscunque rebus posses, cõmodare: tñ, cum ij, quorum res agitur, magni sua interesse arbitrarentur, me etiam per literas declarare tibi, qua essem erga ipsos uoluntate, nõ dubitaui hæc ad te scribere. Volo. n. te existimare, me, cum uniuerso ordini publicanorum multum semper libentißime tribuerim, idque pro magnis eius ordinis erga me meritis facere debuerim, tũ in primis amicum esse huic*Bithynicæ societati; q̃ societas ordine ipso, hoĩum genere pars est maxima ciuitatis. constat. n. ex ceteris societatibus: & casu permulti sunt in ea societate ualde mihi familiares, in primisq; is, cuius præcipuum officium agitur hoc tempore, P. Rupilius P. F. Men. qui est magister in ea societate.

ep. 6. h. l. erant multæ publicanorum societates: ex quib⁹ oĩbus Bithynica constabat.

Quæ cum ita sint, maiorem in modũ a te peto, Cn. Pupium, qui est in operis eius societatis, omnibus tuis officiis, atq; omni liberalitate tueare; curesq;, ut eius*operæ, quod tibi facile factu est, quãgratißimæ sint sociis; remq;, & utilitatẽ sociorum (cuius rei quantã potestatem quæstor habeat, nõ sum ignarus) per te quãmaxime defẽsam, & auctã uelis. id cũ mihi gratißimũ feceris: tum illud tibi, expertus, ꝓmitto, & spondeo, te socios Bithyniæ, si iis cõmodaris, memores esse, & gratos cognitutũ. Vale.

ij, qui operã nauabant societati.

VVAAR. QVanquam) Publicani, exigentes uectigalia, habebant inter se societates in ꝓuinciis: cum igitur Crassipes, q & Piso dictus est, gener Ciceronis, q̃stor esset in Bithynia, cõmendat ei Cicero societatẽ publicanorũ Bithyniæ, quam ex magnis & honestis ciuibus Rom. constare dicit, in eaq; esse multos sibi familiarissimos, ꝓcipue P. Rupilium, qui in ea societate magister erat. [Socios Bithyniæ) .i. q in Bithynia habebant societatem. [Cõmodare) cõmodum facere, ut sæpius exposuimus. [Ij) publicani. [Res) negotiũ, utilitas. [Sua interesse) utile sibi esse. [Ordine ipso) q est, ualde utilis reip. & magnus. [Hominum gñe) qa multi sunt claro loco nati. [Magister) rector. est aũt nomen officij inter ipsos publicanos, sicut nũc appellant priorem, & talibus qbusdam uocabulis. [In opis) ablatiuus est .i. q gerit negotia ipsius societatis. [Non sum ignarus) qa quęstores, quorum est colligere uectigalia P. R. pñt multum fauere, & prodesse publicanis. [Et gratos) allicit eum ad illorum fauorem spe premii.

ASCAN. QVanquam &c.) Publicani exigentes uectigalia habebãt inter se societatem in prouinciis. Cum igitur Crassipes, qui Piso dictus est, gener Cic. q̃stor esset in Bithynia. commendat ei Cicero societatẽ publicanorũ Bithinię, docens eam constare ex ꝓclaris ciuibus R. sibiq; coniunctissimis. Ordo est. Quanq̃ prę sens. i. cum essem prę sens, cõmẽdaui tibi diligentissime ut potui, socios Bithyniæ. i. mercaturæ in Bithynia, & intellexi te, cum scita sit ꝙ cõmendatione mea. i. ꝑꝑ commendationem meam, tum. i. multo magis etiam tua sponte. i. propria natura, cupere cõmodare. i. cõmodum facere & prodesse, ei societati qbuscunque rebus posses: tñ cum ij, quorum res agitur, arbitrarentur interesse. i. in re & utilitate sua esse, magni. i. magnopere, me declarare tibi & per literas, qua uoluntate essem erga ipsos, non dubitaui scribere ad te hoc. s. qua uoluntate in eos sim. Volo. n. te existimare. i. iudicare & sentire, me cũ tribuerim. i. cõcesserim & indulserim semper libẽtissime uniuerso ordini. i. statui, & ut dñt collegio publicanorũ. i. publicorũ uectigaliũ redemptorum, q simul negotiatores erant. nam pecuniam, quam in prouincia acceperant, mercibus commutabant, pro quibus alteram Romę recipiebant. & debuerim facere id ꝓ magnis meritis ordinis. i. totius collegii erga me, qa cum exularet, ab illis pecuniam mutuatus erat, tum uolo te existimare me esse in primis. i. præcipue amicum huic societati Bithyniæ; quæ societas est ipso ordine & gñe hominum maxima pars ciuitatis. s. Romanæ. constat. n. ex ceteris societatibus & casu. i. a casu, multi sunt in ea societate ualde familiares mihi. Et in primis P. Rupilius filius Publij, q est magister. i. est primarius in ea societate, cuius. s. Rupilii, officium ꝓcipuũ agitur hoc tpe. Quæ cũ ita sint peto a te in maiorem modum. i. obnixe & non uulgariter sup. ut tueare oĩbus officiis tuis atq; omni liberalitate Cn. Pupium, q est in operis. i. industriis & laboribus aut familiaribus eius societatis. Est. n. operis ablatiui casus ab operæ operarũ &c. & cures ut operæ. i. labores & industriæ eius, quod est tibi facile factu. i. ut fiat a te, sint gratissimę. i. utilissimæ & acceptissimæ sociis, & uelis rẽ & utilitatem sociorum, cuius rei quãtã potestatem quæstor habeat. s. in prouincia, nõ sum ignarus, sup. esse defensam & auctam per te, quammaxime. Cum. s. ita sit ꝙ tu feceris id gratissimum mihi, tum ego expertus promitto tibi illud & spondeo te cogniturum socios Bithyniæ esse memores, & gratos, si cõmodaris. i. commodum feceris, iis. i. eis.

PAVL. MAN. RVpilius P. F. Men.) mallem, Rupilius P. F. An. ut Aniensis tribus significetur. nam Vincentii Riccii liber antiquus habet, Rupilius P. Fannius. cuius uitii fuit hæc origo, quòd, cum scriptum esset, P. F. An. imperiti, ueteres notas non intelligentes, scripserunt, P. Fannius. quòd si retinetur, Men. de Menenia tribu erit intelligendũ; de qua diximus in scholiis lib. 8.

ARG. M. Terentium Varronem quæstorem (cuius hodie libri extant de re rustica, & de lingua latina) M. Bruto commendat, quem Cæsar Galliæ præfecerat. epist. 6. lib. 6. & in Oratore.

CICERO S. D. M. BRVTO. 10

CVm ad te tuus quæstor M. Varro proficiscetur, commendatione egere eum nõ putabam. satis enim commendatum tibi eum arbitrabar ab ipso more maiorũ: qui, ut te non fugit, hanc quæstu ræ coniunctionẽ*liberorum necessitudini proximã uoluit esse. sed, cũ sibi ita persuasisset ipse, meas de se accurate scriptas literas maximũ apud te pondus habituras, a meq; contenderet, ut quãdiligentissime scriberẽ: malui facere, quod meus familiaris tanti sua interesse arbitraretur. ut igitur debere me facere hoc intelligas;*cum primũ M. Terentius in forum uenit, ad amicitiam se meã contulit. deinde, ut se corroborauit, duæ causæ accesserunt, quæ meã in illum beneuolentiã augerent: una, ꝙ uersabatur in hoc studio nostro, quo etiã nunc maxime delectamur, & cum ingenio, ut nosti, nec sine industria: deinde, ꝙ mature se *cõtulit in societates publicanorum: quod quidẽ nollẽ. maximis .n. damnis affectus est. sed tñ causa cõis ordinis mihi commendatissimi fecit amicitiã nr̃am firmiorem. deinde uersarus in*utriusq; subselliis optima & fide, & fama, iam ante hanc cõmutationem reip. petitioni sese dedit, honoremq; honestissimum existimauit fructũ laboris sui. his aũt temporibus a me Brundisio cũ literis, & mandatis profectus est ad Cæsarẽ. qua in re & amorem eius in suscipiendo negotio perspexi, & fidẽ in conficiendo, ac renuntiãdo. Videor mihi, cum separatim de probitate eius, & moribus dicturus fuissem, si prius causam, cur eũ tantopere diligerem, tibi exposuissem, in ipsa causa exponenda satis etiã de probitate dixisse. sed tamẽ seperatim promitto, in meq; recipio, fore eum tibi & uoluptati, & usui. nam & modestũ hominẽ cognosces, & prudentem, & a*cupiditate oĩ remotissimũ, præterea magni laboris, summæq; industriæ. neque ego hæc polliceri debeo, quæ tibi ipsi, cũ bene cognoueris, iudicanda sunt: sed tamen in oĩbus nouis coniunctionibus

uide ep. 26. h. l. in orat. pro Plancio, & in Diuinatione.

cum primũ causas agere cœpit. ep. 17. h. l.

ut particeps esset publicanorũ conductionum.

& patronus fuit, et iudex. uide orat. pro Roscio Amerino.

hoc spectat in eos, qui in prouinciis pecunias contra leges capiebant.

interest

interest, qualis primus aditus sit, & qua commendatione quasi amicitiæ fores aperiantur. quod ego his literis efficere uolui: etsi id ipsa per se necessitudo quæsturæ effecisse debet: sed tñ nihilo infirmius illud, hoc addito. Cura igitur, si me tãti facis, quanti & Varro existimat, & ipse sentio, ut quamprimũ intelligã, hãc meã cõmẽdationẽ tñ illi utilitatis attulisse, quãtũ & ipse sperarit, nec ego dubitarim. Vale.

VVARR. CVm ad te) Profecturus M. Terentius Varro in Galliã quæstor Bruti, qui ei præerat, quia sciebat, quanti interesset habere primos aditus fauorabiles apud prætorem, curauit habere Ciceronis commendationem: quem apud Brutum multum ualere sciebat. itaque Cicero hac epistola eum ita commendat Bruto, ut, expositis multis & maximis causis, probet illum dignũ cõmendatione sua, & beneuolentia, atque coniunctione Bruti. [More) consuetudine, instituto. [Qui) mos. [Proximam) id est, secundam post coniunctione filiorum.i. essent post filios carissimi. [Vt igitur) exponit causas, quibus ad eum commendandum impulsus sit. [M. Terentius) sic enim appellabatur M. Terentius Varro de eius genere, qui aduersus Hannibalem apud Cannas infeliciter dimicauit. [In forum) ad agendas causas. [Vt) postquam. [Corroborauit) .s. amicitia. [Studio) literarum & philosophiæ [Industria) honesto & solerti labore. [Publicanorum) qui mihi sunt amicissimi. [Quod nollem) scilicet ut se contulisset in ordinẽ publicanorum. [Vtrisque subselliis) .s. fori & curiæ: uel subselliis fori & publicanorũ.i. uersatus in utraque causã, uel in utroq; officio. nam ponitur interdum locus, uel sedes p officio. sunt.n. subsellia, ut uolunt Asconius, sedes tribunorum triumuirorum, q̃storum, & huiusmodi minora iudicia exercentium, qui non in sellis curulibus, nec tribunalibus, sed in subselliis sedebant. de subselliis diximus in alio loco. [Renuntiando) quæ cum Cæs. egisset. [Videor) ordo est. uideor mihi in ipsa causã exponenda satis dixisse de probitate eius & moribus, cum fuissem dicturus separatim de probitate eius & moribus: si prius exposuissem tibi causam, cur eum tantopere diligerem. [Vsui) utilitati. [Nam & modestum) dicit eum præditum iis uirtutibus, quæ maxime solent magistratus ornare. [Modestum) nulli deditum turpitudini. [Remotissimum ab omni cupiditate) .i. nullis auaritiæ stimulis obnoxium. Iuuen. Pone iræ fræna, modumque, Pone & auaritiæ. [Magni laboris) .i. laboriosum .s. cognosces hominem. [Iudicanda) cum bene cognoris.i. iudicanda postquam eum expertus fueris. [Qualis) an gratus & cum fauore, an aliter. quia raro accidit, ut qui primo fuerit ingratus, postea fiat gratus: & contra. [Quasi fores) translatio a domo. principium enim amicitiæ fores appellauit, quasi domus. [Quod) ut fores amicitiæ tuæ aperiantur M. Varroni. [Sed tñ nihilo infirmius illud, hoc addito) .i. illud quod debuerat fecisse necessitudo quæsturæ, non est diminutum & factum infirmius, addita mea commendatione. [Sentio) .i. mihi persuadeo.

ASCEN. CVm ad &c.) M. Terentius Varro profecturus in Galliã quæstor Bruti, quia sciebat, quanti esset habere primos aditus ad prætorem commendatos, curauit habere Cic. commẽdationem, quem ad Brutum plurimũ ualere sciebat. quocirca eum Cicero Bruto hac epistola commendat, docens, se id non ab re facere. Ordo est. Cum M. Varro quæstor.i. conquisitor & receptor pecuniæ in stipendium & onera militiæ expendendæ, tuus.i. publico nomine tibi assignatus, proficisceretur ad te, non putabam eum egere cõmendatione. arbitrabar.n. eum satis cõmendatum tibi ab ipso more.i. instituto maiorum .i. priscorum Romanorũ: qui.s. mos antiquorũ uoluit, ut nõ fugit te.i. ut bene scis, hanc cõiunctionẽ quæsturæ.i. ex eo, q quispiam alterius q̃stor fuerit. cõtractã, esse proximã necessitudini.i. necessariæ cõiunctioni liberorum.i. prolis legitimæ. Sed cum ipse.s. Varro persuasisset sibi ita meas literas scriptas accurate de se, habituras maximum pondus.i. plurimum ualituras ad sui cõmendationem apud te, & contenderet.i. obnixe peteret a me, ut scriberem q̃diligentissime: malui facere sup id quod necessarius meus.s. Varro arbitraretur interesse .i. in re esse sua tanti.i. tantopere. Igitur ut intelligas me debere facere hoc.s. quod ille contendit; cum M. Terent. scilicet Varro uenit primum in forum.s. iudiciale dicturus causas pro altero, ipse contulit se ad amicitiam meam. deinde ut.i. postquã ipse corroborauit.i. confirmauit se per notitiam & experientiam factus potentior, duæ causæ accesserunt.i. additæ sunt, quæ auxerunt beneuolentiam meam in illum: una q uersabatur in hoc studio nostro.s. philosophico, quo delectamur maxime etiã nunc .i. adhuc, &.i. etiam cum ingenio, ut nosti, nec.i. & non sine industria.i. cum industria, hoc est ingenio & industria comitibus: deinde q.s. Varro, contulit se mature.i. cito in societates publicanorum.i. qui publica uectigalia redimunt & portoria conducunt: quod quidem nollem.i. uellem eum non fecisse. ubi negatio non agit in uerbum, sed in adiectum. est enim affectus maximis damnis. sed tamen communis.i. cum esset communis socius ordinis .s. publicanorum, coniunctissimi mihi. mallem tamen legere cõmunio.i. commercium ordinis coniunctissimi mihi. fecit amicitiam nostram firmiorem. Deinde uersatus.s. agens in utriusque subselliis.s. causidicorum & publicanorum optima & fide & fama .i. habens optimam fidem & famam de fide.i. fidelitate, ipse dedit .i. addixit se petitioni.i. supplicationibus faciendis, aut requestis, ut Galli dicunt, pro aliis, iam ante hanc commutationẽ reip. .i. priusquam respub. per te liberata esset a tyrannide Cesaris, & existimauit fructum laboris sui.i. quem ex labore suo assequeretur, honestissimum sup. esse. Autem.i. sed ipse profectus est his diebus Brundusio ad Cæsarem.s. Octauium cum mandatis a me .s. acceptis. in qua re ego perspexi.i. euidenter cognoui aut animaduerti, & amorem eius.s. in me, in suscipiẽdo negotio.i. eo q suscepit negotium tantum libẽter, & fidem.i. fidelitatem in conficiendo.i. transigendo, & expediendo, & renuntiando.i. reportando responso. Quia multi libenter suscipere uidentur, sed susceptum negligunt: alii etiam susceptum munus conficiunt diligenter, sed renuntiando negligentes sunt. ubi sciemus renũtiare proprie esse nutum reportare, & re significare quod nũtiatum est. His præmissis commendationem ipsam aggreditur, præmittens tamen non impertinenter, cur superiora prælocutus sit. Videor mihi, cum fuissem dicturus separatim.i. diuisim de probitate eius.s. Varronis, & de morib⁹, si exposuissem tibi causam, cur diligerem eum tãtopere, dixisse etiam satis de probitate.s. eius in ipsa causa exponendo causam amoris, quæ in probitate eius infundatur. sed tamen ego promitto separatim & recipio in me.s. unus præstans, hoc est spondeo pro Varrone, eum fore, id est futurum tibi, & uoluptati & usui.i. utilitati. Nam tu cognosces sup. eum hominem & modestum & prudentem & remotissimum e cupiditate omni, præterea magni laboris, & summæ industriæ.i. grauitatis & solertiæ. Neque ego debeo polliceri tibi hæc, quæ iudicãda sunt tibi ipsi, cum.s. ita sit q bene cognoueris: sed tamẽ interest.i. refert, in omnibus cõiunctionib⁹ nouis, qualis sit primus aditus, & qua cõmẽdatione aperiantur quasi fores amicitiæ. Qd'.s. aperire fores amicitiæ, ego uolui efficere his literis, etsi.i. tametsi, ipsa necessitudo quæsturæ, debet effecisse id, ex more maiorũ, ut præmisit: sed tamen illud supple erat nihilo.i. nullo infirmius, hoc.s. commendationis nostræ addito. Igitur cura, si tu facis me tãti, quanti & Varro existimat, & ego sentio, ut intelligam quam primum.i. ualde cito, hanc commendationem meam attulisse illi.s. Varroni, tantum utilitatis, quantum & ipse sperarit, nec ego dubitarim.s. illi allaturam fuisse. Vale.

PAVL. MAN. COrroborauit) interpretes, uerbum antiquum non agnoscẽtes, alii aliter exposuerunt. dixit autem, corroborauit, p egressus est annos pubertatis, & uir esse cœpit, quemadmodum in oratione pro M. Cœlio. Cum is iam se corroborauisset, ac uir inter uiros esset. & in eadem, Non modo hæc ætas, sed etiam iam corroborata. id est, non modo adolescentes, sed etiam uiri. & supra, eiusdem orationis initio, eos, qui non, ut Cœlii accusator, adolescentes essent, sed uiri, robustiores appellauit. alibi etiam in hanc sententiam eodem uerbo usus est.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Arpinates, municipes Ciceronis, uectigalia possidebant in Gallia, cui præerat Brutus: quamobrem a Bruto postulat, ut municipium causa pro uectigalium exactione fauere uelit. id autem sibi, suisq; honori futurum.

CICERO S. D. BRVTO. II

QVia semper animaduerti, studiose te operã dare, ut ne quid meorum tibi esset ignotũ: propterea non dubito, quin scias, non solum cuius municipij sim, sed etiam, q̃ diligenter soleam meos *municipes Arpinates tueri. quorum quidẽ omnia commoda, omnesq; facultates, quibus & sacra conficere, & sarta tecta ædium sacrarum, locorumque communium tueri possint, consistunt in iis uectigalibus,

*nemo nescit Arpini natum Ciceronẽ lib. 2. de legibus, & Plutarch.

libus, quæ habēt in prouincia Gallia. ad ea uisenda, pecuniasq; , quæ a colonis debentur, exigendas, totamq; rem & cognoscendam, & administrandam legatos equites Romanos misimus, Q. Fufidium Q.F.M.Fauciū M.F.Q.Mamerciū, Q.F. peto a te maiorem in modum pro nostra necessitudine, ut ea res tibi curæ sit; operamq; des, ut per te quamcommodissime negotium municipij administretur, q̄primumq; conficiatur: ipsosq;, quorum nomina scripsi, ut quamhonorificentissime pro tua natura, & quamliberalissime tractes. bonos uiros ad tuā necessitudinem adiunxeris; municipiumq; gratissimum beneficio tuo deuinxeris: mihi uero etiam eò gratius feceris, q cū semper tueri municipes meos consueui, tum hic annus præcipue ad meā curam, officiumq; pertinet. nam, cōstituendi municipij causa, hoc anno ædilem filium meum fieri uolui, & fratris filium, & M. Cæsiū, hoīem mihi maxime necessariū: (is.n. magistratus in nostro municipio, nec alius ullus, creari solet) quos cohonestaris, in primisque me, si resp. municipij, tuo studio, & diligentia bene administrata erit. quod ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

MVRAR. QVIA) Arpinū oppidū est Volscor, unde oriundus fuit Cicero. eius oppidi municipes uectigalia habebant in Gallia Cisalpina, quibus, & sacras ædes, & locos communes tuebātur: cumq; difficile exigerentur ea uectigalia, illi populo admodum necessaria, essetq; Brutus eius prouinciæ præfectus: rogat eum Cicero, ut uelit fauere Arpinatū legatis, quos nominat, ut illas uectigales pecunias facillime eius fauore exigere possint. ostenditq;, q̄ gratū id habiturus sit, si fecerit, cū multis alijs de causis, tū uo qa eius filius, & fratris filius facti erāt eo anno ædiles illius municipii. quor honori dicit, Brutū posse multū cōsulere, si resp. illius municipii per eos bene administrata fuerit diligentia & beneficio ipsius Bruti. [Meorum) mearum rerum. [Arpinates) ex Arpino municipio. est aūt accusatiuus. [Sarta tecta) .i. tecta refecta. tractū a uestibus, q sarciunt. sunt tñ codices, qui hñt, Sacra ta tecta. [Vectigalibus) tributis &, ut nūc dicimus, datiis. [Visenda) cognoscenda. [Colonis) illius prouinciæ. [Negotium) exigendi illa uectigalia. [Quamprimū) cito, sine dilationibus. [Nam cōstituendi) reddit cōnem quare hic annus magis pertineat ad eius curam. [Cōstituendi) bene regendi, in bonā formam, ut ita dicā, redigendi. [In magistratus) .s. ædilitatis. [Nec ullus alius) sicut fit Romæ, ubi sunt multi ordines magistratuū. [Quos) filium meū, & filium fratris, & Cæsium. [Cohonestaris) honore affeceris.

ASCEN. QVia &c.) Arpinates cōpatriotæ Cic. habebāt in Gallia Cisalpina quantū ad Italos uectigalia, q̄bus publica sustinebāt negotia: quocirca Brutum rogat, ut in eis recipiendis faueat, dicēs, Quia ego animaduerti semper te dare operā studiose, ut ne qd meorum.i. eor quæ agerem, esset ignotum tibi: ppea non dubito quin scias nō solum cuius municipij sim, qa Arpini, sed & q̄.i. quātum diligēter soleam tueri.i. protegere Arpinates municipes. uidet sm Vallam dicendum cōmunicipes meos, nō.n. Cicero princeps eor erat. Quorum.s. Arpinatū quidem.i. certe, oia cōmoda & oēs facultates, quibus possint &c.i. simul conficere .i. perficere sacra.i. res sacras, ut sacrificia & tēpla, & tueri.i. conseruare tecta ędiū sacratū.i. sacrorum & locor cōium.i. ad ciuitatem cōmuniter pertinentiū, ut sunt fora, mœnia, & similia, sarta .i. cōcinnata & integra, cōsistunt in iis uectigalibus, quæ hñt in prouincia Gallia. Nos misimus Q. Fufidium filium Quinti, M. Fauciū filium Marci, Q. Mamercium filiū Quinti, equites Rom. legatos, ad uisenda ea.s. uectigalia Arpinatū, & ad exigendas pecunias, quæ debentur a colonis, & ad cognoscendā & administrādam totam rem.i. totum negotiū. Egō peto a te maiorē in modū pro necessitudine nostra.i.p p necessitudinem nrām, ut ea res sit tibi curæ, & des operā, ut negotiū municipii administretur per te.i. tuo psidio q̄ cōmodissime, & ut cōficiatur.s. absoluatur & expediat quamprimū.i. ualde cito, & ut tractes ipsos, quor nomina scripsi, q̄ honorificētissime & qoāliberalissime pro natura tua.s. iuxta naturā tuā. Tu adiunxeris.s. hoc faciēdo uiros bonos ad necessitudinem tuam.i. cumulū tuorū necessariorum, & deuinxeris .i. obligaueris beneficio tuo municipiū gratissimū: uero.i. sed, tu feceris mihi etiam gratius, q cum.s. ita sit, q consueui semp tueri municipes meos, tum hic.i. præsens annus, ptinet pcipue ad curam meam & officium.s. meum. Nā ego uolui filium meū.s. M. Ciceronem, & filiū fratris sup. mei, & M. Cælium, hoiem necessariū mihi maxime, fieri hoc anno ędilē.i. curatorem ędium & ædificādorū in eo municipio cā municipij cōstituendi.i. ad meliora instituta redigēdi. (enim.i. qa, is magistratus uidelicet ędilicius nec ullus alius solet creari in municipio nostro) quos.s. oēs tu cohonestaris.i. simul honestaueris & inprimis.i. pcipue me, si resp. municipij erit administrata bene studio tuo & diligētia tua. Qd' ut facias, rogo te uehementer etiam atq; etiam.i. iterum atq; iterū.

PAVL. MAN. IS enim magistratus in nostro municipio &c.) in aliis enim municipiis erat dictator, ut Lanuuij: in aliis consul, ut Tusculi: in aliis I I uiri, ut Corfinij. Cęs. lib. I. de bel. ci. in aliis I I I I uiri, ut Fregellis, de quo ep. 76. h. libri. in aliis q̄stor, ut Sidicini, & Ferēti.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Superiore epistola omnium legatorum Arpinatum causam egit: in hac uero pro Fufidio, necessario suo, ut Brutus honorum, & dignitatem illius de bene obita legatione promoueat, scribit.

CICERO S. D. BRVTO. 12

ALia epistola communiter cōmendaui tibi legatos Arpinatum, ut potui diligentissime: hac separatim Q. Fufidiū, quocū mihi *omnes necessitudines sunt, diligentius cōmendo; non ut aliquid de illa cōmendatione deminuam, sed ut hanc addam. nam & priuignus est M. Cæsij, mei maxime & familiaris, & necessarij; & fuit in Cilicia *mecū tribunus mil. quo in munere ita se tractauit, ut accepisse ab eo beneficium uideter, non dedisse. est *pterea, quod apud te ualet plurimum, a nostris studiis non abhorrens. sum ob rem uelim eum quāliberalissime complectare; operamq; des, ut in ea legatione, quam suscepit contra suum cōmodum, secutus auctoritatem meam, quāmaxime eius excellat industria. nult enim, id quod optimo cuiq; natura tributum est, quammaximam laudem cum a nobis, qui eum impulimus, tum a municipio consequi. quod ei continget, si hac mea commendatione tuum erga se studium erit consecutus. Vale.

nō solū amicus, sed & necessarius, nec unus omnium, sed omnibus. cū Cilicia pconful administraret. alij, praeterea. Laudis cupiditas optimo cuiq; a natura tributa.

MVRAR. ALia) Q. Fufidius, qui legatus pro Arpinatum cā, q̄ superiore epistola narrata est, in Galliam missus est, tribunus militum fuerat cū Cicerone in Cilicia. accedebant & aliæ necessitudinis causæ, q̄ eum Ciceroni redderent gratum: quas cōmemorat. itaq; licet Cicero superiore epistola cōiter cōmendauerit oēs legatos Arpinatum: tñ separatim, & pcipue cōmendat hunc Fufidium Bruto, ut eius opera & fauore consequat Fufidius ab oibus maximā laudem huius legationis, q diligenter egerit id, pp qd' missus sit. qd' facile eum cōsequi posse dicit, si Brutus & studium, & fauorē suū pstiterit in exigendis & cōmode, & subito uectigalib'. [Separatim) seorsum, pcipue, pter ceteros. [De illa cō.) cōi. [Nā adducit cās separate & diligētis cōmēdationis. [Munere) officio. [Tractauit) gessit. [Vt accepisse) qa bene se gesserat. EX HOC cognoscitur, quātū psit bene se gerere in aliquo magistratu, cū Cicero, q dedit magistratū, existimet se obligatū ei, q illū bene gesserat, qa eius honori cōsuluerat. [Accepisse) eū fecit mihi honorē, bñ se gerēdo in magistratu. [Studiis) literis. [Nō abhorrēs) nō alienus. [Auctoritatem meā) suasionem meā, ut iret legatus. [Excellat) appareat pter ceteros. [Impulimus) induximus, ut iret legat'. [Cuiq; optimo a natura tributū) datum est, ut se laudari cupiat. unde illud Virg. Vincit amor patriæ, laudumq; immensa cupido.

ASCEN. ALia epistola &c.) Q. Fufidius pro dicta Arpinatum causa ad Brutum legatus fuerat tribunus militum, cū Cicero in Cilicia imperaret. quo circa hunc singulariter commendat eidem Bruto, rogans, ut sic eius legationem sua ope iuuet, ut inde laudem consequatur Fufidius, & ipse gratiam. Ordo est. Ego cōmendaui tibi alia epistola legatos Arpinatum cōmuniter.i. simul

mul oēs diligentissime ut potui, & cōmendo tibi diligētius separatim hac epistola Q. Fufidium, qui cū.i.cum quo omnes necessitudines.i. necessariæ amoris & amicitiæ coniunctiones sunt mihi, non uccōmunuam.i.detraham aliquid de cōmendatione illa .s.cōmuni, sed ut addam sup.aliquid ad hanc. Nam ipse Fufidius est & priuignus.i.ex uxore ab alio uiro genitus M.Cassii mei maxime & familiaris & necessarii, & fuit mecum, cum essem imperator in Cilicia, tribunus militum. in quo munere.i.officio aut magistratu, ipse tractabat.i. regebat se ita, ut uiderer accepisse beneficium ab eo, non dedisse sup.ci. Præterea, quod plurimum ualet apud te, ipse est non abhorrens .i.non alienus, a studiis nostris.s.philosophiæ, Stoicę præsertim sectæ. Quare ego uelim sup.ut complectare eum q̄ liberalissime: & des operam, ut eius industria excellat.i.præemineat, q̄ maxime in ea legatione, quá suscepit contra suum commodum, secutus auctoritatem meam. Vult enim id, quod tributum est optimo cuique a natura, consequi quámaximam laudem tum a nobis, qui impulimus eum, tū a municipio. Quod continget ei, si consecutus erit studium.i.fauorem tuum erga se, hac commendatione mea.

PAVL. MAN. SEd ut hanc addam) alij aliter. nos sic emendauimus ea uetusto libro Bernardini Maffei.

ARG. L. Castronium ex Lucensi municipio commendat.

CICERO S. D. BRVTO. 13

L. Castronius Pætus, longe princeps municipij *Lucensis, est honestus, grauis, plenus officij, bonus plane uir, & cum uirtutibus, tum etiā fortuna, si quid hoc ad rem pertinet, ornatus: meus autem est familiarissimus, sic prorsus, ut nostri ordinis obseruet neminem diligentius. quare & ut meum amicum, & ut tua dignum amicitia, tibi cōmendo cui quibuscunque rebus cōmodaueris, tibi profecto *iucundū, mihi certe erit gratum. Vale.

Luca primum Cisalpinæ Galliæ oppidū. Plut. in Cæsare, & Pompeio.

ex eius in te officijs.

HVBER. L. Castronius) Paucis quidem uerbis, sed tamen satis efficacibus, commendat Cicero Bruto Castronium Pętum, Lucensem ciuem; quem & moribus, & uirtutibus ornatum dicit, & etiam fortuna, quæ maxime solet trahere homines ad sui fauorem. [Lucensis) ex Luca, Etruscorum mediterranea ciuitate. nam Lucanus a Lucania regione possessiuum est. [Fortuna) diuitiis. [Si quid ad rem pertinet) .i. si quid pertinet ad commendationem esse diuitem, quia scit multos moueri fortuna, qui non mouentur uirtutibus: inde illud Iustini, Quò se fortuna, cò se fauor hominum inclinat. [Nostri ordinis) senatorij. [Vt) sicut, tanquam.

ASCEN. LVcius &c.) Paucis sed efficacibus uerbis cōmendat Cic. ipsi Bruto L. Castronium Pætum Lucensem ciuem, quem & moribus, & uirtute, & fortuna, quæ multum allicere solet ornatum dicit sic: Lucius Castronius Pætus lōge.i.facile, aut eminenter princeps municipij Lucensis est uir honestus, grauis, plenus officij, & plane bonus, & ornatus tum.i.pariter uirtutibus, tum etiā fortuna.i.diuitiis, si quid pertinet ad rem .i. ad eius cōmendationem: autem .i. sed ipse est familiarissimus meus ita, ut neminem ordinis nostri s.senatorii, obseruet.i.colat, & offendere metuat, diligentius, sup.q̄ me. Quare ego cōmendo tibi eum ut & amicum meum, & dignum amicitia tua. quibuscunque rebus commodaueris.i.commodum feceris, erit profecto .i. re uera iucundum tibi, & erit certe .i. haud dubie mihi gratum.i.utile.

ARG. Petit, ut exactionem pecuniæ, quam Straboni Cornelius debebat, pro potestate, imperioque cures.

CICERO S. D. BRVTO. 14

L. Titio Strabone, equite Romano in primis *honesto, & ornato, familiarissime utor. oīa mihi cum eo intercedunt iura summæ necessitudinis. huic in tua prouincia pecuniam debet P. Cornelius. ea res a *Volcatio, qui Romæ ius dicit, reiecta in Galliam est. peto a te hoc diligētius, q̄ si mea res esset, quo est honestius de amicorum pecunia laborare, quàm de sua, ut negotium conficiendum cures, ipse suscipias, transigas; operamq́; des, quod tibi æquum, & rectum uidebitur, ut quamcommodissima conditione libertus Strabonis, qui eius rei causa missus est, negotium conficiat, ad nummosq́; perueniat. id & mihi gratissimum erit: & tu ipse L. Titium cognosces amicitia tua dignissimum. quod ut tibi curæ sit, ut omnia solent esse, quæ me uelle scis, te uehementer etiā atque ēt rogo. Vale.

honestus ad existimationem, ornatus ad fortunæ bona refertur.

prætore urbano, qui cæteris prætoribus nobilitate præstabat Fustus.

HVBER. LVcio &c.) Cornelius quidē debebat pecuniam L. Titio Straboni in Gallia, cui pęrat Brutus. cumque conuenisset Strabo debitorem suum sub Volcatio prętore urbano; Volcatius causam remiserat in Galliam, ubi fuerat factum debitum. ad quod exigendum cum Strabo mitteret libertum suum, Cicero eum diligenter commendat Bruto, ut illum adiuuet in exigenda illa pecunia. [Intercedunt) sunt. [Iura) causæ, rationes. [Reiecta) remissa. [In Galliam) cui tu præes. [Honestius de amicorum pecunia) quia si quispiam laboret pro pecunia sua, affert suspicionem auaritiæ: sin uero pro amico, significat se officiosum & gratum. [Negotium conficiat) ut pecuniam suam consequatur. [Transigas) perficias. [Omnia solent esse) .s.curæ.

ASCEN. LVcio &c.) Cornelius quidam debebat pecuniā L. Tit. Straboni in Gallia, cui præerat Brutus. cumq́, conuenisset ipse Strabo debitorem suum, sub Volcatio prætore urbano; Volcatius causam remiserat in Galliam ad debitum recuperandum. quò cū Strabo mitteret libertum suum, Cicero eum diligenter commendat. Ego utor familiarissime L. Titio Strabone, equite R. honesto & ornato in primis.i. præcipue. Omnia iura summæ necessitudinis .i. coniunctionis necessariæ, amoris & amicitiæ, intercedunt.i.cōcitantur mihi cum eo. P. Cornelius debet huic pecuniam in prouincia tua.s.Gallia. Ea res.i.cognitio exactionis eius pecuniæ est reiecta in Galliam a Volcatio, qui dicit Romæ ius.i.qui iudicis fungit officio. Ego peto hoc a te diligētius, q̄ si res mea esset, quo.i. quanto honestius est laborare.i.anxium esse de pecunia amicorū, quam de sua.i.propria, peto, inquam, ut cures negotium conficiendum.i. expediendum aut finiēdum, & sup.ipse.i.tu, quod dicunt, in propria persona, suscipias.s.negotium, transigas.i. absoluas, & des operam, quoad.i. quatenus uidebitur tibi ęquum & rectum, ut libertus Strabonis, qui missus est.s. ad te in Galliam, eius rei causa, conficiat.i. perficiat, aut finiat negotium, conditione commodissima .i. utilissima & perueniat ad numos. Id & .i. simul erit gratissimum mihi: & tu ipse cognosces L. Titium gratissimum & dignissimum amicitia tua. Quod ut sit tibi curæ, ut omnia, quæ scis me uelle, solent esse, rogo te uehementer etiam atque etiam.i.iterum atq; iterū.

ARG. Præciliū adolescentem, patre natū Cæsari amicissimo, cōmendat.

CICERO S. D. CAESARI IMP. 15

PRæcilium tibi commendo unice, *tui necessarij, *mei familiarissimi, uiri *optimi filium. quē cum adolescentem *ipsum propter eius modestiam, humanitatem, animum, & amorem erga me singularem mirifice diligo; tum patrem eius, re doctus, intellexi, & didici mihi fuisse semper amicissimū. en hic ille est, de illis maxime, qui irridere, atq; obiurgare me solitus est, quòd me non tecum, præsertim cum abs te honorificentissime inuitarer, coniungerem.

uide quatuor commēdationis causas.

ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθον.

audiebam enim nostros proceres clamitantes,

ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ.

ὣς νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα:

sed tamen idem me consolatur. etiam, hominem petustum, etiamnum gloria uolunt incendere; atque ita loquuntur:

μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,

Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

sed me minus iam mouent, ut uides: itaque ab Homeri

Homerus Od. κ, 60. Od. α, 3. & γ, 21. Od. ω, 109

Il. χ, 244.

meri magniloquentia confero me ad uera præcepta Ευριπίδου:

hic uerſus non inuenitur in Euripide.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.

quem uerſum ſenex Præcilius laudat egregie: & ait poſſe eundem & ἅμα πρόσω, καὶ ὀπίσω uidere, & tamen nihilominus

Il. α, 8: & Od. ω, 212. Il. ζ, 67: & λ, 127.

αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων.

Sed, ut redeam ad id, unde cœpi; uehementer mihi gratum feceris, ſi hunc adoleſcentem humanitate tua, quæ eſt ſingularis, comprehenderis, & ad id, quod ipſorum Præciliorum cauſa te uelle arbitror, addideris cumulum cõmendationis meæ. Genere *nono ſum literarum ad te uſus, ut intelligeres non uulgarẽ eſſe commendationem. Vale.

ob interpoſitos græcos uerſus.

MVRAU. PRæcilium) Cæſari imperatori, iã rerũ potito, poſt mortẽ Pompeii cõmendat Cicero Præciliũ adoleſcentem quendam nobiliſſimum, quem & eius cauſa, & etiam patris optimi uiri, & ſibi amiciſſimi, a ſe amari dicit. ut autem Cæſar eum habeat commendatiorem, dicit fuiſſe unum ex iis, qui in ciuilibus diſſenſionibus hortatus eſt eum, ut ſe cum Cæſare coniungeret, cum ab ipſo Cęſ. & literis, & nuntijs inuitaretur, & etiam coram blandis uerbis, ut 1. lib. in epiſt. longa diximus, ſe autem excęcatum nunquam adduci potuiſſe, ut id faceret, cum quidam ex primoribus Romanis ei diſſuaderent. quæ græce exequitur. [Re) experientia. [Eo) demonſtrantis eſt, cum laude inuitaret promiſſionibus tuis, & ſuauiſſima oratione incitaret. [ἀλλ' ἐμὸν) dicit culpam ſuam fuiſſe, cui nunquam potuerit perſuaderi, ut ſe cum Cæſare coniungeret. [ἀλλ' ἐμὸν) pro ἀλλὰ ἐμὸν, id eſt, ſed meum. [οὔποτε) nunquam. [θυμὸν) animum. [ἐνὶ στήθεσσιν) pectoribus. τὸ στῆθος pectus. [ἔπειθεν) perſuaſit. eſt aũt aoriſtos deuteros. nam πείθω, perſuadeo. Horum autem uerborum ſenſus, Sed nunquã mihi animum inducere potuit. [Noſtros proceres) Romanos principes. [Clamitantes) dicentes mihi. [ἄλκιμος) fortis. [ἔσσο) ſis, uel es. [ἵνα) ut. [τὶς) quis. [σε) te. [καὶ ὀψιγόνων) & poſterorũ ſero naſcentium. nam ὀψὲ ſero ſignificat. [εὖ) bene. [εἴπῃ) dicat. i. Fortis ſis, ut aliquis & poſterorũ te benedicat. i. laudet. ut, Integrum pueri dicite Cynthium. [ὣς) dicit ſe his perſuaſionibus eſſe excæcatum. [ὣς) ſic. [νεφέλη) nebula. [ἐκάλυψε) texit, uelauit. καλύπτω enim tego. [μέλαινα) nigra. i. Nigra nebula me texit, ut non uiderem utilitatem meam, ſequendo te. [μάργους) furis. [πῶς) forte, uel quodammodo. [δεῖ) oportet. [γε) adiectio eſt, nihil ſignificans, ſicut apud nos in huiuſce, ce, ſyllaba, & dic dum, pro dic. [καὶ) &. [ἀκλειῶς) ingloriè. [ἀπολέσθαι) id eſt, perire. [ἀλλὰ) ſed. [ῥέξας) faciens. ῥέζω, facio. [τι) aliquid. [καὶ) &. [ἐσσομένοισι) futuris. [πυθέσθαι) perſuaſum iri. i. credendum a poſteris. [Sed me minus mouent) quæ dicuntur mihi. [Magniloquentia) præſtantia dicendi. ſupradicta enim uerba ex Homero ſunt. [Vera) utilia. [Εὐριπίδου) Euripidis poetæ. [μισῶ) ponit uerba Euripidis, quorum ſenſus hic eſt, O di ſapientem, qui ſibi ipſi non ſapiens, ſcilicet eſt. [μισῶ) i. odi. dicitur etiam μισέω. [σοφιστὴν) ſapientem. [ὅστις) qui. [οὐχ αὑτῷ) non ſibi. [σοφός) ſapiens. ſ. eſt. [ἅμα) ſimul. [πρόσω) ante. [καὶ ὀπίσω) retro. [αἰὲν) ſemper. [ἀριστεύειν) optime agere. [ὑπείροχον) præſtantem, ſummum. [ἔμμεναι) exiſtere. [ἄλλων) aliorum. [Comprehenderis) complexus fueris. [Nouo genere) nouo more & inuſitato, quia multa de me inſerui, quæ tamen ad Præcilij commendationem pertinent.

ASCEN. PRæcilium &c.) Commendat Cæſari, iam rerum potito, Pręcilium, a quo ſe, ut Cęſarem ſequeretur, ſæpe admonitum fruſtra fatetur, dicens, ego cõmendo tibi unice. i. ſingulariter, Præcilium, filium uiri optimi, neceſſarii tui, & familiariſſimi mei. quem tum. i. pariter, adoleſcentem ipſum diligo mirifice propter modeſtiam eius, humanitatem, animum. i. beneuolentiã, & amorem ſingularem erga me: tũ doctus. i. certior factus, re. i. effectu ipſo, intellexi, & didici patrem eius fuiſſe ſemper amiciſſimum mihi. En hic eſt ille maxime. i. præcipue de illis, qui ſolitus eſt irridere, atque obiurgare me, quòd non coniungerem me tecum, præſertim cum inuitarer. ſ. ad talem coniunctionẽ tecum, abs. i. a te, honorificentiſſime. ἀλλ' ἐμὸν pro ἀλλὰ. i. ſed, ἐμὸν, id eſt, meũ, οὔποτε, id eſt, nunquam, θυμὸν, id eſt, animum, ſeu uoluntatem, ἐνὶ στήθεσσιν, in pectoribus, ἔπειθεν. i. perſuaſit. Eſt autem ἀόριστος δεύτερος, aoriſtus ſecundus. nam πείθω, dicitur perſuadeo. Senſus autem horum uerborum, inquit Hubertinus, eſt: Sed nunquam mihi animum inducere potuit. Sũt uerba Homeri, Cæſari nota. quocirca maluit gręce, q̃ latine, rem exprimere, præſertim cum ꝓpoſito maxime conducunt. Audiebam. n. proceres noſtros. i. principes Romanos, clamitãtes, ἄλκιμος. i. fortis, ἔσσο. i. ſis, uel eſto, ἵνα. i. ut, τὶς. i. aliquis, σε. i. te, καὶ. i. &, ὀψιγόνων. i. ſero naſcentium, hoc eſt poſterorum, εὖ. i. bene, εἴπῃ. i. dicat. hoc eſt, Sis fortis, ut aliquis & poſterorũ te benedicat. ὣς. i. ſic, νεφέλη. i. nebula, ἐκάλυψε texit, aut uelauit, μέλαινα. i. nigra, με. i. me. hoc eſt, Caligo, menti addita, fecit, ut ſanum conſilium non uiderem. μάργους. i. furis, πῶς. i. quodãmodo, δεῖ. i. oportet, τὸ adiectio eſt ex modo loquendi, ſumpta per ſe, nihil ſignificans, καὶ. i. &, ἀκλειῶς. i. ingloriè, & eſt aduerbium, ἀπολέσθαι. i. aboleri, & perire. Sed tñ idem cõſolatur me. etiam uolũt hominem peruſtum. i. deſiccatum, aut qui perfricuit frontem, & inanem. i. uacuum gloria, incendere. ſ. ad gloriam, atq; loquuntur ita: ἀλλά. i. ſed, ῥέξας. i. facias, τὶ. i. aliquid, καὶ. i. &, ἐσσομένοισι. i. futuris, πυθέσθαι. i. perſuaſum iri, hoc eſt, quod credendum ſit. Sed ſup. eiuſmodi uerba minus. i. non mouent iam me, ut uides: itaq; confero me ab magniloquentia Homeri, cuius ſunt ſuperiora uerba, ad uera præcepta Εὐριπίδου. i. Euripidis. μισῶ. i. odi. (dicitur &, μισέω) σοφιστὴν. i. ſapiẽtem, ὅστις. i. qui, οὐχ. i. non, αὑτῷ. i. ſibi, σοφός. i. ſapiẽs, ſup. eſt. hoc eſt, Odi ſapientem, qui ſibi nõ ſapit. Quem uerſum Præcilius ſenex. ſ. pater, laudat egregie: & ait eundem poſſe uidere, ἅμα. i. ſimul, *πρόσω. i. ante, καὶ. i. &, *ὀπίσω. i. retro, & tñ nihilominus αἰὲν. i. ſemp, ἀριστεύειν. i. optime agere, καὶ. i. &, ὑπείροχον. i. ſummũ, ἔμμεναι. i. exiſtere, ἄλλων. i. aliorum. Sed, ut redeã ad id, unde cœpi. ſ. ſcribere, aut loqui; tu feceris mihi gratum uehementer, ſi comprehenderis. i. cõplexus fueris hunc adoleſcentẽ. ſ. Pręcilium, humanitate tua, q̃ eſt ſingularis, & addideris ad id, qđ ego arbitrabor te uelle cã Pręciliorum ipſorum, hoc eſt ꝓp amorem ipſorum, cumulum. i. magnam acceſſionẽ cõmendationis meæ. Ego ſum uſus ad te nouo genere literarum, ut intelligeres, ſup. hanc cõmendationem, non uulgarem ſup. eſſe, ſed egregiam.

ſic legit Petrus Victorius.

ARG. *Apollonium, P. Craſſi libertum, Cæſari, bellum in Hiſpania contra Pompeij liberos gerenti, commendat.*

CICERO S.D. CAESARI IMP. 16

P. *Craſſum, ex omni nobilitate, adoleſcentẽ, dilexi plurimum: &, ex eo cum ab ineunte eius ætate bene ſperauiſſem, tum optime exiſtimare cœpi ex iis iudiciis, quæ de eo fecerã, cognitis. eius libertum Apollonium iam tum equidem, cum ille uiueret, & magnifaciebam, & probabam. erat enim & ſtudioſus Craſſi, & ad eius optima ſtudia uehementer aptus: itaq; ab eo admodum diligebatur. poſt mortem autem Craſſi, eo mihi etiam dignior uiſus eſt, quem in *fidem, atq; amicitiam meam reciperem, ꝙ eos a ſe obſeruandos, & colendos putabat, quos ille dilexiſſet, & quibus carus fuiſſet. itaq; & ad me in Ciliciam uenit; multisq; in rebus mihi magno uſui fuit & fides eius, & prudẽtia: &, ut opinor, tibi in Alexandrino bello, quantum ſtudio, & fidelitate conſequi potuit, nõ defuit. quod cum ſperaret te quoq; ita exiſtimare, in Hiſpaniã ad te maxime ille quidem ſuo conſilio, ſed etiam me auctore eſt profectus. cui ego cõmendationem non ſum pollicitus: non quin eam ualituram apud te arbitrarer: ſed neq; mihi egere commendatione uidebatur, qui & in bello tecum fuiſſet, & propter memoriam *Craſſi de tuis unus eſſet: &, ſi uti commendationibus uellet, etiam per alios eum uidebam id conſequi poſſe. teſtimonium meum de eo iudicij, quod & ipſe magni æſtimabat, & ego apud te ualere eram expertus, ei libenter dedi. doctum igitur hominem cognoui, & ſtudiis optimis deditum, idque a puero. nam domi meæ cum *Diodoto Stoico, ho-

qui cũ M. Craſſo patre a Parthis eſt interfectus.

ep. 17. l. 7. dixit, cõferre ſe in fidẽ, & amicitiam.

nã P. Craſſus in Gallia Cæſaris legatus fuerat.

uide ep. 4. lib. 9.

mine, meo iudicio, eruditiſſimo, multum a puero fuit. nunc autem incenſus ſtudio rerum tuarum eas literis græcis mandare cupiebat. poſſe * arbitror: ualet ingenio. habet uſum: iãpridẽ in eo gñe ſtudij, lĩarumq; uerſatur: ſatisfacere * immortalitati laudum tuarum mirabiliter cupit. Habes opinionis meæ teſtimoniũ: ſed tu hoc facilius multo, pro tua ſingulari prudentia, iudicabis. & tñ, quod negauerã, commendo tibi eum. quidquid ei cõmodaueris, erit mihi maiorem in modum gratum. Vale.

ſimilis figura epiſt. 1. lib. 16.

quas nulla dies extinguet.

HVBER. P. Craſſum) Apollonius quidam, Pub. Craſſi libertus, cum res geſtas Cæſaris monimentis literarum græcarum mandare cuperet; ut id Cæſari gratius accideret, teſtimoniũ Ciceronis per literas cõmendaticias ad Cæſ. optauit. itaq; Cicero hac epiſtola uehementer laudat eius ingenium, doctrinã, & exercitationem dicendi: putatq; idoneum ad ſcribendas res geſtas Cæſaris, cui eũ uehementer cõmendat. Repetit aũt in principio epiſtolę cauſas cõmendationis ab eius patrono Craſſo. deinde, ꝙ Cæſari non defuerit & fide, & diligentia in bello Alexandrino. ex eo dicit, illũ debere eſſe uehementer ei commendatum. [Ab ineunte ætate) ab adoleſcentia. [Bene ſperauiſſem) quia ea ætas ſolam ſpem põt dare. [Exiſtimare) opinionem hĩc, iudicare. [Ille) Craſſus. [Aptus) utilis. [Alexandrino) quod apud Alexandriam ciuitatem Ægypti geſtum eſt a Cæſ. ut ab eo in cõmentariis plene ſcribitur. [Conſequi) efficere. [Non defuit) exhibuit ſe tibi promptum. [Suo conſilio) proprio motu. [Auctore) ſuaſore. [Craſſi) quẽ tu amaſti. [Id conſequi poſſe). i. habere ab aliis ad te commendationes. [Teſtimonium iudicii de eo ei dedi libenter). i. uolui libenter teſtificari his literis apud te, quod iudicium de eo habeam. [Magni æſtimabat) multi faciebat. [Eram expertus) quia crediditi iudicio meo de aliis. [Studio) amore. [Poſſe). i. idoneum eſſe. ſ. mandare res tuas literis græcis. [Vſum) exercitationem. [In eo genere) ſcribendi. [Quod negaueram). ſ. me commendare eum. [Maiorem in modum). i. uehementiſſime.

ASCEN. PVblium Craſſum &c.) Apollonius P. Craſſi libertus cum res geſtas Cęſaris monimentis literarum Græcarum mandare cuperet, ut id Cæſ. gratius accideret, per teſtimonium Ciceronis literas cõmendaticias ad Cæſarem optauit: quas nunc exhibet Cic. dicens. Ego dilexi plurimum ex oĩ nobilitate. i. inter oẽs nobiles P. Craſſum adoleſcentẽ, & cum bene ſperauiſſem ex eo ab ineunte ętate. ſ. eius, tum. i. multo magis cœpi exiſtimare. i. iudicare per me. i. ipſum, ex iis iudiciis, quæ fecerã de eo, cognitis. i. exploratis & cõpertis. Ego faciebam. i. exiſtimabam magni, & probabam. i. laudabam & approbabam Apollonium, libertum eius. i. eius liberalitate libertate donatũ, quidem. i. certe, iam tũ cũ ille. ſ. Craſſus uiueret. Enim. i. quia ſup. Apollonius erat ſtudioſus Craſſi. i. ſtudioſe fauens & inſeruiens Craſſo, & erat uehementer aptus ad optima ſtudia eius. ſ. Craſſi, adiuuanda. Itaque. i. & ita ipſe Apollonius diligebatur admodũ. i. perfecte quaſi uſque ad iuſtum modum, ab eo. ſ. Craſſo. Autem. i. ſed ipſe uiſus eſt mihi poſt mortem Craſſi eo. i. propterea dignior, quem reciperem in fidem atque amicitiam meam, ꝙ putabat eos obſeruãdos. i. uerẽdos, & colendos ſup. eſſe, a ſe, quos ille. ſ. Craſſus dilexiſſet, & quibus fuiſſet carus. Itaque cum uenit ad me in Ciliciam. ſ. prouinciam, & fides eius & prudentia fuit mihi magno uſui. i. multum utilis, in multis rebus: &, ut opinor, non defuit tibi. i. etiam auxilio fuit in bello Alexandrino. i. quod Alexandrię, quæ regia eſt Ægypti, geſſiſti, quantum potuit conſequi. i. efficere, ſtudio, & fidelitate. quod. i. quam rem, cum ſperaret te quoque exiſtimare. i. iudicare, ita ipſe eſt profectus in Hiſpaniam ad te, quidem. i. certe, ille, inquam, profectus eſt, maxime conſilio ſuo, ſed etiam me auctore. i. approbatore eius conſilii. Cui ego non ſum pollicitus cõmendationem, non quin arbitrarer, eam. ſ. commendationem meã ualiturã apud te: ſed ſup. Apollonius neque uidebatur mihi egere cõmendatione qui & fuit tecum in bello, & qui eſſet unus de tuis. ſ. familiaribus aut neceſſariis, ꝑꝑ memoriam Craſſi: & uidebam, ſi uellet uti cõmendationibus, eum poſſe cõſequi id. i. uti cõmendationibus etiam per alios. Ego dedi ei libenter teſtimoniũ meũ aut mei iudicii de eo, quod. ſ. iudicium, & ipſe ęſtimabat magni, & ego eram expertus ualere apud te. Igitur, ut. ſ. teſtimonium perhibeam, ego cognoui ſup. eum hominem doctum, & deditum optimis ſtudiis, & id a puero. Nam fuit multũ a puero. i. puerili ętate domi meæ. cum Diod. Stoico, homine, meo iudicio, eruditiſſimo. Nunc aũt incenſus ſtudio rerum tuarũ, cupiebat mandare eas literis græcis. ego arbitror: ſup. eum poſſe. ſ. mãdare græcis literis. nam ſup. ualet ingenio: habet iãpridem. i. a pluſculo tpe, uſum. i. experientiam, &, ut dñt, practicam, & uerſatur in eo gñe ſtudii, & literarum: cupit mirabiliter ſatisfacere. i. ſufficientia alimenta ꝓbere, immortalitati laudũ tuarum. Tu habes teſtimoniũ opinionis meæ: ſed tu iudicabis hoc multo facilius, pro ſingulari prudentia tua. Et tñ, quod negaueram. ſ. me facturum, ego cõmendo tibi eum. Quidquid cõmodaueris. i. cõmodi feceris ei, erit mihi gratum maiorem in modũ.

ARG. *Sulpicio, Achaiæ præfecto, Manium Curium commendat. uide epiſt. 4. lib. 4. & 6. lib. 6. & 29. lib. 7. & 50. h. l. & 1. l. 16.*

CICERO S. D. SVLPICIO. 17

M. Curius, qui Patris negotiatur, multis & magnis de cauſis à me diligitur. nam & amicitia peruetus mihi cũ eo eſt, * ut primum in forum uenit, inſtituta: & Patris cum aliquoties antea, tũ proxime hoc miſerrimo * bello domus eius tota mihi patuit: qua, ſi opus fuiſſet, tã eſſem uſus, quàm mea. maximum autem mihi uinculum cum eo eſt, quaſi ſanctioris cuiuſdam neceſsitudinis, ꝙ eſt Attici noſtri familiariſsimus, eumq; unum præter ceteros obſeruat, ac diligit. quẽ ſi tu iam forte cognouiſti; puto me hoc, quod facio, facere ſerius. ea enim eſt humanitate, & obſeruantia, ut eum tibi iam ipſum per ſe cõmendatum putem. quod tamen ſi ita eſt; magnopere a te quæſo, ut ad eam uoluntatem, ſi quam in illũ ante has meas literas contuliſti, quã maximus poſtea commẽdatione cumulus accedat. ſin autem propter uerecundiam ſuam minus ſe tibi obtulit; aut eũ nondum ſatis habes cognitum; aut quæ cauſa eſt, cur maioris cõmendationis indigeat: ſic tibi eum cõmendo, ut neque maiore ſtudio quẽquam, neque iuſtioribus de cauſis commendare poſsim. faciamque id, quod debent facere ij, qui religioſe, & ſine ambitione commendant. ſpondebo enim tibi, uel potius ſpondeo, in meq; recipio, eos eſſe Man. * Curij mores, eamq; tum probitatem, tum ẽt humanitatẽ, ut eum & amicitia tua, & tam accurata cõmendatione, ſi tibi ſit cognitus, dignum ſis exiſtimaturus. mihi certe gratiſsimũ feceris, ſi intellexero has literas tantum, quantum ſcribens confidebam, apud te pondus habuiſſe. Vale.

ab ipſo, qui commẽdat.

ep. 10. h. l.

inter Cæſarẽ & Pompeium.

a commendantibus amicis.

ab eo, qui cõmẽdatur.

uide ſcholium Paul. M. ad locũ ep. 14 l. 16

HVBER. M. Curius) Ser. Sulpicius Græcię præerat, ut lib. 4. diximus: cumq; Patris, quę eſt Peloponneſi ciuitas in regione, quę proprie appellatur Achaia, auctore Ptolemęo, M. Curius multa negotia haberet, magna & ueteri amicitia Ciceroni coniunctus, & Attico, utriuſque familiariſſimo, ualde dilectus, Cicero hac epiſtola diligenter eum commendat Seruio, ut ſi pro eo aliquid unquam efficere uoluit, accedat ad id maximus ſua commendatione cumulus. ſi uero Curius ſe uerecundia ſua nondum obtulit Seruio, nec ei notus eſt: dicit Cicero eum non minus a ſe cõmendari: quem affirmat Cicero fore dignum ſua tam diligenti commendatione, & amicitia ipſius Seruii. [Et Patris cum aliquoties) Patris non eſt genitiuus, ut quidã putant, ſed ablatiuus. [Patris) in Patris ciuitate. [Patuit) fuit mihi expoſita. [Sanctioris) firmioris. [Attici) cuius cauſa me omnia debere puto. [Cumulus) augmentum. [Accedat) adiungatur. [Obtulit) ad te uenit. [Satis) bene. [Aut quæ cauſa). i. aut, ſi cauſa eſt. ſ. aliqua, quæ indigeat maioris commendationis. i. quæ uehementius ſit commendanda. [Religioſe) pie, ſincere. [Eos) tales. [Accurata) diligenti, ſtudioſa.

ASCEN. MArcus &c.) Ser. Sulpicius Græciæ præerat: igitur cum Patris, urbe Achaiæ in Peloponneſo, M. Curius multa negotia haberet, commendat eum Seruio, ut amicũ ſibi & Attico iucundiſſimũ, dicens, M. Curius, ꝗ negotiatur. i. mercationi incumbit

cumbit Patris,orbe Achaiæ,diligitur a me de causis multis,& magnis.i. ob causas multas & magnas. nam & amicitia peruetus.i. ualde uetusta est mihi cum eo instituta.i.incepta cum eo,ut primum uenit in forum.s.iudiciale: & domus eius tota patuit mihi Patris.i. in ea orbe,cũ.s.ita sit ꝙ aliquoties antea,tũ.i.multo magis,hoc bello miserrimo.s. ciuili, cuius miserrimus est exitus. Qua.s.domo ego usus fuissem tam.i.tantũ quàm.i. quantũ mea, si fuisset opus.Autem.i.sed,maximum uinculum quasi necessitudinis cuiusdam sanctioris.i. minime uiolabilis, est mihi cũ eo,ꝙ.i.eo ꝙ ipse est familiarissimus Attici nostri.s.Pomponij, & obseruat.i.offendere timet, ac diligit eum unum præter ceteros. Quẽ.s.Curium si tu cognouisti forte iã.s.anteꝗ hęc legeris, ego puto me facere quod facio.i.eum cõmendare serius.i. nimis tarde.Ipse enim est ea humanitate & obseruantia.i. obseruãdi suos studio,ut putem ipsum iam,si eum cognouisti,cõmendatum tibi per se.i.sine literis meis.quod tñ si est ita.i.si eũ nosti & cõmendatum habes;ego quæso.i.requiro a te magnopere, ut quàmaximus cumulus.i. maximum incrementum accedat.i. addatur aut adueniat,ad eã uoluntatem,quam cõtulisti ante has literas meas in illum,si quam.i.aliq̃ contulisti. Autem.i.sed si ipse ꝑ ꝑ uerecũdiam suam minus.i.non obtulit tibi se; aut si nõdum habes eum satis cognitum;aut quæ.i.aliqua causa est. legerem una dictione, *aut quam.cur indigeat maioris cõmendationis:ego commẽdo, eum tibi sic, ut neq; possim cõmendare quenq̃ maiore studio.i. affectu,neque de iustioribus causis.i.ob iustiores causas. Et ego faciam id,quod debẽt facere ij,qui cõmendant religiose.i.sancte & cum timore & sine ambitione.i. affectione nimia. Spondebo enim tibi,uel potius spondeo.s.iam,& recipio in me.i. polliceor me præstatorem, eos esse mores M. Curij, & eam tum probitatẽ,tum etiam humanitatẽ,ut sis existimaturus.i.iudicaturus,si sit cognitus tibi,cum dignum & amicitia tua,& tam accurata commendatione.s.mea. Certe tu feceris mihi gratissimum si intellexero has literas habuisse apud te tantum pondus.i. tñ ualorem, quantũ scribens.i.cum eas scriberẽ,confidebam.s.eas habituras.

PAVL. MAN.

Quammaximus postea commendatione c.a.) etsi uetustis omnes libri ita scriptum habent: ego tamen legendum crediderim,q̃ maximus potest, mea commendatione c.a. idq́ue ante uiginti annos ita sensi,&, cum liber ederetur, scholio meo testatus sum. nec nunc, annos natus XLIX. aliter sentio. alij legendum putant, Quammaximos nostra c.e.a. Alij nihil omnino mutandum. Suum cuique placet.

ARG. Primum agit gratias de optima in Pomponium Atticum uoluntate: deinde non necessariam commendationem addit, ut neque in Epiroticis negotiis, neque aliis in rebus Attico desit.

CICERO S. D. SVLPICIO. 18

NOn concedam, ut Attico nostro, quem elatũ lætitia uidi, iucundiores tuæ, suauissime ad eum,& humanissime scriptæ,literæ fuerint, q̃ mihi. nam etsi utrique nostrũ prope æque gratæ erant: tñ ego admirabar magis,te, quasi rogatus, aut certe admonitus liberaliter Attico respondisses, (quod tamen dubiũ nobis,quin ita futurũ fuerit, nõ erat) ultro ad eum scripsisse, eiq́;*nec opinanti uoluntatẽ tuam tantam per literas detulisse. de quo non modo rogare te,ut eo studiosius mea quoque causa facias,nõ debeo,(nihil enim cumulatius fieri potest, quàm polliceris)sed ne gratias quidem agere, ꝙ tu & ipsius causa,& tua sponte feceris. illud tamen dicam,mihi id, quod fecisti,esse gratissimum. tale.n. tuum iudicium de hoie eo,quem ego unice diligo, non potest mihi nõ summe esse iucundum. quod cũ ita sit,esse gratum necesse est. sed tñ, qñ mihi, pro coniunctione nostra,uel peccare apud te in scribendo licet: utrunq; eorum, quæ negaui mihi facienda esse,faciã. nam & ad id, quod Attici causa te ostẽdisti esse facturum, tantum uelim addas, quantum ex nostro amore accessionis fieri potest: &, quod modo uerebar, tibi gratias agere, nunc plane ago: teq́; ita existimare uolo, quibuscunque officiis in *Epiroticis, reliquisq́; rebus Atticum obstrinxeris, iisdem me tibi obligatum fore. Vale.

nunquam apud Cic. legas, inopinanti, sed semper nec opinanti.

uide Nepotem in Attici uita.

HVBER.

NOn concedam) Pomponius Atticus in Epiro negotia habebat,quæ pars est ꝓuinciæ, cui præerat Seruius: itaq; cum Seruius id intelligens ultro scripsisset ad Atticum, non rogatus, neq; admonitus ab eo,se omnino paratum esse ei fauere,quibuscunq; rebus posset; Cicero ostendit tã has liberales literas Seruii non minus sibi gratas fuisse q̃ Attico:quem eius mira quãdam lętitia affectum atque elatum dicit. quamobrem & ei cõmendat Atticum: cuius tñ causa se omnia facturum pollicitus fuerat: & gratias agit de tam liberali pollicitatione animi eius erga Atticum. [Non concedam)non sinam,non uincet me Atticus in hoc. [Propè)fere.[Æque) æqualiter. [Quasi) tanquam.[Rogatus)ab eo,cũ nihil ad te scripsisset.[Vltro) sponte tua,sine eius rogatione,aut admonitione. [Agere).s.debeo.[De homine eo) Attico. [Necesse est)nihil.n.potest esse iucundum,quod idem non sit gratum.[Quando) qñ.[Et).i.etiam.[Peccare)errare.[Vtrunq; eorum) declarat quæ sint ea.[Nam & ad id,quod Attici causa) hoc enim negauit se facturum, cum dixit supra: De quo non modo rogare te, ut eo studiosius mea quoque causa facias, non debeo. [Accessionis) augmenti. [Modo) paulo ante: nã dixit,sed ne gratias quidem agere debeo. [Epiroticis) quas in Epiro habet.

ASCAN.

NOn &c) Pomponius Atticus in Epiro negotia habebat,cui Seruius tunc præerat:itaq; cum Seruius id intelligens ultro scripsisset ad Atticum se paratum esse ipsum iuuare quibuscunq; rationibus posset; ostendit Cic. has Seruii liberalissimas literas sibi gratissimas esse; nec minus Attico:quem tamen ei cõmendatiorem facit, dicens, Non concedã ut literæ tuæ suauissime & scriptæ humanissime ad Atticum fuerint iucundiores Attico nostro.s.Pomponio, quem uidi elatum.i.exultãtem lætitia,q̃ mihi. Nam etsi.i.quãquam, literæ tuæ erant propè.i.quasi æque gratæ utriq; nostrum:tñ ego admirabar magis te scripsisse ad eum ultro & detulisse ꝑ literas tuas ei nec opinanti tantam uoluntatem tuã quasi rogatus,aut certe.i.saltem,admonitus respondisses liberaliter Attico.i.uotis Attici. De quo non modo.i.non solum nõ debeo rogare te,ut facias quoque.i.etiam causa mea eo.i.tanto studiosius.i.fauorabilius & diligentius. Nihil enim potest fieri cumulatius.i.auctius q̃ polliceris.s.te sponte facturum, sed ne quidem.i.non saltem sup.debeo agere gratias ꝙ tu feceris,aut, quod.i.de eo quod tu feceris &.i.simul causa ipsius.s.Pomponij Attici, & tua sponte.i.propria inclinatione aut naturali uoluntate. Ego tamen dico illud, id, quod fecisti, esse gratissimum mihi. Tale enim iudicium tuum de eo homine, quem ego diligo unice, non potest esse non summe iucundum mihi. Quod cum sit ita, necesse est esse gratum.i.utile. Sed tamen quando.i.quãdoquidem, licet mihi pro coniunctione nostra, uel.i.etiam peccare in scribendo; ego faciam utrunque eorum quæ negaui.i.dixi non esse facienda mihi.i.a me. Nam ego uelim supple ut addas ad id,quod ostendisti te facturum causa Attici tantum, quantum accessionis.i.incremẽti, fieri potest ex amore meo.i.propter accessionem amoris mei. Et quod uerebar modo.i.paulo ante,uidelicet agere tibi gratias, ago planè.i.ex animo aut manifeste:& uolo te existimare ita, quibuscunq; officiis.i.beneficiis, quasi ex debito aut honesto factis, obstrinxeris.i.deuinxeris Atticum in rebus Epiroticis.i.quas curandas habet in Epiro, & reliquis.s. rebus, me forte obligatum tibi iisdem.s.rebus.

ARG. Rogat, ut Lysonem, iam antea commendatum, Sulpicius in fidem, necessitudinemq́; suam recipiat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 19

CVm *Lysone Patrensi est mihi quidem hospitium uetus; quam ego necessitudinem sanctè colendam puto: sed ea causa etiam cum aliis compluribus, familiaritas tanta nullo cum hospite, & ea cum officiis eius multis,tum etiã cõsuetudine quotidiana sic est aucta, ut nihil sit familiaritate nostra coniunctius. is cum Romæ annum prope ita fuisset, ut mecum uiueret:etsi eramus in magna spe,te meis literis, commendationeq́; diligentissime facturum id, quod fecisti, ut eius rem, & fortunas absentis

ep.1.& 6. & 9.l.15.

tuerere; tñ q in unius potestate erant oĩa, & q Lyso fuerat in *nostra causa, nostrisq; præsidiis, quotidie aliquid timebamus. effectum tñ est & ipsius splẽdore, & nostro, reliquorũq; hospitum studio, ut oĩa, quæ uellemus, a Cæsare impetrarentur. quod intelliges ex iis literis, quas Cæsar ad te dedit. nunc non modo non remittimus tibi aliquid ex nostra commendatione, quasi adepti iam oĩa; sed eo uehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidẽ, necessitudinemq; tuã *recipias. cuius dubia fortuna timidius tecum agebamus, uerentes, ne quid accideret eiusmodi, ut ne tu quidem mederi posses. explorata uerò eius *incolumitate, oĩa a te studia summa cura peto. quæ ne singula enumerẽ, totam tibi domũ cõmendo, in his adolescentem filiũ eius: quem C. Memmius Gemellus, cliens meus, cũ in calamitate exilij sui Patrensis *ciuis factus esset, Patrensiũ legibus adoptauit: ut eius ipsius hereditatis ius, causamq; tueare. Caput illud est, ut Lysonẽ, quem ego uirũ optimum, gratissimumq; cognoui, recipias in necessitudinẽ tuam quod si feceris; nõ dubito, quin in eo diligendo, ceterisq; postea cõmendando, idẽ, quod ego, sis iudicij, & uoluntatis habiturus. quod cum fieri uehementer studeo; tum ẽt illud uereor, ne, si minus cumulate uideberis fecisse aliquid eius causa, me ille negligenter scripsisse de se putet, non te oblitum mei. quanti enim me faceres, cum ex sermonibus quotidianis meis, tum ex epistolis etiam tuis potuit cognoscere. Vale.

Pompeianus erat.

supra, ep. 16.

cum ei Cæsar ignouerit.

de mutatione ciuitatis. uide orat. pro Balbo.

VVARR. CVm Lysone) Lyso Patrensis ciuis ueteri hospitio & familiaritate, officiis & consuetudine quotidiana aucta, Cic. coniunctus erat. is in dissensione ciuili inter Cæs. & Pomp. Põpeianis partibus maxime studuerat. itaq; licet speraret Cicero Seruium eius causa omnia facturum esse: tñ quia oĩa erant in potestate Cæs. aliquantulum uerebatur: sed postea impetrauit oĩa a Cæs. pro ipso Lysone. quare Cic. hac epistola ita eum cõmendat Seruio, ut licet Cæs. oĩa concesserit, ipse nihil minus sibi ꝑ eo agendum putet: sed impetrata eius incolumitate a Cæs. petit Cic. a Seruio, ut oĩa eius magis cõmendata habeat, & præcipue faueat eius filio: q adoptatus fuerat a quodam C. Mẽmio Gemello, qui Patria in exilio fuerat. [Sancte colẽdam). i. religiose, & inuiolabiliter seruandam: quod fiebat apud antiquos. unde & Iupiter hospitalis colebatur, qui præesset hospitiis. Virg. Iuppiter, hospitibus nam te dare iura loquuntur. [Is) s. Lyso. [Vnius) Cæs. [In nostra causa) in Põpeianis partibus. [Timebamus) ne Cæs. male consuleret eius rebus. [Splendore ipsius) quo Cæs. motus est. [Studio) fauore. [Quæ uellemus) incolumitatẽ eius & fortunas suas. [Remittimus) diminuimus. [Quasi adepti oĩa). i. tanq̃ oĩa obtinuerimus a Cæs. & non egeamus fauore tuo. [Eo) ꝑꝑ id, q a a Cæs. obtinuimus, quæ uoluimus. [Dubia fortuna) cum nondũ sciebamus mẽtẽ Cæs. & an ei esset concessurus incolumitatem. [Mederi) prouidere. [Explorata) certa. [Domum) familiã: ut Virg. Dum domus Æneæ capitoli immobile saxũ Accolet. [Adolescentem). s. cõmendo. [C. Memmius) ia tuis R. Patrensis in exiliũ missus, adoptauit in filiũ Lysonis filiũ. [Cumulate) pleoe. [Me ille). i. putet me usum esse negligentia in cõmendando, non aũt te esse oblitum mei, quẽ scit a te plurimũ diligi.

ASCEN. CVm Lysone &c.) Lyso ciuis Patrẽsis, Ciceroni ueteri hospitio & cõsuetudine coniunctus, is in dissensione ciuili Põpeianas partes secutus erat. quo circa licet putet Seruiũ eidẽ fauturum, tñ quia oĩa erãt in potestate Cæs. aliquantulũ uerebat; hunc Cic. diligenter cõmendat in p̃nti epistola, dicens. Hospitium uetus. i. ius hospitalitatis est quidẽ mihi cum Lysone Patrensi. i. ciue Patrarũ in Achaia, quam necessitudinẽ. s. hospitalitatis ego puto colendã sancte. i. inuiolabiliter. nam Ioui curæ est, unde Dido Æn. 1. Iuppiter, hospitibus nã te dare iura loquuntur. Sed ea causa. s. necessitudinis est sup. mihi ẽt cum compluribus aliis, q ẽt illius hospites sunt, familiaritas tanta sup. est mihi cũm nullo hospite. s. quanta cũ ipso, & ea. s. familiaritas aucta est tum officiis multis, tum ẽt consuetudine. i. cõicatione uitæ quotidiana, sic ut nihil sit cõiunctius familiaritate nr̃a. Is. s. Lyso cum fuisset Romę propè. i. quasi annũ, ita ut uiueret mecum: etsi eramus in magna spe te facturũ diligentissime id qđ fecisti, literis meis & cõmendatione mea. i. ꝑꝑ literas meas & cõmendationem meam uidelicet ut tuerere. i. protegeres rẽ & fortunas eius absentis; tñ q. i. quia oĩa erant in potestate unius. s. Cęsaris, & q Lyso fuerat in causa nostra. i. Põpeianas partes nobiscũ secutus & in p̃sidiis nostris. i. nostrarũ partiũ, nos timebamus quotidie aliqd. s. aduersi illi posse contingere. tñ effectum est, &. i. simul, splendore. i. eminenti honestate uitæ ipsius, & studio nostro & reliquorũ hospitũ, ut omnia impetrarentur a Cæsare, quæ uellemus. Quod intelliges. s. uerissimum esse ex literis quas Cæsar dedit ad te. Nunc. s. quando tutò scribere possumus, nõ modo. i. non solum nõ remittimus. i. relaxamus aut detrahimus tibi aliqd ex cõmendatione nostra, quasi adepti sup. simus iam oĩa; sed contendimus. i. petimus a te eo. i. ꝑꝑ ea uehementius, ut recipias Lysonẽ in fidem. i. in fidelem tutelã & necessitudinẽ tuam. Cuius fortuna sup. existente dubia. i. tantisper, dũ dubia erat, nos agebamus tecũ timidius. i. magis timide, q̃ nunc, aut aliquãtulum timide, quia nunc timide nõ agit, uerentes. i. formidantes ne quid eiusmodi accideret, ut ne tu quidem, qui maxime posse uideris, posses mederi. i. curare & incolumitati restituere. Vero. i. sed incolumitate. i. salute cum fortunis eius explorata. i. cõperta, ego peto a te oĩa summo studio & cura. s. summa. Quæ. s. petita ne enumerẽ singula, ego cõmendo tibi totã domũ. i. familiã & rẽ familiarem eius & cõmendo in his. Nõ dicit in hac, q a rẽ respicit, sic, Domus Aarõ sperauit in domino, adiutor eorum & protector eorum est. i. inter hos, qui sub nomine domus comprehenduntur. filiũ eius adolescentem, quẽ C. Mẽmius Gemellus cliens meus. i. q me colit eo q patrocinio meo utitur, cũ factus esse ciuis Patrensis sup. in calamitate exilij sui adoptauit. i. in filiũ assumpsit legibus. i. secundum leges Patrensium. s. ciuium ut tueare. i. defendas ius & causam hereditatis ipsius. s. filij Lysonis quæ obueniret illi ex Mẽmio. Illud est caput. i. præcipua pars petitionis meæ, ut recipias in necessitudinẽ tuam. i. inter necessarios tuos, aut in uinculũ necessitudinis tuę, Lysonem, quem ego cognoui uirum optimũ & gratissimũ. Quod si feceris, non dubito quo in diligendo & commendando. s. eo, ceteris, sis habiturus idem iuditij & uoluntatis. s. de eo & in eũ, quod ego. s. habeo. Quod fieri. i. ut fiat, studeo. i. studio laboro, cũ uehementer, tum etiam uereor illud, ne, si uideberis fecisse aliquid minus cumulate. i. aucte, causa. i. in causa eius, ille putet me scripsisse negligenter, non sup. putet te oblitum mei. Enim. i. quia ipse potuit cognoscere quãti. i. q̃ magno feceris. i. æstimaueris me cum. i. pariter. i. pari mensura ex sermonibus meis quotidianis, quia quotidie de beneficiis tuis in me aliqd loquor, tum etiam ex epistolis tuis, quibus omnia mihi defers &c.

ARG. *Commendat Asclaponem medicum, ut amicum, ut doctum, ut fidelem.*

CICERO S. D. SVLPICIO. 20

ASclapone Patrensi, medico, utor ualde familiariter; eiusq; tum consuetudo mihi iucunda fuit, tum etiam ars, quam sum expertus in ualetudine *meorum: in qua mihi tum ipsa scientia, tum etiam fidelitate, beneuolentiaque satisfecit. hunc igitur tibi commendo: & a te peto, ut des operam, ut intelligat, diligenter me scripsisse de se, meamque commendationem usui magno sibi fuisse. erit id mihi uehementer gratum. Vale.

Tironis: quẽ Patris ægrum reliquit. ep. 1. & 6. & 9. lib. 16.

VVARR. ASclapone) Asclaponem, Patrensem ciuem, & medicum, cõmendat Cicero Seruio: huius autem medici artem laudat & fidelitatem: quorum utrunque dicit se expertum, cum sui ęgrotarent, quoniam eos diligenter curauit, & fideliter. [Ars) medendi. [Scientia) doctrina. [Valetudine) ægrotatione. Notandum autem tria in medico, scientiam, fidem, beneuolentiam, sine quibus non bene satisfacere potest.

ASCEN. ASclapone) Cõmendat Asclaponem medicum bene de suis, ut inquit, meritum, dicens. Ego utor familiariter Asclapone Patrensi

Patrensi .i. ex Patris oppido Achaiæ medico, & tũ consuetudo .i. conuersatio & communicatio eius, fuit mihi iucunda, tũ etiam ars, uidetur addendum secundum Vallam elegantius grata, quam sum expertus in ualetudine .i. mala dispositione meorum. In qua .s. ualetudine meorum, ipse satisfecit mihi tum .i. pariter ipsa scientia, tum etiam fidelitate & beneuolentia. Igitur cum fuerit talis in meos, ego commendo tibi hunc, & peto a te, ut des operam, ut intelligat, me scripsisse diligenter de se, & commendationem meam fuisse sibi magno usui .i. magnæ utilitati. id erit mihi uehementer gratum.

ARG. *Domum, & rem familiarem M. Aemilij, maximeq; C. Ammonium, libertum eius, commendat.*

CICERO S. D. SVLPICIO. 21

M. Aemilius Auianus ab ineunte adolescentia me obseruauit, semperq; dilexit, uir cum bonus, tum perhumanus, & in oĩ genere officij diligendus. quem si arbitrarer esse Sicyone; & nisi audirem, ibi eum ẽt nunc, ubi ego reliqui, Cibyræ cõmorari: nihil esset necesse plura me ad te de eo scribere. perficeret enim ipse profecto suis morib⁹, suaq; humanitate, ut sine cuiusq̃ cõmendatione diligeretur abs te non minus, q̃ & a me. & a ceteris suis familiaribus. sed cũ illum abesse putarem; cõmendo tibi maiorẽ in modum domũ eius, quæ est Sicyone, remq; familiarem, maxime C. *Auianũ Ammonium, libertum eius: quem quidẽ tibi ẽt suo nomine commendo. nam cum propterea mihi est probatus, q est in patronum suũ officio, & fide singulari; tum etiam, q in me ipsum magna officia contulit, mihiq; molestissimis temporibus ita fideliter, beneuoleque præsto fuit, ut si a me manumissus esset. itaque peto a te, ut eum Ammonium & in patroni eius negotio sic tueare, ut eius procuratorẽ, quẽ tibi cõmendo; & ipsum suo nomine diligas, habeasq; in numero tuorum. hominẽ pudentem, & officiosum cognosces, & dignũ, qui a te diligatur. Vale.

de quo ep. 27. hl.

RVBER. MArcus Æmilius) Inscriptio huius epistolæ ut plurimum est Octauio: sed puto factum errorem, ut pro Seruio scriptum sit Octauio. quod ex epistola quadam inferius posita, quæ incipit, Licet eodem exemplo, &c. cognosci potest: in qua Cic. nõ Octauio, sed Seruio agit gratias, q hanc commendationem suam diligenter obseruauerit. primum igitur Cic. commemorat causas beneuolẽtiæ suæ erga Auianum, & antiquas, & iustas. Deinde q a aberat Sycione urbe, ubi erat Ser. Sulp. cõmendat eum diligenter Seruio, & precipue Ammonium eius libertum: quem summopere laudat; ab eoq; se magna officia accepisse dicit tempore exilij sui. Itaq; petit Cic. a Seruio ut hunc Ammoniũ libertum, & in rebus patroni adiuuet, & eius nomine carum habeat & diligat: dignũ.n. eius amore pollicetur. [Sicyone) quæ ciuitas est mediterranea a Sicyone parua Achaiæ, ut scribit Ptolemæus. alia est in Laconia. Cibyra aũt, ut alio loco diximus ex auctoritate Strab. urbs est Asiæ australis. cuius administratio inter maximas totius Asiæ censebatur. Inde Horat. in epist. Ne Cybiratica, ne Bythinica negotia perdas. [Perficeret) si præsens esset. [Libertum) quem manumisit .i. ex seruo libertum fecit. [Abesse) Sicyone. [Etiam suo nomine) .i. propria causa ipsius liberti non modo patroni causa. nam laudat libertum ipsum. [Probatus mihi) .i. placet mihi, est mihi gratus. [Molestissimis) aduersissimis, quibus eram in exilio. [Præsto) paratus. [Vt) sicut. [Manumissus) liber factus. [Patroni) Auiani. patrono enim opponitur libertus: sunt enim nomina ad aliquid dicta, sicut dominus, & seruus. [Ipsum) libertum. [Suo nomine) propria causa. [Pudentem) uerecundum & modestum.

ASCEN. MArcus &c.) Commendat diligenter & accuratis uerbis M. Æmilium Auianum, & domum eius, & præcipue Ammonium, libertum eius, ob præclara utriusque merita, dicens, M. Æmilius Auianus obseruauit, id est, coluit me cauendo offendere, ab adolescentia .s. sua ineunte .i. incipiente, & dilexit me semper .s. deinceps, uir .i. qui est uir, cum bonus, cum perhumanus & diligendus omni genere officij. Quem si ego arbitrarer esse Sicyone .i. in ea urbe Achaiæ, & nisi audirem eum cõmorari etiã nunc .i. adhuc Cibyræ .i. in ea urbe Asiæ australis, ubi ego reliqui eum .s. tunc, cum essem imperator Ciliciæ: nihil esset necesse me scribere plura de eo. enim .i. q a, ipse pficeret profecto suis morib⁹ & sua humanitate, ut diligeretur a te sine cõmendatione cuiusquam non minus q̃ diligitur a me, & a ceteris familiaribus suis. Sed cum putem .s. eum abesse, ego cõmendo tibi in maiorem modum .i. non uulgariter domum .i. familiam eius, quæ est in Sicyone, & rem familiarem sup. eius, & maxime C. Auianum Ammonium, libertum eius: quem quidem ego cõmendo tibi etiam suo .i. proprio nomine nedum patroni. Nam cum .s. ita sit, q est probatus .i. probus habitus mihi, q .s. quia est officio & fide singulari in .i. erga patronum suum, tum etiam contulit magna officia in me ipsum, & fuit mihi præsto .i. auxilio paratus temporibus molestissimis aut exilij, aut post cladem Pharsalicam, ita fideliter & beneuole, ut sup. esse deberet, si esset manumissus a me. Itaq; peto a te, ut tueare .s. eum Ammonium & .i. simul in negotio patroni eius .s. M. Æmilij sic, ut diligas eius procuratorem, quem commendo tibi, & ipsum .s. Ammonium, suo .i. & proprio nomine .i. respectu, & habeas in numero tuorum, quia sup. tu cognosces eum hominem pudentem & officiosum & dignum, qui diligatur a te.

PAVL. MAN. IN omni genere officij diligendus) Quid, si legatur, in omni genere officij diligentiss. id est, diligentissimus? qua ratione etiam dixit in oratione pro Planco, In omni officio diligentissimus: & pro M. Cælio, Viro omnis officii diligentissimo: & pro Cluentio, In omnibus officiis retinendis diligentior esse nemo potest. Sed hæc eruditorum iudicio permittimus: incerta enim in re affirmare quidquam, & immutare, tum temerarium est, tum periculosum. [Eum Ammoniũ) Ammoniũ, ut puto, glossema est.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

T. Manlium Cicero & sua, & Varronis petitione, causaq; diligenter commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 22

T. Manlium, qui negotiatur Thespiis, uehementer diligo. nam & semper me coluit, diligentissimeq; obseruauit; & a studiis nostris nõ abhorret. accedit eõ, q Varro Murena magnopere eius causa uult omnia. qui ita existimauit, etsi suis literis, quibus mihi Manlium commendabat, ualde confideret, tñ mea mea commendatione aliquid accessionis fore. me quidẽ cum Manlij familiaritas, tum Varronis studium cõmouit, ut ad te quãaccuratissime scriberem. Gratissimum igitur mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum, id est si T. Mãlium quãmaxime, quibuscunq; rebus *honeste, ac pro tua dignitate poteris, iuueris, atq; ornaueris. ex ipsius præterea gratissimis, & humanissimis moribus, confirmo tibi, eum te, quem soles fructum a bonorum uirorum officiis expectare, esse capturum. Vale.

ep. 67. hl.

HVBER. T. Manlium) Laudat Cicero Manlij erga se bñuolentiã & doctrinã: dicitq; eũ ualde carum esse Varroni Murenę, a quo fuerat cõmendatus ipsi Seruio. qui Varro licet confideret multũ literis suis cõmendaticiis: tñ existimauit commendationem Cic. posse aliquid addere. Itaq; Cic. dixit & Manlij familiaritate & Varronis studio cõmotum esse, ut eũ cõmendaret diligentissime. affirmat .n. fore, ut officium uiro neq; ingrato, neq; immemori sic præstaturus. [Negotiatur) mercatur, habet negotia. [Thespiis) quod est oppidum Heliconi proximum, qd' etiam singulari numero Thespia dr, ut scribit Strabo lib. 9. qui de eo loco plura dicit. [Nõ abhorret) nõ est alienus .i. studiosissimus liptote. [Eõ) ad id. [Confideret suis literis) haberet magnam fiduciã in literis suis. [Studium) amor. [Quãtum cui tribuisti plurimum) .i. si eum tãti feceris quãti unquã feceris aliquem. [Pro tua dignitate) .i. quantum tua dignitas patitur. [Fructum) utilitatem, & uoluptatem.

ASCEN. TItum &c.) Valde cõ mendat T. Manliũ, oiaq; negoria eius Ser. Sulpicio, cõi amico, & homini docto ac probo, dicens; Ego dil go uehemenier Titum Man. q negotiatur .i. mercaturã agit Thespiis .i. in oppido iuxta Heliconem, unde musæ Thespiades interdum dñr. Nam ipse &.i. simul eoluit, & obseruauit me semper diligentissime, & non abhorret .i. non est alienus a stodiis nris aut legalis aut oratoriæ aut stoicæ disciplinæ. Accedit .i. additur eõ .i. ad eam cõmendationem, q Varro Murena uult magnopere oia .s. fieri, aut facere caosa eius .i. pp eum. qui .s. Varro tñ etsi pro tametsi, confideret ualde literis suis, quibus commendabat tibi Manlium, tñ existimauit aliqd secessionis .i. augmenti fore, cõmendatione mea .i. per cõmendationem meã. Quidem .i. certe tum familiaritas Manlij, tum studiũ Varronis .s. Murenę cõmouit me, ut scriberem ad te quamaccuratissime. Igitur tu feceris mihi gratissimum .i. rem gratissimam, si tribueris huic cõmendationi meæ tñ, quantum sup. illi, cui tribuisti plurimum, id est, si iuueris, atq; ornaris pro ornaueris Titũ Manliũ, quibuscunque rebus poteris honeste, pro dignitate tua .i. seruata dignirate tua. Ego pręterea confirmo tibi ex gratissimis & humanissimis moribus eius te capturæ esse eum fructum .i. eam utilitatem, quem .s. fructum soles expectare ab officiis bonorũ uirorom.

ARG. L. Cossinium libertum commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 23

L. Cossinio, amico, & tribuli meo, ualde familiariter utor. nã & inter nosmet ipsos uetus usus intercedit: & Atticus noster maiorẽ etiam mihi cum Cossinio consuetudinẽ fecit: itaq; tota Cossinij domus me diligit, in primisq; libertus eius L. Cossinius Anchialus, homo & patrono, & patroni necessariis, quo in numero ego sum, probatissimus. hunc tibi ita cõmendo, ut, si meus libertus esset, eodemq; apud me loco esset, quo & est apud patronũ suum, maiore studio commendare non possem. quare pergratum mihi feceris, si eum in amicitiam tuã receperis, atque eum, quod sine molestia tua fiat, si qua in te opus ei fuerit, iuueris. id & mihi uehementer gratum erit, & tibi postea iucundum. hominem enim summa probitate, humanitate, obseruantiaque cognosces. Vale.

HVBER. COssinio) Cõmendat Cicero hac epistola Seruio L. Cossiniũ, L. Cossinij amici, & tribulis sui libertum, non minus, q̃ si esset libertus suus. causas aũt commendationis sumit tum a patrono, tum ab ipso liberto. [Tribuli) ex tribu mea. [Vsus) consuetudo. [Quo in numero) s. necessariorum. [Probatissimus) gratissimus. [Quod) .s. iuuare ipsum, ubi opus fuerit.

ASCEN. L. Vcio &c.) Cõmendat Ser. Sulpicio L. Cossinium, L. Cossinij amici & tribulis sui .i. eius, q cum de eadem tribu erat, libertũ perinde ac si ppriius esset dicens, Ego utor ualde familiariter L. Cossinio amico & tribuli tuo .i. uiro de tribu tua. nam uetus usus .i. mutuum obsequium intercedit .i. medium est, inter nosmetipsos: & Atticus noster .s. Pomponius fecit mihi etiam maiorem consuetudinem cum Cossinio: itaque tota domus Cossinii diligit me, & in primis .i. præcipue libertus eius L. Cossinius Anchilaus, homo probatissimus &.i. simul patrono .s. suo, & necessariis patroni .s. sui in quo numero ego sum. Ego cõmendo tibi hunc .s. libertum eius, ita ut si esset libertus meus, & si esset apud me eodem loco .i. eadem caritate, quo & .i. etiam est apud patronum suum, ego non possem cõmendare eum maiore studio. Quare tu feceris mihi pergratum, si receperis eum in amicitiã tuã, atque iuueris eũ, quod fiat sine molestia tua, si opus fuerit ei qua .i. in aliqua re. Id erit & .i. simul gratum mihi uehementer, & erit postea iucundũ tibi. Tu enim cognosces sup. eũ esse hominem summa probitate, humanitate, & obseruantia.

ARG. Primum agit gratias Sulpicio, quòd se totum Lysoni remisisset, deinde rogat, ut eundem omnibus officiis, omniq; liberalitate complectatur.

CICERO S. D. SVLPICIO. 24

CVm antea capiebam ex* officio meo uoluptatem; q meminer am, q̃ tibi diligenter Lysonẽ, hospitem, & familiarem meum, cõmendassem: tum uero, postea q̃ ex literis eius cognoui, tibi eum falso suspectum fuisse, uehementissime lætatus sum, me tã diligentem in eo commendando fuisse. ita .n. scripsit ad me, sibi meam cõmendationem maximo adiumento fuisse; q ad te delatum diceret, sese contra dignitatem tuam Romæ de te loqui solitum esse. de quo etsi pro tua facilitate, & humanitate purgatum se tibi scribit esse: tamen primum, ut debeo, tibi maximas gratias ago, cum tñ literæ meæ potuerunt, ut, iis lectis, oẽm offensionem suspicionis, quam habueras de Lysone, deponeres: deinde, credas mihi affirmanti, uelim, me hoc non pro Lysone magis, q̃ pro omnibus, scribere; hominem esse neminem, qui unq̃ mentionẽ tui sine tua summa laude fecerit. Lyso uero cum mecum prope quotidie esset, unaq; uiueret; non solum quia me libenter audire arbitrabatur, sed quia libentius ipse loquebatur, omnia mihi tua & facta, & dicta laudabat. quapropter, etsi a te ita tractatur, ut iam non desideret commendationem meam; uniq; se literis meis oĩa consecutũ putet: tñ a te peto maiorẽ in modum, ut eum etiã atq; etiam tuis officiis, *liberalitate cõplectare. scriberem ad te, qualis uir esset, ut superioribus literis feceram; nisi eum iam per se ipsum tibi satis esse notum arbitrarer. Vale.

cum eũ cõmendaret ep. 19. h. l.

omissa copula, ut epist. 28. h. l. 8. 10. 12. lib. 3. 17. l. 5. 5. l. 7. 6. l. 8. 1. l. 9. & ad Att. ep. 3. l. 4. et 11 lib. 9. & Acad. 1. Sermones Socratis perscripti uarie, copiose sunt.

HVBER. CVm antea) Seruius suspectum habuerat Lysonem Patrensem ei a Cic. supra commendatum, q ad se delatum fuerat, eum Romæ locutũ contra dignitatem suam, quod falsum erat: cumq; ille se apud Seruium excusasset, Seruius propter literas Cic. cõmendaticias, omni offensione deposita, Lysonem commẽdatum habuit. quamobrẽ Cicero hac epistola dicit se semper accepisse magnam uoluptatem de eo quod scripsisset diligenter de Lysone ad ipsum Seruium, sed magis se lætatum postesquam intellexit eum fuisse falso suspectum Seruio: nã si negligenter scripsisset; uisus fuisset quodammodo conscius huius rei. itaq; primũ agit gratias Seruio, qui omnem suspicionis offensionem deposuerit propter literas suas commendaticias: deinde excusat ipsum Lyso s. quòd non modo nunq̃ dixerit aliquid contra dignitatẽ Seruij, sed semper omnia cum summa eius laude: quod idem ab omnibus factum dicit. Postremo rursus commendat ei hunc Lysonem. [Purgatum) excusatum. [Offensionem) molestiam, displicentiam, ut ita dicam. [Affirmanti) testificanti, certificanti. [Neminem) .s. esse. [Non solum) .i. non solum quia sciret me libenter audire laudes tuas, sed etiam quia ipse libentius de te cũ laude loquebatur. [Ita) cum tanta humanitate & liberalitate. [Literis meis) quibus eum antea tibi commendaui.

ASCEN. CVm antea &c.) Seruius suspectũ habuerat Lysonem q audierat, eũ contra dignitatem suã Romę locutum: qui suspicionẽ pro commendatione Cic. deposuerat: quod factum sibi gratissimũ nunc dicit Cicero. Ordo est. Cum .s. ita sit q capiebã antea uoluptatem ex officio meo q meminer am q̃ diligenter commendassem tibi Lysonem hospitem & familiarem meum: tum uero .i. tunc multo magis, & quasi ex uero aut ad uerum, posteaquã cognoui ex literis eius eum fuisse suspectum tibi falso, lætatus sum uehementissime, me fuisse tam diligentem in eo cõmendando. Ita .n. scripsit ad me meam cõmendationem fuisse sibi maximo adiumento, q .i. eo q diceret delatum, sup. fuisse ad te, se solitum esse loqui Romæ de te contra dignitatem tuam. De quo etsi .i. quanquam scribit se purgatum esse sibi pro facilitate & humanitate tua: tamen ego ago primum tibi maximas gratias ut debeo, cum .i. quandoquidem literę meæ potuerunt tantum .i. tã multum, ut iis lectis .i. postquam eas legeris, deponeres omnem offensionem suspicionis .i. ortam ex suspicione, quam habueras de Lysone. Deinde uelim sup. ut credas mihi affirmanti me scribere hoc non magis pro Lysone .s. purgando, q̃ pro omnibus .s. Romæ agentibus, hominem neminem .i. nullum, esse qui fecerit unquam mentionem tui sine summa laude tua. Vero .i. sed, Lyso

cum

cum esset mecũ prope.i.ferè quotidie,& uiueret unà.i.pariter,nõ solũ q a arbitrabat.i.putabat me audire libenter,sed q a ipse libentius loquebatur, laudabat mihi omnia facta & dicta tua. Quapp etsi.i.quanquam tractatur a te ita, ut iam non desideret commendationem meam,& is putet se consecutum.i.obtinuisse omnia s.quæ uelit literis.i.per literas meas: tamen peto a te in modum maiorem.i.formam nõ uulgarem,ut complectere eum etiam atq; etiam.i.frequenter tuis officiis, supp. & liberalitate. Ego scriberem ad te, qualis uir esset, ut feceram superioribus.s.literis, nisi arbitrarer iam esse satis notum tibi per se ipsum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hagesaretum ob merita erga se commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 25

HAgesaretus Larissæus, magnis meis beneficiis ornatus in consulatu meo, memor & gratus fuit, meq; postea diligentissime coluit. eum tibi magnopere commendo, ut & hospitem, & familiarem meum, & gratum hominem, & uirum bonum, & principem ciuitatis suæ, & tua necessitudine dignissimum. pergratum mihi feceris, si dederis operam, ut is intelligat hanc meam commendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

RVBAR. HAgesaretus) Laudat Cicero multum Hagesareti Larissæi gratitudinem & beneuolentiam erga se. Deinde commendat eum Seruio Sulpicio. [Larissæus) ea Larissa ciuitate Thessaliæ in sinu pelasgico,unde & Achilles Larissæus, & Virg.lib.2. Æneid. Quem non mille rates, nec Larissæus Achilles.

ASCAN. HAgesaretus &c.) Laudat Hagesareti Larissæi gratitudinem & beneuolentiam, atque ita eum Sulpicio facit commendatiorem, dicens, Hagesaretus Larissęus.i.ex Larissa oppido Thessalię in sinu pelasgico, unde Achilles Larissęus uocatus est, ornatus magnis beneficiis meis in consulatu meo, fuit memor & gratus, & coluit me postea diligentissime. Ego commendo tibi eum magnopere, ut & hospitem meum, & familiarem meũ, & supp. ut hominem gratum, & uirum bonum, & principem ciuitatis suæ, & dignissimum necessitudine.i.arcta coniunctione tua. Tu feceris mihi pergratum, si dederis operam, ut intelligat hanc commẽdationem meam habuisse apud te magnum pondus.i.momentum in eo cõmendando. Omnia sunt tam aperta, ut expositione non egeant,nec in ordine quisquam, primas modo literas doctus,errare possit: nolui tamen propter facilitatem unius aut alterius epistolæ ab incepto desistere.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

L. Mescinium, Mindij fratrem, qui in Seruij prouincia, ubi frater opperierat, hereditatem petebat, Seruio multis de causis commendat: &, ut causam illius defendat, petit.

CICERO S. D. SVLPICIO. 26

ep. 20. 21. l. 5. & 6. lib. 16. supra, ep. 10.

L. Mescinius ea mecum necessitudine coniunctus est, q mihi quæstor fuit: sed hanc causam, quam ego, ut a maioribus accepi, semper *grauem duxi, fecit uirtute, & humanitate sua iustiorẽ. itaq; eo sic utor, ut nec familiarius ullo, nec libentius. is quãquam confidere uidebatur, et sua causa, quæ honeste posses, libenter te esse facturum: magnum tñ esse sperauit apud te meas quoque literas *pondus habituras. id cum ipse ita iudicabat: tum pro familiari consuetudine sæpe ex me audierat, q suauis esset inter nos,& quanta coniunctio. Peto igitur a te,tanto scilicet studio, quanto intelligis debere me petere pro homine tam mihi necessario, & tã familiari; ut eius negotia, quæ sunt in Achaia, ex eo q heres est M. *Mindio, fratri suo, qui Elide negotiatus est,explices, & expedias tum iure,& potestate,quam habes, tum etiam auctoritate, & consilio tuo. sic enim perscripsimus iis, quibus ea negotia mandauimus, ut omnibus in rebus, quæ in aliquam controuersiam uocarentur,te arbitro,&, *qd commodo tuo fieri posset, te disceptatore uterẽtur. id ut honoris mei causa suscipias, uehementer te etiam atq; etiam rogo. Illud præterea, si non alienum a tua dignitate putabis esse, feceris mihi pergratum; si qui difficiliores erunt, ut rem sine controuersia confici nolint, si eos, qñ cum senatore res est, Romam reieceris. quod quo minore dubitatione facere possis,literas ad te a M. Lepido consule,nõ quæ te aliquid iuberent, (neq; enim id tuæ dignitatis esse arbitrabamur) sed quodam modo quasi cõmendaticias sumpsimus. Scriberem,q id beneficium bene apud Mescinium positurus esses; nisi & te scire confiderem,& mihi peterem. sic.n.uelim existimes, non minus me de illius re laborare,q ipsum de sua. sed cum illũ studeo quamfacillime ad suum peruenire; tum illud laboro, ut non minimum hac mea cõmendatione se consecutum arbitretur. Vale.

absunt ab antiquis aliquot libris hæ duæ dictiones, Pũdus habitu ras.

de quo l. 5. epistola, quã ultimã antecedit.

qd sine molestia tua fiat, dixit epist. 23. & 35. h. l.

RVBER. L. Mescinius) M. Mindius, Messinij quæstoris Ciceronis frater, q Elide negotiatus fuerat, illic periit: quare cum Mescinius hereditatem fratris peteret, quosdam habebat aduersarios in hac causa, & præcipue Oppiam, quę uxor fuerat ipsius Mindii. Itaque Cic. expositis causis suæ coniunctionis cum Messinio, cõmendat eum Seruio, ut in obtinenda hac hereditate eum adiuuet, sitque in omnibus eius rebus, quæ in controuersiam uocabuntur, arbiter & disceptator. deinde si aliqui ex aduersariis fuerint duriores, qui nolint causam componi sine controuersia, petit a Seruio, ut eos Romam remittat ad litigãdum; si id sine pręiudicio dignitatis suę fieri poterit. &, ut liberius facere posset, dicit se habuisse literas a M. Lepido consule, ad ipsum Seruium; non quæ cogant illum aliquid facere, quoniam existimasset contra eius dignitatem, sed q hortentur, & commendent ei Messinium: pro cuius cã & rebus dicit Cicero se non minus laborare, quàm eum ipsum. [Grauem) magnam. [Vt a maioribus accepi) sic enim supra ad Br. in commendatione M. Var. inquit: Satis.n.cõmẽdatum tibi eũ arbitrabar ab ipso more maiorum, qui; ut te non fugit, hanc quæsturę coniunctionem liberorum necessitudini proximam uoluit esse [Achaia) prouincia tua. [Elide) regione Achaiæ, ut scribit Ptol. in qua est Elis ciuitas. [Negotiatus est) mercaturam exercuit. [Explices) liberes. [Potestate) proconsulari de iure dicendo in prouinca tua. [Consilio) prudentia. [Auctoritate) qua plerunque tolluntur multę lites. [Perscripsimus) iussimus, ordinauimus,& quasi legem dedimus. [Iis) procuratoribus. [Controuersiam) litem. [Vocarentur) traherentur. [Arbitro) mediatore & iudice. [Disceptatore) discussore, compositore. [Alienum tua dignitate) .i. remotum a dignitate tua, hoc est contrarium tuę dignitati. [Difficiliores) duriores & pertinaciores. [Confici) componi. [Reieceris) remiseris. [Quando) quoniam. [Res est cum senatore) .i. qm lis & controuersia est cum Messinio senatore, & ita poteris te honestare, reiiciendo Romam eos, qui cum senatore litigãt. [Iube res te) .scr facere. [Bene positurus) bene collocaturus tanquam apud gratum & memorem. [Et peterem mihi) .s.hoc beneficium .i. pro me. [De sua) de propria re sua.

ASCEN. L. Mescinius &c.) M. Mindius Mescinij quæstoris Cic. frater Elide perierat, quocirca cum L. Mescinius fratris hereditatẽ peteret, Oppiam uxorẽ Mindii aduersariam habuit, cõtra quã hic Messinium cõmendat Cic. dicens, L. Messinius est coniunctus mecum ea necessitudine.i.uinculo amicitiæ q fuit mihi quæstor.s.in Cilicia sed fecit uirtute & humanitate sua hãc causam, quam ego duxi.i.existimaui semp grauem i.magni momenti & ponderis, ut accepi sup. eam a maioribus.i.prędecessoribus nostris, fecit, dico, iustiorẽ i.meliorẽ. Itaq; ego utor eo sic, ut neq; sup. utar ullo familiarius nec libentius. Is.s.Lucius qq̃ uidebat confidere te facturum esse libenter causa sua.i.amore sui, q posses.s.facere honeste: tñ sperauit meas literas habituras supp.esse magnum põdus apud te. cum.s.ita sit quòd ipse iudicabat id sup. esse itatum.i.multo magis, audierat sępe ex me pro consuetudi-

ne

ne familiari.i.pp cōsuetudinem familiarem quam mecum habet, audierat, inq̄, q̄.i.quantum, suauis.i.dulcis, & quauta.i.quàm magna coniunctio esset inter nos.i.inter te & me. Peto igitur a te.s. tanto studio, quanto intelligis me debere petere pro homine, tā neceſſario mihi, & tam familiari, ut explices & expedias.i.omni impedimento liberes, negotia eius, quæ sunt sup. ei in Achaia, ex eo q̄ est heres M. Mindio fratri suo, qui negotiatus est.i.mercatura gessit, Eli.i.in eo oppido in Elide regione Achaiæ. sunt q. Elide legant. expedias, inquantū iure & ptāte, quā habes.s.illic, tum ēt auctoritate & consilio tuo. Nos.n.præscripsimus.i.præcepimus iis, quibus mandauimus ea negotia.s.solicitanda & procuranda, ut uterētur in omnibus rebus q̄ uocarentur in aliq̄ cōtrouersiā.i.litē aut diuersas aſſertiones iuris, te arbitro, & qd.i.quo ad posset fieri commodo tuo, te disceptatore.i.litigatore & causę discussore. Ego rogo uehementer etiam atque ēt, ut suscipias id.s.oneris causa honoris mei. Præterea tu feceris mihi pergratum illud, si nō putabis esse alienum a dignitate tua, si qui erūt difficiliores.s.in hereditate aſſignanda, ita sup. ut nolint.i.non patiantur rem confici.i.transigi & finiri sine controuersia.i.sine lite, si reieceris eos Romā.i.ad forū R. qā.i.qm res.i.negotium & lis est eis cum senatore.s.Messinio. Quod.s.reiicere litigatores Romā, quò.i.ut posſis facere minore dubitatione.s.an liceret tibi; nos scripsimus literas ad te a M. Lepido cōsule, nō q̄.i.non tales q̄ iuberent te sup.facere aliquid aliter q̄ liceret tibi. Neque.n.arbitramur id.s.iubere aliquid tibi, qui in prouincia cōsularem habes ptātem, esse dignitatis tuæ, sed quodāmodo quasi commēdaticias.s.negotij. Scriberē q̄ bene positurus.i.locaturus esses id beneficium apud Messinium, nisi & confiderē te scire, & peterem mihi.i.reputarem mihi.i.impēsum qd Messinio impēderis. Velim .n.existimes.i.iudices sic me non minus laborare de te illius, quā ipsum de sua.s.te. Sed tum.i.pariter studeo.i.cupio illum.s.Messinium peruenire q̄ facillime ad suum.s.ius, aut bonum hereditarium; tum laboro.i.contēdo, illud, ut arbitretur se consecutum non minimum.i.non minimam partē hac commendatione mea.

Arg. *Gratias agit Sulpicio, quòd Aemilium Auianum liberaliter, honorificeq́; tractasset: eundemq́; denuo commendat. laudat in extremo Seruium filium.*

CICERO S. D. SVLPICIO. 27

LIcet, eodem exemplo sæpius tibi huius generis literas mittam, cum gratias agam, q̄ meas cōmendationes tam diligentér obserues: quod feci in aliis, & faciam, ut uideo, sæpius; sed tn̄ non parcam operæ; &, ut uos in uestris formulis, sic ego in epistolis de eadē re alio modo. C. *Auianus igitur Ammonius incredibiles mihi gratias p literas egit & suo, & Aemilij Auiani, patroni sui, nomine, nec liberalius, nec honorificentius potuiſſe tractari nec se præsentem, nec rem familiarem absentis patroni sui. id mihi cum iucundum est eorum causa; quos ego tibi, summa neceſſitudine, & summa coniūctione adductus, cōmendaueram; q̄ M Aemilius unus est ex meis familiariſſimis, atq; intimis maxime neceſſarius, homo & magnis meis bn̄ficiis deuinctus, & prope omnium, qui mihi aliquid debere uidētur, gratiſſimus: tum multo iucundius, te esse in me tali uoluntate, ut plus prosis amicis meis, q̄ ego præsens fortasse prodessem: credo, q̄ magis ego dubitarem, quid illorum causa facerem, q̄ tu, quid mea. sed hoc non dubito quin existimes mihi esse gratum: illud te rogo, ut illos quoq; gratos homines esse putes; qd ita esse tibi ꝓmitto, atq; confirmo. quare uelim, qdquid habent negotij, des operā, *quod cōmodo tuo fiat, ut te obtinente Achaiam conficiant. Ego cū tuo Seruio iucundiſſime, coniunctiſſimeq́; uiuo; magnamq́; cum ex ingenio eius, singulariq́; studio, tū ex *uirtute, & ꝓbitate uoluptatem capio. Vale.

de quo ep. 21.h.l.

ep.26. h.l.

uirtute l. 4. ep.4. distingit uirtutē a doctrina.

LIcet) Agit Cicero gratias Seruio, q̄ liberaliſſime & honorificentiſſime tractaſſet C. Auianum Ammonium & suo nomine, & nomine etiam patroni sui Æmilij Auia. quos supra commendauerat, ut uisum est in epistola, quam falsò inscriptum diximus Octauio pro Seruio. ostendit autem Cicero quàm sibi id iucundum & gratum fuerit. & rursus eos eorumque negotia cōmendat. [Obserues) efficias. [Sed tamen) pro tamen. utitur interdum Cic. his aduersatiuis geminatis pro simplici. [Vos) iurisconsulti. [In formulis) in uestris legibus. [Alio modo) diuerso modo, cum tamen eadem res sit. [Absentis) quia supra dixerat eum non esse Sicyone, sed Cybiræ. [Eorum) & liberti & patroni. [Deuinctus) attractus. [Quid mea) .s.causa faceres. [Te obtinente Achaiam) dum es in Achaia proconsul. [Cum tuo Seruio) filio tuo. [Ingenio) quo plurimum ualet.

RVBER.

LIcet &c.) Agit Seruio gratias quòd C. Auianum Ammonium liberaliſſime tractarat & suo.i.Ciceronis nomine atque respectu, & patroni ipsius Auiani: ostenditque quantum sibi id gratum & iucūdum fuerit. & rursus tam patronum, quàm libertum, & utriusque negotia eidem Ser. Sulpicio commendat, dicens, Licet ego mittam tibi sæpius literas eodē exemplo.i eadem forma scriptas, & fere iisdē uerbis, huius generis, cuius sunt hęc, cū agā gratias, q̄ obserues.i.perficias tam diligēter cōmendationes meas: quod.i.quā rē, feci in aliis.s.literis meis, & faciā, ut uideo, sæpius; sed tn̄.i.attn̄ non parcam operæ.i.labori; Et, ut sup. uos iurisconsulti, soletis in formulis.i.instī̄s uestris.s.scribere de eadē re alio modo, sic ego sup. scribam in epistolis. Igitur ut rem exequar, C. Auianus Ammonius, homo Libertinę conditionis, egit mihi p literas gratias incredibiles & suo nomine, & noīe Æmilij Auiani patroni sui. cum.s.ita sit, q̄.i.mihi iucundum causa eorū, quos ego cōmendaueram tibi, adductus summa neceſſitudine & summa coniunctione, q̄ M. Æmilius, unus ex meis familiariſſimis atque intimis, homo maxime neceſſarius, & deuinctus maximis beneficiis meis, & gratiſſimus prope.i.quasi omnium q. uīr debere mihi aliquid: tum sup. est mihi multo iucūdius te esse tali uoluntate in me, ut prosis plus amicis meis, q̄ ego pñs prodessem fortasse, sup. eis. Causam addidit dicens, Credo, &.i. ꝓpea q̄ ego magis dubitarem qd facerem causa illoꝝ.s.meorum, quā tu qd sup. faceres, mea.s.causa. Sed non dubito quin existimes hoc.s.beneficium tuum, esse gratum mihi. Ego rogo te illud, ut putes, illos quoque homines gratos, quod esse ita, ego probo.i.approbo atque confirmo. quare uelim sup. ut des operam. sup. ut conficiant .i.absoluant, & perficiant, te obtinente.i.tantisper dum obtinebis Achaiam, si quidq̄ negotij hn̄t.s.in ea. Ego uiuo iucundiſſime cum Seruio tuo.s.filio, & capio magnam uoluptatem. cum ex ingenio eius & studio singulari, tum ex uirtute & probitate.

ASCEN.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Et gratias agit Seruio, quòd causam Mescinij susceperit: &, ut eum porro adiuuet, flagitat: petitq́ue, ut Oppiam, Mescinij aduersariam, Romam mittat; ut illic causa sua a Cicerone firmatur. postremo Lacedæmoniorum ciuitatem, causasq́; eidem commendat.

CICERO S. D. SVLPICIO. 28

ETsi libenter petere a te soleo, si quid opus est meorum cuipiam: tamen multo libentius gratias tibi ago, cum fecisti aliquid commendatione mea: quod semper facis. incredibile est enim, quas mihi gratias omnes agant, etiam mediocriter a me tibi commendati. quæ mihi omnia grata, sed de L. Mescinio gratiſſimum. sic enim est mecum locutus, te, ut meas literas legeris, statim ꝓcuratoribus suis pollicitum esse omnia, multo uero plura, & maiora fecisse. Id igitur (puto enim etiam atq; etiam mihi dicendum esse) uelim existimes, mihi te fecisse gratiſſimum. quod quidem hoc uehementius lætor, q̄ ex ipso Mescinio te uideo magnam capturum uoluptatem. est enim in eo cum uirtus, & probitas, & summum officium, summaq́; obseruantia; tum studia illa nostra, quibus antea *delectabamur, nunc etiam uiuimus. Quod reliquum est, uelim augeas tua in eum beneficia omnibus rebus, quæ te erunt

ep.2. l.9. à qbus antea delectatione modo petebam*, nūc uero etiam salutem.

dignæ:

dignæ : sed duo, quæ te nominatim rogo : primum, ut, si quid satisdandum erit, amplius eo nomine nō peti, cures, ut satisdetur fide mea : deinde, cum fere consistat hereditas in iis rebus, quas auertit Oppia, quæ uxor Mindij fuit, adiuues, ineasque rationem, quemadmodum ea mulier Romam perducatur. qđ si putarit illa fore ; ut opinio nostra est, negotium conficiemus. hoc ut assequamur, te uehementer etiā atq; etiam rogo. *Illud, quod supra scripsi, id tibi confirmo, in meq; recipio ; te ea, quæ fecisti Mescinij causa, quæq; feceris, ita bene collocaturum, ut ipse iudices, homini te gratissimo, *iucundissimo benigne fecisse. uolo enim ad id, quod mea causa fecisti, hoc etiā accedere. *Nec Lacedæmonios dubitare arbitror, quin ipsi sua, maiorumq; suorū auctoritate satis cōmendati sint fidei, & iustitiæ tuæ : & ego, qui te optime nouissem, non dubitaui, quin tibi notissima & iura, & merita populorum essent. itaque, cum a me peteret Philippus Lacedæmonius, ut tibi ciuitatem commendarem ; etsi memineram me ei ciuitati omnia debere ; tamen respondi, commendatione Lacedæmonios apud te non egere. itaque sic uelim existimes, me omnes Achaiæ ciuitates arbitrari *pro horum temporum perturbatione felices, ꝙ tu iis præsis ; eundemq; me ita iudicare, te, ꝙ unus optime nosses non nostra solum, sed etiā Græciæ monumenta omnia, tua sponte amicum Lacedæmoniis & esse, & fore. Quare tantum a te peto, ut, cum ea facies Lacedæmoniorum causa, quæ tua fides, *amplitudo, iustitia postulat : his, si tibi uidebitur, significes, te non moleste ferre, ꝙ intelligas, ea, quæ facias, mihi quoque grata esse. pertinet enim ad officium meum, eos existimare, curæ mihi suas res esse. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

At Tuscul. 1. & 2. de nat. de.

omissa copula, ut ep. 24

forte, initiū epistolæ sui.

ep. 2 l. 6. dixit p malis temporum : &, ut i malis, epist 2. l. 12. & epist. 16. lib. 11. ad Att.

pro dignitate.

MVREL. ETSI) Exposuerat L. Messinius Ciceroni, literas eius pro se commendaticias ad Seruium, quas ante superiorem uidimus, tantum sibi profuisse, ut statim, iis lectis, Seruius eius ꝓcuratoribus omnia pollicitus sit, & etiam multo plura & maiora effecerit ꝙ promiserit. quare Cic. hac epistola ostendit ꝙ gratum sibi fuerit, & ꝙ recte collocauerit id beneficium. Deinde, laudato plurimum Messinio, petit a Seru. ut augeat sua erga illum beneficia, & transmittat Romam Oppiam, q̄ fuerat uxor Mindij, quæ auertebat illam hereditatem. Postremo cōmendat ei ciuitatem Laced. rogatu cuiusdam Philippi Laced. ut licet ipse eos diligat, & pro iustitia sua sit omnia facturus : tñ significet eis se & facere aliquid causā Cic. cui intelligit fore gratissimum. [Multo libentius) ꝙ peto. [Vt legeris) .i. postq̄ legeris. [Etiam atque etiam dicendum) .i. sæpius repetendum, ut intelligas me esse memorē & gratū bñficij. [Studia nostra) .s. sunt in Messinio. [Antea) tpibus felicibus erant nobis delectationi. [Nunc et uiuimus) nunc sunt nobis saluti, quia nisi nos consolarentur, & a curis abducerent, uiuere non possemus. Hanc sniam multis locis supra dixi, literas tpibus secundis esse ornamento & delectationi, aduersis uero & saluti. [Quæ erunt dignę te) q̄ non erunt contra honorem & dignitatem tuam. [Nominatim) nomine declarando quę sunt. [Satisdandum) fideiubendū, & re ipsa certificandum. [Eo nomine) ea causa, eo debito. [Fide mea) .i. sub fide mea, me ꝓmittēte tibi. Ordo est. Si qđ erit satisdandum amplius non peti eo nomine, cures ut satisdetur fide mea. oportebat. n. Messinium dare fideiussorem, ꝙ non peteret amplius eo debito .i. ꝙ non peteret amplius eo debito & hereditate, q̄ ad se perueniebat. ita. n. inter litigantes fieri solet, & maxime ab eo qui petit. [Auertit) amouit, e domo mariti sustulit, ut faciunt plerunque uxores mortuis maritis. [Illa mulier) Oppia. [Benigne) liberaliter .i. pręstitisse beneficium. [Maiorū) fuerunt. n. clarissimi, & imperium Græciæ, ut Trogus scribit, multos annos tenuerunt. [Iura) q̄ hñt specialia, qbus regūtur. [Me debere oia ei c.) a qua fuerā oēis aduersissimis tpibus humanissime exceptus. [Non egere) quia propria uolūtate es inclinatus ad eorū fauorē. [Pro perturbatione) .i. quantum patitur perturbatio eorum temporum, quibus bella ciuilia fuerunt inter Cæsarem & Pompeium. [Nostra monumenta) .i. scripta & historias uostras .i. Romanas. [Significes) demonstres, facias eos intelligere. [Officium meum) qui eis debeo.

ASCEN. ETSI &c.) Exposuerat L. Messinius Ciceroni, literas eius pro se commendaticias ad Ser. Sulpicium, tm̄ sibi ꝓfuisse, ut statim illis lectis Seruius omnia pollicitus sit, & maiora effecerit q̄ pollicitus fuerit. quamobrem Cic. gratias agit, petens tñ, ut beneficium in eundem augeat. Ordo est. Etsi .i. q̄q̄ soleo libēter petere a te si quid opus est cuipiam .i. alicui meorū : tñ ego ago multo libentius tibi gratias, cū fecisti aliqd cōmendatione mea .i. pp cōmendationem meam : quod facis semp. enim .i. quia incredibile est quas gratias agant mihi cōmendati a me tibi & mediocriter. quæ oia sunt grata mihi, sed gratissimum sup. est de L. Messinio .i. quod factum audiui pe re de illo. Ipse. n. locutus est sic de te, ut .i. postq̄ legeris literas meas, statim pollicitum esse ꝓcuratoribus suis omnia, sed fecisse multo plura & maiora. Ridiculū uideretur nisi ex amore loquendi sit, ꝙ plura q̄ omnia fecisse dicat : sed intelligamus omnia, q̄ polliceri debebat, pollicitum, fecisse aūt longe plura. Igitur ego uelim existimes. (puto. n. dicēdum esse mihi & atque et .i. frequenter) te fecisse mihi id gratissimum. quod .i. quam rē, equidē .i. ego quidem lætor .i. lætitia ꝓsequor, hoc .i. eo uehementius, ꝙ uideo te capturū magnā uolupta tem ex ipso Messinio. Enim .i. qa, tū .i. simul, uirtus & probitas animi est in eo, tū .i. simul, sup. sunt in eo illa studia nostra .s. philosophica, qbus delectabamur .s. ante occupationē reip. nunc et uiuimus, qa sine illis uiuere nollemus. Quod .i. quantū ad id, qđ reliquum est .i. adhuc restat, ego uelim sup. ut augeas beneficia tua in eum .s. Messinium, omnibus rebus, q̄ .s. beneficia erunt digna te .i. q̄ a te fiant. Sed rogo te duo quidē nominatim .i. per nominis expressionem : primū ut si quid erit satisdādum .i. pollicendū pstare, non peti amplius .s. q̄ iustū est, eo noie .s. hereditatis, ut sup. cures sup. ut id satisdetē .i. compromittatē, fide mea. Videretur. n. diffidere Messinio, si ordo sit, peto, ut cures, si quid amplius erit satisdandū eo nomine non peti, ut satisdetur noie meo. legamus ergo priore modo. Deinde cum hereditas consistat ferè in iis rebus, quas Oppia, q̄ fuit uxor Mindij .s. fratrix Messinij, auertit .i. abstulit in suum usum uertendo, adiuues .s. procuratores, & ineas .i. inuenias, rōnem .i. modum & uiā, quemadmodum ea mulier ꝑducatur Romam. Qđ .s. eam ꝑduci Romam, si illa putarit fore .i. futurū, nos cōficiemus .i. absoluemus negotium, ut opinio nostra est, qa mallet restituere ablata, q̄ Romā proficisci. Ego rogo te uehementer etiam atque et ut assequamur .i. obtineamus hoc. Ego recipio in me pstare id, qđ scripsi supra, te collocaturū ea q̄ fecisti, quæq; .i. q̄ & feceris .i. facturus fueris causa Messinij, ita bene, ut ipse .i. tute iudices te fecisse benigne homini gratissimo. Volo. n. etiā hoc accedere .i. addi aut aduenire ad id, qđ fecisti cā mea, hoc est ut & Messinius tibi gratias agat. Nec arbitror Lacedęmonios dubitare, qn ipsi satis cōmendati sint fidei & iustitiæ tuæ auctoritate sua & maiorū suorū. Et ego, q nouissem te optime, nō dubitaui qn & iura & merita populorū .s. Lacedæmoniorū essent notissima tibi. Itaque cum Philippus Lacedæmonius peteret a me, ut cōmendarē tibi ciuitatem .s. Lacedæmoniam, hoc est Lacedæmonē, etsi meminerā me debere ciuitati omnia : tñ rñdi Lacædemonios nō egere cōmendatione. Itaq; ego uelim sup. ut existimes sic me arbitrari oēs ciuitates Achaiæ felices, sup. esse pro perturbatione .i. sm perturbationem, aut sm ꝙ possit esse in perturbatione horū temporum, in quibus .s. Cæs. omnia tenet, ꝙ tu præsis iis .s. ciuitatibus ; et me eundem iudicare te, aut me iudicare te eundem, ꝙ .i. quia tu unus .s. solus, nosces optime non solum omnia monimenta .i. oēs antiquitates & antiqua instituta nostra .i. Romana, sed etiam Græciæ, esse & fore .i. futurum esse amicum Lacedæmoniis tua sponte .i. propria uoluntate & inclinatione. Quare peto a te tm̄ .i. duntaxat, ut cum .i. qñ facias causa Lacedæmoniorum ea q̄ fides, amplitudo, iustitia tua postulat, significes iis .s. Lacedæmoniis, si uidebitur tibi .s. honestum ac utile, te ferre nō moleste ꝙ intelligas ea, quę facias, esse grata quoque .i. etiam mihi. Enim .i. quia pertinet ad officium meum, eos existimare res suas esse mihi curę. ego rogo te hoc uehementer etiam atq; etiam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Obliqua commendatione Capitonis, qui cum Cicerone contra Cæsarem steterat, causam eius Planco suscipiendam postulat. petebat autem is hereditatem Antistij fratris.

CIC.

CICERO S. D. PLANCO. 29

principia lõge ducũtur uel in magnis, perpetuisq; rebus, uel ubi, qđ cupim⁹, non ualde ſperamus.

NOn dubito, quin ſcias, in iis neceſſariis, qui tibi a patre relicti ſunt, me tibi eſſe uel coniunctiſſimum, non iis modo cauſis, quæ ſpeciem habent magnæ coniunctionis, ſed iis etiam, quæ familiaritate, & conſuetudine tenentur; quam ſcis mihi iucundiſſimam cum patre tuo, & ſummam fuiſſe. ab his initiis noſter in te amor profectus, auxit paternam neceſſitudinem, & eo magis, quòd intellexi, ut primũ per ætatem iudiciũ facere potueris, quanti quiſq; tibi faciendus eſſet, me a te in primis cœptum eſſe obſeruari, coli, diligi. accedebat non mediocre uinculum cum ſtudiorum, quod ipſum eſt per ſe graue, tum eorum ſtudiorum, earumq; artiũ, quæ per ſe ipſæ eos, qui uolũtate eadem ſunt, etiam familiaritate deuinciunt. Expectare te arbitror, hæc tam longe repetita principia quò ſpectent. id primũ ergo habeto, non ſine magna, iuſtaq; cauſa hãc a me cõmemorationem eſſe factam. C. Ateio Capitone utor familiariſſime. notæ tibi ſunt uarietates meorum temporum. in omni genere & honorum, & *laborum meorum & animus, & opera, & auctoritas, & gratia, etiam res familiaris C. Capitonis præſto fuit, & paruit & temporibus, & fortunæ meæ. huius ꝓpinquus fuit T. Antiſtius. qui cum *ſorte quæſtor Macedoniã obtineret; neq; ei ſucceſſum eſſet: Põpeius in eam prouinciam cum exercitu uenit. facere Antiſtius nihil potuit. nam ſi potuiſſet; nihil ei fuiſſet antiquius, q̃ ad Capitonem, quem ut parentẽ diligebat, reuerti; præſertim cum ſciret, quanti is Cæſarem faceret, ſemperq; feciſſet: ſed oppreſſus, tantũ attigit negotij, quantum recuſare non potuit. cum ſignaretur argentum Apolloniæ, non poſſum dicere eum præfuiſſe, neq; poſſum negare eum affuiſſe, ſed non plus duobus, aut tribus menſibus. deinde abfuit a caſtris: fugit omne negotium. hoc mihi, ut teſti, uelim credas. meam.n. ille mæſtitiam in illo bello uidebat: mecum omnia cõmunicabat. itaq; abdidit ſe in intimam Macedoniam, quò potuit longiſſime a caſtris; non modo ut nõ præeſſet ulli negotio, ſed etiam ut ne intereſſet quidem. is poſt prœlium ſe ad hominem neceſſarium A. Plancium in Bithyniã contulit. ibi eum Cæſar cum uidiſſet; nihil aſpere, nihil acerbe dixit; Romam iuſſit uenire. ille in morbum continuo incidit: ex quo non conualuit. æger Corcyram uenit: ibi eſt mortuus. teſtamento, qđ Romæ Paullo, & Marcello cos. fecerat, heres ex parte dimidia, & tertia eſt Capito. in ſextante ſunt ij, quorum pars ſine ulla cuiuſquã querela publica poteſt eſſe. ea eſt ad H-S $\overline{XXX}$. ſed de hoc Cæſar *uiderit. Te, mi Plance, ꝓ paterna neceſſitudine, ꝓ noſtro amore, ꝓ ſtudiis, & omni curſu noſtro totius uitæ ſimillimo rogo, & a te ita peto, ut maiore cura, maiore ſtudio non poſſim; ut hanc rem ſuſcipias, meam putes; enitare, contendas, efficias, ut mea cõmendatione, tuo ſtudio, Cæſaris beneficio hereditatem ꝓpinqui ſui C. Capito obtineat. omnia, quæ potui in hac ſumma gratia tua, ac potentia a te impetrare, ſi petiuiſſem, ultro te ad me detuliſſe putabo, ſi hanc rem impetrauero. Illud fore tibi adiumento ſpero; cuius ipſe Cæſar eſſe optimus iudex poteſt: ſemper Cæſarem Capito & dilexit, & coluit. ſed ipſe huius rei teſtis eſt. noui hominis memoriam. itaq; te nihil doceo: tantum tibi ſumito ꝓ Capitone apud Cæſarem, quãtum ipſum meminiſſe ſenties. ego, qđ in me ipſo experiri potui, ad te deferam: in eo quantum ſit ponderis, tu uidebis. quam partem in rep. cauſamq; defenderim; per quos homines, ordineſq; ſteterim; quibuſq; *munitus fuerim; non ignoras. hoc mihi uelim credas: ſi quid fecerim hoc ipſo in bello minus ex Cæſaris uolũtate; quod intellexerim ſcire ipſum Cæſarem; me inuitiſſimum feciſſe: id feci aliorum conſilio, hortatu, auctoritate. ꝙ fuerim moderatior, temperatiorque, q̃ in ea parte quiſquam; id me feciſſe maxime auctoritate Capitonis. cuius ſimiles ſi reliquos neceſſarios habuiſſem; reip. fortaſſe non nihil, mihi certe plurimum *profuiſſem. Hanc rem mi Plance ſi effeceris; meam de tua erga me beneuolentia ſpem confirmaueris; ipſumq; Capitonem, gratiſſimum, officioſiſſimum, optimum uirum, ad tuam neceſſitudinem tuo ſummo beneficio adiunxeris. Vale.

epiſt. 4. lib. 1.

q̃ſtores quo que prouincias ſortiebantur. ep. ulti. lib. 2.

ad quẽ ſextans peruenerit. nam uidetur Antiſtius heredes inſtituiſſe ex ſextante Pompeianos non nullos quorum bona, iure belli, ad Cæſarẽ pertinebãt.

Paulus M. legendũ putat, munitus, uel, ſtatus.

non neceſſe Pompeiũ: qđ ſuit diſſuaſũ Capitone.

HVBER.

NOn dubito) Hac epiſtola cognoſcitur, q̃ difficile ſit, aliquid ab eo aperte poſtulare, quem læſeris. qđ ſi nonnunq̃ ſit faciendum, & longa & inſinuata oratione potius, q̃ breui, & aperta uti, cum ex huius epiſtolæ imitatione, tũ uero ex præceptis artis ipſius Ciceronis docemur. Argumentum aũt huius epiſtolæ hoc eſt. C. Capito inſtitutus fuerat heres ex dimia, & tertia parte ab Antiſtio, ꝓpinquo ſuo: q aliqñ quæſtor Macedoniam obtinuerat. in ſextante ꝟo inſtituerat fiſcũ publicũ, dũmodo id poſſet ſine cuiuſq̃ q̃rela fieri. uerũ, cũ hãc hereditatẽ Capito ſine magno fauore Cæſaris impetrare nõ poſſet, & Plãcus multũ ualeret auctoritate, & grã apud Cęſarẽ; Cicero, amicus Plãci, q ſciret & ſe & Capitonẽ aduerſus Cæſ. fuiſſe in bellis ciuilib⁹, primum placat ſibi Plãcum longa repetitione & cõmemoratione ueteris, & magnæ ſuæ cũ eo, & eius patre neceſſitudinis: deinde excuſat Antiſtium, propinquum Capitonis; primum, ꝙ ſemper deſiderauit Capitonem ad Cæſ. reuerti; deinde ꝙ Macedoniam non ſponte conceſſerit Põpeio, ſed ab eo oppreſſus: & exponit caſum Antiſtij, & eius teſtm̃. cõmendatq; ipſum Capitonem Plãco, ut det operã, ut Cæſaris beneficio C. Capito hereditatẽ fratris ſui obtineat. hoc .n. bñficiũ ſi ipetrauerit, in ſe collocatũ eãſtimaturũ dicit. poſtea uero Cicero excuſat, ꝙ fecerit in bello ciuili cõtra Cæſaris uolũtatẽ, ſed id feciſſe nõ proprio motu, ſed aliorũ cõſilio, hortatu, & auctoritate. Capitonis aũt nullum conſiliũ unq̃ fuiſſe cõtra Cæſ. ſignãt. Poſtremo affirmat ipſum Capitonem fore gratiſſimum & memorem tanti beneficij. [Vel) .i.&t. ut, Vel Priamo miſeranda manus. [Spẽm) apparentiã. [Quã) conſuetudinem. [Profectus) q proceſſit. [Vt primum) cum primũ. [Per ætatẽ) firmiorẽ & conſtantiorem. hæc .n. ipſa eſt ad amicitiarũ iudicium. Horat. in Arte poet. Conuerſis ſtudiis ętas animuſq; uirilis, Quęrit opes & amicitias, inſeruit honori: Commiſiſſe cauet quod mox mutare laboret. [Graue) magnum. [Per ſe) ſua cã. [Eorũ ſtud. earũq; ar.) ſignãt ſtudia humanitatis & artes liberales. Nam etſi oĩum ſtudiorum ſimilitudo beneuolẽtiam conciliat, ꝓcipue tñ eorum quæ de humanitate, de moribus, de diſciplinis tractant. [Repetita) ſupra cõmemorata. [Quod) ad quem finem. [Principia) exordia. [C. Ateio) incipit exponere cauſas commendationis. [Meorum temporum) mearum fortunarum, quas diuerſis temporibus ſum paſſus. [Animus) uoluntas, diſpoſitio. [Paruit) obſecuta eſt, inſeruiuit. [Reuerti) .ſ. ad Cæſarem. [Attigit) aſſumpſit. [Signaretur) imprimeretur. quoniam ſignabatur pecunia uel facie alicuius, uel titulis, uel bigis, quadrigis, boue, Iano, naui, & uictoria. unde & numos uictoriatos dicit, Plin. appellatos. Iuuen. Conciſum argentum in titulos, facieſq; minutas. Nam non intelligũt uerbi proprietatem, qui exponunt, ſignaretur, pro aſſignaretur. ſ. a Pompeio ſuis militibus. [Apolloniæ) unam ponit Ptolemæus in Thracia, alteram in Mygdonia, aliam in Pſydia Galatiæ, aliã in Macedonia, de qua hic intelligit. [Præfuiſſe) curaſſe illam pecuniam ſignandam. [Plus duobus) .ſ. affuit. [A caſtris) Pompeij.

[In in-

[In intimam Macedoniam) in interiorem partem Macedoniæ. [Post prœlium) quo Pompeius uictus est in Thessalia. [Bithyniam) quæ regio est in Asia. [Incidit) deuenit. [Corcyram) ea, quæ magna est, adiacet Epiro insula, in qua, auct. Ptol. ciuitas, eiusdem nois. [In sextãte) ois hereditas ẽ n iurisconf. libra dicebatur, siue as: quia sicut libra in 12. uncias diuiditur, ita & hereditas. Assis aũt partes sunt ẽm Varr. uncia, quæ ab uno dicitur deũx quasi uncia dempta ex asse, dextans unciæ decem, dodrans unciæ nouem, bessis unciæ octo, septunx unciæ septem, semunciæ sex .i. media libra, quæ & selibra dicitur, quincunx unciæ quinque, triens unciæ quattuor, quadrans unciæ tres, sextans unciæ duæ .i. sexta pars assis. As aũt, siue libra continet totum. De his uide Varr. in lingua Lat. & iurisconf. dicit ergo eum instituisse heredem Capitonẽ ex parte dimidia & tertia, hoc est ex decẽ unciis. nã dimidia pars semis .i. sex unciæ. Tertia pars libra est triẽs .i. quattuor, & sic restant unciæ duæ, q̃ sextuua dicitur: in quo erant heredes ij, quorũ sine cuiusq̃ q̃rela potuerat esse publica .i. ad quos potuerat publice peruenire. [Ad xxx H-S) .i. illæ duæ unciæ sunt triginta sestertia. [Hoc uiderit) utrum sine ulla q̃rela possit esse publica. [Te mi) adiutat Plancum. [Enitare, contendas, Cæsaris) dissolutio. [Detulisse ad me) in me contulisse. [Nihil doceo te) nihil præpono tibi, quid agas. [Sumitu) suggero, & quasi in memoriam redigo. [In eo) in sententia [Quam partem) .s. Pompeianã. [Steterim) fuerim in magistratu. [Munitus) defensus. [Minus ex uoluntate Cæsaris) .i. quod Cæsar nollet. nam, minus, pro non ponitur. [Quòd fuerim) .i. si quid fecerim, in quo fuerim moderatior, uelim credas me id fecisse maxime. [Auctoritate) .i. suasione. [Cuius) Capitonis. [Similes) ita moderatos, neque ualde incensus contra Cæsarem. [Non nihil) aliquantulum.

NOn dubito &c.) Hac epist. docemur, quàm difficile sit aliquid ab eo postulare, quem læseris, in qua postulatione sæpe longa opus est insinuatione: qua utitur Cicero, cũ causam Capitonis in hereditate adeunda, quam sine fauore Cæs. impetrare non poterat, Planco Cęs. familiari, commendat, dicens, Non dubito, quin scias me esse tibi uel .i. etiam coniunctissimum in iis necessariis .i. inter eos necessarios, qui relicti sunt tibi a patre, hoc est qui patri necessarij ẽt ꝓpea sunt tibi necessarij habendi. Non modo .s. coniunctissimum esse me tibi iis de causis .i. ꝑꝑ eas causas, quæ hñt speciem .i. imaginem magnę coniunctionis, sed ẽt iis quę tenentur familiaritate, & consuetudine, quam .s. cõsuetudinem scis fuisse mihi cum patre tuo iucundissimam & summã. Amor noster in te ꝓfectus ab his .i. huiusmodi initiis auxit necessitudinem paternam .i. a patre relictam, & eo magis quòd intellexi me cœptum esse obseruari, coli, diligi a te in primis .i. inter primus, ut primum potueris per ætatem facere iudicium .i. diiudicare, quanti quisque faciendus esset tibi .i. a te. Non mediocre .i. magnum uinculum, tum .i. pariter studiorum .i. consiliorum, qđ ipsum est per se graue .i. magni ponderis ac momenti, tum eorũ studiorum .s. humanitatis & earum .i. eiusmodi artiũ .s. liberalium, quæ ipsæ per se .i. ex propria natura, deuinciunt .i. ligant eos, qui eadem sunt uoluntate .i. qui hñt idem propositũ, ẽt familiaritate, accedebat .i. addebat ad ueterẽ coniunctionẽ. Ego arbitror te expectare, cũ hæc legis, quò .s. ad quẽ finẽ, spectent hæc principia .i. exordia orationis repetita tam longe. Ergo ne diutius hæsites, habeto .i. ut certum teneto, primum id uidelicet hanc cõmemorationem .s. necessitudinis nostrę esse factam .s. a me non sine magna & iusta causa. quid? Ego utor q̃ familiarissime C. Ateio Capitone. uarietates .i. mutationes meorum temporum .s. nũc lætorum, nunc tristium sunt notæ tibi. Et animus & opera, & auctoritas, & gratia, res familiaris ẽt C. Capitonis fuit pręstò .i. parata mihi in omni gñe & honorum & laborum meorum, et paruit .i. obsecuta est tpibus & fortunæ meæ .i. inseruiuit mihi pro conditione mea. T. Antistius fuit propinquus .i. consanguinitate coniunctus huius .s. talis amici mei. qui .s. Antistius cum quæstor obtineret sorte Macedoniam, neque successum esset ei: Pompeius uenit in eam prouinciam cum exercitu. Antistius nihil potuit facere, quia potentior erat Pomp. nam si potuisset, nihil fuisset ei antiquius .i. carius q̃ reuerti ad Capitonem quem diligebat ut parẽtem .i. patrem, prętertim cum sciret quanti is .s. Capito faceret & fecisset semper Cęs. Sed oppressus .s. a Pompeio attigit tñi negotij .i. administrationis publicæ, quantum non potuit recusare .i. quantum coactus est suscipere. Cum argentum signaretur .i. cum fieret moneta argentea Apollonię, quæ urbs est in Macedonia. nam sunt eiusdem nominis aliæ, ut in Thracia, Mygdonia, Pisydia &c. non possum dicere eum pręfuisse .s. ei rei, neque possum negare eum affuisse, sed sup. non affuit plus duobus, aut tribus mensibus. deinde abfuit a castris: fugit omne negotium. Velim credas hoc mihi ut testi .s. iurato. ille .n. uidebat meam mæstitiam in illo bello, & sup. cõmunicabat mecum omnia. Itaque ut fugeret negotium, ipse abdidit .i. proripuit sese in intimã Macedoniam, quo .i. quanto longissime potuit a castris .s. Pompeianis, ut non modo .i. non solum non præesset ulli negotio .s. bellico, sed etiam ut ne quidem .i. nõ etiam interesset .i. pñs esset. Is .s. Antistius contulit se in Bithyniam, post prœlium .s. Pharsalicum, ad A. Plancum, hominem necessarium .s. sibi, aut suum. Cæs. eum cũ uidisset, nihil aspere, neq; acerbe dixit, iussit .s. duntaxat uenire Romam. Ille .s. Antistius incidit continuo .i. statim post in morbũ ex quo nõ cõualuit. uenit æger Corcyrã, urbẽ in Corcyra insula iuxta Epirũ, mortuus est ibi. Capito est heres sup. eius, testamento .i. ꝑ testm̃ qđ fecerat Romę, Paullo, & Marcello consulibus, ex parte dimidia & tertia sup. assis, hoc est ex decẽ unciis. ij, quorum pars potest esse sine ulla q̃rela publica .i. de iure cõi, sunt in sextãte .i. sexta parte assis, hoc est duabus unciis. ea .s. pars est ad triginta sestertia. de hoc .i. de illa parte uiderit Cæs .s. quod statuere uoluerit. O mi Plance ego rogo te pro necessitudine paterna, & ꝓ amore nostro, pro studiis, pro omni cursu nostro totius uitæ simillimo & peto a te ita ut nulla .i. non ulla, non possim .s. petere sup. ulla cura maiore, & ullo studio maiore, ut suscipias .i. defendendam capias hanc rem, & sup. ut putes meam sup. esse, ut enitare, cõtendas, efficias, ut C. Capito obtineat hereditatem propinqui sui .s. Antistij, cõmẽdatione mea, studio tuo, sup. & beneficio Cęs. Ego putabo te detulisse ad me ultro omnia, quæ potui impetrare a te in hac summa gratia tua .s. quam habes in oculis Cæs. ac potentia .s. tua, si impetrauero hanc rem. Ego spero illud fore tibi adiumento .s. ad impetrandum a Cæs. cuius potest esse optimus iudex, quia nouit, an uerum sit, uidelicet Cæs. qui omnes memoria tenet a quibus obseruatus est. Itaque nihil doceo te: sumito tibi pro Capitone .i. in defensione Capitonis, quantum ipse .i. tute senties sup. Cęs. meminisse. Ego deferam ad te .i. tibi sigñabo. tu uidebis .i. iudicabis quantum ponderis sit in eo .s. quod indicabo tibi. tu non ignoras, quam partem & causam ego defenderim reip. & per quos homines & ordines steterim .s. in honore & dignitate, & quibus fuerim munitus .i. protectus ac confisus. ego uelim credas mihi hoc, si qđ fecerim in hoc ipso bello minus .i. non, aut non satis ex uoluntate Cęs. quod intellexerim ipsum Cæs. scire me fecisse inuitissimum, id feci consilio, hortatu, auctoritate aliorum, ut Pomp. Lentuli, Catonis &c. Quòd fuerim moderatior & temperatior .s. in oppugnando Cæs. quam quisquam .s. alius in ea parte .s. Pompeiana, credas, inquam, me fecisse id maxime auctoritate Capitonis. Cuius .s. Capitonis. [Vtitur genitiuo, quia de moribus loquitur) si habuissem reliquos necessarios similes, ego profuissem fortasse nõ nihil reip. quia pauciores boni ciues periissent, & profuissem certe .i. sine dubio, plurimum mihi. O mi Plance si tu effeceris hanc rem, tu confirmaueris .i. corroboraueris spem meam de beneuolentia tua erga me, & adiunxeris summo beneficio tuo ad necessitudinem tuam .i. ad necessarios tuos, aut ad deuinctionem amicitiæ quasi necessariæ, ipsum Capitonem, uirum gratissimum, officiosissimum, optimum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

L. Manlium, hominem doctum & bonum, Acilio commendat, ut eum in petitionem fraternæ hereditatis adiuuet.

CICERO S. D. ACILIO PROCOS. 30

L. Manlius est Sosis. is fuit Catinensis: sed est una cum reliquis Neapolitanis *ciuis Romanus factus, decurioq; Neapoli. erat enim ascriptus in id municipium ante ciuitatem sociis, & Latinis datam. eius frater Catinæ nuper mortuus est. nullam omnino arbitramur de ea hereditate controuersiam eum habiturum: & est hodie in bonis: sed, quando habet præterea negotia uetera in Sicilia sua; & hanc hereditatem fraternã, & omnia eius tibi cõmendo, in primisq; ipsum, uirum optimum, mihiq; familiarissimum, iis studiis literarum, doctrinaq; præditum, quibus ego maxime delector. peto igitur abs te, ut eum, siue aderit, siue non uenerit in Siciliam, in meis intimis, maximeq; necessariis scias esse; itaq; tractes, ut intelligat meam cõmendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

lege Iulia: quæ, belli Italici tempore, ciuitatem Italis cunctis arma deponẽtibus largita est.

Manlius

HVBER. MAnlius) Commendat Cicero Acilio, proconsuli in Sicilia, Manlium quendam, ut ei faueat in consequenda hereditate fratris, qui Catinæ perierat. &, ut ostendat dignum commendatione, laudat eius probitatem, & doctrinam. [Sosis) nomen urbis, ut puto: quæ & Susa dicitur in Susania parte Asiæ maioris. [Catinensis) ex Catina, quæ urbs est Siciliæ. [Reliqs Neapolitanis) qui ciuitate Romana donati fuerant. [Decurio) nomen est magistratus, de quo alio loco plenius diximus. [Ascriptus) receptus. [In id municipium) Neapolitanum. [Est in bonis) in possessione bonorum.

ASCEN. L Manlius &c.) Cõmendat Acilio proconsuli in Sicilia Manlium quendam ad obtinendam hereditatem fratris Catinæ defuncti dicẽs, L. Mãlius est Sosis.i.in ea urbe Asię, quæ & Susa dicitur, is.s.Manlius fuit Catinensis.s.ciuis, hoc est Catinę ciuitatis Siciliæ, sed est factus ciuis R. una.i.simul, cũ reliquis Neapolitanis. ergo & ipse Neapolitanus. quomodo ergo Catinensis, docebit id statim. & factus est decurio Neapoli.i.in ea urbe, quę noua urbs dicitur, cum prius Parthenope diceretur. Ipse.n.erat ascriptus.i.scripto receptus in id municipium.s.Neapolitanum, & ita licet Catinæ natus, Neapolitanus dici potuit ante ciuitatẽ .s.Romam, datam sociis & Latinis. frater eius.s.Manlij, mortuus est nuper Catinæ, nos nullam.i.non ullam, non arbitramur eum habiturum omnino ullam controuersiam.i.litem de ea hereditate, & est hodie in bonis.i.in bonorũ possessione: sed qñ.i.quomã habet præterea.i.pręter hereditatem illam, ut cetera negotia in Sicilia sua.s.patria, ego cõmendo tibi & hanc hereditatem fraternam & omnia eius.s.bona, & in primis.i.pręcipue cómendo tibi ipsum uirum optimum & familiarissimum mihi, prædito his studiis literatum, quibus ego delector maxime. Igitur peto abs te, ut scias eum esse in intimis meis & maxime necessariis, siue aderit.i.præsens erit, siue ueneait in Siciliam; & tractes eum ita ut intelligat meam cõmendationem fuisse sibi magno adiumento. Sunt qui legant, siue adierit, sup.te, siue non uenerit in Siciliam. sed si non uenerit, quomodo Acilius eum tractabit?

ARG. *Flauium, Pisonis, generi sui, cum uiueret, pernecessarium, commendat.*

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 31

C. Flauio, honesto, & ornato equite Romano, utor ualde familiariter. fuit enim *generi mei C. Pisonis pernecessarius; meq; diligentissime obseruat & ipse, & L. Flauius, frater eius. quapropter uelim, honoris mei causa, quibus rebus honeste, & pro tua *dignitate poteris, quamhonorificentissime, & quamliberalissime C. Flauium tractes. id mihi sic erit gratum, ut gratius esse nihil possit. sed præterea tibi affirmo, neq; id ambitione adductus facio, sed tum familiaritate, & necessitudine, tum etiam ueritate; te ex C. Flauij officio, & obseruantia, & præterea splendore, atq; inter suos gratia magnam uoluptatem esse capturum. Vale.

tres generos habuit, Pisonem, Crassipedẽ, Dolabellã.

ep. 31. h.l.

HVBER. C. Flauio) Commendat Cicero Flauium, equitem R. qui fuerat ualde necessarius Caij Pisonis, olim generis sui. ostendit autem eum fore magnæ uoluptati ipsi Acilio.

PHIL. C. Flauio) Siciliam tunc proconsul Acilius ministrabat, cum Cicero has ad eum literas dedit, qbus C. Flauium equitem R. ualde necessarium C. Pisonis diligentissime commendauit. In primis hominem laudat, in quem beneficium conferendũ est, ut eo dignus esse uideatur. inde quod uult, postulat. demum remunerationem ostendit. [C. Pisonis) duos habuit, ut ante diximus, generos. [Pernecessarius) ualde familiaris. [Obseruat) ueneratur, amat. [Causa) ut si dicas respectu ab eo deducitur causa, quod in futuro facit, quod est comburo, habet enim uim quandam ardoris causa. [Ambitione) cupiditate honoris & laudis uitiosa, & differt ab ambitu. nam ambitio in uoluntate est, ambitus in actu. Q gl.n. p aliqua dignitate adipiscenda largitur, peccat ambitu: quẽ iuniores, simoniam, appellare consueuerunt.

ASCEN. C. Aio &c.) Eidem proconsuli in Sicilia commendat C. Flauium equitem R. necessarium Cn. Pisonis, dicens, Ego utor ualde familiariter C. Flauio equite R. honesto & ornato.i. decorato.s.moribus & uirtute. Fuit enim pernecessarius.i.ualde necessarius C. Pisonis.s.Crassipedis, gñi mei.i.mariti filiæ meę Tulliæ, & obseruat.i.cauet offendere me diligenter, &.i.simul ipse, & L. Flauius frater eius. Quapp uelim, cã honoris mei, sup. ut tractes C. Flauium q̃ honorificentissime, & q̃ liberalissime, quibus.i.quibuscunque rebus poteris sup. eum sic tractare, honeste & pro dignitate tua.i.sẽm dignitatem tuam. id erit mihi sic gratũ ut nihil possit esse gratius. Sed præterea.i.præter q hoc erit mihi gratissimũ, affirmo tibi, neque facio id adductus ambitione.i. nimia cupiditate impetrãdi quæ uellem, qua ducuntur ambitiosi, sed sup. adductus tum familiaritate & necessitudine, tum etiam ueritate, te esse capturum magnam uoluptatem ex officio C. Flauij, quod.s.tibi reponet, & obseruantia.s.eius in te, & pręterea ex splendore, atque gratia inter suos.s.quam habet inter suos.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Hospites Alesinos suos proconsuli Siciliæ diligenter commendat.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 32

IN Alesina ciuitate, tam lauta, q̃ nobili, coniunctissimos habeo & hospitio, & familiaritate M. & C. Clodios, Archagathum, & Philonem. sed uereor, ne, quia complures tibi præcipue commendo, exæquare uidear ambitione quadam cõmendationes meas. quãquam a te quidem cumulate satisfit & mihi, & meis omnibus. sed uelim sic existimes, hanc familiam, & hos mihi maxime esse coniunctos uetustate, officiis, beneuolentia. quãobrem peto a te maiorem in modũ, ut his omnibus in rebus, quãtum tua dignitas, fidesq; *patietur, cõmodes. id si feceris, erit mihi uehementissime gratum. Vale.

epist. 31. h.l. [illegible] Quibus rebus honeste, & pro tua dignitate poteris.

HVBER. IN Alesina) Hac epistola commendat quosdam hospites & familiares suos ex Alesina urbe: petitque, ut non minus putet cõmendatos, eo quòd plurimos commendet: sibi enim gratissimum fore quidquid Acilius in illam familiam contulerit. [Alesina) possessiuum est ab Alesa, quæ est Siciliæ ciuitas, auctore Ptol. & Str. [Exæquare) æquales facere. [Ambitione) ut uidear multi.

ASCEN. IN Alesina) Cõmendat hospites suos Alesinos, quos hoc loco nominat, dicens, Ego habeo in ciuitate Alesina.i. Alesæ oppidi in Sicilia, tam lauta.i.splendida & culta, q̃ nobili, coniunctissimos sup. mihi & hospitio & familiaritate Marcum & C. Clodios, Archagathum & Philonẽ. Sed uereor ne, quia cõmendo tibi præcipue complures, uidear exæquare.i.æquales facere commendationes meas quadam ambitione.i.cupiditate gloriæ. gloriosum.n. uidetur multos habere ęqualiter commendandos. q̃q̃ satisfit quidem.i.certe a te & mihi & meis omnibus. Sed uelim sup. ut existimes sic hanc familiam.s.Archagathanam, & hos.s.supra nominatos, esse maxime coniunctos mihi uetustate, officiis, sup. & beneuolentia. Quamobrem peto a te in modum maiorẽ .i.non uulgarem, ut cõmodes.i.cõmodum facias, his.s.supradictis, in omnibus rebus, quantum dignitas tua & fides patietur. Si tu feceris, id erit mihi gratum uehementissime.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Amicum Nasonem, quem plerique autumant patruum Ouidij poetæ, commendat.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 33

CN. Otacilio Nasone utor familiarissime, ita prorsus, ut illius ordinis nullo familiarius. nã & humanitate eius, & probitate in consuetudine quotidiana magnopere delector. nihil iam opus est expectare te, quibus eum uerbis tibi commendem, & quo sic utar, ut scripsi. habet is in prouincia tua negotia; quæ procurant liberti Hilarius, Antigonus, Demostratus: quos tibi, negotiaq; omnia Nasonis non secus cõmendo, ac si mea essent. gratissimum mihi feceris, si intellexero hanc cõmendationem magnum apud te pondus habuisse. Vale.

C. Otacilio)

HVBER. CN. Otacilio) Clara est hęc epistola cõmendatione Otacilij Nasonis, quem Cicero sibi & familiaritate & consuetudine maxima coniunctum esse dicit. [Ordinis) equestris.

PHIL. CN. Otacilio) Alia est epistola ad eũdem commendaricia, in qua eandem seruat commendationis formam. Fuit is Otacilius Naso Ciceroni ualde familiaris. [Prorsus) ualde, omnino, quasi porro uersus appellatũ. [Ordinis) senatorij, aut equestris. [In prouincia) Siciliam dicit. [Ilarius) non apponas aspirationis notam. græcum λαῖμος, & lętum significat. factum inde nomen uiri proprium Ilarius. [Antigonus) ab ἀντὶ contra γόνον factum. [Demostratus) a Δῆμος dictum, & στρατὸς quasi in exercitu fortunatus. [Pondus) existimationem, metaphoricos dictum ab auro ponderato.

ASCEN. CNeo &c.) Cõmendat Otacilium & negotia eius per tres libertos eius, quos nominat, curanda, paucis quidem, sed electis uerbis dicẽs, Ego utor familiarissime Cn. Otacilio Nasone, ita prorsus.i.omnino, & in omnem partem uersus, ut nullo illius ordinis sup. utar familiarius. uam ego delector magnopere & humanitate eius & ꝓbitate, in cõsuetudine.i.cõuersatione quotidiana. Nihil opus est iam expectare te quibus uerbis commendem tibi eum, quo utor sic ut scripsi.q.d.scis quòd exquisitè cõmendatum uelim. Is habet in prouincia.s.tua Siciliensi negotia, quæ procurant liberti.s.eius Hilarius, Antigonus, Demostratus: quos & negotia omnia Nasonis ego commendo tibi non secus.i. nõ aliter ac.i.q̃ si essent mea. Tu feceris mihi gratissimũ, si intellexero hanc commendationẽ habuisse magnum pondus apud te.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 34

AVitum mihi hospitium est cum Lysone, Lysonis filio, Lilybætano; ualdeq; ab eo obseruor; cognouiq; dignum & patre, & auo: est enim nobilissima familia. quapropter cõmendo tibi maiorem in modum rem, domumq; eius: magnoq; opere abs te peto, *cures, ut is intelligat, meam cõmendationem maximo sibi apud te & adiumento, & ornamento fuisse. Vale

in epist. 45. peto, ut cures, ut is ius.

HVBER. AVitum) Dicit Cic. Lysonem, Lysonis filium, sibi Acilio commendandum iure uetustissimi hospitij & magnæ erga se beneuolentiæ & obseruantiæ. [Auitum) usque ab auo inceptum. est enim ab auo deriuatiuum nomen.

ASCAN. AVitum &c.) Non minus accurate cõmendat Lysonem, Lysonis Lilybætani filium, ac domum & negotia eius dicens, Hospitium auitũ.s.ab auo usq; inceptũ ius hospitalitatis, est mihi cum Lysone, Lysonis filio, Lilybætano; & ego obseruor.i.ueneror ab eo ualde, & cognoui sup. eum dignum & patre & auo. Familia.n.sup. eorũ est nobilissima.s.in Sicilia. Quaobrem ego cõmendo tibi in maiorem modum rem, & domum eius: & peto a te magnopere sup. ut cures, ut is.s.Lyso intelligat commendationẽ meam fuisse sibi apud te maximo & adiumento & ornamento.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Auianum Philoxenum, hospitem suum, & in Nouocomenses relatum a Cæsare, commendat.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 35

C. Auianus Philoxenus antiquus est hospes meus, & præter hospitium, ualde etiam familiaris; quem Cæsar, *meo beneficio, in *Nouocomenses retulit. nomen aũt Auiani consecutus est, q̄ homine nullo plus est usus, q̃ Flacco Auiano meo, quẽadmodum te scire arbitror, familiarissimo. quæ ego omnia collegi, ut intelligeres, nõ uulgarem esse cõmendationem hanc meam. peto igitur abs te, ut omnibus rebus, qd' sine *molestia tua facere possis, ei cõmodes; habeasq; in numero tuorũ; perficiasq; ut intelligat has literas meas magno sibi usui fuisse. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

me rogãte. ci.s.n. trãspadanæ coloniæ tuæ Lasij habebant. Pedianus in cõmentariis orationis in Pisonem. ep. 25. h l. idem alio uerbis.

HVBER. C. Auianus) Auianũ quoque Siculum iure hospitij & familiaritatis commendat, quem dicit a Cæsare in Nouocomenses esse relatum. deinde exponit causam, quare Auianus sit nominatus. [Philoxenus) potest esse cognomen gręcum: aut significat hospitalem, siue amatorem hospitũ. [Meo beneficio) meo fauore. [Retulit) transtulit, ꝓposuit. [In Nouocomenses) .i.in numero eorũ quos ciues Nouocomẽses fecit. Comũ.n. ciuitas in radicib' mõtiũ, q ad Rhetos sunt olim, ut scr. Strabo l.5. mediocris colonia fuit: sed Põpeius Str. magni Põp. pater, colonos in eã restituit, quam incolentes Rheti uastauerãt. inde C. Scipio tria hominũ millia insuper adiecit. postmodũ diuus Cęs. qnque inquilinorũ millia ad inhabitandũ deduxit: e quibus quingẽti illustrissimi fuere Græci: hos ẽt ciuitate donatos in habitatorũ numero descripsit. non tñ ibi domicilium habuere, sed oppido nomen relinquẽtes, & nouũ Comum appellantes, Nouocomenses oppidanos uocauere. huic loco finitimus Larius est lacus, quem Addua fluuius auget, inde flumen Padũ ingrediens. Hæc Str. [Secutus) adeptus.

ASCAN. CAius &c.) Cõmendat C. Auianũ Siculũ iure hospitij, quod plurimum apud priscos ualuit, præsertim longa serie deductũ, dicens, C. Auianus Philoxenus est antiquus hospes meus, & ualde familiaris, ẽt præter hospitiũ, quẽ Cęs. retulit.i.recensuit & annumerauit, in Nouocomẽses.i.inter ciues Nouicomi urbis in radice montium iuxta Rhetos, beneficio meo.i.intercessione mea. Aũt.i.sed ipse est consecutus nomen Auiani, q̄ nullo hoĩe usus est plus q̃ Flacco Auiano meo familiarissimo, quẽadmodum arbitror te scire. Quæ oĩa.s.uincula amicitiæ, ego collegi.i.simul citaui & adduxi, ut intelligeres hãc cõmendationem meã esse nõ uulgarẽ.i.egregiam. Peto igitur abs te, ut cõmodes.i.cõmodum facias ei.s.Auiano oĩbus rebus, qd'.i.quoad possis facere sine molestia, & habeas sup. eũ in numero tuorũ, & perficias ut intelligat has literas meas fuisse sibi magno usui.i.magnæ utilitati. Id erit mihi gratum in modum maiorem.i.ad mensuram non uulgarem.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Demetrium Megam Acilio commendat: &, ut eum in numero ciuium Romanorum habeat, petit.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 36

CVm Demetrio Mega mihi uetustum hospitiũ est, familiaritas autem tanta, quanta cum Siculo nullo. ei *Dolabella, rogatu meo, ciuitatẽ a Cæsare impetrauit: qua in re ego interfui: itaq; nunc P. Cornelius *uocatur. cumque, propter quosdã sordidos homines, q Cæsaris beneficia uendebãt, tabulam, in qua nomina ciuitate donatorũ incisa essent, reuelli iussisset; eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, nihil esse, quod de Mega ueretetur; beneficium suum in eo manere. Hoc te scire uolui, ut eũ in ciuium Romanorum numero haberes. ceterisq; in rebus tibi eum ita commendo, ut maiore studio neminem cõmendatim. gratissimum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat meam cõmendationem magno sibi ornamento fuisse. Vale.

P. Cornelius Dolabella. ciues R. q efficiebantur, nomen assimulabant, ut L. Cornelius Balbus Gaditan'. pro quo extat oratio.

HVBER. CVm Demetrio) Hunc Demetriũ Siculum hominem Cæsar beneficio Dolabellæ a Cic. rogati ciuem R. fecerat. cumq; Cæsar indignatus, quòd non nulli sordidi homines, ciues facti, beneficio suo abuterentur, reuulsisset tabulas, in quibus erant scripta nomina eorum, q facti erant ciues: dicit Cicero Cæsarẽ uoluisse omnino Demetrium remanere in numero ciuium. itaq; tanquam ciuem R. commendat eum Acilio. [Quanta) .s.est. [Ciuitatem) ut fieret ciuis R. [Nunc) postquam est donatus ciuitate. [P. Cornelius) quia id proprium est nomen maxime ciuiũ R. neque Publij alij uocabantur, q̃ Romani, idemque liberi. Persius, Libertate opus est, non hac, quam quisque Velina Publius emeruit, &c'. [Reuelli) refigi. affigebantur enim in foro, ut ab omnibus possent legi. [Manere) se enim nolle mutare factum.

ASCAN. CVm &c.) Commendat Demetrium Siculum, sed ciuem R. effectum, dicens, Hospitium.i.ius hospitalitatis, uetustum .i.antiquum, est mihi cum Demetrio Mega, autem.i.sed, tanta familiaritas sup. est mihi cum eo, quanta cum nullo Siculo.s.alio. nam & ipse Siculus est. Dolabella, qui gener Cic. fuit, impetrauit a Cæs. ei ciuitatem.s.Rom. rogatu meo.i.propter preces meas.

meas. In qua re.i.In donatione ciuitatis eius ego interfui. Itaque ipse uocatur nunc.s.ciuis effectus, P. Cornelius. Cumq́ue .i.& cum, hoc est quando, Cæsar sup. iussisset tabulã, in qua nomina donatorum.i.eorum, qui donati fuerunt ciuitate, incisa essent, reuelli.i.a loco eminenti, in quo fixa erant, auelli, propter quosdam homines sordidos.i.turpiter auaros, qui uendebant beneficia Cæs.i.ius ciuitatis gratis a Cæsare donatum, Cæsar dixit eidem Dolabellæ me audiente nihil.i.nullam causam esse quod uereretur de Mega.s.Demetrio, beneficiũ.s.donatę ciuitatis manere.i.irreuocatum esse in eo. Ego uolui te scire hoc, ut haberes .i.reputares eum in numero ciuium R. & cõmendo tibi eum in ceteris rebus ita, ut neminem cõmendarim maiore studio.i.affectu & conatu. Tu feceris mihi gratissimũ, si tractaris pro tractaueris eum ita, ut intelligat meam commendationem fuisse sibi magno ornaméto.i.ad hoc, ut ornetur honore & existimatione.

ARG. *Cõmendat Hippiam in liberatione bonorum, & omnibus in rebus.*

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 37

HIppiam, Philoxeni filium, Calatinum, hospitem, & necessarium meum, tibi commendo maiorem in modum. eius bona, quemadmodum ad me delata res est, publice possidentur alieno nomine, contra leges Calatinorum. id si ita est, etiam sine mea cõmendatione ab æquitate tua res ipsa impetrare debet, ut ei subuenias. quoquo modo autẽ se res habet; peto a te, ut honoris mei causa eum expedias; tantumq́; ei cõmodes & in hac re, & in ceteris, quantum tua fides, dignitasq́; *patietur. id mihi uehementer gratum erit. Vale.

ep.32. b l.

HVBAR. HIppiam) Commendat Hippiam quendam, cuius bona usurpabantur. rogatque Acilium, ut pro æquitate, & pro eius amore eum tueatur.

ASCAN. HIppiam &c.) Commendat Hippiam amicum, cuius bona usurpabantur inique, dicens, Ego commendo tibi in maiorem modũ Hippiam Calatinum, filium Philoxeni.s.Auiani, hospitem & necessarium meum. Bona eius possidentur.s.ab iniustis occupatoribus, publice.i.manifeste, quia nomine alieno contra leges Calatinorum, quẽadmodum res est delata ad me.i.ut accepi. Si id est ita, res ipsa debet impetrare ab æquitate tua, ut subuenias ei, etiam sine cõmendatione. Autem.i.sed quoquo.i.quocunque modo res habet se, peto a te, ut causa honoris mei expedias.i.lite liberes, eum.s.Hippiam; & commodes.i.commodum facias ei in hac re & in ceteris tantum, quantum fides tua & dignitas patietur. Id erit mihi gratum uehementer.

PAVL. MAN. PVblice possidentur) Legem apud Calatinos fuisse crediderim, quę caueret, ne quidquam publice, nisi publico nomine, possideretur. Hippię autem bona alieno nomine, puta cuiuspiam absentis, uel pupilli, publice possidebantur.

ARG. *Bruttij negotia, procuratoresq́; commendat.*

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 38

L. Bruttius, eques Romanus, adolescens omnibus rebus ornatus, in meis familiarissimis est, meq́; obseruat diligẽtissime: cuius cũ patre magna mihi fuit amicitia iam inde a quæstura mea Siciliensi. omnino nunc ipse Bruttius Romæ mecũ est: sed tñ domum eius, & rem familiarem, & procuratores tibi sic cõmendo, ut maiore studio cõmendare non possim. gratissimum mihi feceris, si curaris, ut intelligat, id quod ei recepi, hãc meam cõmendationem sibi magno adiumento fuisse. Vale.

HVBAR. L. Bruttius) Ex lectione textus facillime cognoscuntur argumenta in plerisque epistolis commendaticiis. itaque, omissis iis, quæ necessaria interpretatione non indigent, ea duntaxat, quę obscuriora sunt, declarabimus. Commendat igitur quendam Bruttium, adductis secundum morem suum causis commendationis. [Iam inde).i.usque. [Siciliensi) quam gessi in Sicilia. [Domum eius) quam habet in Sicilia.

PHIL. L. Bruttius) Quæ summopere delectant, idem in multis facit epistolis, nunc hos, nunc illos commendando, & semper uariis uocabulis, uaria dicendi copia in eadem materia uti uidemus. Commendat hic L. Bruttium, equitem R. [iam inde).i. usque. [A quæstura) in Sicilia quæstor fuit. Est.n.Sicilia a Siculo, Sicanorum duce, appellata. pars olim fuit Italię, nunc insula. unde Virg. Hæc loca ui quondam uasta conuulsa ruina (Tantum æui longinqua ualet mutare uetustas) Dissiluisse ferũt, cũ protinus utraq; tellus Vna foret. Vñ Siciliẽsis & Siculus. [Domũ) i Sicilia.

ASCAN. L. Vcius &c.) Commendat L. Brutt. equitem diligentissime, dicens, L. Brutt. eques R. adolescens ornatus omnibus rebus, est in familiarissimis meis.i.inter familiarissimos meos, & obseruat.i.cauet offendere, & ita ueneratur me diligentissime. Cum cuius patre fuit mihi magna amicitia iam inde a quęstura mea Siciliensi.i.statim ab eo tempore, quo quæstor in Sicilia fui. Ipse Bruttius est nunc omnino Romæ mecũ: sed tamen ego commendo tibi domum eius, & rem familiarem, & procuratores sic, ut non possim commendare maiore studio. Tu feceris mihi gratissimum, si curaris pro eo quod est curaueris, ut Bruttius intelligat id, quod recepi.i.promisi ei, hanc commendationem meam fuisse sibi magno adiumento.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Titurnium familiaritatis ergo diligenter commendat.

CICERO S.D. ACILIO PROCOS. 39

CVm familia Titurnia necessitudo mihi intercedit uetus: ex qua reliquus est M. Titurnius Rufus; qui mihi omni diligẽtia, atq; officio est tuẽdus. est igitur in tua potestate, ut ille in me satis sibi præsidij putet esse. quapropter eũ tibi cõmendo maiorem in modum: & abs te peto, efficias, ut is commendationem hanc intelligat sibi magno adiumẽto fuisse. erit id mihi uehementer gratum. Vale.

HVBAR. CVm familia) Argumẽtũ cõmẽdationis p se patet. [Reliquus est) relictus, ceteris mortuis. [Præsidij) tutelæ, adiumenti.

ASCAN. CVm familia &c.) Commendat M. Titurnium, dicẽs, Vetus necessitudo.i.necessaria quodammodo amicitiæ coniunctio intercedit.i.communis est mihi cum familia Titurnia, ex qua M. Titurnius Rufus est reliquus.i.solus superstes, qui est tuendus .i.protegendus mihi omni diligentia, atque officio. Igitur est in potestate tua, ut ille.s.M. Titurnius, putet satis præsidij.i.tutelæ & protectionis honestæ esse sibi in me. Quapropter ego commendo tibi eum in modum.i.formam aut mensuram maiorem.i. non uulgarem aut ingentem: & peto abs te (sed ante q, & t, uenuste dicitur abs) ut efficias, ut is intelligat hanc commendationem.s.meam fuisse sibi magno adiumento. Id erit mihi gratum uehementer. Nihil est quod expositionis egeat.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Aurelios, filios Lucij, necessitudinis gratia ualde commendat.

CIC. S. D. Q. *ANCHARIO, Q. F. PROCOS. 40

hic Macedoniam prætor administrauit in Pisoni, pro Saxon.

L. Et C. Aurelios L. F. quibus & ipsis, & patre eorũ, uiro optimo, familiarissime utor, commendo tibi maiorem in modum, adolescentes omnibus optimis artibus ornatos, meos pernecessarios, tua amicitia dignissimos. si ulla mea apud te commendatio ualuit, *quod scio multas plurimum ualuisse; hæc ut ualeat, rogo. quòd si eos honorifice, liberaliterq́; tractatis: & tibi gratissimos, optimosq́; adolescentes adiunxeris; & mihi gratissimum feceris. Vale.

sic locutus est ep. ult. l.9. ad Att. quo loco uide Pau. M. cõmẽtariũ.

HVBAR. L. Et C. Aurelios) ex familia Aureliorum. [Quod scio) quia scio.

ASCAN. L. Et C. Aurelios commendat, dicens, Ego cõmendo tibi in maiorem modum Lucium & Caium Aurelios, filios Lucij,

cij, quibus & ipsis, & patre eorum, uiro optimo, utor familiarissime, commendo, inquam, eos adolescentes, ornatos omnibus optimis artibus, [ubi omnis cum superlatiuo iungitur, sed uidetur illud complexum optimæ artes, quasi pro uno uocabulo poni, sicut artes liberales] pernecessarios meos, dignissimos tua amicitia. Si ulla commendatio mea ualuit apud te, quod scio, utpote multas.s.commendationes meas ualuisse plurimum .s.apud te, rogo, ut hęc ualeat.s.apud te plurimum. Quòd si tractaris pro tractaueris eos honorifice, & liberaliter, tum & .i.simul coniunxeris tibi adolescentes gratissimos & optimos; & feceris mihi gratissimum.

Arg. Gratias agit & suo, & Pompeij nomine de Lucceio benignissime tractato. eundemq; denuo commendat.

CICERO S. D. L. CVLLEOLO. 41

QVæ fecisti L. Lucceij causa, scire te plane uolo, te homini gratissimo commodasse. & cum ipsi, quæ fecisti, pergrata sunt: tum Pompeius, quotiescunque me uidet, (*uidet autem sæpissime) gratias tibi agit singulares. addo etiam illud, quod tibi iucundissimum esse certo scio, me ipsum, ex tua erga Lucceium benignitate, maxima uoluptate affici. Quod superest, quanquam mihi non est dubium, quin cum antea nostra causa, nunc iam etiam tuæ constantiæ gratia mansurus sis in eadem ista liberalitate: tamen abs te uehementer etiam atque etiam peto, ut ea, quæ initio ostendisti, deindeque fecisti, etiam ad exitum augeri, & cumulari per te uelis. id & Lucceio, & Pompeio ualde gratum fore, teque apud eos præclare positurum, confirmo, & spondeo. De repub. deq; his negotiis, cogitationibusq; nostris perscripseram ad te diligenter paucis ante diebus; easq; literas dederam pueris tuis. Vale.

epist. 2. 3. & 5. l. 6.

HVBER. QVæ fecisti) Tractauerat Culleolus liberalissime L. Lucceium, uirum doctissimum, ad quem Cicero scripsit lib. 5. illam epistolam, Coram me tecum &c. itaque ostendit Cicero hoc beneficium Culleoli, in Lucceium collatum, gratum fuisse non solum ipsi Lucceio, sed etiam Pompeio, & sibi. Itaque hortatur ipsum, ut perseueret eadem liberalitate benefaciendi Lucceio. id enim & Pompeio gratum fore, & beneficium collatum iri bene in uiro grato. [Ipsi) Lucceio. [Tuæ constantiæ gratia) ut uidearis esse uir constans. [Deinceps) postea. [Cumulari) abunde impleri. [Pueris) seruis.

ASCEN. QVæ fecisti &c.) Gratum sibi dicit quòd C. Culleolus Lucceium, ad quem lib. 5. scripsit epist. Coram me tecum &c. liberaliter tractauerat, dicens, Ego uolo te scire plane, te cômodasse.i.ad commodum impendisse, homini gratissimo, supp. ea, quæ fecisti causa Lucij Lucceij. & tum.i.pariter ea, quæ fecisti, sunt pergrata ipsi, tum Pompeius.s. Magnus, quotiescunque uidet me, (uidet autem sæpissime) agit tibi gratias singulares. Addo etiam illud, quod scio certo gratissimum esse tibi, me ipsum affici maxima uoluptate, ex benignitate tua.i.propter benignitatem tuam erga Lucceium. Quod superest.i.quod reliquum est, quanquam non est dubium mihi, quin cû antea, causa nostra, nunc iam.i.deinceps etiâ gratia constantiæ tuæ sis mansurus in eadem ista liberalitate: tamen peto abs te uehementer etiam atque etiam, ut uelis augeri.i.perduci ad exitum, & cumulari.i.multiplicari per te ea, quæ ostendisti initio.s.te facturum, deinde quæ fecisti. Ego confirmo & spondeo id &.i.simul fore ualde gratum Lucceio & Pompeio, & te positurum.i.locaturum apud eos præclare, quia apud gratissimos. Ego perscripseram ad te diligenter paucis diebus ante.s.q̃ has scriberem de repub. & de iis negotiis, & cogitationibus nostris; & dederam eas literas pueris.i.seruis tuis, unde non est opus nunc scribere.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a Culleolo, ut adiuuet Lucceium, ut Bylliones illi satisfaciant.

CICERO S. D. L. CVLLEOLO PROCOS. 42

L. Lucceius, meus familiarissimus, homo omnium gratissimus, mirificas tibi apud me gratias egit, cum diceret, omnia te cumulatissime, & liberalissime procuratoribus suis pollicitum esse. cum oratio tua tam ei grata fuerit, quàm gratam rem ipsam existimas fore, cum, ut spero, quæ pollicitus es, feceris? Omnino ostenderunt Bylliones, sese Lucceio Pompeij arbitratu satisfacturos: sed uehementer opus est nobis, & uoluntatem, & auctoritatem, & imperium tuum accedere. quod ut facias, te etiam atque etiam rogo. illudque mihi gratissimum est; quod ita sciunt Lucceij procuratores, & ita Lucceius ipse ex literis tuis, quas ad eum misisti, intellexit; hominis nullius apud te auctoritatem, aut gratiam ualere plus, quàm meam. id ut re experiatur, iterum, & sæpius te rogo. Vale.

HVBER. L. Lucceius) Cum L. Lucceius, alius ab eo, ad quem scribit, haberet in prouincia Lucceij quandam causam pecuniariam aduersus Belliones quosdam nominatos; licet Belliones dixissent se satisfacturos Lucceio arbitratu & iudicio Pompeij: tamen rogat Cicero hunc, ad quem scribit, ut interponat auctoritatem suam, ut id faciant, quod se facturos promiserant procuratoribus eius, quos miserat propter eam causam. In quibusdam codicibus inuenio inscriptionem epistolæ huius esse, Culleolo, quod magis probo. [Quam gratam existimas) quasi dicat multo gratiorem. est cum interrogatione legendum. [Arbitratu) iudicio, uoluntate.

ASCEN. LVcius &c.) Lucceium commendat, dicens, L. Lucceius familiarissimus meus, & sup. homo gratissimus omnium, egit tibi apud me.i.me audiente, gratias mirificas, cum diceret te pollicitum esse cumulatissime, & liberalissime procuratoribus suis omnia.s.quæ petebant. Cum oratio.i.pollicitatio tua, fuerit tam grata ei, quàm.i.quantum gratam existimas rem ipsam fore, cum feceris omnino, ut spero.s.te facturum, ea quæ pollicitus es? q.d. certum esse quòd gratissimam. Bylliones.s.debitores sic uocati, ostenderunt sese satisfacturos Lucceio, arbitratu Pompeij: sed opus sup. est nobis uehementer & uoluntatem & auctoritatem, & imperium tuum accedere.i.addi. Verosimile est non esse L. Lucceium ad quem scribat, cum etiam si alter eius nominis fuisset, nô tacuisset Cicero de nominis saltem communicatione: quocirca malui ad eum, quem superior scripta est, datam dicere. Quod ut facias.i.auctoritatem & imperium tuum addas, rogo te etiam atque etiam. Et illud est gratissimum mihi, qđ procuratores Lucceij sciunt, & ipse Lucceius intellexit ita ex literis quas misisti ad eum; auctoritatem, aut gratiam nullius hominis ualere plus apud te q̃ meam. Ego rogo te iterum & sæpius ut.s. Lucceius experiatur.i. experimento cognoscat id.

PAVL. MAN. BYlliones) Impressi libri, Belliones, habebant; scripti, Bulliones. itaq; nihil dubitãdum putauimus, quin esset uera lectio, Bylliones. u enim litteram pro y scribebant antiqui: & ita in ueteribus monumentis persępe legitur, ut Sulla pro Sylla, murrha pro myrrha, & aliis huiusmodi. Bylliones populi sunt supra Epidamnum, quorum meminit Strabo lib. 7. dicti a Byllide, quæ est ciuitas in Illyrico, de qua Stephanus de urbibus.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Lucium Oppium, Egnatij procuratorem, & suo, & Egnatij nomine diligenter commendat.

CICERO S. D. Q. GALLIO. 43

ETsi plurimis rebus spero fore, ut perspiciam, quod tamen iam pridem perspicio, me a te amari: tamen nunc ea causa tibi datur, in qua facile declarare possis tuam erga me beneuolentiam. L. Oppius M. F. Philomeli negotiatur, homo mihi familiaris. eum tibi unice commendo, eoq; ma-

gis, quòd cum ipsum diligo, tum quòd negotia procurat L. Egnatij Rufi; quo ego uno equite Romano familiarissime utor, & qui cum consuetudine quotidiana, tum officiis plurimis, maximisq; mihi coniunctus est. Oppium igitur præsentem ut diligas; Egnatij absentis rem ut tueare; æque a te peto, ac si mea negotia essent. uelim, memoriæ tuæ causa, des literarum aliquid, quæ tibi in prouincia reddantur; sed ita conscribas, ut tum, cum eas leges, facile recordari possis huius meæ commendationis diligentiam. hoc te uehemēter etiam atque etiam rogo. Vale.

HVBAR. ETsi) Cōmendat Gallo, proconsuli Ciliciæ, L. Oppium, mercatorem & procuratorem negotiorum L. Egnatii: rogatq; ut & ipsum præsentem commendatum habeat, & Egnatii negotia tueatur: sibi enim gratissimum futurum. [Des) scribas. [Aliquid literarum) quibus ostendas id esse facturum.

ASCAN. ETsi &c.) Commendat Gallo, proconsuli Ciliciæ, L. Oppium, curatorem negotiorum. L. Egnatii: rogatque, ut & ipsum Oppium præsentem commendatum habeat, & Egnatii absentis negotium tueatur, dicens, Etsi spero pluribus rebus fore .i. futurum, ut perspiciam iampridem me amari a te: tamen ea causa datur nunc tibi, in qua possis declarare facile beneuolentiam tuam erga me. L. Oppius, filius Marci, negotiatur .i. mercaturam agit Philomeli, in urbe illa Phrygiæ maioris in planicie cuiusdam iugi sita, in cuius altera parte est Antiochia, ut docet Str. lib. 12. homo familiaris mihi. Ego commendo tibi unice .i. singulariter, eo magis quòd cum .s. ita sit quòd diligo ipsum, tum quòd procurat negotia Lucii Egnatii Rufi, quo equite R. ego utor .i. uno solo familiarissime: qui coniunctus est mihi tum consuetudine quotidiana, tum maximis & plurimis officiis. Igitur ego peto æque .i. æqualiter a te, ac si essent negotia mea, ut diligas Oppium præsentem .s. tibi in prouincia; ut tueare .i. protegas rem .i. diuitias & negotia Egnatii absentis. Ego uelim sup. ut des .s. mihi & Egnatio, aliquid literarum causa memoriæ tuæ .s. per eas conseruandæ, quæ .s. literæ reddantur tibi in prouincia. hæc igitur ad eum scripserat Cic. cum iam profectus esset. sed supp. ut conscribas .s. literas ita ut possis recordari facile diligentiam huius commendationis meæ tum .i. tunc, cum leges eas .i. in prouincia. Ego rogo te uehementer etiam atque etiam hoc .s. ut id facias.

ARG. *Eundem Oppium rursus eidem commendat.*

CICERO S. D. GALLIO. 44

ETsi ex tuis, & L. Oppij, familiarissimi mei, literis cognoui, te memorem commendationis meæ fuisse; idque pro tua summa erga me beneuolentia, proq; nostra necessitudine minime sum admiratus: tamen etiam atque etiam tibi L. Oppium præsentem, & L. Egnatij, mei familiarissimi, absentis negotia commendo. tanta mihi cum eo necessitudo est, familiaritasque; ut, si mea res esset, non magis laborarem. quapropter mihi gratissimum feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tantum amari, quantum ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idque ut facias, uehementer te rogo. Vale.

HVBAR. ETsi ex tuis) Eodem argumento, quo in præcedenti epistola commendauit Gallo eundem Oppium, quem superius commendauit, & negotia Egnatii.

ASCAN. ETsi &c.) Cōmendat rursus eundē eidem, dicens, Etsi cognoui ex literis tuis & literis Lucij Oppij, familiarissimi mei te fuisse memorem commēdationis meæ; & ego sum minime admiratus id pro summa beneuolentia tua erga me, & pro necessitudine nostra, hoc est quia id beneuolentia tua in me & necessitudo mea mutua exigebat: tamen ego commendo tibi etiam atque etiam L. Oppium præsentem, & negotia Lucii Egnatii familiarissimi mei, absentis .s. a prouincia tua. Tanta necessitudo & familiaritas est mihi cum eo, ut non laborarem .i. contēderem, magis .i. ualidius aut abundantius. Quapropter tu feceris mihi gratissimum, si curaris, pro curaueris, ut is .s. Egnatius intelligat me amari a te tantum .i. tam multum, aut tam impense, quantum ipse .i. ego existimo .s. me amari a te. Tu nihil potes facere mihi gratius hoc .i. q̄ hoc, & rogo te uehemēter, ut facias id.

ARG. *Egnatij & seruum Anchialum, & negotia Appuleio commendat.*

CICERO S. D. APPVLEIO PROQVAES. 45

L. Egnatio uno equite Romano uel familiarissime utor. eius Anchialum seruum, negotiaque, quæ habet in Asia, tibi commendo non minore studio, quàm si rem meam commendarem. sic enim existimes uelim, mihi cum eo non modo quotidianam consuetudinem summam intercedere, sed etiam officia magna, & mutua nostra inter nos esse. quamobrem etiam atque etiam a te peto, *ut cures, ut is intelligat, me ad te satis diligenter scripsisse. nam de tua erga me uoluntate non dubitabat. id ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

uide supra, epist. 34.

HVBAR. L. Egnatio) Cōmendat Cicero Apuleio, proquæstori in Asia, libertum Egnatij, & eius negotia, quæ habebat in Asia, expositis causis commendationis.

ASCAN. LVcio &c.) Cōmendat Egnatium equitem R. dicens, Ego utor uel .i. etiam familiarissime uno .i. solo L. Egnatio, equite R. ego commendo tibi Anchialum, seruum eius, & negotia quæ habet in Asia, non minore studio, quàm si commendarem .s. tibi rem meam. Velim enim sup. ut existimes sic non modo quotidianam consuetudinem intercedere .i. communem esse & coniunctionem facere mihi cum eo, sed etiam officia magna & mutua nostra esse inter nos. Quamobrem ego peto etiam atque etiam, ut cures, ut is .s. Egnatius intelligat me scripsisse ad te satis diligenter. Nā ipse non dubitat de uoluntate .i. beneuolentia tua erga me. & ita si non senserit p̄sidium abs te, putarit a me nō satis diligenter petitū. Ego rogo te etiam atq; etiā sup. ut facias id.

CICERO S, D. APPVLEIO PROQVAES. 46

L. Nostius Zoilus est coheres meus, heres autem patroni sui. ea re utrunque scripsi, ut & mihi cum illo causam amicitiæ scires esse; & hominem probum existimares, qui patroni iudicio ornatus esset. eum tibi igitur sic cōmendo, ut unum ex nostra domo. ualde mihi gratum erit, si curaris, ut intelligat hanc commendationem sibi apud te magno adiumento fuisse. Vale.

HVBAR. L. Nostius) Institutus fuerat heres Cicero ex parte a quodā, q liberto suo etiam partem hereditatis reliquerat. Cicero hunc libertum, coheredem suum, Apuleio commendat. [Vtrunque) illum esse heredem meum & heredem patroni sui. [Ornatus) cum factus est heres,

ASCAN. LVcius &c.) Diligenter cōmendat coheredem suum, dicēs, L. Nostius Zoilus .s. cognomento, est coheres meus .i. mecum heres. heres autem patroni sui .s. L. Hostij. nam libertate donati patronorū accipiebant nomina. Ego scripsi utrunque .s. & coheredem mihi esse, & patroni sui, ea re .i. propterea. Vt & .i. pariter scires mihi causam amicitiæ cum illo esse, quia coheredes inter se amare debent. unde nobis magna necessitas amandi Christi indicta est: cuius, & per quem coheredes Dei patris facti sumus. & .i. pariter existimares .i. iudicares supp. eum hominem probum, qui ornatus esset iudicio patroni, ut ab eo heres sic scriptus. Igitur ego commendo tibi eum sic, ut .i. tanquam,

unům ex nostra domo. Erit mihi ualde gratum, si curaris, pro curauerit, ut intelligat hanc commendationem fuisse sibi magno adiumento apud te.

CICERO S. D. SILIO. 47

QVid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligis? sed tamen, ut scires eum non a me diligi solum, uerum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Omnium ruorum officiorum, quæ & multa, & magna sunt, mihi gratissimum fuerit, si ita tractaris Egnatium, ut sentiat & se a me, & me a te amari. hoc te uehementer etiam atque etiam rogo. Illa nostra scilicet ceciderunt. utamur igitur uulgari consolatione. quid, si hoc melius? sed hæc coram. Tu fac, quod facis, ut me ames, teq; amari a me scias. Vale.

HVBER. QVid ego) Cicero dum dissimulat se commendare Egnatium Silio, multo magis commendat. hanc autem commendationem, iam oppressa repub. factam ostendit. [Verum etiam amari) hic sicut & alio loco ostendit maiorem esse uim amandi quàm diligendi. [Illa nostra) .s. iocosa, & faceta, quibus uti solemus. [Ceciderunt) amissa sunt calamitate publica. [Vulgari) qua etiam uulgus utit. [Quid, si hoc melius) hoc dici solet, ubi nulla apparet ratio facti, sicut etiam illud, sic usum superis.

PHIL. QVid ego tibi) Commendat Egnatium quodammodo dissimulanter non eodem ordine, quo ceteros. Addidit in calce quædam de se ipso. [Quid ego tibi) simile propemodum & illud Mart. Peccat, Qui commendandum se putat esse suis. [Nõ diligi solum, uerum etiam amari) ut ad M. Brut. Clodius trib. pl. designatus ualde me diligit. uel ut ἐμφατικώτερον .q.d. pluaquam dici possit, ualde me amat. [Illa nostra) puta iocosa & familiaria [Etiam atque & rogo) quod Brutus dicit, rogo, & quidem ualde rogo, eodem dicendi genere utitur in ualeo, ut etiam atq; etiam uale. [Ceciderunt) calamitate tpum amisimus. [Quid, si hoc melius) qñ nullam afferre possumus facti rõnem, hmõi utimur oratione. Quale est etiam illud apud Virg. Postquam res Asiæ, Priamique euertere gentem Immeritam uisum superis.

ASCEN. QVid &c.) Eundem quodãmodo dissimulanter commendat, dicens, Quid.i.ad qd ego cõmendem tibi eum, quẽ tu diligis.q.d. frustra. Sed tamen, ut scires eum, (loquitur de Egnatio) nõ solum diligi, uerum & amari, quod plus est, a me, ego scribo tibi hæc ob eam rem. Gratissimum oium officiorũ tuorũ, quę sunt & multa & magna, fuerit mihi, si tractaris, pro tractaueris Egnatium ita, ut sentiat & se amari a me, & me amari a te. Ego rogo te hoc uehementer etiam atque etiam. Scilicet.i. scire licet cur sic præter. Illa nostra, quibus in foro nuper præstabamus, ceciderunt. Vtamur igitur consolatione uulgari, ut.s. uelimus id, quod possumus. Quid sup. dicas, si hoc melius? uoluit aliquid dicere, sed reticuit subdens. Sed hęc supp. dicam coram. Tu fac, quod facis, ut ames me, & scias te amari a me.

ARG. *Omnes Cyprios, maximeq; Paphios commendat.*

Cicero s. d. C. Sextilio Rufo quæs. 48

OMnes tibi commendo Cyprios, sed magis Paphios: quibus tu quæcunque commodaris, erunt mihi gratissima. eoq; facio libentius, ut eos tibi commendem, quod & tuæ laudi, cuius ego fautor sum, conducere arbitror, cum *primus in eã insulam quæstor ueneris; ea te instituere, quæ sequantur alij. quæ, ut spero, facilius consequere, si & P. Lentuli, necessarij tui, legem, & ea, quæ a me constituta sunt, sequi uolueris. quam rem tibi confido magnæ laudi fore. Vale.

nam antea regnũ fuerat, nõ prouincia popu li R. de lege Clodia, qua Cypr' insula publicata est, sæpe Cicero in orationibus meminit. & ferme omnes historici.

HVBER. OMnes) Sextilio Rufo, quæstori in Cypro, cõmendat Cicero generaliter omnes Cyprios, sed separatim Paphios. quod ei honori cessurum dicit, si instituerit quę alii imitentur. in quo hortatur eum, ut sequatur legem P. Lentuli proconf. ipsius Cypri, ut dixit in primo lib. ad P. Lentulum: Qui Cyprum Ciliciamq; teneas &c. [Paphios) ciues Paphi. est enim Paphos ciuitas Cypri, in qua maxime colitur Venus, unde & Paphia dicitur. Horat. O Venus regina Gnidi Paphique. Est autem, auctore Ptolemæo, & noua, & uetus Paphos.

ASCEN. OMnes &c.) Commendat quæstori omnes Cyprios, dicẽs, Ego commendo tibi omnes Cyprios, sed magis sup. quàm ceteros Paphios.i. Paphi ciues: quibus quęcunque tu commodaris.i. impartiueris, erunt mihi gratissima. & facio eo.i. propterea libentius, ut cõmendem tibi eos. hoc est ideo eos tibi libẽtius commendo, quod arbitror, &.i. etiam, conducere.i. prodesse tuæ laudi, cuius ego sum fautor. Ergo fautor etiam genitiuum regit. cum primum ueneris in eam insulam, hoc est in Cyprum q̃stor, .i. tanq̃ q̃stor, te instituere.i. ut dicuot a principio ordinare ea, q̃ alij sequant.i. seq debeant. Quę, ut spero, tu consequere.i. obtinebis penult. longa, facilius, si uolueris sequi legem P. Lentuli necessarii tui, (ad quem agentem in Cilicia, cui Cyprus annexa est, suot epistolę 1. lib.) & ea quæ constituta sunt a me. nã & ipse in Cilicia imperator fuerat. Quã rem.i. ea sequi, ego confido fore tibi magnæ laudi, cũ etiam Lentulo & Ciceroni laudi fuerit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Quintum Pompeium diligentissime familiaritatis nomine commendat.

CICERO S. D. CVRIO PROCOS. 49

QPompeius Sex. F. multis, & ueteribus causis necessitudinis mihi coniunctus est. is cum antea meis commendationibus & rem, & gratiam, & auctoritatem suam tueri consueuerit, nunc profecto, te prouinciam obtinente, meis literis assequi debet, ut nemini se intelligat commendatiorem unquam fuisse. quamobrem a te maiorem in modum peto, ut, cum omnes meos æque ac tuos obseruare pro nostra necessitudine debeas, hunc in primis ita in tuam fidem recipias, ut ipse intelligat, nullam rem sibi maiori usui, aut ornamento, quàm meam commendationem, esse potuisse. Vale.

HVBER. POmpeius) Curio Gręciæ prę sidenti, ut lib. 7. uidimus, cõmendat Cicero Q. Põp. ea diligentia, qua alios sibi amicissimos commendari solitos uidimus. [Prouinciam) Græciam.

ASCEN. QVintus &c.) Cõmendat Q. Pompeium, Sexti filium, dicens, Q. Põpeius filius Sexti.i. Pompeij coniunctus est mihi multis & ueteribus causis necessitudinis.i. amicitiæ necessario conseruandæ. Iam sexcenties fere exposita sunt uocabula: sed quia forte in unum epistolium incider qui alias non legerit; cogor rẽ unam sæpius exponere. is cum consuerit.i. cõsueuerit, (dicitur.n. utrunque, & sueui, & suetus sum) tueri.i. protegere, & rem.i. diuitias & gratiã & auctoritatem, cõmendationibus meis, debet nunc, pfecto te obtinente prouinciam.i. dum tu obtines prouinciãm, assequi.i. nancisci, literis meis.i. per literas meas, ut intelligat se nemini fuisse unq̃ commendatiorẽ.i. magis cõmendatũ q̃ sibi. uidetur hoc loco passiue capi & rpia pteriti rõnẽ seruare, ita ut participia intedũ cõparatiua putes. Quãobrẽ ego peto a te in modum maiorẽ, ut cũ debeas obseruare.i. colere, &, ut dñe, supportare, oẽs meos.s. familiares & amicos, æque.i. æqualiter ac.i. sicut tuos, pro nostra necessitudine.i. pp necessitudinẽ, hoc est necessariam coniunctionẽ & amicitiã nostram, recipias hunc.s. Q. Põpeium, in primis.i. inter primos, aut præcipue in fidem.i. fidelem protectionẽ & confirmationem tuam, ita ut ipse intelligat nullã rẽ potuisse esse sibi maiori usui.i. utilitati, aut ornamẽto.i. decori quantum ad bonum honestum, q̃ cõmendationem meã.

ARG. *Petit, ut Manium Curium ab omni incommodo, detrimento, molestia integrum conseruet. uide epist. 17. huius libri.*

CICERO S.D. ARISTO PROCOS. 50

SVmpsi hoc mihi pro tua in me obseruantia, quã penitus perspexi, q̃diu Brundisij fuimus, ut ad

 te fa-

te familiariter, & quasi pro meo iure scriberem, si qua res esset, de qua ualde laborarem. Man. *Curius, qui Patris negotiatur, ita mihi familiaris est, ut nihil possit esse coniunctius. multa illius in me officia, multa in illum mea; quodque maximum est, summus inter nos amor, & mutuus. quæ cum ita sint: si ullam in amicitia mea spem habes; si ea, quæ in me officia, & studia Brundisij contulisti, uis mihi etiam gratiora efficere; quanquam sunt gratissima; si me a tuis omnibus amari uides; hoc mihi da, atque largire, ut Man. Curium sartum & tectum, ut aiunt, ab omnique incommodo, detrimento, molestia sincerum, integrumque conserues. & ipse spondeo, & omnes hoc tibi tui pro me recipient, ex mea amicitia, & ex tuo in me officio maximum te fructum, summamque uoluptatem esse capturum. Vale.

ep.19.l.7.

HVBAR. SVmpsi) Non indiget argumento & hæc epistola, quæ textu ipso satis patet, sicut & sequens; de quibus nihil aliud est declarandum.

ASCAN. SVmpsi &c.) Commendat M. Curium, Patris negotiantem, apprime diligenter, aut Aristo proconsuli, aut Cœlio, ut quidam textus habent. Ordo est. Ego sumpsi.i.assumpsi & quasi arrogaui hoc mihi ꝑ obseruantia tua, in.i.erga me, hoc est propter eam, in dictis & factis tuis ne me lędas, custodiam, ex ueneratione quadam ꝓcedenté, quam ꝑspexi.i.pcepi penitus, quádiu fuimus Brundusij, sumpsi, inq̃, ut scriberem ad te familiariter & quasi pro iure meo, si qua.i.aliqua res est, de qua laborarem ualde.i.ꝑ qua uellé multos subire labores, aut multũ timeré. M. Curius, q negotiatur.i.mercimonia agit Patris, in ea urbe Achaiæ, est mihi familiaris ita ut nihil possit esse coniunctius. Multa sup. sunt officia.i.ex debito benefacta, illius in me, & multa quoque sunt sup. officia mea in illũ; & qd' maximũ est.s.uinculũ coniunctionis, summus & mutuus amor est inter nos. Quæ cum sint ita: si habes ullã spé in amicitia mea, si uis efficere ea officia & studia q̃ contulisti Brundusij in me, ẽe gratiora mihi. l.q̃ nunc sint, q̃q̃ sunt gratissima; si uides me amari a tuis omnibus; da atque largire mihi hoc, ut conserues M. Curium, sartum & tectum, ut aiunt .i.ut in uetere prouerbio, ea uillarũ locatione sumpto, quas sic locare solemus, ut conductor eas sartas.i.omnibus partibus suis cõseruatas, & clausas, ac tectas a seuitia cœli conseruet: alioq locatori id prestandũ esset. exponit aũt Cic. subdens, ut sup. cõserues eum sincerum & integrum ab omni incommodo, detrimento & molestia. Et ipse.i.egomet spondeo, & omnes tui recipient.i.ꝓmittent hoc tibi pro me, te esse capturum ex mea amicitia, & ex officio tuo in me maximum fructum & summam uoluptatem.

PAVL. MAN. MVlta in illũ mea; quodq; maximũ est) Hãc lectioné puriorẽ, & elegãtioré existimamus, q̃ q̃ antea in oibus impressis habebatur. eam accepimus ex libro uetere Vincentii Riccii.

CICERO S. D. P. CAESIO. 51

P. Messienum, equitem Romanum, omnibus rebus ornatum, meumque perfamiliarem, tibi commendo ea commendatione, quæ potest esse diligentissima. peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut eum in tuam fidem recipias, eiusq; rem, famamq; tueare. uirum bonum, tuaq; amicitia dignum tibi adiunxeris; mihique gratissimum feceris. Vale.

ASCAN. PVblium commendat, dicens, Ego commendo tibi P. Messienum, equitem R. ornatum omnibus rebus & perfamiliarem.i.ualde familiarem meum, ea commendatione, quę potest esse diligentissima. Peto a te & pro nostra, & pro paterna amicitia, ut recipias eum in fidem.i.fidelem protectionem tuam, & ut tueare.i.protegas rem & famam eius. Tu adiunxeris tibi uirum bonum & dignũ amicitia tua, & feceris mihi gratissimum.

CICERO S. D. REGI. 52

A. Licinius Aristoteles, Melitensis, antiquissimus est hospes meus, & præterea coniunctus magno usu familiaritatis. hæc cum ita sint, non dubito, quin tibi satis commendatus sit. etenim ex multis cognosco, meam commendationem plurimum apud te ualere. hunc ego a Cæsare liberaui. frequens enim fuerat *nobiscum: atque etiam diutius in causa est, quàm nos, commoratus. quo melius te de eo existimaturum arbitror. fac igitur, mi Rex, ut intelligat has sibi literas plurimum profuisse. Vale.

in partibus Pōpeian.

HVBAR. A. Licinius) Licinium Melitensem, Pompeianorum partium studiosissimum, Regi commendat. (Melitensis) ex Melita insula Siciliæ, quæ auctore Pomp. Africam uersus est. & Str. dicit eam imminere Pachyno, de qua catelli portantur, quos Melitæos uocant. de hac Ouid. lib. 3. Fast. Fertilis est Melite, sterili uicina Cosyræ, Insula, quã Libyci uerberat unda freti. (Nobiscum) contra Cæs. (In causa) bellorum ciuilium.

ASCAN. AVlus &c.) Cõmendat Regi A. Licinium Melitẽsem hospitẽ suum, qui Pompeianarum partium studiosus fuerat, sed reconciliatus Cæsari. uerum quia eo nomine eum commendat ꝙ Põpeianus esset, ne literæ forte deprehẽsæ officiant ei, ad quem scribit, credo non nominatum a Cic. sed nomine, Regis, tantum significatũ. Reges.n. diuites omnes & præcipue principes olim uocabant ueteres. Melite insula est Siciliæ auct. Pomp. Africam uersus. Et Str. dicit eam imminere Pachyno, unde catelli Melitei asportabantur: de qua Ouid. Fast. lib. 3. Fertilis est Melite, sterili uicina Cosyræ, Insula, quã Libyci uerberat unda freti. Ordo est. A. Licinius Aristoteles cognomento, Melitensis patria, est hospes meus antiquissimus, & præterea.i.præter eam cõiunctionem, cõiunctus.s.mihi magno usu familiaritatis.i.magna consuetudine. Cum hæc sint ita, non dubito quin satis commendatus sit tibi. Etenim ego cognosco ex multis, cõmendationem meam ualere plurimum apud te. Ego liberaui hunc a Cæsare.i.a persecutione Cæs. hoc est reconciliaui eum. Fuerat.n. nobiscũ .i.in partibus Pompeianis frequens.i.negotiosus & diligens: atque cõmoratus est in causa.i.ut diu, in querela Pompeiana, diutius.l.quam nos, quia etiam post mortem Pompeii. quod.i.propter quod ego arbitror, sup. te existimaturum de eo melius. Igitur o mi rex fac, ut intelligat has literas profuisse sibi plurimũ.

PAVL. MAN. CIcero Regi.) opinor hunc Regem aliquem fuisse gentis Martiæ, cuius cognomen fuit Rex: itaque etiam Clodii sororis uir, Q. Martius Rex appellatus est, auctore Plutarcho in Cæsaris uita. ad Atticum etiam, lib. 1. epist. 14. cum dicit, Ille autem Regis hereditatem spe deuorarat, eum, quem diximus, Q. Martium Regem intelligit.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Commendat Genucilium, hominem quauis commendatione dignissimum.

CICERO S. D. Q. *THERMO PROPRAET. 53

L. Genucilio Curuo iampridem familiarissime utor, optimo uiro, & homine gratissimo, eum tibi penitus cōmendo, atq; trado: primũ ut omnibus in rebus ei te commodes, quoad fides tua, dignitasq; patietur: patietur autem in omnib' : nihil enim abs te unquam, quod sit alienum tuis, aut etiam suis moribus, postulabit. præcipue autem tibi cōmendo negotia eius, quæ sunt in Hellespōto: primum, ut obtineat id iuris in agris, quod ei Pariana ciuitas decreuit, & dedit, & quod semper obtinuit sine ulla controuersia: deinde, si quid habebit cum aliquo Hellespontio controuersiæ, ut in illam *διοίκησιν* reiicias. Sed non mihi uideor, cum tibi to tum hominem diligentissime commendarim, singulas ad te eius causas perscribere debere. Summa illa sit, quidquid officij, beneficij, honoris in

qui Ioniæ præerat. Eius meminit ep. 11. l. 2. & Attic. lib. 5. ep. 13. in Asiaticis bene epist.

Genucilium

Genucilium contuleris, id te existimabo in me ipsum, atque in rem meam contulisse. Vale.

HVBAR. L. Genucilio) Thermu proprætori in Syria commendat Genucilium, quē dicit nihil esse petiturū, nisi q̄d & se, & Thermo dignū sit. [Nihil abs te) sic Hor. in epist. Vtere Pōpeio Grosphu; &, si q̄d petet, ultro Defer: nil Grosphus nisi uerū orabit & æquum. [διοίκησις) diœcesim.i. iurisdictioné. [Hellespōto) Hellespōtus in Phrygia est, ab Helle, sorore Phryxi, dictus. Phrygia aūt regio dicta est Asiæ maioris: quę Phrygia etiam Troas dicitur.

ASCAN. L. Vcio &c.) Thermo proprętori in Syria commendat Genucilium: quē dicit nihil petiturū nisi quod se & Thermo dignum sit. quo nomine Horatius & Grosphū cōmēdat in epistola dicēs: Vtere Pōpeio Grospho, & si q̄d petet, ultro Defer: nil Grosphus nisi uerū orabit & ęquū. Ordo est. Ego utor iāpridē.i. a pluscule tpe familiarissime L. Genucilio Curuo, uiro optimo & hoīe gratissimo. ego cōmēdo tibi eū penitus, atq; trado.s. fidei tuo, primū ut cōmodes.i. cōmode exhibeas te ei in quibuscunq; rebus, quoad.i. quatenus, fides tua.s. in seruāda æquitate, q̄a fides fundamētum est iustitiæ, ut dicit 1. off. & dignitas tua patietur, patietur aūt in omnibus.s. quæ petet. ipse.n. nihil postulabit unquā abs te, quod sit alienum tuis, aut etiā suis moribus.i. quod nō sit honestū & æquū. Ego aūt cōmendo tibi præcipue negotia eius, q̄ sunt in Hellesponto, insula Phrygiæ, ab Helle, sorore Phryxi, illic in Ponto submersa, denoīata: primum, ut obtineat in agris.s. Hellespōtiacis, id iuris q̄d ciuitas Pariana, quæ illic est, decreuit, & dedit ei, & q̄d obtinuit semp sine ulla controuersia.i. contradictione: deinde si habebit aliq̄d cōtrouersiæ.i. litis & disceptationis cū aliquo Hellespontio.i. in insula Hellespōti, ut reiicias in illā diœcesim i. i illā iurisdictionē, hoc est ad forū illius iurisd. ubi antiquū ius obtinet. Neq; erret, dī diœcesis 11. & 111. lōgis, nō diocesis. nā græce scribit διοίκησις. Sed cū ego cōmēdarim tibi diligētissime totum hoiem.i. oia negotia eius, nō uideor mibi debere pscribere ad te singulas causas eius. Illa sit summa.i. gñalis clausula. q̄dq̄d officij quasi debiti, beneficij, bñfacti liberaliter īpēsi, sup. ei, honoris, cōtuleris in Genucilū.i. impenderis Genucilio, ego existimabo te contulisse id in me ipsum atque in rē meā.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Gratias agit Thermo, quòd Marcilium iuuerit: deinde socrum eiusdem Thermo commendat.

CICERO S. D. THERMO PROPRAET. 54

CVm mihi multa grata sunt, quæ tu, adductus mea commendatione, fecisti; tum in primis, q̄ M. Marcilium, amici, atq; interpretis mei filiū, liberalissime tractauisti. uenit enim *Laodiceam, & tibi apud me, mihiq́; propter te gratias maximas egit. Quare, quod reliquum est, a te peto, quando apud gratos homines beneficium ponis, ut eo libentius his cōmodes; operamq́; des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. ego cum antea studiose cōmendabam Marciliū, tum multo nunc studiosius, q̄ in longa *apparitione singularem, & prope incredibilem patris Marcilij fidem, abstinentiam, modestiamq́; cognoui. Vale.

quæ erat in imperio Ciceronis. ep. 5. lib. 3.

interpretes agitur præstabant in prouincia proconsulibus.

HVBAR. CVm multa) Primum ostendit Cicero sibi gratū esse quod fecerit Thermus pro M. Marcilio. Deinde eum rogat, ut det operā, ne socrus Marcilii rea fiat. [Rea ne fiat) ne in iudiciū deducat. Reus.n. dicit quicunq; in lite deducit, & si nihil admiserit.

ASCAN. CVm mihi &c.) Primum ostendit sibi gratum esse q̄d fecerat Thermus pro M. Marcilio: deinde rogat, ut det operā, ne socrus Marcii rea fiat. Ordo est. Cū multa sint grata mihi q̄ tu fecisti adductus cōmendatione mea.i. per me facta; tū in primis sup. gratum est, non, sit. unde s̄m Vallam, qui uult, cum & tum, indicatiuum postulare, legendum esset, cum mihi multa grata sunt &c. q̄ tractauisti liberalissime M. Marcilium filiū amici mei, atque interpretis, forte lingua Cilicum, ut intercessores, quia p interpretem res agere magni uiri solent. sed cum constet deprecatoris illic egisse Cic. dicam linguę alienæ expositorem fuisse, & per regulam Seruianam eo nomine quo filium uocatum. Enim q. a M. Marcilium uenit Laodiceā, quæ urbs est in pūincia Ciliciæ, & egit mihi maximas gratias pp te.i. ob beneficium tuū. quare ego peto a te q̄d, reliquum est.i. quod restat adhuc, qū.s. q̄nquidem aut q̄n tu ponis.i. collocas beneficium apud homines gratos, ut commodes.i. prosis & cōmodum facias iis, eo.i. tanto libentius, & sup. des operam quoad fides.s. tua patietur. Fidē, ut diai, hic eam intelligit, quę est fundamentum iustitiæ, qua ea, q̄ decenter promisimus, fideliter seruamus: unde ad fidē iudicū ptinet nemini iniuriam facere, dum alicui cōmodum facit. ut socrus.i. mater uxoris adolescentis.s. Marcilii, ne.i. non fiat rea.i. nō uocetur in iudicium. nā reus dicitur quicūq; cogitur causam dicere & se defendere, & si culpa uacet, nō aūt esset iudicis eā, q̄ sons esset, facere ut insons sit, licet ignoscere possit. ego cū cōmēdabā (ergo prius legā, cū multa sūt) antea M. studiose, tū sup. cōmēdo eū nūc multo studiosius, q̄ cognoui in lōga apparitione.i. obseq̄o quasi apparitoris, singularē, & ppe.i. quasi incredibilē fidem.i. fidelitatē, abstinentiā, modestiā Marcilii patris.s. senioris.

ARG. Cōmendat Anneium, legatum suum, in controuersia Sardiana.

CICERO S. D. THERMO PROPRAET. 55

ETsi mihi uideor intellexisse, cum tecum Ephesi de re M. Anneij, legati mei, locutus sum, te ipsius causa uehementer omnia uelle: tñ & M. Anneium tanti facio, ut mihi nihil putem prætermittendum, quod illius intersit; & me a te tanti fieri puto, ut non dubitem, quin ad tuam uoluntatem magnus cumulus accedat commendationis meæ. nam cum iamdiu diligerem M. Anneium; deq́; eo sic existimarem, ut res declarat, q̄ ultro ei detulerim legationem, cum multis petentibus denegassem: tū uero, postea q̄ mecum in *bello, atq; in re militari fuit, tantam in eo uirtutem, prudentiam, fidem, tantamq́; erga me beneuolentiam cognoui, ut hominem neminem pluris faciam. Eum cum Sardianis habere controuersiam scis. causam tibi exposuimus Ephesi: quam tu tamen coram facilius, meliusq́; cognosces. de reliquo mihi mehercule diu dubium fuit, quid ad te potissimum scriberem. ius.n. quēadmodum dicas, clarum, & magna cum tua laude notum est: nobis autem in hac causa nihil aliud opus est, nisi te ius instituto tuo dicere. sed tñ, cum me non fugiat, quanta sit in prætore auctoritas, præsertim ista integritate, grauitate, clementia, qua te esse inter omnes constat: peto abs te pro nostra cōiunctissima necessitudine, plurimisq́; officiis paribus, ac mutuis, ut uoluntate, auctoritate, studio tuo perficias, ut M. Anneius intelligat, te & sibi amicum esse, quod non dubitat; sæpe.n. mecum locutus est; & multo amiciorem his meis literis esse factum. in tuo toto imperio, atq; prouincia nihil est, quod mihi gratius facere possis. iam, apud ipsum, gratissimum hominem, atque optimum uirum, quàm bene positurus sis studium tuum, atque officium, dubitare te non existimo. Vale.

de quo l. 5. in epist. ad Catonem.

in prætore oportet esse integritatem, grauitatem, clementiam.

HVBAR. ETsi mihi) Cicero diligenter cōmendat Thermo M. Anneij, legati sui, negotia. De quo dicit se locutum esse cum eo Ephesi: quæ ciuitas est, ut supra diximus, Asiæ regionis in Icario pelago. [Sardianis) nō ea Sardinia, sed Sardis ciuitate. (Quēadmodū) qualiter, q̄ta moderatiōe. [Dicas ius) administres iustitiā.

ASCAN. ETsi mihi &c.) Diligentissime commendat Thermo M. Anneij legati sui negotia: de quo dicit se locutū esse cum Thermo, cum essent Ephesi. Ordo est. Etsi uideor mihi intellexisse, cū locutus sum tecū Ephesi, q̄ ciuitas est Asię, de re M. Anneij legati mei, te uelle uehementer oia causa ipsius: tñ ego facio.i. æstimo tanti M. Anneium, ut nihil putē prætermittendum mihi, q̄d interśit.i. in re & utilitate sit illius; & puto me fieri.i. æstima-

rj a te tanti, ut non dubite quin magnus cumulus commendationis meæ.i.q sit cõmendationis meæ (malim tñ legere cõmendatione mea.i.pp cõmendationem meam) accedat.i.addatur ad uoluntatem tuam. Nã cum diligerem diu.i.per multos dies, M. Anneiũ, & existimarem.i.iudicarem de eo sic ut res declarat, q detulerim .i.obtulerim ei ultro.i.non requisitus legationẽ.i.ut esset mihi legatus in Cilicia, cum denegassem, sup. eam multis iam petẽtib' .f.eam, tũ uero.i.præcipue postea q̃ fuit mecum in bello atque iure militari, cognoui in eo tantã uirtutem.i.fortitudinẽ, prudẽtiã, fidẽ, & tantam beneuolentiam erga me, ut neminem.i nullũ hominẽ faciam pluris.f.q̃ eum. Tu scis eum hre controuersiã cum Sardianis.f.ciuibus Sardiæ ciuitatis in ꝓuincia Cilicia. nos exposuimus tibi cãm Ephesi.i.cũ illic essemus: quam tñ tu cognosces facilius & melius coram.i.qñ ueneris in rẽ pñtem, aut litigatores audietis. mehercule dubiũ fuit diu, qd scriberem de reliquo .i.de eo, qđ restat, potissimum ad te. Enim q a ius sup. eius quẽad modũ dicis est clarũ.i.euidens, & notum est f.tibi, cũ magna laude tua, q iurisperitus euasit. Nihil aũt aliud opus est nobis in hac causa, nisi te dicere.i.ut dicas ius.i.iudices, instituto.i.more tuo. Sed tñ cũ non fugiat.i.lateat me, quãta auctoritas sit in prouĩ, psertim ista integritate.i.q ptor sit ꝰ huiusmodi integritate, grauitate, clemẽtia, quæ cõstat te esse inter oẽs, peto abs te ꝓ necessitudine nrã cõiunctissima.i.arctissima, & officiis plurimis, paribꝰ ac mutuis.f.iter nos, ut pficias uolũtate, auctoritate, studio tuo, ut M. Anneius itelligat te, & .i.simul, amicũ esse sibi, qđ nõ dubitat; locutꝰ est.n.sæpe mecũ.f.hoc asserẽdo, & esse factũ amiciorẽ multo.f.q̃ fueras, his lřis meis. nihil est qđ possis facere mihi gratius in toto imperio tuo atq; ꝓuincia.i.tantisper dũ eris in ꝓuincia imperator. Ego non existimo te dubitare iã.f.ubi cognosces, rẽ mihi tãtopere cordi esse, q̃ bene positurus.i.locaturus sis studiũ atq; officiũ tuũ apud hoiem gratissimum atque uirũ optimum. Cũ uir a uirtute dicatur, frequens illi epitheton est bonus aut optimus.

CICERO S.D. THERMO PROPRAET. 56

uide ep. 7. hi.

CLuuius Puteolanus ualde me obseruat, ualdeq; est mihi familiaris. is ita sibi persuadet, quod in tua prouincia negotij habet, nisi, te prouinciam obtinente, meis cõmendationibus confecerit, id se in perditis, & desperatis habiturum. nunc, quãdo mihi ab amico officiosissimo tantum oneris imponitur, ego quoque tibi imponam pro tuis in me summis officiis, ita tamen, ut tibi nolim molestus esse. Mylasij, & Alabandenses pecuniam Cluuio debent. dixerat mihi Euthydemus, cum Ephesi essem, se curaturum, ut ecdici Mylasij Romam mitterentur. id factum non est. legatos audio missos esse: sed malo ecdicos, ut aliquid confici possit. quare peto a te, ut eos, & Alabãdenses iubeas ecdicos Romam mittere. Præterea Philotes Alabandensis ὑποθήκας Cluuio dedit: hæ commissæ sunt. uelim cures, ut aut de hypothecis decedat, easq; procuratoribus Cluuij tradat; aut pecuniam soluat. Præterea Heracleotæ, & Bargyletæ, qui item debent, aut pecuniam soluant, aut fructibus suis satisfaciant. Caunij præterea debent; sed aiunt se depositam pecuniam habuisse. id uelim cognoscas: &, si intellexeris eos neque ex edicto, neq; ex decreto depositam habuisse, des operam, ut usuræ Cluuio, instituto tuo, cõseruentur. His de rebus eo magis laboro, q agitur tes Cn. Pompeij etiam, nostri necessarij, & q is magis etiam mihi laborare uidetur, q̃ ipse Cluuius: cui satisfactum esse a nobis, ualde uolo. His de rebus te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

HVBER. CLuuius) Negotium Cluuii Puteolani ita commendat Thermo, ut dicat ipsum Cluuium de eo desperare, nisi id confecerit Thermo prouincia obtinente. exponit Cic. quid sit in eo negotio, & quid agendum putet. [Puteolanus) ex Puteolis oppido Campaniæ. [Desperatis) sine spe. [Mylasij) Mylasa & Alabanda ciuitates sunt, auct. Ptol. Lydiæ Mæoniæ. [Ecdici) syndici, defensores. [ὑποθήκας) hypothecas quæ sunt obligationes bonoꝝ immobilium, sicut contra pignora bonorum mobilium. sunt aũt termini iuris. [Heracleotæ) ciues Heracleæ. Heraclea aũt, & Bargilia auctore Strab. ciuitates sunt Cariæ. [Caunij) qui incolunt Caunum, oppidum Cariæ, ualetudine habitantium infame, a Canno, fratre Biblidis, cognominatum. [Ex edicto) prætorio. [Decreto) senatus. [Vsuræ) utilitati. [Is) .i. Pompeius.

ASCEN. CLuuius &c.) Negotium Cluuij Puteolani commendat Thermo, ut dicat ipsum Cluuium de eo desperare, nisi id confecerit, Thermo prouinciam obtinente. Exponit autem quid sit in eo negotio, & quid agendum putet, ut luce clarius patebit legentibus hoc ordine. Cluuius Puteolanus.f.patria, a Puteolis urbe Campaniæ, obseruat me ualde, & est ualde familiaris mihi. Is persuadet sibi.i.firmiter credit, se habiturum in pditis & desperatis id negotij, quod habet in ꝓuincia tua, nisi confecerit.i. absoluerit comendationibus meis.i.ob cõmendationes meas, te obtinente prouinciam.i.tantisper dum obtinebis ꝓuinciã. Nunc quando.i.quandoquidem tantum oneris imponit mihi ab amico officiosissimo.i.plenissimo officii in me, ego quoque imponam tibi.f.tantum oneris pro summis officiis tuis in me, tñ ita sup. imponam, ut nolim esse molestus tibi. Mylasii & Alabandenses.i. ciues in Mylasa & Alabanda, ciuitatibus Lydiæ Mæoniæ, debent pecuniam Cluuio. Euthydemus dixerat mihi, cum essem Ephesi, se curaturum, ut ecdici.i.syndici, defensores, Mylasii mitterentur Romã. id non est factũ. ego audio legatos.i.oratores missos esse: sed malo ecdicos sup. mitti, ut aliquid possit confici.i.transigi & cõponi. Quare ego peto a te, ut iubeas eos.f.Mylasios, & Alabandenses mittere Romam ecdicos.i.syndicos suos. Præterea Philotes Alabãdensis dedit Cluuio, ὑποθήκας.i.obligationes bonorum immobilium. hæ.f.hypothecæ sunt commissæ.i.finitæ. uelim sup. ut cures, ut Philotes aut decedat de hypothecis.i.obligationibus rerum immobilium, ut dixi, & tradat eas procuratoribus Cluuii, ne.f.amplius petantur, aut persoluat pecuniam .f.pro nouis hypothecis, aut pro termini productione. Præterea Heracleotæ & Bargyletæ, ciuitatum Cariæ, qui item.i.simul, debent.f.Cluuio, aut soluant pecuniam, aut satisfaciant suis fructibus.f.interesse aut usuram. Præterea Caunii, a Cauno oppido Cariæ, debent.f.pecuniam, &, ut uidet, insuper, usuram; sed aiunt se habuisse pecuniam depositam, ut nihil debeant de usura. Id cognoscas, uelim: &, si intellexeris eos neq; ex edicto, neq; ex decreto habuisse depositam, des operam, ut usuræ conseruentur Cluuio instituto.i.ex more aut constituto tuo. Ego laboro de his rebus eo magis q res.i.negotiũ aut utilitas etiam Cn. Pompeij nostri necessarii agitur. & q is.f.Pompeius uidetur mihi laborare etiam magis q̃ ipse Cluuius: cui.f.Pomp. ego uolo.i.cupio ualde satisfactum a nobis. rogo te uehementer etiam atq; etiam de his rebus.i.ob has res, aut ut has res cures.

PAVL. MAN. HÆc commissæ sunt) Cum prætermisset præscriptum solutioni tempus, hypothecæ, id est bona creditori assignata, ut ei & de re, & de tempore, caueretur, committebantur, id est in creditoris iura, potestatemque transibant. sed Philotes, quas Cluuio dederat hypothecas, iniuste, non iam suas, retinebat.

Arg. Petit a Thermo, ut Annium, legatum suum, remittat: eumq; in negotio suo commendat.

CICERO S.D. THERMO PROPRAET. 57

QVo magis quotidie ex literis, nuntiisque, bellum magnum esse in Syria, cognosco, eo uehementius a te pro nostra necessitudine contendo, ut mihi M. Anneium legatum primo quoq; tempore remittas. nam eius opera, consilio, scientia rei militaris uel maxime intelligo me, & remp. adiuuari posse. q nisi tanta res eius ageretur: nec ipse adduci potuisset, ut a me discederet; neq; ego, ut eum a me dimitterem. ego in Ciliciam proficisci cogito circiter kal. Maias. ante eam diem Anneius ad me redeat, oportet. Illud, quod tecum & coram, & per literas diligentissime egi, id & nunc etiam atq; etiã rogo, curæ tibi sit, ut suum negotium, quod habet cum populo Sardiano, pro causæ ueritate, & pro suã dignitate

dignitate conficiat. intellexi ex tua oratione, cum tecum Ephesi locutus sum, te ipsius Anneij causa omnia uelle: sed tñ sic uelim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, q̃ si intellexero, p te illũ ipsum negotium ex sententia confecisse. idq; quãprimum ut efficias, te etiam atq; etiam rogo. Vale.

RVBER. QVo magis) Primum rogat Cicero Thermum, ut ad se remittat M. Anneium legatum priusquam proficiscatur in Ciliciam, quod citu futurum dicit. Deinde ei commendat eiusdem Anneij negotium, quod habebat cum Sardianis. quod supra alia epistola commendauerat. Erat autem Cicero eo tempore proconsul Ciliciæ. (Adduci) persuaderi.

ASCEN. QVo magis &c.) Primum rogat Cicero Thermũ, ut ad se remittat M. Anneium legatum priusquam Cic. proficiscatur in Ciliciam. Deinde commendat eius negotium. Ordo autem est. Quo.i.quanto magis ego cognosco quotidie ex literis & nuntiis bellum magnum esse in Syria, eo.i.tanto uehemẽtius contendo.i.instanter peto, a te pro necessitudine nostra, ut remittas mihi primo quoq; tempore.i.ut primum possis M. Anneium legatum.i.qui sit mihi legatus. Nam ego intelligo me & remp. posse adiuuari, uel.i.etiã maxime opera, consilio, sciẽtia rei militaris eius.s. Anneij. qđ.i.p p qđ, nisi tanta res eius ageret.s.in prouincia tua, nec ipse potuisset adduci.i.persuaderi ut discederet a me, neq; ego sup. potuissem adduci ut dimitterem eum a me. ego cogito proficisci in Ciliciam circiter cal. Maij. oportet sup. ut Anneius redeat ad me ante eã diem. Illud, qđ egi tecũ & corã.i.in pñtia per uerba, & sup. absens p literas, rogo id & nunc ẽt utque ẽt sit tibi curæ, ut conficiat.i.transigat & absoluat negotiũ suũ, qđ habet cum populo Sardiano, conficiat, inq̃, p ueritate.i. æquitate causæ, & p dignitate sua. Ego intellexi ex oratione tua cum locutus sum tecũ Ephesi, te uelle omnia causa ipsius M. Anneij: sed tñ uelim sup. ut existimes sic, te nihil posse facere mihi gratius, q̃ si intellexero illum confecisse.s.fuisse negotium ex sententia.i.uoluntate sua, per te.i.te auxiliante. idq;.i.& id tuq; sup. te, etiam atque etiam, ut efficias id q̃primum.i.ualde cito.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Lucij Custidij causam Rufo commendat.

Cicero S. D. C. Titio L. F. Rufo præt. urb. 58

in mea tribu suffragium fert.

L. Custidius est tribulis, & municeps, & familiaris meus. is causam habet, quam causam ad te deferet. cõmendo tibi hominem, sicuti tua fides, & meus pudor postulat; tantum, ut faciles ad te aditus habeat; quæ æqua postulabit, ut iubẽte te impetret, sentiatq; meã sibi amicitiam, etiam cum longissime absim, prodesse in primis apud te. Vale.

MVRAN. L. Custidius) Cõmendatitia est hęc epist. & quæ argumento non indiget. (Municeps) ex municipio.i.ex oppido meo. (Habeat aditus faciles ad te).i.liceat ei ad te uenire nullo impediente, cum uoluerit.

ASCEN. LVcius &c.) Commendat L. Custidium, dicens, L. Custidius est tribulis meus.i.mecum de eadem tribu, & municeps .i.de eodem municipio.s. Arpinu, & familiaris meus. Is habet causam.i.litem, quam causam.i.cuius defensionem defert ad te. Ego commendo tibi hoiem, sicut fides tua, & pudor meus postulat.i.usq; ad aras aut deos. tñ.i.duntaxat, aut tñ.i.nimiũ ut habeat faciles aditus ad te, & ut impetret, iubẽte te sup. ea æqua.i.iusta q̃ postulabit, & sentiat amicitiam meã pdesse sibi in primis.i.præcipue apud te, etiam cum absim longissime, utpote in Cilicia.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

M. Fabij curam suscipit hac epistola.

Cicero S. D. C. Curtio Pæduceano præt. 59

M. Fabium unice diligo: summaq; mihi cũ eo consuetudo, & familiaritas est peruetus. in eius controuersiis quid decernas, a te non peto, (seruabis, ut tua fides, & dignitas postulat, edictum, & institutum tuum) sed ut quãfacillimos ad te aditus habeat; quæ erunt æqua, lubente te impetret: ut meam amicitiam sibi, etiam cum procul absim, prodesse sentiat, præsertim apud te. hoc uehementer etiam atque etiam te rogo. Vale.

RVBER. M. Fabium) Iisdem fere uerbis cõmẽdat Cicero Fabiũ Curtio, quibus supra commendauit Custidium T. Rufo.

ASCEN. MArcum &c.) Commendat M. Fabium. Ego diligo unice.i.singulariter M. Fabium, & summa consuetudo & familiaritas peruetus.i.ualde uetus est mihi cum eo. Ego non peto a te quid decernas.i.iudices in controuersiis.i.litibus eius, (tu seruabis edictum & institutum.i.mandatum tuũ, ut dignitas tua & fides postulat) sed ut habeas aditus ad te quamfacillimos; impetret te iubente.i.iussu tuo ea, quæ erunt æqua, ut sentiat amicitiam meam prodesse sibi, etiam cum absim procul.s.Roma, quia in prouincia, pręsertim.i.pręcipue apud te. Ego rogo te hoc uehementer etiam atque etiam.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

L. Liuineium & illius, & patroni causa officiose commendat.

CICERO S.D. C. MVNATIO C.F. 60

Liuineius ...tis cognomẽ Reguli fuit; quod argētei nūmi ...

L. Liuineius Trypho est omnino L. Reguli, familiarissimi mei, libertus; cuius calamitas etiam officiosiorem me facit in illum: nam beneuolentior, q̃ semper fui, esse non possum: sed ego libertum eius per se ipsum diligo. summa enim eius erga me officia extiterunt iis nostris temporibus, quibus facillime bonam beneuolentiam hominum, & fidem perspicere potui. eum tibi ita cõmendo, ut homines grati, & memores bene meritos de se cõmendare debent. pergratum mihi feceris, si ille intellexerit, se, q pro salute mea multa pericula adierit, sæpe hieme summa nauigarit, pro tua erga me beneuolentia gratum etiam tibi fecisse. Vale.

MVRET. L. Liuineius) M. Reguli familiarissimi sui, libertum Tryphonem Cicero cõmendat diligentissime propter eius in se beneficia. (Officiosiorem) propensiorem ad benefaciendum, quia calamitosis magis debemus, q̃ iis, qui fortuna pspera utuntur. (Per se) causa sua, præter respectum patroni. (Bonã).i.magnã, ut Horat: At bona pars populi decepta cupidine falso, Nil satis est inq. Et Pers. At bona pars pcerũ tacita libabit acerra. Hic.n. aliter intelligi nõ potest, siq dẽ nulla beneuolẽtia põt esse nisi bona. (Perspicere) cognoscere. nã, ut supra alio loco dixi, sicut aurũ igni, ita fides & beneuolẽtia hoium rebus aduersis pspicitur. (Sũma hieme) in maxima maris perturbatione. (Gratũ tibi) nam si me amas, qđ in me collatum sit, debet tibi quoque gratum esse.

ASCEN. L. Liuineius Trypho est libertus L. Reguli familiarissimi mei, cuius.s. Reguli calamitas.i.aduersitas miseranda facit me ẽt officiosiorẽ in illũ: nam non possum esse beneuolẽtior.s.in illũ, q̃ fui semp: sed ego diligo libertũ eius p seipm.i.sine respectu patroni. Sũma.n.officia eius extiterũt erga me his tpib' nostris.s.tã periculosis & malis, qbus potui pspicere facillime beneuolẽtiam & fidẽ holom, q̃ in aduersis pspici solẽt. Ego cõmendo tibi eũ ita ut holes grati & memores.s.beneficij accepti, debẽt cõmendare bñ meritos de se. Si forte alibi nõ dixi, norit puer nõ recõmẽdo, sed cõmendo in usu esse. Tu feceris mihi pgratũ si ille intellexerit se, q adierit multa pericula pro salute mea, & sup. q nauigauit sæpe summa.i.asperrima hieme.i.tempestate pluuiosa & frigida, fecisse gratum etiam tibi pro summa beneuolentia tua erga me.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a pretore, ut Nicæensis Pinnij filio pecuniam, quam debent, soluant, &, ut hoc procurit, rogat.

CICERO S.D. P. SILIO PROPRAET. 61

pero esse quem commodas Cælio lib. u.

T. Pinnio familiarissime me usum esse, scire te arbitror. quod quidem ille testamento declarauit,

clarauit, qui me tum tutorem, tum etiam secundum heredem instituerit. eius filio, mire studioso, & erudito, & modesto, pecuniam Nicænses grandē debent, ad H-S *octogies: &, ut audio, in primis uolunt ei soluere. pergratum igitur mihi feceris, q̄ñ non modo reliqui tutores, qui sciunt quanti me facias, sed etiā puer ipse sibi persuasit, te omnia mea causa facturum esse; si dederis operam, quoad tua fides, dignitasq; patietur, ut quamprimum pecunia Pinno soluatur Nicænsium nomine. Vale.

ducēta quadragmta millia sestertium.

HVBER. T. Pinnio) Pinnius quidam ciuis R. cui Nicænses grandē pecuniam debebant, moriens, Ciceronē filio tutorē reliquit, & secundū heredem: itaq; rogat Cicero Silium prætorem, ut eius causa det operam, ut illa pecunia soluatur Pinnio, filio Titi Pinnij, sibi enim pergratum futurum. [Tutorem) defensorem, & conseruatorem bonorū eius ꝑ filio. nā tutor dicitur is, qui dat ad eum tuendum, qui se per ætatem nondum tueri pōt. hæc autem ætas est secundum iurisc. usque ad pubertatem, quę est ad XIIII. annum. nam inde usq; ad XXV. datur curator, q etiam datur furiosis & mente captis. [Nicęenses) ciues Nicææ. est autem Nicęa ciuitas ꝓuincię, quæ, ut scribit Str: licet in Italiæ partibus sit, tā in Massiliensium iure permanet. [Ad octogies sestertiū) pro sestertiorum, & subauditur millia. i. ad octoginta millia sestertium. eleganter autem in his sermonibus ponunt oratores & poetę aduerbia ꝑ nominib⁹: ut debes decies sestertiū, quadragies sestertium, & sic in ceteris. & utuntur gtō syncopato in noib⁹ numerorū. dicimus etiam & hoc sestertiū, & hic sestertius. [Volūt) habent uoluntatem. ex quo erit tibi facilius darē operam, ut faciāt qď uolūt iā facere. [Ipse p.) Pinius fili⁹ Titi. [Noīe) debito.

ASCEN. T Ito &c.) Commendat T. Pinnium ciuem R. cui Nicęenses grandem debebant pecuniam, rogans prætorem, ut eam curet persoluendam. Ordo est. Ego arbitror te scire me usum esse familiarissime T. Pinnio. quod. i. quam familiaritatem, ille quidem declarauit testamento, qui instituerit me tum tutorem. s. filio suo, tum etiam secundum. i. secunda cum herede, ut. s. si filius eius moriatur, Cic. heres sit. Nicęenses. i. ciues Nicęæ ciuitatis in prouincia Massiliēsi, debent filio eius. s. T. Pinnij, erudito mire & studioso & modesto, pecuniam grandem ad sestertium octogies. i. ad ducentas libras. Monui prius, neutra non admittere syncopam genitiui, si coincidant cum nominatiuo singulari, & tamen cum nomine numerali uenuste syncopam in genitiuo fieri. unde maluit Cic. dicere ad octoginta sestertia, aut sestertiorum, aut sestertium. Et, ut audio, ipsi uolunt in primis. i. maxime soluere ei. s. filio Titi. Tu igitur feceris mihi pergratum, quando. i. quoniam non solum reliqui tutores, qui sciunt quanti facias me sup. persuaserunt sibi, sed etiam puer ipse persuasit sibi te facturum esse omnia causa mea; si dederis operam, quoad. i. quatenus fides & dignitas tua patietur, ut pecunia soluatur Pinnio s. minori quamprimum. i. ualde cito, nomine. i. debito Nicęensium, pro quo aliqui Nicensium legunt.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Agit gratias Silio, quod Atilij commendationem acceperit: & deinde Q. fratrem commendat.

CICERO S.D. SILIO PROPRAET. 62

ET In Atilij negotio te amaui: cum enim sero uenissem, tñ honestum equitem Romanum beneficio tuo conseruaui: & mehercule semper sic in animo habui, te in meo ære esse propter *Lamiæ nostri coniunctionem, & singularem necessitudinem. itaq; primum tibi ago gratias, ꝙ me omni molestia liberas: deinde impudentia ꝓsequor: sed idem *sarciam. te. n. semper sic colam, & tuebor, ut quem diligentissime. Quinctum, fratrem meum, si me diligis, eo numero cura ut habeas, quo me. ita magnū beneficium tuum magno cumulo auxeris. Vale.

ep. 16. l. 11 & ea, quæ ultimā antecedit lib. 12.

id est remunerabo.

HVBER. ET in Atilij) Ostendit Cic. non dubitare se habere in numero amicorum Silium, cui agit gratias de bñficio collato in Atilium, quem seruauerat a magno periculo causa & respectu sui. deinde pollicetur se amaturum eum uehementissime. postremo commendat ei Cicero Q. fr. suū, ut eum numero amicorum habeat, quo & se. [Habui in animo) mihi persuasi. [In meo ære) .i. te esse meum, te esse in censu & capitali meo. & est tractum a pecunia, quæ dicitur esse in nostro ęre, cum nostra est. [Lamiæ) quē maxime amo, & ipse te. [Prosequor impudentia) .i. ꝙ sū ipudēs erga te. [Sarciā) emēdabo, tractū a sutorib⁹. [Idē). s. ꝙ ꝓsequor te impudētia. [Vt) sicut. [Quē dilig.) s. colo & tueor.

ASCEN. ET &c.) Primum gratias agit, deinde amorem suum pollicetur, dicens, Etsi. i. quāquam, ego amaui te in negotio. i. trāsactatione negotii Atilii: cum enim uenissem sero. i. tarde, tamē cōseruaui beneficio tuo. i. per beneficium tuum, equitem R. honestum: & mehercule. s. ita iudicante, ut uerum dico, ego semper habui in animo. i. iudicaui te esse in ęre meo. i. meum, ut quæ ęre nostro emimus, aut deuinximus propter coniunctionem, & singularem necessitudinem Lucii Lamiæ nostri. Itaque ago primum gratias tibi, quòd liberas me molestia, deinde prosequor impudentia. i. impudenti petitione: sed sarciam. i. reficiam & cōpensabo idem. ego. n. colam & tuebor te semper sic, ut sup. eum quem. s. colam diligentissime. Cura si diligis me, ut habeas Q. fratrem meum eo numero. i. ea æstimatione, quo. i. qua me. Tu auxeris ita beneficium tuum magnum cumulo magno,

ARG. *Commendat M. Lenium studiosè admodum.*

CICERO S.D. SILIO PROPRAET. 63

NOn putaui fieri posse, ut mihi uerba deessent; sed tamen in M. *Lenio cōmendando desunt. itaq; rem tibi exponam paucis uerbis, sed tamen ut plane perspicere possis uoluntatem meam. Incredibile est, quanti faciamus & ego, & frater meus, qui mihi carissimus est, M. Lenium. id fit cum plurimis eius officiis, tum summa probitate, & singulari modestia. eum ego a me inuitissimus dimisi, tum propter familiaritatem, & consuetudinis suauitatem; tum ꝙ consilio eius fideli, ac bono libenter utebar. Sed uereor, ne iam mihi superesse uerba putes, quæ dixeram defutura. Commendo tibi hominem, sicut intelligis me, de quo ea supra scripserim, debere cōmendare: a teq; uehemēter etiam atq; etiam peto, ut, quod habet in tua prouincia negotij, expedias; quod tibi uidebitur rectum esse, ipsi dicas. hominē facillimum, liberalissimumq; cognosces. itaq; te rogo, ut eum solutum, liberum, confectis eius negotiis per te, quamprimum ad me remittas. id mihi, fratriq; meo gratissimum feceris. Vale.

de quo ep. 4. l. 14 & in oratione pro Plācio, & ꝓ Sextio.

HVBER. NOn putaui) Lenium quendam Cic. diligentissime commendat Silio, quem Lenium & a se & a Q. fratre suo uehementer amari dicit. petit autem ab ipso Silio, ut illius negocium expediat, quod habet in eius prouincia, & ei dicat, & consulat, quod uidebitur illi utile fore. [Fieri p.) posse accidere, esse possibile. [Mihi tamen) in dicendo copiose. [Desunt) quia non inuenio, quibus uerbis eum tam diligenter tibi cōmendem, quam & uolo, & debeo. [Incredibile) exponit causas commendationis. [Id fit) id accidit, & quòd eum tanti faciamus. [Supesse) superabundare, quia plura de eo dicam. [Solutum) expeditum,

ASCEN. NOn putaui &c.) Lenium sic affectanter commendat, ut in eius cōmendatione dicat sibi uerba deesse. Ordo est, Non putaui posse fieri, ut uerba deessent mihi. i. deficerent in commendando aliquo, sed tamen desunt in commendando C. Lenio. itaque exponam tibi rem paucis uerbis, sed tñ sup. sic ut possis perspicere plane uoluntatem meam. Incredibile est. i. difficile credito, quāti & ego & frater meus, qui est carissimus mihi, faciamus M. Lenium. Id. s. ꝙ eum sic amamus, fit tum plurimis officiis eius, tum summa probitate & singulari modestia eius. Ego inuitissimus dimisi eum a me tum ꝑꝑ familiaritatem & suauitatem consuetudinis, tum ꝙ utebar libenter consilio eius fideli, & etiam bono. Sed uereor ne putes uerba superesse. i. redundare, & nimia esse mihi, quę dixeram defutura. Et cōmendo tibi hoiem sicut

ſicut intelligis me debere cõmendare eum, de quo ſcripſerim ea ſupra.i.quæ pmiſi. Ego peto a te uehementer ẽt, atque etiam, ut expedias ſup.id negotij, quod habet in prouincia tua; & ſup. ut dicas ipſi id quod uidebitur tibi rectum eſſe. Tu cognoſces hominem facillimum, & liberaliſſimum. Itaque rogo ut remittas eũ ad me quamprimum.i.ualde cito, ſolutum & liberum, negotiis confectis per te. Tu feceris mihi, & fratri.ſ.meo, id gratiſſimum.

ASC. *Agit gratias de Nerone honorificentiſſime tractato: eumque in omnibus rebus uehementer commendat.*

CICERO S. D. SILIO PROPRAET. 64

fortaſſe hic eſt Ti. Claudius Nero, a quo poſtea Liuiam prægnantẽ Auguſtus abduxit. Nero autem lingua Sabinus fortis ac ſtrenuus. Suet. in Tiberio.

NEro meus mirificas apud me tibi grãs egit, prorſus incredibiles; ut nullum honorem ſibi haberi potuiſſe diceret, qui a te prætermiſſus eſſet. magnum fructum ex ipſo capies. nihil eſt.n. illo adoleſcente gratius. ſed mehercule mihi quoq; gratiſſimum feciſti. pluris.n. ex omni nobilitate neminem facio. itaq; ſi ea feceris, quæ ille per me tecũ agi uoluit; gratiſſimum mihi feceris. primum de Pauſania Alabandenſi, ſuſtentes rem, dum Nero ueniat. uehementer.n. eius cauſa cupere eum intellexi: itaque hoc ualde te rogo. deinde Niſæos, quos Nero in primis habet neceſſarios, diligentiſsimeque tuetur, ac defendit, habeas tibi commendatiſsimos: ut intelligat illa ciuitas, ſibi in Neronis patrocinio ſummũ eſſe præſidium. Strabonem Seruilium tibi ſæpe commendaui: nunc eò facio id impenſius, quòd eius cauſam Nero ſuſcepit. tantũ a te petimus, ut agas eam rem, nec relinquas hoĩem innocentem ad alicuius tui diſſimilis quæſtum. id tum gratum mihi erit: tum etiã exiſtimabo te humanitate tua eſſe uſum. Summa huius epiſtolæ hæc eſt, ut ornes omnibus rebus Neronem, ſicut inſtituiſti, atque feciſti. magnum *theatrũ habet iſta prouincia, non ut hæc noſtra, adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis commendationem, atque gloriam. quare ſi te fautore uſus erit, ſicut & utetur profecto, & uſus eſt; ampliſsimas clientelas, acceptas a maioribus, confirmare poterit, & beneficiis ſuis obligare. hoc in genere ſi eum adiuueris eo ſtudio, quo oſtendiſti; apud ipſum præclariſsime poſueris, ſed mihi etiã gratiſsimum feceris. Vale.

in quo ſpectari Neronis uirtutes poſſint.

HVBER. NEro) Commendat & laudat plurimũ Cic. gratitudinẽ Neronis, q apud Cic. dixerat, ſe omni honore a Silio affectum fuiſſe. deinde rogat Sil. ut ea, quæ cũ eo egit de Nerone, faciat. quæ aũt ea ſint, exponit. deinde cõmendat ei Niſæos neceſſarios Neronis; poſtea uero Strab. Seruilium: poſtremo eundẽ Neronẽ uehementius cõmẽdat. [Haberi) ab aliquo. [Qui) eſſet ptermiſſus).i. quem in eum nõ contuliſſes. [Agi tecum).i. me tecũ loqui, uel te a me rogari. [Suſtentes) ſuſpendas, ſuſtineas. [Dũ) donec. [Eius) Pauſaniæ. q eius res eſſet, nõ facile intelligitur. [Niſæos) ciues Niſæ, quæ ciuitas eſt Lydiæ Mæoniæ. aliã ponit Ptolemæus in Lyciam apud montẽ Maſſicitem. & licet dicantur & aliæ, nũc de ea, q̃ eſt in Lydia, intelligit. [Patrocinio) defenſione. [Impenſius) uehementius. [Relinquas) quod fiet, niſi, te obtinente prouinciam, ſit liber & expeditus. [Diſſimilis tui).i. auari, cum tu ſis liberalis. [Quæſtum) lucrum, qa fortaſſe alius ſuccedet tibi tui diſſimilis, q magis delectabitur lucro q̃ iuſtitiæ. [Magnum theatrum).i. fortunam qualis in theatro eſſe ſolet. eſt.n. tranſlatio. [Non ut hæc noſtra).ſ. Cilicia. ſenſus aũt eſt, iſta prouincia, cui tu præes, habet magnam fortunam, non aũt commendationem & gloriam adoleſcentis.ſ. Neronis, ſicut noſtra Cilicia: itaq; quãto maior eſt iſtic fortunæ, tanto magis indiget fauore tuo. [Cõfirmare) dum eis proderit, ſicut & maiores ſui. [Clientelas).i. clientum multitudines. [Hoc in genere) in huiuſmodi rebus.

ASCEN. NEro meus &c.) Cõmendat & laudat plurimum gratitudinẽ Neronis cuiuſdam, non quidem illius tyranni, qui longe poſt Cic. fuit, ſed alterius, faciens per hoc eundem commendatiorem. Ordo eſt. Nero meus.ſ. amicus, egit mirificas gratias apud me.i. alloquens ſup. & prorſus.i. omnino incredibiles, ut diceret nullum honorẽ potuiſſe haberi.i. impendi ſibi, q prætermiſſus eſſet a te, tu capies magnum fructum ex eo.i. eius gratitudine. nihil.n. eſt gratius illo adoleſcente. ſed mehercule tu feciſti gratiſſimum, quoque.i. etiam mihi. Ego.n. neminem facio pluris ex omni nobilitate.i. ex omnibus nobilibus. Itaque ſi feceris ea quæ ille.ſ. Nero uoluit agi.i. tractari & tranſigi tecũ p me, tu feceris mihi gratiſſimum. Primum ſup. ut ſuſtentes.i. ſuſpẽdas & protrahas, rem.i. litem & controuerſiã de Pauſania Alabãdenſi, dum.i. donec Nero ueniat. Ego intellexi eum.ſ. Neronem cupere uehementer ſup. id, cauſa eius.ſ. Pauſaniæ. Videbitur forte ordo melior, Primum intellexi, ut ſuſtentes rem de Pauſania Alabãdenſi, dum Nero ueniat, eum cupere uehemẽter cauſa eius.ſ. Pauſaniæ. Itaque rogo te ualde hoc, deinde ſup. ut habeas cõmendatiſſimos tibi Niſæos.i. ciues Niſæ ciuitatis Lydiæ Mæoniæ, quos Nero habet neceſſarios in primis.i. inter primos, & tuetur ac defendit diligẽtiſſime: ut illa ciuitas intelligat ſummũ præſidiũ eſſe ſibi in patrocinio Neronis. Ego cõmendaui tibi ſæpe Strab. Seruilium: ego facio nunc id impenſius.i. maiore cura & impenſa, eo.i. propterea q Nero ſuſcepit.ſ. tuendam cauſam eius. Nos petimus tm.i. duntaxat, a te, ut agas eam rem, ne relinquas hominem innocentẽ.ſ. Seruilium ad quæſtum.i. lucrũ aut rapinam alicuius diſſimilis tui.i. iniqui & inhumani. Id erit tum.i. ſimul, gratũ mihi, tũ.i. ſimul, exiſtimabo.i. iudicabo te uſum eſſe humanitate tua. Hæc eſt sũma.i. principalis petitio huius epiſtolæ, ut ornes Neronẽ oĩb' reb', ſicut inſtituiſti.i. incepiſti, atq; feciſti. Iſta puincia.ſ. in qua es, habet magnũ theatrum.i. multos ſpectatores, ut theatrum hẽc ſolet, non ut hic nřa.ſ. prouincia, quia ea non habet tm̃ theatrum, habet aũt theatrũ, appoſitorie, cõmendationes atque gloriam adoleſcentis nobilis, ingenioſi, abſtinentis. Quare ſi Nero erit uſus te fautore, ſicuti utetur pfecto & uſus eſt; ipſe poterit confirmare.ſ. ſibi ampliſſimas clientelas acceptas a maiorib' & obligare ſup. eas ſibi beneficiis ſuis. Si adiuueris eũ in hoc genere eo ſtudio quo oſtendiſti; tu poſueris.i. locaueris.ſ. illud beneficium præclariſs. apud illum, ſed feceris etiam mihi gratiſſimũ.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

P. Terentiũ, magiſtrũ rationũ ſocietatis ſuæ, Silio diligenter cõmendat.

CICERO S. D. SILIO PROPRAET. 65

ad Att. lib. 11. ep. 10.

CVm P.*Terentio Hyſpone, qui operas in ſcriptura pro magiſtro dat, mihi ſumma familiaritas, conſuetudoq; eſt: multaq;, & magna inter nos officia paria, & mutua intercedunt. eius ſumma exiſtimatio agitur in eo, ut pactiones cũ ciuitatibus reliquis conficiat. non me præterit, nos eã rem Epheſi expertos eſſe, neque ab Epheſiis ullo modo impetrare potuiſſe. ſed quando, quemadmodum oẽs exiſtimant, & ego intelligo, tua cum ſumma integritate, tum ſingulari humanitate, & manſuetudine conſecutus es, ut, libentiſſimis Græcis, nutu, quod uelis, cõſequare: peto a te maiorem in modũ, ut, honoris mei cauſa, hac laude Hyſponem affici uelis. Præterea cum ſociis *ſcripturæ mihi ſumma neceſsitudo eſt, non ſolũ ob eam cauſam, q ea ſocietas uniuerſa in mea fide eſt, ſed etiam, q pleriſque ſociis utor familiariſsime. ita & Hyſponẽ meũ per me ornaris, & ſocietatẽ mihi coniunctiorẽ feceris: tuq; ipſe & ex eius obſeruantia, gratiſsimi hominis, & ex *ſociorum gratia, hoĩum ampliſsimorum, maximũ fructũ capies; & me ſummo beneficio affeceris. ſic.n. uelim exiſtimes, ex tota tua prouincia, omniq; iſto imperio nihil eſſe, qđ mihi gratius facere poſsis. Vale.

ſcriptura quid ſit, Pædianus exponit.

publicanorum.

HVBER. CVm Publio) Scriptura nomẽ erat officij eorũ, qui ſcribebãt prouinciales res, & uectigalia, & pactiones, cum ciuitatibus

huius

huius scripturæ societas erat, in qua erat magister & prior Terent. Hyspo: quē nunc Cicero commendat Silio, ut eius opera eō ficiat Hyspo. pactiones cum reliquis ciuitatibus prouinciæ Silij, quē dicit se intelligere facillime cōseq. qdq. d uelit a Græcis. qdquid. n. collatū fuerit in ipsum Hysponē, bñ collatū iri, & sibi gratū fore. [Dat operas) .i. laborat & exercet. [Pro magistro) tanq̃ prior, ut supra diximus. [Existimatio) honor. [Pactiones) conuētiones, pacta. [Eam rem) ut conficeret pactiones. [Expertos esse) tentasse. [Quando) qm. [Libentissime) .i. promptissimis animo & uoluntate. [Nutu) .i. facillime, q. d. solum innuendo. [Affici hac laude) habere hanc laudem, ut pactiones conficiat. [Socius) erat enim, ut diximus, societas huius officij. [In mea fide) in mea tutela. [Per me) causa mea. [Imperio) præerat enim prouinciæ tanquam imperator cū exercitu, sicut & Cicero Ciliciæ.

CVm Publio &c.) Commendat Terentium Hysp. qui in scriptura .i. officio scribendi prouinciales, & uectigalia, uicem magistri tenebat, dicens, Summa familiaritas & cōsuetudo est mihi cum P. Terentio Hysp. qui dat operas in scriptura .i. qui scribit pro magistro .i. loco magistri. s. rationum. & multa & magna officia intercedunt .i. communia sunt, & coniunctionem faciunt, inter nos paria .i. æqualia & mutua. summa existimatio .i. reputatio eius agitur .i. uersatur in eo, ut conficiat pactiones .i. in conficiendis pactionibus & conuentionibus cum reliquis ciuitatibus. Non præterit me .i. memor sum, nos expertos esse .i. tentasse periclitando, eam rem, ut. s. pactionem conficiat Ephesi, nec potuisse. s. nos impetrare. s. illud ullo modo ab Ephesiis. Sed quando .i. quoniam, quemadmodum omnes existimant, & ego intelligo (sunt qui frustra interferant, fecisti) tu consecutus es cum tua summa integritate & mansuetudine, ut consequare .i. obtineas, Græcis libentissimis .i. uolentissimis, nutu .i. solo indicio capitis quod uelis: peto a te in maiorem modum, ut uelis causa honoris mei, Hysponem affici hac laude. s. ut conficiat, reliquas pactiones. Præterea summa necessitudo est mihi cum sociis scripturę, id est, qui simul rationes cum Hyspone scribunt, non solum ob eam causam quòd societas uniuersa .i. simul tota est in fide .i. fideli protectione mea; sed etiam quòd utor familiarissime plerisque sociis. ita .i. & sic ornaueris pro ornaueris .i. honore affeceris Hysponem meum, & feceris societatem. s. scribentium coniunctiorem mihi; & tu ipse capies maximum fructum ex obseruantia. s. actiua in te, eius. s. Hysponis, hominis gratissimi, & ex gratia sociorum appositorie hominum amplissimorum; & affeceris (coniungit diuersos modos, capies, & affeceris) .i. afficies me summo beneficio. Velim enim sup. ut existimes sic, nihil esse, quod possis facere gratius mihi ex tota prouincia tua, & ex omni isto .i. tuo imperio.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Negotia habebat in Asia ante exilium Cæcina; &, cum exularet, propter Cæsaris iram, cupiebat reliquias negotiorum conficere: quare profectus in Asiam, ad Seruilium proconsulem a Cicerone commendatus est.

Cicero s. D. P. Seruilio Isaurico, procos. 66

A. Cæcinam, maxime propriū clientem familiæ uestræ, non cōmendarem tibi, cū scirē qua fide in tuos, qua clementia in calamitosos soleres esse; nisi me & patris eius, quo sum familiarissime usus, memoria, & huius *fortuna ita moueret, ut hominis omnibus mecū studijs, officijsq; coniunctissimi mouere debeat. A te hoc oī cōtētione pero sic, ut maiore cura, maiore animi labore petere nō possim; ut ad ea, quæ tua sponte sine cuiusq̃ cōmendatione faceres in hominem tm̃, & talem, calamitosum, aliquem afferant cumulum meæ literæ, quo studiosius eum, quibuscunque rebus possis, iuues. q̃ si Romæ fuisses, ēt salutem A. Cæcinæ essemus, ut opinio mea fert, per te consecuti. de qua tamen magnā spem habemus, freti clementia *collegæ tui. nunc quando, iustitiam tuam secutus, tutissimū sibi portum prouinciā istam esse duxit: ēt atque etiam te rogo, atq; oro, ut eum & in reliquiis ueteris *negotiationis colligendis iuues, & ceteris rebus tegas, atq; tueare. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

vide ep. 7. lib. 6.

Cæsaris nā consulatū simul gesserant. lib. 1. comm. de bel. ci.

Asiaticæ ep. 8 lib. 6.

A. Cæcinam) Cæcina olim negotiatus fuerat in Asia, cui præerat Seruilius. reliquerat autē in ea negotiatione multa, quæ consequi non potuerat: & postea, quia cum Pōpeio aduersus Cæsarem fuerat, & scripserat contra Cæs. ut lib. 6. uidimus, exilio mulctatus est. itaq; cum in Asiam proficisceretur, ut ibi esset tutus, & reliquias Asiaticę negotiationis conficeret: Cic. eū commendat Seruilio, Asiæ prætori, ut in iis reliquiis colligendis, & in ceteris rebus eum tueatur: sibi enim fore gratissimum. [Calamitosos) qualis est ipse Cæcina, ut lib. 6. uidere licet. [Fortuna) calamitas. [Contentione) efflagitatione, & instantia. [Per te) tuo fauore. [Consecuti) a Cæs. qui eum exilio mulctauit. [Reliquiis) in iis, quæ supersunt ei colligenda. [Tegas) protegas, delendas. Virg. Hæc Apollinis insula tegit. HYARR.

A. Cæcinam &c.) Cōmendat A. Cęcinam, qui prius in Asia negotiatus fuerat, cui præerat Seruilius. reliquerat autē in ea negotiatione multa, quæ consequi non potuerat: & postea, quia contra Cæs. scripserat, ut lib. 6. uisum est, exilio damnatus fuerat. Ordo est. Ego non commendarem tibi Aulum Cęc. clientem, maxime proprium nostræ familiæ, cum scirem qua fide .i. fideli protectione soleres esse in .i. erga tuos, & qua clementia in calamitosos, nisi & memoria patris eius, quo sum usus familiarissime, & fortuna huius. s. Auli filij eius, moueret .i. afficeret me ita, ut sup. fortuna hominis coniunctissimi mecum omnibus studiis & officiis debeat mouere sup. me. Ego peto a te omni contētione .i. instantia, hoc. s. quod statim dicet, ita ut non possim petere maiore cura & maiore labore animi, ut meæ literæ afferant aliquem cumulum .i. aliquod magnum augmentum, in .i. erga hominem tantum & talem calamitosum. quo. s. cumulo, aut, quo, pro ut iuues eum studiosius .i. maiore studio .i. fauore & conatu, q̃ faceres si non esset commendatus a me, quibuscunq; rebus possis. q̃ si fuisses Romæ. s. qn̄ in exilium actus est, nos consecuti essemus per te, ut opinio mea fert .i. ut opinor, etiam salutem .i. conseruationem in patria, A. Cæcinæ. De qua. s. salute eius recuperanda, non tn̄ .i. nihilominus quamuis nunc amissa uideatur, nos habemus magnam spem, freti .i. confisi & adiuti clementia .i. benignitate collegæ tui. s. Romæ agentis. Nunc quando .i. quandoquidem ipse Cæcina, secutus iustitiam tuam .i. famam, aut opinionem de iustitia tua, duxit .i. existimauit, & arbitratus est prouinciam istam .i. quam tu geris in Asia, esse sibi portum .i. receptaculum salutis tutissimum, rogo te etiam atque etiam .i. iterum atque iterum, hoc est frequenter, & ita ex animo, ut iuues eum, & .i. simul, in reliquiis .i. ueteribus debitis ueteris .i. pristinæ negotiationis, (qa ante bellum ciuile illic negotiari solitus erat) colligendis .i. coacernandis a debitoribus, & tegas .i. protegas, ac tueare .i. defendas sup. in ceteris rebus. Tu nihil .i. non aliquid nō potes facere mihi aliquid gratius, hoc .i. quam hoc. ASCEN.

ARG. *Commendat Andronem, Arthemonis filium, Laodicensem.*

CICERO S. D. SERVILIO. 67

EX ꝓuincia mea Cilicięsi, cui scis τρεῖς διοικήσεις *Asiaticas attributas fuisse, nullo sum familiarius usus, q̃ Androne, Arthemonis filio, Laodicēsi: eumq; habui in ea ciuitate tum hospitem, tum uehementer ad meæ uitæ rationem, & consuetudinē accōmodatum. quem quidem multo etiam pluris, postea q̃ decessi, facere cœpi, q̃ multis rebus expertus sum gratum hominem, meiq; memorem: itaq; eum Romæ libentissime uidi. non te enim fugit, qui plurimis in ista prouincia benigne fecisti, q̃ multi grati reperiantur. Hæc propterea scripsi, ut me non sine causa laborare intelligeres, & ut tu ipse eum dignum hospitio tuo iudicares. Feceris igitur mihi gratissimum, si ei declararis quanti me facias, id est, si receperis eum in fidem tuam, &, quibuscūq; rebus *honeste, ac sine molestia tua poteris, adiuueris. hoc mihi uehementer erit gratum. idq; ut facias, te etiam atque etiam rogo. Vale.

uidetur hoc tēpore Laodicea, non ad Ciliciæ administrationem, sed ad Asiam pertinuisse. Asiæ enim Seruilius p̃erat ep. 68 h. l.

quantū fides, dignitasque tua patitur. ep. 25. 31. & 32. h. l.

HVASR. EX prouincia) Andronem Laodicensem, familiarem suum, in Asia proficiscentem, Cicero diligentissime cõmendat Seruilio, ut eum recipiat in fidem suam; &, quibuscunque rebus poterit, adiuuet. [τρεῖς] tres. [διοικήσεις] diœceses, iurisdictiones. [Laodicensiũ) ex Laodicea urbe. [Multo pluria) q̃ tunc, cum eram in prouincia. [Non fugit te) non ignoras. [Dignum hospitio tuo) dignum quem in domum tuam excipias.

ASCAN. EX prouincia &c.) Andronẽ Laodicensem, familiarem suũ, in Asiam proficiscentem, diligenter cõmendat Cic. Seruilio, dicens, Ego nullo sum usus ex prouincia mea Ciliciensi cui scis tres diœceses .i. iurisdictiones Asiaticas attributas fuisse, familiarius, q̃ Androne Laodicensi filio Arthemonis: & habui eum in ea ciuitate .s. Laodicea, tũ .i. pariter hospitẽ, tum .i. pariter accõmodatũ .i. applicatum & idoneũ uehementer ad rõnem & cõsuetudinẽ uitæ meæ. Quẽ quidem ego cœpi facere ẽt multo pluris postea q̃ decessi, q .i. eo q expertus sum multis rebus, sup. eum hoiem gratũ & memorem mei. Itaq; ego uidi eũ libentissime. Non .n. fugit te, q fecisti benigne plurimis in ista puincia .s. tua, q̃ multi .s. quos scio q paucissimi, inueniantur grati. Ego scripsi hoc ppea, ut intelligeres me laborare .i. solicitum esse nõ sine causa, & ut ipse iudicares eũ dignũ hospitio tuo. Tu igitur feceris mihi gratissimũ, si declararis pro declaraueris, ei, quanti .i. quã magni, aut multi faciã .i. ęstimes me .i. si receperis eũ in fidem tuã, & adiuueris eũ quibuscunq; rebus poteris honeste & sine molestia tua. Hoc erit mihi gratũ uehemẽter. & rogo te ẽt atq; ẽt ut facias id.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Non est commendatoria, sed responsoria ad literas Seruilij. petit autẽ, ut certior fiat ab eo de rebus prouinciæ. deinde causam dicit, cur minus sæpe de rep. scripturus sit. postremo officium suum illi pollicetur.

Cicero S. D. Seruilio Isaurico, procos. collegæ. 68

GRatæ mihi uehementer tuæ literæ fuerunt; ex quibus cognoui cursus nauigationum tuarũ. significabas .n. memoriã tuã nostræ necessitudinis: qua mihi nihil poterat esse iucundius. Quod reliquum est, multo etiam erit gratius, si ad me de rep. id est de statu prouinciæ, de institutis tuis familiariter scribes. quæ q̃q̃ ex multis pro tua claritate audiam, tñ libentissime ex tuis literis cognoscã. Ego ad te, de reip. summa quid sentiã, non sæpe scribam, propter periculum eiusmodi literarum: quid agatur autem, scribã sæpius. sperare tñ uideor, Cæsari, *collegæ nostro, fore curæ, & esse, ut habeamus aliquã remp. cuius consiliis, magni referebat, te interesse: sed, si tibi utilius est, id est gloriosius, Asiæ præesse, & istam partẽ reip. male affectam tueri; mihi quoque idem, quod tibi, & laudi tuæ profuturum est, optatius debet esse. Ego, quæ ad tuam dignitatem pertinere arbitrabor, summo studio, diligentiaque curabo: in primisq; tuebor omni obseruantia clarissimum uirum, *patrem tuum: quod & pro uetustate necessitudinis, & pro beneficiis uestris, & pro dignitate ipsius facere debeo. Vale.

[margin: collega fuit Ciceronis in auguratu. — in auguratu. Phil. 2. & Dio lib. 42. — q cognomẽ Isaurici, capta Isauro, adeptus, filiosq; tradidit.]

HVASR. GRatæ) Cũ proficisceretur Seruilius in Asiam prætor, scripsit ad Cic. oẽm nauigationem suã. Itaque Cic. dicit eas literas sibi gratas fuisse, qm ostẽderunt Seruiliũ sui memorẽ esse. Petit deinde ab eo, ut aliqd de rebus puinciæ, & de institutis suis scribat: se aũt scripturũ dicit rarius qd sentiat de statu reip. qd aũt agat; sæpius scripturũ. Laudat aũt cõsilium Seruilij q puiciæ utilius esse tueri Asiã q̃ esse Romæ: pollicetur q; se diligẽter curaturũ quidqd ad eius dignitatẽ ptinebit. [Cursus) itinera, progressus. [Qua) memoria. [Institutis) decreta a te facta in puincia. [Pro tua clar.) quia clarorũ uirorũ nulla facta pñt esse in obscuro, ut alibi dixit. [Quid sen.) quid opiner. [Periculum) ne literæ ad manus Cæs. peruenirent. [Collegæ) quia fuerat proconsul in Gallia, sicut & Cic. in Cilicia, & Seruilius in Asia. [Magni referebat) ualde utile erat. [Male affectã) male tractatam, uel male dispositã. [Optatius) gratius. [Obseruantia) reuerẽtia. [Quod &) adducit multas causas suæ obseruantiæ erga patrẽ Cæcinæ.

ASCAN. GRatæ &c.) Cũ proficisceretur Seruilius in Asiam ptor, scripserat ad Cic. nauigationem suã. quod hoc ordine sibi placuisse dicit Cic. Lræ tuæ fuerũt mihi gratæ uehemẽter, ex qbus cognoui cursum .i. pcessum nauigationũ tuarũ. Significabas .n. s. hoc faciendo, memoriam tuã .i. te memorẽ necessitudinis nræ, qua nihil poterat esse iucũdius mihi. Quod reliquũ est .i. adhuc restat, erit mihi ẽt gratius multo, qa utilius, si scribes ad me familiariter de rep. & de statu prouinciæ, & sup. de institutis .i. ordinationibus tuis. Quæ quanq̃ audiam ea multis pro tua claritate .i. pp claritatem tuã, quæ nihil sinit te in occulto agere, tñ cognoscã libentissime ea lris tuis. Ego non scribã sæpe ad te, qd sentiã de summa .i. maxima salute reip. pp periculum eiusmodi literarum: autem .i. sed ego scribã sæpius qd agatur. Ego tñ uideor sperare fore .i. futurũ esse, & esse .s. modo Cæs. collegæ nostro .i. q proconsul fuit in Gallia, cũ ego essem in Cilicia, curæ, ut habeamus aliq̃ remp. Si dicas ẽt tunc eũ Cęs. in Gallia esset, aliqua erat resp. uerũ de tpe quo Cæs. quodãmodo coactus ut se, & suos tueretur, remp. inuaserat, loqtur, quam illi fuerat in aio aliqñ restituere: collegam aũt uocat qa quodam simili magistratu functi erãt, aut qa iam tunc in aliquo collegio seu augurali, seu consulari simul erant. Cuius .s. Cęs. consiliis referebat .i. in re & utilitate erat, magni .i. magnopere te interesse .i. psentem esse: sed si est tibi utilius .i. gloriosius pręesse Asiæ, & tueri .i. protegere istã partẽ reip male affectam .i. aiatam aut tractatam; idem quod profuturum .i. utile futurum est tibi & laudi tuæ, debet esse quoque .i. ẽt optabilius mihi. Ego curabo summo studio & diligẽtia .s. summa, ea, quę arbitrabor pertinere ad dignitatem tuam: & in primis tuebor omni obseruantia .i. ueneratione & custodia patrem tuum uirum clarissimũ: quod debeo facere, & .i. simul pro uetustate necessitudinis .i. necessariæ amicitię, quæ est mihi cum eo, & .i. simul, pro beneficiis uestris .i. tuis & patris, & pro dignitate ipsius .s. patris tui.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Petit a Seruilio, ut C. Curtij Mithris controuersiam explicet.

CICERO S. D. SERVILIO COLLEGAE. 69

C. Curtius Mithres est ille quidem ut scis, libertus *Postumii, familiarissimi mei; sed me colit, & obseruat æque, atque illum ipsum patronum suũ. apud eum ego sic Ephesi fui, quotiescunq; fui, tanq̃ domi meæ: multaq; acciderunt, in quibus & beneuolentiam eius erga me experirer, & fidem: itaque, si quid aut mihi, aut meorum cuipiã in Asia opus est, ad hũc scribere cõsueui, huius cum opera, & fide, tum domo, & re uti, tanq̃ mea. Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non uulgariter, nec ambitiose, sed ut pro hoie intimo, ac mihi per necessario scribere. Peto igitur a te, ut in ea controuersia, quam habet de fundo cum quodã Colophonio, & in ceteris rebus, quantum fides tua patietur, quantumq; tuo cõmodo poteris, tñ ei, honoris mei causa, cõmodes. etsi, ut eius modestiam cognoui, grauis tibi nulla in re erit. si & mea commendatione, & sua probitate assecutus erit, uti de se bene existimes: omnia se adeptum arbitrabitur. ut igitur eum recipias in fidem, habeasq; in numero tuorũ, te uehementer etiam atque etiam rogo. ego, quæ te uelle, quæque ad te pertinere arbitrabor, omnia studiose, diligenterque curabo. Vale.

[margin: a quo tamẽ nomẽ nõ accepit, sed fortasse a magistratu liberãte. quẽ Varro morẽ significat l. 7. de ling. lat. in extremo.]

HVASR. CAius) C. Curtiũ Mithrẽ, libertũ Postumii, familiarissimi sui, Cicero cõmendat Seruilio, ut in quadam controuersia, quã habebat cum quodam Colophonio de fundo quodã, ei faueat, & habeat in numero suorum. [Ille) habet emphasim ad laudem. [Æque) tam. [Atque) quã. [Sic) tam familiariter. [Scribere) ut pro me & meis agat. [Vti) .s. consueui. [Vulgare) pro uulgariter .i. negligẽter. [Sed ut) i. tanq̃ intimo, familiarissimo: [De fundo) .i. pp fundum .i. possessionem. [Colophonio) ciue Colophonis, quæ est ciuitas in Ionia, ab Andremone Pylio condita, auctore Strabone.

Strabone, de qua plura dicemus in cōmenetiis epistolarum Hoeat.quos propediē me editurum spero. [Cōmodes) faueas, commoditatem facias.[Bene existimes)bene sentias & iudices.

ASCEN. CAius &c.) Curtium Mithrem,libertū Postumij,familiarissimi sui,Cic.cōmendat Seruilio,ut in quadā controuersia,quā habebat cū Colophonio de fundo quodā, eum adiuuet, dicens, C.Curtius Mithres est ille quidē, (oidet uacare,ille, sed q a apte cohæret particulę quidē,illi cōiunxit)libertus Postumij,familiarissimi mei,sed colit atq; obseruat me ęque,atq;.i.æqualiter,ut illū ipsum.s.Postomiū patronū suū. Ego fui Ephesi in ea ciuitate Asię quotiescunq; fui.s.Ephesi,apud eū.s.C.Curtium sie tanq̄ .s.fuissem domi meæ.Et multa acciderunt in qbus experiret &.i. simul beneuolētiam erga me & fidē. Itaque si q d opus est aut mihi,aut euipiā meom in Asia,cōsueui scribere ad hunc,& sup. cōsueui uti tū opera & fide huius.s.C.Curtij, tū domo & te, tanq̄ mea. Ego scripsi hæc ad te eo.i. propterea, pluribus sup.uerbis ut intelligeres me non scribere oulgariter.i.more uulgi,aut ut de uulgo,nec ambitiose.i.more ambiētis, qui digna & indigna, ut impetret quod petit,obire solet, sed ut pro homine intimo ac pernecessario mihi. Igitur honeste possum,& ea officio debeo. ego peto a te ut commodes.i. prosis, & te applices ei, causa honoris mei, q a honorificum est magni fieri a magnis uiris, in ea cootrouersia.i.lite quā habet de fundo.i.de possessione fundi, cum quodā Colophonio .i. ciue Colophonis oppidi io Ionia, & in ceteris rebus quantū fides.i. æquitas tua patietur & quantum poteris tuo cōmodo.s.saluo. Etsi, ot cognoui modestiam eius, in nulla, id est, non ulla, non erit grauis.i. molestus & onerosus tibi in ulla re. Si assecutos erit &.i.simul, commendatione mea, &.i.simul probitate sua, uti, id est, ut beoe existimes.i. iudices de se, hoc est iudices eum bonum: ipse arbitrabitur se adeptum, id est, nactum, omnia, scilicet quæ uult. Igitur ego eogo te uehementer etiam atque etiam, id est, iterum atque iterum, hoc est freqoenter & diligenter, ot recipias eum in fidem, id est, fideleoi protectionem tuam, & habeas io oumero tuorum, scilicet amicorum ac oecessariorum. Ego curabo omnia studiose.i. affectanter & diligenter, quæ arbitrabor te uelle, quæque.i. & quæ arbitrabor pertinere ad te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Appium Menandrum & suo, & patroni nomine Seruilio cōmendat.

CICERO S. D. SERVILIO COLLEGAE. 70

QVia non est obscura tua in me beneuolentia, sic fit,ut multi per me tibi uelint commendari. ego aūt tribuo non nunquam in uulgus,sed plerunque necessariis, ut hoc tēpore. nam cum T. Ampio *Balbo mihi summa familiaritas,necessitudoq; est. eius libertum T. Ampium Menandrum, hominem frugi,& modestum,& patrono, & nobis uehemēter probatum,tibi commendo maiorē in modum. uehementer mihi gratū feceris, si, quibuscunq; rebus sine tua molestia poteris, ei cōmodaris. quod ut facias, te uehementer etiam atque ēt rogo. Vale.

ad quē scri bis lib.6.

HVBER. T. Ampiom) T. Ampij libertum Ampium,quem summopere *laudat Cic. Seruilio commendat.[Obscura) ignota [Fit) accidit. [Nō nunquam tribuo in oulgus).s.cōmendationes.i.cōmendo interdum uulgares.[Plerunque)persæpe. [Frogi) utilē,

ASCEN. QVia &c.)Excusans uenuste moltitudinē cōmendatorum a se cōmendat adhoc T.Ampij libertum, dicens, Quia beneuolentia tua in.i.erga me,non est obscora,sic.i.ea eo fit,ut multi oelint cōmendari tibi per me.ego aūt tribuo non nonq̄.s.beneficium cōmendationis in uulgus.i.uulgares,sed plerunque .i. plurimum tribuo sup.necessariis,ut hoc tpe.Nam summa familiaritas & necessitudo.i.necessaria in amicitia coniunctio est mihi cū T. Ampio Balbo. Ego commendo tibi in modum.i. formam maiorem, hoc est non uulgarem,sed ingentem libertum eius T. Ampium, (quia liberti patronorū suorum nomina accipiebant) Menandrum hominem frugi.i. utilem & modestum, & probatum .i. probum reputatom uehementer & patrono, & nobis. To feceris mihi gratum uehementer, si commodaris.i.commodum feceris ei, quibuscunque rebus poteris sine molestia tua, Quod ut facias, rogo te uehementer etiam atque etiam.

CICERO S. D. SERVILIO COLLEGAE. 71

MVltos tibi cōmendem, necesse est; qū omnibus nota nostra necessitudo est, tuaq; in me beneuolentia. sed tametsi omnium causa,quos cōmendo, uelle debeo: tū cum omnibus non eadem mihi causa est. T. Agusius & comes meus fuit illo mi serrimo *tempore, & omnium itinerum, nauigationum, laborum, periculorum meorū socius: neq; hoc tēpore discessisset a me, nisi ego ei permisissem. quare sic tibi eum cōmendo, ut unum de meis domesticis, & maxime necessariis. pergratum mihi feceris, si eum ita tractaris, ut intelligat hanc cōmendationem sibi magno usui, atq; adiumento fuisse. Vale.

tempore exilij.

HVBER. MVltos) T. Agusiom cōmendat Cicero,comitem suum tempore exilij sui:petitq; a Seruio, ut eum ita tractet,ut intelligat hanc commendationem sibi plurimum profuisse. [Velle).s. te efficere. [Noo eadem)non similis & par: quia com alio necedum est maior, & iustior, quam cum alio. [Comes) quia semper fuit mecum. [Illo tempore)exilij mei.[Socius) proprie in periculis dixit socium: ot, O socij, neque eoim ignari sumus aote malorum. comitem uero itinerum dixit. [Permisissem) coocessissem, ut discederet.

ASCEN. MVltos &c.) Rursus se purgans commendat T.Agusium, diceos, Necesse est sup.ut cōmendem tibi multos,qū.i.qūquidem oecessitudo nostra.i.necessaria conionctio in amicitia, & beneoolentia tua erga me est nota omnibus. Sed tametsi ego debeo uelle.s.quod peto, causa omnium, quos cōmendo: tū non eadem cā.s.petendi est mihi cū omnibus.quia aliis plus,aliis minus debeo:plurimum aūt se debere ei, quem nunc cōmeodat,innuit,subdens,T. Agusios foit &.i.simul,comes meus.i.me comitās tanq̄ minor,illo tempore miserrimo.s.exilij mei,aut fugę cū aliis Pompeianis, & socius meus.i.ęqualiter particeps omnium itinerum,nauigatiooum,laborum,periculorum meorom.Neq; discessisset a me hoc tpe, nisi ego permisissem ei. Qoare ego cōmendo tibi eum sic, ot onum de domesticis meis & necessariis maxime. Tu feceris mihi pgratom, si tractaris pro tractaoeris eum ita, ut intelligat hāc cōmēdationē fuisse sibi magno usui atq; adiumēto.

ARG. *Petit a Seruilio, ut omnibus rebus Cærelliæ benigne faciat, quemadmodum receperat.*

CICERO S. D. SERVILIO COLLEGAE. 72

CAerelliæ,necessariæ meæ, rem, nomina, possessiones Asiaticas commendaui tibi præsens in hortis tuis q̄ potui diligentissime: tuq; mihi, ꝓ tua cōsuetudine, proq; tuis in me perpetuis, maximisq; officiis, omnia te facturum liberalissime recepisti. meminisse te id spero: scio.n.solere. sed tū Cærelliæ procuratores scripserunt, te, ꝓpter magnitudinem prouinciæ, multitudinemq; negotiorum, etiam atq; etiam esse cōmonefaciendum. Peto igitur, ut memineris, te omnia, quæ tua fides pateretur, mihi cumulate recepisse. equidem existimo habere te magnam facultatem (sed hoc tui est cōsilij, & iudicij) ex eo S. C. quod in heredes C. Vennonij factum est, Cærelliæ cōmodandi. id S. C. tu interpretabere ꝓ tua sapientia. scio.n. eius ordinis au ctoritatem semper apud te magni fuisse. quod reliquum est, sic uelim existimes, quibuscunq; rebus Cærelliæ benigne feceris, mihi te gratissimum esse facturum. Vale.

de hac uide quæ scri bit Dio lib. 46.

HVBER. CÆrelliæ) Antequam proficisceretur Seruilius in Asiā, Cicero ei cōmendauerat coram Cærelliam, necessariam suam, quæ multa habebat in Asia: quam nunc per literas cōmendat: rogatq; eum, ut illum adiuuet, cū habeat facultatē id faciendi propter senatusconsultum, quod contra heredes C. Venonij factum erat in

fauorem

fauorem Cærelliæ. [Commonefaciendum) admonendum, in memoriam tibi id factum reducendum. [Propter magn. pr.) quia habes magnam administrationem prouinciæ, per quā posses fortasse esse immemor eius, quod mihi promisisti. [Recepisse) promisisse. [Facultaté) commoditatem, occasionem. i. faciendi, quæ recepisti. [Ex eo S.C.) propter id senatusc. [In her.) contra heredes, q Cęrelliæ aduersarij erant. [Commodandi) commodū faciendi. i. qđ est factū in fauoré Cærelliæ. [Interpretabere) uidebis qd uelit. [Eius ordinis) senatorij. [Magni fuisse) magni ęstimatā esse. itaq; eā debebis conseruare faciendo quidqd decreuit ipse senatus. [Quod reliquū est) pro in eo quod reliquū est, præter interpretationé illius senatusc. [Benigne) liberaliter, bene.

ASCEN. CÆrelliæ &c.) Cōmendat & Cęrellia mulierem sibi necessariá, quæ multa habebat in Asia, ubi Seruilius iam tū erat, negotia. Ordo est. Ego commendaui tibi pñs. i. corā in hortis tuis q̄. i. quantū potui diligentissime, ré. i. litem, noiá. i. debita, per nomina debitorū notata, & possessiones Asiaticas. i. quas habet in Asia. Et tu recepisti. i. promisisti liberalissime mihi pro consuetudine tua, & ppetuis & maximis officis tuis in me, hoc est conformiter ad ea, te facturū oīa. Ego spero te meminisse. i. memoria tenere id. s. te recepisse: scio. n. sup. te solere. s. meminisse. Sed tñ procuratores Cęrellię scripserūt te esse cōmonefaciédum ēt atque etiam. i. frequenter & diligenter, pp magnitudiné negotiorū. s. tuorū in ea. Peto igitur ut memineris te recepisse. i. pmisisse mihi cumulate. i. abunde, oīa, quæ fides tua pateretur. Equidem. i. ego certe existimo te hēre magnam facultaté. Sed hoc est consilij tui. i. pertinet ad consilium tuū, & iudicij. i. ad iudiciū tuum cōmodandi. i. cōmodi faciendi Cærelliæ. Ex eo S.C. i. ui tu te illius senatuscōsulti, quod factum est in. i. contra heredes C. Venonii, quia quod in unum latum est, potest in cōsimiles applicari: unde addit. Tu interpretabere id S. C. pro sapientia tua. Scio. n. auctoritatem eius ordinis. s. senatorii fuisse semper apud te magni. i. magnæ æstimationis. Quod reliquū est. i. quantum ad id, quod restat scribendum, ego uelim sup. ut existimes sic, quibuscunque rebus feceris benigne. i. fauorabiliter Cærelliæ, te facturum esse gratissimum. i. rem gratissimam mihi.

ARG. *Gratulatur de reditu incolumi: gratias agit quodam modo de Egnatio, & Oppio: petit, ut Antipatri filium sibi condonet.*

CICERO S. D. Q. PHILIPPO PROCOS. 73

GRatulor tibi, q ex prouincia saluū te ad tuos recepisti incolumi fama, & rep. q si Romæ te uidissem, coram gratias egissem, q tibi L. Egnatius, familiarissimus meus, absens, L. Oppius præsens curæ fuisset. Cum Antipatro Derbete mihi non solum hospitium, uerum ēt summa familiaritas intercedit, ei te uehementer succensuisse audiui, & moleste tuli de re nihil possum iudicare: *nisi illud mihi certe persuadeo, te talem uirum nihil temere fecisse. A te aūt pro uetere nostra necessitudine etiam atque etiam peto, ut eius filios, qui in tua potestate sunt, mibi potissimum condones: nisi quid existimas in ea re uiolari existimationē tuam: quod ego si arbitrarer, nunq̄ te rogarem, mihiq; tuā fama multo antiquior esset, quam illa necessitudo est. sed mibi ita persuadeo, (potest fieri, ut fallar) eā rem laudi tibi potius, q̄ uituperationi, fore. quid fieri possit, & qd mea causa facere possis, (nā, quid uelis, non dubito) uelim, si tibi graue nō erit, certiorē me facias. Vale.

nisi p sed, ut ep. i. h. l.

MVRET. GRatulor) Gratulať Cic. Q. Phil. q bene administrata puincia incolumi famā, & rep. in patria ad suis se recepisset: cui gras a se agédas dicit, q L. Oppiū pñtem, & Egnatiū absenté familiarissimos suos cōmendatione sua curæ habuisset. deindeq Philippus iratus fuerat cuidā Antipatro Driberi, hospiti Cic. & familiari; & eius filios detinuerat, & in potestate sua habebat: petit ab eo Cicero, ut si sine pïudicio eius existimationis & dignitatis fieri pōt, sibi cōdonet illos filios. de quo qd acturus sit, petit se certioré fieri. [Incolumi) integra, q a oēs bene de te loquunť. [Et rep.) s. incolumi. hoc est bñ administrata. [Succésuisse) irati esse. [De re) de causa pp quā ei succésuisti, utrū iusta an iniusta. [Temere) sine causa. [In tua pot.) a te detēti. [Cōdones) ex dono dimittas. [In ea re) cōdonando eos mihi [Violari) lędi. [Existimationé) auctoritaté. [Antiquior) prior, carior. [Pōt fieri) possibile est. sed oratores rarissime dicūt, possibile est, sed semper, fieri pōt. [Quid uelis). s. facere. [Non dubito) quia scio te omnia uelle mea causa, si modo, salua fama tua, facere possis.

ASCEN. GRatulor &c.) Gratulať Q. Phil q bene administrata prouincia, incolumi fama & rep. suos ad se recepisset. Deinde eidé gras agédas a se dicit q L. Oppiū pñtem, & Egnatium absentem cōmédatos habuit. Tū Antipatri recōciliationé & filiorū eius liberationé ambit honestissimis ubis hoc ordine. Ego gratulor tibi, q recepisti, te saluū ex puincia ad tuos, & hoc fama. s. tua incolumi. i. integra, & rep. incolumi. i. salua, quod si uidissé te Romæ, egissem gratias, q L. Egnatius familiarissimus meus fuisset tibi curæ absens. i. cū esset absens, & L. Oppius pñs. i. cum esset pñs. Non solū hospitiū, uerumetiā summa familiaritas intercedit. i. est uinculū necessitudinis mihi, cum Antipatro Derbete. ego audiui te succensuisse. i. iratū fuisse uehementer, & tuli sup. id moleste. i. dolenter. Ego nihil possum iudicare de re. i. de causis irarū, nisi sup. q psuadeo mihi illud, te talé uirū. i. cū sis talis. i. tā iustus & prudens uir, nihil fecisse temere. i. sine legitima causa. Aūt. i. sed ego peto a te ēt atque ēt pro necessitudine nr̄a uetere, ut cōdones. i. domo emittas & libere abire sinas, potissimum mihi. i. pcibus aut amori meo filios eius, q sunt in potestate tua. i. detinenť a te captiui; nisi existimas. i. iudicas, existimationé. i. reputationé, seu nomé & famā tuā uiolari qđ. i. in aliquo in ea re. i. peorū condonationé, & in remissione. Qđ si ego arbitrarer. s. factum, ego nunq̄ rogaré. s. id, te, & tua fama esset mihi multo antiquor. i. carior. eo q antiqssimos amicos carissimos habem⁹. q̄ est illa necessitudo. s. cū Antipatro hospite. Sed persuadeo mihi ita (pōt fieri, ut fallar) eam ré fore tibi potius laudi. i. ad laudem q̄ uituperationi. i. ad uituperationé. Velim si non erit tibi graue sup. ut facias me certiorem quid possit fieri, & quid uelis facere causa mea, (nam non dubito, quin uelis. s. multa facere.)

ARG. *Oppium præsentem, & Egnatij absentis negotia commendat.*

CICERO S. D. Q. PHILIPPO PROCOS. 74

ETsi non dubito p tua in me obseruātia, proq; nostra necessitudine, qn cōmendationem meā memoria teneas: tñ ēt atque ēt eundem tibi L. Oppium, familiarem meū, præsentem, & L. Egnatii, familiarissimi mei, absentis, negotia cōmendo. tanta mihi cū eo necessitudo est, familiaritasq;, ut, si mea res esset, non magis laborará. quapp gratissimū mihi feceris, si curaris, ut is intelligat me a te tm̄ amari, quantū ipse existimo. hoc mihi gratius facere nihil potes. idq; ut facias, te uehementer rogo. Vale.

MVRET. ETsi) idē Philippo cōmendat Cicero eosdem Oppiū & Egnatium, quos antea commendauerat. de quibus in præcedenti epistola uidimus. [Is) Egnatius.

ASCEN. ETsi &c.) cōmendat rursus Oppiū & Egnatiū Philippo, dicés, Etsi nō dubito pro obseruantia tua in me, & pro necessitudine nostra, quin teneis memoria cōmendationem meam. s. quam nuper feci: tñ ego commendo tibi ēt atque ēt eundem L. Oppiū familiarem meum præsentem. i. qui apud te est, & negotia L. Egnatii familiarissimi mei absentis, quia Romæ agentis. Tanta necessitudo, & familiaritas est mihi cum eo, ut non laborarem magis, si esset res mea. Quapropter feceris mihi gratissimum si curaris pro curaueris, ut is. s. Egnatius, intelligat me amari a te tantum quantum ipse existimo. Nihil potes facere mihi gratius hoc. i. quam hoc. & rogo te uehementer ut facias id.

Cicero S. D. T. *Titio* T. F. *legato.* 75

ETsi non dubito, quin apud te mea commendatio prima satis ualeat; tamen obsequor homini familiarissimo C. Auiano Flacco: cuius causa omnia cū cupio, tum mehercule etiam debeo, de quo & præsens tecum egi diligenter, cum tu mihi huma-

humanissime respondisti: & scripsi ad te accurate antea. sed putat interesse sua, me ad te quamsepissime scribere. quare uelim mihi ignoscas, si, illius uoluntati obtẽperans, minus uidebor meminisse constantiæ tuæ. A te idem illud peto, ut de loco, quò deportet frumentum, & de tempore Auiano commodes. quorum utrunque per eundem me obtinuit triennium, dum *Pompeius isti negotio præfuit. summa est, in quo mihi gratissimum facere possis, si curaris, ut Auianus, qñ se a me amari putat, me a te amari sciat. erit id mihi pergratum. Vale.

uide ep. 1. l. 4. ad At.

HVBERT. ETsi non) Epistola imitatione utilis ad excusationem importunitatis de repetitione eiusdem cõmendationis, quam Cicero se facere Titio dicit, non diffidentia eius constantiæ, qui semel promiserat, sed ut satisfaciat & obsequatur Auiano Flacco ita se postulanti, ut rursus per literas eum commendaret ipsi Titio, quod Cic. facit. & qm̃ erat Titius legatos annonæ præfectus, petit ab eo, ut concedat Auiano & locum & tempus deportandi frumentum: quod alias per se ipsum dicit obtentum, & impetratum, cum Pomp. huic negotio præpositus fuit. [Obsequor) morem gero. [Interesse sua) sibi utile esse. [Minus uidebor) .i. si non uidebor recordari, & tenere memoria quod .i. quod semel promiseris, constanter efficias. qui .n. sæpe petit, uidetur aut immemor esse, aut diffidere. [Vtrunque) & locum & tempus. [Isti negotio) .i. cum esset annonæ & rei frumentariæ præfectus.

ASCEN. ETsi non dubito, &c.) Epistola hæc imitatione digna est ad excusandũ importunitatem eiusdẽ cõmendationis, quã se facere Cic. fatetur, dicens, Etsi non dubito quin prima commẽdatio mea ualeat satis apud te, tamen obsequor .i. inseruio & morẽ gero C. Auiano Flacco homini familiarissimo: cuius causã ego cum .i. pariter, cupio uiã, tũ .i. pariter etiam mehercule debeo omnia .s. quæ possim illi commodare. De quo & .i. simul, egi tecum diligenter pñs .i. cũ pñs tibi essem, cum tu rñdisti mihi humanissime: & scripsi antea ad te accurate .i. cũ cura & diligentia. Sed sup. Auianus putat interesse .i. in re esse ac referre sua me scribere quamsæpissime ad te. Quare uelim sup. ut ignoscas mihi, si ego obtemperans .i. morem gerens uoluntati illius minus .i. non, aut nõ satis uidebor meminisse .i. memor esse, constãtiæ tuæ, qui quod semel promisisti, nõ prætermittis. Ego item .i. similiter peto a te illud, ut cõmodes .i. commodũ facias & inseruias Auiano de loco & de tpe, quo deportet .i. transportet frumentũ .s. quod uendere uult. Quorũ utrunque .i. & locũ & tempus deportandi frumenti ipse obtinuit triẽnium .i. per spatium triũ annorũ, per eundem me, i. per commendationem meam, dum Põpeius præfuit isti negotio .i. rei frumẽtariæ. summa .s. uotorũ, aut principalis petitio mea est sup. eius, in quo possis facere mihi gratissimũ, si curaris pro curaueris, ut Auianus, qñ .i. qñquidem putat se amari a me, sciat me amari a te. Id erit mihi pergratum.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Narras decurionibus, quantopere Q. Hippium amet: quibus etiam C. Valgium, ut in agro empto illi aũxilientur, commendas.

Cicero S. D. *quattuoruiris, & decurionibus.* 76

TAntæ mihi cũ Q. Hippio causæ necessitudinis sunt, ut nihil possit esse coniunctius, q̃ nos inter nos sumus. q̃ nisi ita esset, uterer mea consuetudine, ut uobis nulla in re molestus essem. etenim uos mihi optimi testes estis, cum mihi persuasum esset, nihil esse, quod a uobis impetrare nõ possem, nunq̃ me tñ grauem uobis esse uoluisse. uehemẽter igitur uos etiam atq; ẽt rogo, ut honoris mei causa liberalissime C. Valgium Hippianũ tractetis, remq; cũ eo conficiatis; ut, quam possessionem habet in agro Fregellano, a uobis emptam, eã liberam, & immunem habere possit. id si a uobis impetraro, summo me beneficio uestro affectum arbitrabor. Valete.

ergo Fregellæ municipiũ, non colonia. nam municipiis quattuor uiri, coloniis duumuiri præerant, in orat. pro Cluentio.

HVBERT. TAntæ) Quattuoruiri, & Decuriones magistratus erant ita a numero dicti. iis cõmendat Cicero Valgiũ Hippianũ, ut possessionem, quã ab eis in agro Fregellano emerat, liberam & immunem eum habere permittant. præerant enim in uendendis agris publicis. [Molestus essem) afferrem tędium. [Fregellano) Fregella urbs Campaniæ.

ASCEN. TAntæ &c.) Quattuoruiris & Decurionibus, qui magistratus a numero dicti sunt, cõmendat Valgium Hipp. dicens, Tantæ causæ necessitudinis sunt mihi cum Q. Hippio, (qui, ut coniectura consequi possum, aut pater, aut frater, aut summe alioqui necessarius fuit eius, quem cõmendat. aliter .n. frustra illius necessitudinis meminerit) ut nihil possit esse coniunctius q̃ nos sumus inter nos. Credo tñ legendum non q̃ nos inter nos sumus, sed q̃ sumus inter nos, idq; Valla astipulante. quod nisi esset ita, uterer consuetudine mea, ut nulla .i. non ulla, non essem molestus uobis in ulla re. Etenim .i. nam certe uos estis mihi optimi testes, cũ persuasum esset mihi, nihil esse, quod non possem impetrare a uobis, tñ me nunquam uoluisse esse grauem .i. molestum uobis. Igitur quia cogor, ego rogo uehementer uos etiam atq; etiam, ut causa honoris mei, quia turpe est precantem non exorare, tractetis liberalissime Caium Valgium, (sunt qui Valgnium scribãt, Hippianum, ergo de domo Hippiorum) & conficiatis .i. finiatis cum eo rem .i. controuersiam, ut possit habere eam possessionem liberam. & immunem .i. nulli oneri obnoxiam, quã habet in agro Fregellano .i. iuxta Fregellas, urbem Campaniæ, emptam a uobis. Si ego impetraro pro impetrauero a uobis id, ego arbitrabor me affectum .s. a uobis summo beneficio.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principium officium suum, deinde M. Bollanum commendat. postremo petit, operam det, ut Dionysius fugitiuus ad herum reducatur.

CICERO S. D. P. SVLPICIO IMP. 77

CVm his temporibus nõ sane in senatum uentitarem; tamen, ut tuas literas legi, non existimaui me, saluo iure nostræ ueteris amicitiæ, multorumq; inter nos officiorum, facere posse, ut honori tuo deessem: itaq; affui, supplicationemq; tibi lubenter decreui: nec reliquo tempore ullo aut rei, aut existimationi, aut dignitati tuæ deero. atq; ut hoc tui necessarij sciant; hoc me animo erga te esse, uelim facias eos per literas certiores; ut, si quid tibi opus sit, ne dubitent mihi iure suo denuntiare. M. Bollanum, uirum bonum, & fortem, & omnibus rebus ornatum, meumq; ueterem amicum, tibi magnopere commendo. pergratum mihi feceris, si curaris, ut is intelligat hanc commẽdationem sibi magno adiumento fuisse. ipsumq; uirum optimũ, gratissimumq; cognosces. promitto tibi, te ex eius amicitia magnam uoluptatem esse capturum. Præterea a te peto maiorem in modum pro nostra amicitia, & pro tuo perpetuo in me studio, ut in hac re etiã elabores. *Dionysius, seruus meus, qui meã bibliothecam multorum nũmorum tractauit, cum multos libros surripuisset, nec se impune laturum putaret, aufugit. is est in prouincia tua. eum & M. Bollanus, familiaris meus, & multi alij Naronæ uiderunt. sed cum se a me manumissum esse diceret, crediderunt. hunc tu si mihi restituendum curaris; non possum dicere, quàm mihi gratum futurum sit. res ipsa parua, sed animi mei dolor magnus est. ubi sit, & quid fieri possit, Bollanus te docebit. ego, si hominem per te recuperaro, summo me a te beneficio affectum arbitrabor. Vale.

opinor hoic, & P. Vatinio, ad quem sunt epistolæ l. 5. mãdatã esse a Cæsare Illyrici curã, superiorĩ nam 7. Sulpicius. eius B. Gallia legatus fuerat. Cæs l. 4. et 7. de bello Gal & Oppius.

ep. 9. l. 5.

HVBERT. CVm his) Scripsit Cicero se præter consuetudinem suam iuisse in senatum frequentius, ne deesset honori Sulpicij, q quantum ex sequentibus coniicimus, præerat Dalmatiæ: itaq; cum rem bene egisset, dicit Cic. se libenter affuisse in senatu, & ei sup-

ei supplicationem decreuisse. Deinde commendat ei M. Bollanum, ueterem amicum suum, q multum in eius prouincia uersabatur, aut certe aliquem locũ apud eum habebat. Postremo rogat eum. ut det operã, Dionysium seruum, q aufugerat, ad se remitti. [Ventitarem) frequenter uenire. [Supplicationem) pp res a te in prouincia bene gestas. [Iure suo). i. licenter & sine ullo respectu. [In hac re) quã modo dicam. [Dionysius) exponit, in quo uelit eũ elaborare. [Bibliothecã). i. libros, licet proprie significet locũ, obi reponuntur libri. [Multorũ nũmorũ). i. quam muniuerã magna impẽsa. [Tractaoit) curæ habuit, & in potestate sua: unde supra lib. 5. ad Vat. appellauit eũ anagnosten. i. lectorẽ. [Surripuisset) furatus esset. [Latorũ imp.). i. non fore sine punitioue. [Narone) q. est ciuitas Dalmaciæ, ut in epist. Vatinij in fine cognoscitur lib. 5. [Manumissum) liberatũ. [Res ipsa parua). i. nõ magni pretij est ipse seruus, & quod asportauit. [Sed dolor magnus) qoũd ita fuerim ab eo delusus, & deceptus. [Per te) opera & cura tua.

ASCEN. CVm his &c. Scribit, ne deesset honori ipsius Sulpicii, libenter affuisse in senatu, & ei supplicationẽ decreuisse. deinde cõmendat ei M. Bollanum, ueterẽ amicum suũ, dicens, Cũ nõ sane. i. multũ uentitarem. i. frequenter irem aut uenirẽ in senatũ, tñ, ut. i. postq̃ legi literas tuas. s. petentes supplicationẽ pro te bene gesta, nõ existimaui me posse deesse honori tuo. i. rei, in qua agatur de honore tuo, saluo iure ueteris amicitiæ nr̃æ, & multorũ officiorum inter nos. i. mutuo exhibitorum. Itaq; ego affui. i. pñs fui & decreui. s. cũ aliis, libenter tibi supplicationẽ. i. ut dñt, rogationem generalẽ. Nec deero ullo tpe reliquo. i. deinceps, aut rei, aut existimationi. i. famæ, & reputationi, aut dignitati tuæ. Atque ut necessarii tui sciant me esse hoc. i. hmõi aio erga te, uelim sup. ut facias eos certiores per literas, ac si qd sit opus, ne dubitent. i. uereantur, denuntiare. i. indicare mihi suo iure. i. audacter quasi suo iure qd denuntient. Ego cõmendo tibi magnopere M. Bollanum, uirũ bonum & fortẽ, & ornatum oĩbus rebus. i. ornamentis debitis, & ueterẽ amicum meum. Tu feceris mihi pergratũ. i. rẽ ualde gratam, si curaris. i. curaueris, ut is intelligat hanc cõmendationem fuisse sibi magno adiumento. Et cognosces ipsum sup. esse uirũ optimum, & gratissimum. Ego promitto tibi te esse capturum magnam uoluptatem ex amicitia eius. s. Bollani. Præterea ego peto a te in modum maiorem. i. nõ uulgarẽ pro amicitia nr̃a & pro perpetuo studio. i. fauore tuo in me, ut ẽt elabores. i. enitaris efficere quod peto in hac re. Dionysius seruus meus, q tractauit bibliothecam. i. ut dñt, librariam meam, multorũ nummorum. i. multis numis emptã, aut constantem (erat enim, ut 5. lib. ad Vatinium dictum est, anagnostẽs. i. lector.) cum surripuisset. i. clam abstulisset multos libros, nec putaret se laturum impune, aufugit. is est in prouincia tua. M. Bollanus familiaris. s. meus, & multi alii uiderunt eum Naronæ. i. in ea urbe Dalmatiæ. Sed cum diceret se manumissum a me, crediderunt sup. ei. Si curaris hunc restituendum mihi, non possum dicere, q̃ gratum sit futurum mihi. Res ipsa est parua, sed dolor animi mei est magnus. Bollanus docebit te ubi sit, & qd possit fieri. s. pro eo cõprehẽdendo. Ego si recuperauero hoiem p te, arbitrabor me affectũ a te summo bñficio.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Democritum Sicyonium, hominem familiaritate dignũ, ualde cõmendat,

CICERO S. D. ALLIENO PROCOS. 78

uidetur hic Allienus Siciliæ præfuisse, ut ex epistola sequenti colligitur; cuius Oppius in l. de bel. Afri eo modo prætorem, modo proconsulẽ uocat.

DEmocritus Sicyonius nõ solum hospes meus est, sed etiam, quod non multis cõtingit, Græcis præsertim, ualde familiaris. est. n. in eo summa probitas, summa uirtus, summa in hospites liberalitas, & obseruantia: meq; præ ceteris & colit, & obseruat, & diligit. eum tu nõ modo suorum ciuium, uerum ẽt prope Achaiæ principem cognosces. huic ego tantummodo aditũ ad tuam cognitionem patefacio, & munio. cognitum, per te ipsum, quæ tua natura est, dignũ tua amicitia, atq; hospitio iudicabis. Peto igitur a te, ut, his literis lectis, recipias eum in tuam fidem, polliceare omnia te facturum mea causa. de reliquo, si, id quod confido fore, dignum eum tua amicitia, hospitioq; cognoueris; peto, ut eum complectare, diligas, in tuis habeas. erit id mihi maiorem in modum gratum. Vale.

HVBER. DEmocritus) Allienũ, proconsulem Græciæ, rogat, ut recipiat in amicitiam suã Democritum Sicyonium. deinde si uidebitur dignus amicitia sua, eum conseruet & diligat. Laudat autem Cic. eius liberalitatem & obseruantiam in hospites omnes, sed præcipue in se, quem dicit esse primariũ totius Achaiæ, & fore dignum, quem Allienus & hospitio & amicitia dignum iudicet. [Principem) primarium, ex primis. [Patefacio) aperio, paro. [*Iunno) significo, & quasi quædam outu demonstro. [Complectare) suscipias.

ASCEN. DEmocritus &c.) Allienũ proconsulem Græciæ rogat, ut recipiat in amicitiã suam Democritum Sicyonium: deinde, ut si dignus uideatur, rogat eũ, conseruet & diligat, dicens, Democritus Sicyonius est non solum hospes meus, sed ẽt ualde familiaris sup. mihi, quod. s. esse mihi familiarẽ, contingit non multis præsertim Græcis. Enim i. qa summa probitas, summa uirtus, summa liberalitas in hospites, & obseruantia sup. summa est in eo: & colit, & obseruat, & diligit me, (auxesis est) pæ ceteris. i. ante alios, hoc est plus quã ceteros hospites suos. Tu cognosces eum principem. i. primarium, non solum ciuium suorum. s. Sicyoniorum, uerumetiam pene. i. quasi totius Achaiæ. ergo Sicyon in Achaia est. Ego patefacio huic tantummodo aditum ad cognitionem tuam, & *innuo. i. significo. cognitum per te ipsum. i. ubi cognosces eum, quæ. i. secundum quod natura tua est, tu iudicabis dignum tua amicitia atque hospitio. Peto igitur a te, ut, his literis lectis, recipias eum in fidem tuam, sup. & ut polliceare te facturum omnia. s. licita & honesta, causa mea. De reliquo peto, si cognoueris, id quod confido fore. i. futurum, eum dignum tua amicitia & hospitio, ut complectare eum, & sup. diligas, ut habeas in tuis. i. in numero tuorum. Id erit mihi gratum in maiorem modum.

ARG. *Caium, & Marcum Auianos, fratres, commendat, alterum præsentem, alterum absentem.*

CICERO S. D. ALLIENO PROCOS. 79

cũ Auianæ gentis antea fuisset, in Valeriam, cuius cognomen Flacc fuit, adoptione transiit.*

ET te scire arbitror, quanti fecerim C.*Auianum Flaccum: & ego ex ipso audieram, optimo, & gratissimo homine, q̃ a te liberaliter esset tractatus. eius filios, dignissimos illo patre, meosq; necessarios, quos ego unice diligo, commendo tibi sic, ut maiore studio nullos commendare possim. C. Auianus in Sicilia est: Marcus est nobiscũ. ut illius dignitatem præsentis ornes, rem utriusque defendas, te rogo. hoc mihi gratius in ista prouincia facere nihil potes. idq́ue ut facias, te uehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

HVBER. ET te) C. Auianum Flaccum, quem supra Titio commendauit Cicero, cõmendat etiam nunc Allieno, proconsuli Græciæ. commendat etiam eius filios, & M. Auianum, eius fratrem, qui cum Cic. erat. [Marcus). s. Auianus eius frater. [Illius præsentis). s. Auiani. [Vtriusque) C. & Marci.

ASCEN. ET te &c.) Auianum Flaccum, quem supra Titio commendauit Cic. commendat nunc Allieno proconsuli Græciæ, commendans etiam eiusdem liberos, & fratrem M. Auianum. unde hic libellus fere commendaticius est tanta uarietate, ut torrentem Ciceronianæ facundiæ nemo satis miretur. Ordo est. Et. i. simul, aut pariter, seu pariformiter, ego arbitror te scire quanti fecerim. i. estimarim semper C. Auianum Flaccũ: & ego. i. pariter audieram ex ipso. s. Auiano, homine optimo, & gratissimo, quam. i. quantum liberaliter esset tractatus a te. Ego commendo tibi filios eius, dignissimos tali. i. tam optimo patre, & necessarios meos, quos diligo unice, id est, singulariter, hoc est maxime, (quia quos unicos habemus, maximopere diligimus) commendo, inquam, sic, ut nullos. i. non ullos, non possim commendare ullos maiore studio, id est, affectu, fauore, & conatu. C. Auianus est in Cilicia: M. s. Auianus frater eius est nobiscum. ergo te ut ornes dignitatem illius, scilicet Caii præsentis, scilicet tibi unde duxi legendum, in Cilicia, non, Sicilia. & defendas rem utriusque. tu nihil potes facere mihi gratius hoc, id est, quam hoc in ista, scilicet tua prouincia. & rogo te uehementer etiam atque etiam, id est, iterum atque iterum, ut facias id.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DECIMVSQVARTVS.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suam suorumq; calamitatem; eiusq; culpam confert in amicorum consilia: uici uenditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

CICERO S. D. TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS.

scripta est Pisone & Gabinio cos. circulares.

ET literis multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam uirtutem, & fortitudinem esse, teq; nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te ista uirtute, fide, probitate, humanitate, in tãtas ærumnas propter me incidisse? Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas uoluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit. quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem; ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa; qui ab iis me amari putabam, qui inuidebant; eos non sequebar, qui petebant. ꝙ si nostris *consiliis usi essemus; neque apud nos tantum ualuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum; beatissimi uiueremus. nunc, qñ sperare nos amici iubent; dabo operam, ne mea ualetudo tuo labori desit. res quanta sit, intelligo, quantoq; fuerit facilius manere domi, quàm redire. sed tamen, si omnes tribunos pl. habemus, si *Lentulum tam studiosum, q̃ uidetur, si uero etiam Pompeium, & Cæsarem; non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abiit pestilentia; sed, quamdiu fuit, me non attigit. *Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego uolebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque Hyspo ueniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam *decedat. quem ego diem si uidero; & si in uestrum complexum uenero; ac si & uos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum uidebor percepisse & uestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, uirtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. utinã ea res ei uoluptati sit: gloriæ quidẽ uideo fore. De Q u. fratre nihil ego te accusaui; sed uos, cum præsertim tam pauci sitis, uolui esse q̃ coniunctissimos. Quibus me uoluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te uicum uendituram: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? &, si nos *premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta uis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, uide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iam breuis expectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. kal. Dec. Dyrrhachii. Dyrrhachium ueni; ꝙ & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed, si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.

ut pugnarẽ potius, quã in exilium irem.

consulem designatum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

erat n. in Macedonia q̃stor Plãcius: ut in oratione pro eo constat.

ep. 2. l. l.

semper hæc locutio usurpatur in re misera. uide ep. 16. l. 8. & ad Att. ep. 20 lib. 3.

HVBER.

EX literis) Prolixitas, qua usus sum in primis libris interpretandis, merito me breuiorem in sequentibus facere debuit. nam quæ pluribus epistolis a me exposita sunt, ea ubique repetere non modo inutilis, uerũetiam ingrati laboris, & magnæ molestiæ lectori fore existimaui. itaque si quispiam quibusdam epistolis aliquid desiderandũ putabit, eum oratum uelim, ne prius laborem meum accuset, quàm totum opus legerit. inueniet enim uel nulla, uel certe admodum pauca, interpretatione digna, a me prætermissa esse; & aliunde sumet, quod ad alium locum transferat. Sed iam ad instituta pergam, ut aliquando consumato operi, Deo iuuante, finem imponam. Huius igitur 14. uoluminis epistolæ uno fere sunt argumẽto, ad Terẽtiã a Cicerone scriptæ, quo tpe erat in exilio. sed in hac prima dolet Cicero, & ĩgemiscit, ꝙ culpa sua Terẽtia ĩ tãtas miserias cõiecta sit, & simul liberi sui. Ostẽdit deinde, in qb' spẽ reditus sui hẽre possit, postea ubi sit, & qd agat. postremo, ꝑtermissis aliis particulis, q̃ ex epistola cognoscunt, qa Terẽtia scripserat se uenditurã uillam, ut hẽret pecuniã, ut p eã posset sibi aliquoꝝ fauorẽ cõciliare: Cicero eã obsecrat, ne id faciat, ne Cicero filius postea pauper relinquat. (Virtutẽ) constantiã. [Fortitudinem) magnitudinẽ animi in aduersis tolerandis. [Laboribus animi) ut dolore, solicitudine, & cogitatione prouidendi rebus nostris. [Me miserum) ingemiscit Cic. se esse causam miseriarũ uxoris suæ. sic Ouid. ad uxorẽ, Tristis es, indignor, quòd sim tibi causa doloris. [Ista) tali. [Sapere) intelligere uti rõne, &, ut uulgarius dicam, discretionem hẽre. [Fato) deorũ uoluntate, & lege immutabili. [Qui petebãt) q optabãt me secũ esse. [Sperare) reditũ in patriam. [Res) reditus meus. [Lentulum) de quo in 1. epist. qui cõsul, ut 1. lib. diximus, tulit legẽ de reuocãdo Cicerone. [De familia) s. seruorũ liberãda, ut infra epist. 4. uidebim'. Familiæ aũt appellatione, & Vlpiano iurisconsulto, & Festo Pomp. teste, nõ solum liberi homines, sed ẽt serui continentur. [De loco) ubi fui. [Non attigit) non læsit, non nocuit. [Quem diem) s. aduentus mei in Italiã. (Vestræ) tuæ, & filiorum in me. [Pisonis) generi nostri. [Ea res) cura & diligẽtia, qua pro impetrando reditu meo utitur. [De Q. F.) quantum coniicimus, Terẽtia scripserat se nõ multum uti consilio Q. fratris Ciceronis: quare, cũ Cicero ad eã scripsisset ea male facere, hortatusq; esset, ut eius cõsilio uteretur, questa est, ꝙ Cicero eã accusasset. Cicero uero rescribẽs dicit se nõ eã accusasse, sed noluisse, ut cũ fratre suo dissideret, ꝑsertim cũ ualde paucos haberet, qui pro salute sua agerent. [Vicum) uillam. [Obsecro te) rogantis est. [Eadem fortuna) mala, & semper aduersa, quali nunc premor. Virg. Nunc eadem fortuna uiros tot casibus actos Insequitur. [Puero) filio nostro Ciceroni. [Tanta uis) tãta copia. [Si erunt in off.) .i. si uoluerint esse, quales debent. [Si nõ erunt) .s. in officio. [Non poteris) .s. aliquid efficere. [Per fortunas) adiurat Cicero Terentiam, ne hoc dãnũ filio suo inferat, alienando

uicum

angustiã per ditum, ad Att. ep. 13. l. 15. impeditũ impedi re, ad. Att. ep. 15. l. 15

uleam illum. [Per fortunas).s. obtestor. [*Perditum perdamus) ne ex infelicissimo infeliciorem faciamus. plus autem significat perditum perdamus, q̃ si dixisset, perdamus. est enim quasi exaggeratio quædam: ut Ouid. in Heroid. Perdita ne perdam, timeo. tale etiam illud Virg. Non capti potuere capi. [Si aliquid).s. bonorum, aut diuitiarum. [Mediocri uirtute) cum nihil habentibus etiam maxima uirtus uix possit esse adiumento. Iuuen. Haud facile emergunt, quorum uirtutibus obstat Res angusta domi. [Cetera) dignitates, & honores in urbe. Et ita significat Cicero plus ualere mediocrem uirtutem cum diuitiis, q̃ maximam uirtutem cum paupertate. [Quid agatur) in urbe per amicos meos. [Et uos) tu, & filij. [Dyrrhachij) quod est oppidum Macedoniæ, ut scribit Ptol. quod etiam Epidamnum dictum est.

ASCEN. EX literis &c.) Huius xiiij. lib. epistolæ uno fere sunt argumẽto ad Terentiam uxorem Cic. missæ, quo tpe erat in exilio. Sed in hac prima dolet & ingemescit q̄ sua culpa Terentia in tantas miserias lr̃is suis coniecta sit. Ostendit deinde in q̃bus spẽ reditus habeat, ac demum obsecrat, ne uillam uendat. Ordo est. Perfertur ad me ex lr̃is multorũ. s. qui ad me scribunt, & ex sermone oium. s. q̃ de te loquuntur, uirtutem, & pro. i. fortitudinem tuã esse incredibilem. i. tam magnã, ut nemo credere possit. id aũt scribit Cic. ut talia esse uelit. Interdũ. n. dum immerito laudamur, erubescimus nos tales non esse, quales prædicamur. erat aũt reuera mulier parum pudica & rei familiaris dissipatrix. quã repudiatam Sallustius, factus Cic. inimicus, duxit, ut secreta eius rimaretur ex ea. Et fertur ad me, te nec laboribus animi, ut curis & solicitudinibus, nec laboribus corporis defatigari. i. ad extremũ ultra qđ nil possis fatigari. Me miserũ, (minor est excãdescentia & minus pathos inducitur, q̃ si dixerit, O me miserũ) te .s. prẽditã uirtute, fide, probitate, humanitate incidisse in tãtas ęrũnas. i. calamitates & miserias pp̄ me, & Tulliolã (blandiendi grã utitur diminutiuo) nostram. s. cõem filiam, percipere tãtos luctus ex eo patre, ex quo patre capiebat tantas uoluptates. Quia Cic. eã usque ad notam adamasse di, casto tñ, ut boni interpretantur, amore. Nam qđ dicam ego de Cic. s. cõi filio, qui cum cœpit primum sapere. i. aliqđ intelligere, percepit. s. ex patre, acerbissimos dolores & miserias. Quia ergo minor natu erat q̃ Tulliola, eum postremũ in salutatione ponit & nunc cõmemorat. Quæ .s. mala aduersa, si ego putarem ita, ut tu scribis, facta esse fato. i. ex constituto uoluntatis & fati. i. dicti deorũ, ego ferrem paulo. s. modico facilius: (immo si qua fato fieri scirem, modestissime ferenda esset, sed nouit Cic. se hoiem, nec posse tantã suorũ calamitatẽ ęquo aio ferre) sed oia sũt cõmissa mea culpa. i. errore nõ tñ peccato. qui (nota relationem fieri ad primitiuum, cũ tñ poni non possit. s. ego, cũ dictum sit, mea) putabam me amari ab iis, qui inuidebant, & non sequebar eos, qui petebant. i. expetebant amicitiam & amorẽ meũ. q̄ si usi fuissemus cõsiliis nostris. i. si fecissemus, quod iudicabamus faciendũ; neq; sermo. i. oratio, aut amicorũ stultorũ, si nesciuerunt se pperam cõsulere, aut improborũ, si sciuerũt ualuisse, tñ. s. quantũ ualuit apud nos: nos uiueremus beatissime. Nunc qñ. i. qm̃ amici iubent nos sperare. i. habere spẽ de reditu in gratiam, dabo operam, ne ualitudo pro ualetudo, aut ualetudo a ualẽdo ducto uocabulo, est. n. secunda lõga, mea desit .i. non tẽdeat labori tuo. Ego intelligo quanta. i. quãtæ difficultatis tea sit, & quanto facilius fuerit manere domi q̃ redire. s. domum. Sed tñ si habemus oẽs trib. pl. sup. studiosos & fauentes, si habemus Lent. s. cõsulem, ad quem primi libri epistolæ, tã studiosum. s. nostri, q̃. i. quamũ uidetur. s. studiosus esse, si ũo habemus etiam Põpeium & Cæs. sup. studiosos: non est desperandum. s. de reditu. Nos faciemus de familia quo modo scribis placuisse amicis. De loco. s. quẽ dicis fugiendum, pestilẽtia quidẽ abiit nunc, sed nõ attigit me quandiu fuit. Plancus homo officiosissimus cupit me esse secũ, & retinet adhuc. Ego uolebã esse in Epiro loco magis deserto. s. a frequentia notorũ, quõ neq; ipse. s. pceptus hostis noster, alij legũt, Hyspo, ueniret, nec milites sup. ueniirẽt. Sed Plancus, ut opinor senior, retinet me adhuc, & sperat, posse fieri ut decedat mecũ in Italiam. Quem diem si ego uidero, & si uenero in cõplexum uestrum, ac si recuperauero uos & meipsum: ego uidebor percepisse satis magnũ fructum pietatis. i. pij amoris & uestræ. i. tuę & liberorũ in me, & meę. s. in uos. Humanitas, uirtus, amor Pisonis. s. generi nři Crassipedis, est tãtus in nos oẽs, ut nihil possit esse supra. utinã ea res sit ei uoluptati. uideo quidem fore gloriæ. i. futurũ ad gloriã eius. Ego nihil accusaui te. s. in aliis lr̃is de Q. F. i. q̄ ob adhibuistis eum cõsiliis uestris; sed uului uos, præsertim cũ essetis tam pauci, esse q̃ coniunctissimos. i. uiuere maxime unanimes. Ego egi gratias sup. iis quibus uoluisti me agere. s. gratias, & scripsi me esse factũ certiorẽ a te. s. de eorũ in nos fauore aut meritis. Quòd o mea Terentia scribis ad me te uenditurã uicum. i. uillam totã quam habemus in agro: quid obsecro te, qđ futurũ est, me. i. o me miserũ. Et si eadem fortuna premet nos; quid fiet puero misero. s. Cic. Non queo (nimis amanter oĩa scribit, ita ut etiam mollioris animi notatus sit) reliqua scribere, (tanta uis. i. tanta uehemẽs copia lacrymarũ est) ne adducã te in eundem fletum. Tantum. i. duntaxat scribo sup. id: si amici erunt in officio. i. facient quod debebunt, pecunia non deerit. s. nobis ad reditum comparandum. pro qua simulabat Terentia se uelle uendere uillam. si sup. amici non erunt sup. in officio, tu nõ poteris efficere. s. ut sint in officio, tua, quã prætẽdis, pecunia. i. p pecuniã tuam. Vide. i. prospice, sup. rogata aut obsecrata per fortunas miseras ne perdamus puerũ perditum. s. destitutum auxilio paterno. Cui. s. puero, si aliquid. s. rei erit, ne egeat: opus est mediocri uirtute & mediocri fortuna, ut cõsequatur cetera, quæ. s. ad gloriam, & dignitatem pertinent. Fac sup. ut ualeas & mittas tabellarios. i. nuntios scripta in tabellis perferentes, ut sciam qđ agatur. s. Romæ de me, & quid uos agatis. Omnino breuis expectatio. s. literarum tuarum est mihi iam. Dic Tulliolæ. s. filiæ lepidissimæ, & Cic. filio salutẽ. Datum Dyrrhachii. i. in eo oppido Macedonię, quod etiam Epidamnum dictum uolunt, ad vj. cal. Decemb. Ego ueni. i. applicui me Dyrrhachium, q̄ &. i. simul est ciuitas libera, & ita non obnoxia Rom. imperio, & officiosa in me, & pxima Italiæ. sed si celebritas. i. celebris frequentia loci offendet me. i. non placebit mihi, (ex hoc uidetur Cicero aut fugisse, aut proscriptus esse, & non habere locum exilij, in quo tutus sit) ego conferam me aliò. i. ad alium locum, & scribam ad te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principio excusat se, cur breuius ad Terentiam scribat. deinde conqueritur de sua, suorumq; desolatione: &, quàm ægre acceperit proscriptas fuisse res suas, exponit. postremo etiam dissuadet, ne sumptum in ædificando faciat; sed ualetudinem suam curet.

Cicero S. D. *Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis.* 2

iisdem consulibus scripta.

NOli putare me ad quẽquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec. n. habeo, qđ scribã: nec hoc tempore quidq̃ difficilius facio. ad te uero, & ad nostrã Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. uos. n. uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq; pstare debui, &, nisi tam timidi fuissemus, pstitissem. Pisonem *nostrum merito eius amo plurimũ. eum, ut potui, per literas cohortatus sum, gratiasq; egi, ut debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Põpeij uoluntas erit: sed Crassum tñ metuo. A te quidem oĩa fieri fortissime, & amantissime uideo: nec miror: sed mæreo casum eiusmodi, ut tãtis tuis miseriis meæ miseriæ *subleuentur. nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id qđ ego maximo cũ fletu legi, quẽadmodum a Vestæ ad Tabulã Valeriam ducta esses. hem mea lux, meũ desideriũ, unde oẽs opem petere solebãt, te nũc, mea Terẽtia, sic uexari, sic iacere in lacrymis, & sordib', idq; fieri mea culpa, q ceteros seruaui, ut nos periremus? Qđ de domo scribis, hoc est de area: ego *uero tũ deniq; mihi uidebor restitutus, si illa nobis erit restituta. uerum hæc nõ sunt in nostra manu. illud doleo, q̃ impẽsa facienda est, in eius partẽ te, miserã, & despoliatã, uenire. q̄ si conficit negotium; omnia cõsequemur. sin eadem nos fortuna *premet; etiam ne reliquias tuas misera proiicias? obsecro te, mea uita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo uolunt, sustinere: & ualetudinẽ istam *infirmã, si me amas, noli uexare. nã mihi ante oculos dies noctesq; uersaris: omnes labòres te excipere uideo; timeo, ut sustineas: sed uideo in te esse oia. quare, ut id, qđ spe-

generum.

simile illud, Ex meis angustiis illius sustento temeritatẽ, ep. 2. l. 16.

alij omittunt uero.

ep. 1. h. l.

uixit tamẽ Terentia ultra annos centum, ut ait Plinius l. 7. c. 48.

ras,& quod agis,cõſequamur,ſerui ualetudini. Ego, ad quos ſcribam, neſcio,niſi aut ad eos, qui ad me ſcribunt,aut ad eos, de quibus ad me uos aliqd ſcribitis. Longius, quouiá uobis ita placet,non diſcedã: ſed uelim quamſæpiſsime lr̃as mittatis,præſertim ſi quid eſt firmius,quod ſperemus. Valete mea deſideria,ualete. Datum ad III. non. Oct. Theſſalonicæ.

VVALA. NOli) Excuſat ſe Cicero de breuitate lr̃arum cũ ad oẽs alios, tũ uero ad uxorẽ ſuam: ad quam dicit, ſe non poſſe ſcribere ſine multis lacrymis. Deinde dicit ſe dolere, ꝙ intellexerit eá a quibuſdã uexatá eſſe, cũ id fiat culpa ipſius Ciceronis. Poſtremo diſſuadet ei ſumptũ in ędificando: hortaturq; eá, ut, ceteris oibus omiſſis, ualetudinem diligẽter curet. [Cui) ſ. ſcribendi plura. [Reſcribi) ſ. plura uel longiores epiſtolas. [Preſtare) efficere. [Id) ut eſſetis beatiſſimæ. [Cohortatus) ut nõ deſiſtat ab inceptis. [Eiuſmodi) talem ſ. [Vt meę miſeriæ) i. ut uelis eſſe miſera, ut ſubleues miſerias meas. [Officio ſ.) q in me bñuolẽtia officiũ pſtat. [A Veſtæ) ſubauditur, templo. ſic .n. ponebãt antiqui, Ad Veſtæ, ad Veneris: & ſubaudiebãt templũ. Terent. in Adelph. ubi ad Dianæ ueneris. Horat. in ſer. Ventũ erat ad Veſtæ media iã parte diei. [Ad Tabulã Val.) nõ erat ꝓuerbium, ut quidã exponunt, ſicut nũc dicimus, A pyro ad ficũ: ſed tabula pro lege ponitur: unde & tabularia dicebant, auctore Seruio, loca, ubi tabolę figebãtur. & interdũ actus publici. Maro in Geor. Inſanumq; forũ, & populi tabularia uidit. Erat igitur tabula Valeria lex, a Valerio lata, de bonis proſcriptorũ uendendis: ut oſtẽdit Cicero in oratione pro Sex. Roſcio. ad hãc igitur tabulã deducta erat Terentia, quia ea lege bona Cic. tanquam proſcripti, cogebantur uendi. [Hem) dolẽtis & ingemiſcentis. [Vexare) diſtrahi, male tractari. nam uexor uerbũ eſt, teſte Aſconio, ingentis calamitatis, de quo alibi diximus qd Ser. & Gellius ſentiant. [Proiicies) abiicies, alienabis. [Reliquias tuas) i. quod tibi reliquum eſt. Legendum eſt aũt, ẽt ne reliqas tuas miſera proiicies? [Verſaris) es, appares. [Theſſalonicæ) quæ ciuitas eſt Macedoniæ.

ASCEN. NOli &c.) Excuſat ſe de breuitate literarũ cũ ad oẽs alios, tũ uero ad uxorẽ ſuã, ad quã dicit ſe nõ poſſe ſcribere ſine multis lacrymis. deinde dicit ſe dolere, ꝙ intellexit eá a quibuſdam uexatã eſſe, cũ id fiat culpa ſua. Poſtremo ſuadet ne ſumptũ ędificãdo faciat. monetq; ut ualetudinẽ curet. Ordo eſt. Noli putare me ſcribere ad quenq̃ epiſtolas longiores. ſ. q̃ ad te. aut lõgiores. i. aliquantulũ longas. niſi ſiqs ſcripſit ad me plura. i. ualde multa cui puto oportere reſcribi. ſ. a me. Nec .n. habeo, qd̃ ſcribam, nec facio hoc tp̃e quidq̃ difficilius. i. inuitius. ſ. q̃ ſcribere. Vero, i. ſed nõ queo ſcribere ad te, & ad Tulliolã noſtram. ſ. filiã lepidulam, ſine plurimis lacrymis. Ego. n. uideo uos eſſe miſerrimas, quas ego uolui ſemp eſſe beatiſſimas, & debui pſtare. i. efficere id. ſ. ut beatiſſimæ ſitis. & pſtitiſſem, niſi fuiſſemus tã timidi. Ego amo plurimũ Piſonem nr̃m. ſ. generũ, merito eius. Ego cohortatus ſum eũ p literas ut potui, & egi gr̃as, ut debui. Ego intelligo te hr̃e ſpem. ſ. reductionis meæ, in nouis trib. pl. i. proxime creãdis. id. ſ. ſpei erit firmũ, ſi uolũtas Pompeii ſ. aderit. ſed tñ timeo Craſſum. etenim illi tres Põpeius, Craſſus, & Cęſ. tũc principes erant in ſenatu. Ego uideo uia fieri quidẽ. i. certe a te ut de aliis taceam, aut dubitẽ fortiſſime & amantiſſime. nec miror. ſed mœreo. i. doleo cauſam eiuſmodi ut meæ miſeriæ ſubleuent. i. minuantur, tantis miſeriis tuis. Nã P. Valerius homo officioſiſſimus ſcripſit ad me, id qd̃ legi cũ maximo fletu, quẽadmodũ ducta eſſes a Veſtæ. ſ. tẽplo aut ęde, ad tabulã Valeriam. i. eã, in qua ſcripta erat lex Valeria de uẽdendis bonis proſcriptorũ ac profugorũ ut ea lecta ad uenditionẽ bonorũ copellaris. Hem, flẽtis uox, O Terẽtia mea, lux mea, deſiderium meũ, unde. i. a qua oẽs ſolebãt petere opẽ. i. auxiliũ, qa p cõiuges ſępe ad uiros aditus patefit, te uexari ſic. i. dignũ ne eſt, aut ferendum, aut dijs placitũ? Eſt. u. figuratũ, & elegans Pathos, ut in illo Pacuuiano, quod in Cæſ. cõmiſerationẽ recitatum eſt: Me ſeruaſſe, ut eſſent, q me perderent. & ſup. te iacere ſic in lacrymis & ſordibus & id fieri mea culpa, nõ qdẽ peccati, ſed negligẽtiæ, aut meticuloſitatis, q ſeruaui ceteros. ſ. a coniuratione Catil. ut nos periremus manifeſte. alludit ad illud qd̃ modo citaui Pacuuianũ. Quod ſcribis de domo. i. de area, qa uidet domus fuiſſe direpta, ſup. ſoluẽda ab hypotheca, aut potius fiſco, ego uero. i. certe uidebor mihi deniq; tũ. i. tũc reſtitutus. i. totus in priſtinũ ſtatũ reductus, ſi illa erit reſtituta nobis. Verũ hæc nõ ſunt in manu. i. poteſtate nr̃a, qa ut dixi, in m[...] ... erãt. Ego doleo illud ſup. te miſerã & ſpoliatã. ſ. bon[...] re, ſup. in impẽſã, q impẽſa faciẽda eſt in parte c[...] ne alterius, quã ut opinor Terentia noie dotis ſibi uẽdicarat. qd̃ ſi negotiũ conficitur. i. ſi reſtituimur, nos cõſequemur oia. ſ. ablata. Sin. i. ſed ſi, eadẽ fortuna pmet nos; obſecro te. i. qſo a te o uita mea, quod blãde dr̃, ſed blandius dr̃ grçcę, iuxta illud Iuuẽ. Quoties laſciuum interuenit illud; Ζωὴ καὶ ψυχή. i. uita & aia. ſ. mea ne. i. an, tu miſera. i. miſerãda. proiicies. i. ultro perdes ẽt reliqas tuas. i. qd̃ tibi fortunarũ relictũ eſt. Si eſſet proiicias, tũc exponerẽ, obſecro. i. p ſacra rogo ne ꝓiicias &c. Qd̃. i. quãtũ attinet ad ſumptũ. ſ. faciẽdũ, &. i. ſimul fine. i. pmitte alios, ut Piſonẽ & fratrem ſuſtinere. ſ. onus, q pñt, ſi modo. i. dũmodo uolũt, & noli uexare. i. minimũ torquere ualetudinẽ tuã infirmã, ſi amas me. Nã uerſaris. i. pñtaris mihi ante oculos dies & noctes. Ego uideo te excipere. i. ea aliis adſumere oẽs labores, timeo ut. i. ne nõ ſuſtineas. i. poſſis ſuſtinere. Sed uideo oia. ſ. auxilia aut bona nr̃a eſſe in te. Quare ut cõſequamur id qd̃ ſpas, & id qd̃ agis. i. moliris adſeq, ſerui. i. inſerui ualetudini. Ego neſcio ad quos ſcribam. i. ſcribere debeã, niſi aut ad eos q ſcribũt ad me, aut ad eos, de qbus uos ſcribitis aliqd ad me. Ego non diſcedam longius, qm ita placet uobis: ſed uelim ſup. ut mittatis literas q̃ ſæpiſſime, pręſertim ſi quid eſt firmius quod ſperemus. Valete o deſideria mea, ualete. Datum ad 3. Nonas Oct. Theſſalonicæ, quæ eſt ciuitas Macedoniæ.

ARG. *Queritur, quid ſua culpa & ipſe, & omnes ſui maximas in miſerias inciderint: deinde ad uaria capita reſpondet, ſed ita dolenter, ut ideo a nonnullis iure fortaſſe, tanquam mollis, reprehendatur.*

Tullius S. D. *Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, ſuis.* 3

iiſdem cum ſuldibus ſcripta.

ACcepi ab Ariſtocrito tres epiſtolas, quas ego lacrymis prope deleui. conficior. n. mærore, mea Terentia: nec me meæ miſeriæ magis excruciant, q̃ tuæ, ueſtræq;. ego aũt hoc miſerior ſum, q̃ tu, q̃ es miſerrima, ꝙ ipſa calamitas cõis eſt utriuſque nr̃m, ſed culpa mea propria eſt. meũ fuit officiũ, uel *legatione uitare periculum, uel diligẽtia, & copiis reſiſtere, uel cadere fortiter. hoc miſerius, turpius, indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore cõficior, tum ẽt pudore. pudet. n. me uxori meæ optimæ, ſuauiſsimis liberis *uirtutem, & diligentiãm uõ pſtitiſſe. nã mihi ante oculos dies noctesq; uerſatur ſqualor ueſter, & mæror, & infirmitas ualetudinis tuæ: ſpes aũt ſalutis ptenuis oſtẽditur. inimici ſunt multi, inuidi pene oẽs. eiicere nos magnũ fuit, excludere facile eſt. ſed tñ. quandiu uos eritis in ſpe, non deficiam; ne oia mea culpa cecidiſſe uideant. Vtuto ſim, ꝙ laboras: id mihi nunc facillimũ eſt, quem ẽt inimici uolunt uiuere in tãtis miſeriis. ego tñ faciã, quæ pcipis. Amicis, quibus uoluiſti, egi gr̃as: & eas lr̃as Dexippo dedi: meq; de eorũ officio ſcripſi a te certiorẽ eſſe factum. Piſonẽ nr̃m mirifico eſſe ſtudio in nos, & officio, & ego perſpicio, & oẽs prædicant. dij faxint, ut tali genero mihi pſenti tecũ ſimul, ac cum liberis ur̃is frui *liceat. nũc ſpes reliqua eſt in nouis tribunis pl. & in primis quidẽ diebus. nã ſi inueterarit, actũ eſt. ea re ad te ſtatim Ariſtocritũ miſi, ut ad me cõtinuo initia rerũ, & rõnẽ totius negotij poſſes ſcribere. etſi Dexippo quoq; ita imperaui, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebro tabellarios mitteret. nã ego eo noie ſum Dyrrhachij hoc tp̃e, ut quamcelerrime, qd agatur, audiam, & ſim tuto. ciuitas n. hæc ſemper a me defenſa eſt. cũ inimici nr̃i uenire dicent, tum in Epirum ibo. Quod ſcribis, te, ſi uelim, ad me uenturã: ego uero, cũ ſciã magnam partẽ iſtius oneris abs te ſuſtineri, te iſtic eſſe uolo. ſi perficitis, quod agitis; me ad uos uenire oportet. ſin autem: ſed nihil eſt opus reliqua ſcribere. ex primis, aut ad ſummũ ſecundis

l. 2. ad At. ep. 18.

copiis .n. reſiſtere, aut cadere fortiter, meũ officium fuit.

non licuit. perijt .n. ante reditum Ciceronis.

literis

literis tuis cõstituere potuerimus, quid nobis faciẽdum sit. tu modo ad me uelim oĩa diligentissime pscribas. etsi magis iam rem, q̃ literas, debeo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia: quam ego uidere uideor, itaq; debilitor lacrymis. Vale. Pridie kal. Dec. Dyrrhachij.

HVAZA.

ACcepi) Dolet Cicero sicut & superius, q sit culpa mœroris, & doloris suorũ, & q ignaue discesserit, cũ potuerit remanere in patria, si uoluisset se inimicis opponere. Deinde, qa scripserat Terentia se laborare, ut Cicero esset in tuto; dicit sibi esse facillimum, qa et inimici sui cupiunt, ut uiuat in iis miseriis. Deinde dicit se cupere fieri certiorẽ literis Terẽtiæ, qd p eam, & eius amicos actũ sit de ipsius restitutione. [Ab Aristocrito) liberto nostro, non quas scripsit, sed quas attulit a te. [Deleui) cõfeci, destruxi. [Cõficior) consumor. [Culpa est mea) quæ sola facit hoiem miserũ. [Legatione) suscipiendo legationẽ aliq̃: cuius prętextu uitabat infamiæ periculũ, ut diximus supra de interfectoribus Cæs qm, ut ostendit Liuius, ius legatorũ apud oẽs gentes semper inuiolatũ fuit. [Copiis) facta multitudine armatorũ, q me tuerentur. [Vel cadere) uel mori [Fortiter) animose cũ laus de resistendo & non fugiendo. [Hoc) quod feci. [Squalor) sordes quæ ex luctu, & mœrore fit. [Inimici) enumerat aliquot causas, quare spes salutis sit tenuis. [Excludere) tenere extra urbem. [Quod) quia. [Viuere) ut maior sit pœna in miserrima uita, q̃ in morte. [Dexippo) is erat unus ex domesticis Cic. [Prædicant) aperte dñt. [Faxint) faciant. quod notandũ est apud oratorem, qm quidam falso dñt tm esse poeticum. [Inprimis diebus) in initio magistratus eorũ. [Si inueterarit). i. in lõgius deducta sit, & facta uetus. [Actũ est). i. nihil fiet, qa res frigescet, & deseretur. [Eo nomine). i. ea causa. [Istius oneris) curandi reditus mei. [Illic) Romæ. [Quod agitis) quod tractatis & quæritis. s. ut redire possim. [Sin aũt). s. non perficitis* aposiopesis est. subauditur enim, actum est de me, uel aliquid tale. [Ad summum). i. ad extremum, quod uulgo dr ad plus. [Constituere) iudicare uel certe deliberare. [Rem) impetrationem reditus mei. [Videre uideor) ex affectu amoris, qui te oculis meis uidetur subricere. Virg. 4. Æn. Illũ absens absentẽ auditq;, uidetq;. Et Ouid in Põto ad uxorem, Te loquor absentem, te uox mea nominat unam.

ut Virg. l. 1. Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

ASCAN.

ACcepi &c.) Iterũ sibi dolori esse scribit q culpa sua sit cã doloris uxori, & liberis: & q ignaue discesserit, cũ potuerit remanere in patria, si uoluisset se inimicis opponere. Dicit se facile uitã tutari, cũ et hostes ipsum sic uiuere uelint. certior aũt fieri uult qd p se egerint. Ordo est. Ego accepi ab Aristocrito. i. quas Aristocritus libertus noster attulit, tres epistolas, quas ego propè. i. ferè deleui lacrymis. Enim. i. qa o mea Terentia, ego conficior. i. pereo merore. i. tristitia: nec meę miserię excruciãt me magis q̃ tuæ & uestræ. s. olum, hoc est & tuæ & liberorũ nostrorũ. Ego aũt sum hic. i. tanto, aut in hoc miserior, q̃ tu que es miserrima, q ipsa calamitas est cõis utrisque nostrũ, sed culpa est mea propria. i. mea solius. Officium meum fuit, euitare periculum. s. exilij aut pscriptionis, legatione. i. causa honoris in aliq̃ prouinciã impetrata, ut pluribus cõtingebat, uel resistere. s. periculo diligentia, & copiis. i. manu armata, uel cadere fortiter, si resistere neq̃ssem. Nihil fuit nobis miserius, turpius, indignius, hoc. i. quàm hoc, quod patimur. s. modo. Quare eũ. s. ita sit q afficior dolore, tum etiã sup. afficior & multo magis pudore*. Pudet enim me nõ præstitisse. i. exhibuisse uxori optimæ, & liberis suauissimis uirtutem. i. fortudinem animi, & diligẽtiam. s. in resistendo aduersariis. Nam squalor. i. sorditas, & situs uester, & meror. i. mœstitia, & infirmitas ualetudinis tuæ uersãt mihi ante oculos dies & noctes. Autem. i. sed spes salutis ostẽditur pertenuis. i. ualde tenuis. Multi sunt inimici. s. aperti, & penè oẽs sunt inuidi ... inuidentes gloriæ meæ. Magnũ fuit eiicere nos, qa potuissem resistere, facile est excludere. s. eiectum. Sed tñ quãdiu uos eritis ... spe. s. restitutionis meæ; ego nõ deficiam. s. in procurando ... ne oĩa. s. & exilium, & mansio in exilio uideantur cecidisse ... mea. i. p culpam meam. Id quod laboras modo. s. ut ... loco tuto, est mihi nunc facillimum, utpote, quem ... lũt uiuere in tantis miseriis quę morte ... eus in epistolis, Mors ultima linea rerũ ... sup. ea quæ pcipis. Ego egi gratias sup. ... & dedi Dexippo. s. domestico nro, eas literas ... scripsi me esse factum certiorẽ a te de ...

gnificasti. Et. i. simul ego perspicio, & oẽs prędicant Pisonem nostrũ. s. generum, esse mirifico studio & officio in. i. erga nos. Dii faxint. i. faciãt ut liceat mihi frui tali genero psertim simul tecũ & cũ liberis nostris. i. prole legitima. Nũc spes reliqua est in nouis trib. pl. & quidẽ in primis diebus. s. magistratus eorũ. Nam si inueterarit. i. in obliuionẽ res abierit, actũ. i. nulla spes est reliqua. Ea re. i. ppterea ego misi statim ad te Aristocritũ, ut posses scribere cõtinuo ad me initia rerũ & rõnes totius negotij. Et si impetraui quoq; Dexippo ita ut recurreret statim: & misi ad fratrẽ. s. Quintũ, ut mitteret crebro. i. frequẽter tabellarios. i. nũcios literarũ. Nam ego sum Dyrrhachij. i. in eo oppido Macedoniæ hoc tpe*, eo nomine. i. ea rõne, ut audiam q̃ celerrime qd agatur. s. de me Romæ, & sim tuto. i. extra periculũ, & in loco tuto. Ciuitas .n. hæc est defensa semp a me. cum. i. qñ inimici nostri dicẽtur uenire, tũ. i. tunc ibo in Epirum. Quòd scribis te uenturã ad me, si uelim. ego uero. i. reuera cũ sciam magnam partẽ istius oneris sustineri abs te, uolo te esse istic. i. ubi nũc es, hoc est Romæ. Si pficitis. s. tu & tui adiutores quod agitis. i. prẽditis, hoc est reditum meũ, oportet me uenire ad uos. Sin aũt. i. sed si, sup. nõ perficitis, uoluit dicere, miserrimũ esse eam in exilio uiuere, aut exulẽ seq, aut qd simile: qđ per aposiopesim decẽter reticet, subdẽs: Sed nihil est opus scribere reliqua. Nos poterimus cõstituere. i. decernere ex primis aut ad summũ. i. maximũ numerũ ex secundis literis tuis qd sit faciendũ nobis. Velim modo. i. solũ modo sup. ut tu perscribas ad me omnia diligentissime. etsi. i. tametsi, ego debeo iam magis expectare rem. s. optatam q̃ literas. s. eam significantes. Cura ut ualeas: & persuadeas tibi ita, nihil esse mihi carius te, neque fuisse unquam. O mea Terentia uale: quam ego uideor. s. per phantasiam ex desiderio coram uidere. Itaque. i. & ita debilitor. i. fio debilis lacrymis. i. ob lacrymas. Pridie Cal. Dec.

AAG. *Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. argumentum est multiplex, quia respondet ad uaria capita literarum Terentiæ.*

Tullius s. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, suis. 4

iisdem consulibus scripta.

EGo minus sæpe ad uos do literas, q̃ possum: propterea q cum omnia mihi tẽpora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. q utinam minus uitæ cupidus fuissem: certe nihil, aut non mul tum in uita mali uidissemus. q si nos ad aliquam aliquando ... fortuna reser cuius cõmodi aliqñ recuperandi ... hæc mala fixa uauit: minus est erratum ... sunt: ego uero te quàprimum ... re, & in tuo complexu ... stissime coluisti, neq; ... per, nobis gratiã re... *Lenium Flaccum ... qui periculum ... lute neglexit ... ctus est, quo ... pstaret. ... habeb... ad u... ...

... rat, post ... im, a ... ad resi ... qd sep ... unda, nos ... emus faci ... q. i. quãtũ ... s. sospitatis ... bis obuenit p ... dolori, (ego. n. ... rerũ p auctio... ... aduẽtum meũ, ... terit, ut Camillus ... sit nobis integra. ... s reliqua p nos. Sin ... s. per nuncios, aut

 literas.

bere:impedit mæror. Tu quid egeris,nescio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem,ut scribis,spero fore semper nostrum. De familia liberata,nihil est,quod te moueat. primum tuis ita promissum est,te facturã esse, ut quisq; esset meritus. est aũt in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo. ceterorũ seruorum ea caussa est,ut,si res a nobis abesset,liberti nostri essent,si obtinere potuissent:sin ad nos pertinerent,seruirent,pterquam oppido pauci.Sed hæc minora sunt. Tu q me hortaris,ut aio sim magno, & spẽ habeam recuperandæ salutis:id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam literas accipiã?quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisij,si esset licitum per nautas, qui *tẽpestatẽ ptermittere noluerunt. Quod reliquũ est, sustenta te,mea Terentia,ut potes.honestissime uiximus:floruimus. non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos afflixit.peccatũ est nullũ, nisi q nõ una animã cũ ornamẽtis amisimus.sed,si hoc fuit liberis nostris gratius,nos uiuere;cetera,q̃q̃ ferenda nõ sunt, feram'. atq; ego,qui te confirmo,ipse me non possum. Clodium Philæterum, q ualetudine oculorum impediebatur,hoĩem fidelem,remisi. Sallustius officio uincet *oẽs spes.*Cennius est perbeneuolus nobis:quem semper spèro tui fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas; & sic existimes, uehementius me tua miseria, quàm mea, commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie kal. Maij, Brundisio.

facultatẽ, nauigandi.

alij legunt, oẽs. Pescennius. neque est ignotũ nomen Lactantius l.1 c.22.

HVBER.

EGo minus) Scribit Cicero ad Terent.licet inferat mentionẽ filiorum.ostendit aũt,quanto dolore conficiat, cum ad suos scribere cogitur. deinde exponit,ubi sit,& quò iturus. & q a scripserat Terẽtia, se ad eum ituram, si ei uideretur: rescribit Cicero,qd sentiat.postremo, qd egerit de familia seruorũ: de qua in j.epist.ad Terent.mentionẽ fecit:& eam hortatur, ut ualetudinẽ suam sustentet. Reliqua ex textu colliguntur.[Certe)saltẽ. [Aut nõ multũ) quia cito perissem.[Minus est erratum a nobis).i.nõ peccauimus, si uitæ cupidi fuimus, dummodo aliqua spes sit. [Fixa)firma,immutabilia,ut aliqũ non possint in melius conuerti.[In tuo complexu)in tuis ulnis.Naso ad uxorem, Atque utinã lugenda tibi non uita,sed esset Mors mea: morte fores sola relicta mea.Spiritus hic per te patrias exiset in oras: Sparsissent lacrymę corpora nsa pię.[Retulerũt g.)reddiderũt nobis quod meruimus. [Neglexerit p.)quia lata fuerat acerrima lex,ut diximus lib.1.in eos,q Cic.excepissent,q a erat ei interdictũ aqua & igni. [Legis)ne quispiã me reciperet.[Habebimus).f.lato.f.semper erimus memores,& existimabimus nos ei obligatos. [Profecti fumus)discessimus.[Cyzicum) Cyzicus ciuitas Asiæ in Propõtide ab Æmoniis cõdita, ut ostendit Ouid. in 1. Tristium siue Ponti. nã utrunque opus in Põto factum est: Hinc Propõtiacis hærentẽ Cyzicõ oris,Cyzicon Æmonię nobile gentis opus.[Rogem)cũ interrogatione legendum est. [Confectam) debilitatam,afflictã. [Corpore)pp ualetudinem.[Animo)propter fortunam nostram & dolores,quos capis.[Sim)pro ero. [Sic agam)ut sim sine te. [Transactũ) actũ & sine ulla spe. [Sed qd de Tull.) latenter subdit causam ne uadat.[Misellæ).f.Tulliolæ matrimonio, ne discedat a marito.[Teneas aliqd) de bonis nostris,pp quę ad Tabulam Valeriã eã deductam se audisse supradixit. [De familia) seruorũ,ut diximꝰ in 1.epistola ad Terent.[Liberata)manumissa.ita .n.scripserat Cic.se fecisse.[Tuis)seruis.[Ut quisque esset meritus).i.te & retenturã in seruitute q mererentur, & manumissurã & qui bene essent meriti.[Est in officio).i.fideliter seruit.[Prę-terea).i.præter cum.Virg.in 11.Si duo prerea tales Idæa tulisset Terra uiros.[Liberti nostri).i.manumissi.[Si res a nobis abesset)

.i.si nihil ad nos pertineret.[Oppido)ualde. [Ea causa).i. talis. [Minora).i.parua.comparatiuũ pro positiuo.[Recte)cum aliquo effectu.[Quando)interrogatiue legendum est,q.d.nunq̃.[Si esset licitũ)si mihi permissum esset a nautis.[Floruimus)translatio est.Ouid.Nos quoq; floruimus,sed flos fuit ille caducus.[Quòd non amisimus animam cũ ornamentis).i.nisi in hoc,q nõ mortui sumus,cum dignitatẽ amitteremus.i.cum eiiceremur ea urbe,qđ facere debuimus.[Me nõ possum)confirmare. [Remisi) Romã. [Valetudine)morbo.[Fidissima)ei blanditur, licet esset impudica, ut tali iudicio, & laude eam alliceret ad honestatem. sic Ouid. ad uxorem cum esset relegatus: Adde quod & rerum sola est tutela mearum. & paulo post. Nam tua dum stetimus turpi sine crimine mansit, Et tandem probitas irreprehensa fuit. Terentiam autem turpiter se egisse scribit Plutarchus.

ASCEN.

EGo &c.)Scribit ad Terent.licet inferat mẽtionem liberorũ, ostendens quãto dolore conficiat,cum ad suos scribere cogatur. Deinde exponit ubi sit, & quò iturus,docens an Terentiã ad se uenire uelit,& alia qdã hoc ordine. Ego do minus sæpe literas ad uos q̃ possum,hoc est datẽ sæpius,si uellẽ q tũ.i.pariter oĩa ipa sunt mihi misera.i.afflicta,tũ uero.i. sed tunc maxime & quasi ad uerũ,cum.i.qñ ego aut scribo ad uos,aut lego uestras.f. lras,cõficior.i.cõsumor lacrymis sic ut nõ possim ferre.i.sustinere.Quod.i.pp qđ utinã fuissem minus.i.nõ tã cupidus uitę:certe nos nihil aut non multũ mali uidissemus in uita.f.nra. Qđ si fortuna reseruauit nos ad aliq̃ spẽ alicuius cõmodi recuperãdi aliqñ.i.tandem:minus.i.non tã multũ est erratum a nobis. sin hęc mala sunt fixa.i.firma & diuturna:ego uero cupio uidere te o Terentia,mea uita, & emori in cõplexu tuo:qñ.i. qñquidẽ, neq; dii quos tu coluisti castissime, neq; hoies quos ego seruaui.i.saluos feci semper,retulerunt nobis gratiam .i. pro benefactis nris. Id aũt de Deo impium est cogitare nedũ scribere, sed miseris sæpe caligant oculi.Nos fuimus dies 13.Brundusii apud M.Leniũ Flaccum,uirũ optimũ, q neglexit periculũ fortunarũ & capitis sui p salute mea, q a comitatum mihi pstitit.in quo si dephensus fuisset,& rem & uitã amisisset.Neque deductus est .i. absterritus aut amotus pœna.i.pp pœnã,improbissimæ legis.f. qua interdictum erat Cic.aqua & igni:& quicunque eum hospitio recepisset,pœnæ capitali subiectũ iri cautum est. quo minus .i. ut non pstaret ius & officiũ hospitii,& amicitiæ.Utinã nos possimus referre aliqñ.i.tandem grãm.f.parem,qdem.i.certe,aut saltem habebimus .f.in aio semper.f.donec uiuemus. Nos sumus pfecti.i.discessimus Brundusio ad V.Cal.Maii p Macedoniã,& petebamus Cyzicũ,urbẽ Asiæ in Propõtide ab Æmoniis conditã.o me perditũ,o me afflictũ:qd(deliberãtis est,& nesciẽtis qd facere debeat) sup. faciã,rogem.i.precer ne te nunc mulierem ęgrã & confectã.i.cõsumptam,& corpore & aio ut uenias.f.ad me?q.d. id nõ decere. Nõ rogem.i.nunqd debeam nõ rogare?Igitur.i. si nõ rogẽ ut uenias,sim.i.oportet me esse sine te,q.d.id tristissimũ fore.Opinor, quasi inuẽto consilio;ego agã sic.Si spes reditus nri est,sup.tu cõfirmes causam & adiuues rẽ .i. medium quo fiet,aut rẽ familiarẽ. Sin,ut ego metuo,est transactum.i.penitus actum & desperandũ de reditu meo:fac uenias ad me quoquo.i. quocũq; modo potes. Scito hoc unũ: si habebo te, ego nõ uidebor mihi periisse planè .i.oĩno. Sed sup.si ueneris,qd fiet de Tulliola mea.f.filia?uidere iam uos,q domi estis,id:q a consiliũ.i. uirtus deliberatiua nõ est mihi: sed certe quoquo.i.quocunq; modo res habebit se,seruiẽdum.i.consulendũ est & matrimonio & famæ illius misellæ.i. ne amissa p inopiã,aut desolationẽ fama repudiet. Quid Cic. meus .f.filius faciet,sup.Tu uero sis .f. si hic esses ip in sinu,& cõplexu meo:noluit addere, & ille miser mẽdicabit:aut qd tristius, q a ẽt pudicitię illius imminebat piculũ. Ego nõ queo ia scribere plura: mœror impedit.nescio qd tu egeris,utrũ teneas aliqd.f.rem, an quod metuo,sis spoliata plane.i.oĩno.Ego spero,ut scribis,Pisonẽ.f.generũ nostrum,fore.i.futurũ semper nrum.i.nobis fauentẽ. Nihil est quod moueat .i. mouere & turbare debeat te de familia liberata.i.de manumissione seruorũ. Profugiens.n.Cicero,ne serui in alienã potestatẽ uenirẽt, aut spe libertatis obtinendæ in dñm insurgerent,manumisit eos,sed tñ non oẽs, q a qui uxori nomine dotis erant,in eius arbitrio reliqt.unde addit: Primũ, q.d. prima est ratio ut nõ mouearis, pmissũ est te facturã esse tuis.f. seruis,ita ut qsque esset meritus. Aũt.i.sed,Orpheus est adhuc in officio.i.debito seruitio,prerea.i.pręter cũ nemo ceterorũ seruorũ magnopere,sup.in officio est.Causa est ea.i.talis.i. hoc consilio id feci,ut,si res.i.possessio iusta abesset a nobis,i.essemus priuati omni re nostra,ipsi manumissi essent liberti nostri, si potuissent obtinere.f.cõfirmationem manumissionis; sin.i. sed si, ipsi ptinerent ad nos.f.iure,licet oia nostra essent subrepta, ipsi serui

rent

ptet.i.manerét in seruitute ṗter quam oppido.i ualde pauci,q fortè manumitterentur ut dñm persequerentur.Sed hæc sunt minora.s.dãna.Tu q hortaris me,ut sim aio magno,& habeam spẽ salutis recuperãdę,ego uelim sup.ut id sit eiusmodi,ut possimus sperare rectè.i.nõ frustra.Nunc miser,qa procul abes,qñ accipiã literas tuas?qs perferet ad me? quas.s.literas,ego expectassem Brũdusij, si licitũ esset.i.licuisset.i.permissum fuisset p nautas, q noluerunt ṗtermittere tẽpestatem.i.tpis & auræ opportunitatẽ,ergo tempestas & bona est.Quod reliquũ est,mea Terentia,sustẽta te ut potes.nos uiximus honestissime : floruimus.s.in foro & senatu.nõ uitium nostrum,sed uirtus nostra, qa uiriliter cõiuratos afflixemus,afflixit nos.nullũ peccatum est.s.nobis, nisi q non amisimus una.i.simul cum ornamentis.s.nostris, aiam .i. uitam,sup. nostram.Sed si hoc.s.nos uiuere fuit gratius.i.utilius liberis nostris;feramus cetera,q̃q̃ non sunt ferẽda. Atque ego,q cõfirmor.i. quod dñr,consorto te,non possum.s.cõfirmare me.Ego remisi tibi Clodium Philetęrum, unũ e familia,q.i.qa, impediebatur ualetudine.i.mala dispositione oculorũ,appositorie hoiem fidelem. Sal.s.seruus aut libertus noster, (nõ.n.de Crispo illo historico loquitur)uincet oẽs spes.s.quas de eo habuimus,officio.s.impertiẽdo. Cennius,alter libertus, est perbeneuolus : quem spero fore semper obseruantẽ.i.cultorẽ tui.Sicca,alter familiaris,dixerat se fore semper mecũ , sed discesserat Brũdusio , ita a me,qui eram Brundusij , nisi forte Brundusij , ita legendum sit,ut discesserat Brundusij sup.a me.Cura,quoad potes,ut ualeas:& existimes sic me cõmoueri uehementius miseria tua q̃ mea . O mea Terentia fidissima atque optima uxor,& filiola mea carissima.s. Tullia , & Cic.spes nostra reliqua.i.sola relicta,ualete. Pridie Cal. Maias.i. ultimo Aprilis . Brundusio.i. ex eo oppido maritimo in Italia .

PAVL. MANV.

PRæterea magnopere nemo ceterorum seruorum . ea caussa est, &c.) sic antea in libris impressis.ego distinctione tantum locum restituo,ut ita legatur.ṗterea magnopere nemo.ceterorũ seruorum ea caussa est,ut, si res &c. Quoniã aũt non ita apertus uidetur sensus,pluribus uerbis exponemus.Cicero ueritus amissionem seruorum cum tota re,manumisit eos hac cõdicione, ut, si per legem Clodiani bonis omnibus priuandus esset, ij suo beneficio liberti essent, si modo id per Clodium licuisset; sin autẽ lex seruos non adimeret,&,ut ad ueterem dominum pertinerẽt, concederet ; seruirent,ut antea,præterq̃ pauci, quos bene meritos oino liberatos uellet . Dixit autem, ceterorũ seruorũ,intelligens suos.nam ex Terentiæ seruis neminem manumiserat : tantũ tũs,eam facturam esse , ut quisque esset meritus , promiserat .

ARG. *Scripsit hanc aliquot annis post superiores , L. Paullo,C.Marcello coss. cum ex prouincia Romam rediret . significat de nauigatione sua, de literis acceptis , de hereditate Prætiana .*

Tullius s. D. Terentiæ , & Tulliolæ , suis . 5

SI tu,& Tullia,lux nostra,ualetis;ego,& suauissimus Cicero ualemus.Pridie id.Oct.Athenas uenimus,cum sane aduersis uẽtis usi essemus,tardeq; , & incommode nauigassemus . de naui exeuntibus nobis*Acastus cum literis præsto fuit,uno & uigesimo die, sane strenue. Accepi tuas literas:quibus intellexi te uereri,ne superiores mihi redditæ non essent.omnes sunt redditæ; diligentissimeq; a te perscripta sunt oia ; idq; mihi gratissimum fuit . neque sum admiratus hanc epistolam , quam Acastus attulit,breuem fuisse . iam enim me ipsum expectas, siue *nos ipsos ; qui quidem quamprimum ad uos uenire cupimus . etsi,in quam remp.uenimus,intelligo.cognoui.n.ex multorũ amicorum literis , quas attulit Acastus, *ad arma rem spectare:ut mihi , cũ uenero , dissimulare non liceat, quid sentiam . sed , quando subeunda fortuna est , eo citius dabimus operã,ut ueniamus, quò facilius de tota re deliberemus.tu uelim , quod cõmodo ualetudinis tuæ fiat , quàm longissime poteris,obuiam nobis prodeas . De hereditate Prætiana , quæ quidẽ mihi magno dolori est , (ualde enim illum amaui) hoc uelim

uide ad Atticũ ep.9. lib. 6.

erat.n.cum ipso & filius,& frater,& fratris filius. bellũ imminere inter Cæsarẽ,& Põpeium.

cures ; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, *Camillus nostrum negotium curet. nos,cum uenerimus, reliqua p nos agemus. sin tu iam Roma ṗfecta eris ; tñ curabis , ut hoc ita fiat.nos,si dij adiuuabũt,circiter id.Nou. in Italia speramus fore. Vos,mea suauissima,& optatissima Terentia,& Tulliola, si nos amatis, curate ut ualeatis . Athenis , ad xv. kal. Nou.

is est , de quo ep.20. l.5. & ad Att. ep.23. lib.11.

NVAEN.

SI tu &c.) Primũ Cicero scribit se nauigasse Athenas aduersis uentis, cum haberet secum Cic. filium . deinde significat se accepisse literas Terentiæ, & aliorum multorum,ab Acasto allatas:ea quibus ostendit se intellexisse bella ciuilia fore. Postremo orat eam,ut sibi aduenienti,quã longissime poterit,obuiam ṗcedat.& instruit eam,q̃d agere debeat de hereditate cuiusdam Prętiani.[Suauissimus)iucundissimus [Cicero)filius.[Vno & uiget.) .i.uigesimo primo post discessum suũ Roma.[Sanè) ualde. [Strenue) *Celeriter.nã strenuus & fortem significat, & celerẽ Sallust. Nam aut quisq; strenuus ceciderat in bello. Ouid. de Galantide in mustellã mutata : Priscaq; strenuitas mansit.i.celeritas uel agilitas. [Ne nõ essent).i.ut non essent.[Siue nos)correctio,quia habebat filium secũ.[In quam).i.qualem.q.d.turbulẽtã.[Spectare) ṗtinere,tẽdere.[Ad arma) ad bella,qa Cęsar,magnis reb⁹ gestis in Celtis, ad Galliam,Italiæ ṗximã,circa Eridanum exercitũ duxerat,ad quẽ multi confluxerant. ex iis igitur suspicabat Cicero bella futura: aut qa iã mortua Iulia magnus timor apud oẽs erat dissensionis inter Cæsarem & Pomp. [Dissimulare) occultare. [Illum) Prætianum. hic enim moriens scripserat heredem Cic. fuerat autem iurisconsultus , ut supra ad Trebatium libro septimo,Quod scribis de illo Prætiano iurisconsegote ei non desino cõmẽdare.[Auctio)uenditio per auctionem,ut alio loco diximus. Iuuen. Si contingis auctio fiat. [Eris profecta) discesseris.

ut epist.18. lib. 14. ad Atticum.

ASCEN.

SI tu &c.) Scribit se nauigasse Athenas aduersis uentis , cum haberet secum Cic. filium . deinde significat se accepisse literas ab uxore.& postremo orat,ut sibi obuiam ueniat,q̃ longissime ualeat, docens quid agere debeat de hereditate quadam. Ordo est. Si tu , & Tullia lux uostra ualetis ; [conceptio est personarum] ego & Cicero suauissimus.s.filius noster, ualemus. eadẽ est figura. Nos uenimus.i.applicuimus nos Athenas, pridie idus Octob. cum usi essemus uentis sanè.i.multum aduersis,& cum nauigassemus tarde,& incommode.Nemo tamen sit tam stolidus,ut a cal.Ma.quibus Brundusio soluit, super aquas fuisse putet , quia tunc Cic.secum non habuit, & postea Dyrrhachij moratus est, unde hęc epistola longe post scripta est, neq; tũ seruata est ratio temporum in colligendis epistolis. Acastus.s.libertus noster, fuit præsto.i.præsens & paratus cum literis.s.dandis, nobis exeuntib⁹ naui,uno aut primo & uigesimo die.s.post discessum suum Roma. Ego accepi literas tuas,sanè.i.multum strenue : qbus intellexi te uereri, ne superiores.s.literæ tuæ non essent redditæ mihi. Oẽs sup.literæ sunt redditæ,& oia perscripta a te diligentissime, & id fuit mihi gratissimum.Neq; sum admiratus hanc epistolam,quam Acastus tulit, fuisse breuem. Tu.n.expectas iã meipsum,siue nos ipsos,hoc est me,& filium:q quidem cupimus uenire quãprimum .i.ualde cito ad uos. Etsi.i.quãquam intelligo,in quam.i.qualem rẽp.nos uenimus. media longa,est.n.præsens tpis.q.d.in turbulentissimam. Ego enim cognoui ex literis amicorum, quas Acastus attulit , rem spectare.i.tendere & inclinare ad arma.i.bella ciuilia.Quia iam mortuam intellexit Iuliam,Iulij Cæs.filiã,uxorem Põpeij, & Põpeiũ,Cæsaris potẽtię, q̃ in Gallia maxima erat, resistere uelle. sic sentit Hubertinus.Verum ñ,quia id multo post contigit, (nam Cic.post reditũ Ciliciam obtinuerat ṗuinciam, a qua reuersus hanc cõmotionẽ reperit) dicamus ad arma.i.ad resistẽdũ inimicis us,ut nõ liceat mihi,cũ uenero,dissimulare,q̃d sentiam. Sed qñ.i.qm,fortuna.i.dubius euentus rei,est subeunda,nos dabimus eo citius operã,ut ueniamus,quo.i.ut deliberemus facilius de tota re. Velim sup.ut tu ṗperes obuiam nobis, q̃.i.quantũ poteris lõgissime, qđ fiat cum cõmodo ualetudinis.i. sospitatis tuæ.Ego uelim cures de hereditate Prętiana.i.q̃ nobis obuenit p testam Pręcij iurisc.nup defuncti, q̃ quidẽ est mihi dolori,(ego.n. amaui illũ.s.Prętium ualde)hoc;si auctio.i.uẽditio rerũ p auctionem, qua res dant plurimum offerentib⁹, fiet ante aduẽtum meũ, ut Pomponius.s.Atticus,aut si is minus.i.non poterit,ut Camillus curet negotium nostrum , ut pars hereditatis sit nobis integra. Nos cum uenerimus.s.in urbem salui,agemus reliqua p nos. Sin ui.sed si,tu eris iam profecta Romã ; tñ curabis.s.per nuncios,aut

literas ut hoc fiat ita.i.ut res curetur per Pomponium aut Camillum.si dij adiuuabũt nos,speramus fore in Italia circiter Id. Nouẽb. Vos o mea suauissima & optatissima Terentia Tulliola .f. filia, si amatis nos,curate ut ualeatis. Athenis,ad xv. cal. Nou.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Missum est epistolium: nam & excusat se, quod raro scribat; & de prædij uenditione ait se cognouisse; & petit, ut satisfaciat eidem; & Pollucem seruum ad se mitti cupit.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 6

scripta est Lentulo & Marcello cos. cum iã in Græciã ad Pompeium transisset.

NEc sæpe est, cui literas demus:nec rẽ habem⁹ ullam,quam scribere uelimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi,cognoui prædiũ nullum uenire potuisse. quare uideas uelim,quo modo satisfiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quòd nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut ualeas. Idibus Quint. Vale.

HVBER. NEc sæpe)exponit Cicero,qd ea literis Terentiæ intellexit. postremo petit ab ea, ut celeriter emittat ad se Pollucem seruũ.[Prædium]possessionẽ. [Venire]uendi. [Satisfiat]soluatur. [Nostra).f. filia. hęc.n. pronomina sine substantiuo posita maritos, uxores,filios,filias'ue comprehendunt ,sicut & genitiui propriores post nomina propria positi. Ouid. Hanc tua Penelope, subauditur,uxor.& Virg.Hectoris Andromache.f.uxor. Deiphobe Glauci.f.filia.[Pollucem)seruum.[Extrudas)eiicias,remittas.

ASCAN. NEc sæpe &c.)Vt docuit,qd e Terentia intellexit, monet ad se seruũ mittat,dicens, Nec est sup.aliqs sæpe, cui demus .i.dare possimus lr̃as: nec habemus ullam rẽ quã uelimus scribere. Ego cognoui ea lr̃is tuis,quas accepi proxime,nullũ prædiũ.f. nostrum potuisse uenire.i.uendi. Quare uelim sup. ut omnes uideatis quomodo satisfiat.i. satisfieri possit ei ,cui scitis me uelle satisfieri. Quod nostra f.filia, agit tibi gratias, (non ergo ad filiam scribit) ego non miror te mereri id, ut ea possit agere tibi gratias merito tuo.i.pp meritum tuum. Fac extrudas.i.ui exire cogas quamprimum Pollucem.f.seruum nostrũ, si nõ est adhuc profectus.i.si non exiuit ad nos uenturus. Cura ut ualeas. Scriptum sup.Id. Quintilis, sup. mensis.i. eius qui nunc Iulius dicitur. Ridiculum est huic, & superiori addere, Vale, & Valete, cum præmissum sit, Cura ut ualeas, & Curate ut ualeatis.

PAVL. MAN. POllicem)antea, Pollucẽ:nos aliquot abhinc annis emẽdauimus,Pollicẽ,ea uetustis libris,& lib.13.ad Atticũ: quo in lib. circa finẽ ita scribit. Pollex quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuii pridie iduũ præsto fuit, sed plane pollex,nõ index.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit uxori, quomodo,eiecta bile, sanatus sit; & hortatur, ut bono animo sint. postremo ostendit, ubi commode degere possit.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 7

Lentulo, et Marcello cos.

OMnes molestias,& solicitudines,quibus & te miserrimam habui,id quod mihi molestissimũ est, Tulliolamq́;, quæ nobis nostra uita dulcior est,deposui,& eieci.quid causæ aũt fuerit, postridie intellexi, q̃ a uobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci. statim ita sum leuatus,ut mihi deus aliquis medicinã fecisse uideatur. cui quidẽ tu deo, quemadmodum soles,pie,& caste satisfacias, id est Apollini,& Aesculapio.*Nauim spero nos ualde bonã habere.in eam simul atq; conscendi, hæc scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolã nostram diligentissime cõmendabo.cohortarer uos,quo animo fortiore essetis,nisi uos fortiores cognoscerem, q̃ quenquam uirum: & tamen eiusmodi spero negotia esse, ut & uos istic cõmodissime sperem esse,& me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primũ ualetudinem tuam uelim cures:deinde,tibi si uidebitur,uillis iis utare,quæ longissime aberunt a militibus.fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum VII. id. Iun.

qua i Græciã ad Põpeiũ transmitteret.

HVBER. OMnes)Primũ scribit Cicero,se eiecisse magnas molestias, qbus & ipsam Terentiam cruciabat, & filiam Tulliam. id aũt ita factum esse dicit,q a choleram purã eiecit, quã contraxerat ea mœrore,ut fit. Deinde dicit, se scripturũ ad amicos suos, qbus cõmendabit & Terent.& Tulliam: & ostendit se hr̃e bonã spẽ sui reditus in patriã. Postremo monet Terentiã, in qbus uillis cõmode esse possit. [Quibus)pp quas.[Habui te miserrimã) afflixi te. [Id quod).i. quod.f.te habuisse miserrimã. [Dulcior) carior.ita.n.parentes & dicere & existimare solent. Virg. Nate mihi uita, quondã dum uita manebat, Care magis. [Quid causæ).f.q eiecerim illas molestias.[Postridie)postremo die.[χολὴν) .i.bilẽ, choleram.[ἄκρατον)puram [Eieci) expui, euomui.[Leuatus)alleuiatus,ut ita dicam.[Satisfacias)soluas uota.[Simul atque)postq̃.[Quenq̃)quemlibet. [Virum) cuius proprie est fortitudo. nam uir a uirtute df.[Eiusmodi)talia.[Aliquando)tandẽ. [Cum similibus nostri) cum uiris bonis. [Vt primum) duæ dictiones sunt. ordo aũt est: Velim primũ,ut cures ualetudinem, deinde &c. [Vtare)pro habitatione tua habe. [Fundo) agro. [Cum familia urbana)cum omnibus, quos in urbe soles hr̃e domi: nam minoris constat res Arpini, q̃ Romæ. [Annona) frumentũ. [Bellissimus) diminutiuo blandimenti gratia usus est.

ASCEN. OMnes &c.)Dicit se hilariorem effectum pollicens scribere ad amicos pro suor commẽdatione, docensq́; Terentiã in qbus uillis degat. Ordo est.Ergo deposui, & ieci oẽs molestias,& solicitudines,quibus.i.in quib⁹ ego habui &.i.simul,te.f. coniugem meam miserrimam,id quod est molestissimum mihi.i. quæres est mihi grauissima. Et.i.simul,sup.habui Tulliolã.f.filiã nostram miserrimam,quæ est nobis dulcior.i. delectabilior uita nr̃a.Hubertinus exponit, qbus.i. pp quas habui i. affeci, & te &c.sed non procedit,nõ.n.solicitudinibus suis affecit aut afflixit uxorẽ & filiam,sed inter solicitudines habuit.i. annumerauit eas afflictas,miserrimasq́;. Autem.i.sed,ego intellexi postridie.i.die proxime sequenti postq̃ discessi a uobis,qd causæ fuerit.f.q molestias eiecerim,q a ego eieci statim χολὴν.i.cholerã ἄκρατον.i. puram ac merã noctu,& sup.sum leuatus.f.grauedine morbi, ita ut deus aliquis uideatur fecisse mihi medicinã .i. me curasse, quia deorum curatio est subitanea. Cui quidem deo tu satisfacias.i. persoluas uota debita, pie,& caste,quẽadmodum soles.h. d.ut si nõ fuerit solita,incipiat assuescere. Sanè erubescẽdũ est nobis, si Ethnici nõ putauerunt deos suos,q dęmonia sunt, nõ posse placari,nisi pie,& caste satisfi et, si putauerimus Deũ uerũ ab impuris, aut immũdis placari posse.Sed dicet forte aliqs, si dij gentiũ dęmonia sunt,qũo & pietatis,& castitatis amatores erãt? Ad quod rñdere licet:non pp bonũ hoiem ab illis uirtutes laudatas, sed ideo,ut ueros dei honores,q sine pietate & castitate nulli sunt, sibi usurparẽt, qbus nihil dulcius illis cõtingere põt. nã in illa puersa cupiditate ęquãdi se deo,in quã ceciderũt, obstinati sunt: ideoq́; idololatriã introduxerant, non solũ ut hoies in errore tenerent,& a cęlestibus sedibus arcerẽt; sed ẽt ut deo latriã priperent, aut ideo ut hoies in illo errore pstringerent. sciebant.n. q a amor uirtutũ inscriptus est pectoribus nostris pp synteresin nihil pbari posse qđ non sit uirtuti cõsonũ, atq; ita minime diis accõmodandũ uideri. Vt ergo in idololatria genus humanũ semp tenerẽt,&.ut uarias superstitiones, & ludos, & cęremoniarũ gentilium astruerẽt, uirtutũ,quę negari nõ poterãt, se finxerũt amatores. Sed ordinẽ persequamur.ne forte ignoraret Terẽtia cui deo satisfaciendũ sit,addit, Apollini,& Æsculapio.f. Apollinis filio, q summi medici putati sunt. Ego spero nos hr̃e nauem ualde bonã. Dixi prius epistolas non esse repositas quo ordine scriptæ sunt. nam hæc scripta erat,cũ Athenas pfugeret cũ filio.Et in illa,Si tu & Tullia &c. significauit se redire. ego scripsi hæc simulatq;.i.immediate postq̃ conscẽdi in eã.Deinde.i. posthac conscribã.i.simul scribã,ad familiares nostros multas epistolas,quibus.f.epistolis,aut qbus.f.familiaribus ego commendo diligentissime te & Tulliolã nr̃am. Cohortarer uos, quo.i. ut essetis fortiores aio nisi cognoscerẽ uos fortiores,q̃ quenq̃ uirũ: & tñ spero negotia.f.nr̃a,esse eiusmodi,ut sperem & .i. simul, uos esse commodissime istic .f. Romæ & me defensurum aliqñ remp.

cum

es similibus nostri, utpote cōmunis boni & iustitiæ amatoribus. Velim sup. ut tu cures primum ualetudinem tuam: deinde, si ut debitur tibi, utere iis uillis quæ aberunt longissime a militibus. Tu poteris bene uti fundo Arpinati.i.iuxta Arpinum cum familia urbana.i. ea quam Romæ habere solemus, si annona fuerit earior.i.nimis cara, sup. Romę. Cic. bellissimus.i. maxime bonus & lepidus filius noster, dicit tibi etiam atque etiam plurimam salutē. Vale. Datum tertio Idus Iunij.

PAVL. MAN. I D est, Apollini, & Æsculapio) hoc totum suspicor in margine ab aliquo fuisse scriptum, qui uellet nomen eius dei ponere, quem Cicero significat. deinde qui librum exscripserunt, Ciceronis uerba falso existimantes, receperunt in ordinem uerborū, quod glossematis uice fuit. nihil tamen immutaui: quando scripti libri, & impressum est, omnes habent.

ARG. *Rogat uxorem, ut ualetudinem curet. Laudat eius diligentiam: eaq; ut deinceps utatur, mandat.*

Terentiæ & Marcello cos.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE, 8

SI uales, bene est: ego quidem ualeo. Valetudinem tuā uelim cures diligentissime. nam mihi & scriptum, & nunciatum est, te in febrim subito incidisse. Quòd celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. item post hac, si quid opus erit, si quid acciderit noui, facies ut sciam. Cura ut ualeas. Vale. Datum IIII. non. Iun.

HVBER. SI uales) Hortatur Cicero Terentiam, ut curet ualetudinem suam, quam intellexerat ex febri laborare. Deinde dicit gratum sibi fuisse, quod ab ea de literis Cæsaris certior factus esset.

ASCEN. SI uales) Monet, ut salutem curet; & diligenter, quæ scire oporteat, perscribat, dicens, Si uales, bene est: ego quidem ualeo. Velim sup. ut cures diligentissime ualetudinem tuā. nam & scriptum & nunciatum .i. ore est mihi te incidisse subito in febrim. Quòd fecisti me certiorem celeriter de literis Cæs. .i. quas Cæsar misit, fecisti mihi gratum. Tu facies item .i. similiter posthac, ut sciam, si quid erit opus, si quid acciderit noui. Cura ut ualeas &c.

ARG. *Significat dolorem suum ex Dolabellæ, generi sui, Tulliæque filiæ ualetudine.*

Iisdem consulibus, opinor.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 9

AD ceteras meas miserias accessit dolor e Dolabellæ ualetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu uelim tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

HVBER. AD ceteras) Hæc epistola uidetur fuisse scripta eo tpe, quo iam Tullia nupserat Dolab. [Miserias) molestias. [Accessit) additus est. [Valetudinem) propter ęgritudinem.

ASCEN. AD ceteras &c.) Hæc epistola uidetur longe alio tempore scripta. nam, durante exilio, Tullia erat nupta Pisoni Crassipedi: Dolabellæ aūt nupsit, dum esset imperator in Cilicia paulo ante bellum ciuile. dicit aūt se dolere de ualetudine Dolabellę hoc ordine, Dolor ex ualetudine.i. mala dispositione Dolab.s. generi nostri, & Tulliç.s. filię nostrę, accessit.i. additus est ad ceteras miserias meas. Omnino nec scio penitus de omnibus rebus quid consilij capiam, nec quid faciam. Velim, sup. ut tu cures ualetudinem tuam, & Tulliæ.

ARG. *Mandat, ut cum Attico colloquatur, literas mittat.*

Iisdem consulibus ante quā ad Pompeium in Græciam nauigaret.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 10

QVid fieri placeret, scripsi ad Pomponium, serius, quam oportuit. cum eo si locuta eris, intelliges quid fieri uelim. apertius scribi, quando ad illum scripseram, necesse non fuit. de ea re, & de ceteris rebus quamprimum uelim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. Quint.

HVBER. QVid fieri) Excusat Cicero se, quod apertius ad Terent. non scripserat, quid fieri uellet: quia scripsit ad Pomp. ex quo illa poterit omnia intelligere. [Serius) tardius. [Scripseram) .s. ad te. [Quando) quoniam.

ASCEN. QVid &c.) Dicit se scripsisse: monet ut uxor scribat, & ualetudinem curet, dicens, Scripsi ad Pomponium.s. Atticum, serius.i. tardius, quàm oportuit, quid placeret, supp. mihi fieri .s. a uobis. Si eris locuta cum eo, intelliges quid uelim fieri. Non fuit necesse scribere apertius, quando.i. quoniam scripseram ad illum.s. optimum amicorum. Ego uelim, supp. ut mittas nobis literas quamprimum de ea re, & de ceteris rebus. Cura diligenter ualetudinem. VIII. idus Quintiles.i. Iulias, aut Iulij mensis postea dicti.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 11

Scripta ubi dictum post discessum Pō peiani, ut etiā ex epi. 15. l. 1. cognoscitur.

SI uales, bene est: ego ualeo. Tullia nostra uenit ad me prid. id. Iun. cuius summa uirtute, & singulari humanitate, grauiore etiam sum dolore affectus, nostra factum esse negligentia, ut longe alia in fortuna esset, atq; eius pietas, ac dignitas postulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæsarē *mittere, & cum eo Cn. Sallustium. si profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. kal. Quint.

ep. 17. l. 11 ad Attic.

HVBER. TVllia) Significat Cicero, maiore dolore affectum esse Tulliæ, filię suæ, ad se aduentu, quia cognoscit culpa sua esse factum ut illa esset in deteriore fortuna quam mereretur: deinde se missurum filium ad Cæsarem. [Longe) ualde. [Alia) tristiore & deteriore. [Atque) quam. [Pietas) erga me.

ASCEN. SI uales &c.) Dicit Tulliam suam ad se uenisse; eiusq; pietatem commendat, dicens, Si uales bene est, ego quidem ualeo. Tullia nostra.i. filia uenit ad me.s. in uillam nostram pridie idus Iunij: cuius summa uirtute & singulari humanitate.i. propter cuius uirtutem & singularem humanitatem, ego sum affectus etiam grauiore dolore, non quòd bona esset, sed factum esse negligentia nostra, [uidetur de suis solios loqui, ut ipsa esset in fortuna longe alia.i. diuersa & miseriore multo] atque.i. quàm pietas, ac dignitas eius postulat. In animo erat nobis.i. nos uolebamus mittere Ciceronem.s. filium, ad Cæsarem.s. Iulium, & Cn. Sallustium cum eo.s. Cicerone. si.s. Cicero erit profectus .i. quando discesserit, faciam te certiorem. Cura diligenter ualetudinem tuam. XVII. Cal. Quintiles.i. Quintilis mensis, qui nunc Iulius dicitur.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 12

Cæsare et Seruilio cos.

QVòd nos in Italiam saluos uenisse gaudes, perpetuo gaudeas uelim. sed perturbati dolore animi, magnisq; iniuriis, *metuo, ne id consilij ceperimus, quod non facile explicare possimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem possis, mihi in mentem non uenit. In uiam quod te des hoc tempore, nihil est. & longum est iter, & non tutum: & non uideo quid prodesse possis, si ueneris. Vale. Datum pridie non. Nou. Brundisio.

ep. 2. l. 11. ad Att.

HVBER. QVòd nos) Improbat Cicero quodammodo consilium suum, quia in Italiam uenerat Brundisium: itaque Terentiam rogat, ut sibi adiumento sit. deinde hortatur, ne sibi obuiam ueniat propter longum & periculosum iter. [Explicare) expedire, & ad exitum perducere. [Des te in uiam) .i. ponas te in uia, ut mihi obuiam uenias.

ASCEN. QVod &c.) Dicit se uereri, ne profuerit in Italiam nondum uenisse: cui malo monet uxorem, ut medeatur, si possit: dehortatur autem, ne obuiā sibi prodeat, dicens, Velim sup. ut gaudeas nos.i. me & filium uenisse saluos in Italiā, uelim sup. ut gaudeas perpetuo

pPetuo.i.ut gaudiū istud possit esse perpetuū, ita ut ex aduentu nostro nihil mali subsequitur. Sed metuo ne nos perturbati dolore, & magnis iniuriis ceperimus .i. inierimus id consilij .s. redeundi in Italiam, quod non possumus facile explicare.i.difficultatibus eximere. Quare adiuua .s. nos illud explicare, quantum potes. Autem .i. sed, non possum considerare, quid .i. in quo possis .i. nos adiuuare. Nihil.i.nulla causa est, quòd des te in uiam.i.ut uenias ad nos hoc tempore. Et.i.simul, iter est longum & non tutum propter inimicos: & non uideo quid possis prodesse, si ueneris. Vale. Datum &c.

ARG. *Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.*

iisdem consulibus. diuortium, ad dotem conferendam simulare, cogitabat.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 13

QVod scripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo; quæ sit istius uis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit; & , quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. id. Quint.

HVBER. QVod scripsi) Ingressuro Cæsare Romam tempore, quo bellorum ciuilium tumultus orti sunt, cum ex Gallia reuerteretur, cum Cicero abesset, scribit ad Terentiā, quid agendum sit in tali perturbatione, eam, quæ sit præsens, iudicare posse. [Concitatio) commotio. [Iratus) Cæsar. [Quies) pax. [Minime miserum) .i. utilius & melius.

ASCEN. QVod scripsi &c.) Scripserat Cic. ad uxorem de nuntio remittendo, ut sciret quo animo Cæsar siue ex Gallia siue ex uictoria Pharsalica redierit in urbem: de qua re iterum eam monet, dicens, Quod scripsi ad te pximis literis.i.in proximis literis de nuntio.i.quem ad te misi, remittendo.s. ad me; ignoro quæ sit uis illius.s. Cæs.& quæ.i.qualis concitatio.i.commotio multitudinis.i. populi in aduentu eius. Si .i. sed etsi sup. Cæs. iratus.s. ob negatū imperium, est metuendus, tamen quies .i. tranquillus status urbis, nascetur fortasse ab illo. Tu iudicabis sup. mihi totum.s.negotium, quale sit: & tu facies id, quod putabis miserum minime.i.secundum interpretationem Lau. Vallæ, nequaquam, aut in ulla parte. sed quia non est uero simile in miserrimis rebus aliquid esse nequaquam minimum, aut in ulla parte miserum, putem hoc loco minime pro minimum positum, eo quòd melius sonat minime miserum. Minime autem secundum Vallam negat, minimum comparat .i. pro minima parte. Dicamus ergo, quod putabis minime aut minimum .i. in minima parte miserum in rebus miserrimis. Vale &c.

ARG. *Rogat uxorem, & filiam, considerent & ipsæ, & cum amicis, ab urbe discedant, nec ne, aduentu Cæsaris.*

Lentulo et Marcello cos.

Tullius S. D. *Terentiæ, & pater Tulliolæ, duabus animis suis; & Cicero matri optimæ, suauißimæ sorori.* 14

SI uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iā consiliū est, non solum meum, quid sit uobis faciendum. si ille Romam modeste uenturus est, recte in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendā urbem daturus est: uereor, ut *Dolabella ipse satis uobis prodesse posit. ét illud metuo, ne iam intercludamini, ut, cum uelitis, exire non liceat. Reliquū est, quod ipse optime considerabitis, uestri similes feminæ sint ne Romæ. si.n.non sunt; uidendum est, ut honeste uos esse possitis. quomodocunque nunc se res habet; modo ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris prædiis esse poteritis. Etiā illud uerendum est, ne breui tempore fames in urbe sit. His de rebus uelim cum Pōponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, consideretis: ad summā, animo forti sitis. *Labienus rē meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, qp ab urbe discedit, & sceleris condēnat *generum suum. Vos meæ carissimæ animæ, quamsæpissime ad me scribite, & uos quid agatis, & quid istic agitur. Quintus pater, & filius, & Rufus uobis salutem dicunt. Valete. VIII. kal. Quint. Minturnis.

gener Ciceronis, qui cum Cæsare erat. ad Att. epist. 13. l. 7. ep. 18. h. l. isto loco feminæ, dixit. uide ep. 14. l. 7. ad Att.

qui a Cæsare discesserat.

Cæsarem, qui arma inferat patriæ.

HVBER. VEstrum iam) Venturo Cęsare Romā, ut supra diximus, scribit Cicero ad Terent. sicut in superiore epistola, eā facilius posse consultare, qd sit agendum. declarat tn̄ consilium suū, & sniam de iis rebus, pręcipue, ut Terentia faciat qđ facient aliæ mulieres, eius similes. [Vestrū est consilium).i.ad uos pertinet consultare & deliberare. [Modeste) sine iniuria cuiusq̄ tanq̄ bonus ciuis. [Recte) honeste & cōmode. [Diripiendam) prædandā, depopulandam. [Vt).i.ne. [Dolabella) gener noster, qui multum apud Cęs. pōt. [Intercludamur).s. in urbe multitudine militum. legitur & intercludamini. [Similes uestri) honestæ & alicuius dignitatis. [Videndum) considerandū. [Vt sicut) quēadmodum. [Mecum) ubi ego fuero. [In nostris prædiis) uel in Cumano, uel in Tusculano, uel in Arpinati, uel in Pompeiano. hæc .n. prædia habebat Cic. quæ præcipue ab eo memorātur. credo tn̄ habuisse alia. [Fames) pp penuriam rerum, si Cæsar eam occuparit. [Labienus) is ad Pomp. se contulerat, cuius consilium Cic. laudat. [Adiuuat) causam nr̄am. [Piso) socer Cęsaris. [Discedit ab urbe) in aduentu Cæs.) sicut reliqui senatores. Luc.. Danda tn̄ uenia est tantos danda malorum Pōp. fugiēte timent. [Sceleris) appellat sceleratum Cæsarē, qp contra patriam arma sumpserit. [Quintus).s.frater meus. [Pater) quia subdit & filius.s.eius.i.filius. Q.F. Notandum est etiam supra in scriptione epistolæ, duabus animis dictum esse quod legitur in oībus codicibus, non aūt aiabus, quod non usus doctor, sed licentia quorundā usurpauit in sacris scripturis, quas legi grāmaticæ subiacere indignū est.

ASCEN. SI uos &c.) Venturo Cęsare Romā dicit uxorem posse ex amicis discere qd facere debeat: ostendit tn̄, quid sentiat, ut potest id, qđ aliç mulieres, eius similes .i. quarū mariti in simili sint conditione. Oēs aūt amatorię sunt epistolæ. Ordo est. Si uos.s.tu uxor & filia ualetis, nos.s.ego & filius ualemus. Consiliū est iā uestrum, non solū meū, hoc est uos debetis iudicare potius q̄ ego, qd faciendū sit uobis. Si ille.s.Cæsar, quē timemus, uenturus sup. est Romā, modeste.i.pacifice, aut uictoria modeste & nō insolenter usurus, uos potestis esse domi recte.i. conuenienter in præsentia.s.aduentus eius. Sin homo amens.i.sine bona mente, daturus est.s.militibus suis urbem diripiendam: uereor ut Dolabella ipse.i.q multum potest apud Cæsarem, qui eius partes semper secutus est, [nusquam exprimitur de quo reditu loquatur. nam paulo ante aduentum Cęs. e Gallia Tullia Dolabellæ nupserat, sed quia adhuc parum pro Cæsare fecerat, uidetur uereri non satis posse, & ita credam de reditu e Gallia loqui] possit prodesse nobis satis. Etiam metuo illud, ne intercludamini.i. arceamini ab exitu, ut, cū uelitis exire, non liceat.i.non sit facultas, nō permittatur. nam liberis hoībus uidetur semper licere exire, nō tn̄ semper permitti. Reliquum est.s.consilij, quod ipsæ.i. uosmet sine me, considerabitis optime, ne.i.utrū feminæ similes uestri.i. eiusdem status & cōditionis uobiscum, genitiuus est a nominatiuo uos, sint Romę. si.n.non sunt, uidendu est, ut.i.quō uos possitis esse honeste.s. Romæ, q.d. timendū non fore honeste. Quādoquidem res habet se nunc.i.ita est nunc status rerū, modo ut.i.dūmodo liceat uobis tenere hæc loca.i.nostra q̄ ego teneo, uos poteritis esse bellissime.i.cōmodissime, uel mecum, uel in prædiis nostris. Etiam illud est uerendum, ne fames .s. ob penuriam cibi, sit breui tpe.i.intra breue tempus in urbe. Ego uelim, sup. ut cōsideretis.i.consulatis de his rebus cum Pomponio.s. Attico, cum Camillo, aut sup. cū illis, cum quibus uidebitur uobis.s.conducibile. Ad summam .i. ut præcipua uota mandē, sitis animo forti. Labienus, uir senatorius, fecit rem.i.ut dīt, q̄relam & causam Pompeii, meliorem. Piso ēt socer Cęs. adiuuat sup. rem, qp discedit ab urbe, & condemnat generū suum, uidelicet Cæs. sceleris.s.iniqui belli. Vos animę meę carissimę, [de quibus in pscriptione dixit, duabus animis, non, animabus suis, ut adnotauit Valla] scribite ad me q̄ sæpissime.i.ualde sępe. Et.i.simul, quid uos agatis, & qd agatur.s. ab aliis istic.i. Romæ ubi estis. Quintus pater & filius, q.d. uterq; & frater meus & filius eius & Rufus dīt uobis salutem. Valete. Minturnis, quæ sunt inter Formias, & Sinuessam &c.

Arg. Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarē Ciceronem filio. hac autem epistola uidetur scripta post eam, quæ ut loco impressa est.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 15

SI uales, bene est: ego ualeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. *Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. kal. Quint.

ep.11.h.l.

HVBER. COnstitueramus) Quia supra scripserat Cicero se missurum filium ad Cæs. hac epistola dicit se mutasse consilium; de ceteris rebus nihil se noui habere; quæ autem fieri uelit, Terentiam posse intelligere ex Sica, quem ad eam misit. [Quę uelimus) .s.fieri a te.

ASCAN. SI uales &c.) Dicit de mittendo filio se consilium mutasse, & noui nihil habere, sed q̃ fieri uelit, e Sica accipi posse. Ordo est. Si uales, bene est: ego quidē ualeo. Cōstitueramus, ut scripserā ante ad te, mittere obuiā Cęsari .s.uenienti, ex plurimi noluit, e Gallis, sed tū ætati pueruli magis cōgruat si e Pharsalica uictoria intelligatur mittēdum, Cic.s.filiū nostrū: sed mutauimus cōsiliū, q̃a nihil audiebamus de aduētu illius .s.Cæsaris, qualis .s.fuisset. Tu poteris cognoscere de ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen quid uelimus, & quid putemus opus .s.operæprecium esse: ut fiat hoc tempore, ex Sica .s.amico nostro, aut familiari. Ego teneo Tulliam adhuc mecum. Cura diligenter ualetudinem tuam .i.cura ut bona sit & ualeas.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 16

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

SI uales, bene est: ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te literarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse uestras literas expecto, & scribo ad uos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisq́; doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ij uoluerunt, *qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. pridie non. Ian.

quorum cōsilio in Italiam, post discessū Pōpeium, reuertit.

HVBER. ETsi) Primum ostendit Cicero se uehementer expectare literas a Terentia: deinde, quia scripserat Terentia, quòd egisset Volumnia mulier quædam in se; Cicero modeste de illa conqueritur: & tamen ostendit non ualde laborandum esse de eo, quod fecerit. [Quod) propter quod. [Nescio quomodo) q.d. latenti & naturali affectu animi hoc faciente. [Qui ferat) .s.literas meas. [Volumnia) nomen proprium mulieris. [Officiosior) liberalior, obsequioe. [Quod fecit) non memini legere quid sit, quod nunc dicat Cicero eam fecisse. [Detruserunt) deiecerunt, uiolenter amouerunt, cum uellem aliud facere, quàm consulerunt ipsi.

ASCAN. ETsi) Dicit se libenter scribere, & accipere literas, accusatq́; Volumniam neglecti officij. Ordo est. Etsi tempora sunt eiusmodi, ut nihil literarum habeam, quod aut expectem a te, aut ipse scribam ad te: tamen nescio quo modo, & .i.simul ipse .i.ego expecto literas uestras .i.ex urbe mittendas, & scribo ad uos, cum habeo supp. aliquem, qui ferat. Volumnia .s.matrona illa Romana, debuit esse officiosior in te, quàm fuit, & potuit facere diligentius & cautius id ipsum, quod fecit. quanquam sunt alia, quæ curemus magis, & doleamus magis .s.quam factum priuatum Volumniæ. quę .s.alia negotia, conficiunt me .i.consumunt ita, ut ij uoluerant, qui detruserunt .i.uiolenter discedere fecerunt me de sententia mea .i.firmo proposito. Cura ut ualeas. Loquitur de rebus inter se duntaxat notis.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 17

scripta post reditū eius in Italiam, uicto Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus uerbis, & sæpius. nunc quæ sunt negotia, uides. ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta, & Trebario poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliæ ualetudinum cures. Vale.

HVBER. SI quid haberem) Dicit Cicero se nihil habere, quod scribat ad Terentiam, eam autem posse intelligere ex Lepta & Trebario, quomodo ipse sit affectus .i.quomodo habeat, & sit animo & corpore dispositus.

ASCAN. SI quid &c.) Dicit se nihil habere quod scribat ad uxorem, eamque posse intelligere ex Lepta & Trebatio, quomodo ipse sit afflictus. Ordo est. Si haberem quid .i.aliquid quod scriberem ad te, facerem id .i.scriberem ad te, & .i.simul, pluribus uerbis, & .i.simul sæpius. nunc uides quæ sunt negotia. Autem .i.sed, tu poteris cognoscere ex Lepta & Trebatio .s.amicis nostris, quomodo ego sim afflictus. Tu fac ut cures ualetudinem tuam & Tullię .i.filię nostræ. Post quod dictum (ut sæpe admonui) frustra adderetur, Vale.

Arg. Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.

Tullius s. d. Terentiæ, & pater suauißimæ filiæ; Cicero matri, & sorori. 18

Lentulo & Marcello cos.

COnsiderandum uobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis; Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam uestrum. mihi ueniunt in mentē hæc; Romæ uos esse tuto posse per Dolabellam, eamq́; rem posse nobis adiumento esse; si qua uis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. sed rursus illud me mouet, quod uideo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem *regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, cōmode etiam in nostris prædiis esse possitis. mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius. uos uidete, quid aliæ faciant *isto loco feminæ; & ne, cum uelitis, exire non liceat. id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a nobis literas accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere. VIII. kal. Febr. Formiis.

Campana. ep.11.l.16.

.i. ista dignitate qua uos estis. ep.14. h.l.

HVBER. COnsiderandum) Eodem est ferè argumēto hęc epistola quo illa superior, quæ incipit, Vestrum iam consilium: nisi q̃ in fine monet Cicero Terentiam, ut faciat, quòd domus habeat propugnacula, si aliqua uis militum immineret. [De Dolabella) .i.auxilio & fauore Dolabellæ. [Regio) Campaniæ. [Etiam atque etiam) .i.sępius & diligenter. [Propugnacula) ædificia sunt siue munimenta aduersus bellum facta, a ꝓpugnādo dicta. Virg. Et ꝓpugnacula bello Tuta parāt. [Et pdiū) .s.habeat ꝓpugnacula, in quo ipse erāt futuræ. [Certos) .i.ad hoc electos & assignatos.

ASCAN. COnsiderandum &c.) Eodem est ferè argumento, quo illa superior, quæ incipit, Vestrum iam consilium, nisi quòd in fine monet Terentiam, ut curet domus facienda propugnacula, si quam uim militum imminere intellexerit. Ordo est. Ego o animę meæ Terentia, & Tullia, puto considerandum sup. esse uobis etiam atque etiam .i.frequenter & diligenter quid faciatis, ne .i.an sitis Romę, aut mecum in aliquo loco tuto. Id consilium est non solum meum .i.non incumbit mihi soli, sed etiam uestrum .i.sed incumbit etiam uobis. Hæc ueniunt mihi in mentē, uos posse esse Romę, tutò .i.sub ꝓtectiōne, (raro legi-

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DECIMVSQVARTVS.

ARGVMENTVM.

Exul deflet suam suorumq; calamitatem; eiusq; culpam confert in amicorum consilia: uica uenditionem prorsus improbat: alia quædam scribit.

CICERO S. D. TERENTIAE, ET TVLLIOLAE, ET CICERONI SVIS.

scripta est Pisone & Gabinio cos. cũ exularet.

ET literis multorum, & sermone omnium perfertur ad me, incredibilem tuam uirtutem, & fortitudinem esse, teq; nec animi, nec corporis laboribus defatigari. me miserum, te ista uirtute, fide, probitate, humanitate, in tãtas ærumnas propter me incidisse? Tulliolamq; nostram, ex quo patre tantas uoluptates capiebat, ex eo tantos percipere luctus? nam quid ego de Cicerone dicam? qui cum primum sapere cœpit, acerbissimos dolores, miseriasq; percepit. quæ si, ut tu scribis, fato facta putarem, ferrem paulo facilius: sed omnia sunt mea culpa commissa; qui ab iis me amari putabam, qui inuidebant; eos non sequebar, qui petebant. ꝙ si nostris *consiliis usi essemus; neque apud uos tantum ualuisset sermo aut stultorum amicorum, aut improborum: beatissimi uiueremus. nunc, qñ sperare nos amici iubent; dabo operam, ne mea ualetudo tuo labori desit. res quanta sit, intelligo, quantoq; fuerit facilius manere domi, quàm redire. sed tamen, si omnes tribunos pl. habemus, si *Lentulum tam studiosum, q̃ uidetur, si uero etiam Pompeium, & Cæsarem; non est desperandum. De familia, quo modo placuisse amicis scribis, faciemus. De loco, nunc quidem iam abiit pestilentia; sed, quamdiu fuit, me non attigit. *Plancius, homo officiosissimus, me cupit esse secum, & adhuc retinet. ego uolebam loco magis deserto esse in Epiro, quò neque Hyspo ueniret, nec milites: sed adhuc Plancius me retinet. sperat posse fieri, ut mecum in Italiam *decedat. quem ego diem si uidero; & si in uestrum complexum uenero; ac si & uos, & me ipsum recuperaro: satis magnum mihi fructum uidebor percepisse & uestræ pietatis, & meæ. Pisonis humanitas, uirtus, amor in omnes nos tantus est, ut nihil supra possit. utinã ea res ei uoluptati sit: gloriæ quidẽ uideo fore. De Q. u. fratre nihil ego te accusaui; sed uos, cum præsertim tam pauci sitis, uolui esse q̃ coniunctissimos. Quibus me uoluisti agere gratias, egi, & me a te certiorem factum esse scripsi. Quod ad me, mea Terentia, scribis, te uicum uenditurum: quid, obsecro te, (me miserum) quid futurum est? &, si nos *premet eadem fortuna, quid puero misero fiet? Non queo reliqua scribere; (tanta uis lacrymarum est) ne te in eundem fletum adducam. tantum scribo: si erunt in officio amici, pecunia non deerit: si non erunt, tu efficere tua pecunia non poteris. Per fortunas miseras nostras, uide, ne puerum perditum perdamus. cui si aliquid erit, ne egeat: mediocri uirtute opus est, & mediocri fortuna, ut cetera consequatur. Fac ualeas, & ad me tabellarios mittas; ut sciam, quid agatur, & uos quid agatis. mihi omnino iam breuis expectatio est. Tulliolæ, & Ciceroni salutem dic. Valete. D. ante diem VI. kal. Dec. Dyrrhachij. Dyrrhachium ueni; ꝙ & libera ciuitas est, & in me officiosa, & proxima Italiæ. sed, si offendet me loci celebritas, aliò me conferam, & ad te scribam.

ut pugnarẽ potius, quã in exilium irem.

consilium de figuratum.

ad Att. ep. 22. lib. 3.

erat n. in Macedonia q̃stor Plãcius: ut in oratione pro eo consitet.

ep. 2. h. l.

semper hæc locutio usurpatur in re misera. uide ep. 16. l. 8. & ad Att. ep. 20 lib. 3.

EX literis) Prolixitas, qua usus sum in primis libris interpretandis, merito me breuiorem in sequentibus facere debuit, nam quæ pluribus epistolis a me exposita sunt, ea ubique repetere non modo inutilis, uerũetiam ingrati laboris, & magnæ molestiæ lectori fore existimaui. itaque si quispiam quibusdam epistolis aliquid desiderandũ putabit, eum oratum uelim, ne prius laborem meum accuset, quam totum opus legerit. inueniet enim uel nulla, uel certe admodum pauca, interpretatione digna, a me prætermissa esse; & aliunde sumet, quod ad alium locum transferat. Sed iam ad instituta pergam, ut aliquando consumato operi, Deo iuuante, finem imponam. Huius igitur 14. uoluminis epistolæ uno fere sunt argumẽto, ad Terẽtiã a Cicerone scriptæ, quo tpe erat in exilio. sed in hac prima dolet Cicero, & ĩgemiscit, ꝙ culpa sua Terẽtia i tãtas miserias cõiecta sit, & simul liberi sui. Ostẽdit deinde, in qb' spẽ reditus sui hẽre possit, postea ubi sit, & qd agat. postremo, ꝑtermissis aliis particulis, q̃ ea epistola cognoscunt, qa Terẽtia scripserat se uenditurã uillam, ut hẽret pecuniã, ut p eã posset sibi aliquoꝝ fauorẽ cõciliare: Cicero eã obsecrat, ne id faciat, ne Cicero filius postea pauper relinquat. [Virtutẽ) constantiã. [Fortitudinem) magnitudinẽ animi in aduersis tolerandis. [Laboribus animi) ut dolore, solicitudine, & cogitatione prouidendi rebus nostris. [Me miserum) ingemiscit Cic. se esse causam miseriarũ uxoris suæ. sic Ouid. ad uxorẽ, Tristis es, indignor, quòd sim tibi causa doloris. [Isti) tali. [Sapere) intelligere uti rõne, &, ut uulgarius dicam, discretionem hẽre. [Fato) deorũ uoluntate, & lege immutabili. [Qui petebãt) q optabãt me secũ esse. [Sperare) reditũ in patriam. [Res) reditus meus. [Lentulum) de quo in 1. epist. qui cõsul, ut 1. lib. diximus, tulit legẽ de reuocãdo Cicerone. [De familia) .s. seruorũ liberãda, ut infra epist. 4. uidebim'. Familię aũt appellatione, & Vlpiano iurisconsulto, & Festo Pomp. teste, nõ solum liberi homines, sed & serui continentur. [De loco) ubi sui. [Non attigit) non læsit, non nocuit. [Quem diem) .s. aduentus mei in Italia. [Vestrę) tuæ, & filiorum in me. [Pisonis) generi nostri. [Ea res) cura & diligẽtia, qua pro impetrando reditu meo utitur. [De Q. F.) quantum coniicimus, Terẽtia scripserat se nõ multum uti consilio Q. fratris Ciceronis: quare, cũ Cicero ad eã scripsisset eã male facere, hortatusq; esset, ut eius cõsilio uteretur, questa est, ꝙ Cicero eã accusasset. Cicero uero rescribẽs dicit se nõ eã accusasse, sed uoluisse, ut cũ fratre suo dissideret, ꝑsertim cũ ualde paucos haberet, qui pro salute sua agerent. [Vicum) uillam. [Obsecro te) rogantis est. [Eadem fortuna) mala, & semper aduersa, quali nunc premor. Virg. Nunc eadem fortuna uiros tot casibus actos Insequitur. [Puero) filio nostro Ciceroni. [Tanta uis) tãta copia. [Si erunt in off.) .i. si uoluerint esse, quales debent. [Si nõ erunt) .s. in officio. [Non poteris) .s. aliquid efficere. [Per fortunas) adiurat Cicero Terentiam, ne hoc dãnũ filio suo inferat, alienando uicum

ingenii per ditum, ad Att. ep. 13. l. 15. impeditū impedire, ad Att. ep. 15. l. 15

ticum illum. [Per fortunas). s. obtestor. [*Perditum perdamus) ne ex infelicissimo infeliciorem faciamus. plus autem significat perditum perdamus, q̃ si dixisset, perdamus. est enim quasi exaggeratio quædam: ut Ouid. in Heroid. Perdita ne perdam, timeo. tale etiam illud Virg. Non capti potuere capi. [Si aliquid). s. bonorum, aut diuitiarum. [Mediocri uirtute) cum nihil habentibus etiam maxima uirtus uix possit esse adiumento. Iuuen. Haud facile emergunt, quorum uirtutibus obstat Res angusta domi. [Cetera) dignitates, & honores in urbe. Et ita significat Cicero plus ualere mediocrem uirtutem cum diuitiis, q̃ maximam uirtutem cum paupertate. [Quid agatur) in urbe per amicos meos. [Et uos) tu, & filij. [Dyrrhachij) quod est oppidum Macedoniæ, ut scribit Ptol. quod etiam Epidamnum dictum est.

ASCAN. EX literis &c.) Huius xiiij. lib. epistolæ uno fere sunt argumento ad Terentiam uxorem Cic. missæ, quo tpe erat in exilio. Sed in hac prima dolet & ingemescit q̄ sua culpa Terentia in tantas miserias lřis suis coniecta sit. Ostendit deinde in q̄bus spē reditus habeat, ac demum obsecrat, ne uillam uendat. Ordo est. Perfertur ad me ex lřis multorum. s. qui ad me scribunt, & ex sermone oium. s. q de te loquuntur, uirtutem, & pro. i. fortitudinem tuā esse incredibilem. i. tam magnā, ut nemo credere possit. id aūt scribit Cic. ut talis esse uelit. Interdū. n. dum immerito laudamur, erubescimus nos tales non esse, quales prædicamur. erat aūt reuera mulier parum pudica & rei familiaris dissipatrix. quā repudiatam Sallustius, factus Cic. inimicus, duxit, ut secreta eius rimaretur ex ea. Et fertur ad me, te nec laboribus animi, ut curis & solicitudinibus, nec laboribus corporis defatigari. i. ad extremū ultra qđ nil possis fatigari. Me miserū, (minor est excandescentia & minus pathos inducitur, q̃ si dixerit, O me miserū) te. s. prędictā uirtute, fide, probitate, humanitate incidisse in tātas ęrūnas. i. calamitates & miserias pp me, & Tulliolā (blandiendi grā utitur diminutiuo) nostram. s. cōem filiam, percipere tātos luctus ex eo patre, ex quo patre capiebat tantas uoluptates. Quā Cic. eā usque ad notam adamasse dr, casto tñ, ut boni interpretantur, amore. Nam qđ dicam ego de Cic. s. cōi filio, qui cum cœpit primum sapere. i. aliqd intelligere, percepit. s. ea patre, acerbissimos dolores & miserias. Quia ergo minor natu erat q̃ Tulliola, eum postremū in salutatione ponit & nunc cōmemorat. Quæ. s. mala aduersa, si ego putarem ita, ut tu scribis, facta esse fato. i. ex constituto uoluntatis & fati. i. dicti deorū, ego ferrem paulo. i. modico facilius: (immo si quæ fato fieri scirem, modestissime ferenda essent, sed nouit Cic. se hoiem, nec posse tantā suorū calamitatē ęquo aīo ferre) sed oia sūt cōmissa mea culpa. i. errore nō tñ peccato. qui (nota relationem fieri ad primitiuum, cū tñ poni non possit. s. ego, etsi dictum sit, mea) putabam me amari ab iis, qui inuidebant, & non sequebar eos, qui petebant. i. expetebant amicitiam & amorē meū. q̄ si usi fuissemus cōsiliis nostris. i. si fecissemus, quod iudicabamus faciendū; neq; sermo. i. oratio, aut amicorū stultorū, si nesciuerunt se pperam cōsulere, aut improborū, si sciuerūt ualuisse, tm̄. s. quantū ualuit apud nos: nos uiueremus beatissime. Nunc qñ. i. qm̄ amici iubent nos sperare. i. habere spē de reditu in gratiam, dabo operam, ne ualitudo pro ualetudo, aut ualetudo a ualēdo ducto uocabulo, est. n. secunda lōga, mea desit. i. non rñdeat labori tuo. Ego intelligo quanta. i. quātæ difficultatis res sit, & quanto facilius fuerit manere domi q̃ redire. s. domum. Sed tñ si habemus oēs trib. pl. sup. studiosos & fauentes, si habemus Lent. s. cōsulem, ad quem primi libri epistolæ, tā studiosum. s. nostri, q̃. i. quantū uidetur. s. studiosus esse, si uero habemus etiam Pōpeium & Cæs. sup. studiosos: non est desperandum. s. de reditu. Nos faciemus de familia quo modo scribis placuisse amicis. De loco. s. quē dicis fugiendum, pestilētia quidē abiit nunc, sed nō attigit me quandiu fuit. Plancus homo officiosissimus cupit me esse secū, & retinet adhuc. Ego uolebā esse in Epiro loco magis deserto. s. a frequentia notorū, quò neq; ipse. s. pcipuus hostis noster, alij legūt, Hyspo, ueniret, nec milites sup. uenirēt. Sed Plancus, ut opinor senior, retinet me adhuc, & sperat, posse fieri ut decedat mecū in Italiam. Quem diem si ego uidero, & si uenero in cōplexum uestrum, ac si recuperauero uos & meipsum: ego uidebor percepisse satis magnū fructum pietatis. i. pij animi tui & uestræ. i. tuę & liberorū in me, & meę. s. in uos. Humanitas, uirtus, amor Pisonis. s. generi nři Crassipedis, est tātus in nos oēs, ut nihil possit esse supra. utinā ea res sit ei uoluptati. uideo quidem fore gloriæ. i. futurū ad gloriā eius. Ego nihil accusaui te. s. in aliis lřis de Q. F. i. q̄ nō adhibuistis eum cōsiliis uestris; sed uolui uos, præsertim cū essetis tam pauci, esse q̃ coniunctissimos. i. uiuere maxime unanimes. Ego egi gratias sup. iis quibus uoluisti me agere. s. gratias, & scripsi me esse factū certiorē a te. s. de eorū in nos fauore aut meritis. Quòd o mea Terentia scribis ad me te uenditurā uicum. i. uillam totā quam habemus in agro: quid obsecro te, qđ futurū est, me. i. o me miserū. Et si eadem fortuna premet nos; quid fiet puero misero. s. Cic. Non queo (nimis amanter oia scribit, ita ut etiam mollioris animi notatus sit) reliqua scribere, (tanta uis. i. tanta uehemēs copia lacrymarū est) ne adducā te in eundem fletum. Tantum. i. duntaxat scribo sup. id: si amici erunt in officio. i. facient quod debebunt, pecunia non deerit. s. nobis ad reditum comparandum. pro qua simulabat Terentia se uelle uendere uillam. si sup. amici non erunt sup. in officio, tu nō poteris efficere. s. ut sint in officio, tua, quā prætēdis, pecunia. i. p pecuniā tuam. Vide. i. prospice, sup. rogata aut obsecrata per fortunas miseras ne perdamus puerū perditum. s. destitutum auxilio paterno. Cui. s. puero, si aliquid. s. rei erit, ne egeat: opus est mediocri uirtute & mediocri fortuna, ut cōsequatur cetera, quæ. s. ad gloriam, & dignitatem pertinent. Fac sup. ut ualeas & mittas tabellarios. i. nuncios scripta in tabellis perferentes, ut sciam qđ agatur. s. Romæ de me, & quid uos agatis. Omnino breuis expectatio. s. literarum tuarum est mihi iam. Dic Tulliolæ. s. filiæ lepidissimæ, & Cic. filio salutē. Datum Dyrrhachii. i. in eo oppido Macedonię, quod etiam Epidamnum dictum uolunt, ad vj. cal. Decemb. Ego ueni. i. applicui me Dyrrhachium, q̄ & i. simul est ciuitas libera, & ita non obnoxia Rom. imperio, & officiosa in me, & pxima Italiæ. sed si celebritas. i. celebris frequentia loci offendet me. i. non placebit mihi, (ex hoc uidetur Cicero aut fugisse, aut proscriptus esse, & non habere locum exilij, in quo tutus sit) ego conferam me aliò. i. ad alium locum, & scribam ad te.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Principio excusat se, cur breuius ad Terentiam scribat. deinde conqueritur de sua, suorumq; desolatione: &, quàm ægre acceperit proscriptas fuisse res suas, exponit. postremo etiam dissuadet, ne sumptum in ædificando faciat; sed ualetudinem suam curet.

Cicero S. D. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis. 2

iisdem consulibus scripta.

NOli putare me ad quẽquam longiores epistolas scribere, nisi si quis ad me plura scripsit, cui puto rescribi oportere. nec. n. habeo, qđ scribā: nec hoc tempore quidq̃ difficilius facio. ad te uero, & ad nostrā Tulliolam non queo sine plurimis lacrymis scribere. uos. n. uideo esse miserrimas, quas ego beatissimas semper esse uolui: idq; pstare debui, &, nisi tam timidi fuissemus, pstitissem. Pisonem *nostrum merito eius amo plurimū. eum, ut potui, per literas cohortatus sum, gratiasq; egi, ut debui. In nouis tribunis pl. intelligo spem te habere. id erit firmum, si Pōpeij uoluntas erit: sed Crassum tñ metuo. A te quidem oia fieri fortissime, & amantissime uideo: nec miror: sed mæreo casum eiusmodi, ut tātis tuis miseriis meæ miseriæ *subleuentur. nam ad me P. Valerius, homo officiosus, scripsit, id qđ ego maximo cū fletu legi, quẽadmodum a Vestæ ad Tabulā Valeriam ducta esses. hem mea lux, meū desideriū, unde oēs opem petere solebāt, te nūc, mea Terētia, sic uexari, sic iacere in lacrymis, & sordib⁹, idq; fieri mea culpa, q ceteros seruaui, ut nos periremus? Qđ de domo scribis, hoc est de area: ego *uero tū deniq; mihi uidebor restitutus, si illa nobis erit restituta. uerum hæc nō sunt in nostra manu. illud doleo, q̃ impēsa facienda est, in eius partē te, miserā, & despoliatā, uenire. q̄ si conficitē negotium; omnia cōsequentur. sin eadem nos fortuna *premet; etiam ne reliquias tuas misera proiicias? obsecro te, mea uita, quod ad sumptum attinet, sine alios, qui possunt, si modo uolunt, sustinere: & ualetudinē istam *infirmā, si me amas, noli uexare. nā mihi ante oculos dies noctesq; uersaris: omnes labores te excipere uideo; timeo, ut sustineas: sed uideo in te esse oia. quare, ut id, qđ speras,

generum.

simile illud, Ex meis angustiis illius sustento tenuitatē, ep. 21. l. 16.

alij omittunt uero.

ep. 1. h. l.

uixit tamē Terentia ultra annos centum, ut ait Plinius l. 7. c. 48.

ras,& quod agis,cõsequamur,serui ualetudini.Ego, ad quos scribam, nescio,nisi aut ad eos, qui ad me scribunt,aut ad eos, de quibus ad me uos aliqd scribitis.Longius, quoniã uobis ita placet,non discedã: sed uelim quamsæpissime lr̃as mittatis,præsertim si quid est firmius,quod speremus. Valere mea desideria,ualete.Datum ad III. non. Oct. Thessalonicæ.

HVBER. NOli)Excusat se Cicero de breuitate lr̃arum cũ ad oẽs alios, tũ uero ad uxorẽ suam:ad quam dicit, se non posse scribere sine multis lacrymis. Deinde dicit se dolere, q intellexerit eã a quibusdã uexatã esse, cũ id fiat culpa ipsius Ciceronis.Postremo dissuadet ei sumptũ in ędificando: hortaturq; eã, ut,ceteris oibus omissis,ualetudinem diligẽter curet.[Cui) s.scribendi plura.[Rescribi).s.plura uel longiores epistolas.[Prestare)efficere.[Id)ut essetis beatissimæ. [Cohortatus) ut nõ desistat ab inceptis.[Eiusmodi)talem.s.[Vt meę miseriæ).i.ut uelis esse misera, ut subleues miserias meas. [Officio s.) q in mebeniuolẽtia officiũ pstat. [A Vestæ) subauditur, templo. sic .n. ponebãt antiqui, Ad Vestæ,ad Veneris: & subaudiebãt templũ. Terent.in Adelph. ubi ad Dianæ ueneris. Horat. io ser. Ventũ erat ad Vestæ media iã parte diei. [Ad Tabulã Val.)nõ erat puerbium,ut quidã exponunt,sicut nũc dicimus,A pyro ad ficũ: sed tabula pro lege ponitur:unde & tabularia dicebant,auctore Seruio,loca, ubi tabulę figebãtur.& interdũ actus publici. Maro in Geor. Insanumq; forũ,& populi tabularia uidit.Erat igitur tabula Valeria lex, a Valerio lata, de bonis proscriptorũ uendendis: ut ostẽdit Cicero in oratione pro Sex. Roscio. ad hãc igitur tabulã deducta erat Terentia, quia ea lege bona Cic. tanquam proscripti,cogebantur uendi. [Hem) dolẽtis & ingemiscentis. [Vexare) distrahi,male tractari. nam uexor uerbũ est,teste Asconio,ingentis calamitatis, de quo alibi diximus qd Ser. & Gellius sentiant. [Proiicies) abiicies,alienabis.[Reliquias tuas).i.quod tibi reliquum est.Legendum est aũt, ẽt ne reliqas tuas misera proiicies? [Versaris) es, appares. [Thessalonicæ) quæ ciuitas est Macedoniæ.

ASCEN. NOli &c.)Excusat se de breuitate literarũ cũ ad oẽs alios, tũ uero ad uxorẽ suã, ad quã dicit se nõ posse scribere sine multis lacrymis. deinde dicit se dolere, q intellexit eã a qbusdam uexatã esse,cũ id fiat culpa sua. Postremo suadet ne sumptũ ędificãdo faciat. monetq; ut ualetudinẽ curet. Ordo est. Noli putare me scribere ad quenq̃ epistolas longiores.s.q̃ ad te.aut lõgiores.i.aliquantulũ longas.nisi siq̃s scripsit ad me plura.i. ualdẽ multa cui puto oportere rescribi.s.a me. Nec.n.habeo,qd scribam,nec facio hoc tpe quidq̃ difficilius.i.inuitius.s.q̃ scribere. Vero.i.sed nõ queo scribere ad te, & ad Tulliolã nostram.s.filiã lepidulam,sine plurimis lacrymis. Ego.n. uideo uos esse miserrimas,quas ego uolui semp esse beatissimas,& debui pstare.i. efficere id.s.ut beatissimæ sitis. & pstitissem, nisi fuissemus tã timidi.Ego amo plurimũ Pisonem nr̃m.s.generũ,merito eius. Ego cohortatus sum eũ p literas ut potui,& egi gr̃as,ut debui.Ego intelligo te hr̃e spem.s. reductionis meæ, in nouis trib.pl.s.proxime creãdis.id.s.spei erit firmũ,si uolũtas Pompeii.s.aderit. sed tñ timeo Crassum.etenim illi tres Põpeius,Crassus, & Cęs. tũc principes erant in senatu Ego uideo oia fieri quidẽ.i.certe a te ut de aliis taceam,aut dubitẽ fortissime & amantissime.nec miror. sed mœreo.i.doleo causam eiusmodi ut meæ miseriæ subleuenĩ.i.minuantur,tantis miseriis tuis Nã P.Valerius homo officiosissimus scripsit ad me,id qd legi cũ maximo fletu, quẽadmodũ docta essea a Vestæ.s.tẽplo aut ęde, ad tabulã Valeriam.i.eã, in qua scripta erat lex Valeria de uẽdendis bonis proscriptorũ ac profugorũ ut ea lecta ad uendirionẽ bonorũ copellaris. Hem, flẽtis uox,O Terẽtia mea, lux mea, desiderium meũ,onde.i.a qua oẽs solebãt petere opẽ.i.auxiliũ,qa p cõioges sępe ad uiros aditus patefit,te uexari sic.i.dignũ ne est,aut ferendum,aut diis placitũ?Est.n.figuratũ,& elegans Pathos,ut in illo Pacuuiano, quod in Cæs.cõmiseratione recitatum est.Me seruasse,ut essent,q me perderent. & sup.te iacere sic in lacrymis & sordibus & id fieri mea culpa,nõ qdẽ peccati,sed negligẽtiæ,aut meticulositatis,q seruaui ceteros .s.a coniuratione Catil.ut nos periremus manifeste. alludit ad illud qd modo citaui Pacuuianũ.Quod scribis de domo.i.de area, qa uidet domus fuisse direpta,sup.soluẽda ab hypotheca, aut potius fisco,ego tũ.i.certe uidebor mihi deniq; tũ.i. tũc restitutus .i.totus in pristinũ statũ reductus,si illa erit restituta nobis. Verũ hæc nõ sunt in manu .i. potestate nr̃a, qs ut dixi, in manu fisci erãt.Ego doleo illud sup.te miserã & spoliatã.s.bonis oibus, uenire,sup.in impẽsã,q impẽsa faciẽda est in parte eius.i.in reparatione alterius,quã ut opinor Terentia noie dotis sibi uẽdicarat. qd si negotiũ conficitur.i.si restituimur,nos cõsequemur oia.s.ablata.Sin.i.sed si,eadẽ fortuna pmet nos; obsecro te.i.qso a te o uita mea,quod blãde dr̃,sed blandius dr̃ grecę,iuxta illud Iouẽ.Quoties lasciuum interuenit illud ; Ζωή καὶ ψυχή.i. uita & aia .s. mea ne.i.an,to misera.i.miserãda. proiicies .i. ultro perdes & reliqas tuas.i.qd̃ tibi fortunarũ relictũ est.Si esset proiicias,tũc exponerẽ,obsecro.i.p sacra rogo ne pricias &c. Q.q̃.i.quãtũ attinet ad sumptũ.s.faciẽdũ,&.i.simul sine.i.pmitte alios, ut Pisonẽ, & fiem sustinere.s.onus,q pñt,si modo.i.dũmodo uolũt, & noli uexare.i. minimũ torquere ualetudinẽ tuã infirmã,si amas me. Nã p̃starũ.i. pñtaria mihi ante oculos dies & noctes.Ego uideo te excipere.i. ex aliis adsumere oẽs labores,timeo ut.i.ne nõ sustineas .i. possis sostinere. Sed uideo oia.s. auxilia aut bona oia esse in te. Quare ut cõsequamur id qd̃ spas, & id qd̃ agis.i.molitis adseq,serui.i. inserui ualetudini.Ego nescio ad quos scribam.i.scribere debeã, nisi aut ad eos q scribũt ad me,aut ad eos,de qbus uos scribitis aliqd ad me.Ego non discedam longius,qm ita placet uobis:sed uelim sup.ut mittatis literas q̃ sæpissime, pręsertim si quid est firmius quod speremus. Valete o desideria mea,ualete. Datum ad 3. Nonas Oct. Thessalonicæ, quæ est ciuitas Macedoniæ.

ARG. Queritur, quod sua culpa & ipse, & omnes sui maximas in miserias inciderint: deinde ad uaria capita respondet, sed ita dolenter, ut ideo a nonnullis iure fortasse, tanquam mollis, reprehendatur.

Tullius s. d. Terentiæ, & Tulliolæ, & Ciceroni, suis. 3

iisdem conſulibus scripta.

ACcepi ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis prope deleui. conficior.n. mærore, mea Terentia: nec me meæ miseriæ magis excruciant,q̃ tuæ, uestræq;.ego aũt hoc miserior sum, q̃ tu,q̃ es miserrima, q ipsa calamitas cõis est utriusque nr̃m,sed culpa mea propria est.meũ fuit officiũ, uel legatione uitare periculum,uel diligẽtia,& copiis resistere,uel cadere fortiter.hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. quare cum dolore cõficior,tum ẽt pudore.pudet.n.me uxori meæ optimæ,suauissimis liberis uirtutem,& diligentiam nõ pstitisse.nã mihi ante oculos dies noctesq; uersatur squalor uester, & mæror, & infirmitas ualetudinis tuæ: spes aũt salutis ptenuis ostẽditur. inimici sunt multi,inuidi pene oẽs.eiicere nos magnũ fuit, excludere facile est.sed tñ.quandiu uos eritis in spe, non deficiam;ne oia mea culpa cecidisse uideant. Vt tuto sim, q laboras:id mihi nunc facillimũ est, quem ẽt inimici uolunt uiuere in tãtis miseriis. ego tñ faciã,quæ pcipis.Amicis,quibus uoluisti, egi gr̃as: & eas lr̃as Dexippo dedi: meq; de eorũ officio scripsi a te certiorẽ esse factum. Pisonẽ nr̃m mirifico esse studio in nos,& officio,& ego perspicio,& oẽs prædicant.dii faxint, ut tali genero mihi p̃senti tecũ simul,ac cum liberis nr̃is frui liceat.nũc spes reliqua est in nouis tribunis pl.& in primis quidẽ diebus.nã si inueterarit,actũ est.ea re ad te statim Aristocritũ misi,ut ad me cõtinuo initia rerũ, & rõnẽ totius negotii posses scribere. etsi Dexippo quoq; ita impaui,statim ut recurreret: & ad fratrem misi, ut crebro tabellarios mitteret. nã ego eo noie sum Dyrrhachii hoc tpe,ut quamcelerrime, qd agatur, audiam,& sim tuto.ciuitas n.hæc semper a me defensa est. cũ inimici nr̃i uenire dicent, tum in Epirum ibo. Quod scribis,te, si uelim,ad me uenturã: ego uero,cũ sciã magnam partẽ istius oneris abs te sustineri,te istic esse uolo.si perficitis,quod agitis;me ad uos uenire oportet. sin autem: sed nihil est opus reliqua scribere.ex primis, aut ad summũ secundis

L.2. ad At. ep.18.

copiis.n.resistere, aut cadere fortiter, meũ officium fuit.

non licuit.

perii.n.ante reditum Ciceronis.

literis

literis tuis cõstituere potuerimus, quid nobis faciẽdum sit. tu modo ad me uelim oĩa diligentissime pscribas. etsi magis iam rem, q̃ literas, debeo expectare. Cura ut ualeas: & ita tibi persuadeas, mihi te carius nihil esse, nec unquam fuisse. Vale mea Terentia: quam ego uidere uideor, itaq; debilitor lacrymis. Vale. Pridie kal. Dec. Dyrrhachij.

HVBER. ACcepi) Dolet Cicero sicut & superius, q sit culpa mœroris, & doloris suorũ, & q ignaue discesserit, cũ potuerit remanere in patria, si uoluisset se inimicis opponere. Deinde, q̃a sentiret Terentia se laborare, ut Cicero esset in tuto; dicit sibi esse facillimum, q̃a ẽt inimici sui cupiunt, ut uiuat in iis miseriis. Deinde dicit se cupere fieri certiorẽ literis Terẽtiæ, qd p eam, & eius amicos actũ sit de ipsius restitutione. [Ab Aristocrito) liberto nostro, non quas scripsit, sed quas attulit a te. [Deleui) cõfeci, destruxi. [Cõterior) consumor. [Culpa est mea) quæ sola facit hoiem miserũ. [Legatione) suscipiendo legationẽ aliq̃: cuius prætextu uitabat infamiæ periculũ, ut diximus supra de interfectoribus Cæs. qm̃, ut ostendit Liuius, ius legatorũ apud oẽs gentes semper inuiolatũ fuit. [Copiis) facta multitudine armatorũ, q me tuerentur. [Vel cadere) uel mori [Fortiter) animose cũ laude resistendo & non fugiendo. [Hoc) quod feci. [Squalor) sordes quæ ex luctu, & mœrore fit. [Inimici) enumerat aliquot causas, quare spes salutis sit tenuis. [Excludere) tenere extra urbem. [Quod) quia. [Viuere) ut maior sit pœna in miserrima uita, q̃ in morte. [Dexippo) is erat unus ex domesticis Cic. [Prædicant) aperte dñt. [Faxint) faciant. quod notandũ est apud oratorem, q̃m quidam falso dñt tm̃ esse poeticum. [Inprimis diebus) in initio magistratus eorũ. [Si inueterarit) .i. in lõgius deducta sit, & facta uetus. [Actũ est) .i. nihil fiet, q̃a res frigescet, & deleretur. [Eo nomine) .i. ea causa. [Illius oneris) curandi reditus mei. [Istic) Romæ. [Quod agitis) quod tractatis & quæritis .s. ut redire possim. [Sin aũt) .s. non perficietis* aposiopesis est. subauditur enim, actum est de me, uel aliquid tale. [Ad summum) .i. ad extremum, quod uulgo dr̃ ad plus. [Constituere) iudicare uel certe deliberare. [Rem) impetrationem reditus mei. [Videre uideor) ex affectu amoris, qui te oculis meis uidetur subiicere. Virg. 4. Æn. Illũ absens absentẽ auditq;, uidetq;. Et Ouid. in Põto ad uxorem, Te loquor absentem, te uox mea nominat unam.

** ut Virg. l. 1. Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.*

ASCEN. ACcepi &c.) Iterũ sibi dolori esse scribit q culpa sua sit ex doloris uxori, & liberis. & q ignaue discesserit, cũ potuerit remanere in patria, si uoluisset se inimicis opponere. Dicit se facile uitã tutari, cũ ẽt hostes ipsum sic uiuere uelint. certior aũt fieri uult qd p se egerint. Ordo est. Ego accepi ab Aristocrito .i. quas Aristocritus libertus noster attulit, tres epistolas, quas ego propẽ .i. ferẽ deleui lacrymis. Enim .i. q̃a o mea Terentia, ego conficior .i. pereo mœrore .i. tristitia: nec meæ miseriæ excruciãt me magis q̃ tuæ & uestræ .s. olum, hoc est & tuæ & liberorũ nostrorũ. Ego aũt sum hic .i. tanto, aut in hoc miserior, q̃ tu quæ es miserrima, q ipsa calamitas est cõis utrisque nostrũ, sed culpa est mea propria .i. mea solius. Officium meum fuit, euitare periculum .s. exilij aut pscriptionis, legatione .i. causa honoris in aliq̃ prouinciã impetrata, ut pluribus cõtingebat, uel resistere .s. periculo diligentia, & copiis .i. manu armata, uel cadere fortiter, si resistere neq̃ssem. Nihil fuit nobis miserius, turpius, indignius, hoc .i. quam hoc, quod patimur .s. modo. Quare cũ .s. ita sit q afficior dolore, tum etiã sup. afficior & multo magis pudore: Pudet enim me nõ præstitisse .i. exhibuisse uxori optimæ, & liberis suauissimis uirtutem .i. fortitudinem animi, & diligẽtiam .s. in resistendo aduersariis. Nam squalor .i. sorditas, & situs uester, & mœror .i. mœstitia, & infirmitas ualetudinis tuæ uersar̃ mihi ante oculos dies & noctes. Autem .i. sed spes salutis ostẽditur pertenuis .i. ualde tenuis. Multi sunt inimici .s. aperti, & penẽ oẽs sunt inuidi .i. inuidentes gloriæ meæ. Magnũ fuit eiicere nos, q̃a potuissem resistere, facile est excludere .s. eiectum. Sed tñ quãdiu uos eritis in spe .s. restitutionis meæ; ego nõ deficiam .s. in procuranda salute, ne oĩa .s. & exilium, & mansio in exilio uideantur cecidisse culpa mea .i. p culpam meam. Id quod laboras modo .s. ut sim tuto .i. in loco tuto, est mihi nunc facillimum, utpote, quem ẽt inimici uolũt uiuere in tantis miseriis quæ morte finirẽtur, q̃a, ut dicit Flaccus in epistolis, Mors ultima linea rerũ omnium. Ego tñ faciam sup. ea quæ pcipis. Ego egi gratias sup. illis amicis q̃bus uoluisti: & dedi Dexippo .s. domestico nr̃o, eas literas sup. quas uoluisti: & scripsi me esse factum certiorẽ a te de officio eorũ .s. quos mihi significasti. Et .i. simul ego perspicio, & oẽs prædicant Pisonem nostrũ .s. generum, esse mirifico studio & officio in .i. erga nos. Dij faxint .i. faciãt ut liceat mihi frui tali genero pfertim simul tecũ & cũ liberis nostris .i. prole legitima. Nũc spes reliqua est in nouis trib. pl. & quidẽ in primis diebus .s. magistratus eorũ. Nam si inueterarit .i. in obliuionẽ res abierit, actũ .i. nulla spes est reliqua. Ea re .i. ppterea ego misi statim ad te Aristocritũ, ut posses scribere cõtinuo ad me initia rerũ & rõnes totius negotij. Et si imperaui quoq; Dexippo ita ut recurreret statim: & misi ad fratrẽ .s. Quintũ, ut mitteret crebro .i. frequẽter tabellarios .i. nũcios literarũ. Nam ego sum Dyrrhachij .i. in eo oppido Macedoniæ hoc tpe, eo nomine .i. ea rõne, ut audiam q̃ celerrime qd agatur .s. de me Romæ, & sim tuto .i. extra periculũ, & in loco tuto. Ciuitas .n. hæc est defensa semp a me. cum .i. qñ inimici nostri dicẽtur uenire, tũ .i. tunc ibo in Epirum. Quòd scribis te uenturã ad me, si uelim. ego uero .i. reuera cũ sciam magnam partẽ illius oneris sustineri abs te, uolo te esse istic .i. ubi nũc es, hoc est Romæ. Si pficietis .s. tu & tui adiutores quod agitis .i. ptẽditis, hoc est reditum meũ, oportet me uenire ad uos. Sin aũt .i. sed si, sup. nõ perficietis, uolui dicere, miserrimũ esse eam in exilio uiuere, aut exulẽ seq, aut qd simile: qd̃ per aposiopesim detẽter reticet, subdẽs: Sed nihil est opus scribere reliqua. Nos poterimus cõstituere .i. decernere ex primis aut ad summũ .i. maximũ numerũ ex secundis literis tuis qd sit faciendũ nobis. Velim modo .i. solũ modo sup. ut tu perscribas ad me omnia diligentissime. etsi .i. tametsi, ego debeo iam magis expectare rem .s. optatam q̃ literas .s. eam significantes. Cura ut ualeas: & persuadeas tibi ita, nihil esse mihi carius te, neque fuisse unquam. O mea Terentia uale: quam ego uideor .s. per phantasiam ex desiderio coram uidere, Itaque .i. & ita debilitor .i. fio debilis lacrymis .i. ob lacrymas. Pridie Cal. Dec.

AVG. *Scripta est hæc epistola non solum dolenter, sed etiam molliter. argumentum est multiplex, quia respondet ad uaria capita literarum Terentiæ.*

Tullius s. D. Terentiæ, Tulliolæ, & Ciceroni, suis. 4

iisdem consulibus scripta.

EGo minus sæpe ad uos do literas, q̃ possum: ppterea q cum omnia mihi tẽpora sunt misera; tum uero, cum aut scribo ad uos, aut uestras lego, conficior lacrymis sic, ut ferre non possim. q utinam minus uitæ cupidus fuissem: certe nihil, aut non multum in uita mali uidissemus. q si nos ad aliquam alicuius cõmodi aliqñ recuperandi spem fortuna reseruauit: minus est erratum a nobis. sin hæc mala fixa sunt: ego uero te quãprimum, mea uita, cupio uidere, & in tuo complexu emori: qñ neq; dij, quos tu castissime coluisti, neq; homines, quos ego seruaui semper, nobis gratiã retulerunt. Nos Brundisij apud M. *Lenium Flaccum dies XIII. fuimus, uirũ optimũ, qui periculum fortunarum, & capitis sui pro mea salute neglexit; neq; *legis improbissimæ pœna deductus est, quo minus hospitij, & amicitiæ ius, officiũq; pstaret. huic utinam aliqñ gratiã referre possimus, habebimus quidem semper. Brũdisio pfecti sumus ad v. kal. Maias. per Macedoniam Cyzicum petebamus. o me perditum, o me afflictum: quid nunc rogem te, ut uenias, mulierem ægrã, & corpore, & animo confectam? non rogem? sine te igitur sim? opinor, sic agam. si est spes nostri reditus, eã confirmes, & te adiuues. sin, ut ego metuo, *transactũ est: quoquo modo potes, ad me fac uenias. unum hoc scito: si te habebo, non mihi uidebor plane perijsse. sed quid de Tulliola mea fiet? iam id uos uidete: mihi deest cõsilium. sed certe, quoquo modo se res habebit, illius misellæ & matrimonio, & famæ seruiẽdum est. quid Cicero meus. quid aget? iste uero sit in sinu semper, & complexu meo. Non queo iam plura scribere:

** uide ep. 63. lib 13.*

** Clodiæ, quæ uetabat Ciceronem tecto recipi intra quadringenta millia passuũ. epist. 4. l. 3. ad Att. & in oratione pro domo.*

** spei nulla superest: actum est.*

bere:impedit mæror. Tu quid egeris, nescio, utrum aliquid teneas, an, quod metuo, plane sis spoliata. Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata, nihil est, quod te moueat. primum tuis ita promissum est, te facturã esse, ut quisq; esset meritus. est aũt in officio adhuc Orpheus, præterea magnopere nemo. ceterorũ seruorum ea caussa est, ut, si res a nobis abesset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent: sin ad nos pertinerent, seruirent, ꝓterquam oppido pauci. Sed hæc minora sunt. Tu ꝙ me hortaris, ut aio sim magno, & spẽ habeam recuperandæ salutis: id uelim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. nunc miser quando tuas iam literas accipiã? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisij, si esset licitum per nautas, qui *tẽpestatẽ ꝓtermittere noluerunt. Quod reliquũ est, sustentate, mea Terentia, ut potes. honestissime uiximus: floruimus. non uitium nostrum, sed uirtus nostra nos afflixit. peccatũ est nullũ, nisi ꝙ nõ una animã cũ ornamẽtis amisimus. sed, si hoc fuit liberis nostris gratius, nos uiuere; cetera, q̃q̃ ferenda nõ sunt, feram'. atq; ego, qui te confirmo, ipse me non possum. Clodium Philæterum, ꝙ ualetudine oculorum impediebatur, hoĩem fidelem, remisi. Sallustius officio uincet *oẽs spes. *Cennius est perbeneuolus nobis: quem semper spero tui fore obseruantem. Sica dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut ualeas; & sic existimes, uehementius me tua miseria, quàm mea, commoueri. Mea Terentia, fidissima, atque optima uxor, & mea carissima Tulliola, & spes reliqua nostra Cicero, ualete. Pridie kal. Maij, Brundisio.

facultatẽ, nauigandi.

alij legunt, oẽs. Pescennius. neque est ignotũ nomen Lactantius l.1 c.21.

RVBAR.

EGo minus) Scribit Cicero ad Terent. licet inferat mentionẽ filiorum. ostendit aũt, quanto dolore conficiatᷣ, cum ad suos scribere cogitur. deinde exponit, ubi sit, & quò iturus. & q̃a scripserat Terẽtia, se ad eum ituram, si ei uideretur: rescribit Cicero, q̃d sentiat. postremo, q̃d egerit de familia seruorũ; de qua in j. epist. ad Terent. mentionẽ fecit: & eam hortatur, ut ualetudinẽ suam sustentet. Reliqua ex textu colliguntur. [Certe) saltẽ. [Aut nõ multũ) quia cito periissem. [Minus est erratum a nobis). i. nõ peccauimus, si uitæ cupidi fuimus, dummodo aliqua spes sit. [Fixa) firma, immutabilia, ut aliq̃n non possint in melius conuerti. [In tuo complexu) in tuis ulnis. Naso ad uxorem, Atque utinã lugenda tibi non uita, sed esset Mors mea: morte fores sola relicta mea. Spiritus hic per te patrias exisset in oras: Sparsissent lacrymę corpora nr̃a pię. [Retulerũt g.) reddiderũt nobis quod meruimus. [Neglexerit p.) quia lata fuerat acerrima lex, ut diximus lib. 1. in eos, q̃ Cic. excepissent, q̃a erat ei interdictũ aqua & igni. [Legit) ne quispiã me reciperet. [Habebimus). s. aio. s. semper erimus memores, & existimabimus nos ei obligatos. [Profecti sumus) discessimus. [Cyzicum) Cyzicus ciuitas Asiæ in Propõtide ab Æmoniis cõdita, ut ostendit Ouid. in 1. Tristium siue Ponti. nã utrunque opus in Põto factum est: Hinc Propõtiacis hærentẽ Cyzicõ oris, Cyzicon Æmonię nobile gentis opus. [Rogem) cũ interrogatione legendum est. [Confectam) debilitatam, afflictã. [Corpore) ꝓp ualetudinem. [Animo) propter fortunam nostram & dolores, quos capis. [Sim) pro ero. [Sic agam) ut sim sine te. [Transactũ) actũ & sine ulla spe. [Sed q̃d de Tull.) latenter subdit causam ne uadat. [Misellæ). s. Tulliolæ matrimonio, ne discedat a marito. [Teneas aliq̃d) de bonis nostris, ꝓp quę ad Tabulam Valeriã eã deductam se audisse supradixit. [De familia) seruorũ, ut dixim' in s. epistola ad Terent. [Liberata) manumissa. ita .n. scripserat Cic. se fecisse. [Tuis) seruis. [Vt quisque esset meritus). i. ut & retenturã in seruitute q̃ mererentur, & manumissurã ẽt qui bene essent meriti. [Est in officio). i. fideliter seruit. [Pręterea). i. præter eum. Virg. in 11. Si duo ꝓterea tales Idæa tulisset Terra uiros. [Liberti nostri). i. manumissi. [Si res a nobis abesset) .i. si nihil ad nos pertineret. [Oppido) ualde. [Ea causa). i. talis. [Minora). i. parua. comparatiuũ pro positiuo. [Recte) cum aliquo effectu. [Quando) interrogatiue legendum est, q. d. nunq̃. [Si esset licitũ) si mihi permissum esset a nautis. [Floruimus) translatio est. Ouid. Nos quoq; floruimus, sed flos fuit ille caducus. [Quòd non amisimus animam cũ ornamentis). i. nisi in hoc, ꝙ nõ mortui sumus, cum dignitatẽ amitteremus. i. cum eiiceremur ex urbe, q̃d facere debuimus. [Me nõ possum) confirmare. [Remisi) Romã. [Valetudine) morbo. [Fidissima) et blanditur, licet esset impudica, ut tali iudicio, & laude eam alliceret ad honestatem. sic Ouid. ad uxorem cum esset relegatus: Adde quod & rerum sola est tutela mearum. & paulo post. Nam tua dum stetimus turpi sine crimine mansit, Et tandem probitas irreprehensa fuit. Terentiam autem turpiter se egisse scribit Plutarchus.

ASCEN.

EGo &c.) Scribit ad Terent. licet inferat mẽtionem liberorũ, ostendens quãto dolore conficiatᷣ, cum ad suos scribere cogatur. Deinde exponit ubi sit, & quò iturus, docens an Terentiã ad se uenire uelit, & alia q̃dã hoc ordine. Ego do minus sæpe literas ad uos q̃ possum, hoc est darẽ sæpius, si uellẽ ꝙ tũ. i. pariter oĩa tp̃a sunt mihi misera. i. afflicta, tũ uero. i. sed tunc maxime & quasi ad uerũ, cum. i. qñ ego aut scribo ad uos, aut lego uestras. s. lr̃as, cõficior. i. cõsumor lacrymis sic ut nõ possim ferre. i. sustinere. Quod. i. ꝓp q̃d utinã fuissem minus. i. nõ tã cupidus uitę: certe nos nihil aut non multũ mali uidissemus in uita. s. nr̃a. Q̃d si fortuna reseruauit nos ad aliq̃ spẽ alicuius cõmodi recuperãdi aliq̃n. i. tandem: minus. i. non tã multũ est erratum a nobis. sin hęc mala sunt fixa. i. firma & diuturna: ego uero cupio uidere te o Terentia, mea uita, & emori in cõplexu tuo: qñ. i. q̃quidẽ, neq; dii quos tu coluisti castissime, neq; hoĩes quos ego seruaui. i. saluos feci semper, retulerunt nobis gratiam. i. pro benefactis nr̃is. Id aũt de Deo impium est cogitare nedũ scribere, sed miseris sæpe caligant oculi. Nos fuimus dies 13. Brundusii apud M. Leniũ Flaccum, uirũ optimũ, q̃ neglexit periculũ fortunarũ & capitis sui ꝓ salute mea, q̃a comitatum mihi ꝓstitit. in quo si dep̄hensus fuisset, & rem & uitã amisisset. Neque deductus est. i. absterritus aut amotus pœna. i. ꝓp pœnã, improbissimæ legis. s. qua interdictum erat Cic. aqua & igni: & quicunque eum hospitio recepisset, pœnæ capitali subiectũ iri cautum est, quo minus. i. ut non ꝓstaret ius & officiũ hospitii, & amicitiæ. Vtinã nos possimus referre aliq̃n. i. tandem grãm. s. parem, q̃dem. i. certe, aut saltem habebimus. s. in aio semper. s. donec uiuemus. Nos sumus ꝓfecti. i. discessimus Brundusio ad V. Cal. Maii ꝑ Macedoniã, & petebamus Cyzicũ, urbẽ Asiæ in Propõtide ab Æmoniis conditã. o me perditũ, o me afflictũ: q̃d (deliberãtis est, & nesciẽtis q̃d facere debeat) sup. faciã, rogem. i. precer ne te nunc mulierem ęgrã & confectã. i. cõsumptam, & corpore & aio ut uenias. s. ad me? q. d. id nõ decere. Nõ rogem. i. nunq̃d debeam nõ rogare? Igitur. i. si nõ rogẽ ut uenias, sim. i. oportet me esse sine te, q. d. id tristissimũ fore. Opinor, quasi inuẽto consilio; ego agã sic. Si spes reditus nr̃i est, sup. tu cõfirmes causam & adiuues rẽ. i. medium quo fiet, aut rẽ familiarẽ. Sin, ut ego metuo, est transactum. i. penitus actum & desperandũ de reditu meo: fac uenias ad me quoquo. i. quocũq; modo potes. Scito hoc unũ: si habebo te, ego nõ uidebor mihi periisse planè. i. oĩno. Sed sup. si ueneris, q̃d fiet de Tulliola mea. s. filia? uidete iam uos, q̃ domi estis, id: q̃a consiliũ. i. uirtus deliberatiua nõ est mihi: sed certe quoquo. i. quocunq; modo res habebit se, seruiẽdum. i. consulendũ est & matrimonio & famæ illius misellæ. s. ne amissa ꝑ inopiã, aut desolationẽ fama repudiet. Quid Cic. meus. s. filius faciet, sup. Tu uero sis. s. si hic esses ip̄ in sinu, & cõplexu meo: uoluit addere, & ille miser mẽdicabit: aut q̃d tristius, q̃a ẽt pudicitię illius imminebat ꝑiculũ. Ego nõ queo iã scribere plura: mæror impedit. nescio q̃d tu egeris, utrũ teneas aliq̃d. s. rem, an quod metuo, sis spoliata plane. i. oĩno. Ego spero, ut scribis, Pisonẽ. s. generũ nostrum, fore. i. futurũ semper nr̃um. i. nobis fauentẽ. Nihil est quod moueat. i. mouere & turbare debeat te de familia liberata. i. de manumissione seruorũ. Profugiens .n. Cicero, ne serui in alienã potestatẽ uenirẽt, aut spe libertatis obtinendæ in dñm insurgerent, manumisit eos, sed tñ non oẽs, q̃a qui uxori nomine dotis erant, in eius arbitrio reliq̃t. unde addit: Primũ, q. d. prima est ratio ut nõ mouearis, ꝓmissũ est te facturã esse tuis. s. seruis, ita ut q̃sque esset meritus. Aũt. i. sed, Orpheus est adhuc in officio. i. debito seruitio, pterea. i. pręter eũ nemo ceterorũ seruorũ magnopere, sup. in officio est. Causa est ea. i. talis. i. hoc consilio id feci, ut, si res. i. possessio iusta abesset a nobis, i. essemus priuati omni re nostra, ipsi manumissi essent liberti nostri, si potuissent obtinere. s. cõfirmationem manumissionis; sin. i. sed si, ipsi ꝑtinerent ad nos. s. iure, licet oia nostra essent subrepta, ipsi serui

rent

rit.i.maneret in seruitute pter quam oppido.i.ualde pauci,q for te manumitterentur ut dñm persequerentur.Sed hæc sunt nunc ea.s.dãna.Tu q hortaris me,ut sim aio magno,& habeam spē salutis recuperãdę,ego uelim sup.ut id sit eiosmodi,ut possimus sperare recte.i.nõ frustra.Nunc miser,qa procul abes,qũ accipiã literas tuas?qs perferet ad me?qnas.s.literas,ego expectassem Brũdusij, si licitũ esset.i.licuisset.i.permissum fuisset p nautas, q noluerunt pter mittere tẽpestatem.i.tpis & auræ opportunitatẽ,ergo tempestas et bona est.Quod reliquũ est,mea Terentia,sustẽta te ut potes.nos uiximus honestissime : floruimus.s.in foro & senatu.nõ uitium nostrum,sed uirtus nostra, qa uiriliter cõiuratos afflximus,afflixit nos.nullũ peccatum est.s.nobis, nisi q non amisimus una.i.simul cum ornamentis.s.nostris, animã .i. uitam.sup. nostram.Sed si hoc.s.nos uiuere fuit gratius.i.utilius libetis nostris;feramus cetera,q̃q̃ non sunt ferẽda. Atque ego,q cõfirmor.i. quod dñt,conforto te,non possum.s.cõfirmare me.Ego remisi tibi Clodium Philetęrum, unũ e familia,q.i.qa, impediebatur ualetudine.i.mala dispositione oculorũ,appositor te hoiem fidelem. Sal.s.seruus aut libertus noster, (nõ.n.de Crispo illo historico loquitur)uincet oẽs spes.s.quas de eo habuimus,officio.s.impertiẽdo. Cennius,alter libertus, est perbeuenolus : quem spero fore semper obseruantẽ.i.cultorẽ tui.Sicca,alter familiaris,dixerat se fore semper mecũ , sed discesserat Brũdusio , ita a me,qui eram Brundusij , nisi forte Brundusij , ita legendum sit,ut discesserat Brundusij sup.a me.Cura,quoad potes,ut ualeas:& existimes sic, me cõmouere uehementius miseria tua q̃ mea . O mea Terentia fidissima atque optima uxor,& filiola mea carissima.s. Tullia , & Cic.spes nostra reliqua.i.sola relicta,ualete. Pridie Cal. Maias.i. ultimo Aprilis . Brundusio.i. ex eo oppido maritimo in Italia .

PAVL. MAN.

PRæterea magnopere nemo ceterorum seruorum . ea caussa est, &c.) sic antea in libris impressis.ego distinctione tantum locum restituo,ut ita legatur.preterea magnopere nemo.ceterorũ seruorum ea caussa est,ut, si res &c. Qnoniã aũt non ita apertus uidetur sensus,pluribus uerbis exponemus.Cicero ueritus amissionem seruorum cum tota re,manumisit eos hac cõdicione, ut, si per legem Clodiani bonis omnibus priuandus esset, ij suo beneficio liberti essent, si modo id per Clodium licuisset; sin autẽ lex seruos non adimeret,&,ut ad ueterem dominum pertinerẽt , concederet ; seruirent,ut antea,præterq̃ pauci, quos bene meritos oino liberatos uellet . Dixit autem, ceterorũ seruorũ,intelligens suos.nam ex Terentiæ seruis neminem manumiserat : tantũ,eam facturam esse , ut quisque esset meritus , promiserat .

ARG. Scripsit hanc aliquot annis post superiores , L. Paullo,C.Marcello coss.cum ex prouincia Romam rediret . significat de nauigatione sua, de literis acceptis , de hereditate Prætiana .

Tullius s. D. Terentiæ , & Tulliolæ , suis . 5

SI tu,& Tullia,lux nostra,ualetis;ego,& suauissimus Cicero ualemus.Pridie id.Oct.Athenas uenimus,cum sane aduersis uẽtis usi essemus,tardeq; , & incommode nauigassemus . de naui exeuntibus nobis*Acastus cum literis præsto fuit,uno & uigesimo die, sane strenue. Accepi tuas literas:quibus intellexi te uereri,ne superiores mihi redditæ non essent.omnes sunt redditæ; diligentissimeq; a te perscripta sunt oia ; idq; mihi gratissimum fuit . neque sum admiratus hanc epistolam , quam Acastus attulit,breuem fuisse . iam enim me ipsum expectas , siue *nos ipsos ; qui quidem quamprimum ad uos uenire cupimus . etsi,in quam temp.uenimus,intelligo.cognoui.n.ex multorũ amicorum literis , quas attulit Acastus, *ad arma rem spectare:ut mihi , cũ uenero , dissimulare non liceat, quid sentiam . sed , quando subeunda fortuna est , eo citius dabimus operã,ut ueniamus, quò facilius de tota re deliberemus.tu uelim , quod cõmodo ualetudinis tuæ fiat , quàm longissime poteris,obuiam nobis prodeas . De hereditate Prætiana , quæ quidẽ mihi magno dolori est , (ualde enim illum amaui) hoc uelim

uide ad Atticũ ep.9. lib. 6.

erat.n.cum ipso & filius,& frater,& fratris filius. bellũ immineret inter Cæsarẽ,& Põpeium.

cures ; si auctio ante meum aduentum fiet, ut Pomponius, aut, si is minus poterit, *Camillus nostrum negotium curet. nos,cum uenerimus, reliqua p nos agemus. sin tu iam Roma pfecta eris ; tñ curabis , ut hoc ita fiat.nos,si dij adiuuabũt,circiter id.Nou. in Italia speramus fore. Vos,mea suauissima,& optatissima Terentia,& Tulliola, si nos amatis, curatẽ ut ualeatis . Athenis , ad xv. kal. Nou.

is est , de quo ep.20. l.5. & ad Att. ep.23. lib.11.

HVBER.

SI tu &c.) Primũ Cicero scribit se nauigasse Athenas aduersis uentis, cum haberet secum Cic. filium . deinde significat se accepisse literas Terentiæ, & aliorum multorum,ab Acasto allatas:ex quibus ostendit se intellexisse bella ciuilia fore. Postremo orat eam,ut sibi aduenienti,quã longissime poterit,obuiam pcedat.& instruit eam,qd agere debeat de hereditate cuiusdam Prętiani.[Suauissimus)iucundissimus [Cicero)filius.[Vno & uigel.) .i.uigesimo primo post discessum suũ Roma.[Sanè) ualde. [Strenue) *Celeriter.nã strenuus & fortem significat,& celerẽ Sallust. Nam ant quisq; strenuus ceciderat in bello. Ouid. de Galantide in mustellã mutata : Priscaq; strenuitas mansit.i.celeritas uel agilitas. [Ne nõ essent).i.ut non essent.[Siue nos)correctio,quia habebat filium secũ.[In quam).i.qualem.q.d.turbulẽtã. [Spectare) ptinere,tẽdere.[Ad arma) ad bella,qa Cęsar,magnis reb9 gestis in Celtis, ad Galliam,Italiæ pximã,circa Eridanum exercitũ duxerat,ad quẽ multi confluxerant. ex iis igitur suspicabat Cicero bella futura: aut qa iã mortua Iulia magnus timor apud oẽs erat dissensionis inter Cæsarem & Pomp. [Dissimulare) occultare. [Illum) Prætianum. hic enim moriens scripserat heredem Cic. fuerat autem iurisconsultus , ut supra ad Trebatium libro septimo,Quod scribis de illo Prætiano iurisconsulto.ego te ei non desino cõmẽdare.[Auctio)uenditio per auctionem,ut alio loco diximus. Iuuen. Si coniugis auctio fiat. [Eris profecta) discesseris.

ut epist.18. lib. 14. ad Atticum.

ASCEN.

SI tu &c.) Scribit se nauigasse Athenas aduersis uentis , cum haberet secum Cic. filium . deinde significat se accepisse literas ab uxore.& postremo orat,ut sibi obuiam ueniat,q̃ longissime ualeat, docens quid agere debeat de hereditate quadam. Ordo est. Si tu , & Tullia lux nostra ualetis ; [conceptio est personarum] ego & Cicero suauissimus.s.filius noster, ualemus. eadẽ est figura. Nos uenimus.i.applicuimus nos Athenas, pridie idus Octob. cum usi essemus uentis sanè.i.multum aduersis,& cum nauigassemus tarde, & incommode.Nemo tamen sit tam stolidus,ut a cal.Ma.quibus Brundusio soluit, super aquas fuisse putet , quia tunc Cic.secum non habuit , & postea Dyrrhachij moratus est. unde hęc epistola longe post scripta est, neq; tñ seruata est ratio temporum in colligendis epistolis. Acastus.s.libertus noster, fuit præsto.i.præsens & paratus cum literis.s.dandis, nobis exeuntib9 naui,uno aut primo & uigesimo die.s.post discessum suum Roma. Ego accepi literas tuas,sanè.i.multum strenue : qbus intellexi te uereri, ne superiores.s.literæ tuæ non essent redditæ mihi. Oẽs sup.literæ sunt redditæ,& oia perscripta a te diligentissime, & id fuit mihi gratissimum.Neq; sum admiratus hanc epistolam,quam Acastus tulit, fuisse breuem. Tu.n.expectas iã meipsum.siue nos ipsos,hoc est me,& filium:q quidem cupimus uenire quãprimum .i.ualde cito ad uos. Etsi.i.quãquam intelligo,in quam.i.qualem tẽp.nos uenimus. media longa,est.n.prætẽ nëis tpis.q.d.in turbulentissimam. Ego enim cognoui ex literis amicorum, quas Acastus attulit , rem spectare.i.tendere & inclinare ad arma.i.bella ciuilia.Quia iam mortuam intellexit Iuliam,Iulij Cæs.filiã,uxorem Põpeij, & Põpeiũ Cæsaris potẽtię, q̃ in Gallia maxima erat, resistere uelle. sic sentit Hubertinus.Verum ñ,quia id multo post contigit, (nam Cic.post reditũ Ciliciam obtinuerat puinciam, a qua reuersus hanc cõmotionẽ reperit) dicamus ad arma.i.ad resistẽdũ inimicis ui,ut nõ liceat mihi,cũ uenero,dissimulare,q d sentiam. Sed qñ.i.qm,fortuna.i.dubius euentus rei,est subeunda,nos dabimus eo citius operã,ut ueniamus,quo.i.ut deliberemus facilius de tota re. Velim sup.ut tu pperes obuiam nobis, q̃.i.quantũ poteris lõgissime , qď fiat cum cõmodo ualetudinis.i.sospitatis tuæ.Ego uelim cures de hereditate Pręziana.i.q nobis obuenit p testam Pretij iurisc.nup defuncti, q quidẽ est mihi dolori,(ego.n. amaui illũ.s.Pretium ualde)hoc;si auctio.i.uẽditio rerũ p auctionem, qua res dant plurimum offerentib9, fiet ante aduẽtum meũ, ut Pomponius.s.Atticus,aut si is minus.i.non poterit,ut Camillus curet negotium nostrum , ut pars hereditatis sit nobis integra. Nos cum uenerimus.s.in urbem salui,agemus reliqua p nos. Sin u.sed si tu eris iam profecta Romę ; tñ curabis.s.per nuncios,ut

literas ut hoc fiat ita.i.ut res curetur per Pomponium aut Camillum.si dij adiuuabunt nos,speramus fore in Italia circiter Id. Nouéb. Vos o mea suauissima & optatissima & Terentia Tulliola .s. filia, si amatis nos,curate ut ualeatis . Athenis,ad xv. cal. Nou.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Missum est epistolium: nam & excusat se, quod raro scribat; & de prædij uenditione ait se cognouisse; & petit, ut satisfaciat eidem; & Pollucem seruum ad se mitti cupit.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 6

scripta est Lentulo & Marcello cos. cum iã in Græciã ad Pompeium transisset.

NEc sæpe est, cui literas demus:nec rẽ habem' ullam,quam scribere uelimus. Ex tuis literis, quas proxime accepi,cognoui prædiũ nullum ueni-re potuisse. quare uideas uelim,quo modo satisfiat ei, cui scis me satisfieri uelle. Quòd nostra tibi gratias agit, id ego non miror te mereri, ut ea tibi merito tuo gratias agere possit. Pollicem, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. Cura ut ualeas. Idibus Quint. Vale.

RVBER. NEc sæpe)exponit Cicero,qd ex literis Terentiæ intellexit. postremo petit ab ea, ut celeriter emittat ad se Pollucem seruũ.[Prædium)possessionẽ. [Venire)uendi. [Satisfiat)soluatur. [Nostra).s. filia. hęc.n. pronomina sine substantiuo posita maritos, uxores,filios,filias'ue comprehendunt,sicut & genitiui proprium post nomina propria politi. Ouid. Hanc tua Penelope, subauditur,uxor.& Virg.Hectoris Andromache.s.uxor. Deiphobe Glauci.s.filia.[Pollucem)seruum. [Extrudas)eijcias,remittas.

ASCEN. NEc sæpe &c.)Vt docuit,qd e Terentia intellexit, monet ad se seruũ mittat,dicens, Nec est sup.aliqs sæpe, cui demus .i.dare possimus lras: nec habemus ullam rẽ quã uelimus scribere'. Ego cognoui ex lris tuis,quas accepi pxime,nullũ prædiũ.s. nostrum potuisse uenire.i.uendi.Quare uelim sup. ut omnes uideatis quomodo satisfiat.i. satisfieri possit ei ,cui scitis me uelle satisfieri. Quod nostra s.filia, agit tibi gratias, (non ergo ad filiam scribit) ego non miror te mereri id, ut ea possit agere tibi gratias merito tuo.i.pp meritum tuum. Fac extrudas.i.ui exire cogas quamprimum Pollucem.s.seruum nostrum, si nõ est adhuc profectus.i.si non exiuit ad nos uenturus. Cura ut ualeas. Scriptum sup.Id. Quintilis, sup. mensis.i. eius qui nunc Iulius dicitur. Ridiculum est huic, & superiori addere, Vale, & Valete, cum præmissum sit, Cura ut ualeas, & Curate ut ualeatis.

PAVL. MAN. POllicem)antea, Pollucẽ:nos aliquot abhinc annis emẽdauimus,Pollicẽ,ex uetustis libris,& lib.13.ad Atticũ: quo in lib. circa finẽ ita scribit. Pollex quidem, ut dixerat, ad idus Sext. ita mihi Lanuuii pridie iduũ præsto fuit, sed plane pollex,nõ index.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Exponit uxori, quomodo,euecta bile, sanatus sit; & hortatur, ut bono animo sint. postremo ostendit, ubi commode degere possit.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 7

Lentulo, et Marcello cos.

OMnes molestias,& solicitudines,quibus & te miserrimam habui,id quod mihi molestissimũ est, Tulliolamq;, quæ nobis nostra uita dulcior est,deposui,& eieci.quid causæ aũt fuerit, postridie intellexi, q̃ a uobis discessi. χολὴν ἄκρατον noctu eieci, statim ita sum leuatus,ut mihi deus aliquis medicinã fecisse uideatur. cui quidẽ tu deo, quemadmodum soles,pie,& caste satisfacias, id est Apollini,& Aesculapio. Nauim spero nos ualde bonã habere.in eam simul atq; conscendi, hæc scripsi. deinde conscribam ad nostros familiares multas epistolas: quibus te, & Tulliolã nostram diligentissime cõmendabo.cohortarer uos,quo animo fortiore essetis,nisi uos fortiores cognoscerem, q̃ quenquam uirum: & tamen eiusmodi spero negotia esse, ut & uos istic cõmodissime sperem esse,& me aliquando cum similibus nostri remp. defensurum. Tu primũ ualetudinem tuam uelim cures:deinde,tibi si uidebitur,uillis iis utare,quæ longissime aberunt a militibus.fundo Arpinati bene poteris uti cum familia urbana, si annona carior fuerit. Cicero bellissimus tibi salutem plurimam dicit. Etiam atque etiam uale. Datum VII. id. Iun.

quæ ĩ Græciã ad Põpeiũ transmitteret.

RVBER. OMnes)Primũ scribit Cicero,se eiecisse magnas molestias, qbus & ipsam Terentiam cruciabat, & filiam Tulliam. id aũt ita factum esse dicit,qa choleram purã eiecit, quã contraxerat ex mœrore,ut fit. Deinde dicit, se scripturũ ad amicos suos, qbus cõmendabit& Terent.& Tulliam: & ostendit se hře bonã spẽ sui reditus in patriã. Postremo monet Terentiã, in qbus uillis cõmode esse possit. [Quibus)pp quas.[Habui te miserrimã) afflixi te. [Id quod).i. quod.s.te habuisse miserrimã. [Dulcior) carior.ita.n.parentes & dicere & existimare solent. Virg. Nate mihi uita, quondã dum uita manebat, Care magis. [Quid causæ).s.q eiecerim illas molestias.[Postridie)postremo die.[χολὴν) .i.bilẽ, choleram.[ἄκρατον)puram [Eieci)expui, euomui.[Leuatus)alleuiatus,ut ita dicam.[Satisfacias)soluas uota.[Simul atque)postq̃.[Quenq̃)quemlibet. [Virum) cuius proprie est fortitudo. nam uir a uirtute dr.[Eiusmodi)talia.[Aliquando)tandẽ. [Cum similibus nostri)cum uiris bonis. [Vt primum)duæ dictiones sunt. ordo aũt est: Velim primũ,ut cures ualetudinem, deinde &c. [Vtare)pro habitatione tua habe. [Fundo)agro. [Cum familia urbana)cum omnibus, quos in urbe soles hře domi: nam minoris constat res Arpini, q̃ Romæ. [Annona)frumentũ. [Bellissimus) diminutiuo blandimenti gratia usus est.

ASCEN. OMnes &c.)Dicit se hilariorem effectum pollicens scribere ad amicos pro suorũ commẽdatione, docensq; Terentiã in qbus uillis degat. Ordo est.Ergo deposui, & ieci oẽs molestias,& solicitudines,quibus.i.in quib' ego habui &.i.simul,te.s. coniugem meam miserrimam,id quod est molestissimum mihi.i. quęres est mihi grauissima. Et.i.simul,sup.habui Tulliolã.s.filiã nostram miserrimam,quæ est nobis dulcior.i. delectabilior uita nřa.Hubertinus exponit, qbus.i. pp quas habui .i. affeci, & te &c.sed non procedit,nõ.n.solicitudinibus suis affecit aut afflixit uxorẽ & filiam,sed inter solicitudines habuit.i. annumerauit eas afflictas,miserrimasq;. Autem.i.sed,ego intellexi postridie.i.die pxime sequenti postq̃ discessi a uobis,qd causæ fuerit.s.q molestias eiecerim,qa ego eieci statim χολὴν.i.cholerã.ἄκρατον.i.puram ac merã noctu,& sup.sum leuatus.s.grauedine morbi, itã ut deus aliquis uideatur fecisse mihi medicinã .i. me curasse, qoia deorum curatio est subitanea. Cui quidem deo tu satisfacias.i. persoluas uota debita, pie.& caste,quẽadmodum soles.h. d.ut si nõ fuerit solita,incipiat assuescere. Sanè erubescẽdũ est nobis, si Ethnici nõ putauerunt deos suos,q dęmonia sunt, nõ posse placari,nisi pie,& caste satisfiat, si putauerimus Deũ uerũ ab impijs, aut immũdis placari posse.Sed dicet forte aliqs, si dij gentiũ dęmonia sunt,qũo & pietatis,& castitatis amatores erãt? Ad quod cũdere licet:non pp bonũ hoiem ab illis uirtutes laudatas, sed ideo,ut ueros dei honores,q sine pietate & castitate nulli sunt,sibi usurparẽt, qbus nihil dulcius illis cõtingere pöt. nã in illa puersa cupiditate ęquãdi se deo,in quã ceciderũt, obstinati sunt: ideoq; idololatriã introduxerant, non solũ ut hoies in errore tenerent,& a cęlestibus sedibus arcerẽt; sed ẽt ut deo latriã priperent, aut ideo ut hoies in illo errore pstringerent. sciebant.n. qa amor uirtutũ inscriptus est pectoribus nostris pp synteresim nihil pbari posse qđ non sit uirtuti cõsnoũ, atq; ita minime dijs accõmodandũ uideri. Vt ergo in idulolatria genus humanũ semp tenerẽt,& ut uarias superstitiones, & ludos, & cęremoniarũ gentilium astruerẽt, uirtutũ,quę negari nõ poterãt, se finxerũt amatores. Sed ordinẽ persequamur.ne forte ignoraret Terẽtia cui deo satisfaciendũ sit,addit, Apollini,& Æsculapio.s. Apollinis filio, q summi medici putati sunt. Ego spero nos hře nauem ualde bona. Dixi prius epistolas non esse repositas quo ordine scriptæ sunt. nam hæc scripta erat,cũ Athenas pfugeret cũ filio.Et in illa,Si tu & Tullia &c. significauit se redire. ego scripsi hæc simulatq;.i.immediate postq̃ conscẽdi in eã.Deinde.i. posthac conscribã.i.simul scribã,ad familiares nostros multas epistolas,quibus.s.epistolis,aut qbus.s.familiaribus ego commendo diligentissime te & Tulliolã nřam. Cohortarer uos, quo.i. ut essetis fortiores aio nisi cognoscerẽ uos fortiores,q̃ quenq̃ uirũ: & tñ spero negotia.s.nřa,esse eiusmodi,ut sperem & .i. simul, uos esse commodissime istic .i. Romæ & me defensurum aliqñ remp.

cum

eũ ſimilibus noſtri, utpote cõmunis boni & iuſtitiæ amatoribus. Velim ſup. ut tu cures primum ualetudinem tuam: deinde, ſi tu debitur tibi, utere iis uillis quæ aberunt longiſſime a militibus. Tu poteris bene uti fundo Arpinati.i.uata Arpinum cum familia urbana.i. ea quam Romæ habere ſolemus, ſi annona fuerit carior.i.nimis cara, ſup. Romæ. Cic. belliſſimus.i. maxime bonus & lepidus filius noſter, dicit tibi etiam atque etiam plurimam ſalutem. Vale. Datum tertio Idus Iunij.

PAVL. MAN.

ID eſt, Apollini, & Æſculapio) hoc totum ſuſpicor in margine ab aliquo fuiſſe ſcriptum, qui uellet nomen eius dei ponere, quem Cicero ſignificat. deinde qui librum exſcripſerunt, Ciceronis uerba falſo exiſtimantes, receperunt in ordinem uerborũ, quod gloſſematis uice fuit. nihil tamen immutaui: quando ſcripti libri, ut impreſſum eſt, omnes habent.

ARG. *Rogat uxorem, ut ualetudinem curet. Laudat eius diligentiam: eaq; ut deinceps utatur, mandat.*

Lentulo & Marcello coſ.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE, 8

SI uales, bene eſt: ego quidem ualeo. Valetudinem tuã uelim cures diligentiſsime. nam mihi & ſcriptum, & nunciatum eſt, te in febrim ſubito incidiſſe. Quòd celeriter me feciſti de Cæſaris literis certiorem, feciſti mihi gratum. item poſt hac, ſi quid opus erit, ſi quid acciderit noui, facies ut ſciam. Cura ut ualeas. Vale. Datum IIII. non. Iun.

HVBER.

SI uales) Hortatur Cicero Terentiam, ut curet ualetudinem ſuam, quam intellexerat ex febri laborare. Deinde dicit gratum ſibi fuiſſe, ꝙ ab ea de literis Cæſaris certior factus eſſet.

ASCAN.

SI uales) Monet, ut ſalutem curet; & diligenter, quæ ſcire oportet, perſcribat, dicens, Si uales, bene eſt: ego quidem ualeo. Velim ſup. ut cures diligentiſſime ualetudinem tuã. nam & ſcriptum & nunciatum.ſ. est mihi te incidiſſe ſubito in febrim. Quòd feciſti me certiorem celeriter de literis Cæſ. i. quas Cæſar miſit, feciſti mihi gratum. Tu facies item .i. ſimiliter poſthac, ut ſciam, ſi quid erit opus, ſi quid acciderit noui. Cura ut ualeas &c.

ARG. *Significat dolorem ſuum ex Dolabellæ, generi ſui, Tulliæq; ſuæ filiæ ualetudine.*

iiſdem conſulibus, opinor.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 9

AD ceteras meas miſerias acceſſit dolor e Dolabellæ ualetudine, & Tulliæ. omnino de omnibus rebus nec quid conſilij capiam, nec quid faciam, ſcio. Tu uelim tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

HVBER.

AD ceteras) Hæc epiſtola uidetur fuiſſe ſcripta eo tpe, quo iam Tullia nupſerat Dolab. [Miſerias) moleſtias. [Acceſſit) additus eſt. [Valetudinem) propter ęgritudinem.

ASCAN.

AD ceteras &c.) Hæc epiſtola uidetur longe alio tempore ſcripta. nam, durante exilio, Tullia erat nupta Piſoni Craſſipedi: Dolabellæ aũt nupſit, dum eſſet imperator in Cilicia paulo ante bellum ciuile. dicit aũt ſe dolere de ualetudine Dolabellę hoc ordine, Dolor ea ualetudine.i. mala diſpoſitione Dolab.ſ. generi noſtri, & Tullię.ſ. filię noſtrę, acceſſit.i. additus eſt ad ceteras miſerias meas. Omnino nec ſcio penitus de omnibus rebus quid conſilij capiam, nec quid faciam. Velim, ſup. ut tu cures ualetudinem tuam, & Tulliæ.

ARG. *Mandat, ut cum Attico colloquatur, literas mittat.*

iiſdem conſulibus ante quã ad Pompeiũ in Græciam nauigaret.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 10

QVid fieri placeret, ſcripſi ad Pomponium, ſerius, quàm oportuit. cum eo ſi locuta eris, intelliges quid fieri uelim. apertius ſcribi, quando ad illum ſcripſeram, neceſſe non fuit. de ea re, & de ceteris rebus quamprimum uelim nobis literas mittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. VII. id. Quint.

HVBER.

QVid fieri) Excuſat Cicero ſe, ꝙ apertius ad Terent. non ſcripſerat, quid fieri uellet: quia ſcripſit ad Pomp. ex quo illa poterit omnia intelligere. [Serius) tardius. [Scripſeram) .ſ. ad te. [Quando) quoniam.

ASCAN.

QVid &c.) Dicit ſe ſcripſiſſe: monet ut uxor ſcribat, & ualetudinem curet, dicens, Scripſi ad Pomponium.ſ. Atticum, ſerius.i. tardius, quàm oportuit, quid placeret, ſupp. mihi fieri .ſ. a nobis. Si eris locuta cum eo, intelliges quid uelim fieri. Non fuit neceſſe ſcribere apertius, quando.i. quoniam ſcripſeram ad illum.ſ. optimum amicorum. Ego uelim, ſupp. ut mittas nobis literas quamprimum de ea re, & de ceteris rebus. Cura diligenter ualetudinem. VIII. idus Quintiles.i. Iulias, aut Iulij menſis poſtea dicti.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. II

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Tullia noſtra uenit ad me prid. id. Iun. cuius ſumma uirtute, & ſingulari humanitate, grauiore etiam ſum dolore affectus, noſtra factum eſſe negligentia, ut longe alia in fortuna eſſet, atq; eius pietas, ac dignitas poſtulabat. Nobis erat in animo, Ciceronem ad Cæſarẽ *mittere, & cum eo Cn. Salluſtium. ſi profectus erit, faciam te certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XVII. kal. Quint.

ſcripta uidetur poſt uictum Põpeium, ut etiã ex epiſto. 15. h. l. cognoſcitur.

ep. 17. l. 11 ad Atticũ.

HVBER.

TVllia) Significat Cicero, maiore dolore affectum eſſe Tulliæ, filię ſuæ, ad ſe aduentu, quia cognoſcit culpa ſua eſſe factum ut illa eſſet in deteriore fortuna quam mereretur: deinde ſe miſſurum filium ad Cæſarem. [Longe) ualde. [Alia) triſtiore & deteriore. [Atque) quam. [Pietas) erga me.

ASCAN.

SI uales &c.) Dicit Tulliam ſuam ad ſe ueniſſe; eiuſq; pietatem commendat, dicens, Si uales bene eſt, ego quidem ualeo. Tullia noſtra.ſ. filia uenit ad me.ſ. in uillam noſtram pridie idus Iunij: cuius ſumma uirtute & ſingulari humanitate.i. propter cuius uirtutem & ſingularem humanitatem, ego ſum affectus etiam grauiore dolore, non quòd bona eſſet, ſed factum eſſe negligentia noſtra, [uidetur de ſua ſolius loqui, ut ipſa eſſet in fortuna longe alia.i. diuerſa & miſeriore multo] atque.i. quã pietas, ac dignitas eius poſtulat. In animo erat nobis.i. nos uolebamus mittere Ciceronem.ſ. filium, ad Cæſarem.ſ. Iulium, & Cn. Salluſtium cum eo.ſ. Cicerone. ſi.ſ. Cicero erit profectus .i. quando diſceſſerit, faciam te certiorem. Cura diligenter ualetudinem tuam. XVII. Cal. Quintiles.i. Quintilis menſis, qui nunc Iulius dicitur.

Cæſare et Seruilio coſ.

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 12

QVòd nos in Italiam ſaluos ueniſſe gaudes, perpetuo gaudeas uelim. ſed perturbati dolore animi, magniſq; iniuriis, *metuo, ne id conſilij ceperimus, quod non facile explicare poſſimus. quare, quantum potes, adiuua. quid autem poſſis, mihi in mentem non uenit. In uiam ꝙ te des hoc tempore, nihil eſt. & longum eſt iter, & non tutum: & non uideo quid prodeſſe poſſis, ſi ueneris. Vale. Datum pridie non. Nou. Brundiſio.

ep. 2. l. 11. ad Att.

HVBER.

QVòd nos) Improbat Cicero quodammodo conſilium ſuum, quia in Italiam uenerat Brundiſium: itaque Terentiam rogat, ut ſibi adiumento ſit. deinde hortatur, ne ſibi obuiam ueniat propter longum & periculoſum iter. [Explicare) expedire, ad exitum perducere. [Des te in uiam) .i. ponas te in uia, ut mihi obuiam uenias.

ASCAN.

QVod &c.) Dicit ſe uereri, ne profuerit in Italiam nondum ueniſſe: cui malo monet uxorem, ut medeatur, ſi poſſit: dehortatur autem, ne obuiã ſibi prodeat, dicens, Quòd gaudes nos.i. me & filium ueniſſe ſaluos in Italiã, uelim ſup. ut gaudeas

perpetuo.i.ut gaudiū istud possit esse perpetuū, ita ut ea adueotu oostro nihil mali subsequitur. Sed metuo ne nos perturbati dolore, & magnis iniuriis ceperimus .i. interimus id consilij .f. redeundi in Italiam, quod non possumus facile explicare.i.difficultatibus eximere. Quare adiuua .f. nos illud explicare, quantum potes. Autem .i. sed, non possum considerare, quid .i. to quo possis .f. nos adiuuare. Nihil.i.nulla causa est, quòd des te in uiam.i.ut uenias ad nos hoc tempore. Et.i.simul, iter est longum & non tutum propter inimicos: & non uideo quid possis prodesse, si ueneris. Vale. Datum &c.

ARG. *Permittit uxori, ut de nuntio remittendo consilium capiat ex tempore.*

CICERO S. D. TERENTIAE SVAE. 13

distam cum filibus, dimortium, ad dotem conferuandam simul lere, cogitabat.

QVod scripsi ad te proximis literis de nuntio remittendo; quæ sit istius uis hoc tempore, & quæ concitatio multitudinis, ignoro. si metuendus iratus est, quies tamen ab illo fortasse nascetur. totum iudicabis quale sit; &, quod in miserrimis rebus minime miserum putabis, id facies. Vale. VI. id. Quint.

MVRER.

QVod scripsi) Ingressuro Cæsare Romam tempore, quo bellorum ciuilium tumultus orti sunt, cum ex Gallia reuerteretur, cum Cicero abesset, scribit ad Terentiā, quid agendum sit in tali perturbatione, eam, quæ sit præsens, iudicare posse. [Concitatio) commotio. [Iratus) Cæsar. [Quies) pax. [Minime miserum) .i. utilius & melius.

ASCEN.

QVod scripsi &c.) Scripserat Cic. ad uxorem de nuntio remittendo, ut sciret quo aio Cæsar siue ex Gallia siue ex uictoria Pharsalica redierit in urbem: de qua re iterum eam monet, dicens, Quod scripsi ad te proximis literis.i.in proximis literis de nuntio.i.quem ad te misi, remittendo.f. ad me; ignoro quæ sit uis illius.f.Cæs.& quæ.i.qualis concitatio.i.commotio multitudinis.i. populi in adueotu eius. Si .i. sed etsi sup. Cæs. iratus .f. ob negatū imperium, est metuendus, tamen quies .i. tranquillus status urbis, nascetur fortasse ab illo. Tu indicabis sup. mihi totum.f.negotium, quale sit: & tu facies id, quod putabis miserum minime.i.secundum interpretationem Lau. Vallæ, nequaquam, aut in ulla parte. sed quia non est uero simile in miserrimis rebus aliquid esse nequaquam minimum, aut in ulla parte miserum, putem hoc loco minime pro minimum positum, eo quòd melius sonat minime miserum. Minime autem secundum Vallam negat, minimum comparat .i. pro minima parte. Dicamus ergo, quod putabis minime aut minimum .i. in minima parte miserum in rebus miserrimis. Vale &c.

ARG. *Rogat uxorem, & filiam, considerent & ipsæ, & cum amicis, ab urbe discedant, nec ne, aduentu Cæsaris.*

Lentulo et Marcello coss.

Tullius S. D. *Terentiæ, & pater Tulliolæ, duabus animis suis; & Cicero matri optimæ, suauissimæ sorori.* 14

SI uos ualetis, nos ualemus. Vestrum iā consiliū est, non solum meum, quid sit uobis faciendum. si ille Romam modeste uenturus est, recte in præsentia domi esse potestis. sin homo amens diripiendā urbem daturus est: uereor, ut *Dolabella ipse satis uobis prodesse possit. et illud metuo, ne iam intercludamini, ut, cum uelitis, exire non liceat. Reliquū est, quod ipsæ optime considerabitis, uestri similes feminæ sint ne Romæ. si.n.non sunt; uidendum est, ut honeste uos esse possitis. quomodocunque nunc se res habet; modo ut hæc nobis loca tenere liceat, bellissime uel mecum, uel in nostris prædiis esse poteritis. Etiā illud uerendum est, ne breui tempore fames in urbe sit. His de rebus uelim cum Pōponio, cum Camillo, cum quibus uobis uidebitur, conside-

gener Ciceronis, qui cum Cæsare erat. ad Att. epist. 134. 7. ep. 18. h. l. isto loco feminæ, dixit, unde ep. 14. l. 7. ad Att.

qui a Cæsare discesserat.

retis: ad summā, animo forti sitis.*Labienus rē meliorem fecit. adiuuat etiam Piso, q̄ ab urbe discedit, & sceleris condēnat *generum suum. Vos meæ carissimæ animæ, quamsæpissime ad me scribite, & uos quid agatis, & quid istic agitur. Quintus pater, & filius, & Rufus nobis salutem dicunt. Valete. VIII. kal. Quint. Minturnis.

Cæsarem, qui arma inferat patriæ.

MVRER.

VEstrum iam) Venturo Cæsare Romā, ut supra diximus, scribit Cicero ad Terent. sicut in superiore epistola, eā facilius posse consultare, qd sit agendum. declarat tū consilium suū, & suam de iis rebus, præcipue, ut Terentia faciat qd facient aliæ mulieres, eius similes. [Vestrū est consilium) .i.ad uos pertinet consultare & deliberare. [Modeste) sine iniuria cuiusq̄ tanq̄ bonus ciuis. [Recte) honeste & cōmode. [Diripiendam) prædandi, depopulandam. [Vt) .i.ne. [Dolabella) gener noster, qui multum apud Cæs. pōt. [Intercludamur) .f. in urbe multitudine militum. legitur & intercludamini. [Similes uestri) honestæ & alicuius dignitatis. [Videndum) considerandū. [Vt sicut) quēadmodum. [Mecum) ubi ego fuero. [In nostris prædiis) uel in Cumano, uel in Tusculano, uel in Arpinati, uel in Pompeiano. hæc .n. prædia habebat Cic. quæ præcipue ab eo memorātur. credo tū habuisse alia. [Fames) p p penuriam rerum, si Cæsar eam occupatit. [Labienus) is ad Pomp. se contulerat, cuius consilium Cic. laudat. [Adiuuat) causam nřam. [Piso) socer Cæsaris. [Discedit ab urbe) in aduentu Cæs.) sicut reliqui senatores. Luc. Danda tū uenia est tantos danda malorum Pōp. fugiēte timenti. [Sceleris) appellat sceleratum Cæsarē, q̄ contra patriam arma sumpserit. [Quintus) .f.frater meus. [Pater) quia subdit & filius.i.eius.i.filius. Q.F. Notandum est etiam supra in scriptione epistolæ, duabus animis dictum esse quod legitur in oībus codicibus, non aūt afabus, quod non usus doctor, sed licentia qooruudā usurpauit in sacris scripturis, quas legi grāmaticæ subiacere indignū est.

ASCEN.

SI uos &c.) Venturo Cæsare Romā dicit uxorem posse ex amicis discere qd facere debeat: ostenditq̄, quid sentiat, utpote id, qd aliæ mulieres, eius similes .i. quoȝ mariti in simili sunt conditione. Oēs aūt amatorię sunt epistolæ. Ordo est. Si uos.f.tu uxor & filia ualetis, nos.f.ego & filius ualemus. Consiliū est iā uestrum, non solū meū, hoc est uos debetis iudicare potius q̄ ego, qd faciendū sit nobis. Si ille.f.Cæsar, quē timemus, uenturus sup. est Romā, modeste.i.pacifice, aut uictoria modeste & nō insolenter usurus, uos potestis esse domi recte.i. conuenienter in præsentia.f.aduentus eius. Sin homo amens.i.sine bona meote, daturus est.f.militibus suis urbem diripiendam: uereor ut Dolabella ipse.i.q multum potest apud Cæsarem, qui eius partes semper secutus est, [nusquam exprimitur de quo reditu loquatur. nam paulo ante aduentum Cęs.e Gallia Tullia Dolabellæ nupserat, sed quia adhuc parum pro Cæsare fecerat, uidetur uereri non satis posse, & ita credam de reditu e Gallia loqui] possit prodesse nobis satis. Etiam metuo illud, ne intercludamini.i. arceamini ab exitu, ut, cū uelitis exire, non liceat.i.non sit facultas, nō permittatur. nam liberis hoībus uidetur semper licere exire, nō tn semper permitti. Reliquum est.f.consilij, quod ipsæ .i. uosmet sine me, considerabitis optime, ne.i.utrū fœminæ similes uestri.i. eiusdem status & cōditionis uobiscum, g̃nitiuus est a nomine auo uos, sint Romę. si.n.non sunt, uidendū est, ut.i.q̄n uos possitis esse honeste. Romæ, q.d. timeodū non fore honeste. Quādoquidem res habet se nunc.i.ita est nunc status rerū, modo ut.i.dūmodo liceat nobis tenere hæc loca.i.nostra q̄ ego teneo, uos poteritis esse bellissime.i.cōmodissime, uel mecum, uel in prædiis nostris. Etiam illud est uerendum, ne fames .f. ob penuriam cibi, sit breui tēpe.i.intra breue tempus in urbe. Ego uelim, sup. ut cōsideretis .i.consultetis de his rebus cum Pomponio.f. Attico, cum Camillo, aut sup. cū illis, cum quibus uidebitur nobis.f.conducibile. Ad summam .i. ut præcipua uota mandé, sitis animo forti. Labienus, uir senatorius, fecit rem.i. ut dīt, q̄relam & causam Pompeii, meliorem. Piso & socer Cęs. adiuuat sup. rem, q̄ discedit ab urbe, & condemnat generū suum, uidelicet Cæs. sceleris.i.iniqui belli. Vos animę meę carissimę, [de quibus in pscriptione dixit, duab' animis, non, animabus suis, ut adnotauit Valla] scribite ad me q̄ sæpissime.i. ualde sepe. Et.i.simul, quid uos agatis, & qd agatur.f. ab aliis istic.i. Romæ ubi estis. Quintus pater & filius, q.d.uterq; & frater meus & filius eius & Rufus dīt uobis salutem. Valete. Minturnis, quæ sunt inter Formias, & Sinuessam &c.

Arg.

ARG. *Dicit se mutasse consilium de mittendo ad Cæsarem Cicerone filio. hæc autem epistola uidetur scripta post eam, quæ XI loco impressa est.*

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 15

SI uales, bene est: ego ualeo. Constitueramus, ut ad te antea scripseram, obuiam Ciceronem Cæsari mittere: sed mutauimus consilium, quia de illius aduentu nihil audiebamus. De ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen, quid uelimus, & quid hoc tempore putemus opus esse, ex Sica poteris cognoscere. *Tulliam adhuc mecum teneo. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. XII. kal. Quint.

ep.11.b.l.

HVBER. COnstitueramus) Quia supra scripserat Cicero se missurum filium ad Cæs. hac epistola dicit se mutasse consilium; de ceteris rebus nihil se noui habere; quæ autem fieri uelit, Terentiam posse intelligere ex Sica, quem ad eam misit. [Quę uelimus) .s. fieri a te.

ASCEN. SI uales &c.) Dicit de mittendo filio se consilium mutasse, & noui nihil habere, sed q̃ fieri uelit, e Sica accipi posse. Ordo est. Si uales, bene est: ego q̃dẽ ualeo. Cõstitueramus, ut scripserã ante ad te, mittere obuiã Cęsari .s. uenien̄ti, ut plurimi nolũt, e Gallia, sed tñ ætati puerili magis cõgruat si e Pharsalica uictoria intelligatur mittẽdus, Cic. .s. filiũ nostrũ: sed mutauimus cõsiliũ, q̃a nihil audiebamus de aduẽtu illius .s. Cæsaris, qualis .s. fuisset. Tu poteris cognoscere de ceteris rebus, etsi nihil erat noui, tamen quid uelimus, & quid putemus opus .i. operæprecium esse: ut fiat hoc tempore, ex Sica .s. amico nostro, aut familiari. Ego teneo Tulliam adhuc mecum. Cura diligenter ualetudinem tuam .i. cura ut bona sit & ualeas.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 16

Lentulo & Marcello cos. extremo consulatus die.

SI uales, bene est: ego ualeo. Etsi eiusmodi tempora nostra sunt, ut nihil habeam, quod aut a te literarum expectem, aut ipse ad te scribam: tamen nescio quo modo & ipse uestras literas expecto, & scribo ad uos, cum habeo, qui ferat. Volumnia debuit in te officiosior esse, quàm fuit; & id ipsum, quod fecit, potuit diligentius facere, & cautius. quanquam alia sunt, quæ magis curemus, magisq; doleamus: quæ me ita conficiunt, ut ij uoluerunt, *qui me de mea sententia detruserunt. Cura ut ualeas. pridie non. Ian.

quorum cõ filio in Italiam, post drmeßũ Põpeium, remisit.

HVBER. ETsi) Primum ostendit Cicero se uehementer expectare literas a Terentia: deinde, quia scripserat Terentia, quòd egisset Volumnia mulier quædam in le; Cicero modeste de illa conqueritur: & tamen ostendit non ualde laborandum esse de eo, quod fecerit. [Quod) propter quod. [Nescio quomodo) q.d. latenti & naturali affectu animi hoc faciente. [Qui ferat) .s. literas meas. [Volumnia) nomen proprium mulieris. [Officiosior) liberalior, obsequior. [Quod fecit) non memini legere quid sit, quod nunc dicat Cicero eam fecisse. [Detruserunt) deiecerunt, uiolenter amouerunt, cum uellem aliud facere, quàm consulerunt ipsi.

ASCEN. ETsi) Dicit se libenter scribere, & accipere literas, accusatq; Volumniam neglecti officij. Ordo est. Etsi tempora suo eiusmodi, ut nihil literarum habeam, quod aut expectem a te, aut ipse scribam ad te: tamen nescio quo modo, & .i. simul ipse .i. ego expecto literas uestras .i. ex urbe mittendas, & scribo ad uos, cum habeo supp. aliquem, qui ferat. Volumnia .s. matrona illa Romana, debuit esse officiosior in te, quàm fuit, & potuit facere diligentius & cautius id ipsum, quod fecit. quanquam sunt alia, quæ curemus magis, & doleamus magis .s. quam factum priuatum Volumniæ. quę .s. alia negocia, conficiunt me .i. consumunt ita, ut ij uoluerunt, qui detruserunt .i. uiolenter discedere fecerunt me de sententia mea .i. firmo proposito. Cura ut ualeas. Loquitur de rebus inter se duntaxat notis.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 17

scripta post reditũ eius in Italiam, uicto Pompeio.

SI quid haberem, quod ad te scriberem; facerem id & pluribus uerbis, & sæpius. nunc quæ sint negotia, uides. ego autem quo modo sim affectus, ex Lepta, & Trebatio poteris cognoscere. fac ut tuam, & Tulliæ ualetudinem cures. Vale.

HVBER. SI quid haberem) Dicit Cicero se nihil habere, quod scribat ad Terentiam, eam autem posse intelligere ex Lepta & Trebatio, quomodo ipse sit affectus .i. quomodo habeat, & sit animo & corpore dispositus.

ASCEN. SI quid &c.) Dicit se nihil habere quod scribat ad uxorem, eamque posse intelligere ex Lepta & Trebatio, quomodo ipse sit afflictus. Ordo est. Si haberem quid .i. aliquid quod scriberem ad te, facerem id .i. scriberem ad te, & .i. simul, pluribus uerbis, & .i. simul sæpius. nunc uides quæ sint negotia. Autem .i. sed, tu poteris cognoscere ex Lepta & Trebatio .s. amicis nostris, quomodo ego sim afflictus. Tu fac ut cures ualetudinem tuam & Tullię .s. filię nostræ. Post quod dictum (ut sæpe admonui) frustra adderetur, Vale.

ARG. *Monet uxorem, & filiam, ut mature considerent, num Romæ tuto esse possint, & cum dignitate.*

Tullius S. D. Terentiæ, & pater suauißimæ filiæ; Cicero matri, & sorori. 18

Lentulo & Marcello cos.

COnsiderandum uobis etiam atque etiam, animæ meæ, diligenter puto, quid faciatis; Romæ ne sitis, an mecum in aliquo tuto loco. id non solum meum consilium est, sed etiam uestrum. mihi ueniunt in mentẽ hæc; Romæ uos esse tuto posse per Dolabellam, eamq; rem posse nobis adiumento esse; si qua uis, aut si quæ rapinæ fieri cœperint. sed rursus illud me mouet, q̃ uideo omnes bonos abesse Roma, & eos mulieres suas secum habere. hæc autem *regio, in qua ego sum, nostrorum est tum oppidorum, tum etiam prædiorum: ut & multum esse mecum, &, cum abieritis, cõmode etiam in nostris prædiis esse possitis. mihi plane non satis constat adhuc, utrum sit melius. uos uidete, quid aliæ faciant *isto loco feminæ; & ne, cum uelitis, exire non liceat. id uelim diligenter etiam atque etiam uobiscum, & cum amicis consideretis. Domus ut propugnacula, & præsidium habeat, Philotimo dicetis. Et uelim tabellarios instituatis certos, ut quotidie aliquas a uobis literas accipiam. Maxime autem date operam, ut ualeatis, si nos uultis ualere. VIII. kal. Febr. Formiis.

Campaniæ. ep.11.l.16.

.i. ista dignitate qua uos estis. ep.14.h.l.

HVBER. COnsiderandum) Eodem est ferè argumẽto hęc epistola quo illa superior, quæ incipit, Vestrum iam consilium: nisi q̃ in fine monet Cicero Terentiam, ut faciat, quòd domus habeat propugnacula, si aliqua uis militum immineret. [De Dolabella) .i. auxilio & fauore Dolabellæ. [Regio) Campaniæ. [Etiam atque etiam) .i. sępius & diligenter. [Propugnacula) ædificia sunt siue munimenta aduersos bellum facta, a ꝓpugnãdo dicta. Virg. Et ꝓpugnacula bello Tuta parãt. [Et pdiũ) .i. habeat ꝓpugnacula, in quo ipse erãt futuræ. [Certos) .i. ad hoc electos & assignatos.

ASCEN. COnsiderandum &c.) Eodem est ferè argumento, quo illa superior, quæ incipit, Vestrum iam consilium, nisi quòd in fine monet Terentiam, ut curet domus facienda propugnacula, si quam uim militum imminere intellexerit. Ordo est. Ego o animę meæ Terentia, & Tullia, puto considerandum sup. esse uobis etiam atque etiam .i. frequenter & diligenter quid faciatis, ne .i. an sitis Romę, aut mecum in aliquo loco tuto. Id consilium est non solum meum .i. non incumbit mihi soli, sed etiam uestrum .i. sed incumbit etiam uobis. Hæc ueniunt mihi in mentẽ, uos posse esse Romę, tutò .i. sub ꝓtectiõne, (raro legit

te propter pronomen] p Dolabellam.ſ.generum noſtrum, & eā rem.ſ.affinitatem Dolabellæ, poſſe eſſe nobis adiumento, ſi qua uis.ſ.militum, aut ſi quæ rapinæ cœperint fieri. Sed rurſus.i.ecōtrario illud monet.i.turbat me, quòd uideo omnes bonos.i.reip. amatores abeſſe Roma, & eos habere mulieres.i.uxores ſuas ſecum. Hæc autem regio.ſ.iuxta Formias, in qua ego ſum, eſt noſtrorum tum oppidorum.i.quorum patronus ſum, tum etiam prædiorum, ut poſſitis, &.ſ.ſimul eſſe mecum multum, & cum abieritis, eſſe commode in prædiis noſtris. Non conſtat.i.non eſt manifeſtum adhuc plane mihi, utrum.ſ.an Romæ manere, an ad me uenire ſit melius. Videte nos quid aliæ fœminæ iſto loco.i.iſtius conditionis, cuius uos eſtis, faciant, & ne liceat exire, cum uelitis. Ego uelim ſup. ut conſideretis diligenter etiam atque etiam .i.frequenter, uobiſcum.i.inter uos & cum amicis, id.ſ.quod dictum eſt. Vos dicetis.i.mandabitis Philotimo.ſ.liberto noſtro, ut domus.ſ.noſtra habeat ꝓpugnacula.i.defenſoria, &, ut dicūt, fortalicia, & præſidium.i.cuſtodiam armatorum. Et uelim inſtituatis.i.ut ordinetis, tabellarios.i. literarum baiulos, certos.i. nō dubiæ fidei, ut accipiam quotidie a uobis aliquas literas. Date autem maxime.i.præcipue operam, ut ualeatis.i.ſoſpites ſitis, ſi uultis nos ualere. viij. &c.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 19

ſcripta, ut opinor, poſt reditū eius in Italiam, ſuperato in Pharſalia Pompeio.

IN maximis meis doloribus excruciat me ualetudo Tulliæ noſtræ, de qua nihil eſt quod ad te plura ſcribam. tibi enim æque magnæ curæ eſſe certo ſcio. Quòd me propius uultis accedere, uideo ita eſſe faciendū: etiam ante feciſſem: ſed me multa impedierunt, quæ ne nunc quidem expedita ſunt. ſed a Pomponio expecto literas, quas ad me quāprimum perferendas cures uelim. Da operā ut ualeas.

HVBER. IN maximis) Dicit Cicero ſe grauiter angi ualetudine Tulliæ: deinde ſe uenturum propius urbem, ſicut & Terentia, & alii ſui hortabantur. [Æque) .i.tam.ſ.quam mihi, quia tu es mater.

ASCEN. IN maximis) Dicit ſibi ualetudinem Tulliæ dolori eſſe, & ſe propius acceſſurum. Ordo eſt. Valetudo.i.mala diſpoſitio Tulliæ noſtræ.i.filiæ, excruciat me in maximis doloribus.ſ. aliis. De qua.ſ.Tullia, nihil eſt, q.i.cur, ſcribam ad te plura: Enim.i.quia, ego ſcio certo, ſup. eam eſſe tibi curæ æque magnæ, ut.ſ.mihi. Quòd uultis me accedere propius, ego uideo .i.conſidero faciendum eſſe ita: & feciſſem iam ante.ſ.quam monuiſſetis: ſed multa impedierunt me, quæ ne quidem.i.non etiam nunc ſunt expedita.i. (ut dicunt) euacuata. Sed ego expecto literas a Pomponio.ſ.Attico. Quas uelim ſup. ut cures perferendas ad me quamprimum.i.ualde cito. Da operam ut ualeas.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 20

poſt reditū eius in Italiam, uicto Pompeio.

IN Tuſculanum nos uenturos putamus aut nonis, aut poſtridie. ibi fac ut ſint omnia parata. plures enim fortaſſe nobiſcum erunt: &, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. labrum ſi in balneo non eſt, fac ut ſit: item cetera, quæ ſunt ad uictum, & ad ualetudinem neceſſaria. Vale. kalendis Octob. de Venuſino.

HVBER. IN Tuſculanū) Monet Cicero Terentiam, ut omnia habeat parata in Tuſculano, cum ſit uenturus eò cum aliis multis, & præcipue ut paret balneum. [Plures) .i.multi. [Diutius) plures dies. [Labrum) genus eſt uaſis ad lauandum apti, quaſi lauabrum. Virg. Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen Athenis Sole repercuſſum aut radiātis imagine lunæ Omnia peruolitat late loca. Reliquæ quattuor epiſtolæ ſequentes nulla omnino interpretatione egent. neque enim poſſunt fere facilioribus aut planioribus uerbis declarari, quam ſunt ſcriptę a Cicerone. & argumentum ex lectione textus facillime patet.

ASCEN. IN Tuſculanum &c.) Significat, quando in uillam ſuam Tuſculanum uenturus ſit, ut omnia parentur etiam in balneo, ſibiq; & comitibus ſuis, dicens, Nos putamus nos uenturos ſup. eſſe in Tuſculanum.i.uillam noſtram Tuſculanam, aut nonis.ſ.iſtius menſis, aut poſtridie.i.die proxime ſecuturo. Fac ſup. ut omnia ſint parata ibi. Enim.i.quia plures erunt fortaſſe nobiſcum: &, ut arbitror, nos commorabimur ibi diutius. Si labrum.i.uas lauandis aptum, non eſt in balneo, fac ut ſit: item fac ut cetera, quæ neceſſaria ad uictum & ualetudinem ſupp. ſint. Vale. V. cal. Oct. De Venuſino, oppido inter Lucaniam & Apuliam.

ARG. *Scribit, ut, quæ tempus poſtulabit, prouideat, ſibiq; abſenti adminiſtret, literasq; mittat.*

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 21

eodem tempore.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Da operam ut cōualeſcas: quod opus erit, ut res, tempusq; poſtulat, prouideas, atq; adminiſtres, & ad me de omnibus rebus quamſæpiſſime literas mittas. Vale.

ASCEN. SI uales &c.) Monet, ut ſaluti conſulat, ut omnibus proſpicere poſſit, & ad ſe crebras dare literas, dicens, Si &c. da operam ut conualeſcas, ſup. ſi minus uales: & ſupp. ut prouideas & adminiſtres quod opus.i.neceſſarium erit, ut res & tempus poſtulat, & mittas ad me quamſæpiſſime literas de omnibus rebus.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 22

eodem tempore.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Nos quotidie tabellarios ueſtros expectamus: qui ſi uenerint, fortaſſe erimus certiores, quid nobis faciendum ſit; faciemusq; te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. kal. Sept.

ASCEN. SI uales, &c.) Dicit ſe expectare tabellarios Terentiæ, a quibus quid agendum habeat, noſcat, & ſtatim reſcribat. Ordo eſt. Si &c. Nos expectamus quotidie tabellarios ueſtros: qui ſi uenerint, nos erimus certiores fortaſſe, quia potuiſſet nihil ſcripſiſſe, quid faciendum ſit nobis; & faciemus te ſtatim certiorem.ſ.quid faciendum ſit. Vale. &c.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 23

eodem tempore, Pharnace deuicto, rediēte ad urbē Cæſare.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Nos neq; de Cæſaris aduentu, neq; de literis, quas Philotimus habere dicitur, quidquam adhuc certi habemus. ſi quid erit certi, faciam te ſtatim certiorem. Valetudinem tuam fac ut cures. Vale IIII. id. Sext.

ASCAN. SI uales &c.) Dicit ſe nihil certi habere de Cæſaris aduentu, neque de literis, quas Philotimus a Cæſare ad ſe habere dicebatur. unde uidetur hæc epiſtola ſcripta ante proxime præcedentem. Ordo eſt. Si &c.) Nos neque habemus adhuc quidquam certi de aduentu Cæſaris, neque de literis, quas Philotimus.ſ.libertus noſter, dicitur habere.ſ.a Cęſare. ſi quid certi erit, ſupp. mihi, faciam te certiorem &c.

TVLLIVS S. D. TERENTIAE SVAE. 24

eodem tempore ad Att. lib. 11. ep. 15. & 12.

SI uales, bene eſt: ego ualeo. Redditæ mihi iā tandem ſunt a Cæſare literæ, ſatis liberales: & ipſe *opinione celerius uenturus eſſe dicitur. cui utrum obuiam procedam, an hic eū expectem, cum conſtituero, faciam te certiorem Tabellarios mihi uelim quamprimum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. pridie id. Sext.

ASCEN. SI uales &c.) A Cæſare ſe literas accepiſſe dicit, & eum celerrime aduentare. unde dubitat, an obuiam eat, dicens, Literę ſatis liberales redditæ ſunt mihi tandem a Cæſare: & ipſe dicitur eſſe uenturus.ſ.ad urbem celerius opinione.i. quam homines opinentur. Cui cum conſtituero.i.decreuero, utrum procedam obuiam, an expectem eum hic, faciam te certiorem. Ego uelim mittas mihi tabellarios.ſ.quos ad te mitto, quamprimum.i.ualde cito. Cura &c.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

LIBER DECIMVSQVINTVS.

ARGVMENTVM.

Cum Parthi maximis copiis Euphratem, qui terminus erat imperij Romani, transissent, solicitus Cicero de sua prouincia, item de reliquis, quæ ab impetu belli non longe abessent, monet, ut maiores exercitus summittantur.

Cicero procos. S. D. *cos. prat. trib. pl.* S. P. Q. R.

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi nō dubie mihi nuntiabatur, Parthos transisse *Euphratem cum omnibus fere suis copiis: tñ, qꝫ arbitrabar a M. Bibulo ꝓcos. certiora de his rebus ad nos scribi posse, statuebam mihi non necesse esse publice scribere ea, quæ de alterius ꝓuincia nunciarent. postea uero q̃ certissimis auctoribus legatis, nunciis, literis sum certior factus: uel qꝫ tanta res erat, uel qꝫ non dum audieramus Bibulū in Syriam uenisse, uel quia administratio huius belli mihi cum Bibulo pene est cōmunis; quæ ad me delata essent, scribēda ad uos putaui. Regis Antiochi *Cōmageni legati primi mihi nunciarunt, Parthorum magnas copias *Euphratem transire cœpisse. quo nuncio allato, cum essent nonnulli, qui ei regi minorem fidē habendam putarent, statui expectādum esse, si quid certius afferret. Ad XIII. kal. Oct. cum exercitum in Ciliciā ducerē, in finibus Lycaoniæ, & Cappadociæ mihi literæ redditæ sunt a *Tarcondimoto, qui, fidelissimus socius trans Taurū, amicissimusq; populi R. existimatur; *Pacorum, Orodis regis Parthorum filium, cū pmagno equitatu Parthico trāsisse Euphratem, & castra posuisse Tybæ; magnumq; tumultum esse in ꝓuincia Syria excitatum. eodē die ab *Iamblico, phylarcho Arabum, quem homines opinanť bene sentire, amicumq; esse reip. nostræ, literæ de iisdem reb⁹ mihi redditæ sunt. His rebus allatis, etsi intelligebam socios infirme animatos esse, & nouarum rerū expectatione suspensos: sperabam tñ eos, ad quos iam accesseram, quiq; nostram consuetudinē, integritatemq; perspexerāt, amiciores populo R. esse factos; *Ciliciam aūt firmiorē fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset. & ob eam caussam, & ut opprimerentur ij, qui ex Cilicum gēte in armis essent; & ut hostis is, qui esset in Syria, sciret exercitū populi R. non modo non cedere his nuntiis allatis, sed etiam ꝓpius accedere; exercitum ad Taurum institui ducere. sed, si quid apud uos auctoritas mea ponderis habet, in iis pfertim reb⁹, quas uos audistis, ego pene cerno; magnopere uos & hortor, & moneo, ut his ꝓuinciis, serius uos quidem, q̃ decuit, sed aliquādo tñ consulatis. *nos queādmodum instructos, & quibus pſidiis *munitos ad tanti belli opinionem miseritis, non estis ignari. qd' ego negotium, non stultitia obcæcatus, sed uerecundia deterritus, non recusaui. neque. n. unquam ullum periculum tantum putaui, qd' subterfugere mallem, q̃ uestræ auctoritati obtemperare. hoc aūt tempore res sese sic habet, ut, nisi exercitum tantum, quantum ad maximum bellum mittere soletis, mature in has prouincias miseritis, summum periculum sit, ne amittendæ sint oēs hæ prouinciæ, quibus uectigalia populi R. continentur. quamobrem autem in hoc prouinciali delectu spem habeatis aliquam, caussa nulla est. neq; multi sunt: & diffugiunt, qui sunt, metu oblato: &, quod genus hoc militum sit, iudicauit, uir fortissimus, M. Bibulus in Asia: qui, cum ei permisissetis, delectum habere noluerit. nam sociorum auxilia, propter acerbitatē, atq; iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla sunt, ut non multum nos iuuare possint; aut ita alienata a nobis, ut neq; expectādum ab iis, neq; cōmittendum iis quidquam esse uideatur. regis Deiotari & uoluntatem, & copias, quantæcunq; sunt, nostras esse duco. Cappadocia est inanis. reliqui reges, tyranniq; neq; opibus satis firmi, nec uoluntate sunt. mihi, in hac *paucitate militū, animus certe non deerit: spero, ne consilium quidem. quid casurum sit, incertū est. utinā saluti nostræ cōsulere possimus: dignitati certe consulemus. Valete.

Sulpicio et Marcello cos.
terminum imperij Romani.
ep. 3. & 4. huius l.
Iustinus lib. 41.
Strabo lib. 14 Dio l. 41. 50. & 54.
ep. 18. l. 5. ad Att. Iustinus l. 42
Tarcondimoti filio. Strabo lib. 16.
in quā nōdum permeuerat, cum tamen esset in prouincia sua. ut de ep. 67. lib. 13.
ep. sequēti. ep. 5. l. 8.
duas legiones habebat. ep. 15. l. 5. ad Att.

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Etsi non) Libro secundo, & tertio aperiuntur argumenta multarum insequentium epistolarum, quòd illic plenius de proconsulatu Ciceronis in Cilicia diximus: in hac autem epist. dicit, quibus rebus adductus sit scribere Romam de transitu Parthorum, & quàm uarij fuerint de eis rumores: deinde, quid egerit, intellecto haud dubie transitu Parthorum: contra quos dicit opus esse maiore & firmiore exercitu, quam sibi datus sit. itaque rogat, ut ad se mittatur tantus exercitus, quantus ad maximum bellum mitti solet. nullam enim esse spem in militibus ꝓuincialib⁹, neq; in sociis, neq; in regibus finitimis, nisi in Deiotaro, rege Armeniæ: se autem neq; animo, neq; consilio, defuturum pollicetur. [Proconsule) Syriæ. [Publice) ad uos omnes. [Tanta) tam magna, tanti momenti. [Nondum uenisse) ut ipse, ad quem ptinebat, posset uos reddere certiores. [Pene communis) quia habemus prouincias finitimas, ita ut non possit agi periculum de una, quin agatur de alia. Horat. Nam tua res agitur, paries cū proximus ardet. Et ipse Cic. lib. 2. ad Can. Sallustium de Bibulo sic inquit: Ille autem, cum ad Thermum de Parth. bello scriberet, ad me literam nunquam misit, ad quem intelligebat eius belli periculum pertinere. [Commageni) Commagena pars est Syriæ. [Minorem fidem habendam) non credendum. [Lycaoniæ, & Cappadociæ) quę sunt regiones in Asia finitimæ Ciliciæ. per Cappadociam autem Cicero proficiscebatur in Ciliciā, ut supra ad Appium: Iter in Ciliciam facio per Cappadociam. [Tarcondimoto) nomen proprium uiri socij & amici P. R. trans Taurū montem. [Tybæ) nomen loci in Syria [Phylarcho) præfecto tribuno. [Bene sentire) bono esse animo erga P. R. [Infirme) tenuiter, debiliter. [Suspensos) solicitos, incertos, quid agerent. [Integritatem) innocentiam, iustitiam. [Si esset facta particeps nostrę equitatis). i. si experta esset equitatem meam, & integram administrationem. sunt enim & fidiores & firmiores populi

puli ea æquo imperio, & miti administratione, & gubernatione. [Ex Cilicum gente) ex Cilicibus enim quidam sumpserant arma contra Romanos. [Is hostis) pro ij hostes.s.Parthi. [Nō cedere, his nuntiis).i.non terreri & fugere allatis nūtiis belli. [Sed propius accedere) sed potius adire ipsum hostem. [Taurum) montem. [Siquid ponderis habet) si qd ualet: [Aliqn) tandem. [Instructos) paratos, & munitos rebus bellicis. [Opinionem) famam. [Quod ego) occurrit obiectioni, quare susceperit id negotium non satis instructus: & ex facto suo magnam sibi beneuolentiam consulum & senatus conciliat. [Negotium) expeditionem aduersus Parthos. [Occæcatus) translatio a corpore ad animum. [Vestræ auctoritati) uestræ dignitati, uel sententię. [In has prouincias) in Ciliciam, Syriam, Cappadociam, & reliquas finitimas regiones. [Hę omnes prouinciæ) Asiaticæ quas Parthi inuadere tentant. [Vectigalia populi R. continentur) nam & ipse in oratione pro Pomp. imperatore eligendo, quæ inscribitur Pro lege Man. postquam Asiam toendam dixit, sic subdit, Præsertim cum de uestris maximis uectigalibus agatur? nam ceterarum prouinciarum uectigalia, Quirites, tanta sunt, ut iis ad ipsas prouincias tutandas uix contenti esse possimus: Asia uero tam opima est, & fertilis, ut & ubertate agrorum, & uarietate fructuum, & magnitudine pastionis, & multitudine earum rerum, quæ exportantur, facile omnibus terris antecellat &c. [Ex hoc d.pro.) ex iis militibus, qui in prouincia deliguntur. [Oblato) facto. [Noluerit) quia sciebat Asiaticos inutiliter esse bello. [Imperii nostri) .i.nostrorum imperatorum, qui male socios tractauerunt, ut ipse in prædicta oratione pro Pompeio: Itaque propter hanc auaritiam imperatorum quantas calamitates, quocunque uentum sit, uestri exercitus ferant, quis ignorat? paulopost, Vtrum plures arbitramini per hosce annos militum uestrorum armis hostiū urbes, an hybernis sociorum ciuitates esse deletas? neque e.n. potest exercitum is continere imperator, qui se ipsum non cōtinet. [Inanis) uacua. [Tyranni) licet apud antiquos hoc nomine reges appellarentur, ut apud Virg. At mihi satis erit dextram tetigisse tyrāni. tamen postea sibi uiolenti regnorum occupatores tyranni nominari cœperunt. [Neq; uoluntate) quia non sunt bene affecti P.R. [Consilium) prudentiam gubernandi. [Casurū) .i. euenturum. [Saluti nostrę) ut possim incolumis euadere. [Dignitati) quia omnia faciam, quæ me decebunt.

ASCEN. ETsi non dubie mihi &c.) Argm̄ dependet cum epistolis in secundo, & tertio libris habitis, ubi de proconsulatu suo in Cilicia plenius scripsit. In hac aūt dicit quibus reb⁹ adductus sit scribere Romam de transitu Parthorum, & quàm uarij fuerint de eis rumores. deinde quid egerit perspecto transitu Parthorū, contra quos eum opus sit maiore exercitu, rogat, ut ad se mittatur tantus, quanto opus sit ad maximum bellum conficiendum, cū nulla sit spes in ꝓuincialib⁹, nec in sociis, excepto Deiotaro. Præscriptio legetur sic, M. T. Cicero Marci filius, proconsul, salutem plurimam dicit consulibus, prætorib⁹, tribunis pl. senatui populoq; R. quod additur, Si uos &c. addendum non est. Ordo est. Etsi nunciabatur mihi non dubie.i.certe, Parthos transisse Euphratem.s.fluuium fere cum omnibus copiis suis, alibi tñ dicit, Arabes fuisse in uestitu Parthico, tñ quod.i.quia ego arbitrabar certiora posse scribi ad uos de his rebus a M. Bibulo proconsule.s.Syriæ, & ita uicinìore, statuebā non esse necesse mihi scribere publice.i.ad senatum, ea quæ nunciaretur de prouincia alterius. Postea uero q̄ sum factus certior certissimis auctoribus, legatis, nunciis, literis, putaui ea, quæ delata essent ad me, scribēda esse ad uos, uel ꝙ res erat tanta, ut cum periculo ignoraretur, uel ꝙ nōdum audieramus Bibulum uenisse in Syriam, uel quia administratio huius belli est mihi pene cōia cū Bibulo, quia ꝓximam habebat prouinciam. Legati Cōmageni a loco dicti regis Antiochi nunciauerunt mihi primi magnas copias Parthorū cœpisse transire Euphratē. Quo nuntio allato cum essent nōnulli qui putarent minorem.i.non integram fidem hn̄dam.i.non satis credendum esse ei regi, statui expectandum esse.s.priusq̄ scriberē, si qd certius afferret. Literæ sunt redditæ mihi e Cappadocia a Tarcondimoto, qui existimatur fidelissimus socius trans Taurum.i.eoꝝ q habitant trans Taurū.s.montē, & amicissimus P.R. redditę, dico, sunt in finib⁹ Lycaoniæ ad 13.cal.Oct. cū ducerē exercitum in Ciliciam, Parcodē.i.nuntiantes Parcodē, seu Pacorem filium Orodo pro Orodis, (alii tñ Orodis scribunt) regis Parthoꝝ transisse Euphratē cū permagno.i.ualde magno eqtatu Parthico, & posuisse castra Tybę.i.in eo loco Syriæ, & magnū tumultum esse excitatum in ꝓuincia Syria. Literæ de isdē rebus.i.de transitu Parthorū sunt redditę mihi eodem die a Iamblicho phylarcho.i.tribuno, seu præfecto Arabum, quem homines opinantur bene sentire.s.de nobis, & amicum esse reip. nostræ. His rebus allatis.i.postquam hæ res erant allatæ, etsi intelligebam socios.s.Rom imperii esse animatos infirme.i.debiliter, & suspensos.i.dubios in fide, expectatione.i.propter expectationem rerum nouarum i sperabam tamen eos ad quos ego accesseram iam, quiq;.i.& qui perspexerant consuetudinem nostram.i. commercium nostrum, & integritatem nostram.i.fidei nostrę, factos esse amiciores P. R. Autem.i.sed sperabam sup. Ciliciam.s. ꝓuinciam fore firmiorē, si esset facta particeps equitatus nostri. Et institui.i.ꝓposui ob eam causam.i.ut amiciores fierent, & ut ij q ex gente Cilicum essent in armis, i.opprimerētur; & ut is hostis.s.Parthus q esset in Syria, sciret exercitū P.R. non modo nō cedere his nunciis allatis.i.licet hmōi nūcij essent allati, sed etiā accedere ꝓpius, institui toq̄ ducere exercitum.s.Rom. ad Taurum.s.montem qui prouincias illas dirimit. Sed si auctoritas mea habet quid.i.aliquid pōderis apud uos p̄sertim in his rebus quas uos audistis, ego pene cerno; & hortor & moneo uos magnopere, ut uos consulatis.i.prospiciatis consilio, his prouinciis Syrię & Ciliciæ, serius quidem quàm decuit, sed aliqn̄ i.tandem. Vos non estis ignari.i.bene scitis queādmodum miseritis sup. nos instructos & quibus præsidiis munitos.q.d.infirmissimis, ad opinionem.i.ubi esset opinio tāti belli, quod negotium.s.tam arduū ego non recusaui, non obcæcatus.i.nō ꝓpea ꝙ essem obcæcatus, seu occæcatus, sed deterritus uerecundia. Neque.o.putaui unq̄ ullū periculum tantum quòd mallem subterfugere, quam obtemperare auctoritati uestræ. Autem.i.sed, res habet sese hoc tempore sic, ut nisi miseritis mature.i.cito in has prouincias tantū exercitum quantum soletis mittere ad maximum bellum, summum periculum sit, ne omnes hę prouinciæ quibus uectigalia.i.pecuniæ quas ex rebus uehendis, & portandis recipere solebant populi Romani, continētur, sint amittendę.i.debeant amitti. Videri solet Cic. quibusdam meticulosior, quod uitium prudentioribus frequens est. Quamobrem causa nulla est, ut habeatis spem in hoc delectu prouinciali.s.militibus, quos possimus per delectum in prouinciis conscribere, quia supp. milites neque multi sunt, & qui sunt, diffugiunt metu oblato.i.quia metus est eis a Parthis obiectus, & M. Bibulus uir fortissimus indicauit, aut iudicauit in Asia, quod.i.quale sit hoc genus militum: qui cum uos permisissetis ei habere delectum.i.conscribere milites nouos, noluit; supp. habere. Nam auxilia sociorum sunt ꝑꝑ acerbitatē atque iniurias imperij nostri, aut ita imbecilla ut non possent iuuare nos multum, aut alienata a nobis ut neque quicquam uideatur esse expectandum ab iis, neque committendum iis. Ego dico, id est iudico uoluntatem & copias Deiotari regis, pro quo extat Cic. oratio, quantæcunque sunt, esse nostras.i.nobis fauentes. Cappadocia est inanis.i.exhausta militibus & pecunia. Reliqui reges.s.iusti & tyrāni.i.incubatores regiarum neque sunt satis firmi opibus, neque uoluntate. Animus certe non deerit mihi in hac paucitate militum: spero ne quidem.i.quòd non etiam cōsilium. Incertum est quid sit casurum.i.euenturum. utinam possimus consulere.i.consilio ꝓspicere saluti nostræ: nos certe cōsulemus.i.prospiciemus & satisfaciemus dignitati.i.honori nostro, hoc est nihil faciemus contra dignitatem nostram.

PAVL. MAN. A Tarcondimoto) sic habent uetusti libri: a quibus, non uideo, cur hoc in loco dissentiendum sit: præsertim cum & Dio in fine libri XLI. & 2. Florus initio belli ciuilis, inter Cæsarem, & Pompeium gesti, Tarcondimoto eum appellent. mendose.n. in Floro, Tarcon Dimotus, duabus uocibus, impressum est. [Consuetudinem) putat legendum esse Hieronymus Ferrarius, mānsuetudinem: ut ep. 1 11. huius libri, Quæ copus, dixit, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & continentia teneamus. & epist. V. Mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam retentam, atq; conseruatam. ad Atticum autem, epist. XVI. lib. V. Sociis incredibilis uidetur & nostra mansuetudo, & abstinentia. [Ciliciam autem firmiorem fore, si æquitatis nostræ particeps facta esset.) habet unum in sententiam aliquam, Æquitatis nostræ: sed mihi non displicet, uel etiam magis placet, Equitatus nostri. nam & in meo uetere libro plane ita legitur: & opinionem etiam nostrā adiuuare uidetur historia. miserat enim Cicero in Ciliciam turmas equitum præsidij caussa: idque in epistola, quæ post hanc sequitur, ordine corrupto, cum huic debeat antecedere, declarat his uerbis: Cum equitatum in Ciliciam misissem, ut meus aduentus, iis ciuitatibus, quę in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hominum faceret. Item in epistola ad Catonem: Cognoui multorum litteris, magnum Parthorum equitatum, qui in Ciliciam transisset, ab equitum meorum turmis obsidione occisum.

Giberti

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Longa oratione, quid se in prouincia gestum sit, prosequitur; quoq́ue pacto Ariobarzanem insidiis liberarit. pulcherrima est epistola, & rerum uariarum narrationes complectens.

Sulpicio & Marcello cos. epist 6. l. 3. & ad Att. ep. 13. l. 5.

Cicero procos. S. D. cos. prat. trib. pl. S. P. Q. R. 2

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Cum pridie kal. Sext. in prouinciam *uenissem; neq; maturius propter itinerum, & nauigationum difficultatem uenire potuissem: maxime conuenire officio meo, reiq́; pub. conducere putaui, parare ea, quæ ad exercitum, quæq́; ad rem militarem pertinerent. quæ cum essent a me cura magis, & diligentia, q̃ *facultate, & copia, constituta; nuntiique, & literæ de bello a Parthis in prouinciam Syriam illato quotidie fere afferrent: iter mihi faciendum p Lycaoniam, & p Isauros, & p Cappadociam arbitratus sum. erat. n. magna suspicio, Parthos, si ex Syria egredi, atq; irrũpere in meam ꝓuinciam conarentur, iter eos p Cappadociam, ꝙ ea maxime pateret, esse facturos. itaq; cum exercitu p *Cappadociæ partem eam, q̃ cum Cilicia continens est, iter feci: castraq́; ad Cybistra, qđ oppidum est ad montem Taurum, locaui: ut *Artuasdes, rex Armenius, quocunq; animo esset, sciret non ꝓcul a suis finib' exercitum populi R. esse: & Deiorarum, fidelissimum regem, atq; amicissimum reip. nostræ, maxime coniũctum haberem, hominem cuius & cõsilio, & opibus adiuuari posset resp. quo cum in loco castra haberẽ, *equitatumq́; in Ciliciam misissem, ut & meus aduẽtus iis ciuitatibus, q̃ in ea parte essent, nuntiatus, firmiores animos hoĩum faceret; & ego mature, qđ ageretur in Syria, scire possem; tẽpus eius tridui, qđ in iis castris morabar, in magno officio, & necessario mihi ponendum putaui. cũ. n. uestra auctoritas intercessisset, ut ego regẽ Ariobarzanem, *Euseben, & *Philorhomæũ, tuerer; eiusq́; regis salutẽ, & incolumitatem regni defenderẽ; regi, regnoq́; p̃sidio essem; adiunxissetisque, salutẽ eius regis populo, senatuiq́; magnæ curæ esse; qđ nullo unquam de rege decretum esset a nostro ordine: existimaui me iudicium uestrũ ad regem deferre debere, eiq́; p̃sidium meum, & fidẽ, & diligentiam polliceri: ut, qñ salus ipsius, & incolumitas regni mihi cõmendata esset a uobis, diceret, si quid uellet. Quæ cũ essem in consilio meo cum rege locutus; initio ille orationis suæ uobis maximas, ut debuit, deinde etiã mihi gratias egit; ꝙ ei ꝑmagnum, & ꝑhonorificum uidebarẽ, senatui, populoq́; R. tantæ curæ esse salutem suã, meq́; tantam diligentiam adhibere, ut & mea fides, & cõmendationis uestræ auctoritas perspici posset. atq; ille primo, qđ mihi maximæ lætitiæ fuit, ita mecum locutus est, ut nullas insidias neq; uitæ suæ, neq; regno diceret se aut intelligere fieri, aut etiã suspicari. Cum ei ego gratulatus essem, idq́; me gaudere dixissem, cohortatus ut recordaretur casum illũ interitus *paterni, & uigilanter se tuererẽ, atq; admonitu senatus consuleret saluti suæ: tum a me discessit in oppidum Cybistra. postero aũt die cum Ariarathe, fratre suo, & cũ paternis amicis, maioribus natu, ad me in castra uenit; ꝑturbatusque, & flens, cũ idem & frater faceret, & amici, meam fidẽ, uestrã cõmendationem implorare cœpit. cum admirarer, qđ accidisset noui; dixit, ad se indicia manifestarum insidiarum esse delata; q̃ essent ante aduentum meum occultata, ꝙ ij, q ea patefacere possent, ꝓpter metũ reticuissent eo aũt tempore, spe mei p̃sidij, complures ea, q̃ scirent, audacter ad se detulisse: in his amãtissimum sui, summa pietate p̃ditum, fratrem dicere ea, q̃ is me quoq; audiẽte dicebat, se solicitatũ esse, ut regnare uellet: id, uiuo fratre suo, accidere nõ potuisse: se tñ ante illud tẽpus eam rem nunquã in medium ꝓpter periculi metum ꝓtulisse. Quæ cũ esset locutus; monui regem, ut oẽm diligentiam ad se cõseruandum adhiberet: amicosq́; in patris eius *fide, atq; iudicio ꝓbatos, hortatus sum, regis sui uitã, docti casu acerbissimo patris eius, omni cura, custodiaq́; defenderent. Cum rex a me equitatum, cohortesq́; de exercitu meo postularet: etsi intelligebam uestro S. C. non modo posse me id facere, sed etiam debere; tñ, cum resp. postularet, ꝓpter quotidianos ex Syria nuntios, ut quãprimum exercitum ad Ciliciæ fines adducerem; cumq́; mihi rex, patefactis iã insidiis, nõ egere exercitu populi R. sed posse se suis opibus defendere uiderẽ; illum cohortatus sum, ut in sua uita conseruãda primum regnare *disceret; a quibus perspexisset sibi insidias paratas, in eos uteretur iure regio; pœna afficeret eos, quos necesse esset; reliquos metu liberaret; p̃sidio exercitus mei ad eorum, qui in culpa essent, timorem potius, q̃ ad contẽtionem uterẽ: fore aũt, ut oẽs, qñ S. C. nossent, intelligerent me regi, si opus esset, ex auctoritate uestra p̃sidio futurum. Ita, confirmato illo, ex eo loco castra moui, & iter in Ciliciam facere institui; cum hac opinione e Cappadocia discederẽ, ut *consilio uestro, casu incredibili, ac pene diuino regẽ, quem uos honorificentissime appellassetis nullo postulãte, quemq́; meæ fidei cõmendassetis, & cuius salutẽ magnæ uobis curæ esse decreuissetis, meus aduentus p̃sentibus insidiis liberasset. quod ad uos a me scribi, non alienum putaui; ut intelligeretis ex iis, quæ pene acciderunt, uos multo ante, ne ea acciderent, ꝓuidisse. Eoq́; uos studiosius feci certiores, ꝙ in rege Ariobarzane ea mihi signa uideor uirtutis, ingenij, fidei, beneuolentiæq́; erga uos perspexisse, ut non sine causa tantam curam, diligentiamq́; in *eius uos salutem uideamini contulisse. Valete.

de hoc modeste q̃ritur epist. antecedenti.

idem scribit ad Appiũ ep. 6. l. 3

cuius soror nupta erat Pacoro regis Parthorũ filio. Appianus in Parthico, infra, ep 3. uide infra, epist. 4.

sic appellabatur a Romanis, græcis nominibus ad latinam consuetudinẽ traductis: id est. pius, & amicus Romanorum. uide ep. 17. lib. 2.

uidetur Ariobarzanes rex, cui senatus Cappadociæ regnũ largitus erat, insidiis interfectus. de quo Iustinus l. 38. et hac epist. 17. l. 2.

dictionem, Fide plerique ueteres libri non habent.

erat. n. adolescens, appellat' a senatu rex Cicerone consule. ep. 17. lib. 2.

qui prouidistis multo ante, ne acciderent ea, q̃ pene acciderunt, facto S. C. de Ariobarzane.

de quo decreuistis q̃d nullo unq̃ de rege.

SI uos bene ualetis, bene est: ego quidem ualeo. Cum pridie) facit Cicero certiorem S. P. Q. R. quid egerit, cum primum in Asiam uenit, imperator in Ciliciã proficiscens: deinde, quẽadmodũ præsidiis sui exercitus liberauerit Ariobarzanẽ, regem Cappadociæ, ab insidiis, quæ illi parabantur, cum fuisset illius regis salus Ciceroni commendata. postremo Cicero eius regis ingenium, fidem, & beneuolentiam erga populum R. se perspexisse affirmat: quibus dicit illum meruisse, ita esse populo R. carum. [In prouinciam) Asiam. [Conducere) utile esse. [Copia) quia erant pauca, ut in præcedenti epistola, Mihi in hac paucitate militum certe animus non deerit. [Illato) moto. [Lycaoniã &c.) regiones sunt in Asia, ut scribunt Ptol. & Strabo. [Pateret) esset patens, &, ut supra dixi, inanis. [Continens) coniuncta. [Cybistra) quod oppidum est Armeniæ minoris præfecturæ Cataoniæ. [Deiotarum, fidelissimum) sic Lucan. Fidumque per arma Deiotarum. [Firmiores) fortiores, audaciores. [Eius tridui) eorum trium dierũ. [Officio) debito & honesto

HVBER.

honesto negotio. [Intercessisset) interposita fuisset. nam s.c. fuerat Ariobarzanes cõmendatus Cic. [Eusebé) pium. [Philoromæum) amicũ Romanorum. nã Rhomços, Romanus dř. [Præsidio) tutele. [De nullo rege) ut eius salus publico decreto, & s.c. cuiq̃ cõmendaret, & esset uobis curæ, sicut factũ est de Ariobarzane. [Deferre) denũciare, ut intelligeres qd de eo iudicasseris. [Tãtã diligentiã) in offerẽdo ꝓsidiũ. [Perspici posset) ut posset cognosci qđ & ego fideliter agerẽ, & uos ita uelletis. [Auctoritas) uolũtas. [Atq; ita) exponit pluribꝰ ꝟbis qualiter Ariobarzanes eius oblatioñẽ admiserit. [Primu) quia ut uidebimus, postea aliter cognouit. [Interitus paterni) cædis paternæ, q̃ a eius pater fuerat ꝑ insidias interfectus. [Vigilãter) diligenter oĩbus periculis circũscripens. nã uigilare translatiue ꝓ diligentẽ esse ponitur, sicut dormire ꝓ negligentẽ esse. Ter. Dormiũt, ego pol eos abmouebo. Iuuen. Sed uigilat cõsul, uexillaq; nostra coercet. [Implorare) cũ lacrymis petere. de cuius uerbi ꝓprietate plura alio loco diximꝰ. [Propter metũ) ne a ꝓditoribꝰ & īsidiatoribꝰ īterficerent, si īdicassent. [Spe mei ꝓsidij) a quo uiderẽt se posse defendi, si quispiã eis qdq̃ minatus esset. [In his) q dixerũt, q̃ scirẽt. [Fratrẽ s.) .s. diaii detulisse. [Sollicitatũ) tentatum, incitatũ. [Id non potuisse accidere) .s. ut regnaret. [Fratre) .s. Ariobarzane, ad quẽ regnũ merito perueniebat. [Propter metũ periculi) ne si indicasset, interfectus fuisset ab iis, q eũ solicitauerãt. [Probatos) cognitos. [Docti casu) .i. q ex casu patris didicerãt, quõ seruanda esset uita regis sui. [Cohortes) pedites. [Facere) .i. dare ei equitatũ & cohortes, & quęcũq; essent necessaria ad custodiã salutis eius. [Suis opibus) suis uiribus & facultatibus. [Regnare) exercere regnũ. [Iure) ꝑtãte & licentia, qua reges in insidiatores & proditores suos uti pñt. [Reliquos) qui non essent in culpa, cũ tñ tacuissent ꝑꝑ metũ. [Liberaret me) faceret ut intelligerent nihil sibi mali imminere, & essent sine metu. [Potius ad timorẽ) potius ad eos terrendũ. [Quam ad contentionem) quam ad dimicationem & pugnã. [Vereretur) .s. hortatus sum. [Nullo postulãte) sponte uestra. [Non sine causa) ꝑꝑ supradicta signa, quæ in eo perspexi, quæ uñr etiam a uobis intelligi, cum eum tantæ curæ habetis.

ASCEN. CVm pridie &c.) Quidã præpositã hñt salutatioñẽ uulgarem. Si uos ualetis bñ est: ego qdem ualeo. Facit autem certiorem S. P. Q. R. qd egerit cum primum in Asiã uenit imperator in Ciliciam proficiscens: deinde quẽadmodum ꝓsidiis sui exercitus liberauerit Ariobarzanẽ regẽ Cappadociæ ab insidiis, q̃ illi parabantur, cũ salus illius regis fuerit sibi cõmendata. postremo eiusdẽ regis ingeniũ, fidẽ, & beneuolentiã erga S. P. Q. R. se ꝑspexisse affirmat, qbus dicit illũ meruisse, ut P. R. sit carus. Ordo est. Cũ uenissẽ pridie .i. die q ꝑcessit cal. Sex. i. primũ dıẽ Augusti in ꝓuinciã .s. Ciliciã; neq; potuissẽ uenire maturius .i. citius, ꝑꝑ difficultatẽ itinerũ ꝑ terras, & nauigationũ ꝑ maria: putaui conuenire maxime officio meo, & cõducere .i. utile esse reip. parare ea q̃ pertinerent ad exercitũ, & ad rẽ militarẽ. Quę cũ essẽt & cõstituta .i. ordinata, & instructa a me magis cura & diligentia q̃ facultate & copia; & nuncij & literę de bello illato a Parthis in ꝓuinciam Syriam afferrentur fere quotidie: arbitratus sum iter faciendũ sup. esse mihi per Lycaoniam & ꝑ Isauros, & ꝑ Cappadociã, regiones illas Asiæ. Suspicio .n. magna erat Parthos, si conarẽtur egredi ex Syriã, atque irrũpere in ꝓuinciã meã, uidelicet Ciliciã, eos facturos esse iter ꝑ Cappadociam, q̃ ea pateret maxime. Erat .n. ut supra dixit, inermis. Itaque feci iter ꝑ eã partẽ Cappadocię, q̃ est cõtinens .i. se tenens & affinis cũ Cilicia: locaui castra ad Cybistra, qđ oppidũ est ad montẽ Taurũ. Cic. fere in ãppositione magis cõe ꝓponit, ut, regis Deiotari, montẽ Taurũ, prouinciã Syriã &c. non tñ semp. nã sequtur, ut Artuasdes rex Armenius quocũque aĩo esset .i. quẽcunque aĩum in nos hñet, sciret exercitũ populi R. esse nõ lõge a finibꝰ suis: & ut .s. hñrem Deiotarũ regẽ fidelissimũ atque amicissimũ reip. nostræ, coniũctũ maxime, appositorie hoĩem .i. q est hõ cuius & consilio & opibꝰ resp. .s. Romana, possit iuuari maxime. In quo loco cũ haberẽ castra & misissem equitatũ in Ciliciã, ut & aduẽtus meus nũtiatus his ciuitatibꝰ q̃ esset in ea parte, faceret aĩos hoĩum firmiores; & ego possem scire mature .i. cito quid ageretur in Syria: pusaui tẽps eius tridui, qđ morabor in his castris, ponẽdũ .i. expendẽdum in officio magno & necessario mihi. Cũ .n. auctoritas uestra intercessisset .i. confirmasset, ut ego tuerer .i. protegerem Ariobarzanem, Eusebẽ .i. pium cultorem, & Philoromæum .i. amicum Romanorũ, græca sunt uocabula, & gręce scribenda. Nã εὐσεβὴς, dř pius, & religiosus, φίλος, amicus, & amator, ῥωμαῖος, Romanus. Gręce .n. aspirat, ut Rhome .i. Valẽtia. & defenderẽ salutẽ & incolumitatem & regnũ eius regis; & essem ꝓsidio .i. custodiæ & ꝓtectioni regi, & regno; & sup. cum adiunxissetis salutem eius regis esse populo senatuiq; R. magnę curæ; quod ullo .i. non ullo esset decretum unq̃ de ullo rege, ab ordine nostro .i. senatorio: existimaui .i. iudicaui me debere deferre ad regẽ .i. indicare regi, iudicium uestrũ & polliceri ei ꝓsidium meũ & fidẽ & diligẽtiam: ut qñ .i. qm salus ipsius & incolumitas regni esset cõmẽdata mihi a uobis, diceret siqd uellet. Quæ cũ essẽ locutus in cõcilio meo .i. in cœtu meorum, cũ rege illo .s. rea egit initio orationis .s. ratiõnis suę uobis ut debuit maximas gratias. Deinde egit mihi gratias, q̃ uidebatur ei ꝑmagnũ, & ꝑhonorificũ .i. ualde magnũ & ualde honorificũ esse, salutẽ suã esse senatui populoq; R. tantæ .i. tã magnę curæ, & me adhibere tantã diligentiã, ut & fides .i. fidelitas mea, & auctoritas uestrę cõmendationis posset ꝑspici. Atque ille locutus est primo mecũ, qđ fuit mihi maximæ lætitię, ita ut diceret sẽ nullas .i. non ullas aut nõ intelligere, aut ẽt suspicari ullas insidias fieri uitæ suæ, neq; regno sup. suo. Cũ essem gratulatus ei, & dixissem me gaudere id .i. ꝑꝑ id, cohortatus ut recordaret illum casum .i. fortuitũ euentũ interitus paterni, qui per insidias cæsus erat, & tuearet .i. protegeret se uigilanter, atque consuleret .i. ꝓspiceret saluti suę, admonitu .i. ex admonitione senatus .s. Romanitũ .i. deinde discessit a me in oppidum Cybistra .s. noĩe. est autẽ neutri gñis & pluralis numeri. Aũt .i. sed ipse uenit ad me in castra postridie .i. die ꝓxime secuto, cũ Ariarathe fratre suo, & cum amicis paternis, maioribus natu .i. senioribus: & perturbatus ac flens, cũ & frater faceret idẽ .i. ẽt fleret, & amici sup. facerẽt idẽ; cœpit implorare .i. plorãdo poscere fidem meã & cõmendationẽ uestram. Cũ admirarer quid noui accidisset; dixit indicia .i. manifestamẽta insidiarũ manifestarũ .s. tunc non prius esse delata .i. denũciata sibi; q̃ essent occulta ante aduentũ meũ, q̃ ii, qui possent patefacere, ea reticuissent ꝑꝑ metum: aũt .i. sed cõplures detulisse ad se .i. sibi indicasse audacter eo tẽpe, spe ꝓsidii mei .i. custodiæ & ꝓtectionis meæ, ea q̃ scirent; & sup. dixit, fratrẽ amantissimũ sui .i. regis ꝓditum summa pietate chcere in iis .i. inter eos q q̃ scirent detulerant, ea q̃ is dicebat quoque .i. ẽt me audiẽte, se esse sollicitatũ, ut uellet regnare .i. regnũ inuadere. & sup. id non potuisse accidere fratre suo uiuo: se tñ nunq̃ protulisse eam rẽ in mediũ .i. indicasse fratri ante illud tẽps, ꝑꝑ metũ periculi qđ imminebat ab iis q uolebant illũ regnare. Quæ cũ esset locutus; monui regẽ ut adhiberet omnem diligentiã ad conseruandũ se: & hortatus sum amicos ꝓbatos .i. fideles inuẽtos, in fide atque iudicio patris eius sup. ut docti casu acerbissimo .i. ꝑ casum acerbissimũ patris eius defenderẽt oĩ cura & custodia uitã regis sui. Cũ rex postularet a me æquitatũ & cohortes de exercitu meo: etsi intelligebã me nõ modo posse, sed ẽt debere facere id S.C. uestro .i. ꝑꝑ S.C. uñm; tñ cũ resp. postularet ꝑꝑ quotidianos nũcios ex Syria .s. de aduẽtu Parthorũ, ut adducerẽ q̃primũ exercitũ ad fines Ciliciæ; & cũ rex uideretur mihi, iã insidiis patefactis, nõ egere exercitu populi R. sed uideretur posse defendere se suis .i. ꝓpriis opibus .i. facultatibus; cohortatus sum illũ, ut disceret regnare primum in conseruanda uita sua; & uteretur iure regio in eos a quibus perspexisset insidias paratas sibi; & afficeret pœna eos quos esset necesse .s. afficere; & liberaret reliquos metu; præsidio &c. & sup. cohortatus sum regẽ, ut uteretur ꝓsidio exercitus mei potius ad timorẽ eorũ, qui essent in culpa, q̃ ad contentionem .i. longam concertationem: autem .s. sed, dixi sup. forẽ .i. futurũ, ut oẽs qñ .i. qñquidem nossent S.C. .s. de præsidio regi ferendo, intelligerent me futurum esse regi præsidio .i. ad præsidium, si opus esset, ex auctoritate uestra. Illo .s. rege confirmato, ita moui castra ex illo loco, & institui facere iter in Ciliciam, cum discederem e Cappadocia hac opinione .s. derelicta, ut aduentus meus liberaret insidiis præsentibus .i. tunc imminentibus consilio uestro .i. ꝑꝑ consilium uestrum, casu incredibili ac pene .i. quasi diuino. non .n. sciebat regem insidiis peri. regem .s. Ariobarzanem, quem uos appellassetis honorificentissime .s. nomine amici socięque imperij R. quemq; commendassetis fidei meæ, & sup. cuius salutem uos decreuissetis esse uobis magnæ curæ. Quod .i. quam rem ego putaui non alienum sup. esse .i. impertinens scribi .i. si scriberetur a me ad uos; ut intelligeretis ex iis quę acciderunt .i. euenerunt pene .i. quasi, (non tamen euenerunt. loquitur autem de cæde regis Cappadocum) uos prouidisse multo ante, ne ea acciderent. Et ego feci eo .i. ꝓpterea uos certiores studiosius .s. diligẽtius q̃ ego uideor mihi ꝑspexisse in rege Ariobarzane ea signa uirtutis, ingenij, fidei, & beneuolentiæ erga uos, ut uos uideamini contulisse in salutem eius tantam curam & diligentiam non sine causa.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Catonem certiorem facit, quid de Parthis acceperit. deinde, cur non scribat, excusat se.

CIC.

M. CICERO IMP. S.D. M. CATONI. 3

CVm ad me legati, missi ab Antiocho *Cõmageno, uenissent in castra ad Iconium ante diẽ III. non. Sept. iiq; mihi nuntiassent, regis Parthorũ filium, quocũ esset nupta *regis Armeniorũ soror, ad Euphratem cũ maximis Parthorũ copiis, multarũq; ꝑterea *gentium magna manu uenisse, *Euphratẽq; iã trãsire cœpisse; dicique, Armenium regẽ in Cappadociam impetũ esse facturũ: putaui ꝓ nostra necessitudine me hoc ad te scribere oportere. publice ꝓpter duas causas nihil scripsi: ꝙ & ipsum Cõmagenum legati dicebant ad senatum statim nũtios, literasq; misisse; & existimabã M. *Bibulũ ꝓcos. q circiter id. Sext. ab Epheso in Syriã nauibus profectus erat, ꝙ secundos uentos habuisset, iam in ꝓuinciam suam peruenisse: cuius literis oĩa *certiora perlatũ iri ad senatũ putabã. Mihi, ut in eiusmodi re, tãtoq; bello, maxime curæ est, ut, q̃ copiis, & opibus tenere uix possumus, ea mansuetudine, & cõtinẽtia nostra, sociorum fidelitate teneamus. Tu uelim, ut consuesti, nos absentes diligas, & defendas. Vale.

ep. 1. & 4. h. l.
Artuasdis. ep. 2. h. l.
Arabum. ep. 4. h. l.
Euphrates erat terminus Parthicæ prouinciæ.
quocum nupta erat filia Catonis. Plutarc. in Bruto.
quia Syria, Bibuli prouincia, Parthis finitima.

HVBER. CVm ad me) Ad M. Catonẽ scribit Cicero, quid ex legatis Antiochi Cõmageni intellexerit de bello Parthorũ, qui iã cœpisse Euphratẽ transire ferebant: deinde, ꝙ rex Armenioꝝ Cappadociã inuasurus esset. postea excusat se, adductis rõnib⁹, quare de his reb⁹ nihil publice scripserit, ꝓcipue qa existimabat M. Bibulum, Syriæ ꝓtorẽ, oĩa ꝑscripturũ. postremo dicit se tuiturũ ꝓuinciã magis mãsuetudine & cõtinẽtia, q̃ uiribus armorum. rogatq; Catonem, ut se diligat & defendat, sicut cõsueuit. [Antiocho Cõmageno) .i. rege Cõmagenæ, q̃, ut supra diximus, est pars Syriæ. [Iconiũ) oppidũ Lycaoniæ, ubi ego habebã castra. [Quocũ) .s. cui. dicit. n. mulier nupsit mihi & mecũ. [Multarũ gẽtiũ) uariarũ regionum. [Diciq;) subaudi cum nũciassent dici. [Quòd & ipsum) prima cã. [Opibus) uiribus. [Mansuetudine) mãsuete tractãdo & prouinciales & socios nostros. [Continentia) modestia ne in cuiusquam iniuriam prolabar. [Defendas) in senatu & in ciuitate, si aliqui honori nostro detrahent.

ASCEN. CVm ad me &c.) Scribit ad M. Catonẽ qd ex legatis Antiochi intellexerit de Parthis q Euphratẽ trãsire ferebant, atq; alia multa sup eodẽ negotio, ut cũ ordine patebit, q talis est. Cũ legati missi ab Antiocho Cõmageno .i. rege Cõmagenæ, q est pars Siriæ, uenissent ad me in castra in Iconiũ oppidũ Lycaoniæ. III. non. Sept. & ii nũciassent mihi filiũ regis Parthoꝝ, cũ quo soror regis Armenioꝝ esset nupta, uenisse ad Euphratẽ .i. fluuiũ, cũ maximis copiis Parthoꝝ, & ꝑterea .i. ꝑter Parthos, cũ magna manu multarũ gẽtiũ, & cœpisse iã trãsire Euphratẽ, & nũciassent dici .i. ꝙ dicerent regẽ Armeniũ facturũ esse impetũ in Cappadociã: putaui ꝓ necessitudine nostra oportere me scribere hoc ad te. Ego nihil scripsi publice .i. ad senatũ q̃ publice legerent, (ut tñ publice misisse primas huius libri, sed, ut opinor, post has, qa nõ eo ordine quo datæ sunt in hoc ope literæ) ꝑ duas cãs ꝙ legati dicebãt, &. i. simul ipm. Cõmagenũ .s. Antiochũ regẽ misisse statim nũcios & literas ad senatũ .s. R. & sup. ꝙ existimabam M. Bibulũ procõsulẽ .i. hñtem ꝑtãtẽ cõsularẽ in Syria, q ꝓfectus erat circiter id. Sextilis .i. Augusti mẽsis, ut oĩc dr, ab Epheso oppido Asiæ in Syriã nauib⁹ .i. per naues, ꝙ .i. qa habuisset uẽtos secũdos, peruenisse iam in prouinciam suam: cuius literis ego putabã oia perlatũ iri .i. perferenda esse, certiora .i. euidẽtia, ad senatum. Maximæ curæ est mihi, ut .s. debet esse in re hmõi, & in tanto bello, ut teneamus ea quæ uix possumus tenere copiis .i. multitudine armatorũ & opibus .i. potentiis, mansuetudine, & continentia .i. abstinentia ab alienis, nostra, & fidelitate sociorum. Ego uelim sup. ut tu diligas & defendas nos absentes, ut consuesti, pro consueuisti.

GIBERTI LONGOLII LEMMA.

Longa hac epistola, & elegantissima Catonem solicitat, & rogat, ut honorem illius ornet, & apud senatum amplificet, recensitis prius, quæ in Cilicia egerit & confecerit.

M. CICERO IMP. S.D. M. CATONI. 4

SVmma tua auctoritas fecit, meũq; perpetuum de tua singulari uirtute iudiciũ, ut magni mea interesse putarẽ, & res eas, quas gessissem, tibi notas esse, & nõ ignorari a te, qua æquitate, & continentia tuerer socios, ꝓuinciamq; administrarem. his. n. a te cognitis, arbitrabar facilius me tibi, q̃ uellem, ꝓbaturum. Cũ in ꝓuinciam pridie kal. Sext. uenissem, & ꝓpter anni tẽpus ad exercitum mihi confestim esse eũdum uiderẽ; biduum *Laodiceæ fui, deinde Apameæ quatriduũ, triduum Synnadis, totidẽ dies Philomeli. quib⁹ in oppidis cũ magni cõuentus fuissent; multas ciuitates acerbissimis *tributis, & grauissimis usuris, & falso ære alieno liberaui. cũq; ante aduentum meũ seditione quadã exercitus esset dissipatus; quinque *cohortes sine legato, sine tribuno mil. deniq; etiã sine centurione ullo apud Philomelũ cõsedissent; reliquus exercitus esset in Lycaonia: M. Anneio legato imperaui, ut eas quinque cohortes ad reliquum exercitũ duceret; coactoq; in unũ locum exercitu, castra in Lycaonia apud Iconiũ faceret. qđ cũ ab illo diligenter esset actũ; ego in castra ad VII. kal. Sept. ueni: cũ interea superioribus dieb⁹ ex s.c. & euocatorum firmam manũ, & equitatum satis idoneũ, & populorum liberorũ, regumq; sociorum auxilia uoluntaria cõparauissem. interim cum, exercitu lustrato, iter in Ciliciam facere cœpissem; kal. Sept. legati a rege *Cõmageno ad me missi, ptumultuose, neq; tñ non uere, Parthos in Syriam transisse, nũtiauerunt. quo audito, uehementer sum cõmotus cum de Syria, tũ de mea ꝓuincia, de reliqua deniq; Asia. itaq; exercitũ mihi ducendum ꝑ Cappadociæ regionem eã, q̃ Ciliciã attingeret, putaui. nã si me in Ciliciam demisissem; Ciliciam quidem ipsam ꝓpter montis Amani naturã facile tenuissem; (duo sunt enim aditus in Ciliciã ex Syria, quorum uterq; paruis ꝑsidiis ꝓpter angustias intercludi põt: nec est quidq̃ Cilicia contra Syriã munitius) sed me Cappadocia mouebat, q̃ patet a Syria, regesq; habet finitimos, q etiam si sunt amici nobis, tñ aperte Parthis inimici esse non audẽt. itaq; in Cappadocia extrema nõ longe a Tauro apud oppidũ Cybistra castra feci; ut & Ciliciã tuerer; &, Cappadociã tenẽs, noua finitimorũ consilia impedirem. Interea in hoc tanto motu, tantaq; expectatione maximi belli, rex Deiotarus, cui non sine causa plurimũ semꝑ & meo, & tuo, & senatus iudicio tributum est, uir cũ bñuolentia, & fide erga populũ R. singulari, tum ꝑsentia, magnitudine, & animi, & cõsilij, legatos ad me misit, se cum oĩbus suis *copiis in mea castra esse uẽturum. Cuius ego studio, officioq; cõmotus, egi ei per literas gratias: idq; ut maturaret, hortatus sum. Cũ autem ad Cybistra ꝓpter rõnem belli quinque dies essem cõmoratus; regem Ariobarzanem, cuius salutem a senatu te auctore cõmendatam habebã, ꝑsentibus insidiis *nec opinantẽ liberaui: neq; solũ ei saluti fui, sed etiã curaui, ut cũ auctoritate regnaret. Metram, & eũ, quẽ tu diligenter mihi cõmendaras, Athenæum, importunitate Athenaidis exilio multatos, maxime apud regẽ auctoritate, gratiaq; cõstitui. Cumq; magnum bellũ in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, qđ facturus putabat, defenderet, adolescẽs & equitatu, & peditatu, & pecu-

nia

ad Att. ep. 16. l. 5 & hic ep. 8. l. 3
uide ep. 7. 8. & 10. lib. 3.
puto significari eas, de quib⁹ ad Appiũ scribit ep. 16. lib 3.
ep. 1. & 3. h. l.
cohortes XXX equitũ M M uide ad Att. ep. 18. l. 5 & 2. lib. 6.
ep. 18. l. 13

nia paratus, & toto, iis, qui nouari aliquid uolebãt: perfeci, ut e regno ille discederet; rexq; sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ cõmunita, regnũ cũ dignitate obtineret. Interea cognoui multorum literis, atq; nuntiis, magnas Parthorũ copias, & Arabum ad oppidũ Antiochiã accessisse, magnũq; eorum equitatũ, qui in Ciliciam trãsisset, ab *equitu meorum turmis, & a cohorte ꝓtoria, q̃ erat Epiphaneæ ꝓsidij causa, occidione occisum. Quare cum uiderem, a Cappadocia Parthorum copias auersas, nõ longe a finibus esse Ciliciæ; q̃ potui maximis itineribus ad Amanum exercitũ duxi. quò ut ueni; hostẽ ab Antiochia *recessisse, Bibulum Antiochiæ esse cognoui; Deiotarũq; confestim, iã ad me uenientem cũ magno, & firmo equitatu, & peditatu, & cũ oĩb' suis copiis, certiorẽ feci, non uideri esse causam, cur abesset a *regno; meq; ad eũ, si qd forte noui accidisset, statim literas, nuntiosq; missurum esse. cumq; eo animo uenissem, ut utriq; ꝓuinciæ, si ita tempus ferret, subuenirem: tũ id, qd' iam ante statueram uehementer interesse utriusq; ꝓuinciæ, pacare *Amanum, & ꝑpetuũ hostẽ ex eo monte tollere, agere ꝑrexi. cumq; me discedere ab eo mõte simulassem, & alias partes Ciliciæ petere; abesséq; ab Amano iter unius diei; & castra apud Epiphaneam fecissem: ad IIII. id. Oct. cũ aduesperasceret, expedito exercitu ita noctu iter feci, ut ad III. id. Oct. cũ lucesceret, in Amanum ascenderem: distributisq; cohortibus, & auxiliis, cum aliis Quintus frater legatus mecũ simul, aliis C. Põtinius legatus, reliquis M. Anneius, & L. *Tullius legati præessent, plerosq; nec opinãtes oppressimus; q occisi, captiq; sunt, interclusi fuga. Eranam aũt, q̃ fuit non uici instar, sed urbis, ꝙ erat Amani caput, itẽq; Sepyram, & Cõmorim, acriter, & diu repugnantib', Pontinio illam partẽ Amani tenente, ex antelucano tẽpore usq; ad horã diei decimã, magna multitudine hostium occisa, cepimus: castellaq; sex capta: cõplura incendimus. his reb' ita gestis, castra in radicib' Amani habuimus apud Aras Alexandri quatriduũ: & in reliquis Amani *delendis, agrisq; uastandis, q pars eius mõtis meæ ꝓuinciæ est, id tẽpus omne cõsumpsimus. cõfectis his reb', ad oppidũ Eleutherocilicum Pindenissum exercitũ adduxi. qd' cum esset altissimo, & munitissimo loco, ab iisq; incoleretur, q ne regib' quidem unquã paruissent; cum & fugitiuos reciperent, & Parthorum aduentũ acerrime expectarẽt: ad existimationẽ imperij pertinere arbitratus sum, cõprimere eorum audaciã, quo facilius etiam ceterorũ animi, q alieni essent ab imperio nostro, frangerenẽ. uallo, & fossa circũdedi. sex castellis, castrisq; maximis sepsi: aggere, uineis, *turribus oppugnaui: usq; tormẽtis multis, multis sagittariis, magno labore meo, sine ulla molestia, sumptu ue sociorũ, septimo quinquagesimo die rẽ confeci; ut, oĩbus partibus urbis disturbatis, aut incẽsis, compulsi in potestatẽ meã peruenirent. His erant finitimi, pari scelere, & audacia, Tibarani. ab his, Pindenisso capto, obsides accepi: exercitum in hiberna dimisi: Quintum fratrẽ negotio ꝓposui, ut in uicis aut captis, aut *male pacatis exercitus collocaret. Nũc ue-

qui in Ciliciam fuissent. unde supra, ep. 2. — *Cassio insequente. uide ep. 10. l. 5. ad Att.* — *Galatia.* — *ep. 10. l. 2.* — *ad Att. ep. 20. l. 5.* — *cuius eius rituum carpit ep. ultima l. 5. ad Att.* — *uide ep. 10. l. 2. & ad Att. ep. 20. lib. 5.* — *unica turri. epist. 20. l. 5. ad Att.* — *ep. 10. l. 5. ad Att.*

lim tibi sic persuadeas, si de his rebus ad senatũ *relatum sit, me existimaturũ summam mihi laudẽ tributam, si tu honorem meũ sententia tua cõprobaris. idque, etsi talibus de reb' grauissimos hoĩes & rogare solere, & rogari scio, tñ admonendum potius te a me, q̃ rogandũ, puto. Tu es enim is, q me tuis sentẽtiis sæpissime ornasti; q oratione, q prædicatione, q summis laudib' in senatu, in concionib' ad cælũ extulisti; cuius ego semper tãta esse uerborũ pondera putaui, ut, uno uerbo tuo cũ mea laude coniuncto, oĩa consequi me arbitrarer. Te deniq; memini, cum *cuidam clarissimo, atq; optimo uiro supplicationẽ non decerneres, dicere, te decreturũ, si referretur ob eas res, quas is consul in urbe gessisset. Tu idẽ mihi supplicationẽ decreuisti togato, nõ, ut multis, rep. bene gesta, sed, ut nemini, rep. cõseruata. Mitto, ꝙ inuidiam, ꝙ pericula, ꝙ oẽs meas tẽpestates & subieris, & multo etiã magis, si *per me licuisset, subire paratissimus fueris; ꝙ deniq; inimicum meũ, tuum inimicum putaris: cuius etiã interitum, ut facile intelligerem, mihi quantũ tribueres, Milonis causa in senatu defendenda approbaris. A me aũt hæc sunt ꝑfecta, q ego in bñficij loco nõ pono, sed in ueri testimonij, atq; iudicij: non ut ꝑstantissimas tuas uirtutes tacitus admirarer, (quis. n. id non facit?) sed in oĩbus orationibus, sententiis dicendis, causis agẽdis, oĩbus scriptis, græcis, latinis, omni deniq; uarietate literarum mearũ te non modo iis, quos uidissemus, sed iis, de quib' audissemus, oĩbus anteferrem. Quæres fortasse, quid sit, ꝙ ego hoc nescio quid gratulationis, & honoris a senatu tanti æstimẽ. agam iã tecum familiariter, ut est & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia dignũ; & necessitudine etiã paterna. Si quisquã fuit unquã remotus & natura, & magis etiã, ut mihi quidẽ sentire uideor, rõne, atq; doctrina ab inani laude, & sermonib' uulgi: ego ꝑfecto is sum. testis est cõsulatus meus: in quo, sicut in reliqua uita, fateor ea me studiose secutũ, ex qb' uera gloria nasci posset: ipsam quidẽ gloriam per se nunq̃ putaui expetendã. itaq; & *ꝓuinciam ornatã, & spem nõ dubiam *triũphi neglexi. sacerdotiũ denique, cum, quemadmodum te existimare arbitror, non difficillime cõsequi possem, non appetiui. idem post *iniuriã acceptam, quã tu teip calamitatẽ semper appellas, meã non modo non calamitatẽ, sed etiã gloriam, studui quã ornatissima senatus, populiq; R. de me iudicia intercedere. itaq; & *augur postea fieri uolui, qd' antea neglexerã: & eũ honorẽ, qui a senatu tribui rebus bellicis solet, neglectum a me olim, nũc mihi expetendum puto. Huic meæ uoluntati, in qua inest aliqua uis desiderij ad sanandũ uulnus iniuriæ, ut faueas, adiutorq; sis, qd' paulo ante me negaram rogaturum, uehemẽter te rogo, sed ita, si non ieiunum hoc nescio quid, qd' ego gessi, & contẽnendum uidebitur, sed tale, atq; tm̃, ut multi, nequaquã parib' reb', *honores summos a senatu cõsecuti sint. Equidẽ etiã mihi illud animaduertisse uideor; (scis enim, q̃ attẽte te *audire soleã) te non tã res gestas, q̃ mores, instituta, atq; uitã imperatorum spectare solere in habẽdis, aut non habendis honorib'. qd' si

uniuca

ut mihi supplicationem decernatis. — *opinor, C. Antonio cui decreta supplicatio Dio lib. 37.* — *si armis certare Clodio licuisset. uide Pediani.* — *gratulationem Cicero scripsit, ut commentariũ de consulatu suo epist. 1. l. 2. ad Att.* — *ep. 2. l. 5.* — *si in prouinciam iret.* — *exiliũ sui significat.* — *uide orationem 2. in Antonium, & in principio de claris orat. & Plutarchum.* — *triumphũ.* — *cum in senatu sententiam dicis.*

duabus legionib⁹. ep. 15. l. 5. ad Att. et hoc ep. 9. l. 3. et 1 huius l.

in mea causa cõsiderabis; reperies me exercitu *imbecillo contra metum maximi belli firmissimum præsidium habuisse æquitatem, & continentiã. his ego subsidiis ea sum consecutus, quæ nullis legionibus consequi potuissem: ut ex alienissimis sociis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos redderem; animosq; nouarum rerum expectatione suspẽsos, ad ueteris imperij beneuolentiam traducerem. Sed nimis hæc multa de me, præsertim ad te, a quo uno omnium sociorum querelæ audiuntur. cognosces ex iis, qui meis institutis se *recreatos putant. cumque omnes uno prope consensu de me apud te ea, quæ mihi optatissima sunt, prædicabunt: tum duæ maximæ clientelæ tuæ, Cyprus insula, & Cappadociæ regnum, tecum de me loquentur: puto etiam regem Deiotarum, q uni tibi est maxime necessarius. Quæ si etiam maiora sunt; & in omnibus sæculis pauciores uiri reperti sunt, qui suas cupiditates, q̃ qui hostium copias, uincerent: est profecto tuum, cum ad res bellicas hæc, quæ rariora, & difficiliora sunt, genera uirtutis adiunxeris, ipsas etiam illas res gestas *iustiores esse, & maiores, putare. Extremum illud est, ut quasi diffidens rogationi meæ, philosophiam ad te allegem: qua nec mihi carior ulla unquã res in uita fuit, nec hominum generi maius a deis munus ullum est datum. hæc igitur, quæ mihi tecum cõmunis est, societas studiorum, atq; artium nostrarum, quibus a pueritia deditι, ac deuincti, soli *propemodum nos philosophiam illam uerã, & antiquã, quæ quibusdam otij esse, ac desidiæ uidetur, in forum, atq; in remp. atque in ipsam aciem pene deduximus, tecum agit de mea laude: cui *negari a Catone fas esse non puto. quamobrem sic tibi persuadeas uelim: si mihi tua sententia tributus honos ex meis literis fuerit, me existimaturum, cum auctoritate tua, tum beneuolentia erga me mihi, qđ maxime cupierim, contigisse. Vale.

cum Appij institutis afflicti essent. ad Att. l. 5. ep. 16. & l. 6. ep. 1.

magis placeret Paulo Manutio.

uide proœmium paradoxorum.

neg. suit tamen, ut patet in ep sequenti, & 11. l. 8. & 1. et 2. l. 7. ad Att.

HVASA.

SVmma tua) Quæ in præcedentibus epistolis ad consules senatumq; pscripsit Cicero, ea nũc in hac epistola Catoni exponit, & simul qbus consiliis, qbus artib⁹, qbus opibus maximas res gesserit aduersus Parthos, q̃ oppida ceperit, quæ continentia & integritate puinciam & socios retinuerit. Deinde petit ab eo, ut, iis reb⁹ senatui relatis, eas ornet Cato sñia sua; & eius bono rẽ cõprobet. Qđ ut facilius ab eo impetret, cõmemorat eius in se animum semp liberalissimum, & multa in se bñficia, ab eo collata, postremo etiã similitudinẽ studiorũ, cũ uterq; philosophię sit deditus: ex quo se magis Catoni cõmẽdatũ esse debere ostendit. Narrationem aũt multarum rerũ, in Cilicia gestarũ, uidere licet lib. 2. epist. 10. q̃ incipit, Tu uide, ad Cœliũ Rufum. Hæc uero epistola licet plixior sit, nõ magnæ tñ est difficultatis. [Qua ęquitate & cõtinentia) sicut in fine pcedentis epist. dixit. [Socios nobis) fœdere cõiunctos. [Probaturum) psuasurũ. [Laodiceæ) de nominib⁹ harũ urbiũ, quib⁹ in locis singulæ sint, diximus lib. 2. & 3. itaq; ne, eadẽ repetentes, molesti simus; q uolet, inde sumat, q̃ ad hunc locũ ptinebunt. [Acerbissimis tributis) sic lib. 3. ad Appiũ: Primũ, cum ad me aditũ esset ab iis, q dicerent a se intolerabilia tributa exigi, qd habuit iniqtatis, me scribere, ne facerẽt? [Falso) iniusto, ut in supra dicta epistola, Apameæ cũ essem multarũ ciuitatum princeps, ad me detulerunt, sumptus decerni legatis nimis magnos, cum soluendo ciuitates nõ essent. [Ære alieno) debito. [Cõsedissent) constituissent. [Castra faceret) teneret exercitum. [In Lycaonia) in qua regione est Iconiũ. [Coacto) congregato. [Euocatorũ) militũ. de qb⁹ alio loco plura dixim⁹ ex auctoritate Seruij. [Exercitu lustrato) numerato, & diligenter circunspecto. [Prouincia mea) Cilicia. [Demisissem) discẽdissem. [Paruis præsidiis) paucis milatib⁹. [Propter angustias) qa loca angusta & stricta parua multitudine seruant. [Intercludi) impediri. [Patet) ut supra, Iter eos p Cappadociã, qꝑ ea maxime patet, facturos. [A Syria) a parte Syriæ. [Aperte) agentes aliqd cõtra eos, quia timent eorũ imperiũ pp uicinitatẽ. [Extrema Cappadocia). i. in extrema parte Cappadociæ. [Cõsilia) si qd tentarent cõtra nos. [Expectatione) notandum etiã de malo expectationẽ dici. [Cui plurimum tributũ). i. q plurimi ęstimatus est. [Magnitudine animi) magna fortitudine. [Magnitudine consilij) sapientia. [Id). s. uenire in castra mea. [Propter rõnem) pp causam. [Præsentibus insidiis) ut supra uisum est. [Neq; opinantem). i. de improuiso, præter opinionem. [Cum auctoritate) cũ dignitate. [Metram, & Athenęũ) nomina propria uirorum, quos Cato Ciceroni cõmẽdauerat, qa exules erant: quos Cicero in auctoritatem & gratiã apud regem se restituisse scribit. [Multatos) punitos. [Importunitate) accusatione, uel instigatione. [Athenaidis) urbis. sunt qui mulierem dicant. [Sacerdos) non est proprium nomen, sed dignitatis. erat aũt sacerdos adolescẽs qdam instructissimus ab exercitu. [Toto) absolute ponitur. i. omni re. [Is dictus est). i. instructus omnibus rebus p iis, qui res nouas desiderarent. [Cõmunita) corroborata. [Aulæ) regni, curiæ suæ. [Epiphaneæ) quæ ciuitas est Ciliciæ. [Occidione occisum). i. occisum. sed maiorem habet emphasim, addendo, occidione. utuntur aũt frequentius oratores & historiographi occidione, & obsidione, q̃ occisione, & obsessione. [Auersas) amotas. [Hostem ab Antiochia recessisse) sic supra lib. 2. ep. 10. Cum uenissem ad Amanum, q mons mihi cũ Bibulo cõis est, diuisus aquarum diuortiis; Cassius noster, qđ mihi magnæ uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostem reiecerat. Bibulus puinciam acceperat. [A regno). i. non esse causam, cur discederet a regno, cum hostes essent relicti. [Vtriq; puinciæ) Syriæ & Ciliciæ. [Pacare) pacificare, reddere quietum. [Tollere) amouere. [Agere perrexi). i. ita facere pseueraui. s. amouere hostẽ ex monte Amano. sic in prædicto lib. 2. Interea cum meis copiis omnibus uexaui Amanenses, hostes sempiternos. multi occisi, capti: reliqui dissipati. [Cum aduesperasceret) cũ fieret nox. [Occisi) ut supra diximus. [Nec opinantes) improuisos. [Castella sex capta) in 2. lib. eadem epist. Castella munita, improuiso aduentu capta, & incensa. [Fugeranam) oppidum in Amano. [Non instar uici) non ad similitudinem uillæ. [Antelucano). i. ante lucem, & ortum solis. [Repugnantibus) resistentibus. s. ipsis oppidis, Fugerana, Sepyra, & Ceminori. [Apud aras Alexandri) locus est, ubi Alexander, uicto Dario, Ioui patri, & ceteris diis sacrificauit. Vide supra 2. lib. Ita uictoria iusta imperator appellatus apud Issum; quo in loco sæpe, ut ex te audiui, Clitarchus tibi narrauit, Darium ab Alexandro esse superatum. [Eleutheron) liberum. ita. n. significat gręce. Est tñ Eleutheros fluuius Syrię, cuius ostiũ est in Pamphilia, ut ostendit Ptolemęus. [Acerrime) constantissime, sine terrore. [Existimationem) auctoritatem, & honorem. [Frangerentur) caderent, non perseuerarent in audacia. [Vallo, & fossa) uide lib. 2. oppugnationem huius oppidi in epistola, q̃ incipit, Tu uide. nam hic expugnatum. [Vsq;) assidue. [Sagittariis) arciferis. [Distributis) delectis. [Tebarani) populi. [Ab his) Tebaranis. [Male pacatis) non bene quietis & amicis P. R. [Nũc uelim) expositis suis rebus gestis, petit nunc Cicero a Catone eius sententiæ auctoritatem in omnibus his rebus. [Sententia) tuo iudicio, tua auctoritate. [Grauissimos) maximæ auctoritatis. ne fortasse diceret Cato, leuitatis esse rogare. [Admonendum) in memoriam adducẽdum. [Ad cęlum extulisti) supra mortales me exaltasti. Virg. lib. 11. Vir Troiane, quibus cęlo te laudib⁹ æquẽ? [Pondera) auctoritatem. [Vno) solo. [Non decerneres) non iudicares concedendam. [Referretur) proponeretur de decernenda supplicatione. [Togato) in urbe existenti. [Bene gesta) propter bella confecta. quod multis contigit. [Bene conseruata) fortitudine & consiliis meis liberata a coniuratis, & pditoribus patriæ, cum in consulatu meo Catilinæ, & reliquorũ insidias, & cõiurationes oppressi. [Vt nemini) sicut nemini alij decreuistis nunquam pp rẽp. conseruatam, quia ego solus id effeci. [Mitto) dimitto. aphæresis. Virg. 1. Æn. Mœstumq; timorem Mittite. & 2. Mitto ea, quę circum pugnando pergama passi. [Inuidiam) odiũ eorum, qui uirtuti meæ inuidebãt & rebus gestis, & propterea me eiiciendum curauerunt. intelligit autem tpa Clodiana, quibus se maxime fauorem habuisse dicit a Catone. [Tempestates) aduersitates, calamitates. translatio. Virg. lib. 11. Æneid. Parque per omnes Tempestates. idem, Quanta per Ideos sęuis effusa Mycenis Tempestas ierit campos. [Si licuisset per me) si permisissem, ut etiam illas magis subires. [Inimicum) Clodium. [Cuius) Clodij. [Interitum) cædem. [Approbaris) iure factũ dixeris. i. Clodium iure occisum. [A me aũt) cõmemorauit Cicero q̃ a Ca-

tone in ſe collata ſint:nunc aũt, q̃d ipſe erga Catonem fecerit. q̃ ne uideatur obiicere, dicit ſe nõ exiſtimare ea eſſe beneficia, ſed uera teſtimonia & iudicia ſua de Catone. [Admirarer) amarẽ, laudarem. [Non tacitus) non intra me, ut plerunq; fit, ſed publice prædicarẽ, ut infra dicet. [Quis) .q.d. quilibet etiam, de quo non ſis benemeritus. [Non facit idẽ) ut tuas uirtutes tacitus admiretur. [Dicendis) in ſenatu. [Varietate literarum mearũ) in philoſophia & libris, quos de dicendi præceptis conſcribo. [De qb' audiſſemus) .i. qui iam mortui eſſent, & fuiſſent ante ætatem noſtram. [Queres) licet artificio utatur, tñ aperte ſe gerere dicit. nouerat.n. Catonem ab omni ambitione abhorrere, & pluris æſtimare beneficia, q̃ benefactorũ laudẽ. [Hoc neſcio q̃d) .q.d. hoc paulum. [Si quiſq̃) ut oſtendat Cicero ſe cõuenire cũ ingenio Catonis, dicit ſe maxime eſſe, q fit alienus a laudibus uulgi. [Ratione) cõſideratione, q̃ me docet ſtultum eſſe uulgi laudibus niti. [Et doctrina) i. philoſophia, quæ docet uirtutem ipſam p ſe expetendam eſſe ſine laudibus. quòd ſi ẽt expetendæ ſint laudes, potius q̃rendas a uiris laudatis, q̃ a uulgo. [Per ſe) ſua cauſa, ſed pp uirtutem. [Prouinciam) quæ erat mihi decreta. [Neglexi) ſicut ſupra dixit lib. 5. ep. 2. ad Q. Metellum celerem. [Ego ſi hoc dicã) me tua cã p̃termiſiſſe prouinciã, tibi ipſe leuior uidear eſſe. [Non dubiam) certam. [Sacerdotium) auguratum. [Iniuriam acceprã) poſtq̃ ex urbe in exiliũ eiectus ſum. [Studui) uolui. [Intercedere) eſſe, fieri. [Quod) .I. me fieri augurẽ [Olim) in cõſulatu meo. [Nũc) rebus bene geſtis in prouincia [Huic meæ) honeſtat Cicero hanc ſuam uoluntatem, q̃ dicit ſe huc facere, ut p̃ſentibus honoribus mitigetur aliquantulũ uulnus iniuriæ olim acceptæ: cui uoluntati rogat Catonẽ, ut faueat. [Vulnus) dolorẽ. trãslatio. Virg. Cũ Iuno æternum ſeruans ſub pectore uulnus. [Paulo ante negarã rogaturũ) nã paulo ſupra dixit, Idq́; etſi talibus de reb' grauiſſimos hoies & rogare ſolere, & rogari ſcio; tñ admonẽdũ potius te a me, q̃ *rogãdũ, puto. [Sed ita) extollit Cicero factum ſuũ. dicit.n. hac cõditione te tñ rogo, ut mihi faueas, ſi id, q̃d egi, nõ uidebit tibi paruũ, & contẽnendũ. [Non ieiunum) nõ inane. trãslatio a corpore, q̃d ieiunũ inane eſt [Tale) tã glorioſum. [Tñ) tã difficile & magnũ. [Equidẽ etiam) ſuperius dixit Cicero, q̃bus rõnibus, licet alienus a laudibus uulgi, debuerit tñ hunc honorẽ q̃rere: nũc uero laudat mores, uirtuteſq́; ſuas, quas magis a Catone ſpectari ſolere aſſerit, q̃ geſta. [Vitã cont.) integrã, ſine cuiuſq̃ iniuria. [Imbecillo) paruo & infirmo. eſt.n. maxima laus paruo exercitu maximũ bellũ ſuſtinuiſſe & cõfeciſſe. q̃d p̃ſidium ſuum dicit fuiſſe æquitatem & continentiã. [His p̃ſ.) æquitate & cõtinentia. [Sũ conſecutus) effeci [Expectatione nouarũ rerũ) q.n. expectat mutationem rerũ, non põt non eſſe animo ſuſpẽſo. [Veteris) aſſueti. [Querelæ audiunt) in ſenatu.n. Cato ſociorum oĩum patronus erat: &, quæcũq; patiebant inique, ad eum deferebãt. [Recreatos) refectos, i optimũ ſtatũ reſtitutos. [Meis inſtitutis) q̃ in p̃uincia feci contra ea, q̃ fecerat Appius, ut lib. 3. ad App. uiſum eſt. [Cliẽtelæ) .ſ. tuæ. nã Cappadocia & Cyprus maxime erãt in tutela Catonis: Cappadocia pp Ariobarzanem, Cyprus uero, q̃a Cato, P. Claudio Pulchro auctore, pp auaritiã Ptolemęi, patrui Cleopatræ, q in ea inſula regnabat, q̃ p̃ eo a piratis redimẽdo tã exiguam pecuniã miſiſſet, ut piratæ accipere erubeſcerẽt, miſſus eſt decreto ſenatus, ut eã inſulã regi auferret. q̃d cũ intellexiſſet Ptolemæus, prius, q̃ ille aduẽtaſſet, ſeipſum interemit. Cato inſulã accepit, & regis opes uẽdidit, omni pecunia in publicũ ęrariũ relata. ex illo Cyprus p̃toria p̃uincia fuit, & Cato ut cõmendata. ſcribũt Plut. & Strabo. Valerius etiã dicit Catoni, ex Cypro redeũti, ſenatũ populũq́; R. & magiſtratus obuiã iuiſſe. [De me loquentur) quia in eis maxime oſtendi uirtutes meas. [Regẽ Deiotarũ) .ſ. locuturũ de me. [Neceſſarius) amicus. [Maiora .i. ualde magna. [Pauciores q uincerẽt ſuas cup.) in quo cõſiſtit uera uictoria: ut ipſe in orõne p̃ M. Marcello, imitatione Demoſthenis, Animum uincere, iracundiã cohibere, uictoriã temperare, aduerſarium nobilitate, ingenio, uirtute præſtantem non modo extollere iacẽtem, ſed etiã amplificare eius priſtinã dignitatem. hæc q faciat, nõ ego cum ſummis uiris cumparo, ſed ſimillimum Deo iudico. [Hæc genera uirtutis) q̃ in oratione p̃ Pompeio cõmemorat, innocentiam, tẽperantiam, fidem, facilitatẽ, ingenium, humanitatẽ. q̃ oĩa uult Cicero intelligi eſſe in ſe. [Ratiora) in paucioribus reperiuntur. [Allegem) adducam. [Quaſi diffidens meæ rogationi) quaſi non confidam rogationem meã apud te ualituram, cũ tñ confidã. [Qua) philoſophia. [Nec ullũ maius munus) ſiquidẽ, ut in Tuſculanis q̃õnib' inq̃t, philoſophia eſt uirtutũ indagatrix, uitiorũ expultrix: cui q pareat, omne tẽpus uitæ ſuæ ſine moleſtia degat. [Societas) cõiunctio. [Artiũ) liberalium. [Deuincti) aſtricti. [In forũ) in cauſas forenſes: ut in paradoxis oſtendit, Tentare uolui, poſſent ne proferri in lucem. [Deſidię) inertiæ. [In ipſam aciem) in certamen ciuile. [Agit tecum) rogat te. Ordo eſt: hæc igitur ſocietas ſtudiorum atq; artium & cetera agit tecum. [De mea laude) p̃pter meam laudem. [Cui) .ſ. ſocietati ſtudiorũ & philoſophiæ. [A Catone) q̃.d. a uiro iuſtiſſimo, & eius ſocietatis liberalium artiũ p̃feſſore. [Ea meis lr̃is) ſm ea, quæ ex literis meis ſcripſi. [Contigiſſe) obueniſſe, datum eſſe.

rogam'.n. quoram uoluntati non ualde confidimus: admonemus, quos optime animatos erga nos credimus. l. t. ep. 9. pene in extremo.

ARGVM.

SVmma tua &c.) Scripta in ſuperioribus epiſtolis ad cõſules ſenatumq́ue, nunc Catoni exponit: & ſimul in quo conſilio, & qua arte res maximas aduerſus Parthos geſſerit, & quæ oppida ceperit, quæ Catonis oratione ornata uelit. ad argumentum autem facit epiſtola ſecundo libro incepta, Tu uide &c. Ordo eſt. Summa auctoritas tua, & perpetuum iudicium meum de tua ſingulari uirtute fecit, ut putarem intereſſe .i. in re & utilitate eſſe mea, magni .i. multum, & .i. ſimul eas res, quas geſſiſſem, eſſe notas tibi, & non ignorari a te, qua æquitate & cõtinentia .ſ. appetitus praui, tuerer .i. defenderem, ſocios, & adminiſtrarem prouinciam. Enim .i. quia, ego arbitrabar, his cognitis .i. ubi hæc cognoueris, me probaturum facilius tibi ſupp. ea quę uellem. Cum ueniſſem in prouinciam pridie Calẽdas ſextilis .i. ultima die menſis, qui nunc Iulius dicitur, & uideretur mihi propter tempus anni, quia poſt medium erat æſtatis, eſſe eũdum mihi .i. me debere ire confeſtim .i. cum feſtinatione & ſtatim ad exercitum; fui Laodiceæ .i. in ea urbe, biduum .i. per duos dies; deinde fui Apameę, in altera ciuitate, ſeu urbe, quatriduũ; & fui Synnadis (declinatur ergo Synnada Synnadorum pluraliter, ut in ſecundum & tertium dicta explanant) triduum; & fui Philomeli totidem dies .i. tres, cum tamen prius non tres dies, ſed triduum dixerit, Sane, ut ſæpe admonui, Cicero de tempore quandiu præſertim continuo libentius ſemper in accuſatiuo loquitur, nec potius gręco quàm latino more. Quibus in oppidis (ergo ſuperiora omnia ſunt oppida) cum fuiſſent magni conuentus .i. magni cœtus hominum, ego liberaui multas ciuitates acerbiſſimis tributis & grauiſſimis uſuris, & ære alieno falſo .i. non uere debito. Cumq́ue .i. & cum, exercitus eſſet diſſipatus ante aduentum meum quadam ſeditione; ſupp. & quinque cohortes conſediſſent .i. ſedem cepiſſent apud Philomelum ſine tributo militum; denique etiam ſine ullo centurione .i. quouis, ut nunc dicunt, capitaneo; & reliquus exercitus eſſet in Lycaonia: ego imperaui Mar. Anneio legato .ſ. meo, ut duceret eas quinque cohortes ad reliquum exercitum; & faceret caſtra in Lycaonia apud Iconium exercitu coacto .i. poſtquam coegerit & congregauerit exercitum in unum locum. Quod cum factum eſſet diligenter ab eo; ego ueni in caſtra ad VII. Calen. Septem. cum ego comparauiſſem .i. acquiſiuiſſem interea diebus ſuperioribus .i. ante illum diem elapſis, ex ſenatuſconſulto .i. iuxta decretum ſenatus, & .i. ſimul manum firmã .i. copias ſatis magnas, euocatorum .ſ. militũ, q ad tempus uocantur ad bellũ, & equitatum .i. equitum cumulum, ſatis idoneum .ſ. ad iuſtum exercitum, & auxilia uoluntaria .i. nõ coacta a me, populorum liberorum & regũ ſociorum .ſ. Ro. imperij. & ſup. cœpiſſem interim facere iter in Ciliciam, exercitu luſtrato .i. inſpecto, &, ut dicunt, ad monſtrã educto, legati miſſi ad me a rege Commageno .ſ. Antiocho nomine, Calen. Septẽbris, nunciauerunt, pertumultuoſe .i. properantiſſime, ut in ſummo tumultu fieri ſolet, neq; tamen non .i. & tñ uere, Parthos tranſiſſe in Syriam. Quo audito, commotus ſum uehementer cum .i. pariter de Syria, tum .i. pariter de prouincia mea .ſ. Cilicia, deniq; de reliqua Aſia. Itaq; putaui exercitũ ducẽdum ſup. eſſe mihi per eam regionem Cappadociæ, quę attingeret Ciliciã. Nam ſi dimiſiſſem me in Ciliciã; ego q̃dẽ tenuiſſem, pro tenerem facile ipſam Ciliciam, propter naturam mõtis Amani, qui difficulter a Parthis pertranſiretur, ſi præſidium obſideret; (duo enim aditus ſunt ex Syria in Ciliciam, quorum uterq; poteſt intercludi paruis præſidiis pp anguſtias: nec quidq̃ eſt munitius .i. magis munitum & defenſum contra Syriam, Cilicia .i. quã Cilicia. eſt .n. ablatiui caſus) ſed Cappadocia mouebat me, q̃ patet .i. apta eſt a Syria .i. ab ea parte, qua ſpectat ad Syriã, & habet reges finitimos; q etiam ſi ſunt amici nobis, tamen nõ audẽt eſſe aperte inimici Parthis. Itaq; feci caſtra in Cappadocia extrema .i. extrema parte eius, nõ lõge a Tauro .ſ. mõte, apud Cybiſtra oppidũ; ut ego tuerer .i. protegerẽ Ciliciã; &, tenens Cappadociã, impedirem noua cõſilia finitimorũ .ſ. regũ de Parthis recipiẽdis. Interea in hoc tanto motu, & tanta expectatione maximi belli, Deiotarus rex, cui tributum eſt ſemper plurimum non ſine cauſa, iudicio meo & tuo & ſenatus, appoſitorie uir cum beneuolentia & fide erga P. R. ſingulari, tum præſtanti .i. excellenti magnitudine & animi, & conſilij, miſit ad me legatos .ſ. quibus nunciaret

ret se uenturum esse in castra mea cum omnibus copiis suis. Cuius ego commotus officio & studio, egi gratias per literas: & hortatus sum, ne maturaret.i.celerius faceret hoc. Cum autem essem commoratus quinque dies ad Cybistra propter rationem belli; liberaui regem Ariobarzanem, cuius salutem habebam commendatam a senatu te auctore, insidiis præsentibus.i.instantibus, nec opinantem: neq; solum fui ei saluti.i.causa salutis, sed etiam curaui, ut regnaret cum auctoritate.i.maiestate regia, aut auctoritate senatus, & cõstitui maxima auctoritate & gratia apud regem Metram, & eum Athenæum, quem tu commendaras mihi diligenter, mulctatos, idest punitos & damnatos importunitate Arbenaidis.s.urbis aut mulieris. [Sed quia eum Athenæum dicit, putem Athenæum non esse proprium, sed patrium nomẽ, quem nominare non uoluerit, ciuem uidelicet Athenaidis urbis.] Et cũ magnum bellum cõciitaretur in Cappadocia, si sacerdos.i.regionis maximus, forte insidiator compertus, defenderet se armis, quod putabatur facturus, appositorie adolescens paratus & equitatu, & peditatu, & pecunia, & toto.i.omni re, iis qui uolebant aliquid nouari.i.nouum regem fieri: perfeci, ut ille discederet regno, & rex obtineret regnum cum dignitate sine tumultu, ac sine armis, omni auctoritate aulæ.i.regiæ, seu curię suæ communita.i.firmis præsidiis stabilita. Interea cognoui literis & nũtiis multorum, magnas copias Parthorum Arabum.i.eorum, qui Arabiam habitant, aut potius & Arabum, accessisse ad oppidum Antiochiam, & magnum æquitatum eorum, qui transissent in Ciliciam, occisum sup. esse, occisione.i.sui plenia cæde, ab equitatu in turmis.i.q. erat in turmis, eorum.s. Cilicum & a cohorte prætoria, quæ erat Epiphaneæ.i.in ea urbe Ciliciæ, cà præsidij.i.custodię eius. Quare cum uiderẽ, copias Parthorũ auersas a Cappadocia, esse nõ longe a finibus Ciliciæ; duxi exercitum ad Amanum, scilicet montem, in confinio Ciliciæ, itineribus maximis, quàm, idest quantum potui. Quò, idest ad quem, ut, idest postquam ueni, cognoui hostem recessisse ab Antiochia, & Bibulum.s.proconsulem Syriæ, esse Antiochiæ. Ego feci Deiotarum, uenientem iam ad me cum equitatu & peditatu magno & firmo, & cũ omnibus copiis suis, certiorem.i.docui eum, non uideri causam esse, cur abesset a regno.s.suo, & me missurum esse statim literas & nuncios ad eum, si forte quid.i.aliquid noui accidisset. Et cum uenissem eo animo, idest proposito, ut subuenirem utrique prouincię, si tempus, idest opportunitas ferret, idest daret aut pateretur ita, scilicet fieri: tamen perrexi agere quod constitueram, idest iudicaueram iam ante.s.interesse, idest ad utilitatem esse utriusque prouinciæ, pacare.i.pacatum & tranquillum reddere, Amanum scilicet montem inter utranque prouinciam, & tollere ex eo mõte hostem perpetuũ. & cum simulassem discedere ex eo monte, & petere alias partes Ciliciæ; & abessem ab Amano iter unius diei, & fecissem castra apud Epiphaneam, scilicet urbem: ad IIII. Id. Octob. cum aduesperasceret, feci iter noctu exercitu ita expedito, ut ascenderem Amanum ad III. Id. Octob. cum lucesceret: & cohortibus.s. Rom. & auxiliis distributis.i. assignatis suis ducibus, cum Qu. frater, supp. meus legatus præesset simul cum aliis, C. Pontinus legatus præesset aliis, & M. Anneius, & L. Tulleius legati prȩessent reliquis.s. cohortibus & auxiliis, quos nos oppressimus plerosque.i.complures, nec opinantes; qui sunt occisi & capti, reliqui interclusi.i.exitu prohibiti. Autem.i. sed nos cepimus Fuggranam, quæ non fuit instar.i.ad magnitudinem uici, sed urbis, quod caput.i.præcipuũ propugnaculum Amani erat, & item.i.simul Sepyram & Çemmorini, oppida sup. hostibus repugnantibus acriter & diu, & Põtino tenente illam partem Amani.s.montis, cepimus, dico, multitudine hostium occisa, ex tempore antelucano.i.quod est ante lucem usq; ad decimam horam diei.i.post ortum solis: & castella.i.ut dicunt, fortilitia, sex sunt capta: & nos incendimus.i. combussimus complura. His rebus gestis ita, idest tam uictoriose, nos habuimus quatriduum castra in radicibus.i.pede Amani .s.montis apud aras Alexandri.s.magni, (qui, uicto Dario illic, Ioui, & ceteris diis constructis aris, sacrificauit. hoc autem dicendo se tacite Alexandro comparat) & cõsumpsimus omne id tempus.s.quatridui, in reliquiis Amani delendis, & in agris uastandis. His rebus confectis, adduxi exercitum ad Pindenissum oppidum Eleutheron.i.liberum. alii legunt Eleuthensilium, alij Eleutheneilicum. quod supp. oppidum cum esset loco altissimo & munitissimo, & incoleretur ab iis, qui ne quidem.i.saltem regibus paruissent; cum & simul reciperent fugitiuos, & expectarent acerrime.i.auidissi ne aduentum Parthorum, ut enim illis finitimos spoliarent: arbitratus sum pertinere ad existimationem.i.famam & maiestatem imperij comprimere audaciam eorum. Quo.i.etiam ut animi ceterorum, qui essent alieni ab imperio nostro, frangerentur facilius. Ego circundedi sup. dictum oppidum, uallo.i.munimento ex uallis, & fossa: sepsi supp. ipsum sex castellis.i.oppugnaculis, & maximis castris: aggere, uineis, turribus oppugnaui supp ipsum: *usúsque multis tormentis, multis sagittariis, confeci.i.absolui rẽ septimo & quinquagesimo die, magno labore meo sine ulla molestia, uel sumptu sociorum; ut omnibus partibus urbis disturbatis, aut incensis, hostes sup. compulsi.i.coacti uenirent in potestatem meam. Tebarani erant finitimi his, scelere & audacia pari. Accepi ab his .s.Tebaranis obsides, Pindenisso capto: dimisi exercitum in hyberna: pręposui Quintum fratrem.s.meum negotio, ut exercitus collocaretur in uicis aut captis, aut male.i.nõ pacatis. Nunc uelim, o Cato, ut sup. persuadeas tibi sic; si relatum sit ad senatum.i. si consultatio fiat de his rebus, me existimaturum summam laudẽ tributam mihi, si tu comprobaris honorem meum.i.mihi decernendum, sententia tua. Etsi.i.quanquam, ego scio grauissimos homines solere & rogare, & rogari talibus.i.pro talibus rebus, tamen ego puto te potius monendum a me, q̃ rogandum id. Tu enim es is, qui ornasti me sæpissime sententiis tuis; qui extulisti me ad cælum oratione, prædicatione, & summis laudibus, idest laudationibus in senatu, & in concionibus ad populum; cuius pondera uerborum ego putaui semper esse tanta, ut, uno uerbo tuo coniuncto cum laude mea, arbitrarer me consequi omnia. Denique memini te, cum non decerneres cuidam uiro clarissimo atque optimo supplicationem, dicere, te decreturum, si referretur ob eas res, quas is consul gessisset in urbe. sunt qui ad Ciceronem hoc referunt. Tu idem decreuisti mihi supplicationem.s.diis faciendam, togato: idest in toga agenti, non ut multis supple decerni solet, republica bene gesta, sed ut nemini sup. alteri repub. conseruata. Mitto.i.omitto dicere, quòd subieris .i.tanquam onus tuum esse supportaueris, inuidiam meam.i.quã patiebar ob gloriam seruatę urbis, pericula, omnes tempestates meas.i.impetus hominum, aut diuersitates fortunę, & quòd fueris paratissimus subire, etiam multo magis, si licuisset per me, idest si permisissem; denique quòd putaris, pro putaueris inimicum meum, uidelicet Clodium, inimicum tuum: cuius etiam interitum.i.cædem, & necem tu approbaris, pro approbaueris, defendenda causa, idest dum defenderetur causa Milonis in senatu, ut intelligerem facile, quantum tribueris mihi. Autem .i.sed, hæc scilicet, quæ deinceps dicam, sunt profecta.i.collata, a me, in te scilicet, quę ego non pono, idest reputo in loco beneficii, sed supp. in loco ueri testimonii atque iudicii, scilicet de te: non sup. ita profecta sunt, ut admirer, idest laudem cum admiratione, tantas præstantissimas uirtutes tuas, (quis enim non facit idem) quasi dicat nemo, & ita omnis facit, sed ut anteferrem te in omnibus orationibus, sententiis dicendis, causis agendis, omnibus scriptis grȩcis & latinis, denique in omni uarietate.i.diuersitate styli, literarum mearum, non modo iis, quos uidissemus, sed sup. etiam iis, de quibus audissemus. Tu fortasse quæres, quid sit, quod.i.propter quod ego æstimem tãti, nescio quid gratulationis & honoris.i.si in me conferatur a senatu. Ego agam iam tecum familiariter.s.ut intelligas mentem meam plane, ut dignum est & studiis, & officiis nostris mutuis, & summa amicitia, & necessitudine paterna, idest a patre incepta. Si quisquam fuit unquam remotus, & natura, & magis ratione, ut quidem uideor sentire mihi, & doctrina ab inani laude, & sermonibus uulgi; ego sum is profecto. Testis est consulatus meus, in quo fateor me secutum ea studiose, sicut in reliqua uita, ex quibus uera gloria posset nasci. quidem.i.sed certe nũquam putaui ipsam gloriam expetendã per se.i.sine respectu bonorum. Itaque ego neglexi prouinciam ornatam, quę erat mihi decreta ut patuit lib. 5. epist. 2. ad Metellum Celerem, & spem non dubiam triumphi.s.ex illa prouincia reportandi. Denique non appetiui sacerdotium.s.augurale, cum possem consequi non difficillime, quemadmodum arbitror te existimare. Idem scilicet ego studui.i.uolui, aut laboraui post iniuriam.s.exilii acceptam .s.a me, quam.s.iniuriam meam, tu appellas semp calamitatem reip. non modo.i.non solum calamitatem meã non intercedere .i.in medium adduci, sed etiam uolui gloriam meã, utpote q̃ ornatissima iudicia senatus populiq; Rom. de me intercedere. Itaq; uolui postea & augur fieri, quod antea neglexerã: & puto eum honorem.i.triũphum, qui solet tribui a senatu rebus bellicis, neglectum olim a me, expetendum mihi nũc.s.parta uictoria. Rogo te uehementer, quod negaram paulo ante me rogaturum sup. esse, ut faueas, & adiutor sis huic uoluntati meę, in qua est

antea, usq; .i. assidue. sed nos, cũ omnia confunderet, non potuimus hunc locum non corrigere.

aliqua uis desiderij.i.cupiditatis ad sanandum uulnus.i.offensionē iniuriæ. Sed ita sup. peto, si id, quod gessi, uidebitur non nescio quid ieiunum.i.aridum & modicum faciens, & pro.i.contemnendum, sed tale atque tantum, ut multi assecuti sint a senatu summos honores, rebus nequaquam paribus.i.propter res nequaquam pares. Equidem.i.ego certe, uideor animaduertisse etiam illud, (scis enim, quàm atiente soleam audire te) te solere spectare in honoribus habendis, aut non habendis, non tā res gestas, quàm uitas atque mores imperatorum. quod si considerabis in causa mea; uidebis me habuisse ęquitatem & continentiam firmissimum pręsidium.i.pro firmissimo præsidio, exercitu sup. existente imbecillo contra metum maximi belli. Ego consecutus sum.i.obtinui his subsidiis.s.æquitate & continentia, quę nullis legionibus potuissem consequi: ut redderem.i.efficerem ex sociis alienissimis amicissimos, ex infidelissimis firmissimos.s.in fide; & traducerem animos suspensos.i.in dubio uersantes, espectatione, idest propter expectationem rerum nouarum, ad beneuolentiam ueteris imperij, scilicet Romani. Sed hæc supple sunt dicta aut scripta nimis multa de me, præsertim ad te, a quo uno querelæ omnium sociorum audiuntur. tu cognosces ex iis, qui putant se recreatos.i.refectos, & ad ueterem amicitiam reductos, institutis.i.moribus meis. Cumque.i.& cum.s.ita sit, ꝙ omnes prædicabunt apud te prope.i.quasi, uno consensu de me ea, quæ sunt optatissima mihi: tum.i.tunc multo magis, duæ maxime clientelæ tuæ, Cyprus insula, & regnum Cappadociæ, loquentur.s.honorifice tecum de me: puto etiam Deiotarum regem supp. locuturum tecum de me, qui est maxime necessarius tibi uni. Quæ.s.ab illis dicenda, si sunt etiam maiora.s.quam a me dicantur; & si pauciores uiri reperti sunt omnibus sæculis, qui uincerent cupiditates suas, quàm qui.s. uincerent copias hostium: profecto tuum est.s.officium, cum adiunxeris ad res bellicas hæc genera uirtutis, scilicet ęquitatis & continentiæ, quæ sunt rariora & difficiliora, putare illas ipsas res gestas esse iustiores & maiores, scilicet quàm sint. Illud est extremum, scilicet suffragium, ut quasi diffidens rogationi meę, allegem, idest mittam ad te philosophiam: qua nec ulla res fuit mihi unquā carior in uita, nec ullum munus maius datum est generi hominū a diis. Hęc igitur societas studiorum, quæ est mihi cōmunis tecum, atque societas artium bonarum, quibus nos deuincti ac dediti a pueritia, propemodum, idest quasi soli deduximus in forum atque rempublicam, atque pene in ipsam aciem, idest conflictum bellicum, hoc est ad omnem exercitationem nostram, philosophiam illam ueram & antiquam, quæ uidetur quibusdam esse otii ac desidiæ.i.pertinere ad otium ac desidiam; ea sup. agit tecum de laude mea: cui non puto fas esse negari, scilicet quicquam a Catone. quamobrem uelim persuadeas tibi si est si bonos fuerit tributus mihi tua sententia.i.per tuam sententiam, ex literis meis, me existimaturum contigisse mihi, quod cupierim maxime, tum auctoritate, tum beneuolentia tua erga me.

PAVL. MAN.

PRæsentia, magnitudine, & animi, & consilij) est hæc, ut opinor, huius loci uera lectio: quam ex antiquis exemplaribus accepimus: quibus in omnibus, quos quidem ipse uiderim, pręsentia, legitur, non præstanti, aut præsenti. nos autem ueterum librorum auctoritatem in dies pluris plurisq; facimus. permulta enim, quæ in iis primo adspectu uideantur absurda, post, ubi diligentius animaduerteris, commodissime dicta reperientur: ut hoc in loco, qui statim, uerbum illud, pręsentia, quid sibi uellet, aut quò spectaret ignorarunt, uitiosum credentes, immutarunt. est enim ita dictum, præsentia, magnitudine, & animi, & consilij, tanquam si dixisset, præsenti animo, magno consilio; ut præsentiam animi, magnitudine consilij esse uoluerit: quemadmodum etiam alibi, præsentem animum, sępissime dixit: etsi ubique fere eandem uocem imperiti deprauarunt, pręstantem, non præsentem, legentes. præsentiam quoq; animi dixit in orat. pro Milone. & Cæsar belli Gallici lib.v. [Sacerdos) quid sacerdos hic significet, Hirtij uerbis ostendimus: sic enim scribit de bello Alexand. lib.I I I I. Comana, uetustissimum & sanctissimum in Cappadocia Bellonæ templum, quod tanta religione colitur, ut sacerdos eius deæ, maiestate, imperio, & potentia secundus a rege consensu gentis illius habeatur; id homini nobilissimo Nicomēdi Bithynio adiudicauit. Appianus autem in fine, Mithridatici, Commagenis, inquit, Archelaum sacerdotem præfecit: quæ dignitas habetur regia. Strabo etiam initio lib. XII. idem tradit. [Adolescens & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus, & toto, iis, qui nouari aliquid uolebant) sunt, quos offendat hæc lectio. ac fuit, cum ego quoque corruptum locum existimarem. nunc de mendo nihil suspicor: dixit enim, & toto, id est, & ea re, quæ summa est: deinde expusuit, totum illud quid sit: iis, qui nouari aliquid uolebant: a quibus maxime timendum erat, ꝙ adolescentem uel leuibus rationibus ad bellum possent impellere. adolescens, igitur dixit, & equitatu, & peditatu, & pecunia paratus; &, qd' summum est, iis, qui nouari aliquid uolebant. sic etiam ad Atticum, Est totum, quid kal. Mart. futurum sit, pro, est summum. est maximum, in eo sunt omnia, quid kal. Mart. summum sit. [Tibarani) forte, Tibareni, de quibus Plutarchus in Lucullo, & Plinius, ubi Temiscyræ regionis gentes persequitur. nam Tibaranorum mentionem nondum inueni. [Res, quas consul in urbe gessisset) in quo ita legatur, uetustum habet librum magnę spei adolescens Iosephus Tramezinus. cōsul autem, id est Cicero. cōmemorantur enim, quæ pro Ciceronis dignitate & dixerat, & fecerat Cato. quis sit autem is, quem clarissimum, atque optimum uirum appellat, intelligere nō dum potui. Cęsarem quidem, ut alij existimant, non arbitror: quem Cicero nunquam optimum uirum uocasset, ad Catonem scribens, Cæsaris inimicum, præsertim cum tota fere epistola eius beneuolentiā quasi aucupari uideatur; quo facilius supplicationem obtineret Catone cōprobante. * [Cum hęc te tertia iam epistola ante oppressit,) alij, ante opera sit, durius omnino, & sensu, ut ego existimo, non admodum probabili. quid enim? adeo longa est hæc epistola, ut opus uideri possit? nam ꝙ illas dictiones, schedam, aut literam, epistolarum numero respondere negant: id ego illis concedo: sed referri dico ad illam uocem, epistola: ut quasi Cassium reprehendat, qui schedam, aut litterā non dum dederit, cum epistolas iam tres acceperit. legitur autem, ut nos impressimus, cum in aliis antiquis libris, tum in eo quem habet Vincentius Riccius: qui quidem liber uetustissimus est; ut gręcas dictiones, quæ sunt in uetustis exemplaribus perquam raro, maiusculis litteris scriptas habeat.

debet poni infra, ep. 16.

ARG. *Excusat se, quòd Ciceroni supplicationem non decreuerit; & tamen decretam gaudet; seq; de illo honorificentius dixit sensisse, quàm eos, qui supplicationem decreuerint.*

M. CATO S.D. M. CICERONI IMP. 5

QVod & respub. me, & nostra amicitia hortatur, libenter facio, ut tuam uirtutem, *innocentiam, diligentiam, cognitam in maximis rebus *togati, armati foris pari industria administrate gaudeam. itaque, quod pro meo iudicio facere potui, ut innocentia, consilioq; tuo defensam prouinciam, seruatum Ariobarzanis cum ipso rege regnum, sociorum reuocatam ad studium imperij nostri uoluntatem, sententia mea, & decreto laudarem, feci. *supplicationem decretam, si tu, qua in re nihil fortuito, sed summa tua ratione, & continentia reip. prouisum est, diis immortalibus gratulari nos, q̃ tibi referre acceptum mauis; gaudeo. ꝙ si triumphi prærogatiuam putas supplicationem; & iccirco casum potius, q̃ te, laudari uis: neq; supplicationem sequitur semper triumphus; & triumpho multo clarius est, senatū iudicare, potius mansuetudine, & innocentia imperatoris prouinciam, q̃ ui militum, aut benignitate deorum, retentam, atq; conseruatam esse: quod ego mea sententia cēsebam. Atq; hæc ego iccirco ad te contra *consuetudinem meam pluribus scripsi, ut, quod maxime uolo, existimes me laborare, ut tibi persuadeā, me & uoluisse de tua maiestate, quod amplissimū sum arbitratus; &, quod tu maluisti, factum esse *gaudere. Vale, & nos dilige, & instituto itinere seueritatem, diligentiamq; sociis, & reip. præsta.

hoc addidit, quia putabat esse uirtutes sine innocentia: nec desunt exempla.

dq addit, idem.

uide ad At. ep. 6. & 7. lib. 7.

excusat se, quod supplicationē non decreuerit.

ep. 15. l. 8.

Stoicorū n. breuis oratio. Stoicus autem Cato. in orat. p Murena.

QVod & resp.) Rescribit Cato Ciceroni, se libenter fecisse, quod ille superioribus literis petierat, ut defenderet eius uirtutem, innocentiam, & diligentiam; seq; laudasse, quæ Cicero egisset, de prouincia seruata, de Ariobarzanis incolumitate,

RVFVS.

tate, de confirmata uoluntate sociorum. Deinde suadet Cato Ciceroni, ut potius contentus sit iudicio senatus, quàm triumpho pro eis, quæ in prouincia egit, ut potius iudicetur eam cõseruasse mansuetudine & innocentia, quàm copia militum. [Quod resp. hortatur) .i. causa reip. quia quisque bonus ciuis tenetur eũ tueri, quem reip. amatorem uiderit. [Virtutem) fortitudinem, animi magnitudinem. [Togati) .s. tui. [Domi) in patria, ut in consulatu tuo, cum togatus domi rem tantam fecisti oppressa coniuratione. [Armati) bellum gerentis. [Foris) in prouincia. [Pari) æquali, quia & tunc domi & nunc foris fortissime & diligentissime te egisti. [Consilio) sapientia. [Defensam) ab incursu Parthorum & Arabum. [Ad studium) ad beneuolentiam. [Supplicationem) dicit Cato, se gaudere supplicationem ei esse decretam, si modo ille uelit potius agendas gratias diis immortalibus, quàm sibi in ea re, quæ non fortuito, sed summa ratione & continentia eius sit gesta: sin autem, habita supplicatione, triũphum quoque petit, dissuadet ei Cato, ne hoc faciat. [Qua in re est prouisum) .i. in ea re, quæ est prouisum a te. [Nihil fortuito) non casu, aut temere. [Ratione) prudentia & moderatione tua. [Gratulari) gratias agere. [Quàm acceptum referre tibi) .i. quàm reddi tibi par, & quod a se accepimus, tibi referri remuneratione triumphi. :Ordo est. Si tu mauis nos gratulari diis immortalibus, in qua re nihil est prouisum a repub. summa tua ratione & continentia, quam acceptum referri, tibi. s. mauis, gaudeo supplicationem tibi decretam esse. [Prærogatiuam) præminentiam, præcassiuam. [Casum) fortunam, cuius fauore fueris uictor. [Semper) quia multis conceditur supplicatio sine triumpho. [Senatum) cuius iudicium est gratissimum. [Vi) copia. [Benignitate) fauore. [Quod) .s. prouinciam a te conseruatã potius mansuetudine &c. [Contra consuetudinem meam) quia soleo esse breuissimus in scribendo. [Laborare) cura. [Maiestate) honore & dignitate. [Amplissimum) dignissimum. [Tu maluisti) ut in epist. sua superiore Cicero significauit. [Seueritaté) continentiam. [Præsta) exhibe, ostende. [Instituto itinere) uel incepto itinere per prouinciam, uel certe incepta uia. i. eo more, quo consueuisti. est enim & translatiue, & prouerbialiter dictum, instituto itinere, uel institutam uiam perge. Iuuen. Vt illam Ire uiam pergant, & eidem incumbere sectæ.

ASCAN. QVud &c.) Dicis te diligenter commendasse uirtutem Cic. in senatu: dehortatur tamen a petitione triumphi, dicens, Ego facio libenter id, quod & respub. & amicitia nostra hortatur me, ut gaudeam uirtutem. i. fortitudinem tuam, innocentiã, diligentiam tuam cognitam in maximis rebus, tuam dicit, togati domi & armati foris. i. in bello, administrare. i. gerere magistratum, cuius est administrare, pari industria. Itaque feci quod potui facere iudicio meo. s. ut laudarem sententia mea & decreto prouinciam. s. Ciliciam defensam innocentia. s. tua & consilio tuo, regnum Ariobarzanis. s. Cappadociam, seruatum supp. esse ad studium imperij nostri. Gaudeo, si tu mauis. i. magis uis, gratulari .i. grato animo attribuere diis immortalibus, quàm. s. nos referre acceptũ tibi. i. nos existimare accepisse a te supplicationẽ decretam. s. pro rebus bene gestis a te. In qua re nihil sup. contigit fortuito, sed prouisum est reipub. summa ratione. i. prudentia, & continentia tua. quòd si putas supplicationem, prærogatiuam .i. quasi præiudicialem causam triumphi, & mauis idcirco casum .i. fortuitum euentum laudari potius, quàm te: neque triumphus sequitur semper supplicationem; & multo elatius est triumpho senatum iudicare prouinciam retentam atque conseruatam esse potius mansuetudine, atque innocentia imperatoris, quam ui militum, aut benignitate deorum. Quod. i. quam rem ego censebam mea sententia. Atque scripsi idcirco hæc ad te pluribus. s. uerbis contra consuetudinem meam, ut, quod uolo maxime, existimes me laborare, ut persuadeam tibi me & uoluisse de maiestate tua, quod arbitratus sum amplissimum supp. esse; & gaudere factum esse, quod tu maluisti. Vale & dilige nos & præsta soceris & reipub. securitatem & diligentiam itinere instituto. i. iuxta morem tuum inceptum, aut ubi inceperis redite.

ARG. *Exponit, tristitia cum Catonis laude, quantam uoluptatem ceperit ex eius sententia, & ex gratulatione literarum: petitque, ut sibi in adipiscendo triumpho adiutor sit, aut saltem, si adipiscatur, gaudeat.*

CICERO S. D. CATONI. 6

LAEtus sum laudari me, inquit Hector, *opinor apud Næuium, abs te pater laudato uiro. ea est enim profecto iucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude uixerunt. ego uero, uel gratulatione literarum tuarum, uel testimoniis sententiæ dictæ, nihil est, quod me non assecutum putem. idq; mihi tum amplissimum, tum gratissimum est, te libenter amicitiæ dedisse, quod liquido ueritati dares. &, si non modo unus, uerũetiam multi Catones essent in ciuitate nostra, in qua unum extitisse mirabile est: quem ego currum, aut quam lauream cum tua laudatione conferrem? nam ad meum sensum, & ad illud sincerum, ac subtile iudicium nihil potest esse laudabilius, quàm ea tua oratio, quæ est ad me perscripta a meis necessariis. sed causam meæ uoluntatis (non enim dicam, cupiditatis) exposui tibi superioribus literis. quæ etiã si *parum iusta tibi uisa est, hanc tamen habet rationem, ut non nimis concupiscendus honos, sed tamen, si deferatur a senatu, minime aspernandus esse uideatur. spero autem illum ordinem, pro meis ob rempub. susceptis laboribus, me non indignum *honore, usitato præsertim, existimaturum. quod si ita erit: tantum ex te peto, quod amicissime scribis; ut, cum tuo iudicio, quod amplissimum esse arbitraris, mihi tribueris; si id, quod maluero, acciderit, gaudeas. sic enim fecisse te, & sensisse, & scripsisse uideo: resque ipsa declarat, tibi illum honorem nostrum supplicationis fuisse iucundum, quòd scribendo *affuisti. hæc enim s. c. non ignoro ab amicissimis eius, cuius de honore agitur, scribi solere. Ego, ut spero, te propediem uidebo, atque utinam rep. meliore, quàm *timeo. Vale.

opinor, ait; ne uideatur, homo consularis, & pene sexagenari, poetas lectitare.

plures erãt Catones, sed unus uere Cato. nominatur .n. C. Cato ep. 2. 4. 5. 6. lib. 1.

quia suppli catonẽ non decreuit.

triumpho.

ad Att. ep. 1. lib. 7.

iam emergebat inter Cæsarẽ, & Pompeium discordia.

HVBER.

LÆtus sum) Licet Cicero aperte dicat, se contentum esse laudatione Catonis de rebus suis, putaretq; se omnia assecutum esse, quia Cato ei per literas gratulatus fuerat supplicationem ei decretã, ut præcedenti epist. uisum est, & sententia sua eius res gestas & laudes approbauerat: tñ hoc agit, ut Cato det operam, ut etiã triumphum obtineat, quem dicit sperare senatum facile sibi cõcessurũ pp sua merita in rẽp. [Lætus sum) apud Næuium in tragœdia introducitur Priamus laudãs Hectoris uirtutẽ, & probitatẽ. cui Hector his uerbis rñdet, Lætus &c. sensus est, gaudeo, o pater abs te laudari, qui es uir laudatus. ea est enim ratio lætitiæ suæ, quòd iucundũ sit laudari ab iis, qui ipsi in laude uixerũt. Sic ipse supra ad Lucceium: Neque .n. sum ita demens, ut me sempiternæ gloriæ per eũ cõmendari uelim, qui nõ ipse quoq; in me cõmedando propriam ingenij gloriã cõsequatur. [Gratulatione] quã fecit Cato in præcedẽti ep. cũ dixit, supplicationẽ decretã &c. [Sñiæ dictæ) a te, ut in prima parte præced. epistolæ uisum est. [Amplissimum) honestissimum. [Amicitiæ dedisse) .i. pro amicitia nostra dixisse quod pro ueritate diceres. [Liquido) clare, aperte. [Et, si nõ modo) sensus est: &, si essent ẽt multi Cat. in nostra ciuitate, pluris tñ deberẽ facere laudationẽ tuam, quã oẽm triumphum, cum uero scis secũdum, & id ẽt sit mirum quod unus extiterit, multo ẽt debeo pluris facere. hãc .n. sñiam intelligit, cum dicit, in qua unum extitisse mirabile est. intelligit .n. seniorẽ Cat. cum hic, ad quem scribit, fuerit is, qui Vticensis post mortem dictus est. [Currum) triũphalẽ. [Aut laureã) uel de triũpho intelligit ẽt per laureã: uel ponit pro uocatione, ut diximus lib. 2. epist. quæ incipit, Tu uide laudationẽ, quã de me fecisti. ita .n. distinguunt laus & laudatio: laus de seipso est, laudatio de alio. ut si dicã, laudes Cic. ubiq; celebrãtur, & laudationes Cic. de Põ. elegantissime sunt. ponitur autem nõnunquam laus pro laudatione. [Quem) q. d. nullum. [Conferrẽ) cõpararẽ. [Ad meum sensum) .i. ad sñiam meã. [Sincerum) purũ, sine perturbatione animi. [Ad illud) intelligit Cic. suum iudicium, nõ Catonis. i. cum & sincere & subtiliter iudico nihil &c. [Non .n. dicã cupiditatis) nã uoluntas a rõne proficiscit, cupiditas uero est appetitus. [Quæ) uoluntas. [Non ut nimis) .i. ut honos & triũphus nõ nimis debeat concupisci: sed tñ si deferatur, nõ sit respuẽdus. hoc .n. rõnis est. [Illũ ordinẽ) senatorium. [Honore usit) triumpho, qui solet dari aliis, qui ẽt plerunq; minora fecerunt quã

ego. [Quod si ita erit) ut senatus me dignũ iudicet. [Tñ) solum modo. [Id, qđ maluero). s. triumphus. [Scribẽdo) cum scriberetur. [Hæc S. C. cuius de honore agitur) ad quem pertinet honor. [Quàm) quia intelligebat initia bellorum ciuilium.

ASCAN. LÆtus sum) Gratum dicit sibi φ a Cat. laudetur: innuit tamen triũphum sperare, dicens, Hector sup. ut opinor, inqt, apud Næuium in tragœdia, o pater. s. Priame, ego sum lætus. i. gaudeo me laudari abs te uiro laudato. Et. n. laus est ꝑfecto iucunda quæ proficiscitur ab iis qui ipsi uixerunt in laude. nihil est quod ego non putem me assecutum sup. esse. i. obtinuisse, uel gratulatione literarũ tuarum, uel testimoniis snæ tuæ. Et est mihi tum amplissimum, tum gratissimum, te dedisse libenter amicitiæ, qđ dares liq̄do. i. manifesto iudicio ueritati, hoc est tñ amicitiæ eã me laudasse, quantum taceres si ita essem laudãdus. Et, si nõ modo unus, uerũ multi Catones essent in ciuitate nostra in qua unũ extitisse. i. emersisse, est mirabile: quẽ currum. s. triumphalẽ, aut q̃ laureã cõferrem ego cum laudatione tua? q. d. nullum & nullã. Nam ad sensum meum & ad illud sincerum ac subtile iudiciũ. s. quo creditur in me esse, nihil est laudabilius q̃ ea oratio tua, q̃ est ꝑscripta ad me a necessariis meis. Sed exposui tibi literis supiorib' causã uoluntatis meæ, non. n. dicam cupiditatis. Quæ causa etiã si uisa sit tibi parum iusta; habet tñ hanc rationem, ut honos uideat non concupiscendus nimis, sed tñ si deferatur. i. præsentetur a senatu, uideatur nõ aspernandus esse. Spero autẽ illum ordinem. i. senatorium pro laudibus meis susceptis ob rẽp. nõ existimaturum me indignum honore præsertim usitato. quod si erit ita, ego peto tñ a te, quod scribis amicissime, ut cũ tribueris mihi iudicio tuo id qđ arbitraris esse amplissimũ hoc est uirtute & prudentia laudari, gaudeas, si id qđ maluero. s. si triũphus acciderit. ego. n. uideo. i. intelligo te fecisse & scripsisse & uerius dicã, sensisse sic. Et res ipsa declarat, illum honorem supplicationis nostræ fuisse iucundum tibi, φ. i. eo φ affuisti scribẽdo. i. dum scriberetur. Ego. n. nõ ignoro hæc senatusconsulta solere scribi ab amicissimis eius, de cuius honore agitur. Ego ut spero uidebo, te propediem. i. statim atque utinam rep. sup. existente meliore. i. pacatiore q̃ timeo. qa bellum ciuile inter Cæsarem & Pompeium audierat excitari.

ARG. Gratulatur Marcello de fratre patruele consule designato: petitque ab eo, ut sibi quamprimum, annuo imperio finito, successor mittatur.

Cicero procos. s. d. M. Marcello cos. 7

TE & pietatis in tuos, & animi in remp. & clarissimi atque optimi consulatus, C. Marcello *consule facto, fructum cepisse, uehementer gaudeo. non dubito, quid præsentes sentiant. nos quidem longinqui, & a te ipso missi in *ultimas gentes, ad cælum mehercule te tollimus uerissimis, ac iustissimis laudibus. nam cum te a pueritia tua unice dilexerim; tuq́; me in omni genere semper amplissimum esse & uolueris, & iudicaris: tamen, hoc uel *tuo facto, uel populi Rom. de te iudicio, multo acrius, uehementiusq́; diligo; maximaq́; lætitia afficior, cum ab hominibus prudentissimis, uirisq́; optimis, omnibus dictis, factis, studiis, institutis uel me tui *similem esse audio, uel te mei. unum uero si addis ad præclarissimas res consulatus tui; ut aut mihi succedat quamprimum aliquis, aut ne quid accedat temporis ad id, quod *tu mihi & s. c. & lege finisti: omnia me per te consecutum putabo. Cura ut ualeas, & me absentem diligas, atque defendas. Quæ mihi de Parthis nũtiata sunt; qa non putabam a me *etiam nunc scribenda esse publice, propterea ne pro familiaritate quidẽ nostra uolui ad te scribere; ne, cum ad consulem scripsissem, publice uiderer scripsisse. Vale.

ep. 4. l. 8.

ultimas nõ orbis terræ, sed imperij Romani.

eius gratia consulẽ factũ C. Marcellum, significat.

idem in lib. de claris orat.

Marcello enim et Sulpicio cos. initi in prouinciam.

non dum n. satis certa.

HVBER. TE & pietatis) Gratulatur Cicero M. Marcello, φ eius frater cõsul factus esset, ꝑpea φ ipse M. Marcellus se bene gessisset in consulatu. exponit deinde suam inter se beneuolentiam, & eius causam. postea uero rogat eum, ut det operam, quòd sibi succedatur in prouincia. postremo excusat se, quare nihil ad eum scripserit de iis, quæ de Parthis nunciabantur. [Pietatis in tuos) quia uisus es & iudicatus pius, cum tua causa factum est, ut frater tuus consul fieret. [Fructum) uoluptatem, remuneratioẽ. [Præsentes) qui sunt Romæ. [A te ipso missi) quia sententia tua potissimum decretum est, ut in Ciliciã mitteremur. [In ultima) ex affectu dixit, non quod Cilicia sit in ultimis terris. [In omni genere) in qualibet re. [Iudicio de te) cum iudicauit dignissimum amplissimo honore. [Vel me tui). i. uel me imitatorem tui. [Lege) annua. in prouinciis enim per legem non licebat ꝓconsulem esse ultra annum, ut supra alio loco ostendit his uerbis: Ad curationem, & S. C. & leges defendendas, eaque mihi conditio maneat, qua profectus sum. [Finisti) determinasti. [Ad te) qui es cõsul, & personæ publicæ. [Ad cõsulem) qui. n. ad cõsulem scribit, uĩ scribere publice ad omnes, qa cõsul est persona publica.

ASCAN. TE & pietatis) Gratulatur M. Marcello ob consulatum fratris, & petit sibi succedi, purgatq́; φ nõ scripserit, hoc ordine. Ego gaudeo uehementer te cepisse fructum, &. i. simul, pietatis in. i. erga tuos & animi. i. beneuolentiæ in remp. & consulatus. s. tui optimi, atque clarissimi, & hoc C. Marcello. s. fratre facto consule. Nõ dubito quin ꝑsentes. i. qui Romæ sunt, sentiant. s. aut factum tuum aut gaudiũ ex eo. Nos quidem lõginqui & missi a te. i. tua sententia, in ultimas gentes. s. imperij Romani, extollimus sup. te aut factum istud, ad cœlum mehercule uerissimis ac iustissimis laudibus. Nam cum dilexerim te unice a pueritia tua, & tu & uolueris & iudicaris me esse amplissimum semper in omni genere. s. honorum, tum diligo te multo acrius & uehementius uel hoc facto tuo, uel iudiciu populi R. de te; & afficior maxima lætitia, cum ego audio ab hoibus prudentissimis, & uiris optimis uel me esse similem tui, uel te meis omnib' dictis, factis, studiis, institutis. i. moribus. uero, pro sed, si addis ad ꝑclarissimas res consulatus tui unum. s. ut aut aliquis succedat mihi quãprimum, aut ne quid tẽporis accedat. i. addatur, ad id. s. temporis, quod tu finisti. i. constituisti mihi S. C. s. de nouo decreto & lege. s. antiqua ut annua sit prouincia: putabo me consecutum omnia per te. Cura ut ualeas & diligas me absentẽ atq; defendas. Ego ne quidem pro familiaritate nostra uolui ad te scribere ea quæ nũciata sunt mihi de Parthis. s. qui Euphratem transierunt, quia non putabam ea scribenda esse a me etiam nunc. i. adhuc publice; ne, cum scripsissem ad consulem, uiderer scripsisse publice. Erat ergo Marcus adhuc consul, sed Caius designatus.

Cicero procos. s. d. C. Marcello cos. des. 8

MAxima sum lætitia affectus, cum audiui te consulem factum esse: eumq́; honorem tibi deos fortunare uolo, atque a te pro tua, parentisq́; tui dignitate administrari. nam cum te semper dilexi, amauique, φ mei amantissimum cognoui in omni *uarietate rerum mearum: tum patris tui pluribus beneficiis, uel defensus tristibus temporibus, uel ornatus secundis, necesse est, ut & sim totus uester, & esse debeam: cum præsertim matris tuæ, grauissimæ, atque optimæ feminæ, maiora erga salutem, dignitatemq́; meam studia, quàm erant a muliere postulanda, perspexerim. quapropter a te peto maiorem in modum, ut me absentem diligas, atque defendas. Vale.

hic est, qui Octauiã, Augusti sororem, Marcellum genuit: de quo Virg. l. 6.

in honoribus, & laboribus, dixit epist. 4. l. 13. & ep. 29 eiusdem libri, & hic in ea, quæ sequitur, proxima.

HVBER. MAxima) Gratulatur Cicero Marcello, quòd esset consul designatus: optatque eum feliciter gerere eum magistrã. petitque ab eo, ut administret eum pro dignitate & sua & patris. narratque Cicero causam, quare hoc optare debeat. postremo ab eo petit, ut se absentẽ diligat, & defendat. Credo hanc epist. debuisse inscribi, C. Marcello, non autem, Marco, ut præcedẽs satis declarat. [Volo) opto. [Fortunare) secundare, felicem facere. [Propter re d.) ut meretur tua dignitas, & patria. [Tristibus) cum multi oppugnabant, & salutem meam & fortunas. [Absentem) ab urbe, qui sum in prouincia.

ASCAN. MAxima &c.) Gratulatur C. Marcello φ consul sit designatus. Ordo est. Affectus sum maxima lætitia, cum audiui te factũ esse consulem: & uolo. i. opto deos fortunare. i. secundare tibi eum honorem, atq; administrari a te ꝑ dignitate tua & pa-

reutis

rentis tui. nã cum.ſ.ita ſit q̃ dilexi & amaui ſemper te, tũ cogno ui lnp. te iam amantiſſimum mei in omni urietate rerum meatũ, tum.i.inſuper uel defenſus complurib' beneficiis patris tui temporibus triſtib'.i.aduerſis,uel ornatus ſecundis.i.pſperis.ſ.temporibus. & ſum & debeo eſſe totus ueſter.i.tuus, & patris, præſertim cũ perſpexerim ſtudia matris tuæ fœminæ grauiſſimę atque optimæ maiora erga ſalutem & dignitatem meam, q̃ erant poſtulanda a muliere.Quaptopter peto a te in modum maiorem ut diligas & defendas me abſentem.

AUG. *Gratulatur C. Marcello de filio conſule facto. erat autem collega Ciceronis in auguratu: ac libros quoque de iure augurali compoſuit. lib.2. de Diuin. & Cariſius.*

Cicero procos. S. D. *C. Marcello collegæ.* 9

filium.

MArcellum *tuum conſulem factum, teq́; ea lætitia affectum eſſe, quam maxime optaſti, mirum in modum gaudeo; idq́; cum ipſius cauſa, tum q̃ te omnibus ſecundiſſimis rebus digniſſimũ iudico: cuius erga me ſingularem beneuolẽtiam uel in *labore meo, uel in honore perſpexi: totam deniq; domum ueſtram uel ſalutis, uel dignitatis meæ ſtudioſiſſimam, cupidiſſimamq́; cognoui. Quare gratum mihi feceris, ſi uxori tuæ *Iuniæ, grauiſſimæ, atque optimæ feminæ, meis uerbis eris gratulatus. A te id, quod conſueſti, peto, me abſentem diligas, atque defendas. Vale.

ep.4.et 26. lib.13.

matri conſulis deſignati.

HUBERT. MArcellũ tuũ) Etiã hac epiſt. gratulat̃ Cicero C. Marcello, q̃ eius frater M. Mar.cõſul factus eſſet utriuſque cauſa, & q̃ eius domũ ſemp ſalutis & dignitatis ſuæ ſtudioſam cognouit. [Ea q̃ maxime optaſti) ſicut & dixit in alia epiſtola, Te & pietatis in tuos, & animi in rẽp. & clariſſimi atq; optimi conſulatus, Caio Marcello conſule facto fructum cepiſſe uehemẽter gaudeo. [Domum) familiam. [Eris gratulatus) de iſto honore ueſtro.

ASCEN. MArcellum) Gratulatus eſt M. Marcello fratri & C. Marcello conſuli, nũc aũt gratulatur, ut perſpicio, utrauſq; patri, dicens, Ego gaudeo mirum in modum Marcellum tuũ.ſ.filium eſſe factum conſulem, & te affectum eſſe ea lætitia quam optaſti maxime, idq́; ſup.facio tum.i.pariter cũ ipſius.ſ.C. Marcelli, tum q̃ iudico te digniſſimum oĩbus rebus ſecundiſſimis.i.proſperiſſimis, te dico, cuius perſpexi beneuolentiam ſingularem erga me uel in labore.i.aduerſitate, uel in honore meo. deniq; cognoui tam domum ueſtram ſtudioſiſſimam & cupidiſſimã uel ſalutis.ſ. in labore, uel dignitatis meæ.ſ.in honore. Quare tu feceris mihi gratũ, ſi gratulatus eris uerbis meis Iuniæ uxori tuę fœminę grauiſſimę atq; optimę.ſ.de cõſulatu filij. Ego peto a te id qđ conſueſti.i.cõſuetus es, ut diligas atq; defendas me abſentem. Quia in ſuperiori dixit ſe matri conſulis debere, quam nunc coniugem dicit, certum eſt q̃ patri non fratri gratulatur.

AUG. *Commendat ſtudioſe ſuam exiſtimationem conſuli Marcello in ſupplicatione decernenda.*

Cicero imp. S. D. *C. Marcello C. F. cos.* 10

QVando id accidit, quod mihi maxime fuit optatum, ut omnium Marcellorum, Marcellinorum etiam, (mirificus enim generis, ac nominis ueſtri fuit erga me ſemper animus) quãdo ergo ita accidit, ut omnium ueſtrũ *ſtudio tuus conſulatus ſatisfacere poſſet, in quẽ meæ res geſtæ, *lausq́ue, & *honor earum potiſſimum incideret: peto a te id, quod facillimum factu ſit, non aſpernante, ut confido, ſenatu; ut quãhonorificentiſſimũ S. C. literis meis recitatis, faciendum cures. Si mihi tecum minus eſſet, q̃ eſt cum tuis omnibus; allegarem ad te illos, a quibus intelligis me præcipue diligi. Patris tui beneficia in me ſunt ampliſſima. neq; enim ſaluti meæ, neq; honori amicior quiſquam dici poteſt. *frater tuus quanti me faciat, ſemperq́; fecerit, eſſe hominem, qui ignoret, arbitror neminem. domus tua denique tota me ſemper omnibus ſummis officiis proſecuta eſt. neque uero tui in me diligendo cuiquam conceſſiſti tuorum. Quare a te peto maiorem in modum, ut me per te quamornatiſſimum uelis eſſe, meamq́; & in ſupplicatione decernenda, & in ceteris rebus *exiſtimationem ſatis tibi eſſe commendatam putes. Vale.

Marcellos, & Marcellinos gentiles fuiſſe Pedianus ſcribit.

erga me.

ut laudari, & honorari, te conſule, poſſent, ſupplicatione decernenda.

patruelis, M. Marcellus. Suetonius in Iulio.

ep.11 l.8.

HUBER. QVando id) Rogat Cicero C. Marcellũ, cõſulẽ deſignatũ, ut qñ accidit habere magiſtratũ, cũ ei pdeſſe poteſt, curet S.C. honorificẽtiſſimũ de eo fiat, ut ei faueat, & in ſupplicatione decernẽda, & in ceteris reb'. quod eũ facere debere multis cauſis probat. [Qñ) qm̃. [Marcellorum, & Marcellinorum) erant hæ duo inter ſe cognatæ familię nobiliſſimæ. [Quãdo ergo) repetit, qm̃ erat obſcurum addere & poſt parentheſim. [In quẽ) conſulatum. [Incideret) deueniret.i.in quo cõſulatu tuo ageretur de rebus meis geſtis, & honore meo. [Non aſpernante) .i.cõſentiẽte. liptote, ut, Munera nec ſperno. [Faciendum) decernẽdum & ſcribendum de me honorãdo. [Si eſſet minus tecum) .i.minus amicitiæ haberem tecũ q̃ cũ oĩbus tuis. [Frater) M. Marcellus. [Conceſſiſti cuiq̃) fuiſti inferior quoq̃. [Exiſtimationẽ) auctoritatẽ.

ASCEN. QVãdo) Rogat ut ſibi pſit in honore decernẽdo, cũ, q̃a cõſul ſit, poſſit, & q̃a neceſſarius, debeat, dicens, Qñ.i.qm̃ id, qđ fuit optatũ mihi maxime, accidit.i.euenit ut cõſulatus tuus poſſet ſatisfacere ſtudio oĩum Marcellorũ, & & Marcellinorũ (animus.n. noĩs ac gñis ueſtri fuit ſemp mirificus erga me) qñ ergo ita accidit ut cõſulatus tuus poſſet ſatisfacere ſtudio oĩum ueſtrũ, in quẽ .ſ.cõſulatum res meæ geſtæ.ſ.in puincia ſup. inciderãt, & laus & honor earũ incideret potiſſimũ: peto a te id, qđ ſit facillimũ factu.i.ut fiat ſenatu, ut cõfido, nõ aſpernãte, ut lr̃is meis recitatis .i.poſtq̃ erũt recitatę, cures, ut ſenatuſcõſultum.i.decretũ de honore meo, faciẽdũ.i.ut fiat q̃ honorificẽtiſſimũ. Si minus.ſ.neceſſitudinis & amicitię eſſet mihi tecũ, q̃ eſt enim oĩb' tuis.ſ.cõſanguineis, allegarẽ.i.interceſſores mitterẽ ad te oẽs, a quib' intelligis me diligi pcipue. Beneficia patris tui ſunt ampliſſima in me. Ego arbitror neminẽ.i.nullũ hoiem eſſe q ignoret quanti frater tuus .ſ.Marcus, me faciat.ſ.modo, (eſt.n. pñtis ſubiũctiui) & fecerit ſẽper. Deniq; tota domus.ſ.familia tua pſecuta eſt me ſemper oĩb' ſũmis officiis. Neq; uero tu cõceſſiſti.i.locũ dediſti cuiq̃ tuorũ.ſ. parẽtũ, in diligendo me Quare peto a te, ut uelis me eſſe p te.i. tuo decreto q̃ ornatiſſimũ.i.ſũmis honorib' ut ſunt ſupplicatio & triũphus, & putes exiſtimatioẽ.i.reputationem meam eſſe ſatis cõmendatã tibi, & in ſupplicatione decernẽda, & in ceteris reb'.

AUG. *Agit gratias conſuli Marcello, quod ſupplicationem ſibi decreuerit.*

Cicero imp. S. D. *C. Marcello cos.* 11

QVantæ tibi curæ meus honos fuerit, & q̃ idẽ extiteris conſul in me ornando, & amplificando, qui fueras ſemper cum parentibus tuis, & cum tota domo; etſi *res ipſa loquebatur, cognoui tamen ex meorum omnium literis. itaque nihil eſt tantum, quod ego non tua cauſa debeã, facturusq́; ſim cum ſtudioſe, tum libẽter. nam magni intereſt, cui debeas: debere autẽ nemini malui, q̃ tibi; cui me cum ſtudia communia, beneficia paterna, tuaq́; iam ante coniunxerant; tum accedit, mea quidem ſententia, maximum uinculum, quòd ita rempub. geris, atque geſſiſti, qua mihi carius nihil eſt, ut, quantum tibi omnes boni debeant, quo minus tantundem ego unus debeam, non recuſem. quamobrem tibi uelim ij ſint *exitus, quos mereris, & quos fore confido. Ego, ſi me nauigatio non morabitur, quæ incurrebat in ipſos Eteſias, propediem te, ut ſpero, uidebo. Vale.

cum decretã mihi ſupplicationem audirem.

cum honorẽ tibi dens fortunare uolo, dixit ep. 8. & 12. lonius l.

HUBAU. QVantæ) C. Marcellus ſuperiore epiſtola a Cicer. rogatus, ut ei faueret in dignitate ſua, id fecerat diligentiſſime: itaq;

Cicero fateť se ei obligatū & ꝑpter hanc cām, & propter alias, quas enumerat. Postremo dicit se ꝑpediē uenturū, nisi a uētis impedita fuerit nauigatio sua. [Idē] talis. [Res] effectus, quia te fauēte decretæ erāt mihi supplicationes. [Tm̄] tā magnum & difficile. [Ita] tāto cōsilio & diligētia. [Ij] tales. [Etesias] uētos, de quibus diximus lib. 2. in epist. q̄ incipit, Nō potui accuratius, in fine.

ASCEN. QVante &c.) Fateť gratum esse officium Marcelli, & se illi deuinctum: ac demum dicit se ꝑpediē uēturum, nisi a uentis impedita fuerit nauigatio sua. Ordo est. Etsi. i. q̄q̄, res ipsa loquebať. i. satis declarabat, tn̄ cognoui ea literis olum meoꝝ, quātæ curæ honos meus fuerit tibi, & q̄. i. quātū, extiteris. i. fueris, aut apparueris idē. i. eiusdē animi in me ornādo, & amplificādo cōsul. i. cū esses cōsul, qui. i. qualis fueras semp cū parētib⁹ tuis. Itaq; nihil est tm̄. i. tā magnū, qđ ego nō debea tua cā. i. in re tua, & qđ ego nō sim facturus studiose. i. diligēter ac libēter. Nā interest. i. refert magni. i. multū cui debeas: aūs. i. sed, ego nemini malui debere, q̄ tibi. cū. s. ita sit, ꝙ studia cōia, & beneficia paterna, & tua cōiūxerāt me iā ante. i. prius; tū. i. euidentius, quidē. i. certe sn̄ia mea. i. q̄ū sentio, maximū oiocalum accessit. i. additū est necessitudini amoris, ꝙ geris atq; gessisti rēp. qua nihil est carius mihi, ita ut nō recusem quo minus. i. ut nō ego debeam tibi tm̄ quantū omnes boni. Quamobrem uelim sup. ut hi. i. tales sint tibi exitus. s. cōsulatus tui, quos. i. quales mereris, & confido fore . i. futuros. Ego, ut spero, uidebo te propediem, si nauigatio non morabitur. i. tenebit in mora me, quæ. s. nauigatio incurrebat in ipsos Etesias. s. uentos, qui a Strabone Subsolani. i. Euri dicuntur.

ARG. *Gratulatur de consulatu: petitque, ut operam det, ne quid sibi temporis ad suum annuum prouinciale munus addatur.*

Cicero imp. S. D. *L. Paullo cos. des.* 12

qui Catilinam lege Plautia interrogarat. Sallustius. *erat n. Æmilia gens patricia.*

ETsi mihi nunquam fuit dubium, quin te populus R. pro tuis summis in remp. meritis, & pro *amplissima familiæ dignitate, summo studio, cunctis suffragiis consulem facturus esset: tn̄ incredibili lætitia sum affectus, cum id mihi nunciatū est: eūq; honorem tibi deos fortunare uolo, a teq; ex tua, maiorumq; tuorū dignitate administrari. atq; utinam præsens illum diem, mihi optatissimum, uidere potuissem, proq; tuis amplissimis erga me studiis, atq; beneficiis tibi operam meam, studiumq; nauare. quam mihi facultatem qn̄ hic *nec opinatus, & improuisus ꝓuinciæ casus eripuit: tn̄, ut te consulē tēp. ꝓ tua dignitate gerentē uidere possim, magnopere a te peto, ut operam des, efficias, ne quid mihi fiat iniuriæ, ne ue quid tēporis ad meum annuum munus accedat. quod si feceris; magnus ad tua pristina erga me studia cumulus accedet. Vale,

Acad. 2. sic locutus. alibi tamē dixit, inopinatum.

HVBER. ETsi mihi) Ostēdit Cicero se summa lætitia affectū esse, quod Paullū cōsulē factū intellexit: & optat hunc honorē ei felicē fore. optat aūt se interfuisse, ut potuisset ei ꝓstare operā suā. postremo eū rogat, ut det operā, ne quid tēporis ei ꝓrogeť. [Amplissima familiæ dignitate] nā Paulloꝝ familia a multis ꝓclaris uiris nobilissima fuit, a Paullo illo Æmilio originē ducēs, quē Pythagoræ discipulū fuisse arbitranť. Ex ea familia fuit ille Paullus, q ad Cānas gloriosissime occubuit, ne tātæ reip. calamitati superesset, & ille, qui Persen Macedoniæ regē uicit. [Cunctis suffragiis] . i. omnium approbationib⁹. [Nauare diligēter] ꝓstare. [Hic] quia ꝓpter imminētiā belli cōpulsus sum uenire in ꝓuinciā. [Ne quid mihi fiat iniuriæ) iniuriā sibi factā existimat, si ultra statutum tēpus cogatur esse in prouincia, [Munus) officium, proconsulatum.

ASCEN. ETsi &c.) Gratulať Paullo de cōsulatu. dicit se uelle interfuisse honoribus illius, rogās ne quid tp̄is sibi ꝓrogeť. Ordo est. Etsi nunq̄ fuit dubium, quin P. R. facturus esset summo studio & cunctis suffragiis te cōsulē ꝓ summis meritis tuis in rēp. & ꝓ amplissima dignitate familiæ tuæ: tn̄ ego affectus sum incredibili lætitia, cum id nunciatum est mihi: & uolo. i. opto deos fortunare. i. secundare tibi eū honorem. i. honorificum magistratum, & administrari a te ex dignitate tua. i. s̄m dignitatē tuā & maioꝝ tuoꝝ. Atq; utinā ego p̄ns potuissem uidere illum diē. s. comitioꝝ optatissimum, atq; nauare. i. copiose impēdere tibi operā meā & studium. s. meum ꝓ amplissimis studiis tuis erga me. quā facultatē, qn̄. i. qm̄, hic casus. i. fortuitus aditus ꝓuinciæ nec opinatus & improuisus eripuit mihi: tamē pero magnopere a te ut des operā, & efficias ne quid iniuriæ fiat mihi, ne quid. i. aliquid tēporis accedat. i. addať ad munus. i. onus meum annuum. i. legitime duntaxat per annum gerēdum, ut possim uidere te cōsulē gerētē rēp. ꝓ dignitate tua. quod si feceris; magnus cumulus. i. magnum incrementum, accedet. i. addetur ad pristina studia tua erga me.

ARG. *Petit, ut de suis rebus gestis quāhonorificentissime decernendum curet: suamq; illi etiam cæteris in rebus existimationem commendat.*

CICERO IMP. S.D. PAVLLO. 13

MAxime mihi fuit optatum, Romæ esse tecū, multas ob causas, sed præcipue, ut & in petendo, & in gerendo consulatu meum tibi debitum studium perspicere posses. *ac petitionis quidē tuæ ratio mihi semper fuit explorata: sed tn̄ nauare operam uolebam. in consulatu uero cupio equidem te minus habere negotij: sed moleste fero, me consulem tuum studium adolescentis perspexisse, te meū, cum id ætatis sim, perspicere non posse. sed ita fato nescio quo contigisse arbitror, ut tibi ad me ornandum semper detur facultas, mihi ad remunerādum nihil suppetat præter uoluntatem. *ornasti consulatum, ornasti reditum meum. incidit meum tempus rerum gerendarum in ipsum consulatum tuum. itaque cum & tua summa amplitudo, & dignitas, & meus magnus honos, magnaq; existimatio postulare uideatur, ut a te pluribus uerbis contendam, ac petam, ut quāhonorificentissimum s. c. de meis rebus *gestis faciendum cures non audeo uehementer a te contendere; ne aut ipse tuæ perpetuæ consuetudinis erga me oblitus esse uidear, aut te oblitum putem. quare, ut te uelle arbitror, ita faciam; atq; ab eo, quem omnes *gentes sciunt de me optime meritum, breuiter petam. Si alij consules essent, ad te potissimum Paulle mitterem, ut eos mihi quāamicissimos redderes. nunc, cum tua summa potestas, summaq; auctoritas, notaq; omnibus nostra necessitudo sit; uehemēter te rogo, ut & quāhonorificentissime cures decernendū de meis rebus gestis, & quācelerrime dignas res esse & honore, & gratulatione, cognosces ex iis literis, quas ad te, & ad collegam, & senatum publice misi: omniūq; mearum reliquarū rerū, maximeq; existimationis meæ procurationem, *susceptam, uelim habeas; in primisq; tibi curæ sit, quod abs re superioribus quoq; literis petiui, ne mihi tempus prorogetur. Cupio te consulem uidere, omniaque, quæ spero, cum absens, tum etiam præsens te consule assequi. Vale.

correctio ad id, quod dixerat, in petendo. *studiis, & officiis tuis.* *in Amano. epist. 4. lib. 2.* *significat, ita dicari a se etiam in prouincia, quā tum Paullo debeat.* *eæ literæ non extant.* *quā antea suscepisti.*

HVBER. MAxime) Dolet Cicero ꝙ nō fuerit Romæ quo tp̄e Paullus petiuit cōsulatum, ut potuisset eū iuuare, quēadmodum ab eo adiutus est alias & in salute, & in dignitate. postea uero cōmēdat ei honorē suū, ut curet S. C. honorificentissimū de reb⁹ suis gestis decerni, sicut et supra scripsit ad Marc. postremo, ne qd temporis sibi ꝓrogeť, sicut & in superiore epist. [Romæ mihi semper fuit] quia scio te & summa moderatione, & uirtute fretū petiuisse. [Minus negotij] minus laboris. [Sed moleste fero] sēsus est: doleo, ꝙ, cum essem cōsul, tu adolescēs ꝓstiteris mihi studiū tuū, & nūc ergo iam grauioris ætatis nō potuerim tibi ꝓstare meū. [Nescio quo fato] nescio quo infortunio, uel fatum quadā dispositione. [Suppetat] sufficiat, sit. [Præter uoluntatē] excepta uoluntate, q̄ semp est promptissima. [Cōsuetudinis ꝑpetuæ] . s. me semp ornandi. [Alij] quam tu. [Dignas gratulatione] supplicatione, in

qua

qua gratulemur diis. Val. Max. lib. 1. c. 1. Prisco et instituto opera dat, cũ aliqd cõmendandum est pcatione, eũ caposcendũ uoto, cũ soluendum gratulatione. [Adcollegã) C. Marcellũ intelligit, ad quẽ suprascripsit. [Procurationem) tutelam, defensionem.

ASCEN. MAxime &c.) Iterũ sibi dolere dicit q non fuerit Romæ, cũ Paullus consulatũ peteret, ut ei auxilio fuisse potuisset. Deinde cõmendat ei honorem suum in S.C. habendo, & demum rogat, ne puincia sibi proroget. Ordo est. O Paulle optatum fuit maxime mihi .i. a me, esse tecum Romæ ob multas causas, sed precipue, ut posses perspicere studiũ meum debitum tibi in petendo & gerendo consulatu .i. dũ peteres & gereres cõsulatũ. At ratio .i. ratificatio quidem petitionis tuæ fuit semp exploratа mihi: sed tñ uolebam .i. optabã nauare operã .i. tibi impẽdere magnum auxilium. Vestri .i. sed cupio equidem te bñe minus negotij .i. difficultatis in cõsulatu .s. gerendo: sed fero moleste me cõsulem .i. cũ essem cõsul, perspexisse studium tuum .i. diligentẽ fauorẽ in me, adolescentis .i. cum esses adhuc adolescens, & non posse pspicere studium meum .s. in te, cũ sim id ętatis .i. ea ætate, hoc est tam senex. Figurate dr id ętatis, sicut id genus, pro eius gñis. Sed arbitror contigisse nescio quo fato .i. deo℞ ordinatione, ita, ut facultas detur tibi semper ad ornandũ me, & nihil supperat .i. facultatis sit ad remunerandum prętet uoluntatem. Tu ornasti consulatum meum, ornasti reditum meum. qa meum tps rerũ gerenda℞ .i. quo res gessi .s. præclaras in Cilicia incidit in ipsum consulatũ tuum. Itaque cum summa amplitudo, & dignitas tua, & magnus honos meus, & magna existimatio .i. reputatio de me uideatur postulare ut cõtendam ac petam a te plurimis uerbis, ut cures senatusconsultum .i. decretũ senatus super ea re consulti, faciendũ .i. ut fiat, q̃ honorificentissimum de rebus gestis meis: non audeo cõtendere .i. exigere uehemẽter a te, ne aut ipse .i. egomet uidear oblitus esse, aut potẽ te oblitum esse perpetuę cõsuetudinis tuæ erga me. Quare ego faciã ita, ut arbitror te uelle; atq; petã breuiter ab eo, hoc est a te, quem oẽs gẽtes sciunt meritũ optime de me. Ideo ergo breuiter, qa quem semper munificũ in nos perspeximus, non opus est multis uerbis urgere. ingeniose ergo, ut semper, petit. Si alii essent consules, o Paulle, ego mitterem .s. nuncios & literas potissimũ ad te, ut redderes eos q̃ amicissimos mihi. nunc, cum summa potestas & summa auctoritas tua, & necessitudo nostra nota sit omnibus, rogo te uehementer ut cures decernendum quamhonorificentissime de rebus meis gestis & quàcelerrime .i. ualde cito. tu cognosces res esse dignas & honore & gratulatione ex literis, quas misi publice ad te & collegã .s. consulem .s. C. Marc. & ad senatum, & uelim sup. ut habeas susceptam .i. suscipias procurationem oium reliquarum rerũ mearũ, & maxime .i. pcipue existimationis meę .i. famæ meę; (ubi meę uidetur passiue poni: inest tñ uis possidendi quędam) & sup. ut curę sit tibi in primis quod petiui, quoque .i. etiam literis superioribus abs te, ne tẽpus prorogetur .i. extendatur mihi .i. in administratione prouinciæ meæ. Cupio uidere te consulem, & assequi oia te consule, cum absens .s. supplicationẽ, tum pręsens .s. triũphum.

ARG. *Significat se ea facturum Fabij causa, quæ Cassius rogarat: dolet, se Cassium non uidisse ad urbem ex prouincia redeuntem: rogat, operam det, ne quod sibi ad annuam prouinciam temporis prorogetur.*

CICERO S. D. C. CASSIO PROQVAEST. 14

quæstor cũ M. Crasso in Syriã iuerat.

M. Fabium q mihi amicũ tua cõmẽdatione das, nullum in eo facio quæstum. multi n. anni sunt, cum ille in ære meo est, & a me diligitur pp summã suam humanitatem, & obseruantiã. sed tñ, q te ab eo egregie diligi sensi, multo amicior ei sum factus. itaq; q̃q̃ profecerunt literæ tuæ: tñ aliquanto plus cõmendationis apud me habuit animus ipsius erga te, mihi perspectus, & cognitus. Sed de Fabio faciemus studiose, quæ rogas. Tu, multis de causis uellem, me conuenire potuisses: primũ, ut te, quem iamdiu plurimi facio, tanto interuallo uiderem: deinde, ut tibi, quod feci per literas, possem præsens gratulari: tũ, ut, quibus de rebus uellemus, tu tuis, ego meis, inter nos cõmunicaremus: postremo, ut amicitia nostra, quæ summis officiis ab utroque culta est, sed longis *interuallis tẽporum interruptam consuetudinẽ habuit, confirmaretur uehementius. id qñ non accidit, utemur bono literarũ, & eadem fere absentes, quæ si cotã essemus, consequemur. unus scilicet ille fructus, qui in te uidendo est, percipi literis non potest. alter gratulationis est, is quidẽ exilior, q̃ si tibi, te ipsum intuens, gratularer: sed tñ & feci ante, & facio nunc; tibiq; cum pro rerum magnitudine, quas gessisti, tum pro oportunitate tẽporis gratulor, q te de prouincia decedentem summa laus, & summa grã prouinciæ prosecuta est. Tertium est, ut id, quod de nr̃is rebus coram cõmunicassemus inter nos, conficiamus idẽ literis. ego ceterarum rerũ causa tibi Romã properandũ magnopere censeo. nam & ea, quæ reliqui, tranquilla de te erant: & hac tua recenti uictoria tanta clatũ aduentum tuum fore intelligo. sed, si quæ sunt onera tuorũ; si tanta sunt, ut ea sustinere possis; nihil tibi erit lautius, nihil gloriosius: sin maiora; considera, ne in alienissimũ tempus cadat aduentus tuus. huius rei torum consilium tuum est. tu. n. scis, quid sustinere possis. si potes; laudabile, atque populare est: sin plane nõ potes; absens hoium sermones facilius sustinebis. De me aũt idem tecũ his ago lr̃is, quod superioribus egi, ut oẽs tuos neruos in eo cõtendas, ne quid mihi ad hanc prouinciam, quã & senatus, & populus annuam esse uoluit, tẽporis prorogetur. hoc a te ita contendo, ut in eo fortunas meas positas putem. habes *Paullum nostrum nr̃i cupidissimum: est *Curio: est *Furnius sic neli enitare, quasi in eo sint mihi oĩa. Extremũ illud est de iis, quæ proposuerã, confirmatio nr̃æ amicitiæ: de qua pluribus uerbis nihil opus est. tu puer me appetisti: ego aũt semp ornamento te mihi fore duxi. fuisti ẽt præsidio tristissimis meis temporibus. accessit post tuũ discessum familiaritas mihi cum Bruto *tuo maxima. itaq; in uestro ingenio, & industria mihi plurimũ & suauitatis, & dignitatis constitutũ puto. id tu ut tuo studio cõfirmes, te uehementer rogo, lr̃asq; ad me & continuo mittas, & cũ Romã ueneris, q̃ sæpissime. Vale.

puto esse quẽ sibi cõmẽdat Cælio, & Papirio Pæto ep. 25. l. 9.

interuallis .n. eius in Syria.

riam q̃ sustinet Cassius iratũ M. Crasso, L. Domitio, et Ap. Claudio.

Parthos, post necem Crassi, domi cerat. Iust. l. 42. Velleius l. 2.

consul. des. tribun' pl. des. itẽ Furnius, ep. 18 l. 5. ad At.

cuius soror uxor erat Cassij. Plutar. in Bruto.

VVAAR. M. Fabium) Ante tpa bello℞ ciuiliũ scripta est hæc epistola, cũ Cicero Ciliciæ pesset. primũ aũt pollicetur se oia studiose factu℞ p M. Fabio, quẽ Cassius ei cõmendauerat, sui aũt in eũ officij multas causas commemorat. Postea uero enumerat aliquor causas, qbus dicit se optasse potuisse uidere ipsum Cassiũ ante, q̃ ex prouincia discederet. exponit aũt, quid sentiat de eius aduentu ad urbem. Postremo ab eo petit, ut oẽm operam & diligentiã adhibeat, ne quid tpis ad eam puinciam sibi proroget. & cõmemorat Cicero quasdã causas amicitię & beneuolẽtiæ inter se & Cassiũ. [Quòd) qa. [Nullum in eo facio quęstum) hunc locũ scio a multis nõ intelligi, q ita exponunt, nullum lucrum facio, qa non exigo ab eo pecuniã, quã mihi debet. sed hęc uerba lõge aliter sonãt. est ergo sensus huius clausulæ hic: q cõmendatione tua tradis mihi amicum M. Fabium, nihil lucror de eo, mihi tua cõmendatione dato amico, qa iam multis annis erat meus. tunc. n. lucramur, qñ aliquis, q nõ soleret esse amicus, datur nobis amicus, sicut cum datur nobis aliqd, quod nõ esset nr̃m. cum. n. datur nobis, qđ erat nr̃m, nihil in eo lucri facimus. [In ære meo est) translatio sumpta a numis .i. iã multis annis est meus, & a me ut ita dicã possidet. [Profecerunt) ualuerunt multum, ut esset mihi cõmendatus. [Aius ipsius erga te) .i. plus tñ habui cõmẽdatum ea causa, q cognoui eum esse amantissimo in te aio. [Tanto interuallo) tanto spatio tpis: na iamdiu te nõ uidi. [Deinde) secunda causa. [Gratulari) de uictoria tua & reb' bñ gestis in puincia. nã supra lib. 2. sic scripsit Cic. ad M. Cœl. Cass. noster, quod mihi magnę uoluptati fuit, feliciter ab Antiochia hostẽ reiecerat. [Cõ-

eare-

caremus)cōiter & simul colloqueremur.[Postremo)ultimo. [In terruptā)intermissam.Virg.Pendent opera interrupta,minæque Murorū ingentes.[Id)ut potueris me cōuenire.[Bono)cōmodo. [Coosequemur) cōparabimus.s. per literas. [Scilicet) certe.affirmatiua.n. particula est. [Fructus) uoluptas. [Alter) fructus. [Exilior) tenuior,mitior. [Quas gessisti)eiectis Parthis ab Antiochia.nam q dñt intelligi res gestas a Cass. in Syriam contra Dolab.non aduertunt historiā peruerti, cum Cic.pfuerit puinciæ ante mortē Cæs.& quę Cas. egit contra Dolab.in Syria,fuerint,Cæs.iam occiso,ut uisum est lib.12.[Gratia)beneuolentia. [Conficiamus idem literis) cōmunicemus per literas de rebus nostris. [Quæ reliqui).s.Romæ.i.quę agebantur Rom.cum ego discessi. [Tranquilla de te erant) quieta, quia non multum de te loquebantur homines. [Recenti) noua. [Clarum) illostrem, omnibus notum.qñ.n.aliquis uir in patriā adoenit, magnis rebus gestis, oēs de eo loquuntur. [Si qua sunt onera tuorum) .i. si tu quos tecum habes,aliqd egerūt,quod tibi sit defendendū. [Sustinere) defendere. [Maiora) quam tu sustinere possis. [Alienissimum)incommodissimum.[Cadat)incidat. [Tuum) quiscis quę tibi tuorū onera sint.[Populare) fauorabile.[Non potes)sustinere. [Facilius)q̄ si esses Romæ, & audires. intelligimus aūt aliqd minus benefactū fuisse ab iis,qui erant cum Cassio. quod ei minus bonam famam apud hoīes faceret. [Neruos) uires. tractum est ab Eun. Terent. Vbi tu neruos intendas tuos. ex hoc autem loco Cic.possumus intelligere apud Terent.non esse obscœne intelligendum, ut quidam male sentiunt. [Annuam) administrationem unius anni. [Contendo) efflagito. [Fortunas meas)omnia mea. [Paullum) consulem,quem supra uidimus ēt a Cic. de hac re rogatum. [Curio) ad quem lib. 2. de hac re scripsit epistola, quę incipit, Sera gratulatio. [De qua) confirmatione nostrę amicitiæ. [Appetisti)sponte optasti amicum. [Duxi)existimaui. [Ornamento) honori. [Præsidio) adiumento. [Tristissimis tpibus)exilii mei,cum,ut restituerer in patriā,mihi fauisti. [Tuo) tibi sanguine coniuncto. [Vestro)tuo,& Bruti. [Continuo)statim ut meas acceperis. [Quamsæpissime)mittas literas.

ASCEN. Marcum &c.) Scripta est hæc epistola ante bella ciuilia,cū Cicero Ciliciæ præesset. Pollicetur itaq; primum se oia studiosissime factuṝ pro M.Fabio,sibi a Cass.commēdato. Exponit ēt quid sentiat de reditu suo in urbē. Postremo ab eo petit, ut diligentissime curet,ne quid tpis sibi progetur. Ordo est. Ego nullū quæstum.i.lucrū facio in eo q das.i.efficis tua cōmendatione M.Fabiū amicum mihi. Multi.n.anni sunt cū .i. post quos ille est in ære meo.i.meus,& diligitur a me pp summā humanitatē & obseruaotiam eius.s.in me. Sed tñ factus sum multo amicior ei,q.i.quia diligeris egregie ab eo. Itaque q̄q̄ literæ tuæ pfecerunt:tñ aius ipsius erga te,perspectus & cognitus mihi, habuit plus aliquanto cōmendationis apud me. Sed nos faciemus studiose ea,quæ rogas de Fabio. Vellē de multis causis.i.ob multas causas sup.ut tu potuisses conuenire.i. adire me. Primum ut uiderē tanto interuallo.i. post tm̄ interuallum te,quē facio plurimi iandiu. Deinde ut quod feci per literas,possem.s. facere pn̄s, hoc est gratulari tibi:tum.i.tertio loco,ut cōicaremus inter nos, de quibus rebus uellem,tu sup.cōicares de tuis,& ego sup.cōicarem de meis. Postremo ut amicitia nr̄a,quæ culta est ab utroq;.s. nostrum,summis officiis, sed habuit cōsuetudinem ioterruptam lōgis interuallis tpis,confirmaretur uehementius. Qñ.i.qin id.s. nos cōuenisse non accidit,utemur bono.i.utilitate literarū,& cōsequemur.i.obtinebim⁹ fere eadē absentes,q̄.s. cōsecuti essem⁹, si essemus corā.i.pn̄tes. Scilicet cur fere diaerim,q2 ille unus fructus.i.ea una uoluptas,quæ est in re uidendo, nō potest percipi literis. alter.s.fructus est gratulationis,& is quidē exilior.i. minor est,q̄ si gratularer tibi intuens teipsum. Sed tñ & feci antea, & facio nūc,q pro.i.gratulor tibi, cum.s. ita sit q pro magnitudine rerū quas gessisti.s.reiiciendo Parthos Antiochia,tū pro opportunitate tpis, q summa laus & summa gratia prouinciæ prosecuta est te decedentem de prouincia. Tertium est ut idem conficiam.i.transigam literis,id quod cōicassemus corā inter nos de rebus uostris. Ego cēseo properandū esse tibi Romam causa certaṝ,melius q̄ ceterarum,rerū,Nā & ea q̄ reliqui.s. exiens io Ciliciam,erant tranquilla.i.quieta de te.i.nihil male dicebāt:& intelligo aduentū tuum fore tam clarū hac uictoria tua recēti. Sed si qua sunt onera tuoṝ,aut necessariorū, aut militum;si sup.ea cā ta sunt, ut possis sustinere .i. portare contra impetum populi ea, ppē.i.quasi nihil lautius.i.splendidius aut gloriosius erit tibi .s.q̄ ea sustinere.sin.i.sed si sup.sunt maiora,quā ut sustinere possis; considera ne aduentus tuus cadat in tp̄s alienissimum .i. quo pp tuorum culpā P.R.sit maxime infensus. Consilium huius rei est totum tuum. tu.n.scis quid possis sustinere. si potes supp. sustinere; est laudabile atque populare.i.plausibile populo.sin plane uon potes.s.sustinere pn̄s; tu sustinebis facilius absens sermones hominum. Aotem.i.sed, ego ago de me tecum his literis idē quod egi superioribus, ut cōtendas.s.reuersus, oēs neruos tuos.i. uires in eo,ne quid tpis prorogetur.i.addatur mihi ad hanc prouinciam, quam & senatus & poplus uolunt esse annuam.i.durare annum. Ego contēdo.i.exigo a te hoc.s.non prorogari imperiū, ut putem fortunas meas.i.omnes facultates positas sup.esse in eo. Tu habes.s.Formiæ,Paullum.s.cōsulem nostrum.i.cōem amicum cupidissimum nostri. Curio est sup.tibi. Furnius est tibi.i.habes eos. Ego uelim enitare in eo sic quasi oia sint in eo. Extremū de iis, q̄ pposueram, est illud, uidelicet confirmatio amicitię nr̄æ, de qua nihil opus est pluribus uerbis. Tu puer.i.cū esses adhuc puer, appetisti me.i.cōsuetudioem meam: ego aūt duxi.i.iudicaui,semper te fore mihi ornamento;tu fuisti etiam.i.insuper pręsidio.i.protectioni & custodiæ, temporibus meis tristissimis.s.qñ exulaui. Familiaritas mihi maxima cum Bruto tuo.s.propinquo accessit.i.addita est,post discessum tuum.s.in prouinciam. Itaque ego puto plurimum & suauitatis & dignitatis cooftitutum mihi in ingenio uestro.s.tuo & Bruti, & in industria sup. uestra. rogo uehementer ut tu confirmes.i.stabilias id.i.eam spē meā, studio .i.fauorabili anoimo tuo, & ut mittas literas ad me, &.i.pariter contiouo.s.his lectis, & quamsæpissime, cum ueneris Romam.

CICERO S. D. CASSIO. 15

ETsi *uterq; nostrū,spe pacis, & odio ciuilis sanguinis, abesse a belli pertinacia uoluit: tñ, qñ eius consilij princeps ego fuisse uideor,plus fortasse tibi pstare ipse debeo, q̄ a te expectare. etsi, ut sæpe soleo mecū recordari, sermo familiaris meus tecū, & itē mecum tuus adduxit utrūq; nostrum ad id cōsilium, ut uno prœlio putaremus si nō totā causam, at certe nostrum *iudicium definiti cōuenire. neq; quisq̄ hanc nostram sententiā uere unquā reprehendit,pter eos,qui arbitranē melius esse deleri omnino rēp.q̄ imminutam & debilitatā manere. ego aūt ex interitu eius nullam spem *scilicet mihi pponebam, ex reliquiis magnā. sed ea sunt consecuta, ut magis mirum sit accidere illa potuisse,q̄ nos non uidisse ea futura,nec,cum hoīes essemus,diuinare potuisse. eqdem fateor meā coniecturā hanc fuisse,ut,*illo quasi quodā fatali prœlio facto, & uictores cōmuni saluti consulere uellent, & uicti suæ. utrunq; aūt positum esse arbitrabar in celeritate uictoris. q̄ si fuisset,eandem clementiā experta esset *Africa, quā cognouit Asia,quā etiam Achaia,&,ut opinor,ipso legato, ac deprecatore. amissis aūt temporibus, q̄ plurimum ualent, psertim in bellis ciuilib⁹, interpositus annus alios induxit,ut uictoriam sperarēt, alios, ut ipsum, uinci,contēnerent. atq; horum malorū omnium culpam fortuna sustinet. quis.n.aut Alexandrini belli tantam morā huic bello adiunctū iri,aut nescio quē istum Pharnacē Asiæ terrorem illaturū putaret? nos tñ, in consilio pari, casu dissimili usi sumus. tu.n.eā partem petisti, ut & cōsiliis interesses, &, qd' maxime curā leuat,futura animo pspicere posses: ego,q festinaui,ut Cæsarem in Italia uiderem, (sic.n.arbitrabamur)eumque,multis honestissimis uiris cōseruatis,redeūtem,ad pacem currenrē,ut aiunt,incitarem,ab illo *lōgissime & absum,& absui. uersor aūt in gemitu Italiæ,& in urbis miserrimis querelis, qbus aliquid opis fortasse, ego p mea,tu pro tua,pro sua quisq; parte ferre potuisset, si auctor affuisset. Quare uelim p tua erga me perpetua beneuolentia scribas

uterque .n. uicto in Thessalia Pompeio, Cæsari se tradidit.

ut statueremus, de pugnando ne essēt arma, an retinenda.

p, nimirū. ep.6.l.1.

Pharsalico.

qua tū bellum Scipione duce reparabat.

cum Cæsar cōtra Pharnacē in Pō to bellū gereret.

ſcribas ad me, quid uideas, quid ſentias, quid expectandum, quid agendum nobis exiſtimes. magni erunt mihi tuæ literæ. atque utinam primis illis, quas Luceria miſeras, *paruiſſem. ſine ulla enim moleſtia dignitatem meam retinuiſſem. Vale.

ſuadebas.n. ut ab armis abſtinerem.

HVBAR.

ETſi uterq;) Exponit Cicero hac epiſtola, quæ ſñia fuerit ſua de exitu bellorũ ciuiliũ inter Cęſ. & Pẽpeium, & qd alij arbitrarent: deinde ſe non potuiſſe ad Cęſarẽ uenire, quẽadmodũ feſtinauerat. itaque petit a Caſſio, ut ad ſe ſcribat, qd ſentiat, qd expectandum, qd agendum putet. [Abeſſe) diſcedere. [Pertinacia) perſeuerantia. [Belli) ciuilis. [Qñ) qm. [Princeps) primus auctor & ſuaſor. quia, ut ſupra alio loco uiſum eſt, quidam appellabant Ciceronem, tubam ciuilis belli. [Præſtare) in conſulendo & hortando. [Mecum) intra me, in aio meo. [Definiri) determinari, utrum rectum fuerit, an non. [Vno prœlio) uno conflictu, quo poſſet cognoſci, utrum recte iudicaſſemus, an non. [Imminutam) priuatam aliqua parte ſuę dignitatis. [Ego autem) oſtendit ſuam ſententiam cõtrariam eſſe ſuperiori, quia melius ſit remp. eſſe imminutam, q̃ oino deletam: quia ſi aliquid remaneret, eſſet aliqua ſpes; ſi oino interiſſet, nulla oino ſpes eſſet. [Ex reliquiis) .i. ex aliqua particula quę remaneret de rep. [Diuinare) ꝓdicare futura. [Cum eſſemus homines) quibus futura omnino ſunt abſcondita. [Fatali quaſi) quaſi fata inſtituiſſent. [Communi ſ.) parcendo uictis, & ſeruando oẽs. [Suę ſaluti) .ſ. uellent conſulere diſſidẽtes a pertinacia belli. [Vtrunq;) ꝙ uictores conſulerent ſaluti cõi, & uicti ſuæ. [In celeritate uictoris) ſi uictor celeriter feciſſet. [Quæ) celeritas. [Africæ) .i. ij, q in Africã ſe receperunt. intelligit Catonem, q ad Iubam ſe receperat. [Aſia & & Achaia) ubi uictis pepercit. [Ipſo legato, ac deprecatore) .i. ipſo uictore legato ac deprecante, ut clementiam eius experiri uellemus. [Interpoſitus annus) interpoſitio.n. tpis facit ut mutentur opiniones. [Fortuna) quæ uidetur aduerſari omnibus cœptis noſtris, & conatibus. [Neſcio quem) per contẽptum dicit. [Pharnacẽ)* filium Mithridatis. hoc aũt nomẽ in ea penultimam corripit, cum reliquæ producant. [Eam partem) Cęſariana. [Currentem ad pacem) prouerbialiter dicit, & tranſlatum ab equo .i. optime diſpoſitum. [Abſum) quia nõ uenit in Italiam. [Auctor) Cæſar, qui poteſt eius querelis mederi. [Magni erunt literæ tuæ) .i. magnifaciam literas tuas. [Luceria) urbe.

quem mox Cæſar una ea pugna profligauit. unde illud. Veni, uidi, uici.

ACSRN.

ETſi uterque &c.) declarat ſententiam ſuã de exitu bellorũ ciuilium inter Cæſ. & Pompeium, & quid alij arbitrarentur: deinde ſcribit ſe non potuiſſe ad Cæſ. uenire quemadmodum feſtinauerat. itaq; petit a Caſſio, ut ad ſe ſcribat qd ſentiat, & quid expectandum, & quid agendum putet. Ordo eſt. Etſi uterque noſtrũ uoluit abeſſe a pertinacia neceſſaria belli .ſ. ciuilis contra Cęſ. ſpe pacis .ſ. cum Cæſare ineundæ, & odio ſanguinis .i. effuſione ſanguinis ciuilis: tñ qñ .i. qm ego uideor fuiſſe princeps .i. primus & pręcipus auctor eius conſilij, ipſe .i. ego debeo pręſtare .i. exhibere, plus q̃ expectare aut expetere a te. Etſi, ut ſoleo recordari ſępe mecum, ſermo familiaris meus tecum & tuus item .i. ſimiliter mecum adduxit utrunque noſtrum ad id cõſilium, ut putaremus conuenire .i. decere, ſi .i. licet non totam cauſam, at certe .i. ſed ſaltem iudicium noſtrum diffiniri .i. ad alterã partem adduci, uno pręlio. neque quiſquam reprehendit unq̃ uere .i. iuſte hanc ſentẽtiam noſtram *prętereo ſup. eos qui arbitrãtur melius eſſe remp. deleri omnino q̃ manere .ſ. in eſſe imminutam & debilitatam. Ego autem nullam ſpem proponebam .ſ. certe mihi ex interitu eius .ſ. reip. & proponebam magnam ſpem ex reliquiis ſup. eius, ſi Cato & ceteri uiri præſtãtes ſalui manſiſſent poſt mortem Pompeij. Sed ea .ſ. mala ſunt conſecuta, ut ſit magis mirum illa potuiſſe accidere, q̃ nos non uidiſſe ea futura, nec potuiſſe diuinare .i. more dei prouidiſſe ſup. ea, cũ eſſemus homines. Equidem .i. ego certe fateor meam coniecturam fuiſſe hãc .i. huiuſmodi, ut illo .ſ. Pharſalico prœlio facto quaſi quodam fatali .i. a diis ſic ſtatuto, &c .i. ſimul uictores uellent cõſulere .i. opẽ & fauorem præſtare cõmuni ſaluti, & uicti uellent conſulere ſuæ .ſ. ſaluti. Autem .i. ſed arbitrari .i. arbitrabar utrunque .ſ. quod dictũ eſt, eſſe poſitũ in celeritate uictoriæ. q̃ .ſ. celeritas ſi fuiſſet, hoc eſt ſi qui uicit, uiciſſe exiſtimatus fuiſſet, Africa i. Cato, & reliq qui in Africa bellum innouauerunt, experta eſſet eandẽ clementiam .ſ. Cæſ. quam cognouit Aſia, quam etiam Achaia .i. q in illis erant, & .i. etiã, ut opinor, ipſo .ſ. uictore legato & deprecatore .i. fungente officio legati & deprecatoris, hoc eſt inuitãte uictos ut clementiam expoſcerent. Autem .i. ſed temporibus amiſſis, & ita nulla celeritate uictoriæ habita, quæ ualent plurimum pręſertim in bellis ciuilibus annus interpoſitus .ſ. anteq̃ ageretur, de cõcordia, induxit alios ut ſperarent uictoriam, alios ut cõtemnerent .i. nihili facerẽt ipſum uinci, atq; fortuna ſuſtinet .i. in ſe tenet culpã omniũ horum malorũ. Quis.n. putaret aut tantam morã belli Alexandrini a Cæſ. illic geſti adiunctum iri .i. continuandã eſſe, huic bello .ſ. ciuili? aut iſtũ neſcio quem, q.d. contemptibilẽ Pharnacẽ, Mithridatis filium, illaturum ſup. fuiſſe Aſiæ terrorem, q.d. etiam nemo. Tamẽ nos .i. ego & tu uſi ſumus diſſimili caſu .i. euẽtu in conſilio pari. Tu.n. petiſti eam partem ut & .i. ſimul intereſſes conſiliis, &, quod maxime leuat curam, poſſes proſpicere animo futura: ego qui feſtinaui ut uiderem Cæſarem in Italia (arbitrabamur.n. ſic .ſ. futurũ) & inuitarem eum redeuntem & currentem, ut aiunt, ad pacem, multis honeſtiſſimis uiris conſeruatis, & abſum & abfui longiſſime ab illo .ſ. Cęſ. Verſor aũt in gemitu Italiæ & miſerrimis querelis urbis: quibus ſi auctor .ſ. Cæſ. affuiſſet, quiſque potuiſſet fortaſſe ferre aliquid opis .i. auxilij pro ſua parte, ego pro mea, tu pro tua. Quare uelim ut ſcribas pro tua beneuolentia erga me, quid uideas, quid ſentias, quid exiſtimes nobis expectandum, & quid agendum. Literæ tuæ erunt mihi magni .i. magnæ æſtimationis. atque utinam paruiſſem illis primis .ſ. l̃ris, quas miſeras Luceria, ab ea urbe Italiæ, ubi Strabo dicit Mineruæ fanum fuiſſe & Diom. monumentũ. Enim .i. quia ſi paruiſſem: illis retinuiſſem dignitatem meam ſine ulla moleſtia.

ARG. *Iocatur in opiniones Epicureorum, id eſt in ipſum Caſſiũ, qui Epicuri ſectam ſequi cœperat. Scripta autem uidetur hæc epiſt. gerente bellum Cæſare in Hiſpania contra Pompeij liberos. quod indicat ſequens epiſtola.*

CICERO PROCOS. S. D. C. CASSIO. 16

PVto te iam ſuppudere, cum hæc te tertia iam epiſtola ante oppreſsit, q̃ tu ſchedulam, aut literam. ſed non urgeo: longiores.n. expectabo, uel potius *exigam. ego, ſi ſemper haberẽ, cui darẽ, uel ternas in hora darem. fit.n. neſcio quid, ut quaſi corã adeſſe uideare, cũ ſcribo aliquid ad te: neq; id κατ᾽ εἰδώλων φαντασίας, ut dicunt tui amici noui, qui putant ẽt διανοητικὰς φαντασίας ſpectris Catianis excitari. nam, ne te fugiat, *Catius Inſuber Epicureus, q nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, ẽt ante Democritus, εἴδωλα, hic ſpectra nominat. his aũt ſpectris ẽt ſi oculi poſſent feriri, ꝙ uelis ipſa currunt; animus quĩ poſſit, ego nõ uideo. doceas tu me oportebit, cum ſaluus ueneris, in mea ne poteſtate ſit ſpectrum tuum, ut, ſimul ac mihi collibitũ ſit de te cogitare, illud occurrat. neque ſolũ de te, qui mihi hæres in medullis: ſed, ſi inſulam Britãniã cœpero cogitare, eius εἴδωλον mihi aduolabit ad pectus? Sed hæc poſterius. tento.n. te, quo aĩo accipias. ſi n. *ſtomachabere & moleſte feres; plura dicemus; poſtulabimusq;, ex qua hæreſi ui hoibus armatis deiectus ſis, in eam reſtituare. in hoc interdicto non ſolet addi, In hoc anno. quare, ſi iã biennium, aut trienniũ eſt, cũ uirtuti nuntiũ remiſiſti, delenitus illecebris uolupatis; in integro res nobis erit. Quanquã quicum loquor? cũ uno fortiſsimo uiro: qui, poſtea q̃ forum attigiſti, nihil feciſti, niſi pleniſsimũ ampliſsimæ dignitatis. in iſta ipſa αἱρέσει metuo ne plus neruorũ ſit, q̃ ego putarim, ſi modo eam tu probas. Quid tibi in mentẽ uenit, inquies? Quia nihil habebã aliud, quod ſcriberẽ. de rep. enim nihil ſcribere poſſum, neque enim, quod ſentio, libet ſcribere. Vale.

quaſi debitas.

ſcripſit quædã. Quint. l.10.c.1. et Hor. etiam.

quòd irrideret, uideat Epicureorũ ſententias.

perfecta metaphora, nũtium remiſiſti, delenitus illecebris uolupatis.

Cæſarianis oĩa ex libidine adminiſtrantib.*

HVBAR.

PVto te) Arguit Cicero Caſſium negligentiæ, ꝙ ab eo nihil oino literarum acceperit, cũ iam tres epiſtolas ad eũ ſcripſerit: ſignificatq; eũ factum Epicureum: & ex ſententia Epicureorum oſtendit ſe ſemper habere eius imaginem in pectore. dicit autẽ eum poſſe reduci in priorem ſectam. laudat tamen quæ a Caſſio ſemper facta ſunt, poſtq̃ cœpit in foro uerſari. [Suppudere) erubeſce.

erubescere. [Sit operis).s. nostri.i. sit facta & scripta.[Aut literá).i.unicum elementum, unicam literam:sic.n.hic intelligitur, nõ pro epistola, sicut & lib.2.ad Caninium Salustiũ epistula, quę incipit, Literas a te. sic.n.inquit: Ille aũt cum ad Thermum de Parth.bello scriberet, ad me literam nunq̃ misit. [Nõ urgeo)nõ insto, ut nunc scribas. [Expectabo) postea a te. [Exigam) iure ipso petam debitas mihi responsionis causas. [Ternas) subaudiendum literas, licet supra non posuerit.[Adesse coram) esse ante oculos meos.[Neque id).s.uidere, mihi adesse corã.[κατὰ)se'cundũ.[εἴδη) ideas, uel species, quæ aio nostro repræsentant, sicut Arist.in Ethicis disputat.[ἢ) uel.[φαντασίας).i.secundũ phãtasmata, quæ, ut scribit Macr.in somnio Scip.a Cic.uisa uocantur. Quæ quid sint, uide apud Macr.lib.1.[Tui amici noui)Epicurei, quorũ sectam & opiniones imitaris.[Excitari)moueri, fieri.[διανοητικὰς)intellectiuas. [Spectris) idolis, imaginibus. [Catianis) de quibus Catius Epicureus philosophus tractauit. Hic est de quo Horat.in serm.mentionem facit: Vnde & quo Catius.[εἴδωλα) imagines, simulacra. [Hic)Catius. [spectra).s. nominauit, & ostendit idem esse spectrum & idolum.[Feriri).s.aspectu simulacrorum.[Quod uelis) i. quantumuelis. [Ipsa currunt).s. idola.[Qui possit).i. quõ possit.s.feriri. [Doceas tu) iocatur Cic. [Illud) spectrum. [Hæres) fixus es. [In medullis) intra ossa.' medullæ.n.maxime amorem sentiunt.quod Virg. ostendit, dicẽs: Est mollis flãma medullas. [Sed si insulam).i. si etiam remotissima, sicut est Britannia:ut, Et penitus toto diuisos orbe Britãnos. [Eius εἴδωλον).i.eius insulæ forma & simulacrum. [Ad pectus)' ad cogitationem meam. [Posterius)postea, alio tempore. [Quo animo accipias) an irascaris mihi [Plura) ut maiorem causam habeas stomachandi. [Hæresi)secta. Cic. in parad. Et Cato in ea est hæresi, quæ nullum sequitur florem orationis. [Vt hominibus armatis)irrisio est: sponte enim concesseras in sectam Epicuream a secta Stoica & Peripatetica. allusit aũt ad legem de ui & ui armata.[Hoc interdicto) hac ꝓhibitione, ne restituaris in sectam, a qua es deuictus ui & hominibus armatis. [Non solet addi, In hoc anno) quia eum sit præscriptio temporis. [Cum) .i.ea quo tpe. [Cum remisisti nunc. uirtuti) i. cũ renunciasti uirtuti, & eam respuisti.[Delinitus)demolitus. [Illecebris) blanditiis.[In int.)in potestate, poterimꝰ facere ut restituaris, q͡a nulla erit pręscriptio.& ea consuetudine legum, h.d.ea quibus ui deiectus etiam post aliquantulum tpis in integrum ius habet, neque præscriptionem patitur. [Quaoq̃) corripit se ipsum Cicero, q' hæc Cassio dicat uiro fortissimo. [Quicum) cum quo, interrogatio.[Cum uiro)respõsio interrogationis suæ.[In ista ipsa h.)in ipsa secta Epicurea, quã ita carpo.[Neruor.)fortitudinis.[Quid tibi in mentem uenit)interrogatio, quam Cassius facere posset.' quid cogitasti o Cic. qui hæc scribas. [Quia nihil) responsio. [Quod).s.puto faciendum, & in animo habeo.

ASCAN. PVto &c.)Arguit Cassium taciturnitatis, iocaturq; Epicureũ factum, dicens, Ego puto te suppudere .i. aliquantulũ pudere, * cũ hec tertia epistola.s.mea oppressit te, anteq̃ tu sup. miseris schedulam.i.breuiculum scriptũ, aut literam.i. unũ elementum Sed non urgeo te.i.nolo minus properes. Expectabo.n.uel potius exigam longiores.s.literas. Si ego haberem semper cui darem, darem in horas.i.singulis horis, uel.i.etiam ternas sup. literas. Enim.i.quia nescio quid.s.imaginari boni sit.i.contigit mihi, ut uideare.i.uidearis quasi adesse coram.i.in præsentia, cum scribo aliquid ad te. Neque id sup.contingit κατὰ.i.secundum, εἴδη .i.ideas aut figuras, ἢ.i.uel φαντασίας, ut*amici tui noui.i.Epicurei, dñt: qui putant etiam διανοητικὰς.i. intellectiuas, excitari spectris.i.imaginibus & idolis Catianis.i. a Catio Epicureo excogitatis, ad cuius nomẽ alludens, inquit Horat. Vnde & quo Catius. Nam ne fugiat.i.lateat te, Catius insuper Epicureus, qui nuper est mortuus, hic nominat spectra, quæ ille Gangarius Democritus etiam ante sup.nominauit idola. Autem.i. sed etiam si oculi possent feriri.i.percuti his spectris, quòd ipsa spectra currant .i.diuagentur per cellulas phantasiæ, uelis.i. obsegumentis uaporosis. Hubert.interpretatur ut uelis sit uerbum, & quod nomẽ dicens, quod.i.quantum uelis. Ego non uideo.i.non intelligo, q.i. quõ animus possit.s.sic discurrere. Oportebit sup. ut tu, qui Epicureus es, doceas me, cum.i.postq̃ ueneris saluus, nc.i. an, spectrũ tuum.i.imago tua sit in potestate mea, ut simul ac libitum sit mihi cogitare de te, illud.s.spectrũ occurrat.neque solũ sup.occurrat de te, q. hæres.i.fixus es mihi in medullis; sed si cœpero cogitare Britãniam insulam, εἴδωλον.i.species eius aduolabit mihi ad pectus. Sed hæc posterius sup.discutiemus. tento.n.te quo aio accipias. Si.n.stomachabere, & ꝑ.i.feres moleste, nos dicemus pluras & postulabimus.s. a te ut ex qua hęresi.i. secta & professione

vide scholiũ Pauli M. supra ep.4.

ep.19.h.l.

sis deiectus ui sup.hostibus armatis, restituare in eam.s.sectã. hoc est ut qui tpe belli e Stoico Epicureus factus es, rursus Stoicus fias. in hoc interdicto.s.ab aliena secta, non solet addi particula, in hoc anno.s.ut annus detur ad deliberadum. Quare si iam biennium aut triennium est, cum remisisti nuncium uirtuti.i.deseruisti Stoicos, qui in uirtute summum bonum ponunt, delinitus illecebris uoluptatis, in qua Epicurei idem collocant, res erit nobis in integro.i.pleni iuris nostri, nulla facta pscriptione. q̃q̃ quicũ .i.eum quo loquor? Respondet, eum uiro fortissimo: qui posteaq̃ attigisti forum.s.Rom. nihil fecisti nisi plenissimum amplissimæ dignitatis. Ego metuo ne plus neruorũ.i.uirium sit in ista ipsa hęresi.s.Epicurea, quàm ego putaueram modo, si.i.dũmodo tu probas.i.approbas eam. Tu inquies, Quid uenit tibi o Cicero in mẽtem.s.ut ista scriberes? Respondet, Quia nihil possum sup. aliud scribere. Neque enim libet scribere quod sentio.

PAVL. MAN. QVód uelis ipsa currunt) Fuit, cum de mendo suspicarer: nũc de loci integritate non dubito: cum & ueteres libri cum impressis fere omnes consentiant, &, currere uelis, latine, atque usitate dici constet. exemplis, quia patent, abstinebo. Vincẽtij Riccij liber hoc in loco etsi deprauatus, ab aliis tamen diuersus est: habet enim, quod in his incurrat. Florentini emendarunt, quod uel iis ipsa occurrunt. quam lectionem etsi laudamus, ut ingeniose excogitatam: non tamen sequimur, neque satis ei confidendum credimus, cum a uetustis libris etiam quos ipsi habuerunt, discrepet. nam quòd Germanos, pro currunt, occurrunt, impressisse dicunt: id ego eos fecisse coniectura ductos facile crediderim. non enim hic solum, sed in reliquis etiam Ciceronis scriptis multa eos arbitratu suo uideo mutasse: quã n recte, alij iudicent.

ARG. Queritur de tabellariorum importunitate: scribit de Syllæ morte, de rumoribus Hispanici belli, de Pansa, de Cassii cõmoratione Brundisina.

CICERO S. D. CASSIO. 17

PRæposteros habes tabellarios: etsi me quidem non offendunt: sed tñ, cum a me discedunt, flagitant literas: cũ ad me ueniunt, nullas afferunt. atq; id ipsum facerent cõmodius, si mihi aliquid spatij ad scribendum darent: sed petasati ueniũt: comites ad portam expectare dicunt. ergo ignosces: alteras habebis has breues: sed expecta πάντα περὶ πάντων. etsi quid ego me tibi purgo, cũ tui ad me inanes ueniãt, ad te cum epistolis reuertantẽ? Nos hic, (tñ ad te scribam aliqd) P.*Syllam patrem mortuũ, habebamus. alij a latronibus, alij cruditate dicebant. populus nõ curabat. cõbustum.n.esse constabat. hoc tu ꝓ sapientia tua feres æquo animo. quãquam πρόσωπον πόλεως amisimus. Cæsarem putabant moleste laturum, uerentem ne *hasta refrixisset. Mindius Marcellus, & Atius pigmẽtarius ualde gaudebãt se aduersarium ꝑdidisse. De Hispania noui nihil, sed expectatio ualde magna: rumores tristiores, sed ἀδέσποτοι. Pansa noster *paludatus ad III.kal.Ian.profectus est: ut quis intelligere posset, id quod tu *nuꝑ dubitare cœpisti, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν esse. nam, q̃ multos miseriis *leuauit, & q̃ se in his malis hominem præbuit; mirabilis eum uirorum bonorum beneuolentia ꝓsecuta est. Tu q̃ adhuc Brundisij moratus es, ualde probo, & gaudeo. & mehercule puto te sapienter facturum, si ἀπερίσπαστος fueris. nobis quidem qui te amamus, erit gratum. Et, amabo te, cum dabis posthac aliquid domum literarum, mei memineris. ego nunquam quenquam ad te, cum sciam, sine meis literis ire patiar. Vale.

ep.20.l.12.

uide ep 19 h l & 10. 19 & l.2. de officiis.

ad quã emebat Sylla Pompeianorum bona.

ep.19 h l.

Philipp 5. & Festus.

qui a nuper Epicureus factus es.

cũ gratia, & auctoritate ualeret apud Cæsarem.

HVBER. PRæposteros) Conqueritur Cicero de tabellariis Cassij, quòd ab eo postularent ad Cassium literas, & nullas ad se deferrent. deinde narrat, quid noui in urbe esset de morte P. Syllæ, & de rebꝰ Hispanis. postremo laudat Dolabellam, quòd se bene gessisset

gessisset in malis publicis.petitq; a Cassio, ut nonnunq̃ ad se scribat.[Præposteros)facientes oia io contrarium. Quidam legunt præproperos, quod noo satis probo. [Non offendunt) me non lędunt. [Afferunt.n.ad me) a te. [Petasati) accincti & apparati ad iter. nam petasum calciamentum est Mercurij, qui deus nimiæ est celeritatis, & alas pedibus, quæ talaria dnr, habere dr: ut Virg. & pedibus talaria necti Aurea. [Comites ad portam) uulgares & usitatæ excusationes tabellariorum & uiatorũ. [Alteras habebis) a me longiores literas. [Has)quas nũc omitto. [πάντα περὶ πάντων)omnia de oibus.s.ad te scribenda.[Quid)cur.[Purgo)excuso.[Tui) tabellarii.[Inanes)uacui, sioe literis.[Cũ epistolis meis) ad te scriptis. [Syllam mortuũ habebamus) de hoc Sylla scripsit & Cic.lib.9.ad Dolab.in epistola, quæ incipit, Non sum ausus, his uerbis: Te tñ scire uolo uehemeoter populum solicitũ fuisse de P.Syllę morte anteq̃ certum sciuerit.nunc quęrere desierunt quõ perierit. [Cruditate) nimia repletione, crapula. [Combustum) crematũ secundũ morem Rom.[πρόσωπον)personam.[πόλεως)ciuitatis amisimus.[Moleste laturũ)mortem Syllę. falluntur qui credunt fuisse L.Syllam Faustum, qui cõtra Mariũ pugnauit, & monarchiam in urbe obtinuit, qm̃ ad ea tempora iã non peruenerat.[Verentem)timentem.[Ne hasta sua refrixisset) sic io prędicta epistola, Vnum oereor, ne hasta Cęs. refrixerit. [Mindios)nomioat quosdam, quos dicit gauisos morte Syllæ. Mindius, unus fuit frater T.Ruff.de quo uidimus lib.5.alter fuit frater Mescinij, de quo uisum est lib.13.ad Ser. Sulp. [Pigmentarius) aut qoi pigmenta nũc facit conuersum sic, in cognomẽ, quod magis probo.[Aduersarium)Syllam.[Rumores) nuntij, fama.[ἀδέσποτοι).i.sine domino, sine auctore.[Paludatus).i.paludamento ornatus.est.n. paludamentum uestis ducum & imperatorũ, ut alio loco diximus. Iuuen. Cumq; paludatis ducibus pręsente marito Ipsa loqui.[Profectus)in Syriam.[τὸ καλὸν) honestum.[δι' αὐτὸ)per se ipsum. [αἱρετὸν)eligibile. [Leuauit)Dolabella.[Hoiem) non fortem intelligere debemus: nam dixisset uirum: sed hominem.i.humanum. Terent. homo sum: nihil humani a me alienum puto. [Prębuit) ostendit. [Eum) Dolab. [ἀχρεῖος) inutilis. [πῖλος) pileus, galea.s.te oon immiscueris bello. [Cum sciam) quando sciam, quando ero admonitus.

ASCEN. PRæposteros) Accusans rursus Cassium taciturnitatis scribit quædã suboscure de morte Decii Syllæ, & statu reip. Ordo est. Tu habes tabellarios pposteros.i. nõ suo ordine rem gerentes: etsi.i. q̃q̃ non offendunt me: sed tñ, cum discedunt a me, flagitant.i.imperiose petũt literas, & nullas afferunt cũ ueniunt ad me. Atque facerent idipsom.i. peterẽt literas cõmodius, si darent mihi aliqd spatij ad scribendum. sed ueniunt petasati.i. parati ad iter habentes petasa.i. calciamenta ad iter apta, quæ Mercurio addicuntur. dõt comites expectare sup. se ad portã.s.urbis. ergo ignosce has breues.i. q̃ mitto has tam breues: habebis alteras: sed expecta πάντα, profertur panda.i.oia. περὶ.i.de, πάντων profert pandon.i.omnibus: est tñ genitiui casus, quia περὶ genitiuũ uult, de ablatiuum. Etsi.i. q̃q̃ quid.i.ad quid ego purgo me tibi, eum tui ueniant ad me inanes.i.sine literis, & reuertantã ad te cũ literis? q.d. stulte, cum neque scribere, neq; purgare me debeam: tñ scribã aliquid ad te. Nos habebamus.s. cum hæc scriberemus, hic.s.Romæ Decium Syllam patrem.i.seniorem mortuum. alij dicebãt sup. extinctũ a latronibus, alii cruditate.i.idigestione cibi. populus nõ curabat.s.qua morte perierat. cõstabat.n. q̃ populus cõtentus erat, combustum esse post mortẽ.s. Tu feres hoc æquo aio pro sapientia tua, hoc est nõ minus gaudebis oam gauisurum nõ dubitat. q̃q̃ amisimus πρόσωπον πόλεως.i. personam urbis. hoc est, unde alii exemplum sumerent. uẽ aũt per sarcasmon dictũ. Vnde addit, Putabant.s. plerique, Cæs. Iulium laturũ esse moleste uerentem ne hasta.i. auctio bonorũ proscriptorũ, quorũ tabellam L.Sylla gẽtilis huius primus fixit, refrixisset.i.in desuetudioẽ uenisset, mortuo tali patrono. Mindius Marcellus & Attius Pigmentarios gaudebant ualde se perdidisse aduersarium.s. quæstui suo. nam dum hasta proscriptionis feruet, neque Marcello, neque Pigmentario q̃stus est. quo circa dubitẽ an Marcellus sit legendũ, ut sint nomina cerdonũ. Nihil noui sup. allatum est de Hispania, sed expecto ualde magna: Rumores sup. diuersi sunt, tristiores, sed ἀδέσποτοι.i.sine dño, & certo auctore. Pansa noster.i.amicus profectus est paludatus.s. imperiali ueste instructus ad 3.cal. Ian. ut quis posset intelligere id, quod tu factus Epicureus cœpisti.i. incepisti dudũ dubitare. τὸ articulus est, καλὸν honestum, δι' αὐτὸ.i.seipso, αἱρετὸν.i.elegibile esse. Nã q̃.s. Pansa leuauit.i. deonerauit multos.s.ciues miseriis, & quòd pbuit se hominem.i.humanũ in his malis.s.quæ uictoriam Cęs.secuta sunt, beneuolentia mirabilis bonorũ uirorũ est psecuta eum.s.proficiscẽtem.n. Ego ualde probo.i. laudo & gaudeo q̃ tu moratus es adhuc Brũdusij: & puto mehercule, te factutũ sapiẽter, si fueris ἀχρεῖος.i.inutilis, πῖλος.i.pileos, seu galea.i.si ad bellum non accesseris. quidem.i.certe sup.id erit gratum nobis, qui amamus te, & amabo te, blandienter dictum, cum dabis post hac alij.i.alicui. quid literarum, memineris mei, ut.s.ad me quoque des. Ego nunquam patiar quenquam ire ad te sine literis meis, cum sciã.s.ad te ire.

Arg. Excusat breuitatem epistolæ, festinatione tabellarij; scribit de statu reip. de Hispania, de Cassij absentia.

CICERO S. D. C. CASSIO. 18

LOngior epistola fuisset, nisi eo ipso tpe petita esset a me, cũ iam iretur ad te: longior ẽt, si φαιδρόν aliquẽ habuisset. nã σπουδάζειν sine periculo uix possumus. ridere igitur, inquies, possumus. non mehercule facillime: ueruntñ aliã aberrationem a molestiis nullam habemus. *ubi igitur, inquies, philosophia? tua quidem in culina, mea molesta est. pudet enim seruire. itaque facio, me alias res agere; ne cõuicium Platonis audiã. De Hispania nihil adhuc certi, nihil omnino noui. Te abesse, mea causa moleste fero, tua gaudeo. Sed flagitat tabellarius. ualebis igitur, meq;, ut a *puero fecisti, amabis.

cur a' philosophia solatium, & oblectationem non petis?

ep. 14. l. l.

RVBER. LOngior) Excusat Cicero breuitatẽ suarũ lrãrum ad Cassium pp celeritatẽ nuntij. deinde dicit remp. esse in eo statu, ut sibi nõ sit ridendũ: postremo se gaudere causa ipsius Cassij, quòd absit a Roma, sui autem causa dolere. [Iam) subito. [φαιδρόν) hilarem, lætũ. [σπουδάζειν).i. studiose & serie loqui [Ridere) si non possumus loq, possumus ridere. est autem interrogatiue legendum. [Non mehercule) responsio. [Aberrationẽ) alium discessum, separationẽ. [Tua) qua dicis te capere solitum solatium rebus aduersis. [Et quidem) responsio. [In culina) q.d. abiecta iacet & secreta apud me, & non audet ire io publicũ. utar enim ea tantũmodo in occulto [Facio me agere).i. fingo me agere alia q̃ ago. [Conuicium) reprensionem. [Platonis) qui reprehendit eos, q, relicta inuestigatione ueri, se ad negotia cõferũt, & ad curam reip. ut ipse in 1. off. Itaque uidendũ est, ne non satis sit id, quod apud Platonẽ est in philosophos dictũ; q̃ in ueri inuestigatione uersentur, quodq; ea, quæ plerique uehementer expetunt, de qbus inter se digladiari solent, cõtemnant, & pro nihilo ducant, propterea iustos esse. [Mea causa) quia careo consuetudine tua. [Tua gaudeo) quia noo uides quæ nos uidemus. [Sed flagitat) q.d. necesse est facere finẽ epistolæ, qa tabellarius instanter petit.

ASCEN. LOngior) Purgat, q̃ longiorẽ nõ scripserit epistolam, dicitq; rẽp. io flebili esse statu: unde gratulat̃ Cassio q̃ abest ab urbe. Ordo est. Epistola sup. hęc fuisset lõgior, nisi esset petita a me eo tpe cũ iretur iam ad te. Lõgior aũt sup. fuisset si habuisset aliquẽ φαιδρόν.i. hilarem & alacrẽ sup. scriptorẽ aut tabellariũ. Nã uix possumus σπουδάζειν.i. serio & studiose loq sine periculo. Igitur tu inqes, nos possumus ridere. Mehercule non sup. possumus facillime.i. ẽt sine periculo. Veruntñ nullam aliã aberrationem.i. diuagationẽ a molestiis habemus. Igitur tu inqes, ubi sup. est philosophia? Et quidẽ aut ea qdem est in culina.i. coquina molesta.i. rebellis cocis. pudet.n. sup. eam seruire. itaq; facio.i. fingo me agere alias res.s.q̃ domesticas aut urbanas, ne audiã conuiciũ.i. obiurgationem contumeliosam Platonis in eos philosophos, q a ueri inuestigatione ad rerũ administrationẽ auertunt. Ego adhuc nihil omnino certi noui de Hispania. Ego fero moleste te abesse, scilicet ab ea urbe caosa mea, quia mallem talem mecum esse, gaudeo tua, scilicet causa, quia non uides quas nos miserias. Sed tabellarius flagitat sup. literas. Igit̃ tu ualebis, & amabis me, ut fecisti a puero. recte ergo ualebis a ualde dr.

Arg. Respondet ad duas epistolas, quæ ante proximam superiorem leguntur. maxime autem Epicurum, & Epicureos, quorum ipse in numero erat, a studio uirtutis, & iustitiæ laudat.

C. CASSIVS S. D. M. CICERONI. 19

NOu mehercule in hac mea peregrinatione qd quam libentius facio, q̃ scribo ad te. uideor

enim

.n.cũ præsente loqui,& iocari . nec tñ hoc uſu uenit propter ſpectra*Catiana:pro quo tibi proxima epiſtola tot ruſticos Stoicos tegeram , ut Catiũ Athenis natum eſſe dicas.Panſam noſtrum ſecunda uoluntate hoĩum *paludatum ex urbe exiſſe , cum ipſius cauſa gaudeo,tum mehercule ẽt oĩum noſtrum. ſpero.n.hoĩes intellecturos, quãto ſit omnibus odio crudelitas,& quanto amori probitas,& clementia ; atq; ea,quæ maxime mali petant , & concupiſcant , ad bonos peruenire.difficile eſt.n.hoĩbus perſuadere, τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετὸν eſſe:ἡδονὴν uero , & ἀγαλγησίαν uirtute,iuſtitia, τῷ καλῷ parari & uerum,& probabile eſt.ipſe.n.Epicurus,a quo oẽs Catii,& Amaſinij,mali*uerborũ interpretes proficiſcũtur,dicit , οὐκ ἔστιν ἡδέως ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν.itaque & Panſa, qui ἡδονὴν ſequitur,uirtutẽ retinet : & ij,qui a nobis φιλήδονοι uocanẽ,ſunt φιλόκαλοι,καὶ φιλοδίκαιοι, oẽsq; uirtutes & colunt,& retinent.itaq; Sylla, cuius iudiciũ probare debemus , cum diſſentire philoſophos uideret,non quæſiuit,quid bonum eſſet,& oĩa bona *coemit.cuius ego mortẽ forti mehercule aĩo tuli . nec tñ Cæſar diutius nos eũ deſiderare patietur. nã habet dãnatos,quos pro illo nobis reſtituat; nec ipſe ſectorẽ deſiderabit,cũ filium uiderit. Nunc,ut ad rempublicam redeã, quid in Hiſpaniis geratur,reſcribe.peream,niſi ſolicitus ſum,ac malo*ueterem, & clementẽ dominũ habere,q̃ nouum,& crudelem experiri.ſcis,Cnæus q̃ ſit fatuus:ſcis,quo modo*crudelitatẽ uirtutẽ putet:ſcis, q̃ ſe ſemper a nobis deriſum putet.uereor,ne nos ruſtice gladio uelit ἀντιμυκτηρίσαι . quid fiat , ſi me diligis, reſcribe . Hui q̃ uelim ſcire, utrũ iſta ſolicito animo , an *ſoluto legas. ſciam enim eodem tempore , quid me facere oporteat . Ne longior ſim , uale , & me , ut facis , ama . Si Cæſar uicit , celeriter me expecta .

ep.16. h. l.

Veſtitu in dictione Paludati.

Epicuri : eiuſuc uerba ab honeſto, & iuſto detorquent.

emit in auctione,quid qd potuit, de bonis proſcriptorum ciuiũ, dominãtibus primũ Sylla, deinde Cæſare ep. 17. h. l.

Cæſarẽ potius, quàm Cn. Põpeiũ , Magni filium.

ep.14.l.4. & 3.l.7. hilari triſtitia.n.curis diuinitur.

HVAAR.

NOn mehercule)Reſpõſiua eſt hæc epiſtola ad illam,quæ incipit,Puto iam te ſuppudere;& ad aliam,Præpoſteros habes tabellarios:in qua Caſſius & ſe libenter ſcribere dicit ad Cic. & de reliquis,quę a Cic.ſcripta fuerãt,breuiter reſcribit.[Peregrinatione)itinere.[Spectra)ſimulacra,de quibus ſcripſiſti. [Proxima)ſequenti . [Regeram)rememorem,cõtra te allegẽ . [Secunda)proſpera,quia ſupra dixit,Mirabilis eum oium uirorũ beneuolentia proſecuta eſt.[Oium noſtrum).ſ.cauſa. [Eam) laudem & gloriam.[τὸ καλὸν).i.honeſtũ.[δι' αὑτὸ)per ſe.[αἱρετὸν)eligibile, quia pauci ſunt,q credant honeſtatem per ſe appetendam,quod Stoici uolunt, ut diſputat C.in paradoxis.[ἡδονὴν) uoluptatem . [Et).i.ẽt.[ἀγαλγησίαν).i.ẽt p p dignitatem.[Parari)acquiri.[τῷ καλῷ).i. bono & honeſto.[Probabile)pſuaſibile. [Catij & Amaſ.) .i.Catius & Amaſinius philoſophi, & quicunq; eos ſequũtur.[οὐκ ἔστι)nõ eſt.[ἡδέως)ſuauiter. [ἄνευ)ſine.[τοῦ καλῶς) honeſte. [καὶ) & . [δικαίως)iuſte.[ζῆν)uiuere.i.ẽt Epicurus, quẽ Catij & Amaſinij,mali interpretes uerborũ,ſequuntur. dicit, non eſt ſuauiter ſiue honeſte & iuſte uiuere.[Itaque)concluſio ꝓpoſitionis. [Qui ἡδονὴν ſequitur) qui ſequitur uoluptatẽ,& eſt Epicureus . [φιλήδονοι).i.uoluptuoſi amatores uoluptatis ſunt . [φιλοδίκαιοι) ſunt iuſtitiæ amatores,ſicut & Epicurus,quem ſequuntur. [Probare) laudare & affirmare ironice. [Diſſentire) uarias hẽre ſententias , utpote ꝙ alij dicerẽt honeſtũ ꝑ ſe eligibile,ut Stoici:alij,ut Epicurei,uoluptatem ẽt p p dignitatẽ a uiro honeſte parari. qa Epicurus uoluit uoluptatem ubique quærendã eſſe etiam in uirtutibus,ut plane in 1.de Fin.bonorũ & malorũ, diſputatur , & pcipue his uerbis:Iſtę.n.ueſtrę eximię pulchrę q; uirtutes , niſi uoluptatẽ efficerẽt:q s eas , aut laudabiles , aut expetẽdas arbitrarẽt &c. [Coemit)cõparauit.emebat.n. quę Cęſ.ẽt iniuſte ſubhaſtabat . unde ſupra, Vereor ne haſta Cęſ.refrixerit.[Pro illo) Sylla mortuo reſtituet alios malos.[Sectorem) pſecutorẽ emptionũ ſuarum.ita.n.ſignificat ſm Feſtum Põp. [Ipſe) .ſ.Sylla.i.non deerit Syllę , qui perſequatur emptiones ſuas . [Quia uidit filium) .i. quia reliquit filium, q perſequetur. [Vererem) aſſuetum.ſ.Cæſ. [Nouum) Pomp. uel Pompeij filium . [Deriſum) ſe contemptũ. [ἀντὶ)cõtra,uiciſſim.[μυκτηρίσαι)ſubſannare,deridere. idem uereor,ne ſicut putat ſe a nobis deriſum,ita uelit nos gladio uiciſſim deridere. [Hui) affectum ſignificat deſiderij & dubitationis, non doloris. [Soluto) libero ab omni ſolicitudine. [Eodem tẽpore) cum ſciam, an ſoluto, an ſolicito animo mea legas.

SI uales,bene eſt: ego quidem &c.) Reſpondet ad illam,q̃ incipit, Puto iã te ; & ad illã , Præpoſteros habes tabellarios ; & ad reliquas a Cic.ſcriptas. Ordo eſt . Si uales bene eſt:ego ualeo. Mehercule ego non facio quidq̃ libentius in hac peregrinatione mea.i.aberratione ab urbe,quã ſcribo ad te. uideor.n.loqui,& iocari cum pſente.ſ.qñ ſcribo.nec tñ hoc uſu uenit.i.contingit mihi p p ſpectra.i.idola , & ſimulacra Catiana.i.q̃ Catius finxit de abſentib' offerri: ꝓ quo.i.ꝓ qua re, ego regerã.i.uiciſſim in te adducam epiſt. pxima.i.quã pxime ſcribam,(non tñ extat, & forte ſcripta nunq̃ fuit) tot Stoicos ruſticos.i.ineruditos, ut dicas.ſ.reſpectu Stoicorũ, quos regerã, Catium.ſ.Epicureum eſſe natum Athenis. Ego gaudeo Panſam noſtrũ exurrexiſſe.i.emerſiſſe, poſtq̃ diu oppreſſus fuit,paludatum.i.inſigni imperatorio ornatũ,ſecunda.i.plauſibili uoluntate hoium,gaudeo,inquã, tum cã ipſius,tum mehercule etiã cã omnium noſtrum. Spero.n. homines intellecturos,quanto odio crudelitas ſit oibus,& quãto amori ꝓbitas,& clementia. Atque,repete intellecturos, ea q̃ mali petãt maxime,hoc eſt dignitates,& honores peruenire ad bonos.difficile eſt.n.pſuadere hoibus, τὸ articulus eſt, καλὸν.i.honeſtum eſſe, δι' αὑτὸ.i.ꝑ ſe, αἱρετὸν.i.eligibile:uero.i.ſed, & uerũ, & ꝓbabile eſt ἡδονὴν.i.uoluptatẽ , &.i.etiã, ἀγαλγησίαν.i.p p dignitatẽ,parari.i.acquiri,uirtute,iuſtitia, τῷ καλῷ.i.honeſto ipſo. Ipſe .n.Epicureus,a quo oẽs Catij,& Amaſinij.ſ.Epicurei,mali interpretes uerborum,q a aliter accipiũt uoluptatem, q̃ Epicurus, ꝓficiſcuntur.i.oriuntur,dicit,οὐκ.i.non, ἔστιν.i.eſt, ἡδέως.i.ſuauiter, ἄνευ.i.ſine, τοῦ καλῶς.i.honeſte, καὶ.i.&, δικαίως.i.iuſte, ζῆν.i.uiuere. Itaq; &.i.etiã Panſa q ſequitur hedonen.i.uoluptatem, retinet uirtutem: & ij q uocãtur a nobis.ſ.Stoicis, φιλήδονοι.i.amatores uoluptatis, ſunt, φιλόκαλοι.i.amatores honeſti,καὶ.i.&, φιλοδίκαιοι.i.amatores iuſtitiæ,& colunt & retinẽt oẽs uirtutes. Itaq; Sylla.ſ.Decius, cuius iudiciũ debemus ꝓbare.i.laudare.(eſt autẽ ironia) cũ uideret philoſophos diſſentire.ſ.in definitione ſummi boni,non q̃ſiuit quid eſſet bonum.i.ſummum aut uerũ, & coemit .i.ſimul emit,oĩa bona.i.oium proſcriptorum diuitias. Cuius mortem ego tuli mehercule animo forti. nec tñ Cæſar patietur nos deſiderare eum diutius. Nã habet damnatos.i.malos hoies,quos reſtituat nobis.i.ſufficiat in locum demortui. nec ipſe.ſ.Cæſ. deſiderabit ſectorem.i.diu carebit ſectore.i.uenditore ſub haſta, ꝑ auctionem, cum uiderit filium.ſ.Syllæ , patris ueſtigia ſequi paratum. Nunc.ſ.poſt iocos ut redeam ad rẽp. reſcribe quid gerãt in Hiſpaniis.ſ.a Põpeianis contra Cęſarianos.Pereã, niſi ſum ſolicitus, ac malo habere ueterem,& clementem dominum.ſ.Cæſ. q̃ experiri crudelem. Scis Cn.ſ.Põp.q̃.i.quantum ſit fatuus.i.inſipiens:ſcis quõ.i.qualiter putet crudelitatem eſſe uirtutem : ſcis q̃.i.quãtum,putet ſemp ſe deriſum a nobis.uereor ne uelit, ἀντιμυκτηρίσαι.i.contra aut uiciſſim ſubſannare & deridere nos ruſtice.i.ruſtico more,gladio:q a ruſtici dum ſe rideri ſentiũt,gladio ulciſcuntur iniuriam : unde dici ſolet, Non eſſe peiorem ludum, q̃ ruſticorum. Si tu diligis me,reſcribe quid fiat Romæ. Hui,admirantis interiectio,q̃.i.o quantum uelim ſcire,utrum legas iſtas .ſ.literas ioco ſcriptas animo ſolicito , an ſoluto.ſ.curis. Scies.n. eo tẽpore.ſ.quo ſciam , quo animo ſis, quid oporteat me facere, ne ſim longior.ſ.in ſcribendo. Vale , & ama:me ut facis. Si Cæſar uicit.ſ.in Hiſpania,expecta me celeriter.quia illum q̃ Cn.Põpeij filium tolerare maluiſſet:poſtea tamen ſententiam mutauit.

ACSEN.

HΔονὴν uero, & ἀγαλγησίαν) Typographi Parriſienſes hanc uocem, ἀγαλγησίαν, ubi legebatur, ἀξίαν , in ſuo libro impreſſerant. q̃ uox ſenſum eum haberet meliorem , q̃ uulgata illa prior : ipſe item in meo libro aliquot abhinc annis eam repoſui, exiſtimans, eos, ſi q d immutaſſent, id feciſſe librorum antiquorũ auctoritate, teſtimonioq; adductos. alij poſtea non abſurde emẽdarunt, ἀταραξίαν : etſi ueteres libri repugnent : unus tñ Vincentij Riccij liber habet, ἀταξίαν. [Habet damnatos, quos pro illo nobis reſtituat) Lege Pompeia damnatos Cæſar reſtituerat. eos nunc latenter ſignificat, cum tamen de iis loqui uideatur, qui ad ſectiones faciendas Syllæ mortuo eſſent ſurrogandi.

PAVL. MAN.

ARG. *Scribit , ſe ad illum mittere librum ſuum de perfecto oratore : laudat in Sabino gente ſidem, & probitatẽ : petit ab eo crebérrimas literas.*

M. CIC.

M. CICERO S.D. C. TREBONIO. 20

ep. 19. l. 6.

ORatorem meum (sic .n. in scripsi) Sabino tuo commendaui. nario me hominis impulit, ut ei recte putarē. nisi forte*candidatorum licētia hic quoque usus, hoc subito cognomē arripuit. etsi modestus eius uultus, sermoq; constans hr̄e quiddam a Curibus uidebatur. Sed de Sabino satis. Tu, mi Treboni, qn̄ ad amorē meū aliquantulū discedens addidisti; quò tolerabilius feramus igniculum desiderij tui, crebris nos lr̄is appellato, atq; ita, si idē fiet a nobis. q̄q̄ duæ causæ sunt, cur tu frequētior in isto officio esse debeas, q̄ nos: primū, ꝙ olim solebant, qui Romæ erant, ad prouinciales amicos de rep. scribere: nunc tu nobis scribas oportet: res.n publica istic est: deinde, ꝙ nos aliis officiis tibi absenti satisfacere possumus; tu nobis, nisi lr̄is, nō uideo, qua re alias satisfacere posis. sed cetera scribes ad nos postea. nūc hæc primo cupio cognoscere; iter tuū cuiusmodi sit; ubi*Brutum nr̄m uideris; quandiu simul fueris: deinde, cum processeris longius, de bellicis rebus, de toto negotio: ut existimare posimus, quo statu simus. ego tantum me scire putabo, quantū ex tuis literis habebo cognitum. Cura ut ualeas, meque ames amore illo tuo singulari.

cum se populo ad magistratus petitionē, q̄ sita fictis cognominibus gratia, cōmendās.

ibat Trebonius in Asiam, ei a senatu decretam. ep. 16. lib. 12.

qui, metu plebis ab Antonio cōcitatæ, multisq; ueteranorū, urbe excesserat.

HVBAR. ORatorem meum) Primū Cicero dicit se tradidisse Oratorē suū Sabino cuidā ad Treb. deferendū, q cupidus uidendi id opus a Cic. postulauerat. deinde rogat, ut ad se crebro scribat, ut facilius ferat eius absentiā. quod duabus de causis eū facere debere ostendit. postremo dicit se cupidū fieri certiorē de eius itinere, & de quibusdam aliis rebus, quia ea certissima putabit, q̄ ab eo intelliget. [Oratorē) librum de oratore. [Sic.n. inscripsi) quia in eo disputatur de quibus rebus perficiatur uetus orator. [Sabino) qui erat ex Sabinis. [Natio) gens. [Recte) tuto, quia Sabini existimantur uiri boni & fideles. [Candidatorum licentia) candidati dicebantur q candidis uestibus induti magistratus petebant. hi solebant interdum fidei & auctoritatis comparādæ gr̄a cognomina aliunde sumere. dixit ergo licentia cādidatorū. i. qua candidati uti solēt. [Arripuit) usurpauit. [Etsi) q̄q̄. una.n. pars est. [Quiddā a Curibus) aliquid de probitate Sabinorum. nā Cures oppidū est Sabinorū: unde Numa Pōpilius ꝑꝑ probitatis, morū, iustitiæ & religionis opinionē ad imperium Romanū suscipiēdū accersitus est. Virg. lib. 6. Quis procul ille aūt ramis insignis oliuæ Sacra ferens? nosco crines, incanaq́, menta Regis Romani primus qui legibus urbē Fundabit, Curibus paruis, & paupere terra Missus in imperium magnū. Est aūt ornatus dicendi modus, Hic uidetur hr̄e aliquid a ciuitate sua. i. uidetur imitari mores suæ ciuitatis. [Discedēs addidisti) quia plerunque ea absencia crescit amor. [Quò) ut. [Igniculū) feruorem. trāslatio apta amori. [Desiderij) absentiæ [Appellato) alloquitor. [Atq; ita). s. appellato. i. cum hac conditione, si idē ego faciā. [Officio) scribendi & lacessendi me lr̄is. [Nunc) hoc tp̄e. [Tu) q es in prouincia. [Nobis) q sumus Romæ. [Istic) in prouincia, qa ubi Cæs. est, ibi resp. est. qa ubi pontifex, ut nunc dicimus, ibi Roma est. [Aliis) quā scribēdo. quia possumus hr̄e curā rerum tuarū. [Alias) aliter, aliis rebus. [Nisi lr̄is) nisi scribendo, quia nullū negotiū mibi in ista ꝓuincia est, ꝙ me cures. [Iter cuiusm.) quam facile, q̄ sine periculis. [Quandiu) quanto tp̄e. [Simul) cum Bruto. [Processeris) progressus fueris. [Tm̄) non ultra, non plus. [Illo) habet emphasim.

ASCEN. ORatorem &c.) Dicit se dedisse oratorē suum .i. librum de oratore deferendū ad Treb. Deinde rogat, ut ad se crebro scribat, & de eius itinere se doceat, atq; alia quędā, quæ cū ordine patebunt. Ordo aūt est. Ego cōmendaui .i. fide cōmisi, Sabino tuo, familiari aut liberto, Oratorē meum .i. librū de Or. Ego.n. inscripsi. i. nuncupaui. caue dicas intitulaui, eū sic. Natio. i. naturalis inclinatio ex patria pręsumpta, hois. s. Sabini, ubi uiri fideles & mulieres castę fere hn̄r, impulit. i. induxit me ut putarē. s. me cōmisisse recte, nisi forte quoq;. i. ēt hic, usus licētia cādidatorū. i. qua abutebanť cādidati. i. magistratuū petitores, q ut se cōmendatiores facerēt, interdū alterius gentis se mentiebanť, abripuit subito hoc cognomē. s. Sabinoꝝ. etsi. i. q̄q̄ uultus eius modestus; & sermo cōstans. i. nō uacillans, uidebať hr̄e quiddam. i. certā natiuā a Curibus urbe Sabinoꝝ patria Numæ regis. Sed satis sup. dictum aut scriptū sic de Sabino. Tu o mi Treboni, qn̄. i. qm̄, tu discedens. i. ab urbe, olim aliquantum addidisti incrementi ad amorem meum. s. in te, quò. i. ut, feramus tolerabilius. i. patiētius igniculū. i. ardorē desiderij tui. i. quod habemus de te, appellato .i. alloqtor aut cōuenito sup. me crebris literis. Itaq; sup. appellato, si idē. s. appellare, literis fiet a nobis. q̄q̄ duæ causæ sunt cur tu debeas esse freqūtior in isto officio .s. appellādi lr̄is hoc est scribendi, q̄ nos. Primum, quod olim ii, sup. q erant Romæ, solebāt scribere ad amicos ꝓuinciales. i. q agebāt in ꝓuincia aliqua de rep. nūc oportet te scribere nobis. Enim. i. qa resp. est istic. s. ubi tu es. Deinde ꝙ nos possum⁹ satisfacere tibi absenti aliis officiis. Tu nisi sup. satisfeceris nobis lr̄is, hic. i. in hac regione, nō uideo. i. nō intelligo qua alia te possis satisfacere. s. nobis. Sed tu scribes postea ad nos cetera. ego cupio nunc cognoscere primo hęc; cuiusmodi iter tuū sit ad nos, ubi uideris Brutum nr̄m. s. amicum quandiu fueris simul. s. cū eo. Deinde sup. scribes, cum ꝓcesseris longius de rebus bellicis sup. & de toto negotio, ut possimus existimare. i. iudicare, quo in statu simus. Ego putabo me scire tantum, quantum habebo cognitū ex literis tuis. Cura ut ualeas, & ames me amore illo tuo singulari. s. quo soles amare tuos.

PAVL. MAN. AD amorem meum aliquantulū discedens addidisti) antea legebatur, aliquantum olim. nos, cum in antiquis libris &, aliquantulū olim, &, aliquantum olim, legeremus; aliquantulum, reponere non dubitauimus. neque enim, ut opinor, hr̄e locum hic potest uox illa, olim, cum ex ipsa epistola, & ex ea, quæ sequitur proxima, Treboniū non multo ante Roma profectū esse, colligatur. atque ēt sensus erit cōmodior, si, aliquantulū, q̄ si aliquantū olim, legas; ut ostendatur, Ciceronis amorē erga Trebonium summū, & maximum iam fuisse, cui quamminimū addi potuerit.

ARG. *Rogat, ut sui absentis desiderium crebris, & longis epistolis leniat: enumerat Trebonij erga se officia: exponit, de Caluo iam mortuo quid sentiat. periisse enim Caluum ante, quàm hæc epistola scriberetur, id est ante Cæsaris necem, patet ex libro, qui, Brutus, inscriptus est.*

M. CICERO S. D. C. TREBONIO. 21

ET epistolam tuā legi libenter, &*librū libentissime. sed tm̄ in ea uoluptate hunc accepi dolorē, ꝙ, cum incendisses cupiditatē meam consuetudinis augendæ nostræ, (nam ad amorē quidē nihil poterat*accedere) tū discedis a nobis, meq; tanto desiderio afficis, ut unā mihi consolationē relinquas, fore, ut utriusque nostrū absentis desideriū crebris, & longis epistolis leniať. quod ego nō modo de me tibi spōdere possum, sed de te ēt mihi. nullā.n. apud me reliquisti dubitationē, quantū me amares. nam, ut illa omittā, q̄, ciuitate teste, fecisti, cū mecū inimicitias cōicasti; cū me cōcionibus tuis defendisti; cū q̄stor in mea, atq; in publica causa consulum partes suscepisti; cū*tribuno pl. q̄stor non paruisti, cui tuus ꝑsertim collega pareret: ut hæc recentia, q̄ meminero sp, obliuiscar; q̄ tua solicitudo de me in armis, q̄ lætitia in*reditu, quæ cura, q dolor, cū ad te curæ, & dolores mei ꝑferrentur; Brundisiū deniq; te ad me uenturū fuisse, nisi subito in Hispaniā missus esses: ut hæc igiť omittā, q̄ mihi tanti æstimāda sunt, quanti uitā æstimo, & salutē meā: liber iste, quē mihi misisti, quantam habet declarationē amoris tui? primū, ꝙ tibi facetum uideť, quidqd ego dixi; quod aliis fortasse non itē: deinde, ꝙ illa siue faceta sunt, siue*sic, fiūt, narrante te, uenustissima: quin ēt ante, q̄ ad me ueniatur, risus oīs pene consumitur. ꝙ si in his scribendis nihil aliud, nisi, quod necesse fuit, de uno me tandiu cogitauisses: ferreus essem, si te non amarē. cum uero ea, quæ scriptura persecutus es, sine summo amore cogitare non potueris: nō possum existi-

de quo uide ep. 16. l. 12

accessisse tamē aliquid, in proxima superiore epistola dixit.

P. Clodio.

cum post Pharsalicā pugnam in Italiā redut ep. 35. lib. 10.

minuendi uim habet Sic, ut, apud Terētiū in Heaut. Sic satis. & ep. 13 lib 15. ad Att.

existimare, plus quenq̃ a se ipso, q̃ me a te amari. cui quidẽ ego amori, utinam ceteris rebus possem, amore certe respondebo. quo tñ ipso tibi cõfido futurum satis. Nunc ad epistolã uenio. cui copiose, & suauiter scriptæ, nihil est, ꝙ multa respondeã. Primũ .n. ego illas *Caluo literas misi, non plus, q̃ has, quas nunc legis, existimans exituras. aliter .n. scribimus, quod eos solos, quibus mittimus; aliter quod multos lecturos putamus. deinde, ingeniũ eius melioribus extuli laudib', q̃ tu id uere potuisse fieri putas. primũ, ꝙ ita iudicabam, acute mouebatur: genus quoddã sequebatur, in quo iudicio lapsus, quo ualebat, tñ assequebatur, qd' probaret. multæ erant, & reconditæ *literæ: uis non erat: ad eam igitur abhortabar. in excitando aũt, & in acuendo, plurimũ ualet, si *laudes eum, quẽ cohortere. Habes de Caluo iudiciũ, & consilium meum; consiliũ, ꝙ, hortandi causa, laudaui; iudiciũ, quòd de ingenio eius ualde existimaui bene. Reliquum est, tuam profectionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentem memoria colam, omne desiderium literis mittendis, accipiendisque leniam. Tu uelim, tua in me studia, & officia multum tecum recordere: quæ cum tibi liceat, mihi nefas sit obliuisci; non modo uirum bonum me existimabis, uerum etiam te a me amari plurimum *iudicabis. Vale.

uide Tacitum in dialogo de oratoribus.

in lib. de claris orat. ad fam. ep. 1. l. 2. ad ep. 8. l. 15. & alibi sæpissime.

si tua in me officia tecum recordabere.

HVBER.

EPistulam tuam) Scripserat Trebonius librom, in quo uehementer laudabat dicta Ciceronis: quẽ Cicero dicit se libenter legisse, cognouisseq; ex illo magnum eius erga se amorem. quare ostendit, se uehementer obligatum esse eum redamare, quia non solum se amantem cogitauerit, sed & scriptura amorẽ suũ testatus sit. postea uero Cicero respondet Trebonio de quibusdã literis missis ad Caluũ, & quare eũ laudauerit. postremo dicit se oia amicitiæ signa & officia seruatum in eius absentia. a quo Cic. petit, ut sua & studia, & officia, io ipm Cic collata, multũ recordetur. [Librũ) quẽ mihi legendũ misisti. [Incendisses) auxisses, incitasses. [Augendæ) ut frequẽtius essemus simul q̃ solebamus. [Nam ad amorem) parenthesis est. [Desiderio) amore tui. [Leniatur) mitigetur de te tanq̃ amicissimo. [Ciuitate teste) plus est, q̃ si dixisset, ciuibus testibus. [Cõcionibus) orationibus. [Partis cons.) officia cõsulũ. i. ut faceres q̃ ad consules pertinebãt pro me. [Tribuno pl.) præcipiẽti ne quispiã de me ageret. [Tuos collegs) qui erat tecũ quæstor. [Solicitudo) cura animi. [De me) propter me, mea causa. [In armis) cum sum electos ex urbe. [Quæ) qualis, quanta. com admiratione legendum, q. d. maxima. [Cum curæ, & dolores) ueri. n. amici secundis rebus nostris, æque ac nos lætantur, aduersis dolent. [Venturum) sobaudi ut obliuiscat, uel omittam. [Vt hæc igitur omittam) repetiuit uerbum pp longam seriem clausulæ. [Quantam) q. d. maximam. [Quidqd ego dixi) etiam si minus facetum est. [Non item). s. uidetur. [Siue sic, fiunt, narrante te, uenustissima) multi. n. pp beneuolentiam solent facere sua oratione aliena dicta multo uenustiora q̃ sint. [Ad me) ad nomen meum. [De uno me) de me solo. [Ferreus) alienos ab omni humanitate, durissimus, tanq̃ ex ferro factos. [Cum uero) argumentũ rationis. nam si eũ amare debemus, qui de nobis bene cogitarit: quanto magis q de nobis bene cogitata literis mandarit. quia signum est quòd quæ summo cum amore scripserit, non sine summo amore cogitare potuerit. [Plus quenq̃ am. a se ipso). i. cum quisq; naturaliter se maxime amet, & carus sit. [Respondebo) reddã parẽ uicẽ. [Certe) saltem. [Quo) amore. [Epistolam) tuam. [Caluo) hic poeta fuit. [Non plus) ordo est, non existimans plus exituras q̃ has, quas nunc legis. i. nõ existimans ꝙ magis deberent in publicũ exire q̃ hę, quas nunc legis. [Aliter enim) notanda sententia cõtra fastidiosos iudices alienoꝝ scriptorum, qui æque uolunt de oĩbus iudicare. [Vere) uero iudicio. [Primum) adducit rões, quare eum maioribus laudibus extulerit, q̃ Trebonius putaret uere efferri posse. [Reconditæ) secretę, non multis cognitæ. [Vis) finis grauis. [Ad eam) uim. in excitando plurimũ ualet, si laudes. Ouid. Laudataq; uirtus Crescit: & immẽsum gloria calcar habet. [Profectionem tuam) tuum iter. i. te absentẽ. hæc autem omnia, quæ cõmemorat, amicus de absente amico facere debet. [Absentem memoria colam) ut ita te in memoriam habeam, quòd absens uidearis esse pręsens. [Tecum) in animo tuo. [Quæ) officia. [Cum liceat tibi). s. obliuisci. [Mihi nefas sit) mihi nullo pacto concedatur obliuisci. quia, ut ipse in officiis, Beneficia is debet commemorare, qui accepit, non is, qui contulit: nec acceptorum sine magna reprehensione obliuisci possumus.

ASCEN.

ET epistolã &c.) Scripserat Treb. librũ i quo uehemẽter laudabat dicta Cic. quẽ Cic. dicit se libẽter legisse, cognouisseq; ex illo magnũ eius erga se amorem. deinde respõdet Trebonio de literis missis ad Caluũ, exponẽs quare eũ laudauerit. Ordo autẽ est. Ego legi & epistolã tuã libẽter & librũ. s. tuũ libẽtissime. sed tñ ego accepi in ea uoluptate hũc dolorẽ, ꝙ eũ incẽdisses cupiditatẽ meã cõsuetudinis. i. ut dicũt, cõseruationis nostræ augẽdæ, (nã ad amorẽ qdem nihil poterat accedere. i. addi) tũ. i. tũc discedis a nobis, & afficis me tãto desiderio, ut relinquas mihi unam sup. dũtaxat cõsolationem, fore. i. ꝙ spero futurum, ut desiderium nostrum utriusque absentis leniatur. i. mitigetur & minuatur epistolis crebris & lõgis. quod ego possum nõ modo. i. nõ solũ spondere tibi de me, sed ẽt mihi de te. Tu. n. nullã dubitationẽ reliqsti apud me, quãtũ. i. ut dubitẽ quantum tu amares me. Nã ut omittã. i. preteream illa, quæ fecisti teste ciuitate. i. cõmunitate ciuiũ Rom. cũ. i. qñ, cõieasti mecũ inimicitias. i. declarasti te inimicum inimici mei, cũ defendisti me cõcionib' tuis. i. orationibus ad populũ; cum quæstor suscepisti in causa mea atq; pub. partes. i. officium consolum, cũ to quæstor & ita inferioris dignitatis nõ paruisti. i. obediuisti trib. pl. præsertim cum collega tuos. i. qui tecũ quæstor erat, pareret: & sup. ut obliuiscar hæc præsentia, que sup. tõ memioero, & recordabor semp; quæ. i. qualis sup. fuit, solicitudo tua de me i armis. i. cũ armatis me defendere uelles, quæ sup fuit lætitia tua in reditu. s. meo, q̃ cura. s. ne omnis cito redierim, q. i. qualis dulor, cũ curę & dolores mei perferrentur ad te; denique. i. demũ, ut omittã sup. te uẽturum fuisse ad me Brũdusium, nisi missus esses subito in Hispaniã: ut igitur omittã hęc, quæ sunt æstimanda. i. reputãda & appreciãda mihi. i. a me tanti quanti æstimo uitam & salutem meã: iste liber, quẽ misisti mihi, quãtam declarationẽ amoris tui habet? q. d. maximam. Primum ꝙ quidquid ego dixi, uidetũ tibi facetum. i. uenustum & urbanũ. qd' fortasse sup. uidetur aliis non item. i. non similiter: deinde ꝙ illa. s. dicta mea siue sont faceta, siue fiunt sic. i. faceta, narrãte te, & uenustissima: quinetiam antequã ueniatur ad me. s. ut gratuletur mihi ob facetiam, pene omnis risus consumitur, qa te narrãte inceptus est. Quòd si nihil aliud cogitauisses, nisi quod fuit necesse in his scribendis sup. cogitare, de me uno tandiu: ego essem ferreus. i. durissimis pręcordiis, si non amarem te. Cũ uero non potueris cogitare ea, quæ psecutus es scriptura. i. scribendo, sine summo amore: nõ possum existimare, quenquam amari plus a se ipso q̃ me a te. Cui quidem amori ego, utinam possim sup. respõdere ceteris reb', rñdebo. i. satisfaciã, certe. i. haud dubie, amore. i. redamando te. quo ipso. i. amore me ego cõfido tñ. i. nihilominus, futurum. i. factum iri satis tibi. Nũc uenio ad epistolã postq̃ locutus sum de libro, cui. s. epistolę, scriptæ. s. a te copiose & suauiter, nihil est. i. nulla est urgens, causa quod. i. propter quã, ego respondeã multa. Enim. i. quia, primum. i. ut id primo respondeam, ego misi illas literas Caluo, existimans supp. non exituras. i. diuulgandas plus, quam has, quas nũc legis. Nos enim scribimus aliter supp. id, quod putamus eos solos, quibus mittimus, supple ipsum lecturos. s. esse aliter supp. id quod putamus multos lecturos. Deinde ego extuli. i. exaltaui ingeniũ eius. s. Calui, & melioribus laudibus, q̃ tu putas id potuisse fieri uere. Primũ, ꝙ iudicabam ita, ipse mouebatur acute, & sequebatur quoddam genus, in quo iudicio lapsus. i. errans. s. in eo quo ualebat, assequebatur. i. obtinebat tamen quod probaret. Literæ erant multæ, & recõditę. i. secretioris scientiæ: uis. s. mouendi, non erat. Igitur ego adhortabar ad eum. Autẽ. i. sed, ipse ualet plurimum in excitando & acuendo, si laudes. i. si ipse laudes eum, quem cohortere. i. quem ipse cohortet. Tu habes de Caluo. s. poeta iudicium, & consilium meum; consilium ꝙ laudaui eum causa hortandi; iudiciũ ꝙ existimaui ualde bene de ingenio eius. Reliquũ est, sup. ut psequar pfectionẽ tuã amore, & ut expectẽ reditũ tuum spe, & colã te absentem memoria, & leniam omne desiderium literis mittendis & accipiẽdis. Velim sup. recordere, tecum multum officia & studia tua in me: quæ. s. studia & officia cum liceat tibi obliuisci, & nefas sit mihi obliuisci; tu nõ modo existimabis me uirum bonum, uerumetiam iudicabis te amari plurimum a me.

M. TVLLII CICERONIS

EPISTOLARVM FAMILIARIVM

AD TIRONEM,

LIBER DECIMVSSEXTVS.

ARGVMENTVM.

Cum rediret Romam Cicero ex Cilicia, aegrum Tironem libertum Patris reliquit; quem his fere omnibus epistolis rogat, ut ualetudinē curet.

Tullius, & Cicero F. & Q. S. D. Tironi humanissimo, & optimo.

Vide, quanta in te sit suauitas: duas horas *Thyrei fuimus: Xenomenes hospes tam te diligit, quàm si uixerit tecum. is omnia pollicitus est, quæ tibi essent opus: *facturum puto. mihi placebat, si firmior esses, ut te Leucadem deportares, ut ibi te plane confirmares. uidebis, quid *Curio, quid Lysoni, quid *medico placeat. uolebam ad te Marionem remittere; quē, cùm meliuscule tibi esset, ad me mitteres: sed cogitaui unas literas Marionem afferre posse, me autem crebras expectare. poteris igitur, & facies, si me diligis, ut quotidie sit Acastus in portu. multi erunt, quibus recte literas dare possis, qui ad me libenter perferant. equidem Patras euntem neminem prætermittam. ego omnem spem tui diligenter curandi in *Curio habeo. nihil potest illo fieri humanius, nihil nostri amantius. ei te totum trade. malo te paulo post ualentem, quàm statim imbecillum uidere. cura igitur nihil aliud, nisi ut tu ualeas: cetera ego curabo. Etiam atque etiam uale. Leucade proficiscens, VII. id. Nou.

oppidū fuit Messeno- rum.
Simile figu ra ep.16. lib.13. & ad Att. ep. 4.lib.10. ep.19.l.7. & 17.l.7. & 17. lib.13. Askleponi. ep.20.l.13 & 9.h.l.
Atticū ami cissimo ep. 17.lib.13. & ad Att. ep.5.& 6. lib.8.

MVRA. Vide) Tironem libertum propter doctrinam, fidemque eius singularem Cicero ita dilexit, ut filium. itaque cum ex Cilicia rediens reliquisset eum in Achaia propter ualetudinem, ad eum nunc scribit, quid sibi uideatur de eius discessu: in quo uult, eum uti consilio Curij, Lysonis, & medici, a quo curabatur. Deinde eum monet, quomodo facere debeat, ut ab eo sæpe literas accipiat. Commendat autem uehementer Curij erga eū diligentiam. Hortatur postremo eum, ut ualetudinem suā curet. Omnes hæ epistolæ, quæ ad Tironem scribuntur, humanitatis & suauitatis plenæ sunt, ut facile cognoscimus, quanti eum Cicero fecerit. [Thyrei) nomē loci in Græcia. [Xenomenes) hospes meus Thyrei. [Firmior) ualidior. [Deportares) traduceres. [Planè) ualde omnino. [Marionem) seruum. [Cum meliuscule tibi esset) cū esses factus meliusculus, cum esses aliquantulū ualetudine leuatus. [Acastus) seruus noster. hunc reliquerat Cic. cum Tirone. [Pertranseuntem) ad te uenientē. [Illo) Curio. [Malo) sensus est: potius uolo tarde te uidere sanum q̄ cito infirmū. [Proficiscēs) discedens. [Leucade) Leucas insula est Cephaloniæ, teste Ptolemęo, & p̄montorium Epiri in sinu Ambraciæ Acarnanum.

ASCEN. Vide &c.) Tironem libertum suum pp doctrinam, fidemque eius singularem Cic. ita dilexit ut filium. quocirca cum ex Cilicia rediens reliquisset eum in Achaia propter ualetudinē, ad eū nunc scribit quid faciat, & quomodo saluti suę consulat, dicens, Vide.i. animaduerte o Tiro, quanta suauitas sit in te. Nos fuimus Thyrej, q̄ locus in Grecia est, duas horas.i. duntaxat per spatiū duarum horarum: & sup. Xenomenes hospes diligit te tam.i. tantopere, aut tm̄, q̄.i. quantū diligeret, si uixerit.i. uitam egerit tecum. Is.s. hospes pollicitus est oīa q̄ essent opus tibi: puto facturum.s. quę pollicitus est. Placebat mihi, si esses firmior, ut deportares te Leucadem, ad promontorium illud Epiri, ut confirmares.i. firmum faceres te ibi planè.i. omnino. Videbis q̄d placeat Curio, quid Lysoni, quid medico.i. his omnibus salutem tuā commendaui. Ego uolebam remittere ad te Marionem (nomen est serui) quem mitteres ad me, cum esset tibi meliuscule.i. aliquanto melius: sed cogitaui Marionem posse afferre.s. ad te unas literas, me autem expectare crebras.i. frequentes, supp. literas a te. Vult dicere, si misisset Marionem, ut literas afferret; dummodo unas haberet, statim rediret, nec Tiro alias scriberet, donec iterum reuersus fuerit. nunc autem uult, ut quotidie noui nuncij per Acastum indagentur subdens: Igitur tu poteris supp. facere, & facies si diligis me, ut Acastus, alter seruus, sit quotidie in portu.s. unde Romā nauigatur, quia supp. multi erunt.s. in portu; quibus possis dare literas recte.i. tutò q̄ perferant libenter ad me. Equidē.i. ego q̄dē, neminem prætermittam.l. qui in ille literas dem euntem Patras.i. in eam urbem Achaiæ ubi tu es. Ego habeo oēm spem tui curandi in Curio. nihil potest fieri humanius illo.s. Curio. Sunt aūt diuersa nomina Curius & Curio. hic est a nominatiuo Curius, cuius prima est breuis: Iuuen. Qui Curios simulant. Curio autem a Curia aut cura, primā longa. Luc. Venali Curio lingua &c. nihil potest fieri amantius nostri.i. q̄d nos magis amet.s. quam Curius. Trade ei.i. fidei & custodię eius te totum. Malo uidere te ualentem paulo.i. modico supp. serius aut post, q̄ uidere statim imbecillum.i. infirmum. Cura igitur nihil aliud nisi ut tu ualeas.i. sanus sis. Ego curabo cetera. Valę etiam atque etiam. Dedi sup. has proficiscens.i. dum proficiscerer, Leucade.i. ab eo promontorio Epiri, nisi forte loquatur de Leucade insula Cephaloniæ, vij. Idus Nouemb.

ARG. *Scribit se aduersis uentis Corcyræ teneri; hortaturq; Tironem, ut se curet, nec nisi confirmatus nauiget.*

Tullius, & Cicero S. D. Tironi suo. 2

Septimum iā diem Corcyræ tenebamur, Quinctus autem pater, & filius Buthroti. soliciti eramus de tua ualetudine mirum in modum: nec mirabamur nihil a te literarum. iis enim uentis istinc nauigatur, qui si essent, nos Corcyræ non *sederemus. cura igitur te, & confirma; &, cum commode, & per ualetudinem, & per anni tempus nauigare poteris, ad nos amantissimos tui ueni. nemo nos amat, qui te non diligat. carus omnibus, expectatusq; uenies. Cura ut ualeas etiam atque etiam Tiro noster. Vale. XV. kal. Nou. Corcyræ.

nihil agrotes sic Terentius, Sedere domi integrā ad grandem.

MVRA. Septimum) Scribit Cicero, se, & Q. F. & eius filium, in Ægypto uēto detentos, ualde solicitos esse de ualetudine Tironis; quem hortatur, ut eum primum confirmatus sit, & ad nauigandum oportunitatem habuerit, ad se ueniat. ostenditque Tironem omnibus esse carissimum, a quibus ipse Cicero amatur. Corcyra, & Butrothū ciuitates sunt Epiri; sed Corcyra est in Corcyra insula, quę magna est, ut alibi diximus. Butrothum uero est in Tesprotis. [Soliciti) anxij. [Iis enim uentis) ratio, quare non mirabatur se accepisse ab eo literas, quia nauigatio per uentos facilis erat ad eum, non autem ab eo. [Iis) talibus. [Sederemus) moraremur.

ASCEN. Septimum &c.) Scribit se & fratrem solicitos de ualetudine Tironis, Ordo est. Nos tenebamur Corcyrę.i. in eo oppi-

do Corcyræ insulę quæ est in Epiro. Autē.i.sed Quint.s.Cicero frater & filius etiam M. Cicero, supp. tenebantur a uentis Butrochi.i. in ea urbe Epiri in Tesprotis, iam.s.cum hæc scriberē, diem septimum. Nos.s.omnes soliciti eramus.i.anxij, mirum in modum de ualetudine tua. Et mirabamur nihil literarum sup. missum esse a te. nauigatur enim ijs, id est, huiusmodi uentis, istuc, id est, ad uos, aut ad te, non istinc, id est, a te, qui .s. uenti, istinc flantes, si essent, nos non sederemus, id est, otiosi nauigationem expectaremus Corcyræ. cura igitur & confirma te, & cum poteris nauigare commode & per ualetudinem, & per tempus anni, id est, ubi desiuerit hiems, ueni ad nos amantissimos tui. Nemo amat nos, qui non diligit te. Tu uenies carus & expectatus omnibus. Cura ut ualeas etiam atque etiam o Tiro noster. Vale. xv. cal. Nou. Corcyrę.

Tullius, & Cicero meus, & frater, & fratris F. S. D. *Tironi suo.* 3

PAulo facilius putaui posse me ferre desideriū tui, sed plane non fero. & quanquam magni ad *honotem nostrum interest, quamprimum ad urbem me uenire: tamen peccasse mihi uideor, qui a te discesserim. sed quia tua uoluntas ea uidebatur esse, ut prorsus, nisi confirmato corpore, nolles nauigare: approbaui tuum consilium; neq; nunc muto, si tu in eadem es sententia: *sin, postea quàm cibum cepisti, uideris tibi me posse cōsequi: tuum consilium est. Marionem ad te eo misi, ut aut tecum ad me quamprimum ueniret; aut, si tu morarere, statim ad me rediret. tu autem hoc tibi persuade, si commodo ualetudinis tuæ fieri possit, nihil me malle, quàm te esse mecum; *sin intelliges opus esse, te Patris, conualescendi causa, paulum commorari, nihil me malle, quàm te ualere. si statim nauigas, nos Leucade consequêre. sin te confirmare uis; & comites, & tempestates, & nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis. unum illud, mi Tiro, uideto, si me amas, ne te Marionis aduentus, & hæ literæ moueant. quod ualetudini tuæ maxime conducet, si feceris; maxime obtemperaris uoluntati meæ. hæc pro tuo *ingenio considera. nos ita te desideramus, ut amemus. amor, ut ualentem uideamus, hortatur; desideriū, ut quamprimum. illud igitur potius. cura ergo potissimum, ut ualeas. de tuis *innumerabilibus in me officiis erit hoc gratissimum. III. non. Nou. Vale.

triumphum cogitabat: sed, cum ne discordiæ ei uoles impedirent, uerebatur id quod euenit.
alij, sin autem.
alij, sin autem.
ut tibi faciendū uidebitur, ita facies.
epist.6.b.1.

HVBER. CIcero meus) Ostendit Cicero, se dolere, quòd reliquerit Tironem; sed id fecit, quia ita uoluit Tiro, qui dixit, se nolle nauigare, nisi esset omnino confirmatus. hortatur autem eum, ut Patris ualetudinis curandæ gratia commoretur, si ei ita uidetur: nihil enim sibi gratius afferri posse eius ualetudine. [Cicero meus) scilicet filius. [Et frater, & fratris filius) subaudi salutem dicunt. [Ad urbem) Romam. [Consilium) deliberationem. [Posteaquàm cibum cepisti) postquam cepisti comedere. amiserat enim Tiro stomachum, cum Cicero illic esset, ut non posset comedere. sed postquam recuperauit stomachum, ita ut incipiat comedere, relinquit in eius deliberatione, utrum uelit ad se uenire. [Morarere) moneres, ne uenires. [Consequere) comprehendes, inuenies. [Nauem idoneam) cum uoles ad nos uenire. [Commoueant) perturbent. [Conducet) utile erit. [Obtemperaris) uoluntati meæ. [Feceris) quod maxime uolo. [Vt quam primum) te ualentem uideamus. [Hoc gratissimum) si curaueris ut ualeas.

ASCEN. PAulo facilius &c.) ostendit se dolere, quòd dereliquerit Tironem; sed id fecerat, quia ita uoluit Tiro, qui noluit nauigare, donec esset conualescens, unde hortatur, ut Patris maneat, dicens, Ego putaui me posse ferre.i. pati, paulo facilius, id est, lenius, & modestius desiderium tui, id est, absentiam tuam, sed non fero plane, id est, omnino. Et quanquam magni interest, id est, facit & utile est ad honorem nostrum me uenire quamprimum, id est, ualde cito, ad urbem, id est, Romam: tamen uideor mihi peccasse, qui.i. quòd discesserim a te, scilicet egrotante. Sed quia uoluntas tua uidebatur esse ea, id est, talis, ut nolles nauigare nisi corpore, scilicet tuo, confirmato.i. corroborato, prorsus.i. omnino, & in omnem partem uersus: approbaui consilium suum, scilicet ut istic maneres, ego discederem. Neque muto nunc.s. approbationem & sententiam meam, si tu es in eadem sententia. Sin autem.i. sed si postquam cepisti cibum, uideris posse consequi me: consilium est tuum.i. in deliberatione & prudentia tua, ut id facias quod expedire censeas. Ego misi Marionem, scilicet seruum, ad te, eo, id est, propterea ut sup. ipse aut ueniret ad me tecum quamprimum .i. ualde cito, quo ad inceptionem, (non enim penitus unum sunt, ualde cito facere & quamprimum. nam ualde cito proprie significat properantet & quasi citato cursu, quamprimū primo quoque tempore etiam silente ut ęgroto conuenit) aut ut rediret statim ad me si tu morarere. Tu autem persuade tibi hoc, si possit fieri sup. cum commodo ualetudinis tuæ, me nihil malle, id est, magis uelle quàm te esse mecum. Sin autem, id est, sed si intelliges opus esse causa conualescendi.i. ut conualescas, te commorari paulum Patris, persuade tibi, me nihil malle, quàm te ualere. Si nauigas statim, consequere .i. offendes nos .s. adhuc Leucade, id est, in eo promontorio. Sin uis confirmare, id est, firmiorem facere te, uidebis diligenter, ut habeas & comites idoneos, & tempestates idoneas, id est, dispositionem aeris idoneam, & nauem idoneam. O mi Tiro, uideto, id est, considerato illud unum, si amas me, ne aduentus Marionis & literæ moueant te.s. ad properandum. quia si feceris quod conducit maxime ualetudini tuæ, tu obtemperaris, pro obtēperaueris maxime uoluntati meæ. Considera hæc pro ingenio tuo.i. iuxta mēsuram ingenij tui. Nos desideramus te ita ut amemus. Amor hortatur ut uideamus ualentem; desiderium, ut uideamus quamprimum. igitur illud .s. q amor hortatur potius sup. est faciendum. Ergo cura potissimum ut ualeas. duo proposuit, & hoc tertium est, unde potissimum dixit ut primum sit uidere ualentem, secundum uidere quamprimum, tertium ualentem esse, etiam si non statim uiderit. hoc.s. officium tuum, erit mihi gratissimū de innumerabilibus officiis tuis in me. III. Idus Nouembris.

ARG. *Scribit de sua solicitudine, simulque ad Alyziam accessu: rogat, ut ualetudinem diligenter curet.*

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO. 4

NOn queo ad te, nec lubet scribere, quo animo sim *affectus: tantum scribo, & tibi, & mihi maximæ uoluptati fore, si te firmum quamprimum uidero. tertio die abs te ad Alyziam accesseramus. is locus est citra Leucadem stadia cxx. Leucade aut te ipsum, aut tuas literas a Marione putabam me accepturum. Quantum me diligis, tantum fac ut ualeas, uel quantum te a me scis diligi. Nonis Nou. Alyzia.

quia sine te sum.

HVBER. NOn queo) Testatur Cicero hac epistola, sicut & in reliquis, amorem suum erga Tironem; cuius ualetudinem sibi magnę curæ esse ostendit. [Affectus) propter ualetudinem tuam. [Alyziam) urbem Epiri in sinu Ambraciæ Acarnanum.

ASCEN. NOn queo &c.) Rursus amorem suum in Tironem ostendit, monendo ut saluti suæ, quæ sibi carissima est, consulat, ut quamprimum uenire possit, dicens, Ego non queo nec libet scribere ad te quo, id est, quali animo, sim affectus: tantum .i. duntaxat scribo, fore.i. futurum maximæ uoluptati & tibi & mihi, si uidero quamprimum.i. statim te firmum.i. ualentem & fortem. Nos accesseramus tertio die abs te.i. postquam discesseramus a te, ad Alyziam. Is locus est citra Leucadem.s. promontorium Epiri, stadia cxx. Ego putabam me accepturum Leucade, id est, cum essem Leucade, aut te ipsum, aut literas tuas a Marione, id est, quas Marioni dederis. Quantum diligis me, tantum fac ut ualeas, uel quantum scis te diligi a me. Non. Nouemb. Alyzia, id est, ex eo loco...

Tullius,

TVLLIVS, ET CICERO ET Q. PATER, ET FILIVS S. D. TIRONI SVO. 5

NOs apud Alyziam, ex quo loco tibi literas ante dederamus, unum diē commorati sumus, quòd Q. uinctus nos consecutus non erat. is dies fuit non. Nou. inde ante lucem proficiscentes, ante diem VIII. id. Nou. has literas dedimus. Tu, si nos omnes amas, & præcipue me, magistrum tuū, confirma te. ego ualde suspenso animo expecto, primum te scilicet, deinde Marionem cum tuis literis. omnes cupimus, ego in primis, quamprimum te uidere, sed, mi Tiro, ualentem. quare nihil properaris. satis quotidie uidero, si ualebis. utilitatibus tuis possum carere: te ualere, tua causa primum uolo, tum mea, mi Tiro. Vale.

UVBER. NOs apud) Dicit Cicero, & ex quo loco, & quo die dederit has literas ad Tironem. deinde hortatur eum ad curandam ualetudinem. [Nondum erat consecutus nos) nondum uenerat ubi eramus. [Non. No.)quintus dies Nouemb. [Suspenso) solicito. [Scilicet) certe. [Omnes) ego, Q. F. & filii nostri. [Properaris) .i. pro properaueris non acceleres. [Satis) .i. existimabo me satis te quotidie uidere, si.fueris sano corpore. [Tum) deinde. [Mea).s. causa ut fruar utilitatibus tuis.

ASCEN. NOs &c.) Iterum amanter scribit nauigationem suam, & monet, ut Tiro aut scribat, aut quamprimum incolumis redeat. Ordo est. Nos commorati sumus unum diem apud Alyziam, (sunt qui Aluciam scribant) ex quo loco nos dederamus tibi literas antea, quòd.i.quia Q. F.s.meus non erat consecuturus .i. obtenturus sequendo nos. Is dies erat Non. Nouemb. Nos proficiscentes inde ante lucem, dedimus has literas 8. Idus Nou. ante diem.i. priusquam diesceret. non posset dici ante diem viij. Idus, quia is dies, qui ante est, Nonæ sunt. Tu si amas nos omnes, & præcipue me magistrum tuum, scilicet in literis, (non dicit patronum, ne seruitutis meminerit) confirma te. Ego expecto animo ualde suspenso, id est, anxio & incerto primum, scilicet te, deinde Marionem, scilicet seruum cum literis tuis. Nos omnes cupimus & ego in primis, uidere te quamprimum, sed ò Tiro cupimus uidere ualentem. Quare nihil properaris .i. properaueris. ego uidero te satis quotidie, id est, quoque die, aut satis cito, si ualebis. Ego possum carere utilitatibus tuis .i. quas mihi faceres: ego uolo te ualere o mi Tiro primum causa tua .i. propter bonum tuum, tum, id est deinde mea.i.propter utilitatem meam.

TVLLIVS TIRONI SVO S. D. ET CICERO, ET Q. PATER, ET Q. F. 6

VArie sum affectus tuis literis, ualde priore pagina perturbatus, paulum altera recreatus. quare nunc quidem non dubito, quin, quoad plane ualeas, te neque nauigationi, neque uiæ cōmittas. satis te mature uidero, si plane confirmatum uidero. De medico & tu bene existimari scribis, & ego sic audio: sed plane curationes eius nō probo: ius enim dandum tibi non fuit, cum κακοστόμαχος esses. sed tamen & ad illum scripsi accurate, & ad *Lysonem. ad Curium uero, suauissimū hominem, & summi officij, summæque humanitatis, multa scripsi, in his, etiam ut, si tibi uideretur, te ad se transferret. Lyso enim noster, uereor, ne negligentior sit: primum, quia omnes Græci deinde, quod, cum a me literas accepisset, nihil nobis remisit. sed eum tu laudas. tu igitur, quid faciēdum sit, iudicabis. Illud, mi Tiro, te rogo, sumptu ne parcas ulla in re, quod ad ualetudinem opus sit. scripsi ad Curium, quod dixisses, *daret. medico ipsi puto aliquid dandum esse, quo sit studiosior. Innumerabilia tua sunt in me officia; domestica, forēsia; urbana, prouincialia; in re priuata, in publica; in studiis, in literis nostris. omnia uiceris, si, ut spero, te ualidū uidero. ego puto, te bellissime, si recte erit, cū quæstore *Mescinio decursurū. non inhumanus est, teque, ut mihi uisus est, diligit. & cū ualetudini tuæ diligentissime consulueris; tū, mi Tiro, consulito nauigationi. nulla in re iam festinare uolo. nihil laboro, nisi ut saluus sis. sic habeto, mi Tiro, neminem esse, qui me amet, quin idem te amet. & cum tua, & mea maxime intersit te ualere: tum multis est curæ. adhuc, dum mihi nullo loco deesse uis, nunquam te confirmare potuisti. nūc te nihil impedit: omnia depone: corpori serui. quātam diligentiam in ualetudinem tuam contuleris, tanti me fieri a te iudicabo. Vale, mi Tiro, uale, uale, & salue. Lepta tibi salutem dicit, & omnes. Vale. VII. id. Nou. Leucade.

ep 10.l.13 et 1.&9. h.l.

ep.9. h.l. et ad Att ep. 5 &6.l.8.

L. Mescinio, de quo epist.20.& 21.l.5.& ep.26.l.13 habes & alterum quæstorem, C. Cælium, de quo l 2.ep. ultima.

UVBER. VArie) Hęc epistola tota est plena suauitatis, & amoris: in qua Cicero ostendit, quantam curam habeat de ualetudine Tironis: cui consulit, & quomodo agendum sit cum medico, & quocum nauigandum. & denique hortatur eum ad curandam ualetudinem, sicut in omnibus ferè epistolis. [Priore pag.) debuerat enim hęc epistola Tironis ad Cic. impleuisse duas paginas, in quarum prima scripserat de grauitate ualetudinis suę, in altera de cura ualetudinis & spe salutis. itaque Cic. dicit priore pagina se perturbatum, altera recreatum. [Nunc non dubito) quia uideo per literas tuas tibi curę esse, ut confirmeris & bene ualeas. [Quo) ut. [Viæ) itineri. [Bene existimari) bonam esse opinionem. [Curationes)modus curandi, & bene, quia curatio proprie est medicorum. [Ius) reprehendit medicum, qui dederit ius ipsi Tironi laboranti ex stomacho, cum eum maxime cibus liquidus, & sine substantia debilitet. [κακοστόμαχος) .i.malo & debilitato stomacho. [Illum) medicum, cui te commendaui. [Lysonem) amicum nostrum. [Ad se) domum suam. [Primum) duo argumenta affert negligentiæ, & quia oēs Græci sunt negligentes, & quia literis suis nunquā rescripsit. [Laudas)dicit eum esse diligētem & officiosum. [Ne parcas sumptui) ne impensam respicias. [Innumerabilia) ostendit se anteponere salutem Tironis omnibus utilitatibus, quas ab eo uel acceperit, uel accepturus sit. [Domestica) circa rem familiarem: discurrit .n.p quædam eius officia. [Forensia) in foro mihi præstita. [Vrbana) in urbe Roma. [Prouincialia) in prouincia, cum essem in Cilicia. [Omnia uiceris) .i.facies mihi maiora omnib' supradictis. [Ego puto) hortatur Tironem, ut, si ei uī, nauiget cū Mescinio q̄store: cuius humanitatē laudat & beneuolentiā erga Tironē. [Bellissime) optime. [Decursurum) nauigaturum. [Consulito) prouideto. [Laboro) curo. [Tum multis est curæ) .s.te ualere. [Adhuc) usque ad hoc tempus. [Dum mihi nullo loco deesse uis)dum magnæ curæ habes res meas, & eas diligentissime uis curare. [Omnia) negotia. [Depone) omitte. [Serui) indulge. [Lepta) de quo uidimus lib.3 ep.7. qui fuerat in prouincia cum Cicerone præfectus fabrorum. [Et omnes) tibi salutem dicunt.

ASCEN. VArie &c.) Tota hæc epistola suauitatis & amoris Ciceronis in Tironem libertum suum plena est. ostendit aūt quid cum medico pro salute sua faciat. Ordo est. Ego sum affectus.i.dispositus uarie.i.diuersimode literis tuis, perturbatus ualde priore pagina, recreatus paululum.i.modicum altera. Quare ego non dubito quidem.i.saltem nunc, quin quo.i.ut, aut quoad ualeas plane.i.oino, neque cōmittas te nauigationi, neque uiæ. Ego.n.uidero te satis mature.i.cito, si uidero plane cōfirmatum. Tu &.i.simul.scribis bene existimari.i.iudicari de medico, & ego audio sic. Sed ego plane non probo curationes eius. Ius enim.i. succus frigidus, nō fuit dandū tibi, cum esses κακοστόμαχος.i.mali stomachi & difficilis digestionis. sed tn̄ ego scripsi accurate & ad illū & ad Lysonem.s.amicū. Vero, pro sed, ego scripsi multa ad Curium hoiem suauissimum & summi officij.i.debiti obsequij, & summæ humanitatis.i.mansuetudinis & beneuolētię. Et sup. scri-

psi in his.i.inter hęc multa.si uideret tibi.s.utile,ipse transferret te ad se.i.in domú suam, Vereor.n.ne Lyso noster sit negligentior.s.in te curando & fouendo. Primuo quia oés Greci sup. sunt inofficiosi, & multa pollicentes, & pau facientes: deinde quòd cũ acepisset literas a me,nullas remisit mihi. Sed tu laudas eum. Tu igitur iudicabis, quid sit faciendum O mi Tiro ego rogo te illud, ne parcas sumptui in ulla re,qua opus sit ad ualetudiné.s. tuam. Scripsi ad Curium sup. ut daret medico sup. id mercedis quod dixisses .s.illi dandum. Ego puto aliquid dandum ipsi .s. medico, quo.i.ut aut pp quod sit studiosior. Officia tua in me sunt innumerabilia, domestica,forensia,urbana,puincialia.i.impésa domi,in foro, in urbe,in puincia,in re priuata, in rep.in studiis,in literis nostris. Tu uiceris.i.superaueris oía.s.officia, si uidero,ut spero.s.me uisurum te ualidũ.Ego puto te decursoria .i. celeri nauigatione uenturum, bellissime .i. commodissime cum quæstore Mescinio, si erit recte.i.prospere tibi.sup. non est inhumanus,& diligit te,ut uisus est mihi. Et o mi Tiro etsi cõsulueris.i.opem tuleris & prospexeris diligentissime ualetudini tuæ sup. tum.i.tunc multo magis cõsulito nauigationi.Ego nulla.i. non ulla non uolo te festinare iam nulla re. nihil laboro .i. laborinse ꝑendo, nisi ut sis saluus. O mi Tiro habeto .i. firmiter teneto hc,neminem esse qui amet me,quin idem amet te. Tu, cu n.s.sic ita, quòd te ualere interest maxime tua. & mea, tum est multis curę.dum adhuc nullo loco uis deesse mihi,nunq̃ potuisti te confirmare.i.firmũ efficere.Nihil impedit nunc te:depone uiæ:serui .i.indulge corpori.ego iudicabo me fieri tanti a te,quantá diligentiá cõtuleris in ualetudiné tuam. Vale,&c. inculcando affectũ exprimés.Lepta q fuerat in Cilicia cũ Cic. ꝑfectus Fabrorũ &c.

ARG. Idem argumentum, ut Tiro ualetudinem curet.

Tullius, & Cicero, & Q. Q. S. D. Tironi. 7

TErtiam ad te hanc epistolam scripsi eadé die, magis instituti mei tenendi causa, quia nactus eram, cui darem, quàm ꝙ haberem quid scriberem. Igitur illa: quantũ me diligis,tm̃ adhibe in te diligentiæ. ad tua innumerabilia in me officia adde hoc, quod mihi erit gratissimum oium. cum ualetudinis rationem,ut spero,habueris, habeto ét nauigationis. in Italiam euntibus omnibus ad me literas dabis, ut ego euntem Patras neminem prætermitto. cura, cura te, mi Tiro. quando non contigit, ut simul nauigares; nihil est, quod festines: nec quidquam cures, nisi ut ualeas. Etiam atque etiam uale. VII. id. Nou. *Actio, uespeti.

ad hoc promontorium Antonius ab Augusto maritima pugna uictus est. HVBER.

TErtiam) Eodem ferè argumẽto,quo superioribus epistolis, hortatur Cicero Tironem ad ualetudinem curandá,& ad cõsulendum nauigationi, ne festinet nimium,qñ nõ potuit cum ipso Cic.nauigare. [Tenendi inst.)seruãdi incepti mei,ut crebro ac ciptas a me epistolas. [Igitur illa).i.scribam, q̃ superioribus aliis epistolis. [Quantum me diligis) hanc.n. sníam dixit Cic. supra epist. 4. & 7. quæ præcedit hanc. [Adde hoc) ut diligentiam adhibeas ad ualetudiné tuam. [Cum ualetudinis) sic in pcedenti epistola,& cũ ualetudini diligentissime consulueris, tũ mi Tiro cõsulito nauigationi. [Vt)sicut. [Neminé prętermitto) cui non dem ad te litteras. [Euntem Patras) uenienté Patras,ubi tu es. [Actio)urbs est Epiri in sinu Ambraciæ Acarnanũ & promontoriũ,a quo non procul uictus est M.Ant.cũ Cleopatra ab Augusto.

ASCAN. TErtiam &c.) Eodem ferè argumento,quo in superioribus epistolis,hortatur Cic. Tironem ad ualetudiné curandam,& ad consulendum nauigationi,dicens, Ego scripsi iam ad te tertiam epistolam eodem die, magis causa tenendi instituti.i.moris ac propositi mei, quia nactus eram cui darem, q̃ ꝙ haberé quid scriberé. Igitur illa:quantum diligis me,tm̃ diligentię adhibe .i. confer in te. Adde ad innumerabilia officia tua in me hoc.s. ut in te adhibeas tm̃ diligentię, quod erit mihi gratissimum omnium. Cum habueris rationem.i.curam & respectum ualetudinis .s.tuę: habeto etiam sup.rationé nauigationis.s.ut recte fiat. Tu dabis oibus euntibus in Italiá literas ad me, ut ego neminé prętermitto euntem Patras .i. in eam urbem ubi tu es .s. quin ei literas dem. Cura te o mi Tiro, quando.i.quoniam non contigit.i.non est datum, ut nauigares simul.i. una mecum; nihil est, quòd.i. nulla est causa,cur festines, nec cures quidquam,nisi ut ualeas. Etiam atque etiam Vale. Actio.i. ab ea urbe Epiri, aut ad illud promontorium, ante quod Augustus & Agrippa uicecũre Antonium & Cleopatram. vij. Idus Nouembris uespeti, id est, tempore uespertino.

ARG. Etiam Q. Cicero significat, quantæ curæ sibi Tironis ualetudo sit.

Q. CICERO S. D. TIRONI. 8

MAgnæ nobis est solicitudini ualetudo tua. nam tametsi qui ueniunt, ἀκίνδυνα μὲν, χρονιώτερα δὲ nuntiant: tamen in magna consolatione ingens inest solicitudo, si diutius a nobis absfuturus es, is, cuius usum, & suauitaté desiderando sentimus. attamen,q̃q̃ uidere te totá cogitatione cupio; tñ te penitus rogo, ne te tam longæ nauigationi, & uiæ per hiemé,nisi bene firmum,cõmittas, ne ue nauiges, nisi explorate. uix in ipsis tectis, & oppidis frigus infirma ualetudine uitatur; ne dum in mari, & uia sit facile abesse ab iniuria temporis.

ψύχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον,

inquit Euripides. cui tu quantũ credas, nescio: ego certe singulos eius uersus singula eius testimonia puto. Effice, si me diligis, ut ualeas, & ut ad nos firmus, ac ualens quamprimum uenias. Ama nos, & uale. Q. F. tibi salutem plurimam dicit.

hic uersus in Euripidis tragœdiis, quæ nunc extát, non reperitur. multas non innuans, q̃ desiderantur, Athenæ & Suidas. ep. 15. l. 13 HVBER.

MAgnæ) Ostendit Q. Cicero, quantę solicitudini sibi sit ualetudo Tironis, cuius absentis desiderio se uehementer moueri dicit, licet intelligat ualetudiné eius diuturná fore, sed tamen sine periculo. deinde monet, ne nauiget per hiemem, cum frigus ualde noceat macilentis, qualis ipse per ęgritudiné factus erat. postremo adiurat per eius erga se amorem, ut det operam ut ualeat. [Qui ueniunt).s. istinc ubi tu es. [ἀκίνδυνα) sine periculo. [μὲν) quidem. κίνδυνος, periculum: a,uero dictio est negatiua uel priuatiua apud Gręcos. [χρονιώτερα δὲ) diuturniora aũt. χρόνος tps, χρόνιος diuturnus,& χρόνιος,a quo cõparatiuũ hoc deductũ est. [Consolatione) quod te sine periculo esse intelligo. [Si diutius) hæc est causa solicitudinis. [Desiderando) quanto ergo magis sentiremus,si esses presens. [Per hiemé) per tempus hiemis. [Explorate) considerate, & cum magna diligentia, ut habeas nauem idoneam, bonos comites, & nauicularium non nimis festinantem. [Nedum) multo minus, [Abesse ab iniuria tpis).i. uitare frigus,& iniuriá hiemis. [ψύχος δὲ) Frigus autem. [λεπτῷ) macilento. [χρωτὶ) corpori. [πολεμιώτατον) inimicissimum. [Inquit Euripides) ut maior sit fides huic sententiæ,ex Euripide sumptá dicit. [Singula testim.) quæ non nisi ab homine fido admittuntur. dicit ergo se eius uersibus habere fidem tanquam testimoniis.

ASCEN. MAgnę nobis &c.) Ostendit quantæ solicitudini sibi sit ualetudo Tironis, cuius absentis desiderio se uehementer moueri dicit. Ordo est. Valetudo tua est nobis magnæ solicitudini. Nam tametsi qui ueniunt.s.Patris, nunciant, μὲν .i. quidem, ἀκίνδυνα.i.periculo carentia, δὲ.i.aũt, χρονιώτερα.i. longioris tpis, seu diuturniora sup. esse nunc nauigandi negotia: tñ ingens solicitudo est in magna cõsolatione,ꝙ sine periculo sint, si is est diutius absfuturus a nobis,(loquit de Tirone) cuius usum .i.utilitatem & suauitatem sentimus.s. per imaginationem desiderãdo. Attñ q̃q̃ cupio tota cogitatione uidere te,tñ rogo penitus ne cõmittas te per totam hiemem longæ nauigationi & uię nisi bene firmum,neue.i.uel ne nauiges nisi esplorato.s.mari. Frigus uix uitatur in ipsis tectis & oppidis in ualetudine sup. ente infirma,nedum.i. ne dicam ꝙ sit facile abesse ab iniuria tpis in mari & uia. Vbi notandum nedum poni cum una negatione negatiue. ψύχος, id est,frigus, δὲ.i.aũt, λεπτῷ.i.macilento, χρωτὶ.i.corpori,sup ἐστὶ.i.est, πολεμιώτατον.i.inimicissimũ,aut maxime hostile, inquit Euripides,cui.s.Euripidi,nescio quantum tu credas: ego certe puto singulos uersus eius singula testimonia.i. ex animi iudicio ꝓlatos:ut dũ iurati testimonia damus;quę uera iudicamus,

dicimus. Effice si diligis me ut ualeas, & ut uenias ad nos quamprimum.i.statim, aut primo quoque tempore firmus & ualens. Ama nos & uale. Q. F.s.meus dicit tibi plurimam salutem.

Arg. Nauigationis descriptio, & ad curandam ualetudinem beneuolentiæ plena cohortatio.

Tullius, & Cicero S. D. *Tironi suo.* 9

NOs a te, ut scis, discessim⁹ ad IIII.non. Nou. Leucadē uenimus ad VIII. id. Nou. ad VII. Actium. ibi ꝑp tempestatē ad VI. id. morati sumus. inde ad V. id. Corcyrā bellissime nauigauimus. Corcyræ fuimus usque ad XVI. kal. Dec. tempestatibus retenti. ad XV. kal. a portu Corcyræorum ad *Cassiopen stadia CXX. processimus. ibi retenti uentis sumus usq; ad IX. kal. interea, qui cupide ꝓfecti sunt, multi naufragia fecerunt. nos eo die cenati soluim⁹. inde, austro lenissimo, cælo sereno, nocte illa, & die postero in Italiā ad Hydruntē ludibundi peruenimus: eodemq; uento postridie (id erat ad VII. kal. Dec.) hora quarta Brundisium uenimus. eodemq; t.pe simul nobiscum in oppidū introiit Terentia, q̄ te facit plurimi. Ad V. kal. Dec. seruus Cn. Plancij Brundisij tandē aliqñ mihi a te expectatissimas literas reddidit, datas id. Nou. q̄ me molestia ualde leuarunt; utinam oīo liberassent. sed tñ *Asclapo medicus plane confirmat, propediē te ualentem fore. nunc quidē ego te hortor, ut oēm diligentiam adhibeas ad conualescendū. tuā prudentiā, temperantiā, amorem erga me noui. scio te oīa facturum, ut nobiscū q̄primum sis: sed tñ ita uelim, ut ne qd properes. symphoniā *Lysonis uelim uitasses, ne in quartā hebdomadā incideres. sed qñ pudori tuo maluisti obsequi, q̄ ualetudini; reliqua cura. Curio misi, ut medico *honos hr̄etur, & tibi daret, qd̄ opus esset: me, cui iussisset, curaturū. equū, & mulū Brundisij tibi reliqui. Romæ, uereor, ne ex kal. Ian. magni tumultus sint. nos agemus oīa modice. Reliquum est, ut te hoc rogē, & a te petā, ne temere nauiges. solent nautæ festinare quæstus sui causa. cautus sis, mi Tiro. mare magnum, & difficile tibi restat. si poteris, cū Mescinio: (caute is solet nauigare) si minus, cum *honesto aliquo hoīe, cuius auctoritate nauicularius moueat̄. in hoc oēm diligentiam si adhibueris, teq; nobis incolumē ꝓstiteris; oīa a te habebo. Etiā atque etiam noster Tiro uale. Medico, Curio, Lysoni de te scripsi diligentissime. Vale, salue.

de qua Plinius, & Strabo.

ep. 20. h. l.

ep. 19. l. 11 item 1. & 6 h. l.

de pecunia intellige, nō de honore. & hinc ꝓmium, ꝓmium honoris causa datu. uide supra, ep. 6.

honesto, hic non ad mores, sed ad dignitatem refertur.

HVARR.

NOs a te) Exponit Cicero oēm rationem nauigationis & uiæ Brundusium usque, ex quo die discessit a Tirone. deinde eū hortatur ad curandam ualetudinem; postremo, ut sit cautus in nauigando; &, si possit, nauiget cū Mescinio prætore; sin minus, nauiget cū aliquo, cuius respectū habeat rector nauis ad nauigandum moderate. [Leucadem) de nominibus horum locorum diximus supra, & in hoc lib. & in aliis. [Hydruntem) oppidū in finibus Italiæ, quod Strab. appellat Vrbiculā. [Ludibundi) ludentes .i. cum uoluptate, sine molestia nauigationis. [In oppidum) Brundusium. [Leuauerunt) quia scribebas spem esse de salute, & te factum meliusculum. [Omnino) penitus. [Liberassent) affirmantes te bene ualidum & firmum factum esse. [Asclapo) qui erat Patrensis, ut uidimus supra, & medicus, ut in illa epistola, Asclapone Patrensi, medico, utor ualde familiariter. [Prudentiā) in te regendo. [Temperantiam) in uictu. [Symphoniam Lysonis) intelligimus Tironem inuitatum esse a Lys. ad aliquos cantus & delectationes musicas, quæ ei obfuerunt. Symphoniam autem posuit pro tota celebritate, quam fecit Lyso, quia ea celebritas maxime cantu musico fuisset decorata. [In quartā hebdomadam) qua esset iam liber a febri, si uitasses illā symphoniam. [Qñ) qm̄. [Pudori tuo) i. qm̄ uoluisti potius ob uerecundiam ei obsequi, q̄ consulere ualetudini tuæ. nā Tiro, licet ægrotus, non ausus est negare Lysoni. [Cura reliqua). i. cura saltem ut nunc confirmeris. [Me cui iussisset) sensus coniungitur cum superiori, Misi Curio, me, cui iussisset. s. curare, ut relinquerem tibi equum Brundusij, curaturum, ut relinquatur. legendum est relinqui, & non reliqui: & est ordo Misi Curio, me, cui iussisset, curaturum equum relinqui tibi Brūdusij. i. ut tibi relinquat̄. [Ex cal. Ian.). i. creatione magistratuum: q cal. Ian. fiunt, ut alio loco diximus. Naso 2. Fast. Iamq; noui præeunt fasces noua purpura fulget, Et noua conspicuum pondera sentit ebur. [Modice) ne nimium immisceamus nos iis tumultibus. [Quæstus) lucri. [Difficile) periculosum a Patris ad Italiam usque. [Honesto) honorifico. [Auctoritate) dignitate. [Moueatur) ut nauiget moderate, & interdum petat portus. [Nauicularius) rector nauis, sicut carrucarius rector carucæ, & essedarius rector essedi. Sunt autem caruca & essedum genera uehiculorū: sed essedum gallicum est, ut sæpius diximus. [Omnia a te habebo) .i. in oībus mihi satisfeceris.

ASCEN.

NOs &c.) Exponit omnem rationem suæ nauigationis & uiæ Brundusium usque. deinde hortatur ad ualetudinem curandam, & ut cautus sit in nauigando cum Mescinio, si potest. Ordo est. Nos discessimus a te ut scis, ad iiij. non. Nouemb. nos uenimus Leucadem. i. ad eam partem Epiri ad viij. id. Nouemb. & uenimus Actium. i. ad illud oppidum seu promontorium Epiri ad vij. s. idus Nouemb. nos morati sumus ibi. Inde nauigauimus bellissime Corcyram ad v. idus. Fuimus Corcyræ usq; ad xvj cal. Decemb. retenti tempestatibus. i. uentis aduersis, & processimus ad xij. cal. Dec. in portum Corcyræorum ad *Cassiopen, locus est iuxta portum, stadia centumuiginti. Nos retenti uentis fuimus ibi usq; ad ix. cal. s. Dec. Interea multi qui profecti sunt. i. discesserunt cupide. i. nimis cito propter cupiditatem, fecerunt naufragia. nos cenati eo die. s. ix. cal. soluimus. s. retinacula nauium. i. discessimus nauigio, inde peruenimus ludibundi. i. assidue ludētes, austro. s. uento, lenissimo cœlo sup. ente sereno, illa nocte, & die postero in Italiam ad Hydruntem oppidum in finibus Italiæ, quod Strabo appellat Vrbiculam, retinet tamen priscum nomen & post paucos adhuc annos a Turcis receptum est, & uenimus eodē uento. s. & austro, postridie, (id erat viij. cal. Dec.) hora iiij. Brundusium, oppidum illud cum portu Italiæ. & Terentia. s. uxor, introiit eodem tempore nobiscum in oppidum, quæ. s. Terentia, facit. i. æstimat te plurimi. Seruus Cn. Planci reddidit mihi tandem aliquando ad v. cal. Decemb. omnia repetit tandem aliqñ, ad v. cal. &c. ut desiderij sui uim explicet, Brundusij literas a te. s. acceptas, expectatissimas. s. mihi datas. s. a te, idib. Nouemb. quæ. s. literæ leuarunt pro leuauerunt. i. dehoneratuerūt me ualde molestia. s. animi: utinam liberassent me omnino. Sed tamen Asclapo medicus confirmat. i. asserit plane te fore propediem ualentem .i. fortem & sanum. Quidem. i. certe aut præcipue nunc adhortor te, ut adhibeas omnem diligentiam ad conualescendum. Ego noui prudentiam tuam, temperantiam, & sup. amorem. s. tuum erga me. Scio te facturum omnia. s. quæ facta oporteat, ut sis q̄primum. i. ualde cito, nobiscum. Velim sed. ut uitasses symphoniam .i. concentum & cetera oblectamenta Lysonis. i. ad quæ Lyso te inuitauit & induxit, ne incideres in quartam hebdomadā. i. quartum septenarium. s. dierum a febri numerū, hoc est, ut opinor, in eam febris speciem, quam quartanam uocant, de qua in sequenti epistola. Sed qñ maluisti obsequi pudori tuo, non audendo refragari petitioni Lysonis, q̄ ualetudini. s. bonæ, hoc est sospitati; cura reliqua. i. quæ reliqua sunt, ne. s. in grauiorem morbū recidas. Ego misi. i. per epistolam significaui Curio, ut honos haberetur medico, & daret tibi quod opus esset. s. habere, & supple misi. i. significaui me curaturum sup. reddere cui iussisset. s. reddere. Ego reliqui tibi. i. ad usum tuum Brundusij equum, & mulum. s. ut eis in reditu utaris. Ego uereor, ne magni tumultus. s. ciuiles sint Romæ ex cal. Ian. i. ex senatusconsultis quæ tunc fient. Nos agemus omnia modice, ne. s. alteri partium inuisi simus. Reliquum est ut rogem te hoc, & petā a te, ne nauiges temere. i. incōsulte. Nautæ solent festinare. i. ante, quā bona sit tempestas, soluere, causa quæstus. i. lucri sui. O mi Tiro sis cautus. Mare magnum & difficile restat tibi. s. adhuc nauigandum. Si poteris supple nauigare cum Mescinio. s. quæstore, supple nauiga cum eo, quia is solet nauigare caute: si minus. i. si non poteris, supple nauigare cum eo, nauiga cum aliquo homine honesto, cuius auctoritate nauicularius .i. gubernator nauis moueatur. Si tu adhibueris omnem diligen-

 tiam

tiam in hoc,& feceris te incolumem nobis, ego habebo a te oĩa .s.quæ peto. O noster Tiro uale etiam atque etiam. Ego scripsi diligentissime de te Medico, Curio, & Lysoni. Vale & salue.

ARG. Rogat, ut præter ualetudinem nihil curet; addit de aduentu suo ad urbem, de statu reip. ciuilibus discordiis perturbato, de triumpho suo, de præfectura Campana.

Tullius, & Cicero, Terentia, Tullia, Q.Q.S.D. *Tironi*. 10

ETsi opportunitatem operæ tuæ oĩbus locis desidero: tñ non tam mea, q̃ tua causa doleo te non ualere. sed quando in quartanam conuersa uis est morbi: sic .n. scribit Curius: spero te, diligentia adhibita, etiam firmiorem fore. modo fac id, quod est humanitatis tuæ, ne quid aliud cures hoc tempore, nisi ut quamcommodissime conualescas. non ignoro, quantũ ex desiderio labores: sed erunt omnia facilia, si ualebis. festinare te nolo; ne nauseæ molestiam suscipias æger, & periculose hieme nauiges. Ego ad urbem accessi pridie non. Ian. obuiam mihi sic est proditum, ut nihil fieri potuerit honoratius. sed incidi in ipsam flammã ciuilis discordiæ, uel potius belli: cui cum cuperem mederi, &, ut arbitror, possem, cupiditates *certorum hominum (nam ex utraq; parte sunt, qui pugnare cupiãt) impedimento mihi fuerunt. omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad senatum, & acerbas literas miserat: & erat adhuc impudens, qui exercitum, & prouinciam inuito senatu teneret: & Curio meus illum incitabat. Antonius quidem noster, & Q. Cassius, nulla ui *expulsi, ad Cæsarẽ cũ Curione profecti erant; postea q̃ senatus consulibus, prætoribus, tribunis pl. & nobis, qui proconsules sumus, negotium dederat, ut curaremus, *ne quid resp. detrimenti caperet. nunq̃ maiore in periculo ciuitas fuit: nunquam improbi ciues habuerunt paratiorẽ ducem. oĩno ex hac quoque parte diligentissime cõparatur. id fit auctoritate, & studio Pompeij nostri, qui Cæsarẽ sero cœpit timere. nobis inter has turbas senatus tñ frequens flagitauit triumphum: sed *Lentulus cos. quò maius suũ beneficium faceret, simul atq; expedisset, quæ essent necessaria de rep. dixit se relaturũ. nos agimus nihil cupide; eoq; est nr̃a pluris auctoritas. Italiæ regiones descriptæ sunt, quam quisq; partẽ *tueretur. nos Capuã sumpsimus. Hæc te scire uolui. Tu ẽt atque etiam cura ut ualeas; literasq; ad me mittas, quotiescunq; habebis, cui des. Etiã atque ẽt uale. Datum prid. id. Ian.

ep.1.l.4.et 11.h.l.

uide lib. 1. Cæsaris comm. de bel.c. & 8 Dictaro. quo uno uersiculo summa in ciues potestas cõmittebatur. Sallustius in Catil. & Cæsar l. 1. de bel.c. et Phil. 5.

Crassellus, de quo ep.4 lib. 8. aduersus Cæsarem. ep. sequenti.

HVBER. ETsi) Primum Cicero dicit se magis laborare de ualetudine Tironis eius causa q̃ sua. deinde eum hortatur ad ipsam ualetudinem curandam, quæ conuersa erat in febrem quartanam. postea uero exponit, quemadmodum uenit Romam in initiis bellorum ciuilium; & breuiter percurrit causas, & motum, & apparatum ipsorum bellorum: postremo triumphum sibi a senatu postulatum esse, dilatumq; causa Lentuli consulis, se autem non instanter petere, ex quo magnam se adeptum auctoritatem modestiæ suæ; & in descriptione regionum Italiæ, quæ assignatæ essent unicuique defendendæ, se elegisse sibi Capuam. [Opportunitatem) utilitatem & commoditatem. [Vis) magnitudo, furor. [Etiam firmiorem) quia quartanæ, licet diuturnæ sint, non tñ periculosæ sunt. [Ex desiderio nostro) quia a nobis absis. [Molestiam nauseę) commotionis stomachi, & uomitus, quæ solet fieri pp nauigationem. [Proditũ) exitum a ciuibus R. [Flammã) incendium. [Vel potius belli) quia iã erant arma parata. [Mederi) remedium afferre. [Ex utraque) Cæs. & Põp. [Amicus noster) qui erat amicus noster. [Minaces) quia non decernebantur sibi quæ ipse petebat: quæ uidebuntur partim in sequenti epistola. & non referamus nunc historiã, scribunt Plut. in uita Cę́s. Appian. lib. 2. Suet. Tranquillus in uita Cę́s. [Exercitum) quem nolebat deponere. [Prouinciam) Galliã. [Curio) tribunus pl. qui cum esset primum Cæs. inimicissimus, ut alio loco diximus, grandi ęre alieno pressus a Cę́s. liberatus, & pecunia adiutus ei amicissimus factus est. [Antonius & Q. Cas.) trib. pl. [Nulla ui expulsi) atqui cõtra Appianus, sic inquit: Consules Marcellus & Lentulus Ant. & Cassiũ senatu excedere imperant, ne in tribunatu assidentes quidq̃ acerbius ab ullo patiantur. eã ob rẽ Ant. è tribunali iratus discedit &c. [Profecti erant) rauennã. [Consulibus) C. Mar. & Lent. erat aũt is C. Marcellus, quẽ pręcedenti libro consulẽ factũ suis se gratulatus fuerat Cic. non frater germanus, sed frater patruelis. i. cõsanguineus M. Marcelli, q superiore anno cõsul fuerat. [Ne quid d.) uerba, qbus utebatur senatus erant ad cõsulẽdũ utilitati reip. [Paratiorem ducem) q̃ nunc est Cę́s. q.d. furiosiorem q̃ unquam fuerat Catil. [Ex hac parte) reip. [Sero) quia semper putabit nihil sibi aut reip. ab eo noceri posse. [Nobis). i. pro nobis. [Triumphũ) de rebus gestis in Cilicia. [Suum beneficiũ) erga me. [Maius mihi) carius & optatius, qm cito data uilescũt. [Simul atque) postq̃. [Relaturũ) de triumpho mihi decernendo. [Nihil cupide agimus) non ostendo me ualde cupidum huius triumphi. [Descriptæ) assignatæ. [Capuam) ciuitatem Italiæ.

ASCEN. ETsi &c.) Primũ dicit se magis laborare de ualetudine Tironis eius causa q̃ sua. deinde iterum hortatur ad curandam ualetudinem, quæ in febrem quartanam conuersa erat. postea dicit se offendisse bella ciuilia Romæ, triumphumq; suum dilatũ causa Lentuli cos. Ordo est. Etsi. i. q̃q̃ ego desidero in oĩbus locis opportunitatem. i. cõmoditatem tempestiuam operę. i. operationis diligentis tuę: tñ doleo non tã. i. tantopere causa mea, q̃. i. quantopere causa tua. Sed qñ. i. qm uis. i. uiolentia morbi conuersa est in quartanã. s. febrẽ, (sic. n. Curius scribit) spero diligẽtia erit adhibita. i. postq̃ diligentia erit adhibita te fore. i. futurũ ẽt firmiorem. modo. i. solummodo fac, qđ est humanitatis tuę. i. qđ pertinet ad humanitatẽ tuam, qua te & me prosequeris, uł. n. sibi nõ parcens in se inhumanus, ut Menedemus ille Terẽtianus seipsum crucians, hoc est ne cures hoc tpe aliud, nisi ut conualescas q̃ commodissime. Nõ ignoro quantũ labores. i. labore & molestia afficiaris ex desiderio. i. quia quantum desideres mihi inseruire: sed oĩa erunt facilia. s. toleratu, si ualebis. i. sanus & firmus eris. Nolo te festinare. i. ut festines, ne ęger suscipias molestiam nauseæ. s. ex aqua marina, & nauiges periculose hieme. i. tpe hiemali. Ego accessi ad urbem. s. Romam prid. non. Ian. Proditum est obuiam mihi sic, ut nihil potuerit fieri honoratius. Sed incidi in ipsam flammã. i. apertissimum incendiũ discordiæ ciuilis, uel potius belli: cui cuperem mederi. i. remediũ afferre, &, ut arbitror, possem. s. mederi, cupiditates certorum hoĩum (nam sunt ex utraque parte qui cupiant pugnare) fuerunt mihi impedimẽto. Et ipse Cæsar amicus noster miserat minaces lr̃as ad senatum: & erat adhuc impudẽs. i. sine uerecundia & pudore, qui teneret exercitũ & prouinciam senatu inuito: & Curio meus. s. amicus, incitabat illum. s. Cęsarem. Antonius quidẽ noster & Cassius profecti erant .s. cum hęc scriberẽ, ad Cę́s. cum Curione, nulla ui expulsi, q. d. propria sponte, Posteaq̃ senatus dederat consulibus, prætoribus, trib. pl. & nobis, q sumus proconsules, negotiũ, ut curaremus, ne resp. caperet qd. i. aliquid detrimenti: ciuitas nunq̃ fuit in maiore periculo. Ciues improbi. i. improbandi, qa cõtra remp. sentiẽtes, nunq̃ habuerunt oĩno ducem paratiorẽ. s. q̃ nunc sit Cęsar. Cõparatur. s. exercitus. i. acqritur quoq; . i. ẽt, ex parte. s. nr̃a, & reip. Id fit auctoritate & studio Pompeij nr̃i, qui cœpit timere Cę́s. sero. i. nimis tarde. Senatus, sup. quãuis inter has turbas. s. cogeretur, tamen frequens flagitauit. i. exegit nobis triumphum. Sed Lentulus consul, quo. i. ut faceret beneficium maius. i. auctius, qa difficilius ad quæsitum, dixit se relaturum. i. consulturũ, de triumpho nr̃o, simul atq;. i. statim postq̃ expedisset ea, quę essent necessaria de rep. Nos nihil agimus cupide; & eo. i. tanto aut propterea auctoritas est. i. ęstimatur pluris. Regiones Italiæ sunt descriptæ, quam partem quisque tueretur. i. defenderet. Nos sumpsimus Capuam. s. tuendam. Ego uolui te scire hęc. Tu cura etiam atque etiã ut ualeas; & mittas literas ad me, quotiescunque habebis, cui des. Vale etiam atque etiam, id est, iterum atque iterum. Datum pridie Idus. i. die qui pręcessit Id. Ian.

ARG. Deplorat statum reip. & initia bellorum ciuilium exponit, tum suam in Tironem beneuolentiam significat.

Tullius

TVLLIVS S. D. TIRONI SVO. II

QVo in discrimine uersetur salus mea, & bonorũ oĩum, atq; uniuersæ reip. ex eo scire potes, q domos nr̃as, & patriã ipsam uel* diripiendã, uel inflãmandam reliqmus. in eũ locũ res deducta est, ut, nisi quis deus, uel casus aliqs subuenerit, salui esse nequeamus. equidẽ, ut ueni ad urbem, nõ destiti oĩa & sentire, & dicere, & facere, quæ ad cõcordiã pertinerent: sed mirus inuaserat furor non solũ improbis, sed ẽt his, qui boni hñr, ut pugnare cuperẽt, me clamante nihil esse bello ciuili miserius. itaq;, cum Cæsar amẽtia quadã raperetur; &, oblitus nominis, atq; honorũ suorũ, Ariminum, Pisaurũ, Anconam, Arretiũ occupasset; urbẽ *reliquimus; q̃ sapienter, aut q̃ fortiter, nihil attinet disputare. quo quidẽ in casu simus, uides. feruntur oĩno conditiones ab illo, ut Põpeius eat in Hispaniã: delectus qui sunt habiti, & psidia nostra dimittanẽ: se ulteriorẽ Galliã Domitio, citeriorẽ Cõsidio Noniano (his .n. obtigerunt) traditurũ: ad cõsulatus petitionẽ se uenturũ: neq; se iã uelle *absente se rõnem hr̃i sui: se psentẽ trinũdinũ petiturũ. accepimus cõditiones, sed ita, ut remoueat psidia ex his locis, quæ occupauit; ut sine metu de his ipsis cõditionibus Romæ senatus hr̃i possit. id ille si fecerit, spes est pacis, non honestæ, (leges n. imponuntur) sed qduis est melius, q̃ sic esse, ut sumus. sin aũt ille suis cõditionibus stare noluerit; bellũ paratũ est, eiusmodi tñ, qđ ille sustinere nõ possit, psertim cũ a suis cõditionibus ipse fugerit: tñmodo ut eũ intercludamus, ne ad urbẽ possit accedere: qđ sperabamus fieri posse. delectus .n. magnos habebamus: putabamus illũ metuere, si ad urbẽ ire cœpisset, ne Gallias amitteret, quas ambas habet inimicissimas, pter *transpadanos. ex Hispaniaq; sex legiões, & magna auxilia, Afranio, & Petreio ducib⁹, habet a tergo. uĩ, si insaniet, posse opprimi, modo ut urbe salua. maximã aũt plagã accepit, q is, q summã auctoritatẽ in illius exercitu habebat, T. Labienus, socius sceleris esse noluit, reliquit illũ, & nobiscum est: multiq; idẽ facturi esse dñr. Ego adhuc oræ maritimæ præsum a Formiis. nullũ maius *negotiũ suscipere uolui, quò plus apud illũ meæ lr̃æ, cohortationesq; ad pacẽ ualerẽt. sin aũt erit bellũ; uideo me castris, & certis legionibus pfuturum. Habeo ẽt illã molestiã, q Dolabella *noster apud Cæsarẽ est. Hæc tibi nota esse uolui: quæ, caue, te perturbent, & impediant ualetudinẽ tuã. Ego A. Varroni, quẽ cum amantissimũ mei cognoui, tũ ẽt ualde tui studiosum, diligentissime te cõmendaui; ut & ualetudinis tuæ rationẽ hr̃et, & nauigationis; & totũ te susciperet, ac tueretẽ. quẽ oĩa facturũ cõfido: recepit. n. & mecũ locutus est suauissime. Tu qñ eo tpe mecũ esse nõ potuisti, quo ego maxime operã, & fidelitatẽ desideraui tuã; caue festines, aut committas, ut aut æger, aut hieme nauiges. nunquam sero te uenisse putabo, si saluus ueneris. adhuc nemĩnẽ uiderã, qui te postea uidisset, q̃ M. Volusius, a quo tuas literas accepi. qđ non mirabar. neque. n. meas puto ad te literas tanta hieme perferri. Sed da operã, ut ualeas: &, si ualebis, cum recte nauigari poterit, tum nauiges. Cicero meus in Formiano erat, Terentia, & Tullia Romæ. Cura ut ualeas. IIII. kal. Febr. Capua.

ep. 1. lib. 4

hoc sæpe in Põpeio reprehẽdit in ep. ad Att.

quod ei lege permissum erat, ipso Põpeio consule pugnãte. ep. 5. l. 6

quibus cum antea uis Latij Põpeius uerbo consul dedisset, postea Cæsar et ædilis et consul de cõmunicatione ciuitate Laborauit: quod postremo dictator effecit. Suet. ep. 10. l. 7. ad Att.

gener ep. 16. l. 2.

QVo in discrimine) Hac epistola lõge pleuius, q̃ pcedẽti exposuit Cicero bellorũ ciuiliũ cãs & tumultũ, & pericula; deinde cõsilia, & sñiam suã de iis bellis: rogatq; Tironem, ne molestiã ullã capiat de iis reb⁹, ne impediãt eius ualetudinẽ; q̃ hortat ut diligẽter curet. monetq; eum postremo, qñ nauigare debeat. Nulla ferè difficultas est in uerbis. [Discrimine) pciculo. [Diripiẽdam) uertendã in pdam. [Reliqmus) qa fugimus Capuã, ubi sunt Põp. exercitus. [In eũ locũ) ĩ talẽ statũ. [Vt ueni) postq̃ ueni. [Omnia sentire & dicere) hoc ẽt testat Appian. Cic. de cõcordia egisse. [His) q boni uiri hñt. notat cõsules, q cõtradicebãt oib⁹, q Cic. cõsulebat. [Arimnũ, Pisaurũ) urbes sunt Sennonum in Italia iuxta sinũ Adriaticũ. Has aũt urbes primũ occupauit Cæsar. Luc. Viciniũq; minax inuadit Ariminũ. & Suet. Picenũ, Vmbriã, Etruriã occupauit. rationẽ aũt affert Appian. cũ de Octauiano loqtur, qa inde erat facilis incursus, & inuasio. & Strab. lib. 5. cũ dicit, Hãnibalẽ usum esse hac uia. [Quam sapiẽter) .s. reliquerim⁹. [Nihil attinet disputare) qa cõstat & timide, & stulte nos fecisse: sed ut inqt Luc. Dãda tñ uenia est tãtorũ danda malorum Põp. fugiẽte timente. [Eat in Hispaniam) quam erat sortitus eo anno. [Dimittantur) ne habeamus milites in Italia. [Obtigerunt) forte euenerunt. [His) Domitio & Considio. [Se traditurum Domitio) si nã L. Dom. Cæsari successor noiatus fuerat: & is Domitius est quẽ postea Cæs. Corfinij in deditionem accepit atq; dimisit. [Se uenturũ) Roma ad comitia cõsularia. [Trinundinum) nũdinæ dies erat secũdum Festum feriarũ, quo populus ad urbem mercãdi cã conueniebat. Macr. in Satur. negat nũdinas fuisse ferias, sed Romanos instituisse nundinas, ut octo qdem diebus in agris rustici opus facerẽt. nono aũt intermisso rure ad mercatum legesq; accipiendas Romã uenirẽt: ut scita atq; cõsulta freqoentiore populo referrẽtur, q trinũdino die pposita a singulis atq; uniuersis facile noscebanẽ. unde ẽt mos tractus, ut leges trinũdino die pmulgarenẽ. ea re ẽt candidatis usus fuit, in comitium nũdinis uenire, & in colle consistere, unde coram possent ab uniuersis uideri. sed hæc oĩa negligẽtius & hñi cœpta & post abolita, postq̃ trinũdino ẽt ob multitudinẽ plebis frequẽtes adesse cœperũt. Hæc Macr. sigñat aũt trinũdinũ aliud esse q̃ nundinas, licet apte nõ declaret qd sit: puto aũt esse triũ dierũ spatiũ ad habẽda comitia creãdorũ magistratuũ cã, ut ṽba Macr. suprapofita sigñant, & Liu. l. 3. Postq̃ uero comitia decẽuiris creãdis in trinũdinum indicta sunt. Laurẽt. tñ Valla legit trinũ nundinũ, qđ minus pbo. Quidã ẽt accipiũt nõ p spatio triũ dierum, sed p loco, q tribus in locis uno die fierẽt comitia: pbo tñ magis priorem sensum. [Ex his locis) Arimino, Pisauro &c. [Non honestæ) quia uidemur ei parere, cui deberemus imperare. [Leges imponuntur) nobis a Cæs. & est ratio, quare pax non sit honesta. [Quiduis) quodlibet etiam minus honestum. [Sicut sumus) in tanta perturbatione rerũ & metu. [Instare suis cõditionibus) .i. si noluerit seruare conditiones quas fecit, ut supra uidimus, & quas nos accepimus. [Sustinere) tueri. [Suis) quas ipse proposuit nobis, non autem nos ei. [Intercludamus) impediamus opponendo exercitus. [Delectus) factus in Italia. [Gallias) ulteriorẽ & citeriorem. [Transpadanos) qui trãspadum incolũt in Gallia Cisalpina. [Sex legiones habet) non suas, sed sibi inimicissimas & aduersarias. has legiones postea Cæs. appellatis partibus de repub. inuasit. iis autem præerant Petreius, Afranius, & M. Varro. [Si insaniet) si quid insane & furiose fecerit cõtra ea, q nobiscum pactus est. [A tergo) a posteriori parte. s. a legionibus, q sunt in Hispania. a tergo autem a latere, & a fronte uocabula, sunt cõmode ad exercitum translata. [Maximã plagã) maximum damnũ. translatio a corpore, qđ plaga .i. pcussione debilitari soles. [Labienus) is unus est ex ducib⁹ Cæs. in bello. postq̃ uidit Cæs. mouisse bellũ aduersus patriam eũ reliquit & ad Pomp. transiuit. [Sceleris) impij & scelerati belli ciuilis. Luc. Iusque datum sceleri canimus. [Multi) ex ducibus & militib⁹ Cæs. [Facturi) idem quod fecit Labienus. [Oræ maritimæ) regioni uicinæ mari. [A Formiis) urbe Cãpaniæ .s. usq; a Formiis. [Quo) quare. [Plus ual.) quia plus obtemperabit meis exhortationibus, quia uidit me non suscepisse aliud maius negotiũ contra se, q̃ ut seruarem illam regionem, cui præeram. [Certis) quibusdam. [Præfuturũ) facient. n. me ducem quarundam legionum. [Noster) & gener, & amicus. [Impediant) molestiæ. n. & solicitudines solent uel impedire ualetudinem, uel interdũ renouare morbũ. [A. Varroni) is erat Patris ubi ægrotabat Tiro. [Totũ te) .i. oĩa quæ ad te pertinent. [Recepit) promisit. [Eo tempore) quo primũ Romam adueni, & de triumpho mihi decernẽdo agebam,

bã, in quo potuisses mihi prodesse. [Caue festines) caue ne properes nimiũ. nam caue negationẽ habet sensũ in se inclusam. [Cõmittas) ne facias hoc ut nauiges æger &c. est aũt interdũ cõmittere facere cum errore & reprehensione: ut nõ cõmittã, ut me decipias. [Saluus) incolumis. [Quod) neminẽ te uidisse post M. Volusium. [Tanta hyeme) uel tempestate maris, uel ẽt tpe hyemis, q̃ difficillima est nauigatio. Iuuen. Mense quidem brumæ cum iã mercator Iason Clausus, & armatis obstat casa candida nautis Grandia tolluntur crystallina. [Recte) cõmode & tuto. [In Formiano) in agro Formiano. [Romæ) erant, cũ scripsi has literas.

ASCAN. QVo &c.) Exponit bellorũ ciuiliũ seminaria, dicẽs, Tu potes scire in quo discrimine salus mea & omnium bonorũ, atque uniuersę reip. uersetur, ex eo q̃ reliquimus domos nostras & patriam ipsam uel diripiendam uel inflammandã. aduentante. n. Cęsare oẽs, fugerunt. Res est deducta in eum locũ, ut nisi qs .i. aliqs deus uel casus aliquis subuenerit, nequeamus esse salui. Equidem .i. ego quidẽ, ut ueni ad urbem. s. ex prouincia, nõ destiti & sentire, & dicere, & facere oĩa, quæ pertinerent ad concordiã. s. Cæsaris & Põpeii. Sed mirus furor inuaserat. s. pręcordia. aut lege, inuaserat, non solũ improbis, sed ẽt iis qui hñr boni, ut cuperẽt pugnare, me clamante nihil esse miserius bello ciuili. Itaq; cũ Cęsar raperetur quadã amentia; & oblitus nominis atque honorũ suorũ, occupasset Ariminũ, Pisaurũ, Anconã, Aretium; nos reliquimus urbem. s. Romam; q̃. i. quantum sapienter aut q̃ fortiter, nihil attinet disputare. i. discutere. Quo quidẽ &c. Ordo est. Quidem .i. certe, (est tñ expletiua cõiunctio, plus ad ornatum q̃ ad sñiam faciens) tu uides. i. intelligis, in quo casu nos simus. Conditiones. s. pacis feruntur oĩno ab illo. s. Cęsare, ut Põp. eat. s. cũ imperio, in Hispaniam: & sup. delectus. i. militũ nouorũ scriptiones q̃ sunt habiti. i. quę iam sunt factæ, & p̃sidia nostra. i. quæ imposuimus urbibus cõtra Cęs. dimittant: & sup. offert, se traditurum Domitio Galliam ulteriorẽ. i. remotiorẽ ab Italia, & sup. Cõsidio Noniano Galliã citeriorem. i. uiciniorẽ, & q̃ citra alpes est: (enim. i. qa sup. dictæ prouinciæ obtigerunt. s. forte his. s. duobus Domitio & Cõsidio) & sup. se uenturũ ad petionem cõsulatus: neq;. i. & non, & sup. dixit se nõ uelle rõnem. i. prium respectũ sui. i. de se aut in se hñri se iam absente: & sup. dixit aut obtulit se p̃sentem petiturũ trinundinũ. i. spatium triumdierũ pro nundinis. i. dicẽdis &. i. nũciãdis nouis seu legibus seu festis populo ex agro in urbem conuocato. Nos accepimus cõditiones. s. oblatas a Cæsare, sed ita, ut remoueat p̃sidia. i. armatos milites ad custodiam locorũ fortium impositos, ex his locis q̃ occupauit; ut senatus possit hñri Romæ de iis ipsis conditionibus. Si ille. s. Cæsar fecerit id. i. amouerit p̃sidia, spes est pacis. Non. n. leges. i. cõditiones pacis honestę. i. senatui honorifice imponunt. s. a Cæsare quasi iam tunc dño, sed quid uis est melius. i. quælibet cõditio est melior q̃ esse sicut sumus. Sin aũt. i. sed si, ille. s. Cęsar noluerit instare. i. inniti cõditionibus suis. s. nõ aliter admittendo pacẽ; bellum est paratũ, tñ eiusmodi. i. tale aut tam magnũ contra Cęsarẽ, quod. i. quale aut quãtum sup. Cęsar nõ possit sustinere, p̃sertim cũ ipse fugerit. i. meticulose discesserit a cõditionibus suis tñmodo. i. eo solo dato: ut intercludamus eum. i. ei facultatem p̃ripiamus, ne possit accedere ad urbem: quod spabamus posse fieri. habebamus. n. delectus magnos: & putabamus illũ metuere, si cœpisset ire ad urbẽ. s. Romã, ne amitteret Gallias. s. ulteriorẽ, & citeriorẽ, quas ambas habet munitissimas. i. p̃sidiis suis, præter trãspadanos. s. eos Gallos q̃ trans padum incolũt. Et sex legiones. s. Romanorũ, & magna auxilia. s. sociorũ, uñr hñri a tergo. s. Cęsaris. i. ut iostẽt illi a tergo ex Hispania, Afranio, & Petreio ducibus. quos tñ Cæsar ad deditionẽ cõpulit. si sup. Cęsar insaniet. i. temere oĩa audebit, sup. uñr posse opprimi, modo. i. dum modo id fiat urbe. s. salua. Aũt. i. sed Cæsar sup. accepit maximã plagam. i. maximũ incõmmodum, q̃ is uidelicet Titus Labienus, q̃ habebat summã auctoritatẽ in exercitu illius, noluit esse socius sceleris eius. s. in patriã incẽpti, sed sup. reliqt illũ, & est nobiscũ: & multi. s. alij boni uiri, dñr facturi esse idẽ. i. relicturi illũ. Ego pręsum. i. p̃ectioni sum adhuc orę maritimę. i. regioni ad mare iacẽti, a Formiis. nullũ. i. nõ ullum, nõ uolui suscipere ullum negotiũ maius, quo. i. ut literæ & cohortationes meæ ad pacẽ, ualerẽt plus, apud illũ. s. Cęs. Sin aũt. i. sed si bellũ erit, ego uideo me pręfuturũ castris & certis. i. quibusdã legionibus. Ego habeo ẽt illam molestiam. i. cruciatũ animi, q̃ Dolabella noster, qa gener Cic. est apud Cæs. Ego uolui hæc esse nota tibi: q̃ caue ne p̃turbent te, & impediant ualetudinẽ tuã. Ego cõmendaui te diligentissime A. Varroni. s. Patris agenti, quem cognoui cũ. s. ita sit q̃ amantissimũ mei, tũ ẽt ualde studiosum tui. i. tibi optime uolentem, ut haberet rõnem, &. i. simul ualetudinis tuæ, & nauigationis, & susciperet. i. in custodiam suã assumeret ac tueretur te totũ: quem ego cõfido, facturũ oĩa: enim. i. q̃a, ipse recepit. i. p̃misit & locutus est mecum suauissime. Tu qñ. i. qñ nõ potuisti esse mecum eo tpe, quo ego desideraui maxime operã. i. diligentem laborẽ & fidelitatem tuam, caue sup. ne festines, aut cõmittas, ut nauiges, aut æger, aut hieme. Ego nunq̃ putabo te uenisse sero. i. nimis tarde, si ueneris saluus. Ego neminẽ uiderã adhuc. s. cũ hęc scriberẽ, q̃ uidisset te, posteaq̃ M. Volusius sup. uidit te, a quo accepi literas tuas. qđ nõ mirabar. Neq;. n. puto meas literas p̃ferri. i. ad finẽ usq; ferri ad te tãta hieme. i. tempestate p̃cellosa durãte. Sed da operã ut ualeas: &, si ualebis. i. sanus eris, nauiges tũ. i. tunc, cum. i. qñ poterit nauigari recte. i. sine periculo. Cic. meus. s. filius erat. s. cũ has scriberem, in Formiano. s. uilla nostra Formiana; Terẽtia. s. uxor, & Tullia. s. filia sup. erãt Romæ. Cura ut ualeas. Datum sup. ẽ Capua IIII. Cal. Febr.

ASC. *Narrat, quàm periculosum sit Tironi post morbum in uiam se dare: exigitque solitam eius operam in studiis.*

TVLLIVS S. D. TIRONI. 12

EGo uero cupio te ad me uenire: sed uiã timeo. grauissime ægrotasti: inedia, & purgationib', & ui ipsius morbi consumptus es. graues solent offensiones esse ex grauibus morbis, si quæ culpa cõmissa est. iam ad id biduũ, quod fueris in uia, dũ in Cumanũ uenis, accedent continuo ad reditũ dies quinq;. ego in Formiano ad III. kal esse uolo. ibi te ut firmũ offendã, mi Tiro, effice. literulæ meæ, siue nr̃æ, tui desiderio oblanguerunt. hac tñ epistola, quã Acastus attulit, oculos paulũ sustulerunt. Pompeius erat apud me, cũ hæc scribebã. hilare, & libẽter ei cupiti audire nr̃a, dixi, sine te oĩa mea muta esse. tu, musis nr̃is, para, ut operas reddas. *nr̃a ad diem dictam fient. docui. n. te, fides ἔτυμον quod haberet. Fac plane ut ualeas: nos ad summum. Vale. XIIII. kal.

promissam manumissionẽ intelliga ep. 14. h. l.

HVMAN. EGo uo) Scripserat Tiro se uenturũ ad Ciceronẽ, si ipse uellet: itaq; rescribit Cicero se cupidũ esse, ut Tiro ad se ueniat; sed timere, ne ex uia periclitetur: qa oĩa, quæ malo regimine fiũt ab iis, qui grauiter ęgrotauerũt, periculosa sunt. deinde facit eum certiorẽ se fore in Formiano: dicitq; se Pompeio dixisse oĩa sua muta esse sine Tirone. [Vero) potest esse & expletiua & affirmatiua particula. [Viam) periculũ uiæ. [Grauissime) uehemẽtissime, periculosissime. [Consumptus) debilitatus. [Inedia) fame. sed fames semper est cũ appetitu edendi, Inedia uero ẽt sine appetitu, ut in ęgrotis. unde melius inedia dicetur abstinentia uel impotentia comedendi. i. non comestio. [Purgationibus) quæ medicinis fiunt [Vi) magnitudine. [Offensiones) nocumenta. [Si qua culpa cõmissa est) si quid est factũ p̃ter ordinem & regulã medicorũ. [Iã ad id) ex his uerbis intelligimus Tironẽ fuisse iam in Italia, cũ hæc epistola scripta est. [Biduum) spatium duorũ dierũ. [Accedẽt dies v. ad reditũ) puto hoc uelle dicere, q̃ qa sit debilitatus, quinq; dies consumet in redeundo. [Id) iter, quod inueniẽdo duobus diebus confecerit. [In Cumanũ) ad me. [Offendã) inueniam. [Siue nostræ) correctio, qa habebat Cic. Tironem adiutorem studiorũ suorũ. [Oblanguerunt) debilitatæ sunt: sumptũ ab ægrotantibus, q̃ languere dñr. [Sustulerunt oculos) perseuerauit in trãslatione, nam solent ęgrotantes oculos multum tenere demissos uel clausos. dicit igitur lr̃as suas recreatas epistola Tironis, ab Acasto allata eleuasse aliquantulũ oculos, & quodãmodo respirasse. [Apud me) domi meæ. [Nostra) res nr̃as. [Muta esse) tacita. i. me nescire loqui, & aliqđ dicere sine te. [Reddas operas) restituas operas intermissas. i. ut reuertaris ad musas nostras. [Nostra dicta) nostra promissa. [Ad diem) quam constitui. quæ aũt essent hæc promissa, non facile intelligi potest. quidam dicunt fuisse promissiones libertatis, sed puto eum iam fuisse liberũ, cum hæc scripta sunt, licet inferius sit epistola Q. fratris ad Cic. gratulatoria de libertate Tironis. hęc autem promissa puto fuisse de aliqua pecunia ei donãda pro emptione fundi, quem infra a Tirone emptum uidebimus. [Ἕτοιμον) promptum. [Nos ad summum). s. ualeamus. i. optime, ut non possemus melius ualere.

ASCAN. EGo &c.) Scripserat Tiro se uenturũ, modo Cic. id cuperet: ad qđ rñdet. Ego uero. i. ueraciter, cupio te uenire ad me. sed timeo uiã. i. onera uiæ. tu ægrotasti grauissime: cõsumptus. i. exhaustus

haustus ex inedia.i. abstinētia a cibo, & purgationibus,& ui ipsius morbi.offensiones ea grauib⁹ morbis.i.post graues morbos, solēt esse graues, si qua.i.aliqua culpa cōmissa est.f.post morbū. dies quinque accedent iam cōtinuo ad reditum.i. priusq̃ redieris ad id biduū,quod fueris in uia, dum.i.donec ueneris.i. potueris uenire,in Cumanum.i.in uillam Cumanam. Ego uolo esse in Formiano,sup.usque ad 3.Cal.f.sequētis mensis.effice o mi Tiro, ut offendam.i.inueniā te ibi firmum.i.ualentē. Literulæ meę, siue nrę.i.cōia studia,oblanguerunt desiderio tui;tñ sustulerunt.i.erexerunt paululū oculos hac epistola,quam Acastus attulit. Pompeius erat apud me,cū scribebā hęc.ego dixi ei cupiēti hilare,& libenter audire nr̃a.f. scripta, oīa mea esse muta sine te. para ut reddas musis nostris operas.i. solitas lucubrationes. Nr̃a dicta.i. ꝓmissa,fient ad diē.f.statutū. docui.n.te qd ἔτυμον.i. interpretamentū ueræ significationis hēt fides. de qua in primo offic. dr̃, quod fiat dictū.non ergo legendū ἔταμον. Fac ut ualeas plane.i. plene.Nos: supple ualemus ad summū.i.optimam ualetudinem.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 13

AEgypta ad me uenit prid.id.Apr. is etsi mihi nuntiauit te plane febri carere,& belle habere: tñ,q negauit te potuisse ad me scribere, curā mihi attulit,& eo magis,quòd Hermia, quē eodem die uenire oportuerat, nō uenerat. incredibili sum solicitudine de tua ualetudine:qua si me liberaris, ego te oī cura*liberabo. Plura scriberē,si iā putarem libenter te legere posse. ingeniū tuum,quod ego maximi facio,confer ad te mihi,tibiq; conseruandum. cura te etiam atq; ēt diligenter. Vale. Scripta iā epistola, Hermia uenit. accepi tuam epistolam uacillantibus literulis: nec mirum, tam graui morbo. Ego ad te Aegyptam misi, quòd nec inhumanus est, & te uisus est mihi diligere; ut is tecum esset; & cum eo coquum,quo uterere. Iterum uale.

i.manumissā te.ep.12 & 14. h.l.

HVBAR. AEgypta)Dicit Cicero,q licet ab Ægypta intellexerit Tironem carere febri:tñ,quia intellexit eū nō potuisse scribere, fuit uehementer solicitus de eius ualetudine. hortatur aūt eum, ut ingenium suū totū conferat ad se confirmandū. deinde dicit se accepisse ab eo epistolam, lr̃is uacillātibus scriptā: quod non miratur: quia scit eum nōdum posse hēre manum firmā pp morbum.[Ægypta)proprium nomē serui.[Planè)oīno.[Quòd)quia [Hermia)propriū nomen serui.[Quē oportuerat uenire)qui debuerat uenire.[Eodē die)quo Ægypta uenit. quem existimabam non uenisse,qa pp aliquē casum tuū esset retardatus. [Qua sol.) si me liberaris,ut te firmū reddas. [Omni cura) de eo quod tibi promisit. [Libenter) egrotis.n. morbo debilitatis multitudo uerbor̃ solet esse molesta.[Scripta)hęc particula addita est post finē epistolæ,ut patet,quia his scriptis uenerat Hermia,qui attulerat lr̃as a Tirone, sed male scriptas manu pp debilitatē morbi uacillante.[Vacillantibus) non firmiter neq; ęqualiter scriptis. [Nec mirum) literas tuas fuisse uacillantes. [Inhumanus) durus in seruiendo. [Quo uterere) quem haberes ad usum tuum.

ASCEN. AEgypta &c.) Dicit se intellexisse Tironem cōualuisse, sed qa nihil scripsit,deterius suspicari. Ordo est. Ægypta, ꝓprium est serui, uenit ad me pridie.i. die præcedente Id. Apr. is etsi nuntiauit mihi te carere.i.ſliberū esse plane.i.omnino, febri,& hēre belle.i.meliuscule:tñ attulit mihi curā.i.solicitudinē, q te negauit te potuisse scribere ad me, & eo.i. tanto magis.f. attulit curā,q Hermia non uenerat, quem oportuerat uenire eodē die. Ego sum incredibili solicitudine de ualetudine tua: quasi liberaris pro liberaueris me, ego liberabo te omni cura. Ego scriberē plura,si putarem te posse legere libenter.Cōfer.i.applica ingenium tuum,quod ego facio.i.existimo maximi,ad te conseruandum mihi,& tibi. Cura te etiam atque etiam diligenter. *Epistola iam scripta, Hermia uenit.accepi.f.ab eo epistolā tuā literulis uacillantibus.i. more uacillantis extra tramitē rectum scriptis:nec mirū,sup.scripsisse correptum tā graui morbo. Ego misi ad te Ægyptam.f. seruum, q.f.qa ipse nec est inhumanus, & uisus est mihi diligere te; ut is esset tecum; & misi sup. cum eo coquum, quo uterere.f. ut posses.

in aliis hæc desiderantur.uide lector,q̃ differat nostra correctio ab aliis. sexcenta huiusmodi loca emēdauimus.

A20. Tirone ægrotante, literarum suauitate, & fructu se carere dicit; eumque rogat, ut omnem curam ad conualescendum adhibeat.

TVLLIVS S.D. TIRONI. 14

ANdricus postridie ad me uenit, q̃ expectarā. itaq; habui noctem plenam timoribus, ac miseriis. Tuis literis nihilo sum factus certior,quo modo te haberes: sed tñ sum recreatus. ego omni delectatione, literisq; omnibus careo: quas ante,q̃ te uidero attingere non possum.*Medico mercedis q̃tum poscet,ꝓmitti iubeto.id scripsi ad *Mumiū. Audio te animo angi,& medicū dicere,ex eo te laborare.si me diligis,excita ex somno tuas literas, humanitatēque,ꝓpter quā mihi es carissimus. nunc opus est te animo ualere,ut corpore possis. id cū tua,tum mea cā facias,a te peto. Acastum retine,quo cōmodius tibi ministret. conserua te mihi. dies *promissorum adest: quem etiam *repræsentabo,si adueneris. Etiam atque etiam uale. III.id. hora III.

Asclapon. ep.20.l 13 unde epist. 17.l.13.

uide ep.12. h.l. manumissā te etiā ante ꝓmissā diē.

HVBAR. ANdricus) Quidquid hac epistola dicit Cicero significat solicitudinem suam de ualetudine Tironis: quem hortatur, ut curet ualere,& retineat Acastū seruum apud se.[Andricus)seruus.[Venit) a te.[Noctem)quia timui eum retardatum esse propter aliquem morbū tuum. [Miseriis) solicitudinib⁹.[Nihilo)ꝓ nihil. [Quas)literas. [Poscet) postulabit. [Ex eo)quòd animo angeris. [Laborare) ęgrotare. [Excita ex somno literas tuas).i. fac,ut literæ tuę,quæ sopitæ fuerunt hactenus pp morbum, iam excitentur tanquam a somno. [Humanitatem) doctrinam. [Vt corpore possis).f.ualere. [Aio ualere).i.lętū esse,& nulla cura affici.[Ministretur) inseruiatur. [Promissorum) q̃ tibi feci. [Quē) diem.[Repræsentabo)effectu ostendam, quia prętabo promissa.

ASCEN. ANdricus &c.) Amatorie scribit solicitudinem suam de Tirone,dicens, Andricus,nomen est serui forte ex Andro,ut Ægypta ex Ægypto,uenit ad me postridie.i.die posteriore,quàm expectaram.i.expectaueram. Itaque habui noctem plenam timoribus ac miseriis. Tum.i.insup, nihilo.i.in nullo factus sum certior literis.f.quas attulit,qūo hēres te: sed tñ sum recreatus. Ego careo omni delectatione, & literis oīb⁹ quas non possum attingere anteq̃ uidero te. Iubeto.f.tñ mercedis promitti.f.ab amicis nostris medico quantū poscit. Ego scripsi ad Mumium id.i.ut id faciat. Audio te angi.i.torqueri animo, & medicū dicere,te laborare.i.q labores ea eo.f.q angeris animo. Si diligis me,excita literas tuas.i.ꝓcepta philosophica de tolerādis aduersis ex somno .i.sopore obliuionis,& humanitatē.f.tuā,pp quā tu es carissimus mihi. Opus est nunc te ualere animo, ut possis.f.ualere corpore. Peto a te, facias id.i.ut ualeas animo,cum.f.ita sit, q tua causa. tum.i.multo magis, mea.f.causa. Retine Acastum.f.seruum,quo .i.ut ministretur.i.ministerium fiat tibi commodius.i.magis commode. Conserua te mihi: dies promissorum.f.de pecunia pro fundo emendo danda: adest, quem repræsentabo.i.exhibebo. aut sine duæ particulæ, quem prępsentabo etiam re.i. effectu ipso, si adueneris. Vale etiam atque etiam. Tertio Idus Apr.

PAVL. MAN. MVnium) sic in libro meo satis antiquo: in duob⁹ Sigonianis, Nuniū, & Nummū. alij in suo libro imprimi uoluere, Vmmiū. Ego, Maniū,uerā lectionē puto:ut sit Curij ꝓnomen: de quo epist.vi.& 12.l. 16.cū igit Curiū signari satis liqueat; & cū Manius ꝓnomē Curionū fuerit, ut ea lapidibus Capitolinis, Caroli Sigonij doctrina ꝑfectis,atq; illustratis,manifestū est: nō dubito qn,hic,Maniū, ꝓ,Muniū reponēdū sit. sępe.n.solo ꝓnomine ueteres Romani aliquē appellabāt,ut Appiū,Seruiū,Sextū Cicero in epistolis noiat,neq; addit,Claudiū,Sulpiciū, Peduceū. ꝓnomē autē, Manius,qa nō ita usitatū erat, iccirco, librarior̃ licētia, trāsit in Marcus; eo facilius,quòd M, quo Manius signatur,minimū distat a M. hinc M. Acilius Glabrio, M. Aquillius, M. Curius,mēdose ubique, pro Manius. atque hæc nostra coniectura si ꝓbat,eodē modo lib. XIII.epist.XVII. eiusdem Curij ꝓnomē M. mutandū erit in M, id est Manius: & ad Att. lib. VIII. ep.v.

TVLLIVS S.D. TIRONI. 15

OMnia a te data mihi putabo,si te ualentē uidero. Summa cura expectabam aduentum Menandri, quem ad te miseram. Cura, si me diligis, ut ualeas: & cum te bene confirmaris, ad uos uenias. Vale. IIII. id. Apr.

NVZAR. OMnia)Hortatur Cicero Tironē,ut det operam ualere;&,cū fuerit bene confirmatus,ad se ueniat.[Menandrum)seruū.

ASCEN. OMnia)Idē ferè facit,dicēs, Ego putabo oīa data mihi a te, si uidero te ualentem.Ego expectabā summa cura aduentū Mensodri,quē miserā ad te.Cura, si diligis me,ut ualeas,& uenias ad nos,cū.i.postq̄ confirmaris.i.confirmaueris te. Vale &c.

QVINTVS S. D. MARCO FRATRI. 16

DE Tirone,mi Marce,ita te, meūq; Ciceronē, & meā Tulliolam,tuumq; filium uideā,ut mihi gratissimū fecisti,cum eum, *indignum illa fortuna, nobis amicum, q̄ seruum esse maluisti. mihi crede,tuis,& illius literis perlectis,exilui gaudio:& tibi & ago gratias & gratulor. si.n.mihi Statij fidelitas est tantæ uoluptati:quanti esse in isto hæc eadē bona debent,additis lr̄is,sermonibus,humanitate,q̄ sunt his ipsis cómodis potiora?amo te oībus equidē maximis de causis, uerum ēt pp hanc, *uel q mihi sic,ut debuisti,nuntiasti. te totū in literis uidi. Sabini pueris & promisi omnia, & faciam. Vale.

indignū q seruiret.

ante manumissi.ep.18 & 19.l.2. ad Att.

hoc ēt nominē.sic locutus ep. 13. l.2 & 24. lib.7.

NVZAR. DE Tirone)Quintus Cicero, frater Ciceronis, ei gr̄as agit, & gratulatur, q Tironē manumisisset; cuius Tironis fidelitatem laudat,& doctrinam.postremo dicit,se oia ꝓmisisse, præstaturumq; pueris Sabini,quos Cicero ei cōmēdauerat.[Ita uideā) iurantis est.[Indignum illa for.) se non dignum qui esset seruus. [Nobis amicum) nam seruorum amicitia nunquam dicitur. [Illius)Tironis, quibus nuntiauit mihi illam liberalitatem tuā. [Exilui)exultaui. [Statij) liberti mei. [In isto) Tirone. [Hæc eadem bona)ἀμφατικῶς plurāli numero est usus pro singulari: cū enim dixisset solam fidelitatem,subiunxit hæc eadem bona. [Additis) ad fidelitatem. [Literis) quibus ualet plurimum. [Quæ sunt his).i. doctrina uel suauitate sermonis. [Potiora) maiora. [De)pp.[Propter hanc)de Tirone. [Pueris)seruis. [Et fac.)intelligimus hoius Sabini seruos a Cic. fratri fuisse cōmendatos.

ASCEN. DE Tirone &c.) Gratulatur Q.frater Ciceroni, q Tironem manumiserit,dicens, O mi Marce.s.frater,ita.i.sic,& est precantis utraque particula, uideam.i. dij dent, ut uideam.s.incolumes, te, & Ciceronem meum.s. nepotem ex te fratre, & Tulliolā meā.s.neptem ex eodem,& pro.i.filium tuum.nisi forte dicamus utrique Ciceronē & Tulliolā liberos fuisse: sed,quia,te præmisit,mallem de Marci liberis intelligere. ut fecisti mihi gratissimum de Tirone.i. de manumissione eius, cum maluisti eum indignū illa fortuna.i.conditione seruili, esse amicum nobis, q̄ seruū.Crede mihi,ego exilui.i extra me,quasi salui,gaudio.i.præ gaudio literis tuis,& illius.s. Tironis perlectis, & ago gratias tibi,& gratulor.s.etiam tibi.Si.n.fidelitas Statij.s. liberti mei, est mihi tantæ uoluptati,quantę,sup.uoluptati hęc eadem bona.s.fidelitas, debent esse in isto.s. tuo liberto Tirone, additis literis, sermonibus,humanitate, quę sunt potiora.i.eligibiliora his ipsis cōmodis,quę.s.assequimur ex bonis seruis. Ego amo te equidem, pro quidē de omnibus maximis causis.i. propter maximas causas,ubi oēs cum superlatiuo,uerumetiam propter hanc, uel.i. q nuntiasti mihi, ut debuisti.Ego uidi.i.cognoui te totum in literis. Ego & promisi, & faciam pueris.i. seruis Sabini omnia.

ARG. *Reprehendit Tironem, quia scripserat, Valetudini fideliter inseruiendo: eumq; rogat, ut omnino ualetudini inseruiat.*

TVLLIVS S. D. TIRONI. 17

VIdeo, quid agas. tuas quoq; epistolas uis referam in uolumina. sed heus tu,qui κανὼν esse meorum scriptorū soles, unde illud tā ἄκυρον, Valetudini fideliter inseruiendo?unde in istū locum,fideliter,uenit? cui uerbo domicilium est propriū in officio, migrationes in alienum multæ. nam & doctrina,& domus,& ars, & ager etiam fidelis dici potest:ut sit,quo modo Theophrasto placet,*uerecunda trāslatio.Sed hæc corā.Demetrius uenit ad me. quo quidem comitatu ἀφωμίλησα, satis scis. tu eum uidelicet non potuisti uidere:cras aderit: uidebis: igitur: nam ego hinc perendie mane cogito. Valetudo tua me ualde solicitat: sed inserui, & fac oīa. tum te mecum esse,tum mihi cumulatissime satisfacere putato.Cuspio quòd operam dedisti,mihi gratum est: ualde enim eius causa uolo. Vale.

ut in suū locū uerba immigrasse,nō in alienum irruisse uideantur. de or .l.3.& in Bruto.

de Aristot. lib. de arte poet. et l.3. rhetor.& Phalereū, Hermogenē,& alios.

NVZAR. VIdeo) Primum Cicero arguit Tironē improprietatis cuiusdā uerbi translati:& ostendit,qualis debeat esse translatio. deinde scribit de quodā Demetrio,quem dicit fore cras apud se, ibiq; posse uideri a Tirone. postremo hortatur eum ad ualetudinem curandam,& dicit sibi gratum esse, q Tiro operam suā Cuspio præstiterit.[Video quid agas)familiariter iocatur cū Tirone. [Vis) cupis. non autem legendum est uix. sed intelligimus Tironem fortasse petiisse a Cicerone, ut epistolas, quas ad eū scripsisset, seruaret: ideo Cic.dicit,uideo quid agas, uis tuas epistolas referri in uolumina. [Quoque)etiam sicut meas & aliorū doctorum. [Sed heus tu) familiaris appellatio, & reprehensio. [κανὼν) regula, corrector.[Vnde)ex qua rōne,ex qua causa.s.est tibi.[Illud iam ἄκυρον)non autenticum, [Valetudini fideliter inseruiendo) hoc est quo improprie usus fuerat Tiro. dixerat.n. Seruiendo fideliter ualetudini,cum fidelitas hominibus tm̄ conueniat. [Fideliter)hæc dictio,Fideliter.[Vnde)ex qua causa, ex qua ratione. [Venit in istum locum)conuenit isti loco, ut dicas, Inseruiendo fideliter ualetudini,quasi ualetudo sit domina,cui a seruis uel famulis habeat fideliter inseruiri. dicitur autem quasi sit animal rationale, cui fides debeatur. [Cui uerbo) inuoluitur hic locus ita ab omnibus, quorum scripta uidi,ut neque ab ipsis, neque ab aliis intelligatur. dicunt enim,cui uerbo.s.fideliter,domicilium est proprium.i. familia est propria in officio, quia propria fidelitas dicatur in familia. sed puto hanc esse mentem Cic. uerbum, quod habet propriam sedem in significatu suo, habet multas transitiones in alienum significatum per transitionem. & hic est ordo,migrationes multæ in alienum sunt uerbum, cui domicilium est proprium in officio. [Domicilium) sedes.[In offi.) in significatione sua,quā habet ea propria positione: utputa habena in officio suo propriam habet sedem,cum de equo dicitur, transit tamen metaphorice in aliena. Virg. in 6.Sic fatur lacrymans,classiq; immittit habenas.Ecce hic de naue dixit habenas. Idem lib.11.Et totas irarum effundit habenas. Hic ad animum transtulit, quod & de fræno frequenter legimus. [Migrationes) transitiones per translationem. [In alienum) absolute dixit .i. in alienam significationem. [Nam & doctrina) subdit exempla ad probationem dicti sui. doctrina, & ars fideliter dicitur, quia nunquam deserit hominem.[Et domus)uel familia,uel certe ipsa domus fidelis dicitur,q in ea tuti sumus.[Ager fidelis)dicitur, quia reddat acceptum.[Verecunda)modesta,non nimium licentiosa,quali usus sit interdum Ennius,ut iratū quadrigas,ut mōtes pacis,& similia. [Sed hęc corā)dicemus.[Quo comitatu).i.quo Demetrio & eius comitatu.intelligimus.n.eum adduxisse secum alios usus. [ἀφωμίλησα) sum in loquendo & sermocinando cum eo.[Cogito) nunc.s.discedere. [Perendie)post cras.[Et mecum esse putato)si inseruieris ualetudini. [Operam dedisti).i.inseruisti, & auxilium præstitisti. [Valde) multum.

ASCEN. VIdeo &c)Iocatur cū Tirone de improprietate uocabuli,Fideliter, dicens, Ego uideo.i. intelligo quid agas.i. prætendas.tu uis,sup.ut referam.i.colligam in uolumina.i. libellos, quoque.i.ēt epistolas tuas.sed heus tu, qui soles esse κανὼν.i. regula scriptorum meorum,unde illud tam ἄκυρον.i. improprium ualetudini fideliter inseruiendo.sic.n.scripserat Tiro. Vnde fideliter .i. istud aduerbium fideliter inseruiendo, uenit in illum locum cui uerbo.i.parti orationis, domicilium propriū.s. ꝓprius, usus est in officio.i.ut quis dicatur fideliter officio functus nō inseruisse ualetudini, multę migrationes .i. translationes, sup.in alienum Nā & doctrina,& domus,& ars,& ager potest ēt dici fidelis,ut sit,quō placet Theophrasto,translatio.s.a proprio ad improprium,uerecunda.sed,sup.disputabimus hæc coram.i.qō corā erimus. Demetrius uenit ad me.quo quidē comitatu .i. quo comite ἀφωμίλησα.i.usus sum,tu scis satis,& tu non potuisti (ut scripseras)uidere eum:ipse aderit cras:igitur uidebis,sup.eum. Nam ego cogito.s.proficisci hinc perinde.s.peracto crastino die mane. Valetudo tua solicitat me ualde:sed inserui, sup.ei, & fac omnia .s.illi conducibilia.& putato te tum esse mecum, tum satisfacere mihi cumulatissime. Gratum est mihi,q dedisti operam Cuspio: ego enim.s.te ei operam dedisse,ualde causa eius uolo.

Arg.

ARG. Scripserat Cicero in titulo epistolæ, Tullius Tullo Tironi. quod Tiro omittendum rescripsit ad inuidiam uitandam. de hoc, aliisq; de rebus scripta est hæc epistola.

TVLLIVS S.D. TIRONI. 18

QVid igitur? non sic oportet? equidem cēseo sic, addendum etiā, suo. sed, si placet, inuidia uitetur: quā quidem ego sæpe contēpsi. Tibi διαφώρησιν gaudeo profuisse. si uero etiā Tusculanum; dij boni, quanto mihi illud erit amabilius. sed, si me amas; qđ quidem aut facis, aut perbelle simulas; qđ tñ in modum procedit; sed, ut est, indulge ualetudini tuæ: cui quidem tu adhuc, dum mihi deseruis, seruisti non satis. ea quid postulet, non ignoras, πέψιν, *ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας. fac bellus reuertare. nō modo te, sed etiam Tusculanum nostrum plus amem. Paredrum excita, ut hortum ipse conducat: sic *olitorem ipsum cōmouebis. heluo nequissimus H-S CIↃ dabat, nullo aprico horto, nullo emissario, nulla maceria, nulla casa. iste nos tanta impensa derideat? calface hominem, ut ego M. Othonem: itaq; abutor coronis. De *Crabra qd agatur, etsi nūc quidem etiam nimium est aquæ, tñ uelim scire. Horologium mittam, & libros, si erit sudum. sed tu nullos ne tecum libellos? an pangis aliquid Sophocleū? fac opus appareat. A. Ligurius, Cæsaris familiaris, mortuus est, bonus homo, & nobis amicus. Te quando expectemus, fac ut sciam. Cura te diligenter. Vale.

ἀκοπίαν, P. Victorius; quod placet.

epist. 20. lib.

aqua. in agro Tusculano. de qua in oratione ultima in Rullum. et Frontinus de aquæ ductibus.

HVBAR. QVid igitur) Primo Cicero reprobat quandam sententiam Tironis de quadam dictione, quam ille negabat ponendam in oratione. deinde eum hortatur ad curam ualetudinis: & exponit quædam, quæ ad eam pertineant. postea uero scribit quædā de quodam iocando. postremo se ei missurum horologium & libros, si fuerit serenum: & reddit eum certiorem de morte cuiusdam Cæsaris familiaris sui. Habet hæc epistola multum obscuritatis. [Quid igitur) subaudi dicis. legitur etiam quid agit, sed idem est sensus. [Non sic oportet) quidam existimant controuersiam fuisse de hac dictione sic, quam Tiro dicebat, a Cicerone male collocatam, ut Cicero non dicat. [Se) .i. hanc dictionem, sic, non oportet. s. poni. [Equidem censeo) puto. [Sic ad) .i. hanc dictionem ponendam esse. [Etiam, suo) .i. ligo. & ita insuo & affigo, ut nullo pacto remoueri debeat. hic est fere cōis sensus. sed puto non de sic dictione, sed alia uel clausula, uel oratione intelligendū: ut Cicero dicat. [Non sic oportet) .s. ut dixi. [Sic, addendum) .s. ut addidi. [Etiam suo) .i. et hāc dictionē, suo, censeo addendam: quam fortasse Tiro uolebat tollere ea oratione alicuius. [Vitetur inuidia) fugiatur inuidia, quam contrahemus, si uolumus omnia fastidiose emendare. [Sępe) dum malui ueritatem dicere, q̄ blandiri. [διαφόρησιν) declamationē. [Etiam Tusculanum) .s. profuit. Tiro. n. se Tusculanum contulerat, curandæ ualetudinis causa. [Dij boni) exclamatio pre lætitia. [Perbelle) bene. [Quod tamen) tuum simulare. [Vt est) quomodocunque est, uel q̄ me ames, uel simules. [Ea) ualetudo. [πέψιν) digestionem. πέπτω. n. digero. [ἀλυπίαν) quietem. [περίπατον) deambulationem. [σύμμετρον) mensuram moderatam, ne sit ad nimiam defatigationem. [τέρψιν) iucunditatem. [εὐλυσίαν) purgationem. [κοιλίας) uentris. [Tusculanum) in quo fueris cōfirmatus. [Excita) instiga. quātū intelligere possumus, habebat Cicero hortum locandum in Tusculano; & olitor, qui ante illum conduxerat, uidebatur eum deridere: unde scribit Cic. ad Tironem, ut excitet Parhedrum quendam ad illum conducendum, ut ille olitor cōmoueatur, cum intelligat alium esse, qui uelit conducere, quem nullū credebat. [Olitorem) hortolanum. ab olere, olitor dicitur. *[Elico nequissimus) stomachatur Cic. q̄ qui dabat ducenta sestertia pro horto non clauso, non aprico, neque commodo, nunc derideat eum, qui tantā impensam in ipsum hortum contulerit. Elico aut nomen proprium est, aut iniuriose fictum, quasi inuersor & inuolutor rerum. nam ἑλίσσω uertor, & ἑλίκη reuolutionē signat. non absurde tñ fortasse legeretur heluo .i. gulosus ligurritor. [Dabat ducēta H-S) pro pensione. [Nullo aprico horto) .i. cum non haberet hortū apricum .i. soli expositum, uel umbratum. nam aprica loca dñr soli exposita, & sole gaudētia, ut Virg. Duceret apricis in collibus una colorem, Idem, Et apricis statio gratissima mergis. Pers. nostra ut floraria possint Aprici meminisse senes. Inde apricari est sole gaudere, uel solē captare. [Nullo emissario) hic uñr somniare qui de equo ad generandum reseruato intelligi uolunt; cum hic sensus huic loco non possit accommodari, licet emissarius id significet, sicut & conciliatorē quoque furtorum, quæ a magistratibus, uel a dominis committūtur s̄m Ascon. Pedianū. & Suet. in uita Domitiani, Aretinum Clementem, uirum cōsularem, e familiaribus emissariis suis. sed puto nullum nomen poni pro aduerbio, ut sit, Horto nullo aprico pro non aprico: Nullo emissario, pro non emissario .i. ea quo non multi fructus emitterentur. [Nulla maceria) .i. qui nullam haberet maceriam. est autem maceria & maceries paries, siue murus ex lapidibus. Terent. in Adel. Iube hanc maceriam dirui. [Nulla casa) .i. qui nullam habet casam sicut habet noster. [Tanta impensa) quam fecimus in horto nostro. [Derideat) dum simulat se nolle conducere. [Calface) incende cupiditate conducendi. quod feceris, si excitaueris Parhedrum, ut conducat. [Vt ego Motonem) .s. calfacio. Moto autem nomen proprium. [Abutor coronis) usurpo coronas. non satis intelligo, quorsum hoc dicat. [De Crabra) miror unde tanta inconsideratio, ne dicam ignorantia, sit quibusdam, dicentibus, abutor coronis de crabra .i. uerbis asperis & pungētibus. primum quid corona cū uerbis habet. deinde quæ constructio esset hæc, quasi liceret dicere? utor aculeis de uespis, & non potius uesparū? ita dixisset Cic. coronis crabræ & non de crabra. est autem, ut puto, nomen aut uiri, aut loci. Ordo est: uelim scire quid agatur de crabra, etsi &c. [Nimiū aquæ) nimium pluuię. [Horologium) instrm̄ quo horę designantur. dicebatur olim solarium, q̄ tm̄ in sole horarum ratio perspiceretur. sed ea excogitatū est, ut etiam sine sole, uel ipso sonitu denuncientur horę. erat & horologium ex aqua, qđ Clepsydra dicitur. [Sudum) serenum post pluuias, quasi sub udū s̄m Seru. Virg. lib. 8. Arma inter nubes cœli in regione serena Per sudū rutilare uident. Festus dicit sudum quasi seudum .i. sine udo. Nonius Mar. dicit quasi semiudum. [Nullos ne tecum libellos) subaudi attulisti uel habes. [Pangis) componis. [Sophocleum) uel tragicum, sicut Sophocles, qui scripsit tragœdias, uel certe egregium, quale scripsit Sophocles. Virg. in Buc. Solā Sophocleo tua carmina digna cothurno. [Opus) quod pangis a Liguribus. non possum non ridere stultitiam eorum, qui dicunt, Mortuus est a Liguribus .i. interfectus est a Liguribus, quasi liceret dicere, morior a te. itaque sic intelligitur, A Liguribus .i. qui erat Ligur. ut enim supra notauimus, usitatissima est hæc oratio. Virg. Quorum alter Acarna, alter ab Arcadia .i. Arcadicus. & hic est ab Athenis .i. Atheniensis.

liber P. Victorij habet, helico.

ASCAN. QVid igitur) Ridet opinionem Tironis de quadam forma loquendi, adhortans rursus eum ad curam ualetudinis, ac dicens, Quid igitur, sup. ais? Non oportet. s. scribere, aut loqui sic. s. ut locutus sum? Equidem .i. ego quidem censeo, supp. loquendum esse, addendum, sup. esse etiam suū .i. illud pronomen, quod Tiro negarat. sed si placet, inuidia .i. offensa aliorum uitetur: quam. s. inuidiam, ego quidem contempsi .i. uilipendi sępe. gaudeo διαφόρησιν .i. declamationem profuisse tibi .i. sospitati tuæ. Si uero etiam Tusculanum, sup. nostrum profuerit tibi; dij boni quanto illud. s. te ex Tusculano nostro conualescere erit mihi amabilius. Sed si amas me, quod quidem aut facis, aut simulas perbelle; quod. s. simulare. procedit in modum .i. ualde prospere, sed ut .i. qualitercunque est, indulge .i. usque ad indulgētiā da operam ualetudini tuę: cui tu quidem adhuc .i. hactenus, dum deseruis mihi, non seruiuisti satis. tu non ignoras quæ ea. s. ualetudo postulet. postulat. n. πέψιν .i. digestionem, ἀλυπίαν .i. carētiā tristitiæ, περίπατον .i. deambulationem, σύμμετρον .i. moderatam & cōmensuratam, τέρψιν .i. delectationem, εὐλυσίαν .i. bonam euacuationem, κοιλίας .i. uentris, aut alui. Fac, sup. ut reuertare bellus .i. bellule te habens, quia plus amē non modo te, sed etiam Tusculanum nostrum, in quo. s. conualueris. Excita Parhedrum .i. assessorem, & proximum, ut ipse conducat hortum. tu commouebis sic olitorem, qui non uult iusto precio conducere. Parhedrus ille heluo .i. gulosus, aut potius hellico .i. inuersor rerum, nequissimus .i. perditissimus dabat ducenta sestertia, nullo horto aprico .i. soli exposito, sup. habito nullo .i. non emissario. s. alicuius rei. aut dicamus patronos interdum cum possessionibus locare boues aratorios, & emissarios equos .i. ad generationem aptos, licet re-

elament

clament cōmentarij. nulla maceria.i.clausura firma, nulla casa .i.tugurio. Ne is derideat nos tanta impensa.f.in uillā collara, calface .i.cōmoue usque ad calorem hominem, ut ego, sup. calfacio Motonem uirum illum. Itaque abutor coronis, quæ uirtuti, non cauillarioni debētur. Etsi nunc quidem nimium aquæ.f.pluuialis est, tñ uelim scire quid agatur de Crabra.f.liaa. Ego mittā horologium & libros, si erit sudum.i.serenum tēpus. Sed tu nullos ne sup. apportasti libellos tecum? an pangis aliquid Sophocleum.i.alti cothurni? fac sup. ut opus appareat. A. Ligurius familiaris Cæs. mortuus est, humo bonus, & amicus nobis. Fac ut sciā quandu e apectemus te. Cura diligenter te sup. & Vale.

ARG. *De literis, de Demetrio, de Aufidiano nomine.*

TVLLIVS S.D. TIRONI. 19

ep.32.l.7. EXpecto tuas literas de multis rebus, te ipsum multo magis. Demetrium redde nostrum, & aliud, si quid potes boni. De Aufidiano nomine nihil te hortor: scio tibi curæ esse: sed confice: &, si ob eam rē moraris, accipio causam: si te id non tenet, aduola. Literas tuas ualde expecto. Vale.

HVBER. EXpecto) Hortatur Cicero Tironem, ut ad se scribat, sed multo magis ipse ueniat, nisi forte detinetur causa Aufidij. [Redde) restitue, fac ad nos reuertatur. [Nomine) debito, ut sæpios diximus. quantum enim coniicimus, debebat hic Aufidius Cic. [Confice) perfice ut exigas quod debet. [Ob eam rem) ut conficias cum Aufidio. [Moraris) differs tuum ad nos aduentum. [Causam) excusationem tuæ moræ. [Id) hæc res, ut conficies cum Aufidio. [Aduola) celeriter ueni.

ASCEN. EXpecto &c.) Hæc epistola est ualde facilis, ideo nun indiget explanatiune. [Nomine) .i.debito Aufidiano.

ARG. *De ualetudine curanda, de libris componendis, de olitore, de reditu Tironis.*

TVLLIVS S.D. TIRONI. 20

SOlicitat, ita uiuam, me tua, mi Tiro, ualetudo: sed confido, si diligentiam, quā instituisti, adhibueris, cito te firmū fore. libros cōpone, indicem, cū Metrodoro lubebit: qñ eius arbitratu uiuēdum est.

epist.18. li.l. Cū *olitore, ut uidet. Tu potes kalēdis spectare gladiatores, postridie redire: & ita censeo. uerū, ut uidebitur. Cura te, si me amas, diligenter. Vale.

HVBER. SOlicitat) Affirmat Cicero se ualde angi ualetudine Tironis. deinde ei multa mandata breuiter dat. [Ita uiuam) .i.ita mihi uiuere contingat, ita deus det mihi uitam, iurantis est. [Instituisti) cœpisti. [Compone) collige, simul pone. non autem intelligendum est compone, fac ex ingenio tuo. [Videlicet) certe. [Cum) quando. [Metrodoro) puto esse nomen medici, ut dicat, Collige, & para libros tuos, cum placuerit medico, ut uenias. [Quando) qm. [Arbitratu eius) .i.iudicio eius, & uoluntate, quia ęgroti medicorum arbitratu uiuere debent. [Cum oliture) qui est conducturus hortum, subaudi fac. de quo oliture supra uisum est in epistola, quæ incipit, Quid igitur. [Spectate) in urbe. [Gladiatores) ludos gladiatorios. [Vt uidebitur) .f.facito.

ASCEN. SOlicitat &c.) Hæc epistola est similis superiori, plana & facilis. Olitore .i.conductore hortorum. Gladiatores .i.ludos gladiatorios &c.

ARG. *Propensionem animi, studiumq; ad uirtutem significat; & de prædio empto gratulatur.*

Cicero F. S. D. Tironi suo dulcißimo. 21

CVm uehementer rabellarios expectarē quotidie, aliqñ uenerunt post diem XL, & VI, q̄ a nobis discesserant: quorum mihi fuit aduētus optatissimus. nā cum maximam cepissem lætitiā ex humanissimi, & carissimi patris epistola: tum uero iucundissimæ tuæ literæ cumulum mihi gaudij attulerunt. itaq; me iā nō pænitebat, intercapedinem scribendi fecisse, sed potius lætabar. fructum.n. magnū humanitatis tuæ capiebam ex silentio mearum literarum. uehementer igit̄ gaudeo te meam sine dubitatione accepisse excusationem. Gratos tibi, optatosq; esse, q̄ de me rumores afferunt, nō dubito, mi dulcissime Tiro: pstaboque, & enitar, ut in dies magis magisq; hæc nascens de me duplicetur opinio. quare, qd' polliceris te bucciuatorem fore existimationis meæ; firmo id, constātiq; animo facias licet. tantum enim mihi dolorem, cruciatūq; attulerunt errata ætatis meæ, ut nō solum animus a factis, sed aures quoq; a cōmemoratione abhorreant. cuius te solicitudinis, & doloris participem fuisse, notū, explorarumq; est mihi. nec id mirum. nā cum oia mea cā uelles mihi successa, tum etiam tua. socium.n. te meorum cōmodorum semper esse uolui. qñ igitur tū ex me doluisti; nunc ut duplicetur tuū ex me gaudium, præstabo. *Cratippo me scito non ut discipulum, sed ut filium esse coniunctissimum. nā cum audio illū libenter; tum etiam eius ,ppriam suauitatē uehemēter amplector. sum totos dies cū eo, noctisq; sæpenumero partem. exoro enim, ut mecum quā sæpissime cenet. hac introducta consuetudine, sæpe, inscientibus nobis, & cenantib', obrepit; sublataq; seueritate philosophiæ, humanissime nobiscum iocat̄. quare da operam, ut hūc talem, tam iucundum, tam excellentem uirum uideas quamprimum. Nā quid ego de Brutrio dicam? quem nullo tēpore a me patior discedere: cuius cum frugi, seueraq; est uita, tū etiam iucundissima conuictio. non est enim seiūctus iocus a philologia, & quotidiana συζητήσει. huic ego locum in ,pximo conduci, &, ut possum, ex meis angustiis illius sustento tenuitatem. Præterea declamitare græce apud Cassium institui: latine autē apud Bruttium exerceri uolo. utor familiaribus, & quotidianis conuictorib', quos secum Mitylenis Cratippus adduxit, hominibus & doctis, & illi probatissimis. multum etiā mecū est Epicrates, princeps Atheniensium, & Leonides, & horū ceteri similes. τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε. De *Gorgia aūt quod mihi scribis, erat quidem ille in quotidiana declamatione utilis; sed omnia postposui, *dūmodo præceptis patris parerem. διαρρήδην.n. scripserat, ut eum dimitterē statim. tergiuersati nolui; ne mea nimia σπουδὴ suspicionem ei aliquā importaret. deinde illud etiā mihi succurrebat, graue esse me de iudicio patris iudicare. tuum tñ studium, & consilium gratum, acceptūq; est mihi. Excusationem angustiarum tui tēporis accipio: scio enim, q̄ soleas esse occupatus. Emisse te prædium, uehementer gaudeo: feliciterq; tibi rem istam euenire cupio. Hoc *loco me tibi gratulari, noli mirari. eodem.n. fere loco tu quoque, emisse te, fecisti me certiorem. * habes. deponendæ tibi sunt urbanitates. rusticus Romanus factus es. cum ego mihi nunc ante oculos tuum iucūdissimum conspectum propono, uideor.n. uidere ementē te rusticas res, cum uillico loquentem, in lacinia seruantem ex mensa secunda semina. sed, quod ad rem pertinet, me tum tibi defuisse, æque, ac tu, doleo. sed noli dubitare, mi Tiro, quin te subleuaturus sim, si modo fortuna me; præsertim cum sciam, cōmunem nobis

Marginal notes: ep.26.l.13 erat hic princeps philosophorū in doctrina Peripatetica. de officiis l.1. & 3. — Plutarch*. — ep.1.l.7. — locus.n. gratulationis ? principio literarum solet esse. sic libri scripti, & P. Victori.

Pomatoriorum, dixit Cic. ꝓ Gel. lib. C ari͡ſ°, ὑπόμνημα eſt, qd̃ ex tẽpore, & ſine cura, σύνταγμα autem qd̃ adhibita industria ſcribitur. ΗΝΤΤΚ.

bis emptum eſſe iſtum fundum. De mandatis ꝙ tibi curæ fuit, eſt mihi gratum : ſed peto a te, ut quã celerrime mihi librarius mittatur, maxime quidem Græcus. multum enim mihi eripitur operæ in excribendis *hypomnematis. Tu, uelim, in primis cures, ut ualeas, ut una συμφιλολογεῖν poſſimus. Antherum tibi commendo. Vale.

CVm uehementer) Cum eſſet Cicero filius a patre Athenas miſſus, ut ſub Cratippo philoſopho, ętatis ſuę præſtantiſſimo, philoſophię operã daret, mutaſſetq; aliquãtulũ mores, q ante luxurioſiſſime uixerat, & ꝑſertim, ut ſcribit Plin. in fine lib. 14. ebrietati deditus, ſcripſerat Tiro ſe ei gratulari, ꝙ grati, optatiq; rumores de eo, Romã afferrent: & hortatus fuerat, ut reliquum uitę pgeret honeſte & ſtudioſe agere, ſe.n. fore ꝓconẽ eius laudum. quare reſcribit Cicero adoleſcẽs ſe enixurũ, & effecturũ, ut fama, quæ de eo nata eſt, quotidie magis augeat: & hortaẽ Tironẽ, ut nõ dubitet eũ laudare: ſe.n. ita mutaſſe ꝓpoſitũ, ut ſine magno dolore nõ poſſit aut audire, aut meminiſſe, q̃ antea egit. deinde laudat humanitatẽ & familiaritatẽ Cratippi erga ſe. poſtea ꝟo ſcribit de aliis ꝓceptorib° quo eis utaẽ, & ſe dimiſiſſe Gorgiã rhetorẽ, licet utilẽ, in declamationib°, ut pr̃is ſui uolũtati pareret, qa ita ꝓceperat. Poſtremo & gaudet, & gratulaẽ Tironi, ꝙ agrũ emiſſet: pollicetur q; ſe eũ ſubleuaturum, ſi modo fortuna eũ ſubleuauerit. petit aũt ab eo, ut mittaẽ ad ſe librarius, qui ſcribat interpretationes ſuoꝝ magiſtrorum. [Aliqñ) tãdem. [Cumulũ) plenitudinẽ, ut nihil addi poſſit. [Intercapedinẽ) interuallũ, intermiſſionẽ. [Ex ſilẽtio mearũ) ea ẽn, qa nihil ad te ſcribebã, qa poſtea plura ſcripſiſti. [Optatos) iucũdos, quales ſemp optaſti. [Rumores) nũcios, famã. [Nõ dubito) qa ſcio me a te amari. [Pręſtabo) efficiã. [Naſcẽs) incipiẽs noua. [Duplicetur) augeaẽ. Virgil. in Bucol. Et ſol decedẽs creſcẽtes duplicat umbras. [Opinio) fama, expectatio. [Buccinatorẽ) tubicinẽ, ꝓconẽ. a buccina buccinator dr̃. [Exiſtimationis) auctoritatis, opinionis. [Licet) fas eſt. [Firmo) intrepido, ut nõ dubites, ꝙ faciã te mẽdacẽ. [Errata) peccata, q̃ male feci. [Meæ ætatis) adoleſcẽtiæ meę anteactæ. [Aius a factis abhorreãt). i. fugiãt eã amplius facere. [Abhorreãt) alienę ſint. [A cõmemoratione). i. nõ poſſit audire ea cõmemorari. [Solicitudinis m.) quam capiebã de erratis meis. [Participẽ) ſociũ, qa dolebas ſicut ego, ꝓp tuũ erga me amorẽ. [Succeſſa). i. ſucceſſiue. his.n. participiis utebanẽ antiq, ut cupio Virgilij aduẽtũ ꝓ aduenisſe. [Tua) cã. [Socium meoꝝ). i. nolui ſemp te habere partem oium mearũ utilitatũ. [Tũ) cum uidebas me multũ errare. [Vt) tanquã. [Amplector) aſſumo cũ delectatione. [Totos integ.) ſine intermiſſione. [Partẽ n.) uſque ad multam noctẽ cũ eo ſum. [Exoro) impetro ab eo. [Hac cõſuetudine) ut mecũ ſæpe cœnet. [Obrepit) tacite & latẽter aduenit. Iuuen. Obrepit nõ intellecta ſenectus. tractũ ab animalibus q̃ pedib° carent, q̃ inceſſu tacito gradiũtur. [Inſciẽtib° nobis) qd̃ eſt ſignũ magnæ familiaritatis. [Sublata) amota. [Seueritate) tanquam.n. nõ ſit philoſophus, cuius propriũ eſt eſſe ſeuerũ, ita nobiſcũ iocaẽ. [Talẽ) iã ſuauẽ. [Nã quid) laudat & Brutũ, quo magiſtro utebatur. [Patior) ſino ꝑmitto. [Frugi) modeſtia utilis. [Cõiũctio) conuerſatio. multi.n. ita ſunt ſeueri, ut eoꝝ cõiunctio nullã habeat iucũditatẽ. [A philologia). i. a ſtudio dicendi. [συζητήσει). i. conquiſitione. ζητῶ, inquiro. i. iocus nõ eſt cõtra ſtudium dicendi, & cõtra inqſitionẽ quotidianã: qm̃ poſt iocũ recẽtiores efficiunẽ ad labores. [Huic) Bruto. [In ꝓximo) i uicinia, ubi ego habito. [Ea meis ang.) ex pauca pecunia mea. [Tenuitatẽ) paupꝫtatẽ. intelligim° hũc Brutũ pauperẽ fuiſſe. [Cõduai) mea pecunia. [Vt poſſũ) ꝓ uirib° meis. [Declamitare) exerceri declamationib°. i. thematib° fictis. qd aũt ſit declamare & declamatio uũc diximº alio loco ſupra. [Vior) dicit ſe hr̃e ĩ cõuictu ſuo quotidiano quoſdã quos Cratippus Mytilenis adduxerat Athenas, homĩes doctos, & quos Cratippus ualde ꝓbabat. [Cõuictorib°) ſodalib° & ſociis uictus. [Mytilenis) Lesbo eſt.n. Mytilene urbs Lesbi. [Multũ ẽt) dicit ſe habere ẽt cõſuetudinẽ cũ primatibus Atheniẽſib°, ex qb° tm̃ duos noiat. [Similes) horũ & principes & optimi. [τὰ μὲν οὖν) qdẽ igiẽ. [καθ᾽ ἡμᾶς) per κατὰ ἡμᾶς. i. ſm̃ nos uel de nobis. i. dicta ſint. [De Gorgia) rhetore. de hoc ſcribebat Tiro Cic. ut eũ dimitteret, qa ita placebat patri eius. Itaq; ſcribit Cic. ſe eũ dimiſiſſe, licet eſſet utilis, ne aduerſareẽ uolũtati paternę. [Oia) oẽm utilitatem, quã ab eo cõſeq potuiſſem. [διαρρήδην). i. aperte, plane. [Tergiuerſari) dictum mutare, aduerſari, quaſi tergũ uertere, tractum a fugientib°, licet alij aliter exponant. [Ne mea nimia σπουδὴ). i. meũ nimium ſtudium ſequendi ipſum Gorgiam, afferret ſuſpicionem patri, ꝙ ſequerer ipſum ꝓp aliud, q̃ ꝓp doctrinam. qd̃ faciunt, plerunq; diſſoluti adoleſcentes, q q̃runt magiſtros non tam ꝓp doctrinam q̃ ꝓp uoluptatem, & q eorũ motibus obſequanẽ ſm̃ illud diui Pauli, Veniet.n. tempus, cũ ſanam doctrinã non audient, ſed q̃rent ſibi magiſtros prurientes aurib°. [De iudicio patris) q merito & ætate & uſu rerum melius noſſe debet qd mihi ſit utile, quã ego ipſe. [Cõſiliũ) qd̃ mihi dediſti de hoc Gorgia. [Anguſtiarum) breuitatis. ſcripſerat.n. Tiro ſe habere anguſtum. i. paruũ tempus ad ſcribendũ ipſi Cic. q rñdet ſe accipere eius excuſationẽ, qa ſcit ipſum eſſe occupatiſſimum in aliis reb°. [Prędium) poſſeſſionẽ [Noli mirari) me gaudere. [Eodẽ loco) eclipſis eſt. q.d. quo loco ſcis mihi eſſe gratiſſimum: aliqd.n. erat, ꝓp qd̃ hic Cic. optauerat Tironẽ emere ꝓdiũ in eo loco, ſed ſubticet & dicit, [Habes) q.d. ſcis cauſam. fortaſſe.n. habebat Cic. filius illic amicã, aut aliquid tale. [Deponẽdæ) omittẽdæ. [Vrbanitates) ciuilitates, mores urbis. nã q ruri uiuit, neceſſe eſt, ut ruſtica tractet. [Qũo) iocatur Cic. cũ Tirone, & dicit uideri ſibi habere eũ in cõſpectu ſuo, & uidere emẽtẽ res ruſticas, & deniq; agentem q̃ ruri fieri ſolẽt. [Qũo) admiratiue. q.d. cum magna delectatione animi. [Res ruſticas) oua, pullos, lac, & caſeum, & ſimilia, uel plauſtrum, uomerem &c. [Villico) ruſtico cultore agri. Horat. Villice ſyluarum & mihi me reddentis agelli. [Lacinia) puto eſſe nomẽ loci. alij ꝓ ueſte intelligi malũt, ut ſit, uideor uidere te in Lacinia. i. indutũ Lacinia, q̃ eſt ueſtis uilis. [Ea ſecunda menſa) ſecunda mẽſa erat apud Rom. pomorum. Mart. lib. 5. Mẽſæ munera ſi uoles ſecundæ; Marcentes tibi porrigentur uuæ, Et nomẽ pira q̃ ferunt Syrorum. [Tum) cũ emiſti ꝓdiũ. [Defuiſſe) nõ potuiſſe tibi cõmodare pecuniã. [Æque, ac) tm̃ quantũ tu. [Subleuaturus) adiumẽto futurus. [Si fortuna) me ſubleuauerit. [Cõem) ita me ſicut ꝓ te. [De mãdatis) q̃ tibi dederam. ſcripſerat.n. Tiro ſe ea curare, q̃ Cic. ei mandauerat. [Librarius) ſcriptor librorum. [Græcus) qui grece ſciat ſcribere. [Operæ) tꝑis, laboris. [Eripitur) conſumitur. [Hypomnematis). i. cõmentariis, & interpretamentis. ὑπόμνημα, commentarium. [συμφιλολογεῖν) cõmentari, conferre, in dicendi ſtudio uerſari.

CVm &c.) Cicero filius a patre Athenas miſſus, ut ſub Cratippo philoſopharetẽ, q mores paulum emẽdaſſe dicebatur: nam ebrietati deditus antea fuerat: unde ſcripſerat ad eũ Tiro ſe gratulari famæ de eo ſparſæ, & hortari ut ꝑgat: quibus rñdens dicit ſe eius conſilio pariturũ. & alia, q̃ ad ſtudia ꝑtineant, declarat, dicens, Cũ expectarẽ uehementer quotidie tabellarios. i. tabellarum, ſeu literarum gerulos, ipſi uenerunt aliqñ. i. tãdẽ poſt diẽ 41, & 41, q̃ diſceſſerãt a nobis q a miſeraceos. aut lege, a uobis. quoꝝ aduentus fuit mihi optatiſſimus. nã cum cepiſſem. i. accepiſſem, maximam lętitiã ex epiſtola humaniſſimi, & cariſſimi patris ſup. mei M. Tullij: tum uero. i. tum multo magis, quaſi ad uerũ, literæ tuę iucũdiſſimæ attulerunt mihi cumulũ gaudij. Itaq; non pœnitebat iã me feciſſe intercapedinẽ. i. intermiſſionem ſcribendi, ſed lætabar potius. Ego.n. capiebam magnum fructũ. i. magnam utilitatem ex ſilentio. i. intermiſſione literarum mearũ. Igit ut nunc eñdeam, ego gaudeo uehementer te accepiſſe. i. approbaſſe meã excuſationem ſine dubitatione. o mi Tiro dulciſſime, ego nõ dubito rumores, q afferuntur de me. i. de moribus meis emendatis, eſſe tibi gratos, & optatos: ꝑſtaboque. i. efficiam, & nitar, ut hæc opinio naſcẽs de me, duplicetur in dies magis, magisque. Quare quòd polliceris te fore. i. futurum buccinatorem. i. ꝓconem ingẽtem, & diuulgatorẽ, exiſtimationis. i. famæ & reputationis meæ; licet. i. licitum eſt, & tutũ, ut facias id animo firmo, & conſtanti. Enim. i. qa, errata ętatis meæ. ſ. tranſactæ (qa uinolẽta ſemp fuit, & uecors) attulerunt mihi tm̃. i. tam magnum dolorem & cruciatum, ut non ſolũ animus abhorreat. i. alienus ſit, & abominaretur ã factis, ſed aures quoque. i. etiã, abhorreant a cõmemoratione. i. recitatione. ſ. ætatis ante actæ. Cuius ſolicitudinis, & doloris notũ, & exploratum eſt mihi te fuiſſe participẽ. Nec id mirum ſup. eſt. Nã cum. ſ. ita eſſet, ꝙ uelles cã mea. i. ꝓp bonũ meũ oĩa ſucceſſa. i. ꝓſpere eueniſſe mihi, cum etiã, ſup. uolebas cã tua. i. ꝓp utilitatem tuam. Volui.n. ſemp te eſſe ſocium cõmodorum meorum. Igitur ꝙ. i. qa, tu doluiſti tum. i. tunc, cũ perditus eſſem ex me. i. ꝓp me; ego ꝑſtabo. i. efficiam ut gaudium tuũ duplicetur ex me. Scito me eſſe cõiunctiſſimum Cratippo. ſ. philoſopho, de quo in principio officiorũ meminit Cic. non ut diſcipulum, ſed ut filium. Nã cum. ſ. ita ſit, ꝙ audio libenter illum; tum etiã amplector uehemẽter eius ſuauitatẽ. Ego ſum totos dies cum eo, & ſępenumero partẽ noctis. Exoro enim. i. impetro ꝓcib° ut cœnet quãſæpiſſime mecum. Hac conſuetudine introducta. i. poſtq̃ iſta cõſuetudo eſt introducta, ipſe obrepit. i. clãculum interuenit nobis inſcientib°, & cœnantib°; & iocatur. i. confabulatur nobiſcum

AACAN.

huma-

humanissime, seueritate philosophiæ sublata. Quare da operam, ut uideas quāprimum.i.statim, hunc talem uirum.s.Cratippum, eā iucundum.s.in re familiari, & tā excellentem in philosophia. Nā qd ego dicam de Bruto.s.Marco, Stoicæ sectæ studioso? quē nullo tpe patior discedere a me. Cuius cū.s.ita sit, ꝙ uita frugi.i. parca, & utilitati seruiens, & seuera.i.rigida in sequendo uero, & tustu, tū coniunctio est etiā iucundissima. Enim.i.qa, locus.s.noster, non est seiūctus.i.separatus a philologia.i.amore studij, uel sermonis, & συζητήσει.i.cōquisitione quotidiana.s.ueri.q.d.nō est scurrilis, aut dissolutus iocus nobis. Ego conduxi huic.s.Bruto locum.s.habitationis, in pximo, & sustenco tenuitatem.i.paupertatem illius.s.Bruti, ex angustiis.s.modicis reb⁹ meis, ut possum. Præterea ego institui.i.incepi, aut ꝓposui declamitare.i.frequē-tet declamare, hoc est in themate ficto & eā non uera, me in oratoria exercere apud Cassium, etiā ciuem R. uolo aūt exerceri latine.i.in lingua Lat.apud Brutum. Ego utor cōuictorib⁹.i.sodalibus, & cōmensalibus quotidianis, & familiaribus sup.iis, quos Cratippus adduxit secum Mytilenis.i.cum rediret ex ea urbe in Lesbo nobili, appositorie hominibus & doctis, & ꝓbatissimis.i. maxime approbatis, & cōmēdatis illi.s.Cratippo. Epicrates princeps Atheniēsium est etiā multum mecum, & Leonides, & ceteri similes horum.i.uiri apprime nobiles, & spectatis moribus, τα'.i. hæc, μεν.i.qdem, κατ'.i.secundum, ἡμᾶς.i.nos.i.de nobis sup dicta sint. De Gorgia autem qd' scribis mihi, erat qdem ille utilis in quotidiana declamatione.s.facienda, qa egregius est rhetor, sed postposui, sup.eum, dūmodo parerem pceptis patris.enim.i.quia, pater scripserat, διαρρήδην.i.palam, seu aperte, ut dimitterē eū statim.nolui tergiuersari.i.dissimulāter agere, & ad tempus illudere causam, hoc est mādatum patris; ne σπουδή.i.studium, & diligētia mea nimia.s.in Gorgiā, aut eius pfessionem importaret ei.s.patri aliquam suspicionē.s.leuitatis. Deinde illud etiā succurrebat .i.in mentem ueniebat, mihi graue esse, me iudicare de iudicio patris.iā studium, & iudicium tuum est mihi gratum, & acceptū, uidetur cōsuluisse, ut Gorgiam audiret. Accipio.i.probo excusationem angustiarum tui tpis.s.ad scribēdum. Scio.n.q̄.i.quātum, soleas esse occupatus. Gaudeo uehemēter te emisse pdium.i.possessionem in agro: & cupio istā rem.i.hāc emptionem euenire tibi feliciter. Noli mirari me gratulari tibi hoc loco.i.in hac re. tu.n.fecisti me certiorē.i.significasti emisse te.i.q' emeris re ipsum eodem fere loco.q.d.uitam tibi nouā, aut longiorem emisti emendo pdium illud. Tu.n.habes ubi urbanitates.s.tuæ sint deponendæ.i.ad tēpus exuendæ, ut indulgentius uiuas. Tu Romanus factus es rusticus. Cum ego ꝓpono nunc mihi ante oculos conspectum tuum iucundissimum, uideor uidere te emētem res rusticas, & loquentē cum uillico.i.custode uillæ, seruantem in lacinia.i. ueste laxa, & linea more rusticano, semina.i.reliquias ex secunda mensa, q̄ pomorum erant. unde semina forte ad sationem seruabant. sed qd' pertinet ad rem, ego doleo ęque.i.æqualiter, ac tu, me defuisse tum.s.cum emeres tibi.sup.o mi Tiro, noli dubitare, quin sim subleuaturus te.s.ab onere ęris alieni, si modo fortuna me, supp.subleuarit, aut conseruarit, præsertim cum sciam istum fondum esse emptum communem nobis.i.ut tecum illic diuersarer. Quod fuit tibi curæ de mandatis.s.obeundis, est gratū mihi: sed peto, ut librarius.i.scriptor librorum, mittatur mihi quā celerrime, quidem.i.certe, maxime Gręcus. multum.n.operæ.i.laboris philosophię impendendæ, eripitur mihi in hypomnematis .i.cōmentariis, seu dictatis exscribēdis. Tu uelim cures in primis ut ualeas, ut possimus συμφιλολογεῖν.i.cōmentari, una.i.pariter. ego commendo tibi Antherum.s. (ut opinor) tabellarium.

ARG. *Prima pars huius epistolæ est de ualetudine curanda, reliqua uarius de rebus.*

TVLLIVS S.D. TIRONI SVO. 22

SPero ex tuis literis tibi melius esse, cupio quidē certe. cui quidem rei omni ratione cura ut inseruias: & caue suspiceris, contra uoluntatem meā te facere, ꝙ non sis mecum. mecum es, si te curas. quare malo, te ualetudini tuæ seruire, q̄ meis oculis, & auribus. etsi.n.& audio te, & uideo libenter: tñ hoc multo erit, si ualebis, iucundius. Ego hic cesso, quia ipse nihil scribo: lego aūt libentissime. tu istic; si quid librarij mea manu non intelligent, monstrabis. una omnino interpositio difficilior est, quam ne ipse quidem facile *soleo, de quadrimo Catone. De triclino cura, ut facis. Tertia adetit; modo ne Publius rogatus sit. Demetrius iste nunq̄ omnino Phalereus fuit, sed nunc plane Bilienus est. itaq; te do uicarium. tu eum obseruabis. Etsi, Verūtamen, De illis: nosti cetera. sed tamen, si quem cū eo sermonem habueris, scribes ad me, ut mihi nascatur epistolæ argumentum, & ut tuas quamlongissimas literas legam. Cura, mi Tiro, ut ualeas. hoc mihi gratius facere nihil potes. Vale.

subaudi intelligere. vel fertur enim ad uerbum Intelligēt. alij tamē habent, legere soleo.

HVBER.

SPero) Hortatur Cicero Tironem, ut curet ualetudinem: nec suspicetur se facere contra eius uoluntatem, ꝙ non sit cum eo: se enim, licet eum uidere cupiat, cupidiorem tñ esse eius ualetudinis bonę, q̄ psentię. deinde dat ei q̄dam mandata & de librariis, q transcribebāt, q̄ Cicero sua manu scripserat, & de Demetrio. de quo petit se certiorem fieri, cum Tiro cum eo locutus fuerit. [Ex tuis literis) ut mihi scripsisti. [Cupio tibi) melius esse. [Cui rei) ut melius tibi sit. [Meis oculis, & aurib⁹) .i.q̄ a me uideri & audiri. ille.n.seruit oculis alicuius, q se uidendum pbet. [Cesso) sum ociosus. [Scribo) compono. [Lego) aliena scripta. [Librarij) transcriptores. [Si quid mea manu) .s.scriptum. [Vna interpositio) dicit, quare debeat mōstrare librariis, qa Cicero in scriptis, q̄ manu sua fecerat, in ordine uersiculorum, siue linearū fecerat quandā interpositionē, q̄ et a seipso difficile legi solere dicit. [Difficilior) ipsis librariis ad intelligendum. [Ne ipse quidem) .i.ne ego quidem, q scripsi. [De quadrimo Catone) hæc erat illa interpositio, quā difficilē esse dixit. & qa tāmodo est principiū clausulæ nō pfectę, null⁹ sensus inde elici potest. [De triclinio) dederat Cicero curam cuiusdā triclinii Tironi, qd' se curare scripserat. Tricliniū aūt dicit discubitoriū.i.locus ubi discūbebāt, & cœnabāt, a trib⁹ lectis, quos sternebāt. Iuuen. Tertia ne uacuo cessaret culcitra lecto. τρεῖς, tres. κλίνη, lectus, & mensa. A Cic. et dr hic loc⁹ cōclaue. [Tertia) puto esse nomē ꝓpriū. [Phalereus) .i.ex secta Demetrij Phalerei, de quo in officiis mētionem facit. Phalereus aūt trib⁹ erat Athenis, ex qua cognominatus ille Demetrius, φαληρεύς. Bilienus, siue a loco, qd' adhuc nō memini legere, siue a persona dicitur. [Bilienus) constat hoc loco, ad uituperium dictum esse. [Te do uicarium) .i.do te ei loco mei, qui meas uices geras, & ꝓ me sis apud eū. [De illis) eclipsis. deest.n. uerbum.s.est uel aliud tale. [Quem) aliquem. [Nascatur) detur, eueniat tanquam ante non inuentum. Virgil. lib.8. Maior rerum mihi nascitur ordo. [Argumentum) materia.

ASCEN.

SPero &c.) Hortat rursus ut ualetudinē curet, dicēs, Spero.i.spē capio ex literis tuis, melius esse tibi. certe.i.haud dubie cupio. cui rei.s.ut melius tibi sit, cura, uerbū est, ut inseruias. & caue sup. aut ne suspiceris te facere cōtra uoluntatem meam, ꝙ nō sis mecum. tu es mecum si curas te.i.sanitatē tuam. Quare malo te seruire ualetudini tuæ, q̄ oculis, & auribus meis. Enim .i.quia, etsi & audio, & uideo te libenter: tamen si ualebis, hoc erit mihi multo iucundius, Ego cesso.i.uacuus sum labore, qa ipse nihil scribo: lego autē libētissime. Si librarij.i.librorum trāscriptores qd.i.aliqd, sup. scriptum mea manu nō intelligēt.i.nesciēt legere: tu mōstrabis istic.s.ubi es. una omnino interpositio. s.clausulę, aut partis prius omissę, est difficilior omnino.s.q̄ ut legāt ab eis, q̄ ne qdē ipse.i.nō et egomet soleo legere facile, interpositio est, de quadrimo Catone. Cura de triclinio.s.parando, ut facis. Tertia ꝓpriū est, sed nescias uiri, an mulieris, aderit; modo Publius eius inimicus nō sit rogatus.s.ad cōuiuiū. Iste Demetrius.s.cuius meministi, fuit Demetrius.i.Demetrij similis. sed est nūc plane.i. omnino, Bilienus.i.Bilieni similis, hoc est ineptus. Itaq; do.i.constituo te uicarium. tu obseruabis eum.s.neqd auferat. Etsi, uerumtamē, de illis, aposiopesis.i.reticētia est alicuius clausulę, quā dicere incepit, perducere tñ noluit, addens pro eā, Nosti cetera.i. q̄ restāt. sed tñ si habueris quem.i.aliquem sermonem cum eo.s. Bilieno, scribes ad me, ut argumentum.i.farrago, & materia epistolę.s.scribendę ad te, nascatur mihi, & ut legam literas tuas quamlongissimas.i.ualde longas. O mi Tiro, cura ut ualeas. tu nihil potes facere mihi gratius hoc.i.q̄ hoc.s.ut ualeas.

ARG. *Hortatur, ut professionem conficiat: scribitq; sibi esse in animo amicitiam Antonij conseruare.*

TVLLIVS S.D. TIRONI. 23

TV uero confice professionem, si potes. etsi hæc pecunia ex eo genere est, ut professionem non egeat,

egeat. ueruntamen. Balbus ad me ſcripſit, tanta ſe epiphora oppreſſum, ut loqui non poſſit, Antonius de lege quid egerit. liceat modo ruſticari. Ad *Bithynicum ſcripſi. De Seruilio tu uideris, qui ſenectutem non contẽnis. etſi Atticus noſter; quia quõdam me cõmoueri πανικοῖς intellexit, idem ſemper putat, nec uidet quib⁹ præſidiis philoſophiæ ſeptus ſim. & hercle, ꝙ timidus ipſe eſt, θορυβοποιεῖ. ego tñ Antonij inueteratam ſine ulla *offenſione amicitiã retinere ſane uolo: ſcribamq́; ad eum, ſed non ante, q̃ te uidero. nec tamen te auoco a ſyngrapha. γένυ ἀνάμυε. Cras expecto Leptam: etenim ad cuius rutam pulegio mihi tui ſermonis utendum eſt. Vale.

ep. 17. l. 6.

uidetur eſſe ſcripta poſt Cæſaris mortem.

adagiũ. proprie eſt genu, quàm tibia: id eſt: tua potius, quàm mea, tibi curanda. Theocr. idyll. 15.

HVBER.

TV uero) Quod ſupra ſcripſit Cicero, De Aufidiano noĩe nihil te hortor, uideẽ ſignãre intelligi de pecunia, de qua in hac epiſt. loquiẽ de qua ſcribit Cicero ad Tironẽ, ut ꝓfeſſionẽ faciat. Deinde ſignãt Antonium quædã contra ſe decreuiſſe, ſe aũt contra oĩa pſidiis philoſophiæ munitũ eſſe; uelle tñ Antonij amicitiã retinere, ſeq́; ad eũ ſcripturũ. [Tu uero) cũ hęc dictio uero i principio orõnis ponẽ, aut ironiã cõtinet, aut rñſionẽ, ut hic & ſupra lib. 4. ad Ser. Sulp. Ego uero Serui uellẽ, ut ſcribis, in meo grauiſſimo caſu affuiſſes. & paulo ſupra in hoc lib. ad Tironem, Ego uero cupio te ad me uenire. [Profeſſionẽ) cõfeſſionẽ. Seru. dicit profiteri ex uoluntate, confiteri ex neceſſitate. [Epiphora) ophthalmia, morbo oculorum. Plinius ſæpe hoc uerbo utitur ꝓ morbo oculorum. dicit .n. epiphoris oculorum medetur. ex quo cognoſcimus morbum eſſe oculorum, non autẽ gutturis, ut quidam male interpretatur. ſignificat etiam interdum græcę ἐπιφορὰ condemnationẽ. [Oppreſſum) grauatũ. [Vt loq) cõiungẽdus eſt totus hic textus ſic: Veruntñ Balb⁹ ad me ſcripſit tãta ſe epiphora oppreſſum, ut loq nõ poſſit, qd Antonius de lege egerit. [Liceat) cõcedaẽ, ꝑmittaẽ. [Mõ) tñmodo. q. d. nihil aliud q̃ro. Quæ aũt eſſet hæc lex, nõ facile ſcit. [Tu uideris) .i. tu uideto. [Atticus) Põponius. [πανικοῖς) repẽtinis rumorib⁹. [Idẽ ſemper putat) .i. putat me ſemꝑ moueri. [Nec uidet) nec intelligit. [Quibus) qualib⁹, q̃ magnis. [Præſidiis) tractũ a militib⁹. [Septus) munitus, quia philoſophia docet me, q̃uo debeã oĩa mihi improuiſo euenientia contemnere. [θορυβοποιεῖ) .i. tumultuaẽ, rumores facit. θορυβεῖν καὶ ποιεῖν. [Inueteratã) iã multis annis inceptã. [Antonij) C. Antoniũ intelligi puto, cuius fuit collega in conſulatu. [Sine ulla offenſione) ſine ulla iniuria. [Ad eũ) Antoniũ. [Ante) citius. [Auoco) amoueo. [A ſyngrapha) .ſ. facienda ꝓ cõfeſſione pecuniæ. i. nõ tñ uolo diſcedas anteq̃ facias ſyngraphã, uel accipias ſyngrapham, qua poſſis pecuniã hr̃e. eſt .n. proprie ſyngrapha cõſcriptio, maxime de re pecuniaria, ut lib. 7. ad Trebat. epiſt. q̃ incipit, Ex tuis literis, tanq̃ .n. ſyngraphã ad imperatorẽ attuliſſes, nõ epiſtolã, ſic pecunia ablata domũ redire ꝑperabas. uulgo dr̃ literæ campſoriæ uel ꝑmutatoriæ. legẽdũ eſt aũt auoco a ſyngrapha, nõ aũt auoco ad ſyngraphã. [Ad cuius) Leptæ. [Rutã) .i. amaritudinem. [Eſt utendum pulegio tui ſermonis) .i. ad cuius ſermonis amaritudinem uel acerbitatem eſt utendum ſuauitate tui ſermonis. erat .n. quãtum cõiicimus, Lepta aliquãtulum acerbus, Tiro uero ſuauis: quas proprietates ſignificauit per rutam & pulegium.

ASCEN.

TV uero &c.) Qđ ſupra ſcripſit Cic. De Aufidiano noĩe nihil te hortor, nomẽ, ꝓ debito accipi ſolet. Hortaẽ nũc, ut ꝓfeſſionẽ .i. liberã confeſſionẽ cõficiat. q. d. ut corã teſtib⁹ id eũ ꝓfiteri faciat. deinde ſignãt Ant. cuius amicitiã retinere uelit, q̃dam cõtra ſe decreuiſſe, ut cũ ordine apieẽ, q talis eſt. Tu uero .i. qđ dñc, ꝓ uero, & certo, & nõ opinãret tñ, cõfice .i. ꝑfice, & effice, ut habeas, ſi potes, ꝓfeſſionẽ .i. manifeſtã cõfeſſionem debiti. Etſi .i. tametſi, hæc pecunia .i. hoc debitũ, eſt ex eo genere .i. forma, aut rõne, ut nõ egeat profeſſione. Verũtñ Balbus ſcripſit ad me ſe oppreſſum tanta epiphora .i. morbo oculoꝝ, ut nõ poſſit loqui .i. explicare qd Ant. egerit de lege .ſ. ferẽda, aut antiquãda. incertũ eſt q̃ ſit lex, & qđ de ea cõſtituere pararit Ant. qa de ea ſcripſerat Tiro. reſcribẽs ergo ut de re nota breuior eſt, q̃ ut poſſit intelligi ab iis, qb⁹ res alioq nõ conſtet. Neq; id uitiũ eſt ſcribẽtis. nõ .n. ſcripſit hanc epiſtolã, ut ab oĩb⁹, ſed ut ab uno Tirone legereẽ. Tiro aũt ut patroni ſui amorẽ ĩ ſe patefaceret, id gen⁹ oẽs ad ſe datas collegit, atq; emiſit. liceat .i. ꝑmittatur modo .i. ſolũmodo ruſticari. q. d. nõ curẽ qd Antonius egerit de lege. Ego ſcripſi ad Bithynicum de Seruilio. tu uideris .i. concedo, aut moneo, ut uideas. Eſt .n. cõiunctiui modi futuri tp̃is, media breui ꝓnuncian-

dũ. tu inquã, q nõ cõtẽnis, imo ueneraris ſenectutẽ. Etſi .i. tametſi, Atticus .ſ. Põponius, q intellexit quõdam me cõmoueri πανικοῖς, ſeu panicis .i. rumorib⁹ repentinis. putat ſemꝑ idẽ .i. me ſemꝑ eodẽ modo cõmouẽdum, nec uidet .i. nõ conſiderat, qb⁹ pſidiis .i. munimentis philoſophiæ, ego ſeptus .i. undiq; munitus ſim. & Hercule ꝙ .i. qa, ipſe timidus eſt. θορυβοποιεῖ .i. tumultum facit, ſeu tumultuatur. Ego tñ uolo ſane .i. oĩno retinere ſine ulla offenſione amicitiã Antonij inueteratã .i. uetuſtate corroboratã: & ſcribam ad eum, ſed non anteq̃ uidero te: nec tñ auoco .i. auerto te a ſyngrapha .i. manuſcripto, ſup. accipiendo ab eo. Ego expecto cras Leptã: etenim .i. ſed tñ eum, ad cuius rutam .i. amaritudinem ſermonis utendum eſt mihi pulegio .i. dulcore ſermonis tui.

TVLLIVS S. D. TIRONI. 24

ETſi mane Harpalum miſeram: tñ, cum haberẽ, cui recte darem literas, etſi noui nihil erat, iiſdem de rebus uolui ad te ſæpius ſcribere: non quin conſiderem diligentiæ tuæ: ſed rei me magnitudo mouebat. Mihi prora, & puppis, ut Græcorum ꝓuerbium eſt, fuit a me tui dimittendi, ut rõnes noſtras explicares. Offilio, & Aurelio utiq; ſatisfiat. a *Flãma, ſi non potes omnem, partem aliquam uelim extorqueas: in primisq́; ut expedita ſit penſio kal. Ian. De attributione conficies. de repræſentatione uidebis. De domeſticis rebus hactenus. de publicis omnia mihi certa, quid Octauius, quid Antonius; quæ hominum opinio; quid futurum putes. ego uix teneor, quin accurram. ſed s. literas tuas expecto. & ſcito Balbum tuũ fuiſſe Aquini, cum tibi eſt dictũ, & poſtridie Hirtium. puto utrunq; ad aquas. Sed quod egerint. Dolabellæ procuratores fac ut *admoneantur. appellabis etiam Papiam. Vale.

hic eſt Flaminius Flãma, de quo in epiſtolis ad Att.

de pecunia mihi debita, ob dotem filiæ, cũ qua diuortium fecerat.

HVBER.

ETſi mane) Primũ Cicero oſtẽdit neceſſitate a ſe dimiſiſſe Tironẽ, ut eius negotia explicaret, & expediret. deinde ſummatim dicit, qd ab eo agi uelit. poſtremo admonet eũ, Balbũ fuiſſe Aqni & Hirtiũ. [Harpalũ) ſeruũ. [Iiſdẽ de rebus) de qb⁹ alias ad te ſcripſi. [Quin) ꝙ non. [Prora, & puppis) .i. plena neceſſitas, & oĩs atq; urgẽtiſſima cã. [Vt Græcoꝝ) cum .n. Græci dicere uolũt, totũ eſt mihi in hoc, ut ita faciã, dicũt, prora & puppis mihi eſt, qa ex prora & puppi tota nauis ſignãtur. [Tui dimittẽdi a me) .i. ut tu a me dimittereris. [Explicares) expedires Romæ. [Satiſfiat) ſoluaẽ id pecuniæ qđ debeẽ. [A Flãma) ab incẽdio .i. a ꝑiculo, ꝓuerbialiter dictũ. [Si nõ potes) .ſ. extorq̃re. [Extorqueas) eripias, liberes. debebãt .n. eſſe in periculo aliqua bona Cic. [Pẽſio) noſtrę domus. [Attributione) q̃ tibi mãdaui, de qua nõ facile eſt intelligere. [Hacten⁹) .ſ. dictũ ſit. hęc .n. q̃ dixit, domeſtica erãt. [De publicis) ſubaudi fac. [Oĩa mihi certa) ſint. [Quid Octauius) .ſ. faciat .i. Cęſ. Octauianus. [Opinio) exiſtimatio. [Accurrã) celeriter ueniã. [Aqni) oppidũ eſt Apuliæ. [Cũ) qñ. [Poſtridie) q̃ Balbus fuerat. [Ad aquas ſemas) locus non lõge ab Aquino, a balneis ita dictus. [Quod egerint) ordo eſt: fac, ut admoneantur .ſ. Hirtius & Balbus, quod egerint procuratores Dolabellæ.

ASCEN.

ETſi mane &c.) Primũ dicit ſe neceſſitate quadã dimiſiſſe Tironẽ, ut negotia ſua explicaret. deide docet, qd ab eo fieri uelit. poſtremo dicit Balbũ fuiſſe Aquini, & & Hirtiũ. Ordo eſt. Etſi .i. q̃q̃ ego miſerã mane Harpalũ .ſ. ſeruũ noſtrũ ad te: tñ cũ haberem .ſ. tabellariũ, cui darẽ recte .i. tute, literas .ſ. ad te, etſi nihil erat noui, nolui ſcribere ſæpius ad te de iiſdẽ reb⁹: nõ qn .i. q non cõſiderẽ diligentię tuę, ſed magnitudo rei mouebat me. Prora, & puppis .i. principiũ, & finis nauis, hoc eſt tota ratio nauãdæ opę, ut utar ꝓuerbio Græcoꝝ, fuit mihi tui dimittẽdi a me, ut explicares .i. ab oĩ intricatione abſolueres, rationes noſtras .ſ. debitorum noſtrorũ. Vtiq; .i. oĩno, aut ſaltẽ ſatisfiat, Offilio, & Aurelio. Si nõ potes ſup. extorquere .i. ui eripere a flãma .i. a ꝑditione, & cõſumptione manifeſta, (eſt trãſlatio ab incẽdio domus) oẽm partẽ .i. ſuppellectilis domeſticæ, hoc eſt rei cõſeruãdę; uelim ſup. ut extorqueas .i. ſerues, ſup. ſaltẽ aliq̃ .ſ. partẽ, &, ſup. uelim in primis .i. ꝑcipue, eo, ꝙ q̃ ꝑcipue uolumus, prima occurãt, ut pẽſio .ſ. domus noſtrę .i. pecunia, q̃ quotãnis pẽdimus pro ea, ſit expedita .i. abſoluta, & euacuata, cal. Ian. Vt conficias .i. abſoluas totũ negotiũ de attributione .i. de eo qđ attribuendũ ſcis. Videbis .i. delibe-

rabis,

rabis, & confiderabis, de repræfentatione.f.a nobis,aut nobis fa-cta, quid utilitatis habeat. Hactenus, fup.fcripfi de rebus dome-fticis. De publicis, fup. rebus fac ut fint omnia certa mihi, quid fperat Octauius, quid Antonius, quæ fup.fit opinio hominum, quid putes futurum. Ego teneor uix.i.difficulter, quin accurram .f.ad urbem. erat.n.cum hæc fcriberet Cic.abfens, & Tiro in ur-be. Sed expecto literas tuas, p quas omnia fciá. & fcito Balbum fuiffe Aquini.i.in eo oppido Apuliæ, cum.i.qn.dictum eft tibi,& Hirtiú,fup. fuiffe Aquini poftridie.i.die fequéti. ego puto utrú-que, fup. nüc effe ad aquas Semas,ubi balnea funt, non longe ab Aquino. Fac, fupp.ipfi admoneant, quid pcuratores Dolabellæ egerint. Tu appellabis etiam.f.ad confilij conforcium Appiam.

PAVL. MAN.

ACcortam. fed s.) in uetuftioribus libris fcriptum eft, fed fi. ego arbitror legendum, fed ft. quam filentij notam qui non agnouere,fcripferunt,fi. deinde alius cú uideret,fi.locum hic ha bere nó poffe,fecit,s. id eft fcilicet.fic etiá in de Oratore lib.ii. pro,ft fcriptú erat,fi. qd' médum ante aliquot annos fuftulimus. in Plauto etiá,ubi legendum eft,ft, modo fi, modo aft, modo at, uulgo legitur. Terentius quoq; in Phormione hac nota ufus eft: quem locú recitat Velius Longus grámaticus. [Dolabellę pcu-ratores fac ut admoneant.) uerbum,admoneant, ad pecuniam re-fertur,quá Dolabella Ciceroni debebat:itaq; intulit,appellabis etiam Papiam:qd' item creditorum uerbú eft. p Quinctio: Cum tibi quotidie poteftas hominis fuiffet admonendi, uerbum nul-lum facis: biennio iam confecto fere,appellas. Quod antecedit, in antiquo libro Vbaldini fcriptum eft, feu quod elegerút:in eo, quem habet Petrus Bembus,elegerint: in meo,egerit.poteft effe a ᾽ποκοινοῦ: ut fit hæc fententia: Sed,quod egerint,fac ut fciá.

CICERO F. S. D. TIRONI SVO. 25

alij. de intermiffione.

ETfi iufta, & idonea ufus es excufatione *inter-miffionis literarum tuarum:tñ. id ne fæpius fa cias rogo. nam etfi de reip. rumoribus, & nuntiis certior fio, & de fua in me uoluntate femper ad me perfcribit pater: tamen de quauis minima re fcri-pta a te ad me epiftola femp fuit gratiffima. quare, cum in primis tuas defiderem literas; noli cõmit-tere, ut excufatione potius expleas officium fcri-bendi, q̃ affiduitate literarum. Vale.

HVBER.

ETfi iufta) Excufauerat fe Tiro apud Cic.filiú,q Athenis erat, fe pp anguftiá tpum, & magnitudiné negotiorú intermififfe ad eum fcribere: quare Cicero primú dicit eius excufationé iu ftá & idoneá; fed tñ eum rogat,ut pofthac malit fatisfacere offi-cio fuo fcribendo fæpe,q̃ fe excufando.[Idonea) apta,non abfue da.[Id)ut utaris excufatione.[Rumorib^9)fama.[Et nũciis)q Ro ma huc ueniunt.[De uoluntate fua) quid uelit a me fieri.[In pri mis)præcipue.[Expleas) perficias.[Officium)tuum erga me. [Quàm affiduitate *epiftolarú).i.quam affidue ad me fcribédo.

ita & P. Victorius. ASCEN.

ETfi iufta &c.) Excufauerat fe Tiro apud Cic.filiú,q Athenis erat, fe pp anguftiá tpum, & magnitudiné negotiorú inter-miſiffe ad eú fcribere: quare Cicero primú dicit eius excufatio-né iuftá, & idoneá; fed rogat,ut malit fatisfacere officio fuo fcri-bédo,q̃ fe excufando. Ordo eft. Etfi.i.q̃q̃ ufus es iufta,& ido-nea excufatione intermiffionis.i.q ad tépus omiferis dationé li-terarum tuarú,rogo ne facias id fæpius. Ná etfi.i.quanq̃ fio cer-tior de reip.rumorib^9.i.icerto auctore, fermonib^9,& nũciis,& pf .f.M.Tullius, pfcribit femp ad me de uolútate.i.beneuolentia fua in me: tñ epiftola fcripta a te ad me de quauis re minima.i.q̃uis res effet minima,fuit mihi femp gratiffima.Quare cũ defiderem in primis lras tuas; noli cõmittere.i.efficere.ut expleas.i.pficias, & abfoluas poti^9 officiú fcribédi excufatione,q̃ affiduitate lrarú.

ARG. *Suauiter Tironem accufat, quia literas non miferat: rogatque, ut omnino, etiam fine argumento, fcribas.*

Q. CICERO S.D. TIRONI SVO. 26

VErberaui te cogitationis tacito dútaxat con uicio, q fafciculus alter ad me iam fine tuis literis perlatus eft. non potes effugere huius culpæ pœná te patrono. Marcus eft adhibendus: isq; diu, & multis lucubrationibus cõmentata oratione, ui-de,ut probare poffit,te non peccaffe. plane te rogo, ficut olim matrem noftram facere memini, quæ la-genas etiam inanes *obfignabat, ne dicerentur ina-nes aliquæ fuiffe, quæ furtim effent exficcatæ: fic tu, etiam fi, quod fcribas, non habebis, fcribito ta-men, ne furtum ceffationis quæfiuiffe uidearis. ual-de enim mihi femper & uera & dulcia tuis epi-ftolis nuntiantur. Ama nos, & uale.

anulo. uide Plin. l. 33. cap. 1.

HVBER.

VErberaui)Accufat Cicero Tironé negligétiæ,q in fafciculo literarú, q Romæ ad fe allatus fuerat, nulla erat omnino epiftola Tironis. quare dicit eú nullá poffe adhibere excufationem,aut defenfioné,nifiq; eú defendi poffe a M. Cicerone patre fuo.itaq; eum hortatur,ut etiam fi nó habet qd' fcribat,tñ aliquid fcribat, quia & uera & iucúda ab eo femper nũciari folerent. [Verberaui) fenfus eft:pcuffi te tantúmodo tacita contumelia meæ cogitatio-nis,hoc eft, mecum male de te cogitaui, & in animo meo dixi te negligétem.[Tacito)fecreto,intra me tacente.[Dútaxat) tantú-modo.q.d.nó etiam cõuicio uerborum,fed tantum cogitationis. [Conuicio) cõtumelia, nam mecum cogitaui,o negligens Tiro. [Fafciculus)literarum,multitudo literarum. [Non potes) .i.non potes facere,quin puniaris p hac culpa, fi te ipfe folus defende-ris,quia nunq̃ poteris uincere, & pfuadere te non peccaffe. fi aũt uolueris uincere, oportet te adhibere patronum & defenforem tuum patrem meú,oratoré acerrimú,q in difficillimis etiá caufis uincere confueuit:q & fi orõné multú cogitatá ad defenfioné tuá afferat; tñ & ipfe uix pbare poterit te nó peccaffe. [Te patrono) te cáufam tuá agente. [Adhibédus) affumendus.f.patronus. [Mar-cus)pater meus,qui pp uim eloquétiæ in caufis & iudiciis regna te dicit.[Commentata) meditata,pparata.[Lucubrationib^9) ui-giliis. [Probare) uincere,rationibus obtinere. [Te nó peccaffe) q nihil ad me fcripferis. [Plane te rogo) fenfus eft,te rogo, ut & fi nó habes quod fcribas,tñ aliquid fcribas ficut mater mea olim nó folum folebat fignare lagenas plenas, fed etiá uacuas,ne illę, q̃ furtim fuiffent ebibitæ,uiderentur fuiffe uacuę. Mos fuit apud antiquos fignare lagenas,in qb^9 uinú ponebatur,ne poffent eua-cuari qn cognofceretur figno illo amoto. unde illud fatyricú, Et fignũ læfæ non infanire lagœnę. [Matrem) Te etiam.[Olim)cum erá puer.[Etiá inanes) etiam uacuas,nó folú plenas.[Furtim)oc-cultę. [Exficcatæ) ebibitæ, exhauftæ. Iuuen. Tu Beneuentani fu-toris nomé habentẽ Siccabis calicem. [Sic)adaptat fimilitudiné. [Furtum)latebras.fed pfeuerat in fimilitudine.qa dixerat, q̃ fur-tim effent exficcatæ,ió dicit furtú ceffationis.[Dulcia) iucunda.

ASCEN.

VErberaui &c.) Accufat Tironem negligentiæ, q inter mul-tas epiftolas a Tirone nullá acceperat. quá culpam iocofe dicit uix a patre poffe orando purgari. Ordo eft. Verbera-ui.i.affeci te dútaxat tacito.i.méntali, cõuicio.i.exprobatione,co gitationis.f.meæ, q alter fafciculus.f.literarum ab aliis miffarú, perlatus eft iam fine literis tuis. Tu non potes effugere pœná hu ius culpæ.f.negligentiæ, te patrono.i.defenfore, & purgatore. Marcus.f.pater meus, eft adhibendus.f.ad defenfionem tantæ cul pæ: & is.f.Marcus pater, etiam in fummo periculo reis auxiliari folitus, fup. adhibédus eft oratione cõmentata.i.habens oratio-nem cõmentatam,& præmeditatam multis lucubrationibus,uide .i.confidera,ut.i.quo modo,fup.Marcus pater poffit pbare te nó peccaffe. Ego rogo te plane,ficut memini matré noftram facere olim,quæ obfignabat lagenas.i.uafcula uinaria,etiam inanes.i.in qbus nihil erat uini,ne aliquæ.f.lagenæ dicerentur fuiffe inanes, quę effent exficcatę.i.exhauftæ, furtim.i.furtiue: fic tu,etiam fi nó habebis quid fcribas, tamen.i.nihilominus fcribito,ne uidea-ris quæfiuiffe furtum.i.fictitiam, & quafi furtiuam excufationem ceffationis.i.amiffione literarum. Enim.i.quia, & uera, & dul-cia nunciantur mihi femper epiftolis tuis. Ama nos, & uale.

ARG. *Inuehitur in confules defignatos Hirtium,& Panfam: beneuolentiam fuam in Tironem fignificat.*

Q. CICERO S.D. TIRONI SVO. 27

MIrificam mihi uerberationé ceffationis epi-ftola dedifti. nam quæ parcius frater per-fcripferat,uerecundia uidelicet,& properatione, ea tu fine affentatione, ut erant,ad me fcripfifti,& ma-xime de confulibus des.quos ego penitus noui libi-dinum,& languoris effeminatiffimi animi plenos.

qui

qui nisi a gubernaculis recesserint, maximum ab uniuerso naufragio periculum est. incredibile est, quæ ego *illos scio, oppositis Gallorum castris, in æstiuis fecisse: quos ille *latro, nisi aliquid firmius fuerit, societate uitiorum deleniet. res est aut tribuniciis, aut priuatis consiliis munienda. nam isti duo uix sunt digni, quibus alteri Cæsenam, alteri Cossutianarũ tabernarum fundamenta credas. Te, ut dixi, *fero oculis. Ego uos ad III. kal. uidebo; tuosq; oculos, etiam si te ueniens in medio foro uidero, dissuauiabor. Me ama. Vale.

cum Cæsaris essent legati. ep. 15 lib. 10.

nimis diligo.

HVBAR. MIrificam) Cum D. Brutus Mutinæ obsideret a M. Antonio, creati sunt, auctore App. lib. 3. cõsules anniuersarij Hirtius & Pansa in principio anni. quantum autem ex hac epistola conijcere possumus, Cicero tunc aberat ab urbe, licet App. uideatur significare eum fuisse Romæ. de eorũ igitur designatione cum Tiro ad Cic. scripsisset, Cicero rescribens, se de eis male sentire ostendit, uereturque, ne a M. Antonio alliciantur in societatem sceleris contra remp. quos ostendit uilissimos esse. Postremo dicit, quantum Tironem ipsum uidere desideret. [Mirificam) magnam. [Verberationẽ) percussionẽ animi. [Parcius) breuius. [Verecundia) timore, uel quia eum pudebat scribere q̃ tu scripsisti. [Videlicet). s. certe. [Sine assentatione) non assentando, sed dicendo uerum. [De consulibus) Hirtium & Pansam intelligimus, nisi fortasse agitatũ esset absente Cic. de designatione aliorum consulum q̃ Hirtij & Pansę, de quibus fortasse intelligat nunc Cic. quorum tñ creatio non ualuerit, ut sæpe fit, sed tamen facta sit mentio de eis creandis. quod satis est uerisimile, cũ Cic. eos nõ nominet: licet mentionem aliorum consulum illo tempore non inueniam, nisi q̃ post eruptionem Bruti ex Mutina facta est mentio de creandis consulibus D. Bruto, & Octauio Cæs. loco Hirtij, & Pansæ. sed de iis non est uerisimile Ciceronẽ intelligere, cùm essent amicissimi sui, & ab eo ubiq; maxime & laudati & adiuti. ergo uel Hirtium & Pansam intelligimus: uel, ut diximus, de aliis, quos licet Tiro scripsisset, creatos consules; tamen non ita esset. [Languoris) dissidiæ. [Effœminatissimi) mollissimi, timidissimi, qualem habẽt fœminæ. [A gubernaculis) ab administratione reip. & cõsulatus. [Ab uniuerso naufragio) pro uniuersi naufragij. i. submersionis uniuersorũ. sed usus est uerbis similitudinis. quia dixit gubernaculis, quæ sunt nauis, subdit naufragij, quod a naue fracta dicitur. [Oppositis Gallorum castris). i. cum pugnarent aduersus Gallos, & haberent eos oppositos. [Ille latro) M. Antonius quem etiã supra multis in locis latronẽ appellauit. [Aliquid firmius) eum eis. i. nisi electi fuerint cum eis aliqui firmiores, qui non ita facile a rep. alienentur. [Deliniat) demulceat, alliciat ad se. [Societate uitiorum) quia laborabant iisdem uitiis, quibus ipse Ant. & similia similibus gaudent. [Res est) sensus est, eligendi sunt ad hanc prouinciam aut tribuni, aut aliqui priuati, qui consiliis suis prouideant, ne ij nos in naufragium deducant. [Res) creatio istorum consulum, & prouincia eis data. [Est munienda) est firmanda, quia supra dixit, nisi aliquid firmius fuerit. [Consiliis tribuniciis) auctoritate tribunorum. [Isti) ad cõtemptum dixit. [Cesennam) paruam & desertam urbẽ in Italia in Gallia togata. [Tabernarum) ut alio loco diximus, taberna dicitur omne uile ad habitandum ędificium, quod tabulis clauditur. tabernas igitur Cossutianas locum aliquem ad habitaculum uile intelligit Cossutianas a Cossutio uel auctore, uel domino earum ita appellauit. [Fero oculis) habeo in oculis, & in conspectu. [Dissuauiabor) deosculabor. licet aliqui dicant dissuauiari libidinis esse, quod Cic. hic contra sentire uidetur. [In medio foro) q. d. in conspectu omnium, palam. In hoc ostenditur nimium desiderium Ciceronis uidendi Tironem.

ASCAN. MIrificam mihi &c.) Dicit se mirifice concussum ex literis Tironis, quibus qui consules creati essent, significabat, loquens secundum Commentarios de Hirtio, & Pansa. de quorũ fide, & uirtute tunc dubitabat, cum tñ uterque fortissime pro rep. casuros sit, cæsus ab Antonio Mutinæ, cum D. Brutum obsideret. Hanc aũt epistolam inseruisse uidetur Tiro, ut significet quam fidem sibi habuerit frater patroni sui. Ordo est. Tu dedisti mihi mirificam uerberationem. i. incussionem uerecundiæ cessationis. i. pp cessationem meã epistola. s. tua. Nam tu scripsisti ad me ea, quæ frater. s. M. Tullius Cicero perscripserat ad me parcius. i. nimis sobrie, uidelicet uerecundia, & properatione. i. propter uerecundiam & pperationem suam, tu scripsisti, inquã ea sine assentatione, ut erant, & maxime de consulibus designatis. i. declaratis in proximum annum, uidelicet Hirtio, & Pansa, quos ego noui penitus plenos libidinum, & languoris. i. corruptionis animi effœminatissimi: qui. s. consules, nisi recesserint a gubernaculis. s. reip. maximum periculum est ab uniuerso naufragio. s. totius reip. Incredibile est, q̃ ego scio illos fecisse in æstiuis castris Gallorũ oppositis. s. nostris: quos ille latro. s. M. Antonius, detinet. i. blande attrahit societate uitiorum, nisi aliquid firmius fuerit. s. eis obsistens. Res est munienda. s. a periclitatione cõsiliis tribunitiis, aut priuatis. i. alicuius uiri auctoritate præditi, licet sit priuatus. i. extra omnem magistratum positus. Nam isti duo. s. consules designati, uix sunt digni quibus credas. i. sub fide committas alteri Cesenã. i. oppidulũ, illud desertum in Gallia togata, alteri fundamenta tabernarum Cossutianarum. i. domiciliorum uilissimi cuiusque cerdonis. Ego fero oculis. i. imaginor uidere te, ut dixi. Ego uidebo uos ad 4. cal. s. huius mensis, & dissuauiabor. i. affectanter osculabor oculos tuos, etiam si ego ueniens. s. tibi obuiam, uidero te in medio foro. Ama me & uale.

PAVL. MAN. QVibus alteri Cesenam) locus sine dubio corruptus. neque enim adeo tum ignobilis, aut obscura fuit Cesena, ut, tanquam abiecta res, nominari debuerit. uetus liber Vincentij Riccij sic habet, quibus gesa, uel quibus sutianarum tabernarũ fundamenta credas. deliberent eruditi, quo modo sit legendum. Liuius quidem lib. IX. de Cesennia meminit, oppido non admodum celebri: ut fortasse non inepte pro, Cesenam, Cesenniam, hic legi possit. antiquus liber e Cypro, Censenam.

FINIS.

Series chartarum.

* A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii.

Omnes quaterniones, * duernio, & Ii quinternio.

Io. Baptiſta Tebaldus lectori S. D.

Etſi, candide lector, ſupra quàm dici poſſit, laboraui, ut hi commentarij ſtudioſis adoleſcentibus quàm emendatiſſimi redderentur: in tam magna tamen erratorum, ut ita dicam, infinitate, quæ in eos irrepſerant, perficere non potuimus, quod ne Argus quidem ipſe præſtitiſſet, quin aliqua aciem noſtram fugerint; & ſedem, quam per aliorum imperitiam, aut oſcitantiam occuparant, nobis quodammodo inuitis, & rebus aliis, hoc ipſo genere, atque opere maioribus, intentis, retinuerint. quæ tamen eſſe oppido pauca, ac facile condonanda intelliges. ſi enim hanc noſtram editionem cum ſuperioribus conferas; tam multa in iis mendoſa, perturbata, atque in alienum locum illapſa, aut omiſſa, uel turpiter inculcata inuenies, ut hic liber totus emendatus, ac plane alius eſſe, uideri poſſit. Illud etiam, quod exciderat, te præmonitum uolumus: ſi qua erunt, quæ in commentariis aliter, atque in textu Ciceronis, legantur, aut interpretentur; ea tu noſtræ diligentiæ, atque induſtriæ, non negligentiæ, aſcribenda eſſe cenſeas. uoluimus enim, ut Cicero noſter talis exiret, qualem Petrus Victorius, aut Paulus Manutius tradiderunt: quòd iam perſuaſum omnibus, ac plane perſpectum exiſtimabam, eos uiros in hoc potiſſimum ſcriptore, a maculis uindicando, feliciſſime, & cum magna, perpetuaq; laude operam ſuam poſuiſſe. Vale.

In fine Aſcenſii, lib.7. epiſt.23. fol.131. adde hæc, quæ in prima ipſius auctoris editione inuenimus, & contra uoluntatem noſtram typographi defeſſi omiſerunt. in altera editione omnes res male affectas ſanitati profecto reſtituemus; & multo maiora, approbante Deo, præſtabimus.

Gratiſſimum eſt mihi, conſuetudinem uitæ, uictusq; noſtri æſtimatam ſup. eſſe a te tanti, primum, ut ſumeres eam domum .ſ.tam uicinam domui meæ; ut non modo poſſes habitare prope me, ſed plane.i.omnino mecum: quia frequenter una ſint futuri: deinde ut feſtines tantopere migrare.i.mutare habitationem, & immigrare in eam domum. ſed ne uiuam.i.nolim ut uiuam, ſi concedo tibi, ut tu ſis cupidior eius rei.ſ.ut mecum aut prope me habites, quam ego ſum. Itaque ego experiar.i.tentabo omnia .i.quæ ad hoc conducere poterunt. Enim.i.quia, ego uideo.i.cognoſco, quid interſit mea.i.quantum ſit mihi utile, & quid interſit utriuſque noſtrum.i.quid utilitatis utrique afferat. Ego ſi quid egero.ſ.de ea re: faciam, ut ſcias. Tu &.i.pariter reſcribes ad omnia, & facies me certiorem, ſi uidebitur.ſ.utile futurum, quando expectem.i.expectare debeam te. Vale.

ep.21. lib.16. verſ.61. in aliquibus inuenies, (nam in multis emendauimus) *quem ego mihi nunc*: tu ſic corrigito, *quo modo ego mihi nunc*. & poſt, *propono*, ſit punctum.

Verba græca, latinis expreſſa.

EX LIBRO II.

ep. 8. πολιτικώτερον: peritiorem adminiſtrandæ reip.
ep. 13. κωμικὸς μάρτυς: comicus teſtis.

EX LIBRO III.

ep. 7. ἐξοχή: excellentia.
eadem εὐγένεια: nobilitas.
παρ' ἐμοί γε καὶ ἄλλοι Οἵ κ' ἐμὲ τιμήσουσι, μάλιστα δὲ μητίετα Ζεύς: apud me quidem & alij, qui me colent, maxime uero conſiliarius Iupiter.
φιλαίτιος: querulus.
ep. 9. Ἐπικούρειον: Epicureum.

EX LIBRO IIII.

ep. 4. εἰρωνεύεσθαι: diſſimulare.
εἰρωνευόμενος: ſimulans.

EX LIBRO VI.

ep. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.
ep. 19. τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα: uirtutis uero ſudorem.

EX LIBRO VII.

ep. 13. πολιτεύεσθαι: res publicas regi.
ep. 16. φιλοθέαμον: ſpectandi cupidum.
ep. 20. Νίκωνος περὶ πολυφαγίας: Niconis de edacitate.
ep. 25. γέλωτα σαρδώνιον: riſum Sardonium.
ep. 26. δυσουρικά, καὶ δυσεντερικὰ πάθη: ueſicæ, & uiſcerum tormina.
δυσεντερίαν: uiſcerum morbum.
λιτότητα: frugalitatem.
διάρροια: profluuium.
ep. 29. χρήσει μέν: uſu quidem.
κτήσει δέ: mancipio autem.
ep. 32. εὐτραπελία: feſtiuitas.
ἄκυρον: improprium.
ἀμφιβολογία: ambiguum.
ὑπερβολή: ſuperlatio.
παράγραμμα: commutatio litteræ.
παρὰ προσδοκίαν: præter expectationem.
ἔντεχνα: artificioſa.

EX LIBRO VIII.

ep. 3. σύνταγμα: opus.
διδασκαλίαν: diſciplinam.

EX LIBRO IX.

ep. 2. ἔωλος: obſoleta.
λεληθότως: ſenſim.
πολιτείας: rerum publicarum rectiones.
ep. 3. γλαῦκ' εἰς Ἀθήνας: noctuam Athenas.
ep. 4. περὶ δυνατῶν: de iis, quę fieri poſſunt.
κατὰ Διόδωρον κρίνειν: ea Diodori ſententia iudicare.
τῶν ἀδυνάτων: ex iis, quæ fieri non poſſunt.
κρίσις: iudicium.
Χρυσίππεια: Chryſippeum.
κατὰ Χρύσιππον δυνατόν: e Chryſippi ſententia quod fieri poſſit.
ep. 7. σύν τε δύ' ἐρχομένω: ſimulque duo euntes.
ἀποπροηγμένον: reiectum.
πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων: multi diſcipuli meliores magiſtris.
ep. 10. ἐβιβλίζεν: ueru notat.
τοῦ ποιητοῦ: poetæ.
παρεμβεβλημένα: interiecti.
συμβιωτήν: conuictorem.
ep. 16. ἀποφθεγμάτων: dictorum.
ep. 18. προλεγόμενα: antedicta.
ep. 20. ὀψιμαθεῖς: ſero diſcentes.
ep. 21. ἀπότευγμα: quod non ſucceſſit.
ep. 22. ὁ σοφὸς εὐθυρρήμων ἔσται: ſapiens rectiloquus eris.
ep. 24. συμπόσια: compotationes.
σύνδειπνα: concenationes.
ep. 25. Κύρου παιδείαν: Cyri diſciplinam.
ep. 26. ζήτημα: quæſtionem.

EX LIBRO X.

ep. 13. πτολίπορθον: urbis direptorem. Hom. in Od. 1. 81.

EX LIBRO XI.

ep. 14. ὄργανον: inſtrumentum.
σκιαμαχίαι: umbratiles pugnæ.
λακωνισμόν: breuitatem.
φιλοσοφούμενα: in philoſophia tractata.

EX LIBRO XII.

ep. 13. Πλωτῆ: proprium nomen loci.
ep. 14. πατρίδα ἐμὴν μᾶλλον φιλῶν: patriã meã magis amans.
ep. 16. εὐθυρρημονέστερος: liberior in loquendo.
ep. 20. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.
ep. 22. τυραννοκτόνοι: tyrannicidæ.

EX LIBRO XIII.

ep. 1. ὑπομνηματισμόν: decretum, quod ad rei memoriam litteris mandatum ſit.
ep. 15. ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθεν: ſed meum nunquam animum in pectore perſuadebat.
ἄλκιμος ἔσσ', ἵνα τίς σε καὶ ὀψιγόνων εὖ εἴπῃ: fortis eſto, ut aliquis te & poſterorum laudet.
ὣς φάτο, τὸν δ' ἄχεος νεφέλη ἐκάλυψε μέλαινα: ſic nebula inuoluit atra.
μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην, Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι: ne negligenter, & ſine gloria peream, ſed magno aliquo edito facinore, & poſteris audiendo.
Εὐριπίδου: Euripidis.
Μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός: odi ſapientem, qui non eſt ſibi ſapiens.
ἅμα πρόσσω, καὶ ὀπίσσω: ſimul ante, & pone.
αἰὲν ἀριστεύειν, καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων: ſemper antecellere, & principem eſſe aliorum.
ep. 53. διοίκ[illegible]: iuriſdictionem.
ep. 56. ὑποθήκας: pignora.
ep. 67. τρεῖς διοικήσεις: tres iuriſdictiones.

EX LIBRO XIIII.

ep. 7. Χολὴν ἄκρατον: bilem meram.

EX LIBRO XV.

ep. 16. κατ' εἰδώλων φαντασίας: per ſpectrorum uiſa.
διανοητικὰς φαντασίας: intelligentia uiſa.
εἰδ[illegible] imago.
ἀρετ[illegible] [illegible]ta.
ep. 17. πάντα περὶ πάντων: omnia de omnibus.
πρόσωπον πόλεως: faciem ciuitatis.
ἀδέσποτα: ſine anctore.
τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετόν: honeſtum per ſe optabile.
ἀκενόσπουδος: non inanis homo ſtudij.
ep. 18. φλύαρον: garrulum.
σπουδάζειν: ſerio agere.
ep. 19. τὸ καλὸν δι' αὑτὸ αἱρετόν: honeſtum per ſe expetendum.
ἡδονήν: uoluptatem.
ἀναλγησίαν: indolentiam.
τῷ καλῷ: honeſto.
οὐκ ἔστιν ἡδέως, ἄνευ τοῦ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν: non poteſt iucunde, niſi honeſte, & iuſte uiui.
φιλήδονοι: cupidi uoluptatis.
φιλόκαλοι, καὶ φιλοδίκαιοι: cupidi honeſti, & cupidi iuſti.
ἀντιμυκτηρίσαι: uiciſſim deridere.

EX LIBRO XVI.

ep. 6. κακοστόμαχος: ſtomacho non bono.
ep. 8. ἀκίνδυνα μέν, χρονιώτερα δέ: tuta quidẽ, ſed diuturniora.
ψῦχος δὲ λεπτῷ χρωτὶ πολεμιώτατον: frigus autem tenui cuti inimiciſſimum.
ep. 12. ἔτυμον: notationem.
ep. 17. κανών: regula.
ἄκυρον: improprium.
διαφόρησιν: geſtationem.
πέψιν, ἀλυπίαν, περίπατον σύμμετρον, τέρψιν, εὐλυσίαν κοιλίας: concoctionem, hilaritatem, ambulationem modicam, oblectationem, facilitatem alui.
ep. 21. συζητήσει: mutua quæſtione.
τὰ μὲν οὖν καθ' ἡμᾶς, τάδε: quæ igitur ad nos ſpectant, hæc ſunt.
διαρρήδην: aperte.
σπουδή: contentio.
συμφιλολογεῖν: de litteris inter nos diſputare.
ep. 23. πανικοῖς: panicis terroribus.
θορυβοποιεῖ: tumultuatur.
γόνυ κνήμης: genu tibia: ſubaudi, propius eſt.